

R 4 116

T Pat 8

13!! d. $\frac{4}{145}$

= T. Text hat. 1

PATROLOGIÆ CURSUS COMPLETUS

SIVE

BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, ŒCONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM

QUI

AB ÆVO APOSTOLICO AD INNOCENTII III TEMPORA
FLORUERUNT;

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER DUODECIM PRIORA
ECCLESIE SÆCULA,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS,
PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA;

DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS LECTIONIBUSQUE VARIANTIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA;
OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTÆ
DETECTIS, AUCTA;

INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALICUIUS MOMENTI
SUBSEQUENTIBUS, DONATA;

CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM
SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA;

OPERIBUS CUM DUBIIS TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM
ECCLESIASTICAM FOLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUOBUS INDICIBUS GENERALIBUS LOCUPLETATA: ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIQUID
UNUSQUISQUE PATRUM IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO
SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT ORIVUM QUINAM PATRES
ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM

SCRIPTURÆ TEXTUS COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR: CHARACTERUM NITIDITAS
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS
TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TODO OPERIS DECURSU CONSTANter
SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSENTIUMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,
SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS NIC ILIC SPARSORUM,
PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS AD OMNES ÆTATES,
LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES SECUNDA,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIE LATINÆ
A GREGORIO MAGNO AD INNOCENTIIUM III.

Recurante J.-P. Migne,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA BINA EDITIONE TYPIS MANDATA EST, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA. —
VENEUNT MILLE FRANCIS DUCENTA VOLUMINA EDITIONIS LATINÆ; OCTINGENTIS ET
MILLE TRECENTA GRÆCO-LATINÆ. — MERE LATINA UNIVERSOS AUCTORES TUM OCCIDENTALES, TUM
ORIENTALES EQUIDEM AMPECTITUR; HI AUTEM, IN EA, SOLA VERSIONE LATINA DONANTUR.

PATROLOGIÆ TOMUS CXLV.

S. PETRI DAMIANI TOMUS SECUNDUS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'ANHOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER NOMINATAM,
SEU PETIT-MONTROUË.

1853

SÆCULUM XI.

S. PETRI DAMIANI

S. R. E. CARDINALIS

EPISCOPI OSTIENSIS, ORDINIS S. BENEDICTI, E CONGREGATIONE FONTIS-AVELLANÆ,

OPERA OMNIA,

COLLECTA PRIMUM AC ARGUMENTIS ET NOTATIONIBUS ILLUSTRATA

STUDIO AC LABORE

DOMNI CONSTANTINI CAJETANI

SYRACUSANI,

ABBATIS SANCTI BARONTIS CONGREGATIONIS CASINENSIS.

ACCESSERE

S. PETRI DAMIANI OPUSCULA NONNULLA

Ab eminentissimo cardinali MAIO

RECENS EDITA.

TOMUS SECUNDUS.

VENIT 7 FRANCIS GALLICIS.

EXCUEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER NOMINATAM,
SEU PETIT-MONTROUGE.

1833

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CXLV CONTINENTUR.

SANCTUS PETRUS DAMIANUS SANCTÆ ECCLESIE ROMANÆ CARDINALIS

OPERUM TOMUS SEU PARS III.

Opuscula.	Cot.	20
<u>Alexandri III diploma de legatione S. Petri Damiani in Gallias.</u>	857	
<u>De adventu S. Petri Damiani ad Cluniacensem ecclesiam.</u>	858	
<u>Acta synodi in Galliis celebratæ a B. Petro Damiano.</u>	860	
<u>Hymnus de gloria paradisi.</u>	861	

Additio ad tom. III Operum S. Petri Damiani.

<u>De Gallica profectione S. Petri Damiani.</u>	866
<u>Expositio Canonis missæ.</u>	880
<u>Testimonia Novi Testamenti ex operibus S. Petri Damiani excerpta.</u>	892

OPERUM TOMUS SEU PARS IV.

<u>Carmina sacra et preces.</u>	917
<u>Collectanea in Vetus Testamentum ex operibus S. Petri Damiani.</u>	985

OPERUM SANCTI PETRI DAMIANI

IN EDITIONE CAJETANI

TOMUS TERTIUS

OPUSCULA VARIA COMPLECTENS.

CAJETANI EPISTOLA NUNCUPATORIA.

S. D. N. PAULO V, pontifici maximo, domnus CONSTANTINUS CAJETANUS, abbas Casinensis S. Barontis, sempiternam felicitatem.

Sacræ litteræ et monumenta sanctorum, beatissime Pater, ejus pretii ac indolis esse solent, ut si diu in tenebris jacere, silentioque involvi, et oblivione deleri videantur, nihilominus ob eorum famam opinio- nemque sanctitatis, ac celestis doctrinæ præstantiam, lucem in tenebris, linguam in silentio, memoriam in oblivione sempiternam obtineant; in mystico hoc cælo Ecclesiæ tanquam solem occultari, nunquam tamen interire potuerunt. Etenim summi pontifices, qui Christianum hunc orbem moderantur, Spiritu Dei acti et impulsivi, post noctem et occasum, solem ei suum oriri et splendere faciunt: eo tamen gloriosius atque divinius, quo magis id per debile ac exiguum instrumentum operantur. Hoc sane mihi a te contigit, beatissime Pater, quem in hæc sacra litterarum monumenta incumbere jussisti, ac perenni munificentia tuæ fonte excitas, ne quid de ejusmodi studio prætermittam, sed meorum lucubrationum labor appareat, et ubi tuam in me gratiam, si non attingere, saltem sequi et odorari videatur. Cum ergo hæc curam et diligentiam in B. Petri Damiani cardinalis, episcopi Ostiensis, opuscula, quæ in caliginoso vetustatis sinu latebant, collocassem, ut ea sparsa collegerim, turbata digresserim, quatuorque in tomos dividerim: post primum et secundum jam editos, tuoque magno, et singulari patrocinio tam benigne susceptos, tertius hæc ac penultimus eisdem quoque tenebris erumpens, quasi fratribus eam invidens gloriam, prodit in lucem; et cum diem aspiciat, nihil majus existimat quam dies videre tuos, tecumque vivere et latari. Tu igitur, beatissime Pater, illum accipere et fovere ne desinas, eo maxime quod filii tui partus existat, illius nempe cardinalis de sede apostolica, et repub. Christiana optime meriti: quem adhuc viventem Alexander II ejusdem apostolicæ sedis oculum, et firmamentum immobile, jam tunc apostolico calculo sanctita- tem et doctrinam ipsius approbans, scriptis appellavit. Eo enim pietatis et religionis studio deflagrabat, ut eloquio, libris et exemplo, animis virtutes inserere, et vitia extirpare, bonorum mentes augere, et im- proborum infringere audaciam noverit. Quem non solum in privata, sed in hac etiam communi Ecclesia nunc exhortando, nunc docendo, nunc moderando ac protegendo, nunc operando supra vires naturæ proficere, vulgus aspiciens, unanimi consensu, uno ore beatum predicavit.

Benedictinæ etiam religionis juvenit auctoritas, quæ desuo hoc alumno et doctore adeo gloriatur, ut nume- rosa sua antiqua novaque pignora quasi despiciens, unum Petrum Damiani suscipiat, eique quasi unico filio blandiatur; quod eo potissimum antiquæ suæ familiæ splendore excitari, laborumque merita, quæ pro Ecclesia semper Romana suscepit, renovari videat. Petri etiam hujus sui nomine, sanctissimi Petri apostolorum principis, qui eandem Benedictinorum gentem per tam multa sæcula ad Ecclesiam turbulentis temporibus iustaurandam sua in sede constituit, nomen in memoriam reducens. Nam Petrus diaconus diserte commemorat (*Tract. mirac. S. Bened. ex Biblioth. Casinen. ap. me ms.*) Petrum ipsum apostolo- rum principem, cum Ecclesiæ suæ navem impiorum turbinibus agitatum conspiceret, ad Benedictum tan- quam eum eo accerrimum ipsius vindicem contendisse, et Casini quietam sibi sedem quæsiisse: « Vado, inquit Petrus sanctissimus quibusdam peregrinis sibi occurrentibus, ad fratrem meum Benedictum, ut cum eo passionis meæ diem celebrem: variis enim procellis Ecclesia mea deprimitur. » Quis ergo Petro cum Benedicto ex amore fraternitatis et contubernii communia cuncta esse conspiciens, non eundem Benedic- tum per suos perpetuis multisque post, sicut et antea, sæculis vices Petri suscepturum non speraret?

Eventus quidem rem ipsam confirmavit : nam ab eo tempore, quo S. Benedictus, instituto choro, alumnos suos in Urbis basilicas ecclesiasque alias introduxit usque ad millesimum centesimum quadragesimum quartum annum, clero ipso tunc erante et eligente pontifices, continenter summum pontificatum gerere consueverant. Quod si postea serie interrupta nonnulli, ut Silvester II, Clemens quoque II et alii, non ex clero Romano ad supremam illam dignitatem assumpti fuerint, non est tamen dubium quin ipsi ejusdem Benedictini ordinis professores exstiterint. Præterea posteriores sexdecim, qui centum annos Dei Ecclesiam gubernarunt, centum fere quindecim prioribus superadditos, hos et illos omnes vel in sanctorum numerum relatos veneramus, vel omnium virtutum genere eminentes suspicimus. Quid referam quot quantosque S. R. E. cardinales habuerit? cum nulli aut pauci fuerint qui ea tempestate ex Benedictinorum claustris ad illam amplitudinem non ascenderint. Taceo innumerabilem hujus sanctæ propaginis per totum terrarum orbem multitudinem. Non memoro quantum Italia, Anglia, Germania, Belgium, Vasconia, Bohemia, Ungaria, Suevia, Gothia, Polonia, Benedictinis tot eo missis apostolis : ac tandem India Occidentalis Bartholomæo Buylt, Tarraconensi, Montisferrati monacho (quinquaginta pene annis antequam B. Fr. Xaverius a B. Ignatio illac mitteretur) primo ab Alexandro VI ad eum apostolo delegato, debeant. Non refero quot per omnem ætatem sexumque martyres atque virginis, quod per omnem gradum confessores, quot per omnes Ecclesias pastores, perque omnes academias insignes doctores adepti fuerit. In Petro tamen Damiani hæc omnia in suos olim divisa singulari Dei beneficio conjuncta et copulata jam videt; et quem in carne viventem tractare non potest, eundem in scriptis spirantem admirari non desinit.

Cum hæc sint potissimæ causæ, beatissime Pater, quare tanti viri doctrinam hoc in libro contentam non minori quam alios patrocinio pretioque suscipias, ultimam tamen adjiciam, quam etiam tibi gratam fore non dubito. Etenim si a Benedictino capite ad membra transire ac descendere fas est, me ipsum novissimum invenio, non per me ipsum (sentio namque quam sim inutilis et exiguus), sed per majores meos, quos etiam aliquod nomen desucque pro sede apostolica gessisse non negarim. Gentilium enim, mihi Indigno Cajetanorum domus antiquissima, quæ Roma, et Cajeta, et Cajeta, cujus principatum ad quingentos fere annos obtinuit, Pisas demigrans, non oblita majorum suorum erga Romanos pontifices observantiæ, ibi eos sancte et intrepide ad imperatorum illius temporis vi et multorum insolentia non semel defensavit, eorumque auctoritatem diu sartam tectamque conservavit. Cujus et meritorum magnitudo ex eo colligitur quod ab eo tempore hæc una Cajetana, tot tantisque sedis apostolicæ aucta titulis et honoribus, cæteras fere Pisanæ reipub. familias antecelluit : ter enim, ut alia prætermittam, cardinalitæ dignitate perfulsit. Porro ex eadem multo antea Romam sibi patriam incolente nonnullos summum pontificatum obtinuisse, et diversis temporibus complures ad cardinalatum pervenisse, atque etiam tam Romanæ reipub. quam Campaniæ et Patrimonii præfectura donatos esse constat. In quibus Cajetæ duces ac Fundorum, comitesque Ciceranensium, atque Signiæ, nœnon et Vicani principes, ipsius gentis soboles, complurium civitatum et oppidorum perpetuo jure fruantur : idque potissimum Leonardo Aretino, viro gravissimo, cum vetustis Aunalibus, quod pro Romanis pontificibus quamplurimos labores subierint, attestantibus.

Verum jam nil amplius tuis antecessoribus collata obsequia commemorans, propitius tuas ad res accedam, quo tuam in me gratiam nunquam minuendam, imo magis augendam fore confido. Noveris, beatissime Pater, Ursinorum familiam genere et rebus gestis nobilissimam, pro tuenda pontificum libertate suam cum meæ gentis ope et virtute strenuam, ut pro sancta sede communem periculi et laboris gloriam compararent, fidem et robur conjunxisse : atque ut hanc pietatis ac virtutis concordiam naturæ viribus confirmarent, mutuis matrimonii nexibus sæpenumero colligasse. Illuc vero hæc duæ plantæ sibi invicem insitæ et connectæ, Cajetanæ simul et Ursinæ gentis splendorem nonnecquæ edere incæperunt, inter quæ (ut nunc de posteris Cajetanis taceam) Joannes ille exstitit, Urbis senator amplissimus, etsi patre Ursino natus, a matre tamen Perna Cajetæ ducum, et Gelasii II gentili, Cajetanus appellari voluit, quem etiam sequitur Joannes alter Cajetanus, magni Matthæi Ursini Romanorum senatoris, et Perna gentis ejusdem Cajetanæ filius, qui divina quadam morum indole Nicolaus III in pontificatu sublimis emicuit. Denique, ut plura quæ generis hujus suppetunt, exempla præteream, Neopoleoni Cajetano ejusdem magni Matthæi filio, quotquot hodie supersunt ex Ursinis principes, originem suam referre debent.

Quamobrem, sanctissime Pater, cum ex Benedictina religione, et meis majoribus totum me apostolicæ sedis agnoverim, eundem me tibi etiam singulari beneficentia tam arcte devinxisti, ut pro nominis tui gloria et dignitate vitam exponere, beneficiorum et hereditatis mihi jure obtigisse crediderim. Deus omnipotens te ad Ecclesiæ suæ firmamentum diutissime servet incolumem.

CAJETANI PRÆFATIO.

Cum duo potissimum sint, studiose Lector, quæ A sacri doctoris scripta extollere ac illustrare possunt: alterum vitæ innocentia et integritas, alterum doctrinæ orthodoxæ fides et auctoritas; non dubito quin in Petro Damiani, cardinali sanctissimo et doctissimo, utrumque reperias. Si vitam illius, quam in terris egit, aspicias, cælestem prorsus et angelicam dixeris, dignamque ideo qua Ecclesia hæc militans ad sui temporis evitanda vitia, errores debellandos, virtutes extruendas, mores instaurandos frueretur. Etenim omnes qui ipsum eloquio, opere et exemplo miranda dicere et patrare viderant, qui ejus admirabilem erga Deum ac homines pietatem, incredibilem sapientiam, eum potentia submissionem, cum opibus ac divitiis abdicationem, cum fomite carnisque illecebra puritatem B conjunctam agnoverant, beatum uno ore predicantes, atque quemdam fere angelum credentes, ex quam suprema hierarchia spiritus iste in terras descenderit, dijudicare non poterant. Si vulgi communi opinione et præconio nescio quid veritatis ac verminis continetur, quid gloriosius et divinius quam unius vices Dei gerentis in terris testimonio commendari? Alexander namque secundus Damianum viventem, suum oculum et immobile sedis Apostolicæ firmamentum per litteras appellavit. Vere quidem oculus, vere Ecclesiæ firmamentum ille dicitur, in quo veluti in firmamento justitiæ immortale lumen, et fixa omnium virtutum sidera relucebant, quæ purpura illum magis pretiosum, Deoque et hominibus spectabilem exhibebant. Lucernam hanc C et sublimi constructus, hujusmodi inter alia verbis in marmore incisus: A. D. MCCCLIII, die XIII Aprilis translatus fuit corpus S. Petri Damiani in sancta scriptura doctor. et Ostiensis episcopi, ac apost. sed. legati. Ibidem etiam: Obijt confessor Christi Petrus Damiani, Ostiensis episcopus, et Cardinalis sanctissimus, VIII Kal. Martii. Quem tuolum, quamvis antiquissimum, pius ille populus viva ac recenti religione colit, osculatur et amplectitur, suisque in rebus præsens experitur auxilium. Unde non immerito votivis tabellis Jonariisque appensis, ac accensis luminibus nobilitant. Necnon et in sancti hujus viri celebritate, ejus effigies, quæ tumulo inhæret, pastorali induitur ornameto populi que frequentia visitatur. Hæc omnia authenticis D præfate utriusque ecclesiæ ac civitatis testimoniis ad me transmissis confirmantur.

Nec minus erit argumentum complurium religionum fides, qui testatissime et oculate testantur, cum ab hinc fere annis viginti hoc sepulcrum aperiretur, inventum fuisse Petri Damiani corpus inorruptum. Ne vero oculus deceptos fuisse quis existi-

In primis sanctissimi viri patria Ravenna sua in civitate universaque diocesi illum inviolabili festo duplificio officio concelebrat.

Deinde Faventia, ubi obiit et sacrum sui corporis spoliū dereliquit, ex eo jam tempore quo singulari hujus sancti patrocinio Gallorum obsidione liberata fuit, ipsum eundem (quem suis unum ex quatuor protectoribus multo antea susceperat) anniversario cum tribus aliis festo inviolabili celebrare decrevit: atque eadem celebritate et officio veneratur, die nempe 22 Februarii; qui tamen, quod festo S. Petri Antiochenæ cathedræ occupatur, semper in sequentem transferitur. Quo die cum clero religionumque ordinibus et magistratum comitatū ab Ecclesia Majori usque ad ædem S. Mariæ de Angelis, ubi depositum est corpus, solemniter proceditur.

Præterea singulis fere annis, quibus ordo officii recitandi excluditur, in eo per hæc verba reponitur: *Vicesima tertia die Februarii, Petri Damiani episcopi et confessoris Ravenn. dupl. fuit heri.* Quo etiam ordine cum sanctis episcopis confessoribus aliisque cælitibus ab antiquis temporibus in Litania positus invocatus est. Atque et in vetustissimis earundem, Ravennatis præcipue ac Faventinæ Ecclesiarum tabulis, monumentisque Damiani nomen inter sanctos perpetuo connumeratum fuisse, compertum etiam habeo.

Hujus quoque nostri beatissimi doctoris sanctitatem commendat tumulus ante trecentos fere annos camlido ex marmore, loco post majus altare edito C et sublimi constructus, hujusmodi inter alia verbis in marmore incisus: A. D. MCCCLIII, die XIII Aprilis translatus fuit corpus S. Petri Damiani in sancta scriptura doctor. et Ostiensis episcopi, ac apost. sed. legati. Ibidem etiam: Obijt confessor Christi Petrus Damiani, Ostiensis episcopus, et Cardinalis sanctissimus, VIII Kal. Martii. Quem tuolum, quamvis antiquissimum, pius ille populus viva ac recenti religione colit, osculatur et amplectitur, suisque in rebus præsens experitur auxilium. Unde non immerito votivis tabellis Jonariisque appensis, ac accensis luminibus nobilitant. Necnon et in sancti hujus viri celebritate, ejus effigies, quæ tumulo inhæret, pastorali induitur ornameto populi que frequentia visitatur. Hæc omnia authenticis D præfate utriusque ecclesiæ ac civitatis testimoniis ad me transmissis confirmantur.

Nec minus erit argumentum complurium religionum fides, qui testatissime et oculate testantur, cum ab hinc fere annis viginti hoc sepulcrum aperiretur, inventum fuisse Petri Damiani corpus inorruptum. Ne vero oculus deceptos fuisse quis existi-

met, ipsinet monachi, qui rem totam curiosius inspexerunt, affirmant, eundem Dei virum parva esse corporis statura : unumque ab eo tunc illi abstraxere brachium, ut hoc cum aliis sanctorum reliquiis ad festorum solemniam altari majori, quemadmodum in hanc usque diem consuevit servatur, exponerent.

Ultimo accedit veterum ac recentiorum auctoritas, qui Petrum hunc nostrum sanctitatis et doctrinae laude conspicuum appellare non dubitant, qui et quoties illius sententiam suis inserere scriptis et concionibus volunt, eundem eo sancti titulo praetulerunt. Quae omnia si minus sufficere videantur, eadem dubitationis ratio multis in sanctis insurgeret, quos tamen vel private, vel communis Ecclesiae consensus celebrat; cum nihil aliud quam vetus consuetudo et traditio pro eorum fide ac testimonio militet.

Quoad vero sancti viri doctrinam attinet, hoc animo Lector insigat, atque eam parem pondere et pretio veterum Patrum monumentis esse non ignoret. Haec enim orthodoxa fides roboratur, religio catholica illustratur, pietas accenditur, humanus error et impietas evanescit, atque in caelum via munitur et ostenditur. Praeterea unice et singulariter commendandus est noster hic doctor, quod inaffectato et simplici stylo copiosa et varia intexere do-

documenta noverit, ex quibus tanquam ex fontibus diversi scientiae professores utilia ac necessaria haurire poterunt. Quapropter non parum industriae et laboris insumpsimus haec margaritas suo singulari loco disponere, quas sanctus doctor, prout tempus, locus ratioque postulabat, effundere consueverat. Cum ergo primum opusculorum tonum qua politica continentem politici; secundum ubi sacrae loca paginae exponuntur, concionatoribus dedissemus : hunc tertium, qui quasi contentiosam theologiam cum haereticis ac schismaticis agitatam complectitur, theologis scholasticis assignamus. Ne vero qui eruditionis studio delectantur, sine voluptate defraudare videamur, quartum et ultimum, qui diversi generis carmina et sacras preces continet, viris ipsis eruditissimis asservabimus. Non tamen singuli exacte rem hinc suam eruere posse existiment, quia vir sanctus non ex professo, ut diximus, argumenta haec varia pertraciavit, nec tanti viri mens unquam fuit suam velle doctrinam hominum applausui, sed communi potius saluti, Deique gloriae potissimum commendare. Quamobrem nostrum inserviendi omnibus animum, quaxo, gratus ac letus accipias, et viri sanctissimi doctrinam, quam his ejus in scriptis exhibemus, totis viribus assequi, et in ea vitam imitari ne desinas. Vale.

COROLLARIA QUÆDAM

DE VITÆ LAUDE AC SANCTITATE B. PETRI DAMIANI.

I.

Leo IX papa in diplomate et adhuc viventi concessio.

LEO EPISCOPUS, servus servorum Dei.

Apostolicæ sedis competit auctoritati et legaliter ordinata statueret, et Deo semel oblata, ut inconcussa serventur, in posterum providere : ne quod priorum devota Deo pietas inchoat, sequentium pravitatis sacrilega, quod absit, temeritate subvertat. Quapropter Eremum quæ dicitur Oeri, in Saxonia videlicet territorio constitutam, tibi, Petre Damiane prior ejusdem Eremiti, tuisque successoribus adjudicamus : et ipsam Eremum in suo statu persistere, et in perpetuum valere decernimus. Nec liceat ulli mortalium, non pravæ, non magnæ personæ ipsam quandoque Eremum ad sæculi jura redigere, vel alicui prorsus monasterio subjungere. Enim vero prædictum locum per semetipsum quidem fieri monasterium, si congruum visum fuerit, non abnuimus; juri vero alterius monasterii subijci, omnimodis prohibemus. Non enim ignoramus, quia hujusmodi suppositio perquam loci est absque dubietate destructio. Sancimus etiam, ut Plebem S. Mariæ positam in loco, qui dicitur Vineole, præfata Eremum perpetuo jure possideat. Sed et prædia, si qua tunc

C sunt, vel deinceps acquisitura est, absque injusta cujuscumque molestia, quiete et tranquille detineat. Nec ulli hominum liceat in ipsam Eremum per hostilem impetum violenter irrumperere, et servus Dei, qui illic habitaverit, vel expellere, vel deprædationibus infestare; salvo tamen jure fidelium laicorum, qui ejusdem Eremiti patroni sunt, et eam pro animarum suarum remedio condiderunt. Si quis autem hujus nostri apostolici decreti tenerator existierit, nisi respiscat atque in omnibus apertus Dei iniuriis emendare contentum, anathematis se vinculis obligandum indubitanter agnoscat.

II.

Alexander II in litteris ad Galliarum præsules apostolicis, de B. Petro Damiani legationem isidem in partibus obeunte, sic magnifice loquitur.

ALEXANDER EPISCOPUS, servus servorum Dei, GERVASIO RHEMENSIS ARCHIEPISCOPO cum suis suffraganeis, si obedierint, salutem et apostolicam benedictionem.

Si quod officii vestri est, exsequeremini, non abbatem, sed maleficum Reginaldum, a Petro Ostiensis episcopo, et a vobis in conciliis justa ratione, ut nobis relatum est, condemnatum, ab ipso sancti Me-

dardi, quod simoniace invasit, cœnobio penitus eliminaretis. Quod si causa cupiditatis, aut amore, vel timore alienius potentis personæ, explere renuistis, hæc omnia Dei omnipotentis timori præpositis, et nullum dispersis monachis solatium regrediendi præbistis; quapropter ejusdem Rainaldi malitia magis multiplicatur et crescit. Hæc vero idcirco mandare curavimus, quia ex iisdem dispersis monachis quidam ad nos venerunt, fientes et ejulantes; alii litteras direxerunt lamentabiles, justitiam sancti Petri, nostramque consolationem pro tali injustitia requirentes. Unde supradicti Petri, vestramque nostra auctoritate corroboramus sententiam; eumdemque Rainaldum et consentaneos ejus anathematizamus; ipsumque cœnobium, quandiu in eo manserit, interdicimus, et ut idem faciatis, vobis mandamus.

III.

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, charissimo fratri GERVASIO Remensi archiepiscopo salutem et apostolicam benedictionem.

Debitas fraternitati tue grates rependimus, quod in ejectione Hy, a nobis damnati, quod Carnotensem Ecclesiam simoniace invaserat, promptum te sollicitumque ostendisti: quodque ut alter dignus et idoneus eidem Ecclesie canonice substitueretur, charissimo filio nostro Philippo Francorum regi consilium dedisti. Cui nimirum suisque optimatibus, ut dignus super hoc grates rependas, prudentiam tuam invitamus. Noverit etiam fraternitas tua nos confratrem nostrum Senonensem archiepiscopum admonuisse, quatenus Aurelianensis Ecclesie invasorem nostra apostolica auctoritate excommunicet. Claret enim ipsum simoniace episcopatum obtinere, et ad obtegendam reatus sui improbitatem, perjurium in Cabillonensi synodo incurrisse, suaque fraudulentia confratrem nostrum Petrum Ostiensem episcopum, a quo eadem synodus celebrata est, decipisse. Super hæc etiam ad augmentum criminum suorum litteras apostolatus nostri, quibus ad hæc examinanda vocabatur, omnino refutavit. Quapropter charitatem tuam apostolica auctoritate admo-
nuemus, ut præfato Senonensi archiepiscopo in damnatione Aurelianensis invasoris, contempto timore et gratia omnium, te socium et adiutorem adhibeas.

IV.

Desiderius abbas Montis Casini, S. Q. R. E. card., postea vero Victor III papa, in epistola ad eum missa.

Domno PETRO DAMIANI, venerabili episcopo, Desiderius abbas, Dei gratiam et salutem.

Quoniam satis clare innuit quod hoc monasterium S. Benedicti, cui præesse videor, plus omnibus aliis circumquaque fundatis, diligas (cunctis

(I) Juxta sanctam hanc Desiderii abbi. ejusque monachorum promissionem, Petri Damiani celebratum viri memoriam singulis annis Casinus celebrat: sic enim in eorumdem Calendario, quod post Martyrologium legitur, notatum vidimus: VIII Kal.

A fratibus nostris laudantibus et libenter consentantibus, promittimus tibi, venerabilis frater Petre, ego frater Desiderius cum tota congregatione hujus sancti cœnobii, memoriam obitus tui annualiter nos habituros: posteros quoque nostros hoc idem observare fideliter cupientes, sicut consuetudinaliter prædecessorum nostrorum alibatum, qui noviter de hac luce migraverunt, officiosissime celebramus. Satis quippe dignum et honestam nobis videtur, quibus tantam dilectionem impendis, tantam benevolentiam ostendis, aliquid emolumenti rependamus, ut quos ita incorperis amare semper dum viveris, amor tuus crescat in nobis, dum aliquid devotionis et amoris præter solitum a nobis te speras consecuturum. Si quis autem hujus nostræ pollicitationis violator extiterit, vel nobiscum viventium, aut succedentium, ante tribunal Christi reus Judicii præsentetur (1).

Ego, qui supra Desiderius abbas, subscripsi.

Ego Frater Rainerius subscripsi.

V.

Petri Damiani tumuli, qui, et hodie accensis pie luminibus illustratur, et populi frequentia, qui præsertim ad capitis sanandas illius contactu ægritudines eo concurrunt, visitatur, inscriptio in marmore cæcæ. Hujus tamen litteras nunc ibidem ob usum candelarum abollas, antea vero integras, Hieronymus Rubens, vir doctissimus mihiq; amicissimus, miserat.

A. D. MCCXLIV. die xij. April. translatum fuit corpus S. Petri Dam. Raven. in sancta Scriptura Doct. et Ostien. Episcopi, ac Apost. Sed. Legati, Ord. S. Benedicti in Eremo S. Crucis Fontis Avellanæ, in præsentem Arcam a Rev. P. D. Matthæo de Callio hic Abb.

Sub eadem arca.

Quinque denis mille tercentis, et quatuor annis,

Tertius Aprilis cum decimo fluxerat ortus, Transiit te clerus doctum in pagina sacra Ostiensis præsul, quem dotat cardinalatus.

O Petre Damiane, te Crux in ordine Fontis Avellanæ beat, ut legatus quoque tandem Sedis apostolicæ, petra nunc clauderes ista. Instiit abbas Matthæus de Callio natus.

VI.

Inscripção votiva, quam ecclesia Faventia cathedralis in una suis ex columbis adhuc retinet et conservat ab eo tempore quo Deus sanctorum Savini episc. et mart., Amiliani episc. et conf., Terentii diac. ac Petri Dam. meritis, civitatem illam Gallorum obsidione liberavit; eadem civitas ex grati animi argumento, votique officio Petrum Dam. quem una cum eisdem sanctis multo antea patronum susceperat, anniversario omnes festo inviolabili celebrare constituit.

Inminente civitati ex Gallis periculo cædis, exitii et flammæ, vovit universus populo Faventinus agere non minus solemniter diebus festis sanctorum Sa-

Martii obiit venerande memorie domnus Petrus, Ostiensis episcopus. Qui sane titulus, venerande, viris plerumque sanctitate conspicuis dari consueverat. ut ex eodem Casinensi Calendario potissimum constat.

vini, Æmiliani, Terentii et Petri Damiani officium, A si modo omnipotens Deus ruinam averteret. Quod quam diebus Dominicis agi solitum, debitumque sit; fecit. MDXU.

ILLUSTRIB. AC REVERENDISS. D. D.

SCIPIONI S. R. E. CARDINALI BURGHEGIO,

MAIORI PENITENTIARIO AC SEDIS APOSTOLICÆ BIBLIOTHECARIO.

JOMN. CONSTANTINUS CAJETANUS, ABBAS CASINENSIS S. BARONTIS, SAL. PL. FEL. Q.

Quemadmodum qui diu in tenebris jacere, card. B respondeant; tanti id æstimant, ut æque cum sui amplissime, tandem aliquando erumpentes in lucem, subito lucem ipsam intueri non possunt, sed prævio indigent adiuviculo, quo ejus intrepidi et inoffensi splendorem sustineant: ita sane huic tertio ex opusculis tomo B. Petri Damiani card. episc. Ostien. evenit, qui quod hæctenus in vetustatis caliginæ situque delituit, ut prodeat in lucem, ac potissimum ut illud tam eminentis sanctissimi D. N. Pauli Y sui avunculi lumen aspiciat, tuum, Scipio card. amplissime, presidium, tuum nomen exposcit, quo suffultus ante ipsius tanti principis conspectum venire non timeat. Etenim probi intelligent, quanta tuo huic nomini virtutum, ac litterarum ornamenta

S. PETRI DAMIANI

S. R. E. CARDINALIS

OPUSCULA VARIA.

1-2 OPUSCULUM PRIMUM.

DE FIDE CATHOLICA, AD AMBROSIIUM.

ARGUMENTUM. De Trinitatis essentia, hoc est, de distinctione personarum; et unitate substantiæ; et de vera Christi humanitate, et divinitate; de Spiritu sancti processione; de B. Virginis incorrupta virginitate; et denique de totius orthodoxæ fidei mysteriis inculciter disserit: quid credendum sit a fidelibus, quid sentiendum juxta universalis ecclesiæ traditionem, et sanctorum Patrum sententias, demonstrans.

Sanctæ spei dilecto filio AMBROSIO, PETRUS peccator monachus, orthodoxæ fidei veritatem. C

Exigis, fili clarissime, ut aliquid tibi de catholica fide conscribam: et vel pauca eorum, quæ a Patribus diffusius explicantur, succincte percurrant. Speras enim te, sicut perhibes, efficacius instruï, et hoc memoriæ tuæ tenacius inculcari, si quod in antiquorum doctorum vulgatum est paginis, nunc ex ore nostro, velut ex domestico proferatur armario. Licet enim ex una prodeat lingua, quod miscetur; magis tamen delectat manus vernacula qua præbetur. Et sæpe plus eorum nobis medicamenta proficiunt qui vestri languoris incommodum per assidua familiaritatis contubernium recognoscunt. Nam

quia nihil notissimus es per unanimitatem fraternæ dilectionis affectum, cõnãlis, me illic potissimum mœlagma salutis apponere, ubi fidei tuæ nervos a certitudinis robore novè paulo debilius vacillare. Et hoc irreprensibiliter agis, ut quasi fundamentum fidei inter ipsa novæ conversionis tuæ rudimenta constituas, in quo securi operis, tanquam spiritalis ædificiî machina, nunquam lapsura consurgat. Laudanda certe petitio : et quod exigitur, non otiosum, sed apprime est necessarium. Proinde sancta tuæ devotionis instantia, quia rem flagitat justam, non meretur in sua petitione repulsam. Sine fide quippe nec in Christo vivere, nec Deo possumus ullâ penitus operatione placere. Quod et apostolica, simul et prophetica testatur auctoritas. Nam *Aposoli vox est* : « Sine fide impossibile est placere Deo (*Hebr. xi.*) » **3** Per prophetam vero dicitur « Justus autem ex fide vivit : quod si subtrahit se, non placebit animæ meæ (*Habac. xi.* ; *Hebr. x.*) »

Igitur secundum utramque sententiam placere Deo non possumus, nisi rectam veræ fidei regulam teneamus. Fides est origo virtutum, fides honorum operum fundamentum, fides est totius humanæ salutis exordium. Per cuius semitæ lineam quisquis caute non graditur, erroris laqueo, necesse est, capiatur. Quapropter si quispiam videatur arripere boni operis institutum, tamen absque recta fide, nullo modo potest ad filiorum Dei pertinere consortium. Et qui non novit ambulare per fidem, nequam pertingere valebit ad speciem : atque, ut brevi cuncta concludam, sine recta fide quis nec justificationis consequitur gratiam, nec vitam promeretur æternam. Jam igitur ad vivum rei, atque ad propositæ materiæ centrum, ipso duce, de quo loquimur, accedamus.

CAPUT PRIMUM.

Quæ credenda sint.

In primis ergo quicumque verus, atque perfectus vult esse catholicus, credat necesse est, in Deum Patrem omnipotentem, cunctorum visibilium, atque invisibilium conditorem. Credat et in Filium ejus unigenitum, Verbum scilicet, virtutum atque sapientiam, per quem creata sunt universa. Qui non creatus, sed ante sæcula genitus ; verus Deus per omnia, sicut Pater, et unius cum Patre substantiæ, quamvis alterius sit personæ. Nec posterior tempore, vel inferior dignitate, vel imponentior est virtute ; sed omnino tantus est genitus, quantus et ille, qui genuit. Et quamquam genitus a Patre Filius asseratur, nullum tamen ei, sicut nec Patri, tempus ascribitur. Nam qui Patrem confiteatur æternum, necessarium est, ut et Filium ei perhibeat coæternum. Nimirum qui [quia] Pater ante sæcula semper existit, absque ullo prorsus initio, et Filium semper habuit. Neque enim esse Pater æternaliter potuisset, si Filium æternaliter non haberet. Credat et in Spiritum sanctum, verum utique Deum, ex Patre, simul ac Filio procedentem ; et utriusque substantiæ, potentia, voluntate, atque æternitate semper æqua-

lem. Qui profecto non de Patre procedit in Filium, et de Filio procedit ad sanctificandam creaturam, sicut quidam impie ac pestilenter intelligunt ; sed simul ab utroque procedit. Pater enim talem genuit Filium, ut quemadmodum de se, ita quoque de illo procedat Spiritus veritatis.

Constanter itaque, filii charissime, ac firmiter crede, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum unum esse solum, et verum Deum, omnipotentem, æternum, incommutabilem, impassibilem. Sola est enim incommutabilis, et absque ulla prorsus varietatis alteritate substantia, vel essentia, quæ Deus est. Cui profecto ipsum esse, unde essentia vocabulum trahit, permaxime ac verissime competit. Cui scilicet summæ ac singulari substantiæ nomen illud propriè ac singulariter congruit, quod Græci dicunt, *ou* ; Latine dicitur, *est*. Unde **4** et Apostolus ait : « Non est in illo est, et non : sed est in illo, est (*I Cor. i.*) » Ipse quoque Dominus ad Moysen : « Ego, inquit, sum, qui sum. Et : Sic dices filiis Israel : qui est, misit me ad vos (*Exod. iii.*) » Quamobrem dum unam, simplicem, atque invisibilem Dei substantiam dicimus, Trinitatem vero in vocabulis discernamus, unumque confiteamur Deum Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, omnino sciendum est : quia et quique singulus horum Deus, et simul omnes unus est Deus. Singulus quisque horum plena, et perfecta, et æterna substantia : et simul omnes æque simplex et una substantia. Unde non est majus aliquid, vel plenius Pater, et Filius, et Spiritus sanctus simul dicti, quam cum dicitur una quælibet ex eadem sancta Trinitate persona. Omnipotens enim Deus per immensitatem naturæ suæ, totam creaturam suam et implet, et continet : atque ideo totum, quidquid est, implet Pater, totum Filius, totum Spiritus sanctus : quia Pater, et Filius, et Spiritus sanctus naturaliter unus est Deus.

Quocirca, filii mei, cum litanis, vel orationibus te contingit insistere, noli facere, quod quidam simplices magis ignoranter, quam infideliter faciunt, ut nomen Patris, vel Filii, vel Spiritus sancti semel invocet : nomen vero sanctæ Trinitatis tanquam plus aliquid, et ad majorem reverentiam sæpius iteret : ut sicut plus est multitudo sanctorum, quam unus sit Sanctus, ita, quod absit, majus aliquid sit Trinitas tota, quam ejusdem sanctæ Trinitatis una persona. Quod itaque fidelium pietas abjicit, et orthodoxæ fidei regula non admittit. Absque ulla nimirum dubietate credendum est, quod Pater plenus, et perfectus est Deus, Filius plenus et perfectus est Deus ; Spiritus sanctus plenus, et perfectus est Deus. Non tamen tres dii, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, sed unus est Deus plenus atque perfectus. Nec aliquid majus significant tres simul dicti, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, quam quilibet unus, sive Pater, sive Filius, sive Spiritus sanctus singulariter nominetur. Eadem quippe magnitudo est in unaquaque persona singulariter

dicta, quæ est in tota Trinitate communitè nominata : alioquin cum jure dicatur, Pater Deus, Filius Deus, Spiritus sanctus Deus, singulus horum imperfectus esset Deus : si plenior Deus in tribus, quam in una videretur esse persona. Sed absit hoc a pietate fidelium, qui simplici naturæ divinitatis majus, vel minus aliquid non ascribunt.

Cum itaque tantus solus sit Pater, vel solus Filius, vel solus Spiritus sanctus quantum est simul Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, nullo modo triplex dicendus est Deus, quia cum minime nequeat, non est etiam, quo semper eadem illa summæ Trinitatis perfectio crescat. Plenus igitur, atque perfectus Deus, sive Pater singillatim dicatur, sive Filius, sive Spiritus sanctus et plenus, atque perfectus Deus est simul Pater, et Filius, et Spiritus sanctus : ideoque trinus Deus, non triplex esse dicendus est.

Præterea non est in hac sancta Trinitate gradus temporis, non discretio magnitudinis, non varietas dignitatis. Nihil enim illic est antiquius tempore, nil quod quantitate differat, nil quod honore præcellat : sed tota illa divinitatis essentia ita simplicis est naturæ, ut exceptis vocabulis quæ proprietatem indicant personarum, quodquid de una persona potest essentialiter dici de tribus etiam valeat indifferenter intelligi. Notandum sane, quod homo non ad unius personæ, sed ad totius Trinitatis sit creatus imaginem. Unde non legitur : Faciam ad imaginem meam, sed : Faciamus, inquit, hominem ad imaginem nostram (Gen. 1).

CAPUT II.

Hæresis Arii et Sabellii confutatur.

Porro, sicut confundentes Arium, unam eandemque totius Trinitatis esse substantiam confitemur ; ita nihilominus et impietatem Sabellii delinantes, tres personas inconfusas et signanter expressas, sub sua cujusque proprietate distinguimus. Non enim, ut hæretica commentatur impietas, ipse Deus Pater, quando vult, Pater est ; quando vult, Filius est ; quando vult, Spiritus sanctus est : sed unaqueque persona, sic quadam ab aliis proprietate distinguitur, ut Pater semper sit Pater, et nunquam Filius, vel Spiritus sanctus ; Filius autem semper sit Filius, et nunquam sit Pater, vel Spiritus sanctus ; Spiritus sanctus vero nunquam sit Pater, vel Filius, sed semper Spiritus sanctus. Quamobrem non attendenda est nuda diutaxat diversitas nominum, sed subtiliter distinguenda proprietates personarum.

Pater itaque hoc habet proprium, quod ex omnibus quocumque sunt, solus est, qui ab alio non est : ac per hoc solus agnoscitur in paternitatis esse persona, non solus est in deitatis essentia. Unigenitus vero Dei Filius hoc proprium habet, quod solus ex solo, id est, a Patre consubstantialiter, et coessentialiter solus est genitus : et hæc Filii proprietas est. Spiritus autem sancti proprium est, quod simul a Patre procedit et Filio, et est utriusque Spiritus consubstantialis utique, et co-

ternus, ejusdem immensitatis et potentie, ejusdem voluntatis inseparabilisque nature. Quia nequaquam illis in aliquo minor est, a quibus ipse procedit : sed cum illis simul ut revera Deus omnipotens colitur, cum illis æqualiter adoratur. Totus enim manet in Patre, totus in Filio ; totus procedit a Patre, totus procedit a Filio. In quibus sic manet, ut semper ab utroque procedat ; sic procedit, ut in eis inseparabiliter manet. Cum quilibet scilicet naturalem, et coessentialem habet et unitatis plenitudinem, et plenitudinis unitatem. Et hæc summa illa claritas est, qua genitus a gignente diligit suumque diligit genitorem. Ideoque non amplius quam tria sunt, et essentialiter indivisa, et tripartita proprietate distincta. Unus diligens eum, qui de illo est ; et unus diligens eum, a quo est ; et ipsa dilectio, de qua dicitur : « Quia Deus claritas est (11 Joan. iv). » Et hæc est summa, ineffabilis et incomprehensibilis Trinitas, non dicam unius Dei, sed unius Deus. Nec unius veritatem, vel mutatur in alterum ; sed quod est, sine qualibet mutatione, conjugiter permanet illibatam. Aut enim propheta : « Egredietur de ore meo justitie verbum, et non revertetur (Isai. xlv). » Quid est « non revertetur ? » Ne Sabellianus dicat quia ipse est Pater, qui et Filius est : vel Patripassianus, quando, inquit, vult, Pater est, et quando vult, Filius est. Egressum igitur verbum non revertitur, quia Pater semper Pater est, et Filius semper Filius est.

CAPUT III.

C De sacramento Dominicæ Incarnationis.

Credimus etiam, quia Dei Filius, quem ex propria substantia Deus Pater ante sæcula genuit, verum naturæ nostræ hominem induit, ac de maternis visceribus intemerata virginitate processit. Nam qui de Deo Deus, de omnipotente erat omnipotens ; non posterior tempore, non inferior majestate, non certe dissimilis gloria, non divisus essentia ; idem sempiterni Genitoris unigenitus sempiternus, natus est de Spiritu sancto et virgine Maria. Quia sic assumpsit hominem, ut non permittat in aliquo deitatem : veram scilicet carnem, et veram sibi met animam substantialiter commisit, ut secundum ipsam humanitatem mortem moriendo destrueret, et diabolum, qui mortis habebat imperium, superaret. Non enim sic intelligenda est illa generatio singulariter admirabilis, et mirabiliter singularis, ut per novitatem creationis proprietates ablata sit generis. Virgine scilicet utero Spiritus sanctus fecunditate contulit, veritas tamen corporis ex maternæ naturæ conditione processit, quam mox rationalis vitæ spiritus animavit. Coudemnamus enim Apollinarem, qui non hominis mentem, sed solam sine ratione animam suscepisse perhibet Salvatoris. Dogmatizat enim, quia sufficere potuit sola divinitas, ut mentem daret, et consilium sapientiæ rationalis infunderet. Quod procul dubio tantumdem est, ac si dicat : Redemptor noster non homo fuit, sed membra diutaxat humani corporis habuit. Animam scilicet et corpus habent

et animata bruta, sed rationem non habent, quæ autem mens est propria.

Sed si detestandi sunt Manichæi, qui eum verum corpus habuisse, quod infimum est in hominè, denegant: quanto magis isti condemnandi sunt, qui scilicet hoc eum, quod optimum est in homine, non habuisse confirmant? Absit igitur, ut credamus, quod conflixit temeraria cæcitas, et superba loquacitas. Absit, inquam, Dei Filius minus aliquid de humana suscepisse naturam, et vel in carne, vel in anima, vel in sensu assumptum hominem nobis fuisse dissimilem; quem absque sola peccati macula, quæ naturalis non est his, propter quos assumptus est, conflicamur omnino fuisse conformem. Nam ideoque Dei mediator, et hominum dicitur: quia sicut verus Deus, ita verus est homo habens eandem cum Patre in divinitate naturam, et in nullo diversam humanitatis cum matre substantiam; habens ex nobis usque ad mortem iniquitatis nostræ pœnam, habens incommutabilem ex Deo Patre **7** justitiam, « qui crucifixus est ex infirmitate nostra, sed vivit ex virtute sua (I Cor. xiii). » Sensit enim participatione humani affectus mortem, quam sponte susceperat; non naturæ suæ potestatem perdens, per quam cuncta vivificat. Ipse scilicet auctor, et opus auctoris, quia ipse se quasi sacerdos sacrificium obtulit; et idem ipse velut hostia suavitatis in cruce pendit. Salva nimirum proprietate utriusque naturæ, et in unam coeunte personam suscepta est a majestate humilitas, a virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas: et ad persolvendum conditionis nostræ debitum, naturæ inviolabili natura est unita passibilis: ut unus, idemque mediator Dei et hominum et mori posset ex uno, et mori non posset ex altero.

CAPUT IV.

Quomodo solus Filius carnem suscepit, et mortem subivit.

Sed hic tibi, fili, cogitatio fortassis obrepit, quæ velut ex consequentia rationis objiciat: dum Filius, inquit, unius cum Patre substantiæ, et inseparabilis credatur esse naturæ, quomodo sine Patre Filius, vel humanitatis potuit induere formam, vel solus passionis toleravit injuriam? Quod quia divinum et inaccessible est, quod ex ipsius ineffabilis materiæ manifestis comprehendi nequit indicis, a catholicis sæpe doctoribus visibilibus rerum declaratur exemplis. Unde et beatus loquitur August.: « Aliud est, inquit, anima, aliud ratio; et tamen in anima est ratio: et una quidem est anima, sed aliud anima agit, aliud ratio. Nam anima vivit, et ratio sapit, et ad animam pertinet vita, ad rationem pertinet sapientia; et tamen nec anima sine ratione, nec ratio sine anima. Et cum unum sint, anima sola suscepit vitam, ratio sola suscepit sapientiam. Sic et Pater et Filius, licet unum sint, et unus Deus sit, ad solum Christum pertinet caro, sicut ad solum rationem pertinet sapientia, licet non recedat ab anima. » Ecce iterum aliud præbet exemplum:

In sole calor, et splendor in uno radio sunt, sed calor exsiccac, splendor illuminat; et cum aliud calor agit, aliud splendor, et tamen ab invicem nequeunt separari. Sic et Filius suscepit carnem, et non deseruit Patrem. In Cithara quoque cum ars, manus et chorda cooperari non dubitentur, unus tamen sonus auditur. Ita Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, simul Christi cooperati sunt humanitatem, sed solus Filius suscepit humanitatem. »

Quod si et hoc forte movet, quomodo verum Christi corpus fuit, quod salva virginitate, ex maternis visceribus egredi potuit. Quod in promptu est, oculis adhibe, et ex minimis immensa perpende. Solis radius ita specular penetrat, et ut obicem ejus insensibili subtilitate pertranseat, et tamen ejus soliditatem aliquatenus non infringat: et talis intrinsecus cernitur, qualis videtur extrinsecus. Itaque cum ingreditur, neque cum egreditur dissipat: quia et ingressu, et egressu ejus specular integrum **8** perseverat. Specular itaque non frangit radius solis, et integritatem virginis conservare non potuit nascentis omnipotentia Redemptoris? Nam virginalis integritas sic incorrupta peperit, sicut inviolata concepit. Verus enim, et plenus Deus est, sicut verus, et plenus homo, qui ex ea natus est. Nullumque est in hac auitate mendacium, cum invicem connexa sunt, et humilitas hominis, et sublimitas deitatis. Sicut enim Deus non minuitur inclinatione, sic homo non consumitur dignitate. Agit enim utraque natura, quod proprium est, Verbo scilicet operante, quod Verbi est, et carne naturaliter exsequente, quod carnis est. Unum enim horum coruscac miraculis, alterum succumbit injuriis. Sed nec creatura in divinitatem versa, nec in creaturam divinitas est mutata. Ex duabus enim, et in duabus naturis sic mediatoris Dei, et hominum persona consistit, ut postquam Dei Filius factus est homo, nequaquam sicut hæretica blasphemant impietas, vel humanam naturam divinitatis plenitudo consumeret, vel in humanitatis essentiam divinitas demigraret. Nam cum hominem Deus assumpsit, incommutabilis omnino, et impassibilis divina ejus natura permansit. Ex duabus itaque naturis; quoniam utramque indivisibiliter cœnivit; in duabus autem, quoniam incorruptam utramque servavit. Unigenitus enim Dei Filius perfectam hominis animam, carnemque suscipiens, et consubstantialis est Patri in forma Dei, et consubstantialis est matri, in forma servi. Nec quia infirmitatis suscepit humanæ consortium, ideo nostrorum particeps factus est delictorum. Assumpsit enim formam servi sine contagione servili, divina non minuit, humana provexit. Assumpta siquidem est de matre Domini natura, non culpa. Nec propria potuit errata contrahere, qui venit aliena mundare. Sic enim in eo cognoscitur humanæ, atque diviniæ nature proprietas individua permanere; ut cum videamus in eo naturaliter aliud Verum esse,

quam carnem, unum tamen Dei Filium, et Verbum A
profiteamur, et carnem. Est enim verus Deus et
verus homo, Deus videlicet, per id, quod, « In
principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum,
et Deus erat Verbum (Joan. 1); » homo vero per
id, quod, « Verbum caro factum est, et habitavit
in nobis (Ibid.). » Deus per id, quod, « Omnia
per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil
(Ibid.); » homo per id, quod, « Factus est ex
muliere, factus sub lege (Gal. iv). » Infantia par-
vuli ostenditur in humilitate cunarum, sublimitas
Altissimi declaratur in vocibus angelorum.

CAPUT V.

In Trinitate quomodo distinguantur personæ.

Super hoc præterea summo negotio disputantem,
necesse est, et discretam tenere cautelam, et cau-
tam librare substantiam. Distinguere quippe compelli-
mur in divinitate personas, cum divinam non au-
deamus separare substantiam. Patris enim, et Filii,
et Spiritus sancti tres credimus esse personas, cum
9 unam tantum simplicem, ac prorsus inseparabilem
coniteamur essentiam. E contra vero duas in
Christo integras, atque perfectas divinitatis et hu-
manitatis perhibemus esse substantias, cum solam
unam asseramus eum habere personam. Nec fas est
dicere, de Patre, et Filio, et Spiritu sancto aliud,
cum una sit omnium eademque natura; sed alius
tantum, cum non ambigatur in eis personarum esse
distantia. In Christo autem non alius, cum Dei et
hominis una tantummodo sit persona; sed aliud dici
debet, cum gemina diversæ substantiæ sit natura. E
contra Nestorius episcopus, et Eutyches archimandrita
cum Dioscoro hac invicem inter se discrepatione
compugnant; ut ille Christum parum hominem
esse perhibeat, isti vero solam illi naturam divinitatis
ascribant. Quos merito sancta Ecclesia a liminibus
suis curavit excludere, ut soli foris siue multorum
pernicie compellantur ad invicem litigare. Nos
autem sic mysterium Dominicæ incarnationis indu-
bitanter intelligimus, ut quamvis una veraciter per-
sona Dei credatur, et hominis, non tamen una sit in
eo natura divinitatis et carnis. Neque in Christo
divinitas hoc est quod caro, vel caro hoc esse quod
divinitas potuit; sed divinitatis et humanitatis utra-
que natura incommutabilis, et inconfusa in sua
nihilominus proprietate permansit. Humanam itaque
substantiam, id est, veram carnem, et rationalem
animam a Dei Filio confitemur fuisse susceptam in
unitate personæ, non in unitate nature.

Incarnationis ergo Dominicæ sacramentum sicut
in Christo personam non fecit duplicem, sic humanæ
naturæ susceptionem sanctæ Trinitati non fecit esse
communem: permanente duntaxat utriusque prop-
rietate substantiæ, perseverante nihilominus et
individua semper unitate personæ. Ad personam
quippe Filii tantummodo servilis illa formæ sus-
ceptio pertinet, cui tamen nihil divine plenitudinis
abstulit, nihil inexthaustæ majestatis admisit. Hinc
est, quod in uno, eodemque Redemptore nostro et

humanæ naturæ veritas claruit, et divinæ potentie
incommutabilitas æterna permansit. in Christo igitur
naturarum discretionem dicimus, non personarum; in
sancta vero Trinitate personarum confitemur esse
distantiam, non naturæ. Quamvis enim ut homo in-
tra unius corpusculi latuisset angustias. omnium
tamen rerum ut Deus, regebat et visibilium, et invi-
sibilium creaturas. Nec alius est, per quem creata
sunt omnia; alius, qui creatus est homo; idem crea-
tor et creatura; idem medicus et medicina: idem
sacerdos et hostia. Immensitas quippe divinæ magni-
tudinis ista est, ut intelligamus eum intra omnia,
sed non inclusum; extra omnia, sed non exclusum.
Ideo scilicet interior, ut cuncta contineat; ideo ex-
terior, ut omnia circumscriptæ suæ magnitudinis
B immensitate concludat. Per id ergo quod exterior
est, esse creator ostenditur; per id, quod interior,
gubernator, et rector rerum omnium demonstratur.

10 CAPUT VI.

Quomodo Verbum a Patre generetur.

Nonnulli vero dum divinæ generationis indagare
mysterium cupiunt, corporalium cogitationum phan-
tasmatibus illudunt. Nunquid, inquit, omnipotens
Deus duxit uxorem, quia genuit prolem? Sed
ex nostra possumus infirmitate colligere, quid in ar-
cana divini operis debeamus profunditate pensare.
Prius enim in architecti corde consilium nascitur,
ut future domus ædificium construat. Cor ergo
quod latet consilium generat, ut domus fabrica per
diversa parietum et angulorum lineamenta consurgat.
Consilium ergo quasi filius est cordis humani,
quod videlicet et ad construendum ædificium in
exteriora prorupit, et nihilominus tamen totum in
cogitantis corde permansit. Si ergo per consilium
quasi cordis filium, domus erigitur fabrica, qualem
putamus Dei Filium, Verbum videlicet, per quod
creata sunt universa? Cui ergo cor hominis siue
matre valeat generare consilium, quanto magis om-
nipotens Pater de se solo gignere valuit ineffabiliter
Verbum? Quod nimirum cum humana membra sus-
cepit, nequaquam paternæ Deitatis arcana deseruit;
et cum velamine est nostræ carnis indutus, virginali
utero receptus est, non inclusus. Et quid hoc mi-
rum de Verbo Dei, cum et sermo iste, quem carnis
lingua deponimus, ita uber sensibus influat, ut
eum cor audientium capiat, sed non includat; nam
nisi caperetur, neminem prorsus instrueret; si in-
cluderetur, ad alios non veniret.

Multo itaque plenius, et, ut ita loquar, ineffabilis
Dei Filius ad nos per incarnationis mysterium venit,
et nihilominus apud Patrem in divinitate permansit.
Qui veram carnem ex virginalis uteri visceribus in-
duens, sic utraque voluit unire naturam, ut idem
esset homo verus qui veraciter erat Deus; et idem,
qui erat homo, esset procul dubio Deus. Talis enim
fuit illa susceptio, quæ et Deum hominem faceret, et
hominem Deum. Dum ergo formam servi Dei forma
suscepit, utrumque Deus, utrumque verus est homo
propter acceptum hominem. Quamquam igitur ex-

celentium quisque sanctorum præcipuam a Deo meruerit assequi gratiam, nemo tamen cum Deo in unum potuit convenire personam. Sola vero anima, sicut et caro Christi cum Verbo, unus Christus, unus est Filius. Ut itaque beatus Apostolus distantiam poneret inter sanctorum omnium multitudinem, et ipsum sanctorum, ac totius sanctitatis auctorem, ait: « Multifariam, multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in Filio, quem constituit hæredem universorum, per quem fecit et sæcula (Hebr. i). » Sed aliud est Deum loqui per ora prophetarum; aliud per ipsum coæternum sibi, et consubstantiale ante sæcula, Verbum. Aliud est enim Verbum in carne, aliud est Verbum caro factum. Aliud est Deus in homine, aliud Deus homo. Aliud est verbi minister, aliud magister. **II** Alius filii dicendus est auctor, alius præficator. Aliud est præterea Spiritum sanctum per Prophetam suscipere gratiam, aliud eum habere substantialiter per naturam (Math. iii). Quamvis enim Spiritus in Christum per columbinam descenderit speciem, non tamen eum potuit divinitas Redemptoris accipere, quoniam secundum divinitatis essentiam Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, unus est Deus.

Constat ergo, quia Spiritum sanctum Christus in anima suscepit humana, non in divinitate, qua videlicet cum eodem Spiritu sancto unus est in natura. Igitur æterna divinitas Filii cum plena humanitate sua, et eadem plena humanitas Filii cum æterna divinitate sua, una est in sancta Trinitate persona, et hæc non adoptiva, sed propria; non nuncupativa, sed coessentialis, atque perfecta. Et ipse totus in divinitate, atque humanitate sua ingenuus, et verus Dei Filius: idemque totus in divinitate, atque humanitate sua verus est hominis filius, non utique nuncupativus, sicut Hispanica hæresis asserere impia temeritate præsumpsit; perhibens, Dei Filium in divina natura Deum esse verum, in humana nuncupativam, vel adoptivam; ut quasi duæ in Christo viderentur esse personæ. Et ipse per divinitatem verus Dei sit Filius, sed in humanitate sit adoptivus. Cum consistet utique juxta catholicæ fidei regulam, unigenitum Dei Filium in unitate sui humanam suscepisse naturam, servata quidem utriusque proprietate substantiæ, sed indivisa prorsus, ac simplici permanente unitate personæ: ideoque nec duo Christi, vel duo sunt Filii; sed Deus, et homo, unus Christus, unus est singulariter Filius. Non enim locali motu ad beatam Virginem Verbi divinitas venit, sed ineffabili potentia: sicut mysterio Dei Filius et uterum Matris gignendus implevit; et nihilominus in paternæ divinitatis unitate permansit. Venit s ad nos, ut auferret a nobis quod invenit in nobis: et offerret ipse pro nobis, quod sumpsit ex nobis. Nec enim Verbi divinitas, vel in partes dividi, vel a Patre potuit separari: sed ubique totus, ubique perfectus. Ita non deseruit Patrem, cum descendit ad Virginem, sicut non deseruit mundum, cum victor mortis ascendit

in cælum. Hinc est quod ait: « Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo (Joan. iii). » In terra sane loquitur, et in cælo se esse fatetur, quia cum de cælo descendit, nihilominus in cælo permansit. Et sicut Filius hominis est, qui de cælo descendisse dicitur, ita Filius Dei est, qui corporeus in carne videtur.

CAPUT VII.

In Christo divina et humana natura sese manifestavit.

In Christo igitur et unitas est personæ, et duæ sunt inconfusæ semper, atque distinctæ proprietate naturæ: una scilicet in eo natura est quæ ducit originem ex utero virginali; altera, quæ sine ullo prorsus initio coæterna est Deo Patri. Una qua vagiebat in cunis; altera est, **12** per quam adorabatur a Magis (Math. r, Luc. ii). Una qua ætate proficiebat et sapientia; altera, qua Dei virtus ipsa ac Dei est sapientia (I Cor. xii). Una, qua post continentia quadragesimalis inedia jejunos esurivit (Math. iv), altera, cui per subjectionis officium protinus angelica sublimitas ministravit. Una, qua dormiebat in navi, et excitatus est a discipulis (Marc. iv); altera, qua procellarum tempestatibus imperabat, et ventis. Una, qua fuis lacrymis mortuum desolebat amicum; altera, qua animam ejus revocat ab inferno, et quadriduam eadaver incolome resuscitat de sepulcro (Joan. xi). Una est, qua tristatur usque ad mortem (Math. xxvi); altera, qua ponendi, et resumendi animam suam habere se perhibet potestatem (Joan. xvi). Una, qua tumentia maris, et confragosa volumina siccis potuit calcare vestigiis (Math. xiv); altera, qua fugiens in Ægyptum, savitiam declinavit Herodis. Una est, qua velut Sol in monte transfiguratus effulsit (Math. xvii); altera, per quam recedente visione, sola infirmitatis humanæ forma remansit (Math. ii). Una præterea illi natura est, per quam ei dicitur: « Filius meus es tu, ego hodie genui te (Psalm. ii); » altera per quam, alio propheta testante, dictum est: « Servus meus es tu, quia in te glorior (Isa. xlix). » Nam secundum aliud est illa vox, qua dicitur: « Ex utero ante luciferum genui te (Psalm. cix); » et secundum aliud illa: « Parvum est, inquit, ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob, et fines Israel convertendos (Isa. xlix). » Una igitur est in Christo substantia, vel persona, sed non una substantia, vel natura. Ut quamquam aliud divina, aliud substantia sit humana, in Christo tamen nullo modo alius filius hominis, alius credatur esse filius Dei. Ab ipso quippe Dominiæ Incarnationis exordio et Deus in hominem transit, et homo in Deum; ut et is, qui ex Deo Patre ante sæcula natus est, et vere sit hominis filius, et vere sit homo: et is, qui in fine sæculorum de virgine natus est, et vere sit Dei filius, et verus sit procul dubio Deus.

Duas ergo natiuitates recte confitemur in Christo, unam de Patre sine initio, et sine tempore sempiternam, et coæternam per omnia genitori; alteram de materna substantia sub curriculo temporali.

Couvenierunt enim sibi in Christo divinitas, et humana conditio; ut et Verbum caro fieret, et in Deum caro transiret, quatenus unus Emmanuel ex utraque substantia proveniret, qui Dei et hominum idoneus mediator existeret. In quo videlicet naturalia proprii vigoris iura servantur, et sublimitas Deitatis et humilitas carnis. Non ergo alius, sed unus idemque duas operationes exercuit, et utraque operata est forma: vel natura cum alterius communicatione, quod proprium habuit: Divinitate scilicet communicante operibus carnis, et carne communicante operibus divinitatis. Idem itaque Deus, et homo in una subsistentia, vel persona, sed gemina utriusque servata proprietate substantiæ, permanente natura, ut utramque videlicet neque dividat, nec unio facta confundat. Verbum enim Verbum est, et non caro: et caro caro est, et non Verbum est. Sed una est operatio carnis, et Verbi, quia et una est persona Dei et hominis. Unde Joannes: « Quod fuit, inquit, **13** ab initio, quod audivimus, et vidimus, et perpeximus, et manus nostræ tractaverunt in Verbo vitæ (1 Joan. 1). » Cum tamen nisi per sacramentum nisi hominis, Deum neque valeat tenere, vel quod impossibile est, manibus concretare. Divinitas enim humanitati sic inseparabiliter est unita, quod eam postquam in unitate personæ semel accepit, ab illa postmodum aliquatenus non recessit. Nam Deus homo factus, de matris visceribus prodit; Deus homo factus, in crucis ligno pendit. Sed et idem Deus homo secundum solam carnem in sepulcro jacuit, idem Deus homo secundum solam animam ad inferni profunda descendit. Divinitas enim, quæ in conceptione utramque suscepit, in morte quoque ab utraque se suscepti hominis substantia non abjunctit.

Quis est ergo, per quem factus est mundus? Christus Jesus: sed in forma Dei. Quis est, per quem redemptus est mundus? Christus Jesus, sed in forma servi. Quisnam est derelictus in inferno? Christus Jesus, sed in anima sola. Quis resurrecturus triduo jacuit in sepulcro? Christus Jesus, sed in carae sola. Ergo in his singulis Christus, et in omnibus non duo, sed unus est Christus. Ergo unus, idemque gemina vigente natura conspicitur, et quæ sunt utriusque substantiæ naturaliter operatur, et quæque substantia cum communicatione alterius, quod suum erat, agebat, secundum unicuique videlicet insitam essentialiæ qualitatem, vel naturalem proprietatem. Sic igitur nos oportet omnia caute perpendere, quatenus et plena humanitas in Deum creditur assumpta, et plena divinitas homini intelligatur unita. Hoc tantummodo ut Deo reddamus quæ Dei sunt: et homini, quæ sunt hominis.

CAPUT VIII.

Quare Spiritus sanctus natus non dicitur ex columba, in cuius specie apparuit.

Quamobrem cum super huiusmodi themate spe questio ventiletur, non parva distantia est inter illam susceptorem columbæ, in cuius Spiritus san-

ctus visus est specie, et tanquam Dei Filius in veritate carnis dignatus est apparere (*Math. iii*). Quidam namque persuadere conati sunt, Dei Filium non fuisse natum ex femina, sicut nec Spiritus sanctus natus est de columba (*Marc. i*). Non enim, autem, columba illa de ovo est nata, cum tamen humanis oculis corporaliter sit conspecta (*Joan. i*). Quibus nimirum a recte credentibus responderetur: quia illic Spiritum sanctum apparuisse Joanni in columbæ specie legimus, ubi et Christum natum fuisse de femina reperimus (*Luc. iii*). Et non oportet ex parte Evangelio credere, et ex parte non credere. Quod si credimus Evangelio, Spiritum sanctum in columbæ forma conspectum, credamus quoque necesse est, Redemptorem nostrum de virgine fuisse progenitum. **B** Quare autem Spiritus sanctus nequaquam natus ex columba, sicut Christus agnoscitur natus esse de femina? Hæc est procul dubio causa, quia Spiritus sanctus non venit, ut sua columbas apparitione **14** redimeret: sed ut per hanc speciem spiritualem amarem, et innocentiam visibiliter designaret. Dei vero Filius, qui naturam nostram, et lapsam venit erigere, et debetoram in vitiis originalibus renovare, hoc debuit naturaliter et essentialiter in unitate personæ suscipere, quod venit per passionis et resurrectionis suæ mysterium liberare.

Nec tamen hoc dicimus, ut solum Redemptorem nostrum carnem assumpsisse veram, Spiritum vero sanctum speciem fateamur induisse phantasticam.

C Sicut enim non oportuit ut oculis hominum Dei Filius falleret, sic omnino non decuit, ut aliquid Spiritus sanctus mendacio simularet. Nimirum, cum sicut ille est veritas, ita nihilominus et iste sit Spiritus veritatis. Utraque igitur illa corpora, columbinum scilicet, et humanum, ita fuerunt in veritatis essentia, sicut humanis obtutibus sunt conspecta. Sed illa columbæ species, peracto, quod imminebat, utilitatis ministerio, desiit: corpus vero Dominicum in suscipientis utique Verbi stabili semper unitate permansit. Confiteamur ergo necesse est, verum Deum Emmanuelem ex dualis substantiis inconfuse, atque indivisibiliter existentem: atque ideo beatam Virginem non modo hominis, sed et Dei asseramus veraciter Genitricem. Naturaliter enim **D** atque carnaliter genuit carnem factum Dei Verbum. Confiteamur etiam Verbum carni secundum substantiam naturaliter congenitum, unumque esse Christum: sed potius cum ipsa carne simul et anima verum Deum et vere unicum, et naturalem Dei Filium, ita ut nequaquam presumamus asserere assumptum hominem coadorari, vel conglorificari: Deo Verbo debere: videlicet tanquam alter veneretur in altero. Hoc enim, *eo*, superadjectam syllabam persuadeat intelligi. Sed una potius ac simplici adoratione colamus Emmanuelem, verum scilicet Deum, et hominem. Quod etiam in Anathematismo B. Cyrilli reperitur insertum: « Nec item dicamus, Deus operatur in homine: ut quasi alius sit, qui exterius creditur; alius, qui intrinsecus operatur. Sed nam potius ve-

aeremur Deum, et qui subjectus est oculis, hominem; et quæ latet interior, majestatem. Ideo quippe mediator est, quoniam idem Deus, et homo verus, habens una divinitatis cum Patre naturam, et non diversam humanitatis cum Matre substantiam. In utraque scilicet natura idem est Dei Filius, nostra suscipiens, et propria non amittens, in homine hominem renovans, in semetipso semper incommutabilis perseverans. » Secundum formam quippe Dei dictum est: « Ante omnes colles genuit me (Prov. viii), » id est, ante omnia tempora, et temporalia; secundum vero formam servi dictum est: « Dominus creavit me in initio viarum suarum (Ibid.). » Secundum formam Dei dixit: « Ego sum veritas et vita (Joan. xvi); » secundum formam servi: « Ego sum via. (Ibid.). » Quod enim « Verbum caro factum est, » non hoc significat, quod in carnem divina sit natura mutata. sed, quod a Verbo in unitate persone sit caro suscepta. Majestati quippe divinæ corporea de Matre nativitas nil abstulit, nihil contulit, nihil ex ea in aliud permutavit. Incommutabilis nempe substantia sicut nequaquam **15** in diversa converti, sic nec minui potuit, nec augeri.

Igitur utriusque nature cognoscendas indicia; et Verbum in homine Christo, et Christum hominem adoramus in Verbo. Verbum enim caro factum in deabus essentialis unus est Christus; ubi scilicet nihil est utriuslibet nature, quod non sit utriusque. Idem est in forma Dei, qui in forma conspicitur servi; idem passibilis in fragilitate nostra, et inviolabilis in virtute divina; idem incorporeus manens, et corpus assumens; idem est qui et paternæ majestatis non divisus est solio, et tamen ab impiis est crucifixus in ligno. Constat enim utramque substantiam in unam concurrisse personam: atque ideo unus idemque est super cæli celsitudinem victor mortis ascendens, et usque ad consummationem sæculi universam Ecclesiam non relinquens. Utrique siquidem nature in suis utriusque proprietatibus permanenti, tanta est unitatis facta communio, ut quicquid ibi Dei est, non sit ab homine separatum: et quicquid est hominis, non sit a divinitate divisum. Concepto nimirum in utero virginis, animæ simul et carni ne puncto quidem temporis virtus defuit Verbi: nec ante formata, vel animata est vestis, quam sibi Rex supernus indueret, sed per ipsum, et in ipso cepit illud humani corporis templum, quod sibi Dei Filius essentialiter couiret. Dei quippe Filius in utero virginis concipiendus accessit, ibique domum sui corporis (sicut scriptum est) sapientiæ fabricavit (Prov. ix).

De creatione itaque futuræ sobolis nihil illic erat inceptum, sed post introitum Verbi in unitate sui, novus homo conceptus initium. In unam Christi personam gemina conveniente natura, cui et divina virtus inesset ad mirabilia operum, et humanitatis infirmitas ad tolerantiam passionum. Sed utrumque Deus de potestate suscipientis, utrumque homo de lenitate suscepti.

A Cavendum est ergo, ne supparem Patri credamus Filii majestatem, his decepti, quæ ad formam sunt referenda servilem, quam scilicet humanitatis formam, ut ostendat in se Dei Filius non discretæ, nec a terius esse personæ, et cum ea simul dicit: « Pater major me est (Joan. xiv); » et cum eadem nihilominus dicit: « Ego et Pater unum sumus (Joan. x). » Deus utique dicit: « Pater major me est, » sed ex infirmitate nostra: et homo dicit: « Ego et Pater unum sumus; » sed ex virtute divina.

CAPUT IX.

Christus naturam suscepit humanam, non personam.

Movet autem, cum Dei Filius nil minus de humanitate, sed totum atque integrum hominem suscepisse credatur, cur unam dumtaxat habere personam Deus homo factus asseritur. Nam quomodo totum suscepit hominem, si personam hominis non accepit? Aut si Dei Filius, qui est una in Trinitate persona, cum hominis persona conjungitur, quomodo in unam convenisse personam Dei simul et **16** hominis substantia perhibetur? Quod cum solenter inquirerem, et quid hic iniretur a Patribus diligentius indagarem, reperi Alcuinum scripsisse ad Carolum imperatorem, quod « Dei Filius non humanam personam suscepit, sed naturam. » Juxta cujus sententiam restat, ut persona Filii humanitatis essentialis sine humanitatis persona suscepit. Magnus autem Leo Romanæ præsul Ecclesiæ, et doctor illerrimus fidei Christianæ in eujusdam declaratione sermonis hæc utitur verbis (*Vide Scholia ad calcem opusculi*): « Hæc, ait, mirabilis sacræ Virginis partus vere humanam, vereque divinam unam edidit in prole personam: quia non ita proprietates suas tenuit utraque substantia, ut personarum in eis possit esse discretio. Nec sic creatura in societatem sui Creatoris assumpta est, ut ille habitator, et illa esset habitaculum; sed ita ut nature alteri altera misceretur. » Quod nimirum et luculenter est dictum, et cautissima verborum suspensione libratum. Emmanuel enim nobiscum Deus, una semper est in sanctæ Trinitate persona, quæ sicut nunquam a plenitudine suæ virtutis immittit, ita nec potuit per copulam susceptæ humanitatis augeri. Hæc itaque personæ licet interim exempla proponere: tunc vero relinquatur industria, si quis catholicorum doctorum super hoc eliminis scripserit, invenire.

D Epilogus hic sic nova denuntiat, ut quæ superius dicta sunt comprehendat. Sed quoniam in rebus mysticis ac profundis, rudes audientium animos styli prolixitas hebetat, et sæpe dum illuminare mentem conatur, obscurat; novitati tuæ, fili mi clarissime, consulentes, nolimus in his te cunctis protrahi, ut brevi decursa compendio valeant a te tenacius comprehendendi. Quamvis enim vigor in te polleat vivacis ingenii, conversionis autem tuæ prospiciendum est novitati, ne si cervicibus tuis longe disputationis onus imponitur, teneriores adhuc virtus ante sub fascie deficiant, quam portare sarcinæ discant. Adhuc etiam inbecillitati tuæ nihilo-

minus prospicientes, epilogum in fine subnectimus; A ut, quæ præmissa sunt uberius verbis, nunc in unum contracta reperias: et quasi non tam replicata, quam addita facilius apprehendas.

Crede igitur, fili, Deum omnipotentem substantia- liter unum, personaliter trium. Quæ nimirum per- sonæ quanvis sua sint proprietate distinctæ, in suis tamen operibus nullatenus sunt divisæ. Et persona- rum quidem distantiam nunquam clarius manife- stiusque perpendimus, quam cum baptismum Do- mini ad memoriam revocamus. Videmus enim, et tanquam proposito divino spectaculo contuemur, apud Jordanici fluminis gurgitem, commendari nobis divinarum personarum individuam Trinitatem. Nam cum baptizatus esset Agnus ille, qui tollit peccata mundi, protinus aperti sunt cæli, et Spiritus san- ctus super eum in specie columbæ descendit: deinde vox Patris intonuit: « Ille est, inquit, Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui (Matth. iii). » Habemus ergo distinctam perspicue Trinitatem. In voce Patrem, in homine Filium, in columba Spiritum sanctum.

Hæc itaque sancta Trinitas, sicut in suis vo- cabulis est distincta, sic in hoc loco quantum **17** ad litteram in sua videtur operatione divisa. Nec dici potest ut Filius, qui videbatur in forma servi, sit Pater, aut Spiritus sanctus; aut vox illa quæ de cælo facta est, sit Filii, vel Spiritus sancti, aut columba sit Patris, vel Filii; cum ipsum perhibeat Evangelium: « Quia descendit super eum Spi- ritus sanctus in specie columbæ (Ibid.). » Sed fides recta, fides vera, non scilicet opinione præsump- tionis incerta, sed lectionis testimonio roborata; nec hæretica temeritate fluctivaga, sed apostolica potius veritate fundata, hoc patenter insinuat, quod quid- quid divinitus agitur, hoc tota sancta Trinitas inseparabiliter operatur. Nam cum solus Filius sit natus ex Maria virgine, solus Filius sit suspensus in cruce, solus de morte surrexit; ipsum tamen Incarnationis divinæ mysterium, passionis, ac res- urrectionis, Pater, simul ac Filius, et Spiritus sanctus operatus est. Nam quod eum Pater misit, hoc est, incarnari constituit, dicit Apostolus: « Cum autem venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege (Gal. iv). » Misit namque Pater Filium, misit et Spiritus san- ctus. Quod ipse Filius per prophetam perhibet, di- cens: « Spiritus Domini super me, eo quod unxit me, ad annuntiandum mansuetis misit me, ut nieder contraitis corde, et prædicarem captivis indulgentiam, et clausis aperitionem (Isai lxi). » De Filio quoque dicit Apostolus: « Quia cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exiunxit, formam servi acci- piens (Philipp. ii). »

Cum ergo solus sit Filius incarnatus, incarnatio- nem tamen Filii Pater, et Filius, et Spiritus sanctus simul est operatus. Passionem quoque Filii Pater fecit, sicut dicitur: « Qui proprio filio non peper-

cit, sed pro nobis omnibus tradidit illum (Rom. viii). » Fecit et Filius, sicut dicitur: « Qui me dilexit, et tradidit semetipsum pro me (Galat. ii). » Fecit etiam et Spiritus sanctus, de quo scriptum est: « Beni- gnus est Spiritus sapientie, et non liberavit maledictum a labiis suis (Sap. i). » Maledictus vero di- ctus est Christus quia peependit in cruce, de quo dicit Apostolus: « Christus ut nos liberaret a maledicto legis, factus est maledictus (Galat. iii). » Spi- ritus ergo non liberavit maledictum a labiis suis; quia passionis mortisque supplicia, quæ per propheta- rum ora p adixit, omnia Christum salvere per- misit. Enimvero resurrectionem Filii fecit Pater, sicut dicitur: « Propter quod illum exaltavit, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen (Philipp. ii). »

Resuscitavit ergo Pater Filium, quem a mortuis excitans, super omnes singulariter exaltavit. Resuscitavit et semetipsum Christum, sicut ipse in figura sui corporis dicit: « Solvite templum hoc, et in triduo suscitabo illud (Joan. ii). » Porro autem, ut ipse se evidenter ostendat suæ passionis, ac resur- rectionis auctorem, una breviter sententia compre- hendit: « Potestatem, inquit, habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam (Joan. x). » Quod rursus inculcat dicens: « Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam, et iterum sumo eam (Ibid.). » Quod autem et Spiritus sanctus cum Patre et Filio resurrectionis auctor sit, testatur Apostolus, **18** dicens: « Quod si Spiritus ejus, qui suscitavit Jesum Christum a mortuis, habitat in vobis: qui suscitavit Jesum Christum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra propter inhabitante. Spiritum ejus in vobis (Rom. viii). »

Nam si nos propter inhabitantem nobis Spiritum in fine vivificandos sumus, constat quia hoc Jam est Spiritus sanctus in Ecclesiæ capite, quod est acturus in corpore.

De miraculis quoque, vel quibuslibet aliis operibus idem per omnia sentiendum est, ut tota sancta Tri- nitas illud absque dubio credatur efficere, quidquid ad unam personam videtur specialiter pertinere. Virtutes vero, et signa quæ Christus exhibuit, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, inseparabiliter fecit. Hinc illud est: « Pater in me manens, ipse facit opera (Joan. xiv). » Hinc de Spiritu sancto dicit: « Si in stigitis Deo ejicere demonia, profecto venit in vos regnum Dei (Luc. xi). » Hanc igitur incomprehensi- bilem Trinitatem non brevitas limes includit, non latitudo localis extendit, nusquam deest, ubique semper, et inseparabiliter adest. Non in parte ma- jor, non in parte minor, sed ubique tota, semper indivisa. Pater a nullo, Filius a Patre solo, Spiritus sanctus ab utroque. Quem plurimi Græcorum, quia in Dominicis sermonibus quasi perspicuum reperire nequeant auctoritatem, arbitrentur a solo Patre, et non a Filio procedentem (Vide Scholia). Quorum doctrinam beatus quoque Hieronymus sequens, in expositione fidei suæ sic ait: « Credimus et in Spi-

ritum sanctum, Deum verum ex Patre procedentem. » Ubi, quia procederet a Filio, tacuit. In symbolo quoque Nicæni concilii reperitur: « Credimus et in Spiritum sanctum, qui de Patre procedit proprie; et Deus est verus, sicut Filius. »

CAPUT X.

Quod Spiritus sanctus indubitanter a Filio, sicut et a Patre, procedit.

Nos autem, quia beatorum doctorum Augustini atque Gregorii, aliorumque catholicorum patrum doctrinis instrumur, quod Spiritum sanctum a Patre, simul et a Filio procedentem credere debeamus, ut fides de cætero non compellatur nutare credentium, vel pauca non gravemur apponere testimonia Scripturarum. Spiritum itaque sanctum de Patre, Filioque procedere, et prophetica testantur oracula, et apostolica confitentur auctoritas. Isaias enim de Filio dicit: « Percutiet terram virga oris sui, et spiritu laborum suorum interficiet impium (Isai. xi). » De quo et Apostolus ait: « Quem interficiet Dominus Jesus Christus spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui (II Thess. viii). » Quem profecto Spiritum a se procedere perspicue Salvator innouit, cum discipulis presentibus insufflavit. « Accipite, inquit, Spiritum sanctum (Joan. xi). » Joannes vero in Apocalypsi dicit: « Quia de ore Jesu gladius bis acutus exiit (Apoc. i). » Spiritus itaque, quem illic labiis insufflavit, ipse est utique gladius, qui hic ex ejus ore procedit. Dicit quoque Pater ad Filium per prophetam: « Spiritus, inquit, meus, qui est **19** in te, et verba mea, quæ posui in te, non recedent de ore tuo, et de ore seminis tui amodo, et usque in sempiternum (Isai. lxx). » Et Apostolus ait: « Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est ejus (Rom. viii). » Et ad Galatas: « Quoniam, ait, estis illi Dei, misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra clamantem, Abba, Pater (Gal. iv). » Beatus etiam Petrus Spiritum Sanctum Filii, sicut et Patris esse designat, cum ait: « De qua salute exquisierunt, atque scrutati sunt Prophetæ, qui de futura in vobis gloria prophetaverunt: scrutantes in quod, vel quale tempus significaret, qui in eis erat spiritus Christi, præntiantes eas, quæ in Christo sunt passiones, et posteriores glorias (I Pet. i). » Et Dominus in Evangelio: « Cum venerit, inquit, Paracletus Spiritus veritatis, qui a Patre procedit (Joan. xv). » Nam cum Christus ipse sit veritas, suum esse procul dubio spiritum docuit, cum eum spiritum veritatis esse perhibuit. Joannes autem dicit: « In hoc intelligimus, quia in eo manemus, et ipse in nobis, quia de Spiritu suo dedit nobis (I Joan. iv). » In libro quoque beati Job legitur: « Et audivit auditionem in terrore vocis ejus, et sonum de ore illius procedentem (Job xxxvii). » Ubi scilicet os Patris intelligendus est abique dubio Filius; sonus autem ex ejus ore procedens est Spiritus sanctus: Qui nimirum recte sonus appellatur, quoniam et cum sonitu verba Apostolos venit, et ex corde, quod replet, in verba mox sanctæ predicationis erumpit (Act. ii). Quod autem os Patris intel-

ligendus sit utique Filius, et ex hoc ore procedit Spiritus sanctus, testatur Psalmista cum dicit: « Verbo Domini cæli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum (Psal. xxxiv). » Nam quod a Patre procedat Spiritus sanctus, exempla proponere superfluum judicamus, quorum copiam per tot Scripturarum paginas exuberare conspiciamus, sicut est illud: « Non vos estis, qui loquimini, sed spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis (Math. x). » Et in secunda ad Corinthios Epistola dicit Apostolus: « Qui autem confirmat nos, nobiscum in Christo, et qui unxit nos Deus, et qui signavit nos, et dedit plenum spiritum in cordibus nostris (II Cor. i). » Et ad Thessalonicenses priores: « Itaque qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum: qui etiam dedit Spiritum suum sanctum in nobis (I Thess. iv). » Porro quod Spiritum sanctum effudit Pater in discipulos, scriptum est in epistola quæ destinatur ad Titum: « Per lavacrum regenerationis, et renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nobis abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum (Tit. iii). » Quod autem et Filius eundem effuderit Spiritum, in Actibus scribitur apostolorum. Dicit enim Petrus de Christo: « Dextera Dei exaltatus, et promissione Spiritus sancti accepta a Patre, effudit hoc donum, quod vos videtis, et auditis (Act. ii). » Quod etiam eundem Spiritum et Pater, et Filius simul effudit, utriusque vox per Joëlis oraculum clamat: « Effundam de Spiritu meo super omnem carnem (Joel. ii). » Licet autem, sicut præfati sumus, Græcorum pluri-
C qui non credant Spiritum sanctum a Filio, sicut a Patre procedere; beatus tamen Athanasius Alexandrinæ sedis episcopus, in libro, quem adversus Arium scripsit, inter cætera sic ait: « Ego, inquit, credo Filium in Patre, et Patrem **20** in Filio: Spiritum quoque Paracletum, qui procedit a Patre et Filii esse, et Patris, quia et a Filio procedit, sicut in Evangelio scriptum est, quod per insufflationem suam dederit discipulis suis Spiritum sanctum dicens: Accipite Spiritum sanctum (Joan. xx). » Sanctus Cyrillus etiam de hac ipsa Spiritus sancti processione contra Nestorium dicit: « Quamvis enim in sua sit substantia Spiritus ejus: haud dubium quin Patris, ut intelligatur in persona proprietatis, juxta id quod Spiritus est, et non Filius, attamen alienus non ab illo. Nam Spiritus appellatus est veritatis, et veritas Christus est. Unde et ab ipso similiter sicut a Deo Patre, procedit. » Et beatus inter multa sic ait Ambrosius: « Non enim quasi ex loco mittitur Spiritus, aut quasi ex loco procedit, quando procedit ex Filio. » Augustinus etiam adversus Maximum [Maximum] scribit hæreticum: « Queris, inquit, a me si de substantia Patris est Filius, de substantia Patris est etiam Spiritus sanctus, cur unus Filius, et alius non sit Filius? » Moxque subiungit: « Ecce respondeo, sive capias, sive non capias; de Patre est Filius, de Patre est Spiritus sanctus: sed ille genitus est, iste procedens. Ideo ille Filius est Patris, de quo est

genitus; iste autem Spiritus utriusque, quoniam de utroque procedit. » Et paulo post : « Amborum est ergo Spiritus procedendo de ambobus. » Ut ergo nostram concludamus ex ejusdem conspicui doctoris auctoritate sententiam, in illa sancta Trinitate unus Pater, qui solus de seipso essentialiter unicum genuit Filium : et unus Filius, qui de uno Patre solus est essentialiter natus : et unus Spiritus, qui solus essentialiter de Patre Filioque procedit. Sed cum de processione Spiritus ex Patre et Filio veterum simul atque novorum permaxima multitudo concordet, et per omnes fere sacri eloquii paginas exempla sufficienter exuberent, superfluum ducimus hic acervata congerere, cum ipse valeas et ultra quam sufficiant, invenire.

EPILOGUS.

Hæc itaque de fide catholica disputatio, fili charissime, satis est congrua, et mihi jam stadium peracti fere cursus emenso, et tibi spiritualis militie gymnasium nuper ingresso; sublimitatem quippe tam incomprehensibilis, et incomparabilis materia, sicut inter ipsa certaminis rudimenta novus debet miles inquirere; ita nisi is, qui in sacris est attritus et exercitatus eloquii, non debet facile respondere. Ille scilicet, ut recte fidei fundamentum ponat, super quod boni operis ædificium construat; iste ut per longæ conversationis industriam mysterii celestis arcum subtiliter cernat. Fides enim et bene operandum est initium, et perfectio consummata virtutum. Sicut de Christo dicit Apostolus : « Quia fundamentum nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Jesus (I Cor. iii). » Quod contra, de eodem per Prophetam dicitur : « Lapidem quem reproboverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli (Psal. cxvii). » Nam qui ad sustentandum tanquam basis ædificii in fundamento supponitur, ipse velut cacumen et cardo supremæ Ecclesiæ principatur.

Deus omnipotens, fili carissime, sic pedes tuos in catholica fidei petra constituat, ut et **21** aciem mentis in suæ contemplationis culmen attollat.

Sit nomen Domini benedictum.

SCHOLIA.

Hic, ait, mirabilis sævæ Virginis partus vere humanam, vereque divinum nam edidit in prole personam. Sententia est sancti Leonis (Ser. 5, in Nativit. Domini), pro qua in primis animadvertendum est, Damiani lectionem nominibus variare a verbis ipsius S. Leonis, qui sic habet : « Ille enim mirabilis S. Virginis partus vere humanam, vereque divinam nos edidit prole naturam. » Crediderim tamen sensum esse eundem, et facilius explanationis causa sancti Leonis sententiam aliis verbis cardinalem nostram expressisse: ni potius diversus, Damianum in aliud sancti Leonis sic dicens exemplar incidisse. Quæ vero verba inferius sequuntur ubi sanctus Leo ait : « Sed ita ut natura alteri altera misceretur, » nullius aures offendere possunt, cum sanctus Leo catholici dogma-

tis strenuus assertor, tot in sermonibus, ac epistolis et præsertim in Encyclica illa omnium celeberrima ad Flavianum Constantinopolitanum episcopum (Leox. epist. 10, al. 12) : Nec enim sic naturam naturæ misceri, ait, ut ambarum fiat confusio, sicut quidam hæretici impie dixerunt, sed ut hæresim Nestorii confutaret, ea phrasi usus est. Is enim affirmabat (quod etiam sanctus Thomas in part. quest. 2, art. 6, in corpore scribit) Verum carnis unum fuisse secundam inhabitationem; ac si Verbum Dei inhabitaret in illo homine, sicut in templo. Quare sanctus Leo id expresse confutans, cum dixisset : « Nec sic creatura in societatem sui Creatoris est assumpta, ut iste habitator, et illa habitaculum esset, » mox subdit : « Sed ita ut nature alteri altera misceretur, id est uniretur; assumpta nimirum natura humana a Verbo ad unigenitum hypostaticam. Hanc autem sancti Leonis sententiam ita intelligendam esse, ipsomet in adjecta superioris epistola sic declarat; salva igitur præcedente utriusque nature, et in unam coeunte personam, suscepta est a majestate humilitas, a virtute infirmitas; ab æternitate mortalitas; et ad resolvendum conditionis nostræ debitum, natura inviolabilis natura est unita passibili.

22 Pater a nullo, Filius a Patre solo, Spiritus sanctus ab utroque. Plurimi Græcorum, quia in Dominicis sermonibus, quasi perspicuum reperire nequeant auctoritatem, arbitrantur a solo Patre, et non a Filio procedentem. Non possunt Græci, qui contendunt Spiritum sanctum a Filio non procedere, auctoritatibus vel Patrum, vel conciliorum uti, quæ aliquando asserant Spiritum sanctum a Patre procedere : quæ phrasid fortasse reperitur in locis tam concilii Nicæni quam Hieronymi, quos noster cardinalis citat. Nam ex Patrum declaratione, disputatio facta et in concilio Lugdunensi sub Gregorio X, et in concilio Florentino sub Eugenio IV, constat ex eo, quod in sacris litteris dicitur, de Spiritu sancto qui a Patre procedit, consequenter sequi cum etiam a Filio procedere; Christus enim exprimit seipsum ait : « Omnia quæ habet Pater, mea sunt (Joan. xvi) ; propterea dixi, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis (Ibid.). » Quo sensu in concilio Florentino citatur Epiphanius in Aneorato, Cyrillus in Epistola ad Nestorium post Didymum et Athanasium. In litteris vero unionis cap. 6 et 7 omnes doctorum Græcorum phrasid, ubi de sancti Spiritus processione loquuntur, idem significare ostendunt : eos nimirum censuisse Spiritum sanctum, ut a Patre, ita etiam a Filio procedere. Nec aliæ hæc sententia discrepasse sanctum Hieronymum omnino credendum est, quandoquidem suis passim in Opusculis de Spiritu sancti processione, sensu catholico et phrasi Latine usitata semper loquitur. Unde (ut alia omittam) ad Hebræum scribens (Hier. epist. 150, quest. 9, prope fin.) : Quando dicit Dominus alium Paraclitum mittam vobis (Joan. xvi), et se ostendit esse Paraclitum, qui appellatur consolator. Unde Deus Pater hoc censetur nomen, Deus miseratorum et totius consolatoris. Si autem et Pater consolator, et Filius consolator, et Spiritus sanctus consolator est : et in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, quod intelligitur Deus, baptizantur credentes : quorum unum divinitatis et consolator est nomen, eorum et una natura est. Et paulo post : « Nec sine Spiritu sancto prophetaverunt prophetae : et Verbo Domini cæli firmati sunt, et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum ; et quidquid Patris et Filii est, hoc idem et Spiritus sanctus est : et ipse Spiritus sanctus cum mittitur, a Patre et Filio mittitur : in alio atque alio loco Spiritus Dei Patris, et Christi Spiritus appellatur. »

23-24 OPUSCULUM SECUNDUM.

ANTILOGUS CONTRA JUDÆOS, AD HONESTUM VIRUM CLARISSIMUM.

ARGUMENTUM. — Hunc libellum ad confutandos Judæos conscripsit, in quo puris litterarum testimoniis probat ea, quæ ab illis impie negantur, hoc est, Trinitatem personarum in Divina essentia: Christum, quem illi Messiam vocant, Deum et hominem fuisse, cumque jam in mundum venisse: et denique omnia illis subterfugia intercludit, quibus contra Christianos subdolo uti possent.

DOMINO HONESTO CLARISSIMO SECUNDUM Ægypti A
nurus tenebras viro, PETRUS ultimus monachorum
servus, perpetuam charitatem in Christo.

Dilectissime, deprecatoria nobis verba per fratrem
nostrum Leonem nuper misisti, quatenus tibi ali-
quid scriberemus, quo sæpe decertantium tibi Ju-
dæorum ora rationalibus argumentis obstruere; et
de Christo ad controversiam venientes, evidentissi-
mis posses sacræ Scripturæ testimoniis superare.
Sed si Christi miles esse, et pro eo viriliter pugnare
desideras, contra carnis vitia, contra diaboli ma-
chinas insignis bellator arma potius corrippe; hostes
videhæc, qui nunquam moriuntur: quam contra
Judæos, qui jam de terra pene deleti sunt. Verum-
tamen et huic studio ego nequaquam derogo, imo et
vestra petitioni satisfacere, æquum esse decerno. B
Inhonestum quippe est, ut ecclesiasticus vir his,
qui foris sunt, calumniantibus, per ignorantiam
conticescat: et Christianus de Christo reddere rationem
nesciens, inimicis insultantibus victus et
confusus abscedat. Iluc accedit, quod sæpe hujus
rei noxia imperitia, et cavenda simplicitas non solum
audaciam incredulis suggerit, sed etiam erro-
rem et dubietatem in cordibus fidelium gignit.

Et cum hæc scientia ad fidem certe tota pertineat,
fides autem omnium virtutum sit proculdubio fun-
damentum; ubi fundamentum quitur, tota mox
ædificii fabrica præcipitum ruitura minatur. Scien-
dum tamen est, quia non vanæ gloriæ causa, vel
solo contentionis amore debet Christianus vir ad
hoc certamen accedere: sed ob id potius si se sperat
aliquid de conversionis gratia apud litigantis
animum posse prodesse. Unde et Paulus ait: « Si
quis vult contentiosus esse; nos hujusmodi consue-
tudinem non habemus (I Cor. 11). » Et ad Titum:
« Stultas autem quæstiones, et genealogias, et con-
tentiones, et pugnas legis devita: sunt enim inutiles
et vanæ (Tit. 11). » Et cum quis de hoc negotio litem
moveret, admonendus est ut non contumelia: jurgio,
vel superbiæ typho contendentem exasperet: sed
ejus mentem charitate benevola, et patientissima
gravitate demulceat: quatenus lapideum cor, quod
effusa amaritudine deterius poterat odurescere,
modesta verborum dulcedo ad credendum forsitan
valeat emollire. Hinc est, quod idem Apostolus ad
D
Timotheum cum præmisisset: « Stultas autem et

sine disciplina quæstiones devita (II Tim. 11); »
protinus addidit: « Servum autem Domini non
oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, do-
cibilem, patientem, cum omni modestia corripien-
tem eos, qui resistunt, ne quando det illis Deus
pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, et resi-
piscant a diaboli laqueis, a quo captivi tenentur, ad
ipsius voluntatem (Ibid.). » Sed cum omnia pene
Veteris Testamenti volumina testimonium Christo
perhibeant, nos postposita verborum multitudine,
pauca et apertiora prophetarum testimonia cura-
mus apponere, quibus tamen contra omnem Judaicæ
pravilitatis insaniam, et eorum ventosa commenta
valeas cum Dei adiutorio obtinere victoriam. Et
quia sagitta directius mittitur, si meta, cui infigi
debeat, et diverso primitus opponatur, nos ipsam
conflictantem Judæum hic introducimus, ut verbo-
rum nostrorum spicula non in ventum effusa inani-
ter defluant, sed ad certam potius materiam jaculata
pertingant.

25 In nomine Domini, incipit ipsa congressio.

Dic igitur, o Judæe (qui dum Trinitatem negas,
et unitatem consequenter ignoras) si Deus, ut asser-
ris, unus est in persona, cui dixit: « Faciamus homi-
ninem ad imaginem, et similitudinem nostram? (Gen. 1.) » Nam si una esset in deitate persona, non
diceret « faciamus, » sed faciam. Si tres essent
substantiæ, non diceret singulariter « imaginem nos-
tram, » sed potius imagines nostras. Dum igitur
C
« faciamus » asserat trinum, « imaginem nostram »
declaret unum, constat evidentissime Deum essen-
tialiter unum tribus constare personis. Eia, Judæe,
perge per silvas divini eloquii, mecum simul in-
cede, legis tuæ paginas studiose revolve, nunquid in
eis aliquid huic nostræ assertioni reperies discre-
pare? Audi quid tuus Moyses iterum dicat: « Hic
est liber generationis Adam in die qua creavit
Deus hominem, ad imaginem Dei fecit illum: ma-
sculorum et feminarum creavit eos (Gen. 1). » Quid est,
quod non dicitur, quia Deus creavit hominem ad
imaginem et similitudinem suam: sed Deus creavit
hominem ad imaginem Dei; nisi ut perspicue distin-
guatur persona Patris et Filii? Cui simile est illud,
quod per eundem Moysen iterum dicitur: « Descendit autem Dominus ut videret civitatem, et tur-
rim, quam ædificarent filii Adam (Gen. 11). » Et paulo

post subditur : « Venite, descendamus, et confundamus tibi linguam eorum (*Gen. xi.*) »

Vides igitur, quia, « descendit Dominus » unam divinitatis declarat essentialiam; « venite » autem « descendamus » tres doceat esse personas. Interroga etiam Abraham, quare tres vidit, et unum adoravit? Scriptum quippe est : « Apparuit ei Dominus in convalle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei (*Gen. xviii.*) »; deinde subditur : « Cumque elevasset oculos suos, apparuerunt ei tres viri stantes prope illum (*Ibid.*) ».

« Ecce cum præmissum sit, apparuit ei Dominus; ubi causa redditur, non dicitur, apparuit ei vir, sed apparuerunt ei tres viri. Ubi patenter ostenditur, quia is, qui sibi apparuit, et unus in substantia deitatis, et trinus est in personis. Quod ipsius quoque Abraham

verba testantur, cum dicit : « Domine, inquit, si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum : sed offeram pauxillum aquæ, et laventur pedes vestri, et requiescite sub arbore (*Ibid.*) ».

Cui etiam aptissime congruit illud, quod de Loth scribitur, quia cum duo angeli ex Sodomis mox subvertendis educerent, ait ad eos Loth : « Quæso, Domine mi, quia invenit servus tuus gratiam coram te (*Gen. xix.*) »; ubi etiam paulo post subditur : « Pluit igitur Dominus super Sodomam, et Gomorram sulphur, et ignem a Domino de cælo (*Ibid.*) ».

Cum enim Dominus a Domino plueri dicitur, patet profecto, quia utraque, Patris videlicet et Filii, persona signatur. Hinc est enim, quod ad Moysen dicit : « Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac et Deus Jacob. » Quid est enim, quod se trinum solummodo Patrum Deum esse commemorat, et non etiam cæterorum? Nunquid non etiam Deus Enoch? Nunquid non Deus Noe, et aliorum innumerabilium justorum? Quid 26 est, inquam, quod prætermisissis aliis Patribus, trium se virorum solummodo Deum vocat, nisi ut se, qui unus est in substantia, trinum esse in personis ostendat? Hanc quoque Trinitatem personarum, atque unitatem nature propheta Isaias manifeste perdocuit, cum seraphim perhibuit se vidisse clamantia : « Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth (*Isai. iv.*) ».

Ut enim personarum Trinitas monstraretur, tertio sanctus dicitur. Sed ut unam esse substantiam Trinitatis appareat, non Domini Sabaoth, sed Dominus esse perhibetur. Quod David quoque similiter sentiens ait : « Verbo Domini cæli firmati sunt (*Psal. xxxiii.*) ».

Verbum enim Domini Filius est Patris.

Sed ut eisdem cælos tota simul Trinitas ostendatur operata, repente de sancti Spiritus divinitate subjungitur : « Et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum (*Ibid.*) ».

De quo videlicet Spiritu alibi legitur : « Spiritus ejus ornavit cælos (*Job xxvi.*) ».

In alio quoque psalmo idem David ait : « Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus (*Psal. lxxvi.*) ».

Qui cum tertio dixisset Deum, ut unum hunc esset ostenderet, subdidit : « Et mecum eum omnes

finis terræ (*Ibid.*) ».

Et, ut huic, quam per os David Spiritus sanctus eloquitur, aliam quoque Dei benedictionem similem demonstremus, ad librum Numeri recurramus. Ibi denique scriptum est : « Locutus est Dominus ad Moysen, » dicens : « Loquere Aaron et filiis ejus : Sic benedicetis filiis Israel, et dicitis eis : Benedicat tibi Dominus, et custodiat te; ostendat Dominus faciem suam tibi, et misereatur tui; convertat Dominus vultum suum ad te, et det tibi pacem (*Num. vi.*) ».

Et, ut clarescat, quia unus est Deus, cujus nomen trina super populum vocatione repetitur, illico subinfertur : « Invocabunt nomen meum super filios Israel, et ego benedicam eis. »

Ecce, o Judæe, dum cuncta pene legis tuæ volumina revolvendo percurrimus, unitatem divini essentialis, et Trinitatem personarum aptissime reperimus. Et si cuncta, quæ nobis ex tuis libris testimonia suppetunt, ad hoc affirmandum colligere volumus, prius forsitan lingua fatiscens deficiamus, quam exemplorum copia careamus. Sed quoniam omnis vestræ partis assertio in hoc præcipue solertes incumbit, ut Christum Deum esse, vel Dei Filium negare contendat, nunc quoque nostræ allegationis articulus hoc itinere directus incedat. Tu autem nolim mihi, ut vester mos est, subdolis tergiversationibus, velut in variarum te formarum monstra convertas, nisi ut lubricus anguis, cum captus fueris, manus evadere gestias, sed cuncta ad intelligendum tuorum sensuum viscera pateant, cor articulum ignorantia velamen abjiciat, mentis aures vigilantiter intendant. Cum vero mihi obviare non poterit, rationaliter obtineascat; ut, si possibile est, qui mihi, imperito videlicet homini, ad astruendam veritatem suam argumentorum materiam præstat, ipse quoque mentis tuæ tenebris ad credendum sapientiæ suæ lumen infundat.

27 CAPUT PRIMUM.

De Christo, qui est Filius Dei.

Incipiamus igitur, et ejus, de quo loquimur, torum fiducialiter imploremus, dicentes : « Exurgat Deus, et dissipentur inimici ejus; et fugiant a facie ejus, qui oderunt eum (*Psal. lxxvii.*) ».

Deum itaque Patrem omnipotentem Verbum de se ante omnia sæcula genuisse legimus, credimus, et probamus. Quod si tu, Judæe, negare contendis, procul dubio contra ipsum, quem te recolare asseris, Deum pugnare convinceris. Ipse enim dicit : « Eructavit cor meum verbum bonum (*Psal. xliv.*) ».

De hoc verbo per prophetam alium dicitur : « Verbum Domini validum, et forte, quia poterit comprehendere illud? » (*Isai. lv.*)

De hoc iterum Isaias loquitur, ubi ait : « Sic erit verbum, quod egredietur de ore meo : non revertetur ad me vacuum, sed faciet quæcumque volui, et prosperabitur in his, ad quæ misi illud. »

Qui utique si de transitorio verbo diceret, non illud ad se reversurum, vel facturum aliquid nuntiaret. Cujus virtute Verbi terra fundata est, et cælo cum suis luminaribus so-

lidatur, et mare in sinu suo diffusum. De quo, ut superius dictum est, legitur: « Verbo Domini cæli firmati sunt (*Psal.* xxxii). » Hoc Verbum de Patre autæ sæcula genitum, in utero Virginis homo fieri voluit in fine sæculorum. De cujus Verbi incarnatione Habacuc loquitur, dicens: « Ante faciem ejus ibit Verbum, et exhibit in campis (*Habac.* iii). »

Quid autem sit hoc verbum, si soletur inquiratur, paulo post inferius invenitur, cum dicit: « Ego autem in Domino gloriabor, et gaudebo in Deo Jesu meo (*Ibid.*). » Unde et Isaias apertissime clamat, dicens: « Ecce, inquit, virgo in utero concipiet, et pariet Filium: et vocabitur nomen ejus Emmanuel, quod interpretatur nobiscum Deus (*Isai.* vii). » De quo per eundem prophetam alibi dicitur: « Dominus dilexit eum, faciet voluntatem suam in Babilone, et brachium suum in Chaldeis. Ego, ego locutus sum, et feci: vocavi eum, adduxi eum, et directa est via ejus (*Isai.* xlvi). » Et mox ex ipsius Filii persona subjungitur: « Accedite ad me, et audite hoc: non a principio in abscondito locutus sum: ex tempore antequam fierent ibi eram: et nunc Dominus Deus misit me, et spiritus ejus. Hæc dicit Dominus Deus redemptor sanctus Israel: Ego Dominus Deus tuus docens te utilia, gubernans te in via qua ambulas: utinam attendisses mandata mea, » et reliqua (*Ibid.*). Audi adhuc etiam Michææ prophetæ testimonium de Christo: « Erit, inquit, in novissimo dierum præparatus mons domus Domini in vertice montium, et sublimis super colles, et fluent ad eum populi, et properabunt gentes multæ, et dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini et ad domum Dei Jacob, et docebit nos de viis suis, et ibimus in semitis ejus: quia de Sion exhibit lex, et verbum Domini de Hierusalem: et judicabit inter populos multos, et corripiet gentes fortes usque in longinqua (*Mich.* v). » Quod videlicet Isaias non modo sub eodem sensu, sed ejusdem pene syllabis protulit: nec nos ad roborandum

28 assertionis nostræ sententiam piget denuo scribere, quod per ora duorum prophetarum Spiritus sanctus voluit geminare. Ait ergo: « Erit, inquit, in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et fluent ad eum omnes gentes, et ibunt populi, et dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Jacob: et docebit nos vias suas, et ambulabimus in semitis ejus: quia de Sion exhibit lex, et verbum Domini de Hierusalem: et judicabit gentes, et arguet populos multos (*Isai.* ii); » ubi et paulo post additur: « Domus Jacob, venite, et ambulemus in lumine Domini (*Ibid.*). » Neque enim alter ab altero hanc sententiam mutatus esse merito creditur, cum uterque propheta uno tempore, et sub eisdem regibus prophetasse noscatur.

Quod si omnes ii veritatis testes necdum tibi, Judææ, sufficiunt, audi tuum quoque Baruch dicentem: « Hic est, inquit, Deus, et non estimabitur alius

absque illo: qui invenit omnem viam scientiæ, et dedit eam Jacob puero suo, et Israel dilecto suo: post hæc in terris visus est, et cum hominibus conversatus est (*Baruch.* iii). » Nam si Christus, ut asseris, Deus non est, ostende mihi ex tuis libris, quando post datam legem Jacob, Deus in terra visus sit, et cum hominibus conversatus. Sed cum invenire non poteris, convictum te in omnibus necesse est, fatearis.

Sed ne potius meis verbis circumvenire, quam probetarum exemplis superare te videar, accedat etiam Daniel, et testimonium de Christo perhibeat: « Cum venerit, inquit, Sanctus sanctorum, cessabit unctio. Dicitis: Non dum venit Sanctus sanctorum, nondum venit Messias, venturus est autem, ostendite unctionem (*Dan.* vi): » si autem, quod verum est, cessavit vestra unctio (non enim jam habetis templum, non regem, non sacerdotem), agnoscite venisse Sanctum sanctorum, de quo per Isaiam dicitur: « Ego sum Deus vocans ab Oriente avem, et de terra longinqua virum voluntatis meæ: et locutus sum, et adducam illum, creavi et faciam illum. Audite me duro corde, qui longe estis a justitia, prope feci justitiam meam (*Isai.* xlvi). » Adhuc autem et patriarcha Jacob accedat in medium: « Non auferetur sceptrum de Juda, et dux de femoribus ejus, donec veniat qui mittendus est: et ipse erit expectatio gentium (*Gen.* xlix). »

Si ergo jam per mille annos, et eo amplius sine rege vixistis, et sub pedibus gentium jacoistis, unde nunc expectationem gentium expectatis? Ex eo enim tempore, quo dixistis ad Pilatum, clamantes: « Non habemus regem, nisi Cæsarem (*Joan.* xix); » regem non habuistis: et qui Regem regum audire noluitis, regnum simul cum patria perdidistis. Quod bene Moyses præviderat, cum dicebat: « Prophetam vobis suscitabit Dominus de fratribus vestris: omnis anima, quæ non audierit prophetam illum exterminabitur de populo suo (*Deut.* xviii). » Et iterum idem Moyses dicit: « Dabit enim tibi Dominus cor pavidum, et deficientes oculos, et animam mærore consumptam, et erit vita tua pendens ante te: timebis nocte, ac die, et non credes vitæ tuæ (*Ibid.*). » Quando autem fuit vita tua pendens

29 ante te, nisi tunc cum moventes caput ante crucem dicebatis: « Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere? (*Math.* xvii). » Si Filius Dei est, descendat nunc de cruce, et credimus (*Marc.* lxxv). » Quod manifestissime per os David ipse Dei Filius loquitur, dicens: « Omnes, qui videbant me, aspernabantur me (*Luc.* xxiii); locuti sunt labiis, et moverunt caput. Speravit in Domino, eripiat eum, salvum faciat eum, quoniam vult eum (*Psal.* xxi). » In quo etiam psalmo fixuras clavorum in manibus suis et pedibus luce clarius ostendit, dicens: « Foderunt manus meas et pedes meos: dinumeraverunt omnia ossa mea (*Ibid.*). » Si nescis, ille erat bos tuus, Judææ, qui tunc in ara crucis coram te immolabatur, sed exigentibus tuis meritis,

a te necdum comeditur. De quo Moyses adversum te in Deuteronomio loquitur, dicens : « Bos, inquit, tuus immoletur coram te, et non comedas ex eo (Deut. xxviii). » Ille erat asinus, de quo iterum dicit : « Asinus tuus rapiatur in conspectu tuo, et non reddatur tibi (Ibid.). » Jure quippe Redemptor noster per figuram asinus dicitur, qui ad suscipienda nostræ pravitatis onera, quodammodo terga supponit; quia sicut per prophetam dicitur : « Peccata nostra ipse portavit (Isai. LIII). » Ubi adhuc apte subjungitur : « Oves, inquit, tuæ dentur inimicis tuis : et non sit qui te adjuvet (Ibid.). »

Quæ autem sint oves a quibus adjuvari synagoga debuerat, manifeste declaratur, cum subditur : « Filii tui et filia: tuæ tradantur alteri populo, videntibus oculis tuis, et deficientibus ad conspectum eorum tota die, et non sit fortitudo in manu tua. » Sancti enim apostoli, qui oves per innocentiam dicuntur, Israeliticæ gentis filii sunt, quia ex eorum progenie originem ducunt. Qui videlicet alteri populo tunc traduntur, cum Judæis persequentibus dicunt : « Vobis oportebat primum loqui verbum Dei; sed quia repellitis, illud, et indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes. Vos autem hæc videntes non vidistis, et audientes non intellexistis (Act. xiii). » Quod bene idem Moyses usque hodie vobis impropere, dicens : « Non dedit vobis Dominus cor intelligens et oculos videntes, et aures quæ possent audire usque in presentem diem (Deut. xxviii). » Idipsum etiam imprecatur adversum vos dicens : « Percutiat te Deus amentia, et cæcitate, ac furore mentis : et palpes in meridie, sicut palpare solet cæcus in tenebris, et non dirigas vias tuas (Ibid.). » Et Isaias : « Audite, inquit, audientes, et nolite intelligere : et videte visionem, et nolite cognoscere. Ex cæca cor populi hujus, et aures ejus aggravata, et oculos ejus claudet; ne forte videat oculis, et auribus suis audiat, et corde suo intelligat : et convertatur, et sanem eum (Isai. vi). »

Vis adhuc aliud Isaiæ testimonium de Christo? « Ego, inquit, suscitavi eum ad justitiam, et omnes vias ejus dirigam : ipse ædificabit civitatem meam, et captivitatem meam dimittet, non in pretio, neque in muneribus, dicit Dominus exercituum. Hæc dicit Dominus : Labor Ægypti, negotiatio Æthiopiæ, et Sabaium; viri sublimes ad te transibunt, et tui erunt, et post te ambulabunt; vincit manibus pergent, et te adorabunt, teque deprecabuntur. Tantum in te est Deus, et non est absque te Deus. **30** Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel Salvator (Isai. xlv). » Loquere, Judæe, responde, quis est ille, qui dicit : « Ego suscitavi eum ad justitiam? » Sed si nescis, perge, flecte oculos ad finem prioris sententiæ, et vide, quia dicit, « Dominus Deus exercituum. »

Sed jam si nosti, quia Deus loquitur : considera etiam cui loquitur. Descende igitur ad finem sequentis lineæ et vide, quod dicitur : « Tantum in te est Deus, et non est absque te Deus. Vere tu es Deus

absconditus, Deus Israel Salvator. » Si ergo Deus est ipse, qui loquitur; Deus cui dicit : « Tu es Deus; » constat profecto, quia Patris ad Filium persona loquitur. Nam et quod non dicitur, simpliciter tu es Deus, sed in te est Deus, et tu es Deus absconditus, humanitatem nostri Redemptoris manifeste designat. In Christo enim Jesu, ut noster ait Apostolus, habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter. Quod autem dicit : « Labor Ægypti, et negotiatio Æthiopiæ et Sabaium, viri sublimes ad te transibunt, et te adorabunt (Coloss. ii); » aperte denuntiat ad fidem Christi omnes nationes gentium convertendas. Unde et paulo post subditur : « Convertimini ad me, et salvi eritis omnes fines terræ; quia ego Deus et non est alius. In memetipsum juravi : egredietur de ore meo justitiæ verbum, et non revertetur; quia mihi curvabunt omnes genu, et jurabit omnis lingua (Isa. xlv). » Et mox ipse, qui loquitur Pater manifestum de Filio perhibet testimonium, cum subjungit : « Ergo in Domino dicit : meæ sunt justitiæ, et imperium : Ad eum venient, et confundentur omnes, qui repugnant ei. In Domino justificabitur, et laudabitur omne semen Israel (Ibid.). » Cui simile est illud, quod per eundem prophetam alibi dicitur : « Parum est, inquit, ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob, et facies Israel convertendas : Dege te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ (Isai. xlix). » Servus autem Christi ideo dicitur, quia servi formam suscepit; unde ex parte humanitatis in psalmo Patrem exorat, dicens : « Custodi animam meam, quoniam sanctus sum : salvum fac servum tuum, Deus meus, sperantem in te (Psal. lxxxv). » Quis est enim iste, qui se et sanctum esse constanter affirmat, et salvum se fieri humiliter exorat, nisi ille, quem per Isaiam Dominus venturum esse promittit, dicens : « Prope est justus meus, egressus est Salvator meus? (Isai. li). »

Ecce, ut et humanitatis infirmitas, et divinitatis potentia in uno mediatore Dei, et hominum ostendatur, qui illic sibimet ipsi salutem poposcerat, hic Salvator esse perhibetur. De quo idem Isaias alibi testatur, dicens : « Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et suscitabo David germen justum : et regnabit rex, et sapiens erit, et faciet judicium, et justitiam in terra (Jer. xxiii); » deinde subjungit : « In diebus illis salvabitur Juda, et Israel habitabit confidenter : et hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus justus noster (Ibid.). » Ille est justus, ad cuius adventum idem propheta totis visceribus æstuat, et anhelat, dicens : « Rorate, cæli desuper, et nubes pluat justum : aperiat terra, et germen Salvatorum, et justitia oriatur simul; ego Dominus creavi eum (Isa. xlvi). » Et alibi : « Utinam, **31** inquit, dirumperes cælos, et descenderes : a facie tua montes defluerent, sicut exustio ignis tabescerent, atque arderent igni, ut notum fieret nomen tuum inimicis tuis (Isai. lxiv). » Et iterum : « Propter Sion non tacebo, et propter Hierusalem non quiescam, donec egredietur. ut

splendor justus ejus, et Salvator ejus, ut lampas accendatur (*Isai. lxi*). » De eodem Christi adventu, et Habacuc testimonium perhibet, dicens : « Et respondit Dominus, et dixit ad me : Scribe visum in buxo aperte, ut assequatur, qui legit ea; quia adhuc visio ad tempus; et orietur in fine, et non in vacuum; si tardaverit, sustine eum, quia veniens veniet, et non morabitur (*Habac. ii*). » Ad perhibendum adhuc testimonium Christo propheta quoque Abdias accedit : « Quo modo enim, inquit, bibistis super montem sanctum meum, bibent omnes jugiter; et bibent et absorbeant, et erunt, quasi non sint; et in monte Sion erit salvatio, et erit sanctus; et possidebit domus Jacob eos, qui se possederant; et erit domus Jacob ignis, et domus Joseph flamma, et domus Esau stipula (*Abdias*). » Quid enim per domum Jacob, et Joseph, nisi Ecclesia Christi? Quid per domum Esau debet intelligi, nisi infidelium populi? Domus ergo Jacob, et Joseph ignis facta est; quia sancta Ecclesia igne sancti Spiritus inflammata, ad amorem Dei frigida dudum carnalium corda succendit: et sic a concupiscentia presentia sæculi ad desiderium Creatoris domum Esau velut stipulam concremavit. De quo videlicet igne in nostro Evangelio Veritas dicit : « Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut ardeat? » (*Luc. xii*.)

CAPUT II.

De Christo, qui est lapis angularis.

Dic mihi hoc: etiam, o Judæe, quis est iste lapis, quem Dominus pollicetur se positurum in fundamento Sion? Unde Isaias ait : « Ecce ego mittam in fundamento Sion lapidem probatum, angularem, pretiosum, in fundamento fundamentum (*Isai. xxviii*). » Quis est, inquam, iste lapis, nisi ille, de quo David canit : « Lapidem, quem reprobaverunt edificantes, hic factus est in caput anguli? » (*Psal. cxvii*). » Quod si lapideum cor tuum lapidem materiale ab Isaiam dictum existimat, audi quod sequitur : « Super quem qui ceciderit, confringetur : super quem vero ceciderit, conteret eum. » Lapidem enim, qui in fundamento parietis ponitur, non posse super aliquem cadere, liquido comprobatur. Illic est utique lapis ille, quem Daniel vidit abscissum de monte sine manibus (*Dan. ii*); Christus videlicet sine opere complectentium, de incorrupta virgine procreatus. Audi adhuc testimonium, quod idem Isaias de Christo profert, dicens : « Egredietur, inquit, virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet, et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini (*Isai. xi*). » Jam quid apertius eo, quod de Christo David canit in psalmo? « Dominus dixit ad me : Filius meus es tu, ego hodie genui te; **32** postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ (*Psal. ii*). » Nunquid ipse David Dei Filius dici potuit, aut super solum Israelitici populi solum constitutus, omnia terrarum regna possedit? Quia ergo David

A mortali videlicet regi hæc propheta convenire posse non cernitur, consequens est ut de Christo Dei Filio indubitanter dicta credatur. De quo, videlicet æterno David, Isaias ait : « Feriam vobiscum pactum sempiternum, misericordias David fidelis. Ecce testem populi dedi eum, ducem, ac præceptorum gentibus. Ecce gentem, quam nesciebas, vocabis; et gentes, quæ non cognoverunt te, ad te current. Propter Dominum Deum tuum, et sanctum Israel, quia glorificavit te (*Isai. lv*). » Nunquid non jam David ex hac luce migraverat, cum hæc propheta dicebat? Quomodo igitur de eo diceretur, quia vocaturus esset gentes, et ad eum gentes concurrerent, qui jam exutus corpore eum mortalibus non maneret? Si igitur hoc propheticæ promissionis oraculum nequaquam de eo, qui jam obierat, David dici potuisse cognoscitur, restat ut de eo, qui necdum venerat, prolata fuisse credatur.

Rursum etiam de reprobatione Judæorum, et vocatione gentium manifestissimam per Zachariam Dominus protulit sententiam, dicens : « Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, et munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occiduum magnum est nomen meum in gentibus, et in omni loco sacrificatur et offertur nomini meo oblatio munda; quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum (*Malach. i*). » Et paulo post : « Et in die illa dicit Dominus exercituum, disperdam nomina idolorum de terra, et non memorabuntur ultra, et spiritum pseudoprophetarum, et spiritum immundum auferam de terra (*Ibid.*). » Dic etiam, Judæe, de quo intelligis, dictum fuisse, quod legis : « Deus, judicium tuum regi da, et justitiam tuam filio regis? » (*Psal. lxxi*). » Quis est iste rex regis filii pater? Nunquid David Salomonis? Sed lege per ordinem psalmum, et vide quid sequitur : « Et permanebit cum sole, et ante lunam in sæculum sæculi. » Nunquid Salomon permanere in sæculum sæculi dici veraciter potuit, qui vix per quadraginta annorum curriculum regni gubernacula tenuit?

Legere adhuc, et continua totum psalmum, et considera quomodo a Salomone reperitur alienus, maxime illic ubi dicitur : « Ex usuris et iniquitate liberabit animas eorum (*Ibid.*). » Nam quomodo Salomon ex iniquitate liberare animas potuit, quia ex justitia, quam primitus cepit, idem ipse ad iniquitatem postmodum declinavit? Illud etiam cui convenit, nisi soli Deo, quod dicitur : « Sit nomen ejus benedictum in sæcula? » Sequitur adhuc psalmus, et dicit : « Et benedictum in eo omnes tribus terræ, omnes gentes magnificabunt eum. » Hoc illic jam olim Deus promiserat Abraham, dicens : « In semine tuo benedictur omnes gentes (*Gen. xxvi*). » Et alibi ad David : « Juravit Dominus David veritatem, et non frustrabitur eam. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam (*Psal. cxvii*). » **33** Et in libro Regum secundo legitur : « Hæc autem sunt verba novissima, quæ dixit David filius Isai :

dixit vir cui constitutum est de Christo Jacob (*II Reg. xxxiii.*) » In libro Paralipomenon : « Et factum est, inquit, verbum Domini David ad Nathan prophetam, dicens : Vade, et dic servo meo David : Hæc dicit Dominus : Annuntio tibi, quod ædificaturus sit domum tibi Dominus. Cumque impleveris dies tuos, ut vadas ad patres tuos, suscitabo semen tuum post te, quod erit de filiis tuis, et stabiliam regnum ejus; ipse ædificabit mihi domum, et firmabo solium ejus usque in sempiternum. Ego erō ei in patrem, et ipse erit mihi in filium, et misericordiam meam non auferam ab eo, sicut abstuli ab eo, qui ante te fuit, et statuam eum in domo mea, et in regno meo usque in sempiternum, et thronus ejus erit firmissimus in perpetuum (*I Par. xvii.*) »

CAPUT III.

Refutantur Judæorum errores.

Quis autem ita desipiat, quis ita insaniat, ut hæc omnia credat in Salomone fuisse completa? Nam qualiter in Salomone intelligendum est, quod dicitur : « Postquam dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod erit de filiis tuis, et stabiliam regnum ejus (*II Reg. vii.*) » Qualiter, inquam, dici hoc de Salomone potuit, qui non post mortem David natus est, vel regnare cepit, sed adhuc patre vivente regnavit? Quid est ergo quod dicitur : « Postquam dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te; » nisi quod Christus est in hac promissione signatus, qui non ante mortem David, sed longe post ejus obitum fuerat suscitandus? Qui videlicet ædificaret domum Domino de parietibus non manufactis, sed de lapidibus vivis, et pretiosis, hoc est, sanctis et justis. Illud quoque quod subditur : « Fidelis erit domus ejus, et regnum ejus usque in sempiternum coram me (*Ibid.*) » Quis de Salomone dictum intelligat, cum domum ejus alienigenis mulieribus plenam fuisse legat? Quo enim pacto domus Salomonis Deo fidelis exstitit, quæ gentilibus mulieribus, et colentibus idola plena fuit? Ipse etiam ab eis seductus in idololatriam corruit, et locus initio, proh dolor! malos exitus habuit. Aut quomodo thronus ejus firmissimus in perpetuum jure dicitur, dum constat quia de Salomonis semine rex nusquam hodie reperitur?

Necesse est ergo, Judæe, ut cuncta hæc, quæ Salomoni vides nequaquam posse congruere, Christo fatearis per omnia convenire. De quo etiam Zacharias testatur, dicens : « Hæc dicit Dominus Deus exercituum : Ecce vir oriens nomen ejus, et subter eum oriatur, et ædificabitur templum Domino : ipse extruet templum, et ipse portabit gloriam, et sedebit, et dominabitur super solium suum, et erit sacerdos super solio suo (*Zach. vi.*) » Et iterum : « Ecce, inquit, ego adducam servum Orientem, quia ecce lapis, quem dedi coram Jesu (*Zach. iii.*) » Super lapidem unum septem oculi sunt, quibus videlicet oculis septem sancti Spiritus dona signantur. Quod **34** si necdum te omnia hæc prophetarum exempla convincunt, interroga adhuc octogesi-

num psalmum, et considera manifestum Domini ad David de Christo promissum : « Juravi, inquit, David servo meo, usque in æternum præparabo semen tuum; et ædificabo in sæculum sæculi sedem tuam (*Psal. lxxxviii.*) » Et paulo post : « Ponam, inquit, in mari manum ejus, et in fluminibus dexteram ejus. Ipse invocabit me, Pater meus es tu, Deus meus, et susceptor salutaris mee; et ego primogenitum ponam illum et excelsum præ regibus terræ; in æternum servabo illi misericordiam meam, et testamentum meum fidei ipsi; et ponam in sæculum semen ejus; et thronum ejus sicut dies cæli. » Et iterum : « Semel juravi in sancto meo si David mentiar, semen ejus in æternum manebit, et thronus ejus sicut sol in conspectu meo, et sicut luna perfecta in æterno; et testis in cælo fidelis. »

Has igitur omnes promissiones ad David factas subtiliter inspicere, et vel regem de David progenie in ejus solio præcedentem ostendere, vel omnia de Christo prædicta, et in ipso completa necessario confiteri. Perge adhuc, et discute alium psalmum. Quis enim est ille, de quo dicitur : « Mater Sion dicit : Homo, et homo factus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus? (*Psal. lxxxviii.*) » Quis est iste Altissimus, qui et homo dicitur, et altissimus? Scrutare, inspicere, revolve, si placet, omnes sacri eloquii paginas, et perpende, quia Altissimus ubique de Deo dicitur, nusquam dictum de simplici homine reperitur. Restat ergo ut cum Altissimus, et homo simul jungatur; Deus, et homo una persona dictus intelligatur, de quo mirabiliter dicitur, quia is, qui natus est in ea, hoc est in Sion, ipse fundavit eam. Necesse est quippe prius civitatem fundari, et sic postmodum in ea hominem nasci. Sed quis valet prius urbem construere, et in ea postmodum de ventre matris exire? Quis, inquam, nisi Redemptor noster, qui in his quæ fecit, dignatus est fieri?

Quid ad hæc, Judæe, jam tentabis objicere? Qua inverecundæ mentis audacia tam claris, tam apertis, tam divinis poteris assertionibus obviare? Esto, quod blasphemantes dicitis, Christum de se potuisse mendaciam fingere; nunquid, et antequam nasceretur, si Deus non esset, per aliorum ora semetipsum valuit prophetare? Illud etiam qualiter intelligas, audire delectat : « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi (*Psal. xlii.*) » Quis est ille rex, cui Deus opera sua dicat. Dicis inhi fortasse : David; sed lege sextum psalmum per ordinem, et sensus intellige veritatem : descende paululum inferius, et interroga non me, sed ipsum Dominum, quis sit rex, cui ipse opera sua dicat. Audi quid prædicto regi Deus ipse loquatur : « Sedes, inquit, tua, Deus, in sæculum sæculi; virga directionis, virga regni tui (*Ibid.*) » Si igitur Deus est ipse, qui loquatur, Deus, ad quem sermo dirigitur; consequens est, ut non temporalis ille David, sed coæternus Patri Filius, qui vere est manu fortis, intelligatur. Illud etiam quod similiter interpretaris in David silentio prætereundum esse non arbitror : « Dixit

Dominus Domino meo : 35 Sede a dextris meis **A** (Psal. cvii). » Si enim hoc de David, ut asseris, debet intelligi, illud, quod sequitur, qua ratione David poterit coaptari? « Tecum principium in die virtutis tue, in splendoribus sanctorum, ex utero ante Luciferum genui te. » Et iterum: « Juravit Dominus, et non pœnitebit eum. Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech. » Igitur si sequentia ad intellectum David non vales inflectere, cogaris etiam superiora de Christo, cui apertissime congruunt, dicta firmare. De quo Isaias manifeste pronuntiat, dicens: « In die illa erit radix Jesse, qui stat in signum populorum: ipsum gentes deprecabuntur, et erit sepulcrum ejus gloriosum (Isa. xi). » Radix quippe Jesse in signum stat populorum, quando Christus signaculum crucis imprimi frontibus hominum. Sepulcrum autem ejus in tantum est gloriosum, ut salvo eo, quod redempti per ejus mortem sibi gloriam totis visceribus exhibentus, etiam cum ipsum miraculis coruscantem gloriæ suæ causâ ad se omnem mundum provocare cernamus.

CAPUT IV.

Confirmatur Christus vere esse Filium Dei.

Jam vero inter tot prophetarum oracula, inter tot evidentissima sanctorum testimonia, nunquid tu, Jesu fili Sirach, omnino tacebis, et inter ceteros tu quoque testimonium de Christo non proferes? Accedat jam facundissima sapientia tua in medium, et fortiorem Jesum, fontem videlicet paradisi, in orbem terrarum sub evangelistarum figura cum quatuor suis fluminibus introducat: « Legem, inquit, mandavit Moyses in præceptis justitiarum, et hæreditate domui Jacob, et Israel promissionis. Posuit David pueri suo excitare regem ex ipso fortissimum in throno honoris sedentem in sempiternum. Qui implet quasi Phison sapientia, et sicut Tigris in diebus novorum: qui implet quasi Euphrates sensum, qui multiplicat quasi Jordanis in tempore messis, qui mittit disciplinam sicut lucem, et assistens quasi Gehon in die vindicæ (Eceli. xxiv). » Ecce, bone Jesu, unum de Christo testimonium, da consequenter et aliud: « In sermone, inquit, ejus siluit ventus, cogitatio sua placavit abyssum, et plantavit illum Dominus Jesus: propter ipsum consummatus est itineris finis, et in sermone ejus consummata sunt omnia (Eceli. xxi). » Multa dicens et delicias verbis. Consummata autem sermonum ipse est. In omnibus gloriantes, ad quid valebimus? Ipse enim omnipotens super omnia opera sua; terribilis Dominus, et magnus vehementer, et mirabilis potentia ipsius. Glorificans Dominum quantumcumque poteritis, supervalebit adhuc et admirabilis magnificentia ejus. Benedicentes Dominum, exaltate illum quantum potestis: major est enim laude omni. Exaltantes replemini virtute, ne laboretis: non enim habetis. Quis vidit eum, et enarravit? Et quis magnificavit eum sicut ab initio? Multa abscondita sunt majora his: pauca enim vidimus operum ejus.

36 Quæ videlicet cuncta Redemptori nostro con-

Agruere, qui Scripturæ considerat orationem, quis poterit dubitare? Addat adhuc Jesus tertium de Salvatore nostro testimonium, quatenus, ut ita dixerim, in ore duorum, vel trium imo testimoniorum, stet omne verbum. Ait ergo: « Christus purgavit peccata ipsius, et exaltavit in æternum cornu ipsius, et dedit illi testamentum regum, et sedem gloriæ in Israel (Eceli. xlvi). » Si ergo Christus, qui secundum carnem de David originem duxit, ipse David peccata purgavit, ipse cornu David in perpetuum exaltavit, et ei sedem gloriæ contulit; constat profecto, quia filius est David, et ipse est etiam creator David. De David enim dici lector ista considerat, si superioris textus ordinem oculo continuante percurrat.

B Non cesset adhuc Isaias perhibere testimonium de Christo: « Ponam, inquit, super his, qui fugerunt de Moab, leonem et reliquias terræ. Emitte agnum, Domine, dominiorem terræ de petra deserti ad montem filix Sion (Isai. xvi). » De hac enim gento Moabitarum egressus est Agnus immaculatus, qui tollit peccata mundi, qui dominiatur in orbe terrarum. Nam qui leo propter fortitudinem dicitur, ipse agnus propter mansuetudinem perhibetur. Petra autem deserti Ruth intelligitur, quæ deserta prioris morte conjugis, Obed de Booz genuit, de quorum etiam Christus stirpe descendit. Quod autem ergo hic prophetarum dicta permisceo, et nunc hujus testimonia profero, nunc ad illius, quem jam reliqueram, verba recurro, hoc ex tædio agere, vitandæ videlicet satietatis causa, contendo; ne si unius plura simul testimonia congerantur, audientibus fastidium generetur. Per singula quoque testimonia prophetarum nomina ponere studeo, quatenus, si ubi, quid dicitur, fortasse locus inquiritur, ad evitandum calumniam facile reperiat. Rursus igitur Daniel testis accedat, et quid de Christo cognoverit, in medium proferat; sed prius narret quid rex Nabuchodonosor viderit, postquam tres pueros in camino ignis jactari præcepit: « Ecce, inquit, video viros quatuor solutos ambulantes in medio ignis, et nihil corruptionis in eis, et species quarti similibus est Filio Dei (Dan. iii). » Ecce, Judæe, habes Filium Dei, cur ultra negare videris Filium Dei? Loquere, responde; quid peraspicias, quid manifestius exprimi potuit de Filio Dei, quam dicere Filium Dei? Quod si jam nihil objicere, nullum vales aufugium invenire, da manus, tenet ipsum victori humiliter trade, victumque te, et superatum funditus confitere. Nunc etiam quid ipse Daniel de Christo, de Filio viderit, dicat: « Aspicebam in visione noctis, et ecce cum nubibus cæli quasi Filius hominis veniebat, et usque ad diem antiquum pervenit: et in conspectu ejus obtulerunt eum, et dedit ei potestatem, et honorem, et regnum: et omnes populi, tribus, et linguæ ipsi servient. Potestas ejus potestas æterna, quæ non auferetur: et regnum ejus, quod non corrumpetur (Dan. vii). » Et iterum in visione octava idem Daniel: « Scito, inquit, et planta aurem, et animalverte ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Hierusalem us-

que ad Christum ducem hebdomadas septem, **37** et muri in angustia temporum : et post hebdomadas sexaginta occidetur : Christus : et non erit ejus populus, qui cum negaturus est (*Dan. 12*). » Quid apertius, quid expressius de morte Christi dici potest eo, quod dicitur, occidetur Christus? Non hic mystica latet figura, non occulta sententia, sed aperta potius, licet de futuris jam nunc narratur historia. Cui etiam Danieli Gabriel angelus paulo superius iterum dicit : « Tu autem animadvertite sermonem, et intellige visionem : septuaginta hebdomadæ abbreviatæ sunt super populum tuum, et super urbem sanctam tuam : ut consumatur prævaricatio, et finem accipiat peccatum, et deleatur iniquitas, et adduceatur justitia sempiterna, et impleatur visio, et prophetia, et ungatur Sanctus sanctorum (*Ibid.*). » Quod si de præfinito temporum numero dubitas, lege Tertullianum, et manifeste reperies quadringentos nonaginta annos fuisse a primo anno Darii regis Persarum usque ad excidium Hierusalem, quod factum est per Vespasianum Romani imperii principem. Septingentæ autem hebdomadæ quadringentos nonaginta annos absque ulla dubietate perficiunt. Dicitis autem necdum venisse Christum, et adhuc cum vos expectare venturum. Sed quis ambigat hunc annorum numerum a tempore Danielis esse transactum? cum jam mille quadraginta annos huc summæ superaditos esse non ignorem?

Impudentissimum ergo est, post tam longum tempus, prophetico numero superaddidum, futurum adhuc asserere Salvatoris adventum. Nam ipso tempore, quo Dominus agebat inter homines, poterat forsitan malitia Judæorum veritati contradicere, approbans se de expleto tanti temporis spatio dubitare. Nunc autem cum supra præfatum numerum tam multiplicia annorum curricula supercreverint, quis jam de præfixo numero se dicat ambigere cum superaddita tot temporum spatia vix valeat supputare?

Rursus de passione Christi, et morte ejus Isaias apertissime loquitur, dicens : « Domine, quis credidit auditui nostro, et brachium Domini cui revelatum est? Et ascendit sicut virgultum coram eo, et sicut radix de terra sitiens : et non est species ei, neque decor ; et vidimus eum, et non erat aspectus, et desideravimus eum despectum, et novissimum viro-rum, virum dolorum, et scientem infirmitatem, et quasi absconditus est vultus ejus, et despectus ; unde nec reputavimus eum. Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit : et nos putavimus eum quasi leprosum, et percussum a Deo, et humiliatum ; ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra ; disciplina pacis nostræ super eum, et livore ejus sanati sumus. Omnes nos quasi oves erravimus : unusquisque in viam suam declinavit ; et Dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrum. Ohlatus est, quia ipse voluit, et non aperuit os suum : sicut ovis ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram

tondente se obmutescet, et non aperit os suum, de angustia et de judicio sublatus est. Generationem ejus quis enarrabit? Quia abscissus est de terra viventium : **38** propter scelus populi mei percussus eum. Et dabit impius pro sepultura, et divitem pro morte sua, eo quod iniquitatem non fecerit, nec dolus fuerit in ore ejus, et Dominus voluit eum conterere in infirmitate. Si posuerit peccato animam suam, videbit semen longævum ; et voluntas Domini in manu ejus dirigetur, pro eo quod tradidit in morte animam suam, et cum sceleratis deputatus est ; et ipse peccata multorum tulit, et pro transgressoribus rogavit, ut non perirent. »

Vis adhuc audire alia atque alia de morte Christi lucidissima testimonia, et absque ulla prorsus obscuritate prolata? Audi itaque quid Salomon de Judæis contra Christum machinantibus, et de ejus nec tractantibus, asserat : « Dixerunt, inquit, impii apud semetipsos : Venite, circumveniamus justum, quoniam inutilis est nobis, et contrarius est operibus nostris, et improperat nobis peccata legis, et diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ. Promittit se scientiam Dei habere, et Filium Dei se nominat. Factus est nobis in traductionem cogitationum animarum nostrarum. Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, et immutatae sunt viæ ejus. Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo, et abstinet se a viis nostris tanquam ab immunditiis, et præfert novissima justorum, et gloriatur patrem se Deum habere. Videamus ergo si sermones illius veri sunt, et tentemus quæ ventura sunt illi, et sciemus quæ erunt novissima illius. Si enim est verus Dei Filius, suscipiet illum, et liberalit eum de manu contrariorum. Contumelia et tormento interrogemus illum, ut sciamus reverentiam ejus. Morte turpissima condemnemus illum ; erit enim respectus ex sermonibus illius. Hæc cogitaverunt, et erraverunt : excæcavit enim illos malitia eorum, et nescierunt sacramentum Dei, et neque speraverunt mercedem justitiæ, nec judicaverunt honorem animarum suarum (*Sap. 11*). » Et Hieremias : « Spiritus, inquit, oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris : cui diximus : In umbra tua vivemus in gentibus (*Thren. iv*). » Et per beatum Job ipse Dominus in passione positus conqueritur, dicens : « Rugæ meæ testimonium dicitur contra me, et suscitatur falsiloquus adversum faciem meam contradicens mihi. Colligit etiam furorem suum in me, et comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis : hostis meus terribilibus oculis me intuitus est. Aperuerunt super me ora sua, exprobrantes percusserunt maxillam meam, satiati sunt pœnis meis. Concluserunt me Deus apud iniquum, et manibus impiorum me tradidit. Circumdedit me laqueis suis, et convulneravit lumbos meos ; non percipit, et effudit in terram viscera mea (*Job xvi*). » Quæ videlicet omnia a beato Job prorsus extranea, in Christo reperiuntur luce clarius fuisse completa.

Ecce qui post tam perspicuam exemplorum lucem adhuc testimoniis indiget, restat ut ad contemplandum radiantem in meridie solem lucernæ lumen efflagitet. Nam cum tot astrorum cælestium radios coram te, Judæe, videas enitescere, miror, quæ tam dense tenebræ cæcitatibus locum etiam in vacuis oculorum orbibus **39** valeant obtinere. Hæc enim perspicua lux veritatis illum quoque latere non potuit, qui tenebras cupiditatis caliginis oculos cordis amisit, Balaam videlicet, qui dum lucem aliorumve fastidiis prætulit, ipse in tenebris ambulavit. Si ergo, Judæe, ad veritatis viam videntium non vis habere ducatum, saltem præter cæcum hunc sequere præ-

viu. Audi igitur, quid ipse dicat: « Dixit Balaam filius Behor: dixit homo cujus obturatus est oculus: **40** dixit auditor sermonum Dei qui novit doctrinam Altissimi, et visionem Omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos: Videbo eum, sed non modo: intuebor illum, sed non prope. ORIETUR STELLA ex Jacob, et consurget virga de Israel, et perentit duces Moab, vastabitque omnes filios Seth. Et erit Idumæa possessio ejus, hæreditas Seir cedet inimicis suis: Israel vero fortiter aget. De Jacob erit qui dominetur, et perdat reliquias civitatis (*Num. xxiv.*) »

Sit nomen Domini benedictum.

41-42 OPUSCULUM TERTIUM.

DIALOGUS INTER JUDÆUM REQUIRENTEM, ET CHRISTIANUM E CONTRARIO RESPONDENTEM. AD EUMDEM HONESTUM.

ARGUMENTUM. — Eorundem Judæorum pertinaciam adhuc vehementius coarguit, dum quasdam captiosas questiones, quas frivole in Christianos objiciunt, dissolvit. Pendunt autem omnes ex illo capite, cur si Christus legem non solvere, sed adimplere venisset, legis Mosaicæ ceremoniæ a Christianis negliguntur. Ostendit igitur legis Mosaicæ præcepta, mystica et futurorum præsentia fuisse, ideoque in Christo finem accipisse.

Nunc autem de quibusdam ceremoniis, super quibus sæpe scrupulosissime quæritis, et garrulis ambagibus questionum lucem movetis, sub quodam inquisitionis, responsionisque dialogo brevis inter nos contextatur oratio, ut cum tibi fuerit ex omnibus satisfactum, aut compellaris manus dare convictus, aut cum ignominiosa tua recedas infidelitate confusus. Age igitur.

Quæstio 1. Si Christus non venit legem solvere, sed implere, cur carne non circumciditur Christianus?

Responsio. Imo jam se ideo Christianus minime circumcidit, quia quod circumcissione prophetabatur, Christus implevit. Expoliatio quippe vitæ carnalis, quæ in veteri lege fuerat figurata, in Christi jam cernitur resurrectione completa: et quod expectamus in nostra resurrectione futurum, jam in sacri baptismus mysterio commendatur. Carnalis itaque circumcissio tanquam superflua jure contemnitur, cum jam spiritualis, propter quam significandam illa præcesserat, celebratur.

Quæstio 2. Cur omittit Christianus Sabbatum colere, si Christus non venit legem solvere, sed implere?

Responsio. A nobis Sabbatum ideo non servatur, quia quod tunc erat in figura præmissum, per exhibitionem rei jam viderimus impletum. In Christo quippe verum spirituales olii Sabbatum colimus, cum in eo solo spem ponimus, et sic in illo, toto cordis amore ac devotione quiescimus, ut ab omnium servili opere ac terrenarum rerum ambi-

tionem cessemus. Ad quod Sabbatum celebrandum ipse provocat, dum clamat: « Venite, inquit, ad me, omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. » Carnalis ergo Sabbati cultum supervacuum ducimus, cum jam illud verum et salutiferum, propter quod institutum est, celebramus.

Quæstio 3. Si Christus non venit legem solvere, sed implere, cur Christianus negligit ciborum differentiam, quæ in lege præcipitur observari?

Responsio. Imo ideo hæc a Christianis ciborum differentia non admittitur, quoniam a Christo, quod per hanc figurabatur, impletur. Immunditia quippe, quæ tunc cavebatur in cibis, nunc in moribus reprobatu humanis. Sicut enim sancti quique, ac justis transferuntur in corpus Christi: sic ab eo reprobi et iniqui tanquam cibi repelluntur immundi.

Postquam ergo ipsa Veritas, quæ significabatur, advenit: merito significationis umbra cessavit.

Quæstio 4. Si Christus non venit legem solvere, sed implere, cur et animalium carnibus sacrificium Deo Christianus non curat offerre?

Responsio. Imo ideo hæc a Christianis hujusmodi sacrificium non offertur, quia quicquid in illis hostiis typice gerebatur, totum in immolatione Agni, qui tollit peccata mundi (*Joan. 1.*), veraciter adimpletur, et quia omnia illa nil aliud salutis habebant, nisi ut ad hoc nostrum sacrificium unanimiter tenderent, hoc unum omnis ceremoniarum diversitas designa-

ret, postquam hostia singularis illuxit, multiplex A umbra, quæ præcedebat, evanuit. Quis enim nesciat eadem sacrificia potius ad hoc inobedienti populo, ne cum idolis foricaretur, imposita, quam Deo, tanquam ipse desideraret, oblata?

Quæstio 5. Si Christus non venit legem solvere, sed implere, cur Christianus azymam quam lex præcipit, non observat?

Responsio. Idcirco a Christianis visibus ista, et corporalis **43** azyma floccipenditur, quoniam expurgato veteris vitæ fermento, nova conspersio spiritualiter adimpletur. Tunc enim erat legis Scriptura præceptum, nunc est testimonium: et postquam id quod significabatur, advenit; hoc quod significabat, interit.

Quæstio 6. Si Christus legem venit implere, cur Christianus paschalis agni sanguine Pascha non celebrat, cum hoc tantopere lex ipsa decernat?

Responsio. Hic id ipsum respondendum, quod jam superius dictum est; quia postquam verus ille Agnus qui significabatur, advenisse cognoscitur; ille, qui significabat, superfluous judicatur. Cujus utique sanguinis non jam ligneas, sive lapideas fores inungimus, sed interioris potius hominis viscera consingimus.

Quæstio 7. Si non solvit legem Christus, cur lege mandata non celebrat neomeniam Christianus?

Responsio. Propter hoc etiam Christianus celebrare contemnit, quoniam id totum, propter quod olim celebratum est, Christus implevit. Novæ quippe lunæ solemnitas novam designat in homine fieri creaturam, de qua dicit Apostolus: « Si qua igitur in Christo nova creatura, vetera transierunt: et ecce facta sunt omnia nova (II Cor. v). »

Quæstio 8. Si Christus non venit legem solvere, cur Christianus illa ablutionum baptismata, quæ lex præcipit, non observat?

Responsio. Idcirco hæc Christianæ non merentur observantia cultum, quia tunc umbræ fuerunt futurorum, quorum nunc perspicuum possidemus effectum. Co-sepulti enim sumus Christo per baptismum in morte (Rom. vi); ut quomodo surrexit Christus a mortuis per gloriam Patris, sic et nos in novitate vitæ ambulemus.

Quæstio 9. Si lex a Christo impleta est, non soluta, quid rationis obicitur, ut a Christianis Scenopægiæ D solemnitas non colatur?

Responsio. Tabernaculum Dei societas est populi Christiani, et quoniam illud tabernaculum sanctam præfigurabat Ecclesiam; contemnitur signum, postquam venit, quod fuerat præsignatum. Nec enim diceretur tabernaculum testimonii, nisi attestaretur alicui, quæ declaranda erant suo tempore veritatis. Quod itaque tunc agebatur præcepto figuratum, nunc præsentialiter cernitur testimonio revelatum: et cum jam id, quod figurabatur, aspicitur; quod figurabat, superfluum per omnia judicatur.

Quæstio 10. Si Christus legem solvere noluit, sed implere, quare Christianus septimum remissionis

annum vel etiam veritas, ac sapientia Dei, quæ cum doceat angelos in caelo, homines etiam docere venit in terra: quod prius jusserat carnaliter sub ænigmatis umbra servari, postmodum discipulis suis spiritualiter mandavit intelligi.

Responsio. Sic enim dies septimus feriatius esse præcipitur, ut æterna per eum requies designetur. Sic et in anno septimo, sic et in Jubilæo, qui per annorum circulum septenario numero septies replicato, et monade superaddita in quinquagenarium ducitur, secunda quies perpetuæ beatitudinis intinuitur. Incipiente quippe Jubilæo, tubæ emittit; omnesque ad possessiones proprias revertuntur; quia sicut dicit Apostolus: « Ipse Dominus in jussu, et in voce archangeli, et in tuba Dei descendet de caelo; canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti. » **44** Ad possessiones autem suas unumquemque redire, est corpora sua protinus incorrupta recipere. Tunc revertetur Adam ad antiquam carnis suæ terram, in qua primitus habitaverat: tunc Noe, Abraham, Moysi, cunctisque propria possessio redditur, dum corpus illis incorruptibile reformatur. Redemptor itaque noster, qui discipulis aperuit sensum, ut intelligerent mysteria Scripturarum, noluit Jubilæum, noluit septimum remissionis annum, vel cæteras legalis ritus cæremonias carnaliter observari.

Postquam hæc omnia spiritualiter fecit intelligi, tunc enim mandata legalia veraciter adimpletur, cum juxta spirituales intelligentiam ad quam instituta sunt, sunt. Nam tunc erant vacua, umbra scilicet et imago rei, non ipsa res, cum carnaliter servabantur. Vis audire quomodo erant vacua et vana, et non veritas ipsa, sed veritatis exempla? audi quid in Exodo Dominus ad Moysen dicat: « Eruntque vectes ex utroque latere altaris ad portantum: non solidum, sed inane, et vacuum facies illud, sicut tibi in monte monstratum est (Exod. xxv). » Quod ergo Moyses vidit in monte, sancta Ecclesia est, ipsa veritas est. Tabernaculum autem illud in deserto constructum, umbra, et imago ejusdem Ecclesiæ est, ad cujus exemplum factum est. Est scilicet homo, ad cujus imaginem fit sigillum, sed in comparatione vicaria, homo quidem res, et veritas dicitur, cum sigillum similitudo tantum rei, et forma videatur.

Postquam ergo venit plenitudo temporis, implevit, dum ea spiritualiter exhibenda mandavit. Unde factum est, ut post adventum Domini terrena illa Hierusalem cum suo templo funditus eversa corrueret, quatenus sola per mundum sancta universalis Ecclesia coruscetet. Sicut enim evangelista refert, quibusdam dicentibus de templo, quod lapidibus bonis et donis exornatum esset, dixit: « Hæc, quæ videtis, venient dies, quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruat (Matth. xxiv; Matth. xiii; Luc. xxi). » Erat namque Hierusalem urbs illa magna regalis, ubi templum famosissimum Deo fuerat extractum, postea vero quam venit ille, qui erat verum templum Dei, et cælestis Hierusalem cepit aperire mysteria; deleta est illa terrena, ubi

cœlestis apparuit, et in templo illo non remansit lapis super lapidem. Erat prius pontifex sanguine taurorum, et hircorum, purificans populum: sed ex quo venit verus pontifex, qui sanguine suo purificaret credentes, nusquam est ille pontifex prior, nec ullus ei relictus est locus. Altare fuit prius, sacrificia celebrabantur, sed ut venit verus Agnus, qui se ipsum obtulit hostiam Deo, cuncta illa velut pro tempore posita cessavere: propterea sane hoc divina dispensatio procuravit, ut et civitas ipsa et templum, et omnia illa pariter subverterentur, ne quis forte adhuc parvulus, et lactans in fide, si videret illa constare dum sacrificiorum ritum, dum ministrorum ordinem attonitus superet, ipse diversarum formarum raperetur intuitu. Sed providens infirmitati nostræ, et videns multiplicari Ecclesiam suam, omnia illa subverti fecit, et penitus auferri, ut sine ulla enactione cessantibus umbris, et typicis **45** imaginibus, vetus superesset: et everso materiali templo, Ecclesia per orbem sola regnaret.

Epilogus. Sed jam post tantam testium nubem, Judæe, tibi epilogum faciam, et incipiens ab exordio humanitatis Christi per incrementa temporum usque ad consummationem, prophetica testimonia tibi, si habes, ante oculos ponam, ut quasi sub uno aspectu collecta breviter videas, quæ me diffuse, et sparsim ponere superius attendebas. Nam quod Dei Filius humanitatem nostram suscepturus esset, testatur Jeremias, dicens: « Faciet, inquit, Domini novum super terram, et mulier circumdabit virum (*Jer. xxxi*). » Si enim de simplici homine diceret, superfluo poneretur novum, quod ubique in humano genere cernitur usitatum. Quod autem mulier illa Virgo foret, per quam Dei Filius velut per cœlestem portam de sinu Patris ad publicum nostrum exiret, ostendit Ezechiel, qui ait: « Converterit me, inquit, ad viam portæ sanctuarii exterioris, quæ respiciebat ad orientem, et hæc erat clausa; et dixit Dominus ad me: Porta hæc, quam vides, clausa erit, et non aperiatur, et vir non transiet per eam, sed semper erit clausa (*Ezech. xliv*). » Beata enim virgo Maria semper est clausa, quia et ante partum, et post partum semper incorrupta. De qua etiam David canit, dicens: « In sole posuit tabernaculum suum, et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo (*Psal. xviii*). »

Quod autem parvulus futurus esset in substantia humanitatis, ut nos magno efficeret ex virtute divinitatis, Isaias perhibet, qui ait: « Parvulus enim natus est nobis, et filius datus est nobis; et factus est principatus super humerum ejus, et vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus, foris, pater futuri sæculi, princeps pacis: multiplicabitur ejus imperium, et pacis non erit finis: super solium David, et super regnum ejus sedebit, ut confirmet illud, et corroboret in iudicio, et justitia amodo et usque in sempiternum (*Isa. ix*). » Nam cum eum, quem parvulum ante descriperat, postmodum Deum fortem, et patrem futuri sæculi vocandum esse per-

A hileat, profecto Deum et hominem elarius manifestat. Et iterum quoque Isaias ait: « Habitabit, inquit, lupus cum agno, et pardus cum hædo accubabit; vitulus, et leo, et ovis simul morabuntur, et puer parvulus minabit eos (*Isa. xi*). » Nam per sanctæ charitatis viscera lupus cum agno habitabit, quia qui in sæculo raptores fuerunt, cum mansuetis et mitibus in pace conquiescunt, et pardus cum hædo accubat, quia qui peccatorum suorum maculis varius fuit, cum eo, qui se despicit, et peccatorum fatetur, humiliari consentit. Ubi et subditur: « Vitulus et leo, et ovis simul morabuntur; » quia et is, qui per contritum cor ad quotidianum se Deo sacrificium preparat, et alius, qui tanquam leo ex crudelitate sæviebat, et ille qui velut ovis innocentia suæ simplicitate perdurat, in caulis sanctæ Ecclesie conveniunt. Quæ videlicet animalia per parvulum minat, quia is, qui paulo minus ab angelis minoratus est, ne corda nostra terrenis rebus inhæreant, per internum desiderium quotidie invisibiliter inflammatur. Qui per charitatem suam, quam nobis tribuit, **46** nos in hoc mundo mentes figere non permittit. Atque hoc ipsum ejus minare, est ad suum nos amore incessanter accendere, ne cum nos vicissim diligimus, mente in hoc exsilio remaneamus. Hoc quoque, quod ad templum deferendum esset, Malachias propheta denuntiat, dicens: « Hæc dicit Dominus: Ecce ego mitto angelum meum, et preparabit viam ante faciem meam, et statim veniet ad templum suum dominator, quem vos queritis, et angelus testamenti, quem vos vultis. Ecce veniet dicit Dominus exercituum, et quis poterit cogitare diem adventus ejus? » (*Malach. iii*.) Quia vero adhuc parvulus in Ægyptum deducendus et reducendus esset, Osee manifestat, cum dicit: « Sicut mane transit, pertransiet rex Israel, quia puer Israel, et dilexi eum, et ex Ægypto vocavi filium meum (*Osee xi*). »

C Quod autem super asinam sedens Jerusalem venturus esset, Zacharias declarat, dicens: « Exsulta satis filia Sion, jubila filia Jerusalem, ecce Rex tuus veniet tibi justus, et salvator: ipse pauper, et ascendens super asinam, et super filium asinae; et disperdam quadrigam Ephraim, et equum de Jerusalem, et dissipabitur arcus belli: et loquetur pacem gentibus, et potestas ejus a mari usque ad mare, et a flumine usque ad fines terræ (*Zach. ix*). » Quod autem argutus esset Judæos et eorum malitiam correpturus, Isaias declarat, cum ait: « Non secundum visionem oculorum judicabit, neque secundum auditum aurium arguet, sed judicabit in justitia pauperes, et arguet in æquitate pro mansuetis terræ, et percuet terram virga oris sui, et spiritu labiorum suorum interficiet impium, et erit justitia ciugulum lumborum ejus, et fides cincturionum renum ejus (*Isa. xi*). » Porro quod in Jordane baptizandus erit Isaias denuntiat, cum ait: « Exsulet desertum, et exsulent solitudines Jordanis, et populus meus videbit altitudinem Domini et majestatem Domini (*Isa. xxxv*). » Et paulo post: « Et aperiam mon-

D

tibus flumina, et montes dirumpam et terram siti-
entem sine aqua confundam (*Isa. xliv.*) » Quod a
suo discipulo tradendus esset, testatur ipse Domi-
nus, qui per os David conqueritur, dicens : « Et enim
lomo pacis meæ, in quo sperabam, qui edebat pan-
nes meos, magnificavit super me supplantationem
(*Psal. xl.*) » Et iterum : « Si inimicus, inquit, meus
inledeixisset mihi, supportassem utique : et si is,
qui oderat me, super me magna locutus fuisset,
absconderem me utique ab eo : tu vero homo unan-
imis, dux meus, et notus meus (*Psal. ltv.*) » Nam
quod argento vendendus esset, Amos perhibet, qui
ait : « Super tribus sceleribus Israel, et super qua-
tuor non convertam eum, pro eo quod vendiderit
pro argento justum (*Amos ii.*) » Quod vero triginta
argenteis, Zacharias enumerat, dicens : « Appen-
derunt, inquit, mercedem meam triginta argenteis
(*Zaca. xi.*) »

Et quia iidem argentei ab Juda post acceptionem
projecti sint, hoc etiam idem propheta subtiliter
exsequitur, cum subiungit : « Et dixit Dominus ad
me : Projice illad ad statuarium, decorum pretium,
quo appreciatus sum ab eis. Et tuli triginta ar-
genteos, et projeci illos in domum Domini ad statuarium
decorum (*Ibid.*) » Ubi etiam paulo post de Judeo-
rum damnatione subiungitur : « Aspiciet, inquit,
in me, quem **47** confixerunt, et plangent planetum
quasi super unigenitum, et dolebunt, ut doleri solet
in morte primogeniti (*Zach. xii.*) » Ibi etiam clavo-
rum figuras in manibus Domini manifeste denuntiat,
cum ait : « Et dicitur : Et quid sunt plagæ istæ in
medio manuum tuarum ? Et dicit : His plagatus sum
in dono eorum, qui diligebant me (*Zach. xiii.*) » ubi
adhuc additur : « Frænea suscitare super pastorem
meum, et super virum coherentem mihi, dicit Do-
minus exercitum. Percute pastorem, et disper-
gentur oves (*Ibid.*) » Quod autem in ligno suspen-
dendus esset, Jeremias manifestat, dicens : « Do-
mine, demonstrasti mihi et cognovi, tu ostendisti
mihi studia eorum, et ego quasi agnus mansuetus,
qui portatur ad victimam. Et non cognovi, quia
cogitaverunt super me consilia, dicentes : mittamus
lignum in panem ejus, et eradamus eum de terra
viventium, et nomen ejus non memoretur amplius
(*Jer. xi.*) » Quod vestimenta illius sorte divisa sunt,
testatur ipse per os David, inquit : « Diviserunt
sibi vestimenta mea, et super vestem meam mise-
runt sortem (*Psal. xxi.*) » Nam quod felle eibandus,
aceto potandus esset, per eundem David perhibet,
cum ait : « Dederunt in escam meam fel, et in siti
mea potaverunt me aceto (*Psal. lxxviii.*) » Quia vero
conspondendus esset, et lanceis perforandus, Jere-
mias (?) insinuat, dicens : « Insurrexerunt in me
viri iniqui absque misericordia, quæsierunt me in-
terficere, et non pepererunt in faciem meam spere,
et lanceis suis vulneraverunt me. »

De descensione ejus ad inferos, et ereptione sau-
ctorum per Osee loquitur hoc modo : « De manu,
inquit, mortis liberabo eos, de morte redimam eos :

A et ero mors tua, o mors : ero morsus tuus, inferne
(*Osee xiii.*) » Quod vero tertia die resurrecturus esset,
et non alia diei hora nisi diluculo, idem Oseas ma-
nifeste clamat, dicens : « Venite, et revertamur ad
Dominum, quia ipse cepit, et sanabit nos, perecutiet
et curabit nos, vivificabit nos post duos dies, in die
tertia suscitabit nos ; et vivemus in conspectu ejus,
sciemus, sequemurque ut cognoscamus Dominum,
quasi diluculum preparatus est egressus ejus, et
veniet quasi imber nobis temporaneus et serotinus
terre (*Osee. vi.*) » De lege autem novi Testamenti,
quam per mundum diffusurus erat, per Jeremiam
pollicetur, dicens : « Ecce venient dies, dicit Do-
minus, et feriam domui Israel et domui Juda fœdus
novum : non secum pactum, quod pepigi cum
B patribus vestris in die quando apprehendi manum
eorum, ut educerem eos de terra Ægypti : pactum,
quod irritum fecerunt, et ego dominatus sum eorum,
dicit Dominus. Sed hoc erit pactum, quod feriam
cum domo israel post dies illos, dicit Dominus, dabo
legem meam in visceribus eorum, et in cordibus
eorum scribam eam, et ero eis in Deum, et ipsi
erunt mihi in populum (*Jer. xxxi.*) »

Quod ascensurus esset in cælum, et super apo-
stolos missurus est Spiritum sanctum David non
versiculo breviter comprehendit, dicens : « Ascendens
in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona ho-
minibus (*Psal. lxxvi ; Eph. iv.*) » Ascendens quippe
Christus in altum captivam duxit captivitatem, quia
corruptionem nostram virtute suæ incorruptionis
C absorluit ; dedit vero dona hominibus, **48** quia
effuso desuper Spiritu, diversa discipulis suis cœle-
stium eharismatum dona concessit. Et Joel dicit :
« Et erit post hæc, effundam Spiritum meum super
omnem carnem, et prophetabunt filii vestri et filiæ
vestre, seniores vestri somnia somniabunt, et juvenes
vestri visiones videbunt. Sed et super servos in eos
et ancillas meas in diebus illis effundam spiritum
meum (*Joel. ii.*) » De hac eadem effusione Spiritus
Isaias perhibet, dicens : « Noli timere, serve mens
Jacob electissime, quem elegi : effundam enim aquam
super sitientem, et fluenta super aridam. Effundam
spiritum meum super semen tuum, et benedictionem
meam super stirpem tuam (*Isa. xliiv.*) » De baptismo
autem, quem per mundum fieri præcepiturus erat,
D per Ezechiel pollicetur dicens : « Effundam, inquit,
super vos aquam mundam, et mundabimini ab om-
nibus inquinamentis vestris, et ab universis idolis
vestris mundabo vos (*Ezech. xxxvi.*) » Quia vero ipse
judicaturus sit mundum, testatur Psalmista, qui post-
quam præmisit, « Dominus regnavit a ligno ; » de
eodem Domino, qui a ligno regnavit, in fine subjun-
git dicens : « Judicabit orbem terræ in æquitate, et
populos in veritate sua (*Psal. xcvi.*) »

Nunc igitur, Judæe, sicut sacræ Scripturæ testi-
monia ad fidem te Christi non attrahunt, si omnium
te prophetarum tam perspicua, et clara dicta non
fleciunt, libet adhuc, postpositis scilicet propheta-
rum exemplis, sola tecum ratioinatione contendere,

et unam tecum in calce hujus opusculi quæ:inn-
culam breviter agitare; quatenus quod tuæ conver-
sioni sit congruum, nihil videatur nostris studiis
intentatum. Age igitur, responde mihi, quid gravius
peccatum patres vestri perpetrasset noscuntur, unde
Dei iram magis accenderent, et ejus in se vindictam
acrius provocarent? Murmurationem, inquit, idolo-
latrîam, fornicationem. Nam et ego hoc tecum sentio,
et hæc tria illorum delicta damnabiliora fuisse per-
pendo: verumtamen hæc omnia apud misericordem
Dei justitiam non irrevocabilem pertulerunt vindictam.
Siquidem ut ad vestræ antiquitatis recurramus histo-
riam, de murmuratione in libro Numeri legitur:
« Quia vociferans omnis turba flevit nocte illa, et
murmurati sunt contra Moysen et Aaron cuncti filii
Israel, dicentes: Utinam mortui essemus in Ægypto,
et non in hac vasta solitudine: utinam pereamus, et
non inducat nos Dominus in terram istam, ne cada-
mus gladio, et uxores, ac liberi nostri ducantur ca-
ptivi. Et dixerunt alter ad alterum: constituamus
nobis ducem, et revertamur in Ægyptum (Num. xiv.) »
Propter hoc tamen, murmurationis videlicet immane
peccatum, non amplius quam per quadraginta annos
divinæ severitatis in eos vindicta deservit, sicut illis
Dominus dixisse legitur: « Filii, inquit, vestri
vagi erunt quadraginta annis, et portabunt iniqui-
tates patrum, donec consumantur cadavera vestra
in deserto juxta numerum quadraginta dierum,
quibus considerastis terram. Annus pro die im-
putabitur, et quadraginta annis recipietis iniqui-
tates vestras (Ibid.). » Pro vitulo etiam, quem
adoraverunt juxta montem Sinai, non amplius quam
viginti tria millia hominum novimus fuisse gladiis
interempta, sicut in libro Exodi legitur;
49 ait illis Moyses: « Ponat vir gladium super femur
suum, et ite, et redite de porta ad portam per
medium castrorum, et occidat unusquisque fratrem,
et amicum, et proximum suum. Fecerunt filii Levi
juxta sermonem Moysi, et ceciderunt in die illa quasi
viginti tria millia hominum. Et ait Moyses: Conse-
crastis manus vestras Domino, unusquisque in filio, et
fratre suo, ut detur vobis benedictio (Exod. xxxii.). »

Pro fornicatione quoque, quam cum Madianitarum
filiabus exercuerunt, similiter non plus quam vig-
inti tria millia hominum gladio ceciderunt, sicut
in libro Numeri rursus scriptum est: « Cessavitque
plaga a filiis Israel, et occisi sunt viginti tria millia
hominum (Num. xxv.). » Quid ergo est, quod tam bre-
vem vindictam de peccatis patrum vestrorum Deus
recepisse legitur; vestra autem hæc servitium, et per
totum mundum dispersio jam per tot sæcula prote-
latur. Lege etiam Josephum tuum (De Bell. Jud.), ibi
reperies pro vindicta mortis Christi, quam cum Ve-
spasiano Titus exercuit, de populo Judæorum decies
centena millia gladiis corruisse, et undecies centena
millia ducta fuisse captiva: et post hæc quicunque
estis gladio devorante residui, omnium gentium pe-
dibus videmini servitute substrati; nempe patres
vestri, quicunque in captivitate ducti sunt, in ipso

A quoque exilio positi, nunquam fuerunt prophetarum
consortio penitus destituti, videlicet ut pro peccatis
eorum jugiter intercederent, et legem Domini sem-
per eis ad memoriam revocarent, magnamque eis
præsentium calamitatum solamen afferrent; dum
sibi certum futuræ reversionis ad patriam articulum
nuntiarent. Sicut per Zachariam dicitur: « Angelus
Domini dixit: Domine exercituum, usquequo
non misereris Jerusalem, et urbem Juda, quibus
iratus es? Iste septuagesimus annus est. Et respon-
dit Dominus angelo qui loquebatur in me verba bona,
verba consolatoria (Zach. i.). » Et per Jeremiam:
« Servient, inquit, omnes gentes istæ regi Babylonis
septuaginta annis: cumque impleti fuerint, anni
septuaginta, visitabo super regem Babylonis (Hier.
B xxv.). » et reliqua.

Patet igitur, quia patres vestri, licet plerumque
fuerint divina ultione percussi, refovebantur tamen
aliquando impensis consolationibus recreati: vos
autem a passione Christi usque hodie in tam longis-
simis calamitatibus positi, prophetam inter vos ali-
cubi terrarum non cernitis; sed et futuræ prosperi-
tatis nuntium divinitus vobis missum penitus non
auditis. Quæ est ergo hæc vestra tam insanabilis
culpa? Unde vobis tam irremediabilis pœna? Unde,
inquam, nisi quia Christum Dei Filium occidistis,
50 et post peractum facinus ad fontem vitæ recur-
rere nolulistis? Hoc enim profundissimum vestræ
iniquitatis baratrum omnium flagitiorum trans-
cendit modum, omnium superat immanitatem
crimini. Plene hoc peccatum vestrum Moyses præ-
videbat, cum adversum vos iratus dicebat: « Con-
gregate ad me omnes majores natu per tribus vestras
atque doctores, et loquar audientibus eis sermones
istos, et invocabo contra eos cælum, et terram. No-
vi enim quod post mortem meam inique ageritis, et
declinabitis cito de via, quam præcepi vobis, et occur-
rent vobis mala in extremo tempore, quando fece-
ritis malum in conspectu Domini, ut irritetis eum
per opera manuum vestrarum (Deut. xxxi.). »

Nunc igitur, Judæe, audi meum consilium, ut
Deum, quem iratum habes, possis habere propiti-
um: deponere veteris hominis indumentum, et novæ
gratiæ suscipere sacramentum; placeant tibi benedi-
ctiones Garizin, ut maledictiones Hebal (Deut. xxxvii.).
D possis evadere: desere Judaicæ cæcitatibus errorem,
et te ad Evangelicæ gratiæ dirige veritatem: esto
procul dubio securus de venia, si ad Christi fidem
conversus, sacri baptismatis fueris unda perfusus.
Sed quoniam apud animum tuum plus forsitan valeo
Deum deprecando, quam apud te prædicando, Deus
patrum tuorum a corde tuo vetustum ignorantie
velamen abjiciat, et depulsis errorum tenebris, nova
te cognitiois suæ luce perfundat, qui per prophetam
suum pollicetur, dicas: « Si fuerit numerus filio-
rum Israel velut arena maris, reliquæ Israel salvæ
sunt (Isai. i.); Osee i.; Rom. ix.). »

Epilogus. Ecce percipis ipse, charissime frater Ho-
neste, quia dum imbecillitati tuæ consulere studui, non

coloratos rhetoricæ facundie flosculos, non acuta dialecticorum ponere argumenta curavi. Salvo enim eo, quod mihi secularis sapientiæ phaleras sequi non libet, quia te etiam negotiis sæcularibus implicatum novi multa non posse perlegere, nolui te prolixis argumentorum distinctionibus onerare. Quapropter dum nuda pene tibi Scripturarum exempla proposui, velut sagittarum fasciculum in pharetram misi. Et quia ex verbis contrariis suggeritur copia respondendi, arma quidem præbui; quo vero te invictum

A effundere debeas, quo clypeum circumvolvere, quia bella necdum imminet, ad plenum docere non potui. Habes igitur coram posita, quæ ad hujusmodi conflictum sunt necessaria. Utere paratis, ut expedire decreveris.

Omnipotens Deus, dilectissime frater, ab invisibilium te in insidiis hostium misericorditer protegat et immunem te de hujusmodi certamine ad cælestia regna perducatur. Amen.

Sit nomen Domini benedictum.

51-52 OPUSCULUM QUARTUM.

DISCEPTATIO SYNODALIS INTER REGIS ADVOCATUM ET ROMANÆ ECCLESIE DEFENSOREM.

ARGUMENTUM. — In hoc libello Romanæ Ecclesiæ defensor et regis Henrici advocatus altercantes inducuntur. Causa autem eorum altercationis hæc erat: Inoleverat prava consuetudo, ut Romanus pontifex eligi non posset, nisi ab imperatore prius confirmaretur. Cum igitur tunc temporis Henricus III puer esset, et adhuc sub tutela constitutus, sine illius assensu pontifex electus est: quod cum ab Henrici legatis in crimem vocaretur, in hac disputatione cuncta eorum objecta refelluntur, ut paulatim cogatur regius advocatus rationibus convictus, in contrariam transire sententiam. Fingitur autem hæc disceptatio habita coram synodo Episcoporum qui, ut hæc de re pronuntiarent, in unum convenerant. Cudalouai antipapam sequentibus verbis conellat S. auctor.

Secl ad hæc gloriaris et jactas: Rex me, et imperatrix mater eligit, ad hunc apicem me regia celsitudo provexit: sed cum hinc aula regia suum tuatur electum, illinc Romana Ecclesia proprium defendat autistitem, jam in solio constitutum; dignum est, ut sanctorum atque prudentium sacerdotum multitudo conveniat: et hanc questionem ventilans sub canonici juris auctoritate discernat. Et quoniam in proximo, ut speramus, fiet hinc Osboriense concilium, hic jam ejusdem concilii constituamus velut in quadam tabellæ pictura præludium. Juxta visionem ergo Danielis (*Dan. vii*), patrum throni sint positi, judicium sedeat, libri aperiantur, et solutionis indiga questio in medium deducatur. Hinc itaque Romanæ defensor Ecclesiæ suas allegationes inferat: illinc advocatus regius propriæ partis argumenta deponat. Taceat Parma cum suo hæresiarcha, advocato tantum regia, et Romana invicem obloquatur Ecclesia; sanctorum vero sacerdotum erecti sint animum, ni et quæ utrinque dicenda sunt, conferant, et perorata causæ judicialis sententiæ calculum ponant. Age igitur, defensor apostolicæ sedis incipiat, deinde regius advocatus, quæ sibi videbuntur obtendant.

Defensor Romanæ Ecclesiæ.

Cum Beatitudo vestra, venerabiles patres, super apostolicæ sedis negotio disputat, ad cunctas Ecclesias pertinere, quod versatur in manibus, non ignorat. Hæc enim stante, reliquæ stant; sin autem hæc, quæ omnium fundamentum est, et basis obruitur: cæterarum quoque status necesse est collabatur. Omnes autem sive patriarchalium cujuslibet apicem,

B sive metropoleon primatus, aut episcopatum cathedras, vel Ecclesiarum cujusunque ordinis dignitates, sive rex, sive imperator, sive cujuslibet conditionis homo purus instituit, et (prout voluntas, aut facultas tulit) specialium sibi prerogativarum jura præfixit; Romanam autem Ecclesiam solus ille fundavit, et super petram fidei mox nascentis erexit: Qui beato vitæ æternæ clavifero, terreni, simul et cælestis imperii jura commisit (*Matth. xvi*). Non ergo quælibet terrena sententia, sed illud Verbum, per quod conditum est cælum et terra, per quod denique omnia condita sunt elementa, Romanam fundavit Ecclesiam; illius certe privilegio fungitur, illius auctoritate fulcitur. Unde non dubium, quia quisquis cuilibet Ecclesiæ jus suum detraxit, injustitiam facit: qui autem Romanæ Ecclesiæ privilegium ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum auferre conatur, hic procul dubio in hæresim labitur. et cum ille notetur injustus, hic est procul dubio dicendus hæreticus. Fidem quippe violat, qui adversus illam agit, quæ mater est fidei, et illi contumax invenitur, qui eam cunctis Ecclesiis prætulisse cognoscitur. Cum hæc igitur vestra Sanctitas indubitanter agnoscat, vos, qui non quilibet, sed nobiliores, et egregii estis filii Romanæ Ecclesiæ, pietatis viscera circa matrem vestram compatientes ostendite: et utrum destrui debeat, sibi met eligendo pontificem, **53** judicate. Mirum quippe est, si quod minoribus Ecclesiis canonicis vigor attribuit, illi soli, quæ caput est omnium, non permisit.

Regius advocatus.

Præfixa declamatio dedit attentionem, benevolent-

tiam, atque docilitatem: et hoc potius juxta consuetudinem fori judicialis, quam secundum regulam concilii synodalis: ubi scilicet non magnopere curare debemus elucubrata locutionis urbanitatem, sed vivæ potius sententiæ puritatem. Ad querelam ergo coram sanctis sacerdotibus deponendam, sufficiat nobis dicere: quoniam inthronizastis papam sine consensu domini nostri regis, ad injuriam scilicet atque contemptum regis majestatis.

Defensor Romanæ Ecclesiæ.

Ordinationem papæ factam dissiliter nec possumus, nec debemus; regis autem injuriam modis omnibus propulsamus. Sed videamus primo, si placet, utrum papa sine rege potuerit fieri, et sic postmodum de regis disputemus injuria.

Regius advocatus.

Certe liquido novimus, quia illi debent pontificem, cum ordinatur, eligere, quos sibi, postquam ordinatus fuerit, canonice decernit auctoritas obedire; papæ vero, quia universalis est pontifex, non modo Romanus populus, sed et Romanus imperator, qui caput est populi, obedientiam debet. Consendum ergo est, ut papam sine capite suo populus eligat, et ei, quem non elegit imperator, obediat. Constat ergo, quia nisi Romani regis assensus accesserit, Romani pontificis electio perfecta non erit.

Defensor Romanæ Ecclesiæ.

Perhibendum est itaque juxta vestræ disputationis articulum, quia neque Stephanus, neque Sixtus, neque Cornelius, non denique Clemens, non Sylvester, non ipse B. Petrus apostolus papali nomine digni sunt, qui ab imperatoribus eorundem tempore electi non sunt.

Regius advocatus.

Gentiles reges non sunt adhibendi ad hujus, de quo loquimur, electionis exemplum; qui quoniam Christianam ignorabant fidem, Christianorum non poterant ordinare pontificem. Cæterum Christiani principes semper Romanos elegerunt pontifices.

Defensor Romanæ Ecclesiæ.

Qui mentitur in communi colloquio, mendax dicitur, qui autem in præsentia venerabilium sacerdotum falsa protulerit, sacrilegii procul dubio crimen incurrit. Dixisti, **54** Christianos principes, Romanos semper elegerunt pontifices; percurrere mecum ecclesiasticæ antiquitatis historias, Romanorum præsulum catalogum studiose disquire; et cum perpauca inveniatis in electione sua regium accessisse consensum, confitere te perspicuum protulisse mendacium. Quis enim rex, Antonii filium Damasum Hispaniensem? quis Innocentium Innocentii filium Albanensem? quis denique Zosimum Græcum Ebramii filium elegit? quis præterea Leonem Quiriani filium de Tuscia? quis Hilarium Crispini filium de Sardinia? quis Cælestinum Prisci Romani civis filium? quis Bonifacium, quis Anastasium æque Romanos? Denique multos attexerem, nisi fastidium generarem. Sed ne me putes non habentem copiam ab eorum enumeratione defi-

Acere; quis imperatorum elegit Simplicium Tiburtinum? Felicem natione Romanum? quis Gelasium Afrum Valerii filium? quis Symmachum Sardinie provincie filium Fortuati? quis Hormisdam filium Justi natione Campanum, Joannem orline Tuscum; Felicem natione Samniticæ, Bonifacium Sigibaldi filium, Mercurium Projecti, Agapitum Cordiani natura Romanos? Quis enim regum electioni cujuslibet istorum suum legitur adhibuisse consensum? cum eorum temporibus Romanæ reipublice Christiani principes præfuisse legantur, id est, Valentinianus Senior; Valens frater ejus, qui occisus est in pugna Gothica prope Adrianopolim; Gratianus, qui a Maximo tyranno peremptus est; Valentinianus Junior, qui necatus est a comite suo Viennæ; deinde Arcadius, Honorius, Theodosius; Joannes ille, qui apud Ravennam occisus est; Valentinianus tertius, qui in campo Martio est peremptus, Martianus, Leo, Majorianus, Severus, Anthemius, Olybrius, Glycerius, Zeno; Nepos ille, qui in villa sua occisus est juxta Salonas; Augustulus, Anastasius, Justinus, et cæteri Romani imperatores, quos vitandi laciniosi styli causa prætereo. Da mihi ergo eorum, quos enumeravimus, aliquem, vel præsulem requirentem, vel principem assensum in electione præbentem: et ego do manum, ac te perhibeo laureandum: alioquin si dare non poteris, in hoc te convictum per omnia necesse est fatearis. Quod autem B. Gregorio legitur adhibuisse Mauritium imperator assensum, et perpauci alii principes aliis promovendis: hoc dicitur perturbatio temporum, et tempestas horrenda bellorum.

Regius advocatus.

Si mentiri est contra mentem loqui, temerarium est me mendacii tam procaciter argui, qui non utique falsum, sed verum me dixisse putavi: tamen assentior et in hoc superatum me dixissen obnoo.

Defensor Ecclesiæ.

Ut autem idipsum adhuc manifestius pateat, et te super hac dimicandi materia perdidisse, tibimetipsi clarius innotescat: lege Constantini imperatoris edictum, ubi sedis apostolicæ constituit super omnes in orbe **55** terrarum Ecclesias principatum. Nam postquam supra corpus B. Petri basilicam fundator erexit, postquam patriarchum Lateranensem in beati Salvatoris honorem construxit, mox per imperialis rescripti seriem Romanæ ecclesiæ constituit dignitatem. Ubi nimirum B. Sylvestro, suisque successoribus obtulit, ut regali more et aurea corona plecterentur in capite, et cæteras regii cultus infusus usurparet (vide notas ad calcem opusculi). Verum B. Sylvester ornamenta, quæ sacerdotali congruere judicabat officio, in proprios usus assumpsit: coronam vero, vel cætera, quæ magis ambitiosa quam mystica videbantur, omisit. Cui etiam Constantinus Lateranensem palatium, quod ætenuis aula regalis exsisterat, perpetuo jure concessit; regnum Italiæ judicandum tradidit. Nam et ipsius regis hæc verba sunt: Unde congruum, inquit,

prospeximus, nostrum imperium, et regni potestatem orientalibus transferri, ac transmutari regionibus, et in Bysantia provincia, in optimo loco nomini nostro civitatem ædificari, et nostrum illic constitui imperium; quoniam ubi principatus sacerdotum, et Christianæ religionis caput ab imperatore cælesti constitutum est, justum non est, ut illic imperator terrenus habeat potestatem. Audisti, quia terrenus imperator non habet in Romana Ecclesia potestatem: quomodo ergo sine illius arbitrio, qui ibi potestatem non habet, non licet eligi sacerdotem? ipse vero Constantinopolim, velut in secunda Roma, perpetuo regnator abscessit. Longe vero post Theodosius imperator, beati Pauli basilicam cepit, quo defuncto, filius ejus Honorius eandem basilicam ad calcem usque perduxit. Hi quoque Romanæ Ecclesiæ privilegium nihilominus firmaverunt. Quomodo ergo prærogativam sibi in Romani pontificis electione relinquerent qui Romanam Ecclesiam nequaquam sibi studuerunt subdere, sed præferre? non præcipere, sed parere; non præcellere, sed subesse?

Regius advocatus.

Assentior plane, et re actum duco, quod loqueris: sed esto, quod nunc regia consuetudo ex antiquorum consuetudine principum hoc sibi allegare non possit: verumtamen tu hoc negare non potes, quod pater domini mei regis piæ memoriæ Henricus imperator factus est patricius Romanorum, a quibus etiam accepit, in electione semper ordinandi pontificis principatum. Huc accedit quod præstantius est, quia Nicolaus papa hoc domino meo Regi privilegium, quod ex paterno jam jure successerat, præbuit, et per synodalis insuper decreti paginam confirmavit. Cum ergo privatus quisque a suo decidere jure non debeat, donec ventilato negotio judicialis in eum sententia promulgetur: quo pacto majestas regia prærogativam hanc suæ dignitatis amisit, quam et ex apostolicæ sedis liberalitate percepit, et ex paterno imperiali fastigii jure successit? Quo, inquam, modo in Romana Ecclesia dignitatis adeptæ locum sine judicio perdidit, qui Romanam Ecclesiam non offendit?

56 *Defensor Romanæ Ecclesiæ.*

Privilegium invictissimo regi nostro ipsi quoque defendimus, et ut semper plenum, illibatamque possideat, vehementer optamus. Porro autem Romana Ecclesia multo nobilior, atque sublimior, quam mater carnis, mater est regis. Illa siquidem peperit, ut per ejus traducem revertatur in pulverem, ista genuit, ut Christi sine fine regnantis officii coheredem. Et cuncti liquido novimus, quia rex, licet egregiæ indolis, tamen adhuc puer est. Quid ergo mali Romana facit Ecclesia, si filio suo, cum adhuc impubes esset, cum adhuc tutore egeret, ipsa tutoris officium subit, et jus quod illi competeat implevit? Quis enim nesciat, quia sacerdotem eligere puer ignorat? Sæpe mater judicis tribunal irrumpit, testes adsciscit, notarios convocat, sique per asti-

gulationes, et rata, insuper et apicum monumenta omnia honorum suorum filio jura delegat: interitum tamen, usque dum ille ad juvenilis ætatis incrementa perveniat, et rationis capax fiat, illa cuncta dispensat, omnia ordinat: sicque quod jam alieni juris est patrimonium ad propriæ disponit provisionis arbitrium. Nunquid ob hoc dicenda est mulier illa filio suo concessa subtrahere? imo verius perhibere, ut puto, pietatis studio deservire; quia quæ rudis adhuc filius dilapidare ac prodigere poterat; hæc illa sibi apte disposita, caute retenta, rationabiliter ordinata conservat. Carnalis ergo mater adjuvat filium in rebus terrenis; et mater Ecclesia filio suo regi præbere non debet auxilium in spiritualibus donis? Obmutescat ergo plectenda verusitas, quæ scilicet hoc damnat, quod prædicare debuerat; illi crimen imponere nititur, quæ pro benefactis gloriæ titulum promeretur. Hinc accedit, quia nunquam ob varietatem temporum sæpe mutantem est ordo causarum. Tunc enim quando pontificem Romana sibi præfecit Ecclesia, tante simultatis fomes in seditionem cives accenderat, tantus livor, et odium tumultuantis populi corda turbaverat, ut de tam longinquis terrarum spatiis nequaquam regis clementiæ prætolari possemus oraculum. Nisi enim quantocius ordinaretur antistes, perniciosus in populo gladius mutuis vulneribus deserviret, et non parva Romanorum civium strages fieret.

Regius advocatus.

Obtende quod vis, argumentare quod placet, dummodo constet, quia nullatenus debuit immutari, quod papa concessit, quod decreto constituit, quod scriptione firmavit.

Defensor Romanæ Ecclesiæ.

Quid mirum si hominis, carnis adhuc fragilitate circumdati, statuta mutantur, quando etiam omnipotens Deus, qui videlicet omnia, quæ futura sunt, novit: ea quoque, quæ a semetipso constituuntur, immutat? **57** Nam ex eo, quod promittit, aliquando aliquid minuit, vel etiam totum subtrahit: aliquando mala minuat, et non infligit.

Regius advocatus.

Ea, quæ proposuisti, Scripturæ declarentur exemplis. Quid est ergo quod Deus unquam promisit et minuit?

Defensor Romanæ Ecclesiæ.

Si non exdidit, reminisci potes, quia dixit Dominus ad Noe: « Non peribit Spiritus meus in homine in æternum, quia caro est, eruntque dies illius centum viginti annorum (Gen. vi). » Sed cum Scriptura commemoret quingenstorum tunc annorum extitisse Noe, quando hæc sibi Dominus loquebatur, sexcentorum vero tunc jam esse, cum catastrophus erupuit: liquido patet, viginti annos de præscripti numeri spatio fuisse subtractos. Vitæ itaque spatium, quod humano generi Deus promisit, imminuit, quia perversitatis eorum reatus excrevit. Judæ quoque per os patriarchæ Jacob promisit Spiritus sanctus, dicens: « Non auferetur sceptrum de

Juda, et dux de femore ejus, donec veniat qui mit- tendus est (*Gen. xlix.*). » Et tamen nec temporibus Judicium legimus viros de tribu Juda semper super Israel tenuisse ducatum, nec reges ex eadem tribu principatum tenuisse usque ad Christi reperiuntur adventum. Constat ergo, quia saepe Deus omnipotens, quod homini promisit, imminuit; quoniam homo, quod Deo debuerat, non implevit.

Regius advocatus.

Doce etiam ubi Deus promisit bonum aliquod, et efficaciter non implevit.

Defensor Romanæ Ecclesiæ.

Recordare quia dicit Dominus ad Josiam regem Juda : « Pro eo, inquit, quod vidisti verba voluminis, et perterritum est cor tuum, et humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum, et habitatores ejus, et scidisti vestimenta tua, et fle- visti coram me : idcirco colligam te ad patres tuos, et colligeris ad sepulcrum tuum in pace (*IV Reg. xxii.*). » Et tamen paulo post Scriptura dicit : « In diebus ejus ascendet Pharao Necho [Necho] rex Ægypti contra regem Assyriorum ad flumen Euphratem, et abiit Josias in occursum ejus, et occisus est in Ma- gaddo [Magdoo], cum vidisset eum [*IV Reg. xxiii.*] » Ad Sedechiam quoque regem Juda per Jeremiam dicitur : « Audi verbum Domini, Seleccia rex Juda : Hec dicit Dominus ad te : Non morieris in gladio, sed in pace morieris, et secundum combustiones patrum tuorum, regum priorum, qui fuerant ante te, sic comburent te : et vae, Domine, plangent te : quæ verbum hoc ego locutus sum, dicit Dominus (*Jer. xxxiv.*). » Quod nimirum quomodo potuerit fieri, qui seriè scrutatur historiam, nunquam poterit invenire. Nam postquam a rege Babylonis semel est captus, Babyloniamque translatus, alterius nunquam legitur **58** ali ejus vinculis absolutus. Justo ergo judicio subtrahit Deus homini nonnunquam bona quæ promisit, cum rebellis homo illius servare mandata contemnit.

Regius advocatus.

Prosequere etiam quomodo Deus, quod minatus est, non infligit.

Defensor Romanæ Ecclesiæ.

Nemo, qui limen Ecclesiæ terit, ignorat, quia Jonas ad Niniven a Domino missus, exclamavit, di- cens : « Adhuc quadraginta dies, et Ninive subver- tetur (*Jonæ iii.*). » Sed quia civitas illa ad Deum toto est corde conversa, nequaquam juxta minacem Domini sententiam excidii est eversione deleta. Cum ergo Deus omnipotens non modo verax, sed et ipsa sit veritas, inviolato consilii sui manente proposito, exterioris judicii sui sæpe variat ordinem, juxta humani sive probi, sive improbi meriti qualitatem ; quatenus et a pravitate correctus, quod Deus juste minatur, evadat : et prolapsus in culpam, nullatenus, quæ pollicetur, bona percipiat. Hinc est, quod per Jeremiam dicit : « Bonas facite vias vestras, et studia vestra, et audite vocem Domini Dei vestri : et paritebit Dominum mali, quod locutus est adver-

sum vos (*Jer. xvii.*). » Hinc est, quod ad Heli quoque per virum Dei Dominus ait : « Loquens locutus sum, ut domus tua, et domus patris tui minisrarer in conspectu meo usque in sempiternum. Nunc autem, dicit Dominus, alsiit hoc a me, sed quicunque glori- ficaverit me, glorificabo eum : qui autem contem- nunt me, erunt ignobiles (*I Reg. ii.*). »

Regius advocatus.

Recte plane cuncta, quæ proposueras, perspicua roborasti testimoniis Scripturarum; nunc autem paulisper ad superiora revertere, et juxta tuæ spo- sitionis elogiū, de Domini regis injuria rationem redde.

Defensor Romanæ Ecclesiæ.

Glorioso regi, nobis eligendo pontificem, alsiit, ut nos intulissemus injuriam, cum ad hoc nos, sicut superius dictum est, necessitas impulerit, non rapina : ad hoc, inquam, nos invitos attraxit imminens periculum civilis belli, non lædendi, vel minnendi livor imperii.

Regius advocatus.

Civile bellum objicis, imminens periculum in tuæ allegationis defensione prætidens ; dicatur etiam, si placeat, quia cælum rueret, terra eadem civium pa- teretur, perge adhuc addens, quia pontus areaceret, terra diluvium inundaret, quid mihi omnia hæc, dum constat, quia quidquid accidit, nullo pacto sancti papæ sententiam debmisti infringere, nulla ra- tione synodalis decreti mysterium licuit **59** violare? Sicut enim Scriptura perhibet : « Melius est ut oria- tur scandalum, quam ut veritas relinquantur. » Nam si hoc bellum timuissent beati martyres, flectent procul dubio sanctæ militiæ desertores.

Defensor Romanæ Ecclesiæ.

Non ignoras, quod inter omnes sanctos martyres Petrus et Paulus in apostolici senatus culmine pos- sident principatum.

Regius advocatus.

Hoc sicut negare sacrilegum est, ita et affirmare superfluum.

Defensor Romanæ Ecclesiæ.

Eorum sunt nobis tenenda vestigia, eorum forma nostris est actibus imprimenda, sub eorum magistra debemus vivere disciplina.

Regius advocatus.

Hoc utique clarum est ac perspicuum. Sed quid a te portenti, quid præstigiū sub hoc funiculo indu- ctionis alatur, ignoro.

Defensor Romanæ Ecclesiæ.

Tolle prestigium, intellige veritatem : times me tanquam tibi tendentias substructem, audi Paulum de coapostolo suo Petro veraciter perhibentem : « Priusquam venirent quidam a Jacobo, cum genti- bus edebat : cum autem venissent, subtrahabat se, et segregabat, timeus eos qui ex circuncisione erant. » Cernimus ergo Petrum non rigidum, sed dis- cretum. Timebat enim Judæos, ne per occasionem gentium a fide recederent Christianorum, et ne per- deret gregem creditum, boni pastoris est initatus

exemplum. Factus est enim Judæis tanquam Judæus, ut Judæos lucrificaret. Sic Christus apparuit in forma carnis peccati, ut a peccatis hominem liberaret : et cum legem Moysi non ambigeret abolendam, consulens tamen adhuc rudibus et infirmis fratribus, tenuit ad tempus umbram legis, ut eos quandoque proberet ad perfecte nosendam plenitudinem veritatis. In hoc ergo B. Petrus discretionis nobis regulam dedit, quatenus aliquando ubi tamen non plurimum noceat, declinemus aliquantulum a tramite rectitudinis, ut consulere valeamus infirmis.

Regius advocatus.

Qui dicis, quod Petrus aliquando legem Judaicam tenuit, cur non etiam dicis, quod in eadem Epistola legitur, nimirum, quia Paulus cum in faciem reprehendit? « In faciem, inquit, ei restiti, quia reprehensibilis erat. » Eique dixit : « Si tu, cum sis Judæus, gentilitate, et non Judæice vivis, quomodo cogis gentes judaizare? » (*Galat. II.*) Cum ergo illud præmissisti? istud quare silentio suppressisti?

60 *Defensor Romanæ Ecclesiæ.*

Quod Petrus egit compassione misericordiæ, hoc Paulus arguit pro magisterio discipline. Ille quod fecit dispensative, ut infirmis tolleret scandalum; hoc iste corripuit, ne indiscretus quilibet passim adduceret in exemplum. In Petro discamus, ut periculo sinu imminente discreti; in Pauli sermonibus instruamur, ut sanis rebus vita nostra mire deserviat rectitudini.

Regius advocatus.

Laudo quidem redditam rationem, sed cum duorum apostolorum proposueris magisterium, mirum cur, prætermissio Paulo, solum Petrum adduxeris in exemplum.

Defensor Romanæ Ecclesiæ.

Noli, frater, pueriliter currere, imo noli volare, sed perge; pro gravitate quippe negotii prolatio est quoque moderanda sermonis. Audi etiam consequenter et Paulum, discretionis aureæ lineam nostris oculis opponentem, ejusdem dispensativæ compassionis auctorem. Sicut enim apostolicorum Actuum testatur historia : « Perambulabat Paulus Syriam, et Ciliciam, confirmans Ecclesias, pervenitque in Derben, et Lystram. Et ecce discipulus quidam erat, nomine Timotheus, filius mulieris viduæ fidelis, patre autem gentili (*Act. XVI.*) » Ille ergo, ut ad compendium veniamus, Apostolus circumcidit, quoniam Judæos, imo Judæis, qui in illis erant regionibus, timuit. Cur itaque circumcidit fidem hominem non Judæum, qui videlicet incircumcisus erat, sed natione gentilem, nisi discretionis studio deserviret, ne Judæi fideles, in scandalum corruentes, a fide recederent? Hoc etiam nunc ad memoriam redit, quoniam aliquando juxta morem Nazarenorum comam ex voto nutriti, et postquam navigasset in Syriam, in Cenchrus positus, caput juxta legis mandata totidit. Refert adhuc Lucas, sacre scriptor Historiæ : « Cum venissemus, inquit, Hierosolymani, libenter susceperunt nos fratres, et sequenti die Jacobus, et

omnes seniores, qui cum eo erant, Evangelio illius comprobato, dixerunt ei : Vides, frater, quot millia sunt Judæi, qui crederunt in Christum, et si omnes æmulatores sunt legis. Audierunt autem de te, quod discessionem doceas a Moysse, eorum qui per gentes sunt Judæorum, dicens non debere eos circumcidere filios suos, neque secundum consuetudinem ingredi. Quid ergo est? utique oportet convenire multitudinem : audient enim te supervenisse. Hoc ergo fac, quod tibi dicimus : sunt nobis viri quatuor votum habentes super se : his assumptis, sanctifica te cum ipsis, et impende in eos, ut radant capita, et sciant omnes, quia quæ de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas et ipse custodiens legem. Tunc Paulus, assumptis viris, posteriori die purificatus cum illis intravit in templum, annuntians expletionem **61** dierum purificationis; donec offerretur pro unoquoque eorum oblatio (*Act. XVII et XXI.*) »

Cur itaque Paulus juxta caeremonias Judæorum caput rasit, nudipedalia exercuit, sacrificia obtulit, et legem destruens, legis præcepta observavit? Cur, inquam, hæc omnia, nisi ut his, qui ex Judæis fideles existierant, scandalum tolleretur? formam suscepit agritudinis, ut morbos auferret agris; servavit caeremonias legis, de quibus tamen in Epistola sua dicit : « Quæ mihi fuerunt lucra facta sunt detrimenta, et propter Christum arbitrator velut stercora (*Philip. III.*) » Circumcidit hominem, et tamen hoc terribiliter clamat : « Dico, inquit, vobis, quia si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit (*Gal. V.*) » Quod, queso, majus peccatum esse poterit, quam Christum perdere, Christianæ religionis regulam violare, Judaicæ legis ritus inducere, novam Evangelii gratiam impugnare? Et tamen hæc apostolus Paulus in superficie fecisse conspicitur, ne in ipsis novæ fidei rudimentis mentes adhuc teneræ scandala paterentur. Quantum namque in exterioribus cernitur, Cerinthus et Ebion nil penè pejus inveniuntur egisse quam Paulus. Qui nimirum in Christum credentes, propter hoc solum a parentibus anathematizati sunt, quia legis caeremonias Christi Evangelio miscuerunt; et sic nova confessi sunt, ut vetera non mutarent. Sed ecce cum dicitur, quoniam Jacobus et omnes seniores hoc Paulo consilium dederunt; omnes ergo discipuli, quod Paulus fecit, pariter fecerunt; unum scilicet in hoc habent meritum, et qui fecit, et qui faciendi delere consilium.

Si ergo ipsi principes mundi, quorum legibus persultis, non modo regna terrarum, sed ultra etiam celsitudo celorum, non dubitavere perpaucis, qui tunc erant hominibus in tam periculoso negotio descendere, cur nobis utique parvulis, et infra illorum vestigia longe jaentibus non licuit innumerabili Romanæ Urbis multitudini subvenire? Sed quid apostolos loquimur scandalum cavisse delibitum, et noviter conversorum; cum et ipse illorum magister et Dominus, cujus nimirum omnia sæcula substernuntur imperio, ad nostræ imitationis exem-

plum, scandalum præcaverit Judæorum? « Simon, A inquit, reges terrarum a quibus accipiunt tributum, a filiis suis, an ab alienis? quo respondente: ab alienis; » præsto subjungit: « Ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, mitte hamum, et enim piscem, qui prius ascenderit, tolle, et aperto ore ejus invenies sateiræ: illum sumens, da eis pro me et te (Matth. xvii.) » Ad molendum ergo rigorem rectitudinis ad tenendam virtutem discretionis, si tibi Petrus non sufficit ad exemplum, junge simul et Paulum. Quod si procaci contumaciæ nequeat uterque sufficere, pœdeat te ultra Jesum per diacritatis ineptiam prosilire: « Finis enim legis Christus ad justitiam omni credenti (Rom. x.) »

Regis advocatus.

Discretionis virtutem tot Scripturarum testimoniis approbatam improbare non sumus; sed absit, ut ulla virtus sit tam sublimis **62** tamve præcipua, ejus tenendæ studio in anathematis barathrum corrumpere debeamus. Nam cum omne, quod nobis ex divina lege præcipitur, ad hoc procul dubio tendat, ut nos Creatori nostro societas æterna conjungat: si nos ab eo, quod absit, per maleflectionis sententiam contingat abscedere, quæ virtus, quæ discretio, quæ, sicut dicitur, pia compassio tam incomparabile damnum nobis potest compensare? Sane si propter hoc solum virtus appetitur, ut omnipotentis Dei societas acquiratur, qualis jam illa virtus erit, quæ nos a divini contubernii societate repellat.

Defensor Romanæ Ecclesiæ.

Hæc cur prosequaris, quia nobis occulta sunt, evidenter exponere.

Regis advocatus.

Synodalis enim decreti pagina, quam cum concilii totius assensu beatus Nicolaus papa constituit, cui propriæ manus articulum inlidi, quam tot episcoporum venerandus, celebrisque conventus subscriptione firmavit, anathematis vinculo juxta morem carere non potuit. Unde vos pro compassione, vel condescensione, nescio, quam dicitis furentis populi, nequaquam vosmetipsos deberetis tam inenodabilis sententiæ nexibus irretire. Ridelicum quippe est, sic obrutum de voragine marini fluctus eruire, ut ipse compellatur ereptor sub undosis procellarum spumantium cumulis remanere.

Defensor Romanæ Ecclesiæ.

Cum hæc inconsultus loqueris, andalarum adversum me more confugis (vide scholia), qui nimirum dum clavis semper oculis pugnant, alios quidem vulnerant, sed quomodo semetipsos a vulneribus tueantur, ignorant. Dicis quia nequaquam debemus in anathema corrumpere, etiam si per hoc valeamus infirmis fratribus subvenire. Ecce vibrasti gladium, tentasti vulnus infligere, sed tibimet ubi clypeum opponeres, non vidisti. Nunquid tibi jam de memoria excidit, quod superius pronunti, quoniam B. Paulus in Epistola sua dicit: « Quia si circumcidamini, Christus vobis nil proderit? » (Gal. v.) Et tamen,

A quod tam districte prohibuit, ipse pro charitate fratrum infirmantium, ne scandalum paterentur, implevit. Quod enim majus, sive deterius poterit quis anathema subire, quam cui negatum est, Christum pro sui reatus damnatione prolesse? Nam cui Christus non prodest, procul dubio anathema est, nihilque est aliud anathema quolibet fieri, nisi a Christi, in quo benedicuntur omnes gentes, societate repelli. Si ergo Paulus hoc anathema pro charitate fratrum subire non timuit, imo prorsus etasit, cum non qualemque hominem, sed Christianum utique discipulum circumcidit; tu, quæso, ubi cordis oculos amisisti, qui, quod Apostolus fecit, non faciendum esse testaris? Ipse enim dicit: « Quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt (Rom. xv.) »

63 *Regis advocatus.*

Verisimile est quia, sicut Paulus coepostolus suum Petrum de Judaizandi rediviva usurpatione corripuit; ita nihilominus et in semetipsum, postquam discipulum circumcidit, reprehendit: nec mihi hoc aliter unquam poterit persuaderi, nisi fortassis in ejus verbis aliquatenus valeat inveniri.

Defensor Romanæ Ecclesiæ.

Ut nullus ambiguitatis nævus in tua mente remaneat, ut nulla cor tuum super hoc negotio deinceps caligo confundat, audi quid idem Paulus ad Romanos dicat: « Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto, quoniam tristitia est mihi magna, et continuus dolor cordi meo; optabam enim ipso anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israëlita (Rom. ix.) » Ecce Paulus, cum non sit sicut nos necessitate coactus, sponte ac voluntarie desiderat anathema esse pro fratribus; et tu mihi proponis anathema timendum, ubi me perspicis, et inevitabili prorsus necessitate fuisse constrictum, et charitatis studio, ne tanta fratrum multitudo corrumpere, inclinatu. Audi etiam quid Moyses quem scriptis Israelitico postulans dicat: « Obscuro, Domine, peccavit populus iste peccatum magnum, fecerunt sibi deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facias, dele me de libro tuo quem scripsisti (Exod. xxxii.) » Quod nimirum tunc pleniter fiet, cum reprobis in iudicio dicit: « He, maledicti, in ignem æternum (Matth. xxv.) » Ecce hinc Paulus optat anathema pro fratribus fieri; ecce illic Moyses postulat ex Dei libro pro populo, quem ducebat, charitate deleri, et sola Romana Ecclesia, quæ pietatem, et charitatem toto terrarum orbe specialiter, et principaliter docet, ex imminentiibus et jam vibratis undique gladiis filios suos, quos quotidie per sacri baptismatis mysterium generat, hincerte non auget?

D « Maledictus vir, ait Saul, qui comedit panem usque ad vesperam, donec necesse: me de inimicis meis (I Reg. xiv.) » In hoc, sicut legitur, anathema Jonathan cecidit; sed cum ab imminenti mortis sententia, charitas, quæ pro populo strenue dimicaverat,

liberavit. Vis audire quid etiam de ipso Jesu, totius A benedictionis auctore, idem Apostolus dicat? « Christus, inquit, ut nos liberaret a maledictione legis, factus est maledictum (Gal. iii.) » Si ergo ipse auctor benedictionis aeternae, ut nos a vinculo maledictionis absolveret, maledictioni non est indignatus subiacere: si sancti quique vel Novi vel Veteris Testamenti, dum sui capitibus imitantur exemplum, et infirmis subvenire fratribus in periculis conspicimus, et anathematis subire sententiam multatenus perhorrescunt: cur unum nulli niteris imputare peccatum, et charitatem ad hoc induxisse non perspicias, quae operit multitudinem peccatorum? (1 Pet. iv.) Quomodo autem me cuiuslibet hominis sententia ligat, quem charitas ipsa, quae Deus est (1 Joan. iv), liberat? Erubescat ergo humani anathematis imputator, cum **64** per charitatis gratiam necum sit aeternae benedictionis indultor.

Regius advocatus.

Cuiusque in disputatione certanti veritas ipsa defecerit, ineptum est adhuc per ambages aequae versutias pertinaciter niti; ridiculum est diutius verbis prolixioribus immorari: de vinculo siquidem anathematis, quo te hactenus arbitrabar astringi, ita te naviter expediti, ut nihil de cetero tibi valeat obijci, nil super hoc capitulo rationabiliter possit opponi. Verumtamen adhuc mihi video materiam superesse, quam tibi valeam non sine causa relictator obijcere. Dicitis, quia necessitate constricti, et velut angusti temporis brevi spatio coarctati, nequaquam potuistis in electione pontificis expectare consensum regiae maiestatis, quod profecto frivolum esse perspicuum est. Constat enim tres plus minus menses interim decurrisse ex quo sanctae memoriae papa Nicolaus occubuit, usque ad Kalendas Octobris cum iste successit. Videamus ergo si per tam morosam longitudinem, trimestris videlicet spatii, non potuerit ab aula regia pragmaticae sanctionis vobis aepcha reportari.

Defensor Romanae Ecclesiae.

Eccc compellis me vulgato sermone depromere quod ob imperialis palatii reverentiam decreveram silentio praeterire; sed juxta vestrae scilicet exactio nis instantiam, jam proferatur in medium opus egregium vestrum, saeculis omnibus inauulitum. Rectores enim aulae regiae cum nonnullis Teutonici regni sanctis, ut ita loquar, episcopis conspirantes contra Romanam Ecclesiam, concilium collegistis, quo papam quasi per synodalem sententiam condemnastis, et omnia, quae ab eo fuerant statuta, cassare incredibili prorsus audentia praesumpsistis: in quo nimirum non dicam iudicio, sed praedictio, idipsam quoque privilegium, quod regi praedictus papa contulerat, si dicere liceat, vacuastis. Nam dum, quidquid ille constituit, vestra sententia decernente, destruitur; consequenter etiam id, quod ab eo regi praestitum fuerat, aboletur. Sed absit a vobis, ut propter cuiuslibet hominis insolentiam rex, qui innocens erat, quantum ad nos, rem sui

A juris amittat; et quem auctore Deo votis omnibus praestolamur ad imperiale fastigium, non permittimus ob alienam culpam regiae dignitatis incurrere detrimentum.

Sed ut totam inaudite calamitatis nostrae percurramus historiam, Stephanus cardinalis presbyter apostolicae sedis, vir videlicet tantae gravitatis et honestatis nitore conspicuus; tantis denique, sicut non obscurum est, virtutum floribus insignitus, cum apostolicis litteris ad aulam regiam missus, ab aulicis administratoribus non est admissus; sed per quinque fere dies, ad B. Petri et apostolicae sedis injuriam, praeforibus mansit exclusus. Quod ille, utpote vir gravis, et patiens, equanimiter tulit; legati tamen officium, quo fungebatur, implere non potuit. Clausum itaque, signatumque **65** mysterium concilii, cuius erat gerulus, retulit, quia regis enim praesentari conspectibus curialium plectenda temeritas non permisit. In qua nimirum inopinatae praesumptionis audacia tanta disputandi videretur inesse materia, ut et Demosthenis eloquentiam vinceat, et copiam Tullianae facultatis excedat. Unde si vellemus injuriam nostram districtius persequi, jure possemus obtendere, quia vos Romanae Ecclesiae, vosmetipsos ipso dono privastis, qui scilicet ei praedicti vestri gratis contumeliam intulistis. Ille quippe foelus auiciliae violat, qui gratis amicum per offensionis molestiam pulsat. Nam et Dominus Judaeis per Jeremiam ait: « Ecce feriam domum Israel, et domui Juda foedus novum, non secundum pactum quod pepigi cum patribus eorum, pactum quod irritum fecerunt (Jer. xxxi.) » Ille ergo irritum reddit beneficii pactum, qui prior violat auiciliae sacramentum. Verumtamen Romana Ecclesia non vult exaggerare quod pertulit; sed perseverare cupit in nuuere quod regio culmini liberaliter praerogavit.

Regius advocatus.

Quod domino nostro regi reverenter scribis innocentiam, digne facis: quod autem administratoribus aulae publicae devolvit e diverso calumniam, videtur injustum. Quidquid enim circa vos in hujusmodi casibus actum est, ad hoc nos regiae matris impulit imperiale praecceptum, non propriae libertatis arbitrium.

Defensor Romanae Ecclesiae.

Ego tibi secundum cordis tui duritiam respondeo: dico enim quia Dei omnipotentis obtemperare sermonibus aliquando peccatum est.

Regius advocatus.

Ad hoc, quod asseris, mens humana concutitur, et Christianae pietatis ferre non valit auditus.

Defensor Romanae Ecclesiae.

Quia hoc tantopere miraris, illud etiam consequenter adjicio, quia propter hoc, quod Deo quidam promptus obedit, funditus perii: alius ob id, qui obtemperare contempsit, ad cumulum gratiae plenioris ascendit.

Regius advocatus.

Incredibile est valde, quod dicis : veruntamen si vales exemplis approbare quod loqueris, dic quis unquam Deo obediit, ac propterea perit?

Defensor Romanæ Ecclesiæ.

Non te latet, quia Judæ Iscariotis, qui jam accepto consilio eum traditurus erat, **66** Dominus ait : « Quod facis, fac citius (Joan. xiii). » Postmodum quoque, cum ad ejus osculum accedere præsumpsisset, adjecit : « Amice, ad quid venisti? » subauditur, perforce. Sed quia miser his sermonibus efficaciter obediit, irrevocabiler perit.

Regius advocatus.

Hujus propositionis ratione reddita, redde consequenter alterius, quis scilicet Dei omnipotentis obedientiam sprevit, et propter hoc copiosorem gratiam meruit?

Defensor Romanæ Ecclesiæ.

Si placet hoc in memoriam revoca quod Dominus ad Jeremiam dixit : « Vade ad domum Reclabitarum, et loquere eis, et introduces in domum Domini in unam exedram thesaurorum, et dabis eis bibere vinum (Jer. xxxv). » Et paulo post propheta subjungit : « Et posui coram filiis Reclabitarum scyphos plenos vino, et calices, et dixi ad eos : Bibite vinum ; qui responderunt : Non bibemus vinum, quia Jonadab pater noster præcepit nobis, dicens : Non bibetis vinum vos et filii vestri usque in sempiternum. » Unde postmodum Jeremias ait eis : « Hæc dicit Dominus Deus exercituum : Non deficiet vir de stirpe Jonadab filii Reclab, stans in conspectu meo cunctis diebus. » Ecce ille male obediens, perfunctus obedientiæ munere euenit ad laqueum : isti feliciter inobediens, perpetuum Conditoris sui merere conspectum. Hoc etiam ad hoc valet, quod superius dictum est, quia cum papam sine consensu regis eligimus, non præsto, quod extrinsecus actum est dijudicare, sed potius quo animo, et qua intentione sit factum, deberetis diligenter attendere.

Regius advocatus.

Hæc argumenta nobis domestica sunt, et nunquam deficiunt, quia de promptuariis profertur : semper enim possumus in pravi operis exhibitione delinquere, et quia oculata est ad puræ mentis debemus patrocinium convolare.

Defensor Romanæ Ecclesiæ.

Censens semper debere juxta rerum, atque verborum superficiem judicari? quid enim juxta verborum strepitum magis est absolum, quam cum Deus Pater, et Filius, et Spiritus sanctus mediatorum Dei et hominum dicitur tradidisse. Ecce Christum tradidit Judas, tradidit et Deus Pater; nunquid non quasi simile factum videtur? Ergone traditor est Judas, et traditor Deus Pater?

Regius advocatus.

Unde probas, quia Pater, et Filius, et Spiritus sanctus tradiderint Salvatorem?

67 *Defensor Romanæ Ecclesiæ.*

Aut Apostolus dicentem : « Qui proprio Filio

A suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum (Rom. viii). » Cui et Salomon ait : « Cum sis justus, et omnia juste disponas, ipsum quoque, qui non debet puniri, condemnas (Sap. ii). » Quod autem se Filius tradiderit idem dicit Apostolus : « Qui me dilexit, et tradidit seipsum pro me. » Quod autem et Spiritus sanctus tradiderit Filium Sapientia perhibet, dicens : « Benignus est enim Spiritus sapientiæ, et non liberabit maledictum a labiis suis (Sap. i). » Maledicti apud veteres dicebantur omnes qui pendebant in ligno. Christus autem, ut Apostolus dicit, ut nos liberaret a maledicto, factus est maledictum (Gal. iii). Spiritus vero sanctus non liberavit maledictum a labiis suis, quia quæ per ora prophetarum de Christi passione locutus est, non prohibuit; sed super eum sine diminutione compleri cuncta permisit. Ergo secundum te, qui non de cordis intentione, sed semper ex operis vis superficie judicare : si Pater tradidit Filium, et ipse se tradidit Filius, insuper et Spiritus sanctus, Judas quid mali fecit? Facta est traditio a Patre, facta est a Filio, nec non a Spiritu sancto, facta est et a Juda. Una res a pluribus facta est, sed eadem res in operatoribus discernenda est. Quod enim Deus omnipotens ex charitate, hoc Judas fecit ex pecuniæ acquirendæ cupidine. Quod Deus fecit ad salutis nostræ remedium, hoc ille fecit ad explendum insatiabilis avaritiæ votum. Vides ergo quia non quid homo faciat, debemus attendere; sed quo animo et voluntate faciat, diligenter examinare. Nam si sola duntaxat exteriora perpendimus, invenimus ipsum Dominum Salvatorem et dixisse quod prohibet, et aliter fecisse quam jult. « Quisquis, ait, dixerit fratri suo, Fatue, reus erit gehennæ ignis (Matth. v) : » et tamen ipse resurrectionis suæ die duobus de se dubitative loquentibus ait : « O stulti, et tardi corde ad credendum ! (Matth. xxv). » Dixit etiam in monte discipulis : « Si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi et alteram (Matth. v). » In passione vero positus percussit se in maxillam puero sacerdotis non modo non alteram præbuit, sed insuper dixit : « Si male locutus sum, exprobra de malo; sin autem bene, cur me cæd's? » (Joan. xviii). Et quomodo jam verum erit quod de illo Lucas ait : « Quia cepit facere, et docere (Act. i), » si quod docuit non implevit? Sed procul dubio intelligendum est hoc eum præcepisse ad præparationem cordis, non ad ostentationem operis. Quomodo enim paratus corde non fuit in maxillam alteram cædi, qui pro hominum salute decreverat toto corpore crucifigi? Paulus etiam palma percussus jussione pontificis, ait : « Percutiet te Deus, paries dealbate (Act. xxiii). » Quod minus intelligentibus videtur in verbo convicium, sed in sensu prophetici tenet oraculi sacramentum. Paries enim dealbatus hypocrisis est, sacerdotalem sub hoc nomine præferens dignitatem, sed occultans intrinsicè luteam malitiæ turpitudinem : nam quod humilitatis fuit, mirabiliter custodivit. Cum enim illi diceretur :

« Principi sacerdotum maleficis? » respondit : **A** « Nescivi, frater, **68** quia princeps esset sacerdotum : Scriptum est enim : Principem populi tui non maledices (Act. xxiii). » Ubi patenter ostenditur, quanta illud tranquillitate dixisset, quod iratus intulisse videbatur. Quibus Scripturarum testimonio quid aliud edocemur, nisi quia **60**. Juxta munda verba semper debemus sententias judicare : sed quo animo, qua mentis intentione proferantur, inspicere?

Regius advocatus.

Dubia, quae proponis, luculenter elucidas per exempla, quae sublevis : sed quasso, te, ut ad superiora paulisper redeas, et cur nos calumniis, vobis præjudicium intulisse, uti regiae ditioni parvinius, patenter exponas.

Defensor Romanae Ecclesiae.

Recte, plane, ordinabiliter et congruenter, postquam omnis vestrae partis obiectio non rhetoricis argumentis, non coloribus oratoris, non denique dialecticis syllogismis, sed vitae potius, atque perspicuae veritatis est ratione purgata : ve sa vice jam dignum est, ut de vestris excessibus vel breviter disseratur. Enimvero damnatio papae tam gravis, et inexplicabilis est, ut non humano, sed divino duntaxat sit tractanda iudicio. Reges autem nostros cum aetatis infirmitas, tum fragilitas sexus excusat; quibus utique non reatus ascribitur, sed eorum considerari, ut dignum est, imputatur. Omissis itaque perversitatibus caeteris, ut quid ignorante Roma reprobum hominem in Romanum pontificem eligere praesumpsistis?

Regius advocatus.

Electionem quidem, ut palam est, fecimus : sed longe prius Gerardo comite, aliisque Romanis, ut dicebatur, civibus infatigabiliter insistentibus, ad hoc inducti sumus. Nam et abbas monasterii, quod dicitur Clivus Scanri, non defuit. Non ergo, ut asseris, ignorante Roma, sed praesente atque petente, Romani pontificis electio facta est.

Defensor Romanae Ecclesiae.

In hoc pro me facis, dum Gerardo sub anathemate constituto te communicasse testaris : nam ut de abbate, et aliis interim sileamus, de Gerardo liceat tantummodo dicere, Ecclesiae hominem non fuisse, et Christi nequaquam pertinuisse fidelibus. Illud enim unum caput anathemati, maledictionique **D** subiicitur omnium fere pontificum, quoniamque Romanae Ecclesiae suis temporibus praefuerunt : demum pauci antequam moreretur, propter ducem, et archiepiscopum Anglorum, quos a beati Petri liminibus redeuntes invasit, spoliavit, et usque ad mille Papiensis monetae libras appendentia rapuit. Propter hoc itaque in plenaria synodo, papa Nicolao praesidente, excommunicatus est, et extinctis luminaribus sub perpetuo fuit anathemate condemnatus. Perpendat igitur sancta synodus, si illius ejusque complicitum rata jure **69** videatur electio, qui tam terribiliter atque irrevocabiliter est ab Ecclesiae visceribus evangelica

(2) Catalaunum antipapam intrahit.

atque canonica falce praecisos, ut ne in morte quidem ad Christianitatis fuerit titulum reformatus : et sic per eum ordinari Romanam Ecclesiam dignum fuit, qui ejus semper eruentus exstitit inimicus, qui eam semper est feraciter persecutus. Et quomodo summam debet Ecclesiam ordinare, cujuscumque limen Ecclesiae non licet attingere? Clamat Dominus ad Israel : « Anathema in medio tui, Israel; nec poteris stare contra hostes tuos, donec debeat ex te, qui hoc contaminatus est scelere. » Et hoc quare? Quoniam Achar filius Charmi de anathemate Jericho ducentos duntaxat argenti siclos, regulamque auream quinquaginta siclorum, et coccineum abstulisset pallium : et ob hanc vilem videlicet summam auctor sceleris non modo lapidatur, sed et **B** lapidum acervis obruitur. Si propter illum hominem, qui duntaxat unum sacrilegium fraude commiserat, Israel ante suorum hostium faciem ruiturus erat : quomodo stabit Ecclesia, si per virum tot criminibus involutum, fuerit ordinata? praesertim cum et talem elegerit, in quem, teste mundo, omnium vitiorum sentina confluit pseudoepiscopum, apostolum Antichristi, adversarium Christi, animam puellarum, mangonem ecclesiarum (2). Quis ergo istorum justo videbitur examine preferendus? utrum is, quem elegit unus vir perpetuae maledictionis anathemate condemnatus; an ille potius, quem cardinales episcopi unanimiter vocaverunt : quem clerus elegit, quem populus expetivit non in extremitate terrarum, sed intra moenia Romanorum, et in ipsius **C** sedis apostolicae gremio.

Regius advocatus.

Tot a te rationibus redditus, possemus fortassis adhibere consensum, si semel emissam deceret regiam majestatem mutare sententiam, principali quippe gloriae velut inconstantiae navis imprimitur, si quodeunque suae constitutionis edictum leviter annuletur.

Defensor Romanae Ecclesiae.

Quis nesciat rege Deum esse majorem? Et tamen dicere non erubescit : « Pœnitit me, quod constituerim Saul regem (1 Reg., xv); » et per Samuelem ei denuntiat dicens : « Projecit te Dominus, ne sis rex super Israel (Ibid.). » Si poenitere se Deus asseruit, qui futura cuncta cognoverat : cum homo suam commutare in melius sententiam erubescat, qui qualis, et ipse quoque sit futurus, ignorat? Ille de bono factus est malus; iste videlicet Catalaunus, de malo utique, quod jam erat, sit quotidie diaboli more deterior.

Regius advocatus.

Quam inconsulte nunc loqueris, qui diabolum deteriorari posse testaris, qui certe tam malus est, ut deterior esse non possit.

70 *Defensor Romanae Ecclesiae.*

Mentior, si quod proposui, Scripturae testimonio comprobare non valeo. Nam, Isaia teste, dicebat superbus in mundi principio : « Ascendam

super altitudinem nubium, similis ero Altissimo (Isai. xiv). » Paulus autem dicit : « Qui in fine mundi veniens, adversatur, et extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur (II Thess. ii). » Quia ergo tunc affectavit Deo se similem esse, in fine mundi jam deterior factus, vult quasi superior eminere. Per quod manifeste colligitur, diabolum adhuc in deteriora posse corruiere; quia diabolus interpretatur *deorum flens*. Cadalous a cadendo dictus, *ruinam populi sonat*, ipsis quoque nominibus aptissime invicem uterque concordat. Die ergo quomodo iste pontifex erit, quem non Romanus populus, sed unus homo cum suis complicitibus, idemque non Romanus, sed suburbanus (2*), et non Ecclesiae filius, sed maledictus, et anathematizatus elegit? Illene erit tuo iudicio pontifex, qui suam vendidit, ut Romanam Ecclesiam obtineret? qui Romanos occidit in ore gladii, ut Romanus Pontifex fieret? Dicit non debuisse me pontificem sine consensu Regis eligere, et magnipendendum mihi non fuisse, ut populus non periret. Ecce hinc B. Augustinus Hipponensi Ecclesiae, Valerio vivente, praeficitur: ecce illinc Ambrosius octavo die postquam baptizatus est, perceptis cunctis ecclesiasticis gradibus, episcopus ordinatur. In quibus atque ob nil aliud canonicae auctoritatis ordo deseritur, nisi duntaxat ut saluti populi consulatur. Et tu mihi dicis, in servando populo ipsi regi me non debuisse consulere, ut sibi in dando consensu unius epistolae gloria proveniret. Nam unde postmodum Romanus imperator fieret, si tunc se Romanus populus mutuis vulneribus peremisset? Porro autem, quia in constituendo pontifice Romana Ecclesia a charitate regia non recessit, hoc etiam indicio est, quia cum in clero suo religiosus viris et sapientibus abundaret, non de propriis, sed eum, qui regi tanquam domesticus et familiaris erat, elegit.

Regius advocatus.

Quisquis veritati, postquam patefacta claruerit, obstinate renititur, Dei omnipotentis adversarius non immerito iudicatur, cuius adversum se iram inextinguibiliter provocat (I Joan. v), si veritatem, quae ipse est, pertinaciter et arroganter impugnat. Nam ut ipse disputationi tuae velut epilogum faciam, cum inter nos quaestio moveretur, utrum sine regis assensu Romani pontificis fieri possit electio, recensitis historiarum catalogis, tantam Romanorum imperatorum atque pontificum copiam concervasti, et velut nubem mihi testium opposuisti, ut his conspectis ne nutum quidem me adversum te sub hoc alterius facere libuisset. De anathemate vero, quod Nicolaus papa constituit, ubi, ut jam verum fatear, totam victorie vim intentio nostra posuerat, tam invictis Scripturarum testimoniis, 71 tam lucidis certe modo beatorum apostolorum, modo ipsius Domini Salvatoris tuae disputationis assertio se purga-

(2*) Gerardus is est Galeriae dominus; est enim Galeriae oppidulum prope Urbem situm, ideoque suburbanum appellatum.

vit exemplis; ut nos eatenus ignota doceret, et vos ab illius sententiae vinculo potenter absolveret. Deinde a domini mei regis, quam dicebamus, injuria, quae scilicet nos adversum vos acrius accendebat, tam strenue tua se purgavit oratorio, ut evidenti clarescat indicio, quia in eo, quod sibi pontificem populus Romanus elegit, majestati regiae potissimum ministravit, nec ei, sicut dicebatur, privilegium tulit, sed potius roboravit, dum non de Romana Ecclesia, sed ex aula regia sacerdotem ad apostolicae sedis culmen evexit. Postremo de electione Parmensis episcopi quid dicemus? loquar, an sileam? Sed, juxta Scripturam, « conceptum sermonem tenere quis possit? (Job iv). » Et certe ubi nulla veritas cevitur, turpis ignominia est, si conmento fallaciae deservitur. Ipsi plane liquilo novimus anathematizatum esse Gerardum, nec ignoramus ejus instituto potissimum hunc episcopum in hoc negotium fuisse plectendum. Ut igitur ita loquar, arbor, quae de venenata radice anathematis oritur, antequam perniciosum prorumpat in fructum modis omnibus, necesse est evellatur, testante Veritate, quae dicit: « Omnis arbor quae non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur (Matth. iii). »

Defensor Romanae Ecclesiae.

Ecce audivit beatitudo vestra, venerabiles Patres, quoniam qui inspector est mentium, confoderat nos in concertatione verborum. Vidit enim nos non malitiae causa confingere, sed inveniendae veritatis studio deservire (Ephes. iii), ideoque dignatus est modum inter nos sopire querelam, et suam nobis inspirare concordiam. Pax enim nostra, quae fecit utraque unum, conflavit in eodem sensu corda duorum. Agamus illi gratias, qui prius sageman (3) Petro periclitari permisit, et turbine ventorum, et procellis undarum: sed ecce ut regrediens manum tetendit, Petrum erexit, ventis imperavit (Mare. vi), et discrimina marina compescuit, confestim mare, quod in cumulos erigebatur, obruitur, tempestatis procella sedatur, ventorum turbo reprimitur, et aurea caeli facies serenatur.

Claustra dictionis.

Amode igitur, dilectissimi, illinc regalis aulæ consiliarii, hinc sedis apostolicae comministri, utraque pars in hoc uno studio conspiremus elaborantes, ut summum sacerdotium et Romanum simul confoderetur imperium; quatenus humanum genus, quod per hos duos absit in utraque substantia regitur, nullis, quod absit, partibus, quod per Cadaloum nuper factum est, rescindatur: sicque mundi vertices in perpetuae claritatis unionem concurrant, ut inferiora membra per eorum discordiam non resiliant; quatenus sicut in uno mediatore Dei, et hominum haec duo, regnum scilicet et sacerdotium, divino sunt conflata mysterio; ita sublimes istae duae personae 72 tanta sibi invicem unanimitate jungan-

(3) Sugena pro naricula sapiens usurpata a S. Duct.

tur, ut quodam nutu charitatis glutino et rex in Romano pontifice, et Romanus pontifex invenitur in rege; salvo scilicet suo privilegio papæ, quod nemo [nemini] præter eum usurpare permittitur. Cæterum et ipse delinquentes, cum causa dictaverit, ferens lege coercet, et rex cum suis episcopis super animarum statu, prolata sacrorum canonum auctoritate, decernat. Ille tanquam parens paterno semper jure præmineat; iste velut unicus ac singularis filius in amoris illius amplexibus requiescat. Attalus plane rex Asiae et Nicomedes rex Bithyniæ in tantum Romanam republicam dilexerunt, ut uterque moriens Romanum populum testamento reliquisset [reliquerit] heredem. Sanctæ ergo Ecclesiæ principes quam propensiori invicem debent charitate et ingruere, quibus injunctum est charitatem præcipue Christiano populo prædicare; ut ex eorum, quæ procedat ex pietate concordia, sancta universalis gratuletur Ecclesiæ, ac gemino utriusque studio Christianæ religionis refloret disciplina. Verum nos piscatoris nostri naviculam ex hiatu syllicæ voraginis trahentes, dum successorem Petri fidei labente vestigio mersum ad littora quietæ deducimus, pium Ereptori nostro celœna cantemus:

Te Deum laudamus: Te Dominum confitemur.

Ultio divina, populi Cadalœ ruina,

Te manet, ut diro medium transverberet ictu.

Altipetax Simonem sequeris Simon astra pe-

[tentem.

Te quoque Tartareus simul absorbebit hiatus.

Sit nomen Domini benedictum.

SCHOLIA.

« Beato Sylvestro (Constantinus imp.) suisque successoribus obtulit, ut regali more, et aurea corona plecterentur in capite, et cæteras regii cultus infulus usurparent. Verum B. Sylvester ornamenta, quæ sacerdotali congruere iudicabat officio, in proprios usus assumptis. Coronam vero, vel cætera, quæ magis ambitiosa quam mystica videbantur, omisit. » Dum sanctus cardinalis ait, S. Sylvestrum oblata a Magno Constantio principatus in ignia repudiasset, ea vero ornamenta sibi desumpsisse, quæ dignitate pontificiamcondec orarent, a vero abhorrere non videtur. Nam quæ fuit ardens ejusdem Constantii ad fidem præcipue Christianam recenter conversi pietas, ut voluisset omnia imperii decora in pontificem summum conferre. Fuit tamen singularis ejusmodi prudentiæ in S. Sylvestro ea tantum deligere, quæ spiritualis potestatis cultum, ac fastigium significarent. Id quod etiam habetur cap. *Constantianus* dist. 96, verbis istis: B. Sylvestro et omnibus successoribus ejus de presenti tradidimus palatium imperii nostri Lateranense; d inde diacœna, videlicet coronam capitis nostri, simulque phrygium, nec non et superhumeralia, videlicet loram quod imperiale circumdare assolet collum. Et nonnullis interjectis: Ipse vero beatissimus papa super coronam clericalis, quam gerit ad gloriam beatissimi Petri, 73 ipsa ex auro non est passus uti corona; phrygium vero candido nitore splendidum, resurrectionem Dominicam designans, ejus sacratissimo verticimandibus nostris imposuimus. Sancti Sylvestri porro mitræ Platina hunc in modum meminit: « Eugenius IV S. Sylvestri mitram, Romam Avinionem delatam, et in eam ad Vaticanum delatam detulit. » Hujus autem, vel alterius ejusdem S. Sylvestri mitræ me-

A pietas, coloris viridis holoserica, et phrygiata, in qua beatissimæ Virginis in gremio Filium gestantis imago pieta, et alatis puerulis, ac stellis circumseptâ cernitur, Romæ ad S. Martinum in Montibus inter reliquias honorifice custoditur.

Neque hoc sic intelligas velim, ut pontificalis dignitatis ornamenta tunc primum in Ecclesiæ inventa fuerint, quiquid dicantur Aimoinus, atque Sigehertus, vel etiam alii (*Annos. Hist. Fr. l. 1, c. 24; Sigeb. Chron. ad an. Christi 550*). Nam quod Constantinus gentilium vanitatem detestatus, B. Sylvestro videtur concessisse, hoc ipsum sanctissimos ejus antecessores ob immanem, atque frequentem aforum imperatorum persecutionem deposuisse apparet. Jacobus enim Alphæi, cognomento Justus, idemque frater Domini nominatus, a Petro apostolorum principe, ut optime Chrysostomus animadvertit (*Chrysost. in Joan. hom. 87*), ordinatus Hierosolymorum episcopus, laminam, seu bracteam auream in capite gestare consuevit: ut testatum reliquere Epiphanius, Hieronymus, ac omnes alii fere scriptores ecclesiastici (*Errat. hæres. 29 et 78; Hier. de script. eccl. in Jac. et in Epist. ad Galat. II; Errat. hæres. 29*). Hujus vero rei hanc affert rationem idem Epiphanius: folium, sive bracteam in capite gestare ipsi flebat, quandoquidem relati fide digni viri Clemens et Eusebius in suis commentariis testati sunt: « Sacerdos itaque est, velut dixi, Jesus Christus in æternum, secundum ordinem Melchisedech: simulque rex juxta ordinem ex superius, ut transfertur sacerdotum simul cum lege: ex semine vero David propter Mariam selens in throno in æternum, et Regni ejus non erit finis. Ortoerat enim ipsum nunc transferre ordinem tum sacerdotii, tum regni. » Et quibusdam interjectis: « Lagritus est autem sub se constitutus Regnum, ut ne diceretur a parvis ad majora procedere: manet enim thronus ipsius, et regni ejus non erit finis: et sedit super thronum David, ita ut regnum David, nua cum pontificatu transfulerit, ac lagritus sit servis suis, hoc est, pontificibus catholice Ecclesiæ. » Plura de his apud eundem Epiphanium habes. In signum igitur regalis sacerdotii (sic ipsum appellat Petrus [*1 Petr. II*]) ejusmodi capiti ornamentum gestare consuevisse, non Jacobum tantum, sed et ceteros apostolos par est credere (*Polychr. ep. ap. Euseb. Hist. lib. V, c. 25; Hier. De script. eccl. in Polychr.*). Nam eisdem hæc de singulis non scribantur, satis tamen ad veritatem rei demonstrandum esse videtur, quod non modo Jacobus, ut vidimus, sed et Joannes 74 Evangelista eo usus est capitis ornamento. Testatur id Polycrates Ephesiorum episcopus ad Victorem papam inter alia ita scribens: « His accedit Joannes, qui supra pectus Domini recubuit, qui sacerdos fuit, qui laminam auream gestavit. Erat autem ejusmodi capitis ornamentum, quod in amplius atque perfectius Christianæ legis sacerdotium translatum est antique legis sacerdotium olim a Deo concessum.

D Sic namque sacra Scriptura: « Facies et laminam de auro purissimo, in qua scilicet opere ræla- toris sanctum Domino: ligabisque eam vitæ liac cyathina, et erit super thronum immittens fronti et pontificis (*Exod. xxviii, xxix et xxxix; Levit. viii*). » Quale autem fuerit capitis ornamentum summi sacerdotis, Josephus exacte describit (*Josuep. Antiq. l. iii, c. 8*), monstratque non tantum lamina aurea, sed et corona aurea triplici ordine ducta mitram ornatam fuisse: sunt ipsæ verba: « Porro pileo (ita vocat cyathum, seu mitram communem pariter cæteris sacerdotibus) utatur, quali cæteri sacerdotes, super quem exstabat alius consutis ex hiacyntho variatus: hinc aurea corona triplici ordine circumdabat, in qua spectabantur calculi aurei, quales videmus in herba, que apud nos vocatur dactylus: apud Græcos hierarhos hysocyanus. » Sed et divina Scriptura pulchre quidem hoc ipsum innuisse videtur sub illis verbis: « Co-

rona aurea super mitram ejus, expressa signo sanctitatis (*Eclii. xlv.*). Nam cum sacerdotibus aliis uel cydari, seu mitra concessum esset: lamina tamen aurea, ut dicebam, ornari caput, summi tantum pontificis erat peculiare: quod mitræ ornamentum cum tribus aureis coronis intereretur, corona etiam in sacris Litteris jure merito appellatur (4). Cæterum cum omnia fere Veteris Legis Pontificum ornamenta una cum summo sacerdotio, in Ecclesiam Romanam jure optimo translata fuerint, illud etiam scitu dignum videtur, quod Bonifacius ejusdem Ecclesie pont. max. (præter salutarem Jubilæi, sacramque institutionem centesimo quoque anno celebrandam) hujusmodi etiam tiaram, quam regnum

(4) S. Petrum tres etiam claves manu tenentem fuisse designatum vetustissima Urbis monumenta me docuerunt.

A vulgo appellant, tribus distinctam ornatumque coronis (5) (cum eandem antea tiaram una tantum corona insignitam ejus antecessores deferrent) ad pontificum Romanorum usum prius revocavit. Hic est ille Octavius Bonifacius ex nobili ac vetusta Cajetanorum familia, patre Livifredo equite, matre Alexandri IV nepte, progenitus: qui (ut inter alios Antonium archiepiscopus Florentinum sanctitate ac doctrina conspicuus testatur) amulator magnus, et juris Ecclesie conservator, propter sedis apostolice patrociniū, adversus ditionis ac honorum illius detentores animo fortissimo susceptum, et ad finem constanter perductum innumeris malevolorum calumniis se obnoxium reddidit.

(5) De tribus Romanorum pontificum coronis M. Antonius Mazatonius libellum conscripsit.

75-76 OPUSCULUM QUINTUM.

ACTUS MEDIOLANI, DE PRIVILEGIO ROMANÆ ECCLESIE, AD HILDEBRANDUM S. R. E. CARDINALEM ARCHIDIACONUM.

ARGUMENTUM. — Hoc opusculum de privilegio Romanæ Ecclesie inseribitur: est autem brevis narratio eorum, que ipsi sanctissimo doctore in legatione Mediolanensi contigerant; cum scilicet contra ejusdem Ecclesie clericos Nicolaitas pariter et Simoniacos, legatus a sede apostolica missus, non minus castitatis, quam Romanæ Ecclesie jura tuenda, suscepisset.

Domino HILDEBRANDO venerabili archidiacono, PETRUS peccator monachus, sincerissimæ devotionis affectum.

Privilegium Romanæ Ecclesie quantas habeat vires ad servandam canonicæ aequitatis et justitiæ regulam, quantumque vigorem ad disposendam ecclesiastici status continet disciplinam, solus ille dilucide comprehendit, qui ecclesiasticis consuevit insudare negotiis. Quod nique privilegium, qui inexpertus est, parvipendit, exercitans amplectitur. Quia sicut arma non curat, qui certamen ignorat; sic e diverso telis inhianter accingitur, qui ad reportandos ex more victoriarum titulos animatur. Armis autem privilegium Romanæ Ecclesie non incongrue comparaverim, quia dum hæc una per cathedram beati Petri totius Christianæ religionis caput effecta, cunctis in orbe terrarum principetur Ecclesiis, velut dux ante aciem fidelium cuneis fulta, ac specialis prerogativæ auctoritate munita, et Evangelico mucrone veritati resistantium cervices obruere, et ad invictissime dimicandum totam Christi militiam in unius claritatis, ac fidei unanimitate conspirat. Hoc tu auxiliaber, ut et alia multa perpendens, frequenter a me claritate, que superat omnia, postulasti; ut Romanorum pontificum decreta, vel gesta percurrens, quidquid apostolicæ sedis auctoritatis specialiter competere videretur, hinc inde curiosus exscerperem, atque in parvi voluminis unionem novæ compilationis arte conflarem. Hanc itaque tuæ petitionis instantiam cum ego negligens floccipenderem, magisque superstitioni quam necessitati obnoxium

B judicarem; divinitus, ut reor, actum est, ut Mediolanensem urbem, beatissimi Nicolai papæ legatione functus, adirem.

Erat enim inter clerum et populum, propter duas hæreses, Simoniacam videlicet, et Nicolaitarum, satis turbulenta seditio. Nicolaitæ autem dicuntur clerici, qui contra castitatis ecclesiasticæ regulam feminis admiscerunt. Qui plane tunc fornicatores fiunt, cum foedi commercii copulas ineunt; tunc Nicolaitæ jure vorantur cum hanc lethiferam pestem velut ex auctoritate defendunt. Vitium quippe in hæresim vertitur, cum perversi dogmatis assertione firmatur. Quid plura? nobis digna sedis apostolicæ veneratione receptis, ac negotiis, quæ nos attraxerant, intinatis, post diem alterum factione clericorum repente in populo numerum exoritur, non dehero Ambrosianam Ecclesiam Romanis legibus subjacere, nullumque judicandi, vel disponendi jus Romano pontifici in illa sede competere. Nihil indignum, inquam, ut quæ sub progenitoribus nostris semper existit libera, ad nostræ confusionis opprobrium nunc alteri, quod absit, Ecclesie sit subjecta. Postremo tumultuantium clamor attollitur, ex diversis partibus ad episcopale palatium convenitur: dein tintinnabula perstreperunt, prægrandis æreæ tubæ, quæ illic est, tota civitas clangoribus intonatur. Intentabant mihi, ut ita loquar, omnia mortem, et ut ab amicis meis mihi sæpe suggestum est, nonnulli meum sanguinem sitiunt. Agebat autem hujus ignis incendium hoc permaxime, quia congregatis quasi ad synodum totius Ambrosianæ parochiæ cle-

ricis, ego in medio residents, sive potius præsidents, A
 reverendissimum Mediolanensem archiepiscopum ad
 sinistram; prudentia quoque, ac sanctitate conspicuum
 Anselmum Lucensem episcopum possisne mihi
 accusabar ad dexteram. Hinc porro quanta a irementi
 77 populo dici poterint, non necesse est apicibus
 tradi, quod nimirum per se valet intelligi. Et re-
 vera ipse dominus archiepiscopus mox ut nostræ
 est præsessionis admonitus, impiger obtulit, ultro
 etiam, ut si ego præciperem, in scabello, quod no-
 stris suberat pedibus, sine controversia resideret.
 Dicant illi non simplici factum intentione, qui volunt;
 nos autem non hoc irritationi populi zelantis, ut fer-
 tur, ascribimus, sed apostolicæ sedis reverentiæ
 deputamus. Ut autem ad compendium veniam,
 ascendi pulpitum, ac, sedato vix populo, hujusmodi B
 sum veris exorsus.

SERMO

Noverit charitas vestra, dilectissimi, non me pro
 Romanæ Ecclesiæ hinc honore venisse, sed vestram
 gloriam quaerere, vobis salutem et gratiam, quæ in
 Christo est, cum ejus auxilio, si permittitis, provi-
 dere. Quo enim pacto honore indiget parvuli homi-
 nis, quæ laudes atque præconia ex ipsius ore sor-
 tita est Salvatoris? Quæ autem provincia per omnia
 regna terrarum ab ejus ditione extranea reperitur,
 ejus arbitrio ipsum quoque cælum et ligatur et
 solvitur? Omnes autem sive patriarchi cujuslibet
 apicem, sive metropoleon primatus, aut episcopa-
 tum cathedras, vel Ecclesiarum cujuscunque ordi-
 nis dignitatem, sive rex, sive imperator, sive cu- C
 juslibet conditionis homo purus instituit, et prout
 voluntas, aut facultas erat, specialium sibi præroga-
 tivarum jura præfixit: Romanam autem Ecclesiam
 solus ipse fundavit, super petram filii mox nascentis
 erexit (*Matth. xvi.*), qui beato vite æternæ Cla-
 vigero terreni simul et cælestis imperii jura com-
 misit. Non ergo qualibet terrena sententia, sed
 illud verbum, quo constructum est cælum, et terra:
 per quod denique omnia condita sunt elementa, Ro-
 manam fundavit Ecclesiam. Illius certe privilegio
 frangitur, illius auctoritate foveitur. Unde non il-
 limum, quia quisquis cuilibet Ecclesiæ jus suum de-
 trahit, injustitiam facit: qui autem Romanæ Ec-
 clesiæ privilegium ab ipso summo omnium Ecclesia-
 rum capite traditum auferre conatur, hic procul
 dubio in hæresim labitur: et cum ille notetur in-
 justus; hic est dicendus hæreticus. Fidem quippe
 violat, qui adversus illam agit, quæ mater est fidei;
 et illi contumax invenitur, qui eam cunctis Ecclesiis
 prætulisse cognoscitur.

Ut autem, omissis aliis, ad id, quod nunc agitur,
 veniamus, non debet ignorare sancta vestra devotio,
 quia beati apostolorum principes Petrus et Paulus,
 sicut per suum sanguinem Romanam Ecclesiam
 consecraverunt; ita mox inter ipsa nascentis fidei
 rudimenta hanc Mediolanensem Ecclesiam per suos
 discipulos lucrati sunt Christo: Nazarius quippe
 martyr insignis, sicut Scripturæ testantur, Petri au-

toritate, baptisma a Lino ejus successore suscepti:
 qui postmodum cum B. Celso in hac sancta urbe
 martyrio coronatus est. Sancti vero martyres Pro-
 tadius atque Gervasius beatum Paulum apostolum
 magistrum ac præceptorem habuisse noscuntur;
 sicut B. Ambrosio et ipse testatur: 78 Isti sunt,
 inquit, qui monita mea secuti respuentes prædia,
 et divitias secuti sunt Domini nostri vestigia. Sicut ergo
 Salvator noster binos ante faciem suam discipulos
 misit (*Luc. xix.*); ita quodammodo uterque sanctus
 apostolus ex magisterio suo in hanc urbem prædica-
 tores sanctæ fidei geminos destinavit.

Cum ergo vestræ salutis auctores ex Romanæ
 Ecclesiæ prodierint disciplina, consequens est, juxta
 æquitatis ordinem, ut Ecclesia Romana mater Am-
 brosiana sit filia. Ut autem hic orlo inter utramque,
 Ambrosianam videlicet et apostolicam sedem non
 noviter oriri, sed antiquitus tenuisse non dubitetur,
 B. Ambrosius cum hanc Nicolaitarum sordem ad
 multorum foetere perniciem in hac urbe dederet,
 eamque per se solus coercere non posset, sedis Apo-
 stolicæ mox quæsit auxilium; cui videlicet is, qui
 tunc præerat, papa Siricius tres personas, presbyte-
 rum, diaconum, et subdiaconum, ad correctionem
 ulciscendi hujus sceleris destinavit. Cum his itaque
 beatissimus pontifex, quos corrigere non potuit,
 velut scatenem vermicibus sentinam ex urbis hujus
 sagena projecit. Unde et ipse S. Ambrosius in om-
 nibus sequi se magistram sanctam Romanam pro-
 fitetur Ecclesiam. Scrutamini itaque Scripturas ve-
 stras, et per quod vultis diligenter inquirete; et si
 non potestis apud vosmetipsos invenire quod loqui-
 mur, mendacii arguite: si autem potestis, nolite
 veritati resistere, nolite matrem vestram crudeliter
 impugnare, sed ex cujus visceribus lac suxistis apo-
 stolicæ fidei, ejus semper gaudete solidis doctrinæ
 cælestis dapibus recreari.

Quantum profuerit ratio reddita.

His itaque rationibus de prærogativa et princi-
 patu sedis apostolicæ redditus, populus omnino bene-
 volus redditur, et executurum se, quidquid injun-
 gerem, unanimiter pollicetur. Tunc nimirum liquido
 pensari, in ecclesiasticis causis quantum Romanæ
 Ecclesiæ nosse privilegium valeat; quamque hoc
 sancta tua prudentia non otiose deponat. Quod uti-
 que, Deo annuente, implere studebimus, si tamen
 hujus rei gesta prius ordinem digeramus. Quid multis
 moror? Adest clericorum per plurimum ille con-
 ventus, communiter, et singillatim quisque perqui-
 ritur, vix et tanto numero quispiam promotus ad or-
 dinem sine pretio reperitur. Erat enim genuinus,
 imo inordinatus ordo, et inevasibilis regula illius
 Ecclesiæ, ut quicumque ad quemlibet ordinem, vel
 etiam ad episcopatum consecrandus accederet, præ-
 fixum prius absque ulla controversia canonem da-
 ret. Hic plane quot curis afflictus, quot sim cogita-
 tionum stimulis lædiatus, quot denique suspiria ex
 inis visceribus traxerim, facunda etiam lingua non
 explicat. Tam late siquidem diocesis, tam nobilis

ubis omnes Ecclesias sacris mysteriis profanare, A quodammodo Christianæ religionis videbatur eversio. Sed et litigiosum erat indulgere paucis, cum fere omnium esset culpa communis, nec legitimum videbatur, diversa in eos proinde sententia, cum esset una omnibus causa. Hoc etiam nostras augmentabat 79 angustias, quia nisi qualemcumque decisionis calculum causa ista susciperet, nisi cum magna hominum strage, furentis populi se jurgia non sedarent.

De reconciliandis hæreticis.

Tunc inter multas disceptationes processit in medi- B um illi Innocentii papæ sententia, ab antiquioribus inventa, quod a multis peccatur, inultum est. Illa quoque discretio ad memoriam reliit, quam sancti pontifices, et authentici canonum conitores de Donatistis, et Novatianis, ac reliquis, qui apud diversas hæreses ordinati sunt, invenerunt. Id etiam nos non præterit, quod nostræ memoriæ nonus Leo papa plerosque Simoniacos, et male promotos tanquam noviter ordinavit. Hæc et alia plurima mediantibus, et invicem confrentibus, illud etiam devenit in manus, quod insignis papa Leo I Januario scripsit episcopo : « Lectus, ait, fraternitatis tuæ literis, vigorem fidei tuæ, quem olim noveramus, congratulantes tibi, quod ad custodiam gregis Christi pastoralem curam vigilanter exsequeris, ne lupi, qui sub specie ovium subintraverunt (Matth. vii), bestiali scævitia simplices quosque dilacerent, et non solum ipsi nulla correctione proficiant, sed etiam, quæ sunt sacra corrumpant. Quod ne viperea possit C obtinere fallacia, dilectionem tuam duximus commoneendam, insinuantis ad animæ periculum pertinere, si quisquam de his, qui a nobis in hæreticorum atque schismaticorum sectam delapsis, et se utcumque hæreticæ communionis contagione maculari respiciens, in communione catholica sine professione legitimæ satisfactionis habeatur. Saluberrimum enim, et spiritualis medicinæ utilitate plenissimum est, ut sive presbyteri, sive diaconi, aut cuiuslibet ordinis clerici, qui se correctos videri volunt, atque ad catholicam fidem, Januipridem admiserant, rursus reverti ambiunt, prius errores suos et ipsos auctores errorum damnatos sine ambiguitate fateantur. Ut sensibus pravis etiam preceptis nulla sperandi supersit occasio, ne ullum membrum talium possit societate violari, cum per omnia illis professio propria cœperit obviare. Circa quos etiam illam canonum constitutionem præcipimus custodiri, ut in magno habeant beneficio, si adempta sibi omni promotionis spe, in quo inventiuntur, stabilitate perpetua maneant, tamen iterata tinctione non fuerint maculati. Non ob hoc levem apud Dominum noxam incurrit, qui de talibus ad sacros promovendis ordinibus judicavit. Quod si cum grandi examinatione promotio conceditur inculpatis, multo magis non debet licere suspectus. » Idem quoque Leo in hæreticorum receptione Anatolio Constantinopolitano episcopo sic mandavit : « Qui plenis satisfactionibus

male gesta condemnant, et accusare magis se eligunt, quam tueri, pacis, et communis nostræ unitate latentur, ita ut digno prius anathemate, quæ contra fidem catholicam sunt recepta, damnentur. Aliter enim in Ecclesia Dei, quæ corpus est Christi, nec rata sunt sacerdotia, nec vera sunt sacrificia, nisi in nostræ proprietate naturæ verus nos pontifex 80 reconciliet, verus immaculati Agni sanguis emundet. Nec asperè igitur communionis nostræ gratia deneganda est, nec tenere est largienda. » Idem vero Aquileiensi episcopo scribens, ait : « Damnent apertis promissionibus sui superbi erroris auctores, et quod in doctrina eorum universalis Ecclesia exhorruit, detestentur. Omnia decreta synodalia, quæ ad excisionem Simoniacæ hæreseos apostolicæ sedis confirmavit auctoritas, amplecti se, et in omnibus approbare plenis, et apertis, ac propria manu scriptis protestationibus eloquantur. Illud etiam nos non aufugit, ubi Fulbertus Carnotensis episcopus primatus suo super presbytero per pecuniam orinato, ex auctoritate Toletani concilii tale reperit dedisse consilium (aliis quippe præmissis hoc intulit). Propterea, inquit, depositum non reordinabis, sed reddetis ei suos gradus per instrumenta, et per vestimenta, quæ ad ipsos gradus pertinent, ita dicendo : Reddo tibi gradum ostiarii, et te in illum gradum restituo, et cetera; In nomine Dei Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Novissime autem benedictione lificabitis eum, sic concludendo : Benedictio Dei Patris, et Filii, et Spiritus sancti super te descendet, ut sis restitutus in ordine sacerdotali, et offeras placabiles hostias laudis pro peccatis, atque offensionibus populi omnipotentis Deo, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. » Hoc etiam nostram memoriam non pertransiit, quod beatus papa Gregorius neophytis Angliis dispensative ad tempus conjugia canonibus interdicta, permisit. Apostolica etiam illa discretio nobis ad memoriam est reducta, quæ Gentilibus nuper conversis ad fidem, nihil aliud overis imposuerunt, nisi ut ab immolatis simulacrorum, et sanguine, et suffocato, et fornicatione, se tantummodo custodirent. In arcto itaque positi, quia non poteramus mala illius Ecclesiæ mera canonum auctoritate corrigere, studium saltem perversis D ejus usibus finem imponere, ac gratuite promotionis ordinem futuris temporibus providere. Exegimus igitur extunc et deinceps gratuite promotionis inviolabilem sponzionem, prius per monumenta litterarum, deinde per manum, postremo per Evangelicum sacramentum. Et quidem sponso stylo digesta, ut apud nos habetur, hic simpliciter transcribatur.

Sponso archiepiscopi Mediolanensis.

Wilo divina gratia Medolanensis Ecclesiæ archiepiscopus, omnibus Christi fidelibus ejusdem Ecclesiæ clero, et populo æternam salutem in Domino.

Non ignorat sancta devotio vestra, dilectissimi fratres, et filii, quam reproba, quam detestabilis,

Deo odibilis, ignominiosa, atque perversa. omnium-
que sanctorum canonum auctoritate damnata con-
suetudo in hac sancta Ecclesia, cui, Deo auctore,
deservio antiquitus inoleverit, quantum lethalis,
atque pestiferæ lepræ animas innocentium contami-
natione perfuderit, Simoniace videlicet hæresis
damnata, semperque damnanda venialis, et perni-
ciosa negotiatio hujusmodi, quæ in hac sancta Ec-
clesia consuetudinaliter, obtinebat, ut quisquis **81**
ad clericales ordines provehendus accederet de sub-
diaconatu quidam duodecim nummos, de diaconatu
vero decem et octo, postremo de presbyteratu susci-
piendo viginti quatuor, quasi per præfixam condi-
tionis regulam daret. Hoc itaque modo Simon Magus,
ken! proh dohr! hanc sanctam Ambrosianam eccle-
siam perversitatis suæ velut officinam fecerat. Fol-
lem, malleos, et iucudem trapezita ac monetarius
iniquitatis habebat; nihilque aliud nisi animarum
omnium commune periculum fabricabat. Nostris vero
temporibus, quia Salvator noster pius ac misericors
plebem suam, quam pio crucis redemerat, sub hac
mortiferi languoris atrophia perire concoluit, velut
ad obviam, ac viriliter obstandum voraci ac
virulento draconi, vestros animos, visitante Spiritus
sancti gratia, concorditer iucitavit: ita ut quibusdam
ex nostris selem apostolicam advenitibus, tantum
hujus terræ periculum sanctus ad Deo dignus Nico-
laus papa cognosceret, atque ad compescendum, et
funditus extirpandum hoc facinus dominum Ostien-
sem Petrum episcopum destinaret.

Quapropter, dilectissimi fratres, in conspectu Dei
omnipotentis, et Filii ejus Christi Jesu, qui judica-
turus est vivos et mortuos, et Spiritus sancti, qui
hanc pestem specialiter damnat ac destruit, sub tes-
timonio omnium angelorum cunctorumque sanctorum
Dei, præseente jam dicto domino Petro episcopo,
et etiam venerando domino Anselmo Lucensi epi-
scopo, et omnibus vobis, damno, detestor ac repro-
bam iudico hanc perversam, quæ hætenus viguit in
hac ecclesia, negotiandi consuetudinem, omnemque
Simoniacam hæresim. Insuper obligo non solum me,
sed et omnes clericos meos, qui nunc sunt, omnes-
que successores nostros, et inviolabili nodo firmis-
simæ promissionis astringo, ut nec ego, nec quis-
quam successor meus, nec inquisitor, nec Rodola-
rius, nec aliquis hujusmodi de promovendis ad eccle-
siasticos ordines aliquid tollat. Quod si evadente
diabolo, sive aliquis nostrum, qui nunc sumus, sive
successorum nostrorum, qui post nos futuri sunt,
hujus saluberrimæ promissionis violator extiterit,
et aliquid in conferendis ordinibus tollere pestifera
negotiatione præsumperit: dator simul et acceptor
cum ipso hæresis hujus auctore Simone perpetuo
anathematis vinculo constringatur, et a Dei omni-
potentis, omniumque sanctorum consortio separatus,
cum Juda et Caipha, cum Dathan et Abiron sub æter-
næ damnationis atrocitate demoretur. Nicolaitarum
quoque hæresim, nihilominus condemnans, et non
modo presbyteros, sed et diaconos, et subdiaconos

ab uxorum et concubinarum fædo consortio, nostris
stultis, in quantum nobis possibilitas fuerit, sub eo-
dem quo supra testimonio arcendos esse promittimus.
Quod, ut verius credatur, nos, cum nostris clericis
propria manu subscribendo firmamus, sigilli quoque
nostri fornam imprimi jubemus. Insuper hoc adven-
tes ac sub ejusdem sponsonis vinculo inviolabiliter
promittentes, ut neque de ablatiis ordinandis, neque
de capellis, vel quibuslibet ecclesiis investien-
dis, vel ordinandis, sive tradendis, neque **82** de
episcopis promovendis, neque de sacrosancto Chris-
mate, neque de consecratione ecclesiarum vel nos,
vel nostri familiares aliquid omnino tollamus. Spi-
ritus sanctus, qui sanctorum Chrismatum auctor est,
nos nostrosque successores ab omni vinculo præfæ-
tæ **B** maledictionis eripiat: ita tamen ut hanc saluberrimam
constitutionem perseveranter implere concedat,
qui cum Patre, et Filio vivit in sæcula sæculo-
rum. Amen.

Ego Dei gratia Wido, Mediolanensis Ecclesiæ archi-
episcopus, hanc sponsonem a me factam firmavi,
roboravi, atque subscripsi. Odaldericus vicedominus,
et presbyter subscripsi. Griborius presbyter subscripsi.
Ardarus presbyter subscripsi. Atto presbyter
subscripsi. Atriprandus indigne diaconus subscripsi.
Ardericus diaconus subscripsi. Ambrosius diaconus
subscripsi. Acto diaconus subscripsi. Adam subdia-
conus subscripsi. Lyprandus subdiaconus subscripsi.
Laudolphus subdiaconus subscripsi. Acto subdia-
conus subscripsi, et alii subscribere.

Juramentum archiepiscopi.

Postmodum accedens idem archiepiscopus ante
sanctum altare, præseente domino Lucense, juravit
in manum meam, dicens: Si hæc, inquit, de Simo-
niaca et Nicolaitarum hæresi delenda, et fœditus
destruenda fideliter non observavero, ab omnipotenti
Deo et omnibus sanctis sim excommunicatus, et ana-
thematizatus, et ab omni Christianorum consortio
inventiar alienus. Similiter et vicedominus, et can-
cellarius ejus, et omnes alii qui aderant clerici ma-
nus suas in manum meam dederunt, et hæc eadem
excommunicationis et anathematis verba dixerunt.
Deinde accessit Arnolphus nepos archiepiscopi, ho-
nestus videlicet et prudens clericus, cujus unam ma-
num archiepiscopus tenuit, alteram ipse super san-
ctum Evangelium posuit, et juravit, dicens: Domi-
nus meus Wido archiepiscopus, qui hic est, ab ho-
die in aeterna, et quod promisit de castitate clero-
rum, fideliter observabit: et insuper nunquam con-
secrabit alicujus ordinis clericum sine diœcesis præ-
ter monachos, quem ante promotionem non faciet
jurare, quod in hoc breviculo scriptum est. Sic me
Deus adjuvet, et ista sancta Evangelia.

Judiculus sacramentorum qui promorentur.

Pro suscipiendis ecclesiasticis gradibus, sive per
me, sive per submissam personam, seu per quodlibet
ingenium, neque dedi, neque promisi, neque per
promissiones daturus sum aliquid. Sic me Deus ad-
juvet, et ista sancta Evangelia.

Pœnitentia archiepiscopi.

Hoc factò dominus archiepiscopus illico in pavimento cum omni humilitate prosternitur, et injungi sibi pœnitentiam pro venalitatibus hujus nefando commercio deprecatur : cujus videlicet sceleris licet in illa Ecclesia non ipse primus exstiterit auctor ; non tamen ut debuit, fuerat extirpator. Centum itaque annorum sibi pœnitentiam iudicis, **83** redemptionemque ejus taxatam per unumquemque annum pecunie quantitate præfixit.

Jusjurandum archiepiscopi et populi non diversum.

Mox majorem ecclesiam simul ingressi, pulpitu ascendimus. Tunc coram copioso populo civitatis, et clero, clericum suum, tactis sacrosanctis Evangeliiis, jurare feci, quod ipse archiepiscopus donec diveret, in quantum posset (excepta suorum bonorum datione, si nollet) istas duas, Nicolaitarum videlicet ac Simoniacorum hæreses, omni studio totisque viribus sincere ac fideliter extirpare contenderet : ita ut neque presbytero, neque diacono, neque subdiacono, feminam cum gradu simul habere permitteret : a conferendis etiam ecclesiasticis sacramentis venalitatibus omne commercium funditus prohiberet. Idipsum jusjurandum contra Simoniacos et Nicolaitas permixta pars populi non modo civilis, sed et suburbani jam dederat, quorum videlicet multitudo millenarium, ut fertur, numerum excedebat. His ita gestis, consideratisque sanctorum Patrum sententiis, quos superius memoravimus, aliorumque, quos studio brevitatibus omisit, visum est nobis, ut omnes illi clerici, accepta pœnitentia, inter missarum solemnium reconciliarentur, ornamenta de manu episcopi recipientes, sicut Fulbertum episcopum, supra narravimus, dedisse consilium ; hoc tamen prius, quod infra scriptum est, ante sanctum altare legentes.

Jusjurandum clericorum.

Ego Arialdus dictus diaconus de capella Mediolanensis archiepiscopi hæc scriptura, quam manu mea scripsi, profiteor me eam fidem tenere, quam sacrosancta septem concilia evangelica, et apostolica auctoritate firmarunt, et quam beatissimi pontifices Romani ad diversos data predicatione lucidissime veritatis exposuerunt. Anathematizo quoque generaliter omnes hæreses, extollentes se adversus sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam, et specialiter vero atque nominatim Simoniacam hæresim, quæ in ipsam Ecclesiam conatur intrudere sacrarum ordinum, sive officiorum maledictam venalitatibus : deinde Nicolaitarum æque abominabilem hæresim, quæ impudenter latrat sacri altaris ministros debere, vel posse licenter uti conjugibus, quomodo et laicos : unde quia his diebus hæc duæ hæreses, scilicet Simoniacorum et Nicolaitarum, gravius Ecclesiam Dei vexant et impugnant ; Simoniacos omnes, et Nicolaitas cum dogmatibus, auctoribus sectatoribusque suis æterno anathemate dignos esse pronuntio, jurans per sanctam omnia Trinitatem.

Pœnitentia clericorum.

Pœnitentia autem clericorum talis est. Ii nimirum,

A qui solum constitutæ a diabolo **84** regulæ canonice dederunt, ita ut nonnulli eorum vix peccatum hoc esse cognoscerent, quinque annorum pœnitentiam acceperunt. Hoc modo ut omni tempore, æstate, simul et hieme, duos dies, duabus autem anni Quadragesimis, Natalem videlicet, et sanctum Pascha præcedentibus, tres dies per hebdomadam jejunarent in pane et aqua. Eorum autem, qui plus dederunt, septem annorum est pœnitentia, sub eadem scilicet jejunii quantitate distincta ; postque septennium quandiu vixerint, sextam feriam jrjunabant. Qui autem jejunare facile non potest, unum ex his diebus per omnem hebdomadam redimere licentiam habet, ita ut unum psalterium meditetur, aut medium cum quinquaginta metaneis, aut unum panemem pasca, B et lotis pedibus numerum porrigat. Hoc insuper domino archiepiscopo pronuntiate quod omnes orationis causa procul ipse dirigeret, sive videlicet Romam, sive Thronum ; ipse autem archiepiscopus profecturum se ad B. Jacobi venerabilem tumulum, qui est in Hispania, disponebat.

His itaque tali modo reconciliatis, decretum est, ut non mox passim omnibus reddetur officium, sed his duntaxat, qui et litteris eruditi, et casti, et morum gravitate viderentur honesti ; cæteris autem sufficeret, quod sanctæ Ecclesiæ per divinam gratiam essent rursus inserti, a qua eatenus fuerant divinæ sententiæ falce præcisi. Illi etiam ipsi, quibus ministrandi licentia redditur, non ex male mercata veteri ordinatione ad amissum reparantur officium : sed ex illa potius beati apostolorum principis efficacissima auctoritate, qua in beatum Apollinarem repente usus est, dicens : Surge, inquit, accipe Spiritum sanctum, simulque pontificatum.

Ecce omnem discretionis illius ordinem apud Mediolanensem urbem habitam, brevier exposuimus : adhuc tamen utrum sedis apostolicæ judicio placeat, ignoravimus. Nos enim, si quid erravimus, ad Petri magisterium corrigendi libenter accedimus, et retractationis opprobrium non veremur. Hæc est enim illa, ut ita loquar, officina fabrilis cui nimirum is, qui fabri dicebatur illius præsidet, ad cujus regulam omnis merito moneta reducitur : ad cujus rectitudinis lineam quidquid usquam depravatum fuerit, reformatur. Utrum autem ego in reconciliatione illorum erraverim, nescio. Unum autem per omnipotentis Dei clementiam spero, quia post tot jurationum genera, quibus archiepiscopus hæc promissa firmavit, post sacramenta tam multiplicis populi per Evangelium data, post juramenta certe omnium clericorum ante sanctum altare litteris, et proprio ore prolata, utraque istæ hæreses sic in illa Ecclesia sunt per argumenta provide coercionis attritæ, ut auctore Deo nostris temporibus non sint ad rediviva certamina reparandæ. Apostolica tamen sedes hæc apud se retractandæ discutiat : et utrum puncto an linea digna sint, ex auctoritatis suæ censura decernat.

Sit nomen Domini benedictum.

85-86 OPUSCULUM SEXTUM.

LIBER QUI APPELLATUR *GRATISSIMUS*. AD HENRICUM ARCHIEPISCOPUM RAVENNATEM.

ARGUMENTUM. — In hoc tractatu prolixè ostendit non esse eos, qui a Simoniacis episcopis consecrati sunt, iterum consecrandos: quod unius rationibus et sanctorum Patrum auctoritatibus confirmat. Controversia autem tunc temporis super hac questione vertebatur in concilio episcoporum; propterea scribit hoc loco ad archiepiscopum Ravennatem, ut simul cum aliis hoc Romano pontifici persuadeat, ne insones simul cum noxiis pœna afficerentur, depositis scilicet ab ecclesiasticis ordinibus, quos sine ulla negotiatione acceperant.

VERSUS DE SIMONIAIS.

Incudem Simonis fabrilis, et antra monete
 Damnata pestifera Deus evertendo cathedras:
 Nam postea lato per diverticula repti,
 Pervia gratuito pastor petit ostia gressu.
 Ast ubi mangonium scelerata negotia desunt,
 Nec gravem carbonum turget venale talentum.
 Non distractor obest, quia non commercia sordent.
 Nam quid nummati nequeunt ubi ladere nummi?
 Imo quid arboris manu obsit squalida plantis?
 Sape salutariferam medicus dedit æger origanum,
 Mancipites pugilem, cæci genere videntem,
 Cœlica procerum peperit male fœda venustum,
 Nec soboles noxis est addicenda paternis.
 Quicquid sua premitur, socii nec labe tenetur.

Domino HENRICO venerabili Ravennaticæ sedis antistiti, PETRUS vivificæ crucis Christi humillimus servus, salutem in idipsum.

Quis sacerdotium, auctore Deo noviter suscepisti, nullum tibi inprimis offerendum munus, quam quod de sacerdotibus factum est, congruentius credidi. De iis itaque, qui gratis sunt a Simoniacis consecrati, quanta jam per triennium in tribus Romanis conciliis fuerit disceptatio, quamque perplexa atque confusa dubietas: et in iis partibus quotidie ventiletur, sanctitatem vestram latuisse non arbitror; præsertim, eum crescente fluctuationis ambiguo, eatenus sit processum, ut nonnullos constet episcopos ab illis ordinatos clericos denuo consecrasse. Unde mihi plerique fratres quadam præsumptivæ charitatis instantia familiariter exigunt, et violenta, ut ita fatear, supplicatione compellunt; ut in tantæ necessitatis articulo subvenire, vel compendiosum quid scribendo non pigeat, atque quid mihi super hac sententia videatur, exponam. Quod quidem diutius detrectavi, sperans me videlicet a beatissimo prius apostolicæ sedis antistite licentiam accepturum: hæc siquidem transiturus in proximo ferelatur. Sic nanque integrum decernebam ecclesiasticam quamlibet tractare materiam, si ab ipso Ecclesiæ principe tractandi mihi auctoritas aspiraret. Sed cum mihi recurreret in memoriam, quia jam venerabilis papa in postrema synodo omnes episcopos ex

A divina obtestatione rogaverit, quatenus Dei misericordiam in commune deposcerent; ut quid super hoc scrupuloso negotio decernendum esset, nutantibus revelaret; ejus me arbitratus obsecundare prorsus imperio, si vel orando, vel scribendo tam difficilem nodum de Ecclesia solvere, superna illucescente gratia, potuissem. Quapropter in illum fideliter sperans qui aperit librum, et solvit signacula ejus (*Apoc. viii*), solvendæ hujus quæstionis iter aggrediar; et quia copia dicendi non suppetit, delegatæ mihi obedientiæ studio, qui loqui nescio, antibus saltem gestire tentabo.

87 CAPUT PRIMUM.

Quod Christus, etsi per plures sua dona discernat, in ipso tamen omnis gratiæ plenitudo permaneat.

Constat plane mediatorem Dei, et hominum Christum Jesum Ecclesiam suam sic ordinasse ab ipso redemptionis humanæ primordio; et per ministros verbi sui charismatum dona distingueret, et tamen in seipso omnium gratiarum pleitudinem principaliter retineret. Nam is qui dicit apostolls: « Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus (*I Cor. iv*); » idem etiam constitetur; « Quia in pectore Jesu sunt omnes thesauri sapientiæ absconditi (*Coloss. ii*). » Si autem in pectore Jesu omnes thesauri sunt, et nihil excipitur; quid ergo relinquitur, quod in vasis hominum fictilibus recondatur? Sed quod ille totum naturaliter possidet, hoc illi per gratiam participatione illius juxta mensuras habent. De illis enim dicitur: « Quia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult (*I Cor. xii*); » at de unigenito Filio dicit Joannes Baptista: « Non, inquit, ad mensuram dat Deus Spiritum. » Et iterum: « De plenitudine ejus omnes accepimus (*Joan. i*). »

Quia ergo ab illo uno fonte omnes justi hauriunt unde vivant; ad illum necesse est, semper gratias agendo, recurrant; nec supernæ gratiæ dona ab alio se posse percipere credant, nisi ipso largiente, a quo hæc certum est emanare. Qui enim divini luminis non Deo, sed homini se debitores existant, tanquam a sui fontis irrigatione siccati, necesse est, ut

deficientes arescant; nec in semetipsis valent fluere, dum ab originali plenitudine fontis obliviscuntur ubertatem suæ vegetationis haurire. Unde non incongrue per Salomonem dicitur: «Omnia, inquit, flumina intrant in mare, et mare non redundat: ad locum unde exeunt, flumina revertuntur, ut iterum fluant (Eccle. 1).» Hunc excursus, atque recursum spiritualium fluminum mystice Lucas evangelista describit, cum ait: «Quia, convocatis Jesus duodecim apostolis, dedit illis virtutem et potestatem super omnia dæmonia, et ut languores curarent, et misit illos prædicare regnum Dei (Luc. ix).» Ecce egressi fluminis; ac postmodum subdit: «Et reversi apostoli narraverunt illi quæcumque fecerunt (Ibid.).» Ecce reditum fluminis. «Ad locum ergo, unde exeunt, flumina revertuntur;» quia electi quique illi se debitores esse non ambigunt, a quo videlicet hauserant omne quod spiritualiter fluunt. Unde et Paulus ait: «Divisiones vero gratiarum sunt, idem autem Spiritus; et divisiones ministratorum sunt, idem autem Dominus; et divisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus.» Nempe cum primum ponat Spiritum, deinde subjungat Dominum, postremo Deum, ostendit sanctam Trinitatem, unum scilicet Deum, omnium gratiarum esse indubitanter auctorem. Ipse enim sua dona distribuit, qui singulorum merita, et operum diversitates occulta provisione discernit.

88 CAPUT II.

Quod sacerdos exterius ministrat, sed Deus invisibiliter consecrat.

Quapropter plena fide credendum est, quod sic ministris suis Christus ecclesiasticæ consecrationis delegat officium, ut tamen apud se omnium ordinum contineat principaliter sacramentum; sique servis promovendi conservos ministerium prærogat, ut in neminem ipsum consecrandi jus, virtutemque transfundat. Licet enim pontifices per injunctæ administrationis officium consecrare videantur; sed ille veraciter consecrat, qui Spiritum sanctum invisibiliter dat. Alius namque est, qui orat; alius, qui exaudit. Alter ille, qui petit; alter, qui petitionibus annuit. Quis est enim, qui se Petro et Joanni audeat comparare? Et tamen de ipsis dicitur: «Quia missi Samaritiam, imponentes manus iis, qui baptizati fuerant, oraverunt pro ipsis, et illi acceperunt Spiritum sanctum (Act. viii).» Non ergo eorum largitate, sed ministerio, ac proinde non illis donantibus, sed orantibus, Spiritus sanctus super credentes illapsus est (Hebr. ix). Unus est enim sacerdos magnus, unus pontifex summus, qui introivit semel, non in quolibet sancta sanctorum, sed in ipsum cælum, ut appareat vultui Dei pro nobis. Ex quo videlicet, tanquam quodam vertice, omne Sacerdotium per Ecclesie membra diffunditur; omne, quod sacramentum est, ineffabiliter propagatur. Unde cum discipulos ad baptizandum misit, non in eos sacramenti virtutem transtulit, sed obedientiam indidit; et non auctores baptismi sed ministros effecit. Nam

A cum dicit: «Ite in orbem universum, baptizate omnes in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti (Math. xxviii);» evidenter ostendit, quia non ipsi, sed ille procul dubio baptismatis auctor erat, in cujus illi nomine baptizabant. Unde et Joannes Baptista dicit: «Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, et manentem super eum, hic est, qui baptizat (Joan. xi).» Et tamen evangelista Joannes ait: «Quoniam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus.» Ecce Dominus non baptizat, et tamen de illo dicitur: «Hic est, qui baptizat;» quia quisquis baptizandi exhibet ministerium, ille tamen operatur virtutis intimæ sacramentum.

CAPUT III.

Quod sicut unus est, qui baptizat; ita unus idem est, qui principaliter consecrat.

Si quis autem mihi fortassis objiciat, aliud esse baptismum humanæ regenerationis, aliud consecrationis ecclesiasticæ dignitatem; nos quidquid in hac parte de baptismo credimus, totum nihilominus et de consecratione sentimus. Nam cum baptismus totius ecclesiastici sacramenti origo sit, atque primordium, sicut baptismus Dei est et non hominis, ita nimirum omnis ecclesiastica consecratio illi specialiter competit, a quo omnium benedictionum

89 plenitudo profluit. De quo videlicet Apostolus: «Qui benedixit nos, inquit, omni benedictione spiritali in cælestibus (Ephes. 1).» Neque enim vel ipse baptismus, vel prorsus aliqua consecratio magnum aliquid diceretur, nisi intuitu Spiritus sancti, qui per exercitia illa tribuitur. Nam, ut dicitur, quid est aqua, nisi aqua? Sed accedit verbum ad elementum, et descendente Spiritu, fit sacramentum.

Cum ergo in utroque sanctificationis genere hoc sit totum atque magnificentum, quod sive ab iis, qui baptizantur, sive ab iis, qui consecrantur, Spiritus sanctus accipitur, sicut non humanæ virtuti, vel potestati, sed auctori Deo baptismus adscribitur; ita nihilominus et quælibet ecclesiastica consecratio ad illum per omnia, necesse est, referatur, operante siquidem in utrisque multiformi gratia Dei; et ut illi absolutionem obtineant peccatorum, et isti provehantur ad spiritualium ordinum dignitatem. Illi exti veterem cum actibus erroris, novum induant hominem; isti tanquam sacerdotes Dei induantur justitia. Illi quasi modo geniti infantes rationabiles sine dolo lac concipiunt; isti ut perveniant in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Operatur in illis, ut fiant filii adoptionis, in istis autem ut sint ministri et dispensatores ministeriorum Dei. Illi namque per Spiritum renascuntur: isti eodem disponente Spiritu, jam, ut filios Dei generent, præferuntur (Ephes. iv; Coloss. iii; Psal. cxxxii; I Petr. ii; Ephes. iv; Rom. viii; Galat. iv; Ephes. i; I Cor. iv).

CAPUT IV.

Quod Dominus cum baptismo simul et sacerdotii jura suscepit.

Sincera igitur atque integra fides habet, quod

sicut baptismus, ita et nihilominus sacerdotalis consecratio, nulla sordentium ministrorum labe polluitur, nullo alieni reatu crimine violatur: sed quantumvis facinorosus, quantislibet sit criminibus involutus ille, qui consecrat; is, qui consecratur, nullo propter hoc sacri muneris detrimento percellitur, nec aliqua cœlestis gratiæ diminutione fraudatur. Non enim ex merito sacerdotis, sed ex officio, quo fungitur, consecrationis mysterium in alterum propagatur: nec expedit in consecratore considerare, qualiter vixit, sed ministerium tantummodo attendendum est, quod accepit. Sicut enim multi sunt, qui baptizandi funguntur officio; et tamen unus est, qui baptizat: ita licet multi sint sacerdotes, unus tamen est, qui proprie, ac specialiter consecrat. In illa nempe columba, quæ super Dominum post baptismum descendit (*Math. 11; Marc. 1; Luc. 11; Joan. 1*), ipse cum sacramento baptismatis et veri sacerdotii jura suscepit, fuso videlicet super eum oleo exultationis, de quo Psalmista canit: (*Psal. xlv*) « Unxit te, inquit, Deus, Deus tuis oleo lætitiæ præ consortibus tuis. » Probat autem Redemptor noster cum baptismum simul et sacerdotii suscepisse ministerium: quia baptizatus, mox prædicare, discipulos eligere, novisque cœpit miraculis coruscare, quod eatenus profecto fecisse non legitur, si diligenter Evangelici textus series recensetur. Hinc est quod sancta Ecclesia ab ipso suo capite hujus normam **90** institutionis arripuit, et fideliter servat; ut ad instar ipsius Domini infra tricennium ad sacerdotium quemlibet non admittat. Nisi enim certa fides haberet, cum baptismum Dominum simul et sacerdotium suscepisse, ut quid tantopere canonica prohiberet auctoritas, ante illius ætatis tempus, quo ipse baptizatus est, quempiam ad sacerdotales infulas aspirare? Imo cur ad accipiendum sacerdotale fastigium Dominiæ ætatis adhiberetur exemplum, si minime crederetur tunc Dominus non sine sacerdotio suscepisse baptismum? Sicut enim baptismum, ita et sacerdotium ex parte humanitatis pro nostra salute suscepit, cujus videlicet utriusque Sacramenti in eo, quod Deus est auctor, et consecrator existit. De quo Apostolus dicit: « Ubi præcor pro nobis introiit secundum ordinem Melchisedech, pontifex factus in æternum (*Heb. vi*). » Nam et ipsi sancti Apostoli non reperiuntur alibi fuisse a Domino consecrati, nisi in perceptione baptismi: qui tamen non aque baptismatis manifeste leguntur immersi, sed injunctam potius executi sunt obedientiam baptizandi. Qua nimirum jussi sunt baptizare credentes in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Præterea cum illis dictum sit a Domino: Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies: constat eos tunc perfecti baptismatis, atque omnigenæ simul consecrationis accepisse mysterium, cum super eos Spiritus sanctus venit in diversitate linguarum. Cum ergo in ipso humanæ redemptionis exordio utriusque sacra-

menti genus, vel a Domino, vel ab apostolis simul videatur acceptum, claret baptismum sic esse consecrationis ecclesiasticæ fundamentum atque principium: ut qui baptismum principatum tenere cognoscitur, ipse nihilominus consecrationis auctor atque ulla pronus ambiguitate credatur.

CAPUT V.

Quod nulla sit causa, cum rebaptizari quisque non audeat, cur debeat iterum consecrari.

Quod cum ita sit, quid causæ sit, ego non video, cum baptizatus etiam ab hæretico, non rebaptizari: cur promotus a Simonico, sicut dicitur, vel deponatur, vel denno consecratur? Si enim baptismus per horridam, vel adulterum, vel etiam hæreticum datus, rursus habendus est; nimirum propter illud Evangelicum: « Super quem, inquit, videris Spiritum descendentem, et manentem super eum, hic est, qui baptizat (*Joan. 1*); » nil omnino causæ est, cur non et in consecrationibus ad eundem utriusque sacramenti redeamus auctorem, ut æque dicamus: hic est, qui consecrat. Nunquid enim columba illa super mediatores Dei et hominum cum virtute baptizandi venit, et cum consecrandi virtute non venit? (*Math. 11; Marc. 1*) Quid enim accipit, qui baptizatur, nisi Spiritum sanctum? Et rursus, quid ille, qui consecratur, nisi Spiritum sanctum? Si ergo propterea quis a quocunque flagitioso baptizatus, non rebaptizatur, quia Spiritum sanctum accepisse creditur, **91** non per illius meritum, sed per ejus officium: et non ab illo, sed a Christo, de quo videlicet solo specialiter dicitur: « Hic est qui baptizat (*Joan. 1*); » cum et is qui consecratur, non aliud, nisi eundem Spiritum sanctum, et ab ipso Christo suscipiat: quæ inter baptismum atque consecratum sit in hac parte diversitas, penitus non videtur.

Quorum igitur una est causa, eadem debet esse sententia, nisi forte alius esse censendus est Spiritus qui in consecrationibus datur: alius qui in baptismum tribuitur. Sed quis hoc sacrilega temeritate præsumat, cum manifeste elamet Apostolus: « Unus Deus, una fides, unum baptismum (*Eph. 1*). » Et iterum: « Si is, qui venit, alium Christum prædicat, quem non prædicavimus, aut alium Spiritum accepit, quem non accepistis, aut aliud Evangelium, quod non accepistis, recte paterimini (*II Cor. 11*). » Huc accedit, quod sicut canonica testatur auctoritas, idcirco prohibetur rebaptizatio fieri, ne sanctiæ Trinitatis nomen, in quo baptizatus esse videatur annullari. Quod si hæc est causa cur rebaptizari quisque non debeat, cui manifestus, quam ordinato cuilibet a Simonico congruit, qui non modo in sanctæ Trinitatis nomine consecratur: sed et omnem prorsus ordinem catholicæ consecrationis observat. Simoniacus namque licet perverso commercio efficiatur hæreticus, est tamen fide catholicus; ejusque damnatio magis ex ambitione descendere, quam videatur ad perditionem pertinere. Quamquam et si jaculata in Simonem Petri sententia

diligenter inspicitur, nec ipsa Simonis fides inno- A
cens invenitur: « Pecunia, inquit, tua tecum sit in
perditionem, qui donum Dei existimasti pecunia
possideri (Act. viii). » Nam cum dicit, existimasti
donum Dei pecunia possideri, evidenter ostendit
talem tunc fuisse Simonis fidem, ut si pretium da-
ret, non immerito ad facienda miracula Spiritum
sanctum negotiatus acciperet.

CAPUT VI.

Quod ordinatio, si sit catholica, sit etiam rata.

Moderni autem temporis Simoniaci, quia miraculis se clarescere posse non sperant, non Spiritum sanctum, non ejus dona desiderant: sed obtinendi principatus ambitione successi, ad culmen tantummodo dignitatis anhelant. Itaque quantum ad fidem integri sunt, tantum vero ad monetæ fabrilis Simoniacæ damnationis laqueis innectuntur. Hujus autem hæresis duo leguntur auctores, alter sub prophetica (IV Reg. v), alter sub apostolica pestilenter emersisse doctrina (Act. viii): Græzi nimirum, qui magister esse vendentium: Simon quoque, qui auctor videtur esse emporum. Horum igitur sectatores sicut non sunt in errore diversi, ita nec in damnatione discreti: quibus tamen si catholica fiat ordinatio, sacræ dignitatis officium, ad quod non merentes accedunt, perfecte suscipiunt. Ejusdem namque virtutis est Spiritus sanctus, cum ejus gratia venditur, ejus est et cum gratis datur: nec propter perversitatis humanæ commercium divina potentia propriæ potestatis **92** perdit effectum. Plane et Salvator noster cum venditus esset, et pestilentissimi talenti summa proditoris jam crumena turgeret, inter ipsas persecutorum manus præcisam servo Malcho auriculum reddit (Joan. xviii; Luc. xxiii; Matth. xxviii; Marc. xv). Itaque quantæ super eos virtutis esset, quantum manibus subjacebat, aperte monstravit. Quod autem flagitanti Herodi miracula non exhibuit, dispensationis fuit ratio, non defectio potestatis. Erat enim is, qui optabat, indignus; nam ei, a quo sperabatur, non deerat potestatis effectus. Porro et in cruce suspensus postquam spiritum reddidit, dum terra movetur, dum sol obscuratur, veli insuper facta divisio, scisso lapidum, resurrectione mortuorum; cuncta hæc liquido testantur, quod non inferioris potentie fuerit inter supplicia positus, quam nunc videlicet in dextera paternæ gloriæ sublimatus. Eodem itaque modo etiam de Spiritu sancto credendum est: quia unius virtutis est, et cum venalitati quodammodo subjacere cernitur, et cum gratuita manus impositione præbetur. Sicut igitur Redemptor noster dum venderetur, dum pateretur, a sua non potuit majestate deficere (Joan. xiii), ita etiam Spiritus sanctus licet amaritudo venalitatis obrepat, dispensandum tamen pati propriæ virtutis ignorat. Licet enim sacerdos quilibet videatur operari exterius, sed ipse Christus, qui verus Sacerdos, et summus est Pontifex, accidentibus ad diversos exitus sua dona dispensat. Quæ nimirum aliis, quidem ad sa-

ltem, aliis quidem perveniunt ad damnationem. Id tamen, quod datur, omnino bonum est; licet reus sit ille qui accipit. Neque enim bonus medicus venenum propiaret agroto. Nonquid enim luccella illa, quam Juda: Dominus porrexit, bona non fuit? Sed quod erat causa salutis, illi factum est materia damnationis: quia instrumentum pacis non pacatus accepit. Cuncti etiam liquido novimus, quia mysterium Eucharistiæ, quod de sacrosancto altari sive justis, sive peccatores accipimus, utique bonum est. Nec bonus melius, nec malus accipit pejor. Et tamen dicit Apostolus: Quia indignus « judicium sibi manducat, et bibit, non judicatus corpus Domini (I Cor. xi). » Si ergo et illud corpus Domini est quod indignus accipit, perspicuum est B
quia res bona malo vertitur in perniciem, quæ bono utique provisæ est ad salutem: nec tamen res mala est dicenda, quia nocet; nec ideo esse sacramentum desiit, quia exsecrandus accepit: sed potius asserendum est quia indigno eadem res facta est occasio mortis, quæ bonis procurata est ad remedium salutis. Indubitanter igitur credendum est quod si consecratio cujuslibet ecclesiastici ordinis intra catholicam fiat Ecclesiam, in unitate videlicet orthodoxæ fidei, ut in utroque nimirum recta sit fides; quidquid bono per bonum traditur, hoc etiam malo per malum efficaciter exhibetur: quia sacramentum hoc non ministrantis vel ministraturi pendet ex merito, sed ex ordine ecclesiasticæ institutionis et invocatione divini nominis. Et quoniam C
sicut unus est, qui baptizat, ita procul dubio unus, idemque qui consecrat; hoc est, larga Christi benignitate tribuitur quod is, qui accipit, non meretur. « Qui enim oriri facit solem suum super **93** bonos et malos, et pluit super justos et injustos (Matth. v), » quid mirum si imbre gratiæ suæ et in arenosum littus effundat? Quid novum, si etiam ipsos cæcorum oculos splendoris sui radiis feriat? Ut et ipsi merito cantare possint, quod infelix ille Balaam: « Dixit homo, inquit, cujus obturatus est oculus: dixit auditor sermonum Dei, qui novit doctrinam Altissimi, et visionem Omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos (Num. xxiv). »

CAPUT VII.

Quod Balaam Simoniacus fuit, et tamen prophetiæ spiritum non amisit.

D
Ecce, unde hic avaritiæ filius tanta potuit magnalia cernere, et redemptionem mundi longissime post futuram tam expresse, tam lucide nuntiare, si Spiritus sancti præsentiam non haberet? Sicut enim egregius doctor ait: Quis novit quæ sunt hominibus, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? (I Cor. ii). Ita et quæ Dei sunt, nemo novit nisi Spiritus Dei; præsertim cum eadem Scriptura dicat: « Quia irruente in se Spiritu Dei, assumpta parabola ait (Num. xxiv), » videlicet quod modo præmisimus; dicimus, quod per Simoniacum donum Spiritus sancti non datur. Nunquid non in Balaam isto Simoniacæ hæresis jam tunc viginisse cognoscitur? Nunquid non sancti Spi-

ritus gratiam vendere conabatur, cum ad promissionem preli hariolatus sui depronebat oraculum? Sic enim Scriptura testatur quia seniores Moab rogabant eum, « habentes pretium divinationis in manibus (Num. xxii). » Et rursus per alios nuntios misit ad eum, inquit, Balac filius Sephor, dicens: « Ne cuncteris ventre ad me; paratum habeo honorare te, et quidquid volueris, dabo tibi (*Ibid.*). » Amore quidem pecunia succensus aestuabat, et tamen per eum Spiritus sanctus profunda mysteria loquebatur. Balaam denique, et Balac, uterque Deo manifeste contrarius, uterque Dei populo exsistens probatur infestus, donumque divinæ gratiæ alter emere, alter venditare nihilominus gestiebat: attamen prophetiæ revelationis arcanum, et iste extra meritum protulit, et ille utique indignus audivit: atque, ut magis largiatem divini muneris admiremur, maledicere nitiebatur Balaam, et tamen invitus e contrario benedicebat: « Ad benedicendum, inquit, adductus sum, benedictionem prohibere non valeo (Num. xxii). » Chamaus quippe divinæ virtutis ori ejus erat innixus, nec poterat aliorum impetum linguæ dirigere, nisi quo Spiritus sanctus præsidens intorsisset. Cum voluntate siquidem linguis pugnabat, et turbulentiam salsuginem, quam mens prædamata conceperat, per oris alveum effluere non valebat. Unde quoniam sicut petebatur, jaculari in populum Dei maledicta non potuit, ad deceptionis se argumenta convertit, ac Madianitum coram eis offendiculum posuit. Si ergo ille, qui etiam maledicere concepit, nequaquam tamen ut maledicere posset, obtinuit; quid nisi hoc ipsum sentire de Simoniacis valeat, ubi certe mens cum linguæ benedictione concordat? Sed qui prophetiæ dignitatis officio irreverenter abusus est, quo tandem collatæ gratiæ prærogativam **94** fine conclusit? Nam post digestam Israeliticæ populi victoriam Scriptura mox intulit, dicens: « Balaam quoque filium Beor interfecerunt gladio (Num. xxxi). » Sic nimirum sive Simoniaci, seu quilibet criminosi suscipiendis se ecclesiasticis ministeriis applicant: et donum quidem supernæ gratiæ ex benignitate largitoris accipiunt, et dignum tamen proprii excessus stipendium non evadunt. Hoc enim illis veritur in perniciem, quod dignis provisum est ad salutem. Atque inde illi in æternæ mortis periculum corrunt, unde et alii ad capessenda vitæ præmia vegetius convalescunt. Certe qui illam sacræ Scripturæ paginam, quæ de præfato Balaam loquitur, oculo vigilante percurrit, nullatenus dubitat hunc infelicem virum, ut revera per omnia Simoniacum, excepto quod Simon necdum fuerat, ex quo detestabile illud mutaretur agnomen, et prophetiæ suæ gratiam venalem habuisse, et tamen per hunc manifestissime Spiritum sanctum fuisse locutum: atque, quod non minus stupendum est, cum jam cor ejus concupiscentiæ ignibus uretur, Deus sibi nihilominus per diem, atque per noctem locutus quasi familiariter invenitur. Et ne fortassis idcirco Spiritum sanctum minus habuisse

A credatur, quia per Moysen appellatur hariolus, vigilanter ejusdem historiæ verba percurrere, et eodem Moysæ perspicue testante, reperies: Quia cum vidisset Israel in tentoriis commorantem, protinus in illum Dei Spiritus irruit (*Num. xiv*), et ut revera prophetam in vaticiniis mox oraculum excitavit. Et hariolus ergo appellatur et propheta est; quia quem ad propheticam dignitatem gratia superna provexerat, obsceno hariolatus nomine propria pravitas deturpabat. Ubi considerandum est, quam profundum sit, atque subtile Dei iudicium: imo quam terribilis sit Deus in consiliis super filios hominum (*Psal. lxxv*); cum videlicet miserabilis ille vir neque propter reatus sui nequitiam, gratiam, quam semel acquisierat, perdidit: et tamen propter ipsam gratiam, quam usurpabat, indignus, divinæ ultionis sententiam declinare non potuit. Quid ergo mirum si omnipotens Deus, qui semper est quod est, et mutari non movit, nihilominus adhuc antiquæ examinis sui jura custodiat, et eandem assuetæ discretionis regulam teneat; ut quod in Balaam fecit, hodieque in suis similibus non dissimiliter operetur: quatenus et pro largitatæ clementiæ dona sua indignis, et pro censura justitiæ dignæ eos ultionis animadversione percellat.

CAPUT VIII.

Quod reprobum Saulem cum satellitibus suis propheticeus spiritus occupavit.

Illud quoque obscurum non est, quod cum Saul direxisset lictores ad rapiendum David, atque illi juxta fidem historiæ vidissent eum eo prophetarum vaticinantium cuneum, et Samuel stantem super eos, factus est etiam in illis Spiritus Domini, et prophetare cœperunt: cumque Saul secundo et tertio alios, atque alios mittoret, et illos nihilominus propheticeus **95** Spiritus invasisset, tandem, ut Scriptura testatur (*I Reg. xix*), iratus ipse Saul abiit in Ramatha: sed antequam pervenisset, factus est etiam super eum Spiritus Dei, et prophetavit tota die nudus cum cæteris coram Samuel. Quid ergo mirum si perversi homines dona Dei, quibus indigni sunt, ad camulum suæ damnationis accipiunt; et Sauli isti, quem Deus abjecerat, quem jam dæmon agitare sæpissime consueverat, non modo Spiritum Dei ad horam suscipere, sed etiam cum suis officis concessum sit diutius prophetare? Iracundiæ nempe felle commotus, et livoris simul et odii erat ardore succensus: atque, ut non diutius immorer, Deo vacuus, malo spiritui fuerat irrevocabiliter mancipatus: tamen cum ad locum chori vaticinantis accessit, repente super eum divinus Spiritus irruit, et velut appositam materiam ignis insiliens occupavit. Non ergo incredibile videri debet, si in sancta Ecclesia, quæ procul dubio thronus Dei, sacrum est Spiritus sancti, omniumque celestium charismatum receptaculum, illud gratiæ sacramentum et indignus accipiat, cui per intentionem, vel vite meritum non concordat: nimirum, quia non dantis hominis, vel

accipiens est meritum, sed summi largitoris est beneficium. Non enim legitur : Quia Spiritus, ubi dignum est spirare; sed potius dictum est : « Ubi vult, spirat (Joan. III) : ut profecto spiritualis gratia, quæ ex ecclesiastica institutione tribuitur, divinæ potius voluntati, quam humanis meritis ascribatur. Enimvero Spiritus sanctus non pro meritis semper venit, sed pro meritis in quolibet, ad salutem videlicet, semper manet. Hinc est illud quod Veritas dicit : « Si quis, inquit, diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diligit eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus (Joan. XIV). » Qui enim in dilectorem suum, postquam venturum se esse promisit, mansionem quoque facturum protinus addidit; patet profecto, quia in alijs habitat Deus; in alijs hospitatur. Huic etiam illud simile est quod ait : « Super quem, inquit, requiescet Spiritus meus, nisi super humilem, et quietum, et timentem sermones meos? (Isa. LXVI). Ac si patenter dicat : Et super alios quidem venit, sed super hunc videlicet requiescet, quia dignus est. Nam sicut et ante nos dictum est, Spiritus sanctus sicut concitatus, et placatus requiem præstat mitibus et humilibus corde : ita contrarius, et adversus immitibus, ac superbis inquietudinem exagitat, quam scilicet inquietudinem sciniphes illæ brevissimæ significabant, sub quibus magi Pharaonis defecerunt, dicentes : « Digitus Dei est hic (Exod. VIII) ; » fatentes sibi adversum esse Spiritum sanctum, qui erat in Moyse. Aptè nimirum tertio loco, ubi sciniphum plaga ponitur Spiritus sanctus, qui tertia est in sancta Trinitate persona, inquietis hominibus fuisse contrarius perhibetur. Hanc inquietudinem expertus est Jehu, qui divino refo ductus, ad ulciscendos quidem Dei inimicos, et præcipue cultores Baal, vehementer incanduit : ipse tamen eos, quos Jeroboam coluerat, deos aureos non reliquit (IV Reg. X).

96 CAPUT IX.

Quid doctores de baptismo, et Dominici corporis Eucharistia sentiant.

(I, q. I, c. Sic autem, etc. seq. Nonne.) Tria profecto præcipua sacramenta in sancta frequentantur Ecclesia, baptismum videlicet, corporis quoque et sanguinis Dominici salutare mysterium, et ordinatio clericorum. Et de baptismo quidem B. Augustinus in expositione Joannis evangelistæ; de Eucharistia vero Dominici corporis in libro suo Paschasius ita concorditer disputant, ut neque per bonos sacerdotes meliora illa mysteria, neque per malos fieri pejora, testentur. Nimirum sive per fures, sive per adulteros, sive etiam per homicidas hæc sacramenta fiant, nil prorsus ab his, quæ sancti dedicant sacerdotes, mysteriis differant; quod prædictis libris operam dedit, enucleatus absolutum esse non ambigit, Super ordinationibus autem clericorum frequens illicro disputatio non processit, quia duobus illis sacramentis eviderent expositis, hæsitandi de tertio locum dubietas non invenit : nunc autem modum excedens curiositas hominum,

novam mundo ingerit questionem, et perspicuè lucius intendendo, minusque videndo, conatur inferre caliginem. Quomodo, inquit, gratia sancti Spiritus vel per malos datur, vel a malis accipitur? non attendentes, quia gratia sancti Spiritus ipse ordo ecclesiasticæ dignitatis accipitur : quem videlicet sive indignus præbeat, sive indignus accipiat, Spiritus sanctus, qui Ecclesiæ suæ jura disponit, ratum esse decernit. Ut enim ait B. Hieronymus (lib. I adversus Jovinianum) : « Episcopus, presbyter et diaconus non sunt meritum nomina, sed officiorum. » Tanquam si vel tribunus ipse degener sit, vel degenerem quempiam ad militiæ suæ ordinem provehat, ad conservandum tamen militiæ suæ ordinem imperator omne, quod factum est, firmum esse constituit; nec enim tribuniti juris statuta convellit, qui ipsum tribunalum, quem necesse ad proprii ordinis dignitate dejecit, sed dicitur e diverso, ecce Evangelium clamat : « Qui non intrat per ostium, sed ingreditur aliunde, ille fur est et latro (Joan. X). » Esto, ut ille, qui aliunde clandestinè irrepsit, furti et latrocinii constanter arguatur; ne tamen, qui per ostium intravit, sui procul dubio criminis participem non efficit. Ille itaque perpetrati sceleris supplicium luat, dummodo me alieni reatus præjudicium non involvat, nec alterius me exhibeat culpa damnabilem, quem propriæ innocentie puritas reddit immunem. Porro de eo, quod dicitur, quoniam gratiam sancti Spiritus indignus homo accipere nequeat; constat procul dubio, quia corpus Domini, quod in sacris altaribus per sancti sacerdotis dedicatur officium, concepta sancti Spiritus virtute, vivificatur, et sanctificatur; ut nos vivificare valeat, et sanctificare. Sicut in ipsis venerandis missarum secretis dicitur : *Per quem hæc omnia, Domine, semper bona creas, sanctificas, vivificas, benedicis.* Neque enim aliter vivificare posse creditur nisi per Spiritum sanctum; cum, testante 97 Veritate (Joan. VI), Spiritus sit, qui vivificat. Quæro ergo, cum sanctus sacerdos ecclesie illud munus, quod virtute sancti Spiritus vivificatum est, et sanctificatum, atque, ut confidenter loquar, ejusdem divini Spiritus gratia veraciter plenum, seclerato forte cuilibet porrigit, numquid propterea Spiritus sanctus Dominicum corpus deserit, et tanquam squalorem sordidi vasis nauseatus abscedit? Sed si ita est, quomodo verum est, quod per Apostolum dicitur : Quia indigne percipiens, « Judicium sibi mauducat, et bibit, non iudicans corpus Domini? » (I Cor. II). Si enim abscedente Spiritu, non illud jam corpus Domini, sed simpliciter communis est panis, non incidit in iudicium, qui nullum accipit sacramentum : quod si absurdum videtur et impium propter indigne suscipientes, sanctum Spiritum a Christi corpore separare; non durum videatur malos etiam homines ad dignos meritum exitus Spiritum sanctum posse suscipere. Hinc est quod B. Augustinus (I, q. I Multi) in expositione Epistolæ S. Joannis apostoli sic loquitur, dicens : « Habere

baptismum et malus potest, habere prophetiam et A
 malus potest. » Invenimus Saul regem habuisse proph-
 etiam, qui persequatur sanctum David, imple-
 tus est spiritu prophetiae, et prophetae cepit
 (I Reg. x, xviii, xix, xxii). Accipere sacramentum
 corporis et sanguinis Domini etiam malus potest. Nam
 de talibus dictum est : « Qui manducat et bibit in-
 digne, iudicium sibi manducat et bibit (I Cor. xi). »
 Habere nomen Christi et malus potest, id est, Chri-
 stianus vocari et malus potest ; de quibus dictum
 est : « Polluebant nomen Dei sui (Ezech. xxxvi). »
 Ergo habere sacramenta omnia et malus potest :
 habere autem charitatem, et malum esse, non po-
 test. Si juxta tanti doctoris sententiam, omnia sa-
 cramenta malus habet, quomodo ridenda fatuitas
 hominum impudenter blaxterat, quia Simoniacus
 sacramenta non habet? Audiamus quid idem præ-
 clarus doctor ex eadem re alibi (q. 11, l. *Quæst novi
 et vet. Test.*) dicat, ut nimirum quam sententiam in
 hac, quam ventilamus, quæstione tenuerit, tanto
 liquidius, quanto frequentius innotescat. Nam cum
 de benedictione Isaac in filium (*Gen. xxxi*) loqueretur,
 adjecit : « Justi, inquit, hominis quantum ad con-
 scientiam pertinet, voluntas bona est ; quantum au-
 tem ad præsentiam, immunis est ab adversis ; Deus
 enim solus est, qui de futuris judicat. Ac per hoc
 Isaac justus, quantum ad præsentem humanitatem
 dignum est, majorem filium suum benedicendum
 magis pu tabat, sed Deus, qui oculorum cog-
 nitor est, minorem benedictionem mereri ostendit ;
 in benedictione non hominis ostenderet esse benefi-
 cium, sed Dei ; quia officii dignitas est, non homi-
 nis meritum, quam Dei sequitur benedictio. Denique
 dictum a Deo in Numeris ad Moysen et Aaron sa-
 cerdotes : Vos ponite nomen meum super filios
 Israel ; ego Dominus benedicam eis (*Num. vi*) : ut
 gratiam traditio per ministerium ordinatis trans-
 fundat hominibus ; nec voluntas sacerdotis obesse
 aut prodesse possit, sed meritum benedictionem
 poscentis. » Quanta autem dignitas sit ordinis sa-
 cerdotalis, hinc advertamus (l. q. 1 *Dictum est*) :
 Dictum est autem de nequissimo Caipha interfec-
 toris Salvatoris inter cætera : « Hoc autem a semetipso
 non dixit, sed cum esset princeps sacerdotum 98
 anti illius, prophetauit (*Johan. 11*) : » per quod osten-
 ditur Spiritum gratiarum non personam sequi, aut
 dignitatem, sed ordinationem traditionis ; ut quam-
 vis aliquis boni meriti sit, non possit benedicere,
 nisi fuerit ordinatus, ut officium ministerii exhibeat :
 Dei autem est, effectum tribuere benedictionis. Hæc
 itaque beati viri (B. Petrus Damianus auctor hujus
 libri) verba tam plana sunt, tamque perspicua, ut
 quisquis hæc postquam semel attenderit, pertinaci
 tamen animo parat adhuc obstinate contendere, non
 jam Petrum, qui nihil est, sed magnum potius Au-
 gustinum convincitur impugnare. Quid enim apertius
 eo, quod dicitur : Quia in benedictione sacer-
 dotis non hominis est beneficium, sed Dei ; et officii
 dignitas est, quam Dei sequitur benedictio, non ho-

minis meritum ; postremo Spiritum gratiarum, non
 personam sequi, aut dignitatem, sed ordinationem
 traditionis. Et revera quid mea interest, cujus me-
 riti meus sit ordinator, dummodo quod ille forte
 mercatus est, mihi gratis impertiat : et quo ipse
 clandestinus irrepit ostiatim, me civem exsul, exter
 domesticum, hæredem mercenarius introducat ?
 Neque enim a quo, sed ad quod provehor, magni-
 pendo. Constat igitur, quia quod duo illa, quæ su-
 perius dicta sunt, baptismus videlicet, et salutaris
 Eucharistiae sacramentum, neque meliora per bonos,
 neque deteriora per malos fiunt : ita nihilominus et
 ordinatio clericorum.

CAPUT X.

*Quod Spiritus sanctus non ex merito sacerdotum, sed
 ex ministerio datur.*

Nunquid denique et Caiphas ille dignus fuerat,
 per quem Spiritus sanctus vivificæ mortis Christi
 mysterium loqueretur ? Nam cum dixisset : « Expe-
 dit ut unus moriatur homo pro populo, ne tota gens
 pereat (*Johan. xi*) ; » protinus evangelista subjunxit :
 « Hoc autem a semetipso non dixit, sed cum esset
 pontifex anni illius prophetauit (*Ibid.*). » Pro-
 pheticum plane spiritum ad momentum accepit, non
 ut ipse, quod vaticinabatur, agnosceret ; sed ad hoc
 potius, ut conspirosos suos ad accelerandum mor-
 tem Dominicam avidius incitaret. Nobis nempe, non
 sibi vidit, et occultum sapientiæ thesaurum, quem
 ipse ignorabat, aperuit. Nam et a Simoniacis Caiphas
 iste non prorsus extraneus reperitur, si vigilanter
 veteris Historiæ series recensetur ; nimirum sicut
 Eusebius Cæsariensis in Ecclesiastica narrat histo-
 ria (lib. 1, c. 10, et Nicæna. Hist. lib. 1, c. 18 et 19),
 ut eadem hic quoque verba ponantur : « Legalibus
 præceptis jam per illud tempus vi, et ambitione
 cessantibus, nulli quippe pontificatus honor vitæ,
 vel generis merito reddebatur, ita ut annuis jam
 successionebus mutarentur ; » deinde, Josepho in
 testimonium deducto (*Antiq.*, c. 3), per unius qua-
 driennii spatium quatuor pontifices annali quoisque
 sacerdotio perfunctos sibi invicem successisse, tes-
 tatur : « Valerius, inquit, Gratus, Anne sacerdo-
 tio deturbato, Ismaelem pontificem designavit,
 filium Bafli : sed et hunc non multo post abjiciens,
 Eleazarum Ananix pontificis filium pontificatum sub-
 rogavit. Post annum vero etiam hunc arect officio,
 et Simoni cuidam 99 Camphi filio, pontificatus
 tradidit ministerium, quo non amplius et ipse, quam
 unius annus fuit perfunctus, Josephum, cui et Cai-
 phas nomen fuit, accepit successorem. » Ecce Caiphas
 neque gratis, neque legaliter intelligitur sacerdo-
 tium suscepisse, nimirum, qui deturbatis aliis, et
 violenter electis, ipse in locum alienæ dignitatis
 obrepit ; et tamen prophetiæ spiritum indignus
 accepit. Unde et B. Hieronymus in Commentario
 evangelistæ Matthæi (lib. 1v, c. 26) : « Moyses, in-
 quit, Deo jubente, præceperat, ut pontifices patribus
 succederent, et generis series texeretur in sacerdo-
 tibus. » Refert Joseph (*Ant.*, l. xviii, c. 8) istum

Caipham unius tantum anni pontificatum ab Herode pretio redemisse. Nam, ut ita loquar, in manu cæci positum est lumen, non quod ille conspiceret, sed quod aliis ministraret. Non enim ex merito ille propheticum spiritum, sed ex ministerio, quo fungebatur, accepit. Regnum namque, et sacerdotium a Deo cognoscitur institutum : et ideo licet administratoris persona prorsus inveniatur indigna, officium tamen, quod utique bonum est, competens aliquando gratia comitatur. Hinc est enim, quod Nabuchodonosor, postquam tres pueros in caminum nisit incendii, quamvis alii plures adessent, solus tamen quartum, cujus species erat similis Filio Dei, conspiceri potuit (*Dan. iii*). Nam Spiritus sanctus oculis mentis ejus aperuisse credendus est, ut, quod alios lætaret, solus aspiceret, et quod aspexit, ultro etiam agnovisset. Hinc Pharaon somnium vidit, per quod venturæ sterilitati, ne famis impatiens Ægyptus proligaretur, occurrit (*Gen. xli*). Hinc Abimelech divinæ allocutionis oraculum meruit, et ut Saram viro redderet, ne repente moreretur audivit (*Gen. xx*). Reges enim et sacerdotes licet nonnulli eorum reprobi sint per notabilis vitæ meritum, dii tamen et christi dici reperiuntur propter accepti ministerii sacramentum. Hinc est quod servus Hebræus diis applicari ex lege præcipitur, hoc est, sacerdotibus præsentari (*Exod. xxi*). Hinc alibi dicitur : « Ne detrahas diis (*Exod. xxii*), » id est, ne sacerdotibus deroges. Hinc Saul, cum jam divina sententia regalis solii fasset arce dejectus, nihilominus adhuc christus Domini usque ad obitum dicebatur (*I Reg. xxiv, xxvi*). In lego quoque præcipitur, ut omne primogenitum masculini sexus sanctum Domino vocaretur (*Exod. xxii*). Sed si meritum cujusque diligenter attenditur, nunquid Esau sanctus jure vocabitur? De quo nimirum divina voce dicitur : « Esau odio habui (*Malach. i; Rom. ix*). » Nunquid Amnon sanctus erit, qui dum in sororis concubitum impudenter exarsit, fratris Absalon gladium ultorem videlicet incestuosi criminis proprio sanguine maderfecit? (*II Reg. xiii*). Nunquid Manasses, nunquid Ochozias recte sancti dici possunt, quorum alter, Scriptura teste, omnem cæli militiam coluit (*IV Reg. xxi*), alter, dum Beelzebub deum Accaron de vitæ diuturnitate consuluit, miserando exitu vitam in perfidia suæ desperatione conclusit? (*Ibid. i*.) Aliud namque est ex vitæ meritis sanctum esse, aliud ex ministerio conditionis dici.

100 CAPUT XI.

Non mirum si Spiritus sanctus ab indignis accipitur, cum et Dei Filius sit ab impiis comprehensus.

Et sanctitatis quidem meritum in alium non transfertur, ordo autem ministerii in plures, prout ecclesiastica postulat institutio, propagatur; ubi nimirum non discernendum, quis consecrationis officium habeat, sed quid habeat. Aliud namque est gratiæ sacramentum, aliud ipsa est gratia sacramenti. Siquidem gratiam dat omnipotens Deus etiam per malos, ipsis autem gratiam non nisi per semet-

A ipsum. Sæpe namque Deus, ut dictum est, et illis Spiritum suum ex largitate suæ clementiæ prærogat, quos tamen per meritum pravæ conversationis ignorat. An non et illi Spiritum Dei indubitanter habuerant, qui venientes ante tribunal Judicis clamabant : « Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo dæmonia ejecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus? » (*Math. vii, 22*). Quibus videlicet illico respondetur : « Discedite a me, operarii iniquitatis, nescio vos (*Ibid.*) » Qui nimirum, dum se et prophetiæ spiritum habuisse testantur, et tamen repulsionis sententiam subeunt, patenter ostenditur, quia in quibusdam neque propter pravitatem vitæ Spiritus sanctus excluditur, neque propter Spiritum sanctum quo irreverenter abusi sunt, vita damnabilis excusatur. Sic enim, testante Domino : « Nescis unde Spiritus veniat, aut quo vadat (*Joan. iii*), » sic etiam scire non potes, cur aliquando et in reprobos homines veniat, atque per eos suæ voluntatis judicium promat. Nam cum Apostolus dicat : « Quia spiritualis homo judicat omnia, et a nemine judicatur (*I Cor. ii*); » quis judicet ipsum Spiritum sanctum, si et in pravos non abhorreat arcana quadam, quam ipse novit, discretionem descendere : qui etiam coessentialem et coæternam sibi Dei Filium noluit ex impiorum manibus liberare? Unde per Salomonem dicitur : « Benignus est enim Spiritus sapientiæ, et non liberabit maledictum a labiis suis (*Sap. i*). » Benignus namque Spiritus sanctus congrue dicitur, quia mala merentibus bona retribuit, et dignis supplicio gratiæ suæ munus impertit. Quis autem hoc loco maledicti nomine, nisi Redemptor noster debet intelligi, qui ut nos a maledictionis vinculo solveret, ipse non respuit maledictionibus subjacere? Unde et Paulus dicit (*Galat. iii*) : « Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, quia scriptum est (*Deut. xxi*) : Maledictus omnis, qui pendet in ligno : ut in gentibus benedictio Abrahamæ fletet in Christo Jesu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem. » Benignus ergo Spiritus sanctus non liberavit maledictum a labiis suis : quia cuncta dominicæ passionis mortisque supplicia, quæ de Christo per ora prophetarum ante prædixerat, congruo tempore per exhibitionem operum efficaciter adimplevit. Tunc enim quodammodo a suis cum labiis liberaret, si quod de illo propheticus enuntiaret oraculis, per rerum ordinem non implesset. Ubi notandum, quam profunde, quam mystice simul **101** congruat doctoris utriusque sententia. Quod enim unus dixit, quia spiritus non liberabit maledictum a labiis suis, hoc est, quod alter asseruit ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem; atque ut ostendat vir sapiens, de quo maledicto loqueretur, præmissa sententia protinus addidit : « Quoniam renem illius testis est Deus, et cordis illius scrutator est verus, et lingue illius auditor (*Sap. i*). » Quia enim Patris, et Filii inseparabilis et coessentialis est unitas, renem Filii testis, et cordis ejus scruta-

tor jure Pater asseritur : cujus nimirum virtus et sapientia ipse Filius nulla ab eo creditur inequalityte diversam, nulla probatur abjunctioe semotis. Linguae etiam illius auditor est, sicut ipse testatur : « Pater, inquit, gratias ago tibi, quoniam audisti me, ego autem sciebam quia semper me audis (Joan. xi.) » Idcirco igitur spiritus non liberat maledictum a labiis suis, quia Deus testis, atque scrutator est cordis illius, et linguae auditor. Ac si patenter diceret : Ideo Dei Filius passionis supplicia pertulit, quia ipse Filius, eul cum Patre, et eodem Spiritu sancto una voluntas, una est providentia, id fieri pro humani generis salute decrevit. De quo nimirum Apostolus : « Qui dilexit me, inquit, et tradidit semetipsum pro me (Galat. ii.) » Ut ergo ad proposita redeamus, quid mirum si Spiritus sanctus aliquando in reprobos veniat, cum et Filius ejusdem cum eo naturae atque potentiae impiorum se manibus tradidit, et non solum se eorum verberibus affici, sed et inferri sibi mortis atrociam non contempsit?

CAPUT XII.

Quod donum Dei nulla ministrorum contagione polluitur.

Si enim visibilis solis lujus radius nullas enigmosas ejuslibet scroliis tenebras patitur, nullis cloacarum sordibus inquinatur; quid mirum si summus et incircumscribitus Spiritus tenebrosa vel sordida quorundam pectora suo splendore perstringat, ipse tamen nihilominus in munditia sua et puritate permaneat. Cujusmodi ergo criminis reus existerit ille, qui consecrat: nimirum sive superbus, sive luxuriosus, sive homicida, sive etiam Simoniacus; ipse quidem pollutus est, et lethali procul dudlo lepra perfusus: sed donum Dei, quod periculum transiit, nullius labe polluitur, nullius contagione foeditur. Purum namque est quod per illum fluit, mundum et liquidum ad terram fertilem transit. Sancta namque Ecclesia hortus deliciarum, et spiritualis est paradisos, charismatum videlicet supernorum fluentis irriguus. Ponamus ergo ut mali sacerdotes quodammodo lapidei sint canales: in lapideis autem canalibus aqua nil germinat, donec per eos decurrens, in fecundas se areolas fundat. Licet enim pinnes reprobos sacerdotes seriatim temporum vices attulerint, videlicet ut et consecrantes et consecrati æque reperiantur indigni; fons tamen ille vivus non restringitur, quominus usque ad finem sæculi per hunc Ecclesie profluat; ut non solus ille sacerdotalis ordo, sed et omnes in Christo renati salutis suæ poculum hauriant. **102** Per sacerdotes siquidem baptismus et chrisma tribuitur, et omne ecclesiastici sacramenti ministerium exhibetur. Si ergo sacerdotum pravitas divina posset dona reprimere; illis certe prævaricantibus, necesse erat totum genus humanum a divinis beneficiis resilire. Quod si illis stantibus, homines munera superna susciperent, labentibus autem nullatenus impetarent, necessario jam non Deo, sed sacerdotibus utique causam, atque omnem vim propriæ salutis ascriberent; sed absit,

ut mihi obesse valeat minister manus, ubi procul dubio bonus est Dominus, aut malitiosus præco ubi est benevolus iudex. Non enim exhorreat columba, non nauseat sordentium quorumlibet ministerium, dum ille, in quem tota descendit, solus consecrationis tenet principatum. Per hoc enim unitas Ecclesie stat, quia Christus apud se consecrandi virtutem tenuit, et in neminem ministrorum consecrationum jura transfudit. Nam si consecratio ex sacerdotis merito, vel virtute procederet, ad Christum profecto nullatenus pertineret. Sed quamvis pontifex manus imponat, et benedictionis verba per injunctum sibi ministerium proferat, Christus est certe, qui consecrat, et arcana majestatis suæ virtute sanctificat. Hinc est quod ad Moysen divina voce præcipitur : « Loquere Aaron, et filiis ejus: sic benedicetis filiis Israel, et dicetis eis: Benedicat tibi Dominus, et custodiat te: ostendat Dominus faciem suam tibi, et misereatur tibi: convertat Dominus vultum suum ad te, et det tibi pacem (Num. vi.) » mosque sui jungitur : « Invocabunt, inquit, nomen meum super filios Israel, et ego benedicam eis (Ibid.) » Sacerdotum ergo est divinum nomen super eos, qui consecrandi sunt, invocare; sed ipsius Dei proprium est interius benedicere. Ministris plane, exterior consecrationis ordo tribuitur, sed soli Domino ipsius consecrationis efficacia reservatur. Unde est, quod ipse dixit in Exodo : « Ego Dominus, qui sanctifico vos (Erod. xxxi.) » Si igitur Dominus est, qui sanctificat, cur timendum ne plecibilis cujusquam servi reatus obsistat?

CAPUT XIII.

Quod sive verbi, sive sacramenti minister, Dei donis non potest obsistere.

Conqueritur autem Apostolus, quia quidam Ecclis fratres propter invidiam, et contentionem Christum prædicarent non sincere (Philip. i). Sed quid ad hæc? Nunquid prohibendos esse decernit? Audi ergo quid sequitur : « Quid enim, inquit, dum omni modo sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuntietur; et in hoc gaudeo, sed et gaudebo (Ibid.) » Porro autem habet Christus ministros verbi, habet ministros nihilominus sacramenti: utriusque profecto muneris alios fideles et bonos; alios nequam et perfidos: sed neque a bonis melius, nec a malis accipitur pejus. Ministri siquidem sunt diversi, sed unum est utique quod præbetur. Bonus plane est auctor munerum, et quod dat, nullas contrahit maculas ex obsequio ministrorum. Pura fluit vena, et superfluo leprosa manus propinquantis attenditur, ubi etiam, **103** atque perspicuum est, quod hauritur. Quid enim ad momentum rei sive bonus, sive malus sit qui ministrat, dummodo unum idemque semper sit, qui sive verbi, sive sacramenti principalis auctor existit? In exhibendis sane miraculorum signis, vel in prophetice oraculis, sive etiam in habendis virtutibus piæ religionis gratia sancti Spiritus admittit, vel augetur. Sicut a magistro Eliensis petit, dicens : « Peto, inquit, ut fiat duplex

spiritus tuus in me (*IV Reg. II*). Quæ nimirum peccatio in Elisei miraculis impleta fuisse dignoscitur, in quibus certe et major virtus, quam in Elie signis, et duplex numerus invenitur: quod qui eorum historias studiosè considerat, non ignorat. At non in officiorum gradibus fit ista diversitas: neque enim alius alio magis est presbyter, sive diaconus, aut quodlibet horum. Illic plane fides atque devotio postulantis attenditur; hic solemnitate ecclesiasticæ institutionis servatur ordo. Audiamus quid de malis prædicatoribus Dominus dicat: « Super cathedram, inquit, Moysi sederunt Scribæ, et Pharisei: omnia quæcumque dixerint vobis, servate et facite; secundum vero opera eorum nolite facere (*Math. XXIII*). » Si ergo sacerdotis in quolibet pravitas non præjudicat verbo, quod per illum audientibus datur; quo pacto esse valeat sacramento quod non homine, sed Deo auctore tribuitur? Uterque nimirum et is qui prædicat, et ille qui consecrat, ministrator est, non donator. Unde fit plerumque ut una quidem sit doctoris lingua, sed non uno modo apud auditorum mentes ejus fructificent verba, dum alterius cor velut glaciali frigore torpeat, alterius vero spiritus audito verbo mox divini amoris igne fervescat. Unde ergo fit, quod verba, quæ ex uno ore procedunt, multorumque aures informiter feriunt, non uno modo ad cordium arcana pertingunt; nisi quia alius est, qui extrinsecus ex officio lingue ministrat; alius qui propria virtute voces prædicantis per interiora dispensat? Sive ergo in erogandis doctrinæ verbis, sive in ecclesiasticis conferendis, nequaquam sacerdos suis virtutibus utitur, sed solum exsequitur injunctæ administrationis officium, quo potitur: alioquin si ex merito sacerdotis ista procederent, omnem profecto fidem divinæ gratiæ vacuarent.

CAPUT XIV.

Quod de spiritu suo non per se Moyses, sed Deus dedit septuaginta viris.

Neque enim homo dat quod divinum est, sed qui malis bene utitur, unus est Deus, qui sive per bonos, sive etiam per malos solus sua dona largitur: atque ideo divinæ gratiæ donum neque ex malorum administratione minuitur, neque per bonorum executionem prorsus augetur. Quod nimirum manifeste cognoscitur, si ille sacræ tenor historiae ad memoriam revocetur. Dixit enim Dominus Moysi: « Congrega **D** mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos in nosti quod senes populi sint, ac magistri, et duces eos ad ostium tabernaculi federis, faciesque ihu stare tecum, ut descendam, et loquar tibi: et auferam de spiritu tuo, **104** tradamque eis (*Num. XI*). » Ubi notandum, quod non ait, auferens de spiritu tuo, tribuesque eis; sed potius, auferam, et tradam; ut profecto ostenderet, quia non homo homini Spiritum sanctum tradit: sed solus ipse est, qui, prout vult, gratiæ suæ dona distribuit. Unde et paulo post subditur: « Descenditque Dominus per nubem, et locutus est ad eum, auferens de spiritu, qui erat in Moysè, et dans septuaginta viris (*Ibid.*). » De

A spiritu autem Moysi viris delisse Dominus dicitur; ut et ordinatores, et ordinatos unum debere spiritum habere perspicuum doceatur: quatenus rectores Ecclesiæ nequaquam inter se diversa sentiant, unde schismata, quod absit, aut hæreses pestilenter emergant; sed unum omnes concorditer doceant, atque in unitate spiritus unanimiter vivant. Porro autem, sicut septuaginta illi, quos Dominus post apostolos ordinavit (*Luc. X*), totidemque fere isti, quos cum Moysè sustentare populi onus voluit, typum prætendebant presbyterorum; ita nihilominus Moyses primum, et post apostoli dignitatem videntur obtinuisse pontificum: et sicut neque illi ab apostolis, neque isti a Moysè Spiritum sanctum accipere potuerunt; sic etiam de episcopis, cæterisque ecclesiasticæ dignitatis ordinibus procul dubio sentiendum est: nimirum quia unus omnipotens Deus, qui eos per diversos ordinum gradus moderaminis sui dispensatione distinxit; solus etiam, prout ipse novit, Spiritus sui gratiam in unumquemque diffudit. Neque enim in illa Spiritus datione aliud sibi Moyses arrogare privilegium potuit, quam quod illi vox divina præcepit; nimirum, ut viros eligeret, eosque ducens ad ostium tabernaculi, cum eis staret: hæc est summa operis Moysi. Quid ergo suæ virtutis in hoc Dei munere Moyses cognoscere potuit, cum insuper et duo ex his, qui descripti fuerant, Scriptura teste, in castris positi, ad tabernaculum non venerunt: et tamen, eo nesciente, æque, ut cæteri, Spiritum perceperunt? In eo sane, quod de spiritu Moysi tolli dicitur, atque aliis dari, nullum Moyses dispendium sui spiritus pertulisse credendus est; velut ab ardente lucerna lumen quolibet materia mutuatur, nullo propter hoc lucerna proprii splendoris detrimento minuitur.

CAPUT XV.

Quod si qui consecrandi accedunt, jam habeant Spiritum sanctum.

Enim vero ad instar septem donorum Spiritus sancti, septem nihilominus sunt ordines ecclesiasticæ dignitatis: quod autem his omnibus gradibus adhuc et alii præferuntur, videlicet ut sunt patriarchæ, archiepiscopi, vel episcopi, ab his non tam novus ordo suscipi, quam in eodem ipsi sacerdotio videntur excellentius sublimari. Nam cum sacerdos idecirco dicatur, quia sacrum det, hoc est, quia Deo sacrificium offert; quid in Ecclesia sublimius, quid eminentius sacerdotio poterit inveniri, per quod videlicet mysterium Domini corporis et sanguinis probatur offerri? Licet igitur illi quibusdam privilegiis pro suo quisque **105** ministerio specialiter potantur, quia tamen id, quod omnibus majus est, commune cum reliquis sacerdotibus habent, cum eis etiam, et ipsi non immerito sacerdotii nomen tenent (*dist. 21, c. Clericos*); ad hos nempe gradus cum ministri Ecclesiæ provehantur, non ita credendi sunt Spiritum sanctum noviter ac repente suscipere, ut ipsos tanquam eatenus vacuas domus ille supernus habitator tunc primum incipiat visitare; sed hoc potius modo, ut

quos jam inhabitat, per amplioŕem gratiam ad alioris quoque gradus incrementa perducatur; alioquin quomodo quis in subeundis honoribus noviter illum posset accipere, cum et ipsi gradus per morosa temporum intervalla regulariter conferantur (dist. 75, c. *Ordinationes*): et baptismus, cui primitia: spiritus ascribuntur, longe prius susceptus fuisse videatur? Nam et in apostolis eadem non ambigitur discretio servata, videlicet ut Spiritum sanctum, quem jam habebant, rursus acciperent; et de gratia ad gratiam suis aucti provecibus aspirarent. Salvo plane mysterio, quod divina providentia primitus occulte in eorum cordibus intelligitur operata, his manifesto munere Spiritum sanctum suscepiŕe leguntur: primo scilicet tunc cum Dominus insuŕflavit, et dixit: « Accipite Spiritum sanctum (Joan. xx); » secundo cum super eos in figura linguarum Ignis apparuit (Act. ii). Verum tamen et ante hæc tam perspicuæ donationis indicia, inter ipsa videlicet vocationis primordia divinitus inspiratū fuisse noscuntur. Nam quomodo possent cuncta, quæ corporaliter intuebantur, alijcere, ac sub unius vocis imperio ad invisibilia festinare, nisi jam interioribus eorum oculis gratia Spiritus sancti insuŕflasset? Unde et Paulus ait: « Qui Spiritum Christi non habet, hic non est ejus (Rom. viii): » quæ nimirum apostolica sententia licet necdum fuerit scripta, jam tamen erat procul dubio vera. Nequaquam ergo ut Christi essent, Christi se discipulatu tradidissent, si jam Spiritus ejus primitias non haberent. Munus itaque divinæ largitatis, quod jam fidelibus suis dederat, iterum atque iterum dedit, ut frigida atque arenia corda suam munus iterando, et ferventius accenderent, et affluentius inundaŕent. Sic nimirum, sic humana natura, quæ longo fuerat noxiæ vetustatis squalore consumpta, ad florenvæ vite quibus erat incrementorum processibus reformanda. Si ergo secundum ea, quæ superius comprehensa sunt, non modo in inferiori quolibet gradu quis constituit, sed ne baptizari quidem sine Spiritu sancto potuit; quisquis ad officium sacerdotale provehitur, non noviter Spiritum sanctum, sed ejus utique, quem jam habet, suscipit incrementum. Sicut enim una anima per omnia corporis membra diffunditur; sic uno Dei Spiritu sancto universalis Ecclesia vegetatur. Unde et Paulus Corinthiis dicit: « Sicut enim corpus unum est, et membra habet multa; omnia autem membra corporis cum sint multa, unum tamen corpus sunt; ita et Christus (I Cor. xii). » Etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus. At vero anima cum sit una, omnia quidem membra vivificat, sed non unam, eandemque vim membris omnibus administrat; quibusdam nempe quasi quadam prærogativa concedit, quod aliis non imperit: nam cum **106** cætera membra per eam communiter vivunt, oculus ab ea spiritualiter accipit, non solum ut vivat, sed etiam ut videat; auris ut audiat; cor ut sapiat; naris ut olfaciat; lingua ut loquatur;

A cumque eadem anima uniliter sit diversa, diversa tamen singulis membris injungit officia. Sic etiam Spiritus sanctus dum universis in Christo renatis fidem tribuit, quasi vitam cunctis Ecclesie membris infundit, sicut divina voce dicitur: « Justus autem meus ex fide vivit (Heb. x). » Cum ergo nonnullos ad ecclesiasticæ dignitatis ministeria provehit, velut quibusdam superioribus membris specialia dona concedit. Præterea utrum lucidi sibi sint oculi, camuræ [f. sonores] aures, sive etiam nares, anima non discernit; sed sive honesta, sive fœda sint hæc, proprii juris officium cuique distribuit; ut quodam modo non magnipendere videatur, cujusmodi ipsa sint membra, sed loca potius, in quibus sunt naturaliter constituta. Ita quoque Spiritus sanctus ad conferendum spiritualis gratiæ sacramentum non tam vitæ meritum, quam injuncti gradus attendit officium; ut non magis opere ad momentum rei hujus attineat, quod Ecclesie membra deformiter sint, honeste composita, sed id potius ubi sint posita; et a nobis non tam merita sint consideranda, quam loca, præsertim cum Apostolus dicat: « Posuit Deus membra, unumquodque eorum in corpore, sicut voluit (I Cor. xii). » Sed sæpe contingit, ut membra ipsa, quibus potiora sensum prærogantur officia, deformitati reperiantur obnoxia, cum cætera scilicet conspicua sint venustate decora, quæ nimirum illorum officii communi simul utilitate participant, cum tamen in se nullum prorsus nævum eorum deformitatis admittant. Unde idem dicit Apostolus: « Quæ inhonesta sunt nostra, abundantiore honestate habent (Ibid.). » Ita profecto clerici quod specialiter habent, non magis sibi quam usui totius Ecclesie communiter debent: sicque fit, ut si indigni sint, et privilegium, quo præferuntur, aliis debeant, et reatus quo prementur iudicium non evadant. Nam si pro se tantummodo ministerium sacerdotale susciperent, non abs re homines de illorum meritis disputarent; sed quoniam pro communi omnium salute gratia illa tribuitur, non attendendum qualibus datur, sed quo quibus datur. Porro autem Veritas dicit: « Ego sum vitis, vos palmites (Joan. xv). » Ex hac vite diversi prodeunt palmites, alii quidem aliquando præcidenti, alii germinandi fructibus perpetuo reservandi; sed qui præcidenti sunt, quando falx evangelica, vel canonica non accesserit, quidquid afferunt, a bonorum palmitum fructibus non secerantur, sed indifferenter habetur.

CAPUT XVI.

De nequissimis episcopis, quorum tamen ordinatione rata fuerit.

Hinc est enim, quod omnes ordinationes, quæ a Libero, hæretico videlicet, et seditioso, sunt factæ, in sui status noscuntur immobilitate servatæ (consule scholia ad calcem opusculi). Porro Liberius perfidie deceptus errore, Arianzæ hæresi subscripsisse dignoscitur, **107** ac per ejus transgressionem nefandissima scelera sunt commissa: multi quoque

sacerdotes, et clerici per ejus malitiam sunt percepti; residui vero catholici non ab Ecclesiis, sed etiam a locis suis prohibiti. Liberior itaque factus apostata, sex annorum spatia supervixit: quidquid tamen super ordinationibus egit, fixum et ratum in sui vigoris stabilitate permansit. Quid de papa Vigilio dicam? qui nimirum sceleratus et impius, quidquid ordinando constituit, nemo pontificum cassare præsumpsit. Istum denique noveris esse Vigilium qui prius Bonificæ papæ molitus est insidias, quatenus eo violente, apostolicam sedem sacrilegus obtineret; sed resistente senatu, conatus illicitos et nefarios implere non potuit. Postmodum vero solitis machinationibus Sylvium papam aggressus est apostolica dignitate privare, quod ille mox animadvertens, synodale concilium congregavit, ubi auctoritate Spiritus sancti, et apostolica potestate eum, ut revera Simoniacum et invasorem Ecclesiæ vinculis adlegavit. Vigilium tamen, ut sacrilega mente conceperat, per imperialem potentiam datamque pecuniam et falsorum adminiculo testimonium prædictum papam Sylvium nequiter condemnavit, monachicis vestibus induit, et ad Pontias in exilium destinavit, sustentans eum pane tribulationis, et aqua angustiae: illicque felix papa ille confessor factus, defunctus ac sepultus est: ad cujus tumulum nonnulli sanabantur infirmi. Vigilium autem dignis anathematis nexibus irretitus, reus insuper homicidii, nefariis ausibus se papam instituit. Sed, o inestimabilem divinæ clementiæ pietatem! Vigilium, qui jam desperatus erat ad culpam, servatur ad poenitentiam, Antinum scilicet hæreticum patriarcham, quem reconciliare sponderat, inthronizare noluit: propterea longo detrusus exsilio dirisque afflictionibus maceratus, factis digna recepit, et sic demum procul a patria expulsus, defunctus quievit in Domino. Ordinationes tamen ejus, ut dictum est, in sua perpetua stabilitate permanserunt. Hæc autem, que de Sylvio Vigilioque retulimus, partim in synodali decreto ejusdem Sylvii, partim in pontificali codice digesta leguntur. Si ergo nec tam flagitiosorum pontificum statuta cassantur, quo pacto innocenti homini Simoniaci manus officiant, quem propria sententia non condemnat; quomodo aliena gravitas a divina gratia separat, quem propria vita Deo commendat? Spiritus enim sanctus per eum datur, a quo procul dubio non habetur. Sed ut nostræ imbecillitatis assertio fidem audientibus præbeat, beatus etiam Augustinus (*contra Parmenianum* l. II, cap. 11) ad medium idoneus suffragator accedit; contra Parmenianum enim Donatistam his alloquitur verbis: Quod autem, inquit, in libro Sapientiæ legitur: Spiritus sanctus disciplina effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus, quæ sunt sine intellectu (*Sap. 1*); ita intelligendum est, ut desit salutis ejus, ministerium tamen non deserat, quod per eum saltem operatur aliorum. Unde ait Apostolus: « Si enim volens hoc facio, mercedem habeo; si au-

tem invito, dispensatio mihi credita est (*I Cor. ix*). » Ae si dicat: Illis prodest, quibus dispenseo; non mihi, qui facio. Ideo quoque **108** doctor egregius in expositione beati Joannis evangelistæ sic loquitur: Jam vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis (*Joan. xv*). Quare non ait, mundi esis propter baptismum, quo abluti estis, sed propter verbum, quod locutus sum vobis: nisi quia et in aqua verbum mundat. Detrahe verbum, et quid est aqua, nisi aqua? Accedit verbum auferunt, et fit sacramentum etiam ipsum tanquam visibile verbum. Nam et hoc utique diversat, quando discipulorum pedes lavit: « Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus (*Joan. xiii*). » Unde ista tanta virtus aquæ est, ut corpus tangat, et cor abluat nisi faciente verbo? Non quia dicitur, sed quia creditur. Nam et in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud verbum manens, hoc est verbum fidei, quod prædicamus, ait Apostolus: « Quia si confessus fueris in ore tuo, quia Dominus est Jesus, et crederis in corde tuo, quia Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris. Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem (*Rom. x; Iac. vii*). » Unde in Actibus apostolorum legitur: « Fide mundans corda eorum (*Act. xiii*). » Et in Epistola sua B. Petrus: « Sic et nos, inquit, baptisma salvos facit, non carnis depositio sordium, sed conscientia: bonæ interrogatio in Deum (*I Petr. iii*); » hoc est verbum fidei, quod prædicamus, quo sine dubio, ut mundare possit, consecratur et baptismus. Christus quippe nobiscum vitis, cum Patre agricola, dilexit Ecclesiam, et semetipsum tradidit pro ea. Lege Apostolum, et vide quid adjungat: « Ut eam sanctificaret, inquit, mundans eam lavacro aquæ in verbo (*Ephes. v*). » Mundatio igitur fluxu et labili non tribueretur elemento, nisi adderetur in verbo. Hoc verbum fidei tantum valet in Ecclesia, ut per ipsam credentem, offerentem, benedicentem, tingentem, etiam tantillum mundet infantem, quantumvis nondum valentem corde credere ad justitiam et ore confiteri ad salutem. Totum hoc fit per verbum, de quo Dominus ait: « Jam vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis (*Joan. xii*). » Secundum ergo beati hujus viri sententiam, imo secundum ipsius Redemptoris nostri salutarem doctrinam, sacramenti cujusque mysterium non ex consecrantis est merito, sed in consecrationis est verbo; ut non magno pereperduat quid in consecratione per meritum lateat; sed quid in eum, qui consecrandus est, per verba descendat. Item quoque ipse in expositione decimi psalmi, sic ait: Justus autem quid? Si vos Cæcilianus offendit, Christus quid vobis fecit? Qui traditorem suum, quem diabolum nominavit, qui ante traditionem Domini nec loculis Dominicis fidem potuit exhibere, cum cæteris discipulis ad prædicandum regnum cælorum misit; ut demonstraret dona Dei pervenire ad eos, qui cum fide accipiunt; et si talis sit, per quem accipiunt, qualis Judas fuit.

109 CAPUT XVII.

De Anatolio, et Polychronio, qui post acclerata primordia bene conversi dignos se suis ordinibus ostenderunt.

Cur ergo vana hominum temeritas jactat, quod innocens munditiam aliena valeant lædare contagia: et eos negotiatorum crimen obruat, qui contractum penitus negotiationis ignorant, cum hi sæpe, qui male cœperunt, bene consument: et sinistra principia ad bonos exitus emendationis, vitæ satisfactione proveniant? Sed ut quod sermone proferimus, firmemus exemplo, non obscurum est, quod S. Flaviano Constantinopolitano episcopo ob catholicam finem in exilium destinato, Anatolius, eo vivente, in loco ejus ab hæreticis ordinatus est. Ad quem sanctus papa Leo ita loquitur: Decessore enim tuo beatæ memoriæ Flaviano propter defensionem catholicæ veritatis ejecto, non immerito credebatur, quod ordinatorum tui contra sanctorum canonum constituta viderentur sui similem consecrasset: sed affluit misericordia Dei in hoc te dirigens, atque confirmans, ut malis principiis bene uteris, et non te judicio provecum, sed Dei benignitate monstrares. Quod vere ita accipiendum est, si hanc divini muneris gratiam mala confessione non perdas. Præterea quid et de Polychronio Hierosolymitano videlicet loquar episcopo? Qui profecto sicut in gestis pontificalibus invenitur, dum Jerusalem primam sedem superbus assereret, summumque pontificem se contumaciter perhiberet, in Simoniacæ quoque hæreseos voragine lapsus est; ita ut nec clericos sine pecunia promoveret, nec ex cujuslibet de latione Ecclesiæ minus quam decem auri libras male mercatus acciperet. Quid plura? Tandem Sixtus Romanæ sedis episcopus collecto concilio, cum septuaginta sex episcopis depulso propria sede damnavit, eique tria duntaxat Ecclesiæ prædia usufructuario jure constituit. Locum tamen ejus intactum servari præcepit, ordinationem suspendit, et episcopum quemdam, Theodolum nomine, in sede ejus vicarium dereliquit. Post menses autem novem, cum Hierosolymitana civitas famis inopia premeretur, Polychronius prædia ipsa, quæ fruenta perceperat, vendidit, eorumque pretium legaliter pauperibus erogavit. Quod cum Sixtus, episcopo accusante, et pium crimen impingente, a Prisco diacono didicisset (avehat enim, quia Ecclesiæ bona distrahere illi non licuit, quæ ad tempus duntaxat utenda suscepit), sanctus papa gavisus est valde, et mox Valentino Augusto pium facinus intimavit. Deinde congregata synodo, Romanus pontifex Valentino pariter considente, tractare cœperunt, quò digne de Polychronio fieret, qui in ipsa dejectionis suæ pauperie cuncta distribuens, evangelicam viduam Redemptoris ore laudatam laudabiliter imitatus esset (*Mar. xii; Luc. xxi*). Competenti itaque censura decretum est: Ut is non viduaret qui viduam victum suum pie largiendo, secutus est. Sic igitur Polychronius, qui digne gradum suum prius superbus, et

A avarus **110** amisit, postmodum largus factus et humilis pristinae sibi dignitatis infulus reparavit. Si ergo Anatolium, qui, ut superius dictum est, et vivente, ac depulso episcopo, et ab hæreticis insuper ordinatus est, sancta conversatio potuit excusare, si Polychronium perspicue Simoniacum una potuit elemosyna honori pristino restituere, quò pacto dicitur, quia promotus a Simoniacis suscepti honoris fructum nullatenus consequetur?

CAPUT XVIII.

Quod per indignos etiam sacerdotes sæpe exhibentur miracula.

Imo quid mirum, si per malos ministros omnipotens Deus in Ecclesia sua parolari officium sacerdotale permittat, cum per eosdem etiam virtutum signa frequenter exhibeat, non videlicet ob religiosæ vitæ meritum, sed propter acceptum sacerdotalis mysterii sacramentum? Nam, ut ex multis pauca perstringam, Fesulanus episcopus, Raimbaldus nomine, erat manifestissime Simoniacus, quia videlicet non solum ipse per aliquando pontificatus culmen obtinuit, sed et vix aliquando gratis aut clericos, aut ullas consecravit Ecclesias. Ince accebat, quod præter alias, unam habebat publice ac familiarius adhaerentem, et tanquam legitimæ desponsationis uxorem, quorum filii et filia adhuc plures exstant, et fœderati conjugio, et succrescentibus liberis cumulati. Per hunc itaque talem plura perhibentur exhibita fuisse miracula, ex quibus videlicet unicuique hic referre sufficiat, ut in uno mens colligat quid etiam ex aliis, quæ fama vulgavit, probabiliter credat. Rozo namque, qui dicitur magister cantorum, Florentinæ Ecclesiæ presbyter, vir apprime liberalibus studiis eruditus, in magno clericorum suorum conventu, præsentem quoque reverendissimo domino Gerardo suo episcopo, hoc mihi per ordinem retulit: Dæmoniaca, inquit, aliquando ducta est ad nostri episcopatus ecclesiam, forte tunc Inventionis Domini crucis solemnitas agebatur; cum vero ad offertorium perventum esset, quod mirum dicitur: Veniens vir splendidissimus ad Constantinum; nescio qua casu repente clericis oblivio modulationis obrepit. Protinus illa tanquam in adiutorium lapsis accurrens, in medium festina prosiluit, in organum mox excellentissimæ vocis erupit, et tanquam naviter, ut omnes mirarentur, suavissimæ melodiæ regulam tenuit. Adjuratus autem demon, ut exires, respondit, quia a Romulo duntaxat deberet expelli. Hoc audientes miseræ mulieris comites, mox ad Fesulanam properant festinanter Ecclesiam: ibique ante altare B. Romuli divinam misericordiam præstolantur. Sed et illic inquisitus dæmon, respondit se nullatenus egredi, nisi Raimbaldus adveniret episcopus. Cumque præfatus episcopus venire satageret, dicebat interim dæmon: Væ, ecce episcopus nunc ascendit equum, ecce illie in tali loco jam est: ecce ante illam vel illam domum modo pertransit, et illi notantes loca probabant cuncta sic se habere veraciter, sicut mendax spiritus assererat.

111 Tandem episcopus veniens, invocato Christi nomine, ab obsesso corpore malignum spiritum protinus expulit, et mulierem ad propria liberam incoluntemque remisit.

Eodem quoque tempore, cum videlicet Simoniaci pestis per totum corpus Ecclesie lethaliter serperet, passimque per omnes gradus ecclesiasticos libere pullularet, Marinus quidam presbyter erat, hujus videlicet Eleuchadii reverendissimi atque honestissimi viri pater, qui monasterio nunc præest beate Dei Genitricis semperque Virginis Mariae, juxta Faventinæ urbis mœnia constituto. Illic itaque hujus, quem prædiximus, Eleuchadii matrem publice tanquam legitimam possidere non reverebatur uxorem. Illic presbytero plane tantam divina dispensatio contulerat gratiam, ut cum sanctificatam a se aquam frugibus per agros aspergeret, non ulterius verniculorum, non erucarum, non denique locustarum fruges læsura pestis aliqua remaneret, sed mox agmine facto, omnes abscederent, postquam eos aquæ sanctificationi conspersisset. Aliquando autem ejusdem Marini presbyteri dominus, Jeremias nomine, adversus æmulum suum generis affinitate propinquum, sed voluntate prorsus adversum gravissimæ similitudinis odio laborabat, qui videlicet inter cætera inimicitiarum timens ne etiam venationibus deditam canum suorum sagacitatem hostile præstigiū fasciaret, petit a jam dicto presbytero, ut situlam aquæ plenam per exorcismum sanctificaret, sibi que deferret, quia suis quibusdam usibus satis necessariam judicaret. Cumque ille simplici animo, quod imperatum fuerat, peregisset, Jeremias sapiens quidem ut mala faciât, virtutum vero sacramenti, quia prorsus ignorat, margaritas ante porcos projicere non formidat. Nam sanctificatam aquam cantabro stultus immisit, et canibus suis per maleficiū, ne incantari possent, ad devorandum obtulit. Sed aliter sentiente divina providentia, in contrarium versa est ejus sententia: malum siquidem, quod male cavere volebat, incurrit: et dum brutis animalibus inconsulte consulere studuit, suam potius animam læsit. Nam ad vescendum canes admissi, eum ad primos impetus avida vix dum ora laxarent, et ferales cibos necdum lingua contingerent, primo naribus odore percepto, protinus in terram omnes mortui corruerunt. Tunc dupliciter ille confusus, nimirum et peccati reus, et facultatis amissa damno percussus, Marino presbytero omnem rei seriem, prout se habebat veritas, innotescit, et tantæ audaciæ, tantique sacrilegii dari sibi pœnitentiam flebiliter querit. Abnegat Marinus tanti criminis sibi arrogare iudicium, nec aliud semper illud statueret, quibuslibet hinc inde pulsatus precibus acquievit, nisi, ut si pœnitentiam veraciter quereret, ad apostolicæ sedis apicem necessario properaret. Cui tandem ille necessitate compulsus paruit, atque apud Romanam Ecclesiam pœnitentiæ iudicium, quod flagitabat, accepit.

Alio quoque tempore puellam quandam quam

idem Marinus presbyter baptizaverat, lupus rapuit, atque in silvarum condensâ, esu tumque secreta, multis insequentibus asportavit. **112** Cumque post eam et mater examinata concurreret, repente Marinum presbyterum sibi met obviū reperit, eique cum magnis ejulatibus flebilis querelæ singulus expressit: Heu, heu Pater, inquit, nunquam suspicari sic potui, ut miseræ matris infelicior filia, quam de sacro fonte ipse traxisti, cruentis belluis rapina fieret, et cibus facta lupis, ferinæ rapacitatis ingluviem satiaret; cui presbyter ait: Noli timere, mulier, quia si illa veraciter est, quam ego baptizavi, nunquam bestia devorandi eam accipiet potestatem. Deinde audax, ac temerarius hoc etiam insipienter adjecit: Si enim, ego illam lavaero sacri baptismatis ablui, et eam bestia laceraverit, jam non credam quod Deus regnet in cœlis. Mira res, post quatuor fere horas ultra octo prope modum milliaria inter fruteta silvarum illassa, et incolumis reperta est, juxta quam et lupus innocens stahat. Et sicut leoni cadaver prophete de Samaria redeuntis violare non licuit (*III Reg. xiii*), ita et lupus iste puellam non ausus est ledere; sed quantum datur intelligi, ultra etiam visus est custodire. In puella itaque nulla penitus læsio est inventa, nisi quod crura ejus, et brachia spinarum ruborumque videbantur aculeis cruentata.

Alius quoque presbyter nuper in his partibus fuit, hujus scilicet reverendissimi viri Gerardi frater, qui nunc præest monasterio S. Donati in suburbio Immolensis oppidi constituto: et presbyter ille communis quidem, ac pene secularis erat vitæ, sed tantam a Domino consecutus erat gratiam, ut si quis sibi nuntiaretur a serpente percussus, mox sanctificatam a se aquam nuntianti porrigebat, ut liberet; qua hausta, tanta protinus divinæ virtutis efficacia clarescebat, ut is, qui biberat, tanquam si eum anguis specialiter momordisset, omnes vulnerati virus exoneret: et ille, qui percussus fuerat, funditus veneno vacuus, et totis visceribus humore pestifero defæcatis liber et incolumis remearet.

Alius quoque presbyter erat nullius pene momenti, ita ut secularis prudentiæ ne tenui quidem cœlert ingenio, litteras autem vix syllabam ac rustice ballutiret; aliquando vero gallinam ejus hora vespertina rapuit accipiter, quæ scilicet injuria amarissimo eum felle iracundiæ commovit, et ita plane, ut minaretur sancto, in cuius nomine dedicatum regelat ecclesiam, quia nisi sibi met altit suum, quod perdiderat, redderet, nequaquam sibi de cætero ecclesiastica officia celebraret. Et tanquam linguæ vesania non plene sufficeret, manibus est ausus excidere, et ipsum altare virgis verberare aggressus est. Quid plura? Mane die altero, gallina rediit, et exceptis aliis, et capite, omnibus aliis deplumata pennis, nullum lesionis in toto corpore vestigium reportavit, ut liquido monstraretur, quia presbyteri licet insani voces divina pietas omnino non respuit, dum in ejus perniciem devolandi li-

centiam accipiter non accepit. Et quid mirum si divina dispensatio per qualescunque sacerdotes, orthodoxos tamen, miraculorum virtutes ostendat, cum per ipsos quoque hæreticos sæpe signa suæ potentie manifestet? Nam, ut de cæteris **113** aileam, quod in Tripartita historia legitur, non absurdum videtur, si eisdem verbis simpliciter inferatur: « Interea, inquit, incendium in civitate Constantinopolitana factum, paulatim pervenit ad thermas, quæ vocantur Achilleæ, demum ad locum, qui dicitur Pelargus, ita ut Novatianorum comprehenderetur ecclesia. Tunc fertur Paulum eorum episcopum inter flammis restitisse ecclesie, supplicanti Deo, ne ecclesia pariter concremaretur. Qui locus ereptus est, et hætenus stat illæsus, in quo loco septima decima die mensis Augusti apud Novatianos collectio celebratur. Hanc itaque locum non solum Christiani, sed et pagani ex tempore venerant. » Sed hæc virtutum signa, quæ vel per hæreticos, vel per indignos rectæ fidei sacerdotes operatur divina dispensatio, sacerdotes (quia non cuiuslibet eorum merito, sed ministerio conceduntur) nequaquam eos, vel ab his, quæ merentur, supplicis liberant, vel apud districtum Iudicem perpetrati reatus excusant. Unde anim aucupantur gloriam, in confusionis decidunt ignominiam: et quo magis extolluntur favoribus adulantium, eo proclivius in damnationis æternæ præcipitia demerguntur. Et sæpe tales terribili morte percussi, luce clarius indicant, quam revera reprobi fuerint, qui specie tenus quasi mirabiles apparebant. Nam et is, cuius paulo ante meminimus, Fesulanus episcopus cum tantæ pravitatis esset, ut et laicus ejus frater honestæ ac modestæ vitæ cum eo familiaritatem habere minime dignaretur, signorum tamen adeo virtutibus coruscabat, ut in dedicatione unius duntaxat ecclesie quinque coram omni populo dæmoniacos curasse constanter a perhibentibus asseratur. Sed quia non suis, sed alienis miraculis claruit, ad obitum veniens, ultrici ante ignem igniti corporis animadversione signavit. Pabula siquidem perniciosæ urentis in pede ejus pestilenter exorta, sic totam plantam, tibiam, coxamque cum inguine simul ac genitalibus comprehendit; ut usque ad vitalia serpendo procederet, et velut aridi materiam stipitis viscera ejus interna depasceus, occultis eum vaporibus confligaret, quatenus hic jam primitivis igni accenderet, quem flamma postmodum nunquam deficiens absorberet. Tam quippe intolerabilis, atque immanissimæ languoris umiditate constrictus, nec dignam cognoscitur pœnitentiam suscepisse, nec mulierum a se contubernium, quarum etiam tunc impudenter uti ministerio non verebatur, voluit absentare.

Porro autem eum Redemptor noster dicat, « quia in digito Dei eieceret ipse dæmonia (Luc. xi), » digitus autem Dei procul dubio Spiritus sanctus accipitur; evidenter agnoscitur, quia nunquam dæmones e corporibus hominum nisi per virtutem Spiritus

sancti expelluntur. Unde liquido manifestum est quia episcopus ille licet indignus, licet fuerit Simoniacus, et illecebrosæ luxuriæ spurcitia maculatus, dæmones tamen effugare nullatenus potuisset, si virtutem in se sancti Spiritus non habuisset. Nam et Samson, qui contra legis divinæ præcepta alienigenæ nationis meretricibus utebatur, nunquam tam durissima vincula evadere potuisset, totque **114** hominum millia solus trucidare, nisi eum fortitudo sancti Spiritus roborasset (*Judic. xiv*). Præterea et propheta ille falsus sine prophetica sancti Spiritus revelatione non fuit, qui fallendi artifex virum Dei Bethel revertentem contra divina præcepta comedere per accurata mendacia persuasit, asserens: « Angelus, inquit, locutus est mihi in sermone Domini, dicens: Reduc eum tecum in domum tuam, ut comedit panem, et bibat aquam (*III Reg. xiii*); » moxque Scriptura sequitur: « Fefellit eum, inquit, et duxit secum (*Ibid.*); » et paulo post: « Cumque sederent ad mensam, factus est sermo Domini ad prophetam, qui reducerat eum, et exclamavit (*Ibid.*), » rei videlicet ordinem, quo perimendus erat, quoniam volti Domini inobediens fuerat. Ubi notandum quod, quem fefelisse fratrem Scriptura prius evidenter accusat, ad eumdem mox sermonem Domini factum, ac verissima prophetasse, indulitanter affirmat. Et certe, si facti hujus ordo diligenter pensatur, deceptor iste procul dubio viri innocentis homicida fuisse convincitur: in talem tamen Spiritus sanctus venire non renuit, et in ipso captiosæ deceptionis articulo, dnm. curat per mendacium fallere, eoactus est per veritatis oraculum prophetare. (*Vide scholia.*) Enimvero quis Heli sacerdotem nesciat reprobum, et tam pro lenitate sua, quam pro liberorum effrenata licentia divinæ animadversionis sententia condemnatum? Ejus tamen benedictione non fuit sterilis uterus Annæ, qui mirum fecunditatem imprecatus est vulvæ. Ait enim Scriptura: « Benedixit Heli Elcanæ, et uxori ejus, et dixit: Reddat tibi Dominus semen de muliere hac pro fenore quod commodasti Domino; » moxque subjungit: « Visitavit ergo Dominus Annam, et concepit, et peperit tres filios et duas filias (*I Reg. ii*). » Hanc itaque benedictionem efficacem reddidit non meritum hominis, sed officium sacerdotis: et quod non habebat causa ministri, virtus exhibuit ministerii.

CAPUT XIX.

Quod sæpe sinistra principia ad felices proveniunt exitus.

Quid denique officiat Simoniacus, si ordinandis manus imponat, cum neque id quod habetur, auferre, neque quod divinitus augetur, prevalet inhibere? Illud siquidem cælestis gratiæ munus non de mar-supio extrinsecus satagentis, sed de thesauro fertur invisibiliter præsentis. Nam etsi fur sit ille qui seminat; terra tamen, auctore Deo, viros germinandis frugibus administrat. Licet sordida sit manus, aut leprosa, quæ plantat; mundus certe fructus decerpitur, cum ad maturitatis plenitudinem perve-

nitur. Ex adulterino saepe conjugio pulchra soboles nascitur, et ex obscena voluptate parentum spectabilis oritur species liberorum. Alios quidem filios Jacob ex legitimis uxoribus genuit, alios ex concubinarum servili conditione suscepit : at cum ad capessendam hereditatem utrique perveniunt, parili inter se distribuendarum sortium jure ceduntur (*Gen. xxx.*) Phares de theristrata et exposita in bivio nascitur, sed non minimus inter Israelitarum 115 cognationum principes invenitur (*Gen. xxxviii.*) Salomon ex ea, quæ fuit Uriæ, cognoscitur habuisse principium, qui tamen regalis sceptri tenuit incomparabiliter principatum (*II Reg. x; I Par. ii.*) Obed certe ex Ruth Moabitide duxit originem, sed egregium regem David, magnum videlicet meruit habere nepotem. Booz quoque Rahab meretrix genuit, qui tamen in regali Dominice genealogie catalogo meruit numerari (*Matth. i.*) (*Vide scholia.*) Et quid alios memorem? Quandoquidem et ipse Dei mediator, et hominum, de peccatoribus originem duxit, et de fermentata massa sinceritatis azymam absque ulla vetustatis infectione suscepit : imo, ut expressius dicam, ex ipsa carne virginis, quæ de peccato concepta est, caro sine peccato prodiit, quæ ultro etiam carnis peccata delet.

Quid ergo mirum, si valida manus Domini, atque ad quodcumque voluerit, efficax, hoc faciat in Spiritu, qui vivificat, quod agere probatur etiam in carne, quæ non prodest quidquam? (*Joan. vi.*) Qui enim facit, ut sinistra principia ad faustos proveniant exitus, et hoc in rebus utique terrenis, quomodo credendus est idipsum propensiori dispensatione non agere in spiritualibus sacramentis? Nimirum qui præcipit arborem sordidi plantatoris nescire contagium, cur etiam negetur ab his, qui consecrantur, omnem scleratis consecratoris prorsus habere reatum? Qui manseres cum legitimis, ancillarum filios cum herilibus, in consortium velut nascendæ hereditatis adscivit, nec aliqua eos ab his inæqualitate discrevit; quid mirum si et eos, qui a pravis sacerdotibus sunt promoti, cum iis simul, qui a bonis ordinati sunt, parili faciat sacerdotalis officii dignitate potiri? Quod plane nequaquam fit per meritum consecrantis, sed per verbum potius Dei vivi, et permanentis. Verbo denique Dei Patris dictum est : « Germinet terra herbam virentem, et facientem semen, et lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum (*Gen. i.*) » Et ecce hoc verbum ita hodie permanet illibatam, ut nequaquam diversitatem agriculturalum imitetur proventus fructuum, sed juxta uniuscujusque genus proprium semen in herbis, proprium reperitur in pomis. Quod profecto semen rursus terræ committitur, ac postmodum non diversum, sed juxta sui generis speciem præparatur. Si ergo ex verbi divini virtute, terra, quod accipit, ad eandem similitudinem reddit; quid mirum, si sacerdotalis illa beneficium, quæ tanquam semen in accedentis animam jacitur, sacerdotium per afflatum Spiritus sancti invisibiliter operetur, atque ideo non

A jam seminantis imago digne requiratur in fructu, sed sola, ut ita dixerim, seminis similitudo procedat? Dixit etiam animalibus Deus : « Crescite, et multiplicamini (*Ibid.*) » Ex cujus videlicet efficacia verbi, cuncta usque nunc creantur animantia : non certe principaliter nova, sed ex eodem originali semine per traducem propagata.

Cum igitur verba illa, quæ nimirum semel prolata sunt, tam immobiliter vigent, quid ex illis sacerdotalium benedictionum verbis est sentiendum, quæ sacra prorsus, atque divina idcirco semper in promovendis exterius repetuntur, ut mysterium intrinsecus operentur? Nam cum 116 incantatorum verbis inesse tanta virtus asseratur, ut eis tanquam lapidibus injectis serpens percussa frangatur; quid mirum si sacerdotalis benedictio sacramentum in se virtutis divinæ contineat, unde ille sacerdos, qui admotus, est fiat? Nunquid enim majoris sunt virtutis incantatoria verba, quam illa efficacia prorsus, et mystica, ac divini nominis invocatione sacrata?

CAPUT XX.

Quod per Simoniacum, ut Spiritus sanctus dari baptizando possit, consecrando non possit, ratio non admittit.

Illud sane mirandum, cur tanta stoliditate desipiant, qui Simoniacos baptizare efficaciter posse, consecrare autem nullatenus posse, impudenter affirmant? Et quantum de hoc jam superius sit breviter disputatum, non abs re videtur adhuc enucleatius disserendum. Ponamus ergo in medium Simoniacum baptizantem, eundem quoque nihilominus consecrantem, et discernamus, si possumus, cum baptismus per eum traditus valeat; cur consecratio in irritum cedat, ac sicut dicitur, sacramenti vires annullat? Ecce is, qui baptizat, post prima fidei rudimenta, quæ catechumenum docuit, juxta ecclesiasticæ institutionis morem mox orationes super eum dicit, quæ videlicet in hoc ipsum sacerdotali sunt auctoritate compositæ, sicque per exorcismi gratiam malignum hostem, qui cotenus in eo tyrannidem exercebat, expellit, et Spiritum paracletum invocando piis in eum precibus introducit. Sed quid aliud etiam consecrator agit, quam quod orationes nihilominus dicendo canonicas, eundem Spiritum sanctum super eum, qui provehitur, invocet : atque ut in eum descendere dignetur, exorat; nisi quod majus quid per baptizantem agitur, quam id sit, quod per consecratoris officium exhibetur? Plus est enim Spiritum sanctum in eum, in quo nondum fuerat, nova dignatione descendere, quam eum, cui per fidem jam inerat, ad superioris gradus ordinem promovere. Per catechizantis namque, sive baptizantis officium et spiritus immundus expellitur, et in novo homine adveniienti Deo habitaculum præparatur; sicut videlicet ejusdem exorcismi verba testantur, quibus per adjurationis imperium ad iniquum spiritum dicitur : *Tu autem effugare, diabole, appropinquabit enim judicium Dei.* In consecrationibus au-

tem non malum, quod jam deletum abesse videbatur, expellitur; sed bonum, quod collatum fuerat, per cumulum gratiæ plenioris augetur. Credendumne est ergo, ut unus idemque homo, et quod majus est, agere: et quod minus est, non possit implere? At fortassis e contrario dicitur: Quia nulla videntur inesse illis initiandæ fidei rudimentis, quæ nequaquam adhibentur consecrationis peragendæ mysteriis, ut videlicet sal, quod in neophytis mittitur; aqua, cui baptizandus immergitur; chrisma etiam quod linitur. Sed hæc quidem per se considerata, nuda sunt elementa, nullumque habere noscuntur mysticæ dignitatis arcanum; ad orationem autem sacerdotis, **117** et invocationem divini nominis, virtutis intimæ concipiunt sacramentum.

Non ergo in rebus materialibus, atque terrenis, sed in precibus sacerdotum, et invocatione divinitatis, sive consecrandi, sive baptizandi sacramenta consistunt: quanquam et in consecrationibus sacerdotum sanctificatum oleum videatur nihilominus adhiberi. Cum ergo unus, idemque videlicet Simoniacus utrobique canonicarum orationum ordinem expleat, utrobique nomen divinitatis regulariter invocet, quando per eum in baptismo Spiritus sanctus datur, quomodo in sacerdotali promotione non detur, non rationis penetrat sensus, non humanus discernit intuitus. Sed dicitur e contra: quia Simoniacus, quod non habet, dare non potest.

Ago ergo, quid est, quod in faciem catechumeni sacerdos insufflat, dicens: *Exi ab ea, imunde Satana; da honorem Deo vivo et vero, da honorem Spiritui sancto*. Quibus utique verbis patenter ostenditur, quia per illam hominis insufflationem, arcano nimirum divinæ virtutis agente mysterio, et spiritus malus expellitur, et Spiritus sanctus introire dignatur. Quod nimirum totum si ita per insufflationem nihilominus Simoniaci, sicut et per boni sacerdotis impletur officium; cur quod in uno sacramento posse conceditur, posse etiam consequenter in altero denegetur? Nam etsi baptismus, quod absit, venaliter præbeatur, tametsi sacro canonis sit vehementer adversum, nequaquam credendum est plenæ atque perfectæ regenerationis non habuisse mysterium: ideoque is, qui baptismum sub hac pecuniæ præstatione suscepit, nec digne rebaptizandus asseritur, nec expers divini muneris iudicatur. Quod si ad tantæ pervicaciæ prorumpatur insaniam, ut Simoniacorum etiam baptismus irritus iudicetur, hic non nostra fatigetur instantia, sed generaliter occurrat omnis catholicæ fidei disciplina, et universalis adversus eum armetur Ecclesia: quia nimirum omnia sanctorum Patrum convellere nititur instituta.

CAPUT XXI.

Quod attendendum sit quid sumitur, non unde sumitur.

At fortassis illud objicitur, quod beatus papa Gregorius de Simoniacorum damnatione testatur, dicens: « Benedictio, inquit, illi in maledictionem

convertitur, quia ad hoc promovetur, ut hæreticus fiat. » Probamus nempe sententiam, nec ab ea fas ducimus dissentire. Ille siquidem maledictus, ille hæreticus est; qui male, quod bonum erat, accepit. Quod acceptum est autem, in se quidem bonum est, sed accipienti factum est malum: nam et buccella, illa videlicet Judæ porrecta (*Joan. xii*), non de bona facta est mala: sed illi facta est malum, qui bonum non bene, quia indigne suscepit: atque ideo si eandem buccellam Judas alli tradidisset, nullam sacrum munus in se maculam ex dantis culpa contrahere, nullum necesse fuerat in accipientem contagium redundare. Hodieque etiam si de sacrosancto altari Domini cum corpore quilibet indignus accipiat, alii-que contradat, **118** mundum est procul dubio quod accipitur, nec divinæ gratiæ munus sordentis ministri labe fœdatur. Et licet pravus quisque sibi iudicium manducet, et bibat (*I Cor. xi*), illud tamen, quod manducatur et bibitur, gratia Dei est. Gratia enim Dei gustavit mortem, quæ est humanitas Christi. Omnia siquidem munia mundis, contaminatis autem et immundis nihil est mundum (*Thi. i*).

Si ergo quod mundum est, idipsum est contaminatis immundum, fatendum est, quia sacerdotium, quod bono scilicet causa spiritualis est dignitatis, Simoniaci factum materia damnationis: ut inde sit iste sacerdos certe catholicus, inde ille veraciter asseratur hæreticus. Nec mirum hoc in spiritualibus fieri, cum et in rebus corporeis facile possit eandem diversitas inveniri. Sæpe enim cibus, qui alterum vegetat, alterum gravat, et ex eodem curæ medicinalis antidoto, alius interit, alius convalescit. Porro unus est ignis, qui simul et cera liquecit, et terra siccatur, et eadem candela, quæ igne consumitur, et qua accedentes utiliter illustrantur, lumenque quod ad suum præbet interitum, inter tenebras videlicet nobis factum est instrumentum; quid ergo mea interest, quod candela in cineres vertitur, dummodo lumen, quod ab ea mutuatus sum, mihi indeficiens perseveret? Ardeat, ardeat Simoniacus, unde catholicus illustratur: et eodem lumine, quo aliis ministrat, ipse ad defectus sui tenebras tendat, quatenus quod ardet, intereat; et quod illuminatum est, vivat. Sacerdotum quippe lumen quærentibus lumen est: astu vero ambitionis ardentibus, incendium est.

Quod ergo alter possidet ad propriæ defectiois interitum, alter accipit ad salutis augendæ proventum. Samson nempe de ore mortui leonis favum mellis eduxit, et ex arenti mandibula asini, aquis se profluentibus satiavit (*Judic. xiv*); sed nec aselli in aqua desidiam, nec belluinam gustavit in melle ferociam: utrobique nimirum, quod sumptum est iuxta proprietatem suam in ore sapuit. Unde sumptum fuerit, ratio magnopere non discrevit. Quid etiam mirum, si quod fieri in aqua baptismatis cernimus, non dissimile quid fieri de Simoniacis arbitremur? Per eam nos novi in Christo renascimur, cum eadem aqua post expletum opus in cloacam despiciabilem effundatur.

CAPUT XXII.

Quod nec Novatiani sint deponendi; nec Ariani denuo baptizandi.

Sed jam sacros canones, quo vacat compendio, perscrutemur : et licet manifesta propositæ questionis crebro non reperiat inesse sententia, quid tenendum sit, quibusdam rerum collationibus approbemus. Novimus namque Nicæno statutum esse concilio, ut Cathari, qui ad Catholicam revertuntur Ecclesiam, impositionem solummodo manus accipientes, in suis recipiantur ordinibus. Cur hoc, nisi quia illud hæreticorum genus in catholica fidei integritate persisteret, licet in quibusdam aliis superstitionibus oberrarent? Notum namque 119 est, quod Novatus, cujus li sequebantur errorem, dogmatizaverat, neque bigamis communicare, neque in persecutione lapsis, etiam post penitentiam, veniam dare oportere. Si ergo et hi, qui jam ab his sunt hæreticis ordinati, nequaquam suo sunt honore privandi, ob id scilicet, quia eorum consecratores in fide non titubant, quid de Simoniacorum ordinationibus sentiendum, qui et omnia fere institutionis ecclesiasticæ jura conservant?

At fortassis objicitur quia Simoniaci nequaquam sunt in fide perfecti, nimirum peccantes in Spiritum sanctum, quem arbitrantur pecunias coemendum. Ad quod facile respondemus, quia si hæc districtæ censure subtilitas teneatur, etiam in Novatianis contra Spiritum sanctum quodammodo culpa perfidie reperitur. Nam cum per Spiritum sanctum, qui est remissio peccatorum, venia penitentibus concedatur, constat præcul dubio quia contra Spiritum sanctum pugnat, qui lapsus per penitentiam non communicat. Sed aliud est in fide peccare, aliud est a fide recedere. Aliter nempe redarguendus est miles, qui in belli conflictibus enerviter cecidit, aliter ille plectendus, qui aljuratis nullitatis sacramentis, ad hostium castra dedititus transfugit. Non eadem servo prena debetur, qui in domesticis rebus sub domini sui imperio peccat, et illi, qui jugum servitutis excussit, ac jus extraneæ dominationis elegit. Licet enim isti in regula fidei ex aliquo videantur offendere, non tamen eatenus, ut Spiritum sanctum arguendi sint hæretica pravitate negare. Atque ideo cum revertuntur, quoniam peccaverunt, manus illis imponuntur; quia vero minime negaverunt, sacerdotalis gradus officio non privantur. At contra Ariani, qui adversus Spiritus sancti divinitatem manifesta prorsus impietate configunt, ad catholicam fidem redeuntes, in mali accepti ordinis persistere dignitate non possunt. Credunt enim, sicut eorum sacrilega professio manifestat, quod Pater creator sit, Filius creatura, Spiritum vero sanctum creaturam creaturæ damnabiliter asseverant.

Quia igitur virtutem sancti Spiritus in fide non habent, quia videlicet omnis Ecclesiæ dignitatis ordo pericitur, apud eos facta ordinatio canonicis sanctionibus irrita judicatur. Sed non abs re fieri credimus, si quid de iis in suis Decretis Innocentius papa

A reliquerit, hoc etiam sub ejusdem litteris inseramus. Arianos, inquit, cæterasque lujusmodi pestes detestamur : quia eorum laicos conversos ad Dominum sub imagine penitentiae, ac sancti Spiritus sanctificatione per manus impositionem suscipimus : non videtur clericos eorum cum sacerdotio ministerii cuiuspiam suscipere dignitatem. Quoniam quibus solum baptismum ratum esse permitimus, qui utique in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti perficitur, nec sanctum Spiritum eos habere ex illo eorum baptisate, illisque mysteriis arbitramur? quoniam cum a catholica fide eorum auctores discederent, perfectionem Spiritus, quam acceptores amiserant, nec dare ejus plenitudinem possunt, quæ maxime in ordinationibus operatur; quoniam per impietatis suæ perfidiam potius 120 quam fidem dixerim, perdididerunt; nec fieri potest, ut eorum profanos sacerdotes dignos Christi honoribus arbitremur, quorum laicos imperfectos, ut dixi, ad sancti Spiritus percipiendam gratiam cum penitentia imagine recepimus. In quibus nimirum decretalibus verbis manifeste datur intelligi, quia in promotionibus clericorum, non immerito fides ordinantis attenditur, ex qua videlicet pendet, ut ordinatio ipsa sine rata, sive irrita judicetur. Quod enim tenet ordinator in fide, accipit ordinatus in munere. Enimvero si Ariani recta fides inesset, etiamsi eos cuiuslibet diversæ pravitatis error involverit, facta apud eos consecratio non periret. (*Vide schol.*) Ubi notandum, quanta invocationi divini nominis reverentia debeat, cum et ab eis baptizati, quos tam perfida, ut ita dixerim, fides damnata, rebaptizari tamen omnino non audeant. Nam quia auctores eorum, ut dicitur, fidem rectam non habuerunt ad percipiendam sancti Spiritus gratiam, manus illis imponitur; quia vero in aquam sunt sub invocatione sanctæ Trinitatis immersi, non sunt denuo baptizandi. Cum itaque sola sine fide verba sub hæretica Arianorum superstitione prolata, non audeant irrita judicari, quo pacto Simoniacorum consecratio rotur non habeat, in qua cum fide, et cætera observantia regularis sacramenta concordant?

CAPUT XXIII.

Quod consecrationis effectus fidei nititur fundamento.

De Donatistis quoque novimus (Auc. contra Cresc. gram., lib. II, c. 9.) Carthaginensi concilio fuisse concessum, ut cum ad unitatem catholicam quilibet eorum redire disponeret, si hoc paci Christianæ prodesse videretur, sui hoc reciperetur honore. Sicut autem in generali hæreseon enumeratione didicimus, Donatistæ non admodum sunt fidei errore traducti, sed irati potius, quia Cæcilianus quidam contra eorum votum in Carthaginensi inthronizatus sit sede, schisma fecerunt, et ab ecclesiastica communione præcisi sunt : et quamquam certum sit, quod Spiritum sanctum, nisi intra sanctam Ecclesiam catholicam nemo possit accipere : apud eos tamen quilibet ordinatus, si paci hoc consulat, non privatur honore, quia perseverat in fide. Cum ergo

Donatista, qui procul dubio schismaticus est, et dono sancti Spiritus probatur alienus, in percepti honoris ordine valeat aliquoties permanere, luce clarius constat, quia consecratio non ordinati, vel ordinatoris est meritum, sed ad utriusque potius fidem totum respicit sacramentum. Alias sive Donatista Donatistam, sive Novatianus Novatianum ad clericatus jura promoveat, quæ est in utrolibet dignitas meritum, ut divinæ gratiæ mysterium vel iste dare, vel iste possit accipere? Sed inter malum, et malum, tantem videlicet, et accipientem, bonum versatur in medio, quod neutrius vitio a sua novit generositate deterreri. Nimirum, si leprosus leproso præbet aurum, quod profecto rutilat, nulla scabrosorum manuum est varietate perfusum. Si cæcus cæco lucernam porrigat, **121** lux cæcitatem nesciens, ex bajulorum manibus tenebras non admittit. Quapropter si recta fides adsit, videlicet ut in Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum recte credatur, indigni etiam cujuslibet sacerdotis consecratio indifferenter impletur: nec propter indignum ministrantis meritum divinæ gratiæ munus perfectionis suæ patitur detrimentum.

Unde prædictus papa Innocentius, cum de duabus hæresibus, Paulianistis videlicet, et Novatianis communiter disputaret, eum a Paulianistis venientes baptizandos esse decerneret, a Novatianis autem funditus prohiberet, causam his reddidit verbis, dicens: « Quia Paulianistæ, inquit, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti minime baptizant, nec apud istos (videlicet Novatianos) de unitate Patris, et Filii, et Spiritus sancti questio aliquando mota est. » Et ideo de omnibus segregatis hæc sola electa est, cui istud crederent concedendum: quia nihil in Patris, et Filii, et Spiritus sancti sacramento peccantur.

Hæc itaque venerabilis Innocentii verba ita definitiva sunt, atque perspicua, ut omnem nostris mentibus scrupulum auferant, nodumque propositæ questionis indubitanter absolvant. Si autem per Paulianistas sacramentum idcirco dari non potest, quia fidem sanctæ Trinitatis non habent; per Novatianos autem id potest, quia licet alienus hæreticus sint, orthodoxæ tamen fidei plenitudinem tenent: constat profecto quia si fides stat, consecratio robur obtineat: nec actionis labefactatur vitio, quæ fidei nititur fundamento.

CAPUT XXIV.

Quod male ordinati episcopos consecrationis gratiam aliis habeant, sed sibi non habeant.

Esto igitur, concedamus, vel potius asseramus, ut Simoniacus sit hæreticus, sed et Novatianus hæreticus, et Donatista simul hæreticus: sed Simoniacus in Spiritum sanctum peccat, quia donum Dei comparat, et Novatianus certe in eundem Spiritum sanctum peccat, quia lapsus etiam post penitentiam de ejus remissione desperat; nihilominus etiam Donatista peccat in Spiritum sanctum, qui se ab Ecclesia segregat, extra quam videlicet Spiritus sanctus

inveniri non potest. Quid ergo causæ est, ut cum illorum ordinatio rata esse decernerit, istorum frivolâ judicetur, præsertim cum nos non elaboremus, ut Simoniaci in eo, quem male mercati sunt, honore permaneant: sed id potius ne hi, qui ab eis gratuito ordinati sunt, locum sui gradus amittant? Ubi notandum, quanta sit in eorum, de quibus loquimur, conditione distantia; nimirum cum Donatistæ Donatistas, Novatiani Novatianos eisdem videlicet erroribus irretitos, ad ecclesiastici gradus augmenta promoveant, Simoniaci autem non Simoniacos, sed innocentes potius ordinent et catholicos. Illis denique non hoc solum valeat opponi, quod fuerint ab hæreticis ordinati, verum hoc insuper quod et ipsi fuisse indifferenter hæretici: isti autem nequaquam sunt Simoniacæ hæresi obnoxii, etiam si a Simoniacis **122** omni venalitatibus remoto commercio, regulariter sint promoti atque in eisdem Ecclesiis sortiti sunt administrationis officium, ubi et sacri baptismatis perceperunt mysterium.

Utrum vero tales merito a suis arceantur honoribus, ex B. Leonis facile possunus auctoritate perpendere, si decretalem ejus sententiam suis licet verbis non pigeat annotare. Ait enim (dist. 62, c. *Nulla ratio*): « Nulla ratio sinit, ut inter episcopos habeantur, qui nec a clericis sunt electi, nec a plebibus expetiti, nec a provincialibus episcopis cum metropolitani judicio consecrati. Unde cum sæpe questio de male accepto honore nascatur, quis ambigat nequaquam ab istis esse tribuendum, quod nec deceatur fuisse collatum? Si qui tamen clerici ab istis pseudoepiscopis in eorum Ecclesiis ordinati sunt, quæ ad proprios episcopos pertinebant, et ordinatio eorum cum consensu et judicio præsidium facta est, potest rata haberi, ita ut in ipsis Ecclesiis perseverent, aliter vana habenda est talis ordinatio. » Ecce authentico Leonis papæ judicio, quos neque cleri, neque plebis consensus elegit, nec cum metropolitani judicio provincialium episcoporum concordia consecravit, inter episcopos non habentur: et tamen hi, qui ab eis sunt in propriis Ecclesiis judicio præsidium ordinati, nequaquam sunt injuncti gradus honore privandi; videlicet ut is, qui ad episcopatus officium cum tanta usurpatione prorupit, ut adversus eum omnium fere vota concurrant, et tibi, quod accepit, prodesse nil valeat, in potest qui inter episcopos non habetur, et aliis prosit, quatenus qui ab eo promoti sunt, a suis nequaquam arceantur honoribus. Sed quis neget potuisse illic etiam venalitatibus intervenire commercium, ubi ad honoris culmen tam obstinata, tam inopportuna fuerit ambitione subreptum? Qui tamen aliis habet, quod sibi non habet: quia videlicet alios consecrare permittitur, cum et ipse inter episcopos non habeatur. Sæpe sterili trunco secundus ramus inseritur, qui nimirum in eo, quod germinat, non trunci, sed propriæ naturæ jura conservat.

CAPUT XXV.

Quod ab impiis sæpe hæreticis ordinati, a suis non removeantur officii.

Quid dicam, quod ex his, qui ab impiissimis sunt hæreticis ordinati ecclesiastica videatur subvenire auctoritas, et in promulgandis super hæc disceptatione iudicii, non tam veterem perfidiam promoventium, quam novam fidem, et respicientiam consideret promotorum? Qui enim decretis pontificum solerter incumbit, non ignorat eundem, cujus supra paulo ante meminimus, Innocentium papam licentiam permisisse, ut omnes, qui ante damnationem Bonosi hæretici ab eo fuerant ordinati, si relicto atque damnato ejus errore, ecclesiasticæ unitati se sociare disponent, in suis honoribus permanerent. Et quidem Bonosus, prout in ejusdem decretis invenitur, Photinianus fuisse dignoscitur. Photiniani autem **123** negant Christum Deum ante sæcula ex Patris substantia genitum exitisse. Et nimirum, quia cum Judæis Dei Filium negare non metuunt, cum eisdem quoque participium non diversæ damnationis incurrunt.

Cum ergo ii, qui non modo a tam pernicioso consecrati referuntur hæretico, sed ejus insuper involuti erroribus, in acceptis permanere gradibus pernituntur; facile deprehenditur, quid de iis, qui a Simoniacis non simoniace sunt proventi, meritoque judicentur. Cui non dissimile etiam illud est, quod Anastasius papa de hæretico Acacio decrevit, cujus nimirum decretales sententiæ tam elimata digestæ sunt, nostrisque allegationibus per omnia congruentes, ut etianis quæ a nobis prolixius exarata sunt, cuncta deessent, ad comprobandum eorum in præsentis disputatione versamur, plene sufficiant. Quapropter nec nos pigeat de stylo ejus hic aliquando productius recensere, ut quod loquimur, non ex propriis adventionibus, sed ex Patrum regulis videatur excerpere. Ait namque inter cætera (*Dist. 49, c. 1*) Anastasio imperatori: « Secundum Ecclesiæ, inquit, catholicæ consuetudinem, sacratissimum serenitatis tuæ peccus agnoscat, quod nullum de his, vel quos baptizavit Acacius, vel quos sacerdotes, sive levitas, secundum canones ordinavit, ulla ex nomine Acacii portio lationis attingat, quo forsitan per iniquum tradita sacramenti gratia minus firma videatur. Nam et baptisma, quod procul sit ab Ecclesia, sive ab adultero, sive a fure fuerit datum, ad percipiendum minus pervenit illibatum, quia vox illa, quæ sonuit per columbam, omnem maculam humanæ pollutionis excludit; » quod declaratur cum dicitur: « Hic est, qui baptizatus in Spiritu sancto et igne (*Math. xxiii*). » Nam si visibilis solis istius radii cum per loca fetidissima transeunt, nulla contactus maculatione inquinantur: multo magis illius, qui istum visibilem fecit, virtus nulla ministerii indignitate contingitur. Nam et Judas, cum fuerit sacrilegus atque fur (*Joan. xxi*), quidquid egit inter apostolos pro dignitate commissum, non est reprobatum: et beneficia, per indignum data, nulla ex hoc

A detrimta senserunt, declarante hoc ipsum Domino manifestissima voce: « Sederunt, inquit, Scribæ et Pharisei super cathedram Moysi; quæ dicant vobis, facite; quæ autem faciunt, nolite facere: dicunt enim, et non faciunt (*Math. xxiii*). »

Quidquid ergo ad hominum proventum quilibet in Ecclesia minister pro officio suo videtur operari, hoc totum contineri implendo divinitatis effectum, ita ille, per quem Christus loquitur, Paulus affirmat: « Ego plantavi: Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit (*I Cor. iii*). » et paulo post idem Anastasius: « Ideo ergo et hic, cujus nomen dicitur esse retinendum: male bona ministrando, sibi tantum nocuit. Nam inviolabile sacramentum, quod per illum datum est, in aliis perfectionem suæ virtutis obtinuit. »

B Ecce vir apostolicus tanquam pro nobis staret, nostram in se causam suscepisse penditur, ita ut pene nihil nobis dicendum super hujus questionis materia videatur reliquisse. Eatur ergo et tantæ auctoritati improbe resistatur, nec sufficere censoribus novis, quod principibus **124** videbatur antiquis; ut dum discretio non tenetur, etiam pietas amittatur. Quidam namque dum sancti, plusquam sunt, videri appetunt, sic corrupta conantur abscondere, ut aggrediantur etiam, quæ sincera sunt lacere: utque ad plausus hominum videantur in censura justitiæ districtæ persistere, non venient a pietatis tramite crudeliter aberrare.

CAPUT XXVI.

C Quod et etiam, quos post damnationem suam ordinavit Acacius, honoribus non priventur.

Quid isti dicturi sunt, audiant de his quoque, quos post damnationem Acacius ordinavit, quid idem papa decreverit: non enim eos arbitrator ista legisse, quod constat ab iis temerario dissonare iudicio. Audiant igitur pietatem apostolicæ selis, et a duritia proprii emolliantur examinis. Post illa siquidem, quæ præmisimus et ista subjungit: Quod si aliquorum, inquit, in tantum se extendit curiosa suspectio, ut imaginenter prolato a papa Felice iudicio, postea inefficaciter in sacramentis, quæ Acacius usurpavit, egisse: ac proinde oportet eos metuere, qui vel in consecrationibus, vel in baptisate mysteria tradita susceperunt, ne irrita beneficia divina videantur: D meminerint in hanc quoque partem similiter tractatum prævalere superiorem, quia non sine usurpatione sacerdotii adjudicati hoc egit, in quo virtutem suam obtinentibus mysteriis in hoc quoque aliis rebus sibi persona non nocuit. Nam ad illum pertinuit, quod tuba Davidica ita canitur: « Verumtamen Deus conquassabit capita inimicorum suorum, verticem capilli perambulantium in delictis suis (*Psal. lxi*). » Nam superbia semper sibi, non aliis facit ruinam. Quod universa Scripturarum sententiæ cælestium testatur auctoritas, sicut etiam per Spiritum sanctum dicitur in Propheta: « Non habitabit in medio domus mex, qui facit superbiam (*Psal. c*). » Unde cum sibi sacerdotis nomen vindicaverit, condemnatus in ipsis verticem superbiæ tumor indictus est;

quia non populus, qui in ministeriis domum ipsius A
sistebat, exclusus est; sed anima illa, quæ peccaverat, justo iudicio proprie erat obnoxia, quod ubique numerosa Scripturarum testatur instructio.

Quid iam dicitur ad ista? Quæ adversus hæc poterit callere versutia, quæ veritati repugnantibus suppetere poterunt argumenta? Ecce de una hic persona specialiter agitur, sed universalis est causa quæ generaliter definitur: non tamen nos tanquam pro hæreticis stantes, ad hoc ipsa præscribimus, ut reliquas sanctorum Patrum sententias, quæ in eos, eorumque ministerium severius vindicant, destruiamus; sed ideo plane, ut dum, quæ in prioribus sanctis fuerit, moderatio discretionis attenditur, ab his quoque, qui nunc sunt, nequaquam per immoderatam iustitiam limes recti examinis excedatur: ne iis etiam illud congruere videatur, quod de quibusdam eorum similibus per Apostolum dicitur: « Quia zelum Dei habent, sed non secundum scientiam (Rom. x). » Qui igitur ab hæretico, 125 eodemque sedis apostolicæ auctoritate damnato, promoti sunt, a sui gradus administratione non corrumpunt: et qui a Simoniaci non Simoniaci consecrati sunt, honoris accepti periculum sustinent? Dura certe sententia, et indiscreti examinis prorsus inhumana censura: ut quos conscientia reddidit innocuos illata redarguat poena plectendos, et in eos severitas iudicialis extendatur, quos præsumpti piaculi temeritas non accusat. Uli enim non est admissum crimen, cur inferatur poenale supplicium? Ubi non est reatus, cur innocens exhibeatur ut reus? C
Quod præjudiciale censeretur etiam in tribunalibus iudicium, cur rectum videatur in sanctorum concilio sacerdotum? Solent certe pii pontifices ad depositionem unius cuiuslibet sacerdotis ex intimis visceribus suspirium reddere, uberibus lacrymarum rivis tristitia ora perfundere, cunctique astantes piæ compassionis coguntur studio condolare.

Ecce nunc tota pene Christi Ecclesia ad minus sententiæ calculum sacerdotibus destituitur, et ut tolerabile videatur, sacerdotum populus in commune deponitur, et risus habetur. Cur non illud saltem reducit ad memoriam, quod per Ezechielem divina vox clamat, dicens: « Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur: pater non portabit iniquitatem filii, filius non portabit iniquitatem patris: iustitia iusti super eum erit, et impietas impii erit super eum? » (Ezech. xviii.) Isti autem fratrum calamitatis avari hoc satagunt, ad hoc enitentur, ut anima, quæ non peccaverit, intereat: et alieni facinoris innocens, poenas exsolvat. Anhelant enim, ut filii addicantur iniquitatibus patrum, et iusti proscribantur criminibus impiorum, atque ut manifestius eloquar, eos, qui Simoniaci non sunt, Simoniacorum poenis adjudicant, et pro illorum negotiatione condemnant qui execrabilis negotii crimen prorsus ignorant.

CAPUT XXVII.

Quod usque ad hoc tempus Simoniaca hæresis vixit.

Quis enim nesciat usque ad huius Henrici clemen-

tissimi regis imperium, præsultatumque reverendæ memoriae Clementis papæ, istiusque beatissimi Leonis apostolici, quo nunc videlicet præsule, sancta se gubernari gratulatur Ecclesia, per occidentalia reg: a virus Simoniacæ hæreses lethaliter ebullisse, ita ut quod passim fiebat licenter admissum, ultioris animadversioni nequaquam duceretur obnoxium, et quod erat fere omnibus consentaneum, pro regula tenebatur, tanquam legali sanctione decretum? Quid ergo commovuit, quid peccavit, qui matrem suam Ecclesiam, in qua unumquod ex aqua et Spiritu sancto renatus est, simpliciter adiit, atque ubi baptismum, illic etiam gratiam consecrationis accepit? Sum quippe non erat, ut de consecraturus se persona disputare deberet, propterea quem apud Ecclesiam suam præsidere in episcopali cathedra reperit, ab eo ad ordinem promoveri integrum duxit. Quid enim faceret, cui et nomen dare in professione sacre militiæ 126 necessitas imminerebat, et migrare tamen ad alienæ diocesis episcopium non licebat? Cur non antiqua sanctorum Patrum gesta, sive præcepta subtilius pertractantur: ut dum iudicii censura deprimitur, eadem semper discreti moderaminis linea teneatur? Nam et is qui supra, magnificus Leo, omnes clericos ab hæreticis venientes, in iis quidem, quos iam adepti sunt, præcepit ordinibus recipi, ad aliorum autem gradus prohibet promoveri. Cujus decreti nos titulum contenti sumus hic breviter adhibere, ad texturam autem mittimus, quibus vacat diffusius illic exarata perlegere: « Quod omnis, inquit (1, q. 1, c. *Si quis hæreticæ*), cuiuslibet ordinis clericus, qui catholicam deserens, hæreticæ communioni miscuerit se, si ad Ecclesiam reversus fuerit, in eo gradu, quo erat, sine promotione permaneat. » Ponamus itaque, ut Simoniaci in nullo a cæteris hæreticis differant, atque per schismaticam sectam similiter, cum eis ab ecclesiastica communione procul recedant; in sacerdotio tamen, vel cæteris gradibus quorumque iam ab eis promoti sunt, Leoniano decernuntur permanere iudicio.

CAPUT XXVIII.

Illic manifeste probatur, quia per simoniacos Spiritus sanctus acci, itur.

Sed dicitur e diverso, ecce B. papa Gregorius clamat: « Si quis, inquit (1, quaest. 1, *Quisquis*), ad Simoniacæ hæreses, vel neophytorum facinus emendandum officii sui consideratione vehementer non exarserit, cum illo se non dubitet habere portionem, a quo hoc piaculare flagitium sumpsit exordium. » Concedimus, inquam, et a sancto viro, quod absit, non diversa sentimus, nimirum, ut unusquisque fidelium ad emendandum pestis utriusque flagitium pro viribus satagat, atque ut Simoniaci cum neophytis pariter deponantur, recti examinis zelo inardescat. Nos itaque non pro Simoniacis stamus, quos nimirum damnandos esse omnis sacri eloqui testatur auctoritas: sed sicut ex sanctorum Patrum multimoda sanctione colligimus, gratis a Simoniacis ordinatos, jure in suis ordinibus retinendos esse li-

here profitemur. Itaque qui Gregorium ad suæ probationis iudicium devocat (GREG. HOM. in *Evang.*), Gregorianum quoque testimonium admittere reciproca vicissitudine non contemnat, et non qualecunque, sed pro ipsa re, ut dicitur, ad virtum tangat, ac litigandi terminum de cætero verbosus imponat. Denique dum in honilia quadam de Simoniacis loqueretur, adjecit: « Qui namque sunt in templo Dei hodie, qui columbas vendunt, nisi qui in Ecclesia pretium de impositione manus accipiunt, per quam videlicet impositionem Spiritus sanctus cælitus datur? » Ecce si sancti hujus viri auctoritati fides adhibenda decernatur, non est cur disceptationis controversia ulterius protrahatur. Quid enim liquidius, quid apertius, quam quod dicitur, quia videlicet manus impositione, qui venditur Spiritus sanctus, cælitus datur?

Atque, ut id ipsum adhuc arctius inculearet, tardioremq; sensum plenius eo, quod dicebatur, instrueret, quod manifeste præmiserat, replicare **127** non piguit, dicens: « Columba igitur venditur, quia manus impositio per quam Spiritus sanctus accipitur, ad pretium præbetur. » Si ergo per illam manus impositionem, quæ ad pretium præbetur, Spiritus sanctus accipitur; quid minus sacramenti in Simoniacis, quam in gratuito promotis sacerdotibus invenitur, nisi quia fonte, quem aliis salubriter influunt, ipsi damnabiliter irrigantur: et desperant more, dum filius paritum, ipsi moriuntur? Quid enim mirum, si in ministeriis spiritualibus ex malis ordinatoribus boni ministri fiant, cum et in generatione carnali non dissimile quid sæpe contingat? Certum namque est, quod videntes filii ex exercis generatoribus prodeant, et gibberosis atque debilibus integra membris soboles et proceræ succedat. Plane nec virtus ordinantium eis augmento est, qui per sinistra gradi non metunt: nec rursus eorum pravitas illis officit, qui per lineam rectæ conversationis incedunt. Quid enim Samueli præjudicasse cognoscitur, quia Ileri discipulus fuit? (*I Reg. 11, 3.*) Aut quid profuit Nicolao, quia apostolica cum electio in gradum leviticæ administrationis assumpsit? Ille siquidem cum Stephano simul impositionem apostolicæ manus accepit et perit (*Act. vi*); iste in Ophni et Phinees pravitate convixit: et quia propheta Deo fidelis esset, cunctis innotuit. Unde par fuerat, ut ii, qui omnes æstant in commune deponere, illud saltem Innocentii superius memorati, prælata moderamina dispensatione servarent. Nam cum de his, qui ab hereticis ordinati sunt, disputaret, post multa subjunxit, dicens: « Quoties, inquit, a populis, aut a turba peccatur, quia in omnes propter multitudinem non potest vindicari, inultum solet transiri. »

CAPUT XXIX.

Quod qui promoti fuerant a Simoniacis, miraculis cognoscant.

Illud quoque, quod crebrius iterari multis referentibus audio, tacite prætereundum non duco. Quid enim quod nonnullos venerabiles viros, quos constat proculdubio a Simoniacis ad sacerdotium pro-

A vectos, et usque ad obitum novimus offerendis inde sinenter sacrificiis instituisse; et nunc perspicue videntur insignibus miraculorum virtutibus coruscare? Nostra quippe ætate beati viri, videlicet, Rondaldus Camarinensis, Amicus Ramibonensis, Guido Pomposianus, Firmanus Firmensis, et quamplures alii sanctæ conversationis studio floruerunt. Super quorum videlicet veneranda cadavera ex sacerdotalis auctoritate concilii sacra altaria sunt erecta, ubi nimirum divina mysteria miraculis exigentibus offeruntur. Evidens ergo clarescit iudicium ex eorum manibus sacrificium divino conspectui quam suaviter sit, et acceptum, atque per eos divina dispensatio luce clarius innotescit; quia neminem caligine alienæ perversitatis obumbrat, quem fulgor propriæ religionis et honestatis illustrat: nec rursus obruit promovendum ubi stat puritas et innocentia promotorum.

Sed dum hæc aliquando cum religiosis quibusdam **128** episcopis agerem, ecce nunc in memoriam redit quod Ubertus Ariminensis, reverendissimus videlicet et honestissimus præsul, attulit: « Equivocus, inquit, prædecessor meus Ubertus episcopus in sacræ sedis acquirendæ commercio, teste provincia, norgetas Papiensis monete libras appendit, qui tamen postmodum B. Arduinum, per quem omnipotens tot Deus exhibet stupenda miracula, in presbyterum consecravit, quem cum perquisissem e vestigio, utrum beatæ memoriæ vir ab offerendo in sua incoluntate persisteret, usque ad ultimæ decubationis articulum offerendo salutaribus hostiis sedulum iusudasse respondit. » Cum igitur omnes isti quorum supra meminimus, et consecrati a Simoniacis asserantur, et tamen acceptis usque ad finem vitæ officiis permanentes, ita divino examini placuerint ut admirandis eorum meritis miranda testimonia signum perhibeant: constat procul dubio, quia promovendis coemptio non præjudicat, ubi promotus contractus venalitate ignorat: nec distractoris in eum culpa transfunditur, qui distractionis crimine non tenetur.

Et quidem tolerabile fortassis utque videretur, si falsitatis assertio ordinem tantummodo præsentis vitæ confunderet, nisi et præterito sæculo omnem funditus spem atque materiam Christianæ pietatis auferret. Dicunt enim, quod, quæ tunc videbatur Ecclesia, domus erat simplex; quod credebatur altare, purus lapis erat; sacerdotes, et qui reliquis cernebantur ordinibus constituti, prorsus laici erant, cunctisque spiritualis sacramenti viribus alieni; quod corpus et sanguis Domini credebatur, simpliciter panis erat et vinum; terrena substantia nulli sancti Spiritus virtute suffusa. Cuncta ergo falsa ferebantur, et frivola, et a Christianæ redemptionis veritate penitus remota. Unde consequitur, ut patres nostri, sive hæc falsa fuisse cognoverunt, sive veritatem fuisse, mendacium æstinaverunt, indifferenter omnes inevitabili necessitate perierint. Quid enim prodest periculum nosse quod non datur evadere? Aut quomodo valeat quis ad fontem veritatis attingere, si per devios anfractus gestiat, licet nescius,

oberrare? Solus ergo Simon potuit fluentia restinguere, tanquam obex melius inter Deum, et homines, humanum genus a Creatoris sui consortio separare? Absit, absit, nisi falsus homo rescindat quod verus Deus et homo confecerat. Absit, ut omnes homines obruere, et divina beneficia valeat pervertitas humana delere.

Sed quid, quaeso, dicemus de his, quos post negotiationis nefandae commercium, per quadragenos, vel quinquagenos annos usque hodie aspiciunt pontificales infulas obsidere? Nam, ut de cornu praedecessoribus taceamus sive proximis, sive longinquis, quos idem aliunde fures exhibuit, omnes qui istis obrepentibus tunc fuerunt ordinati, vel jam sunt ex hac luce subtracti, vel caliginis aeternitatis obstaculo ab exercendis officiis sunt remoti; unde necesse est, ut in eorum diocesibus ab his tamen clericis sacra mysteria peragantur, qui ab iis, qui adhuc vivunt, Simoniacis ordinem susceperunt. Quid ergo de iis sententium est? Quid fatendum? **129** Nunquidnam sub eis tot millia hominum perire credenda sunt, qui ab eisdem sacramenti gratiam non habentibus, vana sacramenti specie deluduntur? Dicendumne est populo, ut vel aliarum diocesium sacerdotes acquirant, vel ipsi transmigrentes ab iis, qui non a Simoniacis ordinati sunt, sacramenta percipiant? Sed ecce sacri canones vehementer obsistunt, et sine forma pontificii parabiarum limitem transcendentem, a communione repellunt. His igitur quandoque consulti, quod consiliorum avertimus? Quibus nimirum juxta dispensationis assertiois inertiam nec indigenae possint mysteria sacra tradere, nec ad extraneos canonica permittatur auctoritate transire. Ad largissimae ergo divinae pietatis injuriam inevitabilis pereundi necessitas illis imponitur, quibus videlicet undique circumclusis nullo salutaris confugii remedio subveniatur. Verum nos diutius persequi ista postponimus, ut quae auditum saltem pavenda sunt, intelligenda potius, quam legenda sanae mentis iudicio relinquimus; ut paucis sobrius lector agnoscat, dogmatis huius auctores quante impossibilitatis error involvat.

CAPUT XXX.

Quod rebaptizatio, et reconsecratio per crimen est.

Quia igitur, ut de reconsecrationibus loqueremur, congruenter occurrat, atque id solum huic nostrae lucubratiunculae denum restat, super hoc etiam themate, vel succincte nos tractare non pigeat. Plane qui sacri eloquii lumen consuevit atterere, rebaptizationem et reconsecrationem sub ejusdem examinis didicit lance pensare. Sicut enim rebaptizatus Christum, quem induerat, exuisse convincitur; ita nimirum, et reconsecratus Spiritum sanctum, quem acceperat, evidenter probatur amisisse: et cum summi Verbi atque Paraclети una divinitas, eadem proculdubio credatur essentia, qui unum perdit alterum non habebit; atque ideo sicut nefarium est, si quis per iterationem baptismi Christum a se presumat expellere: ita nihilominus execrandum,

si per reconsecrationem Spiritum sanctum non tuncat abnegare.

Sed si ex decreto Felicis papae, ubi nimirum de rebaptizatis loquitur, breve quid apponere non graveatur, illic manifeste possimus colligere quid debeamus etiam de reconsecratione sentire. Inter alia siquidem ita prosequitur (*De consecr. dist. 4, cap. Eos quos*): « Eos, inquit, quos episcopos, presbyteros, vel diaconos fuisse constituit, et seu optantes forsitan seu coactos lavacri illius unice claruerit fecisse jacturam, et Christum, quem non solum dono regenerationis, verum etiam gratia percipit honoris induerat, exuisse, cum constet neminem ad secundam unctionem venire potuisse, nisi se palam Christianum negaverit, et professus fuerit esse paganism, quod cum generaliter sit in omnibus execrandum, multo magis in episcopis, presbyteris et diaconibus auditu saltem diuque probatur horrendum. Sed quia idem Dominus atque Salvator clementissimus, et neminem vult perire, usque ad exitum **130** sui diem, in poenitentia, si respiscunt, jacere conveniat. Nec orationi non modo fidelium, sed nec catechumenorum quidem omnimodis interesse, quibus communio laica in morte redhibenda est. » In quibus profecto verbis illud est solertius intueendum, quia si rebaptizatus idcirco Christum negasse dicitur est, quia post acceptum baptismum se negaverit Christianum; is etiam, qui reconsecrandus accedit, ideo Spiritum sanctum negasse convincitur, quia cum post consecrationem Spiritum sanctum se non accepisse testatur.

Reconsecratus ergo a rebaptizato nequaquam diversa damnatione dividitur, cum nimirum pari impietatis piaculo sociatur, nisi fortassis et hunc secleratus peccare qui asserat propter hoc, quod Veritas dicit: « Quia qui peccat in Patrem, et Filium, remittitur ei; qui autem peccat in Spiritum sanctum, neque hic remittitur, neque in futuro (*Matth. xii; Luc. xii*). » Et revera si catholicorum edicta pontificum propensiori subtilitate discutimus, invenimus aliquam licentiam in rebaptizatione permissam, quam certe videmus reconsecrationi funditus negatam (i, quaest. 1, *Quod quidam*; i, q. 1, *Si qui*). Nam si quae superius dicta sunt memoria non patiamur exidere, animalvertimus a Paulianistis, aliisque haereticis Spiritum sanctum non habentibus, baptizatos rebaptizari regulariter oportere. Ubi tamen baptismus iterari non dicitur, quia baptismus fuisse immunda prior ablutio non videtur. Reconsecrari autem a quocunque haereticorum genere veniant, prorsus nequeunt; quia hoc sacri canones omnino refugunt. Quapropter satis miramur, cur tam prodigiosa quidam caecitate vesantur, ut a Simoniacis ordinatos, demum consecrandos esse decernent. Illud siquidem promulgant super Simoniacorum ordinatione decretum, quod illis etiam absonum probatur haereticis, qui orthodoxae fidei ne perexiguam quidem videntur habere vestigium. Haereticorum nempe alii recte fidei sunt, et in suis gradibus recipiendi, alii

recta fide carent, et in suo persistere honore non debent.

Et quoniam a Simoniacis hæreseos notam propulsare non possumus, jure quibus assignari videantur hæreticis perspicue discernamus. Aut enim rectam fidem habere dicendi sunt, sicut Novatiani; aut perfidiae erroribus detinentur, sicut Paulianistæ, vel Ariani. Sed si rectæ fidei cum Novatiani sunt, sicut a Novatiani venientes in suis præcipiuntur honoribus recipi, ita etiam ab his ordinari non debent ab injuncti gradus officio removeri. Quod si cum Ariani, sive Paulianistis perfidiae involuntur erroribus sicut ab illis egressi reconsecrari nullatenus permittuntur, quod nimirum Innocentio papa omnimodis prohibente, paulo ante didicimus; sic etiam isti, qui a Simoniacis sunt promoti, nulla possunt ratione denuo consecrari. Restat igitur, ut sive recte credant, sive recte non credant, denuo consecrari non debeant. Necesse est itaque secundum ea quæ dicta sunt, ut a Simoniacis ordinati, aut catholice dicantur credere, et in suis debeant officii permanere; aut perfidiae convincantur obnoxii, et sic quod acceptum est perdant. Verum quis nesciat, eos non solum in orthodoxæ fidei soliditate persistere, sed plerisque eorum insuper, **131** ut revera catholicos per omnia viros sanctæ conversationis studio, cunctarumque virtutum honestate florere? Consequitur igitur, ut in acceptis honoribus jure permaneant, in quibus nimirum cum integritate fidei et conversatio sancta concordat. Abjiciatur ergo blasphemæ temeritas, ausus illicitus reprimatur, et qui arguunt Christum rebaptizatos exuere, execerentur etiam reconsecratos pari Spiritum sanctum impietate negare.

CAPUT XXXI.

Quod sicut rebaptizari, ita et denuo consecrari quisque non potest.

Age igitur, qui astruunt quomodolibet consecratos secundam manus impositionem posse suscipere, non sua contenti, canonicæ auctoritatis id studeant testimoniis approbare. Dicant itaque qui sanctorum Patrum ista præsumperint, qui saltem præsentia dictaverint? Et cum ad probationis indicium authenticæ veterum defecerint apices, necessarios semetipsos novi dogmatis fateantur auctores. Quod nimirum cum sanctione doctorum nusquam reperitur esse præceptum, invenitur etiam ultro prohibitum. Nam beatissimus papa Gregorius Joanni episcopo Ravenatis Ecclesiæ, sicut neminem rebaptizari, ita etiam nec ipsum denuo consecrari posse, his asseruit verbis (*Regist. lib. II epist. cap. 32*): « Illud autem, inquit, quod dicitis, ut is qui ordinatus est iterum ordinetur, valde ridiculum est, et ab ingenii vestri consideratione videtur extraneum, nisi forte quod illud exemplum ad medium deducitur, de quo et ille justificatus est, qui tale aliquid fecisse perhibetur. Absit autem a fraternitate vestra sic sapere. Sicut autem baptizatus semel, iterum baptizari non debet, ita consecratus semel in eodem ordine non valet iterum consecrari. »

A His itaque verbis evidenter ostenditur, quia sicut in rebaptizatione Christus exiit, ita et in reconsecratione Spiritus sancti gratia qui male proventus est, evacuatur. Quid enim sacrilega illa consecratio nisi duplex est depositio? Qua nimirum, dum unus execrabiliter consecratur, uterque jure deponitur. Unde non immerito in canonibus apostolorum legitur (*Distin. 68, cap. Sicut semel*): « Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus secundam manus impositionem acceperit ab aliquo, deponatur et ipse, et qui eum ordinare tentaverit. Nam eos, qui ab hujusmodi baptizati fuerint, vel ordinati, neque fideles, neque clericos esse possibile est. » Quod si quisquam objecerit, post depositionem reconciliatum fuisse Formosum, Romanæ videlicet sedis episcopum, nove-
B R it plurimos sacerdotum reconciliatos quidem fuisse, qui tamen nusquam leguntur in idipsum demum consecrati. Aliud est enim quemlibet per synodalem sententiam in amissi ordinis jura restitui; aliud per consecrationis mysterium, quod iterari non potest, Spiritus sancti gratiam promereri: præsertim cum in eo, qui deponitur, quamquam dignitatis mensura perdat extrinsecus privilegium, manet tamen nihilominus semel adepti ordinis sacramentum; sicut etiam manente in se sacramento **132** regenerationis, excommunicatur reus cujuslibet criminis, nec caret eodem sacramento, etiam si nunquam reconcilietur Deo.

CAPUT XXXII.

Quod falsum sit, ut quilibet a Simoniacis consecratus, a laico nihil differat.

C Sed de reconsecrationis impietate, licet nos plura dixerimus, non tamen res in dubium pendeat, si et gestorum quoque auctoritas non accedat, de ecclesiastica historia (*Eusæb. lib. X, c. 15*) præbeamus exemplum, ut nonnihil videatur, ut dicitur, quorumlibet consecratio sacerdotum. Nam ut eadem hæc verba ponatur: Tempore quo apud Alexandriam Petri martyris diem Alexander episcopus agebat, cum post expleta solemnia conventuros ad convivium suum clericos expectaret, in loco mari vicino videt eminens puerorum cætum super oram maris ludum imitantium, ut fieri solet, episcopum atque ea quæ in Ecclesiis geri mos est. Sed cum intento duntaxat pueros inspiceret, videt ab his geri quædam etiam secretoria et mystica. Perturbatus illico vocari ad se clericos jubet, atque eis quid eminens ipse videret ostendit. Tum abire eos, et comprehensos ad se perducere omnes pueros imperat. Cumque adessent, quis eis ludus, et quid egerent, vel quomodo percunctatur. Illi, ut tales habet ætas, pavidi negare primo, dein rem gestam per ordinem pandunt, et baptizatos a se esse quosdam catechumenos confitentur per Athanasium, qui Iudi illius puerulus episcopus fuerat simulatus. Tum ille diligenter inquirens ab his qui baptizati dicebantur, quid interrogati fuerint, quidve responderint, simul et ab eo, qui interrogaverat; ubi videt secundum religionis nostræ ritum cuncta constare, collocutus cum concilio clericorum, statuisse traditur illis, quibus, la-

tęgris interrogationibus, et responſionibus, aqua A fuerat infuſa, iterari baptiſmum non debere, ſed adimpleri ea quę a ſacerdotibus mos eſt: Athanaſium vero atque eos, quos hucus ille vel prebýteros habere viſus fuerat, vel miniſtros, convocatis parentibus, ſub Dei obſtatione tradidit Eccleſię nutriendos, et reliqua, quibus videlicet narratur Athanaſius revera episcopos factus, ſicut a puero fuerat ſimulatus. Quod niſi antiquitatis exemplum adverſus eos adhibere curavimus, qui conſecrationem a Simoniaciſ factam nihil eſſe penitus aſſerunt, atque ab illis ordinatos, nihil a laicis diſtare contendunt. Si enim proſodium illud, quo videlicet pueri prebýteros ſe ſimulaverant, vel miniſtros, tanti eſt habitum, ut eos episcopos ſub Dei obſtatione parentibus ſuis traderet Eccleſię nutriendos, nec integrum arbitratuſ ſit eos etiam in ſeculari ordine permanere, qui ſe per adumbratę ſimulationis ſpeciem conſecrati clericos exiſtiſſe; ut illi perhibentur a laicis non diſtare, quos conſtat a quibuſcunque conſecrationis myſterium juſta morem eccleſiaſticum percepiſſe? Sed illos a laicis ſola ſimulatio ſegregat, quo pactos iſtis, qui revera omnia regulariter acceperunt, ab eis nihil diſſerre, falſa hominum **133** vanitas jactat? Quęcunque enim, ut ait Apoſtoluſ, ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt (*Rom. xv.*). Nam et in Moralibus ſuis, ſi recte teneo, beatus reperitur dixiſſe Gregoriuſ, inter duo pericula Simoniaciſ conſtitutum, ut videlicet, ſive gregem commiſſum deſerat, ſive in male accepto honore permaneat, peccati laqueos evadat: nec utramlibet rem expreſſe definiens, tantummodo ubi videtur facilior caſuſ, aſſerit quantumvis enarrandum.

Si itaque Simoniaciſ, ut dicitur, laicuſ eſt, in quo, queſo, inquit, delinquit, ſi ſacerdotaliſ dignitatis officium deſerit? Si ſacerdotii ſacramentum utcuque non habet, ut quid a paſtorali miniſterio cum culpa dividitur, cui debitor per ſacramenti vinculuſ non tenetur? Sed dicite mihi, fratres, cum pace veſtra loquar: ſi Simoniaci, vel ab eis ordinati, a laicis, ut aſſeritis, nihil diſſerunt, quid eſt, quod ſacri canoneſ Simoniacoſ in ſynodali concilio deponendos eſſe decernunt? Nunquid ſi laicuſ ſacerdotalē juſ uſurpate convincitur, ſynodali eget cauſa conventu, ut ille ſolemniter deponatur? Nunquid non ſatiſ erit, ſi privata qualibet diſtinctione corripitur, ut vel ſimplicibus verbiſ a preſumpta temeritate frangatur? Nunquid poſt deſiſtionem Simoniaciſ remediū penitentię per manuſ impoſitionem ſuſcipere, ſecularem militiam bajulare, conjugem ducere, negotiorum commerciis into poterit inſervire? Nam ſi exercitium perdunt, ſacramentum tamen ordinationiſ amittere nequeunt. Itaque cum hæc omnia neceſſario cenſeatiſ Simoniaciſ non poſſe congruere, quę tamen non negatiſ quibuſlibet laicis convenire; fateamini neceſſe eſt, alterutra a ſemetiſiſ variate diſſerre, quibus perſpicue videtiſ diverſa competere.

CAPUT XXXIII.

Quid Innocentiuſ de reconſecratione cenſeat.

Videamus etiam quid jam memoratuſ Innocentiuſ papa, licet in tranſitu, ſentire de reconſecratione ſignaverit. Ait enim in decreto, quod Nahiſitano ſcribit episcopu: Superiori tempore, ſi tamen recte recordor, memini tam ad dilectionem tuam, quam ad fratres et coepiſcopoſ noſtroſ, Rufiuſ et cęteroſ, hujusmodi litteraſ de clericis Nahiſenſibuſ tranſmiſiſſe, hiſ videlicet, qui ſe ante damnationem Bonoiſ, aſſerunt ab eodem tam prebýteroſ, quam diaconoſ ordinatoſ, ut ſi relicto atque damnato ejuſ errore, vellet Eccleſię copulari, libenter reciperent, ne forte qui eſſent digni recuperandę ſalutiſ in eodem errore deperirent. Verum nunc in Ravennatiſ urbe niſi conſtituto, propter Romaniſ populi neceſſitateſ creberrimaſ, Germaniuſ qui ſe eſſe aſſerit prebýterum, atque Lupenſiuſ qui ſe diaconum dicit, multorum talium quaſi legationeſ ſuſceptam preceſe fuſa doloreſ proprioſ expriſſere geſtiverunt, aſſerenteſ ſe quidem Eccleſiaſ in dilectioniſ tuę conſtitutaſ parochiaſ retinere; ſed tuam communionem non potuiſſe mereri, ea videlicet ratione, quia Ruſticuſ quidam nomine, iterata ordinatione **134** prebýterium ſuſcepiſſet, et non levi impedimento ſit, dum aut illi dolent hujusmodi hominē in Eccleſiā retineri, aut ille ſic peccare debere in alioſ arbitratuſ, quemadmodum in ſe agnoſcit eſſe peccatum.

Ecce hic maniſte agnoſcitur, quam habuerit Innocentiuſ de reconſecratione ſententiā, cum illoſ ſatageret in ſui episcopii communionem reſtitui, qui zelo juſtiſtię dolebant reconſecratum hominē in Eccleſiā retineri: illum perhibet arbitrari, quia ſicut episcopuſ peccare deberet in alioſ, quemadmodum et in ſe peccaverat, qui enim denuo conſecraverat, familiariſ quippe reprobatorum ſtudio, ejuſdem damnationiſ laqueo, et alioſ conabatur innectere, quo ſemetipſum primuſ non timuerat irretire. Unde illi non immerito arbitrabantur hujusmodi tanquam damnabilem proſuſ hereticum de Eccleſiā repellendum, qui, et ſibi non parceret, et aliſ periculum provideret.

Ne quiſ autem noſ involutiſ voluſtatiſ arguat, dum admittiſſe hiſ prolixiora canonum fortaiſſis exempla conſequitur, hanc noverit procul dubio cauſam; quia niſi hiſ noſ cum quibuſ agimus, ad inſpicienduoſ ſacroſ canoneſ ſepiſſime ſuadendo, vel exhortando compellere non valeamus; atque illicircuſ hic apponenduoſ ſanctorum Patrum ſententiāſ dignuſ ducimus, ut vel excerptaſ delicatiſ ac teneriſ eorum oculiſ opponamus; quatenus dum, quod ſentimus in hiſ, quę a nobiſ ſunt prolata, conſiderant, auctoritatiſ etiam, cuiſ imitator, cedant. Sed ut omnia illiſ conſtet provenire cuſuſa, hoc etiam adverſuoſ canoneſ agunt, quia cuſctoſ ſimul graduoſ in reconſecratione ſuſcipiunt. Unde cum de quodam mihi noto, qui nuper conſecratuſ fuerat, compeſiſſem, fateor, exhorruſ faciuſ. Quid plura? Tan-

dem conveni hominem. Nunquid, inquam, jam in te erat aliquid ex his gradibus, quos nuper ab episcopo suscepisti? Nihil prorsus, ait; ut quid enim acciperem, si me habere constaret? Et adjecti: Ergo a laico nihil distabas, imo laicus prorsus eras. Etiam, inquit, purus profecto laicus, ut puta, qui de clerico nihil habuerim. Sed si laicus, inquam, ipso die quo laicus est, ad sacerdotii jura proruperit, tuo quoque judicio fit neophytus, ac perinde procul dubio deponendus. Ad hæc ille confusus erubuit, et conclusionis necessitatem, quia labefactare non potuit, tacendo firmavit. Illud quoque non levioris videtur esse vesanie, quia reconsecratos novi præfixa canonibus jejunia curant, non Sabbata conferendis sacris officiis dedicata conservant; sed quocumque mense, vel feria munus inordinate ordinationis indifferenter usurpant, tanquam prima consecratio hanc secundæ consecrationis licentiam præbeat; ut confusis ordiibus, utpote simul datis, etiam temporum statuta confundat; et hoc in reconsecratione fit licitum, quod ipsi etiam in consecratione omnimodis testantur absurdum.

135 CAPUT XXXIV.

Episcopus alloquitur, ut per eos summæ sedis discretio suggeratur.

Unde, quæo vos, o pii pontifices, adversus impium dogma divino sancti zeli fervore concurrite, et emergentium hæc primum novæ hæresis manum obviatæ. Obstruatur os iniqua loquentium, et peccatorum manus apostolicæ fidei non quatit fundamentum. Servetur ecclesiastica in sua puritate doctrina, nec eam vexare permittatur terrena sapientium turbulenta versutia. Surgit inimicus noctu per agrum Christi zanzia conspergere; vos in die, quo ambulatis, sanæ doctrine sarculo male sata radicitus exstirpate (*Matth. xiii*). Noctu Allophyli puteos ruderibus implent; in die Isaac evacuare festinant (*Gen. xxv*). Sacrarum Christi nocturnus far tentat irrumperere; excutitur lingua cannu ejus salutariter oblatrare. Quod si ex vestro fortassis ordine quisquam prodeat, qui dogmatizare tam nefanda præsumat; tanto illum durius debetis arguere, quanto et is, qui Ecclesiæ tutor esse debuerat, eam nititur oppugnare.

Suggestite igitur domini nostri papæ beatissimo, quatenus sic in reos vigorem ecclesiasticæ severitatis extendat, ut juxta indiscretorum hominum vota, innocentes quosque eadem sententia non involvat. Videtur enim luxuriare iudicium; quod in filiorum necem pro paterno fuerit crimine promulgatum, et Simoniacos quidem, ut jam coperat, divinis animatus viribus, destruat; sed non cotenus, ut eorum ordinationem immoderato quorundam iudicio subacere permittat. Imo qui vice Petri claves tenet Ecclesiæ (*Matth. xiii*), ipse potissimum adversus novum dogma consurgat, et introductores pravitatis dignæ sententiæ jaculatio confodiat; et qui clavum sagenæ regit, quæ piscatoribus est commissa, malos pisces a bonis studeat sub hac dispensatione secer-

nerere, ut cum eis simul etiam bonos non adiciat reprobare. Dicat ergo hominibus indiscretis, quod paterfamilias dixisse legitur servis: « Ne forte, inquit, colligentes zanzia, eradicetis simul cum eis et triticum (*Ibid.*). » Nimirum ut sic postmodum zanzia ad comburendum in fasciculum colligantur, quatenus triticum in horreum congregetur. Nunquid enim beatus apostolus cum Ananiam et Sapphiram (*Act. v*) dignæ animadversionis sententia perculit, in filios quoque, vel necessarios ulciscendum esse decrevit? In ipsum quoque Simonem vibrata sententia, non in eos usque pertransiit, qui aliquid veritatis ab eo potuerunt fortassis exsculpere; nam cum dicitur: « Pecunia tua tecum sit in perditionem (*Act. i*). » pecunia cum negotiatore percutitur: at ubi deest pecunia, percussio non timetur. Et vos itaque, venerabiles Patres, cum beatissimo summo pontifice, sic cuncta sub discreti examinis æquitate disponite, ut traditam tanti doctoris regulam in vestra quoque videamini censura servare, quatenus in Ecclesiæ corpore sic ferrum, quæ corrupta sunt, sentiant: ut tamen in proprii vigoris robore sincera quæque perstent; sic plectibiles puniantur excessus, ut dum reatum **136** severitatis legalis persequitur, sua innocentie immunitas reservetur; sic arbor vitiatæ securibus sit obnoxia, ut plantæ ab illa transpositæ, in sui viroris gratia radicitus coalescant.

CAPUT XXXV.

Quid de his, qui gratis a Simoniacis sunt promoti, tandem Leo papa statuerit.

Veritatem et hoc pliosum esse non credimus, si quid super hoc negotio idem venerabilis Leo papa statuerit, exponamus. Nam cum omnes Simoniacorum ordinationes synodalis vigoris auctoritate cassasset, protinus a Romanorum multitudine sacerdotum magnæ seditionis tumultus exortus est, ita ut non solum ab ipsis, sed a plerisque diceretur episcopis, omnes pene basilicas sacerdotalibus officiis destitutas, et præcipue missarum solemniam ad subversionem Christianæ religionis et desperationem omnium circumquaque fidelium funditus omittenda. Quid plura? Post longa sane disceptationum hinc inde volumina, tandem suggestum est, reverendæ memoriæ nuper ejusdem sedis episcopo decrevisse Clementem: Ut quicumque a Simoniacis consecratus esset, in ipso ordinationis sæpe tempore non ignorans Simoniacum cui se oblatularet promovendum, quadraginta nunc dierum penitentiam ageret, et sic in accepti ordinis officio ministraret. Quam nimirum sententiam protinus venerabilis Leo ratam percussit, et sub hujusmodi penitentia omnes in acceptis officiis de cætero perseverare mandavit. Nam et nonnullos hodieque conspicias, qui dum a talibus per diversos gradus fuerant ordinati, ab eodem summo pontifice ad episcopatum apicem sunt promoti. Nec id perperam, quia cum canonica decerneret auctoritas (*i. quæst. I. Si quis episcopus*): « Ut quicumque per pecuniam sacram obtinuerit dignitatem, dejiciatur ipse, et ordinatio ejus; » patet procul dubio, quia

simoniace ordinatum, ordinatoremque condemnans, hic protinus iudicii metam fixit: nec sententiæ calculum in eum quoque, qui ab huiusmodi promoveri potuisset, extendit. Nam si canonicus huius auctor provectum quemlibet a Simoniacæ dejectionum duceret, ipsum ordinatoremque illius notans, consequenter etiam de his, qui ab eo promoveri poterant, non taceret ut nimirum diceret: Deiciatur ipse et ordinator ejus, ac præsto subjungeret: « Et quicumque fuerit ordinatus ab eo; » quod profecto quia non dixit, nec nobis etiam sentiendum esse signavit.

CAPUT XXXVI.

Ubi imperator Henricus gloria dignæ laudis attollitur.

Præterea dum venerabilis papæ gesta recolimus, consequenter ratio suadet ut ad considerandum quomodo magni huius Henrici regis insigne præconium animam transferamus. Post Deum scilicet ipse nos ex insatiabilis ore draconis eripuit, ipse Simoniacæ hæreseos ut **137** revera multiplicis hydræ omnia capita diviniæ virtutis mucrone truncavit. Qui videlicet ad Christi gloriam non immerito potest dicere: Quotquot ante me venerunt, fures fuerunt et latrones. Nam usque ad sui tempus imperii sacerdotum falsitatis inexpleribiles, ut ita fatear, Babylonico Beli præbebat impensus: at postquam hic, auctore Deo, paternum obtinuit principatum, draconteis mox faucibus offam pius iniecit, et sic immanem bestiam, quasi Daniel alter exstinxit. Per picem namque, quæ ardet et stringit, non immerito potest amor pecuniæ designari. Qui videlicet sic in canino avari pectoris aestuat, ut ab impendendæ misericordiæ, piæque compassionis largitate constringat. Quid est igitur offam picis in draconis ora projicere, nisi manifeste cum Petro dicere: « Pecunia tua tecum sit in perditionem? » (Act. viii.) Quod profecto princeps iste tunc veraciter protulit, cum cathedras distrahentium columbas evertit (*Math.* xxi), cum trapezitas expulit, cum in templo Dei fieri venale commercium recusavit. Nec illud etiam ab hac significatione discrepare videtur, quod Daniel cum pice etiam adipem, et pilos admiscuisse, describitur. Quid enim per adipem nisi carnis accipimus voluptatem? Quid per pilos, qui corporibus animalium extra sunt, nisi exterior substantia designatur?

Cum pice ergo rex adipem, pilosque commiscuit, et sic draconem rupit, quia Simoniacum virus omnino detestans, non solum avaritiæ non succubuit, sed ad nullas carnis illecebras, vel exterioris lucri questum in dispensanda prorsus ecclesiastica dignitate quæsit. Ut jam perempto draconi de cælo projecto, et in abisso per angelum catena ligato (qui nimirum ante cum Michaelæ pugnasset, qui tertiam stellarum partem post se traxerat (*Apoec.* xii) cum Isaia plausibiliter insultemus: « O Lucifer, qui mane oricharis, quomodo cecidisti de cælo, corruisti in terram, qui vulnerabas gentes? » (*Isa.* xvi.) Usque ad hujus sane tempus Augusti sancta canonum decreta, quæ super huiusmodi peste

fuerant a Patribus edita, de multorum memoria longa jam videbantur oblivione deleta. Sed hic tanquam olim insignis ille Josias, mox ut librum legis Domini reperit, vestimenta scidit, condoluit; aras subruit, idola abominanda deiecit, omnesque priorum regum sacrilegas superstitiones evellit (*IV Reg.* xxiii). Et quoniam ipse anteriorum tenere regulam noluit, ut æterni Regis præcepta servaret, hoc sibi non ingrata divina dispensatio contulit, quod plerisque decessoribus suis eatenus non concessit; ut videlicet ad ejus nutum sancta Romana Ecclesia nunc ordinetur, ac præter ejus auctoritatem apostolicæ nec nemo prorsus eligat sacerdotem. Plane si David propter Philisthæi Goliath stragem, regis filiam in sponsalitiis sibi fœderare promeruit (*I Reg.* xvii); quid mirum si et imperator iste sanctam Ecclesiam, quæ nimirum suam Regis est filia, Simoni hæresiarchæ, qui veraciter exprobrat aciem Dei viventis, victor accepit?

Atque ut David ex aliqua parte non immerito comparetur, ille aquam de cisterna Bethlehemitica, quæ inter hostiles habebatur cuneos, concupivit; sed cum ab obsequentibus militibus fuisset oblata, habere nolens, effudit. **138** Unde mox scriptum est: « Libavit eam Domino (*II Reg.* xxii). » Si igitur in Dei sacrificium versa est aqua contempta, quarum pretiosius Deo munus fuisse credendum est, pecuniæ recusata. Ille nimirum aquam fundendo libavit; iste nihilominus suave Deo sacrificium obtulit, dum non aquam, sed aurum pro ejus amore contempsit. Et quia non defuerunt, qui regalibus solis præditi, commissum regimen administrare se posse diffiderent, si Ecclesiarum venalitatibus publica æraria non auferent; ecce omnipotens Deus, in cuius manu est victoria triumphantium, sceptræ regnantium, absque hujus acquisitionis inhonestæ stipendiis, fideli famulo suo plerasque nationes exterarum subdidit, tyrannicam adversantium feritatem sub ejus ditione perlonnit, superborumque hostium tumensium sibi colla substravit; barbaras debellare per circuitum gentes, et rebelles infideliter subjectorum dedit calcare cervices. Ut liquido pateat, quia victoria de cælo est, et non probatur ex donativis pendere pecuniæ, sed ex supernæ gratiæ descendere largitate.

Videtur itaque imperator iste Constantino Cæsari adversus catholicæ hostes Ecclesiæ non supparem obtinuisse victoriam. Ille nimirum Arianzæ sectæ dogma orthodoxæ fidei armis attrivit; iste Simoniacæ hæreseos pestes avaritiam calcando delevit. Ille fidei propugnator obstetit ne Arius imitatem scinderet; hic concupiscentiæ triumphator occurrit ne Simon in Ecclesia pestilentiz cathedram possideret. Desudant alii triumphos regum stylo historiæ texere; insignes bellorum titulos, et eorum fortia gesta præconiis exquisitæ laudis efferre; mihi videtur victoria ista, quam supra meminimus, longe nobilior, et incomparabiliter gloriosior: ubi nimirum non humanus sanguis effunditur, non militum

tudo minuit, sed omnis Ecclesia catholica per Romani fines imperii circumquaque diffusa de vinculis antiquæ damnationis velut ex horrendo ac profundissimo carcere liberatur; ut per Augustum divinitus erepta, libera Deo possit voce cantare: «Dirupisti, inquietis, Domine, vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis (Psal. cxxv).»

CAPUT XXXVII.

Invehitur scriptor in Simoniacos.

Queror adversum vos, Simoniaci, qui gravem nobis elucubrationis hujus molestiam intulistis. Et quidem nostra defendimus, sed ita duntaxat, ut vos perpetuo condemnemus; sic ea, quæ per vos aguntur, admittimus, ut vos abominabiles, omniumque perditorum extremis dignos supplicii arbitremur. Nimirum Judas Dominum purum hominem credens, vendidit (Matth. xxvii); sed mox pretium sanguinis, digna luiturus, abiecit. Vos autem nihil de divinitate sancti Spiritus ambigentes, commercium illi venalitatibus ascribitis, et perpetrati sacrilegii commodum possidetis; quique fueratis ultione plectendi, scelera commissa lucrâmini. Quibus ergo vos merito comparaverim, qui divina munera, non vobis, sed aliis habetis; et quæ illis ad salutis proveniunt cumulum, **139** vobis in judicium perditionemque vertentur. Judæis plane vos similes vident, qui medullas divinæ legis ignari, Christi fidelibus per orbem ubique facti sunt sermionarii. Apum quoque formam propemodum tenere videntur, quæ dum obdulcandis faucibus hominum elaborata mella transmittunt, ipse nox perituræ famis inopia contabescunt.

Denique perpendite, infelices et miseri, quam immanissimo perditionis barathro sitis immersi, quorum non solum mala, mala sunt; sed ipsa etiam bona a vobis facta sunt mala: quibus nimirum benedictio in maledictionem, charismata in hæresim, sacramenta in sacrilegium, honor in contumeliam, protectio versa est in ruinam. Hinc accedit, quia et de tot animabus estis reddendæ rationi obnoxii, quod nunc videmini fidelibus esse prælati. Affluite nunc divitiis, conspiciamini videscentes obsequium concis, prope est, ut videatis omnes angelorum exercitus adversum vos vehementer iratos, apostolos, martyres, omniumque sanctorum agmina contra vos terribiliter insurgere, et in damnationis vestræ sententiam concordati simul ac parili judicio convenire. Illum quippe habetis offensum, atque ideo consequenter infestum, cujus offensio neque hic remittitur, neque in futuro. Immanitate porro eruenti, ac sceleratissimi criminis vestri adulteros vicinis, homicidas exceditis, raptiores, sacrilegos, incestos, parricidas atque omnium pene reorum flagitia superatis. Adhuc parum est: nam si res digna, ut est, existimatione perpenditur, ipsa Judaica perfidia, omnisque prorsus hæretica pravitas vestris excessibus non æquatur. Orta est vobis nox in meridie, tempestas in serenitate, fit vobis cælum ferreum, et terra ænea; quia et ad superna mole nequi-

tie non assurgitis, et inter homines, quod conscientia teste commissum est, non celatis.

Sane si nunc etiam, sicut Patrum testatur auctoritas (1, q. 1, *Quicumque*), benedictio vobis in maledictionem vertitur, cum benedici sacerdotis ore viderint; tunc vobis tunc fiet, cum ipsa vox divina vos maledictos appellat, et reprobat; et a conspectu suo vos judicis furor abiecit, et tortoribus tradit? Tunc profecto discetis, quanti constet transacti honoris amara comptio, cum jam necesse erit, ut vos tartarus infinite patens absorbeat, et gehennæ crudelis olla concludat. Tunc ossa vestra medullis pinguis irrigata, crepitans stridensque flamma depascet; tunc edax incendium velut eructans de clibano per ora vobis, per oculos, per aures, et nares vaporibus eructare non desinet. Sic, sic dignum erit jam, ut cum illo duce vestro, hæresiarcha videlicet Simone, participium sortiamini: et quibus non suffecerat paradisi gratis a Christo promissus, satisfaciatur infernus a diabolo peruvia comparatus. Quanquam et ipso vestri erroris auctore, et pestilentis cathedra: præside vos non incongrue damnabiliores intelligam: ut eum videlicet digne præcedatis in pœna, quem nequiter excessistis in culpa. Ille siquidem cæleste munus duntaxat emere voluit, sed voti compos ad effectum fulminandæ concupiscentiæ non pervenit; vos autem et voluistis **140** et confecistis; accessistis, et irrepistis. Structa est fabrica, prodiit et moneta. Ille denique dum se Deum simulat, canis ostenditur; dum elevatur, obruitur; dum scandere cælum videtur, in tartarum labitur. Consequenter et vos dum petitis alta, corruitis; dum æquales videri cæteris hominibus contenti non estis, divino simul et humano despecti judicio, ad immundorum canum similitudinem festinatis. Verum nos nugas terimus, si ossa arida ad vitam reducere corripiendo, quasi vaticinando tentemus; solummodo orandum est, ut honore deposito, carnes nervosque reinduant, et sic per allatum sancti Spiritus denno reviviscant. Sed jam enitens pelagus, clavum stringentes, vela submittimus; quia duce Christo litus aspicientes, portui propinquamus.

CAPUT XXXVIII.

Ubi in Ravenatnem pontificem peracti operis summa concluditur.

Postremo ad te, Heinricæ venerabilis pater, redeo, et a quo cœpi, jam in ipsius opusculi calce recurro: non hic, quæso, elucubrate dictionis phalerata discutatur urbanitas, non accurate dicacitatis acrimonia requiratur, sed rudis simplicitas, et sermo pauperulus, qui vix queat explicare quod sentit. Proposui enim serias quasdam, ac necessarias res fratrum meorum cordibus magis utiliter quam linculerent exponere, nec verborum inanum lenociniis aurium illecebris deservire. Non enim ignoratis quia vivacitatem sententiarum sermo ex industria cultus evacuat, et dictorum vim splendor elaboratus enervat. Illi sane grandiloquis et truti-

natis veris inserviant, qui favorabiles plausus hominum occupari delinquent locutionis amena quadam venustate desulant. Nos autem, qui nudis pedibus ire precipimur, cithurnati scribere non debemus; quibus censura taciturnitatis indicitur, luxuriantis eloquentie lacinosae prolixitas congruere non videtur. Quapropter, charissime, hæc rustica, et rudi stylo composita tuis manibus offero, tanquam videlicet vilia poma; quia tamen rus meliora non attulit, ne despicias, quæso. Plane quia, ut ita loquar, unde genus duxi (6), summum conscendis honorem, te potissimum elegi, cui hoc munusculum traderem, et ut revera proprio pastoris perexilis ovicularum fructum non ventris, sed mentis afferrem.

Novi denique, quia Ecclesia vestra ad histar apostolicæ senatus non tam numeroso, quam venerando ac mystico sanctorum episcoporum pollet ornata collegio; quorum videlicet studio ita rectam apostolicæ traditionis lineam servat, sic in puritate sincerissimæ fidei immobiliter perseverat, ut omni hæretica pravitate remota, novam illam, quæ ab apostolis fuerat, hodieque representet Ecclesiam, sive etiam sedem fidei ipsam videatur germinare Nicæam. Ex his itaque, quos visum fuerit, sanctitas vestra consuecat, et cum eis simul hoc opus utraque catholice fidei sanæque doctrinæ congruat, solertè inlagent, prudenter examinet. Quod si liber hic venialiter reprehensibilis

141 invenitur, vestra eum prudentia corrigat, et sic etiam beatissimo papæ, si per vos transierit, ut fama dispersit, ostendat; ut quod ex opificis inepta compositione despiciatur, tanti laboris obsequio commendetur. At si, quod non credimus, sic lituræ usquequaque videatur obnoxius, ut corrigi nequeat, antequam in publicam notitiam proferatur, edax enim flamma consumat. Ut illud hic non incongrue possit aptari, habetis Aaron, et Ithor volubicum, si quid natum fuerit questionis, referetis ad eos. Non enim mihi pudoris est obliterare quod scribo, dum non erubescam libere conlitteri quod credo; ut qui notat elinguem, possit compensare lidelem.

Si nomen Domini benedictum.

CAPUT XXXIX.

Superiori Opusculo superadditum.

Libellum hunc ego rudis et imperitus sub quadam scrupulose ambiguitatis suspensione descripsi, atque ut in calce conspicitur, auctoritatis apostolicæ. Tempore autem Nicolai (7) venerabilis papæ, rursus hæc quæstio mota est, ac diutius ventilata; verum post plurimos certaminum fluctus, post nutantium denique questionum perplexa ac sinuosa volumina, ad hunc tandem iudicialis sententiæ limitem res expedita pervenit; ut hæcenus a Simoniacis gratuito consecrati, in adeptæ dignitatis honore persisterent; necdum vero promoti, ab illis ad ordinem probehi de cætero licentiam non haberent. Hac scilicet consideratione servata, ut nec pro severitate

A sententiæ totus simul ecclesiasticus ordo corrueret; nec pro remissione clementie Simoniacæ pestis in conferendis honorum gradibus vim roboris obtineret, dispensatorio quodam jure; utque est in præteritis ratum, de futuris sit omnino prohibitum. Nos itaque non proprias allegationes perrucaciter astruentes, sed synodalibus decretis humiliter obtemperantes, apostolicæ sedis edictum, vel quod jam promulgatum est, sequimur; vel si quid adhuc eliminius atque salubrius in posterum statuendum est, obedientiam profitemur. Ut sicut a beatis apostolis Evangelio coruscante, nascentis fidei rudimenta percepimus; ita deinceps ab apostolicis viris traditam omnem vivendi, vel sentiendi regulam teneamus.

B Porro autem Ravennas ille episcopus, cui libellus hic principio missus est, quia nuper promotus, atque ideo mihi erat incognitus, Scripturarum habere scientiam putabatur; sed quoniam ab eo super hac questione ne tenem quidem sententiam solutionis exculpere potui, auctoritate selis apostolicæ me contentum esse decrevi: ut quid ei synodalia fuerit censura præfixum, hoc mihi procul dubio sit authenticum, hoc certe canonice videatur auctoritatis vigore subnixum.

142 SCHOLIA.

C Cæterum et ipse pontifex delinquentes, cum causa dictaverit, forensi lege coerceat; et rex cum suis episcopis super animarum statu prolata sacrorum canonum auctoritate decernat (Ant. Flor. Chron. p. III, tit. 20, cap. 7, paragr. 1.) Hoc in loco in manuscriptis eodemicis librariorum præcul dubio oscitantia mendum irrepsisse omnino credendum est. Quandoquidem cum sancti doctoris sententia esset, cum summi pontificis, tum regis vel imperatoris munus circa populorum regimen ostendere, non est putandum, ea quæ sunt pontificis attribueri regi voluisse; cum ambæ potestates jure divino ab invicem sint distinctæ, ut patet ex c. Duo sunt, et distinct. 93, cap. Si imperator, et cap. Solita, de majoritat. et obediens. Quamobrem ubi in textu Damiani dicitur, et rex cum suis episcopis, etc., necessario legendum est: (et pontifex cum suis episcopis,) ut cuius constare potest antecedentia cum subsequentibus accurate conferenti. Sed et textum modo allatum (ut aliquid amplius hic dicamus) corruptum fuisse ex eo potissimum apparet, quod idem ipse Damianus postquam ea protulisset verba, de Romano pontifice statim subiecit: Ille tanquam parens paterno semper jure præeminat; iste velut unicuique ac singularis filius in amoris illius amplexibus requiescat.

D Nisi enim certa fides haberet, cum baptismo Dominum simul et sacerdotium suscepisse, etc. Quoniam certissimum est sacerdotium Christo, ut homini convenire, et illi omnia dona, et charismata in instanti unionis hypostaticæ collata fuisse, non potest sustineri, quod Damianus hoc loco refert Christum in baptismo sacerdotem factum fuisse, nisi forte intelligere voluerit, Christi sacerdotium non quidem in baptismo collatum, sed aliquo modo manifestari cœpisse; sicut theologi verba illa interpretantur: (Et Jesus proficiebat sapientia, et ætate, et gratia apud Deum, et homines [Luc. II]; non quod

(6) Ravennam natale solum, intelligit S. doctor.

(7) Leonis IX cuius epistolam, manu exaratas secuti codices, in opusculi principio posuimus.

revera ex parte rei sapientia Christi augetur, quam totam simul acceperat; sed quia crescente aetate, multo magis clarescebat. Sanctus quoque Thomas ait (1. p., q. 22, art. 2 ad 5), ipsam Christi humanam naturam, cum in passione Deo offerretur, non modo sanctificatam fuisse, scilicet ut hostiam actualiter tunc exhibitam; acquisivit enim actuali hostie sanctificationem tunc ex antiqua caritate et gratia unionis hostiam absolute eam sanctificantem.

« Licet igitur illi (episcopos intelligi) quibusdam privilegiis pro suo quocumque ministerio specialiter potentiar, quia tamen id, quod omnibus majus est, commune cum reliquis sacerdotibus habent, cum eis etiam et ipsi non immerito sacerdotum nomen tenent. » In hæc verba id animadvertendum censeo, sanctum cardinalem non inficari episcopatum a presbyteratu jure divino differre, tametsi prima fronte videatur dicere, ob aliquas privilegia, episcopos presbyteris majores esse. Tantum enim discrimen ponitur inter hos et illos, quantum inter subditos et principes. Hinc est, 143 quod S. Ignatius in suis omnibus fere epistolis, principis titulo episcopos sæpe condecorat: unde et ad Trallanos scribit: (Quid enim aliud est episcopum, quam is qui omni principatu et potestate superior est, et quoad homini licet, pro viribus imitator Christi Dei factus? Quid vero sacerdotium aliud est, quam sacer cœtus consiliarii et assessoris episcopi: quid vero diaconi, quam imitatores angelicam virtutum, quæ purum et incolumitatem ministerium illis exhibent; ut S. Stephanus B. Jacobo, Timotheus et Linius Paulo, Anacleus et Clemens Petro. Qui igitur his non obediunt, ab eis prorsus et impius est, et Christum contemnit, et constitutiones ejus immitit.) Et ad Philadelphenses: (Principes obediant Cesari, milites principibus, diaconi presbyteris, sacerorum prælecti presbyteri; diaconi et reliquis clerus una cum populo universo, militibus, et Cesare, ipsi episcopo parent; episcopus Christo, ut Christus Patri obediit. Et hac ratione per omnia conservabitur unitas). Hoc ipsum confirmat S. Hieronymus, prout habes dist. 35, c. *Eccliesie principes*. Est ite n expressa sententia Dionysii Areop. De Eccl. hierarch. cap. 5, quibus etiam suffragantur omnes scholastici de 4 sent., dist. 24, et præsertim S. Thom. 2 2, q. 181, art. 6, his adde et canonistas, ut inter alios, cardinalis Turrezemata recenset lib. 1 Summ. eccl., cap. 69. Quare Aetiani heretici habiti sunt apud Epiphanium hæres. 75, et Augustinum hæres. 55, quia negabant episcopos presbyteris esse superiores.

« Nam et ipsi sancti apostoli non reperuntur alibi fuisse a Domino consecrati, nisi in perceptione baptismi; qui tamen non aque baptismatis manifeste leguntur immersi, sed injunctam potius exsecuti sunt obediuntiam baptizandi. » Pro declaratione totius hujus periodi usque ad illius capitis finem, ut confusio evitetur, tria, quæ certissima sunt, de apostolis dicimus: Primum apostolos fuisse baptizatos juxta formam ac modum, quo ipsi postmodum ceteros baptizare jussi sunt, ut S. Aug. (epist. 409) (post Tertullianum lib. de Baptismate) pluribus ostendit. Est autem vetus traditio accepta ex Evodio episcopo An-tocheno, apostolorum successore, apud Nicephorum lib. 11, hist. cap. 3, Christum manibus suis Petrum tantummodo baptizasse: Petrum porro Andream et filios Zebedæi; hos vero reliquos apostolos: Septuaginta autem illos Petrum et Joannem baptizasse (Luc. xxii). Hoc ipsum colligitur ex c. Quando de consecr. d. 4, et ibi Gl. quibus adduntur cardinalis de Turrezemata, et inter alios etiam multos, Augustinus Triumphus de potest. Eccl., quæst. 84, art. 4. Secundo certum est apostolos fuisse consecratos sacerdotes a Christo in ultima cœna, cum instituit sacram Eucharistiam illis præcepit, ut eam offerrent in sacrificio per hæc verba: (Hæc facite in meam commemorati-

tionem), ut expresse docet conc. Trident. sess. 22, cap. 1. Tertio dico, apostolos fuisse post Resurrectionem a Christo creatos episcopos, cum illis in unum congregatis apparuisset, ut Joannes habet verbis 144 istis: Sicut misit me Pater, et ego mitto vos (Joan. xxi). Quæ locum ista explicant; Chrysostomus, Cyrillus Alexandrinus, et Theophylactus atque recentiores multi, tametsi alii opinentur, a Christo solum Petrum episc. ante Ascensionem creatum, post autem sancti Spiritus missionem, Petrum consecrasse episcopum tantummodo Joannem, hosque ambos Jacobum Zebedæi: ac deinceps decretum fuisse, ne indueretur episcopos nisi a tribus similiter episcopis, ut dicitur in cap. Porro, dist. 66, ac fuse demonstrant cardinales a Turrezemata, in c. In novo, dist. 21, art. 3 et summ. Eccl. lib. 11, cap. 54; cardinalis Jacobatus de concil. lib. 1, art. 7, atque alii.

« Liberius perfidia deceptus errore, Arianae hæresi subscripsisse dignoscitur. » Quod ait hic Damianus Liberium papam hereticum fuisse, declaratione indiget, tametsi ille excusari possit, cum alii Patres gravissimè idem censuerint, Athanasius apolog. 2, et epist. ad solitarios, Iulianus contra Constantium, Hieronymus De scriptoribus ecclesiasticis, in Fortuniano, Notkerus antiquus S. Galli commemorata in suo Martyrol. ad xviii Kal. Sept. Et revera ipse Liberius in causa fuit, ut de hæresi diffamaretur; quoniam in subscriptione formulæ fidei, quæ probe intellecta catholica erat, quia tamen retentam vocem consubstantialitatis, quæ utitur conc. Nicænum primum, in Arianam perfidiam incidisse vulgo existimatus est. Quem tamen nulla prorsus Arianismi, nec ullius hæresis nota contaminatum, vel ex his potissimum apparet, quæ pro catholica fide contra Constantium imp. sic invicte disserunt, egitque cum eo tam ante suum exilium, ut habes apud Rufinum hist. Eccl. lib. 1, cap. 21; Socratum lib. 11, c. 29 in fine, et lib. 1v, c. 11; Sozomenum lib. 1v, cap. 10 et 14; Theodoretum lib. 11, c. 15, 16 et 17, quam post exilium, dum scripsit ad episc. Macedonas; apud Socratum lib. 1v, c. 11 et 12. Sed et his in Liberium injurias Aetianorum calumniosè commentas fuisse, discrete scribit Sozomenus lib. 1v, c. 14. Quod autem Damianus etiam, inquit, eundem Liberium excitate persecutione in clero, dextre intelligendum est. Is n. decreto Constantii imp. cum alii exsilio in Urbeni reverteretur, ac clerus illum recipere nollet, eo quod in Oriente moratus damnationi Athanasii subscripsisset, magistratus adversum eundem Romanæ Ecclesie clerum persecutionem excitarent. Qua de re Liberii culpe ascriptum est, quod ejusdem causa factum esse videretur. Cæterum Liberius quantæ laudis ac sanctitatis etiam post obitum æstimatus sit a præstantissimis quibusque viris docet in primis Ambr. l. ut Comment. de Virg.; Basiliius epist. 74; Epiph. hæres. 75; Beda vero in Martyrologio ad viii Kal. Oct., et Wandellbertus ad ix Kal. ejusdem mensis.

« Liberii memortiam cum alii sanctis anniversario die Natali publice recolendam commendant. Alta præter hæc pro Liberio fusa ac discrete conscripta præsertim habes apud illustrissimos cardinales, Baronium in Annalibus, et Bellarminum in Controversiis.

« 145 Enimvero quis Heli sacerdotem nesciat reprobum, et tam pro lenitate sua, quam pro liberorum effrenata licentia divina animadversionis sententia condemnatum. » Hæc de Heli sententiam nostro cardinali plarnissime non mirum est, quanloquidem et illam implexati sunt Tertullianus lib. De pudicit., Hieronym. lib. 1, adversus Jovinian.; Joan. Chrysost., lib. 11, adversus vituperat. vitæ monast.; Isidorus Pelusiota epist. 570 ad Cyrillum; Innocentius III in cap. Licet Heli, de si-monia. Contraria tamen sententia probabilis etiam est. Hanc tenet Alphonsus Abulensis in lib. 1 Re-

gum, c. 4. Et fortasse hoc ipsum Patres sensere, quoniam ex eorum verbis nihil amplius colligitur, quam quod Heli ob non increpata filiorum flagitia, eo mortis genere periit.

Animadvertimus a Paulianistis, aliisque hæreticis Spiritum sanctum non habentibus baptizatos baptizari regulariter. Quod asserit **146** hoc in loco sanctus doctor, baptizatos a Paulianistis et Cataphrygibus (quorum mentio fit in c. Si quis 1, q. 1) si ad Ecclesiam redissent, ex concilii Nicani decreto verum est, quoniam neque Christum credebant esse hominem, neque Spiritum sanctum confitebantur; ac proinde cum eorum baptismus in nomine sanctæ Trinitatis non conferretur, merito

ad Ecclesiam catholicam redeuntes baptizandi erant. Non tamen generaliter censendum est baptizatos ab hæreticis rebaptizandos esse, ut Donatistarum hæresis, contra quam sanctus Augustinus strenue decertavit, impie affirmabat. Porro quam vera doctrina sit ab hæreticis etiam baptizatos in forma Ecclesiæ, non esse rebaptizandos, evidenter demonstrant scholastici in 4 sent. dist. 4, quest. unic., et sanctus Thome part. III, quest. 66, art. 9, atque etiam in cap. de Arianis, cap. *Ab antiqua*, De consecr. dist. 4, quam sententiam cardinales nostrum amplectuntur quoque fuisse, ex ejus verbis certissimum redditur.

Sit nomen Domini benedictum.

147-148 OPUSCULUM SEPTIMUM

LIBER GOMORRHIANUS, AD LEONEM IX ROM. PONT.

ARGUMENTUM. — Nefandum et detestabile crimen, in quod Deo dicati sui temporis prolabebantur, deplorat; eosque utpote indignos a sacris ordinibus removendos esse contendit; Leonemque pontificem Romanum implorat, ut tam fæde peccantes sua auctoritate coerceat.

LEONIS IX EPISTOLA,

Qua hic sancti viri libellus confirmatur.

Leo episcopus, servus servorum Dei, dilecto in Christo filio Petro eremita, æternæ beatitudinis gaudium.

Ad splendulum nitentis pudicitiae torum, fili charissime, pio certamine intentionem tuæ mentis pervenisse, libellus, quem contra quadrinodam carnalis contagionis pollutionem, honesto quidem stylo, sed honestiori ratione edidisti, manifestis documentis commendat. Subegisti siquidem carnis barbariem, qui sic erexisti brachium spiritus adversus libidinis obscenitatem. Exsecrabile quidem vitium, longæque segregans ab auctore virtutum, qui cum sit mundus, nihil admittit immundum; nec de sorte ejus esse poterit, qui sordidus illecebris subjacebit. Clerici vero, de quorum vita spurcissima flebiliter pariterque rationabiliter tua prudentia disputavit, vere, et omnino vere ad funiculum hereditatis ejus non pertinent, de quo ipsi voluptuosis se oblectationibus submovent; qui si pudice conversarentur, non solum templum Dei sanctum, sed ipsum etiam sanctuarium dicerentur: in quo niveo cantore conspicuus ille Dei Agnus immolatur, per quem fæda totius orbis lucis lavatur. Tales nimirum clerici etsi non verborum, tamen operum testimonio profitentur, quia non existunt, quod censentur. Quo enim modo clericus possit esse, vel nominari, qui proprio arbitrio non metuit se inquinare? De quibus, quia sancto furore permotus, quæ tibi videbantur scribere oportet, sicut desideras, apostolicam nostram interponamus auctoritatem, quatenus scrupulosam legentibus auferamus dubietatem; et constet omnibus certum nostro iudicio placuisse quæcunque conticet ipse libellus diabolico igni velut aqua oppositus.

Igitur ne cænoße libidinis impuuta licentia pervagetur, necesse est apostolicæ severitatis congruæ reprehensione refellatur, et tamen aliquid tentamentum in austeritate ponatur.

Ece omnes illi, qui quavis quatuor generum quæ dicta sunt, fæditate polluuntur, prospecta æquitatis censura, ab omnibus immaculatæ Ecclesiæ gradibus, tam sacrorum canonum quam nostro iudicio depelluntur. Sed nos humanius agentes, eos, qui vel propriis manibus, vel invicem inter se egerunt scelus, vel etiam qui inter femora profuderunt, et non longo usu, nec cum pluribus, si voluptatem refræverint, et digna penituntia probrosa commissa fuerint, admitti ad eandem gradus, in quibus in scelere manentes, non permanentes fuerant, divinæ miserationi confisi, volumus, atque etiam jubemus; ablata aliis spe recuperationis sui ordinis, qui vel per longa tempora secum, sive cum aliis vel cum pluribus, brevi licet tempore, quolibet duorum fæditatis genere, quæ descriperas maculati: vel, quod est horrendum dictu et auditu, in terga prolapsi sunt. Contra quod nostrum apostolicæ sanctionis decretum, si quis auferat fuerit vel iudicare vel lairare, ordinis sui se noverit periculo agere. Qui enim non pungit vitium, sed palpat, cum eo qui vitio moritur, ipse quoque mortis reus merito iudicatur. Sed, o fili charissime, inenarrabiliter gaudeo, quia exemplo tuæ conversationis instruis, quidquid oratoria facultate docuisti. Plus est enim opere docere, quam voce. Quapropter auctore Deo palmam obtinebis victoriæ, et cum Deo, et Virgini Filio, letaberis in cælesti mansione tot mercellibus cumulatus, quot ereptis parte a diaboli laqueis fueris constipatus et quodammodo coronatus.

PREFATIO.

149 Beatissimo pape LEONI, PETRUS ultimus monachorum servus, debita venerationis obsequium.

Quoniam apostolica sedes omnium Ecclesiarum mater esse ex ipso Veritatis ore cognoscitur, dignum est, ut si quid usquam dubitationis emergerit, quod ad animarum videatur pertinere negotium, ad ipsam, velut ad magistram, et quodammodo fontem cælestis sapientiæ recurratur, quatenus ex illo uno capite ecclesiasticæ disciplinæ lumen prodeat, quo discussis ambiguitatum tenebris, totum corpus Ecclesiæ perspicuo veritatis nitore clarescat. Quoddam autem nefandum et ignominiosum valde vitium in nostris partibus inolevit, cui nisi districtæ animadversionis manus quantocius obviet, certum est, quod divini furoris gladius in multorum perniciem inhumaniter grassaturus impendet. Heu! pudet dicere, pudet tam turpe flagitium sacris auribus intimare; sed si medicus horret virus plagarum, quis curabit adhibere cauterium? Si is, qui curaturus est, nauseat, quis ad incolumitatis statum pectora ægrota reducat? Vitium igitur contra naturam velut cancer ita serpit, ut sacrorum hominum ordinem attingat; et interdum ut cruenta bestia inter ovile Christi cum tantæ libertatis sævit audacia, ut quampluribus multo salubrius fuerit in mundanæ militiæ jugo deprimi, quam sub religionis obtentu tam libere ferro juri diabolice tyrannidis mancipari, præsertim cum aliorum scandalo; cum Veritas dicat: « Qui scandalizaverit unum ex his pusillis, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, et demergatur in profundum maris (Math. XVIII). » Et nisi quantocius sedis apostolicæ vigor occurrat, non est dubium, quin effrenata nequitia cum restringi voluerit, a cursus sui impetu desistere nequeat.

CAPUT PRIMUM.

De diversitate peccantium contra naturam.

Ut autem res vobis tota per ordinem pateat, ex hujus nequitiae scelere quatuor diversitates fiunt. Alii siquidem secum, alii aliorum manibus, alii inter femora, alii denique consummato actu contra naturam delinquant; et in his ita per gradus ascenditur, ut quæque posteriora præcedentibus graviora judicentur. Major siquidem pœnitentia illis imponitur qui cum aliis cadunt, quam iis qui per semetipsos sordescunt; et districtius judicantur qui actum consummant, quam ii qui inter femora coinquinantur. Hos itaque corruendi gradus artifex diaboli machinatio reperit, ut quo altius per eos ascenditur, eo proclivius infelix anima ad gehennalis barathri profunda mergatur.

150 CAPUT II.

Quod inordinata rectorum pietas lapsos ab ordine non compestat.

Hujus sane perditionis obnoxii sæpe largiente divina clementia respiciunt, atque ad satisfactionem veniunt, et pœnitentiæ quidem pondus quamlibet grave devote suscipiunt, ecclesiasticum verò ordi-

nam perdere vehementer perhorrescunt. Quidam namque rectores Ecclesiarum circa hoc vitium humaniores forsitan quam expellat, absolute decernunt propter tres illos gradus, qui superius enumerati sunt, neminem a suo ordine debere deponi; hos autem omnimodo non abnuunt degradari, quos ultimo actu cecidisse constiterit. Unde fit, ut qui cum octo, vel etiam decem aliis æque sordidis in hanc nequitiam lapsus esse cognoscitur, nihilominus in suo ordine permanere videatur. Quæ procul dubio impia pietas non vulnus amputat, sed ut augeatur, fomitem subministrat; non perpetrati illiciti actus prohibet amaritudinem, sed perpetrandi potius tribuit libertatem. Carnalis quippe cujuslibet ordinis homo magis formidat, et expavescit in conspectu hominum despici, quam in superni Judicis examine condemnari; ac per hoc mavult quamlibet districtæ, quamlibet animosæ pœnitentiæ sustinere laborem, quam sui gradus periculo subjacere; et dum per indiscretam discretionem non timet statum sui honoris amittere, incitatur et inexperta præsumere, et in his quæ invite præsumpsit, diutius permanere; atque, ut ita dixerim, dum illic non feritur, ubi acrius dolet, in eo, in quo semel corruit, cœnosæ obscunitatis volutabro mollior jacet.

CAPUT III.

Quod usibus immunditiæ dediti, nec ad ordinem proveli, nec persistere debeant jam promoti.

Sed, ut nobis videatur, valde præposterum est, ut consuetudinaliter hæc purulenta contagione fœdati, vel ad ordinem proveli, vel in gradu persistere audeant jam promoti. Quia et rationi contrarium, et canonicis Patrum sanctionibus probatur adversum. Hoc autem non ad hoc assero, ut in majestatis vestræ præsentia definitivæ sententiæ calculum proferram, sed ut propriæ opinionis arbitrium pandam. Hoc nempe flagitium inter cœtera crimina non immerito deterrimum creditur; quandoquidem illud omnipotens Deus semper uno modo exosum habuisse legitur, et cum reliquis vitiis necdum per legale præceptum frena posuerat, jam hoc districtæ ultionis animadversione damnabat. Nam, ut tacemus, quod Sodomas et Gomorrhæ (Gen. XIX), duas videlicet egregias civitates, omnesque finitimas regiones, misso cœlitis sulphure et igne subvertit; Onan Judæ filium propter hoc nefarium scelus immatura morte percussit, teste Scriptura, que dicit: « Sciens Onan non sibi nasci filios, introiens ad uxorem fratris sui; semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur: et idcirco percussit eum Dominus, eo quod rem detestabilem faceret (Gen. xxxviii). » In lege quoque dicitur: « Qui dormierit cum masculino coitu femineo, uterque operati sunt nefas, morte moriantur; sanguis eorum sit super eos (Levit. xx). »

Quod autem ad ecclesiasticum ordinem promoveri non debeat, qui in illud crimen lapsus est, quod vetus lex præcipit morte damnari, testatur beatus papa Gregorius (lib. x, epist. 13), qui in suis epistolis

Passivo episcopo scribit, dicens : « Bene novit fraternitas vestra, quam longo tempore Aprutium pastorali sollicitudine sit destitutum : ubi diu quasi-vimus, qui ordinari debuisset, et nequaquam potuimus invenire; sed quia importunus mihi suis in moribus, in psalmodiæ studio, in amore orationis valde laudatur, et religiosam vitam agere dicitur; hunc volumus ut fraternitas vestra ad se faciat venire, et de anima sua adjuvante, quatenus in bonis studiis crescat : et si nulla ei crimina, quæ per legis sacræ regulam morte multata sunt, obviant; tunc ordinandus est, ut vel monachus, vel a vobis subdiaconus fiat; et post aliquantum temporis, si Deo placuerit, ipse ad pastorem curam debeat promoveri. » Ecce hic aperte colligitur, quia quisquis vir cum viro labitur, quod nimirum scelus, ut supra docuimus, per veniæ legis sententiam morte multatur, etiamsi honestis moribus polleat, si psalmodiæ studio ferveat, si in amore orationis enitescat, et omnino religiosam vitam sub approbata famæ testimonio ducat; reatus quidem indulgentiam plene potest accipere, ad ecclesiasticum vero ordinem nequaquam permittitur aspirare. Nam cum de illo venerabili viro, videlicet importuno, qui primum tanto fervore laudis attollitur, tot religiose, et honestæ vitæ infulis redimitur, tot virtutum præconiis decoratur; tamen postmodum dicitur : « Si nulla ei crimina, quæ per sacræ legis regulam morte multata sunt, objiciant, tunc ordinandus est. » Patet profecto, quia quem dignum morte crimen aliecerat, quælibet religiosa vita subsequens ad suscipiendum ecclesiastici gradus ordinem non reformatur. Nec valet ad obtinendum honoris culmen assurgere, qui in mortalis culpæ barathrum non ambigitur cecidisse. Luce ergo clarius constat, quia quicumque dicto modo lapsus esse convincitur, quod sine dubio mortale crimen est, omnino contra sacræ legis normam, omnino contra divinæ auctoritatis regulam ad ecclesiasticum ordinem promovetur.

CAPUT IV.

Si ecclesiastica necessitas poscat, utrum talibus hoc officium peragere liceat.

Sed fortasse dicitur, necessitas imminet, persona, quæ sacrum in Ecclesia officium peragat, deest; et congrue sententia, quæ prius divina iustitia dictante deprimitur, oblata rerum necessitate mollietur. Ad hæc ego compemfiose respondeo : Nunquid et necessitas non invenit, cum pontificalis sedes pastore vacabat? An pro utilitate unius hominis censura debebitur, quæ in destitutione minus populi **152** inconcussa servatur? Et quæ non solvitur ad profectum innumeræ multitudinis, violabitur ob personæ commodum singularis? Sed jam ipse quoque prædicator egregius accedat ad medium, et quid de hoc vitio sentiat expressus innotescat. Ait enim in Epistola ad Ephesios : « Hoc autem scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut sarrus, non habet hæritatem in regno Christi et Dei (Ephes. v.). » Si ergo immundus in cælo nec

A qualemcumque habet hæreditatem, quæ præsumptione, quo temerario fastu in Ecclesia, quæ nihilominus est regnum Dei, obtineat insuper dignitatem? Nunquid qui divinam legem in facinus cadendo postposuit, ascendendo etiam ad ecclesiasticæ dignitatis officium contemnere non timebit? Et nihil sibi reservat, quia Deum contemnere in omnibus non formidat.

Sed illis profecto hæc lex specialiter est indicta, a quibus existit violata, teste Paulo, qui ad Timotheum scribens, ait : « Justo lex non est posita, sed injustis, impiis et peccatoribus, sceleratis et contaminatis, patricidis et matricidis, homicidis, fornicariis, et masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, perjuriis, et si quid aliud sanæ doctrine adversatur (1 Tim. i.). » Dum igitur masculorum concubitoribus, ut ostensum est, lex illa sit posita, ut sacros ordines temerare non audeant, a quibus, rogo, lex ista servabitur, si ab his præcipue, quibus indicta est, contemnatur? Et si fortasse persona utilis dicitur, justum est, ut quo prudentius ingeniorum studiis viget, eo cautius authenticæ sanctionis mandata conservet. Uuquisque enim quo melius sapit, eo deterius delinquit. Quia inevitabiliter mereretur supplicium qui prudenter, si voluisset, potuit evitare peccatum. Nam ut beatus ait Jacobus : « Sciens bonum, et non faciens, peccatum est illi (Jac. iv.). » Et Veritas dicit : « Cui plus committitur, plus ab eo requiritur. » Nam si in erudito quolibet viro ecclesiasticæ disciplinæ ordo confunditur, mirum si ab ignorante servatur. Si enim peritus quisque inordinatæ ad ordinem ducitur, videtur quodammodo se sequentibus, et, ut ita dicam, simplicioribus erroris sentiam sternere, quam ipse aggressus est, tumido superbiæ pede calcare : et non solum judicandus est, quia peccavit; sed etiam quia propriæ præsumptionis exemplo ad æmulationem peccandi et alios iuvitavit.

CAPUT V.

Quod in reprobum sensum lapsi sunt, qui post hoc vitium habere sacrum ordinem concupiscunt.

Quis enim surda aures prætereat, imo quis non ædullitus contremiscat, quod de talibus Apostolus, velut tuba vehemens, intonat, dicens : « Tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis (Rom. i.). » Et paulo post : « Propterea tradidit illos Deus in passionem ignominiæ. Nam femine eorum immutaverunt naturalem usum in contra usum, qui est contra naturam; similiter autem et masculi, **153** relicto naturali usu femina, exarserunt in desideriis suis in vicem, masculi in masculos turpitudinem operantes : et mercedem, quam operantur, erroris sui, in semetipsis recipientes : et sicut non probaverunt habere Deum in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant quæ non conveniunt (Ibid.). » Quid est enim quod post tam gravem lapsum tantopere sublimitate ecclesiasticæ ordinis ambiunt? Quid opinandum est, quid creden-

dum est, nisi quod eos Deus in reprobum sensum tradidit? Nec ea, quæ illis necessaria sunt, peccatis exigentibus, videre permittit. Quia enim illis occidit sol, ille scilicet, qui ascendit super occasum (*Psal. lxxvii*), amissis interioribus oculis, nec considerare prævalent quod gravia sint mala, quæ per immunditiam perpetrarunt; neque quam deterius adhuc sit, quod contra voluntatem Dei inordinate habere concupiscunt; et hoc ex divinæ justitiæ regula consueto more procedit, ut hi qui se hac perditissima sorde commaculant, digna percussu animadversione iudicii, tenebras cæcitatibus incurrant. Sicut de antiquis illis hujus fœditatis auctoribus legitur: « Cum justo Loth non vehementissime facerent, jamque prope essent ut effringerent fores. Et ecce, inquit Scriptura, miserunt manum viri, et introdixerunt ad se Loth, clausuruntque ostium, et eos, qui foris erant percusserunt cæcitate a minimo usque ad maximum, ita ut ostium invenire non possent (*Gen. xix*). Constat autem, quia per illos duos angelos, qui ad B. Loth venisse leguntur, persona Patris, et Filii non incongrue designantur. Quod per hoc evidenter ostenditur, quod ad eos ipse Loth loquens, dicit: « Quoeso, Domine mi, quia invenit servus tuus gratiam coram te, et magnificasti misericordiam tuam, quam fecisti necem, ut salvares animam meam (*Ibid.*). » Qui enim s.c. duobus quasi mi singulariter loquitur, certum est quia in duabus personis unam substantiam veneratur.

Sodomitæ ergo ad angelos cecantur violenter irrumperere, cum immundi homines ad Deum tenent per sacri ordinis officia propinquare. Sed hi profecto cæcitate percipiuntur, quia justo Dei iudicio in tenebras interiores cadunt; ita ut nec ostium invenire prævaleant, quia a Deo peccato divisi, unde ad eum revertuntur ignorant. Qui enim non per humilitatis, sed per arrogantiam, et tumoris anfractus ad Deum accedere gestiunt, patet profecto, quia inde ingressio aditus pateat non agnoscunt; vel etiam quia ostium Christus est, sicut ipse dicit: « Ego sum ostium (*Joan. x*). » Qui Christum peccatis exigentibus amittunt, quasi int. are celestium civium habitaculum non possint, ostium non inveniunt.

In reprobum ergo sensum traditi sunt, quia dum reatus sui pondus in propria mentis statera non trutinant, gravissimam plumbi massam, pœnarum inanum levitatem putant. Quod ergo illic dicitur: « Percusserunt eos, qui foris erant cæcitate (*Gen. xix*); » hoc Apostolus manifeste declarat, cum dicit: « Tradidit eos Deus in reprobum sensum; » et quod illic subjungitur: « Ut ostium invenire non possent; » hoc etiam patenter exponit, cum ait: « Ut faciatur quæ non conveniunt. » Ac si diceret: ut intrare tentent, unde non debent. **154** Qui enim indignus ordie ad sacri altaris officium conatur irrumperere, quid aliud quam relicto januæ limine, per immedicabilem parietis obicem nititur introire? Et quia liber pedibus non patet ingressus, hi tales dum sibi spondent ad sacrarium posse pertingere, sua præsum-

ptione frustrari coguntur potius in exteriori vestibulo remanere. Et frontem quidem possunt in sacræ Scripturæ saxa percutere, sed per divinæ auctoritatis aditum nequaquam permittuntur intrare; atque dum ingredi, quo non sinuntur, attentant, nihil aliud faciunt, quam obiectam parietem inaniter palpant. Quibus non immerito congruit, quod per prophetam dicitur: « Sicut in nocte ita palpabunt in meridie (*Job v*). » Et qui recti aditus limen transcendere nequeunt, pererrando in circuitum insaniam rotante volvuntur. De quibus per Psalmistam dicitur: « Deus meus, pone illos ut rotam (*Psal. lxxxii*). » Et item: « In circuitu impij ambulat (*Psal. xi*). » De quibus etiam Paulus, cum superius memorata loqueretur, paulo post subdit, dicens: « Qui talia agunt, digni sunt morte, non solum qui illa faciunt, sed qui consentiunt facientibus (*Rom. i*). »

Plane qui ad tam terribile apostolicæ invectionis tonitru non expergiscitur, hic projecto non dormiens, sed mortuus congrue judicatur. Et cum Apostolus non de Judæis utinque fidelibus, sed de gentilibus, et Deum ignorantibus tanto studio sententiam districtæ animadversionis exaggeret; quid, rogo, dixisset, si tale hoc vulnus in ipso corpore sanctæ Ecclesiæ fetere conspiceret? Præsertim quis dolor, quis compassionis ardor pium istud pectus accenderet, si hæc peremptoriam pestem grassari et in sacro ordine didicisset? Audiant desides clericorum, sacerdotumque rectores; audiant, et licet de suo securi sint, alieni reatus se esse participes pertimescant. Cui nimirum, qui ad corrigenda subditorum peccata connivent, et inconsiderato silentio subditis peccandi licentiam præbent. Audiant, inquam, et prudenter intelligant, quia omnes uniformiter digni sunt morte; videlicet non solum qui illa faciunt, sed et qui consentiunt facientibus.

CAPUT VI.

De spiritualibus patribus qui cum filiis suis coinquantur.

Sed, o scelus inauditum! o facinus toto lacrymarum fonte legendum! Si hi morte plectendi sunt, qui facientibus ista consentiunt, quod dignum illis poterit excogitari supplicium, qui cum suis spiritualibus filiis hæc mala extrema damnatione puniendi committunt? Quis jam in gregibus reperiri valeat fructus, cum pastor in ventrem diaboli tam profunda sit præcipitatione demersus? Quis jam sub ejus imperio maneat, quem tam hostiliter a Deo extraneum non ignorat? Qui de pœnitentia facit pellicem, et quem spiritualiter Deo genuerat filium, ferreo diabolice tyrannidis imperio per suæ carnis immunditiam subjungat servum? Si mulierem quis violat, quam de sacro fonte levavit, nunquid non absque ullo cunctationis obstaculo communionem privandus esse decernitur, **155** et sacrorum censura canonum per publicum pœnitentiam transire jubetur? Scriptum namque est: Quia major est generatio spiritualis, quam carnalis.

Sequitur ergo, ut eadem sententia digne feriat et qui carnalem filiam perdidit, et qui spirituales

sacrilega commistione corrupti; nisi forte in hoc A
utriusque criminis qualitas discernatur, quod
uterque, licet incestuose, naturaliter tamen, quia
cum muliere peccavit; ille autem sacrilegium
commisit in filium, incestus crimen incurrit in
masculum, naturæ jura dissolvit. Et, ut mihi videtur,
tolerabilis est cum pecude, quam cum viro in luxu-
riæ flagitium labi. Quanto videlicet levius judicatur
quemlibet solum perire, quam secum quoque alium
ad interitus perniciem trahere. Miserabilis quippe
conditio est, ubi sic unius ruina pendet ex altero;
ut dum unus exstinguitur, alter in mortem necessa-
rio subsequatur.

CAPUT VII.

*De illis, qui eisdem, cum quibus lapsi sunt, sua crimina B
confitentur.*

Ut autem diabolicæ machinationis argumenta non
lateant, sed quæ in officina veteris malitiæ se-
creto fabricantur, in lucem ne pallidante procedant;
illud absconsum iri non patior, quod quidam hujus
veneno criminis satiati, dum quasi ad cor redeunt,
ne reatus ad aliorum notitiam prodeat, inter se in-
vicem confitentur: et dum hominum faciem erube-
scunt, qui reatus auctores existunt, ipsi iudices sunt:
et indiscretam indulgentiam, quam sibi quisque af-
fectat impendi, gaudeat alteri vicaria permutatione
largiri. Unde fit, ut et magnorum criminum pœni-
tentes sint, et tamen nec ora jejuniis palleant, nec
corpora macie contabescant; et dum nullo modo
venter ab immoderata alimentorum perceptione re-
stringitur, in ardorem consuetæ libidinis animus C
turpiter inflammatur. Quo fit, ut qui commissa
necdum flevit, adhuc deterius lugenda committat.

Sed legis præceptum est, ut cum quis lepra perfun-
ditur, sacerdotibus ostendatur; tunc autem non
sacerdotibus sed leproso potius ostenditur, cum
immundus immundo peractam communem nequitiam
confitetur. Sed cum confessio utique manifestatio sit,
quid, obsecro, manifestat, qui audientis cognitum
narrat, aut quo pacto confessio illa dicenda est, ubi
nihil a confidente manifestatur, nisi quod jam pridem
ab audiente cognoscitur? Et qui socialis vinculo
peractæ iniquitatis astringitur, qua lege, quo jure
alterum poterit ligare vel solvere? Frustra enim quis
alium solvere nititur, qui et ipse vinculis irretitur. D
Et qui cæco vult fieri dux itineris, necesse est ut
ipse videat, ne sequenti se auctor præcipitationis
fiat, sicut voce Veritatis dicitur, ubi ait: « Si cæcus
cæcum duxerit, ambo in foveam cadunt (Math. xv); »
et iterum: « Vides festucam in oculo fratris tui,
trabem autem, quæ in oculo tuo est, non consideras
(Math. vi): Hypocrita, eijce primum trabem de
oculo tuo et tunc perspicias, ut educaas festucam de
oculo fratris tui (Luc. vi). »

156 His evangelicis testimoniis apertissime de-
claratur, quia qui ejusdem reatus tenebris premitur,
frustra alium ad lumen pœnitentiæ revocare conatur;
et dum supra vires suas alium errando perire non

metuit, cum eo simul, qui sequitur, præsentis ruinæ
foveam non evadit.

CAPUT VIII.

*Quod sicut sacrilegus virginis violator, ita quoque
filii spiritualis prostitutor jure sit deponendus.*

Sed jam te ore ad os, quisquis es, carnalis homo,
convenio. Nūquidnam ideo spiritualibus viris con-
fiteri commissa detrectas; quia et ab ecclesiastico
gradu cessare formidas? Sed quanto salubrius erat
in conspectu hominum temporalem perpeti verecun-
diam, quam ante tribunal superioris Judicis æternam
subire vindictam? Dicis forsitan mihi: Si solummodo
inter femora vir cum viro ceciderit, pœnitentiam
quidem aget, sed piæ humanitatis intuitu irrevoca-
biliter a suo gradu dejici non debet. Quæro abs te:
Si quis sacrilege cum virgine perichitatus fuerit,
nūquid in suo gradu tuo judicio permanebit? Sed
non est ambiguum, quin hujusmodi censas depo-
nendum; consequens igitur adest, ut quod de sacra
virgine rationabiliter asseris, de filio spirituali
etiam inexitabiliter fatearis; ac per hoc, quod de
spiritualibus patribus videris asserere, id ipsum te,
necesse est, de clericis definire. Hac tamen, ut
dictum est, diversitate servata, quia hoc tanto per-
penditur esse deterius, quanto per identitatem sex-
uum naturæ probatur adversum, et tum in judi-
candis excessibus jure ad deliquentis semper
recurratur arbitrium, qui masculina femora polluit,
si natura permitteret, quidquid in mulieribus agitur,
totum in masculo per effrenatæ libidinis insaniam
perpetraret, fecit quod potuit: ad hæc usque perve-
niens quæ natura negavit, et illic invitus metam
criminis fixit, ubi naturæ necessitas intransmeabi-
lem facultatis terminum collocavit. Quia ergo eadem
lex est utriusque sexus viris sacris, et clericis;
concludamus necesse est, ut sicut virginis sacrilegus
violator jure deponitur, ita etiam filii spiritualis
prostitutor modis omnibus a suo nihilominus ar-
ceatur officio.

CAPUT IX.

*Quod ejusdem criminis reus sit, et qui cum carnali,
vel baptismatis filia labitur.*

Et ut ad sacros, id est, execrabiles confessores
adhuc se disputationis sermo retorqueat: si quilibet
canonicus presbyter cum muliere cecidit, cui pœ-
nitentiæ judicium vel semel indixit, a nemine prorsus
ambigitur, quin synodalis censura judicii degra-
detur; si autem religiosus cum religioso labitur,
cui videlicet vel in danda pœnitentia iudex existit,
vel in accipiendo judicatus fuit, nūquid non
dictante justitia sui ordinis honore carebit? Ita nam-
que vulgata consuetudine dicitur filius pœnitentiæ,
157 sicut filius baptismi. Unde et de B. Marco
evangelista legitur: « Quia Petri est in baptismo
filius (I Cor. i). » Et egregius prædicator dicit: « Non
enim misit me Christus baptizare, sed evangeli-
zare; » ipse item dicit: « Quæ est enim gloria mea
autè Dominum? nonne vos? in Christo enim Jesu
per Evangelium ego vos genui (I Cor. iv). » Rursusque

ad Galatas ait : « Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis (Gal. iv.) » Si ergo ille genuit, ille parturit, qui non est missus baptizare, sed evangelizare, ac per hoc pœnitentiam provocare, congrue dicitur et ille filius, qui accipit; et ille pater, qui pœnitentiam imponit. Jam ergo si superius dicta subtiliter attenduntur, luce clarior constat, quia ejusdem criminis reus est, et qui cum carnali, vel baptismatis filia fornicatur; et is, qui cum filio pœnitentiæ turpitudinem operatur. Et sicut is, qui cum ea lapsus est, quam carnaliter genuit, vel quam de baptismo suscepit, vel qui pœnitentiæ judicium posuit; ita etiam qui cum filio pœnitentiæ per immunditiam labitur, justum est ab eo cujus administrator est ordine omnimodis segregetur.

CAPUT X.

De apocryphis canonibus, in quibus quicumque capiunt, omnino decipiuntur.

Sed quoniam quædam hæc sacris canonibus reperiuntur admixta, in quibus periti homines vana præsumptione confidunt, ex ipsis aliquas hic apponimus, ut non solum eas, sed et omnes alias sibi similes scriptas, ubicunque reperte fuerint, falsas et omnino apocryphas liquido demonstremus. Dicitur enim inter cætera : Presbyter non prolato monachi voto, cum puella, vel meretrice peccans, annos duos, et tribus quadagesimis, secunda, quarta, et sexta feria et Sabbato semper cum siccò pane pœniteat; si cum ancilla Dei, aut masculo, addatur jejunium, id est, quinque annos, si in consuetudine est. Similiter diaconi, si monachi non sunt, duos annos; sicut et monachi, qui sine gradu sunt. Paulo post subditur : Clericus cum puella si sine voto monachi, fornicatus fuerit, dimidium annum pœniteat; si canonicus, similiter; si frequenter, duos annos. Item si quis peccaverit, sicut Sodomita, quidam dicunt decem annos pœnitentiæ; qui in consuetudine habet, amplius plecti debet; si est in gradu, degradetur, et sicut laicus pœniteat. Vir, qui inter femora fornicatus fuerit, uno anno pœniteat; si iteraverit, duobus annis; si autem in terga fornicatus fuerit, tres annos pœniteat; si puer, duos annos pœniteat; si cum pecude fuerit fornicatus vel jumento, decem annos pœniteat. Item, episcopus cum quadrupede peccans, decem annos pœniteat, et gradum amittat; presbyter quinque; diaconus tres; clericus duo; et multa alia mendosa, atque sacrilega versuta diaboli sacris canonibus reperiuntur inserta, quæ nobis magis libet obliterare, quam scribere; magis conspuere, quam tam vana ludibria schedulis inculcare. Ecce his deliramentis carnales homines confidunt, his velut somniorum portentis fidem attribuunt, **158** et vanæ se spei securitate deludunt. Sed videamus, si canonicæ auctoritatis ista conveniant; et utrum tenenda sint, an vitanda, non tam verbis, quam rebus attestantibus innoscescant.

CAPUT XI.

Probabilis reprobatio supradictorum canonum.

Igitur, ut ad principium hujus captiosi capituli

PATROL. CXLV.

redeamus, dicitur : Quia presbyter non prolato monachi voto, cum puella, vel meretrice peccans, annos duos pœniteat. Et quis tam hebes, quis tam insanus reperiri valeat, qui duorum annorum pœnitentiam, deprehensio in fornicatione presbytero, idoneam credat? Si quis enim quantalibet scientiam canonicæ auctoritatis vel summoctenus attigit, ut districtiora judicia taceamus, quia lapsus in fornicatione presbytero, saltem decem annorum pœnitentia decernatur, patenter agnoscit. Hæc autem duorum annorum de fornicatione pœnitentia non modo non sacerdotum, sed nec laicorum esse perpenditur, quibus nimirum ex hac ruina ad satisfactionem curantibus, triennium judicatur. Deinde additur : Si cum ancilla Dei, aut masculo, subauditur presbyter, peccaverit, addatur jejunium, id est, quinque annorum, si in consuetudine est : similiter diaconi, si monachi non sunt, duobus annis, sicut et monachi qui sine gradu sunt, pœniteant. Unum in capite hujus insensate sententiæ, quam expono, alacriter video, libenter attendo; nimirum quod dicitur : Si cum ancilla Dei, aut cum masculo. Ecce, o bone vir Sodomita, in ipsa tua scriptura, quam singulariter diligis, quam inhianter amplecteris, quam tibi velut clypeum defensionis opponis, aperte consideras, quia sive cum ancilla Dei quis peccet, sive cum masculo, nihil differt; sed æquale peccatum, par decernitur esse judicium. Jam nihil est nudo mecum confingere, nihil unde a meis jure possis allegationibus dissentire.

B Sed quis tam vesane desipiat, quis tam profunde tenebras cæcitatæ incurrat, ut de lapsu cum ancilla Dei, hoc est, sanctimoniali, vel presbytero, quinque; vel diacono, sive monacho, duorum annorum imponendam pœnitentiam censeat? Nonne hæc est insidiatrix tendicula perentium? Nonne hic est errantium laqueus animarum? Illud autem quis non poterit improbare, quod dicitur : Quia clericus cum puella si sine voto monachi fornicatus fuerit, dimidium annum pœniteat? Et quis ita sacræ Scripturæ scientia polleat, quia ita vel in dialecticæ subtilitatis acuminè argumentosus existat, ut tam ex lege legem, tam laudabiliter detestandæ auctoritatis judicabile præjudicium condemnare præsumat? Unde laico triennium datur, inde clericum dimidio anno pœnitere præcipitur? Beati ergo clerici, qui fornicantur, Sodomitarum si arbitrio judicentur : eadem quippe mensura qua metantur alijs, remetiri cupiant sibi in seipsis. Satis iste auctor erroris ad lucrandas diabolo animas avidus existit, qui dum monachos perdere studuit, usque **159** ad ordinem clericorum dogma suæ perversitatis extendit; et animarum homicida, dum sola monachorum morte stomachum suæ malitiæ gulatinge explere non potuit, satiare se vel ex alio ord. ne concupivit.

C Jam vero quod sequitur, videamus : Si quis peccaverit sicut Sodomita, quidam decem annos dicunt pœnitentiæ; qui in consuetudine habet, amplius plecti debet; si in gradu est, degradetur, et sicut lai-

cas pœniteat. Vir, qui inter femora fornicatus fuerit, uno anno pœniteat; si iteraverit, duobus annis pœniteat; si autem in terga fornicatus fuerit, tribus annis pœniteat. Et cum peccare sicut Sodomita, ut ipsi perhibetis, nihil aliud sit, quam fornicari in terga; quid est, quod vestri canones in uno pene versiculo tam multiformes inveniuntur et varii; ut peccantibus sicut Sodomitæ, decennii pondus injungant; in terga vero fornicantibus, quod idem est, infra triennii compendium pœnitentiæ lamenta coercent? Nonne hæc monstris merito comparantur, non natura prolatis, sed industria humana compositis, quorum quedam a capitibus equinis incipiunt, et in hircorum unguas terminantur? Quibus ergo canonibus, quibus Patrum decretis ludibrio ista conveniant, quæ a semetipsis tam dissona, et ultra cornuta fronte resultant? Quæquæ semetipsa convellunt, quibus auctoritatibus fulciantur? « Omne enim regnum, ait Salvator, in seipsum divisum desolabitur, et domus supra domum cadet, et si Satanas in seipsum divisus est, quomodo stabit doctrina ipsius? » (Luc. xi.) Modo enim iudicium distinctionis intendere, modo crudelem videtur quasi misericordiam exhibere: et velut in chimerali monstro hinc minas heonis specie terribiliter intonat, inde vilis capella humiliter beat; et hæc velut variarum diversitate formarum in risum potius excitant, quam ad pœnitentiæ lamenta compungant.

Quibus quoque in errore similia sunt, quæ sequuntur: Qui cum peccare fuerit fornicatus, vel jumento, decem annis pœniteat; item episcopus cum quadrupeditibus peccans, decem annis pœniteat, et gradum amittat; presbyter quinque, diaconus tres, clericus duos; cum prius absolute dicat: Quia quicumque cum peccare vel jumento fuerit fornicatus, decem annorum satisfactione multabitur; quomodo consequens est, quod subjungitur: ut presbytero quinque, diacono tria, clerico duorum annorum de peccali concubitu pœnitentia indicetur? Unde quicumque, hoc est, quilibet etiam laicus et decennalis spatii afflictione constringitur, inde presbytero quinque annorum ponitur, id est, dimidium totius pœnitentiæ relaxatur. Quibus, rogo, sacri eloquii paginis hæc frivola insomnia congruunt, quæ semetipsa tam evidenter impugnant? Quis non perpendat, quæ aperte non videat, quia hæc, et his similia sacris canonibus fraudulenter immista, figmenta sunt diabolica, atque ad decipiendas simplicium animas callidis machinationibus instituta? Sicut enim mellis, vel quibuslibet esculentioribus cibis venenum fraudulenter immittitur, ut dum ad comedendum alimentorum suavitas provocat, virus, quod latet, facilis in hominis interiora se transfundat; ita hæc subdola et mendosa **160** commenta sacris inseruntur eloquiis, ut suspicionem effugiant falsitatis; et quodam quasi melle sunt obnata, dum falsæ pietatis videtur dulcedine saporata. Sed cave ab his, quicumque es, ne te Sirenarum carmen mortifera suavitate demulceat; ne avium tuæ mentis in Scyllææ voraginis profunda de-

mergat: non te sanctorum conciliorum pelagus prolata forsitan austeritate perterreat; non te vadiosi syrtis apoceryphorum canonum promissa lenitate fluctuum trahant. Sæpe enim navis procellosos fugiens fluctus, dum littoreis propinquaret arenis, naufragium pertulit; et sæpe alta pelagi sulcaus, sine jactura oneris, incolumis enatavit.

CAPUT XII.

Quod hæc ludibria jure a numero canonum excluduntur, quod certum habere non videantur auctorem.

Verumtamen quis istos canones fabricavit? quis in purpure Ecclesie nemore tam spinosos, tam aculeatos paliuri tribulos seninare præsumpsit? Constat nihilum, quod omnes authenticos canones, aut in venerandis synodalibus conciliis sunt inventi, aut a sanctis Patribus sedis apostolicæ pontificibus pronulgati: nec cuiquam soli homini licet canones edere, sed illi tantummodo hoc competit privilegium, qui in B. Petri cathedra cernitur presidere. Hæc autem, de quibus loquimur, spuria canonum vitulina, et a sacris conciliis noscuntur exclusa, et a decretis Patrum omnino probantur extranea: sequitur ergo, ut nequaquam inter canones habeantur, quæ nec decretalibus Patrum edictis, nec a sacris videntur prodire conciliis. Quidquid enim inter species non annumeratur, a genere procul dubio alienum esse decernitur. Quod si nomen auctoris inquiritur, certum non valet dici, quia nec potest in variis codicibus uniformiter inveniri. Alii enim scribitur, Theodorus dicit; alibi, Pœnitentiæ Romanus dicit; alibi, Canones apostolorum; aliter hic, aliter titulatur illic: et dum nomen habere non merentur auctorem, omnem perdunt sine dubio auctoritatem. Quæ enim sub tot incertis auctoribus nutant, nullum certa auctoritate confirmant. Et necesse est, ut quæ dubietatis caliginem legitibus generant, a luce sacrarum Scripturarum, remota omni dubietate, recedant. Jam vero his scenicis deliramentis, de quibus carnales homines præsumebant, ex numero canonum eliminatis, ac perspicua argumentorum ratione coactis, illos canones opponamus, de quorum fide et auctoritate nulla prorsus ambiguitate diffidimus. In Ancyrano quippe concilio reperitur.

CAPUT XIII.

De his, qui fornicantur irrationabiliter, id est, qui miscentur pecoribus, aut cum masculis pollutantur.

De his qui irrationabiliter versati sunt, sive versantur: quotquot ante vigesimum **161** annum tale crimine commiserunt, quindecim annis exactis in pœnitentia, communionem mereantur orationum; deinde quinque in hac communione durantes, tunc demum oblationis sacramenta contingant. Discutiatur autem et vita eorum, qualis tempore pœnitendiis existierit, et ita misericordiam consequantur. Quod si inexplēbiliter his hæere criminibus, ad agendam pœnitentiam prolixius tempus insumant. Quotquot autem peracta viginti annorum ætate, et uxorem habentes, hoc peccato prolapsi

sunt, viginti quinque annorum penitentiæ gerentes, A in communionem recipiantur orationum, in qua quinquennio perdurantes, tunc demum oblationis sacramenta percipiant. Quod si qui et uxores habentes, et transcendent quinquagesimum annum ætatis ita deliquerint, ad exitum vitæ communionis gratiam consequantur.

Ecce in ipso hujus venerande auctoritatis titulo manifeste perpendimus, quia non solum hi, qui consummato actu contra naturam delinquant; sed et hi, qui quolibet ingenio cum masculis polluuntur, concubitoribus pecorum per omnia comparantur. Si enim ad interjecta verba respicimus, caute et cum magnæ discretionis libramine posita pervidemus, cum dicitur: Qui miscentur pecoribus, aut cum masculis polluuntur. Nam si per hoc, quod dicitur, qui cum masculis polluuntur, eos tantummodo, qui consummato actu contra naturam peccant, exprimere voluisset, nequaquam ei necesse fuisset duo verba proponere, qui cum solo eo, quod est, miscentur, potuisset suæ intentionis dicta complere. Sufficeret quippe ad styli compendium, si totam sententiam uno verbo comprehenderet, dicens: Qui miscentur pecoribus, aut masculis. Miscentur enim uno modo et hi, qui pecora, et hi, qui masculos violant. Sed cum alios misceri pecoribus, alios non misceri, sed pollui cum masculis dicat; patet profecto, quia in fine commatis non de corruptoribus tantummodo masculorum, sed et de quolibet modo pollutioribus sententiam proferat. Notandum autem hujus constitutionis edictum præcipue de laicis institutum, quod facile perpenditur in eo, quod in sequentibus subiungitur: Quotquot autem peracta viginti annorum ætate, et uxorem habentes, hoc peccato prolapsi sunt, viginti quinque annorum penitentiæ gerentes, in communionem recipiantur orationum, in qua quinquennio perdurantes, tunc demum oblationis sacramenta percipiant.

Si ergo quilibet sæcularis hujus facinoris reus, peracta viginti quinque annorum penitentiæ, in communionem quidem orationum, necdum autem ad percipiendam oblationum sacramenta admittuntur; quo pacto religiosus non solum ad percipiendam, sed etiam ad offerendam, et consecrandam ipsa sacra mysteria idoneus judicabitur? Si vix illi permittitur, ut ecclesiam cum aliis oraturus introeat; qualiter isti dabitur, ut ad altare Domini pro aliis intercessurus accedat? Si ille antequam tam prolixum penitentiæ spatium transigat, non mereatur audire; iste quomodo dignus est sacra missarum solemnitas celebrare? Si ille qui minus peccavit, ut puta per latum sæculi iter incedens, 162 indignus est ecclesie Eucharistiæ munus ore percipere; qualiter iste merebitur tam terribile mysterium pollutis manibus contractare? Videamus adhuc idem Ancyranum concilium, quid ex eodem crimine iterum definiat.

CAPUT XIV.

De his qui in pecudes, vel in masculos aut olim pollutati sunt, aut hæcenus hoc vitio tabescunt.

Eos qui irrationabiliter vixerunt, et lepra injusti criminis alios polluerunt, præcepit sancta synodus inter eos orare, qui spiritu periclitantur immundo. Plane dum non dicit, qui lepra injusti criminis alios corruerunt, sed polluerunt, quod etiam cum ipsius tituli præfatione concordat; ubi non de corruptis sed de pollutis exorsum est; liquet profecto, quia quocunque modo per ardorem libidinis vir cum viro polluitur, non inter catholicos Christianos, sed inter demoniacos orare præcipitur; quatenus si carnales homines ex semetipsis nesciunt pensare quod sunt, ab ipsis saltem valeant edoceri, cum quibus sunt communi orationis ergastulo deputati.

Et certe satis dignum est, ut qui contra legem naturæ, contra humanæ rationis ordinem, carnem suam per tam fœda commercia demonibus tradunt, communem orationis angulum cum demoniacis sortiantur. Nam cum his malis ipsa penitus humana natura resistat, difficultatem diversi sexus abhorreat, luce clarius constat, quia nunquam tam aversa, tam aliena præsumerent, nisi eos, ut puta vasa iræ apta in interitum, iniqui spiritus plener possiderent; sed cum eos possidere incipiant, tunc per omne, quod impleat, invasi pectoris tartareum virus suæ malignitatis infundunt, ut jam illa inhiant appetant, non quæ naturalis motus carnis efflagiet, sed quæ sola diabolica præcipitatio subministret. Nam cum vir in virtutem ad perpetrandam immunditiam irruit, non est ille naturalis impetus carnis, sed tantum diabolice stimulus impulsio. Vigilanter ergo sancti Patres Sodomitas cum enurgementis simul orare sanxerunt, quos eodem diabolico spiritu invasos esse non dubitaverunt. Quomodo ergo per sacerdotalis officii dignitatem inter Deum et populum debet mediator assistere, qui a totius populi congregatione sejunctus, nunquam nisi inter demoniacos jubetur orare? Sed quoniam duo ex uno sacro concilio testimonia adhibere curavimus, quid etiam magnus Basilius de eo, de quo nunc agitur, vitio sentiat, inseramus: ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum; ait enim:

CAPUT XV.

De clericis, vel monachis, si fuerint masculorum insectatoribus.

Clericus, vel monachus adolescentum, vel parvulorum insectator, vel qui osculo, vel qui aliqua occasione turpi deprehensus fuerit, publice verberetur, et coronam amittat, 163 decalvatusque turpiter sputamentis oblitariatur in facie, vinculisque arctatus ferreis, carcerali sex mensibus angustia maceretur, et triduo per hebdomadas singulas ex pane hordeaceo ad vesperam feriat; post hæc aliis sex mensibus sub senioris spiritualis custodia, segregata in curricula degens, operi manuum et orationi sit intentus, vigiliis et orationibus subjectus, et sub custodia semper duorum spiritualium fratrum ambulet,

nulla prava locutione, vel concilio deinceps juvenibus A
conjugendus.

Hic carnalis homo studiose perpendat, utrum ecclesiasticis officiis tuto ministrare valeat, quem sacra auctoritas tam ignominiosis, tam turpibus dehonestandum contumeliis judicat; nec ex eo sibi blandiatur, quia neminem corruperit, cum apertissime scriptum videat, quia qui solo osculo, vel aliqua occasione turpi deprehensus fuerit, omnibus illis probrosæ disciplinae confusionibus merito subjacebit. Quod si osculum tam austeræ ultionis supplicio pleclitur, ipsa cum alio contaminationi quid meretur? Ad puniendum namque cui crimini, cui immanissimo sceleri non sufficeret pulvice verberari, coronam amittere, turpiter decalvari, salivarum spurciis obliniri, carceralibus angustiis diutius comprimi, B
ferreis insuper vinculis coartari? postremum quoque hordeaceo pane ferari præcipitur; quia qui factus est sicut equus et mulus (Psal. xxxi) congrue non cibo reficitur hominum, sed annona pasceatur jumentorum.

Porro si hujus peccati pondus pensare negligimus, in ipso saltem penitentia judicio, quod imponitur, manifestissime declaratur. Quisquis enim canonica censura publicam subire penitentiam cogitur, profecto ecclesiasticis indignis officiis perspicua Patrum sententia judicatur. Unde et beatus papa Siricius inter cætera scripsit, dicens: Illud quoque nos par fuit providere, ut sicut penitentiam agere cuiquam non conceditur clericorum, ita et post penitudinem, ac reconciliationem nulli unquam laico liceat honorem clericatus adipisci; quia quanvis sint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum sacramentorum instrumenta suscipere, qui dudum fuerant vasa vitiorum. Cum ergo hujus peccati obnoxium non solum duram, sed et publicam penitentiam B. Basilium subire præcipiat, penitentem vero clericatus ordinem obtinere Siricius interdicit; manifeste colligitur, quia qui facta cum osculo libidinosæ immunditiæ sorde polluitur, ecclesiasticis fungi officiis non meretur; nec idonei sunt divinum tractare mysterium, qui, ut dicitur, dudum fuerant vasa vitiorum.

CAPUT XVI.

Nefandæ turpitudinis digna vituperatio.

Hoc sane vitium nulli prorsus est vitio confereandum, quod omnium inhumanitatem superat vitiorum. Hoc siquidem vitium mors est corporum, interitus est animarum, carnis pollutio, mentis lumen extinguunt, Spiritum sanctum de templo humani pectoris eiecit, incensorem luxurie diabolum introducit, 164 mittit in errorem, subtrahit deceptæ menti funditus veritatem, cuncti laqueos præparat, calenti in puteum, ne egrediator oppilat, infernum aperit, paradisi januam claudit, cælestis Jerusalem civem tartaræ Babylonis facit hæredem, de stella cæli, stipulam exhibet ignis æterni, abscondit membrum Ecclesiæ, et in vorax projicit gehennæ aestuantis incendium. Hoc vitium superæ patriæ muros conatur

evertere, et rediviva exustæ Sodomæ satagit mœnia reparare. Hoc est enim, quod sobrietatem violat, pudicitiam necat, castitatem jugulat, virginitatem, quæ irrecuperabilis est, spurcissimæ contagionis mucrone trucidat. Omnia fœdat, omnia maculat, omnia polluit; et quantum ad se, nihil purum, nihil a sordibus alienum, nihil mundum esse permittit: « Omnia enim, » ut Apostolus ait, munda mundis; contaminatis autem et infidelibus nihil mundum (Tit. 1.) »

Hoc vitium a choro ecclesiastici conventus eliminat, et cum enervamento ac dæmonio laborantibus orare compellit, a Deo animam separat, ut demonibus jungat. Hæc pestilentissima Sodomorum regina suæ tyrannidis legibus obsequentem, hominibus turpem, Deo reddit odibilem; adversus Deum nefanda bella conserere, nequissimi spiritus imperat militiam bajulare; ab angelorum consortio separat, et infelicem animam sub propriæ dominationis jugo a sua nobilitate captivat. Virtutum armis suos milites exuit, omniumque vitiorum jaculis, ut confodiantur, exponit. In Ecclesia humiliat, in foro condemnat, fœdat in secreto, dehonestat in publico, conscientiam rodit ut vermis, carnem exurit ut ignis; aubelat, ut voluptatem expleat; at contra timet ne ad medium veniat, ne in publicum exeat, ne hominibus innotescat. Quem enim ille non timeat, qui et ipsum communis ruinæ participem pavida suspicione formidat? Ne videlicet et ipse qui simul peccat, iudex sceleris per confessionem fiat, dum non modo quia peccaverit, confiteri non ambigat, sed etiam enim quo peccavit consequenter adjungat: ut sicut unus in peccato mori, nisi altero moriente non potuit; ita et aliter alteri resurgendi occasione præbeat, cum recurrit. Ardet caro misera furore libidinis, tremis mens frigida raucore suspicionis, et in pectore miseri hominis jam quasi tartareum chaos exæstuat, dum quot cogitationum aculeis pungitur, quodammodo tot peccatorum supplicii cruciatur. Infelici quippe anime postquam hic venenatissimus coluber dentes semel infixit, illico sensus adimitur, memoria tollitur, mentis acies obscuratur; fit immemor Dei, obliviscitur etiam sui. Hæc namque pestis fidei fundamentum evacuat, spei robur enervat, charitatis vinculum dissipat, justitiam tollit, fortitudinem subruit, temperantiam exiit, prudentiæ acumen obtundit.

Et quid amplius dicam? Quandoquidem omnem virtutum cuneum de curia humani cordis expellit, omnemque vitiorum barbariam, velut evulsis portarum repagulis, intronitit. Cui scilicet illa, quæ sub specie terrenæ Jerusalem dicitur, Jeremiæ sententia congruenter aptatur: « Masum, inquit, misit hostis ad 165 omnia desiderabilia ejus; quia vidit gentes ingressas sanctuarium suum, de quibus præceperas ne intrarent in Ecclesiam tuam (Thren. 1.) » Nimirum quem hæc atrocissima bestia eruentis semel faucibus devorat, a cunctis bonis operibus quibusdam suis vinculis obligat, per omnia nequissimæ pravitatis abrupta præcipitanter effrenat. Mox nempe

ut quisque in hanc extremæ perditionis abyssum fuerit lapsus, a superna patria exsul efficitur, a Christi corpore separatur, totius Ecclesiæ auctoritate confunditur, omnium sanctorum Patrum iudicio condemnatur, inter homines in terra despicitur, a cælestium civium contubernio reprobarur; fit sibi cælum ferreum, et terra ænea; neque illuc potest pondere criminis gravatus assurgere; neque hic sua mala ignorantia latibulo diutius occultare: non hic potest gaudere, dum vivit; nec illic sperare, dum deficit, quia et nunc humanæ derisionis opprobrium, et postmodum æternæ damnationis cogitur perferre tormentum. Cui videlicet animæ bene congruit illa prophetica lamentationis vox, qua dicitur: «Vide, Domine, quoniam tribulor, venter meus conturbatus est, subversum est cor meum in memetipsa, quoniam plena sum amaritudine: foris interficit gladius, et domi mors similis est (Thren. 1.).»

CAPUT XVII.

Flebilis lamentatio super animam immunditiæ sordibus deditam.

Ego, ego te, infelix anima, defleo, atque ex intimo pectore de tuæ perditionis sorte suspiro. Defleo te, inquam, miserabilis anima immunditiæ sordibus dedita, toto nimirum lacrymarum fonte lugenda. Proh dolor! Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrymarum? (Jer. 17.) Nec inconvenientius hæc flebilis vox me nunc singultante depronitur, quam tunc ex ore prophetico ferebatur. Non enim lapidea turritæ urbis propugnacula, non manufacti templi subversa conquerer ædificia, non vilis vulgi agmina lamentor ad Babylonici regis imperium ducta fuisse captiva; nobilis a me anima plangitur, ad imaginem Dei, et similitudinem condita, et pretiosissimo Christi sanguine comparata, multis clarior ædificiis, cunctis certe terrenæ fabricæ præferenda fastigiis. Insignis igitur animæ lapsus, et templi, in quo Christus habitaverat, lamentor excidium. Oculi mei plorando deflente, uberes lacrymarum rivos effundite, continuis flentibus tristia lugubres ora rigate. Deducant cum propheta oculi mei lacrymas pro diem et noctem, et non taceant, quoniam contritione magna contrita est virgo filia populi mei, plaga pessima, vehementer (Jer. 14.). Filia quippe populi mei pessima plaga percussa est; quia anima, quæ sanctæ Ecclesiæ fuerat filia, ab hoste humani generis telo immunditiæ est crudeliter sauciata: et quæ in aula regis æterni lacte sacri eloquii tenere ac mollior emutricetur; nunc veneno libidinis pestilenter infecta, in sulphureis Gomorrhæ cineribus tumefacta, ac rigida jacere conspicitur. «Qui enim vescebantur voluptuose, interierunt in viis; qui nutriebantur in lacte croceis, amplexati sunt stercora (Thren. 14.).» Quare? sequitur propheta, et dicit: «Quia major effecta est iniquitas filia: populi mei peccato Sodomorum, quæ subversa est in momento (Ibid.).» Iniquitas quippe Christianæ animæ peccatum superat

A Sodomorum, quia unusquisque nunc tanto deterius delinquit, quanto et ipsa evangelicæ gratiæ mandata contemnit; et ne remedium excusatoris tergiversationis inveniat, notitia illum divinæ legis instanter accusat.

Heu, heu, infelix anima! cur non consideras a quantæ dignitatis culmine sis ejecta, quanto splendoris et gloriæ sis decore nudata? Quomodo obtulit caligine in furore suo Dominus filiam Sion, projecit de cælo in terram inclytam Israel, egressus est a filia Sion omnis decor ejus (Thren. 11.). Ego calamitatis tuæ compatiens, et ignominiam tuam amarissime deflens, dico: «Defecerunt præ lacrymis oculi mei, conturbata sunt viscera mea, effusum est in terra fœcus meum super contritione filia: populi mei (Ibid.).» et tu mala tua pensare dissimulans, atque animos a crimine sumens, Sedeo, sis, regina; et vidua non sum! Ego captivitatem tuam miseratus exclamo: Quare Jacob ducis est ut vernaculus, et Israel factus est in prædam? (Jer. 11.) Et tu dicis: Quia dives sum, et locupletatus, et nullus ego. Et nescis quia tu es miser, miserabilis, et pauper, et cæcus, et nudus? (Apoc. 18.)

Perpende, miser, quanta cor tuum obscuritas premat; animadvertite, quam densa te caligo cæcitatatis involvat. In virilem sexum furor te libidinis impulit? In tuam te speciem hoc est, virum in virum, luxuriæ rabies incitavit? Nunquid hircus in hircum aliquando libidine præcipitatus iussit? Nunquid aries in arietem ardore coitus insanivit? Equus nempe cum equo ad unum præsepe blande et concorditer pascitur, qui visa equa in sensibilitatem luxuriæ protinus efferatur. Nunquam taurus taurum amore coeundi petulantè appetiit, nunquam asinus stimulo concumbendi cum asino ruditus emisit. Hoc ergo perditii homines perpetrare non metuunt, quod ipsa quoque bruta animalia perhorrescunt: quod ab humanæ pravitatis temeritate committitur, irrationalium pecorum iudicio condemnatur. Dic, vir evirate; responde, homo effeminate, quid in viro quæris, quod in temetipso invenire non possis? quam diversitatem sexuum? quæ varia limamenta membrorum? quam mollietatem? quam carnalis illecebræ teneritudinem? quam lubrici vultus jucunditatem? Terreat te, quæso, vigor masculini aspectus, abhorreat mens tua viriles artus. Naturalis quippe appetitus officium est, ut hoc unusquisque extrinsecus querat quod intra suæ facultatis claustra reperire non valet. Si ergo te contractatio masculinæ carnis oblectat, vertè manus in te: et scio, quia quidquid apud te non invenis, in alieno corpore in vacuum quæris. Væ tibi, infelix anima! de cuius interitu tristantur angeli, insultant plausibus inimici; facta es præda demonum, rapina crudelium, spoliis impiorum: «Aperuerunt super te os suum omnes inimici tui; sibilaverunt, et fremuerunt dentibus, et dixerunt: Devoravimus carnem: en ista

est dies, quam expectabamus : invenimus, vidi-
mus (*Thren. II.*)

167 CAPUT XVIII.

Quod ideo anima debet plangi, quia non plangit.

Ideirco ego te, o miserabilis anima, tot lamentationibus defleto, quia te flere non cerno; idcirco ego pro te humi prostratus jaceo, quia te male erectam post tam gravem lapsum ultra etiam ad fastigium ecclesiastici ordinis contendere video. Ceterum si tu te in humilitate deprimeres, ego de tua restauratione securus, totis in Domino visceribus exsultarem; si contritii cordis digna compunctio pectoris tui arcana concuteret, ego non immerito ineffabilis lætitiæ tripudio jueundarer. Ideirco ergo maxime flenda es, quia non fles; ideo alienis doloribus indiges, quia calamitatis tuæ periculum ipsa non doles; et eo amarioribus fraternæ compassionis es fletibus deploranda, quo nullo perpendere propriæ tristitiæ mœrore turbata; ut quid damnationis tuæ pondus pensare dissimulas? ut quid te modo in peccatorum profunda mergendo, modo in superbiam elevando, iram tibi in die iræ thesaurizare non cessas? Venit, venit super te maledictio illa, quæ ex ore David in Joab, et in domum ejus est, fuso Abner sanguine, jaculata. Pestis illa Gomorrhiana nunc in habitatione tui corporis vivit, quæ domum Joab crudelis homicidii ultione damnavit. Percusso quippe Abner, ait David: « Mundus ego sum, et regnum meum usque in sempiternum a sanguine Abner filii Ner: et veniat super caput Joab, et super omnem domum patris ejus, nec deficiat de domo Joab Gomorrhianum sustinens (*II Reg. III.*) » Pro quo secunda translatio habet: Fluxum seminis sustinens, et leprosus tenens fuscum, et cadens gladio, et indigens pane. Lepra quippe perfunditur, qui gravis peccati labe foedatur. Fuscum vero tenere, est virilis vitæ fortia facta relinquere, et femineæ conversationis illecebrosam molliem exhibere. Gladio cadit, qui furorem divinæ indignationis incurrit. Pane indiget, quem a perceptione Christi corporis, proprii reatus pœna coercet: Ille est enim panis vivus qui de cœlo descendit (*Joan. IV.*)

Si ergo post fluxum seminis leprosus factus præcepto legis extra castra manere compelleris, cur adhuc in eisdem castris etiam honoris primatum obtinere contendis? Nonquid non Ozias rex cum superbe adolere incensum super altare thymiamatis voluisset, postquam se plaga lepræ cœlitus percussus agnovit, non modo a sacerdotibus de templo expelli patienter tulit; sed et ipse celeriter egredi festinavit? Scriptum quippe est: « Cumque respexisset eum Azarias pontifex, et omnes reliqui sacerdotes, viderunt lepram in fronte ejus, et festinato expulerunt eum; » moxque subjungitur: « Sed et ipse perterritus, acceleravit egressi, eo quod sensit plagam Domini (*II Paral. XXVI.*) »

Si rex corporali lepra percussus, a sacerdotibus de templo ejici non contempsit, tu leprosus in anima, cur tot sanctorum Patrum judicio, a sacris al-

taribus removeri non pateris? Si ipse dimisso regia dignitatis imperio, habitare **168** in domo privata usque ad obitum non erubuit; tu cur a sacerdotalis officii confunderis arce descendere, ut in pœnitentiæ sepultura conclusus, te inter vivos studeas quasi mortuum deputare? Et, ut ad illam Joab mysticam recurramus historiam, si ipse gladio cornisti, quomodo alium per sacerdotalem gratiam suscitabis? Si ipse exigentibus meritis, indiges pane, id est, a Christi servatus es corpore, quo pacto alium poteris cœlestis mensæ dapibus satiare? Si tu Ozias lepra est percussus in fronte, hoc est, infamie nota dehonestaris in facie, quomodo alium poteris obdueta perpetrati criminis alluvione purgare? Erubescat ergo tumefacta superbia, nec super se extollit inaniter appetat, quam infra se proprii reatus sarcina non mediocriter gravat; discat mala sua subtili consideratione perpendere, discat se intra mensuram suæ metas humiliter cohibere, ne dum id, quod nullo modo prævalere assequi, arroganter usurpet; hoc etiam quod vera humilitas sperare potuisset, prorsus amittat.

CAPUT XIX.

Quod ruina est populi, officium sacerdotis indigni.

Quid est, queso, o damnabiles carnales homines, quod tanto ambitionis ardore ecclesiasticæ dignitatis cultum appetitis? Quid est, quod tanto desiderio vestræ perditionis nexibus Dei populum illaqueare tentatis? Non vobis sufficit, quia vosmetipsos in alta facinorum præcipitia mergitis, nisi ruinæ vestræ periculo et alios involvatis? Si enim fortasse quis veniat, ut pro se ad intercedendum nos apud potentem quempiam virum qui sibi iratus, nobis vero esset incognitus, dicat, protinus respondemus: Ad intercedendum venire non possumus, quia familiaritatis ejus notitiam non habemus. Si ergo homo apud hominem, de quo minime præsumit, fieri intercessor erubescit; qua mente apud Deum intercessionis locum pro populo arripit, qui familiarem se ejus gratiæ esse per vitæ meritum nescit? Aut ab eo quomodo in aliis veniam postulat, qui, utrum sibi sit placatus, ignorat? Qua in re est adhuc aliud sollicitus formidandum, ne qui placare iram posse creditur, hanc ipse ex proprio reatu mereatur. Cuncti enim liquido novimus, quia cum is qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur.

Qui ergo adhuc desiderii terrenis astringitur, caveat, ne districti iram Judicis gravius accendens, dum loco delectatur gloriæ, fiat subditus auctor ruinæ. Solerter ergo se quisque metiatur, ne locum sacerdotalis officii suscipere audeat, si adhuc in se vitium damnabiliter regnat; ne is, quem crimen depravat proprium, intercessor fieri appetat pro culpis aliorum. Pareite ergo, parcite, et furorem Dei adversum vos inexstinguibiliter accendere formidate, ne quem inique agendo patenter offenditis, ipsis quoque orationibus acrius irritetis, ac propria ruina contenti, cavete fieri alienæ perdi-

tionis obnoxii; quatenus quo temperantius nunc **A**
169 peccando corruitis, eo facilius quandoque
 potrecta manu pœnitentiæ per Dei misericordiam
 resurgatis.

CAPUT XX.

*Quod de manibus immundorum noſit Deus accipere
 sacrificium.*

Quod si ipse omnipotens Deus de manibus vestris
 sacrificium dedignatur accipere, qui vos estis, qui
 nolenti importune præsumatis ingerere? Victimæ
 quippe impiorum abominabiles Domino (Prov. xxi).
 Sed qui me stomachamini, atque despiciitis ansculare
 scribentem; ipsum saltem audite prophético
 vobis ore loquentem: ipsum, inquam, audite concio-
 nantem, intonantem, vestra sacrificia respicientem,
 vestris obsequiis publice reclamantem. Ait enim
B eximius prophetarum Isaias, imo Spiritus sanctus
 per os Isaia: « Audite, inquit, verbum Domini, prin-
 cipes Sodomorum, percipite aribus legem Dei no-
 stri, populus Gomorrhæ. Quo mihi multitudinem
 victimarum vestrarum, dicit Dominus? Plenus sum
 holocausto arietum, et adipe pinguium: et sangui-
 nem vitulorum, et agnorum et hircorum nolui. Cum
 veneritis ante conspectum meum, quis quisivit hæc
 de manibus vestris, ut ambularetis in atriis meis?
 Ne offeratis ultra sacrificium frustra; incensum abo-
 minatio est mihi: neomenias, et Sabbatum, et festi-
 vitates alias non feram; iniqui sunt cœtus vestri;
 Kalendas vestras, et solemnitates vestras odivit
 anima mea; facta sunt mihi molesta, laboravi susti-
 nens. Et cum extenderitis manus vestras, avertam
 oculos meos a vobis: et cum multiplicaveritis ora-
 tionem, non exaudiam; manus enim vestræ sanguine
 plene sunt (Isa. i). » Animadvertitis igitur, quia licet
 omnia vitiorum mala divinæ correptionis sententia
 communiter feriat, in principes tamen Sodomorum,
 et populum Gomorrhæ principaliter jaculata descendat;
 ut si humanæ attestations credere fortasse dis-
 simulat, quam sit hoc mortale vitium, divino saltem
 testimonio, litigiosorum temeritas acquiescat.

Si autem ab aliquo nobis opponatur, quod in pro-
 phetica locutione subiungitur: « Manus, inquit,
 vestræ sanguine plene sunt; » ut videlicet in di-
 vine inventionis oraculo magis homicidium quam
 carnis immunditiam veli intelligi, noverit in divinis
 eloquiis omnia peccata sanguinem nuncupari; David
 attestante, qui ait: « Libera me de sanguinibus,
 Deus, Deus salutis meæ (Psal. l). » Verumtamen si
 et hujus vitii naturam studeamus solerter inspicere
 et physicorum dicta ad memoriam revocare, inve-
 nimus seminis fluxum ex sanguinis origine procrea-
 tum. Sic ut enim agitatione ventorum aqua maris in
 spumam convertitur, ita contractatione genitalium
 sanguis in humorem seminis excitatur.

Non ergo a sano intellectu abhorreere merito cre-
 ditur, si quod dictum est, manus vestræ sanguine
 plene sunt, de peste immunditiæ dictum esse videatur.
 Et hoc fortasse fuit, quod illa in Job vindicta
 non ex alio, quam ex fusi sanguinis culpa processit;

ut qui alienum sanguinem volens effunderat, digna
 eum pœna percelleret, **170** si et sui sanguinis pro-
 fluxum volendo toleraret. Sed quia diu disputando
 ad hoc usque pervenimus, ut et ipsum Dominum
 immundorum sacrificia reprobantem, et contesta-
 torie prohibentem liquido monstraremus: quid nos
 peccatores miramur, si ab his in nostra admonitione
 contemnimur? Si divinæ vocis imperium parvipendi
 incrassato reproborum corde conspiciamus; quid mi-
 rum si nobis non creditur, qui terra sumus?

CAPUT XXI.

*Quod nulla sanctitatis oblatio a Deo suscipitur, quæ
 immunditiæ sordibus inquinatur.*

Jan ergo qui sanctorum Patrum reverenda con-
 cilia despiciit, qui apostolorum apostolicorumque vi-
 rorum præcepta contemnit, qui canonicæ sanctionis
 edicta præterire non metuit, qui ipsius divinæ aucto-
 ritatis imperium floccipendit, admonendus est saltem
 ut diem vocationis suæ ante oculos ponat; et quo
 gravior peccat, eo durius se judicandum esse non
 ambigat. Sicut sub specie Babylonis ab angelo dicitur:
 « Quantum se exaltavit, et in deliciis fuit,
 tantum date illi tormenta et luctus (Apoc. xviii). »
 Admonendus est, ut consideret, quia quando luxus
 vitii morbo laborare non cessat, etiam si aliquid
 boni agere cernitur, suscipere tamen præmium non
 meretur. Nec ulla religio, nulla sane mortificatio,
 nulla vitæ perfectio oculis superni Judicis digna de-
 cernitur, quæ tam turpis immunditiæ sordibus in-
 quinatur.

C Ut autem probetur verum esse quod dicitur, ve-
 nerabilis Bedæ testimonium in medium deducatur:
 « Qui, inquit, ita electuosynam tribuit, ut culpam
 non dimittat, animam non redimit, quam a vitiiis
 non compescit. » Hoc ille eremita suo facto probat,
 qui cum multis virtutibus cum suo quodam collega
 deservisset, hæc illi per diabolum injecta cogitatio
 est: ut quandoqueque libidine titillaretur, sic semen
 detritum genitalis membri egerere deberet, tanquam
 phlegma de naribus projiceret; qui ob id et dæmo-
 nibus moriens, vidente socio, traditus est. Tum idem
 socius reatum ejus ignorans, sed exercitia virtutum
 recolens, pene desperavit, dicens: O quis poterit
 salvus esse? quomodo iste perit? Cui mox angelus
 astans, dixit: Ne turberis; iste enim, licet multa
D fecerit, tamen per illud vitium, quod Apostolus vocat
 immunditiam (Rom. i), cuncta fœdavit.

CAPUT XXII.

*Quod omnes quatuor illi modi superius enumerati,
 contra naturam sunt.*

Non ergo in eo sibi quisque blandiatur, quia cum
 alio non corrumpit, si per semetipsum his luxuriantis
 illecebæ contaminationibus fuit; cum iste infelix
 eremita qui dæmonibus in mortis articulo traditur,
 non alium polluisse, sed semetipsum perdidisse per
 immunditiam doceatur. Sicut enim ex uno vitio
171 cespite diversi palmites prodeunt, ita ex una
 Sodomitica immunditia, velut venenatissima radice,
 quatuor illi ramusculi, quos superius enumeravimus,

oriuntur : ut ex quocunque eorum quis pestiferum botryonem carpat, protinus veneno infectus indifferenter intereat. Ex vinea enim Sodomorum vitis eorum, et propago eorum ex Gomorra : « Uva eorum, uva fellis, et botrus amaritudinis ipsis (Deut. xxxii). » Scipens enim iste, quem nostræ disputationis sude frangere nititur, quadriceps est, et conjuſque capitis dente morordit, totum mox suæ nequitie virus infundit.

Sive ergo semetipsum quis polluat, sive alium quocunque modo, licet discretionē servata, procul dubio tamen Sodomiticum scelus perpétrasse convicietur. Neque enim legitur, quod illi Sodomorum incolæ solummodo alios consummato actu corruerint; sed potius creandum est quod juxta effrenatæ libidinis impetum, diversis modis sint in se, vel in alios turpitudinem operati. Plane si quis venie locus in hujus vitii ruina præberetur, cui propensus remissio indulgenda competeret, quam illi videlicet eremite, qui nesciunt peccavit? qui per simplicitatis imperitiam cecidit? qui sibi hoc licere, vel naturalis officii debitum, astinavit? Discant miseri, discant se a tam detestabilis vitii peste compescere, nec incontinentem libidinis lasciviam viriliter edomare, petulantiam carnis incontinentia reprimere, terribile diviniæ districtiōnis judicium medullitus formidare; ad memoriā semper revocantes illam apostolicæ comminationis sententiā, qua dicitur : « Terribile est incidere in manus Dei viventis (Hebr. x). » Illud etiam formidolose recolentes, quod propheta muniter intonat, dicens : « Quia in igne zeli Domini devorabitur omnis terra, et in gladio ejus omnis caro (Sophon. i). » Si enim carnes hominū divino gladio devorandi sunt, ut quid nunc ipsam carnem damnabiliter diligunt? ut quid carnis voluptatibus enerviter cedunt? Ille nimirum est gladius, quem Dominus per Moysen intonat peccatoribus, dicens : « Excantem velut fulgur gladium meum (Deut. xxxii). » Et iterum : « Gladius, inquit, meus manducabit carnes (Ibid.); » id est, furor meus deglutiet in carnis delectatione viventes. Sicut enim il, qui adversus vitiorum monstra confligit, supernæ virtutis auxilio fulciuntur; ita et diverso carnis immunditiæ dediti, soli divini ultionis judicio reservantur. Unde et Petrus : « Novit, inquit, Dominus pius de tentatione eripere, iniquos vero in die judicii reservare cruciandos : magis autem, qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant (II Petr. ii). » Quos etiam alibi increpans, ait : « Existimantes, inquit, dei delicias coquinationes, et maculæ delictis affluentes, conviviis suis luxuriantes in voluſcū, oculos habentes plenos adulterio, et incessabili delicto (Ibid.). »

Nec glorientur, qui in sacro ordine positi sunt, si execrabiliter vivunt : quia quo altius stantes eminent, eo profundius corruentes jacent : et sicut alios deberent nunc in sanctæ conversationis viâ præcedere, ita postmodum atrociora coguntur supplicia sustinere; quia juxta Petri vocem : « Deus etiam angelis peccantibus non pepercit, sed ru-

dentibus inferni detractos 172 in tartarum tradidit cruciandos, in judicium reservari. Et civitates Sodomorum et Gomorrhæorum in cinerem redigens (Gen. xix), eversione damnavit, exemplo eorum qui impie acturi sunt (II Petr. ii). » Quid est quod beatus apostolus postquam diabolice damnationis præcipientium retulit, ad Sodomorum quoque, et Gomorrhæorum se mox convertit excidium; nisi ut p-nter ostenderet, quia qui nunc sunt immunditiæ vitio traditi, simul etiam cum immundis spiritibus æterna sunt ultione damnandi? Et quos nunc ardu Sodomiticæ libidinis vexat, postmodum etiam cum ipso totius iniquitatis auctore flamma perpetuæ combustionis exurat? Cui sententiæ etiam Judas apostolus aptissime concinit, dicens : « Angelos, inquit, qui non observaverunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in judicium magni diei, vinculis æternis sub caligine servavit : sicut Sodoma et Gomorra, et finitimæ civitates simili modo ex-fornicatæ, et abeunte post carnem alteram, factæ sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes (Jud. i). » Patet ergo, quia sicut angeli suum non observantes principatum, tartaræ caliginis meruerunt supplicium; ita qui a sacri ordinis dignitate, in carnalis vitii voraginem corruunt, in perpetuæ damnationis barathrum merito devolvuntur.

Et, ut brevier cuncta concludam, quisquis quolibet eorum modo, quos supra distinximus, nefandæ turpitudinis se contagione sœdaverit, nisi fructuosæ penitentia fuerit satisfactione purgatus, nunquam habere Dei gratiam poterit, nunquam Christi corpore et sanguine dignus erit, nunquam celestis patriæ limen intrabit, quod apostolus Joannes in Apocalypsi manifeste declarat, qui dum de celestis regni gloria loqueretur, addidit, dicens : « Non intrabit in illam aliquis coquinatus, et faciens abominabilem (Apoc. xxi). »

CAPUT XXIII.

Exhortatio lapsi in peccato hominis, ut resurgat.

Exsurge, exsurge, quæso, expergiscere, o homo, qui miseræ voluptatis sopore deprimeris; revivisce tandem, qui leibali coram inimicis tuis gladio corruisti. Adest apostolus Paulus; audi illum vociferantem, pulsantem, concutientem, clarisque super te vocibus inclamantem : « Exsurge, inquit, qui dormis, et exsurge a mortuis, et exsuscitabit te Christus (Ephes. v). » Qui Christum resuscitatorum audis, cur de tua resuscitatione dididisti? Audi ex ore ipsius : « Qui credit, inquit, in me, etiam si mortuus fuerit, vivet (Joan. xi). » Si vita vivificatrix te quaerit erigere, tu cur ulterius feras in tua morte jacere? Cave, cave ergo, ne te barathrum desperationis absorbeat. Mens tua fiducia- liter ex divina pietate præsumat, ne pro magnitudine criminis impunitus obdurescat. Non est enim peccatorum desperare, sed impiorum; nec magnitudine criminum in desperationem adducit animam, sed impietas. Si enim tantum diabolus potuit, ut te in hujus vitii profunda submergeret;

quanto magis te virtus Christi poterit ad eum, **A** **173** de quo lapsus es, verticem revocare? « Nunquid qui cecidit, non adjiciet ut resurgat? » (*Psal. xl.*) Cecidit asinus carnis tuæ in luto sub pondere; est stimulus pœnitentiæ, qui pungat; est manus spiritus, quæ viriliter extrahat. Samson ille fortissimus, quia male llandienti mulieri secretum sui cordis aperuit, non solum septem crines, quibus virtus alebatur, amisit, sed etiam præla factus Allophylis, oculos perdidit: postmodum vero capillis jam renascentibus, Domini Dei sui auxilium humiliter petiit, templum Dagon stravit, et multo inajorem quam prius hostium multitudinem interemit (*Judic. xvi.*).

Si ergo te impudica caro tua mollia sualendo decepta, si septem dona sancti Spiritus abstulit, si lumen non frontis sed cordis exstinxit, non concidas **B** animo, noli funditus desperare, adhuc te in vires collige, viriliter excute, fortis tentare præsume, et sic per Dei misericordiam de inimicis tuis poteris triumphare. Et certe Philistæi crines Samson potuerunt quidem radere, sed non evellere, quia et iniqui spiritus licet a te charissima sancti Spiritus ad tempus excluderint, nequaquam tamen prævalent divinæ reconciliationis remedium irrecuperabiliter abnegare. Qualiter, obsecro, de largissima Domini valeas misericordia desperare, qui etiam Pharaonem arguit, quia post peccatum ad pœnitentiæ remedium non confugit? Audi certe quid dicat: « Brachia, inquit, Pharaonis regis Ægypti contrivi, et non est deprecatus ut daretur in eo sanitas, et redderetur ei virtus ad comprehendendum gladium (*III Reg. xxi.*) » Quid dicam Achab regem Israel? qui postquam idola fabricatus est, postquam Naboth Jezrahelitem impie trucidavit, tandem sicut ex parte humiliatus est, ita etiam ex parte est misericordiam consecutus. Teste enim Scriptura, postquam terrorem divinæ combinationis accepit, scidit vestem, et operuit cilicio carnem suam, jejunavitque, et dormivit in sacco et ambulabat demisso capite. Quid itaque post hæc? « Factus est sermo Domini ad Eliam Thesbitam, dicens: Nomen vidisti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non induram malum in diebus ejus (*Ibid.*) » Igitur si et illius pœnitentia non despicitur, qui nequaquam per severas cognoscitur; eni tu ex divinæ miserationis largitate diffidas, si infatigabiliter perseverare **C** contentus? Statue quoque tili certamen assiduum adversus carnem, armatus semper assiste contra inimicissimam libidinis rabiem. Si luxuriæ flamma in os sibus æstuat, protinus illam memoria perpetui ignis exstinguat; si callidus insidiator lubricam carnis speciem objicit, illico mens ad mortuorum sepulcra oculum dirigat, et quid illic suave tactu, quid delectabile visu reperiat, solerter attendat.

Consideret itaque quia virtus, quod nunc intolerabiliter facit, quod sanies, quæ vermes gignit, et pascit, quod quidquid pulveris, quidquid ardi cineris illic jacere conspicitur, olim læta caro fuit, quæ hujusmodi passionibus in sua viriditate subjacuit. Per-

pendantur denique nervi rigidi, dentes nudi, ossium, articularumque compago divulsa, omniumque membrorum composito enormiter dissipata. **174** Sic, sic infornis, atque confusæ imaginis monstrum extrahat ab humano corde præstigium. Pensa igitur quam periculose vicissitudinis sit permutatio, quod per momentaneam delectationem, qua in puulo semen ejicitur, pœna, quæ sequitur, per millia annorum curricula non fluitur. Cogita quam miserum sit, quod per unum membrum, quibus nunc voluptas expletur, totum postmodum corpus simul cum anima atrocissimis flammarum incendiis perpetuo cruciatur. His, et hujusmodi impenetrabilibus cogitationum clypeis imminente mala propelle, præterita per pœnitentiam dele. Carnis superbiam jejunium frangat; mens assidue orationis capitibus saginata piuguescat. Hoc itaque modo præsertim spiritus subjectam carnem discipline freno coerceat, et ad supernam Jerusalem quotidie ferventis desiderii gradibus festinare contendat.

CAPUT XXIV.

Quod ad edomandam libidinem setis prosit castitatis præmia contemplari.

Operæ pretium quoque est ut promissa castitatis præmia incessanter aspicias, quorum dulcedine provocatus, quidquid versutia callidi insidiatoris opponitur, libero fidei pede transcendas. Si enim attendatur felicitas, ad quam non sine transitu attingitur, leve fit quod transeundo laboratur, et conductus fessor lætium laboris alleviat, dum mercedem operis, quæ debetur, inhiante expectat. Perpende ergo quod de militibus castitatis per prophetam dicitur: « Illic dicit Dominus eunuchis, qui custodierint sabbata mea, et elegerint quod volui, et tenuerint fœdus meum: dabo eis in domo mea et in muris meis locum, et nomen melius a filiis et filiabus (*Isa. lvi.*) » Eunuchi quippe sunt, qui insolentes carnis impetus reprimunt, effectumque a se prævæ operationis abscindunt. Plerique autem eorum qui voluptati illecebæ carnalis inserviunt, memoriam sui nunquam post se relinquere per posteritatem sobolis concupiscunt; et hoc toto mentis affectu idcirco desiderant, quia nequaquam se hujus mundo mori funditus deputant, si nominis sui titulum per superstites residuæ prois germen extendant.

D Sed multo clarius multoque felicis hoc ipsum cælibes munus accipiunt, ad quod proletarii tam fervide ambitionis æstibus inflammantur, quia apud illum eorum memoria semper vivit, qui per æternitatis statum nulla temporum lege pertransit. Nomen igitur eunuchis melius a filiis et filiabus divina voce promittitur, quia memoriam nominis quam filiorum posteritas per breve temporis spatium potuisset extendere, isti merentur absque ulla oblivionis obstaculo in perpetuum possidere: « In memoria, enim, æterna erit justus (*Psal. cxxi.*) » Et iterum in Apocalypsi per Joannem dicitur: « Ambulavit mecum in albis, quia digni sunt, et non delebo nomina eorum de libro vite (*Apoc. iii.*) » Ubi iterum dicitur:

« Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati; virgines enim sũnt, qui sequuntur Agnum quocunque ierit (Apoc. xiv); » et quod canticum cantant, quod nemo possit dicere, nisi illa centum quadraginta **175** quatuor millia. Singulare quippe canticum Agno virgines cantant, quia cum eo in perpetuum prae cunctis fidelibus, etiam de incorruptione carnis exsultant. Quod videlicet alii iusti dicere nequeunt, licet in eadem beatitudine positi mereantur audire; quia per charitatem quidem illorum celsitudinem gratanter aspirant, ad eorum tamen præmia non assurgunt. Quapropter pensandum est, atque in mente nostra omni studio revolvendum, quantæ dignitatis, quantæque sit excellentiæ illic fieri summum, ubi summa felicitas est esse vel ultimùm: illic privilegii celsa conscendere, ubi beatissimum est patria æquitatis jura servare. Nimirum sicut attestante Veritate, non omnes capiunt verbum hoc in hoc sæculo (*Math. xix*); sic ad illam egrègiæ remunerationis gloriam non omnes perveniunt in futuro.

Hæc, et alia multa hujusmodi, charissime frater, quisquis es, intra mentis tuæ secreta considera, totisque viribus carnem tuam ab omni peste libidinis inimicum servare festina, ut, juxta apostolicæ doctrinæ sententiam, seas vas tuum possidere in sanctificatione, et honore, non in passione desiderii; sicut et gentes, quæ ignorant Deum (*I Thess. iv*). Si adhuc stas, præcipitum cave: quod si lapsus es, ad unicum pœnitentiæ, qui ubique præsto est, manum fiducialem tende; ut qui non potuisti cum Abraham procul a Sodomis degere, liceat vel cum Loth propinque combustionis excidio jamjam urgente, migrare. Quique navi incolumis subire non valueras portum, sufficiat saltem perlatis fluctus evasisse naufragium: et qui non meruisti ad littoris sinum sine jactura pertingere, libeat arenis exposito, post periculum alacri voce illud beati Jonæ celestus cantare: « Omnes gurgites tui, et fluetus tui super me transierunt; et ego dixi: Abjectus sum a conspectu oculorum tuorum, verumtamen rursus videbo templum sanctum tuum (*Jon. ii*). »

CAPUT XXV.

Ubi scriptor probabiliter se excusat.

Si vero in cujuslibet manus libellus iste devenierit, cui conscientia minime suffragante, superius comprehensa forte displiceant, meque proditorem, delatoremque fratrum criminis arguat, noverit me favore interni Judicis toto intentionis studio querere; pravorum vero odia vel linguas detrahentium non timere. Malo quippe cum Joseph, qui accusavit fratres apud patrem crimine pessimo, in eisternam innocens profici (*Gen. xxxvii*); quam eum Heli, qui filiorum mala vidit, et tacuit, divini furoris ultione mulctari (*I Reg. ii, iv*). Cum enim per os prophete divina vox terribiliter comminatur, dicens: « Si videris fratrem tuum inique agentem, et non corripueris eum, sanguinem ejus de manu tua requiram (*Ezech. iii*); » quis ego sum, qui in sacro ordine videam tam pestilens facinus inolescere, et velut

A homicida alienæ animæ, servata censura silentii, diviniæ distictionis audeam ratiocinium expectare? et illius reatus fieri incipiám debitor, cujus nequaquam auctor exstiteram? Et cum Scriptura dicat: « Male dictus, qui prohibet **176** gladium suum a sanguine (*Jer. xlviii*); » hortaris me ut gladium linguæ meæ in taciturnitatis theca repositus, et sibimet pereat, dum offensivum rubiginem contrahit; et aliis non proficiat, dum culpas prave viventium non configit. Gladium quippe a sanguine prohibere, est correctionis verbum a carnalis vite percussione compescere. De quo gladio rursus dicitur: « Ex ore enim gladius ex utraque parte acutus exibit (*Apoc. i*). » Qualiter enim proximum meum sicut meipsum diligo, si valens quo eum non ambigo crudeliter mori, negligenter ferro in ejus corde grassari? videns ergo vulneramentum, curare negligam sectione verborum? Non me ita egregius prædicator docet, qui eo se a proximorum sanguine mundum credidit, quo feriendis eorum vitiiis non pepercit; dicit enim: « Contestor vos hodierna die, quia mundus sum a sanguine omnium: non enim subierfugi, quo minus annuntia-rem omne consilium Dei vobis (*Act. xx*). » Non ita me Joannes instruxit, qui videlicet angelica admonitione præcipitur: « Qui audit, dicat: Veni (*Apoc. xii*). » Ut nimirum cui se vox interna insinuat, illuc etiam clamando, alios quo ipse rapitur, trahat; ne clausas fores etiam vocatus, inveniat, si vocanti vacuus appropinquat.

C Sane si me ratum ducis corripientem corripere, et ut ita loquar, præsumptoria argutionis arguere, cur non Hieronymum corripis qui contra diversas hæreticorum sectas tam mordaciter disputat? Cur non Ambrosium laceras, qui in Ariano publice concionatur? Cur non et Augustinum, qui in Manichæos atque Donatistas tam austerus litigator invenitur? Dicis mihi: Jure illi, quia contra hæreticos, contra blasphemos; tu autem non times carpere Christianos.

Ad quod ego sub brevitate respondeo; quia sicut illi nitabantur egressos et jam errantes ad ovile reducere; ita etiam nostræ intentionis est, eos, qui qualitercunque intersunt, ne exeant, prohibere. Illi dicebant: « Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis, nam si essent ex nobis, mansissent utique nobiscum (*I Joan. ii*). » Et nos dicimus: Nobiscum quidem sunt, sed male. Studeamus ergo si possibile est, ut deinceps bene sint nobiscum. Illud etiam addimus, quia si pessima est blasphemia, nescio, in quo sit melior sodomia. Illa enim facit hominem errare; ista perire. Illa a Deo animam dividit: diabolo ista conjungit. Illa de paradiso eiecit; ista in tartarum mergit. Illa mentis oculos excavat; in ruinam voraginem ista præcipitat. Et si subtiliter indagare satagimus, quod utriusque criminis in statera divini examinis gravior penset, inquisita sacra Scriptura plenius docet. Ubi siquidem filii Israel, qui Deum blasphemantes, idola coluerunt, in captivitatem ducti; Sodomitæ autem cælestis ignis, et sulphuris re-

Periuntur incendio devorati (*Gen. xix*). Neque ego sanctos doctores idcirco proposui, ut fumigantem torrem clarius præsumam conferre sideribus, quippe qui vix indigno ore tam excellentissimos viros sine offensione commemoro, sed hoc dico, quia quod ipsi vitia corrigendo, et confundendo fecerunt, hoc etiam junioris, ut facerent docuerunt: et si eorum tempore cum tanta impudentiæ libertate hæc pestis fuisset elata, **177** non dubie credimus, quod prolixa hodie viderentur contra eam volumina codicum exarata.

Nemo me ergo dijudicet, dum adversus mortale vitium disputo: ubi non opprobrium, sed provectum potius fraternæ salutis inquiri, ne dum corripientem persequitur, delinquenti favere videatur. Sed ut Moysi verbis utar: « Si quis est Domini, jungatur mecum (*Exod. xxxii*). » Videlicet ut qui se Dei nihil recognoscit, ad confundendum hoc vitium se ferventer accingat, hoc totis viribus expugnare non desinat: et ubicunque fuerit repertum, acutissimis verborum spiculis confodere, et trucidare contendat; quatenus dum captivator densa cucorum acie circumfunditur, captivus ab his, quibus servierat, vinculis absolvatur; et dum adversus tyrannum consona vox omnium unanimiter clamat, is qui trahebatur, præda fieri furentis monstri protinus erubescat: quique ad mortem se rapi plurimorum testimonio prohibente non dubitat, in semetipsum reversus, ad vitam redire quantocius non pigrescat.

CAPUT XXVI.

Ubi ad dominum papam sermo reflectitur.

Nunc autem ad te, papa beatissime, in ipsius Opusculi calce recurrimus, ad te styli hujus articulum revocamus, ut cui incipientis origo dirigitur, in ipsum merito peracti operis clausula terminetur. Petinus igitur, et humiliter imploramus, ut clementia vestra, si cetera fas est, sacrorum canonum decreta, que tamen vobis notissima sunt, solerter inspicat; spirituales et prudentes viros ad consilium hujus necessaria indagacionis asciscat; nobisque super his capitulis ita respondeat, ut omne de nostro pectore dubietatis scrupulum tollat. Neque hoc dicere idcirco præsumimus, ut ad hoc, Deo auctore, sufficere solam profunditatis vestræ peritiam ignoremus; sed dum sacræ autoritatis testimonium alhibetur, dum plurimorum consensu et iudicio res geritur, perversorum hominum querela, que fortassis e diverso mu-

lire non erubesceret, sopiatur. Non enim facile patet querela, quod multorum iudicio constituitur. Saepè autem sententia, quæ ab uno considerata juris equitate deponitur, ab aliis præjudiciu deponitur.

178 Quatuor igitur hujus vitii diversitatibus, quas superius enumeravimus, diligenter inspectis, dignetur me beatitudo vestra decretali pagina clementer instruere, cui earum obnoxius debeat ab ecclesiastico ordine irtractabiliter adjici; cui vero prælato discretionis intuitu, possit hoc officium misericorditer indulgeri; quo supradictorum modo, et cum quantis lapsu liceat cuique in ecclesiastica dignitate persistere; qualiter autem, et cum quantis, si fœdatus fuerit, compellendus est in dicta necessitate cessare. Ut ex eo, quod uni dirigitur; multi eadem laborantes ignorantia, doceantur, quatenus ambiguitatis nostræ caliginem, auctoritatis vestræ lucerna dimoveat; atque, ut ita loquar, apostolicæ sedis ferrum ex agro nutantis conscientiæ totius erroris radicitus germen evellat.

Annuat omnipotens Deus, reverendissime Pater, ut tempore apostolatus vestri, et hujus vitii monstrum prorsus intereat, et jacentis Ecclesiæ status undique ad sui vigoris jura resurgat.

SCHOLIA.

Legis præceptum est, ut cum quis lepra perfunditur, sacerdotibus ostendatur: tunc autem non sacerdotibus, sed leproso potius ostenditur, cum immundus immundo peractam communem nequitiam confitetur.

De his, quæ hoc in Opusculo scribit B. Damianus, ejus mens potius spectanda quam verba. Neque enim ille significat confessionem ejus, qui sacerdoti complici confitetur, ob potestatis defectum, invalidam esse, si ille justum titulum atque jurisdictionem obtinet; sed vult dicere hujusmodi confessionem fructu carere, ac quodammodo delusoriam esse; quoniam verecundiæ ruborem pœnitens nec sentit, nec ad compunctionem excitari potest ab eo, cujus pravi exempli species ante oculos versatur. Quæ omnia auctor expendit, ut in textu videre est; ubi etiam ait: Confessionem factam complici sacerdoti, non ea severitate fieri ob facilem pœnitentiam condonantis. Quare omnes Summistæ licet confessionem illam validam esse teneant, non tamen laudant, si fiat; nisi in casu extreme necessitatis. Sic censent Glos. in cap. Omnes, 30, quæst. 1; Sylvester verbo *Confessio*, 1, n. 17, atque alii.

Sit nomen Domini benedictum.

179-180 OPUSCULUM OCTAVUM.

DE PARENTELE GRADIBUS. AD JOANNEM EPISCOPUM CÆSENATENSEM,
ET D. D. ARCHIDIACONUM RAVENNATEM.*Addita ejusdem argumenti dissertatiuncula alibi ab auctore habita.*

ARGUMENTUM. — Contra juris civilis consilios invehitur, qui gradus consanguinitatis ex latere descendendum longissime enumerabant: quos tamen canonica, et divina lex in quarta generatione constituit. Hac illi prava opinione imbuti, non dubitabant asserere, inter pronepos matrimonium invicem licite contrahi posse. Id quam sit absurdum, quamque catholica Ecclesie traditioni contrarium, multis probat, et adversariorum sententiam pluribus rationibus confutat.

Reverendissimis in Christo viris, JOANNI Cæsenatensi episcopo, et D. D. archidiacono Ravennati, PETERUS episcopus monachus digni famulatus obsequium.

Ravennam, ut nostis, nuper adii, quam mox periculosi erroris scrupulo turbatam vacillare cognovi. Erat autem de consanguinitatis gradibus plurima dissertatio; atque jam res eo usque processerat, ut sapientes civitatis in unum convenientes, seiscitantibus Florentino: um veredariis, in commune rescripserint, septimam generationem canonica auctoritate præfixam ita debere intelligi, ut numeratis ex uno generis latere quatuor gradibus, atque ex alio tertius, jure jam matrimonium posse contrahi videretur. Ad astruendam quoque præposteræ hujus allegationis ineptiam, illud etiam in testimonium deducebant, quod Justinianus suis inserit Institutis (lib. 1. tit. *De Nupt.*, paragr. *Inter eas*): « Sed nec neptem, inquit, fratris, vel sororis ducere quis potest, quamvis in quarto gradu sit. » Ex quibus nimirum verbis inductoria quædam colligebant argumenta dicentes: « Si neptis fratris mei quarto jam a me gradu dividitur, consequenter etiam filius meus quinto, nepos item sexto, pronepos autem meus septem ab ea proni elongatus gradibus invenitur. » Et quidem ego nudis verbis ista dogmatizantibus restiti, ac prout in expeditione licuerat, emergentem, ut ita fatear, hæresim canonicæ testimoniis auctoritatis attrivi: quo tamen vos minime contenti, dignum esse decrevistis, ut quod ore protuleram, apicibus traderem; atque ita non paucis, sed omnibus hoc errore nuntiantibus, facili compendio responderem.

CAPUT PRIMUM.

Quod inter quos est lex hereditaria successiois, nulla sunt jura conjugii.

Ego autem vobis, ut in omnibus, etiam in hac parte libenter obtempero; sed huic disputationi nil prorsus adjiciendum video, nisi quod a majoribus traditum esse perpendo. A quibus nimirum ita est undique satisfactum, ut si humilitatis adsit oculus, nihil super hac re sit ulterius inquirendum. Quid enim apertius eo, quod papa Calixtus æsseruit, dicens: « Eos autem con-sanguineos dicimus, quos di-

vinæ, et sæculi leges consanguineos appellant, et in hæreditatem suscipiunt, nec repelli possunt. » Interrogentur igitur qui in tribunalibus judicant, qui causarum negotia dirimunt, qui scrutandis legum decretis insistunt, nunquid si propinquiores desint, usque ad septimum gradum agnati sive in hæreditatem, sive in tutelam non admittuntur? in cujus autem hæreditatem ex jure consanguinitatis admitteris, quo pacto velut extraneus ejus conjugium sortiarius? Ut qui etiam tam operosa inter sacros canones figura depingitur, ut non modo supra vel infra, sed ex utroque etiam latere, sex gradibus terminetur, si septima generatio, ut asserunt, tribus hinc enumeratis personis, atque illinc quatuor expleatur? Neque enim conditoribus canonum cavendum fuit, ne tritavus aviæ, quæ nimirum sibi trineptis est; vel filius trinepti, cui et ipse tritavus est, in matrimonio jungeretur. Ipsa namque rerum natura non patitur, ut suprema persona infimæ, etiam si non esset inhibita, copuletur.

Sed quod sancti doctores humane consanguinitatis lineam tot gradibus numerant, ad hoc enituntur, ne personæ ex latere venientes usque ad præfixum terminum se invicem jungant, alioquin postquam ad ahnepotem, quæ videlicet hinc quarta persona est a filio, et pronepotem, quæ illinc tertia, ex ordine pervenitur, cur ad enumerandas adhuc alias frustra descendit, si nulla eas propinquitate inter se alterutrum pertinere noverunt? Porro satis onerosum esset, atque superfluum in genealogicæ gradibus describendis, illas extrinsecus adhibere personas, quæ nullas inter se affinitatis obtinent consequentias. Sed cum inferiores gradus ab eodem videamus æque denominari, a quo et superiores relationum suarum vocabula sortiuntur, nimirum ut cujus sunt isti, filius, nepos, pronepos, ahnepos, idem quoque nihilominus, et illi sicut ahnepos, trinepos, sicut possumus genitos a progenitore dividere, sic etiam nefas ducimus, ab uno utrinque descendentes congenitos separare. Verbi gratia, sicut trinepos a patre, qui sibi videlicet tritavus est, dici nequit extraneus; sic etiam a trinepte, quæ ab eodem simul e regione descendit, non invenitur alienus.

CAPUT II.

Quod instar humani corporis sex gradibus consanguinitas terminetur.

Sic enim omnes hi gradus ad veterem referuntur originem, ut commentantur secum novam non deserant affinitatem, sed ne res in infinitum prodeat, competens a sanctis doctoribus meta præfigitur, scilicet ut quousque est successio numerum reperire vocabula, duret etiam nihilominus parentela. Unde mos inolevit, ut sub figura humani corporis illa consanguinitatis descriptio pingueretur. Sicut enim corpus hominis sex infra, totidemque supra, qui et ipsi dicuntur ex latere, articulis constat; unde et \ddagger sexus dicitur, qui in medio est, quasi sextus; quod nimirum a secundis manuum, sive pedum digitis facile est inveniri: ita nimirum et illa successio humanæ figura senis utique superius et inferius, atque in his, qui ex latere veniunt, gradibus terminatur: quanquam ad propensionis cautelæ gratiam, et septima his sit generatio consequenter annumerata.

Quisquis ergo vult inter eos, qui ab uno ex utraque parte descendunt, usque ad ultimum gradum cognationis jura rescindere, fateantur quoque necesse est, dextera hominis membra membris sinistri lateris minime pertinere; atque ut quod dicimus liquidius elucescat, qui trinepotem ab ea, quæ alirrisecus est, trinepte, affinitatis vinculo solum judicat, inter digitos, quibus hæc scribo, et sinistra manus articulos communionem deesse contendat. Sed huic prævæ assertioni reclamant Apostolus, cum dicit: «Sicut enim corpus unum est, et membra habet multa; omnia autem membra corporis cum **182** sint multa, unum corpus sunt (I Cor. xii).» Sicut ergo multa membra per participationem sui totius simul coeunt, ut unum dicantur irreprensibiliter corpus; ita nimirum diversæ personæ, quæ ab uno progenitore communiter prodeunt, unum sunt procul dubio genus.

CAPUT III.

Cur Deus in principio unum solummodo creaverit hominem.

Idcirco autem matrimonii lex tanta inagisterii arte sub ecclesiastica disciplina componitur, ut mutua charitatis vinculum inter homines necessario teneatur, videlicet, ut quousque successio ordo protrahitur, vicarius amor proximi ex ipsa germanitatis necessitudine præbeatur. Cum autem deficientibus vocabulis deficit jam genus cognationis, occurrit protinus lex matrimonii, et jamjam longius abeuntem quasi fugientem revocat, et antiquæ dilectionis inter novos homines jura reformat. Nec mirum si in generandis hominibus charitati consulitur, cum in creandis quoque idipsum Deus rerum omnium conditor, procurasse videatur. Nam cum in ipso naturæ incipientis exordio, ex singulis animantibus non una, sed multa creasset, sicut legitur: «Creavit Deus cete grandia (Gen. i);» et paulo post: «Producat, inquit, terra jumenta, et reptilia, et bestias

A terræ secundum species suas (Gen. ii);» mox hominem, non multos, sed unum condidit, atque ex ejus latere costam, ex qua mulier formaretur, eduxit.

Ut quid enim omnipotens Deus cum ex cæteris animantibus plura creaverit, unum contentus est hominem facere: ex quo nimirum, tanquam deesset materia figulo, muliebrem quoque sexum voluit propagare; nisi ut charitatem hominibus commendaret, et in fraterni amoris eos unitate connecteret, quatenus propriæ origini congruentes, nequaquam diversi resiliunt mente, qui unum probarentur ex corpore? Unde et Paulus ait: «Unum corpus, unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ (Ephes. iv).» Veruntamen cum affinitas generis longata foveat, humanæ pravitatis vitio quasi submoto fomite amoris flamma frigescit. Ad reparandum ergo mutua charitatis igniculum accurrunt subinde fœdera nuptiarum. Enimvero quia sex ætatis et mundi tempus evoluit, et humanitatis vita finitur, ipsa naturæ vis præbet, ut usque ad sextum propinquitatis gradum germanus amor in humanis visceribus sapiat, et quodammodo odorem inter se genuinæ societatis emittat. Ubi autem manus consanguinitatis, quæ captum a se trahebat, deficit, illico matrimonii uncus, quo fugiens revocatur, occurrit.

CAPUT IV.

Quod quibus est jus hæreditatis, est et affinitas generis.

C Sed, ut de cæteris sileam, miror saltem legis peritos ita potuisse desipere,* ut subjecta **183** figura, oculis videantur in supputandis gradibus caligare. Qui nimirum dum quartum generis gradum octavam faciunt, quid super hæc partem etiam suæ leges definiant, non attendunt. Sed ut ad exitum facilius valeat pervenire quod dicimus, sacros canones cum ipsis mundanis legibus conferamus. Habet autem hoc Meldense concilium: «De affinitate, inquit, sanguinis per gradus cognationis placuit usque septimam generationem observare.» Nam et hæreditas rerum per legales definitiones sancitur usque ad septimum gradum prætendere hæredum successionem: non enim succederent, nisi eis de propagine cognationis deberetur.

D Secundum hoc igitur sententiæ synodalis elictum, cui competit jus hæreditatis, competit etiam propinquitatis generis. Neque enim, ut dicitur, in hæreditatem succederent, nisi ad cognationis propaginem pertinerent. At hic forsitan respondetur, quia quod his verbis septem generationes observari præcipitur, nequaquam illis attinet, qui ex latere veniunt: sed ad eos potius, qui recta linea a supremo progenitore descendunt. Sed si hujusmodi personis vel ad succedendum, vel ad conjugandum terminum Scriptura præfigeret, profecto rem infinitam angustiis limitibus coarctaret. Justiniano teste, qui dicit (Inst. lib. i, tit. De nupt., paragr. Ergo non omnes): «Inter eas personas, quæ parentum, liberorumve locum

inter se obtinent, nuptiæ contrahi non possunt: vel ut inter patrem et filiam, aviam et nepotem, et usque ad infinitum. Restat ergo ut intelligamus, quia in his personis, quæ altriuscuscus veniunt, septem generationes observare debemus.

CAPUT V.

In legis peritos invehitur, quos et de propriis legibus convenit.

Nunc igitur inquiramus, a duobus germanis fratribus descendentes, quoto gradu sibi invicem possunt in hæreditatem succedere? Vos denuo, iudices, alloquor, vos de lege vestra convenio: vos, inquam, legis periti, qui jura scrutamini, qui causas peroratis, inquirō: Utrum is, qui sexto loco ab uno fratre descendit, jure vocetur in hæreditatem illius, qui ex altero sexta rursus generatione procedit? Sed certe negari omnino non potest, quin si alter eorum, quos proposuimus, intestatus moritur, cum nulla exstet persona propinquior, alter in hæreditatem ejus legibus admittatur, atque, ut ipsi debeatis approbare quod dicimus, de vestris rursus institutis testimonium proferamus. Dicitur enim (lib. III, tit. *De legit. agnat. success.*, paragr. *Cæterum*): « Inter masculos agnationis jure hæreditas, etiam si longissimo gradu sint, ultro, citroque capitur. » Et paulo post: « Masculi vero ad eorum videlicet mulierum hæreditates, etiam si longissimo gradu sint, admittantur. » Si ergo longissimo gradu non infra, vel supra; sed ultro citroque hæreditas capitur: et, sicut præmissum est, non potest quis in hæreditatem defuncto succedere, nisi quem constituerit ad eandem progeniem pertinere; valde præposterum est atque confusum, ut ii qui quarto gradu a germanis fratribus prodeunt, jam inter se matrimonium contrahant; cum ii qui **184** post eos sunt, necdum jus hæreditariæ successionis amittant. Unum quippe jus alterum tollit, ut videlicet cui potes hæresis jure succedere, eam nefas sit conjugali tibi fœdere copulare, et e diverso in quam competit jus conjugii, cessat nomen hæredis.

At fortasse dicitis, quia longissimus gradus, non incongrue etiam quartus, qui apud vos octavus est, possit intelligi. Quapropter ad vestros codices, quæso, recurrite, et utrum hoc limite sit contenta progenies, quia forsitan excidit, in memoriam revocate. Ait namque ubi supra idem Justinianus (lib. III, tit. *De success. cogn.*, paragr. *Hoc loco*): « Hoc loco, inquit, et illud necessario admonendi sumus, agnationis quidem jure admitti aliquem ad hæreditatem etsi decimo gradu sit. » Cum ergo constet, quia in hæreditatem intestati nullus admittitur, nisi affinitatis illi jure jungatur, quo pacto decimus in hæreditatem agnationis jure succedit, cum jam quartus, ut dicitis, cum hujusmodi personis licito matrimonium contrahit, nimirum tanquam decimus sit propinquus, et quartus videatur extraneus? Quod si jam per hæc, quæ superius comprehensa sunt, constat, quia ii qui ultro citroque in quarto reperiuntur gradu, cognati sunt, atque propinqui; audiamus

etiam quid Romanum censeat de cognatione conciliun. « Si quis, inquit, de propria cognatione, vel quam cognatos habuit, in conjugio duxerit, anathema sit. »

CAPUT VI.

Quod generationes, quæ utrinque ab uno prodeunt, debeant simpliciter numerari.

Delnerant quidem jam hæc pauca sufficere, si ii cum quibus ago, utpote litibus assueti, scirent in controversiam pauca movere. Illud itaque sub oculis revocemus, quod causidicos nostros ex suis legibus nobis objecisse supra retulimus, videlicet quod neptem fratris, vel sororis ducere quis non potest, quamvis quarto gradu sit. Cumque in astruendis propriis allegationibus sapius verba hæc iterarent deinde ratiocinando, assumendo, colligendo, multimoda cavillationum argumenta componerent; in arcto positus, hac quæ eo loci occurrere potuit, voce respondi: Hanc, inquam, supputationem, quæ fratris, vel sororis neptem a patruo, vel avunculo uagno quarto constituit gradu; filium vero ejusdem patris, vel avunculi, sicut dicitis, quinto, nepotem sexto; pronepotem autem ejus ab eadem quæ præmissa est, nepte septimum numerat; forenses quidem leges habere, quia ad id tantopere insistitis, possunt, sed eam sacri canones non admittunt. Et revera eas progenies, quæ per diversas lineas ab uno generis auctore procedunt, nequaquam divina lex dupliciter numerat: sed licet plures hinc inde profliant genit, ab uno tamen genitore, si generaliter colligantur, sub una reperiuntur generatione concludi.

Sed quia cum legis peritorum faceta urbanitate configimus, legis peritum quoque in nostræ partis testimonium producimus: Moysen scilicet, non improbandum sane jurisconsultum, **185** sed sive ad deponendos judicialis sententiæ calculos, sive etiam in ipsis legibus promulgandis non vulgariter eruditum. In magistro siquidem discimus, quid de non contemnendæ indolis discipulo sentiamus. Veniat ergo, et litem inter nos, quæ versatur, de generatione definiat: ait namque de Joseph: « Vixitque centum annos; » deinde subjunxit: « Et vidit Ephraim filios usque ad tertiam generationem (*Gen. 1*). » Qui nimirum si D generationibus supputandis cum nostris iudicibus concordaret, ad Manassem quoque respiciens, Ephraim progeniem non jam tertiam, sed sextam potius astruxisset. Nam et mox sequitur, dicens: « Filii quoque Machir filii Manasse nati sunt in genibus Joseph (*Ibid.*). » Cum igitur tertia progenies Ephraim, itemque tertia Manasse nequaquam propter alterutram inter se habitudinem tenditur, sed simpliciter utrinque tertia, testante sacro eloquio, perhibetur; qua auctoritate, qua novitate doctrinæ affinitas sic moderna dividitur, ut duorum fratrum pronepotes octo jam differre inter se gradibus doceantur. Altrix quoque de filiis ejus Ægyptum postmodum profecturus, eodem Moysæ teste, Dominus dicit: « Generatione, inquit, quarta revertent-

tur hæc (*Gen. xv.*) » Enim vero si omnes generationes, quæ sub Moysæ de Ægypto in terra Chanaan reversæ sunt, juxta sententias nostrorum judicium, vox divina divideret, non generationem quartam, sed millesimam potius, vel ulteriorem certe numerum protulisset. Illud etiam, quod per Psalmistam dicitur: « Memor fuit verbi sancti sui, quod mandavit in mille generationes (*Psal. civ.*); » non ad illarum refertur generationum multitudinem, quæ sub uno tempore in hac vita subsistunt: sed ad illas potius, quæ sibi invicem per secula proxiora succedunt. Nam si generationes singulorum parentum hoc loco Propheta voluisset intelligi, nullus est dies, quo in populo Dei mille generationes non valeant reperiri: atque ideo nihil plus esset mandare verbum in mille generationes, quam dare legem illi populo, ubi essent mille patres. De beato quoque Job legitur: « Quia vidit filios suos, et filios filiorum suorum usque ad quartam generationem (*Job xlii.*) » Nam cum Scriptura non dicat, vidisse scilicet Job filios filii sui, ab uno nimirum progenitore simplicem lineam descendentem: sed filios filiorum suorum, atque eos omnes non ad quartas generationes, sed ad quartam singulariter generationem venis e, eo vivente, pronuntiet: patet profectio quia auctoritate divini eloqui, generationes, quæ a fratribus veniunt, non divisæ, sed simpliciter numerantur. De Tobia etiam sic dicitur: « Viditque Tobias quintam generationem filiorum suorum (*Tob. xiv.*) »

Videtur itaque, o iudices, quæ dicuntur: videlicet, et « generationem, » et « filios filiorum suorum. » In filios igitur filiorum plures descendendum lineas consequenter attendite: in generationem autem quæ dicitur, omnes simul tanquam unius successiois ordinem deputate. Idioma siquidem est Scripturæ sacræ, quod diversorum fratrum sic in unum generatio comprehenditur, tanquam si ab uno homine descendentes successiois series contextatur: unde si quæ in sacris voluminibus reperiuntur, velim hic **186** cuncta colligere, ante lux ad occasum, quam exempla perveniant ad effectum. Animadvertitis igitur, o iudices, quia dum male numeratis, numerosos adversum vos reclamantes sacri eloqui testes incurritis: et dum sub colore conjugii incestus sorles inducitis, ecclesiasticæ castitatis munditiam fœdare tentatis. Erubescat ergo terrenæ sapientiæ vanitas, nec in Ecclesiæ venore errorum aculeos spargat; sed repressa prævi spiritus arrogancia sacræ se auctoritati humiliter subdat: nec protinus credat, quidquid sibi luxuriantis intellectus petulantia lenocinante, suggeritur; sed quod a sanctis doctoribus definitum est, hoc sacrum intellectum omnimodis arbitretur.

CAPUT VII.

Ubi adversarios inevitabili argumentatione convincit.

Post illam autem vix enabilem Justiniani sententiam, qua videlicet neptis fratris quarto dicitur esse gradu, quidam promptulus, cerebrosus, ac dicitur, scilicet acer ingenio, mordax eloquio, vehem-

ens argumento, Florentinus, puto, verbis me beati Gregorii insolenter urgebat: quibus nimirum præcepit (*Reg. l. ult. ep. 51*) Anglos jam quarta, vel quinta debere generatione conjungi. « Licet, inquit, sanctus ille vir hoc neophytæ genti dispensative concesserit; tamen si consanguinitas tantopere esset in matrimoniali copulatione cavenda, nequaquam inter tam propinquos conveniendi licentia fuisset indulta: constat utique, quia super hoc conjunctionis articulo temperantius sensit, qui licet rudibus quartæ generationis conjugium non negavit. » Nos autem utramque sententiam, Justiniani scilicet, et Gregorii conferamus: et tanquam duos lapides, qui in nos ex hostili acie jaculati sunt, invicem collidamus, quantum ex eorum repercussione igrniculus exeat, qui **B** eisdem nostris adversariis non dicam cæcutientibus, utpote reverentia servata, iudicibus: tamen lippientibus, et caligantibus lumen ostendit.

Audite igitur, iudices, utriusque doctoris verba diligenter attendite: atque illud tumultuantium murmur, quo in foro, vel tribunalibus assueti estis, hæc in Ecclesia fieri prohibete. Litigium nostrum non confusa partium loquacitas augeat, sed intenti cordis ratio sequestra componat. Clamemus ergo simul ad Dominum, atque illi pars utraque dicamus: « Surge, Deus, iudica causam tuam (*Psal. lxxiii.*) » Age igitur: Dicit nempe Justinianus vester, ut sæpe superius dictum est: « Quia neptis fratris tui quarto jam a te gradu dividitur, » nimirum tu unus, frater tuus secundus, filius ejus tertius; neptis autem ejus **C** quarto a te distinguitur gradu. Ergo si ita est, non tam longius fatigantur, utpote qui propius invenire possumus, quod ad hanc rem necessarium judicamus.

Cum igitur tu, sicut dictum est, a filio fratris tui sis tertius, consequenter etiam filia tua ab eodem filio fratris tui quartus est gradus; salvo scilicet eo, sicut asseritis, quod gradus et generatio idem sit. Quod profecto si verum est, totum illud, quod Gregorius permittit quarta **187** generatione conjungi, nihil est aliud, nisi quia duorum fratrum germanorum, vel duorum sororum filios et filias censet in matrimonio copulari. Sed ubi est, quod idem Gregorius omnino prohibet, ne duorum fratrum vel sororum filius et filia misceantur? An censendum est, ipse sibiimet existitisse contrarius, ut quod prohibuit fieri, illico decrevisset impleri? Sed quis hoc de Gregorio credat, nisi qui alienata mente prorsus insaniam? Verumtamen ipse Gregorianus stylus ad medium veniat, et utrum sibiimet constet, ex ipso lectionis ordine clarius innotescat (*Ibid.*). « Quædam, inquit, terrena lex in Romana republica permittit, ut sive fratris et sororis, seu duorum fratrum germanorum, vel duorum sororum filius et filia misceantur. Sed experimento didicimus, ex tali conjugio sobolem non posse succrescere; unde necesse est, ut jam quarta, vel quinta generatione fideles licenter sibi jungantur. »

Ecce ipsa scripturæ series comprobatur, quia filii germanorum fratrum, in quarta generatione non

sunt, dum qua illi prohibentur auctoritate conu-
bere; eadem isti, qui in quarta generatione sunt,
conceduntur in matrimonii fœdera convenire. Nam si
germanorum filii in quarta generatione consistent,
quid esset aliud dicere, filii germanorum fratrum
non jungantur, et tertium in quarta generatione ho-
mines socientur, nisi tanquam sic sermo procederet:
consobrini invicem et non jungantur, et jungantur?
Quod utique ridiculosum potius quam authenticum
haberetur. Unde et idem venerabilis doctor post-
quam præmisit: «Necesse est, ut jam quarta, vel
quinta generatione fideles licenter sibi jungantur;»
protinus intulit: «Nam a secunda, quam prædixi-
mus, omnimodo debet abstineri.» Ecce jam lapides,
quos hostilis manus intorserat, vicaria inter se im-
pactione contudimus, scintillas elicuimus, lumen ha-
bemus. Ambulemus ergo in lumine Domini, ne nos
tenebræ comprehendant (*Joan. xii*). Quod si me for-
tasse consultis, qualiter illa Justiniani sententia
possit absolvi, nihil nostra interest. Vobis siquidem
vestra relinquimus, nec alieni nobis officii peritiam
arrogamus. Hoc tantum, quod ad nos attinet, non
omittimus, quia non semper ima summis, non munda-
na sacris, non concordant humana divinis. Nam
cum ille nepem fratris in quarto gradu asserat
constitutam, B. Gregorius, ut in promptu est, duo-
rum fratrum, vel sororum filios et filias, quod uti-
que longinquus est, atque remotus, secundam ge-
nerationem vocat.

CAPUT VIII.

Quod septima generatio in pronepotibus non habetur.

Hoc etiam non nimio argumento est, septimam,
et octavam generationem in fratrum germanorum
pronepotibus, ut asseris, non expleri, quia sacri
prohibent canones: ut quando linea consanguini-
tatis agnoscitur, vel in memoria retinetur, nullus
uxorem de propria cogitatione præsumat accipere.
Et certe nonnullos hodie in carne viventes aspiciamus,
188 qui se gaudeant nepotum suorum adhuc so-
bole fecundari. Censetis igitur, ut senior ille, cujus
posteritas jam in pronepotes extenditur, cum ger-
mano suo æque videlicet proavo conjugii fœdes ineat,
et pronepote illius suo pronepoti in matrimonium
tradat. Quod profecto quam sit absurdum, quamque
ipsi naturæ videatur horribile, atque contrarium,
nulla indiget exaggeratione verborum. Quæ autem
progenies tam ignobilis lateat, ut vel inter ipsos
propinquos memoria ad proavos non recurat? præ-
sertim cum etsi ipse utroque germanorum pater
adhuc vivaat, quod etiam ipsum vidimus, omnes illas
personas in sua potestate jure possit habere, om-
nesque legali sententia filios appellare.

Quæ autem rerum est species, si pater inter filios
utcumque longinquus matrimonium contrahat: et
quibus inter se invicem fratribus ipse pater est, in
nuptialem copulam jungat? Videtis igitur jam, quia
cum filii sitis Ecclesiæ, ad matris injuriam ritus
inducitis Synagogæ: et sub professione nominis
Christiani hæresim præcurritis Antichristi. Notum

A namque est, quod Antichristus veniens judicare
homines doceat, et vetusti hominis caeremonias no-
vis evangelicæ gratiæ legibus anteponat. Vos autem
non sic, sed (licet ignorantia caligo ad tempus
obreperit) ad sacri eloquii paginas, velut perspi-
cium lumen præsto recurrite, proprii sensus erro-
rem cum humilitate deponite, atque ad recte intel-
ligentiæ tramitem quantocius repetate: ut qui inter
clientium turbas tenetis in gymnasio ferulam, non
vereamini subire in Ecclesia disciplinam; et qui tan-
quam docti peroratis in tribunalibus causis, sufficiat
vobis sicut decetis in oratorio Christi audire sen-
tentias. Honestum quippe est, ut ipsi etiam in mysti-
cis, ac spiritualibus causis se præbeant humiles, qui
humanis negotiis consueverant presidere censores.

B Quocirca quisquis es, qui cognationum gradus enu-
merare disponis, non lineam lineæ, ac si licium licio,
in longitudine adjiçiendo subnectere, sed descen-
dentes hinc inde personas unimoda tantum suppu-
tatione concludere: nimirum ut non dicas, quatuor
hinc generationes, et quatuor inde, octo generatio-
nes sunt; sed potius dic, quia personæ istæ in quar-
ta sibiinet generatione consistunt.

CAPUT IX.

Quod juxta præcedentis personæ gradum, communis debet affinitas computari.

Si vero inæquales sint, nimirum ut iste sexto inveniatur gradus, illa septimo, vel deinceps, ad præcedentem gradum, ut mihi videtur, est illico recur-
rendum: atque illius intuitu decernendum est, in
matrimonium tales convenire non posse. Licet enim
quis limitem jam cognationis excedat, non expe-
ditum videtur illam ducere, quam adhuc propriæ li-
neæ mensura coarctat. Expletur siquidem prius
totum undique parentelæ corpus, et sic jam fœ-
dera redeant nuptiarum. Verum si cui super hac
sententia lortassis ambigitur, sedes apostolica
consulatur. Nos enim honestius ducimus inqui-
rendo **189** cum aliis discere, quam soli nesciendo
docere: et in quibus ipsi hæremus, firmare alios
temerarium judicamus. Verumtamen quia juxta
præcedentem linearam gradum debemus generationi
calculum ponere, illud etiam datur indicio, quod su-
perius Abraham Dominum promississe retulimus, vi-
delicet: Quod generatione quarta essent filii ejus de
servitute Ægypti liberandi (*Gen. xxv*). Nam, ut
egregias Israelitici generis lineas apponamus, regalem
videlicet atque sacerdotalem, Levi progenies
tunc erat quarta, sed Jude generatio jam quinta
præcesserat. Cum ergo non longiorem, sed brevio-
rem successionum lineam divina vox posuit, quo-
dammodo, ut conjicimus, regulam nobis in suppu-
tandis generationibus sua auctoritate præfixit: ut in
ea quodvis progenie cum alio constare censetur,
in quo videlicet gradus suæ lineæ superior invenitur.

CAPUT X.

Quod in numerandis gradibus una debet abundare persona.

Notandum quoque est, quod in cognationum gene-

rationibus numerandis una semper debet abundare persona: nec enim ex una persona potest generatio fieri. Tunc siquidem generatio fit, cum genitus a gignente processerit: atque ut exemplum extrinsecus non quaeramus, sufficiat hoc, quod adhuc prae manibus tenemus. Levi namque genuit Caath, Caath genuit Amram, Amram genuit Aaron, Aaron genuit Eleazar, Eleazar autem genuit Phinees (*Num. xxxvi*). Caath cum patre suo Levi ingressus est Ægyptum; Phinees autem terram re promissionis intravit. Si ergo numeres a Caath ad Phinees, quinque personas invenies; cum, testante divino oraculo, quatuor esse debeant generationes.

Et quia Moyses in Exodo, filios Israel ex Ægypto quinta generatione testatur egressos, Judaicæ quoque tribus ordinem videamus: « Judas scilicet genuit Phares, Phares genuit Eson, Eson genuit Aram, Aram genuit Aminadab, Aminadab genuit Naasson, Naasson genuit Salmon (*Matth. i*). » Phares cum patre suo, videlicet Juda, Ægyptum petiit; Naasson vero princeps tribus Jude fuisse in deserto describitur: cujus filius Salmon terram re promissionis ingressus est. Si recenseamus igitur a Phares usque ad Salmon, sex quidem personas esse perpendimus, sed juxta Moysen generationes quatuor tantummodo numeramus. Si quem vero roveat, Moysi numerum illi, quem Dominus posuerat, non constare, quia alterius est negotii: salvo quidem altiori mysterio, interiri scire sufficiat, quæ utrumque verum esse cognoscitur, si ad diversas tribus, sicut dictum est, referatur.

Id autem quod dicimus, personas plures esse quam gradus, in ipsa quoque canonum figura liquido demonstratur, cum dicitur, quia primo gradu superiori linea continetur, pater, mater; inferiori, filius, filia. Cum ergo pater et filius in uno constituantur gradu, constat procul dubio in consanguinitatis serie et gradibus **190** plures esse personas. Quod autem illic subjungitur, quia his personis nullæ aliæ junguntur, tale est ac si diceret: ex transverso non veniunt. Nam avo et nepoti, qui in secundo sunt gradu, ex transverso vel obliquo veniunt; frater, soror proavo vel pronepoti, similiter ex obliquo veniunt; fratris sororisque filius, filia, atque in hunc modum aliorum alia. His autem personis, quæ sunt pater et filius, aliæ non junguntur, quia utraq; unum faciunt gradum, ac per hoc nullæ aliæ personæ possunt eis similes inveniri. Quod etiam Psalmista testatur, cum dicit: « Fiant nati ejus in interitum, in una generatione deleatur nomen ejus (*Psal. cvm*). » Cujus enim filios imprecatur in interitu fieri, eis devotum nomen una generatione deleri. Quibus profecto verbis manifeste declarat, quod pater et filius non duæ, sed una generatio, unusque sit gradus. Post has autem quot sunt personæ, non sunt procul dubio gradus. Quapropter quisquis in contrahendo conjugio perfecte vult septimam generationem evadere, sicut

A nobis videtur, necessarium sibi est novem interire que personas æqualiter numerare: octo scilicet, quibus septem generationes fiant; nona sit illa, quæ in matrimonium transeat.

Si quis autem juxta aliam definitionem sexta elegit esse generatione contentus, nos ansteritatem novam antiquis canonicis inducere non judicamus. Veruntamen quia alii doctores sextam, alii septimam generationem observandam esse discernunt, hæc in talibus est tenenda discretio: ut si a filiis incipit, in sexta generatione supputatio desinat; si vero a nepotibus, usque ad septimam tendat. Sic nimirum plurimorum sententia reperietur una, quæ in litterarum videbatur inæqualitate diversa.

CAPUT XI.

Quod aliud sit aliquando gradus, aliud generatio.

Illud autem prætereundum non est, quia in his scripturis, quæ de cognationum affinitate loquuntur, non semper gradus pro generatione positus invenitur. Alioquin nequaquam Justinianus, quod superius dictum est, nepem fratris quarto constituerit gradu; præsertim cum et ex quatuor solummodo personis, quatuor generationes fieri omnino non possent: et frater ad fratrem generationem non habeat, utpote quorum neuter alterum gignat. Unde, ut mihi videtur, disputatores illi, quos supra nominavimus, hujus nominis diversitate falluntur: quod videlicet aliquando generationem, aliquando locum solummodo invenitur significare personæ. Tantumdem namque est dicere, nepem fratris esse quarto gradu, tanquam si diceret quarto loco. Qui nimirum litigatores mei si vix dum mitescere nescii, quod tunc moliebantur objicere, non vereantur redivivis adhuc invectionibus iterare, non sine quodam scilicet jurgii tumore dicentes: quid tam prolixas affinitatum lineas texis, doce etiam cum trinepos, ut asscri, ad trineptem e regione descendentem jus cognationis habet, quod inter se propinquitatis nomine censeluntur? Nunquid **191** sobrius, sive patreles, aut amitini? Quod si nullo inter se hujusmodi nomine conferuntur, quo pacto sunt consanguinei, qui nulla a se videntur alterutrum cognominatioe relati? Ad quos ego: si de nominibus, inquam, agitur, tale quod sæpius invenitur, ut quibusdam et necessitudo propinquitatis intersit, et affinitatis vocabulum desit.

C
D

Atque, ut quod dicimus sacræ auctoritatis testimonio comprobemus, præcipitur in Levitico: « Turpitudinem, inquit, sororis uxoris tuæ, et filie ejus non revelabis; filiam filii ejus, et filiam filie illius non sumes, ut reveles ignominiam ejus, quia caro illius sunt, et talis coitus incestus est (*Levit. xviii*). » Ecce vitricus a filia privigni utriusque sexus divina voce compescitur, et tamen affinitatis nomen, quo inter se utraq; persona cognominari delect, non habetur. Censetisne ergo hujusmodi personas contra divinum

præceptum debere coniungi, cum non inveniatur, quo propinquitatis possint vocabulo nuncupari? Sed videte quid in fine sententiæ dicitur, quia talis rortus incestus est. In Decretis quoque Innocentii papæ legi. ur: « Relictam, inquit, patris uxoris suæ, relictam fratris uxoris suæ, relictam filii uxoris suæ, relictam consanguineorum uxoris suæ, usque in tertiam progeniem nemo in uxorem sumat. » Porro autem in omnibus his personis et affinitatis cognomina non reperuntur, et inter eas tamen contrahi matrimonium prohibetur.

Quod si necdum his acquiescitis, atque adhuc impugnare tentatis, ex vestris profecto exedris munimen arripimus, quod vestris litidem jaculis opponamus. Vester namque Justinianus postquam rex unilque cognationum gradus enumerat, mox addit (*Instit.*, lib. i. tit. *De grad. cogn. perag.*): « Ex his, inquit, palam est intelligere quemadmodum ulterioris quoque gradus enumerare debeamus: quippe generata quæque persona gradum adiciat, ut longe facilius sit respondere quo quisque gradu sit, quam propria cognationis appellatione quemquam denotare. » Si ergo legislator ipse illic consanguinitatis gradus enumerat, ubi nomina deesse testatur, quid mirum si nos eadem facientes, et inter illos esse jus propinquitatis asserimus, quorum videlicet relativa vocabala non habentur? Tanto jam de parentela me dixisse sufficiat, ne pauper stylus modum sibi congruæ brevitatis excedat: quod tamen ut arbitror, si diligenter attenditur, omnis, quæ super hoc negotio super emeretur, querela sopitur.

CAPUT XII.

Excusatio longioris ætatis.

Dixerit me quisquam verbis liberius evagatum, sed mihi tanti est proximorum ueorum salus, ut non otiosum credam multorum lignorum pyram accendere, qua basilicam, licet exiguum, incolunt populo necesse sit interire: nec multa aqua inuiter funditur si scintilla ignis, qua urbs cremanda fuerat, exstinguatur. Vilis plauē sagitta pectori bellantis infigitur, sed antequam exeat, multo labore sudatur. Verumtamen qui me latinosi operis arguit, perpendat eum quibus mihi sit in hac disceptatione **192** nequium: et mox necessitati deputet, quod verborum ista hæc engeribat. Necessarium nempe ducimus ista conscribere, ne cancer, qui in dies per argumēta serpebat, pestilentius adhuc se per Ecclesiæ viscera dilataret.

Vos autem, serenissimi in Christo, et venerabiles viri, videlicet qui me hoc opus aggredi præcepistis, tantæ perversitatis errori cum omni auctoritate resistite: et ne se per corpus Ecclesiæ lethalis lepra diffundat, vultu obviat. Castitas nempe quedam specialis est virtus, quæ ab ipso mundi primordio in Dei cultoribus viguit, et pro-

(8) Contrarius videtur sensus hujus loci, cum in

cessu temporum paulatim semper exerevit: non autem divino jam imminente iudicio, cum suadendi essent homines omnino carnis voluptates abscindere, ultra etiam provocantur incestuosa matrimonia foderare. Adversus ergo hujusmodi pestes sacerdotalis se auctoritas erigat, et improbræ temeritati ecclesiasticæ discipline vigor obsistat. Non detur coram peccatori, nulla relinquatur audacia vanitati. Vivat adhuc in Ecclesia Christi ille Mosaicus serpens (*Nam. xxi*), qui incautorum colubros sorbeat; vivat, inquam, spiritalis prudentia, quæ carnalis versutiæ venena consumat; ut quos proprii arbitrii libertas effrenata laxaverat, canonicæ severitatis censura compeccat: et quos tanquam celebris fame tumor inflaverat, reddite rationis gravitas premit: quosque fidei unitas congregat, doctrinæ scissura non spargat. Sic sic nimirum vestro studio ad sobrii intellectus concordiam redeant, et jam humiles facti, uno spiritu cum ecclesiastica se pace componant; quatenus et veterosus coluber desinat pravi dogmatis virus effluere, et Ecclesia Christi de cætero integra possit in sui pudoris munditia permanere.

DISSERTATIUNCULA

DE GRADIBUS COGNATIONIS.

ARGUMENTUM. — Quemdam presbyterum consulit, quoniam pacto cognationum gradus enumerari debeant: non enim adeo tutum sibi videri communiem morem (eo scilicet modo numerandi ut prima persona semper abundet) ut ab eo recedere nefas sit, præsertim cum nonnulla Scriptore loca videantur ob stare. Petit igitur, ut in hac deliberatione suam sententiam patefaciat.

Ponno S. religioso presbytero, PETRUS peccator monachus in dissolubile glutinula charitatis.

Admoet vir sapiens: « Cum viro, inquit, religio tracta de sanctitate, et cum iusto de justitia (*Ecclesi. xxxvii*) (8). » Qui etiam postmodum dicit: « Cum viro sancto assidius esto, quemcumque cognoveris observantem timorem Dei (*Ibid.*). » Quapropter ego te, venerabilis frater, agnosces, congruum duxi, non consilia tecum terrena conferre, sed de spiritali potius, et ecclesiastico questione tractare. In quæculo siquidem, ubi de parentela **193** gradibus disputavi, inter cætera dixisse me memini: In cognationum, inquam, generationibus numerandis una semper debet abundare persona. Quod etiam approbans, addidi: Neque enim ex una persona potest generatio fieri. Adhibitis etiam testimoniis Scripturarum quibus hoc disputatio fuit, ut cum propinquorum generationes fuerint supputate, una semper persona reperitur excedere. Verbi gratia: ubi quinque sunt generationes, sex necessario debeant esse persone. Sic et in cæteris numerum graduum multitudo superet personarum.

Sed per accessum temporis legenti mihi aliqui. et in Scripturis occurrit, quod mutare posse hanc

(8) *Contra* videtur sensus hujus loci, cum in

enumeratæ cognationis regulam persuasit; præsertim cum plerique sæculares huic definitioni feram, atque inhumanam conquebantur inesse duritiam, seseque perhibeant nobis obtemperare non posse, nisi vel nimirum quid acceperimus ex lupis legis rigore laxare. Hoc quotidie bellum, hoc sine fœdere toleramus obloquium.

CAPUT PRIMUM.

In generationibus suppudiandis quæ regula servanda.

Videtur itaque nobis infirmitatibus imbecillium sine culpa non posse condescendere [f. condescendere], ut decernamus cognationem simul ac personarum numeram invicem convenire; quotiens quot sunt personæ, totidem quoque dicuntur esse generationes. Ut autem hoc non nostra temeritas, sed sanctorum Patrum videatur auctoritas, B. Hieronymus dum solvere nititur questionem Genesis, ubi dicitur: « Qui occiderit Cain, septem vindictas exsolvet (Gen. iv), » septem perhibet esse generationes ab Adam usque Lamech, cum tamen non reperiantur nisi totidem, hoc est, septem esse personæ. Et, ut ipsa potissimum tanti doctoris verba ponamus: Majorum, inquit, nostrorum ista sententia est, quod putant in septima generatione Lamech interfectum Cain; moxque subiungit: Adam quippe genuit Cain, Cain genuit Henoch, Henoch genuit Cainan, Cainan genuit Malalehel, Malalehel genuit Mathusalem, Mathusalem genuit Lamech, qui septimus est ab Adam. Et paulo post: Hic quidem, inquit, Cain, quod in septima generatione interfectus sit, et juxta aliam editionem pœnam sui sceleris dederit: ubi nihil obscuri arbitror remansisse. In quibus utique doctissimi viri verbis patenter ostenditur, quia cum ab Adam usque Lamech septem tantummodo sunt personæ, septem nihilominus faciunt generationes. A qua generationum diminutione beatus quoque Gregorius non discordat. Nam in expositione B. Jo's, Enoch septimam perhibet esse generationem, cum sex tantummodo patrum ante illum reperiantur esse personæ. Hæc: nimirum beati viri verba sunt (Moral. 1): « Electis, ait, Henoch in septima generatione nascitur, » quia sui dedicationem gaudii in extremæ retributionis gloria requirunt. Et certe, sicut sacra Geneleos liquido testatur historia: « Adam genuit Seth, Seth genuit Enos, Enos genuit Cainan, Cainan genuit Malalehel, Malalehel **194** genuit Tareth, Tareth genuit Henoch (Gen. iii). » Sicut ergo per lineam Cain septem solummodo succedentium sibi reperiantur esse personæ ab Adam usque Lamech; ita quoque per electorum seriem septem duntaxat personæ numerantur ab eodem Adam usque Henoch. Sed sicut in genealogia Cain a Beato Hieronymo Lamech septimus est ab Adam, ita B. Gregorius septimam generationem esse testatur.

Si ergo tantorum virorum sequi non abhorreamus exemplum, restat ut tot debeant generationes dici, quot personæ valent in enjushbet generis successoribus supputari.

CAPUT II.

Quomodo a transmigratione Babylonis ad Christum fuerint generationes quatuordecim.

Addamus adhuc, quod gravius est ponderis, et inviolabile tene: robur auctoritatis. Matthæus enim evangelista postquam generationis Christi lineam tenuit, hoc in conclusione subiunxit: « Omnes ergo generationes ab Abraham usque ad David generationes sunt quatuordecim, et a David usque ad transmigrationem Babylonis generationes quatuordecim, et a transmigratione Babylonis usque ad Christum generationes quatuordecim (Math. xi). » Cum videlicet nulla trinum ordinum, qui digesti sunt tessera, plusquam quatuordecim genitorum, sive gignentium inveniantur enumerare personæ. Imo si diligenter attenditur, nonnisi tredecim continere personas ordo tertius, qui est et ultimus, invenitur. Super quo nimirum nonnulli doctores diversa a se invicem sentientes, longis argumentationibus disputant, ut quatuordecim et in hoc, sicut in cætera habeatur ordinibus, esse generationes ostendant. Sanctus quippe Hieronymus duos esse perhibet Jechonias, patrem scilicet et filium; et patrem quidem in fine secundi ordinis, filium asserit positum in capite tertii. At beatus dicit Aug. quia minus Jechonias bis numeratur. Quod si credendum sit, nescio quo pacto sancti evangeliste vera videri possit assertio, qua dicit, quoniam a transmigratione Babylonis usque ad Christum generationes sunt quatuordecim. Sane sive bis, sive quoties libet, id, quod nunc est, numeretur, unum nihilominus permanere cognoscitur. Nam etsi sæpenumero quid dicitur, rei tamen essentia non augetur, nec multiplicatur numerus, licet sermo fuerit iteratus. Tunc plene super utriusque doctoris sententiâ, que mihi ambiguitas oboriatur, exprimere; ne tam illustribus Ecclesiæ magistris, et assertoribus veritatis videar, quod absit, aliquidem succensere.

De illorum itaque venerandis definitionibus ego disputare non audeo, simpliciter tantum quid mihi videatur, expono. Ab eo sane, quod dicitur, post transmigrationem Babylonis Jechonias genuit Salathiel, usque ad illud, Jacob autem genuit Joseph virum Mariæ, tredecim sunt generationes. In Joseph siquidem duodecima, in Maria intelligitur tertia decima. Si enim Maria Joseph, sicut uxor viri, carnali commercio jungeretur, jure non duntaxat in **195** utroque generatio videretur. Sed cum Maria Joseph nullatenus sit conjuncta, generationis vero hæc usque ad Joseph per præcedentium seriem sit perducta, repente generatio in Mariam altissimeus posita prosilit; et dum a sua reflectitur linea, et in aliam transit, queadam quasi angulum facit. Ille nimirum ex ea natus est, qui et juxta Apostolum, lapis est angularis (Ephes. ii); et sicut Psalmista canit: « Factus est in caput anguli (Psal. cxv). » Nec inconvenienter una in Maria generatio constituitur, que generatio illius origo est, cui videlicet a cæteris præcedentibus generationibus militatur.

Porro cum Joseph sine ex recta propagatae cognationis linea pendeat, illinc ex altera ejusdem cognationis linea Maria descendat; ipse de linea in lineam transitus generationis est mysticæ sacramentum. Nam quia Maria Joseph carne non jungitur, non utraque una est generatio; sed unam Joseph, alteram Maria generationem facit. Plane cum Scripturarum consuetudo non teneat, ut per mulieres cognationis lineam texat, per viros Christi genealogia producit; in ejus tamen ortu virilis materia non miscetur, ideoque cum ad Joseph perventum est, successionis ordo non ulterius in inferiora deducitur, sed per transversum protinus, et ex latere in virginem derivatur. Sic post carnales generationes fit generatio spiritualis, ut mox sequatur res inaudita prorsus, et singularis. Spiritualis siquidem generatio fit de Joseph in Mariam, singularis de Maria in Christum.

CAPUT III.

Quomodo Ozias genitus a Joram dicitur.

Sed dicis mihi, quisquis es, quomodo inter Joseph et Mariam potest generatio dici, quam videlicet ipse non genuit? Et tu mihi reciproca consulis inquisitione responde: Cur idem beatus evangelista Matthæus, de cujus nunc sententiâ disputamus, ait inter cætera: « Joram genuit Oziam (*Matth. i*); » cum nequaquam sit pater Ozias, sed potius Ochozias? Quisquis enim quarti libri Regum percurrit historiam, indubitanter agnoscit, quia Joram genuit Ochoziam, Ochozias genuit Joas, Joas genuit Amasias, Amasias genuit Oziam, qui et alio nomine dicitur Azarias (*IV Reg. viii*). Cur igitur Joram non Ochoziam, dicitur genuisse quem genuit; sed potius Oziam, qui jam procul ab illo quintus absistit? Si ergo inter Joram et Oziam esse generatio dicitur, non quod Ozias ab Joram sit genitus, **196** sed quod ab illo per longam continuam generis traditionem sit productus; quid prohibet inter Mariam et Joseph, qui procul dubio consanguinei sunt, generationem dici per quamdam scilicet vim et mysterium sacramenti? Et si comprehendi non potest, quomodo Christus ex virgine nascitur; quid mirum si

inter parentes ejus stupenda quædam et admirabilis generatio videatur, cujus videlicet et generatio singularis, et conceptio nova, et natiuitas deprehenditur inaudita? Hæc tamen dicimus salva auctoritate sanctorum doctorum, quos superius memoravimus.

Ut igitur ad ea quæ copius post diverticulum revertamur, in hac generatione Dominica non illa conspicitur regula fuisse servata, quam videlicet alibi præfiximus, ut in supputandis generationibus una provideatur superesse personæ: quæ scilicet si illic servaretur, una adhuc addenda persona necessario videretur. In illa quippe cognationum linea trifaria dinumerata digesta, uniuscujusque tessera quatuordecim tantummodo sunt personæ, sicut et generationes. Nec generationum numerum personarum multitudo videtur excedere, dum nil aliud ibi generationes, quam simplicis sicut personæ.

Consideranti itaque, et rem diligentius perpen-
tenti pateatur occurrit, quod B. evangelista dinumerando cognationis regulam, quam prædiximus, non modo non tenuit, sed et caute vitavit, studiosè contempsit, prudenter exclusit. Nam cum in genealogia Domini, certi causa mysterii trifario dispositionis ordine quatuordecim decrevisset generationes atterere, ut unamquamque personam generationem esse monstraret, tres quos superius diximus, Ochoziam videlicet, Joas et Amasiam, de narrationis ordine reges abiecit: et tot personas apponere, quot generationes enumerare contentus fuit. Plane cum sibi personarum multitudo suppetere, noluit ut persona generationibus superesset; sed ut generationum, ac personarum sibi invicem numerus æqualiter conveniret. Hæc itaque, venerande frater, et ipse pervigil meditare, et cum sapientibus tuis stude conferre, ut aliorum mihi fultus auxilio, certum quid valeas respondere. Rescribe igitur, si in supputandis parentele gradibus, vel in eo perseverare cœleam, quod aut descripsi; vel usurpare potius quod imper invenit, ut dum a te mihi multis onerosa dubietas tollitur, a multis tibi per me digna gratiarum actio referatur.

Sit nomen Domini benedictum.

197-198 OPUSCULUM NONUM.

DE ELEEMOSYNA. AD MAINARDUM EPISCOPUM URBINATEM.

ARGUMENTUM. — Præ cæteris virtutibus eleemosynam potissimum commendat, in cujus laudes hoc Opusculo vir sanctus eloquentiæ laxat habenas, et omnes ingenii sui vires effundit.

Domno MAINARDO Urbinati venerande sanctitatis D
episcopo, PETRUS peccator monachus salutem in Domino.

Qui sub æstivo meridiatur umbraculo, et tunc in prælio non laborat, et tamen non incongrue de præ-

liis disputat. Non otiose quiescimus, si quiescendo de labore tractamus. Quo scilicet ordine vel dulciore fructus, vel feracior valeat exuberare proventus. Qui regia diversatur in curia, cunctas virium suorum vires explores, si quid est unde principalibus oculis

placere plurimum rateat, et in quo se reperit amplius posse, ibi se satagit enixius exercere. Alius siquidem robustior est in bello, alius prudentior in consilio. Ille dum perorat causas, luculenter ac lepile concionatur in publico; iste dum hunc æquare facultate urbanitate non possit, dictandi forte studio, vel etiam aucupio, sive certe venationis arte præcellit; et ut ad nostra veniamus, ait Moyses filiis Israel: « Separate apud vos primitias Domino: omnis voluntarius et prout animi, offerat eas Domino, aurum, argentum, æs, hyacinthum et purpuram, coccumque bis tinctum, et byssum, pilos caprarum, et pelles arietum, ligna sethim, et oleum ad luminaria concinnanda (*Exod. xxxv.*) » Quæ nimirum, quia omnes omnia non habebant, obtulit unusquisque quod potuit, et in ea re largior fuit, quæ sibi met, exuberantius abundavit, ut dum omnes offerrent quod singuli non haberent, unum multi Domino tabernaculum fabricarent. Nos etiam, qui nunc in hujus vitæ deserto tabernaculum constitimus, ut ingressi terram lac et mel nanantem, in illa cælesti Jerusalem templum sub veri Salomonis imperio deducimus: quod nimirum non sit ex insensibilibus quibusque metallis, sed ex lapidibus vivis; et non decusat rutilantium nitore gemmarum, sed spirituum radiat decore virtutum. Omnium quidem bonorum Deo largiente, fieri participes possumus, omnia vero possidere æqualiter non valemus. Nam et sancti Patres, qui nos ad cælestia præcesserunt, licet omnium virtutum ex divina fuerint opitulatione participes, non tamen in omnibus existisse creduntur æquales. Abraham siquidem cæteris fide simul et obedientia præfuit; Isaac nitida monogamie castitas decoravit; « Moyses, sicut ait Scriptura, vir nitissimus erat super omnes homines qui morabantur in terra (*Gen. xv.*); Eliam libertatis auctoritas reddit insignem (*Num. xi.*); Phinees zeli fervor, et ultio jure perpetuo constituit in conspectu Domini sacerdotem (*Num. xxv.*); Joannem ad recubitum Domini pectoris virginitas extulit (*Joan. xii.*); Petrum vero præcipuus amor in Dominum ad percipiendi primi pastoris jura provexit (*Joan. xxi.*).

CAPUT PRIMUM.

Quod ex virtutibus una eligenda, cui magis seruiamus.

Quamvis ergo unusquisque sanctus omnibus florere virtutibus necessario debeat (neque enim singula quæque vere virtus est, si mista aliis virtutibus non est) una tamen virtus cuique est præ cæteris eligenda, cui mens familiarius inhærendo deserviat, atque ab ejus, ut ita loquar, obsequio non recedat. In cunctis quippe virtutibus æque nos exercere non possumus, sed dum unam arctius custodimus, in hac, quod ex reliquis minus est, adimplemus; et dum hanc indesinenter amplectendo constringimus, quasi totum virtutum corpus unius membri participatione tenemus.

Quam itaque virtutem tibi persuado peculiariter

A esse sequendam? Nunquid jejunium? Sed continuo respondebis: Si immoderatis corpus jejunium attero, imminutibus tot causarum discursumque laboribus mox succumbo. Si psalmodiæ meditationes indixero, ab 199 orationis, iniquis, assiduitate præpedior, quoniam ad respondendum salutationibus amicorum, ac miscenda colloquia quotidie coactus impellor. Si nudis te, juxta morem apostolorum, pedibus hortor incedere; si duris, instar Joannis, membra tua cilicis edomare; si denique te in exsilium proficisci; si carcerali custodia te jubeam penitentium more concludi, imminente præsto causaberis ægitudine, vel potius non te posse perferre tam duram corporalis incommodi gravitatem.

D Qui ergo membra tui corporis adhuc times affigere, imo quia temetipsam pro acrimoniam penitentiae necdum vales Deo sacrificium exhibere, ad ea, quæso, quæ circa te sunt, manum porrige, et quia non te, saltem quæ tua sunt, impertire: carne: scilicet incisurus, satis tibi præsto, si tantum capillos attondeas; qui manus obtruncator advenerat, pins est, si unguum duntaxat excrementa præcidat. Quantum distat inter vulvum humanæ carnis et vestis, tantum inter hominem et hominis facultatem. Hoc modo Abraham pecus obtulit (*Gen. xxi.*) ut filium conservaret, mactavit arietem ut custodiret hæredem. Hoc modo Michol positum in lecto simulacrum ut a paterna vesanie gladii defenderet virum (*I Reg. xix.*): et ut David veraciter viveret, quasi morientem eum caprina studuit pellucula simulare: « Pellem enim pro pelle, et cuncta quæ habet homo dabit pro anima sua (*Job ii.*) » Tu quoque temetipsam propria facultate permitte, et tua fac interim sacrificium, ut ipse postmodum suscipi merearis in holocaustum. Non enim Deus sic accipit oblationem, ut despiciat offerentem: ut qui suæ facultatis oblator exstiterit, secura cum uxore Manne valeat voce cantare: « Si Dominus, inquit, nos vellet occidere, de manibus nostris holocausta et libamenta non suscepisset (*Judic. xiii.*) » Suscipit enim Deus per manus pauperis eleemosynam, eamque tibi reconlita in illa cælestis promptuarii securitate conservat. Unde Dominus in Evangelio: « Thesaurizate, inquit, vobis thesauros in cælo, ubi neque ærgo, neque tinea demolitur; et ubi fures non effoliunt, nec furantur (*Math. xvi.*) » Idcirco plane Deus omnipotens alios paupertate constringit, alios divitiarum copia dilatat, et isti habeant unde propria debeant peccata redimere, et isti unde suam valeant inopiam sustentare. Sicut scriptura est: « Redemptio animæ viri, divitiæ suæ (*Prov. xiii.*) » Unde et ad Nabuchodonosor ait Daniel: « Quamobrem, rex, consilium meum placeat tibi, et peccata tua eleemosynis redime, et iniquitates tuas misericordis pauperum, si forsitan ignoscat Deus delictis tuis (*Dan. iv.*) »

Qui ergo divites sunt, dispensatores potius jubentur esse, quam possessores: et non proprii juris

et eam deputare quod habent, quia non ad hoc bona transitoria perceperunt, ut deliciis affluant, vel in propriis hæc usus insunt, sed ut administrationis sagantur officio, dum in commissio peruenit villicata. Quapropter qui stipem pauperibus erogant, alia reddant, non sua distribuunt. Unde et Dominus elemosinam præcepturus ait: « Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis (*Matth. vi*). » Non enim dicit, misericordiam vestram, sed iustitiam vestram. Ille quippe facit **200** misericordiam, qui propria tribuit; ille vero iustitiam facit, qui quod alienum est, reddit. Unde et Psalmista cum præmississet: « Di-persit, dedit pauperibus; » non ait, misericordia ejus, sed, « Justitia, inquit, ejus manet in sæculum sæculi (*Psal. cxl*). »

Cum ergo pauperibus subvenimus, aliena procul dubio reddimus, non nostra prebimus. Verumtamen apud piæm iudicem misericordes esse decernimur, cum hæc ipsa, quæ non nostra, sed communis sunt, fideliter dispensamus: et cum iuste, quæ aliena sunt, reddimus, apud eum qui cordis intima conspici, misericordiam præmio non caremus. At contra, qui nunc pauperibus subvenire contemunt, in tremende discussionis examine non tam accusantur avaritiæ quam rapinæ: nec suorum tenaces sed alienorum potius conveniuntur fuisse raptores. Quibus utique summus arbiter dicitur est in iudicio: « Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui parati estis diabolo et angelis ejus. Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare; sitiivi, et non dedistis mihi bibere (*Matth. xxv*). » Ac si dicat: quia nolistis ea ministrare conservis, quæ pro illorum refrigerio percipistis, voracis gehennæ vos illa deglutiat, quos per cupiditatis ardorem alienorum bonorum rapina condemnat. Et cum alienum a nobis sit, quod in hac vita dispensandum suscepimus; nostra vero sit cælestis gloria, quam speramus, competenter his illa sententia congruit, quam Dominus in Evangelio dicit: « Qui in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis? » (*Luc. xvi*.) Ille certe fidelis in alienis existiterat, qui de se confidenter aiebat: « Benedictio perituri super me veniebat, et cor viduæ consolatus sum: oculus fui cæco, et pes eundo; pater eram pauperum (*Job xxix*). »

O quam fidelis in alienis existiterat, et quam firma spe de propriis confidere poterat, cum et alibi se devotando clamabat: « Si negavi, inquit, quod volebant, pauperibus, et oculos viduæ exspectare feci; si comedi buccellam meam solus, et non comedi pupillus ex ea; quia ab infantia mea crevit mecum miseratio, et de utero matris meæ egressa est mecum (*Job xxxi*). » Ubi adhuc apte subiungit: « Si despecti præterentem eo quod non habuerit indumentum, et desique eperio quod pauperem; si non benedixerint mihi latera ejus, et de velloribus ovium mearum calcfactus est (*Ibid.*). » Vide quam longus sit misericordiarum iste catalogus, ut nil

A prorsus omittat, quin omnium necessitatum moris occurrat, cunctis egestatum vulneribus velut medendo subveniat.

Porro autem dum indigentibus in necessitate succurrimus, veritatem simul et misericordiam adimplemus. Misericordiam scilicet, dum inopibus pie compatimur; veritatem vero, ille est iustitiam, dum non illis nostra, sed quæ sua sunt, ministramus. Ille est quod in Proverbiorum libro Salomon ait: « Misericordia et veritas non te deserant: circumda eas gutturi tuo, et deseri non poterit talis cordis tui, et invenies gratiam et disciplinam bonam coram Deo et hominibus (*Pro. iii*). » Rursumque scriptum est: « Misericordia et veritas præparant bona; in omni opere bono erit abundantia (*Pro. xiv*). » Et nepietatis

B **201** apus seguitis ignava depreciet, sed deo vel celeris ac prompta commendet, alibi dicit: « Ne dicas amico tuo, vade et revertere, et eras dabo tibi, cum statim possis dare (*Pro. iii*). » Tremat enim manus avari enim tribuit; et sicut æger exhorrens amarescentis antidoti differt poculum, sic iste daturus aliquid differt in posterum. Ille siquidem exasperantis potus naseat amaritudinem; iste si dederit aliquid metuit egestatem: ideoque licet vel in libendo, vel in prebendo necessitatis tempus immineat, uterque tamen in posterum quod abhorret, interjecta dilatione reservat. Plane largus et liberalis animus facit divitem, pavor atque tenacia reddit egeitem. Unde scriptum est: « Substantia divitis urbs fortitudinis, pavor pauperum egestas eorum (*Pro. x*). » Pavor C enim degenerem animum compellit egere, licet divitiarum copiis videatur affluere.

CAPUT II.

Elemosinæ præmium quodnam sit.

Tu autem, dilectissime, noli fratrem tuum in presenti necessitate despiciere, si Demo tibi desideras in ultima necessitatis articulo subvenire: « Beati siquidem misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequuntur (*Matth. v*). » Porro si dederis homini pecuniam tuam in fenus, centesimam recipis: si vero pauperibus, secundum divina mandata centuplum consequeris: quod si hoc parvum videtur, et vita tibi cumulatæ æterna. Non ergo melius est te recipere centuplum quam centesima esse contentum? Noli ergo despiciere proximum, si non vis Deo despicibilis apparere. Unde et Salomon ait: « Qui despicit proximum suum, peccat; qui autem miseretur pauperi, beatus erit (*Pro. xv*). » Ubi mox additur: « Qui credit in Domino misericordiam diligit (*Ibid.*). » Plane si is qui credit in Domino misericordiam diligit, dicendus est ille non credere, qui convincitur misericordiam non amare: Cur autem iste non erodat, alia ejusdem libri sententia declarat; ait enim: « Feneratur Deo qui miseretur pauperi, et vicissitudinem suam reddet ei. »

Non itaque credit in Domino, qui sua sibi timet bona committere, dum ea non vult indigentibus exhibere. Nam si in Domino veraciter crederet, fenerari sibi tanquam fidei scilicet debitori facultatis suæ

depositum non timere: de cuius autem fide qui dubitat, eum procul dolo non honorat; eum scriptum sit: « Honor Domini de tua substantia (Prov. 11). » Et alius dicitur: « Qui calumniatur egentem, exprobrat factori ejus: honor autem eum qui miseretur pauperi (Prov. xiv). » Et iterum: « Facere misericordiam et iudicium, magis placet Deo quam victimæ (Prov. xxi). » Eleemosynarius enim qui que misericordiam facit, dum indigentibus in necessitate compatitur; iudicium vero, dum eis non propria, sed eorum bona largitur. Sed ex his dum alienam in præsentia sustentat inopiam, æternam sibi et in futuro divitiis parat. Unde scriptum est: « Qui dat pauperi non indiget: qui despicit deprecatem, sustinet penuriam (Prov. xxviii). » Depont enim dives quod in legentibus tribuit, et nunc quasi mutæ 202 pecunie depositum credit, quod in æterna vita multiplicatis fenoribus recipit. Et qui nunc fit per misericordiam creditor, in retributione postmodum felix erit exactor. Unde scriptum est: « Pauper et creditor oblinaverunt sibi, utriusque illuminator est Dominus (Prov. xxix). » Et de muliere forti, per quam vel sancta universalis Ecclesia, vel unaquaque fidelis et pia intelligitur anima, in Proverbis dicitur: « Manum suam aperuit inopi, et palmas suas extendit ad pauperem (Prov. xxxi); » ubi mox apte subiungitur: « Non timebit donum suæ a frigore nivis; omnes enim domestici ejus vestiti sunt duplicibus (Ibid.). » Quisquis enim nunc operimento gemine charitatis induitur, tanquam duplici veste contactus nequaquam futuræ nivis frigore constringetur: et quem nunc charitatis ardor inflammatur, tunc pœnalis algorem nivis ignorat. De qua videlicet nive futuri supplicii, et per B. Job de reprobo viro dicitur: « Ad minimum calorem transeat ab aquis nivium, et usque ad inferos peccatum illius, obliviscatur ejus misericordia (Job. xxiv). » Dignum quippe est ut qui in hac vita per ardorem concupiscentiæ carnalis exarsit, a calore veræ misericordiæ frigidus et constrictus obtorpuit, illic ad calorem nivium transeat ab aquis nivium; ut sicut hic duabus deliquit offensis, ita geminis crucietur in gehenna supplicii: et illic ejus versa vice misericordia obliviscatur, qui nequaquam hic misericordiæ memor extiisse convincitur. Præmitte ergo tibi, frater, opes tuas, unde postmodum vivas; præcedant te facultates tuæ, quas in illa semper immortalitate possideas. Memento quod scriptum est: « Dives cum dormierit, nihil secum auferet; aperiet oculos suos, et nihil inveniet; apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas (Job. xxvii). »

Placeat ergo tibi consilium, quod per Salomonem datur: « Mitte, inquit, panem tuum super transcuentes aquas, quia post multa tempora recipies illum: da per te septem, non enim octo, quia ignoras quid mali futurum sit super terram (Eccle. xi). » Et iterum: « Mane semina semen tuum, et vespere be esset manus tua (Ibid.). » Legitur in Genesi: « Quia sevit Isaac in Gerara, et invenit in ipso anno

centuplum (Gen. xxvi). » Sed quam feliciter seminat, qui dum subsidia indigentibus subministrat, pro avena triticum, pro pugillo chlorum, pro grano metit acervum: terrenis plane cælestia, transitoriis mercatur æterna. Dicit Scriptura: « Quis potest dicere: Mundum est cor meum, purus sum a peccato (Prov. xx); » quis enim gloriabitur castum se habere cor? Sed eleemosynis solerter insiste, et mundum te ex divina pietate confide. Unde Salvator: « Quod superest, inquit, date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis (Luc. xi). » Sicut enim arbor igneam metalli cajuenuque rubiginem, sic eleemosyna consuevit animæ purgare squalorem. Unde et vir sapiens: « Ignem, ait, ardentem exstinguit aqua, et eleemosyna resistit peccatis (Eccle. iii); » ubi præsto subiungit: « Et Deus prospector est ejus, qui reddet gratiam, meminit in posterum, et in tempore casus sui inveniet firmamentum (Eccle.). » Deinde subjicit: « Fili, eleemosynam pauperis ne fraudes, et oculos tuos ne transvertas a paupere (Ibid. iv). » Et rursus: « Animum esurientem 203 ne despexeris, et non exasperes pauperem in inopia sua. Cor inopis ne afflixeris, et non pertrahas datum constanti (Ibid.). » Et multa alia, quæ vir iste propheticus de præroganda pauperibus pietate contextit: et Evangelio neculum illucescente, tanquam sacerdos in Ecclesia prolixi sermonis seriem protrahit: qua nos hic omnia simul exaggeranda non ducimus, ne fastidium legentibus generemus.

CAPUT III.

Quam eleemosyna inopis sit.

Sed cum per omnes sacri cloquii paginas eleemosyna prædicetur, et misericordia cæteris virtutibus antecellat, ac palmam inter opera pietatis obtineat: illa tamen misericordia supereminet, quæ de copia nuper ad inopiam devolutis auxilium præbet. Sunt namque nonnulli, quos honestioris quidem generis ordo nobilitat, sed indigentia rei familiaris angustat. Plerique etiam equestris prosapie titulis adornantur, sed domesticæ necessitatis inopia deprimentur: exigente generis dignitate compelluntur spectabilium interesse colloquiis, consensu quidem parles, logo facultatibus inæquales. Sed licet eos domesticæ paupertatis sollicitudo discernat, etiam si cogente necessitate ad extrema perveniant, alimenta petere mendicantes ignarant. Eligunt enim potius mori, quam publicè mendicare, confunduntur agnosci, ventur inopiam confiteri: et cum alii suam prædicant egestatem, imò nonnunquam modum exaggerando paupertatis excedant, ut uberioris stipem consolationis accipiant; istiq; potantur, occultando dissimulant, ne turpiter in oculos hominum signum aliquod suæ paupertatis erumpat.

Horum igitur indigentia potius valet intelligi quam videri: magis quibusdam signis erumpentibus conjici, quam manifestis possit iudicis deprehendi. De quibus utique non manifeste, sed occulte paupertatis quanta sit retributione Prophetia designat, cum ait: « Beatus, qui intelligit super egenam et

pauperem (*Psal.* xl). » Super pauperes quippe pauperes et indigulos, perasque gestantes, intellectum non indigemus, quos utique manifesta visione conspiciamus: super ipsos autem pauperes debemus intrinsecus intelligere, quorum in superficie non possumus miseriam pervidere. « Beatus, enim, qui intelligit super egenum et pauperem; » et quare beatus? « In die, inquit, mala liberabit eum Dominus (*Ibid.*). » Felix ista promissio, ut postmodum in divino liberetur examine, qui nunc subvertit indigentibus in mœrore; tunc a miseria calamitatis eripitur, qui modo miseriam patientibus miseretur.

Sed audiamus adhuc quid Psalmista prosequitur: « Dominus, ait, conservet eum, et vivificet eum, et beatum faciat eum, et emundet in terra animam ejus, et non tradat eum in manus inimici ejus: Dominus opem ferat illi (*Ibid.*). » O quam gloriose mereatur, qui pro misericordia, quam pauperibus exhibet, totius Christianitatis orationem continuam proseretur! Omnis enim universalis Ecclesia toto terrarum orbe diffusa, pro illo Deum quotidie supplicat, **204** quæ videlicet hunc psalmum quotidiana jugiter devotione frequentat. Adde quod hæc oratio nunquam in divinæ clementiæ valet desinire contemptum, quæ videlicet a Spiritu sancto facta est, quæ est ipsa remissio peccatorum. Quo enim pacto orationem a semetipso compositam non admittit? Quomodo quod orare docuit, non exaudiat? Beatus ergo, et vere beatus, qui intelligit super egenum et pauperem. Unde Moyses, imo Dominus per Moysen: « Si unus, ait, de fratribus tuis, qui moratur intra portas civitatis tuæ, in terra quam Dominus Deus tuus datus est tibi, ad pauperem venerit, non obdurabis cor tuum, nec contrahas manum, sed aperies eam pauperi, et dabis mutuum, quo enim indigere prospexeris (*Deut.* xv). » Et alibi: « Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ, idcirco præcipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egeno et pauperi, qui tecum versatur in terra (*Ibid.*). » Scit enim omnipotens Deus, quoniam humana fragilitas pro sola sua justitia nunquam pervenire possit ad vitam, sed semper indigere misericordia: atque ideo per omnes sacrarum paginas Scripturarum eleemosynam laudat, misericordiam prædicat, viscera pietatis exhibenda pauperibus incisiverit inculcat: ut dum homo hominis miseretur, suis etiam meritis a Deo misericordiam consequatur: et dum sustentat propriæ naturæ consortem, sustentantem se habere mereatur actorem: et quod exhibet et proximo, ipse quoque consequatur a Deo: Sicut enim Conditor hominum et omnes electos ad regnum ab ipsa mundi prædestinavit origine, et tamen eos pro ipsis acquisitione regni præcepit infatigabiliter desudare, ut quod gratis a Creatore conceditur, suis homo laboribus assequatur; ita necesse est, ut qui per misericordiam a pio sumus auctore salvandi, ipsi quoque piæ humanitatis impendunt non negligamus fratris impertiri. Unde Tobias ad filium: « Ex substantia, inquit, tua fac eleemosynam, et noli avertere fa-

ciem tuam ad nullo paupere: ita enim fiet ut nec a te avertatur facies Domini (*Tob.* iv). » Ubi etiam illis: retentionis modum ponit, et authenticam procul dubio regulam in qualibet possessionis atque substantiæ quantitate præfigit; ait enim: « Quomodo potueris, ita esto misericors; si multum tibi fuerit, abundanter tribue; si exiguum, etiam exiguum libenter impertiri stude (*Ibid.*). »

Cur autem hoc facere debeat, aperit, cum subiungit: « Præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis: quoniam eleemosyna ab omni peccato, et a morte liberat, et non patietur animam ire in tenebras: fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna, omnibus factientibus eam (*Ibid.*). »

CAPUT IV.

B *Quod qui eleemosynam vel effectu, vel affectu non præstat, charus Deus esse non potest.*

Enimvero ut hujus rei summam brevi complectar eloquio, nunquam Deo charus erit qui vel effectum vel affectum eleemosynæ non habuerit: scilicet ut qui non habet rem, **205** habeat voluntatem: et dum domesticæ facultatis affluentia non exuberat, liberalis animis divitias non amittat. Nam qui non habet cibum, habet forsitan tectum? non valet esurientem alimentum reficere, valet saltem lassescens hospitalis humanitatis officio recreare. Memorans semper illud apostolicum: « Charitas fraternitatis maneat in vobis, et hospitalitatem nolite oblivisci (*Hebr.* xiii); » per hanc enim placuerit quidam angelis hospitio receptis. Nonnulli sane dum pauperibus Christi januam cum visceribus claudunt, furandi crimen obijciunt, et dum eis hospitalitatis humanitatem per avaritiam subtrahunt, cleptem suspicari, jacturamque rebus domesticis se formidare confingunt: modo scilicet obcam faciem, modo ora rubentia subsannantes opponunt, et torosa brachia, robustosque lacertos agriculturæ fossionibus idoneos criminantur: Deum, qui talibus solatiatur, offendere, qui nimirum possent et alios sui laboris exercitio sustentare. Quibus profecto valde formidandum est, quod in Deuteronomio per Moysen Israelitico populo dictum est: « Ammonites et Moabites etiam post decimum generationem non intrabunt in Ecclesia Domini in æternum, quia noluerunt vobis occurrere cum pane et aqua in via, quando egressi estis de Ægypto (*Deut.* xxiii). » Nam si gentes illæ legem utique non habent, idcirco ab Ecclesia Dei irrevocabiliter excluduntur, quoniam inimicis etiam suis per humanitatis officium occurrere neglexerunt; quam terribili sententia digni sunt qui viscera sua ab indigentibus proximis claudunt? qui charitatem fratris non impendunt? Hi nimirum sunt ex sacrosancti baptismatis fonte congeniti, cum his ex utero matris Ecclesiæ sunt egressi: et eorum quibus Domini corporis et sanguinis mensa particeps, his cibum, qui in secessum digerendus est, negant.

Et qua conscientia nos ab eleemosynarum erogatione torpemus, qui videlicet in ecclesiastica paucisquimus, cum et sancti apostoli, qui adversus

utrum mundum fuerant velut in bella congressi, in hujus gratiæ studio legantur existisse solliciti? Nam si liceret aliis, illi potuissent non inconvenienter ab hac sollicitudine ferri: qui nimirum et ad spargendum novæ fidei semen intenti, et in tam acerrimo contra mundi perfidiam laborabant certamine constituti. Sed nullus persecutionis labor ab exhibenda fratribus humanitate compescere, nulla prædicationis instantia potuit eos ab impendenda pauperibus misericordia cohibere. Unde Paulus ad Galatas: « Petrus, inquit, et Jacobus, et Joannes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi, et Barnabæ societatis, et nos evangelizaremus in gentibus: ipsi autem in circumcisione, tantum ut operum memores essemus: quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere (Galat. ii). » Ad Corinthios quoque dicit: « De collectis autem, quæ sunt in sanctos sicut ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita et vos facite per unam Sabbati: unusquisque vestrum apud se ponat, recensens quod ei bene placuerit, cum autem præsens fuero, quos probaveritis per epistolas, hos mitam perferre gratiam istam in Jerusalem (I Cor. xvi). » Tantaque fuerat erga pauperes in apostolis liberalitas, ut in eorum Actibus legatur: « Qui frangebant 206 circa domos panes, et sumebant cibum cum exultatione et simplicitate cordis collaudantes Dominum (Act. ii). » Circa domos, inquit, non intra domos; quorum scilicet vestigia non sequuntur, qui pransuri pessulos ac repagula foribus clausis objiciunt, vices seris innectunt: sicque se contra pauperes tanquam adversus circumfusos hostium acies in obsidione præmuniunt.

CAPUT V.

Quod parentum eleemosyna filiorum res creascit.

Gerardus certe de Farvaldo, ex Ravennæ urbis primoribus fuit, quem grandævæ jam et persentis ætatis olim puerulus vidi: de quo nimirum referri frequenter audivi: quia cum aliquando populus inopia laboraret, adeo ut nonnullos etiam valida fames extingueret, ille cum successura sibi nepotum quoque jam soboles non desset, accisis fragilibus etiam prælia nonnulla distraxit, et alimenta quæ potuit, indigentibus erogavit: ipse quoque tunc patentibus foribus pauperum vallibus agmine comedeabat, cibusque consumptis adhuc ensuens, cum vel sibi, vel illis quid adderet non haberet, eorum compassione lacrymans flebat: cujus hodiæque progenies divitiis floret, et plura, quam avita fuerint patrimonium, possidet.

Waldericus præterea, qui dum adversus hæreticos dimicaret, insignis effectus est martyr, sicut Andreas venerabilis Spoletanæ Ecclesiæ nobis episcopus retulit, dum aliquando domum matris inviseret, pauperem quemdam præ foribus reperit, qui se conquirebatur herbarum fasciculum collegisse, sed sal, unde pulmentum illum condiret, ab eadem matrona percipere nonlatens potuisse. Cumque vir sanctus materium ingressus hospitium, aliquantulum salis in vasculo reperisset, vehementer iratus, vas cum sale

A corripuit, et per plateam ad matris injuriam sparsit dicens: illud non debere comedi prorsus a Christiano, quod per avaritiam negatum est Christo. Sed paulo post diem vas, quod respuerat vacuum, non sine stupore miraculi, sale repletum est plenum.

Mainfredus quoque marchio, qui in ultimis Liguriæ principatus est finibus, ferventissimo cum uxore sua studio in sustentatione pauperum claruit: de quo nimirum (ut cætera taceam) illud unum celebri solet reholere memoria: quoniam in ipso sacrosanctæ Resurrectionis die cum domus ejus auleis ac blathinis ornatus tanquam regale palatium resplenderet, copiosi sumpsi affluerent, eumque non modica candidatorum turba clientium constiparet, instrui magnifice convivium fecit, et ordinatis per omnes mensas diligentibus cura pauperibus, ipse cum suis servis dapifer ministravit: quibus sufficienter impletis, ipse cum suis quod cibum residuum fuerat, quasi privatus accepit: ut Paschalis illa solemnitas in pauperibus entesceret, patremfamilias vero domus privata refectio sustentaret. De quo etiam vir Dei, Dominus meus Leo venerabilis eremita, qui per continuum jam fere vicennium in cellula reclusus audivit, hoc insigne perhibuit: quia cum in præfati marchionis eremo ipse 207 cum nonnullis fratribus habitaret, hanc sibi legem uxor ejus indixerat, ut quodcumque sibi necessarium eremitarum nuntius peteret, ipsa protinus aucto fenore geminaret: videlicet cum iste quinque fortassis exigeret solidos, illa decem traderet: cum iste decem, illa viginti continuo numeraret. Sed quoniam oblitus sum, dubio certe, an hoc ipsum, et alibi forte conscripserim. Verumtamen quod ædificationis est, melius est relationibus iterari, quam per silentium oblivione deleri. Cum itaque tam largus ad erogandas indigentibus stipes exstiterit, cum sex, sive septem, si rite teneo, non minima monasteria in proprii juris possessione condiderit, prædiis et ornamentis munifica liberalitate ditaverit, nunquid prætere sibi progenies egenæ succeditur? Absit. Videmus enim nepotes ejus mirandæ scilicet indolis pueros maximam partem etiam regni Burgundiæ possidere: quorum insuper soror imperatori nostro sponsali cognoscitur jure dotata. Cur ergo timeamus Deo redhibere quod contulit, qui I et in hac vita nobis, vel nostris hæreditibus restituitur, et in illa cælestis regni gloria sub fenore multiplicatæ retributionis augetur?

CAPUT VI.

Quod bonorum temporalium affluentia ex eleemosyna oriatur.

Hoc etiam nosse operæ pretium deputo, quod Bernardus marchio, qui homo defunctus est, sæpius referebat: aiebat enim, quia vir quidam in Tentonium finibus, unde videlicet ipse quoque oriundus exstiterat, optimum proprii juris prædium diverorunneque potentium copiis affluenter uberimum possidebat: habebat autem duodecim filios: cæpit interea cogitare, quid post ejus obitum fieret, &

unius possessionis hereditatem inter tot divideret A cohæredes. Dicebat enim : Ego quidem, qui totum hoc solus habeo, sufficienter et pacifice vivo; sed ubi tot divisores emererint, quis eorum similitates? quis orientia inter illos livoris et odii iurgia sustinebit? Non enim illie esse poterit unitas voluntatis, ubi tam multifaria fuerit diversitas facultatis. Coloni præterea, qui nunc tui parere domino sunt contenti, non sine gravi suæ quietis iniuria tot dominorum populo suat responsuri. Tibi ergo, Deus omnipotens, quicquid est, mei juris allodium trado, te solum hæredem meæ possessionis eligo; filios autem meos tibi commendo; fac eis quod in oculis tuis beneplacitum fuerit. Et hoc dicto quantum suum sagittæ protinus alligavit, eamque curvato fortiter arcu, in vasti aeris superiora coniecit. Sed mox sagitta sine B quanto in terram relapsa est: ut evidenti monstraretur iudicio, quia donum, quod fidei obtulit, clementia divi suscepit. Tunc ille de sui muneris oblatione fidentior et alacrior factus, possessionem suam cuiusdam Ecclesie tradidit, eamque sibi perpetuo jure per stipulationem ac rata firmavit. Brevi vero post hæc filii ejus tanta bonorum affluentium sunt abundantia præditi, tot prædiorum ac censuum copia sunt magnifice dilatati, ut eorum quisque summam paternæ 208 facultatis excederet, et omnes circumflua mundi prosperitas in omnibus arrideret. Sic sic qui investituram quanti de manu patris in cælo recepit, super filios ejus imbrem suæ benedictionis exuberanter influxit. Quod igitur in terra Deo datur, in cælo recipitur: et inde sperandum est præmium quo præcessit munus oblatum. Hinc est quod angelus Domini Cornelio dixit: « Orationes tuæ, et elemosinæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Domini (Act. 10). » O felix tale commercium, ubi homo feneratur, et Deus fit omnipotens debitor: et filenter ei possimus compensationis nostræ debita digna præbere, si nostris eum satagimus muneribus prævenire.

Nam et tempore Gregorii pape (ejus nominis sextus), qui Gratianus dicebatur, recolo contigisse quod narro (sicut enim mihi Bonizo, grandævus videlicet vir, rector monasterii sancti Severi juxta urbem veterem constituti, retulit). Scotigenarum rex priusavo tunc adolescentiæ flore pubescens, quia pater obiit, ei mox in regalis fastigii jura successit; sed cum sollicitè consideraret quam fragile sit quicquid in hoc seculo tenet, quam labile quod supereminet, quam velociter extingnibile sit omne quod splendet, cum conjugatus jam esset, decrevit regales infolus regni cælestis amore deponere; coronam capitis, purpuram cuculla mutare. Quid plura? simulat orationis studium, aggreditur expeditionis Romanæ proëinctum. Apostolicorum itaque liminum devotione completa, ignorante clientium comitatu, monachicum habitum lateenter induit, et sic a se mundum cum regno bene semetipsum furatus abiecit: qui mox languore percussus, ad extrema pervenit, et usque ad obitum hæc tanquam federatæ conventionis obliquum inclinare non desistit: Domi-

ne, feci quod præcepisti; adimple quod promisisti. Nimirum in vinea constitutus reposebat nummum, quia patrisfamilias se noverat implese præceptum; et licet malecuncta fuisset hora conductus, exigebat requiem post laborem, et expleto reposebat operatione necesse. Non ergo dubitemus nunc Deo vel nos, vel nostra præbere, ut ea postmodum tota valeamus auctoritate reposecere. Et dum comeliurus, non compellamus egenos parcius ministrando tanquam sobrios ligurare, dum ipsi turrite laneis celium non gravemur absorbere: nec eis, sicut a quibusdam fit, cochlearis est adhibenda mensura, cum nobis olla, vel cæcabi vix sufficiant.

Fulcranus nempe ejusdem Gallicæ regionis episcopus (ut mihi reverendus in Christo Hugo Cluniacensis abbas retulit), dum a suo requireretur œconomus quid sibi parari vellet, aiebat: Juxta numerum convalescentium, prout tibi visum fuerit, præpara: pro me vero solo porcum optimum, pinguem nimis et grandem opiparioribus exhibe, ut ne tenem quidem lentianem ex eo quisquam debeat absque mea persona gustare. Discumbens itaque eum convalescentibus ipse pauperibus, totam eum eis omnino victimam consumebat, nec cuiquam præter eos vel minimam carnis officinam porrigebat.

209 CAPUT VII.

Elemosyna deficiens prodest, demonibus iurata.

Item mihi sanctus abbas iterum retulit quia vir quidam dum orationis studio diversa mundi loca percurreret, impigit in eremum, ubi sanctus quidam C frater in cellula morabatur: qui post aliqua peregrinam subtiliter inquisivit, utrum Cluniacense monasterium nosset. Cui subsequenter et hoc intulit: Queso te, inquit, per charitatem Dei, frater mi, ut si locum illum venerabilem te fortassis alire contigerit, denunties fratribus et abbati, quatenus ab elemosynarum studio non tepescant, sed pietatis operibus, sicut assueti sunt, perseverant constantia vigilanter inferveant. Hic enim gehenna flammis vaporantibus æstuat, et hinc anima damnaturum, me frequenter audiente, cum magnis ejulatibus, fluctantique stridoribus merguntur in tartarum: sed orationes et elemosinæ præfati monasterii malignis spiritibus valenter obsistunt, et tanquam prælam ex eorum manibus multos eripiunt. Peregrinus itaque D longo post tempore ad monasterium venit, et quæ sibi mandata fuerant, fratribus per ordinem nuntiavit.

Illud præterea satis indignamur, quod a quibusdam fieri non aubigimus: ut ipsi videlicet imitantur excelssæ mense fastigio, pauperes vero qui ab eis aluntur, inter cauum greges in nudo resideant pavimento. Illi utantur mantilibus ac variate de pietis, istis alimenta ponantur in gremiis. Gothfredus plane clarissimus dux et marcelio mihi perhibuit in propriæ regionis historia contineri, quoniam Carolus imperator quinquaginta vicibus cum rego Saxorum, qui gentilitatis adloc detinebatur errore, bellum commisit, quibus vicibus per idem: tribus vero censuris

postmodum præliis Carolus superavit, eumque potestatem captum victor obtinuit. Aliquando sane dum Carolus idem excelsa, ut assolet, inthronizatus arce discumberet, pauperes vero, quos alebat, solentius ignobiliter residerent, rex qui remota procul ab imperatore mensa prandelat, talia per nuntium legata direxit: Dum vester, inquit, Christus sese perhibeat in pauperibus recipi, qua fronte persuadetis nostra sibi colla submitti, quem vos ita despiciatis, eique nullam honorem reverentiam exhibetis? Ad quod imperator corde compunctus erubuit: et ex ore gentilis hominis evangelicam prodire sententiam vehementer expavit. Ait enim Dominus: « Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis (Matth. xxv). » Latatus ergo rex dum a tali correptus, utpote qui necdum fidei rudimenta perceperat, jam fidei fructum, misericordiae scilicet opera prædicabat.

Illud præterea summopere notandum est, quia pedes lavare pauperibus saluberrimum est. Unde Dominus ait discipulis: « Si ergo Dominus et magister vester lavi vobis pedes, quanto magis vos debetis aliter alterius lavare pedes? » (Joan. xiii.) Et ut hoc mandatum firmiori adhuc auctoritate statueret, coramque mentibus hoc arctius inculcaret, adjecit: « Exemplum enim dedit vobis, ut quemadmodum ego feci, ita et vos 210 faciatis (Ibid.). » Nam cum pauperum pedes in ejus qui præcepit devotione lavantur, lavantis profecto et anima simul et corpus a peccatis abluunt. Unde et Petrus ait: « Domine, non tantum pedes meos, sed et manus, et caput (Ibid.). » Cur itaque Petrus non alia corporis membra eam pedibus præter manus et caput obtulit, nisi quia per hæc, opera corporis et cogitationes mentis expressit? Caput enim pro mente, manus vero pro toties ponitur corporis actione.

Porro Mainardus venerabilis Sylvæ Candidæ episcopus mihi retulit quia Nicolaus papa, pia memorie, qui ante triennium ex hac in Domino luce migravit, nunquam in toto anno prætermittat diem, quin pedes duodecim pauperibus semper ablueret. Quod si facere per totum non occurreret diem, lucidum pietatis opus explebat in nocte. Sed quoniam de privilegio misericordiae, et eleemosynarum dignitate plus mihi datur videre quam dicere, in ejus præconium libet breviter exclamare.

CAPUT VIII.

Laus eleemosynæ.

O virtus eleemosynæ, quæ velut fluentum fontis irrigui, et peccatorum inquinamenta detergis, et æstuantium vitiorum flammam extinguis? O felix eleemosyna, quæ de gehennæ barathro tenebrarum filios extrahis, et a loptatos luci perpetuæ regni cælestis introducis! Tu de manibus pauperum volas in cælum, et illic tuis amatoribus paras hospitium. Si vinum es, non coarcescis; si panis, non emittis murem; si caro, vel piscis, non verteris in putredinem; si vestis præterea, nullam contrahis vetustatem: recens jugiter servaris et nova, et mox ut tuis oblator obierit, ad eum illico multiplicata reverteris. Tu de jacentibus sub criminum squalore conspicuos; tu de damnabilibus sanctos, tu facis de gentilibus Christianos. Quod nimirum Cornelius probat, ejus eleemosynæ ad divini conspectus culmen ascendant (Act. x).

O dives eleemosyna, quæ tuis amatoribus præces hereditatem immarcescibilem, et cælestis curia dignitatem! O miranda misericordiae virtus, quæ peccatorum omnium rubiginem purgat, frementium vitiorum incitamenta mortificat, et splendore cælestis gratiæ tenebras hominum mentes illustrat! Hæc Deum facit luminibus debitorem, ut regnum sibi cælorum non jam quasi quod alienum est, quaerant: sed vel uti quod sui juris est, audacter invadant. O felix misericordia, quæ de miseria quidem nasceris, sed veram tuis executoribus beatitudinem parit! Tu negotiatrix omni maugine prudentiar, quæ terrenis mercibus cælestia comparas, et transitorius æterna permutas. Felices mulieres tuæ, in quibus datur hospitium, suscipitur habitaculum, præbetur panis exiguus, recipitur regnum, porrigitur nummus, comparatur aula cælorum.

Inter cæteras ergo virtutes, venerabilis frater, quibus sanctitatis tuæ non ambigimus florere prudentiam, hanc spero literæ arripe, in operibus te pietatis exercere, misericordiae semper visceribus afflicte: ut qui unce Christi pauperibus miseris, a Christo postmodum misericordiam consequaris.

Sit nomen Domini benedictum.

241-212. OPUSCULUM DECIMUM.

DE HORIS CANONICIS. AD T. . . VIRUM CLARISSIMUM.

ARGUMENTUM. — Canonicarum horarum originem, et mysteria declarat, eorumque utilitates enumerat. Quapropter hortatur virum quemdam nobilem, ad quem hunc libellum mittit, ut canonicas horas audire, aut ipse recitare non negligat, nullisque occupationibus a tam pio opere avocari se patiatur; officium quoque B. Virginis eidem magnopere commendat.

Domno T. . . viro clarissimo, PETRUS peccator modestus orationes in Christo.

Dum tecum, dilectissime, in episcopali Ravennæ palatio colloquens, nonnulla tibi vivendi præcepta

suggererem, atque ad religionis studium quibusdam te exhortationibus provocarem, tandem ad hoc processit oratio, ut assererem canonica septem horarum officia ab omnibus Christianis fidelibus Deo quotidie quasi quoddam servitutis pensum debere persolvi. Sed quod tunc lingua decurrere profatum est, apicibus tradere necessarium duxi; ne quod ad momentum simplicibus verbis amissi, facilius excidat, sed subjectum oculis per styli currentis articulum memorie tenacius inhaerescat.

CAPUT PRIMUM.

Peccatorum effectus.

Septem plane sunt principalia vitia (*Consule scholia ad calcem opusculi*), ex quibus ceteræ vitiorum pestes oriuntur: quæ nimirum sunt superbia, avaritia, vana gloria, ira, invidia, luxuria, tristitia. Hæc itaque, quia causa sunt omnium et origo malorum, sub eodem numero suos habere noscuntur effectus: septem videlicet criminalia peccata, id est, adulterium, homicidium, furtum, perjurium, falsum testimonium, rapinam, et blasphemiam. In quibus videlicet tam certa, tam manifesta mors est animorum; ut quisquis in quolibet horum deprehensus obierit, evadere damnationis æternæ sententiam nullatenus possit. Rursus septem sunt levia, minimaque peccata, in quibus non solum peccator, sed et justus quisque quotidie labitur, etiamsi in excelso jam perfectionis culmine stare videatur. Quæ profecto sunt, cogitatio, ignorantia, inconstantia, necessitas, infirmitas, oblivio, obreptio: per quæ videlicet in quotidiana semper conversatione delinquimus, atque ideo contra peccati vulnera quotidiana curationis necessitate remediis indigemus. Unde scriptum est: «*Septies in die cadit justus, et resurgit (Prov. xxiv).*» Qui nimirum et septies cadere, et tamen justus esse describitur: quia justus esse etiam peccando non desinit, dum non ex proposito, sed ex humanitatis fragilitate delinquit.

Propter hæc igitur septem levia, parvaque peccata, quæ pro fragilitatis humanæ debilitate cavere non possumus, hoc ex magisterio Spiritus sancti a piis Ecclesiæ doctoribus Institutum est, ut vota nostra Deo per unumquemque diem septies persolvamus. Hæc sane septem canonicarum horarum officia, quasi septem baptismatum lavacra, in sanctæ Ecclesiæ sunt gremio constituta: ut septem offensionum maculas, quas ex quotidiana vitæ hujus conversatione contrahimus, totidem, ut ita loquar, orationis quotidianæ fluentis expiare cureamus; quatenus assiduum corruptibilis vitæ pulverem satisfactionis aura decutiat, et mundanæ conversationis lutum superfuse orationis frequens munda detergat.

CAPUT II.

Horæ autem, e quibus loquimur, sunt hæ: Matutinae videlicet, Laudes, quæ inter diluculum incipientiæ sunt et auroram: deinde, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperum et Completorium. Dicendum est autem quot psalmos uniuscujusque horæ officium teneat, et cur præscripto numero non in-

fra sit, vel excedat. Matutinum denique quinque laudibus constat, quatuor videlicet psalmis et uno cantico. Et congrue dnm diurna lux erumpit, Deo 213 laudes offerimus, quia sub exterioris lucis specie solem justitiæ Christum nostris dilucescentem cordibus expectamus, et tanquam adveniēti jam sponso tota gaudens atque tripudians occurrit Ecclesia. Sic quinque laudibus, ac si totidem acceptis lampadibus adornata, et velut ultimæ jam excitationis clamore in cordis aure concepto: ecce sponsus venit, exite obviam ei, consequenter illud evangelicum specietenus impleatur: «*Tunc surrexerunt, inquit, omnes virgines illæ, et ornaverunt lampades suas (Ibid.).*»

Quod autem in hujus matutinæ laudis officio canticum quoddam psalmis adiungitur, utriusque vitæ, contemplativæ scilicet et activæ, mysterium redolere videtur. Psalterium quippe, vas videlicet in modum delæ factum, per decem cordas plectro pulsante crispatur; canticum vero solo duntaxat organo vocis exprimitur. Quapropter illud, quia manibus indiget, operationem ac per hoc activam denotat vitam; istud vero quia ad jubulum pertinet, contemplativam. Et quoniam contemplationi paulisper, et ruptim vix ad momentum insistere possumus, Jugiter autem in activæ conversationis administratione versamur; jure pluribus psalmis, unum tantummodo canticum interponimus. Sicut enim a piæ operationis exercitio ad contemplationis culmen ascendimus, et, post speculationis intimæ brevissimum punctum, mox ad ejusdem activæ vitæ ministerium declinamus; nimirum ut contemplatio nostra et ab activa vita incipiat, et in eadem necessario terminetur; sic psalmis canticum nec præponimus, nec omnino sponimus; sed altrinsecus positus hoc semper penultimum collocamus.

Porro autem quia per quatuor totius videlicet anni tempora, corpus nostrum ex quatuor nihilominus compositum elementis, actionis exercitio fatigamus, idcirco quatuor psalmos in hujus matutinalis officii celebratione concinimus. Quia vero in speculationis excessu unum solummodo, quod procul dubio Deus est, quærimus, unum æque canticum non immerito decantamus. Quod autem et Zachariæ canticum in fine synaxis adjicitur, et quia desinente, et imminente jam Novo Testamento factum fuisse cognoscitur, ipso etiam quod dicitur tempore mystice testatur, et noctem præcessisse vitiorum et diem, sicut Apostolus perhibet (*Rom. xiii*), appropinquare virtutum. Et hæc quidem de matutinis laudibus compendiosius prælibata sufficiant.

CAPUT III.

Cur in prima hora recitentur symbolum.

Primæ autem horæ, tertiæ, sextæ et nonæ ternis æque psalmis continentur officia, sed a modo rursus primæ horæ congruenter catholica fides additur, quam Athanasius videlicet, Alexandrinus episcopus, divino suggerente Spiritu, sincerissime tradidisse cognoscitur. Nam quia fides fundamentum est, et

origo virtutum, recte canticum fidei primæ horæ conjunctum quodammodo diei totius obtinet principatum. Enimvero trium horarum, tertiæ scilicet, sextæ, vel nonæ officia, ex Danielis prophætæ noscuntur ad nos emanare doctrina: qui nimirum sanctus, sicut ipsius testatur historia, in cœnaculo suo conversus ad Hierusalem tribus horis in die procum vota Domino persolvebat.

Accedit autem tertiæ horæ, quod longe est excellentius, quia in ipsa Redemptor noster, juxta Marcum, legitur crucifixus (*Marc. xv*), eademque diei hora apostolorum pectora mirificus sancti Spiritus recreavit adventus (*Act. ii*). Sexta quoque hora hoc habere privilegium noscitur, quod in ea Petrus supra cœnaculum nihilominus constitutus oravit (*Act. x*), et sub diversorum animalium, reptiliumque figura, omnium salutem gentium mystica revelatione cognovit: eademque hora Salvator noster, sicut alii testantur evangelistæ, revera in patibulo crucis est pro omnium salute suspensus (*Matth. xxvii; Luc. xxii*).

Verum ne quis forte suspicetur sanctos evangelistas, sicut videntur in verborum prolatione dissidere, ita etiam sensibus a semetipsis invicem dissentire, breviter dicimus; quia Marcus hora tertia crucifixum Dominum linguis asserit Judæorum; cæteri autem evangelistæ sexta hora suspensum perhibent affixione clavorum. Hora siquidem tertia clamavere, dicentes: *Crucifige, crucifige*; ac perinde Judæi crucifigere judicio, quem postmodum milites affixerunt suspendentes in ligno. Nona quoque hora proprii honoris titulo non privatur, dum in ea Dominus consummato passionis suæ mysterio, spiritum emisisse describitur.

Hæ igitur horæ, quæ inter cæteras diei horas habentur egregiæ, et sic propriis singule privilegiis, tanquam privates in turba specialium dignitatum quodammodo videntur infulis insignitæ, ternarii a se invicem numeri sunt intercapellæ sequestratæ; ac perinde dum in earum singulis laudem vota persolvimus, eum nos colere, qui unus in Trinitate permanet, per ipsa quoque temporum curricula demonstramus. Quod autem per has quatuor horas non iidem psalmi apud diversos Ecclesiæ ordines deprimuntur; ut nimirum apud clericos quidem octavus decimus post centesimum sub incisionum suarum descriptionibus currat; in monasteriis autem canticæ graduum consuetudinem teneant; si rem diligenter inspicimus, congruenter utrumque fieri liquido reperimus. Nam cum prolixus ille psalmus specialiter gradientium iter, non modo per mysticum dirigat sacramentum, sed in ipsa etiam verborum superficie viam frequentius sonet; canticum vero graduum ejusdem viæ gradus, salvo profunditatis suæ mysterio, ipsa etiam perspicui nominis expressione commendat; ad peragendum in Ecclesia Dei currentis officium utrumque perpenditur concorditer institutum. Et quia alterum ab altero intellectus varietate non discrepat, utrumlibet invi-

cem dum cantant, a recta concordie linea non aberrat. Prima vero monachorum præter Dominicum diem convenienter a capite videtur inchoare psalterii, ut cum libri principio apte concordet diei quoque nascentis origo.

215 CAPUT IV.

Cur a clericis quinque, a monachis quatuor psalmi dicantur.

Vesperum autem non eundem psalmorum modum apud diversos ordines habet: nam apud clericos quidem quinque psalmos amplectitur; apud monachos autem quatuor solis expletur. Neutrum tamen ratione vacare cognoscitur, si dignæ discussionis indagine perquiratur. Nam de quinque vesperæ psalmis hæc eadem non absurde ratio redditur, quæ et superius absoluta de matutinis habetur. Nam quia humani generis Judex nocte venturus sit, ipso docente cognoscimus (*I Thess. v*), sed qua noctis hora, videlicet utrum media nocte, an galli cantu, an mane veniat, quia perhibente ipso, sicut fur venturus est, ignoramus; recte ergo sicut in matutina, ita nihilominus in vespertina laudis officio, sponsum suum sancta electorum Ecclesia præstolatur, quæ per numerum est quinque prædentium virginum congrue designata: cui nimirum dum quinque psalmos bonis operibus ornata conjubilat, accessus quasi totidem lampadibus in ejus occursum latibunda festinat. Qui vero quatuor psalmos instituit, ad hoc, nisi fallor, spectasse credendus est, quia sicut quatuor sunt vigiliæ militares, ita nihilominus et quatuor principales noscuntur esse virtutes, justitia scilicet, fortitudo, temperantia atque prudentia. In quibus utique per nocturnam mortalis hujus vitæ caliginem jugiter vigilandum est, et in prociuctu spiritualis militiæ, in cujus arma juravimus, pro castris nostris longanimiter standum, et infatigabiliter decertandum. In hoc igitur vespertinae laudis officio per quatuor quos modulamur psalmos instrumur, ut erga quatuor virtutum custodiam pervigiles excubemus.

Canticum quoque B. Dei Genitricis non incongrue vespertino copulatur officio. Illa siquidem velut emenso jam longo præteriti sæculi die, sub ipso scilicet mundi vesperscentis occasu, mox ut lumen terni Verbi felicitis vulvæ flore concepit, protinus in vocem divinæ laudis erupit: « Magnificat, inquit, anima mea Dominum (*Luc. i*). » Ad instar ergo illius, quæ mater est Christi, et tota universalis Ecclesia, quæ Christianorum utique mater est, quæ et illipsam lumen portat in mente, quod dudum gestavit in ventre, ad vesperscente jam die, digna Deum laude magnificat, et de collatis beneficiis gratias agens, spiritus ejus in Deo salutari suo gratulabundus exsultat.

CAPUT V.

Cur tres psalmi dicantur a monachis.

Complectorum quoque hæc diversitas variat, quod apud monachos quidem tribus, apud clericos autem quatuor psalmis constat. Sed de quatuor psalmis

eadem nihilominus ratio est reddenda, quæ et de A
vespertinæ laudis officio est superius absoluta : videlicet ut per quadrifidam psalmodiæ numerum doceatur **216** arripere totidem consequenter arma virtutum : quibus occincti et latrocinantium vitiorum terga perfodere, et hostiles insidiatorum spirituum valeamus impetus propulsare. Huiusmodi nempe enarrat excubiis Scriptura, cum dicit : « Et lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel : unicuique ensis suus super femur propter timores nocturnos (Cant. 1). » Ex debito autem reddende rationis super tribus psalmis sancta nos Trinitas expedit; sub cuius nimirum signaculo peractum diem completorium claudit. Sicut enim prima horæ officium, ut prætaxatum est, S. Trinitatis fidei dedicatur, ita et completorium in ejusdem S. Trinitatis assertionem concluditur, ut cui totius diei cursus militare dignoscitur, in eum peractæ tandem lucis clausula terminetur. Hæc itaque de diurnis horarum officiis succincte perstrinximus, ut ad quid institutæ sint, vel cur sub præfixo psalmodiarum calculo terminentur, enucleatius panderemus. Quisquis itaque septem hæc canonicorum horarum officia, quotidiana Deo devotione persolverit, si a gravibus illis criminibus omnimodis alienus, a levibus quoque septem, quæ superius enumerata sunt, in quantum humana fragilitas patitur, cum Dei subvenientis auxilio temperavit, ab his quæ cavere non potest, ut confidenter dicam, in examine tremendi iudicii absolutus erit; et quia non Creatori suo non negligit injuncta sua C
servitutis obsequia reddere, tunc libera conscientia cum B. David, atque alacri poterit voce cantare : Septem, inquit, in die tandem dixi tibi, Domine Deus meus, ne perdas me (Psal. cxiii).

CAPUT VI.

Quod continua Ecclesiæ oratio esse debeat.

Et quoniam ad continuæ orationis instantiam excitat nos evangelica tuba, dicens : « Quia oportet semper orare, et nunquam deficere (Luc. xviii). » Et Apostolus : « Sine intermissione, inquit, orate (1 Thes. v). » Et hoc non solum die, sed et in nocte præceptum ecclesiasticæ impleat disciplina, diligentissime procuratum est, et duodenis psalmis nocturna vigilie transigantur. Durum quippe faciat, ut agroti, sive prægnantes, ac quilibet ætatum D
sexumque diversitas, sicut in die per nocturna quoque horarum intervalla consurgeret, atque ad Ecclesiam festinaret.

Ut ergo laborem Ecclesiæ magistra discretio temperaret, exquisitum, atque altioris consilii dispensatione statutum, ut juxta nocturnarum horarum numerum nihilominus ad vigilias duodenis decurreret ordo psalmodiarum : ut quodammodo tota nox in oratione videretur expensa, dum totidem psalmos orando persolveret, quot videlicet horis et ipsa constaret. Hoc nempe nocturnum designat officium Propheta, cum dicit : « Media nocte surgebam ad confitendum tibi (Psal. cxviii). » Quamquam et hæc omnia, octo

videlicet officia quæ descripta sunt, ita possint aqua paritate distribui, ut ex his nocti quatuor etiam diei competenter videantur aptari; quatenus vesperum, completorium, nocturnum, matutina laus ad noctem; prima vero, tertia, sexta et nona congrue conferantur ad diem. **217** Cui videlicet assertioni ipsa vesperæ ac primæ videntur astipulari vocabula, dum et vesperum a stella hespero, quæ sub ipso noctis initio clarescit, denominatur; et prima, quod a se dies incipiat, perspicua nihilominus sui nominis expressione testetur. Cuiusque vespera noctis, prima vero diei pandat initium, consequens est, ut ab altero nocturna, ab altero diurna inchoare perhibeantur officia.

CAPUT VII.

Mensuram refectionis excedentium pœna.

Hæc plane est quadriga duplex, in qua nunc ad celestia regna festinamus, sancta vinctur Ecclesia : in hac denique quadriga iter diei, noctisque percurrens, illis qui dicit sunt : Currus Dei decem millia multiplex (Psal. lxxvii), jam Deum laudando jungitur, quem postmodum videndo per speciem, eorumque felici consortio perfuerit. De quibus profecto per prophetam dicitur : « Quia non cessabunt nocte ac die clamare, dicentes : Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth : Qui est, et qui erat, et qui venturus est omnipotens (Apoc. iv). » Quamquam igitur tota iusti vita oratio sit rationabiliter asserenda, tamen et nos infirmi mandatum semper orandi a nobis impleri jure confidimus, si canonica hæc ecclesiasticæ institutionis officia quotidie perolvamus. Apud Gallias autem (ut specialis viri relatione didicimus) religiosi cœnobiliorum Patres videntes plerosque fratrum traditam a B. Benedicto (cap. 59) mensuram refectionis excedere, nec se posse intra præscriptum regularis usum limitem cohibere, cautum duxerunt, ut constitutis quibusque horarum officiis, et alios adhuc psalmos apponerent; quatenus victus remissionis excessum augmento valeant compensare psalmodiarum.

At hic forte stomachatus inquit : Quid mihi, queso, cum regula monachorum? Quid ad me et ilia condiscere, quæ non expedit nosse? Sed qui qualibet suscipit tractare materiam, non illi duntaxat, cui mittit, debet personaliter satisfacere, sed rem ipsam ventilatis modique pariter explicare : ut sic unus edulium, quod concupiscit, inveniat, et frustra alter stomacho vacante discat. Hæc igitur ecclesiasticæ institutionis officia, vir non dissimile et penitentissime, non unquam qualibet oblivione negligere, non certum animæ tuæ reme iam quantissimè casarum secularium occupatus neglegi prætere. Porro si in Ecclesia vel a sacerdote potes audire, securum est; alioquin si vel eques evehit, vel ruralibus forte, sive quibuscumque laboribus exereeris, inter agendum, inter emicem vectal Domini, quo census es, ea quæ suppetit, merce persolve. Nimirum si sunt psalmi, numerus imperatur : si unus tantum, sicut canon presulat, recitari.

Quod si expers es omnimodo litterarum, sola oratione Dominica poteris implere quod optas. Hac itaque Christianæ servitutis officia, dilectissime, non obsequium, sed debitum deputa; et non voluntati sed necessitati prorsus ascribe: ut sicut Christianum te profiteri, signum tibi met crucis imprimere, nomen Domini **218** quotidie non desinis invocare; ita et hæc aliquando nullis occasionum obicibus audeas præterire.

CAPUT VIII.

De viro quodam viro et canonicarum horarum studio.

Ut autem salutiferis exhortationibus faciles acquiescas, quod in ipso nuper ad vos itinere gradiens didici, breviter explicabo. In Fanensi namque suburbio, tertio videlicet a mœnibus lapide, vir quidam **B** habitat, et ordine simul et facultate mediocri: qui nimirum casu illic me adesse cognoscens, festinus accessit, et inter cætera castitatis quoque suæ mundiciam, quam cum uxore servabat secretius indicavit. Monachus enim quidam ejus utique patris uxorem illius sibi met perhibuit aliquando pertinere, qui tamen præ simplicitate nimia, nonnullos etiam extraneos, propinquos consueverat appellare. Tunc ille verbum hoc lætus arripuit, et deliberans, ait: Melius est denique certæ castitatis nitore clarescere, quam sub incerti semper incestus furmidine palpitare. Hæc itaque canonicas horas, et ecclesiastica, cum potest non facile omittit officia: consuevit etiam per annorum jam plura curricula ad monasterium S. Paterniani quod prope muros ejusdem urbis positum est, præcipuis festivitibus properare, et nocturnas illic audire vigilias. Quod nimirum tam constantiter agit, ut nec pluviarum inundatio ventosa conspescere, nec hiemalis possit asperitas retentare. Saepe autem maligni spiritus eum in ipso itinere, ut terreatur, inelamant, et strepitum quidem diæ vocis emittunt, sed cujuslibet corporeæ formæ speciem non ostendunt.

Ante annum autem nocte quadam dum ad prædictum monasterium properaret, ecce lupi simul et canes, furentinque animalium diversa portenta læto agmine insurrexerunt in eum, et ululantes undique, et oblatrantes rabidis eum aggressi sunt morsibus attricare. At ille vix tandem ex eorum dentibus pallio simul et pileo nudatus evasit. Necdum autem ad vigilias signa somnerant; cumque perveniens, clausas adhuc fores monasterii reperisset, ante limen se protinus in oratione prostravit. Diutius autem oratione protracta, tandem surrexit, et quod amiserat pallium simul et pileum iusta se jacere projectum vehementer expavit. Quod nimirum utrum per angelos factum sit; an ipse crementus prædo diabolus, quod abstulerat, reddidisset livius, dubitari potest. At non absurde crediderim, si ipse malignus hostis, quod abstulerat, compulsus sit restituere, atque ad confusionis et ignominie suæ cumulum, ei quem læserat, coactus sit ministrare.

CAPUT IX.

Orationis efficacia quanta.

Alio quoque tempore idem, de quo loquimur, vir ad prædictum monasterium nocturno silentio properabat, ad rivum autem **219** qui interfluebat perveniens (cui scilicet Argilla vocabulum est), quia aquis tunc excrescentibus intumuerat, transvadere non potuit: qui se protinus in orationem dedit, et qua completa, mira res, in ulteriori ripa se transpositum reperit. Hæc autem, vir prudentissime, idcirco tibi referenda per ordinem diximus, ut quanta super eos cura omnipotens Deus invigilet, qui ecclesiasticis occurrunt reverenter officiis, liquido monstrarem. Pudeat ergo præsentiam tuam canonicas horas negligenter omittere, quas et sanctam rusticitatem audis cum tanta gloria celebrare: imo ejus spiritus in amore Dei paulo ferventius inardescit, ad hoc etiam extenditur, ut horas beatæ Dei Genitricis audire quotidie non gravetur. Et quia se occasio præbuit, quid etiam ex hac fraterna relatione dicere mihi quidem non pigrum est scribere, si modo te non pigeat audire.

CAPUT X.

Horarum B. Virginis efficacia quanta.

Clericus enim quidam multis erat peccatis obnoxius, et præcipue carnalis illecebæ fetoribus inquinatus: qui tandem languore correptus, atque ad extrema perveniens, tremefactis visceribus expavecere, et accusante conscientia, divinum cepit **C** iudicium medullitus formidare: cuique spem in se nullius boni operis inveniret, totum se protinus ad postulandum B. Mariæ semper virginis auxilium contulit, et sub ejus patrocinium importuna cordis anxietate confugit, hujusmodi fere verbis insistens: Non ignoro, inquit, o beata regina mundi! quia te in multis offendi, et castitatis, atque virginitatis, cuius tu mater es, ego in meo corpore signaculum violavi; innumeris etiam peccatorum sarcinibus involutus sum, nec dignus invenior, te totius mulierum principem polluti labii invocare: verum tamen, o janna cæli, fenestra paradisi, vera Mater Dei et hominis, tu mihi testis es, quia septies in die laudem dixi tibi, et quamvis peccator, quamvis indignus, omnibus tamen canonicis horis tuæ laudis obsequium non fraudavi.

D Cuique hujusmodi verba clericus protulisset, **220** decumbent: postmodum misericordia Dei Genitricis assistit, et blande consolata, peccata sibi et dimissa ex largitate divinæ misericordiæ nuntiavit. Quod tamen nos trepidando profertimus, quia utrum juxta relationis fidem vere contigerit, ignoramus. Hoc tamen præcul dubio novimus, quia quisquis quotidiana prædictis horis officia in ejus laudibus frequentare studuerit, adjutricem sibi met, ac patrocinaturam ipsius iudicis matrem in die necessitatis acquirat. Hanc igitur rudem scriptunculam et incultam, dilectissime, sæpius iterando percurrere, et non qualiter, sed quid dicatur, attende: imo, ut ita loquar, non verborum culmo, vel foliis, sed medulla

potius intelligentiæ delectare. Præctam horarum A obedientiam Deo jugiter exhibe, in reliquis etiam te sanctæ conversationis studiis vigilantiter exerce; quatenus si nunc sub leni jugo ejus tanquam servus cervicem cordis attriveris, inter filios postmodum hæreditatis superne funiculum cum gloria sortiaris.

—
SCHOLIA.

Septem plane sunt principalia vitia, ex quibus cæteræ vitiorum peses oriuntur, quæ nimirum sunt, superbia, avaritia, vanitas gloria, ira, invidia, luxuria, tristitia. Non est mirandum sanctuum cardinalem inter vitia capitalia, gulam non recensuisse, quam ex

atorum doctrina (quod virum doctissimum etiam latere non potuit) commemorare oportebat. Puto tamen gulæ non mem. fuisse, quoniam inferius inter levia peccata, in quæ etiam justum quemque quotidie labi ait, enumerat necessitatem et infirmitatem: sub quibus gulam, quæ ex genere suo non est peccatum mortale, contineri constat. Patet vero omnes modos, quibus in gula delinquimus, ex fragilitate oriri, dum prætextu necessitatis voluptas nobis insidiatur; ut sunt Joannes Climachus, Grad. 14 et 15; Joannes Cassianus lib. ix cap. 7 De spiritu gastrimargiæ, qui huic sententiæ nostræ favere videtur, dum ait: « Infirmitas carnis ad puritatem cordis non officit, si hæc tantummodo, quæ fragilitas, non quæ voluptas exigit, usurperunt. »

Sit nomen Domini benedictum.

221 222 OPUSCULUM UNDECIMUM

LIBER QUI APPELLATUR, *DOMINUS VOBISCUM. AD LEONEM EREDITAM.*

ARGUMENTUM. — Leonem miræ sanctitatis eremitam super qualibus dubitatione quid sentiendum sit, consulit; an scilicet, ut nonnullis videbatur, cum quis in cella solus officium recitaret, illas particulas, *Dominus vobiscum*, et *Jube, domine, benedicere*, tanquam unius personæ non convenientes, omittere deberet; ipse contra seu ire se ait multis rationibus, ad ejus tamen sententiam confugit. Ad extremum in solitudinis laudes effunditur.

DOMINO LEONI amore superne libertatis inchoato, **PETRUS** peccator monachus quidquid servus, et filius.

Non ignorat sanctitatis vestre prudentia, dilectissime Pater, quia te non qualemcumque complicein, vel amicum; sed te patrem, te doctorem, te magistrum, et dominum electum mihi præ cunctis pene mortalibus habeo; neque tuæ orationis instantia, apud divitas aures misericordiæ locum invenire confido. Et quid amplius dicam? Quandoquidem meum te angulum esse constitui, ut in dubiis rebus quodcumque hæsitavit ac seiscitanti mihi consilium ex tuo ore procederet, ita protinus indubitanter acciperem ac si vox mihi cælestis oraculi angelitus intouaret; atque ideo si quando scrupulose cujuslibet rei mihi subrepsit articulus, antequam te consulturus accedam, hoc apud me divinum imploro clementiam; ut te quasi suæ voluntatis organum faciens, tuo mihi ore præcipiat quid me facere in objecta ambiguitate decernat: quam et nunc quoque consuetudinem tenens, hoc a te docendus inquiri, quod a multis sæpe quasi responsurum inquireribus exigor. Nonnulli enim fratres eremiticæ sectatores vite frequenter interrogant, cum singulares in cellulis commorantur, utrum illis liceat dicere, *Dominus vobiscum*; *Jube, domine, benedicere*: atque ipsi, ut sunt soli, juxta morem ecclesiasticum sibi debent respondere. Quidam enim inter se quasi ratiocinantes, dicunt: Nunquidnam a lapidibus, aut tabulis cellulæ petenda est benedictio? aut illis dicendum est, ut Dominus sit cum eis? Quidam autem, si quomodo ecclesiasticæ traditionis ordinem deserant, se

B peccare, tanquam qui pensum divini servitii minuat, pertimescunt. Unde nobis, dum solutio queritur, ad percontationem potius mens aequæ nescia provocatur. His itaque questionum vallatus angustiis, ad angelum meum juxta consuetudinem redeo, ad fontem non Tullianæ eloquentiæ, sed divinæ potius sapientiæ trito calle recurro.

CAPUT PRIMUM

Quod sancta simplicitas, mundi philosophis jure præferatur.

Platonem latentis naturæ secreta resonantem respuo, planetarum circulis metas, astrorumque meatibus calculos affligentem: cuncta etiam spheræ orbis climata radio distinguentem Pythagoram parvipendo: Nichomachum quoque tritum ephemeridibus digitos abdo: Euclidem perplexis geometricalium figurarum studiis incurvum æque declino: cunctos sane rhetores cum suis syllogismis et sophisticis cavillationibus indignos hac questione decerno. Trenant gymnici suam jugiter amore sapientiæ nuditatem: quærant peripatetici latentem in profundo puteo veritatem. Ego summam a te quaero veritatem, illam videlicet, quæ de terra orta est, non jam in puteo ignobiliter latitantem, sed omni manifestatam mundo, perpetua in cælis majestate regnantem. Quid enim insipientium poetarum salubrosa commenta? Quid mihi tumentium tragicorum cothurnata discrimina? Desinat jam buccorum turba venena libidinum crepitantibus buccis effluere: cesset satyricorum vulgus suos carnos captiviæ de- **D** tractionis amaros dapibus onerare: non mihi Tulliani oratores accurata lepidæ urbanitatis trutinem

verba : non Demosthenici rhetores **223** captiosæ suadelaë argumenta versuta componant : cedant in suas tenebras omnes terrenæ sapientiæ fecibus delibuti : nil mihi conferant sulphureo caliginosæ doctrinæ splendore cæcati. Christi me simplicitas doceat, vera sapientium nescitias ambiguitatis meæ vinculum solvat. « Quia, » enim, juxta Pauli vocem, « non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes (I Cor. i). »

Littera igitur, quæ occidit, abscedat ; spiritus vivificator assistat (II Cor. iii). « Prudentia enim carnis, » ut idem dicit Apostolus, « mors est (Rom. vii). » prudentia autem spiritus, vita et pax : quoniam prudentia carnis inimica est Deo ; legi enim Dei non subjicitur, nec enim potest. Si ergo carnis prudentia nequit legi Dei colla submittere, quo pacto suffusa oculos fumo superbiæ legem Dei prævalet penetrare? Age igitur, pater, nodum mihi propositæ quæstionis ocius solve : nec patiaris humilitatis Christi discipulum grandiloquo tumentum philosophorum gymnasia circuire. Dicit mihi angelus meus, quod imperitum dialecticorum vulgus ignorat : dicit sapiens imperitia, quod stulta sapientia non apprehendit. Hæc igitur, quæ proposita sunt, pater charissime, prudenter edessere, ut postquam ad divinum perventum est sapientiam, nulli ulterius in his quæstionem expediat ventilare.

CAPUT II.

Quare dicitur, JUBE, DOMNE, BENEDICERE.

Sed hujus quæstionis nodum qualitercumque a me prius solvi fortasse præcipies, et sic postmodum proprii intellectus sententiam promes : scholasticorum scilicet more doctorum, qui sciscitantur a pueris ex quacunque propositi thematis difficultate, quid sentiant ; ut docilitatis indolem ex eorum prius prolatione deprehendant. Ego itaque te jubente moror exprimere super hæc dubitare, quod sentio, salva scilicet fide : ut vel inepte prolata corrigere, vel suaviter absoluta, tua debeas auctoritate probare. Sed non ab re videtur, si quo studio hæc Ecclesiis in consuetudinem venerint, primo nitamur ostendere : deinde quid nobis, super his quæ proposita sunt, videatur, prout supernæ gratiæ facultas tulerit, expedit. Lecturus namque magnæ humilitatis gratia non a sacerdote, sed ab eo, cui sacerdos jusserit, se postulat benedici, dicens : *Jube, Domne, benedicere.* Sacerdos autem, ut tantæ humilitati vicem reddat, non subjecto cuiquam benedicendi delegat officium ; non per semetipsum benedictionem dare præsumit, sed potius, ut a Deo, qui est super omnia, benedictio prærogetur, exposcit.

CAPUT III.

Unde ortum sit, DOMINUS VOBISCUM.

Ut autem quod dicitur, *Dominus vobiscum*, sacerdotis est ad populum salutato : orat enim ut Dominus sit cum eis ; sicut dignatur **224** dicere per prophetam : « Inhabitabo in illis (Levit. xxvi). » Et Salvator discipulis suis, cunctisque fidelibus : « Ec-

ce, inquit, ego vobiscum sum (Matth. xxviii). » Qui nimirum salutationis sermo non moderno humanæ adinventionis arbitrio constitutus : sed ex antiqua sacri eloquii auctoritate probatur assumptus. Ubi si diligenter inquiritur, sæpius singulariter, et pluraliter appositus invenitur. Singulariter, sicut ad beatam Dei Genitricem angelus ait : « Ave, gratia plena, Dominus tecum (Luc. i). » Ad Gedeonem quoque nihilominus angelus ait : « Dominus tecum, virorum fortissime (Judith. vi). » Pluraliter autem, ut in libro Ruth, Booz salutando messoribus suis ait : « Dominus vobiscum (Ruth. ii), » et sicut in libro Paralipomenon, propheta a Deo missus invenitur salutasse Asa regem Juda cum exercitu suo victorem de prælio revertentem, quibus ait : « Dominus vobiscum, quia fuistis cum Domino (II Paral. xv). »

Ecclesia ergo salubri salutatione sacerdotis accepta, et ipsa resalutando orat, et orando resalutat : postulans ut sicut ille Dominum esse cum eis optavit, ita et cum eo esse dignetur, dicens : *Et cum spiritu tuo*, id est, cum anima tua sit omnipotens Deus, ut cum digne pro nostra salute possit orare. Et notandum quod non dicit, tecum ; sed, *cum spiritu tuo* : ut totum, quod in ecclesiasticis officiis geritur, spiritualiter fieri perpendatur. Et bene cum spiritu hominis esse Deus optatur, quia in mente et spiritu, ad imaginem et similitudinem Dei homo rationalis est conditus, atque ibi divinæ gratiæ et illuminationis est capax.

Sed et illa salutatio episcopalis ad populum, qua dicitur : *Pax vobiscum*, sive, *pax vobis*, non ex humani sensus studio prodiit, sed de sacra Scripturæ similiter auctoritate profluxit. Nam et in Veteri Testamento dixisse Danieli angelus invenitur : « Noli timere, vir desideriorum, pax tibi, confortare, et esto robustus (Dan. x) ; » et in Novo penesemper ita Dominus salutasse discipulos legitur : « Pax vobis (Luc. xxiii, Joan. xx). » Quibus nimirum discipulis eandem salutationis formam commendavit, dicens : « In quamcumque domum intraveritis, salutate eam, dicentes : Pax huic domui (Matth. x). » Merito ergo apostolorum successores, id est Ecclesiarum præsules, hujus forma salutationis utuntur ; domum scilicet Dei salutantes, ubi omnes oportet esse filios pacis, ut salutatio pacis super eos requiescens, et salutantibus et salutatis possit esse fructuosa.

CAPUT IV.

Quod sicut alia sacra Scriptura non subjacet mutabilitati, ita et DOMINUS VOBISCUM.

Jam igitur ex iis quæ præmissa sunt, patet, quia sicut prophetica scriptura, psalmodicumque modulatio, vel etiam evangelica gratia divinitus ad nostram notitiam prodiit ; sic etiam id quod dicitur, *Dominus vobiscum*, non ex humani sensus arbitrio, sed a Veteris Novique Testamenti auctoritate descendit. Sicut ergo divinarum Scripturarum auctoritati nil pro rerum varietate subtrahitur, nil augetur ; sed **225** potius in his ecclesiastica consuetudo servatur : ita nimirum et hæc sacerdotalis salutatio nequaquam

rerum casibus est obnoxia, ut modo proferri, modo A ut et ipsi in nobis unum sint, ut mundus credat, quia debeat silentio præteriri; sed etiam si plures desint, illicitum est ut ecclesiastica traditio permute- tur.

CAPUT V.

Quod sancta Ecclesia et una in multis, et tota videatur in singulis.

Ecclesia siquidem Christi tanta charitatis invicem inter se compage connectitur; ut et in pluribus una, et in singulis sit per mysterium tota; adeo ut et omnia universalis Ecclesia non immerito una Christi perhibeatur singulariter sponsa, et unaquæque anima per sacramenti mysterium plena esse credatur Ecclesia. Nam et propheticus Isaac naribus tota præsens redolebat Ecclesia, cum super unius filii sui persona dicebat: «Ecce odor filii mei, sicut odor B agri pleui (Gen. xxxvi).» Et debitorum illa mulier, quæ ex præcepto Elisei parum olei quasi semem sparsit, et uberes mox fruges eodem per vascula redundante permessuit (IV Reg. iv), Ecclesiam utique figuravit.

Quod si per sacræ Scripturæ campos diligenter inquiritur, unius viri, vel mulieris persona designari Ecclesiam crebrius invenitur. Licet enim multiplex videatur Ecclesia, propter numerositatem gentium: una tamen, et simplex est, unius fidei, et divinæ regenerationis confederata mysterio. Et quamquam septem mulieres accepere virum unum, virgo tamen et una cælesti illi viro dicitur desponsata (Isa. iv). De qua nimirum Apostolus: «Despondi, inquit, vos uni viro virginem castam exhibere Christo C (I Cor. xi).»

Ex his ergo manifeste colligitur, sicut superius dictum est, quia cum in una hominis persona tota designetur Ecclesia, et ipsa consequenter Ecclesia una dicatur virgo, sancta Ecclesia et in omnibus sit una, et in singulis tota: nimirum in pluribus per fidei unitatem simplex, et in singulis per charitatis glutinum, diversaque dona charismatum multiplex; quia enim ex uno omnes.

CAPUT VI.

Item de unitate universalis Ecclesie.

Sancta namque Ecclesia, licet personarum sit multiplicitate diversa, in unum tamen est sancti Spiritus igne conflata: atque ideo etiam si per corporalem sicut partibus videatur dividi, unitatis D tamen intimæ sacramentum nullatenus a sua valet integritate corrumpi. «Charitas enim Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis (Rom. v).» Iste itaque Spiritus, qui est procul dubio et unus, et multiplex; unus in maiestatis essentia, multiplex per diversa charismatum dona, dat Ecclesie sanctæ, quam replet, ut et in universitate sit una, et in suis partibus tota. Quod nimirum individua unitatis arcanum Veritas commendabat, cum Patri de suis discipulis 226 diceret: «Non, inquit, pro his rogo tantum, sed et pro eis, qui credituri sunt in me per verbum ipsorum, ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, et ego in te,

ut et ipsi in nobis unum sint, ut mundus credat, quia tu me misisti: et ego claritatem quam dedisti mihi dedi eis, ut sint unum, sicut et nos unum sumus (Joan. xvii).»

Si ergo credentes in Christum unum sunt, ubique videatur esse per corporalem speciem membrum, ibi etiam per sacramenti mysterium totum est corpus. Et quidquid est quod competat toti, quodammodo congruere videtur etiam parti: quatenus et quod conventus Ecclesie communiter sonat, non absurdum sit, si unus homo singulariter dicat: et quod ab uno recte deponitur, a pluribus etiam irreprensibiliter proferatur. Hinc est enim quod in conventu positi, retere omnes dicimus: «Inclina, Domine, aurem tuam, et exaudi me: quoniam egenus et pauper sum ego; custodi animam meam, quoniam sanctus sum (Psal. lxxxv).» Et singulariter constituti, non incongrue decantamus: «Exsultate Deo adiutori nostro, jubilate Deo Jacob (Psal. lxxx).» Nec abs re est, quod multi simul dicimus: «Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo (Psal. xxxii).» Et soli sæpe plurali voce proferimus: «Magnificate Dominum mecum, et exaltetis nomen ejus invicem: et multa id genus. Quia nimirum neque hic pluralibus verbis unius personæ solitudo præjudicat: neque illic multitudo fidelium a singularitate discordat: quia per virtutem sancti Spiritus, qui et singulari inest, et omnes replet, et hic solitudo pluralis, et illic multitudo intelligitur singularis.

CAPUT VII.

Quod si Dominus vobiscum pro singularitate non dicitur, multa alia necesse est dimittantur.

Jam vero illi qui dicunt, nunquid lapidibus aut tabulis cellæ petenda est benedictio? aut illis dicendum est, ut Dominus sit cum eis? Respondeant mihi et dicant, cur singulares in eisdem cellulis positi dicunt: «Venite, exsultemus Domino?» (Psal. xciv.) Dicite mihi, fratres, dicite, quæso, pace vestra loquar, cum soli estis, quos exhortamini? quos ad divinæ laudis excubias invitatis? cum dicitis: Venite, exsultemus Domino; vel illud: Regem martyrum Dominum venite adoremus? Invitatorum namque hoc dicitur, et ob id procul dubio, quia per hoc ad Dei laudes fidelium populus invitatur. Si autem vos a nullo tunc prorsus audimini, quos ad exsultandum Domino exhortatoriis vocibus excitatis?

Agite, inquam, fratres, dicite adhuc mihi, si non ad sacramentum respiciatis ecclesiasticæ unitatis, sed ad numerum potius presentie corporalis, quibus dicitis: Nocte surgentes vigilemus omnes? Quibus et illud: Somno relictis artubus, surgamus omnes ocius! Cur certe non omnes hymnos, omnes denique orationes, quæ nimirum a doctoribus plurali sunt stylo compositæ, vel silentio prætereuntes omittitis, 227 vel ad singularem violenter numerum revocatis?

Jam vero cum ad lectiones venitis, quia nefas dicitis, nullis adstantibus benedictionem petere, vel dare, cur Patrum homilias, et concionatorum ser-

mones legitis : quibus nimirum cogente lectionis modo, populum alloqui videmini, et velut ad secundam personam, scilicet auditorum, omnia verba vestra dirigitis; atque ut ipsa homiliarum verba ponamus, quibus, quæso, dicitis : *Audite, fratres charissimi*, et cætera, quæ sequuntur, cum ibi fratres nulli sint. Quæ videlicet si vultis ad vestram singularitatem stylo reclamante violenter inflectere, quia id prorsus impossibile est, his ommissis necesse jam vobis erit nova dicere. Cur etiam cum ad orationem perventum fuerit, dicitis : *Oremus*; cum nemo illic sit, qui orare vobiscum debeat? quem ad communionem orationis invitatis, qui nullum adesse conspiciatis? Cur etiam in explendi officii clausula ex more subiungitis : *Benedicamus Domino*; cum præsto nullus assistat, qui vobiscum Dominum benedicat?

Hæc igitur et alia multa quæ longum est enumerare, perpendite, et ecclesiasticæ traditionis regulam sive soli, sive cum pluribus uniformiter observate. Si enim doctores Ecclesiæ id expedire decernerent, in ecclesiasticis officiis alium singulis, alium multis ordinem tradidissent; sed unum contenti remota diversitate componere, unum nos docuerunt ordinem invariabili semper observatione tenere. Providerunt enim, quia quidquid in divinis obsequiis a quolibet Ecclesiæ membro reverenter offertur, id etiam fide et devotione cunctorum universaliter exhibetur. Unus est enim Ecclesiæ Spiritus, quo vivificatur unum corpus, quod a Christo videlicet suo capite præservatur. Tota igitur Ecclesiæ diversorum quidem constat compage membrorum, sed unum est procul dubio corpus, unius fidei soliditate fundatum, una vivificantis Spiritus virtute perfusum. Unde et Apostolus ait : « Unum corpus, unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ (Ephes. iv.) » Dignum ergo est ut quidquid in sacris officiis a quibuscumque fidelibus particulariter agitur, hoc ipsa Ecclesia per unitatem fidei, et charitatis amorem unanimiter agere videatur.

CAPUT VIII.

Quod sacrificium quod altaribus superponitur, a viris simul et mulieribus offeratur.

Hinc est enim, quod in ipsa celebratione missarum cui dicitur : *Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum*, paulo post subditur : *Pro quibus tibi offerimus*, vel *qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis*. In quibus verbus patenter ostenditur, quod a cunctis fidelibus, non solum viris, sed et mulieribus sacrificium illud laudis offertur, licet ab uno specialiter offerri sacerdote videatur; quia quod ille Deo offerendo manibus tractat, hoc multitudo fidelium intentata mentium devotione commendat. Quod illic quoque declaratur, ubi dicitur : **228** *Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed et cunctæ familie tuæ, quæsumus, Domine, ut placatus accipias*. Quibus verbis, luce clarius constat, quia sacrificium, quod a sacerdote sacris altaribus superponitur, a cuncta Dei familia generaliter offeratur. Hanc autem

A Ecclesiæ unitatem Apostolus manifeste declarat, cum dicit : « Unum corpus, unus panis, multi sumus (I Cor. x.) » Tanta est enim Ecclesiæ unitas in Christo, ut unus ubique in toto orbe terrarum sit panis corporis Christi, et unus calix sanguinis ejus. Quoniam sicut divinitas Verbi Dei una est, quæ totum implet mundum: ita licet multis locis, multisque diebus illud corpus consecratur; non sunt tamen multa corpora, sed unum corpus Christi. Et sicut ille panis et sanguis in corpus Christi veraciter transierunt: ita omnes, qui illud in Ecclesiâ digne percipiunt, unum absque dubio Christi corpus fiunt, ipso testante, cum ait : « Qui manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in eo (Joan. vi.) »

B Si ergo omnes unum Christi corpus sumus, et licet per corporalem speciem videamur abjungi, spiritum tamen ab invicem separari non possumus, qui in eo manentis; quid noceat, ego non video, si communem Ecclesiæ consuetudinem et singuli teneamus, qui per unitatis individuae sacramentum ab ea nunquam recessimus. Cum enim communia Ecclesiæ verba solus profero, cum ea me esse unum, ac per præsentiam spiritus in ea me veraciter manere demonstro; et si ejus sum veraciter membrum, non inconvenienter adimpleo mee universitatis officium.

CAPUT IX.

Quod officium membri cuiuslibet speciale, toti corpori sit commune.

C Porro in humano corpore aliud oculi, aliud lingua, aliud pedes, aliud manus habent naturaliter proprium. Sed neque manus solæ sibi tangunt, nec sibi pedes incedunt, aut lingua loquitur, vel sibi oculi contemplantur: sed quidquid potest unaqueque pars corporis specialiter agere, hoc probatur omnibus in commune conferre. Et quod unicuique membro singulari jurè naturæ conceditur, hoc ab ipso corpore (quod est totum ejus) fieri judicatur: ut non incongrue et pars totius, et totum suæ parti exhibere dicatur officium. Hinc est enim ut et lingua Pauli veraciter dicat : « Laboro in Evangelio Christi usque ad vincula (II Tim. ii.) »; cum lingua ejus ligata non sit. Nam ut illic sequitur : « Verbum Dei non est alligatum (Ibid.) » Et Petrus ad sepulcrum Christi cum Joanne cucurrerit, cum soli pedes currendi subeant ministerium (Joan. xx). Et Stephanus viderit caelos apertos, cum Videre proprium sit oculorum (Act. vii). Et Isaac filium suum Jacob palpando tetigerit, cum tangendi vel palpandi facultas manibus sit specialiter attributa (Gen. xxxv). Quod ergo membrum quodlibet agere cernitur, hoc ab ipso corpore fieri irreprehensibiliter perhibetur: et ediverso quod corpus facit, multitudo partium cooperando consentit.

229 CAPUT X.

Quod sacerdos, pars ecclesiastici corporis, totius Ecclesiæ convenienter utitur verbis.

D Quid ergo mirum si sacerdos quilibet, qui sine dubio ecclesiastici corporis pars est, vicem salu-

tantis ac resalutantis Ecclesiae solus expleat, dicens: *Dominus vobiscum*; subindeque respondens: *Et cum spiritu tuo*: rursusque benedictionem solus petat et reddat; cum per unitatis intimae sacramentum tota spiritaliter sit Ecclesia, ubi ejusdem fidei ac fraternae devotionis fuerit una persona. Ubi nimirum unitas fidei, nec in uno solitudinem recipit, nec in pluribus scissuram diversitatis admittit. Enim vero quid praedictum, si ex uno ore vocum diversitas prodeat, quas et si per plures lingua, una tamen fides alternat? Tota namque Ecclesia (sicut jam dictum est) unum procul dubio corpus est. Nam, teste Apostolo: « Sicut enim corpus unum est, et membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, unum tamen corpus sunt: ita et Christus. Etiam in uno spiritu omnes nos unum corpus baptizati sumus (I Cor. xii); » et alibi: « Cum corpore, inquit, suo, quod est Ecclesia (Coloss. i). »

Si ergo tota Ecclesia unum Christi corpus est, et nos Ecclesiae membra sumus; quid obest si corporis nostri, id est, Ecclesiae singuli quique verbis utamur, qui cum ea unum veraciter sumus? Nempe si multi unum sumus in Christo, totum nostrum singuli possidemus in ipso: atque ideo, licet remoti procul ab Ecclesia videamur per solitudinem corporum, in ea tamen praesentissimi semper assistimus per unitatis inviolabile sacramentum. Sicque fit, ut quod est omnium, sit etiam singulorum: et quod quibusdam est singulariter speciale, omnibus quoque sit in fidei et charitatis integritate commune; ut et populus recte clamet: « Miserere mei, Deus, miserere mei (Psal. lvi). » Et: « Deus in adiutorium meum intende, Domine, ad adjuvandum me festina (Psal. lxi). » Atque unus homo jure pronuntiet: « Deus misereatur nostri, et benedicat nos (Psal. lxxvi). » Quam videlicet fidelium Christi necessitudinem, et communionem sancti Patres nostri tantae certitudinis esse debere decreverunt, ut hanc symbolo catholicae professionis appouerent, et frequentandam nobis inter ipsa Christianae fidei rudimenta mandarent. Nam vox ut dicitur; *Credo in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam*; protinus addimus: *Sanctorum communionem*; ut ubi Deo fidei nostrae testimonium reddimus: ibi etiam communionem Ecclesiae, quae cum eo unum est, consequenter adstruamus. Sanctorum siquidem haec est in fidei unitate communio, ut in unum Deum credentes, uno baptismo sint renati, uno sancto Spiritu confirmati, ad unam vitam aeternam sint per gratiam adoptionis adsciti.

Sicut autem homo, Graeco eloquio dicitur *Microcosmus*, hoc est, minor mundus, quoniam per materiale essentiam eisdem quatuor elementis homo constat, quibus et universalis hic mundus; ita etiam unusquisque fidelium quasi quaedam minor videtur esse Ecclesia, dum **230** salvo unitatis arcanae mysterio, etiam cuncta redemptionis humanae unum homo suscipit sacramenta, quae ipsi universali Ecclesiae sunt divinitus attributa. Si ergo unus homo

non ambigitur communia totius Ecclesiae sacramenta suscipere, cur prohibeatur communia Ecclesiae solus verba proferre, cum videlicet multo majoris momenti sint Sacramenta quam verba?

CAPUT XI.

Quod populus Israel ad ostendendam societatem altaris exstruere congeriem.

Quod si quis adhuc his etiam nostris disputationibus calumniator exstiterit, dicens: Utique non debere a singulis usurpari, quae communi fidelium sunt instituta conventu, ut non tam verbis, quam rationibus acquiescat, exemplum damus quod ex sacri eloquii auctoritate didicimus. Notum namque est, sicut Josue libro testante, narratur: quod filii Ruben, et Gad, et dimidia tribus Manasse redeuntes a filiis Israel de Silo, ut intrarent Galaad terram possessionis suae, aedificaverunt altare infuitae magnitudinis in terra Chanaan: cumque iratus graviter populus Israel adversus eos arma corripere, interrogati, cur altare construere praeter altare Domini temere praesumpissent? Responderunt, non hoc praevagationis causa, sed pro futuri testimonii fecisse cautela. « Ne quando, inquit, dicerent filii vestri filiis nostris: Quid vobis, et Domino Deo Israel? Ternum posuit Dominus inter nos et vos Jordanem fluxum, et idcirco partem non habetis in Domino: et per hanc occasionem avertent filii vestri filios nostros a timore Domini (Jos. xii). »

Cur autem historiae hujus articulum ad medium deduxerimus, si cui fortasse non pateat, breviter aperimus. Poterat nempe quorundam simplicitas fratrum tentari, ut quodammodo segregatos se a societate fidelium ducerent, si in solitudine positi, etiam communia Ecclesiae verba deprimere in suis orationibus non auderent. Utuntur igitur communibus verbis Ecclesiae, ut in ecclesiastica se communiōne doceant permanere, atque ipsa verba animo satisfaciunt fluctuanti, quae testimonium perhibent praesentiae fidelium spirituali. Porro autem illi altare aedificaverunt, non ad usum libaminum, sed ad vicariae cum Israelitica plebe societatis indicium, sicut et ipsi quasi jam ex persona filiorum suorum dicunt: « Ecce altare Domini, quod fecerunt patres nostri, non in holocausta, neque in sacrificium, sed in testimonium nostrum ac vestrum (Ibid.). » Illi nimirum id fecerunt ad testimonium Israeliticae societatis, nos ista dicimus ob signum ecclesiasticae veraciter unitatis. Illi ne despicerentur a fratribus suis; nos ne remordeamur a cogitationibus nostris. Illi terreni altaris exstruxerunt similitudinem; nos spiritalis concordiae ostendimus veritatem. Illi ad ostendendum sui generis testimonium; nos ad tenendum novae regenerationis et fraternae communionis inviolabile sacramentum.

231 CAPUT XII.

Cur bigamus a sacerdotio omnino repellitur, cum in fornicationem lapsus saepe in Ordinem revocetur.

Quaedam namque fiunt in Ecclesia, quae super-

ſua quidem videntur quantum ad humanæ rationis ingenium, divina autem ſunt, ſi ad virtutis intimæ respicias ſacramentum. Quis enim non miretur canonicis promulgatum eſſe ſententiis, bigamum quempiam nullatenus poſſe ad ſacerdotium promoveri; in fornicationem vero lapſum etiam ſacerdotem, peracta poenitentia, ad priſtini juris officium revocari? De fornicatione ſiquidem manifeſta eſt apoſtolica ſententia, qua dicitur: « Quia neque fornicari, neque idolis ſervientes, neque adulteri regnum Dei poſſidebunt (I Cor. vi). » De his autem, qui ſecundas contrahunt nuptias, ita ſequitur: « Mulier, inquit, alligata eſt legi quanto tempore vir ejus vivit, quod ſi dormierit vir ejus, liberata eſt, cui vult nubat, tantum in Domino (I Cor. vii). » Quibus nimirum utriuſque ſententiæ verbis aperte monſtratur, quia et bigami divini legis regulam non offendunt, et fornicatores a regno Dei pro ſuæ carnis intemperantia damnabiliter præciduntur (Hebr. ix; Ephes. v).

Quid eſt ergo, quod hi, qui non peccant, de ſpe ſacerdotii funditus corruunt: et illi, quos a regno Dei reatus eliminat, eccleſiaſtici gradus fiduciam, ſi digne poenituerint, non amittunt? Niſi quia in his qui ſecundis nuptiis copulantur, non tam ad peccatum, quam ad Eccleſiæ reſpicitur ſacramentum. Sicut enim Chriſtus, qui eſt pontifex futurorum bonorum, et verus ſacerdos juxta ordinem Melchisedech, qui videlicet obtulit agnum proprii corporis in ara crucis Deo Patri pro ſalute mundi, vir eſt unius ſponſæ, totius ſcilicet ſanctæ Eccleſiæ, quæ procul dubio virgo eſt, quia fidei integritatem inviolabiliter ſervat; ita quilibet ſacerdos unius uxoris vir eſſe præcipitur, ut illius ſummi ſponſi præferre imaginem videatur.

In bigamis itaque non meſura peccati, ſed forma potius inquiritur ſacramenti, atque in eorum reprobatione, non reatus ulciſcitur, ſed myſtica veri ſacerdotii regula cuſtoditur; alioquin quomodo inter crimina non meretur, quod licenter fieri apoſtolica doctrina permittitur? Sed et ſacri canones, eos qui ſecundas nuptias improbant, intra Novatianorum hæreſim notant. Ut oſtendamus ergo nos eccleſiaſticiæ ſemper unitatis tenere myſterium, irreprehenſibiliter utimur, et ſi non adeo neceſſaria prolatione verborum.

CAPUT XIII.

Quod ſi DOMINUS VOBISCUM inter duos recte profertur, a ſolo etiam jure dicatur.

Jam ſane et hoc a fratribus meis ſervata charitate perquiro: ſi duo ſimul ſint fratres, utrum alter alteri licenter dicat: *Dominus vobiscum?* Nam ſcilicet quid eſt, quod ad unam perſonam pluraliter loquitur, et poſtponit **232** cenſura litteratoriæ diſciplinæ, eccleſiaſtica conſuetudo tenetur? Quantum enim ad loquendi artem, tecum potius, quam *vobiscum*, ad ſingularem directus perſonam ſermo decurret. Quod ſi non licet, ut ad unam perſonam verbum plurale quis di-

rigat; Dominus tecum, neceſſe eſt ſingulariter dicat. Quod utique quantum a regula Eccleſiaſtica inſtitutionis abhorreat, qui limen terit Eccleſiæ, nullus ignorat. Certum eſt enim quod neque beatiffimus apoſtoliciæ ſedis antiſtes, cum videlicet obſequente miniſtro privata Deo reddidit obſequia, neque quicumque omnino pontificum, vel catholicorum aliquis ſacerdotum his verbis ad alterum ſingulariter utitur.

Si vero venerabilium ſacerdotum conſuetudo laudatur, ut ſolus ſoli recte dicat, *Dominus vobiscum*: et neque ſit abſonum, neque ab eccleſiaſtici ordinis cenſura ſemotum; quid officit, ſi et ſingulariter quis poſitus id ipſum dicat, dum quantum ad litteras ſicut uni minime congruit, ita nec inter duos pluralis ille ſermo procedit? Cum ergo eccleſiaſtica conſuetudo tantæ auctoritatis ſit, ut ſibi omnis artiſticiſe eloquentiæ facultas humiliter cedat, nec illi magnopere habeatur verborum cura, ſed ſenſuum, ſi inter duos illa grammaticalis regula jure deſpicitur, conſequitur etiam ut ab uno irreprehenſibiliter contemnatur. Sicut igitur eccleſiaſticiæ auctoritatis eſt, ut inter duos recte dicatur, *Dominus vobiscum*: ſic eiden auctoritatis non eſt contrarium, ſi ab eo, qui ſolus eſt, æque dicatur ipſum.

Denique et de reſponſione ejus, quæ eſt videlicet, *Et cum ſpiritu tuo*; nec non et de lectoris benedictione ſingulariter petenda, atque reddenda, idem eſt nihilominus ſentiendum. Non enim hic digne numerus perſonarum; ſed eccleſiaſticiæ potius unitatis attenditur ſacramentum: ubi ſcilicet nec unitas excludit multitudinem, nec multitudo violat unitatem: quia et unum corpus per multa membra dividitur, et ex diverſis membris unum corpus impletur. Nec in unitate corporis membrorum multitudo confunditur, nec in pluralitate membrorum unitus corporis integritas violatur.

CAPUT XIV.

Quod populus Iſrael eccleſiaſticiæ inter ſe unitatis regulam tenuit.

Et quid mirum, ſi de ſancta Eccleſia dicitur, quod et multiplex in unitate, et una credatur in multitudine; cum et ille carnalis Iſrael, quia ſocius erat genere, jam tunc hujus unitatis videatur inter ſe regulam tenuiſſe? Nam et regi Edom nuntios dirigit, qui dicant: « Hæc mandat frater tuus Iſrael (Num. xx). » Et alibi cum Chanaanæ rex Arath pugnet adverſus Iſrael, atque ſublata ex eo præda victor exiſteret, teſtante Scriptura, Iſrael voto ſe Domino obligans, ait: « Si tradideris, inquit, populum iſtum in manum meam, debebo urbes ejus (Ibid.). » Quod nimirum et in libro Regum manifeſte declaratur, cum ab Iſraelitico populo ad viros Juda, redeunte David in regnum, dicitur: « Decem, inquit, partibus major ego ſum **233** apud Regem, et primogenitus ego ſum, magisque ad me pertinet David, quam ad te; cur mihi feciſti injuriam, et non mihi nuntiatum eſt priori, ut reducerem Regem meum? » (II Reg. xix.)

Si ergo populus ille, pro eo quod ex una ſtirpe

originem duceret, vel ob id potius, quia unius Dei cultum teneret, tanquam una persona singulariter loquitur, ut in multis se unum esse testetur: quid nimirum si sancta Ecclesia, quæ uno Dei Spiritu sanctificatur, et regitur, unius Fidei et Baptismi sacramentis imbutur ad eandem hæreditatem capessendam per adoptionis gratiam convocatur, tantam inter se habeat communionem, ut et singuli verbis omnium, et omnes verbis uti valeant singulorum? Hinc est etiam, quod divinis insistentes officii, sæpe in unius sancti veneratione cantamus, quod toti simul Ecclesie convenire cognoscimus: quod videlicet qui cantus beatæ Dei Genitricis aliorumque sanctorum diligenter inspicit, indubitanter agnoscit.

CAPUT XV.

Quod quardam festivitates non suo tempore celebrantur.

Ecclesia siquidem Christi, quæ est columna immobilis, quæ regni cælorum claves accepit, nequam casibus, numerisque deservit, sed omnium locutionum modos intra suæ legis jura constringit. Nec occupatur verba, sed animas. Non itaque magnipendit præsentiam corporum, vel articulos temporum, sed ad devotionem potius et unitatem respicit animum. « Ipsa nempe judicat omnia, et a nemine judicatur (1 Cor. 11). » Hinc est enim, quod in sacrosancta solemnitate paschali dicimus: *Deus qui hodierna die per Unigenitum tuum æternitatis nobis aditum devicta morte reserasti; dum cuncti liquido novimus, quia (juxta calculantium supputationes) Hebræorum Pascha præcedat; circa quod Dominus passus est, et resurrexit; deinde ubi prius quotuslibet Dominicus dies occurrat, Paschalis nobis festivitas illoccidit. Nam et in Ascensione Domini et sancto Pentecoste sub eodem sensu dicimus, hodie: cum et istæ festivitates consequenter juxta rationem paschalis temporis disponantur. Decollatio quoque beati Joannis Baptistæ mense Augusto celebratur, cum tamen tempore Dominicæ passionis trucidatus ab Herode fuisse minime dubitetur.*

Eadem quoque ratio est et de festivitate sancti Jacobi, nec non et B. Petri, quæ dicitur a Vinculis. Cum enim Actus apostolici Scriptura dicat: « Quia Herodes, postquam occidit Jacobum fratrem Joannis gladio, videns quia placeret Judæis, apposuit apprehendere et Petrum (Act. 12); » deinde subjungat: « Erant autem dies Azymorum, » atque protinus addat: « Quem cum apprehendisset, misit in carcerem, tradensque quatuor quætionibus militum custodiendum, volens post Pascha producere eum populo (Ibid.); » patet absque dubio, quia alio anni tempore hæc per executionem operum sunt effecta, atque alio postmodum colendis solemnitatibus instituta. Festivitates enim illæ, ut notum est, celebrantur circa 234 metas Julii mensis, quo videlicet tempore neque Pascha celebrasse, neque Azymorum dies ille Hebræorum populus invenitur,

A si tota Testamenti Veteris series reconseatur: sed quia in solemnitate paschali venerari digne non poterant, ad earum cultum aliud tempus est Ecclesiastica dispositione provisum.

Hæc autem idcirco de sacris solemnitatibus juxta conpendium dixerim, ut manifeste clarescat, quia sancta Ecclesia non tam constringitur lege temporum, quam ipsas temporum vices ad sum colliet natum. Neque enim sub elementis servit Ecclesia, sed ipsi potius subjecta sunt, et obtemperant elementa. Unde et Magister gentium dicit: « Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive presentia, sive futura. Omnia enim vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei (1 Cor. v), »

B atque, ut ostendat quantæ auctoritatis prærogativa sancta præcellat Ecclesia, rursus ad eosdem Corinthios: « An nescitis, ait, quoniam sancti de hoc mundo judicabunt? Et si a vobis judicabitur hic mundus: indigni estis, qui de minimis judicetis: nescitis quia angelos judicabimus? quanto magis secularia? » (1 Cor. vi.)

CAPUT XVI.

Quod in Ecclesia recte alius supplet verba alterius.

Igitur ut ad superiora redeamus, quid mirum si sancta Ecclesia, cui tanta potestas divinitus est concessa, verba sibi famulantia ita ad sum convertat arbitrium, ut vel singuli plurium, vel plures eloquia proferant singulorum? Aut quid obest, si ea, quæ aliis specialiter congruunt, ab aliis proferuntur? Certe non ignoramus, quia cum pueri catechizantur, Sacerdos interrogat: Quid petis? Ubi non puer, sed alius reddit ejus vice responsum, dicens: Fidem et cætera, quæ proprie ad puerum pertinent, alius ejus in persona respondet. Si ergo in ipso regenerationis nostræ mysterio, ubi scilicet totius humanæ salutis constat origo, recte alius verba reddit alterius: quid prohibet, si et in illis ecclesiasticis salutationibus, vel petendis benedictionibus alter respondendo suppleat locum illius, qui vacat? Nam ut alter pro altero respondere in Ecclesia valeat, non moderna temeritas reperit, sed ab apostolica potius auctoritate descendit. Unde et Paulus ad Corinthios: « Cæterum, inquit, si benedixeris spiritu, quis supplet locum idiotæ? » (1 Cor. xiv.)

D Huc accedit, quod si propter absentiam quis personarum timet dicere: *Dominus vobiscum*, vel etiam respondere: *Et cum spiritu tuo*, timeat quoque necesse est, ne dicat: *Oremus*, sed potius, *oreni*, ne videlicet illos ad orationem videatur invitare, qui desunt: et qui sacrilegium ducit nullis astantibus benedictionem petere, vel dare, caveat etiam in fine lectionis dicere: *Tu autem, Domine, miserere nobis*; sed dicat potius, *miserere mihi*. Quod si omnino præposterum, omnino videtur absurdum, non vereatur Ecclesiæ verba solus edere, qui ab ea se mente, et spiritu nusquam decernit abesse: 235 et

cujus se profitetur specialiter membrum, non a se suo corpore divisi assertat prolatione verborum; sed cum Christi Ecclesia est veraciter unum, confidenter expleat suæ universitatis officium, magisque in his Ecclesiastici sacramenti servare virtutem studeat, quam congruentiam domesticæ confabulationis attendat.

CAPUT XVII.

Quod quidquid pene in divinis officiis agitur, sub figuris mysticis disponatur.

Sicut enim superius dictum est, nonnulla in ecclesiasticis observationibus fiunt, quæ in superficie quidem frivola videntur et levia; considerata vero subtilius magnæ virtutis reperiuntur gravitate subnixæ. Ut enim pauca perstringamus e plurimis, quis cum sacerdotalia conspicit indumenta, admiratione dignum inesse illis aliquid credat, nisi quid in eis figuratè innuatur, intelligat? At si spiritualis clarescat intuitus, animadvertit cur sandalia clericorum pedes quidem a terra dividit, pedum autem superiora ex parte tegunt, ex parte non tegunt. Considerat etiam, cur poderis usque ad talos defluat, cur superhumeralè ex lini materia semper fiat; perpendit etiam, quid cingulum, quid designat orarium; scrutatur quoque nihilominus, cur in modum crucis sit quadrata dalmatica; cur reliquis indumentis sit superponenda casula, cur etiam manipulus in sinistra parte gestetur, quo nimirum spiritualium potius, quam carnalium oculorum, vel narum pituita detergitur.

Nec illud etiam sine causa decernit fieri, cur discanus, qui dalmatica non est indutus, casula circumcinctus legat; cur etiam ipsa dalmatica in sinistra sui parte fimbrias habeat. Porro autem nec illa consuetudo inaniter tenuit, quod pallium pontificalibus indumentis apponitur, ut lamina in fronte Pontificis ad decorem et gloriam antiquitus ponebatur: in qua nimirum lamina nomen Domini tetragrammaton scriptum erat (*Exod. xxviii*), quod sanctum Domini vocabatur, paucis quidem litteris constans, sed magni intellectus virtutem interius continens. Sed quid nos infinita persequimur, dum quidquid sub Veteri vel sub Novo Testamento in divinis agitur officiis, totum pene per figuras mysticas et ænigmata fieri videatur? Quid enim tota illa tabernaculi compositio, quid numerus levitarum, quid cæremoniæ sacerdotum, quid denique vel moderni sanctæ Ecclesiæ ritus exigunt, nisi ut virtus in eis spiritualis intelligentiæ requiratur? Atque, ut ita loquar, mysterium latet in ministerio, dum exterioris cultus exercitio arcana allegoricæ theoriæ comprehenditur sacramentum.

CAPUT XVIII.

Peracti opusculi brevis Epilogus.

Verum his, quæ ab eruditis expositoribus expedita probantur, omissis, id quod tractandum suscepimus, ut enucleatius inclarescat, adhuc breviter replicemus. Lectoribus namque **236** nonnullis vitium arrogantiae familiare est, præsertim si cui

A lepor eloquentiæ suppetit, dum patentes Scripture campos effrænâ lingua percurrit, populari favori cor deditum spiritus elationis invadit; et dum alios per recti itineris tramitem dirigit, ipse diverticulum erroneæ confusionis incurrit. Hinc est etiam, quod mensæ lectoribus ex more dicitur: *Auferat a te Deus spiritum elationis*. Ut ergo imminenti forsitan arrogantiae jam in ipso lectionis exordio humilitas apponatur, recte tanta subjectionis arte benedictio petitur, ut lecturo non Sacerdos, sed cui ipse jusserit, benedicat.

Sacerdotalis autem salutatio idcirco fit in Ecclesia, ut se sacerdos pacem habere cum tota plebe fidelium doceat. Præcipit enim in Evangelio Dominus, dicens: « Cum stabis ad orandum, dimitte, si quid habetis adversus aliquem, ut et Pater vester, qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra (*Marc. xi*). » Et iterum: « Si offers, inquit, munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum (*Matth. v*). » Sacerdos ergo, ut hoc Dominicum præceptum non solum corde custodiat, sed etiam per exterioris speciem ritus ostendat, antequam Deo fundendæ orationis offerat sacrificium, per mutæ salutationis indicium ostendit se in fraterna charitate unanimiter fœderatum. Quapropter sive præsto sint, sive desint, ipse spiritualibus oculis præsentem attendat, pro quibus orare disponit; nec abesse sibi per spirituale contubernium credit, quos in oratione secum pariter comprehendit. Obtutus itaque fidei salutationis ejus verba intendit, et accipit quod adesse continus per spirituales præsentiam cernit. Quisquis ergo frater in cellula singulariter habitat, communis Ecclesiæ verba proferre non timeat, quod videlicet **C** conventu fidelium, et si locale spatium dividit, cum omnibus tamen unitas fidei in charitate conjungit: qui licet absint per moles corporum, præsto sunt tamen per unitatis ecclesiasticæ sacramentum.

CAPUT XIX.

Laus Eremiticæ vitæ.

Sed inter hæc libet de singularis vitæ meritis pauca perstringere, et quæ de præfatæ vitæ culmine sentiam, laudando potius, quam disputando, breviter intimare. Solitaria sane vitæ cælestis doctrinæ schola est, ac divinarum artium disciplina. Illic enim Deus est totum, quod dicitur; via, qua tenditur, per quam ad summæ veritatis notitiam pervenitur. Eremitus namque est paradiscus deliciarum, ubi tanquam redolentium species pigmentorum, vel rutilantes flores aromatum, sic fragrantia spirant odoramenta virtutum. Ibi siquidem rosæ charitatis igneo rubore flammescunt; ibi lilia castitatis niveo decore candescunt, cum quibus etiam humilitatis violæ, dum imis contentæ sunt, nullis flatibus impelluntur; ibi myrrha perfectæ mortificationis exsudat, et thus assidue orationis indeficienter emanat.

237 Et cur singula quæque commemorem?

Quandoquidem omnia illic sanctorum virtutum germina diversis venusta coloribus rutilant, et perpetuæ viriditatis gratia incomparabiliter vernant. O eremus sanctorum mentium delectatio, et intimi gustus inexhausta dulcedo! Tu caminus ille Chaldaicus, ubi sancti pueri furentis incendii vires orationibus reprimunt, et ardore fidei crepitantium contra se flammarum globos extinguunt; ubi scilicet et nexus uruntur, et ardorem membra non sentiunt; quia et peccata solvuntur, et in hymnum divinæ laudis anima provocatur, dicens: «Dirupisti, Domine, vincula mea: tibi sacrificabo hostiam laudis (Dan. iii; Psal. cxv).» Tu fornax, ubi superni Regis vasa formantur, et ad perpetuum nitorem malleo pœnitentiæ percussa, ac lima salutiferæ correctionis erasa, perveniunt: in qua nimirum obsoleta animæ rubigo consumitur, et scabræ peccatorum scorix deponuntur. «Vasa siquidem figuli prolata fornax, et homines justos tentatio tribulationis (Eccli. xxvii).»

O cella negotiatorum cœlestium apotheca, in qua videlicet illarum mercium summa reconditur, quibus terræ viventium possessio comparatur! Felix commercium, ubi pro terrenis cœlestia, in transitorix commutantur æterna. Felices, inquam, nundinæ, ubi venalis æterna vita proponitur, ad quam emendati etiam minimum quid solum sufficit, quod habetur: ubi brevis afflictio carnis emit cœlestis convivium, et exigue lacrymæ risum pariunt sempiternum; possessio terrena distrahitur, et ad æternæ hæreditatis patrimonium pervenitur. O cella spiritualis exercitii mirabilis officina, in qua certe humana anima Creatoris sui in se restaurat imaginem, et ad suæ redit originis puritatem! Ubi sensus obtusi ad subtilitatem sui acuminis redeunt, et vitiatæ naturæ azyma sincere reparantur. Tu das, ut jejuniis videantur ore pallentia, et mens divinæ gratiæ sit pinguedine saginata: tu das, ut homo mundo corde Deum conspiciat, qui suis involutus tenebris, seipsum prius ignorabat. Tu hominem ad suum facis redire principium, et de exilii ejectione ad antiquæ dignitatis revocas celsitudinem. Tu facis, ut homo in mentis arce constitutus, cuncta sub se videat terrena defluere, semetipsum quoque in ipsarum rerum labentium prospiciat descensione transire. O cella sacre militiæ tabernaculum, prociuctus triumphatoris exercitus, castra Dei, «turris David, quæ ædificata est cum propugnaculis; mille clypei pendunt ex te, omnis armata fortium!» (Cant. iv.) Tu campus divini prælii, spiritualis arena certaminis, angelorum spectaculum, palestra fortiter dimicantium luctatorum, ubi spiritus cum carne congregitur, et fortis ab infirmitate non superatur. Tu vallum in expeditione curren-
tium, tu munio fortium, tu præsidium cedere nescientium pugnantium. Frenat hostium circumfusa barbarias, accelerant vineæ, phalaricis missilia jaculentur, vibrantium gladiorum silva densescit; qui a te sunt, lorica fidei præmuniti sub imperatoris

A sui invicta protectione tripudiant, et de hostium suorum dejectione jam certi triumphant. Quibus nimirum dicitur: «Dominus pugnavit pro vobis, et vos tacebitis (Exod. xiv).» Vel si unus est: «Noli, inquit, timere, plures enim, inquit, nobiscum 238 sunt, quam cum illis (IV Reg. vi).» O eremus mors vitiorum, ac procul dubio fomes, et vita virtutum! Te lex attollit, te prophetia miratur: et quicunque ad perfectionis cumulum pervenerunt, tuum novere præconium. Porro tibi Moyses debet bis acceptæ legis Decalogum (Exod. xxiv, 34); per te Elias cognovit Domini pertranseuntis excursum (III Reg. xix); per te Elisens duplicem magistris sui sortitus est spiritum (IV Reg. 11).

B Et quid amplius dicam? Quandoquidem Salvator mundi in ipso redemptionis humanæ primordio præconem suum tui accolam fecit: quatenus sub ipsa jam sæculi venientis aurora ex te lucifer veritatis erumperet: post quem plenus sol veniens, mundi caliginem splendoris sui radiis illustraret. Tu scala illa Jacob (Gen. xxviii), quæ homines vehis ad cœlum, et angelos ad humanum deponis auxilium. Tu via aurea, quæ homines reducis ad patriam. Tu stadium, quod bene currentes provelis ad coronam. O vita eremitica, balneum animarum, mors criminum, purgatorium sordidorum. Tu mentium secreta purificas, squalores diluis scelerum, atque ad angelicæ nitorem munditiæ pervenire animas facis. Cella nempe est conciliabulum Dei et hominum, compitum in carne degentium, et supernorum. Illic siquidem superni cives ad colloquia humana conveniunt, ubi non tam linguæ carnis verba componunt, quam sine vocis strepitu fecunda mentium arcana pateant. Cella namque conscientia est secreti consilii, quod habet cum hominibus Deus. O quam pulchra rerum species, cum frater in cellula constitutus nocturnas peragit psalmodias, et quasi pro divini castris militares custodit excubias: contempletur in cœlo cursus siderum, decurrit etiam per os ejus ordo psalmodiarum. Et sicut præcedentes ac subsequentes stellæ ad diem suas vicissitudines alternando perveniunt, ita psalmi, qui ex ore ejus tanquam ex quodam oriente procedunt, ad suum finem paulatim velut parili cum sideribus conviatione decurrunt. Iste suæ servitutis exhibet ministerium; ille delegatum sibi exsequuntur officium: iste psallendo intrinsecus ad lucem tendit inaccessibilem, illæ sibi invicem succedendo, ejus exterioribus oculis visibilem reparant diem. Et dum utraque ad suum finem diverso tramite peroptant, servo Dei quodammodo et ipsa elementa subserviendi concordant. Cella siquidem testis est, quando divini amoris igne cor ferveat: et utrum perfectæ devotionis instantia quia Dei faciem quærat. Novit cum mens hominis cœlestis gratiæ rore perfunditur, et per compunctionis fletum lacrymarum inundantium imbribus irrigatur: ubi et si ex carnis oculis lacrymæ non erumpant, ipsa tamen amaritudo cordis a lacrymarum fluctibus non elongat; quia quod ex rano exterioris

incidentiæ non colligitur, in ipsa humidi cordis vi-
rentis semper radice servatur. Sufficit enim si mens
sibi flebilis, etiamsi jugiter flere non possit. Cella est
ergastulum, ubi pretiosi lapides poliuntur, quatenus
in structura templi postmodum sine ullo cudentis
mallei sonitu disponantur.

O cella Dominicæ sepulcræ propemodum æmula,
quæ in peccato mortuos suscipis, et per afflatum
sancti Spiritus Deo reviviscere facis! **239** Tu es
ab liujus vite turbida vexatione sepulcrum, sed
cælestis vite pandis introitum. Te portum tranqui-
lilitatis inveniunt, qui naufragium mundani fluctus
evadunt. Te potentis medici conclave decernunt,
qui vulnerati in prælio hostiles manus effugiunt.
Mox enim ut in tui culminis unbram perfecto corde
sedeciderit, omnis sauciæ animæ livor, omnis certe
interioris hominis plaga curatur. Te Jeremias
aspexerat, cum dicitur: « Bonum est præstolari
cum silentio salutare Domini. Bonum est viro, cum
portaverit jugum ab adolescentia sua: seclibit
solitarius, et tacebit, quia levabit se super se
(*Jerem. 11*). » Habitatior etenim tuus elevat se super
se, quia Deum esuriens anima a terrenarum se-
rum obtutibus erigit, et in divini se contemplatio-
nis arce suspendit, a mundi se actionibus segregat,
atque se in altum cælestis desiderii pensis librat;
cumque illum, qui est super omnia, conspiciere
satagit, semetipsum quoque homo cum reliqua
mundanæ vallis dejectione transcendit. O cella spiri-
tuale prorsus habitaculum, quæ de superbis humi-
les, de gulosis sobrios, de crudelibus pios, de irac-
undis mites, de odiosis reddis in fraterna charitate
ferventes! Tu otiosæ linguæ frenum, tu luxuriosis
renibus nitidæ castitatis adhibes cingulum. Tu facis
ut leves quique ad gravitatem redeunt, ut jocos
scurrilitatibus parcant, ut vaniloqui se sub distri-
cta silentii censura constringant. Tu juniorum ac
vigiliarum nutrix, tu patientiæ custos, tu purissimæ
simplicitatis magistra, ac omnino fraudulentæ dup-
licitatis ignara. Tu facis ut vagos quoque Christi
catena coerceat, ut indisciplinati moribus a sua se
pravitate compescaut. Tu nosti homines ad perfe-
ctionis culmen evehere, atque ad consummate san-
ctitatis fastigium sublimare. Tu facis ut homo sit
teres atque rotundus, ac nulla semetipso sit inæ-
qualitate diversus. Tu etiam hominem facis lapidem
quadrum, construendis videlicet cælestis Jerusalem
mœnibus aptum: qui nimirum non ex levitate mo-
rum se versatilem præbeat, sed fixus semper in
sanctæ religionis gravitate persistat. Tu homines a
semetipsis extraneos reddis, et vasa vitiorum florere
virtutibus facis. Tu nigra, sed formosa, sicut ta-
bernaacula Cedar, sicut pellis Salomonis. Tu lava-
crum tonsarum. Tu sicut piscina in Hesebon. Oculi
tui sicut columbæ super rivos aquarum, quæ facte
sunt lotæ, et resident juxta fluentia plenissima
(*Cant. 1, iv, v, vii*). Tu namque es speculum ani-
marum, ubi se mens humana perspicaciter intuens,
quod minus est, impleat; quod superfluum retri-

mat; quod obliquum est, dirigat; quod deforme,
componat. Tu nuptialis es thalamus, in quo sancti
Spiritus arrha tribuitur, et cælesti Sponso felix ani-
ma foderatur. Recti diligunt te, et qui te fingunt,
veritatis luce privati, quo gressus ponere debeant,
non agnoscunt. « Adhæreat lingua mea faucibus
meis, si non meminero tui (*Psal. cxxxvi*), si non
proposuero te in principio lætitiæ meæ. » Illud etiam
de te cum eodem Propheta alacri libet voce can-
tare: « Hæc requies mea in sæculum sæculi: hic
habitabo, quoniam prælegi eam. Quam pulchra es,
et quam decora, charissima, in deliciis! » (*Psal.*
cxxxii.) Sub figura **240** tui Rachelem decor ve-
nusti vultus ornavit (*Gen. xx*): et Maria optimam
partem, quæ ab ea nunquam auferatur, elegit (*Luc.*
xix). Tu areola aroniam, fons hortorum, tu ma-
lum punicum. Licet enim nescientibus amara videar-
is in cortice, sed magnum est, quod intrinsecus
latet, cum perventum fuerit ad suavitatem medullæ.
O eremus mundi persequentis effugium, laboran-
tium quies, mœrentium consolatio, ab æstu sæculi
refrigerium, peccandi repudium, libertas animarum!
Te David petiit, cum mundi mala perferret;
et cum timidi et tenebrosi cordis tædium sustine-
ret: « Ecce, inquit, elongavi fugiens, et mansi in
solitudine (*Psal. lrv*). »

Et quid alios memorem? Quandoquidem ipse Re-
demptor hominum in exordio te suæ manifestationis
invisere, ac propria te dignatus est habitatione
sacrare. Postquam enim baptismatis aquam, qua
lotus est, lavit, ut Evangelista testatur, statim spiri-
tus expulit eum in desertum: « Et erat in deserto
quadraginta diebus, et quadraginta noctibus: et
tentabatur a satana, eratque cum bestiis (*Marc. 1*). »
Debitorem ergo se tibi mundus agnoscat, unde præ-
dicaturum, ac miracula facturum suscepisse se
Deum non ignorat. O eremus terribile malignis spi-
ritibus habitaculum! ubi cellæ monachorum, velut
tentoria ordinata castrorum, quasi tures Sion, et
quasi propugnacula Jerusalem eriguntur adversus
Assyrios et contra faciem Damasci; imo cum in
eisdem cellulis uno spiritu diversa gerantur officia,
dum videlicet hic psallitur, illic oratur, in alia scri-
bitur, in aliis vero variis manuum operibus insuda-
tur; quis non hæc divina verba eremo congruere vi-
deat, quibus dicitur: « Quam pulchra tabernacula
tua Jacob, tentoria tua Israel: ut valles numerose,
ut horti juxta fluvios irrigui, ut tabernacula, quæ
fixit Deus, quasi cedri prope aquas? » (*Num. xxiv*.)
Et quid amplius de te dicam, o vita eremitica, vita
benedicta, viridarium animarum, vita sancta, vita
angelica, exedra gemmarum cælestium, curia spiri-
tualium senatorum! Odor tuus cunctorum aroma-
tum fragrantiam superat, sapor tuus super distil-
lantes favos, super omnia mella guttur illuminati
cordis obdulcat: atque ideo quidquid est, quod de
te dicitur, dignitatis tuæ meritis non æquatur,
quia lingua carnis nullatenus exprimere sufficit,
quod de te spiritus invisibiliter sentit, et quod tu

sapis in interiori gustu, atque in medulla cordis, **A** nem fraterna pulsatus inquisitione proposui, sed et nunquam penè explicuit corporale organum vocis. Illi te noverunt, qui te diligunt: illi præconia tuæ laudis agnoscunt, qui in tui amoris amplexibus delectabiliter requiescunt.

Cæterum qui hoc ignorant, non prevalent cognoscere te; me etiam nihilominus tuæ laudis imparer fateor, sed unum pro certo scio, o vita benedicta, quod de te indubitanter affirmo: quia quisquis in amoris tui desiderio perseverare studuerit, ipse quidem habitator est tuis, sed ejus inhabitator est Deus. Diabolus illi suis tentationibus servit, atque illuc eum tendere, unde ipse defectus est, genuit. Victor itaque dæmonum, socius efficitur angelorum; exul mundi, hæres est paradisi; abnegator sui, sectator est Christi. Et qui nunc per ejus vestigia graditur, peracto cursu, sine dubio ad **241** societatis ejus gloriam provehetur: atque, ut ipsum fideliter dicam, qui singularem hanc vitam usque ad finem vite suæ pro divino amore tenuerit, de habitaculo carnis egressus, ad edificationem ineffabilem perveniet, domum non manufactam, æternam in cælis.

CAPUT XX.

Clausula disputationis per apostrophen ad Leonem eremitam.

Eece, Pater charissime, solvendam tibi questio-

nem fraterna pulsatus inquisitione proposui, sed et ipse interim non distuli proferre quod sensi: non videlicet ut alios arrepta doctoris auctoritate docerem, sed tibi potius, quæ imperitiæ meæ haberetur opinio, evidenter exponerem; atque ideo quidquid est prælibatis disputationibus comprehensum, non tam **242** assertationis studio, quam sub quadam tui examinis est suspensione prolatum, nec est definitiva sententia, sed disceptatio rationibus ventilata. Quapropter, charissime, omnibus, quæ a nobis utcumque digesta sunt, diligenter inspectis, vel si prave præsumpta sunt, superducta novaacula profertim audenter oblittera: aut si tuis fortasse meritis sanæ doctrinæ sunt congrua, propriæ auctoritatis vigore confirma. Potui quidem quæ latius dicta sunt, brevis comprehendere; sed libuit, fateor, accepta occasione tuæ dulcedinis alloquium protellare. Libenter enim aronatum diu species teritur, præsertim si et illius odor suavis est cui ministerium exhibetur.

Omnipotens Deus servo suo Leoni occulta inspiratione præcipiat, ut pro me misero tres per singulos dies sive lacrymas, sive genitus fundat.

Sit nomen Domini benedictum.

243-244 OPUSCULUM DUODECIMUM.

APOLOGETICUM DE CONTEMPTU SÆCULI. AD ALBIZONEM EREMITAM ET PETRUM MONACHUM

ARGUMENTUM. — In hoc libello miserabilem suo tempore religionis statum quotidie in deterius proludentem, ob monasticæ disciplinæ contemptum, omni animi contentione deplorat. Invehitur in monachos, qui cum mundo se nuntium remisisse profiteantur, mundanis tamen fluctibus, et negotiis irretiti tenentur. Queritur apud eos nullius auctoritatis esse leges, et instituta Patrum: quippe cum pecuniam, quam seorsum habere sub gravissimi sacrilegii pœna prohibentur, nihil veriti singuli possideant, et passionem querant. Exaggerat eorumdem levitatem et inconstantiam, quod non in cella, ut debent, permaneant: sed passim ubique evagentur, unde fiat ut in gravissima peccata prolabantur. Detestatur superbiam et arrogantiam, quod speciosis vestibus utantur, quodque sint popularis aëre per fictam probitatem affectatores. Tum externas occupationes et sæcularium negotiorum moles, quibus se implicant, graphicè describit, et ante oculos ponit. Tandem concludit eosdem obsecrans, ut si suæ salutis curam habent, omnino se a sæculo subtrahant, et re ipsa, non specietenus, se mundo abdicasse omnibus palam faciant.

CAPUT PRIMUM.

Queritur de monasticæ disciplinæ lapsu.

De contemptu sæculi hujus, fratres charissimi, Albizo videlicet venerabilis eremita, et Petre de mundi rhetore jam Christi philosophe, sæpe, ut notis, familiari quodam studio disputare soliti, tum de nostra ipsorum imperfectione doluimus, tum etiam de nonnullis hujus sæcæ militiæ fratribus per abrupta vagantibus conquesti sumus. Ad tantam quippe læcæm quotidie semetipso deterior mundus iste devolvitur, ut non solum cujuslibet sive sæcularis, sive ecclesiasticæ conditionis ordo a statu suo

C collapsus jaceat, sed etiam ipsa monastica disciplina solotenus, ut ita dixerim, reclinata, ab assueta illa celsitudinis suæ perfectione languescat. Perit pudor, honestas evanuit, religio cecidit, et velut factu agmine omnium sanctorum virtutum turba procul abscessit. Omnes enim quæ sua sunt, quærunt (*Philipp. 11*), et contempto cœlesti desiderio, terram insatiabiliter concupiscunt. Et quia sub ipso mundi sine postmodum inhiare non desinant, quasi post alta pelagi in litus evecti, terram remigio inaniter pulsant, dum adhuc perverticæ navigare festinant. Et cum laborandi finis procul dubio quies sit,

quibus ultro quiescendi locus offertur, supervacuo laboris studio pœnaliter fatigantur.

CAPUT II.

De monachis, qui ad ea, quæ reuquerant, revertuntur.

Sed esto, ut filii hujus sæculi in fluctivaga sæcularium procellarum inundatione versentur, et nunc semina, quibus propensius oblectantur, aspergant, ut non quas voluerint, postmodum fruges metant. Quid enim mihi, juxta Apostolum, de his qui in mundo sunt, judicare? (*I Cor. v.*) Nos autem, qui mundi abrenuntiationes dicimur, qui terreni fluctus naufragium evasisse gloriamur, cur ad illud denuo, velut **245** quodam vertice violenter absorbente relabimur? Cur ad ea, quæ pro divino amore contempsimus, retrogradis nitentes gressibus, male æstuanti desiderio recalemus? Cur non veremur illud in honestæ ambitionis importunitate repetere, quod neque terrena jura, neque divinæ legis auctoritas veterat possidera? Porro nos fecimus, ut a nobis justè possessa jam nostra non flerent, et quæ nostri juris erant, in alienum dominium translata prodirent. Quod ergo consilium fuit in tam periculosum nosmetipsos certamen alducere, ut contra omnium humanarum divinarumque legum decreta, quarum videlicet pace fruebamur, nunc necesse sit dimicare? Nos siquidem minime læcessiti ultroque teneritate bellum movimus, et nunc contra sacræ Scripturæ sententias colligere non timeamus.

CAPUT III.

Quod minus peccaverunt Ananias, et Saphira, quam monachi, qui pecunias habent.

Quis, rogo, Ananiam et Saphiram rebus propriis abrenuntiare coegit? (*Act. v.*) Sed quia partem pecuniæ uterque pro sustentanda quasi longa vita retinuit, repeatinæ mortis sententiam non evasit. Et quia nequaquam juxta abrenuntiatorum regulam contenti sunt vivere, juxta prævaricatorum animadvertionem coacti sunt immutato exitu infelicitate expirare. Et quidem illi, utpote rudes, et ad fidem denuo venientes, necdum fortasse ad plenum evangelicæ præcepta didicerant, necdum sacræ novæ doctrinæ codices ad publicum in commune processerant; at tamen qui in ipso fidei tirocinio quodammodo simpliciter peccaverant, districto quidem, sed pio iudicio, sola, ut credimus, sunt corporum morte multati. Nos autem, qui cuncta sacræ eloquii voluntaria novimus, qui innumerabilium sanctorum Patrum vitas atque præcepta post illud aureum apostolorum sæculum existentium, præ oculis assidua discussione versamus, ante tribunal Christi quid excusationis ostendere, quod tergiversationis argumentum poterimus invenire? Ecce longe nobiliores quæstus, et lucra quæque terrena non modo reliquimus, sed et perpetuam eorum abrenuntiationem non homini, sed Deo potius professi sumus. Si ergo adhuc marsupio nostro nummus includitur, si ad interni spectatoris injuriam quantumlibet pecuniæ reservatur, quid illi in reddenda ratione dicemus? qua nos de-

A fensionis arte purgabimus? Hinc accedit quod illi, vacillante adhuc fide, in nulla videbantur ecclesiastica posse sustentatione confidere; nimirum dum in ipso Christianæ religionis exordio ipsæ quoque Ecclesiæ necdum fuerant per materiale ædificium fabricatæ.

Nos autem, qui ubique terrarum tam largissima ecclesiarum patrimonia certimus, ut quotidie, dum nummos imminuta possessione contrahitur, Ecclesiæ copiosissime dilatetur; si tanquam de futuris alimentis lucrum carnale reponimus, dum nobis in posterum providendo ditescimus, thesauro fidei nos vacuos esse monstramus. **246** De quo Apostolus: « Habemus, inquit, thesaurum istum in vasis fictilibus (*II Cor. iv.*) » Et dum cautionem, quam cum Christo pepimus, frangimus, violatæ fidei potius tormenta metuere, quam præmia possumus de nostra conversione sperare. In conventionem etenim pacti, quod inter duos fit, sponsionis vox ex utraque parte procedit: ut nimirum uterlibet, qui condicta servaverit, modum deliberati fructus accipiat; e contra qui transgressus fuerit, jacturam violatæ sponsionis incurrat.

In pactione autem illa, qua cum Deo nostro convenimus, vox nostra hæc procul dulcio fuit, quia Christiana sequentes, mundum, et quæque sunt mundi, abrenuntiare promissimus. Divina autem vox consequenter ad ista respondit: « Amen, inquit, dico vobis, quia vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel (*Math. xix.*) » Et hoc quidem, si propositæ sponsionis jura servamus; alioquin si post terga respicimus, terribile mox oraculum divinæ comminationis audimus: « Nemo, inquit, mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei (*Luc. ix.*) » Ecce audivimus, qui perfectis renuntiatoribus non qualiacunque munera promittuntur, sed sedes, quibus videlicet præidebunt iudices facti, qui de suis olim tinnuerat excessibus judicari. Nimirum decebat, ut hæc dexteræ Excelsi immutatio fleret, quatenus qui amore perfectionis pro Christo effecti sunt pauperes, jam cum ipso divites facti communiter sedeant cælestis curiæ senatores, sicut scriptum est: « Nobilis in portis vir ejus, cum sederit cum senatoribus terræ (*Prov. ult.*) »

CAPUT IV.

Quod monachus nequeat Christum simul et pecunias possidere.

D Qui vero ad ea, quæ reliquit, terrena qualibet congerendo, revertitur, sicut alienus est a sæculo, quo se decrevit exuere, ita etiam regno Dei aptus ultra non est, quod indubitanter acceptum noluit possidere. Fatuus nimirum viator, nec eo reverti potest, unde irrevocabiler prodiit, et quo ire disposuerat, non pertinxit. Enimvero cum mundo renuntiamus, proprietatem nostram Deum esse constituimus; et nos illius proprietates consequenter effecti

sumus, ut et ille esset portio nostra, et nos pecuniariter hæreditas sua. Dicimus enim : « Portio mea, Domine (Psal. cxviii). » Et ille nobis : « Opus manuum mearum tu es, hæreditas mea, Israel (Isa. xix). » Nam de hæreditate terrena scriptum est : « Hæreditas, ad quam in principio festinatur, in novissimis benedictione carebit (Prov. x). » Si ergo portio nostra ipse omnipotens Deus esse dignatur, quod, rogo, divitiarum genus quispiam valebit acquirere, quod super hunc singularem thesaurum merito debeat cumulare? Thesaurus namque ille hujusmodi est, ut si solus sit, omnes in illo divitiæ valeant veraciter possideri. In pectore namque Jesu omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi sunt (Coloss. ii). Si vero alias 247 atque peregrinas divitias super hunc is, qui potitur, conspiciat voluerit, illico vilis atque ignobilis copiæ dedignatur omnino consortium; et indigni contubernalis impatientis, dum retineri putatur, amittitur; atque hoc modo ex frustrati avolat manibus possessoris : « Nemo enim potest Deo servire et mammonæ (Math. vi). »

Quapropter, o monache, vis in tuo loculo recondere Christum? excute prius nummum; neque enim in uno receptaculo congrue sociantur; nam si utrumque simul includeris, alterum sine altero vacuus possessor invenies. Quanto quippe in egenis mundi lucris copiosior fueris, tanto a veris divitiis ærumosius inanesis. Nummus ergo si est, in aliena protinus jura concedat, ut vacuam tui pectoris arcam Christus inveniat. Magnus nempe hospes in diversorii tui querit angusta descendere, atque illeico solus vult, et sine consortiis habitare. Quem enim cæli terræque non valet vastitas capere, quo pacto in exiguo tui domatis angulo niteris illi peregrinos ad cohabitandum socios adhibere? Cedat, cedat terrena pecunia, ubi cælestis thesaurus admittitur : « Quæ enim societas lucis ad tenebras? » (II Cor. vi.) Quæ conventio Dei ad mammonam iniquitatis? Abjiciatur ergo pecunia, ærugini tineæque et furtis obnoxia. Vacet exedra cordis, quæ cælesti mercimonio possit impleri : « Nolite, inquit, thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi ærugo et tinea demolitur, et ubi fures effodiunt et furantur (Math. vi). »

CAPUT V.

Quod melius est habita retinere quam abjecta repetere.

Perculosior namque est animæ pecunia cum acquiritur, quam cum ultro suppeditans possidetur. In ista siquidem terreno more est justa possessio, in illa vero feralis sæpe regnat ambitio. Salubris ergo fuerat habita quieto animo possidere, quam abjecta non sine quadam solliciti rancoris anxietate requirere. Pudeat ergo te, o miles Christi, peritura in hoc sæculo facultate discescere, ut in futuro cogaris nudus, et inops perpetuo mendicare. In talis quippe militiæ arma jurasti, quæ nudos et agiles expetit bellatores; onustos autem atque in Deo segnes a castrorum excubiis donativi arceat immunes. Abjurat

A illa militiæ sarcinis prægravatum, et turpiter ante tempus merito subrogat expeditum. Non licet illic inarsupia pendere nummorum, ubi thesæ tantummodo vibrantium ceruuntur armorum. In bellicosa scilicet acie, inertis pecuniæ non tuto servitur, ubi constipatis cuneis assidua dimicatione confligitur. Non ille solidorum summam securus enumerat, qui circumfusa hostium multitudine telorum visilia indesinenter expectat. Sæpe namque in talibus dum talentum metalli ejuslibet trutinatur, improvisa veniens occulti hostis sagitta, stomacho librantis infigitur; sicque fit, ut qui solus sibi met sine rei familiaris adminiculo minime videbatur posse sufficere; jam se et sua repentino casu luceat irrecuperabiliter amisisse; et qui pauper cum Christo in libertate 248 dedignatus est vivere, dives absque illo, sed servus pecuniæ compellitur damnabiliter interire. Audi, quid divitibus vox divina promittat : « Væ vobis, divites, quia recepistis consolationem vestram (Luc. xvi). » Nec te prætereat et hoc, quod Jacobus dicit : « Væ vobis, divites; divitiæ vestre putrefactæ sunt, vestimenta vestra a tineis comesta sunt, aurum et argentum vestrum æruginavit, et ærugo eorum in testimonium vobis erit, et manducabit carnes vestras, sicut ignis (Jac. ii). »

CAPUT VI.

Quod avarus nummicola verius quam Christicola nuncupetur.

Audisti, obsecro, nummicola et monache, quid tibi astus avaritiæ pariat? Audisti ad quem finem pecunia congesta perducatur? Justum quippe est, cujus nunc mens amore carnis ardet in concupiscentia, illius postmodum et ipsa caro comburatur in pena. Nunc fornax mentis invisibili concupiscentiæ ardore succenditur, dignum est, ut tunc quoque caro materialis incendii flammam inextinguibiliter depascatur. Audi adhuc, nummicola: quod autem te nummicolam appello, a qualitate tui operis vocabulum traho, non contumeliæ in te nomen usurpo; nummos enim colis, qui pecuniam diligis. Et cum Dominus per Prophetam dicat : « Vacate et videte, quoniam ego sum Dominus (Psal. xlv); » vacationis quidem cultum, quem Deo debueras, nummis exhibes, circa quorum custodiam vacas. « Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum (Math. vi). » Quocirca sicut qui Christum colit, jure Christicola dicitur; ita et qui nummis per custodiam servit, non immerito nummicola perhibetur. Sed adhuc fortasse proprii cordis sequi arbitrium judicor, si etymologiam nominis hujus sacre Scripturæ testimoniis non adfirmo. Ipsa nempe Veritas dicit : « Non potestis Deo servire et mammonæ (Math. vi), » ac si aperte dicat : Nemo potest Deum simul et pecunias colere. Quod Apostolus manifestus declarat, cum ait : « Hoc autem scitote, intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hæreditatem in regno Christi et Dei (Ephes. v). »

Tot ergo criminibus simpliciter enumeratis dum solam avaritiam idolorum asserit servitutem, luce clarius docet avorum non Dei, sed nummorum, ac per hoc demoniorum esse cultorem.

Sed dum in exponendo nummicolæ nomen diutius inmoror, ab effundenda ipsa nummorum congerie manum disputationis, imo dissipationis averto. Facta igitur tibi de proprio nomine satisfactione, nummicola, jam quod dicturus eram vigilanter ausculta. Audi ergo quid de te, tuisque similibus Veritas deat: « Difficile, inquit, qui divitias habent, intrabunt in regnum cœlorum (*Math. xix.*) » Et hæc quidem sententia de iis, qui divitias juxta morem sæculi possident; cæterum hi, qui rejectis omnibus, denuo ad vomitum sunt relapsi, nisi respiciant, regnum cœlorum nulla, vel cum difficultate, possunt fiducia promereri.

249 CAPUT VII.

Quod etiam parva pecunia monachi animam immunitate lædat.

Sed ex isto nummicolarum numero cerebrorum quisquam fortasse non deerit, qui mihi ad ista respondeat: Divitiarum me cur mordaciter impetis, quem perexigua summa contentum vix paucos habere obulos ceruis? cumque hoc proprie fragilitati consentio, relevandæ tantummodo futuræ necessitati prospicio; non affluere divitiis quaero. Teste siquidem totius fraternitatis meæ conventu, a filo subtegnuius usque ad corrigiam caligæ de monasterii mei facultatibus non accipio; et si propriis me quibuscumque reculis prorsus evacuo, qualiter vivo? Ecce proprietarius noster, sive melius, ut ante, nummicola, paupertatis patrocinio utitur, ut ipse dives irreprehensibiliter videatur; et quibus argumentorum fucis mortale vitium palliat, ut quodammodo sepulcrum fœdis cadaveribus plenum superductæ calcis albore candescat?

Age, frater, si ex monasterialibus impensis commodum tibi sperare licuisset, nunquid non vestes, quas mox ut præberentur indueres, non autem pecuniæ luera darentur, quæ loculis famularia servares? Cur non eodem compendio uteris in his etiam quæ ab extraneis conferuntur? Videlicet ut percipito quolibet munere mox necessaria redimantur, et virus apud te pecuniæ non moretur? Hoc enim modo et indigentia tuæ velox consolatio provehit, et lepra pecuniæ fœdis te maculis non aspergit. Cur autem tibi de exiguitate pecuniæ tanquam securus applaudis, qui tibi sic ethaluc, sicut et ipsum assen prohibitum esse non ambigis? Cui vero tota ei ejuslibet universitas intercluditur, excusationis aufugium de minutis non lucratur; et cui totum cessit, pars præcul dubio non remansit; præsertim cum hæc sit mentis humanæ natura, ut ita occupetur circa minima, si sit indigens, sicut erga multa, si dives. Sive enim sumptuosa divitiarum inundatione circumfluas, sive tenuissima te rei familiaris angustia premat, sententia illa mutari non potest: « Ubi est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum (*Math. vi.*) »

A Cræsus et Amyclas, diversi quidem possessores, sed non diversas circa hæc, quibus fruuntur, exhibent voluntates. Licet enim ille aureos metiatur, iste millium numeret, discreta quidem facultatum quantitate exduntur, sed non dissimili circa illa, quæ cuique virium suppetunt, amore tenentur. Porro si exiguus mus, vel quodcumque reptantium in quamlibet capacissimam tunnam casu decadat, nunquid non protinus cum securibus line inde concurritur, totum, quidquid illud erat, effonditur, cunctisque screantibus, vomitum minante stomacho nauseatur? Si tenuissima veneni titulum pando oleris alieno diffunditur, nonne totum, esculentius licet, edulium prorsus abominabile judicatur?

Si ergo perexigua mala largissima sæpius bona corrumpunt, quo pacto te de lenocinante conscientia jaetas, quia minimum est, quod contra professionis tuæ propositum privata proprietate 250 possideas? Nam juxta Apostolum: « Modicum fermentum totam massam corrumpit (*I Cor. v.*) » Et alibi: « Qui modica spernit, paulatim decedit (*Ecclesi. x.*) » Neque enim primi parentes nostri ex illo prohibito pomo (*Genes. iii.*) frequentibus sunt conviviis erapulati, cujus una tantum lentur infasta perceptione corrupti; sed non idcirco momentanea: ultionis perplexi sunt pœna, quia diutius non persistere transgressores in culpa.

CAPUT VIII.

Qualiter ad veras possit monachus divitias pervenire.

Si ergo, frater, quisquis es, sumptus te delectat acquirere, unde futura possis occurrere paupertati, veras providus divitias appetere, veræ etiam paupertatis inopiam pertimescere. Illius namque paupertatis intuitu, facillime paupertas ista contemnitur; illarum comparatione divitiarum omnis terrenæ substantiæ copia, tanquam littorea alga despicitur, quæ pedibus conculcatur. Igitur si vere evadendis inopiam lædiosissima illius paupertatis evadere, stude in agro cordis tui optinarum frugum stationibus insudare. Teste enim Apostolo: « Qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam (*Gal. vi.*) » Et iterum: « Bonum autem facientes non deficiamus; tempore enim suo metenus non deficientes (*Ibid.*) » Illud summum et unicum granum in novalibus tuæ mentis occulta: quod videlicet cadens in terra mortuum fuit, et multum attulit fructum (*Joan. xii.*) Hoc tibi thesaurus, hoc tibi sit omnigenarum ubertas frugum. In illo acquirendi flumem constitue, in illo omnem utriusque vite fiduciam pone. Dominus enim omnium est, et dives in omnes qui invocant illum (*Rom. xxi.*)

Enimvero si granum illud competenti cura servare studueris, videbis apothecas interioris cellarii tui, auri, et argenti omniumque divitiarum talentis affluere. Videbis et horrea tua novo proventus segentum incomparabiliter redundare. Illum ergo thesaurum curiosa sollicitudine jugiter excole, circa illum nocturnas diurnasque exebias vigili sedulitate depende. In illo enim uno omnium dives eris, nec

eorum, quæ tibi fuerint necessaria, copia poteris indigere. In illo quippe possidebis aurum divinæ sapientiæ, argentum edificatrici eloquentiæ. In illo diversa pallia decoræ et honestæ conversationis, bis tinctum videlicet cœcum geminæ charitatis, colubum nitidæ castitatis. In illo byssum potentæ, flammæum birotham divini timoris, purpuram regię dignitatis. Quia enim nigriceo sanguine tingitur, ut in purpureum colorem lana vertatur, quisquis solio recti examinis ita præsides, ut omnes sue carnis illecebras, vitiormque barbariem violento imperio mortificare festinet, hic rex non immerito dicitur, et spiritualis purpuræ, decore vestitur. In illo diupisticum virentis semper spei, nimirum vocatus in hereditatem incontaminatam, immarcescibilem, conservatam in cœlis (II Pet. i.). In illo habebis annulum fidei, armillas perfecti in activa vita operis, dextralia etiam speculatiæ contemplationis. « Leva enim ejus **251** sub capite tuo, et dextera illius amplexabitur te (Cant. ii). »

Et quid tibi plura pollicear? quandoquidem in illo omnium virtutum gemmis, cunctorum perfrueris charismatum margaritis? Nec tibi deerunt omnium mundorum scilicet immundorumque animalium greges, quæ sub virga tuæ transectæ disciplinæ. Immunda siquidem vitiorm armenta sub tuæ ditionis imperio domabuntur; munda vero interioris tui hominis ventrem suavissimæ refectionis dapibus saginabunt. Ovini velleris turba delicatius accurata, dulcis innocentie præbebunt tuis ferulis alimenta. Domestice altitium carnes non cessabunt in te divini amoris augere pinguedinem. Universa genera volucrum super mentis tuæ mensam sumptuosius instruent spiritale convivium; at vero taurina cervix superbie suppositum tuæ ditionis emugit jugum. Equinæ luxuriæ effrenata libertas sub te chamati oris mandet insatiabiliter ferrum. Omnes belluæ vitiorm, universa portenta reptilium tremefacta pavebunt tuæ dominationis imperium. Et hæc quidem omnia in hac vita in tuum cedent ultro peculium, si pretiosum illud ac singularem, quem prædiximus, caute studueris custodire thesaurum.

Cæterum in illa veræ beatitudinis vita quanta tibi, et quam potiora dabuntur, non est, fateor, nostrarum virium disputare, non est nostræ facultatis evolvere. Hoc tantum ad compendiosum inexpli- **D** cabilis negotii exitum referre sufficit, quia hoc accepturi sunt, qui mundum perfecte reliquerunt: « Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se (II Cor. ii). »

Hunc ergo thesaurum, Christum videlicet, Deum et Dominum nostrum, qui nobis factus est redemptor et pretium, ipse promissor et præmium, qui et vita est hominum et perennis angelorum, hunc, inquam, in exedra tui pectoris diligenti cura reconde. In illum omnem cujusconque necessitatis sollicitudinem projice. In ipso per assidue orationis colloquium delectare. In ipso te vigilibus sanctarum

A cogitationum epulis reficere. Ipse tibi sit cibus, ipse nihilominus indumentum. Si contigerit autem, ut etiam cujuspiam commodi exterioris indigeas, nihil hæsites, nihil de ejus fida promissione diffidas, qua pollicetur, dicens: « Primum quærite regnum Dei, et hæc omnia adjicientur vobis (Matth. vi). » Qui enim sitientibus Israelitiæ plebis agnibus ex illo aride metallo rupis uberes aquarum rivus jussit effluere (Exod. xvi), qui esurientibus cœleste manna per annosa temporum potuit spatia ministrare, qui innumeram ortygonetratum multitudinem præcepit in murmurantium castra descendere, nisi hominioni suis jugiter obsequiis insistenti non poterit necessaria providere? Et qui per quadraginta circiter annorum curricula infinite illius turbæ vestimenta servavit illasa, difficile sibi est atritis veteribus novas tibi effivas reparare? Nos certe nos minime fidei, compellimus Christum esse tenacum. Nempe pusillanimitatem diffidentia facit pauperem Christum; at plena fides divitem illum et largum in exhibendis experitur. Satage tantum in his te **252** exercere, quæ jussit, et nulla prorsus ex his maneat dubietas, quæ promisit. Sit securus exactor, ubi ad reddendum promptus est debitor. Sine causa diffiditur, ubi ille promissor est, qui nunquam mentitur. Securus creditor graditur, cum simplex veritas promissione tenetur.

Hæc autem de proprietatem habentibus monachis brevi perstringere compendio duximus; nunc autem ad eos, qui equinis vectationibus assidue delectantur, **C** disputationis articulum transferamus.

CAPUT IX.

De monachis assidue discurrantibus.

Nec rear de vestra exidere potuisse memoria, fratres charissimi, quia sæpenumero de hac quoque monachorum pernicie concordi inter nos familiaritate doluimus; et inquietis fratribus ac vagationis vitio peremptibus, fraternæ charitatis affectu compassi sumus. Sunt namque nonnulli, quibus dum sæculi militiam bajularent, pertæsum erat sub humanae servitutis jugo huc illicque discurrere, adeo ut deliberarent ad monasteriale otium libertatis amore transire; nunc autem tanto sunt pestiferæ inquietudinis ardore succensi, ut si quando non præbatur occasio dictans longius progredi, tenebroso carceralis custodiæ videantur horrore concludi: quod procul dubio fieri antiqui hostia non ignoratur astutia. Quos enim adhuc sessor nequissimus equitat, idcirco importunis vagandi calcariibus urget, ut et ipsi ad sæculi vanitatem redeuntes pereant, et alios ab arripiendo tramite veræ salutis averiant. Sunt enim quamplures in sæculari habitu constituti, qui nisi ad hunc monasticæ institutionis portum, Christo duce, confugerint, alter se in illis procellosis mundanipelagi fluctibus salvari posse omnino diffidunt.

CAPUT X.

Quid laici de monachis secularibus deant.

Sed cum contemplantur eos qui super cuncta quæ mundi sunt, cum magno fervore contemperant,

nunc ad sæcularium negotiorum turbinem inhiantem A
 religii, et in ejusdem, quam evaserant, cœnosa volu-
 tulari face versari, stupor mirantibus oritur, sus-
 spirium ab imis visceribus trahitur, et in eorum
 mentibus desperatio generatur. In semetipsum
 hancque uniusquisque hujusmodi querelam deponit,
 dicens: Væ, væ, ubi ego propriæ salutis spem posi-
 sui? Cur autem capitis mei periculo ad ordinem
 illum transire decrevi? Paulo minus brevi puncto
 corpus simul et animam peridi. Pene me in ignem
 apertis oculis propria voluntate conjeci. Quis enim
 illo ferventior aliquando monasterium petiit? Quis,
 ut videbatur, animosiori constantia ad Christi mili-
 tiam properavit? Nunc autem omnium, quæ promi-
 si, oblitus, in terrenis se negotiis jugiter versat,
 sæculum tractat, sæculum spirat: et quem mihi
 mortificationis habitus dissimilem reddidit, mecum
 mundo non **253** dissimiliter vivit. Plane, ut perspicuum
 est, mutare corpus exteriorem speciem potuit,
 sed mens in eo, quo fuerat statum, male fixa perman-
 sit. Quid mihi conversionis ejus incitatores accen-
 sare? In rebus siquidem bellicis solummodo commi-
 tionem peridi, sed in reliquis terrenis actibus so-
 cium non amisit. Mecum certe forenses lites agit,
 mecum in tribunalibus iudicium perorare non cessat,
 mecum importunus atria principum penetrat, me-
 cum simul eorum auribus consilia terrenæ profun-
 ditatis instillat.

Sed qua temeritate socium nuncupare præsumo,
 quem jam consuetudinaliter socium, sed in cunctis
 tanquam pedissequa, vix præambulum sequor? Sane
 tantum a populo gloriam de sua conversione lucra-
 tur, ut supervenienti omnes assurgant, quidquid at-
 tulerit, velut prophetiæ oraculum credant, et devo-
 tionis illi obsequium reverenter exhibeant. Sed vi-
 detur quantum ad carnem, nequamque infructuosa
 illus erudit fuisse conversio; quia qui sæcularem
 vestem non cum mente deposuit, sæcularem pompam
 callidus permutator plenius acquisivit.

Has itaque, atque hujusmodi murmurationes dum
 detectiores effundunt, quantis sit occasio percundi
 in sæculo pervagatio monachorum quis enumerare
 sufficit? Facilius enim in sæculari habitu etiam
 perire deliberant, quam perditorum exempla se-
 quendo, utrumque simul, ut aiunt, sæculum periant.
 Et revera non est mirandum, si videntibus hoc scan-
 dalum nascitur, quod et Deo, et sacræ auctoritati
 probatur esse contrarium. Ait enim Apostolus:
 « Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæculari-
 bus, ut ei placeat, cui se probavit (II Tim. II). » Et
 ipse Dominus admonet discipulos suos, dicens: « Ca-
 vete, ne graventur corda vestra in crapula, et ebrie-
 tate, et curis hujus sæculi (Luc. XXI). »

CAPUT XI.

Quod discussio monachi et virtutes expellat, et vitiorum
 multitudinem introducat.

Ex hac namque inquietudinis venenata radice tot
 vitiorum propagines oriuntur, ut in quocunque vi-
 gere cognoscitur, omni monastica perfectionis fructu

velut arbor arida denudetur. Et tanquam grossi
 ficulneæ ventis expositi stare nequeunt, sic in illo
 diversis mundi tentationibus hinc inde perflantibus
 bonorum operum fructibus permanere non possunt.
 Hoc namque vitium tantæ violentiæ est, ut post-
 quam sibi in pectore monachi semel imperium vin-
 dicaverit, mox ex maxima parte, si læst virtutum
 chorus, abscedat; nonnulla vitiorum portenta velut
 ergastulum proprii juris irrumpat. Nam ut pauca
 referantur e multis, monachus in itinere positus te-
 nere jejuniū nequit, quia hospitalis ei humanitas
 non permittit; non sapienter psallit, quia obambulan-
 tantis comitatus eum loquacitas impedit; nocturni
 non insistit exubiis, quia secretum deest singulari-
 tatis; flectendis genibus non insudat, quia sancta
 devotionis studio labor itineris non concordat; ne-
 quaquam sub silentii censura constringitur, quia
 frequenter emergentibus causis, invitatus etiam per
 multiloquia diffrenatur.

254 Quid dicam, quia lectioni vel orationi mi-
 nime vacat, quem extra semetipsum egredi, et ter-
 rena quæque tractare imminens potius necessitas
 dicitur? Caritas in eo minuitur, quia mens, quæ
 tot actionum sæcularium ventos recipit, ab amoris in-
 timi fervore tepescit. Suum quoque castitas mentis
 dispendium patitur, quia nonnunquam mens concu-
 piscentiæ telo configitur per carnis speciem, quam
 exterius contemplantur. Robur etiam patientiæ fran-
 gitur, quia quodlibet inceptanti dum sæpe contra
 votum repentini casus emergentes obviant, qui summ
 accelerabat explicare negotium, non aquanimit
 portat: et talia tunc per impatientiam verba profun-
 dit, quæ cum ad otium revertitur, ultricibus lacry-
 mis graviter punit. Sollicitatis regula non servat
 tur, quia dum lautioribus cibis convivii apparatus
 instruitur, dum hospitalis officii sedulitas exhibetur,
 quia inhumanum putat invitantium precibus non
 condescendere, delectat etiam ventri sub charitatis
 specie molliter indulgere. In quo nimirum articulo
 in mente servi Dei sæpe dubietas oritur, ne videlicet
 munda sobrietatis consultur, inde quoque hypocrisis
 (quod abominabile est vitium) serviatur. Unde
 apud quosdam sobrietatis modus omnino contemni-
 tur, ut hypocrisis quoque nota procul abesse videat
 tur. Sed hoc modo in eo, quod discrete agere creditur,
 discretio non tenetur. Ille enim scit recte discernere,
 qui virtutem novit a vitio separare: qui
 autem cum zizaniis simul etiam triticum eradicat,
 hic procul dubio vim discretionis ignorat. Quisquis
 ergo solo supernæ remunerationis intuitu sobrietatis
 limitem non excedit, et hypocrisim sub humilitatis
 suæ pedibus calcat, et custoditæ sobrietatis præ-
 mium incunctanter expectat.

Ut autem adhuc quoque de monacho discurrere
 dicamus, lacrymarum compunctionem quibus pec-
 cata defeat, non habet; quia mens arida, quæ per
 æstum terrenæ conversationis incedit, dum per-
 fundi rore sancti Spiritus non meretur, arefcit: et
 terrenarum cogitationum cœno plena, quia aquam

capitis interioris gratia largiente non concipit, nullas extra se lacrymas fundit. Aliquando fortasse circumfusus auditoribus prædicat, sed repente vana gloria subripit, et quasi ex insidiis prodicens, cum, qui alibi medebatur, occidit. Si autem et hoc præcavens, sub silentio se censura constringit, nihil eorum posse perficere, quorum gratia venerat, erubescit. Si morosæ gravitatis, ut dignum est, speciem servat, valde pertinescit, ne et hic hypocrisis notam simulator incurrat. Si autem a suâ mortificationis rigore quantumlibet se in lenitatem resolvit, hic etiam multo minus securus est, ne videlicet suo exemplo alios destruat. Si quando inter dissidentes sequestræ pacis vult reformare concordiam, si districte veritatem exsequitur, reconciliationis inter eos unitas non conflatur; quod si uti mendacis acquiescit, peccati laqueos non evadit. Cum vult peccantes arguere, culpam non minimam deputat, tot proximorum suorum adversum se odia concitare. Videre autem, et conticescere, quid aliud arbitratur, nisi prave agentibus consentire? Et hæc quidem ex illis, qui 255 quantumlibet calent superni fervoris igniculo. Cæterum frigidi quique, qui spretis divinæ militiæ castris, ad mundanæ vertiginis molam sinistro postliminio revolvuntur, quam judicabiliter agant, quam inconsiderate vivant, referant qui volunt. Nobis consultius videtur, eos pia compassione desistere, quam execrandæ conversationis gesta conscribere, ne quibus solas compatiendi lacrymas debemus impendere, his videamus censoris litteris obtrectare.

CAPUT XII.

Quæ mala infelix anima monachi patiat, cum ad inferiora revertitur.

Hoc autem absolute dicimus, quod tantis insidiarum tendiculis hoc tempore mundus ille, densatus est, ut quisquis hujus sacri ordinis desiderat innocenter vivere, ab illius processu cautissime se expediat abstinere: cujus videlicet iter si sæpe terit, procuratos insidiarum laqueos non evadit; et tanquam arbor munientis se corticis defensione nudata, nec virtutum fructus afferre, nec vitiorum quasi tendendorum scaturientium cariem poterit evitare. Cum vero ad propriæ habitationis claustra revertitur, cominus illum quasi quædam conglobata turba omnium quæ viderat, vel audierat, comitatur, ut tumultuantium negotiorum strepitum, quem illic tolerabat in corpore, multo ingruentius, multoque importunius hic patiat in mente; præcipue si orationi vacare enixius cœperit, ecce phantasmata cogitationum, ecce imagines, quas viderat, rerum, ita ut in quolibet angulo constitutus, videatur sibi ludis theatralibus interesse, vel inter agitates forensis litigium residere. Et quidem homo reinitur, et quasi circumvolantes muscas abigere a suæ mentis ore conatur. At illæ mox, ut abscedunt, protinus redeunt; illico ut repelluntur, assistunt: ut quasi fugitivum suum persequentes capere, et in propriæ servitutis moliantur exercitia revocare. Tunc infelix

anima discit, quanti sibi consistit, quod se per latitudinem sæculi inaniter relaxavit. Tabescit enim sicca, obscura, lapidea; in modum nanque lapidis obdurata, nec in lacrymarum fluctu prorumpere, nec lumen potest tenebris undique circumfusa videre. Psalmorum quidem mysteriis intendere nititur, sed tanquam lippientibus oculis intolerabili lumine reverberatur. Anhelat virtute, qua potest, ad summa contendere, sed quodam suo pondere prægravata, in inis cogitur humiliata jacere. Cui propheticum illud non inconvenienter aptatur: « In tenebris collocavit me quasi mortuos sempiternos, circumædificavit adversum me, ut non egrediar, aggravavit pedem meum, sed et cum clamavero, et rogavero, exclusit orationem meam (Thren. III). » Mœret, anxiat, anhelat; et quia nec ipsam hanc ejus miseriam sibi flere permittit, acriori doloris amaritudine perterritus turbatur. Saltem hanc ploratus vocem cum propheta daretur effundere, qua dicitur: « Idcirco, inquit, ego plorans, et oculus meus deducens aquam; quia longe factus est a me consolator, convertens animam meam (Thren. I). » Sed infelix 256 illa anima, cum et se flebilem videat, et tamen flere non possit, quam procul sit a salute, quasi in quemdam lacum devoluta miseræ, longius conspicit. Nimirum cum flere via tantummodo sit, ut peccatorum valeat ad indulgentiam pervenire: ergo cum illa reatum suum plangere nequeat, videtur sibi, quod necdum etiam in viam pedem posuerit, qua pertingere ad indulgentiam possit.

C Huic simile est, quod ex imperfectorum persona per Prophetam dicitur: « Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore (Ps. cxviii). » Qui enim legem Dei, quæ procul dubio justificatio ejus est, omni tempore nondum desiderat, sed jam desiderare concupiscit, jam quidem utcumque minus suspicit, sed nequaquam perfectionis alta conscendit. Fit ergo menti miseræ tam tenebrosa confusio, ut quocumque se verterit, se versari in sæculo videat, cum sæculum sine se esse indubitanter agnoscat. Cum illo itaque est, quod cum ipsa non est; quia scilicet mundum, quem corporali digressionem deseruit, secum per phantasmata imaginationes in mente depingit. Enimvero ista in humana mente calamitas, et peccatum est, et pena peccati.

D Justum quippe est, ut quod quisque volens admisit, patiat inivitus. Nimirum ut qui noluit se intra secretum sui ordinis cohibere, cum potuit, nequaquam sæculo carere potuisset etiam cum reliquit.

Mens igitur humana tante egestatis atque penurix necessitate constricta dolet, gemit, atque ab imis visceribus suspirium trahit; quia videlicet recessus sui munditiam vagationis vitio perdidit, et se rursus in volubro sæculi velut sus lutuleuta provolvitur (Prov. xxvi; II Petr. II). Tunc se levitatis atque inconstantix mordaciter arguit; se vagam atque fallacem vehementer accusat, et Dei judicium rectum esse, et æquitatis jura tenere veraciter pro-

bat, dicens cum propheta: « Bonus est Dominus sperantibus in eum, animæ querenti illum. Bonum est præstolari cum silentio salutare Domini. Bonum est viro cum portaverit iugum ab adolescentia sua: seletit solus, et tacebit, quia levavit se super se (Thren. III). » Quæ enim, si secreta diligenter, super semetipsam gauderet evecta, mœreret nunc, quia ad publicum exiens, se sub se videt jacere prostratum.

CAPUT XIII.

Quod is qui foras egreditur, cum excommunicatis communicare cogatur.

Est etiam aliud, quo etsi impedimenta deessent, solus sufficere poterat, ut monachos a mundi vagatione compesceret. Quis enim hoc tempore quorumlibet secularium possit invenire conventum, ubi non sit hujusmodi, qui pro sui reatus piaculo excommunicationis debeat subire iudicium? Jam dudum enim omnia per mundum crimina committere emeruerunt, universa flagitiorum mala nunc vigent, atque eo se diffusius quotidie pullulando dilatant, quo vicinias mundi termini appropinquat. Quapropter impossibile est monacho, qui ad publicum egreditur, ut non sive cum **257** excommunicatis, sive cum excommunicandis, quod pene tantumdem est, communicare cogatur. Cum homicidis enim, cum perjuris, cum incestuosis, cum incensuris adium, cum adulteris loquitur: quibus, etiam si adversus exhorreat, plerumque tamen osculo jungitur, simul etiam communi ferculo, prout necessitas imminet, convivatur, cum e contrario Apostolus clamet: « Si is qui frater nominatur, est fornicator, aut immundus, aut ebriosus, aut rapax, cum hujusmodi nec cibum sumere (I Cor. V). »

Et certe satis formidolosum est, nimisque contrarium, cum his qui a Deo divisi sunt, habere consortium, præsertim monachis, qui Deo ita sunt peculiari quadam, atque, ut ita loquar, domestica familiaritate conjuncti, ut abjurato sæculo, solis sui divinis obsequiis irrevocabiliter deputati. Sicut enim ab ipso reproborum capite, ita quoque a nembris illius, nisi causa conversionis exegerit, studendum est declinare. Una siquidem hic abominatio repulsa debetur, quibus illic unus ignis, attestante Veritate, paratur, dum ad sinistram positus dicitur: « Ite, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus (Matth. xxv). » Quos ergo ad aliam cernimus patriam tendere, non debemus eis in via noxiæ societatis glutino fœderari, ne quos inordinatus amor associat, simul etiam pœna extreme ultionis involvat.

CAPUT XIV.

Quod sicut ab excommunicatis, ita etiam ab excommunicandis oporteat declinare.

Enimvero ut enucleatis pateat, quantum bonos Patrum societas ledat, hæc possumus perspicua ratione colligere, quia videlicet eorum alii sunt sacerdotali sententia nuper excommunicati, alii tantummodo canonico sanctorum Patrum iudicio communicatione privandi. Sed de his qui nuper excommunicati

sunt, nulli dubium, quin omnis, qui eorum participo utitur, similem damnationis sententiam sortitur. De his autem, qui pro commissis criminibus canonica quidem sunt auctoritate damnandi, nec dum tamen vivis sacerdotum vocibus ab ecclesiastica videntur unitate præcisi, a nonnullis amligitur, utrum eorum tuto societas admittatur; sed si rempensiore subtilitate perpendimus, nullam pene inter eos esse distantiam invenimus. Sive enim a modernis, sive ab antiquis Patribus quis iure damnetur, idem est: nec temporum diversitas solvit, quem eadem perpetrati peccati causa constringit, et ætatum varietas judiciali calculo non præjudicat, ubi una limata æquitatis regula sententiam dicitur.

Sed quod approbare volumus, melius est edemus, si ipsa excommunicantium Patrum et antiquorum scilicet et novorum verba ponamus. Sacri siquidem canones dicunt: Qui hoc, vel illud fecerit, excommunicetur. Moderni quoque pontifices in jarulanda excommunicationis sententia, eadem fere verba depromunt, dicentes: Ille, qui hæc fecerit, excommunicetur. Quorum igitur sunt eadem verba, eadem nihilominus est intelligenda sententia, **258** et cum præsentium sanctorum pontificum omne iudicium ab antiquorum Patrum definitionibus pendeat, nullum isti damnare præsumunt, nisi quos jam ab illis damnatos esse noverunt. Non ergo quemlibet isti noviter damnant, sed jam prolata majorum sententiam sequendo confirmant. Concludendum est igitur (vide scholia ad calcem opusculi), quia sicut ab his cavendum est, quos moderna synodorum concilia ab ecclesiastica societate repellunt: ita et ab illis nihilominus declinandum, quos antiqui Patres eliminandos esse decernunt.

Hæc itaque causa non minima est, quæ monachis a sæculi discessionibus retrahat, et in sui recessus angulo stabilem reddet; quia valde miserum est a propriis quidem excessibus reprimi, sed alieni reatus maculis inquinari, cum aliis non delinquere, et alieni delicti supplicia sustinere. Malorum namque, cum incaute amicitias jungimur, culpis ligamur. Unde Josaphat qui tot de antea vita præconiis attollitur, de Achab regis amicitias pene periturus increpatur, cui a Domino per prophetam dicitur: « Impio præbes auxilium, et his qui oderunt Dominum amicitia iugaris, et idcirco iram Domini mercharis, sed bona opera inventa sunt in te, eo quod abstuleris lucos de terra Juda (II Par. xix). » Ab illo enim, qui summe rectus est, eo ipso jam discrepat, quo perversorum amicitias vita vestra concordat. Quem enim vox illa apostolica non terreat, quia nolis contestans, et a pravorum contubernio revocans, clamat? « Denuntio, inquit, vobis in nomine Domini Jesu, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, et non secundum traditionem quam tradidimus vobis (II Thess. iii). » Si ergo ab his omnibus nosmetipsos debemus caute subtrahere, quos non secundum traditionem apostolicam cernimus ambulare; quanti in illo sæculi supersunt or-

dine, cum quibus absque periculo valeamus contubernium familiaritatis habere! Porro autem qui apostolica traditione contempta, aliam doctrinam sive dogmatizando, sive vivendo superinducere nituntur, orthodoxi et religiosi viri perfrui consorcio non merentur, apostolo quoque Joanne attestante, qui ait: « Si quis venit ad vos, et hanc doctrinam non afferit, nolite recipere eum in domo, nec Ave ei dixeritis; qui enim dicit illi Ave, communicatio operibus ejus malignis (II Joan. xiii). » Quibus nimirum apostolicæ veritatis instructi sententis evidentissime comprobamus, quia qui cum sceleratis hominibus carnaliter amicitias jungunt, alieni reatus participes fiunt; et cum illis simul extremæ ultionis coguntur subire judicium, cum quibus tamen in hac vita simul non admisere peccatum.

CAPUT XV.

De monachis qui pretiosis vestibus delectantur.

Hoc etiam vitium, quod videlicet jam persecuti sumus, discurrerent monachum familiariter obsidet, quia profecto nunquam sic ad purum valet a se lepram virosæ proprietatis excutere, quin sibi necessarium videatur, quantumlibet apud se occasione itineris 259 retineret. Hinc etiam pretiosarum amor vestium nascitur, ne videlicet in publicum prodians, despiciabilis esse videatur. Verumtamen dum exterioris indumenti phalera queritur, cuncta interioris hominis compositio dissipatur. Hæc autem insania falsa, nescio quo pacto, ita perversæ mentis oculos cæcat, ut nec quæ apud homines honestas sit, videat; neque unde apud Deum quis clarius videri possit, attendat. Et revera insania est, et falsa est. Insanum quippe est, occultis arbitrii judicium superbiendo contemneret, et humani favoris auram molliori veste captare. Falsum vero est, quia unde oculos superni Spectatoris offendit, inde etiam nihilominus apud humanæ existimationis judicium cadit; et ex qua re hominibus videri clarior appetit, ex ea se quodammodo dentibus publicæ obretractionis exponit; cumque nitor indumenti ad intendendum se oculos provocat, linguas etiam ad carpendum lunc, qui induitur, degenerationum speculis arnat. Quis enim monachum molliibus indutum videat, et non protinus illum divino vacuum spiritu, terrenis potius, quam celestibus inhiare decernat? Quæ enim sit mens ex veste colligitur, et juxta exteriorem cultum quæ sit intentionis species judicatur. Quod nimirum cum evangelica auctoritate concordat, cum dicitur: « A fructibus eorum cognoscetis eos (Matth. vii). » Quanquam isti non veniant ad nos cum vestimentis ovium; quandoquidem vestimentum ovium vestis est humilitatis et innocentie, non arrogantie vel rapinæ. Illa autem vestis rapinæ esse non immerito nuncupatur, quæ duarum, vel etiam trium vestium summa coemitur. Rapinæ namque seclus admittit, qui vanæ gloriæ deditus in sui corporis indumentum solus insumit, unde et fratrem suum secum contegere communiter potuit. Rapinam procul dubio perpetrat, qui vani honoris ardore succensus, duarum imperasas

vestium in unam prodigit, et proximum suum, quem sicut semetipsum amare debuerat, in sua nuditate relinquit.

Sed hoc distat inter istos encenariatos, videlicet monachos, et illos hypocritas quos Evangelium notat; quia illi, teste Veritate, veniunt ad nos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces (Matth. vii); isti autem intus vento vanæ gloriæ crepantibus ilibus intumescent, foris autem in veste rapinæ, sicut probatum est, ac per hoc in veste luporum arroganter incedunt. Itaque cum Dominus de Joanne dicat Judæis: « Quid existis videre? hominem molliibus vestitum? Ecce qui molliibus vestiuntur, in domibus regum sunt (Matth. xi); » profecto monachus, qui nitorem pretiosæ vestis affectat, non superni Regis, sed mundi hujus militiam bajulat: et licet videatur speciebus Deo suæ quasi obedientie munus offerre, sed aperte vincitur, humanum captandi favorem, vanæ gloriæ veraciter deservire. Porro autem si sub obtentu obedientie licet molliibus indui, cui potuit hæc remissio liberiori dispensatione concedi, quam B. Joanni, qui præcipue obsequiæ donatus officio, venerat corda patrum in filios nova prædicatione convertere, et perfectam plebem Christo Domino præparare (Luc. 1)? Nunquid et ipse Dominus providere sibi calceamenta non potuit, 260 cujus gentilis perfidia sola inter se vestimenta divisit? Nam si ei minime calceamenta deessent, de illis etiam sacræ historie series non taceret.

CAPUT XVI.

C Quod sicut pretiosa vestis ad iram, ita humilis Deum ad indulgentiam provocat.

Rex Ninive purpura indutus propriæ civitatis excidium meruit; coopertus sacco divini furoris motu contriti cordis humilitate placavit (Jon. iii). Ezechias quoque cultu regio decoratus, terribiles regis Assyriorum minus tremefactus audivit; sed mox ut ipse cilicio tegitur, cilicioque contextos ad prophetam mittere nuntios non erubuit, propinque divinæ victoriæ, et optatæ prosperitatis oraculum reportavit (IV Reg. xix). Quæ nimirum promissio, Scriptura teste, celerem pervenit ad exitum. Nam ecce angelus Domini centum octoginta quinque millia Assyriorum una nocte percussit, deinde ipsum Sennacherib regem uterque filius parricidali quidem, sed digno gladio trucidavit (ibid.).

Vides igitur apud Deum quantum vestis fluxa distet ab aspera. Perpendis, quia quem in atomum experiri delicata meruerat, vilis et abjecta vestis judicem placat; et quem plectibilem illa reddiderat, venia dignum ista commendat. Cujus autem momenti apud Deum vestium sit ornatus, egregius ille propheta: Isaias evidenter ostendit, qui nimirum ad divinæ jussionis imperium vestimenta deposuit, et per trium annorum spatium nudus, et discalceatus inessit. Erubescat igitur humana superbia, confundatur mens misera vanæ gloriæ peste corrupta, dum ille videlicet organum Dei, templum Spiritus sancti, divinæ justitiæ propalator, non dubitavit publice nudus iu-

coere. Et infelix homo, qui ne ullum quidem meruit A pe, quasi quedam negotiandi materia in medio divina familiaritatis indicium, superstitiosum lacinosæ vestis affectat ornatum; et dum male coloratæ vestis fucos induitur, lubricus aspici a semetipso, superni Speculatoris oculos non veretur averti. Ita sane dum indumentum illud arrogantiae sub divina æstimatione despicitur, is etiam qui induitur, consequenter abominabilis iudicatur.

Sed esto, videlicet ut Isaias nudus incesserit, nunquid tuæ cum vestitus ire consueverat, indui mollioribus indulget? Interrogemus ergo ipsam propheticæ narrationis historiam, et audiamus quid sibi vox divina præcipiat: « Locutus est, inquit, Dominus in manu Isaiæ filii Amos, dicens: Vade, et solve saccum de lumbis tuis, et calceamenta tolle de pedibus tuis (Isa. xi.) » Qui enim non aliud quoddam vestimenti genus, sed saccum de lumbis sufferre præcipitur, profecto quanti sibi vestium litura constiterit, liquido declaratur. O quanta tunc erant regum, et principum terræ triclina deaurata! quot pictis circumfusa tholis purpurata cubilia! quanta prædium ornamenta gemmis micantibus insignita! quot laquearia cedrinis et cypressinis instructa sigillis! et tamen omnibus spretis, despiciabiliterque contemptis, hunc saccina deformitate contactum dignatus est omnipotens 261 Deus templum sibi rationale construere, et per eum quasi organum, secreti sui mysteria mortalibus revelare.

Discat ergo, discat encœnasticus monachus, quam male mercatur, quia unde clarus apparere humanis oculis appetit, hinc procul dubio in superni Iudicis 262 æstimatione sordescit: unde impensius ab hominibus honoratur, inde magis a Deo despicitur; eoque in admirationem sui intuentium oculos provocat, ab obtutibus se divinæ gratiæ contumeliat elongat.

CAPUT XVII.

De his qui vilis vestium vulgare mercantur applausum.

Sed quoniam loquendi de vanitate vestium se occasio præbuit, sicut de his qui mollibus delectantur pauca perstrinximus, ita etiam de illis, qui eodem quidem laborant morbo, sed diversa feruntur insaniam, breviter disseramus. Sunt namque nonnulli, qui vilium deformitate vestium favorabilem vulgi mercantur applausum; et hac jucundius delectatione pascuntur, si dum pro accuratæ deformitatis industria videntur abjecti, per efferentium populorum ora volitant gloriosi. Gaudent de se inquirentium discussiones fieri; gaudent se, velut mirandum aliquid, digito demonstrari; qui nimirum de sua deformitate compositi, de obscuritate conspicui, de humilitate videri machinantur excelsi. Versuta siquidem diabolice calliditatis astutia ad hoc deprimentur, ut sublimes appareant; ad hoc deturpantur, ut oculis intuentium spectabiles intescant.

Porro autem isti cum superioribus diversa quidem summa est, quam expendant; sed unæ sunt merces, quas concorditer emunt. Vanæ gloria neu-

posita est, ad quam videlicet diversi mercatores accedunt. Alii vilia indumenta tanquam pretium de marsupio proferunt, alii redhibere pretiosa contendunt. Sed dum quique pro suis partibus satagunt, qui viles vestes afferunt, reliquis emptoribus continuo præferuntur. Qui enim delicatis vestibus utitur, sicut superior dictum est, sæpe unde captare auram favoris æstinat, inde latius obtractatorum morsibus patet; qui vero vilis indumenti extremitate contentus est (porro de monachis loquor) ejujuscunque intentionis studio, scilicet sive prave, sive recte id faciat, sanctitatis illum opinio contentibus plerumque commendat; et quo in exteriori habitu deformior quisque conspicitur, eo majori B sæpe dignus reverentia iudicatur.

CAPUT XVIII.

De vera humilitate David.

Verumtamen quisquis ille est, qui de proprii habitus vilitate supernæ retrilutionis præmium sperat, necesse est, ut omnem laudis humanæ favorem sub pedibus suæ mentis, ac si cœnosum lutum calcare non desinat; qualeinque se spectantium obtutibus præbet, 262 talem se intra conscientiæ suæ secreta dijudicet. Unde David cum eum Michol filia Saul objurgaret, dicens: « Quam gloriosus fuit hodie rex Israel discooperiens se ante ancillas servorum suorum, et nudatus est, quasi si nudetur unus de scurris (II Reg. vi; I Par. xv); » ut ostenderet, quia eadem humilitas vivebat in mente, quam prandeat in corpore, non iratus efferbuit, non elationis verba respondit, sed humiliter dixit: « Vivit Dominus, quia ludam, et vilior fiam plusquam factus sum, et ero humilis in oculis meis (ibid.) » In quibus verbis veræ humilitatis forma proponitur, dum non minus interior, quam exterior humilitas demonstratur. Nonnulli enim quo se deformius in exteriori compositione dejiciunt, eo de se intrinsecus majora decernunt. Qui profecto aliud optant se in superficie videri, aliud latenter intelligi: et unde se humiliter in publico deprimunt, inde in occulto elatus intumescunt. David autem, ut extrinsecus se humilem præbet, dicit: « Ludam et vilior fiam plusquam tactus sum. » Ut vero humilitatem mentis ostendat, adjungit: « Et ero humilis in oculis meis; » ac si patenter dicat: Et exterius humiliabor, ut aliis exemplum salutis exhibeam; et intus humilis ero, ut in ejusdem salutiferæ humilitatis radice et ipse persistam. Qui ergo ita simpliciter graditur, ut qualein se in deformatione sui habitus præbet, talem se in opinione videntium esse desideret, hic profecto Christi improprietatem veraciter portat, et crucem post eum mundo mortuus hauriat, tanto apud humanos oculos despiciabilior iudicatur, et fructuoso commercio is, quem vestis exterior faciat, gratia interiore coruscet.

CAPUT XIX.

Quod mollia indumenta minus perfecti fastidiant, perfectiores aliquando indifferenter admittant.

Nonnulli etiam sunt, qui recte intentionis studio vilibus indumentis diutius assueti, si contingat aliquando, ut quantumlibet mollioribus contendantur, liberæ humilitatis supercilio deliquante fastidiunt; et sicut alii fœdis, ita isti pretiosis indui vestibus erubescunt; delicatas sane habitus tolerant, despiciendum asperitate fruuntur; sunt illis omnia corporum ornamenta dedecori, deformitas honestati. Horum quidem Esther speciem tenuerat, cum dicebat: « Tu scis, Domine, necessitatem meam, quod abominer signum superbie et gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, et detester illud quasi pannum menstruatum et non portem in diebus silentii mei (*Esther* xiv). » Hi quidem sancti desiderii ardore fervescent, adhuc tamen adversum passionum suarum tentamenta configunt. Alii autem ad tantæ mortificationis celsitudinem pervenerunt, quod jam ad utraque velut insensibiles facti, sicut vilibus indui consuetudinaliter expectant, ita etiam ubi res exigit, pretiosa quæque, vel nitida nullatenus perhorrescunt: utraque scilicet uno contemplantes aspectu, quos nimis **263** mollia non resolvunt, et aspera non affligunt.

Istorum quoque forma Judith fuerat, quæ videlicet cilicium eatenus usa, cum necessitas petiit, diversis se corporeæ venustatis infulis adornavit, sacra testante Scriptura, quæ ait: « Abstulit a se Judith cilicium, et exiit se vestimentis viduitatis suæ, et lavit corpus suum, et unxit se myrto optimo, et discriminavit crinem capitis sui, et imposuit mitram super caput suum, et induit se vestimentis jucunditatis suæ, induitque sandalia pedibus suis, et assumpsit destrariola, et lilia, et inuarens, et annulos, et omnibus ornamentis suis ornavit se (*Judith* x). » Cum his igitur ornamentis sancta femina et veræ circa se humilitatis custodiam tenuit, et eam, quo locupletata fuerat, paupertatis spiritum non amisit.

CAPUT XX.

Vagatio multis fuit opaculo perenni.

Sed dum ego monachum pretiosis indutum exuere gestio vagantem, quem arripueram, de manu propria disputationis amitto: et jam procul elongantem vix aspicio, dum solas mihi in manibus vestes remansisse pendere. Abjctis itaque vestibus, ipsum perniciter insequamur, et comprehendentes, si fieri possit, sistere laboremus. Noverit ergo monachus ritio vagationis addictus, quia nisi a seculo pedem retrahat, et ad serviendum Deo in loco remotioris se perseveranter accingat, nec perfectionis culmen attingere, nec ordinis sui digne poterit munia custodiare. Dina quippe Jacob filia, quando se intra tabernaculo paterni colubuit, illibate virginitalis jura servavit; postquam vero ad videndas mulieres regionis illius egressa, publicum petiit, hostem pro-

Atius virginitas pertulit, et alienæ libidini turpiter prostituta servivit (*Gen. xxxiv*). Uxor Levitæ de latere montis Ephraim, donec in penetralibus posita curis se domesticis occupavit, conjugalibus thalami pudicitiam custodivit; ducta autem relictae cognitionis affectu, patriam parentesque revisit; dehinc rediens multis corruptionibus furiosæ libidinis præda succubuit: et dum in carne periclitans pudicitie naufragium pertulit, ignominioso vexata ludibrio etiam spiritum exhalavit (*Judic. xix*). Tamar soror Absalon, dum in fratris laribus simpliciter habitat, intemeratæ virginitatis genium servat; cum vero Annon filio David fraternæ dependit visitationis officium, præceptæ virginitatis plorat incurrisse dispendium (*II Reg. xiii*); et tandem experta **B** quod tutius esset manere, quam progredi, licet sero, secretum otium noxiæ prætulit vagitati.

Et tu igitur si vis animam tuam in suæ virginitatis integritate persistere, si abominandum ducis fœdis et violentis corruptoribus subjacere, secretum appetite, recessum singularitatis inquiri, aures et oculos a negotiorum secularium vanitate firmiter obstruæ, carnalium hominum colloquia destructioni magis, quam ædificationi profutura contemne. Nam juxta Salomonem: « Qui tangit picem, inquinabitur ab ea (*Ecclesi. iiii*). » Intra conscientie ergotæ te cubiculum **264** collige. Cunctis domus tua foribus, cunctis videlicet sensibus censoria disciplina repagula, ne quis ingrediatur, appone. Fons enim, cui circumquaque ne effundatur occluditur, undis ad alta profluentibus el-vatur; contra, qui per plures rivos hinc inde deducitur, mox ut super eum æstus ferventior incubitur, exsiccat. Denique si deambulanti David in solario domus regie clausæ fores obstitissent, in lavantis se Bersabee concupiscentiam nullatenus exarsisset (*II Reg. xvi*); sed quia oculum sub custodia discipline non tenuit, ipse quoque post eum in immae liantis ruinæ barathrum totius in præceptis ruit. Lubricatis enim gressibus, totius sui expertus est lapsus, dum solius frenum relaxavit obtutus; cui videlicet illud Jeremie aptissime congruit: « Depredatus est, inquit, oculus meus animam meam (*Thren. iii*). » Si ergo tam sublimis cæli columna propter solam eorum vagationem gravissime corruit, quid te nobis infirmis et parvulis sentiendum, qui per seculum discurrunt, nos extra nosmetipsos prorsus educimus; et visam, atque auditam, omnesque sensus nostros hautiendâs, nenni vanitatibus occupamus?

CAPUT XXI.

Quod Esau vagatio dejecit, Jacob stabilitas exaltavit.

Quæ autem distantia sit inter monachos, qui secreti remotiorum diligunt: et eos qui se per exteriora dissonant, in duobus Isaac filiis luce clarius edocemur. Scriptum namque est: « Quia factus est Esau vir guarus venandi, et homo agricola, Jacob autem simplex habitabat in tabernaculis (*Gen. xxv*). » Sed iste prudenter simplex fratris primogenita, ei

benedictionem patris, proventus sui cantus exsecutor accepit; ille fatuitate gnarus, quia in gladio viveret, et fratri suo velut domino famulus serviturus esset, audivit. Attamen iste nisi in tabernaculis resedisset, procul dubio primitivæ benedictionis immunis existeret; ille nisi pervagus se in exteriora projiceret, primatus sui privilegio non careret. Iste domesticæ quietis otium tenuit et divina largiente gratia, in aliena jura subsiluit; ille venandi labore confectus, et hoc, quod sibi jure competeat, amisit.

Ut autem supersedeant scutum excusationis opponere, qui sæculum perlustrantes, jactant se obedientiæ legibus deservire, non ignorent, quia et Esau venatum prodiens, paternis jussionibus paruit; et tamen nec patri eos offerre, nec optatæ benedictionis meruit priusquam obtinere. Quisquis enim rem quæ ad vitium pertinet, consuevit ductus, propriæ voluntatis instinctu libenter exsequitur, peccat etiam si alienis imperiis speciebus obtemperare videatur. Nam cum dicitur: « Quia Isaac amabat Esau, eo quod de venationibus illius vesceretur (*Gen. xxvii*); » constat nimirum, quia Esau, ut patri ei os studio venationis acquireret, non magis paternæ jussioni per obedientiam paruit, quam invidiæ consuetudini quodammodo tributa persolvit. Qui ergo ei correndo per sæculum propriæ libidini satifacit, et tamen obedire **265** se majorum jussionibus asserit, noverit Deum non tam coloratis verborumque credere, quam de occultis hominum juxta conscientiam judicare.

Notandum autem quod nonnulli quandiu in ipsa vagatione sunt positi, non graviter corrumpunt; reverentes autem quasi quodam negotiorum secularium temetipsum ebrii, in inhumane præcipitium devolvunt. Actionum quippe secularium fumo suffusi oculos redeunt, atque idecirco propriis liminibus rediit, ubi pedem operis ponere debeant, non attendunt. Quod profecto item Esau patenter insinuat, qui dum de agro rediens, oppido se conqueritur lassum, damnosum valde pepigit cum fratre commercium; dumque in se immoderatam famis rabiem sævire permisit, magnum primogenitorum decus vili parvæ lenticulæ coctione distraxit (*Gen. xxv*). Sic nimirum, sic qui exterioribus deditis, semetipsum deseruit, et sua postmodum corpore, non corde in interiora revocatus amisit. Contingit etiam vagationis vitio laborantibus, ut pulveratis interioribus oculis, sicut non præcautum ne in reatus foras corruant, ita etiam postmodum quo ceciderint non advertant: itaque dum admissa quæque considerare subtiliter negligunt, quidquid illud est, quod deliquerant, confuso mentis examine parvipendunt, nullicem siquidem non liquantes, etsi camelum glutientes. Cujus quoque excitationis Esau non immunis existisse cognoscitur, sicut sacra historia testante perhibetur, ubi postquam dicitur: « Quia juravit Esau, et vendidit primogenitum; » deinde subnequit: « Et sic accepto pane et lentis edulio,

A comedit et bibit, et abiit, parvipendens quod primogenita vendidisset. »

CAPUT XXII.

In duobus his fratribus patet, quid inter vagos monachos et stabiles distet.

In his igitur duobus fratribus (*Gen. xxvii*) manifeste deprehenditur quanta inter residentes atque vagalunos monachos esse distantia sentiatur. Ille enim nisi se instabilem, et sui prodigum per exteriora diffunderet, nequaquam benedictionis paternæ mysterium una cum primogenitis amisisset; iste nisi intra domesticæ se laris septa comprimeret, infra præscriptum subsecutionis suæ limitem junior humiliter desedisset. Ille gnarus et solers a suæ prærogativæ jure dilabitur; iste quietus et simplex, subactis fratribus, singulari privilegio principatur. Alter salus et iustra peragrando defessus, a primatus sui dignitate deiecitur; alter in conclavi auro frons otio, ad capessendam super populos, tribusque monachiam divinitus sublimatur.

Desinat ergo monachus, quisquis est, cum Esau ex remotioris suæ claustris frequenter erumpere; desinat cum eo sub obedientiæ specie canis se secularibus implicare; ne quandoque se cum ipso luget divinæ benedictionis extorrem, quem noxiæ vagationis sortitur auctorem. Cum Jacob igitur se domesticum præbeat, cum Jacob in tabernaculis simpliciter vivat, quatenus Deum, qui vere pater est electorum, **266** boni operis vesci dapibus eipientem, non silvestrium ferarum, sed domestici gregis apparatione reficiat, quando non de externæ sanctitatis superficie, sed suave sibi de conscientia suæ virtutibus edulium parat. Neque enim Deus hostiarum pelles in sacrificio sibi mandat offerri, sed interiora potius viscerum cum ipsis quoque medullis præcipit exhiberi. Unde et in ostendendo ipso sacrificiorum ritu Moyses præcipit, dicens: « Subtracta pelle, hostiæ artus in frusta concidant (*Levit. i*); » cui mandato etiam mysticus intellectus inesse deprehenditur, si subtilius indagetur. Pellem namque hostiæ subtrahimus, cum a mentis nostræ oculis superficiem virtutis auovemus. Cujus artus in frusta concidimus, cum distinguentes subtiliter ejus intima, membratimque cogitamus, ut quæ foris sincera videntur et solida, intus non habeantur latebrosæ vanitatis vitio cavernosa. David autem pro magno munere medullata se Deo sacrificia oblatum esse pollicetur, dicens: « Holocausta, inquit, medullata offeram tibi, cum incenso et arctibus (*Psal. lxxviii*). »

Quisquis autem se per negotiorum secularium exercitia delectabiliter fundit, holocausti sui medullas cum visceribus subtrahit, et solam victimæ pellem Deo, que offerri prohibetur, adolere contentit; qui vero suave Deo sacrificium offerre desiderat, recessus patet, interiora sectetur, animam suam integram, illibatamque in præcipua virginitate

custodiat; nec discurrendo per lupanaria seculi inmundis corruptoribus, prostibuli more, subternat. Ut ergo interni sponsi conspectui placeat, non oculos suos stibio cum Jezabele depingat (*IV Reg. ix*), id est, non se fucis pompæ secularis obducit, sed cum Judith myrto optimo sua membra perungat (*Judith x*): omnes videlicet mentis suæ sensus immortalis unguine castitatis obliniat, ne in mortem per incontinentiam correns, in fetore luxuriæ computrescat.

In conclavi igitur sanctæ Ecclesiæ anima se pudica concludat, sicque in æterni Regis thalamo jugiter requiescat. Non carnalium propinquorum, non complacium quorumlibet requirat affectus, sed solius veri Sponsi delectetur amplexibus. Neque enim sine causa scriptum est: « Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et domum patris tui, quoniam concupivit Rex speciem tuam (*Psal. xlv*). » In hujus igitur Sponsi cubiculo anima sancta ab omni secularis strepitus turbine dormitat, super hoc suæ virginitalis auctore casti amoris facibus inardescat; cantans nimirum, et dicens: « Introduxit me Rex in cellaria sua, exsultabimus, et letabimur in te (*Cant. i*). » Et iterum: « Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter aliera mea commorabitur (*ib. d.*). » Si vero enjuslibet occasionis articulus accidat, ut egrediendi necessitas imminere videatur, non mox ad vagandum se leviter proruat, non colloquio consanguinitatis aggliscat, non ad sæculi vanitatem fixus mundo animus incalescat, sed morose ac graviter inter se deliberet, dicens: « Expoliari me tunica mea, quomodo induar illam? Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos (*Cant. v*)? »

267 CAPUT XXIII.

Quod divina dispositio sicut bonis spirituale otium tribuit, sic et pravos diffundi in exteriora permittit.

Si igitur singularis ille Sponsus hoc desiderium animæ sanctæ inesse perspexerit, quia procul dubio princeps est pacis, liberam sibi spiritualis otii requiem tribuit, et omnes emergentium causarum fluctus placida circa illam tranquillitate componit. Hinc est enim quod in Canticis canticorum dicit: « Adjuro vos, filia Jerusalem, ne suscitatis, neque vigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit (*Cant. ii*). » Quo contra menti reprobræ, negotiisque secularibus inhianti, sub Babylonis specie per prophetam dicitur: « Descende, sede in pulvere, virgo filia Babylonis, sede in terra, non est selium filia Chaldaeorum (*Isa. xlvii*). » Hoc enim loco humana mens, virgo, non incorrupta, ut arbitror, dicitur, sed infecunda. Et quia Babylon *confusio* interpretatur, recte infecunda mens Babylonis filia vocatur, quæ in eo quod nequaquam bona opera germinat, dum nullo ordine rectæ vitæ componitur, quasi confusione matre generatur. Sin autem virgo non infecunda dicitur, sed incorrupta, postquam ætæternæ salutis perdidit, ad confusionis suæ cumu-

lum appellatur quod fuit. Cui apte per inreparationem dicitur divina voce: *Descende*. In alto quippe humanus animus stat, quando supernis retributionibus inhiat. Sed ab hoc statu descendit, cum turpiter victus sese defluentibus mundi desideriis subjicit. Cui bene mox additur: *Sede in pulvere*. Descendens enim in pulvere residet, quia cœlestia deserens, terrenis cogitationibus aspersus in infamis vilescit.

Ubi adhuc ingeminando subjungitur: *Sede in terra*. Ac si apte exprobrans dicat: Quia cœlesti conversatione noluitis te regere, sub temetipso prostratus in terrenis actibus humiliare. Unde et necessario protinus additur: *Non est solium filia Chaldaeorum*. Chaldaei namque *feroces* interpretantur. Valde autem feroces sunt, quia voluntates proprias sequentes, nec suis parcere moribus sciunt. Ferocia sunt terrena desideria, quæ non solum contra præcepta Conditoris, sed sæpe etiam contra percussioem verbera duram atque insensibilem mentem reddunt. Sed filia ferocium solium non habet, quia mens, quæ ad amorem mundi ex pravis desideriis nascitur, atque eisdem desideriis obduratur, in eo quod se terrenis concupiscentiis subjicit, sedem judicium amittit, nullique apud se solio præsidet, quia examine discretionis caret: quasi a judicii sui sessione repellitur, quia per exterioris desiderii concupiscentiam vagatur. Liqueat enim, quod mens quæ intus consilii sedem perdidit, foras se per desideria innumerabiliter spargit; et quia agere intellecta dissimulat, cæcatur etiam ut nesciat quid agat: et sæpe justo Dei judicio in sua voluntate relinquatur, et sub ea quæ anxie appetit laboriosa mundi ministeria relaxatur. Unde et apte illic subditur: « Quia ultra non vocaberis mollis, et tenera: tolle molam, et mole farinam (*ibid.*). » **268** Constat nimirum, quod teneræ suæ filia: parentes parcunt, nec duris atque servilibus hanc operibus alligunt.

Omnipotens ergo Deus quasi teneram filiam vocat, quando dilectam uniuscujusque animam a laboriosis hujus mundi servitiis revocat, ne dum exterioribus actibus afficitur, ab internis desideriis induretur. Sed Chaldaeorum filia mollis, et tenera non vocatur, quia mens pravis desideriis dedita in eo, quem anxie appetit, hujus sæculi labore relinquatur: ut foris mundo velut ancilla serviat, quæ intus Deum ut filia nequaquam amat. Unde et molam tollere, ac farinam molere jubetur. Mola in gyro ducitur, et farina profertur. Unaquaque autem mundi hujus actio mola est, quæ dum multas curas congerit, humanas mentes quasi per gyrum vertit; atque ex se quasi farinas projicit, quia seducto cordi semper minutissimas cogitationes gignit. Nonnunquam vero qui quietus alicujus esse meritum credebatur, positus in qualibet actione demndatur. Unde illic protinus subinfertur: « Denucia turpitudinem tuam, discooperi humerum, revela crura, transi flumina (*ibid.*). » In administ ratione quippe

operis turpitudine denudatur, dum vilis mens, alię
 etque in actionis ostentatione cognoscitur; quę
 quęta prius magna putabatur. Innumerum mens
 discooperit, quando opus suum, quod ignorabatur,
 ostendit. Crura revelat, quia quibus desideriorum
 passionibus lucris mundi inhiet, manifestat.
 Flumina etiam transit, quia actiones hujus
 sæculi, quę quotidie ad terminum defluunt, in-
 desinenter appetit; dumque alia relinquit, alia
 sequitur, quasi semper de flumine ad flumen ten-
 dit.

Hęc autem diximus, ut mens a solio sanctę in-
 tentionis exussa, et vagationis vitio dedita, in
 quo jareat, monstrarem; quia si ad ea quę
 superna sunt, inhire cessaverit, sub semetipsam
 etiam indesinenter ruit. In alto autem figitur,
 si amorem temporalium deserens, ad spem in-
 commutabilis æternitatis ligatur. Nec nos his
 verbis illud astruimus, ut monachus pervicaci
 proposito in sua jugiter remotione permaneat,
 nec aliquando progredi, ubi violenta poposcerit
 necessitas, acquiescat; sed hoc potius suademus,
 quatenus id tanto parcius, tantoque rarius agat,
 quanto scit, quia vagando per sæculum, neque
 spiritaliter vivere, neque ad perfectionis cul-
 men valeat, etiam si diligenter invigilet, perve-
 nire.

CAPUT XXIV.

De eremitis, qui in vagatione sunt positi.

Sed inter omnia hominum a suo proposito de-
 vianum genera, illud non mediocriter displicet,
 quod etiam ipsis sanctissimis eremitis quidam vi-
 dentur admisti, quos idem pestiferę vagationis mor-
 bus exagitat: et (si dicere liceat) quasi Vertum-
 nis, quoddam scilicet dæmoniorum genus, vexat.
 Vertumnus siquidem apud antiquos dicebantur dæ-
 mones, quorum instinctu homines in vertigine positi
 reddebantur instabiles. Quibus nimirum illi non in-
 merito videntur obnoxii, qui solo quadragesimali tem-
 pore 269 in cellulis commorantes, toto pene anni
 circulo huc illucque discurrent, et sic vitam suam
 inaniter spatiando consumunt. Qui nimirum dum-
 modo summatenus remotiora sectantes, modo in
 publicum crebrius procedentes, in utramque se vitam,
 contemplativam scilicet et activam, gloriantur exten-
 dere, in neutram plenum salutis fructum probantur
 afferre: cumque sibi applaudant cum Jacob duarum
 conjugum speciali quadam copula federari, depre-
 henditur illis proprię opinionis sententia in contra-
 rium verti. Quibus nimirum contra consuetudinem
 et Rachel lippa, et Lia redditur infecunda; altera
 siquidem hebetatione visus obtunditur, altera steri-
 litatis animadversione feritur; quia videlicet hujus-
 modi homines, et per publicum discurrentes, utputa
 sinistraę opinionis apud populum habiti, nequaquam
 possunt spiritualiter Deo filios gignere, et velut ebrii
 de sæculo redeuntes, intima nequeunt penetrare.
 Quisquis enim desiderat ad illud inaccessible lumen
 acie mentis attingere, necessarium sibi est interiores

A oculos per diuturna vagationis spatia ab omni mun-
 danę actionis labe purgare; ne dum ad summa
 speculanda oculos elevat, terrenę conversationis
 pulvis obsistat, et magis tenebras quas relique-
 rat, videat, quam lumen ad quod nititur, appre-
 hendat.

CAPUT XXV.

Quod cellam consueto dulcem, vagatio reddat horribilem.

Hęc accedit, quod iis qui vitam suam sub hac in-
 constantia mutationis alternant, eo fit vita remotio-
 nis austerior, quo inolita vagandi consuetudine re-
 trahuntur; ita ut eremitica districtio gravissimę dif-
 ficultati, cella ipsa illis videatur horroni. Consuetudo
 enim facit monacho cellulam dulcem, vagatio videri
 B facit horribilem. Vagantibus cellula carcer est, per-
 manentibus suave cubiculum; silentium perseverantem
 monachum vigilem reddit, extrinsecus venientem
 sopor deprimit, assuetum jejuniis corpus sobrietate
 roborat, affluentium epularum fluxus enervat.
 Vigilia moderata aciem humanę mentis excacuit,
 geminatio repetiti soporis obtundit. Confabulatio
 crebra in mente monachi esuriam parit, secreta re-
 motio animam in assuetę continentię rigore custo-
 dit. Sæcularium negotiorum relatio animam passio-
 nibus desiderii facit obnoxiam, sacri eloquii assidua
 meditatio mundo reddit extinctam. Paupertas mo-
 nachi securitas est mentis, securitas mater est puri-
 tatis. Econtra rerum abundantia aculeos parit solli-
 citudinis, sollicitudo radix est anxietatis. Pedes illoti,
 manus neglectę, inculta cęsaries, quasi quędam
 C anchora est monachi in cella jugiter permanendi;
 e diverso accurata delicati corporis compositio to-
 mes est, et occasio in publicum proeundi.

Quisquis ergo vult, ut sibi eremitica vita dulce-
 scat, profecto necesse est, ut in ea constanti animo
 jugiter perseverare contendat; nec alternet vicibus,
 si suave jugum Domini vult portare quietas. Vita
 namque eremitica continuata quidem est refrigerium,
 intermissa quoddam 270 videtur esse tor-
 mentum. Remotio quoque continua illuminatur
 anima, vitia deteguntur, et quidquid hominem de
 semetipso latuerat, aperitur. Cum aqua de vivario,
 remotis quę opponebantur, egeritur, pisces in sic-
 cum remanentes, humanos patiuntur aspectus: et a
 nobis cum terrenę actionis fluctus elabitur. quidquid
 in profundo procellarum emergentium subnatato
 D consueverat, denudatur. Venator quoque oppilatis
 anfractibus, densis circumseptis saltuum lustra fruti-
 cibus, unumque pro multis aditum feris fugacibus
 ex arte relinquit, atque illic se vibrata stringendo
 venabula in insidiis ponit; sicque compendium sibi
 laboriosę venationis attribuit, dum perniciem fera-
 rum vestigia, quę persequi per infinita nequiverat,
 in egressionis solo vestibulo negotioso otio quietus
 expectat. Et nos cum vitii ad pravi operis libertatem
 prodire nitentibus, terrenę actionis meatus
 occludimus, quasi uno in loco illis insidias ponimus,
 quia cum solis cogitationibus jugiter dimicamus.

Sicque vitiorum nostrorum bestialis feritas facile capitur, dum solum cogitationis humane pervium singulariter custoditur. Anceps etiam cunctos undique gurgites ramalium densitatis operit, atque ad unum hauriende dulcis aque locum conficere volucres prescripta necessitate compellit; dumque solus ille ad libendam locis exponitur, circumposita nescipularum argumenta felices anepi preventionē dantur. Ut ergo diversis animi passionibus facile pessimus laqueus captivitas injicere, obtrusis negotiorum secularium rivalit, adversus solos cogitationum impetus studens viriliter decertare, ut dum vitia nostra ab actione deterrita, solis cogitationum fluctuationibus advolant, facile in sancte prudentiæ laqueos cadant.

CAPUT XXVI.

Quod sæpe monachus falsa carnalium promissione decipitur.

Notandum autem, quia sæpe servus Dei per hujus mundi membra decipitur, dum ad dirimendas dissidentium lites, vel ad aliqua peragenda, ecclesiasticis scilicet usibus profutura, importunius invitatur: imminens namque periculum multoties commune discrimen, nisi progrediatur, exaggerat. Quod si accesserit, cuncta ad suæ voluntatis arbitrium, atque ad felices exitus proventura, multipliciter asseverant. Antiquus enim hostis videns militem Christi in propectu sancti certaminis positum, non aliter posse a sui propositi favore impescere, machinatur uberiori ejusdem fructus superficietens bonum adumbrare, ut dum hieram majus attenditur, hominum quod in presenti est, ad tempus quasi dispensatorie postponatur. Sed qui mendacis mundi consuetudinem frequenter expertus est, prudenter novit et vana suggerentium commenta respicere, et se ab infructuosi laboris exercitio graviter custodire. Apud quosdam namque absentis monachi auctoritas gravis est; si autem præsens adfuerit, nullus judicatur ease momenti. Sæpe enim cujuspiam venerabilis viri litteris reverentiæ honor impenditur, **271** qui personæ, si adsit, indevotus exhibetur. Apud seculares nempe religiosus quisque veluti pictura est. Pictura siquidem si procul assistat, inhiat, et cum avilitate prospicitur; si juxta sit, contemptibilis judicatur. Et spiritualis quisque carnalibus absens quidem timori, præsens autem videtur respectui. Quod et Apostolus silinnet contigisse testatur, cum ait: « Epistole graves sunt, et fortes, præsentia autem corporis infirma, et sermo contemptibilis (II Cor. x). » Quos enim Epistolarum fortitudine et gravitate teruerat, his corporali præsentia despiciabilis apparebat. Quid autem mirum, si justis quibuslibet vris ista contingant, cum et de ipso electorum cæcitate, Redemptore videlicet nostro, non dissimile quid evangelica series asserat? « Herodes, inquit, viso Jesu, gavisus est valde; erat enim cupiens ex nullo tempore videre eum, eo quod audierat multa de illo (Luc. xxiii). » Sed videamus hoc tam magnum, tam dæmonum desiderium, quod in absentem Dominum

falsitas Herodiana tenerat, in quem tandem exitum oblata vivendi facultate concluderit. Quod nimirum manifeste declaratur, cum paulo inferius subditur: « Sprexit autem eum Herodes cum exercitu suo, et illisit indultum veste alba, et remisit ad Pilatum (ibid.). » Ecce quem vulpes illa malitiosa desideraverat, sprexit: quem videre cupiebat, illisit; et quia vitam non pro vivendi amore quesivit, remisit eum ad Pilatum, in impietatis suæ morte remansit.

CAPUT XXVII.

Ut monachus se a mundi implicatione custodiat.

Quisquis ergo in propectu cælestis militiæ positus ad superne patriæ municipium properat, studeat male blandientis mundi promissa respicere, abhorreat se sub qualibet specie actionum secularium laqueis irretire. Habet deputatum sibi propriæ servituti officium: sufficere sibi credat, si indicta sibi obedientiæ prescriptum munus possit implere. Illud ad memoriam sicut revocet quod scriptum est: « Cave ne in multis sint actus tui (Ecclesi. x). » Secularibus relinquatur secularia jura componere. Satis sit servis Dei perituro huic mundo se mortuos exhibere. Sicut enim absurdum est, bonis mala præferre; ita etiam fatuum, optimum bono inferius judicare. Maria, quia optimam partem elegit, sufficere sibi credidit; nec se ad bona Martha, frequens videlicet ministrum, reclinavit (Luc. x). Moyses, quia ab humana conversatione remotus, lis quadragenarium dierum numero jejunavit, lis etiam legem Domini digito scriptam suscipere meruit (Exod. xxiv); Aaron autem, qui ad custodiam populi derelictus est, cognoscitur idola fabricatus (Exod. xxxi).

Sic nimirum, sic plerumque contingit, ut qui propria non contentus, alienæ progreditur salutis consulere, sui potius cogatur periculum sustinere; cumque alii, velut inter procellosa naufragia palpitanti, manum porrigit, ipsam quoque præcipitem vorax fluctus involvit. Tutius ergo est sub hujus vite nocturna caligine, nos **272** in litore positos naufragantibus lumen ingerere, quam ad eos compassionis gratia eum propriæ vite periculo pernatare; quatenus ipsi per nos dato recti cursus indicio, sium tui portus attingant, non autem nos ad eos transfretantes vorago spumosi maris absorbeat. In vertice montis Raphidim Moyses orabat, et duce Josue, Israel in convalle pugnavat. Sed si Moyses in adiutorium populi sui ad caempstria descendisset, Amalech procul dubio Israelitarum cædentium terga percuteret. Si ille manus ad corripienda arma deponeret, facta suorum strage, facilem victoriam adversarii triumphantibus præmississet. Quod nimirum patenter agnoscitur, si ipsa sacre historie series subtiliter attendatur, ubi dicitur: « Quia cum levaret Moyses manus, vincebat Israel; sin autem paululum dimisisset, superabat Amalech (Exod. xvii). » Orantis ergo manus, manus præliantium roborabant; et quia istæ imbelles ad cælum patebant, idcirco illæ dimicantes victoriam cæsis hostibus

obtinebant. Harum quidem fuit pugna, sed istarum non ambigitur fuisse victoria; quia ut illis daretur vincere, istæ meruerunt divinitus impetrare. At contra, Balaam filius Beor, qui ad prælium cum Madianitis egreditur, cum his, quos jugulare decreverat, gladio trucidatur (*Nam. xxxi*). Et jure, qui proprio non est contentus oblitio, discrimini redditur obnoxius alieno. Infelix moriuit inter bellantium eum necno hostilibus gladiis confossos occidere, qui in pace positus per prophetie oraculum ipsius belli potuisset exitum remittiare.

CAPUT XXVIII.

De libertate, et discretionè Elisei.

Nequaquam sic Eliseus, qui nimirum Joram regem Israel adversus Moab properantem, non ad bella secutus est, sed tantum sufficere credidit, quod ci successum belli et adfuturam concisio hostibus victoriam prædixit (*IV Reg. iii*). Sed cur dicimus, quia nequaquam in prælium regis castra secutus sit, cum et Naaman de remotis Syriæ finibus veniente, et odio domus suæ cum equis, et curribus humiliter assistente, non in eum egredi dignum duxit, non jam non ut ingrederetur aperit: sed per nuntium potius quæ fuerint facienda, mandavit? Et certe Naaman isti multiplex munularum dotum suppetebat copia, quibus honorandus esse videretur. Sicut enim testatur historia: « Princeps erat militiæ, vir quoque magnus apud dominum suum, et honoratus (*ibid.*). » Per illum enim dedit Dominus salutem Syriæ. Erat insuper, sicut scriptum est, vir fortis et dives. In ipsa etiam expeditione positus, substantiæ facultate non erat omnino vacuus. Tulerat enim secum, sicut legitur, decem talenta argenti, et sex mille aureos, decem nihilominus mutatoria vestimentorum: quæ etsi ejusmodi fuerint, Scriptura non dicat, gravibus tamen auri, argentiq; connumerata ponderibus pretiosa fuisse quis ambigat? Quanti sunt hodie qui monasticæ institutionis professione censentur, quibus si tam potens, tamque famosus vir pro foribus diguaretur assistere, mox etiam **273** festinantis reverenter occurrerent, ut ingrederetur, humiliter obsecrarent, et non tam quæ utiliter implerentur, quam quæ libenter audirentur, assentationis verba proferrent? Qui etiam si tantopere rogarentur, nequaquam suscipere oblata renuerent, præsertim si aliquantulum numerosior alendorum fratrum sibi conventus adesset. Eliseus autem spiritus sancti discipulus, spe dives, thesauro fidei lucibus, licet centum prophetarum filios sub disciplina suæ magisterio sustentaret, pecuniam sprevit, munera repulit, et impensæ gratiæ vicem recipere laudabiliter recusavit, ne videlicet quod gratis acceperat, ad dantis injuriam vendere videretur. Venienti autem Naaman nequaquam superbe, sed prudenter non assurrexit, ne videlicet alienigenæ, et de terrena adhuc gloria præsumpti reverentiam exhiberet: nimirum jam tunc apostolice dignitatis imaginem præferens, quam Paulus postmodum expressam representat, dicens: « Quamdiu sum apo-

stolus gentium, ministerium meum honorificabo (*Rom. xi*). » Nunquid enim minister humilitatis existimandus est, Naaman superbe fuisse pro foribus, qui de monte Carmeli in quo manebat, a femina se passus est pertrahi, et Samanitem illum non solum comitatus, verum insuper secutus? Nam cum illa diceret (*IV Reg. iv*): « Vivit Dominus, et vivit anima tua, non dimittam te; » mox sequitur Scriptura, dicens: « Surrexit, et secutus est eam. » Nunquid etiam copiosa munera tumidi fastus supercilio respuit, qui a viro quodam de Balsalisa veniente, viles hordeaceos panes charitative suscipere non desepxit?

Sed hic dum prophete obstaculum, ne tumidæ elationis arguatur, apponimus, in nosmetipsos exactorie questionis aditum aperimus. Potest enim adversus hæc quæ proponimus, questio injusmodi fieri: Si tantus propheta, et panes de manibus offerentis accepit, et exire de eremo feminea supplicatione consensit; qua ratione monachus, vel sæculum frequentare non audeat, vel suscipere munera diffidit acquiescat? Ad quod nos sub compendio respondentes, nequaquam quid accipiendi licentiam monacho prorsus abscedimus, sed quo id temperatius, et cum discretionè fiat, cum fraterna devotio postulat, sanemus: nimirum ut necessaria quæque, sicut propheta panes quibus indigebat, accipiat, et quæ superflua judicaverit, sicut ille pecuniam, non admittat.

Quod autem Eliseus ad resuscitandum Samanitis filium, de montana remotione descendit, hujus temporis monachus potius est venerationi habendum, quam imitandum. Licet sane monacho ad sæculum ex volentate recurrere, quoties mortuum hominem ad vitam poterit suscitare. Illud namque propheticum iter omnino cognoscitur, et virtute plenum per resurrectionis humanæ miraculum, et typicum per significationis internæ mysterium. Quid autem significet non otiosum creditur, si brevis apponatur. Samanitis nempe filium puer ab Eliseo missus cum haculo non resuscitavit: per semetipsum vero Eliseus veniens, seque super mortuum sternens, atque ad ejus membra se colligens, luc illicque deambulans, et in ore mortui septies aspirans, hunc ad redivam lucem **274** protinus per mysterium compassionis animavit. Auctor siquidem humani generis Deus quasi mortuum puerum doluit, cum extinctos nos iniquitatis aculeo miseratus aspexit. Et quia per Moysen terræm legis protulit, quasi per puerum virgam misit. Per legem quippe Deus virgam tenuerat, cum dicebat: « Si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur (*Exod. xx, xxxi*). »

A peccati igitur morte lex nos suscitare non valuit, sed ad statum vitæ Deus aspirata mansuetudinis gratia clementer erexit. Sed puer cum haculo mortuum suscitare non valuit, quia Paulus attestante: « Nihil ad perfectum addaxit lex (*Hebr. vii*). » Ille autem per semetipsum veniens, et super cadaver se humiliter sternens, ad extrinquenda sibi mortui

membra se collegit: « Quia cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est se esse æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo (*Philipp. II.*) » Huc illucque deambulat, quia et Judæam juxta se, et longe positas gentes vocat. Super mortuum septies aspirat, quia ad perceptionem divini muneris gratia septiformis Spiritus in peccati morte jacentes inflammat. Moxque vivens erigitur, quia is, quem terroris virga suscitare non potuit, per amoris spiritum puer ad vitam redit (*IV Reg. IV.*).

Quis ergo propheticum discursum jure audeat in exemplum trahere, cujus nimirum constat, quia neque virtutem, neque mysterium possit æquare? Excubet igitur assidue bellator Christi in prociectu cœlestis militiæ lorica munitus fidei; pro castris sui imperatoris ad dimicandum paratus semper assistat, ne fortassis extra castra vagantem reperiens eum gladius hostilis absumat. Donec Abner commilitonum castris interfuit, adversariorum cuneis terribilis exstitit; postquam vero arma deposuit, rudioris adhuc militis gladio, cæsi nuper Asael penas exsolvit (*II Reg. II.*). Uræ quoque si propriæ domus hospitium placuisset, sententiam procul dubio regie indignationis, ac fraudis evaderet. Sed quia extrinsecus in alienis, quam in proprio dormire cubiculo maluit, auctores suæ mortis litteras ad castrorum urbem obsidentium principem reportavit (*II Reg. XI.*).

CAPUT XXIX.

Quod hoc tempore prædicatio non, sicut olim, sit admodum fructuosa.

Et quidem fuit olim tempus, quo bona annuntiantibus mundus egebat, sed æ'apsa sunt, ac evoluta tempora, quibus religiosus quisque potuerit sæcularibus fructuose consulere, et in mente carnalium spiritualia non inutiliter seminare. Nunc infelices quique verba vitæ fabulas deputant, et salutaribus monitis licet aures adhibeant, ea tamen servare declinant. Porro si fidei oculos ad transacta reducimus, velut fructuosos ramos in sterilia degenerasse vitulamina, præteritum in hoc præsens sæculum invenimus.

Quis enim non miretur, quod Ninive, spatiosa nimis et incomparabilis civitas, ad vocem unius hominis tam facile a sua pravitate **275** convertitur; et innumerabilis populus, non solum cum parvulis et mulieribus, sed etiam cum jumentis ad pœnitentiam revocatur (*Jon. III.*)? Quis hoc tempore, non dicam infirmæ ætatis, vel sexui, sed ipsis etiam viris præsumat jejunia tridua præscribere, ut nec aquam bibere, nec quidquam omnino cibi liceat degustare? Ecce apud gentes bruta etiam pecora ad prophetæ vocem triduanos cibos levant; cum et ipsi homines sub evangelica disciplina, ultra diem jejunare contemnant. Illi ad pœnitentiam non prædicante unanimiter confluent; isti prædicatorum turbas indesinenter audiunt, et obedire nullatenus

A acquiescunt. Quis etiam non obstupescat, quod omnes viri Juda et Benjamin, quicumque uxores alienigenas duxerant, ad prædicationem Esdræ sacerdotis non solum illicita connubia dissolverunt, sed et omnem sobolem quæ ex eis genita fuerat, abjecerunt (*I Esdr. X.*)? Quis nesciat quantus virorum amor circa uxores proprias vigeat, quanta circa filios pietas paternum pectus astringat? Quis ignoret ad dissolvendum duplex hujus necessitudinis vinculum, quo mœrore, qua amaritudine se potuerunt viscera humana concutere? Quo vehementissimi doloris incendio paternus affectus, conjugalis animus compulsus est æstuare? Habentes tamen veram circa Deum pietatem, ad nihilum redegerunt falsæ pietatis imaginem; atque ut essent in spiritu veraciter pii, facti sunt contra carnem et sanguinem laudabiliter rigidi. Armaverunt se contra jura naturæ, ut naturarum Auctori fideliter militarent. Obliti sunt erga filios, quod fuerant genitores, ut veri patris ipsi ascriberentur hæredes; atque ut superne pacis sibi fœdera resarcirent, conjugalis tori copulam resciderunt. Nesciunt servare matrimonii fidem, ubi fides melior ad proprium redelescit auctorem. Quibus utique convenienter aptatur quod per Moysen dicitur: « Qui dixit patri suo et matri suæ, nescio vos; et fratribus suis, ignoro vos, et nescierunt filios suos, si custodierint eloquium tuum, et pactum tuum servaverunt (*Deut. XXXIII.*) ».

Quis, rogo, nunc possit incestuosa conjugia quantumvis instantissima prædicatione rescindere? C Quis valeat, non dicam populum, sed vel unum hominem ad illiciti matrimonii repudium provocare? Clamant sacri canones, humane in tantum sæculus vindicant leges, obsistunt prædicatores Ecclesiæ: et cuncta hæc perditis hominibus velut aniles nœnie risum potius movent, quam ad corrigendi piaculi lamenta compungant. Ecce insuper hoc anno, sicut nostis, per Romanæ sedis antistitem bis congregatum est synodale concilium, ubi denuo omnes incestuosus juxta canonem decreta, ecclesiastica sunt communione privati.

Sed quis ex tot millibus hominum saltem unum vidit ab infauti fœderis abominacione divulsus? Imo ne profundiori juste clamitantis absorberetur hiatu, quis eorum post hæc, Ecclesiæ limen terere destitit? Aut quis insuper ista considerans, ab eorum se familiaritate removit? In omnes itaque lethalis lepræ contagium serpit, quia nimirum omnes eorum complices apostolicæ excommunicationis nexus astringit. Enimvero quisquis conjugalis prosapie **276** titulus insignitur, quisquis male blandientis formæ avita venustate mulcetur, præsertim si largioris substantiæ dotibus affluit, vel subrescentis sobolis indoles spem sibi futuræ posteritatis infundit; consultius judicat a Deo manifeste recedere, quam adeo lucrosi matrimonii glutinum disgregare. Si vero his contraria evenierint, atque luxuriæ calamitatis incommoditate percussatur, ipso vir falsæ consanguinitatis lineam texit, et inaudita

proavorum nomina per multa argumenta confingit, atque senes quosdam in hujus allegationis testimonium advocat, quos tamen per vitæ terminum sublato e medio non ignorat. Ipse itaque sibimet accusator, et reus crimen impingit, scelus exaggerat, atque adminiculum, quo ex tam periculoso naufragio enatare possit, inquirat.

Eat ergo nunc monachus, salutiferum vitæ suæ otium deserat, vitamque suam sub specie lucrandi æninas, inania sectando, consumat. Quis enim Simoniacus nostræ commotionis instinctu sua se aliquando sponte deposuit? Quis alieni juris violenter invasor, paterno solo depulsus in patrimonium sublata restituit? Quis in campo bellicosis armatorum eneis constipatus, si ex æquo congredi potuit, obstaculo sequestræ pacis ad propria nisi fuso sanguine reperclavit? Quis exactor egeno debitori præfixum chirographo fenus indulsit? Quis debitor creditoris hæredibus bonæ fidei jura servavit? Omnia in orbe confusa, cuncta pietatis ac fidei decreta convulsa. A iudicibus justitia venditur. A legisperitis veritas tenebroso cavillatoræ argumentationis colore fuscatur. Venales sunt siquidem leges, et pecunia justificat delinquentes. Aurum nunc ipsis senatoribus præsidens in tribunalibus judicat, et velut Imperator quidam pragmaticæ sanctionis edicta promulgat. Sicut enim rex in secretalibus adytis de regni statu, de rerum summa deliberat; quodammodo sic aurum et latet in occulto, et sententiam depromit in publico. In sudario angusto concluditur, et decisio negotiis calculos judiciales apponit. Ple-rumque enim quos causa condemnat, mendax pecunia præmio dignos procaeter asseverat; e contra, quos conscientia testatur innoxios, statuit impia ceram iudicibus reos. Nummus nempe momenta legibus tribuit, atque ad summum intellectum obscuras sententias falsus interpretator infectit. Nummus cor iudicum circa divites oleo impietatis emollit; erga pauperes vero ad exercendum vigorem rigide animadversionis impellit. Nunc igitur avaritia malorum omnium radix, uberius pullulat, et tanquam virosæ propaginis ramos per totum orbem feralium vitiorum portenta dilatat.

CAPUT XXX

Quod nunc omnia vitiorum monstra feralius vigeant.

Hæc nimirum tempora apostolico denuntiantur oraculo, dum Timotheo futura prædicit: « In novissimis, inquit, diebus erunt tempora periculosa, et erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemæ, parentibus inobedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, inimici, sine benignitate, proditores, protervi, tumidi, voluptatum amatores magis quam Dei, habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes (II Tim. III); » atque his præmissis, illico subjungit: « Et hos devita (ibid.). » Nunquid usque ad mundi hujus terminum Timotheus perversurus erat, cui cum pravitates hominum in novissimis diebus

A futuras Apostolus enumeraret, prolihus ut devitaret adject? an potius in unius persona discipuli, illis mandatum hoc communiter indidit, quos adhuc deputatos officio juxta finem sæculi fore prævidit? Igitur dum non dicit: Illis prædica, his verba vitæ denuntia, sed « hos devita, » profecto modernæ temeritatis insolentiam arguit, atque ab infructuosa tumidos quosque prædicatione comescit.

Quid ad hæc nos monachi dicimus, qui mensuræ nostræ metas excedimus, atque jus nobis alieni muneris usurpatorie vindicamus? Si Paulus discipulum in hoc ipso specialiter constitutum ab incorrigibilem prædicatione prohibuit, qua nos audaciæ nota corripimus, qui nequaquam nobis delegato prædicationis officio, importune nosmetipsos ingerimus, et nostra salute postposita, alienis quasi profectibus insaniter insudamus?

Cedat ergo, cedat sterilis cura negotii. Superfluum judicetur infructuoso indulgere labori. In semetipsa mens totis collecta viribus redoat, adversus infatigabiles adversarios pervigil se ad certamen accingat. Charitatis quidem visceribus erga omnes intrinsecus affluat, ad exteriora vero se causa alienæ salutis extendere supervacuum ducat. Ad se venientibus monita salutis impendat, nullius hortatu leviter propriæ quietis lucra postponat. Imperiali edicti pagina veredario discurrere defertur; bul-latæ nobis apoclyæ ab auctore sedis apostolicæ diriguntur; synodus congregatur, religiosus viris totius concilii summa committitur. Solotenus illico se monachus flectat, honorem sacris litteris reverenter exhibeat; hujus tamen expeditionis munus a se alienum irtractabiliter ducat, reputans intra se: Quid mihi cum regibus terræ? quid mihi cum synodali conventu? Sufficiat mihi peccatis meis stendis insistere; satis mihi sit me huic mundo mortuum exhibere.

Nolite, quæso, monachi, nolite sub ecclesiasticæ compassionis specie regum aulas irrumpere; nolite aures principum velut salutaria suggerendo, fastidiosa importunitate pulsare; credite experto, credite in hujus gratiæ studiis non leviter fatigato. Imperatoriæ namque majestati sæpe quæ suggerenda videbantur expressimus; a summis pontificibus invitati, synodalibus conciliis interfuimus; sed qui hoc tempore ista prosequitur, tanquam si semina crederet arenosis littoribus videatur.

CAPUT XXXI.

Quod in synodo monachus ad episcoporum invidiam libere loqui non audeat.

Sæpe namque in conciliis synodalibus positi, quosdam sibi feraliter consocios præsidere 278 in numero sacerdotum vidimus, non modo sui securos, sed ulro etiam ad aliorum crimina defendenda impudenter accinctos: qui nimirum, ut ferebatur, et cum Simone prius emorant (Act. II), et cum Giezi postmodum charismatum dona vendiderant (IV Reg. V). Quorum tanta vis erat ad excusandas excusationes in peccatis, ut inter cætera mala, etiam Si-

moniacæ hæreseos non modo defensores, sed videntur potius assertores. Quis ad istorum inviviam monachus mutire præsumeret? Quis ad arguenda crimina, vel justitiam declarandam, vindicare sibi jus libertatis auderet? Illico scævirent, illico in nos dure suggillationis arma corripere, et præmisso jurgio, silentium imperarent, inter se scilicet hoc modo invicem conquentes: Ad concilium hoc judicaturi convenimus.

Sed, o nova presumptio! mortuorum sententis subjacemus, et episcoporum sunt iudices facti, qui legaliter sub eorum fuerant legibus constituti. Quibus aliquando respondetur: Venerabiles Patres, et domini, sicut vobis specialiter prærogatum est judicare, ita etiam minoribus Ecclesiæ membris competit quod sentiant in commune conferre; nec ulla canonum auctoritas prohibet iuniores quæ Ecclesiæ dicunt profutura deponere, dum tamen ventilata negotia pontificalis iudicii debeat clausula terminare. Si quando ergo hoc, aut aliquid hujusmodi illis cum humilitate suggeritur, nequaquam patienter admittitur: sed quidquid a nobis in synodo dictum est, totum ad inviviam nostram superbo vocabulo iudicium nuncupatur.

Hæc breviter idcirco perstrinxerim, ut in me quilibet inexpertus discat, sibi met etiam a talibus declinare quam diligenter expediat. In uno siquidem prævadante colligitur, utrum a subsequenti exercitui ignotæ aquæ tuto fides habeatur. Protinus se ab impetu proprii cursus institores venalium reprimunt, cum vel unum ex suis redire a mundanis vacuum non distractis mercibus cernunt. Quem ruralibus curis intentum frequenter siges negata deluit, quamplures a sterilis arvi cultura compescent. Cum scrutator fluctuum labore frustratus, vacua lassus lina reportat, facile jam nudatos a perlustrandis inopis aquæ finibus revocat. Sic nimirum me, non mihi soli, sed et cunctis fratribus meis talia tentasse sufficiat, ut dum unus labor inutilis fuisse perpenditur, non mihi, sed multis a supervacui laboris impendio cautela præbeatur.

CAPUT XXXII.

Quod monachus se a mundo colibeat, et Dei iudicium suis semper oculis anteponat.

Quisquis ergo monachus perfectionis culmen festinat attingere, intra remotionis suæ de claustra colibeat, spirituale otium diligit; discurrere vero per sæculum, velut mersare se in lacum sanguinis, perhorrescat. Tot enim criminum magis ac magis in dies mundus contaminatione polluitur, ut quilibet sancta mens sola ejus consideratione fœletur. **279** Et dum veteribus nova semper augentur, quid aliud agit, quam Antichristi via procul dubio sternitur, ut jam ultra finem sæculi in mundum veniens, sine offendiolo liber ingrediatur? Et cum illius via nihil aliud prorsus quam nostra sint absque dubio scandala, eadem causa debet vestigia nostra compescere, quæ illi spondet liberis posse gressibus **280** *tare.*

A Reprintatur ergo quilibet frater unne in angusto suæ remotionis ergastulo, ut infinite magnitudinis domus sibi pareatur in cælo. Jeremias ait: « O Israel, quam magna est domus Dei, et ingens locus possessionis ejus: magnus, et non habet consumptionem, excelsus, et immensus! » (*Daruch. iii.*) Nunc se vinculo divini timoris obstringat, ut postmodum jus vere libertatis oblineat. Requiessens in Christo, reputet nil sibi commune esse cum mundo; ut quod Joannes apostolus jubet, non solum corde, sed et corpore ipso conservet: « Nolite, inquit, diligere mundum, nec ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non diligit charitas Patris in eo (*II Joan. ii.*) » Clarescat servum Christi, nulla mundum affectione cordis diligere, atque ad hoc prolabantur corporalius etiam hunc fastidiat gressibus frequentare. Ipsa porro corporalis abstinentia piæ meatibus olim comprohet, ut quo quisque a noxia mundi noxia magis alienatus, eo arctiori Deo familiaritate jungatur. Nunc flebilis, et mœrens defixus in terram oculos teneat, quos ad eum videndum, qui venturus est in nubibus cæli cum potestate magna, et majestate (*Math. 26.*) tunc lætus attollat, sicut scriptum est: « Respice, et levate capita vestra, quoniam pinquat redemptio vestra (*Luc. xxi.*) »

O quam ad pronuntiandum brevissima verba, quam ad pertractandum medullitius infinita sententia! videlicet quos reprobi cjuantes renefactis visceribus dicent: « O montes, cadite super nos, et colles, operite nos a facie Sceleris in throno (*Luc. xxi.*) » Cum denique « sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, et stelle cadent de cælo (*Math. xxi.*) » Tunc nimirum cum videbit eum omnis oculus, et qui cum pupugerunt, et plangent se super se omnes tribus terræ. Quæ autem mens humana concipere, quæ lingua valeat explicare quantum erit tunc electorum gaudium, quam inenarrabilis lætitia bestiarum, cum periclitante mundo, ipsi de cætero subjicere periculum desinunt, et venientis immortalis Sponsæ accensis lampadibus tripudiantis occurrunt! (*Math. xxv.*) Cum membra mundi ad perferenda tartareæ combustionis supplicia corruunt, i, si ad percipienda inaccessibleis gloriæ præmia felices assurgunt! Cum illorum vita repente mors immortalis intercipit, istorum mortalitatem virtute resurrectionis absorptam, incorruptio gloriosa consumit! Hoc cunctis sæculis admirandum singulare spectaculum inessanter sibi mens sancta proponat. Hanc tremendam venturæ discussionis imaginem assidua præ oculis meditatione depingat. Jam se vir electus ad tribunal raptum Judicis deputet, jam se in examine positum ad reddendam rationem divinis questionibus perurgere formidabiliter penset. Mundo se extraneum reddat, ut Deo propensioris gratiæ largitate familiaris adhareat. Hoc itaque modo mortuus vivat, a **280** terrenis vexationibus se subtrahat, ac velut in sepulchro jam positus, in solo Creatoris sui desiderio suaviter requiescat. Sicque in Deo vita ejus abscondita,

quatenus apparente Christo, et ipse cum eo apparere a
meretur in gloria (*Coloss. iii*). Amen.

CAPUT XXXIII.

*His scriptor alloquitur venerabiles monachos Petrum
et Albionem.*

Nunc igitur, fratres charissimi, alter scilicet teres
forma cœnobitarum, alter imitandum eremiticæ
conversacionis exemplum, ad vos styli hujus articu-
lum revoco, ut quibus primordium incipientis inten-
ditur, in eos etiam consequenter peracti opusculi
clausula terminetur. Videtis igitur, quam celeriter
brevis hæc vita pertransit, videtis, quia mundus
hic vicinum sui terminum indicis jam evidentiori-
bus clamat. Tellus enim genitalibus effeta humoribus,
quodammodo invita aratrum tolerat, dum ferre
fructus suis cultoribus negat; et velut anilis alvus,
dum sanguis in corpore, vulva marcescente, frige-
scit, etiamsi procreandi studium non defuerit, ad
gignendam tamen sobolem non assurgit. Aqua etiam
nihilominus sterilitatem patitur, ut jam piscator re-
tibus impendium denegat, dum inopis capturæ quæ-
stus duris per elementum liquidum laboribus non
respondet. Nec te, aer olim fecunde, præteream,
qui nunc, dum diversis tendiarum argumentis in
volucrum captione non provenis, nimirum aucupes
casso labore frustratos, ad exercitium rurale remit-
tis; et quos dudum ad sublimia captandis tuis mun-
diciis faciebas intentos, jam ut memueris, cui
sustentandæ vitæ adminiculum acceptum referre
debeant, alumnæ terræ redditus obnoxios; qui que
tunc largus quælibet grossiora edulia tuis jobebas
deliciis cedere, jam nunc ad te manum retrahens,
vilia facis oluscula, velut accuratas epulas, mensas
divitum infercire.

Mendus itaque, ut prædictum est, quasi longo las-
satus jam senio per cuncta sua membra probabiliter
indieat quia cursus sui terminos diutius non elon-
gat. Huc accedit quod homines nunc in juventute
senescunt, et juvenili adhuc decore vernante intem-
pestivis canis verticem spargunt. Nimirum quos
propria dictat retas immaturæ venustatis adhuc flore
virescere, senex invidus quodam violentæ auctori-
tatis imperio secum præcipit decrepitos apparere.
Quo fit ut sicut cavernosæ arboris poma mox ut
producta fuerint, ante maturitatem corrumpunt: ita
nimirum homines acerbo, ut ita dixerim, exitu
prinsquam ad ætatis plenitudinem veniant, mori-
untur.

Cum itaque mundus præcipientem et jamjam pro-
pinus præ oculis imminentem sui cursus minetur or-
casum, homines etiam quotidie immaturo præventi
rapiantur interitu, quid restat nisi ut hoc brevi pun-
cto, quo vivimus, lapsura quæque velat jam lapsa
despicere, et ad ea quæ permanent, pleno fervide
mentis studeamus desiderio festinare? Ecce non levia
currentibus præmia proponuntur, et itineris nostri
291 stadium quotidie breviatur. Nulla ergo vitæ
præsentis offendicula nostri cursus iter impediunt,
villas nobis moras carnalis illecebæ torpor invec-

tat. Quisque jam ad promissa munera perspicacis fi-
dei oculos dirigat, et a brutis [*f. abjectis*] ignavia
vinculis obviauita quæque terræ pravitatis obsta-
cula robustæ spei penna transcendat. Ecce enim qui
de longinquo vocaverat, manum jam appropinquan-
tibus porrigit; et quasi teneros filios vacillantibus
nutantes poplitibus firmat, blandique ac leniter in
gremium suæ charitatis invitat.

Adeamus ergo cum fiducia thronum gloriæ (*Hebr.*
ii), arripiamus tantæ insignia pietatis; et quod tem-
meritatis fuerat querere non promissum, pudoris
sit nolle suscipere vel oblatum. Deditur enim jam
cœnosi hujus mundi lutum sæpius corporaliter ter-
rere, cujus amorem Deo inspirante didicimus libero
mentis pede calcare. Ab eo itaque, quem non d ligat.
B animus, ipse etiam corporeus reprimatur incessus:
indignum censeamus visitationis nostræ frequentia,
qui de nostra gliscit triumphare ruina. Inimicitias
inertis ipsa quoque testatur absentia corporalis, nec
crebro nostros mereatur ille discursus, quorum lau-
dare consuevit obtutus; solusque in insidiarum sua-
rum foveas incidat, qui nostris assidue gressibus de-
ceptionum laqueos parat. Sic sic frustratas fraudum
suarum excubias legeat, dum nobis in pace quies-
centibus nocturnæ nostræ perfectionis aditum calli-
dus insidiator expletat.

Sufficiat autem nostræ discursioni divini campus
eloquii. Per hunc campum jugiter gradiamur, in eo
delectabiliter spatiamur. Licet illic liberis gressibus
per parilem sacrarum historiaram planitiem currere.
C Possamus etiam per mysticæ intelligentiæ profundita-
tem quodammodo præruptorum illic montium cel-
situdinem repere. Illic perfrenatur fidelium amico-
rum dulci colloquio, illic diversi apparatus, epula-
rumque cœlestium jure convivium. His dapibus in-
hians fidelis anima, assidue lectionis alimento ve-
getata robur accipiat, et purissimæ orationis adij-
sagmata piæ gustat. Relinquantur fames sæculi fasti-
dientibus convivium nandi. Nos autem illas didici-
mus epulas esurire, quæ et famelicis satietatem as-
solent cum jucunditate tribuere, et tamen satietatis
nesciunt fastidium generare. Quæ nimirum epulæ et
mentis nostræ stomachum suaviter replent, et tamen
cloacarum recessibus nihil debent. Nihil enim de se
prorsus egestionis relinquunt, sed ad præbendas vires
D per omnium se venarum poros, cunctotumque visc-
erum penitus interna diffundunt.

282 His itaque celestibus mensæ dapibus mens
intenta inexplebiliter vacet, his oculis solerter in-
vigilet; lingua articularis styli verba percurrat; cor,
quæ leguntur, intelligat, et mysterii latentis arcana
revolvat. Hoc pabulum sacra animalia per assiduam
retractationis studium jugiter ruminant, quæ nimi-
rum a ventre scientiæ ad memoriæ guttur sæpius
iterata meditatione redeunt. Has, inquam, dapem
mens juvena semper esuriat, ab his vero nunquam
satiata recedat; sed quo magis expletur, eo rursus
ad earum appetitum avidius accendatur: sicutque om-
nes sensus nostros circa istas vitales epulas occupa-

mus, ut cunctis caesarum saecularium negotiis insensibiles facti, vere mortui mundo, soli vivamus Deo; quatenus ipse auctor, et instructor felicissimi hujus fecerit, illis suis convivis nos dignetur ascribere, qui ex ore Veritatis merebuntur audire: « Ego dispono vobis sicut disposuit mihi Pater meus, regnum, ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo (Luc. XXI). »

Omnipotens Deus, qui charitas est (I Joan. IV), fratres charissimi, sancto cordi vestro clementer inspi- ret, ut pro me peccatore dignemini semper orare.

SCHOLIA.

Concludendum est igitur, quia sicut ab his cavendum est, quos moderna synodorum concilia ab ecclesiastica

A societate repellunt; ito et ab illis nihilominus declinandum, quos antiqui Patres eliminandos esse decernunt. Hoc loco beatus Damianus loqui videtur juxta Ecclesiam morem, qui ejus aetate servatur. Ante concilium enim Constantiense in universum prohibebatur fidelibus participare cum excommunicatis, cap. Cantum est 11, qu. 3. et cap. Cum desideres. Et alibi saepe. Verum in concilio Constantiensi, per Martinum V Constitutionem, quae incipit: *Ad evitanda multa scandala*, et Leo X in concilio Lateranensi, sess. 11, confirmavit, eamque refert Martinus Navarus in *Summa*, cap. 27, num. 36, cujus adhuc meminit Didacus Covarr. in cap. *Alma mater*, 1 par. *Relect.* paragr. 2, decretum est, « Licere fidelibus communicare excommunicatis, exceptis duobus, iis videlicet, qui nominatim fuerint denunciati, aut notorii clericorum percussores. » Juxta quod decretum, nostri doctoris zelum et sententiam interpretabimur.

Sui nomen Domini benedictum.

283-284 OPUSCULUM DECIMUM TERTIUM.

DE PERFECTIONE MONACHORUM. AD O. . . ABBATEM POMPOSIANUM EJUSQUE CONVENTUM.

ARGUMENTUM. — In hoc libello praepetoris, ut ita dicam, officio fungitur. Nam cum monachorum sui temporis corruptos mores et instituta deplorasset, eosdem saluberrimis praepetis ad perfectionem instituit: quid fingere debeant, quid amplecti, ut ad optatam laborum metam, certaminumque palmas pervenire possint, solerter erudit. Et quidem pene totus in eo est, ut eos posthabitis terrenis cupiditatibus, non ob poenarum fornicidinem, sed sua sponte ad Deum ardentem amandum invitet, et ad ipsam virtutum arcem, charitatem, quasi manu perducatur. Hac regia velut semita patefacta, ad reliquos deinde virtutum calles digreditur, patientiam scilicet, humilitatem, obedientiam, compunctionem, poenitentiam, et contemplationem, quibus tanquam clarissimis gemmis monachi cujusque animus ornatus, non ad externa duntaxat intuentium oculos, sed ad ipsius interni spectatoris conspectum pulcher et formosus apparet. Ubi generatim ad omnes locutus est, tum denum singillatim unumquemque sui officii admonet, abbates, praepositos, caeterosque cujuscumque aetatis ad bene beateque vivendum juxta praescriptam a majoribus normam informans.

Domno O. . . venerabili abbati, et sancto conventui, PETRUS peccator monachus devotissimae servitutis obsequium.

Panperculo debitori licet solvere nequeat omne quod debet, excusationi tamen est, id perexiguum offerre quod habet. Saepe nimirum rusticus, qui pecuniam feneratus acceperat, exactori suo olerum duntaxat advexit xenium, et mox cantionis suae chirographo rediit absolutus. Ego itaque, qui beneficiis vestris magna debeo, viles literas mitto; viles, inquam, mea rusticitate, non suo genere, videlicet quae et divinae voluntatis indices, et veterum novorumque gestorum depositariae sint fideles.

CAPUT PRIMUM.

De remissione fervoris sanctae religionis.

Itaque non ignoratis, fratres mei, quod gemens loquor, ad quantum sancti fervoris lapsus sit, imo proclivius quotidie labi non desinat noster ordo defectum, ut jam omnium pene mandatorum negliger oblitus, sola professionis hujus videamur veste contenti. Sub religionis enim specie seculariter vivimus, et violato disciplinae genio, dum nos per illecebrarum duxa dissolvimus, velut a nobilitatis nostrae titulis degenerantes, monachorum nomen inaviter

B possidemus. Ac si spurius puer patris quidem se censi nomine gaudeat, sed generis sui degenerata conditio legibus hunc ab hereditate repellat. Nam et Ismael et filii Cethurae omnes indifferenter Abrahamae filii dicebantur. Sed cum ad successionem jura perventum est, Isaac legitimo filio tota in integrum hereditas traditur; concubinarum autem filiis tantummodo munera tribuuntur. « Spuria, inquit Salomon, vitulamina non dabunt radices altas (Sap. IV). » Nec vos, queso, quod loquor, in vestram veritatis injuriam. Nostis enim, quia fomes apte congeritur, ubi scintilla saltem ignis superesse videtur; illic autem quis inaniter sufflat, unde calorem penitus exhalasse considerat? Ego etiam, nisi per Christi gratiam de vobis meliora considerem, relictis aliis, exhortationibus 285 stylo vos etiam prosequi supervacuum judicarem.

Quapropter, charissimi, in vires vos. Christus auxiliante, colligite, ejusque militiam, in cujus arma jurastis, non segniter, non enerviter, sed fervide potius ac viriliter bajulate, ut rudimenta conversationis vestrae, quae adhuc in quodam medullio posita sunt, non ad nihilum, quod absit, per negligentiam redeant, sed per continui fervoris instan-

tiam ad perfectionis culmen exerescant. Memento quod angelo Sardinie Ecclesie dicitur : « Esto vigilans, et confirma cetera, quae moritura erant; non enim inveni opera tua plena coram Deo meo (Apoc. iii.) » Quia enim plena coram Deo ejus opera non invenerat, moritura etiam illa, quae jam bene gesta fuerant, perhibebat. Si enim quod mortuum in nobis est ad vitam non accenditur, hoc etiam exstinguitur, quod quasi adhuc vivum tenetur. Perdit quippe quod egerat, qui quod faciendum est non consummat. Quid enim prodest si in materno utero formari corpus incipiat, et tamen ad naturalis incrementi plenitudinem non pertingat? Non enim vos latet de qua sobole dicitur : « Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora ejus; cum autem peperit puerum, jam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundo (Joan. xvi.) »

CAPUT II.

Quod nisi quisque student captia perficere, ad amorem Dei nequeat pervenire.

Abortivum plane opus Deus non approbat, qui personarum et officiorum, conditionum et ordinum actus in statera providæ discussionis examinat, et diversas habet lances per singulos ordines. An ad trainanda regis opera stateram habilem non habuerat, eaque actus illius appenderat, cui per manus ariculum in pariete describebat : « Regnum tuum appensum est in statera, et inventus es minus habens? (Dan. v.) » Atque idcirco præsto subjuunctum est : « Divisum est regnum tuum, et datum Medis et Persis (ibid.) »

Si ergo regnum simul et vitam illis Deus omnipotens abstulit, non ob aliud crimen, nisi quia tam boni operis, quale regem decuerat, in eo plenitudinem non invenit; quid de nobis est sentiendum, qui sub professione monastica et scandere perfectionis excelsa promissimus, et adhuc tamen sub torpore desidie in imperfectionis nostræ convalle jacemus? Ut quid homo totis nisibus non satagit implere quod instat? Ob id saltem ne perdat omne quod præterito labore quassierat. Nam quantumlibet itineris quisque perrexerit, quid, quæso, proficit si ad locum propositum non attingat? Porro, si quispiam grati vehementer infensus, non aliter redire in gratiam possit, nisi centum argenti libras appenderit, certus quia post solum exactionis regie debitum, non solum gratiam, sed et magnæ cujusdam dignitatis erit infulus accepturus; nunquid non fatuus erit si nonaginta novem libras, quæ publicis ærariis illatæ jam fuerant, perire patitur, nisi sola una **286** quæ de ratione remanserat, persolvatur? Nonne melius est ut modicum id quod restat plene solvatur, et gratiam simul cum dignitate homo recipiat, quam et quod datum est, perdat, et, quod terribilius est, in Regis indignatione permaneat?

Dedimus, fratres, ut confidenter dicam, dedimus nonaginta libras argenti regi nostro Christo, pro cuius intuitu possessa reliquimus, conjugium sprevimus, esum carniū devitamus, mundi pompas et

gloriam perhorrescimus, nitorem sæcularis habitus humili veste mutamus. Magna sunt hæc, ardua sunt, fateor, magisque supernæ retributionis numeribus compensanda; sed adhuc restat unde præfixum debeat pondus impleri, ut in gazophylacium Regis æterni mereatur admitti. Quæritis quid sit hoc : Occurrit mihi protinus, ut vobis ista respondeam. Obedientia, charitas, gaudium, pax, patientia, cæteræque virtutes, quas gaudium prædicator enumerat (Galat. v). Sed volo compendiose perstringere, quomenti vestræ valeat facilius, ac per hoc arctius in hærerere. Itaque nihil est aliud nisi fervor in Deum et mortificatio in temetipso. Si enim apostolica in nobis sententia viveret, qua dicitur : « Semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes (II Cor. vi.) » quia carnalis amor non haberet ubi se intra nostram diffunderet, necessario se omnis nostra delectatio in Deum suspensa transferret : et illic noster ignis exsilens viveret, qui intra nos diffundendi se spatium non haberet. Prudens etenim vir, et ad salutis suæ custodiam vehementer intentus, tanta reprimendis vitii sollicitudine semper invigilat, ut perfectæ mortificationis cingulo lumbos suos et renes, ventrem una cum lateribus undique circumstringat. Quod nimirum tunc fit, cum pruriens gula reprimitur; cum lingua procax sub silentio cohibetur; cum auris a detractionibus clauditur; cum oculus aspectare quæ sunt illicita, prohibetur; cum retinetur manus, ne creduliter feriat, pes ne vagabundus inaniter pergat; cum resistitur cordi, ne pro speris alienæ felicitatis invidet, ne quod suum non est, per avaritiam concupiscat, ne se ab amore fraterno per iracundiam dividat, ne se super ceteros arroganter extollat, ne titillanti luxuriæ ex delectatione consentiat, ne se vel in mœrorem immoderatus deprimat, vel lætitia lenocinantem resolvat. Quia igitur humana mens penitus vacare non valet, ut cujuslibet rei se amore non occupet, cum hoc virtutum muro undique circumcluditur; qui se circa se nequaquam dilatare permittitur, supra se necesse est rapiatur.

CAPUT III.

Quod necesse sit terram nostri cordis excolere, si de ampla volumus possessione gaudere.

Hoc itaque modo cum mens nostra in suo corpore auctore quiescere, et ex illa jam dulcedinis intimæ suavitate gustare : mox quidquid divinæ legi juliat esse contrarium, respuit; quidquid a supernæ justitiæ regula discrepat, abhorrescit. Hinc plane vera mortificatio **287** nascitur; hinc fit, ut homo Redemptoris sui bajulans crucem, mundo mortuus videatur. Itaque jam non fabularum gaudet ineptiis, non otiosis acquiescit diffuere verbis; sed psalmis, hymnis et canticis spiritualibus vacat, remotionem quærit, latibulum expetit; colloquentium officinas, publicum claustra monasterii forum depntat; angelis gaudet, secreta rimatur : et ut liberius conspectui sui Creatoris assistat, in quantum prævalet, etiam colloquia humana declinat.

Hic itaque vir postquam urbes hostium subruit, postquam regnum in spelunca latentium colla calcavit et perdidit; postquam maritima, campestris ac montana regna subvertit, quid jam restat, nisi ut repositionis terram cum triumphatore Josue tranquilla pace possideat? alioquin quid prodest, quod deserentes Ægyptum, diviso mari Rubro transivimus, si in deserto nunc per quadraginta annorum spatia coarctamur, et nec ad ollas carniam redire jam possumus, nec terram lacte melleque manantem jure possessionis intramus? Dormimus, stertimus, et sub ignavia torpore marcemus.

Merito itaque nobis ad opprobrium dicitur, quod septem tribubus necdum possessiones habentibus idem Josue dixisse perhibetur: « Usquequo, inquit, marceatis ignavia, et non intratis ad possidendam terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum dedit vobis (Josue xviii). » Stultus denique miles est, qui satagit vincere, si non studuerit ante pugnare; nimis delicatus est, si ante nititur obtinere victoriam, quam egrediatur ad pugnandum. Frustatur agricola, si autequam desudavit serere, aubiat triturare; cum constat, quia quisquis desiderat frumenta colligere, prius necesse sit fructes simul cum vepribus extirpare. Et revera divina voce peccatori homini dicitur: « Terra tua spinas et tribulos germinabit (Gen. iii); » ut autem terra ista valeat esse forax segetum, patiens sit ante lignorum, et vomerum; quatenus diversis afflictionibus, perfecteque penitentis disciplinis exalta, velut uberem proventus frugum, sic adornet omnium fecunditate virtutum.

Ad hanc profecto agriculturam typice impellebat Josue filius Joseph, cum eis de parve sortis finiendo conquereutibus, diceret: « Si populus, inquit, multus es, ascende in silvum, et succide tibi spatia in terra Pherezai, et Raphaim, quia angusta est tibi possessio montis Ephraim (Josue xvii). » Nam, ut rem ad id quod propius adiacet, non incongrue referam, in angusta se montis Ephraim possessione cohibuit, qui sola B. Benedicti regula contentus esse decrevit. Sed audi, quomodo te ad montem Josue novus impellat, et ad latiora possessionum spatia festinare precipiat: « Regulam, inquit, hanc descripsimus, ut hanc observantes aliquatenus, vel honestatem morum, vel initiium conversationis nos demonstremus habere. » Ecce mons Ephraim. Sed quoniam angustam hic possessionem esse perpendit, mox ad altiora, simul et latiora transiit: « Ceterum qui festinant, inquit, ad perfectionem, sunt doctrinæ sanctorum, sive collationes et instituta Patrum, » et cetera: quæ quoniam vobis notissima novimus, hic apponere superfluum judicamus.

298 CAPUT IV.

De his qui Gabaonitarum imitantur exemplum.

Sed, o vitium, quia tepidi atque degeneres nequam ad altiora contendimus, hujus saltem parvi montis angustias naviter sulcaremus; ut nullis in eadem regula mandatorum angulus sub negligentia delitesceret, quem nostri laboris, et exercitii aratrum non

sulcaret. Nam ubicunque duriora, vel quantumlibet altiora præcepta conspiciamus, illuc aratrum nostri sudoris immittere, velut in præruptum montem, vel in vivum lapidem formidamus. Volumus siquidem annumerari inter cunctos militem, sed insignia non curamus habere virtutum. Ad oculos quidem hominum prætenimus honestatis luaginem, sed in conspectu occulti Judicis habere negligimus veritatem. Nonnulli namque (quod sine genitui dicere nequeo) sic ad novæ religionis transeunt ordinem, ut tamen præterite vite nunquam deserant vetustatem: hi miramur Gabaonitæ sunt, non Israelitæ. Notum quippe est, quod Gabaonitæ mortis timore perterriti, ad Israeliticum populum cum fraude et calliditate venerunt, ita ut se veteribus vestimentis induerent, pauci etiam siccis, utres, saccos, calceamenta, atque omnia simul veteraria portarent; quibus scilicet, postquam impetrato fœdere vita donatur, consequenter etiam fraus patefacta cognoscitur: quos Josue comperto dolo sub maledictione damnavit, et aquæ gestatores, lignorumque cæsores perpetuo jure constituit (Jos. ix).

Qui sunt autem Gabaonitæ, qui ad Israelitis meritis formidine transeunt, nisi ii qui ad servitutis divitiæ militiam non perfectionis amore, sed trencfacti scelerum suorum immanitate confugiunt? Sed eorum nonnulli veste, non mente mutati, siccis panes ad usum portant, quia azyma adhuc sinceritatis et veritatis ignorant (II Cor. v). Vestitis vestibus conteguntur, quia in veteri adhuc homine constituti, novum in luere nesciunt, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis (Ephes. iv). Postremo omnia videntur laveterata, quæ gestant, quia in præterite vite vitis perseverant, non obtemperantes precipienti Apostolo: « Renovamini, inquit, spiritu mentis vestre (ibid.) » nec illa eius sententia congruit, quæ dicitur: « Vetera transeunt, et ecce facta sunt omnia nova (II Cor. i). » Ad novitatem quippe superficiei venientes, re ipsa in vetustate persistunt; quia emendationem et novam conversationem in suis moribus non ostendunt. Tales itaque maledictione plectuntur, nec ad sortiendam cum Israelitis hereditatem aliquatenus admittuntur. Non enim ex illorum numero sunt, quibus dicitur: « In hoc vocati estis, ut benedictionem hereditate possideatis. » Aqua autem insipida est, et ligna dura. Ligna ergo cadere, et aquas vectare jubentur; quæ gustus intelligentie spiritalis ignari, duris atque insensibilibus exterioris exercitii negotiis occupati. Sic igitur aliquam quidem in exterioribus videntur utilitatem Ecclesiæ serviendo conferre: sed quia serviliter vivunt, hereditatem inter Israelitas nequeunt possidere.

299 CAPUT V.

De iis qui eorum tenent signam, qui ad maledicendum constituti sunt in Hebal.

Talium tamen nonnulli si frequenter admoniti fuerint, si eis correctionis severitas adhibetur, si pœna gravis irroganda proponitur, si terror denique

iremendi iudicis intentatur, de servitute ad libertatem veniunt, et ad capessenda cum cæteris jura hæreditariæ possessionis assurgunt. Quorum scilicet typum tribus illæ tenuerunt, quæ et prius præcipiente Moysæ, deinde Josue exsequente, ad maledicendum sunt constitutæ. Sic enim Scriptura testatur: « Omnis populus, et omnes majores natu, dicesque ac iudices stabant ex utraque parte arcæ in conspectu sacerdotum qui portabant arcam fœderis Domini, ut advena, ita et indigena: media eorum pars juxta montem Garizim, et media juxta montem Hebal. Porro ii qui stabant juxta Garizim, benedicebant factores legis; qui vero juxta Hebal, maledicebant transgressores legis (Deut. xxv; Jos. viii). » Quid enim designant isti, qui benedictionis funguntur officio, nisi eos procul dubio, qui non pœnarunt metu, sed spe cælestium præmiorum, et perfectionis amore, ad servitiâ divinâ confugiunt, et juxta Deum sanctæ conversationis operibus beneficiunt? Quid autem illi, qui ad maledicendum positi sunt, nisi eos qui non amore perfectionis æstant, non desiderio gloriæ cælestis anhælant, sed ad hoc tantum quæ in lege præcepta sunt, servant, ut gehennæ penas evadant?

Ad maledicendum itaque missi sunt, ut dum maledicunt, ipsi ad conscientiam redant, et perpendentes pœnas in Scripturis peccatoribus constitutas, a perversitate peccandi se vel timore compescant. Hinc est plane quod illæ tribus quæ ad benediciendum constitutæ sunt, nobiliores sunt, filii videlicet usorum; quæ autem ad maledicendum, ignobiles, utputa ancillarum, id est, Gad et Aser, Dan et Nephthalim, inter quos erat Ruben, qui maculaverat torum patris, et Zabulon Lixæ ultimus.

Notandum autem, quia omnes stetitæ circa arcam fœderis referuntur, quia omnes tam nobiles quam ignobiles, ac per hoc sive tepidi, sive in Dei amore ferventes, a sancta Ecclesia non recedunt. Hoc autem a Moysæ quidem præceptum, sed longe post Josue est executione completum. Quid per Moysen nisi lex; quid per Josue nisi Evangelium figuratur? Benedictionem ergo justis debitam, et maledictionem peccatoribus irrogandam, non solum lex vetusta prædixerat, sed evangelicæ novitatis gratia manifestat. Sed quanquam isti sint nobiles, ideoque benedictionis potiantur officio: ignobiliores illi ac per maledictionis formidinem terreantur; quia tamen adversus hostes unanimiter dimicant, quia communi laboris instantia promissam terram sibi vindicare desudant, omnes simul admittuntur ad sortes, et non diverso jure fiunt sibi invicem coheredes. Verumtamen valde clarus est, ut ferventes atque robusti nobilium inveniantur titulis insigniri, **290** quam molles in aliquo degeneri compellamur ignobilitate notari.

Fugiamus ergo Hebai, contemnamus multo magis et Gabaonitas, ut neque exterioribus implicatis servilis nos conditio deprimat, neque solo gehennæ umore constrictos inter ignobiles filios desidie torpor

A abducatur. Vindicemus virtutum armis hæreditatem nostram, ut possessionis nostræ terminos assidue culturæ sudoribus dilatemus. At fortassis desides quique respondeant, quod filios Joseph tunc dixisse Scriptura commemorat: « Non poterimus, inquit, ad montana conscendere, cum ferreis curribus utantur Chananeæ, qui habitant in terra campestri (Jos. xvii). » Alta quidem petunt, sed eos, qui in imis habitant, pertinescunt; quia ad arcem nituntur festinare virtutum, sed carnalium vitiorum diffidunt superare posse conflictum; quibus tamen ignobiliter requiescere non conceditur, sed illico respondetur: « Populus multus es, et magnæ fortitudinis, non habebis sortem unam, sed transibis ad montem, et succides tibi, atque purgabis ad habitandum spatia, et poteris ultra procedere (Jos. xiii). » Imo ut audaciam timidis præbeat, ipse Deus omnipotens clamat: « Ego sum, inquit, qui debeo eos a facie Israel. » Et Josue cælestis militiæ bellatores hortatur, ac facilem de hostibus victoriam pollicetur: « Nolite, inquit, timere, nec paveatis: confortamini, et estote robusti; disperdet enim Dominus cunctos hostes vestros, adversum quos dimicatis (Jos. x). »

CAPUT VI.

De his qui dum perfectionem in sola conversione constituunt, conversis penitentiam non imponunt.

Præterea, dilectissimi, ut vobis tanquam complacibus, et unanimibus in Christo familiariter loquar, quamdam in plerisque monasteriis teneri consuetudinem novimus, quam ut vos abdicetis, humiliter suademus. Nonnulli namque rectores fratrum plus tributes monasticæ regule quam expedit, quibuslibet a sæculo venientibus, etiam si graviter lapsi sunt, aliam penitentiam non imponunt, nisi tantum communem monasterii ordinem servare præcipiunt: quod profectio quam sit inconsideratum, quam inhumanum, quam penitus indiscretum, quisquis sapit, intelligit. Ii mirum auditores suos in Hebraitarum ignobilitate constituent, dum penitentiam fervorem tollunt, dum non post solum debitum amore perfectionis ad alta conscendere; sed pœnarum semper terrore constrictos, et cautione fenoris obligatos docent sub degeneris ignavie torpore languere; ut non cum his qui juxta Garizim sunt, secure Dominum benedicant, sed circa Hebal potius cum ancillarum filiis maledictionum jacula pertimescant. Qui hæc enim agit, quid distet inter decem millia talenta et centum denarios, non attendit. Nam si jus discretionis inspicitur, unusquisque quo magis gravatur offensis, eo majori gravandus est pondere satisfactionis. Facilius quippe debitor solvitur, qui mutatus est unciam, quam ille qui libram; nec parvi **291** emendatione plectendus est qui ovem rapuit, et ille qui bovem.

Nam si diligenter attendimus, ipsos quoque apostolos discipline nostræ principes, et Christiani doginatis duces, juxta prioris vitæ culpas laborum invenimus inter se invicem habuisse distantiam. Nam Paulus quia se in nece Stephani crudelis admisit

(Act. viii), plura quam ceteri, passionum supplicia A toleravit; Petrus autem nuptiarum sordes abluit cruore martyrii (II Cor. xi) [Vide scholia ad *calcem opusculi*]; at Joannes, quia virgo eligitur (Joan. xxi), cæteris omnibus plus amatur; et quoniam in puerili ætate mundo subtractus graviter non deliquit, non pœnas martyrii patiendo (I Cor. xv), sed suaviter et quiete quasi dormiendo migravit. Et cum prædicator ille egregius dicit: « Ego sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei (I Cor. ix); et cum corpus suum castiget, servitute subiciat (I Cor. iv); cum quod aliis ipse concedit, de Evangelio nihil accipiat, sed de manuum suarum laboribus vivat; cum ille plus omnibus labore, et tamen non se comprehensisse formidet (Philip. iii): si ille, inquam, inter tam magnifica virtutum opera non confidit adhuc in apostolatu, quid nos infelices et miseri tantum præsumimus de nostræ desidie monachatu? Quisquis sane ad religionis hujus ordinem fugit, finem malis imponit.

Sed quid prodest a peccatorum perpetrati-one desistere, nisi et hæc ipsa quæ perpetrata sunt, student quia districtæ pœnitentiæ satisfactioe delere? Sed quia mihi fortasse non creditur, quid ex hoc in Pastoralis libro perhibeat beatus papa Gregorius, inquiratur, ubi ait: « Admonendos esse qui peccata deserunt, nec tamen plangunt, ne jam relaxatas æstiment culpas, quas etsi agendo non multiplicant, nullis tamen fletibus mundant. » Quæ videlicet tam plena, tam evidenti illic sunt ratione digesta, ut C quisquis diligenter illa perlegerit, ex hac re de cætero dubitare non possit; nos autem hic apponenda non ducimus, quia prolixitatis fastidium devitamus. Et revera quomodo de reatus sui relaxatione securus est, qui ad locum pœnitentiæ veniens, pœnitentiam non observat?

At fortassis objicitur, quia præter id quod commune est, speciale cuiquam venienti de sæculo jejunium in regula non jubetur. Ad quod facile respondemus: quia B. Benedictus sua quidem præcepta monachis edidit, sed judicantes de peccatoribus sacros canones non destruxit, imo omnia catholica scripta firmavit: conversis plane dedit præcepta vivendi; peccatoribus autem pœnitentiam non donavit, alioquin murmurare possunt, et juste conqueri tam illi qui in puerili ætate, quam qui a gravibus custoditi ad conversationem veniunt, si eundem vivendi modum tenere cum his qui criminibus gravati sunt, compelluntur. Nam si aliter jejunare nunquam debemus, nec aliam agere pœnitentiam, nisi quæ in eadem regula sancta præcipitur, cur ibi jussum est (S. BEN. Reg., cap. 55): « Ut jejunium a priore frangatur propter hospites, nisi præcipuus jejunii dies sit? »

Age nunc, lege, percurrere, revolve folia, solerter investiga, et dies ille jejunandi præcipuus, qui hic in transitu dicitur, ostende ubi 292 sancti doctoris auctoritate jubetur; et cum invenire non poteris,

necessario confitere, quia sanctus vir non sola quæ scripsit observare nos voluit, et dum sua condidit, edicta Patrum præcedentium non casavit. Sed ne me quæ temeritatis incessat, tanquam qui sacrum ordinem derogando dijudicem, atque depretem, nos sanctæ professioni tantum tribuimus, ut et secundicium apostolici ordinis, et secundum nihilominus fateamur esse baptismum. Sed dico quod dictum est, cum princeps apostolorum quibusdam ad conversionem venire volentibus dicat: « Pœnitentiam agite: et baptizetur unusquisque vestrum (Act. ii); » qua igitur mente securus est, qui transactas culpas flere negligit, quando ipse summus pastor Ecclesiæ huic etiam sacramento ad legendam pœnam credidit, quod principaliter peccata dimittit? sancta nimirum regula illis est sub tanta discretionis arte disposita, illis specialiter sub tantæ moderationis litamine temperata, qui spontaneo desiderio, et perfectionis amore gratis sæculum deserunt, non propter eos, qui scelerum immanitate deterriti, fugere necessario compelluntur. His, inquam, qui amore veniunt obedientiæ, non his qui trahuntur timore gehennæ: desiderantibus scilicet augere gratiam, nec præcipientibus vitare vindictam. Quod in ipso libri principio manifeste colligitur, si ad quem sua verba Spiritus sanctus dirigat, subtiliter attendatur.

Spiritus sanctum dico. Neque enim vir sanctus, tantæque cultor humilitatis protinus ut in verba prorumperet, magisterii cathedram, et præcipue pii patris sibi privilegium usurparet, dicens (S. BEN. Reg., cap. 1): « Ausculta, o fili, præcepta magistri, et inclina aurem cordis tui, et admonitionem pii patris libenter excipe. » Sed ille servum suum propriæ vocis organum fecit, qui similiter in ipso vaticinii incipientis exordium clamare per Isaiam cepit: « Filios, inquit, exultavi, et exaltavi (Isa. i). »

Videamus ergo cum scribere incipit, quibus verba dirigit, ad quod hominum genus omnem vim securitatis elocutionis intendit; ait enim (S. BEN. Reg., cap. 1): « Ad te ergo nunc meus sermo dirigitur, quisquis abrenuntians propriis voluptatibus, Domino Christo vero regi militaturus, obedientiæ fortissima atque præclara arma assumis. » Quantum ergo ex sancti viri verbis colligere possumus, magis ad discendam obedientiam, quam ad peragendam pœnitentiam regule hujus schola cognoscitur instituta; non ut sive peccatores, sive justos excludat, vel unum genus hominum respuat; sed quia omnem vim et intentionem ad elocenda obedientiæ præcepta constituat.

Verum dum hæc scribimus, non ignoramus nos quosdam fratres offendere, eos videlicet, qui arbitrantur et absolutionem criminum, et virtutum clausulam in sola duntaxat conversione constare; nobis autem sufficere respondere, quia dum ista proferimus, nulli juxta Apostolum, laqueos injicere volumus, sed ad hoc tantum quod bonum est, provo-

canus (*I Cor. vii*). Cur autem hæc tantis protraham, quia non alienum videtur, exponam. Quidam nempe frater ad nos de monasterio venit, quid in laicali vita commiserit 293 confessus est. Porro debebatur illi septuaginta, si recte teneo, annorum pœnitentia, sicut nobis ex sacrorum canonum sententia videbatur. Erat autem fere jam septennis in habitu religionis; cumque quaereremus pro his peccatis quantum jam pœnitentiæ peregisset, respondit: Domino quidem abbati se cuncta fuisse confessum, sed eum præter communem monasterii observantiam, nullam sibi pœnitentiam indidisse; quia perhibuit solam conversionem pro omnium peccatorum suorum absolute plene sufficere. Quid dicam? Fateor, res mihi valde displicuit; despexi, horruï, et hominem conceptum esse clamavi: nimirum qui pœnitentiam necesse haberet inceptam, quam diversis afflictionum modis jam habere potuisset consummatam.

CAPUT VII.

Quod melius est agere quod ex auctoritate præcipitur, quam quod misericorditer indulgetur.

Volis autem, charissimi, et hæc et alia multa displiceant, quæ decepti homines, dum se recte agere arbitrantur, ignorant: atque, ut in aliis, quæ non agenda sunt, libera possitis auctoritate corrigere, ipsi cautius evitantes abominanda monstrare. Ut autem ad illud redeam, sancta regula quasi ampla quædam, capax et spatiosa domus facta est ad omnia genera hominum capienda, pueros videlicet et senes, fortes et debiles, deliciosos, multimoda morum inæqualitate diversos. Non ergo debemus vana nosmetipsos securitate decipere, nec omnem clementiam regulæ nostris quasi licenter usibus arrogare. Licet enim via publica cunctis itinerantibus pateat, indiscretus ille viator est qui totam occupare divaricatis gressibus tentat. Singulorum totus est fons, qui in medio profluit; sed insolenter agit qui totum vindicare propriis usibus concupiscit. Ita nimirum et de remissione sanctæ regulæ dicimus, et hortamur, ut unusquisque frater, qui de sua est salute sollicitus, ad possibilitatis suæ conscientiam redeat, et de remissione regulæ non tam quod licet, quam quod necessitas postulat, in proprios usus assumat. Aliud quippe quod ex auctoritate præcipitur, aliud quod misericorditer indulgetur. Sed quod præcipitur, non sine peccato negligitur; quod autem indultum est, bonum est si dimittitur, non malum est, si completur. Sed si ipsius regulæ verba diligenter inspicimus, quod dicere volumus, facilius approbamus. Nam cum dicit alicubi (*S. BENED. Reg., c. 41*): « Infirmorum condescendentes imbecillitati, credimus minam vini singulis sufficere per dies; quibus autem donat Deus tolerantiam abstinentiæ, propriam se habituros mercedem sciant. » Quid aliud de vino monachis, quam quod Apostolus de communi complexu conjugibus dicit? « Hoc autem, inquit, dico secundum indulgentiam, non secundum imperium (*I Cor. vii*); » ubi mox addit: « Volo autem omnes homi-

nes esse sicut meipsum; sed unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius vero sic (*Ibid.*). »

294 Aliud itaque volebat Apostolus, et aliud permittebat. Volebat siquidem omnes homines esse sicut semetipsum, hoc est, conjugalibus negotiis alienos: sed quia id omnibus persuadere non poterat, necessitate coactus, nuptias permittebat; melius esse iudicans, ut nuptiarum lecto, velut infirmi jacerent, quam ut in luxuriæ voraginem decidentes, cervicibus effringerent. Sed beatus qui audit Apostolum quod vult præcipientem, non quod non vult ignoscentem. Sic itaque auctor sanctæ regulæ librato discretionis examine, alia ex auctoritate præcipit, alia propter imbecillitatem fragilium necessitate permittit. Nam cum dicit (*S. BENED. Reg., c. 48*): « Licet legamus vitium monachorum omnino non esse; » et alibi (*cap. 49*): « Licet omni tempore vita monachi Quadragesimæ debeat observationem habere, tamen quia paucorum est ista virtus, » et multa similia; quid est aliud quam si dicat: alta quidem ostendo, sed poplitibus teneris adhuc vos claudicare conspiciens, per plana deluco; si cui autem possibilitatis vigor accesserit, deserat inia que: invitus indulgeo, teneat alta quæ volo? Nimirum melius est quidem salvari animam in Segor, quam sulphure in Sodomis igne consumi. Melius est enim nubere quod uri (*I Cor. vii*). Sed quam gloriosius est ad montana conscendere, quam in parvula Segor obscura ignobilitate jacere.

Et ut ad id quod nostrum est redeam, melius certe est in spiritali ordine vel segniter vivere, quam funditus in mundana conversatione perire. Sed quam elegantius est omnia vitiorum portenta festinanter elidere, et ad virtutum culmen æstanti desiderio festinare, quam sub tempore desidii in sola suscepti ordinis securitate dormire. Ac si promulgator sanctæ regulæ suis auditoribus dicat: Suscipientes quidem quod indulgeo, non peccatis, sed non suscipientes, mercedem habetis: admissa siquidem misericordia non incurritis penam, sed propter Deum dimissa pertingitis ad coronam: et hæc quidem speciali crimine non depressi; alioquin quisquis se meminit illicita perpetrasse, versa nunc vice debet a licitis abstinere: et qui commisit superbe prohibita, debet nunc humiliter abdicare concessa. Plerique enim mollior suaviterque viventes si aliquando suaderent, ut quantumlibet vel parum saltem arctioris viæ arripiant institutum, mox ratiocinium sibi defensionis obtendant, dum quispiam eorum sic ait: Vivo, inquit, ut jubeor, dum rebus concessis utor, legis meæ mandata conservo: deinde ut tanquam victor de superiori contendere videatur, in audaciam prosilit. Nunquid, inquiens, regula ab his, et hujusmodi, licentiam tollit? Nunquid non mihi hæc et illa concedit? Verum quisquis ista contendit, inter voluntatem, necessitatemque scriptoris discernere necdum didicit: et alia secundum indulgentiam per-

mittit, alia secundum imperium præcipi non cogno-
vit.

Hic itaque in deserto moriturnus est, quia dum in
carnis suæ voluptatibus ignobiliter habitat, ad olti-
nendam sui juris terram per laborum certamina non
desudat; sive cum Rubenitis et Galaaditis ante-
quam Jordanem transeat, figitur, atque ideo terram
lactis et mellis **295** possidere post triumphum
cum aliis tribubus non meretur, intentionis suæ
terminum posuit: et quia adhuc in expeditione posi-
tus, jam domi se habitare credit, ad hæreditatis
suæ funiculum, ubi vera est requies, et secunda
tranquillitas, non attingit.

CAPUT VIII

*De vita activa et contemplativa, sub figura Liæ et
Rachelis.*

Omnis denique nostra conversio, et abrenuntiatio
sæculi ad nil aliud, nisi ad requiem tendit; sed hæc
requies sic acquiritur, si prius homo diversis cer-
taminum laboribus exerceatur, ut, cessante postmo-
dum omni perturbationum strepitu, per gratiam
contemplationis transferatur animus ad indagandam
speciem veritatis. Sed enim ad hæc requiem, sicut
dictum est, non nisi per labores et certamina per-
venitur, quomodo quis ad requiem pervenit, qui
necdum ad certamina ipsa, quæ in medio sunt con-
stitutata, descendit? Quo enim pacto quis valeat au-
lam ingredi regiam, si eam, quæ præ foribus est,
nondum transivit arenam? Qui propaginare non di-
dicit, qui palmitum sarmenta non secuit, qui gle-
bas sarculis nunquam fregit, qui vomeribus novalia
non sulcavit, quomodo excussis paleis in horreo
frumenta recondere, aut plenis mæsto canalibus vi-
naria poterit amovere?

Porro non obscurum est quod Laban duas filias
habuit, quarum juniorem Jacob in conjugium con-
cupivit, ad enjus tamen amplexus pervenire non
potuit, donec majorem ignarus, atque ideo invitus
accepit. Sed quia rem scientibus loquor, non mihi
multis elaborandum est verbis. Laban quippe *deal-
batio* interpretatur. Quis autem ad Deum converti-
tur, nisi ut deposita peccatorum nigredine per re-
missionis gratiam dealbetur? Sicut ipse pollicetur
dicens: « Si fuerint peccata vestra quasi vermicus,
tanquam nix dealbabitur (*Isa. 1*). » Quod felix
ille peccator postulabat, enim diceret: « Mundabor,
lavabis me, et super nivem dealbabor (*Psal. 51*). »
Lia interpretatur *laborans*; Rachel, *verbum*, sive
risum principium. Sed si Scripturam diligenter at-
tendimus, nec uno quidem die servisse Jacob propter
Lia desiderium reperimus, sed per totas illas anno-
rum hebdomadas pro sola Rachel servituti sulja-
cunt; insuper et ipsam *Liam* ad illius intuitum to-
leravit. Quis enim ad Deum idcirco convertitur, ut
labores et ærummas, ac tentationum certamina pa-
tiatur? Omnis enim Deum quærentis intentio hoc
sperat, ad hoc spectat, ut ad requiem quamloque
perveniat; et in summæ contemplationis gaudio,
velut in pulchræ Rachel amplexibus requiescat;

vileli et ut per verbum quod audit, scandat ad vi-
dendum principium quod quæsit.

Sed necesse est ut hunc diversorum certaminum
labor exerceat, antequam ad quietis initiæ suavi-
tatem, quam concupiscit, attingat. Prins servitute
deprimatur, ut jure postmodum ad perfectæ liberta-
tis titulus provehatur. Septem vero annis sub deal-
bationis gratia servit, cum septem ea quæ ad
proximi dilectionem **296** pertinent, Decalogi
mandata custodit: videlicet ut primo timore con-
strictus, atque ideo servitutis jugo depressus, saltem
a vetustæ legis incipiat institutis (*Exod. xx*), ut ni-
mirum parentes honoret, ut non mæchetur, non
occidat, non furetur, non falsum testimonium pro-
ferat, non uxorem alterius, non rem proximi con-
cupiscat. Quibus rite servatis, non mox, ut spera-
bat, ad contemplationis oblectamenta perducitur, ut
velut expectata diu Rachel pulchritudine perfrua-
tur; sed *Lia* sibi per noctem inopinata supponitur,
quia inter humane hujus ignorantie tenebras tole-
rantia sibi laboris injungitur. Ex qua tamen jam
numerosam sobolem suscipit, quia uberes spiritualis
lucris per hunc laborem fructus acquirit.

Hanc itaque tolerat, ut ad illam quanloque per-
veniat, quam perseveranter amat. Suadetur ergo ut
alios septem annos servire desudet, quia profecto
necesse est ut adhuc alia septem præcepta conser-
vet, sed jam aliquando liberior, non legalia tanquam
servus, sed evangelica sicut gener: videlicet ut sit
pauper spiritu, sit mitis, lugeat, esuriat, sitiaturque
justitiam (*Matth. v*); sit misericors, mundum cor
habeat, sit postremo pacificus. Eumvero vellet ho-
mo si fieri posset, nullas quidem laborum molestias
agendo, vel patiendo perferre, sed protinus in ipsis
sui tirocinii rudimentis ad pulchræ contemplationis
delicias pervenire; veruntamen hoc non in terra
morientium fit, sed in terra viventium; quod si-
gnificare videtur illud quod a Jacob dicitur: « Non
est, inquit Laban, in loco nostro consuetudinis, ut
minores ante tradamus ad nuptias (*Gen. xxix*). » Nec
absurde major appellatur, quæ prior est tempore.
Prior est enim in hominis eruditione labor boni
operis, quam requies contemplationis. Expletis ita-
que duabus hebdomadibus, altera villicet legis an-
tiquæ, altera evangelicæ gratiæ, mox ad diu deside-
rate Rachelis pervenitur amplexus; quia quisquis
pertingere ad divinæ contemplationis oblectamenta
desiderat, prins necesse est ut utriusque Testamenti
peragere mandata contendat.

CAPUT IX.

De Zelpha et Bala.

Sed quia electus quisque perfectionis suæ limite
non contentus, filios etiam Deo gignere spirituali
fecunditate desiderat, postquam conjugale fœdus
Jacob cum duabus sororibus inivit, ad propagandum
uberius germin sobolis, ancillas quoque ad generan-
di usum suscipere non fugit (*Gen. xxx*), atque ut
omnia spiritualibus intelligantur redundare myste-
riis, ipsa quoque ancillarum nomina sub mysticis

sunt enuntiata figuris. Nam Bala interpretatur *A* *inaceterata*. Sane quia intellectum spiritualis substantiæ nudis verbis humana lingua nequit exprimeret, quandoque doctrina sapientiæ per quasdam corporeas similitudines audientem nititur informare. De veteri autem vita, et carnalibus sensibus dedita, corporeæ cogitantur imagines: quarum videlicet ad docendum usus assumitur, cum aliquid ex incomprehensibili et incommutabili essentia divinitatis auditur. Rachel itaque narrantur **297** utcumque filios ex ancilla suscipere, quam omnino steriles permanere; quia ductina sapientiæ, sive gratia contemplationis, per exteriorum scientiarum, vel visibilium rerum formas, auditoribus intimat quidquid de invisibilibus intra arcana mentis occultat; et sic quodammodo per ancillam filios accipit, dum per eam, quæ sub se est, scientiam, spirituales Deo filios parit; Zelpha vero interpretatur *os hians*.

Hæc igitur ancilla illos figurat, quorum in prædicatione evangelicæ fidei os quidem hiat, sed cor non hiat. De quibus videlicet scriptum est: « Populus hielabiis me honorat, cor autem eorum longe est a me (Matth. xv). » Et de quibus Apostolus: « Qui prædicat, inquit, non furandum, furaris (Rom. ii). » Verumtamen ex hac ancilla hæredes futuros aliis Lia filios accipit; quia sæpe per tales etiam prædicatores activa vita multos regni filios adoptavit. De quibus Veritas: « Quæ dicunt, inquit, facite; quæ autem faciunt, facere nolite (Matth. xxiii). » Et Apostolus: « Sive, inquit, occasione, sive Christus veniat annuntiatur, et in hoc gaudeo, sed et gaudeo (Philipp. i). »

Sed jam sufficiale, quod sacræ mentionem historice hucusque protraximus, qui seriatim Scripturas exponere propositum non habemus. Hoc tantum in his considerandum esse perpendimus, quia sicut Jacob Rachelis solius intuitu omnes illas mulieres accepit, ex quibus filius genuit, sic quisquis sub dealbationis gratia constitutus, fructificare Deo spirituali fecunditate desiderat, necesse est ut per omne quod agit, ad contemplationis semper gratiam tendat.

CAPUT X.

De his qui vagationibus dediti, ignorant spirituale conjugium.

Sed quid ad hæc dicimus, cum videamus in domo Laban nonnullos sub tanti torporis atque desidie negligentia vivere, et neque Rachelis ambient pulchritudinem, neque etiam circa Lia se videantur exercere laborem? Hi profecto sunt, qui in monasterii constituti, neque per remotiorem vitam, sive per assidue orationis instantiam ad gratiam contemplationis anhelant, neque sub juniorum se, diversorumque laborum restrictione castigant. Huiusmodi plane vel conjugii omnino liberi, vel ancillarum tantummodo complexibus sunt contenti, quia vel inertis ignaviæ potiuntur otiiis, vel si quid agunt, non ad hoc tendunt, ut active vel contem-

plative vitæ perierant fructum, sed ad hoc potius ut proprii arbitrii, suæque voluntatis explant appetitum.

Hi sunt denique, qui ad qualibet peragenda negotia huc illic votiva jugiter vagatione discurrunt; et dum quiescere nesciunt, videri velut obedientes volunt: sicque morbum vitii quo laborant, superducto velamine virtutis obumbrant. Hi nimirum non idcirco laboribus atteruntur, ut obediant, sed ideo suis præpositis obedire deliberant, ut laborandi materiam non amittant, otium videlicet tolerant, labore fruantur; quia vagationem, quietem, molamque negotiorum volvere, suavem deperant voluntatem. Sunt enim quaedam animæ paralyticæ **298** quæ se gaudent crebris discursionibus agitare. Quisquis enim corporeæ paralysis languore constingitur, sæpe ministrorum vexatione concutitur, et sic agitationibus refocetur. Hi certe, spirituales videlicet paralytici, vel solis ancillis dicendi sunt esse conjuncti, atque ideo eorum filii nullatenus ad hæreditatis capessendæ jura perveniunt; vel si liberas habere se putant, non ancillas, ut ita dixerim, propter filias Laban, sed perverso ordine filias sibi inmet fœderare volunt propter ancillas; quia non ad hoc laborant, ut obediant, sed ad hoc potius obediunt, ut laborent. Nec more Jacob, ad activam, vel contemplativam vitam fructus suorum operum referunt; sed sive de activa quid in sua operatione demonstrent, sive de contemplativa aliquid verbis enuntient, non in his spiritualis utilitatis expentunt fructum, sed propriæ tantummodo voluntatis aucupantur arbitrium.

CAPUT XI.

De monachis qui grammaticam discere gestiunt.

Ut autem cum stomacho loquar, ex istorum numero sunt ii, qui grammaticorum vulgus adeunt, qui, relictis spiritualibus studiis, addiscere terreve artis ineptias concupiscunt; parvipendentes siquidem regulam Benedicti, regulis gaudent vacare Donati. Hi porro fastidientes ecclesiasticæ disciplina peritiam, et sæcularibus studiis inhiantes, quid aliud quam in fidei thalamo conjugem relinquere castam, et ad scænicas videntur descendere prostitutas? Et, ut ita fatear, meretricum lenociniis oblectati sicut repudium liberis, ut, violato nuptiali fœdere, sociantur ancillis. Deserunt uxores Laban, videlicet filias, et ad lupanares transeunt concubinas; ut merito cum Bala veteres, et cum Zelpha vaniloquia videantur urbanitate dicaces. Sed fortassis objiciunt, quia ad hoc exteriorum artium iugis insudant, ut locupletius ad studia divina proficiant. Jacob certe petitionibus uxorum, concubinatum toleravit amplexum: alioquin qui ex eis nati sunt, nullatenus cum cæteris ad hæreditatis jura concurrerent, si adultærinæ conceptionis infantiæ subjacerent. Querunt ergo, et auctoritatem Patrum subtiliter consulunt.

Quod si his artibus operam dare monachum sacra Scriptura permittit, dicatur jam quia uxor viro ancillam in usum sobolis tradit. At si Gregorius, Hic-

ronymus, aliique doctores sancti hæc funditus abnegant; noverint isti, quia adulterino pellicum amore decepti, velut contra conjugale fœdus sine fœdere pertinaciter pugnant. Nam non solum prohibemur post acceptum sacrum ordinem vanis hujusmodi doctrinis intendere; sed ex iis quoque quæ ante didicimus, superflua quæque præcipimur detruncare. Unde per Moysen lege decernitur, ut mulieri in bello capte, et in conjugium victoris electæ, corporis superfluitas abscindatur: «Quæ radet, inquit, cesariem, et circumcidet ungues, et deponet vestem in qua capta est, sedensque in domo tua flebit patrem et matrem uno mense; et postea intrabis ad illam, **299** dormiesque cum illa, et erit uxor tua (*Deut. xxi.*). Mulieri quippe cesariem radimus, cum rationali disciplinæ sensus superfluos amputamus; ungues etiam circumcidimus, cum ab ea mortua quæque superstitionum opera desecamus. Quæ etiam vestem deponere, in qua est capta, præcipitur, ut superductam fabularum et quorumlibet figmentorum exuat superficiem, ac solidam veræ rationis exhibeat veritatem.

Patrem vero et matrem deslet, quia liberalium auctores artium mens nostra mortuos deputat, et eos in errore perisise compatiendo deplorat. Consuetudo autem feminarum est, per unumquemque mensem sui sanguinis effusione purgari: post mensem itaque ad hanc mulierem intrare præcipimur, ut artem cujuslibet disciplinæ omni superstitionum contagio defæctam, velut in conjugium sortiamur; quatenus jam Israelitica facta, consequenter in Israelitæ conjugium transeat, et bene fecundam spiritualium operum solem reddat. Et hæc omnia illis procul dubio congruunt, qui in seculari militia liberalium studiorum artibus instruuntur: cæterum quibus non licet etiam cum hospitibus loqui (*S. Bernard. Reg., c. 55*), in quibus videlicet ipse Christus alloquitur, et suscipitur: qui non nisi ad interrogationem os aperire debemus, et cum refleximur, ex ipsa etiam sacra lectione consulere non audemus; quomodo liceat theatralia grammaticorum gymnasia insolenter irumpere, et velut inter nundinales strepitus vana cum sæcularibus verba conferre? Hæc autem adversus monachos nugis exteriorum artium implicatos diximus, ut eorum vanitas quam procul a linea rectitudinis exorbitet, monstreminus.

CAPUT XII.

De laude lacrymarum.

Ulto etiam expedit, ut quicumque frater sæculum perfecto corde deseruit, ea ipsa que sibi jam nota sunt, si noxia probantur esse, dediscat, et oblivioni perpetuæ, in quantum prævalet, tradat. Nesciat itaque jam disputare de coquis, ignoret esculentiores præferre lautioribus cibus, non jam calleat urbana, vel captiosa verba proferre, non rhetoricos colores in usus tinnulæ declamationis assumere, non denique per sales atque facetias assum cuiuslibet extorquere. Jejunium amet, necessariarum rerum penuriam diligat, aspectus hominum fugiat, sub silentio

A se censura constringat, ab exteriori se negotio subtrahat, os suum ab otiosa confabulatione custodiat, mentis suæ latibulum petat, ubi ad videndam Creatoris sui faciem totis nisibus inardescat: ad lacrymas anhelet, lacrymas a Deo quotidianis precibus flagitet. Lacrymarum quippe maior animam omni labe purificat, et ad proferenda virtutum germina nostri cordis arva fecundat. Saepè namque miserabilis anima velut sub pruinali glacie comas, et foliorum ornamenta deponit, et recedente gratia, ipsa sibiimet derelicta, tota remanet arida, et quasi decidentium florum videtur decore nudata. Sed mox ut lacrymæ ex munere intimi inspectoris eruperint, protinus hæc eadem anima revirescit, torporis ignavi frigore **300** solvitur, et tanquam arbor verna, Austri fomite recalescens, redivivo virtutum suarum flore vestitur.

Lacrymæ porro quæ a Deo sunt, divinæ exauditionis tribunal fiducialiter adeunt, et impetrantes præsto quod petunt, de peccatorum nostrorum certa remissione confidunt. Lacrymæ sunt in fœderanda iuter Deum et homines pace sequestres, et veraces sunt atque doctissimæ in qualibet humanæ ignorantie dubietate magistræ. Nam dubitantes ex aliquo utrum Deo placeat, necne, nunquam melius certitudinem capinus, quam cum veraciter lacrymantibus oramus. Tunc enim quidquid agendum mens nostra decreverit, super hoc rursus ambigere necessarium jam non erit. Lacrymæ porro diluunt omne spurcitiarum in meretricie contagium (*Luc. vii.*), et immundis manibus tribuunt (*Math. xxvii.*), ut non solum pedum, sed et Dominici capitis mereantur attactum. Lacrymæ tribuunt, ut negator apostolus non modo non pereat omnino post lapsum, sed ultro etiam in super cæteros cælestis curiæ senatores obtineat principatum. Lacrymæ contulerunt, ut David post adulterii simul et homicidii (*II Reg. xii*) profundissimum barathrum non modo regnum cum vita non perderet, sed ultro etiam promissionem hæredis ex se nascituri cum juramento susceptam immobiliter obtineret, qui et regni sui solum, et omnium regna terrarum perpetuo possideret. Lacrymis est concessum, ut morituro mox Ezechie tria annorum lustra ad vitam Deus omnipotens adderet, et insuper se et urbem Hierusalem de regis Assyriorum manibus liberaret (*IV Reg. xx*). Lacrymis certe divina pietas contulit, ut Saram Raguels filiam de vinculo turpis improperii clementer absolveret, et ad digni viri thalamos nuptiales per angelum fœdere destinaret (*Tob. vii.*) Lacrymis impetravit Esther, ut Israeliticum populum Deus de communi periculo perditionis eriperet, et in Aman, quod ipse paraverat, propositi suspensidii sententiam retorqueret (*Esther xiv*). Lacrymæ nihilominus contulere Judith, ut et caput abscinderet Holophernis (*Judith viii, ix*), et intra cubiculum luxuriantis illecebræ florem non amitteret pudicissimæ castitatis.

Quid de centurione Cornelio referam (*Act. x*). qui munere lacrymarum apostolicæ meruit visita-

tionis accessum : moxque deserens genitalitatis errorem, ad Christianæ regenerationis translatus est novitatem? Quid Susannam memorem (*Dan. xiii*), quæ mox ut ad lacrymarum patrocinium confugit, protinus de manibus ad mortem se trahentium raptur, in falsorum caput testium damnationis sententia vertitur, et sic per spiritum junioris pueri sanguis innoxius liberatur? Porro autem si cuncta lacrymarum percurre dona voluero, prius forte dies clauderet quam exemplorum copia subtrahatur. Hæc sunt enim, quæ et animam peccatorum labe purificant, et cor vagum in oratione confirmant. Hæc sunt, quæ de mœnore parint gaudium; et dum per oculos carnis erumpunt, ad spem nos superæ beatitudinis erigunt. Non enim possunt in sua petitione contemni, quæ et magnas voces habent in auribus Creatoris: quas profecto voces ille ad Deum frequenter miseratur, et quid ad obtinendum possent, subtiliter **301** noverat, qui dicebat: « Exaudi orationem meam, Domine, et deprecationem meam; auribus percipe lacrymas meas (*Psal. xxxviii*). » Qui enim non oculis attendi, sed auribus percipi lacrymas postulat, voces inesse lacrymis manifeste designat. Lacrymæ nempe cum in conspectu pii iudicis supplicant, nihil hesitant, sed sic misericordiam tantquam rem quamlibet proprii juris sibi nec viudicant, et impetrasse se quod petierant confidenter exsultant.

O lacrymæ delicie spirituales, super mel velidelicet et favum, atque omni nectare dulciores! quæ mentes ad Deum erectas jucunda saporis intimi suavitate reficitis, et arida ac tabescentia corda haustu supernæ gratiæ medullitis irrigatis. Terrenarum namque dapum saporis atque dulcedines superficie quidem palati gustantes oblectant, viscera autem interiora non penetrant; sapor vero divinæ contemplationis omnia interiora nostrat replet, vegetat, obdulcat. Lacrymantes equidem oculi diabolum terrent, et sic lacrymarum erumpentium expavet impetum, ac si procellosi nimbi grandinem, vel furentium undique ventorum effugiat tempestatem. Nam sicut spumosi torrentis cumulus superveniens, eunctis alveum sordibus purgat; sic lacrymarum profluentium cursus ex mente flentis et diabolicæ versutiæ semina, et omnes sordentium vitiorum pestes eliminat.

CAPUT XIII.

Quod ex amore Dei compunctio nascitur, et rursus ex compunctione dicitur amor augetur.

Sed hæc aqua ex igne profluit, ut quisquis affluere imbris inunlatione desiderat, divini amoris ignem prius necesse est in camino suæ mentis accendat. Quod facilius exprimere possumus, si quod in secundo Machabæorum libro perhibetur historialiter gestum, ad memoriam deducamus. Ait ergo Scriptura: « Cum in Persidem, inquit, ducerentur patres nostri, sacerdotes, qui tunc Dei cultores erant, acceptam ignem de altari occulte absconderunt in vallo, ubi erat puteus altus et siccus, et in eo con-

tutati sunt enim, ita ut omnibus ignotus esset locus. Cum præterisset autem multi anni, placuit Deo ut mitteretur Nehemias a rege Persidis: hic misit nepotem sacerdotum illorum; qui absconderat, ad requirendum ignem, et sicut narraverunt nobis, non invenerunt ignem, sed aquam crassam (*II Mach. i*). » In quibus omnibus verbis illud numi spiritualiter attendendum est: quod in alto et sicco vallis puteo prius ignis absconditur, et postmodum non ignis, sed aqua crassa a requirentibus invenitur. Mens quippe sincera atque perfecta Deum intentione querentis non incongrue per puteum vallis altum, et siccum designatur: quæ nimirum et a fluidis illecebrarum carnalium voluptatibus arida, et terrene concupiscentiæ rudibus alte defossa, et in veræ humilitatis ignis convalle fundata. Huic itaque puteo sacrificii ignis immittitur, cum in electi cujuslibet mente divini amoris flamma conripitur, atque ad cæleste desiderium plus animus **302** inflammatur. Sed hic ignis in aquam vertitur, quia ex aqua divini amoris lacrymarum compunctio generatur.

Et notandum, quod non pura duntaxat aqua, sed crassa aqua narratur illic fuisse reperta. Quid enim crassa est aqua, nisi lacrymarum compunctio, divinæ procul dnhio gratiæ pinguedine saginata? Qua videlicet pinguedine saginari Propheta testuabat, cum diceret: « Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea (*Psal. lxxii*). » Et per alium prophetam hæc eadem promittitur crassitudo, cum ait: « Delectabitur in crassitudine animæ vestra (*Isai. lv*). » Illic iterum dicitur: « Memor sit, inquit, Dominus omnis sacrificii tui, et holocaustum tuum pingue fiat (*Psal. xix*). »

Nec præterendum, quod abscondentes hunc ignem, contutati quidem fuisse, non autem funditus exstinxisse referuntur; quia nimirum ignis divini amoris, quem in ara nostri cordis accendimus, ut ex aromatis bonorum operum suavem Deo sacrificium offeramus in ipso nostræ conversionis initio, intus quidem debet occulte semper ardere, non autem foras se per vanæ gloriæ flammam expandere. Contutatur ergo sopitis flammis, non autem vi privatur ardoris, ut non prorsus intereat, sed sese postmodum mirabiliter ignis in aquam vertat. Hæc porro aqua, compunctio videlicet lacrymarum, non solum nos a peccatorum contagione purificat, sed etiam, ut placeant ipsa Deo bona nostra, commendat. Omne namque bonorum operum sacrificium in conspectu superni iudicis suavius redditur, si contritiæ mentis lacrymis aspergatur. Unde illic apte subiungitur: « Et sacrificia, inquit, quæ imposita erant, jussit sacerdos Nehemias aspergi aqua ipsa, et ligna quæ erant superposita (*II Mach. i*). »

Sed cum operum nostrorum sacrificium veræ compunctiōis aqua perfundimus, mox mentes nostras splendor irradiat, et quidquid obscurum, quidquid in eis tenebrosam eatenus latebat, illustrat. Quidam namque se nobis tunc intimæ lucis radius aperit, et omnes animæ nostræ latebras, nova fulgoris jucundi

serenitate perfudit. Quapropter illic cum præmittitur: « Quia jussit haurire, et afferre sibi, et sacrificia quæ imposita erant, jussit sacerdos Nehemias aspergi aqua ipsa, et ligna quæ erant supposita; » protinus historie series addidit: « Hoc factum est, et tempus adfuit, et sol refulsit, qui prius erat in nihilo: et accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur (*Ibid.*). »

Audivimus ante, quia aqua pro igne reperta est, nunc e contrario dicitur, quia per dispersionem aquæ ignis magnus accensus est. Ergo et ex igne aqua nascitur, et ex aqua ignis invicem procreatur. Quia videlicet et ex igne divini amoris gratia compunctionis oritur, et rursus ex compunctione lacrymarum desiderii celestis ardor augetur. Alterum siquidem pendet ex altero et sibiinet utrumque invicem præstat, dum et ex amore Dei lacrymarum compunctio profluit, et rursus per lacrymas ad amorem Dei mens nostra ferventius inardescit. In qua autem mente hujus alternitatis reciproca varietas agitur, ab omniprocul dubio reatus sui squalore purgatur. Unde illic non incongrue postremo subjungitur: « Appellavit autem **303** Nehemias hunc locum Nephthar, quod interpretatur *purificatio*. » Locus itaque noster ubi sacrificium offertur: ubi aquæ et ignis, ut dictum est, varietas alternatur, fidelis est anima. Quæ profecto non incongrue purificatio dicitur; quia dum nunc superni amoris igne decoquitur, nunc contriti cordis fletibus mundatur, velut secundi baptismi fluentis ablinitur.

Has autem successionum alternantium vicissitudines, et mutationum spiritualium varietates Isaias profunde insuperaverat, cum dicebat: « Orietur, inquit, in tenebris lux tua, et tenebræ tuæ erunt sicut merides; et requiem dabit tibi Dominus semper, et implebit splendoribus animam tuam, et ossa tua liberabit (*Isai. xviii*). » Ecce ignis in puteo absconditus. Sed audi quomodo ignis hic convertitur in aquam; nam protinus subdit: « Et eris quasi hortus irriguus, et sicut fons aquarum, cujus non deficient aquæ (*Ibid.*). » Postremo, ut noveris, quia hæc rursus aqua in ignem convertitur, et per lacrymarum gratiam divini amoris ardor ferventius excitatur, paulo inferius addidit: « Tunc delectaberis super Domino, et sustollam te super altitudinem terræ (*Ibid.*). »

CAPUT XIV.

De Sylvestro lacrymarum inundatione decepto.

Hic autem quid nobis acciderit, silentio prætereundum esse non ducimus. Nam hucusque scribentibus Dominica festivitas supervenit, emergentibusque negotiis a descriptione diutius exteriorum nos sollicitudo compescuit. Tuuc juvenentulus quidam, Sylvester nomine, qui hæc non quidem me dictante scribebat, sed ut digne me prædicem, tabulis descripta in schedulas transferebat, tanta maligni hostis arte delusus est, ut in lacrymas repente prorumperet, et vix nocte vel die præter horas soporis, et cibi, sese a lacrymarum inundantia cohiberet;

vinum autem omnino dimisit, cibo quoque se continentissimo, ac pernodico sustentabat; somno etiam summatenus indulgebat. Interea suggererat illi diabolus, ut remotioris eremi secessum peteret, ubi videlicet vel raro, vel nunquam hominem jam videret: cumque sibi conclusionis copiam præberemus, aiebat se concludi quidem nullatenus velle, talem autem desiderare locum, ubi dum ingrederetur et egrederetur, libere, et solitarius a nemine videretur. Obsistebant autem huic obstinationi omnes unanimiter fratres, et technam hæc, versutiamque diaboli probabiliter asserant. At ille pervicax et obstinatus, dum lacrymis exuberantibus fidem præbet, in voto suo, quod maligno spiritu suggerente conceperat, irrevocabilis permanet. Puto quod antiquus hostis aptum deceptionis suæ nactus articulum, hoc ejus oculis ingerebat, quod in hoc opusculo paulo superius Sylvester ipse conscripserat: ubi dicitur, quia dubitantes ex aliquo, utrum Deo placeat necne, nunquam melius certitudinem capimus quam cum veraciter lacrymantes oramus. Non enim attendit, quod huic versiculo paulo ante præmissum est; quia illæ duntaxat lacrymæ, quæ a Deo sunt, exauditionis **304** tribunal adent; non ille certe quæ a callidi insidiatoris præstigiis suggeruntur.

Hoc etiam oscitando præterit, quod dictum est, veraciter lacrymantes. Non enim veraciter, sed fallaciter lacrymatur, cui per mendacem ab initio spiritum falsus fletus immittitur: nam nec dissimile quod et beatus papa Gregorius in suis Moralibus scribit, dicens: « Sed hæc, inquit, vitia, quæ sub virtutum specie antiquus hostis occultat, valde subtiliter manus compunctionis examinat. Qui enim veraciter intus dolet quæ agenda foris, quæ non agenda sunt, fortiter prævidet. Si enim nos vis compunctionis in intimis afflicti, omnis mox strepitus prævæ suggestionis obmutescit. Et si cor veraciter intus dolet, linguam contra nos vitia non habent. » Ecce hic magnificus doctor, cui et fatuitatis nostræ concordat ineptia, non ait, si cor intus dolet, sed si cor veraciter intus dolet. Ut patenter insinuet alium esse dolorem, quo mens divinitus afflata compungitur; alium quo per insidiatoris fraudem quasi contriti cordis lacrymas imitatur; alias esse lacrymas, quas mendacii, et erroris spiritus simulat; alias autem, quibus veritatis Spiritus animarum squalorem et rubiginem purgat.

Ut igitur ad relationis ordinem redeamus, quia dudum in alia solitudine habitare permissus, semetipsum temerarius abscondit, nec non et ad alia loca vagabundus erravit: ille duntaxat confusus in lacrymis, æquis consiliis nullatenus acquiescebat præbere consensum: nec se aliquatenus decipi posse credebatur, quem quotidiana compunctio crebris lacrymarum profluvii inundabat. Quid plura? ovum certe, quod aspis in pectoris ejus nidulo confovebat, tandem familiarem prorupit in fetum. Nam librum nobis admodum charum, videre ad medicum petiit, cujus quatuor de medio furtim quaterniones abscondit, ac

utulas ad mensuram stringendi codicis, ne tale quid suspicaremur, accuratissime detruncavit: deinde stimulo conscientiae territus, ne compedibus vinciretur, prae foribus cellulæ stans, cutello vulnus infligere vel sibi, vel aliis, si quis cum contingeret, minabatur. Tunc liquido patuit hujusmodi lacrymas non de cœlesti rore descendere, sed ex tartari sentina siue dubio scaturire. Hoc autem, fratres mei, vobis narrare curavimus, non ut delinquentis fratris exaggeremus infamiam, sed ut vos suspectam semper in ipsis etiam bonis studentis habere cautelam.

CAPUT XV.

De diversis officii monasterii; primo de abbate.

Libet hic diversa monasterii officia succincte perstringere, et quid administratoribus eorum quibusque servare conveniat, summoletis expedire. In primis igitur, o venerabilis abba, fac ipse quod præcipis, exerce quod prælicas, imple quod mandas; non vita discoriet a lingua, non opera videantur a sermone discreta, nec aliud deceat auctoritas præsentis, aliud exhibeat operatio conversantis. Raro autem progressurus egredere, ut semen verbi, **305** quod sparseras, jugiter valeas excolendo rigare. Non itaque hospitem te monasterii frequens discursus exhibeat, sed habitatorem potius, atque domesticum diuturnitas morosæ gravitatis ostendat. Commendet inedia jejunia prædicantem, nec loquentis sententias comedentis fauces impugnent. Melius nempe sobrietatem docet manus, cum ad os sub moderamine dicitur, quam si vescentis lingua loquatur. Porro vivida saties, et efficax in discipulorum mentibus prædicatio est: alii os ad mensas impellere, impellentem vero in rigore jejunii permanere. Sic intenta delinquentibus ferulam, ut in te motum iracundiæ sub rigida (ulike) disciplina.

Interim vero dum minaris, dum terroribus culpæ illem concutis, in temetipsum oculos revoca, modum humanæ fragilitatis attende, et temetipsum corripere posse, si censor adesset, subtiliter meditare: nec mireris, si subjectus quispiam forte transgrediens cuncta jussionis tuæ mandata non impleat, cum tanta sit conditionis humanæ fragilitas, ut ipsa etiam corporis tui mentis prorsus in omnibus timibet obtemperare non possit. Ut autem quod dicimus, evidenter eluceat, præcipe oculis tuis, ut eis acedia non obrepat; coram, ut cogitationum phantasmata non amittat; inedia genitalibus pudicitiam, ut aliquando incentiva luxuriæ non titillent; gula sobrietatem, ut alimenta esculentiora non priuriat; postremo toti simul corpori, ut morbis irruentibus non patescat. Et cum liquido probaveris hæc a temetipso erigere fidem, sed penitus impetrare non posse, quid mirum si in his, qui a te personis et moribus disjuncti sunt, perfectam in omnibus nequeas obedientiam reperire? Plane si hæc in te solerti meditatione consideres, fraternæ quoque imbecillitatis excessum æquanimiter ferres. Si quid forte patrimonii latioris accesserit, si suppetere copia cernitur, si Dei domus

augeatur, noli tuis meritis, sive studiis arrogare, sed beneficiis duntaxat divinis ascribe. Revoca itaque ante oculos tempora, quando privatus eras, et recole, quia tibi nullatenus ista provenerant.

Constat ergo quia non tibi, sed Christi confertur Ecclesie, quod tu sine illo assequi acquisisti. Non mensam fratrum cœnaturus exhorreas, non te convivia privata delectent: et cum quibus tibi est altaris mensa communis, non indignos iudices, qui tibi participant etiam in corporalibus alimentis. Non igitur suspicionem private vescentis absentia generet, unde ad perniciem murrurantium, sive detraherentium tua quoque fama laboret. Nec inagnopere cures quam pretiosum sit quod latinam compleat, sed id potius unde fraterna charitas in Christo per amoris nutui glutinum coalescat.

Noli monasterii bona prodigere, nec popularis auræ favorem proprium de communi velis utilitate captare. Si enim credimus, quod ditantium Ecclesias peccata solvuntur, credendum est etiam procul dubio, quia minuentes, et dilapidantes eas gravis sacrilegii vinculis innectuntur; et inde sunt isti peccatis obnoxii, unde reperiuntur illi peccatorum nexibus absoluti. Cave dum parentium stiparis obsequiis, dum verbis assentantium suaviter delinris, ne, quod absit, ipsa in mente tua prælato, vel impensa reverentia lenocinetur, et quasi dignus sis, qui ad ista perveneris, male demulcens cogitatio blandiatur. Villicus quippe quanto in commissa largiori possessione beatorum, tanto est in reddenda ratione miserior; tantoque debet plura cum reddit, quanto gloriatur ampliora cum accipit. Plane timendum est valde quod dicitur (S. Bex. *Regul.*, c. 2 et 64): « Quia de omnibus sibi commissis animabus rationem redditurus est abbas, addita et suæ animæ ratione. » Pensemus itaque quanto nunc expedit, ut sit timore perterritus, qui in tremendo examine ad sui discussionem venit alienis jam ratiociniis fatigatus; sed quia doctori magis docendum est, quam discendum, hæc illi pauca sufficiant, qui dum sua constitutus sit dicere, aliena forte fastidit audire.

CAPUT XVI.

De priore monasterii.

Prior autem monasterii hoc modo sui prioratus officium naviter administrat, si ab abbatis sui voluntate non discrepat, si omnium fratrum animos, quantum in se est, in ejusdem abbatis sincera dilectione confirmat. Joseph nempe herili præpositus domui (*Gen. xxxix*), noluit ad ultimam alienæ conjugis in se desiderium trahere, sed in amore viri proprii docuit permanere. Nobilis et ille servus Abraham, ut uxorem domino suo sincera fide providereat (*Gen. xxiv*), omne vir strenuus impensæ humanitatis officium calcat: laboris sui scilicet, ac tanti itineris obliviscitur, ut soli domino suo militet, quidquid in expeditione positus operatur. Sicut enim abbas per omne quod agit ad amorem Christi debet filios provocare; ita etiam prior ne qua, quod absit, zelotypia generetur, in dilectione abbatis sui fratres

stude, et unanimiter confovere. Non itaque circa delinquentium culpas se exhibeat miles, ut abbatem faciat apparere crudellem; sed sic illo absente prava quæque redarguat, ut is postmodum rediens velut in tranquillâ portus sinu, sic in spiritualium fratrum jucundantium lætitia requiescat.

Teneat igitur rigidam in excedentium correptione censuram, nec patiatür apud se consuetam regularis propositi tepescere disciplinam. Ille sit ad justitiam rigidus, ut abbas videri valeat in mansuetudine pius; ille instet exigere, ut sit quod abbas paterna possit pietate donare. Moyses quippe ut fidelis famulus eundem justitiæ præcepta tradidit; Christus autem ut vere pius Dominus, austeræ legis duritiam temperavit. Aaron vero, qui prævaricanti populo se quasi tractabilem præbuit, cum eo simul ad sacrilegos ritus idola fabricavit. Sicut appendebatur velum ante arcam fœderis, sic prior ad exteriora quæque negotia quasi quoddam sit tegmen abbatis. Ille siquidem pulveribus de sæcni via surgentibus semper expositus obviat; iste velut arca Domini in sui fulgoris munditia jugiter perseveret. Ille tanquam Aaron os abbatis factus, loquatur ad populum; iste sicut Moyses, in his quæ ad Deum pertinent, divinis alloquiis perfruatur. Uterque igitur in **307** unitate spiritus alterutrum concurrentes, talem, si possibile est, Deo sobolem nutriat, cui in jus cælestis hæreditatis ascriptæ posteritas nulla succedat.

CAPUT XVII.

De significatore horarum.

Noverit autem significator horarum, quia nulli magis in monasterio est oblitio fugienda, quam sibi. Si enim articulum suum cujuslibet syntaxis hora, vel præventa, vel dilata non teneat, omnem procul dubio horarum succedentium ordinem turbat. Non ergo fabulis vacet, non longa cum aliquo colloquia miscet, non deique quid a secularibus agatur inquirat; sed commissæ sibi enarræ semper intentus, semper providus, semperque sollicitus, volubilis sphaeræ necessitatem quiescere nescientem, siderum transitum, et elabentis temporis meditatur semper excursum. Porro psallendi sibi faciat consuetudinem, si discernendi horas quotidianam habere desiderat notionem: ut quancumque solis claritas, sive stellarum varietas nubium densitate non cernitur, illic in quantitate psalmodiarum, quam tenerit, quoddam sibi velut horologium metiatur. Enimvero mos, ut homines ad ecclesiam, dum pulsantur tintinnabula, congregentur, ex antiquæ legis mystica traditione descendit, jubente Domino Moysi: « Fac tibi, inquit, duas tubas argenteas ductiles, quibus convocare possis multitudinem, quando movenda sunt castra: cumque increpaveris tubis, congregabitur ad te omnis turba ad ostium tabernaculi fœderis (*Num. x*). » Sicut enim tunc Israelitica plebs cum tubis ad tabernaculum confluerebat, ita etiam nunc fidelium populus ad ecclesiam, audito tintinnabulorum clangore, festinat.

Neque hoc discrepat, quod illi dicuntur castra mo-

A veri, cum videlicet castra ad bellorum rouscantur pertinere prociuctum. Unde et paulo post dicitur: « Si exieritis de terra vestra contra hostes qui dimicant adversus vos, clangetis ululantibus tubis, et erit recordatio vestri coram Domino Deo vestro, ut eruamini de manibus inimicorum vestrorum (*Ibid.*). » Ad pugnam quippe quasi castra contendimus, cum, ut ita dicam, psaltri, vel oraturi ad ecclesiam festinamus. Illic enim tebrarum principes adversum nos feratiter dimicant, ut per illusiones phantasmatum ab his quæ per labia defluunt, vagabundas mentes avertant. Et re vera quam pulchra militiæ species, præcipue nocturnis horis, cum fratres quasi tubarum clangoribus excitati concuiv faciant, et tanquam directa acie properantes, attoniti ad prociuctum divini certaminis concorditer gradiuntur. Cum videlicet puerorum ala præcedit, juvenum vero tanquam manipulorum turba subsequitur; posteriora autem legentes vestigia senes, belli sedicet robur, ne subsidat aliquis, ne vel hostis furtivus immergat, totius exercitus terga custodiunt.

Adde, quod laterna in prima belli fronte præfertur, ut columna ignis per desertum præcedere populum aptissima similitudine videatur. Sic mirum, sic centuriæ Christi ad comedendum cælestem manna; sic ad obtinendam terram **308** lacte melleque manantem veræ Israelitiæ properant legiones. Clangentibus namque tubis ad tabernaculum fœderis properant, ut verbi cælestis illic epulas comedant, et sacrificium laudis Deo, ac bonæ voluntatis vota persolvant. Unde et ibidem non inconvenienter additur: « Si quando, inquit, habebitis epulum ad dies festos et Kalendas, canetis super holocaustis, et pacificis victimis; ut sint vobis in recordationem Dei vestri (*Num. x*). » In his igitur et hujusmodi verbis significator horarum prudenter advertat, quam vigilem, quamque sollicitum in assignato sibi ministerio esse semper oporteat, ne tantum videlicet opus per ejus incuriam sui ordinis statuta confundat.

CAPUT XVIII.

De mensæ lectore.

Mensæ lector sollicita consideratione perpendat, quam distincte, quam aperte, quam denique intelligibiliter legere debeat. Quandoquidem cum refectione corpus, ille palulum exhibet animarum. Dixit Apostolus: « Escæ ventri, et venter escis; Deus autem hunc, et illam destruet (*I Cor. vi*). » Per alios igitur offertur escæ corporibus, quæ mox in putredinem vertitur: per hunc divina ministrantur eloquia, quæ cælo etiam terraque transeuntibus, non transibunt. Sic ergo legendum est, ut dum caro sua stipe reficitur, anima quoque cælestibus epulis saginetur.

Legatur itaque non lectori, sed auditori; nec ancupetur propriæ rumusculos famæ, sed edificationis potius consulat alienæ. Nec curet quid de lectore dici, sed quid de lectione possit intelligi.

Edentibus etiam suggerendum est, ut sic refectione sobrietas temperet, quatenus eorum mentium strepitus faucium meatus aurium non obturet. Sic mediatrix inter os et mensam manus scilicet moderata discurrat, sic se sub gravitate freno suspensa colliheat, ut dum terrena per fauces esca trahitur, nequaquam a divinis jejunare ilapibus esuriens anima compellatur.

CAPUT XIX.

Quanta cellerarium oporteat discretione pollere.

Cellerarius autem, quia quasi pater constitutus est monasterii, debet officium sibi commissum tanta dispensationis arte peragere, ut manum et aperiendo substringat, et stringendo discretus aperiat; quatenus in eo et parca sit largitas, et parcitas larga. Summo opere quippe cavendum est, ne parcitatem tenacitas, largitatem effusio mentiat. Sæpe enim vitium virtutis se specie palliat, quantoque quasi bonum esse quod malum est cernitur, tanto difficilius evaditur. Bonus autem administrator sic dispensat necessaria corporum, ut saluti etiam consulat animarum; quia et parcendo sobrietatem nutrit, et largiendo murmuracionis vitium ne oriatur, obsistit. Sæpe enim (ut vir prudentissimus ait) liberalitate liberalitas perit, **309** videlicet et cum res et non indigentibus indiscrete profunditur, ideoque quid vere indigentibus dandum sit, postmodum non habetur.

Debet itaque negari superfluum nostris, ut supersit unde charitas impendatur extraneis. Nehemias enim ut venientes quosque de gentibus per circuitum in convivium propriæ mensæ suscipiat (*II Esdr. v*), gregibus suis parcere inhumanum putat; sicque suis necessitatem stipendii temperat, ut charitatis officium et in alienos extendat. Tobias cum tanta laboraret inopia, ut uxor ejus texturii operis questionem susciperet (*Tob. II*), hæc ipsa, quæ habebat, adjecit parva dividere, ut conceptivis fratribus qualeconque saltem solatium exhiberet. Peregrius itaque pietatem a se peregrinari non pertulit, et rebus pauper opulentissimæ charitatis divitias non amisit. Abigail dum magnifici convivii partem subtrahit (*I Reg. xxv*), a viri jugulo gladium David in ultionem contumeliæ festinantis avertit; sicque suis cibum bene furata subripuit, quibus utique vitam extraneis ministrando servavit. Paulus etiam monet per unam Sabbati, quod placuerit apud unumquemque reponi, ut Hierosolimam sanctis indigentibus Corinthiorum posset gratia deservari (*I Cor. xvi*). Sic itaque debemus nostris quotidiani victus stipendia ministrare, ut meminerimus, etiam si facultas suppetat, et extraneis in necessitate succurrere. Sit autem Ecclesiæ dispensator, non acceptor personarum, sed considerator infirmitatum; non captator gratiæ, sed sustentator inbecillitatis alienæ, ut æqualiter indigentibus æqualia tribuat, quos autem fragilitatis diversitas separat, administrationis etiam dispensatio moderata discernat. Sic enim omne scandalorum seminarium tolli-

atur, si singulis quibusque membris, non quod voluntas amicit sed quod necessitas expetit, imperiatur.

CAPUT XX.

Admonitio puerorum.

Porro autem, quia totum sancti hujus cœnobii corpus, velut extensis quibusdam fraterni amoris ulnis amplectimur, ratum ducimus, ipsa quoque ætatum momenta distinguere, et tanquam congruentia quædam admonitionum indumenta singulis quibusque membris aptare. Ut igitur ab incipientibus ordiamur: instruendi estis, o pueri, quia nunc ætas vestra cæca est: et sicut teneri adhuc estis in pusillitate membrorum, ideo etiam utique flexibiles diversitatis morum. Quantumque a ramis adhuc Pythagoricæ litteræ procul agitis, tanto faciliores estis, vel in dexteram dirigi, vel in sinistræ partis proclivia detorqueri. Sed si inter manus figuli plasta vitium lesionis incurrit, nisi præsto corrigatur, postquam ad instar lapidis obdurerit, non medetur. Si virgula ex prima radice succrescens, in obliquum se qualibet occasione retorquet, ad rectitudinem nunquam remeat, si aliquanto diutius in eadem obliquitate perdurat; et quia ut haste sit, indigna decernitur, flammis edacibus pœbulum deputatur.

Cavete ergo, ne vitium aliquod vestrum cum **310** incremento corporis simul audeat, ne pravitatis ejuslibet in vobis nodositas obdurescat; sed sitis vasa non in contumeliam, sed in honorem facta, atque in domo Domini in omne opus bonum parata. Plane si vultis aulidorum probitate nitescere: et, quod aliis impossibile est, absque laboris tædio virtutibus abundare, amodo sobrietatis arma corripite, et adversus æstuantis carnis illecebras totis viribus decertate. In ipso jam tirocinii vestri primordio certam vobis victoriam Deo pro vobis stante promittite, et prælo crucis vexillo certamen infæderabile cum adversis spiritibus audenter invite. Calcate superbiam, frenetur ira, frangatur invidia, teneat silentii lingua censuram, ruminatio Scripturarum gula præritius exstinguat; detractionem ut lingua non profert, sic et auris non audiendo condemnet. «Cum detractoribus, ait Salomon, ne commisceatis colloquium, quoniam repente veniet perditio eorum, et ruinam utrorumque quis novit? (*Prov. xxiv.*)» Tam videlicet ejus qui detrahit, quam illius qui aurem accommodat detrahenti: et quidem non detrahendum, verumtamen peccatum fratris illi, a quo debeat corrigi, non celandum.

Quod nimirum tanto interdum a pueris facilius deprehenditur, quanto in eis vel nocendi, vel deferendi suspicio non habetur. Accusavit Joseph fratres apud patrem crimine pessimo (*Gen. xxxvii*); sed unde illorum tunc pertulit odium, inde postmodum super eos dominationis obtinuit principatum. Achimas et Jonathas, suppositi juxta fontem Rogel latuerunt, regiique Davi, ut a facie Ab-

salon quantocius fugeret, munium detulerunt (*II A Reg. xvii*) : et hoc Abiathan et Sadoch fecere per filios, quod facere non poterant per seipsos. Sæpe siquidem per juniores culpa detegitur, quæ a majoribus salubriter emendatur. Nolite autem jam grandiusculi de priorum vestrorum perperam forte viventium meritis disputare, et non qua via gradiantur, sed cujus vice fungantur, attendentes, illis in Christo humiliter obedite. Patres enim carnis, ut Apostolus ait, habuimus eruditores, et reverebamur eos, quanto magis obtemperabimus patri spirituum, et vivemus? (*Hebr. xii.*) Samuel namque edoctus est ab Heli, quid vocanti se Domino responderet (*I Reg. ii*) ; et ille, quamvis reprobo sacerdote, quia tamen humiliter paruit, oraculum non divitiæ revelationis accepit. Superbum Saulem nequam spiritus vexat, et ei David obsequi crispando citharam non recusat (*I Reg. xvi*).

Ut libidinibus autem valeatis æstus extinguere, irritamenta gula tanquam stuporæ, naphthæ, picis, et malleolæ fomitem declinate. Qui enim inter tres abstinentes pueros in camino ignis quartas apparuit (*Dan. iii*), et vobis tanquam ventum roris flantem spiritus sui refrigerium ministrabit. In omnibus igitur crepundias infantie lactantis exiite, et rudimenta tirocinii vestri Domino per ingenuitatis indolem dedicate. Illum sequimini inter tentationum certamina duces, illum quærite in prosperitatis pace custodem. Insuperabilibus igitur virtutum telis accincti, Christo propugnatori vestro unauimenter dicite : « Judica, Domine, nocentes me, expugna impugnantes me; apprehende arma, et scutum, et exsurge in adjutorium mihi (*Psal. xxxiv*). » Ille vos in **311** virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis suæ perductos, sua faciet virtute victores. Ille vos hostium vestrorum triumphatricibus plantis dabit calcare cervices. Legite etiam epistolam quam Marino fratrueli nostro direximus (9).

CAPUT XXI.

Exhortatio juvenum, vel adolescentium.

Vos autem, ephēbi adolescentes, vos etiam pubescentes juvenes, tanto propensioribus exhortationum auxiliis indigetis, quanto duriora carnalis incedi certamina toleratis. In vos siquidem recto cursu omnis hostilis impetus irrui, vobis omne belli robur incunabit. In vos omnigenum colorum densissime grandines, et constipatis adversum vos iniquis spiritibus cum vitis carnis turbulentissimæ vobis ingruunt tempestates. Fervent, fervent in ossibus bella, et tanquam vagus Vesuvius, vel Ætna vaporati corporis vestri caninus flammarum globos eructat. Unde necesse est, ut quanto acrius impugnaminis ad tutelæ vestræ custodiam, tanto robustius insistatis. Ultra etiam satagendum est, ut jaculis pateant, qui jacula vibrare non cessant, et vulnera sentiant, qui in-

gere vulnus anhelant. Nam aut fugandum est, aut fugiendum; aut terga vertendum est, aut e contrario terga cedendum. Hujusmodi enim pugna est, ut quicumque non deiecit, ipse deiciatur, et qui gloriose non vicerit, turpiter superetur. Ubique periculum est, dum hostium exercitus circumfunditur, dissidentium eis civium cunens aggregatur; et dum acies ad conferenda bella dirigitur, castrorum aditus a seditiosis civibus aperitur. Vitiis quippe quæ intra nos sunt, tentatoribus in tentatione concordant, et vires iniquis spiritibus administrant.

Quapropter, charissimi, sobrietatis, humilitatis, patientiæ, obedientiæ, castitatis, charitatis omniumque virtutum arma corripite, et non pro agris et tribus, non pro filiis, vel uxoris, sed pro animabus vestris, quæ omnem affectuum necessitudinis superant, dimiccate. Præcipue ut ætas vestra vim sentiat, jejunandum vobis est, et orandum; quatenus et jejunium carnis robur edomet, et oratio ad Deum animam levet. Notandum tamen, quia nonnulli dum peragunt indiscrete jejunium, jejunii non capiunt fructum; et quiddam enim uno die jejunant, altero ad votum se satiando compescant. Sieque fit, ut jejunii dies sequenti militet diei, et dum externa vix hodie esca digeritur, vacuato stomacho crastini apparatus copia comeditur, dumque præter communia singulare aliquid, et lautius quæritur, non sine ministrorum lædio cuncta apothecarum secreta curantur. Ille igitur bene jejunat, qui in die reflectionis communibus contentus est alimentis, si videlicet dum non escarum genere discrepat, etiam modum quotidie prædentium non excedat. Nec tamen jejunium nimium tribuentes, obedientiam, quæ aurea ad cælum via est, relinquat.

Dicam non quod aliena relatione cognovi, sed quod oculis vidi. Pomposiæ quidam frater erat, **312** Raimbaldus nomine, frater videlicet Petri reverentissimi viri, qui nunc apud Vincentiam abbatibus officio fungitur. Illic itaque adolescentium suam crebris consueverat edomare jejunium, et sicut in primis auspiciis famosæ indolis, in perisque specimen dabat. Huic inunctum erat officium, ut euidam Teutonico ministrarete incluso : qui nimirum efflosis oculis, et abscessa dextera, juxta ecclesiam positus arduam ducebat vitam. Erat autem regula monasterii, ut nemo claustrum egrediens loqueretur. Aliquando autem cum Raimbaldus in capitulo constitutus graviter quereretur, se nequaquam posse pueris imperitiis per signa præcipere, ut servo Dei vestes abluerent, et præsertim quæ sibi edulia præpararent, postremo assenserit, atque denuntians, quia nisi silentium frangeret, mandata penitus servare non posset : e contra vir sanctus, abbas scilicet Guido, ne silentium solveretur, vehementer obstitret, constanterque in auctoritatis suæ sententia permaneret; demum ad hoc post multa perventum

(9) Est epistola 26 libri vi epistolarum S. doctoris.

est, ut ille præciperetur ab administratione cessare, sibi que quiescere. Sed, o divinæ ultionis accelerata severitas! vix dum dimidiæ horæ cursus elabitur, et ecce Raimbaldus superposito dolori digito in gutture se esse percussus lacrymabiliter protestatur. Quid plura? Post diem, si rite teneo, tertium satisfactione facta, et accepta sancti Patris benedictione, defunctus est.

Hoc autem, charissimi, domesticum vobis idcirco retulimus, ut memineritis sanctam obedientiam pro confidentia nullius pii operis, sive religionis aliquando negligendam. Estote præterea inter tentationum vestrarum bella solliciti, undique vigiles, undique circumspecti, ut videlicet tentationis hora pertranseat, ne quod in cogitatione suggeritur, protinus opere consummatur. Sæpe enim in sæcularibus præliis uno momento contingit, quod per nulla temporum spatia postmodum valeat emendari. E contra, qui unius vulneris caverit ictum, brevissimo puncto diuturnæ vitæ lucrata augmentum. Nostis ipsi quod dicimus: sæpe quis in peccati voragine subito labitur, quod per omne vitæ suæ spatium flere necessario compellitur. In omni igitur tentationis articulo solerter est attendendum, ne tentatio ipsa perveniat ad effectum: nam si brevi puncto operatio prava differat, evaditur: et dum momentaneus ictus, ut ita loquar, effunditur, diu postmodum incolumis vita servatur.

CAPUT XXII.

De novitiis.

li vero, qui ad religionis ordinem noviter convertuntur, admonendi sunt, ut prima contra gulam bella suscipiant; ut dum sobrietatis legibus ventur parere compellitur, consequenter etiam in his, quæ sub ventre sunt, flamma libidinis temperetur. Refrenetur lingua non solum a sermonibus otiosis, sed et a fratrum plerumque confabulatione colloqui; ut tanto liberius in orationibus se vel laudibus divinis exerceat, quanto hanc per ambagum vicissitudines **313** inanis verborum fatigat. Terat oculus assiduis obtutibus pavementum, mens per estuantis desiderii machinam suspendatur in cælum. Utraque substantia suam perpendat originem, ut et caro quem cernit pulverem se esse non dubitet, et anima ad id erecta quod perdidit, inlanti, atque indefessa semper cupiditate suspiret. Pannosas et hispidas vestes paucitas attenuata conciliet; vilia, ac despecta frigus indumenta commendet. Durum cubile diu dilatatum raptimque sopor admissus emolliat. Parvipendit quippe strati molliem, qui solam indultæ quietis cogitat quantitatem; nec cum Sardanapalo plumis innatare pensilibus inhiat, qui pervigiles cum Machario noctes ducere in orationibus intentus anhelat. Deseratur publicum, hominum fagiatur aspectus. Scrutentur anguli, remotiorum recessuum abdita penetrentur. Furtivæ quippe orationes viam inferunt cælo, et indigentiam rapiunt, dum frequenter in tenebris cælesti lumine perfunduntur. Illatis contumeliis non

vox contumeliosa respondeat, sed aut conviciantis amaritudinem modestia respondentis obduleat; aut si hoc facile obtineri non potest, ne jurgium feraciter effluat, irati linguam silentii saltem censura compestat. Furcibus nempe ventis navis sæpe velificata submergitur; si autem antenna deponitur, omnis nox flatuum impetus necesse est inaniter effundatur. Ictum quippe convicii sagitta non invenit, cum conviciati mens sese in humilitate velut inclinata deponit. Tentet novitius sæpe majora, ut quæ minora sunt reddantur eorum collatione facilia.

Quod dicere gestio tale est. Sæpe aqua turbida, vel tepida hoc studio biluitur, ut contempta vini concupiscentia, perspicua solummodo, vel frigida aqua sufficere judicetur. Sæpe cantabritius panis apponitur, ut dum communis appetit, siligenens non queratur. Cui post pulvinaria cento non sufficit, quovis sibi met stramine satisfacere poterit, si nudum prius pavementum lateribus terit. Qui post carnes olenm nauseat, ut sobrius liquor faucibus suaviter sapiat, salitis aliquantulum leguminibus vivat. Quem insolita delectat equitanti vectatio, intra cellule se angustias colligat, et claustrum monasterii postmodum forum putat. Qui post gebelliam, martorinamve molliem vervecum fastidit compeditem [f. compedem]; si birros induit, utrum a peregrinis, an a domesticis foveatur pellibus, de cætero non discernit. Moyses quippe ut simplici manne cibo contentus sit, ne cum cæteris Israelitis s'edere super ollas carniarum concupiscat (*Exod. xxiv*), ab omni cibo, vel potu per duplicem quadragenarii cursum in monte jejunit. Filii prophetarum, ut quælibet obscuro non abhorreat, amarissimas coluquiditas in ollam concilere non recusant (*IV Reg. iv*). Daniel dum inter rabidos leonum rictus coactus est degere, perversorum deinceps hominum didicit insidias non timere (*Dan. vi*). Nabuchodonosor dum bruti animalis recordiam tolerat, dum ferarum more, saltum atque silvarum condensa perustrat, formatur, ne de regalis imperii dignitate superbiat (*Dan. iv*). David cum a proprio filio a regalis solii sublimitate dejicitur, ne in Semei extraneam videlicet hominem vindicet, eruditur (*II Reg. xv, xxiii*). Isaias postquam **314** tricennio nudus, et discalceatus incescit, omnino credendum est, quia superfluis postmodum, vel mollibus indui non quæsit (*Isai. xx*).

Quisquis ergo vult facile sibi cujusque laboris exercitium redere, aggrediatur intrepidus et aliora tentare; quatenus asperitatem asperitas levet, et, ut ita loquar, tolerabiles indicentur urticae, palliis vel hispidis vepribus comparatae. Neque hoc dicimus, ut non a minimis quis incipere debeat; sed hoc potius, ut dum difficiliora tentantur, collatione quadam hæc eadem minima levigentur. Studeat etiam hoc novitius, qui ardua tentans augustum iter ingreditur, ut cum gravari ultra vires cæperit, mox ad latitudinem revertatur. Acus quippe si duris vio-

lenter impingitur, nisi ex discretione retrahitur, necesse est ut coacta frangatur; si autem sutor eam more cerdonum et impellit, et retrahit, facile quid quid soliditatis obstiterit penetrabit. Sic et nos in nostræ conversationis initio, dum modo nitimur, modo remittimur, modo per dura, modo per aspera violenter insistimus, modo nos remittendo laxamus, paulatim via panditur, ut omne quod obstiterat, ingenue transeat.

CAPUT XXIII.

Vos etiam, sancti senes, præterire non debeo, quos utique tanto necesse est fieri cautiore ad prælium, quanto conspiciatis ipsam vobis præliandi terminum jam propinquum. Unde constat, quia si nunc perditis, amisse victoriæ titulos recuperare de cetero non potestis. Nunc igitur ad fortiter agendum fervens animus incalcescat, et senilis ad debellandam vitiorum barbariem robur juvenile concipiat. Jam jam profecto in limine municipii pedem ponitis; jam ad felicissimæ quietis otium mediantibus duntaxat foribus propinquatis.

Aljiciatur ergo desidia, deponatur inertia, et non trausacti longi forte laboris memoria retrahat, quos subjectæ pœnæ jam oculis oblatio mercedis invitat. Rimator auri, quo profundius terræ venas effodit, eo robustius, atque ferventius se ad explendum id operis, quod restat, accingit. Nec tam præteritus labor vires enervat, quam spes thesauri jam jamque propinqui ad egerendi rudis studium provocat. Sine causa jentaculum inhiat, qui pronubus ad convivium nuptiale festinat. Ecce enim tauri evangelicæ, et altitia occisa, et omnia sunt parata; insuper et vox præconis: « Venite, inquit, ad nuptias (Math. xxi). » Cur ergo prævenire delicias appetit, qui ad nuptiales dapes epulaturus accedit? Cur ructare ante vult, quam disicmbere? Cur porcorum se sitiliquis satiat, qui ad epulas properat angelorum? Cur se non ab omni nunc voluptatum suarum famelica satietate coerceat, quem summa ac perfecta beatitudo gloriæ celestis expectat? Cur non linguam suam a fabulis nunc, et vana verbositate refrenet, qui Verbum ipsum, per quod facta sunt omnia (Joan. i), præsentissima in perpetuum contemplatione prospiciat? Cur se pro disciplinæ censura ab aspectibus non removeat hominum, qui ad curiam tendit imperatoris æterni et cœlestium senatorum? **315** Cur asperis exhorreat contegi vestimentis, qui stola induendus est immortalitatis?

Non ergo nos pigeat a cunctis mundi delectationibus jejunare, ut omnium deliciarum cœlestium copiis mereamur affluere, ne mens nostra hæreat creaturis, sed ad amplexus potius inhiat Creatoris. Quisquis enim de longinquo veniens aulicis liminibus appropinquat, vecordix arguitur, si fabricis intentus ad regis faciem non anhelat; nec a spe fortiter agendi effecti corporis debilitas frangat, quia si spiritus adest cordi, consequenter etiam vires artuum visceribus administrat. Unde et Caleph quia mandata Dei ferventer impleverat, juvenili robore

A vegetus aiebat: « Hodie octoginta quinque annorum sum sic valens ut eo valebam tempore, quando ad explorandum missus sum: illius in me temporis fortitudo usque hodie perseverat tam ad bellandum, quam ad gradiendum (Jos. xiv). » Hoc est scilicet tam in resistendo vitibus, quam et per religionis tramitem in bonis operibus arguendum. Et in Deuteronomio: « Moyses inquit, centum et viginti annorum erat quando mortuus est; non caligavit oculus ejus, nec dentes illius moti sunt (Deut. xiv). » Illic est etiam, quod in benedictione Aser ipse dicit: « Ferrum et æs calcamentum ejus; sicut dies juventutis tuæ, ita et senectus tua (Deut. xxxiii). »

Nolite itaque, dilectissimi, velut extinctis jam vitibus jejuniorum, vel vigiliarum, in quantum fas est arma deponere: nolite dum adhuc in stadio curritis, quasi jam securi, deliciis lenocinantibus indulgere. Familiare quippe est senibus jejunare, et licet cibos saepe debilitas appetat, naturæ voluntas insita cum jejunio et sobrietate concordat. Invitatur Berzellai Galaadites ad requiem: « Veni, inquit David rex, ut requiescas secum in Hierusalem (II Reg. xix). » Sed opponit senectæ stuporem, et excusat epularum regalium voluptatem: « Non quid, ait, vident sensus mei ad discernendum suave, aut amarum, aut delectare potest servum tuum cibus et potus? vel audire ultra possum vocem cantorum, vel cantatricum? » (Ibid.). Unde perpenditur quam quietus, quam certe bene moratus fuerit iste senex. Quomodo enim non esset rei familiaris, si contingeret, egestate contentus, qui regalis mensæ dapes despicit invitatus? Quomodo delectaretur otiosa vel risibus apta verba depromere, qui et alienas melodiarum voces castis auribus dedignabatur audire? Et qui illic etiam delectari noluerat, ubi aliquando crisparentur vasa psalmiorum, quomodo quiescere potuisset, ubi ludicra et saltationes strepant histrionum?

Nonnulli plane senum sunt, quod prætereundum non est, qui etiam postquam ad religionis ordinem venerint, ita fabulosis hæniis occupantur, ut et sibi sint noxii, et auditoribus videantur esse deliri. Modo enim regum gestarum lacinias texunt, modo regum antiquorum edicta, vel victorias referunt: sicque diem in nugarum aniliam inepta recitatione consumunt. Ita fit, ut per linguam Deo dicant, quam non salutare occupant preces, ridiculose vana, ac superstitiosi recitentur annales: qui nimium dum linguam pestiferis fabularum dapibus satiant, quia jejunio semper est inimica verbositas. **316** etiam ventrem digno sobrietatis moderamine non castigant.

Habenus denique senem, in monasterio scilicet Sitræ, vocabulo Mainardum, quem scilicet adhuc paludatum cum admonuisset, ut monachus fieret, ut verbosus ac mordax semper exsisteret, in typum quodammodo jurgiosæ responsionis erectus: Ecce, inquit, ancille meæ quotidianam me sedulitate undi-

que confovent et ministrant, et sic vix utcumque subsistere valeo; quo igitur pacto potero spiritualis instituti iter arripere, qui absque ulla disciplinae sarcina me ipsum pene nequeo saltem pedibus sustinere? Verumtamen paulo post, quibus admittentibus nescio, ecce factus est monachus: qui nimirum jam senex et languidus cum tanto fervore cepit, ut grandævus atque maturis sani scilicet consilii viris miraculum, juvenulis autem monasterii lubricis atque lascivis fieret in derisum. Qui profecto lace-rantes eum detractionibus, et verbis mordacibus obrodentes, nunquam eum a sui rigore propositi in tantum potuere deflectere, quin adhuc per dies singulos psalteria quatuor expleat, quatuor nihilominus per hebdomadam dies absque ullo cibo et potu tam æstivo, quam hiberno tempore transigat. Hoc tamen adhuc de prisco more servato, ut mensum unumquemque sic dedicet, quatenus in prima cujusque mensis hebdomada, nisi Dominica die, vel quinta feria, penitus non manducet: est autem jam, nisi fallor, in sacre conversationis habitu duodennis, et hic quidem in conventu fratrum.

Est autem et alius intra cellulæ septa conclusus, et Leo videlicet Prezensis, quem et in aliis nostræ dictationis opusculis nos breviter adnotasse meminimus: vir videlicet tam decrepatus, ut qui eorum obitus recolit, quos ille parum nascendo præcessit: quibusque simul vivendo consenuit, senex sit. Hic igitur in tam effecti ac tremuli corporis gravitate vinum nisi duabus, vel forte tribus anni præcipuis festivitibus nunquam bibit. Ante horam nonam præter Dominicos dies nunquam comedit; duabus in hebdomada diebus, quando scilicet indulgentia vivit, pulmentum præter unum prorsus aliud non admittit. Sic autem orationis ejus ordo disponitur, ut quotidie sive per æstatem, sive per hiemem unum psalterium cum canticis, et litanis suis ante nocturnas Ecclesie vigiliis expleat: secundum autem psalterium ab auroræ crepusculo usque ad horam sextam pro defunctis cum novem lectionibus canat, tertium vero psalterium cum *Gloria* iterum cum ipso advesperascens diei fine concludat.

Habet autem hanc gratiam, quam in nullo unquam quantavis perfectionis viro deprehendere potui, videlicet ut psallenti nunquam se cogitatio ingerat: tantaque cordis in eo puritas viget, ut absque ulla resistenti molestia nihil omnino mens cogitet, quod a psallentis ore discordet. Illud etiam valde mirandum, quia nunquam ejus oculos acediæ tedium deprimit. Adde etiam, quod cum præ senectutis caligine faciem hominis discernere nequeat, literas discernit et legit; quotidie psalterium bis lectitandum percurrit.

317 Hoc quoque stupendum, quia intra cellulam positus, ubi nimirum subobscura lux est, litterarum scripturæ discernit articulum; egressus autem ubi liberior videndi facultas est, apices non agnoscit. Sic autem mihi subtiliter sciscitanti sæpius ipse professus est. Nulla jam carnis certamina tolerat, nulla

A mentis vel ad momentum quidem vagatione laborat. Crucifixus igitur huic mundo jam pene quæ sunt humana non sentit, sed totus azymus, totisque sincerus, ut ita fatear, angelus vivit.

Ecce, dilectissimi, cum multa suppetant, duo tantum exempla proposui, unum communis, solitarie alterum vitæ. Quibus nimirum manifeste colligitur, quia ubi fervidi spiritus ardor incanduit, senilis ætas a boni operis studio non torpescit (*Hebr. xi*): sed sicut serpentem costis duntaxat, non pedibus imitentem, vivax ad currendum spiritus evehit; sic senilia membra per spiritualis militiæ studium divinus amor impellit. Qui enim nondum habemus manentem civitatem, sed futuram inquirimus (*Gen. viii*), in qualibet hic ætate sperare requiem non debemus: in hujus quippe mundi solo justii laborant, ubi suam reprobii possident requiem. Quam videlicet diversitatem bene corvus et arca dimissis, et columba significat (*Deut. v*). Corvus quippe cadaveribus insidens, ad arca claustra non rediit; columba autem reversa est, quia ubi pes ejus requiesceret, non invenit. Hic enim ubi pravi quippe carnalibus se voluptatibus satiant, sancti viri reperire nequeunt ubi ad quiescendum desiderii sui pedem ponant. Hinc est etiam, quod qui peccasse deprehenditur, quadraginta verberibus atteri per legis mandata jubetur. Quadragenarius quippe numerus totum hoc tempus per mysterium comprehendit, quo sancta Ecclesia, per quatuor partes mundi diffusa sub Decalogo legis vivit. Quadragenario ergo numero delinquentes cadimur, si in hoc tempore penitentiæ verberibus castigamur. Debet itaque peccator quisque, sive senex sit, sive juvenis, temporalibus atteri, ut purgatus in judicio valeat inveniri. Eos enim nulla illic animi adversio affligere poterit, quos hic cujuscumque ætatis conditionis fuerint, perfectæ penitentiæ disciplinæ percussit.

CAPUT XXIV.

Ubi omnes in communi ad charitatis studium provocat.

Nunc autem, fratres charissimi, omnes vos generaliter alloquor (*Phillip. ii*); omnes per id, in quo omne flectitur genu, Christi nomen obtestor. In fraterna charitate persistite, in nutui amoris studio adversus antiqui hostis insidias unanimiter conspirate (*Gen. vi*). Totæ sanctæ operationis vestræ machina in charitatis se basibus erigat; omne, quod constructis ædificium, ex vivis virtutum lapidibus sinceræ dilectionis glutino coalescat. Arcam quippe, quæ octo animas inter cataclysmi fluentia continuit, intrinsecus, et extrinsecus limi bitumine vox divina præcepit. Sancta scilicet Ecclesia, quæ ad resurrectionis gloriam tendit, sic intus, et extra bitumine linitur: ut et foris blandiatur in fraterna dulcedine, **318** et intus cohæreat in dilectionis nutuæ veritate. Quisquis enim intus amat, sed foris a fratribus morum inconsona asperitate discordat, intrinsecus quidem bitumen habet, sed extrinsecus non habet. Quisquis vero se specietenus affabilem præbet, ami-

citiam simulat, sed in cordis occulto veritatem A
amicitiam non conservat, damnabiliter intus hiat,
cum for.asecus superducti bituminis simulatione
cohereat. Quorum videlicet a diluviali naufragio
neuter eripitur, quia duplici charitatis bitumine, ut
divinitus præceptum est, non munitur.

Qui autem se et foris præbet amabilem, et intus
conservat amantem, foris cum ramis verbi fructus
exhibet beneficii; intus alte radicem figit, quia
medullitas diligit; hic profecto et intus et extra
bitumine linitur (Gen. vi), quia duplici charitatis
glutino cum proximis fœderatur. Porro autem quia
de lignis levigatis prius fieri arca præcipitur, et sic
deinceps ut bitumine linitur; qualiter ligna vestra
levigari debeant, et dolabro pœnitentia ac disci-
plinæ poliri utcumque supra descripsimus: nunc ut
compactæ fabricæ bitumen accedat, exigente rationis
consequentia suademus. Enimvero quandiu mores
hominum asperi sunt et inculi, inaniter eis charitatis
glutem apponitur, quoniam ab invicem cito dissiliunt,
dum in eis politæ moralitatis æquata confœderatio
non tenetur.

Estote igitur levigati per spiritualis exercitii disci-
plinam, estote bituminati per charitatis fraternæ
cœcordiam. Quæ tamen confœderatio congruere
perfecte non poterit, nisi cum arca in cubitu con-
sumatur, id est, cum multis unus Christi vice pro-
ponitur. Unitas quippe facit, ut multa sibi invicem
congruant, ut diversæ hominum voluntates in
compagē charitatis, et communis sœcivitatis unanimitate
concurrant.

Quapropter, charissimi, si cupitis invicem in
Christi charitate congruere, ei, qui vobis Christi
vice præest, humili ex corde attentius obedite. Non
inter vos sit garrulus ille Cham (Gen. ix), qui nu-
data parentis verenda denuntiat, qui paternæ offen-
sionis obscena divulget. Qui videlicet in-er duos
fratres medius, nec in primitiis numeretur Israeli-
tarum, nec locum mereatur in plenitudine gentium
(II Reg. xx). Non ibi sit, qui contempto pastore,
mercenarium quærat, qui voces alienorum audiat,
qui in oili fornacæ discordiæ malleos ludat, qui
regnum Israel per schismatis seminarium dividat.
Non est, inquit, nobis pars in David, nec hæreditas
in filio Isai. Plane tandiu apes in communi mellitæ-
ant, quandiu sub uno principe perseverant. Graes D

quoque juxta vocabulum tandiu lineatum congruunt,
quousque unum sequendo, litterarum utriusque or-
dinem non confundant. Roma mox ut condita est,
duos etiam fratres simul reges habere non potuit:
ideoque prima surgentis structuræ mœnia parricidio
cœdicavit. In Rebecca concupientis utero Jacob et
Esau, cum necdum præter materia viscera vestes
induunt, jam velut loricati bella committunt (Gen.
xxv).

Rector itaque fratres tanquam filios amplectatur,
et foveat; ut et ipsi tanquam patri a filiis defera-
tur. Scitum quippe est illud oratoris Domitii (Cic.
lib. II De orat., in proem.): « Cur ergo te, inquit,
habeam 319 ut principem, cum tu me non habes
in senatorem? » Non ut hæc spiritualibus sint
B taxanda discipulis, sed ut murmurationis occasio
tolletur infirmis. Omnes itaque diligit, ut jure ab
omnibus diligatur. Sic igitur pastor et oves (I Joan.
iv), dux et militum catervæ uno spiritu confœde-
rentur in exercitatione virtutum: ut charitas, quæ
Deus est, individuae unitatis in eis teneat principa-
tum. Ecce, dilectissimi mihi Patres et domini, ex
studio vobis styli currentis articulum reprimō, quia
incultum ac rusticum esse, quod scribitur, non
ignoro: ut quod absque salis condimento jure
despicitur, brevitatis saltem compendio commende-
tur. Quæso itaque, ut qui lupinos aliquando post
marinas delicias editis, hoc quoque pittacium post
sacra volumina utcumque respicere non spernatis.

C

320 SCHOLIA.

Petrus autem nuptiarum sordes abluit cruce mer-
tyrii. Cave putes sanctum doctorem nuptias, quæ
constat a Christo Domino sacramenti honore conde-
coratas, ullo modo vituperare; unde et illud Pauli:
« Honorabile concubium in omnibus, et torus immacu-
latus (Hebr. xiii). » Sed et ipse beatus Damianus
suis in scriptis cum occasio se præbet, laudat
nuptias, præsertim lib. v, epist. 41, ad clericos Fa-
ventinos. Sordes itaque nuptiarum ille intelligit,
quas aliquis vitæ conjugalis occasione contrahit: in
qua cum viri rebus divinis minus ferventer vacare
soleant, et ob id dicit Apostolus: « Qui autem cum
uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo
placeat uxori, et divisus est (I Cor. vii). » Cum-
que crebris in vana delinquendi infirmitate incur-
rant, non est mirum sordes contrahere, ac propter
ea eas expiare teneri.

Sit nomen Domini benedictum.

D

321-322

OPUSCULUM DECIMUM QUARTUM.

DE ORDINE EREMITARUM, ET FACULTATIBUS EREMI FONTIS AVELLANI.

ARGUMENTUM. — Ad exemplum, et imitationem posteriorum, regulas, et vivendi instituta, quibus eremite
Fontis Aveliani suo tempore utebantur, describit, iisque, ut qui post se futuri sunt, utantur, neque ad
laxiorem vitæ normam declinent, gravissime obtestatur. Suisque ut in orationibus meminissent post
mortem suam, obsecrat.

Cum fervorem sanctæ conversationis vestræ, fra-
tres charissimi, diligenter attendo, nullis hoc huma-

nis viribus deputo; sed illi potius, qui operatur in
vobis velle et perficere, pro bona voluntate, gra-

tas ago: Ille enim fons est et origo virtutis: ille bonæ inspirator est voluntatis. Et quod mirum, si fragilia corporum æstrorum vascula ad portandam post se crucem fortiter roborat, qui cuncta mundi horrea in levibus culmorum aristis mirabiliter librata? Et quorum pondere lapidea sæpe ædificia corruunt, ad hæc ferenda volatiles spicarum thecæ, tenuibus mistæ paleis, non succumbunt. Quid mirum, inquam, si debilibus servorum suorum membris vires attribuit, qui in tenuissimis uvarum folliculis omnium ubique regionum vina suspendit: et quod ex tunnis operuse, et cum magno labore compactis sæpius effluit, hoc perexilis corticis, quasi quoddam fidele depositarium sine diminutione custodit: imo quod illinc vel guttatim frequenter effunditur, hic non minuendo, sed augendo potius per quotidiana incrementa servatur.

Quis autem divini operis magnitudinem narrare sufficiat, cum sive in palearum culmis, seu in uvarum botris recondi videat cellaria potentum, promptuarium regum? Videamus in arbore folium sub ipsis pruinis hiemalibus lapsabundum, et consumpto autumnalis clementiæ virore, jamjam pene casurum, ita ut vix ramusculo, cui dependet, inhæreat, sed apertissima levis ruinæ signa prætendat: inhorrescent flabra, venti furentes hic inde concutiant, brumalis horror crassi æris rigore densatur: atque, ut magis stupeas, defluentibus reliquis undique foliis terra sternitur, et depositis comis arbor suo decore nudatur; cum illud soluni nullo manente permaneat, et velut coheredum superstes in fraternæ possessionis jura succedat. Quid autem intelligendum in hujus rei consideratione relinquatur, nisi quia nec arboris folium potest cadere, nisi divinum præsumat imperium?

Quid ergo mirum, si, defluente jam ex maxima parte monastico ordine, quosdam servos suos omnipotens Deus in perferendo diversarum tentationum labore corroborat, qui et quæ vult in arboribus folia, cæteris decidentibus, ligat? Unde non immerito scrutator ille divinæ patientiæ B. Job: « Qui facit, inquit, magna, et incomprehensibilia, et mirabilia, quorum non est numerus (Job xi). » Quapropter immensas Creatori meo gratias refero, qui me indignum ministerii locum habere voluit in conventu non multorum, sed honorum, quos mihi necesse sit ad patriam redeundo præcedere; sed gaudenulum est, si fraternæ possim vestigia parili conviacione tenere: ut fructum, qui nequaquam mihi ex spatiosa terra colligitur, uberius videatur angustiæ fertilitatis recompensare proventus.

Volo autem, fratres mei, de vestræ conversationis ordine pauca perstringere, ut quod in vestris mihi vivis operibus legitur, etiam apicibus traditum ad eorum, qui nobis in hoc loco successuri sunt, notitiam transferatur: quatenus et si non contigerit eos ad aliora conscendere, eandem saltem vivendi regulam, quam vos tenuisse didicerint, et ipsi studeant fideliter observare: ut qui habitationis fuerint suc-

cessores, sint nihilominus et conversationis hæredes: et quod de regulari observantia sui loci viderint specialiter scriptum, pudeat si de sua fuerit aliquando imitatione deletum. In hoc nempe loco, qui fons Avellani dicitur, plerumque viginti plus minus monachi per cellulas, sive in assignata cuicque obedientia degimus; ut omnes simulcum conversis, et famulis tricennarium quinarium numerum, aut vix, aut breviter excedamus. Vivendi autem regula hoc nostro tempore talis est.

Ab octavis nempe Dominicæ Resurrectionis usque ad diem sanctam Pentecostes, quatuor **323** dies per hebdomadam jejuniatis, præter Dominicum vero diem, de cujus reverentia nullus addubitatur, tertia feria, et quinta feria bis in die reficitis. Illo enim tempore, ut nostis, non prohibentur monachi auctoritate sacrorum canonum jejunare. Ab octava autem Pentecostes usque ad festivitatem sancti Joannis, quinque diebus observatur sub hac discretionem jejunium: ut tertia feria ad horam nonam pulmentum habeatis, quinta vero feria secunda vice reficitis. A festivitate vero S. Joannis usque ad Idus Septembris, tertia et quinta feria tenetur bina in die refectio: reliquis vero quatuor diebus servetur solito more jejunium. Ab Idibus vero Septembris usque in Pascha Domini, quinque diebus jejunium sine internissione tenetur, salvo eo, quod semper infirmioribus fratribus, humorumque inequalitatem patientibus, prout necesse fuerit, misericorditer subvenitur. Nemo autem me mendacii temerarius arguat, dum in non extraneis loqui, sed his, qui rem perite novent, præsentibus hæc narrare considerat: et certe non immerito erubescerem, si inter discipulos veritatis, ipsis scientibus, commento fallaciæ deservirem.

Etsi enim eos, qui postmodum audituri sunt, hujus rei plenitudinem fraudare non debeam, malo tamen ex eo, quod est, salva veritate relinquere; quam id, quod non est, vana persuasionem factare. Ecce enim de istibus illis quadragesimis, quæ vel Natalem Domini, vel sanctum Pascha præcedunt, licet ego taceam, vos tamen scitis, quia nonnulli hic sunt, qui absque diebus Dominicis, duplex illud quadragesimale spatium totum jejundo transcurrere soleant, exceptis tribus solemnitatibus, S. videlicet Andree, et sancti Benedicti, et Annuntiationis Dominicæ. Per alias autem festivitates, quæ magnæ quidem, sed adeo non sunt præcipuæ, sive in quadragesimali tempore, sive per totius anni curriculum, cellerarius cum his, qui juxta ecclesiam commorantur, cum duodecim celebrent lectionibus, atque si priori videatur, aliqua illis misericordia refectio impenditur. Cæterum hi, qui sunt per cellulas constituti, trina lectione contenti, dum foras minime proleant, jejunium suum ex more conservant.

Jejunare autem illos diximus, qui panem cum sale et aqua percipiunt: ubi autem præter hæc aliud aliquid additur, perfectum jejunium non vocatur. Solebant autem hic quidam et Dominicis diebus

triusque quadragesimæ coctionibus abstinere, quod nos ob reverentiam sacræ diei prohibere curavimus. Famili autem, qui nobiscum sunt, per totius anni circulum tribus per hebdomadam diebus tenent ex more jejuniuni. In illis autem duabus quadragesimæ quatuor dies convenienter observant, exceptis his, qui in via longius dirigiuntur. A vino autem, ut notis, aliquanto tempore continuius; ita ut neque laici, neque extrinsecus venientes, vel etiam in Pascha Domini, aliquid hic, præter aquam biberent; neque vinum hic, nisi pro sacrificio haberetur. Sed quoniam et hic manentes coeperunt ægrotantes deficere, et quidam ad eremum transire cupientes, huius rigoris observantiam penitus abhorrere; fraternæ, **324** sive, ut verius dicam, communi imbecillitati dispensatorie condescendentes indulsumus, ut vinum hic servato sobrietatis moderamine biberetur: ut quod cum Joanne non possumus ex toto relinquere, saltem cum Timotheo Pauli discipulo studeamus infirmo stomacho sobrie, et humiliter ministrare (*I Tim. v*): et qui prorsus abstinenti esse non possumus, esse saltem sobrii studeamus. Verumtamen in prædictis duabus quadragesimis consuetudo tenuit, ut neque monachis, neque laicis vini vel etiam piscis perceptio concedatur. Pulmentum quoque in eisdem quadragesimis nunquam sit præter unum, nisi his quatuor festivitatibus, scilicet B. Andreæ, S. Benedicti, in Dominica Falmarum, et Cæna Domini, quibus nimirum sacratissimis diebus pisces, et vinum cum gratiarum actione percipiuntur.

In Sabbato autem sancto, nec non et vigilia Natalis Domini, ut labor ecclesiasticè releveat officii, totum panem, qui voluerint, concedunt: alium vero cibum sive laici, sive monachi penitus non admittunt. Tres autem solummodo octavæ per annum ita celebrantur, ut jejunare hic nemo cogatur, id est, Dominicæ Resurrectionis, et sanctæ Pentecostes, atque Natalis Domini. Sed quibusdam, quia propter desuetudinem [*f. consuetudinem*] grave est totius hebdomadæ binam continuare refectionem, quandoquidem hoc humiliter expetunt, jejunare aliquantum pro misericordia conceduntur. Consuetudo est autem fratribus in diebus Dominicis omni tempore, præter quadragesimas duas, duo habere pulmenta; in aliis vero diebus unum solummodo. Et de jejniis quidem ista sufficiant.

In cæteris autem spiritualis exercitii studiis, quæ sit continui fervoris instantia, quæ sollicitudo, quam vigil et operosa frequentia, timeo dicere: ne mihi similibus, desidiosus videlicet, et negligentibus videar onerosus existere, atque eorum in me aliquatenus invidiam concitare: hoc tamen mihi liceat, quia tanta est diligentia in flexionibus genuum, in disciplinis scoparum, et in cæteris huiusmodi, ut cum quilibet pœnitens incertæ mentis metu, injunctam pœnitentiam per hæc remedia implere præcipitur, brevi tempore longa pœnitentia consuatur, salva tamen consuetudine, ut si postmodum vita nominis in longum ducitur, jejuniuni non relinqua-

ntur. Dantur autem ex more tria millia scoparum pro unius anni pœnitentia, sive viginti psalteria, aut viginti quinque missæ.

De psalmodia vero consuetudo est, ut cum duo fratres simul commorantur in cella, duo persolvant in die psalteria, unum pro vivis, alterum pro defunctis. Et illud quidem, quod est vivorum, cum illis dicitur additamentis, quæ beatus Rosualdus apposuit; quod vero pro defunctis cum novem lectionibus dicitur, tribus nimirum per quinquagenos psalmos. Qui autem solus moratur, Psalterium quidem vivorum totum per singulos dies adimplet: defunctorum autem sive medium, sive totum, juxta quod virium possibilitas administrat. Horarum autem psalmodia canonica omnino, sicut in monasterio, ita hic per ordinem, tuta nihilominus adimpletur.

325 Hoc autem inter cætera prætermittendum non est, quia in cellulis continuum tenetur, sicut revera in oratorio, ex more silentium: nec præmittitur, ut illic aliquis vel pro confessione loquatur; excepto si priori visum fuerit, ut novitiis, eorumque institutoribus ad tempus aliquantum loquendi licentia concedatur. Si quid autem loqui indigent, ad ecclesias prodeuntes, quæque sunt necessaria manifestant.

Illud etiam non minima pars pœnitentiæ est, quod omni tempore, sive æstate, sive hieme, non calcias, non cretis utuntur in cellulis; sed nudis semper cruribus, et pedibus consuetudo est permanere, exceptis his qui gravi molestia infirmitatis urgentur.

Regulare autem est monasteriis, ut hi qui in viam dirigitur, fors non comedant, si eis die sperant reverti: cui videlicet observantiæ illud etiam apud nos additur: ut sive ipso, sive alio die fuerit quis egressus, jejunus semper ad eremum revertatur.

De cæteris vero monasticæ institutionis observationibus quidquid in regulari, et districto monasterio tenetur, idem etiam hic caute, et solerter nihilominus custoditur: videlicet de promptissima obedientia, ut quodcumque præcipitur, ferventissime peragatur: de non dando, vel accipiendo sine iussione prioris: de proprio non habendo: ut dum sunt in claustris, quod est juxta ecclesiam, sive in festis diebus, sive omnibus incompetentibus horis silentium teneant: ut in capitulo, in oratorio, in refectorio regularem consuetudinem non postponant: ut cum hospitibus non loquantur, atque ideo a cellulis usque ad ecclesiam sive venientes, sive redeuntes, a censura silentii non recedant; et multa huius generis, quæ nimirum nos idcirco enumerare postponimus, quia laciniosi styli fastidium devitamus. Tacet quoque de vilitate spontanea, et asperitate vestium, de duritia, de austeritate cibium, et de districta censura silentii, de amore perpetuæ inclusionis.

Illud sane cuncta videtur excellere, illud omnibus sancte viventibus digne censetur virtutibus eminere, quod tanta est inter fratres charitas, tanta unitas voluntatum vicarii amoris igne conflata; ut unusquisque se non sibi, sed omnibus natum credat:

quod alienum est, ipse possident : et quod suum A
est, in omnes extenso amore transfundat.

Hoc mihi etiam non mediocriter plaacet, fratres mei, quia si quis inter vos debilior apparuerit, mox omnes certam, quid patiatur, inquiritis, ut se de solito rigore remittere non moretur, instantes, et non solum necessaria quæque suggerere, sed etiam vosmetipsos ad ejus custodiam ultroneos gaudetis offerre.

Illud etiam silentio præteriri dignum esse non dicimus, quia cum frater quispiam ex nostris obierit, unusquisque pro eo septem dies jejunat, septem disciplinas cum millenis scoparum ictibus accipit, septingentas metanæas facit, triginta insuper Psalteria ex more decantat, continuus quoque triginta pro eo diebus missarum solemnium specialiter celebrantur. Hæc igitur hujus loci regula nulla varietate postponitur : hæc consuetudo circa defunctos districta **326** prorsus et inviolabili semper observatione tenetur. Si quis autem fortasse novitius, vel quolibet modo morte præventus, in junctam penitentiam consummare non potuit, mox ut ad fratrum notitiam res patefacta pervenerit, cum magno fervore tota prænitentia parili facta inter eos divisione, suscipitur : et quantalibet sit, brevi spatio per diversos afflictionum modos ovanter expletur. Felices nimirum divitiarum charitatis, quæ gratis se non modo viventibus ingerunt, sed et mortuos prosequuntur. Felices, inquam, quæ illi nobis ex aliena locum voluntatis ubertate succurrunt, ubi proprii operis supplementa deficiunt : et cum jam districte a nobis non habentibus, quidquid debemus, ex fraternæ charitatis abundantia debiti nostri libra completur.

Paucæ hæc de ea, quæ nunc est, hujus eremi conversatione sufficiant, ut per hæc, quæ breviter annotantur, valeat colligi quid ex his, quæ silentio prætermissa sunt, debeat æstimari. Sed ecce, fratres charissimi, dum de vestris virtutibus aliquid vobis præsentibus refero, timeo certe simul et erubescere : timeo scilicet vos offendere ; erubescere, ne videar assentationibus deservire. Sed ad hoc scribendum, teste conscientia, bonæ me intentionis studium provocat, fraternæ salutis amor instigat : quatenus non solum vobis talia scribendo consulere, sed et posteris vestris valeam longius providere. Nimirum, ut et vos ista legentes studeatis et, quod semel coepistis, bono operi perseveranter insistere : et illi in his discant, quid de nostra debeant imitatione tenere. Quia enim in hoc loco, nisi divina providentia aliter seuserit, non diu post spero me habiturum esse sepulcrum : non minus sum de futura hujus loci religione sollicitus, quam his, quæ sub presentia versantur, intentus. Unde te, o prior, quicumque mihi quotuslibet in hujus loci administratione successeris, pro adventum Domini nostri Jesu Christi, per terrorem divini judicii, te lacrymabiliter obsecro, per nomen te divini majestatis obtestor, ut ab hujus observantiæ regula, cum

his qui tibi subditi fuerint, non declines a bono tramite, per quem in hoc loco nunc inceditur, non aberres. Pudeat vos ab illorum nobilitate fieri vivendo degeneres, qui facti estis habitaculo successores. Absit, ut divini obsequii census vestro tempore videatur imminui, qui Deo ex hujus loci redita solebat ante persolvi : non impar quippe pensum debiti muneris exigit, qui possessionem suam novis agricolis antiqua censuitam pensione locavit.

Non ergo vos per spatiosæ viæ latitudinem delectet incedere, qui jubemini per angustam portam, quæ ducit ad vitam, intrare (*Math. vii*). Stricta namque via est quæ ducit ad cælum ; anpla autem est, quæ mergit in tartarum. Non itaque ad monasterialem laxitudinem ab eremitica vos libet distractione descendere : et, relicta lege spiritus, carnis illecebris et lenociniis consentire. Et quidem bona sunt illa, sed ista meliora. Et quid est aliud a melioribus ad bona descendere, nisi ab excelsis ad humilia declinare, a recto cursu post tergum redire, ab ardore spiritus in teporem noxium deferre, atque sic paulatim sublimibus in præcipitium ruere ?

327 Hæc igitur pauca, quæ scripsi, successor mi, sedulus inspice : atque ad imprimendum formam tuæ tuorumque conversationi, quasi quoddam signaculum tene. Nunquam apud te hæc depravetur imago : nunquam tuo tempore hæc salutaris forma per incuriam deteratur ; ne, quod absit, paracharaximus pro munio moneta degenerante procedat. Et certe non ignoras, quia falsarius trapezita, qui monetam violasse convincitur, plerumque judiciali calculo manus abscisione multatur.

Ut autem ad hæc observanda nullus exensationi pateat locus, juxta id, quod exiguitate loci humilis competebat, studiuus eotenus possessiones acquirere : ut prædictum fratrum numerum possis, nisi exercendi cura defuerit, sustentare. Librorum quoque numerum non minimum derelinquimus, ut fratribus nostris, qui pro nobis orare dignentur, meditando copiam præberemus. Bibliothecam namque omnium Veteris et Novi Testamenti voluminum, licet cursim, ac per hoc non exacte vobis emendare curavimus. Ex passionibus quoque beatorum martyrum ; ex homiliis sanctorum Patrum ; ex commentariis, allegoricis sacræ Scripturæ sententias exponuntur, Gregorii scilicet, Ambrosii, Augustini, Hieronymi, Prosperi, Bedæ, Remigii, etiam et Amalarii, insuper et Haimonis, atque Paschasii, divina gratia nostris allubescente laboribus, plures libros habetis, quibus vacare potestis ; ut sanctæ animæ vestræ non solum oratione crescant, sed et lectione pinguescant. Ex quibus nimirum codicibus nonnullos pro nostra possibilitate correximus ; ut in sacræ disciplinæ studiis intelligentiæ vobis aditum panderemus.

Clastrum quoque juxta ecclesiam construi **328** hæc intentione censuimus ; ut si quem adhuc inolita monasterialis ordinis consuetudo delectat, habeat ubi in præcipuis festivitatibus solemniter ex more procedat : cui et processioni erucem argenteam sa-

tis idoneam procuravimus. Eiusdem quoque intentionis studio, imbecillitati fragilium consulentes, etiam tintinnabula, atque bechina, diversaque divina domus utensilia comparavimus. Calices quoque duos argenteos pulcherrime deauratos hac vobis ratione providimus; ut cum sacra Dominici corporis et sanguinis mysteria metallis accipere, stannum, vel vitellium quodcumque metallum vestris labiis nequaquam necesse sit adhibere. Conspicua nihilominus sacrosancto altari tegmina, et celebrandis missarum solemnibus pretiosa continuis ornamenta.

Hæc omnia, fratres, nos non sine labore questivimus, ut vobis laboris impendia tolleremus: tantoque liberius se vester animus ad alta sustolleret, quanto minus hunc ad providenda sibi infirma rei

A familiaris inopia non gravaret. Unde rogo, fratres charissimi, quicumque mihi estis in hujus loci sacri habitaculo successuri, ut qui vobis ante consului, quam hujus vitæ habereis ingressum; vos etiam me pia vicissitudine vestris adjuvetis orationibus jam defunctum; et qui vobis paravi locum religioso vivendi, vos mihi copiam acquiratis indulgentiam promerendi. Ecce, fratres mei, fui quod estis: et emensus sum, quod transitis. Præsto vobis sunt quæ deserui; propinquum est quo perveni. Sic igitur compendium vestræ mortalitatis excurrite; ut elapsis vanis, quæ temporaliter transeunt, ad bona perveniatis, quæ his perpetuo mansura succedunt.

Sit nomen Domini benedictum.

329 330 OPUSCULUM DECIMUM QUINTUM.

DE SUE CONGREGATIONIS INSTITUTIS. AD STEPHANUM MONACHUM.

MENTUM. — Stephano cuidam qui ex cœnobio ad eremum emigraverat, eremiticæ vitæ, et conversationis præcepta desideranti depromit: nec non eremitarum, quibus ipse præerat, regulas, et vivendi instituta exponit; saluberrima interim monita immiscens, ut rudem adhuc, et hujusmodi vitæ rationis inexpertum ad insidias cacolæmonis superandas: dura, et aspera quæque perferenda: et denique ad omnes perfecti eremitæ numeros implendos gradatim perducatur.

Charissimo fratri STEPHANO, amore supernæ charitatis incluso, PETRUS ultimus crucis Christi servus, salutem in idipsam.

Honestæ petitionis tuæ, dilectissime fili, vota suscepimus, quibus te per nostræ admonitionis apices eremiticæ vitæ regula postulas informari. Monasteriale quippe latitudinem fugiens, mox fervido spiritu cellulæ te carceralibus angustis inclusisti. Non contemnenda plâne petitio, nec otiosum, vel ineptum negotium: sed si executor inveniretur idoneus, etiam posteris non mediocriter profuturum. Nos autem, qui in hujus professionis via neminem vivendo præimus, cæteros loquendo præire, velut indices, sive iudices itineris, temerarium judicamus. Præposterum quippe est, si lingua tanquam magisterii super alios arripiat ferulam, cujus adhuc vita flagellis obnoxia exhibet clientelam. Sed qui calcato propriæ voluntatis arbitrio obedire Deo per omnia decrevistis, dignum profecto est tuis quoque petitionibus a fraternâ charitate non seguliter obedire.

Quapropter in angusto positi, dum et tuis desideriis satisfacere cupimus, et tamen propriæ mensuræ metas excedere non audemus, tutum nobis arbitratur, et integrum hujus quidem institutionis præcepta non edere; sufficiat autem, quod in nostra fieri congregatione conspicimus, et experti sumus, simpliciter explicare. Nec tam quid ab eremitis fieri debeat, generali definitione præscribimus, quam quod in hac eremo fiat, cum de loco, tum persona specialiter intimamus. Quod tamen ex charitate le-

C gentibus infructuosum esse non credimus, cum ad perfectionis culmen præcepta quidem moveant, sed exempla compellant.

CAPUT PRIMUM.

De solitaria vitæ laudibus.

Vere, frater, ut dicitur, ipsius rei notam fixisti, cum ad Deum redire non per qualemcumque, sed per auream viam laudabiliter elegisti. Nec ad hoc te prudentia humanitatis impulit, sed divinus procul dubio Spiritus incitavit. Hæc est enim via, quæ inter reliquas ad summa tendentes eminens, et excelsa est. Interim per se currentem jam ponit in patria: et eum, qui adhuc versatur in labore, jam quodammodo recreat, et consolatur in requie. Hæc nimirum via per se commeanium gressus neque spinis sollicitudinum pungit, neque luto negotiorum sæcularium impedit. Porro hæc via spatiosa simul et angusta: sed hoc modo, ut quisquis per eam comite cœlesti desiderio gradiatur, et propter angustias noxie non impingat, et propter latitudinem a rectitudinis linea non divertat. Nam etsi incipientibus plerumque stricta, vel difficilis videatur, non tamen mox, nisi quod absit, fides desit, inconstanti pusillanimitate deseritur: assuetis autem et perfectioni jam propinquantibus, vel hærentibus facilis quidam, et quodammodo lata via videtur eremitica vita. Nunquam tamen a portanda post Jesum cruce deficiunt, dum et proprias voluntates reprimunt, et adversus cogitationem suarum tentamenta confligunt. Duxisti, frater, uxorem, quam non quidem

cum uxoribus Jacob vel a gignenda sobole sterilitas privet, vel a venustate vultus lippitudo **331** dedecoret; sed illam profecto, quæ sit et cum Lia fecunda, et cum Rachele formosa. Nimirum ut et tibi clarescat obtutus ad videndum principium, et plurimi nobiles tui fervoris imitentur exemplum.

Hæc profecto est mulier, de qua dicitur: « Quia fortitudo, et decor est indumentum ejus (*Prov. xxxi*). » Solitariae nempe conversationis officium est, ut sic desudet quis in magni operis fortitudinæ, quatenus semper sollicitus sit in exhibenda decori animi puritate. Hæc est, inquam, de qua rursus dicitur: Quia « manum suam misit ad fortia, et digiti ejus apprehenderunt fuscum (*Ibid.*). » Quia videlicet hujus vitæ idoneus executor sic se per majora opera ex desiderii fervore dilatat, ut etiam **B** cantus quæ sunt minima non relinquat. Hæc plane utrarumque sororum Lazari sibi vindicât dignitatem: quia et cum Maria sedens ad vestigia Domini ejus verbis intendit, et cum Martha eundem Dominum diversis sanctarum virtutum epulis reficit (*Luc. xix*).

Sed cur in describendis hujus sanctæ vitæ meritis diutius immoror? Plane ut compendiosius eloquar, multæ sunt vitæ quibus itur ad Deum; diversi sunt **ordines** in universitate fidelium: sed in omnibus his nulla profecto via est tam recta, tam certa, tam expedita, atque tunc supplantatoriæ inactionis offendiculis aliena; quia et omnes fere occasiones, quibus peccari possit, eliminat: et plurima **C** virtutum, quibus Deo placeat, incrementa convertat: ita ut quodammodo facultates adimat delinquendi, et bonis operibus insistendi vim necessitatis imponat. Quod nimirum qui non dignatur inquirere, in aliis nostræ parvitas opusculis valet expressius invenire. Huic ergo sanctæ, et, ut vere fatear, vivificæ vitæ illud non incongruenter aptatur, quod per Salomonem dicitur: « Multæ, inquit, filiæ congregaverunt divitias, et tu supergressa es universas (*Prov. xxxi*). »

CAPUT II.

De origine vitæ eremiticæ.

Vernitamen rei ordo postulat, ut antequam ramos conversationis attingam, ipsam radicis originem solerter inquiram: et qui hujus institutionis auctores fuerint, evidenter expediam. Dignum scilicet arbitror fontem prius aspiciere, ut post securi valeam rivos haurire.

Hujus itaque vitæ normam, ut anteriora præteream, in Veteri Testamento Elias cœpit; Elisæus vero aucto discipulorum collegio dilatavit. In Novo autem Paulus et Antonius non dissimili ab his invicem proportionem creduntur. Dum constat juxta fidem gestorum quod et Paulus in eremo singulariter vixit, et plures Antonius in hac professione discipulos enutrivit. Quamquam et hoc certe non lateat, quod et Moyses sub ipso tunc promulgatæ legis initio quadraginta annis populum per deserta duciverit (*Exod. xxiv*); totidemque diebus ipse

Redemptor noster, illucescente jam videlicet Evangelii gratia, eremum consecravit. Teste Marco, qui post enarrationem baptismi, præsto subiit: « Et statim Spiritus expulit eum in **332** desertum, et erat in deserto quadraginta diebus, et quadraginta noctibus, et tentabatur a Satana, eratque cum bestiis (*Marc. i*). » Baptista quoque Joannes hujus professionis assertor non mediocriter exstitit, qui sine humano victu in deserto vivere non humana virtute decrevit (*Ibid.*).

CAPUT III.

De duplici eremitarum genere.

Quapropter et ex ipsa nascentis hujus institutionis origine, et posteriorum deinde succedente processu manifeste colligitur, quod eremitarum ordo bipartitus est: quorum videlicet alii cellulas incolunt, alii passim per eremi deserta gradientes, certas ædes habere contemnunt. Sed qui per eremum spatioso discurrunt, anachoretæ; qui vero cellulis contenti sunt, usitato vocabulo eremitæ dicuntur: quibus nimirum nomen commune factum est speciale. Quamquam hujus temporis fratres superlum ducant hoc sibi met arrogare vocabulum, sed humilitatis causa penitentes se potius gaudeant appellari. Anachoretarum autem jam tunc filii Jonadab primitiæ fuerant, qui, sicut Jeremias, testatur, vinum et siceram non bibebant (*Jer. xxxv*). Habitabant porro in tentoriis, et quas nox compulerat, sedes habebant. Hi denique scribuntur in Psalmo (*Psal. cxxxvi*), quod primi captivitate sint sub hujusmodi persecutione perpassi: quia ab exercitu Chaldeorum vastante Judæam, urbes sunt introire compulsi. Hæc videlicet ratione, quod oppida carceres lucrent, et dulcis habitaculi requiem deserti solitudinem æstimarent. Sed nos sanctis anachoretis, qui hoc tempore aut rari sunt, aut nulli, solam reverentiam exhibemus, ad eremitas autem omnem hujus disputationis articulum vertimus.

CAPUT IV.

Qua diligentia resistendum carnis ac diaboli tentationibus.

Quisquis igitur cellulam cum diabolo dimicaturus ingreditur, et in arena spiritualis prælii ferventis animositate pectoris incitatur, ad hoc totam suæ mentis intentionem dirigat, ut delectationem carnis, vel ad momentum quidem jam ultra non sentiat; sed sibi met, simul et mundo mortuus vivat. Ad tolerandas itaque calamitates, atque miseria animi præparet, morti se pro Christo devoteat, diversis virtutum telis lumbos mentis accingat; omnia sibi met aspera, et dura præponat; ut cum acciderint, non inprovidius evenerit occidat, sed omnia æquanimitè ferat. Plane sicut fluvius ex sui fontis origine perexiguus oritur, sed processu longioris declivii, rivis hinc inde confluentibus dilatatur: sic interior noster homo in sanctæ conversationis itinere tenuis, et velut aridus incipit: paulatim vero per incrementa virtutum quasi rivis undique concurrentibus convalescit.

Quisquis ergo nititur annis fluente restringere, juxta fontis aditum, necesse est satagat obstacula convectare : ut ubi nondum annis, sed **333** adhuc rivulus cernitur, illic obicibus impetis facile reprimatur. Qui ad aulam quoque regiam properare disponit, in ipso demum expeditionis exordio cum paucis egreditur : confluentis autem subinde numerus societatis angetur. Quisquis denique huic struit insidias, non procul a domo, unde egreditur, latitat : ut necdum consipatus multitudine commentium repentinus impetus non evadat. Tunc autem veraciter ad regem nostrum properantes iter incipiunt, cum rudes adhuc, novique tiroes in spirituali militia sacramenta juramus. Sed quia necdum spiritualium studiorum agmine circumfunditur, necdum perfectionis virtutibus roboratur; tunc veteranos hostis ante ipsum egressionis nostræ vestibulum insidias præparat, ibi versutiæ suæ dolos, ibi malignitatis artes et laqueos, ibi deceptionum machinas, et omnia pestiferæ caliditatis argumenta concinnat : quatenus rivum adhuc tenuem boni operis obstruat, et gradientem, antequam commentium agmine fulciatur, exstinguat.

Sed inter has jaculorum ebrescentium grandines, inter istas bellorum ingruentium tempestates, Christi miles non formidine contabescat, non fractus labore deficiat; sed invictæ fidei clypeo præmunitus, quo acriora infestantium luctatorum certamina tolerat, eo certius de vicina Dei auxiliantis aspiratione confidat. Nec prorsus addubitet, quia si primæ tentationis articulum illesus evaserit : paulo post roboratus, et validus, terga vertentibus ac succumbentibus suis adversariis, prævalebit. Idcirco nempe insidiator spiritus totum fel suæ nequitæ circa novitios evomit. Ideo omne virus artificiosæ ac deceptorie caliditatis effundit : quia non ignorat, quoniam si tunc effectum perversi conatus amiserit, opportunitatem lædendi postmodum non habebit. Imo qui supplantare non potuit, ruinæ postmodum turpiter subjacebit; et qui rudi non prævalet, exercitato succumbet.

CAPUT V.

De quiete, silentio, et jejuniis, eremitis præcipue necessariis.

Notandum autem, quia cum omnibus ad æterna festinantibus universæ virtutes animi si ut habendæ, solitarie vitæ proposito tria sunt præcipue exteriora videlicet, congrua speciali præ cæteris observatione tenenda : quies scilicet, silentium, atque jejunium : et cætera quidem instrumenta justitiæ in sola plerumque devotione, vel habitu; ista autem in exercitio debent familiari quadam solitudine versari. Sicut enim sacerdotis est proprium sacrificiis offerendis insistere, doctoris est prædicare; ita nihilominus eremitæ officium est, in jejunio, silentioque quiescere. Unde non frustra reperitur ab antiquis vitæ hujus institutoribus dictum : *Sede in cella tua, et retine linguam tuam, et ventrem, et salsus eris.* Vener siquidem reprimendus est, ne dum ipse im-

moderate repletur cibus, cætera quæque membra inclinat vitii. Lingua vero restringitur, quia indisciplinate laxata, supernæ gratiæ vigore animam vacuat,

334 et a statu salutiferi rigoris enervat. Verumtamen modus atque discretio in talibus est adhibenda; ne quod indifferenter agitur, velut onus importabile, per intolerantiam pusillanimitèr deponatur. Sicut ergo supra promissimus, quæ in hac eremo vivendi regula tenentur, breviter explicemus : ut dum hanc quasi quoddam vivendi metrum considerationis tuæ oculis apposeris, sive excedens, sive inferius gradiens, ad hanc sedula intentione recurrens, errare non possis.

CAPUT VI.

Regula jejunii ac refectiois.

B Ab Idibus itaque Septembris usque ad resurrectionem Dominicam, quinque per hebdomadam diebus tenetur hic ex more jejunium. Ab octavis autem Paschalis festivitatis usque ad sextum diem Pentecostes, quatuor tantum per hebdomadam diebus jejunium celebratur. Hac videlicet discretione servata ut propter Dominicum diem, de ejus speciali reverentia nullus addubitet, etiam tertia et quinta feria his in die reficiant fratres. Illo enim tempore licet aliquanto remissius vivere : tamen minime prohibeantur monachi auctoritate sacrorum canonum jejunare. Ab octava vero Pentecostes usque ad Nativitatem B. Joannis, tertia quidem feria plenum fratribus hora nona tribuitur, quinta vero feria refectio iteratur. Porro a festivitate S. Joannis usque ad Idus Septembris, tertia et quinta feria bina refectio in die tenetur : reliquis vero quatuor diebus jejunium ex more servetur. Salvo videlicet eo, quod si quis inter fratres infirmari conspiciatur, mox illi, prout necesse fuerit, misericorditer subvenitur. In festivitatibus duodecim lectionum, quæcumque veniunt ab Idibus Septembris usque ad Resurrectionem Domini, senel tantum reficiant fratres; exceptis videlicet his solemnitatibus, omnium sanctorum, S. Martini et S. Andreæ, hebdomada Natalis Domini, et uno die Epiphaniæ, et Hypopanti. Quibus minime diebus iteratur pro more refectio. In cæteris autem festivitatibus una tantummodo sint refectioe contenti.

D Notandum autem, quia non omnes, quæ in monasterio, etiam in eremo celebrantur festivitates. Et hæc quæ illic sunt, plerumque transmutantur, ut aut in tertia, aut in quinta feria celebrentur : exceptis minime præcipuis festivitatibus, quæ ob reverentiam dignitatis mutari non possunt. Plerasque autem festivitates, quæ non adeo sunt præcipue, sive in quadragesimali tempore, sive per totius anni curriculum, cellerarius cum his qui juxta ecclesiam commorantur, cum duodecim celebent lectionibus : atque si priori videtur, aliqua illis, rarissime tamen, misericordia refectiois impendatur. Cæterum ii qui per diversas sunt cellulas constituti, dum foris minime prodeant, trina lectione contenti, jejunium ex more conservent. Jejunare autem illos dicimus,

qui p nem cum sale et aqua percipiunt. Ubi præter hæc alud quid additur, in eremo jejuniū non vocatur. Pualus autem illis quadragesimis **335** quæ vel N tale Pontil, vel sanctum Pascha præcedunt, nonnulli fratres hie sunt, qui totam hebdomadam jejuniū transcurrunt: et quotidie, exceptis Dominicis, in pane et aqua vivunt. Quidam etiam fratres in utriusque quadragesimæ non solum quibusque festiuitatibus, sed et Dominicis diebus coquinaibus abstinent. Quod nos in Dominicis diebus primo quidem propter excellentiam sanctæ Resurrectionis curauimus prohibere, sed rursus coacti sumus fraternam supplicatione permittere. Vescuntur autem pomis, et herbarum radicibus, ac leguminibus infusis, vel etiam elixis.

Nec illud plane silenter omittimus, quod in quadragesimæ utriusque principio omnes monachi, necnon et laici triduanum jejuniū districte conseruant: ita ut qui a percipiendis alimentis omnino se compescere nequeunt, solo tamen pane simul et aqua contenti vivant. Est autem consuetudo fratribus omni tempore duo in Dominicis diebus habere pulmenta, propter duas scilicet quadragesimas superius nominatas: in quibus per omnes, et Dominicas videlicet, et sanctorum festiuitates, uno duntaxat probatur esse contenti. Cæteris autem diebus, quibus nimirum temperato jejuniū remissius vivunt, si bis in die comedunt, duo illis pulmenta sunt, prandentibus unum, cenaturis alterum exhibendum. Sin autem una sit refectio tantum, unum sit nihilominus et pulmentum. Quod autem in Dominicis diebus duo hic fieri solere pulmenta meminimus, constat extra eremiticam regulam idcirco fuisse permissum, quia perituro hæc ab extraneis oblationum deferatur exenium. Cæterum ubi locus frequentatur deuotione fidelium, cessat procul dubio geminatio pulmentorum.

Unde fit ut in illa eremo, quam auctore Deo in latere Suauicini montis ipsi construximus, pulmentum præter unum, cunctis æque temporibus penitus ignoretur. A vino autem aliquanto tempore continuimus, ita ut neque laici, neque extrinsecus venientes, vel etiam in Pascha Domini aliquid hic præter aquam liberent: neque vinum hic, nisi pro sacrificio haberetur. Sed quoniam et hic manentes cæperunt ægrotando deficere, et quidam ad eremiticam vitam transire cupientes, huius rigoris obseruantiam videbantur penitus abhorrere, fraternæ, sive, ut verius dicam, communi imbecillitati dispensatorie descendentes indulsumus, ut vinum seruat sobrietatis moderamine biberetur. Ut quod cum Joanne non possumus ex toto relinquere (*Luc. 1*), saltem cum Timotheo Pauli discipulo meminimus iustro stomacho parcere, et humiliter ministrare (*Timoth. 1*); et qui prorsus abstemii esse non possumus, esse saltem sobrios studeamus. Veruntamen in prædictis duabus quadragesimis consuetudo tenuit, ut neque monachis, neque laicis vini, vel etiam piscis perceptio concedatur: exceptis his quatuor festiuita-

tibus, sancti scilicet Andreae, B. Benedicti, et Dominica palmarum, et Coena Domini: quibus nimirum sacratissimis diebus pisces, et vinum excellentium solemnitatū letitia invitante percipiunt. In Sabbato autem sancto, nec non et vigilia Natalis Domini, ut labor ecclesiastici releuetur officii totum panem, **336** qui voluerint, comedunt: alium vero cibum, sive laici, sive monachi penitus non admittunt. Tres autem solummodo octauæ per annum ita celebrantur, ut jejunare hic nemo cogatur, id est Dominicæ resurrectionis, et sanctæ Pentecostes, atque Natalis Domini. Sed quibusdam, quia propter desuetudinem grave est totius hebdomadæ binam continuare refectioem, quoniam quidem hoc humiliter expetunt, jejunare aliquantulum pro misericordia conceduntur: quanquam in octauis Pentecostes et ecclesiastica traditio, et Patrum decernat auctoritas jejunandum. In reliquis vero octauis quarumlibet festiuitatum, ecclesiasticum quidem, prout regularis ordo postulat, tenemus officium, tenorem vero consueti jejunii non mutamus.

CAPUT VII.

De seruorum disciplina.

Ut autem tota domus Dei sub regulari custodia, et disciplina teneatur, et unumquodque membrum operetur in corpore, iuxta suæ proprietatis officium, famuli quoque, qui huic loco deserviunt, ab assignato sibi vivendi ordine non recedunt: qui nimirum per totius annalis spatii cursum tribus per hebdomadam diebus tenent ex more jejuniū. In illis autem duabus quadragesimis quatuor dies jejuniū dedicant, exceptis his, qui in viam longius diriguntur. Porro quocunque predeant, omni tempore carnis non vescuntur: proprium etiam aliquid habere nihilominus, sicut et monachi, prohibentur. Nonnulli quoque ad audiendi Psalterii vigiliis maturius argunt, cum his videlicet fratribus, qui apud ecclesiam commorantur. Promiseionem autem ingredientes hanc faciunt: *Ego frater N. promitto obedientiam et perseverantiam omnibus diebus vite meæ in hac eremo, quæ est adificata ad honorem Dei, et sanctæ Crucis; pro timore Domini nostri Jesu Christi, et remedio animæ meæ. Quod si aliquo unquam tempore hinc fugere, vel abire tentauero; liceat servis Dei qui hic fuerint, me plena sui juris auctoritate requirere, et coacte ac violenter in suum seruitium reuocare.* Scriptæ ergo huic promiseionis signum crucis ipsi præligunt: et ab aliquo fratre coram omnibus lectam ponunt super altare. Monachi autem nullam promiseionem faciunt, præter eam tantum, quæ in monasteriis fieri consuevit; solo duntaxat eremi nomine permutato. Enimvero et monachis et laicis introire volentibus, omnia dura et aspera proponuntur: videlicet extremitas, vel etiam nuditas vestium, penuris ciborum, propriæ voluntatis aversio, durissimæ correctionis asperitas, contumeliæ, reprehensionum, laboris, et assiduæ fatigationis instantia. Hæc, et huiusmodi multa, quæ nimirum non idcirco prosequi, et enumerare negligimus, quia hæc

eandem in monasteriis fieri regulari traditione minime.

337 CAPUT VIII.

De panis mensura, et spiritualibus exercitiis.

Panis autem eadem in ereino, quæ et in monasterio est mensura, hac tamen discretionem servata, ut in diebus quidem refectionis sive singule, sive binæ, sit totum vult frater comedere, reprehensioni non cogitur subjacere. In diebus vero jejuniis, quia unusquisque frater lauces habet in cella, illis semper librat, quod sibi met cœnaturus apponat. Mensura autem illa hunc habet modum, ut superaddito quadrate dimidio diuidium buccellæ totus appendat: quadra videlicet remanente integra semis. Et ut nulla dubietas super hujusmodi mensura remaneat, novem orationum, vel tria aserum ova libratis lanceibus tantumdem pensant. Et de jejuniis quidem, et de mensura ciborum ista sufficiant.

In cæteris autem spiritualis exercitii studiis, quæ sit hic continui fervoris instantia, quæ sollicitudo, quam vigil et operosa frequentia, timeo scribere; ne et incipsum forsitan eis cohabitantem, etsi non cooperantem, vana videar elatione jactare. Hoc tantum mihi dicere liceat, quia non parva hic diligentia est in flexionibus genuum, in disciplinis scoporum, et in cæteris hujusmodi: quæ nimirum, frater charissime, quia eorundem hæc satagentium vivis vocibus clarior potes addiscere, non expedit hic omnia litteris adnotare.

CAPUT IX.

De psalmodia.

De psalmodia vero hæc consuetudo est, ut eum duo simul commorantur in cella, duo persolvant in die Psalteria; unum pro vivis, alterum pro defunctis. Et illud quidem quod est vivorum, cum illis dicitur additamentis, quæ B. Romualdus apponit, quæ etiam nos non gravemur inserere; ne nos conqueratur forte novitius, quæ sibi magnopere noscenda sunt, præterisse. Decursis plane quinque psalmis, protinus subinfertur: *Gloria tibi, Trinitas, æqualis una Deitas, et ante omne sæculum, et nunc et in perpetuum. Orate pro nobis, omnes sancti Dei, ut digni efficiamur promissionibus Domini Dei nostri Jesu Christi. Pater noster.* His expletis, mox subditur: « Adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœlum et terram (Psal. cxxiii). » Et evolutis aliis quinque psalmis, tunc dicitur: *Te Deum Patrem ingenitum, te Spiritum sanctum paraclitum, sanctam et individuum Trinitatem, toto corde et ore confitemur, laudamus, atque benedicimus, tibi gloria in sæcula. Amen.* « Domine Deus, in adjutorium meum intende, Domine, ad adjuvandum me festina. Confundantur, et reverteantur inimici mei, qui quaerunt animam meam. Adjutor meus, et liberator meus esto, Domine, ne tardaveris (Psal. lxxix). » *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto. Quo finito rursus dicitur: Adjutorium nostrum in nomine Domini.*

338 Hæc igitur per quinque nos psalmos alternatim semper adduntur, donec Psalterium cum tribus Domi-

nicalibus, nec non et totius hebdomadæ canticis expleatur. His etiam non neglectis, quæ in fine Psalterii videntur adjecta, videlicet, *Te Deum laudamus; Nunc dimittis, Domine, seruum tuum;* et duobus symbolis; *Gloria in excelsis Deo; Pater noster,* cum sile catholica; postremo litaniam cum orationibus hæc omnia consueto die concludunt. Psalterium vero pro defunctis cum novem lectionibus dicitur, tribus nimirum per quinquagenos psalmos: qui autem solus moratur frater, Psalterium quidem vivorum totum per singulos dies adimplet; defunctorum autem sive medium, sive totum, juxta quod virium possibilitas administrat. Horarum autem psalmodia canonica omnino sicut in monasterio, ita hic per ordinem nihilominus tota persolvitur.

CAPUT X.

De silentii rigore.

Hoc autem inter cætera prætermittendum non est, quia in cellulis continuum tenetur, sicut revera in oratorio, ex more silentium: nec permittitur, ut illic alter alterum vel pro confessione loquatur, excepto si priori visum fuerit, ut novitius, eorumque institutoribus ad tempus aliquantulum loquendi licentia concedatur. Si quid autem loqui indiget, ad Ecclesiam procedentes, quæque sunt necessaria, manifestant. Est enim revera, ut experimento cognovimus, animarum magna destructio, ubi passim fieri colloquium in cella permittitur. Nam dum infirmi quique fratres, qui sub confessionis specie se invicem visitant, breviter expleat quod cœperant, ad alia se mox frivola et otiosa, data semel procaci linguæ libertate dilatant et oblii repente quare convenierat, mox fratibus suis, vel etiam prioribus detraherent: et quos amare sinceriter, et pure debuerant, dente, ut ita loquar, livido mordaciter rodunt. Deinde ad secularia transeunt, et quidquid est, quod in urbibus agitur, de eo in cellula disputant. Necdum id ad aures vulgi fama pertulit, unde plerumque montium jam secreta complevit. Adde, quod absentibus arbitris, quanto reprehensionis securiores sunt, tanto, quidquid linguæ confluerint, liberius fundunt. Sicque fit, ut qui purgandi sese causa conveniant, cumulo linguæ contagio a se invicem sordidiores abscondant.

CAPUT XI.

De monasticæ institutionis observatione.

Illud etiam non minima pars penitentiam est, quod omni tempore sive æstate, sive hieme non calcetis, non ocreis utuntur in cellulis; sed nudis semper cruribus, et pedibus consuetudo est permanere, exceptis his, qui graviore molestia infirmitatis urgentur. Regulare autem est monasteriis (S. BENED. Reg. cap. 54), ut ii, qui in viam diriguntur, foris non comedant, si eo die sperant **339** reverti. Cui videlicet observantiam illud etiam apud nos additur, ut sive ipso, sive alio die fuerit quis egressus, exceptis præcipuis festivitibus, jejunium semper ad eremum revertatur: sin alias penitentiam non deerit.

De cæteris vero monasticæ institutionis observa-

tionibus, quidquid in regulari et districto monasterio tenetur, idem etiam hic caute et solerter nihilominus custoditur: videlicet de promptissima obedientia, ut quodcumque præcipitur, humiliter et ferventissime peragatur; de non dando, vel accipiendo sine jussione prioris, de proprio non habendo; ut dum sunt in claustris, quod est juxta ecclesiam, sive in festis diebus, sive omnibus incompetentibus horis silentium teneant; ut in capitulo, in oratorio, in refectorio regularem consuetudinem non postponant; ut cum hospitibus non loquantur; atque ideo a cellulis usque ad ecclesiam sine venientes, sive redeuntes, a censura silentii non recedant (S. BENED. Reg. cap. 3. 55, 54; 3. 55, 42, 52 et 53): enumerare postposuimus, quia lacinosi styli fastidium devitamus.

CAPUT XII.

De pietate erga defunctos.

Illud etiam silentio præteriri dignum esse videmus, quia cum frater quispiam ex nostris obiit, qui videlicet nobiscum degunt, pro eo unusquisque septem dies jejunat, septem disciplinas cum millenis scoparum ictibus accipit, septingentas mentanas facit, triginta insuper Psalteria ex more decantat, et unusquisque sacerdos septem missas illi pro sua persona persolvit, salvo eo, quod continuus quoque triginta diebus pro eo missarum solemniam in conventu communiter celebrantur. Hæc igitur hujus loci regula nulla voti varietate postponitur; hæc consuetudo circa defunctos stricta prorsus, et laxabili semper observatione tenetur.

Si autem quis fortasse novitius, vel quolibet modo injunctam pœnitentiam morte præventus consummare non potuit, mox ut ad fratrum notitiam res pœnitentiæ pervenerit, cum magno fervore tota pœnitentia, parili facta inter eos divisione suscipitur: et quantumlibet sit, brevi spatio per diversos afflictionis modos orantur expletur. Pauca igitur de ea, quæ nunc est, hujus eremi conversatione sufficiant: ut per hæc, quæ breviter adnotantur, valeat colligi quid ex his, quæ silentio prætermissa sunt, debeat æstimari.

CAPUT XIII.

Adhortatio.

Hæc itaque, dilectissime fili, quæ de fratrum nostrorum tibi conversatione protulimus, diligenter in tuenda præ oculis pone; vires etiam tuas vel in statera districtæ examinationis appende: ut sive subids, sive magis emineas, dum triti metam jugiter contemplaris itineris, per anfractuum diverticula prorsus oberrare non possis. Nam et pictor imaginem 340 compilationis gratia sibiinet pro scheda constituit, qui tamen ad mensuram tabulæ, quæ versatur in manibus, omnia redigit, et huic coaptata mutui operis libramenta componit Tu etiam nihilominus juxta modum virium, quem tibi celestium charismatum Largitor infuderit, hæc tibi sic in exercitium arripe, ut noveris, quantum cogaris ex necessitate minuere, vel quantum hæc in te per accessum gratiæ possis augere. Nonnulli nempe totam

A hebdomadam jejuniando facile transigunt, quidam vero etiam bidui jejuniis molestissime ferunt: sed in his exhibendis non dispar meritum uterque sortitur, et robustus videlicet, qui fortia peragit; et debilis, qui ea, quæ prævalet, minima non relinquit.

Quapropter difficile est definitivam communemque regulam super jejniis constituere, ne cogere videamur vel fortiores a sua perfectione languescere, vel debiles viribus suis majora tentare: *Unusquisque enim proprium donum habet ex Deo, alius sic, alius autem sic.* Nam et apud antiquos Patres nostros, plerisque legimus existisse, qui etiam simul in communi congregatione viventes, non communem vivendi regulam tenerint. Vires ergo suas unusquisque considerans, non semetipsum inaniter fallat: non se simulata debilitate decipiat: sed prout videbit se posse, sub sobrietatis legibus, et abstinentiæ se rigore constringat.

CAPUT XIV.

De iis qui arctiori vivendi genere se obstrinxerunt.

Porro et inter nos quoque nonnulli fratres sunt, qui longe alia, quam hic scriptum est, via conversationis incedunt, et arctiori se non minimum vivendi lege constringunt. Alii siquidem nullo unquam tempore vinum bibunt, vel acetum quomodolibet hauriunt: alii vero ovis, lacte simul et caseo, suavia quoque pinguedine non vescuntur; plerique mattarum velut mollia strata despiciunt, et papyrius ad quiescendum contenti sunt storeis, ita ut palearum quoque stramenta subijci prorsus abhorreant: alii asperrima quæque cilicia tanquam mollia, ac delicata indumenta contemnunt, et loriceis ad carnem ferreis induuntur. Non deest, qui totius anni tempore per singulos non modo communes, sed etiam festivos, atque Dominicos dies, dimidio sit pane contentus. Hic idem frater per integrum et dimidium circiter annum quinque diebus hebdomadæ cibum non tetigit, solus autem Dominica, et quinta feria comedere contentus fuit. Nunc etiam Dominicis diebus, et quinta feria post horam videlicet nonam sic uno pulmento reficitur, ut secundum prorsus ignoret.

Est etiam qui continentiae et sobrietatis amore non modo panem, sed et capis et porris, cunctis videlicet herbarum acuminibus se decreverit abstinere. Et qui utroque quadragesimali tempore singulis quibusque diebus, allis geminato pugillo cicoris vivat, quinta vero feria semper, tertia autem raro panem solummodo comedat. Hic etiam lumbos suos ferrea 341 semper catena circumdat, ne quando modum sobriæ refectionis excedat.

Confessus est mihi quidam ex senioribus nostris, quia cum solus in cella comederet, non sibi juxta prurium sanis alimenta citius indulgeret, sed remorando, ac protrahendo, raro videlicet, atque minutius micæ potius quam frustra panis in os mitteret, et sic se inter ipsa corporis alimenta durius per inopiam cruciaret: ut ipse etiam cibum

non tam resolveret quam pueret, et refectio potius
 ¶ cretur esse decanta defectio, dum non delectando
 reficeret, sed affligendo potius castigaret. Corripui adolescentem nostrum indolis adhuc ephē-
 bae, acriori insuper verbere castigavi, quia can-
 tabricii janis quadra vivebat in die, et ita vix
 demum, ut ad medium usque relaxaretur, obtinui;
 qui nimirum tunc ferrea loricatorum interula a Do-
 minico die usque in quintam feriam nullum penitus
 cibum sumperat, tribus vero vel quibus hebdo-
 madae die'us solo pane vivebat. Habemus inter
 nos fratrem adhuc et ætate juveniculum, et con-
 versione novitimum, qui totum implere Psalterium
 extensis in altum brachiis consuevit; per quinqua-
 genos videlicet psalmos brachia fatigata deponens,
 sed antequam vel unum productiorem psalmum
 decurrere valeat, iterum subrigens. Habemus et
 alium incurvum jam senem, qui duo Psalteria sub
 una brachiorum extensione decantat: unum vide-
 licet cum canticis et litanis, multisque orationibus;
 alterum vero pro defunctis cum novem lectio-
 nibus.

Dicam, sed quis sciat, utrum fides assertioni fidelissimæ præbeat? Sed parvipendendum est, si humana temeritas arguat, quem summa Veritas falsitatis excusat. Idem senex, Dominicus nomine, nonnunquam uno die continuato cum nocte, novem Psalteria meditando decurrit, et interim penic sumper utraque manu scopis armata nuicum corpus afficit. Notandum autem, quia dum peragere satagit, nocte, vel die sibi dormire non vacat, sed aliquando genua flectens, dum caput terræ deponit, sic nudo repente sonitus obrepit, quo videlicet solo contentus est. Hic nihil aliquando fraterna familiaritate conquestus est, quia cum novem sic Psalteria sæpe molulando perficeret, ad decimum nunquam potuerit pervenire. Novi fratrem, qui se fatetur toties psallendo genua flectere, quot in se verus totum Psalterium contineret; cum videlicet Psalterium quatuor fere millia versuum habere dicitur, sicut asserunt qui supputandis operam dederunt.

Sed et hæc prolixius idcirco non prosequor, quia et eos, de quibus loquer, offendere timeo: et illis cohabitare, quibus non coeporor, aliorumque narrare fervorem frigidus erubescor. Dignum autem credo robustis ac perfectioribus viris ista relinquere: sed et hæc ipsa mitiora quæ superius scripta sunt, aliquantisper suli modesto discretionis libramine temperare; ut dum valentiores quique per alium virtutum pelagum citato fervent remigio currere, imbecilles etiam littoris vicina secantes, non compellantur hærenti lembo in arenosis syrtibus remanere.

342 CAPUT XV.

De eremitarum jejuniis.

Veruntamen ne quod scribimus, prorsus a regulæ solum lege mutare videatur, credimus unumquemque fratrem in cellula commorante, nisi omnino

A agrotus sit, ita ut decumbat quidem in lectulo, toto anni tempore, sive ætate videlicet, sive hieme, tribus per hebdomadam diebus jejunare in pane et aqua cum Dei adjutorio facillime posse: et quoniam Sabbato jejunare etiam canonice traditionis authenticum est, non grave videatur fratri etiam Sabbato refectionem ad nonam horam usque differre; ut senel quidem ipso die reficiatur, sed tamen vinum atque pulmentum percipere ex hujus nostræ institutionis indulgentia non vetetur. Et hoc quidem ætate. Nam ab Idibus Septembris usque ad Paschale gaudium, quatuor per hebdomadam diebus novitit jejuniandum: sed etsi aliquando tanta debilitas acciderit, libero etiam tempore die Sabbati aut legitimis infusus, aut herbarum radicibus, sive etiam pomis solitum licebit aliquantisper temperare jejuniium. Ita tamen ut si unum quodlibet horum sumat, aliud, nisi vere necessitatis causa dictaverit, non adjiciat. Postremo tamen propter pusillanimes, si hic necessitas omnino poposcerit, quæ fieri permessa est in ætate, eadem Sabbatorum discretio servetur in hieme.

De festivitatibus quoque, quæ hiemali tempore celebrantur, in quibus nos asseruimus semel in die solere comedere, liceat geminare cibum, sicut mos est cœnobarum. Porro in duabus quadragesimis, videlicet, quæ Dominicis Nativitatem, Resurrectionemque præcedunt, tertia quidem feria, et quinta pulmentum sumat; Dominicis autem diebus et præcipuis festivitatibus, addita insuper quinta feria, etiam vinum bibat. Pulmento autem uno quadragesimali tempore contenti sint fratres, quando semel reficiunt; quando vero refectionem geminant, alterum prædentes, alterum cœnantes accipiant. Reliquo autem anni tempore duo semper habeant. Dominicis quoque diebus, et majoribus festivitatibus, si facultas affuerit, etiam tertium non negamus.

CAPUT XVI.

Discretio prælati in moderandis subditis.

Discretionem tamen debiliem in prioris arbitrio ponimus, nimirum ut ipse possibilitatem uniuscujusque consideret: et prout cuique viderit expedire, pie illis alimenta dispenset. Nam et nos approbamus, quod suis sæpe discipulis B. Romualdus dixisse perhibetur: Dummodo, inquit, frater quilibet cellam non deserat, etiam carnes permitatur ex discretionem comedere, si tamen inevitabilis videatur necessitas imminere. Addebat insuper: Tale enim prope modum est de eremo ad monasterium reverti, quale de monasteriali ordine ad sæculum asportari. Unde necesse est, ut **343** quicumque eremiticæ præst fraternalitatis, robur ejusque diligenter examinet, et juxta virium facultatem necessaria subministret. Et quidem si omnes sub unius regulæ mensura vivere prævalent, optimum est; alioquin si, aut fortasse plures indigent, quod ii, qui incolas sunt necesse non habent, clam videlicet, et occulte sic infirmis pia exhibeatur humanitas, ut valentes sine invidiæ stimulo in sui rigoris permaneant disciplina.

Neque enim necesse est, quod uni casus irrogat, A illico regulare omnibus fiat : cum et idem frater, qui hodie subveniri sibi per humanitatem postulat, secunda fortassis confortatus hebdomada, ejusdem humanitatis impendia non requirat. Nam et idem B. Romualdus, ut sui consueverunt referre discipuli, sic æstivi temporis hebdomadas alternabat, ut una quidem a Dominica in Dominicam in pace et aqua jejunando transigeret; alterius vero hebdomada pulmentum quinta feria manducaret. De conversis quoque quantum jejunent, ejusdem prioris provideat diligentia.

CAPUT XVII.

De somni ratione.

De somno quoque non tam dura quibusdam districtio quam modesta discretio necessaria est. M. B. lius quippe est somnum carni temperata quadam dispensatione concedere, et ferventer postmodum in Dei laudibus excubare, quam summoienus soporatum dissolutis tota die labiis oscitare. Enimvero imperrimis etiam prædecessoribus nostris consuetudo non erat, ut aliquo tempore dormirent in die; nos autem æstivis diebus dormimus quidem, sed ut indubitanter experti sumus, quidquid proventus in die dormientes amittimus, hoc et maturius nocte surgentes, et expeditius divinis insistentes obsequiis compensamus.

Notandum autem, quia ante nocturnæ synaxis officium, si vel prae fraudior adhuc nos, vel quolibet modo graves videntur esse vigiliæ, repetere accubitum licet: post nocturnum autem omnino non licet. C. Unde nos, ut hæc regularis observantia possit facilius custodiri, hoc instituimus, ut quotidie signum primitus ad vigiliæ sonet, deinde expleto ex more Psalterio, vel quantum ratio temporis considerata permittit, sonante iterum signo, nocturnale peragatur officium: ut juxta diluculum, quo videlicet tempore gravius incumbit accidia, stantes nos et canonicis inveniat occupatos officii. Absit enim tunc nos sopori vel ignavia cedere, qua videlicet hora constat Redemptorem nostrum destructo mortis imperio surrexisse; ne si tunc dormiamus, quando oriente solo corpore, etiam interior noster homo lucem debet innocidiam expectare, quod absit, irrisio nobis videatur illa congruere: « Discipuli ejus nocte venerunt, et nobis dormientibus, furati sunt D. eum (Matth. xxviii). »

Caveandum est autem, ne somno quis vel ad momentum quidem incompetentibus horis assentiat. Nam si sedenti quidem, vel etiam stanti frequenter obdormerit, postmodum eum dormire voverit, 344 ab ejus oculis sopor abscedit. Sic nimirum dormitatio vigiliam, et vigilia dormitationem parit: cum et qui dormitat, invitus postmodum vigelet, et rursus qui diutius vigilat, ex necessitate dormitet. Cui similem etiam indiscrete comedentibus sæpe contingit. Hinc namque est, quod nonnulli ridicule delirantes, superfluo conqueruntur se cœnare non posse, quod certe ex immoderati

ingluvie prandii manifestum est provenire. Nam si frugalitatis metam in prandio non excederent, vesperianam mensam non tantopere fastidirent. Ut ergo cœnare quis valeat, ac mox quiescenti sopor incumbat, et sobrie prandeat, et dormitationis ignaviam non admittat. Nonnulli autem, quod prætereundum non est, ut nocte securius dormiant, et usque ad satietatem longis profundi soporis stertitionibus intumescant, dum adhuc dies est, psalmodiam anticipare festinant: quibus nimirum districte prohibendum est, ne antequam suo tempore Completorum dicant, psalmos incipiant.

CAPUT XVIII.

De psalmodia privata ac publica, nec non aliis eremitarum exercitiis.

Psalterium autem unusquisque frater quotidie unum decantat, si vero pro defunctis vult addere vel totum Psalterium, vel melius, sive saltem tertiam partem, aut ex toto dimittere, ejusdem fratris relinquatur arbitrio; dum tamen meminerit omnem psalmodiæ ordinem, viventium scilicet et mortuorum, sicut in monasteriis actitatur, explorare. Quatuor autem illis diebus, quibus jejunandum esse censuimus, silentium teneant, nisi forte necessitas superveniens aliter imperaverit. In ipsis autem cellulis nunquam loquantur alicui, nisi forte aut omnino morientur inclusi, aut etiam sint juxta monasterium constituti. Sed nec alium cum alio fratre se de proprio conventu, sive cum extraneo presumat aliquando simul in cella comedere, vel ad comedendum alios invitare, ubi nimirum non licet etiam confessionem cum alio fratre verbis vulgaribus agere.

Si duo simul fratres in cella cohabitant, unus semper præsit, et alter obediatur, juxta communis videlicet prioris imperium: quod si uterlibet eorum novitius est, semel, aut bis in hebdomada post vesperam colloquendi licentiam habeant: at postquam novitius esse desierit, a mutua deinceps colloquutione cessabunt. A cellulis venientes, vel ad easdem redeunt, sicut superius dictum est, semper silentium teneant. Cum signum sonuerit ad congregandos fratres, quicumque intellexerit, non habeat licentiam, dum se præparat, remorandi in cellula, ultra quam quinque psalmos valeat decantare.

Caveat autem utilis frater, ne res suis necessitatibus deputatas, seu quælibet utensilia deterere presumat, vel incaute tractare: utpote vestes, ferramenta, vasa, vel his similia. Præsertim libros sanctos ita custodiat, ut nunquam manum super litteras teneat, nunquam fumo nigrescere, vel ignis odorem [f. ardorem] 345 permittat. Ponat autem juxta se quæque sibi sunt familiariter necessaria, ut cum usum horum necessitas postulat, ipse ad exhibendum sibi frequentius surgat. Tantopere quippe vagatio est vitanda, ut nec per ipsam cellulam spatium inaniter liceat. Porro si voluerit, calcæis utatur in cellula.

Super metaneis vero disciplinis atque palmatis, sive etiam brachiis extendendis in orationibus, cæterisque sancti fervoris exercitiis, nulla fratrem lege constringimus, quin potius suæ committenda provisionis arbitrio judicamus. Sunt enim quibus horum aliqua non conveniunt, atque ideo tantum videtur, atque liberius, ut in talibus magis optio proponatur, quam definitiva regulæ sententia præscribatur. Radant autem caput per menses singulos, exceptis quadragesimis duabus, quæ nimirum sine lavacro caput transigendæ sunt. Balneis vero si fuerint incolumes, non utantur. Hæc itaque nos remoto omni austeritatis rigore, ideo sub tam modestæ discretionis libramine constitutum, ut frater, qui de sua est salute sollicitus, institutionem salutiferam non abhorreat: et tamen si hæc fecerit plenissime de omnipotentis Dei miseratione confidat. Veruntamen hæc regula post nostrum teneat obitum: nam dum vivimus, assuetum minui, Deo largiente, non patimur institutum.

Illud plane summo opere est cavendum, ne sub colore quis eremiticæ vitæ jugum detrectet obedientiæ, imo tanto se arctiori obedientiæ lege constringat, quanto hanc institutionem superexcitare cœnobarum regulam non ignorat. Sæpe enim frater de cella ad cellam jubetur habitaturus abscedere, nec aliquid utensilium, quæ suo etiam ipse labore paraverat, permittitur asportare. Sæpe optantes in remotione quiescere, ad peragendum opus compelluntur exire. Aliquando claves cellarum foribus subtrahuntur, et quam longo tempore nisi per singulos dies Dominicis non redduntur. Aliquando districtam sibi victus continentiam indicentes coguntur remissius vivere; volentesque reficere, compelluntur e contrario jejunare. Sæpe post sagnarios frater procul ire præcipitur: sæpe distrahendi vel coemendi gratia ad nudinas destinatur. Sed hæc et alia quæcumque a priore manantur, ita patienter, et humiliter sunt servanda, ac si fuerint divinitus imperata. Obedientiæ quippe et bona nostra commendat et negligentiam offensas excusat.

Ut ergo nostra sit remotio vel afflictio fructuosa, salutiferæ sit semper obedientiæ sale condita: et quoscunque boni operis vita nostra ramos expandat, in radice semper obedientiæ necesse est coalescat. Enimvero nos omnia hujus institutionis præcepta minutius non describimus, sed multa quæ et passim nobis occurrunt, ex studio præterimus. Quidquid enim in B. Benedicti Regula, quidquid in institutis, sive in collationibus Patrum est dictum, huic competere disciplinæ perpendumus; tamen in unum hic cuncta colligere superfluum judicamus. Iluc accedit quod ipsa cellula, et diuturna conversatio perseverantem efficaciter instruit, et per processum temporis rebus aperit **346** quod verbis perstreperantibus explicare carnis lingua non possit. Unde nos ex pluribus panes, eademque breviter perstringendo transcurrimus, majoremque hujus sanctæ disciplinæ peritiam ipsi potissimum cellulæ reservamus. Perseveret enim

tantummodo frater in cella; illa habitatorem suum omnem vivendi ordinem plenus edocebit.

CAPUT XIX.

De cogitationibus vanis et nocivis non suscipiendis, vel expellendis.

Nunc autem ex his quæ versantur in mente, pro styli compendio breviter disputemus; ut in spiritali certamine dimicantem adversus cogitationes proprias, et pugnas diversas quasi quibusdam telis insuperabilibus instruamus. In primis igitur, filii, quicumque manus ad configendum paras cum invisibili hoste conserere, satage mentem tuam ab omni suggestionum obrepentium impetu pervigili custodia communire: et sicut quisquillas, et quæque purgamenta, quæ de operibus manuum tuarum decidunt, in ignem protinus abjicia; ita nihilominus cogitationum tuarum motus in Deum projice. Et quoniam ipse ignis consumens est, illi superflua cordis tui ad consumendum trade; memorans illud apostolicum: « Omnem sollicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi est cura de vobis (Hebr. xii; I Petr. v). » Et Propheta: « Jacta, inquit, cogitationum tuum in Domino, et ipse te entriet (Psal. lxxv). » Unum quippe viriliter decertanti e duobus deesse non poterit: ut videlicet suggestionibus, aut ingreffi tentantibus vigil semper obsistas, aut ingressas eliminare contendas. Sed facilius est hostiles impetus in vestibulo frangere, quam admissos extra omnia propulsare: tutius est arcere præ foribus, quam laribus intrinsecis in terga compellere.

Pone itaque tentationem quasi serpentem. Serpens nempe si ab ipso aditu præsto repellitur, sana sunt omnia: nil omnino corrumpitur, nil eorum, quæ intus sunt, inquinatur. Si autem semel fuerit admissus, tametsi quavis instantia postmodum cogatur abscedere, de veneno tamen ejus, vel squamis necesse erit aliquid vel perexiguum remanere. Ergo sollicitus esto semper, ut tentationi principio nascenti velut armatus, et expeditus occurras (II Cor. x) et parvulus orientium cogitationum motus ad petram, qui est Christus, allidas. Crede frequenter experto, sæpe certe tentationem quasi deliberantes admittimus, nobiscum videlicet primitus paciscentes, quod eam quantumvis egeremus: sed licet suggestionem illam postmodum per egressum confessionis emitimus, licet penitentiam nosmetipsos afflictione punimus, nescio quo pacto quibusdam pollutionis exclusæ reliquias diu post carere non possumus; et justo judicio, qui prius volentes vano phantasmate jactabamur, nolentes postmodum acriteribus mordacis conscientie stimulis pungimur.

347 CAPUT XX.

De gula illecebris fugiendis.

Et quia prima omnium gula adversus insipientes illecebrarum suarum consuevit arma vibrare, adversus hanc bestiam et ipse fervidus irruere, continentie te telis accinge. Suadet illa ut modum refectiois excedas; tu tui corporis frenum tenens ad satiætem nunquam pervenias: suggerit forte lautiores

cibos appetere; tu post peractum munus, quo cibi reponantur, attende. Si enim digne perpendimus, ejusdem fere vanæ esse esculentioris epulas inhiare, et antergia cum eisdem in cuniculos mergenda depingere: æque nimirum ambitio utraque ridenda est: quia sicut egestionum sordes melius pictura non tergit; ita etiam venter hominis suaves cibos a grossioribus non discernit. Porro autem fauces, et gula callent quidem suavitatem ciborum, sed ea diutius perfrui nequeunt, quia ventri protinus quæque dentibus atrita transmittunt. Sic itaque æternis vicibus et gula, cui cibi sapiunt, ab eis in momento deserunt: et ventri non sapiunt, a quo diutius servantur. Explorat autem diabolus quid nos ad vescendum suavis judicemus: hoc igitur oblato, suadet tenaciam, ut exacuat gulam: nimirum dum hoc nulli dare disponimus, et tempus edendi congruum expectamus, interim mens nostra crapulæ sit mediatorum, et male exundans lebes escarum.

Ut ergo materiam hujus vexationis amittas, prope quod male servatur: et protinus mens libera, deposito omni quo premebatur, erigitur. Quidam vero cum lautiores cibos non appetant, obtentu tamen levati, levandive jejunii refectionis frenum præcipiti libertate relaxant. Sed certum est, quia ciborum illa immoderata perceptio, corpus non tam viribus roborat, quam mole gravat, sensum obtundit, torporem ingerit, somnoletiam parit; et dum utique ventositatem frequenter efflare compellitur, eor fixum in oratione vel psalmodia tenere, tumor, vel, ut ita fatear, languor incolumis necessario prohibetur. Si itaque vires insumentis alimentis expectas, nunquam modum temperatæ sobrietatis excedas: quia, quod salubre est corpori, constat etiam corporali amicum inesse virtuti.

CAPUT XXI.

De vestium paupertate, et vilitate amanda.

Vestibus quoque vilibus et paucis esto contentus. Assuesce igitur, ut levi ac perexiguo semper induaris amictu. Quod quidem in initio non sine labore fit, sed procedente consuetudine, dum quasi in naturam veritur, incommoditas frigoris facile mitigatur. Porro extremitas vestium, ciborumque penuria omnem avaritiam de corde monachi prorsus expellit. Ad quid enim mihi concupiscere quod nec alimentis, nec indumentis accrescat? Igitur et nuditatem pedum, et exiguitatem vestium, lecti duritiam, ciborum asperitatem, 348 aquæ potum, percipiendo pulmentum, et cætera hujusmodi, incipientes quidem non sine quadam formidine perhorrescimus; perseverantes autem, et longanimiter insistentes, facilia prorsus, et tolerabilia deputamus. Asperitatem quippe frequentia mitigat, rigorem consuetudo commendat.

CAPUT XXII.

De nihil pro certo definiendo, et de cogitationibus discernendis.

Hanc etiam tibimet indicere consuetudinem non graveris, ut aggressurum te aliquid, facturumve nunquam pro certo definias: sed potius, si Deo

A placere cognoveris, cum quadam videlicet conditione disponas, omnemque voluntatem tuam a Dei voluntate suspendas. Sic itaque ad agendum aliquid extrinsecus satage, ut supernæ dispositionis arbitrium assidue versetur in mente: quatenus si conatus tuus obviant cujuslibet difficultatis obstaculo frangitur, mens tua protinus ad divinæ providentiæ iudicium revertatur. Inter fluctuantium plane cogitationum inundantium impetus, mentem tuam quasi rete constitue: quæ videlicet recta consilia, velut pisces, contineat; et vanas cogitationes effluere, atque elabi, velut repentia quæque abominanda permittat. Discerne cogitationes, et non solum quæ ad mentem veniant, sed etiam unde veniant, vigilantè attende. Animadvertè quod loquor; sæpe namque malignos hostis præterita peccata ad mentem revocat, ut eisdem rursus illecebris delecteris: sæpe divinus Spiritus id ipsum facit, ut in fletibus compungaris; et cum una eademque ad diversos exitus tendat, plerumque mens improvida, quid circa se agatur ignorat. Sæpe a bono spiritu bona cogitatio peragendæ videlicet pietatis immittitur, cuius se auctorem callidus insidiator astuta persuasione mentitur; ne scilicet bonum fiat, quod decepta mens ad adversario suggestum putat. Sæpe dum psallimus, tanquam officiosis cogitationibus a diabolo vehementius oppugnemur; ut dum mens nostra quasi pium quid cogitare se considerat, ab intelligendo, quod psallit, oculos licenter avertat.

C Porro dum psallimus, Deo nostro sacrificium laudis offerimus. Sed huic sacrificio pestilentes spiritus, velut harpyiæ circumvolant, et pravas ingereudo cogitationes tanquam injectis illuc quibusdam stercorebus fœdant: aut certe omnino diripiunt, si tentationibus nos infestando, ab oratione compescunt. Sed sicut sacrificia placare Deum, si nobis rapta sunt, nequeunt; ita et quæ fuerint inquinata, auctori munditiæ placere non possunt. Unde pari modo cavendum est, ne vel nos acquiescamus in tentatione deficere, vel hostis insulens sacrificium nostrum cogitationis fœdæ contagione valeat inquinare. Sive autem Scripturarum meditationi deditus, sive operi cuiuspiam sis intentus, frequenter ad orationem recurre, et terræ prostrato corpore, mentem ad celum erige. Quo fit, ut et cor tentatio deserat, et ab oculis accidia diu sedentibus importuna discedat: verum 349 noli diu prostratus jacere, quia tunc diabolus, tanquam et ipsa mens jaceat, ad tentandum acrius infestare festinat, et mista somno cogitationum phantasmata subministrat. Quotiescunque enim ocellus hostis dormitantis oculos palpitare conspexerit, mox tædioso cordi jaculum pravæ cogitationis infligit. Quia tunc videlicet opportunum nocendi locum callidus insidiator invenit, cum mentem nostram a custodia suæ circumspectione languescere pro oculi exterioris indicium deprehendit. Sæpe manus ad orationem in modum signi salutaris extendende, ut dum crucis imaginem conaris exprimere

merito apud Crucifixum veniam debeat facilius impetrare.

CAPUT XXIII.

Contra omnes tentationes, mortis sepultureque memoriam multum prodesse.

In omni autem titillantis pugne certamine, sepulcrum stude semper ad memoriam revocare. Ira fortassis effert animum, dirige protinus oculos ad sepulcrum; mox enim omnis amaritudo deponitur, dum quo furor humanus vergat, mens provida contemplatur. Superbiae spiritus inflat, sepulcrum ad mentem redeat; necessario etiam illic rigidae cervicis tumorem premimus: ubi eiuem nos procul dubio pulveremque pensamus. Quid superbiis, terra et cinis? invidiæ faeces inflammant, et ad sepulcrum respice; et discite, quia qui tam cito ab hac vita discedimus, frustra bona temporalia aliis invidemus. Incentiva libidinis æstuant, sepulcrum doceat quam velociter humani corporis viror areseat, et quam superfluo voluptuosum corruptibili carni cubile subternitur, quam videlicet horrendæ domus requies in proximo præstolatur.

Gulae pruritus illecebrat, sepulcro protinus ad mentem reducto, considera: quia dum carnem nostram delicate, vel tenere fovendo distendimus, cibum procul dubio vermium saginamus: eoque fit, ut quo plura comedimus, a plurius comedamur: dumque ventrem molliter alimus, ingratis convivis pinguis alimenta nutrimus.

Avaritiæ stimulus incitat, ad sepulcrum præsto semper recurrit, ibique condisce, quia mortalitatis ejus incassum stipendia plura congerimus, qui iter ipsum quod pergitur, tam brevi spatio terminamus. Accedat te, vel somnolentia deprimit, sepulcrum te doceat pro æternis nunc præmiis vigilare, in quo videlicet, te necesse est diutissime sine ulla postmodum remuneratione quiescere, quatenus qui æternam requiem gaudii cælestis expectas alacriter, nunc cum propriæ torpore desidie, momentaneo labore configas.

Vestium te nitor oblectat, ad sepulcrum recurrit, atque perpende, quam vesane desipiant, qui exornare vile pulvisculum vestibus ambitiosis anhelant: qui nimirum idcirco lutum auro contegunt, sordibus munditias superponunt: quia quæ vera sunt ornamenta interioris hominis non intelligunt. Vana gloria fortassis elevare te nititur, ad sepulcrum respice, et quo sine omni humana gloria claudatur, attende: « Omnis enim caro fenum, et omnis gloria ejus, quasi flos feni (Isa. iv). » Prurit lingua per ventosa, sive scurrilia verba diffinere, sepulcrum ad mentem redeat, et sicut a criminosa, sic etiam ab otiosa te, vel Jocosam nihilominus loquacitate comescat. Illic niunum perite valebis addiscere, quam districte nos expedit a cunctis hujus vitæ vanitatibus declinare: et ne plura enumerando te diutius protraham, in omni pugne surgentis articulo hæc tesollicitudo non deserat, ut protinus mentis oculos ad sepulcra contemplanda convertas: quatenus dum te illic immu-

dum abjectumque pulverem esse consideras, cervicem cordis adversus Conditoiorem in arrogantiam non extollas; dumque te conspicis procul dubio moriturum, jam te pulsantibus vitiiis exhibeas vel mortuum. Esto quoque sollicitus, ut cum pravam tibi cogitationem adesse persenseris, extenso pollice, protinus cor tuum signare festines: quatenus dum in ipsam carnem signum sancte crucis imprimitur, continuo interior homo ad dimicandum cum cogitatione perversa totis viribus excitetur. Sicque mens, sublato triumphali vexillo, hostibus suis viriliter obviat: et propriis sedibus, dum adhuc in vestibulo retardatur, exturbet.

CAPUT XXIV.

Quomodo confiteri debeat.

Quod si aliquando consistens in cellula illicitum aliquid cogitavimus, vel etiam operando, peccaveris, unde te quantumlibet conscientia pavescata remordeat, non statim confessionis gratia prodeas, vel propositi silentii rigorem frangas; ipsi autem Deo Domino nostro Jesu Christo interim confitere, et future jam confessionis, vel quasdam illi arrhas, in hunc modum trade: « Domine Jesu Christe, æterne Pontifex, et sanctorum minister (Hebr. ix), ac veri tabernaculi sacerdos juxta ordinem Melchisedech, qui sanctum et immaculatum proprii corporis tui agnum, hostiam salutarem obtulisti Deo Patri in odorem suavitatis pro peccatis nostris, et sic non sine sanguine semel in anno in Sancta sanctorum intrasti, hoc est in ipsum cælum, ut appareas vultui Patris, tibi confiteor quia cecidi in hoc peccatum, quod oculis tue majestatis latere non potuit. Unde et propter illud, et propter alia innumerabilia, et gravissima peccata mea non sum dignus infelices oculos meos levare ad cælum, vel ingredi in sanctam Ecclesiam tuam, aut etiam benedictum nomen tuum pollutis labiis meis exprimere. Quapropter lacrymabiliter obsecro immensam clementiam tuam, qui pro peccatoribus mihi que similibus mori dignatus es, ut hoc mihi clementer indulgeas, et ad veram fructuosamque pœnitentiam me pervenire concessas. »

Quod si adhuc etiam quæris, quomodo solus ad horam primam, sive completorium debeat confiteri, sic dicito: « Ego miserimus et infelix confiteor coram Deo, tibi, sancta et gloriosa virgo Maria, et vobis, omnes sancti Dei, mea culpa, peccavi nimis per superbiam, in suggestionem, delectationem, consensum, cogitationem. 351 verbis, et opere. Propterea deprecor te, piissima Dei Genitrix, et vos omnes sancti et electi Dei, ut orare dignemini pro me misero peccatore. Intercedentibus vobis omnibus, miseretur mihi omnipotens Deus, dimittat mihi omnia peccata mea, liberet me ab omni malo, conservet, confirmet, corroboret me in omni opere bono, et absolvat me Deus ab omni vinculo delictorum meorum, et perducat me Christus Dei Filius ad vitam æternam. Amen. »

CAPUT XXV.

De his quæ ad levandum pondus eremiticæ austeritatis valent.

Plane omni conatus instantia, summisque viribus enitere, ut ad lacrymarum gratiarum contemplationis perfectionem possis attingere. Quod nimirum non ad hoc tantummodo proficit, ut in illo beatitudinis regno gradus superior acquiratur: sed ad hoc etiam, ut in hac ipsa vita quam lucis, omnis rigidæ austeritatis horror abscedat; seseque quidquid districtionis, quidquid afflictionis amarum videbatur, in dulcedinem vertat. Cum videlicet amor timori, libertas successerit servituti, tunc necessitas in voluntatem vertitur, et inenarrabili charitatis incendio suavæ fit et jucundum quidquid extenuis videbatur asperum et durum. Porro Israeliticus ille populus in vastitate eremi constitutus, cum et in Ægyptum jam redire non posset, et adhuc promissam terram, meritis prædientibus, non intraret; laboris et itineris tædium, diversæque necessitatis inopiam coactus est sustinere (*Exod.*). Sic nimirum, sic quisquis tenebrosam mundi hujus jam latitudinem sprexit; sed adhuc tamen ad perfectionis culmen, torporis astrictus ignavia non aspirat: multas ærumnarum, laborumque molestias necesse est perferat: utpote inter utrumque consistens, et mundanæ prosperitatis qualicumque consolatione non utitur, et tamen adhuc supernæ contemplationis lumine perfrui non meretur. A mundo siquidem avertit oculos, quem reliquit; et lumen necdum valet videre, quod querit; non habet jam de sæculari delectatione quod gaudeat, et spirituales lætitudines non degustat, ad quam videlicet non ingenuo fervore festinat.

Quapropter, aut ad perfectionem totis nisibus elaborandum est, aut multa calamitatum tentationumque tædia perferenda. Durum sane est regalæ curiæ militiam sustinere: at postquam gratiam Regis adeptus, ejus cœperis lateri familiaris adherere, cubiculum frequentius ingredi, astare conspectui, totus mox ille militiæ labor dulcis, et amœnus efficitur, inquietumque negotium quavis quiete suavius deputatur. Nimirum sine labore laboras, sine molestia satagis, sine vexatione discurras.

Festina ergo vitiorum passiones elidere, ut in cubiculum Regis admittis, ei valeas tanquam domesticus adherere; et mentis tuæ acies eo liberius in lucis Auctorem intendant, quo tenebrosa phantasmatum, vanarumque cogitationum **352** caligo non obstat. Sæpe autem dum multiplici tentationum obsidione vallamur, divinæ respectu clementiæ repente in contemplationem rapimur. Et sic velut intra diversorium, magnificam Regis gloriam per occultas rimas inspicimus; dum corpore forisposito, ventorum procellas, et pluviarum inundantium turbines sustinemus. Sicque quodammodo solus oculus deliciarum regalium voluptate perfruitur, dum membra cætera flabris et cruciati-

A bus exponuntur. Ut ergo levigetur labor itineris, tendendi sunt oculi ad requiem mansionis. Leve nimirum fit omne quod peragimus; si præ oculis meta semper habetur, ad quam festinamus. Illud quoque ad allevandum districtionis eremiticæ pondus non mediocriter proficit: si cibi parioris inopiam, et potus ariditatem, aliæque nonnulla carni contraria, sibi met quis ad tempus indicit. Nam cum postmodum ad consuetam revertitur, consuetudinis regulam, remissionis lassitudinem arbitrat: et collatione quadam facta, lucrum carni non minimum deputat, his aliquid adjecisse, quibus tunc contenta vivebat.

CAPUT XXVI.

Quomodo lacrymarum gratia possit acquiri.

B Sed quia lacrymis insistendum esse docuimus, consequenter etiam quomodo ad ipsam lacrymarum gratiam possit attingi, prout earum largitor infuderit, breviter intinemus. Quisquis ergo non tam arido corde mœrere, quam et lacrymarum inundantia queris afflere; non modo te a strepitu negotiorum sæcularium remove, sed a fraterni sæpe colloquii mutua te fabulatione compesce: omnes a te mundanæ actionis curas, et sollicitudines amputa, et eas tanquam ruderum moles, et meatus obstacula ab obstructi fontis spiramine submovere festina. Sicut enim in caverna terræ de abyso veniens aqua colligitur; sed obicibus oppressa, non effluit; sic in humano corde considerata profunditate divini judicii tristitia nascitur, quæ tamen per fletum lacrymarum erumpentibus non emanat; si terrenorum actuum sufflamen obsistat: tristitia quippe lacrymarum materia est: sed ut hujus fontis possit uberim vena profluere, satage cuncta negotii sæcularis obstacula remove, et ut quod frequenter expertus sum, non omitam; ipse quoque spiritualis zelus, disciplina commissorum, correptio delinquentium, sanctæ prædicationis alloquium, hæc, et his similia tametsi sancta sint, et divina prorsus auctoritate mandata, lacrymarum tamen procul dubio noseuntur impedimenta.

D Si igitur ad lacrymarum gratiam pia vis intentione pertingere, non solum a terrenis negotiis, sed a quorundam te aliquando spiritualium exercitiorum executionem compesce. Militiam quoque, iram et odium, et reliquas vitiorum pestes de antro tui cordis elimina; ne si te accusatrix conscientia forte remordeat, mens tua intimi roris vacuefacta madoribus, ariditate formidinis contabescat, dicente Scriptura: «Arescentibus hominibus præ timore (*Luc. XXI.*)» Sanctitatis quippe fiducia, et testis innocentie **353** conscientia puram mentem quibusdam celestis gratiæ rivulis irrigat, et resolvit in lacrymas, duritiam squalidi cordis emollit, et profluendi meatum fletibus aperit. Sit ergo conscientia tua pura, mundæ, mitis; sit sincera, azyma, atque ab omni labe nequitiarum spiritualium defæcata: et cum conjunctione cordis erumpere properat, obex mordacis conscientie non obsistat; neve cor pavilium dignæ for-

midinis albor obstringat, et lacrymarum aqua versa in glaciem non eurrat : quanquam et metus criminum compunctionem aliquando pariat lacrymarum.

Sed aliud est timor servilis, aliud gratia spiritualis, qua videlicet holocausta medullata Deo super aram contriti cordis offerimus : et pingue sacrificium in odorem suavitatis salubriter adolemus. Quæ nimirum sancti Spiritus gratia si defuerit, licet mentem ad supernam gloriam quis sublevare contendat; licet gehennæ supplicia, vel præterita peccata ad memoria reducat, vel etiam Dominicæ passionis mysteria recolat; propter hæc tamen omnia lacrymæ non erumpunt, cui mentis arcana peccatis exigentibus obdurescunt. Tu autem, sicut prudens et operosus agricola, agrum tuum indesinenter exerce, terram tui cordis, et corporis vomere sanctæ disciplinæ proscinde, glebas duritiæ minutim contere, vitiorum vepres extirpare contende; et sic paratus quotidie, tensis in cælum oculis superni imbris inundantiam præstolare. Nam summus Arbiter, ille videlicet occultus inspector, qui stat post parietem nostrum, « respiciens per fenestram, prospiciens per cancellos (Cant. 11) »; licet ad tempus aquam provida dispensatione contineat : si te sic solerter agentem, ac vigilem esse conspexerit, agrum in proximo uberibus proprii charismatis imbribus irrigabit; et ita diversis virtutum floribus ager ornabitur : ut qui eatenus squalidus ac sterilis videbatur, jam proventu exuberantium segetum feraciter cumuletur.

CAPUT XXVII.

De perseverando in eo vitæ modo, quem semel quis arripuerit.

Præterea vitæ modum, quem semel arripueris, perseveranter tene, constanter exsequere, ne scenica, quod absit, a temetipso videaris vertigine discrepare. Nolo igitur male volantis Icarî sequaris exemplum : qui nimirum dum modo summa penetrat, modo dimissis alis in ima declinat, inconstantia suæ diffrænata libertas in hiantis eum pelagi profunda præcipitat, ne forte ; quod dicitur, multicolorem te nutans mutabilitas reddat; sed uniformem potius status gravitatis exhibeat. Persevera itaque in eo quod cœperis, et rectam consuetæ vitæ lineam tene ; ne te novum semper variatæ vitæ diversitas reddat, sed in sanctæ constantiæ fundamento præfixæ regulæ consuetudo stabiliat; ut diuturnæ consuetudinis usus obduleat, quod tanquam amarum prorsus, et asperum infirmitas humanæ fragilitatis abhorret. Exhibe te undique virtutum nitore conspicuum, et uniformi, ut ita loquar, veste sanctitatis ornatum, cui videlicet, nullus cuiuslibet vitii pannus videatur assutus. Inhonestum quippe videtur, atque ridiculum, si indutum te veste purpurea, sericis ocreis, calcæis deauratis, solum te villosi arietis pileum inter multas ornamentorum infulas exhibeat rusticarum.

Quod dicere gestio, tale est : eum in afflictione jejunii, in censura silentii, in abjectæ vestis asperitate Antonium præbeas ; ne in levitate risus, vel

facetæ dicacitatis urbanitate, Democritum ostendas. « Quis enim consensus templo Dei cum idolis ? Quæ societas luci ad tenebras ? Deo ad Belial ? » (II Cor. vi.) « Modicum » enim « fermentum totam massam corrumpit (I Cor. v). » Sic igitur ager animæ tuæ virtutum segetibus floreat, ut nequaquam veprium aculei per incuriam inhorrescant. Sic ex una parte rectitudo videntes ædificet ; ut ex altera vitio emergente, velut impacto ariete, quod ædificatum est, non vacillet. Esto itaque gravis incessu, maturus in verbo, piger ad vindictam, velox ad indulgentiam pœnitentibus veniam. In omnibus te exhibe consummatæ virtutis exemplum, et, ut dicitur, undique te præbe teretem, atque rotundum : ut malleo nunc disciplinæ contusus, et lima pœnitentiæ, sanetique certaminis expolitus, postmodum sine tinnitu, vel strepitu ponaris in ordine lapidum ignitorum.

CAPUT XXVIII.

Qualis eligi, et qualis esse debeat eremitarum prior.

Quia igitur pro styli compendio qualiter conversari debeat eremita, utcumque descripsimus ; qualis etiam esse eremitarum prior expedit, in calce opusculi breviter annectamus. Nec dicendus est ordo præposternus, si is qui officio futurus est primus, in descriptione regulæ ponatur extremus ; cum et prius debeat in eodem proposito vivere, quam præesse, omniumque se præbere debeat minimum, qui in regimine videtur esse prelatus. Cavendum itaque est, ne de monasteriis ordine prior eligatur inter eremitas ; licet prudens, et doctus, vel regularibus disciplinis videatur instructus. Sed ex ipso proposito spiritualis frater eligatur, qui videlicet jam cœperit eremitice vivere, et experimento didicerit contra spiritalis nequitias dimicare ; qui pugnas affectus cordis ex semetipso domesticæ colligat, et quod ex ore confitentis audierit, ex propria conscientia, velut trita manus ad prælium, recognoscit.

Stude itaque prior, ut te contiguus alloquar, quatenus quos prioratus officio superas, si possibile est, quantumlibet etiam vita præcedas. Vivida quippe, et efficax in discipulorum cordibus prædicatio est, aliis alimenta providere, providentem vero in jejunii rigore persistere. Optime vigiliis prædicat, qui post longum psalmodiæ decursum, signum excitandis fratribus pulsat : eloquentissime, dum tacens, silentium commendamus ; fructuose de extremitate vestium disputat, qui se pannorum conscissione deformat. Indumentorum vero juxta divitem nitore conspicuus, frustra cum Joanne pilos predicat camelorum. Ulter injuriæ patientiam non suadet. Qui cumfundandis pecuniarum quæstibus inardescit, ignem avaritiæ in alieno pectore non exstinguit. Qui crebra vagatione raptatur, de remorandi censura frivolus disputator habetur. Qui autem cellulam perpetuus incolit, ad stabilitatis præconium de toto corpore linguam facit ; et cum os taceat, muta membra melius, quia et simplicius, clamant.

Vitæ tuæ semper habeto testem, qui et occulta bona tua in fratres ædificatoria debeat relatione transfundere, et famam tuam a sinistra possit suspitione purgare. Per planiora duc gregem tuum; sed excelsa interim discretus dactor ostende: quatenus dum dispensationi tuæ delectant, quod remissius vivunt, et auctoritati Patrum districta, quæ audiunt, ad consciscendam perfectionis arcem expeditus accingantur; pudeatque ipsos ignobiliter in imis hebescere, qui per excelsa condiscunt prævious ingenue commisse. Per recta gradientibus te supparem præbe: in delinquentes autem disciplinæ vigorem zelatus exerce. Pro observanda intra conscientiam innocentie puritate, noli virgam deponere disciplinæ: sic tamen correctionis verbum ex labiis proferatur, ut fraterni amoris in pectore dulcedo servetur. Sicut plane capiendis avibus de manu stantis accipiter advocat: sic indignationis vox sine tuæ mentis indignatione procedat. Nam et sagitta, cui infigitur, vulnerat: sanguinem tamen is a quo prodiit areus ignorat. Notandum tamen, quia fragilis mens ab eremi perseverantia facilius frangitur, etiam si levis injuriæ summotens occasio præbeatur. Nam et gravis sarcina tanto minori deliberatione deponitur, quanto et ipse quodammodo suadere videtur humerus qui gravatur.

Facile igitur ab illorum colabitatione disceditur, ubi quisque quotidiana frui victus inopia, rarissimam vero copiam tolerare jubetur. Unde temperata disciplinæ arte utendum; ne quos afflictio privata debilitat, iniecta duræ correctionis asperitas sternat. Cujusenque autem fortiter agentis exemplum, siquidem ex suis est, suppressa persona, profer in medium, si autem extraneus, vocabulum exprimitur. Efficacius enim modernorum cohortantur exempla, quam veterum; et magnæ confusionis pudor est, si cum sanctis viris in una simul ætate viventes, in rectæ conversationis studio eis in aliquo non reperiantur æquales. Quandoquidem illos sola mentium ingenuitas roborat: istos autem diversorum temporum debilitas non excusat.

CAPUT XXIX.

De venientibus ex sæculo ad eremum.

Si quando de sæculari habitu quis ad eremum converti voluerit, noli, juxta priorum normam, rudimenta monasterii suadere: sed si devotio vera ac sincera patuerit, in eremo, quam flagitat, conversionis aditum præbe. Eo quippe, ut lugens loquar, pleraque devoluta sunt monasteria, ut vitiosiores reperiantur ab eis ingressi: quam ii, qui imper 356 sunt de mundani naufragii fluctibus erati. Et certe simplici metallo monetæ signum congruenter imprimitur: at postquam falsatus est nummus, difficile est ut ad veritatem monetæ regulæ corrigatur.

Pateat igitur aditus venienti de sæculo, ut imprimatur quodammodo simplici superveneas figura

PATROL. CXLV.

metallo. Ingressus autem cellulam, non statim omnem consuetudinis regulam permittatur implere: sed diu quærat, quod difficulter inventum, charius teneat. Postmodum vero processu temporis omnes sancto desiderio relaxentur habentæ, et quilibet ardui mens spirabat, attentet: ut in ipso fervoris spiritu semitæ sublimioris iter aggrediatur incedere, a qua postmodum pudeat ignobiliter declinare: et initii sui rudimenta pro exemplo semper ante oculos teneat, ut si non eminentiora conscenderit, ab his saltem dilabi, quæ dudum cœperit, erubescat.

CAPUT XXX.

De his qui ex cœnobitæ conversatione ad eremum accedunt.

Si autem de regula monasterii sit, qui ad eremum properat, superstitiosas quasdam monasticæ disciplinæ censuras, supervacuos tintinabulorum clangores, cantilenarum multiplices harmonias, ornamentorum phaleras, et cætera talia, quadam sobriæ reprehensionis arte didicita, competenter extenua, sine damnatione depreta, inferens illud Apostoli: Quia in Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed nova creatura (Galat. vi.) Et iterum: Quia in Altissimus non in manufactis habitat (Act. vii.) Illud etiam ad Timotheum: Quia corporalis exercitatio ad modicum utilis est, pietas autem ad omnia utilis est (I Tim. iv.) His igitur et hujusmodi documentis existimatione monasterialis ordinis quodam modeste censura libramine suppressa; ut dum in audientis mente fabricæ consuetæ vitæ destruitur, prælate solitudinis ædificium construat: et ad standum se de cætero constanter accingat, qui se hæctenus jactans considerat.

Si vero post peracti laboris diuturna certamina post edomatas maceratæ carnis illecebras, eum jam se viderit quorundam visiorum, velut totidem hostium, calcare cervicis, cœperit inmoderatus transacta despiceret, et ea, quæ præsto sunt, liberiori laude proferre; tunc cœnobiorum sunt offerenda præconia, et quæcumque in eorum discipulis aguntur, ad Dei gloriam referenda; ac salutaris obedientiæ perhibenda sunt sacrificia; quatenus dum professio vitæ communis extollitur, de singulari proposito, si qua forte subreperat, arrogantia deponatur. Et nequaquam quasi de perfectioris vitæ privilegio lument, dum pleroseque in inferiori gradu tanto sublimius incedentes adhuc fortasse non æquat. Admonendus est, ut si quid agendum fortassis inuineat, non propterea quorundam inure cœnobitarum, velociter psallat: et sic de Psalterio ad negotium vice perversa, tanquam de pelago ad litus enatare contendat. Anxietatem quippe spiritus, calidus insidiator 357 immittit: quietum vero et benivolum animum, ubi requiescat, princeps pacis inquirat. Respondent igitur adversario suggerenti fabulosa, dum psallit: dum hoc, quod præ manibus est, officium perago, interim tacet; postmodum si quid causa dictaverit, innatesce.

Quod si adhuc pertinacius ingruit, et obfirmatus

insistit, utrumque simul, et id quod mittitur, et eum qui miserit maledicat. Adjiciat quoque verbis eum terrere minacibus, dicens: Me infelix desere, et tremendum judicii diem ante oculos pone, in quo videlicet juste damnandus es, et perpetuis postmodum flammis ultricibus exurendus. Qui nimirum terror plurimum valet ad superandam pugnam, et ad effugendam versuti insidiariorum astutiam. Hinc est etiam, quod præmissis orationibus exorcismi, semper ex ecclesiastica traditione subjungitur: Qui venturus est judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem: ut dum malignus spiritus tanta formidine in tentatione percellitur, a creatura Dei terribus expellatur. His et hujusmodi telis commilitones tuos subtiliter instrue, et in acie cum adversariis jugiter dimicare prævisi doce.

CAPUT XXXI.

De patientiæ virtute, illi qui præest maxime necessaria.

Plane enim omnibus debeas florere virtutibus, qui ad virtutis exemplum es super alios constitutus, patientiæ virtuti propensius studeas: omnigenæ adversitatis obstacula per patientiam vince. Patientia te durum lapideum, imo insecabilem præbeat adamantem. Adamantis quippe sigillum formam cæteris lapidibus imprimit: sed vicissim in se nullius soliditatis imaginem prorsus admittit. Mens quoque tua si irruentibus adversis nulla se perturbatione mutaverit, velut alieni in se lapidis imaginem non accipit: imo suum aliis characterem imprimit, dum quidquid adversitatis acciderit, in salutem sibi suavitate mentis, et animi tranquillitate convertit. Aut nunquam, aut raro capitulum cum fratribus celebratur, quo missa metanæa te non accuset; ultro etiam in te scoparum disciplina procedat, humilissimæ auctoritate deposes. Si vel tuum, vel ejuslibet fratris læsum adversum te animum senseris, noli quiescere, donec studeas vulnus mentis, prout causa dictaverit, vel corripiendo, vel mulcendo, vel etiam satisfaciendo sanare. Idcirco autem super prioris officio diutius verba protrahimus, quia divina gratia præduce, omnem subjectorum perfectionem in ejus pendere magisterio non ambigimus. Quod enim stomachus in humano corpore, hoc propemodum prior est in fratrum spiritualium congregatione. Sicut enim de stomachi receptaculo vigor et robur per omnia corporis membra diffunditur; ita nimirum de bene administrato **358** præsentis officio omne corpus in charitatis compage degentium vegetatur.

CAPUT XXXII.

Non perfecta et consummata eremiticæ vitæ insti-

tuta, sed leviora quadam hujus conversationis principia in hac regula contineri.

Obsecro autem ne me, fratres mei, districtiori quam hic legitur, lege viventes, dissolutionis arguant, et austeritatem eremi temperasse, austerioris forte censure quam debeant, suggillationibus reprehendant. Nam cum Israel tæ illi canales decedentibus Benjamin filiis venialiter parcent, unamque ex Israel cecidisse tribum lacrymabiliter genui, et amarum fluitibus et ululatibus conquerunt: quid nobis agendum est, cum videamus inter ecclesiasticæ disciplinæ reliquos ordines eremiticæ professionis numerum eatenus imminutum; ut in plerisque terræ provinciis non ambigamus funditus esse deletum. Parendum est ergo Benjamin, egregius videlicet, ac robustissimus inter Israelitas cæteris bellatoribus; quatenus venialis, et moderata discretio per posteritatis incrementa multiplicet, quos utique districta severitas, vel potius humana fragilitas annullavit. Et sic tribum numerum constat, dum eam, quæ periisse videbatur, austeritas temperata conservet. Nam et illud quoque non excidit, quod sancti apostoli, qui missi fuerant crucem Christi humano generi prædicare (Act. xv, XXI), omniumque virtutum adoptionis filios documentis imbuere, inter ipsa nascentis fidei rudimenta, hoc solum quibusdam præceperunt gentilibus: ut abstinerent se ab immolatis simulacrorum, et sanguine, et suffocato, et fornicatione. Imponentes quippe minima, non prohibere majora; ut qui novæ doctrinæ duritia poterant deterreri, quandoque ad fortia convalescerent præceptis mitioribus invitati; et a parvis, ac levibus, velut pueri adhuc lactentes, inciperent, ut graviora legis divinæ mandata in perfecta postmodum ætate valenter implerent.

Nos etiam, qui spiritalis infantie crepundias teximus, et lactantis adhuc eremitæ, ut ita fatear, iucundabula fabricamus; dum debiles quosque, nostrique consimiles per planiora deducimus, expedite præcinctos ab ardui montis ascensu minime prohibemus; quatenus imbecilles adhuc sic lactis liquor enutriat, ut valentes, ac vividos corpulentioris sibi soliditatis non repellat. Hoc autem ex divinæ clementiæ bonitate confidimus, quod quisquis illa peragere, quæ in hoc opusculo scripta sunt, augendi proventus intentione studuerit, non lædatur a morte secunda, nec delebitur nomen ejus de libro vite, sed Agnus ille, qui eum post se crucis suæ conspicit gestatorem, in caelesti Jerusalem ascribet sibi met procul dubio coheredem (Apoc. xx, XXI). Amen.

Sit nomen Domini benedictum.

359-360 OPUSCULUM DECIMUM SEXTUM.

RHETHORICÆ DECLAMATIONIS INVECTIO IN EPISCOPUM MONACHOS AD SÆCULUM
REVOCANTEM: AD GISLERIUM EPISCOPUM AUXIMANUM.

ARGUMENTUM. — Redarguit quemdam episcopum, qui ausus fuerat asserere monachum religionis habitum semel susceptum posse, propter ægritudinem aut alias causas, deserere; quod quam sit impium, et sacris canonibus conciliorumque statutis contrarium pluribus ostendit, et firmissimis rationibus comprobat a religionis proposito recedere non licere.

Domno GISLERIO Auximano episcopo, PETRUS ultimus monachorum servus, ferventissimæ devotionis obsequium.

Non vobis excidit, reverentissime præsul, quia de reprobis illis viris, qui spreto religionis habitu ad sæculum sunt relapsi, sæpe una conquesti, sæpe communi sumus tædium lamentati. Nuper autem cum te corporali valetudine laborante, Romanæ synodo me interesse contingeret, hujus rei notitiam domino papæ suggerere congruum judicavi: ille autem utpote vir sanctissimus, juxta sincerissimæ charitatis viscera, quæ in templo sui pectoris vigeat, rem valde perdolet, et mox congruum immanissimo vulnere remedium adhibere curavit. Itaque quia ad executionem hujus negotii idoneiorem in illis partibus virum nequit addiscere, suas ad te censuit litteras destinare, quatenus prævaricatores illos tu secundum prudentiæ tuæ faciundiam convenires, et obedire volentes ad suum propositum revocares; qui vero rebelles existerent, perpetui anathematis sententia ferirentur.

Doninum autem Guidonem Numanum episcopum in prædicto concilio reperi, et quia ille, ut nosti, incitamenta præbere huic vitio dicebatur, fateor peccatum meum, dure illum succensere præsumpsi. Ille nimirum vir dignæ humilitatis, et patientiæ, et non solum sacris eloquiis, sed etiam liberalium artium studiis eruditus, insuggillantem quidem me patienter tulit: objecti vero criminis culpam negando, detestando, Dei testimonium implorando, disertissime propulsavit. Ulro etiam pro me caput verborum suorum tela dirigere, qui adversum me falso dicebatur eatenus dimicare. Sed licet venerabilis ille vir innocens repertus sit, ego tamen vibrati jam jaculi impetum non contui, sed verso nomine aliam hoc personam, cum qua colligerem, introduxi: ut nimirum ille se hoc vocabulo notatum non ambigat, quisquis improbe ad hujus controversiæ certamen aspirat. Et licet auctor hujus flagitii nunc manifestus non sit, tamen dum latere ad tempus nititur, immunitatem de fuge suæ latibulo non lucratur. Sed sic armatus disputationis ordo dracontæ foveæ foramen obsideat, quatenus mox ut emerit, in imminente gladium subito confregendus impingat.

Quapropter post illam summæ auctoritatis epi-

A stolam, hoc etiam opusculum suscipe, et sic revera Benjamin filius utraque manu licipiti armatus gladio, in constipatos hostes irrumpe, quatenus illa ac si validus vouer ad virosam acutum radicibus evellendum zizaniati pectoris arva proscribat. Hoc quasi vilis sarculus subsequens globus frangat, imo ut exemplum congruentius proferatur, hoc velut orator manifesti criminis reos esse convincat, quos illa auctoritas, velut arbiter præsideus, canonici rigoris censura coerceat. Sed divina gratia præduce, quem aggredi nitimur, in illum protinus invetamur.

CAPUT PRIMUM.

Quod monacho ægrotanti non liceat ad sæculum reverti.

B Cogor adversum te, venerabilis episcope Maurice, exigente necessitate, non modica scribere: compellor ultra modum metum **361** sacerdotis, sermonibus non sacerdotalibus obviare; undique coarctor, undique prætor: videlicet et contra episcopum loqui superbum est, et ad talia conticescere, consensus est adhibere. Sed melius est, ut arrogans solus appaream, quam ad multorum perniciem mortale vitium, quod nunc in primis oritur, inolescat. Magis eligendum est de simplicitate lentionis in episcoporum judicio corripri, quam ante tribunal superni judicis de silentio condemnari. Nempè ante hoc fere biennium dum in angusto cellule mee angulo latitarem, sinistrum quid et morore plenum ad me fama discurrere perlatum est: videlicet quod nonnulli perditii homines post Satanam conversi, monachicum habitum sacrilega temeritate desererent, et execrabili apostasia ad sæcularem militiam demno repedarent: qui nimirum in tam profundi criminis barathrum lapsi, tuis ad audendum exhortationibus iucitari, tua ad persistendum dicebantur auctoritate fulciri. Ferrebaris enim dicere, quia nisi quis regulariter protractus, et per longa temporum spatia, sicut monastica præcipit regala, sit probatus, si aliter, aut propter ægritudinem, aut quolibet alio modo ad monachicum pervenerit ordinem, liberam redeundi ad sæculum habeat facultatem.

Super ejus rei capitulo tunc temporis brevem tibi epistolam misisse me nemini, et ut ab hac pestifera doctrina cessares, debita humilitate sug-

gessi. Nuper autem apud Auximum constitutus, a pluribus didici, quia in tua adhuc nihilominus intentione obstinatissime perseveras, et contra divinæ legis auctoritatem, contra ecclesiasticæ consuetudinis normam, eadem dogmatizare non cessas. Unde satis miror, quo pacto prudens homo, et non omnino a litterarum studiis alienus, tam incautam, tam perversam, tam noxiam possit proferre sententiam; quæ videlicet communi hominum salutis contraria, ad nil aliud nisi ad claudendam cœlestis regni januam peccatoribus procul dubio videtur esse prolata. Dic rogo, quis hæc sententiam reperit, nisi ille qui primum hominem de paradisi amœnitate dejecit? Quis, inquam, tam crudele, tam impium promulgavit edictum, nisi is qui Cain fratricidam in desperationis voragine mersit, et non ad evadendum ruinæ periculum, sed ad profundius corruendum dicere docuit: « Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear? » (*Gen. iv.*)

Quæ est enim ista dementia? quæ vesania? quæ crudelitas? Habet homo disponendarum rerum suarum liberam facultatem, ut semetipsum Deo offerat potestatem non habet? Valet hominibus tradere substantiam suam, non habet libertatem Deo reddere animam suam? Licet homini lapsurum animal ab hiantis putei ore propellere, ruituram mox in infernum animam non licet penitentiae remedio liberare? Porro si ipse Deus omnipotens, qui offensus est, paratus est ut recipiat, quis est hic qui volentes currere ab ipso pietatis fonte compescat? Si Creator paratus est ut peccatis ignoscat; quis est iste qui peccatorem converti prohibeat? Quid est enim aliud monachum fieri, quam converti? Sed qui hominem non posse monachicum subire propositum in languore corporis **362** constitutum denegat, profecto non posse converti indubitanter affirmat; quod si semel admittitur, nulli dubium quin penitentia, quæ spes est peccatorum, et unicuique salutis humanæ remedium, destruat.

Ecce igitur peccatoris anima perdata, irreserabili busseris (*sic*) janua vitæ damnata, et omnis spes humanæ reparationis evulsa. Sed clamat e diverso divina pietas, dicens: « Quacunq; hora peccator conversus fuerit, vita vivet et non morietur (*Ezech. xviii*); » et iterum: « Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, et vivat (*Ibid. xxxv*). » Et cum conversus ingennerit, tunc salvus erit. Et ut canonicæ auctoritatis compendium proferam: *Quicunque negat, etiam in ultimo vitæ spiritu, penitentiam abolere non posse peccata, Novatianus est, non Christianus.*

CAPUT II.

An ægrotus habitum religiosum induere possit.

Dum ergo monachum fieri hoc sit utique converti, et conversionis remedium nulla hora respuit, nullum tempus excludit; constat procul dubio, quia in ægritudine constitutus, sicut converti cum vult, nullius auctoritatis obstaculo præpeditur; ita etiam ut monachus fiat, absque ulla refragatione

recto jure conceditur. Sed cum Jacobus dicat: « Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte (*Jac. v*): » ejus homicidii reus efficitur, qui peccatori dissondet e diverso, ne convertatur? Nempe, nisi fallor, illius quod non quandoque moriturum corpus occiditur, sed victura in perpetuum anima trucidatur.

At forsitan, inquires, non quidem prohibetur in corporali molestia positus, ad portum monachici ordinis repente confugere, sed licet si convaluerit, ad pristinæ conversationis habitum remeare. Sed clamat, imo reclamation ipsa Veritas tam perspicue falsitati, cum dicit: « Nemo mitius nianum suam ad aratrum, respiciens retro, aptus est regno Dei (*Luc. ix*). » Dignum quippe est, ut sicut quis ad Deum veniens aptus sit regno Dei, sic a Deo recedens, non aptus sit postmodum regno Dei. In quippo tales, ut experimento didicimus, non in eadem, in qua primitus fuerant, malorum mensura persistent; sed postquam ad vomitum redeunt, ad iniquitatum voragine profundius devolvuntur. Sicut et illi nuperrime contigit, qui tuo, ut fertur, hortatu, sanctæ conversationis habitum deseruit: deinde vix brevi dierum peracto circulo, innocentem hominem suis manibus interemit. In quo videlicet reprobo viro adimpletum cœcimus, quod dictum ex ore Veritatis audivimus, nimirum, quia immundus spiritus, qui eum ante reliquerat, postmodum rediens septem alios nequiores se spiritus assumpsit (*Luc. xi*), et cum his omnibus in familiari suo vasculo pestilentiam habitavit; sicutque novissima hominis illius peiora prioribus.

Sane si terrenæ militiæ transfugam non solum mundanæ leges abjiciunt, sed etiam sacri canones infames appellant, adeo ut eum etiam ad reddendum in contentione testimonium non **363** recipiant: qui in superni imperatoris arma juraverat, qui chlamydem jam militiæ cœlestis induerat, qui balteum castitatis accinxerat, qui donativum sacri verbi ab ipso militem duce susceperat, quo iudicio, quo jure, qua fronte janua potest propriæ professionis castra deserere, et suo vomitu delectatus, ad ea quæ contempserat, quæ abrenuntiaverat, quæ damnaverat, mundi ludibria animam revocare? Fœdus mortale cum mortali paciscimur, et servamus; Deo sponsonem facimus, et fidem frangere non timegus. Honor homini violatæ cautionis tenetur obnoxius; qui auctorem hominum fallere nititur, innocens judicatur? Fallax debitor ab exactore stringitur; qui semetipsum Deo subtrahit, immunis habetur? Nunquid servus venia dignus est, qui violata fide non solum recedit a Domino, sed ultra se ejus sociat inimico? Nam quod Deus huic mundo inimicus sit, audi Jacobum dicentem: « Qui vult, inquit, amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur (*Jac. iv*). »

Et ut ad sententiam redeam, conservus, qui hujus effugii incertor efficitur, nunquid non districta Dominicæ animadversionis ultione plectetur; et pœ-

na, quam uterque meruerat, in unum caput congesta retunditur? Præsertim si ejusmodi fraudis ille servus impetitur, qui rectoris loco positus, cæteris præesse videbatur: et qui debebat extraneos ad domini sui servitium trahere, ipse contra domesticos compellat exire: et, ut ita dixerim, cuius erat officium violentos incensantium ferarum impetus ad domini sui gregem compescere, ipse satagat cruentis luporum dentibus simplices oves offerre.

CAPUT III.

Prælati perniciosi deplorandi.

Quid ad hæc dicam? Quod dolori meo solamen inveniam? Compellor exclamare, compellor amaritudinem mei cordis effundere, ut videlicet dicam: O tempora, o mores, o ferreum sæculum! Ferreum, inquam, sæculum, in quo aurum in scoriæ vertitur, et argenti speciem vilis stanni vena mentitur (*Isa. xx; Ezech. xxx*). In quo projecti sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum (*Thren. iv*), et est sicut populus, sic sacerdos; sicut servus, sic dominus ejus. Nun qui tam inveniri possit elinguis, qui non ad hæc saltem in voce laudentationis erumpat? Quis tam ferreus, quis tam lapideus, cuius cor vulnera ista non sentiat? Pervenit enim gladius usque ad animam. Nimirum mundus se ad finem delapsum raiuis crebrescentibus indicat: et episcopi, qui animas ad Deum ferre impuritate debuerant, student qualiter homines a Dei servitute recedant? Jades jam vicinus appropiat, et præco, ut cives fugiant, clamat? Aut tribunal superni iudicis jamjam humani generis summa colligitur, et a sacerdote præcipitur, ut homines ad secularia negotia dispergantur? Proh dolor! hucine sacerdotalis ordo reductus est, ut qui constituti sunt mundum sanctæ prædicationis luce perfundere, ipsi potissimum conentur homines perversorum dogmatum tenebris obæcere? Et qui positi sunt **364** de agro Ecclesiæ cunctos errorum vepres evellere, ipsi non vereantur aculeatos erroræ pravitatis tribulus seminare? Olim cum florens adhuc mundus blandiretur, hominum plurimos ab eo subtrahere docta lingua pastorum: nunc autem cum jam evidentissime se mundus despicabilem indicat, Pastor Ecclesiæ ut ad eam homines revertantur invitat.

Videmus quotidie homines aliena diripere, bellorum studiis insudare, egenos opprimere, machinationum tendiculas fraternis gressibus occultare: et ut cuncta mundi mala brevi cingulo locutionis astrigam, omnes pene, quæ sua sunt, quærere, non quæ Jesu Christi; nos adversus eos nullo zelo charitatis accendimus, nullis correctionibus obviamus, nulla contradictione resistimus (*Philip. ii*). Si autem rarissimus quilibet ex tanta hominum multitudine aut flagellis attritus, aut divinæ inspirationis gratia provocatus, ad Creatorem suum quandoque convertitur, mox ad suavisæ assentationis blandimenta convertitur, sacri eloquii fusciculos ac pravitatem nostri intellectus inflectimus, et sic divinis jam obsequiis mancipatum ad mundi volutatum redire

A posse docemus: et sæpe, quod in ipsa litterarum superficie male sententis error intelligit, subtiliter perscrutata intentio doctoris evertit; et quod in comate recte sentiri putabatur, considerata diligentius continet textus serie, error fuisse convincitur.

Janijam ipsa Scriptura, quæ de monachis loquitur, procedat in medium, ne noster adversarius conqueratur devictum se esse sola argumentatione verborum. Non mihi dialectica syllogismorum snorum circulus offerat, non rhetorica lepidos delinictæ suadela colores infundat, non aliqua secularis sapientia phalerata mihi suæ urbanitatis lenocinia suggerat; sola s^r, et nuda proferat auctoritas Patrum, in quorum pectore omnipotens Deus, velut in tribunali solio præsidentis, sanctioni suæ voluit pronulgare decretum; quatenus qui confligere nititur, non jam cavillantium verborum commentis, sed ipso potius veritatis oraculo superari videatur: et ut omne tergiversationis undique occulantur aufugium, ipsos contra se in movenda lite sentiat oratores, quos universus orbis habet et iudices.

CAPUT IV.

Quod sponte suscipitur, sine peccato non deseritur.

Primus itaque magnus Leo suæ auctoritatis figat articulum, et ut revera insuperabilis dux, ipse præferat in prima belli fronte vexillum. Ait enim inter cætera: « Propositum monachi proprio arbitrio, aut voluntate susceptum deseri non potest absque peccato. Quod enim quis vovit Deo, debet reddere. Unde qui relicta singularitatis professione, ad militiam, vel ad nuptias devolutus est, publicæ penitentia satisfactione purgandus est. Quia et si innocens militia, et honestum potest esse conjugium; electionem meliorem deseruisse, transgressio est. » Ubi notandum, quod vir disertissimus non ait, ut noster garrit episcopus, propositum **365** monachi longa morositate susceptum, « Sed propositum, inquit, monachi proprio arbitrio, aut voluntate susceptum deseri non potest absque peccato. » Nihil ergo virium temporali reliquit morositati, qui totum spontaææ tribuit voluntati.

Si igitur propositum hoc negari non potest cum voluntate susceptum, asseratur necesse est, cum peccato relictum. Cui simile est illud etiam, quod de virginibus idem vir eloquentissimus ait: « Puelle, inquit, quæ non coacto parentum imperio, sed spontaneo judicio virginitatis propositum, atque habitum susceperunt, si postea nuptias eligunt, prævaricantur, etiam si nondum eis gratia consecrationis accesserit: ejus itaque non fraudarentur munere, si in proposito remanerent. » Audis igitur, o episcope, quia nihil momenti morosæ conversioni, nihil ipsi etiam consecrationi tribuitur, sed omne monasticæ perfectionis robur spontaneo judicio reservatur.

Ad confutandas litigatoris nostri calumnias poterat, imo debuerat eminentissimus Leo sufficere, si hic posset facile rigidam cervicem cordis sacris auctoritatibus inclinare: sed quia iste medum for-

sitan flectitur, beatus quoque papa Gelasius ad testimonium dedicatur; scribit enim inter alia: « Quomobrem quisquis virorum, vel mulierum habitum semel induerit, vel induerunt spontanea religioſum, aut si vir deditus Ecclesie choro, vel femina fuerit, aut fuit delegata puellarum monasterio, in utroque sexu prævaricator ad propositum invitum reverti cogatur, ut vir detondeatur, et puella monasterium ingrediatur. Si autem quolibet patrocinio desertores permanere voluerint, sacerdotali sententia a Christianorum cœtu habeantur extorres, ut nec locus eis ullus sit communis. » Singula, obsecro, verba subtiliter inspicite, ut in statera mentis appendens, a veritatis statu nequaquam valeas declinare. Perpende ergo quod dicitur: « Quisquis habitum semel induerit spontanea religioſum. » Ecce juxta Gelasiani decreti sententiam, quacunque occasione, etiamsi nulla interveniat mora probationis, quisquis religioso habitu semel induerit, fœditus sibi redeundi ad sæculum licentia denegatur.

CAPUT V.

An filii a parentibus Deo dicati, habitum induiti, in religione manere teneantur.

Huic etiam non dissimile cernitur, quod in Chæcedonensi concilio reperitur, ubi qui semel in clero deputati sunt, aut monachorum vitam expetiverunt, statuimus neque ad militiam, neque ad dignitatem aliquam venire mundanam, sed hoc tentantes, et non agentes pœnitentiam, quomodo redeant ad hoc, quod propter Deum primitus elegerunt, anathematizari.

Toletanum quoque concilium testimonio nostræ allegatiouis addit augmentum: « Monachum, inquit, paterna devotio, aut propria professio faciat: Quidquid horum fuerit allegatum tenebit; proutde his ad mundum revertendi **366** recludimus aditum, et omnes ad sæculum interdiciamus regressus. » Rursus in eodem concilio, longe superius, inter alia legitur: « Ideoque si in qualibet minori ætate, vel religionis tonsuram, vel religionis debitam vestem, in utroque sexu filiis, aut minus, aut ambo parentes dederint, certo vel nolentibus, aut nescientibus susceptam, et non mox vitam in filiis abdicaverint, vel eorum se, vel coram Ecclesia, palamque in conventu eosdem filios talia habere permiserint, ad sæcularem reverti habitum ipsis filiisque quandoque penitus non licebit. Sed convicti, quod tonsuram, aut religionis vestem aliquando habuerint, mox ad religionis cultum habitumque revocentur, et sub strenua discretione hujuscemodi obervantiæ inservire cogantur. » (*Vide scholia ad calcem operculi.*)

Si placet etiam Triburense concilium, quid de monachis propositum relinquendis decernat, ausculta: « Quicumque, inquit, ex sæcularibus accipientes pœnitentiam se totonderint, et rursus prævaricantes laici facti sunt, comprehensi ab episcopo suo, ad pœnitentiam, ex qua recesserunt, revo-

centur. Quod si aliqui per pœnitentiam irrevocabiles sunt, nec admoniti revertantur, vere ut apostata coram Ecclesia anathematis sententia condemnentur. » Ecce hic expresse docemur, quoniam hæc episcopis cura injungitur, non ut permanentes a monasteriis exire sindeant, sed potius ut prævaricantes redire compellant. Sed quid ex illis causamur hominibus, qui spontaneo convertuntur arbitrio, cum et illis post tergum redire non liceat, qui tonsurantur invit?

Unde etiam apud Maguntinense concilium tale promulgatur edictum: « De clericis vero hæc statuimus, ut qui hæctenus inventi sunt, sive in canonicis, sive in monachico ordine tonsurati, sine eorum voluntate, si liberi sunt, ita permanent. » **B** Sed respondebis forsitan mihi, et contra tot authentica sanctorum Patrum judicia, contra tot venerabilium conciliorum statuta, scutum adhuc vanæ defensionis oppones: Esto, inquis, ut qui a parentibus offeruntur, ita permanent: qui voluntarie convertuntur, ad negotia mundana non redeant: qui invit etiam tonsurantur, jam sautori consilio perseverare contendant. Nam de tam perspicuis sanctorum Patrum dictis ambigere, quid est aliud, quam micantium astrorum globis oppositum apertis oculis nil videre?

Sed dic, rogo, ferendumne est, et non potius liberis vocibus arguendum, cum pravi quilibet monasteriorum rectores, qui nec Deum diligunt, nec licerum animarum querere comprobantur, turpis lucri stimulis accensi, ita simplices quosque blanda persuasionem decipiant, ut eos vanis promissionibus illectos, ad monasterium trahant; eritne hujusmodi recta conversio, quam non in possessorem, sed in possessione processit inflammata cupido? Ad hæc ego sine cunctatione respondeo, et istis etiam ut a proposito quod cœperunt deviare non liceat, constanter affirmo: et ut argumentationibus propriis ratio non indigeat, rursus ad Maguntinense concilium sergio recurram: dicit enim post multa: « Constituit sane sacer iste conventus, **367** ut episcopi, sive abbates, qui non ut in fructum animarum, sed in avaritiam, et turpe licerum inhiantes, quoslibet homines illectos circumveniendo totonderint, et res eorum tali persuasionem non solum acceperunt, sed potius surripuerunt, pœnitentiæ canonicæ, sive regulari, ut puta turpis lucri sectatores subjaceant. **D** Ii vero, qui vanis promissionibus illecti, vel quibuslibet machinationibus persuasi, mentis inopes effecti, rerum suarum domini esse nescientes, eorum depositum, in eo, quod cœperunt, perseverare cogantur. »

Sed quoniam omnis versuti liigatoris machina tunc exacte convincitur, si quicquid ab eo obijci posse perpenditur, velut gravissimæ argumentationum arietibus antea refellatur, non erubescere forsitan dicere, quia B. Gregorius hominem de monasterio retrahit, et uxori suæ, etiamsi jam tonsuratus esset, reddi præcepit. Sed et nos tibi non

immerito respondemus, quia sagitta in lapidem A missa interdum percutit dirigentem: et sæpe incautus miles eodem telo, quo percutere adversarium nititur, ipse potius lethaliter vulneratur. Si enim hoc exemplum diligenter inspicias, pro nobis stare cernitur, nostris allegationibus attestari inexpugnabiliter inventur: et ut quod dicitur ipsa rei manifestatio clarescat, aliquid hic de Gregoriana epistola intermiscere non pigeat: « Agathora, inquit, latrux presentium quæstus est, maritum suum contra voluntatem suam in monasterio Urlici abbatis esse conversum. Quod, quia ad ejusdem abbatis culpam, et invidiam non est dubium pertinere, experientie tuæ præcipimus, ut diligenti inquisitione discutat, ne forte cum ejus voluntate conversus sit, vel ipsa se mutare promiserit: et si hoc repererit, et illum in monasterio permanere provideat, et hanc, sicut promisit, mutari compellat. » Ecce nihil hic de morosa conversione, nihil de diurnitate probationis inquiritur, sed hoc tantum jubetur, ut si ille cum uxoria voluntate et promissione conversus fuisse convincitur, in eodem perseverare proposito omnimodis compellatur.

Quod autem sequitur: « Si vero nihil horum est, hoc est videlicet, si neque cum voluntate, neque cum promissione est uxoris conversus, ut reddatur. » Hoc etiam maxime nostris opitulari partibus non est dubium, nimirum dum enumeratis causis, quibus vir uxori reddi præcipitur, nulla de morosa conversione mentio reperitur: quam scilicet longæ conversionis moram si quid momenti, si quid vi- C rium vigilantissimus vir habere decerneret, explicatis aliis, nequaquam hanc silentio præteriret: sed quam tacuit, tacendam esse silentio clamante præcepit.

CAPUT VI.

Quæ ætas requiratur in consecrandis virginibus.

Verum qui tam densissimam testium nubem oppositam tuis adinventionibus conspicis, ut jam more lubrici anguis, huc illucque te vertere constrictus manu valide rationis minime possis, fortasse tamen adhuc de his 368 qui in ægritudine positi convertuntur, rationem tibi reddi specialiter quaris; sed si cuncta, quæ superius dicta sunt, diligenter attendas, perspicuum est, te superfluo de specie illud ambigere, quod de genere egeris affirmare. D Si enim de omnibus non solum sponte, sed etiam coacte conversis, de his etiam qui despiciuntur, conversio rata decernitur; qualiter in ægrotis ad hoc inenarrabiliter astuantibus, et cum magno desiderio flagitantibus non eadem præcipue sententia conservetur?

Nam ut de viris taceam, quibus ad conversionis remedium nulla præjudicat ætas, nullum tempus obstat, ipsas etiam virginibus, quas nisi in præcipuis festivitatis, et post viginti quinque annos ætatis consecrari minime licet, languore tamen correptas et consecrari, et sacrum velamen suscipere plenissime licet. Cui assertioni dum adhiberi

testimonium querimus, B. Gelasius memorie primus occurrit, qui ait: « Devotis quoque virginibus nisi aut in Epiphania, aut in albis paschalibus, aut in apostolorum natalitiis sacrum minime velamen imponatur, et non ante viginti quinque annos, nisi forte, sicut de baptismo dictum est, gravi languore correptis, ne sine hoc munere de sæculo exeat, implanctibus non negetur. » Vides ergo, quia illam etiam conversionem, quam infirmare et irritam reddere sanitas poterat, infirmitas roborat, languor excusat? Et, ut ita loquar, unde conversus corruit, inde conversio convalescit.

Sed si forte calumniaris me exemplum de mulieribus reddidisse, cum tu de viris inquireret; nolo te lateat, quod in Verniciensi concilio legitur: « Eadem, inquit, lex erit viro et feminae. » Et si quæ dicta sunt, studiosè consideras, ad disputationis vim propensius roborandam hoc non ex necessitate, sed ex tædio fecisse me non ignoras. Plane si cuncta sacre Scripturæ testimonia, quæ huic assertioni congrua reperiuntur, tentaremus apponere, ante fortasse dies, quam exemplorum copia numerosa deficeret: quorum videlicet idcirco scribere plura postponimus, quia prolixitatis fastidium vitavimus. Quapropter impudenter adhuc testimonia requirentem ad ea, quæ superius sunt congesta, remittimus; ubi ægrotos pariter et incolmes eadem regula comprehendit, quæ non solum voluntarie, sed etiam vi compelleret conversos, ultra etiam illeceptoris machinationibus persuasos in eodem proposito perseverare decernit.

CAPUT VII.

An viduæ velari possint.

Tanta veneratione, tanta custodie censura monachicum habitum sancti Patres dignum esse censuerunt, ut pene quocunque modo illum quis semel indueret, relinquendi postmodum licentiam non haberet. Et ut, quod dicitur, testimoniis approbamus, nunquid non sapissime in sacris canonibus, interdicitur, ut vidua non veletur? Unde, ut de cæteris sileam, Gelasius ait: « Viduas, inquit, velare pontificum nullus attentet. Hæc tamen, quæ velari 369 etiam a pontifice prohibetur, si quolibet impulsit ipsa sibi signum sacri velaminis imposerit, absque ullo retractatione relinquere ulterius non audebit. » Unde in Aurelianensi concilio legitur: « Viduæ, quæ spontanea voluntate ab altari sacre conversationis velamen suscipiunt, decrevit synodus in eodem proposito eas permanere. Non enim fas esse decernimus, postquam se Domino semel sub velo consecraverint, iterum eis concedi Spiritui sancto mentiri. » Et idem alibi post multa: « Nos autem auctoritate Patrum suffulti in hoc sacro conventu sancimus, et libere judicamus; si vidua sponte velamen, quanvis non sacrum, sibi imposerit, et in Ecclesia inter velatas oblationem Deo obtulerit, velit, nolit, sanctimonie habitum ulterius habere debet, licet sacramento confirmare velit,

eo tenere et ratione velamen sibi imposuisse, ut A
iterum posset deponere. »

Liquet igitur, quia et illa conversio, quæ legaliter non processit, et fieri omnino non debuit; tamen propter sacri ordinis reverentiam, postquam facta est, jam non permittitur violari. Si ergo illam conversionem sancti Patres roborant factam, quam et ipsi prohibere futuram; quid de illa, obsecro, sentiendum est, ad quam venientes adhortationibus provocant, in qua positis obstantur ut perseverare non desinant? Sic etiam tu, si quovis pacto subitanea tibi conversio displicebat, ut a sanctorum Patrum norma in nullo te dissidentem ostenderes, poteras forsitan convertendis quidem aliquid de mora conversionis objicere; conversis autem absit, ut quod irrevocabilius actum est, doceas retractare. Et quia sermo se de mulieribus intulit, cur ista de velatis viduis diximus, enim et virgines, quæ nullo adhuc sacro velamine conteguntur, si saltem permanere se in virginali proposito simulaverint, districte prohibentur, ut nubere non præsumant? Super quibus Innocentius papa sic scribit: « Illæ vero, quæ necdum sacro velamine tectæ, tamen in proposito virginali semper se simulaverant permanere, licet velate non fuerint; si forte nupsent, revocandæ sunt, et agenda pœnitentia illis est; quia sponsio earum a Domino tenebatur. » Nam si Apostolus illas, quæ a proposito viduitatis discesserant dixerat habere damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt (1 Tim. v), quanto magis hæ quæ fidem frangere conatæ sunt? Et nos etiam, ut venerabilis Innocentii probatissimæ auctoritatis dicta sequamur, si illas Apostolus damnabiles perhibet, quæ solummodo viduitatis propositum dissolverunt; quid de illis dicendum est, quod utique perhibendum, qui sæculum deserunt, possessiones abiciunt, Creatori suo se ultroque offerunt, alienæ se ditioni submitunt, et ut mundo funditus mortui videantur, mortificationis, et sanctitatis habitum induunt.

Quod autem nunc etiam de feminis loquimur, nequaquam fieri extra lineam propositi operis, arbitramur. Salvo enim eo, quod eadem lex erit viro et femina; idcirco etiam ad muliebrem sexum nostra se extendit oratio, quia vitium, quod male nasci jam in viris aspicimus, pullulare etiam quandoque et in feminas formidamus: et sicut in his ortum invectionis sarculo 370 studemus evellere, ita etiam in illis ne oriri valeat, præcurramus nascenti auditum opilare; ut velut male abortivum germen prius cogatur mori, quam valeat nasci; ante in semetipso marescat quam in geminis erumpat.

CAPUT VIII.

Confirmantur supra allata.

Libet nunc animus paulisper ad superiora reducere, et ex his, quæ præmissa sunt, pospositis Patrum exemplis, cum adversario modo propriis assertionibus disputare, ut qui tam gravi, tam multiplici

canonum auctoritate confunditur, nostris etiam rationibus probabiliter superetur: quatenus argumentationum circulus sic undique labia dolosa constringat, ut a tam perversa doctrina necessario in perpetuum conticescat; ut et de nobis merito dicatur: quia non dedimus cornu peccatori; et de illo iure cum Psalmista canentur: « Quoniam obstructum est os loquentium iniqua (Psal. LXI). »

Age ergo, quid est quod dicitur: « Quia nisi qui regulariter protractus, et per annale spatium sit probatus, etiamsi conversus sit per ægritudinem, absolutam relabendi ad sæculum habeat libertatem? » Nunquid qui hoc de valentibus censuit, idem nihilominus de languentibus iudicavit? Sed quis vel insanæ mentis homo non videat quia quilibet languidus, vel jam morti propinquus hanc observationem prorsus adimplere non valeat? Si igitur omnes simul homines sanctus Benedictus hac sententia comprehendit; patet profecto, quia ægris et omnino debilibus, qui ad perferendum non assurgunt, conversionis aditum obseravit. Sed quis ferat hoc de sancto viro suspicari aliquatenus posse, qui non solum ab hac, et ab omni peste hæreticæ pravitatis alienus exstitit, imo Spiritu sancto plenus, tot signis attestantibus evidentissime claruit? Quis illum ferat per Novationorum hæresim homines ad desperationem trahere, qui per sacræ doctrinæ sinceritatem tot animas hominum videtur quotidie ad spem æternæ vitæ reducere? Fateamur ergo necesse est, hujus præcepti normam incolumem tangere; ad ægrotos autem nullatenus pertinere.

Sed nunquid si absque corporali molestia quisquam ad monachicum ordinem sine probatione venerit, huic nequaquam redire post tergum noster episcopus prohibebit? Dic, obsecro, legisti aliquando monasticæ vitæ propositum, secundum esse baptismum? Sed quia hoc invenire in dictis Patrum perspicuum est, negare licitum jam non est. Non ignoras etiam quia decretali rursus antiquorum sanctione præcipitur, ut ad baptismi gratiam productiora temporum intervalla tendantur. Ut enim ecclesiasticæ institutionis ordinem breviter tangam, sicut septem sunt dona Spiritus sancti, ut etiam septem dona baptismi, a primo videlicet pabulo sacraei salis, et ingressa Ecclesiæ usque ad confirmationem sancti Spiritus per christum; quæ omnia, sicut frequentius agitur, expedit ut per diuturna temporum spatia compleantur. Sed si quis postposita morosæ intercedendæ 371 observantia, ad plenitudinem baptismi repente prorupit; hunc, rogo, baptismum invalidum iudicabis? Docebis hunc hominem debere totum, quod acceptum est, parvipendere; et, ut salvus fieri possit, adhuc ad purificationis mysterium properare? Loquere, responde: censebis ne hunc hominem baptismi lavacrum iure posse repetere, qui ad baptismum non indicto ordine præcipitanter ausus est prosilire? Cur taces? Nimirum tantopere loquendi avidus non sic obmutesceret, si haberet aliqui quod rationabiliter responderet. Sed non

ambigo, quin constanter affirmes et hunc baptismum adeo ratum esse, et validum, ut quisquis ex illo renascitur, jam procul dubio sacrilegum sit, et omnino nefarium, si ad ejusdem regenerationis sacramentum denuo revocetur. Consequitur ergo, ut quod ex primo baptismate sentire compelleris, hoc etiam de secundo, monachico scilicet instituto, inevitabiliter fatearis. Et sicut prior semel susceptus nullatenus valet repeti, ita etiam secundus nulla potest juris ratione contemni.

Verumtamen dic, obsecro, quis sanctorum, quis antiquorum Patrum sub hac, quam insolenter asseris, probatione conversus est? Nunquid Antonius? Nunquid Paulus? Nunquid Hilarius? Nunquid et ipse sanctus Benedictus, qui ista, sicut tu falleris, videtur præcipere, sub hac probationis observantia ad monachicum legitur ordinem pervenisse? Percurre, quæso, cunctas veridicæ antiquitatis historias, et cum non possis vel unum per tam longa temporum intervalla probatum ostendere, necesse est, ut confitearis te calcetenus superatam, victoris insultationibus merito subjacere. Sane quo pacto cuncta exempla veterum, omnia gesta Patrum arroganti supercilio præteris, et contemptis omnibus, ad unius te sententiæ centrum obstinatus astringis? Nam si illi procul dubio sancti sunt, necessario sunt etiam imitandi. Quod si imitandi non sunt, nec omnino sancti sunt. Cernis, o bone litigator, quorum vergat hæc tua docta sententia? Cogaris ergo necessario confiteri vel sanctos P. tres nostros omnino sanctos non esse, vel eos, qui noviter convertuntur, magno opere probationibus non egere. Erubescat ergo lingua phrenetica, et que nescit esse sæcula, discat esse vel muta. Nescit aliquid utiliter dicere, sciat saltem sine damno tacere. Serpit enim seruo iste perversus, ut caucor, qui nisi ab uno membro eisurgio acutissimæ reprehensionis absceditur, nulli dubium quin ad sana Ecclesiæ membra pestife et dilatat.

CAPUT IX.

Probatio ad religionem venientium cur exigatur.

Sed ad hæc respondebis fortassis, et dices : Cur ergo probatio ista in commune præcipitur, si non etiam generaliter observetur? et ego abs te quero : dic mihi, qui præcipit ut sub hac probatione quis ad conversionem veniat, ubi etiam censuit, ut aliter veniens, a monachica institutione recedat? Et cum ostendere hoc minime poteris, competens est ut credas, quia propter vagos homines, et duplices animo dictum est magis cautela consilii, quam auctoritate præcepti. Quod facile dignoscitur, si vel initium sententiæ ipsius, de qua agitur, attente legatur. Dicit enim (S. BEX. Reg., cap. 58) : « Noviter quis veniens ad conversionem non tam facilis tribuatur ingressus, sed, sicut ait Apostolus, probate spiritum, si ex Deo est (I Joan. iv.) » In quibus verbis patenter agnoscitur, quia quisquis ad conversionem divino Spiritu provocatus accesserit, non morosæ probationis interstitio penitus non

agebit. Tolle siquidem duplicem spiritum, probationis continuo cessat experimentum. Pulset ille Spiritus, qui dicit : « Ego sto ad ostium, et pulso (Apoc. i) ; » si cognoscitur, huic certe nulla mora protrahitur, nulla probatio queritur, sed pulsanti protinus aperitur. Denique sicut ex apostolico exemplo colligitur, quod illic ponitur : « Probate spiritum, si ex Deo est ; » probatio ista magis suscipienti est necessaria, quam venienti : videlicet ut suscipiens internoscere valeat, quo impulsus spiritu suscipiendus accedat. Nec jam probatio expedit, ubi qui probandus est, perspicaciter innotescat. Ibi quippe lucernam accendimus, ubi quod oculatum est non videmus ; si autem quod latebat aspicitur, lucerna protinus extinguetur. Sic sic nimirum de cujus mente, quo spiritu ducatur ambigitur, valde necessarium est ut probetur. Ubi autem conscientia manifesta claruerit, probationis exercitium inanescit.

Et cum (teste ejusdem libello regulæ) cuncta pene hujusmodi negotia in abbatis arbitrio et potestate sint constituta, cum quilibet eo modo ad conversionem venerit, sicut illi ab abbate præcipitur ; quam impudenter, quam inconsulte, quam infruite quis asserat, ut illa conversio irrita judicetur? Certo eadem regula præcipit, ut abbatis mensa cum peregrinis et hospitibus semper sit. Sed quia modo propter reprimendam quorundam crapulam, et luxuriosa convivia, religiosi cœnobiorum rectores minime faciunt ; te iudice, ab officio suo removendi erunt? Qui nimirum dum sancti doctoris intentionem vigilanter aspiciunt, sequi verborum superficiem parvipendunt ; dum medullam vivificatoris Spiritus ruminant, occidentis litteræ paleas calcant. Sed sicut et hic propter saporem intelligentiæ, litterarum corticem postponi non prohibes, ita etiam de conversione monachi eadem necesse est consequenter affirmes.

Sed quoniam ex quadratis argumentationum nostrarum lapidibus inexpugnabile munimen creximus, consequens est, ut hoc in ipsis calce opusculi quadam syllogismi clave firmiter obseremus. Omnes namque, qui monachicæ professionis habitum susceperunt, aut spontaneo iudicio sunt conversi, aut vi coacti, aut suasoria calliditate decepti : qui autem sponte conversi sunt, vel sub probatione ad monasterium veniunt, vel postposita probationis difficultate prorumpunt. Sed jam superius posita multiplici canonum auctoritate frustratum est, ut quicumque aut sponte conversi sunt, aut coacti, aut etiam decepti, sive probati sunt, sive non probati, excepto si uxoris consensum et promissionem non habuerunt, omnes perseverare in eo, quem acceperunt, monachico ordine omnimodis compellantur. Concludatur ergo necesse est, ut omnes qui monachicæ professionis habitum susceperunt, exceptis his, qui absque uxoria permissione, et promissione conversi sunt, quocumque alio modo ad hoc propositum venerint, in eo, quem ceperunt, ordine compellendi sunt omnimodis permanere.

Ecce, ut opinor, et catholicorum Patrum testimoniis cinctus, et perspicuæ veritatis multimoda ratione vallatus, ita es ex omni parte constrictus, ut in contra hæc nihil prorsus opponere, nullo pacto ac reliviva te possis ulterius certamina reparare. Quapropter da manus, et coultere te ignorasse quæ dixeris, et tunc tibi met judicium pro omnia displicere, imo adversus ea, quæ incaute protuleras, omni studio retractationis accingere: et ut eos, qui per te in errorem lapsi sunt, auctore Deo, ad rectitudinis viam valeas revocare. Vertatur docta manus in prælio, et pro illis stare prudenter studeat, quos oppugnare pertinaciter satagebat; ut de te ad laudem Dei cum Paulo merito possit dici: « Nonne hic est qui expugnabat in Jerusalem omnes, qui invocabant nomen istud? » (Act. ix.)

Parce, queso, labiis meis, quisquis es venerabilis præsul: et si quid in te asperum blaxteravi, si quid amaræ commotionis effudi, non tyrum arrogantie credas, sed zelum justitiæ clementer indulgeas. Ego enim dummodo vel una erroris spina de nemore sanctæ Ecclesiæ mea opera possit evelli, non refugio cuiuslibet in me prave sentientis invidiam provocari. Nec te pudeat errorem tuum junioris fratris redargutione corrigere; dum non ignoras apostolorum minimum ipsi apostolorum principi in faciem restitisse (Gal. ii). Et si forte respondeas, quia Paulus, licet minimus, tamen coepiscopos; 374 ego autem non coepiscopus; audi saltem quid Deus hominibus dicat:

Venite, inquit, et arguite me (Isa. i). Si ergo Deus, ut ab hominibus redargatur, invitat, satis dignum est, ut homo correptus ab homine, zelum fraternæ claritatis æquanimiter ferat.

SCHOLIA.

Si in qualibet minori ætate vel religionis tonsuram, vel religionis debitam vestem, in utroque sexu filius, aut unus, aut ambo parentes dederint, certe vel nolentibus, aut nescientibus susceptam, et non mox visam in filius, abdicaverint, vel eorum se, vel eorum Ecclesia, palamque in conventu eisdem filios talia habere permiserunt, ad sæcularem reverti habitum ipsi, filiusque quauoque penitus non licebit. Decretum est hoc concilii Tolletani x, quod S. doctor pro rei occasione ad hunc locum referre voluit. At dum ille videtur asserere, nobiles monasteriis a parentibus pueros, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri postea in illis perseverare; intellige id ex debitu reverentiæ quam parentibus, a quibus oblati fuerunt, debent. Sic enim dicere videtur, ut in cœpta vocatione permaneant: præsertim cum jam sibi veluti habitum et religionis disciplinam paraverint. Nam de rigore neque parentes ad ingrediendam religionem filios obligare possunt: imo et filii jam oblati cum ad annos discretionis pervenerint, ut ad sæculum redeant, reclamare poterunt 10, q. 1, cap. 1. Cum simus, De regular. S. Thomas quodlib. 3, q. 5, et Reg. 2, q. 189. Cardinalis Turrecremata tract. 125, in Reg. S. Ben. ad cap. 59. Sylvester, verbo Religio, q. 10. Concilium Trid., sess. 25, cap. 15 et deinceps. De hac eadem re plura videas apud S. Bernardum, Epist. 1 ad Robertum nepotem suum.

Sit nomen Domini benedictum.

375-376 OPUSCULUM DECIMUM SEPTIMUM.

DE CÆLIBATU SACERDOTUM. AD NICOLAUM SECUNDUM ROMANUM PONTIFICEM.

ARGUMENTUM. — Publicæ ecclesiasticorum virorum lasciviam ac petulantem vivendi licentiam compendendam esse; quantoque nobiliores sunt qui peccant, in majore animi ardore, ac libertate reprehendendos, exemplo egregio Phinees, fornicarium illum non solum disruptis, demonstrat. Quæ res adeo coram Deo fuit, ut inter cætera ob tantam rem bene gestam, collata dona, quæ in senect Phinees jure optato promereri voluerit, semperitum sacerdotii lucrare sit cumulat. Contra accidere desidiosius rectoribus, et flagitiis subditorum conventibus, Heli sacerdotis admonet castus, Deum acriter in fornicarios sacerdotes atque episcopos, tum validis argumentis, tum sacra auctoritate Scripturæ iunctus, Nicolaum summum pontificem hortatur canonica inhibitione, ut male peccantes coerceat; ne dum nimium pius indulgeasque in alios sit, alienam ipse in se transferat pacem.

Domno Nicolao summo pontifici, Petrus peccator C monachus debite subjectionis obsequium.

Nuper habens cum nonnullis episcopis ex vestra majestatis auctoritate colloquium, sanctis eorum ferocibus volui seras apponere, tentavi genitalibus sacerdotum, ut ita loquar, continentie vitulas adhibere. Sed quoniam hæc est secta, cui ubique contradicitur; aliud quicquam quodcumque vestra constitutionis imperium sub spe perficendi, silenter indicimus. Hujus autem capituli nondum saltem promissimum tremulis prolata labiis difficilis extorqueamus. Primo, quia fastigium castitatis attingere se posse desperant; deinde quia synodali se plectendos

esse sententia propter luxuriæ vitium non formidant. Nostris quippe temporibus genuina quodammodo Romana Ecclesiæ consuetudo servatur, ut de cæteris quidem ecclesiasticæ discipline studiis examen, prout dignum est, moveat; de clericorum vero libidine propter insultationem sæcularium dispensatorie conticescat. Quod certe satis correctione dignum est, ne inde vulgus omne conquiritur, inde potissimum: a magistris Ecclesiæ in iudicio taceatur. Si enim malum hoc esset oculum, fuerat fortassis utenuque ferendum; sed, ah scelus! omni pudore postposito, pestis hæc in tantum prorupit aulaciam, ut per ora populi volitent loca seortantium, nomina

concupiscunt, sacerorum quoque vocabula, simul et secretum, fratrum denique, et quorumlibet propinquorum, et ne quid his assertionibus deesse videatur, testimonio sunt discussio nuntiorum, effusio munerum, cachinnantium joca, secreta colloquia; postremo, ubi omnia dubia tollitur, utri tumentes, et pueri vagientes. Ergo præ pudore, nescio quomodo supprimatur in synodo, quod publice vociferatur in mundo; ut non modo peccantes, ut dignum est, notentur infamia; sed et hi quoque, qui ultores esse debuerant, videantur in culpa.

CAPUT PRIMUM.

Quod Phines idcirco sedes æterni meruit sacerdotii, quia in zelum se exultit ultionis.

Non hic pudor faciem Phinees sacerdotis operuit, qui nimirum coentem cum Madianitide Israelitem coram omni multitudine in locis genitalibus arrepto pignone, transfodit (Num. xxv). Porro autem nos contra divina mandata personarum acceptores, in minoribus quidem sacerdotibus luxuriæ inquinamenta persequimur (Deut. x) : in episcopis autem, quod nimis absurdum est, per silentii tolerantiam veneramur. Sed ecce hic Phinees divini Spiritus zelo succensus, etiam **377** totus pene Israelitarum populus cum filiabus Moab fornicando corrueret, seseque Beelphegor sacerdosque cæremonis initiaret, non in despectos quosque, vel infimos divini legis propugnator insiluit; sed excellentiores et clariore in populo, quos ad terrendum cæteros trucidaret, elegit; testante Scriptura quæ dicit : « Erat, inquit, nomen viri Israelitæ, qui occisus est cum Madianitide, Zambri filius Salai, dux de cognatione, et tribu Simeonis (Num. xxv). » De mulieris quoque nobilitate, si queritur, hoc in sequentibus invenitur : « Porro mulier Madianitis, quæ pariter interfecta est, vocabatur Cozbi, filia Sur principis nobilissimi Madianitarum (Ibid.). » Sane post digestam fornicationis et dignæ ultionis historiam, quid opus fuit Moysi, ut genealogiam fornicatoris utriusque contexeret; et alterum ducem, alteram nobilissimi principis filiam fuisse narraret; nisi ut doceret carnales illecebras in eminentibus personis acris persequendas? Ille est quod et ipse Dominus, cum omnis Israelitica plebs non dispari crimine teneretur obnoxia, de populo quidem **D** tacuit, adversus autem solos principes in furorem se dignæ animadversionis erexit. Iratus enim ait Moysi : « Tolle cunctos principes populi, et suspende eos contra solem in patibulis, ut avertatur furor meus ab Israel (Ibid.). » Plane et Moyes non ad alios, sed ad iudices Israel ait : « Occidat unusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beelphegor (Ibid.). » Dum ergo Phinees pro communi fornicatione totius multitudinis ulciscenda, in eos potissimum qui duces videbantur, insiluit, principes similiter populi in patibulis suspendi sententia divina præcepit, Moyses quoque non quibuscumque libet infamis, sed iudicibus Israel, ut

A proximos suos occiderent, pro vindicta fornicationis injunxit. Quid in his omnibus datur intelligi, nisi quia reatus adulterii in personis clarioribus debet durius vindicari? Et qui tales commotus ulciscitur, pacem superni iudicis et gratiam non modo sibi, sed et populo absque dubio promeretur. Unde divina vox : « Phinees, inquit, avertit iram meam a filiis Israel, quia zelo meo commotus est contra eos, ut non ipse delerem eos in zelo meo (Ibid.). » Ecce audivimus quomodo propter iram Phinees placata est ira Domini super Israel, audiamus etiam nunc qualiter ipse per animi sui commotionem, perpetuam sibi cum Domino statuerit pacem. « Ecce, inquit, do ei pacem fœderis mei, et erit tam ipsi, quam semini illius pactum sacerdotii sempiternum, quia zelatus est pro Deo suo, et expiavit scelus filiorum Israel (I Machab. II). » Pacem quippe Dominus illi sui fœderis dedit, quia seclata omni carnis molestia, vivere illum usque in finem mundi, in paradisi amœnitate constituit. Ipse siquidem equi, nisi fallor, Elias propheta, qui videlicet igneis equis et curru, Eliseo suspiciente, est translatus in cœlum (IV Reg. II). Unde me quisquis mentiri autumat; divinæ legis interpretem Hieronymum, qui hoc in Hebraicarum questionum libro testatur, potius reprehendat. Porro autem et tempore David regis hic Phinees superesse, ac sacerdotale officium gerere perspicue reperitur, dicente Scriptura : « Hi sunt, inquit, Corite super opera ministerii, custodes vestibulorum **378** tabernaculi, et familie eorum per vices castrorum Domini custodientes introitum. Phinees autem filius Eleazar, erat dux eorum coram Domino (I Par. IX). » Cui nimirum Phinees nomen est a parentibus inditum, Elias vero agnomen est accidens per eventum. Elias siquidem interpretatur, Deus Dominus, quod ex hac sibi occasione impositum fuisse creditur, quia cum legationis officio fungeretur, missus ab Israelitico populo ad duas semitribus, Ruben videlicet et Gad, et dimidiam tribum Manasse, quæ enormis magnitudinis altare construxerant, hoc ab eis responsum exactionis accepit : « Fortissimus, inquit, Deus Dominus, ipse novit, si prævaricationis animo hoc altare construximus (Jos. XXII). » Ab his itaque rationem reddentium verbis, Elias nuncupatus asserit, qui Phinees eatenus dicebatur; ut illorum responsum, hujus videatur esse vocabulum.

Notandum autem, quia sicut in chiroicis suis solertissimus Beda testatur, ab egressu filiorum Israel ex Ægypto, usque ad Elie in cœli culmen ascensum, sexcentorum viginti annorum supputari calculus invenitur. Jure ergo qui mœchis repentinam intulit necem, annose vitæ sortitus est longitudinem; quique in terris divini zeli est ardore succensus, congruenter est equis igneis elevatus in cœlum.

CAPUT II.

Quod Heli ideo perit, quia filius peccantibus male pius induxit.

At contra, Heli quia filiorum peccata cognovit, sed eos invectione, qua digni erant, acerrima non corripuit, eisdem filiis a Philisthūm in bello perempsis, ipse quoque de sella retrorsum cecidit, fractisque cervicibus expiravit (*I Reg. iv*). Quin et arca Domini ab hostibus capta est, et prius quidem quatuor millia, deinde triginta millia virorum sunt, Philisthæo trucidante, prostrata. Et quidem relarguit, et quidem contempnit: sed lenitate et mansuetudine Patris, non severitate, vel auctoritate pontificis: « Quare, inquit, factis res hujusmodi quas ego audio, res pessimas, ah omni populo? Nolite, filii mei; non est enim bona fama quam audio (*Ibid. ii*). » Audierat enim, Scriptura testante, quia dormiebant cum mulieribus quæ observabant ad ostium tabernaculi (*Ibid.*). Porro quos inimicos Dei vidit, in perniciem suam filios recognovit: et quos hostili ferite gladio debuit, paternæ blanditiæ lenitate palpari. Non sic ille fidelis in domo Domini famulus Moyses, magister videlicet ingeni Phinees. Stans enim in porta castrorum, ait: « Si quis est Domini, jungatur mihi. Congregatique sunt ad eum omnes filii Levi, quibus ait: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ponat gladium vir super femur suum; ite, et redite de porta usque ad portam per medium castrorum, et occidat unusquisque fratrem, et proximum, et amicum suum (*Exod. ii*). » Cæcis itaque viginti tribus millibus hominum, ait Moyses: « Consecrasti manus vestras hodie Domino, unusquisque in filio et fratre suo, ut deus vobis benedictio (*Ibid.*). » Plane sicut benedictione digni sunt, qui culpas corrigunt, **379** ita nihilominus maledictioni obnoxii sunt, qui peccantibus blandiuntur, sicut per prophetam dicitur: « Maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine (*Hier. XLVIII*). » A sanguine quippe gladium suum prohibet, qui se ab inferenda reprobis dignæ sententiæ amissionem coercet. Facti siquidem culpam habet, qui quod potest, negligit emendare. Unde et præfato Heli vir Dei, qui et Phinees fuisse putatur, ait: « Hæc dicit Dominus: Quare calce allicitis victimam meam, et munera mea quæ præcepit ut offerrentur in templo, et magis honorasti filios tuos quam me? » (*I Reg. ii*). Si ergo Heli propter duos duntaxat filios, quis non ea qua digni erant invectione corripit, cum eis simul, et cum tot hominum multitudine perit; qua arbitrari dignos esse sententia, qui in aula ecclesiastica, et solis judicantium president, et super non ignotis pravorum hominum criminibus tacent? Qui dum delinquentes homines in publico metuant, ad contumeliam superni judicis divinæ legis mandata confundunt: et dum perditis hominibus amittendi honoris officium servant, ipsum ecclesiasticæ dignitatis auctorem crudeliter inhonorant. Unde et eidem Heli, qui Deum, suos filios honorando, contempse-

A rat, divina vox ait: « Quicunque glorificaverit me, glorificabo eum; qui autem contempnit me, erunt ignobiles. » Ubi mox subditur: « Ecce dies veniunt, et præcidam brachium tuum, et brachium domus patris tui (*I Reg. ii*). » Ac si aperte dicat: Quia ego per pastorales officii dignitatem contra inimicos meos brachium tibi fortitudinis contuli, sed tu ad eorum ultionem illud exerece noluisti; jam brachium a te præcidam, id est, vigorem tibi sacerdotalis culminis auferam: ut qui manceps fueras ad pugnandum pro me, jam nec manum habeas ad tuendum te.

Pauanus plane, quod Ophni, et Phinees episcopi sint; Heli autem metropolitani vicem teneat: quid ergo deterius quis potest agere, quam si luxuriosis B episcopis parcat, cum emendare prævaleat? Præsertim cum præfato Heli Dominus dicat: « Prædixi ei, quod judicaturus essem domum ejus in æternum, propter iniquitatem, eo quod noverat indigno agere filios suos, et non corripuerit eos; idcirco juravi domui Heli, quod non expictur iniquitas domus ejus victimis et muneribus, usque in æternum (*I Reg. iii*). » Si ergo victimis et muneribus omnia crimina diluuntur, sola autem falsa in episcopis pietas veniam non meretur, videat qui eorum dijudicare mala dissimulat, quam duræ sententiæ apud districtum judicem se obnoxium reddat. Sed quoniam ego summum Ecclesiæ universalis antistitem vel leviter suggillare non audeo, ipsum, qui peccat, breviter alloquar.

CAPUT III.

Contra sacerdotem luxuriæ deditum.

Cur, o sacerdos, qui sacrum dare, hoc est sacrificium Deo debes offerre, temetipsum prius maligno spiritui non veteris victimam immolare? Fornicans enim a Christi te membris abscondis, et meretricis corpus efficeris, Apostolo testante, qui ait: « Qui adhæret **380** meretrici, unum corpus efficitur (*I Cor. vi*). » Et iterum: « Tollam, inquit, membra Christi, et faciam membra meretricis (*Ibid.*). » Absit. Quid ergo tibi cum corpore Christi, qui per carnis illecebrosæ luxuriam membrum factus es Antichristi? « Quæ enim conventio lucis ad tenebras, aut quæ societas Dei ad D Belial? » (*II Cor. vi*). Nunquid ignoras, Dei Filium a quo carnis elegisse munditiam, ut ne quidem pudicitia conjugali, sed de clausula potius incarnatus sit virginali? Et ne hoc sufficere videatur, ut tantummodo virgo sit mater, Ecclesiæ fides est, ut virgo fuerit et is qui simulatus est pater. Si igitur Redemptor noster tantopere dilexit floridi pudoris integritatem, ut non modo de virgineo utero nasceretur, sed etiam a nutrice virgine tractaretur, et hoc cum adhuc parvulus vagiret in cunis, a quibus nunc, obsecro, tractari vult corpus suum, cum jam immensus regnat in cælis? Si mundis attingi manibus volebat in præsepio positus, quantum corpori suo nunc vult adesse munditiam quam in paternæ majestatis gloria sublimatus? Plane si pater filiam

suam incestuose corrumpit, mox ab Ecclesia projectam excluditur, communionem privatam, et vel in carcerem traditur, vel in exilium destinatur. Quanto ergo deterius ipse abjiciendus es, qui cum filia tua non poteras carnali, quod minus est, sed cum spirituali potius perire non metuis? Omnes quippe Ecclesie tue filii, tui procul dubio filii sunt. Et certe perspicuum est quia spiritualis generatio major est quam carnalis. Porro cum tu sis vir et sponsus Ecclesie tue, quod utique perhibent et annulus desponsationis, et virga commissionis; omnes qui in ea regenerati sunt per baptismatis sacramentum, tibi quoque nihilominus astringuntur necessitudine filiorum. Qui ergo cum spirituali filia tua committis incestum, qua conscientia Domini corporis audes tractare mysterium? Sed fortassis objicias, quia longe antequam tu culmen sis adeptus episcopi, illa sit nata, vel non in episcopo, sed in aliqua sit plebium baptizata; tanquam tu eorum tantummodo, qui nascituri erant, factus sis pater, et omnis parochia tua non sit Ecclesia tua. Enimvero cum Dominus dicat: « Nolite sanctum dare canibus (Matth. vi), » quod de te iudicium erit, qui corpus tuum, quod utique sanctificatum est per consecrationis accessum, non canibus, sed lupanaribus tradis? Et cum omnes ecclesiasticos ordines in te uno habeas metuenda mole congestos, omnes procul dubio fœdas, dum te prostibulum permitione commaculas. Pollus itaque in te ostiarium, lectorem, exorcistam, omnesque deinceps sacros ordines, pro quibus omnibus in districto Dei iudicio redditurus es rationem. Ad impositionem manus tue descendit Spiritus sanctus, et in eam allibet genitalibus meretricum. Lingue tue obsequitur Deus, et tu non vereris obtemperare demonibus? Porro qui in ecclesiastica cerneris dignitate conspicuus, non te erubescis immergere fornicibus scortatorum? Et qui prædicator constitutus es castitatis, non te pudet servum esse libidinis? Veniet, veniet profecto dies, imo nox, quando libido ista tua vertatur in picem, qua se perpetuus ignis in tuis **381** visceribus inextinguibiliter nutriat, et modulas tuas, simul et ossa indefectiva conflagratione depascat! Qui enim flamma libidinis restans, qua fronte, qua audacia sacris altaribus appropinquas? Ignoras, quia filii Aaron, Nadab videlicet et Abin, idcirco cœlesti sunt igne consumpti, quoniam alienum ignem offerre Domino præsumperunt? (Levit. x; Num. iii.) Altaria quippe Domini non alienum, sed ignem duntaxat divini amoris accipiunt. Quisquis igitur carnalis illecebræ ignibus astuat, et sacris assistere mysteriis non formidat, illo procul dubio divine ultionis interim igne consumitur, de quo Scriptura testatur: « Et nunc ignis adversarios consumit (Hebr. x). » Et sicut nunc astuantis luxurie flamma decoquitur, ita postmodum nunquam finiendis atrocis gelenuæ incendiis, necesse est comburatur. Præterea non expavescis, o infelix episcopo, quia dum in luxurie voraginem corruis, Nicolaitarum hæresim

A incurristi? Nicolaus quippe, unus ex his quos Petrus apostolus diacones consecraverat, dogmatizabat clericos cujuslibet ordinis nuptialibus fœderandos esse conjugii. Quod ergo ille docebat verbis, ad hoc tu in cathedra presulentiæ sedens, multo deterius in vitas exemplis. De quo videlicet sceleris, angelo Ephesinæ Ecclesie divina vox ait: « Odisti facta Nicolaitarum, quæ et ego odi (Apoc. ii). » Et cum Apostolus dicat: « Omnis fornicator non habet hæreditatem in regno Christi et Dei (Ephes. vi), » qui in regno Dei, hoc est, in cœlo, non habes quamlibet hæreditatem, quo pacto in Ecclesia, quæ nihilominus regnum Dei est, orationis obtines dignitatem?

CAPUT IV.

B *Exhortatio ad summum pontificem, ut in episcopos fornicarios canonicum exerat vigorem.*

Tu autem, domine mi, venerabilis papa, qui Christi vice fungeris, qui summo pastori in apostolica dignitate succedis, noli pestem hanc per ignaviam ad incrementa perducere; noli convivendo, et dissimulando grassanti **382** luxurie frœna laxare. Serpit enim hic morbus ut cancer, et virosa propago ad infinita porrigitur, nisi evangelica falce quod male pullulat amputetur. Absit igitur, ut sancum cor vestrum segnis Ilii torpor emoliat, sed potius ad sceleris ultionem ingenui Phinees zelus accendat. Deponantur ii, qui ecclesiasticæ castitatis non verentur fœdere munditiam; et dejecti deterreat, quos male stantes ad turpis luxurie contumeliam provocabant. Ad ultionem igitur se canonicus vigor exerat, et petulantium clericorum mala compescat; quatenus et beatitudini vestræ, quod absit, necus non obrepat infamiae, et solitus nitor ecclesiasticæ resplendeat disciplina. Vestra quippe clementia non ignorat, quoniam Achab rex Israel, dum regi Assyriorum Benadad inordinata pietate pepercit, divini adversum se furoris sententiam provocavit; cui mirum vir Dei ait: « Hæc dicit Dominus: Quia dimisisti virum morte dignum de manu tua, erit anima tua pro anima ejus, et populus tuus pro populo ejus (III Reg. xx). » Ille ipse quoque vir Dei cum diceret socio suo: « In sermone Domini percutit me; » noluisseque ille percutere, ait: « Quia noluisi audire vocem Domini, ecce recedes a me, et percutiet te leo (Ibid.). » Cumque paululum recessisset ab eo, ut Scriptura testatur, invenit cum leo, atque percussit. Quibus utique sacri eloqui verbis, quid aliud innuitur, quam quia in composita pietas procul dubio meretur iram Dei, dum non pronulat in reos sub districti juris æquitate censuram? Meritoque delicti superni iudicis subire vindictam qui neglecti in subditos exercere disciplinam; illique leoni, qui circuit quærens quem devoret (I Petr. v), merito traditur, qui ab infligendo pœnitentiæ vulnere per torporis desidiam cohibetur. Sic igitur ingenus vester spiritus ad tollendum castitatis opprobrium se ferventer accingat, sic se in ultionem Nicolaitæ hæresis strenue ac viriliter erigat, ut

justa sponsonem Phinees, pacem sui fœderis vobis- **A** bus (*III Reg. xviii*), celo vos non equis igneis, sed cum Deus omnipotens statuatur; imo, sicut Eliam, angelis comitantibus introductat.

Sit nomen Domini benedictum.

383-384 OPUSCULUM DECIMUM OCTAVUM.

CONTRA INTEMPERANTES CLERICOS,

Contextum ex tribus aliis beati Damiani de eo argumento dissertationibus.

DISSERTATIO PRIMA.

ARGUMENTUM. — Petro cardinali viro insigni currenti, ut aiunt, stimulos adit, dum in clericorum impudicam vitam longa oratione invecus illum hortatur, ut suscipiat hanc cogitationem dignissimam suæ virtutis; eorundem scilicet intemperantiæ totis viribus oppugnandæ, ut aliqua ratione, si fieri possit, coerceretur. Quam sit Deo rem gratam facturus, exemplo Phinees et Moysis ostendit. Multis quoque rationibus, et argumentis illum instruit, et ut castitatem tueri, et clericorum possit libidinem sua oratione destrueret.

Domno PETRO Lateranensis canonice archipresbytero, PETRUS peccator monachus fraternæ glituum charitatis.

Tantum valet jaculum, quanta virtus est bellatoris. Nam quantalibet limetur, et excacatur industria, si brachium vibrantis elangueat insignis victoriæ manubias non reportat. At ubi bellator est strenuus, per obtusum quoque gladium casis hostibus aliquando fit triumphus. Nam et Goliath insigni munitus gladio, non modo perdidit, sed et percussus occubuit (*I Reg. xvii*). Et Samson cum vili mandibula asini mille de Philistiim viros occidit (*Judic. xv*). Hinc est quod cum Jether primogenitus Gedeonis, gladium timisset educere, Zeebe, et Salmanna reges Madiam, dixerunt Gedeoni: « Tu surge, et irruere in nos, quia juxta ætatem robar est hominis (*Ibid.*). » Itaque qui contra clericorum luxuriam tanquam tudites jaculum fabrico, in nullis eum melius, quam in tuis manibus pono. Tanto quippe zelo vidi te semper adversus eorum perditos mores medullitus inardescere, ut Phinees, vel Helie judicis incensio non egere; adeo ut plus in suggillationis tuæ vereantur obloquium, quam ipsum quoque timeant papale decretum. Nam velut egregius canis aula regie custos, nocturnos fures facis banquetibus impetis, eosque ne libidinis suæ clavis palatium regale comburant, mordicus apprehendis.

CAP. I. — Cur clerici debeant esse casti.

Non te latet quia presbyteris, diaconis, et subdiaconis, tam districtæ, tam rigidæ regula castitatis indicitur, ut omni catholicorum Patrum concurrente judicio, a contrahendis nuptiis funditur abscondantur. Et certe satis est ratione plenissimum, ut post episcopos, in his quoque tribus gradibus, nivens pudicitie candor effloreat, qui nimirum sacris my-

R steris familiaris appropinquant. Nam quia Dominicum corpus in virginalis uteri templo coaluit, nunc etiam a ministris sui continentis pudicitie munditiam quaerit.

Plane sicut concipienti Deificæ Virgini non virile semen influxit, sed virtus sancti Spiritus olumbravit; ita nunc in altari positum sacramentum eadem sancti Spiritus virtus est, quæ vivificat: et necesse est, ut hoc pudica manus, et impolluta contingat. Sed quoniam super hoc themate prolixius jam alibi disputavius, et primo quidem pie memoriæ Nicolao papa, deinde Taurinensi episcopo, postremo etiam comitis Adelaidi, virium scribentes diversa Scripturarum exempla congressimus: ad illa te, frater venerande, transmittito, illis te velut armis militarium induo: atque ut alter Josue urbem Jericho subvertere nitaris, impello. Superest ergo nunc, ut eosdem clericos ipse paulisper **385** aggrediar; quatenus quod in camino pectoris servet, ita labiis quasi rimis patentibus evaporet.

Convento vos, o proletrarii, uxorii, ac mulierum dominantium ditionibus inserviti, ut quid canonice sanctionis jura confudit, et a sanctis Patribus institutam puritatis ecclesiasticæ regulam violatis? Proh pudor! libidinis vestræ legibus colla submittitis, et promulgata per ora doctorem sancti Spiritus edicta calcatis. Ecce per vos apostolorum labor vertitur, et ædificium, quod doctores Ecclesiæ fundaverunt, liquet quod, vobis impugnantibus, obruat. Et ita fit, ut lex Ecclesiæ quam clericalis ordo constituisse dignoscitur, per eundem rursus ordinem e contrario destruat. Amnon et Absalon fratres fuerunt, quos unus quidem pater genuit; sed alterum alter extinguat (*II Reg. iii*). Cain trucidavit Abel (*Gen. iv*), malus scilicet justum; sæpius etiam adulterinus legitimum perimit, sicut Jugurtha, perhibente Crispo (*SALLUST., De bello Jugurth.*), Hiempsal et Adherbal occidit; ita quodammodo spurii fratres legitimos perimunt, cum ita qui se solo nomine clericos præsentent, sanctorum Patrum judicia destruant. Et tanquam ipsos videntur extinguere, quorum non metuant sententiæ annullare. Quos videlicet apte significare videtur Abimelech filius Jerobaal, quem Scriptura genitum refert de concubina, quam habuerat in Sichein (*Judic. ix*). Sic enim occidit fratres suos filios Jerobaal, septuaginta

viros super lapidem unum. Quid enim per septuaginta viros, nisi prædicatorum Ecclesie libra signatur? de quibus ait Lucas evangelista: « Quia designavit Dominus septuaginta; et misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem et locum quo erat ipse venturus (Luc. x). »

Hic etiam prædicantium ordo jam figurabatur in illis, de quibus ad Moysen Dominus ait: « Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti, quod senes populi sint, et magistri, et duces eos ad ostium tabernaculi fœderis (Num. x). Idem quoque mysticus numerus prædicatoribus convenire tunc indubitanter agnoscutur, cum Israeliticus populus in Elim castra posuisse narratur (Exod. xv); ubi videlicet erant duodecim fontes et septuaginta palme. Quid enim per duodecim fontes, nisi sancti designantur apostoli, qui ariditatem cordis humani sanctæ prædicationis non desunt irrigare fluentis? Quid vero per septuaginta palmas, nisi inferioris gradus debent sacerdotes intelligi, qui constituti sunt per mundum Christi narrare victorias? Palma siquidem consuevit coronare victores; denarius autem numerus in his septenarium ducitur; quia necesse est, ut per septiformis Spiritus sancti gratiam decalogus impleatur.

Nec prætereundum, quod populus ille antequam venerit in Elim, pridiana castrametatus fuerat in Maara (Ibid.). Ubi nimirum cum aqua tam esset amara ut porulum non admitteret, lignum quod Deus ostendit, ingeritur, et protinus obdulatur. Occidentem quippe litteram veteris legis, quia nemo valebat implere, quasi præ amaritudine salsas aquas horrescebant homines bibere; sed his aquis cum lignum crucis 386 adhibetur, cum Dominicæ passionis series applicatur, mox spiritualis intelligentiæ cum dulcedine bibitur sacramentum. Sicque populus de Mara venit in Elim; amara scilicet litteræ spernit horrorem, et ad apostolicos fontes, atque ad palmalis fructus gaudet festinare dulcedinem. Legalem abiciens servitutem, dulcem expetit evangelicæ gratiæ libertatem.

Cap. II. — *Luxuriosi clerici cum Abimelech comparantur.*

Ut ergo ad id quod capimus revertamur, cum per septuaginta viros, quos occidit Abimelech, prædicatores signentur Ecclesie; quid per eundem Abimelech, qui eorum frater erat, sed spurius, nisi luxuriosi, atque carnales intelligendi sunt clerici, qui catholicorum, sanctorumque pontificum et fratres quidem sunt per acceptum ecclesiasticum ordinem, et tamen spurii judicantur per degeneris vitæ, et ignobilium operum pravitatem? Ili fratres suos occidunt, cum sanctorum Patrum iudicia destruunt, cum sanctiones eorum atque decreta perverse vivendo confundunt. Et hæc interfectio fit super lapidem unum. Lapis iste Salvatoris est Ecclesia, de qua per Zachariam dicitur: « Ecce ego adducam servum meum orientem, quia ecce lapis, quem dedi coram Jesu: Super lapidem unum septem oculi sunt

(Zach. iii). » Lapis iste utrobique unus aptissime dicitur, ut unitas Ecclesie commendetur. De qua sponsus ait in Canticis: « Una est columba mea, una est Genitricis suæ (Cant. vi). »

Quid tunc autem septem oculi super lapidem unum, salvo tamen, si est, aliori mysterio, nisi illi septuaginta viri, hoc est, doctores sancti in ecclesiasticæ pacis unitate conjuncti, septiformis sancti Spiritus clarissimè illustrati? Per hos enim oculos sancta videt Ecclesia, per hos conspicit ubi recti operis pedem ponat, ac per viam mandatorum Dei gradiens, normam rectitudinis non offendat.

Abimelech ergo maner ac spurius septuaginta legitimos fratres super unum lapidem peritit; quando pars [primis] clericorum ab ecclesiasticæ castitatis nobilitate degenerans, obscenus se luxuriæ legibus subicit. Et dum sacros canones reprobans loquitur, eorum conditores, sanctos scilicet viros, ac per hoc nobiles, Gedeonis, id est Salvatoris ac Ecclesie filios, impia quodammodo crudelitate trucidat. Habent enim adulterinos canones, et quasdam argumentorum cavillationum novitates, quibus oppugnent. Quod videlicet in illa quoque turris Sichimorum obsidione signatur, cum de eodem fraterica per historicæ seriem dicitur: « Abimelech, inquit, audiens viros turris Sichimorum pariter conglobatos, ascendit in montem Selmon cum omni populo suo, et arrepta securi, præcidit arboris ramos, impositumque ferens humero, dixit ad socios: quod me videlicet facere, cito facite (Judic. ix). » Deinde sequitur: « Igitur certatim ramos de arboribus præcidentes, sequebantur duces, quibus circumdantes præsidium succederent: atque ita factum est, ut fumo 387 et igne mille hominum necarentur, viri pariter ac mulieres habitatorum turris Sichem (Ibid.). »

Non est hujus loci sacræ figuræ historia solerter exponere, sufficiat nobis, quantum ad propositum attinet, rem summotenus prælibare. Rami arborum sunt sententiæ Scripturarum, quas dum impudici quique ad allegationis suæ robur violenter inflectunt, fumo, simul et igne numerosas hominum cætervas extinguunt: fumo scilicet erroris, et igne libidinis; ut deceptas mala discentium mentes, et luxuriæ flamma succendat, et pravi dogmatis caligo confundat. Hæc sunt enim verecæ, quæ de Sodoma et Gomorra proflere visæ sunt post exilium: « Abraham, inquit Scriptura (Gen. xix), consurgens mane ubi steterat prius cum Domino, intuitus est Sodomam et Gomorram, et universam terram regionis illius, viditque ascendentem favillam de terra, quasi fornacis fumum. » Porro autem et dum Thebes cum suis agnibus obsideret oppidum, eundem contra castitatem Abimelech videtur figurasse conflictum. « Erat autem turris excelsa, ut Scriptura testatur, in medio civitatis, ad quam confugerant viri simul ac mulieres, et omnes principes civitatis, clausa firmissime janua, et super turris tectum stantes per propugnaculo (Judic. ix). » Civitas uni-

versalis Ecclesia, turris castitatis est eminentia, ad quam confugerant viri simul ac mulieres, fortes scilicet et infirmi, principes etiam civitatis, ordo videlicet clericorum, qui tenet Ecclesiam principatum. Accedens itaque Abimelech iuxta turrim, cœpit instantius dimicare, et appropinquans ostiis, ignem conabatur apponere.

CAP. III. — Quam perniciosa sit clericorum intemperantia.

Hoc itaque modo clerici petulantes, et infruniti, turri castitatis moliantur incendium, dum multos ad suæ libidinis, et insipientis insanie cohortantur exemplum. Ignibus armati turrim castitatis impetunt, dum incesti castos flamma pestiferæ persuasionis accendunt. Sed huic certamini quæ finis imponitur? Quos victoriae titulos hæc pugna sortitur? « Ecce, inquit, mulier fragmentum molæ desuper jaciens, illis in capiti Abimelech, et confregit cerebrum ejus. Qui vocavit cito armigerum suum, et ait ad eum: Evagina gladium tuum, et percute me, ne forte dicatur quod a femina interfectus sim. Qui jussa perficiens, interfecit eum (*Judic. ix.*) » Ut autem in his verbis non duntaxat immoremur, fragmen quod molæ, quod Abimelech cerebrum fregit, nihil est aliud quam saxum illud, quod Daniel sine manibus abscissum de monte conspexit (*Dan. ii.*); ipse videlicet Dominus, qui de se in Evangelio dicit: « Qui ceciderit super lapidem istum, confringetur; super quem vero ceciderit, conteret eum (*Math. xxi.*) » Mulier vero de cujus manibus mittitur, sacra lex est, quæ flagitiosis pudicitiae contemptoribus, repentinum Christi judicium comminatur. De quo per Jeremiam dicitur: « Numquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, et **388** quasi malleus conterens petram? » (*Jer. iii.*) Armiger vero Abimelech, diabolus est, qui videlicet omnibus, qui turrim castitatis oppugnant, arma libidinis, et acuta luxuriæ jacula subministrat. De quibus jaculis dicit Apostolus: « In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis istum tela nequissimi ignea extinguere (*Ephes. vi.*) » Et propheta: « Ibi, inquit, Assur cum armis suis (*Ezech. xxxii.*) » Quem ergo mulier fragmine molæ percussit, armiger ense peremit; quia castitatis adversarios, quibus Scriptura sacra judicium divinæ animadversionis intentat, diabolus æternæ mortis interfectione trucidat; ut quibus fuerat minister in pugna, eorumdem sit postmodum tortor in pœna, quæque illis contra pudicitiam arma suggererat, eadem exigentibus meritis in eorum tunc jugulum vertat.

Eant igitur nunc clerici molles, incesti, atque a genuina sui ordinis nobilitate degeneres; cum Abimelech arma corripiant; legitimos super unum lapidem fratres occidant; turrim Thebes, id est castitatis arcem, expugnare contendant. Omnis tamen eorum conflictus hoc fine concluditur, ut post ictum lapidis, armigeri quoque sui gladio periantur; quatenus qui super lapidem gladio fratres extinxerunt,

perant, lapide proterantur, ut gladium non evadant; eosque pondus primo divinæ sententiæ conterat, deinde maligni spiritus pœnalis mucro concidat; quanquam non ignoremus, non absurde significari posse per Jerobaal Christum; per Abimelech Antichristum. Qui nimirum sicut ille concubinae, sic et iste est rejectæ filius synagogæ. Per septuaginta vero fratres, quos Abimelech occidisse narratur, septuaginta linguarum gentes, quas Antichristus in sæculi fine persequitur. Sed et nos, ut cœpimus, clericorum adhuc vesaniam prosequamur.

Ili plane tanquam filii Jacob, paternæ quidem prosapiæ titulo decorantur: sed quia spiritus atque degeneres, non legitimam ex uxoribus, sed ignobilem potius, quasi ex concubinis originem trahunt. Sicut enim Scriptura dicit: « Spuria vultamina non dabant radices altas (*Sap. iv.*) » Non enim Læa, sive Rachelis, sed Balæ potius, vel Zephæ ancillarum filii in servili sordide conversationis opere comprobantur. Bala siquidem interpretatur, invelerata. Et hi dum carnaliter vivunt, non ex novitate spiritus, sed ex carnali vetusti hominis germine se prodire testantur. Zephæ vero in nostra lingua sonat os hiens. Hæc itaque illorum mater recte dicitur, quorum scilicet in prædicationem veritatis os videtur ire, sed cor non ire; de quibus utique scriptum est: « Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me (*Isa. xxix.*) » Quibus etiam Apostolus quasi personaliter expròbrans, ait: « Qui ergo alium doces, teipsum non doces? Qui prædicas non furandum, furaris? Qui dicis non mœchandum, mœcharis? Qui abominaris idola, sacrilegium facis? Qui in lege gloriaris, per prævaricationem legis Deum inhonoras? Nomen enim Dei per vos blasphematur in gentibus (*Rom. ii.*) » Verbum quippe Dei, quod labis astruunt, reprobè vivendo convellunt. Et loquentes quidem, de clarissima patriarcharum videntur nobilitate descendere, viventes autem ex ignominiosa fœdi prostibuli comprobantur linea **389** propagari. Abraham plane nuntium quidem de uxore, plures autem ex concubinis filios genuit, sed eos ad illo procul, dum adviveret, separavit. Non enim fratri fieri poterant cohæredes, qui ancillabantur in germine. Quid itaque Scriptura dicit? « Dedit Abraham cuncta quæ possederat Isaac, filiis autem concubinarum dedit munera (*Gen. xxiii.*) » Et quidem dum superesset Abraham, omnes gloriabantur se esse filios Abrahæ: sed cum in fine totum nisi patrimonium contulit, qui revera filii nomen obtineat, qui concubinali notantur infamia, manifeste discrevit. Nunc itaque maneres clerici inter legitimos Abrahæ filios communi videntur admixtione discurre, sed postmodum ab hereditatis consortio repelluntur, qui modo mulieribus quasi perceptis a patre muneribus, delectantur.

CAP. IV. — Clericorum præter objectiones, et earum refutatio.

Sed dicunt: Nonne dicit Apostolus: « Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, et

unaquæque virum suum habeat? Vir uxori debitum reddat, et uxor viro? (I Cor. vii.) Ecce, inquit, hæc apostolica verba generalia sunt: et dum unicuique nubendi licentiam tribuunt, non excipere non videntur. Ad quod ego: Si per hæc verba conjugalis incontinentiæ passim frena laxantur, episcopis etiam, sive monachis, insuper et abbatibus libertas eadem non negetur. Et quoniam uterque sexus non diversa lege constringitur, etiam sacræ virgines ad inveniendam conjugalis copulæ foelera provocentur. Sed quæ aures ecclesiasticis atfiteat doctrinis hocæquamiter ferant, et non protius expavescentes immane sacrilegium perhorrescant? At nonnulli super hæc questione conveni, ad paupertatis illico patrocinium convolant, unde sibi clypeum frivola excusationis opponant: Mulieris, inquit, sedulitatis auxilio carere non possumus, quia rei familiaris inopiam sustinemus.

Quibus etiam e contrario respondeamus quia ubi angustiora sunt alimenta, ibi minor est alenda familia; et mensa quæ non gravatur eduliis, non est pluribus obedienda convivis. Unde necesse est ut paupertas indiga solitu linis feminarum doceat abdicare consortium, et greges inhiante edentium prohibeat gignere parvulorum.

Verum qua mentis audacia divinis non expavescent appropinquare mysteriis; cum David, antequam panes propositionis attingat, mundum se ac suos jam per triduum a contactu mulierum reverenter excusat? Dixerat enim sibi Abimelech sacerdos: «Non habeo panes laicos, sed tantum panem sanctum. Si mundi sunt pueri, maxime a mulieribus, manducant (I Reg. xxi.)» Ubi notandum, quia cum dicit eos qui panem sanctum cogebantur edere maxime a mulieribus mundos esse debere; perspicue docet nullum culpæ contagium, nullum omnino reatum divinis mysteriis esse contrarium, quam est illicita præsertim commistio feminarum. Porro dum tantis apud veteres metus inesset umbræ **390** Dominici corporis, quanta nunc debetur ipsi reverentia veritati? Et si conjugale commercium ab illius panis compesceret accessu, quanto magis ab hoc sacrosancto mysterio removendus est pellicatus? Ah seculi Manus, quæ deputate fuerant ad ordinandas in cælestis mensæ ferculo vitales epulas angelorum, tractare non metuant obscenitates et spuræ contagia mulierum. Ii, qui inter illa terribilia sacramenta choris admiscerant angelicis, mox tanquam de cælo ruentes, ad femineæ fœditatis relabuntur amplexus, et velut suæ immundæ cœnosis vermigenæ luxuriæ volutabris immerguntur. «Quorum scilicet ignis non exstinguetur, et vernis non morietur (Isa. lxxvi.)» Cælum aperitur, summa simul in unum et ima concurrunt, et se sordibus quilibet audacter ingerere non veretur. Potestates angelicæ trementes assistunt, inter offerentium manus virtus divina descendit, donum sancti Spiritus influit, pontifex ille, quem adorant angeli, a sui corporis et sanguinis hostia non recedit, et adesse non tre-

pidat, quem tartareæ libidinis æstus inflamat.

Si is, qui nuptialibus non ornatur induviis, manuum pedumque loris addictus in tenebris præjicitur ultionis (Math. xxi); quid illi sperandum est, qui cælestibus tricliniis intronissus, non modo non est spiritalis indumentis decore conspicuus, sed ultro etiam fetet sordentis luxuriæ squalore perfusus? Si ille stridore dentium, et fletu pleclitur oculorum, qui cultu vestium, convivantium non oblectat aspectus. quod illi iudicium, qui feculentus ac luridus, quantum ad seipsam nuptialis edulii munditiam poluit, discumbentium candidatis offendit, ipsamque Regem sordidis manibus atrectare præsumit? Dathan et Abiron jurgantes contra Moysen et Aaron deliciens terra deglutiit (Num. xvi). Core propter hoc ipsum cum ducentis quinquaginta viris, repetitum de cælo descendens ignis incendium devoravit, et iste quomodo vivet, qui non hominem, sed hominum tam cruento, tam turpiter offendit Auctorem? Hujusmodi plane clerici legationem mittunt Domino, non quidem strepitu verborum, sed linguis operum et intentione votorum: Nolumus hunc regnare super nos. De quibus utique dicitur est postmodum: «Verumtamen inimicos meos, illos qui noluerunt me regnare super se, adducite, et interficite ante me (Luc. xix.)» Pharaonis quippe sibi nec præesse delectantur imperium, et Deum Israel super se regnare continentur (Exod. i). Sed ille eos into et lateribus opprimit, quia lutulentis atque cœnosis operibus incubare compellit. Quibus operibus admiscetur et palææ, actiones scilicet inutiles et infendende, ac flammis inextinguibilibus deputate.

CAP. V. — Citantur exempla sacræ Scripturæ.

Isti præterea propheticum lumbar idum aptissime congruit, de quo Jeremias ait: «Dixit Dominus ad me: Vade, et posside tibi lumbar lineum, et pones illud super lumbos tuos (Jer. xiii.)» De quo paulo post: «Surgens, inquit, **391** vade ad Euphratem, et absconde illud ibi in foramine petreæ. Quod cum fecisset, et in Euphrate, scilicet jussus fuerat, abscondisset, post plurimos dies, ait Dominus ad eum: Surge, vade ad Euphratem, et tolle inde lumbar. Et abiit, inquit, ad Euphratem, et tuli lumbar de loco ubi absconderam illud: et ecce computruerat, ita ut nulli usui aptum esset. Et ait Dominus: «Sic putrescere faciam superbiam Juda, et superbiam Jerusalem multam, populum istum pessimum, qui noluit audire verba mea, et ambulavit in pravitate cordis sui: et erunt sicut lumbar istud, quod nulli usui aptum est (Ibid.)» Quid hic Jeremias persona, nisi Dominum? Quid lumbar, nisi ordinem significat clericorum? Omnis Ecclesiæ vestis est Christi, de cujus sibi membris per prophetam dicitur: «Omnibus his velut ornamento vestieris (Isa. lxxix.)» Sed sicut lumbar intimum est humano corpori, et artius adhæret quam reliquæ vestes; ita clericalis ordo familiaris divinis agglatinatur ob-equis, quam ceteri homines; sicut illic de Israelitico populo divina vox ait: «Sicut enim adhæret lumbar ad lumbos viri,

sic agglutnavi mihi omnem domum Israel, et omnem domum Juda, dicit Dominus; et esset mihi in populum, et in nomen, et in laudem, et in gloriam, et non audierunt (*Jer. xiii*). »

Quibus, queso, tam apte, tam expresse sicut clericis possunt ista congruere, qui nomen Dei, laudem et gloriam specialiter constituti sunt predicare? Sicut enim Israel et Juda peculiaris erat populus Deo inter omnes gentes terræ, ita nunc clerici specialiter adhaerent Christo præ cunctis membris Ecclesie. Isti nempe sunt lumbar lineum arietori divino corpori familiaritatis connexus. Linum siquidem laboriose pervenit ad candorem : et clerici modo litterarum studiis insudando, modo per intervalla temporum quibusdam gradibus ascendendo, difficile pronoveuntur ad sacri ordinis dignitatem. Alioquin si quis contentiosius astruat hoc juxta Scripturæ seriem historialiter factum, nec spiritualiter intelligendum, quomodo Jeremias potuit inter innumerabiles Assyriorum, Chaldæorumque nationes urbem Jerusalem constipatis agminibus obsidentes, lumbari præcinctus exire, itque in Euphrate, qui tam longe decurrit, abscondere? Postmodum quoque profligato diuturni temporis cursu, quo pacto quasi securus rediit, illudque putrefactum, sicut Scriptura testatur, invenit; cum Jerusalem videlicet fossa, vallo, castellis et tam crebra undique esset munitione circumdata? Nam cum aliquando idem propheta ad Anathoth viculum suum in tertio milliario ab urbe situm conaretur exire, in porta protinus capitur, ad principes trahitur, graviter verberatur, et tanquam transfuga, sive patrie proflitor, in carcerem triditur. Quia ergo non consequitur, ut intelligatur historialiter factum, constat procul dubio typicæ figuræ non deesse mysterium. Bene ergo per lumbar lineum juxta hæc, quæ superius dicta sunt, chorus exprimitur clericorum.

Quod autem hoc lumbar in Euphraten, hoc est in aquoso loco, et in foramine petreæ, il est in obscuritate atque umbra poni jubetur, quid per hoc exprimitur, nisi illa clericorum **392** pars, quæ sub voluptatis umbra, et in fluxu luxuriæ conuoratur? De quorum duce in libro *Job* Dominus dicit : « Sub umbra dormit in secreto calamii et locis humentibus. Protegunt umbræ umbram ejus, circumdant eum salices torrentis (*Job xl*). » Atque ut ostendat quantum cum suis familiaribus in habitatione fluminis delictetur, protinus addidit : « Ecce absorbet fluvium, et non mirabitur : habet enim fiduciam, quod influat Jordanis in os ejus (*Ibid*). » Quod autem dicitur fuisse positum in foramine petreæ, potest non inconvenienter intelligi intra septa Ecclesie. Quasi enim in foramine petreæ clerici reclinantur, dum intra Ecclesie limina suis excubare ministeriis sedula frequentatione jubentur. Lumbar ergo in humenti loco positum putruit; quia de iis, qui in luxuriæ fluxibus immorantur, propheta testatur : « Computruerunt jumenta in stercore suo (*Joel. i*). » Jumenta quippe in stercore suo computrescent,

dum quique carnales et sordidi vitam suam in luxuriæ fetore concludunt. Nulli etiam usui aptum repertum est; quia Dominus ait : « Nemo mittens manum suam ad aratrum, et aspiciens retro, aptus est regno Dei (*Luc. ix*). » Ac si aperte dicat : Quisquis, dictante sui ordinis regula pudicitiae semel arripit stivam, si postmodum per ardorem libidinis oculos reflectit ad Sodomam, et jam montana desperat, regno Dei se prorsus inutilem factum esse demonstrat. Ad instar ergo lumbaris in humecto loco positi, clerici computrescunt, dum tumidos crapula, et ebrietate ventres ingurgitant : dum illuvie se libidinis et cœnosæ luxuriæ fluentis inundant. Sicque cunctis usibus redduntur inutiliter; quia quo magis videntur in carne virtescere, eo deterius marcescentes obsolescunt in squalentis animæ fœditate. De quibus in psalmo : « Corrupti sunt, inquit, et abominabiles facti sunt in voluptatibus suis (*Psal. xiii*). »

CAP. VI. — Adhortatio ad Petrum cardinalem.

Tu autem, venerabilis frater, his aliisque Scripturarum telis armatus, adversus Madian castra congrederere, Zambrin, et Cosbin, in meritorio turpiter coeuntis, divini verbi pugione transfige, ut pacem fœderis Domini, et jus sacerdotii sempiternum cum Phinees merearis accipere : « Ecce, inquit Dominus, do ei pacem fœderis mei, et erit tam ipsi, quam semini illius pactum sacerdotii sempiternum; quia zelatus est pro Deo suo, et expiavit scelus filiorum Israel (*Num. xxv*). » Non itaque hostilitas timeatur humana, quæ pace divini fœderis compensatur. Moyses namque quia percussit Ægyptium, profugus mox amisit Ægyptium : unde postmodum velut aucto fœnore, totius israeliticæ plebis obtinuit principatum : « Vidit enim, ut Scriptura testatur, virum Ægyptium percutientem quemdam de fratribus suis, quem illico percussum abscondit sabulo (*Exod. ii*). » Tu quoque dum vides Ægyptium, hoc est principem tenebrarum, quemlibet de fratribus tuis, clericalis scilicet ordinis, virga libidinis alligentem; imo quod magis congruit, lethali jaculo trucidantem, vibrato protinus verbi gladio in ictum te vulneris **393** exere, eumque qui domesticum seminis tui multabat occide, « argue, obsecra, increpa in omni patientia, et doctrina (*II Tim. iv*). » Sed quoniam, sicut idem testatur Apostolus, « erunt nonnulli qui sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coarctabunt sibi magistros prurientes auribus, et avertent quidem auditum a veritate, ad fabulis autem convertentur (*Ibid*); » tu non cessare, sed age quod sequitur : « Tu vero, ait, virgila, in omnibus labora, omnes fac evangelistæ, ministerium tuum impie (*Ibid*). » Hos itaque molo, quos poteris, atrahe; contumaces autem, et obstinata mente rebelles in obscenitatis suæ fœlitate relinque. Hoc est enim Ægyptium in sabulo sepelire. Sabulum quippe arena est, et fragilis terra, quæ surgentis ædificii continere nequeat fundamentum. Unde non in arca, sed in petra perpetuo non la-

ura fundatur Ecclesia : « Super hanc, inquit Dominus, petram aedificabo Ecclesiam meam (*Matth. xvi*). » Fundamentum ergo suum in petra Ecclesiae collocat quique fixi, ac stabiles in bonis operibus perseverant. De quibus in Evangelio Dominus ait : « Omnis homo, qui audit verba mea hæc, et facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui aedificavit domum suam supra petram. Descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et non cecidit : fundata enim erat supra petram (*Matth. vii*). » Qui vero fragiles sunt atque pulverei, et velut arundo impellentibus carnalis illecebræ flatibus agitati (*Luc. vii*), arenosi procul dubio sabuli sunt subsicivio comparandi. De quibus per Psalmistam dicitur : « Non sic impii, non sic, sed tanquam pulvis, quem projicit ventus a facie terræ (*Psal. i*). » Et Dominus : « Omnis, inquit, qui audit verba mea hæc, et non facit ea, similis erit viro stulto, qui aedificavit domum suam supra arenam : et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et cecidit, et fuit ruina ejus magna (*Matth. vii*). » Hinc etiam in libro Regum : « Omnia, inquit, vasa, quæ fecit Hiram rex Salomoni in domo Domini, de aurichalco erant, et in campestri regione Jordanis fudit ea rex in argillosa terra (*III Reg. vii*). » Nam quia vasa illa carnea quosque designant, non ex auro, sed ex aurichalco potius dicuntur esse formata : et ideo non in montibus, sed in campestri regione funduntur ; quia qui per hæc figurantur, non virtutum montana conscendunt, sed in carnalis et luxuriosæ vitæ convalle subsidunt. Nec enim ductiles, sed potius fistiles sunt ; quia non extenduntur crucis et pœnitentiæ malleis, sed libidinum laxantur illecebris, et floribus resolvuntur obscœnissimæ voluptatis. Ideoque sicut in Euphrate lumbus est positus, sic ista vasa juxta Jordanem fusa referuntur : et non in solida ac firma terra, quæ basis injectæ contineat fundamentum, sed in argillosa potius et arenosa, quæ repentinum pariat subsicivium.

Tu itaque, venerande frater, cum Moyse zelo strictæ correptionis Ægyptium percussorem fratris interfice (*Exod. ii*), eumque tanquam sabulo in mentibus arenosis absconde ; ut argillosam terrenarum mentium sepulturam mortuus impleat, ibique vermes concupiscentiæ pariat. Eos **394** autem, qui vere Israelite sunt, tentationum suarum flagris verberare desinat. Non enim casu accidit, quod caput electorum Dominus in saxo monumento, Ægyptius vero, qui diabolum figurat, sepelitur in sabulo. Diabolum enim qui interpretatur *deorsum fluens*, illos sibi vindicat, qui ad ruinam semper velut arena dissolunt. Qui autem Christi sunt, constant in sancti propositi soliditate persistunt. Sepultura vero domus est mortuorum. Et quia diabolus mortuus est, quoniam a Deo, vera scilicet vita, disjunctus est, omnem mentem, quam inhabitat, facit absque dubio sepulturam. Unde per Prophetam dicitur : « Ibi Assur, et sepulcra ejus (*Ezech. xxxii*). » Ægyptius

ergo sanctæ eloquentiæ tuæ mucrone percussus intereat, eumque sabuli sepulcro concludat. ut Israelitica plebs, Pharaone demerso et pudicæ præcedente vexillo, cum triumphalibus hymnis ad terram repromissionis ascendat.

DISSERTATIO SECUNDA.

CONTRA CLERICORUM INTEMPERANTIAM.

ARGUMENTUM. — Vir ecclesiasticæ tunc pene labentis disciplinæ vindex acerrimus, castitatisque amator cultorque sanctissimus, totum prope orbem ad eam a clericis oppugnatam defendendam et sublevandam disertissimo ore quasi quodam classico excitare et inflammare conatur. Scribit enim ad episcopum Taurinensem, in cujus ditione tam perniciosi exempli facinus publicæ tolerari sciebat, ut scandalum hoc ab Ecclesia sua externare et amovere contendat : quod ut ei persuadere possit, nihil intentatum relinquit. Omnia tam Novi quam Veteris Testamenti exempla et loca congerit et excutit. In clericos quoque ipsos, et eorum pellices, quas ipsi uxores falso appellabant, luculenter et graviter, ut res ipsa postulabat, invehitur. Denique, ut uno veri absolvam, non committit ut castitati patrocinium defuisse videatur.

DONNO CENBERTO reverentissimo episcopo, PATER peccator monachus devotæ subjectionis obsequium.

Hæc est veræ charitatis et amicitiae regula, ut ita se fratres mutua dulcedinis amore confoveant, quantum si quid in utrovis reprehensibile est, alter alteri non abscondat. Illa quippe necessitudo probatur utilis et honesta, quæ dum cuncta producit in medium, et quod corrigendum est corrigit, et quod sanum est mutuo puritatis ac sinceritatis amore enstolitur. Sicque fit ut dum delinquentis culpa corrigitur, coripienti copiosior gratia cumuletur. Inter nonnullos virtutum flores, venerabilis Pater, quibus tuæ sanctitatis vernat ingenium, unum mihi, fateor, valde displicuit : quod nimirum et tunc me in te vehementer **395** invexit, et nunc styli hujus articulum exarare compellit. Permittis enim, ut Ecclesiæ tuæ clerici, cujuscunque sint ordinis, vel jure matrimonii confederentur uxoribus. Quod sane quam ecclesiasticæ munditiæ videatur obscenum, quam canonicæ sit auctoritati contrarium, quam certe cunctis sanctorum Patrum sanctionibus odiosum, absit ut tanta quæ in te est possit ignorare prudentia. Præsertim cum et ipsi clerici tui, alias quidem satis honesti, et litterarum studiis sincere instructi. Qui dum ad me confluerent, tanquam chorus angelicus et velut conspicuus Ecclesiæ videbatur entere senatus.

CAP. I. — *Horrtatur labentem disciplinam ecclesiasticam et castitatem sublevare.*

Postquam latentem pestis hujus eluvium didici, protinus lux in caliginem, et læticia mihi ventitur in hæcorem, atque ad illud evangelicum illico mens recurrit : « Væ vobis, inquit, Scribæ et Pharisei, qui similes estis sepulcris dealbatis, quæ foris apparent hominibus speciosa, intus autem plena sunt ossibus mortuorum et omni spurcicia (*Matth. xxv*). » Quid est, pater, quod tibi soli vigilas : et his, pro

quibus priorem exigendus es rationem, tam inerti securitate dormitas? In aliis certe quibuscunque personis non exigitur secunditas castitatis, in episcopo autem inutilis esse castitas iure decernitur, quæ se sic exhibet sterilem, ut aliam non pariat castitatem. Præsertim cum ipse Deus omnipotens per Isaiam : « Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus? » (Isa. LXVI.) Ubi notandum, quia dum non alias, sed alios parere facio, dicat, virorum potius ac pastorum Ecclesiæ fetus expectat. Malus autem pastor cum eodem propheta potest ingenio cautare : « Non parturivi, et non peperivi, et non enutrivivi juvenes, nec ad incrementum perduxivi virgines (Isa. XLIII.) » Attende etiam diligenter quod in Levitico legitur : « Omne, inquit, animal, quod vel contritis, vel unctis, vel sectis ablatisque testiculis est, non offeretis Domino (Levit. XXII.) »

Porro si tanto Deus odio habet sterilitatem in animalibus brutis, quæ sibi per sacerdotale ministerium offeruntur, quanto magis hanc aspernatur in sacerdotibus, qui sibi sacrificium offerunt? Nimirum, ut sicut illis fetus exigitur carnis, ita sacerdotes in alios propagines germinant sanctitatis. Tunc ergo coram divinis obtutibus tua castitas approbatur, si et in clericos tuos propaginatus porrigitur. Porro autem sicut olim Deus omnipotens de cunctis tribus levitas elegit, ut per legales cæremonias Israeliticam regerent plebem : ita etiam in Novo Testamento clericos sibi, tanquam familiares adscivit, quibus ecclesiasticam committeret dignitatem. Dicit enim Moysi : « Applicabis levitas coram tabernaculo fœderis, convocata omni multitudine filiorum Israel. Cumque levitæ fuerint coram Domino, ponent filii Israel manus suas super eos, et offeret Aaron levitas, munus in conspectu Domini a filiis Israel, ut servant in ministerio ejus (Num. VIII.) » **396** Ubi notandum, quia cum dicit : « Ponent filii Israel manus suas super eos, et offeret Aaron levitas, munus in conspectu Domini a filiis Israel, » evidenter apparet, quia leviticus ordo munus Dei est a populo datum, cujus in sacrificium per manus sacerdotis oblatum.

CAP. II. — Clerici cur a populo segregantur.

Quid ergo jam restat, nisi ut ii, qui jam Deo facti sunt sacrificium, et a mundi hujus servilibus sint operibus liberi, et solis divini famulatus varent obsequiis mancipati? Ut quid enim a populo segregantur, et munus Deo specialiter fiunt, nisi, ut divisan a populo vivendi regulam teneant, et cæremonis divinæ legis jugiter exorbantes insistant? Unde et alibi dicit : « Ego tuli levitas a filiis Israel pro omni primogenito, qui aperit vulvam in filiis Israel, eruntque levitæ mei (Num. III.) » Sed cum lex illa fuerit data per servum, evangelica vero gratia sit collata per Dominum : necesse est, ut aliud tunc a levitis Synagoga, aliud nunc a clericis exigatur Ecclesiæ. Illis siquidem pro qualitate temporis permittebantur jura conjugii : istis vero præcipitur, ut a carnalis

A affectus amplexibus penitus sint remoti. Nam quia sola levitica tribus ad sacerdotale ministerium tunc erat electa, necessaria tunc erat propagatio generis ad conservandum sacerdotibus officium dignitatis, sicut in Levitico Dominus : « Virginem, inquit, sacerdos ducet uxorem : viduam, et repudiatam, et sordidam, atque meretricem non accipiet, sed puellam de populo suo; ne commisceat stirpem generis sui vulgo gentis suæ; quia ego Dominus, qui sanctifico eam (Levit. XXI.) » Nunc autem quia ex omni populo Christiano passim fit sacerdotibus electio, et in promotione clericorum non distinctio generis, sed prærogativa duntaxat exquiritur sanctitatis; cessant jura conjugii, dum præcedentis aboletur censura mandati, sicut Apostolus ad Hebræos ait :

B « Reprobatio fit præcedentis mandati propter infirmitatem ejus, et inutilitatem : nihil enim ad perfectum adducit lex (Hebr. VII.) » Et paulo post : « Nunc autem Christus tanto melius sortitus est ministerium, quanto et melioris testamenti mediator est. Nam si illud prius culpa vacasset, non utique sermuni locus inquireretur (Hebr. VIII.) » Hoc autem propter illos, qui dicunt, quia si sacerdotes nubere peccatum esset, nequaquam hoc in lege veteri Dominus præcepisset. Sed qui hoc dicunt, procul dñio quid canonica elegerint auctoritas aut nesciunt, aut se fallaciter ignorare confingunt. Nos plane, quilibet nimirum apostolicæ sedis solitudo, hoc per omnes publice concionamur Ecclesias, ut nemo missas a presbytero, non Evangelium a diacono, non denique C Epistolam a subdiacono prorsus audiat, quos misceri feminis non igitur. Et ne id agere perperam videamur, apponeremus aliquot sententias Patrum, nisi prohiberet epistolare compendium. Sed quia nostris verbis fides non aliter adhibetur, eorum pauca saltem ponenda sunt testimonia, ut per hæc quæ nunc **397** occurrunt memoriæ, colligant quanta valeant, si quasierint, in ipsis codicibus invenire.

In primis itaque, quid apostolus Jacobus super hoc negotio beato Clementi (Epist. 2) scripserit, audiamus : « Ministri, inquit, altaris, presbyteri, sive diaconi ad Dominica tales eligantur officia, qui ante ordinationem conjugem suam reliquerunt. Quod si post ordinationem ministro contigerit prope invadere cubile uxoris, sacrarii non intret limina, nec sacrificii portitor fiat, nec altare contingat, nec ah offerentibus holocausti oblationem suscipiat, nec ad Dominicæ corporis partitionem accedat, aquam sacerdotum porrigat manibus, ostia forinsecus claudat, minora gerat officia, urceum sane ad salutarem calicem non suggerat. » Aurelius vero Carthaginiensis episcopus inter cætera sic ait (conc. Carthag. II, c. 2) : « Placuit sacros antistes ac Dei sacerdotes, nec non et levitas, vel qui sacramentis divinis inservant, continentes esse in omnibus, quo possunt simpliciter quod a Deo postulant impetrae; ut quod apostoli docuerunt, et ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus. » Faustinus etiam episcopus

Ecclesie Pontanæ [*al.*, Potentinæ] provincie Piceni, **egrotus** Romanæ Ecclesie dixit (*conc. Carth. 11, c. 2*): « Placet ut episcopus, presbyter et diaconus, et qui sacramenta contraeant, præterita custodes, ab uxoribus se abstineant. » Ab universis episcopus dictum est: « Placet, ut in omnibus et ab omnibus pudicitia custo i ter qui altari servant. »

In Carthaginensi quoque concilio iterum dicitur (*conc. Carthag. v. c. 5*): « Præterea cum de quorundam clericorum, quamvis lectorum, erga uxores proprias incontinentia referretur; placuit episcopos et presbyteros, et diaconos secundum propria statuta etiam ab uxoribus continere. Quod nisi fecerint, ab ecclesiastico removeantur officio. » In canonicis apostolorum dicitur: « De presbyteris et diaconibus divinarum legum est disciplina, ut incontinentes in officiis talibus positi, omni honore ecclesiastico priventur: nec admittantur ad tale ministerium, quod sola continentia oportet impleri. » Item qui supra, videlicet Carthaginensis episcopus: « Audivimus, inquit, fratres clarissimi, præterea, quod quorundam clericorum, quamvis lectorum, erga uxores proprias incontinentia reservetur: placuit, quod et in diversis conciliis firmatum est, ut subdiaconi, qui sacra mysteria contraeant, et diaconi, et presbyteri, sed et episcopi secundum propria statuta etiam ab uxoribus se continent, ut longum non habentes videatur esse. Quod nisi fieri erunt, ab ecclesiastico removeantur officio. » Ceteros autem clericos ad hoc non cogi, nisi maturiori ætate. Ab universo concilio dictum est: « Quæ vestra sanctitas est juste moderata, et sancta, et Deo placita sunt, confirmamus. » Sed, ut valeamus evitare fastidium, sufficiat tantum de subdiaconis quæ sit statuatur inducere: ut, eorum mensura diligenter inspecta, de superioribus gradibus nemini liceat dubitare.

In decreto quoque Leonis pape hoc inter cetera reperitur (*Leonis pape ep. 82, ad Anast. Theol., c. 4*): « Nam cum extra clericorum ordinem constitutus, nuptiarum societati, et procreationi filiorum studere sit liberum arbitrium; ad exhibendam tamen perfectæ continentie **398** puritatem, nec subdiaconis quidem concubinum carnale conceditur: ut qui habent sint tanquam non habentes; et qui non habent permaneant singulares. » Quod si in hoc ordine, qui quartus est a capite, dignum est custodiri, quanto magis a primo, vel secundo, tertio servandum est. ne aut levitico, aut presbyterali honore, aut episcopali excellentia quisquam idoneus existimetur, qui se a voluptate uxoria necdum frenasse detegitur?

Sylvester papa in decreto suo (*cap. 8*) sic ait: « Nulli autem subdiaconorum ad nuptias transire præmittentes, præcipimus ne aliqua hoc prævaricatione præsumpserit. »

In Concilio Nicæno dicitur (*can. apostol. 25*): « Innuptis autem, qui ad clerum proventi sunt, præcipimus, ut si voluerint, uxores accipiant; sed

A lectores, cantoresque tantummodo. » Sed et Beatus Gregorius Petro subdiacono mandavit, dicens (*Greg. Reg. l. b. 1. ep. 42*): « Ante triennium subdiacones omnium Ecclesiarum Citiæ prohibiti fuerant, ut more Romanæ Ecclesie, suis uxoribus nullatenus miscerentur. Quod mihi durum atque inopetens videtur, ut qui usum ejusdem continentie non inveniunt, itaque castitatem autem proposuit, compellatur a sua uxore separari, atque per hoc, quod absit, deterius cadat. Unde videtur mihi, ut a præsentibus omnibus episcopis dicatur, ut nullum facere subdiaconum præstantem, nisi qui se victurum caste promiserit, quantum et præterita, quæ per propositum mentis appetita non sunt, violentem non exigantur, et futura caute caveantur. Qui vero post eandem prohibitionem, quæ ante triennium facta est, continenter cum suis conjugibus vixerunt, laudandi atque remunerandi sunt, et ut in honore suo permaneant exhortandi. Eos autem qui post prohibitionem factam se a suis uxoribus continere noluerunt, pervenire ad sacrum ordinem nolumus. Quia nullus debet ad ministerium altaris accedere, nisi cujus castitas ante susceptum ministerium fuerit probata. »

CAP. III. — Clericorum inepta defensio.

Sed cur ego ad concervandos canones ultra progredior, quandoquidem hos ignorare ipsi etiam nequeunt, qui tumida adversus eos cervicē confingunt? Aliquando enim me Laudensis Ecclesie tauri pingues armata conspiratione vallarent, ac furioso strepitu vituli multi - tumultuantes infrederent (*Psalm. 111*), tanquam ructum fellis in os meum evomere, dicentes: « Habemus auctoritatem Triburienensis, si tamen ego nomen teo, concilii, quæ promotis ad ecclesiasticum ordinem incendi conjugii tribuat facultatem. » Quibus ego respondi: « Concilium, inquam, vestrum, quodcumque volitis, nomen ostendat: sed a me non recipitur, si decretis Romanorum pontificum non concordat. » Accipiantur enim quædam quasi canonum a-hiliteria sacramenta, eisque præbent auctoritatem, ut authenticam canonum valeant variare virtutem. Sed Salomon dicit: « Quia spuria vitulina non dantur radices altis (*Sap. 17*): » distant enim adjuventiones hominum a sententiis quæ prolatae sunt per Spiritum **399** sanctum, et qui sacris canonibus repugnare non metunt, ipsum proculdubio Spiritum, a quo promulgantur, offendunt. Unde Joannes in Apocalypsi: « Si quis, inquit, apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto: et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ: hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ, et de civitate sancta, et de his quæ scripta sunt in libro isto (*Apoc. 18*). »

Sed non quis nos arguat sacre Scripturæ verba ad arbitrium nostræ voluntatis inflectere, asserens nequaquam hæc ad sacros canones pertinere: audiatur quod Anacletus papa, quintus scilicet a B. Petro, de violatoribus canonum dicit: « Violatores, ait, volumus

tarie canonum graviter a sanctis Patribus iudicantur, et a sancto Spiritu, cujus instinctu ac dono dictati sunt, damnantur. Quoniam blasphemare Spiritum sanctum non incongrue videntur, qui contra eosdem sanctos canones, non necessitate compulsi, sed libenter, ut præfixum est, aliquid aut proterve agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt. Talis enim præsumptio manifeste unum genus est blasphemantium Spiritum sanctum: quoniam, ut jam prælibatum est, contra eum agit, cujus jussu et gratia iidem sancti editi sunt canones. »

Cum omnes ergo sancti Patres, qui per Spiritum sanctum canones condiderunt, de servanda clericorum pudicitia non dissona invicem unanimitate concurrant, quid sperandum eis qui Spiritum sanctum, propriæ carnis illecebras adimplendo, blasphemant? Qui nimirum per momentaneæ libidinis fluxum inextinguibile combustionis æternæ mercantur incendium. Nunc in luxuriæ fetore sordescunt: sed tunc flammis ultricibus traditi, in torrente picis et sulphuris rotabuntur. Nunc æstuanti luxuriæ semetipsos exhibent tartarum: tunc in chaos æternæ noctis immersi truci gehennæ perferent sine fine tormentum. Nunc in semetipsis ignem libidinis nutriunt: tunc indeficientis flammæ incendiî medullis suorum viscerum pascent. Et, o nimis infelices et miseri! servando legem putridæ carnis suæ, quæ vermibus est devoraturis obnoxia, illius jura contemnunt qui de cælo venit, et super angelos regnat. Unde reprobo viro per prophetam Dominus dicit: « Possuisti me post corpus tuum (Ezech. xliii). » Ac si alicui, Corporis tui libidinem pro lege custodis, et legis in hoc mandati contemnis. Lex quippe corporis humani divinæ legi contraria est. Unde dicit Apostolus: « Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis (Rom. vii). »

Illi ergo Deum post corpus suum ponunt, qui contemnentes divinæ legis imperium, suarum obtemperant illecebris voluptatum: et dum laxant frema luxuriæ, indictam sibi prævaricantur regulam discipline. Ignorantes quia pro uniuscujusque fugaci voluptate concubitus, mille annorum negotiantur incendium; ut qui nunc æstuant flamma luxuriæ, tunc comburantur igne vindictæ. Sed qui petulantis illecebræ volutantur in cæno, quam pestiferæ securitatis audacia salutaris Eucharistiæ sese ingerunt sacramento, **400** cum Dominus per Moysen sacerdotibus dicat: « Omnis homo, qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, et quæ obtulerunt filii Israel Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino (Levit. xxi). » Deinde sequitur: « Homo de semine Aaron, qui fuerit leprosus, aut patiens fluxum seminis, non vescetur ex his quæ sacrificata sunt mihi, donec sanetur (Ibid.). » Quod si illi, qui corporis infirmitate ejuslibet immunditiæ patiebatur illuviem, non licebat oblata comedere; quo pacto is qui sponte versatur in contaminatione

luxuriæ, sacramenta Deo valeat offerre? Unde dicitur in Leviticis: « Omnis qui habuerit maculam de semine Aaron sacerdotis, non credat offerre hostias Domino, nec panes Deo suo (Levit. xxi). » Deinde sequitur: « Velum non ingrediatur, nec accedat ad altare: quia maculam habet, et contaminare non debet sanctuarium meum (Ibid.). »

CAP. IV. — *Continentia sacerdotum et levitarum ministrantium in veteri lege, quanta.*

Prædens hic lector attendat quam apte apostolica illa Jacobi sententia, quæ superius posita est, cum hac divina lege concordat. Si ergo tunc, quisquis habebat maculam, ingredi sanctuarium non audebat, quisquæ se nunc cum mulieribus pulliit, ministrare sacris altaribus qua mente præsumit? Cui profecto tabernaculum illud umbra tantum et instrumentum erat imaginis: « Ecclesia vero, sicut Apostolus ad Timotheum dicit, columna et firmamentum est veritatis (I Tim. iii). » Et sicut ad Hebræos ait: « Umbra habet Lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum (Hebr. x). » In illo tamen veteris legis tabernaculo, sive templo, cum ministrabant levitæ, vel sacerdotes, nequaquam suis uxoriibus misciebantur. Nam et David, sicut in Paralipomenon libro legitur (I Paral. xxiii), viginti quinque sacerdotes, totidemque levitarum sortes instituit, qui in cultu templi suas vices agerent, ac per cærimoniarum ritus suis temporibus ministrarent. Qui nimirum donec vicis suæ tempus expleant, a reddendo conjugali debito penitus continebant. Quod et Lucas evangelista manifeste declarat, qui cum præmississet quia Zacharias erat de vice Abia, et quia sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ ante Deum, non multo post ait: « Factum est, ut impleti sunt dies officii ejus, abiit in domum suam; moxque subject: Post hos autem dies concepit Elisabeth uxor ejus (Luc. i). »

Unde perspicue constat quoniam illius temporis sacerdotes prorsus a reddendo conjugali debito servabantur immunes, donec vicis suæ tempus expleant. Imo jugiter morabantur in templo, donec sortis indictæ fungerentur officio. Unde Moyses ad Aaron ait: « Donec ritus sacrificii compleatur, die ac nocte manebitis in tabernaculo, observantes custodias Domini, ne moriamini (Levit. viii). » Nunc autem, cum Scriptura præcipiat ut semper oremus, ministri altaris non habent delegatas vices, dum sine ulla temporis intermissione, ministerii sui continuum exhibent servitium. Præterea dicit Apostolus: **401** « Vir uxori debitum reddat, et uxor viro. Nolite, inquit, fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi (I Cor. vii). »

Dum ergo conjugale commercium secularibus tollit orare, qua ratione permittit clericos sacris altaribus ministrare? Quod sane tempus invenient, quo debeant vacare conjugio, qui nunquam ab ecclesiasticæ sedulitatis feriuntur obsequio? Ad Corinthios namque dicit Apostolus: « Qui sine uxore est, seli-

citus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori (I Cor. vii.) Quisquis ergo divinis mancipatur obsequiis, necesse est ut iis quæ Dei sunt sollicitus semper insistat, ne per carnales affectus animum dividat. Sed quomodo valet esse sollicitus ac semper intentus Auctori, cujus cor conglutinetur uxori? «Nescitis, inquit, quoniam corpora vestra membra Christi sunt?» (I Cor. vi.) Et, ut multa præteream, quæ super hoc themate idem dicit Apostolus, ne fastidium generem, illud saltem inferam: «An nescitis, ait, quoniam membra vestra templum est Spiritus sancti qui in vobis est?» (Ibid.) De quo templo alibi dicit: «Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus (I Cor. iii.) Si ergo non solum anima, sed et ipsum corpus nostrum, quod videtur et palpatur extrinsecus, templum est præcul dubio Spiritus sancti; quomodo is, qui prohibetur carnè commercium, non violat templum Dei, dum semetipsum petulantis luxuriæ prostibulum construit; Spiritum sanctum, in quo signatus fuerat, abijcit; et in illius vice spiritum in se libidinis introducit? Et cum idem nobis dicat Apostolus: «Nolite contristare Spiritum sanctum in vobis, in quo signati estis (Ephes. iv.);» nomen Spiritum sanctum ad suum contristat interitum, qui cum ex habitaculo sui juris excludit, et ejus hostem, luxuriæ videlicet intromittit auctorem? Cur non ad memoriam revocatur, quoniam filii Aaron, Nadab videlicet et Abiu, dum divino altari alienus ignis inferunt, incendio cœlitus misso protinus exuruntur? «Arreptis, inquit, Nadab et Abiu filii Aaron thuribus suis, posuerunt ignem et incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis præceptum non erat: egressusque ignis a Domino, devoravit eos, et mortui sunt coram Domino (Levit. x.)» Quid est enim alienum ignem Domino sacerdotes offerre, nisi ardere libidinis inflammato sacrosanctis altaribus propinquare.

Et cum Scriptura dicat: « Spiritum nolite extinguere (I Thess. ii.);» isti, quantum in se, Spiritum sanctum, qui in eis ardere debebat, extinguunt; et alienum ignem offerunt, dum ad altare Domini flamma libidinis æstuante accedunt. Sed repente super eos ignis divini furoris accenditur, quo terribiliter exuruntur, Scriptura testante, quæ dicit: «Et nunc ignis adversarios consumit (Hebr. x.)» Et certe legitimum est, ut quod sordentes sacris altaribus appropinquant, gladio divinæ ultionis intendant, dicente ad Moysen Domino: «Ducebitis illos Israel, ut caveant immunditiam, et non moriantur in sordibus suis, cum polluerint tabernaculum meum, quod est inter eos (Levit. xv.)» Proh pudor! major a filiis Levi servabatur reverentia Synagoga, quam nunc a ministris Christi deferatur Ecclesie. Illi quidem 402 sub districti jejunii se castigabant, tabernaculum ingrediendo, censura; isti vero nec castitatis quidem acquiescunt servare munitionem. Dixit enim Dominus ad Aaron: «Vinum et omne

quod inebriare potest, non bibetis tu, et filii tui, quando intrabitis tabernaculum testimonii, ne auriamini: quia præceptum est sempiternum in generatione vestra, ut habeatis scientiam discernendi inter sanctum et profanum, inter pollutum et mundum (Levit. x.)» Sed nunc ministri Ecclesie, qui Christum habent magistrum, et hunc crucifixum, non perhorrescunt in voluptatum suarum dulcedine vivere, et quocumque pruritus carnis allexerit adhinire, sicut per Jeremiam Dominus ait: «Sat uravi eos, et mœchati sunt, et in domo meretricis luxuriabantur. Equi amatores in feminas emissarii facti sunt. Unusquisque ad uxorem proximi sui hincibat (Jer. v.)» Et iterum: «Propheta namque, et sacerdos polluti sunt, et in domo mea invenit malum eorum, dicit Dominus (Jer. xxiii.)» Sed quia nunc desideriorum suorum jucunditates explendo pascentur, quid eis pro suavitate hujus hausta dulcedine rependant, attendant. «Ecce, inquit, ego cibabo eos absinthio, et potabo eos felle. A prophetis enim Jerusalem est egressa pollutio super omnem terram (Ibid.)» Nam qui nunc perditæ viant, qui medullas carnis dulcedinis sugunt, et quodam quasi melle petulantis luxuriæ saginantur; dignum est, ut taxato postmodum pretio, felle simul et absinthio delibretur: ut sicut nunc se voluptatum suarum poculis irrigant, ita tunc repletis felle visceribus amarescant. Illud præterea quam impudentis audaciæ præsumptio est, ut nimirum cum non possint ab obscena contagione cessare, nolint tamen a ministerii sui, qui se indignos exhibent, exserutione quiescere; cum illis Dominus per Isaiam dicat: «Cum veneritis ante conspectum meum, quis quasi vit læce de manibus vestris, ut ambularetis in atribus meis? Ne afferatis ultra sacrificium frustra. Incensum abominatio est mihi (Isa. i.)» Per Jeremiam quoque increpans ait: «Ut quid mihi thus de Saba afferitis, et calanum suave olentem terra longinqua? Holocausta vestra non sunt accepta, et victimæ vestræ non placentur mihi (Jer. vi.)» Sed et per Malachiam: «O sacerdotes, inquit, qui despicitis nomen meum, et dixistis in quo desepimus nomen tuum? offertis super altare meum panem pollutum (Malach. i.)» Et paulo post: «Ecce ego projiciam vobis brachium, et dispergam super vultum vestrum stercus solemnitarum vestrarum (Malach. ii.)» Rursusque per Isaiam: «Cum extenderitis, ait, manus vestras, avertam oculos meos a vobis: et cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam (Isa. i.)»

Quod igitur a Deo ipso protestante repellitur, cur imprudenter offertur? Unde et postmodum dicit: «Iniquitates vestræ dividerunt inter vos et Deum vestrum; et peccata vestra absconderunt faciem eius a vobis, ne exaudiret (Isa. l.)»

403 CAP. V. — Quod clericis intemperantibus melius esset a sacris ordinibus cessare

Quanto ergo melius, qui ejusmodi sunt, ut sese nunc a sui ordinis administratione compercerunt

quam divini super se furoris gladium provocarent : A quantoque modestus, ut recedendo Christi altaribus non servirent. quam haec accedendo polluerent. Pium est enim credere, quia quisquis nunc peccata propria recognoscens, ac deserens, a suo se ministerio amittit, in die iudicii, eundem, quo se sponte privaverat, ordinem obtinebit. Quod in libro Esdræ significari videtur, ubi sacerdotum genealogia describitur (*II Esdr. vii*). Ibi quippe sacra narratio, quia quidam sacerdotum quaesierunt scripturam genealogiae suae : et quoniam reperire non poterunt, eieciti sunt de sacerdotio. Illi plane veraciter filii sacerdotum sunt, qui sacerdotaliter vivunt : i. sacerdotalis generis lineam servant, qui vitam suam Deo sacrificium offerunt, ac de sacerdotali se prodire prosapia religiose vivendo testantur. Et dum sanctorum sacerdotum imitantur exempla, quæ legunt, tunc in sacris eloquiis sacerdotum se filios recognoscunt. At ii qui carnaliter vivunt, et pravorum sequendo vestigia, quasi de secularium generatione descendunt, merito de sacerdotum prociuntur ordine, quorum se per vitam reprobam nequeunt filios invenire.

Et notandum quod illic sequitur : « Dixit Athesatha eis, ut non comederent de sanctis sanctorum, donec surgeret sacerdos Dei doctus, atque perfectus (*Ibid.*). » In qua uhnrum prohibitione quid aliud per allegoriae mysterium debet intelligi, nisi ut is qui indignus est sacerdotio, a percipiendis se sacramentis, et sacerdotalis ordinis administratione conpescat, donec Christus in iudicio, qui vere sacerdos est doctus atque perfectus, exsurgat. Sicut per Psalmistam dicitur : « Terra tremuit et quiescit, dum exurgeret in iudicio Deus (*Psal. cxxx*). » ut is cuius terroris instinctu, quilibet lapsus hic suo se dignitate sponte privaverat, eum in iudicio grata vice restituens, ad amissi ordinis culmen attollat, dicens : « Amice, ascende superius, et tunc sit tibi gloria coram simul discumbentibus (*Luc. xiv*). »

Sed sunt nonnulli, quod prætereundum non est, qui juxta Apostolum (*Ephes. iv*) desperantes, semetipsos immunditie tradiderunt : nam continentiam funditus desperantes, a suscepti ordinis administratione se reprimunt, sicut se delinquere velut impue confidunt : ac si servus domino suo dicat : quia quod præcipis implere non valeo, ad hostium tuorum castra transugio, illisque me ad pugnandum contra te deditum trado; tanquam possit dominum suum placare, quod fugit; et non possit irritare, quod adversus eum in arma consurgit. Quibus ego constanter, et sine ulla prorsus ambiguitate denuntio, quoniam cassa se ac frivola pollicitatione decipiunt, si non exsequentes officium, officio se exutos esse confidunt. Licet enim a frequentatione, vel executione cesset ordo cujuslibet, vel officium; in ordinato tamen nihilominus 404 permanet ordinis sacramento. Et sicut vir quisquam, et si cesset ab opere conjugali, nullo modo tamen absolvitur copulatione conjugii; ita clericus et si sui ordinis non

fungatur officio, ejusdem tamen ordinis non exiit sacramento.

Gavendum est ergo illis, ne super eos veniat formidolosa illa sententia, qua per Apostolum dicitur : « Impossibile est, inquit, eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cælestis, et participes sunt facti Spiritus sancti : gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, et prolapsi sunt, rursus renovari ad poenitentiam, rursus crucifigentes sibi metipsos Filium Dei, et ostentui habentes (*Hebr. vi*). » Ita plane videntur agere, ac si Israelitarum quispiam, volens fornicari cum idolis, dicat : Quia neque servare duram ac rigidam Dei legem, ad ritum transibo gentilem; tanquam recedens a lege non sit delitor legi. Et hoc modo quanquam de servata lege non sit præmio dignus, ultioni tamen de contempta non teneatur obnoxius.

Sed audiamus quid talibus divina severitas in Deuteronomio dicat : « Cumque audierit quisquam verba juramenti hujus, benedicat sibi in corde suo, dicens : Pax erit mihi, et ambulabo in pravitate cordis mei, et assumat ebrius sumentem, et Dominus non ignoscat ei, sed tunc quam maxime furor ejus fumet, et zelus contra hominem illum : et sedeat super eum omnia maledicta, quæ scripta sunt in hoc volumine, et deleat nomen ejus sub cælo, et consummat eum in perditionem ex omnibus tribubus Israel juxta maledictiones quæ in libro legis hujus ac fœderis continentur (*Deut. xxix*). » Est ergo clericus, cui muliebris prohibetur admixtio, præ est sacrilega venerandis altaribus aversione repudium, ut liber, tanquam emissarius equus in luxurie prosiat appetitum. Sed dum a Deo libertatem accipit, atque ab eo, tanquam absolutus abscedit, maledictionis ejus ac suæ perditionis laqueos non evadit. Cum Psalmista dicat : « Maledicti qui declinant a mandatis tuis (*Psal. cxvii*). » Et per Ezechielem Dominus ait : « Neque cogitatio mentis vestre fiet, dicentium : Erinus sicut gentes et sicut cognationes terre, et colamus ligna et lapides. Vivo ego, dicit Dominus Deus, quoniam in manu forti, et brachio extento, et in furore effluso regnabo super vos, et educam vos de populis, et congregabo vos de terris, in quibus dispersi estis, et subjiciam vos septro meo (*Ezech. x*). »

D CAP. VI. — De duobus presbyteris incontinentibus.

Nostra, ut fertur, contigit ætate, quod narro. In Galliarum partibus penes administrationem ac ditionem ejusdam religiosi abbatis, nomine Benedicti, presbyter habitabat, qui nimirum quanto copia facultatis uberius affluebat, tanto magis religionis et honestatis premebatur inopia. Obvult igitur pellice, viduatus, adjevit iterare conjugium. Quid plura? Confeclerat sibi; quasi tabularum lege prostibulum, amicorum, atque confinium 405 congregat nuptialis more conventum, epulaturis etiam totius affluentia providet apparatus. Abbas autem, dum decumberet, janque felicem propinquaret ad exitum, hoc audit, duos ad eum mo-

nachos misit, eique tam impudens scelus sub districta censurae interminatione prohibuit. Ille vero, ut erat conceptæ nequitiae stimulatus instinctu, obtemperare non potuit, sed temeritate plectibili, quidquid nuptialis ordo dictabat implevit. Cunctis itaque perstreptentibus locis, ac lascivæ deditis, presbyter tanquam bos ad victimam ductus convivium deserit, thalamos non delectationis, sed perditionis ingreditur: et, o terribilis Deus in consiliis super filios hominum! (*Psal. lxxv*) repentina morte mulctatur. Uno siquidem eodemque momento, et semen fudit et animam exhalavit. Sic remunerari debuit, qui de sacrario Domini ad exoletum lupanar suumque volutabrum transire decrevit. Fortassis enim iste, quia sacri altaris non frequentabat accessum, idcirco se impune credidit peccatorem. Sed expertus est quod Apostolus dixerat: « Quia terribile est incidere in manus Dei viventis (*Hebr. x*). »

Alio quoque tempore, cum papa Stephanus, qui zeli Phinees æmulabatur ardorem (*Num. xxv*), omnes clericos Romæ, qui post interdictum papæ Leonis incontinentes exsisterant, de conventu clericorum et choro ecclesiæ præcepissent exire, ut nunquam, relictis feminis, per penitentiam se lamenta corripere; tamen quia sancto viro inobedientes fuerant, et de sacrario ad tempus exirent, et celebrandæ misericordiam de cætero non sperarent, juxta canonicam B. Cæciliæ trans Tiberim constitutam presbyter habitabat, quod nec feminam ullo modo acquiescebat abjicere, nec unquam poterat hæc statuta, nisi vana prorsus et frivola judicare. Quadam itaque die, dum in columnis, vegetus, ac robustus existeret, vespertinis horis ad quiescendum se in lecto composuit. Sed repentina divinæ ultionis animadversione percussus, inane repertus est cadaver exanimæ. Illico præfate canonicæ religionis certe conventus duos ad me clericos direxerunt, quid tali facerent mortuo consulentes. Nos si rem rite tenemus, consilium delinimus, ut eum quidem, quia presbyter fuerat, penes ecclesiam sepelirent: sed nullum sibi vel hymnorum, vel psalmodiæ officium redderent; quatenus et incostis terror accresceret, et castitatis gloria germinantibus pullularet. Et certe dignum videitur, ut mortuus, juxta prophetam, sepulturam possideat asini qui dum viveret humana contempsit lege constringi. Sicut de Joakim filio Josiæ rege Jnda per Jeremiam dicitur: « Sepultura asini sepelietur putrefactus, et projectus extra portas Jerusalem (*Jer. xxii*). » Enimvero cui militaris est character impressus, quoque transfugiat, militiæ suæ, cui juratus fuerat, secum semper signaculum portat, et quandocumque iniusti sibi stigmatis viliem conspiciet, desertorem se militiæ, reumque transfugii recognoscit. Sic etiam clericus, cum signaculo Spiritus sancti, quod in die suæ consecrationis accepit, probatur ad lupanaria spurca descendere, nec illud de se ulla poterit occasione delere, quamquam et illic illud accipiat signum, de quo in Apocalypsi Joannes 406 ait: « Faciet omnes pusillus et

A magnos habere characterem bestię in dextra manu aut in frontibus suis (*Apoc. xiii*). » Sed quid cum characterem bestię signo illi, de quo dicitur: « Quia hi, qui erant super montem Sion cum Agno, habebant nomen ejus scriptum in frontibus suis? » (*Apoc. xiv*). « Quid enim luci ad tenebras? aut quæ societas Christi ad Belial? Qui consensus templo Dei cum idolis? » (*II Cor. vi*.)

CAP. VII. — *Contra pellives clericorum scriptor invenitur.*

Interea et vos alloquor, o lepores clericorum, pulpamenta diaboli, projectio paradisi, virus mentium, gladius ainarum, aconita bibentium, toxica convivarum, materia peccandi, occasio perenni. Vos inquam, alloquor gynæcea hostis antiqui, upupa, ulula, noctua, lupæ, sanguisuga, Affer, affer sine cessatione dicentes (*Prov. xxx*). Venite itaque, audite me, scorta, prostibula, savia, volutabra porcorum pinguium; cubilia spirituum immundorum, nymphae, sirenae, lamæ, dilanæ, et si quid adhuc portenti, si quid prodigii reperitur, nomini vestro competere judicetur. Vos enim estis demonum victimæ ad æternæ mortis succidium destinatæ. Ex vobis enim diabolus, tanquam delicatis dapibus pascitur, vestræ liliis in exuberantia saginatur. « Habitati enim, juxta Scripturam, in secreto calami, et in locis humentibus. Vos estis vasa iræ, et furoris Domini, reposita in diem ultionis (*Job xi*). » Vos tigrides impte, quarum nesciunt, præter humanum sanguinem, cruenta ora sitire. Vos harpyiæ, quæ sacrificium Domini circumvolantes arripitis, eosque, qui Deo oblati fuerant, crudeliter devoratis. Nam et leænas vos non incongrue dixerim, quæ belluarum more, jubas attollitis, et incautos homines ad suæ perditionis interitum eruentis amplexibus harpaxatis. Vos sirenae, atque charybides, quæ dum suavem deceptionis editis cantum, inevitabile struitis, salo vorante, naufragium. Vos viperæ furiosæ, quæ præ impatientis ardore libidinis Christum, qui caput est clericorum, vestris amatoribus detruccatis. Nam sicut Madianitides olim per phalaratæ vestis ornatum ad suum provocabant Israelitarum corda concubitus (*Num. xxv*), ita vos accurati cultus, sive fucati vultus illerebris infelices homines de sacrosancti altaris ministerio, quo fugebantur, avellit, ut in lubrico vestri amoris glutino suffocetis. Et sicut Madianitides illæ a se pellectis snadebant idola colere, sic et vos istos post signum crucis impressum quodammodo bestię compellit imaginem adorare. Qui profecto vubiscum simul, nisi forte resipuerit, illud Apocalypsis elegium non evadit: « Si quis, inquit, adaverit bestiam et imaginem ejus, et acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua, et hic biberit de vino iræ Dei, quod mixtum est mero in calice iræ ipsius, cruciabitur in igne et sulphure in conspectu angelorum sanctorum, et ante conspectum Agni, et fumus tormentorum eorum ascendet in secula seculorum, nec habebunt requiem die ac nocte (*Apoc. xiv*). »

Porro autem sicut Adam inter omnia **407** paradisi posita, illud duntaxat quod Deus venerat conceperat: sic a vobis ex universa humani generis multitudine illi tantummodo sunt electi, qui penitus ab omni muliebri affectu sunt confederatione prohibiti. Per vos contra turrem David Damasci facies dimicet, dum antiquos hostes per vos invadere castitatis ecclesiasticæ cacumen avelat. Vos plane non immerito, fœtore, dipsades vel cerastes, quæ miseris et incautis hominibus sic sanguinem sugitis, et lethale virus eorum visceribus influatis. Unde ad illarum numerum pertinentes, de quibus Moyses Israelitarum principibus ait: « Cur feminas reservastis? Nonne istæ sunt quæ deprecant filios Israel ad suggestionem Balaam, et prævaricari fecerunt vos in Domino super peccato Phogor? (Num. xxxi.) » Equæ enim mentis audacia non perhorrescit contrectare manus sacrisancto chrismate, vel oleo delibatas, sive etiam evangelicis, vel apostolicis paginis assuetas? Dicit de maligno hoste Scriptura, quia cæca ejus electa. Per vos ergo diabolus electam escam devorat, dum sanctiora membra Ecclesiæ, suggestionis ac delectationis velut utriusque mole dentibus atterit; et dum vobis jungit eos, in sua viscera quasi trajiciendo convertit.

In plenaria plane synodo sanctæ memoriæ Leo papa constituit, ut quæcumque damnabiles femina intra Romana mœnia reperirentur presbyteris prostituta, extunc et deinceps Lateranensi palatio adjudicarentur ancille. Quod videlicet salutare statutum æquitatis justitiæque plenissimum, nos etiam per omnes Ecclesias propagandum esse decernimus: quatenus percepto prius apostolicæ sedis edicto, unusquisque episcopus Ecclesiæ suæ vindicet famulas, quas in sua parochia deprehenderit sacrilega presbyteris admissione substratas. Æquitatis scilicet jure, ut quæ sacris altaribus rapinis servorum Dei convincuntur obsequium, ipsæ hoc saltem episcopo per divinitum capitis sui supplicent famulatum. Sed quid ego loquens vobis ultra progrediar? potius ipse Deus omnipotens quid vobis per Jeremiam loquatur, attendite: « Audite, inquit, mulieres, verbum Domini, et assumant aures vestræ sermonem oris mei: docete filias vestras lamentum, et unaquæque proximam suam planctum, quia ascendit mors per fenestras vestras, ingressa est domos vestras, dispergere parvulos de foris, juvenes de plateis. Et cadet morticinium hominis, quasi stercore, super faciem regionis, et quasi fœnum post tergum metentis, et non est qui colligat (Jer. ix.) » Inno audiat unaquæque quid sibi per eundem prophetam idem Dominus singulariter dicat: « Quia oblita es mei, et confusa es in mendacio, et ego nudavi femora tua contra faciem tuam, et apparuit ignominia tua, adulteria tua, et hinnitus tuus, scelus fornicationis tuæ super colles, in agro vidi abominabiles tuas (Jer. xiii.) » Timeat itaque, et medullitus contremiscat, ne super cam illa maledictio ve-

niat, quam immundis mulieribus per Moysen Deus iniquitatis ultor intentat: « His, inquit, maledictionibus subjacebis: Det te Deus in maledictionem exemplumque cunctorum in populo suo; putrescere faciat fœmur tuum, et tumens uterus tuus disrumpatur. Ingreddiantur aquæ maledictæ **408** in ventrem tuum, et utero tumescente putrescat fœmur (Num. v.) » Perpendit etiam, quia hæc delectatio carnis, qua nunc fruitur, illam sibi parit amaritudinem, de qua in Apocalypsi Joannes ait: « Quia hi, qui missi sunt in stagnum ignis ardentis, manducaverunt linguas suas præ dolore, et blasphemaverunt Deum cæli et terræ in doloribus et vulneribus suis (Apoc. xvi.) » Sed ego dum productioris styli laciniam fugio, velut ex magno animositatis gurgite vix tenuem scintillam in jumentorum austri armenta distillo.

Postremo tamen audite me, muscipulæ clericorum, si, quod vobis clausum est, regnum vultis recuperare eorum, repudiate quantocius detestanda consortia, et sub dignæ satisfactionis ac penitentis vos reprimite disciplina. Veniat inter vos sancta discordia, quæ suscipiet et accendat in vobis salutaris odii fomitem; et odiosam Deo violet charitatem. Nolite vasa Deo sacra in vasa contumeliæ vertere. Nolite hæc exemplo Baltassar usui vestræ delectationis apere (Dan. v), ne repente zelus Dei super vos in iracundiæ se furore succendat, et vibratus indignationis suæ gladius utrumque confodiat. Novi certe presbyterum, qui pellici suæ morienti ac penitentiam flagitanti districe prohibuit, seseque pro ea penitentis debita solutarum absolute sponddit. Illa utpote sacerdoti et litteris erudito homini facile credidit, sicque se in tartarum cum massa plumbea, quam Zacharias propheta testatur (Zach. v), immersit. Subdolos ergo deceptores, tanquam serpentinum virus alijcite, et vos velut e crucentis leonum dentibus erui festinate.

Nec vos torreat, quod forte, non dicam fidei, sed perfidiæ vos annulus subarrhavit: quod rata et monumenta dotalia notarius quasi matrimonii jure conscripsit; quod juramentum ad confirmandam quodammodo conjugii copulam utrinque processit. Totum hoc, quod videlicet apud alios est conjugii firmamentum, inter vos vanum iudicatur et frivolum. Nam cum Scriptura dicat: « A Deo datur viror (Prov. xix.) » et Dominus in Evangelio: « Omnis arbor, quam non plantavit Pater meus cælestis, eradicabitur (Math. xv.) » nullo stabilitatis nititur fundamento quod omnipotentis Dei reluctatur imperio. In vos quippe redundat, quod Isaias propheta denuntiat: *Pro eo, inquit, quod elevata sunt filia Sion, et ambulaverunt extenso collo, et nitibus oculorum ibant, et plaudebant, ambulabant pedibus suis, et compositio gradu incedebant, decalvabit Dominus verticem filiarum Sion, et Dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet Dominus ornamentum calcamentorum, et lunulas, et torques, et molilia, et armillas, et mitras, et discriminalia, et versicelidias, et*

murenulas, et olfactóriola, et inanes, et annulos, et gemmas in fronte pendentes, et mutatoria, et pallia, et linteamina, et acus, et specula, et sindones, et vittas, et theriastria: et erit pro suavi odore fetor, et pro zona suniculus, et pro crispanti crine calvitium, et pro fascia pectorali citicium; pulcherrimi quoque viri tui gladio cadent, et fortes tui in praelio (Isa. iii). Unde ne vos **409** cum viris, quos pulcherrimos arbitramini, divini furoris gladio corruatis, extenta colla depante, oculorum nutus et plausus atque, eique vos, qui ultor est criminum, humiliter subjugate. Porro si ad Deum vultis incunctatis fide recurrere, pleam vobis paratus est veniam indulgere: cum fornicanti cuihbet animæ per prophetam dicat: « Si recedens mulier duxit virum alterum, nunquid vir ejus revertetur ad eam ultra? Nunquid non polluta, et contaminata deputabitur mulier illa: Tu autem contaminata es cum amatoribus multis: tamen revertere ad me, dicit Dominus (Jer. iii). » Felix tale commercium, quia cum impudicos clericos a vestra copulatione divellit, plaudentibus angelis cælestis sponsi thalamus introitus. « Gaudium est » enim « eis super peccatore penitentiam agente (Luc. xv). » Et per prophetam: « Revertimini ad me, et ego revertar ad vos, dicit Dominus (Malach. iii). »

Cap. VIII. — *Quod is culpandus sit, qui negligit emendare quod potest.*

Sed ut ad eum, cui cœpius est, s'yll currentis reflectatur articulus, cum apostolica sit illa sententia qua dicitur: « Quia non modo talia facientibus, sed et consentientibus par pœna debetur (Rom. i); » valde tibi cavendum est, venerabilis pater, qui quamvis temetipsum præbeas veritatis pudicitie candore conspicuum, permittis tamen, ut in clero tuo, tanquam cruenta illa Jezabel, obtineat luxuria principatum; de qua nimirum angelo Thyatiræ Ecclesiæ dicitur: « Habeo adversum te pauca: quod permittis mulierem Jezabel, quæ se dicit prophetam, docere, et seducis servos meos fornicari (Apoc. ii). » Authentica certe est illa sententia, qua dicitur: « Facti culpam habet, qui quod potest negligit emendare. » Quid enim profuit Meli, quia in luxuria ipse non corrui, sed fornicantes filios paterna quidem pietate, non autem sacerdotali auctoritate corripuit? (I Reg. ii) Lege, pater, epistolam, quam de episcoporum incontinentia pie memoriæ Nicolao papæ direximus, et quidquid illic hujusmodi repereris scriptum, ad te nihilominus intellige destinatum. Veruntamen age, quæso, si videres monachum fornicantem, nonne protinus stomacho nauseante screares, cælum terramque vociferando confunderes, exurendam præterea a flammis ultricibus inelamares? Et tamen liquido novimus, quia non diversam pœnitentiæ mensuram monacho atque diacono canonica præstigit auctoritas.

Cum ergo una peccati sit in introque mensura, cur habeatur in peccatore diversitas, ut videlicet hunc æquanimitè toleremus, imo etiam sibiinet amicalibet applaudamus, illum vero dignum suspensio judicemus? An personam accipimus, et contra legis

A dictum diversum in sacculo pondus habemus? « Non habebis, inquit Moyses, in sacculo diversa pondera, majus et minus: nec erit in domo tua modius major et minor (Deut. xxv). » An et adversus Evangelium **410** facimus, culicem liquantes et camelum glutientes? (Math. xxiii.) Nonne quanto major est presbyter monacho in dignitatis ecclesiasticæ privilegio, tanto deterior est in peccato. Nam cum monachis de populo nil pertineat, sacerdotibus jussum est populi peccata portare. Sicut Moyses ad Aaron dicit: « Cur non comeditis hostiam in loco sancto, qui sanctorum est, et data est vobis, ut portetis iniquitatem multitudinis, et rogetis pro ea in conspectu Domini? » (Levit. x.) Sane quomodo nunc aliena possunt peccata portare, quoniam oculi semper intendunt ad uteros tumentes et pueros vagantes?

B Sed quia nonnulli eorum sunt, qui dum mala committunt, etiam viperini dignitatis hæc assertione defendunt, non ignorant, quoniam damnabilis hæreseos laqueis innectuntur. Qui nimirum dum corrumpunt, impudici; dum defendere nituntur, merito judicantur hæretici. Unde et clerici uxorati Nicolaitæ vocantur, quoniam a quodam Nicolao, qui hæc dogmatizavit hæresim. hujusmodi vocabulum sortiuntur. Sed nunc accedit, ut hoc insigne vocabulum novum, si prævalent, accipiat incrementum: ut qui lactenus dicti sunt Nicolaitæ, amodo vocentur et Cadaloiæ. Sperant enim, quia si Cadalous, qui ad hoc gehennaliter æstuat, universali Ecclesiæ Antichristi vice præsererit, ad cornu votum luxuriæ frena laxabit. Super quo nimirum etiam mihi idem ejus factores insultant, eumque non esse mortuum juxta ejuisdam a me facti versiculi prophetiam exprobrantes, obtreant. Dixeram enim inter cætera: Non ego te fallo, excepto morieris in anno. Sed ut me comprobent non fuisse mentitum, audiant admirabilem divinæ dispositionis eventum. Cadalous siquidem ipso festivitatis die sanctorum apostolorum Simonis et Judæ, quasi in papam, Deo reprobante ac repellente, fuit electus, eodemque vertente anno, in prædictorum apostolorum vigiliis, ab omnibus Teutonicis et Italicis episcopis, ac metropolitanis, qui cum rege tunc aderant, damnatus est et depositus. Quamobrem, juxta Ezechielem prophetam, finum boum pro stercorebus humanis Deus sibi quodammodo contulit, dum carnis interitum honoris ruina mutavit (Ezech. iv). Tunc quippe mortuus est in honore, cum honos synodali judicio perdidit dignitatem. Nunc autem non dicam biathanatus, sed potius millemortuus toto terrarum orbe deridetur, explotitur, maledicatur, anathematizatur.

D Audiant igitur hoc insultores mei, et dum divinæ dispensationis perspexerint ordinem, me mendacii non accusent. Tu autem, vir Domini, gladium Phinees zelo fervidus arripe, ut Israelitam eum Cozbin Madianitide cœquentem acuto valeas pogue te infundere (Num. xv). Cum Samuele quæque te in ultionis spiritum constanter accinge, et ad confusio-

nem Saul, Agag piagissimum in frusta concide
(*I Reg. xv*). Elias etiam tibi productum de pharetra
Domini gladium porrigat, et de sacerdotibus ac
prophetis Baal, ductis ad torrentem Cison, ne qui-
dem unus evadat (*III Reg. xviii*). Nam et Moyses,
quia pro amore Israelitæ ejusdæm, percussum sa-
luto abscondit **411** *Ægyptum* (*Exod. ii*), totius
Israel obtinere meruit principatum. Atque ut illum
magis victoriam memoremus, quæ ad castitatis
pertinet sacramentum, David quia ducenta præputia
Philistinorum fervidus bellator abscondit, protinus in
conjugium Michol filiam Saul regis accepit (*I Reg.*
xviii). Nam quia Saul centum tantummodo petiit,
sed ducenta genero deferente suscepit; ille regi
Israel præputia geminata comportat, qui Deo non
solum corporis, sed et cordis pudicitiam immolat.

B Adonias filius Aggish, quia illicitum petiit, Bersabee
interveniente, conjugium, Salomone promulgante
judicium, fuso cruore purgavit incestum (*III Reg. ii*).
Memento itaque, quod tibi idein Salomon dicit :
« Fili mi, si sponderis pro amico tuo, defixisti
apud extraneum animam tuam. Illaqueatus es verbis
oris tui et captus propriis sermonibus tuis. Fac
ergo quod dico tibi, fili mi, et temetipsum libera,
quia incidisti in manus proximi tui : discurre, festina,
suscita animum tuum, ne dederis somnum oculis
tuis, nec dormitent palpebre tue (*Prov. vi*). » Tunc
enim apud amicum tuum propriis illaqueatus es
verbis, cum te Dei populum regere promissisti. Nec
illud obliviscaris, quod per Jeremiam dicitur : « Ma-
ledictus homo, qui prohibet gladium suum a sangui-
ne (*Jer. xlvi*). » Ille quoque gladium conspexit
a sanguine, qui peccata delinquentium negligit vindicare.
Sed ne forte timeas pro castris pudicitie stare,
et contra frementes luxurie cuneos castitatis
arma corripere, audi quid tibi per Ezechielem vox
divina promittat : « Ecce, inquit, dedi faciem tuam
valentioræ faciebù eorum, et frontem tuam durio-
rem frontibus eorum, ut adamantem, et ut silicem
dedit faciem tuam : ne timeas neque metuas a facie
eorum (*Ezech. iii*). » Per Salomonem quoque tibi
dicitur : « Ne paveas repentino terrore irruentes tibi
potentias impiorum. Dominus enim erit in latere tuo,
et custodiet pedem tuum, ne capiaris (*Prov. iii*). »
Et iterum : « Omnis sermo Dei ignitus clypeus est
sperantibus in se (*Prov. xxx*). » Quod si impossibili-
tatem fortassis opponis, et sicut mihi in os dixeras,
ad hoc te sufficere posse diffidis, audi quid tibi per
eumdem Salomonem Sapientia vera respondeat :
« Erue eos qui ducuntur ad mortem, et qui trahuntur
ad interitum liberare ne cesses. Si dixeris, vires
non suppetunt; qui inspector est cordis, ipse intel-
ligit, et observatorem animæ tuæ nihil fallit, red-
detque homini juxta opera sua (*Prov. xxiv*). »

Sic ergo te, venerande pater, in hoc castitatis,
libidinisque congressu constanter accinge. Sic vi-
lato spiritus gladio grassanti in Ecclesia tua luxu-

ria lethale vulnus infige, ut manubias ac spolia de
manu cruenti prædonis strenuus valeas bellator eri-
pere, et ad ipsum castitatis auctorem peractæ victo-
riæ merearis insignia reportare.

412 DISSERTATIO TERTIA.

CONTRA CLERICOS INTemperantes.

Ad Adelaïdem Subalpinorum ducissam.

ARGUMENTUM. — Quia de causa scripserat ad Tauri-
nensem episcopum, scribit nunc ad Adelaïdem
principem feminam, quæ Subalpinorum gentes
et Sabaudie regionem, marito marito, admini-
strabat : nimirum, ut clericorum in sua ditio-
ne degentium libidinem coerceret, pellicesque eos ha-
bere nequaquam patiarer; justitiam quoque et
pietatem in ecclesiis, præsertim in monasterium
Fructuariensium, cujus laudes fuse enarrat, pluri-
mum et commendat.

B Adelaïdi excellentissimæ duci, Petrus peccator
monachus orationis instantiam.

Quidquid de castitatis injuria, quam eadem regina
virtutum a clericis patitur, venerabili Taurinensi
episcopo scripsi, tibi scribendum ante decreveram,
nisi eorumdem clericorum insuggillantium calum-
niam formidarem. Expostularent enim, ac dice-
rent : Ecce, quam impie, quam inhumane parat nos
iste confundere, qui non cum episcopis, non cum
ecclesiasticis viris super nostro negotio came vult
ac modeste disserere; sed quod in sacrarium tractan-
dum erat, non veretur feminis publicare. Hoc itaque
metuens, personam mutavi : et quod tibi concepe-
ram, illi potius destinavi. Ille tamen minus Ecclesie
cathedram tenet : in ditio-
ne vero tua, quæ in duorum
regnum, Italie scilicet et Burgundiæ, porrigitur
non breve confinium, plures episcopantur antistites.
Ideoque non indignum videbatur, ut tibi potissimum
de clericorum incontinentia scriberem, ut videlicet
ad corrigendum idoneam sentio non desse virtutem.
Præsertim quod ad laudem Dei dixerim, cum virile
robur femineo regnet in pectore : et ditior sis bona
voluntate quam terrena potestate. Unde quia, juxta
poetæ gentilis eloquium (10),

Ocus est huic tutore, quem defensorem paro;

hortor et peto, ut tu domno jungaris episcopo;
quatenus totius virtutis fultu munimine, furentis in
Christum luxurie valeatis aciem debellare

D Cap. I. — Hortatur Adelaïdem, clericorum incontinen-
tiam libidinem coercere

Sed dum vos confælerare ad prælium contra dia-
bolum studeo, illud mihi bellum in memoriam revoca-
tur, quod Debbora prophetes uxor Lapidoth, cum Barac
filio Abinoem habuisse contra Sisaram ducem
exercitus reperitur. De illa quippe legitur : « Quia ju-
dicabat populum, ascendebantque ad eam filii Israel
413 in omne judicium (*Judic. iv*). » Ad hujus
exemplum tu quoque sine virili regis auxilio regi
pondus sustines : et ad te conflant qui libus suis
imponere legalis sententiæ calculum concupiscunt.
Sed satage, ut sicut illa, et tu quoque habites sub

(10) Terent. in *Eunucho*.

palma, inter Rama et Bethel. Rama siquidem interpretatur, *excelsa*; Bethel, *domus Dei*. Habita ergo et tu sub palma, semperque super te crucis Christi contemplantur victoriam: sede etiam inter Rama et Bethel, ut non solo, hoc est terreno, inhareas: sed cum apostolis in cenaculo, et cum Anna sancta vidua converseris semper in templo. De qua dicit evangelista: « Quia non discedebat de templo, jejuniis et orationibus serviens nocte ac die (Luc. II). » Et quæ Delbora interpretatur *apis*, tu quoque melifica, et divinæ laudis dulcedinem in tuis labiis jugiter versa. « Quam dulcia, inquit, faucibus meis eloquia tua, super mel et caryoni meo (Psal. CVIII). »

Certe, ut multa præteream, tanquam ex quodam mellis favo visa est mihi hæc stilis deflaere, cum hoc veræ humilitatis verbum de tuo contigit ore prodire: Quid mirum, pater, si Deus omnipotens mihi vilissimæ ancillæ suæ quantalibet conferre dignatus est inter homines potestatem, qui contemptibili cuilibet herbæ mirabilem aliquando præbet inesse virtutem? Ostendisti ergo te apem, dum favi distillas ex ore dulcedinem, sicut scriptum est: « Quia de ore prudentis procedit mel, dulcedo mellis sub lingua ejus, favus distillans labia ejus (Gen. III). » Sisaram vero, *excursio gaudii* interpretatur, quod profecto vocabulum inimico humani generis apissime congruit, qui primum hominem a paradisi gaudio, quo fruebatur, exclusit. Sed quia non est hujus temporis immorari in enodandis allegoriæ mysteriis, dixit Delbora ad Barac: « Præcepit tibi Dominus Deus Israel, vade, et deduc exercitum in montem Thabor, tollesque tecum decem milia puguatorum de filiis Nephthalim, et de filiis Zabulon; ego autem adducam ad te in locum torrentis Cison Sisaram principem exercitus Jabiu, et currus ejus, atque omnem multitudinem, et tradam eos in manu tua. Dixitque ad eam Barac: Si veneris mecum, vadam: si nolueris venire, non pergam. Quæ dixit ad eum: Ibo quidem tecum, sed in hac vice tibi victoria non reputabitur: quia in manu mulieris tradetur Sisara (Judic. IV). » Quæ nimirum nuda historię verba succincte transeuntem, ne si figuras exponendo diutius immoremur, tardium legentibus ingeramus. Hoc tantum ex his dixisse sufficiat, quia Barac *coruscatio* interpretatur. Coruscatio vero habet quidem lucem, sed non diutius permanentem; mox enim ut incipit, desinit. Ita sunt nonnulli rectores Ecclesiarum, qui quodammodo tunc coruscare incipiunt, cum ad corrigenda mala subjectorum, quasi zelo se ultionis accendunt: sed protinus extinguuntur, quia qualibet adversitate fracti, vel torpore desidiæ resoluti, cito deficiunt. Unde et ille Barac desidis ac resoluti pastoris figuram gerens, aiebat ad Delboram: « Si veneris mecum, vadam: si nolueris venire, non pergam. »

Quapropter sicut vir ille cum femina, Barac 414 videlicet cum Delbora, mutuis se succulentes auxiliis, contra Sisaram prælium susceperunt, eumque cum

suus agnibus, et entis falcatis curribus funditus debellarunt; ita et vos, tu scilicet et Taurinensis episcopus, contra Sisaram, luxuriæ ducem, arma corripite: eumque in filios Israel, hoc est in clericos Ecclesiæ, dominam enim, merone pudicitia: jugulate: quatenus et episcopus, imo omnes episcopi, qui in administrationis tuæ finibus commorantur, sacerdotali clericis disciplina coercerent, et tu in feminas vigorem terrenæ potestatis extendas. Tres quippe tantummodo feminas Deus novit: quæ his plures sunt, in ejus adhuc notitiam non veniunt. Novit enim virginem cum Maria, viuas cum Anna, conjuges cum Susanna.

Cap. II. — Quod concubinae a templis sint arcendæ.

Ulorum vero clericorum feminas, qui matrimonia nequeunt legali jure contrahere, non conjuges, sed concubinas potius, sive prostibula congrue possumus appellare: ideoque quia a Deo non merentur agnoscî, de templo Dei merito censetur excludi. Nam, si soror Aaron Maria, quæ Moysi levi sermone detrahit, mox lepra perfunditur, septemque diebus a tabernaculo remouetur (Num. XII), quo jure istæ ingredi permittentur Ecclesiam, quæ eidem Ecclesiæ sordes libidinis inferunt, vasa Domini in propriis usus asciscunt: et, ut apertius loquar, ministros altaris propriæ luxuriæ ministrare compellunt?

Age ergo, esto virago Domini: et quasi Delbora cum Barac, hoc est, conjunctis simul episcopis, Sisaram ad interfectionem usque perseguere. Et sicut Jabel uxor Haber, tabernaculi sui clavum super Sisaram cerebrum posuit, malleoque percussit, et tempus utrumque transfudit, ita tu signo crucis diaboli verticem transfode, auctoremque luxuriæ, qui clericos a celestibus gaudiis excludit, elide. Talis enim victoria Deum valde laetificat, qui aliquando per feminas gloriosior laude triumphat. Judith quippe continentiaë vidualis exemplum, dum deauratos ostroque nitentes Holofernis thalamos sprevit, fortioribus armis in mente præcincta, etiam caput ebrium audenter, impresso pugione, truncavit (Judith. XIII). Quæ etiam, ut hanc meruisset a Domino percipere fortunam, difficultem ac tantum antea corripuerat sacerdotem, Oziam scilicet, qui Deo quinque dierum præfixerat terminum, ea qua dignus erat austeritate redarguit, dicens: « Non est iste sermo, qui misericordiam provocet, sed potius qui iram exicit, et furoribus accendat. Posuistis vos tempus miserationis Domini, et in arbitrium vestrum diem constituistis ei? » (Judith. VIII.) Esther dum pro salute populi sui morti se viriliter objicit, Anan Israelitarum sanguinem avidè sitientem suspensio intecere compellit (Esther VIII). Mulier sapiens, quæ degabat in Abela, cepit Sela: Ili Boethi, ad Joah militiæ principem projecit abscessum: et sie imminens obsidionis avertit a civitate periculum (II Reg. XX). Altera mulier in Thebes 415 fraguen mole de propugnaculo turris immerisit, et Abimelech fortiter oppugnantis caput, cere-

brumque simul obrivit (*Judic. ix*). Alugail uxor Nabal a domo sua cædis interitum remouet, dum viro sui contemnendo stultitiam, irascenti David xenium præbet (*II Reg. xi; I Reg. xxv*). Tu quoque a domo tua et ab his quibus præmines regionibus, gladium poteris olivini furoris auertere, si etiam episcopus negligitibus, luxuriam in ipsa ecclesiastici culminis arce subnixam, elaboraveris expugnare. Hoc enim videtur fieri nunc in vitiis Christianorum, quod factum legitur in segetibus Philistinorum. Nam sicut vetus narrat Historia: « Cepit Samson trecentas vulpes, caudasque earum iunxit ad caudas, et faces ligavit in medio: quas igne succedens dimisit, ut hoc illuque discurrerent; quæ statim perrexerunt in segetes Philistinorum. Quibus succensus, confortate jam fruges et adhuc stantes in stipula, concrematae sunt in tantum, ut vineas quoque et oliveta flamma consumeret (*Judic. xv*). »

Cap. III. — Quod hæretici, ac mali sacerdotes vulpibus sint similes.

Hæc plane historia, licet principaliter designat hæreticos, qui quasi trecentenario numero continentur, quia sanctæ Trinitatis fidem verbotenus confitentur; sed dum sub velamento orthodoxæ fidei in prima sermonis sui fronte se palliant, ignem pravæ doctrinæ in posterioribus, quo fruges omnium hominum operam exaurant, occultant. Quamvis, inquam, per has vulpes designentur hæretici, his tamen incontinentes clerici cum suis pelliculis posunt non inconvenienter aptari: qui quasi solutis pelliculis gradiuntur, dum honestatis aliquando speciem simulate prætendunt. Sed cum accensis facilis comburantur in caudis: quia quasi postposito, et in quantum valent, occulto igne impudici continentur amoris. Hæc itaque vulpes, igne interveniente, conjunctæ, et libidinis facilius combinatæ, omnia Philistinorum sata consumunt; quia spirituales fructus Ecclesiæ destrunt, et quantum ad se, bona opera fidelis populi, divinæ indignationis igne succedunt, de quo igne mystice per Psalmistam dicitur: « Tradidit gaudium iumenta eorum, et possessiones eorum igni (*Psalm. lxxvii*). » Quoniam sicut boni sacerdotes Deo quorumlibet fidelium orationes et vota commendant; ita plerumque qui sacris altaribus indigni sunt, horribiliter gravant. Quod autem mali sacerdotes vulpibus comparentur, Ezechiel quoque propheta testatur, dicens: « Quasi vulpes in desertis prophetæ tui erant, Israel (*Ezech. xiii*). » Et de clericis quidem interim ista sufficiant.

De ecclesiis autem, quæ tibi adjacent, admonerem, ne more pravorum quorumlibet divitum, earum bona numeres; sed cum te præsentem, plures nobiscum colloquerentur episcopi monasteriorumque rectores, nullus eorum fuit, qui vel a te, vel a tuis procuratoribus ut tam sibi molestiam conquereretur inferri, præter 416 Augustensem dumtaxat episcopum: qui tamen non a te sibi de suis aliquid immunitum,

sed conquestus est potius Ecclesiæ suæ nihil ex tua liberalitate collatum. Felix, inquam, dives hoc tempore, cui suppares convicaneet hoc solum valent crimen inferre. In Fructuariensi certe monasterio, ubi per decem fere dies hospitium tenui, quam humanus quamque suavis tuis principatus esset Ecclesiis, evidenter agnovi: ubi nimirum ita securi sub tuæ protectionis umbraculo, Deo deservit fratres, ac si sub maternis alis pulli confoveantur implumes. Et quam convenienter illi loco Fructuriæ est nomen inpositum, quod non humani sensus industria, sed divina credimus dispositione provissum.

Nam quia Ephraim interpretatur *secunditas*; ille procul dubio mons est Ephraim, ubi nimirum veri Israelite consistunt. Qui dum arva mentium assiduis sacre Scripturæ sententiis, quasi quibusdam lignibus excolunt, uberes illic spiritualium segetum preventus erumpunt, qui cælestibus horreis angelicus inferantur. Ille, inquam, vere mons est Ephraim, ubi robur exercitus, ubi fortium genus bellatorum. Ibi contra diabolum assidue geritur infœderabile bellum, et comminus in arma congregitur, hinc agmen Israelitarum, illinc exercitus Chaldæorum. Illic Agag pinguis per manum sobrietatis in frusta conciditur (*I Reg. xv*); et Eglon rex Moab transfixo femore, castitatis gladio trucidatur (*Judic. iii*). Qui Eglon interpretatur *cinclus mæroris*, ut victimam significet perditionis. Illic Madianitarum reges, Zabee et Salmata, veri Gedeonis gladio perimuntur (*Judic. viii*); illic in Goliath, superbiæ caput absconditur (*I Reg. xvii*); in Saul imobedientia reprobat (*I Reg. xv*); in Achitofel fraud cum omni scirelega duplicitate suspensifer (*II Reg. xvi*); in Achan filii Charni, super avaritiam ingens lapidum congeries cumulat (*Jos. vii*). Ibi Jesus, non ille Benuu, veraciter Amorrhæorum superat reges, suosque milites facit eorum calcare cervices (*Jos. xi*). Illic plane Beseleel de lignis setina, qui putrescere nesciunt, Deo Israel arcam fabricat, tabernaculum construit, aureum cum septem lucernis candelabrum erigit; mystica quoque auro, gemmisque nitentia sacerdotum ornamenta componit (*Exod. xxxiii*). Ibi Salomon templum Domino ex lapidibus pretiosis assidit, tantumque latomis et cementariis silentium imperat, ut non tibi malleum, non securum, non ferramentum aliquid tinnire percutat (*III Reg. vi*). Ibi Zorobabel filius Salathiel, et Josue filius Josedech, cum cætera multitudo virtutum armis accincti, sic Hierusalem muros instaurant, et tamen adversus hostium cuneos opus impedire volentium, pugnare non desinant. Utroque igitur solerter intenti, utroque parati, dum una manus exercetur ad murum, altera vibratum tenet jagiter gladium: et dum hinc ædificii structura perficitur, illinc ingruentium hostium barbaries propulsatur (*I Esdr. iii; II Esdr. iv*).

Et quid amplius eloquat? Nisi quia illa est officina Libria, in qua mulieris evangelicæ (*Luc. xv*)

drachma quotidie malleis disciplinæ regularis ex-
tanditur, et sic ad sui Conditoris imaginem (*Gen. 1*),
ad quam principio condita fuerat, reformatur.
Et revera illic mundanæ machinæ faber, cui
417 videlicet, evangelista Marco testante, dicebat :
« Unde huic hæc omnia, et quæ est sapientia quæ
data est illi, et virtutes tales, quæ per manus ejus
efficiuntur? Nonne iste est fabri filius et Mariæ, frater
Jacobi, et Joseph, et Judæ, et Simonis? » (*Marc. vi.*)
Ille, inquam, fabri filius, qui et ipse nihilominus
faber, illic propriis manibus agit atque folles, ser-
vos scilicet snos, rerum temporalium mole peni-
tus vacuos, et ab omni terreni amoris humore sicca-
tos. De quo fabro per Isaiam divina vox ait : « Ecce
ego creavi fabrum sufflantem in ignem prunis, et
proferentem vas in opus suum (*Isai. liv.*). » Unde et
Jeremias : « Omnes, inquit, isti principes declinant,
ambulantes fraudulentè : æs et ferrum, universi
corrupti sunt; defecit sufflatorium; in igne con-
sumptum est plumbum, frustra conflavit conditor,
maliciæ enim eorum non sunt consumptæ : argen-
tum reprobum vocate eos, quia Dominus projecit
illos (*Jer. vi.*). »

Per hos itaque vim Spiritus sancti efflat, ut eorum
verbis, vel exemplis in amore Conditoris sui
frigida corda fervescent. Illic plane Jesus sæpe ad
discipulos suos januis clausis ingreditur (*Luc. xxiv*;
Joan. xx) : quibus non modo per salutationem pacis
præbet alloquium, sed etiam per insufflationem sancti
Spiritus influit sacramentum. In illo cenaculo
Paschæ quotidie cum eisdem discipulis celebrat : et
dum virtutem mystici sermonis eructat, eos ad ardorem
suar dilectionis inflammat. Operæ pretium est
cernere, quomodo examen apum Domini per alvea-
rium suum jugiter huc illucque discurrant, ac di-
versis officis occupatæ, quod illis injunctum est, cer-
tatiim implere contendant. Onera siquidem diversa
comportant, mella constipant, illudque nectar inclu-
dant, unde tavi miri dulcoris, et gratiæ summi Re-
gis ferendis apponantur. Illic in conspectu David re-
gis Israel sacerdotes, et levitæ, simul et Nathinæi,
nablis, tubis, cinaris [cyniris], et citharis, cum-
tisque musicorum generibus concrepant (*I Par. xv*),
ac mysticæ carminis organa modulantes, exu-
biarum suarum vices alternant, dicentes : « Consi-
stemini Domino, quoniam bonus, quoniam in aeter-
num misericordia ejus (*Psal. cv.*). » Omnipotentem
Deum precor, o Fructuaria, ut ante me de vinculo
carnis hujus absolvat, quam te ab eo in quo te
vidi, religionis statu dejectam, veraciter audire
permittat.

De cætero, venerabilis soror, contendere semper de
bonis ad meliora conscendere : et sicut per Aposto-
lum prohiberis in incerto divitiarum sperare; (*I
Tim. vi*) ita etiam noli ex divinæ clementiæ pietate
diffidere. Et quia te novi de iterata conjugii geni-
natione suspectam; tentatus a Sathuræis Dominus
de muliere, quæ septem fuerat fratribus nupta, cui
foret illorum in resurrectione præ cæteris judicanda, sic

respondit : « In resurrectione neque nubent, neque ni-
bentur, sed erunt sicut angeli Dei in cælo (*Math. xxii*;
Luc. xx). » Nam, si multiviræ ad regnum Dei nulla-
tenus pertinentent, nequaquam hic Veritas responde-
ret : Erunt sicut angeli in cælo; sed potius diceret :
Quia erunt sicut maligni spiritus in inferno. In hoc
itaque Salvatore verbo manifeste colligitur, quia si
religiosa duntaxat vita non desit, a regno colorum
frequentati conjugii pluralitas non excludit. Jesus
enim talis est sponsus, ut quancumque 418 suæ
charitatis ulnis amplectitur, protinus in ea floridæ
castitatis munditia reparatur. Et hæc loquor, non ut
adhibeam multitudinis adline futuris audaciam; sed,
ut jam factis, spei, vel penitentiae non subtraham
medicinam.

B CAP. IV. — *Quoæ ætus ac pietas in judicæ moderate esse debeant.*

Esto circa delinquentes quadam librati examinis
arte discreta; ut nec ad vindictam præcipitè in-
ferveas, nec ad parcendum sis omnino remissa; qua-
tenus nec ad ulciscendum immoderatus te zelus ac-
cendat, nec nimia pietas ab exercenda te discipli-
næ vigore colibeat. Sane quia mox, ut inferitur in-
juria, perturbatur animus, vix rectum illico valet
promulgare judicium. Sicut enim intuentis visum
aqua, dum quiescit, admittit; si turbatur, obtundit;
sic humanus animus in ipso perturbationis articulo
inoffensam recti judicii regulam, et lineam non at-
tendit. Unde necesse est, ut in posterum sententia
differatur, quatenus, æquata justitiæ lance, judicium,
quod perturbata nequiverat, mens quietâ suspendat.
In quo plane non minimum ad edificationem pertinet
intuenti, rex David quam quietus, quam gravis in
promulgatione judicii fuerit, et discretus. Qui nimi-
rum Joab et Semei se graviter offendentes, donec
vixit, et in eo ira, vel furor locum habere potuit,
æquanimitè toleravit; cum vero jam propinquaret
ad obitum, et nullis olim sopite iracundiæ stimulis
urgeretur, præcepit filio, ut post mortem suam in
illos vindicaret: tunc videlicet cum cum humanis jam
rebus exemptum, offenditum pœna delectare non
posset. « Tu, inquit, nosti, quæ fecerit mihi Joab
filius Sarviæ : quæ fecerit duobus principibus exer-
citus Israel, Abner filio Ner, et Amasa filio Jethur,
quos occidit, et effudit sanguinem belli in pace
(*III Reg. ii*). » Et paulo post : « Facies ergo juxta
sapientiam tuam, et non deduces cantientem ejus paci-
ficæ ad inferos. » De Semei vero ait : « Habes quo-
que apud te Semei filium Gera, filii gemini de Ba-
hurim, qui maledixit mihi maledictione pessima,
quando ibam ad castra. » Et paucis interpositis,
addidit : « Deduces canos ejus cum sanguine ad infer-
num (*Ibid.*). » Ubi notandum, quam laudabilis hujus
viri fuerit, et admiranda discretio; quia quaudiu
potuit irasci, noluit vindicare, deficiente vero jam
omni furoris et iræ materia, ne præteriret omnino
justitiam, ultionis exercit disciplinam. Cum enim
ultor non habet aliquid de suo, tunc recto deponitur
vindicta judicio. Unde David non paseebatur

vindicta, quia nec cruciabat injuria : non enim zelus fecit immoderatus accensus, nec pietas reddidit inordinata remissus. Sic sic illam discretus ultor injuriam, et non remissus indulsit, et non scivens vindicavit. Tu quoque, venerabilis soror, et domina, hujus imitare sancti regis exemplum, ut pietatis simul atque justitiæ nunquam deseras institutum. Ita tamen, ut juxta apostolicum præceptum, superexaltet misericordia **419** judicium (*Jac. II*) : et sic omnis judicii tui calculus ad omnipotentis Dei gloriam tendat ; quatenus expleto commissi villicatus officio, is qui tuum tenet nunc in suis manibus spiritum, de terreno te ad cælestis gloriæ provehat principatum.

A Monasterium præterea Fructuariense, tanquam vere thalamum Jesu, tuæ magis ac magis commendo custodiæ : cui queso, ita jervigles tuitionis tuæ depende semper excubias, **420** ut per te cælestis ille sponsus tuus in eo suaviter requiescat. Omnipotens Deus te ac tuos regis scilicet indulgæ, filios benedicat, eosque non modo ad ætatis, sed etiam sanctitatis incrementa perducatur. Dominus autem Atridus Brometensis rector cœnobii, vir videlicet religiosus et prudens, ex nro per te officiosissime salutemur. Qui si vult, ut sibi quoque aliquid scribam, scribande præcipiat.

Sit nomen Domini benedictum.

421-422 OPUSCULUM DECIMUM NONUM.

DE ABDICATIONE EPISCOPATUS. AD NICOLAUM II ROM. PONT.

ARGUMENTUM. — Orat pontificem summum, suppliciterque obsecrat, ut sibi episcopatus onus deponere permitat : causas præcipuas offert, quod senior sit, et idcirco quieti magis quam laboribus idoneus ; quod illud laboriosum munus non sponte, sed coactus susceperit, et demique quod propter sua peccata, ut ipse inquit, indignus sit qui in tam excelso honoris et dignitatis fastigio sedeat. Licere autem, si ita tempus aut ratio postulet, episcopatu se abdicare, plurimis sanctorum virorum et exemplis et auctoritatibus comprobatur. In fine Deum precatur, ut eam pontifici meatem det, qua suis votis satisfaciatur.

B Domino suo NICOLAÛ universali papæ, PETRUS peccator monachus servititem.

Sacrarium Spiritus sancti vestrum pectus agnoscit, quia nisi me tuæ necessitas apostolica sedis impelleret, et antiqua, quam jam dudum circa vos habueram, charitas iuvitaret, post sanctæ memoriæ domini Stephani, vestri quidem decessoris, mei autem persecutoris, obitum, ego a me prolixius episcopatum non canonice traditum, sed violenter injectum funditus abscedissem. Meministis enim, domine mi, quot querelas curam vobis sæpe deposui, quot gemitus, quot denique profunda suspiria ex mis visceribus traxi, quoties etiam uberibus lacrymis tristia ora rigavi. Veruntamen apud vos tunc non obtinui missionem, quia Romanæ Ecclesiæ, quæ ruinam minari videbatur, id utilitas non posebat. Nunc autem te in sagena Petri clavum regente, sub tranquilla pace tota Christi gratulatur Ecclesia. Ventorum quippe se turbines reprimunt, procellarum spumantium volumina conquiescunt, mitescunt maria, totaque videtur cœli serenitas innovata. Cum igitur sub sancto pontificatu vestro jucunda pace universalis Ecclesia potiatur, canis meis, et grandævæ jamjam senectuti, queso, requies non negetur. Quapropter ob remissionem omnium peccatorum meorum, quæ nequiter perpetravi, cedo jure episcopatus, et per hunc annulum (virgam enim tulistis) desperata deinceps omni repetendi querela, renuntio : utrumque etiam vobis monasterium reddo : et, ut quiescendi municipium veterano et emerito militi permittatur, imploro.

CAPUT PRIMUM.

Probatur exemplis posse dimitti episcopatum.

Hic mihi fortassis objicitur, semel acceptum dimitti regimini non licere. Ad quod breviter dico quod sentio ; quia plerique pontificatus jura non deserunt, et de sinistris sunt ; quotquot autem legimus recta intentione dimisisse, certa spes est de æterna cum Christo societate gaudere. Neque tamen hæc dicimus, ut passim deseri episcopatum liceat, nisi videlicet id fieri necessitas, sive rationalis quælibet causa deprecatur.

Enimvero B. Valerius episcopus dum sibi providit successorem, magnum Augustinum Hipponeusi Ecclesiæ imhronizat antistitem.

C Lucidus Ficoletensis episcopus dum propinquum sibi met obitum imminere cognoscit, ad cœnolialis portum convolat ordinis, ac sacerdotalis infulas dignitatis monachicis mutat induivis. Et, ut noveris quid sibi conversio ista contulerit, sicut authentica registri testatur historia, sub ipso migrantis obitu Spiritus sancti gratia lætissimo recludebat in vulu. Cui nimirum, et antequam moreretur, beatus apostolus Andreas apparuit, et qua hora migraturus esset ex corpore nuntiavit.

D Quid B. Adelbertum martyrem dicam ? Qui nimirum quoniam Babemiensis Ecclesiæ postpositus cathedram, monachum induens, triumphalem martyrii meruit invenire coronam.

Utque ex industria de *castris stean*, quidam sanctus penitens, cujus me ad præsens vocabulum **423** fugit, apud Gallias iam ad ære septennium fere

episcopatu dimisso, tandem angelo visitante precipitur, ut ad episcopatum redeat; sed recusat, donec admonente eodem angelo, beatus advenit sub celebritate Remigius. Sic itaque ne deceptio potuisset forte subripere, etiam tuta formidans, humano cessit imperio, qui ad angelicum prius oraculum rigidus stetit.

Episcopus etiam ille Sabinensis, qui solum pontificale deseruit, et Farfense monasterium, contempta sacerdotali dignitate, construxit; quam nobilis in Christo vir fuerit, testis est antiqua traditio, quæ sanctitatis ejus insignia celebrat; testis moderna devotio, quæ piam ejus memoriam in benedictione frequentat. Quanti scilicet et prius, et postmodum in eadem sede usque ad vitæ terminum perduraverunt, et tam operosum fructum Deo nullatenus attulerunt.

Nec te, felix Bonite, præteream, qui hac duntaxat occasione percepta, quoniam de manu regis, laici videlicet hominis, traditionem Ecclesiæ te suscepisse contigerat, cathedram contempsisti, atque ad remotioris vitæ custodiam te protinus contulisti.

Venerabilis quoque Gaudentius Aparenensis episcopus, cujus ego familiaritatis dulcedinem merui, per quem Deus jam non ignobile miraculum fecerat, episcopatum dimisit, et de Sclavonica regno navigans, littoribus Anconitanæ urbis applicuit, a qua non longe post biennium feliciter obiit.

Nam et Paulinus Nolanæ præsul Ecclesiæ, ut quærenti filium viduæ subveniret, ministerium pontificale deposuit, seseque tyranno cuidam tanquam vile mancipium subjugavit.

In ecclesiastica porro, quam Romanus quidam scribiniarius scribit, historia, legisse me memini, Martyrium Antiochenum episcopum propter dissidentis inobedientiam populi, cathedram dimisisse, ubi sic dicitur: Rediens, inquit, Martyrium Antiochiam, et inveniens populos dissidentes, Zenonemque his faventem, coram Ecclesia abrenuntiavit episcopatu, dicens: Clero non subdito, et populo dissidenti, et Ecclesiæ squalenti abrenuntio, servans mihimet sacerdotii dignitatem. Ubi etiam illud invenitur insertum, quod Appio quidam patricius, qui imperante impio Anastasio, in Nicæna civitate presbyter fuerat per violentiam consecratus, quoniam prudens erat, ex decreto piissimi imperatoris Justini, qui Anastasio in sceptris successerat, factus est præfectus prætorii. Sic nimirum, sic imperiali fuit pietate correctum, quod sub tyrannica fuerat tempestate præsumptum. Quod profecto idcirco referendum duxi, ut quoniam et ipse violenter attractus sum, hinc valeat colligi, quid etiam super me digne debeat ex antiquæ auctoritatis imitatione decerni. Quanquam et alterius videatur esse negotii definire, utrum hoc, quod ille de presbytero præfectus prætorii factus est, auctoritati, an præjudicio debeat imputari.

424 CAPUT II.

Quid de dimittendo episcopatu B. Gregorius sentiat.

Porro autem beatus papa Gregorius, si necessitas

A videretur exigere, nullatenus prohibebat episcopos ab adjuncta sibi dignitate cessare. Cujus registri tantummodo titulum nobis sufficit adnotare, ne judicemur epistolam laciniosa prolixitate distendere. Ait enim is qui registri volumen explicuit (*lib. ix, ep. 41*). Pontificibus, inquit, voluntarie suis renuntiantibus sedibus successores Gregorius nullo modo denegabat, eosque postmodum de redditibus relicta Ecclesiæ sufficienter nutriendos esse censebat; et reliqua, quæ illic latius subnectuntur. Hinc est enim, quod idem præsul insignis de episcopo primæ Justinianæ, qui capitis ægritudinem patiebatur, hanc promulgat prolata disceptatione sententiam: Si vero, inquit, reverentissimus Joannes fortasse pro molestia sua petierit, ut ab episcopatus honore debeat vacare, eo petitionem scripto dante, concedendum est.

Porro et B. Hieronymus, dum de otioso Ecclesiæ rectore tractaret, adjecit: Illico, inquit, indignantis Domini responsione ferietur: « Serve nequam, quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, ut ego veniens, cum usuris exegissem illam? » (*Luc. xix.*) Quod doctor protinus exponens, ait: Id est, deposuisses ad altare, quod ferre non poteras. Dum enim tu ignavus negotiator denarium tenes, alterius locum, qui pecuniam duplicare poterat, occupasti.

Quid referam Lugdunensem episcopum, vita et vocalulo Justum, qui commissum sibi pontificatus officium et laudabiliter rexit, et non sine laude deseruit? Plane abreptitius quidam in tantam furiosæ mentis prorupit insaniam, ut obvios quosque violentus impeteret, verberum collisione mactaret, perisque membra præcideret, mortem postremo nonnullis inferret. Hic aliquando plurimis insectantibus, Ecclesiæ fores irrupit, sequæ tueri cœpit. Nam tunc eum necessitas edocebat ad se redire, cum jam cogebatur a vita decedere; ecce sacerdos sanctus concitus ad ista prosiliit; et Ecclesiæ confugium petenti se defensor objecit. Il vero, quorum propii qui vel extincti fuerant, vel truncati, vehementer instabant, et reumi ad supplicia inopportuna constitutione quærebant. Quid plura? Tandem ad hoc perventum est, ut pius pontifex satisfactione suscepta ne reus mortis morti succumberet, quasi pro satisfactione victoriæ, eorum hunc manibus tradidisset [*f. traderet,*]; sed mox ut in eorum potestatem devenit, extinctus interit. Protinus vir Dei tanquam si ipse hujus homicidii auctor esset, pavefactus intremuit, Ecclesiam dimisit, et in Ægypti partibus postmodum eremiticam vitam duxit. Hoc nimirum ita litteris tradidi, ut servus Dei dominus Stephanus, qui vestris assistit aspectibus, intimavit.

Petrus etiam archiepiscopus Ravennatem dimisit Ecclesiam, cui mox adhuc superstiti Honestus, primo videlicet Ottone habenas imperii gubernante, successit.

425 Enimvero et insignis ille Gregorius Nazian-

zenus, qui ab historiographis Deiloquus appellatur, Constantinopolitanam Ecclesiam contempnisset, imperante religioso, atque catholico principe Theodosio, trahitur. Quod si nobis forte non creditur, ipsius hic historiae verba ponantur: Sancta, inquit, synodus Gregorio Deiloquo episcopatum Constantinopoleos roboravit, et hunc invitum in throno locavit, utpote motum laborantem, et urbem a leosione haereson liberantem. Cumque didicisset, quosdam ex Aegypto sapientissimos et beatissimos iste huic rei invidere, compositorio sermone ostenso, spontanea a throno regnantis arbis abscessit. Quo thronum refutante, Nectarium imperator, et synodus provchit. Haec porro non nostra, sed ipsius historiae verba sunt.

CAPUT III.

Quod animae gehennae supplicii tradita, Dominici diebus refrigerio potiuntur.

Illud etiam, quod Humberti archiepiscopi, summae videlicet auctoritatis viri, narratione cognovi, silentio tradendum esse non arbitror. Nam cum a finibus reverteretur Apuliae, assererat in regionibus quae Pateolis adjacent, inter aquas nigras et fetidas, proavorum eminare saxosum et serupeum. Ex quibus videlicet exhalantibus aquis consueto more terrimae videntur aviculae repente consurgere, et a vespertina Sabbati hora usque ad ortum secundae feriae, solitae sunt humanis aspectibus apparere. Quo indulti temporis spatio videntur hinc inde per montem cuncta solutae vinculis libere spatari. Alas extendunt, plumas rostro prosequente depeunt, et in quantum datur intelligi, concessa ad tempus refrigerii se tranquillitate resolvunt. Quae profecto vocibus nec unquam videntur vesci, nec quolibet aucupis valeat ingenio capi.

Dilucente igitur matutina secundae feriae hora, ecce magnus ad instar vulturis corvus post praefatas aviculas incipit concava gutture graviter crocitare. Illae protinus sese aquis immergentes abscondunt, nec ultra videndas se humanis oculis offerunt, donec advesperascente jam Sabbati die, de sulphurei stagni voragine rursus emergunt. Unde nonnulli perhibent eas hominum esse animas ultricibus gehennae supplicii deputatas. Quae nimirum reliquo totius hebdomadae tempore cruciantur, Dominico autem die cum adjacentibus ulro citroque noctibus, pro Dominicae resurrectionis gloria, refrigerio potiuntur. Cui scilicet assertioni etiam Prudentius nobilis versificator in hymnorum suorum opusculis attestatur. Sed cum haec de aviculis, et corvo inter aquas nigras aliquando apparentibus, aliquando se abscondentibus, in pagina digessimus, religiosus Casinensis monasterii abbas Desiderius adventi, seseque rem sic habere funditus abnegavit. Cumque illum, et Humbertum, meum videlicet relatorem, in mutua colloquia deluxissem, Humbertus ait: Ego quidem huius allegationis testimonium non defendo, verumtamen hoc simpliciter retuli. 426 quod ab accolis

A illius audi. Sed quoniam personae istae, Desiderius videlicet et Humbertus, tantae auctoritatis sint ut neutri coram fides debeat denegari, ego quoque, quod scripsi, proaciter non affirmo, sed utrum verum sit necne, legentium inquisitioni relinquendum esse decerno.

Ut igitur illud inferam, propter quod ista praemis, episcopus, qui tamen, si recte teneo, Capreis praerat, vidit majorem Benedictum papam, qui jam obierat, nigro equo quasi corporaliter insidente. Cumque illum captum iter carpere cerneret, illeus, inquit, nunc tu es papa Benedictus, quem defunctum liquido novinus? Ipse, inquit, infelix ego sum. Et ille: Quomodo tibi est, Pater? Gravibus, ait, tormentis afflicto, spe tamen, si adjutorium praebatur, de mea recuperatione non privor; sed perge, quæso, ad fratrem meum Joannem, qui nunc apostolicam occupat sedem, eique mea sanctus legatione denuntiata, ut illum potissimum sumam, quæ in talia theca reconditur, in pauperes pro mea salute distribuat; sique me redimendum esse, quandocumque tamen hoc decrevit miseratio divina, cognoscat. Nam cætera, quæ pro me sunt indigentibus tradita, mihi nihil penitus profuerunt, quia de rapinis sunt et injustis acquisita. His igitur auditis, episcopus Romanus impiger adiit, Joanni papæ defuncti fratris verba narravit, episcopalis mox sarcinae pondus abiecit, monachum induit, eoque modo salutem sibi ex aliena calamitate providit.

De aquivoco quoque ejusdem Benedicti papæ (11) atque nepote, qui post eum tertius, Joanni secundus in Romanae sedis invasione successit, idem mihi narravit Humbertus; quia vassus quidam dum iter ageret, accidit in juxta molendinum equo insidens pertransiret; ecce repente monstrum immane conspexit, quo viso subito eum terror invasit, et stupefactus intremuit. Videbatur autem monstrum illud in aures duntaxat aselli caudamque desinere, cætera ursus erat. Cumque viator ad hoc portentum territus obrigesceret, fugamque præcipicem formidolosus iniret, informe prodigium humane vocis verba fornavit: Noli, inquit, o vir, expavescere; hominem me olim fuisse, sicut et ipse nunc es, procul dubio crede; sed quia bestialiter vixi, post vitam finem bestiae perferre speciem merui. Porro cum illud perquireret, quis fuisset: Ego, ait, ille solo nomine Benedictus fui, qui nuper apostolicæ sedis apicem indignus obtinui. Inquisitus autem, quid jam retributionis haberet: Nunc quidem, inquit, usque ad iudicii diem per dimosa, atque squalentia, per sulphurea loca, et fetores exhalantia, atque incendiis conflagrata, rapior et pertrahor; post extremum vero iudicium, corpus meum simul et animam irremediabilis cruciatus, et gehennalis barathri me irrevocabilis olla deglutiet, ita ut nulla mihi recuperationis spes in posterum restet. Post hæc vero, et huiusmodi verba disparuit. Sed cum ego, cur ille

(11) Eius nominis undecimi.

in hac specie conspectus sit, indignum quæro, non deesse mysterium ab eo quod visum est, deprehendo. Nam quia miserabilis ille ab ipso funesti pontificatus sui primordio 427 usque ad finem vitæ in luxuriæ cæno versatus est, non incongrue visus est, et ab auribus incipere, et in caudam asini terminare. Asinus quippe luxuriosus est animal, sicut propheta designat cum de carnis immunditiæ deditis, ait: « Ut carnes asinorum, carnes eorum (Ezech. xxiii). » Quod autem per cætera membra ursi tenebat speciem, vitam in omnibus docetur duxisse carnalem. Nam, sicut a physicis traditur, ursæ cum parit, non catulum, juxta consuetudinem bestiarum, sed frustum carnis effundit: mox quod effusum est, crebrius lingeudo et lambendo componit, sicut ad sui similitudinem lingua formante, producit (PLIN. lib. viii, cap. 56). Jure igitur qui luxuriose, et carnaliter vixit, in asini simul et ursi figura comparuit. Cui nimirum quis non videat quanto melius fuerat, ut episcopatum deserens, pœnitentiam ageret, quam in eo usque ad vitæ terminum perseverans, veram vitam funditus perdidisset?

CAPUT IV.

De monacho, qui damnatus in inferno, postea liberatus est.

Sed quia hoc triste prætulimus, aliud pietatis divinæ miraculum, quod nimirum letos habuit exitus ex ejusdem Humberti narrationibus subnectamus.

In monasterio, inquit, B. Silvestri, quod in Urbinate constitutum est territorio, quidam monachus obiit, et ab incipiente gallicini nocturnalis articulo, usque ad secundam diei horam cadaver exanimæ, lotum juxta morem, atque constructum, fratribus circumquaque psallentibus, in feretro jacuit. Cunque transactis jam missarum ex majori parte solemnibus, *Agnus Dei*, juxta regulam diceretur, ecce repente, qui mortuus jacebat in medio, anima redeunte, surrexit. Stupefacti sunt fratres, et nova nimis admiratione perterriti: nimirum quem funeris officium persolventes extulerant, nunc vitalem spiritum recepsisse videbant. At cum propius accessissent, verbaque ex ore illius audire avidius inhiarent: Ah scelus! ille maledictus, et contumelias in Deum cœpit effundere, benedictum Salvatoris nomen in pie blasphemare, vivificæ crucis signum, ut osculetur, oblatum, sacrilego ure conspuere; intemeratam quoque Dei Genitricem ignominiosis non timebat opprobriis lacerare. Ut quid, inquires, pro me psallitis, vel sacrificiorum hostias offerre tentatis? Ego enim in ipsa flammantis tartari profunda descendi, ibique me meus magister, et dominus Lucifer irrevocabiliter deputavit; coronam plauis suam æream inextinguibili semper ardore caudentem, mihi in capite posuit: ejusdem quoque metalli chlamyde me, qua induebatur ipse, vestivit. Erat autem chlamys tam longa, ut talo tenus flueret; tam ferventer ignita, ut liquefacta guttas emittere videretur. Cunctane fratres eum, ut pœnitentiam ageret,

atque ut occulta sua in medium proferret, unanimiter hortarentur, ille anathematizabat et blasphemabat: et non solum pœnitentiæ remedium, sed et omnia redemptionis nostræ mysteria ore rabido atque 428 sacrilego condemnabat. Monachi vero ad semper victricia orationis arma pio studio recurrentes, cœperunt, abjectis indumentis, corpora sua scopis allidere, pugnis pectora tundere, psalmodiæ atque omnium, quibus valebant, precum generibus insudare. Cunctis itaque fratribus in luctuosis orationibus et jejuniis constitutis, ac sub divinæ pietatis expectatione suspensis, tandem supernæ virtutis splendor emicuit. Ecce enim desperatus ille, et voragine maris hiantis absorptus, ad superficiem rediit: Dei quippe Salvatoris omnipotentiam laudat, nequissimus Satanae iudificationibus abrenuntiat, crucem adorat, pœnitentiam flagitat. Confessus est autem, quia post renuntiationem sæculi, in fornicationem cecidit, quam tamen cœtus nulli penitus per confessionis iudicium patefecit. Laudans igitur, et benedicens Deum usque in diem alterum vixit, sicut Creatori suo mirabiliter restitutus, in sancta de hoc sæculo confessione migravit. Sic sic nimirum ternæ orationis fructus effloruit, quæ videlicet oratio ex ipsis gehennæ visceribus prædam rapuit, et de flammarum stipula in structura supernæ Hierusalem lapidem vivum posuit. Hæc mihi Humbertus archiepiscopus retulit, cujus nimirum verba velut apostolica videntur veritate fundata.

CAPUT V.

Quod episcopatus sit arduum minus.

Si ergo ille, qui in monachatu ceciderat, quique de sola sua animæ rationem debebat, tam terribili meruit sententiæ condemnari; qua mente securus est quilibet mei similis indignus episcopus, qui nimirum tot est animarum reus, quot per ejus negligentiam, seu prava exempla depravent? Cum constet fuisse nonnullos, pro levi etiam quolibet impedimento, episcopali regimine sponte nudatos, ex quibus hic unum sufficit inseri, quem profecto in ea, quam Cassiodorus de Græco in Latinum transfert, historia promptum est reperire, cujus hic historiae nuda duntaxat verba conscribimus, ut dubietatis scrupulum ambigentibus auferamus.

Silvanus, inquit, rhetor fuit prius Troili sophistæ discipulus, et ad perfectum Christianus, vitamque monasticam diligens. Is enim doctoris pallio uti desepxit. Quem post hæc Atticus episcopus comprehendens, episcopum Philippopolcos ordinavit. At ille tribus annis in Thracia degens, nec frigora ferre valens, cum haberet corpus valde debile atque subtile, rogavit Atticum ut eum in locum alium constitueret, dicens, non ob aliam causam, nisi propter frigus ea se loca vitare. Cunque alter pro eo tuisset ordinatus, mansit Silvanus Constantinopoli, vitam monasticam perfecte custodiens; tantumque sine ulla fuit arrogantia, ut plerumque in tanta multitudinis civitatis cum soleis despectus procederet. Quodam vero tempore prætereunte, Trojanæ præsul

Ecclesie moritur, Trojanique venerunt petentes episcopum. Cumque cogitaret Atticus, quem ordinare deberet, subito contigit ad eum salutandum 429 venire Silvanum. At ille videns eum, mox cogitare cessavit. Tunc ad Silvanum: Non habes, inquit, ulterius occasionem, pro qua ecclesiasticas curas possis effugere. Troja namque non habet frigus, sed ecce apparatus est tuo corpori opportunus a Deo locus; præpara ergo temetipsum, et ad Trojam continuo proficiscere. Migrat ergo Silvanus.

Verum si quis hunc fortasse temeritatis accuset, eumque pro solo frigore commissum regimen contempsisse, atque pro corporis commoditate ad aliud demigrasse condemnet, audiat post hæc insigne per eum claruisse miraculum, et sic saltem livido reprehensionis morsu lacerare desinat justum. Sic enim subjungit historia: Quo facto, miraculum quod inter manus ejus accesserit enarrabo. Navis maxima, quæ grandes columnas devexit, nuper in littore Trojano fabricabatur; cumque eam ad mare ducere voluissent, multis funibus, atque populo trahente, nullatenus movebatur. Quod dum plurimis diebus ageretur, suspicati sunt navem a dæmonio retineri. Tunc ad Silvanum venientes episcopum, rogaverunt eum, ut in eo loco daret orationem, credentes hoc modo [*deest ibi posse, vel aliqua ejusmodi*] trahi navem. At ille humili sermone dicebat se esse peccatorem, asserens hoc opus alicujus esse justum, non suum. Quem dum rogassent, venit ad littus, factaque oratione, tetigit unum funem, jubens ut insisterent operi cum labore. Tunc illis breviter impellentibus, cursim navis ad mare processit. Hoc miraculum reverentiam illius viri cunctos fecit habere provinciales. Enimvero si episcopatum dimittendo, atque ad alium commigrando Silvanus iste peccasset, non in ostensa signi virtute mirabilis, sed reatu testium miserabilis videretur. Virtus ergo miraculi testimonium perhibuit sanctitati. Porro autem, si episcopatum, ut dicitur, nulla licet ratione dimittere, quid est, quod tot sancti pontifices per historiarum passim quæque volumina reperiuntur de suis se Ecclesiis ad alias transtulisse, cum profecto suas ante relinquerent quam ad reliquas transmigrarent? Quorum plerique cum commissum regimen spernerent, ad aliud se transituros adhuc funditus ignorabant.

Et certe ipsa ratio docet, minus esse cum simpliciter ab episcopatu desistitur, quam cum ex uno ad alium transmigratur. Non igitur ab eo me cohibebit moderna versutia, ad quod venerabilium Patrum cohortantur exempla. Enimvero, si beatus ille Silvanus propter solum corporis frigus episcopatum sine reprehensione deseruit; cur ego, spreto pastoralis regimine, transgressionis arguar, qui quotidie curarum sæcularium negotiis irretitus, a divini amoris fervore tepesco, et lethiferum torpentis animæ frigus incurro? dicente Scriptura: « Sicut frigidam facit cisterna aquam, sic frigidam facit

malitia animam (Jer. vi). » Memini enim sæpe me ita divini amoris igne succensum, ut optarem protinus claustra carnis effringere, et quasi de cæno solutus, et carceralibus tenebris, ad æternitatis lumen medullitus anhelare. Erat enim mihi tunc, sicut per prophetam Dominus pollicetur, cor carneum, sive ut mihi videbatur, cereum (Ezech. xi). Quod nimirum desiderii cœlestis afflatum 430 flamma liquesceret, et uberibus lacrymis flebilis frequenter ora rigaret. Horrebam audire, quanto magis ore proferre, quidquid non provocabat ad Christum, omnesque nugæ sive ænias verborum sæcularium velut rictus canum, sive morsus serpentium deputabam. Sæpe cerebam presentissimo mentis intuitu Christum clavibus affixum, in cruce pendentem, avidusque suspiciebam stillantem supposito ore cruorem. Porro si nitar apicibus tradere quidquid mihi contemplari dabatur, vel de sacratissima nostri Redemptoris humanitate, vel de illa cœlestis gloriæ inenarrabili specie, ante dies elabatur quam rei series digeratur. Nunc autem durus et saxeus, dum negotiis jugiter exterioribus attorror, in compunctionis intinæ lacrymas non resolvor. Enimvero sæpe manum meo pectori superpono, et animarum medico quasi purulentum vulnus ostendo, clamitans, et intima supplicatione vociferans: Qui cavernas, inquam, tartareas divinitatis tuæ radiis illustrasti, cordis hujus tenebras dimove, ac veritatis tuæ luce serenus infulge. Sed clamanti secus viam cæco Jesus aliquando stat (Matth. x; Luc. xviii.), lumenque reformat; aliquando pertransit, tanquam desiliose clamantem non audiat; sicque miser cæcus in sua nihilominus cæcitate perdurat. Ego, ego, proh dolor! tanquam aliter Samson (Judic. xvi) septiformis Spiritus sancti dona, quasi septem crines, amisisse me defleo; et effossis oculis non frontis, sed cordis, curarum sæcularium molam volvo. Ego ille Seducias, cui rex Babylonicus prius filios interficiens, honorum operum fructus abstulit (IV Reg. xxv); postmodum oculos eruit, dum contemplationis intinæ luce privavit. Si igitur sanctus ille vir, Silvanus scilicet, propter solam corporis incommoditatem non cunctatus est dimittere Thraciam: cur ego non deseram pro cavendis tot animæ vulneribus Roman? Quamquam et ipsi corpori meo non sit prorsus innoxia, utpote ferax febrium nec vagarum. Unde et tetrastichon huc olim protulisse me memini:

VERSUS DE ROMA.

Roma vorax hominum, domat ardua colla virorum:
Roma ferax febrium, necis est uberrima frugum.
Romanæ febres stabili sunt jure fideles.
Quem semel invadunt, vix a vivente recedunt.

Animæ igitur, simul et corporis adversitate detentus, revertatur fugitivus ad dominum suum. spretis porcis, et siliquis, ad patris osculum filius reddeat (Luc. xv): ad vires Samson prestinatas, capillis renascentibus, incalescat (Judic. xvi), qua-

tenus stolam primam, quam amiserat, induat, et A victores suos reparatis viribus sternat.

CAPUT VI.

De simoniaco episcopo, qui non poterat nominare Spiritum sanctum.

Interea illud etiam, quod Hildebrando Romanæ Ecclesiæ archidiacono referente, didicimus, **431** his inserere operæ pretium iudicamus. Nam cum adhuc sub-liaconatus duntaxat fungeretur officio, a Victore papa apoerisiarius ad Gallias destinatus, synodum congregavit, in qua videlicet sex episcopos diversis criminibus involutos, ex apostolica sedis auctoritate deposuit; inter quos quidam erat episcopus, qui quoniam per simoniacam hæresim ad episcopatus culmen irrepserat, Spiritum sanctum verbis exprimeret, quibusconque tentaret nisibus, non valebat. Et quidem Patrem et Filium expedite satis, ac facile proferebat; ad Spiritum vero sanctum eum pervenisset, mox lingua balbutiens tandem rigida remanebat. Merito siquidem Spiritum sanctum dum emit, amisit; ut qui exclusus erat ab anima, præcui esset etiam consequenter a lingua. Hac igitur difficultate convictus, episcopale decarceavit officium. Sed absit ut hunc sanctorum virorum catalogo dignum iudicem, qui pro Christi amore pontificales infulas dimiserunt.

Porro autem, quia prudentissimi illius viri semel iucundè mentio, aliud etiam insigne quod retulit, etiam si non magnopere ad propositum thema pertinet, non silebo. Nam dum de prædiis Ecclesiarum iniuste possessis, sub presentie vestræ conspectu, venerande papa, in Aretina concionaretur Ecclesia, intulit congruenter exemplum: In Teutonicis, inquit, partibus comes quidam dives ac præpotens, sed quod in illo hominum ordine prodigium est reperit, bonæ opinionis, et innocentiæ vitæ, prout humanum erat de ejus estimatione iudicium, ante decennium fere defunctus est. Post cujus obitum quidam religiosus vir per spiritum ad inferna descendit; præfatumque comitem in supremo gradu cuiusdam scalæ positum vidit. Aiebat namque, quia scala illa inter stridentes et crepitanis ultrices incendii flammam videbatur erecta, atque ad suscipiendos omnes, qui ex eadem comitum genealogia descenderent, constituta. Erat autem tetrum chaos, et immane barathrum infinite patens, atque in profunda demersum, unde scala producta surgebat. Hoc igitur ordine succendentium sibi series texebatur, ut cum quis eorum novus accederet, primum interim scalæ gradum teneret, is autem qui illic repertus erat, alique omnes ad proximorum sibi graduum ima descenderent. Cumque alii atque alii ex eodem genere homines post carnis obitum ad præfatam scalam per temporum intervalla confluerent, alii protinus cedentes inevitabili necessitate iudicii ad inferiora migrabant. Plane dum vir qui hæc contemplabatur, causam hujus horrendæ damnationis inquireret, et præsertim cur ille comes sui temporis puniretur, qui tam juste, tam decenter,

tam honeste vixisset, audivit: Quia propter quamdam prædii possessionem Metensis Ecclesiæ, quam beato Stephano proavus ejus abstulerat, cui videlicet iste jam decimus in hæreditate successit, omnes isti non diverso supplicio deputati sunt; et sicut eos ad peccandum non dispar avaritiæ culpa conjunxit, ita nihilominus ad perferendas atrocis pœnas incendii commune supplicium copulavit.

Hoc ecclesiastici juris iniusti possessores advertant **432** et subtiliter caveant, ne dum se redditibus satiant alienis, edaces postmodum flammam depascant inedullis suis. Quia igitur nos non tam districtæ scribentium regulæ quam ædificationi fraternæ cupimus deservire, rem velut ab intentione propositi operis extraneam apposimus; ut quodammodo fluctivagum quid, ne oblivio funditus raperet, styli funiculo stringeremus. Nam cum quis piscaturus egreditur, si casus attulerit feram repente vel volucrum, capit, etiamsi nil de venatione, vel aucupio proposuerit. Præterea, ut nostris assertionibus etiam evangelica non desit auctoritas, Salvator noster cum domum principis synagogæ, filiam ejus resuscitaturus aggrediret, mulieri fluxum sanguinis patienti (*Math. ix*), velut absque ea quam cœperat, intentione medetur. Quid igitur mirum, si scribentes aliquando quod cœptum est intermittimus, nec omittimus; illud videlicet inserentes, quod nihilominus ad ædificationem pertinere sentimus? Quanquam et hoc a nostro proposito non abhorreat, quia si ille propter unam Ecclesiæ possessionineulam perii; quid de illo sentiendum est, qui sub nomine episcopi totam Ecclesiam, cum indigne præsideat, non dimittit? Jam itaque post diverticulum, ad propositum revertamur.

Quid etiam de beato Milesio martyre in Tripartita referatur historia non silebo; quod nimirum, ut uberiorem legentibus præbeat fidem, eosdem apices styli currentis apponam. Tunc etiam, ait, episcopus, Milesius nomine, martyrio coronatus est. Qui primum quidem militabat apud Persas, postea vero relicta militia, conversationem zelatus est apostolicam. Dicitur enim, quia dum in civitate Persica episcopus fuerit ordinatus, multa sæpe sit passus, et plagatus, atque tractus, sed virili mente cuncta sustinuit. Cumque nulli potuisset illic suadere ut Christianus fieret, graviter ferens, maledixit civitati, et exinde discessit. Post paucum vero tempus primatibus ejusdem loci in regem peccantibus, superveniens exercitus cum trecentis elephantis civitatem subvertit, et velut desolatam regionem arantes seminibus tradiderunt. Milesius autem episcopus solummodo peram circumferens quæ sacrum codicem evangeliorum habebat, perrexit orationem facturus ad Hierosolimam, et inde in Ægyptum, ut videret monachos ibidem conversantes. Qualis igitur iste sanctus, et miraculorum fuerit operator, Syri sunt testes qui ejus actus vitamque scripserunt. Ecce hic, qui commissi regimini jura pospositus, non modo nullum reatus crimen incurrit, ultro

etiam ut miraculorum virtutes operaretur obtinuit. A

episcopatus non me minus exhortatus est verbo quam provocabat exemplo.

CAPUT VII.

De Arnulpho Me'ensi episcopo.

Sane dum historiarum latitudinem tanquam eorū faciem curioso perlustramus incūtu, beatus Arnulphus, Ecclesie videlicet Metensis episcopus, velut aureum nobis sidus occurrit; qui et ignorantie nostrae tenebras per exempli sui radios abigit, et nostris allegationibus inexpugnabiliter **433** robor attribuit, atque omnem super hoc capitulo nodum dubitatis absolvit. Hic profecto, sicut veridice fratrum relatione didicimus, qui descriptam ejus se lectitasse testantur historiam, in Lotharico regno non procul a Flandria, ducatus gereret officium. Hic præterea Pippini pater, et Caroli magni regum avus fuit. Cumque divini Spiritus ardore succensus, uxoris affectus filiorumque postponeret, ac mundanae glorie pompas glorifica Christi paupertate mutaret, ad eremum properans, contigit ut per fluvium, qui Mosella dicitur, transitum viator haberet. Sed cum jam medium fere superjecti pontis attingeret, ubi torrentis alveus profundior decurrebat, illic anulum suum sub hac fœderis conditione projecit. Cum ego, inquit, anulum hunc recepero de spumosis fluctibus erutum, tunc me procul dubio confidam omnium peccatorum meorum nexibus absolutum; moxque eremum petiit, nisi non parvo tempore sibi ac mendo mortuus vixit. Interea, defuncto, qui tunc fuerat, Ecclesie Metensis antistite, beatum Arnulphum ad pastoralia jura regiminis dispensatio divina provexit; dumque esu carnis, prout in eremo desuaverat, in Ecclesia nihilominus abstineret, piscis aliquando sibi elatus est in xenium, quem coquus exenterans, in illibus ejus anulum reperit, eumque mox domino suo letabundus offerre curavit. Quem beatus episcopus ut aspexit, illico recognovit: et non tam vibrantis metalli miratus est venam, quam qua quæ propitiatione divina reatus sui consecutus est veniam; quodque vim admirationis exaggerat, bidui iter est a ponte unde projectus est anulus usque ad locum ubi piscis venerabili fuit episcopo presentatus. Tunc vir Dei quo a peccatis est absolutus, hinc magis est sub divino terrore constructus: et eo se arbitratur amplius debitorem, quo circa se videt majorem supernæ clementie bonitatem. Eligens igitur sibi met successorem, rursus eremum petiit, ibique pastoralis cura deposita, usque ad felicem obitum vixit. Insignis itaque vir quod fecit, nos utique ut faceremus edocuit.

Præterea vix adhuc quindecim annis sunt dies, ex quo vidi Arnulphum venerabilem virum sponte sua ecclesiastici regiminis administratione nudatum. In cisterna siquidem Apula civitate cathedram obtinuerat, quam reliquit, ac duobus ferreis circulis non parvi ponderis pectus, ventremque construxit, quibus affligi fore jam a septennio non cessavit; vino vel nunquam, vel raro utitur, crebris quoque jejuniis maceratur. Hic tantus vir ad abrenuntiationem

Porro autem Hildulphus Treverensis archiepiscopus, quanta sanctitatis, quamque mirificæ vitæ vir fuerit, spatiosus Occidens non ignorat. Qui nimirum, ut gestorum illius testatur historia, Jacob Leuchæ urbis, que nunc Tullus vocatur, obsecravit episcopum, ut sibi congruum ad habitandum provideret solitudinis locum. Prius itaque sibi successorem elegit, deinde monasterium construens, per monasticæ disciplinæ linæam districtus incessit. Ubi nimirum tot per eum facta miracula luce clarius **434** perhibent, quia vir domini episcopatum dimittens, non modo reatus maculam non incurrit, verum etiam Deo suavitatis sacrificium obtulit.

B Quid referam Deodatum supernæ sanctitatis virum, ejusdem scilicet Ecclesie Treverensis episcopum? Quia, sicut authentica tradit historia, a Giraldo ejusdem Leuchæ sanctissimo præse in saltu Vosagi locum obtinuit, in quo renuntians sæculo, laudabiliter conversatus, monasteria statuit atque post diutinum in Christi agone militiam vitæ senatum laureatus intravit.

Quid Gondebertum, præclarissimum videlicet archiepiscopum Senonum? Hic plane cœlesti desiderio æstuans, commissam dimisit Ecclesiam, et in loco qui Grandiavium dicitur cœnobium Senonense construxit, quod scilicet ex relicta Ecclesie vocabulo denominavit. Deceveram quidem vicenarium non excedere numerum, sed quod præ oculis est, latere non patior.

C Postremo igitur, ut omissis cæteris, ad domesticum recurramus exemplum. Lambertus venerandæ memoriæ, qui ante vos Florentinæ præsul Ecclesie tertius præfuit, spreto pontificatus officio, monasticæ disciplinæ subiecit. Cujus nimirum quam splendida fama ora hominum compleat, quam suavis odor opinionis mentium nares aspergat, vestræ quoque beatitudinis sublimitas non ignorat.

Beatus quoque Nonnus martyr, qui et Hippolytus, memoriæ nostræ non prætereundus occurrit. Qui nimirum postquam triginta millia Saracenorum ad Christi fidem efficacissima prædicatione convertit, postquam beatam quoque Pelagiam de lupanaribus ad Ecclesie pudicitiam provocavit, postquam denique nonnullis sanctorum expositionum libros luculenter explicuit, tandem episcopatum deseruit; de Antiochenis partibus, unde erat oriundus, abcessit, Romanos fines appetiit. Cumque beata Aurea apud Ostiam civitatem, saxo cervicibus alligato, in marinis fluctibus martyrium consummasset, B. Nonnus sanctum cadaver pia devotione collegit, et cum omni diligentia tñulavit. Quem mox idem persecutor, qui dicebatur Ulpius, juxta Tiberis alveum in foveam aquis plenam mergi præcepit, cuius postmodum corpus, consummato triumphali martyrio, in civitate quæ Portus dicitur Christiana devoto sepelivit. Illico audita est vox velut infantium, per unam ferè horam clamantium, *Deo gratias*. Qui ergo talem vitæ

meruit clausulam, liquido patuit, quia episcopatum A deserens coram Deo non incurrit offensam.

Nostris quoque temporibus Pennensis episcopus pontificalem cathedram sponte deseruit, seseque illi qui sibi successit sincera atque devotione subtravit. Nam et ipse nihil successor ejus retulit, tanta illum sibi obediencia et humilitate subiectum, ac si se nunquam meminisset super aliquos obtulisse primatum.

Nostra nihilominus ætate Liutolphus Callensis episcopus episcopali se dignitate dejecit, successori, qui nunc superest, Ecclesiam tradidit; sique sibi, si tamen non defuit animus, liberam facultatem ad agendam pœnitentiam 435 procuravit. Felix scilicet ille, qui sic conditionem vitæ suæ in hac mortalitate disponit, ut ei liceat pœnitendo plangere quod deliquit. Felix, inquam, qui procul a se providus abiecit quidquid illud est quod in viam sibi veritatis obsistit. Quidquid enim in hac vita commisimus, aut hic juxta peccati mensuram per flagella corrigitur, aut futuris procul dubio supplicii reservatur.

CAPUT VIII.

De converso, qui a SS. Andrea et Gregorio verberatus est.

Quocirca non abs re est, si quod fida fratrum relatione cognovimus, hic etiam breviter inseramus. In monasterio namque, quod Clivus Scauri dicitur, quodque beatus Gregorius infra Romanæ urbis mœnia condidit, puer quidam a parentibus, ut Deo deinceps militaret, oblati est. Qui postmodum cum jam adolesceret, de monasterio egressus ad sæculum rediit, uxoremque sibi nuptiali fœdere copulavit: deinde cum jam ad juvenilem pervenisset ætatem, divina sententia repente est percussus in gutture, cepitque ingravescente languoris molestia morti propinquare: tandem male fugitivus, ut ad monasterium reportaretur, expetit; ibique pœnitentiam de suis pravitatibus, habitumque monachatus accepit. Cumque uxor ejus cum nonnullis aliis lecto jacentis assisteret, cepit ille graviter gemere, ululatus emitte- re; et tanquam phrenesim pateretur, inordinata vociferatione garrere. Percunctantibus autem eis, cur non ille quiesceret? Nonne, inquit, cernitis beatum Andream apostolum, sanctumque Gregorium accerrimis me suis verberibus unanimitè flagellantes? Ululans itaque rursus, ac flebiles voces emittens, paululum respirabat, atque dicebat: Modo me verberaverunt, propterea quia monasterium dimisi uxoremque suscepi. Iterumque post fletus atque rugitus, ad momentum quiescens, aiebat: Modo me castigaverunt, quia pauperibus mendicantibus, maximeque Scotigenis, non modo nihil dedi, sed eos etiam, quod flagitiosum est, frequenter irrisi. Rursus ingeminans stridores, et genitus, assererat quoniam sex nummos a quadam vidua paupercula mutuos accepi, et reddere nolui: quot pedum passibus illa laboravit, dum eos ad me veniendo requireret, tot ergo nunc ictus de sanctorum manibus petuli,

dum me pariter verberarent. Ut sciatis autem quia non mentior, perendie hora sexta de hoc sæculo migraturus sum.

Erant porro tunc sexta feria; nocte vero, qua Dominicus illucescebat dies, qui dicitur de Ramis palmarum, de lecto, cunctis mirantibus, non segnis exiliens, scapulare atque cilicium quæ juxta se erant repente corripuit, moxque ecclesiam beati Andree attonitus ac festinus intravit: ubi strato compositus, his qui aderant fratribus ait: Ecce sanctorum verberibus flagellatus, ita de corpore purificatus egredior, sicut ex fonte baptismatis mundus exivi. Inter missarum igitur sacrosacta solemniam, Dominica vix passione perfecta, hora 436 qua prædixerat, Deo spiritum reddidit. Nudato autem ad lavandum ex more cadavere, sic vilices ac stigmata in ejus membris indigne videbantur, ac si corpus ejus materialibus fuisset virgis allisum.

Sed quid mirum, si sancti Dei, qui judicaturi sunt mundum, in homine qui rationis erat capax, insecti sunt culpam, quandoquidem et de bruto animali, ut ibidem didicimus, expetiere vindictam? Nam in eodem monasterio crypta est, quæ B. Gregorii dicitur, ubi videlicet et fons ejus perspicuus ac frigidus refuldat aquis, unde bibebat, et lapideum culicula adhuc cernitur, ubi æstivo tempore quiescebat. Quam aliquando cryptam prægnans canicula eam ingressa est, sive ut æstuans biberet, sive potius ut eo loci parturiret. Sed necdum ad aquas usque pertingens, mox ut præfato lectulo propinquavit, moriens corruit. Quanta ergo formidine pensanda sunt homini divina judicia, quando et in animalia ratione carentia tam terribilem Deus exerit disciplinam? Si enim ne simplicem quidem aquam hujus sancti loci noluit omnipotens Deus ut insons canicula tangeret, qua putamus molestia tolerat, cum perversus quilibet ad percipiendum corpus ejus et sanguinem sacris altaribus appropinquat? Sed cum pravus quisque Deum reprobis suis actibus exacerbat, et stimulat, non illi protinus irrogat patientia divina vindictam, quem tamen perpetuam reservat ad pœnam.

CAPUT IX.

De Pandulpho et Joanne principibus in inferno damnatis.

Porro dum styli hujus exaro dictator artentium, ecce Desiderius religiosus Casinensis monasterii abbas accedit. Qui nimirum, sicut beato Danieli cognatione junctur nominis, sic eum ab illo non separat assertio veritatis. Illic itaque mihi aliquid nar- rat, quod ipsa ratio persuadet ut scribam. Servus, inquit, Dei Neapolitanæ regionis in prærupta rupe, juxta viam publicam solitariis habitabat. Qui nimirum dum nocturno tempore psalleret, et fenestram cellulæ horarum explorator aperiret, ecce videt multos nigros homines tanquam Æthiopes iter carpere, et longo tractu onustos feno sagmarios comminare. Cumque eos curiosus inquireret, qui essent, cujusque rei gratia hæc jumentorum pabula devectarent? Maligni, inquit, spiritus sumus, et paramus non pabula

pecoribus alendis, sed fomenta potius ignium hominibus comburentis. Præstolamur enim in proximo principem Capuæ Pandulphum, qui jam decumbit; et Joannem magistrum militum Neapolitanæ civitatis, qui adhuc incolumis vivit. Illico vir Dei præfatum Joannem impiger adiit, quæ viderat quæque audierat fideliter cuncta narravit. Per idem tempus imperator Otto secundus, adversus Saracenos præliaturus, Calabriam festinalat. His igitur auditis, Joannes ait: Modo nos necesse est imperatori reverenter occurrere, et cum eo simul de hujus terræ statu provida consideratione tractare. Porro post imperatoris abscessum spondeo **437** quoniam et sæculum deseram, et monachi ordinis habitum sumam.

Ut autem probaret utrum verum esset quod ille narrabat, nuntium protinus ad mœnia Capuana direxit, qui veniens Pandulphum jam mortuum reperit. Ipse quoque magister militum Joannes, antequam illas partes imperator attingeret, vix diebus quindecim supervixit. Quo mortuo mons Vesuvius, unde videlicet gehenna frequenter eructat, in flammis erupit; et liquido probaretur quia fenem quod a dæmonibus parabatur, nil aliud fuit nisi ignis trucis incendii, qui pravis ac reprobis hominibus debebatur. Nam quandocunque in illis partibus reprobis dives moritur, quæ erumpere de prædicto monte videtur, tantaque sulphureæ resinæ congeries ex ipso Vesuvio protinus fluit, ut torrentem faciat, atque decurrente impetu in mare descendat. Ubi scilicet corporaliter videri potest, quod in Apocalypsi Joannis de reprobis dicitur: « Quia pars illorum erit in stagno ardenti igne, et sulphure, quod est mors secunda (Apoc. xix, 20). »

Enimvero et Salernitanus princeps illius videlicet Guaimarii æque principis, qui ante non plurimos annos pro multis violentiis atque tyrannicis oppressionibus suorum gladiis interemptus est, avus, cum procul aspexisset quadam die de prædicto monte Vesuvio pieceas atque sulphureas repente flammis erumpere, protinus ait: Procul dubio sceleratus aliquis dives in proximo moriturus est atque ad inferos descensurus. Sed, o cæca mens reprobi hominis, imo terribile super nos iudicium Conditoris! superveniente siquidem proxima nocte, dum securus cum meretricie concumberet, expiravit. Quem illa, ut postmodum referebat, quid contigisset ignorans, diutius pertulit, et vix tandem a se non hominem, sed cadaver exanime prostituta, dejecit.

CAPUT X.

De presbytero qui in Vesuvio monte periit.

Quidam præterea in Neapolitanis partibus presbyter volens certius, quod non licebat, addiscere, illuc, ubi gehennale barathrum ferventius eructabat, præsumptoria decrevit audacia propinquare. Missarum igitur solemnia celebravit, sicque infulatus, velut armatus, iter arripuit: sed dum ultra quam solebant homines temerarius accessit, redire non valens postmodum non apparuit.

Alius quoque presbyter matrem suam Beneventi reliquerat ægrotantem, cumque per Neapolitanas fines domino suo comitatum præberet, exundantibus flammis intendens, clamorem lugentis audivit, quem suæ matris esse procul dubio recognovit. Notavit horam, et tunc evidentissime comperit matrem fuisse defunctam.

Ut igitur ad superiora redeamus, sufficit jam his duodenas sanctos enumerasse pontifices, qui divini amoris igne ferventes ab ecclesiastica decreverunt administratione desistere, et terrenis actibus expediti, Deo possent arctius atque familiarius inhærere. Hi nimirum venerandi **438** presules, tanquam revera viginti quatuor seniores, prociidunt ante Sedentem in throno, et adorant viventem in sæcula sæculorum, mittentes coronas suas ante thronum Domini (Apoc. iv). Coronas nempe suas ante Domini thronum mittunt, dum ornamenta propriæ dignitatis pro ejus amore deponunt. Ad eorum quoque similitudinem phialas aureas habent plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum; quia, ut puriores Deo valeant orationes in odorem suavitatis offerre, cunctis se mundi hujus student actibus segregare.

Plane nisi longioris styli fastidium devitarem, beatum quoque Athanasium his non inconvenienter apponere. Qui videlicet sub Ariano rege Constantio Ecclesiam deferens, ergastulo se cujusdam sanctæ mulieris immersit, ibique geminato triennio, præter cohabitatricem suam, cunctis ignotis mortalibus latuit. Poteram et beatissimum his connumerare Martinum; qui jus episcopalis officii velut ex quadam parte deseruit, dum tribus fere lustris ante obitum suum, ut Deo familiaris viveret, a conciliis se synodalibus funditus absentavit.

Beatum quoque Gaudiosum non incongrue superadderem, qui dum Abitunensis Ecclesiæ, quæ videlicet Africanæ diocesis est, cathedram obtineret, Wandalis Africanæ devastantibus, cum S. Quodvult-deo ac cæteris præsulibus fugit, et in Parthenope civitate monasterium condidit. Si ergo ille fugit ut Wandalarum evaderet gladios, quanto magis ego laqueos æternæ mortis effugere debeo?

Sergius etiam metropoli-ta Damasci non inconvenienter his posset annecti, qui Ecclesiam suam pro Christi amore deseruit, et Romanam peregrinum advenit; repensensque beatorum Bonifacii et Alexii basilicam sacerdotalibus pene officiis destitutam, Benedictum Romanæ sedis antistitem adiit, atque ut se monasterialem ibi permitteret regulam constituere, precibus impetravit. Ubi nimirum longo post tempore religiose degens vitam finivit.

Beatus quoque Gregorius, sicut in registri ejus reperitur Historia, tribus episcopis primæ scilicet Justinianæ, Ariminensium, et tertio cuidam pro sola capitis ægritudine, suas deserendi Ecclesiæ liberam facultatem dedit eisque reservato de relictis Ecclesiæ necessario stipendio, successores substitueret non negavit. Quod videlicet qui epistolas Anastasio Constantino-politano subdiacono, Mariniano Raven-

aut atque Ætherio, episcopis missas legerit, dubitare non poterit.

CAPUT XI.

De tribus aliis episcopis Ecclesias suas iidem deserentibus.

Ece dum illis viginti quatuor episcopis, quos superius enumeravimus, tres istos, qui auctore B. Gregorio, suas dimiserunt Ecclesias, copulamus: beatos præterea Gaudiosum atque Quodvultdeum, Sergium quoque Damascenum metropolitam his omnibus superaddimus, triginta procul dubio, qui pro divino amore suis renuntiaverunt sedibus, episcopos 439 invenimus. Dicit mihi perscrutator veterum, dicat historiarum, vel annalium quilibet indagator, tot sanctis patribus pastolarem custodiam desorentibus quis unquam apostolicæ sedis pontifex obstitit? Quis eorum quemlibet vel per legationis apices reprehendit, vel per synodalem sententiam condemnavit? Dicit, inquam, vel cum nullatenus possit invenire quid asserat, procacem linguam suam dentibus mordeat, non me injustis detractationibus rodât.

An non et minor Benedictus papa (12), quem supra retulimus, apostolici se culminis administratione privavit, successoremque sibi Gregorium (13), qui Gratianus dicebatur, in Romana sede constituit? Super quibus præsertim Henrico imperatore, cum disceptaret postmodum synodale concilium, quia venalitas intervenerat, depositus est qui suscepit; non excommunicatus est qui deseruit.

Porro autem et B. Benedictum instar magni cuiusdam pontificis, possumus ad exemplum imitationis inducere, qui videlicet commissum non ambigitur regimen dimississe.

Leo quoque Nonantulanus abbas ad memoriam rediit, qui dum clericalem adhuc speciem gereret, jamque devotione peracta, ab Hierosolymis remeasset, sic vitam suam instituit, ut nil aliud præter unum duntaxat asinum possideret. Cum hoc quotidie saltus, et pascua circumquaque perlustrans, materias congregabat, quibus ad requisita naturæ necessaria fratribus antergia ministraret. Peracto itaque glorifico hujusmodi opere manuum, psalterioque cum ipsa simul exercitatione decurso, proinus ad offerenda Deo sacra mysteria non sine

(12) Hujus nominis nonus.

A multis lacrymis sanctus presbyter accedebat. Postmodum vero ad monasterii regimen violenter attractus, aiebat, (quod infelix frequenter et ipse deploro) Jesum, iniquiens, per pedes tenui, et nunc miser et cæcus sæculi molas volvo. Vixque peracto biennio, in manu Ottonis, qui tunc imperii sceptrum regebat, pastoralem 440 baculum reddidit: deinde apud sanctum Bonifacium intra Romana mœnia perseverans, ex omni, quod sibi vitæ hujus residuum fuit, nil aliud, quam æternæ vitæ sibi stipendia procuravit. Ad cujus postmodum sepulturam cæcus veniens, luci pristinae assertur restitutus.

Verum ne copia deficiente pontificum, ad exempla minus congrua convolasse notemur abbatum, ut non diversum nomen apponam, Leo Ravennas archiepiscopus, mox ut paralysis ejus ora constrinxit, cathedram sprevit, sicque privatus fere quadriennio supervixit. Cui videlicet Fridericus, tertio Ottone feliciter imperante, successit, eique non inopes, quibus aleretur, possessiones Ecclesiæ delegavit.

Horum igitur, aliorumque Patrum auctoritate suffultus, episcopatu simul et monasteriis in sanctis manibus vestris irretactabiliter abrenuntio, omneque jus a me movendæ in posterum quæstionis ac repetitionis abscondi; et quia pro innumeris peccatis meis non sum dignus in ecclesiastica dignitate persistere, det mihi divina misericordia per sanctas orationes vestras, venerabilis pater, eo ipso vitæ quod restat in luctu et pœnitentia permanere. Confiteor enim, quia criminosis simul et vitiosis ad honorem hunc, et non sine reprehensione perveni, et in eo reprehensibiliter vixi: ideoque mihi tutum visum est, ut ipse me potius sponte deponerem, quam ante tribunal tremendi iudicis in conspectu omnium angelorum et hominum, depositionis sententiam sub æterna damnatione subirem. Sed jam ista sufficiant: Omnipotens Deus, qui incomprehensibili dispensationis suæ consilio, et me ab obtinendi regiminis ambitione dejecit, et vos ad ecclesiastici culminis summa provexit, sancto cordi vestro cujus est inhabitator, inspiret talia mihi per sacras litteras mandata dirigere, quæ meis votis meisque valeant desideriis concordare.

Sit nomen Domini benedictum.

(13) Hujus nominis sextum.

441-442 OPUSCULUM VICESIMUM.

APOLOGETICUS OB DIMISSUM EPISCOPATUM.

ARGUMENTUM. — Excusât se B. Petrus Dam. apud pontificem, quod tenuitatis suæ sibi conscius, episcopatu sæ abdicavit; ne quis autem illi hoc inconstantia ascriberet (non enim licet semel susceptum depouere regimen), breviter respondet, et multorum Patrum exemplis, qui delato episcopatu uti noluerunt, ostendit magis tutum cepisse consilium tanto onere se levandi: rem præterea arduam, maximeque laboriosam aliis præesse, et episcopatus fungi munere declarat.

Dilectissimis apostolicæ sedis electo, et virga Assur HILDEBRANDO, PETRUS peccator monachus servitatem.

Ferunt, qui in rimandis rerum desudavere naturis, hoc lyncibus naturaliter insitum, quia cum post

terga respiciunt, protinus illum qui præcesserit obliviscuntur. Continuo videlicet, et mens simul perdit quæ oculus videre desierit. Et cum hæc bellua tanto visus acuminis ferarum genus omne præceat, ut et lapideos penetrare parietes valeat, hoc laborat vitio; quia quatenusque illud est, a quo semel oculus avertit, ad memoriam postmodum non reducit. Quorum videlicet animalium quamdam vobis esse similitudinem dicerem, nisi me magnitudinis vestræ reverentia prohiberet. Mirum est enim, quia tam acuta prudentia, in eo, quod longe gloriosus est, tam sincera et ferventissima charitas, quæ me nascipit affectuose præsentem, nunquam sive per stylum, sive per verbum visitare dignetur absentem. Porro quoniam a vobis scripta non mereor, si mihi cum aliis negotium ageretur, dicerem; quia illa, quam Apostolus dicit, claritatis epistola, non est apud vos in tabulis cordis carnalibus scripta (II Cor. iii), sed ininis, ut aiunt, ceris erasa. Sed dum attendo quid loquar, considerandum esse nihilominus quibus loquar. Quapropter dum uti loquendi libertate non audeo, ori digitum superpono. Querela igitur expositionis hucusque producta, in quod propensius scatur animus, breviter inferam.

CAPUT PRIMUM.

Quod Petrus Damianus duorum episcopatum curam habuerit.

Benedicta omnipotens dispensatio conditoris, quia ad vos super ascendens duorum episcopatum, unius regendi, alterius visitandi mole depressus, prærupta Alpium juga transmissi, moxque sarcina tribulationis abjecta, exoneratus et liber, ad dilectam solitudinem tanquam fugitivus postliminio repedavi. Lile et itaque sub quadam mentis energia, quasi diu stipitibus attritus agitare pedes, durisque catenis edonitas sublevare cervices, illudque propheticum alacriter decantare: «Dirupisti, Domine, vincula mea: tibi sacrificabo hostiam laudis (Psal. cxv, 17).» Nostis plane, tumque tenetis hæc in me projecta fuisse onera, non suscepta; et, ut ita loquar, retiaculum non ingressus sum, sed violenter opertus. Quapropter occasione nacta, pondus libenter abjeci, quod utronens ante non subii. Et quia vos apostolica sedes, vos Romana estis Ecclesia, ad deponendum reddendumque quod bajulare nequiveram, integrum mihi visum est non adire fabricam lapidum; sed eos potius, in quibus viget ipsius Ecclesiæ sacramentum. Sub persecutione quippe Judaica ubicunque erant apostoli illic esse primitiva dicebatur Ecclesia. Nunc etiam cum Simon ille, veterinosus videlicet trapézita, maleolus et incudem reparat, cum Romanam urbem velut officinam sibi per monetarios pestiferæ negotiationis usurpat, quo vos Petrus vobiscum fugiens attrahit, illic esse Romanam Ecclesiam omnibus indubitanter ostendit. Unde 443 ego cum ecclesiasticum vobis regimen renuntiare disposui, non erravi; quia Romanæ, quæ vos estis Ecclesiæ, quod sium erat

A digne restitui: et ut vobis me confessum esse confitear, pro hac refutatione centum annorum penitentia mihi est consequenter injuncta; per illa nimirum remedia, quæ monasticis sunt regulis instituta. Quod si parum videtur, vos etiam supraddidit: ultro etiam et carcerali, si placet, custodiæ mancipate. Post tot quippe vagationis et noxiæ libertatis excessus, quid restat, nisi ut me religionis atque silentii censura coerceat? Sed hic forte blandus ille tyrannus, qui mihi Neroulana semper pietate condidit, qui me colaphizando demulsit, qui me certe aquilino, ut ita loquar, ungue palpavit, hanc querulus erumpit in vocem: Ecce latibulum petit, et sub colore penitentia, Romæ subterfugere querit accessum; lucrari machinatur de inobedientia otium, et cæteris in belluæ mentibus hic sibi degeneris umbra: querit opacum (14). Sed hoc ego sacro Satanæ meo respondeo, quod filii Ruben et Gad Moysi ductori suo respondisse noscuntur: «Nos, inquit, armati, et accincti pergenus ad prælium ante filios Israel, donec introducamus eos ad loca sua; parvuli nostri, et quidquid habere possumus erunt in irribus muratis propter habitatorum insidias; non revertemur la domos nostras usquequo possident filii Israel hereditatem suam, nec quidemquam queremus trans Jordanem, quia iam habemus possessionem nostram in orientali ejus plaga (Num. xxxi).» Hoc itaque modo comitaturus quidem vos, arma corripio, sed vobis duce Christo, post bella victoribus, mox recedo. Hoc igitur dicam electo Domini, quod Berzelai quoque Galaatiles descendens de Rogelin David locutus est regi: «Paululum procedam famulus tuus ab Jordane tecum; obsecro ut revertar servus tuus, et moriar in civitate mea (II Reg. xiv).»

CAPUT II.

Quod episcopus deponi possit aliquando.

Hic mihi fortassis objicitur, semel acceptum dimitti regimen non licere. Ad quod breviter dico quod sentio; quia phærique pontificatus jura non deserant, et de sinistris sunt: quotquot autem legimus recta intentione dimisisse, certa spes est eos de æterna cum Christo societate gaudere. Neque hoc dicimus, ut passim deserit episcopatum liceat, nisi videlicet id fieri necessitas magna compellat. Enimvero beatus Valerius dum sibi providet successorem, magnum Augustinum Hipponensis Ecclesiæ inthronizat antistitem. Lucidus Ficoelensis episcopus dum propinquum sibi met obitum imminere cognoscit, ad cœnobialis portum convolat ordinis, ac sacerdotalis infulus dignitatis monachicis mutat indivisiis: et ut noveris quid sibi conversio ista contulerit, sicut authentica Registri testatur historia, sub ipso migrantis obitu Spiritus sancti gratia laxissimo relucet in vultu. Cui nimirum et antequam moreretur, bratus apostolus Andreas apparuit; et qua hora migraturus esset ex corpore, nuntiavit.

444 Quid beatum Aelbertum martyrem dicam?

(14) Hildebrandum S. R. E. Archid. tacite intelligit.

Qui nimirum quoniam Bohemiensis Ecclesie postposita cathedram, monachum induens, triumphalem martyrii meruit invenire coronam? Utque ex industria de cæteris sileam, quidam sanctus pœnitens, cujus me ad præsens vocabulum fugit, jam ante septennium fere episcopatu dimisso, tandem angelo visitante præcipitur, ut ad episcopatum redeat; sed recusat, donec admonente eodem angelo, beatus advenit sub celeritate Remigius. Sic itaque ne decipio potuisset forte subripere, etiam tuta formidans, humano cessit imperio, qui ad angelicum prius oraculum rigidus stetit.

Episcopus etiam ille Sabinensis, qui solum pontificale deseruit, et Farsense monasterium, contempta sacerdotali dignitate, construxit, quam nobilis in Christo vir fuerit testis est antiqua traditio, quæ sanctitatis ejus insignia celebrat; testis moderna devotio, quæ piam ejus memoriam in benedictione frequentat. Quanti scilicet et prius et postmodum in eadem sede usque ad vitæ terminum perdurarunt, et tam operosum fructum Deo nullatenus attulerunt.

Nec te, felix Bonite, præteream, qui hac duntaxat occasione percepta, quoniam de manu regis, laici videlicet hominis, traditionem Ecclesie suscepisse contigerat, cathedram contempsisti, atque ad remotioris vitæ custodiam te protinus contulisti. Quid, rogo, iste faceret, si tormenta, quibus nostri cruciantur episcopi, et ipse perferret? Si scutatorum et lanceatorum turmæ post equitantis terga confluerent? Si eum tanquam gentilis militiæ ducem in prociectu positum armati undique manipuli constiparent? Et quem decuerat reverenter incedere cum choro psallentium, audire cogebatur hinc inde perstreptentium timuit armorum? Unde sit, ut modo pontificem non comitentur, ut dignum est, diversi clericorum ordines; sed castra potius, et armati telis vibrantibus bellatores. Pensemus etiam quale hoc sit, quia hæc nonnulli et inviti perferunt; et tamen eos, quos tolerant, prædiis ac facultatibus Ecclesie, velint nolint, charius emunt. Quotidie regales epulæ, quotidie apparatus, quotidie nuptiale convivium, et unde refrigerare debuerant indigentes, rubentium tabularum recreant gestatores. Et cum episcopus dispensator, et promus debeat esse pauperum, ad eorum mensam affluentibus deliciis, alieni ructant; cum et illi, quorum est tota substantia, procul exclusi, famis inopia contabescant.

CAPUT III.

Contra ecclesiastici peculii dilapidatores.

Inter omnia porro hæc mala illud excedit, et diabolicam propemodum videtur æquare nequitiam, quia prædiis in militiam profligatis, omnique possessione terrarum, insuper etiam et decimæ, ac plebes adduntur in beneficium sæcularibus. Quæ profecto liberalitas inbonesta, et indigentibus admittit unde vivant; et diocesanos etiam deterret, ut deci-

mas non persolvant. Una scilicet res et illis subtrahit corporale subsidium, et istis periculum providet animarum. Quod totum in male munifici caput redundare, nulli dubium est; si tamen enim ad hoc propria vanitas trahat, non necessitas antiqua compellat. Et quidem plurima suppetunt, quæ de episcoporum multiplicibus ærumnis apponerem, nisi me epistolares compendii regula prohiberet.

Sed, o facinus! adeo me sola sedes apostolica cruciat, ut ab his omnibus me dicendis avertat. In qua nimirum sede, cum admirari soleamus reverendæ majestatis antistitem, nunc despicibilis personæ cernimus Mintionem (15). Hæc venerabilis ille vir expertus fuerat, Petrus videlicet Apsarenis [Ausarenis *ut in sup. op. corr.*] episcopus; qui episcopatum dimisit, et de Slavonico regno Italiam navigans, littoribus Anconitanæ urbis applicuit. Ille mihi, dum totius circa se regni reverentiam conquestus exponeret, ac molestæ inquietudinis tædia numeraret, inter cætera unum intulit, quod vos latere non patior. Quidam, inquit, degener quidem moribus, sed majorum titulis insignitus, sui generis consanguineam nuptiali sibi fardere copulavit. Quid plura? Prohibitus perstitit, excommunicatus adhesit, totumque ecclesiasticæ censuræ vigorem, nugarrum pueriliam fabulas deputavit. Cui certe hoc ad divinæ indignationis indicium contigit, ut pavis de nuptialibus mensis in plateas ante caenum ora projecti minime tangerentur. Insuper, o divinæ animadversionis pavenda severitas! dum rigidus stat, C præceptis se sacerdotilibus non humiliat, qui vigilare sibi nec ad salutem noluisset, in cubiculo dormientem repente de cælestibus irruens fulgur extinxit. Sic sic divini furoris expertus est moriendo sententiam, qui vulnere suo dum viveret adhibere contempserat medicinam. Hoc autem diximus, ut quam sanctæ auctoritatis vir ille fuerit, qui episcopatum deseruit, monstraremus.

Sed tum ista prosequimur, illud etiam nobis consequenter occurrit, quod et ipse nobis super, venerabilis Hildebrande, dixisti; et quamquam non magnopere hujus videatur esse negotii, quod versatur in manibus, tamen dum quomodolibet hoc apicibus tradimus, ne vorago funditis oblivionis absorbeat, quasi rem fluctivagam paxillis alligamus. Uteum te retulisse memini, hæc tibi, ut eisdem verba ponamus, Novariensis Ecclesie narravit episcopus. Cum, inquit, in Teutonicorum partibus cuidam episcopo conviator incederem, et imminente janjam refectionis hora, ille quid mihi quasi decenter apponeret non haberet, æstare cepit et anxie querere unde nilo posset in itinere positus, subvenire. Cumque hinc indigentia stringeret, illic charitas animum dilataret, in arcto positus qui l prorsus ageret ignorabat; cum ecco repente græves, ut litteram invicem congruentes expriment, parili

(15) Cadaloum intelligit.

serie quasi diversa utrinque sub uno duce castra componunt, super verticem nobis turmatim volitare ceperunt. Tunc episcopus in fervore fidei constanter erectus, ait: Domine, præcipe unam de grui-bus istis ad nos dejici, ut servus tuus de benedictionis tuæ munere satisfaciat charitati. Mira exauditionis diviæ celeritas! vix verbum ore deponitur, protinus **446** non parvi corporis grus terra tenus ante ora nostra demergitur; sicque fides, quæ per dilectionem operabatur, impletur. Illec tibi referenti continuo peruncetatus, aio: Eratne spiritualis ille episcopus? Tu, ut nescio, quo pacto didiceras, carni propriæ vivere hominem, respondisti, ut liquido pateat, non vitæ rectitudinem, sed fidem charitatis conjunctam hanc obtinuisse virtutem.

Addidisti etiam, quia beato Leone (**6**) sedis apostolicæ præsule referente, cognoveras, æque carnalis et inconsideratæ conversationis episcopum existisse, qui tantam extra meritum gratiam a Domino fuerat consecutus, ut virtutes ac signa frequenter ostenderet; ultro etiam cum magnæ auctoritatis imperio ex obsessis corporibus dæmones effugaret. Inter quæ mirum signa virtutum, et illud aliquando contigit, ut eodem sanctæ memoriæ Leone præ-sente, dæmoniacus astitisset; cumque præfatus episcopus nequitia spiritum abire præciperet, ille autem quibusdam verbis pervicatis superbiæ resul-taret, tandem per nomen Christi terribiliter adju-ratus, reniti ultra non potuit. Cumque caput mi-seri hominis huc illucque concuteret, capillos in altum pavendo quoddam horrore subrigeret, os quasi ad evomendum quibusdam conatibus aperiret, pro-tinus se objecit episcopus: Nequaquam, inquit, per os egredieris, ut iteris; omnino frustrabitur quod moliris, per posteriora te exire præcipio: nam oris tibi aditum non permitto. Per sordidos igitur meatus, immunde habitator, egredere, et fœda post te, ut dignus es, vestigia derelinque. Vix verba comple-verat, et continuo nequissimus spiritus fluxu ven-tris ejectus est.

CAPUT IV.

Episcopi cujusdam misericordiam in pauperem miraculo Deus remuneratur.

Alius item episcopus, ut et ipse dixisti, oppido sitiens, vinum sibi afferri præcepit. Cumque pin-cerna totum quod erat in vasculo funditus exhau-sisset in poculum, et episcopo detulisset, ecce pau-per importunis illud sibi dari precibus flagitabat, dicens, quia præ ariditate nimia nisi biberet, comi-nus expiraret. Econtra minister asserebat, et nil se in vase residuum reliquisse, et in eo loco vinum aliud reperiri nullatenus posse. In his igitur fortis episcopus angustiis deprehensus, et cum hinc vide-licet sitim differre non posset, illinc autem se bibere, alio periclitante, impium judicaret, avertit se a se, fratricque laboranti in necessitate succurrit. Præce-

pit igitur pauperi vinum dari; sed jam quo magis spes bibendi omnino defecerat, eo sitiis episcopi atrocius sæviebat. Mandavit itaque ministro, ut vi-narium vas requireret; si forte aliquam consolationis stillam, vel perexiguam reperiret. Qui diutius abne-gans, nihilque se reservasse constanter affirmans, tandem non spe erectus, sed imperio magis oppres-sus, paruit; et vas, quod vacuum reliquerat, vino plenum, nimirum admiratus, invenit.

Abbas quidam, ut mihi relatum est, suavis **447** edulii concupiscentia ductus, naupredam sibi præcepit acquiri. Cumque ministri dicerent, hoc genus eo loci difficile posse reperiri, existit qui diceret, unam tantum in venalibus Naupredam se vidisse propositam, nullo pacto minus quam viginti nummo-rum Papiensium solidis coemendam. Jussit abbas numerari pecuniam. Coquorum autem diligentia perfunctus, et laute decoctus abbati piscis apponitur; sed antequam tangeretur, ecce pauper ad ja-nuam hoc potissimum sibi dari quod abbati esset appositum anxie postulabat. Mox, ut erat, integrum piscem, nihil hæsitans vir Domini, mittit ad paupe-rem. Illico pauper, qui videbatur cum ipsa pro-pside plena pisce, in sublime se extulit; et librata manu, velut exenium portans, cœlum cunctis vi-dentibus penetravit. Unde liquido comprobatur, quia quod indigentibus datur, Deo transmittitur, et quod in sinu pauperum occultamus, in celo repo-nimus.

Illud etiam, quod nunc addimus, quanquam non **C** sit miraculum, ab ædificatione tamen, cui famula-tur omne quod scribimus, non est alienum. Epi-scopus quidam naupredam sibi parari præceperat, qui paulo post dum inter ipsa missarum solemnità sacris altaribus devotus assisteret, ecce naupredæ memoria illecebrosi gustus eum tentavit affectu. Ille, ut erat insignis animi, talia se pati posse in obtuli-bus occulti, et omnipotentis inspectoris erubuit, expletisque regressus officii, febreticum animæ piscem pauperi tradendum esse mandavit. Sic pro-fecto canicula voluptatis, quæ sub mensa corporis, utcumque potuisset vivere, ad sancta sanctorum impudenter irrupens, pœnitentiæ fuste mactata, mor-ruit interire.

Pauper quidam paterfamilias unum duntaxat num-mum in loco possidebat, quem ad emendum ali-quid, quod cum pane comederet, expendere gestie-bat. Cumque siccus et aridus a lautioribus alimentis, hoc diu negotium in mente versaret, interim pauper advenit, misericordiam postulavit. Ille hæ-reus animo, velut in quodam erat meditullio consti-tutus. Nam si daret, carni metuebatur afflictæ; si retineret, culpam incurrere formidabat denegatæ misericordiæ. Tandem vicit spiritus carnis, et evangelicam imitatus viduam, sub pauperis specie bono debitori Deo suam fenerat quantitatem (*Marc.*

xii; Luc. xxi). Redit domum, panis, qui solebat, apponitur. Pauper quidem mensa, sed bona spe dives erat conscientia. Damnum siquidem carnis compensabat lucro pietatis; cum ecce vir quidam ignotus, et quem antea nunquam viderat, festinus et anxius ligatos linteo in manu ejus viginti denariorum solidos posuit, dicensque sibi a Domino suo missos, tanquam qui ab eo expectaretur, incunctanter abscessit. Cumque hic attonitus vellet inquirere, ille disparuit.

CAPUT V.

Damianus ob aetatis gravitatem episcopatus labores refugit.

Idcirco autem nomina hominum non appono, quoniam ordo peractæ rei facilius hæsit animo; nomina vero, curis aliis intervenientibus, fateor, intercepti oblivio. Nec magno opere curamus videri aucupes nominum, dummodo non excidat series et ordo gestorum; quanquam et hæc eadem gesta, quæ scribimus, quia in transitu audire nos contingit, utrum inoffensam fidei lineam teneant, certum per omnia non habemus. Ne igitur sine nominibus digesta narratio nares fastidiosus lectoribus contrahat, a talibus interim supersedeo. Et certe salubrius est, ut omissis omnibus, ad me redeam, me desicam, ne jugiter meis oculis anteponam. Ecce enim jam oculi caligant, et solito amplius pblegmatis humores abundant. Rugæ subeunt, et dentium ruinam gingivæ minantur. Caput denique, quod canis haectenus spargebatur, cigneo jam albore nivescit; vox raucit, virtus deficit; et, heu pro dolor! sola in me vitiorum radix ignorat penitus senectutem. Enimvero quotidie mortem præ oculis teneo, et jam tribunali tremendis iudicis quodammodo præsentatus assisto. Jam sub quadam mentis imagine perversi spiritus truci vultu, exhorrenda specie me sub extremo spiritu palpitantem terribiliter impetunt, jam sancti angeli blandi, ac nivei, quasi qui auxilientur, accedunt.

Quiddam porro non longe antehac evenisse comperi, quod dum mihi sæpe movet mentem, solet exaggerare formidinem. Quidam namque pœnitens sub peregrino habitu in nostris partibus exsulabat: qui perquisitus, quæ eum exsiliari culpa compelleret: Cum convicaneo meo, inquit, ad ligna cædenda pergebam, et ecce trabalis magnitudinis serpens duobus attollens squamosa colla capitibus, sinuosis flexibus obrepbat. Qui nos ut eo ambulantes aspexit, continuo scintillans oculis, et tanquam linguis exacuens ora trisulcis, in nos impetum fecit. Cui protinus conviator meus librata securi, unum caput abscedit, moxque ferramentum ex ejus manibus cecidit. Protinus serpens in furoris rabiem implacabiliter efferatus, in sublime se erigit, quod solum remanserat caput attollit, auctoremque proprii vulneris mordicus apprehendit; quem mox ut invasit, sinuosis eum spiris implicuit et involvit, totumque hominem suis viribus vindicans, in subterræneæ specus latebras asportavit. Sed dum tra-

heretur ille, quod solum poterat, me flagitat, in me clanas voces ingeminat, ut vel ipse sibi promptus adjutor accurrerem; vel securim, quæ in meis erat manibus, porrigere festinarem. Ego autem infelix et degener, ultricibus flammis obnoxius, et ipse potius a serpentibus merito devorandus, væ mihi homicidæ! contremui; et cum manibus esset agendum, causa dictante, non pedibus, fugam paravi; ideoque a sacerdotibus injunctum mihi hoc exsilium patior, meque ut revera mortis illius auctorem deflere compellor.

Quæ nimirum gemendæ calamitatis historia ita totum cor meum tremefacit et concutit, ut immensam cordis mei formidinem, nec stylo tradere, nec valeam sermone proferre. Meditor enim sæpe, ecce homo, et bestia, duo pariter in spelunca. Non mediator intervenit, non ereptor accedit, ferinum sane cor pietas non emollit; præsertim cum rabida voracitati hoc etiam superadditur, ut illatæ contumeliæ gravis ultio compensetur. Quæso, quæ rei hujus tunc species erat, imo quæ mens miseri hominis esse poterat, cum præda factus esset hostis nescio misereri; cum evadendi spes nulla superesset, sed potius cruentis dentibus in escam traditus, ferinam protinus ingluviem satiaret? Hujus ergo formidolosi casus speciem in mea sæpe mente depingo, moxque draconem illum totius crudelitatis auctorem, quomodo rapiat ac devoret animas, pavidâ consideratione pertracto, illum sæpe vesiculum repetens, quem Propheta cantabat: « Ne quando, inquit, rapiat ut leo animam meam; dum non est qui redinat, neque qui salvum faciat (Psal. vii). » Tam brevis scripturæ quam longam formidandi materiam sanis mentibus præbet?

Porro autem et ante annum in non longinqua ab hac regione villa contigisse dicitur, quod quidam agricola vix erumpente crepusculo, mature surrexit, enormis draconem magnitudinis vidit, quem quia lignum putavit, mox se super eum ad sedendum quasi in trabe composuit. Commota protinus bestia caput attollit, hominem cruento ore pervadit, sicque viventem sub momento rabida voracitate deglutiit, et ut corda nostra gravior adhuc formido concutiat, atque ad metuenda super nos divina judicâ pervigil nos sollicitudo compellat; plerumque videmus honestioribus ac juste viventibus viris ista contingere. cum e contra carnales et incompositi videantur homines, ut supra meminimus, etiam virtutibus corruscare.

Nam, ut non diutius immorer, quidam ab Hierosolymis rediens, hoc sibi suisque comitibus contigisse narravit; quia cum itineris labore defessi, secus viam nocte quiescerent, repente leo terribilis dormientibus supervenit. Presbyter autem piæ opinionis, et honestæ vitæ, qui etiam quater jam a Dominicæ sepulturæ visitatione redierat, sociis undique circumfusis medius quiescebat. Irruens igitur immanis bestia, neminem ex his qui sibi prius occur-

terant, tetigit; sed cæteros supersiliens, et tanquam A
projectaligna contemtnens, solum presbyterum signanter
appellit, præcipitanti invasit, cæterisque leoni-
bus, qui non procul aberant, prædam suam cruentus
venator exposuit. Quem clamitantem, et sociis audientibus
horribiliter mugientem, subito devoraverunt; et e
vestigio conviatoris ejus usque ad turrim, in
quam tremefacti consœderant, sunt secuti. Quod
utique infirmis membris satis videtur esse terribile,
ut merentes præniâ virga coerceat, et super eos
qui digni sunt gratia cœlestis invigilet disciplina.

CAPUT VI.

Quod servus Dei civitatem conflagramandam prædicat,
sibi ipsi vero non consultit.

Illud etiam non dissimili dignum videtur esse
formidine, quod religioso quodam Pisane diocesis B
abbate referente, cognovi (*Vide scholia ad calcem
opusculi*). Aiebat plene quia proxima hæc ætate
transacta contigit, 450 ut esset in quadam Teuto-
nicorum urbe servus Dei sanctæ conversationis, et
bonæ famæ, qui juxta monasterium in cellula mora-
batur. Huic sane revelatum est, quia nisi populus
per pœnitentiam quantocius se a sua pravitate com-
pesceret, infra triginta dies tota eorum civitas in-
cendio subjaceret. Qui nimirum visionis suæ myste-
rium non solum episcopo civitatis innotuit, sed et
per omnem populum sine mora divulgare curavit.
Illi autem in pravitate suæ malitia perdurantes,
virum Dei arbitrati sunt delirare, et intentas Dei
minas omnino parvipendentes, dedignati sunt sua
facta corrigere. Porro vir Dei prebrosiora quæque C
monasterii jubet in recessus abditos convelli, ubi
possent ab ignibus illibata servari.

Quid verbis immoror? Tandem lugubris ille dies
advenit, et a septem urbium regionibus ultor ignis
exoritur. Et ecce monachi ad servi Dei cellulam
anxie prorunt, eumque imminente periculo, non
segniter exire deposcunt. Ille autem recusat omnino,
divinoque judicio cuncta committens, quid Deo de se
placeat immotus expectat. Ignis ergo globis in
astra furentibus, cuncta occupat, cuncta pervadit
et non modo cætera quæque succendit, sed et mo-
nasterium, heu! tædet dicere, ipsunquæ servum Dei
cum tota sua cellula conflavit. Quod profecto Dei
judicium non tam discutiendum est quam timendum.
Quis enim humane mentis intuitus divinorum judi-
ciorum penetrare valet abyssum, cum sit utique
terribilis in consiliis super filios hominum? (*Psal. lxxv.*)
Quis enim credere potuisset, ut is, qui per revela-
tionem mentis agnoscere perituræ urbis excidium,
semetipsum ignoraret flammis simul atrocibus ex-
urendum? Hæc igitur et his similia cum mente con-
sidero, cum subtili meditatione pertracto, dum quid
mihî adhuc immineat, nescio; tremefactis certe
totis visceribus obstipesco; non-oxe ad lacrymas
redeo, et si fletus aliquando præ cordis dritia non
erumpit, mens tamen ipsa mœrore gravius conta-
bescit. Perpeno sæpe quale sit insatiabilibus sub-
jacere draconibus, iniunctis infœderabilibus inter-

esse, in morte vivere, in ignibus habitare. Illud
etiam, quomodo ad cruciandos impios hoc præcæ-
teris electum sit elementum, ut cum favilla dissi-
liens, in quolibet membro, vel ad momentum tole-
rari non possit, ultrices flammæ miseris homines
hinc egredientes absorbent, et infinite patens vorax
gehenna concludat. Ex quibus nimirum plura sup-
pelitat animus eloqui, nisi me proliberet epistolare
compendium diutius immorari. Ex qua tamen occa-
sione quiddam nunc redit in mentem, quod non
piget breviter adnotare.

Duo viri de primoribus Faventine civitatis ex
hoc sæculo ante non parvum tempus egressi, cuidam
diacono simul apparere per visum, qui nimirum
ferreis casulis in more sacerdotum taleniens ad
ima defluentibus videbantur induti. Percunctatus
autem diaconus, utrumne, inquit, vos, qui in illa
vita estis, jugiter Dominum benedicitis? Responde-
runt: Nos, qui apud inferos æterno igne cruciamur,
nunquam benedicimus Dominum. Plene, quod solli-
citudinis mœx pondus accumulât, et frater ille, cu-
jus ante meminimus, ut conjici potest, tunc 451
stabat, cum revelationis præsagium meruit; tunc
in aliqua forte culpa jacebat, cum discrimen in-
currit. In lubrico siquidem positi, repente prolabi-
mur; et nunc mundi sub momento temporis inqui-
namur.

Unde et illud nunc ad memoriam redit, quod in
Beneventana olim urbe constitutum audire me contigit.
Princeps denique ejusdem civitatis presbyte-
rum habebat sanctæ conversationis virum, et in
divinis officiis, ac præcipue in solemnitate missarum
indescenderet assiduus. Qui dum quotidie sacris
mysteriis reverenter insisteret, angelus Domini ex
consuetudine veniebat, et vidente principe, sacra-
mentum Domini corporis ex offerentis manibus
assumebat. Sed, o ruralis vite hujus lubrica et
incerta conlito! nam qui angelicis fruebatur man-
dis obsequiis, in fœdæ luxuriæ voraginem repente
prolapsus est. Quid plura? Peragendi sacri mysterii
tempus advenit, presbyter consuetudine foris exi-
gente compellitur; sed graviter intus, conscientia
remordente, torquetur; ornatur, accedit, trepidat,
palpitat, tamen offerre præsumit. Ecce angelus, ut
assuetus fuerat, venit, et inspectante principe,
spongiam infectam aqua super caput illius expressit,
totumque corpus ejus tergendo purgavit. Explessit
autem mysteriis, eandem spongiam rursus expressit,
omnesque sordes, atque squalores quos ex corpore
illius ante contraxerat, membris ejus omnibus ite-
rum superfudit. Hoc viso princeps admiratus obstu-
puit, presbyterunquæ senotus omnibus secreta con-
venit. Inquisitum itaque presbyter, si noviter aliquod
criminis admisisset, primo quidem quasi perhor-
rescens facinus, abnegat; deinde male sibi conscius,
æ principis auctoritate compulsus, tandem cornuissus
se nocte præterita in quandam ejusdem principis
cubiculariam confitetur.

In eadem rursus urbe vidi monachum cui nomen

erat Madelmus, qui nimirum juxta monasterium degens in cellula, inclusus, sive solitarius dicebatur. Ille mihi retulit, quia in sacrosancto paschali Sabbato, Resurrectionem præcedente Dominicam, in Ecclesia, quam frequentare consueverat, quatuordecim plus minus lampades adornavit, et aqua supposita præter unam, omnibus oleum superfundit. Cumque cæteris satisfactum esset, sed deficiente oleo, una remaneret; petiit ab abbate, sed impetrare non potuit. Tandem in fide non lassitans, aqua lampadem implevit, hunc adhibuit, quæ profecto per totam noctem cum cæteris nihilominus radiavit; et cum naturale sit aquæ ut ignem semper extinguat, illa fovebat. Tunc abbas advocatus in testimonium, signum virtutis admiratus expavit, seseque oleum non dedisse confusus erubuit. Porro et alias quasdam monachus ille dicebatur ostendisse virtutes. Sed vix illi clausis oculis securus incedit, et versuti hostis laqueos non attendit. Nam postmodum hic in luxuriæ voragineum corruit, et qui cætenus magnæ reverentiæ principi, ac civibus fuerat habitus, publice virgæ cæsus, et sub inhonesto ludibrio turpiter assurtur decalevatus.

452 CAPUT VII.

Quod res sit maxime ardua aliis præesse.

Hæc ideo dixerim, ut liquido pateat, quia in hoc vitæ mortalis itinere gradientibus multæ supplicantur insidie, diversa oculis hostis scandala routegit, multa riscaria struit, plures laqueos atque tendulas nostris quotidie gressibus antepont. Dicant ergo mihi, qui volunt episcopare, plebibus te regendis expone. Sed qui meipsum nequeo inter tot gladios ac tela protegere; quo pacto et alios possum ex captiosis latentium insidiarum laqueis expellere? Deponenda est ergo sarcina, quam portare non possum: meliusque est paulus abjicere, quam cum detrimento Domini, cujus sum servus, fractis cervicibus interire. Sufficiat nunc ad testimonium hoc solum beati Hieronymi, quod, necdum hora transacta, sub oculis habuisse me memini. Dum enim de otioso Ecclesiæ pastore tractaret, adjecit: « Illico, inquit, indignantis Doudni responsione ferietur: Serve nequam, quare non dedisti pecuniam ad mensam, ut ego veniens cum usuris nique exegissem illam? » (*Luc. xix.*) Quod idem doctor protinus exponens, ait, id est, deposuisses ad altare quod ferre non poteras. Dum enim tu ignavus negotiator denarium tenes, alterius locum, qui pecuniam duplicare poterat, occupasti. Hoc ego sancti viri consilium, fateor, libenter arripui; et onus, cui succumbere compellebar, abjeci. Ina pecuniam, quam duplicare non poteram, negotiator ignavus ad altare deposui.

Fuit, fuit olim, sed jam elapsam est tempus, ut modestiæ pulor, mortificationis insigne, digna severitas, et sacerdotalis genii valeat censura servari. Nam ut me solum digne coarguam, videtis ipsi quia protinus, ut ad vos venio; ecce sales, ecce facietie, lepores, urbanitates, dicacitates, volumina quæstio-

num, omnesque verborum inanum pestes insidenter erumpunt, quæ nos, non jam sacerdotes, sed potius oratores, ac rhetores, sive, quod inhonestum est, scurras ostendunt. Mox enim, ut verba consecutus, paulatim quædam lenocinia confabulationis alterna subreperunt, quæ omnem animi rigorem indecenter emolliant, et severitatis robur in excussum risum, et turpia joca dissolvant. Hinc est, quod neus extra se sparsa confunditur, acies cordis obtunditur, lux divini amoris exstinguitur, terror in alios, et reverentia sacerdotalis amittitur; et quod periculosius est, recte vivendi linea, quæ aliis ad exemplum proponenda fuerat, non tenetur.

Quod si nos, vel pudore, vel metu in hæc declinare contempnimus, mox inhumani, rigidi et quos Hyrcanæ genuerit tigres saxo judicamur (*PLIN. lib. viii. c. 2.*) Reprimo calamum. Nam, ut turpiores atque turpius ineptiæ, pudore suffunditur, videlicet venatus, aucupium, aleamque insuper furia, vel scacchorum, quæ nimirum de toto quidem sacerdote exhibent munus; sed præcipue oculos, manus, et linguam, quasi munus verum simul efficiunt, sicque conditos, et qui suavis sapiant, cibos demonum mensis apponunt. **453** Hic plane, si quid mihi de vnerabili Florentine sedis episcopo contigerit, recolo, aleam esse ab adificatione non credo.

Dum aliquando sibi essem comes itineris, vespertinum tandem subeuntes hospitium, ego me in presbyteri cellam senovi; is autem in spatiosa domo cum commentantibus turba resedit. Mane autem facto, a meo mihi Agasone significatum est, quod prædictus episcopus ludo præfuerit scacchorum. Quod profecto verbum, velut sagitta, cor meum acutissime pupigit, et indignationis vulnus infixit. Hora autem, quæ mihi videbatur electa, conveni hominem, et acriter invehor. Hoc igitur iudicium sermonis arripens, aio: Librata manu virgæ exero, plagas inungere quero si sit qui terga subjiciat. Et ille, inferatur, inquit, culpa, non recusatit penitentia. Rectene, inquam, tuique erat officii, vespere in scacchorum vanitate colludere, et manum Domini corporis oblatricem, linguam inter Deum et populum mediatricem, sacrilegi ludibrii contaminatione fixare? Prasertim cum canonica decernat auctoritas, ut aleatores episcopi deponantur. Et quid prodest ei, quem efficaciter auctoritas damnat, etiam si iudicium extrinsecus non accedat. Ille autem ex diversitate nominum, defensionis sibi faciens scutum, ait: aliud scacchum esse, aliud aleam. Aleas ergo auctoritas illa prohibuit, scacchos vero tacendo concessit. Ad quod ego: Scacchum, inquam, Scriptura non ponit; sed utriusque ludi genus aleæ nomine comprehendit.

Quapropter dum alea prohibetur, et nominatum de scaccho nihil dicitur, constat procul dubio utriusque genus uno vocabulo comprehendens, unius sententia auctorita et damnatum. Tunc ille, ut mitis est animi, perspicacis ingenii, redditus rationibus humiliter acquievit, culpam nullatenus iterandam certâ

pollicitatione constituit, injungi sibi pœnitentiam postulavit. Cui mox præcepi ut ter psalterium meditando pereurreret, ac duodecim pauperum pedes sub totidem numismatum erogatione eorumque recreatione lavaret. Hac scilicet ratione perspecta, ut quoniam hæc culpa cum manibus potissimum, et sermone committitur, lavando pauperum pedes, suas potius a culpæ contagio manus ablueret : et imprimens alienis vestigiis ora, pacem sibi cum Domino, quem per stendos jocos offenderat, reformaret. Hoc autem diximus, **454** ut quam inhonestum, quam absurdum, quam denique fœdum sit hoc in sacerdote ludibrium, ex alterius emendatione uscatur.

Præterea, dilectissimi, ut ad id redeam pro quo scribere ista proposui, nolite mihi de cætero esse molesti, ut quietis portum, in quem a Christo per vos gubernante relapsus sum, deseram, et spumantes procellarum cumulos, confragola volumina, Scyllæam voraginem denuo sulcare contendam (17). Quamvis enim ego miser, et ille sit sanctus; quia tamen par mihi quodammodo cum Samuele sit causa (*Reg. viii, 16*), non dispar promatur super utrumque sententia. Ille siquidem principatus deseruit dignitatem, David tamen unxit in principem. Nos etiam ad ejus exemplum, apostolicæ sedis, auctore Deo, cupimus pontificem ordinare, ac protinus a proprii pontificatus arce recedere.

(17) Attudit ad munus cardin. ep. Ost.

Ecce, dilectissimi, dum uberioris vobis alloqui verba protraxi, epistolaris regulam brevitatæ offendi. Si quis igitur me laciniosæ velit prolixitatis arguere, arguat potius impatientem silentii charitatem: nec ignoret, quia illic est succinxi prolixitas, ubi sic styli currentis scriptor extendit articulum, ut tamen totum pleni pectoris non explicet votum. Stephanum quoque, quem inter primos in mente gestamus amicos, in epistolæ calce subnectimus, utque memoris non sit immemor obsecramus. Ille miserum Petrum de manibus eruat Hildebrandi, ad cujus imperium magno Petro patuit carcer Herodis.

SCHOLIA.

*Null etiam non dissimili dignum videtur esse formidine quod religioso quodam Pisane diœcesis abbate, etc. Id quod hoc loco sanctus cardinalis narrat de quodam Dei servo incluso, qui et præviderat incendium, quo in cella sua exustus est, hoc ipsum mihi videtur quod Marianus Scotus hæc verbis expressit (*Chron. l. iii, ætat. vi, sub ann. 1058*): « Podelbruna civitas cum duobus monasteriis feria sexta ante Palmas igne consumitur. » In monasterio autem erat Paternus nomine, monachus Scotus, multisque annis inclusus, qui etiam combustionem prænuñtiabat, in sua cella ambiens martyrium, combustus est. Feria secunda post octavas Paschæ, exiens de Colonia, causa orationis eundem locum visitavi, ob bona quæ narratur de ejus sepulcro.*

Sit nomen Domini benedictum

455-456 OPUSCULUM VICESIMUM PRIMUM.

DE FUGA DIGNITATUM ECCLESIASTICARUM.

ARGUMENTUM. — Monachum quemdam, quod abbatis se dignitate abdicasset, ut prudentem vehementer commendat: gravissimasque molestias, curas, sollicitudines, negotiorum moles, et pericula, quibus eorum qui monasterii præsent, vita referta est, sic et ante oculos ponit, ut hujusmodi dignitates non modo non appetendas, sed etiam quam maxime fugiendas esse, aperitissime et verissime concludat. Superesse tamen eidem monacho non minoris negotii provinciam scribit, ut tentationes sibi a dæmone indigendas (qui, ut eum in pulcherrimi facti pœnitentiam adducat, omnia conaturus esset) propulsare posset et superare. Proinde illum monet, ut fortiter se accingat ad hostis impetus excipiendos, ne si contra fecerit in ambitionis fluctus rursus relabi accessit.

Domno B. religiosissimo abbati, Paterus peccator C monachus debite servitutis obsequium.

Charissime Pater, dignas auctori bonorum Deo gratias refero, qui te per suum spiritum docuit periculoso hoc tempore aridam virgam vanæ prælationis abjicere, et ad privatam animæ tuæ custodiam expeditis gressibus festinare. Nunc vere meus abbas esse cœpisti, cum præesse aliis didicisti. Ecce de jugo multigenæ servitutis ereptus, ingenæ libertati es per Dei misericordiam restitutus. Servum enim te sæcularium, servum te esse necesse fuerat etiam monachorum. Illorum siquidem, ne monasterium læderent; istorum vero, ne tibi conspiratæ factionis scandalum generarent. Illos nempe vere-

baris, ne domus Dei bona diriperent; istos autem, ne domesticæ seditionis adversum te machinas concinnarent. Et dum unum caput tot dominis subditur, infelix anima multiplici quodammodo catena stringitur ne Creatoris sui vestigia prosequatur. Dic, Pater, dic, inquam, videlicet ut expertus: quis potest hoc ferreo sæculo monasterium sine sui capitis periculo regere? imo quis potest cum abbate, simul et monachum possidere? Mox enim, ut quis abbas fieri incipit, monachus esse desistit, et quicumque abbatizandi culmen efflaggit, nihil est aliud, nisi quod monachum velut importabile pondus querit abjicere, et ne apostata videatur, sub fucato se vult colore regiminis palliare. Vide-

licet ut possit latere peccatum, praelationis quaeritur argumentum; et vitiosa cutis pastoralis officii superducitur, ut perversae mentis plaga cum virosi puris fetoribus occultetur. Quibus nimirum apte congruit illud evangelicum: « Vae vobis, inquit, qui similes estis sepulchris dealbatis, quae foris quidem apparent hominibus speciosa; intus autem plena sunt ossibus mortuorum, et omni spurcitia (Math. xxiii). »

CAPUT PRIMUM.

Quod animarum rectorum misera sit conditio.

Præcipitur monacho ut moriatur mundo, sed qua ratione hoc abbas adimplet, qui tot curarum tumultibus premitur, tot negotiorum sæcularium perplexionibus innodatur? Qui diem loquendo, et diversa tractando continat, noctem consiliando dimittit? Qui cum aliis complere non curat, atque ad explendum principis synaxis officium, solis ortum semper anticipat; et cum conventus fratrum silentium communiter solvit; ille inter eos nunquam salivam virginem portat? Nec ad profereundum jam caelestem sermonem idonea suppetit lingua, quæ prius est tam prolis terrene locutionis ambagibus dissoluta.

Porro cum monachus jubeatur in hoc mundo nihil appetere, nil prorsus ambire; quid de monacho ille abbas habet, queam videmus velut ætatis eructantem flammis, avaritiæ facibus, **457** inardescere, prædiorum confinia dilatare, pecunias hinc inde cum tanta aviditate colligere, ad aliena conquirenda totis desideriis anhelare? Cui quidquid est, nihil est, nisi et hoc studuerit invenire quod deest. Cui monasterium fit hospitium, equinum vero dorsum quotidianam est habitaculum; chirothecæ, calearia, scutica, pidrisignæ, et si quæ alia equitandi sunt utensilia, nunquam otioso situ neglecta marcescunt, cum sacerdotalia ornamenta, quibus sacris altariis deservitur, sæpe a tineis comesta reperiantur. Quæ enim fora, quæ tribunalia inveniri possunt abbatibus vacua? quæ curia, quæ cubilia principum ferratis abbatum virgibus non aspicuntur effossa? Anticum limen jugiter abbatum vestigiis teritur, et eorum querelæ vel jurgia importune regum auribus ingeruntur. Non eos effugiunt castra bellantium, sed sub sequestræ pacis specie, inter ipsos galeatorum cuneos discerni, et comprimi sæpe vileas cucullatos. Qui vult nosse quid actum sit apud forense negotium, non prætoriam judicium, sed diversoria potius perquirat abbatum; quidquid in sæculo agitur, ab eis velut a magistris negotiorum sæcularium requiratur. Sed cum Dominus dicat: « Cavete, inquit, ne graventur corda vestra in crapula, et ebrietate, et curis hujus sæculi (Luc. xxi). » Et iterum: « Nemo potest duobus dominis servire (Math. vi; Luc. xvi). » Apostolus etiam concorditer clamat: « Nemo militans Deo, implicat se sæcularibus negotiis, ut ei placeat cui se probavit (I Tim. ii). » Quisquis tot terrenis actionibus plenum monasterii regimen ultroneus appetit, quid aliud creditur agere, nisi quod velut jam lassus

A Christi militiam execratur ulterius bajulare? et dum jugum Christi, quod utique suave est (Math. xi), tenera cervicæ portare detrectat, ad refectiois ejus convivium non aspirat. Quæ nimirum refectio his ab ipso Veritatis ore promittitur, qui sub ejus levi onere non lassantur: « Venite, inquit, ad me, qui laboratis, et onerati estis, et ego vos reficiam (Ibid.). »

Cæterum qui ante missionem militare vult solvere cingulum, ad supernæ patriæ non meretur attingere municipatum; et cui gravis est pugna, nunquam illi victoriæ poterit provenire corona. Hæ præcipue, qui ut laborem militiæ fugiat, ad ejusdem militiæ ducatum inhiantes anhelat; dumque lux belli esse humanis oculis cernitur, in conspectu occulti arbitri maleficus transfuga judicatur. Fugit enim qui, ut revera pugnandi valeat vitare periculum, simulat se aesignari vice speciebus portare vexillum; et qui inter catervas militum non poterat ire, vel illius principandi desiderio jam in precedenti corna cernitur primipilus. Infelix non illud ad memoriam revocans, quod per os B. Benedicti Spiritus sanctus terribiliter clamat (B. BENED. Reg., c. 2): « Qui suscipit animas regendas, præparet se ad rationem reddendam. » Et iterum: « Sciat, inquit, abbas de omnibus judiciis suis requisimo judici Deo se rationem redditurum. » Qui etiam alibi: « Sciat abbas culpæ pastoris incumbere, quidquid minus utilitatis in ovibus paternis poterit invenire. Qui enim iudex fieri vult animarum, nescit quam durum, quam districtum cogatur expectare **458** iudicium. » Ut enim Scriptura dicit: « Durissimum iudicium his qui præsumt, fiet (Sap. vi). »

CAPUT II.

Quod præsidendi ars facile discitur, sed difficile impletur.

Unum autem in istis novellis abbatibus video, quod vehementer admiro. Qui enim per decem annos, vel eo amplius sub alterius regimine constitutus, nunquam ad hanc potuit pervenire scientiam, ut perfecte monachus videretur: tunc ipso die, quo in prælatione constituitur; ita præsidendi induit speciem, ita dominantis exprimit majestatem, ut non nuper electum, sed natum diras abbatem. Fit repente severus in vultu, imperiosus in voce, ad corripendum acer, ad judicandum promptus. Ipse si offenderit, jam omnino satisfactionis ignarus, delinquitur accumbere, nisi in octogona sella, ita præparata, ac si senatoria curulis in curia. Pro suæ voluntatis arbitrio hæc præcipit fieri, illa contestatorie interdicit, ligat, solvit, amovet, removet: et in his omnibus nequaquam a nobis junioribus [f. senioribus] consilium querit; sed sibi ipsi sufficiens, velut propria vetustatis jura disponit. Devotis quidem, et subditis pollicetur gratiam, repugnantibus autem phalarica spirat animadversione vindictam; ut potius videatur in præfectoriis fascibus agere, quam ecclesiasticæ humilitatis officio deservire. Nauseant fauces ejus communia nobiscum alimenta percipere,

necesse est coquis plura atque diversa uni cuidam ventri edulia præparare. Nam grossus cibus, qui ex communi fratrum lebetè deponitur, indignum pituitæ teneri; et delicatissimi hominis iudicatur. Nuper egressus dormitorium, quiescere non potest, nisi secretum habeat, et singulare cubiculum. Licet juvenescat, licet validus corpore, nescit incedere, si desit baculus, quo se debeat sustentare.

In his itaque, et aliis pluribus quæ persequi longum est, ita subito magister efficitur, ut in tota presidendi regula, velut antiquus quidam Pater, nihil offendere videatur. Quam docte, quam imperiose novit cuncta, velut quadam majestatis auctoritate præcipere, qui diutissime subditis nunquam sapit suis præceptoribus obedire. Presidendi siquidem artem docibilem dixerim, quæ tam facile discitur; ut quilibet etiam ad alia vecors, hanc mox ut inceperit, magister in ea peritissimus approbetur: et, ut arctius teneatur, non solum sui notitiam quantum præstat, sed etiam obediendi artem, quæ a se diversa est, ex alumnii sui memoria prorsus obliterat. Quamplurima itaque monasteriorum rectoribus imminent, per quæ vel lenocinante ipsa immunitatis licentia, sponte corrumpit: vel mundanæ perturbationis necessitate coacti, etiam nolentes offendunt.

Sed esto, ut eos nulla sæcularium molestia feriat, omnis undique mundani fluctus procella quiescat, quis valeat intestinæ seditionis mala perferre, et sola monachorum tædla sustinere? Quis tot et tam variis voluntatibus satisfaciat? Quis semetipsum per tam diversa formarum **459** monstra componat? Decernunt siquidem suum præpositum debere spiritaliter vivere, cogunt tamen per totum diem causarum sæcularium negotiis insulare; ne videlicet ecclesiastica bona depreant, eue domum Dei, quod absit, ab incolumitatis suæ statu declinare contingat: et tolerabilius ferunt, si per abbatis absentiam cuncta regularis institutionis disciplina dilabatur, quam ut ecclesiasticæ utilitatis commodum dispendia patiantur. Si delinquentium vitia districtæ animadversionis iudicio corrigit, impius; si circa eos remissius agit, zelo Dei creditur alienis; si silentii se aliquando censura constringit, dicitur, quia cum pastor obmutescit, gregem lupus invadit. Paulo liberius loquar. Qua fronte aliis silere præcipiat, cuius garrula lingua continua verbositate declamat? Cum jejumat, laudis humanæ favorem captare dicitur, cum comedit, suo pater, alieno ventri esse vitriens perhibetur. Lautiori veste contextus, vanam gloriam quærere; extremitate et vilitate contentus, fertur monasterium deturpare. Prædicationis sermo si in longum protrahitur, conspuitur, fastiditur: et magis somnum dicitur provocare, quam ædificationi posse congruere. Si autem locutio brevis fiat; quod in suo, inquit, non studuit vase recondere, non valet aliis propinare; et fons, qui in occultis meatibus sui venis arescit, uberes rivos per fistulas non effundit.

Unum est, quod super abbate suo monachi magis pendunt, et summis præceptorum laudibus effertur videlicet, si apud potentes sæculi valeat; si nonendi, et adjuvandi liberam facultatem habeat; si loqui in turba, et proprias causas agere non erubescat. Hinc est quod hoc nostro tempore monachi neminem sibi præesse volunt, nisi et validi corporis statura procerum, et claris proavorum virtutis insignitum. Sit licet sanctus, sit omnium virtutum nitore conspicuus; illis tamen nature muneribus carens, si Antonius deducatur, consona omnium voce indignus electione decernitur. Adde etiam, quia nullum sibi rectorem dari, nisi de propria congregationis numero patiantur; alias, etiam si prodigiorum virtutibus enitescat, illis obsistentibus ad capebenda prædicationis officium non aspirat. Metuunt enim, ne alius sibi aliquando præferat; paveant, ne de consuetudine, in qua jam inveterati sunt, iste aliquid emendare præsumat; ne, quod absit, mortificationem doceat, ne vana superstitione eos jejunare compellat, ne extremitatem diligit, ne nova præcipiat; ne eos, quod cunctis intolerabilis est, a propria fortassis voluntate compescat. Sic sic videlicet malunt de sui quempiam sui gregis custodia dignum, quam extrinsecus venientem in omni religiose vitæ et sanctitatis consummatione perfectum. Ille, ille nimirum nunc abbas extollitur, ille dignus percepti honoris infula iudicatur, qui novit agrorum fundos extendere, turrita donorum culmina fabricare, copiam terrenæ facultatis acquirere, sibi commissis non tam necessaria quam et superflua ministrare. Porro si curando talia, animarum cura postponitur: dicitur, quia inter præcipua multa bona, levis quælibet culpa misericorditer indulgetur. Omnes siquidem possunt animæ suæ **460** utilitati consulere: non omnibus datum est, tam ardua, tam necessaria providere. Facile locus trilimitur veniæ, ubi hoc intuitu minoræ negligimus, ut ad majora studiosius accingamur.

Quod si abbas ab exterioribus temperans, spiritibus se studiis mancipaverit, gemitur, suspiratur et unusquisque ex domesticæ facultatis jactura conqueritur. Ecce, inquit, domus sancta destruitur, possessio nostra minuitur, et per unius incuriam tot virorum commoda ad nihilum rediguntur. Fiat ratiocinium, ponamus calculum, postquam ille super nos infansito auspicio jus indignæ potestatis accepit; quot, et qualia ornamenta Ecclesiæ superaddidit? Quot prædiorum mansos acquisivit? Ubi denique possessionis nostræ terminos amplavit? Plane si res diligenter inquiritur, locus hic suo tempore non modo non actus, sed in multis potius cernitur immixtus. His itaque et hujusmodi calamitatum stimulis abbates sæpe percensit, et subsectorum malitia conturbati, nec quietam prævalent vitam agere, nec lucranda animalibus, prout eorum dicta officium, desudare. Sed dum nos talia quorundam abbatum, sive monachorum pravitatibus loquamur, nemo nos simul cum eis etiam religiosos atque honestos carere suspicetur. Quippe quorum vestigia

humiliter osculantes amplectimur, et in eis Christum, prout dignum est, adoramus. Illos etiam ipsos nequaquam livido detractiois dente corrodimus, sed eorum potius fraternam compassionem plectendis moribus condebemus; qui nimirum per dissolutam conversationis iucuriam, non solum nobis scandalum generant, sed ipsi etiam sæcularibus detrahendi, et detestandi sacrum ordinem, materiam subministrant.

Quapropter, dilectissime, satis laudabiliter, et prudenter existi, videlicet ut infecundi laboris gravissimum pondus abjiceres, et levigatis cervicibus ad fructuosam quietis otium convolares. Hoc tibi consilium non caro vel sanguis attribuit, sed divina potius miseratio cœlestis inspiravit. Quandoquidem nunc vacat, et de propria salute propensiori fieri cura sollicitum, et de tot animarum non reddenda multiplici ratione securum. Veruntamen quoniam veterenos humani generis inimicus, qui mille artes nocendi movet, mentes servorum Dei pulsare non desinit, et illatis diversis tentationibus quiescere non permittit; expedit te tanto sollicitus circa propriam custodiam vigilare, quanto licet ab alienæ provisionis cura desistere. Locum quippe mutasti, sed non hostem: et quocunque pergas, corruptionis tux tecum, velis, nolis, sarcinam portas; ex qua necesse est spinas, et tribulos incessanter emergere, in quibus extirpandis expedit te infatigabiliter exercere. Desunt homines, qui tibi machinentur linguarum suarum sagittas infligere; adsunt invisibiles inimici, qui adversum te nunquam desinant ferociter dimicare. Illi sane poterant tecum sopitis querelis facili reconciliatione componi; isti nesciunt quandoque homini pace composita fœderari. Illi adversum te nulla norunt, nisi exteriora arma corripere; isti in ipsis mentis tux mœnibus impie sæviunt, **461** in ipsa tui pectoris urbe confluunt. Et, in ita congressio periculosior videatur, in ipsa carne tua quædam quasi peribos tibi commitiones inveniunt, quos in augmentum suæ partis addeiscunt. In tuis laribus vivit, unde hostibus tuis rebur accrescit; et vitiorum monstra, cum inimicorum adversum nos spirituum bella consurgunt, illis sociata constipatis nos cunctis feraciter premit.

CAPUT III.

Quibus artibus dæmon impugnet eos qui se a prælaturis abdicarunt.

Stude ergo, dilectissime, per sanetæ conversationis instantiam sic in anteriora contendere, ut nesciat meus tua post tergum oculos revocare. Illud apostolicum semper in memoria teneatur, quo dicitur: « Quæ retro oblitus, in ea, quæ anteriora sunt, extendens me, sequor ad bravium superne vocations (Philipp. III). » Sicut *pedes tui*, sicut per Ezechielem de sacris animalibus dicitur, « *pedes recti* (Ezech. I). » Nimirum (qui sic noverint angustum iter, quod semel arreptum est, carpere, ut ad eam quæ relicta est, retrogradis gressibus dedignentur se latitudinem revertique. Nonnulli enim post depositum sui priora-

tus officium, tantis tentationum fluctibus æstant, ut violentissima pugna se capere in eorum corde vix possit. Proponunt namque sibi maligni spiritus qualia et quam multiplicia animarum lucra Deo potnissent acquirere, si patienter in eo, quo fuerant, voluissent ordine permanere. Quam plures Christi, inquit, ex sæculari habitu ad servitum Christi in exhortatione concurrerent, ipsi etiam qui relictus sunt facile, se a suis pravitatibus colibenter. Sed hæc bona vagitas abstulit, vitium instabilitatis exclusit. Nunquid tibi soli natus es, ut nullum de te proximi tui solatium sentiant; nulli ex te, velut ex sterili arbore (Math. XXV), ac per hoc ignibus debita, fructus erumpant? Servus ille, qui in sudario talentum herile reposuit (Luc. XIX), districtæ animæ diversionis sententiam non evasit, et ex eo incautus in damnationis periculum cecidit, unde quasi cautus sibi providere putavit. Alii deditis mercedem tuam, projecisti a te perpetuæ remunerationis acquirendæ materiam.

Inter hæc etiam ad memoriam revocant hujus mundi bona, quibus erat ante circumfluis; exaggerant paupertatis inopiam, in qua nunc cernitur infeliciter constitutus; et, ut murum mentis impactus tentationis aries acrius feriat, additur. Perpende ergo, quanto melius sit cum Deo omnibus etiam temporalibus bonis affluere, quam contra Deum omni subsidio sustentatoris **462** necessitatis egere: quin Deum non timulisti, tenetipsam dejiciendo et deonestando, contemneris, propriis saltem usibus debueas temporalia hujus vitæ stipendia procurare. Modo etiam falsus amor eorum fratrum, quorum devoto fuerat usus obsequio, latenter immititur: modo livor in eos qui adversati fuerunt non modicus excitatur. Istos dolet, quia se conquerruntur ab eo, in quem speraverant, remansisse deceptos; illos autem, quia se gloriantur de suæ presumptionis excessibus impunitos. Istos putat de sua dejectione talescere, illos velut inimicos suis casibus insultare. Istos opinatur a suis æmulis comprimi, illos mœret in superbæ cornibus arroganter extolli. Hæc et alia multa cogitationum phantasmata nequissimi spiritus humanis mentibus ingerunt, his nimirum quæ sequantur se forti prospersionis custodia circumcludunt. Hinc est quod nonnullis certum præpositura cum magno prius fervore desedere [decedere], postmodum vero ad enutrem vomitum importunæ ambitionis instantia festinare; et multiplicium tentationum vallati densitate, vel ad concepta de-eniam, vel a sacri operis quo incanduerunt fervore tepescunt.

Tu autem, dilectissime, juxta prudentiam tuam virtutum armis fortis prælator accingere, contra hostis versuti insidias semper in acie paratus assiste, vanam hujus mundi gloriam despice, terrene felicitatis blandimenta contemne, quicquid in sæculo aridet, tanquam ludificatorie imaginationis somnium deputa, ad veram illam cœlestis patriæ beatitudinem cor erectum totis visceribus inardescat. Cum pugna

crederet, cum tentationum strepitus ingruit, protinus ad hunc portam meus leta confugiat, et velut in quamdam munitionis arce delectabiliter requiescat, ut fiat quod per Psalmistam dicitur: « Abscondes eos in abdito vultus tui a conturbatione hominum, proteges eos in tabernaculo tuo a contradictione linguarum (*Psal. xxx*). » Proposita igitur inertis torporis ignavia, omnium virtutum studiis prudenter invigila, in eo quod capisti immobiliter persevera. Nec monasterium reliquisse pœniteat, sed sero te potius expectectum conscientia reprehendat, quatenus qui nunc pauper esse cum Christo temporaliter

A eligis, cum eo simul immortalibus divitiis in æterni regni gloria perfruaris; et inter electos abbates le jubeat in resurrectione constitui, pro cuius a ore in hac vita de abbatum te ordine dejecisti. Ecce, dilectissime Pater, amoris tui dulcedine provocatus, dum plura tibi scribere studui, epistolatis modum brevittatis excessi; sed rogo omnipotentem Dominum, ut et hæc tibi rustica et imperita verba proficiant, et in eorum recompensatione tua pro servo tuo orare sanctitas non desistat.

Sit nomen Domini benedictum.

463-464 OPUSCULUM VICESIMUM SECUNDUM

CONTRA CLERICOS AULICOS, UT AD DIGNITATES PROVEHANTUR.

ARGUMENTUM. — Invectur in clericos qui, ut episcopatus sibi possint et dignitates ecclesiasticas comparare, secularium principum se famulatu adiciunt. Docet autem illos non ideo ab infando Simonie crimine immunos esse, quod pecunia ad eas scelestas emptiones conficiendas non utantur, imo multo magis ea culpa irretitos teneri, quia scilicet seipsum, quod majus est, vendunt, ut sacerdotia adipiscantur. Principibus quoque cavendum esse ait, ne dum improbis et flagitiosis hominibus Ecclesiarum gubernacula committunt, aliena peccata in se transferant; quod pluribus exaggerat, multisque rationibus confirmat.

DOMNO BONIFACIO reverendissimo episcopo PETRUS B regni oriundus ad regie dignitatis apicem promovetur, si denique ex ejusdem funi accolis quispiam in rurali villicatione præponitur; quo pacto sola Christi Ecclesia extraneo, vel ignoto cuilibet homini, tanquam vile stabulum, committetur? Si terra quæque per suos domesticos disponuntur, quomodo sancta Ecclesia, quæ sceptrum regni et aula est cælestis imperii, spreto propriis, in externos transfertur? Undecunque tamen sit, si ab ipsis quibus est præponendus eligitur, non extraneus judicatur.

peccator monachis servititem.
Admonet vir Sapiens: « Cum emptore, inquit, tracta de venditione, cum viro livido de gratis vendendis, cum impio de pietate, cum honesto de hereditate (*Ecl. xxxvi*). » Quibus etiam ante præmisserat: « Cum viro religioso tracta de sanctitate, et cum justo de justitia (*Ibid.*). » De sacerdotibus ergo nulli congruentius sermo dirigitur quam sacerdoti. Cum itaque, venerabilis Pater, de modernis episcopis mihi perplura displiceant, illud intolerabilibus arbitrator, quia nonnulli dum honores ecclesiasticos æthereis vaporibus æstuantius ambiunt, in clientelam potentium tanquam servos se dedititios obscœne substernunt. Ecclesiastica quippe deserunt, dum Ecclesias concupiscunt; et ut tyrannidem arripiant super cives, ut ita dixerim, dedignantur esse concaves: militiam fugiunt, ut militibus præferantur; et dum non erubescunt templo Dei mutare palatium, de religione canonica in ordinem transceunt laicorum. Virtutum arma deponunt, prociuctum spiritualis militiæ deserunt, castra transfugiunt, militare cingulum solvunt. Dedignantur cum cæteris stipendii percipere donativum, ad solius anhelant dictaturæ vel imperii principatum. Qui nimirum dum non per Ecclesiam ingrediuntur ostium, sed per seculare posticum, non pastores ovium, sed fures et latrones fiunt: Veritate perhibente, quæ ait: « Qui non intrat per ostium in ovile ovium, ille for est, et latro (*Joan. x*). » Porro si non ex aliena, sed ex eadem militia militum tribunus eligitur, si sæpius ejusdem

regni oriundus ad regie dignitatis apicem promovetur, si denique ex ejusdem funi accolis quispiam in rurali villicatione præponitur; quo pacto sola Christi Ecclesia extraneo, vel ignoto cuilibet homini, tanquam vile stabulum, committetur? Si terra quæque per suos domesticos disponuntur, quomodo sancta Ecclesia, quæ sceptrum regni et aula est cælestis imperii, spreto propriis, in externos transfertur? Undecunque tamen sit, si ab ipsis quibus est præponendus eligitur, non extraneus judicatur.

CAPUT PRIMUM.

De clericis obsequio secularium principum deditis.

Sed quis ferat illi ecclesiastica jura committi, qui ut Ecclesiam nanciscatur, ecclesiam deserit, et dedignatur obsequium dependere propriæ, ut sibi regimen arroget alienæ? Præterea enim de viro justo propheta perhibeat: « Quia exivit manus suas ab omni munere (*Isa. xxxiii*); » quis eum a munere valeat præstatione defendere, qui et semitipsum alienæ servitutis imperio dedere, et in diuturnæ expeditionis impensas facultates suas convincitur profligare? Prophetica plane illa sententia sic exponitur, ut tria dicantur esse munera genera, scilicet munus a manu, munus ab obsequio, munus a lingua (18). Et munus quidem a manu pecunia, munus ab obsequio obedientia subjectionis, munus a lingua favor assentationis.

465 Sed si rite considerentur hæc tria munera genera, in eo quod medium ponitur, et primum, simul et tertium continetur. In obedientia quippe subjectionis, et munus a manu, quod est pecunia,

(18) De his etiam epistola 1 libri II

et munus a lingua, quod est favor adulationis, subsequenter agnoscitur. Quis enim manifestius approbatur pro adipiscendis honoribus præstare pecuniam, quam is qui tot expensas utendo vehiculis, tot facultatum summas in accurandis pretiosorum vestium prodigit ornamentis? Eoque superat eum qui pecuniam semel appendit, quia non contentus solummodo facultates expendere, semetipsum quoque non dubitat tanquam servum Domino vindictam subingere.

Jam vero quis ambigat eum, cum datur occasio, favorabilibus dominum suum verbis oblinere, ut eum blanda possit adulatione mulcere? Uique ejus animum capiat, quod sibi magis placeat, callidus observator explorat. Oculis gliscit, gestibus innuit, festivitatem sereni cordis ore præterdit. Pendet ad nutum, ut sic herile præceptum, tanquam per Sibyllinum os Phœli præstoletur oraculum. Ire jubetur, velat; stare præcipitur, silicem representat. Si dominus fervet, iste sudat; si ille æstium, hic cauma conqueritur. At si vel leviter frigeat, hic necesse est, tremefactus visceribus obtorpescat. Si ille dormire vult, hic acciditur; si satur est, hic ructare compellitur. Sicque non suus nil aliud loquitur, nisi quod illi placere suspicatur. Sicut de quibusdam non dissimilibus per Isaiam dicitur: « Qui dicunt videntibus, nolite videre, et aspicientibus, nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt: loquimini nobis placentia, vilete nobis errores, auferite a me viam, declinate a me semitam, cesset a facie mea sanctus Israel (Isa. xxx). » Et hoc iste modo juxta Psalmistam dum oleum male blandientis assentationis exaggerat, mentem illius, quæ caput est cogitationis, impinguit. « Oleum, inquit, peccatoris non impinguet caput meum (Psal. cxl). » Et Salomon ait: « Fili mi, si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis (Prov. v). » Peccatores etenim lactant, cum vel perpetranda mala blandimentis inferunt, vel perpetrata laudibus extollunt.

Quibus nimirum Scripturæ testimoniis patenter ostenditur, quia quisquis adulatur, generale peccatoris nomen per avaritiam specialiter promeretur. Et cum Psalmista dicit: Quia « laudatur peccator in desideriis anime suæ (Psal. ix); » et qui iniqua gerit, benedicitur; et is qui laudat, et qui sponte laudatur, non dispari reatus obligatione constringitur.

CAPUT II.

Quod adulatio in clericis sit simonia.

Hoc ergo genus muneris cæteris numeribus et deterius est ad peccandum, et gravius ad persolvendum. Quoniam illa utraque sine isto possunt facile reperiri, hoc autem sine duobus illis vel vix vel nunquam valet impleri. Nam venditoribus Ecclesiarum, si avari sunt, sufficit pecunia cum appenditur: si gloriosi, solus adulationis favor aliquando vice pretii compensatur. Qui vero se mundi principibus pro nanciscendis honoribus tradunt, et pecuniam necessario prodigunt, et delinificis patros

suos adulationibus lingere non omittunt. Nequaquam ergo disteantur se dedisse pecuniam, qui prælationis ambitione principibus exhibent clientelam. Qui nimirum dominationis desiderio serviunt; et ut divitiis affluant, cum facultatibus suis, et semetipso expendunt. Humiliantur, ut postmodum impune superbiant, se pedisequos exhibent, ut præcedant; laboribus atteruntur, ut gaudeant; affliguntur inopia, ut nuptialis edulii continua postmodum epulatione turgescant; et velut proposita venalitatibus mensa, fenerando servitium, mercantur imperium. Amant enim primos recubitus in cœnis, et primas cathedras in synagogis, et salutationes in foro, et vocari ab hominibus rabbi (Matth. xxiii).

Dent alii insensibilis metalli summam, trutinant stolidæ pecuniæ quantitatem, numerentur æra, vasa ponderentur anaglypha. Dent, inquam, alii nummos; isti dant pretium semetipso. An non est pretium sedulum subjectionis obsequium? Nam ut de spirituali converiamur ad carnale conjugium, nunquid Jacob, qui vicenniali pro uxoribus ætate servivit, dieendus est pretium non dedisse, quia Laban socero suo pecuniam non appendit? Sed audi, Scriptura teste, quid ejus utraque conqueratur uxores: « Nunquid, inquam, habemus residui quidquam in facultatibus, et in hæreditate domus patris nostri? » moxque subijci: « Nonne quasi alienas reputavit nos, et vendidit, comedique pretium nostrum? (Gen. xxxi). » Cum profecto Jacob nullam pro uxoribus pecuniam dederit, nisi duntaxat quia soceri pecora custodivit. Dumque apud eum opilionis officio fungitur, geminam filiarum ejus copulam promeretur. Vis itaque pretium ex ore Jacob ipsius audire? « Die, inquit, nocturne, æstu urebar et gelu; fugebat somnus ab oculis meis; sic per viginti annos servivi tibi in domo tua (Ibid.). » David quoque non aliud Sauli pro filia pretium dedit, nisi quia duntaxat ejus militiam bajulavit. Unde leviro suo Isobeth per nuntios dicit: « Redde uxorem meam Michol, quam despondi mihi centum præputiis Philistinum (II Reg. iii). » Laboris quippe sui victoriam dotem deputat, quam et Saul velut quandam pecuniam sponsalium vice susceperat. Sic, inquit, loquimini ad David: « Non habet necesse rex sponsalia, nisi tantum centum præputia Philistinorum, ut fiat ultio de inimicis regis (II Reg. xviii). »

Sicut ergo Laban filias vendidit, pretiumque comedit, non quia reconclidit pecuniæ lucrum, sed quia laboriosæ servitutis percipit impendium. Et sicut Saul nupturæ filia non auri, vel argenti dona quæsit, sed laborem belli, vel insigne triumphæ, vice dotis accepit; sic ille necessario Ecclesie venditor esse convincitur, qui subjectionis obsequium de male sperata ejus largitione mercatur. Et cum is qui pretium accepit, asseratur Ecclesie vendere; iste congruentius dicitur venditare; quia venale commercium, quod ille senel inicit, hic longa, non ita loquar, ac diuturna negotiatione protraxit. Et.

infelix clericus, quot servitia **467** fucate humilitatis exhibuit, quasi tot pecuniarum summas appendit. Qui nimirum assentationibus suis dum accipitur nomen episcopi, larvam induit parasiti. Et dum spirat ambitione pontificem, scenicum exhibet histrionem; atque ideo hic non simplex, sed omnigena dicendus est Simoniacus, quia quidquid est, per quod Ecclesia vendi potuit, hic triplici venalitate commisit. Nec gloriatur metalli se non dedisse pecuniam, qui, quod pretiosius habebat, semetipsum venalem præbuit: qui naufragio se tam duri laboris immerisit, et in huius expeditionis sumptus nomibilib ex propriis facultatibus profligavit.

Ponamus, verbi gratia, duos clericos centenas numerorum libras non dispari peculo possidentes, quorum alter curiam regis adeat, sensimque in proprios usus, quod in sudario latet, insinat; alter cum Jacob in tabernaculis maneat, nec altam ære turgentem fullere compellat. Utrique postmodum uno die sua cuique delegetur Ecclesia: et hic quidem totum æs, quod crumena servabat, in sacrilegii pretium funestas negotiatorum effundat; alter vero quia servavit in curia, nil noviter tribuat, sed ad percipiendam Ecclesiam villicatum tanquam gratuitum mercator accedat. Quis horum, quæso, charius erit Ecclesiam? Numquid non ille, qui licet patrono nil dederit, tot arumnis et laboribus pressus quidquid habebat, in tam gravis et diuturnæ expeditionis sumptus expendit; et iste villius, qui sine labore suam venditori pecuniam numeravit? Nam perspicua ratio persuadet, quia plurius erit Ecclesiam, et sua omnia cum laboribus perdidit; quam is, qui quietus et otiosus præfixæ quantitatis pacia persolvit.

Porro cum et forensibus legibus cautum sit, ut curialis quisque funditus arceatur a clero; iste de Ecclesia migravit ad curiam. Et, heu prodigiosa vesania! ut præferatur clericis, qui de clerico efficitur curialis: factus est servus mundi, ut jus Domini, imo cathedram pestilentie usurpet in domo Dei. Qui si semel investituram de manu largitoris acceperit, vel quolibet prorsus ingenio culmen regimini adeptus ascenderit, mox ut sibi fautores inveniat, larga de facultatibus Ecclesie dona dispensat.

CAPUT III.

De episcopo quodam Bononiensi.

Nostris certe temporibus Bononiensis Ecclesie quidam præsedit episcopus, eo cecidit modo, quo diximus, curialis: qui nimirum postquam latissima ecclesie iuris prædia in suburbio constituta distraxit, subsequenter obmutuit. Sicque fere per septimum donec advixit, paralyticus et elinguis elanguit. Iuste scilicet, superno dispensante iudicio, ut qui linguam suam fecerat negotii feralis interpretem, cum ipsa quoque prorsus amitteret totius eloquii facultatem. Quilibet itaque curialis episcopus hos numeribus attrahit, illis beneficia latiora concedit; sic a quibus non erat electus, eligitur; et ut sibi de Simone nihil desit, ipsam electionem sacri-

lega venalitate mercatur. **468** Verumtamen in hoc sui sceleris turpitudinem palliat, quia sub colore fidelitatis ecclesiasticæ: municeps per iurisdictionis sacramenta confirmat. Cum nemo deterius Ecclesiam lædat, quam inlem ipsi infidi fideles, qui ejus diripere facultates anhelant. Cum illis ergo munera tribuit, cum sub nomine velut Ecclesie sibi potissimum jurare compellit, sed pro Ecclesie consultit, sed sibi quiete possidendi culumini aditum pandit. Sive ergo ante consecrationem hoc, sive postquam consecratus est, faciat, valde sibi timendum est, non pro Ecclesie utilitate, sed pro sua potius confirmatione, sacri loci bona dilapilat, in voraginem se Simoniacæ hæreseos, dum extollit conatur, immergat: et hinc pernicioso coram divinis obtulibus currat, unde se inter homines arroganter exaltat. Sicut scriptum est: « Dejecisti eos dum allevarentur (Psal. LXXI). »

Seil et hoc prætereundum non est, quia sicut is, qui regimini apicem invitus assequitur, si quid illic asperum, si quid patiat adversum, ad culumini sibi provenit meritum: et pro tribulatione, quam tolerat, non incessum exultationis æternæ præmium sperat. Sic ille, qui nitronens ambit, vel importunus ingeritur, vix pro adversitate, quam in regimine patitur, præmium consequetur. Ad se itaque quod patitur, referat; sibi que omne, quod læratur, ascribat. Labores, quos sustinet, honoribus recompenset. fructumque laborum potius in adepta dignitate constituat, quam de futuri muneris retributione præsumat, Domino de talibus attestante: « Quia receperunt mercedem suam (Math. vi). » Nam sibi ipse conscivit, unde mens ejus tot casibus concussa succumbit. Enimvero qui ad ministerium terrene dispensationis coactus atrahitur, cum in executionibus ejus adversa pertulerit; laboris sui præmio non carebit. At si villicatus pretio, vel precibus obtinetur, erubescit pro laboribus suis commodum retributionis exigere, qui se laborandi materiam meminit importunus anxietatibus extorsisse.

Hæc itaque diximus, ut non sibi, gloriantur Simoniacam deesse venalitate, qui famulatio principibus ecclesiasticam adepti sunt dignitatem. Nec sibi regulam gratuita promotionis applaudant, cum se remissis, quod possidetur, duris laboribus non ignorant.

CAPUT IV.

Quod peccata episcopi non recte ordinati in promovendis capiti reddunt.

Principibus quoque, et quilibet ordinatoribus ecclesiarum summo opere cavendum est, ne sacra loca, non considerato divino iudicio, sed pro arbitrio et ad libitum, præbeant, ne ad suam confusionem divine legis ordinem, sacrorum canonum statuta confundant. Nam quisquis Ecclesiam Dei non regulariter, sed potentialiter ordinat, in promovendis capiti omnia illius, qui promotus est, mala redundant. Unde predicator egregius encephalodixisset: « Manus cito nemini imposueris (I Tim. v); » præsto.

subiungit. « Nec communica veris peccatis alienis (Ephes. x. xii). » Alienis quippe peccatis communicare convincitur, quisquis indignum, et improbum atque ideo cupidum ad regimen provehere non veretur. Et cum Ecclesia Christi non habens maculam, neque rugam, reproba cuiuslibet qualitatibus sædatur, in ordinantis animam omnis illa lethiferæ contagionis lepra transfunditur.

Romanorum nempe tradit historia (PALLUS DIACON. *Hist. Rom. ad Eutrop. lib. ii, in princ.*) quia petentibus Gothi ut eis imperator Valens episcopos destinaret, a quibus Christianæ fidei rudimenta susciperent; ille doctores ad eos non orthodoxos, sed Ariani dogmatis misit, rutilenque populum, quibus involutus erat, erroribus, implicavit. Sed, o prædicandam, vereque laudabilem divini examinis æquitatem! Nam cum Gothi jam ab Hunnorum agminibus ex antiquis seclibus fuissent violenter ejeti, et circa Danubium, intra Romanos scilicet fines, a Valente sine ulla sæderis pactione benigne suscepti; divino tamen iudicio postmodum contra Valentem in arma consurgant, ejusque exercitum acerrima cæde prosternunt. Quibus cognitis Valens egressus Antiochia, contra Gothor innumeris vallatus agminibus, properat: sera ductus penitentia, sanctos quosque revocari de exiliis imperat; mox tamen committit et perdit. Nam ad primum Gothorum impetum Romanorum equitum acies perturbantur, nudatosque pedites deserunt. Qui mox equitatu hostium septi, ac sagittarum nubilus (bruti, dum hæc illicque velut amentes pallando diffugiunt, hostilibus gladiis funditus perimuntur; ipse quoque imperator sagitta sauciatus, equo delabitur; in villissimum tegetem, milite gestante, deferitur; sicque supervenientibus Gothis, ignibus atrociter concremat. Justo quippe Dei iudicio ab eisdem consumptus est flamma vindictæ, quos ipse percusserat igne perfidie. Sic, juxta Scripturæ sententiam, egressus est ignis de rhamnno, et devoravit cedrum Libani (*Judic. ix*).

Sed et per hoc exemplum, quod nunc de Scriptura posuimus, illud etiam non inconvenienter occurrit, quod ibidem in libro Iudicum positum memuramus. Nam dum hoc ferreo sæculo, et ii qui regimine digni sunt, fugiant; et illi, qui merito reprobandi sunt, irreverenter accedant; hoc agi videtur per operationis effectum, quod illic legitur per allegoriæ mysterium. Ait enim: Quia « stetit Joathan in vertice montis Garizim, elevataque voce clamavit: Audite me, viri Sichem, ita ut audiat vos Deus: serunt ligna, ut ungerent super se regem, dixeruntque olivæ: Impera nobis. Quæ respondit: Nunquid possum deserere iugum meum, quia et dii utuntur et homines; et venire, ut inter ligna promovear? Dixeruntque ligna ad arborem ficum: Veni, et super nos regnum accipe. Quæ respondit eis: Nunquid possum dulcedinem meum deserere, fructusque suavissimos, et ire, ut inter cætera ligna promovear? Locuta sunt quoque ligna; et ad vitem: Veni, et

impera nobis. Quæ respondit: Num possum deserere vitium meum, quod lætificat Deum et homines, et inter ligna cætera promoveri? » Deinde Scriptura subiungit: « Dixeruntque omnia ligna ad rhamnnum: Veni, et impera nobis. Qui respondit eis: Si vere regem me vobis constitutis, venite, et sub umbra mea requiescite (*Ibid.*). »

Longum est, si dicamus Gedeonem typum tenere Salvatoris (*Judic. viii*). Per plurimas ejus uxores, diversas delere nationes intelligi, quæ sibi cohesere per fidem. Per septuaginta filios, totidem linguarum populos. Per concubinam, Synagogam. Per Alimelech, antichristum, qui Synagoge filius erit. Unde et in Apocalypsi his qui credituri sunt, dicitur: « Qui dicunt se Judeos esse, et non sunt, sed sunt synagoga Satanæ (*Apoc. ii*). » Et sicut ille peremit septuaginta fratres; sic iste persecuturus est omnes, quæ sibi non consentient, nationes. His, inquam, omissis, quæ longioris styli videntur egero tractatu, in quantum patitur epistolæ compendium, ita duntaxat captæ disputationi congruere videatur, proluxæ historiæ figuram succincte perstringimus.

Quil ergo per Joathan, qui interpretatur consummatus, sive perfectus, nisi sanctum et doctum quempiam prædicatorem iehemus accipere? Hic in montem Garizim ascendit et voce magna clamavit (*Dent. xxvii*). Prius ascendit, et postmodum clamavit. Ante consurgit in montem, et sic elevat vocem. Quia nisi doctor virtutum prius culmen ascendit, inaniter clamat. Sicut per Isaiam dicitur: « Super montem excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion: exalta in fortitudine vocem tuam, qui evangelizas Jerusalem (*Isa. xl*). » Per Garizim autem sancta designatur Ecclesia, quæ est virtutum omnium schola, et cælestium segetum ubertate fecunda. Hic est enim mons, qui dandis per Moysen benedictionibus deputatus est: et Ecclesia mons benedictionis est, cujus filius per apostolum dicitur: « In hoc vocati estis, ut benedictionem hæreditate possideatis (*I Petr. iii*). » Hanc hæreditatem a vidua matre suscepimus, pro qua vir ejus morti dignatus est; de qua et per Psalmistam dicitur: « Viduam ejus benedicentis, benedicam (*Psal. cxxxi*). » Et congrue Garizim, qui interpretatur *divisio*, vel *advena*, sanctam figurat Ecclesiam; quoniam Ecclesia gentium, quæ prius exsistit funditus a Dei lege divisa, in prima vocatione facta est advena, jamque per incrementum gratiæ facta est omnino domestica. Unda jam firmiter radicatis, et velut in urbe compositis Paulus ait: « Jam non estis hospites, et advenæ; sed estis cives Sanctorum, et domestici Dei (*Ephes. ii*). »

Sed ut omittentes plurima, quod propositum est, transiliendo celeriter percurramus, ligna silvæ sunt homines vani, et infructuosi, ac flammis ultricibus merito suæ sterilitatis obnoxii: « Omnis enim arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur (*Matth. iii*). » Qui vero per olivam, quæ et signum pacis ostendit, olivæ pinguedinem

fudit, nisi illi designantur, qui Spiritus sancti pinguedine delibuti evangelizando pacem, reconciliant homines Creatori? « Quam, inquit, speciosam per les evangelizantium pacem (Rom. x)! » Ficus autem sacre legis imaginem tenet, unde et in Evangelio dicitur: Quia « quidam paterfamilias plantavit vineam, in qua scilicet plantavit et ficum. Vinea » quippe **471** « Domini Sabaoth domus est Israel (Matth. xxi; Isa. v). » In qua nimirum plantavit divina manus Decalogum legis. Sed hæc ficus priorem populum quasi grossos suos, aridos scilicet et infuiles protulit, et abiecit; novum vero Christianæ fidei germen ad maturitatem internæ pinguedinis, suavitateque perduxit. De quibus Jeremias ait: « Video ficus, ficus bonas, bonas valde et malas, malas valde, quæ comedi non possunt, eo quod sint male (Jer. xxiv). »

Per ficus ergo illi possunt non inconvenienter intelligi, qui sacre legis eruditione sunt sufficienter instructi. Vitis etiam idipsum penè videtur significare quod ficus. Dicit enim Dominus: « Ego sum vitis vera, et vos palmites (Jcan. xv). » Et quis de palmitibus sunt vites, quid mirum si et sancti doctores asserantur vites; ut quod Salvator mundi per naturam, hoc illi gloriantur habere per gratiam? Qui nimirum dum triumphum Domini passionis predicare non cessant, quasi per doctrinæ suæ hortarentia corda nostra vicio bestiarum inebriant. De hoc vino per Jacob super Salvatorem nostro allegorice dicitur: « Lavabit in vino stolam suam, et in sanguine pallium suum (Gen. xli). » Stola Christi fuit in apostolis, et cæteris credentibus Synagoga; ejus etiam pallium gentilis est populus. De quibus sibi per prophetam dicitur: « Vivo ego, dicit Dominus, quia his omnibus velut ornamentis vestieris (Isa. xli). » Hos itaque Christus in sanguine vix lavit, quem de semetipso contritus in prælio [f. prælo] crucis expressit. Unde et Joannes ait: « Qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo (Apoc. i). » Cum igitur oliva, ficus, ac vitis, hoc

(19) Epistola 4 Libri II.

est, spirituales viri lignis præesse arboribus, id est, terrenis hominibus, atque carnalibus nullatenus sequantur; offert se rhamnus, et ab eis consumendus: et eadem vel prave conversationis exemplo, **472** vel erronei dogmatis incendio consumpturus. Rhamnus enim spalis crebrentibus horret, per quem scilicet quilibet perversus invenitur, qui sic peccatorum tanquam verprium asperitate densatur. Unde et primo homini dictum est: « Terra tua spinas et tribulos germinabit tibi (Gen. iii); » id est, corpus tuum aculeatis vitiorum punctationibus subjacebit. Et per prophetam Dominus: « Spiritus, inquit, peccatorum suorum circumdederunt me (Thren. iii). » Lignis itaque petentibus regem, id est, pravis quibusque carnaliter eligentibus præulem; rhamnus accedit in medium, quilibet videlicet reprobus, qui et ignem damnationis in se ex eorum pravitibus augeat, et eos perverse vivendi, vel docendi reciproca combustionione consumat. Unde et illic dicitur: « Egredietur ignis ex eo, et consumat habitatores Sichein, et oppidum Mello, egredieturque ignis de viris Sichein, et de oppido Mello, et devoret Abimelech (Judic. ix). » Hæc autem Joabab constitutus in vertice montis eloquitur; qui per sanctos in Ecclesia prædicatores addiscimus, quomodo quibusque perversis ac reprobis vana petentibus resistamus.

Ecce, venerabilis frater, unam dumtaxat Epistolam petisti, sed insuper et alteram recepisti. Hæc quoque versa vice depono; ut dum integra nostræ dilectionis una dirigitur, ad nos etiam juxta vetustæ disputationis ethicus gemina revertatur. Quod si te de curialibus episcopis adhuc latius audire delectat, ejusdem thematis epistolam (19), quam cardinalibus tuis olim misi, te videre non pigeat. Hæc etiam in epistolæ calce subnecto, ut amodo, et deinceps, sicut ii, qui Ecclesie militando promouunt, vocantur ex more pontifices; ita qui famulando principibus sunt, dicantur a curia curiales.

Sit nomen Domini benedictum;.

473-474 OPUSCULUM VICESIMUM TERTIUM.

DE BREVI TATE VITÆ PONTIFICUM ROMANORUM, ET DIVINA PROVIDENTIA.

ARGUMENTUM. — Alexandro summo pontif. ex Mantuano patrum conventu redeunti has literas obviam mittit, in quibus eidem sciscitanti rationem reddit, cur pontificum Romanorum vita brevis plerumque et angusta sit. Deinde in admirationem divinæ providentiæ et honoratis effunditur, a qua tot tantæque beneficia in humanum genus profecta sunt, et quotidie profisciscantur, quæque omnia hominis gratia creaverit, hominibus imperio subjecerit. Hortatur ergo mortales, ut cum tot res propter se conditas contemplantur, Deo Opt. Max. inexhausto beneficentiæ fonti immortales gratias agant; et terrenis his voluptatibus contemptis, ad vera gaudia quæ in cælo pie sancteque viventibus parata sunt, omni animi contentione ferantur.

Domno ALEXANDRO SUMMÆ sedis antistiti, PRÆTRES peccator monachus servitutum.

Quia redeuntem te, venerabilis pater, a Mantuano concilio, antennis jam audio partibus propin-

quare; congruum iudicavi exenio litterarum tibi, quo videlicet dono potissimum delectaris, occurrere. Sed et mox, ut ad vos impiger iter arripirem, dulcis fama percivit. Jacob siquidem, de quo Scriptura dicit, quia simplex habitabat in tabernaculis (*Gen. xv.*), idcirco terrenis placandum esse fratrem terrenis duxit, quia sola duntaxat eum diligere terrena cognovit. Ego quoque, qui cum Jacob domi simpliciter habitavi, quia tibi plus spiritualia, quam carnalia quæque placere non ambigo, spirituali faciem tuam munere placere contendo. Quanquam cum David fugeret a facie Absalon, magis sibi proferret Chusai Arachites qui in Jerusalem rediit, quam Ethai, qui videlicet a fugiente David individuus assecta non recessit (*II Reg. xv.*). Ideam quoque David legenti constituit in Israel, ut quæ sit pars descendenti ad prælium, et remanenti ad sarcinas (*I Reg. xxx.*): et potentius iuvit Israeliticum populum Moyses in Rhapsidim, quam velut otiosus oraret, quam Josue, licet irruentibus Amalecitis, terribiliter armatus occurreret. Quod perspicue perhibet Scriptura, cum dicit: « Quia cum levaret manus Moyses, vincebat Israel; sin autem paululum tenuisset, superabat Amalech. » Sed nullum munus cuiquam congruentius datur, quam id, quod ab eo ipso, cui datur, exiturus.

CAPUT PRIMUM.

Cur Romanorum pontificum vita brevis sit.

Aliquando certe, si rite tenes, a me sollicite requisitis, quæ mihi causa videretur, cur apostolicæ sedis antistes, nunquam diutius vivat, sed intra breve temporis spatium diem claudat extremum, adeo ut post B. Petrum apostolum, qui per quinque circiter annorum lustra præsedet, nemo postmodum Romanorum pontificum hoc spatium præsulatus æquaverit; modestius imo temporibus vix quispiam in prædictæ sedis culmen evehitur qui metam quatuor, vel ut multum, quinque transeandat annorum. Quod considerantibus prodigialis, ut ita loquar, stupor oboritur, quoniam hæc breviter vivendi necessitas, quantum ad nostram notitiam, in nulla alia totius orbis Ecclesia reperitur. Sed in quantum mortalibus divinæ dispensationis revelatur arcana, videtur nobis, quia incirco hoc iudicii cælestis ordo disponit, ut humano generi metum mortis incutiat; et quam despicienda sit temporalis vitæ gloria, in ipso gloriæ principatu evidenter ostendat, quatenus dum præcipuus hominum tam angusti temporis compendio moritur, tremefactus quisque ad prestolandi sui obitus custodiam provocetur, et arbor humani generis, dum eacumen ac verticem suum tam facile commisse considerat, statim concussa formidinis, in suis undique ramusculis contremiscat.

475 Sed quispiam fortassis objiciat, cur et regibus hæc eadem vivendi brevis non occurrat? Nam et Octavianus Augustus, qui imperante, Salvator mundi de Virgine nasci, et David rex de cu-

A jus stirpe dignatus est propagari; alter quinquaginta sex, alter quadraginta annorum curricula in regali fastigio floruerunt; post quos, et alii videlicet utriusque regni principes, etsi minuscule, non tamen ad instar Romanorum pontificum, brevissima regnaverunt temporum quantitate. Ad quod facile respondetur; quia cum unus omni mundo papa præsideat, reges autem plurimos in orbe terrarum sua cujusque regni meta concludat, quia quilibet imperator ad pepe vestigia corrui, tanquam rex regum, et princeps imperatorum, cunctos in carne viventes honore, ac dignitate præcellit. Unde quilibet rege defuncto, administratione ejus regnum tantummodo, cui præerat, destituitur; cum vero sedis apostolicæ pontifex moritur, universus, tanquam communi patre mundus oritur. Quid enim Africa de regibus Asiæ, aut quid Æthiopia de principibus sentit Hispaniæ? Nam, sive moriantur, sive vivant, quia procul a se remoti sunt, utrumque indifferenter ignorant.

Est et aliud, cum mors cujuslibet regis non magnopere sit terrori; quoniam sæculares principes, qui turbis popularibus præsent, sæpe gladii perimuntur. Nam, ut de multis paucos adhibeam, Caius Claudius, Nero, Galba, Otho, Vitellius, omnes isti imperatores per continuum sunt seriem unus post alterum principati, et excepto Claudio, cuncti sunt, vel suis, vel hostilibus gladiis interempti. Postmodum quoque, sicut Romana tradit historia, Macrinus, Antoninus, Alexander, Maximus, Gordianus, Decius, Gallus, Volusianus omnes hi seriatim silimet per continuum ordinem succedentes, gladio trucidante, prostrati sunt. Sæculares ergo principes, quia diversæ mortis casibus exponuntur, cor audientium exitu non atteritur; papæ vero vita, quia sola naturalis obitus lege concluditur, ejus ex hac vita transitus sine gravi formidine non auditur. Porro, quia terreni principes regni sui quisque, ut dictum est, limitibus includuntur, causa non est cur per alienas mundi provincias eorum obitus diffundatur; papa vero, quia solus est omnium Ecclesiarum universalis episcopus, cum luce privatur, mors ejus per ampla terrarum regna diffunditur. Et sicut sol, quia solus luget, si eclipsim forte sustineat, præsto, necesse est ut tenebras totus ubique mundus incurrat; sic papa cum ex hac vita recedit, illico, quia unus in mundo est, longinqua regnorum spatia mortis ejus fama percurrit; et consequens est, ut quos tam sublimis, singularisque personæ casus obrubat, propriæ quoque vocationis exitum tremefactis visceribus expavescant. Ubi notandum, quam velit omnipotens Deus Romani pontificis vitam hominibus in edificatione perdesse, cuius etiam mortem decrevit salutem gentium ministrare. Quanto studio debet lucris animarum, dum advivit, insistere, cuius etiam mors providetur ad Creatorem suum animas hominum revocare, ut dum se patrem orbis esse 476 considerat, ab inculcanda tot filii hereditate desidia non torpescat.

CAPUT II.

Predicantur divina bonitatis et beneficentiae munera.

Hic libet aciem mentis paulisper attollere, et quanta divinitus homini gratia praeerogetur, breviter inlagare; cui nimirum per divini muneris institutionem elementa cuncta deserviunt, et non modo caelum et terra, aer et aqua, sed et quaeque in eis sunt, in humanae utilitatis administratione concurrunt. Primum quidem sibi famulantur quatuor elementa, quae diximus, quia ex eis constat; deinde quia quidquid habent, illi extrinsecus administrant. In humore quippe terrae radix herbarum et arborum coalescit, quas postmodum in usus hominum ad naturalis mensurae celsitudinem porrigit. Ipsa quoque agrestis herba in carne animalium vertitur; animalium vero carnibus hominum viscera vegetantur. Animalia quoque ipsa dum vivunt, diversis humane servitutis deputantur obsequiis: nimirum, ut alia sese insidentibus vehiculis praebant; alia commendantibus, preferendisque seminibus arva proserulant; alia nobis non modo lactis profuantur copiam, sed et velut evangelicæ subjecta doctrinae, citas tunicas dividant (*Luc. II.*), dum se pellibus, nos velleribus tegunt. Sed quia nos in singulis immorari non sinit epistolare compendium, quae vix posset etiam prolixitas enumerare librorum, sufficiat nobis brevis illa Psalmistae conclusio, qua dicitur: « Omnia subiecisti sub pedibus ejus, oves, et leves universas, insuper et pecora campi; volucres caeli, et pisces maris, qui perambulant semitas

maris (*Psal. VIII.*). » Et hoc est inter cætera vix mirabile, quoniam, ad humanae subjectionis imperio, nec volatus aves, nec fertilitudo leones, nec velocitas tigrides, nec proceritatis enormitas eripit elephantes. Leoni plane tantus inest terror, ut cum rugitus emittit, nulla protinus animalia, quae illius impetum poterant celeritate cursus evadere, compellantur omnino deficere, et gressus suos stupefacta et attonita cohibere. Leo tamen ab homine capitur, et tanquam debilis cattus caveis inseritur. Tigris quoque, quae lingua Parthica dicitur *sagitta*, uno cursu stadia octingenta transmittit, integro vero die totum mundum ab ortu usque ad occasum dicitur transire (*vide Scholia ad calcem opusculi*); hæc tamen, quae tam incredibiliter currit, aliquando venantium laqueos non evadit. Sed cum miranda quælibet animalia virtutum hominum sint subjecta, etiam minima, vel immunda humanae salutis probantur utilia. Quid enim vilisus cimice? tamen si sanguisuga faucibus hæserit, fumo illius excepto, statim evanescit, et difficultas urinae hujus appositione laxatur. Quid etiam juxta legem, immundius vulture? Tot tamen in eo sunt medicamenta, quot membra (*Plin.*, lib. XXIV, cap. 4, 6). Vide certe grandævæ Jam ætatis episcopum, qui etiam ad fidem Christi convertisse non pauca gentium millia dicebatur: Ut perhibeat, quia dum per Æthiopiam 477 trans-

lit, magni draconis carnes, fame fauces obulescente, comedit, ut etiam juxta litteram illud Psalmistae videatur impleri: « Tu confregisti caput draconis magni, et delististi eum in escam populo Æthiopum (*Psal. LXXIII.*). »

CAPUT III.

Temporum varietates describuntur.

Sed cum Deus omnipotens homini cuncta subdidit, hoc etiam non minus mirabile est, quod ipsa quoque sibi tempora tam pulchra qualitatibus varietate distinguit: videlicet, ut prius brumalis albor semina commendata novalibus occultat; deinde veris clementia multiplices germinum fetus mundum parturire compellat; mox æstivum cauma segetes torreat; postrema pluvialis autumnus et palmitibus, uvas, et arboribus quoque turgentia poma decerpit. Sed nec ipsos quoque preventus arborum vel agrorum omnipotens Conditor in unam quodammodo congeriem coacervat, sed diversa diversis temporibus vel agenda, vel edenda dispensat. Nam si eodem tempore cuncta ad vescendum poma concurrerent, et fastidium congesta vescentibus gignerent, et simul consumpta de copia inopiam generarent. Sed nunc ita diversis sunt variata temporibus, ut dum illa comeduntur, hæc maturescant, et dum alia consumpta pertranscunt, alia mox maturata succedant. Fruges, quoque si colligendæ simul ingruerent, laboribus non ferendis agricolos prægravarent; sed dum variis temporum dispensantur articulis, et preventus copia non minuitur, et labor hominum levigatur. Nam quod sepe tum alia sint serotina, etiam Moyses perhibet (Pharaoni. Postquam enim grandopercussit Ægyptum: « Linum, inquit, et hordeum kesum est, eo quod hordeum esset virens, et linum jam folliculos germinaret; triticum autem, et far non sunt læsa, quia serotina erant (*Exod. V.*). » De primitivis etiam pomis paulo post dicit: « Devorata est igitur herba terræ, et quidquid pomorum in arboribus fuit, quæ grandio dimiserat (*Exod. X.*). »

Cum igitur soli homini maria simul et flumina; paludes et stagna cum innumeris piscium compellantur servire generibus; aer cum avibus simul et imbribus; terra cum pecoribus, cunctisque germinibus: hæc tamen interim velut parva postponimus, majora perpendamus. Omittamus igitur, quod hujus mundi conlitio tanta moderationis arte disponitur, ut aer et ignis, duo videlicet masculini generis elementa præsideant; alia vero duo, quæ feminini sunt generis, aqua simul et terra subsident; et hoc quasi bino conjugio procreatur quidquid apud nos ex qualibet originali materia prodire conspicitur. Taceamus etiam, quod tota cæli machina usibus hominum ita mirabiliter servat, ut contra septem planetarum globos perpetuo rotatu circumacta confligat; quatenus dum illæ petunt ortum, ista verget jugiter ad occasum. Illas tamen secum vi suæ magnitudinis attrahat, easque suos circulos per zodiacum spatio temporis, quod cuique præfigitur, explere compellat. In quo videlicet universali 478 mundi certamine

non parvum spiritalis figuræ mysterium deprehenditur, si quæ sit in homine, minori videlicet mundo, concertatio pendatur. Quid enim sphaera cæli, quæ planetas includit, nisi corpus designat humanum, quod rationalem animam contegit? Quæ videlicet anima quasi septenario planetarum numero continetur, dum totidem sancti Spiritus donis imbutur.

Et quid est quod sphaera labitur ad occasum, contra planetæ concorditer emittuntur ad ortum, nisi hoc quod Apostolus dicit: « Quia caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem? » (*Galat. v.*) » Nunquid non quasi sphaeram contra planetas pugnare conqueritur, cum de carnis et animæ suæ controversia lamentatur, dicens: « Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ? » (*Rom. vii.*) » Et tanquam sphaera post se planetas trahat, protinus addidit: « Et captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis? » Planetæ igitur septem emittuntur ad ortum, cum anima rationalis instinctu sancti Spiritus incitata redire conatur ad Deum, quem rerum omnium constat esse principium. Sphaera vero probalitur ad occasum, cum caro, neglectis superioribus, gravatur in ima vitiorum. Unde scriptum est: « Corpus quod corrumpitur aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem » (*Sap. ix.*) »

Sed hæc nos dilutius prosequi, epistolaris brevisitas non permittit. Quid dicam, quod eadem cælestis sphaeræ machina sic se in semetipsam semper, et non in exteriora devolvat, ut in unius hemisphaerii sui revolutione diem, in revolutione vero alterius expleat noctem? Et hoc modo dum una revolutio totius sphaeræ cælestis absolvitur, vincti quatuor horarum numerus impletur, quibus videlicet unus dies cum sua nocte perficitur. Hoc itaque modo dum cælum militat homini, et dies solis radiis illustratur, et nox lunæ, stellarumque intantium varietate depingitur. Sed hæc quia corporaliter aspicuntur, omittimus, ad majora nunc et invisibilia veniamus.

CAPUT IV.

Quod angeli per totum mundum discurrant in auxilium hominum.

Porro autem qui divinarum Scripturarum vacat eloquiis, non ignorat, quia per hunc mundum cælestium virtutum quotidie multitudo discurret, quæ nobis auxilii manus in certamine porrigit. De quibus per Danielem dicitur: « Millia millium ministrabant ei, et decies centena millia assistebant ei » (*Dan. vii.*) » Ad hoc enim Deo ministrant, ut nos ab iniquorum spirituum inopugnationibus protegant. Unde et Paulus ait: « Sunt administrarii spiritus in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutaris » (*Hebr. i.*) » Neque enim versutæ tam callidi, tam exercitati hostis posset fragilitas humana resistere, nisi eos a tentationibus electorum virtus

angelica propulsaret. Unde unicuique nostrum a die baptismatis usque ad **479** obitum delegatus est angelus, qui et viriliter decertaute a tentatione custodiat, et auxilium præbere in bonis operibus non desistat. Daremus exempla, nisi cereremus frequentatione notissima. Hic notandum, cum Deus homini tantam præroget gratiam, quantum Deus ab homine patiatur injuriam; deputat Deus virtutes angelicas humanæ custodia; et infelix homo, relicta munditia et puritate virtutum, squaloribus se polluit, ac sordibus vitiorum. Nam in exhalantis, ac cænosæ luxuriæ fetore provolvitur; cum vermescentis avaritiæ sordibus inquinatur; cum denique ad instar Ægyptiorum fluminis homicidalis, anima in odii sanguinem vertitur (*Exod. vii.*); postremo cum velut in cloacæ stercoreum cornu, multiplici nequitia sæcibus involuta sædatur; hunc angelus fetorem, et inhonestam purulentæ nauseam iuvius salis, et graviter tolerat, nisi cælestis imperii lege constructus, obedientiam non omittat. In angelorum quippe conspectu nil sordidum, nil fetet obscenum, nisi vitium et peccatum. Et sic nostri reatus exhorrent, et abominantur illuviem; sicut homo compellitur ad exhalantis latræe screare fetorem. Unde quoties ante tribunal æterni Judicis de commissi sui pravitate conqueritur; et quia gravi ferat injuriam, illius obscena dinumerans, profitetur. Nam si rex potens cuilibet de suis principibus impuberis filio velit delegare custodiam; et ille postmodum in furorem, versus insanit, salvis se fluentibus, nariumque uncoribus ordinat, et vel in ignem se phrenetica temeritate projiciat, vel certe in squalentis cœni volutabrum sordidæ suis se more provolvat, homine profluo ille deposcet, et reconsignare depositum, et patris abicere famulatum? Quanto magis ergo credendum est, quod angelica illa sublimitas et largitorem honorum omnium Deum de conspicua sanctorum conversatione glorificat, et in ejus conspectu perversorum hominum scelera subtiliter enumerando condemnat? Hoc accedit, quia in die judicii eorum sunt nequitia testes, qui si recte vixerint, eorum fierent defensores. Hoc itaque modo, male agentibus vertitur in perniciem, quod recte viventibus provisum est ad salutem; quia sancti angeli, qui deputati sunt justis in adiutorium, perditionis in reprobos exaggerant incrementum. Felices ergo, qui juste vivunt; quia dum malignis spiritibus infederaliter obstantur, angelicæ fortitudinis auxilio muniantur. Adde etiam, quod et ipsi spiritus iniqui profectus nostri, sunt obsequii deputati. Nam dum tentamur, et non succumbimus; dum impetimur, et prævalemus; dum oppugnamur certe violentus hostis, et non expugnamur, futuræ nobis retributionis pondus accumulatur; et dum laborem certaminis irrogat, victoriæ nobis materiam subministrat.

CAPUT V.

Quod omnia homini serviant, etiam inferans.

Ecce dum raptim celeriterque cuncta perscringimus, usibus hominum ministrare **480** concorditer

omnia reperimus, cœlum scilicet, terram pariter et
 i. feruina. Hic præsumptionis nos fortis e quis ar-
 gat, si authenticæ Scripturæ sententia non occur-
 rat. Sed ecce Paulus Corinthiis dicit: « Omnia vni-
 vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas,
 sive hic mandur, sive vita, sive mors, sive præsen-
 tia, sive futura. Omnia enī vestra sunt, vos autem
 Christi, Christus autem Dei (I Cor. i.). » Sed tunc
 omnia sunt veraciter hominū, si ipse homo sit veraci-
 ter homo. Est enim qui solo nomine sit homo, est
 qui re ipsa et veritate sit homo.

Audi Salomonem: « Finem, inquit, loquendi om-
 nēs pariter audiamus: Deum time, et mandata ejus
 observa: hoc est enim omnis homo (Eccle. xii.). »
 Quis est autem finis loquendi, nisi ille, de quo dicit
 Apostolus: « Finis enim legis ad justitiam Christus
 omni credenti? (Rom. x.) » Finis quippe legis ad justitiam
 Christus est; quia quidquid, sive vetus, sive
 nova lex loquitur, ad illum sine dubitatione refertur.
 Ad justitiam vero non otiose dicitur, quia divinæ
 legis sermo justificat, et animum a sordibus mundat,
 sicut discipulis Veritas ait: « Jam vos mundi estis
 propter sermonem, quem locutus sum vobis (Joan.
 xv.). » Deum vero timere, est cuncta, quæ Deus
 prohibet, execerando et abominando contemnere.
 Mandata illius observare est, omnia, quæ præcipit,
 operibus exercere.

Ille ergo Deum timet, qui satagit cavere quod pro-
 hibet. Ille non lata ejus observat, qui studet implere
 quod imperat. Deum ergo time, et mandata illius
 observa: hoc est enim omnis homo. Ac si perspicue
 dicat: Qui non studuerit cavere prohibita, qui ne-
 glexerit implere præcepta; quia ratione caret, voca-
 bulum quidem hominis habet, sed hominis esse non
 habet; quia non veraciter nititur virtute nominis,
 quo censetur. Ille nimirum se credat veraciter homi-
 nem, qui hominum recognoscit Auctorem; alioquin qui
 ignorat, ignorabitur (I Cor. xiv.). Quid autem sine
 his sit homo, perspicue definit Scriptura, cum dicit:
 « Stelle non sunt inunde in conspectu ejus (Job xxv.);
 quanto magis homo putredo, et filius hominis vermis?
 Unde et Abraham cum ad summæ collocationis culmen
 attollitur, cum divinæ familiaritatis gratiam pec-
 culariter promeretur, hujus humilitatis recordatio-
 ne deprimitur, cum dicit: « Loquar ad Dominum
 meum, cum sim pulvis, et cinis? (Gen. xviii.). »

Nam et apud Græcos hæc teneri consuetudo per-
 hibetur, ut cum imperator quis in dignitate creatur,
 mox ut imperialibus fuerit infusus redimitus, coronæ,
 simul ac sceptri gloria decoratus, cum denique pro-
 cerum vallatum obsequiis, eum excipitur modulanti-
 bus psallentium choris, quidam sibi præsto sit ob-
 vius, qui videlicet una manu vasculum plenum mor-
 tuorum ossibus ac pulveribus offerat; in alia vero
 stuppam lini subtiliter pexam, ac pilis pensilibus
 molliter dentollitam, cui protinus ignis adhibetur, et
 repente in icu oculi flamma subito vorante, consu-
 mitur: ut in altero debeat considerare quod est, in
 altero valeat videre quod habet. In cineribus siqui-
 dem se cinerem recognoscit, in stuppâ jam colligit in
 die judicii quam subito mundus ardebit; quatenus
 illum se, simul ac sua tam vana, tam floccipienda
 481 considerat, de imperialis culminis ascenso fasti-
 gio nullatenus insolescat; et dum possessor, at-
 que possessio subjacere communi omnium casui non
 ambigitur, jam quasi de singulari dignitatis apice,
 qui ad summâ proventus est, non infletur.

Pulchrum ergo mundanæ conditionis ordinem
 homo consideret, et dum suis usibus omnia erit
 attribui, non sibi, sed suo referat gratias conditori;
 innoceniam mundi gloriam sub iudicii sui calcibus
 deprimat, virorem carnis aridum jam pulverem credat,
 diem suæ vocationis tanquam speculum suis
 semper obtutibus anteponat, districtum ultimæ dis-
 cussionis iudicium contremiscat: quatenus dum
 nunc Creatoris sui legibus subditur, qui inter crea-
 turas, quæ terrenæ sunt, videtur insignis, in cœl-
 sti quoque gloria veraciter sit sublimis.

482 SCHOLIA.

Tigri, quoque, quæ lingua Parthica dicitur Sa-
 gitta, uno cursu stadia octingenta, integro vero die
 totum mundum, etc. Hæc nisi per hyperbolem dicta
 accipias, omnino fabulosa sunt. Celeritatem quidem
 tanta illa est, ut usque ad sua tempora eam nun-
 quam fuisse captam scripserat M. Varro lib. i. De
 ling. Lat. Capi tamen interdum testatur Plutarchus
 in comment. de Herodoli malignitate. Itaque sicut
 velocitatis cursus quorundam hominum comparari
 solet cum animantibus velocissimis (ut II Reg. ii.:
 « Porro Asael cursor velocissimus fuit, quasi unus
 de capreis quæ morantur in silvis, ») sic velocitas
 ipsorum animalium, quæ summum gradum veloci-
 tatis tenent, per hyperbolem interdum exprimi con-
 senevit. Tigridis ejusque mysticæ significationis me-
 minit sanctus cardinalis epist. 48. lib. ii.

Sit nomen Domini benedictum.

483-484 OPUSCULUM VICESIMUM QUARTUM.

CONTRA CLERICOS REGULARES PROPRIETARIOS.

AUGMENTUM. — Detestatur prius pertinaciæ vitium, quo nihil aut Deo magis inivium, aut rebus humanis
 fieri possit perniciosius, utpote cum ex ea tanquam ex fonte discussionum, discordiarumque semina in
 Ecclesiam deriventur, in nonnullis clericis acerrime invehitur, qui cum Ecclesiarum fructibus in
 commune alerentur, pecuniam præterea, et alia bona seorsum possidebant: idque sibi per leges licitum
 esse facere pertinaciter asserabant. Hos igitur validissimis rationibus redarguit, et manifeste probat
 clericos ex genere eorum qui canonici appellantur, proprium, aut privatum nihil posse
 habere: sed debere eos cum primum sacris initiantur, universa bona aut pauperibus tradere, aut in
 commune conferre. Quapropter orat pontificem max. ut quæ humana et divina jura cogunt, id
 etiam clericos facere, sua ipse auctoritate et jurisdictione compellat.

Domno ALEXANDRO beatissimo pape, PETRUS pec-
 cator monachus servitutum.

Quantum ad nostræ intelligentiæ modulum, ve-
 nerabilis pater, nullum in humano genere malum

perniciosioris est criminis, quam defensio pravitatis. Unde David ait : « Non declines cor meum in verba mala, ad excusandas excusationes in peccatis (*Psal. cxl.*) » Offensio quippe Dei meretur iram, excusatio provocat ad vindictam. Hoc plane vitium, sicut ex radice humani generis prodiit, quotidie pullulat, et tanquam per erumpentes arboris ramos germinare non cessat. Consultus enim Adam, cur ex interdicio pomu comederit : « Mulier, inquit, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, et comedi (*Gen. iii.*) » Mulier etiam, cur hoc fecerit inquisita, « Serpens, ait, deceptit me, et comedi (*Ibid.*) » Ac si uterque in Conditorem oblique crimen intorqueat; cumque, a quo redarguuntur, incessat, dicentes : Non nobis, sed tibi procul dubio debet hic reatus ascribi, qui et conjugem viro junxisti, et serpentem in paradiso inter homines vivere decrevistis. Quorum utriusque tanquam primischohis ille discipulus erat, qui de Abel Domino requirenti respondit : « Nunquid castos fratris mei sum ego? » (*Gen. iv.*) Hoc sane præcavebat David vitium, cum dicebat : « Non me demergat tempestas aque, neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum (*Psal. lxxviii.*) » Nam cum peccat homo, quasi in puteum labitur; cum vero peccata defendit, os putei super eum ne pateat egressus, urgetur. Corruit ergo in puteum homo cum peccat, claudit vero sibi os putei dum excusat. Ex hac porro defensione, vel excusatione criminis hæresis nascitur. Hæresis enim interpretatur *electio*. Et dum quod eligit, quis defendere nititur, relicto veritatis tramite, quia per abrupta perversi dogmatis rapitur, in hæresim necesse est probatur. Hoc autem inter peccatorem et hæreticum distat : quia peccator est qui delinquit, hæreticus autem qui peccatum per pravam dogma defendit. Nos autem, quia magistros habemus sanctos apostolos, et apostolicos viros, non debemus quod nobis videtur eligere; neque quod semel electum est obstinate et pernicaciter defendere; sed his duntaxat, quæ a probatis Ecclesie doctoribus definita sunt, fidem irretractabiliter adhibere.

CAPUT PRIMUM.

Oppugnat verbis sancti Augustini pertinacium clericorum.

Hæc idcirco præmissimus, quia dolemus nonnullos sanctos fratres, canonici videlicet ordinis, in tam effrenis prorupisse libertatis audaciam, ut non modo sibi jus habendæ pecuniæ vindicent, sed et hanc sibi nec ex regulari auctoritate competere pertinaciter **485** asseverent. Ad quos probabiliter revincendos, possemus quidem plurima Scripturarum et Veteris et Novi Testamenti exempla congerere; si priores nostri Patres ac doctores Ecclesie super hoc themate funditus siluissent. Sed superfluum est nos vilibus sarculis illic glebas efringere, ubi tam strenui cultores terræ viventium acutissimo lingue suæ vomere reperiuntur arva sulcasse. Prior igitur Augustinus accedat in testimonium, et utrum Cano-

nicus habere proprium debeat, evidentissima sui examinis auctoritate decernat. Ait enim in sermone, qui titulatur De moribus clericorum : « Me, inquit, hoc roverit charitas vestra dixisse fratribus meis, qui mecum manent, ut quicumque habeat aliquid, vel dividerunt quidem quæ habent apud fratres suos, sed nondum de rebus suis aliqua id egerunt; quia expectabatur ætas legitima. Faciant inde quod volunt, dum tamen sint pauperes mecum, simul expectemus misericordiam Dei. Si autem nolunt, qui forte nolunt, certe ego sum qui statueram, sicut nostis, nullum ordinare clericum, nisi qui mecum velit manere; ut si vellet desiscere a proposito, recte illi tollerem clericatum, quia desereret sanctæ societatis promissum, certumque consortium. Ecce in conspectu Dei, et vestro, tuto consilium; qui volunt habere aliquid proprium, quibus non sufficit Deus et Ecclesia ejus, maneat ubi volunt et ubi possunt; non eis aufero clericatum, sed nolo habere hypocritas. Malum quippe est talem fore, malum est eadere a proposito, sed pejus est simulare propositum. Ecce dico cadit, qui societatem communis vitæ jam susceptam, quæ laudatur in apostolorum Actibus (*Act. iv.*) deserit; foro suo cadit, a professione sancta cadit. Observet Judicem, sed Deum, non me. » Et paulo post : « Qui mecum manere vult, si paratus est pasci a Deo per Ecclesiam ipsius, non habere aliquid proprium; sed aut erogare pauperibus, aut in commune mittere, maneat mecum; qui hoc non vult, habeat libertatem: sed videat utrum habere possit felicitatis aternitatem. »

In secundo quoque ejusdem operis se mone sic ait : « Quisquis cum hypoerisi vixerit, quisquis inventus fuerit habens proprium, non illi perditio, ut inde faciat testamentum, sed delebo de tabula clericorum. Interpellet contra me mille coclelia, naviget contra me quo voluerit, sit certe ubi poterit. Adjuvabit me Dominus; ut ubi ego episcopus sum, ille clericus esse non possit. »

Nitius fortasse fuerim in protelando beati hujus doctoris exemplo. Sed utinam vel ipsi præbeatur **486** fides, dum nostris verbis omnino subtrahitur. In quibus profecto sancti viri verbis evidenter ostenditur : Quia clericus, qui pecuniam possidet, ipse Christi possessio, vel hæreditas esse, vel Deum hæreditate possidere non potest. Quod tamen non de clericis omnibus dicimus, sed de his specialiter, qui canonico **486** censentur nomine, et vivunt in congregatione. Ipsi enim, quia Deus offertur, terrena possessio prohibetur. Sicut ipse Dominus ad Aaron in Numero loquitur, dicens : « In terra eorum nihil possidebitis nec habebitis partem inter eos. Ego pars, et hæreditas tua in medio filiorum Israel (*Num. xviii.*) »

CAPUT II.

Idem facit verbis D. Hieronymi

Sed si cui ad tollendam pecuniam de clericis sola tanti doctoris auctoritas, necdum fortasse sufficiat, quid etiam beatus inveniat super hoc decrevisse Hieronymus, non negligenter attendat. Ad Heliodorum namque episcopum inter cætera sic ait: «Animadvertite, frater, non licet tibi quicquam de tuis habere rebus. « Omnis, inquit Dominus, qui non renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus (Luc. xiv). » Cur timido animo Christianus es? respice cum Petro relicto rete (Math. iv), respice surgentem de telonio publicanum statim apostolum (Math. ix). « Filius hominis non habet ubi caput reclinet (Math. viii; Luc. lvm); » et tu amplius particus, et ingentia tectorum spatia metiris? Hæreditatem expectas sæculi? Cohæres Christi esse non potes. Et non longe post Dominum auscultat dicentem: « Si vis perfectus esse, vade, et vende omnia tua, et da pauperibus, et veni, sequere me (Math. xix). » Tu autem perfectum te esse pollicitus es. Nam cum derelicta mundi militia te castrasti propter regna cælorum, quid aliud, quam perfectam sectatus es vitam? Perfectus autem servus Christi, nihil præter Christum habet: aut si præter Christum habet quid, perfectus non est: et si perfectus non est, cum se perfectus fore Deo pollicitus sit ante, mentitus est. « Omnis autem, qui mentitur, occidit animam (Sap. i). »

« Igitur ut concludam, si perfectus es, cur bona paterna desideras? Si perfectus non es, Deum fellistis. Divinis Evangelium vocibus intonat: « Non potestis duobus dominis servire (Math. vi); » et audet quicumque Christum mendacem facere, Mammonæ et Domino serviendo? Vociferatur ille sæpe: « Si quis vult post me venire, abneget semetipsum sibi, et tollat crucem suam, et sequatur me (Math. xv); » et ego onustus auro arbitror me Christum sequi? Ad Nepotianum quoque presbyterum post multa subinfert: « Igitur clericus, qui Christi servit Ecclesiæ, interpretetur primo vocabulum suum; et nominis definitione prælata, nitatur esse quod dicitur. Si enim *κλῆρὸς* Græce, Latine sors appellatur, propterea vocantur clerici, quia de sorte sunt Domini: vel quia ipse Dominus sors, id est, pars clericorum est. Et quia vel ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet, talem se exhibere debet, ut et ipse possideat Dominum, et ipse possideatur a Domino. Qui Dominum possidet, et cum Propheta dicit: « Pars mea Dominus (Psal. lxxxi), » nihil extra Dominum habere potest. Quod si quidpiam aliud habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus. Verbi gratia: Si aurum, si argentum, si possessiones, si variam suppellectilem, cum istis partibus Dominus pars ejus fieri non dignatur. Si autem **487** ego pars Domini sum, et funiculus hæreditatis ejus, nec accipio partes in cæteras tribus, sed quasi levita, et sacerdos vivo de decimis, et altari serviens, altaris oblatione sustentor, habens victum

A et vestitum, his contentus ero, et nudam crucem nudus sequar. »

Beatus etiam Prosper cum proprietatem pe unig clericis prohiberet, sententiam deprompsit, dicens: « Quia non potest ibi esse unitas voluntatum, ubi fuerit diversitas facultatum. » Ecce ad condemnandam, et fuuditis abolendam canonicorum pecuniam, tres non qualescunque, sed incuspugnabiles in testimonium doctores adduximus: ut in ore dærum, vel trium testium stet omne verbum (Math. xvii).

CAPUT III.

Canonicorum defensio quam frivola.

Sed cum hæc illis objicimus, ipsi regulæ suæ libri nobis protinus offerunt; ad regulæ sæ auctoritatem redeunt: eaque sibi proprietatis peculium concedente, pati se præjudicium conserunt. Quam nimirum regulam nos nec funditus improamus, nec auctoritatem illi omnino tribuimus. Probamus enim in quantum sanctis Ecclesiæ doctoribus consonat: abjicimus autem, atque conspuimus, in quantum authenticis eorum institutionibus non concordat.

Sed jam ipsa illorum regula deducatur ad medium, et utrum indifferenter tota, au cante, atque suspecte ex parte duntaxat suscipi debeat, in una saltem pagina discernamus. Hoc plane in quadam ejus pericha reperitur: « Sanctorum, inquit, Patrum sententia docet clericos non divitiarum sectatores esse, nec res Ecclesiarum inofficiose accipere debere. Qui enim Ecclesiæ servant, et ea, quibus opus est, non habent; aut libenter accipiunt, aut exigunt, nimis carnaliter sapiunt. Indignum quippe est, si fidelis, et operosa devotio clericorum, propter stipendium sæculare præmia sempiterna contemnat; ut quod accipiat, inde rationem reddat, et peccatis alienis sua multiplicet peccata. Unde necesse est, imo utile clericis, in ecclesiasticis accipiendis sumptibus, suum vitare periculum. Proinde tam de suis quam de Ecclesiæ facultatibus non plus accipiant aut exigant quam oportet, id est, accipiant cibum, et potum, et vestimentum, et his contenti sint: ne, plus accipientes, pauperes gravare videantur non sine grandi peccato: et non accipiant unde pauper victurus erat. » Ecce in his verbis hæc regula, ubi scilicet clericis cibo et potu, ac veste contentos esse debere promulgat, et nobiscum, et cum totius Ecclesiæ auctoritate concordat. Quod autem illico sequitur, prorsus absurdum, ineptum videtur, ac frivolum: « Si vero, inquit, qui nec suis rebus abundant, nec Ecclesiæ habent possessiones, et magnam utilitatem Ecclesiæ conferunt, accipiant in canonica congregatione victum, et vestimentum, et eleemosynarum partes. » Quia de talibus in libro Prosperi dicitur: « Clerici, quos voluntas, aut necessitas pauperes fecit, in congregatione viventes necessaria **488** vite accipiant. » Prius itaque dat victum et vestimentum, deinde divisores constituit eleemosynarum. Illud scilicet ad necessarium vitæ subsidium; hoc ad infarciendam congeriem sacculorum.

Illud ut corporaliter vivant, hoc ut aeternae morti a pabulum nutriant.

Consideranda sunt etiam ipsa reptantium portenta verborum, et ignominiosae atque confusae locutionis opprobrium. Nam cum praemisisset, ut clerici susciperent cum victu et vestitu etiam partes elemosynarum; quasi reddit causam quare hoc: quia de tabulis, inquit, in libro Prosperi dicitur: « Clerici, quos voluntas aut nativitas pauperes fecit, in congregatione viventes, necessaria vitae accipiant. »

Dic, Tullianae reformatore eloquentiae, dic, nove Demosthenes, quia licet Prosper, ut clerici necessaria vitae percipiant, idcirco praecipit ut praeter victum et vestimenta, per singulas etiam personas elemosynas dividant? Ut juxta tuam interpretationem, necessaria vitae suscipere, hoc sit, victu vestibusque perceptis, elemosynas dispertire? Quam bene faciunt clerici, qui te praecognitionis offerunt, qui tam gravia atque importabilia tuae legis edicta laetis visceribus amplectuntur? Et revera satis gravia sunt et importabilia, quae promulgas, cum a maximo usque ad minimum; id est, etiam si duorum vel trium sit annorum in clero puerulus; quinque sibi libras vini et quatuor panis, ut non ad vomitum, sed ad exenterationem repletur accumulatis. Et ut plena discretionis tuae virtus appareat, hoc praecipis, ut etiam si semel in die relicitur, haec panis et vini mensura nullatenus minuat; ut si juxta sobrietatis tuae metam refectionis frena laxentur, non jam ructare, sed crepare venter, et ilia compellantur. Plane praeter nonnullas sanctorum Patrum sententias, quae in eodem libello reperuntur, apposite de caetero sicut in literis stylus horret inculcus, sic in plerisque sententiis devius corrigendus est intellectus. Nescivit enim invenire quod scriberet, nescivit scribere si quas etiam ineptias invenisset. Istos amant flores eloquentiae, qui spinosis moribus adversantur ecclesiasticae disciplinae.

CAPUT IV.

Convincit rationibus.

Enimvero cum sancti Patres in clericalis peculii condemnatione non dissonent, sed in districtae prohibenda ac funditus auferenda clericis pecunia uno spiritu, uno simul ore concordent; unde tamen haec hauserint, accedamus ad fontem, et profuentis rivus principalem repetamus originem. Et quamquam nefas sit de tantorum virorum disputata sententia, non vereamur tamen eorum, hoc est, magistrorum nostrorum adire doctores, ut ab illis etiam nos creamur instrui, a quibus et nostri sunt doctores instructi, quatenus dum fons patuerit unde puritatis rivus oboritur, fœdantis et obloquentis audaciae temeritas refellatur. Constat itaque, et perspicuum est, quod canonicorum regula ab apostolice vitae norma prodierit; et dum spiritualis quisque conventus rectam sui **489** tenet ordinis disciplinam, teneram quodammodo lactantis Ecclesiae imitatur infantiam.

Audianus ergo quam conversationem, quem

vivendi ordinem sub apostolis noviter ad fidem veniens tenebat Ecclesia: « Multitudo, ut Lucas ait (Act. iv), credentium erat cor unum, et anima una, nec quisquam eorum, quae possidebat aliquid, suum esse dicebat: sed erant illis omnia communia. » Ecce ubi non erat diversitas rerum, vigebat unitas voluntatum. Nimirum ubi non est divisio census, in unionem charitatis plurimarum mentium conflatur affectus. Illic enim mens a mente dividitur, tibi facultatum communio non tenetur: et tibi possessionum diversa proprietas, ubi mens possidentium non est una. At ubi circumstantia quaelibet communiter possidentur, diversorum mentes in una voluntate concurrunt: quia unde invicem litigare debent non inveniunt. Quisquis ergo clericus proprietatis conatur habere peculium, non valet apostolorum tenere vestigia: quia non erit illi cum fratribus cor unum et anima una. Cum Juda siquidem loculos, atque pecuniam habere potest, unanimiter vero parumque concordiam cum Apostolia habere non potest (Joan. xii). De quorum vellelicet regula in eorum Actibus legitur: Quia, « quotquot possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferantur pretia eorum, quae vendebant et ponebant ante pedes apostolorum (Act. iv): » ubi mox additur: « Dividebatur autem singulis, prout cuique opus erat (Ibid.). »

Sed age jam, clericus, qui recondebat tibi pecuniae licentiam vindicas, qui jus habendae proprietatis usurpas, responde, quæso, cujus sunt facultates ex quibus tibi licet habere peculium? Tuæ videlicet sunt, an Ecclesiae? Sed si tuas tibi licet usurpare pecunias, quomodo possitis eas ad pedes apostolorum? Si Ecclesiae bona sunt, quæ recondis, cur propria contempsisti? Porro si quid tibi de propriis reservasti, audi Apostolum terribiliter objurgantem: « Cur, inquit, tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, ut fraudares de pretio agri? Nonne manens tibi manebat, et venundatum in tua erat potestate? Quare possisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo (Ibid.). » Quod si non propria possidere, sed Ecclesiae conaris bona dividere, quæ scilicet communis est tibi cum fratribus; dic ergo, Jesu magister, dic fratri meo ut dividat mecum hereditatem.

Et notandum, quod evangelista præmiserat: « Ait quidam ei de turba (Luc. xii). » Tu itaque non ut levita, vel clericus, sed ut de turba vulgaris, et laicus, roga Jesum, ut tibi cum fratre tuo jubeat hereditatem dividi. Cui protinus ille respondet: « Homo, quis me constituit iudicem, aut divisorem super vos? (Ibid.). » Moxque subjungat: « Videte, et cavete ab omni avaritia, quia non in abundantia cuiusquam vita ejus est ex his quae possidet (Luc.). » Vis ergo dividere? Non habebis Jesum iudicem, aut divisorem, sed schismaticæ potius divisionis ultorem. « Qui non est, inquit, necum, adversus me est: et qui non colligit mecum, dispergit (Ibid. xi). » Porro autem si tibi licet habere pecuniam, nullam

melius, quam tuam. Quod si quæ tua fuerant, possides, quid ergo ad religionis ordinem veniens **490** reliquisti? Inno reversus ad vomitum (*Prov. xxvi; II Pet. ii*), et aratrum deserens, dum in terga reflectis intuitum, ultra non eris idoneus regno cælorum (*Luce. ix*). Sin autem ecclesiastica tibi liceat bona recondere, videris auxisse divitias, non previsse; ut magis pecuniæ questum, quam religionis ambias institutum; et non tam sanctitatis culmen voluisse conscendere, quam æcervos pecuniæ cumulare. An prærogabitur clericis, quod non permisit Christus apostolis? Nam cum eos ad prædicandum mitteret, sicut Marcus ait, præcepit eis, ne quiJ tollerent in via, nisi virgam tantum, non peram, non panem, neque in zonis æs (*Marc. vi*); tibi vero ad æris, hoc est pecuniæ receptaculum, non dicam zona, sed utinam arca sufficiat. Et cum Apostolus avaritiam idolorum nominem servitutem (*Col. iii*); quomodo tu Christum colis, qui idolum in pecunia veneraris? Quæ est enim participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conventio Christi ad Beelial? Aut quæ pax fidelis cum infideli? (*II Cor. vi*) Quis autem consensus templo Dei cum idolis?

Plane cum tu contra tui ordinis institutum recondis in arca pecuniam, et confidis in incerto divitiarum, qui in solo Deo spem tuam ponere delinisti (ibi enim thesaurus tuus, ibi est procul dubio et cor tuum (*Matth. vi*), non jam jure Christicola dicentis es, sed nummicola. Et cum de Levitis Dominus dicat: « Ego sum hæreditas eorum (*Num. xvii Deut. 18*) »; et tu psallendo respondeas: « Portio mea Dominus (*Psal. lxxii*). » Ecce si ordinem tuum tenes, si abominanda pecuniæ lucra contempnas, et tu hæreditas Dei, et Deus est hæreditas tua. Sed totum hoc sacramentum in adulterium vertitur, dum infelix clericus pecuniæ servus efficitur, cui nimirum tanquam Deo per sedulitatem custodiæ famulatur. Ipse enim ab ea, quam possidet, pecunia possidetur; dum in ea cor figere, eique pervigili deservire custodia, avaritia dominante, compellitur. Projiciam ergo Christum de arca pectoris mei, et loco ejus pecuniam constipabo? Certe tam nobilis pecunia Christus est, ut consortium aspernetur omnino peculii, nec cum sorde pecuniæ se patiatur includi. Ut ergo Christus pectoris tui loculum impleat, ærens ab eo munus abscedat; ut Christus anime tue sumum characterem imprimat, vile didrachma Caesaris imaginem præferens evanescat.

CAPUT V.

Quæ mala ex pecuniis oriuntur inter canonicos.

Peculii denique proprietates facit, ut clerici sui pontificis dedignentur imperium; ut disciplina, vel obedientiæ veram libertatem deserant, et turpi fœdissimæ deditonis opprobrio secularibus colla submittant. Cum Dominus Moysi dicat: « Applica tribum Levi, et fac stare in conspectu Aaron sacerdotis, ut ministrent ei, et excubent, et observent

A quidquid ad cultum pertinet multitudinis, coram tabernaculo testimonii, et custodiant vasa tabernaculi servientes in ministerium ejus: dabisque dono levitas Aaron, et filiis ejus, quibus **491** traditi sunt a filiis Israel (*Num. iii*): Aaron quippe, et filios ejus, quos ambigat jus habuisse pontificum? Tribum vero Levi quis nesciat prætulisse ordinem clericorum? Levite ergo Aaron, et filios ejus a filiis Israel dono traduntur, cum ex omni Christiano populo clericalis ordo in exenbiis ecclesiastici cultus assumitur; et ut assistant, atque ministrent suis pontificibus, offeruntur. Sed quisquis servus est mammonæ, ritus abhorret ecclesiasticæ discipline.

Nec prætereundum est, quod illic præsto subjungitur: « Ego, ait Dominus, tuli Levitas a filiis Israel, pro omni primogenito, qui aperit vulvam in filiis Israel, eruntque levite mei (*Ibid.*); » ut liquido pateat, clericorum ordinem Dei omnipotentis esse peculium, sicut et ipse Deus specialis est hæreditas clericorum. Et quantæ recordiæ, quantæque vesaniæ est, si ab eo, cui Deus offertur, eo contempto terrenæ facultatis commodum requiratur? Cui Deus in hæreditate non sufficit, quid eum satiare possit, ignorat; quia mentis ejus oculum furiosa cupiditas cæcat.

Et certe qui talis est, quoniam pro amore pecuniæ suam violat ordinem, indignus est procul dubio ut ecclesiasticam obtineat dignitatem. Unde et Salomon ait: « Sicut qui mittit lapidem in æcerum **C** Mercurii, ita qui tribuit insipienti honorem (*Prov. xxvi*). » Nam quia apud gentiles Mercurius deus sacelli [*f. Lucelli*], sive pecuniæ dicebatur, æcerus Mercurii nummus atque congeries est nummorum. Et quia nunquam regula monetalis imprimitur; quid per nummorum designatur æcerum, nisi regularium, ac veræ sanctitatis imaginem præferentium concio clericorum? Quid vero per lapidem, nisi duram, stolidam, et insensibilem illius mentem accipimus, qui dum Deum esse indubitata fide non credit, spem suam in terrena qualifiet possessione constituit? De quo per Prophetam dicitur: « Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus (*Psal. xiii*). » Illic autem insipienti tunc honor tribuitur, cum ad ecclesiastici gradus apicem quispiam non Deo, sed pecuniæ deditus promovetur. Sed sicut nummorum dissipatur æcerus, si desuper lapis immittitur; ita per indigni sive lapidei pastoris accessum quasi constipatus ordo destruitur regularium gradientium, et in charitate obedientium clericorum. Gravatur enim mali pastoris umbraculo, et tanquam nummorum celestium cumulus, tartarei lapidis mole diruitur.

Stulto igitur, et insipienti denegandum est honor ecclesiasticus, ne sanctorum clericorum tanquam nummorum spiritualium mergatur æcerus. De quo videlicet stulto paulo superius idem Salomon ait: « Claudus pedibus, et iniquitatem bibens, qui mittit verba per nuntium stultum (*Prov. xxvi*). » Quibus

nimirum verbis quid aliud videtur expressum, nisi ut carnaliter sapienti, ac per hoc stulto cuilibet non committatur prædicationis officium? De sanctis enim prædicatoribus dicitur: « Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bonam » (*Isai. lii*; *Rom. x.*) Itaque quilibet ordinator Ecclesie si dignos et idoneos in dignitate constituit, quasi pedibus relictis incedit. Per eos enim verbum spargendo **492** circumquaque discurrit: et quod per semetipsum non valet agere, per illos satagit efficaciter adimplere. Sin autem carnales quosque ac reprobos ordinare præsumat, hic claudus pedibus ambulat. Qui etiam iniquitatem libere dicitur; quia dum verba sanctæ prædicationis per stultum nuntium mitti, et contra Apostolum, cito manus imponit (*I Tim. v.*), peccatis committat alienis. Nam et si prudenter quisque loquatur, si tamen non agi ipse quod loquitur, in spirituali claudus itinere non immerito iudicatur. Unde et illic apte subiungitur: « Quomodo pulchras frustra habet claudus tibias, sic indecens est in ore stultorum parabola (*Prov. xxvi.*) » Pulchris plane innititur tibiis, qui luculentis nitet claritate sermonis. Sed dum sine bonis operibus accuratum deprimit eloquium, velut sine gressu promovet recta crura verborum. Quasi pulchras ergo habet tibias ad videndum, sed non utiles ad gradiendum, qui podagricis vitiorum laqueis innodatus, ipse quidem turpiter claudicat, dum alios, ut agileret gradiantur, invitat. In istorum ergo stultorum ore indecens est parabola; quia dum spiritualiter sonant, et carnaliter viciant, eorum vita cum labiis non concordat. Quos nimirum honesta loquentes, sed inhoneste viventes prædicatione recta non liberat, sed mordax conscientia vehementer accusat. Unde illic non incongrue subditur: « Quomodo si spina nascatur in manu temulenti, sic parabola in ore stultorum (*Ibid.*) » Spina quippe in manu temulenti nascitur cum illi, qui huius vitæ amore est ebrius, reprehensionis in mente aculeus generatur. In ore itaque stultorum parabola quasi spina est; quia dum aliud loquuntur, aliud agunt, mens eorum in semetipsa aliquando redarguitur, et quodam quasi spinæ pungentis aculeo perloratur. Velut spina certe male viventis et bene dicentis conscientia pungit, dum in eo, quod extrinsecus loquitur, quodam pudoris atque formidinis stimulo intrinsecus sauciatur.

CAPUT VI.

Ad prædicationis officium qui sint idonei.

Ut ergo ad eos, a quibus cæperat, sermo recurrat,

A clericus, qui captus est amore pecunie, nequaquam idoneus est ad ministranda verba doctrinæ. Quod etiam in eo, quod superius proposuimus, apostolico declaratur exemplo. Nam cum Scriptura præmitat: « Multitudinis credentium erat cor unum, et anima una; » moxque subiunxit: « Nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat; sed erant illis omnia communia; » protinus addidit: « Et virtute magna reddebant apostoli testimonium resurrectionis Jesu Christi Domini nostri, et gratia magna erat in omnibus illis; » deinde subinfert: « Nec enim quisquam egeus erat inter illos (*Act. iv.*) »

Quid autem sibi vult, quod huius sacræ scriptor historix, dum de continentia loquitur apostolica et communis vita, repente quasi materiam interrumpit, et ad enarraudam prædicationis constantiam tanquam mutato stylo prosilit, dicens: Et virtute magna reddebant apostoli **493** testimonium resurrectionis? Cur uni materiæ aliam interpolat, qui ceptam persequi et continuare debuerat; nisi, ut patenter ostendat, quia illi duntaxat idonei sunt ad prædicationis officium, qui nullum terrenæ facultatis possident lucrum: et dum aliquid singulare non habeat, communiter omnia possident? Nihil scilicet habentes, et omnia possidentes (*II Cor.*) Il nimirum, dura nullis terrenarum rerum præpediuntur obstaculis, expediti stant pro Dominicis castris in campo certaminis; et quia rebus exuti, solis virtutum armis accincti, gladio spiritus, adversus vitiorum dissecant acies, idonei bellatores sunt oblectantium hostium obruncare cervices. Cui nimirum bello impares sunt, **494** et enervier cedunt, qui communibus non contenti, peculii singularis ambiunt proprietate gravari. Hinc est, quod in Deuteronomio gradientibus ad prælium dicitur: « Quisquis est homo, qui plantavit vineam, et necdum fecit eam esse communem, et de qua vesci omnibus liceat, vadat et revertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello, et alius homo ejus fungatur officio (*Deut. xx.*) »

Sed jam, venerabilis pater, incultæ disputationis protraxisse sermonem hucusque sufficiat: verumtamen ut hæc apud inobedientium clericorum, innummicularum rebellionem efficaciter valeant, sanctus apostolatus vestri vigor impellat.

Sit nomen Domini benedictum.

495 496 OPUSCULUM VICESIMUM QUINTUM.

DE DIGNITATE SACERDOTII.

ARGUMENTUM. — Hic totus in eo est, ut ostendat quæ sit dignitas sacerdotis, quod officium, quanta sit ei, qui tam sublime munus sustineat, præstanda innocentia; et quam sit non modo criminem, sed etiam criminis suspicio fugienda. In principio autem, quod oblitus eram dicere, gratias agit eidem, quod multa munera ad se misisset.

Domino A. Venerabili archiepiscopo, PETRUS peccator monachus plenissimæ devotionis affectum.

Cum patriarcha Jacob filio suo Joseph dicat: « Benedictiones patris tui confortate sunt benedictionibus patrum ejus (*Gen. XLIX*); » ego congrue possum dicere: quia benedictiones patris mei, non patrum, sed ejusdem patris mei, sunt benedictionibus confortate. Tot quippe benedictiones fuerunt, quas mihi liberalitas vestra direxit, ut una commendasset alteram, et sequentes eas, quæ præcesserant, prout Scriptura loquitur, confortarent. Porro autem si David gratiarum promeruit actiones, cum de manibus, quas Amalecitis abstulerat, senioribus Juda dona transmitteret, dicens: « Accipite benedictionem de præda hostium Domini (*I Reg. XXX*); » quanto potiores ego gratias debeo, qui benedictiones accepi non cruentatis manibus hostium Domini, sed sanctificatis, atque depromptis a sanctuario Domini! Verum ut ab occasione corporalium munerum, ad spirituum benedictionum se sermo dirigat sacramentum; cum apostolus hoc in magna felicitate constituit, quod dicit: « In hoc vocati estis ut benedictionem hereditate possideatis (*I Petr. II*); » quanta vobis, hoc est, summis Ecclesie sacerdotibus est dignitas prerogata, ut benedictionem non modo vobis exhibitam possidere, sed possitis etiam aliis tradere! Et non qualencunque, sed etiam episcopalem, per quam scilicet, vestri juris est ordinare pontificem; et cum non parvi terroris sit atque formidinis esse vel inferioris ordinis sacerdotem, nimirum ipsi quoque lege præcipitur, ut populi portet iniquitatem (*Num. XVII*); quam pavendum est ac tremefactis visceribus formidandum, omnibus nunc in ecclesiastica dignitate præcellere, quos æque necesse est, et ante omnes in tremendi judicis examine respondere! Unde sollicitè considerandum est, ut quem ad obtinendas ecclesiastici culminis infulas summi sacerdotii sublimitas elevat, celsitudo quoque laudabilis et arduæ conversationis attollat; et sicut per acceptæ dignitatis sublime fastigium cæteris eminent, sic eum præ cæteris vita supereminens, et spiritualium uorum splendor exornet. Unde per Moysen dicitur: « Pontifex, id est, sacerdos maximus inter fratres suos, super cujus caput fusus est unctionis oleum, et cujus manus in sacerdotio consecrate sunt, vestitusque est sanctis vestibus, caput suum non discooperiet, vestimenta non

ascindet, et ad omnem mortuum non ingreditur omnino: super patre quoque suo, et matre non contaminabitur, neque egredietur de sanctis, ne polluat sanctuarium Domini, quia oleum sanctæ unctionis Dei sui super eum est (*Levit. XXI*). » Oleo quippe caput sacerdotis ungitur, cum mens ejus sancti Spiritus piuguedine saginatur. Cujus etiam manus idem oleum consecrat, cum bonæ voluntatis studium, quod sacerdos versat in mente, et visibiliter ostendit in opere.

CAPUT PRIMUM.

Quid sit sacerdotem de sanctis egredi.

Sancti plane sacerdotis est, et quæ sancta sunt, cogitare; et quæ mente conceperit, etiam in operibus evidenter exprimere: alioquin quid prodest bonum aliquid cogitare, nisi solerter invigilet hoc ipsum et in operatione perficere?

Elaborandum sit ergo sacerdoti, ut et caput illius consecratum sit per pie voluntatis intuitum, et manus ejus spiritualis olei sint charismate delibutæ per evidens sanctæ operationis indicium. Qui etiam versatus sanctis vestibus dicitur, quia dignum est, ut sacerdos pietatis **497** atque justitiæ semper induvis adornetur, sicut scriptum est: « Sacerdotes tui induant justitiam (*Psal. CXXXI*). » Cui præcipitur, ut caput suum non discooperiat, id est, ut cor suum hujus mundi desideriis non expandat, sed occultum semper in adipiscendo regni cælestis intentione custodiat. Jubetur etiam vestimenta non scindere, videlicet, ut sic semper honestatis ac pie conversationis veste contextus incedat; ne, quod absit, hanc perversi ejuslibet operis interpretatione dirumpat. Prohibetur insuper et ad mortuum ingredi; nimirum ut studeat a malis, quibus anima moritur, pedem caute subtrahere, seseque ab operibus mortuis ad serviendum Deo viventi (*Hebr. IX*). » Subjungitur etiam, ut super patre et matre non contaminetur, id est, ut neque mundi negotiis, neque mortalis hujus vitæ desiderio polluat. Unde bene subjungitur, de sanctis non egredietur, ne polluat sanctuarium meum. De sanctis enim sacerdos egreditur, cum neglectis animarum curis per desideria terrena vagatur. De sanctis egreditur, cum ecclesiastica disciplina postposita, transuentium causarum negotiis Immoderatus implicatur. ^{ubi}

mox apte subjungitur : « Ne polluat sanctuarium meum. » Sanctuarium quippe polluitur, cum sacerdos quilibet per terrena desideria sparsus, causisque secularibus dissolutus, sacrosanctis altaribus audaciter assistere non veretur; cum videlicet fit, quod per prophetam dicitur : « Et erit sicut populus, sic sacerdos (Isa. xxiv). » Quamobrem ut Ecclesia, Christi in sua vigere munditia valeat, et obsceno male ministrantium contagio non sordescat, illic adhuc apte subjungitur : « Virginem ducet uxorem, non viduam, non repudiatam, et sordidam, atque meretricem non accipiet, sed puellam de populo suo, ne commisceat stirpem generis sui vulgo gentis suæ; quia ego Dominus, qui sanctifico eum (Levit. xxi). » Sacerdotis uxor vita ejus, et conversatio non inconvenienter accipitur; quæ scilicet esse virgo præcipitur, ubi ab immundi spiritus obsoleta luxuria, qui violator est animarum, immunis et incorrupta servetur. Non sit vidua, sed celesti sponso felici sit fœdere copulata. Repudiata quoque, ac sordida, vel etiam esse meretrix interdicitur, ne videlicet, si spurca libidinis, ac luxuriantium vitiorum contaminatione polluitur, ab eodem animarum sponso fœdali divortio separetur. Huic sordidæ uxori Apostolus libellum repudiæ dederat, cum dicebat : « Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimentum feci, et arbitrator velut stercora (Philip. iii). » Ac si dicat: Uxorem illam sordidam ac meretricem, cui copulatus in Judaismo fueram, per divortium desero, eamque repudiæ interveniente libello, tanquam stercus abjicio. Ex hujusmodi quippe sacerdotis uxore non tales liberi procreantur, qui Deo sacrificium offerant, sed potius qui sævritant, et ultionem divinæ animadversionis incurrant. Hinc est, quod cum ad Osee prophetam divina voce dicatur : « Vade, sume tibi uxorem fornicationum, quia fornicans fornicabitur terra a Domino. » Ille, sicut Scriptura testatur, « abiit, et accepit Gomer, filiam 498 Debelaim; et concepit, et peperit filium. Et dixit Dominus ad Osee: Voca nomen ejus Jezrahel (Osee i). » Quod utique nomen, quamvis prosperum significare videatur, in eo quod interpretatur *semen Dei*; hic tamen *vindictam Dei et furorem* sonat, cum protinus subinfertur : « Quoniam adhuc modicum, et visitabo sanguinem Jezrahel super domum Jehu, et requiescere faciam regnum domum Israel, et in illa die conteram arcum Israel, in valle Jezrahel (Ibid). » Quod autem hic per Jezrahel, non salus, sive prosperitas, sed Dei potius ira signatur, etiam in hoc innuitur, cum protinus subinfertur : « Concepit adhuc, et peperit filiam, et dixit Dominus: Voca nomen ejus: Absque misericordia, quia non addam ultra misereri domui Israel, sed oblivione obliviscar eorum. Cuique peperisset et tertiam, ait : Voca nomen ejus: Non populus meus; quia vos non populus meus; et ego non ero vester Deus. » In quibus utique nominibus filiorum fornicariæ mulieris evidenter addiscimus, quia quisquis immundæ vitæ velut uxori

vir jungitur, ejusque male blandientis amplexibus oblectatur, nequit ex ea liberos, qui Deo placeant, gignere; quia nec potest ex amara radice dulcis fructus afferri : « Non enim potest arbor mala fructus bonos facere (Matth. vi). » Unde cavendum est sacerdoti, ne sordidam, aut meretricem ducat uxorem, sed castæ semper, atque pudicæ conversationis exhibeat honestatem. Ex qua nimirum non spurios, sed legitimos valeat filios gignere, dum studet ingenios bonorum operum fructus, divina largiente gratia, germinare. Necesse est ergo ut sacerdotali sacerdos ducat uxorem, ex qua responsuram paterno generi procreet sobolem. Unde et illic congrue subditur : « Non commisceat stirpem generis sui vulgo gentis suæ (Levit. xxi). » Sacerdos etenim generis sui stirpem vulgo suæ gentis associat, cum vulgariter vivens a populo per clarioris vitæ meritum non discordat : cum denique per latam et spatiosam viam mundanæ conversationis incedit, seseque per morum spiritualium honestatem a turbis vulgaribus non discernit. Ut autem sacerdos dignam generi suo sobolem procreet, ipse quoque a patrum suorum, sanctorum videlicet præcedentium sacerdotum, vestigiis non aberrat : ne, si ab eorum insigni prosapia ignobilitate vivendo degenerat, jus sacerdotalis officii, quo videlicet indigne fugebatur, amittat.

CAPUT II.

Quod nobilitas sacerdotum sit vita sancta

Hinc est, quod in libro Esdræ, cum præmissum sit, de filiis sacerdotum filii Hobia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis uxorem, et vocatum est nomen eorum, protinus additur : « Ii quæsierunt scripturam genealogiæ suæ, et non invenerunt, et ejecti sunt de sacerdotio (I Esdr. ii). » Plane qui genealogiæ suæ scripturam non inveniunt, de sacerdotio repelluntur; quia qui se per ignobilitatem secularis vitæ ab ingenio præcedentium patrum stemmate degenerasse considerant, dignum profecto est ut eos a sacerdotio 499 censuræ canonicæ vigor expellat. Nobitem ergo necesse est esse Ecclesiæ sacerdotem, ut qui minister est Domini, erubescat se servum esse peccati. Ad quam nobilitatem nos ille provexit, de quo Apostolus ait : « Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum filii dilectionis suæ, servitutemque peccati illius a nobis cruor abstersit (Coloss. i); » de quo per Joannem dicitur : « Qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo (Apoc. i). » Hanc autem munditiam, ut sacerdos in se valeat præ cæteris possidere, stigma sanguinis Christi studeat in se signanter exprimere; sicut dicit Apostolus : « Ego stigmata Jesu semper in corpore meo porto (Gal. vi). » Unde et in lege præceptum est, ut sanguine arietis immolati, tangeretur extremum auriculæ dexteræ summi sacerdotis, similiter et manus dexteræ, et pedis (I. in. ii). Et hinc itaque se seravo ceteri expectant, ut cum cum sacerdos arietis immolati sanguine portat, cum cum

passionis Christi mysterium inhiante audire delectat. Dextera quoque ejus idem sanguis illinitur, cum id, quod studiosus auditor intelligit, efficaciter operatur: dexter etiam per eodem ruore signatur, cum vita sacerdotis adversus tentamenta diaboli passionis Christi recordatione munitur; ut sicut potestatem accepit, super serpentes, et scorpiones incedat: morsus tamen cornu, et invalidi furoris venena non metuat; sive certe, quia pes est corporis terminus, quid per hoc, nisi huius operis designatur extremum? Nimirum, ut omne bonum, quod incipimus, perseveranter etiam usque ad felicem terminum perducamus. Hinc est, quod Israelitico populo divina vox ait: « Si audieris, inquit, vocem Domini Dei tui, ut facias atque custodias mandata ejus, faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus (Deut. xx). » In quibus utique verbis patenter exprimitur, quod figuratur in membris: « Si audieris, inquit, vocem Domini Dei tui, » ecce sanguis arietis immolati rubet in aure sacerdotis. Quod vero sequitur, « ut facias, » ecce manus operantis. Quod autem postremo subjungitur, « atque custodias mandata ejus, » ecce perseverantia boni operis. Nihil enim prodest cuiquam bonum opus incipere, nisi studeat etiam usque, dum perficiat, custodire.

Et notandum, quod dextera tantam auricula, manus et pes sacerdotis illo sanguine liniri precipitur; quo videlicet sic semper dexterae conversationis ac fidei rectitudinem in omnibus tenent, ut exorbitantibus a via vestigiis, aufractus sinistrae devius non ineurrat. Sive certe sic semper Dominice passionis sacramentum pro dextro tenent, ut tanquam sinistra prorsus ac villa cuncta mundi hujus blandimenta contemnant. Enimvero quia sacerdos dux, et assignatus est exercitus Domini, his titulorum insignibus jubetur adornatus incedere, seseque sequentibus ecclesiasticæ militiæ cuneis sanguinis et crucis Christi debeat vexilla præferre. Hoc figurabat Zacharias propheta cum diceret: « In die illa erit, quod super frenum equi est, sanctum Domino (Zach. xiv). » Porro autem ante Salvatoris adventum quid genus humanum, nisi velut infrenis equus erat, qui ubique per voluptatum suarum compos libertas 500 infrenita raptabat? Sed ori ejus frenum Redemptor noster adhibuit, cum sanctum Evangelium, quo videlicet omnia petulantis lasciviæ vitia compescuntur, objecit. Super hoc autem frenum sanctum Domini, hoc est, crux ponitur, quia cuncta sancti Evangelii præcepta crucem spirant et, ut crux post Christum portetur, invitant.

CAPUT III.

Quod sacerdoti vel minima criminis suspicio sit fugienda.

Id ipsum signabat et lamina illa aurea, quam summus sacerdos in gloriam et decorem gerebat in capite, cui videlicet nomen Domini tetragrammaton erat inscriptum (Exod. xxviii). Sicut enim quatuor illic erant literæ, ita nihilominus quatuor sunt

crucis cornua quadrifidi orbis partes amplectentia. Hanc sacerdos portabat in gloriam et decorem; quoniam et Apostolus dicit: « Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi (Gal. vi). » Portet ergo laminam auream sacerdos in capite, ut crucem Christi jugiter verset in mente. Sanctum quoque Domini freno equi sui consequenter adhibeat, ut carnem suam cum vitis et concupiscentiis crucifigat. Tunc enim sacerdos et laminam auream capiti, et sanctum Domini freno adhibet equi; cum ad crucem Christi mentis intuitum dirigit, et corpus suum velut fetorem equum, ab omni lasciviarum vitiorum libertate compescit. Propter hoc sane geminum crucis portande mysterium scriptum est, quoniam et Elias (IV Reg. ii), et Joannes Baptista zonas pelliceas habebant circa lumbos suos (Matth. iii). De Salvatore vero nostro Joannes in Apocalypsi dicit: « Quoniam habebat zonam auream circa mamillas suas (Apoc. i). » Constat autem, quia inter utramque manillam eor hominis constituitur. Unde sponsa dicit in Canticis: « Dilectus meus inter thera mea commemorabitur (Cant. i); » hoc est in corde meo jugiter requiescet. Quid est ergo pellicis zonis, quæ videlicet ex mortuis animalibus fitur, lumbos, ubi lili lo permaxime viget, acringere; nisi omnes carnalium passionum illicitus motus ac fomites per afflictionem corporis indigne refrænare? Et quid est circa mamillas auream habere zonam; nisi et adversus ingruentium cogitationum importuna phantasmata, sollicita semper invigilare custodia? Lumbos ergo pellicea zona precingimus, cum carnis lasciviam per inedia continentiam coercemus. Auream vero zonam circa mamillas habemus, cum adversus instantium cogitationum impetus infœderabili certamine dimicamus. Tunc itaque fiet quod illic sequitur; mot enim ut sanctum Domini super frenum equi futurum propheta præmisit, præsto subjungit: « Et erunt lebetes in domo Domini, quasi phiale coram altari, et erit omnis lebes in Hierusalem, et in Juda sanctificatus Domino exercituum (Zach. xiv). » Lebetes plane in phialas veri; et zonam auream circa mamillas haberi præcipiebat Dominus in Evangelio, cum dicebat: « Cavete ne graveatur corda vestra in crapula et ebrietate, et ebrietas hujus sæculi (Luc. xxi); » in crapula scilicet, et ebrietate lebetes; in curis hujus sæculi 501 zonam habendam circa mamillas intelligit. Lebetes plane illorum erant pectora, qui inspirabant pisces Ægypti, qui naseantes manna, esuriabant pepones, inhiabant cæpas et allia. An lebetes non erant, qui fervens clamabant, quia « sedebamus super ollas carnium? » (Num. xi.) Illa quippe corJa lebetes sunt, in quibus edacitas regnat, et per cupiditatis æstum exequuntur edulia et copia diversa ciborum. Sed hi lebetes convertuntur in phialas, et sunt coram altari, ac sanctificati Domino, cum Sanctum Domini quem freno superponitur, cum denique zona aurea mamillis interioribus adhibetur. Tunc nimirum lebetes et ollæ carnium convertuntur in phialas aureas, videlicet plenas odoramento-

rum, quæ sunt orationes sanctorum (*Apoc. v*). Et hæc ponantur coram altari phialæ quæ prius dum letales essent, potius versabantur in nidore cœlinæ.

502 Tunc autem mens sacerdotis est phiala aurea, atque odoramentis spirituum aromatum plena, cum orationibus ac piis operibus est vigilantè intentæ. Et hæc phiala coram altari esse dicitur, quia omne, quod cogitat, Deo sacrarium offerre non cessat. Et tunc lebes iste sanctificatus est Domino, atque ideo consecrationis gratiam, quam ipse intus

ex munere summi largitoris accepit, merito jam, et in alios adhibita inanus impositione transfundit. Sed ego, quasi qui loquor, oblitus, dum sermonem diutius protraho, metam compendii epistolæ excedo. Jam igitur ista sufficiant, tantum ut qui a benedictione cœperam, verbum in benedictione concludam.

Dextera Dei, venerabilis pater, snis te benedictionibus repleat; et grege comitanto commisso regnis cœlestibus introducat.

Sit nomen Domini benedictum.

503-504 OPUSCULUM VICESIMUM SEXTUM.

CONTRA INSCITIAM ET INCURIAM CLERICORUM.

ARGUMENTUM. — Sacerdotum inscitiam, imperitiâque singularem, in sacris quoque rebus incuriam, et negligentiam, seu potius contemptum religionis graviter detestatur: et hæc omnia quam sint tam ipsis sacerdotibus, quam reliquorum hominum ordinibus, quorum salus illis commissa est, perniciosa, diserte ostendit: itemque quam cauti debeant esse episcopi in talibus ad ecclesiasticas dignitates promovendis; ne peccata eorumdem ad ipsos redundent. Quod in extrema parte episcopo, ad quem scribit, et diligenter commendat.

Domno V. reverentissimo episcopo PETRUS peccator et monachus.

Quia te, vir reverentissime, sacerdoti calæni in Ecclesia tenere conspicio, inesse quoque tibi sacerdotalem animum fiducialiter credo, dolorem cordis mei, qui me de sacerdotibus cruciat, tibi potissimum communicare decerno. Per episcopalis enim torporis ignaviam ita nunc presbyteri litterarum reperiantur expertes, ut non modo eorum, quæ legerint, intelligentiam non attingant, sed syllabatum quoque vix ipsa decurrentis articuli elementa balbutiant. Et quid jam pro populo in suis precibus supplicat, qui quod loquitur ipse velut alienus ignorat? Scriptura est enim: « Qui ignorat ignorabitur (*I Cor. xiv.*) » Et cum Apostolus obsequium nostrum rationabile esse precipiat (*Rom. xii*), quomodo illic rationabile erit obsequium, ubi is, qui offert, oblationis suæ non concepit intellectum? Cumque Deus omnipotens in offerentibus mentium magis vota consideret, quam strepitum vocis attendat; quid in suis obtinere precibus valeat, qui quod nescit, implorat? Quibus quid aliud evenire putandum est, nisi quod illis sacerdotibus contigerit, quos post captivitatem Israeliæ populi rex Assyriorum in urbibus Samariæ constituerat, et divini cultus caeremonias ignorabant? Nam cum nescirent Deum juxta legalium mandatorum observantiam colere, leonum eos rabies perimebat. Scripturæ siquidem hæc verba sunt: « Nuntiatumque est regi Assyriorum, gentes quas transtulisti, et habitare fecisti in civitatibus Samariæ, ignorant legitima Dei terræ; et immisit in eos Dominus leones, et ecce interficiunt eos, eo quod ignorent ritum Dei terræ (*IV Reg. xvii*). » Petrus autem dicit: « Quia diabolus tanquam leo rugiens, circuit querens quem devoret

(*I Petr. v*). » Sacerdotes ergo, qui Dei legitima nesciunt, leonum dentibus exponuntur; quia nimirum illos malignorum spirituum rabies devorat, qui sacrificiorum cultui temerariis ausibus insistentes, qualiter Deus rite colatur, ignorant. Sicque funguntur officio sacerdotum, ut sacerdotalis officii nesciant sacramentum. Et sicut per illorum imperitiam factum est, quod Scriptura testatur: « Unaquæque, inquit, gens fabricata est Deum suum, posueruntque eos in fanis excelsis, quæ fecerunt Samaritæ; gens et gens in urbibus suis, in quibus habitabant (*IV Reg. xvii*). » Ita nunc per pseudosacerdotum ignorantiam, qui docere Dei populum nesciunt, fieri dolemus, ut scilicet alii quorum Deus venter est, et terrena sapiunt, luxuriam colant (*Philipp. iii*); alii avaritiam, quæ est idolorum servitus, venerentur (*Ephes. v*); alii rapinis, alii perjuriis, alii homicidiis, alii veneficiis sacrilega devotione deserviant; et sic diversis criminibus, tanquam simulacris, et sculptilibus obsequium servitutis impendant. Unusquisque cuius opus facit, illius et servus appellatur, de quibus dicit Apostolus: « Quia tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, ut contumeliosis afficiant corpora sua in semetipsis, qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium, et coluerunt, et servierunt creaturæ potius quam Creatori (*Rom. i*). » Qui nimirum per fidem, quam tenent, Ecclesiæ parietibus includuntur, sed per reproba vite meritum, extrinsecus sunt. « Confluentur enim se in Deum, factis autem negant (*Tit. i*). » Fidei quippo verba prætentunt, sed impietatis operibus inbianter insistent. Unde et illic legitur: « Fuerunt igitur gentes istæ timentes quidem Deum, sed nihilominus et idolis suis servientes (*IV Reg. xiv*). » Quos utique;

relarguit Veritas ipsa, cum dicit: « Nemo potest a duobus dominis servire (*Math. vi.*) »

505 CAPUT PRIMUM.

Quod imperitii non sunt ad sacerdotium promovendi.

Cum ergo per sacerdotium vecordium imperitiam plebs indocta deperat, par fuerat, ut episcopalis gravitas a taliu[m] se promotione suspenderet, nec alienos excessus in se temeraria præcipitatione transferret; præsertim cum Timotheo Apostolo dicat: « Manus cito nemini imposeris, neque communicaveris peccatis alienis (*Tim. v.*) » Quisquis enim vel turpiter lapsum, vel divinæ legis iugurum ad sacrum provehit ordinem, ejus se peccatis involvit, cui peccandi materiam tradit: et non modo his se, quibus ille jam involutus est criminibus obligat, sed his etiam, quæ commissurus est, per anticipationem obnoxium parat.

Est aliud, quod mihi de sacerdotibus sæcularis ordinis displicet; quia sicut sæcularibus mista regionariæ civilitatis habitatione collimant, ita nihilominus plerique ab eorum conversatione et inconditis moribus non discordant; curis sæcularibus indifferenter inserviunt, ab otiosi se sermonis ineptiis non compecent; imo per lites et jurgia frequenter a proximorum suorum charitate resiliunt, et cum horis, vel ejuslibet terrenæ concupiscentiæ flammis in suis pectoribus fervere non nesciunt, venerandis tamen altaribus se impudenter ingerunt, et ab offerendi sacrosancti libaminis ministerio non recedunt. Non attendentes, quod filii Aaron idcirco cœlestis ignis incendio concremati sunt, quia alienum ignem offerre in Dei sacrificio præsumperunt: « Arreptis, inquit Scriptura, Nadab, et Abi filii Aaron thuribilibus suis, posuerunt ignem, et incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis præceptum non erat (*Levit. x.*) »; moxque subiungit: « Et egressus ignis a Domino devoravit eos, et mortui sunt coram Domino (*Ibid.*) » Nam cum ad offerendum Deo terribilis sacramenti libamen accedimus, cavendum valde est, ne alienum ignem, hoc est, libidinis flammam, vel ejuscunque vitii fomitem inter salutares hostias deferamus. Sed ille potius ignis in nostrarum mentium thuribilibus ardeat, illa cor nostrum divini amoris flamma succendat, quam Dei spiritus per invisibilem gratiam nostris visceribus administrat. Admonendi sunt itaque qui sacris altaribus ministrare disponent, ut non modo cor ab æstuantium passionum igne custodiant, sed etiam linguam, quæ inter Deum et nos quodammodo mediatrix est, a supervacui sermonis levitate compecant. Petrus enim (*Math. xxvi; Marc. xiv; Luc. xxi; Joan. xiii*), quia ream suam, linguam scilicet, deliquisse cognovit, ejus inter se et Deum tanquam mediatrix habere patrocinium recusavit; sed dum amare flevit, reconciliationis suæ spem in lacrymarum interventione constituit, et oculis, quibus non peccaverat, veniam impetravit. Sit ergo usque ad missarum peragenda mysteria saliva lingue nostræ virgo vel casta, ut vel se sub virginali taciturnitatis

censura coerceat, vel sub pudicæ quodammodo locutionis moderamine sobria verba depremat.

506 Illud etiam quantæ confusionis opprobrium est, quod nonnulli circa sacri altaris utensilia tantæ negligentia sunt, et tam segnis incuriæ, ut stanneos, vel etiam sabbredinis ejuscunque metalli calices longo situ scabredinis inhorrescere patienter aspiciant; in squalido linteo Dominicum corpus offerant et involvant; et quod non dignaretur potens quilibet, qui tamen vermis est, propriis adhibere labiis, in hoc isti corpus non veretur imponere Salvatoris. Quid porro de conscissis ac patrescentibus sacrorum altarum praudeis, quid de diversis vasis ad ecclesiastica ministeria necessariis, quid denique de sacerdotibus eloquar inludentis? Quid postremo de codicibus dicam, in quibus nimirum hæc ipsa quoque legere inoffense non possumus, quæ teneat adhuc memoria reservamus? Quæ nimirum omnia, oculis subjecta cernentibus, et levibus exentium risum, et sapientes provocant ad lamentum. Unde primæ dignitatis sacerdotibus valde cavendum est, et terribiliter formidandum, ne quod ab illis, qui videntur subesse, delinquitur; ab his qui potioris sunt gradus, et quibus hæc corrigenda sunt, requiratur. Nullus plane mortalium, ut existimo, majus aliquid in divinis peragit sacramentis, quam ipsi quoque qui sæcularis sunt ordinis sacerdotes. Esto siquidem, quod patriarchæ, vel metropolitæ quilibet, et episcopi consecrent, divinum chrisma conficiant, et cætera, quæ suis specialiter competunt privilegia experimenta percurrant. Sed neque episcopus, neque chrisma, neque aliud quid in ecclesiasticis sacramentis majus quam corpus et sanguis est Salvatoris. Ea ergo, quæ potiora et sublimiora sunt in Ecclesia, presbyteri cum pontificali dignitate participant. Et quamvis suis quique limitibus jubentur esse contenti, iidem ipsi qui sunt in quibusdam suppares, in excellentioribus rebus inventiuntur æquales.

CAPUT II.

Quod nullus gravius peccat quam presbyter malus, vel imperitus.

Nullus igitur gravius convincitur peccare quam presbyter, qui vel per imperitiam, vel reprobam vitam, dum indigne ministrat, quantum ad se salutaris victimæ sacramenta contaminat. Regi plane, vel sublimiori cuique personæ si quis per vitium detractionis obloquitur, vel etiam in diripienda, sive demolienda rerum suarum facultate grassatur, facile reddit in gratiam, si digne satisfaciens entendat offensam. At si manibus excedit, si in ejus personam audacter prosilit, si hostiliter irruit, quia non pecuniaria, sed criminalis est causa, nihil ab eo aliud exigitur, quam vindicta: et non jam inter eos de reparatione sequestræ pacis agitur, sed de sola duntaxat augendi fenoris ultione tractatur. Ita nimirum aliud est in Deum per diversos modos humanæ fragilitatis excedere, aliud in sacrosancti corporis ejus et sanguinis oblatione peccare. Sicut aliud est

promulgata regie legis edicta negligere, aliud ipsum specialiter regem vibrato propriæ 507 manus jaculo sancire. Multis nempe sceleribus plebs Israelitica se frequenter immiscuit, sed nunquam se tam crudeliter polluit, quam tunc cum Dominum crucifixit. Et certe qui Dominicum corpus pollutis tractare manibus non veretur, crucifixionem Jesum participes esse convincit. Quibus nimirum expavescenda nimis est apostolica illa sententia, qua dicitur: « Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, gustaverint etiam donum cœlestis, et participes facti sunt Spiritus sancti, gustaverint nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, et prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam, rursus crucifigens sibi inquit Filium Dei, et ostentui habentes (Hebr. vi). A nullo plane Deus omnipotens majoris injuriæ præjudicium tolerat, imo deterius nemo peccat, quam sacerdos, qui prohibentibus canonicis indigne sacrificat. Aliter in quoque modo peccantes quasi Dominum in rebus ejus offendimus; indigne vero sacrificantes, velut in personam ejus manus injicere non timeamus, cum scriptum sit: « Si peccaverit vir in virem, placari ei potest Deus: si autem in Deum peccaverit vir, quis orabit pro eo? » (I Reg. ii.) Eant ergo nunc presbyteri, et pro lucris hujus vite sacris se altarium inerant, pro suo sæque consanguinitatis affectu ex fidelium oblatione diteant; non videlicet ut pupillis ac viduis alimenta provideant, non ut subsidia peregrinantibus subministrent, sed ut sibi, vel suis turpia luera convectent. Eant, inquam, et se suosque duntaxat demissi sui acquisitione reficiant, ut postmodum medullis suis ignis æterni voraginem pascant. Quantæ scilicet damnationis est eos, qui peccata populi comedere prohibentur, ex acquisitis rebus non codices emere, non ornamenta, vel utensilia suis Ecclesiis providere, sed in necessitatibus, vel necessitudinis sumptus cuncta prodigere? Præsertim cum hæc idcirco sacerdotibus conferantur, ut ipsi pro populo precibus ac votis insistere, ejusque debeant peccata portare. Hinc est quod Eleazar, et Themar filiis Aaron Moyses ait: « Cur non comedistis hostiam pro peccato in loco sancto, qui Sancta sanctorum est, et data est vobis, ut portetis iniquitatem multitudinis, et rogetis pro ea in conspectu Domini? (Levit. x). » Sed cum passus sit Dominus in cruce pro salute mundi, nunc mactatur in altari pro unius commode et facultate presbyteri. Tunc crucifixus est pro totius populi multitudine, nunc quasi pro unius hominutionis utilitate salutaris hostia videtur offerri. Isti plane sanctorum Patrum, qui dum in sacerdotali ordine floruerunt non legitimi filii, sed potius dicendi sunt maneres, atque ideo non immerito inter eorum non commemorantur hæredes. Illi siquidem, juxta Hieroniam, nutriebantur in croceis; isti, pro dolor! amplexati sunt stercora (Thren. iv).

CAPUT III.

Quis sit vere sacerdos.

Hic plane jure fingitur sacerdotio, qui regu-

lis non obviat Patrum, qui paternum non violat institutum, unde Moyses ait: 508 « Offerat simillam calidam in odorem suavissimum Domino sacerdos, qui patri jure successerit (Levit. vi). » Ille quippe sacerdos patri jure succedit, qui sanctorum Patrum ingenuitatem in conspicuis operibus exprimit, qui majorum suorum prosopiam per spiritus conversationis ignominiam non confundit; alioquin quisquis ille est, qui velut a titulis proavorum, et clara generositate degenerat, qui se non legitimum, sed adulterinum vel extraneum alienis moribus repræsentat, ejiciendum se de sacerdotio evidenter indicat. Unde et in libro Esdræ de quibusdam dicitur: « Quia quæsierunt scripturam genealogiæ suæ, et non invenerunt, ideoque ejeti sunt de sacerdotio (I Esdr. ii); » quibus et hoc protinus interdictum est, ut non comederent de sanctis sanctorum. Sicut ergo illi, qui ingenuitatem venerabilium Patrum sancte conversationis honestate conservant, in dignitate sacerdotalis officii merito perseverant; sic e diverso qui præcellentium Patrum degenerant meritis, dignum est, ut etiam paternæ priventur officio dignitatis. Et qui facti sunt a Patrum suorum claritate dissimiles, in paterno non maneat officio sacerdotes; et nullatenus in eorum jura succedant, a quorum nobili ingenuitate degenerant. Quos omnes velut ab una persona per Osee prophetam Dominus reprobatur, dicens: « Quia scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi; et oblitus es legis Dei tui, obliviscar et ego filiorum tuorum; et secundum multitudinem eorum sic peccaverunt mihi, gloriam eorum in ignominiam commutabo, peccata populi mei comedent, et ad iniquitatem eorum subleventur animas eorum; et erit sicut populus, sic sacerdos; et visitabo super eum vias ejus, et cogitationes ejus reddam ei (Osee iv). » Nolo tot eorum enumerare flagitia, quæ vel in oblatione mysterii, vel inter ipsa quoque regenerationis humanæ perpetrant sacramenta: videlicet in scrutiniis, in symbolis atque in baptismalis lavacri sacramento. Omitto panem in salutare hostias convertendum, qui nonnunquam ante sit mucidus, quam sanctificetur oblatus: ipsum quoque mysterium non intra dies octo consumitur, sed plerumque ad omnipotentis Dei injuriam in mensem tertium reservatur. Prætereo quod aliquando aqua vino in eucharistia non miscetur, et sic quodammodo per errorem occulti schismatis a Christo populus separatur. Hæc, et his similia tædet ultra protendere, ne dum datus ista prosequimur, Christianæ religiosiis opprobrium texere videamur.

CAPUT IV.

Quod episcopi vigilantes esse debent in coercendis clericorum flagitiis.

Unde satagendum est sanctis episcopis, ut his malis, quæ in necem Christiani populi grassantur, occurrant; et apostolorum opera per pseudosacerdotes, qui modo sunt destructi non permittant, nec tam arduum Christi patiantur perire laborem propter

augendam in terreno questu paucorum hominum facultatem. Interim quod mens scetat, suppressere volo, **509** nec valeo: scintillam zelus exurit, dum cœminum conscientiæ dolor incendit. Quid enim erit de quolibet supremæ damnationis episcopo, qui lapsus cuique presbytero tollit lucrum, et sacrificandi reddit officium? Iste jam non communicat peccatis alienis, sed auctor existit: imo tanquam Judas Iscariotes, tradit impiis manibus Salvatorem propter vilis pecuniæ quantitatem; Christum venali commercio distrahit, et pro amore pecuniæ tradit auctorem vite. Et iste protinus omnium criminum reus, pro quibus ille fuerat sacerdotalibus infulis exuendus.

Ut ergo stylus ad hoc, unde digressus est, redeat, videtur nobis, si placet, hoc episcopo utendum esse consilio, ut indignos ac turpiter lapsos administratione suspendant; super eos autem, qui permanserint, idoneos a latere suo viros, qui eos debeant frequenter invisere, et custodire constituent. Cui simile rex etiam Assyriorum fecit, cum sacerdotem ad instruendos cæteros Samariam destinavit: «Ducite,» inquit, «illuc unum de sacerdotibus, quos inie captivos adduxistis, ut habitet cum eis, et doceat eos legitima Dei terræ (IV Reg. xvii).» Qui nimirum sacerdos, sicut Scriptura prosequitur, habitavit in Bethel, et docebat quomodo colerent Dominum. In Bethel ergo, hoc est, in domo Dei, dignum est potius quam impium præsidere, qui sacerdotalis officii regulis cæteros possit imbuere. Nam valde timendum est, quod per Moysen dicitur: «Anima, quæ peccaverit per ignorantiam de hostia et de cæiversis audatis **510** Domini, quæ præcepit, ut

non fient, quidpiam fecerit; si sacerdos, qui est unctus, peccaverit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum Domino (Levit. iv).» Ex quibus verbis illud formulose notandum est, quod ait: «Si sacerdos, qui unctus est, peccaverit, delinquere faciens populum;» quia nimirum sacerdos, qui legem Dei nesciendo delinquit, suis etiam populum in peccatis involvit, et quos doctus relevare potuerat, secum simul per imperitiam gravat.

Tu vern, venerande vir, quem et vita præclarum, et doctrina conspicuum: et quod his præstantius est, spiritalis zeli fervor reddit accensum, sic aliis juniorum memineris delegare custodiam, ut et ipse frequenter huc illucque discurrere non omittas. Facies quod hortatur Salomon in Proverbiis: «Discurre, festina, suscita amicum tuum, ne dederis somnum oculis tuis, ne dormitent palpebræ tuæ (Prov. vi).» Illud quoque non excidat, quod postmodum dicit: «Erue eos, qui ducuntur ad mortem, et qui trahuntur ad interitum liberare non cesses (Prov. xxiv).» Ubi scilicet et excusatio tollitur, cum subiungit: «Si dixeris: Vires non suppetunt, qui inspector est cordis, ipse intelligit (Ibid).» Sic ergo super commissum gregem insignis pastor invigila, ut et ignavos opiliores ab eorum cura removeas, et ipse cum David insurgentium ursorum atque leonum rictus infringas (I Reg. xvii): sive etiam cum Abraham postquam exisset Analectis fratrem tuum Lothi de iugo captivitatis eduxeris (Gen. xiv), ad Melchisedech regem justitiæ cum triumphali gloria revertaris.

Sit nomcu Domini benedictam.

511-512 OPUSCULUM VICESIMUM SEPTIMUM.

DE COMMUNI VITA CANONICORUM. AD CLERICOS FANENSIS ECCLESIE.

ARGUMENTUM. — Orta dissensione inter Fanenses Ecclesiæ canonicos, aliis in commune bonis Ecclesiæ collatis, aliis seorsim sibi vivere valentibus, scribit ad eos, hortaturque ut deposita omni contentione, apostolorum et primitivæ Ecclesiæ morem sequantur; canonici non tam nomine, quam re esse velint. Quod multis etiam rationibus eis persuadere conatur, non posse enim inter eos esse unionem animorum, inter quos est facultatum; ac multa alia in eandem sententiam prescribit.

Sanctis in Christo fratribus Fanensis Ecclesiæ clericis, Petrus peccator monachus salutem.

Diu est, dilectissimi, quod in his partibus fama vulgavit, non parvæ similitatis inter vos emeruisse discordiam, ob id videlicet, quia nonnulli vestrum aggrederentur in canonica regularitate vivere, plerique autem non acquiescerent, volentes tantum apud se in suis proprietatibus habitare. Quod quidem non miramur, quia rarum non est, sed dolens potius, quia inhonestum est. Satis enim videtur absurdum, ut clerici quis præteudat in ordine speciem, et sæcularium teneat vivendo conversationem: et quem a laicorum turbis professionis conditio se-

parat, turpe est si vel domestica conversatio, vel pecuniarum abominanda proprietates laicorum esse convineat. Quid enim illius poterit concupiscentiam satiare, cui non potest ipse Deus in possessione sufficere? Clericus quippe, sicut juxta sui etymologiam vocaluli, ipse sors Dei est, ita nihilominus et Deus omnipotens ejus esse portio perhibetur. Unde et Jeremias ait: «Pars mea, Dominus, dixit anima mea: propterea expectabo eum (Thren. iii).» Et alibi Deus: «Opus, inquit, et nomen meum tu es, hereditas mea Israel (Isa. xix).» Si igitur clericus Dei est portio, et Deus portio ejus, non levem Creatori suo contumeliam videtur inferre, qui super

hoc singulare talentum terrenam æstuat pecuniam A cumulare. Nam et in libro Numeri de Levitis Deus Moysi præcipit, dicens: « Tolles Levitas mihi pro omni primogenito filiorum Israel: Ego sum Dominus; et pecora eorum pro universis primogenitis pecorum filiorum Israel (Num. iii). » Et iterum: « Tolle Levitas pro primogenitis filiorum Israel, et pecora Levitarum pro pecoribus eorum; eruntque Levitæ mei. Ego sum Dominus; in præceptis meis ambulent (Ibid.). » Ac si manifestus dicat: sicut eos mihi in proprium jus specialiter vindico, sic mihi jugiter deservire absque omni terrene conversationis subjectione decerno; nec eos velut servos jugo negotiorum sæculi patior ignobiliter subijci, qui meis obsequiis dediti, libertatis ingenue sunt titulo decorati.

CAPUT PRIMUM.

Quod clerici non habent proprietatem rerum, quas possident.

Et notandum quod non solum Levitas, sed levitarum etiam pecora Dominus sua esse testatur; ut perspicere doceat, quod ii qui ecclesiasticis mancipantur obsequiis, Deo debent non modo sæ sedulitatis et laboris impendium, sed etiam proprietatem quoque earum, quas possident, facultatem: scientique se, simul et sua juris esse non proprii, sed divini. Hoc autem tempore clericis, quod de quibusdam loquor, parum videtur, si sua Deo, vivendo carnaliter, subtrahant; nisi etiam ab ecclesiasticæ procuratoris excubiis per angustias et nudinarum stationes habitando secedant. Nimirum suavis indicantes, si rannonum tabernaculis olfaciant, quam si divini sacrarii quotidie limen terant, magisque delectat eos textricum gynæcea conspiciere, quam cælestis eloquii paginis incubare. Pauper plane Samuel (I Reg. i) post ablactationem nequaquam domum cum parentibus 513 remeant, sed circa templi ministerium jugiter perseverat Joannes, ut innocentiæ vitæ munditiam teneat, ad squalentis eremi solitudinem tenera adhuc ætate festinat (Math. iii; Marc. i; Luc. iii): illicque gratiam prophetice prædicationis accipit, quam in turbis popularibus degens, promereri non potuit. Nunc autem e contra, ii qui divinis sunt cæremoniis mancipati, Ecclesiæ sacraria remota contemnunt, habitare vero inter forensis strepitus murmura concupiscunt.

Sed audiamus quid de metandis levitarum castris auctoritas divina præcipiat, sicque possimus jure pendere, ubi potissimum clerici debeant habitare. « Tribum, inquit, Levi noli numerare, neque pones, summam eorum cum illis Israel; sed constitue eos super tabernaculum testimonii, et cuncta vasa ejus, et quidquid ad cæremoniis pertinet: ipsi portabunt tabernaculum et omnia utensilia ejus, et erit in ministerio, ac per gyrum tabernaculi metabuntur (Num. i). » Et paulo post, cum præmisisset: « Metabuntur autem castra filii Israel unusquisque per turmas, et cuneos, atque exercitum suum (Ibid.): » præsto subiunxit: « Porro Levitæ per gyrum tabernaculi

figant tentoria (Ibid.). » Si igitur ex præcepto Domini Levitæ castra sua juxta tabernaculum figunt, nec secedere tabernaculo, vel inter turhas habere hospitium permittuntur; cur nunc clerici juxta divinæ constitutionis edictum abhorreant apud Ecclesiam degere, ut tanto liberius, quanto quietius, in sacri eloquii valeant meditatione vacare? et saltem hoc præstitit Ecclesiæ, quam evangelicæ gratiæ splendor illustrat, quod illi deferrebat tabernaculo, quod sub ignorantie tenebris ænigmatum figuram velabant. Et certe valde præposterum est, si illa nunc denegetur reverentia veritati, quæ tunc adumbrate deferrebat imaginem. Nam quod illud tabernaculum non ipsa veritas, sed potius fuerit veritatis exemplar, testatur Dominus, dum præcipit Moysi:

B « Vide, inquit, omnia facito secundum quod tibi monstratum est in monte (Exod. xxv; Hebr. viii). » Quod ergo Moyses vidit in monte, veritas nostra fuit; quod Israelitis tabernaculum fecit, imago fuit tantummodo veritatis. Ministri tunc tabernaculi comedebant manna procul dubio morituri; in Ecclesia vero Christi sacramenta percipimus, in aternitate victuri. De qua videlicet Ecclesiæ dicit Paulus: « Quia est tabernaculum verum, quod fixit Deus, et non homo (Hebr. viii). » Porro autem templum Salomonis quam juges, quamque sollicitas ministrorum habuisse legatur excubias, qui vos ignorare non credimus, scribere superfluum judicamus. Quis enim illud præsertim libri Paralipomenon perspicere non advertat, quia constituit Salomon juxta dispositionem patris sui David officia sacerdotum in ministeriis suis, et Levitas in ordine suo, ut laudarent et ministrarent coram sacerdotibus juxta ritum minus jusque dicit, et janitores in divisionibus suis per portam, et portam? (II Paral. viii.)

514 CAPUT II.

Quod is nequeat dici canonicus, qui non sit regularis.

Si igitur illi, qui ex mandato legis conjugalibus erant copulis obligati, tantæ sedulitatis excubiis suis sanctuariis exhibebant; quid nunc faciendum est clericis, qui videlicet castitatis munditiæ præditi, a cunctis sunt carnalis commercii vinculis absoluti? Plane quo pacto quis valeat dici canonicus, nisi sit regularis? quomodo monachus, nisi juxta vim sui nominis sit etiam singularis? Volunt siquidem canonicum, hoc est, regulare nomen habere, sed non regulariter vivere. Ambint communia Ecclesiæ bona dividere, aspernantur autem apud Ecclesiam communiter se habere. Enimvero non est hæc primitivæ Ecclesiæ forma, satis exorbitat ab institutionis apostolicæ disciplina: quibus nimirum erit cor unum, et anima una, et vendebant agros ponebantque pretia ad pedes apostolorum, et dividebant singulis prout enique opus erat: nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia (Act. ii). At contra, filius prodigus dixit patri: « Da mihi portionem,

que me contingit; et sic dissipavit omnia bona sua cum meretricibus. Illic profecto electorum reprobatorumque lineæ discernuntur, quia nimirum isti, quæ sibi sunt propria, gaudent cum aliis habere communa; illi autem sicut a charitatis glutino scindunt mentes, ita nihilominus communes a fratribus dividunt facultates. Ubi vero divisio rerum, ibi procul dubio non est unitas animorum. Charitas quippe communionem facit; avaritia divisionem. Unde et Lucas dicit: « Ait quidam de turba ad Jesum (non de magnis scilicet, sed de turba erat, quia fetentis avaritiæ squalore sordebat): Magister, inquit, dic fratri meo, ut dividat necum hæreditatem. » Cumque respondisset: « Homo, quæ me constituunt iudicem et divisorem inter vos? » protinus intulit his, qui astabant: « Videte, et cavete ab omni avaritia, quia non in abundantia cuiusquam vita ejus est ex his quæ possidet (Luc. xii). » Quibus profecto verbis patenter Veritas indicat, quia nonnulli hinc inde dividere communia gestiunt; quia cupiditatis et avaritiæ facibus inardescunt. Ananias et Saphira, non quia communia dividunt, sed quoniam retentum aliquid de propriis commune non faciunt, corporeæ mortis sententia percelluntur (Act. v). Judas quia non fuit denarium cum cæteris communionem contentus, in traditionis voragine corruens, de communionem cecidit apostolatus (Matth. xxvi; Luc. xxii; Joan. xiii). Lot dimittens Abrahamæ dispartita possessione consortium, duris servire compellitur vinculis barbarorum (Gen. xiii, xiv). Esau venandi studio per saluum lustra discurrens, primogenita perdidit (Gen. v). Jacob simpliciter in tabernaculis residens, plenitudinem paternæ benedictionis accepit (Ibid.).

515 CAPUT III.

Quod monachi discurrentes, non monachi dicendi sunt, sed gyrovagi.

In monachico sane ordine, quos in claustris sub abbatis imperio regulariter manere conspiciamus, consequenter utique monachos appellamus: quos autem propriam possidere, indifferenter huc illucque discurrere, solutos legibus juxta propriæ voluntatis arbitrium diffinere cernimus, non monachorum, sed gyrovagorum potius, vel *Sarabaitarum* dignos vocabulo judicamus. Sunt itaque Sarabaitæ monachorum, sunt etiam clericorum. Dicit autem Dominus: « Qui non est necum, adversum me est; et qui non colligit mecum, spargit (Matth. xii; Luc. xi). » Isti nempe qui cum Deo in fraterna charitate non colligunt, dum marsupium mentium per discordiam scindunt, virtutum fruges, si quæ sunt, quasi per foramen spargentes, amittunt. Unde et propheta de stulto viro dicit: « Quia congregavit divitias, et dimisit eas in sacculum pertusum (Aggei 1). »

Porro non illi soli schismatici sunt dicendi, qui fidei unitatem dividunt; sed et etiam, qui se per elationis vel avaritiæ vitium a fraterna charitate dividunt. Nec enim major est fides quam charitas. Nam cum Deus ipse sit charitas (I Joan. iv), et qui ma-

net in charitate, in Deo manet (Jac. i); non minus improbatus est, qui excidit a charitate, quam qui errat a fide. Si quis enim totam legem observaverit, offendat autem in uno, hoc est, in charitate, factus est omnium reus: ac per hoc etiam perfidiæ probatur ulnosus. Plane si juxta Petri vocem diabolus, tanquam leo rugiens circumit quærens quem devoret (I Petr. v); qui fraterni consortii caulas deserit, nitronem se cruenta bellæ morsibus tradit. Bucula namque in armento compascens, lupi non timet incursum; cum vero solivaga præsumit silvarum lustra percurrere, ferarum compellitur ingluviem satiare. Turmatim anseres volitantes accipitrem parvipendunt; aliquando qui defuerit, rostro perfossus, ex unguibus non evadit. Apes in alveariis congregatæ mellificanti, et quando in unum coeunt, ex eorum laboribus dulces favi regibus apponuntur: at si dissiliunt, ac relicto duce vagabundæ pervolitant, famis necesse est inopia contumescant. Hostium vallatus insidiis, si cum eo quo constipatur, absterit, hostilibus se jaculis præda factus exponit. Ecclesia nempe Christi, sicut prophetica testantur oracula, castra Dei sunt (Gen. xxxii): in quæ videlicet hostilis impetus non irrupit, donec virtutum armis accinctis, in compage charitatis, et in unitate spiritus Christi milites conglabantur. A quibus nimirum quisquis infelicis Achan imitator, aureæ regulæ vel argenti cupiditate dividitur, veri Josue, ac communi totius populi sententia lapidatur (Jos. vi).

Quapropter obsecro sanctitatem vestram, charissimi; expulso Pharisæorum fermento (Matth. xvi), natiuitatis vestræ domos cum Abraham patriarcha relinquit (Gen. xi), in uno vos cœnaculo cum Apostolis 516 apud Ecclesiam congregatæ (Act. ii): propria quæque cum Barnaba et Stephano (Act. iv), veris scilicet abrenuntiatoribus, in commune conferite, ut in fraterna vos unanimitate viventes, Spiritus sanctus merito dignetur inivisere. Vos enim sal terræ; sed sicut Veritas dicit: « Si sal evanuerit, in quo condicitur? » (Act. ii.) Exigite quippe salis multa dulcescunt, et parvo clericorum numero totius Christianæ plebis eruditur et instruitur multitudo. Sicut enim episcopi duodecim apostolorum noscuntur obtinere primatum, ita et sacerdotes Ecclesiæ septuaginta discipulorum ordinem representant. Quod profecto mansio illa Israeliticæ populi in Helim figuratè designat (Num. xxxiii). Ibi nimirum duodecim profuebant apostolici fontes, qui divini verbi imbribus arenita hominum corda perfunderent. Ibi septuaginta virebant palmæ, totidem videlicet discipuli, qui mundo diabolicæ tyrannidis servitute depresso, victoriæ Christi palmas inferrent. Illi siquidem fontes palmarum arbores irrigant, qui sacri pontificis verbis affluunt, unde cæteri sacerdotes Ecclesiæ in spe cœlestium præmiorum sine cessatione virescunt: qui nimirum decuplato septenario numero, hoc significare videntur, ut per septiformis gratiæ Spiritum legis Decalogus impleatur. Istos itaque septuaginta discipulos cum

binos ante faciem suam Dominus mitteret, et eos, qui alios docturi erant, ut et ipsi irreprehensibiliter viverent; admoneret, in ipso docendi principio tanquam permaxime necessariam ac principale prae-misit, ut pecuniarum lucra contemnerent, avaritiae sordes abjicerent, proprietatis peculium non haberent. « Nolite, inquit, portare sacculum, neque peram, neque calceamenta (Luc. x). » Per Marcum quoque prohibet, ut neque panem, neque aes in zonis haberent, neque duabus tunicis induti, sed sandaliis calceati, virgam tantummodo gestantes incederent (Marc. vi). Cur autem hoc factum est? Nunquid propter illos tantum? Sed esto, ut propter illos sit factum; quare autem scriptum, propter nos? « Quaecumque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt (Rom. xv). » Cur itaque haec in Ecclesia legimus, nisi [ut] haec ipsa, quae leguntur, operibus impleamus? Praesertim ii qui per succedentium vicissitudines temporum eorum funguntur officio, eorum procul dubio necesse est conversentur exemplo. Possidere igitur terrenum aliquid praedicatoribus suis prohibet Deus, ut qui constituti sunt in auditorum cordibus concupiscentiarum aestus extinguere, ipsi sibi-met caveant ad aliorum perniciem ambitionis et avaritiae frena laxare. Huc accedit, quod saepe ex occasione itineris, obviantem forma muliebris, libidinis flammam concipiet minister altaris. Nam dum a propriis ad Ecclesiam iter terit, et reditus; repente malignus spiritus laqueos praeparat, feminae viscarium tendit, et vultum aspiel lubricum, quem deceptus intuetur, opponit. Sed quisquis vel avaritiae flamma, vel libidinis aestuat, qua fronte, qua conscientia divinis altaribus appropinquat? Hinc est enim, quod filii Aaron divino sunt igne consumpti, quia alienum ignem offerre Domino praesumpserant. Scriptum quippe est: « Arreptisque Nadab, et 517 Abiu filii Aaron thuribalis suis, posterunt ignem et incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis praecipuum non erat: egressusque ignis a Domino devoravit eos, et mortui sunt coram Domino (Levit. x). » Altaria quippe homini non alienum, sed ignem duntaxat divini amoris accipiunt. De quo videlicet ipse dicit: « Ignem vult mittere in terram, et quid volo, nisi ut ardeat? (Luc. xii). » Quisquis igitur terrene, vel carnalis concupiscentiae flamma in thuribulo sui pectoris aestuat, et sacris assistere mysteriis non formidat, illo procul dubio divinae ultionis interim igne consumitur, de quo Scriptura testatur: « Et nunc, inquit, ignis adversarios consumit (Hebr. x). » Enim vero nimis impossibile est, fratres mei, ut is, qui rerum familiarium curis opprimitur, qui simul habitando et colloquio turbis quotidie popularibus admisceatur, numdo corde sanctis valeat interesse mysteriis. In quibus videlicet terribilibus sacramentis corum aperitur, et virtutes angelicae simul cum hominibus diversatur. Quante ergo munditiae debent esse clerici, quam nitidi, quam denique a cunctis negotiorum saecularium fetoribus alieni? Qui vi-

A delicit velut contubernales et condomestici angelorum consortio perfruntur, et sacramentorum coelestium Deo cooperatores et dispensatores existunt.

CAPUT IV.

Quod boni malorum societate pervertuntur.

Neque hoc nos de solis sacerdotibus loquimur, sed de omnibus clericis, qui sacris altaribus in quolibet gradu ministerii sui iura dependunt. Nam etiamsi mundus sit quis in se, malorum nonnumquam societate polluitur. Quod utique si aliquibus non contingeret, nequaquam propheta conquerens, gemisset: « Vae, inquit, mihi, quia vir pollutus labiis ego sum, quoniam in medio populi polluta labia habentis ego habito (Isa. vi). » Qui nimirum idcirco se pollutum labiis assererat, quia inter eos, qui polluti erant labiis, habitabat. Idipsum plane et Moyses in terra Madian pertulisse cognoscitur, si eum occidere vulnerit Dominus, subtiliter indagetur: Scriptum quippe est: « Cumque esset in itinere in diversorio Moyses, occurrit ei Dominus, et volebat occidere eum (Exod. iv). » Mirum valde cur eum repente Dominus occidere voluisse describitur, quem assereret sibi jam et symmysten familiariter fecerat; cui consilii sui, ac voluntatis arcana pandiderat, et nunc in executione sua obedientiae dirigebat. Sed procul dubio datur intelligi, quia quantumlibet contagii maculam ex diuturna Madianitarum colubitatione contraxerat, atque idcirco terrore ac negligentiae correctione purgandus erat, qui corrigendis aliis coelestem mandatorum bajulus accedebat. Quod scilicet uxor ejus Sephora prudenter intellexit, de qua Scriptura protinus addidit: « Tulit illic Sephora acutissimam petram, et circumcidit praeputium filii sui (Exod. iv). » Absurdum quippe fuerat, si videretur gentilis in filio, qui Israelita erat in semetipso. Qui ergo alios ad rectitudinis viam debet instruere, valde cavendum est ne 518 ipse, quod absit, in aliquo videretur errare. Hinc est etiam quod Israeliticus populus ad ulciscendum scelus Belamin [Benjamin] zelo rectitudinis inflammatur, et tamen idem populus Belamin gladiis ante prosternitur (Jud. xx). Quem enim non moveat, quod Dominus bis interrogatur, bis ad incendium contra Belamin praelium dedit assensum; et tamen in primo certamine viginti duo millia de Israelitis, in secundo vero decem et octo millia ceciderunt? Quid igitur in his intelligendum est, quid sentiendum, nisi qua prius curandi sunt a tumore proprii vulneris, qui auferre morbos alienae gestiunt pravitatis? ut ipsi jam mundi per ultionem suimet veniant, qui aliorum percutere prava festinant; sicut in Evangelio dicitur: « Qui sine peccato est vestrum, prius in illam lapidem mittat (Joan. viii). » Unde recte cum illi Deum consulentes, dicerent: « Quis in exercitu nostro princeps certaminis contra filios Belamin [Benjamin]? » Respondit: « Judas sit dux vester (Jud. xx); » quia enim Judas confessio interpretatur, recte dux illius belli Judas constituitur. Ut nimirum

prius per confessionem propria studeant errata corrigere, qui aliis volunt errorem contentibus subvenire.

CAPUT V.

Quod communo vitæ unionem spiritus et rectitudinem pariat.

Quapropter, charissimi, si vultis in populo Dei, quibus ad exemplum præpositi estis, inter quos lucetis quasi luminaria in mundo, verbum vitæ continentes; si vultis, inquam, inter eos animarum hæc acquirere, si errantes ad religionis abet rectitudinem provocare, in vobismetipsis prius, si qua sunt, obliqua dirigite, et ad scholam Christi simul convenientes, in communione vitæ et unione spiritus concorditer permanete. Non inter vos divisio sit domorum, non scissura mentium, non diversitas facultatum. Mementote semper, quia de sectis lapidibus altare reprobat Deus: « Si enim levaveris, inquit, super eum enitrum tuum polluetur (*Exod. xx*). » Secti quippe lapides sunt, qui fraternæ societatis consortium respungit; qui vivere cum fratribus, et conversari concorditer nolum. Tales autem Christus in suo non recipit corpore, quos a membrorum suorum sectos judicat unitate. De illis porro lapidibus altare est potius fabricandum, quibus Petrus dicit apostolus: « Et ipsi tanquam lapides vivi superedificamini domus spirituales (*I Petr. ii*). » Cui videlicet domus ille fundamentum est, præter quod non potest aliud poni (*I Cor. iii*); ille summus, qui factus est in caput anguli. (*Paal. cxvii*) Præterea nunquid otiose præcipit Dominus: « Nolite, inquit, thesaurizare vobis; thesauros in terra, ubi erugo, et tinea demolitur, et ubi fures effodiant, et furantur? » (*Matth. vi*.) Quis, quæso, hujus mandati

A sententiam teneat, si hanc clericus non observat? Nunquid conjugati, qui filios nutriunt, qui Deo decimas ex ipsius auctoritate persolvunt? « Qui enim offert, ut Paulus ait, necesse est eum aliquid habere quod offerat (*Hebr. viii*). » Deinde quomodo poterit in choro quis psallentium constitutus, cor fixum in oratione tenere, qui de loculis et

519 capsidilibus, ne audax advolet manus, excogitat? de apothecis, et horreis, ne furibus famulentur, addubitat? ne non seræ minus fideles absistant, atque de forum semper olrepentium irruptione formidat? Ego autem forsitan mentior, sed nunquid Veritas poterit mentiri, quæ dicit: « Ubi est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum? » (*Matth. vi; Luc. xii*.) Et forte tolerabilius censeretur, si in suis B penetrabilibus officia divina peragerent, ac non longius laborantes, ibi Deum quærerent, ubi peculia custodirent; ut cum illis diceretur: « Ubi est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum; » non incongrue subderetur: ubi est etiam Deus tuus?

520 Sed quoniam res hæc non ridenda est, sed dolenda, obsecro vos, dilectissimi mihi fratres, et domini, nolite, quæ suggerimus, parvipendere, sed in schola vos Christi sub disciplina sancti Spiritus congregate; quatenus ipse nobiscum maneat, et usque ad consummationem sæculi (*Matth. xxviii*), sicut est pollicitus, maneat, et ad Patris sui gloriam felici postmodum vos remuneratione perducatur. Quibusdam forte displiceam, quia dum alios intra regularis vitam limitem compescere gestio, ipse modum compendii epistolaris excedo. Sed optime compensatur, si arguitur imperitiæ scriptor, dummodo proficiat sapienter auditor.

Sit nomen Domini benedictum.

521-522 OPUSCULUM VICESIMUM OCTAVUM.

APOLOGETICUS MONACHORUM ADVERSUS CANONICOS.

ARGUMENTUM. — Queruntur monachi, quod a cætu totius Ecclesie per canonicos exclusi fuerint, cum ipsi ab apostolis, imo a prophetis suam traxerint originem. Severe quemdam arguunt, qui ausus est dicere: A monachis Ecclesie sacramenta nullo pacto esse ministranda. Denique exemplo sacrorum Augustini, Hieronymi, Athanasii et decreto Bonifacii papæ IV probant ligandi et solvendi potestatem monachos habere.

Cunctis amatissimis clericis ac canonicis, omnes D scripsit, primitivos Christianos monachos, non canonicos vocat; et habitacula eorum monasteria nuncupat ac quamplurima dicit, eos laudabilia egisse, et conscripsisse. Certe nostri, non vestri ordinis Moyses et Elias sacra (*Exod. iii; III Reg. xvii*), eremum qui incolere: nostri auctores grege prophetarum cum quibus reprobus Sani sæpe cantavit (*III Reg. xix*). Longum est paginas Veteris Testamenti revolvere, veniam ad Novum, quod supra reliquimus. Apostolos certe, et successores eorum, si irreverberatis oculis paginas novi instrumenti percipitis, monachico non canonico more vi-

Cunctis amatissimis clericis ac canonicis, omnes

unanimiter monachi.

Multum, fratres charissimi, si digni estis audire, miramur, quomodo vel ob quam causam cananini nos a consortio et unitate universalis Ecclesie separare: cum constet a monachis, non a canonicis universalem Ecclesiam simulatam, gubernatam et a diverso errore eribatam. Apostoli nempe fundatores, et rectores Ecclesiarum nostro, non vestro more vivebant, ut Lucas evangelista in Actibus apostolorum refert (*Act. i*): et Philo disertissimus Judæorum, in libris quos in laudem nostrorum cou-

vere invenietis, eisque potestatem ligandi atque solvendi (*Matth. xviii*) concessam a Domino procul dubio reperietis. Quod si ita est, imo quia ita est, cur nos ab hoc privilegio separare conamini? Nescitis, quia quibus dixit Apostolus: Mortui enim estis, scilicet mundo (*Coloss. iii*); eisdem dixit in alia Epistola: Nescitis, quia angelos iudicabimus, quanto magis secularia! (*I Cor. vi*). Ergo si, sicut vos dicitis, mundo mortui sumus, scilicet viliis, et peccatis, non erubescimus, quia idem Apostolus dicit: « Si autem mortui sumus cum Christo, credimus quia simul resurgemus cum ipso (*II Tim. ii; Rom. vi*); » itemque: « Mihi vivere Christus est, et mori lucrum (*Philipp. i*); » et in alio loco: « Vivo autem, non iam ego, vivit vero in me Christus (*Gal. ii*). » Sed ne turbarentur, qui se toties mortuos audissent, ait: « Nescitis quia angelos iudicabimus, quanto magis secularia! » (*I Cor. vi*). Ecce nostra libertas. Quare? quia idem Apostolus dicit: « Ubi spiritus Domini, ibi libertas (*II Cor. iii*). » Væ ergo nobis et vobis, si mortui non fuimus mundo. Si igitur mortui sumus mundo, et vivimus Deo, probabimus vos per omnia esse mentios; quia dicitis: Nos ob hoc, quod mortui sumus mundo, non posse dispensare ecclesiastica. Sed quid vos extollitis? Recolite principia nostra, et vestra; et ex auctoritate Patrum, cui plus competat, colligatio lumine perjudicet.

CAPUT PRIMUM.

Conquestio monachorum de canonicis.

Contra vos itaque multum conquerimus, quia quidam vestrorum ausus fuit temerario ore dicere: A monachis nullo modo communionem esse recipiendam; insuper etiam suscipientes excommunicavit, et in opprobrium nostrum, inno in condemnationem suam, et illorum recomunicare præcepit. Sed quid contra illum? Scimus, quia pene idiota est, et multorum criminum reus; ideoque juxta Salomonem, vitam stulto respondere juxta stultitiam suam; ne similes ei efficiamur (*Prov. xxvi*). Sed, ne videamur succubuisse, respondere volumus stulto, ut idem Salomon admonet, juxta stultitiam suam, ne sapiens sibi esse videatur (*Ibid.*): et patenter ostendimus eum in rebaptizatorum sectam miserabiliter corruisse. Sed non mirum, si odium fratrum hoc promeruit; cum Joannes **523** apostolus intonet, dicens: « Quod idem fratrem suum, in tenebris est, et in tenebris ambulat, et nescit quo eat; quoniam tenebræ obsecaverunt oculos ejus (*I Joan. ii*). » Sed ne longius toxica illius veneni serpent, manifeste ostendimus antecessoribus nostris præ omnibus clericis, hæc sacramenta licita fuisse contingere, et dispensare; sicut in vita B. Martini legitur, quod de vino a quodam anachoreta consecrato, a maximis et venerabilibus viris pro benedictione expetebatur: ante ejus fores sæpe et episcopi, et comites benedictionis gratia pernoctarunt. Telesphorus denique apostolicus ex anachoretis fuisse comprobatur; Dionysius etiam, et Adeodatus, ac Stephanus nuper defunctus, ex monachis fuisse leguntur, qui tamen apostolicam sedem glo-

riosissime gubernarunt. Gregorius ex monasterio raptus, ac violenter infultus, non solum suas protulit, sed etiam dispositiones aliorum meliorare studuit. Num etiam Martinum Turonensem omitendum putatis, cui astanti sacramento divino globus igneus apparuit? Forsan ex istorum manibus quia monachi fuerant, percipere sacramenta divina quisquam insanus prohibuit? Absit. Facessat ergo insana et proterva doctrina, et sanctorum Patrum sequatur auctoritas, quæ etiam ex cujuscunque sacerdotis manibus sacramenta divina, non solum percipere, sed etiam delignantibus suscipere ab ecclesia separari, si tamen sacerdotes rectæ fidei fuerint. Sufficiens ista contradicentibus.

CAPUT II.

Quod sacramentorum administratio monachis præ omnibus clericis licita fuerit.

Sed quia nimis periculosum est obmutescere velle, introducimus et alios testes, Basilium scilicet, Athanasium, et Augustinum, nec non et Hieronymum sacræ legis interpretem, Mariniannum quoque Ravennatem episcopum, et Augustinum Anglorum præsulem, quos nulli dubium est monachos fuisse. Nunquidnam Romani præsules, quos prædiximus, vel isti, quos nunc retulimus, quia monachi fuerunt, minus laudabiles habitus sunt? Non utique. Forsitan episcopos, presbyteros, diaconos non ordinantur, quis insanus audeat dicere? An forsitan pœnitentiam criminosis non imposuerunt, et absolutionem, ut competebat, benignissime non addidere? Utique facere poterunt.

Nunc igitur requirite sancta octo concilia, **524** et maxime sextum, et septimum concilium; ibique invenietis monachis licitum fuisse disputare, absque ullo scrupulo in conspectu concilii super omnes qui aderant. Sed jam sufficiant.

Veniamus ad consecrationem, quam, dispensante Deo, per episcopos accepimus. Nunquid nos aliter, quam canonici consecramur, quis insipiens audeat dicere? Nemo. Nam utrisque in commune benedictionem a Domino infundi episcopus omnium deposcit. Et dum consecrat sigillatim, obnix deposcit cunctis sacerdotibus, dicens: Consecratur, Domine, manus istæ, ut quidquid benedixerint, benedicta sint, et quidquid consecraverint, consecrata sint. Ecce communis benedictio. Unde ergo divortium? Longum est ista prosequi.

Videamus nostrorum, vestrorumque vestimento- rum figuram. Agite utrumque. Prophetæ et apostoli nostro an vestro vestitu usi sunt? Forsitan dicitis, nostro. Et ubi est illud, quod de Elia legitur: « Vir pilosus, et zona pellicea accinctus renibus (*IV Reg. i*); » et de ipso, et similibus Paulus dicit: « Circueierunt in melotis, et in pellibus caprinis (*Hebr. xi*); » et de Joanne Baptista, Joannes evangelista: « Zona, inquit, pellicina circa lumbos ejus (*Matth. iii; Marc. i*); » Petro quoque angelus imperat: « Præcinge te, et calcea te caligas tuas (*Act. xii*); » de Pauli quoque zona Agabus dixit: « Virum ejus

hæc zona est, Judæi in Hierusalem alligabunt, et tradent in manus gentium (Act. xxi.) » Horum ergo Patrum indumenta nullatenus nominatim Scriptura poneret, nisi eis privatum vis fuisset. Quod si vobis dubium videtur, saltem vestrorum partium testimonio aurem accommodate. Legite collationes Patrum, quas Eucherius Lugdunensis episcopus climatio sermone abbreviare stultit; et si nobis credere non vultis, saltem illius literæ credite. Nam nos, eo doctore, hanc paginam exaravimus. Igitur non solum prædictos Patres in vestitu sequimur, sed insuper sublimissimam cælorum curiam, quod vobis durum est audire. Seraphim scilicet, quis dubitet sex alas habere? dicente Scriptura: « Sex alæ uni, et sex alæ alteri (Isa. vi.) » Enimvero et nos sex alis velamur, videlicet duabus in capite, et duabus dextera lavaque, et duabus ante, et retro. Si autem hæc incredibilia vobis videntur, perquirite quod Bonifacius in nostrorum institutione composuit; et si adhuc contraire vultis, morum vestrorum ac vestimentorum auctores ex auctoritate Patrum edicite: et quod nobis apponitis, testimoniis probate: et si vita comes fuerit, altiora quam diximus, juvante Deo, dicenda sperate.

Sit nomen Domini benedictum.

525-526 DECRETUM BONIFACII PAPÆ.

Quod monachi presbyterii honore decorati, potestatem habent ligandi et solvendi. (Ab auctoritate Bonifacii IV, Pont. Max. 10, qu. 1, ap. Decr. Grat.)

« Sunt nonnulli nullo dogmate fulti, audacissimo quidem, zelo magis amaritudinis quam dilectionis inflammati, asserentes monachos, quia mundo mortui sunt et Deo vivunt, sacerdotalis officii potentia indignos; neque pœnitentiam, neque Christianitatem largiri, neque absolvere posse per sacerdotalis officii divinitus sibi injunctam potestatem, sed omnino labuntur. Nam si ex hac causa veteres æmuli vera prædicarent, apostolicæ compar sedis beatissimi Gregorius monachico cultu pollens, ad summum nullatenus apicem conscenderet, cui quidem hæc ligandi solvendi que potestas a Deo summa conceditur: Augustinus quoque ejusdem sanctissimi Gregorii discipulus, Anglorum prædicator egregius: et Pannoniensis Martinus beatissimus, cujus sanctitatis famam longe lateque diffusam totus personat mundus; alii quoque quamplurimi viri sanctissimi, pretiosissimo monachorum habitu filigentes, nequaquam annulo pontificali subarrharentur. Sed quia monachi fuerunt, prædictis uti prohibentur? Neque enim B. Benedictus monachorum præceptor almificus, hujus rei aliquo modo fuit interdictor; sed eos sæcularium negotiorum edixit expertes fore tantummodo (S. BENED. Reg., cap. 4). Quod quidem apostolicis documentis et omnium sanctorum Patrum institutis, non solum monachis, sed etiam canonicis maxime imperatur. « Neino enim militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus (1 Tim. ii.) » Nos vero tan-

torum Patrum instituti exemplis, quibus est periculosissimum refragari, credimus a sacerdotibus monachis ligandi solvendi officium, Deo operante, digne administrari, si eos digne contigerit hoc ministerio sublimari. Quod incunctanter affirmat quisquis statum monachorum et habitum potestatem evidentem considerat. Verhi gratia, angeus Græcæ, Latine nuntius sonat. Sacerdotes igitur, monachi atque canonici, qui quotidie Dei præcepta populo nuntiant, angeli vocantur, ratione non incongrua. Sed unusquisque angelicus ordo, quanto claritatem Dei vicinius contemplatur, tanto majori virtute ejus divinitati adhaerens, sine dubio roboratur: eorum cherubin ordo eximius prædicatur, quorum figuram monachorum cultus competenter habere comprobatur. Nam uti cherubin, ita monachi sex alis velantur. Duabus quidem in capucio, quo caput tegitur; aliis vero duabus, quibus pedes teguntur, verisimiliter demonstratur assertio. Illud vero cuculla, quod brachii ostenditur, alias duas alas esse dicimus, et id tandem, quod dicitur, sex alarum numerum certissime impleri assertur. Decertantes igitur monasticæ professionis presbyteros sacerdotalis potentie arceri officio omni modo præcipimus, ut ab hujusmodi nefandis ausibus reprimantur in posterum, quia quanto quisque est celsior, tanto est et in his potentior.

Episcopus debet canere missam in ordinatione presbyteri, similiter et abbas in ordinatione monachi; quia remissio peccatorum est. Propter hoc relinquet rex regnum, et summus pontifex pontificatum, episcopus episcopatum, comes comitatum, et multi divites utriusque sexus suas possessiones in sæculo, et venient in monasterium ad serviendum Deo. Absit ut monachus vivens sub regula vel abbate, subjiciatur aliis hominibus. Nefas est dicere: Monachus non habet potestatem ligandi atque solvendi, ut quidam dicunt, quia mortui sunt. Vere mortui sunt huic sæculo, sicut sancti apostoli fuerunt. Nunquid sancti apostoli non habuerunt potestatem ligandi et solvendi, ex quibus unum dicebat: « Si enim mortui sumus cum Christo, credimus quia simul vivemus cum eo? » (Rom. vi.) Quis melius potest dicere, solvere vel ligare peccantem, quam qui solutus est a Deo a peccatis. Quis melius valet animas dare Deo, quam ille qui proximus est ei? Qui dentes hujusmodi stridunt circa monachos, infelices sunt, et verba eorum vana. Sed audite cor talia dicunt. Lex enim dicit: Si quis clericus in adulterio vel in aliquo crimine fuerit deprehensus, aut ipse confessus, aut ab aliis relictus, juxta concilia trecentorum decem et octo Patrum, ad honorem non potest redire, nisi per dignam pœnitentiam. Ex qua re multa ira et invidia inflammati circa monachos, vel circa catholicos viros die noctuque optant insidias invenire, qualiter possint eos injuste illaqueare. Qui enim sua peccata nullatenus valent purgare, quomodo possunt aliena dimittere? Nunquid potest cæcus cæcum ducere? Itaque

qui res vel honores Ecclesiae subtrahere voluerit, A et sequi Deum, qui dicit: « Venite ad me, omni anathema sit. Quid ultra dicam? Convertimini. et et ego vos requiescere faciam (Matth. xi). »
videte quia nil melius est quam relinquere seculum
Sit nomen Domini benedictum

527-528 OPUSCULUM VICESIMUM NONUM.

DE VILI VESTITU ECCLESIASTICORUM.

ARGUMENTUM. — Mainardo abhati qui pretiosioribus vestibus indul consueverat, ostendit quam sit ecclesiasticis viris, et praesertim monachis indecorum, vestimentorum probatissimum appetere. Multa quoque ex sacris litteris de prompta exempla adducit, ex quibus manifeste probat Deo huiusmodi vestium pompam inuisam esse: cum omnes sancti tam Veteris quam Novi Testamenti, et ipse etiam Christus, viliori vestitu uti non erubuerint.

Domno MAINARDO fratri charissimo, PETRES peccator monachus salutem in Domino.

Tentatis et competenter adhibitis omnibus medicinae generibus, si languidus obeat, non est unde medicum conscientia reprehendat. Fecit enim omne quod potuit, qui cuncta quae decet Archigenem, curationum argumenta persolvit. Dum is ergo qui febricitat moritur, qui curandi munus impleverat, crimine non tenetur. Nam, quod sum erat, industriam artis exhibuit, atque ideo calumniae non patebit. Diu jam, frater, est, ex quo tibi pretiosarum vestium aestus incanduit, et, ut ita loquar, ambitionis tuae viscera tanquam lethifera febris ardor excoxit. Ego autem tibi velut medicus, licet imperitus, et oleum lenis atque suavis admonitionis adhibui, et austeram correptionis viuum frequenter infudi. Nec Scripturarum tibi defuere pigmenta, quarum sententias dum exponere studui, velut aromatics tibi species pindere [pandere] non cessavi. Et quoniam ego cum ceteris fratribus, vilibus coram te sumus contenti semper exuviis, dum feci prius ipse quod monui, quasi prius antidotum bibi: sicque te ad bibendum quod propinaveram provocavi. Sed et cauterium postremo adustionis impressi, dum nitore vestium ignes tartareos munitus, intentavi. Annon adustionis ferrum divitiibus imprimebat Jacobus, cum et hic vestes tineis, et illic carnes incendiis obnoxias perhibebat, dicens: « Agite nunc, divites, et plorate, ululantes in miseris vestris, quae advenient vobis. Divitiarum vestrae putrefactae sunt, et vestimenta vestra a tineis comesta sunt, aurum et argentum vestrum aeruginavit, et aerugo eorum in testimonium vobis erit, et manducabit carnes vestras sicut ignis (Jac. ii). » Metallum quippe, quod nunc per avaritiam possidetur, tunc in lamina vertitur: et caro, quae nunc fucatis vestibus adornatur, flamma postmodum stridente perfricatur. Annon medicinale ferramentum ambitioni vestium etiam Salvator apposuit, cum divitem hyssopae purpura decoratum flammis infernalibus ardere perhibuit? (Luc. xvi.) Scriptura quippe teste, nihil aliud in hoc divite reprehenditur, nisi quia sub nitore vestium etiam sine misericordia legitur splendide convitatus. Quanquam

B et in ipso instrumenti cultioris ornatu, sine dubio vanae gloriae deprehenditur appetitus. Nemo quippe illic anhelat pretiosis vestibus indui, ubi alienus eum aspectus nequeat intueri. Sed ad hoc quisque cultioribus indumentis entescere concupiscit, ut se mirantium nitidulus oblectet aspectum, ut alienorum paseat illecebras colorum; sed dum mulect oculos extrinsecus intuentium, interni iudicis offendit obtutum.

CAPUT PRIMUM.

Quibus vestibus S. Ecclesia delectatur

Solent plane potentes saeculi phaleratis obsequentium indaviis delectari, praesertim si metatores hospitiis sint mirabiles, si praebambuli quique diversi cultus specie videantur insignes. Sed videamus metatorem Christi Joannem, attendamus regis egregium praecursorem: qui nimirum praevit eum in spiritu et virtute Eliae (Luc. i), ut converteret corda patrum in filios, et incredulos ad prudentiam justorum. Perpendamus itaque, imperator caeli et terrae, quibus praevit metatoris suis vestibus delectetur; sed, Evangelio testante, cognoscimus quia vestimentum ejus pilis inhorruerat camolorum. De 529 quo Salvator: « Quid, inquit, existis in desertum videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt (Matth. iii; Marc. ii; Luc. vii). » Ac si manifeste perhibeat, quia non caelestis, sed terreni regis digni discernuntur obsequiis, qui ad vanae gloriae nitorem accuratis ornari gestiunt indumentis. Mollibus quippe vestibus regalis aula; asperis et inculis delectatur D Ecclesia. « Omnis enim gloria ejus filiae regum ab intus (Psal. xlii). » Ecclesia siquidem, vel quaeque fidelis anima, quae et ipsa sanctorum apostolorum est filia, non extrinsecus entescere, sed ornata gaudet in occultis iudicis obtutibus apparere. Nec oblectatur fucata pulchritudine vestium, sed rutilantium gloriatur varietate virtutum. De qua etiam varietate Scriptura prosequitur: « In simbris aureis circumamicta varietate (Ibid.). » Vis audire varietatem vestium, quae caelestis sponsi delectat aspectus? Anima certe niveae castitatis candore conspicua, ante Dei omnipotentis oculos spirituali hyssopae, sive collobio videtur induta: haec etiam dum flamma fervidae

charitatis igitur, dirotini, sive bis tincti crocci rubore perfunditur; cum vero vel ab hoc sæculo funditus mortificari, vel consummari per martyrium avide concupiscit; tunc velut conciliis sanguine tingitur, sicutque regalis purpuræ speciem imitatur. Sed nec diu pistici quoque viror abesse credendus est, quia dum mens æmœna semper virentis pascuæ gaudia firmiter sperat, velut in smaragdine decoris specie immarcescibiliter vernat. Unde et per Petrum dicitur: « Quia regeneravit nos Deus in spem vivam per resurrectionem Jesu Christi in hereditatem incorruptibilem, et incontaminatam, et immarcescibilem conservatam in cœlis (I Petr. i). » Illis plane vestibus animam Dominus se induisse testatur, cum per Ezechielem loquitur, dicens: « Vestivi tedicoloribus, et caleceavi te hyacintho, et cinxi te bysso, et indui te subtilibus, et ornavi te ornamento (Ezech. xvi). » Hunc denique cultum, hunc indumentum spiritualis ornatum idem Petrus etiam a mulieribus exigit, cum eis lenocinantis ac lupanarizæ compositionis phaleras intercidit: « Quamvis sit, inquis, non extinsecus capillatura, aut circumdatio auri vel argenti, aut indumentum, vestimenta-rumque cultus; sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti et modesti spiritus, qui est in conspectu Dei loquens (I Petr. iii). » Invisibilem quippe sponsum invisibilis oblectat ornatus, et cum sanctam animam conspiciat entera virtutibus, in ejus illico volat amplexus; cui dixit: « Pulchra es, amica mea, suavis et decora, sicut Hierusalem (Cant. vi). » Sicut Hierusalem, ait, non sicut Babylon, quam vidit Joannes circumdatam purpura et croceo, et inauratam auro, lapide pretioso, et margaritis: habentem poculum in manu sua plenum alominatione, et immunditia fornicationis ejus (Apoc. xvii). Babylonem sane diabolus, Hierusalem inhabitat Christus. Ille luxuriantis amictus vanitate reficitur; hic asperis et humilibus, si cordis non desit humilitas, delectatur. Auctorem porro superbiæ sæpe nitor vestium provocat, asperitas autem Christum, ut humiliato cuilibet miseretur, invitat. Nam, sicut sacra Regum testatur historia: « Rex Israel, et Josaphat rex Juda, 530 sequebatur unusquisque in solio suo, vestiti cultu regio in area, juxta portam Samaritæ, et universi prophete in eorum conspectu mendacia prophetabant (III Reg. xxi). » Auctor quippe mendacii fucati cultus delectabatur illecebris, et adumbrati decoris aspectu per ora prophetantium officinas fabricaverat falsitatis. At contra, cum idem Achab comminantis Eliæ dura, prout dignus erat, verba perciperet, ac impendentem suis cervicibus divini furoris gladium terribis formidaret, Scriptura teste: « Scidit vestem suam, et operuit cilicio carnem suam, jejunavitque et dormivit in sacco, et ambulabat demisso capite. Factusque est sermo Domini ad Eliam Thesbyten, dicens: Nonne vidisti Achab humiliatum coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam ma-fectum in diebus ejus (III Reg. xxi). »

CAPUT II.

Indui vestibus splendidis quam animæ permiosum et Deo odibile.

Ecce Achab imperiali purpura decoratur, et reprobo spiritu fallente, decipitur; cilicium induit, et gladium divini furoris avertit; regalibus infulis redimitus, laqueo deceptionis impingitur; sacco con-tectus, dilate ultionis indulgentiam promeretur. Est ergo monachus vanæ gloriæ deditus, et toga radiante conspicuus, nitore vestium aspectuum pascat illecebras oculorum; sed dum vestibus fulget iniquorum spirituum deceptionibus patet: divinx præterea indignationis adversum se sententiam provocat, dum sola exterioribus deditus, oculos hominum, ut se admirentur invitit; tantoque despici-bilius, Deo superbius reprobante, contemnitur, quan-to coram oculis intentionum cultioribus induvis amicitur. At contra Job, qui nudus in terram con-ruit, qui prefluentem saniem testa radit, dum in sterquilinio patrefactus, ac scaturiens veribus etiam ab uxore despicitur, divinx consolationis allo-quium pronoceretur (Job i, ii, xxxviii). Nec enim Deus corporalis contagii nauseat sordes, ubi mundi cordis invenit puritatem. Præterea, quid est quod Apostolos ait: « Habentes alimenta, et quibus tegamur, his contenti sumus? » (I Tim. xvi). Cur enim cum dicit, *habentes alimenta*, non protinus addidit, *et vestes*? sed tantummodo cum præmittit, *habentes alimenta*, præsto subiungit, *et quibus tegamur*. Cur hoc, nisi ut perspicue doceat, non debere tam despi-cabilibus operimentis indui, quæ digna non sint ves-tium vocabulo nuncupari? Enimvero David rex nudus, ac solo contentus Ephod, coram area Domini pedilice subsiliens saltat (II Reg. vi). Isaïas Evan-gelicus propheta triennio nudus, et discalceatus coram viris et mulieribus ambulat (Isa. xx); et monachus, qui vitæ carnalis professor est semilituram, titidulæ vestis adine non pas embelat? Quanquam idem Isaïas, et antequam nudus incederet, non molli quo-libet mulecebatur amictu, sed cilicio tegebatur. Nisi enim cilicio contactus incederet, nequaquam sibi vox divina jussisset: « Solve sacco de lumbis tuis (Ibid.). » Esau plane vestes valde bonas, ut Scriptura perhibet, venaturus domi retinuit; sed his alter indutus, pinatum paternæ 531 benedi-cionis recepit (Gen. xxvii). Jacob namque, qui quasi sub Evangelica doctrina prius non duas tu-nicas habuit (Matth. x), simplex etiam vestimentum, simul et alimentum postmodum in oratione qua-sivit: « Si fuerit, inquit, Deus mecum, et custodie-rit me in via, per quam ego ambulo, et dederit mihi panem ad vescendum, et vestimentum ad in-duendum, erit mihi Dominus in Deum (Gen. xxviii). » Igitur qui duplices honoris gratia vestes habebat, obruitur; qui simplici contentus erat, eleemosynis divinx gloriæ sublimatur. Herodes quoque, sicut in Actibus apostolorum legitur, dum indutus veste re-gia, conspicuus cernitur (Act. xii); dum et concio-nanti ad populum, Dei voces habere, non hominis

acclamatur, protinus angelo feriente percutitur; et quia, vanæ gloriæ deditus, delatam sibi in Deum transferre gloriæ novit, repentino superveniente iudicio consumptus a verbibus, exspiravit. Sic nimirum, sic divino dignus est iudicio deieci, qui coram oculis hominum de nitore cælestioris habitus ambit arroganter extolli. Nam et ipse Conditor angelorum dum in præsepio vagiens reclinatur (*Luc. 11*), non ostro, vel togis rutilantibus obsitus, sed vilibus legitur panniculis obvolutus. Erubescat ergo terrena superbia, confundatur et obstupescat arrogantia redempti hominis, ubi mox erumpentibus radiis, exorti coruscat humilitas Redemptoris. Nam et sub ipso salutifero passionis articulo, Herodes eum alba veste induit, eunque mox ad Pilatum sub hac irrisione remisit (*Luc. xxiii*). Et cum Apostolus dicat: « Exeamus ad eum extra castra, improprium ejus portantes (*Hebr. xiii*). » Improprium Christi portare nolle convincitur, qui dyseolis indui vestibus arrogantia tumidis dedignatur. A se denique mortui pro nobis Salvatoris abjicit improprium, quisquis in mortificationis ordine constitutus, album vel ignobile quodlibet despicit indumentum.

CAPUT III.

Dissuadet pretiosarum vestium appetitum.

Tu itaque, dilectissime, janjam velut purulentam morbi lethalis illuviem evome, et pretiosarum vestium appetitum ab stomacho languidæ mentis expelle. Non levis quippe languor est animæ, de superstitioso corporalis amictus nitore gaudere. Gratiam siquidem sancti Spiritus, in qua delectetur, exclusit, qui se per exterioris ornatus desiderium spargit; cujus utique si sentiret in mente dulcedinem, nequaquam corporei cultus supervacuum concupisceret vanitatem; quod evitandum vir Sapiens admonet, dicens: « In vestitu ne glorieris unquam, et in die honoris tui ne extollaris (*Ecclesi. xi*). » Illius ergo vestis concupisce nitorem, qua coram oculis Dei perpetuo polleas, non qua fallacis **532** ac frivole hujus vitæ momenta transcurras. Nunc itaque sordidis utere, quorum squalorem indefinito valeas candore mutare. De quo videlicet utriusque generis indumento per Zachariam dicitur: « Jesus, inquit, erat indutus vestibus sordidis, et stabant ante faciem ejus angeli. Qui respondit, et ait ad eos qui stabant contra se, dicens: Auferte vestimenta sordida ab eo; et dixit ad eum: Ecce, abstuli a te iniquitatem tuam et indui te mutatoris;

et dixit: Ponite cidarim mundam super caput ejus (*Zach. iii*). » Quid enim per Jesum, sacerdotem videlicet magnum, nisi Mediator Dei et hominum debet intelligi? Plane sicut per Zorobabel filium Salathiel, qui de regali Judæ stirpe processerat, et Jesum filium Josedech, qui jus sacerdotalis administrabat officii, Israeliticæ populis post septuaginta annos jugum Babylonice captivitatis evasis, templumque Hierusalem, quod dirutum fuerat, red viva novitate construxit; ita numerus electorum, post hujus vitæ tempora, quæ septenaria dierum repetitione decurrunt, per Jesum Christum, qui verus rex est, et sacerdos, de servitute hujus mortalitatis eripitur, et in cælesti Hierusalem templo Dei, quod est sancta Ecclesia, renovatur. De quo nimirum servitute dicit Apostolus: « Nam et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei (*Rom. viii*). » Tunc itaque Jesus non corpore suo, quod est Ecclesia, sordida vestimenta deponit, tunc honoris ac gloriæ regimen assumit; quia omnis electorum chorus a lugubri squalore temporalis tristitiæ liberatur, et immortalitatis stola in illo splendore sempiternæ felicitatis induitur. Quod etiam in psalmo dedicandæ domus apertissime canit Ecclesia: « Convertisti, inquit, planctum meum in gaudium mihi; concidisti saccum meum, et præcinxisti me lætitiâ, ut cantem tibi gloria mea, et non pongar (*Psal. cxix*). » Cidaris etiam munda in ejus capite ponitur, quia felicitatis æternæ gloria coronatur. Hujus itaque beatæ vestis intuitu, dilectissime frater, lenocinantia quaque corruptibilis indumenti blandimenta contemne, ludicras ac fluitantes nitentes habitus laciniis despice; contentus extremis ac vilibus, sub sanctæ regulæ te lege constringe. Noli altum sapere, sed time (*Rom. xii*); ultimum in spiritualibus nuptiis accubitum pete, humilitatis injuriam perhorresce; si quando negligenter obreperit, per penitentiam corrige. Memento itaque, quod per Salomonem dicitur: « Si ascenderit super te spiritus potestatem habentis, locum tuum ne danis: is (*Ecclesi. x*). » Ac si aperte dicat: Si tentatoris spiritum contra te in aliquo prævalere consideras, humilitatem penitentiae non relinquant. Gloriosius igitur deputa veste alba cum Christo humiliter contegi (*Luce. xxv*), quam cum superbo et purpurato divite, flammis ultricibus irrecompensabiliter sepeliri (*Luce. xvi*).

Sit nomen Domini benedictum.

533-534 OPUSCULUM TRICESIMUM.

DE SACRAMENTIS PER IMPROBOS ADMINISTRATIS.

ARGUMENTUM. — Florentinos cum suo episcopo dissidentes, propterea quod illum de Simonia suspectum habebant, ad concordiam revocare nititur, purgans se quod, cum Florentiæ esset, cum illo communicasset. Non enim æquum fuisse ait ut episcopum sine causa damnaret, præsertim cum crimen quod ei objiciebatur non probaretur. Graviter quoque in quosdam monachos invehitur, qui episcopi ejusdem communionem avversabantur, et in tantam audaciam pervenerant, ut neque baptismum, neque aliud sacramentum ab eo collatum, valere affirmarent, quod hic confutat. Denum hortatur Florentinos, ut si quid contra episcopum suum habent, ad pontificem Romanum deferant, ad quem spectat de hujusmodi rebus sententiam ferre; interim tamen eidem communicent.

Dilectis in Christo civibus Florentinis, **PETRUS A** (*1 Tim. III*), columna, et firmamentum veritatis. Et peccator monachus fraternæ charitatis obsequium. hæc non noviter ex nostra tenacitate decernimus, sed ex sanctorum catholicorum Patrum auctoritate jam decreta firmamus. Quod in libello quoque, cui *Gratissimus* nomen indidimus (20), multis Novi, ac Veteris Instrumenti testimoniis approbatur. Sed condemnatis omnino Simoniaciis, ac indubitanter inter hæreticos deputatis, sicut in præfato libro digessimus, licet eorum sacramenta ex authentica canonum possent sanctione defendi, ut eos tamen magis ac magis synodalis censura confunderet, constitutum est in Romano, **535** sanctæ memoriz Nicolao presidente, concilio (*Decret. Nic. PP. ap. Grat. I, qu. I, cap. De catero*): ut quicumque per eos eatenus fuissent in cujuslibet ecclesiastici gradus dignitate promoti, in percepti honoris ministerio permanerent; et tunc vero, et delinceps quicumque se pateretur a Simoniaco proveli, nil penitus ex ea deberet promotione lucrari, et sic ministrandi jura deponeret, tanquam si hæc bullatenus percepisset. Hæc itaque ratione jam non modo Simoniacos reprobamus, sed et per eos exhibita sacramenta contemnimus. Hæc itaque, si oblitus non estis, omnia ne vivis vobis proferentem frequenter audistis. Non enim alia scribimus, quam que locuti sumus. Si ergo ego et vos de Simoniaciis, eorumque reprobandis in posterum consecrationibus una sententia utique congruimus, cur adhuc invicem litigamus? Est plane super episcopo vestro quæstio, quem videlicet nonnulli vestrum opinantur venaliter irrepisse, nonnulli vero gratis, et per ostium introisse, constantis animi libertate confirmant. Illi turbulentis jurgando conviciis, quod opinantur allegant; isti quod scire fatentur, crimen injectum refellendo, propulsant. Et quis ego sum, qui inter hos compugnantium globos signum manus mittam, et tam ferale scelus homini antequam canonice probetur ascribam? Nam licet error semper sit et ubique vitandus, tolerabilis tamen est si quis justificet peccatorem, quam si præjudicat innocentem. Synodus annualiter imminet, sedes apostolica cunctis

CAPUT PRIMUM.

An Ecclesia Sacramenta per malos conferri possint.

Verumtamen tantam gratiæ plenitudinem sanctæ Ecclesiæ inesse confidimus, ut in ea procul dubio, et per malos bona, et per inquinatos munda, et per execrabilia sacramenta conferri posse credamus. Hæc est vere corpus Christi, et juxta Apostolum

ademptibus patet. Romanam ergo pulset Ecclesiam A quisquis se justam adversus episcopum habere calumniam sperat. Nec enim nos homunciones exigui in andronarium angulis reddere possumus irritum, quod in ipso summo totius mundi cardine non ambigimus institutum. Cernitis itaque me simpliciter hæc sola conscribere, quæ me præsentem audistis ore proferre. Erubescat ergo fabricator quisque mendacii, qui dum me vidit in causa nutantis controversiæ non leviter judicantem, impudenter elatrat Simoniacæ hæreseos existere defensorem. His igitur paucis rationem me vobis reddidisse sufficiat, ne longior stylus fatigari vos nimia prolixitate compellat.

Hinc ad cominonachos meos articulum transfero, a quibus profecto procedere notam hanc jurgandi materiam non ignoro. Dicunt enim quia ab hujusmodi sacerdotibus nec chrisma confici, nec ecclesia dedicari, nec clericalia jura conferri, nec missarum ullo unquam tempore potuerunt solemniter celebrari. Et tam hæc impudenter allegant, ut anno homo compulerint in tribus plebibus sine conspersione chrismati catechumenos baptizari. Sed cum Christus procul dubio denominetur a chrismate, nil aliud tollunt baptismum, nisi Christum, qui chrismati subtrahunt sacramentum. Et certe si me forte non fugit, nulla unquam hæresis in tantam prorupit audaciam, ut baptismi lavacro chrisma, hoc est, ut a Christiano Christum dividere præsumpsisset. Quod si, contempta propria, ab alia Ecclesia furtive delatum chrisma credatur, sicut a quodam scilicet eorum fautore confingitur, ecce, quantum ad illos pertinet, in spiritualibus rebus committitur adulterium, et in sacrilegium vertitur sacramentum, nimirum **536** dum propriæ Ecclesiæ chrisma. projicitur, et ab aliena clandestinæ fraudis ingenio subrogatur. Beatus denique papa Gregorius in supremo ultimæ homiliæ versiculo sic ait: « Sed hæc omnipotens Deus, qui per me in vestris auribus loquitur, per se in vestris mentibus loquatur. »

Cum igitur hoc librum suum sine conclutit, omnipotentem Deum cuncta quæ in eo scripta sunt per se locutum evidentem ostendit. Hic itaque, per quem talis inhabitator eloquitur, in homilia de sacerdotibus facta (*hom. 17*), per impositionem manus Simoniaci Spiritum sanctum cælitus dari manifestissime confitetur. « Qui nanque, inquit, sunt in templo Dei hodie, qui columbas vendunt, nisi qui in Ecclesia pretium de impositione manus manifestissime confitetur. « Qui nanque, inquit, sunt in templo Dei hodie, qui columbas vendunt, nisi qui in Ecclesia pretium de impositione manus manifestissime confitetur. « Qui nanque, inquit, sunt in templo Dei hodie, qui columbas vendunt, nisi qui in Ecclesia pretium de impositione manus manifestissime confitetur. » per quam videlicet impositionem Spiritus sanctus cælitus datur. Ubi adhuc eandem sententiam replicat, et tanquam tardioribus vel adhuc dubitantibus rursus inculcat dicens: « Columba ergo venditur, quia manus impositio, per quam Spiritus sanctus accipitur, ad pretium præbetur. » Sed quia de his in libro nostro multa conscripsimus, hic in talibus non diutius immoramur, solummodo qui legi intelligat.

CAPUT II.

Quod Spiritus sanctus per improbi ministerium dare potest sua charismata.

Præterea major est Ecclesia quam Ramatha, major est Christus quam Samuel. Si ergo in Saul, quem malus exagavit spiritus consueverat, cum venisset in Ramatha, ubi Samuel cum David prophetahat, spiritus insulit, ita ut se vestimentis exueret, et nudus tota die ac nocte, cum cæteris concinens prophetaret (*I Reg. xvi et xiv; I Reg. x*); quid mirum, si Spiritus sanctus in Ecclesia super quolibet reprobum veniat, et non per ejus meritum, sed per ejus ministerium in alios charismati. sui dona transfundat? Si, inquam, divinus Spiritus illum repente corripuit, atque ab eo, per tam diuturni temporis spatium non recessit, qui vas erat omnino diaboli, eumque nequitie spiritus non clam, sed aperte per corpus simul et animam possidebat; quid novum, si eloaciam reprobi cujuslibet hominis splendor ille cælestis irradiat, quem tamen nullum squaloris obsceni contagium fœdat? Sed nunc cur ista prosequimur, cum consecrationem Simoniaci nuper fuisse prohibitam superius præfati sumus? Plane quia iidem ipsi qui baptismum fieri sine chrismate docuerunt, adhuc adversus eos qui ante synodum gratis a Simoniacis ordinati sunt sufflant, eosque cum suis ordinatoribus esse hæreticos dogmatizant, eorumque missas et omnia per eos facta mysteria blasphemant, anathematizant, conspungunt, abjiciunt, et explodunt, eorumque benedictionibus terribiliter maledicunt, cum dicat Apostolus: « Quia maledicti regnum Dei non possidebunt (*I Cor. vi*). » Et in suis maledictionibus illud Malachiæ prophætæ testimonium adhibent, quo dicitur: « Maledicam benedictionibus vestris (*Malach. ii*), » non attendentes quod Dominus in libro Numeri de sacerdotibus ait: « Invocabunt **537** nomen meum super filios Israel, et ego benedicam eis (*Num. vi*). » Sacerdos quippe Dominum super hominem verbis invocat: sed ipse super eum Dominus benedictionem efficaciter format. Effectus itaque benedictionis non in merito sacerdotis constat, sed hunc invocati divini nominis ministrat, ut quod ex ore sonat hominis, virtus impleat Creatoris, et per indigni sæpe hominis ministerium divina virtus suum veraciter efficiat sacramentum. Sed fatui et imperiti quilibet homines in hoc prophætæ verbo caligantes errant, nescientes scilicet quæ loquuntur, vel de quibus affirmant. In sacris quippe Scripturis ita maledictio aliquando pro sterilitate, sicut et benedictio pro rerum temporalium ponitur libertate. De qua nimirum benedictione in libro Regum dicitur: « Benedixit Dominus Obedodon et omnem domum ejus. Nuntiaturum est regi David, quia benedixit Dominus Obedodon, et omnia ejus propter arcam Domini; dixitque: « Ibo, et redulam arcam cum benedictione in domum meam (*II Reg. vi*). » Unde cum Psalmista præmitteret: « Vidimus ejus benedicens benedicam (*Psal. cxxxv*); »

ut ostenderet de qua benedictione diceret, protinus addit: « Pauperes ejus saturabo panibus (*Psal. cvj*). » Et alibi: « Benedixit eis, et multiplicati sunt nimis. » Ubi patenter ostenditur quia benedixit, hoc est, multiplicavit. Cui simile est quod filii Joseph dixerunt ad Josue: « Quare dedisti mihi possessionem sortis, et famulici unius; cum sim tantæ multitudinis, et benedixit mihi Dominus? (*Jos. xvii*). » Benedictio igitur aliquando multitudinem, aliquando significat ubertatem. At contra, contemnenti mandata cuilibet reprobo per Moysen dicitur: « Maledictum horreum tuum, et maledictæ reliquæ tuæ; maledictus fructus ventris tui, et fructus terræ tuæ (*Dent. xxxviii*); » nunc paulo post: « Mittet Dominus super te famem et esuriam (*Ibid.*). » Quamobrem et in hoc Malachie testimonio, ut non intelligamus maledictionis vel anathematis jaculum intorqueri, sed famis et inopiæ supplicium intentari, præmittit, dicens: « Si nolueritis, inquit, ponere super cor ut detis gloriam nomini meo, mittam in vos egestatem; » moxque subjungit: « Et maledicam benedictionibus vestris (*Malach. ii*). » Cum ergo egestatem præmittit, quid maledictionibus intelligi velit, luce clarius innotescit. Ac si dicat: Si contempseritis præcepta mea, in vestris cordibus ponentes, quod præcipue pertimescitis, sub egestatis vos et inopiæ faciam penuriam suspirare; ut ipsa vos terræ vestræ sterilitas feriat, dum in profereendis bonorum operum frugibus vitium vos sterilitatis accusat: et inopia vos cruciet corporum, qui videlicet alimenta negligitis animarum. Et, ut hoc ejusdem prophætæ verbis adhuc clarius approbemus, longe postmodum dicit: « Gens tota inferte omnem decimam in horreum meum, et sit cibus in domo mea: et probate me super hoc, dicit Dominus, si non aperuero vobis cataractas cœli, et effudero vobis benedictionem usque ad abundantiam (*Malach. iii*). » Porro si maledictionem anathematis illic Dominus voluisset intelligi, non diceret: « Maledicam benedictionibus vestris; » sed potius: Maledicam vobis, qui scilicet benedicere non merentes audetis.

Et ut quod dicimus etiam ex Evangelio manifestissime comprobemus, nil aliud ficulneæ dixisse Dominus legitur, nisi hoc solum: « Jam non amplius in æternum quisquam fructum ex te manducat (*Matth. xxi*). » Quæ nimirum verba Petrus maledictionem appellavit, cum ei postmodum dixit: « Rabbi, ecce ficulnea cui maledixisti auit (*Marc. xi*). » Talis enim maledictio primo homini data est, cui dictum est: « Maledicta terra in opere tuo, quæ spinas et tribulos germinabit tibi (*Gen. xxxi*). » Sed et ista sterilitatis maledictio benedictionem ubertatis excludit, sicut in Pharaonis somnio vaccæ vaccas, et spicæ devorant spicas (*Gen. xli*).

CAPUT III.

Quoâ qui sacerdotes Incernat, sacramenta blasphemant.

Sicut ergo hic præcepta servantibus non aliam quam benedictionem promittit abundantiæ; ita illi-

A non servantibus e contrario maledictionem minatur inopiæ: alioquin vero quo pacto Deus omnipotens sacerdotali malediceret benedictioni, quam virtus sui consecrat nominis? Cum enim, sicut superius dictum est, super quem nomen Domini invocatur, indubitanter ab ipso Domino benedicatur, quomodo consequens est ut eam benedictionem Dominus maledicat, per quam ipse hominem per invocationem sui nominis benedicit? Hinc est quod auctoritas canonum (*Can. apost. 46*, et dist. 32, cap. *Præter*, paragr. *Sciendum sententialiter*) etiam a pestilentioribus hæreticis baptizatos prohibet iterum baptizari; ne videlicet nomen Dei, quod invocatum est super illos, videatur annullari, vel in irritum duci. Quis præterea dum sacerdotes quoslibet obtractationibus lacerat, eorum nihilominus et sacramenta blasphemant. Quid etiam beatus Judas apostolus de blasphemantibus in Epistola sua loquatur, attendat: Nam cum præmississet de quibusdam qui dominationem spernunt, majestatem autem blasphemant, præsto subintulit: « Cum Michael, inquit, archangelus, cum diabolo disputans, altercaretur de Moyse corpore, non est ausus judicium inferre blasphemiam, sed dixit: Imperet tibi Dominus (*Jud. i*). » Si ergo summus angelus in diabolum blasphemiam judicium non præsumpsit inferre: quomodo non paveat homo sacramenta, quæ virtute sancti Spiritus plena sunt, irridere? Nam cum Veritas dicat: « Qui peccat in Spiritum sanctum, non remittitur ei, neque hic, nec in futuro (*Matth. xii*); » timendum valde est ne illum ab eis constet offendi, sine quo peccatorum offensio nequeat relaxari.

Sed cur de sola sacerdotum sive sacramentorum obtractatione conquerimus, cum ab eis omnia pene dilacerari, omnia conspui, omnia dicantur irrisione publica subsannari? Non est, inquirunt, papa, non rex, non archiepiscopus, neque sacerdos. Unde factum est, sicut dicitur, ut mille circiter homines his nugis naniisque decepti, sine sacramento Dominici corporis et sanguinis ex hoc mundo recesserint. Opinantur enim per hujus temporis sacerdotes nullam in sacramentis posse fieri veritatem; sed et quamplures reperuntur Ecclesiam quas non molo suis ingressibus indignas ducunt, sed nec salutationis quidem obsequio idoneas arbitrantur. **539** Nam et salutare despiciunt, quas nique dedicatas ab indignis nescio quibus episcopis suspiciantur. Enimvero, ut Lucas narrat, ait Paulus: « Cæsarem appello (*Act. xxv*). » Cui Festus: « Cæsarem, inquit, appellasti, ad Cæsarem ibis (*II Cor. xii*). » Estne sceleratio papa quæm Nern? Credimus monachos istos sanctiores esse quam Paulum? Cur ergo Paulus, qui tertii cœli tribunal ante consederat, Neronianus conspectui non sit dedignatus assistere; quis est monachus qui, pro suæ sanctitatis arrogantia, sedis apostolicæ debeat judicium reprobare? ubi scilicet non hominis meritum, sed ecclesiasticæ dignitatis attenditur institutum. Ipsi quippe in angustiarum angulis judicant, et synodalia jura detrectant, diju-

dicant monachos, clericalia cuncta corroduunt, et solis hinc, qui videlicet acrius ac mordacius insequendi sunt, parcunt. Vident monachum incedentem; aspice, inquit, unum scapulare. Presbyterum, vel Episcopum abire prospiciunt, barbaros se videre faentur. A quibus etiam si benedictio queritur, nullatenus respondetur; protinus avertunt oculos, asserentes scilicet eos, quibus respondeatur, in lignos.

CAPUT IV.

Cur Judæi in Christum male affecti.

Nos etiam si cum peccatoribus communicamus, et simul vescimur, obtreactionum mox sale conspergimur, laceramur, parique cum illis sententia damnationis involvimur: imo nos, nos, inquam, et ipsissimi sumus qui eorum indigni iudicamur alloqui, qui eorum sociale contubernium non meremur. Sed hæc non monachorum est regula, sed superstitionis Phariseorum: « Murrabant, inquit evangelista, Scribæ et Pharisei, dicentes: Quia hic peccatores recipit, et manducat cum illis (Luc. xv). » Et hæc est radix et tota materia unde feralis in Dominum furor Judaici livoris incanduit; hinc in mortem ejus viperini fellis malitia conspiravit: nimirum quia se putabant legalium cærenoniam esse custodes, Dominum autem arguebant amicum publicanorum, et Sabbata violentem. Delectat me cum Domino meo hæc perferre calumniam, et malo cum illo in domo Levi carnaliter vivere, quam in tabernaculis peccatorum (Psal. lxxxvii), hoc est, cum sanctis Deo repugnantibus, habitare. Qui nimirum, spreta regula Christianorum, stoicorum dogma sequuntur (Cicero, *Parad.*), dum esse prorsus æqualia omnia peccata definiunt. Nos autem inter David sanctum, reprobique Saulen, Jonathan medium constituimus; qui licet Saulen veritatis 540 ac Fidei sinceritatem transcendat, David tamen merita pietatemque non æquat. Admonendi sunt itaque fratres nostri ut nimis justi, nimis sint sapientes. De quorum primo Salomon: « Noli, inquit, esse nimium justus (Eccl. vii); » de secundo dicit Apostolus: « Noli plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem (Rom. xii). » Mala sapientia, quam caligo erroris obnubilat; bona simplicitas, quæ a catholice

A fidei tramite non declinat. Odiosa sanctitas, quæ in hæresim illabitur; et dum per triti itineris ductum designatur incedere, per anfractus et ruinosa devia compellitur oberrare. Nimia certe immunditia in hereticæ contagiosis illuviem Novatianos, qui et Cathari dicuntur, immersit; nimia sanctitas Luciferianos, tanquam perniciosos palmites, ab ecclesiastici corporis unitate præcidit. Qui dum prohibent non licere quod licet, ac per hoc jactant se defensores esse justitiæ, hostes adjudicantur Ecclesiæ, ut sibi met extrinsecus, velut ranæ in paludibus, garriani, qui dum inessent, importune vociferantes, omnia confundebant. Hujusmodi quippe genus hominum ranis sive locustis merito comparatur; quia, sicut Ægyptum illa tunc animalia percusserunt, ita per hos nunc vastatur Ecclesia. Nam de locustis Scriptura dicit: « Quia operuerunt universam superficiem terræ, vastantes omnia; » moxque subiungitur: « Devorata est igitur herba terræ, et quicquid pomorum in arboribus fuit (Exod. x). » Locustæ siquidem universam terræ superficiem vastant, et herbas cum pomis arborum devorant; cum detractores quilibet, vel infirma nostra, quasi herbas humilium, vel, sicut fructus arborum, opera perfectorum dilacerando corroduunt, et livido mordacis invidiæ dente consumunt. Contra quos dicit Apostolus: « Capite nos, neminem lesimus, neminem corrumpimus, neminem circumvenimus (II Cor. vii). » Et alibi exprobrans ait: « Invicem mordetis? invicem læditis? Videte ne ab invicem consumamini (Gal. v). » Sed cum nos, in sacro videlicet ordine constituti, deberemus esse venatores Dei, sicut per Jeremianam dicitur: « Mittam venatores meos, et venabuntur (Jer. xv); » nos relicta præda secularium, nudatis dentibus, invicem ringimus; et quasi rabidæ canicule mutuis nos morsibus laceramus. Reprimatur jam præsumptio tumida, exæquet se fratribus sanctitas oerosa. Qui vult esse sanctus, sit sibi coram Deo; nec per arrogantiam fratris præferatur infirmo. Catulus itaque, cuius erat officium extraneos pellere, nequaquam, contemptis illis, aggrediatur domesticos lacerare, ne qui quietus poterat dormire sub tecto, exclusus foribus compellatur naubare [(f. cubare)] sub dio (21).

(21) Finis hujus epist. videtur imperfectus.

Sic nomen Domini benedictum.

541 542 OPUSCULUM TRICESIMUM PRIMUM.

CONTRA PHILARGYRIAM ET MUNERUM CUPIDITATEM.

ARGUMENTUM. — Avaritiæ vitium, et præcipue in accipiendis muneribus, gravissime detestatur; cardinalisque episcopos hortatur ut illud ab universa Ecclesia et sacerdotum mentibus, si fieri potest, evellere et exterminare conentur. Prudenter autem hoc admonet vir sanctissimus. Videt enim omnes fere elades et ærumnas quibus illa tempestate Christiana resp. premebatur atque adeo vexabatur; ex avaritiæ fonte derivatas esse; cuius terribilissimam pestem si princeps Ecclesia opprimeret, facile deinde futurum apparebat, ut in toto catholico orbe aboleretur.

Cardinalibus episcopis apostolicæ sedis PETRUS peccator monachus salutem in Domino.

Sicut verba presentibus indicia sensuum, sic intra absentes litteræ sunt instrumenta animarum. Uel-

torizæ artis industria, sicut in bello discitur, ut in pace prestiodum doceatur; sic aliquando, dum docetur in otio, cautius exercetur in bello. In conflictu sedis apostolicæ, in quo vos adhuc manumiter desudatis, concertator et ipse pugnavi. Sed ecce cum militari cingulo sim solutus, et in munitiæ pacis compositus, libet jam docere quod didici.

CAPUT PRIMUM.

Quod iudices ne gratis quidem accipere possunt dona.

Inter omnes itaque vitiorum circumfremetium artes, inter densissimas jaculorum ingruentium more grandinum tempestates, adversus avaritiam vobis est attentius vigilandum, ejusque sagittis semper opponendus est clypeus. Qui nimirum ad hoc precipitanter anhelat, ut lethale miseris vulnus infligat; principio tamen ut obtutum non frontis, sed cordis extingnat. Unde vir Sapiens ait: « Xenia et dona exerceant oculos iudicum, et quasi mutus in ore avertit correptiones eorum (Eccli. xx; Deut. xvi). » Armat enim numeribus adventantes, et per eos expugnat ac cæcat eorum corda, qui suggerenti locum apud aures obtinent principales, de quibus per Isaiam Dominus conqueritur, dicens: « Principes tui infideles, socii furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones (Isa. i). » Dicit aliquis: Ego quidem nihil quæro, sed si quid gratis offertur, accipere non recuso. Ecce hic non notantur ii qui munera quærent, sed qui tantummodo diligunt. Qui etiam socii furum non immerito dicuntur, quia dum furtiva dona suscipiunt, etiam a comministris suis et sodalibus deprehendi velut in furti crimine perhorrescunt. Et notandum quod dicitur: « Sequuntur retributiones; » quia quamvis munificis suis auxilium quod postulantur impendant, reatus tamen maculas non evadunt; quia dum beneficii sui talionem recipiunt, fructus æternæ mercedis amittunt. De quibus et paulo post dicit: « Heu! consolabor super hostibus meis, et vindicabo de inimicis meis (Ibid.). » Filii plane Samuelis nullum aliud crimen habuisse leguntur, nisi quia munera dilexerunt, et quia paternæ munditiæ non sequerentur exemplum; irreperabiliter audiverunt plebæ Israeliticæ principatum. Et notandum, quia dum de illis Scriptura dicit: « Declinaverunt post avaritiam, acceperunt munera, » protinus intulit: « perverterunt iudicium (I Reg. viii). » Vicium quippe est atque contiguum, ut post munus acceptum, pervertatur etiam corrupto consensu iudicium. O quam mundam Samuel frontem habebat a numeribus, cum dicebat: « Conversatus coram vobis ab adolescentia mea usque ad diem hanc, ecce presto sum, loquimini de me coram Domino et coram Christo ejus; utrum bovem ejusquam tulerim, an asinum, si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu ejusquam munus accepi; et contemnam illud hodie, restitnamque vobis (I Reg. xiii). » Unde et in lege præcipitur: **543** « Ne accipias munera, quæ exerceant etiam iudicantes, et subvertunt verba iustorum (Exod.

xxiii). » Et in Deuteronomio non dissimile: « Non accipies, inquit, personam, nec munera; quia munera exerceant oculos sapientum, et mutant verba iustorum (Deut. xvi). » Quam aversus a suscipiendis numeribus erat Abraham, cum regi Sodomorum Bara obsisteret, dicens: « Lævo manum meam ad Dominum Deum excelsum, possessorem cæli et terræ, quod a filo subtegminis usque ad corrigiam caligæ non accipiam ex omnibus quæ tua sunt (Gen. xiv). » Quam munus a susceptis numeribus Moyses erat, qui scientem omnia Dominum in testimonium delucebat: « Tu, inquit, scis quod ne a se hinc quidem unquam acceperim ab eis, nec affixerim quempiam eorum (Num. xvi). » Nam ubi numeribus indiat, consequens est ut, sicut iudex hunc accepta mercede iustificat, sic illum qui nil dedit affligat. Unde per Isaiam dicitur: « Væ, qui iustificatis impium pro numeribus, et iustitiam iusti auferis ab eo! (Isa. v). » Quibus illico vindictam, quæ illis debetur, intentat, cum sublit: « Propter hoc, sicut devorat stipulam lingua ignis, et flammæ calor exurit, sic radix eorum quasi favilla erit, et germen eorum ut pulvis ascendet (Ibid.). » De quibus idem propheta alibi conqueritur dicens: « Omnes in viam suam declinaverunt, nus quisque ad avaritiam suam a summo usque ad novissimum (Isa. lvi). » Avaritia plane Dei omnipotentis adversum se iracundiam provocat; et cor quod possidet, vanis semper cogitationibus vexat. Hinc est quod de avaro conqueritur populo, dicens: « Propter iniquitatem avaritiæ ejus iratus sum, et percussi eum, et abscondi, et indignatus sum, et abiit vagus in via cordis sui (Isa. lvi). »

CAPUT II.

Quod fructus ex divitiis capitur, si dispensentur pauperibus.

Nulla sane putredo vulneris in Dei varitus intolerabilis fetet, quam stercus avaritiæ. Et cupidus quisque dum sordentis pecuniæ quæstum accumulât, vertens dextram in latram, quasi inletem stercoris coacervat. Hinc est quod per Ezechielem dicitur: « Argentum eorum foras projicietur, et aurum eorum in sterquilium erit; argentum eorum et aurum non valebit liberare eos in die furoris Domini (Ezech. vii). » et alibi scriptum est: « Væ ei, qui multiplicat non sua, usquequo, et aggravat contra se densum lutum! » (Habac. ii.) Avaro sane contra se densum lutum aggravare, est terrena lora cum peccati pondere cumulare. Habacuc etiam propheta: « Væ, inquit, qui congregat avaritiam malam domui suæ! ut sit in excelso nidus ejus, et liberari se putat in die mali (Ibid.). » Porro sicut ignem ligna non sistant, sic æstum avaritiæ pecunia cumulat non sedat. Sed sicut flamma fumentis extollitur, ita nihilominus avaritia, dum lucra cumulat, augetur. Unde et Ecclesiastes: « Avarus, inquit, non impletur pecunia; et qui amat divitias, fructus non capiet ex eis (Eccli. v). » Fructus quippe ex illis capiet, si eas bene spargere non amando voluisset.

quã vero retinendo diligit, hic utique sine fructu derelinquit; **544** ubi et sequitur: « Ubi sunt multæ opes, multi sunt qui comedunt eas (Eccle. v.). » Et quid prodest possessori, nisi quod erit divitiarum oculis suis? De quibus idem Salomon ait: « Divitiæ conservatæ in malum domini sui. Pereunt enim in afflictione pessima; generabit filium, qui in summa egestate erit (Ibid.). » Et ut ostendat quam infideles sint divitiarum possidenti, mox subjicit: « Sicut egressus est nudus de utero matris suæ, sic revertetur; et nihil auferet secum de labore suo. Miserabilis prorsus infirmitas! quomodo venit, sic revertetur. Quid ergo prodest quod laboravit in ventum cunctis diebus vite suæ? etc. » (Ibid.) An ideo forte luca congerimus, ut possessiones ac prædia redimamus? Sed quid prodest confinia proprii juris extendere, cum hæc vite nostræ nequeant augustias protelare? Unde vir sapiens ait: « Noli attendere ad possessiones iniquas, et ne dixeris: Est mihi sufficiens vita; nihil enim proderit in tempore vindictæ (Eccle. v.). » Nam et Isaias ait: « Væ, qui conjugitis domum ad domum, et agrum agrum copulatis usque ad terminum loci! nunquid habitabitis in medio terræ soli vos? » (Isa. v.) Ac si aperte dicat: Quosque vos extenditis, qui in communi mundo degere sine consortibus non potestis? Adjacentes quidem atque contiguos premitis; sed contra quos vos valatis extendere, semper invenitis. Unde scriptum est: « Qui querit ditari, non erit innocens (Prov. xxiii.). » Et alibi dicitur: « Avaro nihil est scelestius. Quid superbis terra et cinis? Nihil est iniquius quam amare pecuniam (Eccle. x.). » Dura certe et nimis formidolosa sententia. Si enim nihil est avaro scelestius, nihil iniquius; non ergo melior parricidis, non præfertur incestis, æquatur hæreticis, assimilatur idololâtris. Unde et Apostolus dicit: « Avaritia quæ est idolorum servitus (Coloss. iii.). » Sit ergo quilibet castus, sit sobrius, sit indigentibus alendis intentus, hospitalitati deditus, jejunaet, vigilet, diem nocti psallendo continet; si tamen avarus est, totum perdit; ita ut inter omnium criminum reos nequiorem se invenire non possit: « Nihil est enim, sicut dicitur, avaro scelestius, nihil iniquius quam amare pecuniam (Eccle. x.). » Quid ergo proderit non occidere? non mœchari? non rapere? non denique perjurare? immunenque te prorsus a cunctis criminibus custodire? dummodo si a te avaritia non expellitur, nihil te nequius, nihil scelestius reperitur.

CAPUT III.

Quid sit avaritia.

Eat ergo avarus, parietes Ecclesie construat, studio prædicationis insistat, dissidentes in pace confæret, titubantes in catholicæ fidei veritate confirmet, offerendis quotidie sacrificiis sit intentus, a negotiis sæcularibus sit remotus; donec tamen in eo ardor avaritiæ non exstinguitur, omnis flos virtutum ejus exurit, et nullus eo criminiosior invenitur. Enimvero postquam Scriptura posuit, avaro

A nihil esse scelestius, ne quis in hoc verbo, quod est avarus, lubriçitatis scrupulis possit emergere, vigilantè addidit: nihil iniquius quam amare pecuniam. Igitur avarum esse nihil **545** est aliud, quam amare pecuniam. Amator enim acquisita pecunia, amator nihilominus acquirenda. Avaritia quippe quasi liceps est coluber; utroque consuevit ore mordere, utroque pestiferum virus infundere; dum aut aliena res quaeritur, aut habita delectabiliter possidetur. De illo sane qui utroque hujus serpentis ore deglutitur, scriptum est: « Viro cupido et tenaci, sine ratione est substantia; et homini livido ad quid aurum? injuste aliis congregat, et in bonis illius alius luxuriabitur (Eccle. xiv.). » Sunt præterea qui totis animis appetenda aliena desiderii inardescunt; sed hæc postquam adepti sunt, præcipitantes effundunt. Sunt qui ad aliena quidem acquærenda non inhiant, sed quæ sua sunt, tenaci custodia tanquam Cereris sacra conservant. Terrorum autem genus est eorum qui et aliena turpiter ambiunt, et quæ jam sui juris sunt sordida tenacitate custodiunt. Pejores scilicet draconibus Babylonice, qui, licet infinitam auri argenti que ditantur servare congeriem, nulli tamén propriam diripiunt facultatem; et contenti quasi propriis rebus, non inhiant alienis. Porro autem quid mihi congregare divitiarum, quas neque huc quispiam, dum ingrederetur, advexit; neque comitari poterunt in seculo recedentem? Unde dicit Apostolus: « Nihil inutilius in hunc mundum, haud dubium quia nec auferre quid possumus; habentes autem alimenta, et quibus tegamur, his contenti simus. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et laqueum diaboli, et desideria multa inutilia et nociva, quæ mergunt homines in interitum et perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes, erraverunt a fide, et inseruerunt se doloribus multis (I Tim. v.). »

CAPUT IV.

Quam sit perniciosum divitiarum appetere.

Quid ergo mirum quod superius diximus, avaro nihil esse scelestius, cum dicatur omnium malorum radix esse cupiditas. In quo enim radix est omnium malorum, ille consequenter omnium malorum reus esse convincitur; quia quorum habet in sui pectoris agro radicem, non potest venenatam vitare propagationem. Nec prætereundum quod ait: « Quam quidam appetentes, erraverunt a fide (Matth. xxvi.). » Nimirum, sicut proditor Salvatoris, qui, ut exiguum summæ perciperet quantitatem, sub venalitate distraxit rerum omnium conditorem, et, pro vilis amore pecuniæ, auctorem tradidit vite. Sicut enim Balaam filius Beor (Num. xxi), qui, dum ad pecuniæ quæ offerebatur inhiat quæstum, Dei fide contempta, de Israelitici populi delit ruina consilium. Hunc plane quidam non contemnendæ auctoritatis viri tradunt (vide scholia ad calcem opusculi), Heliu fuisse Buziten de progenie scilicet Buz, qui secundus filius fuit Nachor fratris Abraham. Qui videlicet Heliu in li-

bro B. Job ejus amicus dicitur exstitisse (*Job xxxii*); quoniam propheta fuerat, et spiritualis gratiæ revelatione pollebat; sed dum avaritiæ paulatim declinasset in vitium, de propheta factus ariolus, de ariolo conversus prohibetur in magum. Ecce quid utilitatis conferat **546** avaritia; quæ dum fidem hominibus tollit, prophetam vertit in magum, et ex apostolici culminis apice mergit in tartarum. Nunquid et Giezi a fide non erraverat, qui, dum argentum Naaman offerentem perciperet, domini sui spiritum suspicabat absentem? Sed ait Elisens: « Nonne cor meum in presenti erat, quando reversus est homo de curru suo in occursum tibi? » (*IV Reg. v.*) Ubi cante considerandum est quia, si ille multatus est qui pretium tulit de virtute prophete, quo pacto quis audeat vendere iudicium papæ? « Accepisti, inquit Elisens, argentum et vestes, ut enas oliveta et vineas, oves et boves, servos et ancillas; sed et lepra Naaman adhærebit tibi et semini tuo in sempiternum (*Ibid.*). »

Duo plane simoniaci hærescos reperiuntur auctores, unus in Veteri Testamento, aliter in Novo; quæ etiam duo simoniacorum genera præferunt, venditium scilicet, et ementium. Giezi siquidem donum sancti Spiritus vendidit (*IV Reg. v.*) Simon Magus comparare tentavit (*Act. viii.*) Nec ille solummodo dicens est simoniacus, qui dat vel accipit de sacris ordinibus pretium; sed et qui vendit synodum, qui distrahit sacerdotale iudicium. Sed fortasse aliquis dicat: Et ille ergo qui pro synodali sententia quidquam tribuit, simoniacum crimen incurrit? Non hoc dixerim; quia neque Naaman deliquit, dum fraudulento servo pro mundatoris sui reverentia munus obtulit. Aliud quippe est, quamlibet causæ suæ desiderare justitiam, aliud canonicam, quæ per Spiritum sanctum constituta est, vendem habere censuram. Et qua conscientia de promulgando judiciali sententiæ calculo pretium sumimus; cum ille, cui patrociniū venale præbemus, aut juste, aut contendat injuste? Quod si juste litigat, veritatem procul dubio vendimus; si vero injuste, contra veritatem, quæ Christus est, impudentis audaciæ temeritate pugnamus. Hinc est quod in lege præcipitur: « Juste quod justum est, exsequeris (*Deut. xvi.*) » Injuste quippe quod justum est exsequitur quisquis ad defensionem justitiæ non virtutis æmulatione, sed amore præmii temporalis excitatur. Nam injuste quod justum est exsequi jure dicitur qui justitiam quam prætenit, vendundam non veretur. Ad ille quod justum est justè probatur exsequi, qui in assertionem justitiæ nil aliud præter solam justitiam querit.

CAPUT V.

Quod simoniaci sunt non solum qui paciscuntur, sed etiam qui pecuniam non peccatam postulant.

Et quia sunt nonnulli qui vel antequam consecrationis exhibeant ministerium, vel ante decisum

A causæ negotium, nullum paci sunt commodum; postmodum vero tanquam a debitoribus exigunt, et extorquendis remunerationibus vehementer insistant; hi se Giezi non dubitent crimen incurrere (*IV Reg. viii.*) qui, postquam Naaman curatus est, jamquæ reverens, de dono S. Spiritus ausus est pecuniam postulare. Et sicut ille non alia quam lepræ plaga percussus est, quæ homines removebat a castris; **547** sic iste non levi, sed illius labe perfunditur criminis quod ab Ecclesiæ separat sacramentis.

Vidi plane, dum episcopalis apicis officio fungeretur (**22**), quemdam de fratribus nostris, novum quidem supprimo, vitium noto, qui sic subsultabat atque gliscibat, dum præfixum synodalis concilii tempus insisteret, ac si tritura sive vindemiales **B** proventus articulus immineret. Accingebat enim se muneribus colligendis, ad quos utique præcedendos non aciem ferri, sed falcem exacuabat eloquii, qui etiam hujus fraudis habere pseudo dicebatur apostolos, qui nimirum pecunias hinc inde corraederent, easque marcupis jam evanentibus infarcirent. Si quis autem mihi forte successerit, quod consacerdotem neum tam mordaciter reprehendam, Joannem corripiat et Mattheum (*Joan. xii, xiii, ii, xviii; Math. xxvi.*) qui dum sacræ prosequuntur historiæ veritatem, coapostolum suum pecunias inhiantem sacrilegum perhibent traditorem. Spera ntes autem hujusmodi quæstus hostis antiquus sepe deludit, ut eis nullatenus impleat quod promisit. Sicut enim cupes accipitrem ad escam carnis blandiens provocat, sed mox ut manū tenerit, carnem subtrahit,

C loro pedes astringit; ita diabolus prius quidem pollicetur lucrum, quod postmodum subtrahens, peccati duntaxat injicit laqueum. Hoc itaque modo qui muneribus inhiat, tanquam mus, dum escam corrodere nititur, tendicula suffocatur. Quod nimirum egregie præcavit insignis ille Fabricius, quem dum Pyrrhus Epirotarum rex, adversus imperium Romanæ republicæ dimicans, esse pauperem comperisset, sollicitare cœpit, quartanæ regni sui partem sibi, si ad se transfugeret, promissit. Quod ille deliquatus abhorruit, et, quovis gloriosior rege, in sua paupertate permansit. Hoc itaque Christiana, qui avarus est, audiat, sicut gentilitatem suam et gentilis hominis Evangelium erubescat. Et sæpe sub hac intentione munus accipitur, ut, si munificus reperiatur esse culpabilis, a fugium justitiæ non lucretur. Quod facile quidem promittit, sed difficile valet impleri. Accepit quippe muneribus, si contra datorem quid agere volumus, mox in ore nostro verba mollescent, locutionis acumen obtunditur, lingua quadam pudoris erubescencia præpeditur. Mens quippe percepti muneris conscia, debilitat judicialis censuræ vigorem, reprimit eloquentiæ libertatem. Nam et si judicii recitudo fundius non admittit, iudicandi tamen auctoritas enervatur. Nonnulli vero hæc circa se reperiuntur habere custodiam, ut judicialis adhuc causæ pendente negotio nil etiam ab

(22) Quod non vere sanctus doctor episcopatus se abdicavit, licet voluerit, alibi dicemus.

offerente suscipiant; sopitis vero litibus, gratis oblata non spernant. Sed, emergentibus cansis, saepe contigit ut, quod se putaverant gratis accepisse, in aliis cogantur negotiis compensare; fluvitque periculum, quod se speraverant reliquisse post tergum, inespérate coram se reperiri enatandum. Hoc est ergo tutum et integrum, ut, juxta prophetam: « Excitamus manus nostras ab omni munere; » et incendi sive juvandi servemus nobis ingeniam libertatem, ut non litigemus sub servitute pecuniæ, sed serviamus in libertate justitiæ. Si quis forte domesticæ facultatis conqueratur angustias, audiat **548** attente quod scriptum est: « Propter inopiam multi deliquerunt, et qui quærit locupletari, avertit oculum suum (Ecclesi. xxvii). » Si ergo illi delinquent qui rei familiaris inopiam perferunt, qui ea quoque quæ victui sunt necessaria, sibi necesse conspiciunt; si, inquam, et isti peccant, dum acquirendis rebus non superfluis sed necessariis æstant; quod illis judicium qui ad hoc ditari moliantur ut effluant? ut diversas metallorum species et obnoxia tunicis vestimenta reconant? Quibus terribiliter intonans Jacobus conminatur apostolus: « Agite, inquit, nunc divites, et plorate ululantes in miseris quæ advenit vobis (Jac. v). » Quibus præmissis, et causam præsto subiungit: « Divitiæ vestræ putrefactæ sunt, vestimenta vestra a tunicis comesta sunt, aurum et argentum vestrum æruginavit, et ærugo eorum in testimonium vobis erit, et manducabit carnes vestras sicut ignis; thesaurizastis enim vobis iram in novissimis diebus (Ibid.). »

CAPUT VI.

Quod divitiæ non appetantur ad indigentiam, sed ad luxum.

Porro autem qui ejusmodi sunt, non ad hoc conqueruntur inopiam ut indigentiam naturæ necessitatibus sustentaculis fulciant; sed ut turræ dapibus lauces ladicæ pigmenta redeant, ut in crystallinis vasculis adulterata melle vina flavescant. Ad hoc certe ditari cupiunt ut, quocumque deveniunt, præsto culiculus operosis et mirabiliter textis cortinarum phaleris induant, sicque parietes domus ab oculis intuentium tanquam speliendum cadaver involvant. Mox etiam tapetis prodigiosas imagines præferentibus sedilia sternunt, peripetasmata laquearibus, ne quid occiduum delabatur, opponunt; deinde clientium turba dividitur. Alii siquidem domino suo reverenter assistunt, nutumque ejus si quid forte jubeatur, curiosa nimis, velut rimatores siderum, observatione custodiunt. Alii Marthæ ministerio dediti, velut hirundines, inquieti per diversa discursant. Inter has autem deliræ ambitionis insulas, quid sibi dorsalia quærunt, quæ a suis conspici dominus non merentur? Grave quippe dispendium sui patiuntur ornatus, dum in occipitio vel cervicibus oculi non erumpunt. Et quam utile divitiarum genus, quod dum nullum usum præter solam habeat pulchritudinem, specie tamen sua nequeat pascere possidentem! Alienorum nempe duntaxat oculorum

A famulatur illecebris, dum non ad aspectum, sed post tergum sui appenditur possessoria. Cui non dissimilis et illa creditur esse demerita, dum lectulus tam operosis decussatur impendiis, ut urnamentum sacrosancti cuiuslibet, vel etiam ipsius apostolici præcellat altaris. Et quam videtur absurdum ut stratus ille diligentius excolatur, ubi corruptibilis caro soporis quiete resolvitur, quam ara crucis, in qua videlicet hostia Domini corporis immolatur. Hoc ergo modo cum sobrietas soleat commendare pontifices, effusus nunc opibus facti sunt belliones. Regalis itaque purpura (vide scholia ad *calceam opusculi*), quia unicolor est vilipenditur, **549** pallia vero diversis fucata nitorebus ad sublimis lectuli deputantur ornatum. Et cum domestici murices nostris aspectibus sordeant, transmarinorum pelles, quia magno pretio coemuntur, oblectant. Ovium itaque, simul et agnorum despiciuntur exuvie, ermelin, gebellini, martores exquiruntur, et vulpes. Cum illa scilicet in sacris honorentur eloquiis, et vel Ecclesiæ, vel personam expriment Salvatoris: « Oves, inquit, meæ vocem meam audiunt (Joan. x); » et: « Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi (Joan. i). » De istis vero vel taceatur omnino, et indigna sint quæ Scriptura commemoret; vel, si eorum reperitur ulla memoria, sinistram probantur habere figuram. Sicut est illud: « Vulpes foveas habent, Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet (Matth. viii; Luc. ix). » Ecce non reclinat in vulpeculis Christus; dormit sub vulpibus pellibus Christianus. Respuit animalia Redemptoris mundi vocabulo decorata; illud suum deputat ornamentum, quæ figuras inuunt reproborum. Sed divites isti non mediocri præcelluntur obstaculo, quia, dum phaleratis atque depictis se ladicibus contegunt, væ, væ illis! apertis oculis dormire non possunt. Invidendum est ergo Regulo dudum consuli Romanorum (Etrusc. *Histor. lib. ii, in fine*), cui Carthaginenses, dum in reipublice constanter amore persisterent, oculorum palpebras præciderunt. Et revera ad quid decor iste pulchritudinis, si non aspiciatur? Ad quid certe rerum tam speciosa varietas, si hæc intuentis animus non pascatur? Præclarum videlicet hoc divitiarum est genus, quo dum utitur, nequeat aspi; dum aspiciatur, usum præbere non possit. Tædet cætera vanitatis atterere, non ridenda, sed gemenda ridicula; fastidium est tot ambitionis ac prodigiosæ vesaniæ dinumerare portenta. Papales scilicet infuhas gemmis micantibus aureisque bracteosis per diversa loca corruptas. Imperiales equos, qui, dum pernicēs gressus arcuatis cervicibus glomerant, sessoris sui manus loris innexas indomita ferocitate fatigant. Omitto annulos enormibus adhibitis margaritis. Prætereo virgas, non jam auro gemmisque conspicuas, sed sepultas. Nunquam certe vidisse me memini pontificales baculos tam continuo radiantis metalli nitore contactos, sicut erant qui ab Esculano atque Trauensi gestabantur episcopis. Uterque tamen

alter in Apulis finibus, Nicolao presidente; alter in A Lateranensi Ecclesia, coram Alexandro, Romanis scilicet pontificibus, suram dejecti. Nec eis profuit quod pontifices ligneis, auratis, usi sunt baculis; dum sacerdotii meritum non nitor efficiat vestium; sed spiritualium norma virtutum; et non micantia margarita vel gemmæ, sed mores aurei deceant sacerdotem. Sicut enim vera sacerdotis humilitas Deum sibi conciliat, et cætera ejus bona commendat; sic arrogantia tumor et vanitatis ambitio adversum se indignationis iracundiam provocat, et contra bonum quod aliquando forsitan operatus est pugnat. Unde per Isaiam Dominus dicit: « Nunquid super his non indignabor? » (Isa. LVII.) Super montem quippe sublimem sacerdos ascendit, cum sese in superbæ fastum per quasdam adulterini decoris insolentias erigit. Et cum anima 550 sacerdotis tanquam sponsa Christo spiritalis sit conjugii fœdere copulata; si sic exteriorem ambiat cultum, ut interiorem postponat ornatum, quolanmodo viri sui toro introducit adulterum. Unde vox divina præsto subjungit: « Quia juxta me, ait, te discooperuisti, et suscepisti adulterum (Ibid.). » O quam acerbi doloris est, si, cum maritus est præseus, tunc introduceatur adulter; et in thalamo que recubat sponsus, rivalis admittatur incestus! Unde protinus additur: « Dilatasti cubile tuum, et pepigisti cum eis, dilexisti stratum eorum in manu aperta. » Et ne de ornatu vel deliciis taceat, illico subjicit: « Et ornasti te regio unguento, et multiplicasti pigmenta tua (Ibid.). » Postquam vero confudit arrogantiam superbiorum et luxuriose viventium, mox spiritum consolatorum humilium et salubriter afflictorum: « Auferte, inquit, offendicula populi mei, quia hæc dicit Dominus excelsus et sublimis, habitans æternitate in excelsis, et in sancto habitans, et cum contrito et humiliato spiritu, ut vivificet spiritum humilium, et vivificet cor contritorum (Jer. VI.) » Cor denique sacerdotis Dei templum, Christi debet esse sacrarium, non certe, sicut legitur, spelunca latronum (Math. XXI), vel sordentis pecunie receptaculum. Hoc enim unquamque mens in diviio deputatur examine, quod versat per concupiscentiam in cogitatione. Fornicationem imaginatur, vel a luterum, lupanar efficitur meretricum: effusionem sanguinis meditat, et oilium, campus est frementium bellatorum: ciborum et suaviu epularum versat quis in cogitatione delicias; quid aliud in conspectu Dei videtur, nisi cacabus sive lebes in quo ritus excoquitur? Controversias tractat atque litigium; quid aliud quam tribunal judicis aspiciat, sive forum? Unde cum Dominus ad Ezechielem diceret: « Ingrederere, et vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic; » præsto subjungit: « Et ingressus vidi, et ecce omnis similitudo reptilium et animalium, abominatio, et universa idola domus Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum (Ezech. VIII.) » Quod enim versatur in mente, tanquam depictum cornitur

in pariete. Et mens ipsa earum rerum imagines contrahit, quas sedula meditatione revolvit; et tanquam diversis actionum imaginibus pingitur, prout vana vel utilia meditat. Ac si quispiam micantia nunc astra suspiciat, nunc declinet oculus in latrinam, modo miretur radiantis auri fulgorem, modo scabram ferri contempletur æruginem; sic, sic humana mens dum terrena meditat et infirma, procul dubio terra conspiciat; cum vero que pietatis sunt tractat, cum divina cogitat atque cælestia, merito cælum, templum Dei videtur, atque sacrarium.

CAPUT VII.

Quod Romana Ecclesia sedes sit apostolorum.

Nunc præterea Romana Ecclesia, quæ sedes est apostolorum, antiquam debet imitari curiam Romanorum. Sicut enim tunc terrenus ille senatus ad hoc communicabat omne 551 consilium, in hoc dirigebant et subtiliter exercebant communis industriz studium, ut cunctarum gentium multitudine Romano subderetur imperio; ita nunc apostolicæ sedis aeditui, qui spiritales sunt universalis Ecclesiæ senatores, huic soli studio debent solerter insistere, ut humanum genus veri imperatoris Christi valeant legibus subjungere. Et sicut tunc Romanorum consules ex diversis mundi partibus reportabant, peracta hostium cæde, victorias; sic isti nunc animas hominum de manu diaboli debent liberare captivas. Ad hos quippe victoriarum titulos, ad hos debent semper inhare triumphos; videlicet ut antiquo prædoni animarum perentium manibus rapere, et regi suo Christo signa gaudeant victricia reportare. Hunc porro conflictum David signavit, cum Rabbath civitatem victor obtinuit. Rabbath quippe multitudo vel grandis interpretatur, quod non inconvenienter universitatem hujus mundi significare cognoscitur. David itaque Rabbath obtinuit civitatem (IV Reg. XI), cum suis legibus Christus grandem et copiosam hujus mundi subdidit multitudinem. Coronam vero de capite regis illius David abstulit, sibi que, sicut Scriptura testatur, imposuit, quod tunc verus David Christus implevit, cum mundi sapientes, quibus quolanmodo diabolus ornabatur, eripuit, et in sui decoris et gloriæ diadema convertit. Multitudo quippe fidelium non modo Christi, sed et doctoris cujusque corona perhibetur, cujus predicatione convertitur. Sicut Paulus Philippensibus ait: « Itaque, fratres mei charissimi, gaudium meum et corona mea, sic state in Domino (Philipp. IV.) » Sed et prædam, juxta Scripturam, asportavit multam valde. Præda quippe de Rabbath tollitur, cum ex hoc mundo quique fideles atque devoti ad Dei omnipotentis obsequium convertuntur. Vos, inquam, o sancti pontifices, vos potissimum hujusmodi debetis esse prædones; qui quotidie desudetis animas hominum de manibus reprobis possessoris eripere, et triumphales regi vestro David manubias reportare. Nec tamen sufficit, cum diabolo raptus ad Deum quisque pia

devotione converteret, nisi mox etiam a status sui dignitate quasi crebro sanctæ prædicationis malleo conteratur. Unde per Jeremiam : « Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus : et quasi malleus conterens petram ? » (Jer. xxiii.) Verba quippe Domini quasi ignis sunt, quia frigus expellunt, calorem mentibus ingerunt ; malleus autem sunt, quoniam obstinationis et perverciæ duritiam molliunt. Congruè ergo sacra subnectit historia : « Populum quoque ejus adducens servavit, et circumcivit super eos ferrata carpenta ; divisitque cultris, et transduxit in typo laterum (I Reg. xii.) » Quid enim per ferrata carpenta, quod nitique genus est curram, nisi fortem atque inexpugnabilem quadrigam sanctorum evangelistarum, ac per hoc omnium divinarum Scripturarum intelligere debemus eloquium ? Nam, prout alibi jam diximus, vile quidem ferrum, tamen edomat omne metallum. Sicut ferrum metalli omnibus dominatur ; sic evangelica doctrina duras mentes emollire cognoscitur. Quid est ergo super captos homines ferrata carpenta circumagere, nisi sacre 552 Scripturæ rotis humanarum mentium aream triturræ ? ut in eis sermo divinus et vitiorum reluctantium glebas oberat, et eas ad suscipiendas mandatorum celestium segetes complanare et exequare contendat. Et quid est, eos cultris dividere, nisi peccatorum hominum conscientiam ad confessionem divini verbi prædicationibus aperire ? De quo verbo dicit Apostolus : « Gladium spiritus, quod est verbum Dei (Ephes. vi.) » Tunc enim tanquam spiritalibus cultris homo dividitur, cum ad detegendas animæ suæ plagas divini verbi gladio desecat. Cur autem eos in typum laterum transduxisse narratur, nisi quia lateres et terreni sunt et decocti ? Tunc enim peccator in typum lateris vertitur, cum ad prædicationis vocem, sancti Spiritus ardorem concipit, et veraciter humiliatus, terram se ac lutum esse perpendit. Sic itaque quisque conversus ac penitens in lateris formatur imaginem, cum et humiliatur ex suæ fragilitatis luto, et quasi rubescit sive flammescit in amore divino, ut, dum se terrenum pulverem pensat, cor suum ad referendas Deo gratias, qui se revocavit, accendat. Unde et Adam interpretatur terra rubra, ut ex primi parentis nomine quisque condiscat vel quid originaliter sit, vel quid eum actualiter esse conveniat. Ad hos itaque triumphos sacerdotes Ecclesiarum, ad istas sancti pontifices debuerant anhelare victorias, non sumptuosas epularum ferulis, non resolutis lenocinanti petulantia voluptatis. Post mundi quippe nascentis exordium per mille ferme atque sexcentos annos humanum genus sine vini poculo et esu carniū vivit ; nec tamen quisquam, quem Scriptura commemorat, usque ad obitum languore contabuit.

CAPUT VIII.

Epilogus, et opusculi conclusio.

Set ut jam, quæ supra latius comprehensa sunt, brevis epilogi sine concludam : et cotis functus

A officio, dum ipse non incidam, incidentis aciem ferri magis ac magis exacuum ; evellatur a corde nostro radicibus avaritiæ, concurrentibus scilicet omnium Scripturarum testimoniis evidentissime condemnata : et cum Achan filio Charui, quasi tot Patrum sententiis, quot lapidibus obrupta (Jos. vii). Non accipiemus numeribus delectetur, ne in oculi censoris examine a sacerdotali, quod absit ! dejectamur ordine, sicut filii Samuelis ob hoc judicialis amiserit culminis dignitatem. Non vendamus synodum, nec synodale decretum redigamus ad pretii quantitatem, ne sacri concilii Spiritum sanctum distralere videamur auctorem. Sæcularis pompæ facessat ambitio, moderetur nitor et insolentia vestium, epularum, ac potum ingurgitatio temperetur. In manus pauperum nostra pecunia transeat ; que per avaritiam turserat, per misericordiam exhausta jam crumena follescat. Nostræ divitiæ nosterque thesaurus luca sint animarum, et in arca nostri pectoris pretiosæ recondantur talenta virtutum. In hac etiam ara principaliter sacrificium offeramus, et, profugatis quæ circa nos sunt, deum 553 nosmetipsos Deo viventes hostias immolemus ; quatenus qui sacerdotis in oculis hominum cernimur, in obtutibus etiam oculi Judicis veri sacerdotii jure fungamur.

SCHOLIA.

Regalis itaque purpura quia unicolor est, vilipenditur ; pallia vero diversis fucata nitoribus, ad sublimis lectuli deputantur ornatum. Ex hoc loco facile colligitur inulto ante quam recentiores aliquot affirmant, purpuram S. R. E. cardinalium habitum fuisse, nec eorum duntaxat, qui ex clericorum ordine ad tam sublime fastigium evehebantur, sed etiam monachorum et S. P. Benedicti claustris ad eam dignitatem assumptorum. Constat enim eos ad quos Petrus Dam. scribit, monachos fuisse ex sancti Benedicti familia, quibus tamen ita loquitur : « Et cum domestici murices nostris aspectibus sordeant, transmarinorum pelles, quia magno pretio coemuntur, oblectant. » Qui arbitror, ut dicebam, longe antiquiorem purpure usum inter S. R. E. presules fuisse, quam recentiores aliqui existiment. Et quidem si in hisce rebus argumentum valet a picturis desumptum, purpuræ usum non modo in clericis, sed etiam in monachis fuisse antiquissimum probat etiam anteor libri beato Desiderio abbati et cardinali prope annum Domini 1060 dedicati, et ex bibliotheca Casinensi cum aliis multis in Vaticano translatis : in cujus fronte, ipse, inquam, Desiderius monachus et abbas sacri monasterii Casinensis, ac tituli S. Cæcilie byster cardinalis duplici veste, stricta una, talari altera, et quasi consulari purpurea utraque, vittaque aurea in singulis extremitatibus ornata inspicitur. Nec est, dub tandem quin vivente Desiderio ea pictura facta sit ; nam præterquam quod versus, qui libri principio ab anonymo illo Casinensi ejusdem libri scriptore præfiguntur, ipsum tanquam presentem alloquuntur : id etiam præterea ostendit, quod Desiderius ad capitis tergum quadratam habet tabellam, quæ iudicium ea tempestate viventes esse solere, perveitista Urbis monumenta, quorum non multa observavimus, demonstrant : et Joannes diaconus cardinalis in Vita S. Gregor. lib. iv, cap. 84, testatur. Amplius, sicut cardinales in locum senatus antiqui successere, ita multo antea quam hic recentiores opinantur, a Romanis pontificibus eos purpura donatos fuisse verisimillimum fit. Sed, et cum di-

cant Innocentium IV anno Christi 1244 statuise ut cardinales equo in publicum vecti, galero rubro uterentur; et Paulum II anno Domini 1464 suo Decreto mandasse ut cardinalium galeri ex serico cocineo fierent, quibus etiam panno ejusdem 554 coloris dono datis, equi vel mulæ eorum, dum equitarent, ut sternerentur voluisse; mirum videtur quomodo alii historici scribant cardinales tempore Clementis VI circa annum Christi 1353 et 1358 panno purpureo, tam ipsos, quam ipsorum equos indutos, ac perornatos fuisse, ut de cardinali Egidio Albornotio testatum reliquit illius ætatis scriptor Matthæus Villanus Chron. Florent., lib. III, cap. 54, et lib. VII, cap. 103, et assertor vite beati Petri de Lucemburgo cardinalis creati ad annum 1386, tametsi a pseudo-papa non solum galeri rubri, sed et cappæ rubræ quodbus in locis satis aperte meminit. Verum ut hoc loco illud etiam non prætereamus, abbates etiam Benedictini ordinis quosdam dignitatis commensurandæ gratia (sicut eorum monachi nigris vestibus induti incederent) violaceo usos esse; ut constat antiquissimo monasterii Farsensis registro, ex quo manifeste apparet quinque ac tringenta fere numero abbates ad Supponem, qui anno Domini 1040 vixit, his vestibus indutos monasterium rexisse. Quam violaceum colorem abbatibus, et maxime Romæ degentibus, quive sacro illustrissimorum cardinalium consistorio, ac summo pontifici præsto adesse, et quasi a latere esse consueverant, et temporum, del-

lorum ac exterorum hujusmodi injuriarum hominum, que malitiam ademisisse facile creditum est. Nec hoc quidem mirum, cum Benedictini ordinis professoribus ex sanctissimi sui patris regula quocunque uti colore permissum fuerit. Quapropter cum cardinalitia vel quavis alia dignitate fulgebant, ut purpuream vel violaceam chlamydem gestarent, dispensatione summi pontificis (ut alterius instituti sectatores, quibus aliter innui cantum est regula) non indigebant. Quamvis vero S. P. Benedictus suis cum monachis in veste nigra incederet, generatim tamen hæc præcipit: « De quarum rerum omnium colore, aut grossitudine non censeantur monachi; sed quales inveniri possunt in provincia, in qua habitant. » Unde Paulus Diaconus Casinensis apposite hunc locum ita explicat: « Non debent monachi causare, si pedales albi fuerint, et tunice fuscæ, id est, si pedules alterius coloris fuerint, et alterius tunicæ atque alterius cucule. » Et Ferriolus Smaragdo abbate referente: « Colorem etiam, inquit, in his albam vel nimis rufum, per quem sæpe species corporis ad perniciem suam videantur commendatur, vitet. » Hæc Ferriolus, qui quasi ex consilio ejusmodi monachos admonerat. Quibus inspectis manifeste constat monachos in claustris degentes, si omnis coloris indumento legi poterant, majori jure Ecclesiæ proceres constitutos, injussu et impune purpureis vel violacæ vestibus insigniri posse quis dubitat?

Sit nomen Domini benedictum.

555 556 OPUSCULUM TRICESIMUM SECUNDUM.

DE QUADRAGESIMA ET QUADRAGINTA DUABUS HEBRÆORUM MANSIONIBUS.

ARGUMENTUM. — Occasione cujusdam qui per quadraginta dies, non modo tunc cum ab Ecclesia sancitum est, sed aliis etiam anni temporibus, cibis lautioribus abstinere, quadragenarii hujus numeri mysteria et quasdam hæc prærogativas ex sacris litteris colligit. Deinde quadraginta duo loca, in quibus morali sunt paulisper Hebræi antequam ad destinata sibi divinitus arva pervenirent, mystice interpretatur; ita ut per ea virtutum quibusdam gradibus ad perfectionem et felicitatem tendentem, Christiani hominis vitam occulte significentur luce clarius ostendat.

Reverentissimo fratri HILDEBRANDO, PETRUS peccator monachus intus dilectionis affectum.

Quod ego simul et tu, venerabilis frater, vicaria nuper interpeccatione contulimus, non otiosum vel superfluum ducimus si per titularis etiam styli seriem digeratur. Dixi siquidem, si oblitus non es, nosse ne servum Dei, qui præter illas Quadragesimas, quæ scilicet a Patribus institutæ, suisque limitibus per anni circulum sunt præfixæ, alias occulte carinas [i. e. cartinas] celebrat, quibus scilicet illæ carnalium passionum appetitus frangat, ac prurientes æstuantis illecebæræ concupiscentias cruciligat. Modo quippe per quadraginta dierum spatium piscibus abstinet, modo se vel a pomorum, vel etiam olerum, quæ sibi aptiora sunt, perceptione coerct. Aliquando siquidem cerasorum primitias comedit, aliquando peponum, aliquando ficum vel uvarum, vel quidquid illud est quod delicatius sapit. Sed mox ut gula provocatur, ut comedat, disciplina protinus adhibetur, ne desiderata contingat; et quia quod ardor edendi jam gustaverat, avidius concu-

piscit, ille protinus frenum abstinentiæ saccibus injicit; non utique condemnans cibos quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus; nec ignorans quia omnis creatura Dei bona, et nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur (II Tim. IV). Cum omnia scilicet comedere prius incipiat, quanquam esus ille magis ad cruciatum quam ad oblectationis emolumenta proficiat. In hac igitur abstinentia gula frangitur appetitus, concupiscentiæ fervor exstinguitur, non Dei, quod absit! creatura damnatur: et in hoc uberius mercedis fructus acquiritur, quod hæc quasi vilium rerum abstinentia non famosa, vel celebris, [sed] et palam geritur, et tamen velut occulta nescitur. Quem videlicet, fratres, si quis cur hoc vel illo cibo non utatur, inquirat; respondet illico quia suis infirmitatibus hunc noxium non ignorat. Quod tamen iste de languoribus animæ loquitur, hoc ille de incommoditate corporis arbitratur. Et hanc per singulos illos cibos abstinentiam quadragenio semper dierum circulo tenere consuevit.

CAPUT PRIMUM.

Quod in rebus despicabilibus gravior est abstinentia.

Ipse quoque mihi nuper confessus es quoniam ideo te funditus a porrorum sive cepearum perceptione compescis, quia videlicet his acuminibus uberius delectaris. In his itaque despicabilibus rebus et gravior abstinentia, et minor est gloria. Facilius enim carne, quam sale quis abstinat; gravior est abjicere fructus arborum, quam aspersas patinis fragrantias pigmentorum. Quanquam et parentes nostros de paradiso pomum projecerit (*Gen. xxxii*), non pigmentum. Quia non est in culpa quod pluris emi, sed quod possit avidius concipisci. Sed potiorum rerum abstinentia plausu favoris attollitur, vilium vero contemptus dignus præconio non videtur. Unde fit ut quod minoris est honoris in publico, majoris glorie pondus habeat in occulto. Sic ut ait prædicator egregius: « Quod **557** momentaneum, inquit, et leve est tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternam gloriæ pondus operatur in nobis (*II Cor. iv.*) » Enimvero mihi videtur servus ille Dei, quem diximus, de sancti Spiritus hoc infusione concipere, quod semper vult de Quadragesima in Quadragesimam per varias succedentis abstinentiæ vicissitudines currere, et nunquam velit a proposita sacraei hujus numeri linea declinare. Hic est enim numerus, quo cælum cataclysmus aperuit; cum, abolitis iniquitatum sordibus, mundi faciem divina pietas innovavit (*Gen. vii.*). Per hujus numeri continentiam Moyses scripta digito Dei legis mandata promeruit (*Exod. xxxiv.*): per hanc et Elias usque ad montem Dei Horeb inefficua gressuum agilitate pervenit (*III Reg. xix.*). Accessit huic numero longe clarior gloria, cum et ipse Dominus et quadraginta diebus jejunavit in deserto (*Matth. iv.*), et totidem horis postmodum jacere dignatus est in sepulcro (*Marc. i.*). Post Resurrectionem quoque quadraginta diebus cum discipulis deguit (*Luc. iv.*), donec ad majestatis paternæ consessum victor ascendit (*Act. i.*).

Quod ergo frater illo hujus sacri numeri mysterio delectabiliter pascitur, ut intra metam ejus per salutaris semper abstinentiæ vicissitudines transferatur, divini procul dubio Spiritus promovet instinctu, ut, dum intra quadragenarii numeri modum jugiter graditur, ex Ægypto cum Israelitis ad patriam se propterea testetur. Per hunc enim numerum Israeliticus populus terram repositionis ingressus est (*Num. xiv.*; *Deut. xxxi.*; *Jos. v.*). Et, o quam profundi, quamque admirabilis alitudo mysterii! quia per quam sacramenti lineam Deus est conversus ad homines, per hanc homo reversus est ad auctorem. In egressione quippe filiorum Israel ex Ægypto quadraginta duæ sunt mansiones, et adventus Domini Salvatoris in mundum per quadraginta duas babiloniensis generationes inducitur, quas videlicet evangelista Matthæus enumerat, dicens: « Ab Abraham usque ad David generationes quatuordecim, a David usque ad transmigrationem Babylonis gene-

A rationes quatuordecim, a transmigratione Babylonis usque ad Christum generationes quatuordecim (*Matth. i.*) » Ipso ergo numero Dominus in Ægypti hujus ima descendit, quo populus Israel ad terram repositionis ascendit. Descendit, inquam, ille, ut iste ascenderet. Ille servituti induit formam (*Philip. ii.*), ut iste de servituti egestulo liber exiret. Et observanter Moyses posuit, dicens: « Ascenderunt filii Israel cum virtute sua (*Exod. xiii.*) ». Quæ est enim electorum virtus, nisi Christus, qui est virtus Dei? (*I Cor. i.*) Qui ergo ascendit, cum ipso ascendit qui ad nos non necessitate, sed dignatione descendit; ut illud verum esse non dubitetur, quod per Apostolum dicitur: « Qui descendit, ipse est et qui ascendit super omnes cælos, ut adimpleret omnia (*Ephes. iv.*) »

CAPUT II.

Contra eos qui litteraliter tantum sacram Scripturam intelligunt.

Sed quia nos ex occasione prædicti fratris in materiam hujus disputationis incidimus, **558** non otiosum credimus si in ea paulo diutius immoremur; præsertim cum nonnulli, divini rationis ignari, frivolum conquerantur atque superfluum ut in Ecclesia legatur istarum descriptio mansionum. Arbitrantur enim hæc scire vel legere nil penitus utilitatis afferre: putantes quod rem tantummodo gestam narret historia, et hanc cum ipsa tunc velustate transiisse, neque nunc ad nostram aliquatenus notitiam pertinere. Sed si subtiliter ipsa **C** Scripturæ verba perpendimus, quam extremæ demeritate sit hoc dicere, luce clarius invenimus. Ait enim historica series: « Et hæc mansiones filiorum Israel, ex quo exierunt de terra Ægypti cum virtute sua in manu Moysi et Aaron; » moxque subjunxit: « Et scripsit Moyses projectiones eorum per verbum Domini (*Num. xxxiii.*) ».

Audistis quia scripsit hæc Moyses per verbum Domini? Et quis hoc audeat dicere? imo quia temerario præsumat eos garrere ut quod Domino jubente conscribitur, nil utilitatis, nulla conferat emolumenta salutis? Aggrediar ergo, frater mi, si tibi onerosum non est, mansionum illarum figuras summatim ac succincte perstringere, et quod ex dictis Patrum indagare potuerim, compendiosis verbis **D** breviter annotare, ut querulosus quispiam ex gustu micarum labentium colligat quam nectareis dapibus pleni feraculi mensa reundat.

Notandum autem quoniam omnis ille discursus, ut quidquid illic gestum historialiter legitur, totum in nobis per mysterium spiritualis intellectus impletur. Quod enim tunc visibiliter gestum est, nobis per spirituale intelligentiam congruit, nostro temporis vetus illud sæculum militavit. Hæc enim, ut ait Apostolus, « in figura contingebant illis (*I Cor. x.*) » Nos enim de fornace Ægyptiæ servituti egredimur, et terram repositionis ingredi per plurima mansionum loca, hoc est, per diversa virtutum incrementa conamur. Sed quoniam absque

tribu sola Levi, Patrum pene omnium cada vera prostrata sunt in deserto, ad terram autem illam filii tantummodo pervenerunt, expedit ut vetus homo noster intereat, et novus, qui secundum Deum creatus sit (*Ephes. iv.*), ad obtinendam terram viventium convalescat. Quod autem tribus Levi cum ceteris in deserto non perit, hinc manifeste colligitur, quia, postquam omnium Israelitarum numerus a viginti annis et supra, Moysse supputante, descriptus est, præsto subjunctum est: « Levitæ autem in tribubus familiarum suarum non sunt numerati cum eis (*Num. 11.*) » Dicit enim Dominus ad Moysen: « Tribum Levi noli numerare, neque ponas summam eorum cum filiis Israel (*Num. 1.*) » Postmodum vero Scriptura dicit: « Hic est numerus filiorum Israel, qui descriptus est a Moysse et Eleazaro sacerdote, inter quos nullus fuit eorum qui antea numerati sunt a Moysse et Aaron in monte Sinai (*Num. xxvi.*) » Prædixerat enim Dominus quod omnes morerentur in solitudine. Quibus videlicet historiæ verbis patenter ostenditur quia, cæteris in deserto prostratis, ad promissionis terram Levi tribus incoluntis et illibata pervenit. Quisquis ergo se potuerit in sacerdotium vel Levitarum ordine constituere; quisquis noluerit cum reliquis hominibus in terra sortem hæreditariæ 550 portionis acquirere, sed solum cum tribu Levi contentus sit Dominum possidere, iste profecto in hujus mundi deserto non moritur, sed terram promissionis ingredi vivus et incoluntis proueretur. Qui ad promissiones ergo Patrum pervenire desiderat, hæreditatis in terra funiculum cum tribu Levi possidere contemnat. Nam qui se pro terrenis in terram deiecit, qui sese, ubi cum amaritudine Pascha celebrandum est, ac velociter transeundum, diutius gaudere confidit: « Anima, inquit, habes multa bona reposita in annos multos, requiesce, comede, bibe, epulare; non sine causa meretur audire: Stulte, hac nocte repetent animam tuam a te; quæ autem parasti, cujus erunt? » Hic itaque non die, sed nocte perimitur, sicut primogenita Ægyptiorum. Nimirum qui non sprevit Ægyptum, sed obsequium præbuit rectoribus tenebrarum, qui et ipsi nocte animam ejus repetunt; quoniam odivit lucem, nec justitiæ consecutus est veritatem. Sed dum vagantius ad exteriora progredimur, jam quasi præmissæ sponsonis oblitus, nunc ad Israelitarum mansiones, in quibus aliquantulum immoraturus nos esse promissimus, jam quodam, ut ita loquar, postliminio redeamus.

CAPUT III.

Quod descensio Christi ad nos fuerit per quadraginta duo gradus.

Itaque, sicut dictum est, in quadraginta duabus mansionibus pervenerunt filii Israel usque ad principium capiendæ hæreditatis (*Num. xxxiii.*). Principium vero capiendæ hæreditatis fuit, ubi Ruben et Gad et dimidia tribus Manasse accipiunt terram Galaad in possessionem. Porro autem, sicut illi

ascenderunt per quadraginta duas mansiones, ita Salvator noster in Ægyptum mundi hujus descendit per totidem patres. Quod si jam intelligimus quantum sacramenti numerus iste continet, humanæ scilicet ascensionis, et divinæ descensionis, incipimus jam per ea quæ descendit Christus ascendere; et primam nobis eam mansionem, quam ipse novissimam habuit, edificare. Si quis enim ad nos per loca quælibet veniat, ut mox rediens per loca nos eadem ducat; ubi desinit ille, nos iter incipimus, et ubi ille cæperat, nos finimus. Prima scilicet Christi generatio cœpit ab Abraham, ultima vero velut postrema mansio terminavit in Virginem. Et quoniam Abraham interpretatur, *pater excelsus*, nos hoc iter incipimus a Virginis partu, ut peragratem sequentia deinceps mansionum loca, postremo ad Deum, Patrem videlicet perveniamus excelsum. Partus ergo Virginis nobis ex Ægypto exire volentibus in primis occurrit, cum, Verbum Dei carnem factum in hunc mundum venisse credentes, relictis omnibus caducis et transitoriis, in illo solo requiescimus, in illo nostræ quietis et spei habitaculum collocamus. Post hæc jam si perficere, et ad singulos quosque fidei et virtutum gradus ascendere nitimur, tandiu debemus immorari, donec valeant virtutes in consuetudinem verti. Et tunc non quasi transcurrere spiritualis vitæ deserta conspiciuntur, 560 sed mansionem facere, vel etiam habitare in ipsis virtutum profectibus indicamur. Nam qui bonum opus non perseveraturus incipit, quasi viam prophanam lo transcurrit; qui vero in ea quam semel arripuit, permanet sanctitate, in quodammodo ædificat mansionem. Et notandum quia cum ire, et manere, ac per hoc iter, et mansio a se sint penitus dissona, nec sibi invicem congruant, utrumque tamen in illo Israelitico profectu convenisse Scriptura confirmat, ut illi per desertum et iter habuisse dicantur et mansiones. Quia nimirum nos, qui terram viventium intrare contendimus, et manere debemus per fixum professionis nostræ propositum, et ire semper per meliorandæ conversationis et cumulandi profectus argumentum.

In primis ergo proficiscuntur filii Israel de Ramese. Ramese, sicut nonnullis videtur, in nostra lingua, *commotio turbida*, vel *commotio tinea* dicitur. In quo datur intelligi quod omnia quæ mundi sunt, in commotionibus et perturbationibus constituta, et corruptele, quam tinea designat, proficiunt obnozia. Et quibus utique non oportet animam residere, sed incontinentiter exire. Quidam vero Ramese interpretari *commotionem*, vel *tonitruum* putaverunt. Quod utique nobis aptari non incongrue poterit, quia, dum ad prædicationem evangelicæ tubæ commoti fuerimus, velut ad tonitruum cælestium nubium excitati, ex Ægypto mundi hujus eximus. Exierunt autem illi mense primo, quinta-decima luna, in ipso scilicet plenilunio, ac veris exordio. Et nos cum summæ lucis radiis illustra-

mur, cum in nobis bonæ voluntatis flores erumpunt, cum omnia renovantur, cum prava denique nostrorum cordium superni solis fomite recalescunt, tunc ex Ægypti tenebris egredi festinamus.

Secunda mansio fit in Sochot. Sochot autem interpretatur *tabernacula*. Primus igitur animæ profectus est ut terrenis se commotionibus dividat, sibi que tanquam perrigrinæ et incolæ non habitaculum figat, sed exsili tabernaculum struat; lugens cum Propheta: « Heu me, quia incolatus meus prolongatus est! » (*Psal. cxix.*)

Deinde veniunt in Elim, sive, ut Septuaginta interpretes dicunt, Buthan, quæ est in extremis finibus solitudinis. Ethan *fortitudinem* sonat. Qui ergo jam pro Deo peregrinatur in mundo, qui se incolas et exsulat recognoscunt, necesse est ut quanto magis se præbent in terrenis actibus debiles, tanto sint in humilitate ac patientia fortiores. Buthan autem *vallis* interpretatur, quod ab eodem sensu nequam discrepat. Oportet enim ut quisquis ad terram viventium properat, ad perferenda tentationum jacula in humilitatis et patientiæ convalesce persistat.

Inde profecti sunt in Phialiroth, quæ respicit Beelphegor, et castrametati sunt ante Magdalah. Phialiroth interpretari dicitur, *os nobilitatis*, per quod exprimitur lingua doctorum. In convalle quippe patientiæ constitutus, quo gravius vel persecutionum vel carnalium tentationum flagellis atteritur, eo magis necesse est ut ei ab ore nobilitatis, id est, a sanctorum doctorum exhortationibus succurratur. Si **561** vero non Phialiroth sed Osiraath proferendum est, ut alia testatur editio, sciendum est quod Iraath, *ricus* interpretatur. Ad os ergo, hoc est, ad primum vicus hujus venit ingressum, quod significat novæ conversationis initium. Unde non ad urbem, sed ad vicum veniunt; quia necesse est ut novitii quique interim se intra suburbanæ vitæ cōhibeant modum, nec præcipitanter adhuc audeant senatoriæ perfectionis attentare fastigium. Unde bene dicitur quoniam Arioth respicit Beelsephon (*Num. xxxii.*) Beelsephon siquidem interpretatur *ascensio speculæ*, sive *turris*. A parvis enim ad magna descenditur. Non enim hæc mansio fuit in ipsa specula, sed respiciebat speculam. Quia novitius quisque, et si ad speculativam vitam jam per desiderium tendat, necdum tamen ad speculativæ perfectionis culmen aspirat. Quamobrem illic apte subjungitur: « Et castrametati sunt ad Magdalah (*Ibid.*). » Magdalah *magnificentia* dicitur. Noviter enim quis ad Dei servitium veniens, ascensionem speculæ, et magnificentiam jam quidem in conspectu suo per intentionem tenet, sed per effectum virtutis necdum possidet. Quia licet spe contemplationis ac perfectionis jam pascatur et nutriatur, necdum tamen consummata munditiæ vel supernæ gratiæ *notore* perficitur. Ut si Beelsephon interpretatur, *dominus Aquilonis*, sicut a quibusdam dicitur, quid

per hunc Aquilonis dominum, nisi antiquus hostis exprimitur, qui frigidis et ab amore Dei alienis cordibus principatur? Autem hunc ergo, id est contra hunc castrametatur, cum adversus eum infederabili dimicatione confligimus.

Inde profecti per mare Rulrum venerunt in Mara, quæ interpretatur, *amaritudo*. Rectus scilicet ordo est ut qui ad terram properant melle manantem, in deserto vitæ hujus laboris et tentationis amaritudinem hauriant; et per disciplinæ præsentis asperitatem perveniant ad remunerationis internæ dulcedinem. Unde dicit Apostolus: « Omnis, inquit, disciplina in presenti quidem non videtur esse gaudii, sed mœroris; post autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddit fructuæ (*Hebr. xii.*) » In prociutu siquidem spiritualis militiæ constitutus, modo amara dulcibus, modo dulcia misceantur amaribus; ut per hæc experiat humana conditio et quid a se patiatur infirmitatis, et quid a Deo debeat sperare virtutis. Sicut eidem populo dicitur: « Afflixite, et cibavi te manna in deserto, nesciebant patres tui, donec dignosceretur quid esset in corde tuo (*Dent. viii.*) »

CAPUT IV.

Quod apostoli sint duces populi Christiani.

Unde sequitur quis, profecti de Mara, venerunt in Elim, ubi duodecim erant fontes aquarum, et septuaginta palmæ. Vides post tentationis amaritudinem ad quantum deveniunt et dulcium pomorum et aquarum profluentium amenitatem. Per tentationis itaque pugnam, perduntur ad palmam, et per sitis intolerandæ penuriam, ad irriguum veniunt aquarum viventium affluentiam. Animarum **562** quippe medicus omnipotens Deus sic omnia ordinatè dispensat, ut, tanquam melle pigmentis infuso, et tristibus læta, et lætis tristia misceat; quatenus mens infirma et aliquando percussa nunquam de prosperitate superbiat, et aliquando refota, in adversitatibus non succumbat. Elim præterea interpretatur *aristes*, qui nimirum sunt gregum sequentium duces. Qui vero sunt duces rationalis gregis, hoc est, populi Christiani, nisi sancti apostoli? Illi nimirum sunt duodecim fontes ariditatem mentium doctrinæ celestis fluvioribus irrigantes. Verum quia non illos duodecim duntaxat apostolos Salvator noster elegit, sed et alios septuaginta constituit; idcirco non solum duodecim fontes, sed et septuaginta describuntur illic aëores fuisse palmarum. Nam et ipsi apostoli nominantur, sicut et in hæc Pauli verbis agnoscitur. Cum enim de Resurrectione Salvatoris ageret: « Visus est, inquit, Cephæ, et post hæc illis undecim, deinde apparuit apostolis omnibus (*I Cor. xv.*) » Ex quibus verbis manifestè colligitur quod, præter illos duodecim, et alii discipuli non inconvenienter apostoli nominantur.

Sed egressi de Elim, juxta mare Rulrum fixere tentoria. Nota, quia non mare rursus ingrediuntur, sed juxta mare tabernaculum figunt: ut mare tantum et procellarum circulos procel aspiciant, ne-

quaquam tamen motus ejus et impetus pertineant. Nos etiam post tentationum fluctus, post undisouū maris formidolosa naufragia, ealem saepe mala quæ pertulimus, ante oculos ponimus : ut jam, velut in littore constituti, dignas creptori nostro Deo gratias referamus.

Profecti quoque de mari Rubro applicuerunt in desertum Sin. Sin interpretatur, *rubus*, sive *tentatio*. Incipit ergo Christi militi jam prosperitatis spes aridire, et collocutionis divinæ verba promittere. De Rubo siquidem Dominus apparuit, et Moysi ad filios Israel perferre mandata præcepit (*Exod. 11*). Illic ergo tibi datur speranda clementia: signum, ubi factum est Israeliticæ visitationis initium. Sed non otiose Sin etiam tentatio dicitur. Solet etiam sæpius et in visionibus intervenire tentatio, dum nonnullam spiritus iniquitatis transfiguratur se in angelum lucis (*II Cor. vi*). Et ideo subtiliter est agendum, ut discernantur genera visionum. Sicut et Jesu Nave cum angelum cerueret, et tentationes aliquando hujusmodi visionibus inesse nullatenus dubitaret, protinus ab eo qui apparebat, requisivit, dicens : « Noster es, an adversarius? » (*Jos. v*). Nam et per Apostolum discretio spirituum inter dona sancti Spiritus enumeratur (*I Cor. xii*). Quod autem Sin etiam odium interpretari dicitur, neque hoc quiescit a spirituali exorbitat intellecta. Quisquis enim pervenit ad visionem vel alloquutionem Dei, confestim concipit odium mundi.

CAPUT V.

Quod languores animæ sint vitia, mors vero peccata criminalia.

Sed et inde progressi, venerunt in Depthæa : sive ut alia translatio perhibet, Raphæa (*Exod. 17*).

563 Depthæa denique *pulsatio* dicitur. Et nos postquam pertingimus ad Ecclesiam, quam videlicet Rubus ille significat, ubi Dei meretur homo colloquium, ubi visio conspicitur angelorum, tunc incipimus petere, querere, ac regni cælestis arcana pulsare, Domino precipiente et pollicente, qui dicit : « Pulsate, et aperietur vobis » (*Matth. vii* ; *Luc. xi*). Si vero Raphæa quis malit admittere, quæ *sanitas* dicitur : hoc nomen animæ dudum languide, sed jam per donum sanctæ Ecclesiæ languoris nexibus absolutæ convenienter aptatur. Hæc est enim anima cui dicitur : « Benedic, anima, mea Domino, et omnia interiora mea nomini sancto ejus » (*Psal. cxi*). Quem, quæso, Dominum? Qui suat, inquit, omnes languores tuos, qui redimit de interitu vitam tuam. Languor scilicet animæ vitia sunt, mors animæ peccata criminalia sunt. « Peccatum enim cum consummatum fuerit, generat mortem » (*Jac. i*). »

Deinde veniunt in Halm. Halm interpretatur, *labores*, sive *fermentum*. Et certe sanitatem labores sequuntur, quoniam ad nil aliud sanitatem sancta debet anima concupiscere, nisi ut labores pro Deo valeat pressurasque perferre. Ideo nempe secus Petri de febrè convaluit, ut Domino per oculatus obsequium ministraret (*Matth. 11* ; *Marc. xii*). Ideo

A per Ananiam sanatus est Paulus (*Act. ix*), ut continuis postmodum laboribus insudaret. Hinc est quod eidem Ananias de illo dictum est : « Ego enim ostendam illi quanta oporteat eum pro nomine meo pati » (*Matth. xiii*). Quod autem Halmus etiam fermentum interpretari dicitur, et hinc nobis congrue significationis intellectus offertur. Hæc est enim fermentum illud quod tollens nullus commiscuit in farinæ satis tribus, donec fermentaretur totum (*Luc. xiii*), id est, sanctum Evangelium. In hæc siquidem solitudinæ populus murmuravit, et manna simul et coturnicæ accepit. Et cum non modo fermentum, sed et manna sacrum significet Evangelium, miro modo hæc simul in decima mansione conveniunt : ut post legis præmissæ decalogum, panis Evangelii succedere videatur.

B Posthæc veniunt in Raphidin. Interpretatur itaque Raphidin *laus judicii*. Et certe satis congrue, ut et labor antecedit laudem, et laus proveniat post laborem. Verum non cuiuscunque rei, sed laus judicii, [quæ *add.*] videlicet de rationis judicio prodeat, non laus quæ de superbiæ vanitate procedat. « Spiritualis enim homo judicat omnia, et a nemine judicatur » (*I Cor. ii*). Reperiuntur et aliz horum nominum interpretationes; sed si cuncta, quæ nobis in hæc materia suggerunt, amplectimur, jam non servabitur epistolaris ordo compendii, sed onerosi consurgat enormitas libri. Israelitarum ergo mansiones succincte transcurramus, non ut earum scrutemur arcana cubicula, sed ut in earum nominibus, tanquam exteriora parietum simpliciter ostendamus.

C Deinde veniunt in desertum Sinai. Sin, quam superius diximus, et Sinai, unum non ambigitur esse desertum; sed Sin dicitur ipsa planities. Sinai vero mons est in eadem supereminens solitudine, in quo mirum Dominus legis edicta promulgat, et Moyses tabernaculum fabricat (*Exod. xxiv*). Et hoc aptissime congruit, ut postquam rationalis anima rectum ac per **564** hoc laudabile cæperit habere judicium, tunc in se Deo suo construat tabernaculum, et digna jam Creatoris alloquio, cælestium percipiat mysteria mandatorum.

D Post hæc profecti sunt ad sepulcra concupiscentiæ, ubi scilicet pulcher ordo contextitur. Nam cum felix anima suo sit tabernaculum Creatori, cum mandata divinæ legis intenta jam cæperit cælestia contemplari; mox astuantium vitiorum ardor exstinguitur, et omnis carnalis illecebræ concupiscentia sepelitur; ut non jam caro se adversus spiritum moveat, non adversus carnem spiritus concupiscat (*Gal. v*).

Inde transitur in Aseroth, quod interpretatur, *atria perfecta*, vel *beatitudo*. Et, o quam pulcher ordo mysterii, quam decora series spiritualis incrementi! ut postquam sepelietis concupiscentias carnis, præso pervenias ad atrium perfectionis et præmium beatitudinis. Felix anima, quæ nullis jam vitiis carnis urgetur, quia mox ad beatitudinem percipiende remunerationis ingreditur!

Post hæc venerunt in Reihma, sive Pharam. Re-

thna, ut opinamur, interpretatur, *visio consummata*; A Pharam vero, *visibile os*. In quibus quid aliud intelligitur, nisi ut sancta quaelibet anima post sepultas jam carnis concupiscentias, perducta jam ad atrium perfectionis, secunda de premio beatitudinis ad consummatam mox Dei visionem veniat, ejusque visibile os, hoc est, presentem Dei spiritum cernat? Nunc enim videmus eum, sicut dicit Apostolus, in speculo, et in ænigmate; tunc autem facie ad faciem (I Cor. xiii): et nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut et cognitus sum. Quæ tamen omnia, quia sancti quilibet in carne constituti, habere nequeunt pleniter in re, jam habent in spe, quam scilicet spem jam firmissimam tenent; quia Spiritum sanctum, qui eos in viæ hujus laboribus roborat, pignus habent. Unde et illa interpretatio, qua *Rethma sonitus*, sive *juniperus* dicitur, non incongrua judicatur. Ferunt enim lignum hoc ignem in se longo tempore conservare (PLIN. lib. xvi, cap. 25); adeo ut si primæ ejus fuerint cineribus adoptæ, usque ad annum ignitas perveniant. Quia ergo Spiritus sanctus, sicut legitur, scientiam habet vocis (Sap. i), et in apostolos missus est in specie ignis (Act. ii); hæc interpretatio, qua *Rethma sonitus*, vel *juniperus* dicitur aptissime Spiritui sancto convenire videtur.

Hinc itaque digressi, castrametati sunt in Remon Phares, quod apud nos, *excelsa intercisio* dicitur. Nam cum animæ redemptis ad Deum intellectus angetur, mox ei datur perfecta notitia, qua scilicet excelsæ atque sublimeriter novit et terrena a cœlestibus intercidere, et cadaqua quælibet ac transitoria a perpetuis separare. Si vero Remon Phares, ut alibi reperitur, mali punici divisio dicitur, per hoc procul dubio sancta designatur Ecclesia, quæ tanquam multa grana uno cortice contegit, dum omnem credentium turbam inseparabili catholicæ fidei unitate concludit.

Deinde transeunt in Lebna, quod interpretatur, *dealbatio*. Non autem ignoramus dealbationem aliquando pro crimine poni, sicut dicuntur monumenta dealbata, et paries dealbatus, 565 sed hic illa dealbatio debet intelligi de qua per Isaïam dicitur: « Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur: et si fuerint rubra quasi vermiculus, ut lana alba erunt (Isa. i). » Et in psalmo: « Nive dealbabitur in Selmon (Psal. lxxvii). » Et in Apocalypsi: « Capilli Jesu tanquam lana alba referuntur (Apoc. i). » Quapropter hic dealbatio convenienter intelligitur de veræ lucis splendore prodire, et de summæ visionis claritate descendere. Quod si Lebna, ut quidam dicunt, in laterem vertitur, in quo videlicet opere Israeliticus in Ægypto populus coactus est laborare; hoc datur intelligi, quia sicut illi post tam sublimia loca rursus in laterem veniunt; ita nos quondam in hujus mundi deserto peregrinamur, necessitate compellimur aliquando a summis ad ima descendere, et a spiritualibus ad terrene actionis opera transmigrare.

Post hæc veniunt in Ressa, quod in *frenos verti-*

tur, et non incongrue. Si enim post perfectionis culmen ad opera lalentia descendimus, disciplinæ nexibus, et penitentis loris infrenandi sumus, ne vagemur per abrupta præcipites, sed cito releamur ad consuetæ humilitatis puritatem. Interpretatur etiam Ressa *visibilis*, sive *laudabilis tentatio*. Quamvis enim meus cuilibet justis viri, jam ad alta proficiat, tentatione tamen adhuc in ima deprimitur, ne per tumorem superbiæ de virtutibus extollatur. Stimulus enim tentationis ad custodiam adhibetur humilitatis. Unde dicit Apostolus: « Ne magnitudo revelationum extollat te, datus est nihil stimulus carnis mex angelus Satanae, qui me colaphizet (I Cor. xii). » Hæc ergo tentatio visibilis est, quia manifesta; laudabilis, quia salutifera.

CAPUT VI.

Quod caro in tentatione subjicienda spiritus.

Inde progressi veniunt in Coelatha, quod interpretatur, *ecclesia*; ut videlicet instabiles quique, qui se per vitiorum abrupta præcipites impellunt, sacre Scripturæ frenis ad Ecclesiam retrahantur; sive quod alia tenet editio, Machebat, quod est *principatus virgæ*. Quod utrumque potestatem videtur exprimere. Carni quippe, quæ tentatur, necesse est ut præsidens spiritus principetur. Ut cum illa abjiciat puguam, iste quasi desuper intentet minaciter virgam, dum rigidi terroris adhibet disciplinam.

Exinde veniunt in montem Sephar, sive Sephar, quod *tubicinatio* appellatur. Tuba signum est belli. Equus enim Dei odoratur bellum, et cum audierit buccinam, dicit, yah (Job xxxix); et miles Christi cum se persenserit vitiorum ingruentium tentatione vallatum, virtutum protinus arma corripit, procedit ad prælium; et cominus in bella congregitur, ne degeneri torpore solutus, ab adversariis facile perimatur, et tunc poterit gloriosius tuba canere, hoc est, ad spirituale certamen et alios provocare.

Unde illic dicitur, quia inde profecti venerunt in Harada, sive quod alibi dicitur, in 566 Charadath, quod in nostra lingua sonat, *idoneus effectus*; ut ipse nimirum jam prædicator factus, merito valeat cum Apostolo dicere: « Qui idoneus nos fecit ministros novi testamenti (II Cor. iii). »

Sed et hinc proficiscentes, veniunt in Maceloth, quod interpretatur, *ab initio*. Quisquis enim ad perfectionis summam contendit, omnium rerum contemplantur initium, dum cuncta viscerum suorum vota convertit ad Deum. Et dum cor ad auctorem suum jugiter dirigit, a rerum omnium initio non recedit. Vel si Maceloth, ut quidam sentiunt, dicatur esse conventus, per hoc Ecclesia intelligitur, in qua videlicet a cunctis fidelibus conventur. Unde canitur: « Ecce quam bonum, et quam jucundum habitare fratres in unum (Psal. cxxxvii). »

Deinde veniunt in Tharath, vel, sicut alibi legitur, in Caath, quod est *patientia*, vel *confirmatio*. Quisquis enim desiderat terram viventium per presentis vite labores ingredi, necesse est eum ad toleranda mundi pericula per patientiam confirmari.

Vel si Thahath, ut a quibusdam dicitur, vertitur in **A** lat, inquam, cum illud evangelicū servat : Ut ne unus quidem apex, aut munus iota de lege prætereat, quin omnia fiant (*Math. v*). Si vero Beneiacan, sicut quidam dicunt, transfertur in filios necessitatis, sive stridoris, hoc significat, quia quisquis divinis eloquiis eruditus est, et affluenter instructus, necesse est ut post se et alios trahat, ac filios gignat. Quibus nimirum dum fletus, et stridorem dentium minaciter objicit, quodammodo necessitatem eis, ut ad Deum convertantur, imponit. Ii sunt ergo filii necessitatis, vel stridoris, de quibus et prophetice canitur : *« Afferte Domino, filii Dei, afferte Domino filios arietum (Psal. xxviii). »*

CAPUT VII.

Quare tentatio virtutū admisceatur.

Sed inde profecti veniunt in Thare, quod Græce quidem *ecclasiā* interpretatur, in nostra vero lingua dicitur *contemplatio*. Consequens est enim, ut quisquis antea probetur per patientiam, proinde ad contemplationis perveniat gratiam ; et qui prius in tribulatione deprimitur, postmodum ad visionis intuitu lætitiā sustollatur. Sin autem Thare, sicut quidam putant, astutia, vel malitia debet intelligi, hoc ad Ecclesiarum præpositos non immerito videtur posse referri ; ut ipsi suis auditoribus timeant, qui in tentationum tribulatione laborant. Astutia enim, et malitia illius cavenda est, de quo dicitur : *« Quoniam adversarius noster tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret (I Petr. v). »*

Deinde procedunt in Methca, vel, sicut alibi legitur, Maathica, quod interpretatur, *mors nova*. Nunquam tam perfecte diabolica cavetur astutia, quam si Christo commorimur ; ut tanquam insensibiles ad hostis callidi tentamenta reddamur. Quam novam mortem contemplatio parit, quæ scilicet et mundum nobis, et nos mundo mortuos efficit. Quod si Methca, ut quibusdam placet, in dulcedinem vertitur ; quid mirum, si de contemplatione ad dulcedinem veniatur, cum ipsa contemplatio nil aliud sit, quam ineffabilis, et immensa dulcedo ?

Post hæc venit in Hesmona, quæ *festivatio* dicitur. Nam postquam peringimus ad dulcedinem contemplationis, moram non ferimus tarditatis. O quam moleste moram patiebatur ille, qui dicebat : *« Utinam dirumperes cælos, et descenderes, et liquefierent montes a facie tua (Isa. xlvi). »* Quam graviter hanc moram ferabat ille, qui dicebat : *« Cupio dissolvi, et esse cum Christo (Philip. i), »* multo magis melius. Sin autem a Senna dicitur quod ossa significat, hoc ad robur constantiæ pertinet. Quod necesse est, ut Christi amator habeat, ne per amorem nimium impatiens fiat.

567 Hinc jam transitur in Mosoroth, quod significare putatur, *excludens*. Anima quippe, quæ ad perfectum sponsi sui amorem pervenit, tentationes a se callidi corruptoris excludit. Unde et Apostolus : *« Nolite, inquit, locum dare diabolo (Ephes. iv). »* Quod si Moseroth, juxta quosdam interpretatur *vincula*, sanus per omnia, et congruus intellectus elucet. Nimirum sancta quelibet anima, quæ cælesti sponso in amore conjungitur, necesse est ut ei assiduis Scripturarum meditationibus, quasi quibusdam vinculis insolubiliter connectatur. De quibus vinculis Christo per Isaiam dicitur : *« Viri sublimes ad te transibunt, et tui erunt, et post te ambulabunt colligati vinculis (Isa. xlv). »*

Unde non immerito jam venit in Banseim, quod significat *foutes*, vel *excolationes*. Id est, ubi divinarum Scripturarum fontes anima bibit, et excolat, hoc est, subtiliter tractat, et ruminat. Exco-

lat, inquam, cum illud evangelicū servat : Ut ne unus quidem apex, aut munus iota de lege prætereat, quin omnia fiant (*Math. v*). Si vero Beneiacan, sicut quidam dicunt, transfertur in filios necessitatis, sive stridoris, hoc significat, quia quisquis divinis eloquiis eruditus est, et affluenter instructus, necesse est ut post se et alios trahat, ac filios gignat. Quibus nimirum dum fletus, et stridorem dentium minaciter objicit, quodammodo necessitatem eis, ut ad Deum convertantur, imponit. Ii sunt ergo filii necessitatis, vel stridoris, de quibus et prophetice canitur : *« Afferte Domino, filii Dei, afferte Domino filios arietum (Psal. xxviii). »*

CAPUT VII.

Quare tentatio virtutū admisceatur.

B Post hæc ascendunt in montem Gadgad, quod interpretatur, *nuntius*, vel *accinctio*, vel certe *conclusio*. Quibus enim verba Dei annuntiamus, eos procul dubio commovere debemus, ut et se virtutum armis accingant, et invisibilium hostium spiritualibus gladiis terga concidant. Quod dum eos agere non seguliter edocemus, cum eis simul ad montana conscendimus. Quod si Gadgad, ut quidam putant, tentamenta significat ; datur intelligi, quoniam his, qui ad cælestem patriam tendunt, tentationes desse non possunt. Et sæpe tentatio virtutibus admisceatur, ut laborioso Christi militi merces uberius acquiratur.

Et quia per mala tentationum ad præmiorum bona transitur, congrue sequitur, quoniam inde profecti venerunt in Jethabatha, sive, ut alibi legitur, Jathatha, quod interpretatur, *bonitas*, sive *bonum*. Ergo per experimenta tentationum ad bonitatem, quæ procul dubio Christus est, pervenitur.

C Inde profecti sunt in Eirona, quod *transitus* appellatur. Animo quippe transeunda sunt omnia ; et in eum solum debes obtotum mentis infigere, cum quo sine transitu valeas permanere.

Post hæc veniunt in Asiongaber, quod interpretatur, *consilia viri*. Postquam enim nos in Christum omnino projicimus, postquam in eum omnem cordis nostri fiduciam collocamus, esse **568** pueri sensibus ulterius non debemus, imitantes Apostolum, qui dicit : *« Cum autem factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli (II Cor. xiii). »* Et iterum : **D** *« Nolite pueri effici sensibus (II Cor. xiv). »*

Sed quoniam qui apponit scientiam, apponit dolorem, iterum veniunt in desertum Sia, quæ est Cadès. Sin autem tentationem interpretari, jam superius diximus. Sicut enim vas aureum, vel argenteum sæpe malleus percussit, sæpe lima hinc inde poliendo circumdat, ut clarius fiat (*Eccle. x*) ; sic iterata tentatio, constantis, et non cedentis animæ rubiginem purgat. Vas enim figuli probat fornax, et homines justos tentatio tribulationis (*Eccle. xxvii*). Et quia Cadès, *fructificatio sancta* dicitur, vides quoniam tentationum sulcos sancta fructificatio subsequatur.

Sed et hinc applicerunt in montem Hor, in ex-

tremis finibus Edom. Hor, *montanus* interpretatur. Quisquis enim tentatus non labitur, sed de tentatione fructificat, consequens est ut ad montem, qui Christus est, victor ascendat. Hic est enim mons ille coagulatus, mons pinguis (*Psal. lxxvi*), de quo per prophetam dicitur: « Erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et fluent ad eum omnes gentes (*Isa. ii*). » Hic mons dicitur montanus, quia ubi Christus, ibi et procul dubio Christianus. « Ubi sanus, inquit, ego, illic et minister meus erit (*Joan. xi*). »

Deinde veniunt in Salmona, quod interpretatur, *umbra portionis*. Et merito postquam in montem, qui est Christus, ascendimus, vitiorum fugientes ardorem, sub defensionis ejus umbraculo residueamus. B De qua videlicet umbra per Jeremiam dicitur: « Spiritus oris nostri Christus Dominus, capius est in peccatis nostris, cui diximus: In umbra tua vivemus in gentibus (*Thren. iv*): » et angelus ad Mariam: « Virtus, inquit, Altissimi obumbrabit tibi (*Luc. i*). » Salmona etiam, ut alicubi reperitur, *imaginacula* dicitur: quod utique loco illi non absurde congruit, dum ibi æneus ille serpens appensus sit (*Num. xxi*; *Joan. iii*), qui crucifixi representat imaginem Salvatoris.

CAPUT VIII.

Quod oris parcimonia transitus sit in Phinon.

Fit præterea transitus in Phinon, quod interpretatur *os*, vel *oris parcimonia*. Et os quidem, quia mox ut passionis Christi sacramenta cognoscimus, quod corde credimus, ore pronuntiamus; sicut scriptum est: « Credidi propter quod locutus sum (*Psal. cxv*). » Et Apostolus: « Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem (*Rom. x*). » Oris vero parcimonia dicitur; quia dum tam profunda redemptionis humanæ mysteria penetrare non possumus, quasi ori nostro digitum superponimus, ut divinitatis Christi celsitudinem majoribus relinquentes, de sola tantum ejus cruce tractemus. Sicut dicit Apostolus: « Nihil judicavi me scire inter vos, nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum (*I Cor. viii*). »

Post hæc profecti sunt in Oboth, quod utique veritur in *magos*, sive *pythones*. Propter quod datur intelligi, quia post imaginem Dei, que in cordis ratione concipitur, post 569 acceptam fidem, quæ oris confessione profertur; consurgunt adversum nos hæretici, errorem venenatæ perfidix dogmatizantes, tanquam pythones, et magi malefica incantationum carmina conspergentes.

Hinc transitur in Gebarim, quæ est in finibus Moabitatum. Gebarim significat *acervos lapidum* transeuntium. Isi porro sunt lapides vivi, sancti scilicet, ex quibus non modo Hierusalem superna constructur, sed et præsens Ecclesia tanquam margaritis coruscantibus adornatur. Qui merito transcuentes dicuntur, quia terrena quelibet, ac transitoria mento calcant, atque ad celestia transire

A festinant. Si vero non Gebarim, sed Gai dicatur, quod alia testatur editio, et hoc ab intellectu transeuntium non aberrat. Gai siquidem interpretatur, *chaos*. Dicit autem Abraham diviti: « Quia inter nos, et vos, chaos magnum firmatum est (*Luc. xvi*). » Ad illum ergo sancti semper transire desiderant, ut in ejus simo, sicut et beatus ille Lazarus, feliciter requiescant.

Unde satis apte consequitur, ut post chaos pythionum atque magorum, quod est tenebrosa calliditas hæreticorum, præsto veniant in Dibongad, quod significare dicitur, *aparium tentationum*. Apes enim ore mella ferunt, sed aculeis pungunt; sic et hæretici, verbis quidem manifeste blandimenta prætendunt, sed quasi post se erroris aculeos contegunt. Primo distillant ore dulcedinem, sed postmodum spargunt aculeatæ falsitatis errorem. Unde Propheta conqueritur, dicens: « Circumdederunt me sicut apes, et exarserunt sicut ignis in spinis (*Psal. cxvii*). »

Inde profecti sunt in Helmondeblathaim, quod veritur in contemptum palatum, hoc est, ficum, sive contemptus opprobrii. Ficus autem deliciosus est fractus, per quod intelligitur necessarium esse, ut qui jam donis celestibus appropinquant, cuncta carnalis illecebræ blandimenta contemnant. Quod si contemptus opprobrii magis admittit, per hoc indubitanter instrumur, ut si quando vel hæreticorum, vel reproborum quorumlibet deonestatur injuriis, non turbemur. Per quod scilicet utrumque salubriter edocemur, ut nos nec inhonesti contemptus irrisio moveat, nec ulla terrene dulcedinis oblectamenta resolvant, quatenus de hoc mundo valeamus dicere cum Propheta: « Sicut tenebræ ejus, ita et lumen ejus (*Psal. cxxxviii*). »

Inde commigrant ad montes Abarim contra Nabo. Abarim, *transitus*; Nabo, *abscessio* interpretatur, ubi scilicet anima, quasi per omnes itineris mansiones, ita per cunctas fuerit progressa virtutes; quia jam ad culmen perfectionis ascendit, mente mox transit ex hoc sæculo, et abscedit. Que nimirum, et si adhuc manere videatur in mundo, in carne tamen, non secundum carnem ambulans (*I Cor. x*), jam recessit e mundo. Sicut de Enoch dicitur: « Et non inveniebatur, quia transtulit illum Deus (*Gen. v*). » Ita quisquis sanctitate perfectus, et mundo jam mortuus pertransiit mundum, et habitat in regione virtutum.

Postrema vero mansio est in campestribus Moab super Jordanem contra Jericho. Ad hoc enim tam longi itineris transitus agitur, ad hoc 570 tot æruminis, ac laboribus per vastam hujus mundi solitudinem aspiratur, ut applicemus ad Jordanem, hoc est, accedamus ad inexhaustam cœlestis sapientiæ plenitudinem. Juxta quam peregrinationis nostræ tabernaculum construentes, ejus fluentis a cunctis nos Ægypti squaloribus propeius abluere, ut purificati terram repromissionis valeamus intrare, ut simus, sicut de sponsa in Canticis dicitur:

« Oculi ejus sicut columbæ super rivos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, et resident juxta fluentia plenissima (Cant. v.) » Et notandum quod profectio ista non in montibus, sed in campestribus desinit; quoniam sancti quique quanto celsiori perfectione sunt præditi, tanto majori sunt humilitate fundati. Qui etiam contra Jericho mansiones ædificant, quoniam adversus mundum, qui per eam designatur, infederabiliter pugnant. Quibus dicitur: « Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret; sed quia de mundo non estis, propterea odit vos mundus (Joan. xv.) »

CAPUT IX.

Epilogi et opusculi conclusio.

Hæc tibi, venerabilis frater, de Israeliticis mansionibus summam, raptimque transcurramus; profundiora vero mysteria vacationi tuæ, quæ liberior est, reservamus. Inquirendi quidem, vel intelligendi dedimus occasionem, non autem plenæ contulimus intelligentiæ facultatem. Et nos quidem earundem mansionum tantummodo quasi januas aperuimus, tuæ prudentiæ sit eas ingredi, earumque mysteria velut occulta thesauri cælestis talenta rimari. Mihi autem duntaxat obtinuisse sufficiat, ut fatuus quisque nesciens quæ loquitur, vel de quibus affirmat, non ulterius garriat hæc nihil utilitatis afferre; sed mysticis allegoriarum spiritualium sacramentis non dubitet omnia redundare. Nos itaque post metata tot mansionum castra, post tam longæ projectionis ærumnas, Aaron et Moysæ jam defunctis, hoc est, veteri sacerdotio ac lege solutis, sub Josue duce terram evangelicæ repositionis sumus ingressi. Terram, inquam, lacte ac melle manantem, hoc est, humanitatis Christi atque divinitatis mysteria profluentem; quibus utique jam nil aliud restat, nisi ut in Hierusalem pectoris nostri construamus Domino templum, ita decore virtutum tanquam auri et argenti, omniumque gemmarum varietate conspicuum. In cujus scilicet templi vestibulo duas erigamus hinc inde columnas ad Salomonis exemplum, ponentes et catenulas in earundem capitibus columnarum. Sicut enim Scriptura testatur: « Unam co-

lumnam a dextris, et alteram posuit a sinistris; » ubi mox sequitur: « Eam, quæ a dextris erat, vocavit Jachim, » hoc est, *firmitas*: « et quæ ad lævam, Booz (II Paral. iii), » hoc est in *robore*.

Quid enim per columnam, quæ a dextris erat, et vocatur firmitas, debet intelligi, nisi dilectio Dei?

Et quid per eam, quæ a sinistris est, et vocatur in robore, nisi dilectio proximi? Aliud est enim firmitas, hoc est ipsum **571** robur, aliud in robore; quoniam aliud est diligere ipsum Deum, aliud diligere proximum in Deo. In dilectione quippe proximi mensura ponitur; Deum vero diligere sine ulla prorsus mensura jubemur. In vestibulo ergo templi columnam, quæ firmitas vocatur, erigimus, cum in hac præsentī Ecclesia, quæ cælestis illius Ecclesiæ vestibulum est, Deum totis viribus firmiter, et constanter amamus. Ipsa quippe dilectio, sicut Joannes Evangelista perhibet, Deus est (I Joan. iv). Et de Deo Propheta psallit: « Tu es Deus meus, et fortitudo mea (Psal. xlii). » Columnam vero, quæ vocatur in robore, in sinistra ejusdem vestibuli parte statuimus, cum proximum nostrum in Deo, sicut nosmetipsos amamus. Ubi notandum, quod Scriptura prosequitur: « Nec non et quasi catenulas in oraculo, et **572** superposuit eas capitibus columnarum (II Paral. iii). » In nostræ quippe mentis oraculo capitibus columnarum catenulas superponimus, quibus scilicet utramque columnam sibi met invicem connectamus; quia nec Deum sine proximo, nec proximum vere diligimus sine Deo.

Quod utique templum tu, venerabilis frater, optime potes, Deo manum præbente, construere, qui mutuatus es ab Ægyptiis aurea vasa, et argentea cum vestibis pretiosis (Exod. xi). Thesaurum quippe tollit Ægyptiis, unde Deo tabernaculum construat, qui poetas, ac philosophos legit, quibus ad penetranda mysteria cælestis eloquii subtilius convalescat. Ipse tabernaculum hoc in nostra dignetur mente construere, qui destructum sui corporis templum triduo potuit spatium reformare.

Sit nomen Domini benedictum.

573-574 OPUSCULUM TRICESIMUM TERTIUM.

DE BONO SUFFRAGIORUM ET VARIIS MIRACULIS, PRÆSERTIM B. VIRGINIS.

ARGUMENTUM. — Desiderius Casinensis abbas B. Petro Damiano per internum comminatus fuerat illum, nisi ad summi monasterium visendum quamprimum accederet, orationum suffragia, si se vivente decederet, a Casinensibus monachis non haberetur. Qua comminatione permotus scribit ad eundem in præsentia, ut eam revocet, iunerisque difficultatem causatur; pœnæ quoque, quam sibi comminatus fuerat, gravitatem exaggerat. Ad ultimum cum obedientiæ virtutem collaudasset, se obtemperatum illi non obscure præferet.

Archangelo monachorum **DESIDERIO PETRUS** pectoris aculeum meis visceribus intulit; cum id, quod mihi minatus es, per ordinem nuntiavit. Divisse siquidem te retulit, quia nisi Casinense monasterium, quod utique nobiliter regis, inviserem; orationem

Non ignorare te patior, venerande Pater, quia Guidonicus ille, puer videlicet noster, acrem mæ-

sacri loci, si te vivente deungerer, non haberem. Quæ videlicet minæ cum eas ad mentem revoco; non ut aeus pungunt, sed conti potius more, vel spiculi, viscera nostra transfodiant. Gemine siquidem necessitatis undique coarctantur obstaculis. Nam et propinquo obitus me reddit ætas maestra suspectum, et tot sanctorum oratione fraudari, non leve periculum. Veniens itaque medullitus pertimesco, ne dum monasterium quæro, extra monasterium moriar. Mors enim licet aliis sit incerta, procul dubio tamen senibus est propinqua. Ætas enim cui non succeditur, finem vite proximum comminatur. Non veniens autem nihilominus pæveo, ne si fratribus, quibus intersum, inseparabiliter hæreám, uberioris, et incomparabiliter subventionis [sanctoris *vel quid simile f.*] auxilium conventus amittam. In utroque igitur periculi medullis constitutus, quid mihi potius sit agendum, ad liquidum non discerno, dum e duobus quicquid elegero, suspicionis ambigua læqueum non evado.

CAPUT PRIMUM.

Quod somniis non sit credendum.

Hic ad memoriam redit, quod sicut Gellius ait, Alexander somniavit, ne somniis crederet. Ubi quicquid eligat Alexander, hoc disceptatio sine concluditur, ut illi, quod viderat, somnio non credatur. Nam si somniis jure creditur, somnium illud, quod asserit non credendum esse mentitur. Quod si nequam debet somniis credi, consequitur etiam, ut nec illis fides debeat adhiberi. Cui non dissimile quid et in sacro reperitur eloquio, cum dicitur: « Ego dixi in excessu mentis meæ, omnis homo mendax (Psal. cxv); » cui nimirum responderi potest: Si omnis, et tu; falsaque jam erit sententia, quam mendax ipse protulisti. Si vero ipse non mendax, vera jam sententia non erit; quia dum tu es verax, non omnis homo cognoscitur esse mendax. Verum ut ad instar gentilium scripturarum sacra quoque Scriptura calumniæ pateat, sed ipsa se potius propria auctoritate defendat; notandum est, quod præmittitur: Ego dixi in excessu mentis meæ. Per excessum igitur mentis et semetipsum transiit, cum de qualitate hominis definit. Ac si perspicue dicat: De falsitate omnium hominum inde veram sententiam protuli, unde ego ipse supra hominem fui. In tantum vero et ipse mendax, in quantum homo. In tantum autem omnino non mendax, in quantum per excessum mentis supra hominem ad summa contemplanda conscendi.

Sed cum quindecim fere dierum medium nos iter absentes, par fuerat, ut quod seni præcipis, ipse prior experieris, valens scilicet ætate, prævalidus robore: insuper adde, quia et abundas vehiculis, et conspantium ministrorum obsequiis. Fertur et Phalaris hujus prætidende legis exemplum, qui nimirum cum licet regnum in tyrannidem verteret, et exquisitis 575 quosque nocentes supplicii atrociter lætaret, faber quidam æreum sibi taurum obtulit, atque ut in eum igne candentem damnatissimi quique

A proficerentur, instruxit. Placere quippe sibi de crudelitate potissimum credidit, quem et inferendis semper supplicii inhiantem, et inhumanæ cognovit crudelitatis auctorem. Præsertim quia dum quisque projectus in bestiam voces emitteret, taurus quodammodo videretur uribus, et ore mugire. At ille munifico suo, quæ merebatur, dona reddidit: Ago, inquit, de collato quidem munere gratias ago; sed volo, et inevitabiliter impero, ut quod me docuisti, prior experiaris. Protinus igitur projectus in taurum, quod inferri aliis docuit, prior ipse probavit. Et pœnæ factus est auctor, qui pœnalis labyrinthi fuerat ante conflator. Age igitur et ipse quæ præcipis, et juvenis ad senem propera, qui senem, ut ad te gradiatur, invites. Veruntamen, nunc sero loquar, si per tam longinquo itinere ductum, B. Benedicti Patris nostri limen attingere licuisset, ego non parvæ mercedis cumulum deputarem. Et certum teneo, quia si in illius peregrinationis itinere me obire contingeret, non tam proprii reatus me gravaret exitium, quam illius attolleret dignitas meritum.

CAPUT II.

Exemplum stupendum de Basso Anciensis.

Hanc itaque speciem meam illud etiam roborat, quod mihi vir religiosus, et prudens ante quintum fere diem Stephanus apostolicæ sedis cardinalis presbyter intinavit. Ait enim, quia Bassus quidam, Burgundio genere, Anciensis episcopatus, Ecclesiam Dei Genitricis, semperque virginis insigni titulo decoratam, quæ vocatur in Podio, orationis gratia devotus adiit, et peractis orationibus, ac devotione completa, redire cœpit ad propria. Cumque venisset ad pagum quemdam, in quo cella cujusdam monasterii, cujus me vocabulum fugit, a religiosis fratribus incolebatur, languore correptus cecidit, ægrotavit, et obiit: dehinc cum jam lotum, atque ex more linteis obvolutum in medio jaceret cadaver exanime, ac pia fidelium circa feretrum custodia pernoctaret, in tempesto jam fere noctis emenso, ac gallicinio propinquante, qui mortuus jacebat, repente prosilivit et sic omnes undique circumstantes admirationis stupor, et intolerabilis horror invasit. Tunc ille magni clamoris animadversione vociferans, irremens; et horribiliter expavescens rogare cœpit astantes, ut psalmodiæ, piisque votis valenter insisterent, quatenus tetros nequitix spiritus, qui per angulos, ac parietes domus undique videbantur, sanctis orationibus effugarent. Cumque fisis ad Deum precibus, more fumi, vento perflati dæmones evanuisset; ille, terrore deposito, et securitatis animatus audacia, quod sibi in occulto contigit, publice coram omnibus enarravit. Egreddenti, inquit, mihi de corpore duo protinus angeli splendidi claritatis occurrunt, qui me secum ducere in superiora cœperunt; sed ecce me nigrantes dæmonum 576 turme, velut phalanges Æthiopum undique circumfundunt; me tanquam sui juris hominem acri nimis et importuna vehementer exactione repossunt. Noster, in

quiant, hic homo est, sub nostris ditioribus vixit, nostris obtemperare legibus non ausit. Semper enim illi lex caralis inviguit; legem vero spiritus funditus ignoravit. At contra beati angeli responderunt : Non, inquam, distemur fuisse [vestrum *f. add.*], dum in propriis viveret. Non enim licet resistere veritati; sed quia nunc in obsequio reginæ cælestis, dominæ nostræ, defunctus est, nequaquam impietati vestræ pro vitæ suæ reatibus subjacebit, qui vitam suam pio fine conclusit. Nec ad æterni judicis poterit perire conspectum, qui Genitricis ejus sibi providit auxilium. Ad hæc illi : Cum Deus, aint, procul dubio justus sit iudex, nunquam, quod nostrum est, auferet, nec adversum nos præjudicialiteraget, cum injustitiam prorsus ignoret. Cumque vim angelis inferre tentarent, angeli vero levius, atque remissius jam cognita veritate, resisterent; altitutum tamen sibi continuo profiterentur auxilium, et Dei Genitricis celerem committantur accursum. Sed cum hinc isti modesta circa me tuitione contenderent, illi e diverso ad reposedendum sui juris hominem furiosus, ac truculentius exultavit; ecce velut ignem fulgur, repentinus radiantis corusci splendor illuxit, cunctisque mirantibus cælorum regina angelicis vallata reverenter obsequiis, Dei Mater advenit. Tunc reprobi spiritus licet ad primum tantæ gloriæ terreterent adventum, eorumque nimis splendor reverberaret obtutum, tamen illatam sibi conquerunt injuriam, et angelicæ violentiæ protestantur ex propria possessione rapinam dicentes : Quia si Deus est justus, nunquam de manibus nostris auferet impium. Quibus e diverso B. Virgo respondit : Licet hic homo, ut aseritis, vestra per pravitatem operis possessio fuerit, et impie sive carnaliter vixerit, nunquam tamen piissimus et clementissimus Filius meus, ac Dominus patietur eum vestris fieri crudelitatibus subditum, quem sub mei famulatus obsequio cernit in peregrinatione defunctum : præsertim cum iste confessus peccata sua sacerdotibus fuerit, judiciumque pœnitendo, ac ingenisendo perceperit, quanquam subita morte præventus implere nequiverit. Ad hæc illi quasi naeta occasione victoriæ tripudiantes, et velut insultantes objiciunt : Cum tu sis, inquam, mater veritatis, et æternæ justitiæ, num ignorare potes, quoniam hoc tam immane tamque cruentum facinus perpetravit, quod nulli tamen unquam per vocem confessionis innotuit? quoddam scilicet grave scelus a me commissum nomine tenus inclinabant. Quod peccatum cum beata Virgo, licet ab auctoribus mendacii veraciter recognovisset, modeste paulisper obtulit, et quodammodo veritati reverentiam præbuit. At reparato rursus eloquio : Verum quidem, inquit, est quod objicis; sed quoniam apud misericordem Dominum meum ac Filium misericordiam superexaltat ex more judicium (*Jac. 11*), eumque non tam delectat pœna peccantium, quam remissio peccatorum, me confestim intuens ait: Ad corpus homo **577** præsto regredere. Scelus hoc, quod ab iniquis tibi

A jure objectum est, sacerdoti eorum vicinæ hujus cellulae monachi confitere; eosque ex meâ auctoritatis jussione deposite, ut pœnitentiæ modum, qui tibi injunctus fuerit, ipsi suscipiant, et implere pro tua nox obeuntis absoluteione contendant; quo peracto ad me protinus sine dilatione revertere. Hic enim ego non desino te, donec redeas, expectare. Coniuncte per ordinem hæc ille narrasset, pœnitentiæ sibi inditam sancti fratres cum pro charitate illius, tum pro deficere virginis obedientiam suscepissent, mox lætus et hilaris, velut obdormiens obiit. Et sic vera esse quæ vivens dixerat, moriens approbavit. Ego quoque si ad vos contentus, beati itineris viator obiero, S. Benedicti præsidium nequaquam mihi defuturum esse confido.

CAPUT III.

B. Virgo præbendam clerico sui devoto ablatam restitui jubet.

Idem præterea Stephanus aliud mihi remittit, quod tamen non adeo certum tenebat, sicut aliud, quod supra digessimus. Adisse, inquit, me memini, quia clericus quidam fatuus erat, nauci, frivolus et iueptus. Huc accedit, quia nullam religionis dotem, nullam canonicæ disciplinæ gravitatis, sive modestiæ videbatur habere virtutem : inter hos tamen emortuos inutilis vitæ cineres hic perexigui fomitis tenuis vivebat igniculus, ut aucte sacrosanctum altare quotidie beatæ Dei Genitricis accederet, et reverenter verticem curvans, angelicum hunc atque evangelicum versiculum decantaret : « Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum : benedicta tu in mulieribus (*Luc. 1*). » Cum itaque tantæ fatuitatis ineptiam novus deprehendisset episcopus, ab inutili persona utilitatem Ecclesiæ detineri indignum duxit; eique præbendam, quam a nuper elato suo decessore perceperat, abstulit. Sed cum hunc rei familiaris egestas opprimeret, et præter hoc aliud quid unde posset vivere, non haberet, nocturno silentio pia Dei Genitrix episcopo, dum dormiret, apparuit; quam scilicet præcedebat vir in una manu ardentem faculam in altera ferulam portans. Cui mox B. Virgo præcepit, ut scilicet delinquentem alicantis ferulæ quam gerebat, verberibus castigaret : Cur, inquam, capellano meo, qui mihi quotidianas impendebat excubias, stipem Ecclesiæ, quam non ipse contuleras, abstulisti? Moxque sacerdos tremefactus evigilans, clerico beneficium reddidit, et quem ignotum Deo forte crederat, jam quasi clarum propensius honoravit. Si igitur ille unum donaxat laudis canendo versiculum, corpore victus alimenta promeruit; quam fideliter æterna sperabunt, qui beatæ reginæ mundi quotidiana horarum omnium vota persolvunt? Unde pulcher etiam mos in nonnullis Ecclesiis inolevit, ut specialiter ad ejus honorem per omne Sabbatum missarum celebrentur officia, nisi forte festivitas, vel feria quadragesimalis obstat. Nos etiam eremis, sive monasteriis, quorum videlicet ad **578** Christi gloriam ministri sumus, tres per hebdomadas singulas dies sanctis assignatos

habemus, ad quorum scilicet honorem missis specialiter celebramus. Et ne pro licito, sed ratione dictante id videamur andere, [scias,] *vel quid simile add. f.* quod secundum vrorum illustrium piarum opinionum, atque sententiarum, quælibet animæ defunctorum in diebus Dominicis requiescant atque a suppliciis feriantur; secunda vero feria ad ea, quibus assignata sunt pœnarum ergastula revertuntur. Idcirco ipso potissimum die angelis missarum honos impenditur, ut et mortuis, et morituris patrocinalis eorum defensio procuretur; sexta quoque feria vivificæ cruci non inconvenienter ascribitur, quæ scilicet dies pendens in cruce Domini glorioso sanguine purpuratur. Qua die omnes fratres nostri, quos utique monasterialis ordo connectit, hoc etiam ad cumulum propriæ salutis adiciunt, ut et se mactent in capitulo vicaria collisione scoparum, et insuper celebrent in pane et aqua jejuniû. Asserentes quia in hoc cruci vere communicamus, in hoc procul dubio Christo commorimur, si hoc eodem die, quo ipse passus est, nos etiam carnem nostram per mediæ cruciamenta mactemus.

Addunt etiam, quia cum per quinque millium circiter annorum proluxa curricula totum genus humanum ferreo diaboli fuerit iugo depressum, et hoc potissimum die per crucis insigne vexillum sit triumphaliter absolutum; dignum profecto est, ut huic diei, quæ videlicet omnium ætatum nexus abrupti, caro nostra quasi ejusdem tributi canonem solvat, per quam de captivitate suæ compeditibus absoluta tripudiat. Aiunt etiam, quia cum in die tremendis examinis arbitri æternis illuxerit, angelici undique constipatus obsequii, cunctis etiam elementis tanta majestatis horrore permotis, præsto beata crux nris advehetur angelorum, et ante eunctorum stantur ora mortalium, non jam auro, vel margaritis ornata, sed rutilantur sole, cunctisque sideribus ex virtute divina. Tunc itaque quam sincero corde, et libera conscientia ante sublime solum flammivomi tribunalis assistit, qui servitutis suæ pensum persolvise se vivificæ cruci, per quam de servo diaboli liber effectus est, recognoscit. His, et aliis argumentationibus sancti fratres sexta feria jejuniandum esse definiunt: et sic crucifixo Domino se quoque crucifixos ostendunt. Et quid grave, si Christianus quilibet unum animæ suæ diem per hebdomadam tribuit, ad quod agendum pro corporis incolumitate servanda diæta quoque medicinalis impellat? Nam Cæsar Augustus, sub quo Salvator ex Virgine dignatus est nasci, sicut quædam tradit historia, usus consilio medicorum, uno semper abstinere per hebdomadam diæ; ut alleviato corpore potuisset vegetus, et incolumis permanere. Ad honorem quoque sanctæ crucis eodem die missas celebrant, ut sibi patrociniû crucis in die necessitatis acquirant.

579 CAPUT IV.

Sabbatum cur B. Virgini sit dicatum.

Sabbatum enimvero, quod requies interpretatur,

A quo videlicet die Deus requievisse legitur, satis congrue beatissime Virgini dedicatur. Quam nimirum sibi Sapientia domum edificavit (*Prov. ix.*), atque in ea per humilitatis assumptæ mysterium, velut in sacratissimo lectulo requievit. Cui profecto condignus honor impenditur, exhibentibus procul dubio certæ defensionis auxilium providetur.

Quocirca quod fratris mei Damiani tunc archipresbyteri, deinde monachi relatione didici, nisi me fallat obliviosa memoria, fideliter narro. Alter enim frater meus, Marius nomine, laicus quidem habitus, sed timoratus spiritus, ingravescente pulmonis ac pectoris valetudine, tandem ad extrema pervenit. Interea ejusdem diei jam illucescente diluculo, repente cœpit quasi cuilibet adventanti gratulandum **B** aggliscere, jucundanter hilarescere, et festiva serenitate vultus alacriter assultare: mox et in verba prorumpens, cum magno animadversionis impulsu circumsedentes alloquitur: Levate, inquit, levate, ac domina: meæ reverenter assurgite; deinde aliorum mutata vocis eloquium dirigens, aiebat: **E**t quid est, domina mea, regina cœli et terræ, qua visitare dignata es pauperulum servum tuum? Benedic me, domina mea, et ne patioris in tenebras ire, cui licet tante presentie contulisti. Cum igitur inhumili sermones inplisset; ecce Damianus, qui scilicet illi, sicut et nihil erat germanitate conjunctus, persolutis Deo nocturnis officis, ab Ecclesia redit. Quid circa fratrem languidum ageretur, inquit. Ille vero certum se quidem de vicina morte **C** testatur, sed adversus assidentes probrosa redargutione conqueritur. **H**en, hen! frater, inquit, quam ignaros, quam imperitos, atque irreverentes habemus, et sine disciplina domesticos; et tu vir strenue Bonizo (erat enim illic inter eos dives quidam hujus vocabuli, ille negotiator), quomodo sedere potuisti ad reginæ celestis adventum? Venit regina mundi, et vos assurgere neglexistis? Venit mater imperatoris æterni, et vos ejus presentiam ignobilem deputastis? Ad quod Bonizo: Deliras, inquit, adhuc, et aegritudine dementatus hæc vana profanda; aut verum est forte quod loqueris? Nabis certe vana hæc videntur et frivola. Ad hoc ille: Num ignoratis, ait, quia languor iste, quem patior, nunquam alienare mentes ægrotantium consuevit? Firmiter igitur et absque **D** ulla prorsus ambiguitate cognoscite, quoniam angelicis comitata vestigiis beata Redemptoris nostri me mater invisit, hilaritatem mihi sereni vultus ostendit: benedixit me, et protinus abiit. Cumque paulo post ille defunctus esset, senex quidam presbyter, Severus nomine, qui nimirum spiritualis ejus pater exstiterat retulit; quoniam longe ante dum vegetus adhuc et sanitate floreret incolumis, depositis nudatus exuviis, collo corrigiam qua congelatur innexus; altari se beatæ Dei Genetricis, velut servile **580** mancipium, tradidit: mox se quasi servum malum coram domina sua fecit verberibus affici, dicens: Domina mea gloriosa, virginalis munditiæ speculum, et omnium norma virtutum, quam ego te miser, et

infelix offendi per obscenam carnis mœre putredinem, et eam, cujus tu mater, et auctor es, violavi mei corporis castitatem; nunc itaque, quod solum remedium superest, me tibi famulum trado, tuæ ditionis imperio substrati corporis colla submitto. Flecte rebellem, suscipe continuacem; nec tua pietas respuat delinquentem cujus intemerata virginitas peperit vere pietatis auctorem. Per istud ergo munusculum servitutis meæ tibi tunc offero censum, et amodo, ac deinceps quoad vixero, certi canonis appendam annualem tributum. Quamdā ergo pecuniæ summam in altaris crepidine posuit, et sic de misericordia, quam quæsierat confusus, abscessit. Non igitur fortassis hanc, sed hujusmodi frater meus de fratre narravit historiam, cujus etsi præ oblivione verba non teneo, saltem in quantum mihi possibile est, a relatis quadam similitudine non recedo. Confessionis igitur iste versiculus ad relata, vel referenda mihi cuncta proficiat; neque in quibus ignoranter oberro, coram supernis obtutibus excusabilem reddat.

CAPUT V.

Quod orationes et suffragia sint alimenta defunctorum.

Ut igitur superioribus et inferiora jungam, noli, noli, pie pater, in minarum quas intentasti, perseverare sententia; noli ægrotanti filio, sive viventi, sive post obitum, orationis tuæ subtrahere medicinam. Porro autem, quia infelix ego dum vivo, præ desidiæ torpore non semino, post obitum meum, si supervixeris, de manibus tuis alimoniam spero; quatenus oblationis tuæ sacramentum animæ meæ veritatem in epulum, et orationis tuæ sacrificium mihi vitale sit alimentum. Et quid mirum, si sacræ oblationis hostia refectio creditur esse defunctis, cum in alimenta veritatem aliquando viventibus etiam in periculis constititis? Nam venerabilis senex Petrus sacerdos, et monachus, qui jam septuaginta ferme annos sub jure Nonantulani monasterii religiose vixit, nunc etiam in hac eremo vitam ducit angelicam, mihi sæpe narravit, quod ipse quoque fratrum a Comani lacus confinio venientium relatione cognovit. Ait enim, quia latoni quidam apud Clavennam montem de saxea terræ vena lebetes exsculperant, et expleto labore, jam egressi redire parabant. Quorum unus dum ferramentum quoddam se per oblivionem reliquisse cognovit, in concavam montis scrobem jacturam eam recollecturus immersit. Sed ecce post se pars specus in minima concidit, cumque lapidea ruderum moles ætenuis, ut nequaquam reverti posset, inclusit. Cumque collaboratorem ejus crebris effossionibus socii attentarent, ut vel dilaceratum, atque contritum extincti cadaver educerent, jamque omnis eorum labor inaneum cederet, tandem defessi, ac **581** funditus desperantes ad propria repelarunt. Postmodum vero necdum libentis anni prorsus evoluta circulo, amici, vel affines ejus quodam intimi fervoris instinctu animantur, ut eum sollicitius quæ-

rant, quatenus ex ejus ossibus, vel extrema quædam valeant reperire vestigia. Cum diversis itaque mentem fossoriis adeunt, hinc inde scrutantur, et curiosius obnentes rimæ latentis aditum quæerunt. Egrestis itaque non sine gravi labore ruderibus, adhuc fidentes avelant, et excavati montis adhuc viscera penetrant. Cum ecce hominem, quem vix mortuum reperire se posse sperabant, repente sanum, et incolumem cernunt, eumque velut et sepulcro cum hymnis et laudibus exsultationis educunt. Cumque requireretur quo modo sine alimentis tam longo tempore vivere potuisset, respondens: Ex quo, inquit, in illa scrolis angusta sum caverna conclusus, quotidie mihi brevis avicula columbæ similis advolavit, et in ore suo nivei mihi panis oblatiunculam detulit. Quo videlicet cibo ita totis visceribus obducatus sum et refectus, ut regalibus, imo celestibus me deliciis arbitrarer impletum. Solo autem uno die, quoniam ad me dapifera mea consueta non venit, intolerabilis me famis inopia cruciavit. Uxor enim ejus quotidie fecerat pro ejus anima sacramentum hostiæ salutaris offerri, uno autem die inhorrescente brumalis inclementia temporis, attingere limen Ecclesiæ supersedit. Quapropter illis mutuo conferentibus liquido patuit, eum illo die signanter inedia tabefactum, quod pro ipso non fuerat sacrificium laudis oblatum.

CAPUT VI.

Exemplum mulieris, quæ defuncti viri animam cleomysina redimere conabatur.

Sed nec illud silentio dignum duco, quod Atto piæ memoria Anximanus civis, prudens videlicet, et honestus vir, me præsentem, narravit. Mulier, inquit, quædam obeunte viro, vidua remanens, in quodam presbytero magnam spem de præfati viri sui salute posuerat, eique per domesticam famulam crebræ satis oblationis xenia dirigebat. Per eam semper obsecrans, ut defuncti sui dignaretur habere memoriam: quod ille non difficile promittebat; verumtamen avarus et tenax nunquam benedictionem muliercule, vel ex his quæ ipsa detulerat, porrigebat. Unde factum est, ut eam tam crebri jam tæderet itineris, et accusaret intra se tenaciam sacerdotis.

Post multa quadam die per eandem piorum munerum bajulam misit eadem matrona presbytero gallinam coctam, subnicerium panem et vasculum vini. Igitur dum illa casu tunc solito propensus esuriret, et querelam cordis, cogitationisque tumultus illa adversus presbyterum sustineret, huc illic omnia undique circumspiciens, in remotioris recessus angulum cauta divertit, ipsaque sibi discumbens, pariter et assistens, quæque portabat inhiante universa consumpsit. Mulier igitur cibo potuque refecta, mox lætitia cordis exsultans, caput terræ prostravit: deinde se subrigens, ad cælum manus **582** extendit, et in vocem hujus orationis eripit: « Deus, inquit, omnipotens, qui das escam omni carni (*Psalm. cxxxv*), » sicut caro mea refecta est hoc cibo corpo-

reo, ita per misericordiam tuam hodie et anima domini mei satiatur in paradiso.

Regressa igitur ad dominam suam mulier, quid responsum sit a sacerdote requirit; illa vero gratias egisse, et circa defunctum vigilantiam promississe testatur. Proxima nocte per visum adest vir, uxori de pridianis muneribus gratias egit. Cumque solenter inquireret quid circa se dispositionis esset, utrum scilicet eum poena constringeret, an ei quavis, utinam, prosperitas arridet, respondit: Usque heri male mihi fuit, sed et inter cetera meae calamitatis incommoda gravius me fames afflixit. Heri vero, te praebente convivium, splendide refeci; ac funditus fame consumpta, largis alimentorum dapibus abundavi. Et his dictis praesto disparuit. Cumque mulier evigilasset, ac de viri sui verbis sollicite pertractare coepisset, non medioeriter mirabatur, cur ille dixerit hesternum se tantummodo ab ea percipisse convivium, quandoquidem illa sacerdoti frequentissime direxisset xenium. Igitur altiori pertractans viri verba consilio, intellexit non sine mysterio esse quod dixerat. Vocans autem famulam, districte coepit inquirere de xenio quid egisset, vel quid presbyter respondisset. Cumque illa terrore concessa, modo haec, modo illa confingeret; et veritate suppressa, per ambages et commenta quaedam non procedentia palpitaret; domina vero fidem non adhibens, dura prorsus et aspera minaciter intenteat. Illa demum necessitate constricta, tandem quod in re erat, aperuit; et se, quae detulerat, comedisse, et pro domino suo preces fuisse confessas est.

CAPUT VII.

Quod fructuosior est elemosyna pauperibus data, quam oblatio a sacerdote carnali celebrata.

Hoc igitur ita, ut factum est, quantocius per populi ora depromitur, et celebri per regiones relatione vulgatur: multorumque testimonio definitum est, quod utilior est, et fructuosior elemosyna pauperum, quam quaelibet oblatio tradita manibus carnaliter viventium sacerdotum; quandoquidem defunctus ille, et quod presbytero datum est, ignoravit; et quod a pauperula muliere percipit, et solenne convivium sensit. Elemosyna quippe animas hominum in tenebras ire non petitur, terrenisque munusculis sidera regna mercatur. Unde nonnulla in nostris partibus monasteria praecleara nuper institutionis normam sibi inderunt, ut praeter cetera pietatis opera, etiam tres pauperes cum privata mensa iuxta se albas habeat, eisque singulis mensuram cibi quem quisque habet frater apponat (S. BENEDE. Reg., cap. 46) Nam cum regularis norma praecipiat, ut abbatibus mensa semper sit cum hospitibus, hoc modo noviter utrumque completur; ut et abbatibus mensa non superbis saeculi, sed sanctis hospitibus habeatur, et ipse convecti fratribus non omittat. Enimvero, 583 ut copiosiora in pauperes alimenta proficiant, dantur in monasteriis, et remis decimae quarumque proventuum, et non modo pecorum, sed et ornatum, pariter et ovorum. Devotioni quoque defun-

ctorum hoc noviter superaddunt, ut charioribus quibuscumque defunctis octavas semper anniversarias faciant; et non uno tantum depositionis die, sed per octidam [hebdomadam] potius annualis sibi memorie vota persolvant. Et suggero atque humiliter peto, ut ipse notum hoc eorum, quae praediximus, arripas institutum: nec a minimis fratribus mutuari dedigneris exemplum. Melius est certe doctoribus a discipulis disecere, quam superbe, quae recta sunt, ignorare. Honestum est majori, ut quae nescit addiscat, quam quae dicenda sunt, nesciat. O gloriosa virtus humilitatis! per quam homo vere discipulis efficitur Salvatoris. «Discite, a me, quia mitis sum, et humilis corde (Math. xi).» Haec est enim virtus, per quam suave Deo sacrificium, et magister impensi laboris instantiam, et discipulus suam exhibet clientelam.

A venerabilis plane Cluniaensis comitii fratribus didicisse me contigit insignia duo sanctae humilitatis exempla, quorum unum non mediocriter quoque praestans, alterum valet edificare subiectos. Marcuardus certe ejusdem rector Ecclesiae Maiolium sibi met substituit, et grandaeva jam senectuti suae quietis otium proeravit. Ille itaque dum privatus in infirmorum maneret aedicularum, quadam advesperascente die eascum petiit, quem cellerarius pluribus, ut fieri solet, intentus, non modo non dedit, sed et duris insuper ministrum ejus responcionibus fregit. Conquestus est abbatum turbam, nec posse se tot dominorum perferre molestiam. Quo senex audito, non mediocre scandalum pertulit, et quia lumen oculorum prorsus amiserat, dolor in ejus corde tenacius haesit. Nam quo caecus a visibus vacat, eo quicquid audierit, in corde subtilius versat; et quia per exteriora quaeque non spargitur, interiori zeli stimulo trulentius inflammatur. Mane vero facto, ministro suo, ut sese ad manum in capitulo duceret, jussit. Adhuc autem, talibus abbatem aggressus est verbis: Frater, inquit, Maiole, non ego te super me, ut me persequeris imposui: nec ut tanquam emptor maneipio dominareris; sed ut revera patri filius compatereris, elegi. Et post hujusmodi multa propemodum commotus adjecit: Esne, quæso, meus monachus? Quo respondente: Sum, tuumque me non magis fuisse, quam et nunc esse profiteor. Et ille: Si mens, inquit, es monachus, protinus cede sedi, et locum, quem ante teneras, repete. Quo Maiolus audito, repente sarrexerit, humilem locum, prout jussus fuerat, expetivit. Marcuardus itaque quasi postliminio reversus, vacantem occupat sedem, cellerarium, cui fuerat infensus, accusat, quem mox terrae prostratum durius corripit, tandemque modum poenitentiae qui sibi videbatur, injungit. Perfunctus itaque tam longi tribunatus officio, praesto dethronizatus assistit: Maiolo, ut ad suam sedem redeat, praecipit. Ille confestim nil cunctatus obedit.

584 CAPUT VIII.

Quod magna vis sit obedientiae.

In hoc igitur sancto viro evidenter ostenditur, et

veræ virtus obedientiæ, et monachicæ mortificatio disciplinæ. Vere in eo cernitur et imperialis patientiæ dignitas, et apostolicæ humilitatis regnare majestas. Jussus enim prioratus officium abjicere, non contempsit, jussus recipere, patienter et humiliter obedit: utriusque sibi met mortuus, et consummatæ obedientiæ loro constrictus, dum alienis omnino se substravit imperiis, nulla proprii sensus in se vivere vota permisit. Sed quoniam tanta beati viri humilitas sterilis esse non potuit, quod prius de Spiritu sancti rore radix ipsa concepit, prurum-pentium ramorum germem pullulando diffudit.

Vir itaque Domini venturus aliquando Romam, præcipit cuidam fratri, ut secum pergeret, quia sicut rogatus fuerat eum, in monasterio S. Pauli priorum constituitur decrevisset, ille nonnulla difficultatis obstacula reluctans opposuit, et modo hoc, modo illud, tandem obstinatus obedire contempsit. Maiolus autem inobedientiam fratris æquanimitertulit, coque relicto itinere, quo decreverat, commeaivit. Cumque frater in monasterio per inobedientiam remansisset, et reliqui fratres in eum vehementer inveherent, ac tam obstinate duritiæ perveciam unanimitert increparent, tandem in cor reversus, adversus propriam voluntatem in arma congregatur, salutaris obedientiæ telis accingitur, et mox supernæ gratiæ fervore succensus, beati viri vestigiâ perniciter conitatur. Sed dum ille nesciens cupito itinere graditur; hic vero post eum festinanter accelerat, et anxius ac repentinus anhelat. Mox ad quemdam fluvium pervenit, cujus vir Domini jam vada transierat, et super ripam adhuc alteram consistebat.

Cum itaque monachus in ceteriori se fluminis crepidine sgeret, quoniam absente navigio transitum non haberet, videns procul astare magistrum, quod solum potuit, præsto corruens in terram se humiliter stravit; et quia veniam deprecans, per oris or-

ganum forte non posset audire clamorem, de toto corpore linguam fecit. Quod dum eminus Maiolus aspexit, quid hoc esset, incunctanter agnovit, moxque misso reuigio transferri ad se monachum fecit. Quem præsto vir Dei ad quid venisset, inquit: at ille simul et de præteritis veniam deprecatur, et implendum se de cæteris quidquid injungeret, pollicetur. Tunc ille: Vis, inquit, absque dubio penitentiam? Quo respondente: Volo; protinus addidit: Hinc igitur osculum præbe. Nam casu tuberosæ cutis illic leprosus astabat. Ille confestim in ejus osculum ruit, moxque lepra mundati corporis prorsus evanuit. Sic sancta obedientia fructum suæ humilitatis invenit, dum non modo veniam se corrigendo promerit, sed et signum insuper tam perspicue virtutis ostendit. Et eni superbia pene potuit apostaticam inferre perniciem, humilitas dedit apostolicam exhibere virtutem.

585 Hæc omnia, venerabilis Pater, non sine magno timore describimus, ne vel per oblivionem propriam, vel per infide relationis audaciam a veritatis linea quantumlibet declinemus. Quamobrem nec nos non constanter astruimus; sed quia velut sub hoc relationis ordine ad nostram fuerint perlata notitia, opinamur.

Verum quisquis obedientiam prædicat, illi summpere cavendum est, ut eum nota rebellis inobedientiæ non inurat. Nam ubi distat **586** opus a la-bilis, fœdatur nomen auctoris. Quoniam qui id ipsum quod ore statuit factis oppugnat, legem procul dubio destruit quam promulgat. Quapropter ipsum obedientiæ deprecor et humilitatis auctorem, ut in proximo dignetur a me hujus infamiae probra repellere, meque permittat hunc Prophetæ versiculum in Casinensis cœnobii foribus decantare: « Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa, quia ego ipse qui loquebar ecce adsum (Isa. LI, 6). »

Sit nomen Domini benedictum.

587-588 OPUSCULUM TRICESIMUM QUARTUM.

DE VARIIS MIRACULOSIS NARRATIONIBUS, ADDITA SIMILI DISPUTATIONE DE VARIIS APPARITIONIBUS ET MIRACULIS.

ARGUMENTUM. — Hoc opusculum totum exemplis admirandis refertum est, quæ uno nomine miracula appellentur, quæ magnam vim ad inflammandos animos ad virtutem, a vitisique deterrendos habere, certissime constat.

Domino **DESIDERIO** archangelo monachorum, ac cæteris sanctis fratribus, **PETRUS** peccator monachus devotissimi famulatus obsequium.

Cum in meo pectore tuæ charitatis ardor inextinguibiliter ferveat, meque circa tui memoriam tepescere non permittat, mihi nuper aliquid in memoriam venit, quod ne mittende tibi legationis admonuit. Nam dum in tui contemplatione sedulus habitarem, et angelico fratrum, sanctoque conventui,

ac sic in cordis obtutibus velut corporaliter inteteresenti, inter alia multa repente tuarum recordatus sum litterarum, quas tu quidem sub interrogatione misisti; sed his ego synodali præpeditus instantia adhuc non respondi. Et hæc in illis, si reminisci valeo, continebantur epistolæ: quia zelotypha quædam mulier habens virum ex adulterii fraude suspectum, qualiter eum sibi vindicare posset proprio toto contentum, a vicina petit muliere consilium. Quæ vi-

mirum perversa, et ultricibus flammis evidenter obnoxia, hoc eam sacrilegini venenata serpentis antiqui suadela perdoceat, ut corpus Dominicum quasi communicativa perciperet, quod ante reservans, viro suo postmodum non sine quibusdam maleficiis propinaret. Quod videlicet a sacerdote perceptum, et usque dum occasio præberetur palliolo reservatum, non sine magno dedit stupore miraculum. Hæc enim particula Domini corporis inventa est usque ad medietatem in carnem esse conversam, altera vero medietas panis speciem non mutavit. Itaque si rite reminiscor, hoc proposuisti, deinde quid portenderent, inquisisti. Super qua questione, quia non necesse est diutius immorari, brevi compendio quid mihi videatur expeditam. Nam idcirco Dens omnipotens sacrosanctum illud mysterium in carnis speciem vertit, ut perfidiam reprobræ mulieris argueret, dum visibilem Domini corporis ostenderet veritatem: quatenus quæ purum panem, ut videbatur, ante credebatur, veræ carnis speciem cerneret, sicque sacrilegam cœpti sceleris audaciam suo ipsa iudicio condemnaret. Quod autem medietas sic remansit, ad evidenter iudicii testimonium proficit, ut dum in una eademque substantia hinc panis, illinc carnis adesse consideras speciem, in utroque veræ carnis verique panis indifferenter intelligas veritatem, quia et ipse est panis qui de cælo descendit (Joan. vi), et ipsa nihilominus caro quæ de virginis uteri materia prodit.

Nam et vester ille finitimus piæ recordationis Amalphanus episcopus, nomen nescio, Stephano Romano Pontifici, me præsentem, sub iurejurando sæpe testatus est quia cum aliquando ad mensam Domini sacrificaturus acederet, sed super sacramento Domini corporis incredulus hæsitaret, in ipsa confectione salutaris hostiæ, rursus prorsus ac perfecta caro inter ejus manus apparuit, ita ut etiam digitos illius cruentaret, sicque sacerdoti omnem scrupulum dubietatis auferret. Ubi notandum quam sit immane periculum indignis manibus attractare tam terribile sacramentum. Sed quid de sacramentis ipsis eloquimur, cum etiam super eos aliquando, qui ex eorum vasis offendant, terribiles fieri sententias videamus?

CAPUT PRIMUM.

Terribile exemplum Arnaldi episcopi Aretini calicem Dominicum alienantis, et ab Ecclesia subtrahentis.

Arnaldum certe Aretinæ sedis episcopum tu quoque familiariter agnovisti. De hoc mihi Martinus eremita, magne scilicet opinionis vir ac celebris famæ narravit 589. Quia ex quodam sui juris monasterio calicem aureum abstulit, et quibusdam imminentibus necessariis alienavit: cuius mirum calici nobilis ac devota mulier, quæ eum sanctis obtulerat, anathematis titulum, ne ab aliquo tolleretur, provide fecit insculpi. Interea cuidam fratri sopore depresso, videre contigit quendam lacum nimii caloris ardore ferventem,

et piccos, sulphureosque fetores non sine tetri fumi voluminibus exhalantem. Circa quem lacum teterimi quidam velut Æthiopes, nigris similiter equis, sed excelsis instar turrim, insidebant. Iltus autem innumerabile crudelium tortorum monstra; damnatorum vero videbantur horribilia, ac diversa supplicia. Inter quos subito contigit, ut etiam Arnaldum videret episcopum, quem videlicet in illis prænimietate caloris exundantibus aquis cervicetenus immersum, terribiles duo Æthiopes constringebant, quorum aliter sartagine ferream, alter calicem aureum in manibus habere videbatur; sed iste cum sartagine calicem replebat aqua, et ille labiis episcopi protinus eundem calicem apponebat, eumque funditis ebibere compellebat. Sic itaque nunquam cessabant, et ille poculum labiis hiantis immergere, et iste coactus indesinenter haurire. Quid multis immoror? Hanc visionem audivit episcopus ut monasterio restituat calicem, ab amicis omnino suggeritur. Ille sub fortassis ambiguo reddere pollicetur. Sed dum res in crastinando differtur, imo dum circa salutem suam ille non vigilat, cœlestis super eum sententia non dormitat. Nam et B. Petrus de his, quæ fietis verbis in avaritia negotiantur, ait: « Quibus iudicium jam olim non cessat, perditio eorum non dormitat (I Petr. ii). » Quadam itaque die, tertia propinquante jam hora, in castelli, ubi erat, crepidinam, sellam præcepit afferri, ut surgentis caloreni solis exciperet, ac matutinis frigoris reliquias propulsaret. Cumque residentium domestici sui, servi, atque contubernales assisterent; et ille securus, hilaris ac juvenudus, faceta cum eis, et urbana verba misceret; subito repentinus dolor in ejus verticem tanquam gladius irruit; eumque morior, morior exclamare coegit. Mox bajulantibus necessariis defertur ad lectulum: mysterium sacrosanctæ communionis accepit ac spiritum protinus exhalavit. Timeat ergo quisquis vel ecclesiastici mysterii utensilia distrahit, vel tremendis anathematis elogium parvipendit; ne dum quasi securus ambulat, latentis eum iudicii laqueus comprehendat. Heu miserabilis valde, et infelix humana conditio! Certe præfatus episcopus licet in hoc sibi negligentia torpor obrepserit, alias tamen acutus erat, ingeniosus et cautus, tantæque facultatis, ut dum expeditissime in verbis decurreret, circumcisus labiis dici non immerito potuisset. Sed cum Apostolus dicat: « Prudentia carnis mors est; prudentia spiritus vita et pax (Rom. viii): » quid prodest, si quispiam sæculi hujus prudentia calleat, si ingenii vivacis obtutibus abilita comprehendat, si versuta calliditate, tanquam Proteus, in varia se formarum monstra convertat.

590 CAPUT II.

Aliud terribile exemplum Tedaldi episcopi.

Interea sub hujus occasione sermonis, illud in memoriam redit, quod olim Tetaldus episcopus prædecessor istius, in festivitate beati Donati constitutus in pulpito, sermone, quo concionabatur, adje-

cit. In Longobardiæ, inquit, finibus unde originem ducio, vir erat versipellis ingenii, et acutissimæ subtilitatis, duplex animo, sermone lepidus, concinnavit fabricandisque commentis edoctus, in repudiandis ac variandis consiliis vehementer astutus. Nunquam erigebat brachia contra torrentem, sed ex quocunque latere mundani turbinis eum aura proflaret; ille protinus aptum calliditatis, atque versuticæ palliæ opponerebat. Accidit autem, ut hunc post obitum quidam frater nocturna visione conspiceret. Lacus erat igneus; qui flammivomis vaporabat incendiis, et crepitantibus ignium globis terribilem crementibus incutebat horrorem; quem lacum trabalis enormitatis videbantur obsidere dracones, variisque serpentium genera, hinc inde per circumspatiari. Vir autem ille quem diximus, in ipsa flammarum stridentium voragine coarctatus, tentabat quidem effugere, sed obstantibus bestiis, dolebat aditum non patere. Modo scilicet ex hac parte fugam parabat; sed ecce serpens obvius aderat. Per aliam partem erumpere satagebat, sed ecce rursus alia bestia laxo gutture stridens iter obcluserat. Ille rursus et alia ad evadendum loca tentabat, sed insurgentibus bestiis, omnino meatus aufugii non patebat. Porro autem cum Veritas dicat: « Eadem mensura qua mensi fueritis remetietur vobis (Math. vi; Marc. iv); » hoc illi justo Dei iudicio contingebat. Sicut enim ille per carnalis astutiæ vanitatem, ex quibuslibet huius sæculi se noverat laqueis expedire; ita postmodum versa vice nullo valebat ingenio supplicium, quo cruciatur, evadere. Qui nimirum si prudentiam, qua callebat, in divinis studisset exercere mandatis, non cremaretur inter rabida ora serpentium, sed gauderet potius inter agmina beatorum.

CAPUT III.

Aliud exemplum cuiusdam non dantis honorem loco sacro

Unum plane contigit in nostris partibus de quodam carnaliter sapiente, quod dignum non est silentio præterire. Fanensis quidam primarius civitatis, Hugo nomine, ipsa nocte, quæ peracta Parasceve, sacrosanctum Sabbatum Dominicæ sepulture præcedit, cum armis et armatis ingressus ecclesiam, in qua divinis vacabatur officii, perosum sibi violentè hominem cepit, ac vinculis crudeliter inncipavit. Quem quia nova præsumpsit, novo Deus omnipotens supplicio condemnavit. Nam cum sensum mentis, in quantum mihi videtur, integrum teneat, omnes eum tanquam vesanum, exinanitum, atque dementem conspuunt, abijciunt, et exprobrant. 591 Itaque quippe ejus, juxta querelam B. Job uxor exhorret (Job xix), eumque velut arreptitum nurus explodit, ad mensam, sive colloquium filius non admittit, avertunt oculos famuli, dedignantur amici, clientes, milites, affines atque propinqui: episcopus etiam civitatis, et, ut compendiose cuncta complectar, omnis clerus et populus jam fere per duodenum arbitrantur eum mentis impotentem et vesanum,

Nullumque cum eo tanquam energumeno dignantur habere consortium. Porro cum dives sit, et exuberans domus ejus, flunt pannosæ et illoæt vestes, horret inculta cæsaries, caput ejus diuturni sudoris fetet injuria, corpus totum per longam sordet incuriam. Ille plane, cum me adesse cognosceret, me concitus adit, mala quæ patebatur exposuit, querelam de suis sobrio sermone digessit, et (quantum ex tenore verborum ejus colligere potui) rationabiliter declamavit. Itaque conveni filium, episcopum quoque ac de civitate quamplurimos, et subtiliter inquisivi, quod inordinatum, quid delirum, quid ineptum in illo conspiceret, pro quo illi vesaniam imputarent. A quibus nique nihil aliud, et ne unum quidem certi signi verbum addiscere potui, nisi hoc tantum, quia demens est: quod omnes ore consono unanimiter afferrebant. Cumque ego dicerem: Quomodo id scitis, quibusve iudiciis cum insanire conjicitis? Nihil aliud invententis, id ipsum deus replicabant: Demens est. Quod mihi videtur profundum atque admirabile Dei omnipotentis esse iudicium, ut qui prudens, et sciens sponte desipuisse cognoscitur, prudens et sciens opinione vesaniæ puniatur: et qui sponte factus est furiosus, demens ab omni populo iudicetur inivus. Merito contra votum adjudicatur insaniam, qui voluntate propria conatus est insanire. Enimvero si veraciter fureret, eo minus miser esset, quo despectus sui mala, quæ patitur, ignoraret. Non est itaque sicut mortuus sæculi (Psal. cxlii), qui non sentit; sed sicut mortuus est inferni, qui jugiter moritur, et mortem ipsam sentire non desinit. Salvo nempe illo terribili in mundi fine iudicio, vane etiam omnipotens Deus non modo crudelia querelabata facta, sed et superba, sive sacrilega, prout dignum est, ulciscitur verba. Vindicavit quidem, quod Balthassar sacra vasa temulentus indigne tractavit (Dan. v); nec dimisit inultum, quod Nabuchodonosor arroganter elata verba deprompsit: « Nonne, inquit, hæc est Babylon magna, quam ego ædificavi in domum regni, in robore fortitudinis meæ, et in gloria decoris mei? » (Dan. iv.) Et ecce sicut propheta testatur, cum adhuc sermo esset in ore regis, vox de cælo ruit: « Tibi dicitur, Nabuchodonosor rex, regnum transit a te, et ab hominibus te ejicient, et cum bestiis, atque feris erit habitatio tua (Ibid.). » Punivit præterea Dominus Sedecliam regem Juda, qui per reprobos actus Dei mandatum contempsit (II Par. xxxvi). Ulterius etiam Ananiam prophetam, non quia malum fecit, sed quia mendacium protulit. Cui Jeremias: « Non, inquit, misit te Dominus, et tu confidere fecisti populum istum in mendacia, ideo hæc dicit Dominus: Ecce mittam te a facie terræ: hoc anno morieris (Jer. xxxvii.). »

592 CAPUT IV.

Clerici pugnacis, insolentis et blasphemæ cædes.

Novis [Nostris. f.] quoque temporibus accidit, ut in Burgundia regno quidam clericus esset superbus nimis ac timidus: et non modo carnali vitæ secu-

lariter deditus, sed et contra suum ordinem terribiliter bellicosus. Hic itaque cum ecclesiam B. Mauricii multis inelctam prædici, suis ditionibus usurparet; potens autem quidam e diverso sui juris esse, non sine magna livoris atque certaminis animositate contenderet, tandem belli dies utroque paciscente statuitur, et a multis hinc inde frementium armatorum agminibus convenitur. Potens autem ille, quem diximus, nuntium ad hostilia castra direxit, qui et apparatus belli solerti speculatione perpenderet, ac sibi celeriter nuntiaret. Forte tunc clericus missam cum his, qui dimicaturi erant, suis fautoribus audiebat. Cumque ad Evangelium veniretur, in fine lectum est: « Omnis qui se exaltat, humiliabitur; et qui se humiliat, exaltabitur (Matth. xxiii; Luc. xiv, xviii). » Illico clericus in hanc sacrilegam vocem protervus erupit: Hæc, inquit, sententia vera non est; nam si ego me meis adversariis humiliter inclinasset, hodie tot possessionum atque clientium copias non haberem. Reversus autem nuntius domino suo fideliter retulit, non modo quod in bellici procinctus apparatu conspexit, sed hoc etiam quod in ore clerici tumide loquentis audivit. Tunc ille plaudeus in Domino letus efficitur, atque ad spem procul dubio obtinendæ victoriæ milites cohortatur. Conglobatis itaque diversorum euneis armatorum, ex utraque parte pugna committitur, vires viribus opponuntur, depressa telorum silva deponitur, et humanis inflicta corporibus arma grassantur. Habebat autem clericus equam, quam videlicet præliaturus ascenderat, tantæ velocitatis ac roboris, ut nullus sibi videretur equus, aut nullus ad dimicandum posse præferri. Casu, inno Deo disponente, contigerat, quod præcedenti nocte jumentum illud stabulo solum abscederet, acervumque salis inveniens, ex eo plerimum comederet. Clericus itaque dum in acie constitutus super aquæ rivulam deveniret, ibique cominus adversantium armis arma conferret, jumentum, ut erat assumpti salis copia sitibundum, frenum de manu rectoris violentè extorsit, suisque totum viribus vindicavit, ac præsto caput in aquam ad bibendum inhiantè immersit. Ille vero, dum ea manu, qua scutum tenebat, cum jumento colligit, hostilibus juvenis faciem coactus exponit: et ecce repente gladius os ejus fulminis more transfixit, talique vir reprobos vitam suam sine conclusit. O quam congrue in illa pertulit corporis parte vindictam, qua nigri fellis in Dominum vomuerat blasphemiam! Et cum Propheta de talibus dicat: « Filii hominum dentes eorum arma, et sagittæ, et lingua eorum gladius acutus (Psalm. lvi); » qui linguam suam et dentes adversus Deum gladii more vibravit, digue per eadem membra materialis gladii penas exsolvit. **593** Isti plane contigit quod Dominus in Evangelio dicit: « Quia super decem et octo homines turris Siloe cecidit, et occidit eos (Luc. xiii). » Quem vero mystice turris illa significat, nisi illum cui Psalmista decantat: « Deduxisti me, quia factus es spes mea, turris fortitudinis a

A facie inimici? » (Psalm. lxx.) Huic enim expositioni ipsum quoque Siloe nomen adgandet. Siloe siquidem interpretatur, *missus*. Haud dubium quin sit ille, qui dicit: « Qui me misit, mecum est (Joan. viii). » Et ibi cæcus a nativitate lumen accipit ab eo qui ait: « Ego sum lux mundi (Matth. xxi). » De casu istius turris alibi sub figura dicitur lapidis: « Omnis qui ceciderit super illum confringetur, supra quem vero ceciderit, conteret eum. » Super hanc turrin, sive lapidem, cadit homo, atque confringitur, cum per fragilitatem aliquam peccat, sed ejus super se ruina conteritur, cum superbe blasphemat. Turris ergo Siloe super hunc clericum cecidit, et sicut blasphemando meruerat, omnino contrivit.

B

CAPUT V.

Quod Deus nullum peccatum impunitum relinquit.

Et quid mirum, si gravia nos peccata tormentis addicant, cum subtile Dei iudicium impunita etiam minima non relinquit? Imo quid novum, si reprobe locutionis sacrilegium damnat, cum ipsa quoque laudis suæ præconia, nisi digne sint deprompta, contemnat? Adraldi nempe prudentis et religiosi viri, qui Bremetensis præminet monasterio, didici relatione quod scribo, quod etiam inditum litteris esse dicebat. Clericus, inquit, Coloniensis Ecclesiæ vadum fluminis transibat, et ecce beatus Severinus ejusdem Ecclesiæ nuper episcopus, equi ejus habenas apprehendit, eumque retinens, sistit. Cumque ille in stuporem versus, et graviter admiratus, cur illic tam clarus et tam celebris famæ vir moraretur inquireret: Da mihi, ait, manum tuam, et quæ circa me sunt, non auditi discere, sed tactu. Cumque datam manum fluctibus episcopus impressisset, tantus eam ardor absorbit, ut nudique carnes ejus resolutæ diluissent, et ossa nuda vix hærentibus articulis remaneret. Ad quem clericus, [cum adde] nomen, inquit, tum in tanta benedictione sit apud nos, et fama tua consensu totius Ecclesiæ præconis celebratur, cur te pestilens hæc vorago constringit, tantoque proli dolor! incendio cruciaris? Ad quem sanctus episcopus: Nihil, ait, aliud in me remansit ultione plendum, præter hoc tantum, quia dum, in aula regia constitutus, imperialibus me consiliis vehementer implicui, canonice synaxis officia per distincta horarum spatia non persolvi. Mane quippe simul omnia coacerans, tota die negotiis ingruentibus secura libertate vacabam. Ob hanc itaque negligentiam horarum, ardoris hujus fero supplicium. Tu vero omnipotentis Dei clementiam humiliter implora, ut manum tuam in salutis pristinæ restituat statum. Quod cum factum fuisset: Vade, inquit, fli, obseca fratres nostros Ecclesiæ clericos, et alios spirituales **594** viros, ut pro me preces fundant, in ligentibus subsidia conferant, sacrificiorum votis insistant. His enim peractis, ego mox de vinculo poenæ hujus indubitanter expediar, et expectantibus me beatorum civium choris letus adjungar. Quod certe magnam nobis debet inferre formidinem,

quia cum sanctum virum, uni culpæ duntaxat obnoxium, tam intolerabilis purgatorii poena constrinxerit, vae, vae, quæ mihi, meisque similibus est inferenda sententia, quos tot reatum prolixitas gravat?

CAPUT VI.

Quod Dei laudes fœdis cogitationibus non sint inquirenda.

Distinguenda sunt ego per momenta temporum ecclesiasticæ institutionis officia, et sub magna divini timoris, ac reverentiæ dicenda sunt disciplina, ne dum psallimus, fructum spiritus cum carnis desidia miscemus. Quid enim prodest, hostiam Deo laudis offerre, et per torporem negligentia fœdis cogitationibus inquinare? Hanc porro boni, malique mixturam locus ille significat evangelicus, ubi dicitur: Quia docente Domino, aderant quidam ipso in tempore nuntiantes illi de Galilæis (*Luc. XIII*), quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum. Nam quia Pilatus, os malleatoris interpretatur, quid per hunc, nisi diabolum debemus intelligere, qui paratus est semper homines offensionum ictibus verberare? Unde et virgam super humeros hominum tenere dicitur per Prophetam: « Virgam, inquit, humeri ejus superasti, sicut in die Madian (*Isa. IX*). » Quid vero sanguis, nisi peccata? Quid sacrificia, nisi rectas, et acceptabiles Deo significant actiones? Pilatus ergo Galilæorum sanguinem cum sacrificiis miscuit, quia malignus spiritus vel orationes nostras pravus cogitationibus polluit, vel opera bona peccati conjulibet attaminatione corrumpit, ut sanguis sacrificium polluat; dum reatus offensio oblatam Deo recti operis victimam fœdat. Unde scriptum est: « Quia cum Abraham Deo sacrificium de pecoribus, ac volucribus devotus offerret, descenderunt volucres super cadavera, et abiebat eas Abraham (*Gen. xv*). » Quid enim exprimit volucres, nisi reprobus spiritus per aera volitantes? volucres ergo a sacrificio nostro repellimus, cum operum nostrorum victimas a malignis spiritibus eas fœdere tentantibus, provide custodimus.

Idem sane, quem prædiximus, Adraldus, dum in Burgundiæ regno mihi conviator incederet: In hoc, inquit, loco per quem nunc transitum habemus, aliquod contigit, quod si dicimus, non videtur otiosum. Frater quidam nostri comobii (haud dubium quia Cluniacensis) piæ mentis, et rectæ conversationis vir, hinc aliquando transibat; et ecce crinitus quidam, quasi ex Hierosolymitana peregrinatione deveniens, palmam ferebat in manu. Cumque peregrinus, et monachus invicem obvii sese altrinsecus pertransiissent ait ille: Completorium in lecto, nec salus est, nec profectus. Quod frater audiens, admiratus expavit, ac repente post terga respiciens, cum videre non potuit. **595** Mox enim ut verbum protulit, omnino disparuit. Ille vero ad conscientiam mox reversus invenit, quia pridiano vespere lassus de via redierat, et fessa in lectulum membra projiciens, jacendo canonicas horas compleverat. Utrum ille angelus fuerit, an revera, sicut videbatur,

A homo, Dei ducimus relinquendum esse judicio.

In hac etiam cremo fontis Avellani, ubi nunc habitato, prior quidam fuerat, nomine Joannes, qui levis quibusdam infirmitatibus macilentus videbatur semper et gracilis. Hac itaque sui corporis imbecilla tenuitate confusus, sæpe jacens in lecto completorium decurrebat. Accidit autem ut dæmoniacus quidam non procul abesset, qui multa hominum secreta, et obscenos actus impudens propalaret. Cumque præfatus Joannes dæmonem exire præciperet, et quibusdam exorcismi questionibus flagellaret: Tunc, ait, ille es, qui sub cotto quotidie completorium inusurras, et modo me quasi sanctus ejicere, et juris nisi vasculum de meo vis dominio liberare? Hoc audito, frater erubuit, quia rei veritatem etiam per mendacii recognovit auctorem.

Alter etiam eremita, qui vocabatur Joannes de Anso, cum ei, ut egrediretur vehementer insisteret, ac divini nominis adjurium crebrius tentaret: Nunquid oblitus es, ait, hac tibi nocte quid fecerim? Nam, si non excidit, certus es quia dum ego me in aprî silvestris effigiem verti, tu me quasi venator insectabar. Sed qui videbar aper, subito speciem venuste mulieris assumpsi, atque in osculum tuum ruens, ut semen effunderes, cum gloria triumphavi. Cum itaque reprobus spiritus de fratre delinquente per soporis energiam se gloriaretur habuisse triumphum; quanto putanus eum gamlere tripudio super his, qui labantur in adulterium, vel incestum? Unde sæpe Deus omnipotens terribile exhibet etiam in hac vita iudicium, nec tamen miseri homines desinunt iterare peccandum.

Nam Robectus Gallorum rex, avus istius Philippi, qui in paterni juris sceptrâ successit, propinquam sibi copulavit uxorem, ex qua suscepit filium, anserinum per omnia collum, et caput habentem. Quos etiam, virum scilicet et uxorem, omnes fere Galliarum episcopi, communi simul excommunicare sententia. Cujus sacerdotalis edicti tantus omnem undique populum terror invasit, ut ab ejus universi societate recederent, nec præter duos sibi servulos ad necessarij victus obsequium remanerent: qui tamen et ipsi omnia vasa, in quibus rex edebat, vel bibebat, percepto cibo, abominabilia judicantes, pabulum ignibus exhibebant. His tandem rex coactus angustiis, ad sanum consilium rediens, divertit incestum, iunctque legale conubium.

CAPUT VII.

Quod non sunt commatres ducende uxores.

Sed et Otto rex Teutonicorum, qui postmodum imperator creatus est Romanorum, Adalaidem Italiæ reginam, quæ sibi commatres **596** exsulerat, suscepit in conjugem. Quem filius ejus Almficus, qui Maguntinæ præsidebat pastor Ecclesiæ, cepit constanter arguere, et scelestum luridumque conjugium publice coallescere. Pater autem vehementer iratus, eam comprehendi præcepit, et carcerali mox custodie mancipavit; quem per amale circiter spatium carcer inclusit, sed a correctione linguam ter-

roris vinculum non ligavit. Cum vero pater eum quadragesimali decurrente jejunio, de custodia decrevisset educere, antequam psalterium exleret, quod aureis exarabat apicibus, recusavit exire. Verumtamen dum exivit, zelo sacerdotalis accensus auctoritatis, non quievit, sed mox in patrem jaculum publicæ excommunicationis intorsit. O vere dignum regio genere sacerdotem, qui in causa Dei non imperiale fastigium, non paternum recognovit affectum; sed dum paternam ac regiam auctoritatem in solo Deo constituit, hunc hominem ejus legibus resistentem, a se prorsus extraneum deputavit. Dixit autem patri: Tu arbitraris me adversum te insolenter agere, te vero præjudicium sustinere: cito prænosces, quia die sancto Pentecostes uterque simul astabimus ante Deum, ibique ventilabitur inter nos, librata justitiæ lance, litigium. Ibi luce clarius apparebit quis nostrum æquitatis lineam teneat, quis Dei legibus contradicat. Factumque est, ipso, qui dictus est, sacrosanctæ solemnitate die, ut dum præfatus Augustus imperialibus infulis rediit, multorumque pontificum choris, sive procedum valatus agminibus, missarum solemnitate interesset, repentino super eum veniente judicio, repertus sit mortuus. Episcopus autem in Domino jam quieverat. Sic sic qui de incesto conjugio contempsit inter homines judicari, ad tribunal æterni judicis coactus est pertrahi; et qui subjectum sibi dedignatus est audire pontificem, terribilem super se non potuit evadere majestatem.

Hæc ego, venerabilis pater, et alia quamplurima, non sine magnæ formidinis aegore conscribo; ne videlicet, vel relatores mei meræ veritatis sentiant non tenerint, vel ipse quocumque relationum in quolibet immemor oblivione deliquerim. Verumtamen teste conscientia, non hæc mentiendi voto, sed ædificationis affectu, prout melius possum, narrata recolare, satago schedulis adnotare. Si quid mihi tamen in his oblivionis obrepserit, imo quidquid humanæ conditionis infirmitate deliqui antequam nexibus hujus carnis absolver, divina mihi pietas tuis orationibus in memoriam revocet, ac digne lugere permittat; ne viventi mihi pœnitendum quid manere possit occultum, quod morientis sit oculis ingerendum.

Homo abbas Cluniacensis, cum ad suum me monasterium perduxisset, frater quidam senex in infirmorum domo, ingravescente totius corporis tumore, languebat. Ille porro, cum abbatibus comperisset adesse presentiam, lætus effectus, divinam cœpit implorare clementiam: Domine, inquit, quem nullum latet occultum, quæso, si quid reatus in me est, quod non sim hucusque confessus, tu mihi misericorditer in memoria revoca, quatenus abbati meo dum præsens **597** est, pure confitear; atque ab eo, qui jns hoc in me præ cæteris habet, judicatus absolvat. Hoc dicto, hujusmodi vox auribus ejus insouit: Certo est, certe est aliquid in te, quod confessus adhuc non es. Cunque ille vocem solam audiret, sed a quo procederet, non videret, orando subjunxit: Ex-

A prime, domine, manifeste quid hoc sit, ut confessus corrigam quod erravi. Porro vox eadem peccatum quoddam [sicut quærebat] signanter expressit, quod ille a se commissum illico recognovit, et abbati festinanter ascito, facta confessione, purgavit, paucisque post diebus in sancta pace defunctus est.

CAPUT VIII.

Terribile exemplum cujusdam hominis desperati, ac interficientis seipsum.

Non talem sortitus est finem clericus ille, de quo mihi idem Hugo Cluniacensis monasterii rector fide relatione naravit: Religiosus, inquit, quidam episcopus in expeditione positus, cum venisset ad ripam cujusdam fluminis, substitit, ibique lassus recreare spiritum cœpit. Cunque illic tranquille quiesceret, audivit vocem de fluminis alveo procedentem, et hæc verba clarius exprimentem: Hora venit, homo non venit. His auditis episcopus sollicitus redditur: et recogitans hoc sine mysterio esse non posse, adventum rei solerti custodia præstolat. Sed dum attentus explorator expectat, dumque hæc et illa recogitat, ecce quidam clericus agillime properabat, equumque calcariis atterens, amnem transire quantocius festinabat. Admonit autem suus episcopus, ut obvius se venientem festinanter objicerent, eumque a sui cursus impetu retinerent. Cunque ille perniciter properans, flumen aggredereur præcipitanti invadere, ac sine mora transire; illique contra violenter obisterent, et gradum fêgere compulissent, ait: Quiescite, quæso, dimitte me, recedite; quia jussio regis urget. Non est res, quæ deferri possit in posterum. Mysterium regis instat, inevitabilis necessitas imperat. Quid plura? Sanctus episcopus eum violentissime retentum, supervenienti nocte secum habere cœgit hospitium. Sed, o misera hominis ac lugenda conditio, quæ facilius valet sibi consciscere mala cum desunt, quam vitare cum imminet! Episcopo scilicet cum suis gravi sopore depresso, ille vas aquæ in hospitio reperit, in quod caput immergens, suus ipse tortor effectus, se feraciter enecavit. Sed sicut iste, licet occulto, districto tamen Dei judicio, carnis interitum pertulit; ita per ejus piam clementiam mortem animæ simul et corporis alter evasit.

CAPUT IX.

Votifragus infirmitate corripitur, ut respiciat.

Nam quod nunc dicturus sum, et ex relatione jam dicti Cluniacensis abbatis, **598** et ex ore illius, cui res ipsa contigerat, frequentius audivi. Adolescens quidam erat in finibus Aquitanie, qui cum coævis suis juvenentis de animarum suarum cœpit salute tractare. Deliberatione præmissa, tandem statuunt, ac unanimi invicem confederatione proponunt, et mundani cultus pompas abjicere, et ad monasticæ conversationis ordinem commigrare. Sed dum res adhuc suspensa differtur, dum reatum ordo multiplici varietate concitatur; ipse quoque tener adolescentis animus fixus in suo proposito

non tenetur. Quid multa? Mutata penitus mente desponsavit uxorem. Cumque per processum temporis mens ejus et memoriam sancti propositi paulatim de se prorsus eraderet, et sub prætextu conjugii ad explendam carnalis illecebræ voluptatem impatientius ebulliret, divina super eum vigilante clementia, subito languore percussus est, ac paulo post ad extrema pervenit. Necessarii igitur, ac propinquis de jam quasi defuncti disputantibus sepultura, dum in medio positus videretur cadaver exanime, vixque tenuis quidam motus in ejus pectore palpitaret; ecce duo terribri ac trucis vultus Æthiopes cum (ut sibi videbatur) tanquam leones rugientes invadunt, rapaci ferocitate corripunt, de corpore violententer evellunt, mox pedes ejus, et brachia duris alligant nexibus, sicque velut hædum in phalanga pendulum alter post alterum bajulare cœperunt. Quos autem dolores, et torsiones ipse pertulerit, quantum, et qualia viderit, vel audiverit, per quamplurima cum loca vectaverint, perlongum est non tantum stylo dirigere, sed simplicibus quoque verbis ex ore per ordinem referentis audire. Hoc tantum hic inferre sufficiat, quia dum per obscuræ caliginis eum loca portarent; ecce B. Petrus apostolus splendidus et coruscans occurrit, eumque de portantium humeris raptum, nexibus, quibus angebatur, absolvit. Illi mox relicta præda stridentes dentibus, et ejectives abscedunt, factumque sibi præjudicium febriles conqueruntur. Beatus autem apostolus adolescentem ad Cluniaci monasterium secum duxit, eique forisuscus posito, sese, donec reverteretur, expectare præcepit. Ego, inquit, meum monasterium ingrediens visito, ac per circuitum cuncta perlustrans, quid agatur, attendo: deinde ad te, consideratis omnibus, redeo. Sed mox ut iste relictus est solus, ecce crudeliores et acriores iidem revertuntur Æthiopes, et non jam per manus et pedes, sed per genitalia ipsa corripunt, eumque sic non sine gravissimo illius dolore suspendunt. Nam velut si rostro passer accipitris, vel aquilinis unguibus columba rapiatur implumis; sic a reprobis illis spiritibus miser iste corripitur, trañitur libratus, per verenda suspenditur, et quasi recuperata præda, quæ fuerat perdita, longius asportatur; cum ecce beatus Petrus radiantis nimis, ac terribili splendore conspicuus, se tanquam fulmen injeicit, rapinam suam quasi per impetum violenti spiritus apprehendit, et clavibus quas manu gestabat, raptores nequissimos acerrime verberavit. Mox illum ad donum propriam usque perduxit, reddensque spiritum corpori, utranque saluti substantiam reformavit. Nam ille protinus convalescens, 599 domui suæ sine cunctatione disposuit, atque ad Cluniacense monasterium properans, sanctæ conversationis habitum fervida satis devotione suscepit. Sic itaque divina militiæ trans-fuga, dum paterni verberis disciplina cœlitus eruditur, de manu erementi prædonis eripitur, et ovis oberrans ad proprii pastoris impalia revocatur.

A Sed jam se reprimens calamus cobibeat stylum, ne regulam brevitatis excedat epistolare compendium.

Scribite, si placet distichon istud in refectorio, sub pedibus apostolorum.

Igitur apostolicum linguarum flamma senatom,
Germinat et varias quasi vox fecunda loquelas.

DISPUTATIO.

DE VARIIS APPARITIONIBUS ET MIRACULIS.

ARGUMENTUM. — Archiepiscopo, utpote qui talibus rebus audiendis magnopere delectabatur, nuntiat canonicos Velitrensis Ecclesiæ, cui ipse præerat emersisse tandem aliquando, et se ad bonam, ut dicitur, frugem recepisse, eosque juxta præscriptam sibi disciplinam, non ut ante coactos, sed sponte et libenter vitam instituerent. Affert deinde nonnulla exempla, et mira, quæ multis contigerunt, ex quibus non parva utilitas percipi potest.

Domno A. venerabili archiepiscopo, Petrus peccator monachus plenissimæ devotionis affectum.

Quia novi sanctam mentem tuam, venerabilis Pater, præcipue de hominum salute gaudere, adeo ut cum animarum te contigit audire profectum, velut ad dulcimum epularum aggliscas, ac delecteris edulium.

Refero tibi de canonicis nostris, sanctæ videlicet Velitrensis Ecclesiæ, quia qui sub multis laboribus nostris atque sudoribus incorrigibiles videbantur, jam per divinam gratiam respiciunt, et per canonicæ regule tramitem non jam coacti, sed gaudentes incedunt. Unusquisque præterea eorum quadragesimali tempore quotidie psalterium complet; tribus per hebdomadam diebus omnes vino et pulmento communiter abstinent; tantumque districtæ conversationis videntur habere fervorem, ut per totam Quadragesimam, quæ est ante Pascha: et illam, quæ Nativitatem Domini nostri Jesu Christi consuetudinaliter antecedit, tribus in hebdomada diebus unusquisque se in capitulo coram fratribus exuat, et propria peccata confessus, dura corrigiarum scutica perferat disciplinam. In quo videlicet sanctæ conversationis iudicio potes manifeste colligere, quid de cæteris vitæ modis, et observationibus debeas æstinare. Et, o disciplina salutifera, nimirum carnis afflictio! in qua dum corpus ad humanum 600 nudatur aspectum, ante Dei oculos coruscantibus indumentis apparet ornatum. Porro vix dum mensis emensus est quo res contigit ista quam refero.

CAP. PRIMUM. Baruncii eremite sanctitas.

Baruncius plane mihi frater unanims, et in amoris præcipui dulcedine singularis, non in eremo, sed in villa quadam eremo subjecta, dum opus ageret necessarium, languorem incurrit extremum. Qui dum sibi imminenti cognosceret obitum, fratribus, qui sibi sedulitatis officium exhibebant, pœnitentiam sibi proposuit injungi: qui dum tres, vel ut multum, quatuor psalmos, utpote sancto, et

innocenti viro, sufficere judicarent; ille petiit, ut decem sibi annorum poenitentiam traderent, quam illico peragendam fratribus, qui morabantur in eremo, quantumcunque delegarent. Nocte igitur insecuta, dum quique per cellas constituti post galliciniam nati, corporalibus disciplinis insisterent, testarenturque fratres poenitentiam, antequam ille moreretur, implere; Lamberto fratri, qui sibi sedulus assistebat, Barancius ait: Cur, inquit, te non praeparas, et sicut ceteri fratres inmundis ecclesiasticis non adamas? Omnes enim de eremo fratres usque modo mihi visibiliter astiterunt, albis nimirum ac resplendentibus stolis induti, et velut in choro psalentes micantium vestium candore conspicui. Compulsi ergo illum, ut ad eorum indueretur exemplum. Ubi notandum, quia dum fratres illi nudati corporalibus disciplinis essent ab ipso preculi intenti, ei, ut ita loquar, non jam carnalibus, sed spiritualibus oculis decoro cultu videbantur induti. Is plane, qui mihi haece retulit, venerabilis pater Liutprandus aliquid etiam mihi consequenter innotuit, quod ab audientium edificatione non vacat.

Initio, inquit, illius Quadragesimae, quae Nativitatem Dominicam ex ecclesiastica institutione praecedit, tanta mihi subito molestia repentinum languoris incubuit; ut vix pedibus constanter insisterem, nedum possem regulam quotidianae conversationis implere. Cumque tenebrosis alique confusis cogitationibus fluctans, jejunium funditus desperarem, ac de quotidiana deinceps ciborum reversione degererem, subito lenis mihi sopor obresit, et super codicem, cui videlicet intentus eram, caput paululum reclinavi. Tunc mihi visum est, quod tota cella plena esset fumo, et insuper quamplures illic essent homines, qui clamoris ac nutus inter se vociferarentur colloquiis: cum ecce sanctus frater Juventinus, qui in eadem eremo laudabiliter conversatur, repente cellulae fores irrupit, et zelo severissimae animadversionis homines exturbavit, ac sine mora violenter propellens exclusit. Nam, inquit, huius eremi non est inviolabilis regula, ut colloquium fieri in cella quisque non audeat, sed ingreditur libere silentii protinus censura comescat? Moxque manutergium repente corripuit, omnemque fumi chaos, tetramque congeriem, qua cella replebatur, abiecit. Quo facto, protinus exsoporatus evigilo, mentemque meam ab omni fumigantium cogitationum caligine liberam, non sine magna cordis letitia recognosce. Tunc itaque omni delicto tentationis atque languoris expulso, tante virtutis in me robur ac firmitudinem reperi, ut per totam illam Quadragesimam usque ad Dominicam Nativitatem vix aliquando vel leviter esurirem; et ne uno quidem die praeter panem et aquam, nisi fallor, alia quaelibet alimenta requirerem.

CAP. II. — Parisiensis episcopi intemperantia divinitus puniuntur.

Et, o utinam esse Albino [Alberico f.] Parisiensis Ecclesiae contigisset episcopo. Cui nimirum dum septimi, si rite teneo, mensis jejunium celebraret; et profugato iam jejunii biduo, ad Sabbatum pervenisset, singularis ferus venatione captus, offertur. Mox ille in concupiscentiam lethalis edulii pestilenter illectus exarsit, jejunium in alteram hebdomadam transferendum esse decrevit; et confestim coquis, ut porcum accuratus caquerent, imperavit. Illo itaque die gula suae perfectio homo miserabilis appetitum, octavo autem, proximo videlicet Sabbato, diem clausit extremum. Et hoc certe digne commemorit, qui de Ecclesiae sacratio quasi sepulera concupiscentiae fecit in deserto. (Num. xi). Quid autem mirum, si illic, ubi tam aperta est culpa, manifeste est irrogata vindicta, cum saepe miserabilem rei videamus eventum, et tamen ignoremus superbiae dispositionis causa latente mysterium?

Leo plane dudum Puteolanus episcopus, nunc autem nabilis eremita, nuper mihi et fratribus retulit, quia cum demoniacus quidam esset in monasterio, quod apud Parthenopem est in beati Agnelli confessoris honorem constructum, in hominem propestantem repentinus insiluit, eumque rabido furore percussit, protinus interfecit. Et, o quis profunda Dei iudicia penetrare sufficiat! Mox enim, ut innocentem hominem furibundus exstinxit, confestim a demonio liberatus, et menti suae ac rationi pristinae restitutus, nunquam de cetero passim illius molestiam pertulit. Inquisitionis autem cur hoc facinus perpetraverit? Hominem, inquit, non vidi, sed nigrum canem, qui me mordicus apprehendere satagebat, sicut mihi videbatur, occidi. In hoc igitur occulte dispositionis effectus causa non claruit, cur videlicet vel ille repentino dignus fuerit vulnere perimi; vel isse meruerit a demonio liberari. Cum et ille, quantum ad humanum spectat arbitrium, innocenter occisus; et iste, quantum ad exterioris reatus speciem, videatur ultione plectendus. Et quid mirum, si merita nobis aliena non pateant; cum et ipsi saepe, quod fecimus, per oblivionis hebetudinem ignoremus?

602 CAP. III. — B. virgo Maria in sua festivitatis Assumptione innumeros liberat a penis Purgatorii.

Religiosus plane presbyter Joannes rem mihi retulit ante paucos annos Romae contigisse, quam narro. In Assumptione scilicet beatae Dei genitricis Mariae, cum nocturno tempore Romanus populus iuxta morem orationibus et litaniis insisteret, et accessis hominibus diversarum regionum ecclesias perlustret; mulier quaedam in basilica, quae est ad honorem ejusdem beatae Virginis, in Capitulo [Capitolo vel Capitello f.] constituta, comam suam vili, quae scilicet ab anno fere fuerat jam defuncta. Cumque per multitudinem confluentium ad ejus attingere non potuisset alloquium, studuit eam in tali ejusdem auguratus articulo prestolari; ut dubium non esset, quod egressa basilicam, ab ea as

clinare non possent. Hanc itaque transenitem protinus inquisivit : Num, inquit, tu commater mea es, Marozia videlicet, quæ dudum defuncta es? Hoc illi vocabulum fuerat, dum ad viveret. Qua respondente : Ipsa sum. Et quomodo, inquit, tibi nunc est? Ait : Usque hodie non levis me pena constrinxit, quia videlicet per lasciviam petulantis illecebras cum coetaneis me puellis in tenera adhuc ætate fœdavi; et hoc ipsum, prohi dolor! oblivioni quodammodo tradens, sacerdoti quidem confessa fui, sed iudicium non accepi. Verum hodie regina mundi pro nobis preces solvit, meque cum multis aliis de locis penalis liberavit, tantaque multitudine per interventionem ejus hodie est de tormentis erepta, ut numerum totius Romanæ plebis excedat; unde sacra eidem dominæ nostræ gloriöse dicata passim loca visitamus, actionesque sibi gratiarum pro tantis misericordiæ beneficiis alacres exhibemus. Cumque super hoc commater illius ambigeret, nec fidem facile sermonibus adhiberet, subiunxit : Ut experiaris, inquit, pro certo verum esse quod loquor, scias te transacto hoc anno, in hac eadem festivitate procul dubio morituram. Quod si, quod fieri non potest, ulterius vixeris, me protulisse mendacium liquido comprobabis. Et his dictis, ab oculis ejus evanuit. Mox illa cœcium induit, et de obitu suo sollicita, quæ audierat, vivere cautius cepit. Quid plura? Peracto fere anno pridianis cepit ægrotare vigilis? in ipso vero festivitatis die vitam, sicut ei demonstratum fuerat, terminavit. Ubi notandum, et non leviter expavesendum, quia de peracta culpa, quam præfata mulier oblivioni traderat, usque ad intervntum intemeratæ Dei Genitricis supplicia perfererat.

Cap. IV — *Sanctorum apparitio pulcherrima Romæ in ecclesia sanctæ Cæciliæ.*

Rainaldus quoque Cumanus episcopus mihi narravit, quod et ab Humberto venerabili sanctæ Ruffinæ quondam episcopo se didicisse perhibuit. Presbyterum, inquit, nocturno **603** silentio quiescentem, compater suus, qui defunctus fuerat, in visione clamavit, dicens : Veni, vide spectaculum, quod iudicare non poteris otiosum. Duxit ergo illum ad basilicam beatæ Cæciliæ, in cujus videlicet atrio videbantur Agnes, Agatha, eademque Cæcilia, multarumque beatarum virginum chorus, mirabili cultu et habitu nitore conspicuus. Hæ nimirum parabant quandam magnificam sedem, cæteris hinc inde subselliis eminentem, et ecce B. virgo Maria cum Petro, et Paulo atque David, ac non parvis martyrum diversorumque sanctorum vallata turris micantibus venit, seseque in ea, quæ parata erat, sede composuit. Porro autem dum in illo tam sancto conventu silentium fieret, omnesque reverenter astarent, ecce mulier quædam, licet paupercula, pelliceo tamen indumento drceter ornata, ad intemeratæ Virginis vestigia corrui, eamque ut Joanni patricio jam defuncto miseretur, oravit. Cumque hoc ipsum mulier ter obsecrando repeteret, nec responsum aliquod impetrare posset, adiecit : Nosti, inquit, domina mea, regina mundi; ego sum mi era

A illa, que in atrio Basilicæ tuæ majoris nuda et tremula jacet consueveram. Ille vero mox ut aspexit, pia mihi miseratione condoluit, et pellem hanc super me, qua videlicet erat indutus, iijecit. Tunc beata Dei Genitrix : Homo, inquit, ille, de quo rogas, multa flagitiorum mole depressus est; duo tamen hæc habuit, ut et indigentibus pius, et magna sacris locis evâssiis humilitate devotus. Frequenter enim oleum propriis cervicibus deferebat, et Incensis Ecclesiæ meæ fomitem ministrabat. Cumque super hoc eidem patricio et cæteri sancti testimonium perhiberent, eamque hilissimam et suis ecclesiis egisse simul assererent; illico regina mundi præcepit, ut patricius ille duceretur ad medium; et ecce multitudo demonum præfatum Joannem trahunt, penalis undique loris astrictum, et ambientium catenarum squaloribus vehementer attritum. Tunc cum domina nostra jussit absolvi, et sanctorum cœtibus aggregari; vincula vero, quibus ille fuerat absolutus, alteri homini, qui in hac adhuc vita manebat, præcepit innectenda reponi. Tunc conventus ille sanctorum solutus est, et unusquisque in diversa contendens, ab aspectu cœmentis evanuit. Beatus vero Petrus apostolus ad ecclesiam suam venit, cui protinus omnium successorum suorum, pontificum videlicet Romanorum, chorus infulatus ac festivus occurrit : ipse quoque beatus Petrus cum eatenus videtur indutus Hebraicis vestibus, sicut in picturis ubique conspicitur, tunc et phrygium suscepit in capite; et sicut cæteri, sacerdotalibus infulis est ornatus in corpore. Tunc responsorium illud, quod dicitur : Tu es pastor ovium; melodiosum atque mellifluis corperunt intonare clamoribus; sicque illum usque ad sacerdotalis chori **604** consistorium dederunt. Quo pervenient, ipse apostolorum princeps nocturnum esse exorsus officium, dicens : Domine, labia mea aperies; deinde tres psalmos, totidemque lectiones ac responsoria, quæ in apostolorum natalitiis recenseantur, canonico more persolvit. Omnibus itaque per orationem rite dekursis, matutinis quoque laudibus consequenter expletis, ejusdem ecclesiæ tintinabulum sonnit, et continuo presbyter, qui hæc videbat, evigilans, somnium terminavit.

Præterea idem, quisupra, mihi narravit episcopus, D quia monachus quidam quotidie dum ante sanctum altare beatæ Mariæ semper virginis pertransiret, illam ex more percurreret antiphonam, quæ sic incipit : Gaude, Dei Genitrix virgo immaculata; gaude, quæ gaudium ab angelo suscepisti; gaude, quæ geminis æterni luminis claritatem; gaude, mater; gaude, sancta Dei Genitrix virgo. In sola mater innupta. Te laulat omnis factura. Genitrix lucis, intercede pro nobis. Quam videlicet : antiphonam dum quædam die pertransiens deceret, audivit vocem ex eodem altario procedentem : Gaudium mihi annuntiasti, gaudium tibi eveniet.

Cap. V. — *Officium mortuorum quotidie persolvens in caeleste regnum introducitur.*

Sed et idem mihi narravit episcopus, quia frater

quidam non quotidiano, non certe solemnū sancto-
rum, sed solo utebatur, et delectabatur officio de-
functorum. Cumque conditionis humanæ debitum
solvens tribunali superni Judicis astitisset; cœpit
turba demonum vehementer hoc illi crimen impin-
gere, quod ecclesiasticæ institutionis regulam
negligens, per assuetæ synaxis officia vota Deo red-
dere contempsisset. Tunc beata regina mundi sem-
per virgo Maria, et omnes sanctorum chori cum ea
valenter occurrunt, seseque ad illius auxilium con-
corditer interponunt. Hic, inquit, noster capella-
nus ac minister exstitit: quodque defunctorum
semper exsequis libenter interfuit, nobis omnibus
procul dubio ministravit. Absit igitur, ut in imbio-

rum manus iste deveniat, qui piis erga nos, dum
adviveret, studiis insudabat. Sic itaque beatæ Vir-
ginis precibus, omniumque supplicatione sanctorum,
in eorum meruit transire consortium. Ignorabat
tamen reverus rei relator episcopus, utrum ille frater
ad nos reversus, an aliis in hac vita degentibus ista
retulerit.

Hæc tibi, venerabilis frater, familiariter scribo,
quia velut suavibus epulis, sic in tua, quæcunque
sit, allocutione delector: et mens mea continuo
lætatur, et gliscit, cum aliquid, quod tibi congrue
scribatur, occurrit.

Sit nomen Domini benedictum.

605-606 OPUSCULUM TRICESIMUM QUINTUM.

DE PICTURIS PRINCIPUM APOSTOLORUM.

ARGUMENTUM. — Causam affert cur Paulus apostolus ad dexteram, Petrus vero ad sinistram in picturis ex-
primantur, idcirco scilicet, quia Paulus esset ex tribu Benjamin, qui Latine, *filius dexteræ* interpretatur;
probatque hujusmodi nomen aptissime illi convenire. Multas quoque ejusdem Pauli prærogativas adducit.
Tum demum exponit cur Hierosolymitana Ecclesia, cum in ea Christus passus fuerit, non sit caput om-
nium Ecclesiarum.

Domno DESIDERIO sancte conversionis [conversa-
tionis] abbati, religiosoque conventui, PETRUS pecca-
tor monachus in Domino servitatem.

Ut domnum Martinum ad vos iter arripere didici,
notario protinus, ut exciperet, imperavi. Sed quoniam
per totum quadragesimale circulum tecum,
venerabilis pater, familiariter degens, quæque con-
ferenda videbantur, viva voce contulimus, et quæ
communicanda erant, sive tractanda, sæpius inti-
mavimus; jam quid novi ad te scribi valeat, non
invenio, dum quiddam necessarium esse poterat,
frequentius iteratum alterutra confabulatione per-
pendo. Quid igitur faciam? Nunquid qui loqui
cøperam, deficiente materia, stolidè contices-
cam?

CAPUT PRIMUM.

*Cur Petrus ad sinistram, et Paulus ad dextram in
picturis collocentur.*

Sed dum armatam penna, atque ad scribendum ex
more libratam manum scriptoris aspicio, materia
mibi dulcis offertur, de qua ad disputandum mea
mens alacriter provocetur. Per istam siquidem
notarii dextram repente mibi illud occurrit, quod
ipse a me, quæstione proposita, sæpenumero requi-
sisti: Cur videlicet in imaginibus picturarum per
universas adjacentes Romæ provincias, Petrus qui
primus est, ad sinistram; coapostolatus autem ejus
Paulus constituitur ad dextram; cum juxta vulgarem
sensus hoc rerum ordo deponat, ut Petrus, qui
senatus apostolici princeps est, dextrum Domini la-
tus; Paulus vero, qui junior est, sinistram jure
possidet? Sed durum est valde, ut opinemur, quia

B tam egregium, tamque famosum apostolicæ dispo-
sitionis ordinem inconsulte, atque inconsiderate
devota Deo ac religiosa vetustas admisit. Neque
enim credendum est, ut Constantinus imperator,
immo papa Silvester; atque post eos principes et sa-
cerdotes in ecclesiasticæ disciplina littera pervigiles
atque solertes, hunc ordinem tantorum principum
negligendum ducerent, si correctione dignum aliqua-
tenus æstimarent. Ne ergo sanctæ hujus historię
ordo inordinatus appareat, quod nobis videtur, san-
ctitati vestræ breviter innotescat.

Paulum plane de tribu Benjamin exstitisse quia
ambigit? Benjamin autem Hebraicè, Latine *filius
dexteræ* nuncupatur. Quid ergo miram est, si ad
dexteram constituitur, qui vocabulum dexteræ ex
C paterno jure sortitur? Enim vero, ut vetus illa beato
Paulo liquet congruere videatur historia, non sine
causa Scriptura dicit: « Quia egrediente anima
Rachel præ dolore, et imminente jam morte, vocavit
nomen filii sui, Benoni, id est *filius doloris mei*
(Gen. xxxv). » Pater vero appellavit eum Benjamin,
id est, *filius dexteræ*. Per Rachel namque, quæ ovis,
vel visum principium dicitur, Ecclesia non immerito
designatur. Quæ nimirum et ad instar ovis innocen-
ter vivit, et per studium contemplationis ad videendam
Redemptoris suis speciem inedullitus inardescit. Qui
de se requirentibus Judæis ait: « Ego principium,
qui et loquor vobis (Joan. viii). » Benjamin igitur
nascente, Rachel mater emoritur; dum appropin-
D quante ad lucem novæ regenerationis Saulo, perse-
cutionibus Ecclesia per eum crudeliter impugnetur.
Sicut Lucas in Actibus apostolorum: « Saulus, inquit,

devastabat Ecclesiam, per domos intrans, et trahens viros, et mulieres tradebat **607** in custodiam (*Act. viii*). Congruè itaque Rachel Benoni, id est, *filium doloris mei* vocat: quem Jacobus Benjamin, id est, *filium dexterae* nuncupat: quia Paulus, qui uolens Ecclesiae dolor extitit, qui eam quodammodo, dum nasceretur, impugnando peremit, a Deo Patre *filius dexterae* e. i. vocatus, cum per eum divina potentia adversus gentes quasi per fortē suam dexteram dimicavit, verborum jacula valenter intorsit, salubres cordium plagas intulit, et per eum devictis atque prostratis hostibus, cum gloria triumphavit. Hinc est quod idem Paulus ad Galatas ait: « Cum autem complacuit ei, qui me segregavit ex utero matris meae, et vocavit per gratiam suam, ut revelaret filium suum in me, et evangelizarem eum in gentibus, continuo non acquievi carni et sanguini (*Gal. ii*). » Non ergo immerito *filius dexterae* Paulus vocatur, per quem omnis gentium multitudo, quae ad dexteram Dei ponenda est, ad filii sacramenta colligitur. Accinctus siquidem verbo Dei, quod est gladius Spiritus (*Ephes. vi*), hodieque usque ad finem saeculi adversus omnium vitiorum, iniquorumque spirituum roborem dimicavit, et tanquam fulminea Christi manus, vibratis caelestis eloquii gladiis, rigidas resistentium Deo cervicis obtruncat. Recte igitur Paulus dextri juxta Redemptorem lateris obtinet dignitatem, qui divinae dexterae non ambigitur exercere virtutem. An non quodammodo dextera Dei adversus diabolum dimicantem se fatetur esse, cum dicit: « Ego autem sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aërem verberans? » (*I Cor. ix*.)

CAPUT II.

Pauli praerogativae enarrantur.

Paulus ad caelum tertium raptus ascendit (*II Cor. xii*), ubi etiam arcana verba, quae hominibus loqui non licet, audivit. Quis autem nesciat, quia vita terrena dicitur sinistram, caelestis autem significat dexteram, sicut sponsa dicit in Cantico: « *Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me?* » (*Cant. ii*). Læva namque esse sub capite dicitur, quia praesens vita apud electum quiescit sub mente, quae procul dubio cogitationum caput est, despecta calcatur. Dextera vero Dei sponsa amplexari perhibetur, quia dum fidelis et sancta anima astanti sui Creatoris igne succenditur, velut divinis quibusdam amplexibus undique confoveitur. Qui ergo carnis adhuc fragilitate circumdatus, ad caelestem vitam ascendisse cognoscitur, recte *filius dexterae* nuncupatur. Hinc dexterae Filium Deus omnipotens tanquam propriam dexteram per totam mundi latitudinem semper extendit, et per eam adoptionis populus ad fidei unitatem colligit. Hanc dexteram summus agricola per Ecclesiam suae arcam versat, et per eam spirituales segetes ventilat, ut purgata mystici frumenti grana horreis caelestibus introducatur. Hanc dexteram suam Deus hoc illucque praecipue extendit, dum ad colligendas in fidei sacramento gentes Paulus toto terrarum orbe discurrit. Ipse quippe quem va-

lida charitate flagrat, tam nimia ex locis ad loca **608** vagatione permutat. **603** Transire ad alia ex aliis appetit, quia ipsius eum, quem implet, stimulus charitatis impellit. Longe namque a Romanis positus scribit: « Memoriam vestri facio semper in orationibus meis, obsecrans, si quo modo tantem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos. Desidero enim videre vos (*Rom. i*). » Retentus Ephesi, Corinthiis scribit: « Ecce tertio hoc paratos sum venire ad vos (*II Cor. xii*). » Rursus Ephesi commemorans Galatis loquitur, dicens: « Velle enim me esse apud vos mudo, et mittere vocem meam (*Gal. iv*). » Romae quoque custodia carceris clausus, quia ite per semetipsum ad Philippenses non permittitur, transmittere se discipulum pollicetur, dicens: « Spera in Dominum Jesum, Timotheum cito me mittere ad vos; et ego bono animo sum, cogitans quae circa vos sunt (*Philip. ii*). » Constrictus etiam vinculis atque Ephesi retentus, Colossensibus scribit: « Nam et si corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum (*Coloss. ii*). » Ecce cor apostolicum quanto fraternali amoris igne decoquitur, quanto ad desiderandum pro salute gentium desiderio coarctatur! Ille corpore tenetur; illic spiritu ducitur: et paternali amoris affectum presentibus impendit, absentibus perigit. Coram positus exhibet opera, audientibus exprimit vota. Efficaciter praesens eis, cum quibus non erat: nec tamen illis absens, cum quibus erat. Cujus amorem melius cognoscimus, si ejus adhuc ad Corinthios verba pensamus. Ait enim: « Veniam ad vos cum Macedoniae pertransiero; nam Macedoniae pertransibo, apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hieinabo (*I Cor. xvi*). » Quid est, quod tam anxie per tota loca partitur, nisi quod circa omnes una charitate coarctatur? Charitas enim, quae divisa unire consuevit, unum cor Pauli dividi per multa compellit. Quod tamen tanto ardentius in Deo colligit, quanto latius per sancta desideria spargit. Praedicando igitur Paulus vult simul omnia dicere, amando vult simul omnes videre; quia et in carne permanendo vult omnibus vivere, et de carne transiendo per sacrificium fidei vult omnibus procedere. Nec mirum si praedicator egregius in fraterna charitate ferventius aestuat, si praecunctis mortalibus in eo copia veræ dilectionis abundat; cum fons vitae qui eum vas electionis appellat (*Act. ix*), in eum se decreverit abundanter influere, eumque dignatus sit sacramentorum suorum fluentis incomparabiliter irrigare. Hinc est quod ait: « An experimentum queritis ejus qui in me loquitur Christus? » (*II Cor. xiii*.)

CAPUT III.

Paulus praeceteris omnibus privilegio admirabili esse insignitus.

Hoc plane Salvator mundi B. Paulo per singularis gratiae privilegium contulit, qui nulli mortalium post incarnationis suae mysterium praerogavit. Nam postquam beata illa atque divina Redemptoris humanitas ad paternae majestatis est erecta

consensum, ut non jam hominibus corporaliter interesset, sed cœli potius virtutibus præsideret, non per magistrum, sed specialiter per se ipsum sic illum efficaciter **603** docuit, omniumque sibi gestorum suorum mysteria delegavit; ut non modo præcessorum suorum magisterio nullatenus indigeret, sed eos insuper omnis cœlestis sapientiæ profunditate præcelleret. Tunc et ipse prius apostolorum Petrus ejus admiratur sapientiam, dicens: « Charissimus frater noster Paulus, secundam datam sibi sapientiam scripsit vobis; sicut et in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ inducti et instabiles depravant (*II Petr. iii*). » Quod autem in discendo evangelicæ doctrinæ mysteriis non magistrum quemlibet hominem, sed Deum specialiter haberet præceptorem, testatur ipse, qui in principio Epistolæ suæ ad Galatas loquitur, dicens: « Paulus apostolus non ab hominibus, neque per hominem; sed per Jesum Christum et Deum Patrem, qui suscitavit eum a mortuis (*Gal. i*). » Fons enim æternæ vitæ velut immensus torrens totum se simul in vas suæ electionis immisit, qui in ceteros apostolos per longa temporum intervalla, sapientiæ suæ fluvia profudit. Et paulo post: « Notum enim vobis facio, fratres, Evangelium quod evangelizatum est a me, quia non est secundum hominem; neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Domini nostri Jesu Christi (*Ibid.*). » Quod ergo Petrum Dominus per multa argumenta adhuc mortalis edocuit, hoc totum repente beato Paulo constitutus jam in gloria paternæ majestatis exhibuit. Ac si doctor quispiam dum privatus est, discipulus deceat, postquam vero ad obtinenda regalis iuriferi sceptræ consecutus, remotis clientium clis illis, unum inter multos egregium, quem nobilissus instruat, eligit.

Ut ergo ad id inde coepit sermo recurrat, cum B Petrus ad dexteram ponitur, primatus ejus, quem inter ceteros est sortitus apostolus, honoratur. Cum vero Paulus ejusdem dextri lateris occupat locum, in Benjamin, cujus est filius, mystice figuræ redollet sacramentum. Quanquam et hoc non a mysterio vacet, quod B. Petrus Domini lateris sinistram tenet. Per illam signidem activa vita signatur. Et sicut contemplativa vita per dexeram, sic actualis exprimitur per sinistram. Quod autem per B. Petrum præseus vita, hoc est activa, figuretur, in hoc præcipue demonstratur, quod sicut evangelicæ frequentissime testatur historia, et Petrus Dominum plus omnibus discipulis diligat (*Joan. xv*); et Dominus non Petro, sed Joanni potius prærogativam specialis omnino dilectionis impendat (*Joan. xxi*). Per Joannem quippe contemplativa, per Petrum vero, sicut dictum est, activa vita signatur. Quia sancti omnes in hac vita ad similitudinem Petri, Deus plus amat, et quasi minus amantur; dum duras propter enim laborum molestias perferunt; mortali tamen adhuc carne circumdati, ad amplexus ejus dulcedinem non pertingunt. Illi vero qui jam cum Deo sunt, in hoc

A cum quodammodo minus amant, et magis amantur; dum et pro eo nullos laborum turbines sentiunt, et tamen intimæ familiaritatis ejus oblectationibus perfruuntur. Non ergo mirum, si B. Petrus aliquando partem videatur tenere sinistram, qui **610** et activæ vitæ continet ex scripturarum auctoritate figuram.

CAPUT IV.

Cur B. Paulus propriam non habeat cathedram.

Unum vero in B. Paulo videtur, egregium, quia cum omnes apostoli distributi terrarum regionibus, proprias obtineant cathedras; iste, dum nullam specialiter teneat, videtur aliquatenus communiter omnibus præsidere. (*Vide scholia ad calcem opusculi*.) Plene quia ipse toto terrarum orbe universalem B fundavit Ecclesiam, dignum est, ut sicut in omnibus fidei semen sparsit, sic etiam in omnibus jus teneat præsidens. Dicit enim ad Corinthios: « Gratia Dei sum id quod sum; et gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi; non ego autem, sed gratia Dei mecum (*I Cor. xv*). » Ad Romanos autem: « Habeo, inquit, gloriam in Christo Jesu ad Deum, in obedientia gentium: verbo et factis, in virtute signorum, et prodigiorum, in virtute Spiritus sancti; ita ut ab Hierusalem per circuitum usque ad Illyricam repleverim Evangelio Christi. Sic autem hoc prædicavi Evangelium, non ubi nominatus est Christus, ne super fundamentum ædificarem; sed sicut scriptum est: Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt; et qui non audierunt, intelligent (*Rom. xv; Isa. lii*). Hæc est igitur causa cur Paulus nullam specialiter cathedram teneat, quia si audeamus summis minoræ conferre, ad instar Christi, salvo ceterorum apostolorum jure, videtur omnibus Ecclesiis præsidere.

Porro autem quantum ad vulgarem pertinet sensum, quoniam Hierosolymis passus est Dominus, universis Ecclesiis non Romana, sed Hierosolymitana potius præse debet Ecclesia; verumtamen cum ex auctoritate canonum, Romana Ecclesia primum teneat locum, Alexandria secundum, Antiochena tertium, Constantinopolitana quartum, Hierosolymitana jam quintum: constat Dominum Salvatorem non uni cuiuslibet cathedræ speciali jure præse, sed cunctis unum pastorem universaliter præsidere. Liqueat ergo Ecclesiarum ordinem esse dispositum D juxta privilegium Petri, non secundum incomparabilem excellentiam Redemptoris. Quia quod omnes apostoli juxta mensuram suam obtinent per gratiam collati muneris, hoc totum possidet Christus per naturalis imperium majestatis. Quandam ergo, si dici liceat, cum Christo similitudinem Paulus tenet, dum non uni duntaxat Ecclesiæ, sed omnibus præsidet. Non igitur sine causa B. Paulus dextram in picturis obtinet latam, dum id non modo deprecatur propensior fructuum cumulus, sed et figuralis intelligentiæ sacramentum. Gliscit adhuc animus super hoc themate plura conscribere, sed litterarum hujus, qui ad vos properare festinat, dum potius vel-

let volare, quam currere, non me peruenitit saltem A minimas ad scribendum moras habere. Clementia vobis, dilectissimi, diuina præcipiat, ut pro me orare sancta vestra fraternitas non desistat.

611 SCHOLIA.

Plane quæ ipse (Paulus) toto terrarum orbe universalem fundarit Ecclesiam, dignum est, ut sicut in omnibus fidei semen sparsit, sic etiam in omnibus jus teneat præsidens. In hac Epistola beatus Petrus Damianus plus nimio videtur tribuere Paulo: tametsi enim vera sunt, quæ refert de ipsius Apostoli rebus gestis, sunt tamen caute intelligenda; quoniam totius orbis pastor, et princeps Petrus duntaxat est, non Paulus. Quamobrem verum quidem est elogium, quod ipsi Ecclesia tribuit, dum ait: prædicator in universo mundo; « verum est quod idem affirmat: (Instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum (II Cor. xi).) Sed tamen illum tantum honorem, quem prima specie cardinalis Damianus sancto Paulo defert, sancto Petro magis congruere **612**

certissimum est, de quo Magnus Leo (*epist. ad Anast. Thess.*): « Inter beatissimos apostolos, inquit, in similitudine honoris, fuit quædam discretio potestatis; et cum omnium par esset electio, nisi tamen datum est, ut cæteris præmineret: de qua forma, episcoporum quoque est orta distinctio. » Sanctus Joannes Chrysostomus (*hom. 87 in Joann.*): Quid tandem aliis omissis, de his duntaxat Petrum affatur? os erat apostolorum, et princeps, et vertex ipsius cætus; propterea et Paulus eum præter alios visurus ascendit. Itaque Damianum juxta magni Gregorii mentem intelligemus (*Græc. in lib. I Reg., cap. 4*), ut quod attinet ad apostolicum munus Evangelii prædicandi, atque peccata solvendi, æque omnes apostolos, nedum Paulum, in universum mundum missos esse existimemus, cum qualem tamen subordinatione Petri, qui gregi universali præfectus est, ut multis docet sanctus Cyprianus de unit. Eccles., et *epist. 55 ad Cornelium papam.*

Sit nomen Domini benedictum.

613 614 OPUSCULUM TRICESIMUM SEXTUM.

DE DIVINA OMNIPOTENTIA IN REPARATIONE CORRUPTÆ, ET FACTIS INFECTIS REDDENDIS.

ARGUMENTUM. — De Dei omnipotentia, æternitate, infinitate, providentia, cæterisque hujusmodi altissimis obscurissimisque questionibus. Inculenter et cogiose disserit contra eos qui divinæ potentia quasi incertum consistit audebant, asserentes Deum facta infecta reddere non posse. Quod falsum esse verissimis rationibus probat. Demum benevolentiam et amorem suum erga Casineuse monasterium Desiderio alabati pluribus patefacit, et velut in pictura ante oculos ponit.

Domino DESIDERIO Casineusis monasterii reverentissimo rectori, et universo sancto conventui, PETRUS peccator monachus pacis osculum in Spiritu sancto.

CAPUT PRIMUM.

Quod Deus multa potest que non vult.

Qui solus de marini fluctus procellis eripitur, dum sagenam adhuc inter rupes et scopulos, inter minaces atque intumescens undarum cumulis periclitari considerat, inhumanus esse, si laborantes in discrimine socios non deplorat. Ego itaque episcopatu dimisso, me quidem velut arenis expositum gaudeo; sed te venis atque turbibus atteri, ac inter hiantes pelagi fluctuare voragine, non sine fraterna compassione suspiro. Errat, pater, errat, qui confidit se simul et monachum esse, et curia deservire. Quam male mereatur, qui monachorum præsumit claustra deserere, ut mundi valeat militiam bajulare. Undis erutus sanus est piscis, non ut sibi vivat, sed ut alios pascat. Vocamur, atrahimur; sed ut vivamus aliis, moriamur nobis; amat venator cervum, sed ut sibi faciat cibum; persequitur capras, lepuseculos insectatur; sed, ut ipse bene sit, illa nihil sint. Amant et homines nos, sed non nobis; sibi met diligunt, in suas nos vertere delicias concupiscunt. Quos nimirum dem in exteriora prosequi-

mur, quid aliud quam monacho nostro, qui latebat intrinsecus, repudium damus? Mox enim ad summa tendentis vitæ status evertitur, rigor enervatur disciplina, atque silentii censura dissolvitur, et ad effluendum quicquid libido suggererit, ora laxantur. Unde processit, et quod nunc occurrit memorie: utrum Deus possit reparare virginem post ruinam. Nam dum aliquando, ut meminisse potes, uterque discumberemus ad mensam, illudque B. Hieronymi sermoeinantis deveniret in medium; audenter, ait, loquor: cum omnia possit Deus, suscitare virginem non potest post ruinam. Valet quidem liberare a pœna, sed non valet coronare corruptam. Ego licet pavidus, utpote, qui disputare de tanti viri testimonio facile non auderem, unanimum tamen patri, tibi videlicet, dixi pure quod sensi. Hæc, inquam, fateor, nunquam potuit mihi placere sententia. Non enim a quo dicatur, sed quid dicatur attendo. Nimis scilicet inhonestum videtur, ut illi, qui omnia potest, nisi sub altioris intelligentiæ sacramento, tam leviter impossibilitas ascribatur. Tu autem e contrario respondisti: ratum esse, quod dictum est, et satis authenticum, Deum videlicet non posse suscitare virginem post ruinam. Deinde longis atque prolixis argumentationibus multa percurrens, ad hoc tandem definitionis tue clausulam

perduxisti, ut diceret : Deum non ob aliud hoc non posse, nisi quia non vult. Ad quod ego : Si nihil, inquam, potest Deus eorum, quæ non vult : nihil autem, nisi quod vult, facit; ergo nihil omnino potest eorum facere, quæ non facit. Consequens est itaque, ut libere fateamur, Deum hodie idcirco non pluere, quia non potest; idcirco languidos non erigere, quia non potest; ideo non occidere injustos, ideo non ex eorum oppressionibus liberare sanctos. Hæc, et alia multa idcirco Deus non facit, quia non vult, et quia non vult, non potest; sequitur **615** ergo, ut quidquid Deus non facit, facere omnino non possit. Quod profecto tam videtur absurdum, tamque ridiculum, ut non modo omnipotenti Deo nequeat assertio ista congruere, sed ne fragili quidem homini valeat convenire. Multa siquidem sunt quæ nos non facimus, et tamen facere possumus. Si quando tamen tale quid in mysticis et allegoricis contingat nos reperire scripturis, caute potius et reverenter accipiendum est, quam juxta litteras audacter et libere proferendum. Sic est illud, quod Loth proferanti Segor ab angelo dicitur : « Festina igitur, inquit, et salvare ibi, quia non potero facere quidquam, donec ingrediaris illic (*Gen. xvi.*) » Et : « Pœnitet me fecisse hominem (*Gen. vi.*) » Et quia Deus præcavens in futurum, tactus sit dolore cordis intrinsecus, et multa id generis. Si quid igitur tale divinis paginis reperitur insertum, non mox passim prociaci ac præsumptiva vulgari debet audacia, sed sub modesta sobrii sermonis proferendum est disciplina; quia si hoc diffunditur in vulgus, ut Deus in aliquo, quod dici nefas est, impotens asseratur, illico plebs indocta confunditur, et Christiana fides non sine magno animarum discrimine perturbatur.

Illo plane modo dicitur Deus non posse aliquid, quo et nescire : videlicet quidquid malum est, sicut non potest agere, ita nescit agere. Non enim potest, aut sic mentiri, vel pejorare, vel injustum aliquid facere, quanquam per prophetam dicat : « Ego Dominus formans lucem, et creans tenebras : faciens pacem, et creans malum (*Isai. xlv.*) » Quod autem dicit in Evangelio : « De die autem illo, vel hora nemo sit, neque angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater (*Matth. xxiv; Marc. xiii.*) » hoc procul dubio intelligendum est, quod discipulus hoc tantummodo nesciat, qui sibi nil prorsus ignorat. Cum enim Jesus, Verbum videlicet Patris, tempora cuncta condiderit, omnia siquidem per ipsum facta sunt (*Joan. i.*) quæ consequentia, qui totum novit, diem judicii, partem videlicet temporis, ignoravit? Sed super eodem Salvatore scribit Apostolus : « In quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi (*Coloss. ii.*) » Cur autem absconditi, nisi quia non palam omnibus manifesti? Nam de eodem judicii die post Resurrectionem rursus a discipulis inquisitus, ait : « Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate (*Act. i.*) » Ac si dicat : Non vobis hoc expedit nosse, qua-

tenus dubietatis ista suspensio in operibus pietatis vos magis, ac magis semper exerceat, et ab omni, si qua possit obrepere, vanitate pemcescat. Scit ergo sibi, quod nescit apostolis. Quod in hoc procul dubio probat, cum Patrem, cum quo videlicet unum est, hoc nosse denuntiat : « Ego enim, ait, et Pater unum sumus (*Joan. x.*) » Sic enim juxta verbi sonum, asserit se quasi nescire, quod Pater; sicut aliquando significatur quodammodo non habere, quod Pater. Unde est et quod dicit Apostolus : « Cum tradiderit regnum Deo, et Patri (*I Cor. xv.*) » tanquam regnum donec ipse nesciret, Pater non habebat; et cum Patri tradiderit, ipse non teneat. Cum tradere regnum Deo Patri, nihil aliud sit juxta sobrium intellectum, nisi perducere credentes ad contemplandum speciem Dei Patris. Tunc **616** quippe Deo Patri regnum a Filio traditur, cum per mediatorem Dei et hominum in contemplatione divinitatis æternæ fidelium multitudo transferretur id est, ut jam necessaria non sit dispensatio similitudinum per angelos, et principatus, et potestates, et virtutes : ex quarum persona non inconvenienter intelligitur dici in Canticis canticorum ad sponsam : « Similitudines auri faciemus tibi cum distinctionibus argenti quoad usque rex in accubitu suo est (*Cant. i.*) » id est, quoad usque Christus in secreto suo est. Quoniam vita nostra abscondita est cum Christo in Deo : « Cum Christus, inquit, apparuerit vita nostra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria (*Coloss. i.*) » Quod antequam fiat, videmus nunc per speculum in ænigmate, hoc est, in similitudinibus; tunc autem facie ad faciem (*I Cor. xiii.*). Hæc enim nobis contemplatio pronittitur actionum omnium finis, atque æterna perfectio gaudiorum. « Filii enim Dei sumus, et nondum apparuit quod erimus. Scimus quia cum apparuerit, similes ei erimus; quoniam videbimus eum sicuti est (*Joan. viii.*) » Quod enim dixit famulo suo Moysi : « Ego sum, qui sumus (*Exod. iii.*) » Et : « Dices itaque filiis Israel : Qui est, misit me ad vos (*Joan. xvii.*) » hoc contemplabimur, cum videbimus eum in æternum. Ita quippe ait : « Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te unum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum (*I Cor. iv.*) » Hoc fiet, cum venerit Dominus, et illuminaverit abscondita tenebrarum, cum tenebræ mortalitatis hujus corruptionisque transierint. Tunc erit mane nostrum, de quo in psalmo dicitur : « Mane astabo tibi, et videbo (*Psal. v.*) » De hac contemplatione intelligitur dictum, cum tradiderit regnum Deo et Patri (*I Cor. xv.*), id est, cum perduxerit justos, in quibus nunc ex fide viventibus regnat mediator Dei et hominum homo Christus Jesus ad contemplationem Dei Patris (*I Tim. ii.*). Multa denique talia reperiuntur in sententiis Scripturarum, quæ si juxta litterarum superficiem contenti sumus accipere, non nobis poterunt lumen veritatis infundere, sed tenebrarum potius caliginem parturire. Hoc ergo quod dicitur, Deum non posse malum aliquid vel nescire; non referea-

num est ad ignorantiam, vel impossibilitatem, sed ad voluntatis perpetuæ rectitudinem. Quia enim malum non vult, recte dicitur, quia neque scit, neque potest aliquid malum. Cæterum quidquid vult, in lubitanter et potest, testante Scriptura: « Tu autem dominator virtutis eum tranquillitate iudicas, et cum magna reverentia disponis nos: Subest enim tibi, cum volueris, posse (Sap. xii). »

CAPUT II.

Quod voluntas Dei omnibus rebus causa est ut existant.

Voluntas quippe Dei omnium rerum, sive visibilium, sive invisibilium causa est, ut existant; adeo ut condita quæque, antequam ad formarum suarum visibiles procederent species, jam veraciter atque essentialiter viverent in sui opificis voluntate: « Quod factum est, ait Joannes, in ipso vita erat (Joan. i). » Et idem in Apocalypsi, vixit quatuor seniores dixisse testatur: « Dignus es, Domine Deus noster, accipere 617 gloriam, et honorem, et virtutem; quia tu creasti omnia, et propter voluntatem tuam erant, et creata sunt (Apoc. iv). » Prius dicitur, quia erant, et postmodum fuisse creata. Quia quæ foris expressa sunt per conditionem operis, iam intus erant in providentia et consilio Conditoris. Porro autem sicut voluntas Dei causa est, ut quæ nondum sunt condita, originalliter fiant; ita nihilominus efficax causa est, ut quæ sunt perditæ, ad status sui ordinem redeant. « Nunquid enim voluntatis mee est mors impij, dicit Dominus? Sed volo ut convertatur et vivat (Ezech. xviii). »

Ut ergo ad id, quod prælibatum est, sermo recurrat, quid præiudicat Deo suscitare posse virginem post ruinam? Nunquid ideo non potest, quia non vult; et ideo non vult, quia malum est; sicut dictum est, mentiri, et pejorare, et injustam quid facere, Deum nec velle, nec posse? Sed absit, ut malum sit de violata, virginem fieri; imo sicut malum est virginem violari, ita violatam redire in virginem procul dubio bonum esset, si divinæ dispositionis ordo concederet, v. g. hominem post lapsum mortis subire vindictam; licet iusto Dei iudicio malum fuit. Mortem enim Deus non fecit (Sap. i), cum ipse potius sit mors mortis (sicut per Oseam propheta dicit: « Ero mors tua, o mors [Osee xiii; I Cor. xv]. ») Jam vero saltem post redemptionis nostræ mysterium, hominem immortalem fieri certe bonum esset, si sententiam semel prolata clementia divina dissolveret. Neque enim hoc omnipotens Deus ideo, vel nolle, vel posse dicendus est, quia malum est, hominem videri fieri immortalem; sed iusto suo iudicio, nostræque salutis augmento, quod ipse novit, tantum de vindicta redempti hominis voluit superesse. Hoc itaque modo malum est post stuprum virginem esse corruptam; bonum autem esset si virginitatis Deus signaculum in ea reformaret. Sed licet Deus hoc nulloatenus faciat, sive ut virginem terreat, quatenus vereatur amittere quod postmodum nequeat repa-

re; sive dictante æquitate iustitiae, ut quod tanquam vile quid per carnis blandimenta projectum, id instaurare etiam per poenitentiae lamenta non possit: sive certe, ut dum in se ruitæ suæ signa superesse considerat, acrioribus afflictionis suæ remediis indesinenter insistat. Sive igitur his, sive aliis supernæ providentiæ causis, ad integritatem pristinam violata virgo non redeat: nequaquam tamen omnipotens Deus dicendus est hoc non posse, sed potius nolle, ut servetur arbitrium æquissimæ voluntati, non autem ascribatur, quod absit, impotentia maiestati. Quod enim malum est, non potest facere Deus, quia nec potest etiam velle; quod tamen nequaquam referendum est ad impossibilitatem, sed ad naturalem potius clementiæ singularis bonitatem.

Quod vero bonum est, velle potest, et facere, tametsi quodam cautelæ suæ, vel provisionis intuitu, quædam bona, aut raro faciat, aut nunquam faciat. Alioquin poterat dici ante Salvatoris adventum, quia Deus creare non posset ex utero Virginis Filium, Nimirum, quod nunquam fecerat, sed ne quidem nisi semel facturus erat. Tamenetsi nunquam faceret, et velle, et facere poterat, 618 quia bonum erat. Virginem itaque suscitare post ruinam, quomodo non possit Deus, cum procul dubio et ille omnipotens sit, et hoc bonum sit?

CAPUT III.

Quod absque dubio Deus post lapsum reparare virginem possit.

Virginem sane suscitari post lapsum duobus intelligitur modis: aut scilicet iuxta meritum plenitudinem, aut iuxta carnis integritatem. Videamus itaque an utrumque valeat Deus. Iuxta meritum namque plebem fidelium virginem appellat Apostolus, cum Corinthiis dicit: « Respondi enim vos uni viro, virginem castam exhibere Christo (II Cor. xi). » Neque enim in illo Dei populo solummodo virgines erant, sed multe conjugii obligatæ, vel post virginitatis dispendium continentes. Et Dominus per prophetam: « Si vir, inquit, dimiserit uxorem suam, et illa recedens dixerit virum alterum, nunquid revertetur ad eam ultra? Nunquid non contaminata et polluta vocabitur mulier? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis; tamen revertere ad me, dicit Dominus (Jer. iii). » Reversio plane ista ad Dominum, quantum ad qualitatem meritum pertinet, hoc est, de corrupta integrum fieri, de prostituta virginem reparari. Cur rursus idem sponsus loquitur: « Et omnium peccatorum tuorum iam memor non ero (Jer. xxxi). » In carnalis siquidem sponsione complexus viri, corruptio carnis, fœdus amoris, dispendium castitatis, virginem se plerumque thaliam nuptialibus tradit, quæ polluta recedit. E contra, cui cælestis sponsus adheret, profinus albit maculas turpitudinis, et ad florem revocat redolentissimæ castitatis. De prostibulo virginem, de corruptione reddit integritatem.

Unde est, quod plerumque notimus utriusque

sexus homines post abominabiles voluptatis illecebras, ad tantam religiosæ vitæ pervenisse munditiam, ut non modo castos atque pudicos quoslibet in sanctitate præederent; sed et non continentia multarum virginum merita superarent. Quibus non jam sola prioris meriti mensura reperitur, sed procul dubio cum remissione reatus etiam cumulus superaddita mercede augetur. Ecce probatum, ut opinor, est, juxta meritum posse Deum suscitare virginem post ruinam; juxta carnem vero quis etiam vesanæ mentis addubitet eum videlicet, qui erigit elisos, solvit compeditos (*Psal. cxlv*), qui postremo curat omnem languorem et omnem infirmitatem (*Math. iv*), clausulam non posse reparare virginem? Enimvero qui corpus ipsum de tenuissimo seminis liquore compegit, in humanæ formæ speciem per varia membrorum lineamenta distinxit, ad summam necdum existentem condidit creaturam, existentem jam non poterit recuperare vitiatam? Fateor plane, fateor, nullumque timens cavillatorie contentionis obloquium constanter affirmo; quia valet omnipotens Deus multitudine quolibet virginem reddere, incorruptionisque signaculum in ipsa ejus carne, sicut ex materno egressa est utero, reparare. **619** Hæc autem dixi, non ut B. Hieronymo, qui pio studio locutus est, detrahant; sed ut eos, qui ex verborum illius occasione, Deum astruunt impotentem, invicta fidei ratione refellam.

CAPUT IV.

Quomodo possit fieri, ut quod factum est, non sit factum.

Ad illud postremo, quod in hac disputandi materia plures objiciant, scilicet sanctitatis tuæ iudicio video respondendum. Aiumt enim: Si Deus, ut asseris, in omnibus omnipotens est, nunquid potest hoc agere, ut que facta sunt, facta non fuerint? Potest certe facta quæque destruere, ut jam non sint; sed videri non potest, quo pacto possit efficere, ut que facta sunt, facta non fuerint. Potest quippe fieri, ut amodo, et deminceps Roma non sit; sed ut antiquitus non fuerit condita, quomodo possit fieri, nulla capit opinio. Inspirante Deo responderis sum ad hæc: in primis exactorem meum verbis Salomonis admonendum video, quibus ait: « Majora te ne quaesieris, et altiora te ne scrutatus fueris (*Eccle. iii*). » Deinde dicendum, quia quod Deus facit, aliquid est: quod Deus non facit, nihil est: « Omnia enim per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil (*Joan. i*). » De quo nihilum alibi scriptum est: « Qui fecit quæ futura sunt (*Eccle. iii*). » Juxta quod et illud: « Qui vivit in æternum, creavit omnia simul (*Eccle. xvi*). » Et Apostolus: « Qui fecit, inquit, ea quæ non sũnt (*Rom. iv*). » Omnia plane hæc testimonia Scripturarum testantur Deum fecisse quod non erat; non destruxisse quod erat; condidisse futura, non abolivisse præterita. Quanquam et sæpe legatur Deus aliquid everitisse, ut melius aliquid procuraret; sicut mundum per aquæ dilu-

viu (*Gen. vi*), Pentapolim per ignis incendium (*Gen. xix*), quibus nimirum sic abstulit esse, et futurum esse, ut nequaquam abstulerit et fuisse. Quæquam si ad pravorum hominum merita, qui tunc delati sunt, solerter inspicias, quoniam vanitates et iuania sectati sunt, ut non ad esse, sed ad nihilum tenderent, eos merito non fuisse decernas. Hinc est, quod eos in afflictione spiritus conqueri, Scriptura testatur: « Exiguam, inquit, et cum tædio est tempus vitæ nostræ, et non est refrigerium in fine hominis, et non est qui agnitus sit reversus ab inferis; quia ex nihilo nati sumus, et post hæc erimus quasi non fuerimus. Erimus, inquit, tanquam si non fuerimus; quia et nunc quando videbantur esse, ad nihilum potius pertinebant, quam ad verum esse (*Sap. ii*). Ego, ait, sum qui sum; et hæc dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos (*Exod. iii*). » Qui enim ab illo, qui vere est, recedit, necesse est ut non sit; quia ad nihilum tendit. Hinc est, quod iterum gementes dicunt: « Exstinctus cinis erit corpus nostrum, et spiritus diffundetur tanquam mollis aer; transiet vita nostra tanquam vestigia nulis; et sicut nebula dissolvetur quæ fugata est a radio solis; nomen nostrum oblivionem accipiet, et pertenuis umbræ transitus est tempus nostrum (*Sap. i*). » Unde et propheta: « Omnes, inquit, gentes quasi non sint, sic sunt coram eo: et quasi nihilum et inane reputatæ sunt ei (*Isa. xl*). »

620 Et Salomon ait: « Tanquam momentum statera, sic ante te est orbis terrarum, et tanquam gutta roris antelucani (*Sap. xi*). » Et innumera talia reperuntur in Scripturis, quibus impii homines, aut tenuissimis, aut vilissimis comparentur rebus, aut nihil esse dicantur, etiam tunc, cum potentes esse videntur. Unde et David: « Vidi, inquit, impium superexaltatum et elevatum sicut cedros Libani; et transivi, et ecce non erat (*Psal. xvi*). » Tunc enim et cum divitiis intumescunt, et cum se super alios arroganter extollunt, cum denique inferiores per tyrannidis violentiam opprimunt; tunc, inquam, eo verum nihil sunt, quo ab eo, qui vere et summe est, procul sunt.

CAPUT V.

De futuri contingentibus et philosophiæ usu in sacris disputationibus.

Sed qu'ad sibi volent vani quilibet homines et sacrilegi degnatis inductores, qui dum aliis questionum suarum tendentias struunt, quod in eas ipsi ante præcipites corruant, non attendunt; et dum simpliciter gradientibus scandala frivole inquisitionis objiciunt, ipsi potius in lapidem offensionis impingunt. Nunquid, inquit, potest Deus hoc agere, ut postquam semel aliquid factum est, factum non fieri? tanquam si impossibilitas ista non solis videatur provenire præteritis, et non in presentibus similiter inveniat temporibus, et futuris. Nam et quælibet nunc est, quando est, non esse impossibile est. Item, quod futurum est, non futurum esse

impossibile est : quoniam nonnulla sunt, quæ videlicet æqualiter possunt evenire, et non evenire : sicut est, me hodie equitare, et non equitare ; amicum videre, vel non videre ; pluere, vel aerem serenum esse. Quæ scilicet, et his similia hujus sæculi sapientes consueverunt ad utrumlibet appellare ; quia solent æque et contingere, et non contingere. Sed hæc ad utrumlibet magis dicuntur juxta variabilem naturam rerum, quam juxta consequentiam dictionum. Secundum naturalem namque variæ vicissitudinis ordinem potest fieri, ut hodie pluat ; potest et fieri, ut non pluat. Sed quantum ad consequentiam disserendi, si futurum est ut pluat, necesse est omnino ut pluat ; ac per hoc prorsus impossibile est ut non pluat. Quod ergo dicitur de præteritis hoc consequitur nihilominus de rebus præsentibus et futuris : nimirum, ut sicut omne quod fuit, fuisse necesse est, ita, et omne quod est, quandiu est, necesse sit esse : et omne quod futurum est, necesse sit futurum esse. Atque ideo quantum ad ordinem disserendi, quidquid fuit, impossibile sit non fuisse ; et quidquid est, impossibile sit non esse ; et quidquid futurum est, impossibile sit futurum non esse. Videat ergo imperite sapientium, et vana quærentium cæca temeritas ; quia si hæc quæ ad artem pertinent disserendi, ad Deum praviter referant ; jam non tantum in præteritis, sed in præsentibus ac futuris, eum impotentem penitus, et invalidum reddant. Qui nimirum, quia necdum dixerunt elementa verborum, **621** per obscuras argumentorum suorum caligines amittunt claræ fidei fundamentam ; et ignorantibus adhuc, quod a pueris tractatur in scholis, querelæ suæ calumnias divini ingerunt sacramentis. Et quia inter rudimenta discipulorum vel artis humanæ nullam apprehendere peritiam, curiositatis suæ nihil perturbant puritatis ecclesiasticæ disciplinam. Hæc plane quæ ex dialecticorum, vel rhetoricorum prodeunt argumentis, non facile divinæ virtutis sunt aptanda mysteriis ; et quæ ad hoc inventa sunt, ut in syllogismorum instrumenta proficiant, vel clausulas dictionum, absit, ut sacris legibus se pertinaciter inferant et divinæ virtutis conclusionis suæ necessitates opponant. Quæ tamen artis humanæ peritia, si quando tractandis sacris eloquiis adhibetur, non debet jus magisterii sibi arroganter arripere ; sed velut ancilla dominæ quodam famulatus obsequio subservire, ne si præcedit, oberret, et dum exteriorum verborum sequitur consequentias, intimæ virtutis lumen et rectum veritatis tramitem perdat. Quis enim manifeste non videat, quia si argumentationibus istis, ut sese ordo verborum habet, fides adhibetur, divina virtus in temporum quibusque momentis impotens ostendatur ? Nam juxta frivole questionis obloquium, non prævalet Deus agere, ut vel dudum quæ facta sunt, facta non fuerint ; vel e diverso, quæ facta non sunt, facta fuerint ; vel quæ nunc sunt, quandiu sunt, non sint ; vel quæ futura sunt, futura non sint ; vel e contra, quæ futura

non sunt, futura sint. De qua nimirum questione veteres liberalium artium discussores, non modo gentiles, sed et fidei Christianæ participes prolixius tractaverunt ; sed nemo illorum in hanc ausus est prosilire vesaniam, ut Deo notam impossibilitatis ascriberet, et præsertim si Christianus fuit, de illius omnipotentia dubitaret ; sed ita de consequentia necessitatis vel impossibilitatis juxta mirari solius artis disputare virtutem, ut nullam in his confictibus Dei faceret mentionem. Isti autem, qui antiquam questionem noviter afferunt, dum altiora gestiunt nosse, quam capiunt, potius aciem suæ mentis obtundunt ; quia ipsum lucis auctorem offendere non pavescunt. Hæc igitur questio, quoniam non ad discutiendam majestatis divinæ potentiam, sed potius ad artis dialecticæ probatur pertinere peritiam ; et non ad virtutem, vel materiam rerum, sed ad modum et ordinem disserendi, et consequentiam verborum, non habet locum in Ecclesiæ sacramentis, quæ a parvis scholaribus ventilatur in scholis. Non enim ad fidei regulam, vel morum pertinet honestatem ; sed ad loquendi copiam, verborumque nitorem. Quamobrem sufficiat nobis brevi compendio fidem defendere, quam tenemus ; sapientibus autem hujus sæculi, quæ sua sunt (*I Cor. iii*), cedimus. Habeant, qui volunt, litteram occidentem, dummodo per Dei misericordiam spiritus a nobis vivificans non recedat.

622 CAPUT VI.

Quod Deus intra presentia suæ sinum, omnia simul, et tempora, et loca concludat.

Constat itaque Deum omnipotentem sic omnia sæcula in æternæ sapientiæ suæ thesauro concludere, ut nec ad se quid accedere, nec a se quidquam per temporum momenta valeat transire. In illa igitur ineffabili suæ majestatis arce persistens, sic omnia in presentia suæ constituta conspectu, uno ac simplici contemplatur intuitu, ut sibi nunquam penitus vel præterita transeat, vel futura succedant. Cui dum semper esse atque idem esse est per æternitatem ; dum omne, quod labitur, circumscribit, intra semetipsum omnium cursus temporum, claudit. Et sicut intra se sine transitu cohibet omnia tempora, ita nihilominus intra se sine spatio universa continet loca. Hinc est plane quod ait : *« Cælum et terram ego impleo (Jer. xiii). »* Hinc est quod Sapientia illius dicit : *« Gyrum cæli, circumivi sola (Eccli. xxiv). »* De qua et Salomon ait : *« Quia cum sit una, omnia potest, et permanens in se, innovat omnia (Sap. vii). »* Et idem alibi : *« Si cælum et cæli colorum te capere non possunt ; quanto magis domus hæc, quam ædificavi tibi ! » (II Paral. vi.)* De cujus etiam Spiritu scriptum est : *« Spiritus Domini replevit orbem terrarum, et hoc quod continet omnia (Sap. i). »* De quo rursus dicitur : *« Quia omnium est artifex, omnem habet virtutem, omnia prospiciens (Sap. vii). »* Et Dominus per prophetam dicit : *« Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum (Isa. lxxvi). »* Rursumque de eo

scriptum est : « Cœlum metitur palmo, et omnem terram pugillo concludit (*Act. vii; Isa. xl.*) » Sedi quippe, cui præsidet, interior et superior inanet. Nam per id cœlum palmo metiens, et terram pugillo concludens, ostenditur quod ipse sit circumquaque cunctis rebus, quas creavit, exterior. Id namque quod interior concluditur, a concludente exterius continetur. Per sedem ergo, cui præsidet, esse interioris, et supra perpenditur; per pugillum vero, quo continet, esse exterius, subterque signatur. Quia enim ipse manet intra omnia, ipse extra omnia, ipse super omnia, ipse infra omnia, et superior est per potentiam, et inferior est per sustentationem, et exterior per magnitudinem, et interior per subtilitatem. Ubi ergo si aliquid absque eo, qui cum per molem corporis nusquam est, per incircumscriptam substantiam nusquam deest? De quo ait Apostolus : « Quia in ipso constant omnia. » Et rursus : « Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia (*Coloss. i.*) » Est enim, ut ita dixerim, locus illocalis, qui sic in se continet omnia loca, ut non moveatur ipse per loca : et cum omnia simul implet, non per partes sui occupat partes loci, sed totus ubique est, nec per ampliora loca diffusior, nec per angustiora contractior, nec altior in excelsis, nec plus humiliatus in infimis, non major in magnis, non minor in minimis; sed unus, idemque simplex et æqualis ubique, nulla indigens creatura, sed eo indiget omnis creatura. Nam et antequam virtutes angelicas condidisset antequam tempus **623** temporale aliquid existisset, plenas, atque perfectas immortalitatis divitias et gloriæ possidebat. Ad creandum igitur, quod non erat, non solitudinis eum, vel alicujus inopie necessitas impulit, sed sola propriæ clementiæ bonitas provocavit. Nec beatitudini ejus rerum conditio conferre aliquid potuit, cum ita per se, et in se sit plenus atque perfectus; ut nec existente creatura, sibi aliquid accedat, nec ea pereunte decedat. « Omnia siquidem flumina intrant in mare, et mare non reddat (*Eccle. i.*) »

CAPUT VII.

De Dei simplici, et una, distincta tamen omnium rerum scientia, et providentia.

Est plane Deo sicut cœterarum omnia posse, sic et omnia nosse, idemque semper existere. In illo itaque summo rerum cardine naturarum omnium jura dispensans, sic omnia tempora, præterita videlicet, præsentia et futura, intra suæ provisionis arcana complectitur, ut nec novum aliquid nisi penitus accedat; nec aliquid ab eo per cursus momenta recedat; sed nec diversis obtutibus diversa considerat, ut cum intendit præteritis, vacet a præsentibus, vel futuris; vel rursus cum præsentia, sive futura considerat, oculos a præsentibus avertat; sed uno duntaxat ac simplici presentissimæ majestatis intuitu, simul omnia comprehendit. Neque hoc confuse, atque inexplicate, sed omnia discernit, atque juxta proprietatem suam quaque distinguit. Plane qui in

A theatro residet, non simul omnia videt; quia cum intendit aciem ante se, non videt post se; qui autem non in theatro, sed super theatrum excelsior supereminet, totius undique interiorum theatri ambitum uno comprehendit aspectu; ita omnipotens Deus, quia omnibus, quæ voluntur, incomparabiliter supereminet, omnia simul suis subjecta conspectibus presentialiter videt. Et, ut quod loquimur, non modo vivax ingenium capiat, sed et dees quilibet facile comprehendat, major nobis varietas est in hoc tam brevissimo temporis puncto, quo dicimus cœlum, quam Deo sit simul inspicere infinita omnium spatia sæculorum. Nam cum hujus particule prima dicitur syllaba, remanet adhuc secunda; et cum secunda sonat, jam prima pretransiit. Deus autem uno atque ineffabili suæ contemplationis lectu simul omnia conspicit, et conspiciendo distinguit. Omnia circumdando penetrat, et penetrando circumdat. Hinc est, quod Petrus ait apostolus : « Unum hoc non lateat vos, charissimi, quia unus dies apud Deum, sicut mille anni, et mille anni, sicut dies unus (*II Petr. i.*) » Et quia millenarius numerus perfectus est, mille annos posuit pro longitudine, et profinitate omnium sæculorum. Unde et Psalmista : « Mille, inquit, anni ante oculos tuos, tanquam dies hesternæ, quæ præterit (*Psal. lxxxix.*) » quia quidquid a nobis futurum expectatur, jam Deo per omnia notum, quasi præteritum esse decernitur. Est enim, sicut ipse de se dicit : « Alpha et Omega, initium et finis (*Apoc. i.*) » Et per prophetam : « Ante me non est formatus Deus, **624** et post me non erit (*Isa. xliii.*) » Enim vero, quia in supremo rerum vertice ineffabiliter supereminens, quasi quodam profunditatis et æterni consilii sui circulo non modo cuncta temporum spatia, sed et loca, et universas amplectitur creaturas, et hæc omnia uno contemplationis lectu, ac simplici semper aspectu intuitu; non immerito solus potens, solus æternus, solus dicitur immortalis. Unde et Apostolus : « Regi, inquit, sæculorum immortalis et Invisibili, soli Deo honor et gloria (*I Tim. i.*) » Et idem : « Beatus, et solus potens Rex regum, et Dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, et lucem habitat inaccessibleem, quem nemo hominum vidit, nec videre potest (*II Tim. vi.*) » nam et angelica virtus, licet potens sit, non tamen a se, sed ab illo est : licet immortalis sit, suumque beatum vivere nullo prorsus sine concludat; tamen quia et loca mutat, et tempora, non cœterna suo dicenda est Creatori, quia naturaliter atque essentialiter est ipsa potentia, ipsa immortalitas, ipsa æternitas. Unde et Moyses : « Dominus, inquit, regnabit in æternum, et ultra (*Exod. xv.*) » Nam et angelica beatitudo juxta conditionis suæ modum non immerito videtur æterna, quæ nulli prorsus termino probatur obnoxia. Et merito dicitur, quia in æternum vivit, quia beate vivere nunquam desinit. Sed ille non solum in æternum, sed in æterna regnat, et ultra, qui cuncta sæculorum

volumina intra provisionis suae continet sinum : et non tanquam praeterita, vel futura, sed ut revera praesentia, siveque subiecta conspectui, perspicacissimo comprehendit intuitu; qui suae conditionis imperio regit omnia, cuius legibus intemperant universa, sui omnes creaturas ad nutum sui disponit arbitrii; omnibus vivendi moderatur, atque temperat ordinem, omnium formas distinguit, ac species, omnibus, prout vult, congruas vitium tribuit facultates; a quo, et per quem est quicquid est, sine quo quicquid est procul dubio nihil est.

CAPUT VIII.

De Dei aeternitate.

Omnipotentique Deo non est heri, vel cras, sed hodie sempiternum, cui nihil desinit, nihil accedit; cui nihil est varium, nihil a se diversum. Illud hodie aeternitas est incommutabilis, indefectiva, inaccessibleis, cui videlicet nihil addi, nihil valet immitti. et omnia quae apud nos elabendo discurrunt, aut per temporum vicissitudines se variant, apud illum hodie stant et immobilitate perseverant. In illo scilicet hodie dies ille adhuc immobilis est, in quo mundus iste sumpsit originem; in illo jam, et ille nihilominus est, quo iudicandus est per aeterni iudicii aequitatem. Neque enim in eam lucem, quae sine accessu, ea, quae elegit, et illustrat; et sine recessu ea, quae respuit, deserit, defectus mutabilitatis venit; quia in semetipso permanens immutabilis, mutabilia cuncta disponit. Sicque in se transuentia condidit, ut apud se quae condita sunt, transire nequaquam possint. Nec tempus futus in conspectu eius desinit, quod apud nos foris per exteriora decurrit. Unde fit ut in aeternitate ejus omnia fixa permaneant, quae non fixa extrinsecus saecularum volumina indesinenter emanant. Deo quippe dies una est aeternitas sua, quam videlicet diem, nec sine claudi, nec initio videt aperiri Psalmista, cum dicit : « Mellior est dies una in aeternis tuis super millia (Psal. lxxxii). » Quid est ergo, quod ille non valeat de praeteritis omnibus vel futuris, qui videlicet omnia facta, vel facienda sine illo transitu defligit, et statim in suae praesentiae maiestatis? Cui profecto et illud tempus intransibiliter adest, quo et ea quae facta sunt antecessit, et illud quo cuncta deinceps futura concludit. Hinc est enim quod in his quae prophetica spiritu dicta sunt in Scripturis, saepe reperuntur praeterita pro futuris poni, et longe post agenda velat jam transacta narrari. Unde est quod passurus per prophetam Dominus ait : « Corpus meum dedi percutientibus, et genus meas vellentibus, faciem meam non averti ab increpantibus et conspuentibus in me (Isa. li). » Resurrecturus autem : « Resurrexi, et adhuc sum tecum (Psal. lxxvii). » De ascensuro quoque atque Spiritus sancti dona missuro dicitur : « Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus (Ephes. iv). » quia videlicet in oculis illius sapientiae, unde ista manabant, omnia tempora simul stant, futura atque praeterita, ut revera praesentia, fixa atque

immobilia semper assistunt. Et tantumdem est : « Dederunt in escam meam fel (Psal. lxxviii), » quantum et dabant; et idem est : « Fecerunt manus meas et pedes meos (Psal. xxi), » quod foderunt.

Jam itaque veniant supervacuae quaestionis auctores, imo qui perversorum dogmatum iuventutem esse cultores, et dicant : Nunquid potest Deus agere, ut quae facta sunt facta non fuerint? Quibus ego prima fronte respondeo, quia hoc non est, quia divina bonitatis est de nihilo aliquid agere, non de aliquo potius nihil efficere; cum utique scriptum sit : « Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil (Joan. i). » Ego probare volo quod Deus de nihilo faciat aliquid; tu ostendere niteris quod de aliquo faciat nihil. Sed jam, quæso, cuncta simul emove : omnes pestiferi languoris humores sub unius conamine excreta effunde, ut multiplici morbo unius antidoti sufficiat haustu occurrere, nec ad curationem tui pluribus compellamur confectio-nium generibus indigere. Age ergo, dic, quæso : Potest facere Deus de praeteritis, ut quod factum est non fuerit factum; vel de praesenti, quod nunc est, quandiu est, ut non sit; vel ut omnino quod futurum est, ut futurum non sit; vel rursus hæc omnia per contrarium? Quæ nobis profecto execrationi potius videntur esse tradenda quam stylo. Die mihi, versute quaestionis objector, credis etiam tu quia quicquid Deus facit bonum est, atque a seo aliquid est, et quicquid ille non facit nihil est? Audi Scripturam : « Vidit, inquit, Deus cuncta quae fecerat, et erant valde bona (Gen. i). » Et illud : « Sine ipso factum est nihil (Joan. i). » Sed quia hoc negare non potes, assentior, inquis. Tu itaque dum quæris unam eandemque rem et fuisse, et non fuisse; esse, et non esse; futuram esse, et futuram non esse; niteris profecto quæque facta vel facienda confundere, et inter esse et non esse tantamta demonstrare. Quod certe rerum natura non habet. Nihil enim simul potest esse et non esse; sed quod in rerum natura non est, procul dubio nihil est. Quæris ergo a Deo, durus exactor, ut faciat quod sumum non est, hoc est nihil. Sed ecce evangelista contra te stat, dicens : *Quia sine ipso factum est nihil*; Deus adhuc non didicet facere nihil. Tu eum doce, et præcipe ut tibi faciat nihil. Adhuc peto, respondeas : Credis, quæso, et quod Propheta canit, cui scilicet omnia Scripturarum testimonia concinunt : « Omnia, inquit, quæ voluit Dominus, fecit in caelo et in terra, in mari et in omnibus abyssis » (Psal. cxxxiv). Sed hoc etiam a te negari non posse manifestum est.

Cum ergo Deus omnia possit, cur addubitas Deum hoc non posse, ut aliquid simul sit et non sit, si hoc fieri bonum est? Porro si inutile est, res quaslibet inter esse et non esse confundi, Deus autem non inutilia, sed bona omnia fecit; imo si malum est, ac per hoc nihil est. Hoc Deus omnino non facit : « Quia sine ipso factum est nihil (Joan. i). » Hoc accedit, quia voluntas summi et omnipotentis opifi-

cis tam efficax causa est omnibus rebus existendi, vel non existendi, ut quod ille vult esse, non possit non esse, et quod non vult esse, non valeat esse. Virtus quippe Dei fecit ut quod constituit esse, jam non valeat non fuisse; et quod constituit fuisse, quando est, non valeat non esse; et quod constituit esse futurum, jam non valeat futurum non esse. Unde ergo Dei virtus potentior et mirabilior esse perpenditur, inde a stulte sapientibus in suo posse invalida judicetur? Sic enim quidquid est, ab ipso est. Ipse rebus hanc viam existentiae contulit, ut postquam semel existerent, non existitisse non possint.

CAPUT IX.

Quod mala dicenda sunt potius non esse quam existere.

Mala autem qualibet, sicut sunt iniquitates et scelera, etiam cum videntur esse, non sunt, quia a Deo non sunt, ac propterea nihil sunt; quia videlicet Deus omnino non fecit, sine quo factum est nihil (Joan. 1). Quapropter si quid boni factum est ab hominibus, perdere suum esse et fuisse non potest, quia opus Dei est, etiamsi per homines factum est. Unde propheta dicit: « Omnia enim opera nostra operatus es in nobis (Isa. xxvi). » Omnia quippe bona et Dei sunt et nostra, quoniam ille operatur in nobis, qui effectum tribuit operandi. Et Salomon: « In manu illius, inquit, et nos, et sermones nostri, et omnis sapientia, et operum scientia, et disciplina (Sap. vi). » In illo etiam, sicut ait Apostolus, « virtus, movetur et sumus (Act. xvii). » Quod si malum factum est, etiam tunc nihil erat, cum esse videbatur. Hinc est quod ipsos maliitiae ac pravitatis auctores apud inferos conqueri Scriptura testatur: *Transierunt, inquit, omnia illa tanquam umbra, et tanquam unguis præcurrens, et tanquam navis, quæ pertransiit fluctuantem aquam, cujus cum pertransierit vestigium non est invenire neque* **627** *semitam carinæ illius in fluctibus (Sap. v).* Scinita namque in fluctibus facta nox deficit. Unde rursus dicunt: « Aut tanquam avis quæ transvolat in aere, non nullum invenitur itineris illius argumentum. » Tertium quoque non dissimile his rursus opponitur: « Aut tanquam sagitta emissa in locum destinatum, divisus aer continuo in se reclusus est, et ignoratur transitus illius (Ibid.). » Vestigium certe navis, et avis, et sagittæ transitus mox sunt, illico recluduntur; sic qualibet iniqui, mox ut incipiunt, præsto deficiunt. Unde subiungunt: « Sic et nos nati continuo desivimus esse; » imo ipso momento quo videntur esse, non sunt, quia ab illo qui vere est longe sunt. Quo contra de viro justo dicitur: « Consummatus in brevi, explevit tempora multa, quia placita erant Domino opera illius (Sap. iv). » De illis autem: « Dejeristi eos dum allevarentur (Psal. lxxii). » Non ait, postquam allevati sunt, sed, dum allevarentur, quia per hoc inanescent, per quod intumescunt; inde corrumpi, unde sublimes sunt. Non itaque hoc asserendum est, quod post-

A quam ad extrema deveniunt, tunc nihil sunt; sed tunc procul dubio sunt nihil, cum videntur aliquid. Nihil apud testimonium veritatis, aliquid in umbra caliginis. Adhuc fortassis epulabatur ille splendide (Luc. xvi), fulciebatur cuneis obsequentium, ambiebat agnibus bellatorum, quem propheta super-exaltatum et elevatum vidit (Isa. xxxvi): et mox ad contemplanda summa pertransiens, quem magnum aliquid forte crediderat, nihil esse cognovit. Hinc est enim quod scriptum est: « Quoniam spes impii tanquam lanugo est, quæ a vento tollitur; et tanquam spuma gracilis, quæ a procella dispergitur; et tanquam fumus, qui a vento diffusus est; et tanquam memoria hominis inuis dici præterentia (Sap. v). » Nam qui tot momentaneorum rerum B exempla congestit, non tam vile quid esse omnem reproborum gloriam, quam nihil esse signavit. Mala ergo etiam cum videntur esse, non sunt; et ab eo qui vere et summe est procul sint. Bonus autem, id est ea quæ bonus artifex confidit, quæ ut tu quisquis es, quæris, esse simul et non esse non possunt, quia in rerum natura, quam rationalis artifex esse constituit, alternitas ista non invenit locum. Quia enim inter esse et non esse confandi malum est, ac potius nihil est, ideoque a bono Creatore, qui bona omnia fecit, alternitas ista confusio facta non est. In malis autem potest utcumque videri hæc confusio- nis alternitas, quæ certe videntur esse, et non sunt, atque ideo quasi sunt, et non sunt. Sunt quidem in superficie coloris, non autem in iudicio veritatis: C quanquam et ipsis malis non possimus hæc diversitatem exacte concedere, ut simul sint et non sint, quia videntur esse, sed non sunt, atque ideo verius dicuntur semper non esse, quam esse et non esse.

CAPUT X.

Quod omnia Deus potest, sive faciat sive non faciat.

Manifestum est igitur alternitatem istam, de qua quaeritur, scilicet, utrum possit **628** aliquid fuisse simul et non fuisse; esse, et non esse; futurum esse, et futurum non esse, naturis existentium rerum nulla posse ratione congruere; ad solas autem verborum pugnas, quæ de disserendi ac ratiocinandi sunt consequentis pertinere. Quamobrem indubitabili fide credendum est, Deum omnia posse, sive faciat, sive non faciat. Nam quod malum est, potius debet dici nihil, quam aliquid, atque ideo nihil præjudicat, si dicamus Deum omnia posse, licet mala omnia non possit; cum mala non intra omnia, sed extra omnia potius debeant supputari. Hinc est, quod sæpe divisa virtus armatis dialecticorum syllogismos, eorumque versutias destruit; et quæ apud eos necessaria jam atque inevitabilia iudicantur, omnium philosophorum argumenta confundit. Audi syllogismum: Si lignum ardet, profecto uritur; sed ardet, ergo et uritur. Sed ecce Moyses videt rubrum ardere, et non comburi (Exod. iii). Rursus, si lignum præcisum est, non fructificat, sed præcisum est, ergo non fructificat. Sed ecce virga Aaron in tabernaculo, contra naturæ ordinem repe-

ritur amigdalas protulisse (Num. xvii). Alioquin quid est tot in Ægypto Pharaoni magnalia, ac signa portendere; illiorum Israel catervas Ægyptiis pe-reuntibus, per divisum mare transferre (Exod. vii, xiv), largissima fluenta ex aridisaxi rupe producere (Exod. xvii; Psal. lxxvii), et Jerichonina mœnia nouarmis frementibus, sed tubis clangentibus, dissipare (Josue vi.). Postremo, quod in stuporem omnium sæculo-rum, solem in cœlo ad imperium Josue per unius diei spatium sistere (Jos. x); per Ezechiam vero decem ad orientem lances revocare (IV Reg. xx, Isa. xxxviii); circa tres pueros furentis incendii vires extinguere, circa Danieleum vero cruentos leonum rictus, et rabida ora refrænare? (Dan. iii, vi.) Quid, inquam, hæc omnia sunt, nisi frivola sapien-tum hujus mundi sensa confundere, et contra natu-ræ consuetudinem divinæ virtutis gloriam mortali-bus revelare? Veniant dialectici, sive potius, ut pu-tantur, hæretici, ipsi viderint; veniant, inquam, verba trutinantes, quæstiones suas buccis concre-pantibus ventilantes, proponentes, assumentes, et ut illis videtur inevitabilia concludentes, ac dicant: si peperit, concubuit: sed peperit, ergo concubuit. Nunquid hoc ante redemptionis humanæ mysterium non videbatur inexpugnabilis roboris argumentum? Et quidem poterat Deus, et fetare virginem ante ruinam, et reparare virginem post ruinam. Utrum-que scilicet bonum erat, sed licet eatenus neutrum fecerat, utrumque tamen posse facere credendus erat. Et certe mirabilis est, et valde præcellentis virginem incorruptam manere post partum, quam corruptam ad virginale decus redire post lapsum; quia et majus est, quamlibet clausis jannis ingredi, quam eas, quæ patuerint, januas claudi. Si ergo natus ex Virgine Redemptor noster (Isa. vii; Matth. i; Luc. i), quod majus est, et longe præstantius, fecit; quod minus est, corruptam quamlibet redinte-grare non poterit? Potuit Deus homo ex utero vir-ginali, salva virginitate, procedere; non poterit violatæ virginitatis dispendium reparare? Quomodo ergo restauratur homicida, ut post dignam pœnitentiam jam non sit homicida? Quomodo fur, quomodo perjurus? quomodo raptor? quomodo omnium certe **629** criminum rei postquam se veraciter corri-gunt, jam non sunt, qui fuerint? Unde scriptum est: *Vete impios, et non erunt.* Sed dicit: Fateor, in-quam, quia corrupta quælibet post pœnitentiam jam non est quæ fuit, ut videlicet fornicationis subeat notam: veruntamen ad veritatis jam non revertitur gloriam. Et ego e contra respondeo quia qui potuit ex materno utero illæsa virginitate procedere, valet etiam, si vult, in violata qualibet virginitatis signaculum reformare.

CAPUT XI.

Quod naturæ conditor naturæ sit etiam immutator.

Proponatur adhuc superstitionis quæstionis oblo-quinum: videatur etiam, ex qua sit radice productum, quatenus ne præcipiti raptu uberes sinceræ fidei Sages obruat, sed hiatu terræ dignus cum ipso

A fonte rivus arescat. Ad afirmandum namque quod Deus nequeat virginem reparare post lapsum, quasi consequenter adjiciunt: Nunquid hoc potest Deus agere, ut quod factum est non fuerit? Tanquam si semel constet ut si fuerit virgo corrupta, jam ne-queat fieri ut rursus sit integra. Quod certe quan-tum ad naturam verum est, statque sententia; fac-tum quoque aliquid fuisse, et factum non fuisse, unum idemque inveniri non potest. Contraria quippe invicem sunt, adeo ut si unum sit, alterum esse non possit. Nam quod fuit non potest vere dici quia non fuit; et e diverso, quod non fuit, non recte di-citur quia fuit. Quæ enim contraria sunt in uno eodemque subjecto congruere nequeunt. Hæc porro impossibilitas recte quidem dicitur, si ad naturæ referatur inopiam: absit autem, ut ad majestatem sit applicanda divinum. Qui enim naturæ dedit origi-nem, facile, cum vult, naturæ tollit necessitatem. Nam qui rebus præsidet conditis, legibus non sub-jacet conditoris: et qui naturam condidit, natura-lem ordinem ad suæ ditionis arbitrium vertit: quicumque creata quælibet dominant naturæ subesse constituit, suæ dominationis imperio naturæ obse-quentis obedientiam reservavit. Consideranti plane liquido patet quoniam ab ipso mundi nascentis exordio rerum conditor in quid voluit naturæ jura mutavit, imo ipsam naturam, ut ita dixerim, quod-ammodo contra naturam mutavit. Nunquid enim non contra naturam est mundum ex nihilo fieri: unde et a philosophis dicitur (Arist. i Phys. text. 34): « Quia nihil ex nihilo fit; » animalia non ex animalibus, sed ex stolidis elementis, solo jussionis imperio creari; dormientem hominem costam perde-re, nec dolere; de solo viro feminam sine femina fieri, et in una costa omnia hominis membra distin-gui; mutuo se nudos aspicere, et non modo non erubescere, sed nequidem nosse (Gen. ii); et multa alia quæ persequi longum est. Quid ergo mirum est si is qui naturæ legem dedit et ordinem, super eamdem naturam sui nutus exerceat ditionem, ut ei naturæ necessitas non rebellis obsistat, si ejus sub-strata legibus, velut ancilla deserviat? Ipsa quæ rerum natura habet naturam **630** suam, Dei scilicet voluntatem, ut sicut illius leges quælibet creata conservant, sic illa cum jubetur sui juris oblitâ, divi-næ voluntati reverenter obediât. Quid est enim, hodieque quod cernimus, quoniam Salamandra in ignibus vivit, et non modo lesionem adustione non patitur, sed tanquam fomentum insuper vegetatur? Quidam quoque vermiculi in ferventissimis aquis et nascuntur et vivunt. Quid est quod palea tam frigida est, ut obrutas diutissime nives servet; calida, ut poma quælibet acerba maturet? Quid est, quod ignis cum ipse sit lucidus, quælibet si fuerit ab eo adu-sta, nigrescat; et cum ipse resplendeat, quidquid et ambit et lambit, pulcherrimus decolorat? Verum-tamen lapides igne candente percocti, et ipsi sunt candidi; et quamvis ille magis rubeat, illi flammis albescent; luci tamen congruit album, tenebris ni-

gram. Cuique ignis in lignis ardeat, lapides coquat, contrarios habet in non contrariis rebus effectus. Licet enim sint lapides, et ligna diversa, constat tamen non esse contraria, sicut album et nigrum, quorum in lapidibus unum, in lignis exhibet alterum. Illos enim clarificat, hæc offuscatur, dum in illis omnino deficeret, nisi in istis viveret. Cur etiam in carbonibus tanta infirmitas, ut icu levisimo frangantur, pressu facilissimo conterantur; et tanta firmitas, ut nullo humore corrumpantur, nulla prorsus ætate vincantur, usque adeo, ut eos subtertere soleant, qui limites figunt, quatenus litigantes eorum ostensione convincant, si qui post annosa ac diuturna temporum curricula fixum lapidem limitem non esse contendat? Quis enim eos infossos humide foveæ, ubi ligna putrescerent, tandiu durare incorruptibiliter posset, nisi rerum ille corruptor ignis efficeret? Calx quoque conceptum ignem atque sopitum sic occultissime servat, ut nemo tangendo sentiat, sed cum exstinguitur, tunc accenditur, et sentitur: ut enim calx vim oculi ignis expellat, aqua perfunditur; et cum ante frigidâ sit, inde ferveat, unde ferventia cuncta frigescent. At si non aqua, sed oleum, quod utique foveæ est ignis, adhibetur, nulla ejus infusione calor vel minimus excitatur.

Quid ergo mirum, si omnipotens Deus in magnis magnus ostenditur, cum etiam in minimis atque extremis quibusque rebus tam mirabiliter operetur? Quid enim vilis pelle colubri? si tamen oleo fervecente decoquitur, mire per eam dolor aurium mitigatur. Quid inferius cimice? Si sanguisuga faucibus hæserit, fumo ejus excepto, statim evomitur; urinæ quoque difficultas hujus appositione laxatur. Quid de adamante referam, qui non igne, non ferro dividitur, ullaque alia vi, nisi dumtaxat hircino sanguine non secatur? Quid est quod magnetem lapidem mirabilem ferri facit esse raptorem? Qui tamen si adamas juxta ponitur, non modo jam ferrum nullatenus rapit, sed et si jam rapuerat, ut ei appropinquaret, mox remittit; tanquam si lapis lapidem timeat, et velut ante spectum majoris potentie vires proprias perdat. Nec latet asbestos Arcadiæ vires proprias perdat. Nec latet asbestos Arcadiæ lapidem propterea sic vocari, quod accensus semel iam non posset **631** exstingui. Pyrites etiam lapis, qui in Perside reperitur, cur ab igne nomen accipit, nisi quia tenentis manum, si vehementius prematur, adurit? In eadem rursus Perside lapis gignitur, qui selenites vocatur, cujus candor interior cum luna crescit, eademque postmodum ad defectum tendente, decrescit. Quid est præterea, quod Agrigeninum Siciliae sal cogit, cum admotum igni fuerit, fluere; cum vero in aquam mittitur, velut in ignibus crepitare? Quid est quod apud Garamantas efficit quemdam fontem tam frigidam diebus, ut non bibatur; tam fervidum noctibus, ut non tangatur? Quis in Epiro alium fontem ita mirabilem præbuit, ut cum sit contractantibus frigidus, in eo tamen faeces, ut in cæteris exstinguuntur accensæ, sed non

A ut in cæteris accenduntur exstinctæ? Quis in Ægypto hujusmodi ficum constituit, cujus lignum, cum in fluenta projicitur, non ad lignorum consuetudinem potius enatet, sed in profunda mergatur; quodque est mirabilius, postquam in uno aliquando manserit, inde ad aquæ superficiem rursus emergit, quando scilicet madefactum humoris pondere debuit prægravari? Quid est quod in arvis Sodomæ poma gignuntur, quæ ad maturitatis quidem speciem usque perveniunt; sed morsu, pressuve tentata, in funum, vel favillam corio fatiscunt, evanescent? Quid etiam quod in Cappadocia finibus equæ ex vento concipiunt, iidemque fetus non nisi ad triennium usque vivunt? Unde Thilon Indiæ insula, hujusmodi vires habet, ut omnes in ea rami arborum nunquam videntur tegmine foliorum? Unde et terra illa occidentis partibus hanc consecuta est dignitatem, ut ex arborum ramis volucres prædeant, et ad pomorum similitudinem animati equæ pennati fructus erumpant? Sicut enim referunt, qui se vidisse testantur, paulatim incidit pendulum quid ex ramo suspendi, deinde in imaginem volucris speciemque formari: postremo quantumcumque plumescens, hiatus rostri sese ab arbore dividit sicque novus aeris habitator ante pene discit volare, quam vivere. Enimvero quis tot virtutis diviniæ magnalia, quæ contra communem naturæ ordinem fiunt, enumerare sufficiat? Qui nimirum non humanis discutienda sunt argumentis, sed virtuti potius relinquenda sunt Creatoris. Quid ergo mirum si is, qui naturalia rerum omnium jura disposuit, et ipsum naturæ ordinem ad arbitrium efficacissimæ suæ voluntatis inflectit, ut qui matrem virginem nascendo servaverat, violatam quamlibet si volnerit integram reddat? Æquale nempe fuit Deo, et prius Enoch, et Eliam in carne retinere viventes; et post Lazarum ac viduæ filium de sepulchris educere resurgentes.

CAPUT XII.

De palatio Romuli et philosopho corruptibus.

Nescio si legitur, sed a nonnullis intra Romanam mœnia celebri fama vulgata, quod videlicet Romulus, qui conditor Urbis asseritur, constructo palatio, cujus parietina, **632** licet seniruta, ex magna adhuc parte eruntur, in hanc vocem, quasi de firmamento operis confusus eruperit: Ceruum est, inquit, et immobiliter fixum, quia nisi virgo peperit, domus ista non corrueat. Sicque, si tamen verum est quod asseritur, ex gentilis hominis lingua, sicut rei probavit eventus, egressa est prophetia. Nam nocte, qua Salvator ad resurrectionem nostram ex virginali alvo processit, sicut dicitur, palatium corruit. Utrumque nimirum et virginem parare, et ædificium ruere, homini Deum ignoranti, impossibile videbatur. At qui utrumque semper potuit, sed diu intra prudentiæ suæ secreta continuit, utrumque cum voluit, per effectum operis congruo tempore declaravit. Illud plane stupendum est, quod nunc homines in Ecclesiæ gremio non modo renati, sed etiam nati, tam ad læter, tam impudenter omnipot-

tenti Deo calumniam impossibilitatis objiciant, et protinus absorbere terreni subsecivii voragine non paveſcant. Erubescat jam lingua phrenetica, et quæ nescit esse facta, discat esse vel muta. Nescit edificationis augmenta depromere, sciat saltem sine fidei destructione tacere. Alioquin abscondat sibi ferro præputium per vindictam, non sibi frenum adhibeat per silentii disciplinam. Ventilent quæstiones suas qui volunt, juxta modum et ordinem discerendi, dum vero per ambages suas et scholaris infantie nectas contumeliam non inferant Creatori; scientque impossibilitatem istam in ipsa rerum esse natura, et verborum ex arte procedentium consequentia, non ad virtutem pertinere divinam, nihilque divinæ majestatis evadere posse potentiam; ut dicatur juxta solius nature ordinem, verborumque conditionem, si est aliquid, quandiu est, non potest non esse; et si fuit, non potest non fuisse; et si futurum est, non potest non esse futurum. Alioquin contra ipsius naturalis proprietatis ordinem, existendi materiam, quid est quod Deus non possit evertere? quid est quod Deus non valeat nova conditione creare? Discant itaque juxta molitura sanæ literarum duntaxat, quibus adhuc indigent, elementa; nec aliorum se usurpent divina mysteria. Philosophus quidam (25), dum siderum cursus, stellarumque meatus nocturno tempore rimaretur, in limosum repente lapsus est puteum. Cujus casum poetata est Iambi, quæ illius erat ancilla, dicens: Dominus meus ignorabat id quod sub pedibus ejus jacebat vile lutum, et investigare tentabat arcana celorum. Ex ejus nimirum vocabulo, Iambicum metrum nomen accepit. Animadvertant hoc, qui modum suæ capacitatis excedunt, et ad ea, quæ super se sunt, superbe tentanda prorumpunt; ne lum adversus Deum quid loquantur, ignorant, incaute se, insipienterque locutos, etiam per illam sibi dignæ ultionis sententiam, discant.

633 CAPUT XIII.

De his, qui Dominum blasphemantes lepra perſusi sunt.

Prudentis et honorati apud sæculum ejusdam diaconi didici narratione, quod refero: In Bononiæ partibus, inquit, duo quidam viri, qui et amicitie invicem fœdere, et compaternitatis, si rite recolo, necessitudine tenebantur, in convivio discumbent, quibus in mensam allatus est gallus. Quod videlicet pulmentum unus illorum arrepto cultello, ut mos est, in frusta descendit, tritum quoque piper cum liquamine superſudit. Quo facto, alter protinus ait: Profecto compater, sic expulsiſti gallum, ut ipse sanctus Petrus, etiamsi velit, redintegrare non possit. Cui mox intulit ille: Plane non modo h. Petrus; sed et si ipse Christus imperet, gallus hic perpetuo non resurget. Ad hæc vocem repente gallus vivus,

et plumis undique coopertus exsiluit, alas percussit, et cecinit, plumas concensit, totumque liquamen super eos, qui convalescebant, asperſit. Illico sacrilegium blasphemæ temeritatis digna pœna sequitur ultionis. Nam et in aspersione piperis, lepra percussit santum. Quam videlicet plagam non modo ipsi usque ad obitum perſulerunt, sed et posteris suis in omnes generationes, velut quoddam hæditarium, reliquerunt. Unde factum est, ut in famulatum subacti sint sanctæ Bononiensis Ecclesiæ, quæ videlicet B. Petri apostoli est insignita vocabulo. Quorum progenies, ut relator asseruit, huc usque leprosa hoc illationis canone censita est: ut ex operibus manuum suarum inferant Ecclesiæ capisteria. Sic, sic nimirum duplici pœna, lepræ, simul et servitûs addicti supplicii, instruunt alios, ut jam temere de divina potentia non loquantur. Et gallus (*Math. xxvi*) qui dudum arguerat Petram in terra negantem, tunc probavit Petram cum eo, quem negaverat, in cælo regnare. Et forte non sine divino judicio, hujusmodi canonis illatione sunt multati, ut sicut triticum a quisquiliis, capisterio ventilante, discernitur; ita per discretionis magisterium discant et quæ velut quisquilias vitando repellere, et quæ quasi ad victus utilitatem debeant verba proferre. Nam perversi quilibet homines, dum quid cor suggesterit, agunt: dum quidquid lingua prurit, inconsulte ac proacriter effluunt; si eis aliquando flagella non obviant, Deum vel non esse, vel humana non curare autumant. « Dixit enim insipiens in corde suo: Non est Deus (*Psal. xii*). » Et iterum: « Quomodo scit Deus, et si est scientia in excelso? » (*Psal. lxxii*). Ideoque nonnulli in ipso momento pravi operis, vel e vestigio postquam nequiter agunt, motum divini furoris incurrunt; quatenus et ipsi supernæ patientiæ diutius non illudant; et cæteri ab agendo similia se per animadversionis eorum exempla comescant.

634 CAPUT XIV.

De illo quem adulterio commisso, malignus spiritus interemit.

Enimvero cum apud Parmense oppidum degerem, ibique liberalium artium studiis insudarem, quidam me contigit nosse, quod non inutile videtur ad posteriorum notitiam styli currentis articulo tradere. Ad Occidentem sane prædictæ urbis est quedam extra muros s'ia basilica, gemino beatorum martyrum Gervasii et Protasii titulo decorata. Nocte quadam, quæ videlicet eorumdem martyrum natalitia præcedebat, vir quidam maturius surrexit, bovesque suos in pasena renotiora deluxit: cui convicius quidam, flamma nequissimæ libilinis inflammatus insidiatus est, ut ejus uxorem polluere moliretur. Eadem igitur nocte callidus ad domum ejus explorator accessit, et occasione reperta, non diutius postquam iste cum pascendis animalibus abiit, ille

(25) Taletem hunc conamli fuisse autumant.

ſebriçare ſe diabolica machinatione conſingens, in lectum uxoris illius vir ſimulatus intravit. Cumque velut frigefcens intremere, dentium ſtridores emitteret, crebrius ſingultiret, ſinifelix mulier, tanquam ægroianti viro compatiens, cepit illum ulnis aſtringere, lodice contegere, et quibus valebat impendiis conſovere. At ille, ut dolorem mente conceperat, peperit iniquitatem: violat itaque alienum torum, ſibiſque procurat interitum, moxque concius abiit. Sed ecce, vix brevi temporis elapſo ſpatio, maritus redit, ſtratum repetit. Cui protinus uxor expoſtulanſ, et vehementer exprobrans, ait: Optime poteris hodie ſanctorum martyrum, quæ tibi tam contigua eſt, Eccleſiam ingredi; et cum cæteris Chriſtianis divinis intereſſe myſteriiſ: Cumque vir attonitus quid illa loqueretur liquireret, eventumque rei ſicut contigerat per ordinem cognoviſſet, uterque ſe deprehendentes irriſos, ac turpiſſima ludificatione deluſos, intolerabili doloris anguſtia conſternati ſunt. Interea dum populus ad Eccleſiam hinc inde confluere, ut nocturnæ laudis officium devotus audiret, tandem et illi, reſumpto ſpiritu, nihilominus convenerunt, atque omni verecundia rubore poſtſo, querelam ſuam coram omnibus depoſerunt, præſertim mulier laceros crines evellens, et uberibus lacrymis ora teſtibus perfundens, lugubres emittebat ululatus in cælum: « Domine, tu, inquit, corda hominum noſti, tu conſcientiæ meæ teſtis eſ; quia ego hæc ſanctiſſima nocte etiam proprii thalami viriles amplexus abhorruî, alieno præſertim miſceri viro me penitus ignoravi; te oro, Domine, non aſpicias peccata mea, ſed placeat coram te ut ſanctorum thorum ulciſcaris injuriam. In conſpectu ergo populi tui nunc oſtende virtutem, et ad gloriam ſanctiſſimi nominis tui prode meæ proditionis auctorem. Producat in medium, et immanitatem crudeliſſimi ſceleris de ſua fraudis auſugio non lucretur. » Cumque multa hiſ ſimilia mulier amaro ſpiritu non clam, ſed vociferando profunderet, et populus, ei pro mœrore compatiens, idem votis et precibus **635** divinarum clementiam imploraret; auctor ſceleris, ubi latebat, demoniaco ſpiritu repente corripitur, et in furorem nimium atque veſaniam rabidus efferitur. Moxque in Eccleſiam, populo obſupſcente, noviter proſiliit, omneſque in ſui admirationem, ſemetipſum lamando ac diſcerpendo, convertit. Dans fremitus et rugitus, propriis ſe manibus crudeliter lacerabat, modo velut volans in alta proſiliens, modo ſe cum graviſſimo impetu in ima demergens, modo in parietem caput inactiſ, modo ſe in pavimento inſaniendo proſternens, omnia viſcera ſua miſerabiliter conquaſſabat. Hoc itaque modo malignus ſpiritus eum collidere non ceſſavit, donec infelicem animam, coram populo qui aderat, de corpore illius evulſit. Videntes autem qui aderant, immenſam auctori Deo juſtitiæ gloriam referunt; qui et inſupne non paſſus eſt abire peccantem, et innocentem conſolatus eſt munerem. Quando autem hoc mihi relatum forte di-

cebat, adhuc videri ſaxa quibus impegerat, ſanie illius et cruore rubentia. Porro autem et hic forte credebat Deum vel neſcire quod occulte committitur, vel nequaquam poſſe ut de ſclera committentibus ulciſcatur, diens in corde ſuo: « Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Jacob (*Pſal. xciii*). » Sed ſive Dei mandata calcando, ſive Deum detractionibus ſtimulando, quæ arrogantem excedat, non levis eſt criminis; et in paucis, ſive prava committentibus, ſive ſuperba loquentibus, quos repente divina ſententia percitit, quid cæteri, qui velut immunes videntur, ad koram mereantur, oſtendit. Deſinat, oro, jam deſinat quiſquis ponit os ſuum in cælo, ut lingua ejus tranſeat ſuper terram (*Pſal. lxxxi*). Quod profecto tale eſt, qui ſic Deum derogationibus lacerat, ut et contra ſervum ejus de illius impoſſibilitate conſigat.

CAPUT XV.

Concludit aſſerendum eſſe Deum poſſe facta infecta facere.

Quando igitur quæſtio iſta proponitur, ut dicatur: Quomodo poteſt Deus hoc: gere ut quod factum fuit factum non fuerit? Reſpondeat ſanæ fidei frater quia quod factum eſt, ſi malum fuit, non aliquid, ſed nihil fuit: ac propterea non fuiſſe dicendum eſt, quia materiam exiſtendi non habuit, quod rerum artifex non fieret non mandavit. Quod ſi hominum factum eſt, a Deo utique factum eſt. « Dixit enim, et facta ſunt, mandavit, et creata ſunt (*Pſal. xxxiii, cxlviii*). Omnia enim per ipſum facta ſunt, et ſine ipſo factum eſt nihil (*Joan. i*). » Atque ideo tale eſt quod dicitur: Quomodo facere Deus poteſt ut quod factum fuit factum non fuerit? Ac ſi dicatur: Poteſt Deus agere ut, quod fecit ipſe, non fecerit? Nimirum ut, quod fecit Deus, non fecerit Deus. Ideo conſpueudus eſt qui hoc aſſerit, et non reſponſione dignus, ſed ad cæterium potius deſtinandus; ad conſutandos tamen improbos et dicaces, memoriæ commendanda ſunt quæ ſuperius dicta ſunt: quæ nimirum nos omittimus **636** hic etiam ſuccincte perſtringere, ne legenti faſtidium valeat ſtyli prolixitas generare. Non enim librum, ſed epistolam edere propoſuimus. Inter cætera tamen illud unum quod a nobis dictum eſt, memoriæ noſtræ non excidat; quoniam Creatori omnium Deo omnia poſſe coæternum eſt, ſicut et omnia noſſe, quodque intra ſapientiæ ſuæ ſinum ſic omnia tempora, præterita ſcilicet, præſentia, et futura concludit, figit, ac perenniter ſiſtit, ut neque novum aliquid ad ſe patiatur accedere, nec a ſe quidquam prætereundo tranſire. Veruntamen quæ eſt illa virtus, quæ poteſtas, quæ poteſt Deus omnia? quæ ſapientia, quæ novit omnia? Inquiramus Apoſtolum: « Chriſtus, inquit, Dei eſt virtus, et Dei ſapientia (*I Cor. i*). » Ibi ſane vera æternitas, vera eſt immortalitas: ubi æternum illud hodie, quod nunquam tranſit: ubi præſens ſempiternum, illudque hodiernum, quod tanta jugiter ſtabilitate defigitur, ut tranſire neſciat, nec ſe aliquando in præteritum

vertat. Ad revincendam ergo dicaciam hominum impudentiam, quibus adhuc propositæ questionis absolutio superius facta non sufficit, non inepte possumus dicere quia potest Deus facere in illa invariabilis et constantissima semper æternitate sua, ut quod factum fuerat, apud hoc transire nostrum, factum non sit; scilicet ut dicamus: Roma, quæ antiquitus condita est, potest Deus agere ut condita non fuerit. Hoc quod dicimus, potest, presentis videlicet temporis, congrue dicitur quantum pertinet ad immobilem Dei omnipotentis æternitatem; sed quantum ad nos, ubi continuata mobilitas, et perpes est transitus, ut mos est, potuit, convenientius diceremus, ut ita intelligamus hoc quod dicitur: Potest Deus facere, ut Roma non fuerit non condita, hoc scilicet secundum eum apud quem non est transmutatio nec vicissitudinis umbratio (Jac. 1). Quod nimirum apud nos ita sonat, potuit Deus. Quantum enim ad æternitatem suam, quidquid potuit Deus, hoc etiam et potest; quia præsens ejus in præteritum nunquam ei vertitur: ejus hodie non in eras, vel in aliquod temporis vicissitudine permutat; sed sicut ipse semper est quod est, ita quidquid illi adest, semper adest. Quapropter sicut rite possumus dicere: Potuit Deus ut Roma, antequam facta fuisset, facta non fuerit; ita nihilominus possumus et congrue dicere: Potest Deus ut Roma, etiam postquam facta est, facta non fuerit. Potuit secundum nos, potest secundum se. Illud enim posse, quod habebat Deus antequam Roma fieret, immutabile semper apud æternitatem Dei et intransibile perseverat. Et ut de quacunque re possumus dicere quia potuit eam Deus, valeamus etiam nihilominus dicere quia potest eam Deus; quia posse ejus, quod sibi utique coæternum est, fixum semper atque immobile est. Potuisse enim Dei, apud nos est tantummodo; apud ipsum autem non potuisse, sed immotum, constans atque invariabile posse semper est. Quodcumque enim potuit Deus, indubitanter et potest; apud quem nimirum, sicut non est esse et fuisse, sed sempiternum esse; ita consequenter non est potuisse et posse, sed immobile semper et perpetuum posse. Sicut enim non 637 ait: « Ego sum qui fui et sum: » sed potius, « ego sum qui sum: et qui est, misit me ad vos (Exod. iii); » ita procul dubio consequens est ut dicat: Non ego sum qui potui et possum; sed, qui immobiliter et æternaliter possum. Illud enim posse, quod apud Deum erat ante sæcula, illud est hodie; et illud posse, quod sibi est hodie, erat nihilominus ante sæcula; et fixum atque immobile per omnia quæ futura sunt, sæcula, æternaliter perseverat. Sicut ergo potuit Deus, antequam quæque facta essent, ut non fierent; ita nihilominus potest et nunc ut quæ facta sunt non fuissent. Illud enim posse, quod tunc habebat, nec immutatum est, nec ablatum; sed sicut ipse semper est quod est, ita et posse Dei mutari non potest. Ipse est enim qui per Prophetam dicit: « Ego Deus, et non

mutor (Malach. iii). » Et in Evangelio: « Antequam Abraham fieret, ego sum (Joan. viii). » Non enim mutatur juxta conditionem nostram de futurum esse in esse, vel de esse in fuisse; sed semper idem est, et semper est quod est.

Sicut ergo Deus unus idemque semper est, ita apud eum omnia posse, indefectivum atque impertransibile semper adest. Et sicut veraciter et absque ulla penitus contradictione dicimus quia hoc nunc et semper Deus hoc est quod erat ante sæcula, ita nihilominus veraciter dicimus quia hoc nunc et semper potest Deus quod poterat ante sæcula. Si ergo per omnia potest Deus quidquid ab initio potuit ante rerum conditionem, ut quæ nunc facta sunt nullatenus fierent; potest igitur ut facta minime fuissent. Posse siquidem ejus fixum est et æternum, ut quidquid nunquam potuit, semper possit, nec varietas temporum apud æternitatem ullum vicissitudinis invenit locum; sed sicut idem semper quod in principio erat, sic etiam totum potest quidquid ante sæcula poterat. Proposita igitur disputationi adhibenda est clausula: Si itaque omnia posse coæternum est Deo, potest igitur Deus ut quæ facta sunt facta non fuerint. Sed omnia posse coæternum est Deo; potest igitur Deus ut quæ facta sunt facta non fuerint. Constante igitur et fideliter asserendum est quia Deus, sicut omnipotens dicitur, ita prorsus sine ulla exceptione omnia veraciter potest, sive in his quæ facta sunt, sive in his quæ facta non sunt, ut illud Esther elogium velut inviolabile ponatur in opusculi conclusionis signaculum: « Domine, rex omnipotens, in ditione tua cuncta sunt posita, et non est qui possit tui resistere voluntati. Tu enim fecisti cælum et terram, et quidquid cæli ambitu continetur; Dominus omnium tu es, nec est qui resistat majestati tue: (Esther xiii). »

CAPUT XVI.

Testatur charitatem suam erga fratres monasterii Casinensis, et virilem eorum virtutem commendat.

Veritamentem questio ista, licet adversus Deum inaniter opponatur, habet alias latebras; continet adhuc obscuros sinus atque recessus: nos subtilius adhuc rimari idcirco desistimus, 638 quia volumus vitam extensum, qui proposuimus epistolare compendium. Præsertim dum super hac disputandi materia non aliud attingere decernimus, nisi ut ex impotentia Dei devolutam super nos calumniam veritatis allegationibus repellamus. Sed dum ista præscribimus, quo cor ferventius æstuat, cohibere silentio, ut saltem scintilla non effluat, non valeamus. Igitur ut jam omnes communiter alloquar, nolo vos lateat, venerabiles fratres mei, quia ex quo gloriosi cœnobii vestri limen excessi, vos jugiter præ oculis habui, intime dilectionis visceribus astrinxi, atque, ut ita fatear, redeunti a Casino sacratissimo idem contigit quod mulieri quæ revertebatur a Silo tabernaculo (I Reg. 1), ut nimirum vultus mei non sint amplius in diversa mutati: vobiscum sane presen-

tialiter habito, vobis semper assisto. Alioquin si propterea non sum vobiscum quia corporalibus oculis vos non intueor, ergo nec ipsi oculi sunt in capite, quia caput cernere nequeunt; vel ipsi sibi met oculi absentes sunt, quia nec quisquam se, nec uterque se invicem possunt mutua contemplatione conspiciere. Beati siquidem qui vobiscum vivunt, beati qui inter vos et in sanctis operibus vestris moriuntur. Pia nimirum fide credendum est quia scala illa quæ de Casino monte olim in cœlum videbatur erecta, adhuc palliis strata, lampadibusque coruscet (S. GREG. lib. II *Dialog.* c. 37). Sicut tunc excepit ducem, ita nunc exercitum transmittit ad cœlestia subsequentem; nec ab ejus glorioso tramite exorbitant declinantes jam defuncti, cuius, dum in hoc exilio viverent, vestigia sunt secuti. Hoc est **B** intimi fervoris incendium illud quod mihi inexstinguibiliter flagrat in corde, hæc perpes fabula quæ meo versatur in ore. Inter ceteros autem virtutum flores quos in illo agro pleno, cui benedixit Dominus (Gen. xxvii), reperi, fateor, hoc mihi non medioeriter placuit quod ibi scholas puerorum, qui sæpe rigorem sanctitatis evadunt, non inveni; sed omnes aut senes, cum quibus utique nobiliss vir sedebat in portis Ecclesie (Prov. xxxi), aut juvenili vivendi decore letantes. Qui nimirum, ut filii prophetarum, idonei sunt ad Eliam per deserta quaerendum (IV Reg. i); aut certe adolescentiæ adhuc flore vernantes, qui, juxta apostolum Joannem (I Joan. ii), vicere malignum. Ecce quod nunc occurrit dicam ad consolationem divini mei Petri, qui olim civis fuerat Capuanus, nunc in militia est aeterni Regis ascriptus.

CAPUT XVII.

De puero clausis foribus intromisso.

Puerulus quidam, ætate quinquennis, Hubaldi scilicet nobilissimi viri, qui mecum degit in eremo, filius, in meo monasterio factus fuerat monachus. Ille aliquando intempeste noctis silentio, quiescentibus fratribus, sive egressus, sive sublatus sit, nescio. Sed cum pistor in pistrino jaceret, interrupto ad horam somno, vestem, quæ sibi cominus adiacebat, sibi met voluit superponere, ut frigus arceret. Extendens itaque brachium, dormientem juxta se reperit puerum. Repente, stupefactus **639** et valde perterritus, festinus exsurgit, lucernam accendit, **D** totamque domum sollicita curiositate circumiens, om-

nes aditus clausos et obseratos invenit. Mane autem facto, non parva admiratio inter fratres versabatur: nimirum puer, qui, remota omni dicitate, præterito vespere in strato suo ipsis videntibus quievisset, qualiter in pistrinum clausis januis ingredi potuisset. Et quidem de apostolis legitur, cum educendi essent de custodia publica: « Quia veniens angelus Domini, per noctem aperiens januas carceris, et educens eos, dixit: Ite, et stantes loquimini in templo plebi, omnia verba vite hujus (Act. v). » De Petro autem rursus legitur: « Quia cum præcederet eum angelus de carcere ad portam ferream, ultro aperta est eis (Act. xi). » De Paulo etiam: « Quia subito terræ motus factus est magnus, ita ut moverentur fundamenta carceris, et confestim aperta sunt ostia omnia, et universorum vincla soluta sunt (Act. xvi). » Porro autem cum beatos apostolos etiam angeli de custodiis non educerent, nisi prius januas aperirent, mirum est valde quomodo puer vel magicis artibus hominum, vel præstigiis innumidorum spirituum, clausam mulique domum, non apertis foribus, ingredi potuit. Nam et ipse **640** puer sollicitè requisitus, hoc addebat quia quidam homines cum assumentes, ad magnum convivium deluxerunt, ubi videlicet omnes epularum deliciae videbantur, eumque manducare fecerunt. Referebat etiam quod eum usque ad castellum quod supereminet monasterio deferentes, super ipsam tintinnabulum quod juxta basilicam in excelsis dependet imposuerunt.

Hoc autem idcirco fluximus describendum, ut unusquisque nostrum, dum et ipsos pueros, qui peccare necdum noverunt, maligni hostis subjacere insidiis considerat, ipse quoque quod patitur æquanimitè ferat. Illatas nempe a maligno hoste molestias cum quanta debent portare patientia peccatores, cum illorum aliquando fraudes et ipsi perferant innocentes? Ergo frater ille quem Deus visitat in tribulationibus hortor ut gaudeat, et tentationis impactæ malleo anime suæ purgari rubiginem fiducialiter credat. Non enim est, ut ipse diabolus fugit terrendo, futuræ damnationis-indicium, sed æternæ salutis potius argumentum. Spiritus sanctus, qui est lumen æternum et remissio peccatorum, omnes vos illuminet et alsolvat, sedulamque mei memoriam **D** in sanctis orationibus vestris vos habere præcipiat.

Sit nomen Domini benedictum.

641-642 OPUSCULUM TRICESIMUM SEPTIMUM.

DE VARIIS SACRIS QUÆSTIONIBUS, JUNCTA ALIA EJUSDEM ARGUMENTI TRACTATIONE PRIOREM CONSEQUENTE.

ARGUMENTUM. — Quæstiones quasdam ab Alberico, ex Casinensi monacho S. R. E. cardinale, sibi propositas discutit: tum, sumpta occasione, loca nonnulla in sacris litteris et earum interpretibus obscura declarat.

ALBERICO venerando fratri, PETRUS peccator monachus salutem in Domino.

Vetus narrat historia quia cum filii Joseph, Ephraim scilicet et Manasse, latiora possessionis

exigerent spatia, hoc acceperunt, Josue precipiente, A
responsum, ut ad montana transirent (*Jos. xvii*), sil-
varum densa succiderent, sique sibi largiora spa-
tia propriis manibus procurarent. Qui etiam paulo
post septem tribubus dicit: « Usquequo marceitis
ignavia, et non intratis ad possidendam terram
quam Dominus Deus patrum vestrorum dedit vobis? (*Jos. xviii*). » Tu quoque, frater, dum me quibusdam
quaestiuiculis pulsas, atque ut tibi solvantur effla-
gitas, mox ad montana doctorum atque ad silvas
mittendus es Scripturarum, ubi scilicet, continuo
labore desudans, silvescentia salis arbusta succi-
das, nodos et dubietatum truncos evellas, ac nova-
lia tibi velut quibusdam propriae indaginis manibus
excolas.

Sic igitur humis caelestis eloquii propriae subtili-
tatis est sarrienda lignonibus, ut non ab alienis ma-
nibus alimenta praestolatus esurias, sed, uberis pro-
ventus copiam proprio labore convectans, mox in
spiritualium deliciarum affluentia delectabiliter vi-
vas; interim tamen, dum tuae desunt fruges, nostra
tibi, non dicam horreum, non certe, quod minus
est, tunna, sed perexilis saltem bati mensura suc-
currat, nostrisque segetulis saltem utcumque tua
temperetur egestas. Est enim quiddam medium inter
splendide vivere, ac famis inopia funditus interire.
Vis itaque ut non modo quod quaeris edisseram,
sed et apicibus tradam; quatenus sic ignorantia
pereat, ut deinceps oblivio non obrepat.

QUÆSTIO I.

Age igitur. Quid est, inquis, quod dicitur: « Fi-
lius unius anni erat Saul, cum regnare cœpisset;
duobus autem annis regnavit super Israel? » (*I Reg. xiii*). Hoc nonnulli intelligi sic arbitrantur: Quia
regi Saul in exordio regni sui filius erat amicus, qui
teneram adhuc unius anni vagiebat infantiam,
scilicet Isoseth, et hic duobus annis post mortem
patris regnavit super Israel. Sed quoniam hic a do-
tioribus viris sensus exploditur, a nobis etiam alius
inquiratur: quod ita B. Hieronymus docet intelligi,
quoniam sic erat innocens, tanquam puer unius anni
cum regnare cœpit, et duobus annis in ejusdem in-
nocentiae simplicitate permansit. Sed qui tunc erat
ex humilitate filius, postmodum per superbiam fac-
tus est servus.

DUBITATIO II.

Queris etiam qui erant Cerethi et Phelethi, qui
bellatores dicuntur fuisse David? (*I Reg. xxx; II Reg. viii*). Legitur in libro Numeri dixisse Dominum
Moysi: « Congrega mihi septuaginta viros de senio-
ribus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint
ac magistræ; et duces eos ad ostium tabernaculi
fœderis, faciesque ibi stare tecum, et auferam de
spiritu tuo, tradamque eis, ut sustentent tecum
omnis populi, et non tu solus graveris (*Num. xi; II
Par. xxxi*). » Ex istorum itaque stirpe duæ proces-
serunt cognationes, quarum una Cerethi, altera di-
cebatur Phelethi. Et Cerethi quidem, dans judicium;
Phelethi quærens interpretatur: ut quos illi adju-
-

carent morti, promulgando sententiam, isti puni-
rent irrogando vindictam.

DUBITATIO III.

Addis etiam: Cur filii David sacerdotes fuisse di-
cuntur, qui nullam cum filiis Aaroni consanguinita-
tem, nisi sicut cæteræ tribus, habuisse noscuntur?
Sed sciendum quia, dum sacerdotes venerabiles ac
magistri constituuntur 643 in populo, aliquando
nomine sacerdotum designantur principes vel do-
ctores. Sicut alibi reperitur: Irajrites erat sacer-
dos David, id est, magister; ita quoque cum dicitur:
« Filii autem David erant sacerdotes (*II Reg. viii*). »
sic intelligendum est ac si dicat quia magistri erant
fratrum suorum, vel certe principes inter cæteros,
sicut habet antiqua translatio. Nam ubi nova dicit
editio: « filii David erant sacerdotes, » in veteri
legitur: « filii autem David principes erant aulae re-
giae. »

DUBITATIO IV.

Illud præterea te non intelligere perhibes, quod
scriptum est: « Tertium quoque fuit bellum in Gob
contra Philistæos, in quo percussit Adeodatus filius
Saltus polymitarius Bethlehemitis Goliath Gethem
(*II Reg. xxi*). » Quod nimirum facile valet intelligi.
Nam Gob interpretatur lacus. Et sicut periclitatur
qui in lacum leonem mittitur, sic David quasi leonis
se dentibus tradidit, cum in rahiem Goliath se
preliaturus immersit. Idem David Adeodatus jure
dicitur, quoniam a Deo est electus in regnum. Qui
etiam filius Saltus vocatur, quia de pascuis saltum,
ubi oves alebat, eductus agnoscitur. Nec sine causa
idem David polymitarius dicitur, quia mater ejus de
genere Beselehel existit, qui tabernaculum fœderis
in deserto construxit, in quo etiam nonnulla poly-
mitaria operatione contexit. Bethlehemitis quoque
non incongrue dicitur, quia de Noemi duxit originem,
et de Bethlehem fuerant tempore famis egressæ,
atque ad eandem Bethlehem sunt reflorente post-
modum ubertate reductæ. Quod autem Adeodatus
cum omnibus suis his adjectivis ipse procul dubio
sit David, sequentia declarant, ubi dicitur: « li
quatuor nati sunt de Arapha in Geth, et ceciderunt
in manum David et servorum ejus (*II Reg. xxi*). »
Sane quid etiam per hæc mystice significetur, expo-
nerem, nisi quod perspicuum est, epistolæ mihi
brevitas prohiberet. Juxta mysticum scilicet intel-
lectum, hæc omnia referuntur ad Christum. Ipse
enim Adeodatus est, de quo et per Isaiam dicitur:
« Puer natus est nobis, filius datus est nobis (*Isai. ix*). »
Qui filius Saltus non incongrue dicitur, quoniam
ex Judæis secundum carnem nasci dignatus est,
qui dum nullum fructum spiritualis germinis
attulerunt, velut agrestes arbores non in hortu plan-
tatae, sed in saltu natae, steriles existerunt. Unde
legitur, « Vox clamantis in deserto (*Isa. xl*). » hoc
est in infructuoso Iudæorum populo.

Polymitaris quoque Redemptor noster merito di-
citur, quia velut textrini opæis studio vacat, dum et
se suis fidelibus induit, et ex illis justitiae vesti-

menta contextit. De suis quippe vestibus per Apostolum dicitur : « Ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam neque rugam (*Ephes. v.*) » Et per Prophetam : « Omnibus his velut ornameto vestieris (*Isai. xlii.*) » De Christi vero fidelibus Psalmista canit : « Sacerdotes tui induantur iustitiam. » Et per Ezechielem Dominus improperat animæ quam spiritualibus indumentis decenter ornauit, sed enim ipsa mæchiæ sordibus polluta deseruit : « Vestisti te, inquit, 644 discoloribus, et calceasti te hyacintho, et cinxi te bysso, et indui te subtilibus, et ornavi te ornamento; » et paulo post : « Et vestita es bysso, et polymito, et multis coloribus (*Ezech. xvi.*) » Quid ergo mirum si, Redemptor noster Polymitarius dicitur, qui virtutis decore polymito induit animam, quam sponsali jure sortitur? Ipse est enim Dei sapientia, de qua per Solomonem dicitur : « Quia quæsiuit lanam et limum, et operata est consilio manuum suarum (*Prov. xxxi.*) » Cujus digiti apprehenderunt fusum, cujus omnes domestici vestiti sunt dupleibus; cujus etiam caro stragula vestis facta est in passione. Sed eadem byssus et regalis purpura indumentum illius est in resurrectione. Qui etiam Bethlehemites jure vocatur, quia in Bethlehem de Virgine natus agnoscitur. Quod autem dicitur quia tertium bellum fuit in Gob, hoc intelligitur quia verus David Sator Israel, ante legem, et sub lege, ac postmodum in evangelica gratia fideles semper bellatores habuit, per quos contra Philisthæos, id est, aduersus malignos spiritus dimicauit. Ad hoc itaque tertium bellum David venit in Gob, qui interpretatur *lacus*, quia Redemptor noster, dum velut forti armato fortior superuenit (*Luce. xi.*) ipse per se etiam usque ad inferna descendit. Unde per Psalmistam dicit : « Posuerunt me in lacu inferiori, in tenebris, et nubra mortis (*Psal. lxxxvii.*) » Illic percussit Goliath Gethæum, quia dum electorum animas de gehennæ elaustris eripuit, antiquum hostem, qui super eos tyrannidem exercebat, lethali vulnere sauciavit.

DUBITATIO V.

Quæris etiam cur in Scripturis sacris sit ista diuersitas, ut in libro Regum legatur David redemisse aream Ornan Jebusæi (*II Reg. xxiv.*) simul et boves qui offerendi erant in holocaustum, siclis argenti tantummodo quinquaginta; eum in Paralipomenon pro sola area dedisse narretur auri sexcentos siclos? (*II Par. iii.*) Sed sciendum est procul dubio, quia in libro Regum boves tantummodo quinquaginta siclis argenti comparasse David legitur; quanti vero arcam comparauerit, illic omnino siletur. Paralipomenon vero liber de bobus et contrario tacet, sed emptam sexcentis auri siclis arcam perhibet. Quod facile pervidetur, si in utroque libro ipsa verborum series diligenter attenditur. Nam in libro Regum hic est ordo verborum : « Emit ergo David arcam, et boves argenti siclis quinquaginta (*Ibid.*) » Ubi sic distinguendum est, ut prius Scriptura dicat : Emit David arcam, nec exprimat quanti; deinde sequatur,

et boves argenti siclis quinquaginta. In libro vero Paralipomenon ita legitur : « Dedit ergo David Ornan pro loco siclos auri justissimi ponderis sexcentos, et ædificauit ibi altare Domino (*I Petr. xxi.*) » Sic igitur utraque sibimet Scriptura diuisit, ut illa bonum, ista solius areæ numeret pretium. Res itaque, quibus pretii mensura præfigitur, discrepant; sed Scripturæ sanctæ sibimet inuicem non repugnant.

645 DUBITATIO VI.

Illud præterea consulendum putasti, quod legitur : Fuit autem ibi prælium dispersum super faciem omnis terræ, et multo plures erant quos consumperat saltus de populo, quam ii quos vorauerat gladius (*II Reg. xviii.*) De qua sententia in libro Hebraicarum quæstionum hæc B. Hieronymi verba sunt : « Saltum hunc, inquit, qui plures consumpsisse quam gladius vorasse legitur, bestias ferocissimas, quæ in saltu erant, Hebræi autumant, a quibus plures consumpti quam a gladio vorati fuerunt. » Verum hic, ut dicitur, Hebræorum fuit intellectus; nobis autem videtur quia vesani quique et infruuiti, qui cum Absalon perduelliones existerant, Deo deserente cæcati, arbutis occurrentibus impingebant; atque ideo dicitur quia plures ceciderint saltu consensente perempti, quam ii qui gladio fuerint trucidante vorati. Quod ita debere intelligi non ambigitur, si ipsa styli consequentia, vel superflie tenus attendatur. Nam postquam præmittit : « Multo plures erant quos saltus consumperat de populo, quam ii quos vorauerat gladius in die illa; » præsto subjungit : « Accidit autem ut occurreret Absalon seruis David sedens in nullo; cumque ingressus fuisset malus subter condensam quercum et magnam, adhesit caput ejus quercui; et, illo suspensio inter cælum et terram, mulus cui insederat pertransiit (*II Reg. xviii.*) »

DUBITATIO VII.

Illud præterea, quod inquiris, quid factum sit de arca Domini et tabernaculo fœderis, quæ fabricata sunt in deserto. Sicut hujus rei penè nil officit ignorantia, ita vix aliquid utilitatis probatur conferre notitia; verumtamen, sicut Scripturæ tradit auctoritas, in monte Abarim, ubi Moyses sepultus agnoscitur (*Deut. xxxiv.*) tabernaculum simul cum arca, nec non et altare incensi reconditum Jeremiæ prophetæ manibus inuenitur. Quod evidenti declaratur indicio, si secundi libri Machabæorum diligenter attendatur exordium : « Erat, inquit, in ipsa scriptura, quomodo tabernaculum et arcam jussit propheta, divino responso ad se facto, comitari secum, usquequo exiit in montem in quem Moyses ascendit et vidit Dei claritatem, et veniens ibi Jeremias inuenit locum spelunçæ, et tabernaculum et arcam, et altare incensi intulit illic, et ostium obstruxit (*II Mach. iii.*) » Hæc igitur tria sacramenta, sicut dictum est, Jeremias in præfato Abarim monte recondidit. Si quid autem ex præfatis postmodum factum fuerit, aut certe s

seriat, quia nusquam Scriptura commemorat, nostra quoque disquirere curiositas non presumat.

DUBITATIO VIII.

Illud etiam Isaiæ, quod tibi petis exponi : « Propter scelus populi mei percussit eum, et dedit impium pro sepultura, et divitem pro morte sua (Isai. liii), » ut nobis videatur, tale est. Pater **646** omnipotens Filium propter populi sui peccata percussit, quia illum, ut non tra peccata deleteret, crucis patibulum subire constituit. Ad hoc enim est Filius a Patre traditus, ut servus fieret absolutus; sicut Apostolus : « Qui proprio, inquit, Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum (Rom. viii). » Ad hoc innocens vulneribus est percussus, ut peccator exsulset a suorum vulnerum livore sanatus. Sicut per eundem Isaiam dicitur : « Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, cuius livore sanati sumus (Isai. liii). » Sed Redemptor noster pro duobus populis, gentili videlicet et Judaico pati dignatus est, quorum alter impius, alter dives merito dicebatur. Et gentilis quidem populus impius erat, quia idolis serviens pietatem divini cultus ignorabat. Hæc autem pietas Græce dicitur, *θεοφιλία*; Judaicus vero populus dives exsultat; quia, dum Sabata, circumcisionem, neomenias, omnesque ceremonias divinæ legis accepit, tanquam copiosis thesauri celestis divitiis abundavit. Quibus exuberare divitiis Corinthios jam conversos Paulus exsultabat, cum diceret : « Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Jesu; quia in omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo, et in omni scientia, ita ut nihil vobis desit in ulla gratia (I Cor. i). » Salvator ergo noster, pro morte quam in se suscepit, duos de morte resuscitatos Patri populos reddidit, gentilem scilicet, qui demonibus olim impie serviebat, et Judaicum, qui, quamvis occidentem litteram tenens, et vivificantem spiritum uesciens, divinæ tamen legis divitiis possidebat.

DUBITATIO IX.

Postremo quod quæris illud Jeremiae prophætæ quid sit : « Ex ore Altissimi non egrediantur nec bona, nec mala (Thren. iii; Apoc. v); » famosa quæstio est pene totius Ecclesiæ. A plurimis enim quæritur, et celebris currit per ora multorum. Sed, eo largiente qui aperit librum et solvit signacula ejus, hæc facile quæstio solvitur, si non ex nobis, sed ex illo confidentia præsumatur. Omnipotens Pater, et innocentem Filium impiorum manibus tradidit, et tamen a recto justitiæ tramite non recessit; quoniam inde justitiam reflorere constituit, unde illum ad tempus injustitiæ subjacere permisit. Sicut in libro Sapientiæ legitur : « Cum sis, inquit, justus, juste omnia disponis (Sap. xii) : » ipsum quoque qui non debet puniri, condemnas. Pater itaque Filium mortem subire permisit, verumtamen ut eum perimerent, peremptoribus non præcepit; alioquin inculpabiles exstissent dum ministeria impietatis ascriberent pietatis auctori.

Potestatem ergo Deus Christi persecutoribus præbuit, sed ut eum persequentes occiderent non mandavit. Unde illic præmittit propheta, dicens : « Ut perverteret hominem in judicio suo, Dominus ignoravit (Thren. iii). » Perverteret quippe Dominus in judicio hominem, si condemnari præciperet innocentem. Sed aliud est condemnare, aliud a condemnationis supplicio non eripere; aliud in conatus sacrilegos furentes impellere, aliud nequam accepit furoris insaniam refrænare. **647** Unde illic non ignorando, sed reprobando subjungitur : « Quis est iste qui dixit ut fieret, Domino non jubente? (Ibid.) » Dominus dicit non jubente, non tamen prohibente. Non ergo persecutoribus Deus ut Salvatorem nostrum crucifigerent jussit, quia nihil in eo quod puniendum esset invenit. Non tamen ne crucifigeretur indubuit, quia, pro mundi salute passurum, nullatenus eum ex impiorum manibus liberavit. Unde bene mox additur : « Ex ore Altissimi non egredientur nec bona, nec mala (Ibid.). » Bona quippe procederent, si eum de supplicio quod irrogabatur eriperet; mala vero, si crimen in eo qui supplicis adjudicandus fuerit reperiret. In passione ergo Christi ex ore Altissimi nec bona egrediuntur, nec mala, quia Pater eum nec ex potestate liberat, nec ex legis æquitate condemnat; quia licet non reperiat peccatorem, pro salute tamen mundi in passione positum non eripit innocentem. Nullis videt peccatis obnoxium, nec tamen reddit impiorum manibus absolutum, ut dum subit innocens penam, qui peccator est revertatur ad veniam. Et dum natus, qui non debet, solvit omnium debita, omnes, qui sub originali vetuste cautionis fenore tenebantur stricti, rescissi chirographi reddantur legibus absoluti.

DUBITATIO X.

In hoc etiam, quod tu non interrogas, ego sæpius dubitavi, cur David Joab et Semei, quibus iratus erat, dum adviveret, clementer indulsit; moriens autem Salomoni, sibi in scepra regia succedenti, perdendos esse mandavit : « Tu, inquit, iusti quid fecerit mihi Joab filius Sarvia, quæ fecerit duobus principibus exercitus Israel, Abner filio Ner, et Amase filio Jether, quos occidit, et effudit sanguinem belli in pace. » Atque paulo post addidit : « Facies ergo juxta sapientiam tuam, et non deduces cantium ejus pacifice ad inferos (III Reg. ii). » De Semei quoque sic ait : « Habes et Semei apud te filium Gera filii Gemioi de Balurim, qui maledixit mihi maledictione pessima, quando ibam ad castra; » deinde quibusdam interpositis addidit : « Deducesque canos ejus cum sanguine ad infernum (Ibid.). » Quid est enim quod eos David moriens damnat quibus vivendo pepererat, cum profecto rationis ordo deponat ut in perduelliones vel quoslibet inimicos vivos sententiam ultionis exereret, moriens autem eis misericorditer indulgeret?

Sed sciendum est quia per regnum David, qui

tot persecutionibus et ærumnis attritus, tot adversitatibus et inopis cum suis commilitonibus est afflictus, hoc præsens sæculum designatur, in quo cum suis membris Christus affligitur, multisque tribulationibus Ecclesia laceratur. Regnum vero Salomonis, qui divitiis et gloria cuncta regalium dignitatum jura transcendit, omnia principalis imperii fastigia superavit, futuræ vite denuntiat gloriam, in qua Christus vere pacificus æterna cum suis quiete perfruitur, ac cœlestis convivii dapibus solemniter epulatur.

Unus igitur, idemque Redemptor noster, et **648** nunc David est, et tunc Salomon erit; quia et modo tanquam manufortis per membra sua contra diabolum pugnare non desinit: et tunc, sopita prorsus omni carnis et spiritus controversia, cum corpore suo, quod est Ecclesia, ut revera pacificus, æterna tranquillitate regnabit. Nunc in electis suis, quasi David calamitatum fascibus premitur, persecutionum ac diversis adversitatum pressuris urgetur, tribulationibus et ærumnis atteritur; postmodum tanquam Salomon exuberanti divitiarum immortalium copia potietur. Nunc David, a facie Absalon fugiens, decem concubinas in domo relinquit (*II Reg. xv*), quas Absalon per incestum turpiter fœdat; quia Redemptor noster dum ejectus de civitate Judaica in desertum gentium propebat, relinquit in domo legis Judeos, non viriliter incedentes, sed muliebri conversatione viventes. Qui nimirum per decem concubinas non incongrue figurantur, qui, dum enerviter decem leges præcepta custodiunt, non castum matrimonii merentur ascendere thalamum; sed, absque fidei coherentes anulo, sortiuntur pro conjugio pellicatum. Quas Absalon lascivius polluit, quia malignus spiritus reprobos impiorum animas, quasi prostituendo corrumpit. De quibus scriptum est: « Quia David postmodum non est ingressus ad eas, sed erant clausæ usque in diem mortis sue in viduitate viventes (*II Reg. xx*). » Perdiderunt enim virum, de quo per Isaiam dicitur: « Quoniam acceperunt septem mulieres virum unum (*Isai. lv*), » de quibus et per Salomonem dicitur: « Quia septingente sunt reginæ (24). » Acceperunt itaque septem, quæ amiserunt decem. Cœlestem quippe sponsum sancta sibi confederavit Ecclesia, septiformi scilicet Spiritus dono repleta. Quem sponsus synagoga, quæ Decalogi mandata perceperat, perdidit, viduaque permansit, quia, dum in domo consueti ritus et legalium caeremoniarum immobiliter persistit, cum rege David in deserta gentilium exire contempsit.

David ergo vivens tolerat quos in fine condemnat, quia Judex humani generis Christus, quem ille signabat, illis nunc misericorditer parcit, quibus in fine sæculi sententiam justæ damnationis infligit. David itaque misericordiam prærogat; Salomon

(24) *III Reg. xi*. Hoc non per Salomonem dictum est, sed per Scripturam de Salomone. Per Salomo-

justitiam indicat. Quia unus idemque Redemptor noster, et nunc quasi David reproborum pravitates æquanimiter tolerat, et postmodum tanquam Salomon in gloria sua veniens eos quasi vibrato iudicii sui mucrone trucidat. Hæc æternitas divini examinis frequenter in eisdem David sermonibus invenitur, sicut ille: « Misericordiam, inquit, et iudicium cantabo tibi, Domine (*Psal. c*). » Et: « Misericordiam et veritatem diligit Deus (*Psal. lxxxiii*). Misericordia et veritas obviaverunt sibi (*Psal. lxxxiv*). » Sic itaque dum misericordia veritati, quasi David præponitur Salomoni, ut quos pie David per misericordiam sustinet, Salomon per iudicium juste condemnet. Et notandum quod per Joab, qui suis homicidium manibus perpetravit, illi designantur qui mala faciunt: per Semei vero, qui regi tantummodo maledixerat, illi figurati sunt qui prava loquuntur. Nam et il qui nequiter agunt, et illi qui sermonibus reprobis ac falsis insistant, in extremæ discussionis examine procul dubio damnabuntur, sicut **649** idem ait: « Odisi omnes qui operantur iniquitatem; perdes eos qui loquuntur mendacium (*Psal. i*). » Sed ne jam fortassis epistolæ compendii licentia excedat, calamo silentium imperamus, ne et ipsi redarguamur indociles, dum te docere nitimur quæstiones.

ARGUMENTATIO ALIA

DE VARIIS SACRIS QUÆSTIONIBUS

C ARGUMENTUM. — Idem fere argumentum est hujus argumentationis, quod superioris: duas enim alias ab eodem Alberico rogatus quæstiones enodat beatus Petrus Damianus.

ALBERICO fratri charissimo, PETRUS pœccator monachus salutem.

DUBITATIO I.

Dubitare te perhibes, dilectissime, cur non modo Scripturæ Veteris Testamenti, sed et plerique doctores Ecclesie, decem mensibus asserunt hominem in materno utero coalescere, nec intra novem mensium spatium fateantur exire. De quibus, ne per multa vagemur, sufficit si unum duntaxat apponamus exemplum. Ait enim in libro Sapientiæ Salomon: « Sum quidem et ego mortalis homo similis omnibus, et ex genere terreno illius qui prior factus est, in ventre matris figuratus sui caro; decem mensium tempore coagulatus sum in sanguine ex semine hominis et delectamento somnii convenientis, et ego natus accepi communem aerem (*Sap. vii*); » cum et beatus Joannes Baptista, et ipse auctor et institutor naturæ Christus, sic intra novem mensem nati fuerint mensium cursum, ut ex decimo mense ne tenuissimum quidem attigerint atomum. Nam Joannes quidem conceptus est, sicut scribitur, viii Kal. Octobris, et natus est viii Kalendarum Julii. Salvator autem noster conceptus est in utero

nem autem dicitur: *sexaginta sunt reginæ et octoginta concubinae* (*Cant. vi*).

virginali VIII Kalendarum Aprilis, et natus est ad A salutem mundi VIII Kalendarum Januarii. In quibus nimirum utrisque conceptionibus et nativitatibus, servi scilicet ac Domini, sic novem menses repeririunt impleti, ut decimum nullatenus videantur incepti; quanquam si diligenter tempus utrumque perpenditur, duobus diebus diutius quam Joannes intra materna viscera mansisse Dominus invenitur. Cum igitur plerique homines intra novem mensium cursum absque ulla prorsus ambiguitate nascantur; quid est quod per decem menses in utero coagulari a doctoribus perhibentur?

Sed in quantum nobis datur intelligi, menses apud veteres triginta tantummodo dierum numero supputabantur; ista vero regula, quæ nunc tenetur, ut alii menses triginta contineant dies, alii triginta unum, ab illius Romuli, qui Romanam urbem condidit, institutione descendit. Romulus enim cum acris, sed agrestis 650 esset ingenii, dum crepti ac novi statum ordinaret imperii, illum diem cujusque mensis constituerebat initium, in quo novæ lunæ conspiceret ortum; ut ille potissimum dies Kalendas efficeret, quo nova luna primum illuxisset. Sed quia modo tardius, modo celerius luna videri solet, contigit ut cum tardius apparuit, præcedens mensis plures, cum vero celerius, dies acciperet pauciores. Unde factum est ut alii menses triginta unum, alii triginta dies tantummodo sortirentur. Quæ videlicet regula nunc in supputatione mensium, ut conjicimus, apud nos ex illius institutione tenetur.

Sed quoniam hanc gentilis hominis regulam, ut nobis videtur, veteres sancti non tenuerant, tricenot solummodo dies singulis quibusque mensibus ascribent. Unde sufficit nobis, ut unius doctoris inseramus exemplum. Beatus loquitur Augustinus (lib. IV *De Trinit.*, cap. 5; et lib. LXXXIII *Quæst.*, quæst. 56): quadraginta et sex annis edificatum est templum hoc, et tu in triduo illud re-edificas? (*Joan. II.*) Qui videlicet numerus si per senarium ducitur, omne tempus quo Dominus in matris utero mansit impletur. Nam quadragies sexies seni, ducenti septuaginta sex dies sunt, qui dierum numerus complet novem menses, et sex dies; qui videlicet tanquam decem menses parientibus feminis imputantur. In quibus nimirum verbis indubitanter ostenditur quod triginta solummodo dies quibusque mensibus ascribuntur. Triginta quippe si novies multiplicentur, ducenti septuaginta sunt. In ducentis ergo septuaginta tricenarius numerus novies invenitur, qui juxta beati doctoris hujus testimonium, novem menses sunt; quinque vero dies qui residui sunt, pro decimo mense accipiuntur. Cum igitur apud nos septem menses sint quorum unusquisque triginta unum dies habeat, aliquanti dies apud veteres de novem mensibus superabant; quos utique, partem pro toto ponentes, pro decimo mense computabant. Cum ergo minores erant menses quantitate, plures dicebantur in diminutione; ut quos nunc dicimus novem, tunc, parte pro toto posita, dicerentur de-

cem. Hæc interim tibi solutio super proposita questione sufficiat, donec potius te a sapientibus audire contingat.

DUBITATIO II.

De die passionis et resurrectionis Christi.

Dubietas etiam de passione ac resurrectione Dominica, quæ videlicet hoc anno ita per omnia veniunt, sicut tunc specialiter cum Dominus est crucifixus. Inquiris enim utrum raro, an crebro sic veniant. Alii siquidem se nunquam hoc vidisse, alii sæpius hoc in vita sua contigisse confirmant; tu vero, qui veritatis studeas esse discipulus, tantæ varietati times adhibere fident, ne scilicet in compugnantium sententiarum traducaris errore.

Sed noveris quoniam, in quantum ex traditione præcedentium scriptorum colligere possumus, hic Dominicæ passionis articulus, ex eo tempore quo Dominus est in cruce suspensus, 651 nunquam ita rursus evenit nisi semel, et nunc secundo reperitur. Post passionem quippe Domini quingentesimo trigesimo tertio anno paschalis solemnitas eodem mense, et die, et luna, eodemque concurrente, quæ primus quintus est, contigit, quibus primo novæ Dominicæ resurrectionis anno contigerat; et hoc anno similiter fit, ut in unum cuncta concurrant. Sicut enim tunc cum Dominus pateretur, et mensis erat Martius, et dies a Kalendis Aprilis octavus, feria erat sexta, et luna decima quarta; ita per omnia, et quingentesimo trigesimo tertio anno postmodum contigit, et hoc anno, qui millesimus sexagesimus quintus est, similiter venit. Composuerunt autem paschalem cursum quatuor eruditi viri, Hippolytus, Eusebius, Theophilus et Prosper; post quos Victorius natione Aquitanus, scrupulosissimus videlicet calculator, rogatus a sancto Hilario urbis Romæ episcopo, rem diligentius instauravit, eundemque cursum cautissima satis indagatione composuit.

Produxit itaque annorum series usque ad annos quingentos triginta duos: ita ut quingentesimo trigesimo tertio anno, solemnitas paschalis incipiat, eodem scilicet mense, die, feria, et luna, eodemque concurrente, quibus primo anno Dominicæ passionis ac resurrectionis illuxerat. Hoc etiam anno, in quo nunc vivimus, ad eundem ordinem Dominicæ passionis ac resurrectionis celebranda est, redire videmus. Dum igitur 652 annus iste primum illum Dominicæ passionis ac resurrectionis ordinem renovat, procul dubio, cum illa, quam diximus, Victorii calculatione concordat. Interim vero, dum res valeat cautius discuti, hæc, clarissime frater, uterque sinus solutione contenti.

Hoc tamen nolo te lateat quoniam, hoc præsentis paschalis solemnitate peracta, nonagesimo quinto anno similiter Pascha veniet, omnibus his in unum convenientibus, mense videlicet, die, feria, et luna, et quinto concurrente, qui tamen bissextus est, et epacta, et versu cycli decemnovennalis. Post quantum concurrentem bissextum, ducentesimo quadra-

gesimo septimo anno, similiter paschalis solemnitas ventura est; et postmodum tribus vicibus fiet ut Pascha per ordinem nonagesimo quinto anno simili modo semper eveniat, eisdem omnibus, quæ supradicta, simul convenientibus. Sed in isto quinto concurrente, qui nunc est, nunquam paschalem festivitatem venire contigit, ab ipsa prima passione Dominica, nisi dumtaxat eam solam quam Victorius posuit, et nunc secundo repetitur, et nunquam deinceps ventura est, ut omnia illa simul congruant, hoc est mensis, dies, feria, et luna, epacta, eodemque versu cycli decemnovennalis, nisi similiter quingentesimo trigesimo tertio anno. Sed cum jam sæculum hoc suo sit fine claudendum, superfluum est per longæ calculationis ephemeridas producere volumina sæculorum.

Sit nomen Domini benedictum.

653 654 OPUSCULUM TRICESIMUM OCTAVUM.

CONTRA ERROREM GRÆCORUM DE PROCESSIONE SPIRITUS SANCTI.

ARGUMENTUM. — Ad patriarcham scribens, contra Græcorum hæresim disputat, qui Spiritum sanctum a Patre tantum, non a Filio procedere, impie affirmabant. Haec opinionem luculente redarguit, contrariumque verum esse firmissimis rationibus et auctoritatibus probat. Idcirco autem ad patriarcham illum de hac re scribit, quia, ut hæc ipsa quæstio sibi enuclearetur, a pontifice Romano postulaverat.

Domno L. beatissimo patriarchæ, PETRUS peccator B monachus servitum.

Religiosus episcopus Popiliensis Ecclesiæ mihi retulit quoniam ex ore domini reverendissimi patriarchæ Gradensis audivit, quæstionem vos catholice fidei valde necessariam apostolicæ sedi sacris insertam litteris destinasse, atque ut a sanctissimo papa Alexandro invictis Scripturarum testimoniis evidentissime solveretur, sacerdotalis officii vigilantia postulasse: cur videlicet Spiritus sanctus apud Latinos a Patre dicatur Filioque procedere, cum apud Græcos a solo procedere Patre credatur? De qua nimirum quæstione quod sentio, auxiliante ipso Spiritu sancto de quo agitur, aperire præsumo. Non quod mihi super hoc negotio vel a vobis aliquid sit injunctum, vel ab auctoritate ipsius Romani pontificis fuerit imperatum. Nam quo pacto summum negotium imperito homini dignaretur injungere, qui tot sanctis ac peritissimis viris secum jugiter conversantibus non ambigitur abundare? Sed quia, licet ignarus sim, et inutilis servus in domo Domini mei Jesu, illis etiam eis obsequiis importunum me libet ingerere, ad quæ nemo me dignatus est provocare.

CAPUT PRIMUM.

De auctoritate Romani pontificis.

Laudabilis plane sanctitatis vestræ prudentia, et digni favoris est attollenda præconis, quæ solvendam sancti Spiritus quæstionem, non ad alium quempiam, sed ad Petrum specialiter [attulit], quem cælestis sapientiæ et potentie elaves accepisse indubitanter agnoscit. Nec decebat tantæ dignitatis, et sapientiæ virum ab alio mysterii cælestis arcana requirere, nisi ab illo potissimum quem non caro potuit vel sanguis instruere, sed cui Deus ipse per se sua secreta dignatus est aperire. « Beatus es, inquit, Simon Barjona, quia caro et sanguis non revelavit tibi,

sed Pater meus qui est in cælis (Matth. xvi.) » Hunc enim præ cæteris mortalibus de toto terrarum orbe Conditor orbis elegit, cui cathedram magisterii principaliter in Ecclesia tenere perpetuo privilegii jure concessit; ut quisquis divinum aliquid ac profundum nosse desiderat, ad hujus præceptoris oraculum doctrinamque recurrat; nec illi humiliter offerre quod solvendum est erubescat, etiamsi et ipse quod quæritur non ignorat. Nunquid enim angelus de cælo veniens nesciebat docere Cornelium, quem videlicet, ut quid sibi agendum esset addiceret, destinavit ad Petrum? « Mitte, inquit, viros Joppen, et accersi Simonem qui cognominatur Petrus. Ille hospitatur apud Simonem quemdam coriariani, cui est domus juxta mare; hic dicet tibi quid te oporteat facere (Act. x.) » Poterat plane sanctus angelus hominem docere gentilem quid sibi competeret ad salutem; sed hujus usurpare volebat officium, cujus docendi noverat fuisse commissum.

Quid ergo mirum si sacerdos, licet sanctitate conspicuus, licet eloquiis divinis vehementer instructus, ad apostolorum principis magisterium misit, ad quem etiam angelus docendi gratia primitias gentium Cornelium destinavit? Pauli etiam ad Galatas hæc verba sunt: « Paulus apostolus neque ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, et Deum Patrem, qui suscitavit eum a mortuis (Gal. i.) » Illic itaque, qui non ab hominibus, sed ab ipso Christo, et Deo Patre fuerat factus apostolus 655 atque ab auctore sapientiæ sufficienter instructus, ad Petri tantum magisterium venit, et non id transcurso, sed per plurimos dies apud eum in cælesti schola permansit. « Veni, inquit, Hierosolymam videre Petrum, et mansi apud eum dies quindecim (Ibid.) » Per mysticum scilicet hebdomadis et octo-
dis numerum, Veteris Instrumenti, simul ac Novi dicitur sacramentum.

Dignum ergo fuit ut ad sedem illius vestra sancta A prudentia solvenda dirigeret questionem, ad quem et ignarus fidei vir angelicus mittitur: et a quo apostolus etiam, qui jam a Deo instructus fuerat, plenius eruditur. Et quia per Moysen dicitur: « Habetis Aaron et Ur vobiscum; si quid natum fuerit questionis, referetis ad eos (*Exod. xxiv.*) »

Adsit intan Aaron, id est, mons fortitudinis Christus; adsit et Ur, ignis ille videlicet, qui est ipse, de quo scribimus, Spiritus sanctus, ut per nos etiam, minimum videlicet Romane Ecclesie membrum, quod nonnullos laet, aperiat, et hujus questionis nodum quasi quoddam mystici libri signaculum clavis David Christus absolvat.

CAPUT II.

Quæ sit origo Græcorum erroris.

In primis ergo dicamus unde ignorantie istius oritur origo, ut et Græci fere omnes, et Latinorum quidam perhibeant Spiritum sanctum non a Filio, sed a solo Patre procedere. Hoc enim ex Dominicis autumant verbis, quibus ait: « Non enim vos estis qui loquimini: sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis (*Math. x.*) » Et iterum: « Ecce ego mitto promissum Patris mei in vos (*Luc. xxiv.*) » Et illud: « Cum venerit Paracletus, quem ego mitto vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me (*Joan. xv.*) » De quo rursus ait: « Ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis (*Joan. xiv.*) » Et alibi dicit: « Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia (*Ibid.*) » Et iterum: « Si ergo vos, cum sitis mali, nostris bona data dare filijs vestris, quanto magis Pater vester de cælo dabit Spiritum bonum petentibus se? » (*Math. vii.*)

His itaque et hujusmodi non solum evangelicis, sed et aliis Scripturarum testimoniis asserunt Spiritum sanctum nequaquam a Filio, sed a solo tantum Patre procedere. Nam et apud Latine lingue Doctores sæpe tale quid reperitur, quod huic sententiæ congruere videatur. Beatus plane Hieronymus in expositione fidei, quam ad Alypium et Augustinum episcopos mittit, inter cætera sit ait: « Credimus et in Spiritum sanctum Dominum verum ex Patre procedentem, æqualem per omnia Patri et Filio. » Augustinus etiam adversus Maximum hæreticum inventus, ait: « De Patre est Filius, de Patre est Spiritus sanctus. » Beatus etiam Leo papa in argentea tabula, quæ ante sacratissimum corpus beati Pauli apostoli videtur erecta, inter cæteras sue fidei symbolas ait: « Et in Spiritum sanctum Dominum, et vivificantem, 656 ex Patre procedentem, cum Patre, et Filio coadorandum et glorificandum. » In Nicæni quoque concilii symbolo dicitur: « Credimus et in Spiritum sanctum, qui de Patre procedit proprie, et Deus est verus sicut Filius; » et aliquanto post: « Quodque et Spiritum sanctum verum Deum invenimus in

Scriptura, et de Patre proprie procedere, et cum Patre et Filio semper esse. » Et iterum: « De Patre, inquit, Filius, et Spiritus sanctus proprie et vere de Patre procedit. »

Veruntamen hæc et alia hujusmodi testimonia Scripturarum, sive sanctorum verba doctorem, non præjudicant catholice fidei, qua Spiritum sanctum sicut a Patre credimus, ita nihilominus et a Filio procedere perhibemus. Nam cum vel ipse Dominus, vel sancti quoque doctores Ecclesie, Spiritum sanctum a Patre procedere concorditer asserant, nusquam tamen perhibent, quod a Filio non procedat; imo cum dicitur Spiritus sanctus a Patre procedere, a Filio quoque procedere credi necesse est, quia Pater et Filius unius ejusdemque substantiæ B procul dubio est. Nam cum Filius dicat: « Ego et Pater unum sumus (*Joan. x.*) » quomodo potest Spiritus sanctus ab eo quod unum est, et procedere, et non procedere?

Sed res ineffabilis, quæ nullo valet humanæ rationis ingenio concipi, nullo potest mentis intuitu vel consideratione discerni, ex divinatorum dumtaxat eloquiorum debet sententias colligi. Nam, sicut ait Apostolus: « Spiritus sanctus omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Quis enim scit hominum quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Ita et quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei. Nos autem spiritum hujus mundi non accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis, quæ et loquimur non in doctis humane sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus (*I Cor. ii.*) » Enimvero quomodo Pater ineffabiliter Filium gignat, quomodo Spiritus sanctus a Patre, vel utroque procedat, qualiter intuitus humanus attingeret, nisi per organa prophetarum vel per incarnatum Verbum suum Deus omnipotens hoc mortalibus revelaret? « Est enim fides, sicut dicit Apostolus, sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparentium (*Hebr. xi.*) » Stat enim Joannis illa sententia, qua dicit: « Charissimè, nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus; scimus quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est (*I Joan. iii.*) » Ad comprehendendum ergo summum et ineffabile vere fidei sacramentum, non humanæ opinionis sequamur indaginem, sed solum amplectamur cælestis eloqui veritatem, ut hoc potissimum de Deo credatur, quod divinitus; et in his quæ summa et incomprehensibilis Veritas perhibet, fidei nostræ constantia non vacillet.

CAPUT III.

Quod Spiritus sanctus a Patre simul et Filio procedat.

Porro autem quod a Patre procedat Spiritus sanctus, nulla neque apud Græcos, 657 neque apud Latinos questio est: nec res testimoniis indiget, cum hoc ipsum, et ea quæ supra posuimus, evidenter exempla declarent. Quod autem a Patre procedat, simul et a Filio, unde scilicet questio est,

evangelica nos docet auctoritas, cum Dominus A
dicit: « Paracletus autem Spiritus sanctus, quem
mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia
(Joan. xiv). » Et alibi: « Cum venerit Paracletus,
quem ego mittam vobis a Patre (Joan. xv). » Cum
ergo Paracletum et Pater mittat in nomine Filii, et
Filius mittat a Patre; patet profecto, quia sicut ab
utroque, qui procul dubio unum sunt, mittitur, ita
nihilominus et ab utroque procedit. Et qui sæpe
Spiritus Veritatis dicitur, cum utique Christus sit
Veritas, qui Spiritus est Veritatis, Spiritus est pro-
cul dubio Filii. Unde et alibi dicit: « Ille me clarifi-
cabit, quia de meo accipiet (Joan. xvi). » De meo
scilicet accipiet, quia et in me est. Unde et in Isai-
a vox Patris ad Filium: « Spiritus meus, inquit, qui
est in te, et verba mea, quæ posui in ore tuo, non
recedant de ore tuo, et de ore seminis tui usque in
æternum (Isai. lxx). » Ipse nimirum Spiritus est
illa virtus quæ de illo exiit, sicut in Evangelio
legitur, et sanabat omnes (Luc. vi).

Et iterum de muliere fluxu sanguinis liberata:
« Ego novi virtutem de me exisse (Luc. viii). » Unde
et Apostolus ad Galatas: « Quoniam, inquit, estis
filii Dei, misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra
clamantem, Abba Pater (Gal. iv). » Et alibi:
« Qui Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.
Ecce hic, cum dicit Apostolus: « Spiritus Filii sui,
vel Spiritus Christi (Rom. viii), » nunquid addit
et Patris, ut dicat, Spiritus Christi et Patris. Nunquid
quia, prætermissis Patris vocabulo, Spiritus Filii di-
citur, jure consequitur ut Patris esse Spiritus de-
negetur? Item quoque Apostolus ad Philippenses ait:
« Scio enim quia hoc mihi provenit in salutem
per vestram orationem, et subministrationem Spi-
ritus Jesu Christi (Philip. i). » Hinc est quod Sa-
pientia Dei, quæ procul dubio Christus est, dicit:
« Spiritus meus super me, dicitur, et hæreditas mea
super me, et favum (Ecclesi. xxxiv). »

Sicut ergo cum Filii, vel Christi Spiritus dicitur,
non statim consequitur ut eum possimus a Patre
disjungere; ita cum dicitur, Spiritus Patris, non
eum possimus a Filio separare. Beatus etiam Pe-
trus ait: « De qua salute exquisierunt atque scrutati
sunt Prophetæ, qui de futura in nobis gloria pro-
phetaverunt, scrutantes in quod vel quale tempus
significaret quia in eis erat Spiritus Christi, præ-
muntians eas quæ in Christo sunt passiones, et
posteriores glorias (I Petr. i). » Quod autem eum-
dem Spiritum Filium in discipulos miserit, idem
Petrus in Actibus apostolorum perhibet, dicens:
« Dextra igitur Dei exaltatus, et promissione Spi-
ritus sancti accepta a Patre, effudit hoc donum,
quod vos videtis et auditis (Act. ii). » Hinc est quod, cum
resurrexisset a mortuis, et apparisset discipulis, ut
eum de se procedere pater ostenderet, insufflavit,
et ait: « Accipite Spiritum sanctum (Joan. xx). »

Nec sane putandum est quod flatus ille corporeus,
qui tunc aerem percussit, Spiritus sanctus fuerit, sed
per congruam hanc significationem 658 conve-

nienter ostensum est quod Spiritus sanctus procedit
ab ipso. Isaias quoque cum de Filio Dei loque-
retur, adiecit: « Percutiet terram virga oris sui, et
spiritu labiorum suorum interficiet impium (Isai.
xi). » Cui sententiæ concinens Paulus in Epistola ad
Thessalonicenses ait: « Tunc revelabitur ille in-
quus, quem Dominus Jesus interfecit spiritu oris
sui, et destruet illustratione adventus sui (I Thess.
ii). » Quod etiam in libro beati Job mystice desi-
gnatur, cum dicitur: « Audiet auditionem in ter-
rore vocis ejus, et sonum de ore illius proceden-
tem (Job xxxvii). » Os denique Patris in hoc loco
intelligitur Filius, per quem videlicet nobis divine
legis sanctio promulgatur; sonus vero de illius ore
procedens, Spiritus sanctus est, qui, a Filio veniens,
mirabiliter sonuit, cum super apostolos repente
sonitu in linguarum varietate descendit. « Factus
est, inquit, repente de celo sonus tanquam adve-
nientis Spiritus vehementis (Act. ii). » Ille nempe
sonus, qui de ore Christi profuit, ipse est procul
dubio gladius his acutus, quem Joannes in Apoca-
lypsi ex eisdem labiis exire conspexit (Apoc. i). De
quo et per Psalmistam dicitur: « Verbo Domini cæli
firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum
(Psal. xxxiii). » Quia ergo, sicut dictum est, os
Patris Filius est, Spiritus oris Dei nil aliud intelligen-
dus, quam Spiritus Christi.

CAPUT IV.

Amovet dubitationem, quæ nasci poterat.

Quod si quaeritur, eum de substantia Patris sit
Filius, de substantia Patris sit nihilominus et Spi-
ritus sanctus, cur unus Filius, et alius non sit Filius?
C non incongrue respondetur: De Patre est Filius, de
Patre est Spiritus sanctus; sed ille genitus est, iste
procedens, ideoque ille Filius est Patris, de quo et
genitus est; iste autem Spiritus utriusque, quoniam
de utroque procedit. Verumtamen et illa generatio,
et ista processio non modo ineffabilis, sed et pro-
cessus incomprehensibilis est. Sed in his quæ nostræ
mentis acie penetrare non possumus, illis per quos
Spiritus sanctus locutus est, fidem certam, tanquam
si res nostris subjaiceret obtutibus, adhibemus. Et
quantum nobis ignota sint arcanæ profunditatis
occulta mysteria, non tamen dubitamus in eo quod
Dominus loquitur: non anhimus in eo quoque
D quod in urophetarum vaticiniis invenitur.

CAPUT V.

Amovet aliam dubitationem.

Sed hic mihi fortassis objicitur: Non intelligitis
Evangelium, nescitis quid sibi velint oracula pro-
phetarum, quæ scilicet aliud sæpe prætulerunt in lit-
terarum superficie, aliud continent in spiritualis
intelligentiæ veritate. Ad quod nos facile responde-
mus quia fuerit quamplures apostolici et catholici
viri, de quorum scilicet approbata pietate et sancti-
tate per ostensa multarum signa virtutum nil omni-
nino remansit ambiguum. Hi nimirum orthodoxam
659 fidem verbis simplicibus exposuerunt, et lit-
teris exaratum ad posteritatis memoriam relique-

runt. Illorum plane fuit ex apostolicis et propheti-
cis sententiis ista discutere; nobis autem nil aliud
restat, nisi præfixis duntaxat eorum definitionibus
obedire. Illis nempe vis necessitatis incubuit, ut
hæc subtiliter ac diligenter inquirerent, et certam
fidei regulam desinerent; nobis autem ea tantum via
gradiendum est per quam videlicet nostri præces-
sere majores.

Quod ergo illi tunc ex evangelicis ac propheti-
cis vel etiam apostolicis fontibus inhiante hæuserunt,
hoc nobis propinquant in posteros fideliter transfu-
derunt, dicente Psalmista: « In ecclesiis benedicite
Deo Domino de fontibus Israel (*Psal. LXXVII*); » et
nos puritate fidei, quæ per eos in nobis tanquam
per veritatis rivulus influït, secure jam et absque
ullo timore percipimus; et tanquam ab ipsa princi-
pali divini fontis origine, nos hanc haurire gaude-
mus. Audiamus ergo quid de processione Spiritus
sancti in sexto libro de Fide, quem ad Gratianum
imperatorem mittit, beatus dicit Ambrosius. « Non
enim, ait, quasi ex loco mittitur Spiritus, aut quasi
ex loco procedit, quando procedit a Filio. » Et paulo
post: « Spiritus sanctus cum procedit a Patre exit
a Filio; » nec immerito ab utroque procedit, cum
in utroque æqualiter sit, sicut in octavo ejusdem
operis libro idem dicit Ambrosius: « Pater in Filio,
et Filius in Patre; ita Dei Spiritus in Patre et in
Filio. » Augustinus autem cum, per totum fere li-
brum quei de sancta Trinitate composuit, innum-
erabiliter asserat quod Spiritus sanctus de Patre
simul Filioque procedat, tamen unam saltem ejus
sententiam ponimus, ne prorsus eum negligenter
præterisse videamur. « In illa, inquit, sancta Trini-
tate unus est Pater, qui solus de se ipso essentialiter
unum Filium genuit, et unus Filius, qui de uno
Patre solus est essentialiter natus: et unus Spiritus
sanctus, qui solus essentialiter de Patre Filioque
procedit. » Hieronymus quoque hoc scripsisse fer-
tur: « Spiritus, qui a Patre Filioque procedit,
Patri Filioque coæternus et per omnia coequalis
est. Hæc est sancta Trinitas, id est, Pater, et Filius,
et Spiritus sanctus; una est deitas et potentia, una
essentia, id est, Pater, qui genuit, Filius, qui est
genitus, et Spiritus sanctus, qui ex Patre Filioque
procedit. » Quamvis hoc in expositione fidei ejus, vide-
licet illa quam legimus, nequeat inveniri. B. etiam
papa Gregorius in confessionis sue Symbolo sic ait:
« Credo Patrem ingentium, Filium genitum, Spiritum
vero sanctum nec genitum, nec ingentium, sed
coæternum, de Patre et Filio procedentem. »

Quod si ab his forte qui Græcæ tantum sciunt,
Latine non norunt, e diverso dicatur non sibi suffi-
cere Romani doctores eloquii; nisi Græci quoque
sermonis Patres adhibebimus, audiant quid beatus
perhibeat Athanasius in libro quem adversus Arium
scripsit: « Ego, inquit, credo Filium in Patre, et
Patrem in Filio, Spiritum quoque paracetum, qui
procedit a Patre, et Filii esse et Patris; quia et a
Filio procedit, sicut in Evangelio scriptum est quod

A per insufflationem suam dedit 660 discipulis Spi-
ritum sanctum (*Joan. xx*). » B. etiam Cyrillus de hac
eadem Spiritus processione contra Nestorium sic ait:
« Quamvis enim in sua sit substantia Spiritus ejus,
et intelligatur in persona proprietas, juxta id quod
Spiritus est, et non Filius, attamen alienus non est
ab illo. Nam Spiritus appellatus est Veritatis, et
Veritas Christus est. Unde et ab isto similiter, sicut
et a Deo procedit. »

CAPUT VI.

Aliam item amovet dubitationem.

Sed adhuc fortassis inquiritur, cum Spiritus de
Patre procedat et Filio, cur idem Filius dixerit
quia de Patre procedit? Quid enim causæ fuit ut
non diceret: de Patre et me procedit, sed potius diceret:
Spiritus qui a Patre procedit? Cur hoc eum
fecisse putamus, nisi quod solet referre id etiam
quod suum est, ad eum de quo ipse est? De Patre
quippe est Filius, et a quo habet ut ipse sit Deus,
ab illo nihilominus habet ut a se quoque procedat
Spiritus sanctus. Unde est quod alibi dicit: « Mea
doctrina non est mea, sed ejus qui misit me (*Joan.
vii*). » Si igitur hic aperte cognoscitur suam esse
doctrinam, quam tamen non suam dixit esse, sed
Patris; quanto magis illie intelligendum est et de
ipso procedere Spiritum sanctum, ubi sic ait, *de
Patre procedit*, ut nequaquam diceret *de me non
procedit*? Huic et illud est simile, quod alibi dicit:
« Qui in me credit, non in me credit, sed in eum
qui me misit (*Joan. xii*). » Quid enim sibi vult, quod
ait: « Qui in me credit, non in me credit? » Quo-
modo in ipsum, quomodo non in ipsum? Quomodo
tam contrarium, tamque per compungantia sibi
verba intelligitur adversum. « Qui in me credit non
in me credit, sed in eum qui me misit: » nisi sic
intelligatur, qui in me credit, non in hoc quod vi-
det credit; ut spes nostra non in creatura sit, sed
in illo qui creaturam susceperit; quatenus unum se
esse cum eo mortalibus innotesceret, atque ad se
simul cum eo contemplandum humana corda unan-
daret? Ita cum dicit: « Mea doctrina non est mea, »
non parvam mentibus caliginem generat, nisi car-
nem a spiritu dispensativæ rationis ordo discernat.
Non enim dixit: Ista doctrina non est mea; sed:
D Mea doctrina non est mea. Quam dixit suam, eam-
dem dixit non suam. Quomodo sane istud verum
est, nisi secundum aliud suam dixerit, secundum
aliud non suam? Secundum formam Dei, suam; se-
cundum formam servi, non suam? Cum enim dicit:
non est mea, sed ejus qui misit me, ad ipsum Ver-
bum, quod in carne latebat, nostræ mentis intuitum
provocat, ut enim a Patre simul unum esse cogno-
scat. Doctrina enim Patris est Verbum Patris, qui
est unicus Filius. Quod ergo dictum est: « Doctrina
mea, non est mea; » sic intelligendum est, ne si
dicat: ego non sum a me ipso, sed ab illo qui me
misit

661 CAPUT VII.

Quomodo dicatur Spiritus sanctus a Patre proprie procedere, in Nicæni symbolo.

Cum ergo doctrinam suam, quam simul cum Patre dicat esse non suam, sed Patris esse perhibeat; quid mirum si Spiritum sanctum dicat de Patre procedere, a quo scilicet habebat idem Filius, ut etiam de ipso procederet? Unde cum in Nicæni concilii symbolo, quod superius memoravimus, Spiritus sanctus non simpliciter dicatur a Patre procedere, sed addatur proprie: Et in Spiritum, inquit, sanctum, qui de Patre procedit proprie: hæc proprietas non ideo datur Patri, ut Spiritus sanctus de solo ipso procedat; sed quia ab ipso datum est Filio ut etiam ex ipso procedat. Unde et Augustinus in libro de sancta Trinitate: « Non frustra, inquit, in hac Trinitate non dicitur Verbum Dei, nisi Filius; nec donum Dei, nisi Spiritus sanctus; nec de quo genitus est Verbum, et de quo procedit principaliter Spiritus sanctus, nisi Deus Pater. » Moxque subiungit: « Ideo addidi principaliter quia et de Filio Spiritus sanctus procedere reperitur: sed hoc quoque illi Pater dedit, non jam existenti, et nondum habenti, sed quidquid unigenito Verbo dedit, gignendo dedit. » Non ergo turbetur fides, cum audit Spiritum sanctum proprie sive principaliter a Patre procedere; quoniam ab illo datur Filio ut ab ipso procedat, a quo et ipse ineffabili atque incomprehensibili generatione procedit; sicut ipse qui est Patris sapientia per Salomonem dicit: « Ego ex ore Altissimi prodivi (Ecclesi. xxiv). » Et in Evangelio: « Ego enim ex Deo processi, et veni (Joan. viii). » Illud 662 præterea summopere cavendum est ne, dum asserimus

A quod de Patre Filius habeat ut Paracletus a se procedat, credamus etiam quod Spiritus sanctus de Patre procedat ad sanctificationem nostram. Absit enim hoc credi! ne quasi diversitas graduum videatur in simplici, atque incomprehensibili divinitate disponi, cum Scriptura dicat: « Ne ascendas per gradus ad altare meum (Exod. xx). »

Sed absque ulla dubitatione credendum est quod Spiritus sanctus simul ab utroque procedat; quamvis hoc Filius Pater dederit, ut, quemadmodum a se, ita nihilominus et ab illo procedat. Spiritus enim sanctus ineffabilis quedam est Patris Filique communio; atque ideo videtur hoc vocabulum obtinere, quia Patri simul ac Filio non ambigitur hæc appellatio convenire. Nam hoc ipse proprie dicitur, quod illi communiter appellantur; quoniam et Pater Spiritus, et Filius Spiritus; Pater sanctus, et Filius sanctus: et sicut utriusque ejus vocabulum indifferenter congruit, sic ipse simul ab utroque procedit.

Possemus adhuc nonnulla Scripturarum exempla congerere, nec impossibile esset nostris allegationibus egregios catholice fidei defensores cum suis argumentationibus adhibere; sed, quia lege prohibemur juxta altare nemoris arbusta conserere (Judic. vi), nolimus poma Spiritus opacis proluxa locutionis foliis operire. Sanctitas ergo tua, venerabilis pater, licet cælestis eloquii pabulo pleniter ubertimque refecta, tamen magis ac magis adhuc veritatis esuriens, non dedignetur interim hoc pauperuli hominis perexile jentaculum, gustatura postmodum de manibus Domini nostri papæ, tanquam per Habacuc prophetam, imo per angelum, regalium delicias epularum (Dan. xiv).

Sit nomen Domini benedictum.

663-664 OPUSCULUM TRICESIMUM NONUM.

CONTRA SEDENTES TEMPORE DIVINI OFFICII.

ARGUMENTUM. — Commendat archiepiscopi Bisuntini disciplinam et ordinem quibus in sua Ecclesia utebatur. Illud autem precipue laudat quod tumulum sibi vivo posuerat, ut scilicet supremum vitæ diem semper ante oculos haberet. Unum tamen correctione dignum, dum in ejus hospitio esset, se vidisse, quod tum clericis, tum ii qui sacris non sunt initiati, dum eadem sacra perageretur, iis sedentes interessent: id non esse neque ex præscripta disciplina, neque ex dignitate, aperte demonstrat.

Domno V. reverentissimo archiepiscopo, PETRUS D quod dextrum tenet latus Ecclesiæ, non omisi, ubi candidus clericorum tuorum cœtus, tanquam chorus nitet angelicus. Illic enim velut in cælestis Athenæ gymnasio sacrarum Scripturarum erudiuntur cloquii; illic veræ philosophiæ solerter incumbunt studiis, seseque sub regularibus exercent quotidie disciplinis.

CAPUT PRIMUM.

De archiepiscopi Bisuntini magnificentia, et clericorum avaritia.

Non ignoras, venerabilis pater, quoniam dum a te receptus hospitio tuis interfui, sic omnia velut in quadam animi mei tabella depinxi, ut nulla de cætero valeant oblivione deleri. Teneo scilicet claustrum post absidam Ecclesiæ, tuo duntaxat habitaculo dedicatum, ubi tam private, tam remote studio potes orationis ac lectionis insistere, ut eremitica videaris solitudine non egere. Alterum quoque claustrum,

Nec illud excedit quia, præter istas, duas alias noviter canonicas uno simul eodemque tempore construis: unam scilicet cum ecclesia sanctæ Mariæ Magdalene, alteram vero cum ecclesia, si rite teneo, sancti Laurentii. Et cum tua non sit dives ecclesia, mirum est qualiter tam operosis tanque magnificis

sit intenta structuris, et tam profusis quotidie sufficere possit impendiis.

Illud autem, fateor, mihi præ omnibus placuit, quia sepulcrum tuum mihi tunc ostendisti, a te velut hodie suscipiendum, accuratissime preparatum: ubi tanquam vespillonum merces, quini nimmorum solidi per quatuor altriusseus angulos in sudario sunt ligati: ut inter exsequias funeris, in ipso quoque pietatis opere sepulchris tuis videatur remuneratio non deesse; in quo nimirum patriarchæ Abrahamæ tenere videris exemplum, qui, cum Saram uxorem suam sepelire satageret (*Gen. xxii*), et omnes filii Seth electa quæque sepulcra sua sibi gratis offerrent, gratuita contempsit, ab Ephron filio Scor speluncam duplicem comparavit. Nam et in ipso quaternario numero quodammodo crueris ejus imitatus exemplum; sicut enim quadringentis siclis argenti redemit ille speluncam, sic et tu quaternis quinque solidis aliquo modo videris emere sepulcrum.

Hic notandum quam detestanda sit avaritia clericorum qui de sepulchris Ecclesiæ commodum sperant, cum hoc etiam ignorantes Deum gentiles abhorreant. Illi respuunt pecuniam, cum offertur; isti impudenter exigunt, etiam cum negatur. Illi contemnentes Abrahamæ pretium, dicunt: « In electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum, nullusque te poterit prohibere; » isti gentiliū suppares aiunt: « Appede pecuniam, et suscipe sepulcrum (*Gen. xxii*). » Tu autem, venerabilis pater, sapienti mihi videris usus esse consilio, cum sepulcrum tibi adhuc vivens et valens feri decrevisset. Nam si quando deceptrix hæc vita blanditur, si forte mens lenocinante fastigio cujuslibet dignitatis extollitur, mox ut ad expectantem se talem donum quis oculos dirigit, pulverem se, sicut est, cineremque pendit. Hinc est quod per Salomonem dicitur: « Quid necesse est homini majora se querere, cum ignoret quid conducat sibi in vita sua, numero dierum peregrinationis suæ, et temporis quod velut u-bra præterit? » (*Eccle. vii*). **665** Nec illicites titillationum motus prævalent carnes in luxuriæ fluxa resolvere, dum mens cogitur scaturientes vernas ac profluentem ex eisdem carnibus saniem cogitare. Unde et idem Salomon: « Melius est, inquit, ire ad domum lectus, quam ad domum convivii (*Ibid.*). » In illa enim finis cunctorum admonetur hominum, et vivens cogitat quid futurum sit.

Sed li qui radicem cordis in arenosa tenent hujus sæculi delectatione plantant, si sibi mundus aridus, si jucunditas eos suavis ac tranquilla demulcet, tanquam fel vel absinthium memoriam procul dubio mortis abhorrent. Unde vir sapiens ait: « O mors, quam amara est memoria tua homini peccum habenti in substantiis suis, viro quieto, et cui justitiæ directæ sunt in omnibus, et adhuc valenti capere cibum! » (*Eccle. xli*). At si quem tædiosa calamitatis infortunium prægravat, si languor assiduus vel inopia rei familiaris angustat, illi mors dulcis efficitur; atque ut volaces

A gressus acceleret, exoratur. Unde dicit ille, qui supra: « O mors, bonum est judicium tuum homini indigenti, et qui minoratur virilium defecta ætate (*Ibid.*). » Cum profecto finem suum homo nequam pro varietatibus hujus vite debeat perhorrescere vel optare, sed ad hoc tantum si vel propriæ vel fraternæ salutis perdidit eadem mors vel vita prodesse. Quod in se declarat ille qui dicit: « Coarctor autem e duobus, desiderium habens dissolvi et esse cum Christo, multo magis melius; permanere autem in carne necessarium est propter vos (*Philipp. i*). » Hinc et beatus Petrus auditoribus suis aiebat: « Justum arbitror, quandiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commotionem. Certus enim sum quod velox est depositio tabernaculi mei (*i Petr. i*). » In verbis plane suis bonus pastor ostendit quia non sibi, sed discipulis et vivere volebat et mori. Nam paulo post dicit: « Dabo autem operam et frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis. » Placet itaque mihi sepultura tua, quam tibi velut memoriæ signum ante oculos posuisti; ut, dum illa conspicitur, florentis male hujus vite tibi viror arescat, ac de futuris cogitare mens in se collecta solerter incipiat. Quo scilicet postquam homo pervenerit, illud procul dubio invenit quod mutare nullatenus possit. Unde et Salomon admonet, dicens: « Semper memorare novissima tua, et in æternum non peccabis (*Eccle. vii*). »

CAPUT II.

C Quod clericos, dum divina celebrantur officia, sedere, prava consuetudo est.

Unum præterea torporis ac desidie signum in ecclesia tua vidi, quod et tunc, prout expeditionis dicebat hora, corripui, et nunc apicibus tradere non superfluum duco. Plerique siquidem tibi clericorum resident, dum vel canonica horarum celebrantur officia, vel etiam ipsa missarum offeruntur terribilia sacramenta. Cujus torporis ignaviam per Galliarum partes nonnullis inesse etiam monachis deprehendi: quod profecto prævæ consuetudinis vitium et correctione dignum, et de stadio militantis

666 Ecclesiæ, in his que incoluntur sunt, constat penitus eradendam. De qua scilicet in Canticis legitur: « Quid videbis in Sunamite, nisi choros castrorum? » (*Cant. vii*). Et iterum: « Sicut turris David columnæ tuæ, quæ edificata est cum propugnaculis suis; mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium (*Cant. iv*). »

D Nam cum ubique nobis adversus nequitiæ spiritus imminet infederabile bellum, ferventius ingruit in modulatione psalmodiarum; et cum oramus, tunc velut in acie contra malignorum hostium tentamenta configimus, ut nobis omnino necesse sit aut superantibus enerviter cedere, aut corruentibus in Domino plausibiliter insultare. Qui cum corpora nostra marcidia sessione contemplantur hebescere, de rina quoque interioris hominis illico sperant se victoriam obtinere. De quibus per Isaiam dicitur:

« Ponam illum in manu eorum qui te humiliaverunt, et diverunt animæ tuæ: incurvare, ut transcamus (*Isai. li*). » Ubi, post incurvationem animæ, etiam de corporis incurvatione protinus additur: « Et posuisti ut terram corpus tuum, et quasi viam transentibus. » Utraque nimirum substantia, anima scilicet et corpus, in nobis sic unitæ sunt, ut plerumque una solerter agente, vigeat altera; et dum hæc resoluta negligenter oscitat, illa quoque dormitantis ignaviæ languore torpescat. Josue certe cum vidisset angelum evaginatum tenentem gladium, ait: « Quid Dominus meus loquitur ad servum suum? » (*Jos. v.*) cui nil aliud ille præcepit, nil prorsus ut exsequeretur injunxit, nisi tantum hoc: « Solve, inquit, calcamentum de pedibus tuis; » quare subjunxit: « Locus enim, in quo stas, sanctus est. »

Cum ergo loco illi, propterea quia sanctus erat, debebatur nuditas pedum, cur ecclesia, que nihilominus sanctus est locus, non mereatur saltem tantum reverentiam clericorum? Nisi quoque dicitur: « Ne appropies huic; solve calcamentum de pedibus tuis. Locus enim in quo stas, terra sancta est (*Exod. iii*). » Ut quid enim hæc antiquis Patribus divinitus imperata per sacras paginas legimus, nisi ut sanctis locis nos reverentiam debere credamus? An minus sacer est locus in quo per mysterium vivificæ passionis Christi corpus offertur, quam ille ubi per suum Deus angelum loquebatur? In Deuteronomio quoque legitur quia dixit Dominus Moysi: « Tu sta hic mecum, ut loquar tibi omnia mandata et cæremonias atque judicia (*Deut. v*). » Non ait, sede, vel recumbe; sed, sta mecum, ut scilicet stando discat quod sedendo postmodum doceat.

Nunc itaque dum in prociucto sumus, vult Deus nos sibi ministrantes assistere, ut cum eo postmodum mereamur in municipii tranquillitate sedere. Porro autem si cui tanta suppeteret munerum copia, ut, donec officium superasset, præbere dona singulis non cessaret; is quoque gradum figeret, cujus articulos languor chragricus inuodaret. Corporis ergo moriturus stans susciperet commodum, animæ vero perpetuo regnaturæ sedendo despiciet ornamentum. Si regi, vel terreno cuiilibet optimati suæ ditionis, officia reverenter assistunt; cum ante terribilem majestatis divinæ conspectum landum præconia jubilamus, qua præsumptionis **667** audacia sedere præsumimus? Dicit Daniel: « Milia millium ministrabant ei, et decies centena milia assistebant ei (*Dan. vii*). » Ecce, dum innumerabilium angelorum alii Deo ministrare (*Apoc. i*), alii dicuntur assistere, nullus eorum hic reperitur in subsellio residere.

CAPUT III.

Quod angeli contra homines in ecclesia sedentes indignantur.

Cui ergo virtutes angelicæ trementes assistunt, terrea et corruptibiles homines astare despiciunt!

A Et cum ecclesiasticis illis officiis rite credatur angelicam semper adesse præsentiam, dicente Scriptura: « In conspectu angelorum psallam tibi (*Psal. cxxxvii*). » nostramque vigilantiam sive desidiam non modo diligenter attendere, sed et superno judici cuncta per ordinem nuntiare; quanto, putamus adversus nos zelo moventur, dum in conspectu illius nos irreverenter sedere conspiciunt, cui scilicet ipsi trementibus assistunt? Nam et Zacharias sacerdos cum incensum poneret, non sedentem, sed stantem juxta altare angelum vidit. Et Apparuit illi, ait evangelista, angelus Domini stans a dextris altaris incensæ (*Luc. i*). » Dicit in Apocalypsi beatus Joannes: « Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, et tribubus, et populis, et linguis, stantes ante thronum. » Stantes utique ante, non sedentes. Et paulo post: « Omnes, inquit, angeli stabant in circuitu throni, et seniorum (*Apoc. vii*). » Isaias cum præmississet: « Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, et elevatum, et ea que sub ipso erant replebant templum; » protinus addidit: « Seraphim stabant siniter illud (*Isai. vi*). » Ecce ubi Seraphim sedere non audent, sedet homo luteus, et tanquam pannus menstruatæ luridus et immundus? Ubi virtutes eorum sibi sedilia non usurpant, illic homo tanquam communis ac domestico perfruitur otio, qui se pulverem esse et cinerem non ignorat? Ingressit rex nuptiale convivium, et invenit hominem non modo fortasse nuptiales induvias non habentem, sed et, contra illius convivii regulam, ignobiliter residentem; quid aliud jubere putandus est, nisi ut ligatis ille manibus et pedibus illico mergatur in tenebras? (*Matth. xxii*). Enimvero de sedente Eli sacerdote dicit Scriptura: « Quia cecidit de sella retrorsum, juxta ostium, et fractis cervicibus mortuus est (*I Reg. iv*). » Sedebat et Balthassar rex Babylonis, cum in superficie parietis, qui aule regię articulus sibi scribentis apparuit, qui suam snorumque stragem instare nocte prima, Medis ac Persis immincentibus, nuntiavit (*Dan. v*).

Requiescebat Zeebe et Salmata reges Madian cum exercitu suo, cum super eos tanquam securus Gedeon irruit, eosque gladiis grassantibus trucidavit (*Judic. vii*). Discumbebant nihilominus Amalecite super faciem terræ, cum illos repente David invasit, eosque a vespera usque in vesperam diei alterius percutere non cessavit (*I Reg. xxx*). At contra Elias dicit: « Vivit Dominus exercitum, ante cujus conspectum sto (*III Reg. xvi*). » Sto, inquit, non sedeo, non oscito, non marcesco; **668** cui etiam a Domino dicitur: « Egredere, et sta in monte coram Domino (*III Reg. xix*). » Non ait, sede, sed sta coram Domino. Nunquid et David atque illi septem chori cum eo sedebant coram area Domini, et non potius, sicut Scriptura testatur: « Ipse rex percutiebat in organo, et saltabat, ac subsilliebat totis viribus ante Dominum? » (*II Reg. vi*). Sicque ducebant arcam in júbilo, et clangore buccinæ.

Nota quoque quod ait Dominus Moysi: « Applica A tribum Levi, et fac stare in conspectu Aaron sacerdotis, ut ministrent ei, et excubent, et observent quidquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo testimonii (II Par. xv). » Non [ait: sedeant, oscient, et dormitent; sed fac stare, ut ministrent, excubent, et observent. Moyses in monte, per quadraginta dies et totidem noctes, nunquam vel ad momentum quidem sedit, nulla cibi vel potus alimenta percipit, sed jejunos Domino jugiter astitit (Num. iii); et tu, qui quotidiana te refectio sustentas, brevi saltem spatio gravaris ante tui Conditoris astare presentiam? Sic enim in Exodo legitur: « Stetit ergo ibi cum Domino Moyses quadraginta dies et noctes, panem non comedit, et aquam non bibit, et scripsit in tabulis B verba fœderis decem (Exod. xxxiv). » Hodieque nonnulli fratres, dum laudibus divinis insistent, non sunt solo standi labore contenti, satagentes insuper et per alia sui corporis exercitia fatigari.

Nam, ut de cæteris sileam, quidam frater, Gezo nomine, nunc a nostro non procul habitaculo disparatur, sexagenaria jam circiter ætate grandævus, qui totum psalterium genua flectendo decurrit, hoc scilicet modo ut unum expleat versum dum pavimento prosternitur; alterum dum protinus elevatur. Sic itaque per totum psalterii cursum una semper fit metanœa per geminos versus.

Alius quoque nobiscum fuit, ætate provectior, qui jure Dominicus vocabatur. Ille mihi confessus est, sæpe se mille fecisse metanœas per singulos dies, dum tamen ferrea lorica jugiter esset indutus ad carnem. Sed qui talia quærît audire curet opuscula nostra perecurrere.

CAPUT IV.

Quod laici quoque in ecclesia inter divina officia sedere non debent.

Nunc autem sufficit mihi sanctitatis vestræ suggerere ut hoc ignobilis negligentiae vitium in sua prius Ecclesia corrigat, deinde per cæterarum palmites tanquam falcem salutaris correctionis extendat. Districte quippe prohibendum est non modo clericis, sed et laicis utriusque sexus, ut nisi, sicut mos est, inter nocturni lectiones officii, alias dum divinis hymnis insisterit, nemo sedeat, nisi, corporis eum valetudo compellat. Plerosque nempe vidimus non modo sacri, sed et secularis ordinis viros, qui sic inter quælibet ecclesiasticæ synaxis officia status sui viribus sunt contenti, ut nec podio, nec adjacenti prorsus ulli materiae dignentur iniliti. Qui nimirum quo laboriosius in conspectu supernæ majestatis se conscientibus assistunt, et suaviorem dulcedinem intimæ quietis **669** acquirunt; quan-

toque difficilius sui corporis gravedinem tolerant, tanto copiosius eos ad Deum meritum levat.

Porro autem, sicut Eutropii testatur historia, Varro consul quoniam apud Cannas, dum adversus Annibalem confingeret, perdidit, nunquam postmodum usque ad vitæ suæ terminum recubans cibum sumpsit. Quod si faciunt hoc ethnici ut fanæ suæ nomen extendant, quid agendum est Christianis ut in cœlesti sibi gloria sedes acquirant? Enimvero si dignus in Deum nobis fervor inesset, par fuerat nos inter divinæ laudis excubias non modo non sedere, sed et manibus in alta porrectis incessabiliter psallere. Sicut hortatur nos Psalmista, cum dicit: « In noctibus extollite manus vestras in saneta, et benedicite Dominum (Psal. cxxxvii). » Et Apostolus ad Timotheum: « Volo, inquit, viros orare in omni loco, levantes puras manus sine ira et disceptatione (I Tim. ii). » Nam et præclarus Ecclesiæ doctor Ambrosius beatos martyres Gervasium et Protasium extensis manibus semper orantes se vidisse testatur. In cujus verbis datur intelligi quoniam et ipse non aliter tunc orabat episcopos, quamquam ipse vitandæ gloriæ causa non exprimat. Verisimile quippe est ut cum quo simul orant, nequaquam ab eo in orationis qualitate, dissentiant: alioquin si aliter orabat Ambrosius, ad hoc sibi **670** ille modus orationis ostenditur, ut ad hanc orandi regulam deinceps informetur. Cui cum beatus Paulus de præfatis martyribus diceret, quorum corpora in eodem loco inveniens, signanter addidit: in quo stas et oras. C Stabat quippe sacerdos egregius eum orabat, non ad instar istorum sedebat, et otiosa tractabat. Præterea cum idem dicat Apostolus: « Qui sunt administratorii Spiritus in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis (Hebr. i). » Ubi credenda est frequentius angelica beatitudo discurrere, quam in Ecclesia, ubi novit Dei populum, propter quem scilicet mittitur, convenire? Et qui potentiiori cultibet personæ festinanter assurgimus, qua præsumptionis audacia sedere coram virtutibus angelicis non timeamus?

Tu autem, dilectissime, quia in occiduis partibus inter sacerdotes insignis es ac celebris fanæ, ubique, in quantum potes, et hoc ignominiose sessionis opprobrium destrue, et cætera quæ villicatui sacerdotalis officii competunt, non segniter implere contende: argue, obseca, increpa, atque, ut idem monet Apostolus, « vigila, in omnibus labora, opus fac evangeliste, ministerium tuum imple (II Tim. iv); » ut, eum necesse fuerit conspectui summi pastoris assistere, copiosum ac dignum tanto nomine fructum de peracto valeas ministerio consignare.

Sit nomen Domini benedictum.

671-672 OPUSCULUM QUADRAGESIMUM.

DE FRENANDA IRA ET SIMULTATIBUS EXSTIRPANDIS.

ARGUMENTUM. — Gratulatur V. episcopo, quod a gravi quodam morbo Dei gratia convaluisset. Hinc sumpta occasione eumdem hortatur, ut iracundiam colibeat; olii et simultatum semina, si quæ sunt in animo suo, penitus evellat; et denique ut, juxta evangelicæ legis præceptum, inimicis suis omnes injurias et offensas condonet.

Domno V. reverentissimo episcopo PETRUS peccator monachus salutem in Domino.

CAPUT PRIMUM.

Infirmities a Deo cur mittantur.

Vere divinæ dispositionis ordo laudabilis, quia dum serat, curat; dum percutit, erudit; medetur, dum vulnus infligit. Ad hoc enim te, venerande Pater, divina severitas corporalis molestiæ verberibus cinxit, ut tanquam docilem puerum a levitate compesceret, idcirco te malleo disciplinæ percussit, ut vas utile in domo Domini a scabrescentis scoriam vel superducte rubiginis squalore purgaret. Hinc est quod de incorrigibilis et indisciplinatis per prophetam dicitur: « Percussisti eos, et non doluerunt; attrivisti, et noluerunt accipere disciplinam (Jerem. v). » Et iterum: « Frustra conflavit conflavit; malitiæ eorum non sunt consumptæ (Jerem. vi). » De quibus et alibi per prophetam divina vox ait: « Omnis domus Israel mihi versa est in scoriam (Ezech. xxi). » Tunc enim domus Israel in scoriam vertitur, cum divina peccator animaliversione percussus, vel in desperationis voragine lapsus, vel contra justæ sævientis imperium per impatientiam effertur. At contra, quasi manente metallo, scoria sub divinis percussioibus avolat, cum quilibet pœnitens superno verberere vapulans, et inhorrescentium a se vitiorum rubiginem projicit, et reforescentium candore virtutum ac resplendentis vitæ nitore elarescit. Quod utique per respectum divinæ gratiæ in te perspicue videmus impletum, cum et inimicos omnes in gratiam recepisti, et sic ab interiori prius valetudine convalescens, etiam corpore factus incolumis, Ecclesiæ gaudium reddidisti. Unde cum David non ingrata Deo debes voce cantare: « Castigans castigavit me Dominus, et morti non tradidit me (Psal. cxvii). » Et cum Jona: « Cum angustiaretur in me anima mea, Domini recordatus sum, et venit ad te oratio mea ad templum sanctum tuum (Jon. ii). »

Hæc gratiarum actiones cum eodem propheta hoc potissimum debes sine concludere: « Ego autem in voce laudis immolabo tibi; quæcumque voci reddam pro salute mea Domino (Ibid.). » Nus etiam, qui te velut amissum recipere, Deo largiente, meruimus, offeramus ei sacrificium nostrorum vitulos lahorum; et cum filia Raguel Sara dicamus: « Benedictum est nomen Domini, Dens Patrum nostrorum, qui cum iratus fueris, misericordiam facis, et

in tempore tribulationis peccata dimittis his qui invocant te (Tob. iii). » Sequestri plane functus officio frequenter insisteram, ut cum inimicis tuis reditiva pace componeres, ut osoribus tuis te injuste lædentibus sacerdotialiter indulgeres; sed animi tui motus, quos homo blandiens lenire non potuit, austeritas divina perdonavit; et, ut ita loquar, iram tuam irascendo placavit. Sævire scilicet in te voluit, ut sævitiam tolleret: spiritum ultionis effudit, ut mansuetudinis in te spiritum reformaret.

CAPUT II.

Quod per iram sapientia deperdat.

Quanto plane studio vitium iracundiæ sit vitandum, nunc prudentiæ tuæ liquido valet probare judicium. Nam qui tunc tibi videbantur amari, tuæque familiaritatis accessu prorsus indigni, dulcissima nunc eorum affabilitate perfreris, teque in eos secure projiciens, quodammodo jucundis amicitiae constrictis amplexibus delectaris. Tunc enim merito dicebas: « Turbatus est præ ira oculus meus (Psal. vi); » nunc autem alacri potes voce cantare: « Justitiæ Domini rectæ, lætificantes corda, præceptum

673 Domini lucidum, illuminans oculos (Psal. xviii). » Præceptum quippe Domini charitas est. « Hoc est, inquit, præceptum mentis, ut diligatis invicem (Joan. xiii). » Hoc sane præceptum oculos cordis illuminat, sicut et contrario livor et odium cæcat. « Quisquis » enim, sicut ait Joannes, « odit fratrem suum, in tenebris est, et in tenebris ambulat, et nescit quo eat, quia tenebræ excecaverunt oculos ejus (Joan. ii). » Quo contra, Dominus ait: « Ego lux in hunc mundum veni; et omnis qui credit in me, in tenebris non manet (Joan. xii). » Enimvero si omnis qui credit in Christum non manet in tenebris, et omnis qui odit fratrem suum, juxta Joannis vocem, in tenebris est; ille profecto non credere in Christum manifeste convincitur, qui ferulis olii tenebris excecatur.

Ex hujus igitur apostolicæ et evangelicæ sententiæ ratione colligitur quia quisquis odii cæcitate percutitur, inter Christi fideles superfluo numeratur; et quicumque est odiosus, necessario sequitur, ut sit etiam infidelis et in Deum non habeat fidem, qui circa proximum divinitus institutum amiserit charitatem. Illa siquidem solummodo vera fides dicitur, quæ per dilectionem operatur (Gal. v). Excludatur igitur ab electorum mentibus iracundia, quæ odium

generat, quæ nimirum cordis oculos, quos per se metipsam turbat, per virulentam sobolem deterius cæcat; et iracundus quisque se veraciter perimit, dum læsionem proximi vel, quod atrocius est, mortem sinit. Unde scriptum est: « Virum stultum interfecit iracundia, et parvulum occidit invidia (Job v). » Porro cum scriptum sit: « Tu autem, Domine, cum tranquillitate iudicas (Sap. ii); » quoties turbulentus animi motus sub mansuetudinis vigore restringimus, ad conditoris nostri similitudinem redire conamur. Nam dum quietem mentis ira dīverberat, dilaniatam quodammodo scissamque perturbat, ut sibi metipsi non congruat, ac formam intimæ similitudinis velut aqua fluctuante confundat; et dum cor fluidum iracundia permovet, tanquam undæ fluctuantis in ago præcipitiæ origini non respondet. Per iram denique sapientia perditur, ut quid, quoque ordine agendum sit, ignoretur. Unde scriptum est: « Ira in sinu stulti requiescit (Eccl. vii). » De qua alibi legitur: « Ira perdit etiam prudentes; » quia videlicet confusus animus, etiamsi valeat quid subtiliter intelligere, lethalis vitii mole depressus non valet explere. Porro autem qui consuevit frequenter irasci, iustitiam nunquam poterit operari. Mentiri me fortasse quis diceret, si apostolus in epistola non scripsisset: « Ira viri iustitiam Dei non operatur (Iac. i). » Nam dum perturbata mens iudicium suæ rationis exasperat, non quod Deus præcipit, sed quod furor suggerit rectum putat.

Quanta sane sit iracundiæ pestis, in hoc patenter exprimitur, cum nobis iracundi hominis societas prohibetur; et quasi per antiquæ scripturæ sententiam quadam jam, ut ita fatear, excommunicatione repellitur, dum a proximorum suorum contubernio separatur. Ait enim Salomon: « Noli esse assiduus cum homine iracundo, ne discas semitas ejus, et amas scandalum animæ tuæ (Prov. xxii). » Et iterum: « Melius est, inquit, sedere in angulo domus, quam cum muliere litigiosa et in domo communi (Prov. xxi). » Unde **674** qui se ex humana ratione non temperat, necesse est ut solus bestialiter vivat. Per iram sane concordia rumpitur, unde cohabitantium sæpe societas violatur. Sicut scriptum est: « Vir animosus parit rixas, et vir iracundus effodit peccata (Prov. xxix). » Peccata nempe iracundus perhibetur effodere, quia malos etiam, quos ad furoris insaniam provocat, cogit ut deteriores per impatientiam fiant.

CAPUT III.

Quod ira Spiritum sanctum excludat.

Per iram præterea lux veritatis amittitur, et obtenebratæ mentis obtutibus inoccidui solis radius occultatur. Unde dicit Apostolus: « Sol non occidat super iracundiam vestram (Ephes. iv). » Nam cum iracundia menti confusionis tenebras iniecit, huic Deus illic radium suæ cognitionis abscondit. Per iram certe sancti Spiritus splendor excluditur, cujus scilicet habitaculum fieri mens improba non meretur. Unde per prophetam dicitur: « Super quem requie-

scet spiritus meus, nisi super humilem et quietum, et tremement sermones meos? » (Isai. lxxvi.) Nam cum humilem dixit, quietum consequenter addidit, quia dum ira menti quietem simul et humilitatem subtrahit, suam sancto Spiritui protinus habitacionem claudit; dumque se per furoris insaniam elevat, ne ad se Spiritus sanctus introeat, semetipsum mens velut oberatis foribus damnat. Et sciendum quod ira sæpe tranquillitatis mentita eolorum, superficiali quietis obtendit, dum in furoris indignationem aperte non prosilit: sed interim, dum intra mentem velut in cibano vehementius æstuat, licet extrinsecus taceat, elamosas intra forum conscientia voces format. Unde per Salomonem dicitur: « Præstolatio impiorum furor (Prov. xi). » Et Sapiens quidam ait: « Cogitationes iracundi viperæ sunt generationes, mentem comedunt matrem suam. » Tradunt autem physici quod anima hominis tripartita sit. Est enim, ut aiunt, rationalis, irascibilis, concupiscebilis.

Non ergo sine magno labore compescitur, quæ non per accidens oritur, sed naturaliter insita perhibetur. Verumtamen adversus hoc vitium, sicut nec adversus concupiscentiam, nequaquam delemus desperare victoriam. Natura quippe nostra, cui scilicet ista dicuntur originaliter insita, ex primi quidem parentis est transgressione corrupta, sed ad statum incolumitatis pristinae per nostri Redemptoris est gratiam reformata. Et licet lex carnis cum spiritu lege confligat, facile mens nostra vetustatis suæ tenebras superat, si in eo quem renovata concepit vigore celestis gratiæ perseverat. Unde dicit Apostolus: « Lex enim spiritus vitæ in Christo Jesu liberavit me a lege peccati et mortis (Rom. vii); » ubi mox additur: « Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus Filium suum misit in similitudinem carnis peccati, et de peccato damnavit peccatum in carne, ut iustitiam legis impleteret in nobis (Ibid.). » Porro si ira vel concupiscentia, quæ nobis dicuntur naturaliter insitæ, per vigorem spiritus superari non possent, nequaquam idem prædicator **675** egregius impossibilis præcepisset. Ait enim: « Nunc autem deponite et vos omnia, iram, indignationem (Coloss. iii). » Ad Ephesios quoque: « Omnis, inquit, amaritudo, et ira, et indignatio, et clamor, et blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia (Ephes. iv). » De concupiscentia vero superfluum est exempla proponere, quam et lex antiqua vetat, et omnis sacrarum Scripturarum censura condemnat.

Superari ergo per divinam gratiam possunt quæ superari per divina mandata jubentur. Quid igitur ira deterius, quæ nimirum de felle antiqui draconis evomitur, et ut re vera lethale virus in furioso insipiam corde grassatur? « Ira » siquidem, sicut scriptum est, « demonium habet (I Reg. xviii). » Quod etiam experimento dignoscimus, si Saul irascentis historiam per ordinem perpendamus. Ait enim Scriptura: « Quia cum mulieres Israelitarum

ludentes in sistris, et Letitiæ tympanis canerent, percussit Saul mille, et David decem millia; iratus est Saul nimis, et displicuit in oculis ejus iste sermo. » Deinde subinfert: « Post diem autem alterum invasit spiritus Dei malus Saul, et prophetabat in medio domus suæ (I Reg. xviii). » Ecce liquido videmus quod scriptum legimus, iram scilicet habere demonium. In Saul enim cor ira præcessit, et mox nequitiæ spiritum introduxit: debinc abreptitium suum in zelum vesani furoris accendit, ac ad perimendum David, quem sanctus inhabitabat Spiritus, incitavit. Nam, teste Scriptura: « Tenebat Saul lanceam et misit eam, putans quod confingere posset David cum pariete (Ibid.). » Fremebat enim in vasculo suo auctor iracundiæ spiritus, eumque adversus innocentem feralis invidiæ facibus inflammabat.

CAPUT IV.

Exemplum presbyteri propter iracundiam diabolo mancipati.

Cui propemodum consimile quid in Urbinati territorio jam fere a decennio contigit, quod ad nostram profecto notitiam, ipsa potius rei præsentia quam fama vulgante, pervenit. Advesperascente quippe jam die, in duorum quorundam presbyterorum cordibus sol innocidius occidebat, eosque adversum se mutis injuriarum jurgiorumque conviciis auctor discordiæ spiritus accendebat. Cuique presbyter compressiterum probrosis contumeliarum irrisionibus læceraret, et alter alterum multo mordacitatis sale maledictorumque relationibus conspersisset, unus eorum minaciter iutonans, et dentibus stridens, correpta lancea iter arripuit, atque ad domum suam longius constitutam, furibundis properare grossibus cœpit. Sed cum illum jam superveniens caligo noctis obnuberet, cor etiam interiores tenebræ perniciosius possiderent, ecce quinque nigri equites cum caballis æque nigrantibus obviant, eique is qui major inter eos videbatur insubat: Sepe, inquit, institi, ut te mihi subderes, ut in clientelam meorum contubernalem devenires.

Toties itaque subterfugias, jam non poteris jugum meæ ditionis evadere. Videbatur enim nobilis quidam vir esse, Romanus nomine, 676 qui frequenter eum sollicitaverat, ut sibi subditus fieret. Presbyter itaque nimii terroris horrore percussus, ad præcipientis imperium manus utrasque composuit, atque illius manus defuturum more deosculans, se velut in herilis fidei tuitione commisit. Cui videlicet rei congruit quod Salomon ait: « Manus in manu non erit innocens malus (Prov. xi). » Quem protinus ille percunctans: Scis, inquit, qui sim? Ille præsto respondens ait: Nonne tu es dominus meus Romanus? At ille: Absit, absit; sed ego sum, inquit, diabolus, cui tu nunc commissus es, et individua deinceps societate constrictus.

Sta igitur in fide, et serva quod pollicitus es; et post hujusmodi verba vel gesta præsto disparuit. Tunc ille tremefactus, confusus atque perterritus, ad donum non sine magno trepidationis horrore

A pervenit: paulo post ad episcopum suum sanctæ memoriæ, Tenzonem nomine, cui moque præsentè, penitentiæ flagitator accessit. Me quoque sacerdotalis officio dignitatis adempto, cum æstivum tunc cauma fervesceret, et secundarum messium tempus instaret, juxta carinæ (f. canonum) regulam, inclusionem custodiæ carceralis indiximus: annorum penitentiam competenti moderatione præfiximus: atque ut in spem certæ recuperationis absque dubio convalesceret, adhortati omnes sumus. In quo nimirum facto manifeste perpenditur, quoniam iracundus dum zelo immoderati furoris accenditur, juxta Scripturæ testimonium, a demonio possidetur. Nunquid enim iracundus dæmonio vexante non agitur, qui nonnunquam ad plectendam cuiuslibet non lædentis, quin B potius sibi met obsequentis, innocentiam permoveat? Ulro enim dum libero mentis judicio caret, erga res etiam insensibiles vindictam ultoriæ animadversionis exercet. Quod utique Cyrus rex Persidis egisse deprehenditur, sicut Herodotus antiquæ scriptor historiæ profertur. Qui dum militum vallatus agnitionibus, Gnydem fluvium transvadaret, unus regionum equitum candore formaque præcellens, dum per rapacem alveum, ubi offensi vado vortices attollebantur, ingreditur, undarum procellis præcipitante irruentibus, naufragus absorbetur. Tunc rex ira permotus, ulcisci in amnem statuit, contestans eum qui præclarum voraverat equitem, ita perneabilem relinquendum, ut vix aliquando posset attingere genua feminarum. Annum igitur, ut conjecit, totum C in hoc ridiculo labore perpetuat, ac reum majestatis fluvium dum multis utrinque fossis aperuit, quasi totidem per latera vulneribus sauciavit: per quadringentos scilicet et sexaginta rivulos aquas fluminis subdivisit; sic, sic velut inimici sui sanguinem perfluvium compulit, et divitem venam, in quam tyrannus infremuit, paupertate multavit.

CAPUT V.

Quod ira hominem reddit amentem.

Cernis itaque, qualiter ira reddit amentem, quæ dum exsequitur quod impatentia suggerit, semetipsam ridentibus pabulum subsannationis 677 exponit. Per omne quippe vitium quod ab hominibus perpetratur, diversis utique modis misero cordi veteris hostis virus infunditur. In iracundiæ vero D peste, tota sua viscera serpens concutit, omnem fellis amaritudinem evomeus fundit; adeo ut prudentem mentis expertum, rationabilem furiosum, callentem ingenio reddat insanum. Alienat enim miseros, et velut abreptitios insanire compellit. Quod sane licet omnibus Christianis sit omnino prohibitum, permaxime tamen sacerdotibus est cavendum. Nam cum veritas cunctis fidelibus in commune præcipiat, ut dissidens quisque munus animum ante altare deserat, nec illud antequam læso fratri reconcilietur, offerre præsumat (Math. v), quanto propensius id agendum est sacerdoti, qui videlicet non metalli pondus, non corruptibilem margaritam, non certe manipulos segetum, sed vitalis eucha-

ristiæ oblaturus est sacramentum! Et cum illa singularis hostia pro inimicis principio sit oblata, Apostolo testante qui ait : « Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus (Rom. v.) ; qua mente sacerdos ad tam terribile sacramentum, qua temeritatis audacia mensæ celestis præsumit adire convivium, si dum reconciliationis mysterium celebrat, fratri suo reconciliari contemnat? Inimicus offert hostiam, quæ inimicitias solvit, ad mysterium pacis impacatus accedit; cum majus sit sacrificium peccanti dimittere quam laudis hostias immolare; et placabilis sit Deo bonæ voluntatis hobocaustum quam exterioris victimæ sacramentum.

Unde non otiosum credimus si his verbis inseritur quod celebri a nonnullis relatione vulgatur. Vir quidam, ut dicitur, potentiorum se hominem interfecit, B a cujus etiam filio, more sæculi, non legibus Evangelii, multas bellorum molestias pertulit : paterni scilicet ultor interitus, et strages anhelabat hominum, et frequentium reportabat manubias rapinarum. Inter has igitur homicida deprehensus angustias, imperiale decrevit adire vestigium, si quod forte tot calamitatibus posset reperire solatium. Quo comperto, paterni sanguinis ultor insequitur, eumque, sive ut tribunalium lege constringat, sive ut repente gladiis opprimat, impiger comitatur. In Teutoniciis vero partibus tunc imperator sægebat.

Cum itaque procedens modeste, quasi securus incederet, subsequens autem celerius properaret, tandem contigit ut sibimet invicem propinquantes, in mutuos uterque ducerentur aspectus. Sed cum is C qui homicidii reus erat, vix quatuor vel quinque comitum fulciret auxilio; interfecti vero filius tringinta ferme cingeretur obscuis armatorum, quaternionem suum coloratur ut fugiat. Ille se conspicuus de persequentium manibus avolare non posse, animæ patrocinium petit, ad humilitatis umbraculum confugium fecit. Projectis igitur armis, brachiis etiam in modum crucis extensis, solo prosternitur, et vel miserentium veniam, vel ictus ferientium præstolatur. At ille jam victor ad reverentiam crucis manum reprimendum conspexit, ultro etiam ne ab aliquo feriretur inhibuit : postremo pacem integram faciens, ad honorem sanctæ vivificæ crucis, 678 non modo vitam, sed et paternæ necis donavit offensam.

Hac igitur insigni præcæta victoria, quam scilicet non tam alterius quam sui, et, ut ita fatear, non tam hostis quam proprii cordis victor exsisterat, ad regis curiam, quæ non procul erat, accessit : sed mox ut ecclesiam oratorum ingrederetur, res mira nimiumque stupenda, Salvatoris imago, quæ in cruce videtur expressa, tribus cum vicibus inclinato capite visa est salutare. O quam gloriosum et insigne præconium, ut ab auctore misericordiam mereretur reverenter accipi, qui propter ejus reverentiam omiserat vindicari; et al. eo recipere salvationis honorem, pro quo saluti contrariam postposuit ultionem. Quod protinus imperator audiens, honorifica eum et affectuosa, prout decebat, affabilitate suscepit, et

A copiosa numerum liberalitate ditavit. O si vir ille sacerdotalis ordinis officio fungeretur, quam confidenter ad offerendum Deo munus potuisset accedere! Quo contra, quisquis in corde iræ vel odii confusiones agglomerat, et tempus ultoriæ retributionis expectat, quam perniciose, quam noxiæ sacris altaribus appropinquat! Hominibus quippe vertitur in iudicium, quod ad refrigerii provisum est augmentum.

CAPUT VI.

Prodigium quod contigit presbytero Salernitano missam celebranti.

Unde fortasse contigit quod cuidam suo presbytero venerabilis Alfauus Salernitanus archiepiscopus nuper evenisse perhibuit : qui nimirum presbyter ad cumulandos pecunie questus non mediocriter a viduis et feonum captabit usuras, et de cætero carnali conversatione vivebat. Ille aliquando missarum celebraret officium, inter ipsam Dominici corporis fractionem, tres repente favillæ ignis ex ipso ecclésiæ sacramento procedentes emicuerunt, et in pectus sacrificantis terribiliter inpegerunt : quod nimirum quid esse potuerit subtiliter inquirentis prudentia judicabit.

Illud etiam silentio prætereundum esse non arbitror, quod ille Salernitanæ rector Ecclesiæ, et religiosissimus, ac veracissimus Casinensis monasterii abbas Desiderius, uno mihi, ut ita loquar, eorum dixerunt; quoniam episcopus, cujus me ad præsens vocabulum fugit, dum in quodam castro consecraturus esset Ecclesiam, ab eo qui Beneventanæ tunc erat electus Ecclesiæ, beati Barbati confessoris reliquias petit. Qui nimirum fraternis acquiescens votis, sacras mundissimæ bustiæ reliquias intulit, sigillum competenter expressit, et statuto die per fidelem quendam monachum arcana petenti dona transiisit. Sed mox ut soluto sigillo capsidile recluditur, inane prorsus et vacua reperitur. Miratur genulus deesse reliquias, quas credebatur inclusas; dolet episcopus a spei suæ se suspensione frustratum; verumtamen, ingruente proposito, dedicatur ecclesia. Redit nuntius, vacuum, ut credebatur, capsidile reportans. Sed ecce, dum graditur, sentit quod intra bustiam aliquid agitur : mox aperit vasculum, 679 totum venerabilium reliquiarum, sicut allaturus acceperat, inesse reperit sacramentum; post paululum vero et præfata ecclesia est omnino destructa, et totum nihilominus castrum in quo fuerat constituta : quod sane an ex merito sacerdotis evenerit, an quolibet alio divino iudicio, nobis ad liquidum patere non potuit.

CAPUT VII.

Votum solvere contemnens infelicitèr perit.

Illud etiam nunc ad memoriam redit, quod præfatus Salernitanus archiepiscopus cuidam ex suis civibus evenisse perhibuit. In maris denique tempestate deprehensus, futurum se monachum affectuosa sponione devovit : sed naufragio erutus, votum solvere vitæ hujus amore contempsit. Expleto vero anno, ipso die quo votum Domino suæ conser-

vationis obtulerat, Kalendis scilicet Januarii, dum hinc inde discurreret, cum ludentibus et caclimantibus pueris choros duceret, et frivola quaedam ac scurrilia verba noaret [f. boaret], subito lapis de tecto super eum cecidit, et obrivit. Sic infelix ille, qui mundum deserere contempsit ultroneus, amisit invitatus; et fallacem carnis dulcedinem perdidit, qui amando carnem mentitus est veritatem.

Huic itaque contigit quod scriptum est: « Aute ruina exaltatur cor (Prov. xviii). » Et illud Apostoli: « Horribile est incidere in manus Dei viventis (Hebr. x): » Quod si ira Dei viventis cunctis peccantibus est timenda, illi certe est obnoxius ac terribilis formidanda, qui laborat impatientiæ vitio. Qui dum in pectore suo stomachantis animi turbine versat, motum divini furoris in se per suam iracundiam provocat. Quid enim justius quam ut ira mereatur iram? vindicta pariat alterutram talione vindictam? Unde vir sapiens ait: « Qui vindicari vult, a Deo inveniet vindictam, et peccata illius servans reservabit (Eccle. xviii). » Quo contra salubriter admonet, dicens: « Relinque proximo tuo nocenti te, ut tunc deprecanti tibi peccata subjvantur (Ibid.): » ubi mox quasi argumentando subjungit: « Quia homini servat iram, et a Deo querit medellam? In hominem similem sibi non habet misericordiam, et de peccatis suis deprecatur? » (Ibid.) Adhuc etiam velut indignando subinfert: « Ipse dum caro sit, reservat iram, et propitiationem petit a Deo? » (Ibid.) Et tanquam pro iracundia fusa oratio exaudiri non valeat, donec in iracundia perseverat, convenienter adjecit: « Quis exorabit pro delictis illius? » (Ibid.)

Et quia cum ante oculos nostros mors celerius ventura reducit, protinus iracundiæ tumor necesse est reprimatur, apte subnectit: « Memento novissimorum, et desine ininimicari; memorare timorem Domini, et non irascaris proximo (Ibid.). » Reprimatur igitur iracundiæ furor in corde, ut nunquam prorumpere possit in vocem. Sicut et in Ecclesiaste dicitur: « Aufer iram de corde tuo, et amove malitiam a carne tua (Eccle. xi). » Iræ quippe tanquam rapaci atque præcipiti cubili fluvio, Dominus trium obstaculorum sufflamen opposuit. In quibus utique furoris impetum disciplinæ loro cohibendum esse mandavit. **680** Primum scilicet in corde, secundum in gutture, postremam oppositionis metam præfixit in voce: « Omnis, inquit, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio; » hic opposuit obicem cordis: « Qui autem dixerit racha, reus erit concilio; » ecce obstaculum gutturis: « Qui autem fatue, reus erit gehennæ ignis (Math. v); » ecce obstaculum vocis. Hæ sunt igitur oppositiones, et quasi quædam crates, et rudera cælestis imperii, quibus iracundiæ ac furoris impetus premitur; et ne quasi rapax fluvius obviante quæque subvertat, sub disciplinæ rationalis iudicio cohibetur. Sit ergo mens nostra non quasi vitrum, quod ad primum percussio-

nis ictum vitæ, quæ sub mallei contusione purgatur. Esset plane vitrum cunctis metallorum fulgoribus longe præstantius, si primis ictibus præsto non cederet, si nativi soliditate roboris percussiois injuriam toleraret. Sed quia citius frangitur, inter cæteras metallorum species suppar et contemptibilis judicatur. Vitrum scilicet ex arena fit per humanæ artis industriam, ideoque compellitur ingenitæ fragilitatis servare naturam.

CAPUT VIII.

Vitri condendi egregius artifex quod a Tiberio inv. premium reportaverit.

Verumtamen tradit historia, quæ faber quidam sub Tiberio Cæsare tale quoddam excogitaverit temperamentum, quo vitrum ductile fieret atque flexibile, et iuxta naturam ejusque metalli, ad ferientis ictum infractum ac solidum permaneret. Qui dum aulæ regie foribus fuisset admissus, porrexit imperatori phialam, hoc, quod excogitaverat, artificio temperatam. Quam rex indignatus subito projecit in pavementum: quæ nimirum phiala nullatenus est confracta, sed ad similitudinem vasis ænei vel argentei reperta est ex quodam latere complicata. Faber autem protinus phialam de pavimento levavit, vasculum de sinu protulit, et vas non scissura collisum, sed oblique retortum, metalli more correxit. Hoc facta Cæsar admiratus, dixit artifice: Estne quisquam alius præter te, qui hanc vitrorum sciat efficere condituram? Jurat faber neminem esse super terram præter se solum, qui hujus artis comprehendat ingenium. Quo Cæsar audito, præcepit eum protinus decollari; nimirum reputans, quia si hujus artis exquisita subtilitas in communem hominum notitiam deveniret, aurum conspueretur ut lutum, omniumque vilesceret species metallorum: et revera si tam fragilis vitro natura deesset, videlicet ut ductilis effecta, ictus ferientis admitteret, cujus unquam metalli fulgor perspicaciam vitreæ claritatis æquaret? Ut igitur ad propositum revertamur, sicut vitrum fragilis natura depretiat et soliditatis robur cætera metalla commendat; ita per iracundiam tota virtutum structura collalitur, et per imperialis patientiæ majestatem nitentium gemmarum splendore cornuscum Deo in nobis habitaculum fabricatur. Sicut enim illa virtutes eradicat, sic ista congerminat.

681 CAPUT IX.

Beatus Petrus Damianus ad iracundiam pronus quomodo moleretur.

Porro autem et me, qui hæc utcumque conscribo, naturalis iracundiæ conspersio stimulat, ac sæpe levissima quælibet offensus concussa mee quietis arcana perturbat; ut in me plerumque, quod vix est acui vel spina leviter punctum, phalarico telo mihi videatur esse perfossum. Levem virgam iudico tan ream, tolerans colaphum suspiro plumbatam. Sed hæc intrinsecus, quantum vero ad opus, dicat ira quod vult, frendeat, fremat, dentibus strideat: in omnibus his quæ mihi interius suggerit, in quantum negare potuero, meum extrinsecus adiutorium non

habebit: licet inflata turgeat, sufflet, furiat, sæviat, A
 intumescat, ego sibi membra mea non dabo, ut per
 ea quasi per arma quod conatur efficiat. « Nolite,
 inquit Apostolus, extibere membra vestra arma ini-
 quitatis peccato (Rom. vi). » Non enim illi do-
 manum meam, ut per eam inflata percutiat vel aliquid
 rapiat. Non linguam, non labia moveo, ut per ea sui
 fellis amaritudinem fundat.

Dum ego itaque sævientis iræ penitus hæc auxilia
 denego, necesse est ut mox velut sine pabulo flamma
 flaccet, aut prorsus intreat, aut tanquam ventus
 inoffenso aere inaniter transeat, dum obstaculum
 deest in quod præcipitanter impingat. In senectipsam
 scilicet infracta reliditur, dum materia fomitis, in
 qua se valeat exercere, frustratur. Hoc enim respon-
 deo iræ, quod titillanti luxuriæ. Aliquando me libido B
 succendit, inflammatur, viscera concutit, genitalia
 subrigit; sed in his omnibus faciat ipsa suis viribus
 contenta, quod potest; nam meæ cooperationis
 auxilium habere non potest. Clamat iracundiæ
 furor, audio; æstuat libidinis ardor, sentio; sed nec
 illis clamoribus auxilium manum porrigo, nec istis
 furentibus flammis pabuli fomitem subministro; illis
 opem ulciscendo non fero, illis per effectum libidinis
 non insulso. Hoc itaque modo necesse est ut iræ
 furor inaniter evolet ac deficiat, et ardor libidinis
 sese, dum materiæ fomes non ministratur, exting-
 uat. Naturam quippe possum ex ratione compescere,

non omnino delere: possum lenire, non prorsus ex-
 stinguere. Faciat in me unusquisque quod vult, mihi
 necesse est intra memetipsam patientiam querere,
 nec debeo fructum ex alienæ virtutis mercede spe-
 rare. Nam ubi desunt bella quæ provocent, non of-
 fertur victoria quæ coronetur. Incassum clypei tegmen
 opponitur, ubi jaculi vel mucronis acies non vibratur.
 Si flamma fornacis emoritur, metalli puritas non
 probatur; ita me non aliena mansuetudo faciet pa-
 tientem, sed intra me debent erigi propugnacula
 turrium, quæ procul abjiciant ac propellant ingruen-
 tium turbine jaculorum.

Hæc tibi, venerabilis Pater, imperite dictavi, non
 ut te doceam, quis es, auctore Deo, doctor Ecclesiæ;
 sed ut turbulentis mihi quæ similibus possem sub al-
 locutionis tuæ occasione prodesse. Nec tamen vereor
 ne sancta prudentia tua noleste ferat, si quid sibi
 junior quisque suggerere eum humilitate præsumat,
 cum non ignoret hominibus prophetica Domini
 voce dixisse: « Venite et arguite me (Isai. 1). » Et
 Moysen Domini Synonymum ex Jethro, gentilis viden-
 licet hominis, ore patienter audivisse: « Stulto labore
 consumeris (Exod. xxxviii). »

Omnipotens Deus, qui te, venerande vir, nobis
 incolumem reddidit, et vitiorum omnium te faciat
 evitare squalorem, et tanquam ex cocto per ignem
 vasculo suo spiritualium virtutum ingerat claritatem.

Sit nomen Domini benedictum.

683 684 OPUSCULUM QUADRAGESIMUM PRIMUM.

DE TEMPORE CELEBRANDI NUPTIAS.

ARGUMENTUM. — Totus est in confutandis quibusdam qui asserere non erubescunt nuptias tempore quadra-
 gesimalis jejunii contractas, dimmodo copula non
 intercedat, validas esse, et ideo non debere dissolvi.
 Ostendit igitur nuptias consensu, non concubitu, contrahi.

Domnis V. et P., religiosis Faventine Ecclesie
 clericis, PETRUS peccator monachus fraternæ chari-
 tatis obsequium.

CAPUT PRIMUM.

Tempus celebrandi nuptias ex sacris canonibus.

Conquesta est mihi vestra fraternitas, quod qui-
 dam ecclesiasticæ disciplinæ ordinem confidentes,
 et juxta prophetam, Deum ponentes post corpus
 suum (Ezech. 1), quadragesimali jejunio matrimo-
 nium contrahunt; sed ut canonum sententiam sub-
 terfugiant, uxore ducta et celebratis nuptiis, solum
 concubitum defuisse contendunt. Accedit adhuc ves-
 stræ querelæ, quod gravissimum est, quia nonnulli, qui
 spectentibus spiritualibus videntur, et Scripturarum
 sibi scientiam vindicant, illos excusare nituntur.
 Nam cum canonum decernat auctoritas ut quicun-
 que a Septuagesima usque ad octavas Paschæ, tri-
 busque hebdomadibus ante festivitatem sancti Joan-
 nis, ab Adventu quoque Domini usque post Epipha-
 niam, nuptias celebraverint, separentur; illi in solo
 nuptiali concubitu nuptialia jura constituunt, eosque

perhibent dividi non debere, qui dilato duntaxat car-
 nali commercio, prædictis temporibus federantur.

C Quod nimirum quam absurdum, quamque sit frivo-
 lum, quisquis utcumque sacri eloquii lumen terit, fa-
 cile deprehendit. Si enim jure in concubitu constare
 nuptiæ perhibentur, quid est quod sacri canones
 prohibent ut absque publicis nuptiis nunquam ma-
 trimonium copuletur? Nunquid hoc volunt, ut vir
 uxori publice miscetur? Cuiusque hoc adeo sit
 inhonestum et pudore plenissimum, ut in totius
 humani generis tam prolixis statibus nemo unquam
 præter duos homines id attentasse legatur, Paridem
 videlicet, et quemdam philosophum; quomodo fieri
 canonica censura præcipit quod effrenata quoque
 luxuria gentilis populi turpissimum judicavit? Porro
 si nuptiarum celebritas in solo carnali commercio
 constituitur, quid est quod secundas contrahere nu-
 ptias viduata quoque persona permittitur; a tertiis
 vero vel quartis auctoritate canonica prohibetur?
 Nunquid postquam vir uxori secunda vice conjungi-
 tur, jam redire ad torum suam ulterius, quod omni-

no ridiculum est, denegatur? Enim vero si concubitus nuptiæ sunt; quoties vir mulieri admiscetur, toties procul dubio nuptias celebrare convincitur.

Quapropter si carnale negotium quis centies iteraverit, non modo multatibi, contra canonicam regulam, sed et centinubi crimen incurrit. Quod qui præsumit astruere, sine dubio creditur insanire. Concubitus quippe, qui tamen jure permittitur, non nuptiæ, sed res est potius nuptiarum. « Non enim, » juxta Leonis papæ sententiam, « omnis mulier viro juncta uxor est viri; quia nec omnium filius hæres est patris. » Et paulo post: « Non dubium est, inquit, eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse mysterium. » In cujus itaque verbis liquido pendere possumus, quia aliud nuptiale mysterium, aliud carnale est sacrilegium. Quod enim canonicè sit, sacramentum est; quod autem contra canones usurpatum est, sacrilegium est. Ex ratione quippe temporis agitur ut una eademque res sive salubris, sive noxia judicetur. Quisquis enim inhorrescente hieme vites putat, vineam dissipat. Qui æstate seminat, frumenta proficiat. Tunc denique suscipiendis seminibus apta tellus efficitur, si congruo tempore sarriatur. Qui sub nivali turbine cæmentarios conducit, ruinam construit. Qui succosa verni temporis ligna succidit, ut domatium parietes erigat, ut laquearium **685** tabulata compingat, supervacui se laboris vexatione fatigat. Et ut ad sacramenta veniamus, qui præter statuta tempora clericos ordinat, non eos utique provehit, sed offensionis obstaculum, ne de cætero provehantur, opponit. Qui passim, nec certo tempore christianitatis vel baptismi sacramenta celebrat, non tam opifex sacramenti quam reus dicitur sacrilegii.

CAPUT II.

Contra pervertentes tempora.

Cum ergo ipsa ecclesiastica sacramenta suorum temporum vicissitudines querunt, vigoremque suum ex deputati temporis congruitate concipiunt, quo pacto sola matrimonia vires habere poterunt, si temporum statuta confandunt. Ut enim Salomon ait: « Omnia tempus habent et suis spatiis transeunt universa sub caelo (Eccle. iii). » Et paulo post: « Tempus flendi et tempus ridendi, tempus plangendi et tempus saltandi, tempus amplexandi et tempus longe fieri ab amplexibus (Ibid.). » Qui ergo flendi tempore saltant, et ridet: qui tunc amplexantur, quando longe fieri ab amplexibus debent, sicut apud eos temporis ordo pervertitur, sic eis jure voluptas in amaritudinem, gaudium in mœrorem, in confusionem gloria, in prostibulum thalamus permutatur. Cum enim legibus cautum sit, ut tempore messium vel vindemiarum nequaquam causarum litigia ventiletur, ne forensia negotia dirimantur, et temporum ratio fert, ut quidquid tunc in tribunalibus judicium definitur, irritum censeatur; quomodo quadragesimale tempus nuptias non evacuat, quas canonum auctoritas damnat? Nunquid mi. oreu

vim canones sacri continent, quam pragmaticæ sanctiones? Dicitur nuptiarum summam esse concubitum, qui nimirum si desit, nuptiale dici non posse mysterium.

Ergo et beata virgo Maria viro, secundum eos, carnaliter nupsit, quæ juxta Evangelii fidem sponso suo Joseph nuptiali fœderatione convenit: « Ante, inquit, quam conveniret, inventa est in utero habens de Spiritu sancto (Matth. i). » Sed quia nuptiarum vocabulum patenter evangelista non exprimit, ideoque nuptias celebrasse B. Virgo mihi perhibenti fortasse non creditur. Expositorum aliqui, prout occurrit, in testimonium deducunt. Ait nempe Beda in expositione Matthæi: « Notandum, inquit, in primis in eo quod ait: Autequam conveniret; verba conveniendi non ipsam concubitum, sed nuptiarum, quæ præcedere solent, tempus insinuant, quando ea quæ prius sponsa fuerat, conjux esse incipit. Ergo antequam conveniret, dicit: Autequam nuptiarum solemnia rite celebrarent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto. Siquidem memorato ordine postes convenerunt, quando Joseph ad præceptum angeli accepit conjugem suam. » Ambrosius quoque: « Non te, inquit, moveat, quod frequenter Scriptura conjugem dicit: non virginitatis ereptio, sed conjugii testificatio, nuptiarum celebratio declaratur. »

Cum ergo luce clarius constat, quia beata Dei Genitrix virgo non nupsit; et tamen juxta **686** Scripturæ sententiam, absque dubio nuptias celebravit; quomodo dicitur, ubi concubitus defuit, nuptias dici non posse? Nos autem e diverso libere profitemur, et concubitum posse sine nuptiis fieri, et sine concubitu recte nuptias appellari. Sunt enim aliquando nuptiæ cælibes, sunt quæ digne dicantur nuptiæ virginales. In quibus videlicet sic uxor viro dotali fœdere jungitur, ut prælato caelestis thalami desiderio, carnali nullatenus misceatur (vide scholium ad calcem opusculi). Ex quarum scilicet genere nuptiarum B. Joannes evangelista subtractus a Donino traditur, qui nimirum cum virgo permanserit, nihilominus tamen nuptiæ vocatæ sunt, quas contempsit. Ad quod etiam nuptiarum genus, beatus Apostolus auditores suos videtur invitare, cum ait: « De quibus scripsistis mihi, bonum est homini mulierem non tangere; propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, et unaqueque mulier suum virum habeat (I Cor. vii). » Cum mulierem non tangere bonum esse primo perhibeat; deinde propter fornicationem uxorem habere unumquemque decrevat, ad cælibes procul dubio nuptias discretus doctor invitat, ut si laqueum fornicationis duntaxat evadere possumus, carnale commercium in nuptiis non queramus. Nuptiarum plane societas ab initio propter gignendam sobolem et propagandam posteritatem non ambigitur instituta.

CAPUT III.

Nuptiæ ad quid institutæ.

Quantum ergo ad antiquitatem sæculi, intentio

nuptiarum est procreatio filiorum. Attamen sicut solo vomere terra proscinditur, sed, ut hoc fieri possit, cætera necessaria membra aratri atextuntur; cæteri nervi in citharis atque hujusmodi musicis vasis aptantur ad cantum, sed ut aptari possint, insunt et cætera in compagibus organorum, quæ a canentibus non percipiuntur; ita et huic intentioni, propagandæ videlicet sobolis, adduntur et alia, cum propter conjugalis matrimonii sacramentum, tum propter speciem honestatis, conventus videlicet promborum, convivii celebris apparatus, dona sponsalia, tabularum dotalium instrumenta, et si qua sunt alia. Quæ videlicet omnia simul juncta nuptiæ vocantur. Et hæc antiquitus, ut prædictum est, ad propagandam tantummodo sobolem; nunc autem advesperascente jam mundo et illius coruscante doctrina, qui de virgine virgo est, ad evitandam spectat procul dubio fornicationem. Tunc enim, salvo altiori mysterio, dicebatur: « Maledictus vir qui non habuerit semen in Israel! » Nunc autem dicitur: « Viri, diligite uxores vestras sicut Christus Ecclesiam (Ephes. v). » Et Apostolus: « Tempus est, inquit, ut qui habent uxores, tanquam non habentes sint. » Et iterum: « Volo vos omnes esse, sicut ego (Coloss. iii). » Enim vero qui, sicut superius diximus, uxorem ducendam contrahat, et non tangendam, non exculpere prolem, sed fornicationis videtur oppilare voraginem; nec tumescens utrum, infantiumque balatum, sed immaculatam cubile, et conjugalis continentiæ desiderat cælibatum. Qui nimirum cum **687** dicit: « Si se non continent, nubant (I Cor. vii); » et alibi: « Revertimini in idipsum, nec tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram (Ibid.); » patenter ostendit quia nuptiæ inter conjuges castitatis est avidus; admissionem vero carnis permittit invitus.

Constat ergo per hæc, quæ superius comprehensa sunt, quia quisquis sine concubitu fieri posse nuptias denegat, adversus Apostolum, per quem Christus loquitur, contumaciter pugnat. Qui et omnes homines vult sicut semetipsum continenter vivere; et tamen admonet unumquemque suam uxorem, ne in fornicationem labatur, habere. Erubescant ergo stulte sapientes, et sapiendo recordes, qui perveraciter asserunt virum a femina dividi non debere, quam non interveniente concubitu quadragesimali tempore duxit uxorem. Qui videlicet ad tantam quandoque proripere vesaniam, ut eam quoque, quæ ipso sancto die Parasceve, quo Dominus crucifixus est, a viro furata dignoscitur, abnegent relinquendam; et dum impudenter astruunt quasi legale connubium, sacrilegum roborant versutis allegationibus pellicatum. Quippe cum Dominus pateretur crucis afflictionem; ille versabat in mente sordis [sordidam] luxuriæ voluptatem. Et cum Redemptori suo totus orbis, ut re vera capiti membra, commo- ratur; ille subantus libidinis turpitudinem meditatur. Quid ætate mea hoc Dominicæ crucis die contigerit, succincte perstringam. Apud Ravennam sane urben

A multa animalia in macello sunt a libripendibus cæsa, quæ communi senatus consulto, et præcipue Martini venerabilis eremitæ decreto, omnia canibus sunt projecta. Quid igitur facerent zelum Dei habentes, si novam nuptiam transire in sponsalium carnere- rent, si amicorum turbas, relicta crucis adoratione, nuptiales choros ducere commiserent?

CAPUT IV.

Pæna celebrantium nuptiis quadragesimali tempore.

B Sed dicite mihi, o novæ assertionis auctores, si casu obreperit homini, ut intra quadragesimalis observantiæ cursum uxor se carnaliter jungat, salvo conjugio, penitentiam illis imponitis; an eos ab invicem solutis tabulis interveniente divortio separatis? Sec ecce, canonica decrevit auctoritas, ut quisquis eo tempore cum conjuge labitur, quadraginta duntaxat dierum penitentia reformetur. Quo igitur pacto in solo concubitu consistere nuptias dicitis, et utrumque idem esse contra totius sacri eloquii sententiam judicatis? cum videlicet censura canonica nuptias illicitis temporibus institutas remoto omni scrupulo dividat; concubitum vero sola parvæ penitentudiis animadversione percellat? Dicite, inquam, mihi, cum pace vestra loquor, si in solo concubitu nuptiæ constare dicendæ sunt, cur nuptiæ contra legum mandata contractæ, usque ad divortium condemnantur; concubitui vero levis tantummodo penitentiæ mensura præfigitur? Si enim utraque unum sunt, sicut non diversa sunt in peccato, ita nec dispari debent subjacere iudicio, **688** et quorum est eadem causa, una utriusque debet esse censura.

C Porro autem, quid est hoc etiam quod canonica sanctione præcipitur, ut virgines, quæ se non custodiunt, si eosdem qui eas violaverint maritos acceperint, eo quod solas violaverint nuptias, post unius anni penitentiam reconcilientur? Si enim nihil aliud sunt nuptiæ quam concubitus, cur dicuntur nuptias violasse virgines prostitute, quæ profecto concubitum non violaverunt, sed potius impleverunt? Enim vero si solo concubitu nuptialia jura complentur, jam non damnentur fœda prostibula, imo meritoria coronentur, et oidi fornice ædes sint nuptiales. Illicite tandem philosophorum nostrorum argumentatione perventum est, ut ejusdem sint meriti et nuptiales tabulæ, et obscenarum pellicum voluptates? Idem lupanaris videatur esse volutabrum, quod cubile immaculatum?

D Et, ut cum stomacho loquar, tantumdem furivus videatur valere concubitus, quantum publica ac per hoc honesta celebritas nuptiarum? Confundatur ergo versuta calliditas, nec quæ veritas segregat, multiplicitate verborum jungere se posse confidat. Reprimatur etiam pleetenda præsumptio, ne quod temerariis ausibus nunc latenter inchoat, per conveniendi vitium passim postmodum insolescat. Dirimantur infausta conjugia, et in sui vigoris statu ecclesiastica permaneat disciplina. Rescindatur quod contra legum scita contractum est, ne cauter, qui

nunc oritur, male serpendo pululet, et ab uno se per ecclesiastici corporis membra dilatat. Sic itaque nunc temerarie præsumptioni sacerdotalis auctoritas obviat, ut Christiana religio non, quod absit, vento doctrinæ circumferatur et fluctuet (*Ephes. iv.*), sed in apostolicæ traditionis regula immobiliter perseveret.

SCHOLIA.

Ex quarum scilicet genere nuptiarum beatus Joannes evangelista subtractus a Domino traditur. Fuerunt itaque non modo hic noster sanctus cardinalis, sed et alii qui asseverarent, sponsum nuptiarum quæ factæ sunt in Cana Galilææ Joannem hunc ipsum evangelistam fuisse, et a Christo ad sui sequelam vocatum, sponse nuntium remisisse. Quam rei quoque existimationem ex antiquis historicis acceptam, duo in primis Benedictinæ item religiosæ decora sanctitate ac doctrina celeberrimi (Beda nempe venerabilis, et Rupertus abbas), aperte satis confirmant. Et quidem Bedæ testimonium nonagenos ante annos literis consignatum de Joanne hoc est (*Brædæ hémil. de S. Joan.*): « Sed hunc præ omnibus diligit, quia virgo electus ab ipso, virgo in ævum permansit. Tradunt namque historie, quod eum de nuptiis volentem nubere vocaverit; et propterea, quoniam a carnali voluptate retraxerat, potiore sui amoris dulcedine lunavit. » Rupertus vero, qui Damiani tempora attingit, verba sunt (*Reverent. in Joann. lib. II, in fin.*): « Joannem evangelistam relictis nuptiis (ipsis enim istas fuisse nuptias, opinio fere omnium est, ipsum Dominum sequi cepisse arbitramur. Tradunt namque historie quod eum de nuptiis volentem nubere vocaverit).

689 Eadem quoque veritas duobus vetustissimis prologis Evangelio secundum Joannem præfixis, quorum alter tribuitur Hieronymo, et alter Augustino, cum probatur. Illius textus est series: « Joannem de nuptiis volentem nubere vocavit Dominus. » Hujus porro prologi auctorem fuisse Hieronymum, sanctum Thomam inter alios asseruisse, Sebastianus Barradius animadvertit (*Barrad. in Evang. tom. II, lib. III, cap. 1.*). « Hanc opinionem, ait Baradius, sequitur divus Thomas (2. 2, quest. 186, art. 4), et dum exponit prologum illum divo Hieronymo ascriptionem, eamque putat esse D. Hieronymi sententiam. » Alterius vero prologi attestatio talis est: « Iste siquidem est Joannes, quem Dominus de fluctivaga nuptiarum tempestate vocavit, et cui matrem virginem virginis commendavit. » Hunc etiam prologum Augustino ascribi debere, Baronius (ut alius hunc missos faciam) nitro fatetur (*Annal. tom. I, ad an. Chr. 51*). Ait enim: « Augustinus in præfatione in Joannem evangelistam hæc habet: Iste siquidem est Joannes. » Et cætera modo relata: quæ cum viderit ille, nihilominus hæc de Joannis nuptiis sententiam omnino explodendam esse contendit, vocatque commentitiam, nuper excogitatum atque ridiculam; Augustini autem testimonium interpretatus, sic Augustinum ait dixisse vocatum a nuptiis, non quod eum uxorem duxisset, eam reliquit, sed quod eum prorsus non accepit, prout idem Augustinus in fine ejusdem operis testatur, cum his utitur verbis (*in Joan. tract. ult. prope finem*): « Plus amatum, quod neque uxorem duxerit, et ab inecunte ætate castissimus fuerit. »

Ita Baronius ex Augustino. Verum tanti viri pæne affirmare non dubitaverim, hæc Augustini verba magis favere sanctissimis Patribus Bedæ, Damiano, Ruperto, Thomæ, Bonaventuræ, cæterisque quam sibi; atque dum Augustinus, vel etiam alii inquam, Joannem evangelistam non duxisse uxorem; tantumdem est, ac si cum uxore eum non vixisse, vel non cohabitasse. Præterea Damiani opinionem ve-

ritati esse conformem, et alii multi docent scriptores et sanctitate et literis præclarissimos, angelicus doctor (*S. Thom. 2. 2, q. 186, art. 4, ad 1*): « Ne alicui spes perveniendi ad perfectionem tolleretur, assumpsit ad perfectionis statum etiam illos quos invenit matrimonio junctos. Non autem poterat absque injuria fieri, quod viri uxores, desererent; sicut absque injuria libat, quod omnes divitias derelinquerent. Et ideo Petrum, quem invenit matrimonio junctum, non separavit ab uxore, Joannem tamen volentem nubere a nuptiis revocavit. » Seraphicus doctor (*S. Bonav. in vita Christ. c. 20, p. II opusc.*): « Quamvis dubium sit, cujus fuerint nuptiæ in Cana Galilææ, sicut magister in historia scholastica tangit, nos tamen meditemur fuisse Joannis evangelistæ, quod habetur in prologo super Joannem, ubi Hieronymus affirmare hoc videtur. » Sanctus Antonius Florentinæ archiepiscopus (*Chron. p. I, c. 3, tit. 5, § 6, et p. III Summ., tit. I, c. 2 in princ.*): « Celebratis autem nuptiis in Cana Galilææ, quæ communiter dicuntur fuisse Joannis evangelistæ, » etc., quibusdam etiam interjectis: « Joanne autem non consummato matrimonio virgo secutus est Christum. » Hisce tantæ auctoritatis viris adhas Nicolaum Lyranum (*in c. II Joan.*) de sacris literis optime meritum, qui trecentos ante annos non tantum prologum illum in Joannem fuisse Hieronymi exponendo 690 confirmavit, verum etiam superiorum Patrum sententiæ sic astipulatus est: « Dicitur etiam communiter, quod istæ nuptiæ fuerint Joannis evangelistæ, a quibus eum Christus vocavit ante consummationem matrimonii per copulam carnis. Ex hoc in Ecclesia observatur quod ante carnalem copulam potest licite alter conjugum intrare religionem; hoc autem videtur per dictum Hieronymi in prologo, ubi dicitur quod Christus vocavit eum de nuptiis nubere volentem. Ex quo videtur quod nuptiæ fuerint suæ, quia Christus non legitur in aliis nuptiis fuisse. Hoc etiam videtur per hoc quod mater Jesu erat ibi tanquam in nuptiis nepotis sui. Non enim est verisimile: quod ipsa venisset, nisi multum attinuisse sibi, sicut vixit ad Elisabeth cognatum suam, festinanter tamen, ut habetur (*Luc. I*); quia secundum quod dicit Ambrosius, non libenter stabat in publico, sed magis in orationis secreto. » Eisdem sententiæ subscribunt et alii permulti gravissima auctoritate et doctrinæ viri, Thomas de Vio, card. Cajetanus in cap. II Joannis, Dominicus Soto 4 sent., dist. 47, quest. 1, art. 4, qui non alia quam SS. Hieronymi et Augustini auctoritate fretus, ex hoc Christi facta concludit posse alterum conjugum, rato et non consummato matrimonio, etiam altero invito religionem ingredi. Dionysius catholicianus, cujus sunt verba (*in c. II Joan.*): « Hieronymus enim sentit, quod sponsum fuit Joannes evangelista, filius sororis beatissimæ Virginis. » Joannes Major qui sic habet (*in c. II Joan.*): « Joannes Zehedæi has nuptias contraxisse putatur, ita Hieronymus et Augustinus existimant, a quorum sententiis nisi patenti ratione vallatum contraire pudet. » Sylvester Prierius, qui sic ait (*in Evang. Domin. I post Oct. Epiph.*): « Sciendum est quod teneur communiter, quod istæ nuptiæ fuerint Joannis evangelistæ; » quod videtur sonare dictum Hieronymi in prologo. Robertus Carazzolus, episcopus Aymnas, De sanctorum laudibus serm. 55, Hugo de Prato serm. 18, Dom. I post octavam Epiphaniæ; Michael de Palatio, enarrat. I, in cap. 2; Jo. Thomas Turgilius tom. I, in idem Evangelium; Joannes Osorius tom. I Concion. in cap. II Joan., et (ut alios prætermittam) Philippus Dirz tom. III conc. Domini. 2 post Epiphaniæ, in hisce etiam recentioribus nostris temporibus scribens: « Communiter (ait de hujusmodi nuptiis) habentur fuisse sancti Joannis evangelistæ, ex quibus eum sanctissimus Salvator mundi vocavit. » Itaque cum hæc de Joannis nuptiis existi-

690

C

D

matio tante auctoritatis inuitatur testificationibus, talesque habeat patronos, quos credibile est non futili traditione persuasos; et quod ex vetustis historiis desumptum Beda et Rupertus affirmant, quod illis receptis et antiquis prologis confirmetur, quod a sexcentis annis ad hæc nostra tempora communis habita fuerit, reuera cur tam facili negotio communitia, nuper exagitata atque ridicula credatur, non video. Quod autem Nicephorus testatur (*Hist. l. viii, c. 50*) harum nuptiarum sponsum fuisse Simonem Cananæum, cum ejus opinio infirma habeat fundamenta, nec antiquos sectatores, præter illum, merito a doctis quibusque scripturibus exploditur. Et eo maxime, quod cum recenseat ejusmodi nuptias, non tamen ab **691** iis esse abstractum affirmat. « Helena, ait ille, Constantini imperatoris mater, in Cana Galilæe (ubi Simonis Cananæi nuptiæ celebratæ sunt) sacrum ædem ædificavit. »

Unde Alexandri III sententia (*cap. Verum. De conuersa conjugat.*), qua ex nuptiis vocatus assertitur sponsus, de Joanne, quem a Christo vocatum fuisse scriptores testantur, potius intelligenda videtur. « Verum, ait ille, post consensus legitimum de præsentibus, licitum est alteri, alio etiam repugnante, eligere monasterium. » **692** (sicut sancti quidam de nuptiis vocati fuerunt), « damnatum carnalis commistio non interuenit inter eos. » Cardinalis quoque Baronius postquam dixisset (*Annal. ad an. Chr. 31*): « Qua in re potius Nicephoro assentiendum esset affirmanti fuisse ejusmodi nuptias Simonis Cananæi; » statim subiecit: « Cæterum et Nathanael erat e Cana, Galilæe oppido, » ut tradit Hieronymus (*De locis Hebr.*) « posito in Galilæa gentium. »

Sit nomen Domini benedictum.

693-694 OPUSCULUM QUADRAGESIMUM SECUNDUM.

DE FIDE DEO OBSTRACTA NON FALLENDÆ; ADDITA ALIA EJUSDEM ARGUMENTI DISSERTATIONE.

ARGUMENTUM. — Dum Mediolani sanctus doctor ad corrigenda clericorum illius Ecclesiæ vitia ab apostolica sede legatus versaretur, aderat ei præcipuus adjutor Landulphus quidam, vir et generis nobilitate, et literarum cognitione non vulgaris; quique ad eam rem ex sententia perficiendam non mediocre studium, auctoritatemque afferebat. Is concitata ab iisdem clericis populari seditione, cum uterque ad exitium furentibus plebis animis deponeretur, votis se ubi primum ex tam atroci tempestate euasisset, rebus humanis valere jus, ad religionis portum conuolatur. Quod tamen dexteritate et Damiani facundia, sedata populi seditione, voti compos effectus, præstare negligebat. Scribit igitur ad eum, et enumeratis multorum exemplis, qui graves Deo non servatæ fidei pœnas persoluerant, hortatur, ut fidem non homini, sed Deo obstrictam fallere reformidet.

LANDULPHO clerico et senatori generis, et pietatiæ literalis nitore conspicuo, PETRUS peccator monachulus salutem.

Præstolatus sum, et certum tenni, ut juxta conductum, sacri ordinis arripere institutum. Sed quia te rex Ægypti luli et lateris seruitio non oppressit (*Exod. i, v*): quia a proinctu suæ militiæ satrapis insistentibus non abiecit, sed potius cum Levita filo de latere montis Ephraim blandiens socer Bethlehemitæ retinuit, filiaque suæ amore devinctum, multis sermonum atque refectionum suavitatibus delinivit (*II Reg. xxix; Judic. xvi*); quod non homini, sed Deo sponderas, humana non persolvisti temeritate.

CAPUT PRIMUM

Quod nulla excusatione liceat non implere votum.

Obsecro, mi frater, quid prudentia tua valet excusationis obtendere? quid argumentatur, ut ei liceat quod, Christo iudice et angelis testibus, promiserat, non implere? cum Dominus per Moysen dicat: « Si quis virorum voverit Domino, aut se constrinxerit juramento, non faciet irritum verbum; sed omne quod promisit, implebit (*Num. xxx*). » An forte hoc purgat mendacium, idoneumque videtur in defensionem perfrugium, quod Mediolanensis civitas tunc in seditionem versa, repentinum usque nostrum militabat interitum? Et quod necesse intulit, si voluntatis desit arbitrium, non manebit? Sed canonica decernit auctoritas, ut si vidua pietatis violentiam pertuiscens, sacrum velamen quasi non per-

severantiam [perseverantiam] suscipiat, ab eo quod semel iniiit proposito non recedat.

Absit ergo ut virum timor absolvat, qui feminas etiam in iudicio non excusat; præsertim cum me deumtante, ne hujusmodi te voto pro timore mortis constringeres, nisi etiam consequenter pro vivi operis efficaciam promissa impleres; tu te divinæ sententiæ devotasti, si datæ sponsonis aliquando mysterium violares. Dicam quod super non dissimili re nuper apud nos accidisse cognoscitur.

CAPUT II.

Arduinus damnatus, quod monasticum habitum, ut vocerat, non suscepisset.

Vir quidam, Arduinus nomine, famose prudentiæ, genere clarus, divitiis opulentus, certa nihili devotione sponderat, quod si ante non posset, saltem expleto decennio, ad monasterium B. Vincentii, quod videlicet in Urbinaui constitutum est territorio, monachicum suscepturus habitum declinaret. Tandem termino conductæ pactionis exacto, cum ego huic assiduus exactor insisterem; ille inde cedendo, blandimento, verbis quidem bonum omne promitteret, ipsius autem conversionis effectum quibusdam tergiversationibus protelarit; rector quoque jam illi monasterii illius favebat votis, dissuadebatque converti, cujus nimirum **695** pernecessariis sustentabatur auxiliis. Interea Linguore corporis irruente decubuit, peccata confessus, iudicio sacerdotis absolvitur, pauperibus et ecclesiis multa largitur, in tantum, ut cunctis quasi bene compositis, assistentes.

sibi cognatos et affines sub hac obtestatione constringeret; « Obsecro, inquit, per charitatem, quæ Deus est, nemo me reddi huic mortali vitæ deponat; ne quod absit, imparatum postmodum mors improvisa reperiat (*II Joan. iv.*) » Aliquanto autem post ejus obitum tempore, prædicto abbati vir ille per visum nocturnæ quietis apparuit. Videbatur autem quod in spatiosa quadam campi planitie imperator, si recte teneo, vel quælibet excelsa potestas, cum lotius regni primoribus et copioso moraretur exercitu. Cumque ille stupefactus huc illucque oculis deduceret, ecce Arduinus a quibusdam tanquam custodibus celeriter ducebatur. Quis, inquit, siste gradum, fige pedem, quiesce paulisper, mihi non loqueris, Arduine?

Age, frater, quid tibi est? lætaris an pateris? adest pœna vel gloria? Cui tristis et febilis: Cur, ait, me de gloria consulis, qui jugibus pœnis afficio, et ne ad momentum quidem respirare permittit? Ad quem abbas: Quid tibi, inquit, B. Vincentius, nunc tibi nunc in necessitate non succurrit, cui ad collaborandum suæ domus administratoribus tam sedulo deerasti? Cui mox ille subjunxit: Sanctus, ait, Vincentius diu me suum fecit sperare colloquium; sed quia dudum fatigatus, hoc obtinere non merui, spem hanc, omnino jam frustratus, misi. Ubi solerter attendendum quam recta sit linea divinæ justitiæ, imo quam artifex apud Deum mensura vindictæ. Ille siquidem dum adhuc viveret, convertendum se in mora terro beati martyris et promittebat, et differbat; nunc autem ad ejusdem martyris venire colloquium, et quasi ex promissione sperabat, et tamen nullatenus impetrat. Bignumque fuit, ut abbas potissimum hanc cerneret visionem, qui ne converteretur, illi obstiterat.

Alius etiam æque notus mihi, atque civis in Ravennati urbe pollebat, et legis pericia strenuus, et grammaticorum regulis competens instructus. Hic mecum fidedictor instituit, ut si ego, simul et ipse relinqueret sæculum. Quid plura? Tandem ego ad conversionem veniens, ut sponsio redderetur exegi, sed obtinere non potui. Ille quippe me gaudendo præmisit, suaque vestigia subsistens, artificiose repressit. Non diebus vero multis postmodum, dum hunc adversus levitum suum ferentis animi livor accenderet, gladio repente percussa manus ejus obrigit; sicque stupefacta mansit ac rigida deinceps, ut báculo suo magis esset oneri quam virtuti. Jam itaque inutilis factus, mundum, dum abuteretur, aljecit; et non jam nanceps, sed cum Benjamin totus dexter (*Gen. xxxv.*) in sancta usque ad obitum conversatione permansit.

CAPUT III.

Episcopus percussus in gutture, quod paupercula per cum abstulisset, religioni se dedit.

Interea Joannes quoque Comiaciensis episcopus ad iacineriam redit, qui dum conversionem suam per longa temporum intervalla differret, aliquando contigit ut in fundo suo, quem in saltus possi-

debat territorio, moraretur. Illic itaque constitutus, paupercula enidam vilæ porcum; quem velut spem sui victus alebat, præcepit auferri, suisque ferculis profuturum, non sequius præparari. Emittit preces illa, fletus fundit ac gemitus, sibi que diligentæ suæ reddi postulat detrimentum. Sed suo ventri magis quam illi pius episcopus dum propriis providet mensis, mandatum parvipendit auctoris, qui per prophetam dicit: « Subvenite oppresso, judicate pupillo, defendite viduam (*Isai. i.*) » Sed qui absens celebratur instituendo præceptum, præsentem esse se docuit inferno judicium. Nam episcopus, dum lætymas viduæ, suæ fecit delicias gulae, mox percussus in gutture, vulnus incurrit, quod nullis medicorum studiis, donec vixit, evasit.

Hoc itaque præpeditus incommodo, cum jam juxta Scripturam, sola vexatio intellectum daret auditui (*Psal. xxxviii.*) tandem sanis consilii acquievit, et episcopales infulus monachica professione mutavit, atque in Pomposiano cœnobio, quod in B. Mariæ semper virginis est honore constructum, longis post temporibus vixit. Usque tamen ad obitum tanta læsi gutturis laboravit molestia, ut nisi cum magna difficultate trajicere alimenta non posset; adeo ut ad geminam semper mensam succedentium sibi fratrum in refectioe discumbere, vixque tantum cibi caperet, unde recreare stomachum potuisset.

Sed dum hujus episcopi reminiscens, sub hac occasione quid etiam Clusino episcopo contigerit, scribere provocamur. In ipsa plane quarta feria, que initium Quadragesimæ dicitur, fecit convivium sumptuosius dapibus instrui, et balneum preparari, accitisque militibus, et obsequentium turbis lautum diem deduxit, et velut advenient nuptæ, Quadragesimæ cum nuptiali convivio gratulabundus occurrit. Ubi hoc tantum dissonabat a regula, quia cum adhuc livescerent in capitis civeres, æstuantibus ingurgitati merito et distenti dapibus ventres. Sed, o vigilans super nos divina elementa! incolumis tunc, atque vegeti vultum episcopi paralysis repente corripuit, ejusque faciem inhonestam visu atque ora distorsit; per plures etiam annos, quibus postmodum supervixit, hoc in se divinæ animadversionis insigne portavit.

CAPUT IV.

Adamus Sempronienensis episcopus inopinato moritur, quod religionis ingressum distulisset.

Nam et Adam Semproniensem episcopum præteribo, qui se monachum fieri sæpe promiserat; sed semper excusationes quibusdam quasi rationibus coloratas obtendere satagebat. Aliquando mitius febricitans, me vocavit ad se; cui nimirum, ut monachus fieret, cum ego violenter insisterem, velle se perhibebat; et tamen ut per quassam verborum ejus rimas erumpere videbatur, rem differre tentabat. Postremo quod apud me magis obtinuit, ait: Ego quidem, pater, quicquid præcipis, incunctanter obtempero; verumtamen nolo te lateat, 697 quia mox ut ego factus fuero monachus, prælis quoque atque

rapinis hæc procul dubio patebit Ecclesia; insuper et possessionis ejus, et prædæ ecclesiæ homines raliciter exstirpabunt. Hoc ergo audiens, dum delatus Ecclesiæ tam periclitanti, proh dolor! animæ non prævidi. Recedens igitur sibi, suisque mandatum dedi, ut si langior aliquatenus ingravesceret, aut illum ad monasterium non longe positum deferrent.

Porro autem postquam ego recessi, frater ejus hæc mihi per nuntium delegavit: Dominus quidem meus, ut speramus, per divinam clementiam convalescet; verumtamen hortor ut revertaris ad eum, hoc scilicet oratione, ut videlicet Dominico die propius accedendo ad cœnobium B. Vincentii, quod ab episcopatu vix quinque lapidibus distat, requiescas. Secunda vero feria maturius surgens, ac matutinas laudes suaviter equitando persolvens, ad nos diluculo nondum plenus diescente pertingas; et post hæc venire te, quaeso, non pigeat. Nam si veneris, tui labor itineris compensatione congrua non privabitur. Hoc ultimum ego audiens, illico natuscatus exhorruï, et tanquam mihi spes daretur munerum, pro pecunia questu ire me funditus abnegavi; conscientia teste non mentior, ipsam quoque non leviter conticiatus suam, velut inhonestæ legationis auctorem. Rursus tamen me in memetipso recolligens, timere cœpi, ne si hic homo ex hac vita transiret, me postmodum conscientia negligentie redarguens cruciaret. Quid verbis immoror? Tandem parui, cunctaque sicut ille mandaverat per ordinem servans, cum vix dum aurora prorumperet, ecclesiæ lumen accedendi [f. limca accessi]. Sed ecce cum omnes hinc inde perstreperent, fletus et eulatus emitterent, vix duobus assistentibus pueris, intra cubiculum cadaver episcopi jacebat examine. In quo nimirum casu, ac summo studio perpendendum quanta adversus incautos hujus vitæ dilectores callida machinatoris insidietur astutia. Accurate scilicet et argute illud mihi temporis punctum per ora mittentium constituit ut venirem, quod episcopi mors inopinata præcederet, ut et illius me præveniret occasus, et meos frustraretur adventus. Quid ergo prodest quod dum ad conversionis gratiam provocamur, clypeum nobis excusationis semper opponimus, et tanquam Deus interne non videat, necessitatum non urgentium fabricam compulsumus? Nam cum parvas quassiliet res nobis injuste sublatas districte dijudicet; credendum est quod hominem sibi met subtrahi, pretiosam scilicet substantiam, aquanimitate ferret?

CAPUT V.

Christi providentia erga eleemosynarum furem.

Dicam quod mihi Guarimptus senex, vir videlicet honestissimus, apprime litteris eruditus ac medicus, retulit: Quidam, inquit, alienum suum furtive subripuit, et caveæ clandestinæ inclusit. Vir tamen ille pietatis operibus intentus consueverat esse, et præcipue humanitatæ in peregrinis et hospitibus sedulus exhibebat. **698** Interea adest dives Jesus in

effigie pauperis, et tanquam prolixo jam crine deformis egebat arte tonsoris. Ille protinus reverenter assurgens, inter cætera officiosæ humanitatis impendia cepit illum forcipibus attondere; sed dum toruat ac satagit, ecce reperit duos in occipitio sub cribribus oculos latitantes. Expavit homo, stupensque contremuit, et quid vellet esse quod cerneret pavidus inquisivit; cui mox ille: Ego, inquit, Jesus vocor, qui undique cuncta contempior; et isit sunt oculi, quibus etiam suam vidi, quem nuper in cavea conclusisti; moxque disparuit. Ille protinus ad cor rediens, et divinam circa se clementiam recognovit, et quod iniq̄ue presumpserat satisfactione purgavit. Sed qui tibi tam unanimi fraternæ gratiæ familiaritate conjungor, obsecro, non te pigeat minimum quid audire quod loquor. In hoc enim copiosior gratia puræ ac non suspectæ charitatis ostenditur, si quidquid venit in mentem, non tam urbane quam simpliciter proferam.

CAPUT VI.

Pambonis Romani furtum furto divinitus puniunt.

Certe vir quidam, nomine Pambo, clarus quidem genere, sed tenuis facultate, Romæ constitutus, in uno mecum versabatur hospitio, cum Henricus piæ memoriæ rex, coronam suscepit imperii. In ipsis autem vigiliis Dominicæ Nativitatis, propinque jam nocti imminentibus tenebris, non parvus porcorum grex per longam nudinarum porticum ducebatur. Tunc præfatus Pambo inter opaca venalium omnium e porcis irruens arpaxavit, fauces ne grunniret obstrinxit; sicque gratulandum ad socios, ut in crastinum pararetur, abduxit. Illucescente itaque sacrosancta solemnitate, suo fruitur scelere, et satiatatus exsultat de sui criminis impunitate. Putabat enim fortasse, quod hoc non attenderet Deus; sed subsequente proxima nocte, didicit quia super eum divina retributio vigilavit. Nam dum equum suum male custodiens obdormiret, subito fur habenam, quam ille suis innoxerat manibus, astute subduxit, equumque cum freno sumit, et sellam transposuit. Evigilans itaque subtili se sensit militatum judicio, quia ex eadem manu quia porcum rapuerat, aucto fenore caballum sibi subreptum esse cognovit. Sed quamvis in hoc homine e vestigio sit ultio secunda post culpam, non mirum quod a quibusdam reprobis aliquando pœna differtur, suisque sceleribus diutius perfruuntur. Sicut enim Scriptura testatur, « Ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt (Job xxi). »

CAPUT VII.

Clericus luxuriosus cum pellice incendio perit.

Memini plane, quia cum apud Parmensæ oppidum liberalium artium studiis docendus insisterem, dum adhuc videlicet in ipso adolescentiæ flore, et nova pubertas indueret **699** faciem, et vestus libidinis accenderet carneum, clericus quidam, Zenolimus nomine, pellicem suam juxta memi habebat hospitium, ut aiunt, aspectu lubricam et inhonesto satis decore venustam. Hic itaque nitidulus, et semper ornatus

atque conspicuus incedebat, ita ut caput ejus nunquam nisi gibellinica pellic obtegeret, indumenta carbasina, atque niventia siligio per artem fullonis infleceret, calcæus postremo ad aquilini rostri speciem non falleret. Erat illi præterea vox gracilis, suavis ac tinnula, adeo ut in ecclesia modulans audientium corda mulceret, et astantium in se plebis ora converteret. Affluebat uterque deliciis, rubebant ora flammantia; quotidie cachinnis invicem atque libidinis, oculorum nutibus et scurrilitatis illecebris festivis applaudebant.

His ergo furiis ac perditis moribus, quia corpore contiguus aderam, mente longinquus esse non poteram. Quid dicam? quia dum hæc cernebam, titillantis luxuriæ molestias pertuli, cum etiam postquam ad eremum veni, ejusdem lenocinii memoria me sæpius colaphizare non destitit; sæpe, fator, mihi malignus hostis hoc schema proposuit, et illos esse felices ac beatissimos, qui tam jucunde viverent, persuadere tentavit. Sed hujus beatitudinis initium diximus, consequenter etiam quo sine concluderent attexamus. Nam dum per quinque fere annorum lustra in hac luxuriosa voluptate vixissent, ante anam, cum commune ipsius urbis flagraret incendium, in una domo reperti, uterque simul igne consumpti sunt. Sic sic nimirum flamma libidinis ignem meruit combustionis; et quid dulcis vita contulerit, amarus, prohi dolor! exitus demonstravit.

Sed ut ad reos redeam, qui conversionem suam et pollicentur, et fallunt, presbyter quidam Maurus nomine, ante annos paucos se mihi devote commisit, neque certum, quia monachus in eremo fieret, reddidit; paulo post mutatum est cor ejus, ac fœbus quod pro me cum Deo pepigerat, violavit. Sed ut cæcitas mentis erumperet in superficiem carnis, et caligo quæ latebat, liquido pingeretur in fronte, in ejus oculo repente vulnus oboritur, quod eum, donec advixit, inhonesta deformitate sædavit. Postmodum vero dum orationis studio Romam pergeret, amicumque tenens admodum gurgitis transvaderet, cum cæteri omnes vadum illicis transirent, solus equus illius subito sine sessore repertus est. Requirites igitur eum, dum per alveum fluminis huc illucque discurrunt, audis hunc obrutum exanime cadaver invenit. Hoc itaque modo dum sancto proposito vagationis suæ quisquillas prætulit, utriusque laboris meritum delusit amisit.

Verum ego dum dulcedine tuæ claritatis illectus, sermonem diutius protraho, non clam me est, quod modum jam compendii epistolæ excedo. Porro autem non ego te peritum rudis admonere, non de Scripturis exempla propono, sed tanquam rusticus res tantum domestica retuli; ut quotidianis stomachum dapibus, hebetem vilibus ad edendum siliquis, vel herbis virentibus excitarem. Ad tuæ igitur te remitto mentis armarium, ubi certe plurimæ condantur paginæ Scripturarum. Illic prudentia tua solerter inquirat, quid melius sit, an ut perso-

luto conversionis tuæ debito, in solis judicantium sedes; vel non soluto, ante tribunal æquissimæ iudicis rationem redditorum assistas (*Matth. xix*). Unum scio, quia si a mundi vanitatibus ulla posses ratione converti, fieres procul dubio os Dei, præco Christi, tuba cælestis eloquii, destructor diaboli, ædificus fundator æterni; esses postremo lumen Ecclesiæ, ac murus inexpugnabilis militiæ Christianæ.

DISSERTATIO ALTERA,

DE SERVANDA FIDE DEO PRÆSTITA.

ARGUMENTUM. — *Attonem quemdam professione jurisconsultum, qui cum Deo se dicitur reliquum vitæ in monasterio acturum verbis conceptis pollicitus esset, fœdem impie prestare recusat; perjuriumque suum cavillationibus quibusdam (ut hujusmodi solent homines) et captivis argumentorum laqueis defendere nititur; a tam nefario facinore deterrere conatur et culpe magnitudine, et pœnæ ante oculos proponit.*

ATTONI CAUSIDICO PETRES peccator monachus salutem in Domino.

Constat te, vir illustris, domini Mainardi abbatis manibus sponte commissum, et pro cælesti desiderio monachicum devovisse propositum: nunc autem mente mutata, sicut dicitur, non modo votum violare disponis, sed et id fieri posse per multas argumentorum versutias cavillaris. Hinc est, quod eundem abbatem hoc conspuisse jurgio stomachatus assereris: Ostende, inquires, nihil authenticæ Scripturæ sententiam, qua me, vel mundo digne calumuleris abstractum, vel monasticæ regulæ jure fatearis obnoxium. Ut igitur legis perito viro in primis de forensi jure respondeam, Romanis legibus cautum est, ut quod senel a dante conceditur, nullo modo revocetur.

CAPUT PRIMUM.

Quod Dei vota ac promissa violare nefas sit.

Cum ergo hæc apud homines juretur forma servari, quanto magis apud Deum debet inviolabiliter custodiri! Homo itaque non amittit quod semel accepit: Deus autem possessionis suæ jure fraudabitur? Terrenæ militiæ duces, eos sibi qui militiam professi sunt, vindicant; nos lu divini prociuctus arma juramus, caracterem nobis militiæ cælestis imprimimus, et notam nobis inurere transfigi non timemus? Dedisti Deo non aurum, non equum, non denique alienum, quod extra te, sed tenetipsum, et nunc subtrahere niteris? Quam ergo mercedem vice tui Domino permutabis? « Quam enim commutationem dabit homo pro anima sua? (*Matth. xvi.*) » Quamquam Moyses in lege præcipiat: « Homo, inquit, qui votum fecerit et spondierit Deo animam suam, subæstimatione 701 dabit pretium (*Levit. xxvii.*) » Ubi solerter attendendum est quod paulo inferius subinfertur: « Omne quod Domino consecratur, sive homo fuerit, sive animal, sive ager, non vendi, nec redimi poterit; quidquid enim semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit Domino (*Ibid.*) » Audi etiam,

fili mi, quam terribilem in te sententiam vir sapiens manifeste depromat : « Initium, ait, superbiæ hominis, apostatare a Deo, quoniam ab eo qui fecit illum recessit cor ejus; quoniam initium omnis peccati est superbia : qui tenuit illam, adimplebitur maledictis, et subvertet eum in finem (Ecclesi. x). »

Ergo, frater mi, juxta consilium ejusdem sapientis : « Convertere ad Dominum, et reliquæ peccata tua, precare ante faciem Dei, et nimis offendicula (Ibid.). » Ubi præsto subjungit : « Revertere ad Dominum, et avertere ab injuriis tuis; et nimis odito execrationem, et cognosce justitias et judicia Dei, et sta in sorte propositionis et orationis altissimi Dei (Ibid.). » Illud etiam ejusdem viri te non prætereat. « Non impoliaris orare semper, et non verarum usque ad mortem justificari; quoniam merces Domini manet in æternum (Ecclesi. xviii). » Illud etiam non obliviscaris : « Non tardes converti ad Dominum, et ne differas de die in diem; subito enim veniet ira illius, et in tempore vindictæ disperdet te (Ecclesi. v). » Ecclesiastes etiam dicit : « Memento Creatoris tui in diebus juventutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis tuæ, et appropinquent anni de quibus dicitur : Non mihi placent (Ecclesi. xii). »

CAPUT II.

Quod qui vota non perficit, Deum videtur irridere.

Obtulisti temetipsum Deo, et factus refuga subtraxisti? Deum puerum, et te facis ovum. Nam dum te sibi prius oblatum conaris, quasi ludendo subducere, videris eum velle velut puerum obganire. « Nolite errare; Deus non irridetur. Quæ enim seminaverit homo, hæc metet (Gal. vi). » Deludis auctorem, offendis utendacio veritatem. Porro cum Deus sit procul dubio Veritas, nullo magis offenditur visio quam mendacio. Audi itaque quid in Deuteronomio per Moysen Dominus dicat : « Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere; quia requirit illud Dominus Deus tuus; et si moratus fueris, reputabitur tibi peccatum: si nolneris polliceri, absque peccato eris; quod autem semel cgressum est de labiis tuis, observabis, et facies sicut promisisti Domino Deo tuo, et propria voluntate, et ore tuo locutus es (Deut. xxiii). » Imo perpende insuper, et hæc quam formidolosa sententia sit, quam per Evangelium Dominus intonat, dicens : « Nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei (Luc. ix). » Spondidisti, et sponsonem violare non metuis? Vovisti, et votum solvere negligis? cum Psalmista dicat : « Venite et reddite (Psalm. lxxv). » Salomon etiam in Proverbis : « Fili mi, inquit, si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam; illaqueatus es verbis oris tui, et captus propriis sermonibus tuis (Prov. vi). »

702 Si ergo manum suam apud extraneum ille deligit, et reddendæ pro eo rationi sese obnoxium facit, qui pro amico sponderit, quanto magis tu ratiocinium Deo debes, qui non pro alieno vel ex-

traneo spondidisti, sed temetipsum Deo specialiter obtulisti! Corpisti quidem divini amoris igne fervescere, cum te decrevisti militiæ cœlestis obsequio mancipare : ardere scilicet per spiritum cœpisti, sed per degenerem carnis ignaviam tepuisti. Unde per Apocalypsim Joannis sententia hæc in te divina dirigitur, cum torpens animus tuus a saneto proposito revocatur : « Utinam frigidus esses aut calidus; sed quia tepidus es, et nec frigidus, neque calidus, incipiam te evomere ex ore meo (Apoc. iii). » Sane præterquam (ibus evomitur, nulli prorsus usui congruus judicatur. Tu vero et in corpus Christi tanquam suave refectionis epulum trajecisti, dum observandis ejus exenbis te per astiplationis et commisionis iudicium tradidisti; nunc autem, proh dolor! quasi fastiditus evomers, dum votum sponsonis refringere ac violare conaris; non attendens quod in libro Numeri per Moysen Dominus ait : « Si quis virorum votum Domino voverit, aut se constrinxerit juramento, non faciet irritum verbum suum; sed omne quod promisit, implebit (Num. xxxii). » Et quidem in conspectu hominum laicus es per paludamenti ac secularis habitus speciem; sed in Dei omnipotentis obtutibus a monacho cecidisti per violatam sacri propositi sponsonem. Coram hominibus stare conspiceris, sed in conspectu Domini cecidisti. Nam quod tibi fuerat ante commissionem licitum, de cætero tibi licere non poterit, dum a melioris propositi deliberatione succumbis.

CAPUT III.

Bona opera fidem frangentium Deo minus placent.

Sed quia mihi forte non credis, meisque sermonibus fitem adhibere contemnis, melius saltem tibi Gregorius papa sufficit, qui hoc in tertia expositionis homilia super Ezechielem, per hæc eadem quæ supponimus, verba declarat : « Sunt, ait, nonnulli qui bona quidem quæ noverrunt operantur, atque hæc operantes, meliora deliberant; sed retractantes meliora, quæ deliberaverant immutant. Et quidem bona agunt quæ cœperunt; sed a melioribus, quæ deliberaverant, succumbunt. » Hi nimirum ante humana judicia stare videntur in opere, sed ante omnipotentis Dei oculos ceciderunt in deliberatione. Unde fit plerumque, ut et bonum opus eorum minus placeat Deo; quia cum per mentis deliberationem in meliori gradu inconstanter ponitur, hoc ipsum cogitationis inconstantia accusat.

Sed quia perfecti quique magna se discretionis subtilitate conspiciunt, ne ad deteriora nunquam vel in opere, vel in cogitatione delabuntur; et quantum quotidie proficiunt, incessanter pensant, recte de his dicitur : « Non revertébantur, cum incederent; sed unumquodque ante faciem suam gradiebatur (Ezech. xxiii). » Tu autem te, mi frater, eontra retrogradum exhibes, dum **703** non cum sanctis animalibus ante faciem tuam graderis, sed ridiculose post tergum redire conaris. Nec illud advertis quod per Isaiam Dominus dicit : « Væ genti peccatrici, populo

gravi iniquitate; senini nequam, filiis sceleratis: A dereliquerunt Dominum, blasphemaverunt sanctum Israel, abalienati sunt retrorsum (*Iasi. 1*). » De quibus Jeremias: « Facti sunt retrorsum, et non autem (*Jer. vii*). »

Perpēde ergo, quia qui retrorsum abalienatur in semine nequam, et inter sceleratos filios ponuntur: illos scilicet, qui non cum benedictione dignis in hæreditatis jura succedunt, quibus dictum est: « In hoc vocati estis, ut benedictionem hæreditate possideatis (*I Petr. iii*): » sed cum eis potius, qui sententiam perpetuæ maledictionis incurrunt, quibus utique dicitur: « Maledicti qui declinant a mandatis tuis (*Psal. cxviii*). » Expelire te cæpisti, frater, de laqueis hujus perniciosi ac deceptoris mundi, et festinare ad dulcedinem Dei; nunc disponis a Deo recedere, et mundi te rursus laqueis implicare? Contra quod Petrus ait: « Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitionem Domini nostri et Salvatoris Jesu Christi, his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus (*I Petr. ii*). » Melius enim erat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem, retrorsum converti ab eo quod illis traditum est sancto mandato. Contigit enim eis illud vere proveniunt: « Canis reversus ad suum vomitum, et sus lota in volutabro luti (*Prov. xxvi*). »

Porro sicut per prophetam dicitur: « Quam durum et amarum est dereliquisse te Dominum Deum tuum (*Jer. ii*). » Iterumque de te tuisque similibus: « Me, inquit, dereliquerunt fontem aquæ vivæ, et foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ contineere non valent aquas (*Ibid.*). » Quos contra Paulus admonet, dicens: « Videte, fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis, discedenti a Deo vivo et vero (*I Petr. ii*). » A Deo plane non receditur gradibus pedum, sed pravorum perpetrationibus operum. Et cum a celsioris propositi sublimitate corruiat, tunc a Deo, qui est vertex et cardo bonorum omnium, infelix anima separatur. Non sufficit tibi, quia sacri ordinis sponsionem violata fide conaris infringere, nisi etejusdem perversæ defensionis audaciam velis, et in alios frivolis quibusdam argumentationibus propagare. Dogmatizas enim, ut arbiitor, quia licet quispiam manibus se committat abbatis, et sacrum pollicecatur subire propositum, non prohibeatur hujusmodi sponsionem violare promissum. Ex quibus profecto assertionibus hæresis oritur, nisi conatus iste tuus quantocius reprimatur. Neque enim mox ut quis in hæresim labitur, jura protinus hæretici vocabulo denotatur; sed ille duntaxat hæreticus merito dicitur est qui tuctur errorem, qui defendit abominabilis perfidiæ pravitatem. Præterea, nec abs re esse credimus, si vel pauca de sacris canonibus exempla ponamus; quatenus ex diversis auctoritatibus evidenter appareat, quatenus aversiori 704 tunc reluctantis justitiæ murus obstat; ut oberrantibus inconstantia tue vestigiis nulum pateat prorsus aufugium; sed quocumque te ver-

teris, auctoritatis te lora cohæbeant, pravisque conatibus concorditer atque ideo valenter obstant. Et dum per a fractus oberrare contendis, obicibus undique circumpositis, iovitus ad recti tramitis lineam revertaris. Attende igitur quid statuerit Chalcedonense concilium (*Act. xv, can. 7*): (*Qui monachorum, inquit, vitam expetiverunt, statim, neque ad militiam, neque ad dignitatem aliquam venire mundanam. Sed hoc tentantes, et non agentes pœnitentiam, quominus redeant ad hoc, quod propter Dominum primitus elegerunt, anathematizari.*)

CAPUT IV.

Conciliorum decretis religiosa via propositum relinquentes damnantur.

B Audi nihilominus et Leonis papæ decretum (*Leonis pp. epist. 90, ad Rvaticum Narb. ep. apud Grat. 20, q. 3, Propositum*) «: Propositum monachi proprio arbitrio aut voluntate susceptum, deseri non potest absque peccato »

Quod enim quis vovit Deo debet reddere. Unde qui relicta singularitatis professione, ad militiam vel ad nuptias devolutus est, publicæ pœnitentiæ satisfactione purgandus est; quia et si innocens militiæ, et honestum esse potest conjugium, electionem tamen meliorem deseruisse transgressio est. Monachi plane propositum proprio tunc arbitrio suscepisti, cum ad monachicum te transiturum ordinem spondidisti.

C Hinc est, quod egregius ille vir non ait, quod induit quis non debet exuere; sed potius ait, quod vovit Deo debet reddere. Ut evidenter edocet, quoniam et votere, est suscipere; et votum frangere, procul dubio sacrum propositum violare. Hinc est, quod postmodum non dicit, sacrum habitum deseruisse; sed, electionem, inquit, meliorem deseruisse, transgressio est. Hinc est etiam, quod in Toletano concilio reperitur (*Conc. Tol. vi, can. 48*): (Monachum autem paterna devotio, aut propria professio facit, quidquid horum fuerit, allegatum [f. alligatum] tenet. Proinde his ad mundum revertendi recludimus aditum, et omnes ad sæculum interdicimus regressus.)

D Sed jam ab his supersejendum est, ne dum propositionem nostram pluribus nitimur S ripturarum testimoniis allegare, vileamur in epistolari compendio laciniæ texere. His igitur tantisper instructis exemplis diligenter attende, quam plectibilis sit excessus sponsionem sacri ordinis violare. Quamobrem, dilectissime fili, venenata male blandientium contemne consilia; perniciosæ, vel potius mortifera suadentium ridendam perhorresce veniam, et a sibilis antiqui serpentis aures obtura. Sacrum, sicut pollicitus es, non tardes adire propositum; ut non cum his qui apostati sunt subruaris, quod absit, in pœnam, sed cum his potius qui apostolicam tenere doctrinam, porrigente manum Christo, quoadque proveharis ad gloriam.

705-706 OPUSCULUM QUADRAGESIMUM TERTIUM.

DE LAUDE FLAGELLORUM ET, UT LOQUUNTUR, DISCIPLINÆ.

ARGUMENTUM. — Intermissam a cœnobii Casinensis monachis singulis diebus, qui Sabbatum præcedunt, verberibus in conspectu omnium corpus afflicti consuetudinem revocandam esse, multis rationibus conatur ostendere.

Sanctis fratribus in Casini montis cœlesti schola A per ora quorundam, tanquam per vasorum suorum organa, vobis concrepat, dicens: Jejunio quidem non penitus improbandum est corpus atterere, sed turpe nimis et inhonestum est autē tot fratrum intuentium oculos membra nudare. Et unde vox ista procedit, nisi ab illo qui parentes generis nostri nuditatem erubescere compulsi? (*Gen. ii.*) Ante vocem quippe serpentis, ait Scriptura: Erat uterque nudus, Adam scilicet et uxor ejus, et non erubescabant. At postquam eis venenata consilia callidi draconis instillavit astutia, protinus scriptum est: « Cumque cognovissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, et fecerunt sibi perizomata (*Gen. ii.*) » Audenter dicam, dilectissimi fratres mei, quia quisquis, ut compatiantur Christo, nudari vestibus erubescit, hic procul dubio serpentis verba audivit; et quia de sua nuditate confunditur, instar primi parentis, a divinis, ut ita loquar, aspectibus occultatur: « Vocem, inquit, tuam audivi in paradiso, et timui eo quod essem nudus, et abscondi me (*Ibid.*) » Et revera sine dubio celatur a facie Dei qui portare dedignatur improprium Christi, cum Apostolus dicat: « Exeamus igitur extra castra ad eam, inproprium ejus portantes (*Hebr. xiii.*) »

Observatio sextæ feriæ, dilectissimi, cui vestra saneta devotio dedicavit, et jejunii salutaris inediani, et apostolicorum verberum disciplinam, quot hominum multitudines ad exemplum salutis atraxerit, et tanquam novella divinæ plantationis oliva in exuberantium germium propagines pullulaverit, testes sunt non modo monasteria vestra, hoc est, quæ suorum gaudent imitari vestigia magistrorum, sed et multitudines urbium atque villarum, quæ se committere ingerentes atque letantes idipsum plausibiliter arripunt institutum Adeo ut plerique præ devotionis ardore concepto, nisi quantocius hujus observantiæ suscipiant regulam, non levem se reputent propriæ salutis perferre jacturam; nullatenus ambigentes, quia dum die crucis per corporalem alimentorum se continentiam mactant, passionis Redemptoris in veritate communicant; atque ad Dominicæ resurrectionis gloriam se pervenire non inaniter credunt; dum, Christo in cruce pendente, ipsi quoque suæ carnis illecebras per abnegatæ refectiois patulum crucifigunt. Hinc est quod ait Apostolus: « Si compatiamur, et contreguabimus; si commorimur, et convivemus (*II Tim. ii.*) » Et iterum: « Si complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus (*Rom. vi.*) » Et paulo post: « Si autem mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam vivemus cum ipso (*Ibid.*) »

CAPUT PRIMUM.

Dæmonis astutia quanta.

Sed sciendum est quod humani generis inimicus, dum totum sacrificium non valet de manibus offerentium rapere, more quasi harpyiæ, partem saltem quamlibet conatur auferre. Hinc est, quod cum Abraham Deo sacrificium ex diversis animalibus obtulisset, scriptum est: « Quoniam descenderunt volucres super cadavera, et abiebat eas Abraham (*Gen. xv.*) » Sæpe mactata quippe cadavera descendunt volucres, dum ad rapiendum sacrificium afflictorum corporum nostrorum, aeræ se præcipitant potestates; ut vel totum de manibus litantium rapiant, vel partem præsertam [*f. præceptam*] quasi de manibus sibi victoriæ triumphalis applaudant.

Hinc est, quod auctor antiquæ superbiæ spiritus

Humilis ergo frater extra castra cum Paulo simul egreditur, et portare Salvatoris improprium non veretur; superbus autem et arrogans 707 quisque petit cum primo parente latibulum, ut omnia cernentis Dei vitet aspectum; nimirum ex illis est quibus dicitur: « Discedite a me, operarii iniquitatis, quia nescio vos (*Luc. xiii.*) » Nescio, inquit, quia vos fugientes a me non vidi, hoc est, elationis vestræ superbiæ reprobravi.

CAPUT II.

Qui dicantur celeri a facie Dei.

Porro cum in initio salutaris hujus observantiæ unusquisque vestrum et disciplinam nudus acciperet, et nuditatis ignominiam non timeret; quæ vos postmodum fascinavit et Christi passionem, quæ mundi decus, et salus est hominum, erubescere docuit? Absit autem ut vobis, dominis videlicet meis, illud inferre præsumam, quod Galatis Apostolus ait: « S e, inquit, stulti estis, ut cum spiritu carperitis, nunc carne consummementi (*Gal. iii.*) » Illud tamen audacter dicam, quod Caritatis exprobrans, dicit: « Quia libenter sufferitis insipientes, cum sitis ipsi sapientes. Sustinetis enim si quis vos in servitutum redigat, si

quis devorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cecidit (*II Cor. xi*). » Quæ nimirum omnia ad doctrinam perversa dogmatizantium pertinere quis ambigat? Porro autem, sicut dixit Deus ad Adam: « Quis enim indicavit tibi quod nudus esses, nisi quod ex ligno de quo tibi preceperam ne comederes comedisti? » (*Gen. iii*) ita vobis non immerito valet cum jurgio severitatis intendi: Quis ad hoc vos induxit ut crucis Christi portare contumeliam timeretis, nisi quia verba cuiuspiam male sualetis audistis?

Hinc est etiam quod, a me sollicite perquisiti quod erat in causa, simpliciter mihi respondistis quia videlicet piæ memoriæ Stephanus cardinalis hoc insugillando derisit, ac, velut indignam rem conspiciens et execerando despiciens, ne ulterius fieret penitus interdixit. Nec mirum, cum Apostolus dicat: « Verbum crucis percontantibus quidem stultitia est; his autem qui salvati sunt, id est nobis, virtus Dei est (*I Cor. i*). » Donnium plane Stephanum cum credam per Christi gratiam nonnullis floruisse virtutibus, morbo tamen elationis laborasse, prout feror juvenutis impelleret, dicebatur: et, forte justo Dei omnipotentis exigente judicio, factum est ut propter hujus verbi piculum obitum incurreret repentinum. Brevi quippe temporis spatio postquam hæc vobis verba locutus est, accepit antidotum. Festivitate vero B. Scholasticæ virginis invitante, quasi vegetus et jani incolumis ad nocturnum surrexit officium, eodemque die prior ipse, deinde germanus ejus junior repente defuncti, atque altera die pariter sunt sepulti.

Et credi forsitan digne potest hoc divina fuisse moderatione dispositum ut venerabilis ille frater in ejus potissimum virginis die judicium improvise mortis incurreret, contra cuius monasterium incauti sermonis arrogantiam protulisset; quatenus ob hanc culpam animam illius lesio nulla contingeret, pro qua momentaneæ mortis pœnam caro ejus tam subito **708** corruens pertulisset. Sæpe namque sic divinæ justitiæ misericordia permiscetur, ut in hac vita peccator dignam perpetrati sceleris recipiat vicem, quatenus illic æternæ damnationis fugiat ultionem; et hic eum finiendi supplicii pœna percellat, ut illic ultionem quæ nunquam finitur evadat.

CAPUT III.

Fabri dignum supplicium divino judicio constitutum.

Ille plane ad memoriam redit quod mihi nuper Petrus de Burgo, vir videlicet clarissimus, retulit: Faber est, inquit, in regione quæ Pilonicum dicitur, artis malleatorum apprime peritus, et in fabricandis maxime lanceis atque sagittis circumquamque notissimus: spretis scilicet ferramentis et utensilibus quæ congrua sunt necessitatibus hominum, illa delectabatur acere quæ infingendis sunt apta vulneribus et cædibus bellatorum; ita ut non jam parvus eorum numerus esset qui per ejus invasibiles

gladios in certamine corruissent. Hic cum aliquando non graviter sauciatus in pectore cecidisset, quoniam procul erat a propriis, in aliena receptus domo decubuit: ubi tandiu vulnusculum medicinalis industriæ sedulitate curavit, donec re-sumptis aliquantulum viribus, in melius de languore convalluit. Misso atque ab uxore sua vehiculo, ut, rediret ad propria lætus quidam præstio surrexit; sed, dignum stupore miraculum! totum cum armo brachium in lectulo dereliquit; atque, ut rem audias inauditam, nullam tunc doloris molestiam sensit, sed sic sua tanquam aliena miratus, et se repente debilem reperit, et convulsam a se brachium eminus jacere conspexit. Justo nimirum Dei judicio factum est ut repente brachium perderet quod videlicet repentinae mortis ministra tela creduliter fabricasset, et ubi vulnus non pertulit, ibi se vulneratum invenit, qui sæpe quamplurimos pro feralis artis ingenium improvise vulnere sauciavit.

CAPUT IV.

Terribilis judicii comminatio.

Ut ergo ad id quod exorsum est sermo recurram, quisquis disciplinam suscipere pro nuditate sui corporis erulescit, procul dubio cum Adam Dei deambulantis in paradiso fugit aspectum, et crucifixi Christi convincitur ridere [*f. irridere*] supplicium; nec eum sequitur qui, ut nos liberaret a maledicto, ipse factus est maledictum (*Gal. iii*); sed illum potius imitatur qui omnes de sublimi videt, et ipse princeps est super omnes filios superbiæ (*Job xli*). Ille nimirum indutus est gloria, de quo per prophetam dicitur: « Omnis lapis pretiosus indumentum tuum (*Ezech. xxiv*); » sed propter elati tumoris arrogantiam in confusionem corruiet sempiternam. Iste vero est cuius et persecutores et sectatores unum concorditer proflentur opprobrium. Illi siquidem insidiantes dicunt: « Morie turpissima condemnemus eum (*Sap. ii*); » isti vero poenitentes clamant: « Nos putavimus **709** eum quasi leprosum et percussam a Deo et humiliatum (*Isa. Liii*). » Quibus utique verbis supra jam propheta præmiserat: « Non erat ei neque species neque decor: et vidimus eum, et non erat aspectus; et desideravimus eum despectum, et novissimum virorum, virum dolorum, et scientem infirmitatem, et quasi absconditus est vultus ejus et despectus; unde nec reputavimus eum (*Ibid.*). »

Dice ergo, quisquis es qui Christi passionem superbus irrides, qui, cum eo nudari flagellarique despicias, nuditatem ejus et cuncta supplicia tanquam nugas ac naniis et quædam somniorum deliramenta subsannas; quid facies cum eum, qui publice nudatus est et in cruce suspensus, videris in majestatis suæ decore conspicuum, angelicis agminibus undique constipatum, incomparabilis splendoris immensitate circumdatum, et super omnia visibilia et invisibilia ineffabiliter gloriosum? Quid, inquam, facies, cum eum, cuius nunc ignominiam despicias, aspexeris in igneo, tribunalis excelsi

solio prædentem, et omne genus humanum recto æquitatis examine terribiliter judicantem? Tunc sol obscurabitur, luna tenebris involvetur, stellæ de cælo cadent, fundamenta montium contremiscent, cæli tristibus radiis coruscabunt, terra simul et aer flammis in excelsa furentibus crenabuntur, et elementa pariter omnia confundentur (*Math. xxiv*); et tu ornate, tu molliter et decenter indute, intra ista quid facies? Qua fronte, qua præsumptivis audacia illius gloriam participare sperabis, ejus portare contumeliam et ignominiam despexisti?

CAPUT V.

Quod Christi vulnera sunt sensuum nostrorum medicamenta.

Quis te delicatum atque tenellum aggregabit collegio martyrum, in quorum corporibus videbuntur in gloria universæ non modo virgarum vibices sed et innumerabilem vulnenum cicatrices? Christus crucis non erubuit turpitudinem; et tu putidæ carnis tuæ vernibus devorandæ confunderis nuditate. Ille nudatur, cæditur, necitur vinculis, oblinitur spatis, quinquepartito vulnere illius caro perforatur, ut nos a vitiorum, quæ in nos per quinque sensus ingrediuntur, irruptione curemur; et tu lascivus, tu unctus, tu petulencus ac tenellus, non vis thesaurum carnis tuæ hominibus detegi, ne mortalis vel terrena, quod absit! sed magnum quid debeat aestimari? Paulus apostolus ter virgis in publico cæditur, nec veretur; quinque quadragenas una minus in judicio accipit, et lætatur; præterea gaudere se dicit in frigore et nuditate (*II Cor. v*). Petrus cum coepostolis omnibus flagellatur, atteritur in concilio Pharisæorum; et omnes gloriantur atque tripudiant, quia dignatus est eos Jesus pro suo nomine contumelias pati (*Act. v*). David propriis indumentis exutus, et Ephod lineo præcinctus, ante arcam Domini totis viribus saltat; et non suam sed Dei gloriam querens, atque a regalibus genii gravitate declinans, in Dei omnipotentis honore conjubilat. Cui Michol: « Quam **710** gloriosus, inquit, hodie fuit rex Israel, discooperiens se ante ancillas servorum suorum! et nudatus est, quasi si nudetur unus de scurris (*II Reg. vi*). » Superbi scilicet regis filia humilitatem viri portare non potuit, atque ideo nuditatis, quæ Domino ministrabat, gloriam non cognovit.

Talem ergo merentur habere magistram qui carnem suam coram fratribus perhibent non esse nudandam. Et quoniam isti, arescentes in radice superbiæ, nunquam spirituales germinant fructum, his merito congruit quod de illa quoque Scriptura testatur, dicens: « Igitur Michol filix Saul non est natus filius usque in diem mortis suæ (*Ibid.*). » Nam et isti merito debent a vobis cum austeritate repelli, sicut illam David suis responsionibus fregit: « Vivit Dominus, ait, quia ludam ante Dominum, et vilis flum plusquam factus sum, et ero humilis in oculis meis (*Ibid.*). » Cui scilicet Michol simul cum

A suis discipulis deliciose viventibus quodmodo per Isaiam Dominus dicit. « Et nunc audi hæc, delicata et habitans confidenter, quæ dicis in corde tuo: Ego sum, et non video sterilitatem; venient tibi hæc duo subito in una die, sterilitas et viduitas (*Isa. xlvii*). » David plane, ut nudus incederet, sanctus qui in eo erat Spiritus impulit; Michol vero paternus ille possessor, ut cum insolenter argueret, incitavit. De quo videlicet possessore dicitur: « Quia insulit spiritus Domini malus in Saul (*I Reg. xvi*). » Idcirco siue ulla dubitatione credendum est quia divinus eum Spiritus provocat qui ad honorem crucis Christi se humiliter nudat, et ille superbi spiritu in arrogantiam tumoris attollitur, qui se, ut crucifixio Christo participet, exnere dedignatur. Quæ profecto superbia sic eum ab ipso humilitatis auctore divisit, ut ne S. mucl quidem sibi veniam impetrare poterit.

Egregium prophetarum Isaiam publice coram omni populo nudum credere Dominus imperat, et monachus, qui, ut ita loquar, unius stercis impar est, nudari coram paucis fratribus erubescit: « Vade, inquit, solve saccum de lumbis tuis, et calceamenta tolle de pedibus tuis; » moxque subjunctum est: « Et fecit sic, vadens nudus et discalceatus (*Isa. xx*). » Et notandum quia non molle carbasinum, non stamineum delicatum; sed, ait, solve saccum de lumbis tuis. Ut ex vestis mollitiæ colligas quam delicate, quam molliter vixerint quoscunque etiam sub lege veteri Spiritus veritatis impluit. Reges igitur ac prophetæ, immo Salvator, pariter et apostoli nequam veriti sunt nudari, cum id ordo persecutionis expetit; et tu, quasi dominicus delicatus, times nudus aspi, ne te contingat oculis videntium fascinari! Et revera fratres tui pulli sunt corvorum qui homini sui portare gloriantur opprobrium; tu, sicut dicitur, filius gallinæ alix, gaudes ornatus ac nitidulus apparere. Sed dum corvorum contemnis superbientiò nigredinem, lepræ, quam lex antiqua denuntiavit, incurris aliborem.

711 CAPUT VI.

Corporis nostri vitia ac fetor.

Age, frater, quid est caro ista, quam videlicet tam diligenti cura vestibus contegis, et tanquam **D** regiam sobolem molliter nutris? Nonne massa putredinis? nonne vernis, pulvis ac cinis? Nec iste, qui nunc est, a sapiente viro attenditur, sed potius dignum est ut sanies, virus, fetor, et obscenæ corruptionis illuvies, quæ postmodum futura est, perpeudatur. Quas ergo gratias tibi referent vermes, qui vorasteri sunt carnes quas molliter ac suaviter enutristi? Age, inquam, cur passus est Christus? An ut proprios reatus ablueret, et excessus sui commissa deleteret? Sed audi Petrum de illo dicentem: « Qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus (*II Petr. ii*). » Ad quid ergo passus est? Adhuc Petrus ipse respondet: « Christus, ait, passus est pro nobis, vobis relinquens

exemplum ut sequamini vestigia ejus (*II Petr. II*). » Christus ergo primo passus est, quem protinus apostoli sunt secuti, quorum et nos vestigia præcipimus imitari, sicut unus eorum dicit: « Imitatores mei estote, sicut et ego Christi (*I Cor. XI*). » Ad quid ergo Christum legimus passum, nisi ut ejus et vestigio prosequamur exemplum?

Obsecro itaque vos, dilectissimi, aures vestras a serpentinis perversa loquentium sibilis claudite, easque in simplicitate pauperis et crucifixi Christi Jesu virgines custodite; aureum Babylonis poculum, et calicem iræ Dei, qui vobis blande porrigitur, ab ore vestro repellite; pestifera superborum et adulterantium verbum Dei vena vitate. De quibus ad Timotheum Apostolum dicit: « Profana et vaniloquia devita: multum enim proficiunt ad impietatem; et sermo eorum ut cancer serpit (*II Tim. II*). » Ne vobis et mihi, quod absit! gemina formido contingat, quam Apostolus diversis ponit in locis: « Vobis quidem timeo ne, sicut serpens Evam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, et excidant a simplicitate quæ est in Christo Jesu; mihi autem illud timeo ne sine causa laboraverim in vobis (*Gen. III; II Cor. XI*). » De illis etiam dicit: **712** « Nam ejusmodi pseudoapostoli sunt operarii subdoli, transfigurantes se in apostolos Christi, quorum finis erit secundum opera eorum (*II Cor. XI*). » Non ergo mens sancta participare crucem Christi in verberibus metuat, non ejus contumeliam in nuditate corporis erubescat, cum ipse dicat: « Qui me eruberit et meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua, et Patris, et sanctorum angelorum (*Luc. IX*). » Nunquam plane de sui corporis nuditate confunditur qui clara mentis acie

laturæ præmia retributionis contempletur, nec perhorrescit plagarum sub momento volentem asperitatem qui provide considerat eam quæ sibi compensanda est suavitatis æternæ dulcedinem.

O quam jucundum! o quam insigne spectaculum! cum supernus Judex de cælo prospectat, et homo semetipsum in inferioribus pro suis delictis mittit! Ubi reus ipse, in pectoris sui tribunalibus præsidens, trifarium tenet officium; in corde se constituit judicem, reum in corpore, manibus se gaudet exhibere tortorem; ac si Deo sanctus pœnitens dicat: Non opus est, Domine, ut officio tuo me punire præcipias; non expedit ut ipse me justi examinis ultione percillas; ipse mihi manus injicio, ipse de me vindictam capio, vicemque meis peccatis reddo. **B** Et hoc est profecto quod Petrus apostolus admonet, dicens: « Nemo vestrum patiatur quasi homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor; si autem ut Christianus, non erubescat (*I Petr. IV*). » Enimvero ubi hoc sit, demones fugiunt, et quod ad Christi gloriam eorumque sit ignominiam, cernere perhorrescunt. Huic contra spectaculo assistunt angeli, qui gaudent de peccatore converso (*Luc. XV*); et hoc Deo gaudentes annuntiant, cum jam invisibilis Judex id ipsum per se delectabiliter cernat. Hæc est hostia quæ viva mactatur, ad Deum per angelos oblata defertur; et sic humani corporis victima illi unico sacrificio quod in ara crucis oblatum est, invisibiliter permiscetur; et sic in uno thesauro sacrificium omne reconditur, videlicet et quod unumquodque membrum, et quod caput omnium obtulit electorum.

Sit nomen Domini benedictum.

713-714 OPUSCULUM QUADRAGESIMUM QUARTUM.

DE DECEM ÆGYPTI PLAGIS, ATQUE DECALOGO.

ARGUMENTUM. — Perniciosa quædam et teterrima vitia, quæ ab omnibus, et præcipue ab iis qui arctius vitæ institutum arripuerunt, evitauda esse, per Ægypti plagas indicari; iis, tanquam antidota, quæ in Decalogo continentur præcepta singula singulis ex diametro opponi docet.

Dilectissimo fratri JOANNI jam non Laudensi, ideoque laudabili viro, PETRUS peccator monachus naternæ dilectionis affectum.

Contempsisti nuper, filii, Pharaonem, et superbi regis ac opprimentis Ægypti simul abominatus es servitutem; necesse est ergo nunc ut, gradienti per desertum, multa tentationum genera subeas, sitiis ac famis inopiam perferas, et sic per ærumnosa pericula diversaque calamitatis angustias ad terram repromissionis attingas. Oportet ergo te ad montem Sinai cum Hebræico populo festinare, et illic divinæ legis mandata percipere, ut, his tanquam telis ac

Drica munitis, et insurgentium hostium jacula respuas et ingruentibus quiluslibet adversitatum casibus non succumbas. Sed hæc lex data est populo quinquagesimo die postquam egressi sunt ex Ægypto. Quinquagesimus autem numerus pœnitentiæ dedicatur, sicut per multa Scripturarum argumenta colligitur. Quod et Jubilæus significat annus, et quinquagesimus ille psalmus, quem David penitendo descripsit. Et sicut illi in Evangelio debitorum, quorum alter quingentos, alter debebat quinquaginta denarios (*Luc. VII*); ita quoque qui debebat centum cados olei, quinquaginta scribere jussus est

(*Luc. xvi*). Quæ videlicet omnia pœnitentiæ odoramenta salubriter spirant, si non desint nares intelligentiæ, quæ mysterii fragrantiam sagaciter attrahant. Et hoc dignis sis divinæ legis edicta suscipere, te per pœnitentiam corrige, præteriti reatus nequitiam confitere; et sic, intra pœnitentiæ numerum currens, ex-confessione peccati pervenies ad montem Dei. Et hoc aptissime congruit quod mons ille Sinai dicitur, quod *rubus* interpretatur. Per rubum sane, qui spinis undique cingitur, peccatorum nostrorum, quæ Dominum pungunt, asperitas designatur. Unde per Jeremiam dicitur: « Spinis peccatorum suorum circumdedit me populus hic (*Thren. iii*). » Et in Apocalypsi legitur: « Quia videbit eum omnis oculus, et qui eum pupugerunt; et plangent se super se omnes tribus terræ (*Apoc. B*). » Illic itaque mons sanctam præfigurat Ecclesiam, in qua fit et confessio simul et remissio peccatorum. Nam Moyses in rubo Dominum vidit, qui videlicet rubus Ecclesiam, in qua Dominus videtur, expressit. Unde et idem Moyses cum peteret, dicens: « Si inveni gratiam ante te, ostende mihi temetipsum manifeste, ut videam te (*Exod. xxxiii*). » Cui responsum est ut supra petram staret, et inde Domini posteriora conspiceret. Petra nimirum illa files est, super quam Ecclesia catholica construitur, unde Dominus videtur.

CAPUT PRIMUM.

Quod divina lex sit medicamentum plagarum.

Ab hoc ergo monte necessarium est medicamenta suscipere, quæ te valeant ab eo quem in Ægypto contraxeras languore sanare. Quid enim plagæ quæ in Ægypto factæ sunt, nisi vulnera? et quid lex illa cœlestis, nisi eorundem fuit vulnerum medicina? Debet enim per confessionem peccator elivium sui reatus evomere, et sic pœnitentiæ poculum de vasculo divinæ legis haurire. Illic enim sorbetur antidotus, ut animæ languentis ægritudo sanetur. Porro autem animæ carnalibus illecebris dissolutæ per voluptatum suarum campos et prata discurrunt, et, tanquam effrenes equi, per lenocinantis petulantæ blandimenta lascivium. Cohortantur enim se vicissim, sicut liber Sapientiæ testatur, et dicunt: « Venite, et fruamur bonis quæ sunt, et utamur creatura tanquam in juventute celeriter; vino pretioso et **715** unguentis nos impleamus, et non prætereat nos flos temporis; coronemur nos rosis, antequam marcescant; nullum præter sit quod non pertranscat luxuria nostra, nemo nostrum sit exors luxuriæ nostræ; ubique relinquamus signa lætitiæ (*Sap. ii*). » Isti nimirum lascivientes et hinnientes equi quanto pinguioris arvinæ sunt robore validi, tanto intrinsecus deterius morbi noscuntur ægritudine dissoluti; et cum illis frenum divinæ legis adhibetur, quid aliud quam nexus ac vinculum putrescentibus membris apponitur; ut quod dehiscere prorsus ac fluere cœperat, præceptorum cœlestium retinaculis astringatur? Hinc est quod evangelicus ille Samaritanus appropians

illi qui vulneratus a latronibus fuerat, alligavit vulnera ejus, infundens oleum et vinum (*Luc. x*). Illic est quod per Ezechielem pullicetur, dicens: « Quod perierat requiram, et quod alieptum fuerat reduecam, et quod contractum fuerat alligabo, et quod infirmum fuerat consolidabo (*Ezech. xiv*). » Plagæ igitur factæ sunt in Ægypto, quia humanæ animæ vulnera infliguntur in mundo. Necessè est ergo ut vulnerati quique ad montem Sinai, hoc est ad Ecclesiam, veniant, ut eorum vulnera præceptorum cœlestium nexus astringant. Nam quot plagæ fuerant, tot præcepta sunt divinitus promulgata, ut quot sunt vulnera cordis ægroti, totidem sint medicamenta quæ illis valeant adhiberi.

CAPUT II.

De divina legis promulgatione.

Sed antequam de plagarum ac legalium mandatorum concordia numero disputemus, dicendum est quia, sicut quinquagesimo die, postquam paschalis agnus occisus est (*Exod. xii, xix, xx*), Hebræicus populus legitur accepisse Decalogum; ita nihilominus a resurrectione Domini quinquagesimo similiter die Spiritus sanctus super apostolos visus est in varietate linguarum (*Act. ii*). Illic digito Dei lex perhibetur fuisse descripta, et Spiritus sanctus, qui die Pentecostes discipulis datus est, digitus Dei dicitur, sicut ipse Dominus ait: « Si in digito Dei ejectionis dæmonia, profecto pervenit in vos regnum Dei (*Luc. xi*). » Audit illic populus voces atque tonitura clangoremque buccinæ perstreptentem; aspicit lampades et fulgura montemque fumantem. In vocibus nempe et tonitruis ac tubæ clangoribus vehemens clamor est prædicantium, in lampadibus autem atque fulguribus claritas miraculorum. Quæ scilicet omnia sancti Spiritus sunt virtute completa; quo flagrantes apostoli in varietatibus intonuerunt linguarum, et radiarunt splendore virtutum. Quod autem Dominus in igne simul ac fumo descendit, mystico docet quia, sicut fidelis radio suæ cognitionis illuminat, sic infidelium oculos quasi per fumigantes tenebras erroris obscurat. Hinc est quod Dominus in Evangelio dicit: « Ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant, et qui vident, cæci fiant (*Joan. ix*). » Et per Isaiam dicitur: « Succensa est quasi ignis impietas, veprem et spinam vorabit; et succendetur in densitate salus, et convolvetur superbia fumi (*Isa. ix*). » Sed **716** quoniam epistolari compendio hæc sacramenta non congruunt, quæ prolixis etiam voluminibus explicari vix possunt, redeamus ad plagas Ægypti et mandata legis; et videamus hinc nostra vulnera, illinc medicamenta cœlestia sub eodem numero contineri; ut quot sunt morbi, totidem opponantur antidoti; quatenus, dum solum cuique vulneri malagana salutis apponitur, rationalis anima mox ad statum incolunitatis pristinæ per omnia reformetur. Porro autem cum per lasciviæ fluxum resolvatur anima, divinæ legis indiget ligatura. Et cum mandatorum cœlestium vinculis

alligatur, ad robur optate salutis per objecta virtutibus fomenta reductur.

CAPUT III.

De prima plaga.

Age igitur, prima plaga est cum aquæ vertuntur in sanguinem (*Exod. vii*). Porro autem istæ plage non fiunt nisi in Ægypto, id est in corde tenebroso et caligine cæcitatibus oppresso. Cui scilicet aquæ vertuntur in sanguinem, cum cæca n.ens, quantum ad se, confundit ac violat rectæ fidei puritatem. Sicut enim per aquam omnes de visceribus terræ segetes prodeunt, sic ex fide spiritualia priferuntur alimenta virtutum. Tunc igitur aqua in sanguinem vertitur, cum cæcitate perfidie cor insipientis obscuratur. Sicut de quibusdam dicit Apostolus: « Quia cum cognovissent Dominum, non sicut Dominum glorificaverunt, aut gratias egerunt; sed evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipientis cor eorum (*Rom. 1*). » Cui primæ plagæ, hoc est pestilentissimo vultu, mox adhibetur primi medicina præcepti: « Audi, Israel, Dominus Deus tuus Deus unus est (*Deut. vi*). » Hoc est enim medicinale vinculum quo perfidie vultus debeat alligari, ut, hoc audiens, unum solummodo Deum colas, et in plures deos marcescentis perfidie putredinem non effundas. Et, justo Dei Judicio, juxta litteram factum est ut illius fluvii sanguine potarentur Ægyptii in quo primitus pueri necabantur Hebræi.

CAPUT IV.

De secunda plaga.

Secunda vero plaga ranarum est abundantia (*Exod. viii*). Rana clamosum est animal, et in limis vociferatur ex more paludibus. Cui similes judicantur hæretici ac philosophi, qui, velut super paludes limosas, hoc est inter turbas squolare perfidie sordidas, vanis adversus Christum vociferantur obloquijs; et, dum per argumenta fallacie non desunt importunis garrire clamoribus, inane quidem in auribus tædium, sed nullum mentibus vivendi affortum cibum. Cui morbo, qui videlicet in anima lethaliter sævit, secundum præceptum tanquam poculum salutis occurrit. Secundum autem præceptum est: « Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum (*Exod. xx*). » In vanum namque Christi nomen assumit qui eum non Creatorem, sed tantummodo creaturam credit. Vanitati enim creatura subiecta est. Et ideo tales homines sunt procul dubio vani, quia, veritatem Dei commutantes in mendacium, fidem adhibent vanitati.

CAPUT V.

De tertia plaga.

Tertia vero plaga ciniphes sunt (*Exod. viii*). Hoc autem animal tam minutum est ac perexiguum, ut, dum se per aërem librat, et huc illucque vagalundis aufractibus instabiliter volat, visum cernere volentis effugiat. In corpore tamen nostro cum sederit, pungit; adeo ut cum eas nequeas videre dum volant, compellaris sentire eas stimulant; et, dum circumvolantes, seseque importunius ingredientes, vultus

nostros infestare non desunt, volentes quiescere non permittunt. Quamobrem hæc plaga vagationis et inquietudinis vitium manifeste designat. Quo videlicet morbo quidam laborantes inutiliter huc illucque discurrunt, et, velut malis Vertumnis obnoxii, per impatientiam non quiescunt. Sed quoniam ciniphes istæ perexiguae sunt et noxie, ut non tam pondus videantur habere quam morsus, qui vitio vagationis inserviunt, quod per ciniphes designatur, leve quidem arbitratur esse peccatum, sed non levi reatu perfoodiuntur aculeo. Non aggravat pondus, sed penetrat morsus; quia quanto vitium hoc levius deputant, tanto major necesse est ut peccati stimulus animæ languentis inferiora transfigat. Huic itaque languori terti præcepti obviat medicina, cum dicitur: « Memento ut dicam Sabbati sanctifices (*Exod. xx; Deut. v*). » Sabbatum, id est requies. Ubi est sanctificatio Sabbati, ibi procul dubio spiritus Dei.

Unde scriptum est: « Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem et quietum, et tremulentem sermones meos? » (*Isa. lxvi*). Pensanda sunt verba, quia si Spiritus sanctus requiescit tantummodo super quietum, ergo deserit inquietum. Enimvero, sicut secundum præceptum refertur ad Filium, ita hoc verbum pertinet ad Spiritum sanctum, qui nihilominus tertia est in sancta Trinitate persona. Nam et illam tertiam plagam Spiritui sancto incantatores ascribunt, eum et ipsi ciniphes excitare non possunt, dicentes ad Pharaonem: « Digitus Dei est hic (*Exod. vii*). » Ad colendum hoc Sabbatum, discipulum suum provocabat Apostolus, cum dicebat:

« Attende lectioni et doctrinæ (*I Tim. iv*). » Et alibi: « Orate sine intermissione (*I Thess. v*). » Ad hujus Sabbati cultum Dominus nos provocat per Prophetam, cum dicit: « Vacate, et videte, quoniam ego sum Dominus (*Psal. xlv*). » Ac si dicat: Spirituale sabbatum colite, vagationis inquietudinem devitate, ut per Spiritus sancti gratiam fixos, non vos ciniphes inquietent, sed spiritualis sabbati cultura sanctificet. Notandum præterea quoniam tria duntaxat ista præcepta in una descripta sunt tabula; alia vero septem continebantur in altera. Ista siquidem ad charitatem Dei; illa vero ad amorem pertinent proximi. Et ideo non amplius quam duæ sunt tabulae, quia geminae sunt charitatis impressiones **718** distincte. Tria plane præcepta in una tabula, septem vero descripta fuisse in alia, ex hoc maxime colligitur quod beatus Apostolus ad Ephesios ait: « Filii, obedite parentibus vestris in Domino, hoc enim justum est (*Ephes. vi*). » Honora patrem et matrem, quod est mandatum primum in promissione, ut bene sit tibi, et sis longævus super terram. Cur autem primum hoc mandatum dicitur, nisi quod in principio secundæ tabulae positum est? Quod etiam in promissione dicitur, quia quod in aliis præceptis non invenitur, hoc præceptum longævitas promissione sequitur. Præmissio nimirum hoc quod dicitur: Honora patrem et matrem, ut bene sit tibi, et sis longævus super terram. Hoc ergo præceptum,

ut bene sit tibi, et sis longævus super terram. Hoc ergo præceptum,

quod quartum est in generali numero mandatorum, A
in secunda tabula ponitur primum.

CAPUT VI.

De quarta plaga.

Cui contraria est quarta plaga, hoc est cynomya, quæ dicitur musca canina (*Exod. viii*). Nihil enim tam caninum est quam ignorare parentes, et illis qui nos genuerunt, reverentiam non deferre. Eos etiam tanquam muscæ circumvolantes canini mores exagitant, qui, dum deferre parentibus nesciunt, per levitatis inconstantiam a naturali gravitate recedunt; eosque tanquam caninæ muscæ dilacerant, dum se contra genitores suos quasi ringentes et oblatrantes per impatientiam vexant. Ut hæc ergo plaga curetur, digna parentibus reverentia deferatur.

CAPUT VII.

De quinta plaga.

Quinta plaga mors pecorum est (*Exod. ix*). Omnes enim qui, spreto conjugali toro, alienarum se mulierum fœditatibus polluunt, et per obscenæ libidinis passim fluxa resolvunt, quid aliud quam bruta dicens sunt pecora, atque a ratione spiritualis intelligentiæ penitus aliena? Facti sunt enim, et sicut equus et mulus, quibus non est intellectus (*Psal. xxxi*). » Et per Jeremiam dicitur: « Satiavi eos, et mœchati sunt, et in domo meretricis luxuriabantur; equi amatores in feminas emissarii facti sunt, unusquisque ad uxorem proximi sui hincibat (*Jer. v*). » Hæc ergo pecora necesse est ut funditus extincta deperant, nisi divinæ legis medicamen accurrat. Dicitur ergo: « Non mœchaberis (*Exod. xx*). » Hoc itaque quintum præceptum quintæ plagæ tanquam medicinalis nexus opponitur, ut, dum proprio toro quisque contentus esse compellitur, nequaquam in extraneos carnis amplexus intemperantia diffrenatæ libidinis extendatur.

CAPUT VIII.

De sexta plaga.

Sexta plaga sunt vulnera, et vesicæ turgentis atque ferventes (*Exod. ix*). In vulneribus scilicet **719** arguitur dolosa odientium ac purulenta malitia; in vesicis, tumens et inflata superbia; in fervore, astutans ira et inflammati furoris insaniam. Sunt enim animæ quedam homicidales, in quibus hæc pestes oriuntur et acerrime sævunt; easque, nisi humanum sanguinem fundant, quiescere non permittunt. Huic itaque ferenti morbo et immaniter ævientii sextum præceptum tanquam medicina celestis occurrit, quo dicitur: « Non occides (*Exod. xx*). » Ut hoc quilibet audiens, exortam malæ voluntatis in semetipso perniciem reprimat, nec extrinsecus ad effundendi cruoris effectum conceptum malitiosæ conscientiæ virus erumpat.

CAPUT IX.

De septima plaga.

Post hæc plaga grandinis ponitur, ubi scilicet grandio et ignis pariter ferebantur (*Exod. ix*). Porro autem dno hæc contraria sunt, frigus in grandine, calor in igne; sic qui aliena furantur, et a fraterna

charitate sunt frigidi, et ardore cupiditatis accenss. Ubi etiam fulgura atque tonitrua mista fuisse cum grandine perhibentur. Quid autem per fulgura et tonitrua, nisi pavor intolerabilis designatur? Et hoc furibus familiare est, ut primo capi, deinde puniri tremefactis visceribus paveant, nec tamen a semel conceptæ nequitie perpetrations quiescant. Istæ nimirum pestes, hoc est, grandio, ignis, fulgura, simul atque tonitrua, eorum corda qui clam aliena diripiunt, tanquam quedam arva, devastant: et, si qua sunt, omnes bonæ voluntatis fruges, et germina dissipant. Huic itaque pessimo vulnere septimi succurrit medicina mandati, cum dicitur: « Non furaberis (*Exod. xx*). » Ut hoc quisque cognoscens, corlis sui segetes hac multiplici peste non perdat, sed bonorum operum frugibus animæ suæ cellarium repleat, imples illud apostolicum: « Qui furabatur, Jam non furetur; sed laboret manibus suis, ut habeat unde tribuat accessitatem patientibus (*Ephes. iv*). »

CAPUT X.

De octava plaga.

Octava autem plaga locustæ sunt (*Exod. x*). Per hæc animalia, quæ segetum germina destrunt et pestifero fruges ore corrunt, qui possunt melius designari quam ii qui fratribus detrahunt, et falsum illis crimen opponunt [imponunt]. Nam quasi alienæ segetis germina devorant, dum fratrum suorum non modo bona supprimunt, quæ prædicare debuerunt, sed ultro etiam nota eos falsi reatus infamant. Rodunt itaque, quia non modo eorum vera bona per invidiam contegunt, sed eis etiam stigmata fictæ pravitatis inurunt. An isti tanquam locustæ non rodunt, quibus per Apostolum dicitur: « Si mordetis et comeditis invicem, videte, ne ab invicem consumamini? » (*Gal. v*). Huic itaque plagæ mandatum illud competenter opponitur, quo dictum est: « Non falsum testimonium dices (*Exod. xx*). » Ut videlicet falsus quisque testis, **720** qui non erit impunitus, ab alienæ vitæ morsu se reprimat, locustinus dentes alijciat, et virentia segetis alienæ germina non abrodant.

CAPUT XI.

De nona plaga.

Jani nona plaga est densitas tenebrarum (*Exod. x*). Nemo magis in interioribus tenebris habitur, quam is qui conjugalis thalami violat fidem, et alienam invadere quærit uxorem. Sed has tenebras, quas utique cor luxuriæ deditum tolerat, divinæ legis splendor illustrat, cum dicitur: « Non concupisces uxorem proximi tui (*Exod. xx*). » Ubi notan quia non dicit, non tolles sive non pollues, quod plus est, non concupisces uxorem proximi Superius certe dictum est, non mœchaberis; hic dicitur, non concupisces uxorem proximi tui. Ergo de re una duo videntur esse mandata. Illic enim mœchicæ alienum torum violantis effectus; hic etiam violare volentis prohibetur affectus. Illic spurcus et illicitus condemnatur adulterii coitus; hic etiam adulterinæ concupiscentiæ compescitur appetitus. Et

vera ipsa concupiscentia violandi alieni matrimonii adulterium est, sicut Dominus ait: « Qui viderit uxorem alterius ad concupiscendum eam, jam nœchatus est eam in corde suo (*Matth. v.*) » Non ergo quispiam alienam concupiscat uxorem, ne palabilem tenebrarum patitur in corde caliginem. Quam et si forte jam patitur, corruseantem radium mandati legalis admittat, et sic tenebras conscientie ætuentis abiciat.

CAPUT XII.

De decima plaga.

Postremo decima plaga est mors primogenitorum (*Exod. xj.*). Duos filios habet homo, nimirum cum facit opus quod ad hanc pertinet vitam, et cum spirituale quid operatur quod ad vitam tendit æternam. Sed spiritualis fructus, quasi primogenitus noster, in nostris operibus debet obtinere primum. Unde et Dominus: « Primum, inquit, querite regnum Dei, et hæc omnia adjicientur vobis (*Matth. vi; Luc. xij.*) » Ac si dicat: Gignite spirituales fructus, qui vester sit utique primogenitus; qui vero ad hujus vite pertinet necessaria, sit in hæreditate secundus. Huic enim primogenito cum Jacob debetur benedictio (*Gen. xlvj.*), de Esau vero ejusque similibus Scriptura dicit: « Hæreditas, ad quam in principio festinatur, in novissimo benedictione carebit (*Prov. xj.*) » De his duobus liberis in Deuteronomio per figuram dicitur: « Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam, et alteram odiosam, generique ex eis liberos, et fuerit filius odiosæ primogenitus, volueritque substantiam inter filios suos dividere, non poterit filium dilectæ facere primogenitum, et præferre filio odiosæ; sed filium odiosæ agnoscat primogenitum, dabitque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia; iste est enim principium liberorum ejus, et huic debentur primogenita (*Deut. xxi.*) » De quibus omnibus verbum illud hic duntaxat ducimus exponendum, **721** quod uxor dilecta sit vita mollis, deliciosa, carnalis; odiosa autem uxor est vita spiritualis, utpote rigida, stricta, et omnino carnalium delectationum illecebris inimica. Hujus ergo filio primogenita debentur, quia spiritualis vite fructus illum habere meretur in præmium, qui est, juxta Joannem, « Primogenitus mortuorum, et princeps regum terræ; qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo (*Apor. i.*) » Sed hic primogenitus, id est spiritualis fructus, illi procul dubio moritur, qui, suis non contentus, alienis rebus intendit; quod fraterni juris est appetit, et bona proximi succensis avaritiæ facibus concupiscit. Sed decimum legis præceptum est: « Non concupisces rem proximi tui (*Exod. xx.*) » Hoc igitur ille mandatum diligenter

Audiat, ne primogenitum perdat, ut de primogenito suo gaudeat, et nequaquam quod alienum est concupiscat.

CAPUT XIII.

Divinorum præceptorum emolumenta et præconia.

Hæc sunt, filii charissime, divinæ legis edicta; ab his omnia Scripturæ sacre prodeunt instrumenta, his omnibus sanctæ religionis innitur disciplina. Hæc certe fluentium vulnerum vincula, hæc salubris est animarum lauguentium medicina. Has plane omnes plagas, quas in Ægypto pertulimus, imo cunctos interiorum agritudinum morbos, quos in planitie secularis vite concepimus, apud montem Sinai (*Exod. xiv.*), hoc est, in sublimitate sacri propositi, curare debemus. In his itaque semper esto, hæc sedulus meditare: et, ut ita loquar, hæc pigmenta vel species in pisanario mentis tuæ jugiter tere. Ex hac igitur aromatum cella **722** non exeat; sed hic omnes animæ tue latebras curiosius inspicie; cuncta viscerum tuorum arcana scrutare; medicamenta vulneribus, prout cuique apta perspexeris, allibe, et incolumitatem postquam semel adeptus fueris, pervigili satage solertia custodire. Nam peior est recidiva quam febris; et, sicut medici perhibent, diæta non minus est observanda quam cura; videlicet ut alimenta quæ sunt contraria caveas; et quidquid noxium, quidquid acceptis antidotis probatur adversum, tanquam virus lethale contemnas. Hoc est placu decalchorum illud psalterium, quod crebra plectri jubemur impulsione percutere, hoc est, sanctis operibus quasi toti chordas quot sunt mandata, crispare. His itaque bene compositis, cum Moysæ montana conscende, districtioris vite fastigium arripe, ut cum eo simul merearis audire: « Vade, et dic eis: Revertimini in tentoria vestra; tu vero sta hic, et loquar tibi omnia mandata, et ceremonias, atque judicia (*Deut. v.*) » Tu quoque dans mundo repudium, cum Domino jugiter perne, et in ejus conspectu promptus assiste. Neque enim dicit: Sede hic, vel recumbe necum; sed, sta hic necum. Ut intelligas ipsum spirituale otium in laboris exercitio constitutum. Sta igitur in monte cum Domino, ut infredabile bellum cum spiritibus nequitie jugiter conseras, ut illices passionum carnalium petulantis non enervet frangas. Sic itaque adversus ingrumentum victorum barbariem dimica, ut rebelles cum Josue vitor obtineas reges (*Jos. x.*), ipseque te jubeat victicibus plantis eorum calcare cervices; quatenus, hostium manibus opulentus, et victoriarum titulis insignitus, terram repromissionis triumphator attingas, imo cum veris Israelitis terram viventium hæredita non semper munere possideas.

Sit nomen Domini benedictum.

723-724 OPUSCULUM QUADRAGESIMUM QUINTUM.

DE SANCTA SIMPLICITATE SCIENTIÆ INFANTI ANTEPONENDA.

ARGUMENTUM.—Consolatur Aripandum monachum, qui ingenium liberalibus disciplinis in sæculo non excolerit: ostenditque sciendi cupiditatem originem esse malorum omnium; scientiam ipsam, præsertim a Christianis virtutibus abjectam, professoribus perniciosam, aliis inutilem; contra vero sanctam simplicitatem securam esse ac perutilem. Proinde illum hortatur ut, si velit aliquid utiliter sapere, ad Deum per contemplationem rerum divinarum accedat.

Sanctæ spei filio ARIPRANDO, PETRUS peccator A

monachus paternæ dilectionis affectum.
Nimis ingratus est servus, si postquam tela vel gladios ab herili liberalitate percepit, eisdem mox armis accinctus, adversus dominum suum protinus in bella consurgit: perluellionis reus est miles qui, ditatus imperialibus donis, asserit aptius sibi convenire coronam quam subjectionis vel obedientiæ clientelam. Consteris te, filii mi, frequentus impuguari, et infestantium cogitationum perferre caliginem, quia cum docile cor ac facillimum habeas ad discendum, ante veri luminis aditum requisisti quam cæcæ philosophorum sapientium disceres: ante ad etiam pervolasti, sequens vestigia piscatorum, quam liberalium artium non dicam studiis sed stultitiis insudares.

CAPUT PRIMUM.

Scientiæ cupiditas quam perniciosæ.

Hanc ergo querelam a te elementa divina comu eruit, quæ et tibi subtilioris ingenii gratias prærogavit. Nimirum si inter ipsa tuæ rudimenta militiæ veteruosus hostis eodem te genere certaminis impetit, quo scilicet et in ipso mundi nascentis initio primos parentes humani generis superavit. Hæc enim prima serpentis verba sunt ad mulierem, his sibilis draco terribissimus in cor eius venena stillavit: « Scit Deus, inquit, quod in quocunque die comederis ex eo, » haud dubium quin pomo, « aperientur oculi vestri, » et, « erit sicut dii, scientes bonum et malum (Gen. iii). » Ecce, frater, vis grammaticam discere? sisce Deum pluraliter declinare. Artifex enim doctor, dum artem obedientiæ noviter condidit, ad colendum etiam plurimos deos inausitum mundo declinationis regulam introducit. Porro, qui vitiorum omnium catervas moliebatur inducere, cupiditatem scientiæ quasi duces exercitus posuit, sicque post eam infelici mundo cunctas iniquitatum turmas invexit. Quid ergo mirum si in Evæ filium idipsum adhuc jæculum vibrat quod in eandem Evam antiquus olim hostis intorserat? Expertus quippe non potest desperare successum, dum eandem filiis infert pugnam qua super parentes nostros dudum se meminit obtinuisse victoriam.

Sed cum Redemptor noster pastor utique sit, non quidem canum vel luporum ferarumve frendentium, sed ovium, et non tantum ovium sed et agno-

rum, non licet, quæso, pastori, ut censoriam super gregem suum virgulam teneat, eumque vel mensæ vel pascuæ pro voluntate decernat? Nam et Dominus in legalibus cærenoniis modo boves, modo vitulos, modo arietes, modo agnos anniculos præcipit immolari.

CAPUT II.

Chr. Deus alios juvenes, alios senes ad se vocet.

Dum ergo de grege suo faciat possessor quisque quod velit, quo pacto non licuit Creatori tuo te velut agnum tenerissimum mensæ refectiois apponere, reliquumque gregem in exterioris adhuc vitæ pascuis reservare: ut te jam intra propria viscera speciali quadam familiaritate trajiciat, dum alios interim suis temporibus convertendos moderamine piæ dispensationis expectat? Sannel namque puerulus tanquam tener agniculus cum tribus farinae molliis et amphora vini, mensæ Domini, ut 725 ita loquer, apponitur, dum Heli sacerdoti, et templo Dei, quod erat in Silo, a parentibus dedicatur (I Reg. i). Joannes Baptista non solum ipse agnus, sed Agnum prædicaturus qui tollit peccata mundi, de grege sacerdotalis domus eligitur, et in deserta contendit (Luc. iii; Joan. i, etc.); ut eo Dominus, velut epulo suavis edulii, delectabiliter saginetur. Non enim homines ad prociunctum spiritualis militiæ pro suo duntaxat allegantur arbitrio; sed is qui eos, ut ad se convertantur, inspirat, singula super eos ætatum ac temporum momenta dispensat; ut alios ad se trahat grandæva jam senectute maturos, alios juvenilibus incrementi vigore robustos; istos tollat primo pubescentis adolescentiæ decore vernantes, illos autem ab ipso pueritiæ lactantis exordio, velut de nilo pullos inducat implumes. Achias sane præ nimia jam senectute caligit, sed uxorem Jeroboam enim adventantem prophetalis oculi serenitate prospectat: « Ingredere, inquit, uxor Jeroboam, cur aliam te esse simulas? Ego autem missus sum ad te durus nuntius (III Reg. xiv). » Ezechiel tricennali viget ætate, cum, juxta Chobar fluvium constitutus, ad dispensandum prophetici gratiæ promovetur officium (Ezech. i). David vix dum primo florentis adolescentiæ decore pubescens, de post fetantes paternæ subjectionis eligitur, et ad crispandum spiritualis allegorie psalterium, atque ad obtinendum regalis sceptri fastigium promovetur (I Reg. xv).

Jeremæ dictum est : « Priusquam te formarem in A utero, novi te; et antequam exires de vulva, sanctificavi te, et prophetam in gentibus dedi te (Jer. i). » Et quid plures enumerem? Qui enim Eleazarum præ senili algore jam frigidum, triumphali martyrii fervore succendit (II Mach. vi), ipse teneros adhuc B. Felicitatis filios invictæ fidei constantia roboravit.

CAPUT III.

Cur Deus per viros idiotas ac simplices mundum instituit.

Sed forte dicas: Multos lucrifacere, si gratia prædicationis affluerent, si copiam scientiæ litteralis habere. Et ego respondeo quoniam et Eleazarus multos potuisset ab idololatria revocare, si viveret (II Mach. vii); Machabæi et innumerabiles Christi B martyres plurimos ad agone fidei firmare potuissent, si persecutionis illatæ differre supplicia decrevissent; sed quoniam ad pœnarum perferenda tormenta efficacius ædificaverunt martyrizando quam prædicando, postponentes verbum, reliquere sequentium initionis exemplum. Tu quoque valentius provocas videntes te properare post Christum, quam promovere poteras audientes qualibet multiplicitate verborum. Nec enim Deus omnipotens nostra grammatica indiget, ut post se homines trahat, cum in ipso humanæ redemptionis exordio, cum magis videretur utique necessarium ad conspergenda novæ fidei scæina, non miserit philosophos et oratores, sed simplices potius ac pisces. Unde legitur quia Samson maxillam asini quæ jacebat arripuit, et in ea mille Philisthæos occidit (Judic. xv). Quid est enim per jacentem asini maxillam mille viros occidere, nisi per linguas humilium 726 atque simplicium perfectum non credentium numerum a pravitatis suæ statu dejicere, atque ad humilitatem Christi per sanctæ prædicationis officium inclinare? Nam quia Samson interpretatur sol, postquam mundo sol iste resplendit, postquam miraculorum atque signorum suorum per orbem terrarum radius sparsit, omnium mox sibi resistentium colla perdomuit, eosque a superbiæ vitæ suæ rigore prostravit.

CAPUT IV.

Quid in concionatore requiratur.

Tu quoque, fili mi, ut prædicandi sortiaris officium, imitare vel asini, de quo dictum est, vel etiam ovium exemplum. Quæ nimirum cum vivit, turpiter beat [balat], mortua vero in instrumentis musicis suaviter cantat: sic et qui carnaliter vivunt, balare cum ovibus inaniter possunt, naviter explore prædicatoris officium nequeunt. Dicit etiam Propheta: « Laudate Dominum in tympano et choro (Psal. ct.). » Corium quippe non sonat, nisi siccum relinquens humor abscedat. Si ergo vis ut tympanum vel chorda tua clarum in auditorum cordibus sonum reddat, omnis a te vitæ carnalis humor evaneat, mens tua ab omni fluxu luxuriæ prurientis arescat. Nam et frigus concitum pectori, vocem

intercipere consuevit. Si vis ergo Dei verbum claris vocibus intonare, cave ne divini amoris in te flamma tepescat, ne tibi principis in Aquilone sedentia (Isai. xiv) algore obrepat. Hoc denique frigus jam tunc ille conceperat qui deambulanti Domino ad auram paradisi post meridiem, raucis quodammodo vocibus respondebat: « Audiui, inquit, vocem tuam, et timui, eo quod nudus essem, et abscondi me (Gen. iii). » Porro quia meridianus ab illo jam fervor abierat, aura quoque frigoris est alumna. Huc accedebat quia et illum jam innocentiæ sublata nudaverat. Hæc omnia quid aliud innunt, quam quia illius viscera extincti amoris algore obstruxerat, atque idee vox illius in auribus Domini rancens sonabat? Hoc frigus jam et Ileri sacerdos constructus obtorperat, qui filiis suis aiebat: « Non est hæc bona, filii mei, fama, quam ego audio, ut transgredi faciatis populum Domini (I Reg. 11). » Nam quia prædicatoris hujus guttur ab amore Domini algore occluserat, ideo vox ejus quodammodo rauciens, in filiorum suorum cordibus efficaciter non sonabat. Si vis ergo vocem habere vel in prædicationibus intonantem, vel in orationibus efficacem, satage semper ut te divinus fervor accendat, ne vocem tuam torpor frigoris intercipiat. Frigida quippe mentis oratio vel prædicatio non admittitur, et tanquam vox rauciens non auditur. Ab hoc plane frigore Abraham alienus existierat, de quo Scriptura pronuntiat: « Quoniam apparuit ei Dominus in convalle Mambræ, sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei (Gen. xviii). » Et sponsus ille cælestis, sicut in Cantica dicitur, pascit et cubat in meridie (Cant. i). Enimvero cum te cordis acumen permoveat ad querelam, quid aliud agis quam adversus Deum per eadem quæ Deus contulit arma confisus? Et cum ingrati esse Deo non parvi sit criminis, 727 formidolose tibi cavendum est ne inde contra Deum prosilias in tyrannidem, unde gratiarum illi debueras actionem; et dum scientiam, quæ inflat, immoderatus flagitas, charitatem, quæ ædificat (I Cor. viii), insipienter offendas. Quid enim scis utrum dispensator meritorum omnipotens Deus ad hoc tibi subtilioris ingenii perspicaciam agilitatemque contulerit, ut jam tibi quodammodo signum futuræ remunerationis ostenderet; et occidentem illam scientiam, quam pro illius amore sprevisti, vivacis mentis acumine compensaret. Nam cum litteræ orientur ex sensu, non sensus procedat ex litteris, cui sensus incolumis est litteras non requirit. In litterario quippe ludo, ubi pueri prima articulatæ vocis elementa suscipiunt, alii quidem abecedarii, alii syllabarii, quidam vero nominarii, nonnulli etiam calculatores appellantur; et hæc nomina cum audimus, ex ipsis continuo quis sit in pueris profectus agnoscinus.

CAPUT V.

Quomodo Spiritus sanctus nos doceat.

Cui vero per donum sancti Spiritus intellectus aperitur, quia per conceptum vigorem vivacis inge.

nii cuncta facile comprehendit, his ad discendum gradibus magnopere non egebit. Sicut de tribus illis pueris dicitur : « Quia dedit illis scientiam et disciplinam in omni libro et sapientia, Danieli autem dedit intelligentiam omnium visionum et somniorum; ita ut Babyloniorum sapientes ad eorum prudentiam non attingerent, eosque magi, herioli, vel aruspices in mysteriorum cœlestium revelationibus non æquarent (*Gen. 1*). »

Sed et, veteribus omissis, ad modernos iterum veniamus. Beatus Benedictus ad litterarum studia mittitur, sed mox ad sapientem Christi stultitiam revocatur; et, quia scholam pia rusticitate mutavit, hoc descriptum reliquit in epistero mulierculæ, quod de se mundi sapientes exprimere nequeunt in mensa geometricæ vel astronomiæ disciplinæ. Literas et Martinus ignorat; sed hic fatuus et imperitus perditas trium mortuorum animas ab inferis revocat. Antonius non rhetoricatur, sed toto conspiciuntur orbe, literis, ut ita loquar, vitalibus legitur. Hilarius Platonem et Pythagoram proicit, unquoque contentus Evangelio, in sepulchrali se cellule autro concludit; sed ecce demonibus imperat, quem phylloso, horum studia non exornat. Que si tu quoque apud seculum, ut efflagitas, didicisses, fortassis hodie Dominus intra sortis suæ funiculum non haberet. Est enim sapientia de qua scriptum est : « Nam per sapientiam sanati sunt quicunque placuerunt tibi, Domine, ab initio (*Sap. 13*). » Et est sapientia, de qua dicitur : « Non est hæc sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica (*Joan. 11*). » Et, o quantis hæc ipsa terrena et animalis sapientia non concessit iter prosperum, ut videlicet ante corrueret in periculum mortis quam frueretur optatis!

728 CAPUT VI.

Quod humana sapientia multis periculis subjacet.

Gualterus plane, magistri mei, scilicet Ivoius, socius fuit, qui per triginde ferme annos ita per occiduos fines sapientiam persequens est, ut de regnis ad regna contenderet: et non modo Tentonum, Gallorum, sed et Saracenorum quoque Hispaniensium urbes, oppida simul atque provincias penetraret; sed mox ut, studiis toto, ut ita loquar, orbe corras, exsilium habitatione mutavit, et jam velut in pace compositus docere pueros cepit, æmulis sui, cuiusdam videlicet alterius sapientis necessarii vel fautores, eum simpliciter gradientem ex insidiis occiderunt: qui confossus gladiis, non sacerdotes, ut mihi relatum arbitror, petiit; non de transactis confessionem vel pœnitentiæ gessit; sed usque ad ultimum spiritum hoc solum inelamare non desit: Heu quale damnum! Si quid autem vel de confessione faciendi vel aliud quid dicebatur, ille jam alienatus hoc solummodo repetebat: Heu quale damnum! Hic itaque velut arachne inextricabilia, ut sibi videbatur, subtegmis fila contexuit; sed mox ut ea ventus ultimæ necessitatis impulit, protinus in nihilum omnia dissipavit. Anni quippe no-

stri, testante Propæta, sicut arachæ meditabantur (*Psal. LXXXIX*).

Ugo, Parmensis Ecclesiæ clericus, quot utilitatum dotes habuerit, non enumero, quia læciosi styli devoto fastidium. Hic tantæ fuit ambitionis in artium studiis, ut astrolabium sibi de clarissimo provideret argento, ut, dum spiraret ad episcopale fastigium, Conradi imperatoris se constituit capellanum: a quo dum revertitur regis pollicitationibus emulatus, et de consequenda dignitate pene non dubius, incidit in latrones. Presbyter enim quidam in Tentonicis partibus, qui laicum habebat assecram, pascentes equos illius tentavit invadere. Cui dum ille sese impiger objecisset, presbyter eum lancea confodiens, intemit, et tunc liquido deprehendit nil fuisse quod didicit, dum simul amisit et irridens vite dulcedinem et concepti culminis dignitatem.

CAPUT VII.

De mundanæ sapientiæ effectibus.

Præterea sæpe contingit ut nonnulli carnaliter sapientes et diutius vivant, et nunquam valeant invenire quod optant. In sapientiæ quippe suæ vanitate confisi, dum sperant facile cuncta suppetere, arbitrantur utique se religionis testimonio non egere; et dum inanem sapientiæ jactant, insipienter vivere non formidant. Quamobrem a se conspicientibus eorum actus exploditur, vita conspuitur, conversatio deridetur, fama pollutur, testimonium condemnatur; ideoque qui proposuerant ad votum carnis vivere, in contrarium versa sententia, sæpe compelluntur egere, cum e diverso quique simplices et quieti rebus exuberent necessariis 729. Unus per isaïam Dominus dicit: « Pro eo quod vocavi, et non respondistis; locutus sum, et non audistis; et faciebatis malum in oculis meis; et quæ nolui elegeris: propter hoc ecce servi mei comedent, et vos esurietis: ecce servi mei bibent, et vos sitiētis; ecce servi mei letabuntur, et vos confundemini; ecce servi mei laudabunt præ exultatione cordis, et vos clamabitis præ dolore, et præ contritione spiritus ululabitis (*Isa. LXX*). »

Hodieque certe in Romana urbe frater adviit, ortus de summis præteritis Galliarum, cuius nomen taceo, quia fratris ignominiam perhorresco. Cui nescio an aliquid utilitatis desit. Tot siquidem exteriorum bonorum floribus enitescit: nobilis ut imperator; pulcher aspectu quodammodo, sicut Tullius loquitur; ut Virgilius poetatur; tuba vehemens in Ecclesia; perspicax et acutus est in lege divina; scholasticæ disputans, quasi descripta libri verba percurrit; vulgariter loquens, Romanæ urbanitatis regulam non offendit. Quid de monachico prosequar ordine? quid de regularis magisterio disciplinæ? In quorum videlicet notitia ita convolvit ut nec docere naviter possit; sed ejus, proh dolor! talis est vita, ut eum alteri nullus videat, ad se introducere nemo deprecatur; et, ut rem non diutius protraham, stulto sapienti monasterialis ad habitandum janua clauditur: cuius passim rusticis et

imperitis ac dyseolis aditus non negatur. Unde A recte vir sapiens ait : « Melior est homo cui deficit sapientia, et deficiens sensu in timore, quam qui abundat sensu, et transgreditur legem Altissimi (Ecclesi. xix). »

Quod etiam in Domino meo Leone probatur incluso. Posuimus enim stulte peritum, apponamus etiam sapienter iudocum. Illic plane Leo (cum præter psalms, aut nescio quid tenuissimum et extremum) litteras non didicerit, grammaticos quoslibet ac mundi philosophos in Scripturarum notitia et consiliorum spiritualium profunditate præcellit : ut quicumque ad illum de quovis animæ negotio consulentes accedimus, suscipientes ab eo verbum, ita confidimus ac si prophetici spiritus oraculum reportemus. Sed quoniam et tibi appriue notus est, et opusculis nostris frequenter insertus, sufficit unum hic verbum proponere quod imper ab eius ore quasi negligenter cecidit, sed a me negligenter audiri non potuit. Nam cum inter cætera spiritualiter vivendi capita solerter inquirerem : Utrum ille post solum nocturnæ synaxis officium posset dormire si vellet, hoc se funditus nescire perhibuit. Cumque ipsam ego sæpius iterarem, et an ille circa diluculum dormire perquirerem, respondit ille se hoc omnimodis ignorare, quia nunquam penitus expertus esset. Suljuxit etiam se suis assuetum cogitationibus respondere : Accidit, inquit, cor, palpitent oculi, os per crebra balanstia gannire non cesset, caput etiam nutet et in ima devertat; sed quia hæc omnia me perirene nequeunt, ad consentiendum hujus temporis somno nullatenus superabunt. Nam et nos super hac re distichum feceramus, quod hic inserere otiosum esse non ducimus :

730 Non canonem solvit, qui psallens nocte re-
[dormit :

Ne tamen hoc passim ponat caput ante synaxim. Sed heu me miserum! hoc inter me et domum Leonem, quod inter fortissimum David et delirum evenit histrionem. Ille siquidem viribus fortia fecerat, iste sola voce triumphalia ejus gesta decantat. Ille nimirum se Deo novit per somni mactare conflictum; nos versiculos facimus ad similitudinem puerorum. Et quale, quæso, est effectum viribus ac tenuissimi corporis hominem jam per septuaginta fere annos in monastico habitu degere, et adhuc utrum diurnæ lucis erumpente crepusculo dormire valeat, ignorare? Hic itaque prudens, hic vere dicendus est sapiens, qui, dum mundum calcibus abjicit, ipsum mundi principem philosophando deludit.

CAPUT VIII.

Quod ad Deum accedentes humanis disciplinis non indigent.

Quocirca, dilectissime filii, noli hujusmodi sapientiam quærere, quæ tibi simul cum reprobis et gentilibus valeat convenire. Quis enim accendit lucernam, ut videat solem? quis scolacibus utitur ut stellarum micantium videat claritatem? Ita qui

Deum vel sanctos ejus sincero quærit intuitu, non indiget peregrina luce ut verum conspiciat lucem. Ipsa quippe vera sapientia se quærentibus aperit, et, sine adulterinæ hæc auxilio inoccidæ se fulgor ostendit. Unde scriptum est : « Clara est semper, et nunquam marcescet sapientia; et facile videtur ab his qui diligunt illam; et invenitur ab his qui quærunt illam : præoccupat eos qui se concupiscunt, ut illis se prior ostendat (Sap. vi). » Illam ergo sapientiam quære, illam totis visceribus ardentem amplectere, ex qua non modo valeas sapere, sed et vivere, ac per eam siue sine gaudere. In Deo igitur, qui vera est sapientia, quærendi et intelligendi finem constitue : hunc assidue meditare, in eo jugiter requiesce. Cui scilicet in eodem Sapientie libro dicitur .

B « Nosse enim te, consummata justitia est; et scire justitiam et virtutem tuam, radix est immortalitatis (Sap. xii). » In illo igitur defige totum tue mentis obtutum, ab illo sapientie fonte suave situlundi pectoris haustum, ut in visceribus tuis illius vitalis poculi vigore concepto, et ipse cælestis gratiæ madore jugiter vireas, et in alios distillantia fontis irignii fluentia transfundas. Et quæso ut hoc per te quandoque Deus omnipotens exhibeat fratrilus tuis quod per Isaiam promisit pauperibus suis : « Egeni, inquit, et pauperes quærunt aquas, et non sunt; lingua eorum siti aruit. Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israel non derelinquam eos (Isa. xli). » Ubi mox sequitur : « Aperiam in supinis collibus flumina, et in medio camporum fontes; ponam desertum in stagnum aquarum, et terram inviam in rivos aquarum (Ibid.). »

C Quoniam igitur, fili charissime, temetipsam velut agnum tenerrimum obtulisti, et hoc dæmones **731** per aera volitantes incurasant, ut vel ex manibus tuis oblata diripiant, vel injecta præva cogitationis illuvione corrumpant; tu cum Abraham imminentes ad impetum volucres abige, ut holocaustum tuum immaculatum et integrum valeas custodire (Gen. xi). Ex eorum quippe pharetra procul dubio toxicata cogitationis hujus sagitta deponitur, ut litterarum studia remanentibus in secno coævis tuis invidias, et in hoc eos cantos ac provisos, te vero deceptum et fatuum credas, utpote, si hoc et ipse fecisses, quasi gratiorem tunc hostiam Deo tuæ conversionis offerres : sed hoc totum Deo veraciter obtulisti quidquid, ad meliorem ac manentem substantiam proferans, pro amore illius acquirere contempsisti. Melius est autem totum simul offerre, quam particulariter dispensare. Sicut enim melius est ovem dare quam fructus ovis, ita laudabilis est totam artem Deo simul offerre, quam fructus artis. Julianus Caesar et Donatus martyr uno tempore didicerunt. Et ille quidem permansit in studiis, hic secutus est vestigia veritatis. Sed ille in sapientia sua tam feliciter floruit, ut octo libros contra Galileos (sic enim Christianos vel apostolos vocat) et Evangelium scriberet; Donatus autem desipuit, ut cæleste fastigium cum triumphalis martyrii glo-

ria penetraret. Joannes evangelista apud sæculum pene nil didicit, sed, spreto oratorum dialecticorumque versutis, ad simplicem Jesu stultitiam puerulus commigravit. Hic tamen dum per libri sui principium summæ lucis mysterium terribiliter intonat, illico philosophorum caeca subtilitas in tenebrosa studiorum suorum profunditate caligat. Præterea beatus papa Gregorius artis grammaticæ disciplinam eatenus in suis **732** l. ad epistolis, ut eam congruere denegat Christianis (GREG. MAG. *Reg. lib. ix, epist. 45*). Hieronymus ad tribunalia tremenda pertrahitur, flagris atrocioribus verberatur: cui tamen non aliud quam Ciceronianum nominis crimen impingitur. Devotatur ille hæc se prorsus ultione plegendum si seculares libros ulterius legeret, ac si Christum per apostaticæ perfidiæ sacrilegium denegaret. Dicebat enim illi: « Ciceronianus es, non Christianus. » Et ille: « Si seculares, inquit, colices ulterius legero, te negavi (HIERON. *epist. 22 de custodia virgin.*). » In honesta satis et utilis sapientia! nimirum, quæ cum Christi negatione confertur, quæ hæreticæ perfidiæ comparatur; ut idem valeat

A eam legere, quod Deum negare. Si ergo is qui terrenum illud dogma didicerat, ab ejus compescitur usu; quanto magis qui necdum expertus est, ab ejus prohibetur accessu? Si ille cohibetur a notis, quanto cautius iste reprimendus est a discendis. Discumbis, frater, ad mensam Dei, sufficiant tibi dapes cœlestis eloquii. Abjice lolium, quod in vesaniam comedentium mentes ineluriat; suscipe frumentum, quod esurientium animas sobria refectione confirmat. Nec fauces animæ tuæ vitalis escæ fastidiant alimentum, sed procul abjiciant falsitatis ineptias et quisquilia vanitatum. Omnipotens Deus, dulcissime fili, doctrina te suæ legis erudiat, ut cor tuum veræ sapientiæ luce perlundat; te de manibus tuis viventis hostiæ suscipiat holocaustum, et ad spirituum provehat incrementa virtutum; te semper in se manere concedat, et invicem ipse in tuis visceribus delectabiliter requiescat, ut, sicut est ipse pollicitus, tanquam palme in vite, nunquam desinas pii operis germina pullulare. Amen.

Sit nomen Domini benedictum.

733-734. OPUSCULUM QUADRAGESIMUM SEXTUM.

DE FERENDA ÆQUANIMITER CORREPTIONE.

ARGUMENTUM. — Aspirandum tamen in militia spirituali laudat quod adolescens ad ærenum se contulerit, monete illum ut exemplo Christi Domini regularem disciplinam non deserat; proinde æquo animo ferat non modo sectionum verum etiam juniorum correptiones, quæ ad animi libes abundantias sui aliorumque profectum plurimum faciunt; multa ex occasione dicit de bono correptionis, et car, et an sine culpa sanctus Paulus sanctum Petrum objurgaverit.

ASPIRANDO fratri charissimo PETRUS peccator modicus paternæ dilectionis affectum.

Exigis, dilectissime fili, ut tibi aliquid scribam, et qui, me dictante, frequenter aliis scripturas, ut tibi quoque aliquid scribatur imploras. Sed nunc scriptori congruentius incipiam scribere, quam a scribendi ipsius mystica dignitate? In te quippe, qui scribis, tres sunt digiti, et una manus; cui vero scribis, tres sunt personæ, et unus Deus. Cum igitur ex diversis apicibus continuum ducis articulum, ad illum semper nunquam tua dirigatur intentio, cujus in temetipso per quamdam similitudinem conspicis sacramentum. Et quia, dum in scholarum adhuc gymnasio inter adolescentulos ageres, et ephæbi vultus forem necdum pibus ulla vel tennis lanugo vestiret, fervor te sancti Spiritus incitavit ut non monasteriale propositum, sed eremi potius arripere institutum: cave ne, per ætatis adhuc imbecillitas obtentum, sancti loci regulam violes; ne rigorem atque severitatem beatæ conversationis enerves; ne mutari velis solitam severitatis consuetudinem; ne peregrinæ adinventionis præsumas superinducere novitatem. Nam et ipse qui magister est angelorum in cælo, morem in terra tenuit quem invenit;

nece deliquitatus est terrenam servare consuetudinem, qui venerat exhibere cœlestem. Nam, ut infinita præteream, cur sibi caput ac pedes unguento conspergi muliebri ministerio passus est, nisi quia Palæstine atque Judaicæ regionis mos erat ut ejus accolæ crebrius ungerentur? Hinc est enim quod ait: « Tu autem cum jejunas, unge caput tuum (Matth. xxvi; Luc. vii). » et quid mirum si Dominus in vita servaverit morem patriæ, quem et sepultura suæ sacrosanctis exsequiis non dedignatus est custodire? Sic enim Joannes refert: « Joseph ab Arimathia et Nicodemus acceperunt corpus Jesu, et ligaverunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos Judeis est sepelire (Joan. xix; Matth. xxvii). » Cum ergo is qui est ipsa sapientia, per quam cuncta sunt condita, in his etiam rebus quæ nullius pene videntur esse momenti, traditionem hominum servare non respuit; quanta præsumptionis est, si disciplinæ quis regulam frangat, quam a sanctis Patribus traditam non ignorat?

CAPUT PRIMUM.

Correptiones æquo animo serenitatem emolumenta.

Inter cætera igitur sanctæ conversationis insignia, quæ videlicet et in aliis florere consideras, et tu

ipse, divina suffragante clementia, jam irreprehensibiliter servas, unum præ cæteris cave ne correptiones aliquando graviter feras, ne qualibet occasione redargui a tuis quoque junioribus erubescas. Quod videlicet hujus loci tam familiare est atque nativum, ut qui corripitur [corruptus], fugit, nobiscum habitare non possit. Ad hoc enim homo de sæculo magisterio regularis discipline substituitur, ut rubiginem quam de mundo lenocinante contraxerat asperæ correptionis lima detergat. Unde est quod Sapientia loquitur in Proverbiis: « Convertimini ad correptionem meam; en proferam vobis spiritum meum (Prov. 1). » Non enim dixit, ad blanditias meas; sed: « Convertimini, inquit, ad correptionem meam. » Unde quibusdam corripit dequantibus ait: « Mane consurgent, et non invenient me; eo quod exosam habuerint disciplinam, et timorem Domini non susceperint, nec acquieverint consilio meo, et detraxerint universæ correptioni meæ (Ibid.). » Hinc admonet dicens: « Disciplinam Domini, fili mi, ne abjicias, nec deficias cum ab ipso corripieris: quem enim diligit 735 Dominus, corripit; et quasi pater in filio complacet sibi (Prov. 11). » Jure scilicet non hominis, sed Domini, correptio dicitur, cum in amore Christi a proximo in proximum qualibet severitas irrogatur; et nimis a sapientia deviat qui superbum cor divinis increpationibus non inclinat. Unde et idem Salomon ait: « Qui diligit disciplinam, diligit sapientiam; qui autem odit increpationes, insipiens est (Prov. 12). » Quapropter idem insipiens in Proverbiarum libro conqueritur, dicens: « Cur detestatus sum disciplinam, et increpationibus non acquievissem meum, nec audivi vocem docentium me, et magister non inclinavi aurem meam? » (Prov. 5.) At contra quisquis increpationibus æquanimiter acquiescit, de catalogo sapientium non recedit. Unde scriptum est: « Auris quæ audit increpationem vitæ, in melio sapientium commorabitur; qui vero abjicit disciplinam, despicit animam suam (Prov. 15). » Vitrici denique privignis indulgent; patres dura plerumque verbera propriis pignorum adhibent. Illi aimirum odientem pascunt; isti vero diligentes erudiant et affligunt. Unde scriptum est: « Qui parit virgæ, odit filium suum; qui autem diligit illum, instanter erudit (Prov. 13). » Et alibi: « Melior est manifesta correptio, quam amor absconditus. Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis (Prov. 23). » Iterum scriptum est: « Erudi filium tuum, ne desperes ad interfectionem ejus ne ponas manum [animam] tuam (Prov. 17). » Ad interfectionem quippe filii paterna manus ponitur, cum in eum quem nequit agerem conspiciat, non modo non invehitur, sed ejus insuper plectendis actibus delectatur; et plausibilibus non veretur verbis extollere, quem duris debuerat verberibus coercere.

CAPUT II.

Quod sapientis est amare correptionem, multi odisse.

Quisquis ergo sapiens est, austeritatis illatae duritiam animæ suæ vulneribus deputat medicinam. Unde scriptum est: « Si corripueris sapientem, intelliget disciplinam (Prov. 11); » et iterum: « Plus proficit correptio apud prudentem, quam plaga apud stultum (Prov. 17). » De quo etiam prudenter dicitur: « Qui patiens est, multa gubernatur prudentia; qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam (Prov. 15). » Stultitiam quippe suam exaltat impatiens, quia quo per impatientiam suam a quibuslibet frequentius læditur, eo quotidianis contra eos jurgiis atrocius effertur. Unde legitur: « Semper jurgia querit inalus; angelus autem crudelis mittitur contra eum (Prov. 17). » Crudelis angelus contra querentem jurgia mittitur, quia dignum est ut mentem in qua crudelitas habitat, crudelis possessor invadat; quia, sicut dicit Apostolus: Ira dæmonium habet. Unde illic, mox ut crudelem mitti contra impatientem docuit, præsto subjunxit: « Expedit magis usæ occurrere, raptis fetilis, quam fatuo confidenti sibi in stultitia sua (Ibid.). » De hoc fatuo et impatienti scriptum est: « Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum 736 viro furioso, ne forte discas semitas ejus, et sumas scandalum animæ tuæ (Prov. 22). » Porro sicut æger qui non capit antidotum moritur, ita qui non potest corripri, nequit ab animæ suæ languoribus relevari. Unde rursus per Salomonem dicitur: « Noli subtrahere a puero disciplinam; si enim percusseris eum virga, non morietur; in virga percussus est, et animam ejus de inferno liberalis (Prov. 23). » Vis audire quid illis immineat qui respiciunt corripit? qui dedignantur a senioribus obijurari? « Viro, inquit, qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus ei superveniet interitus, et eum sanitas non sequetur (Prov. 23). » Uli et paulo post subditur: « Erudi filium tuum, et refrigerabit te, et dabit delicias animæ tuæ (Ibid.). » Enimvero equo adhuc inlonoito pes in subtile percutitur, ut postmodum clavis atque ferrum sili suppelaneum patiat. Rudi quoque tauro circulus lente vitis iniecitur, ut assuetus hoc procul dubio disceat, quatenus jugum postmodum detrectare non audeat. Sic junior quique frater etiam tunc obijurgandus est cum non peccat, ut disciplinam veræ correptionis postmodum æquanimiter ferat. Quo contra de non correpto scriptum est: « Qui delicatus a pueritia nutrit servum suum, postea illam sentiet contumacem (Prov. 17). » De quo videlicet servo vir sapiens ait: « Cibaria, et virga, et onus asino; panis, et disciplina, et opus servo (Ecclesi. 31). »

CAPUT III.

Quod impatientibus correptiones sunt quasi gladii.

Nec ob id tibi, fili charissime, tot Scripturarum testimonia enacervo ut sanctæ indolis tuæ moribus hæc iudicem expedire; sed hoc potius ut coarvis tuis ex tua valeam occasione consulere. Non cuius

vas Jerichontinis plenum aquis nobis allatum est, quas ego scilicet instar Elisei (IV Reg. II), celestis sapientie sale conspergerem, et sic eas amaritudine defecerem. Sed nec ollam te plenam colloquintidis [colocynthidis] præbuisi, cuius amarissimum gustum trita divini verbi farina in dulcediuem verteret, sicque prophetarum filiis comestibilem exhiberet. Non enim arundo visa es in deserto vento agitata (Matth. XI), sed illa potius quæ mel protulit, unde præcursor Domini Joannes vixit. Advexisti, frater, alvearium favis distillantibus plenum; præbuisi te nobis agrum non lignibus sarrindum, sed plenis jam falcibus desecandum; non scilicet paliuris ac vepribus inhorrescentem, sed exuberantium messium decore flaventem. Quo contra, de negligente ac fatuo vir sapiens dicit: « Per agrum hominis pigri transivi, et per vineam stulti, et ecce ritice omnia releverant (Prov. XXIV). » Impatientibus sane correptiones quasi gladii sunt, sed si volunt ut hi gladii vertantur in falces, hirsuta vitiorum suorum dumeta, quibus horrent, permutantur in messes. Unde propheta cum præmisisset de Salvatore nostro, quia « judicabit gentes, et arguet populos multos, » protinus addit: « Et conflabunt gladios suos in vomeres, et lanceas suas in falces (Isa. II). » Nimirum congruus ordo, dum primum quidem peccator arguitur: deinde gladii in vomeres, et 737 lanceæ conflantur in falces. Nam dum impatiens quispiam per disciplinam vitiorum factus, tanquam planus ager increpationis cultro proscinditur, deinde suavi semine sanctæ prædicationis aspergitur, et sic demum fecunda bonorum operum fruge vestitur: hinc scilicet et gladii facti sunt vomeres, et lanceæ convertuntur in falces. Quia qui reprehendi prius tanquam gladio perfoli debeat, nunc et vomerum sanctæ doctrinæ libenter susinet, ut fruges ferat; et falcem supernæ missionis expectat, ut borrei celestis promptuarium repleat.

CAPUT IV.

Quod in religiosis conventibus ad regularem disciplinam necessarium est correptio.

Spiritualis plane quisque conventus, si fraterni zeli frequentî correptione non utitur, Israeliticæ plebis mystica laborat inopia: quæ videlicet, incipiente Saul regis imperio, fabrum ferrarium non habebat. Dicit enim Scriptura: « Quia faber ferrarius non inveniebatur in omni terra (II Reg. XII). » Porro sicut ferrum reliqua metalla fortiter edomat, ita correptionis malleus vitia delinquentium reprimat, et quasi cudendo rigidæ mentis duritiam frangat. Hinc est quod de ipso fabrorum spiritualium principe per Isaiam dicitur: « Ecce ego creavi fabrum sufflantem in igne prunam, et profertentem vas in opus suum (Isa. LIV). » De ferro quoque Ecclesiastes dicit: « Si retasum fuerit ferrum, et hoc non ut prius, sed hebetatum erit, multo labore exacuatur, post industriam sequitur sapientia (Eccl. X). » Sed Philisthæi de terra Israel fabros ferrarius tollunt, cum maligni spiritus, falsæ pietatis

obtentu, zelum correptionis de fratrum labiis auferunt. Unde et illic subditur: « Caverant enim Philisthæi ne forte facerent Hebræi gladium aut lanceam (I Reg. XIII). » Unde paulo post: « Retusa itaque erant acies vomerum, et lignorum, et tridentum, et securium, usque ad stimulum corrigendum (Ibid.). » Dum Philisthæi timent gladios, tollunt fabros; ut, dum armorum fabricatura compescitur, non sit etiam qui cætera exercendi laboris utensilia fabricetur, Apostolo quippe testante: « Gladius spiritus est verbum Dei (Ephes. VI). » Hunc gladium quia perversi timent spiritus, fabros de terra Israel auferunt, dum eos qui redargere delinquentium errata debuerant, a tenenda censure disciplina compescunt; et hac negligentia dissolutione contingit ut in servorum Dei quibusque conventibus non modo sanctæ prædicationis sermo cesset audiri, sed et honestarum artium exercitia desinant frequentari. Nam quia districta magisterii eos disciplina non reprimat, propriis voluntatibus dediti, scribere nesciunt; artis honestæ vel manuum exercitia nulla concipiunt, cum Apostolus dicat: « Qui non laborat, non manducet (II Thess. III). » Quæ nimirum cum sibi sint necessaria, sæculares viros, vel etiam reprobos adeunt, quoniam hæc apud se reperire non possunt. Unde illic dicitur: « Descendebat ergo omnis Israel ad Philistiim, ut exarueret unusquisque vomerem suum, et lignum, et securim, et sarculum (I Reg. XIII). » Israel ergo ad Philistiim non ascendit, sed descendit, ut utensilia suæ 738 necessitatis exacuatur, cum sancti ordinis viri ad sæcularium ima declinant, ut ab eis sibi commodum cujuslibet utilitatis acquirant. Vides ergo quia si de sacro conventu correptionum censura subtrahitur, discipline vigor funditus enervatur, et religio tota destruitur; quia, dum unusquisque propriæ sequitur voluntatis arbitrium, ad sæcularia rediens, spiritualis observantia violat institutum. Unde quisquis est cui regularis vitæ fervor inæstatur, correptiones libenter amplectitur; et, tunc etiam cum innocens est, suis reprehensionibus delectatur. Non ut eum conscientia peccasse remordeat, sed quoniam hoc prædesse cæteris audientibus sperat, ut unde ipse, innocens et mundus, arguitur, alii, vel lapsi vel lapsuri, forte corrigantur.

CAPUT V.

Cur beatus Paulus beatum Petrum reprehenderit.

Unde nunc ad memoriam redit quod Paulus, sicut ad Galatas scribit, beatum Petrum copostolum increpavit; sed ei, quem velut discordando redarguit, votis interioribus concordavit: « Cum venisset, inquit, Petrus Antiochiam, in faciem ei restitit, quia reprehensibilis videbatur. Prius enim quam venirent quidam a Jacobo, cum gentibus edebat; cum autem venissent, subtrahabat et segregabat se, timens eos qui ex circumcissione erant (Gal. II). » Ubi mox additur: « Et simulationi ejus consenserunt ceteri Judæi, ita ut et Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem (Ibid.). » Quam dura superficie

tenuis verba, et, si solis attendantur in syllabis, ab apostolici culminis gravitate funditus aliena. Reprehensibilis est Petrus, cui ad reprehendum et ad corrigendum commissa sunt omnia regna terrarum (*Math. xvi*). In faciem ei resistitur, ad cuius imperium janua regni cælestis Christi fidelibus aperitur; simulationis auctor assertitur, qui primus est in prædicatoribus veritatis; et, ut copiosior adhuc exaggerari valeat injuria, diligenter attende quid sequitur: « Sed cum vidissem quod non recte ambularent in veritate Evangelii, dixi Cephæ coram omnibus: Si tu, cum Judæus sis, gentiliter vivis, et non Judæice, quomodo gentes cogis Judaizare? » (*Gal. ii*.) Quid est hoc, beate Paule, quod priorem tuum increpationibus laceras, objuratibus exacerbās? Quo pacto non vereris eum ante hominum ora confundere, cui speciali jure concessum est universalis totius orbis Ecclesie præsidere? An fortassis excidit quod vos communis utriusque doctor instruxit? « Si peccaverit, inquit, in te frater tuus, corripere aut inter te et ipsam solum; sin autem te non audierit, adhibe duos vel tres testes (*Math. xviii*). » Tu vero non private conventum, non clam coram testibus allocutum, sed palam omnibus arguis, et insuper ad posteritatis venturæ notitiam, quod gravius est, hoc te fecisse conscribis. An et illud oblivis es quod Timotheo ipse jussisti: « Senem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem? » (*I Tim. v*.) Sed in eo quod B. Petrum Paulus coram omnibus manifeste redarguit, foris quidem contradictor apparuit, sed

739 cordis ejus vota complevit. Gentiles enim venientes ad fidem non audebat Petrus, eis presentibus qui ex circumcisione crederant, in convivendo societate reci, ere, ne videlicet illi scandalum sustinerent, et mox a fide adhuc tenera sub hac occasione recederent. Et ideo qui cum gentilibus edere consueverat, quibusdam a Jacobo venientibus, ab eorum se consortio subtraherebat: timens scilicet ex circumcisione credentibus, ne, si eum convesci gentilibus cererent, perfidie periculum sustinerent. Nam quia Petrus ita per omnia sentiebat ut Paulus, gentes scilicet observare ritus Judaicos non debere, qui Actus apostolorum legit dubitare non poterit: imo hujus sententiæ primus auctor Petrus inter apostolos indubitanter invenitur, cuius nunc a Paulo quasi prævaricator arguitur. Ait enim: « Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum super cervices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos por-

A tare potuimus? sed per gratiam Domini Jesu Christi credimus salvari, quemadmodum et illi (*Act. xv*). » Volebat ergo Petrus permixtæ coram omnibus argui, gaudere oburgantis invectione confundi, ut id quod invitus agebat correptus omitteret, et in eo quod solus attentare timuerat, socium inveniret. Paulus ergo Petro com restitit, eque procul dubio intrinsecus concordavit, quem extrinsecus arguit; alioquin, quomodo Paulus in alio condemnari quod ipse non dissimili necessitate compulsus egisset? Nam propter Judæos, qui legis observantiam et veteres ritus tenentes esse perhibebant, et Timotheum, gentilis videlicet hominis filium, circumcidit: et ipse, votum solvens, sibi metipsum caput rasit, et sacramentum juxta veteris legis ceremonias obtulit. (*Act. xvi, xxi*).

740 CAPUT VI.

*An beatus Paulus peccaverit beatum Petrum ob-
jurgans.*

In hoc ergo quod Petrum corripere visus est, obsecundatus est, non adversatus; et non adversus eum, sicut Porphyrius opinatur, superbe pugnavit, sed humiliter ministravit. Hæc nimirum Pauli correptioni ministerium fuit obedientiæ, non oburgatio disciplinæ; non temeritas invectionis, sed unanimis concordia voluntatis. Tu itaque, dilectissime, cum super qualibet occasione corripieris, etiam si te deliquisse nequaquam conscientia reprehendat, quod obiectum est, libenter amplectere, culpabilem te certam fratribus tuis humiliter constere. Quod nimirum et illis erit imitationis exemplum, et tibi proveniet in augmenta virtutum. Memento quod per Salomonem dicitur: « Melius est a sapiente corripi, quam stultorum adulatione decipi (*Eccle. vii*). » Talis ergo sit voluntas tua ut is etiam qui te forte durius arguet, cum tui cordis intentione concordet; et in eo quod in te asper invehitur, morigeretur potius quam oblectetur. Presentibus itaque conversatio tua luceat, absentibus fama in benedictione redoleat. Esto, quod superius diximus, ager et exuleraus copia sergetum et spirans odorantibus pigmentorum, ut in te quoque delectetur omnipotens Deus, et dicat: « Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Deus (*Gen. xxv*). » Ut quoniam Ariptraudus ipse vocaris, ares (*ἀγρα*) autem feras fructus dicitur, tanquam ager uberrimus centeni veras fructus acervum, et Deo praudium necariis offerre virtutum.

Sit nomen Domini benedictum.

741-742 OPUSCULUM QUADRAGESIMUM SEPTIMUM.

DE CASTITATE ET MEDIIS EAM TUENDI.

ARGUMENTUM. — Damiano nepoti inter cæteras virtutes castitatem præcipue commendat: quam ut facilius tueatur, quotidie ut Dominicum corpus percipiat suadet. Deinde contra insidias demonis illum instruit Postremo, ut se priori commendet, petit: quem de hospitalitate servanda admonet.

DAMIANO charissimo filio PETRUS peccator monachus materne dilectionis affectum.

Quia litterarum gerulus anxie parat exire, non possunt, quæ mittenda sunt, eliminata styli digestionibus

conscribere; teque volo ut potius veri consideres sensum, quam aucuperis lenocinia phalerata verborum. Interim itaque, dum præsto rescribere nequeo, sufficiat hoc tibi simpliciter scribi, quod Timotheo velut æquevo per epistolam Apostolus præcipit: « Dum venio, inquit, attende lectioni, exhortationi, atque doctrinæ (1 Tim. iv). » Cui nimirum jam et ista præmiserat: « Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate (Ibid.). »

CAPUT PRIMUM.

Quod castitatis virtus junioribus difficilior sit.

Et ut de cæteris virtutibus quæ nunc per epistolam enumeratæ sunt interim taceam, castitatem, quam ultimam posui, non in membris tantummodo studeas servare corporis, sed hæc eadem permixtè regnet ac vigeat in visceribus cordis. Nulla virtus est quæ in adolescentiæ flore graviora certamina perferat, quam videlicet velut in camino surgentis incendii, titillantis illecebæ geminis ardor impugnat. Sed cum super hoc themate nobis uberius disputare non liceat, quia præ nimia celeritate non vacat, quid mihi imperatrix, Agnes olim scilicet aureo quidem diademate coronata, nunquam multo felicis et incomparabiliter eminentis in regis æterni thalamo collocata, hesternò jam vespertini temporis elabente crepusculo, retulit, hic annotare succincte raptimque non pigeat; ut apud animum tuum, non tam laciniosa loquendi prolixitas quam insignis exempli dignitas convalescat. Porro dum prælata Christi sponsa, et B. Petri filia, in omnium dispositione virtutum delectabiliter pascitur, in tractanda tamen castitatis pulchritudineque munditia propensius immoratur. Unde factum est ut, dum nonnulla de salute animarum tuis confabularem eloquiis, et præcipue quasi quosdam versarem in manibus vernantis flosculos castitatis, illa hoc in medium protulit: Postquam imperator, inquit, Otto regnum Italæ Berengario victor eripuit (23), captas illico duas ejus filias in Teutonicas partes exsilio transmigravit. Quæ nimirum, dum venisti vultus specie et insigni corporum pulchritudine regum referrent generis dignitatem, cœperunt multi regni proceres Adelaidi Augustæ vehementer insistere, ut tam elegantis formæ decus dotali sibi mererentur copula sociare. Quæ nimirum puellæ dum omnes procos æqua prorsus designatione contemnerent, et mortale conjugium sanctæ superbie supercilio fastidirent, una illarum duos pulcinos suis uberibus supposuit, et tandiu inter vestem et carnem, donec omnino putrescerent, occultavit. Cumque conspiceret homines ad suum venire colloquium, laxabat occulte vestem, et naribus colloquium gaudebat exhalare fetorem. Cumque colloquentes ei hanc quotidie narum paterentur injuriam, tandem cessavit delusa sollicitudo quærentium, et virgo Christi, per simulatam carnis alienæ putredinem, inviolabilem sui cor-

poris servavit integritatem. Unde factum est ut utraq; postmodum sorores eligerent sanctioniale propositum, et usque ad finem vite monachicum servarent irreprehensibiliter institutum.

743 CAPUT II.

Quod frequens eucharistiæ susceptio est prævidium castitatis.

Quamobrem pudeat, vel, o fili, vitio libidinis enerviter, vel in cogitatione succumbere, de quo cernis infirmiorum et fragilem sexum cum tanta gloria triumphare: et, ut fremement bestiam valeas, ut ita loquar, ex agro tui juris expellere, satage te, frater, jam quotidie Dominici corporis et sanguinis perceptione munire. Videat occultus hostis labia tua Christi rubore rubentia, quæ territus perhorrescat, et mox in tenebrarum suarum latibula pavescente diffugiat. Quod enim tu per visibilem panis ac vini speciem suscipis, ille, velut, noli, Dominici corporis ac sanguinis intelligit veritatem.

Porro autem eadem mihi tunc venerabilis regina narravit quod nuper in Vormaciensi ecclesia, dum longiori per negligentiam te ipore eucharistia reservata fuisset in laxide, sola postmodum illic careo fuerit reperta. Ita dum curiosius in eam multorum visus intenderet, nil aliud quam veram ac solidam carnem procul dubio judicaret.

Rainaldus etiam venerabilis Cumanæ Ecclesiæ pontifex dum adesset, quod sibi paulo ante conigerat, veridicus enarrator exposuit: Presbyter, inquit, in ecclesia cui, Deo auctore, deservio, hodieque nihil fallor diviti, qui tam parvam ac tenuem in litterarum habet doctrina notitiam, ut aperte quoque scriptiois articulum syllabatum vix valeat legere; nimia tamen paupertate constructus, utneque missarum cogit solemnita celebrare. Illic aliquando dum sacri muneris eucharistiam detulisset ægroto, ut erat utique deses ac negligens, aliquantulum Domini sanguinis remansit in calice. Quod cum ille in ecclesiam rediens comperisset, sed fastidio præpeditus noluisse accipere, mox calicem lavit, et in labrum marmoreum in quo erat aqua sanctificata, projecit. Et, o magnum divinæ virtutis indicium! illam labri partem quam id quod effusum est de calice, contigit, in sanguineo ruborem repente convertit, ubi scilicet duæ majores guttæ sanguinis exprimuntur; sed neque illæ, neque aliæ quæ juxta videntur esse minusculæ, nullo possunt studio vel ablati vel abserti, quo rubor impressi sanguinis aliquatenus valeat aboleri. Cum ergo purpureus ille cruor tam tenaciter hæserit in vase lapideo, quantum putamus jus sibi potestatis vindicat virtus illa cœlestis in pectore Christiano? His itaque cœlestibus sacramentis, fili charissime, te frequentius munire non differas, quibus videlicet diabolicæ versutiæ et subdolæ machinationis argumenta repellas. Præcinctus erigere, constanter atque robustus sta semper in acie, nec

ignores indeficientem adversarium contra te infatigabiliter dimicare.

744 CAPUT III.

Diabolus transfiguratur se in angelum lucis, ut monachum decipiat.

Interea dum hæc loquor, et illud nunc ad memoriam redit, quod Hildebrandus Romanæ Ecclesiæ archidiaconus, eisdem qui superius memorati sunt et episcopo presentibus retulit: Duos, inquit, sanctos monachos vidi, et non mediocrem apud eos locum familiaritatis obtinui; qui nimirum singulis morabantur in cellulis, apud monasterium quod in loco constructum est qui dicitur Aquisgrani, quorum videlicet alter, qui majoris videbatur esse simplicitatis, Marinus; alter autem Romanus vocabatur proprio nomine. Sed Marinus vix ulla dies erat in qua diabolus vel per speciem aliquam non aspiceret, vel per somnium non audiret, adeo ut antiquus hostis sibi sæpe compsalieret, simulque cum eo divinæ laudis officia celebraret. Aliquando vero tenebrarum auctor se transfiguravit in angelum lucis, eique quasi legem dictando mandavit: Cave, inquit, quia qui angelum Dei et aspicere et alloqui meruisti, indignum est ut de cætero cum hominibus loquaris. Protinus ille, tanquam mandatum divinitus accepisset, a fratre se funditus colloquatione removit, sequæ sub rigida silentii censura constrinxit. Cui cum frater Romanus primo, deinde abbas monasterii, ut sibi loqueretur vehementer insisteret, et ille prædantis labii (*suppl. responsum vel quid simile*) non mitteret; abbas, fores cellulae violenter irrumpens, dignis indiscretum fratrem verberibus castigavit, et sic ad reddendum sermonis officium compulsi. Cui mox admonendum subjunxit: Idcirco, inquit, antiquus adversarius, bonorum semper operum inimicus, silentium tibi tentavit imponere, et ut tu fructum fraternæ ædificationis amitteres, et illi qui a te sublevandi erant tuæ consolationis auxilium non haberent. Sic itaque frater, quia non malitia, sed ex simplicitate peccaverat, ad mentem quantocius rediit, et, contempta suggestione diaboli, admonitionibus pii patris humiliter acquievit.

Sed dum te, fili mi, ad evacuandas antiqui hostis insidias provoço, quid præfata regina retulerit audisse ex ore beati Leonis noni Romanæ Ecclesiæ pontificis, non omitto. Ait itaque prædictus papa: Amica mea, sanctimonialis effecta, in quodam virorum erat monasterio constituta; ibique in propria quædam cellula cum quadam pygmaea, id est brevis staturæ femina, quotidianæ laudis officia patienter et humiliter persolvebat.

CAPUT IV:

Quod diabolus signo crucis cognoscitur.

Quadam vero nocte cum ante nocturnæ synaxis articulum, vel horam vel aliquid simile matutinus surrexisset, comitemque suam more solito sæpius inclamasset; illaque, gravi sapore depressa, nullatenus responderet, tandem in iram commota, quid diceret non attendit: Diabole, inquit, surge. 745

PATROL. CXLV.

Ad quam vocem præsto diabolus, ejus quæ dormiebat effigiem repræsentans, accessit; et mutuos reddendo versuculos, psallere simul cœpit; cumque ad illum psalterii locum modulatione continua pervenissent ubi dicitur: « Exsurgat Deus, et dissipentur inimici ejus, et fugiant a facie ejus qui odereunt eum: sicut deficit fumus, deficiant et reliqua: hic illico malignus spiritus substituit, et hos exprimere versuculos non præsumpsit. Hoc sancta mulier cum apud se miraretur, expavit; et, quod erat, non inaniter suspicans, signum sibi sanctæ crucis imposuit, statimque malignus hostis evanuit; et quis esset qui sanctæ mulieri psallendo comes extiterat, se fraudulenter occultando monstravit. Hinc etiam venerabili matronæ nocturnis horis nequam spiritus cadaver cujusdam hominis, qui proanis sceleribus appensus fuerat, attulit; et, ut illi terrorem incenteret, hujusmodi sibi, ut ita loquar, xenium procuravit. Quæ mox abbati loci fratrumque conventui quid sibi nequissimus hostis fecisset innouit; atque ut pro illo misero fratres omnes in commune preces effunderent, obnoxii [*obnoxii*] precibus impetravit. Postmodum vero cuidam divinitus revelatum est, per orationes fratrum illum misericordiam consecutum. Sic itaque deceptus hostis antiquus, qui dum viventi machinatur illudere, jacturam cogitur de mortuo sustinere.

CAPUT V.

Christianæ charitatis exemplum.

Ad hoc igitur et hujusmodi diabolice tentationis tibi proponuntur exempla, ut et ipse contra hostis callidi deceptoris insidias solerter evigiles; et, dum te delectat aliorum cum hoste luctantium audire victorias, ipse te per languidi corporis ignaviam non remittas. Sed jam ista sufficiant. Commenda me fratribus, domno priori ex nostra parte humiliter suggerere ut a fervore solito pietatis et misericordiæ non tepescat, sed susceptionibus hospitum et subsidii egenorum, in quantum res domestica patitur, insistere non omitat. Sed et illi conveniens exemplum profero, quod huic rei, quam sibi suadere gestio, non mediocriter profuturum esse confido. Nam et eadem Agnes regina quæ supra inquit etiam quia vir quidam in Alemanniæ partibus avia saltum, prærupta montium, opaca sylvarum venandi studio peragrabat. Hic itaque dum anxius huc illucque discurrit, et sollicitus curiositatis indagine ferarum lastra perquirat, invenit duas mulieres, matrem scilicet ac filiam, per illos hiemalium cumulos pruinarum et profunda nivium rudera miserabiliter oberantes. Qui protinus misericordia ductus, comiti suo qui eum solum sequebatur, ait: Levemus in equis has feminas, singuli singulam, et ad hominum habitacula devehamus, quia vel oberantium forte luporum sunt morsibus exponendæ, vel vi nimii algoris sunt procul dubio morituræ. Quod comes penitus abnegat, et hanc se ferre posse stomachatur injuriam. Cui dominus: Ego, inquit, si tu fastidies, solus utranque levalet, et hanc quam dicis injuriam

alacriter sustineo. Cumque unam **746** post se, et alteram, in mento residens, poneret ante se : tandem socius mento compunctus atque confusus, domino suo cessit unam, et ipse ad subvehendum corripuit alteram. Sic igitur eas per difficilissima loca et longos anfractus non sine gravi periculo detulerunt, donec scilicet molendinum casu obvium repererint, ibique eas deponerent. Adiecit etiam dominus ut uni earum vestem traderet, qua vim frigoris aliquatenus temperaret. Hic aliquanto post tempore factus est monachus, et deinceps, ingravescente molestia, ad extrema perductus est. Tunc fratribus, qui astabant, cum magna cepit animadversione clamare, dicens : Videtis innumerabilem daemonum turbam, quæ me undique circumvallat, meque terribilibus oculis intueri et impugnare non cessat? Cumque continuis orationibus et psalmodiæ fratres insisterent, ille tamen nihilominus trementis visceribus formidaret, tandem ille qui sibi, sicut dictum est, in venatione comes extiterat, assistens propius exclamavit : Nonne vides quod mulier illa quam tecum simul ad aquimolum devectavi, vestimentum illud quod sibi tunc dedi tenens in manibus, ventilat, et omnes in hac domo demones violenter exturbat? Paulo post, ecce, deo gratias, ejecti sunt, et a meis obtutibus, mulieris hujus impulsu, prorsus evanuerunt. Sic igitur ille sub bonæ spei securitate defunctus est, et misericordiæ fructus, quos vivus exhibuit, oblatos sibi, dum moreretur, invenit. Nam sæpe contingit ut inter multas carnalium actionum tenebras unum boni operis lumen erumpat, quod hominem ad bonum finem pertinenter perducatur.

CAPUT VI.

Per unum opus bonum Dei pietas peccatores salvat.

Unde non otiosum arbitror si et id quod Stephanus ejusdem reginæ capellanus, vir videlicet honestus et prudens, enarravit, atexo. Ait enim quod Stedelandus imperator Gallicie retulit, quod tunc ad unius notitiam, alio postmodum referente, pervenit : Tres, inquit, meretrices erant, obscenis lupanarium seditibus deditæ, et, ut ita loquar, omni

A transeunti turpi lenocinio prostitutæ, sed cum regio illa communi Saracenorum et Christianorum esset habitatio permixta, ille se Christianis quidem turpiter exponebant ; Saracenorum vero consortia laudius abdicabant. Cumque se dolerent illi in hoc fædo negotio despicere, suæque genti conquererentur injuriarum irrogari, tandem eas ad tribunal præsidis pertrahunt, et ut suis quoque, sicut Christianis, in luxuria permixtione consentiant, vehementer insistent. Sed dum scelus hoc apud eas, modum terrores, modo blanditias intentantes, aliquatenus obtinere non possent, prolata sententiâ præsidis, adjudicatæ sunt morti. Quid plura? Protinus speculatores accedunt, nudis cervicibus vibratos pugiones incutunt; sed ne supremam quidem cutem incidere, cassatis ictibus, possunt. Interea dum et istæ mori alacriter **747** volunt, et illi occidere nequeunt, carcerali custodia mancipantur. Nocte vero uni earum, quæ quasi superior erat cæteris, Salvator apparuit, eique dixit : Noli timere, hodie certamini vestro finem imponam, vosque cum corona martyrii in gloriæ meæ amenitate suscipiam. Sequenti vero die ad tribunalia iudicis deducuntur, inquisitione facta, eadem nihilominus sententiâ perseverat; idem est qui fuerat animus; et Agarenorum, sicut prius, per omnia detestantur amplexus. Protinus ergo carnifices, quoniam in cervicibus earum nil se posse prolaverant, earum guttur gladio defæcant [desecant], **748** et sic de meretricibus martyres efficiunt. Sed quoniam longius quam incipiendo decreverat, jam stylus isto perducitur, cohibendus est, calamus, et epistolaris compendii ponendus est modus. Tandem divinæ pietatis imploro clementiam, ut inter cætera virtutum et totius sanctæ religionis insignia, inviolabile tibi servanda pudicitie robur infundat, et vasculum tui corporis in sanctificatione et honore custodiat; quatenus is qui dicit in Canticis : « Ego flos campi, ego lilium convallium (Cant. ii) ; » sicut pro te dignatus est fieri filius Virginis, sic etiam vernare te faciat floribus castitatis.

Sit nomen Domini benedictum.

749-750 OPUSCULUM QUADRAGESIMUM OCTAVUM.

DE SPIRITUALIBUS DELICIIS.

ARGUMENTUM. — Honestum monachum edacitatis et ciborum delectu plus justo studiosiorem, spiritualium dulcedine epularum ante oculos posita, ad terrenarum dapium contemptum, et cælestium deliciarum meditationem et amorem perducere conatur.

HONESTO fratri PETRUS peccator monachus salutem. D

CAPUT PRIMUM.

De Jubilæo, ejusque mysteriis.

Qui coactus in arma progreditur, impulsus tamen fortiter præliatur, corrigit ignominiosæ trepidationis opprobrium, dum obtinet ex virtute triumphum.

At si et invitus incipit, et mox occurrentibus adversatis corde pavido terga vertit, etiam si fugiens hostilia tela contempserit, nota tamen degeneris infamix non carebit. Tu quoque, frater, in quantum datur intelligi, non ultroneus in militiæ spiritualis

arma jurasti; et postquam, dato nomine, tirocinii sacramenta professus es, nil insigne, nil forte, nil certe dignum laude gessisti; sed, ex Ægypto progressus, ciborum ac potum cœpisti murmurare penuriam, cunctas Ægypti delicias suspirare (*Exod. xvi*), cum illo carnali conquerens Israel: « Utinam mortui essemus per manum Domini in Ægypto, quando sedebamus super ollas carniam, et comedebamus panes in saturitate! » (*Dan. iii*). Misit ergo te rex Babylonis in caminum ignis ardentem, sed videre non potuit Dei Filium tecum inter globos flammarum æstuantium incedentem. Stuppæ, naphthæ, picis ac malleolæ congeriem persecutor intulit; sed divina virtus hujus erga te vires incendii non extinxit (*Ibid.*). Porro de flamma illa dicitur: Quod erupit, et erecta est super fornacem cubitis quadraginta novem. Non enim ad quinquagenarium numerum, id est usque ad mystici Jubilei, potuit pertingere sacramentum. Jubileus enim annus requiescentis est, ignis ergo ille carnalis concupiscentiæ non ad requiem pertinet, sed scandala potius generat, dum reprobum mentem titillantibus illecebris æstuantem vexat atque perturbat. Non enim ad illum quinquagesimi diei pertinet ignem, de quo dicitur: « Totus autem mons Sinai fumabat, eo quod descendisset Dominus super eum in igne, et ascenderet fumus ex eo quasi de fornace » (*Exod. xix*). Sed nec illi congruit qui, quinquagesimo millesimo die, post Dominicæ resurrectionis gloriam super apostolos in linguarum varietate descendit (*Act. ii*). Uterque igitur ignis iste descendit, quia nimirum de cælo venit. Ille autem non descendisse, sed ascendisse legitur, ut de carnalis concupiscentiæ petulantia procedere videretur.

CAPUT II.

Quid fuerit manna, et quid significet.

Noli, frater, noli gulae vel carnis deservire libidini, qui te militem spondidisti sobrietatis auctori. Pudeat te carnalium voluptatum esse vernaculum, nec collum tuum ingenio Christi jugo submissum, vinculis subjecias barbarorum. Non Eglon rex Moab sub sua te ditioe possideat (*Judic. iii*), sed tecum simul Aoth illum inopinato pugione transfodiat. Nec Agag rex Amalech, cum terreno Israel sub suo te imperio comprimat (*I Reg. xv*), sed cum Samuel coram te per artus in frusta concidat. Non te destructor ille Hierusalem delectet (*IV Reg. xxv*), qui profecto, quoniam illecebrarum suggerit oblectamenta, carnalium super coquos habere dicitur principatum. Si te dulce quid manducare delectat, divinum illud ad mysticum manna in cordis tui palato sapiat, de quo dicitur: « Quia gustus ejus erat quasi similia cum melle » (*Exod. xvi*). Similia scilicet ista de grano frumenti fit, quod in terram cadens, ac mortuum, multum attulit fructum (*Joan. xii*). Sed hæc similia melle conspergitur, quia humanitas Redemptoris plena est dulcedine deitatis. Deus enim erat in Christo, mundum reconcilians sibi (*I Cor. v*). Vel certe mel in similia, dulcedo est spiritualis in

A littera. Hinc est quod ex eodem **751** manna Hebraicus ille populus turtles sibi confecisse describitur: « Frangebatur, inquit, populus illud mola, sive terebat in mortario, coquens in olla, et faciens ex eo turtles saporis, quasi panis oleati » (*Num. xi*). Turtula plane nisi prius aperitur, gustari non valet quod intra ejus septa reconditur. Oracula nempe prophetarum quasi quedam turtulæ sunt, quæ sub quadam quasi carnalium theca verborum spiritualis intelligentiæ contegunt sacramentum. Hanc turtulam aperire non poterat, cui per Isaiam dicebatur: « Logo librum istum. Et respondit: Non possum. Signatus est enim » (*Isai. xxxix*). Hanc sibi turtulam eunuchus ille reserari petiit, cum Philippo dicenti sibi: « Putasne intelligis quæ legis? » Respondit: « Et quomodo possum, nisi aliquis ostenderit mihi? » (*Act. viii*). Ac si tunc: Turtulam quidem istam in manibus teneo, sed non possum ex ea comedere, nisi eam docta manus aperiat, et medullam mihi spiritus, qui in palea litteræ latet, exponat. Hanc per semetipsos aperire non poterant, de quibus Jeremias aiebat: « Parvuli præterunt panem, et non erat qui frangeret eis » (*Thren. iv*).

Hoc ergo manna, dilectissime, hunc vitalis alimentariæ cibum in meditationis tuæ mortario subtiliter piuse, in fervidi amoris olla jugiter excoque, ut ex hoc animæ tuæ viscera valeas velut a ruinæ celestis adipe saginare. Hoc intimæ reflectionis edulium cordis tui fauces obdulcet, hoc animum tuum ad illud cæleste convivium provocet. Hic denique cibus in gustu mentis tuæ delectabiliter sapiat, hic te ad esurienda supernæ reflectionis alimenta succendat.

CAPUT III.

Quod in solo Deo est sanctorum spes et requies.

Repressa igitur diversorum aviditatis ciborum, unus duntaxat esuriatur, unus omni desiderio flagitetur: « Unam, inquit, petii a Domino, hanc requiram » (*Psal. cxvii*). Hæc est enim unitas illa quæ quadraginta novem surgentis flammæ cubitis deerat (*Dan. ii*); quia carnalis appetitus, dum per multa raptus oberrat, non habet unum illud, causam videlicet finemque gaudendi, in quo delectabiliter requiescat. Jubileus autem hac unitate concluditur, quia in solo Creatoris amore omnis sanctorum spes et intentio ponitur, in eo tota eorum requies collocatur. Per omne quod agant, ad illum tendunt, et in eo, tanquam in Jubileo, a cunctis mundi vanitatibus requiescunt. Enimvero sicut septimus dies, qui per omnem celebratur hebdomadam, vel certe septimus quietis annus, qui per omne nihilominus septennium celebratur, hujus temporis significant requiem, qua sancti solum Deum diligunt, et in eo a cunctis mundi perturbationibus requiescant; ita per Jubileum, quinquagesimum videlicet annum, illa ultima requies designatur, qua videlicet electi omnes securi semper atque interminabili requie perfurruunt. In hac enim vita sola cujuslibet sancti viri anima Deo per vim certæ spei ac puræ dilectionis innititur: nam caro multis adversitatum calamitatibus pertur-

bator. **752** Unaquæque nimirum hebdomada Sabbatum dierum, septennium vero Sabbatum habebat annorum; Jubilæus autem erat Sabbatum Sabbatorum. Ex septies enim septem quadraginta novem summa perficitur, cui superaddita monade, quinquagenarius numerus, qui est Jubilæus, impletur. In quo nimirum numero sicut septies septem dicimus, sic in intellectu nostro requiem animarum videlicet et corporum geminamus. In Jubilæo quippe nostræ quietis, hoc est in illa vita felicitatis æternæ, sic electus quisque non solum animæ, sed et corporis immutabili quiete perfruitur, ut nulla jam in utralibet substantia cujuslibet turbinis incommoditate vexetur. In Jubilæo tubis clangitur (*Levit. xxv.*), et ad possessiones suas unusquisque revertitur; quoniam, sicut dicit Apostolus, ipse Dominus in jussu, et in voce archangeli, et in tuba Dei descendet de cælo; et mortui qui in Christo sunt, resurgent (*I Thes. iv.*). Quid est enim in voce archangeli et in Dei tuba descendere, nisi quodammodo consouantibus tubarum clangoribus intonare? Et quid est mortuos qui in Christo sunt, resurgere, nisi ad possessiones suas unumquemque redire? Tunc enim Abraham, tunc Moyses, tunc certe Pilatus, tunc Herodes, tunc justus quisque, sive peccator, ad possessionum suarum jura revertitur; cum carne, quam ad tempus deposuerat, reinduitur: ut cum ipso suo corpore unusquisque recipiat quod meretur. Habent præterea nunc reprobi utriusque substantiæ quodammodo requiem, quia et animarum suarum et corporum perficiunt voluptatem, ut nimirum concupiscentiæ flamma, quæ tanquam ex camino Chaldaico, aestuanti eorum mente, progreditur, ad septies septem (*Dan. iii.*), hoc est ad quadraginta novem, consurgere videatur; sed quoniam ad unitatem, quæ Deus est, ex mentis intentione non tendunt, ad beati Jubilæi plenitudinem non perveniunt.

CAPUT IV.

Quomodo Deus in nobis quiescat.

Sed qui Jubilæum Deo, hoc est requiem, querimus, et ipsi Jubilæum Deo in nobis exhibere debemus. In cujus enim corde Deus in hac vita requiescere non permittitur, ei postmodum cælestis vitæ requiem non largitur. Nunquid enim in nobis Jubilæi quodammodo quietem non expecti, cum per Isaiam dicitur: « Super quem requiescet Spiritus meus, nisi super humilem et quietum, et tremement sermones meos? » (*Isai. lxvi.*) Nunquid et columba illa, quæ tunc eundem Spiritum præsignabat, requiem non quærebat? De qua legitur: « Quia cum non invenisset ubi requiesceret pes ejus, reversa est ad Noë in arcam (*Gen. viii.*). » Columba quippe requiem in mundi periclitantis aqua non invenit, quia Spiritus sanctus in his qui cum mundo deperunt nullatenus requiescit. Ad arcam vero, in qua erant octo animæ, columba revertitur; quia in illis sanctus Spiritus habitare dignatur in quibus per lavacrum baptismatis certa spes est beate resurrectionis. Unde scriptum est: « Spiritus Dei ferebatur super aquas (*Gen. i.*) »

A An non se Dominus apud nos requiem pollicetur habere, **753** cum dicit: « Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diligit eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus? » (*Joan. xiv.*) Hanc apud quemquam non se reperisse requiem conqueritur, dicens: « Vulpes foveas habent, et volucres cæli nidus; Filius hominis non habet ubi caput suum reclinet (*Luc. ix.*). » Quisquis ergo in corde suo cujuslibet malitiæ venena concepit, festinet de pectoris sui fovea vulpes exeutere, ut in eo Dei Filius caput suum merito debeat reclinare. O tu quisquis es, cor tuum, spelæum scilicet vulpium, in arcantum castæ meditationis verte mortarium: in quo videlicet manna cælestis eloquii non desinas subtiliter terere, ut oleatus ex eo panis tibi valeat provenire. Panis enim oleatus sacræ Scripturæ est intellectus, Spiritus sancti suavitate conditus. Hæc tibi, frater charissime, Spiritus influat [infundat]; hic a te cum Samson torporis atque desidie nexum abjiciat, atque ad fortiter cum hoste certandum ferventer accendat (*Judic. xvi.*).

In desperatis quidem rebus gloriosum est fortiter agere; insignis præconli est eum qui corruerat in ruinam, inopinatam reportare victoriam. Marcellus nempe Romanorum consul, dum in manus Gallorum inprovvidus incidisset, et, armatis hostibus undique circumfusus, aufugii prorsus aditus non pateret, in Vitromarum [Virdomarum] regem illorum tanquam fulmen ferventissimum irrult: eoque percipito, plurimas quoque cum collega suo, Marco videlicet Scipione, hostium copias interemit. Quid ergo mirum si quod adversus hominem fuisse per humanam fortitudinem constat, nunc contra diabolum per virtutem sancti Spiritus fiat? Executiatur ergo, charissime frater, a te degener hujus inoliti torporis ignavia, viriliter manus arma corripiat, et intortis oppugnantium jaculis **754** clypeum intimæ circumspectionis opponat. Nec te cum Isboeth in inguine percussuri latrunculi reperiant in lectulo somniantem (*II Reg. iv.*), sed potius cum David Philistinorum agmina sentiant insuperabiliter oblectantem (*II Reg. ii.*). Ut ergo hanc, auctore Deo, merearis obtinere victoriam, non ultra cum carnali illo Israel immurmuras dicas: « Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi manna (*Num. xi.*) »; sed potius lætus et alacer cum Propheta decantes: « Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel et favum ori meo! » (*Psal. cxviii.*) Aviditas ergo carnalis deliciæ menti nostræ stomachum vegetare non desinat. Illæ siquidem carnales epulæ nihil aliud quam vermem enutriunt; iste vero mori hominem non permittunt, sed in æterni viroris amœnitate custodiunt. Illæ sui avidos in igne cum divite guttam aquæ sitire compellant (*Luc. xvi.*); istæ cum Daniele secreta nobis mysterii cælestis aperiunt (*Dan. x.*). De illis vero: « Escæ ventri, et venter escis; Deus autem hunc et illas destruet (*I Cor. vi.*). » De istis autem dicitur: « Favus distillans labia tua, sponsa; mel et lac sub lin-

gna tua (*Caat. iv.*) & Et iterum : « Fons hortorum, A pruden-
tiam tuam dirigo, rogans ut illam non pe-
penteus aquarum viventium, quæ fluunt impetu de
Libano (*Ibid.*). »

De pretiosarum vero vestium vanitate, cujus
morbo diceris laborare, non scribo; quia stylum
ultra producere, sicut ipse perpendis, charta defi-
ciente, non valco. Ad epistolam ergo quam venera-
bili abbati tuo Mainardo super hoc themate scripsi,

prudentiam tuam dirigo, rogans ut illam non pe-
functoria celeritate transcurras, sed vigilanter in
ea quæ momenti sunt attendas. Omnipotens Deus,
dilectissime frater, carnalis sensus in te vires eva-
cuet, et mentem tuam in spiritualis desiderii soli-
ditate confirmet.

Sit nomen Domini benedictum.

755-756 OPUSCULUM QUADRAGESIMUM NONUM.

DE PERFECTA MONACHI INFORMATIONE.

ARGUMENTUM. — Sanctus doctor fratrueli suo Classensi monacho salutem dicit, eumque adversus demonis
insidias salutaribus armis monitis. Omnium primum monet ut corporis in eo mundities, temperantia in
victu, orationis studium, animi demissio, obediencie virtus eniteat. Deinde rogat muliebrem convictum
evitet, nullisque verborum ficis in congressionibus utatur. Iterum orat affinium amorem restringat, ne
munus aliquod ambiat, de aliorum fama ne detrahat, per morbi simulationem sui rationem haberi ne
cupiat. Postremo illi suadet ne reprehensiones ad aures admitat, lapsus agnoscat, paucosque e multis,
eosque spectatae virtutis imitetur.

Petrus peccator monachus Marino puerulo salu- B
tem in Domino.

CAPUT PRIMUM.

Quæ cura tuenda castitatis habenda sit.

Rudis tiro facile in prima belli congressione pro-
sternitur, nisi, adhibito prius campidoctoris officio,
diligentius informetur. Tu autem, qui nuper in di-
vinæ militiæ sacramenta jurasti, qui in professione
sancti propositi inter pueriles alas nomen dedisti,
inter ipsa castrorum spiritualium rudimenta cogno-
sceris tanto propensius salutaribus monitis indigere,
quanto non terrenam, sed divinam potius militiam
adorsus es bajulare. De qua nimirum dicit Aposto-
lus : « In carne enim ambulantes, non secundum
carnem militamus. Nam arma militiæ nostræ, non
carnalia, sed potentia Deo sunt (*II Cor. x.*) »

Porro autem quia consanguinitatis mihi necessitu-
dine jungeris, fratruelis quippe es, arbitrator tuæ sa-
lutaris curam eo mihi periculosius impendere, quo te-
nera tua adhuc ætas, alienæ opis indiga, id videatur
et ex debito quoque propinquitatis exigere. Nam
cum Apostolus censeat eum qui ad episcopatus api-
cem promovetur, filios habere debere subditos cum
omni castitate (*I Tim. iii.*), atque in catalogo virtutum
sacerdotis, etiam filiorum pudicitiam et obedientiam
ponat; tu mihi, licet non sis filius, a mea tamen cura
non merito judicaris extraneus, cui germana videris
affinitate propinquus; præsertim cum et ipse tibi
monachicum tradiderim habitum, non sine causa
me a consultationibus tuis distiter absolutum.
Primo omnium, dilectissime filii, castitatem servare
vigilanti solertia satage, et omne crimen lethifera
pollutionis exclude, ut scias, juxta Apostolum, vas
tuum possidere in sanctificatione et honore (*II Thess.*
iv.). Hæc est enim sanctimonia, sine qua nemo
videbit Deum. Servetur munda corporis tui tunica,
et in tanti regis nuptiis nullo petulantis luxuriæ re-
periat squalore fedata.

CAPUT II.

Quod sobrietas est castitatis præsidium.

Sit ergo tibi castitas semper in corpore, sit sem-
per in mente; quatenus sic lilia indiscipline car-
nis velut exarata terræ cultura candescant, ut
radix quoque in sui viroris gratia incoavulsa per-
maneant. Carnis titillat illecebra, surgunt libidinis
incentiva, ad apostolica mox tela prosiliens (*II*
Cor. xii.), evangelicum quoque gladium bellator fer-
vidus arripit; et fementes cuneos hostiumque bar-
bariem, duce Christo, facile poteris obtruncare.
Unum est ut sobrietas quotidie tibi comes sit in-
dividua, nec aliquando a tuo sit collegio, gula pru-
riente, divulsa. Ubi enim viscerum pori ciborum
repleti sunt, sum illic procul dubio robur sibi vin-
dicat flamma libidinis. Hæc enim pestis ariditate
repellit, et ubi efferi corporis humor deficit,
hæc etiam arescendo marcescit. Plane ut ignis
aquæ, sic luxuria inimica est frigori, atque ideo
ubi genuinum carnis ardorem ciborum fomenta
destituunt, fervor quoque luxuriæ necesse est ex-
stinguatur. Nolo ergo tibi lautioribus inhiere : **757**
nolo vino affluenter indulgeas, sive de ejus coloris
saporisve distantia aliquando disputare præsumas.
Hoc tenuislagos horror exasperat, illud venachericæ
debilitatis enervat; istud porrothasiam rubet, illud au-
tem aureo Mareotidis decore flavescit; prohibetur le-
ctio; nauseanti vappa est; baptismus irrepit; expa-
tavi quidem vinum, sed huic aquæ perexiguum vini
videtur admistum; huic sane vino Aminæa quidem
vitis plurimum contulit, sed Rhætica propemodum
superare contendit. Noli itaque callere quid Arigitis,
quid Rhodia sapiat; quem suavitatis acreorem cum
purpureis Preciis Psythiisque componat. Hæc enim
omnia gulæ philosophantis sunt argumenta, et in-
urgitationis abominanda materia. In sumendis ergo
aliments parcas asperitatem mitiget, vulgaritatem
delibatio castigata commendet. Nec sufficit in escu-

lentionibus cibis cohibere crapulam, nisi et in ipsis grossioribus noverit quis tenere mensuram. Sic enim vulgari quolibet cibo crapulantis aliquando gula culpa committitur, sicut et in deformi scorto coeundi voluptas expletur. Qui vero consuevit ventrem brevi panis aridi mensura conficere, non facile de inadiptatis novit edulitis judicare. Qui timet aquam ad satietatem bibere, multo se potionibus ingurgitare non quaerit. Si vis ergo inter delicias sub sobrietatis legibus vivere, cave quoque inter ipsa simplicia alimenta edactatis frena laxare. Suavem vero cibum cur debeamus expetere? qui, quantislibet appareat impendiis, et antequam in os intret, nobis non sapit; et postquam, flumine glutiente, traicitur, venter, cui illapsus est, non discernit. Totius autem nostrae voluptatis iter, cui tanta ambitione servimus, brevissima unius palmi summa concluditur. Qui enim Christum desiderat, et ipso pane vescitur, nimirum qui de caelo descendit (*Joan. vi.*), de quam pretiosis cibis sterco conficiat magnopere non discernit. Quidquid ergo non sentitur post gulam, idem tibi sit quod panis et olera. Nam si gula non sibi thesaurizat, sed ventri; cur ipsa quid quasi delicatius eligit, quod venter idem indifferenter admittit?

CAPUT III.

Quod mortis cogitatio turpes abigit moras.

Ut ergo non sentiat pudicitia periclitata naufragium, inter fluctuantis hujus vite discrimina sobrietatis magistra tui corporis teneat clavum. Abigendis quoque cogitationibus sollicitus semper invigila, quia non enixius expedit carnem ab illecebrosa titillatione reprimere, quam mentem quoque a turpium cogitationum phantasmate custodire. Novi fratrem in Christo, qui districtam hanc mentis suae regulam jugi ac pervigili servat intuitu; ut quotiescunque libidinis suggestio subrepat, mox cogitationi suae, velut expeditus ad proficiscendum, dicat: Eamus, inquit, ad circum; illico omnia caemeteria ac sepulchra imaginando perlustrans, putrescentium virus sanieque cadaverum, scatentes quoque vermes et fetentium jus carni curio rimatur intuitu: cumque **758** considerat quia olim carnes illae, in sua viriditate florentes, his subjacere molestiis, corpus etiam suum paulo post futurum esse non ambigit quod illas esse jam cernit. Compendium dat luxuriae, qui praebet oculum corruptelae; nec est libidini diversorium, in qua versatur mente sepulchrum. O quoties ille frater candentem cultum et vomerem, quasi cauterium quoddam, genitalibus impressit? ita ut, crepitante quodammodo praefixae carnis incendio, ad nares usque fumus per enargiam exhalare videretur.

Cum necessitatis aliquando casus exegerit ut tuum feminae colloquium negare non possis, limis semper oculis, et velut aliorum intentus, absentem tui praesentiam exhibe: longinquus alloquere, confabulator absiste, terraeque defixis obtutibus, neque pallentem neque rubeantem ejus faciem possis judicare. Beatus aliquando Romualdus rediens a sibyllae

comitissae colloquio, comitanti fertur callide dixisse discipulo: Quam elegantis, ait, et venusti vultus femina, nisi, proh dolor! unius oculi dispendio laboraret! Cui discipulus: Absit! magister, inquit, sicut decora certe facies, ita quoque oculi, prout sagaciter deprehendi, nihilominus incolumes vigent. Quem magister acerrima protinus animadversione corripit: Et quis te, inquit, in faciem feminarum respicere docuit? Tunc ille circumventum se esse respiciens, poenitentia ductus erubuit, et de caetero cautiorem se fore obstinatissima pollicitatione devovit. Versutus namque adversarius pictor est, sed qui facile quidem possit ad memoriam visa reducere, vix autem in parietibus mentis nostrae ignotarum nobis specierum lineamenta formare. Si vis itaque ad perfectionis fastigium provehi, amodo necesse est in cunctis virtutum studiis exerceri: videlicet dum aetas tua cerea est, dum mores teneri in quamlibet partem valent indifferenter adduci. Cum ipsis ergo corporalibus incrementis coeva virtutum exercitia coalescant, ut consuetudo leviget quod delibitas humanae fragilitatis abhorret. Nunc itaque exiguo cibo exigua nihilominus se intestinorum mensura coarctet; ut dum ipsa viriditate sua vasculi sinus attrahitur, modica postmodum annonae mensura facile repleatur.

CAPUT IV.

Quod silentium est loquendi magister.

Assuescat lingua sub taciturnitatis se cohibere censura, et tacendo discat quod loquendo postmodum graviter proferat, ne, si nunc districtum negligit custodire silentium, loquendi postmodum nequeat frenare prurium. Lentescant nunc genia crebris attrita metae, imo caetera membra diversis exercitationibus edomentur, ne quorundam more durus postmodum stare videaris et rigidus; et mundulus, ut aiunt, quasi sacra Cereris oblaturus. Esto sollicitus ad exhibendum sedulitatis officium, et promptus semper ad obsequia delata respuere, ipse satage omnibus ministrare. Aliquid parari vel afferri praecipitur, repente consurge, et festinus accelera, ut jubentis vox **759** in te potissimum fuisse directa videatur. Illud autem te praecipue et sub districta prorsus animadversione praemoneo, ne quorumlibet se fratrum offendant privata jejunia. Novi enim quorundam mihi similium vitia. Nonnulli namque aliis jejunantibus tanto livoris atque invidiae felle torquentur, ut illorum salutem sibimet in perniciem vertant, et, ut ita loquar, per alieni profectus scalam ipsi in praecipitium corruant. Non, inquit, licet agere iusi quod communis monasterii regula vel majorum cohortantur exempla. Quibus nimirum facile respondetur quia si regula a regendo dicitur, potius ad restrictionem jejunii quam ad dissolutionem vel ventris pertinere videtur ingluviem; atque ideo illi inter eos non immerito majores sunt judicandi eorumque exempla sectanda, qui, per angustam ingrediens portam, sub sobrietatis legibus et arciori crucis Christi noscuntur

vivere disciplina. Quapropter, cum de vocabulo regule conflictus oboritur, illi magis debent ad jejunium provocari quam isti ab arrepti propositi rigore composci. Corceptiones autem, quamlibet duras sive multiplicis, nobis abhorreere, sed libenter complectere. Sicut enim aurum vel argentum ad claritatis speciem, lima poliente, perducitur; ita et anima nostra, correptionibus erasa, a peccatorum suorum vel a rubiginoso quodam squalore purgatur. Cave etiam ne, quorundam exemplo, dum obedire detrectas, in negligentem, quod absit! propositum calumniam querula mordacitate devotas. Samuel ergo ad memoriam redeat, qui desidem inextempere magistrum tati patienter, tam humiliter coluit, ut intempeste noctis silentio ter vocatus accurreret, totiesque interrupti soporis excubias non deleteret. Poterat enim modo velut expostulanti objicere: Cur, inquires, non vereris extraneo tanta auctoritate precipere, qui segnis es illius imperare? qui tamen, Scriptura teste, non tinnit, non querulus sugillavit; sed ad jubentis imperium perniciter pervolans, simpliciter ait: « Ecee ego, vocasti enim me (I Reg. xiii). »

CAPUT V.

Quod peccati remedium est confessio.

Peccata aliqua? Non est enim homo qui non peccet; et furtive in notitiam venit quia prima post naufragium tabula est culpam simpliciter confiteri; prompta confessio facilem pariat veniam; ne, si defensus falsitatis accesserit, quod acui fortasse fuerat tenuiter punctum, lata videatur ensipide perforatum. Illic est enim quod, cum David perpetrati reatus arguitur, mox ut in vocem confessionis erupit, dicens: « Peccavi Domino (I Reg. xii), » lex ore prophete protinus audit: « Dominus transtulit peccatum tuum; non morieris. » Et quia se occasio prebuit, hoc etiam te fraudari non patiar, quia nonnulli, a pueris in religionis ordine constituti, sola inobedientia superbiae mista depererunt; cum in sæculo plurimi, post humanum criminum perpetrata flagitia, per humilitatis studium indulgentiam promerentur. Ecee enim David adulterium homicidiumque commisit (I Reg. xi): Saul vero 760 Samueli inobediens exstitit (I Reg. xiii). Sed quid, quod ille, nullo interveniente, vel in puero veniam meruit; alterum vero nec propria confessio, nec prophete tam ingubris et amara atque proluxa supplicatio reconciliavit? Plane si Scripturæ series utrobique discutatur, copiosior Saul quam David in verbis penitentiae reperitur. Iste siquidem duntaxat id, quod premissum est: « Peccavi Domino; » ille autem: « Peccavi, inquit, quia prævaricatus sum sermones Domini et verba tua, timens populum, et obediens voci eorum (I Reg. xv). » atque id ipsum postmodum repetens, ait: « Peccavi (Ibid.). » Accessit autem et longanimis valde Samuels oratio, de quo videlicet dicitur: « Contristatusque est Samuel, et clamavit ad Dominum tota nocte illa; » sed divina voce responsum est: « Usquequo, ait, tu lu-

ges Saul, cum ego projecerim eum, ne regnet super Israel? » (I Reg. xvi.)

CAPUT VI.

Cur Davidis confessio veniam meruit, non Saulis.

Quid est ergo quod alterius penitentia pie suscepta; alterius autem sub districtæ severitatis est exactio reprobata? nisi quod ille scelus inobediencie, spiritu superbiae, parvipendens, nequaquam pleno corde penituit; hic autem pauca quidem protulit, sed ejus viscera divini timoris gladio transfixa veri luctus amaritudo replevit. Hæc, quæso, considerare non negligant qui, cum inobediencie obediunt, de graviorum se immunitate criminum proceraciter jactant. Quorum profecto nonnullos sæpe videmus ad agenda confessionis iudicium frequentare, solo se devote prosternere, tinnulis se et accuratis verbis magis facere quam humiliter accusare; atque ideo nunquam eorum mores ad idoneam correptionis emolumenta procedere, quia videlicet cum Saul ore penitent, corde tument.

Cum incolomis vigeas, noli sponte languere. Advertisne quid loquor? Illud namque mihi in ple-risque monasteriis non mediocriter displicet, quod nonnulli vegeto corpore, quique prorsus medicinalis industriæ non indigeant, hodie vaporandam Nem-tori venam præbent; cras sibi met hirudines adhibent; diversa perentie medicaminum construant artificia. Interea similago commollitur, placentiæ examussum fabrefactæ tepescentibus tantum cineribus excoquuntur; fluminis sinus sive et marium perscrutantur; macellum quoque vacare, quia piscis pelagi profunda petierat, non meretur. Imo infelix infortunium creditur si piscosus ager sterilis invenitur, ubi nimirum et necessitas ubertatem et ubertas parit inopiam. Interea quodeunque sive terræ sive maris animal ad victimam ducitur, peritus coqus necesse est perquiratur, qui videlicet ignibus tanto discretionis libramine moderetur, quatenus artificel et magistra temperie ad ossa perveniat, et tamen superficiem carnum non comburat, tanquam quibusdam præstigiis videatur vapor et transitivis exteriora non tangere et penetrans ad interiora transire. Quid plura? discumbentes tandem, 761 imo jacentes, stomacho nauseante, liguriunt, et edaci fastidio vix imperant ut probent esse vera quæ fingunt.

Ad locum porro regionis nunquam ambitiosus auletes, dum, in proximo digressurus, diem propriæ vocationis ignores. In eodem plane Classensi cœnobio quod nunc incolis, ætate nostra quidam monachus vicem prioris obtinuit, qui abbas idem fieri ardentissime concupivit; sed dum satagit, dum conciliabula cogit, dum fabricat, et versutia malleos infatigabiliter versat, in languorem declinans ad extrema perductus est; dehinc in phrenesim repente conversus, quod sciens mente conceperat, ore nesciens effluabat. Ecee, inquit, in proximo comprehendam, mihi dabitur monasterium, adest virga; accipiam, et prævalebo. Inter hæc igitur

verba defunctus, sinistram de se fratribus spem A reliquit.

CAPUT VII.

Exemplum Zeuxidis in pingenda Venere.

Negligentes denique negligentem aspice, studiosos autem circa animam suam ac vigiles vigilanter attende. Illud siquidem, ne aliena mala curiose dijudices; hoc autem, ut temetipsum ad bonorum exemplar emulatione sanctæ imitationis informes. Propone itaque tibi aliquos, egregios videlicet fratres, ex totius conventu cœnobii, quorum recta vestigia tuto valeas imitari: et ut facilis possis aspirare quo duco, exemplum tibi de veteribus dabo. Heracleotes Zeuxis (CICERO, l. II *De inventione*) magno a Crotoniatis conductus est pretio, ut Dianæ simulacrum insigne depingeret, et ejus imaginem ad probatissimum suæ artis industriam sine comparatione formaret. Poposcit autem omnes urbis virgines in uno spectaculo colligi, et futuri elegantiam operis ex earum posset specie mutuari. Sed quia pudicas et honestas virgines in publicum prodire fas non erat, earum fratres ducti sunt ad palæstram, ut ex eorum pictor decore colligeret quid de sororum venustiori nimirum pulchritudine judicaret. Sed quoniam natura non omnes uni pulchritudinis dotes attribuit, ut quod uni membro prærogat, alii sæpe demat; eoque fit, ut unum idemque hominis corpus, quod hic forositate præeminet, illic deformitate laborat; ex omni illo puerorum examine quinque duntaxat pictor elegit, quos ad compilandum cujusque pulchritudinis elegantiam præ oculis habuit. Sed quorum hæc tam longa narratione protracta? Nimirum ut et tu ex pluribus paucos eligas, ad quorum normam interioris hominis pulchritudinem effigiare contendas. Verbi causa, sicut ille ab alio relucens oculos, ab alio subductas aures, ab hoc denique lacteas ac rubore suffusas mutuatus est genas; ita nihilominus etiam tu ab alio promptam obedientiam, ab alio ferventissimam charitatem, ab isto pernociationis excubias, ab illo diurni silentii discere censuram; quatenus, sicut ille diversorum corporum habitudines ad minus simulacri speciem transtulit, sic et tu ex variis sanctorum virorum virtutibus unius in te veri Dei restaures imaginem, ut ad eundem **762** postmodum feliciter cognoscendum revertaris auctorem.

CAPUT VIII

Quod cordis duplicitas fugienda sit.

Cave duplicitatem; esto simplex (*I Cor. v*), ut quod lingua depromitur, mente versetur. Azyma namque soliditate statuitur, fermentum cavernis scaturescentibus vitiatum. In azyma veritas et sinceritas; in fermento malitia est et nequitia. Qui simpliciter gradiens, azymus est, novum hominem induit; qui ex duplicitate fermentum est, in vetustatis errore permansit, ac per hoc ad novitatis gratiam non pervenit. Quid enim prodest Christianum verbo tenus se profiteri, et re ipsa antichristianum esse?

Totus esto semper in prophetis, totus in Evangelii; occupa cor tuum undique diversis sacre Scripturæ sententiis, ut nulla ejus pars vacet admittendis cogitationum inanum phantasiis. Quod si sermo fortassis horret incultus, et mel Dei in cordis tui fauce non sapiat: « Quam dulcia enim, ait Propheta, faucibus meis eloquia tua, Domine, super mel et favum! » (*Psal. cxviii.*) ora, jejuna, atque omnes a te illecebras terrenæ delectationis abscinde, ut quod non ex se sed ex te videtur insipidum, in tuo possit ore dulcescere. Pueri namque illi qui se regis decreverant epulis abstinere, omnium librorum sapientiam et scientiam grata meruerunt talione recipere. Danieli quoque, quia censuræ hujus auctor existitaret, hoc est insuper additum ut visionum omnium atque somniorum notitiam perciperet (*Dan. i*). Digno videlicet retributionis divinæ commercio, ut qui se a carnalis edulii voluptate reprimerent, ad spiritualis intelligentiam dapes mentis ore laxarent. Arescat igitur caro, ut mens saginata pinguescat.

CAPUT IX.

S. Romualdi consilium ut sobrietatem servemus, et hypocrisim fugiamus.

Cibi qui esculentiores sunt excludantur, ut intestina bella arbiter occultus inspiciat, et pro atercoris esca, cœlestis alimenti nobis suavitates apponat. Nec ineptus applies quod sæpe suis discipulis vir Domini Romualdus aiebat: Fratres, inquit, cum in quorumlibet conventu [vos] refectis, intentis ad cibum cæteris, in ipso refectiois initio parcite: et cum jam illis ex parte satisfactum fuerit, vos inchoate, quatenus et hypocrisis notam possitis evadere et sobrietatis regulam sine offensione servare. Porro autem vidi Pomposæ monachum apprime divinæ legis [scientia] et disciplinis regularibus eruditum, qui, ut ferebatur, hoc cum assidente sibi fratre parili conventionem pepigerat, ut apposita cuique vini, sicut mos est, personaliter obba, uterque quotidie utriuslibet mensura contentus esset. Nimirum ut ex eo quod uni competeret, duo se sub sobrietatis moderamine sustentarent; cum vero socius ille deesset, in ipso ætatis ardore, qui nimirum eo **763** loci ferventior incumbit, eo usque in propria obba vinum acescere permittebat, ut scaturescentes in ea vermes sæpius reperiret. Martinus itaque decalvatus, hoc quippe ei vocabulum erat, ad extrema perveniens, cum ejus totum corpus hydrops humore immaniter intumesceret, omnes nos, qui lectulo videbamur assistere, petiit ut cum dignaremur scopis singillatim quilibet verberare. Cumque sic in fide perfecta et sancta fuisset confessio defunctus, cuidam postmodum fratri in visione apparuit. Erat autem in cujusdam splendidissimæ regionis vernanti et florido nemore, candida decoratus stola, et fulgido præclarus aspectu; recumbens autem in lectulo tegumentis insignibus et mirificis adornato, de quo videlicet bucusque sufficit,

ne, dum historiam teximus, epistolæ compendii æquanimiter sustinemus, quem vel summotenus accusantem perferre non possumus. Exige tibi ut animus tuus ex abbatis jugiter animo pendeat, et nunquam proprii cordis arbitrium, sed ejus humiliter sequaris semper imperium. Ora itaque Deum ut per eum tibi, velut organum scilicet suæ veritatis, aperiat quid tibi agendum esse pro sui benelicitis dispositione decernat.

CAPUT X.

Quod sermo de rebus sæcularibus monachos dedecet.

Decreveram quidem jam calamo imperare silentium; sed quem longa siti videmus arescere, peravarum est illi cyathum propinare. Cave itaque, fili charissime, ne quando, intra claustrum monasterii constitutus, de sæcularibus negotiis colloquia cum sæcularibus misceas: et sicut referre, ita nihilominus et audire contemnas. Illico plane indignatio sancta respondeat, et pii zeli fervor erumpentes mox inconditi sermonis ineptias frangat: « Quæ, inquires, est participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? » (I Cor. vi.) Et revera quid monacho cum sæcularibus uenias? Quid mihi perstreptentium juridicorum fora, tribunalia judicum, aulas regum, intra monasteriorum septa pertrahere? Quid mortuo homini narrare de præliis, dotales tabulas inter tales, divortio interveniente, rescissas; illos titulis efferre natalium, infamare alios novitate cerdonum? His itaque et hujusmodi nugis inaniter occupari, quid, quæso est, nisi a perspicuo fonte divinæ laudis fauces avertere, et cænosi luti spurcitiis ore versare? Unde non immerito per Jeremiam Dominus conqueritur, dicens: « Duo mala fecit populus meus, me dereliquerunt, fontem aquæ vivæ, et foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas (Jer. 11.) » Enimvero ipsam claustrum tui fabricam respice: ecce enim quadrifida est, ut nimirum ipse loci situs evidenter edoceat, quod undique te a mundana conversationis strepitu semotum esse conveniat. Porro satis indecens est et inhonestum, ac per omnia probatur absurdum, ut quod in tabernis consuevit quis eructare cauponum, quod passim versatur inter gynæcea textricum, in sanctorum choro locum invenire valeat monachorum. Sane ubi prophetas et apostolos alloqui me desiderantes aspicio, ubi Christum summi pendentem Evangelium cerno, ego relicti illis, inquiram si nuper Adriam transfretantes adhuc applicuerunt naves? quanti sal vaneat? utrum: nonne modium taxema carius vendat? Facessat igitur ab ore militis Christi omnis vani **764** rumoris ineptia; et lingua quæ immaculati agni, imo summi Verbi rubet sanguine, dedignetur otiosi sermonis sese fecibus inquinare. Noli cuquam detrahere, sed ne tu autem quidem dignum ducas detrahentibus applicare. Cum detractoribus, ait Salomon, ne commiscearis; quoniam repente veniet perditio eorum, et ruinam utrorumque quis novit? tam videlicet illius qui detrahit, quam ejus qui autem accommodat detrahenti. Ipse potius, si ratio postulat, peracti sceleris argue, durus iuvare, non verens præsentem austerius increpare; abscentem autem non laceres, nec apud alios livido dente commordeas. Sæpe enim, nescio quo pacto, severius arguentem

æquanimiter sustinemus, quem vel summotenus accusantem perferre non possumus. Exige tibi ut animus tuus ex abbatis jugiter animo pendeat, et nunquam proprii cordis arbitrium, sed ejus humiliter sequaris semper imperium. Ora itaque Deum ut per eum tibi, velut organum scilicet suæ veritatis, aperiat quid tibi agendum esse pro sui benelicitis dispositione decernat.

CAPUT XI.

Quod Christiana nobilitas ex Christo, non ex avia petenda est.

Noli phaleratam aliquando proavorum lineam texere, ut de vana te velis alieni nominis generositate jactare. Plane qui hæres Dei, et coheres est Christi, omnem terreni stemmatis prosapiam superat. Verumtamen esse Christianum magnum est, non videri vel dici; et ille plus sæpe placet mundo, qui displicet Deo. Quorundam sane versuta calliditas, quasi derogando, majorum suorum nomen exaggerant; et ut potentes atque magnifici fuisse videantur, superbiæ eos vel crudelitatis argunt. Tenes quod dico? Accuso Achillem multi sanguinis reum, ut tu intelligas bellorum studio strenuum. Arguo Italice pervasionis Annibalem, ut tu audacem non dubites, et robustum. Memineris frequenter orandum ut, corpore terræ prostrato, mens erigatur ad cælum. Ventre vacuo sæpius dormi; sitim te ad lectulum comitantem sopor mitiget. Moderata vigilia puræ orationis est causa, indiscreta autem et otiosa loquendi sit sæpe materia; quia cui palpitantibus oculis, oscitantibus labiis legere aut orare non licet, aliquando vacare fabulis libet. Quapropter sero lectulum pete, ad vigiliam moderatius surge. Præveniat siquidem somnus accubitus, non accubitus somnum; ut quo difficilior necessitas dilata conceditur, a fessis membris avidius rapiatur. Interea rursusculos, et gloriolas, et palpantes adulatorum, tanquam serpentini morsus venena devita, et velut abjecta thierica protinus audiant: « Avertantur statim erubescens, qui dicunt mihi: Euge, euge! » (Psal. lxxix) Nihil mediocri in te contentus sum, fili; totum summum, totum perfectum est quod in te sentire desidero. Deposita igitur omnis inertix et torporis ignavia, adversus temetipsum ipse congregere, tecum dimica, tecum pugna: et, arrepto evangelicæ disciplinæ **765** mucrone, omnes circumfremementum vitiorum cervices obrunca; dura quæque et aspera pro Christi semper amore perferens, virtutis exercitum crede. Quidquid carni voluptuosum videtur et blandum, ut revera diaboli viscarum, perhorresce. Quisquis enim in monachica regula carnis se sperat blanditias invenire, velut ex arido ligno succum conatur exprimere. Scurrilia quæque, urbanitates, sales, facetias leporesque verborum a labiis tuis tanquam gentilitatis quoddam præputium circumcide. Piscatorum namque sumus discipuli, non oratorum, ut ex ore Christiani non latinis Tullii, sed simplicitas resonet Christi. Omnes **766** voluntates

proprias frange, undique te cum apostolo Christi mortificatione præcige; undique impressa tibi stigmata crucis ostende, ut quo tunc arctius iudicati vestigia sequeris, eo post sublimius iudicantis consortio petruaris. Omnes autem sanctos fratres monasterii tui mea vice salutis, charissimos autem

A mihi fratres, Boninum et Petrum, si solito more videris aliquando excelsius canere, hoc distichon meo nomine in eorum manibus pone:

Qui Philamelius depromit organa fibris,
Inluta vox cordis modulis bene cunctat oris.

Sit nomen Domini benedictum.

767-768 OPUSCULUM QUINQUAGESIMUM.

INSTITUTIO MONIALIS. AD BLANCAM EX COMITISSA SANCTIMONIALEM.

ARGUMENTUM.—Blancam nobilissimam feminam, quæ divitiis, literis et charissimis rebus quibusque relictis, in monasterium Deo servitura recesserat, prudentissimis præcepis et salutaribus monitis instruit, quid fugiendum et sit, quod appetendum, quasi digito commonstrans. Ac primum quidem rotem adhuc et inexpertem spiritualium certantium bellatricem, tanquam telo acerrimo, præmonit; dum eam hortatur ut paupertatem et angustias et tribulationes, quæ Deo militantibus perferendæ sunt, fortiter excipiat; et ita sibi persuadeat Deo dilectos variis in hac mundo turbibus tautisper exagitari, donec in felicissimæ patriæ portum ingressi, æterna tranquillitate fruantur. Tum vero eandem ad perfectiorem statum perducere cupiens, ad Deum amandum tota mentis contentione inquit, Deinde ad præcavendas demonis insidias, mortis contemplationis et clypeum demonstrat. Adhuc validioribus armis eam induit, dum extremi iudicii imaginem, ex sacre Scripture penetralibus depromptam ante oculos, proponit, et ut assidue meditetur, inflammat. Postremo, timoris præsidio satis et abunde vallatam ratus, per amoris viam rursus in patriam reducit ad felicitatem illius sempiternæ contemplationis, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit.

BLANCÆ olim comitissæ, nunc celesti Sponso conjunctæ, PETRUS peccator monachus julianum cordis in Spiritu sancto.

CAPUT PRIMUM.

Blancam angustias et paupertatem fortiter excipere hortatur.

Ad regales nuptias epulatis accedat, thalamos auro gemmisque radiantibus adornatos videre desidero; nuptialibus saginari dapibus avidissime concipisco. Undique igitur mystica deferantur xenia; prophætica simul et apostolica non desint tam excellentibus nuptiis ornamenta. Evangelicus itaque noster Isaias jam procedat ad medium, et munificus exhibeat quod paravit, ornatum videlicet calceamentorum, lunulas, torques atque monilia, armillas et mitras, discriminalia et pericelidas, murennas et infactoriola, inanres et amulus et gemmas in fronte pendentes, mutatoria et pallia et linteamina, acus et specula et similes, vitas atque theristra. Hæc igitur omnia spiritualibus conferenda sunt nuptiis, ac novæ sponsæ diligenter aptanda, quo veri Sponsi placere possit obrutibus. His nimirum infulis venustata, hæc ornamentorum erat varietate composita regina illa, quam Psalmista contempletus, aiebat: « Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumamicta varietate (Psal. xlv). » Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilee; et sicut Evangelista testatur, vocatus est Jesus ad nuptias cum discipulis suis (Joan. ii); sed tanquam promissus, non ut sponsus; quasi præursor, non ut nupturus. Iste vero nuptiæ tanto illas privilegio superant, ut hic Jesus jure creatur non amicus esse, sed sponsus. Et quoniam qui adhaeret Domino (1 Cor. vi) nans spiritus est, sponsus iste non modo sponsa jungitur, sed unitur, atque ex hac copula non cor-

rumpio nascitur, sed integritatis potius clausula reparatur. Illic Jesus aquam convertit in vinum; hic illem Jesus et vinum semetipsum fecit et cilium. Gilbam videlicet, quia ipse est panis vivus qui de caelo descendit (Joan. vi); vinum vero quod levificat cor hominis (Psal. cv); Spiritus ejus est de quo iterum dicit: « Poculum timum incirians, 769 quam præclarum est! » (Psal. xlv.) Spiritus enim Dei bozium montes inebriat, ut, tanquam a suis sensibus alienati, divitias hujus mundi, honores et gloriam respnant, ad subienda vero pro Deo quaque dura vel aspera flammantibus desideriis inardescant. Hoc musto delectati fuerant quibus Judæi vere dementes ac furiosi dicebant: « Musto pleni sunt isti (Act. ii). » Hoc musto plenus erat vir ille de filiis prophetarum, quem ad augendum Hen regem miserat Elæus; de quo dixerunt vesane sapientes ad eum: « Quid venit insanus iste ad te? » (IV Reg. ix.) Quid autem mirum si hi, qui puri sunt homines, cum Spiritu divino replentur, ab hujus mundi sapientibus, atque idea vere desipientibus, iudicentur insani? cum et ipse qui magister est angelorum dictus sit habuisse demonium (Joan. viii.); imo, ut Marcus evangelista testatur, astutus sit etiam fuisse phreneticus. « Venit, inquit, dominus, et convenit iterum turba, ita ut non posset nec panem manducare; et cum audissent sui, exierunt tenere eum: dicebant enim, quoniam in furorem versus est (Marc. iii). » Hæc sancti Spiritus ebrietatem et tu, o venerabilis domina, sana mente conceperas cum sæculum relinquere decrevisti; et, vult columbæ simplicis nidulæ excutens, ad innocentium atque simplicitum nidulum convolasti, tunc dicens: « Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo, et requiescam? » (Psal.

lrv.) Nunc etiam secure decantans : « Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine, expectans eum, qui me salvam faciat a pusillanimitate spiritus, et teoestate (Psal. lrv.) » Hæc te nimirum ebrietas impulit ampla satis atque uberrimis fecunda proventibus jura continere, nuntia turrium atque castrotrum propugnacula declinare, dulcibus propinquorum necessitudinem ac vernacolorum affectus abjicere, quodque horum omnium permaximum est, micum filium, eumque ephibum adhuc atque impuberem, sine conjugalibus solatio fedetis abdicare, et, que constipatis vallata clientium cuneis solebas incedere, jam dulcissimi in angulo monasterii cum pauperibus Spiritus sancti mulieribus humiliter residere. Hæc te sobria, ut ita loquar, ebrietas docuit ut pro carbasinis lineæ, pro purpureis atque nitidulis palla ac despicienda eligeres indumenta. Hæc te persuasit ebrietas ut siliginæ pollines ac ferula dapibus referta postponeres, atque ad libræ pensilem te mensuram panis ebarri coliberes. Hæc te plane perita et pudica ebrietas incitavit ut, cum primo adolescentiæ flore fueris, viro oblate relicta, non tam claris tanque magnificis precis anneres, non, ut omnia videbantur hortari, thalamos iterares, sed, soli jam Christo victuram, munito te morinam exhiberes. Enimvero, tanquam perita negotiatrice mundinis intenta venalibus, projecisti mundum, ut acquirereres cælium; prævenisti mortem, ut sententiam mortis evaderes; elegisti pauperiem, ut divitiarum non perentium copiam possideres.

770 CAPUT II.

Quod aliquando just ab injustis idcirco permittuntur affligi, ut statuunt A Deam vel ex necessitate converti.

Atqui, ut mirabilior tua videatur esse conversio, non te mundus a se repulsi, sed solus ardor divini Spiritus incitavit. Enimvero, sicut providentia divina disposuit ad educendum de Ægypto Israeliticum populum (Exod. iii), tunc est Moyses missus, cum jam Pharaon ad opprimendam illum duris operibus fuerat excitatus, quatenus Israelitarum mentes Ægypto deformiter inherentes, alius dum vacaret, quasi traheret; alius velut impelleret, dum saviret, ut dum plebs in servitio turpiter figitur, vel malis impulsu, vel bonis provocata moveatur. Hoc etiam in populo Dei frequentius agitur, cum, prædicatis celestibus præmiis, savire in electos reprobi permittuntur; ut si, vocati, ad terram pronississimis, exire negligimus, pressuris saltem savientibus impellamur. Atque hæc Ægyptus, vita videlicet præsens, quæ nos oppressit blandiens, adjuvat premissis; quatenus, quæ, dum foveret, iugo nos servitutis attriverat, libertatis viam, dum affligit, ostendat. Hæc itaque causa est quod ab injustis justii sinuntur affligi, ut, dum futura audiant bona quæ diligunt, patiantur etiam mala præsentia quæ perhorrescunt, atque ad faciliorem exitum, dum amor provocat, cruciatus impollat. Tibi autem cum vitæ hujus undique prosperitas arderet, non te mundus, qui blandiebat,

impulit; sed speciosus forma præ filiis hominum (Psal. xlv) Christus ad suæ dotationis amplexum per afflatum sancti Spiritus provocavit : « Surge, inquit, amica mea, sponsa mea, et veni; columba mea in foraminibus petra, in caverna maceræ; ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis : vox enim tua dulcis, et facies tua decora (Cant. ii.) » Anima quippe sancta Jure Christi amica et sponsa vocatur, quia illi per fidem dilectionemque conjungitur. Sed hæc sponsa quasi adhuc jacet, dum in mundanis actionibus implicatur; tunc surgit, cum ad prociatum divinæ servitutis erigitur. Ac si dicat: Quæ in secularis vitæ mollioribus jaces, jam surge, atque ad familiare contubernium meæ contemplationis erigere. « Columba mea in foraminibus petra, » Si, juxta Apostolum, petra Christus est (I Cor. x), foramina petrae vulnera sunt Redemptoris, que profecto non casu quinque sunt, lanceæ scilicet et clavorum; sed quia nos fueramus quinque sensuum vulneribus sauciati, per has quinque plagas salutis sinus perpetuæ restituit. Istæ siquidem portæ erant per quas die Sabbati propheta, non inferrentur onera gravia, prohibebat. In his ergo foraminibus Dei columba consistit, quia sancta qualibet anima totam propriæ salutis spem in sui Redemptoris passione constituit. Ibi velut ali accipitris incursu defenditur, quia a cunctis malignorum spirituum insidiis custoditur. Ibi plane nidificat, quia illic fetus honorum operum conservat. De hac petra per Psalmistam dicitur : « Montes excelsi cervix, petra refugium 771 herinacis (Psal. ciii.) » Quid enim hoc loco per montes, nisi altæ Scripturarum intelligende sunt profunditates? Ii nimirum qui jam dare contemplationis saltus noverunt, altos sententiarum divinarum vertices quasi cacumina montana descendunt. Ad que profecto cacumina quia infirmi pertingere nequeunt, recte illic subditur : « Petra refugium herinacis. » Quia videlicet invalidos quosque non intelligentia sublimis exeret, sed sola in Christo fides humiliter continet. Quod autem illic additur : « In caverna maceræ; » solent ex lapidibus maceræ fieri, ad custodiam vinearum, sicut per Isaiam dicitur : « Vinea facta est dilecto meo in cornu in loro uberi, et maceria circumdedit et circumfodit eam (Isai. v.) » Quid ergo per maceram lapidum, nisi præsidium et excubias intelligimus angelorum? Quibus videlicet anima in certamine posita, dum vallatur atque circumdatur, a cunctis adversantium spirituum tentationibus custoditur. Porro quod sequitur : « Ostende mihi faciem tuam; » tunc anima celesti Sponso faciem suam ostendere dicitur, cum ejus speciem internis obtutibus quasi revelata facie contemplantur. « Sonet, inquit, vox tua in auribus meis : vox enim tua dulcis, et facies tua decora. » O quam suave commercium, ino quam inenarrabilis dulcedo in humanis visceribus oritur! cum Creator et creatura æternis in se invicem affectibus delectantur, sicut per Prophetam dicitur : « Suavis sit

ei laudatio mea, ego vero delectabor in Domino A
(Psal. cii.) »

CAPUT III.

*Quod quisque contemptor sarcuit ad hoc debet semper
eniti, ut perveniat ad amorem Dei.*

Et hæc est summa cujuslibet sanctæ animæ mundi nexibus expeditæ atque hic tota versari debet intentio, ut ad amorem Dei per omnium suorum operum incrementa contendat, et quandoque in veri Sponsi delectabiliter amplexibus requiescat. Sicut enim quis ad hoc ecclesiasticis gradibus initiatur ut ad sacerdotii culmen attingat, vel potius, ut tua dicamus, ad hoc virgo dotatione subarrhatur ut nubat, ita nimirum omnes sæculum relinquentes ad hoc debent semper eniti ut auctori suo valeant arctius in amore conjungi. Alioquin quid proderat jugum Ægyptiacæ servitutis arumpere, Rubrum mare transire, si terram lactis ac mellis irriguam nunquam daretur intrare? Lac quippe fructus est carnis, mel habitus de supernis. Et quia Redemptor noster de cælo veniens carnem suscepti ex virgine, hæc est terra illa viventium, ad quam debemus intentis semper amoris gressibus festinare. Hunc Sponsum, venerabilis soror, veræ charitatis ulnis amplectere, super hoc jugiter delectare, inquam, in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui (Psal. cxxvi). Hujus corpus et sanguinem etiam ore carnis crebris suscipe, ut hanc ejus vocem merito possis audire: « Favus distillans labia tua, sponsa, mel et lac sub lingua tua (Cant. iv.) » Terretur enim adversarius, cum Christiani labia Christi videt cruce rubentia. Agnoscit enim **772** præsto suæ perditionis indicium, et divinæ victoriæ, qua captivatus est et obrutus, non tolerat instrumentum. Christus ergo per mysterium suum tibi videatur in ore, et Christus per sui amoris incendium tibi vivat semper in corde, ut congruat etiam tibi quod sponsa dicit in Canticis: « Fasciculus myrrhæ, dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur (Cant. i.) » Quid enim per myrrham, amarissimam videlicet aromatis speciem, qua etiam defunctorum cadavera conduntur, nisi Christi passio designatur? Quid aliud inter ubera, nisi locus cordis agnoscitur? Quisquis igitur amore continuo Christum in arcano sui cordis amplectitur, quisquis imitandi gratia passionis mysterium jugiter meditatatur, huic profecto myrrhæ fasciculus Christus efficitur, atque, juxta Scripturæ sacræ sententiam, inter ejus ubera commoratur. Unde et idem Sponsus ad sponsam: « Posce me, ait, ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum (Cant. viii.) » Sæpe nos, ob rei memoriam quam oblivioni tradere nolumus, digito nostro vel brachio signum aliquod innotamus; ut, dum signum frequenter attenditur, res, quam intercepte potuisset oblivio, jugiter in memoria teneatur. Quisquis autem Christum quasi amat, sed operari bona dissimulat, jam quodammodo sponsum super cor signaculum ponit, sed super brachium omnino non ponit. Quisque vero bonis

operibus videtur intentus, sed a divini amoris torpet incendio frigidus; jam iste sanctitatis imaginem super brachium posuit, sed adhuc in corde Christi signaculum non expressit. Ut ergo sancta anima Christi characterem utrobique signetur, eum in corde suo signaculum ponat, ut amoris ejus facibus medullitus inardescat. Ponat etiam consequenter in brachio, ut piis operibus valenter insistat. Signaculum Paulus in corpore suo, velut in brachio, Jesum posuerat, cum dicebat: « Ego stigmata Jesu in corpore meo porto (Gal. vi.) » Signaculum super cor Jesum posuerat, cum alibi gratulabundus aiebat: « Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo! » (Ibid.) Cujus sane stigmata expressa gerebat in corpore, ejus se signaculum habere gloriabatur in mente. Porro autem et ipse cælestis Sponsus, electum quemque suum sibi signaculum ponit, eumque grata vice, tanquam ne de memoria deleatur, attendit. Juxta quod Zorobabel duci Judææ pollicetur, dicens: « In illa die suspicium te, Zorobabel serve meo, et ponam te sicut signaculum in conspectu meo (Aggæ ii.) » Econtra, de quodam reprobo rege Dominus dicit: « Si fuerit Jechonias, filius Joacim regis Juda, annulus dexter in manu mea, inde evellam eum (Jer. xxii.) »

CAPUT IV.

*Exhortatio, ut in cælestis Sponsi semper amplexibus
requiescat.*

Ad hanc ergo tu, venerabilis soror, assidue vicissitudinem satage, ut et cælestis Sponsus per amoris sui gratiam te semper accipiat, et tu ab eo (quod absit!) per amorem quorumlibet temporalium oculis non avertas; **773** quatenus et ille te subtiliter Intuens, nullamque offensionis illiuviem deprehendens, dicat: « Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te (Cant. iv.) » et tu, ejus amore inenarrabiliter æstuans, hoc intima voce depromas: « Dilectus meus candidus et rubicundus, electus ex millibus; caput ejus aurum optimum, guttur illius suavissimum, et totus desiderabilis (Cant. v.) » Dilectus siquidem candidus virginitate, rubicundus est passione. Candidus, quia dicit: « Ego lilium convallium (Cant. i.) » Rubicundus, de quo Joannes dicit: « Qui lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo (Apoc. i.) » Electus ex millibus; de quo Salomon: « Virum, inquit, de mille unum reperi (Eccl. vii.) » Millenarius quippe numerus totius humani generis est intelligenda perfectio, in quo Salvatore tanquam passer est unicus in ædificio (Psal. ci). Caput ejus aurum optimum, quia caput Christi Deus (I Cor. xi); qui nimirum, sicut aurum metallicus, ita, licet incomparabiliter, omnibus supereminet creaturis. Cujus guttur suavissimum dicitur, quia suorum melliflua suavitate verborum montes audientium obdulcatur. « Quam dulcia, inquit, faucibus meis eloquia tua! Super mel et favum ori meo (Psal. cxviii.) » Totus etiam desiderabilis, quia in eum, testante Petro, desiderant angeli prospicere

(*I Petr. i*); vel quia humanitatis ejus mysterium, **A** omne desiderium accendit in mentibus electorum, ut eos videlicet non modo resurrectionis gloria provocet, sed ad imitationis exemplum ipsa quoque ignominia passionis iavitet. In hoc igitur sponso tuo, veneranda soror, assidue delectare, in hoc omnia cordis tui vota constitue, in hujus semper amplexibus ab omni sopita mundi turbine requiesce.

CAPUT V.

Ad cautelam provocat, ut contra tentationis insidias sit semper accincta.

Sed interim, dum amplecteris sponsum, cave so-
lertis adversarium: adluc enim in salo versaris,
nec dum portus statione perfrueris. Procinetus enim
iste castrorum non quietis est municipium; via est
ista, non patria; ambulamus, et non habitamus. **B**
Tentatio enim est vita hominis super terram (*Job*
vii). Quapropter si tentationum bella desunt, gaude
quidem, noli tamen nimium secunda confidere; sed
adversus repentinos et inopinatos insidiorum ho-
stium impetus te vigilantiter accinge. Sæpe namque
nonnulli ad Deum de mundo conversi, in ipso suæ
inchoationis aditu, peccatissimam carnis tranquillita-
tem cogitationumque percipiunt; procedente vero
tempore, duris tentationum probationibus fatigan-
tur. Quod utique fieri divina dispensatione cognoscitur,
ne in ipso suæ novitatis initio tentationum
asperitate frangantur. Nam si eos adhuc teneros ac
intimi conflictus ignaros amaritudo teatationis ex-
ciperet, ad ea scilicet a quibus necdum longe
discesserant, facile remearent. Unde scriptum est :
« Cum emisisset Pharaö populum, non eos deduxit
Dominus per viam terræ Philistiim, quæ vicina est,
reputans ne forte pæniteret cum si vidisset adver-
sum se bella consurgere, et reverteretur in Ægyptum
(*Exod. xiii*). » Ex Ægypto itaque **774** recedenti-
bus, e vicino pugna subtrahitur; quia derelinquen-
tibus sæculum quædam pacis tranquillitas datur, ne,
in ipsa teneritudinis novitate turbati atque conter-
riti ad ea quæ contempserant revertantur. Prius
ergo securitatis suavitate mulcentur, prius pacis
quiete nutriuntur; post cognitam vero dulcedinem,
tanto jam tolerabilius tentationum certamina sus-
tinent, quanto in Deo altius agnovere quod audent. Tu
ergo sic in his quæ forte nunc prosperantur exsul-
tes, ut ab his quæ posterius inminent non dor-
mites. Esto igitur cauta et undique circumspecta;
sique te præbe pervigilem ut nunquam te hostes
inveniant oscitantem. Confæderanda sunt quippe
adversum te et prosapia generis et flos ætatis, ve-
nustas formæ et memoria facultatis abjectæ. Ad
evitanda sane istorum tela certaminum, nullus mihi
videtur validior clypeus quam meditatio mortis ac
extremi terror examinis.

CAPUT VI.

*De anima, cum egreditur, quibus dolorum anxietati-
bus coercetur.*

Pensandum quippe est, cum jam peccatrix anima
a vinculis incipit carnis absolvi, quam amaro terrore

concutitur, quantis mordacis conscientie stimulis
laceratur. Recolit vetita quæ commisit; videt man-
data quæ negligenter implere contempsit. Dolet in-
dulta pœnitentia tempora sese inaniter percepisse;
plorat immobilis stricta ultionis articulum inevi-
tabiliter imminere. Manere satagit, ire compelli-
tur; recuperare vult perdita, non auditur. Post terga
respicens, totius transactæ vitæ cursum velut unum
brevisimum deputat itineris passum; ante se oeu-
los dirigit, et infinitæ perennitatis spatia deprehen-
dit. Plorat itaque, quia intra tam breve spatium
acquirere lætiam potuit omnium sæculorum; deflet
etiam, se propter tam brevis illecebæ voluptatem,
inematrabilem perpetuæ suavitatis amisisse dulcedi-
nem. Erubescit, quia, propter illam substantiam
quæ veribus erat obnoxia, illam neglecti quæ
choris erat angelicis inserenda. Jam radios mentis
attollit, et cum divitiarum immortalium gloriam
contemplatur, eam propter vitæ hujus inopiam per-
didisse confunditur. Cumque sub se reflectit oculos
ad hujus mundi convallem tetramque caliginem,
super se miratur æterni luminis claritatem, liquido
comprehdit quia nox erat et tenebræ quod ama-
vit. **O** si redivivum pœnitentia: tempus mereri po-
tuisset, quam duræ conversationis [conversionis]
iter arriperet! qualia et quanta promitteret! quantis
se devotionum vinculis innodaret! Interea, dum
hebescentes oculi contabescunt, dum pectus palpitat,
raticum guttur anhelat, dentes paulatim nigrescunt
et quamdam velut æruginem contrahunt; pallescunt
C ora, membra cuncta rigescunt; dum hæc itaque et
hujusmodi tanquam vicinæ morti præcedentia fa-
mulantur officia, adsunt omnia gesta simul et verba.
Nec etiam ipsæ cogitationes desunt, et euncta hæc
anarum adversus auctorem testimonium reddunt.
Coacervantur omnia ante respicientis **775** oculos,
et quæ conspiceret refugit, coactus et invitatus atton-
dit. Adest præterea hinc horrenda demonum turba,
illinc virtus angelica. In illo, qui medius est, liquido
deprehenditur cui parti jure possessio vindicetur.
Nam si pietatis in eo videntur insignia, invitatiosis
angelicæ blanditiis obliuatur, atque harmonica me-
lodie dulcedine in exeat provocatur; quod si eum
sinistræ parti meritorum nigredo et fœlitiatis squa-
lor adjudicat, intolerabili mox terrore concutitur,
D repentini impetus violentia perturbatur, præcipitan-
ter invaditur, ac de miseræ carnis ergastulo viole-
nter evellitur, ut ad æterna supplicia jam cum amari-
tudine pertrahatur. Jam vero, post egressionem de
corpore, quis explicare valeat quot armatæ iniquo-
rum spirituum acies in insidiis lateant, quot fremen-
tes cunei feralibus telis instructi iter obsideant, et,
ne transire libera possit anima, velut militari more
constipatæ legiones, oppugnant? Hæc et hujusmodi
frequenter in corde versare, quid est aliud quam
lenocinantia vite hujus blandimenta respere, mundo
repudium dare, illicet motus carnis elidere, solum-
que perfectionis adipiscendæ propositum indeclina-
biliter custodire?

CAPUT VII.

Sententiæ Scripturarum de die iudicii.

His addendus est etiam extremi terror iudicii, ut illius amaritudine valeat mundi hujus falsa dulcedo contemni. Ad evitandas namque diabolice pugne molestias valenter assurgimus, si necessitatis ultimæ periculum proviſe pertractemus. Nam si repentiùs ille atque terribilis adventus Christi digne perpenditur, quid erit in mundo ubi mens humana vel desipiens delectatur? Ille nempe dies est ad quem omnis precedentium sæculorum intentio ac summa colligitur, cui cuncta sacramenta Scripturarum volumina famulantur, de quo beatus Petrus, ut audientium corda digno terrore concuteret: «Adveniet, inquit, dies Domini sicut fur, in quo cæli magno impetu transierint, elementa vero calore solventur (II Petr. iii.)» Unde et mox subdit: «Cum hæc omnia igitur dissolvenda sint, quales oportet esse vos, in sanctis conversationibus et pietatibus expectantes, et properantes in adventum diei Domini, per quem cæli ardentibus solventur, elementa vero ignis ardore tabescent?» (Ibid.) De quo et Judas dicit apostolus: «Ecce veniet Dominus in sanctis nubibus suis facere iudicium contra omnes, redarguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impie egerunt, et de omnibus duris quæ locuti sunt contra eum peccatores impii (Jud. 1.)» De hoc et Joannes in Apocalypsi: «Ecce veniet cum nubibus, et videt eum omnis oculus, et qui enim pupugerunt, et plangent se super se omnes tribus terræ (Apoc. 1.)» Et Malachias ait: «Ecce venit Dominus exercituum, et quis stabit ad videndum eum?» (Mal. iii.) Et paulo post: «Ecce dies veniet, scenscna quasi caninus, et erunt omnes superbi et omnes facientes impietatem sicut stipula, et inflammabit eos dies 776 veniens, que non relinquet eis radicem et germen (Mal. iv.)» Et per alium prophetam dicitur: «Adhuc unum modicum est, et ego commovebo cælum et terram, et mare, et aridam, et movebo omnes gentes, et veniet desideratus cunctis gentibus (Aggæi viii.)» Item alius: «Juxta est dies Domini magnus, juxta, et velox nimis; vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis, dies iræ, dies illa, dies tribulationis et angustie, dies calamitatis et miserie, dies nebulæ et turbis, dies iuræ et clangoris (Sophon. i.)» Ubi notandum, tremendi diem iudicii, quam proxime, quamque perneciter adventare propheta considerat, ad cuius agilitatem expressius inculcandam tot acceleranda nomina coacervat: ubi scilicet ad auxesim dictionis, his ponit *juxta*, deinde *velox*, et *nimis*, ut liquido doceat quia oculis fidei id jam videtur in limine, quod infidelibus et cæcis corde putatur procul abesse: et isti jam tribunalibus iudicis quodammodo trementes assistunt, quem illi per diurnæ longinquitatis absentiam parvipendunt. De hoc ultimæ et irremediabilis necessitatis die præconatur Isaïas, dicens: «Ecce dies Domini venit crudelis, et indignatione plenus,

A et iræ furorisque, ad deponendam terram in solitudine, et peccatores ejus contentendos ex ea: quoniam stellæ et splendor eorum non expandent lumen suum, obtenebratus est sol in ortu suo, et luna non splendet in lumine suo; et visitabo saper orbem mala, et contra impios iniquitates eorum (Isai. xlii.)» Et iterum: «Ecce, ait, validu, et fortis Dominus sicut impetus grandinis, turbo confringens, sicut impetus aquarum multarum inundantium et emissarum super terram (Isai. xxviii.)» Item alibi: «Ecce nomen Domini venit de longinquo: ardens furor ejus et gravis ad portandum, labia ejus repleta sunt indignatione, et lingua ejus quasi ignis devorans, et spiritus ejus velut torrens inundans ad verendas gentes in nihilum (Isai. xxx.)» Qui rursus ait: «Eritque repente confosum a Domino exercituum, visitabitur in tonitruo et commotione terræ, et voce magna turbis et tempestatis, et flamma ignis devorantis (Isai. xxxi.)» De quo videlicet igne Petrus ait: «Cæli autem qui nunc sunt, et terra, eodem verbo repositi sunt, igni reservati in die iudicii et perditionis impiorum hominum (II Petr. iii.)» De hoc et propheta dicit: «Audiam facies Domini gloriam vocis sue, et terrorem brachii sui ostendet in comminatione furoris et flammæ ignis devorantis (Isai. xxxi.)» De hac etiam visione tremenda per Moysen Dominus dicit: «Gladus meus manducabit carnes (Deut. xxxii.)» De hac Jeremias ait: «Gladus Domini devorabit ab extremo terræ usque ad extremum ejus, non est pax universæ carni (Jer. xi.)»

C Gladus enim devorare terram dicitur, et pax universæ carni deesse perhibetur, quia qui-quis nunc carnaliter conversatur, vel terrena immole- ratis ambire convinctur, ultimæ districtiois ne- cessitate est gladio perimatur. De quo nimirum gladio per Ezechielem Dominus dicit: «Egredietur gladius tuus de vagina sua ad occidendum carnem ab Austro usque ad Aquilonem; ut sciat omnis caro quia ego Dominus eduxi gladium meum de vagina sua irrevocabilem (Ezech. xxi.)» De hoc itaque gladio et Amos propheta dicit: «In gladio morientur omnes peccatores populi mei, qui 777 dicunt, non appropinquabit, et non veniet super nos malum (Amos, ix.)» Hic divini iudicii terror interiores Nahum prophete aures turbaverat, cum dicebat: «Vox flagelli, et vox impetus rotæ, et equi freuentis, et quadrigæ ferventis, et equis ascendentis, et micantis gladii, et fulgurantis hastæ, et multitudinis interfectæ, et gravis ruinae, nec est finis cadaverum (Nahum, ii.)» Enimvero de divino iudicio quid videt Daniel, manifeste describit, dicens: «Aspiciebam, donec throni positi sunt, et antiquus dierum sedit, vestimentum ejus quasi nix candidum, et capilli ejus quasi lana manda; thronus ejus flamma ignis, rotæ ejus ignis accensus; fluvius igneus rapidissimus egrediebatur a facie ejus (Dan. vii.)» Et paulo post: «Judicium sedit, et libri aperti sunt (Ibid.)» Qui nimirum libri, ipsi intelligendi sunt sancti, quorum nunc meritum

ali eis per custodiam humilitatis absconditur, et A tanquam volumen codicis, ne legatur, involvitur. Tunc autem, ad eorum gloriam, universorum oculis aperitur; ut in eis prevaricatores tanquam per digestæ scripturæ articulum legant divinæ legis mandata, quæ, dum adviverent, servare contempserant. Illic jam compelluntur et legere, qui hic per arrogantiae fastum verba Dei designabantur audire. Illic jugum Domini leve, et onus ejus suave iubilus (Matth. xi) et patientibus fuisse considerant, quod hic superbiæ suæ cervicibus intolerabile iudicabant. Illic superbum omne confunditur, et quiddam elevatum fuerat, sub tantæ majestatis indignatione curvatur. Unde per Isalam dicitur: « Oculi sublimes hominis humiliati sunt, et incurvabitur altitudo virorum. Exaltabitur autem Dominus solus in die illa; quia dies Domini super omnem superbum et excelsum et super omnem arrogantem, et humiliabitur; et super omnes cedros Libani sublimes et erectas, et super omnes quercus Basan, et super omnes montes excelsos, et super omnes collis elevatos, et super omnem turrin excelsam, et super omnem munitionem, et super omnes naves Tharsis, et super omne quod visu pulchrum est; et incurvabitur sublimitas hominum, et humiliabitur altitudo virorum, et elevabitur Dominus solus in die illa, et idola penitus conterentur; et introibunt in speluncas petrarum et in voragines terræ a facie formidinis Domini et a gloria majestatis ejus, cum surrexerit percutere terram (Isai. ii). » Quæ nimirum verba seriâtim fortassis exponerem, nisi epistolâs compendii regulam excedere devitarem. Illud dumtaxat summotenus video perstringendum, quia rebus insensibilibus dies divini iudicii dicitur imminere; sed per figurâ rerum ratione carentium, stoliditas intelligitur hominum reproborum. Cedri quippe Libani sublimes et erectæ, potentes sunt hujus sæculi, per excellentiam quidem terræ sublimitatis elati, sed honorum operum fructibus infecundi. Quercus autem fructus quidem proferunt, sed non quibus homo reficitur; sed unde sues aluntur. Sues autem immundi intelligendi sunt spiritus, qui spurcis sordentium hominum operibus saginantur. Porro montes excelsi et colles elevati (Psalm. Lxvii), superbi quique sunt, quasi per aggestum tumidæ cogitationis in alta porrecti; sed frumento, quo valles abundant, cunctisque spiritualium 778 studiorum frugibus alieni. Jam vero turris excelsa et murus munitis illos insinuat qui, cum peccatores sint, in quadam se velut Innocentiæ arce constituent, seseque defensionis clypeo contegentes, reprehensorum suorum jacula ad se peringere non permittunt. Tharsis autem exploratio gaudii dicitur. Quisquis enim, in hoc sæculo, unde gaudere possit explorat, huc superveniens dies Domini, quibus perpetuâ amareseat, mæroris atque tristitiæ molestias irrigat. Venit etiam dies Domini non super omnem quod pulchrum est, sed super omnem quod visu pulchrum est; quia ille divini iudicii

pondera premitur, qui intrinsicus quidem vitiorum latentier ingredientium deformitate confunditur, foris autem quadam adumbratæ virtutis vel potius honestatis pulchritudine palliatur. Sed cum plurima suppetant, nos euclucatus exponere ista postponimus, quia proluxioris styli laciniam devitamus. Exempla quoque de divini terrore iudicii plura his supersedemus inserere, quia cum huic tremendo exauiui omnis eloquii cælestis intentio militet, nos in exaggeratione ejus elaborare diutius non oportet. Ad hoc enim pleniter intimandum, etiam si cætera cuncta deessent, sola illa Veritatis verba sufficerent, quibus ait: « Erunt dies illi tribulationis tales quales non fuerunt ab initio creaturæ quam condidit Deus, usque nunc, neque fient B (Marc. xv). »

CAPUT VIII.

Illic admonetur ut sub pietatis specie ad sæculum revertatur.

Tu autem, domina mea, domina, inquam, mea, imo et regina, Domino meo, cælesti scilicet regi, per annulum vivæ filiei et arrham sancti Spiritus desponsata: in itaque hæc et his similia, quæ de divini furoris et indignationis amaritudinæ leguntur mundi amatoribus imminere, crebrius perlege, subtiliter meditare; ut hoc velut amaræ confectionis antidota sibilos antiqui serpentis ejusque lethale virus possis evadere. In memetipso quippe frequenter expertus sum quia, cum visceribus meis hujus cogitationis amaritudo diffunditur, a cunctis male blandientis mundi, ut ita loquar, humoribus, mentis meæ stomachus exsiccat. Sæpe enim malignus spiritus, velut avis in ramo arboris, sic in lingua ponitur adhaerens, et tanquam per organum vasis, in vas virus effluit, quod lethaliter in auditibus interiora transfudit. Tu autem obtura aures malesuavis cantibus Sirenarum, et Scyllæ voraginis prudenter evade non fragrum; sicque cor tuum in sancto proposito terrore iudicii figat, ut nequaquam hoc ventus assentatorii favoris exvellat. Antiquus enim ille seductor, qui dudum Evæ per serpentem versutiæ suæ virus inmovuit (Gen. iii), adhuc fortassis et tibi tanquam filiae morem servans, per aliud suum vasculum sibi libat: Revertere, inquit, domum sub ipso sacræ professionis habitu, rege familiam, expone pie vivendi formam, tene super filium ejusque coævus gravitatis ac modestiæ disciplinam, provide lapsuro non alsonam legibus 779 sponsam, nec resiliere permittas sibi met obsequentium clientelam. Hæc igitur fabricans nequitia spiritus non curat qua te ad sæculum retrahat veste, dummodo confidat quod per sæculares actus tibi principetur in mente.

CAPUT IX.

De monacho, qui de eremo ad cœnobium rediens, per immunditiam lapsus interiit.

Porro autem, cum plurima suppetant, id potissimum, quod nobis ante paucos dies contigit, referre congruum iudicamus. Monachus quidam simplicis

naturæ humilisque modestiæ nobis aliquando cohabitaturus adhesit, ac per octennium fere nobiscum in eremo non solum caste, sed, juxta fratrum quoque omnium testimonium, laudabiliter vixit; et, quoniam scribendi peritus exstitit, non pauca nobis librorum volumina pollucibiliter exaravit. Nuper autem, cum obeso vegetus corpore ac robustior solito videretur, cœpit obstinate deponere ut ad suum permetteretur monasterium remeare. Quod nimirum malignus cordi ejus intulit adversarius, ut perspicue postmodum ipsius rei declaravit eventus. Nam mox, ut, juxta petitionem, ad suum monasterium est reversus, cum alio quodam monacho dierum malorum sene, litteris æque perito, atque librario, per femoralis fluxus egestionem cecidit; sicque omne quod mundus diutius vixerat, repentina sceleratis-simi criminis contagione fœdavit; neve sine vindicta tam plectibilis culpa transiret, ægritudine mox irruente, decubuit, paucisque deinceps diebus ex hac vita confessus et confusus exivit. Sic, sic igitur, qui stat videat ne cadat (*I Cor. x*). Et qui solo præcepto, cum uxore Loth, post terga respicere non veretur, conspecto saltem salis statunculo (*Gen. xix*), ac Deo desuper vindice terreatur.

CAPUT X.

De sepultura Sophiæ marchionissæ, et ejus fetore intolerabili.

At fortassis eontra dicitur quia corpusculum tuum gracile nimis et delicatum, ab ipsis lactantis infantæ rudimentis esculentissimis ac pene regalibus fuit epulis mollior enutritum; nec sororum potes nunc mensulis esse contenta, quæ magnificis olim fueras ferculis assueta; sed nec olere quidem, vel communibus cum eis uti potes edulis, quæ marinas exquisitasque delicias Indici assueveras infercire pigmentis. His itaque male blandientiis suadelis, imo litis melle sagittis ex diabolica phœtra manifeste vibratis, tu discipula Crucifixi prudenter occurre, easque a te conditionis tuæ sedula consideratione repelle. Perperam igitur quia caro, quæ nunc accuratis dapibus enutritur, paulo post vermibus scaturire compellitur; ipsaque tunc fit esca rodentium, quæ nunc delectabiliter saginatur jucunditate ciborum, ac tanto graviorem exhalat putrefacta fetorem, quanto suaviolem sibi procuravit **780** educata molliem. Ecce, dum ista conscribimus, Sophia nobis ad memoriam redit, duorum scilicet marchionum, Uguzonis soror, Rainerii filia, quæ ante hoc fere sexennium, dum sana adhuc esset et incolumis, abbatem monasterii sancti Christophori martyris ut sibi sepulturam construeret petiit; illoque renitente, eamque delirare perhibente, difficilissimè impetravit. Factumque intra monachorum claustra sepulcrum mox ut ingressa conspexit, nescio quo judicio, in ægritudinem corruit, ac paulo post abortiit, et obiit. Cujus profecto tumulus cum esset gypseus, artificiosisque cæmentariorum studiis undique commentis, tantam fetoris illuviem per continui circiter anni circulum exha-

lavit, ut tolerari vix posset, nec fratres quiescere in tota illius claustri medietate permetteret. Et cum multa circumquaque sepulcra subsiderent, eademque minora satis impendia percepissent, nullum, præter hoc solum, molestias naribus ingerebat, ut luce clarius innotesceret quoniam humana caro quanto tenerius ac mollius educatur, tanto dotesius in putredinem ac nauseam vertitur. Enimvero fratres cum me cur id fie et inquisissent, quod videbatur, exposui: Hoc, inquam, ut opinor, ad salutem vestram divinitus agitur, ut in illo uno corpore quod tam pulchrum venustumque vidistis, quid etiam de cæteris mulieribus in tentatione luxuriæ sentiri debeat, liquido colligatis; quoniam caro illa et tunc putredo veraciter erat cum ad se spectandam lubricos intuentium oculos provocat; quid enim tunc fuerit, nunc evidenter ostendit. Et quilibet hominis caro, quæ nunc vivere conspiciunt, nequaquam de se post obitum putredinem generat; sed, quæ semper fuerat, tunc se tantummodo putredinem manifeste declarat.

CAPUT XI.

De Veneti ducis uxore, quæ prius nimium delicata, demum toto corpore computruit.

Sed, ad id quod asserimus roborandum, congruum est ut etiam de viva carne proferamus exemplum. Veracis itaque et honesti viri didici relatione quod narro. Dux Venetiarum Constantinopolitanæ urbis civem habebat uxorem, quæ nimirum tam tenere, tam delicate vivebat, et non modo superstitiosa, sed artificiosa, ut ita loquar, sese jucunditate mulcebat, ut etiam communibus se aquis dedignaretur abluere; sed ejus servi rorem cœli satagebant undecumque colligere, ex quo sibi laboriosius satis balneum procurarent. Cibos quoque suos manibus non tangebant, sed ab eunuchis ejus alimenta quæque minutim concidebantur in frusta; quæ mox illa quibusdam fuscis aureis atque bidentibus ori suo, liguriens, adhibebat. Ejus porro cubiculum tot thymiamatum, aromatunisque generibus redolebat, et ut nobis narrare tantum dedecus fecerat, et auditor forte non credat. Sed omnipotenti Deo quantum hujus femine fuerit ossa superbia, manifesta docuit ulciscendo censura. Vibrato quippe super eam divini mucrone **781** judicii, corpus ejus omne computruit, ita ut membra corporis undique cuncta marcescerent, totumque cubiculum intolerabili prorsus fetore complerent; nec quispiam tantam perferre harum injuriam potuit, non cosmeta, non servulus, vix undantaxat ancilla, non sine speciei redolentis auxilio, in ejus obsequii sedulitate permansit. Eadem tamen raptim accedebat, et protinus fugiens abscedebat. Diutius igitur hoc languore decocta et miserabiliter cruciata, amicis quoque latantibus, diem clausit extremum. Quid ergo sit caro, docet ipsa caro; quodque perhibet mortua, testatur et viva.

CAPUT XII.

De supplicis damnatorum.

Sed, o utinam qui ejusmodi sunt, sic pœna temporalls afficeret, ut non eos etiam tartarus expectaret! Illic enim, juxta quantitatem gaudii retribuitur mensura tormenti; quantoque hic altius per jactantiam tumoris extollitur, tanto illic voracis incendii barathro profundius absorbetur. Unde est quod de perversa anima sub Babylonis specie dicitur: «Quantum se exaltavit, et in deliciis fuit, tantum date illi tormenta et luctus (Apoc. xviii).» Et alibi: «Potentes potenter tormenta patientur, et fortior erit cruciatio (Sap. vi).» Nam et ipsæ carnales illecebræ, vel cætera vitia, quæ hic pravos homines inflammabant, illic in picem resinamque vertuntur, et ultricibus flammis vires tribuunt. Plane sicut Scriptura dicit (Job x), illic est umbra mortis, quæ profecto nihil est aliud nisi obscuritas divisionis [visionis]; quia damnatus quisque cum æterno igne succenditur, ab interno lumine tenebratur. Natura vero ignis est ut ex se ipso et lucem exhibeat et ardorem, sed transactorum illa ultrix flamma vitiorum habet ardorem, non habet penitus lucem. Unde est quod de illo, quem a se repellit, Veritas dicit: «Ligate illi manus et pedes, et mitte eum in tenebras exteriores (Math. vii).» Si ignis itaque, qui reprobos cruciat, lumen habere potuisset, is, qui repellitur, nequaquam mitti in tenebras diceretur. Hic etiam Psalmista ait: «Super eos cecidit ignis, et non viderunt solem (Psal. lxxvii).» Ignis enim super impios cadit; sed sol, igne cadente, non cernitur, quia illos, quos gehennæ flamma devorat, a visione veri luminis cæcat, ut et furis eos dolor combustionis cruciet, et intus pœna cæcitatibus obscurat; quatenus qui auctori suo corpore et corde deliquerunt, simul corpore et corde puniuntur; et utroque pœnam sentiant, qui, dum hic viverent, pravis suis delectationibus ex utroque vivebant. Unde bene per prophetam dicitur: «Descenderunt ad infernum cum armis suis (Ezech. xxxi).» Arma quippe peccatorum sunt membra corporis, quibus perversa desideria, quæ concipiunt, exequantur. Unde recte per Paulum dicitur: «Neque exhibebitis membra vestra, arma iniquitatis peccato (Rom. vi).» Cum armis vero descenderet ad infernum, est eum ipsi quoque membris, quibus desideria voluptatis expleverunt, æterni iudicii tormenta tolerare, ut **782** tunc eos undique dolor absorbeat, qui nunc suis delectationibus subditi, undique contra justitiam juste judicantis pognant. Quæ tamen supplicia in se demersos et ultra vires cruciant, et eis vitæ subsidium extinguendo servant: ut sic vitam terminos fiant, quatenus semper sine termino cruciatus vivat; quia et ad finem per tormenta prope rat, et sine fine deficiens durat. Fit ergo miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu; quia et mors vivit, et finis semper incipit, et deficere defectus nescit. Erant ergo nunc luxuriæ

A dediti, et ad propriæ carnis arbitrium vivant, ut anima postmodum et carne simul intereat; nunc medullas mundanæ dulcedinis sorbeant, ut repleti tunc perpetui cruciatus absynthio totis visceribus amarescant (Job xxi). Necessè quippe est ut illi dentibus strident, qui hic elacitate gaudebant; illic ab eis irremediabiliter plangitur, a quibus hic voluptuose ridetur; quique hic officium nidores aromatum, et acredinem inhiant pigmentorum, illic eos et sulphurens fetor excruciat, et terra picis funi caligo circumdat. «Ducunt enim in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt (Num. xiv).»

CAPUT XIII.

Quod monachus frigidus vilis alga; monachus autem fervidus, vitis est fractuosa.

B Verum hæc illis exaggeranda sunt mentibus, quæ post terga relictam Ægyptum repetunt, quæ sedere super ollas carnum ignobilitèr concupiscunt (Exod. xvi), ut his cogitationum fluctibus terrorumque procellis quodammodo mare Rubrum fiat, quod eis in medio, ne revertantur, obstat. Tu autem, veneratione soror, quæ scilicet evangelicæ quadrigæ ac rotarum cœlestium animalia sequeris, quorum sunt pedes recti (Ezech. i), quæque, cum ambulat, non revertitur; nequaquam, ut pro certo confidimus, Loth sequeris uxorem (Gen. ix), sed Annæ potius imitaberis stabilita virtutem, cujus scilicet vultus non sunt amplius in diversa mutati (I Reg. i). Et quoniam quod ab adulatore laudatur, C ab ecclesiastica auctoritate contemnitur, utranque hanc perpende sententiam. «Laudatur peccator in desideriis suis, et qui iniique egerit, benedicitur (Psal. ix);» hoc adulantis est. «Maledicti, qui declinant a mandatis tuis (Psal. cxviii);» hæc Ecclesiæ vox est. Quod autem in reprobos, juxta quantitatem criminis, æqua sit etiam mensura maledictionis, testatur propheta David, qui nimirum in Judam Iscariotem triginta maledictiones intulit, sicut ille Dominum triginta argenteis ære lega venalitate distraxit. Quarum videlicet sicut prima est: «Constitu super eum peccatorum,» sic extrema est illa: «Operiantur super eum diploide confusione sua (Psal. cxviii);» quas si quis per psalmi seriem subtiliter quærat, certum est quoniam non eas ulro citrove reperiat. In serie D Scripturarum disce consequenter et ordinem rerum. Prius enim lex scribitur, deinde historia textitur Judicum, postremo liber ponitur Regum; quoniam hic divinæ legis mandata perficimus, postmodum ad iudicium venimus; ad extremum, si causa non **783** dissonat, cum Christo sine fine regnamus. Ili proventus afferendi sunt segetum, qui cœlestibus horreis inferantur. Vitis plane si sit ferax varum, cuncta præcellit arbusta silvarum; sin vero sit sterilis, cæteris iudicatur abjectior ac vilior esse virgultis. Unde est, quod ad prophetam divina vox ait: «Fili hominis, quid fiet ligno vitis ex omnibus lignis nemorum quæ sunt inter

tigna silvarum? nunquid tolletur de ea lignum, A
ut fiet opus, aut fabricabitur de ea paxillus, ut de-
pendeat in eo quodcumque vas? » (Ezech. xv.) Sic
profecto monachus, si ad proficendos fructus boni
operis sit intentus et fervidus, nihil inter homines
eo valet esse prestantius; alioquin si frigidus, et
infecundus arescat, ac dormiens stertat, jure
tanquam vilis alga despicitur, et ipsis quoque sæ-
cularibus non aequatur. Si quis vero studiis adipi-
scentiæ perfectionis infervet, sed adluc tamen per
infirmiorem de prioris vitæ vitiis intus aliquid reti-
net: sæcularis quispiam, licet religiosus esse com-
probetur et pius, nequaquam est huic per omnia
comparandus. Melius quippe est vitiosum aurum
quam æs purum; et pretiosius est hebes margari-
tum quam marmor parium; pallens quoque car-
bunculus auaribilior est quam cæruleus sit hya-
cinthus. Tu quoque si, velut in auroræ diluulo
constituta, de pristinæ vitæ tenebris adhuc in te
aliquid sentis, noli diffidere, pervenire celeriter ad
plenitudinem lucis. Cave tantummodo ne in carnis
molliæ requiescas, sed in sanctæ disciplinæ labo-
ribus te vigilanter exerces.

CAPUT XIV.

*Quod Dominicus duodecim simul psalteria cum
disciplina cantaverit, et tertium decimum cepit.*

Utinam daretur tibi nunc dominum meum videre
Dominicum, qui quod nos imperitæ lingue conamur
officio, ipse te efficaciori ineluctissimæ vitæ doceret
et informaret exemplo. Illic denique a tribus jam cir-
citer annorum lustris lorica ferrea vestitur ad carnei,
duobus autem ferreis circulis in corpore cingitur,
duobus item per brachiorum armos arctatur. Sed
quia de illo in aliis nostris opusculis jam plura
digessimus, nunc quod vix ante sex dies ad nos
veniens retulit proferamus. Ait itaque: Contigit
me nosse quod scripseris novem me uno die
psalteria decantasse cum corporalibus disciplinis;
quod certe eum audivi, tremefactus expavi, et
conscientia remordente congenui; væ, inquam,
mihi, ecce hœc de me; nesciente me, scriptum
est; et tamen utrum hoc a me fieri potuisset
ignoro. Ergo rursus experiar, et an hoc implere
potuerim indubitanter agnoscam. Quarta igitur
feria me vestibus exui, et armata scopis utraque
manu, totam noctem ducendo pervigilem, psallere
ac me verberare non destiti, donec die altero, de-
cursis duodecim ex more psalteriis, die tertio de-
cimo ad psalmum: « Beati quorum (Psal. xxxi), »
usque reptavi. Porro, quod nobis durum sæpe vi-
detur et asperum, quam ille puerile deputet ac
despectum, uno doceamus exemplo. Frater 784 qui-
dam cum se seoparum ictibus nimis abhorreret ate-
rere, atque ut ipse sibi plagas inferret atque per-
ferret, gravissimum iudicaret; tandem tamen domni
Dominici crebrius insistenti, adhortationibus acquie-
vit, ac per modulationem totius psalterii, et insup-
per quinquaginta psalmorum, sibi met disciplinam in-
ferre propriis manibus non cessavit. Erat autem

nox illa præcedens Dominicam diem et B. Mi-
chaelis festivitatem. Cuique facto mane ad prædi-
cium senem frater ille venisset, timensque ne de
indiscretionem redargueretur, quod egerat, per ordi-
nem retulisset; hæc ille voce respondit: Noli, frater,
pusillaninus esse, vel pro hac tua, que nunc est,
infirmiæ diffidere; potens est enim Deus ex imis
te ad altiora provelere, et tanquam lætæ tæc
conversations infantiam ad juvenilis rotas incre-
menta frunare. Et adjiciens ait: Nos etiam primo
pedetentim cæplimus, sensimque ad quod nos di-
vina pietas perducere voluit, licet inbecilles ac
fragiles, educti sumus. Sicque factum est ut non
eum de immoderato fervore, sicut ille timebat, ar-
gueret; sed ne desperationi succumberet, tanquam
qui minimum quid egerit, animum refoceret. Hujus
itaque sancti senis exemplo faciendæ disciplinæ,
nos adeo in nostris partibus inolevit, ut non mo-
viri, sed et nobiles mulieres hoc purgatorii genus
inhianter arriperent. Nam et relicta Tethaldi, sub-
limis utique generis et non infimæ dignitatis,
mihi aliquando retulit, per præfixam hujus disci-
plinæ regulam centum annorum se penitentiam
peregisse.

CAPUT XV.

De cælestis Hierusalem beatitudinis sempiterna.

Tu itaque libenter audi semper facta bonorum,
vel si imitari potes, cumulum tibi perpetuæ retribu-
tionis acquirant; vel si impossibilia sunt, ulterius te
in humilitate custodiant. Erigatur spiritus ad ea que
promittuntur in patria, ut exsiliens parvipendat quid-
quid asperitatis horret in via. Cum pondus auri ra-
diantis attenditur, labor itineris levigatur. Ubi loco
præmi corona proponitur, stadii cursus alacriter tran-
silitur. Perpende igitur quam beatus sit qui, cum
tanta reproborum multitudo repellitur, ipse ad nu-
ptiale convivium ingredi, cum splendide electorum
societate, mereatur; quante dignitatis sit aules sem-
per obtutibus Conditoris, contempleri presentissimæ
speciem Veritatis; facie ad faciem Deum cernere,
choris angelicis interesse: ubi sine presentibus qui-
que gaudiis sunt repleti, ut de futura nunquam sint
adversitate solliciti: ubi dum quieta mens incir-
cumscripti huius amœnitæ perfruitur, de suorum
quoque convivium præmiis inenarrabiliter gra-
tulatatur. Illic vitæ fontem et sitientes hauriunt, et
haurientes sitiunt; quia illi non potest, vel avidi-
tas passionum gignere, vel satiæ fastidire. Ex
eo plane, quod auctori vitæ semper assistant,
omnem vim beatitudinis trahunt. Illic floridæ juven-
tutis æterna viriditas, hinc venustus est pulchritu-
dinis, et indeficiens vigor incolommatitis. Ex illo ita-
785 que æternitatis fonte percipiunt, ut æternaliter
vivant, ineffabiliter gaudent; et, quod est longo
prestantius, ac ejusdem Conditoris similitudinem
convalescant. Sicut enim Joannes evangelista testa-
tur: « Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam
videbimus eum sicuti est (I Joan. iii). » Tunc mors
absorpta est in victoria (I Cor. xv); omnisque hu-
mane nature futilitas corrumpitela. De hæc

porro civitate sanctus ille Tobias aiebat : « Portæ Hierusalem ex sapphiro et sinarago edificabuntur; et ex lapide pretioso omnis circuitus murorum ejus; et ex lapide candido et mundo omnes plateæ ejus stentur; et per vicos ejus alleluia cantabitur (Tob. xii). » De hac et Joannes ait : « Quia singulæ portæ ejus erant ex singulis margaritis, et platea civitatis aurum mundum, tanquam vitrum perlucidum (Apoc. xxi). » De qua etiam mox adiecit : « Quia non eget sole, neque luna; sed claritas Dei illuminabit eam, et lucerna ejus est agnus (Ibid.). » Ibi præterea natura humana, quæ vitata fuerat, cunctis passionum squaloribus defæcata tripudiat, et azyma facta, in suæ puritatis atque sinceritatis munditia perseverat. Cum spiritu quiescit, et caro spiritualis facta, concordat; ac totus homo sui Conditoris arbitrio in nullo penitus dissonat. Tunc impletur quod sponsæ sponsum eloquitur : « Veni, sponsa mea, tempusputationis advenit (Cant. ii). » Surculus enim cum putatur, remanente quod utile est, abscinditur quod superfluum est. Sic ex humana natura manet quidem omne quod conditor fecit; tollitur autem quod diabolus addidit. Illic arcana singulorum patent oculis omnium. Illic omnium mentes in nutu amoris unione conflata, nulla invicem varietate dissentiunt; sed in communi voluntatis studio omnes unanimiter fœderantur. Apud nos, cum una festivitas colitur, altera non habetur; illic autem omnium solemnitatum semper est coercervata lætitia, quia illi præsentibus assistunt, qui solemnitatum sunt procul dubio causa. Deest illic ignorantia, deest impossibilitas; quia in 786 Sapiencia, qui uniti sunt, cuncta sciunt; in Omnipotente omnia possunt. Illic revelata facie contuebimur, quomodo Pater ineffabiliter Filium gignat, quomodo Spiritus sanctus ex

A utroque procedat. Illic videbimus quomodo is, qui nusquam deest, non per partes, sed totus ubique est, quomodo etiam fieri possit, ut et intendat singulis tanquam vacet ab universis; intendat universis tanquam vacet a singulis; quomodo is, qui cœlestibus præminet, abyssi fundamenta sustentet; qui mundi intima penetrat, quomodo exteriora cuncta circumdat. Illic odoris suavitas cunctorum excedit vires aromatum, omnem superat fragrantiam pigmentorum. Illic pratis jucunda sicut dulcedinis organa melodia permulcent. Illic pratis jucunda satis amenitate vernantibus, candentia lilia nunquam decidunt, rosæque purpureæ cum croceis floribus non marcescunt. Et certe de illa cœlestis Hierusalem beatitudine sempiterna incomparabiliter plus est in re quam mens possit humana concipere; plus mente concipitur quam ullis sermonibus explicetur. Quid ergo plura de illis beatorum civium gaudiis eloquar? Quandoquidem eorum felicissimæ voluntati cuncta prorsus elementa deserviunt, et cuncta ad eorum nutum, omnia ad eorum vertuntur arbitrium. Vera quippe est sententia illa qua dicitur : « Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit in cœlo et in terra; in mari et in omnibus abyssis (Psalm. cxxxiv). » Et quod de capite dicitur, de membris quoque illius dignum est ut credatur. His te gaudiis, venerabilis soror, Deus omnipotens introducat, ipseque tibi sit præmium, cum assumit, qui factus est pretium, cum redemit. Commenda me Moysi, et Aaron ducibus tuis, sanctis videlicet Vitali et Rodulpho presbyteris (26); qui videlicet noverint, quia ideo, contra morem epistolæ, titulos inserulmus, ut inelamati atque prolixi styli duplex fastidium levaremus.

Sit nomen Domini benedictum.

(26) De Vitali et Rodulpho vide epistolam 14, libri v.

787-788 OPUSCULUM QUINOUAGESIMUM PRIMUM.

DE VITA EREMITICA, ET PROBATUS EREMITIS.

ARGUMENTUM. — Teuzonem monachum, mox sanctitate insignem, qui ab abbate dissentiens, e monasterio discesserat, et ipsum sanctum doctorem, qui una cum eodem abbate ut eos invicem reconciliaret, ad se venerat, post multas contumelias, tandem e cella expulit, mansuetudinem et inolestiam traducere conatur; dum ei tantæ superbiæ causas et fontes exponit: nimirum, quod sub nullius disciplina, sed tanquam sibi ipsi præceptor, monasticæ vitæ institutum sectatus; quodque, cum eremitam profiteretur, in media tamen urbe et secularium multitudine vitam traderet. Igitur, ne singulare vivendi genus sequatur, admonet: quod quam perniciosum sit, monachorum quorundam tristi exitu probat. Discretionis quoque freno cohibendas esse monachorum actiones ostendit. Ac demum, ne de seipso tam præclare sentiens, alios contemnat, virtutes ei quorundam ante oculos ponit, qui tamen modestissimi erant, nec ut ille, se efferebant. Tandem ut ei humilitatis exemplum præbeat, veniam ab illo petit, si quid asperius fortasse a se dictum videatur.

Domno TEUZONI eremitæ PETRUS peccator monachus resumendæ charitatis aculeum.

Minus se proximum amare convincitur, qui perlatæ læsionis injuriam sic in auctorem exposulare dissimulat, ut omnino se sub silentii censura con-

stringat. Nam dum sibi quasi ex virtute patientiæ consulit, lapsus fratri salutiferæ correptionis manum porrigere parvipendit; dumque patientiæ immoderate deservit, imminuit charitatis sententiam non evadit. Non enim dicit Dominus: Si peccaverit

in te quis, patere et tace; sed, si peccaverit in te, inquit, frater tuus, vade et corripe eum, ut videlicet correptus ad cor redeat, et corrigens quod erravit, ad eum, unde pessundatus fuerat, rursus charitatis relativitatem convalescat. Sunt siquidem duo, lapsus et lesus. Charitas ergo, quae inter utrumque dijudicat, sic debet iustitiam laeas appendere, sic inconcusso examine aequitatis inter eos iura servare, quatenus non modo enixius studeat, ne lesus, quod absit, per impatientiam commat, quam ut per satisfactionis dignae commercium, et is quoque qui lapsus est, surgat.

CAPUT PRIMUM.

Albizo et B. Petrus Damiani cum quanta sunt difficultate intra limen admisi.

Per longiora te ignotarum regionum loca, per precipitia montium, per saxosa Alpium praerupta quaevisimus, tandem ad janua pertingentes post multa precum quidem nostrarum, tuarum autem volumina alterationum, cum jam lapsus pene deficeret spiritus, vix demum tanquam in portuni capitis homines admisi sumus (dominus enim mihi tunc Albizo adhaerebat); intenti autem et non mediocriter avidi aedificationis documenta suscipere, protinus in ipso mutuae colloquutionis exordio coacti sumus iurgiosis quibusdam contentionibus deservire; et qui gestiebamus de spirituali certamine subtilia quaedam et occulta discutere, vix tandem sufficimus perplexas quaestiones atque inutiles arroganter objectas, inepta videlicet litis materiam propulsare: quippe conveneramus Eliam, vel Paulum videre in eremo humiliter latitantem, citra spem reperimus quodammodo Xenocratem in gymnasio grandiloque 789 proponentem: imo quibus meus erat imitationis gratia agnum conspiciere vitem, ferocem potius taurum incurrimus cornibus immaniter ventitantem. Inter ipsas tamen quaestionum contentionumque densissimas grandines, prout licuerat, mitis ille praedicator ad memoriam recurrebat, dicens: « Stultas, inquit, et sine disciplina quaestiones devota, sciens quia generant lites; servum autem Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes (II Tim. II). » Et iterum: « Noli verbis contendere: nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium (Ibid.). » Illud quoque non prorsus exciderat: « Profana autem et vana eloquia devota: nullum enim proliant ad impietatem (Ibid.). » Haec, et huiusmodi nobis tacite conferentibus, illud etiam eodem Apostolo, clamoso quodam silentio, conscientia respondebat: « Si quis, inquam, vult contentiosus esse, nos huiusmodi consuetudinem non habemus (I Cor. XI). » Quid plura? Tandem cum in arcto positi multiplicium objectionum vallaremur angustiis, ubi ratiocinandi copia suppetere desiit, ad sanctorum mox exempla confugimus, ut illis saltem fides habeatur quorum auctoritas ad probationem eujuscunque negotii iucunctanter admittitur. Cumque super quodam disceptationis articulo sanctus Romualdus in testimonium duceretur, praesto quaesi-

tum est utrum ipse Romualdus aut tunc extiterit sanctus, vel nunc sit in paradiso receptus. Et licet contra fidem totius Ecclesiae nostrarum provinciarum haec de sancto viro quaestio moveretur: ad praestruendam tamen partis nostrae sententiam, illos in testimonium sanctos adscivimus, quorum celeberrima et vetus opinio etiam apud plebeios quassibet et ignaros nutare non possit: Leonem videlicet, atque Gregorium, clarissimos omnium Romanae sedis antistites, quorum quidem alter authentica canonum decreta promulgat; alter Ecclesiam perspicuum ac profundis caelestis eloquentiae fontibus irrigat. Sed his nominatis, tantumdem est. Nam et super his nihilominus quaestio geminatur: Quo pacto quos certum teneat, utrum et isti tales fuerint, quibus sine retractione debeat fides accommodari, sive etiam digni sint intra sanctorum catalogum percenseri.

CAPUT II.

Rursus uterque quam inhoneste fuerint eliminati.

Cumque haec et alia plura in sermocinationis decursu impudenter effluerent, quae non modo illum fructum aedificationis, ad quem gliscibamus, afferrent, sed supervacua potius interminabilium quaestionum caliginem generarent; tandem recolentes illud quod dicitur: « Verbum abbreviatum facies Dominus (Iani I), » quasi de spumosi maris procellis turbidulis emergentes, ad tuti portus sinum applicare studuimus, dum de charitate, in qua nulla quaestio videbatur, alorsi sumus. Erat quippe inter te et abbatem tui monasterii non ferenda similitas et inveterata discordia. Ille igitur utpote vir mitis, ac simplicis animi, sponsonibus suis cuncta dignae satisfactionis et humilitatis iura transemit. 790 et nos sequestri foederis inter se et te executores instituit. Verum nos dum ad aenis amicitias inconsulte consulimus, in implacabile odium proprii capitis devoluti sumus: quin potius in oblatrantis Charybdis latus incidimus, qui nos Scyllae voraginis naufragium evasisse credebamus: delinere paucis quasi rationibus irrationabiliter redditus, et cum iurgio et timore impatienter effosis, ad trabale scilicet odium non evellendum, sed enixius radicandum; tandem per semicinctia correpti, violenter excudimur, et praedamnatis foribus familiare colloquium ulterius non meremur. Digna nimirum ultione multati, et qui in commendandae charitatis crimen incidimus, et quod in homicidiae ducimus, perpetuo digni odio censeremur. Verum tamen ne de his leviter ridere videamur, quae piis mentibus fraterna sunt compassionem legenda, inhoneste confusionis historiam hucusque coitexuisse sufficiat.

CAPUT III.

Quod monachis in urbe morantibus arrogantiae tunc obrepat.

Nunc unde tibi iniquus origo morbida: tibus obrepserit, tantummodo te si sit possibile audire patienter, ego non gravabor exponere. Nulla siquidem disciplina, ut dicitur, monasticae institutionis attritus, sub nulla majorum custodia uinceratus, in ipso con-

versionis novæ trionico adhuc durus et rigidus, A
 hujus propositi iter arripiens, ante cœpisti docere
 quam discere, prius depromere quam legum man-
 data servare. Huc accedit quod eremiticam vitam
 non in eremo, sed intra populosa urbis œnania du-
 cere decrevist; ubi nimirum quidquid a tam magi-
 fici nominis auctore præcipitur, sic arripiatur, tan-
 quam si a sibyllino aditu vaticinii oraculum reportetur.
 Sed, quæso, si monachus es, quid tibi cum urbibus?
 Si eremita, quid tibi cum civium onibus? Quid enim
 cellæ, vel fora strepitantia, vel turrita conferunt pro-
 pugnacula? Enim verò qui, tanquam deficientibus
 silvis, solitudinem in urbibus quærunt, quid aliud
 credendum est, nisi quod solitariae vitæ non per-
 fectionem, sed favorem potius et gloriam aucupantur?
 Illic igitur, captato vulgi favore, circumflans, B
 quid tibi mens vel improvisa dietaverit, proprio ju-
 dicio lex habetur; quidquid præceps lingua decurre-
 rit, sententia deputatur. Nec te metiris juxta testi-
 monium propriæ conscientiæ, sed secundum opinio-
 nem potius assentatrici turbæ, apud quam videlicet
 venalis pallor in vultu, et auditum nomen jejunii
 stupore mentibus ingerit. Vivum namque in urbe
 nascere, prodigium est; in eremo bibere, satis igno-
 bile. Oleum in eremo magnæ deliciae; in populo
 autem, qui saltem arvina non vescitur, abstinentiæ
 palma donatur. Cilicium in eremo vestimentum, in
 urbe spectaculum. Cruribus pedibusque nudatis in-
 cedere in eremo quidem regula, in foro autem afflictio
 cernitur indiscreta. In eremo stratum molle juncus
 est, vel papyrus, inter cives applauditur centone
 contentus. Quod enim illie conversatio rara mirabile
 reddit, hic societas **791** fraterna commune. Ac per
 hoc quod illic præconio laudis attollitur, hic genera-
 liter iudium gloriam non meretur.

CAPUT IV.

De abstinentia quorundam fratrum.

Sed, o utinam præsens adesses, et quid in his sil-
 vis ab ignotis atque despectis agatur, oculo judicante,
 perpenderes! Tamen ut se, si fortassis inest tumor
 arrogantia, deprimat, vel breviter aliquid te de
 illorum conversationibus erudire non pigeat. Nam,
 ut omitam de continua frugalitate, et penuria
 vestium, de rigore silentii, de jugi instantia remo-
 tionis, nonnulli apud nos sunt qui, inter cœtera
 districtioris impendia, tanta censura a viui percep-
 tione se colibent, ut jam pene per decennium, ne in
 paschalibus quidem festis, de predicto liquore
 gustaverint; quorum videlicet alii sunt juvenili ad-
 huc flore vernantes, alii jam ad venerandæ senectutis
 maturiora vergeutes, alii etiam ovis et aceto se
 nihilominus privant; plerique autem saginis, ovis,
 et caseo tanquam caruibus abstinent.

CAPUT V.

De Martino Storaci.

Quendam habemus in cellula rusticum idiotam,
 vix quinquaginta psalmos utcumque habuitentem,
 eosdem tamen per dies singulos, subjectis semper
 litaniis, seoticis iterantem. Qui jam per tria ferme

lustra non prodiit, sed neque capillos totondit, ne-
 que barbam rasit. Hoc siquidem et ipsi crines evi-
 denter asserunt, qui janijam forte profixiores illo
 talotenus fluunt. Quanquam nos hoc districtioris
 genus minime probemus. Hujus itaque continuo te-
 nore talis est vita, ut tribus per hebdomadam diebus
 nil penitus comedat, tribus autem quamdam mensu-
 ram panis cum aqua percipiat; Dominicis autem et
 præcipuis festis non quidem pulmentum, sive liqua-
 men aliquod, sed quamdam sibi frixuram quasi edulium
 præparat. Quam sane vidisse, et non tetigisse,
 propemodum refectionem ducimus; gustasse autem,
 vel etiam olfescisse, partem pœnitentiæ deputamus.
 Porro autem duo in ejus cellula serpentes jam per
 plures annos, ut fertur, familiariter spatiantur. Qui
 etiam, ut ipse fateatur, dum ille solo prostratus liti-
 niarum votis insistit, circa caput ejus hinc inde
 blanda mites allusione discurrunt; et virosi morsus
 oblit, tanquam patrifamilias domus, clientelam de-
 votæ sedulitatis impendunt. Ecce, et venenate bestiae
 inter se in exhibendo monachis obsequio concordant,
 cum videlicet ipsi monachi viperina invicem a
 se, proh dolor! immanitate resiliant. Mirum, quod
 tantum fetorem eo loci, nunquam querulus, tolerat;
 mirum, quod lutulentam ad bibendum aquam per tot
 dies in dolio velut sentinam servat, mutatoria num-
 quam lavat, vestes nunquam mutat, nisi eucharis-
 tiam percepturus: quas tamen mox exiit, et ad id
 munus propter nuditiam in **792** tuto reponit.
 Nisi post solis occasum nunquam accipit cibum,
 servata tamen diebus Dominicis reverentia, in qui-
 bus videlicet circa sextam horam, unam ex his quæ
 pro sacramentis fiunt, oblatiunculam percipit, et
 sic propter regulam jejunii solvit. (S. BENED. Reg.
 c. 38 et 41.) Quid autem de inopinatis ejus vi-
 giliis dixerim? quandoquidem nihil ipse retulerit;
 die quidem, inquisiens, nullo tempore quietem mem-
 bris indulget; vespere autem psallens et orans, tunc
 demum sopori viscera fatigata concedo, cum jam
 jam nocturnæ synaxis articulum propinquantem co-
 gnosco, quatenus mox, ut corpus sopor irruens to-
 tis viribus occupat, repente illum, quasi titinnabulum
 feriens, ab audacis violentiæ invasione depellat.
 Sæpe rogatus ut pro necessitatibus ecclesiasticis,
 vel fœderanda pace procederem, cum mihi detrimen-
 tum esse pernoscerem, licet aliis proveniret, D
 hunc fratrem ea fide consului, ut illi divina gratia
 dignaretur infundere quid mihi decerneret expedire.
 Protinus sancta simplicitas ad id quod propositum
 erat, compendiosæ responsionis clausulam fixit.
 Quid, inquit, candleæ prodest, si aliis luceat, dum
 se interim edax flamma consumat? Hoc responsum,
 fateor, lætus arripui, et tanquam divinitus datum,
 salva tantummodo charitate et obedientia servare
 decrevi.

CAPUT VI.

De Leone Sitræ, et aliis tribus monachis.

Sed dum in unius viri virtutibus enumerandis
 prolixius immoror, ab aliis vel summatenus peratri-
 a

gendis, longa mora prodiente, retardor; veniam autem ad dominum meum Leonem, et vere Leonem, qui antiquum draconem, caput scilicet, auctoremque malitiæ, continuis ad bellum concertationibus provocat; et ab ipso impuberis adolescentiæ tirocinio usque ad provectam jam senectutem, tanquam concertis cominus armis, adversus illum infatigabiliter pugnat. Vere, inquam, Leo, qui et inundum pervigil dormit, et divini contemplationis quodammodo soporatus intendit. Quid ultra de hoc viro dicendum est, quam quod videmus illum et mundo inortuum et cruci Christo confixum? Hic nempe perfectæ mortificationis est norma, hic singularis vitæ regula, hic ad perfectionis apicem festinantibus imitabilis disciplina. Quidquid fere restrictionis, quidquid continentiæ superius dictum est, in hoc viro consequenter intellige; præcipue tamen in eo charitatem, humilitatem et mansuetudinem venerare. Sermo denique ejus dulcis ad instar mellis solatur mœstos, docet inscios, concordat iratos. Quis enim correptionis illius austeritate deterritus non redire disposuit? Imo quis quantalibet ingruentium tentationum pressus caligine sine consolatione recessit? Bene siquidem currentibus blandum, delinquentibus æo præbet austerum. Sed hoc modo, ut et blanditiam in auctoritatem austeritas erigat, et eandem austeritatem blanda rursus mansuetudo compestat. Rigor autem abstinentiæ in eo tantus est, ut in ejus facie imago potius quam viventis hominis

793 corpulentia videatur. Percunctanti olim mihi, quod possem invenire solatium, quia tamen exiguæ mensuræ panis mihi inter ipsa jejunia videretur; tale dedit præsto consilium: Aliis, inquit, diebus mediæ tibi mensuræ illius appone, die autem illa, qua relaxare aliquid de consueta regulæ censura volueris, totam tibi summam præfixæ quantitatis indulge; et tunc sufficiens erit raro census, quod nunc modicum videtur indifferenter oblatum. Hoc autem in tantæ angustæ necessitate remedium, utcumque ex consulenti merito placuit; sed curiosa mea: edacitatis intentio, fateor, non quod præstolabatur, audivit. Nuper etiam mihi inter familiaria matris colloctionis verba subintulit: Frater, inquit, mi, faciant alii magna quædam, prout gratia illis divina præstiterit; intrmitati autem meæ non erubescere sufficere, si per dies singulos duos annos pœnitentiæ possit implere. Aliquando autem, dum me tentationibus resistere prudenter instrueret, quod suum erat, alii contigisse narravit. Novi, inquit, fratrem quem, dum fornicationis spiritus graviter fatigaret et ille crebris orationibus vehementer insisteret, tandem nocte quadam superstratum quiescenti angelus Dei cominus astitit, et arrepto ferro testiculos ejus abscondit. Cumque ille vigilare se crederet, sed numinis auctoritate pressus, quid ageretur inquirere non auderet, tantam doloris vim in genitalibus pertulit, ac si revera materiale chirurgium partem corporis secuisset. Ab eo itaque tempore frater ille non modo hujusmodi passionibus

A non subjacuit, sed et tanquam carne præmorta, nullum ulterius in se libidinis stimulum sensit. Sciscitanti autem mihi quis ille fuerit frater, Nihil mea interesse respondit. Longe vero post, cum jam oblitio potuisset obrepere, inter cætera conveni hominem: Nunquid non, inquam, mi pater, tale aliquis tibi accidisse professus es? Tunc ille ex improvviso convulsus, quod dixisse se credidit, negandum esse non duxit. Sed cur ego in singulis inminoror, qui tantam virorum illustrium densitatem mihi imminere contempler? Prætereo igitur dominum meum Lupum, veræ videlicet mansuetudinis agnum. Qui profecto et antequam in carceri, quem pro æterna libertate nunc incolit, perpetim inclusisset, per trium circiter annorum continuata curricula vinum non bibit, nullumque sibi pulmentum liquamen indulsit. Transeo Petrum, qui nullum cubilis in cella sua patitur superesse vestigium, sed nudum jugiter terit, sive hiberno, sive æstivo tempore, pavimento. Leonem quoque non numero, qui lumbos suos super nudum ferrea semper catena circumdat, ne sobrietatis limitem supergressio immoderate reflectionis excedat.

CAPUT VII.

De Leone eremita Præzensi.

Sed ecce Leo rursus alius occurrit, qui, jam pene emensæ senectutis oblitus, annum diu vivendo senium gerit; et licet emeritus miles divini prociuctus castra tirocinati, ut ita fatear, fervore custodit. Qui nimirum inter **794** cætera dona virtutum, sic vigiliarum studio præeminent, ut nulla totius anni, vel perexigua nocte, prius a fratribus ad nocturnale conveniatur officium, quam ille psalterium morose loheat, decantando cum suis litaniis, impletum; postmodum vero, juxta morem eremi, psalterium pro defunctis exsolvit. Porro autem cum jam, ut fert opinio, centum quadraginta ætatis annos excedat, postquam se constanter inclusit, hac etiam lege construxit, ut quotidie se scopis gravioribus atterat; nullo etiam die nisi celebrioribus festis, circa vesperam tantum, comedendi consuetudinem solvat. In omni tamen vita sua nunquam sanguinem minuit, nunquam antidotum sumpsit. Illud quoque prætereundum non est, quia sic oleo lætitiæ gratia illum divina perunxit, ut nec senilis gravitas tristitia sibi ora contrahere, nec vita remotior in ejus vultu potuerit rigidum quid vel asperum generare; sed semper hilaris, semper letus, semper occurrit urbana quadam serenitate festivus.

CAPUT VIII.

De Dominico Loricato.

Sed cur ergo sanctos commemorando viros, diversa passim loca perlustro? quandoquidem intra limen, et præ manibus teneo, ad cujus digne efferenda præconia impar viribus non assurgo. Certe cellulis altrinsecus constitutis, solo basilicæ mediantis interstitio, ego illeque dividimur; cujus si virtutibus enumerandis invigilo, ante dies elabitur quam scribendi materia delicere posse videatur. Do-

minicum dico, doctorem videlicet, et dominum meum; cujus quidem lingua rustica est, sed vita artificiosa satis et lepida, quæ sane vita satis utilis ad edificationem vivis operibus prædicat, quam sterilis quorundam lingua, quæ accurata phaleratæ urbanitatis verba inania trutinat. Longo jam annorum elabente circulo, ferrea ad carnem lorica præcinctus, infederabilem pugnam cum iniquis spiritibus conserit; semper paratus ad prælium, non solum corde, sed et corpore præmunitus, adversus hostiles acies fervidus bellator incedit. Hanc autem continue vitæ consuetudinem indifferenter habet, ut vix dies ulla prætercat, quin duo psalteria modulando utraque manu scopis armata, nudum corpus alligat, et hoc remissiori quidem tempore. Nam quadragesimalibus circulis, sive cum pœnitentiam peragendam habet (crebro enim centum annorum pœnitentiam suscipit), tunc per dies singulos dum se scoparum (unctionibus afficit, ad minus tria psalteria meditando persolvit. Centum autem annorum pœnitentia, sicut ipso auctore didicimus, sic expletur. Porro cum trium scoparum millia unum pœnitentiæ annum apud nos regulariter expleant, decem autem psalmodiarum modulatio, ut sæpe probatum est, mille scopas admittat; dum centum quinquaginta psalmis constare psalterium non ambigitur, quinque annorum pœnitentia in hujus psalterii disciplina recte supputantibus invenitur. Sed sive quinque vices ducas, sive viginti quinquies, centum fiunt. Consequitur ergo, **795** ut qui viginti psalteria cum disciplina decantat, centum annorum pœnitentiam se peregrisse confidat. Quanquam et in hoc plerosque noster Dominicus superet; quia cum nonnulli unam manum in disciplinam agendis exerceant, iste ut revera Benjamin filius (filius Gera filii Jemini) contra rebelles carnis illecebras utraque manu infatigabiliter pugnat (*Judic. iii*). Hanc autem centum annorum pœnitentiam, ut mihi ipse professus est, facile sex diebus ex more consummat.

CAPUT IX.

De ratione disciplinæ.

Memini quoque quia cujusdam Quadragesimæ imminenti initio mille annos imponi sibi per nos ad pœnitentiam petiit: quos certe omnes ferme antequam Jejunii tempus transigeretur explevit. Si cui autem hoc pœnitentialis disciplinæ genus, quia durum, videatur etiam fortasse superfluum, et quod ipse facere negligit, fieri etiam nolit: quid mihi peccatori super hac sententia videatur, paucis absolvam (**27**). Devotio sancta fidelium cum se pro peccatorum suorum memoria verberibus afficit, communicare se sui Redemptoris passionibus credit. Nam et ipse Salvator noster, Evangelio teste, flagellis cæsus est (*Marc. i; Joan. xix*); et apostoli in conspectu concilii verberibus sunt affecti (*Act. i*); et Paulus quinquies quadragesimas una minus,

A accepit (*II Cor. i*). Quod etiam innumeri martyres duris subjacere verberibus; cui vacat eorum historias legere, non poterit ignorare. Ab illis ergo et hunc pœnitentiæ modum nos suscepisse gaudemus, a quibus nimirum omnium studiosiorum spiritualium instrumenta didicimus. Porro si Jejunia, vigiliæ, nuditatem, cilicia, genuum flexiones, et cætera hæc similia, idcirco remedia pœnitentiæ constitimus, ut per hæc vitiorum illecebras deprimamus, et delectationibus carniste diverso amaritudinem apponamus: quæ inter hæc congruentius dici pœnitentia potest, quam cum se peccator nudum sui iudicis conspectui præsentat, et deprehensorum more latronum, ipsam quæ peccaverat, carnem verberando castigat? Iluc accedit quod nonnullos legimus post culpam in extasi ad iudicium raptos, hæc exsolvisse vindictam (*HIERONYM. epist. 22 ad Eustoch.*). Credendumne ergo est quin hunc pœnitentiæ modum, quem Deus ipse a nolentibus exigit, a devotis et ultro offerentibus suscipere contemnat? Hæc per excessum commendandæ disciplinæ gratia diximus, ut teneris et delicatis monachis detrahendi audaciam tolleremus. Nunc ad Dominicum, de quo cœperat, sermo recurrit. Enim vero cum hunc jam et incurva senectus deprimat, et crebris insuper languoribus contabescat, mirum unde illi tantus fervor incendat, ut in spiritualibus exercitiis semper invictum, semper infatigabilem se reddat. Nam ut, ipso referente cognovi, sæpe duo psalteria cum disciplinis stando continuat, ita ut neque interim sedeat, neque vel ad momentum a percussionebus incredibili mentis fervore quiescat. Inquirenti mihi aliquando, utrum posset cum ferreæ vestis pondere aliquantisper genuum flexibus insudare; sub hæc mihi delitit obscuritate responsum: **796** Cum incolunitas mihi votiva respondet, quandoque per omnes totius psalterii quindenos psalmos centies genua flectere consuevi. Quod quidem tunc non diligenter attendi, postmodum vero quod dictum fuerat, mente revolvens, a depresso homine mille metanœas in uno psalterio fieri admiratus expavi. Quadam die post vesperam, cellulam meam ingressus: Magister, inquit (hoc enim indigno vocabulo me ex humilitate compellat), hodie feci quod hactenus me fecisse non memini, octo nempe psalteria inter diem et noctem modulariter explevi. Videbatur autem tunc totus vultus ejus ita scopis attritus, ac sulcantibus quibusdam vibicibus livefactus, tanquam si pila fuerit, pisanarum more, contusus. Psalmodia sane illi idcirco tam facile provenit, quia non tam verba, ut ipse asserit, lingua perstrepente revolvit, quam sensum mentis vivacitate percurrit. Aliquando a me remotus habitabat; cumque ad me ingressum quibus tunc se vitæ legibus ageret inquisissem, respondit se carnaliter vivere, et quintis, semper feriis cum Dominicis diebus a solito se abstinentiæ rigore laxare. Requisita

(27) Conf. epist. 8 lib. v et l. lib. vi.

utrum pulmento quolibet, ovis vel caseo vesceretur: negavit. Rursus si piscibus aut pomis? Pisces, ait, et poma, si qua sunt, aegrotantibus præbeo, quorum non minimam multitudinem jacere in nostris partibus ingenisco. Cumque illum durus exactor in angusto concluderem, dicens: Unde ergo illis diebus remissius visis, si nihil eorum comedis quæ necesse sit vel ignibus decoqui, vel in arboribus inveniri? respondit: Feniculo, inquit, cum pane libenter vescor. Mox nimirum perite cognovi quam carnaliter homo viveret, qui suas delicias in feniculo constitisset. Habet plane uberem lacrymarum gratiam, sed alternam. Cum enim reclusus sub districto se silentio reprimat, mox, ut voluerit, affluenter plangit: at si colloquio frequentetur, fletum se amissis conqueritur. Nam et ego illi sæpe penuriam meæ tarditatis impropero, dicens: Heu! inquam, mi pater, istæ tuæ lacrymæ infecundæ sunt, quæ alias orando lacrymas parere nequeunt. Optarem namque, quod consequens est, nimirum, ut sicut tu mihi pater es, ita nihilominus et tuæ lacrymæ mearum quoque lacrymarum fiant genitricis.

CAPUT X.

Tenendæ discretiois admonitio necessaria.

Possem tibi adhuc multa quidem, et alia non ignobiliora de his, qui nobis noti sunt, fratribus scribere, si non magnopere luxuriantis styli fastidium devitarem. Vereor etiam ne pagina hæc in manus eorum de quibus loquitur veniat; et eorum animos, qui laudari in hac vita laudabiliter essecraunt, offendat. Hæc autem ideo tibi exempla proposui, ut dum majora fortassis aliorum bona consideras, tua dijudices; et tumorem singularitatis obliens, cum multis te aliis in sacræ militiæ stadio currere non ignores. Mox ut dicatur ea Job, quæ proprias vires excedat, protinus ad penitentiam patrociniū convolat (*Job xxxii*), **797** ita ut etiam ori suo digitum superponat, dicens: « Leviter locutus sum (*I Reg. x*). » Postquam certe audivit Elias septem millia virorum ante Baal genna non flexisse, didicit jam non de singularitate tumescere, dum plures innocentie suæ consortes haberet. Et ii sane, quorum superius mentionem feci, non clari, non famosi, non certe vulgi opinione notabiles; sed despicabiles et pannosi ita se bonis omnibus inferiores iudicant, ut etiam nobis se, nostrisque similibus quolibet conversionis indicio non præponant. Nobis autem scilicet convalescentes non dedignantur communi mensa participare, imo tanquam suppres omne nobis charitatis officium familiariter exhibent. Tu quoque si recte, si discretè, si fructuose per viam vis vere religionis incedere, sic tibi metipsi sis austerus et rigidus, ut aliis videaris hilaris et remissus; sic intra temetipsum studeas in recitandis arce præcellere, ut noveris te et infirmis fratribus misericorditer inclinare; sic in tribunali mentis tuæ justitiæ frena dispone, ut tamen delinquentibus non obdurescas, venialiter indulgendo. Sit in corde mæror, in vultu lætitia; in fratris adventu caro tua sentiat refrige-

rum, nec multum timescas, si solite servitutis non impleas pensum. Pulsante cellulam tuam fratre profinus tristes rugæ discedant, contracta se ora resolvant, serena facies occurrat, festina frons lætitiā præferat. Peccatum in te mortis periculum deputa, in aliis fragilitatem conditionis appella. Decerne alium ferula dignum, uide te scorpionibus arbitraria obnoxium. Non sis justior justo; et qui times peccata committere, non dubites veniam peccantibus impertire. Non est illa recta justitia, quæ in desperationis foveam mentes pertrahit alienas. Non est medicina laudabilis, quæ sic putrida resecat, ut simul etiam sana corrumpat. Noxius ignis est, qui sic nititur vepres exurere, ut insiliat etiam domos globis furentibus confligare. Enim **B** vero, qui aliorum vitia ex more libenter carpit, peccati macula non evadet; quia licet zelo justitiæ ferveat, aliquando necesse est ut in laqueos distractionis impingat. Placeat, nisi multum nostra nobis vita splenderet, non tantopere nostris oculis aliena conversatio displiceret. Si districti circa nos essemus, ut dignum est, iudices, non tam rigidus experiretur aliena culpa censor; in alios scilicet disciplinæ nostræ vigor extenditur, dum circa excessus proprios sola pietatis et mansuetudinis jura servantur. Sed quorsum ista? Quia diceris omnes fratres tuos tam austeri, tam superciliosi dijudicare sententia, ut per totius anni circulum non nisi semel, et tunc non a tui monasterii sacerdotibus, sed aliunde quasitis, divina percipias sacramenta. Dico quod dicitis: Quis hunc presbyterum ordinavit? Respondetur, ille episcopus. Et ipsū, ais, ad episcopatus officium qualiter, aut quis promovit? Papa scilicet; qualiter autem, ipsi viderint; moxque subjungis: Est tandem quod papa gratis episcopum consecravit; nunquid et papa ipse ad apostolicæ sedis apicem gratis ascendit? Hac igitur inter mirabilium questionum perniciosæ caligine, quantum in te est, sæculum omne confundis, et velut mare, de temetipso tempestatem **798** generans, nec ipse quiescis, nec alios vivere in tranquillitate permittis. His enim et hujusmodi ineptis hæsitacionibus hæreses sæpe et schismata pestilenter emergunt, quæ incantus hominum animas a catholica unitate præcidunt. Ut enim verbis te apostolicis alloquar: « Tu quis es, qui iudicas alienum servum? Suo enim domino stat, aut cadit, stãlit autem: potens est enim Deus statuere illum (*Rom. xiv*). » Non omnes qui in prætorio sunt, promendi iudicis calculos archisterium sortiuntur; neque omnes qui sunt intra Ecclesiam, claves Ecclesiæ susceperunt. Cum ad aliena iudicanda quis arroganter extenditur, ad ea profecto consideranda quæ sua sunt, obtusior invenitur. Tunc enim socialis vitæ congruenter est ordo dispositus, si unusquisque proprii juris limite sit contentus: ubi autem alter alterius terminum supergreditur, omnis profecto recte vivendi linea necesse est confundatur. Sufficiat ergo nobis considerare quæ nostra sunt,

ne dum aliena immoderate persequimur, a nostri laboris fructu et digna mercede vacuemur. « Qui enim totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus (Jac. II). » Et Paulus : « Modicum, inquit, fermentum totam massam corrumpit (II Cor. v). »

CAPUT XI.

De monacho flumine enecato.

Vidi nempe monachum eremitam vitam districte satis et rigide perferentem : qui nimirum et vultu pallidus, et corpore vehementer afflicto, fixis in terram oculis, mundo mortuus videbatur ; vinum quoque per undecennium non gustaverat. Sed, o terribile Dei iudicium, et profundum summe distractionis abyssum ! Tædè dicere. Ille aliquando in phrenesim decidens, atque in belluini furoris rabiem immaniter efferatus, ex manibus in diversa nitentium, et vinculis quibus neciebatur se repente proripuit ; et ubi plurimum rotabatur vortex, in apimosi fluminis voraginem mersus interit. Sed quanquam quovis mortis articulo meritum suum cuique perire non possit, ad hoc tamen ista præmissus, ut in quibuslibet nostris bonis operibus nunquam perituaerit confluamus ; sed metuentes semper quid superna de nobis sententia statuatur. De his qui nobiscum sunt, iudicare mens nostra temere non presumat ; et si enim videmus in præsentem quo gradimur, ignoramus tamen quo cursus noster sine claudatur. Patet via quæ teritur ; sed occultum est quo pervenitur.

CAPUT XII.

De monacho qui diaboli patrocinium quæsit.

Et quia se occasio prebuit, terribilem nihilominus et alterius monachi casum præterendum esse non ducimus, etsi non magnopere huic opusculo congruere videamus. In Perusino monasterio, sancti videlicet Salvatoris, cui nuper et ipse præfuit, quidam monachus paulo ante fuerat, nomine Guinizo, astutus nimis **799** et callidus, sæcularibus argumentis ac litigiosis contentionibus vehementer intentus. Ille itaque dum et in mutandis abbatibus et fratribus perturbandis æstuans non quiesceret, ad hoc usque pervenit, ut diaboli ad superandos æmulus patrocinium quæreret et ejus se dictioni etiam corporaliter manciparet : cui tamen seductor spiritus exigenti ante promisit, quod tertio, priusquam moreretur, ille, suum sibi exitum nuntiaret. Credidit infelix, et diu postmodum vivens, ita sub hac deceptoris securitate permansit : tandem in ægritudinem lapso adest fidejussor iniquus, et perendianum, sicut sponponderat, obitum innotescit. Protinus advocatis ille fratribus, cuncta hæc quæ cum nequissimo pepigerat, per ordinem narrat. Cumque illi instarent, dicentes : Esto confessus, age poenitentiam ; repente ille obdormiebat, et sive pulsantibus, sive clamantibus, evigilare non poterat ; si non illi obticescerent, vel aliud quod præter poenitentiam loqui vellent, mox ille expergefactus, iovicem loquebatur ; sed rursus audito

A nomine poenitentia, obrigescebat in sensibus sopore correptus, donec horrendæ morti traditus, ad eum cui deditioem fecerat est infeliciter devolutus. Postmodum vere per plures noctes nigra canum turba non cessabat sepulchræ ejus assistere, et quasi depositum custodire, ita ut non minimò videntes horrore concuterent. Heu quam perniciosa res spiritus contumax et litigiosus in monacho ! Ille enim, quia temporalem habere pacem cum suis fratribus noluit, æternæ pacis gaudium, in tartarum demersus, amisit. Hoc autem et si præsentis stylo usquequoque non congruat, ideo tamen inter hæc apicibus mandare curavimus, ut rem memorabilem, ne oblivio tolleret, quasi ad paxillum funiculo stringeremus ; atque hic quisquis inquietus ediscat ad quem **B** finem lis animosa perducatur.

CAPUT XIII.

De patientia monachi exæcati.

Inter omnia igitur quæ divina nobis sunt legem mandata, nihil est monacho propensius enitendum, quam ut patientiam in omnibus habeat, qua videlicet alienæ pravitatis injuriam æquanimitè ferat. Hæc plane virtus ad perfectionis culmen monachum provehit, et terribilem in Dei hostibus illicitem animam facit. Hæc omnium vitiorum victoriam tribuit, et contra furentes mundi præcipites impetus humanam mentem insuperabilem reddit. Et quid amplius dicam ? Quandoquidem quidquid de rigore abstinentiæ, quidquid de quacunque corporis afflictione superius dictum est, vel dici potuit, pene nihil sit, si ipsa virtutum nutrit patientia desit, **C** Apostolo testante, qui ait : « Corporalis, inquit, exercitatio ad modicum utilis est ; patientia autem ad omnia utilis est (I Tim. iv). » Adolescentem me in Faventina urbe propter litterarum studia constitutum audire contigit quod enarro. Inter duos sibi met convicaneos obortis invicem simultatibus, alterius oculos alter effudit. Crevus itaque postquam se mundo nimium inutilem vidit, monasterium **800** petiit. Postmodum vero cum et ipse illator injuriæ languere correptus, conversionis habitum anxie quæreret, sed ad idem monasterium deferri, propter illum quem creduliter attraxeraverat, incongruum indicaret, monachus super hac re secreto mussitantibus, tandem fama negotii ad acutiorem videlicet non violentis pervenit auditum. Cumque ille, quod imminabat plenius didicisset, cepit mox obnixè deponere, et quibus valebat precibus instantissimo flagitare, ut illum fratres cum omnibus charitate susciperent, semetipsum insuper custodem scilicet, ac ministrum ejus obsequiis insudare juberent. Importunis sane insistens precibus, tandem obtinuit, et eum quem carnis lumine videre non poterat, perspicuo charitatis oculo ministrabat. Decumbenti itaque sedulus minister assistere, tegminibus confovere, necessaria quæque porrigere, percipiendis etiam alimentis suasorie provocare. Nam et ad digestionis occultum, ut dicebatur, sæpe se ferre et referre gaudebat ægotum. Sic nimirum, sic qui geminum

lumen carnis amiserat, charitate simul et patientia, A quasi duobus in animæ facie oculis resplendebat.

CAPUT XIV.

Ubi scriptor ea quæ dicta sunt, humili satisfactione concludit.

Superiora tibi, Tenzo pater, ex epistola propo-
ni, ut desinas de singularitate tumescere; istud
antem ideo, ut discas juniorum fratrum etiam of-
fensas, si forte contigerint, æquanimitè tolerare;
nimirum quod moribus tuis luxi maxime necessa-
rium, hoc in disputativæ narrationis orline servavi
consequenter extremum. Jam igitur ab illa rigida
nimis et torosa mentis tuæ animositate compe-
te, teque in patientia cum fratribus tuis et blanda cha-
ritate compone. Quisquis enim per feracitatem am-
icis suis contubernalibus non concordat, ferarum
more solus necesse est ut bestialiter vivat. Qui ergo
Redemptoris sui discipulus non dedignatur existere,
disceat se mitè proximis suis et humilè exhibere:
« Discite a me, inquit, quia mitis sum et
humilis corde (Matth. xi). » Qui denique sancti
Spiritus templum esse desiderat, ut id ipsum repe-
tam, ab humilitate simul et quiete mansuetudinis
non recedat. Alit enim: « Super quem requiescet
Spiritus meus, nisi super humilem et quietum? » (Isa.
lxvi.) Non igitur eorum animos verbositas quæ-
stionibus pulsas, non eos tanquam torvæ cer-
vicis taurus cornicibus ventiles; ne dum a te fu-
gitur, illud in tui opprobrium jaculetur, quod de
bove cornueta antiquitus dicebatur:

Fenum habet in cornu (28).

Tranquillum ergo te et quietum cunctis videntibus
exhibe; et præcipue his qui ex Deo sunt, omni te
obediencia et humilitate subterne, ut qui in te
Christum quærunt, Christum consequenter inveniant;
et in mansuetudine quam exterius viderint, ipsum
antorem mansuetudinis altius in mentis tuæ solio
præsidiè deprehendant. Plane si pectus tuum arca

(28) De poetis hoc dici fingit Horatius serm. 1, sat. 4.

Del est, sicut protecto dignum est, non in eo sola
sit virga quæ feriat, sed et manna, quod in fra-
ternæ **801** mentis palato dulcescat; nec in eo zelus
sit amaritudinis, qui deterreat, sed zelus potius
charitatis, qui salubriter corrigat. Sicque correptionis
aculeus vulnus delinquentium pungat, ut et man-
suetudinis oleum leniori quodam fomento de dulceat.
Verum nos dum ædificationis fraternæ studio arden-
ter insistimus, modum epistolæ supergressi sumus;
ideoque etiam titulos contra morem epistolæ singulis
quibusque periochis congruenter affiximus, ne laci-
niosi styli satietatem lectoris animo gignere videretur.

Nunc igitur, dilectissime mi pater et domine, pe-
dibus tuis me protinus [f. prostratus] advolvo, fu-
sisque lacrymis veniam humiliter peto: videlicet ut
B ori meo clementer indulgeas, et me, qui tibi au-
dacter insuggillare præsumpsi a charitatis tuæ dul-
cedinè non repellas, dummodo nempe hæc quæ su-
perius comprehensa sunt, salubriter admittantur.
Ego non abnuo satisfactionis **802** gratia, et nudas
ferulæ vestræ scapulas subdere, et de cætero pater-
nis sanctiatis vestræ legibus reverenter obtemperare.
Spero autem quod et hæc mea vobis non erit in-
fructuosa correctio; quia dum menti vestræ tam
scilicet gravi, tam maturæ, tam certe sanctæ ama-
rum forte sapit, quod autem junioris arguitur, in vo-
bismetipsis liquido potestis addiscere, quid vobis
dura loquentibus, de alieno delictis corde sentire.
Ringo autem, venerabilis pater, ut pro me peccatore
semper orare digneris. Quia autem faciem vestram
C alterius in hac vita visurum me esse non spero, di-
vitiarum depono clementiam, ut, soluto militiæ cin-
gulo, sic nos in mutuos repræsentet aspectus, qua-
tenus et unum superiæ videlicet Hierusalem ascri-
batur emeritis municipium, et socialis in utrumque
procedat recompensatio meritum.

Sit nomen Domini benedictum.

803-804 OPUSCULUM QUINQUAGESIMUM SECUNDUM.

DE BONO RELIGIOSI STATUS ET VARIARUM ANIMANTIUM TROPOLOGIA.

ARGUMENTUM. — Hac epistola, cum in ipso statim exordio depravatos hominum mores, et calamitosum
suorum temporum statum deplorasset, illorum felicitatem extollit qui, tempestates sæculi fugientes, ad
tutissimum religionis portum confugerent. Quo in genere Casinenses monachos præcipue admiratur: ad
montem ipsum Casinum arce Noëticæ non dubitans comparare, quæ diluvii tempore omnis generis ani-
mantium refugium fuisset. Hinc, occasione arrepta, ad animantium naturas proprietatesque describendas
digreditur, quas (quemadmodum facit apud Græcos Epiphanius) ad hominis mores et utilitatem mire
traducit atque accomodat.

Domno DESIDERIO archangelo monachorum, sancto-
conventui, PETRUS peccator monachus servitutum.

Qui sæculum reliquistis, quas ereptari vestro Deo
gratias debeatis, is perite considerat, qui mundi
turgentis fugiit non ignorat. Pudor enim, et ho-

D nestas perit; et dum ecclesiastici vigoris sensim di-
sciplina collabitur, inundans vitiorum ac pravita-
tum omnium in dies pestis augetur. Ut illum pro-
pheticum nostro potissimum tempore videatur im-
pleri: « Non est, inquit, veritas, non est miseri-

cordia, et non est scientia Dei in terra. Maledictum, A et mendacium, et homicidium, et furtum, et adulterium inundaverunt (Osee iv). » Et quia hæc non modo principalis censura non reprimat, sed fieri cum favorabilis assensus exultatione permittit; et ex eo risus excutitur, cui non modo gemitus, sed et furor et impatientia debetur; recte per eundem prophetam postmodum dicitur: « In malitia sua laticaverunt regem, et in mendaciis suis principes: omnes adulterantes, quasi cilibanus succensi sunt a coquente (Osee vii). » Et quoniam ardor avaritiæ, sive luxuriæ, prius tanquam laquearia domus atque tigilla principes corripit, deinde per subjectos sese velut per planiora diffundit; paulo post addidit: « Omnes calefacti sunt quasi cilibanus, et devoraverunt iudices suos; omnes reges eorum ceciderunt, non est in eis qui clamet ad me (Ibid.). »

Et quia bonos principes malus populus non metret, atque ideo totus mundus velut unum corpus continuata criminum contaminatione perfunditur, divina vox per prophetam exprobrat, dicens: « Ubi est rex tuus, Israel, maxime nunc salvet te in omnibus urbibus tuis; et iudices tui, de quibus dixisti: Da mihi regem et principes (Osee xiii). » Ubi et præsto subjungitur: « Dabo tibi regem in furore meo, et auferam in indignatione mea (Ibid.). » Unde fit ut dum mundi principes non iura, sed lucra conservant, subjectos quoque proclives in malum nulla legalium sanctionum censura refrenet. Hoc mundus nostro tempore patitur, quod per Isaiam dicitur: « Omne caput languidum et omne cor mœrens; a planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas (Isa. i). »

CAPUT PRIMUM.

Quod religiosi quasi oves sunt de lupi faucibus erepti.

Quamobrem summopere curandum vobis est, dilectissimi, ut immensas Deo gratias jugiter referatis, qui videlicet hoc tempore de mundo estis electi, quo constat in eo quempiam difficile posse salvari. Impletis enim quod per Zachariam, Domino vociferante, præcipitur: « O, o, fugite de terra Aquilonis (Zach. n). » Et rursum: « O Sion, fuge, quæ habitas apud filiam Babylonis (Ibid.). » Quibus nimirum Veritas dicit: « Ego vos elegi de mundo; et quia de mundo non estis, propterea odit vos mundus (Joan. xv). » Nam velut si ferox bestia pecus invalidum mordicus apprehendat, pastor autem, vel unum membrum de faucibus furiosæ deglutientis educat; ita vos Christus de ore eruenti prædonis **805** eripuit, dum, perentio mundo, in obsequium vos sui famulatus allegit. Hinc est quod per Amos prophetam dicitur: « Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ, sic eruentur filii Israel, qui habitant in Samaria (Amos iii). » Sic itaque per exultantioris gratiæ munus non ambigitur vobis fuisse collatum, quod per eundem prophetam alibi dicitur: « Plui super civitatem unam, et super civitatem alteram non plui. Pars una completa est, et pars super

quam non plui, aruit (Amos iv). » Corda quippe terrena atque carnalia velut aestu squaletæ diurnæ siccitatis arescunt, quæ fluentia supernæ gratiæ compunctionis imbribus non infundunt. De qua videlicet terra divina vox ait: « Mandabo nubibus ne pluant super eam imbres (Isa. v). » At contra de mente illa, quæ Dominum veraciter sitit, quæ fontem sapientiæ indeficienti desiderio concipiscit, per Isaiam dicitur: « Effundam enim aquas super sitientem, et fluentia super aridam. Effundam spiritum meum super semen tuum, et benedictionem meam super stirpem tuam, et germinabunt in te herbas, quasi salices juxta præterfluentes aquas (Isa. xliv). »

CAPUT II.

Quod monasteria vivaria sunt animarum.

Cum ergo vos omnipotens Deus mundo subtraxit ac sub monastica sibi disciplina servire constituit, quid aliud fecisse cernitur, quam velut olim in eaclysmo, de multis percunctibus vos paucos elegit, ac in bituminatæ aree latibulum (Gen. vii), ut viveretis, induxit? Claustrum quippe monasterii vivarium est animarum. Ibi quippe vivunt pisces, qui juxta legis edicta pennulas habent; atque ut in corpus Christi transferantur, Israelitarum mensis delicias præbent. Pisces quippe qui squamarum pennulas habent, dare saltus etiam super aquas solent. Quid ergo pennatis piscibus nisi electæ animæ figurantur, quæ profecto solæ in cœlestis Ecclesiæ corpus transeunt; quia modo virtutum pennulis fultæ, saltus dare per cœlestes desiderium sitiunt, ut superna per contemplationem appetant, quamvis in semetipsis iterum ex mortali carne relabuntur? Claustrum itaque monasterii utrum gurgestium, sive vivarium piscium solummodo, sicut dictum est; an etiam capitulum cœlestium pecorum vel certe aviarum volucrum per spiritalem intelligentiam rectius possumus appellare? Hanc denique triplicem animalium speciem ponit Psalmista cum dicit: « Pecora campi, volucres cœli, et pisces maris (Psal. viii). » Hanc et Osee propheta commemorat cum ait: « In bestias agri, et in volucres cœli, sed et in pisces maris congregabuntur (Osee iv). » Quo iugiter horum trium vocabulo cœnobium rectius exprimeretur? Sed ut liquido cernitur, universa hæc tria vocabula claustrum monasterii procul dubio congruunt, dum in eo unanimis et indivisæ charitatis igne conflata spiritalium animalium diversitas continetur. Ibi quippe spirituales, sicut dictum est, vivunt pisces, sacrarum Scripturarum fluentis jugiter innatantes. Nisi enim esset spiritale gurgestium, ubi non terreni, sed **806** cœlestes pisces spiritaliter viverent, nequaquam Dominus ad B. Job de typica Behemoth pelle dixisset: « Nunquid implebis sægenam pelle ejus, et gurgestium piscium capite illius? » (Job xlviij). Ibi pecora agri illius, scilicet de quo per Jacob dicitur: « Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus (Gen. xxxv). » De pecoribus autem, ipsis electis scilicet in sanctæ charitatis unanimitate viventibus, Isaias ait: « Habitat lupus cum agno,

et pardus cum hædo accubabit; vitulus et leo et avis simul morabuntur (*Isai. xi*). Nam per sanctæ charitatis viscera, lupus cum agno habitat; quia ille qui in sæculo raptores fuerunt, cum mansueti ac milibus in pace conquiescent. Et pardus cum hædo accubat, quia is qui peccatorum suorum maculis varius fuit, cum eo qui se despicit ac peccatorum fatetur humiliari consentit. Vitulus autem, et leo, et avis pariter commorantur; quia et is qui per contritum cor ad quotidianum se Deo sacrificium præparat; et alius qui tanquam leo ex crudelitate sæviebat; et alter, qui velut ovis innocentie suæ simplicitate perdurat, in caulis sanctæ Ecclesiæ convenerunt. Ibi quoque cæli sunt volucres; ii nimirum qui virtutum plumis sese in ardua sublevant, ac terrena quælibet, et sub se transire de suæ mentis arce prospectant. Dumque per terrena repere sub carnali concupiscentiæ iugo despiciunt, libertatem acris petunt, seseque ad caelestia, librata mentis contemplatione, suspendunt. De quibus uirum volucris Domini in Evangelio loquitur, cum granum sinapis in arborem crevisse testatur: «Cum autem creverit, inquit, majus est omnibus olivibus, et fit arbor, ita ut volucres cæli veniant, et habitent in ramis ejus (*Math. xiii*).» Nec mirum si et pecoribus agri, et volucris cæli ac piscibus maris, homo per figuram spiritalis intelligentiæ comparetur, cum et ipse homo, propter quem scilicet cætera creata sunt, omnis creatura dicatur: «Euntes, inquit, in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ (*Marc. xvi*):» Nam et naturales actus pecorum per spiritualem intelligentiam reperiuntur in moribus hominum; sicut et in hominibus aliquid invenitur, quod ad officia pertinet angelorum. Rerum quippe conditor omnipotens Deus, sicut terrena quæque ad usum hominum condidit; sic etiam per ipsas naturarum vires, et necessarios motus, quos brutis animalibus indidit, hominem salubriter informare curavit. Ut in ipsis pecoribus homo possit addiscere quid imitari debeat, quid cavere, quid ab eis mutuari salubriter valeat, quid rite contemnat: quatenus dum a rebus quoque ratione carentibus homo rationalis instruitur, ad auctorem suum per viam sapientiæ caute semper et inoffenso iramite gradiatur. Sed ut liquidius valeat elucere quod loquimur, non gravemur aliquas hic animalium naturas apponere; et qualiter humanis congruant moribus, strictim, ac prout epistolæ brevitatis patitur, breviter intinere. Nec tamen ut experti simus hujusmodi nobis peritiam arrogamus; sed id duntaxat quod ab his qui rimandis rerum insudavere naturis, nobis est traditum, indiscusse et irtractabiliter judicamus nostris opusculis inserendum.

807 CAPUT III.

De natura leonis.

Leo itaque, cum sit fortissimus bestiarum, ac, Scriptura teste, nullius paveat occursum (*Prov. xvi*), videtur etiam naturalis habere quodammodo

A subtilitatis ingenium. Nam cum a venatoribus quaeritur, eorum protinus odore concepto, ut persequendum se deludat indaginem, versute struit fraudulentæ novitatem. Caudam quippe per terram trahens, vestigia sua, dum graditur, operit; sicque venantium laqueos, nec capitur, evadit. Venatores plane hominum iniqui sunt spiritus, qui nimirum venatorum more carnes quaerunt, dum quolibet homines, ut carnaliter vivant, immaniter persequuntur. Sed quisquis ad illum leonem pertinet, de quo per Jacob dicitur: «Caulis leonis Juda, venatoris odorem concipit, quia versuti hostis insidias deprehendit (*Gen. xlii*).» Cujus videlicet odorem argute conceperat, qui dicebat: «Non ignoramus astutias ejus (*I Cor. ii*).» Illis e contrario ignorantibus, de quibus Joannes dicit: «Qui non cognoverunt altitudinem Satanae (*Apoc. ii*).» «Hic etiam vestigia sua cauda, quæ postrema pars est corporis, operit; quia vitæ veteris pravitatem tegmine novæ conversationis abscondit, sicut dicitur: «Beati quorum remissionis iniquitates, et quorum tecta sunt peccata (*Psal. xxi*).» Et alibi: «Remisisti iniquitatem plebi tuæ; operuisti omnia peccata eorum (*Psal. lxxxv*).» Sic igitur impressa vestigia cauda leonis operit, cum veterem vitam posterioris rectitudinis tegumentum obducit (*Prov. xxvii*). Ad hoc etiam pertinet, quod idem leo cibum fastidit hesternum, et escæ propriæ reliquias aversatur. Et tu, o homo, eo quo satiatas fueras, prorsus abhorre peccatum, ne tanquam canis reverti videaris ad vomitum (*II Petr. ii*). Adde C quia leo apertis oculis dormit; sic et tu, sic quiesce sopitus a mundo, ut pervigiles semper oculos habere perseveres in Domino. Sic dicitur: «Ego dormio, et cor meum vigilat (*Cant. v*).» Lexna mortuum parit catulum. Qui profecto per triduum mortuus perseverat, donec tertia die pater ejus adveniens, in faciem ejus insufflat, sicque viventem celeriter excitat. Contemplativa quoque te vita ab hoc mundo mortuum pariat, cui Pater omnipotens spiritus suæ vivificationis immittit. Et hoc modo, qui catulum leonis de tribu Juda die tertia suscitaverat; te quoque inter fidei, spei et charitatis triduum, non mundo, sed sibi viventem reddat, ut libera cum Apostolo valeas voce cantare: «Vivo autem, jam non ego, vivit vero in me Christus (*Galat. ii*).»

CAPUT IV.

De anthalopo.

Anthalopum {antaplon vel aptalon} quoque acerrimum nimis et violentum est animal, adeo ut nec illi venator accedere, nec persecutor quisquam audeat propinquare. Habet autem longa cornua in serræ similitudinem figurata, quibus nimirum prægrandia valeat arbusta secare, terræque deponere. Cum vero sitierit, veniens ad Euphratem 808 bibit: prope quem videlicet fluvium frater quidam nascitur, qui *Gericine* vocabulo nuncupatur, habens virgulta subtilia atque prolixa. Veniens itaque anthalopus ad Gericinam, dum ludere lascivens tentat, cornua sua virgultis crebrescentibus obligat. Cum vero diutius pugnans, sese nullatenus valet

educere, magnis incipit vocibus exclamare. His excitatus clamoribus venator occurrit, eumque dum propriis nexibus arctatur, occidit. Tu, serve Dei, qui duobus in Testamentis admonitus, quasi totidem cornibus invicte munitus, quibus nimirum et temetipsum inviolabili valeas titiōne protegere, et adversantes spiritus robustissime ventilare; postquam Deum, fontem scilicet vivum, laudabiliter silire cœpisti, postquam magni Euphratis, id est cœlestis eloquii fluētia bibisti, noli jam causarum sæcularium vacare negotiis; noli te, velut petuleum animal, voluptatum carnalium irretire virgultis; ne dum te hæc suis nexibus obligant, repente nequissimus adversarius impetat ac lethale vulnus tanquam improbus venator infligat. Excitat enim venatorem vox clamoris, cum te accendit flamma libidinis. Nulla quippe vox criminum sonorius elevatur in cœlum, de qua ad Abraham dicitur: « Clamor Sodomorum et Gomorrhæorum multiplicatus est, et peccatum eorum aggravatum est nimis; descendam et videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverit: » (*Gen. xviii.*) Sed ut vires amittant incentiva libidinum, declinanda est procul dubio societas feminarum.

CAPUT V.

Quod seminarum aspectus est fugiendus.

In quodam nempe monte Orientis, lapides sunt igniferi, qui masculus et femina nuncupantur, et dicuntur *Pyroboli*. Qui nimirum cum a se invicem procul sunt, non accenduntur; si vero femina appropinquaverit masculo, protinus ex eis ignis egreditur; ita ut omnia quæ circa montem sunt flammis vaporantibus exurantur. Ab ipsis ergo lapidibus edocetur, ut si consumi libidinis incendio nolumus, mulieris aspectus speciem declinemus, ne de conspecta forma flamma prosiliat, quæ in nobis non montis, sed mentis fructa pervadat.

Ad extinguendum itaque libidinis Incentivum operæ pretium est ut etiam castoris imitentur exemplum. Cujus scilicet testiculi medicinalibus curis sunt permixte necessarii. Castor itaque cum se videt a venatore propter genitalia persequi, hæc mordicus abscindit, et ante venatoris faciem projicit. Sic illico venator abscedit, dum id propter quod eum persequatur extorsit. Si vero contigerit ut alter eum rursus venator inveniat, eumque acrius et instantius persequens, evadendi aditum jamjam penitus desperare compellat, in arcto situs, in os se venatoris erigit, sibi deesse virilia, propter quæ perurgetur, ostendit. Sic sic ab insectantis venabulo liberatur, dum ostendit sibi deesse quod queritur. Tu quoque si vis casses intimi venatoris eludere, solenter a te stude titillantes illecebrosæ libidinis fomites amputare.

809 Præcide a pectore tuo omne luxuriandi propositum, et sic quasi radicem luxuriæ verenda repellis, dum libidinis actum cum ipsa penitus voluntate deponis. Et dum malignus spiritus tanquam improbus venator telis adversum te luxuriæ dimicatio

A tu in vires te protinus erige, ne deesse tibi luxuriandi materiam testes ostende, dicens illi: Cur me persequeris? cur me propter rem quæ in me jam non est irretire conaris? En ego verenda non habeo, dum, amputato luxuriæ seminario, castitatis propositum inviolabiliter servo. Dicit enim mihi per Isaiam Dominus meus: « Non dicat eunuchus: Ecce ego lignum aridum, quia hæc dicit Dominus eunuchis qui custodierint Sabbata mea, et elegerint quæ volui et tenuerint fœdus meum: dabo eis in dono mea, et in muris meis locum, et nomen melius a filiis et filibus (*Isai. lvi.*) » Ego siquidem ex ipsis sum, de quibus per semetipsum in Evangelio dicit: « Eunuchus qui se castraverunt propter regnum cœlorum (*Matth. xix.*) » Hoc itaque modo sollicite cavendum est, ne versutus hostis tentationum suarum aculeis corla nostra transfigat, et castitatis, sive cujuslibet boni operis fructum, astutæ fraudis arte decerpant.

CAPUT VI.

De herinaceo.

Hujus autem figuram etiam herinaceus representat, qui nimirum dum toto corpore spinis sit obsitus, vindictarum tempore ingreditur vineam, et quam meliorem viderit occupat uvam. Quam mox tam violenter exagitat, ut omnia ejus in humum grana prosternat; indeque descendens, tandiu super eadem grana pravolvitur, donec spinarum ejus aculeis omnia transfigantur. Sic undique omistus reneat, atque hæc filiis suis alimenta comportat.

C Castodienda est ergo boni operis vinea, ne super eam antiquus hostis ascendat, et spiritualium virtutum turgentia ac per hoc matura grana dejiat; deinde tentationum suarum aculeis lesuati, equa bestiis terræ, hoc est, adversariis postatibus cibum tendat. Sicque labefactatus atque frustratus a laboribus suis homo, id quod in Canticis legitur gemehundus exclamet: « Postuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodivi (*Cant. ii.*) » Sicut enim ab hericio botrus exiit acinis; sic a diabolo incautus quilibet homo nudatur operibus bonis. Mille formis enim et callidis nequitiæ spiritus novæ semper artis præstigias struit, ut possit non modo nudare, sed et funditus devorare quos decipit.

CAPUT VII.

De vulpecula.

Cujus utique vulpecula quoque præbet imaginem, quæ dum se mortuum fingit, mortem vulneribus veraciter ingerit. Nam dum esurit, et anxie requirit quod comedat non occurrit, querit ubi sit rubra terra; et dum reperit, toto corpore in ea provolvitur, ut **810** quasi caro nuda et cruenta videatur: mox sese in terram quasi mortuum projicit, statim intra se reprimat, ut non respiret. Dumque hoc modo cruenta videatur et turgida, ab incautis vulneribus non indubitanter exstincta. Descendunt itaque ut eam comedant; sed illa repente prosilens arripit, easque veraciter devorat, quas

ad se devorandam fallaciter invitabat. Hujus itaque A deceptor antiquus specimen exprimit, qui carnalia quaerentibus se quasi mortuum fingit, illisque opera sua, tanquam membra sua quibus vescantur, exponit: « Manifesta enim sunt opera carnis, quae sunt, sicut dicit Apostolus, fornicatio, immunditia, luxuria, avaritia, idolorum servitus, veneficia, inimicitiae, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, invidiæ, homicidia, ebrietates, comessionationes (Gal. v.) » Hæc plane sunt iniqui spiritus viscera, hæc reproborum et carnaliter viventium quotidiana sunt alimenta. Ad hæc dum perditique velut esurientes inhiant, eos malignus spiritus tanquam volucres vulpis dolosa deglutit, eosque in sulq corporis viscera trajicit. De quibus nimirum per Prophetam dicitur: « Introibunt in inferiora terræ, tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt (Psal. lxxi.) » Hujus vulpis pars erat Herodes, qui capitis sui nomine censebatur, cum Dominus aiebat: « Ite, dicitis vulpi illi (Luc. xiii.) » Hæc vulpis in Scriba illo, velut in scrobis suæ fovea latitabat, qui ex ore Veritatis audiebat: « Vulpes foveas habent (Matth. viii; Luc. ix.) » Hujus vulpis fetus et illi sunt, scilicet hæretici, de quibus in Canticis dicitur: « Capite nolite vulpes parvas, quæ demoliantur vineas (Cant. ii.) »

CAPUT VIII.

De polypto.

Et quid mirum si regna diaboli in dolosa videantur callere vulpecula, cum et in piscibus non inferior artificiosæ fraudis reperitur astutia? ut dum C cunctis animantibus homo præponitur, per hæc etiam, quibus præest, cavere pericula moneatur. Polyptus quippe petram in vadis littoribus invenit, eui se miro modo constrictus affigit, ejusque colorem ac speciem induit. Obductus itaque terga in similitudinem saxi, plurimos piscium sine ulla suspitione fraudis allapsos intercipit; et dum scopulum simpliciter opinantur, casibus eos furtivæ artis occludit. Talibus igitur argumentis sponte veniens rapina decipitur; et dum non metuit fraudem, ignorat ultimi naufragii vitare voraginem. Sed quid petra, nisi Christus? quid polyptus, nisi homo dolosus et perversus, atque ob id hæreticus? Hic affigitur petre, et saxei mentitur schema coloris; quia, sicut magister ejus, se transfingatur in angelum lucis (Cor. xi). Adhæret petre, quia etsi non per operationem, saltem per professionem sanctæ copulatur Ecclesiæ, et velut, incautos pisces arripiens devorat, dum hebetes quoque ac simplices perfidiam suæ erroribus implicat. Unde et Apostolus ait: « Sustinetis enim si quis vos devorat, si quis vos decipit (Ibid.) » Verumtamen in hujusmodi versutiis et fraudibus animalium aliquando salutaris allegoriæ deprehenditur sacramentum.

§II CAPUT IX.

De hydro et crocodilo.

Hydrus enim animal est habitans in gurgitibus fluminum, crocodilis feraciter inimicum. Hic ita-

que cum viderit crocodillum aperto ore in crepidine fluminis dormientem, propolvitur in limo luti, ut faucibus illius lubrico corpore facilis possit illabi. Tunc in os crocodili dormientis perniciter insilit, quem ille desubitatus repente deglutit. Hydrus vero viscera ejus cuncta dilaniat, donec, eo jam prorsus extincto, de cadavere illius vivit et victor erumpat. Quid hic crocodilus, nisi figuram tenet mortis et tartari? quid hydrus, nisi victoriam inuit Salvatoris? Limo igitur hydrus obvolvitur, dum Redemptor noster humanæ carnis luto vestitur. Hic ventrem ingreditur crocodili, quia Dominus claustra penetravit inferni. Hic demolitur intima viscerum; et Dominus mortis evertit imperium. Ille corroso ac penetrato cadavere post victoriam redit, quia B Salvator noster postquam infernum moriendo momordit, cum triumphali de sepulcro gloria resurrexit. Unde morti per prophetam [Apostolum] victor insultat: « Ubi est, inquit, o mors, victoria tua? ubi est stimulus tuus? » (I Cor. xv.) Et iterum: « O mors, ero mors tua; morsus tuus ero, inferne (Osæ xiii.) »

CAPUT X.

De charadrio.

Charadrium quoque figuram nostri Salvatoris exprimere non ambigimus, si mirabilem ejus naturam non sine admiratione pensamus. Est igitur hoc volatile totum album, nec ulla nigredinis macula reperitur in plumis. Quisquis autem est in ægritudine constitutus, per præsentiam hujus volucris valet absque labeatate colligere utrum se in proximo convalescere, an imminente mortis articulo necesse sit interire. Nam si infirmitas est ad mortem, mox ut ægrotum viderit, protinus oculos suos avertit, eumque ultra non respicit. Et sic indicium datur, quoniam ex incommoditate concepta languidus moritur. Alioquin si languidus ille victurus est, præsto charadrius obtutum suum in ejus ora defigit, ac intra se omnem illius ægritudinem concipit; deinde contra solis ardorem impiger evolat, ægroti valetudinem soli se obijciendo comburit, ac per aerem volitando dispergit. Mirabile visu! extemplo se languidus erigit, et defecatus omni passionum gravædine convalescit. Quod Redemptori nostro volucris hujus figura conveniat, luce clarior ratio manifestat. Iustar quippe charadrii candidus est Christus, quia nulla criminis apparuit macula denigratus. « Quippe qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus (I Petr. ii; Iac. iiii.) » De quo et sponsa dicit in Canticis: « Dilectus meus candidus et rubicundus (Cant. v.) » Virginitate videlicet et innocentia candidus martyrii sanguine rubicundus. Qui nimirum ad infirmum Israel populum pius visitator advenit, 812 sed faciem suam ab eo (quoniam perfidiæ et incredulitatis morbo moriebatur) avertit: ad gentilem vero populum, quæ scilicet languidum cum respexit, pietatis in eum oculos clementer infixit, in semetipsis ejus ægritudinem transtulit, eumque saluti pristinæ re-

formavit. « Vere enim, sicut per Isaiam dicitur, A languores nostros ipse tulit, et peccata nostra ipse portavit. Et nos putavimus eum quasi leprosum, et percussim a Deo et humiliatum; ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Disciplina pacis nostrae super eum, et livore ejus sanati sumus (Isai. lxi). » Ægritudinem vero per aerem volitando dispersit, quia potestates aereas suis viribus debellavit. Ad ardorem solis ascendit, ac vim languoris exussit, quoniam ad Patrem rediens, qui est sol justitiae, mortemque deglutens, ascendit in altum, captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus (Psal. lxxvii; Ephes. iv).

CAPUT XI.

De phœnice.

Sed et phœnix, volatile scilicet, quod in India vel Arabiae partibus habitat, eundem Redemptorem nostrum morte simul ac resurrectione designat. Ipse enim dicit: « Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam (Joan. x). » Haec igitur avis mox ut quingentesimae vitae suae annos impleverit, ligna Libani montis ingreditur, et per alas utrasque diversis aromatum odoribus oneratur. Hoc itaque sacerdos civitatis Heliopoleos quibusdam significationum indicis deprehendit, et mox coarctatis samentis aëque ramusculis congeriem struit; super quam videlicet struem phœnix aromatis onusta descendit, seseque supposito sarmentorum igne comburit. Alia vero die sacerdos accedit, ligna quae composuerat exusta reperit: quorum cineres curiose perscrutans, invenit vermiculum valde pertenuem, sed eximii odoris suavitate flagrantem: secundo die rediens, reperit eum aviculam per plumas et alarum remigia figurantem: tertio demum die sacerdos adveniens, videt perfectam et integri status astare phœnicem. Phœnix itaque alas referas aromatum suavitate deposuit; quia Redemptor noster de caelo cum gemino ad nos utriusque testamenti odore descendit, dicens: « Non veni legem solvere, sed implere (Matth. v). Omnis, inquit, Scriba doctus in regno caelorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera (Matth. xiii). » Qui nimirum prius reperitur esse vermiculus; ille profecto qui dicit: « Ego autem sum vermis, et non homo (Psal. cxi). » Ille, inquam, quem vermis ille signabat, qui matutinus exurgens hederam super capit Jonæ positam dente percussit, et arescere compulsi (Jonæ ult.). Praecedente quippe velut matutino sole, Evangelicae gratiae Dominus, synagogam, ut revera sterilem hederam districtae sententiae suae dente praecidit, ac marescentem prorsus et aridam reddidit. Deinde phœnix plumefacta et in aerem alarum remigiis armata sustollitur; quia victor mortis Dominus ad Patris usque **813** confessum conjubilantibus undique supernis virtutibus elevatur. De quo per Psalmistam dicitur: « Qui ascendit super cherubim, et volavit: volavit

super pennas ventorum (Psal. xvii). » Enim vero et nobis pro modulo nostro pennas sunt insitae, virtutes scilicet spirituales, quibus si viriliter utimur, ad caelestia sublevamur; sin autem ex desidiae torpore deponimus, necesse est ut in subripiantium vitiorum profunda mergamur.

CAPUT XII.

De sarra sive serra.

Hujus rei typum tenet sarra [serra], marina scilicet bellua quae, cum prolaxas habeat pennas, mox ut viderit navem velificantem, alarum et ipsa praecincta remigiis, contendit velificare post navem. Sed vix per quadraginta stadia in hujus certaminis labore persistens deficit, et sic defessa, alas inter discrimina marina deposit. Fluctu itaque vorantio compellitur ut ad locum unde remigare coeperat, iterum relabatur. Navis plane, quae velificat, sanctam Ecclesiam, vel unamquamque fidelem animam signat. Quae nimirum ligno crucis evecta, spumantes fluctivagi mundi procellas evitat, virtutumque remigio ad portum perpetuae quietis anhelat. Sed hanc sarra dum persequitur, deficit; quia mollis et dissoluta quaelibet anima fervide quidem incipit, sed in labore lassescens ad perfectionis littus, quod subire decreverat, non pertingit. Sunt enim aliqui, qui dum alios ire per honestae vitae transtem cernunt, pio desiderio provocati post eos iter arripiunt. Sed dum vel nimii laboris, vel inundantis enjuslibet adversitatis fluctibus obruntur, protinus a labore deficiunt; et sic ad similitudinem sarrae, unde velificare coeperat, relabuntur. De quibus utique scriptum est: « Vix his qui perdididerunt sustentium (Eccli. ii). » Et vir sapiens: « Est amicus socius mensae, et non permanet in die necessitatis (Eccli. vi). » Sed talibus rectores Ecclesiarum impirga debent exhortatione succurrere, ac inter ipsa saevientis procellae discrimina fluctuantes valido praedicationum brachio roborare, ut eos naufragari pelago sorbente prohibeant, dum ad perseverantiae robur inconcussa constantiae radice perfirmit.

CAPUT XIII.

De echino.

Quod echinus etiam, brevis videlicet pisciculus, inuit, qui naves ingentes plevis currentibus vel immobiliter sistit. Mirum certe quomodo piscis perexiguus corpore, tam enormem carabi molem valeat inconcussa compeescere, ut tanquam fixa radicibus videatur haerere. Echinus ergo figit in fluctibus navem; rector Ecclesiae non confirmet animas temptationum inundationibus fluctuantes? Sicut illi, qui dudum vestigiis in pelago titubantibus, coeperat mergi, sed ereptoris meruit dextera sustentari, dictum est: « Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos (Luc. xxi). » Ergo praesules **814** animarum solerter invigilent, ne quos de casibus saeculi senel eripiunt, rursus eos raptor invadat, rursus ad vonitum redire compellat.

CAPUT XIV.

De tigride, et quid mystice per eam intelligendum.

Cnjus utique rei per quamdam similitudinem tigris indicio est, quæ, sicut astruitur, ubi vacuum raptæ sobolis cubile reperit, pernix illico vestigiis raptoris insistit. At ille quanquam equi fugacis agilitate præcurrat, agilioris tamen feræ quodam quasi volatu se præverti posse non dubitat: cumque nullum sibi patere suffugium conspicit, hujusmodi technæ capiosa fraude molitur, ubi feram sibi contiguam deprehendit, globosam de vitro spheram ante illius oculos projicit; at illa respiciens velut e speculo proprii corporis imagine luditur, et sobolem suspiratur. Retentat igitur cursum, dum amplecti desiderat factum: sed ecce dum inani se frustratam specie comperit, totis ad comprehendendum equitem viribus fundit: sed dum stimulis ire velocior inninet fugienti, ille spheram sequentis obtutibus alteram objicit: nec tamen sedulitate matris memoria fraudis excludit. Nam tigris quasi lactura prolem cassam versat imaginem. Hoc itaque modo et tigris orlatur, et ultio de venatore non sumitur. Ut autem hoc ad usus ecclesiasticos non incongrue transferatur, quid venator, nisi prædicator? Unde per prophetam dicitur: « Mittam eis multos venatores, et venabuntur eos de omni monte et de omni colle (Jer. xvi). » Et quid hic tigris, nisi diabolus debet intelligi? Tigridi itaque catulum rapinus, cum de mundo, qui est cubile diaboli, conversum quemlibet hominem ad sanctitatis habitum provocamus. Cum ergo spiritalem post nos tigridem currere per tentationum suarum argumenta sentimus, vitream illi spheram objicimus, dum fragiles sibi homines, ubi suam imaginem videant, demonstramus. Suos autem sibi demonstrare, est ab ejus pestifera visione nostros abscondere. In suis autem hostis antiquus suam cernit imaginem, in quibus utique reperit propriæ nequitiæ pravitatem. De his nempe vitreis hominibus, ejusque imaginem refundentibus, in Apocalypsi dicitur: « Si quis adoraverit bestiam et imaginem ejus, et acceperit characterem in fronte sua et in manu sua (Apoc. xiv), » et reliqua. Studemus igitur a tigride catulos custodire, quos tulimus; ut a ferinis cruentæ bestię uberibus rapti, lacte quotidie cœlestis eloquii non desinamus recreari, ne, quod absit, illud nobis valeat objici, quod Phariseis dictum est: « Væ vobis, qui circuitis mare, et aridam, ut faciatis unum proselytum; et cum factus fuerit, facitis eum filium gehennæ duplo quam vos (Matth. xxiii); » sed id potius, quod de se Veritas Patri dicit: « Quia quos dedisti mihi, non perdiidi ex eis quemquam (Joan. xviii). » De quo et Joannes dicit: « Qui cum dilexisset suos, in finem dilexit eos (Joan. xiii). »

815 CAPUT XV.

De pellicano, et quid figuret.

Quanto denique suos amore dilexit, per naturæ suæ vim etiam pellicanus ostendit. Illic enim ales, sicut tradunt ii qui rimandis animalium insudavere naturis, matris suos incomparabiliter diligit, sed di-

A quam ei vicem ingrata soboles non rependit. Ejus quippe filii mox ut incipiunt crescere, utrumque parentem adorantur maniventer impugnant, qui repercutientes eos, quia disciplina: modum tenere nesciunt, quodammodo eruditionis ferulam in gladios vertunt, dum nimis verberibus filios interficiunt; tertia vero die super mortuos mater incumbit, latus suum rostro percutes aperit, unde super extinctos maternus error instillat, qui protinus eos ad vitam incolumes s'cit. Quæ nimirum res non tam figura, quam evangelica videtur historia. Per Isaiam namque Conditor hominum manifeste conqueritur: « Filios, inquit, gemi, et exaltavi, ipsi vero spreverunt me (Isai. i). » Qui etiam percussus est ab eisdem reprobis filiis, sicut pellicanus a pullis suis, sicut per aliam scripturam dicit: « Insurrexerunt in me viri iniqui absque misericordia, quæsierunt me interficere, et non pepercerunt in faciem meam spueri, et lanceis suis vulneraverunt me. »

Pellicanus autem suos pullos repercutiens perimit; quia Dens perversum populum gravi captivitate atque bellorum clade percussit. Sicut ei per prophetam dicitur: « Percussisti eos, nec doluerunt; attrivisti eos, et noluerunt accipere disciplinam (Jer. v). » Sed ingratis filiis bonum pro malo redditur, cum ad vitam materno sanguine revocantur. Sapientia quippe Dei, mater scilicet omnium viventium, in cruce pendens latus aperuit, sicque peremptos ad vitam sacrosancti sanguinis sui profluvio revocavit. Sed sicut avis hujus, quam dicimus, fetus duritiam exprimitur ingratiæ sobolis; sic et diverso upupa figuram exhibet pietatis. Ut sicut in uno reperit mens discreta quod spernat, sic in altero Christiana pietas creta imitatur addiscat.

CAPUT XVI.

De upupa, aquila et fulica.

Hæc siquidem volucres cum senili gravantur ætate, ut jam nec volare valeant nec videre, filii parentibus suis pio compatientes affectu, vetustas sibi penas evellunt, et eorum oculos alis propriis conlovent, ac totum corpus undique velut obliniendo ac palpando demulcent; donec totò corpore renova i, plumis undique reflorentibus, adolescant. Sic per patris obsequium tanquam primo pubescentes flore, et visum recipiunt et volatum.

Sed quid miramur upupam misericordiæ viscera parentibus exhibentem, cum videamus et fulicam in alieni quoque generis se omnem matrem extendere pietatem? Sicut enim a naturarum scrutatoribus perhibetur, aquila, quæ 816 regina dicitur avium, pullos suos coruscantibus solis radiis objicit, atque in aeris vastitate libratos, pulo teneros ungue suspendit. Quisquis autem illorum intrepidam oculorum aciem inoffenso laendi vigore conservat, hunc mater ad propagandum regii decus generis idoneum judicat. Si quis autem lumina sua solis radio perstrictus inflexerit, velut degener, et indignus tam excellenti nobilitate projicitur; et tanquam exiliere datus ac spurius inter filios non habetur. Et qui

per infirmitatem luminis ab ingenuitate destituitur, A
genus hereditatem quodammodo inter ingenios
filios non sortitur. Sed aquilinum huic pullum a
genitrix prospicere sublimitate dejectum plebeia que-
dam avis, fulica videlicet, quæ Græcè dicitur *γῆνα*,
velut adoptivum suscipit, et tanquam naturale inter
proprius fetus clementer nutrit. Et hoc modo quem
aquila crudeliter paternæ fecit hereditatis exsortem,
ista sibi quasi maternæ pietatis intuitu suis adopta-
vit filius coheredem.

CAPUT XVII.

De vulturibus et mustella.

Ut igitur arma virtutum in spiritali certamine
constituti etiam a volucris mutemur, sicut hu-
manam, imò Christianam obstupescimus in fulica
pietatem, sic etiam altius admiremur secundam in B
vulturibus virginitatem. Perhibentur enim vultures
cæterarum avium more concubitus nullatenus in-
dulgere, sed absque ulla prorsus masculini sexus
admiratione concipere; ut, si ad castitatis habendæ
mundiciam humana nos exempla non provocant,
saltem de virginitate vulturum prodicium pulcor impel-
latur; nec tantum eos, qui ex hac fuerint suspenda
singularitate progeniti, brevis vitæ fluvius angustet,
cum usque ad centum annos longæva se cetera vita
producat.

Apes etiam sicut sunt immunes a coitu, ita etiam
nullatenus corrumpuntur in partu; et sicut in con-
ceptu sexus sexui non miscetur, sic in edendis feti-
bus nequaquam virginalis integritas violatur. Non
enim vulva, sed, ut ita loquar, bucca sobolem pro-
creant, et illibatæ prorsus et integræ ab omni cor-
ruptelæ contagio perseverant. Nam ore filios e foliis
legunt, et sic successuræ posteritatis examen emittunt.

Sed cur nos virginitatis secundæ miraculum in
volatilibus tantum prædicemus, cum in vilibus quo-
que reptilibus conceptum, simul et partum non le-
vius admiremur? Mustella quippe, sicut physici per-
hibent, per os quidem concipit, sed per aurem parit.
Cui profecto, si dignum ducimus immundis ac mi-
nusculis rebus humana conferre, congrue forsitan
quosdam fratres minus quidem jejunautes, sed hu-
militate obediētes, possumus coaptare. Per oris
quippe conceptum intelligimus cilium, sicut Veritas
dicit: « Omne, quod in os intrat, in ventrem vadit,
et in secessum emittitur (*Matth. xv.*) » Per auris
vero partum signatur obedientia, sicut scriptum est:
« Populus, quem non cognovi, servivi mihi, oban-
ditu auris obedivit mihi (*Psal. xvii.*) » Sunt namque
nonnulli fratres, qui vel præ valetudine corporis, vel
mentis fragilitate jejunare vix **817** possunt, sed ad
executionem obedientiæ, quæcumque illis injungun-
tur, ferventer se accingunt; et quo validius robur
per alimenta percipiunt, eo gravioris obedientiæ la-
bores ferunt. Per os ergo cibum tanquam semen
delectabiliter edendo concipiunt, cujus cibi fructum
cum labore per obedientiam tanquam per aurem
parturientes emittunt. Semen ergo quod per os in-

PATROL. CXLV.

trat, per aurem egreditur; quia, ut ita fatear, con-
ceptus escæ fructum parit obedientiæ; et quem cibum
edendo velut concipiendo delectat, labor obedientiæ
quasi parturiendo fatigat.

Aspis autem e contra, quoniam incantationibus aures
obturat, obstinatæ mentis inobediētiæ signat.
Nam cum eam ad os speluncæ marsus, ut egredia-
tur, incantat, illa protinus unam aurem terræ stric-
tius imprimit, alteri eandem velut impenetrabile
sufflumen opponit. Sicque dum vox venefici aurium
ejus interiora non penetrat, illa in cavea sua immo-
bilis perseverat. Hujus porro serpentis multorum
pravitas hominum imitatur exemplum, qui, dum hic
terrena diligunt, illic in posterioris vitæ longævitate
non confidunt, quasi terram et eandem auribus
B suis, ne vox prædicationis ingrediatur, eponunt.

CAPUT XVIII.

De ascida et aleyone.

Sed sicut aspis eos exprimit qui cor in terrenis ac
temporalibus figunt, sic ascida [ascida] figurat eos,
qui spem suam in cælestibus ponunt. Est enim ani-
mal penatum quidem, sed volare non valens; est
etiam naturaliter obliviosum ac memoriæ viribus
vacuum; et ideo nunquam parit, nisi cum in astra
prospiciens vergilias jam surgere in superiora co-
gnoverit. Æstivo itaque tempore, juxta Junium scilicet
mensens, parit, et in solis fervore confidens
ova sua sabulo vel arenis abscondit, ut, dum mater
sui fetus obliviscitur et locum depositæ sobolis in-
tercipit prorsus oblitiv, calor solis et clementia si-
mul aeris ova confoveant, ac velut ad maternæ se-
dulitatis accubitum fetus erumpat. Obstetricant
igitur sole, nascuntur ascidæ pulli, velut ipsa matre
desuper accubante confoti. Hæc itaque volucris, dum
oblivionis propriæ conscia de se partura diffilit, ad
cælum prius oculos erigit, ut fetus suis aeris clem-
entia suppleat, quod materna stoliditas negat. Nos
etiam, ut ex nobis boni operis germen erumpat, non
hæsitemus favorem divini Spiritus de cælestibus fla-
gitare, ut cordibus nostris, quæ propria fatuitas he-
betat, ipse vires edende salutiferæ proles infundat.

Avis etiam, quæ aleyon dicitur, in edendis fetibus
mirabilis perhibetur. Et sicut illa, quam diximus,
æstivum quærit in edendo calorem; sic ista brumalem
eligit non sine marinis littoribus hiemem. Bru-
mall quippe tempore in arena marini littoris ova
deponit, cum videlicet procellarum impetus ferventi-
us illiditur. Sed, o supernæ dispositioni stupendum
valde miraculum! mox ut aleyon super littoreas
arenas **818** ova deposuerit, quantumlibet undosus,
quantalibet sit tempestate concussus, placida pontus
tranquillitate mitescit. Elationes fluctuum concidunt,
et omnes furentium ventorum turbines conquies-
cunt; et donec avis hæc ova sua confovet, mare
tranquillum et quietum jacet. Septem porro diebus
editis ovis incumbit; septem quoque, postquam nat
sunt, pullos enutrit. Hoc enim brevissimi spatii
temporis adolescunt, a: a: n: que rennigiis volare pn-

25

bescentes incipiunt. His itaque quatordecim diebus tempus serenum, niare tranquillum, et nulla prorsus offlantium stridet ventorum procella. Cujus profecto typum sancta tenet Ecclesia, quæ per septenarium numerum et fovet et nutrit; quia quos per septiformis gratiæ Spiritus in baptisate ad fidem parit, per ejsdem Spiritus dona ad sanctæ operationis incrementa perducit. Sed in exponendo volucris hujus partu postponimus moram terere, ne et ipsi videantur fastidium legentibus parturire. Hoc ergo ideo non exponendo transcurramus, ut tantummodo legentibus sit miraculum, sed ut altius considerantibus fiat spiritalis intelligentiæ sacramentum.

CAPUT XIX.

De columbis, ibide et hyena.

Columbarum quoque non vulgare quoddam præbet natura miraculum. Est enim in Indiæ finibus arbor, Græce peredixion [peridexion] vocatur, cuius utique fructus nimis est dulcis et valde suavis. In hujus igitur arboris gratiæ columbæ non modice delectantur, cuius nimirum eas fructus reficit et umbra defendit. Tetricius enim draco ferali eas inhumanitate persequitur, et cruenti gutturis barathro inhiante absorbere molitur. Sed sicut columbæ draconem, ita nihilominus draco formidat eam, quam prædiximus, arborem: sed præcipue timet umbram, ita ut si umbra fuerit a parte arboris dextra, ille licet procul fugiat ad sinistram; quod si umbra cernatur in sinistra, ille vertatur ad dextram. Donec ergo columbæ sub arboris illius umbraculo fuerint commorante, nullis eas crudelis bestia valet insidiis ledere; alioquin si præcæl eas invenerit, sine ulla contradictionis obstaculo repentinus invadit. Nos plane quibus simplicitas columbina præcipitur, necesse est ad sacramentum Scripturarum arborem fugere, si erentam draconis intui rabiem volumus evitare.

Sed quem draco signat, eundem et ilius nihilominus indicat. Est enim volatilis luridum, et immundum, et obscuro fetentium sordium squalore pollutum. Nam morticinis semper cadaveribus vescitur, et præpe littora sive maris, sive stagnorum, sive fluminum jugiter commoratur. Quærit enim si quid putridum, sive corruptum ab aquis cadaver ejicitur, ut illo, quia se timet fluctibus credere, satiatur; et quia, natæ nesciens, nequaquam se gurgitibus andet immergere, quilibet immunditatis fluctu vomente projectis aviditatis suæ rabiem contentus est satiare. Sed quem ales iste designat, qui famis rabie fluctum extrema circumdat, **819** nisi illum de quo Petrus ait: « Quoniam adversarius noster diabolus, tanquam leo rugiens, circuit, quærens quem devoret? » (I Petr. v.) Quis aquis ejecta cadavera piscium, nisi putrida ac marcidia significat corda carnaliter viventium reproborum? De quibus dicit Apostolus: quia « sunt homines reprobi, naufragi circa fidem (II Tim. iii). » Mare quippe viventia corpora retinet, cadavera projicit; in fluentis

A quoque Scripturarum hi permanere possunt, qui Deo vivunt; quisquis autem a fide vel rectis operibus moritur, corruptus ac fetidus a Christi corpore, quod est Ecclesia, necesse est vomatur, illicente Scriptura: « Quia tepidus es, incipiam te vomere ex ore meo (Apoc. iii). »

Enimvero, quia ab eo, quod ante conceperat, calore tepescit, quasi de viro, qui fuerat, sese in feminam vertit, et sic hyenæ merito comparatur, quæ nonnunquam de masculo in feminam, aliquando de femina in masculum commutatur, atque ideo immundum animal dicitur, et ob id humanis esibus prohibetur, de qua per Jeremiam dicitur: « Speculna hyenæ hæreticis mea facta est mihi (Jer. xii). »

CAPUT XX.

De panthera.

B Huic panthera per diversitatem naturæ videtur omnino contraria, quod animal calore quidem varium, sed specie pulchrum et simplicitatis gratia mansuetum, soli tantum draconi probatur esse contrarium. Hæc itaque panthera cum diversis se venationibus refereret, mox in suo spelæo se recipiens dormit: post triduum vero refecta sapore consurgens magnum exitum clamore rigitum, cum quo simul rigitu tam miræ suavitate atque fragrantie odor egreditur, ut omnes pigmentorum vel aromatum species vincere videatur. Omnes autem bestiæ saltuum, ad quas odor ille pertingit, ad eam protinus conflunt, ac tante suavitatis spiramine delectantur; solus autem draco, cum vocem ejus auderit, nimio terrore contrahitur, ac subterraneis illico specubus occultatur, ibique vim tanti odoris nullatenus ferens rigidus obstupescit, et effectus viribus ac prorsus inanis tanquam mortuus deficit. Cætera vero animalia, quoniam jucundæ suavitatis odore pasentur, redolentis pantheræ, quocumque pergat, vestigia non relinquunt. Quantis expositionis fuscis hæc posset exuberare materia, qui sacris vacat eloquiis non ignorat. Sed nos hinc quantum expediri volumus, quoniam ad alia festinamus. Panthera plane omnia capiens interpretatur, quod illi congruere non ambigimus, qui dicit: « Si exaltatus fuero terra, munia traham ad meipsum (Joan. xii). » Varia est, et Christus omnium gentium est varietate vestitus. Et quoniam panthera pulchra est, ab ipso non dissonat, de quo scriptum est: « Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis (Psal. xlv). » Et sponsa in Canticis: « Ecce, inquit, tu pulcher es, dilecte mi, et decorus (Cant. i). » Quod vero mansuetum est animal, et de Christo per Isaiam dicitur: « Gaudere, et lætare, filia Sion, prædica, **820** filio Hierusalem, quoniam rex tuus venit mansuetus et salvans (Isa. lxxii). » Qui dum dicit: « Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis (Joan. iv); » tanquam quibusdam venationibus satiatus est primitiis electorum. Ipse, qui dormivit in morte per triduum, postmodum evisit rigitum apostolicæ prædicationis, et per silvas omnium gentium fragrantiam spiritalis diffudit odoris. « In om-

nem enim terram exiit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (*Psal. xviii*). Qui etiam dixit: Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam in Christo Jesu Domino nostro; et odorem vitæ suæ manifestavit per nos in omni loco, quia Christi bonus odor suus: Deo in iis qui salvi fiunt, et in iis qui pereunt; aliis quidem odor mortis in mortem, aliis odor vitæ ad vitam (*II Cor. ii*). Illic est igitur odor spiritualis gratiæ, hæc fragrantia salutis humanæ quam panthera cælestis eructat, ut ad se levas silvarum, hoc est, gentium multitudinem trahat. Solas autem draco in subterranea scrolis voraginem mergitur, quia veterosus hostis qui, juxta Joannem, dicitur diabolus et Satanas, de caelo projectus, atque in abyssis superius sententiæ catena ligatus (*Apoc. xxi*).

CAPUT XXI.

De salamandra, dorcade et lynce.

Salamandra quoque, licet exigua, mirabilem fertur habere naturam, adeo ut si casu aliquando in igne mergitur, omnis ignea vis tanquam inundantis aquæ profusio protinus exstinguatur. Et ut quid per hoc figuretur, cluceat, humilitas patientiæ reprimit flammivorum hominem a fervore vindictæ.

Dorcas etiam, quæ Latine caprea dicitur, non inutile conversationi nostræ naturæ propriæ præbet exemplum. Hæc habitans in cacumibus montium vini habet non modo subtiliter videndi, sed et mirabiliter discernendi; ita ut in longinquis ac procul remotis regionibus homines videat, et venatores an viatores sint sagaciter apprehendat. Nos quoque, si terrena deserentes excelsa mentis arce subivimur, ad discernendos spiritus, si ex Deo sint, per divinitus impensam discretionis gratiam sublevamur; utrum scilicet tanquam viatores nos ad patriam dirigant, an sicut venatores ad substratos tentationum suarum laqueos et objectos insidiarum casses impellant.

Lynx quoque tam incomparabile visus acumen habet, ut non modo quodlibet corpus solidum, sed et lapideos parietes penetret. Quod nimirum hoc modo probatur, quia si lynx ex una parietis parte consistat, caro vero altriuscens punitur, tanquam nihil intersit, ad eam protinus inhiat atque, ut sibi præbeatur, anhelat. Si ergo mutum pecus tam vivax intuitus acumen habet, humanæ mentis intima Deus omnipotens quanto profundius videt? Vivus est enim sermo Dei, et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti; pertingens usque ad divisionem aurium: ac spiritus, compagum quoque et medullarum, et discretor cogitationum et intentionum cordis, et nulla creatura est **821** invisibilis in conspectu Dei: omnia autem nuda et aperta sunt oculis ejus (*Hebr. iv*).

CAPUT XXII.

De natura serpentum.

Sed et in serpentibus quoque nonnulla naturalis astutiæ reperiri indicia, quæ non inutiliter ad nostræ conversationis trahuntur exempla. Serpens cum senuerit, et oculi ejus cœperint caligare,

per, circumlo quadraginta dierum totidemque noctium nullo prorsus cibo reficitur, sed jugs inedia continentia maceratur. Sic nimirum quo magis macilenta corpus ejus ariditate constringitur, tantopellis ejus squamosa laxatur; et dum caro a sua corpulentia deficit, pellis effata follescit: deinde vel hiantium duræ terræ vel scissuram lapidis quærit, ac per illius angustias se sufficiens transit, sicque pellem penitus cum senectute deponit; mox itaque fit novus, cui simul et virtus reparatur et visus. Nos etiam si aliquando a juvenili sancti desiderii fervore tepescimus, et dissolute vitæ sentio caligamus, per arctæ patientiæ transeamus angustias, ut, dum veterem exterioris concupiscentiæ deponimus pellem, ad pristinam redeamus interioris hominis civitatem. Est et alia natura serpentis, quia cum bibere concipiscit ante venenum eximit, hausta vero sufficiens aqua, ad locum ubi vomuerat redit, vomitumque resumit.

Presbyter quidam retulit quia sub oculis ejus serpens in lapide vomit, deinde festinus ad fontem bibiturus irrepsit, sed dum ille peteret fontem, revolvit presbyter lapidem; reversus autem serpens, dum venenum, quod resumeret, non invenit, huc illucque perquirens, protinus exspiravit. Nos etiam, cum cælestis eloquii fluentia desideramus haurire, per conatum puræ confessionis omnia vitiorum et lapsuum venena debemus evomere. Sed absit ut revertamur ad vomitum; quia non per terram cum serpentibus repere, sed ad ea quæ sursum sunt (*Coloss. iii*) præcipuum festinare. Illud est præterea ingenium ac valde nobiliss in serpente, quod dicitur quia fugit hominem nullum, aggreditur mordere vestitum. Ac si fortis quisque bellator invadat armatum, vereatur inermem. Non vis ergo timere diabolum? terrenarum rerum te vestitus exne. Vestitus es? cingentem colubrum perhorresce. Vis ad serpentis exemplum novus fieri, et languentis animæ senectutem in pubescentis adolescentiæ reflorere decorem? jejuna cum serpente per quadragenarii temporis circulum, hoc est, a carnalibus desideriis tempera per omnem hujus vitæ decursum. Nam et idem serpens quanta sit jejunii virtus ostendit, quia mox ut sputum jejuni hominis gustat, protinus interemptus exspirat. Non ergo, serve Dei, te pigeat jejunare, ut moriatur ille qui te cibo turgidum nititur deglutiens absorbere. Serpens præterea totum corpus ictibus verberantis exponit, solum caput abscondit. Tu quoque in persecutionibus, constitutus Christum intra mentis arcana reconde; corpus vero tuum, si res exigit, persequentium manibus trade.

822 Esse quoque viperarum genus creditur, quod si hominem mordet, totum corpus ejus in viis vertat. Præterea quoddam aliud esse viperinum genus asseritur tam acris veneni, ut si qua avis super illud volare contigerit, exhalantis virtute factoris extemplo moriens corrumpat. Quæ videlicet hæc coeundi, vel parienti consuetudine naturali potuntur imperio, ut masculus in os femine caput impingat, quod illa præ nimii amoris impatientia mor-

dendo præcidat ac præsto deglutiat. Ex ejus capitis oculis duo catuli procreantur, qui partus tempore materna latera utrinque corrodunt, et sic altrinsecus simul occidentes et nascentes erumpunt. Qui nimirum ante sunt parricidæ quam filii; et ideo nunquam præter duos valet hujus generis excedens aliquid inveniri.

Est etiam, sicut fertur, aliud genus quod dicitur jaculum, quod volando repente hominem penetrat, et ita pertransit, tanquam nil sibi prorsus obsistat. Ad instruendam quippe humanam naturam pius Conditor diversas brutis animalibus vires, et astutiam contulit, ut ex belluinæ quoque sagacitatis indagine non contemnenda in nostros actus valeamus exempla transferre.

CAPUT XXIII.

De onagro, elephante, unicorni, aquila et formica.

Quis enim docuit onagram, ut in æquinoctialis mensis Martii perpendiculari per duodenas horas dici, simul et noctis totidem rugitus emittat? et velut per naturalis horologii organum, horarum momenta distinguat? Per singulas enim horas sive diei sive noctis semel rugit, ac per hoc æquinoctialis libræ adesse tempus ostendit.

Quis docuit elephantem perpetuum diligere castitatem? Qui tamen cum naturæ coactus imperio vertens caput post se, quasi nolendo et nauseando, coierit, et concipiens semel femina ad concubitum non revertitur. Illa vero dum draconem, qui sibi feraliter insidiat, tremefacta fornicat, non alibi, sed in aqua parit, quæ ad ubera ejus usque pertingat. Nam si extra aquam peperit, draco catulum ejus repente devoraturus invadit.

Quis hanc ingenuitatem unicorni contulit, ut dedignetur viribus vinci, humilitatis arte patiatur se facile superari? Nunquam scilicet a venatoribus capitur, nisi prius in virginis gremio reclinatur.

Quis hoc medicinæ genus aquilæ tradidit, quæ cum semerit, et gravari ceperint alæ ejus, atque oculi caligare, tunc querit fontem aquæ, contra quem posita volat usque ad circulum solis, illicque in puriori ætheris vastitate librata, ad vaporem solis et alas incendit, et caliginem oculorum prorsus exurit, moxque descendens tribus in fontem vicibus mergitur, et sic alarum vigor et oculorum acies multo melius quam juvenus attulerat, renovantur?

Quis, queso, formicam ad hoc tritrandi genus instituit, ut segetum grana discernat, et **823** ignobilia respiciens, elegantioris frugem generis eligat? Æcerum quippe segetis diligenter explorat, et hordeum quidem tanquam juveniorum pabula quodam modo fastidians, aspernatur; ubi vero triticum reperit grannu, libenter amplectitur. Hæc etiam venturæ serenitatis tempus quibusdam deprehendit iudicium, et cum cellaria sua acrio cernit humore madescere, propriis humeris repositas victui suo fruges exportat, et damna domestica præcaveus, torrentibus eas radiis solis exsiccat; et tanquam

non sufficiat, eadem ore proprio grana præcidit, ne videlicet per hiemalis inclementiam imbris iterum turgeant, et negata spe victus in herbas erumpant.

CAPUT XXIV.

De vipera, accipitre, serpente et uræ.

Quis etiam viperam docuit, ut, cum cupiditas coitus incitat, ad litus illico properans murenae maritimæ copulam petat? Hac igitur sibi suam testificante præsentiam, continuo murena progreditur, et venenatæ bestię alterius elementi miscetur.

Quis accipitribus hujusmodi legis jura præfixit, ut ubi nidicant, per amplum hinc inde circuitum nullis omnino rapinis insistant, et cum ab eis ubique locorum nisi bello non vivitur, illic ubi victores hostium manibus conferunt, pax tranquilla servetur? At ubi fetus suos jam plumescens avolare posse deprehendunt, pedibus eos ac rostro nidis eliminant; et tanquam emancipatos legibus a sua præcil colubatione propulsant; ut sic a tenero jam iastituantur ad prædam, nec in sequitium se, spe-rant a parentibus alimenta, resolvant, sed ab ipso primi volatus exordio crebris rapinarum violentiis assuescant.

Ubi præterea ura didicit, cum partus edat infirmes, natos suos lingente lingua per varia membrorum lineamenta distinguere, ac more figuli in naturalis effigiem generis, imaginemque formare? Ino quis medicinalis artis instrumenta perdocuit, quis citi vires herbarum et curationis fomenti dictavit? Nam si quando icibus gravissimæ cædis afficitur, vel etiam jaculis perfussa sauciatur, herbæ, cui Græce φλόμος nomen est, ulnera sulcitur, et sic solo tactu omnes ulcerum dolores excludit, et ad incolumitatem pristina convalescit. Serpens quoque, quod nos superius fugerat, si cæcitatem patitur, esu feniculi luci pristinae reformatur. Mox igitur, ubi oculos sibi sentit obducere, notum petit præsto remedium, nec spei suæ frustrari effectum.

CAPUT XXV.

De testudine et variis animalium medicinis.

Testudo visceribus pasta serpentis, cum venenum suis quoque sentit visceribus serpere, organum sibi proinus ad remedium non negligit adhibere. Vulpis etiam dolosa cum mortem sibi senserit imminere, ex sulante pinus **824** sibi resina medetur, talique remedio in longioris vitæ spatia protelatur. Nam et ipsa animalia, quæ sibi adhibent a rebus exterioribus medicinam, in suis quoque visceribus medendi probantur habere materiam. De carnibus vipere, quæ tyris dicitur, non modo theriaca conficitur, sed et diversa medendi remedia providentur. Segmenta eboris in medelas varias assumuntur. Fel hyenæ restituit oculis claritatem, ejus stercus similiter et canum vulnera curare noscitur. Omnis etiam ægra fera, si canis eblit sanguinem, recuperat sanitatem. Nam et filius hominis ad quanta curationum medicamentum proficiat, Galenus enarrat.

Strutio, canielus, ranæ, cameleontes, græcs, ciconiæ, fel aquilæ, sanguis accipitris, stercus et carnes hirundinis, quibus morbis afferant medicinam, ille potest dicere cui propositum est de curationibus corporum disputare. Perhibent physici quia pellis colubri, quam deponit, si oleo fervente decoquitur, mire per eam dolor aurium mitigatur. Cimices necscientibus nullius videntur utilitatis, sed si sanguisuga faucibus hæserit, fumo illius excepto, statim evonitur; insuper, et difficultas urinæ cimicis appositione laxatur. Præterea porcorum, auserum, gallinarum fasionorumque pinguedines, quot in se medicamenta contineant, medici non ignorant. Pavonis fimo podagræ noscitur mitigare fervorem. Æger leo si simiam devoraverit, mox de valetudine convalescit. Leopardus, si agrestis capræ sanguinem hauriat, vim languoris evitat. Ursus æger formicas vorat. Cervus languidus olea ramusculos, ut sanetur, efflagitat. Cur autem hæc omnia potius rerum Conditor naturis animalium indidit, nisi quia diversa per hæc homini vitæ huius emolumenta proviðit? Ut dum creaturæ, quæ subjectæ sunt homini, sese invicem fulciant, ad utilitatem ejus qui prelatus est omnibus omnia referantur. Et dum in operibus suis bonitatem miratur officis, ipse non hæret conditis, sed aspectum desiderat Conditoris. Omnes plane naturas animalium, quas supra perstrinximus, si quis elaborare soletur inspicere, utiliter poterit in humane conversionis exempla transferre, ut qualiter homo vivat, ab ipsa quoque rationis ignara pecorum natura discat. Nam, ut Apostolus ait: « Non est Deo cura de bobus (I Cor. ix); » sed dum in brutis animalibus aliquid insigne conspicitur, homo protinus, ut quicquid illud est ad sui considerationem retorquet, animetur.

CAPUT XXVI.

De lupo et ore.

Quid est enim quod lupo, si tuo fuerit præventus aspectu, non valet effugere; si te ille prævernerit, vocem tibi probatur auferre? Et ut magis stupens, si obmutueris, tum solvis amicum, et illico recuperas verbum. Quod si lupo in te forte repentinus insurgit, arripe petram, et protinus fugit. Quæ autem est petra, nisi Christus? (I Cor. x) quem profecto, si, sicut dignum est, arripis, lupum spiritualis nequitie, qui te persequitur, effugabis; et ut **825** hinc incunctanter expediat, solve amicum tuum per confessionem, ut non minus, sed eloquens serendæ prædicationis habeas libertatem, Scriptura testante: « Dic tu iniquitates tuas, ut justificeris (Isa. xlvi). » Quis, queso, docuit ovem, ut hienis inopiam timeat, atque ideo velut insatiabilis autumnali tempore herbas inexplebiliter carpat? Avidius enim solito tunc pabulum rapit, herbanumque non nocens defuturam, sese, dum licet, uberius facit, ut quasi futura præparetur inopiæ et victus sui lucra reponat, antequam virens herba deficiat. Sed nec illud est sine causa quod elephas formidabilis tauris murem timeat. Leo, rex ferarum, pavescit exiguum

scorpionem; qui, videlicet leo, et veneno serpentis et aculeo perimitur scorpionis. Et quis non miretur quod leo, qui comantes cervicæ tauros excutit, qui sublato peotere terribilia feris ora superbus attollit, perexigui scorpionis aculeum pertinescit? Quis etiam admiratione ducat indignum quod elephas, qui turrita castra tot loricatorum plena militibus portat, unus arboris lectu depressus occumbat? Nam qui triginta duos armatos, vel plures, et cum turribus ad instar urbium desuper eminentibus sustinendo non cedit, ad casum unius arboris corruit. Cui videlicet arbori frequenter innixus vel constans figat, vel in sopore se quiescendo relaxat. Nonnulli quoque has instruunt propter ebur insidias ut arborem, quam elephas inuitendo frequentat, ex altera parte usque ad medium fore concidant, et sic arbor ad tam enormis molis corporis cornat. Sed, dum quasdam animalium naturas ad ædificationem vestram, fratres mei, diligentius enumerando prosequimur, nequaquam obliviscendum est quia non librum, sed epistolam adorti sumus: quomobrem currentis articuli cohædenda libertas, frenanda voluntas est; quatenus sic ædificationis claritas serviat, et tamen modum summæ epistolæ compendii sobrietatis non excedat. Monasterium itaque vestrum, dilectissimi, quidam paradus est, in quo videlicet omnipotens Conditor, dum diversos hominum mores posuit, quasi tria animalium genera, terrenum, natatile ac volatile creavit. Hæc est illa vetus mysticæ significationis arca, in qua cunctorum animalium species includuntur. Hoc est denique vas illud, quod quatuor manibus submitti de cælo vidit Petrus in terram, in quo erant omnia quadrupeda et serpentina terræ et volatilia cæli. Sed cum ille dicitur: « Surge, Petre, inacta et manduca (Act. x); » credimus per misericordiam Christi quoniam hæc animalia, quæ vos estis, et ab hoc sæculo sunt divini verbi nucleone concisa et in Redemptoris sui corpus perfectæ charitatis amore conflata.

CAPUT XXVII.

De vaniloqui temeritate frenanda.

Sed valde cavendum est, quia necdum in littorea statione quiescitis, sed in procellarum adhuc turbibus laboratis, ne flabrum ab ore vestro vani spiritus effluat, qui huius ignis flammam extinguit. Flatus enim et aliquando flammam elicit et aliquando flammam extinguit **826** atque, ut ita dixerim, quasi sufflat. Homo, cum sacre doctrinæ mysteria prædicat, sufflat, et cum otiosis fabulis vacat; sed, sicut per ædificationis verba ad amorem Dei cor audientis inflammatur, sic agit ut a supernis desideris per otiosa verba frigescat. Sed flatus iste, quem diximus, forte ridiculus deputabitur, nisi sacre Scripturæ testimonio approbetur. Audi itaque de salubri flatu quid per Isaiam Dominus dicit: « Non in æternum litigabo, neque usque ad finem irascar; quia spiritus a facie mea egreditur, et flatum ego faciam (Isa. lvii). » Audi sub aliis syllabis de malo spiritu quid Paulus dicit: « Profana et vaniloqua verba devota; multum enim proficiunt ad impietatem, et sermo

eorum serpit ut cancer (II Tim. II). » Audi rursus per Isaiam bene sufflantem : « Ecce, inquit, ego creavi fabrum sufflantem in igne prunas, et profertur vas in opus suum (Isa. LIV) ; » ac præsto de mutilibus vas'is, quæ scilicet in contumeliam per otii sa verba formantur, adiungitur : « Et ego creavi interfectorem ad disperendum; omne vas quod fictum est, contra te non dirigitur (Ibid.). » Quid autem sit istud vas quod ab interfectore dispergitur, apertissime declaratur cum præsto subiungitur : « Et omnem linguam resistentem tibi in iudicio iudicabis (Ibid.). » Quid est autem quod hic Isaias ait : « Omnem linguam resistentem tibi in iudicio iudicabis? » nisi hoc, quod in Evangelio Veritas dicit : « De cumi verbo otioso, quod licenti fuerit homines, reddent rationem in die iudicii (Math. XI). » Fateor, fratres mei, nil fere in monasterio agitur, unde mens mea terribilibus super monachos imminere Dei iudicium suspicetur. Nam continuo meatus impulsu, quasi torrens per decliva devexa procedens, eorum lingua decurrit, et cum tintinnabulum sonat, sic illis est tantquam si repente protinus ictu eorum caput illidat. Quod tamen de quibusdam, absit autem ut de omnibus dicam. Quia vero præcipit regula ut a Pascha usque ad Kalendas Octobris mane eximtes a prima usque ad horam penam quartam laborent, quod necessarium fuerit, ab hora autem quarta usque ad horam sextam lectioni vacent, his omnibus horis laborandi ac legendi studium frequentius postponentes admittuntur in fabulis, et quidquid laboribus et lectionibus debent totum vaniloquis sermonibus exhibent. Vir etenim sanctus, qui regulam condidit, nunquam mutaret horam nisi propter continuandi laboris instantiam (S. Bex. Reg. c. 48), nec quartam pro tertia poneret nisi necessario laboris exercitio provideret. Sed profecto et illi operarii sunt iniquitatis, qui linguarum manus ererent in sermonibus otiosis. Numquid enim manus lingua non habet, cum Scriptura perhibeat : « Quia mors et vita in manu lingue? » (Prov. xviii.) Et quam inhonestum est ut, in hoc munere quo creaturis omnibus homo præponitur, ipse largitor ab homine frequentius offendatur? Et cum naturis reliquis homo presideat easque suæ ditionis legibus subleat, quanti pudoris est, ut carnuculam tamen, quam inter fœces includit, edomare non possit? Unde et Jacobus dicit : « Omnis natura bestiarum et volucrum domabilis est; linguam autem nobis hominum domare potest (Jac. II). » Nullus quippe frena doctoris coercere valeat linguam se cohibere volentis; alioquin si pulsat et nititur, quod notat 827 procul dubio consequetur. Porro quod animalia cuncta humanæ ditioni subdantur, loquens ad Noe vox divina testatur : « Terror, inquit, vester ac tremor sit super cuncta animalia terræ; et super omnes volucres cœli cum universis quæ moventur super terram; omnes pisces maris manus vestræ traditi sunt (Gen. IX). » Nam ut ab homine etiam serpentes edomari propensius admiremur; Plinius inmanissimam serpentium aspidem a quodam patre-

A familias in Ægypto testatur edomitam, et quotidie de caverna sua ad mensam illius egredi solitam, ut perciperet escam. Marcellinus etiam comes scribit mansuetam tigridem Anastasio principi ab India destinatam. Hoc igitur exemplo congrue dicit apostolus : « Omnia siquidem ferarum genera in lingua reperitur (Jac. III). » Ibi quippe est levitas volucrum, ibi feracitas bestiarum, ibi frans virulenta serpentium. Volatiles enim sint, qui profertur in cœlum os suum, et quorum os locutum est vanitatem (Psal. cxliii), quasi volucrum levitatem; feroces autem bestie sunt, qui exacerant ut gladium linguas suas (Psal. lxxiii); serpentes postremo sunt, de quibus dictum est quia, « venenum aspidum sub labiis eorum (Psal. xiii). » Ubi ergo supervacuis vacatur ineptiis, et quasi symbola congeruntur verbis otiosis, apud intrinsecus auscultantes non sermones hominum, sed quasi multigena decernitur vociferatio bestiarum. Ipse nimis est, de quo in Cantica dicitur : « Dilectus meus respicit per fenestram, respicit per cancellos (Cant. II). » Et ipse per prophetam : « Attenti, inquit, et auscultati; nemo quod bonum est loquitur (Jer. viii). »

CAPUT XXVIII.

De cancro et ostreo.

Sed ut noster sermo ab ea quam semel cœpit materia non recedat, et loquentium vitia per non loquentium animalium præsequatur exempla; nunquam hostis fauces hydrus ingreditur, nisi cum crocodilus oseitans invenitur. Nam si clausum os teneat, insidiantis impetum non formidat. Anthralopus cum exultat, ad suum ignarus interitum gladius venatoris invitat, quod donec obicitur, persequens industriam fugacis cursus opinionem dehsit. Atque ut hoc inferam, quod cancer ostreo, facit plerumque diabolus monacho. Cancer enim, quoniam ostreis vescitur delectabiliter eorumque carnibus tanquam epulis saginatur, operam pretium est anfire quas illis struat insidias. Nam, cum avide sit appetens cili, est argute prospiciens et periculi, quoniam, cum sit difficilis, est et periculosa venatio. Difficilis quidem, quoniam esca carnis interior validioribus testis includitur; periculosa vero, quia si chelas cancer immisit, rebellente protinus testarum dyptico inaccessibiliter coaretatur. Quid ergo faciat, ut valeat obtinere quod flagitat? Quo pacto desiderii sui vota perficiat, nisi ad exquisitæ se fraudis argumenta convertat? Igitur solerter explorat si quando ostreum in locis ab omni vento remotis se contra radios solis aperiat; tunc ergo calculum clandestinum incurstor immittit, et conclusionem ostrei interjecto 828 sufflaminis impedit; sicque hiantia claustra reperiens tuto jam chelas ingerit et viscera ostrei interna decerpit. Quid igitur ostreum congruentius videtur significare quam monachum? Qui nimirum vivit, dum sub silentio censura concluditur; perit autem, cum ad loquendum immoderata aperitur: ad instar scilicet ostrei qui, cum non hias, integer animam servat; cum vero effrenate proloquitur, vitæ visce-

ribus vacuatur. Quid enim designat calculus, qui ostrea, non recludatur, inicitur, nisi duritiam consuetudinis, qua quisque ne sese ad penitentiam emolliat induratur? Nam quasi quidem lapillus prava consuetudinis obstat, ne is, qui fabularum vacat ineptis, a sua se vanitate recludat. Quid autem est per figuram cancer, qui post se naturaliter graditur, nisi apostata spiritus, qui, postquam semel a Conditor recessit, in posteriora relabi nunquam desit? Unde et diabolus interpretatur *coram fluens*, quod sicut de sanctis animalibus dicitur, quoniam erant pedes eorum recti (*Ezech. 1*); ita diaboli ejusque sequacibus pedes in posteriora sunt semper obliqui.

CAPUT XXX.

De simia, et quo pacto simia capi possit.

Et quia se sermo de pedibus intulit, sicut venator simiam, sic plerumque versutus insidiator illaqueat animam. Et quidem non scriptum reperi, sed ex ore perhibentis audivi, quoniam qui simiam quaerit ea-perevivam prius sibilant punice coloris calceos consuit, quibus et soles de plumbo subnectit; cum vero simiam eunius aspicit, ea cernente, pedibus suis calceos rubris aequè corrigiis illigat, eamque hoc modo quid postmodum faciat, quasi doctor informat; dein late latenter solvens ibidem calceos deserit seseque prope locum callidus explorator abscondit. Simia vero post venatoris, ut opinatur, abscessum, humani actus aemulo relicto calceos suis quoque pedibus injicit ac ligulis fortiter stringit; sed ecce venator de suo profanis latibulo prosilit, discipulamque suam propriis irretitam vinculis caput. Sic saepe malignus spiritus per vasculum suum quemlibet videlicet improbum ac protervum docet innocentes homines peccatorum vinculis irretiri, ut ad mala, quae coram intuentibus exhibet, eos ipse quasi dux et magister invitet, et dum pravam amulum sequitur, suis ipse laqueis capiatur.

Sed et illud nunc subsequenter occurrit, quod mihi dominus Alexander papa necdum emenso, ut ita loquar, mense narravit. Ait enim quia nuper comes Gulielmus in Liguria partibus habitans marem habebat simiae, qui vulgo maimo dicitur, cum quo et uxor ejus, ut erat impudica prorsus ac petulans, lascivius jocabatur. Nam et ego duos ejus filios vidi, quos de episcopo quodam plebitibus lupa pepererat; cujus episcopi nos exprimere nomen omittimus, quia notare quemlibet infamia non gandemus. Cum igitur petulanti ferae mulier saepe colluderet, ulnis asringeret, amplexibus demulceret, sed et ille nihilominus quaedam libidinis **829** signa pretenderet atque ad mulam illius carmen pertinere quibusdam gestibus aubelaret, dixit ei cubicularia sua: Permite, si placet, quidquid vult agere, ut liquido pateat quid nititur attentare. Quid plura? permisit, et quod turpe dictu est, cum femina fera concubuit; deinde consuetudo tenuit, et commercium inauditi sceleris inolevit. Quaedam vero die dum se comes uxori conjugali more

A miseret, maimo protinus, tanquam zelotypo concitatus spiritu, super utrumque prosiliit; virum velut rivalem brachiis et oculis unguibus arparavit, mordicus apprehendit et irreverenter laceravit. Sic itaque eos. es extinctus est. Innocens igitur homo dum fidem thalami servat uxori, dum animal suum quotidianis alit impendit, nil ab utroque suspiratur adversi, nimirum qui clementiam praebat officii. Sed, ah scelus! et femina turpiter jus conjugii violat, et bestia in jugulum domini gladium vibrat.

Enimvero nuper allatus est praefato papa, et simul et nobis grandisculus quidam puer; et si jam, ut dicitur, vicennalis, tamen prorsus elinguis et mainoni forma consimilis, ita ut eodem vocabulo nuncupetur. Unde sinistra posset oriri suspicio, si hujusmodi, non jam dicam ferinus, sed ferale portentum paternis tunc alebatur in domo.

CAPUT XXX.

De ceto.

Sed dum de turpi infidelitate mulieris eloquimur, cetus etiam ille marinus nobis in memoriam revocatur qui nimirum super enorme corpus sabulum portat, ac terga sua super undas elevat, ut tanquam insula fluctus marinos excedat. Hanc igitur incunctanter insulam esse credentes remiges applicant, paxillos figunt, navim sistunt, focos instrunt, sed bellus mox ut ignis sentit ardorem, illico mergitur in profundum et navem simul ac nautas vorat ferale naufragium. Nam et Gerardus, noster videlicet monachus, retulit in Normandia littoribus captum se vidisse balenam, de cujus lingue carnisbus quatuordecim sagmarum sunt non leviter onerati. Sed ut ad aliud redeam unde digressus sum, quid mirum, si fidem in bellam nauta non reperit, quam et vir **830** in uxore propria non invenit? Quid mirum, si bestia muta insulam mentita procellis immergitur, cum et mulier violata fide conjugii et ferinis amplexibus exponatur? Quid enim tam nostrum, et tam proprii juris in hoc mundo, cui varii casus possit deesse suspicio?

Nostris quippe temporibus audivi contigisse quod narro. Piscator quidam parvulum in lembi sui prora filium suum posuit, ac in fluenta progrediens congrum prolixae magnitudinis cepit. Laetus itaque praedam projecit in navim, ita ut caput ejus contra puerum verteret, puer autem e regione sederet. Sed cum piscator intentus remigio redire contenderet, et alacris de prospera fortune successu sollicitudinem non haberet, pavefactus puer in piscis aspectu lugubris exclamavit: Ita me respicit, jam me beata devorabit. Cui pater alludens: Tu, inquit, eum devorabis, non ipse te. Cumque puer idipsum secundo repereret, sed ejus verba pater ineptias deputaret, tandem piscis sublatis in aere puerum violenter impetuit, eumque repente crispiculis aquis se cum rapina sua raptor immersit ac neuter ultra compavit.

CAPUT XXXL

Brevis opusculi conclusio.

Ecce, fratres mei, quæ est in hoc mundo tam secura possessio, in quam nos tuto projicere; quidnam juris est nostri, quod non debeamus tanquam rotam volubilem deputare. Hanc rotam Salomon docet esse cavendam, et Creatoris semper adesse debere memoriam. Qui cum diceret: « Memento Creatoris tui in diebus juventutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis tuæ; » paulo post addidit: « et confringatur rota super cisternam, et revertatur pulvis in

A terram suam, unde erat (*Eccli. xv.*). » Caveamus igitur in qualibet instabili possessione confidere, vel f. l. l. acis insule sabulo tanquam imperiti remiges applicare. Adeamus igitur Christum, tutissimum videlicet navigantium portum, et de marino discrimine liberati, sine prorsus ac certa: quietis aufugium illum tantummodo personet lingua loquentium, qui disponit et ordinat naturalia jura mortuorum, ut in omnibus creatoris sola prædicetur virtus ac potentia Creatoris.

Sit nomen Domini benedictum.

831-832 OPUSCULUM QUINQUAGESIMUM TERTIUM

DE PATIENTIA IN INSECTATIONE IMPROBORUM.

ARGUMENTUM. — Dominicum Loricatum corporis mortificatione admirabilem monet, ne improborum hominum illatis molestiis alio cum suis demigraret, sed sacræ Scripturæ præceptis electos sanctorumque exemplis confirmatus, res adversas, in quas Deus servos incidere permittit, æquo animo ferat, ut se bonis operibus exercens et mala tolerans verum Christi membrum agnoscat.

Domino DOMINICO et cæteris fratribus qui in sua vicini montis eremo commorantur, PETERUS peccator monachus ultimam servitium in Domino.

CAPUT PRIMUM.

Quod patientia sit regina virtutum.

• Scripsistis mihi, dilectissimi, quia tantus perversorum ac violentorum hominum vos livor infestat, quod nisi vobis ego raptim celeriterque succurram, vos loco ceditis atque vobis, qui rapitis his atque molestis non sit obnoxiosus, providebitis. Quæ me, fateor, audita legatio graviter perculit, et plus me vestra pusillanimitas quam hostilis contristavit adversitas. Nam cum assidue videamini divinis insistere paginis, mirum est quomodo vobis adhuc ignota sit patientia regina virtutum, cui nimirum cuncta deserviunt volumina Scripturarum: « Quæcumque enim, ut Apostolus ait, scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt (*Rom. xv.*). » Quare ad nostram doctrinam? Nunquid ut syllogismorum calleant tendentes struere, ut tonantia et acerrata verba rhetorice copia coloribus venustare et harmonice suavitate organa melosque distinguere, ut astrorum mathematicorum signa, ut aliud, noscamus radio designare? Non plane ad hæc indaganda sacræ Scripturæ instruiamur, sed per eas potius ad exempla patientiæ provocamur. Unde mox sequitur:

• Ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus (*Ibid.*). » Eadem namque Scriptura, quæ nos ad tenendam patientiam erudit, spe etiam consolationis atollit, quia, cum narrat electi Dei quot sint supplicia pressurasque perpassi, indicat etiam quæ per hæc sint præmia consecuti. Medicus plane sanguisugæ tumentibus ægroti membris apponit virusque simul cum sanguine ab intimis visceribus sorbere permittit; diverse tamen intentionis est medicus et hirudo. Illa siquidem nil aliud gestit, nisi ut sanguinem bibat; iste ad hoc tendit, ut languidus convalescat. Illa satiatur et moritur; ægro-

B tus autem, dum perdit sanguinem, recuperat sanitatem. Illa denique sua se morte satiatur et exsultat; ægrotus autem, dum vulneratur, ad statum salutis erigitur. Quid igitur mirum, si Deus omnipotens, qui est medicus animarum, sic nos occulta sui moderaminis arte disponit, ut ex alienis vulneribus nobis medicamenta conficiat, quatenus dum nobis hostile vulnus infligitur, ex eo potissimum salutis antidotum procuretur. Tyrus plane genus serpentis est, ex cuius errore theriaca fit, quæ videlicet grassantem pestem in his qui venantur extinguit.

CAPUT II.

Quod ex tribulationibus nobis medicina præparatur.

Si ergo venenum veneno novit homo depellere, quanto magis mirabilis prævalet Deus ex alienis contritionibus nobis utilia providere? Omnia quippe sanctorum gesta quid aliud narrant, nisi pressuras atque certamina, quæ de perversorum quorumlibet hominum infestatione pertulerunt? Ipse quoque Redemptor noster servilem formam, quam ex interrata Virgine suscepit, non ante regis cælestibus intulit quam omniam, quæ Scriptura testatur, irrisionum atque pœnarum tormenta percurrit. Quid ergo novum, si peccator homo feram, quæ extra se sunt, sustineat amissionem, cum ille, qui peccaverit nunquam potuit, in suo corpore 833 pertulerit crucem? (*I Petr. ii.*) Necdum sane, juxta Apostolum, usque ad sanguinem restitistis (*Hebr. xii*). Sed, o utinam hoc saltem de vobis posset dici, quod ille quibusdam beneficientibus dixit: « Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis (*Hebr. x*). » Hinc est, quod et alius dicit apostolus: « Omne gaudium existimate, fratres, cum in tentationes varias incideritis (*Jac. i*). »

Duo scilicet sunt, quæ si vigilanter attendimus, facile violentorum quorumlibet insolentias injuriarumque molestias superamus: præcepta videlicet

et exempla; quia et Scripturæ sanctæ nos ad patientiam cohortantur, et electi quique, quidquid a furiosis diaboli membris inferri potuit, æquanimitè pertulerunt. Nam, quod divinis admonitionibus, et præcedentium exemplis adjuti, de profundo nobis illatæ tribulationis eripiunt, recte in Jeremia propheta de puteo prodeunt, signatur. Projecerant quippe eum, sicut Scriptura testatur (*Jer. xxxvii*), in lacum, in quo non erat aqua, sed lutum: qui postmodum, ut levetur, fuses ad eum et panni veteres deponuntur. Quid enim funibus, nisi præcepta Dominica figurantur? quæ quia nos in mala operatione positos, et convincunt, et eripiunt, quasi ligant et trahunt, coercant et levant. Sed ne ligatos his funibus, dum trahitur, inciditur, simul etiam panni veteres deponuntur, quia ne divina præcepta nos terreat, antiquorum Patrum nos exempla confortant, ut ex eorum nos comparatione facere præsumamus, quod ex nostra imbecillitate formidamus.

CAPUT III.

Quod gaudendum sit in adversis, timendum in prosperis.

Si ergo nos de hoc profundo tribulantis vitæ levare festinamus, ligemur funibus, id est præceptis Dominicis astringamur. Intersint etiam panni veteres, cum quibus melius teneantur fuses, id est, præcedentium confortemur exemplis, ne infirmos nos ac timidos præcepta subtilia vulnerent, dum levant. Quasi quosdam pannos veteres Paulus apostolus subjungebat, cum ad sublevandos discipulos præceptis suis spiritualibus exempla veterum commendare, dicens: « Justi ludibria et verbera experti; insuper et vincula et carceres; lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt (*Hebr. xi*). » Et paulo post: « Habentes itaque tantam impositam nubem testium, deponentes omne pondus, et circumstant nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen (*Hebr. xii*). » Et iterum: « Mementote prapositionum vestrorum qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conversationis imitamina fidem (*Hebr. i*). » Superius videlicet, dum spiritualia præcepta loqueretur, quasi fuses miserat, postmodum vero memorans exempla majorum, quasi veteres pannos adhibebat. Eumvero servus Dei tunc debet timere, cum temporale quid percipit; tunc gaudere, cum perdit; quia, cui propositum est caelestia scandere, expeditius procul dubio vacuus quam gradiatur onustus.

834 CAPUT IV.

Quod inter religiosos viros amicitia sine muneribus comparanda est.

Dico vobis quod mihi nuper acciderit: Mediolanensem urbem domini Nicolai papæ legatione functus adivi; ibi dum essem, abbas sancti Simpliciani vasculum mihi argentum loco muneris misit, quod dum oblatum repente vidissem, primo quidem asperatus abhorruì, et cur ille mihi munus offerret, subtiliter inquisivi. Suscipit quippe sum, ne ille negotium fortassis haberet: atque ideo me anti-

pando præveniens, muneribus occuparet. Mos quippe est apud nos, ministros videlicet apostolicæ sedis, ab his, quorum adhuc negotium pendet, nihil prorsus accipere; ab his autem, qui omnino quieti sunt, si dare voluerint, non abjicere; et hæc regula nostrum omnium, sed illorum duntaxat est, qui meliuscule se ab aviditate custodiant. Quid plura? Conventur ad commune colloquium, cur donum sit largitus, inquiritur; utrum causam habeat, sciscitatur. Undique quietus ex omni reperitur parte securus, ita ut re ipsa respondere videretur: In medio populi mei habito; adhuc tamen quæsivi utrum, dum ad ecclesiasticos gradus ascenderet, sive cum monasterii regimen suscepisset, venalitatis forte commercium irrepisse cognosceret. Cumque hæc omnia ille funditus abnegasset, et non pro talibus se delisse munus astrueret, sed ob hoc solum, ut in nostram amicitiam aditum sibi reperiret; respondi ut, quod sum erat tollens, amicitiam nostram non more sæcularium mercede redimere; sed, quod inter fratres est legitimum gratuito possideret. Inter hæc tamen, ut vobis in aure loquar, mens mea talis erat, ut post etiam districte requires, nihil in eo noxium reperi, si ille mihi ad ingerendum munus importunus existeret, ejus mihi violentia nullatenus displiceret. Volebam siquidem vim mihi fieri, et velut invitus ad vota compelli. Cumque ille ad recipiendum, quod semel dederat, se prorsus averteret, et ne aurem quidem petitionibus inclinaret, ego jam securus et audacior factus, durius, ut sua reciperet, ingerebam. C Interes dies elabitur. Cumque peculiaribus psalmis nocturnis meditator insistere, cepit me conscientia acrius remorlere, et quasi sub quodam ratiocinio convenire. Si ille, ut videtur, bonus est vir, tu innocenti homini suam voluisti pecuniam tollere, cum illi capitulum non obstat, in quo tuum necesse sit auxilium expectare. Porro si negotium habet, indignum est, te sancto fratri linguam tuam venalem facere, quæ tanquam utriusque communis sibi quoque debet, ut tibi, gratuito ministrare. Cumque hæc adversum me pugna perseveranter ingrueret, jamque ego clamorem cogitationum remordentium non perferret; decedente crepusculo, mox ad hominem properans, manicavi, eique tabescentis conscientie vultus aperui. Cumque uterque nostrum hinc inde invicem confingerent, et ille se, quod semel dederat, non recipere; ego me asserere non tenere; 835 tandem amice contentioni hunc ego terminum posui: duo, inquam, mihi nova sunt monasteria, unum ad calcem jam, Deo auxiliante, perductum; alterum vero, necdum episcopali dedicatione firmatum: sanctorum itaque locorum, si placet, participium suscipe, atque, ut tibi libet, quod animæ tuæ proficere debeat, donum pro benedictione trans mitte. Hoc igitur argumento cupiditatis meæ turpitudinem palliavi, et tanquam non accipiens astutus accepti: postmodum vero ad eremum rediens, cellulam quidem festinus intravi, sed per me metipsum intrare vix potui; et qui extra me ir-

ordinate tum fusus, iusto iudicio in me sum postmodum, ut ita loquar, satis difficulter Ingressus. Inter cetera vero, tanta animi mei muneris illius caligo confudit, et tanquam vernis scatus mea corrodere viscera non cessavit, ut, teste conscientia, mallei me lepra percussum quam illo munere sauciaturum. Attenlebam porro illinc tantam fratris liberalitatem que mihi nihil debebat, et obtulit; hinc meam avaritiam, que, quod per officium non merebatur, accepit. Tenebat me tunc oblitum, quo. I per virum Sapientem dicitur: « Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, et ad dandum collecta (Ecclesi. iv). » Et cum, juxta Apostolum, beatius sit magis dare quam accipere (Act. xx); illum jure beatum, me miserum deputabam. Heu me, inquam, cum a suscipiendis muneribus excutientiam manum Scriptura precipiat (Iaa. xxxiii); quomodo in manum excutis, ut abicias; quam potius inentis, ut accipias; stringis, ut rapias; retrahis, ut possidenda recondas. Et rora avaritia 836 in manu suscipientis viscus est, que quidquid apponitur, excuti non permittit; sed more piscis herere compellit. Quid igitur? Rixam mentis mee ultra non perferens, sancto fratri munus suum remittere studui. Deinde, Deo auxiliante, dum vixero contra sordes munerum jam cau-

atius vigilabo. Ecce, quod superius dixi, quia servus Dei tunc debet timere, cum temporale quid percipit; tunc gaudere, cum perdit. Amodo itaque neque pro specie monasterii construendi, neque pro necessitate servorum Dei, tenebo quasi materiam honestatis, ubi valeam vires exercere cupidinis. Tanquam qui castitatis anhelat solvere cingulum, ut quasi sibi heredes provideat, inuit copulas unptiarum, et sub nomine propagandi germinis famulatur illecebris voluptatis; ita nonnulli, dum esse nequeunt Christi, vel apostolorum nuditate contenti, gaudent sive regimine, sive quibuslibet exercitiis implicari; ut dum proprie satisfaciunt avaritiæ, necessitati videantur pili operis deservire. Nos autem, dilectissimi, gaudeamus semper et illatas nobis injurias æquanimitè ferre, et nocentibus insuper utilia ministrare. Sit manus nostra ad suscipiendum cauta atque suspecta; ad erogandum vero pro possibilitate benigna. Sit mens in prosperis timida, sit in adversitate secunda, cumque bona facit et tolerat, tunc se procul dubio numerari inter Christi membra confidat. Quisquis enim recte vivens flagellis atteritur, sicut Christi nunc in utroque vestigia sequitur, ita postmodum ejus consortio non privatur.

Sit nomen Domini benedictum.

837-838 OPUSCULUM QUINQUAGESIMUM QUARTUM.

DE JEJUNIO SABBATI.

ARGUMENTUM. — Monachus ad jejunandum Sabbato, in sepulture Christi honorem, hilariter et devoto, sicut tribus aliis per hebdomadam diebus solebant, cohortatur; utilitates ejusdem jejunii, et meritum ante oculos proponens.

Sauctis fratribus in Gammugi eremo constitutis, C
PETRUS peccator monachus pacis osculum in Spiritu sancto.

CAPUT PRIMUM.

Quod omnia servant in hoc mundo ad usum hominis.

Pensaliuni conductores ælium, vel procuratores agrorum, dum dominis suis placere desiderabiliter ambiunt, exactionum canones nimii, villicatus sui tempore, non permittunt; nos etiam, quibus non quarumlibet rerum, sed animarum vestrarum est commissa custodia, valde pertimescimus, si frugum vestram redditis, qui dominicus inferbatur horreis, soli nostra cura minuitur, si sanctæ servitatis vestre penam per nostram, quod absit, conviviam non impletur. Quidquid enim in hoc mundo laboratur, in usus proficit hominis, salus autem animarum fructus usibus deservit auctoris. Eo ergo formidolosus divinum cogimur expectare iudicium, quo rationem debemus, non de cælestibus in recessibus mox cuniculis diligerentis; sed de animalibus potius, que sui representant imaginem Conditoris. Non plane ad rationem ducimur de novalibus, que vomeribus sunt, et cultris obnoxia; sed de rationa-

libus terris que suscipiendis sunt celestis eloqui seminibus excolende. Sicut ergo nobis timendum est, qui circa vestram jubemur invigilare custodiam, ita et vos cum magna letitia cordis, ad propositam sanctis laboribus vestris debetis antequam coronam, nec minere quod cupitis; sed pondus levigare, prospiciendo quo tenditis. Inter ceteros autem flores sanctæ vestre conversationis et stultia pietatis suggestem charitatis vestre ut quatuor per hebdomadam diebus consuetæ jejunii regula teneatur, et præcipue Sabbatum, quod in quorundam mente jamjam vacillat, nisi a debilibus, non solvatur. Novi place, quod triuni dierum sine pugna, et discrepatione jejunia observant; Sabbato autem mens infirma et tepida paulatim incipit in quodam abstinenti, vel edendi meditatio nutare, et tanquam in bivio constituta, quo potissime egressum vertat, ambigere, moxque a suo rigore resolvitur, measas, patinas, calices et quidquid edulis competit, metatur. Corpore se debilem simulat, que sit edendi suavitas crebris in cogitationibus versat; seseque peragendis superventuræ noctis sufficere posse desperat. Interea veteranos ille gula prurientis inecior accendit,

reficiendi liliidinem ingerit, venenum pestiferæ delectationis infundit, auream discretionis edocet semitam, indiscretionis astrinit summopere cavendam esse ruinam; melius esse cum sobrietate comedere, quam edendi rabiem duplicata fame nutrire. Accurate namque hunc suæ calliditatis hannum seductor antiquus in filios injicit, qui olim ad capiendos parentes humani generis inescavit (Gen. iii). Aculeo gula transfixos parentes nostros attraxerat, gula adhuc aditum ad capiendos nos callidus explorator observat. Adhibet alicui et quoslibet assentatores ac placentarios incitat; ut hoc extrinsecus dicant, quod ille interius seminat, quatenus miser homo inter tot halistas et machinas, inter tot telorum turbines et missilium tempes ates facile corruiat; adversum quem videlicet et linguarum obsidio et cogitationum scilicet conspirantes unanimiter pugnant. Præerea nec omittendum quod eadem pugna de tertia feria infirmis mentibus oritur utroque quadagesimali tempore, cum quinque diebus per hebdomadam jejunatur, quæ sit de Sabbatis, cæteris anni temporibus, quando videlicet intra quatuor dies jejunii summa concluditur. Malignus quippe hostis, quia quadagesimale Sabbatum apud servos Dei tenere non sufficit, tertiam saltem feriam violare contendit; cum autem hujus diei rigor amittitur, ad expungendam Sabbatum profectus **839** ille transfertur; ut et antiquus adversarius ab inferendo certamine nunquam desinat, et Dei famulus occasionem victoriæ nunquam perdat.

CAPUT II.

Cur tres dies in hebdomada apud monachos jejunia institutum sit.

Vos autem, dilectissimi, regulam a Patribus traditam, a vobis etiam per longa jam tempora custoditam, sine causa nolite dimittre; saluberrimo cultu vivificæ etiam sepulchræ Dominicæ jejunium copulate. Enimvero tres isti dies, tres per mysterium continent temporum diversitates, sexta feria, Sabbatum et Dominica dies, ideoque istos inter cæteros dies præcipue observare debemus: duos in carnis castigatione, tertium in spiritualis lætitiæ juvenitate. Sexta quippe feria Dominus in cruce pendit, Sabbato in sepulchro quiescit, die vero Dominica resurrexit. Quasi enim sexta feria est tota hæc vita, in qua nunc tanquam morientes vivimus, in qua crucem quotidie post Jesum portare jubemur; Sabbatum autem, quod nique *requies* interpretatur, illud significat spatium quod est a die, qua morimur, usque ad resurrectionis diem quod videlicet ad tribunal æterni Judicis resumptis corporibus presentamur; dies vero Dominicus illa post judicium æternitatis erit, quæ lucis et gloriæ terminum non habebit. In hujus ergo defunctis temporis Sabbato unusquisque nostram suam corpus affligat, ut in illo postmodum sanivè requiescat. In hoc fervens spiritus carnis suæ blandimenta mortificet, ut in illo feliciter epuaturus exsulet. Hic ad Domini sepulchrum cum sanctis mulieribus luceat, ut illic

ejus, qui de morte resurrexit, gloriam cernat. Lugubres oculi, pallida ora, demissis vultus, inculta cesaries, signa sint nos esse discipulos crucifixi, vel in sepulchro jacentis, ut qui nunc cum apostolis lugentes et jejunantes alligimur, eis postmodum in mellis et piscis assi convivio sociemur (Luc. xxiv). Ut autem qui fructus, quæve sit utilitas septima feria jejunandi, non tam verbis quam rebus eluceat; non alis re credimus, si etiam de nostris opusculis ad ædificationem vestram breve aliquid mutuemur.

CAPUT III.

Miraculum quo jejunium Sabbati approbatum est.

Nam quod dicturus sum, ibi jam scripsisse me memini, ubi de octo quondam jejniis disputavi: mox, inquam, ut ista conscripseram, quid mihi casu vel potius divino nutu nosse contigerit, non celabo. Senior quidam frater, qui jam triginta fere annis eremitica cellula usus fuerat, ad me venit, et soli visionem, quæ sibi acciderat, patefecit. Sepe, inquit, magister, in te similitatis et iræ stimulum pertuli, quia diem Sabbati tantopere ut jejunaretur instabas; interea concupivi Hierosolymam pergere; cumque hoc in dies desiderio ferventius aestuarem, dormienti mihi Dominica **840** nocte astitit in visione splendidus quidam clericus, et dixit: Frater Joannes, sic enim vocabatur, vis venire Hierosolymam? Cui cum velle me respondi-rem, profectus me illic per somnium duxit, multaque sanctorum sepulchræ circumiens, quodque cuius esset specialiter designavit; tandem ad sepulchrum Domini eodem luce perveni, et ecce post sepulchrum stabat quidam clericus serena facie, et pulchre aspectu, cervicentis stola candida decenter ornatus, qui dixit mihi: Tu nudius tertius vivificam crucem, hesterno quoque die sepulchrum Dominicam, dum jejunasti, veraciter adorasti. Ex hoc, renovo omni scrupulo dubitatis, agnosce, quia et sexta feria crucem, et Sabbato sepulchrum Christi verissime celebras et adoras, si predictos dies orando et psallendo jejunas. Quo videlicet instructus oratione, et scandalum, quod adversum te, Pater, habueram, perdidit, et deinceps Sabbatum non minori devotione, quam sextam feriam, si facultas suppetat, jejunavi [jejunabo]. Hæc mihi sanctus frater intulit, cum hæc quæ scribimus et tunc omnino ferescet, et alibi prorsus ignoret. Hoc autem rescribere non piguit, ut si opusculum illud vobis occurrere non contingat, hoc saltem fraternitatis vestre notitiam non evadat.

CAPUT IV.

Majorum negligentia exemplo etiam posteris nocet.

Cavendum est itaque, dilectissimi, ne nostro tempore sancta vita ista tepescat. Sæpiusque se immittendo, quod absit, omnino deficiat. Novimus enim de magna olim et ardua via jam tenues superesse reliquias; et sicut, quod a majoribus est omissum, non reparatur a nobis; ita quod apud nos per negligentiam deperit, nequaquam successorum nostro

rum posteritas instaurabit, ut verum sit illud Horatii A
(Lib. III *Ca. m.*, od. 6.).

*Ætas parentum, pejor avis, tulit
Non nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosioreta.*

Sic utique rei crimus non modo nostræ negligentiae, sed et alienæ vitæ; dum et ipsi lacescendo delinquimus, et defectus causamus posteris generamus. Nam cum eorum deses vita notabitur, ad nos præsto recurrunt, nos sibi clypeum defensionis opponunt; ut qui facti. us præcessores in vitâ, sinis consequenter auctores in culpa. Neque enim meliores sumus, iniquent, quam patres nostri; quod invenimus, arripimus; quod didicimus, hoc et tenemus. Sicque etiam ad eum corporis apostoli, et non doctrinæ, sed oblivionis magistri; tam duces ad victoriam, sed præcessores ad fugam. Mementote quod scriptum est: «*Vae his qui perdidissent sustententiam (Eccli. II).*» Et: «*Ego, inquit, dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum (Luc. XVII).*» Quare? Non utique quia cõpisti, sed: «*Yos estis, ait, qui permansistis mecum in tentationibus meis (Ibid.).*» Quamofreca, dilectissimi, hoc ab ætate nostra prædicamus opprobrium; et virtutis insigne, quod a patribus nostris accepimus, illibatum et integrum fideliter in filios transfundamus. Si vitâ eremitica minuenda est, per alios incipiat mimi; nec nos inveniamur in hujus 841 fraudis sacrilegii primi; ne cum patres nostri, hujus videlicet propositi fundatores, perveniant ad coronam, nos, ipsis accensantibus et acriter insistentibus, compellamur ultionis subire sententiam. Nam cum illi beatorum martyrum sint imitati cum multo labore certaminis, nos de solis martyrum solemnissis disputamus; et qui non interfinimus præliis, de peractis gliscimus gaudere triumphis.

Quod vitâ nostrâ Sabbatum est ultimæ resurrectionis.

Tota plane vitâ ista quodammodo Sabbatum est illius ultimæ resurrectionis, et quasi profectum nunc, atque vigiliis colimus, ad quam suspiramus, solemnitatibus æternæ. Sed qui ad nuptias properat, vel epulas cujuslibet magnæ festivitatis expectat, ad anticipandum præcedentis horæ jentaculum non anhelat. Nos ad illud refectiois æternæ nuptiale convivium invitati, festinare jam cõpinus; et adhuc mollior ac deliciose viventes, velut horam edendi 842 legitimam prævenimus. Quid prandenti cum tumulo? Quid epulis cum sepulcro? Si sepulturam Domini cum discipulis, non cum militibus custodimus, afferamus misturam myrrhæ et aloes (*Joan. XI*), non cacabos et lebetes. In illis siquidem amaritudo mentium, in istis autem sunt illicebæ voluptatum. Ad sepulturam sane debemus pectora tundere, non dapibus ventres inflare; debeamus mœsta lacrynis ora perfundere, non epotandis calicibus indulgere; non ingurgitari mero, sed potum cum fletibus temperare (*Psal. CI*). Nec tamen hæc inconsultis, et sic absque discretionis statutis, ut humanitatem debilibus, et valetudinem laborantibus denegemus. Verumtamen sic sibi discretionem js qui infirmatur, indulgoat, ut salubrem consuetudinis regulam, cum convalescit, non omittat. Sic ipse remissius vivat, ut is qui incolumis est, in continentia suæ nihilominus rigore permaneat. Non igitur, dilectissimi, gravem Sabbati servare jejunium; ut dum nunc sub castigatione corporum Redemptori nostro conspelinur in morte, et ipsi resurgentes cum ipso postmodum epulemur in cœlestis gloriæ claritate (*Rom. VI*).

Sit nomen Domini benedictum.

843-844 OPUSCULUM QUINQUAGESIMUM QUINTUM.

DE CELEBRANDIS VIGILIIS.

ARGUMENTUM. — Monachos suos ad celebrandas octo festivitatum vigiliis, quas per indevotionem et abusum a plerisque suorum temporum negligi conquiretur, hæc epistola adhortatur; cum rationes, quæ in contrarium facere videbantur, ab hominibus parum piis allatas, facile diluisset.

Sanctis fratribus in eremo constitutis, PETRUS D junia, quæ videlicet hactenus in antiqua progenitorum nostrorum traditione colimus, nunc quibusdam, novas velut sectas introducuntibus, passim negligi, et in prandiorum epulas mutata dolemus. Quæ nimirum hic enumerare otiosum esse non ducimus; ita ut etiam rationes singulorum, cur omitti non debeant, prout epistolæ compendium patitur, afferamus.

Naturaliter autem hoc morbo humana laborat inermis, ut ex continentia rigore facile corruat; ad virtutum vero statum disciplinamque vivendi difficulter assurgat. Unde fit ut cum districtum quid pro Deo arripere nitimur, soli viam laboris necesse est, vix aliquo comitante, carpamus; quod si nos quantumlibet ad voluptatis fluxa remittimus, ultroneos præsto ad imitandum nos quamplures socios invenimus. Hoc, dilectissimi fratres, idcirco conquiremur, quia pleraque per annalem circulum veneranda je-

CAPUT PRIMUM.

Cur in vigiliis Assumptionis beatæ Virginis et B. Joannis Baptistæ natali jejunemus.

Age igitur, cur Assumptionis beatæ Mariæ semper

Virginis jejuniis non sunt celebrandæ vigiliæ? quam vilelicet consuetudinem usque ad nos, imo usque nunc procul dubio novimus et antiquius tenuisse? An quia Dei Genitrix ex hac vita per martyrium non transiit? Sed si hæc est ratio cur jejuniari non debeat; ergo natiuitas beati præcursoris Christi sine causa jejuni prævenitur, quando scilicet non hinc puer propheta migrasse per gladium, sed hinc potius agnoscitur venisse per uterum. At si rei dignitas vigilantè inspicitur, ideoque utraq; hæc festiuitas digne præmissis est excipiendæ jejuniis; quia et B. Virgo molestiam carnis moriens pertulit, et B. Joannes per conditionem nascendi ex maternis visceribus vagiendo ac plorando processit. Merito illis per jejunia priliana compatimur, ut illnescentibus eorum solemnibus, communi cum eis lætitia perfuamur; ut mœrore simul cum illis afflicti, simul epulemur, etiam gaudio feriat. At fortasse dicitur, quia B. Virgo, quæ sine dolore vitæ auctorem edidit, dolorem moriendo non sensit? Sed qua auctoritate eam quis diuinetur in corpore non doluisse morientem, cujus animam pertransierit gladius adhuc etiam in carne manentem? (Luc. 11.) Præsertim cum et ipse mediator Dei et hominum moriturus dicat: « Tristis est anima mea usque ad mortem (Math. xxvi). » De quo et Petrus: « Queni Deus, inquit, suscitauit a mortuis, solutis doloribus inferni (Marc. xiv; Act. 11). » Sed siue moriens dolorem non senserit, quod Deus utique potuit; siue senserit, quod permisit: unde, quæso, iste est prædicator epularum, et salutaris abstinentiæ inimicus, nisi ex eorum numero, de quibus Apostolus conqueritur, dicens: « Multi enim ambulat, quos sæpe dicebam vobis, nunc autem et fleus dico, inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, et quorum Deus venter est, et gloria in confusione istorum, qui terrena sapiunt (Philipp. 11). » Moyses et Aaron mortis debita persoluentes, mensuram [f. menstruo] dierum spatia sigillatim quisque ab Israelitica plebe deplangitur (Num. xx; Deut. xxxiv). Defunctum quoque Jacob tota Ægyptus lugubri septuaginta dierum lamentatione prosequitur (Gen. 1). Tu obenni Genitrici Dei, nno saltem die, refugis compati, ut inter ejus solemnia merito debeas gloriar?

Porro de Natiuitate Salvatoris non minus inhonestum quid et indecens agitur, cum in ejus vigiliis a nonnullis etsi tantum cœmetur, vino tamen et diuersis coctionum apparatus indulgetur. Plane autem panis ille ad hoc de cælo 845 descendit (Joan. vi), ut jam communis cilus sit etiam hominum, qui eatenus specialis tantum fuerat angelorum; satis absurdum est, si refectione cœlestis erumpente diuina, locum præsto non prebeant alimenta terrena. Et tunc vini feculentis ingurgitatio mentium nares obtundit, cum jam odor cœlestis gratiæ melliflua suavitate respirat. Nam et amicum suum quisque, quem de longinquo venientem unice videre desiderat, non epulis vacans, sed alacriter jejuns expectat. Quamquam enim partus ille singularis doloris tedium

A omnino nescierit, partui tamen dolor familiariter est conjunctus, testante Veritate quæ ait: « Mulier cum parit tristitiam habet, quia venit hora ejus; cum autem pepererit puerum, jam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum (Joan. xvi). » Unde non immerito tota sancta Ecclesia, sicut morienti Christo commoritur, cum resurgente condirgit, cum cœlo ascendente congaudet; ita quodammodo cum beata ejus Genitrice patiente comparturit, simulque quasi parturiens in vigiliis mœret, ut puerperio salutis effuso cum ea simul in sancta Natiuitate conjubilet, quatenus ad tantæ solemnitatis gloriam non modo spirituali tripudio mens giscat, sed et ipsa caro quæ afflicta fuerat refrigerium sensura congaudeat, juxta illud B Prophetæ: « Sitivit in te, inquit, anima mea, quam multipliciter et caro mea? » (Psal. lxxi.)

CAPUT II.

Aliquorum abusus in uincenda voce, ut melius cantant.

Nonnulli plane, quod præterendum non est, spiritualis militiæ fratres sub hac occasione in prædictis vigiliis vitiant, ut ad personandas ecclesiasticæ melodias officii robustius conualescant. Sed si non tam humanas quam diuinas aures cupimus ex vocum nostrarum quantumlibet accurata suavitate muleere, corporis nostri tympanum celsus inonabit seculum, quam liquore vini vel olei pinguedine delibutum. Meliusque est ut pro labore jejuniis cautela sub sobrio discretionis moderamine temperetur, quam ut pro superstitione cauedi, secularibus a spirituali ordine dissolutionis præteatur exemplum. Plane, cum tam longum Quadragesimæ spatium, quod a Patribus est præfixum, Natiuitati Domini militare cognoscitur, mirum est quomodo tam præclara festiuitas solo vigiliarum suarum honore priuetur. Porro autem quomodo non erubescimus, quia, ut jam dictum est, natiuitatem serui, beati videlicet Joannis Baptiste, aquam bibendo præcurrimus; in vigiliis vero Dominicæ Natiuitatis vina ineoñtenter oleamus? Præsertim cum dies ille præ cunctis annis diebus, et æstivo caumate frigidus et spatio sit prolixus; iste vero et brevis sit et humectus. Et certe si vigiliarum placet instantia, liberius vigiliamus abstemii, quam vini soporantis ebrietate grauari.

D Epiphaniarum quoque vigiliis ob magnitudinem solemnitatis, in qua videlicet tot in unum sacramenta concurrunt, dignum est jejunare: 846 licet ii, quibus aliter suaderi potest, non prohibeantur cum liquamibus et vina percipere. Hic, ut arbitror, stomachabitur vitæ mollioris assertor, hic rugas contrahat fumantis edulii disputator, clamitans ut: peregrina jejunia nouiter introducere, quæ nulla Patrum valeam auctoritate firmare. Sed ut non cum coluum diutius teram, sed hinc me incenctant expediam, dicat mihi cur beatus Gregorius in ordinatione missarum specialem hujus diei missam possit, et vigiliarum Epiphaniæ nomine titulauit? Cur itaque vigiliis nominat, in quibus ciborum liberta-

tem censura jejunii non castigat? Et cum vigiliarum missæ semper hora nona ex ecclesiastica consuetudine celebrentur, ut nimirum ad subsequentiæ diei videantur solemnitas pertinere; cur hæc vigiliarum missa dicatur, quæ hora tertia scilicet ante prandium celebrata, nequaquam sequenti diei militare conspiciatur? Perquirant igitur manducos nostri totius annalis circuli singulos dies, et cum usquam repererint vigiliis dici, in quibus missæ debeant absque jejuniis celebrari, necessario fateantur, in vigiliis Epiphania cum celebratione missarum, celebrandum quoque, remota omni dubietate, jejunium.

CAPUT III.

Cur in Sabbato ex beati Silvestri sententia jejunandum.

Præterea, de paschali quoque Sabbato quod Dominice resurrectionis gloriam antecedit, perspicua ratio est, quia districte debet jejunari. Nam si auctori vitæ mortuo ac sepulto ut revera ejus membra compatimur, si in discipulorum collegio constituti una cum apostolis lamentamur, turpe est si nos pleno ructemus ferculo cum ille, quem bevinus, adhuc jaceat in sepulcro. Apostoli siquidem, Scriptura testante, tandem mortuo Domino compatimur in luctu, quousque resurgens post triduum, novo lætificarentur aspectu (*Math. xxvii; Marc. xvi; Luc. xxiv; Joann. xi*). Sed nos, ut ab hujus controversiæ molestia feriemur, advocatum ventris ad B. Silvestri testimonia definitiva transmittimus: ejus utique verbis si fides adhibetur, cuncta protinus inter nos jurgia conquiescent. Silvestri siquidem verba sunt: Si omnis, inquit, dies Dominicus causa resurrectionis Domini tenetur et colitur, justum est ut omnis Sabbatorum dies causa sepulture jejunii suscipiatur instantia; ut fletus cum apostolis de morte Domini, gaudere cum eis de resurrectione mereamur. Et rursus: Si omnis Dominicus dies resurrectionis creditur gloria decoratus, omnis qui an occidit eum, dies Sabbati sepulture jejunio mancipandus est, ut merito gaudeat de resurrectione, qui de morte ploraverit. Quibus profecto verbis, tam planis ac prout tardos multipliciter inculcatis, nihil a me adjiciendum aliud video, nisi hoc tantum: quia si sanctus ille vir propter illud nunquam Dominicæ sepulture Sabbatum, omnia totius anni Sabbata jejunio dicanda percenset; dum illud unum, quod principale est atque præcipuum, in epulas solvit, qualiter ab eo in reliqua, forma, vel exemplar abstinentiæ transferetur? **847** Constante igitur asserendum est, quia sicut dies Parasceve sextas totius anni feriæ districtioris censura præcedit, sicut Resurrectionis dies solemnitas gloria reliquos dies Dominicos antecedit; ita quoque et Sabbatum, quod inter utrumque consistit, plusquam cætera Sabbata sub abstinentiæ rigore necesse est observari. Sicut enim Parasceve crucis dies doloris, sic et Sabbatum sepulture dies agnoscentur et mœroris. Quod si pro labore de longinquo ad baptismi lavaera concurrentem, vel diversorum debilitate fragillum eodem die apud quosdam usus inclavit aliquantulum indulgen-

tius vivere, spiritalibus hoc ferendum est, non requiemum; ne si tunc isti sumendis dapibus vacent, cum adhuc apostoli omnes plorant, ab eorum se cœtu, quod absit, exsortes ostendant.

CAPUT IV.

Cur in vigilia resurrectionis Domini Gloria in excelsis Deo canatur.

Nec nobis objiciatur quod tunc in missarum solenniis Gloria in excelsis Deo canitur: hoc quippe pro baptizandis agitur, ut nimirum incescente jam resurrectionis gloria, in morte Domini baptizari videantur (*Rom. vi*); ideoque missa, quæ intra ipsam diem prohibetur, nocte celebrari precipitur. Ut nimirum in quodam melitudo, hinc murtis Christi, inde resurrectionis, generalis baptismi constituarit salutare mysterium. In baptismi siquidem sacramento, ad imitationem Christi et moritur et resurgimus. Morimur, dum in aquam mergimur; resurgimus, dum lavamur. Unde dicit Apostolus: « Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illis per baptismum in morte, ut quomodo surrexit Christus per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus (*Rom. vi*). » Ad hoc plane in salute lavaera mergimur, ut peccatis omnibus moriamur; ad hoc erigimur, ut consurgentes Christo, soli justitiæ de cætero jam vivere debeamus, sicut idem dicit Apostolus: « Jesus Christus mortuus est propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram (*Id. d.*). » Unde et eadem missa simul videtur esse quodammodo quadragesimalis atque paschalis; dum postquam alleluia canitur, mox etiam tractus, qui Quadragesimæ proprius est, adhibetur. Quod si Pascha omnino completum esse post missam, a diversario pericaciter aditente, persistitur; nos in luctum non ultra protrahimur; hoc tamen pacto, ut eius carnum laicis protinus invadatur. Nec enim causa est cur libertas paschalis citi differatur in posterum, cum Pascha, sicut dicitur, sit omnino completum. Quod si ecclesiasticæ disciplina perspicue videtur adversum, fateatur necesse est adversarius, illum sepulture Dominicæ diem, non Pascha, sed Paschæ potius esse vigiliis, ac per hoc ex vigiliarum saltem regula jejunio mancipandum.

848 CAPUT V.

Quod Sabbati jejunium caelesti visione celebratum est.
Mox ut ista conscriperam, quid mihi casu, vel potius divino nutu nosse contigerit, non celabo. Senior quidam frater, qui jam a triginta fere annis eremitica cellula usus fuerat, ad me venit, et soli visionem quæ sibi acciderat, patefecit. Sæpe, inquit, magister, in te similitatis et iræ stimulum pertuli, quia diem Sabbati tantopere ut jejunaretur instabas; interea concupivi Hierosolyman pergere; nunquam hoc in dies desiderio ferventius ardorem, dormienti mihi Dominicæ nocte constitit in visione splendidus quidam clericus, et dixit: Frater Johannes, sic enim vocabatur, vis venire Hierosolyman? Cui cum velle me respondissem, protinus me illuc per somnia

duxit, nullaque sanctorum sepulera circumiens, A quodque ejus esset specialiter designavit; tandem ad sepulcrum Domini eodem die pervenit, et ecce post sepulcrum stabat clericus serena facie, et pulchro aspectu, cervicetenus stola candida decenter ornatus, qui dixit mihi: Tu nullus tertius vivificam crucem, hesterno quoque die sepulturam Dominicam, dum jejunasti, veraciter adorasti. Ex hoc, remoto omni scrupulo dubietatis, agnosce, quia et sexta feria crucem, et Sabbato sepulcrum Christi verissime celebras et adoras, si predictos dies orando et psallendo jejunas. Quo videlicet instructus oraculo, et scandalum quod adversum te, Pater, habueram, perdidit; et deinceps Sabbatum non minori devotione quam sextam feriam, si facultas suppetat, jejunavi [jejunabo]. Hæc mihi sanctus frater retulit, cum hæc quæ scribimus et tunc omnino nesciret, et adhuc prorsus ignoret.

Enimvero de litania majore turpiter a nonnullis, et manifestissime contra canonum sententias agit; quia in ea per occasionem beati Marci, cujus eodem die festivas est, non tenetur. Sed qui conspiratoribus ventris nostra prorsus assertio ludibrium dicitur, ut subterfugium desit, ipsa canonica auctoritas simpliciter inferatur. Ait enim Magunt ense concilium (cap. 5): Placeat nobis, ut litania major observanda sit a cunctis Christianis uno die, septimo Kalendas Maii, sicut in Romana Ecclesia constitutum reperimus, et sicut sancti Patres nostri constituerunt: non equitandum, non pretiosis vestibus induti; sed cinere aspersi et cilicio induti jejunemus, nisi infirmitas impederit. At si cui adhuc ista auctoritas forte non sufficit, sufficiat sedes apostolica, sufficiat et ampla Roma, quæ hoc jejunium non modo decretalis paginæ promulgatione corroborat, sed et viva animarum veneratione conservat. Ubi notandum quia geminæ festivitati, sancti videlicet Marci, atque Pentecostes, intra ejus spatium sæpius dies ista concluditur, jejunium sancti Patres prævalere sanxerunt; ita tamen ut ecclesiasticum nihilominus officium solemniter impleatur.

Unde et illud graviter ferimus, quia plerique 849 fratres, dum jejunare in beatorum apostolorum Philippi et Jacobi vigiliis perhorrescunt, solennitatem Pentecostes in excusationem suæ dissolutionis opponunt, dicentes non debere quemquam sub jejuniorum tunc censura constrigi, cum tempus dicet paschalius potius gaudiis epulari. Quibus succincte ac breviter ego respondeo quoniam, si sic inimicæ sunt invicem et festivitates Ecclesiæ et ecclesiasticæ jejunia disciplinæ, ut simul celebrari non possint, ergo nec litaniæ majores, quarum supra meminimus, neque tres illi Rogationum dies ante ascensionem Domini, nec vigilia Pentecostes poterunt jejunio mancipari. Et ne hoc parum videatur, etiam jejunium illud tollitur quod post adventum sancti Spiritus in eadem hebdomada fieri a sanctis Patribus concorditer est institutum. Et quia, sicut dicitur, cum solemnitate jejunium convenire non

A potest, et apud quorundam examen sub festivitate præsentia jejunium vires non habet, sed semper festivitas prævellet, auferatur igitur de octavis B. Joannis Baptistæ vigilia apostolorum Petri et Pauli; de octavis quoque Laurentii martyris vigilia B. Mariæ virginis eradatur; in Quadragesimæ etiam majoribus quibusque festivitatis r. lectio geminetur. Quod si hoc ecclesiasticæ regula non admittit, et mundus, qui sub apostolicæ traditionis institutione jam senit, neceteris nequaquam dogmatibus acquievit, fatendum est festivitates, nisi præcipuum sint, non præjudicare jejunio, ut, suo cuique jure servato, et ecclesiasticum pro solemnitate peragatur officium et castigatio corporalis sum non deserat institutum. Unde constat quia quisquis duorum tum venerabilium apostolorum, Jacobi videlicet et Philippi, vigiliis jejunare detrectat, non ad hoc amore festivitatis inducitur, sed juxta rhetoricantis gula suæ consilium mollior vivendi suavitate mulcetur.

CAPUT VI.

Quomodo B. Jacobus apostolus mortuus sit.

Præterea et beati Jacobi, qui frater est evangelistæ Joannis, plerique vigiliis parvipendunt, et irreverenter ac inconsiderate transiliunt. Et hoc ideo fortasse presumitur, quia non suo tempore eadem festivitas celebratur. Sicut enim in Actibus apostolorum, Luca testante, dilicimus, circa paschale tempus B. Jacobus ad Herode est interemptus. Num cum præmississet: « Quia occidit Herodes fratrem Joannis gladio; » paulo post intulit: « Erat autem dies Azymorum (Act. xii). » C Circa idem vero tempus B. Petrus est a vinculis absolutus, quo iste Jacobus paulo ante Herodiano fuerat gladio detrunctus. Et quia intra festa paschalia utraque festivitas absolute ac libere celebrari non poterat, in aliud necessario tempus ex antiquorum Patrum est discretione translata. Quod si propter hoc solemnis ille dies vigiliarum suarum debet honore privari, ergo nec ipsa festivitas debet coli. At si festivitas hæc apostolica pro necessitate paschali in tempus aliud digne transponitur, 850 dignum quippe est ut suæ etiam vigiliæ inseparabiliter comitentur. Absoluta siquidem est auctoritas canonum, quæ generaliter præcipit omnes apostolorum vigiliis celebrari. Quod si adversarius adhuc in suæ allegationis instantia pernix invenitur, illud etiam inferam quia, si propterea festivitas illa, quoniam mutatur tempore, jure suo privatur honore, ergo nec paschalis magna solennitas honoranda jam erit, quæ videlicet non fixam temporis certitudinem, sed plenitudo potius sequitur rationem. Ecclesiastica siquidem fides habet, quia octavo Kalendas Aprilis Redemptor noster est crucifixus, quo videlicet die et in virginali utero fuerat ante conceptus. Quod si hæc temporis rationem sequi volumus, sexto Kalendas ejusdem mensis per singulos annos resurrectionem Dominicam necesse est celebremus. Quod profecto illiceo non fit, quia dignum est quartam decimam lunam cum Azymitarum prius Pascha transmittere, ut ad novum Pascha

valeamus sicut ex umbra legis ad veritatis gratiam A
pervenire.

CAPUT VII.

*Cur B. Joannis Baptistæ Decollatio vigiliam non
habeat.*

Eant ergo sanctarum vigiliarum hostes et jeju-
nicorum venerabilium destructores, ac dogmatizent
paschali solemnitate reverentiam non servandam,
ut, quoniam variatur tempore, devotione fidelium
et assueti cultus careat dignitate, et quod de Pascha
male senserint, consequenter et de Ascensione, ac
Pentecoste necessario fateantur. Quod si nobis
objecerint, Decollationem sancti Joannis idcirco non
habere vigiliam, quia de tempore passionis Domini,
quo videlicet S. Baptistæ preceptus est, in Augusti-
num mensem ex more transfertur, respondemus B
non propter mutationem festivitatis hoc fieri, sed
quoniam cum vigiliis sanctam nativitatem ejus ex-
cepimus, ne popularis gravetur infirmitas, in ejus-
dem decollatione sola nuius diei solemnitate contenti
sumus.

Postremo de beati quoque Bartholomæi vigiliis,
quas nonnulli jam violare paulatim incipiunt, non
diversa sententia est. Quo nimirum die aliquando
abbas quidam, non infamis comitantibus viris, de
longinquis finibus ad nos in eremo degentes pran-
sus et cœnatus advenit; alia vero die, festivitatis
scilicet apostolicæ, rogatus, ut digressurus jentaculum
caperet, renuit nullisque precibus acquievit. Sed, o
digna restituitur divina sententia! sive in
cœnobium sanctimonialium, quod tunc visitavit, C
sive apud aliquem sæcularium ad quoscunque trans-

misit, per totam diem illam ne vini quidem vestigi-
um potuit invenire, sicque divina dispensatione
coactus est jejunii debitum in ipsa festivitate persol-
vere, cujus non timuit vigilias contra ecclesiasticæ
institutionis regulam temerare; et, ut ita loquar,
luit in festo quod deliquerat in profesto.

Hæc igitur, dilectissimi, de octo vigiliis examus-
sim suo tempore celebrandis sanctitati vestræ illi-
matio stylo conscripta direximus, et 851 ut vos ad
ea corrigenda quæ nunc insolenter emergunt viri-
liter accingamini, ut revera Christi milites, adhor-
tamur. Teneatur itaque per vos ecclesiasticæ genium
disciplinæ, paternæ traditionis norma permaneat,
religionis status a sua dignitate non corrumpat, rigor
ecclesiasticus non mollescat. Eumvero non ambigo B
scripturam hanc, si in eorum manus devenerit, qui-
bus sunt perosa jejunia, turpiter conspuendam. Ab
his scilicet, quibus tunc uncta cutis atque nitidula,
quæ sobrietati dum infœderabiles pugnas inferunt,
rubentia pingues ora 852 flammescunt. Mihi autem
nullius amore, vel odio rectum licet occultare quod
sentio; et qui Julianum Cæsarem octo adversus
Evangelium Christi scripsisse volumina non ignoro,
ab his etiam qui evangelicæ sunt disciplinæ contrari-
i, scriptunculam meam verbis moribus lacera-
ri nullatenus erubesco. Dicant enim illi cum antiquis
obsonatoribus suis: « Manducemus et bibamus,
cras enim moriemur (Isa. xxii); » et nos cum servis
Christi respondeamus: « Jejunemus et sacras vigi-
lias celebremus, ut in festivitate cœlesti sine fine
C victuri feliciter epulemur (I Cor. xv). »

Sit nomen Domini benedictum

853 854 OPUSCULUM QUINQUAGESIMUM SEXTUM.

DE FLUXA MUNDI GLORIA ET SÆCULI DESPECTIONE.

ARGUMENTUM. — Agnetem imperatricem Romam non superbo apparatu, sed cultu infra privatæ femine
personam dejecto ingredientem, ad præsepe Christi Domini visendum, reginæ Sabe comparat, quæ re-
giam Salomonis magnificentissime ingressa est. Eandem præterea laudat quod regales pompas mirifice
contempserit. Deinde exemplum Romanorum regum ac externorum fluxas esse mundi dignitates et multis
calamitatibus obnoxias aperte demonstrat. Acriter reprehendit eos qui nobilitate et divitiis gloriantur,
cuncti mortalium omnium idem sit ortus atque occasus.

Scuto bonæ voluntatis Dei coronatæ AGNETI im- D
peratrici, PETRUS peccator monachus servitatem.

CAPUT PRIMUM.

Agnetis imperatricis cum regina Saba comparatio.

Regina Saba venit in Hierusalem audire sapientiam
Salomonis (III Reg. x; II Paral. ix); Imperatrix
Agnes Romam adiit addiscere stultitiam Piscatoris.
Nam sicut Paulus ait: « Quia non cognovit mundus
per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam præ-
dicationis salvos facere credentes (I Cor. i). » Illa,
sicut sacra testatur Historia, ingressa est cum multo
comitatu et divitiis, camelis quoque portantibus
aromata, et aurum infinitum nimis et gemmas præ-

ditias; ita vero cum Hiermisinde cognata sua, non
dispari sancti Spiritus fervore succensa, tanquam
Maria Magdalena cum altera Maria veniunt ad sepul-
crum (Matth. xxviii; Marc. xvi; Luc. xxiv; Joan. xv),
non ut corpus Jesu perungant fomentis aromatum,
sed ut pedes ejus fluentis irrigent lacrymarum. Non
enim jam querunt viventem cum mortuis, sed ado-
rantes tenent vestigia resurgentis. Carnalis plene
Salomon reginæ Sabe questionum nodos et mysteria
reservavit ænigmatum; nostra vero regina nil sibi
solvi proposuit, nisi suorum vincula peccatorum.
Salomon namque, qui fuit figura Christi et quædam
velut imago, sive prophetia, personam nostri Salva-

toris expressit. De illo quippe dicitur : quia locu- A
 A nitentia rescari. Hyssopo nimirum purificantur in-
 tima viscerum, per quam non incongrue designatur
 confusio peccatorum.

CAPUT II.

Christi et Salomonis sapientia comparatur.

Disputavit igitur noster Salomon super lignis, ho-
 minibus videlicet intra germinantis Ecclesie nemora
 radicatis a cetro, quæ est, in Libano, usque ad hyssopum,
 quæ egreditur de pariete, id est ab ipsis
 eminentibus sanctis nitore justitiæ candidatis usque
 ad peccatores et lapsos atque ad penitentia de-
 jum lamenta conversos. Hinc est quod sequitur :
 « Dissernit et de jumentis, » sanctorum scilicet adju-
 toribus, catholicis viris, « et de volucribus, » ho-
 minibus nimirum per sancta desideria ad superna
 suspensus; « et de reptilibus et piscibus, » hoc
 est de his qui pectus concupiscentiæ per terram
 trahunt, et qui per secularium negotiorum fluenta
 vagantur. Dicitur etiam quod præcedebat sapientia
 Salomonis sapientiam omnium Orientalium et Ægy-
 ptiorum, quia nimirum Redemptor noster superat
 intellectum et angelorum et hominum. Habebat ille
 quadraginta millia præsepia equorum curarium et
 duodecim millia equestrium. Quid per quaternarium
 numerum, nisi quadriga præstruitur evangelistarum?
 Et quid per duodenarium, nisi senatus exprimitur
 apostolorum? Per doctrinam quippe evangelicam et
 apostolicam vectatur Dominus per universam latitu-
 dinem orbis terrarum. « Currus enim Dei decem
 millibus multiplex, millia lætantium, Dominus in
 eis, in Sina in sancto (Psal. LXXV). » Nam quia Si-
 na *mandatum* interpretatur, constat in eis tantum-
 modo vectari Dominum, ubi fit celestium observatio
 mandatorum.

Notandum autem quia sicut regnum David, **356**
 qui tot pressuris attritus, Dominum designat in mor-
 talis ædific vitæ stadio laborantem, sic Salomonis
 istius incomparabilis gloria præfiguratur eundem Do-
 minum post mundi finem in paterni culminis majes-
 tate regnantem. Unde illic dicitur quia non erat
 argentum, nec ullius pretii putabatur in diebus Sa-
 lomonis. Quod nimirum quomodo juxta litteram sta-
 bit, ut credi valeat tempore Salomonis argentum vel
 penitus non fuisse, ac per hoc omnino de terra de-
 letum, vel nullius perexilis saltem pretii constitui-se?
 Nam si nullius erat pretii, sicut dicitur, ergo mille
 talenta argenti ne minus quidem poterunt ovi appen-
 dio supputari. Quod sane credi, quam frivolum,
 quam videatur ineptum, ipse revincit textus, et ordo
 verborum, qui postquam præmittit: « Non erat ar-
 gentum, nec ullius pretii putabatur in diebus Sa-
 lomonis; » præsto subjungit: « quia classis regis per
 mare cum classe Iiram semel per tres annos ilant
 Tharsis, deferens inde aurum et argentum (III Reg.
 x). » Cur enim per tot marina discrimina metallum
 hoc classis illa deferret, quod pretium penitus non
 haberet? Et paulo post dicitur quia « offerebantur
 ei vasa aurea et argentea (Ibid.). » Deinde subin-
 fertur quia « egrediebatur quadriga ex Ægypto sex-
 centis siclis argenti, et equis centum quinquaginta

(III Reg. x.) » Non ergo pretio carebat argentum, A quo vehicula redimebantur equorum. Sed argento designatur claritas ecclesiasticæ prædicationis, de qua dicitur: « Eloquia Domini, eloquia casta argentum (Psal. xi.) » Quod videlicet sanctæ prædicationis argentum, nullius, ut ita loquar, pretii reputabimus, nec aliquatenus erimus ejus indigi, postquam ad veri Salomonis regnum ex hac fuerimus calamitate translatis. Non enim tunc prædicationis indigemus eloquio, tibi datur in decore suo regem gloriæ facie ad faciem cernere, quem utique consuevimus ex ore prædicatoris audire. Sicut per prophetam pollicetur Domini, dicens: « Nemo dicit: Agnosce Dominum, omnes enim cognoscent me, a maximo usque ad minimum, dicit Dominus (Jer. xi.) »

CAPUT III.

Amovet objectionem.

Sed forte quis asserat Scripturæ verba nos ad nostrum intellectum violentè inflectere; et quod Salomon de se videtur asserere, ad Salvatorem perhibeat specialiter per omnia pertinere. Dicit itaque hujus objectionis assertor qua Salomoni valeat ratione competere quod quasi de se dicit: « Deus enim dedit mihi horum quæ sunt scientiam veram ut sciam dispositionem orbis terrarum et virtutes elementorum, initium et consummationem et medietatem temporum, vicissitudinum permutationes et commutationes hominum, anni cursus et stellarum dispositiones, naturas animalium et iras bestiarum, vin ventorum et cogitationes hominum, et quæcumque sunt absconsa et improvisa didici (Sap. 1.) » Nam ut de cæteris interim sileamus, quomodo nosse potuit hominum cogitationes, cum ipse Deo alibi dicat: « Tu solus nosti corda omnium filiorum hominum? » (III Reg. 11.) Sed quis et absconsa omnia et **857** improvisa didicisti, nisi Redemptor noster, in cujus pectore sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi? (Col. 11.) Qui profecto per humanitatem didicisti quod per divinitatem naturaliter novit.

Ad hunc ergo Salomonem tu super, o regina, venisti, non ut illa Sabeorum, in curribus, equitibus et elephantis, sed in lacrymis potius, gemitibus et lamentis. Tu ergo veraciter es regina Saba. Saba siquidem interpretatur *humilis*, vel *campestris*. Et bene campestris. In campum quippe certaminis descendisti, ut manus manibus conseras; et pro castris Christi stans, non enerviter cum hoste configas. Venisti, inquam, non ut assignatum tibi mysteria scrupulosa dissolveret; sed ut per simplicis clavicularii sui ministerium regni cælestis aditum reseraret. Venisti humilis ad humilem, pauper ad pauperem; et quasi cum perornatis et incultis gregum pastoribus adorare venisti puerum in præsepio vagientem (Luc. 11.) Vidisse nempe tunc te, et quæ circa te, mirandum valde spectaculum, et imitandum Salvatoris erat ædificationis exemplum. Vestis enim pulla et lanea. Is cui insidebas, non dicam equum, sed potius burro, vel burricus, vix mensuram desideris exædebat oselli. Mutaveras enim coronam velo, pur-

puram sacco et manus quæ in modum columbæ [columbæ] gestare consueverat sceptrum, attrita jam erat portare palterium. Revera, quia, « omnis gloria filie regni ab intus (Psal. xlv.) » » veruantium decor ille gemmarum, et coruscantium auro vestium cultus, jam ad interiora migraverant, et in oculi speculatoris obtutibus interior sponsæ specles relucebat. Cui sponsus: « Tota, inquit, pulchra es, amica mea, et macula non est in te (Cant. 1v.) » Et iterum: « Pulchra es, amica mea, suavis et decora (Cant. vi.) » Delicatis porro cervicem illam, ex qua cum bracteolis aureis et rutilantibus margaritis dudum murena pendebat, nunc margo laneæ vestis exasperat. Ude ministri cælestis illius sponsi tibi blandiuntur et dicunt: « Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento (Cant. 1.) » Et sponsus adhuc: « Coronaberis, inquit, de capite Amara, de vertice Sauri et Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum (Cant. 1v.) » Amara siquidem mons Ciliciæ dicitur, qui et Taurus a compluribus appellatur. Sauri et Hermon terræ Judaicæ montes sunt, in quibus leones et pardi habitare creduntur.

CAPUT IV.

Quod per bona exempla corona gloriæ nobis cumulat.

Per hos ergo montes, reges et principes diversæque mundi hujus intelligende sunt potestates, quæ velut montes sese in superbie culmen attollunt, et malignis spiritibus tanquam pardis atque leonibus habitaculum ferunt. De his tu ergo montibus coronaberis, quia quotquot mundi principes ac potentes ad Deum per tuum convertuntur exemplum, pro his omnibus æternæ gloriæ tibi cumulatibit premium; eris quoque non modo coronata, sed et ipsa corona, propheta attestante, qui **858** ait: « Et eris corona gloriæ in manu Domini, et diadema regni in manu Dei tui (Isa. 11.) »

Amisisti, regina, virum post quem dedignata es thalamos iterare, vel proci cujuslibet fœdus admittere, nisi qui priorem virum excellentioris gloriæ dignitate transcenderet. Quid igitur faceres? Vir ille tuus imperator exstitit, regis dignitatis apicem tenuit, et quod in hominibus singularis est, Romani imperii monarchiam dispensavit. Quia igitur in tantæ celsitudinis arce præeminuit, eo superior quispian in humano genere reperiri non potuit. Quæ ergo in teris idoneum et qui tuis placeret oculis invenire non poteris virum, in cælestis sponsi propolasti violentè anplexus. Violenter inquam: « Regnum quippe eorum vim patitur, et violenti diripiunt illud (Matth. 11.) » O beata ista superbia, o beata mentis elatio, et omnibus digna præconiis, quæ dum carnalis thalami jura contempnit, in dotium regis æterni gloriosa transit. Carnalis plane vir virginitatis arcana corrumpit, sponsus autem ille cælestis eas etiam quas sibi violatas associat; in virginali decus illico sine difficultate reformat, ut nimirum contracti squaloris inquinamenta depouat, et velut

aride prius arbusculæ denuo comantes in pristini decoris gratiam revirescant. Porro autem cum carnali viro nuptura exornatur, mox apud affines et notos undique pecunia quæsitâ congeritur, et quidquid valet acquirit, sæculis illico, vel obsignandis capsidilibus infarcitur, ut quo magis ad virum molier onerata deproperat et eo gloriosior appareat, et ille propensius in ejus amore sedulus infervescat. Tu contra, ut nuptialia cum cælesti sponso fœdera contrahas, regalis ærarii congeriem prodigis, radiantia quæque cum auro vel argento margarita dispersis; aulæ tua blattina, vel potius deaurata, templorum laquearibus appenduntur, ornamenta regalia sacris famulantur altariibus. Nullis, ut ita fatear, parcitur rebus, et hoc solum indigentibus, vel Ecclesiis non confertur quod extra tui juris peculium reperitur; cuncta projecis, cuncta dilapidas, ut ad sponsi cœlestis amplexu exonerata prorsus, imo nuda pervenias.

CAPUT V.

Bona magnorum virorum et mulierum exempla quantum valcant.

Hæc autem non propter te, venerabilis imperatrix, edissero, quam et his verbis potius offendere pertimesco, sed ob id potius, ut dum tuæ virtutis insigne utcumque depremitur, non parva legentibus edificatio procederet. Ubi enim tanta sublimitas pro sui conditoris amore, ad pavementum usque dejecitur, quæ cervix superbæ protinus a sui rigoris erecta tentigine non flectatur? Quæ tumidæ cujuslibet mentis inflatio præsto non folleat, cum tantæ gloriæ principem nunc velut despicabile mancipium cernat? Quis præterea rerum trauseuntium pertimescat inopiam, cum spontaneam videat in ea muliere pauperiem, quam tot utique regnis paulo ante conspexerat imperantem? Aut quis inculti habitus injuriam **859** perhorrescat, cum aureo subtegmini, et regalibus pompis a regia majestate vile stamen prælatum esse considerat?

Veniam ad mensam et ad famelicam, ut ita loquar, epularum affluentium ubertatem. Quate, rogo, est congestam ante te struem lancium et renidentium carniū epulas per mensas circumquaque transmittere, et carniū ne ipsam quidem pinguedinem aliquatenus degustare? contractare manibus dapes, et eas in ore non sapere? Imo ipsum panem, vel quælibet ineultioris apparatus edulia cum timore summontemur ligurire? Ude mihi sæpe conquesta es, eatenus edendi te non posse cohibere pruriginem, ut ex his quæ apposita cerneret, non aliquid tibi quando libet immoderatus indulgeres. Hinc sæpius lacrymæ, hinc gemitus, hinc et profunda suspiria. Lugebas enim quia quantavis disciplinæ cautela, cujuslibet restrictionis instantia naturam funditus superare non posses. Sed, sicut et tunc forte non tacui, jejuniū tuum, regina, multiplex est. Nos enim aliquando jejunamus a cibis, sed tu jejunas a purpura, jeunas a corona atque a tot et tam magnificis imperiali gloriæ pompis. His enim abstinere, non imme-

rito jejuniū nuncupatur, quibus utique meis quæque carnalis delectabiliter pascitur. Nam si simplex aqua a Davide projecta, Scriptura teste, in sacrificium vertitur (*II Reg. xxi*); tot rerum honorumque contemptus quantum apud Deum gloriā promeretur? O quam gravis est, quamque laudabilis abstinentia, assuetam juvenulam a virili jejunare complexu! nunquid et hoc grave jejuniū non est, ut quæ consueveras istos in honorum culmen atollere, illos insolenter usa dignitate privare, nunc reclusis contenta domesticis, aspectus hominum fugias, et in orationis ac psalmodiæ sedula modulatione persistas? Nam quia fueras olim Susanna cum viro (*Dan. xii*), merito nunc facta es Anna post virum (*I Reg. i*); et quia tunc conjugalem pudicitiam immaculate servaveras, nunc cum filia Phanael, quod templum Dei dicitur, in ecclesia jugiter perseveras (*Luc. ii*). Hinc est quod a me per venerabilem Rainaldum Cumanum episcopum requisisti utrum liceret homini inter ipsum debiti naturalis egerium [ipsam egeriem], aliquid ruminare psalmodium. Ad quod ego, quod ad tempus occurrebat, exposui, quoniam et sanctum Job Deus omnipotens visitavit in sterquilino constitutum (*Job xvii, et deinceps*), et beata martyr Agnes, cujus et in æquivoce es, in obsoleto et sordidis lupanarium locis angelum simul et angelicum reperit indumentum. Nam et Apostolus ubique nos præcipit orare, cum dicit: « Volo ergo viros orare in omni loco, levantes puras manus sine ira et disceptatione (*I Tim. ii*), » quantum hæc magis eo loci versanda sunt in corde quam sint explicanda sermone. Hoc ego, quantum silentio dignum fuerit et nequam per multorum ora vulgandum, illicre dixerim, ut liquido legentibus innotescat quantum sancto pectori tuo divini amoris ardor incandescat, ut ne ad breve quidem punctum a divinis obtinere laudibus acquiescat. Quid ad hæc dicenti qui de ecclesia non oratorium sed locutorium, et non oraculum, sed conciliabulum faciunt, ac per hoc in ea domo secularia verba permiscant, **860** quæ duntaxat ob hoc constructa dignoscitur, ut in ea prorsus a negotii secularis actione vacetur?

Sed ut hi qui ad apostolorum limina conflunt, sanctæ devotionis tuæ salubriter imitentur exemplum, sub arcana quoque B. Petri confessione ante sacrum altare me sedere fecisti, ac per lugubres gemitus et anara suspiria ab ipsa quinquennis infantie tenera adhuc, et nuper ab lactata levitate coëpisti; et tanquam illic ipse B. Apostolus corporaliter præderet, quidquid subtile vel minutum in humanitatis tuæ potuit titillare visceribus, quidquid in cogitationibus vanum, quidquid præterea subrepere potuit in sermone superfluum, fidelibus est relationibus evolutum. Ad quod mihi visum est, ut nil aliud confidenti penitentis pondus injungerem, nisi ut illud divinæ legationis elogium iterarem: Age quod agis; operare quod operaris. Vel illud quod his qui Thiaityræ erant per angelum mittitur: « Non nisi am

a aper vos aliud pondus; tantum id quod habetis, tenete (Apoc. 11). » Nam, Deo teste, ne unum quidem diem jejunii, vel cujuslibet afflictionis indidi, sed ut in cæptis solummodo sanctis perseverares operibus imperavi.

CAPUT VI.

Qua animi puritate sanctorum reliquia veneranda.

Et utinam a quibusdam homicidiis, vel diversorum criminum reis, illi genitus, illi fletus in confessione prorumperent, sic tabescentis et acerrimo dolore transfixæ mentis spiritus fremeret, sic male sibi conscia pectora singulirent, sicut illic plangebantur vel inanum phantasmatâ cogitationum, vel quarumlibet puerilium ineptiæ levitatum. Hoc proventer exemplo, qui ad veneranda sanctorum corpora pia devotione festinant. Illic itaque proprii reatus morbos, quasi noxios humores et agritudines evomant, hi qui per conatus puræ confessionis egessit penitentia salutari antidotum sumant. Illic baptismum penitentia statuant, in quem per iudicium officii sacerdotalis immersi, vetusti hominis indumenta deponant jamque novi de veteribus vivant. Tu autem, domina mea, nam quia te Redemptoris mei sponsam esse non ambigo, meam te vocare dominam nullatenus erubescio, domina, inquam, mea, fuge pedem in radice perseverantia, et in anorem illius, ad quem per manus sacerdotum et pauperum quotidie cuncta transmittis, medullitus inflammare, ut illud tibi jure contingat quod in lege precipitur, videlicet ut qui captam in bello mulierem forte diligeret eamque suscipere voluisset uxorem, prius ejus caesariem raderet unguesque præcideret, ac vestem, in qua capta erat, auferret (Deut. 21). » sique ad ingenuitatem Israelitidis ex more prosilientem jure sibi matrimonii copularet. Jam igitur ungues tui eum caesarie cæpere præcidi; jam vestis quæ tegeharis, auferri: quia quidquid in tui cultus ornatus pulchrum, quidquid in facultatibus pretiosum, te velut ambire, vel comere in exterioribus cernitur, **861** in pietatis opera quotidie profugatur. Restat ergo ad intimam sponsi tui jam pervenire dulcedinem, et suavissimam illam confæderati spiritus unitatem: « Qui enim adhæret Domino, unus eum eo spiritus est (1 Cor. 6). » videlicet, ut ille divini amoris sapor tuis visceribus influat, illa suavitatis intima flamma tui pectoris arcaea succendat, quam et iciser mundus et mens quæque carnalis ignorat, ut illud Canticorum ardentem exclames: « Guttur dilecti mei suavissimum, et totus desiderabilis (Cant. 5). » et ille tibi vicissitudinæ grata respondat: « Favus distillans labia tua, sponsa; mel et lac sub lingua tua, et odor vestimentorum tuorum, sicut odor thuris (Cant. 4). » Nec turberis si qua te fortassis adversitas feriat, ob id enim fit, ut internus ille dispositus ad hanc te dulcedinem trahat. Nam et mater cum ablatore vult filium, aliquando fel uberibus adhibet, ut dum aspernatur ille quod horret, compellatur ad alimentum se transferre quod roboret. Israeliticum quoque populum idcirco rex

A Egypti percellere ac lacerare permittitur (Exod. 7), ut ad reponitionis arca contendere festinantius provocetur.

CAPUT VII.

Exempla regum ac ducum, qui mundi felicitatem infelicissimo exitu perdidit.

Porro ut de te sileam, quæ talione vicaria et odiosum mundum et perosa jam exploderis iste, nonquid et ipsis regibus, a quibus mundus inde diligitur et quibus captiosa fraude blanditur, non quantocius in amaritudinem vertitur ut nimirum hodie, qui ex hostibus victoria signa reportet, triumphalis cum gloria pompa præcedat, et cras illum ignobiliter terga verentem, hostilis mucro transfodiat? Baltasar nempe ipso die quo vasa templi Domini jam temulentus cubicularum labiis fedare præsumpsit, Medorum gladiis, Dario victoriam obtinente, subjacuit (Dan. 5). Galba Romanus imperator quatuor tantummodo mensibus imperavit, et in Romæ foro gladio percussus occubuit. Taceo Neroneum, prætere Ottonem, quos a semetipsis interfectos Romanæ reipublice testantur historie. Nonne Vitellius interemptus est a ducibus Vespasiani? Nonne et Pertinax occisus est a militibus prætorianis? Macrinus, Antoninus, Alexander, Philippus, Gallienus, nonne omnes hi imperatores militaris impetus gladius pertulerunt? Domitianus prætere a suorum conjuratione confossus est. Probus [Charus], dum castra supra Tigridem haberet, cælesti fulmine repente peremptus est. Sed qui vult plenius nosse, seriatim Romanæ antiquitatis percurrat historias, ibique liquido videbit quam pauci reipublice principes communi morte defecerint. Nam et Gordianus, et Philippus, Decius, Gallus, Volusianus, Gallienus, Quinctilianus, Aurelianus, Numerianus, Licinius, Constantinus Junior, Julianus Apostata, Valens, Gratianus, Valentinianus Junior, Joannes, Valentinianus tertius, Majorianus, Anthemius, Nepos, omnes isti Romani imperii rectores, nonne vel in otio **862** scditiosa suorum sunt fraude necati, vel in protractu hostilibus perierunt gladiis interempti? Sed et quibusdam quid profuit quod eorum in hoc sæculo prolixius annosa vita duravit? Nam, ut infinita præteream, Valerianus imperator in Mesopotamia cum Sapore, Persarum rege, prælium commisit et perdidit; quem ille protinus captum irrevocabili custodia vinculis mancipavit; qui nimirum, sicut tradit historia, ignobili apud Partios servitute consenuit; et quoad vixit, huic probrosæ addictus est pœnæ, ut ejusdem provincie rex, incurvato eo, pedem cervicibus ejus imprimeret et sic in equum arrogantia tumidus assiliret. Quis est enim, cui se fortuna non transferat, et modo de adversis in prospera, modo de prosperis in adversa scenica se varietate convertat? Quanta plane gloria, quantus suorum favor arrisit Amibali, cum apud Cannas Padum Æmilium cum tot Romanorum militum agminibus stravisset? cum denique tres aureorum annulorum modios, quos equitum Romanorum, senatorum et militum detraherat manu-

lus, Carthagine destinavit? Plurimas etiam Italiae sibi civitates subdidit, adeo ut jam Romani cives Italiam relinquere decrevisset, et statum labentis imperii funditus desperaret. Sed quam in contrarium successus iste conversus est, cum Mago frater ejus a Scipione apud Carthagine Hispaniae capitur, Asdrubalis alterius fratris caput mucrone desectum ante ipsius Annibalis castra proicitur, ipse deinceps post inevasibile fugae periculum, ut veneno se perimat imminente necessitate compellitur? Quam in contrarium versa est et illius exitum fortuna Pompeii, qui post tot triumphos clarasque victorias, quas diverso terrarum orbe confecit, postquam viginti duos reges in solo orientali climate superavit, vilis Achillae gladio detrunctus occubuit? Caesar etiam, quem victoriae cupidum totus occiduis orbis satiare non poterat, cui velut quidam contradictionis obex, ut ita loquar, importunus et arrogans Oceanus obsistebat, cujus ora flammantia innumerabilem strages gentium non complebant, senarios intra curiam gladios pertulit, a quibus utique viginti duabus plagis confossus interit.

CAPUT VIII.

Exempla mulierum, quarum gaudia mors occupavit.
: Nunquid et mulieres ab hujus mundanae deceptionis rotali vertigine reperiantur immunes? Cleopatra nempe magnifice toti dominabatur Aegypto, quod videlicet regnum centum millia villarum includere perhibetur. Huc accessit quod Antonius, qui Orienti simul imperabat et Asiae, Octavianus Augusti sororem repudio sprevit, et hanc sibi infaustis auspiciis in matrimonium copulavit. Verum ad quem finem tam gloriosi tamque magnifici conjuges pervenerunt? Antonius siquidem ab Augusto apud Actium navali praelio superatus in Aegyptum fugit, ibique desperatis rebus ipse sibi mortem propria deliberatione conscivit. Sed et Cleopatra postmodum, non dissimili necessitate **863** coacta, in pretiosum viri sui sepulcrum se sponte projecit, aspidemque propriis uberibus adhibens, dum et illa sanguineum sugeret, et haec in se venena contraberet, exspiravit. Semiramis etiam post obitum viri sui, quot strages dederit, quot sibi regna subdidit, quo demum sine defecerit liquido veterum testantur annales. Cum ergo fallax hujus mundi felicitas tot mundi calamitatis sit obnoxia, cum potentia temporalis tot casibus varianda subjaceat, et rerum ordo sese velut scenicae vertiginis alternitate confundat, quis sanæ mentis a rebus tam frivolis tanque fugacibus animum non avertat? Nam ut et ipsa, quæ tibi sunt notissima, non præteream, cum quanta gloria papa Victor, et vir tuus imperator Henricus, uterque vir sanctæ memorie, tunc erant et ætate videntes et dignitate florentes, cum luna serenissimo terram fulgore perfundens, eclipsin passa, repente contabuit, et rutili splendoris speculum ignobiliter, et dicam pallore, sed obscuritate mutavit. Quod profecto, sicut in proximo patuit, nihil aliud quam vicinum utriusque principis interitum præsignavit. Nam eo-

dem anno uterque defunctus est. Quod autem postmodum, ante hoc ferme biennium, luna in sanguinem versa est, quia sanguis peccata significat: « Libera me, inquit David, de sanguinibus, Deus (Psal. x), » in quantum mihi videtur, nil aliud nisi sanctam significavit Ecclesiam, Cadaloei sceleris sanguine cruentandam. Cadaloe enim millies anathematizatus, dum pro venaliter acquirenda Romana Ecclesia infinitas per populos pecunias spargit, corda hominum per avaritiam in æris speciem velut in sanguinem vertit. Sicque dum pestilentes homines metalli hujus non desinunt habere robedinem, splendor Ecclesie quodammodo vertitur in cruorem. Cor enim quod cupit ejus ante Dei oculos speciem induit. Sed hæc alias.

CAPUT IX.

Quod idem sit omnium mortalium initium ac finis.

Ut igitur ad id unde digressus sum redeam, omnes homines, sive potentes, sive sint inopes, eandem sortiuntur originem, nec dissimilem habitum sunt finem. Inter hos autem duos limites est quedam vitæ diversitas, ut alii se gloriantur esse spectabiles, alii se doleant indigentes. Sed hæc humanæ vitæ varietas, momentanea temporum brevitate concluditur, ut et elati quique diutius de sua prosperitate non gaudeant, et inglorii suæ dejectionis incommodum festinanter evadant. Quod est ergo principium nostrum et qui finis, quæ, sicut dictum est, variare non possumus; sed omnes in commune mortales hæc indifferenter possidemus? Sed audi sapientem virum in libro **864** Sapientiae perhibentem: « Sum, inquit, et ego mortalis homo, similis hominibus, et ex genere terreno illius qui prior factus est, et in ventre matris figuratus sum caro, decem mensium tempore conglutus sum in sanguine ex semine hominis, et delectamento somni convenientis, et ego natus accepi communem aerem, et in similiter factam decidi terram, et primam vocem similem omnibus emisii plorans, in involumentis nutritus sum et curis magnis (Sap. vii). » Nemo enim ex regibus aliud habuit mativitatibus initium. Ubi et protinus additur: « Unus ergo introitus est omnibus ad vitam, et similis exitus (Ibid.). » Si ergo unus, quod dicitur, ad vitam introitus et similis exitus diligenter attenditur, varietas illa quæ versatur in medio, necesse est ut tanquam volax fugacis somnii vanitas contemnatur. Hoc etiam quod præmissum est: « Decem mensium tempore conglutus sum in sanguine, ex semine hominis, et delectamento somni convenientis; » si non pigeat vigilantiter advertere, quæ mens hæc audiens, typho valeat arrogantiæ superbere? Et quis continuo non compellatur sese nosse putredinem, dum tam obscuram ortus sui considerat fedimentum? dicens intra se: « Quid superbis, terra et cinis? (Eccli. x). » Quod etiam post exitum tuum, futurum est primo vermis, deinde pulvis. Erubescat ergo cordis elati superbia, et qui se considerat inter ortum et obitum

communi cum cæteris naturæ lege constringi, desiderat de sublimioris gloriæ singularitate jactari.

CAPUT X.

Ad perseverantiam exhortando perorat.

Tu autem, venerabilis domina, quæ cæno terrenæ superbiam ad sublime veræ humilitatis fastidium conscendisti, ita constanter in ejus arce persiste; sic in ea, quam per spem semel ingressa es, terra viventium, perseverantiæ pedem immobiliter fige, ut in sæcularis viæ lubricum non libeat ulterius declinare. Nam quæ dudum terreni fueras uxor Imperatoris, nunc per sanctæ professionis dotem sponsa facta es Redemptoris. Sic igitur ei te in vera cordis humilitate substerne, sic illi glutino fervidæ

charitatis untre, ut cum mystica illa sponsa congruenti valeas voce cantare: « Inveni quem diligit anima mea, tenui eum, nec dimittam (*Cant. 1.*); » et illud: « Dilectus meus inter ubera mea commorabitur (*Ibid.*). » Ut quoniam cor hominis inter ubera situm latitat, continuus sponsi tui amor a cordis tui visceribus non recedat; et cui nunc sancta anima tuo in amore conjungitur, nequaquam de cætero a dulcedinis ejus complexibus evellatur, quatenus illud in te Isaia vaticinium solemniter impleatur. « Gaudebit sponsus super sponsum, et gaudebit super te Deus tuus (*Isa. LXII.*). »

Sit nomen Domini benedictum.

865-866 OPUSCULUM QUINQUAGESIMUM SEPTIMUM.

DE PRINCIPIS OFFICIO IN COERCITIONE IMPROBORUM, ADDITA-ALIA EJUSDEM ARGUMENTI DISSERTATIONE.

ARGUMENTUM. — Ejusdem Gothifredi ducis lenitatem in puniendis criminibus reprehendit, ostenditque quantum nimia benignitate principum in populos damni redundet. Augeri profecto, non reprimi improborum audaciam; resque humana susque deque misceri, nisi peccata paribus pœnis coercentur.

GOTHIFREDO excellentissimo duci, PETRUS peccator monachus salutem in Domino.

Qui pigmentata quotidie bibit, ac melle condita, aliquando longa dulcedine gustus ejus offenditur, et in austeritate vilis vappæ juvenias delectatur. Et certe per Salomonem dicitur, quia: « Qui mel multum comedit, non est ei bonum. » Iuxta adipsam quoque juris edulia virentes herbarum fastidium reprimunt, et nauseant ad vomitum peccatoris arcana componunt. Tu sane, vir eminentissime, quodammodo multa quotidie percipis, et nectareo sapore conspersa, dum tibi unusquisque ad votum loquitur, nec aliud quidquam suggerere nititur, nisi quod tuis auribus blandiatur. Quidquid tibi plane dicendum est, prius accurate componitur, et quasi fabrilis instrumenti studio cuditur, ac politur: videlicet quidquid illud est, substrata potius humilitas suggerat, quam libera loquentis auctoritas dicat. Et o infelix, et deceptioni semper obnotium mundanæ fastigium dignitatis! quia cum cæteris dicant homines illa quæ sentiunt; potentibus sæculi fucati sermonis argumenta componunt; et eos qui se aliis exhibent puris, divites compelluntur semper habere suspectos. Dum ergo mundani quilibet homines excellentie tuæ pocula tantummodo mellita propinant, id enim solummodo suggerunt, quod tibi placitum esse perpendunt, in: er dulces quotidiane assentationis illecebras non debet moleste ferri meorum amaritudo sermonum, tanquam inter suaves epulas aliquando placet agrestium virorum herbarum.

CAPUT PRIMUM.

Quod justitiæ rigor regna conservet.

Quod ergo rivis tibi sæpe sermonibus protulit, hæc

nunc per epistolam replico. Fateor sane, multum mihi displicet, quia monarchiam hanc, in qua pene centum millia degunt hominum, tanquam rusticum quendam viculum negligis; eamque duci, per quem regi et administrari debeat, non committis. Ex omnibus quippe, quibus nunc per regiminis officium præemines, districto judici ratiocinium debes; et quanto nunc gloriosius est in obtinenda dignitate fastigium, tanto durius erit in reddenda ratione judicium. Transfer ergo pondus in alterum, ut quod propriis non potes cervicibus ferre, per alium valeas, communicato labore, portare.

Illud etiam mihi non mediocriter displicet, quia in placentis flagitiis et temerariis iniquorum hominum ausibus coercendis, remissior cerneris esse quam debeas; et dum peccatoribus parcis, augere peccata convinceris. Enervato quippe rigore justitiæ, status evertitur disciplina; et dum ultoriæ severitatis censura reprimuntur, temeraria delinquendi licentia relaxatur. Inordinata sane pietas nutrit impietatem; et timida manus medici, vulnus augeat ægroti. Facit enim exuberare putredinem, dum non secando, sed palpano quotidie superducit vultu sculo cicatricem. Pharmacopola denique, qui mollibus unguentis non permiscet æ credinem, tumoribus exciscandis nullam potest adhibere virtutem. Non omnia membra Ecclesiæ uno funguntur officio. Aliud nempe sacerdoti, aliud competit judici. Ille siquidem visceribus debet pietatis **867** affluere, et in maternæ misericordiæ gremio sub exuberantibus doctrinæ semper uberibus illius confovere. Istius autem officium est, ut reos puniat, et ex eorum manibus eripiat innocentes; ut vigorem rectitudinis et justitiæ

teneat, et a zelo sanctionum legalium non tepescat; A ut aequitatis linea non declinet; ut legitimi vigoris genium non enervet. Meminerit etiam semper quod per Apostolum dicitur: « Vis non tenere potestatem? fac bonum, et habebis laudem ex illa. Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time, non enim sine causa gladium portat (Rom. xi). » In quibus utique verbis [satur, vel aliquid simile] intelligi, aliud esse gladium principis, aliud infulam sacerdotis. Non enim ad hoc præcingeris gladio, ut violentorum mala debeas palpare, vel ungere; sed ut ea studeas vibrati mucronis ictibus obtruncare. Hinc est quod sequitur: « Dei enim minister est vindex in iram ei, qui male agit (Ibid.). »

CAPUT II.

Quod iudex, qui male agentes non punit, diaboli minister est.

Si ergo Dei minister est, qui mala facientes in iram vindicat; diaboli procul dubio minister est, qui criminiosos ac reprobos suaviter palpat. Et sicut Deo præbet obsequium qui perversos ulciscitur; sic minister est adversarii, qui perpetrantibus iniqua blanditur. Necessè est, ut contrahat mucro rubiginem, qui seuper in theca reconditus, nunquam exercet ultionem. Scaber ensis efficitur, qui dum cohibetur semper a vulnere, non limatur. Quo contra, per Ezechielem dicitur: « Gladius exacutus est et limatus; ut cædat victimas, exacutus est; ut splendeat, limatus est (Ezech. xxi). » Distat plane tribunal iudicis a cathedra sacerdotis. Ille nimirum ad hoc gladium portat, ut eum in ultione iniuste viventium exerat: iste baculo tantum contentus est innocentiae, ut quietus et placidus teneat, custodiam disciplinæ. Quamquam et sacerdos si immoderata circa subiectos pietate resolvitur, et ipse sententia divini furoris non immerito condemnatur. Nam sacerdos erat Heli, de quo dictum est ad Samuelem: « Eo quod novèrat indigne agere filios suos, et non corripuerit eos, idcirco iuravi domui Heli quod non expietur iniquitas domus ejus victimis et muneribus, usque in æternum (I Reg. i). » Erat ergo iudex, causas atque negotia jurgantium dirimere negligat; maximam diei partem missarum solemnibus, et orationibus insistendo consumat. Sed ecce illic dicitur, quia nec ipsis quidem sacerdotis iniquitas expiari poterit victimis et muneribus usque in æternum, eo quod Heli vitia non coercuerit filiorum.

CAPUT III.

Quod iniquos castigare est Deo sacrificium.

Et perpende quale est, quod victimæ simul ac munera, quæ peccata principaliter abluunt, habitam erga subiectos negligentiam expiare non possunt. Multi nempe falsæ pietatis **868** errore decepti, unde se Deo placere insipienter autumant, inde adversus eum crudeliter pugnant; et ex eo merentur iram, unde se adepturos opinati sunt gratiam; et dum aliis veniam falsæ pietatis impertiunt, ipsi mo-

tum divinæ indignationis incurrunt. Vir namque de filiis prophetarum dixit ad socium, ut se percuteret: quem quoniam ille ferire contempsit, protinus a leone percussus interiit (III Reg. xxvii). Placere se Deo de pietate sua arbitratus est Achab, cum Benadab regem Syriæ non modo vocavit fratrem, sed et in curru proprio sibi dignatus est assessorem. Sed audi quid indiscreta pietas mereatur audire: « Quia dimisisti, inquit Dominus, virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima ejus, et populus tuus pro populo ejus (Ibid.). » Saul Agag regem Amalech non occidit, sed captum peracta victoria conservavit, et pro hac misericordia digne remuneratus audivit: « Pro eo quod abjecisti sermonem Domini, abjecit te Dominus, ne sis rex (I Reg. xiii). »

B Pius existit populus erga mulieres Medianitarum, sed ait illis Moyses: « Cur feminas reservastis? Ergo cunctos interficite, quidquid generis est masculini, etiam parvulos; et mulieres, quæ noverunt viros in coitu, jugulate (Num. xxxi). » Idem quoque Moyses, postquam fabricatus esset vitulus in Oreb, ait filiis Levi: « Occidat unusquisque fratrem, et amicum, et proximum suum (Exod. xxxii). » Et postquam viginti tria millia hominum caesa sunt, ait: « Consecratis hodie manus vestras Domino, unusquisque in filio et fratre suo, ut detur vobis benedictio (Ibid.). » Amalecites ille, qui gloriatur se peremisse Saul, dum se non galeam, sed diadema de capite bellantis abstulisse confugit, gladio David percussus, occubuit (II Reg. i). Insectores etiam Ishobeth, dum caput illius quasi loco muneris offerunt David, gladium non evadunt (II Reg. iv); et quem speraverant muneri gratias redhibentem, commissi potius homicidii experientur ultorem. Petrus etiam Ananæ et Saphiræ mendacium non inultum abire permisit (Act. v); sed eos oris gladio feriens, aliorum ne simile quid forte præsumerent, corda perterruit. Paulus quoque, dum excessibus coercere discipulos nititur, virga delinquentibus comminatur (I Cor. iv). Salvator etiam noster, qui tanquam mitis agnus apparuit, mox ut Petro cæli terræque jura commisit, protinus eum dura redargutione corripuit: « Vade, inquit, post te, Satana, scandalum es mihi; quia non sapis quæ Dei sunt: sed ea, quæ hominum (Math. xvi; Marc. viii). » Quid est ergo quod sancti viri toties in delinquentes reperiuntur invecti, vel correptione verborum, vel ultionibus operum, nisi, ut manifeste clarescat, quia in hac mortalitate recte non vivitur, si blandis ac mollibus asperitas non miscetur? Nam ubi penitus disciplina postponitur, ubi districta legitimi vigoris censura reprimatur, necesse est ut prona semper ad malum fragilitatis humanæ conflictio ad illicita relaxetur. Et in eum procul dubio tota subjectorum culpa redundat, qui eos, ne præcipitanter excederent, sub disciplinæ loro cohærentes deluerat. Inordinata nempe pietas principis, quæ est aliud, quam confusio plebis? Nam dum ille a moderanda regiminis habena reprimatur, subiecti quoque, velut effrenes equi, per abrupta raptantur. Agere nimi-

rum licet omne **869** quodlibet, et nunc liquido cer-
nitur quod saepe dictum in libro *Judicum* reperitur :
« In diebus illis non erat rex in Israel, sed unusquis-
que quod sibi rectum videbatur agebat (*Judic. xvii.*) »
Et illud quod tempore Aehab impiissimi regis dic-
tum est per Michæam : « Non habent Dominum
Isti ; revertatur igitur unusquisque in domum suam
in pace (*III Reg. xxii.*) » De tempore quoque Saul
dicitur : « Quia retusæ erant acies vomerum, et
ligonum, et tridentium et securium usque ad stimu-
lum corrigendum (*I Reg. xxiii.*) » Retusæ quippe
sunt acies utensilium, cum zelus ac fervor extin-
guitur magistrorum, nec stimulus est, qui pungat,
cum deest qui delinquentium peccata corripiat.
Hæc pungentem se Paulus stimulum sentire ceperat,
cum vox illi divina dicebat : « Durum est tibi
contra stimulum calcitrare (*Act. ix.*) »

CAPUT IV.

*Quod regum consilarii non solum pil, sed
etiam prudentes esse debent.*

Enimvero quod dicturus sum non mihi stylus
historiæ tradidit, sed comes Ubaladus, vir videlicet
desertus ac prudens, nudo duntaxat sermone nar-
ravit. Theodosius, inquit, imperator cum religioso
quodam eremita consueverat habere colloquium,
cujus videlicet obtemperabat imperator imperiis, et
conscientiæ sibi latentis areana pandebat. Servus
itaque Dei, ut erat simplex, purus ac mundanæ pro-
pmodum pravitatis ignarus, Augustum districte
permonuit ut erga delinquentes pius existeret, ut a
reorum ultionibus abstineret, et qui sibi deposceret
a superiori iudice veniam, ipse non exigeret a fratre
vindictam, nimirum cum ipse iudex dicit : « In qua
mensura mensi fueritis, eadem remetietur vobis
(*Matth. vii.*) » Imperator itaque fidem sancti viri
monitis adhibens, cepit flagitiosos et quibusque
nocentibus impune commissa remittere, sacrilegis
ac legi plectendis venialiter indulgere, cunctis etiam
aliena jura temere pervalentibus delicta relaxare.
Ad hæc regni proceres conqueruntur, regalis
mysterii [ministerii] tractatores rotinam mundi pe-
rielitantis expostulant, et per fas ac nefas cuncta
confundi, nisi per æquitatem justitiæ rebus humanis
celerius occurratur, affirmant. Lamentantur deni-
que per superstitiosæ hujus ac frivole pietatis igna-
viam passim rapias ac violentias fieri, legum scita
dissolvi et ad audenda plectibilia quæque vel noxia
perversorum nequitas hominum per concessa libera-
tatis aulicam concitari. Hæc imperator querula
suggestione permotus, ad hominem Dei veredarium
destinat, consilium flagitat, quid sibi a murmuranti-
bus objicitur exponit, quid potissimum sit ipse
facturus inquirit. Hæc vir Dei solerti examinatione
discutens mutandanque sui consilii sententiam re-
cognoscens, ore quidem siluit, quadam vero mystici
operis significatione respondit. Aspirante siquidem
pragmaticæ legationis bajulo, caput undique pexuit,
et quidquid in gremium demolitum est vel effusum,
in ignem sine mora profecit ; moxque corriprens

sareulum, ingreditur hortulum, quæque noxia de-
molitur, steriles herbas exstirpat, circumcirca sar-
riens. **870** virentia excolit et communit oluscula.
Illas igitur eradicat, ut radicibus evulsis arescant ;
istas vero fovet et excolit, ut per adulti germinis
incrementa proficiant. His itaque mystica signifi-
catione peractis, in eadem silentii censura persistens,
innuit nuntio ut ad suum dominum redeat, eique
quæ viderat per ordinem innotescat. Qui nimirum
non sine quadam animi stomachantis indignatione
reversus, murmurare cœpit, et conqueri, quia non
missus esset ad sani capitis hominem, sed ad vesu-
num potius, ac dementem : Sperabam, inquit, ut
decentibus me verbis instrueret, et juxta in-
quisitionis meæ seriem, per apertæ responsionis
alloquium ex omnibus informaret. Ille autem velut
alienatæ mentis ac furiosus, modo incultam capitis
cæsariem pectere ; modo correat per hortulum
suum cepit ligone sarrire ; tanquam ego lendes
ejus ac peduculos magnipenderem, vel ruralis
industriæ magisterium flagitarem. Tunc imperator,
quod dicebatur diligenter auscultans, et altiori
consilio quod factum fuerat, mente pertractans, ait
hoc non esse ridiculum, sed mysterium ; atque id
sibi quod quæsierat evidentibus indiciis indubi-
tante expressum : Servus, inquit, Dei nobis melius
agendo quam loquendo respondit, et genuino suæ
operationis oraculo, nodum unius nostræ quæstio-
nis absolvit.

CAPUT V.

Principis officium quodnam sit.

Quidem apertius eo, quod verticem pexuit, et
mox in ignem detersa profecit? ac si diceret : Per
multimodæ divisionis pectinem, hoc est per legiti-
mæ discussionis ac discretionis examen, et noxia
quæque dispareant, et quæ bona sunt abjectis malis
purificata remaneant. Eandem porro sententiam
per hortuli quosque voluit iterare culturam, ut sicut
ille noxias cum suis cespitibus herbas evulsit,
bonum autem olus, ut uberius germinaret, excu-
luit ; ita nos, quasi per discretum librata justitiæ
sareulum, et elaboremus improbos radicibus exstir-
pare, et bonos ut Deo fructificent in tranquilla pace
componere. Hoc illi qui aderant audientes, quod
velut anilium nugarum deputaverant ante ridicu-
lum, venerari cœperunt, et revera spiritualis ac
profundæ sapientiæ sacramentum. Tunc imperator,
hoc tanquam propheticæ confirmatus oraculo, vio-
lentias injuste viventium cepit ulcisci, reatus ac
scelera districta jurisdictionis animadversione percu-
tere, a nefariis ausibus improbos cohibere, et per au-
thoritatem imperialis potentis perversorum corda
terrificans, in pace cuncta componere Sic itaque
mundus, qui perire cœperat per ignaviam, ad
æquitatis atque justitiæ reformit disciplinam. Hoc
autem ego, non ut constanter verum fuisse perhi-
beam, retuli ; sed quod mihi cursorio sermone re-
latum est, in quantum non intercepto oblivio, præ-
lavi. Verumtamen nunquam hoc usque ad nos

antiquitas, fama vulgante, transmitteret, si non ad ædificationis exemplum prodesse posteris credidisset.

871 Vix plane quinquennio ante meæ natiuitatis exortum, humanis rebus exemptus est tertius Otto, qui imperialis apicis dignitate pollicibiliter floruit, et Romanam republicam strenue gubernauit. Hic itaque cum vicennalis adolescentiæ vix adhuc excessisset ætatem, inter insignia multa et præclara quæ gessit tribus regni proceribus atque comitibus oculos eruit, Rodulpho videlicet, Rainundo et Arimundo. In quo nimirum conspicuo decore iustitiæ, sic omnium aliena diripientium viscera tremefecit, sic totum regnum in securitatis et pacis tranquillitate composuit, ut omnes fere intra compendii sui linitem se formidolose reprimerent, nec juris proprii terminos per insolentiam transirent. Unde per ora populi hæc se præconii fama diffuderat; in euersione sex ocellorum unum pacatum est regnum. Tres facti sunt cæci, et omni populo quietas optata lumen infudit. Tu quoque, vir magnifice, sanctorum tibi principum, et legalia iura seruantium exempla propone; noxiæ pietatis imaginem a te procul exclude, et erga populum, qui tibi commissus est, satage semper iustitiam custodire. Scriptum est enim: « Beati qui custodiunt iudicium, et faciunt iustitiam in omni tempore (*Psal. cv.*) » Et Salomon: « Diligite, inquit, iustitiam, qui iudicatis terram (*Sap. 1.*) » Sic ergo rectitudinis zelo semper accensus, incede nunc per iustitiæ transitum, ut non iudicandus, sed remunerandus, ad ipsum quandoque iustitiæ revertaris autorem.

ALIA DISSERTATIO.

DE EODEM PRINCIPIS OFFICIO IN IMPIS OERCENDIS.

ARGUMENTUM. — Nimiam mansuetudinem et lenitatem fugiendam eidem Gothifredo inculcat, aduocans illum, videat etiam abque etiam, ne dum paucis sceleratis parcit, bonos omnes perdat. Ut hoc ei facilius persuadeat, exemplum Hugonis ducis, qui ante illum totius fere Italiae gubernacula administraverat, adducit, ejusque severitatem collaudat.

GOTHFREDO præcellentissimo marchioni, PETRUS peccator monachus salutem.

Sæpe nuntius post nuntium mittitur, ut res, quæ nimis est necessaria, importunus saltem precibus impetretur. Nam et euangelicus ille iudex extra Evangelium vivens (*Luc. xviii.*), qui non Deum, non hominem reuerbatur, tandem et indefesa mulieris instantia victus agnoscitur. Tu vero, quem et inter homines pulcherrime honestæ vitæ spectabilem et apud Deum castus rebilit timor insignem, petitionibus meis repulsam non debes ingerere, quem utique non aduerarium conquerentem, sed tibi potius aspicias utilis suggerentem. Scripsi tibi nuper epistolam de seruando rigore iustitiæ, quam nunc **872** apicibus quidem gemino, sed a proposita semel materia non recedo.

CAPUT PRIMUM.

Quod iustitiæ rigor bonis ac malis nullis est.

Tene igitur, vir eminentissime, stateram æqui libraminis, examen intra trutinam cohibe, pariles legalium sectionum lances præ oculis semper appende. Sed hic forte illud Salomonis objicies: « Noli esse nimium iustus (*Eccle. vii.*) » Et ego tibi contra respondeo: Noli esse nimium pius. Sicut enim sub immoderata iustitia pusillanimitas frangitur, ita sub pietate nimia male liber animus ad insolentiam procaciter effrenatur. Nunquid enim illic indiscreta pietas non prohibetur: « Percute filium tuum virga, et liberabis animam eius a morte? » (*Prov. xxiii.*) Et iterum: « Qui parci virgæ, odit filium suum (*Prov. xiii.*) » Et alibi: « Qui diligit filium suum, assiduat illi flagella (*Eccle. xxxi.*) » Et idem: « Equus indomitus evadit durus, et filius remissus evadet præceps. Lacta filium tuum, et paventem te faciet; ludo cum eo, et contristabit te. Non corraides illi, ne doleas, et in novissimo obstupescant dentes tui (*Ibid.*) » Si ergo pater disciplinam et flagellum debet unico filio, quanto magis princeps populo, ne tanta effrenatæ libertatis audacia pereat multitudo? Unde scriptum est: « Rex insipienter perdet populum suum, et civitates inhabitabuntur per sensum prudentum (*Eccle. x.*) » Ut ergo populus, qui tibi subjectus est, ex justæ regimini observatione salvetur, necesse est ut ipse in tribunali examine constitutus, quæ sunt justa decernas; et eos insuper quos per provincias dirigit, ut legis edicta districte prosequantur, instituas. Unde vir sapiens cum præmississet: « Iudex sapiens iudicabit populum suum, et principatus sensati stabilis erit; » protinus addidit: « Secundum iudicem populi, sic et ministri ejus; et qualis est rector civitatis, tales et inhabitantes in ea (*Ibid.*) » Quid plane sanctius? Quid Deo charius? Quid certe in Christiana religione præstantius, quam iudicare iustitiam, et illicitis ansibus per legitimi rigoris occurrere disciplinam? Ita quo nimirum et nocentibus præstatur et patientibus. Illis scilicet, ut violentiæ piaculum non incurrant; istis autem, ut discrimen ingerendæ calamitatis evadant. Illis, ut contenti propriis, aliena non rapiant; istis, ut defensi puræ tuitionis umbraculo, propria non amittant. Illis, ne lædendo proximos, divini furoris in se gloriam provocent; istis, ut a nefandorum nequitia liberati, gratias sepeper agentes, in iubilo divinæ laudis exsultent. Quod utique suavius sacrificium Deo valet offerri, quam de violentorum manibus pupillos eripere, viduas defendere, oppressos erigere, spoliatos et abjectos in amissis proprii juris titulos reformare? Hinc enim scriptum est: « In iudicando esto populus misericors, ut pater, et pro viro mari illorum; et eris tu velut filius Altissimi olediens, et miserere tui magis, quam mater (*Eccle. iv.*) » Quid ergo majus? Quid in humanis operibus excellentius, quam id, pro quo mortalis homo et Dei filius fiat: et Deus **873** illi non paterne, sed quod majus est, viscera maternæ pietatis impenlat? Ut qui stans pro pupillis et viduis adver-

aus impiorum nequitas dimicat, ipse tanquam A lacteola soboles sub confoventibus se divinæ pietatis uberibus requiescat.

CAPUT II.

Sacræ Scripturæ, ac SS. Patrum de plectendis iniquis concors sententia.

In ulciscendis plane ac legali severitate plectendis excessibus iniquorum, omnes sibi met unanimitè concinnant, et in unius sententiæ decreta concurrunt, et Patres videlicet legis antiquæ, et sancti doctores Ecclesiæ. In lege namque scriptum est : « Maleficos ce patiaris vivere (Exod. xxii.) » Et Apostolus inter multa : « Sive regi quasi præcellenti, sive ducibus tanquam ab eo nissis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum (1 Petr. ii.) » Beatus Augustinus ait : « Quæ est vanitas unius parcere, et omnes in discrimen adducere? Polluantur enim omnes, uno peccante. » Et Hieronymus : « Qui percutit malos, inquit, in eo quod mali sunt, et habet causam interfectionis, ut percutiat pessimos, minister Dei est. » Item alibi : « Homicidas et sacrilegos punire, non est effusio sanguinis. » Et beatus ait Ambrosius : « Hostem ferire victoria est, reum æquitas, innocentem homicidium. » Quod profecto sancti de inferenda impiis ultione non dicerent, nisi corporale supplicium etiam animabus eorum aliquatenus crederent profuturum. De quo nimirum, omissis interim aliis, quid Cyrillus Hierosolymitanus episcopus senserit, breviter inseramus : « Mors, inquit, quæ pœnæ causa inferitur pro peccato, purgatio est peccati ipsius, pro quo jubetur inferri. » Absolvitur ergo peccatum per pœnam mortis; nec superest aliquid, quod pro hoc crimine iudicii dies, et pœna æterni ignis inveniat. Ubi quis accipit peccatum, et habet illud secum, nec aliquo supplicio pœnaque diluitur, transit etiam cum eo post mortem, et quia temporalia hic non persolvit, expendet æterna supplicia. Vides ergo quanto gravius sit accipere peccatum, quam morte mulari? Ille enim mors pro vindicta datur et apud justum iudicem non iudicatur bis in idipsum. Ubi autem non est solum vindicta peccatum, manet æternis ignibus exstinguendum. Quibus utique sancti viri verbis indubitanter asseritur, quia per temporalem pœnam reus absolvitur et per immunitatem æterni supplicii cruciatibus reservatur.

CAPUT III.

Hugonis ducis Tusciæ prudentia in renuntiando ducatu.

Lt autem domesticum tibi, vel, ut ita loquar, vernaculum præbeamus exemplum, nemo melius occurrit, quam gloriosæ memoriæ Hugo dux et marchio, qui eum, quo tu nunc fungenis, obtinuit principatum. Obtinuit, inquam, utramque monarchiam [f. marchiam], et quam Tyrrhenum videlicet, et quam mare Adriaticum alluit. Sed cum perenderet, quia 874 propter improbitatem injuste viventium, strenue regere utramque non posset, utronæ renuntiationis arbitrio, cessit imperatori monarchiam Came-

rini cum Spoletano ducatu; juri vero proprio Tusciam reservavit. Hujus tempore Capuanus princeps, si rite rem teneo, dum manibus chirothecas vellet adducere, hi qui adversus eum conspiraverant, ei protinus quasi subservientes, occurrunt, manus ejus utrasque complodunt; et mox evaginatæ gladii, eum confodientes, interficiunt. Quod mox, ut incomparabilium virtutum viro, Hugoni videlicet marchioni, qui illic tunc, patenter innotuit, nil moratus Capuanam urbem numerosis exercituum legionibus circumfudit : eamque tandiu bellicis armorum copiis expugnare non destitit, donec ex ea victoriam caperet et interfectores domini sui digno necis supplicio trucidaret. De quo nimirum et alia tot virtutum insignia referuntur, ut prolixitate temporum splendida nominis ejus fama aboleri nullatenus valeat; sed quasi virens semper ac florens, in ore hominum solemniter vivat. Et quibus et nos scribere nonnulla possumus, quæ forent adificationi procerum profutura; sed quia dum nobis dicerentur, singula gestorum verba notare negleximus, ne quod absit, aliquo fallamur in verbo, scribenda hæc aliis delegamus. Breve tamen, quod audivi de puerili ejus ætate, non taceo. Obertus [Ubortus, et Albertus etiam] marchio pater ejus Hugonis regis naturalis filius exstitit; qui nimirum Guiliam [Willam] majoris Bonifacii marchionis filiam, conjugali sibi fœdere copulavit. Hic non multo post indignationem primi Ottonis imperatoris incurrit, ac subinde relicta conjuge, Pannoniam profugus exsulavit. Qui cum longo post tempore resumptus, in gratiam rediit, matrem cum grandiuscula jam prole reperiens, admiratus expavit. Negat homo se genuisse, quem conspicit, et zelotypiæ permotus invidia, fœta mulieri obscenum crimen intendit; nequaquam se tam insperatæ rei perhibet conscium; diffidetur se conceptionis hujus nosse mysterium, nec posse fieri ut se asserat patrem qui prægnantem non reliquit uxorem.

CAPUT IV.

Guille matris Hugonis innocentia jucundo miraculo declaratur.

Ad hoc tandem res diutius ventilata protrahitur, ut non aliter, quam per actæ purificationis indicium tam gravis objectio sopiatur. Illoc igitur ex utraque parte convenit, ut in vasta quadam amplissimæ domus area conventus religiosorum fieret personarum. Quibus nimirum in subsellis suis undique consistentibus, puer solus in medio poneretur; et si patrem, quem nunquam antea viderat, adiens peteret, ab omni procul dubio matrem suspicione purgaret. Quid plura? Conveniunt pontifices, adsunt cum monachis et abbatibus inferioris etiam ordinis sacerdotes; fletur, gemitur, suspiratur, ad cælum oculos erigunt, pugnis pectora moesta contundunt, profluentibus lacrymis tristitia ora perfundunt. Dimissus itaque puer in 875 medio sine papate, vel gerula, cepit ire; et cum pater sederet inter vulgus, nec ab aliis videretur ulla subsellii varietate distinctus; contemptis omnibus, puer ad eum signanter accēs-

sit eique tanquam notissima familiaritate blanditus adhæsit. Sic itaque liberavit matrem, dum divino provocati instinctu, petitit genitorem. Hoc igitur modo matri confuso tollitur, patri filius redditur, et utriusque parentis affectus erga se invicem in communi sobole reformatur. Omnes ergo qui aderant, tanto stupefacti miraculo, votiva mentis conjubilatione et dignas auctori Deo gratias referentes, exsultant.

Hic præterea sæpe dum equitaret, comitum cuneos post se dimittere consueverat, et vel solus, vel uno contentus assecla, longius præcedebat; et tunc agricolas, vel opitones his compellabat affatibus. Quid vobis, inquit, videtur de marchione isto, quem dicunt? Nunquid non crudelis et impius, pauperes opprimit, terram dissipat et cuncta ditionis suæ bona profugiat? Ad quod illi: Absit, aiunt, absit; falsum est penitus, o homo, quod loqueris. Non est enim potestas talis super terram, quæ sic violentiis et rapinis abstineat, quæ in tanta pace et securitate subjectum sibi populum regat. Vivat optatum, vivat illa potestas ad refugium pauperum, prospere floreat ad omnium custodiam subjectorum. Quod ille audiens, exsultabat in Domino. Unde sæpe dicebat: In tanta volo semper erga subjectos, et præcipue rusticos, mansuetudine vivere, ut annoa, quæ caballii mei rodentis ore delabatur, a rusticorum porcellis e vestigio colligatur. Porro autem cum de se quid diceretur inquireret, quid aliud, quam nostri Redemptoris imitabatur exemplum? qui nimirum cum omnia procul dubio nosset, a discipulis tamen, veluti nescius, inquirerebat: « Quem dicunt homines esse Filium hominis? » (Matth. xvi.) Cui cum illi diversas hominum opiniones exprimerent, addidit: « Vos autem quem me esse dicitis? » Scilicet ut rex angelorum formam daret rectoribus hominum, quatenus non quid in os eorum assentatorie dicatur attendant; sed quod eorum testimonium apud absentes habebatur inquirant. Sicque quod in se reprehensibile ex eorum fama deprehenderint corrigant: ad exsequenda vero bona, quæ de se dicere cognoverint, avidius invalescant.

CAPUT V.

Hugonis ducis mors.

Ut autem præfati marchionis etiam finem breviter perstringamus; cum in extremæ valetudinis languore decumberet, et totius regni lumen exstingui, non parva diversorum ordinum multitudo defleret; venerabilis quidam **876** episcopus, cujus me ad præsens vocabulum fugit, hoc in ligno, quod in igne tunc ardebat, expressum per quædam litterarum vestigia deprehendit. Hugo marchio quinquaginta annis vixit. Cumque hoc quasi fastum

A omen ii qui aderant crederent, signumque hoc esse recuperandæ salutis, erectis in spem cordibus, autinarent, paulo post ipse defunctus est.

Hic præterea sex (septem) monasteria in sui juris possessione construxit, quæ non modo prædiis ac mancipiis, sed et aureis, et argenteis vasis, diversis etiam ecclesiasticis ornamentis, copiosa liberalitate ditavit. In quorum uno, venerabili videlicet ac religioso, quod ad honorem Dei genitricis est in Florentina urbe constructum, jacet cadaver ejus humatum. Cujus obitum cum Augustus, qui tunc abbas Romanus regebat imperii, Otto videlicet tertius agnovisset, quia quondam adversus eum stimulo mordebatur invidia; propterea in hanc vocem congratulabundus erupit: « Laqueus contritus est, et nos liberati sumus (Psal. cxiii.) » Sed paulo post, eodem scilicet anno et ipse defunctus est. Sic itaque suam improvidus peritit, qui de morte alterum nequiter exsultavit, non attendens id quod vir sapiens ait: « Noli de mortuo inimico gaudere, sciens quod omnes morimur (Eccli. viii.) »

Sed et aliud adnectere non otiosum credimus, quod inter sanctos ejusdem cœnobii monachos celebri redolere memoria frequenter audivimus. Aiunt enim, quia præfatus marchio Marino abbati, qui monasterium id tunc regebat, per speciem nocturnæ visionis apparuit; atque, ut corpus suum in supinum juxta consuetudinem volveret, quod in os reclinatam jacebat, admonuit. Quibus profecto visionibus abbas flemens, probare rem voluit, et honesti viri corpus pronum, et in faciem jacens, sicut sibi revelatum erat, inveniens, reverenter, ut decebat, in latus alterum supinavit. Nec mirum plane, si vir iste sepulturæ consuetudinem petiit, quam et ipse circa se caput electorum omnium voluit exhiberi. Dicit enim evangelista Joannes: Quia, « Joseph et Nicodemus acceperunt corpus Jesu, et ligaverunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos Judæis est sepelire (Joan. xix.) » Hunc tibi prædecessorem tuum, vir eminentissime, quasi speculum statue, aliorumque tibi qui pravitates hominum per rigorem justitiæ represserunt, exempla propone. Eripe de violentorum manibus innocentes; superhorum, et contra statuta viventium, erectas frange cervices. Experiantur te reprobi principem, non irrideant sacerdotem. Nocentium fruticum radices evelle, ut fructuosa plantaria possint comas erigere. Sic igitur in agro Domini, qui tibi ad excolendum commissus est, sarculum legitimi vigoris exerce, ut et supernis horreis proventum centesimi fructus inferre, et dignæ remunerationis nummum ab eo qui te conduxit merearis accipere.

Sit nomen Domini benedictum.

877 878 OPUSCULUM QUINQUAGESIMUM OCTAVUM.

DE VERA FELICITATE AC SAPIENTIA

ARGUMENTUM. — Quam longissime inter se distent vera et fucata felicitas ostendit : itemque quantum humanarum scientiarum vanitates abhorreant ii qui divinæ Sapientiæ dulcedine capiuntur. Proinde hortatur illum ad quem scribit, ut si omnino profanis literis divitiisque et cæteris, quæ falso a mortalibus bona appellantur, munium remittere non potest; saltem illis, tanquam ancillis et pedisequis, utatur ad veram sapientiam felicitatemque asequendam.

Prudentissimo viro BONIFACIO, PERNUS peccator A
monachus indissolubile circulum charitatis.

Non ignoro, frater, quia cum mea epistola sæcularium manibus traditur, mox eloquentiæ nitor curiose perquiritur; quam consequens sit dispositionis ordo, tractatur: utrum rhetoricæ facultatis color eluceat, an sententiæ argumenta dialecticæ subtilitatis involvant; quæritur etiam utrum catholici, an potius hypothetici, quæ proposita sunt, per allegationes inevitabiles astruant syllogismi.

CAPUT PRIMUM.

Humana eloquentia quam parvi fit a viris sanctis.

Sed hæc et huiusmodi phalerata ludibria ii qui spiritu Dei vivunt, ut revera frivola et vana contemnunt; et, sicut Apostolus ait, arbitrantur ut stercora (Philip. III). Qui etiam locutum se esse discipulis perhibet, non humanæ sapientiæ verbis, ut non evacuetur crux Christi (I Cor. I). Et quam pulchra, quam utilis, quam honesta locutio, quæ dum auctorem suum vento vanæ gloriæ per arrogantiam inflat, crucem Christi, quæ est mundi salus, evacuat. Tu itaque, dilectissime, in nostris literis noli prurientem mordacis eloqui sperare sanguinem, noli accurato uphantiæ quærere venustatem; ovina tibi simplicitas placeat, quæ ad Deum provocat; non serpentina calliditas, quæ lethales virus instillat. « Erat, inquit, Scriptura, serpens callidior cunctis animantibus terræ (Gen. III). » Nam et Dominus, qui inter semen mulieris atque serpentis, infœderabiles inimicitias posuit, non serpentium, sed pastorem se esse ovium nominavit, et non ait: Serpentes mei; sed « oves, inquit, meæ vocem meam audiunt; et ego agnosco eas, et vitam æternam do eis (Joan. XVI). » Porro sapientes sæculi despiciabiles indicant simplicitatem servorum Dei. Hinc est, quod Moyses dicit: « Illicitum est Ægyptiis consilere cum Hebræis, et profanum putant huiusmodi convivium (Gen. XLII). » Cur autem hoc? Declarat alibi, cum ait: « Detestantur, inquit, Ægyptii omnes pastores ovium (Gen. XLVI). » Sicut enim Veritas dicit: « Filii huius sæculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt (Luc. XVI). » Et ideo serpentina illis calliditas placet, puritatem vero ovinæ simplicitatis abhorrent. Sed ait Dominus Petro: « Si diligis me, pasce oves meas, pasce agnos meos (Joan. XXI). » Nunquid dicit: Pasce vulpecu-

las meas, pasce dracones meos? Hoc autem idcirco dixerim, dilectissime, ut et tu caveas horridam serpentis astutiam, et sancta prudentia tua inter fatuitatem et calliditatem sit medie temperata. Unde et Jacobus cum serpentinam excluderet sapientiam, dicens: « Non est ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica (Jac. III); » paulo post quam sapientiam habere debeamus, subjungit. « Quæ autem, inquit, desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suavis, bonis consentiens, plena misericordia et fructibus bonis, iudicans sine simulatione (Ibid.). » Hinc et Paulus ait: « Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem (Rom. XIII). » De immoderata quippe sapientia per Isaiam B dicitur: « Peribit sapientia a sapientibus ejus, et intellectus prudentium ejus abscondetur. Væ qui profundi estis corde, ut a Domino abscondatis consilium, quorum sunt in tenebris opera, et dicunt: Quis videt nos? et quis novit nos? » (Isa. XXXII.) Per eundem quoque prophetam talis sapientia deridetur: « Ubi est, inquit, litteratus? ubi legis verba ponderans? Ubi doctor parvulorum? populum imprudentem non videbis. 879 populum alti sermonis; ita ut non possis intelligere disertitudinem lingue ejus, in quo nulla est sapientia (Isa. XXXIII). »

CAPUT II.

Discrimen inter sapientiam spirituales et terrenam.

Quid autem distet inter spirituales sapientiam terrenamque prudentiam, alibi discernit cum dicit: « Quia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam predicationis salvos facere credentes (I Cor. I), » et iterum: « Prudentia huius mundi inimica est Deo: legi enim Dei non subjicitur; nec enim potest (Rom. VIII). » Hinc est quod, sicut in libro Genesis dicitur, quinque reges, qui subesse noluerunt Chodorlahomor, a quatuor regibus superati sunt (Gen. XIV). Et ulii? in valle Silvestri, quæ nunc est mare Sals. Qui sunt enim quatuor reges, nisi quatuor virtutes quas Scriptura sacra nominat principales? Quid vero per quinque reges, nisi totidem sensus corporis, ac per eos exterior scientia designatur? Sicut autem illæ quatuor virtutes velut ex originali matris suæ, rationis D scilicet fonte, procedunt; sic isti in terrenæ sapien-

tia vanitate, velut in convalle sanguinis, immorantur, ibique a suis hostibus sunt prostrati; quia dignum est, ut in anima omnis spiritualis sapientia viuat, et carnalis prudentiæ calliditas pereat. Hinc et de David legitur: Quia « fecit sibi nomen cum reverteretur capta Syria, in valle salinarum, cæsis duodecim millibus (II Reg. viii). » Verus enim David Christus, fortis scilicet viribus et pulchre aspectu, in valle salinarum duodecim millia hominum stravit, quia per apostolos suos de salsa, imo falsa hujus mundi sapientia triumphavit. Qui enim duodecim spiritualis prælii bellatores habuit, quasi totidem per eos hominum millia trucidavit, dum stulte sapientes a frivole sapientiæ vanitate convertit. Quorum videlicet bellatorum unus ad Corinthios dicit: « In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus: nam arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo, ad destructionem munitionum, consilia corporis destruentes, et omnem altitudinem extollientem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi (II Cor. x). »

CAPUT III.

Sapientiæ cælestis, et terrenæ prudentiæ effectus.

Porro autem sicut cælestis sapientia cælestes facit et legitimos Ecclesiæ filios; ita terrena prudentia terrenos reddit et spurios. De quibus per Baruch dicitur: « Filii quoque Agar, qui exarserunt prudentiam quæ de terra est, negotiatores terræ, et Theman, et fabulatores, et exquisitores prudentiæ, viam sapientiæ nescierunt, neque meminerunt semitarum ejus (Baruch. iii). » Sæcularem ergo prudentiam assequi cupientes et spiritualem sapientiam continentem, filii sunt Agar, non Sara; et maneres **880** facti Ismaeliæ jure censendi sunt non Israelitæ. Et quoniam Agar, advena interpretatur, ii non sunt sapientiæ filii, sed advene, et peregrini. Nec ex illis sunt, quibus aiebat Apostolus: « Jam non estis hospites et advene, sed estis cives sanctorum, et domestici Dei (Ephes. ii). » Tu autem, dilectissime, de ejusdem te prophætæ sermonibus alloquar, discite ubi sit prudentia. Hæc enim in Deo sunt essentialiter constituta, atque ab eo sunt procul dubio requirenda. Sed quia tu in sæculo non invenies lucum, nec potes prorsus effugere, ut aut sæcularis eloquii cum colloquantibus verba non conferas, aut aliquando de litterariæ disciplinæ studiis aliquid non attingas, hac tibi discretionem utendum est; ut in sæcularibus quidem te velut hebentem reddas, in spiritualibus vero studiis omnes tuæ mentis nervos exerceas: in illis te præbeas negligentem, in his autem omnino vivacem. Quia ergo a temetipso hoc obtinere non potes, ut in mundalis executione negotii omnino careas serpentis astutia; vel hoc satage, ut terrenam prudentiam tuam sapientia spiritualis absorbeat, eamque velut in sui corporis arcana convertat. Sicut de maleficis Pharaonis Scriptura proloquitur: « Projecerunt, inquit, singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones,

A sed devoravit virga Aaron virgas eorum (Exod. vii). » Virga quippe Aaron maleficorum virgas absorbit; quia sapientia Christi, quam illa signabat, omnes hujus mundi sapientias annullavit, mundique sapientes sui corporis, quod est Ecclesia, visceribus convivit. Absurdum præterea est et satis inhonestum, ut eadem prudentia eademque subtilitas rebus adhibeatur humanis quæ spiritualibus impenditur et divinis. Hinc est, quod Moysi Dominus ait: « Sume tibi aromata, stactem et onycha, galbanum boni odoris, et oleum lucidissimum, faciesque thymiana compositum opere unguentarii, mistum diligenter et purum (Exod. xxx). » Thymiana quippe ex aromatibus compositum facimus, cum in altari boni operis virtutum multiplicitate redolentis.

B Quod mistum et purum fit; quia quanto virtuti jungitur, tanto incensum boni operis sincerius exhibetur. Ubi et bene subiungitur: « Cumque in tenuissimum pulverem universa contuleris, pones ex eo coram testimonio tabernaculi (Ibid.). » In tenuissimum pulverem aromata universa conterimus; cum bona nostra quasi in pila cordis occulta discensione tundimus, et si veraciter bona sint, subtiliter retractamus. Aromata ergo in pulverem redigere, est virtutes recogitando terere, et usque ad subtilitatem occulti examinis revocare.

CAPUT IV.

Nostra studia sint ut soli Deo placeamus.

Et notandum quod de eodem pulvere dicitur: « Pones ex eo coram testimonio tabernaculi: » quia tunc nimirum bona nostra veraciter in conspectu superni iudicis placeant, cum hæc mens subtilius recogitando, conterit, et quasi de aromatibus pulverem reddat. Nec grossum dirungere sit bonum, quod agitur, ne si hoc arcta retractionis manus non comminuat **881** odorem de se subtilius non aspergat. Hoc plane studium, tantæque subtilitatis instantia non rebus est adhibenda terrenis, sed ad hoc tantum habenda est, ut placere valeamus obtutibus Creatoris: nec ut in sæculo videamur insignes, sed ut coram Deo in nostra simus examinatione prudentes. Unde illic additur: « Talem compositionem non facietis in usus vestros, quia sanctum est Domino; » moxque subiungitur: « Homo quicumque fecerit simile, ut odore illius perfruat, peribit de populo sanis (Exod. iii). » Quisquis ergo, sive litterarum sæcularium disciplinis, sive rebus quibusque terrenis hoc studium exhibet, quod ad placendum Deo examinationi diluxat intinæ principaliter debetur, merito perit, quia thymiana, quod soli Deo debuit, rebus temporalibus et caducis impendit. Enimvero quod de scientia loquimur, hoc ipsum ex delectatione hujus vitæ necesse est fateamur. Dignum quippe fuerat, ut terrena prudentia in nobis prorsus aresceret, et spiritualis solummodo sapientia in nobis reflueret, sicut Apostolus admonet, dicens: « Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt querite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt aspice, non quæ super terram (Coloss. iii). » Dignum

nihilominus fuerat ut hæc vita in nostro corde non viveret, sed nobis prorsus mortuus nequaquam mortuus delectaret, sicut idem dicit Apostolus : « Consepulii enim sumus cum illo per baptismum in morte, ut quomodo surrexit Christus per gloriam Patris, ita et nos in novitate vite ambulemus (Rom. vi). » Sed quia hæc nonnullis præsertim secularibus impossibilibus sunt, et perfectionis utriusque fastigium assequi plene non possunt, admonendi sunt, ut quæ non possunt exacte continere, secundo saltem loco ea contentur habere.

CAPUT V.

Sæculares viri quomodo se habere debent in amore rerum terrenarum et spiritualium.

Et quoniam hæc vita plerosque sæculares tanquam vxor substracta delectat, elaborandum est, ut licet eam nequeant præ infirmitate mentis, ut dignum est, odire; nequaquam tamen aggrediantur illam immoderate diligere, ut si necdum prævalent ei repulsi dare libellum, pudeat tamen ad comparisonem æternæ vite amoris illi præbere primatum. Unde et in lege præcipitur : « Si habuerit, inquit, homo uxores duas, unam dilectam et alteram odiosam, genueritque ex eis liberos, et fuerit filius odiosæ primogenitus, volueritque substantiam inter filios dividere, non poterit filium dilectæ lacere primogenitum, et præferre filio odiosæ, sed filium odiosæ agnoscat primogenitum, dabitque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia : iste enim principium liberorum ejus, et huic debentur primogenita (Deut. xxi). » Duæ scilicet hominis uxores, virtus sunt et voluptas; livoris et odii inter se invicem velut quadam zelotypia dissidentes. Et voluptas quidem ad hanc vitam, virtus ad æternam pertinet gloriam. Illa plane dilecta est, quia virum suam, **882** hoc est fragilem cujusque spiritum, malesuada jucunditate demulcet : ista vero dicitur odiosa, quia per arctam et angustam viam homines ire constituit, et aspera semper ac dura proponit. Sed filius odiosæ nobis primogenitus est; quia virtutem conditor noster nobis originaliter indidit, voluptas autem, et quælibet carnalis illicerebra ex vitio nostræ pravitatis emersit. Sed quia non est istius temporis per singula verba hujus præcepti figuram evanescanter exponere, sufficit hoc ad compendium dicere ut si non possumus dilectam uxorem, quæ nobis procul dubio noxia est, a thalami nostri societate repellere, studeamus saltem odiosam, quæ sobria est, et honesta, in primogeniti dignitate præferre : quatenus si nobis difficile est quantalacumque saltem hujus vite dulcedinem non sentire, prærogetur tamen domini palma virtuti, relinquatur servitus voluptati. Illius filius in primogeniti dignitate præcellat; istius autem filius in subsequela ordinis, et sub disciplinae semper refrenatione supersistat.

Vis fortassis addiscere qui uxoris dilectæ sunt filii? Paulus inquirat apostolus : « Manifesta sunt, inquit, opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissen-

siones, sectæ, invidiæ, homicidia, ebrietates, commessiones, et his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur (Galat. v). » Vis enim consequenter audire, quæ sit soboles odiosæ? Ausculta quod subdidit : « Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas (Ibid.). » Hic ergo filius tanquam primogenitus duplicia debet habere substantiæ, videlicet, ut fructus spiritus corpus, simul et animam regat : atque utriusque substantiæ, interioris scilicet et exterioris hominis jura possideat.

CAPUT VI.

Quod virtutis amor principatum tenere debet in corde.

Si ergo tibi difficile est ut una sis uxore contentus, nec prævalens dilectæ, quæ odio habenda est, repulsi præbere libellum; fac saltem ut odiosa, quæ totis viribus amplectenda est, in domo cordis tui dignitatis obtineat principatum. Illa vero, quæ nunc male diligitur, tandiu novissimum teneat locum, donec fœditatis suæ merito sensim veniat in fastidium, de fastidio funditus vertatur in odium. Filius odiosæ tibi sit primogenitus, eique deferatur obsequium a cæterorum multitudinis liberorum. Hinc est quod Josue subversa Jericho imprecatus est, dicens : « Maledictus vir coram Domino, quæ suscitaverit, et ædificaverit civitatem Jericho, in primogenito suo fundamenta illius jaceat, et novissimo liberorum ponat portas ejus (Jos. vi). » Nam qui a per Jericho, quæ in lunam vertitur, hæc vita signatur, ille civitatem Jericho in primogenito suo suscitavit, qui bona præsentis vite principaliter amat. Et quia Veritas in Evangelio præcipit : « Primum querite regnum Dei, et **883** hæc omnia adjicientur vobis (Math. vi); » merito maledictione damnatur quisquis ab hoc præcepto declinare convinctur, propheta attestante, qui ait : « Maledicti qui declinant a mandatis tuis (Psal. cxviii). » At contra, ille portas Jericho ponit in novissimo liberorum, qui sic nititur temporalibus bonis, ut hæc non cum amore possideat, sed ad cælestis gloriæ præmium medullitus inardescat. Qui celestibus in amore suo terrena supponit, transitoria floccipendit. Hoc itaque faciens, et odiosæ uxoris filium, juxta mandata legis, efficit primogenitum, et secundum Josue sententiam, portas Jericho in novissimo suscitavit liberorum. Quo contra, Cain in primogenito suo Henoch condidit civitatem (Gen. iv), quia futuram non sperabat hæreditatem; et quia se quasi in Jericho hujus sæculi præpropere dedicavit, elogium perpetuæ maledictionis incurrit. Unde scriptum est : « Hæreditas, ad quam festinatur in scripto, in novissimo benedictione caret (Prov. x). »

Tu itaque, dilectissime, si necdum solius spiritualis vite, velut minus uxoris thalami, vales esse contentus, sed adhuc male blandientis terrene conversationis illicerebra teneris astrictus, in domo cordis tui, tanquam primogenitus, amor æternæ vite præ-

cellat : et tanquam suppar atque repressa temporali-
um rerum cura **884** subserviat. Sicut in Canticis
legitur : « Læva ejus sub capite meo, et dextera illius
amplexabitur me (Cant. II). » Læva quippe subesse
capiti dicitur, cum præsens vita a mente, quæ cogi-
tationum caput est, despecta calcatur. Dextera vero
amplexibus stringitur, qui solius æternæ vite desi-
deris undique delectatur. Plane quia et Salomon
ait : « Da partem septem, necnon et octo (Eccle. XI) » ;
scilicet præsentem vitam, quæ per septenarium nume-
rum designatur, excurre, ut jam in amore futuræ,
quæ per octonarium resurrectionis exprimit gloriam,
totis studeas visceribus habitare. Illi perfuntoriam

A atque volaticam exhibe curam; in hac perseveran-
tem atque perpetuam, sicut æterna est, indeficæ
dilectionis fige sententiam. Porro quod de transitoria
vita dicimus, hoc et de exteriori prudentia conse-
quenter admonemus : nimirum ut in animo tuo et
temporalis vita, et scientia sæcularis, tanquam men-
tis calce depressa, subsidat. Amor autem æternæ
vite, et spiritualis studium sapientiæ, velut in summa
cordis tui constitutus arce præcellat; quatenus dum
fragilem hanc vitam cum sua sapientiâ despicias, re-
pleri divino Spiritu, qui ad æternam te provocet glu-
riam, felici vicissitudine merearis.

— Sit nomen Domini benedictum.

885-886 OPUSCULUM QUINQUAGESIMUM NONUM.

DE NOVISSIMIS ET ANTICHRISTO.

ARGUMENTUM. — Ostendit primo difficile esse loqui de rebus novissimis; deinde utilem esse earum medita-
tionem ad res humanas despicendas; tertio disputat de Antichristi regno et morte; denique de quinde-
cim signis, quæ ex sancto Hieronymo diem judicii præcedent.

Dilecto fratri ADÆ PETRUS peccator monachus B
humilis in Domino salutem.

CAPUT PRIMUM.

De rebus novissimis loqui difficile est.

Quod me, frater charissime, quid ante mundi crea-
tionem fuerit, quid post judicium de mundo futurum
sit, discitis, de ipso quoque judicio solenter inquiris,
tu quidem religiose, et prudenter agis; verum me ad
incognita pertrahis et quæ necdum didici, docere
compellis. Queris plane quod nescio; exigis quod
ignoro. Nam et Isaias ait : Prescia annuntiate mihi,
et novissima quæ futura sunt, et dicam quia di-
cistis (Isa. LXI); aperte volens exprimere neminem
posse quid ante mundum fuerit, vel post eum futu-
rum sit, enarrare. Fructuosus est tamen inquiri,
licet res absolute nequeat explicari. Humana quippe
mens hujusmodi naturæ est, ut cogitationibus vacare
non possit; aut enim se exercet in seriis, aut delectatur
in vanis; et donec utilia meditatur, ab in-
gruentium meditationum irruptione defenditur. Nec
pravitas habet susurrandi locum, ubi mens utilibus
rebus intenta strictum tenet cum sobria cogitatione
consilium. Igitur operæ pretium est et satis utile
cogitare quam breve sit spatium transitorii tempo-
ris ad comparationem ejus jugiter permanentis.
Nam si conferre illud volumus immense magnitudi-
nis spatium quo Deus existit ante mundi hujus origi-
nem, illud quoque, quod post ejusdem mundi perma-
nensurum est finem, cum hoc tantillo tempore,
quod est ab initio mundi usque ad finem mundi,
minor est hæc comparatio, quam si pugillum aquæ
in mare projecias, vel si mensuram cubiti cum toto
terrarum spatio conferre contendas. Nam et immen-
sitas maris, et spatium terræ finita sunt, sicut et
pugillus aquæ, et mensura cubiti; quævis illa ma-

jora, ista sint incomparabiliter minima. Ideoque
facilius comparari possunt finita finitis, quam ea
quæ finem habent iis quæ nullo possunt fine con-
cludi. Nam quia Deus est alpha et omega, princi-
pium et finis (Apo. XXI), sicut sine initio semper
existit, ita finem habere non poterit. Mundus autem
iste ab ipso sue creationis exordio, nec dum septem
millia annorum impressione cognoscitur. Et quis sciat
quam breve futurum sit temporis spatium, usque
quo Deus judicaturus est mundum? Quomodo ergo
comparari possunt septem millia, vel etiam decem
millia annorum interminabili divinitatis essentia,
quæ nec originem potuit habere, nec finem?

CAPUT II.

Novissima meditari quam utile sit.

Cum hæc igitur et hujusmodi pervigili medita-
tione discutimus, dum hæc suppliciter in cogitatione
versamus, non parvus nostræ mentis profectus ac-
quiritur; quia dum meditatour æterna, liquido con-
spicitur quam despicenda sint temporalia. Dum igitur
mens rationalis hæc cogitat, additur etiam ut
semetipsum non cum tempore transitoriam, sed sine
fine victuram esse perpenderit. Considerat itaque se
hujusmodi esse naturæ, ut necessario aut perpetuis
potiatur præmiis, aut supplicis crucietur æternis.
Hæc itaque sedula meditatione discutere, sed et
diem judicii sollicite præcavere, non parvus est
fructus: in quo videlicet die cui senel bene succes-
serit, ultra non corruet; et cui se res in sinistram
verterit, de cætero non consurgit. Quod itaque de
die judicii queris et Antichristo, lege librum beati
Augustini De civitate Dei, et Expositionem sancti
Hieronymi in Daniele prophetam, Apocalypsin
quoque cum commentariis suis: in quibus utique
sufficientem tibi notitiam hujus materie poteris in

venire. Sicut enim et authentica prius Scriptura designat, et postmodum superveniens expositorum stylus elucidat, tribus annis et semis Antichristus regnabit; et interficiis ab eo Enoch et Eliam, ipsum Antichristum, et maximam membrorum eius partem Michael archangelus interficiet. Cui non **887** est contrarium quod per Apostolum dicitur: « Quia Dominus Jesus Christus interficiet illum spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui (II Thess. II). » Nam sive per se, sive per angelicum Christum eum perimat ministerium, ab eo potissimum pestis iniqua destruitur, cujus virtute ac potentia superatur. Eum vero, sicut a doctores traditur, in monte Oliveti, in papilionis ac solio suo eum Dominus perimet; in illo videlicet loco contra quem, videntibus apostolis, in caelum victor ascendit. Unde Isaias ait: « Praecipitavit Dominus in sancto monte faciem dominatoris tenebrarum, et eum qui dominatur cunctis populis (Isa. xv). » De quo per Danieleum dicitur: « Sermo enim contra Excelsum loquetur, et sanctus Altissimi conteret; et putabit quod possit mutare tempora et leges; et trahetur in manu eius usque ad tempus, et tempora, et dimidium temporis (Dan. vii). » Unde colligitur Antichristum tribus annis et dimidio regnaturum. Tempus enim annus est, tempora duo anni sunt. Tribus igitur annis et dimidio regnaturus, deinde divini furoris gladio et perimendus; ut et tyrannus omnino dispareat, et vero regi creatura se universa prosternat. Unde et idem Daniel: « Judicium quippe sedebit, ut auferatur potentia, et conteratur, et dispareat usque in finem. Regnum autem, et potestas, et magnitudo regni, quae est subter omne caelum, datur populo sanctorum Altissimi, cujus est regnum sempiternum; et omnes gentes servient ei, atque obedient. »

CAPUT III.

A morte Antichristi, ad Christi Domini adventum, quot dies intererunt.

Porro post mortem Antichristi quadraginta quinque dies erunt residui usque ad adventum Christi, in quibus et persecutio cessabit, et magna pax, ac tranquillitas erit, ut intra hujus temporis spatium et justique, si quid persecutionis articulo intabaverant, poenitentiam agant, et ministri diaboli in torporis atque desidia securitate dissolvantur: sicut in diebus Noe plantabant, et aedificabant; celebrabant convivium, et contrahent matrimonia; eisque studio frivolaevanitatis intentis subito perveniet interitus (Math. xxiv; Luc. xvii). Quod autem quaeris, utrum prius hic mundus ardeat, et post iudicium fiat, evidenti majorum sententia definitum est, iudicium praecedere, et sic mundi conflagrationem subsequi. Peracto quippe iudicio, repente ignis erumpens tantum aeris spatium occupabit, quantum aqua dum cataclysmus invaderet ascendit. Qui videlicet ignis ardebit terram, et crassitudinem aeris, et sic purgabit electos. Sed quae de die iudicii in epistola quam

ad Blancam scripsimus comissam (29) testimonia Scripturarum nonnulla congressimus; tanta quoque ejusdem thematis apud expostores sacri eloquii sunt, ut intra epistolare compendium nequeat coartari, ad eorum de exuberantia fluentia dirigitur, et omissis arentibus rivulis, de fontibus Israelae libero sualemus.

888 CAPUT IV.

Signa praecedentia iudicii diem ex S. Hieronymi sententia.

Illud tamen quod de quindecim signis totidem dierum diem iudicii praecedentium beatum Hieronymum referre didicimus, hic eisdem verbis inserere non superfluum iudicamus. Quibus profecto verbis sicut nec auctoritatis robur adscribimus, ita nec fidem penitus denegamus. Res ergo sicut ad nos pervenit, huius stylo se simpliciter inserat, ut antiquis etiam Hebraeorum populis, qui divini iudicii terror increverit, ex eorum paginis innotescat. Signum primum diei: Maria omnia in altitudinem exaltabuntur quindecim cubitorum supra montes excelsos orbis terrae, non affluentia, sed sicut muri aequora stabunt. Signum secundi diei: Omnia aëpora prosternerentur in immo profundi, ita ut vix queant ab humanis obtutibus conspici. Signum tertii diei: Maria omnia redigentur in pristinum statum, qualiter ab exordio creata fuerant. Signum quarti diei: Bellae omnes, et omnia quae moventur in aquis marinis, congregabuntur super pelagus, more contentionis, invicem mugientes et rugientes; nescientque homines quid cauent, vel quid cogitent, sed tantum scit Deus, cui omnia vivunt, o flicio gerendi. Haec quatuor signa pelagi sunt, et tria sequentia signa aeris, et aëtheris sunt. Signum quinti diei: Omnia volatilia caeli concionabuntur in campis, nunquodque genus in ordine suo; eadem volucres invicem colloquentes et plorantes erant, non gustantes, neque bibentes, adventum iudicii timentes. Signum sexti diei: Flumina ignea ab occasu solis surgent, contra faciem firmamenti, usque ad ortum currentia. Signum septimi diei: Errantia sidera, et stationaria spargent ex se igneas comas, qualiter in cometis apparet, orbi, et ejus habitatoribus. Signum octavi diei: Terramotus erit magnus, ita ut nullus homo stare possit, aut nullum animal, sed solo sterentur omnia. Signum noni diei: Omnes lapides tam parvi quam magis scienduntur in quatuor partes, et unaquaeque pars collidet alteram partem, nescientque ullus homo sonum illum, nisi solus Deus. Signum decimi diei: Omnia ligna silvarum, et olera herbarum sanguineum fluent rorem. Signum undecimi diei: Omnes montes, et colles, et omnia aedificia humana arte constructa, in pulverem redigentur. Signum duodecimi diei: Omnia animalia terrae de silvis et montibus venient ad campos rugientia et mugientia non gustantia et non bibentia. Signum decim tertii diei: Omnia abortu solis sepulera usque

(29) Epistola ultima libri vii.

ad oct. sum patebunt, cadaveribus surgentibus, usque ad horam iudicii. Signum decimiquarti diei : Omne humanum genus, quod inventum fuerit, de habitaculis et de locis in quibus erunt velociter abscendet, non intelligentes neque loquentes; sed discursus (30) Opusc. hujus finis videtur imperfectus.

rent ut amentes. Signum decimi quinti diei : Vivi homines morientur, ut resurgant cum mortuis longe ante defunctis (30).

Sit nomen Domini Benedictum.

889-890 OPUSCULUM SEXAGESIMUM.

EXPOSITIO MYSTICA HISTORIARUM LIBRI GENESEOS.

CAPUT PRIMUM.

Dixit Deus : FIAT LUX, prima die.

Qualiter valeat homo consummari et quomodo debeat perfici, liber hic succincte perstringit, prout ex mundi creationis ordine reperiri datur. Quia enim homo microcosmus, hoc est minor mundus esse dicitur, necesse est ut ad suæ plenitudinis incrementa contendens ipsam mundanæ conditionis speciem imitetur, et, sicut visibilis atque corporeus hic mundus per suarum partium molem et magnitudinem consummatus est, sic et homo noster interior ad sui plenitudinem paulatim perveniat per augmenta virtutum. De qua spirituali plenitudine dicit Apostolus : « Douce occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. » Tunc autem in homine dicitur ut fiat lux, cum datur ei ut illuminatio sibi credulitatis infuset; prima quippe mentis lux fides est. Unde jam fidelibus Ephesius bene dicit Apostolus : « Fuisistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino; » et hoc est primum in lege præceptum : « Audi, Israel : Dominus Deus tuus unus est. » Tunc autem in homine prius dies fit, cum novus ad fidem venit.

CAPUT II.

De firmamento et divisione aquarum.

Secunda die fecit Deus firmamentum, et divisiones aquarum, quarum alie ad inferiora defluerent, alie in superioribus remanerent. Quid autem firmamentum nisi robor est Scripturarum? Unde legitur quod cælum in die iudicii plicabitur sicut liber. Quid autem sunt aquæ inferiores, nisi hominum multitudines, juxta illud Apocalypsis : « Aquæ multæ, populi multi? » Quid vero superiores, nisi chori sunt angelorum? de quibus in psalmo dicitur : « Et aquæ omnes, quæ super cælos sunt, laudent nomen Domini. » Angeli enim Scripturarum cælum super se non habent, sed sub se, quia non egent ut verbum Dei legentes audiant, qui ipsum Deum præsentem clare conspiciunt et in eius semper amore flammescunt. Cum igitur homo per firmamentum, hoc est, per cælestis eloquii documentum, jam incipit dividere inferiores aquas a superioribus, id est, carnalia a spiritualibus, terrena a cælestibus separare; tunc in eo secundus fit dies, quia non modo fidei lumen, sed etiam rerum incipit habere discretionem.

CAPUT III.

B De aquarum congregatione in locum unum sub cælo.

Facta igitur divisione aquarum, hæc est, inter terrena et cælestia, necesse est ut humana mens hæc eadem terrena minutius dividat, et sic reprobos homines, hujus terrenæ sapientiæ salsugine prurientes, a justis, fontem fidei sitientibus, tanquam ab arida mare, discernat. Infideles enim sive carnales quilibet a maris tentationum fluctibus quatuntur, et tanquam procellarum cupiditatem et arrogantiam tempestatibus intumescent; sancti vero quique ac justi velut arida Deum sitiunt, et tanquam ferax terra virentes bonorum operum fructus geminate contendunt. Ideoque cum dixisset Deus : « Et appareat arida, » eodem die itidem præcipit : « Germinet terra herbam virentem facientem semen, et lignum pomiferum faciens fructum. » Quisquis ergo hoc solemiter exsequitur, quisquis hoc subtiliter meditatur, huic præcul dubio tertius jam dies exoritur. Unusquisque ergo se ab amara carnaliter sapientium salsugine dividat, fontem vitæ Dominum, factus arida, divinæ gratiæ fontem medullitus sitiit, bonorum fructuum germina proferat, ut sibi dies tertius illucescat.

CAPUT IV.

De luminaribus quarta die factis in firmamento cæli.

His ita positis et salubriter ordinatis, anima hominis, quasi dimotis vitiorum tenebris, radiare incipit nitore virtutum. Quid vero est quod prius germinat terra et protius creantur luminaria, nisi quia, procedente boni operis germinæ, lux in anima copiosior 891 oritur, ut imitari valeat sui vestigia Redemptoris? Acceleret ergo mens humana spiritualium segetum germinare preventum, ut rutilantibus divinæ lucis radiis illustretur, quatenus, dum quarti diei luce perfruitur, etiam ad contemplanda cælestia, more spiritualium volucrum, rapiatur.

CAPUT V.

Quod quinta die pisces et aves creati sunt.

Quinta die creati sunt pisces, per quos designantur, qui baptismatis sacramentum percipiunt, sicut, per volucres, illi qui virtutum pennis ad cælestia se contemplanda suspendunt. Quantum ergo diem cum volueribus habet quisquis mundi amore contempto quasi indignatur cæcum calcare terrenum, ac per contemplationis gratiam ad cælestis gloriæ

se provehit appetitum. Hic igitur non jam in terra graditur, sed per aerem volat, quia terrena quæque despicens ad cælestia sitibundus anhelat, iuxta illud psalmi: « Sitivit anima mea ad Deum, fontem vivum. » Hic ergo quasi perfectus vir ad sui Conditoris merito formatur imaginem, qui tantam nimirum clarissimum spiritualium possidet dignitatem, ut non jam solum quorumlibet normam præcipiatur tenere sanctorum, sed et ipsum Dei, in quantum fas est, imitari conetur exemplum, sicut dicit Apostolus: « Estote imitatores mei sicut filii charissimi, et ambulate in dilectione, sicut Christus dilexit vos. » Differentia quippe magna erat inter Paulum, qui Christum imitabatur, et eos quos provocabat ad imitandum seipsum, dicens: « Imitatores mei estote, sicut et ego Christi. »

CAPUT VI.

De sexto die.

Sexto die creatus est homo ad sui imaginem et similitudinem Creatoris. Quod utique sicut tunc factum est per humanæ conditionis exordium, ita nunc agitur per instaurationis lutiæ sacramentum. Hic præterea inter omnia, scilicet aquæ simul et terræ animantia, quasi monarchiam accipit, et quemdam sublimioris excellentiæ primatum, quia vir quisque perfectus ac virtutibus consummatus novit de singulis rectum proferre iudicium, sicut ait Apostolus: « Spiritualis homo iudicat omnia; ipse autem a nemine iudicatur. » Hunc itaque Deus omnipotens perfectum virum, mundo scilicet mortuum sibi que viventem, summum constituit thronum ac per eum sæpe justitiæ suæ pronulgat edictum. Hinc est etiam quod ordo ille angelicus, per quem frequentius iudicia sua decernit omnipotens Deus, thronum vocatur, quia in eis summus sedet arbiter, cum iudicia per eos æquitate exercet. Perfectum itaque virum Deus summum constituit solum, ut in eo suaviter requiescat. Unde et per Prophetam: « Super quem, inquit, requiescet spiritus meus, nisi super humilem et mansuetum, et tremementem **892** sermones meos? » Et notandum quod per unumquemque diem dicitur: « Factum est vespere et mane, dies » talis. Vespere scilicet ipsa boni operis perfectio est; mane vero lux mentis. Nam cum opus bonum ad perfectionem pervenit, tunc in operantis mente lux gratiæ spiritualis exoritur, ut dum lucidum opus foris exsequitur, intrinsecus ipsa gratia spiritus illustratur.

CAPUT VII.

Quod Sabbato, consummatis omnibus, requievit Deus.

Sic itaque pervenit ad Sabbatum, in quo Deus et ipse consummatis omnibus requiescit, et hominem requiescere præcipit: hoc itaque modo et homo fit Dei Sabbatum, et Deus Sabbatum hominis fit, quia ipse homo in Deo requiescit, et Deus in eo. « Manete in me, et ego in vobis, dicit Dominus; » ipse quippe nobis intempore tempus et illocalis est locus. Illocalis scilicet, quia loco non circumscribitur; intemporalis vero, quia nunquam finitur.

Tempus itaque nobis est Deus, dum dicit in Evangelio Joannis: « Nonne duodecim sunt horæ diei? » Se scilicet diem, duodecim autem horas totidem dicit apostolos. Locus vero illic indubitanter exprimitur ubi propheta David, cum præmississet: « Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient, » protinus addidit: « Filii servorum tuorum habitabunt ibi, » haud dubium quin in te. Fecit itaque Deus cælum et terram; tamen requievisse non dicitur. Fecit germinantia terræ et luminaria cæli; et requievisse non dicitur. Fecit omnia quæ pascuntur in terris et quæ moventur in aquis; et in omnibus nunquam legitur requievisse. Sed plasmato ad imaginem suam homine, Sabbatum protinus quietis illuxit, et sic humanitatis Conditor requievit. Et cum ipse per prophetam Isaiam dicat: « Cælum nihil sedes est, terra autem scabellum pedum meorum, » quod in illorum creatione non dicitur, in sola hominis conditione quievisse perhibetur. Et ut magis magisque præclaram hujus diei septimi stupens dignitatem, dicit Scriptura quod benedixit Deus diei septimo et sanctificavit illum, quia in ipso cessavit ab universo opere suo; quod in cæteris diebus fecisse nullo modo reperitur. Quid enim est Deo Sabbatum sanctificare, nisi templum sibi in sancti atque perfecti viri mente struere? Sicut ait Apostolus ad Corinthios: « Templum Dei sanctum est, quod estis vos, et Spiritus sanctus habitat in vobis. » Porro autem, sicut de Sabbato diximus, ita quoque ratio exigit ut de templo dicamus quia et Deus templum hominis, et homo est templum Dei, sicut in Apocalypsi Joannes ait: « Templum non vidi in ea, Dominus enim Deus omnipotens templum illius est, et Agnus. » Templum itaque hominis Deus, templum Dei dicitur homo; hoc hominis templum spiritualis est paradisus, mens scilicet sancta, mens perfecta, mens munda, atque ad sui Conditoris imaginem signanter expressa. Hæc, inquam, mens, sive rationalis anima jure dicitur paradisus, quæ et cælestium charismatum est **893** fluentis irrigua et tanquam fertilium arborum vel herbarum sic virentibus sanctorum virtutum vernat germinibus adornata; fons enim ille sive fluxus qui illic dicitur egredi de loco voluptatis ad irrigandum paradisum, quique dividitur in quatuor capita, ratio mentis est, ex qua velut originali fonte quatuor virtutes, justitia videlicet, fortitudo, prudentia simul ac temperantia, quasi totidem salutariferi gurgites, profundunt, qui terram nostri cordis fertilem reddunt. Lignum vero vitæ ipsa bonorum omnium mater est sapientia, de qua et Salomon ait: « Lignum vitæ est his qui apprehendent eam; et qui tenuerit eam, beatus. » Lignum vero scientiæ boni et mali transgressio est legis indictæ experimentumque miseris, sed quia nobis propositum non est exponere cuncta per ordinem, sufficiant hæc succincte, quæ huic negotio competunt, præbasse.

CAPUT VIII.

Immisit Dominus soporem in Adam.

Ad hoc Dei virtus exinanita est ut infirma nostra firmaret; ad hoc Dei sublimitas inclinata est ut dejectos erigeret; ad hoc via mori dignata est ut mortis imperium destruens ad vitam mortuos revocaret: quod nimirum et in ipso generis humani declaratur exordio. Scriptum est enim: « Quia immisit Dominus soporem in Adam, cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, et replevit carnem pro ea, et edificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem. » Super quo cum loqueretur Apostolus, dicens: « Relinquet homo patrem et matrem suam, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una, » præsto subjunxit: « Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo et in Ecclesia. » Et vere magnæ virtutis indicium mirandæ profunditatis est sacramentum. Per Adam siquidem Christus, per Evam designatur Ecclesia. Quid est autem quod prius Adam Deus soporavit, deinde costam ex ejus latere, unde mulier formaretur, eduxit, nisi quia prius Redemptor in morte dormivit, sicut de latere ejus in Ecclesiæ sacramentum sanguis et aqua profluxit? Translata est Eva de viri latere dormientis, exivit et Ecclesia de latere Christi in cruce pendentis. Sed quid est quod omnipotens Conditor, cum mulierem de viro, id est, fragilem sexum de fortiore propagare diserneret, non viri carnem, sed os potius ad faciendam feminam sibi voluit materiam exhibere? Potuit enim Deus homini carnem subtrahere, unde femina formaretur, et hoc certe congruentius videretur; fiebat enim sexus debilior, qui nimirum consequentius de carnis infirmitate quam ex ossis procederet fortitudine. Et, ut magis stupeas divini operis sacramentum, non pro osse os reddidit; sed carne potius, quod in viri corpore vacabat, implevit. Unde Scriptura cum dicit: « Tulit unam de costis ejus, » mox addit: « Et replevit carnem pro ea: » poterat nempe ad mulierem plasmandam carnem viro detrudere; poterat os et ossis dispendium immutato corpore restaurare, sed os tulit, et carnem reddidit. **894** Sic fragilem de virtute formavit; debilis itaque factus homo Adam, ut fortis fieret Eva. Infirmatus est Christus, ut roboraretur Ecclesia; illius enim infirmitas, nostra est fortitudo, et ad hoc ille nostram pertulit infirmitatem, ut ad suam nos statueret fortitudinem, « Quod infirmum Dei, » ut ait Apostolus, « fortius est hominibus, » et alibi: « Nam si crucifixus est Christus ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei. » Nam etsi nos infirmi sumus in illo, sed vivimus cum eo ex virtute Dei. Enimvero sacelli hujus homines, qui bellorum ambiunt virtute clarescere, qui per hora vulgi suos optant victorias celebrare, cum ingressuri sunt prælium, in corpore suo quod infirmum est et molle subjiciunt, quod durum est atque ad penetrandum difficile superponunt; loriceis quippe ferreis induntur, et carnem, quæ facile cedit ictui, custodire contendunt, ut illud

A durum ac forte, quod foris est, defendat molle quod intus est. Redemptor noster, cum mundi hujus et impium pugnaturus ingreditur, ad debellandas hujus acris nequitiis fortis præliator armatur; quia novum debebat instruere prælium, novum induit genus armorum; videlicet ut quod infirmum est superponeret, et quod robustum est occultaret; loriceam siquidem inbecilem carnis induit, et insuperabilem divinitatis fortitudinem occultavit. Sic per carnem diabolus a secundo homine perdidit, qui per carnem dudum primum hominem superavit eidenque nunc ruinæ facta est causa, quæ victoriæ fuerat de primo parente materia.

CAPUT IX.

Quod, deambulante Domino in paradiso, Adam, quia nudus esset, se abscondit.

Frigus concretum pectori vocem interrumpere consuevit, hoc denique frigus jam tunc ille conceperat, qui, deambulante Domino ad auram paradisi post meridiem, rancis quodammodo vocibus respondebat: « Audiivi vocem tuam, et timui, eo quod nudus essem, et abscondi me. » Porro quia meridians ab illo jam fervor abierat, aura, quæ frigidus est alumna, huc accedebat, quia et illum jam innocentia sublata nudaverat. hæc omnia quid aliud inunt, quam quia illius viscera extincti amoris algor obstruxerat, atque idecirco vox illi us in auribus Domini rancum sonabat? Ab hoc plane frigore Abraham alienus existerat, de quo Scriptura pronuntiat: « Quoniam apparuit ei Dominus in ipso fervore diei, » et Sponsus ille cælestis, sicut in Canticis legitur: « Pascit et cubat in meridie. »

CAPUT X.

De Cain septuplum ultio dabitur, de Lamech septuagies septies.

Ut beatus Lucas expiari omnia nostris sceleribus per adventum nostri Salvatoris ostendat, non ab evangelicæ narrationis exordio, sed a baptismo duntaxat et Christi cognatione ordinem ejus inchoat, quem per septuaginta **895** septem cognationis gradus ascendendo describit, quod et in libro Geneseos evidenter ostenditur, ubi Lamech uxoris suis dixisse narratur: « Septuplum ultio dabitur de Cain, de Lamech vero septuagies septies. » Ultio quippe de Lamech septuagies septies danda dicitur, quia septuaginta septem homines de femoribus ejus perhibentur egressi ac postmodum diluvio vorante referuntur absorpti. Sed qua Lamech percussis sive percussus exprimitur, quid per hunc nisi primus parens humani generis figuratur? Qui nimirum et peccati telum, quo primus ipse percussus interit, universæ quoque successuræ posteritati vulnus infixit. De hoc ergo Lamech septuagies septies ultio data est, quia peccatum, quod primus homo contraxit, per septuaginta septem generationes in humano genere vixit usque ad Christum; peccatum siquidem originale permansit, quod ipse per baptismi sacramenta delevit, ubi videlicet de illo dicitur: « Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. »

CAPUT XI.

Fac tibi arcam de lignis lævigatis, et bitumine linias intrinsecus et extrinsecus.

Arcam, quæ octo animas inter cataclysmi fluentia continuit, intrinsecus et extrinsecus liniri bitumine vox divina præcepit; sancta scilicet Ecclesia, quæ ad resurrectionis gloriam tendit, sic intus et extra bitumine linitur, ut et foris blandiatur in fraterna dilectione, et intus cohæreat in dulcedinis mutæ veritate. Quisquis enim intus amat, sed foris fratribus morum inconsona asperitate discordat, intrinsecus quidem bitumen habet, sed extrinsecus non habet; quisquis vero se specie tenens affabilem præbens amicitiam simulat, sed in cordis oculo veritatem amicitia non servat, damabiliter intus liat, cum forinsecus superducti bituminis simulatione cohæreat. Quorum videlicet a diluviali naufragio neuter eripitur, quia duplici charitatis bitumine, ut divinitus præceptum est, minime munitur; qui autem se et foris præbet amabilem, et intus conservat amantem, foris cum ramis verbi fructus exhibet beneficii, intus altam radicem figit, quia mellitus diligit. Ille profecto et intus et extra bitumine linitur, quia duplici charitatis glutino cum proximis fœderatur. Porro autem quia de lignis lævigatis prius arca fieri præcipitur et sic deinceps ut bitumine liniatur, per hoc aperte nobis innuitur ut ligna nostra, duri videlicet inculti et asperi mores, prius expoliri debeant per spiritualis exercitii disciplinam, ut compactæ dehinc fabricæ bitumen accedat; quantum enim hominum mores asperi sunt et inculti, inaniter eis charitatis gluten apponitur, quia ab invicem cito dissiliant, dum in eis politæ moralitatis æquata confederatio non tenetur.

896 CAPUT XII.

De mensura arce diluvi.

Cruis mysterium arca illa continuit, ejus longitudinem trecentorum fuisse cubitorum Scriptura definit. Qui videlicet numerus in *thau* littera, quæ cruem exprimit speciem, continetur. Porro sicut Noë cum suis per aquam lignumque salvatur, sic et Christi familia aqua salvatur et ligno, idem et baptismo salutis abluitur, et vivificæ crucis impressione signatur.

Quæ videlicet arca, ut in sacramento Christi humani corporis videatur æquiparare mensuram, trecentos habuisse cubitos in longitudine, triginta vero in altitudine perhibetur. Trecenti namque quinquagenarium numerum sexies, et tricenarium in se decies includunt; et humani corporis longitudo a capitis vertice usque ad pedes sexies tantum habet, quantum latitudo, quæ est a dextera usque ad sinistram; et decies tantum quantum altitudo, quæ est ante et retro. Sic nimirum arca in trecentenario longitudinis suæ numero speciem crucis, et in totius suæ dimensionis altitudine figuram tenet Domini corporis. Et sicut animæ septem donantur Noë, ut per lignum salventur in aquis diluvi, sic septem Ecclesie septiformi Spiritu replete salvantur in Christo per lignum crucis et aquam baptismatis.

A Per lignum nempe nos servituti suæ princeps superbiæ subdidit, et per lignum nos humilitatis auctor Christus Dominus in libertatis titulum revocavit.

CAPUT XIII.

Quod cubitis quindecim altior fuit aqua diluvi super omnes montes.

Quindenarius numerus, quia ex septem et octo constat, mysterium in se continet beatæ quietis et futuræ resurrectionis; Deus enim, initio mundi conditi, septimo die requievit, et octavo die, cum mundum redineret, resurrexit. Utriusque numeri hujus sacramentum continetur specialiter in baptismo, ubi scilicet novi de vetustate resurgimus, et deinceps quiescere a mundani strepitus perturbatione jubemur. Hoc denique septimæ quietis et octavæ resurrectionis mysterium non intelligunt qui vel gloriæ mundanæ jactantia, vel terrenæ sapientiæ vanitibus intumescunt. Unde apte hic dicitur quia « quindecim cubitis altior fuit aqua super omnes montes quos operuerat. » Montes scilicet, superbos significant et elatos. Altum ergo atque profundum resurrectionis et quietis intus sacramentum omnem transcendit intellectum alta sapientium superborum.

CAPUT XIV.

Quod diluvium cepit minui post centum et quinquaginta dies.

« Reversæ sunt aquæ de terra entes et redeuntes, et cœperunt minui post centum 897 et quinquaginta dies. » Quoniam in regenerationis nostræ mysterio septima requies cum octava resurrectione conjungitur, bene in Genesis libro dicitur: « Quia reversæ sunt aquæ de terra, et cœperunt minui post centum et quinquaginta dies; » septuaginta namque, quia a septem, et octoginta qui ab octo dimmerantur, simul juncti centum quinquaginta fiunt.

CAPUT XV.

Quod arca requievit mense septimo.

Requievit arca mense septimo, vigesimo septimo die mensis super montes Armeniæ. Quæ nimirum septuagenarii requies bene in baptismo commendatur, quod videlicet per diluvium illud figuratum esse dignoscitur; in quo novi de Adam vetustate resurgentes deinceps quiescere a mundani strepitus perturbatione jubemur.

CAPUT XVI.

De corvo et columba ex arca dimissis.

In hujus quippe mundi solo justii laborant, ubi suam reprobi possident requiem. Quam diversitatem bene corvus et columba ex arca dimissi significant; corvus enim, cadaveribus insidens, ad arcæ claustra non rediit; columba vero reversa est, quia ubi pes ejus requiesceret non invenit. Hic enim, ubi pravi quique carnalibus se voluptatibus atlant, sancti viri reperire nequeunt ubi ad quiescendum desiderii sui pedem ponant.

CAPUT XVII.

Quod dimisit iterum Noë columbam ex arca.

Cum mundi crimina diluvio quodam expiantur effuso, futuri numeris columba similitudinem pro-

tulit, cum per olivæ rannum pacem terris restitit A
nuntiavit. Ait enim Scriptura: « Expectatis autem
septem diebus aliis, rursus dimisit Noe columbam
ex arca; at illa venit ad eum portans rannum olivæ
virentibus foliis in ore suo. » In emissionis ac re-
versione columbæ septenarius numerus ponitur,
quia Spiritus sanctus, qui in mundi principio ferebatur
super aquas, jam vesperascente sæculo sanctam
replevit Ecclesiam.

CAPUT XVIII.

Venite, faciamus civitatem.

« Cum proficiscerentur de oriente in occidentem,
invenierunt campum in terra Sennaar et habitave-
runt ibi in eo. » Cum Christus vero sit Oriens, pro-
pheta testante Zacharia, qui ait: « Ecce vir, Oriens
nomen ejus; » de oriente veniunt, qui a Christi
consortio, male vivendo, vel proximis lacerando
recedunt. Sennaar autem interpretatur *excussio
dentium*, sive *fetor eorum*. In campo ergo Sennaar
habitant, qui non constituti in arca virtutum, **898**
sed potius in valle vitiorum, dentes excutunt, ut
proximos suos detractionibus mordeant et quasi
rodant, et fetores emittunt, dum in cænosæ con-
versationis squaloribus computrescunt. Sed eorum
dentes Deus excutit, dum perversorum quorumlibet
facta simul et verba confundit: unde et illic dicitur:
« Idcirco vocatum est nomen ejus Babel, quia ibi
confusum est labium universæ terræ, et dispersit
eos Dominus super faciem cunctarum regionum. »
Recte ergo dicitur, quia illi homines et vanæ gloriæ
captatores, nimirum dicentes ad alternum: « Ve-
nite, faciamus nobis civitatem et turram, » etc.,
habitaverunt in campo Sennaar, quod apud nos,
sicut dictum est, sonat *excussio dentium*, vel *fetor
eorum*; quoniam perversi quique, dum contra di-
vinæ legis mandata superbiunt, dum adversus Deum
cervicem cordis arroganter erigunt, et proximis
dignabiliter detrahunt, ipsi proclivius in obcenæ
vitæ sterquilinio volitantur. Et de excussione qui-
dem dentium in psalmo dicitur: « Dentes pecca-
torum contrivisi. » Item: « Deus conteret dentes
eorum in ore ipsorum, molas leonum confriget
Dominus. » De fetore quoque eorum legitur: « Com-
pulerunt jumenta in stercore suo. » Item in Thre-
nis: « Qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt
stercora. » Item Isaiæ iii: « Erit pro snavi odore fet-
or. » Quisquis enim vul' ædificium suum fare quod
facile ruinæ non sit obnoxium, necesse est eum
non lateres et bitumen habere, quæ repente dissi-
liant, sed lapides potius et saxa, quæ parietes con-
jungant, et calcis ac sabuli cæmentum, quod ipsos
parietes involata lapidum compago fortiter firmiter-
que constringat. Quod ergo jam dicti Babylonii la-
teres pro saxis et bitumen pro cæmento habebant,
carnalis vitæ significatur ædificium, ad viam ven-
torum vel impetum fluminum quantocius obruen-
dam.

CAPUT XIX.

*De quinque regibus Sodomæ et Gomorhar, qui a
quatuor regibus interfecti sunt.*

Prudentia hujus mundi inimica est Deo; legi enim
Dei non subjicitur, nec enim potest. Hinc est quod
sicut in libro Genesis quinque reges, qui subesse
noluerunt Chodorlahomor, a quatuor regibus su-
perati sunt. Et ubi? In valle silvestri, quæ nunc
dicitur mare Salis. Qui sunt enim quatuor reges,
nisi quatuor virtutes quas Scriptura sacra nomi-
nat principales? Quid vero per quinque reges, nisi
totidem sensus corporis, ac per eos externæ sci-
entia designatur? Sicut autem illæ quatuor virtutes
velut ex originali matris suæ, rationis scilicet,
fonte procedunt, sic isti in terrenæ sapientiæ vani-
tate velut in convale sanguinis immorantur, illi-
que a suis hostibus sunt prostati, quia dignum est
ut in anima hominis spiritualis sapientia vincat, et
carnalis prudentiæ calliditas pereat. Hinc et de
David legitur: « Quia fecit sibi nomen, cum rever-
teretur capta Syria in valle Salinarum, cæcis duo-
decim millibus. »

899 CAPUT XX.

*Quod Abraham cum Deo sacrificavit, pecora divisit,
aves non.*

« Qui tollens, inquit Scriptura, universa hæc, di-
visit ea per medium, et utrasque partes circa se
altrinsecus posuit, aves autem non divisit. » Ter-
rena quidem animalia contra se et altrinsecus op-
ponuntur, quia terreni quique contra proximos
C jurgiis et contentionibus sæviunt, vel certe oculis
adversus eos odiorum fomitus inardescunt. At
contra, qui scæ in altum desiderii cælestis plan-
a sustollunt, dum sacrificium Deo semetipsos offerunt,
a mutæ dilectionis glutino non recedunt.

CAPUT XXI.

*Abraham volucres descendentes super sacrificia
abigebat.*

Maligni spiritus vel orationes nostras pravæ
cogitationibus, vel opera bona peccati ejuisibet
contaminatione corrumpere nituntur. Unde scriptum
est quia, cum Abraham Deo sacrificium de peco-
ribus ac volucris devotus offerret, descenderunt
volucres super cadavera, et abigebat eas Abraham.
Quid enim exprinnunt volucres, nisi reprobos spi-
ritus per aera volitantes? Volucres ergo a sacrificio
D nostro repellimus, cum orationum seu operum
nostrorum victimas a malignis spiritibus eas cœdare
tentantibus provide custodimus.

CAPUT XXII.

*Cum sol occumberet, sopor irruit super Abraham,
et horror magnus invasit eum.*

Cum sol occumberet, sopor irruit super Abraham,
et horror magnus et tenebrosus invasit eum. Solis
occubitus mundi designat occasum; horror vero
magnus et tenebrosus vitiorum figurat criminum-
que caliginem, quæ quotiæ pestilenter perhor-
rescunt per æstuantem reproborum hominum pra-
vitatem. Unde et illic paulo post additur: « Cum

ergo occubisset sol, facta est caligo tenebrosa, et apparuit cibus famans. » Sicut enim famus ex igne clypei vaporantis egreditur, ita vitiorum omnium flagitiorumque caligo de camino aestuantis avaritiæ generatur, sicut dicit Apostolus: « Quia radix omnium malorum avaritiæ est. » Et hoc circa flumen diei, hoc est circa finem mundi. Fumans ergo cibus tenebrosam caliginem generat, quia cibus avaritiæ, qui in pectoribus hominum pravorum aestuat, multis diversitatum tenebris mundum pestilenter obscurat. An non mentes infelicium cæcat, quæ scilicet et fidem tollit, et omnium virtutum in eorum cordibus lumen exstinguit? Unde cum illud præmississet Apostolus, præsto subiunxit: « Quam, videlicet avaritiæ, quidam appetentes erraverunt a fide, et inseruerunt se doloribus multis; » multis quippe doloribus se inserunt, dum propter temporalia lucra inferabili a se invicem simultate **900** dissiliunt, et plerumque, dum pro corporalibus in arua concurrunt, corporibus animis exiunt. Qui vero solis cælestibus inardescunt, pro doloribus oblectationibus potiuntur, quia in fraternæ charitatis dulcedine unanimiter vivunt. Hinc est quod illo sacrificio vespertino, quod tunc Abraham obtulit, pecora quidem terrena ab invicem sequestrata composuit, sed volatilia non adiunxit. Unde Scriptura: « Qui tollens, inquit, universa hæc, divisit ea per medium, et utrasque partes altriuscuius contra se posuit, aves autem non divisit. »

CAPUT XXIII.

Descendam, et video an clamorem qui venit ad me opere compleverint.

Si Creatoris nostri facta vigilantur attendimus, ad credenda quælibet mala fidem adhibere facile non debemus; ipse enim, cuius oculis nuda et aperta sunt omnia, non dignatus est, cum loqueretur ad Abraham super Sodomorum clamore qui ad eum venerat, dicere: « Descendam, et video utrum clamorem qui venit ad me opere compleverint. An non est ita, ut sciam? » Quo profecto ad nil aliud dictum videtur, nisi ut humana deceptor ignorantia siue experimentis audita non credere, incoguita non leviter iudicare, nec autem sententiam proniare quam rem dubiam testimoniis approbare.

CAPUT XXIV.

Quod Sodomitæ, dum conarentur ad angelos violentè irrumperere, cæcitate percussæ sunt.

« Et ecce, inquit Scriptura, miserunt nuntium viri, et introduxerunt ad se Loth, clausurunt ostium, et eis qui foris erant percusserunt cæcitate a minimo usque ad maximum, ita ut ostium invenire non possent. » Sodomitæ nempe violentè ad angelos conantur irrumperere, cum imundi homines ad Deum tentant per sacri ordinis officia propinquare. Sed ibi profecto cæcitate percipiuntur, quia iusto Dei iudicio in tenebras interiores cadunt; ita ut nec ostium invenire prævaleant, quia, a Deo divisi peccando, unde ad eum revertantur ignorant. Qui enim non per humilitatis iter, sed

per arrogantia vel tumoris anfractus ad Deum accedere gestiunt, patet profecto quia unde ingressio aditus pateat non agnoscunt. Sed quia ostium Christus est, sicut ipse dicit: « Ego sum ostium, » et qui Christum exigentibus peccatis amittunt, qua intrare cælestium civium habitaculum possint, ostium non inveniunt. In reprobum autem sensum traditi sunt, quia, dum reatus sui pondus impropræ mentis statera subtili consideratione non trutinant, gravissimam plumbi massam penarum inanium levitatem putant. Quod ergo illic dicitur: « Percusserunt eos qui foris erant cæcitate, » hoc Apostolus manifeste declarat, cum dicit: « Tradidit eos Deus in reprobum sensum. » Et quod illic subiungitur: « Ut ostium invenire non possint, » hoc iste pateenter exponit, cum ait: « Ut faciant **901** quæ non conveniunt, » ac si diceret, ut intrare tentent unde non debent.

CAPUT XXV

Quod Abraham unicum sibi filium sacrificandum Deo obulit.

Abraham dum immolare Deo filium suum voluit, cuncta pene per ordinem passionis Christi sacramenta signavit. Sicut Abraham, qui pater excelsus dicitur, unicum et dilectum filium Deo offerre non dubitavit, ita et summus Pater unigenitum Filium pro nobis omnibus tradidit. Et sicut Isaac ipse sibi ligna portavit quibus erat imponendus, ita quoque Christus crucis suæ passionis gestavit in humeris lignum, in quo erat pro nostra salute passurus. Duo autem servi illi procul dimissi Judæos significant, qui, cum serviliter viverent et carnaliter saperent, non intellexerunt altissimam humilitatem Christi, atque ideo non ascenderunt in montem, locum videlicet sacrificii. Cur autem duo servi, nisi quia, peccante Salomone, ex una Israelitica plebe duo facti sunt populi? quibus Itaque sæpe per prophetam licitur: « Adversarius Israel, et pravaricator Juda. » Asinus autem ille quo utebatur Abraham tunc, insensata erat stultitia Judæorum. Illa plane bruta stultitia portabat omnia sacramenta; quæ tamen quod ferret, velut irrationale animal, ignorabat. Jam vero quid est quod dictum est eis: « Expectate hic cum asino; postquam autem adoraverimus, revertetur ad vos? » Audi Apostolus: « Cæcitas, inquit, ex parte in Israel facta est, ut plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel salvus fieret. » Quid est enim quod dicitur: « Cæcitas in Israel facta ex parte? » Hoc est videlicet: « Expectate hic cum asino, ut plenitudo gentium intraret, » hoc est, « postquam adoraverimus; » ubi videlicet sacrificium Dominiæ passionis impletum per omnes gentes fuerit prædicatum. Quod autem sequitur: « Et sic omnis Israel salvus fieret, » hoc est, revertetur ad vos. Quid est autem quod aries inter vepres hærens cornibus invenitur, qui pro Isaac immolatus offertur? Crux nempe cornua habet; duo siquidem ligna invicem coniunguntur, et sic crucis speciem reddunt; hinc est enim quod de Christo scriptum est: « Cornua sunt in manibus eius. »

Haerens ergo cornibus aries, Christus est crucifixus inter aculeatas et vulnificas Iudaeorum iniquitates. Sicut ipse per Jeremiam conqueritur, dicens: « Spinis peccatorum suorum circumdedit me populus hic. » Peracto sacrificio, dicitur Abrahae: « In semine tuo benedicentur omnes gentes. » Et postquam Dominus dixit: « Foderunt manus meas et pedes meos, paulo post in eodem psalmo subiicit: « Reminiscantur, et convertentur ad Dominum universi fines terrae, et adorabunt in conspectu eius omnes patrie gentium. Quoniam Domini est regnum, et ipse dominabitur gentium. » Oblato itaque Abraham filio, et pro arietem immolato, appellavit nomen loci illius, « Dominus videt, quia Dominus noster, postquam in ara crucis oblati mortis nostrae delictum solvit, videndum se deinceps fidelium suorum obtutibus praebuit, 902 ut nimirum redempti omnes illum jam per fidem inveniant, qui caecus ille oculos non habebat.

CAPUT XXVI.

De Lia et Rachel uxoriis Jacob.

Porro non est obscurum quod Laban duas filias habuit, quarum juniorem Jacob in conjugium copulavit, ad cuius tamen amplexus pervenire non potuit, donec majorem ignarus atque idea invidus accepit. Sed quia rem scientibus loquor, non mihi multis elaborandum est verbis. Laban quippe *dealbatio* interpretatur. Quis autem ad Deum convertitur, nisi ut, deposita peccatorum nigredine, per remissionis gratiam dealbetur? sicut ipse pollicetur, dicens: « Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur. » Quod felix ille peccator postulabat, cum diceret: « Mundabor, lavalis me, et super nivem dealabor. » Lia interpretatur, *laborans*; Rachel, *verbum* sive *principium*. Sed, si Scripturam diligenter attendimus, nec uno quidem die servisse Jacob propter Liae desiderium reperimus, sed per totas illas annorum hebdomadas pro sola Rachel servituti subjacuit. Insuper et ipsam Liam ad illius intuitum toleravit. Quis enim ad Deum idcirco convertitur, ut labores et arumnas ac tentationum certamina patiat? Omnis enim Deum querentis intentio hoc sperat, ad hoc spectat, ut ad requiem quandoque perveniat, et in summae contemplationis gaudio, velut in pulchrae Rachel amplexibus, requiescat, videlicet ut per verbum quod audit ascendat ad videndum principium quod quaesivit. Sed necesse est ut hunc diversorum certaminum labor exerceat antequam ad quietis intimae suavitatem, quam concupiscit, attingat. Prius servitute deprimatur, ut iure postmodum ad perfectae libertatis titulum provehatur. Septem vero annis sub dealbationis gratia servit, cum septem ea quae ad proximi dilectionem pertinent Decalogi mandata custodit, videlicet ut primo timore constrictus atque ideo servitutis iugo depressus saltem a vetustae legis incipiat institutis, ut nimirum parentes honoret, ut non mactetur, non occidat, non furctur, non falsum testimonium proferat, non uxorem alterius, nec

rem proximi concupiscat. Quibus rite servatis, non mox, ut sperabat, ad contemplationis oblectamenta perducitur, ut velut expectatae diu Rachel pulchritudine perfuatur, sed Lia sibi per noctem inopinato supponitur, quia inter huiusmodi ignorantiae tenebras toleranti sibi laboris injungitur; ex qua tamen jam numerosam sobolem suscipit, quia uberes spiritualis lacri per hunc laborem fructus acquirit. Hanc itaque tolera, ut ad illam quandoque perveniat quae perseveranter amat. Suadetur ergo ut per alios septem annos servire desudet, quia profecto necesse est ut adhuc alia septem praecipua observet, sed iam aliquanto liberior, non legalia tanquam servus, sed evangelica sicut gener, videlicet ut sit pauper spiritu, sit mitis, luceat, esuriant sicutque justitiam, sit misericors, mundum cor habeat, sit postremo pacificus. 903 Etenim vellet homo, si fieri posset, nullas laborum molestias agendo perferre, sed protinus in ipsius sui tirocinii rudimentis ad pulchrae contemplationis delicias pervenire; veruntamen hoc non in terra orientium fit, sed in terra viventium. Quod significare videtur illud quod ad Jacob dicitur: « Non est, inquit Laban, in loco nostro consuetudinis, ut minores ante tradamus ad nuptias. » Nec absurde major appellatur, quae prior est tempore. Prius est enim in Domini eruditioe labor boni operis quam requies contemplationis. Expletis itaque duabus, altera videlicet legis antiquae, altera evangelicae gratiae, mox ad du desideratae Rachel pervenitur amplexus, quia quisquis pertingere ad divinae contemplationis oblectamenta desiderat, prius necesse est ut utriusque Testamenti peragere mandata contendat.

CAPUT XXVII.

De Bala et Zelpha.

Sed quia electus quisque, perfectionis suae limite non contentus, filios etiam Deo gignere specialiter fecunditate desiderat, postquam conjugale foedus Jacob cum duabus sororibus inivit, ad propagandum uberioris germen sobolis ancillas quoque ad generandi usum suscipere non refugit; atque, ut omnia spiritualibus intelligantur redundare mysteriis, ipsa quoque ancillarum nomina sub mysticis sunt praenuntiata figuris. Nam Bala interpretatur *imveterata*; sane quia intellectum spiritualis substantiae nudis verbis humana lingua nequit exprimere, quandoque doctrina sapientiae per quasdam corporeas similitudines audientem nititur informare. De veteri autem vita et carnalibus sensibus dedita corporeae cogitantur imagines, quarum videlicet ad docendum usus assumitur, cum aliquid est incomprehensibile et incommutabili essentia divinitatis auditur. Rachel itaque maluit utique filios ex ancilla suscipere quam omnino sterilis permanere, quia doctrina sapientiae, sive gratia contemplationis, per exteriorum scientiam, vel visibilibus rerum formas auditoribus intimat quidquid de visibilibus intra arcana occultat; et sic quodammodo per ancillam filios accipit, dum per eam, quae sub se est, scientiam spirituales Deo filios

parit. Zelpha vero interpretatur *os hians*. Hæc igitur A ancilla illos figurat inornum, in prædicatione evangelicæ fidei, *os quidem hians*, sed cor non hians. De quibus videlicet scriptum est: « Populus hic Libiis me honorat, cor autem eorum longe est a me; » et de quibus Apostolus: « Qui prædicat, inquit, non furandus, furaris; » verumtamen ex hæc ancilla coheredes futuros alios Lia filios accepit, quia sæpe per tales prædicatores activa vita multos regni filios adoptavit. De quibus Veritas dicit: « Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite; » et Apostolus: « Sive, inquit, ex occasione, sive ex veritate Christus annuntietur, et in hoc gaudeo, sed et gaudeo. » Hæc autem in his considerandum esse perpenlimus, quia, sicut Jacob solius Rachelis intuitu omnes illas mulieres accepit ex quibus filios genuit, sic quisquis, sub dealbationis gratia 904 constitutus, fructificare Deo spirituali fecunditate desiderat, necesse est ut per omne quod agit ad contemplationis gratiam semper tendat.

CAPUT XXVIII.

Quod Rachel nomen filii sui Benjamin vocavit.

Egre iuste asina, Rachel præ dolore, et imminente jam morte, vocavit nomen filii sui Benoni, id est, *filius doloris mei*; pater vero appellavit eum Benjamin, id est *filius dexteræ*. Per Rachel enim Ecclesia non immerito designatur, quæ nimirum et ad instar ovis innocenter vivit, et per studium contemplationis ad vivendam Redemptionis sui se e. iem medellans inardescit, qui de se requirentibus Judæis ait: « Ego principium, qui et loquor vobis. » Per Benjamin vero, quo nascente mater enoritur Rachel, designatur Paulus, quem de hac stirpe existisse nemo est qui dubitet. Et Benjamin bene nascente, mater emori dicitur, quia, appropinquante ad lucem novæ regenerationis Saulo, persecutionibus Ecclesia per eum graviter impugnatur. Sicut Lucas in Actibus apostolorum: « Saulus, inquit, devastabat Ecclesiam, per domos intrans, et trahens viros ac mulieres, tacebat in custodia. » Congruè itaque Rachel Benoni, id est, filium doloris nostri vocat, quem Jacob Benjamin, id est, filium dexteræ nuncupat, quia Paulus, qui matris Ecclesiæ dolor existierat, qui eam quodammodo, dum nasceretur, impugrando perennit, a Deo Patre filius dexteræ est appellatus, dum per eum divina potentia adversus gentes, quasi per fortem suam dexteram, dimicavit, verborum jacula valenter intorsit, salubres eorum plagas intulit, et per eum, phœvixit atque prostratis hostibus, eum gloria triumphavit. Hinc est quod idem Paulus ad Galatas ait: « Cum placuit autem ei qui me segregavit ex utero matris mee et vocavit per gratiam suam, ut revelaret Filium suum in me, ut evangelizarem eum gentibus, continuo non acquievi carni et sanguini. » Non ergo immerito filius dexteræ Paulus vocatur, per quem omnis gentium multitudo, quæ ad dexteram Dei ponenda est, ad fidei sacramenta colligitur.

CAPUT XXIX.

Quod Onan invenit aquas calidas in solitudine, dum pasceret asinos patris sui.

Iste est Onan qui invenit aquas calidas in solitudine, dum pasceret asinos Seleon patris sui. Hoc p'ane quantum ad litteram videtur frivolum. Quid enim ad sacram Scripturam perinet ut referat quia custos asinorum aquas reperit in deserto? Sed ubi in sacris litteris nulla videtur utilitas, ad spiritualement intelligentiam necesse est ut mens recurrat. Quid est enim per figuram, Onan in solitudine patris asinos pascere, nisi spiritualement quempiam virum, cui Deus Pater est, simplices fratres sub disciplinae remotioris studio custodire? Et quid 905 est aquas calidas invenire, nisi in compunctionis lacrymas, quæ de fervore sancti Spiritus efficiuntur, erumpere? Nam et ipsa interpretatio nominum hujus figuræ non refugit intellectum. Onan siquidem *dolor tristitiæ eorum*, sive *musitatio* vel *murmuratio* interpretatur. Quisquis enim veræ compunctionis tristat dolore, quasi sub quadam querula musitatione adversum pravitatem vite suæ murmurare compellitur. Ipse quippe in æquitate principaliter stat, qui a justitiæ rectitudine nulla necessitate enatus exorbitat. Onan ergo dum patris sui Seleon asinos pasceret, aquas calidas reperit, quia quis quis se per vitæ rectitudinem Deo filium exhibet, ac de peccatis suis medullitus dolet, dum se reddit in pervigili fratrum cura sollicitum, divino munere percipit gratiam lacrymarum. Nam et beata illa peccatrix prius pedes Domini unguento perunxit, postmodum alabastrum unguenti pretiosus super caput recumbentis effudit. Caput Christi Deus: pedes Christi servi Dei. Sicut enim illa, dum humanitati Christi dependit obsequium, ad divinitatis attingere meruit intellectum, sic doctor Ecclesiæ, dum membra custodit, contemplandæ divinitatis gratiam percipit.

CAPUT XXX.

De cecidit Judas in Thamna ad tendendas oves.

Descendit Judas in Thamna ad tendendas oves cum Hirra opitione gregis sui Odolanitæ. Thamnas autem *deficiens* interpretatur; per quam videlicet synagoga, in qua reges et prophete defecerant, simul et unctio, donec veniret cui repositum erat, ostenditur. Unde etiam per Prophetam dicitur: « Cum venerit sanctus sanctorum, cessabit unctio. » Quid itaque per Judam, qui ad tendendas oves in Thamna venit, nisi Redemptor noster intelligitur, 906 qui ut oves, quæ perierant domus Israel, exoneraret peccatis, ad Synagogam venisse cognoscitur? Unde sponsus ad sponsam in Canticis: « Dentes tui sicut grex tonsarum, quæ ascenderunt de lavacro. » Venit itaque Judas ad tendendas oves, non quidem solus, sed cum pastore suo Odolanite, cui nomen erat Hiras. Quid per Odolanitem, nisi Joannem intelligimus? Interpretatur autem Odolanitæ *testimonium in aqua*. Cum hoc plane testimonio venit Dominus ad aquas baptismatis, habens quidem

majns te testimonium Joannis, scilicet, propter infirmitas A
 oves, hoc testimonio uti dignatus est in aqua. Unde
 cum videret eum ad Jordanis fluentem propinquantem,
 protinus exclamans ait: « Ece Agnus Dei, ecce qui
 tollit peccata mundi. » Et Evangelista dicit: « Testi-
 monium perhibuit Joannes, dicens: Quia vidi Spiritum
 descendentem tanquam columbam de caelo et manentem
 super eum, et ego nesciebam eum, sed qui misit me
 baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris
 Spiritum descendentem et manentem super eum, hic
 est qui baptizatus in Spiritu sancto. » Cui sane
 visioni et nomen pastoris illius aptissime congruit.
 Interpretatur enim Hiras, *fratris mei visio*. Erat
 quippe Dominus frater Joannis, non modo

secundum semen Abramæ, sed et juxta cognationem
 Mariæ et Elisabeth. Vidit itaque Joannes fratrem
 suum adhuc clausum in utero, vidit in baptismo,
 vidit oculo carnis hominem, vidit in spiritu majesta-
 tem. Unde utriusque hujus hominis interpretationem,
 Hiras videlicet, quod est *fratris mei visio*, et
 Oholamites, quod sonat *testimonium in aqua*, idem
 Joannes sub unius sententia versiculo compræhendi-
 dit, dicens: « Ego vidi, et testimonium perhibui,
 quia hic est Filius Dei. » Veniente ergo Juda ad
 oves tonendas, Thamar mutat habitum, quia mutat
 spirituale vocabulum. Thamar quippe *commutans*
 interpretatur; nam de Synagoga fit Ecclesia.

Sit nomen Domini benedictum.

ALEXANDRI II

DIPLOMA

DE LEGATIONE S. PETRI DAMIANI IN GALLIAS.

907-908 ALEXANDER, *servus servorum Dei, G. Remensis, R. Senonensis, B. Thronensis, M. Bituricensis, T. Burdigalensis archiepiscopis, salutem et apostolicam benedictionem.*

Non ignorat sancta vestra fraternitas, dilectissimi, quod ex auctoritate sedis apostolicæ, cui nos indignos clementia divina præfecit, totius universalis Ecclesiæ regentis ac disponendus nobis status incumbit. Quoniam igitur, pluribus Ecclesiarum negotiis occupati, ad eos ipsi venire non possumus, talem vobis vicum destinare curavimus, quo nimirum post nos major in Romana Ecclesia auctoritas non habetur: Petrum videlicet Damianum, Ostiensem episcopum: qui nimirum et noster est oculus et apostolica sedis inamovibile firmamentum. Huic itaque vicem nostram pleno jure commisimus, ut quidquid in illis partibus, Deo auxiliante, stiterit, ita ratum teneatur et fir-

mum, ac si speciali nostri examinis fuerit sententia promulgatum. Quapropter venerabilem sanctitatem vestram fraterna claritate moneamus, et insuper apostolica vobis auctoritate præcipimus ut talem tantumque virum, tanquam nostram personam, digna studentis devotione suscipere, ejusque sententiis atque judiciis propter B. Petri, apostolorum principis, reverentiam humiliter obedire. Quisquis enim fastu superbiæ, quod absit! inflatus, illius judicio contradictor vel adversator exstiterit, usque ad dignam satisfactionem, nostram vel Romanæ Ecclesiæ gratiam non habebit. Quia vero cum ad vos Girelmum misimus, adhuc adventum præfati domini Petri nos impetrare posse nullatenus speraremus, volumus ut si quid apud vos Girelmus cœpit, ad Clonivum Petri magisterium veniat, et per ejus manum quidquid agendum est fiat.

De hac ipsa sacratissimi cardinalis Galliarum legatione si plura scire desideras, lege ejusdem Oper. tom. I, lib. VI, epist. 2, 4 et 5. Nobis insuper non est visum omittendum quod narrat anonymus monarchus Cluniacensis, B. Petri Damiani coætaneus, in tractatu Miraculorum S. Hugonis abbatis Cluniacensis, prope finem. CAJETAN — Narrationem ipsam legitimus habes infra, cum aliis S. Petri Damiani opusculis nuper ab eminentissimo cardinali Maio primum vulgatis. EDIT. PATROL.

909-910 *De adventu Petri Damiani, Ostiensis Episcopi, ad Cluniacensem ecclesiam: et qualiter B. Hugo indiscreta ejus reprehensioni congruo et sufficienti satisfecerit responso.*

Tempore quodam necesse fuit sancto viro pro
 tuendis filiis ad Ecclesiam matrem recurrere, et Romanæ
 sedis patrocinium advocare. Quapropter urbis
 illius refugium petens magno labore et difficultate a
 latere patris avulsus Damianum Petrum, Ostiensem
 videlicet episcopum, cognomento Damianum obtinuit
 ut sibi daretur pro magno Petro præliaturus,
 et adversarios prostraturus mirabili sua prudentia
 atque facultate. Erat namque vir ille abstinentiæ
 singularis usque, et ferreorum vinculorum nexu undi-

que sic attritus, ut vix posset inveniri modus quo
 ejus corporis imbecillitas foveretur, ad equitandi
 onus grave utcumque tolerandum; et, quia levi ple-
 rumque seculo offendi poterat, necesse habebat
 sæpe satisfactione placari. Ad quam rem venerabilis
 Hugo ita se inclinabat, ut ejus animum reformaret
 ad tranquillitatem, ac si alter Martinus esset,
 qui nihil putaret indignum, quod humilitas agendum
 snaleret. Cum ergo venisset Cluniacum alter ille
 Gregorius per eloquentiæ ubertatem, non tamen per

apostolicæ vite aequalitatem, vidissetque humanitatem et disciplinam, virgamque et baculum contulisset, cepit hæere ac stupere, qualiter sancti esse, aut sanctis institutis habere possent, qui tantis abundarent bonis: et rursum quomodo non sancti esse possent, aut perire, qui tam devote sustinerent tam grave pondus laboris, et custodiam monasticæ disciplinæ. Aliquando sane iudicabat ciborum copiam, aliquando mirabatur hanc juvenilibus deesse gratiam, quam illos habere videbat. Veruntamen si fieri posset, sicut ipse dicebat, ut utraque virtus obedientiæ et abstinentiæ sociaretur in eis; tum profecto nihil apostolicæ defuturum perfectioni. Quod re conveniens dominum abbatem obsecravit ut a sagimine dualibus saltem feris se suspenderent, qui in cæteris tam perfecti essent ut anachoretis nihil deberent. Cui venerandus Hugo, discretionis custos egregius: « Si, inquit, Pater charissime, vultis nobis angere coronam mercelis per additamentum

A jejunii, tentate prius nobiscum pondus laboris, vel per octo dierum spatium, et deinceps assuetudinis quid adiendum censere debeatis. Nam quando non gustaveritis pimentum, nescire poteritis quid exigat condimentum salis; et si non adhibueritis saltem minimum digitum vestrum, nequaquam judicare de onere fraterno discrete, ac digne valebitis. » Quibus ille auditis sentiens fascis huiusmodi gravitatem suis viribus importabilem, cessavit a petitione ingravandi ponderis, et semetipsum cepit repercutere, unde alios ferire voluit, quia sagittam ad eos sine suo vulnere nequivit dirigere, intelligens magnum esse pensum illud, ac debere sufficere quod apprehendere ipse non posset, qui in tanto videbatur stare virtutum culmine. Eruditus itaque, presul B multo eruditior reliit quam venit, magnamque thesaurum fugienda inanis gloriæ et capessendæ vere humilitas secum reportavit.

ACTA SYNODI

911-912 In Galliis celebratæ a B. Petro Damiano cardinali episcopo Ostiensi, apostolicæ sedis legato, Alexandri II jussione.

Synodalis diffinitio inter dominum Hugonem abbatem Cluniacensem, et dominum Droconem episcopum Matisconensem

In nomine sanctæ et indivisæ Trinitatis.

Temporibus domini Alexandri pape universalis et summi pontificis, necnon regnante Henrici imperatoris filio Henrico, rege vero Francorum Philippi, pater, an. ab Incarn. Dom. 1063, novum quid Cluniacensi monasterio contigit, quod ad posteritatis memoriam schedulæ duximus adnotare. Droco scilicet, reverentissimus Ecclesiæ Matisconensis episcopus, domesticorum suorum et præcipue cleri orum suorum suasionem pellectus, et, ut ita fatear, eis jugiter insufficientis igne diri fomitis inflammatus, super illi monasterium tentabat jus potestatis accipere, locumque sibi dominationis quantumcumque contra sedis apostolicæ privilegia vindicare. Vallatus plane cuneis militum, stipatus agminibus armatorum, velut prædicandi gratia, vel etiam iudicii synodalis obtentu, ad B. Maioli confessoris Christi basilicam usque pervenit, sed resistentium sibi infractus obstaculo, intrare non potuit. Hoc itaque tentabat, ut jugum monasterio novæ usurpationis induceret, sicque postmodum ex occasione quodammodo superductæ litigaret consuetudinis. Tunc Hugo venerabilis abbas ejusdem cœnobii, nimirum non modo religiosus, sed et cæcus et prudens, ut revera possessor ingenuus, jugum hoc degeneris servitutis exhorruit, et tanquam lepræ malæ consuetudinis noviter obrepenti medicamento contradictionis occurrit, capiteque quod moliebatur ingredi vivacioris ingenii pede contrivit. Romanam itaque synodum impiger adiit, querelam suam coram sancto concilio fidelis relator exposuit, novo periculo sancti loci ruinam procul dubio munitanti, ut obviaret, oravit. Cumque sini-

C strum nuntium, eorum maxime qui sanius sapiebant, corda percelleret, et tantæ religionis, tanquam celebris famæ locum, ne quantumlibet a libertatis suæ statu corrueret, pie compassionis studio formidaret, inter ceteros Petrus Damianus Ostiensis episcopus se protinus obtulit, seseque ad subveniendum monasterio, per tam longi, tam asperi, tam duri itineris periculum destinavit. Enimvero apud Cabillonensem civitatem ex auctoritate apostolicæ sedis synodum congregavit, nonnulla, quæ perperam videbantur esse consumpta, canonicæ sanctionis vigore correxit; quæque potuit, juxta ecclesiasticæ disciplinæ regulam, servanda constituit, causamque Cluniacensem monasterii, pro qua præsertim componenda devenerat, divina auxiliante clementia optimo judiciali calculi fine conclusit. Nam in conspectu totius sancti concilii lectum est monumentum quod comes ille Willelmus, primus loci fundator, et oblator, instituit, ubi videlicet propter [corr. præter. Mai.] Romanum pontificem, nullum jus, nullum dominium cuiuscunque mortalium, vel cuiuslibet prorsus Ecclesiæ dereliquit. Lecta quoque nihilominus sunt sedis apostolicæ privilegia de tuitione, munitione, ac præfati monasterii perpetua libertate per succeedingium sibi Romanorum pontificum vicissitudines instituta. Inquisiti sunt omnes episcopi, si privilegia quæ audierant, rata decernerent; omnes uno ore concorditer laudaverunt, atque ut perpetuo servanda atque illibata permaneant, communi iudicio decreverunt. Et, tanquam non hoc iudicium sub præconii communis acclamatione sufficeret, viritum unanimesque consultiur, ipse quoque Matisconensis inquiritor:

qui iuniorum non minus quam ceteri omnes episcopi rata privilegia et inviolabiles ac perpetuo jure servanda libere cunctis audientibus proficitur. Et quia in eisdem privilegiis hoc inter cetera sub anathematis intentione cautum est, ne cuilibet episcoporum liceat in præfati cœnobii monachos excommunicationis pronulgare sententiam; episcopus autem non absolute (sic se 913-914 funditus excusabat) excommunicationis jaculum intulit, sed ita, ut perhibebat, ira commotus, ait: « Si qui sunt mei juris in illo monasterio, quos mihi liceat excommunicare, illos excommunico. » Com igitur in hac excommunicatione predictum episcopum, licet ignorantem, contra privilegia Romanæ Ecclesiæ quomodolibet egisse convinceret; ille autem privilegiorum tenorem ac seriè se legisse vel agnovisse constantissimè propulset; tandem, sancto decernente concilio, ad hunc decisionis finem causa perducta est, ut præfatus episcopus propria manu super sanctis Evangelia superposita juraret, sique sedis apostolicæ legato sanctoque concilio satisfaceret.

Indiculum sacramenti.

Audiat, inquit (*scilicet Matisc. episcopus*), dominus Petrus Ostiensis episcopus, et omnis sancta synodus, quia eo die quo Cluniacum commotus adveni, non in contemptu sive despectu sedis apostolicæ, vel dñni Alexandri Romani pontificis hoc egi, et privilegiorum tenorem ac seriè, quæ modo in nostris auribus lecta sunt, tunc ad liquidum non cognovi, sic me Deus adjuvet, et ista sancta Evangelia. Post eum quoque quatuor Ecclesiæ ejusdem clerici in conspectu omnium accesserunt, et iurjurando, quod ille juraverat, super eadem Evangelia firmaverunt. Duo autem de septenario numero, qui ad jurandum a sancto concilio præfixus fuerat, non

A petente Matiscens, sed donante domno Ostiensis episcopo remanserunt. Illico præfatus Matiscensis episcopus pavimento prostratus veniam petit, seseque peccasse confessus, septem dierum penitentiam in pane et aqua jejunaturus accepit. Postera autem die, eodem sancto residente concilio, clericis suis vesane ac procaciter insistentibus, ideò episcopus petiit ut suæ quoque Ecclesiæ privilegium quod a papa dudum Agapito constitutum fuerat, legeretur. In quo iuniorum nihil pene præter jus atque consuetudinem uniuscujusque Ecclesiæ videbatur peculiariter insitum, sed quod omnibus locis sanctis communi dignoscitur jure concessum: videlicet ut ne vel ea quæ sui juris jam erant vel deinceps futura erant, quispiam violentum invaderet, sed sua omnia rector Ecclesiæ in pacis ac tranquillitatis officio possideret. Hoc itaque privilegium omnes episcopi in tanto concilio sine causa lectum esse dicentes, unanimiter decreverunt nihil hoc præjudicare privilegii monasterii, quæ prius coram omnibus lecta fuerant: nihil numero de his quæ in illis legebantur ab apostolicæ sedis liberalitate concessa. Sic itaque per synodales concilium perpetua monasterii libertate firmata, sanctumque locum soli subjacere Romanæ Ecclesiæ communi sanctorum episcoporum decernentes sententia, mox inter episcopum et abbatem omnis controversiæ querelâ sopitur, omnis animositatis atque dissidii scissura componitur, et inter utrumque spirituale videlicet virum firma pax charitatis glutino reformatur. Hæc igitur per ordinem brevi sermone digessimus, ut purissimæ relationis rivum, quem nostris temporibus hausimus, in posteros etiam per veritatis alveum fidei poculo transfundimus.

915-916 HYMNUS DE GLORIA PARADISI

Petri Damiani, cardinalis Ostiensis, ex dictis beati Augustini.

1. Ad perennis vitæ fontem mens sitivæ arida, Claustera carnis præsto frangi clausa queri anima. Gliciscit, ambit, eluctatur exsul frui patria, Dum pressuris ac ærumnis se gemit obnoxiam; Quant amisit cum deliquit, contemplantur gloriam. Præsens malum arguet boni perditum memoriam. 2. Nam quis promat, summæ pacis quanta sit lætitiæ? Ubi vivis margaritis surgunt ædificia. Auro celsa micant tecta, radiant triclinia; Solis gemmis pretiosis hæc structura neccitur. Auro mundo tanquam vitro urbis via sternitur: Adest limus, deest limus, lues nulla cernitur. Hiems horrens, æstas torrens illic nunquam sæviant. Flos perpetuus rosarum ver agit perpetuum. 3. Candent lilia, rubescit crocus, sudat balsamum. Vident prata, vernant sata, rivi mellis influunt, Pigmentorum spirat odor, liquor et aromatum;	D Pendent poma floridorum non lapsura nemorum. Non alternat luna vices, sol, vel cursus siderum: Agnus est felici's u-bis lumen innocuum. Nox et tempus desunt ei, diem fert continuum. Nam et sancti quoque velut sol præclarus rutilant, 4. Post triumphum coronati mutuo conjubilant, Et prostrati pagnas hostis jam securi numerant; Omni labe defæcati, carnis bella nesciunt. Caro facta spiritualis, et mens unum sentiunt. Pace multa perfruentes, scandala non perferunt: Mutabilibus exiit, repetunt originem, Et præsentem veritatis contemplantur speciem, 5. Hiuc vitalem vivi fontis hauriunt dulcedinem. Inde statim semper iidem exeuntes capiunt; Clari, vividi, juvenidi, nullis patent casibus: Absunt morbi semper sanis, senectus juvenibus. Hiuc perenne tenent esse, nam transire transit:

Inde virent, xigent, florent, corruptela corruit,

917-918 Immortalitatis vigor, mortis jus absor-
[bit.

Qui scientem cuncta sciuit, qui nescire nequeunt;

Nam et pectoris arcana penetrant alterutrum.

6. Unum volunt, unum nolunt, unitas est mentium;

Licet cuique sit diversum pro labore meritum;

Charitas hæc eorum facit, quod amat in altero;

Proprium sic singulorum commune fit omnium.

Ubi corpus, illic iure congregantur Aquilæ,

Quo cum angelis et sanctis recreentur animæ.

Uno pane vivunt cives utriusque patriæ.

Avidi et semper pleni, quod habent desiderant.

Non satietas fast dit, neque fames cruciat :

A Inhiantes semper edunt, et edentes inhiant.

7. Novas semper harmonias vox meliosa contrepit

Et in jubilatione prolata mulcent aëres organa;

Digna per quæ sunt victores regi dant præconia.

Felix cæli quæ præsentem regem cernit anima,

Et sub sede spectat alta, orbis volvi machinam,

Solem, lunam, et globosa cum planetis sidera.

Christe, palma bellatorum, hoc in municipium

Introduc me post solum militare cingulum,

Fac consortium donativi beatorum civium.

Præbe vires inexhausto laboranti prælio;

Ut quietem post præcinctum debeas emeris;

Teque merear potiri sine fine præmio. ΑΜΣ.

Finis tomi tertii Operum B. Petri Damiani.

ADDITIO AD TOMUM III OPERUM S. PETRI DAMIANI.

DE SEQUENTIBUS OPUSCULIS

MAI MONITUM.

(*Scriptorum veterum Collectio nova*, tom. VI, præf. pag. xxxiii, et pag. 195-244.)

Operum S. Petri Damiani, quem nuper Leo XII P. M. inter sanctæ Ecclesiæ doctores decreto suo reitit, illa cumulatissima editio est, quam in quatuor digestam tomos Constantinus Cajetanus monachus olim adornavit, et nuperius Venetiis anno 1743 recusam habemus. Atqui hæc editionem cum ego ad codices Vaticanos conferrem, deprehendi nonnulla partim S. doctoris opuscula, partim vero de ipso scripta, quæ summam Cajetani diligentiam fugerant. Sunt autem 1. S. Petri Damiani *Iter Gallicum* in cœvo feræ codice ab ejus sodali et itineris socio scriptum; quem plane suspicarer Joannem esse monachum, S. Petri extremis vite annis individuum comitem; sed quia in Vita quam edidit sancti viri, nullam itineris Gallici mentionem intulit, vix puto eum tam fuisse obliviosum ut saltem suæ incubrationis non meminisset. Porro ejus itineris præterquam quod in editione Operum S. Petri memoria est, rei certe a Cluniacensi abbate adversus monasterium Lemovicense anno 1065 gestæ (quo anno et Petrus ivit in Galliam et de re illa questionem habuit) narratio exstat temporalis apud Baluzium in Miscellaneis, ed. nov. tom. I, p. 125, ubi paulo iniquius a Cluniacensibus actum videtur; unde Petri Damiani elucescit æquitas, qui adversarios quidem a vi inferenda scandalisque prohibuit; cæterum de ipso controversiæ iure sententiam ferre ampliat (p. 2. 6). 2. *Expositio canonis missæ* in reginæ Sueciæ codice conservata; qui commentarius, præter nomen auctoris his inscriptum, ipsa sua dignitate genuinum se probat. 3. *Collectanea ex Novo Testamento*, de S. Petri scriptis ab ejus discipulo deflorata; quæ quidem exstitisse inscriptio vetus docebat, sed Cajetanus diu quesita non reperit, quanquam ea duobus Vaticanæ bibliothecæ codicibus continebantur. 4. Denique in iisdem codicibus *epistolæ aliquot vel fragmenta eorum*. His ego omnibus lucem diutius laud invidendam putavi. Trithemius cap. 355 librum quoque Petri nostri *De meditatione mortis* cum ejus initio *pensandum est*, in serie Operum numerat; sed deceptum esse Trithemium ut peculiare scriptum putaret, docuit me Vaticanus codex 375, in quo æque seorsum scribitur; etsi reapse nihil est aliud quam opusculi quinquagesimi editi ab Blancam comitissam capitulum sextum. Codex item Vaticanus Urbinas 165 Petro Damiano inscribit sermonem *De Absalone*, qui sane in editionibus Petri non legitur, ejusque fetus verissimus credi potest; sed tamen jamdiu editus sub aliorum auctorum nominibus exstat, ejusque Baleriini in tomo I Operum S. Leonis inter sermones additos rationem habent. Cæterorum quod Casimirus Oudinus in Commentario suo De scripturis eccl. tom. II, ubi de nostro disserit, Cajetani editoris fidem suspectam habet, quasi in multo plura S. Petro Damiano scripta attribuerit quam veritas fortasse patitur, et aliorum varios fetus huic supposuerit, id omne contra est; etenim codices Vaticani, qui multi sunt, cum editione Cajetani prorsus conspirant. Quare virum religiosissimum et editorem apprime fidem inique Oudinum accusat.

DE GALLICA PROFECTIONE DOMNI PETRI DAMIANI ET EJUS ULTRAMONTANO ITINERE (31).

PROLOGUS.

1. Catholicæ fidei fundamentum balbutiens solida rusticitas, facundæ sibi urbanitatis quodammodo participat præmia, et inculti sermonis conscriptio, luculente scripturæ mercedis sibi vindicat participium, quia cujus doctrina excelsos Scripturarum montes cum cervis nequit ascendere, tutum sibi cum ericis in humili petra valet refugium præparare. Balbutiat igitur nostra rusticitas, quandoquidem mihi non adest facunda urbanitas, et, si polito sermone perorare nequeo, qualicumque modo audeam vel mutire.

Explicit prologus.

2. Ad multorum itaque ædificationem credimus profuturum, si fidei litterarum tradatur apicibus qualiter vir reverentissimus Petrus Damianus, Ostiensis episcopus, pro pace Cluniacensis monasterii se ipsum postposuit, et pro illius sanctæ congregationis quiete se morti ultroneus tradidit. Cluniacense siquidem monasterium ab ipso suæ fundationis initio, ita nativa et secunda libertate constat esse liberrimum, ut, præter Romanum pontificem, nulli ecclesiasticæ vel sæculari personæ debeat esse subpositum; divina scilicet disponente clementia, ut quo alicujus terrenæ subjectionis pondere levigatur, eo divinæ servituti plenius mancipetur, et quo inundantæ factioni non reperitur obnoxium, eo monasticæ professionis pensum valeat integrum exhibere. Vere nobilis et ingenua Christi servitus, quæ terrenæ servitutis nullum patitur contubernium! Quamvis enim sub Pharaone intus et palæarum præ-

A mebatur angariis, nullum Deo sacrificium Israeliticis populis legiatur obtulisse. Divinis namque Moyses vocibus intonabat: *Dimitte, inquit Dominus, populum meum, ut sacrificet mihi in deserto.* Excitatur igitur de Ægypto, ut divinæ servitutis possit exhibere ministerium; *nulla enim conventio Christi cum Belial, nulla societas luci ad tenebras.* Phrao verò, verberibus castigatus, ut abiret populus acquievit; sed ut a suæ potestatis dominio per integrum triduum separaretur, cruda superbia tumidis refutabat, quia inimicus ille, qui per Pharaonem intelligitur, non vult nos per integrum triduum ab eo separari. Aut enim operatione, aut locutione, aut etiam cogitatione, lutei operis ædificia, et si non igni obnoxia, semper ut constramamur imperat. Sed Israelis liberator, Ægypti servitute deposita, Pharaonis imperio derelicto, vult nos triduo ab eo separari, et in solitudine illa sibi sacrificari, in qua prophetarum ille exilius, qui, in regali aula positus, et ex potestate Pharaonis exultus, manens dicebat: *Ecce elongari fugiens, mansi in solitudine.*

3. Venerabilis itaque illa Cluniacensis congregatio, in qua nihil servitutis sibi vindicat Ægypto, nullum de triduo Phrao sibi retinet diem, quanto a jugo terrenæ dominationis est libera, tanto melius vivit devota. Sed antiquus ille totus sanctitatis inimicus, hujus loci sanctæ invidens libertati, quemdam contra eum episcopum suis stimulis incitavit. Droco (32) siquidem, Matisconensis ecclésiæ præsul, in præfate venerabili monasterio, illicitæ sibi potestatis jus quoddam tentabat arripere, et indebita

sequenti, quam ex alio et recente vaticano codice edimus.

CLUNIACI DESCRIPTIO.

Cluniacum in Ædibus Gallicæ Celticæ, id est in Burgundia, oppidum est, Matiscone civitate melius passuum sex, Cablione viginti, Lugduno viginti quatuor distans. Oppidum ipsum diocesense est quidem Matisconensis, sed per exemptionem abhati Cluniacensi tam in temporalibus quam in spiritualibus subest. In hoc oppido Gulielmus cognomento Pius, Aquitaniæ dux et Pictavorum comes, cum virili prole careret, monasterium quod Cluniacense dicitur inchoavit, cui Brunonem moribus et doctrina clarum abbatem præfecit anno Domini 894. Hoc monasterium, deinde auctum et locupletatum, multos profert viros magnos, inter quos Odonem, Odilonem, Maïum, Hugonem, sanctorum numero ascripto. Tum Othonem monachum, prædicti Hagonis discipulum, mox episcopum Ostiensem, et deum Urbanum hujus nominis secundum pontificem maximum, qui,

(31) Prodit hoc opusculum ex antiquo codice Vaticano 4920, cujus recens quoque apographum in Ottoboniano codice 944 vidi. Antectorem constat fuisse sancti viri socium in expeditione. De hoc itinere suo loquitur ipse Petrus Damianus in epist. ad Cluniacensem abbatem Hugonem lib. vi, 1. Item ep. 4. Porro in editione Operum sancti viri per Cajetanum, tom. IV, p. 459 sqq. leguntur ejus legationis documenta, Alexandri scilicet II pape litteræ, decretum synodi Cabilonensis, et narratio brevis quedam rei Cluniaci gestæ. Legationem hanc peractam fuisse anno 1065 conat ex actis synodi. Senem fuisse eo anno Petrum, cognoscimus ex hoc opusculo, quæ res confirmat opinionem, natum fuisse Petrum ante captum Christi annum millesimum. Superfluit autem usque ad annum 1072, quo anno obiit die Februarii 22.

(32) Ad hoc quasi nomen alludens aiebat Cluniacensis Petrus lib. vi, ep. 5: vos dracones per me nexibus expediti. Porro Cluniacum diocesi Matisconensi (*Macon*) contineri satis patet ex notitia

sibi censuræ ferulam super ejusdem loci monachos A
moderari. Ad tantam itaque furoris audaciam episcopus ille devenit, ut, armata manu militum constipatus, quasi temerarius inuasor, ad monasterium usque pervenisset, antiquam hujus loci libertatem superbo pede conculcans, et, apostolicæ sedis privilegia pro nihilo ducens, ecclesiam S. Maioli quæ contigua est monasterio et plures ipsius monasterii monachos inconsulto anathemate prægravavit.

4. Tunc venerabilis Hugo, ejusdem monasterii pater (33), hujus præsumptionis novitate non potuit non dolere; pastoralis siquidem intuens providentia et a suæ nobilitatis statu locum non parum deficere, et totius congregationis animos insolito mæore turbari; sed ne hujus pravitatis lepra quasi pro consuetudine, velut importunus cancer insciperet, et B postmodum ipsius rei eventus docuit, nullus præter summæ sedis episcopus, istus causæ negotium ad competentem potuisset finem perducere, nisi illius sanctitatis prudentia et ejus facunda et incomparabilis interveniret eloquentia; quem quidem non tantum pro apostolicæ sedis reverentia quantum pro ejus sanctitatis reverenda præsentia tota Gallia venerabatur. Vir itaque isto mirandus et imitandus sponte tunc gravis obedientiæ pondus subiit, qui quondam celebris obedientiæ munus invitatus suscepit. Ad episcopalis namque culminis dignitatem vocatus, executiones præteritum plurimas, se indignum, moribus inornatum, virtutibus vacuum atque huic officio imparem se esse clamabat; ad Gallicæ vero perfectionis laborem, nulla excusatione præmissa, non C vocatus accessit. Veræ quidem obedientiæ ista sunt documenta salutaria, ut et dignitatis obedientiam invitatus aliquis subleat, et vilis obedientiæ pondus libens suscipiat. Istius namque viri discreta obedientia duorum cælestis curiæ militum facta procul dubio imitatur. Moyses quippe ut Israeliticæ præsertim populo est jussus a Domino; Paulus vero ut Hierosolymam pergeret divinitus est admonitus. Illi ut dignitatis honorem susciperet imperatur; iste ut adversitatis sarcinam acciperet admonetur. Sed ille, cui dignitas imponebatur, facundæ loqua-

lislem fere temporibus, quibus Cisterciensis ordo initium habuit, multa monasteria et prioratus suæ professionis divi Benedicti in meliorem vivendi formam redigens, Cluniacensium monasterio addidit, Cluniacensemque ordinem nominari voluit, multisque D et admirandis ornamentis et plus quam episcopalis abbatem Cluniacensem insignivit. Nam et christa consecrat, et baptismum ordinesque sacros omnibus in sua ditione et ordine constitutis confert, regnum autem se præmittit, pontificis instar, multis episcopalis nutris hinc inde vallatum, pallium etiam more metropolitanorum gestat, et pileum ut cardinales insignibus suis imponit, seque cardinalem presbyterum natum, tituli sanctæ Cæcilie, litteris inscribit, quod sibi et successoribus a Gelasio secundo pontifice concessum, et a Callisto item secundo approbatum asseverat, et pleraque alia quæ longum esset enarrare. Nam consacrando ablati sceptrum ducale et ensis justitiæ insigne exhibetur, et celebratum sceptrum præfertur, ex Callisti pontificis antea Burgundie comitis munere, et ruber pileus, quali cardinales utuntur, non præfertur modo sed et altari imponitur. Ex suis monachis quatuor asse-

et huic make consuetudinibus vitio valeret obviari. Nullus tamen eorum quos dicitur: justitia auctoritas commendabat, et quibus hujus causæ decisio canonice competeat, tam longi itineris, tam laboriosæ perfectionis laborem profitebatur se velle suscipere.

5. Tunc venerabilis Petrus Damianus Ostiensis episcopus, cui, pro suæ sanctitatis reverentia, et affecta sui corporis debilitate, et reverentia suorum temporum maturitate, nec papa nec episcoporum vel cardinalium quilibet non dicam præcipere, sed etiam suggerere præsumebat, inter cæteros se protinus obtulit, atque in die belli pro domo Israel et adverso se militaturus opposuit. Hoc siquidem divina providentia credimus procuratum. Nam, sicut postmodum ipsius rei eventus docuit, nullus præter summæ sedis episcopus, istus causæ negotium ad competentem potuisset finem perducere, nisi illius sanctitatis prudentia et ejus facunda et incomparabilis interveniret eloquentia; quem quidem non tantum pro apostolicæ sedis reverentia quantum pro ejus sanctitatis reverenda præsentia tota Gallia venerabatur. Vir itaque isto mirandus et imitandus sponte tunc gravis obedientiæ pondus subiit, qui quondam celebris obedientiæ munus invitatus suscepit. Ad episcopalis namque culminis dignitatem vocatus, executiones præteritum plurimas, se indignum, moribus inornatum, virtutibus vacuum atque huic officio imparem se esse clamabat; ad Gallicæ vero perfectionis laborem, nulla excusatione præmissa, non C vocatus accessit. Veræ quidem obedientiæ ista sunt documenta salutaria, ut et dignitatis obedientiam invitatus aliquis subleat, et vilis obedientiæ pondus libens suscipiat. Istius namque viri discreta obedientia duorum cælestis curiæ militum facta procul dubio imitatur. Moyses quippe ut Israeliticæ præsertim populo est jussus a Domino; Paulus vero ut Hierosolymam pergeret divinitus est admonitus. Illi ut dignitatis honorem susciperet imperatur; iste ut adversitatis sarcinam acciperet admonetur. Sed ille, cui dignitas imponebatur, facundæ loqua-

rent se halmis pontifices, Gregorius VII, Victor: III, Urbanus II, et Paschalis II, qui etiam in eo monasterio sepultus est. Protulit idem monasterium et alios viros cum litteris tum vitæ sanctitate claræ, inter quos Petrum et Renerium abbates, quorum de theologia præclara scripta exstant, et ipsorum corpora multis coruscant miraculis. Habet Cluniacensis abbas in temporalibus plurima et ditissima oppida sibi subiecta, et barones innumerum vasallos, qui ipsius mandatis pareant; estque Matiscois civitatis comes et baro; in spiritualibus vero 16 monasteria, quorum abates mitram gestant, incredibiliumque prioratum numerum in diversis Christiani oras regimibus; succedunt hæres decedentibus tam ablatibus quam prioribus et cæteris monachis sui ordinis, et primi anni proventus quorumcumque beneficiorum percipit.

Hæc ad historiam præteritorum temporum pertinent; nunc enim Cluniaci monasterium nullum est. Ed.

(33) Ad hunc exstant S. Petri D. litteræ. Item hujus hortatu Vitam S. Otilonis se scripsisse narrat Petrus.

citatis occasione præmissa, et impeditioris linguæ allegatione deposita, tanti regimini gloriam fugiens expavit; iste, cui tanti laboris pondus præcipiebatur, non solum non respuit, sed etiam quid sibi Hierosolymis eveniret, per prophetam Agabum recognoscens, mentis puritate confusus, ita gaudens dicebat: *Ego autem non solum alligari, sed etiam mori paratus sum pro nomine Christi; non enim facio pretiosiorum animam meam quam me.* Ecce, vir iste in episcopatus fugiendo culmine novus Moyses nobis declaratur; in votivo vero labore longi itineris, alter, doctor gentium, Paulus Ecclesiæ representatur.

DE INCOEPTU ITINERIS.

6. Interea sanctæ peregrinationis labor incipitur, et via duri itineris festinatur; et quia charitas non que sua sunt querit, sed que Jesu Christi, monasteria noviter ab eo plantata irrigatori Christo committens, et omnes eremos quas vel fecerat vel suo patrocinio gubernabat, deserens, monachorum quoque agmina quæ ipse ad ingenuam Christi servitutem adduxerat, derelinquens, ultramontanum iter tribus tantum discipulis comitantibus festinus arripuit. Et quia fortis est ut mors dilectio, non eum Jovianæ Alpes, non Joviana pericula terruerunt, non etiam terrarum invidia, non multa et mortifera præcipitia, non insuper cycei capitis aspectus, non debile et macilentum corpus, non eum grandævæ senectutis modus ab itinere removerunt. Cadalolum etiam parvi pendit furorem, qui veluti orbata tigris ejus sanguinem anxie sitiabat; contra quem Cadaloum, Parmensem scilicet episcopum, qui tunc papæ nomen et ejus insignia adulter usurpabat, librum præsent iste conscripserat, in quo deridendam ejus vesaniam, et suam nefandam apostasiam Scripturarum testimoniis condemnavit. Ipsius quoque perversi nominis interpretationem, et quid in hujus præsumptionis exitu latitabat, ita prophetico prompsit elogio (34), quod divina inspiratione credimus conscripsisse, quia quod scripserat, postmodum vidimus evenisse (35). Inter cætera quoque quæ ille illius canina rabie luculento sermone descripserat, eximia profunditatis et miræ pulchritudinis versus ipse composuit; quos ob istius laudem et illius ignominiam hic exarare studimus (36).

7. His igitur verborum telis ille vulneratus, imo Scripturarum aggeribus vivus humatus, compita, diverticula, itineri queque pervia, per suos satellites observabat, quatenus vel eum occiderent, vel suis obtutibus vivum representarent. Sed ille prædeis, quasi reo confidens, itineris diversa pericula, et illius furtivas insidias, sanctæ superbiæ pede parvi pendens calcavit. Nimirum illius fultus erat auxilio,

(34) In opusculo inscripto disceptato synodalis, tom. III, p. 54, ait Petrus: Cadaloum a cadendo dicitur, ruinam populi sonat; Præsius lib. I, ep., 20: prima pars hujus nominis manifeste denuntiat casum, secunda populum; laos siquidem populus.

(35) Rem habes apud Petrum in opusculo 18, tom. III, p. 206. Item epist. lib. I, 20. Insectioes autem

qui suo fidei famulo sic promisit: *Ego ante te ibo, et gloriosos terræ h. miliabo.* Ipsa etiam Joviana jam dicta et sæpe dicenda pericula, quæ vix unquam constat fuisse pervia, quæ etiam mortis ruinam transeuntibus semper minantur, nullius, ut dicitur, Marronis (37) subvectus auxilio, non pedetentim, ut mos est illius inimers, perrexisse, sed potius vidimus cucurrisse. Sed qualiter vir iste in tam duro itinere sese habuerit utilissimum esset, si ejus pace potuisset fieri, quædam de ejus continentia scribere, pro illorum saltem ædificatione qui, arrepta occasione alicujus itineris, statuta silentii jura confringunt, consueti jejunii regulam deserunt, psalmodiæ quoque et totius pene monasticæ disciplinæ censuram quasi licenter confundunt. Sed quia ejus sanctitatis offensam incurere timeo, melius est suæ lucernæ lumen adhuc sub silentio tegere, quam ejus inligatione super candelabrum ponere. Sed obedire oportet Deo magis quam hominibus, et ejus offensam magis quam alicujus mortalis convenit perhorrescere. Veritatis enim ore ita jubetur: *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, et glorificent Patrem vestrum qui in caelis est.* Quædam ergo illius, quasi communia et minime abscondi debentia, sita succincte scribamus quatenus nullius rumoris navo, nullius laudis macula, ejus sanctitas offuscetur, et audientium pia devotio melioratur, et Christus per eum glorificetur.

QUALITER DOMINUS PETRUS SE HABUERIT IN GALLICO ITINERE.

8. In ipso namque æstivo tempore, quo dies plus solito protelantur et gulosis monachis quasi sine termino esse videntur, ita suæ operationis ordinem retinebat, ut nec psalmodiæ vel vigiliarum consuetudinæ prætermitteret, nec jejuniorum vel silentii censuram postponeret. Qualiter autem nos qui suo lateri jugiter adhaeramus, in suo jejuniis, ut putabatur, decepit, non possum, qui nec debeo, reticere. Apud Gallos namque ista universalis viget consuetudo ut vinaria vascula intrinsecus prius pice perfundant, et servanda vina sic in ea postmodum recendant; quæ illius terræ indigenæ quasi quodam pigmento dicunt esse condita, sed adventantes plurimi nauseantes respuunt quasi pice corrupta. Nobis hujusmodi vinum pruritus gulæ citius commendavit; ille vero fidei, ut putamus, deceptione ita exhorruit ut nec etiam convivio, in quo aderet, interesse voluerit. Sic per totam Galliam districti jejunii tenuit censuram, quia nequaquam precibus impetrare potuimus ut vel parvam ipse hujus vini sumeret sorbitiunculam. Aqua vero illis patriæ vix alicubi ad bibendum habilis invenitur. Pisces quoque et accuratos cibos occasione qualibet penitus respuebat. Sic

acerbissime Petri in Cadaloum passim in ejus scriptis leguntur.

(36) Exstant hæc carmina inter cætera P. Damiani edita tom. IV, p. 46. Itaque hic ea prætermittimus.

(37) Marrones Alpinum incolæ quidam, ut docet

Cæsius in Glossario.

quilem et æstivi caloris ardorem sustinebat per diem, et vigiliarum per noctem non deserebat laborem. Sed non sine admiratione intueri valeo, cum vir iste ad synodale militaturus properaret prælium, et pro ereptione multorum solus pugnaturus accesserat, ut vires sibi sero snlrahaebat; et ut prædicationis sibi trilueret copiam, continua macerabat corpus inedia, et ne alicujus reprehensionis notaretur macula, prius in suæ operationis pagina legerat quæ aliis melius quia dupliciter prædicabat. Castigabat, ut Apostolus, corpus servituti subdendo, ne forte ipse aliis prædicans inveniretur reprobus.

9. Comparetur nunc istius viri sancta militia illius victoriæ pugnaeque, quæ sub Geleon fuisse describitur. Geleon contra Madianitas dimicasse legitur, sed milites, quos aquam fluminis hausisse flexis genibus conspexit, a bellorum prociuctu protinus removit; quos vero recto genu aquam bibere videri, secum ad prælium insolitis armis muniens duxit. Nam, ut ille dicitur, non consueta bellicæ artæ munitione eos armavit, sed in dextera tubas, in sinistra contra hostium multitudinem lagenam tenuerunt; et sic, Dei omnipotentis dispositione, his armorum generibus hostes territi ad fugæ patrocinium se protinus converterunt. Sic vir iste bellicus et sub ecclesiastico campidoctore nutritus, sub dnce suo Jesu pergens ad prælium, aquam fluminis flexo poplite minime sumpsit, quia doctrinam sapientiæ, quam de Scripturarum fluvio sitibundo pectore mirabiliter hausit, recta ejus operatio nobilitavit. Illorum enim militum consortium miles iste jam spreverat, quibus Paulus dicebat: *Dissolvas manus et genua debilia roborate*. Nunquam enim debilitate operum spiritualis hausit fluentia doctrinæ. Dexteram vero suam tuba, sinistram autem lagenam tenuit, quia prædicationis officium, quæ per tubam intelligitur, fervidus exercebat; corporis vero fragilitatem, quæ in lagenâ significatur, quasi pro nihilo ducens, parvi pendebat. In dextera igitur tubam, in sinistra ferebat lagenam, quia sinistræ vitæ prosperitatem respiciens ad dextera vitæ gaudia mellillitus anhelabat. Unde et huic bene congruere cernitur quod electorum voce dicitur: *Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me*; quia prosperitatem lævæ, quæ in præsentî vita subsistit, mentis intentione calcabat; totum se in gremio æternæ beatitudinis, quæ per dexteram accipitur, collocabat. Erat igitur, ut Salomon dicit: *Longitudo dierum in dextera ejus, in sinistra vero illius dicitur et gloria*. Incedebat ergo miles iste taliter armatus: erat in dextera ejus, ut dicitur, ignea lex; erat canorus et terribilis tubæ sonitus, parvi pendebat corpus, roborabat spiritum, attenuabat carnem, saginabat mentem, exteriore hominem castigabat, interiorem viribus roborabat, nullius timoris vel amoris intuitu suæ prædicationis lucernam exstinguebat, quia, ut

A Dominus ait: *Nemo accendit lucernam et ponit eam sub modio, sed super candelabrum*. Non enim pro temporali comodo lumen prædicationis est descendum, sed super candelabrum potius ponendum, quatenus semper supra curam corporis vigeat gratia prædicationis.

10. His igitur virtutum telis vir iste vallatus, uli-
cunque se occasio præmerat, divini verbi semen spargebat, et virtutum arbores in terra humani cordis plantabat, quas postmodum fecundis exhortationibus irrigabat. Quocumque episcopus, abbas aut alicujus conditionis homo, delictæ reverentiæ causa ad eum confluebat, semper suæ sapientiæ recedebat sale conditus, sanctæ prædicationis medicamine fatus, fraterna admonitione delinens, atque in omnibus ita melioratus quod valde antea non venisse tristabatur. Sic quilem secundo labore itineris, qui ad unius monasterii salutem fervidus anhelabat, multorum infirmitatibus obiter providebat. In hoc nempe summum magistrum nobilis discipulus imitabatur. Salvator quippe mundi pro archisynagogi filie resuscitatione pergebat, sed in ipso itinere a fluxu sanguine quoddam femur am suæ vestis medicamine liberavit; et cum sui corporis præsentia illam suscitare dignatus est, prius istam sola sinitra liberare voluit.

DE DOMNO ADRALDO BREMETENSI ABBATE.

11. Adhærebat præterea nostro comitatui quidam venerabilis abbas, Adraldus nomine (58), qui quoddam sanctæ vestis habitum Cluniacensis monasterii, et cujusdam ejus monasterii, Paterniaci nomine, prioratum aliquantum rex erat. Vir quippe valde litterarum studii eruditus et liberalium artium perita exornatus, religiosus in opere, facundus mirabiliter in sermone, celebrem et regalem tunc temporis abbatiam, Bremetensem scilicet, pastoralis providentiæ gubernabat. Qui quidem in primo suæ cognitionis limine quasi austrius et inconveniens judicatur; sed, postquam in ejus familiaritatis aula cæperis residere, tunc subito, quasi alteratus, benignus, prudens, tractabilis invenitur. Sed inter plurima istius viri dona virtutum, est quædam quæ hominibus illum valde commendat et in multorum devota dilectione validius solidat. Non enim ad instar Cluniacensis munificentia, neque alicujus suæ patriæ viri, sed quasi nobis natura Italicus munificus et largus semper habetur. Hoc naniqne nostrorum famulorum ora testantur, quos non hædinis, non ovis, sed vulpinis pellibus textit. Quanquam meo, ut dicitur, impediens fortuna, tenacem Gallia morem in me solo serravit; sed non debeo hujus viri tacere præconia, tametsi mihi nulla contulerit præmia.

D Postquam vir iste nostri itineris cœpit fieri particeps et totius nostræ convenientiæ commune cœpit habere consortium, cuncta, quæ agenda erant

(58) De hoc homine Petrus ipse Damianus in opusc. xxxiv, 5, sic: Adraldi prudentis et religiosi viri,

qui Bremetensi præminet monasterio, didici relatione.

ejus consilio credebantur ejusque dispositioni omnia A
 tradebantur. Ipse quoque Cluniacensis abbas ita in
 ejus viri prudentia confidebat, ut nullius rei nego-
 tium sine ejus consilio agere disponderet. Tandem
 post assivos sudores, post maximos et multos labo-
 res, post multa et diversa pericula, post immania
 montium et Alpinum præcipitia, ad expectantem nos
 venimus Cluniacum. De apparatu autem processio-
 nis et summa devotione nostræ receptionis super-
 vacuum est scribere, cum eum jam devotis manibus
 presentem suscipiebant, quem pro illius mona-
 sterii libertate diu jam advenisse multis precibus
 flagitabant. Tunc communi consilio cæpitus quæ-
 rere quid super vocandis ad synodum episcopis
 statui deberet. Nam episcopus ille cuius temerario
 ausu istius causæ negotium agebatur, prout habet
 sæcularis astutia, postquam nostrum fama nuntian-
 te cognovit adventum, quia non illius terræ erat
 indigena, quo futurum concilium occasione quadam
 vitare potuisset, apud suos longius propeus latita-
 vit. Sed nequivit fugæ patrocinio Cabillonensi non
 interesse concilio. Synodalis namque terminus ita
 provide statuitur quod longinqui et remotiores præ-
 sules naviter interesse poterint. Tunc ex apostoli-
 cæ sedis auctoritate communitariæ ad episcopos
 diriguntur epistolæ, debitam Romano pontifici obe-
 dientiam imperantes, et inobedienciæ vindictam cano-
 nicam intentantes, locum quoque et diem futuri
 concilii nuntiantes.

LAUS CLUNIACENSIS CONGREGATIONIS EJUSQUE ABBATIS.

12. Interea octo dierum spatio mansimus Cluni-
 aco. Veraciter ibi multos reperi Paulos, plurimos vidi
 Antonios, qui etsi solitudinis habitationem non in-
 colunt, anchoranorum præmium imitatione operum
 non amittunt. Cum enim illius congregationis ordi-
 nem accurate cæpi perspicere, et mutæ dilectionis
 inter eos manere benevolentiam et monasticam om-
 nium causarum pollere convenientiam, statim ad
 illius primitivæ Ecclesiæ mens recurrit familiam,
 de cujus laude ita Lucas loquitur : *Multitudinis cre-
 dentium erat cor unum et anima una, et erant illis
 omnia communia.* Ad instar enim illius primitivæ
 familiæ, dicam potius cælestis patris, non est ibi
 alicujus metus inopis, non pondus alicujus miseris :
 ibi charitas regnat, spirituale gaudium ibi tripudiat,
 pax cunctos necit, omnes patientia tolerat, longani-
 mitas illos modificat, spes erigit, fides solidat,
 interius et exterius castitas mundat, devota illis
 obedientia purgat, sanctæ et monasticæ consuetudi-
 nis ordo inconvulso servatur, vivida mortificatio et
 regularis ibi districtio semper habetur. Quid de
 claustris custodia vel taciturnitatis opus est censura
 describere, cum nec etiam, præter alicujus rei ne-
 cessitatem, infra ipsum claustrum ausus est aliquis
 spatium, nec sine interrogatione os ad loquendum
 audet nullo modo aperire? In vestium vero vilitate
 atque lectulorum extremitate nullo modo patris Be-
 nedicti transgrediuntur præceptum. Divinæ quoque

servitutis officia ita apud eos provide distinguuntur
 atque pia ex industria protelantur, ut nec longiorie
 diei aliquod spatium a divino vacare possit officio;
 ita enim in ecclesiasticis atteruntur officiis ut vix
 claustris et honesta locutione, nisi signis, possit
 alter alteri aliquid intimare; quæ quidem ita cuncta
 et necessaria omnibus in locis facta deprehenduntur
 ut nullius levitatis, nullius reprehensionis valeant
 macula denotari. De ciborum vero vel vestium
 æqualitate, de pia infirmitatum compassione atque
 omnium causarum congrua distributione scribere
 supersedeo, cum nec ipse abbas vel sospitate vigeat,
 vel infirmitate gravatus, aliquid sibi cameram vel
 aliud quid præcipuum consequutus sit vindicare.

13. O nobilis et Israelitica Christi familia, quæ
 degenerem Ægypti deserens servitutem, et mare
 Rubrum submersis hostibus incolumis pertransiit,
 et superbum Jericho, Domini circumferens arcem,
 devicit! Importunum quoque Nabuzardan, intesti-
 num scilicet hostem ratione moderantiæ stravit, et
 petulantem Holofernum quasi nova Judith auditis
 jugulavit. Nunc cunctis regibus superatis, hostibus
 quasi quadam reponmissionis terra utitur, de qua ad
 veram lacte et melle manantem operibus currere
 festinat. Est quoque illius loci larga pauperum elec-
 mosyna, hospitem et adventantium summa dili-
 gentia; nullus enim pauper famelicus vel immuus
 inde recedit; nullus supervenientium insalutatus
 suscipitur, vel inhonoratus abire permittitur. Sed
 hujus sanctæ operationis fluvius ex illo fonte profluit,
 quem in sacro pectore abbatis Spiritus sancti gratia
 propinavit. Ex illo enim purissimo fonte hauriunt
 quod sic abundanter flumit, et in illius operis et ex-
 hortationis bibliotheca legunt qualiter monasticæ
 vivant, qualiter divinæ operationis ordinem eus-
 tudiant. Est enim sua humilitate amabilis, moribus
 cunctis tractabilis et serena sui vultus proceritate
 omnibus notabilis. Quem Deus omnipotens ita suo
 timore subditum, et amore fervidum, et virtutum
 floribus voluit esse conspicuum, ut illius Ecclesiæ
 pastorale ipsi committeret officium. Dicerem etiam
 adhuc de extrariæ et secularis rei hujus loci abun-
 dantia, sine qua præsens vita minime quempiam
 transire patitur, quomodo cunctæ lapideæ officinæ
 monastico dispositæ sunt ordine; quomodo ecclesia
 maxima et arcuata, plurimis munita altaribus, sanc-
 torum reliquiis non modice condita, thesauro plu-
 rimo et diverso ditissima; quomodo claustrum iu-
 gens et ipsa sui pulchritudine ad inhabitandum se
 quasi monachos invitare videtur, quomodo sufficiens
 est dormitorium, et præ continuo trium lucernarum
 lumine aliquid unquam nocivum in eo peragi quasi
 ab eo prohibetur; quomodo rectorium nulla super-
 sitione depictum, sed sancta extremitate constru-
 ctum, largum reficientibus fratribus præbet con-
 sessum; quomodo per cunctas officinas ubicunque
 aqua necessaria quaeritur, per occultos meatus sta-
 tum mirabiliter sponte diffuit. Hæc et alia de præ-
 dicto monasterio dicerem, sed quia Lemovicensem

laborem hujus descriptionis stylus exarare festinat, A laboris intuitu talia scribere devitat.

DE LEMOVICENSI LABORE.

14. In Lemovicensi namque civitate celebre, devo-
tissimum atque ditissimum in honore sancti Mar-
tialis quoddam est monasterium, quod Cluniacensis
abbas noviter adquisierat; sed quia illius loci mon-
achi sibi non obtinebant, maxima in eo tunc
temporis discordia versabatur. Hujus namque acqui-
sitionis intuitu, et ejusdem abbatis odio, prout erant
sæculares monachi, a monasterio recedentes, per
ejus cellulas hospitari cæperunt, et monasterium
hostiliter impugnabant et monachorum, quos ibi de
Cluniaco posuerat, sanguinem sitiabant. Ad tantam
quoque vesanæ mentis audaciam monachi ipsi pro-
ruperant, ut burgum, in quo monasterium est, con-
cremarent, et cuncta, quæ circa monasterium fue-
rant, ignibus devastarent, et nisi Romana auctoritas
Interveniret et ex apostolica sede reverenda sibi
persona succurreret, videbatur locus possumdari.
Quid super hoc negotio abbas faceret ignorabat, quo
se verteret nesciebat, hujus itineris pondus nobis
suggerere verecundans timebat, causam perfici aliter
posse minime sperabat. Tandem erupit in vocem
quod scatebat in mente, et quo ille doluerat ut me-
dicaretur oravit. Hoc ipse abbas rogabat, hoc tota
congregatio precibus fligitabat.

15. Tunc noster Ostiensis episcopus hunc sibi la-
borem superimponere paululum hæsitavit et vix
posse perficere credidit. Sed quia pro salute ejus
monasterii venerat, citius acquievit, et in suis mem-
bris circumquaque positus ipsi auxiliari disposuit.
Sed ante ipsius professionis initium, cunctis cum
fratribus in capitulo residens, peracto sermone, to-
tus in terra prosternitur, et ut sibi auxiliarentur,
multis requisivit precibus, gyrovagum, sarabai-
tam (59) et, ut consueverat, se miserum monachum
clamitabat. Inter hæc tanta ipsi cælitus lacrymarum
tribuitur copia, quod omnes a fundo cordis longa
traxere suspiria, et unusquisque sibimet displicens
sic proclamabat: O bone Jesu, si homo iste, quem
ultra homines credimus, sic ubertim lacrymans time-
met, quid nos faciemus aridi et ad ejus comparationem
virtutibus alieni? Nam sicut abbas, me astante,
postmodum retulit, multum istæ lacrymæ omnibus
profuerunt, audientium melioraverunt animos et
mentes prospectantium solidaverunt. Tunc abbas
communi fratrum consilio statuit ut abhinc pro ejus
amore semper unus pauper pasceret et vestiretur,
et unus semper pro eo psalmus in communem canta-
retur; et, denuntiato sibi ejus obitu, semper in sui
anniversario solemnem in conventu missam cele-
brare, festivam corporum refectionem fratribus præ-
parare, et quidquid a mensa remanserit, pro ejus
animæ salute pauperibus statuit erogare (40). Sic
omnium fratrum societate muniti et pacis osculo
confirmati, ad sanctum devenimus Martialem. Interea

(59) *Sarabaita*, monachus vagus et exlex. Vide
Caugii Glossarium.

nostri adventus rumor monachorum, qui monaste-
rium infestabant, corda conusserat et eos circum-
quaque per diverticula fecerat latitare. Sed mox, ut
venimus, illis literæ destinantur quatenus Romane
sedis legato se repræsentarent et allegationem hujus
negotii, si justam sperarent, sine alicujus contrarie-
tatis suspicione justitiæ ratione defenderent; alio-
quin sub imperio abbatis deinceps viverent. Sed
quia pristina factionis vermis eorum viscera corro-
debat, et Cluniacensem ordium omnino suscipere
renebant, ad denuntiatum ratio cinium venire spre-
verunt, illum sibi præesse abbatem penitus interdix-
erunt. Tunc illius civitatis episcopo comiteque
consulto, ad hujus definitionis calculum res ista per-
trahitur. In hujus namque episcopatus ecclesia, quam
devota frequentia populorum repleverat, illorum con-
tumacem absentiam coram omnibus præsul inter-
narraverat qualiter apostolicæ sedis legato reverentiam
et abbati debitam obedientiam recusabant. Tunc
apostolica auctoritate, populo collaudante, præcepit
ut nisi illa hostilis audacia a monasterii et monacho-
rum læsione cessaret, excommunicationis procul da-
bio subjacerent. Super hoc vero quod abbati obedire
nolebant, definitivam distulit proferre sententiam.
Isto igitur negotio taliter definito et monasterio in
tranquillitate jam posito, ne a divinx servitutis
officio pars nostri itineris aliqua vacaret, redeundo
venimus Silvanicum.

DE CONSECRATIONE ECCLESIE, ET SANCTI ODILONIS
CORPORE COMMUTATO.

C 16. Silvanicus nempe mercatorum frequentia
divos et locus est famosissimus, sanctorum vero
corporibus valde devotissimus. Quoddam namque in
eo constructum est monasterium, in quo beatorum
Christi confessorum Maioli scilicet et Odilonis cor-
pora conquiescunt. Quod quidem monasterium epi-
scopali adhuc benedictione minime ad plenum con-
firmatum fuerat. Interim synodalis terminus immi-
nebat. Tunc multis intervenientibus episcopis et
innumerabili populorum frequentia, magna cum
veneratione ecclesia consecrata, et beati Odilonis
corpore commutato et altari suo nomini consignato,
Cabillonensis Ecclesiæ præsul summa cum devotione
nos honorifice suscepit.

DE CONGREGATA SYNODO.

D 17. Interea synodus congregatur, vocati præsules
adsunt, non modica turba hominum devote festinat.
Matisconensis quoque episcopus non dubius aut se-
gnis occurrit; in sua namque prudentia (est enim
litteris et sermone potens) et quorundam episcopo-
rum quasi conspiratione confusus, hujus causæ ami-
cabilem transactionem respiciens, ad synodalem con-
flictum quasi triumphaturus fervidus bellator occur-
rit. Pene enim omnes episcopi, qui tunc aderant,
præter archiepiscopum Bysuntinum venerabilem scilicet
et eloquentissimum virum, Cluniacensi monaste-
rio invadebant ejusque causam, quantum caute

(40) Rem hanc commemorat ipse Petrus epist. l. vi.
2 et 4.

poterant, conculcabant, et ut hujus negotii magis A
 infortunium quam triumphum abbas incurreret, oc-
 cultis machinationibus fabricabant. Nam unusquisque
 causam suam in iudicio agi credebat, cum coepiscopi
 negotium Romana discussio ventilabat, quia si abbati
 hujus rei victoria proveniret, quilibet episcoporum
 illi amplius resistere non auderet. Hujus igitur cau-
 telæ studio conspatiati, illum adjuvaturi, ut obisteret
 incitabant. Sed noster Romanus belligerator horum
 machinatione et non parvi pendenda conspiratione
 prælocutus, sic postmodum hujus causæ peroravit
 negotium, ut quos illeocultos jam tenebat adjuutores,
 apertos postmodum suæ causæ habuerit contradi-
 ctiores. Nam in Cabillonensi ecclesia cuncto residente
 concilio, postquam, ut Romane synodi consuetudo
 deposcit, prædicationis verbum finivit, tale rheto-
 ricæ locutionis exorsus est præomium, quod inten-
 tos simul et benevolos faceret auditores.

RHETORICÆ LOCUTIONIS PRÆOMIUM.

18. Ad vestræ, inquit, fraternitatis auxilium Ro-
 mana nos delegavit auctoritas, et quasi ad charissi-
 mos fratres nostra communis mater destinavit Eccle-
 sia. Vestra namque sibi debita sancta fidelitate
 confisa, quam etiam in nonnullis suis negotiis ex-
 perta est profuisse, quidquid in istis partibus injuria
 patitur, vestra nos adjuvante providentia, sibi ut
 emendetur exoptat. Per nos siquidem coram vestra
 sanctitate Romana lamentatur Ecclesia, quod multo-
 rum hominum insolentia multas inter vos quotidie
 patitur contumelias. Verumtamen inter cetera quæ
 sibi evenisse considerat, unum quid novum et in-
 speratum eam non modicum perturbavit. Cum enim
 hujus sinistra rumoris fama totius Romani concilii
 noviter percelleret auditus, omnes pariter in mæro-
 rem simul et admirationem conversi sunt. Cunque
 diu protracta deliberatione, quem, qualem et quan-
 tum pro tante rei præsumptione destinare deberent,
 nos demum mittere decreverunt. In hoc namque quan-
 tum super hoc Romana docet Ecclesia, fratres mei,
 perpendite, quia non subdiaconum, non diaconum,
 non cardinalium quemlibet (41) mittere procuravit.

19. Tunc episcopi omnes ex præmissa verborum
 dulcedine valde benevoli, et ex causæ exaggeratione
 non parum intenti, exspectabant ut jam causa illa
 exponeretur, pro qua tantus et talis homo a Latera-
 nensi curia devenisset. Mox autem, ut suis verbis il-
 lorum benevolam audientiam adesse conspexit, sic
 cepit enarrare propositum: Cluniacense monaste-
 rium Romanæ curiæ esse subditum nullus vestrum,
 fratres, ignorat, et quod nulli alii personæ præter
 Romanum pontificem in eodem monasterio jus ali-
 quod pertinet nullus addubitavit, quod quidem supra
 omnia sibi pertinentia diligit monasteria; multis
 quoque apostolicæ sedis privilegiis constat esse mun-
 tum. Quæ omnia dominus Maticionensis episcopus

41. Innuvit v'r sanctus Alexandri pape litteras ad
 præsules Gallie in quibus aiebat: «Talem vobis virum
 destinare curavimus, quod nimirum post nos major
 in Romana Ecclesia auctoritas non habetur, Petrum
 videlicet Damianum Ostiensem episcopum, qui ni-

parvipendens illud subjugare suæque ditimi sub-
 mittere quasi tenerarius studet invasor. Tunc illo,
 quia jam suæ nequitie caput atritum et mentis rig-
 orem jam penè sensit emortuum, coram cuncto con-
 cilio causam narraturus assurgit. Mox ex utraque
 parte causa exponitur, et utriusque partis allegatio
 ventilatur. Romane Ecclesiæ lecta sunt privilegia
 contra quæ episcopus egisse accusatur; causa de-
 fenditur; culpa imponitur, controversia meritis par-
 tium examinatur. Tandem post multas contentiones,
 post utriusque partis varias objectiones, quia episco-
 pus contra privilegia se non egisse purgare non po-
 terat, ad hujus decisionis calculum res ista perdu-
 citur. Interrogantur episcopi, si apostolicæ sedis
 rata decernerent privilegia et in suo tenore, quæ
 lecta sunt, sine lesione durantia. Omnes rata et in-
 concussa manere definitiva sententia decreverunt.
 Tunc ipse Maticionensis episcopus cum quinque
 ejusdem Ecclesiæ clericis propria manu juravit (42),
 quia quod contra monasterium se egisse recolebat,
 neque ad injurias apostolicæ sedis, neque ipsius
 pape fecerat, neque adhuc privilegiorum tenorem ad
 liquidum noverat. Tali modo inter dominum episco-
 pum et abbatem hujus causæ negotium constat esse
 sopitum et plene definitum traditum. Pacis inter
 eos sæclera collocantur, similitatis jurgia propellun-
 tur. In eadem quoque synodo quædam sunt eccle-
 siastica censura correctæ, quædam canonice san-
 ctionis vigore statuta, et dum pro unius causæ in-
 titu synodus congregata fuisse decernitur, multa
 C postmodum causis constat fuisse proficuum.

DE REVERSIONE.

20. Interea redeundi amice occurrit, repetendū
 itineris labor incumbit. Licentia petitur, sed licen-
 tia prelatatur. Ipse enim abbas cum suis tractare
 cepit quomodo tanti labor itineris alienigenis muneris
 compensatione levigaretur; sciebat enim hunc ho-
 minem pecuniam non amare, munera spernere, soli-
 tus pietatis intuitu tantum sumpsisse laborem. Ta-
 lia igitur decrevit offerre munera, que non ipsi, sed
 per eum Deo transmitteret, ut, dum sibi nollet, Deo
 saltem tribueret. Capellam enim argenteam deaura-
 tam, cum sacris vasis et vestibus, palliis et utensi-
 liis obtulit. Vase, inquit, magister, istam sacram
 vestem et sancta vasa, quæ Deo omnipotenti tribui-
 mus et divino ritu mancipanda per te tuis sanctis
 D locis transmittimus. Tunc in prima fronte receptio-
 nis quasi palliata locutione deceptus, munera per se
 Deo tradita non est aspernatus. Interim dies transiit;
 peractis necessariis, membra quieti dedimus. Interea
 diversarum cogitationum conflictus animum rapere
 illius. Cogitabat ne sub hujus receptionis specie vi-
 tium aliquod latitaret, ne quod pro futuræ mercedis
 intuitu laboraverat, terreno munere leperiret, et
 fructus, quos maturos manducare debebat, obstu-
 mirum et noster est oculus et apostolicæ sedis im-
 mobile firmamentum.

(42) Exstat hujus jurisjurandi formula in editione
 Opera S. Petri D. tom. III, p. 911.

presentibus dentibus acerbos ipse consumeret. Cogitabat quia *beatius est dare quam accipere*; et: *Beatus qui subtrahit manus suas ab omni munere*. Hæc et alia sancto mentis examine trutinans compensabat. Mane autem facto, ne primum adesse præcepit. Tunc sibi dilecti Baruntii memoriam, prout sapius consueverat, cœpit habere. O, inquit, si ille charissimus frater noster adesses Baruntius (45), salutiferi consilii nobis propinasset poculum! Nunquam enim mihi ut acciperem persuasit, imo ut terrena spernere semper suggestit. Munera ista, quæ tali velamento nobis deferuntur, non esse accipienda recogito; justitiam enim Dei occasione qualibet vendere timeo; terrenarum rerum negotiator esse non deheo. Quid tibi super hoc videatur edicito. Postquam vero hujus mihi consilii ausum tribuit, non solum, quia voluerat, laudavi, sed ut faceret multis precibus postulavi, et quod pauperem Christum pauperes

(45) S. Petrus D. in disputatione De variis apparitionibus et miraculis cap. I, ait: Baruchias plane mihi frater humanis et in amoris præcipui dulcedine

A sequi debeamus, sanctis ejus auribus inculcavi. De quo quidem consilio suæ paternitatis amor in me nasci, vel potius, ut pato, cœpit angere, quamquam hactenus nec ad mei vel alicujus notitiam amor ipse pervenerit; quasi enim quodam gelu adhuc in gemma constrictus, nec ad fructuum maturitatem, nec ad floris teneritudinem, nec etiam ad frondium viriditatem erupit. Tandem ne æternæ retributionis fructus aliquo nobis munere deperiret, et temporalis oblatio præmium æternum consumeret, renuente et contradicente abbate, prædicta munera eidem dimissimus, et hujusmodi pondere nos onerare penitus renuimus, nihilque ab eo, præter nobis necessaria, et quæ itineris prolixitas requirebat, nos accepisse recole. Sic officii salutationis ex utraque parte exhibitis, levigati et alacres ad dilecti fontis solitudinem rediimus Avellani (44).

singularis, etc.

(44) Anno 1065 die 5, ante Kal. Novembris. Confer. Petri D. epist. lib. vi, 5.

EXPOSITIO CANONIS MISSÆ (45)

SECUNDUM PETRUM DAMIANI (46).

1. *Qui pridie quam pateretur*. Ecce, cum nunc ad summum sacramenti virtutem accedamus, deficit lingua, sermo disparet, superatur ingenium, opprimatur intellectus. Quis enim novit ordinem cœli et ponat rationem ejus in terra? Sed pulsemus ad ostium, si forte clavis aperire dignetur, ut accommoedet nobis tres panes, qui maxime nobiscum erunt in hoc convivio necessarii. Fides enim petit et accipit; spes quaerit et invenit; charitas pulsat et aperit; petii et accipit vitam; quaerit et invenit viam; pulsat et aperit veritatem: Is enim via est, veritas et vita. *Qui pridie*, xv luna prima mensis, quæ tunc existit sexta feria, passus est Dominus, et prædicta nocte, videlicet xiv luna prima mensis ad vesperras, ut legis figuras impleret, post typicum pascha corporis et sanguinis sui sacramentum instituit, et calicem tradidit frequentandum. Sic enim fuerat præfiguratum in Exodo: *Decima die primi mensis tollit unusquisque agnum per domos et familias, et servabit eum usque ad xiv diem mensis hujus, immolabitque eum universa*

multitudo filiorum Israel ad vesperam. Et sument de sanguine ac ponent super utrumque postem in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum. Et edent carnes nocte illa assas igni, et azymos panes cum lactucis agrestibus. Et post pauca: Est enim Phase, id est transitus Domini. Transitum istum Joannes determinat dicens: Ante diem Pascha scienus Jesus quia venit hora ut transeat de hoc mundo ad Patrem, cum dilexisset suos, in finem dilexit eos. Et facta cana, complevit ea quæ fuerant figurata. Ægyptus est mundus; exterminator, diabolus; agnus, Christus; sanguis agni, passio Christi; domus animarum, corpora; familie domus, cogitationes cordis. Hoc sanguine tingimur per passionis fidem; illa tingimur per passionis imitationem, signum crucis intus et foris opponentes contra adversarias potestates. Denique carnes agni comedimus cum in sacrificio corporis Christi suscipimus, et azymos panes, id est sincera opera, cum lactucis agrestibus, id est cum amaritudine.

(45) Egregium hoc opusculum in editione Operum S. Petri Damiani per Const. Cajetanum curata desideratur, neque id Trithemius aliive seu vetustiores seu recentiores bibliographi novisse videntur. Exstat tamen in Vaticano regio codicis 524 cum recitato a nobis titulo, qui tum initio, tum etiam in fine opusculi scribitur. Unus Montfauconius, *biblioth. hist.*, p. 16 et 68, memorat hoc S. Petri D. scriptum ex indice coeliem senatoris Petavii, quos plerosque omnes in regimine Svecæ bibliothecam, nunc Vaticanam, transivisse scimus. Existimo igitur nostrum

codicem 524 ipsum esse Petavianum, nota tantummodo immutata numerali. Opusculum quidem commendatione mea non indiget, tum ob auctoris gloriosum nomen, tum propter reconditam theologiam et religiose pietatis sensus eximios.

(46) *Damiani non Damianum* habet codex, et quidem sensus Petrum dictum *Damiani*, in fratris benevoli gratiam. Attamen sodalis Petri in descriptione imitris gallici n. 2, alique auctores describunt *Damianus*.

2. *Accipit panem.* Ideo panem et vinum in sacrificio corporis et sanguinis sui Christus instituit, quod sicut præ cæteris cibis corporalibus panis et vinum reficiunt, ita corpus et sanguis Christi præ cæteris cibis et potibus spiritualibus interiorum hominum reficiunt et saginant. Unde, *caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus.* Quia vero Christus accepit panem et calicem in sanctas ac venerabiles manus suas; et sacerdos exemplo Christi carnem et sanguinem in manus accipiens, utrumque per se benedicit crucis signaculo. Panis fermentatus non debet offerri in sacrificium, tum ratione facti, tum ratione mysterii. Sic legitur in Exodo. *Fermentum etiam corruptionem significat, teste Apostolo: modicum fermentum totam massam corrumpit.* Græci tamen in suo pertinaces errore de fermento conficiunt. *Elevatis oculis in cælum.* Hæc quidem verba nullus evangelista describit. Quis ergo tantæ præsumptionis existitit aut audaciæ ut hæc de se exponat? Sane istam formam ab ipso Christo acceperunt apostoli, et ab ipsis Ecclesia. Multa quidem tam de verbis quam de factis prætermiserunt evangelistæ, quæ tamen apostoli supplerunt; possunt tamen hæc ex aliis locis Evangelii comprobari. Joannes enim Lazari suscitationem describens testatur quod *Jesus elevatis sursum oculis dixit: Pater, gratias ago tibi quoniam audisti me.* Item alibi: *Et subleatis in cælum oculis dixit: Pater, clarifica Filium tuum.* Sed sicut in cælum oculos levavit ad Patrem, cum animam Lazari revocaret ad corpus, quanto magis credendum est quod tunc oculos ad Patrem in cælum levaverit, cum panem et vinum in corpus proprium commutabat. *Gratias agens.* Hinc quoque colligitur unde sacrificium laudis. Gratias agebat non pro se, sed pro redemptione hominum sic futura.

3. *Benedixit.* Quidam dixerunt quod Christus confecit cum benedixit, litteram construens hoc ordine: *accipit panem et benedixit;* subaudiendum est, *dicens: Hoc est corpus meum.* Prius ergo illa protulit, ut eis xpm conficiendi tribueret; deinde protulit eadem, ut apostolos formam conficiendi doceret. Sane dici potest quod Christus virtute divina confecerit corpus ea forma expressa sub qua posteri benedicerent; ipse namque per se virtute propria benedixit; nos autem ex illa virtute quam edidit nobis. Cum ergo sacerdos illa Christi verba pronuntiat: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus,* panis et vinum in carnem et sanguinem convertitur illa Verbi virtute qua *Verbum caro factum est et habitavit in nobis;* qua dixit et facta sunt; qua feminam in statuam mutavit; qua virginem convertit in colubrum; qua fontes mutavit in sanguinem; qua aquam commutavit in vinum. Nam si verbum Elie potuit ignem de cælo deponere, verbum Christi non poterit panem in carnem mutare? Quis hoc audeat putare de eo cui nullum verbum est impossibile, per quem omnia facta sunt, sine quo factum est nihil? Certe magis est creare quod non est quam mutare

A quod est: ac longe majus est quod non est de nihilo creare quam quod est in aliud transmutare. Si dixerit aliquis: Certus sum ego omnino quod valeat, non sum certus quod velit; si dubitat ergo quod, cum Christus accepisset panem, benedixit, *hoc est corpus meum,* Veritas hoc dicit, et ideo verum est omnino. Et alibi: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Et ad majorem veritatis expressionem adjunxit: *Carno mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus.*

4. Ego vero qui vitam æternam habere desidero, carnem Christi veraciter comedo et sanguinem ejus veraciter bibo, illam utique carnem quam traxit de Virgine, et illum sanguinem quem effudit in cruce. Sicut et vidua Sarephata quotidie comedeat, et non diminnebatur farina de hydra, et oleum de the cytho; sic universa Ecclesia quotidie sumit, et nunquam consumit carnem et sanguinem Domini nostri Jesu Christi. Verum an partes in partes, an totum in totum transeat, novit ille qui facit; ego quod residuum est igne comburo, nam credere jubemur, distinguere prohibemur. Sed quia instat quærentis improbitas, salva fide concedemus quod talis panis in tale corpus commutatur, nec pars in partem. Reor tamen, salva fidei majestate, quod, ubi panis est consecratus, totus est Christus in tota specie panis, totus sub singulis partibus, totus in magno, totus in parvo, totus in integro, totus in fracto. Scio tamen quod dicitur a quibusdam: *Quandiu species integra est, sub totali specie totale corpus existit; ubi vero dividitur, in singulis divisionibus incipit esse totum;* sicut in speculo, dum est integrum, una tantum apparet insipientis imago; sed, ipso fracto, tot apparet imagines quod sunt fracturæ. Queritur utrum corpus Dominicum sit locale, utrum faciat localem distantiam, utrum dici debeat quod jacet aut sedet aut stat; sed et alia multa circa præsentem articulum inquiri possent, quæ melius intacta volo relinquere quam temere definire; nam *bestia quæ tetigerit montem lapidabitur.* Tutius est in talibus citra rationem subsistere quam ultra rationem excedere, nec forte, quod absit, ossa regis klunæe redigantur in cinerem.

5. *Fregit.* Solet a multis inquiri, sed a paucis intelligi, quid frangitur ibi, quid a mure corroditur, quid inde crematur cum sacramentum concrematur. Responso. Sicut miraculose convertitur substantia in corpus Dominicum et incipit esse sub sacramento; sic quodammodo miraculose revertitur, cum ipsum ibi desinit esse. Et non valet ibi locus a conjugatis, hic est calor, sapor, qualitas et quantitas, cum nihil ab alterutro sit coloratum aut saporatum, quid ac quale miraculum? Quippe vincit naturam, et legi detrahit dispensatio; nec debueris querere naturam in gratia, nec consuetudinem in miraculo. Sane natura Dei est Trinitas, videlicet Pater, et Filius, et Spiritus sanctus. In hypostasi Filii et trinitas substantiarum, videlicet deitas, corpus et anima; In sacramento corporis Christi est trinitas specierum, videlicet panis, vinum, et aqua. In natura Dei non est

accidens in substantiâ, *hoc substantia* sub accidente; A in hypostasi Filii est accidens in substantia, et substantia sub accidente. Dicamus ergo ad primum quod forma panis frangitur et atteritur, sed corpus Christi sumitur et comeditur, ea quæ notant corruptionem, ad formam panis referentes; ea vero quæ notant acceptionem, ad corpus Christi.

6. *Dedit.* Queritur utrum corpus suum in cœna dederit mortale an immortalè, passibile an impassibile? Sufficere credo si dicatur: tale dedit quale voluit; potest tamen concedi, salva fide, quod tale dedit quale tunc habuit, mortale videlicet et passibile, non tamen quod posset pati sub sacramento, sed quia sub sacramento poterat pati, passibilis credebatur nec lædabatur. *Discipulis.* Solet dubitari an Judas acceperit. Quod videtur, cum dicat: *Bibite ex hoc omnes.* Sed queritur qua ratione medicus salutaris medicinam dabat ægrotò, quam ei seclerat mortiferam? Ad hoc scilicet dabat, ut suo doceretur exemplo quod sacerdos non debet ulli communionem negare, cujus crimen, etsi sibi sit notum, non tamen Ecclesie, ne forte non sit corrector, sed proditor. *Accipite et manducate.* Non est intelligendum quod sumptum corpus de manu Domini sibi discipuli administrarent, sed qui consecravit, idem et ministravit. Fortassis adhuc cogitatio pulsat animum, quærens quid fiat de corpore Christi postquam fuit sumptum et comestum? Christus de ore transit ad cor; melius est ut procedat in mentem quam descendat in ventrem. Cibus hic non carnis, sed animæ venit ut comedatur, non ut consumatur; ut gustetur, non ut incorporetur; ore comeditur, se! non in stomacho digeritur; reficit animum, non cœlit in secessum. Quod si forte secessus aut vomitus post solum Eucharistiæ comestionem evenerit, in hoc species ad proprietatem sensui famulatur, quæ quantum ad nos servat per omnia corruptibilis cibi similitudinem, sed quantum ad se non amittit inviolabilis corporis veritatem. Species quidem corroditur et maculatur, sed veritas nunquam corrumpitur aut coquinatur. Siquando tale quid videris, nihil time illi; sed esto sollicitus tibi, ne tu forte lædaris, si male crederideris.

7. *Hoc est corpus meum.* Queritur quid demonstret sacerdos per hoc prænomèn *hoc*? Si panem, pani nunquam congruit esse corpus Christi, sed demonstrat corpus Christi; sed quando profertur ipsum pronomen, non dum est transsubstantiatio. Respondetur, quod sacerdos non demonstrat, cum illis verbis non utatur enim active sed recitative, quemadmodum cum ait: *Ego sum vitis vera, ego lux mundi*, et multa alia. *Simili modo.* Sub utraque specie scilicet panis et vini utrumque, id est corpus et sanguis, consecratur; neutra tamen superfluit, ut ostendatur quod Christus totam humanam naturam assumpsit, ut totum redimeret; panis enim refertur ad corpus, vinum ad animum. *Postquam cœnatum est.* Post cœnam dedit hoc sacramentum, ut ultimum testatoris mandatum arctius memorie commendaret.

Non ideo tamen est calumniandum Ecclesie quod a jejunis accipitur; placuit enim Spiritui sancto ut in honorem tanti sacramenti primum os Christiani intraret. *Accipiens et hunc præclarum calicem.* Contingens metonymice ponitur pro contento. *Hic est calix sanguinis mei, novi et æterni testamenti, id est firmatio novæ æternæ promissionis.* Queritur utrum aqua cum vino convertatur in sanguinem? Dicitur enim quod aqua significat populum, et vino miscetur, ut Christo populus admistus significetur. Dico aquam transire in vinum, cum multo vino modicum infundatur aquæ. Queritur an vanum sit quod geritur, si forte aqua prætermittatur? Dico, si ignorantia vel oblivione aquam prætermisit aliquis, graviter puniatur; non tamen sit etiam irritum sacramentum. B Tribus ex causis sacramentum corporis et sanguinis sui sub alia specie sumendum iustituit: ad augendum meritum, ad fovendum sensum et ad vitandum ridiculum; ad augendum meritum, quia aliud ibi cernitur, et aliud creditur; ad fovendum sensum, ne abhorreret animus quod cerneret oculus; ad vitandum ridiculum, ne insultaret paganus si id ageret Christianus. *Mysterium fidei.* Mysterium dicitur, quia aliud cernitur, aliud creditur. *Qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Pro solis destinatis effusus est quoad efficaciam; vno omnibus quoad sufficientiam.

8. *Hæc quotiescunque feceritis.* Non possumus exire de Ægypto nisi celebrando Phase; ergo ut devastante angelo protegamur, agnum edamus. Sed quoties? Augustinus dicit: Quotidie sumere nec laudo nec vitupero. De Zachæo et centurione legimus: Alter gaudens suscepit Christum in domo sua; alter, *Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum.* Non alter alteri se præposuit. Faciat unusquisque quod pium crediderit esse faciendum; hortor tamen omnibus dielus Dominicus esse sumendum, si tamen mens non sit in affectu peccandi. *In mei memoriam facitis.* Si quis peregre proficiscens, aliquid pignus ei quem diligit relinquit, ut quoties illud aspexerit, illius debeat amicitias memorare, is profecto sine fletu ac desiderio nequit illud aspicere. *Unde et memores.* Quia Dominus ipse præceperat ut hoc in sui memoriam faceremus, idcirco tria commemoranda proponit Ecclesia, scilicet passionem, resurrectionem, ascensionem; quorum primum pullulat charitatem, secundum roborat fidem, tertium lætificat spem. Quid in nobis magis charitatem accendat quam quod proprio suo Filio non pepercit Deus, sed pro nobis omnibus tradidit illum? Quid in nobis magis fidem confirmet, quam quod Christus surrexit a mortuis, primitiæ dormientium et reanrectio mortuorum? sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes vivificabuntur. Quid magis in nobis amplificet spem quam quod Christus accendens in altum captivum duxit captivitatem, dedidit dona hominibus, ut ubi est ille, illic sit et minister ejus? Quia vero dicit se memorem Dominicæ passionis, statim acerbiorè ipsius passionis commemorat

[partem], recolens in quinque crucibus quinque plagas. Deinde per tres partes Dominicæ passionis prosequitur, sicut subsequenter ex ipso declarabitur. Abhinc igitur usque dum corporale desuper calicem removetur, Domini passio commemoratur. Nam ut dicit sacerdos, *hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctum vite æternæ, et calicem salutis perpetuæ*, unum crucis signaculum imprimitur super oblatam, significans illa viventis petreæ foramina, in quibus residet immaculata columna fructuose nidificans. Tres autem cruces facit pariter super oblatam et calicem, quoniam in tribus verbis primis utraque species intelligitur; nunquam autem in crucis signaculo panis separatur a calice, nisi cum separatim nominatur.

9. Hic oritur non prætereunda silentio quæstio, quare super hostiam benedictam et plenissime consecratam adhuc benedictionis signum exprimitur? Imo talia sunt quædam subjuncta in canone, quæ videntur innuere, quod nondum sit consecratio consummata. In canone siquidem alia verba significant, aliud signa portendunt (47). Verba namque principaliter spectant ad Eucharistiam consecrandam, signa vero principaliter pertinent ad historiam recolendam. Hoc capitulum *qui pridie quam pateretur* in fine canonis subijci debuisset, quoniam in eo consecratio consummatur; sed quoniam impedisset ordinem historię, quasi quadam necessitate consuevit capitulum illud quasi cor canonis, ita in medio collocavit, ut quæ sequuntur intelligantur præcedere, secundum illam figuram qua sæpe fit, ut quæ ratione succedunt intellectui præcedant. Vel potius, ut tam literæ quam historię suus ordo servetur, dicatur quod signa pertinent ad historiam recolendam, verba ad consecrata hoc modo; nos tui primi, videlicet sacerdotis, sed et plebs tua sancta, scilicet populus Christianus; nam populus agit voto, sacerdotes peragunt mysterio.

10. *Offerimus præclaræ majestati tuæ*, id est præ cæteris claræ; nam si *justi sintgebunt sicut sol in regno Patris*, quanto clarius diviniæ majestas præfulget! *De tuis donis*, id est de fructibus segetum, quantum ad panem qui est consecratus in carne. *Ad datus*, id est de fructibus arborum, quantum ad vinum quod est consecraturum in sanguinem. De istis, inquam, et de illis *offerimus hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam*, id est Eucharistiam immunem ab omni culpa originali, veniali et criminali; vel puram quantum ad cogitationem, sanctam quantum ad locutionem, immaculatam quantum ad operationem, quia *peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus*. Hoc est *panem sanctum, id est sanctificantem, datorem vite æternæ, quan-*

tum ad stolam carnis; et *calicem salutis perpetuæ*, quantum ad stolam animæ. *Supra quæ propitio ac sereno vultu*, id est respectu placibili digniter respirare; non quod vultus ejus mutetur aliquando, sed tunc Deus vultum suum super nos illuminat et serenat, cum misericordiam suam super nos exhibet et declarat (48), secundum illud psalmi; *illuminet vultum suum super nos et misereatur nostri. Sicuti accepta habere dignatus es munera Abel*, etc. Adverbium istud sicuti similitudinem innuit, non exprimit quantitatem; multo quidem acceptius est hoc sacrificium quam quod obtulit Abel, Abraham, Melchisedech; valet enim res plus quam umbræ, veritas quam figura. Offeramus ergo sicut Abel, qui cor suum obtulit, et se totum Deo subdidit, et ideo dicit: *Respexit Deus ad Abel et ad munera ejus*, sed prius respexit ad Abel quam ad munera. Sacrificium offeramus, arietinam proteriviam, feritatem taurinam, hircinamque libidinem jugulantes, juxta illud psalmi: *Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum, offeram tibi boves cum hircis. Sanctum sacrificium, immaculatam hostiam*. Hoc addidit in canone Leo papa.

11. *Supplices te rogamus. Post cœnam exiit Jesus in montem Oliveti, et progressus pusillum procidit in faciem suam orans*. Ideo sacerdos inclinans se orat. Tunc accessit traditor et osculatus est eum; quod representat sacerdos per osculum altaris. Et quia *Jesus factus in agonia prolixius orabat, testis dicens eundem sermonem*: sacerdos facit tres cruces, primam et secundam distincte super oblatam et calicem dicens: *Sacrificium Filii tui corpus et sanguinem sumperimus*; tertiam se ipsum signando in facie cum dicit: *Omni benedictione cœlesti et gratia repleamur. Quia factus est sudor ejus sicuti guttas sanguinis decurrerentis in terram*, forte propter sudorem corporis crucem imprimi super corpus, propter guttas sanguinis crucem imprimi super sanguinem; quia procidit in faciem, crucem imprimi in faciem. Vel per duas cruces quas facit sacerdos super corpus et sanguinem, designantur vincula et flagella, quibus elicitus est sanguis, cujus livore sanati sumus; per crucem quam facit sibi in facie, recolitur illud quod expuebant in faciem ejus, et palmas in faciem dabant et velabant faciem.

12. *Jube hæc perferri*. Tante sunt profunditatis hæc verba ut intellectus humanus vix sufficiat penetrare; nam et beatus Gregorius, tanti secreti interpretes (49), de hora immolationis ineffabiliter loquens: *Quis, inquam, fidelium habere dubium possit in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem cœlos aperiri, in illo mysterio choros angelo-*

(47) Cod., *alia verba significant, alia verba procedunt*.

(48) Hic S. Petrus siue dubio respicit ad Flori discipuli expositionem canonis. Videtur Biblioth. PP. Lugdun., tom. XV, p. 77. G. Vicissim Petrum hoc loco imitatus videtur interpretes antiquius cano-

nis missæ, sæculo xv typis impressus, quem lego in codice Palatino 607. Dissidet vero ubique expositio Canonis, auctore Olone Cameracensi, quæ impressa legitur bibl. præd. tom. XXI.

(49) Hic quoque imitatur Florum Petrus, et in tertium alibi.

ram adesse, summis in sociari, terram cœlestibus A
lunghi, unum et idem ex visibilibus et invisibilibus
keri? Et illi dicit: Uno eodemque tempore ac
momento et in cœlos rapitur ministerio angelorum
consecratum corpus Christi, et ante oculos sacer-
dotis videtur in altari, salvo tamen oculo cœlestis
braculi sacramento. Possunt verba, licet simplicia,
tamen securius hic intelligi, *jube hæc*, id est votâ
habitu, videlicet supplicationes et preces, *perferri*
per manus sancti angeli tui, hoc est per ministerium
angelorum, secundum illud quod ait angelus ad
Jobiam: *Quando orabas cum lacrymis, ego obtuli*
orationem tuam Domino.—*In sublime altare tuum*,
hoc est in conspectum divinæ majestatis tuæ. Porro
icut beatus Augustinus determinat, non dicitur angelus
orationes nostras offerre Domino, quia tunc B
omnia noverit Deus quod volumus, quia Deus novit
omnia antequam fiant, sed quia necesse habet
rationalis creatura temporales causas ad aeternitatem
referre, sive petendo quæ gratiosè fiunt, sive con-
sultando quid faciat, ut quod Deo jubente imple-
ndum esse cognoverit, vel evidentè vel lateenter re-
sponderet. Hinc etiam evidenter apparet quod angeli in
sacrificio semper assistunt.

15. *Memento, Domine.* Orat pia mater Ecclesia
non solum pro vivis, sed etiam pro defunctis, et eos
sacræ intercessionè oblationis commendat sanctis;
sive quia sanguis iste pretiosus, qui pro multis
effusus est in remissionem peccatorum, non solum
ad salutem viventium, sed etiam ad absolutionem
[valeat] defunctorum. *Qui cum signo fidei.* Non quod
ibi sit fides, quia fides et spes evanescunt, sed
signum fidei pro caractere christianitatis accipitur
quo fideles ab infidelibus discernuntur. *Et dormiunt*
in somno pacis. Secundum illud: *In pace in idipsum*
dormiam. Sacra Scriptura appellat dormientes, ut
ait Apostolus: *Notamus vos ignorare de dormientibus.*
Et Dominus in Evangelio: *Lazarus amicus noster*
dormit. Propitiare, Domine, et omnibus in Christo
descendentibus. In hoc loco sacerdos, quorum maluerit,
debet agere memoriam specialem. *Locum refrigerii,*
in quo non est ardor peccatorum. *Lucis,* in
quo non est obscuritas tenebrarum. *Et pacis,* in quo
est confectus peccatorum. *Nobis quoque peccatoribus.*
Nam si dixerimus quod peccatum non habemus, nosmet
ipsos seducimus, et veritas in nobis non est. Cum
Joanne, Stephano, Matthia, Barnaba. In hac secun-
da commemoratione sanctorum ex magna parte
supplentur quæ de præmissis sanctis jubebantur.
Sed quaeritur quare Joannes repetitur, et quare
Stephanus sociatur Joanni, et quare præmittitur
Matthiæ et Barnabæ? Sane Joannes in prima
commemoratione cum aliis disponitur propter apo-
stolatam; in hac commemoratione repetitur et
eum Stephano sociatur propter privilegium castita-
tus, virgines enim sunt. Propterea ceteris præmit-
titur virginitas et maxime commendatur, quia Chris-
tus in cruce matrem Virginem virgini commendavit.
Stephani vero virginitas ex eo maxime deputatur,

quod deputatus est ab apostolis ad ministerium vi-
duarum; et ideo in hoc quod feminis est præpositus,
testem meruit sincerissimæ castitatis. Posset tamen
non evangelista, sed Baptista Joannes intelligi; nec
obstat quod præmittitur tum apostolis tum etiam
martyribus, cum Baptista merito inter martyres
possit numerari. *Non aximatur meriti.* Non secun-
dum exigentiam meritorum retribuit, sed citra con-
dignum puniendo, et supra condignum remunera-
ndo.

11. *Per quem hæc omnia, Domine, semper bona*
creas. Nam omnia per ipsum facta sunt et vidit Deus
cuncta quæ fecerat, et erant valde bona. Creas, ergo
condendo naturam; *sanctificas,* consecrando natu-
ram; *virificas,* transsubstantiando creaturam; et
benedicis, accumulando gratiam. Est autem simplex
providentiæ demonstratio. *Hæc enim omnia,* id est
panem, vinum et aquam, *semper bona creas,* secun-
dum causas primordiales; *sanctificas,* secundum
causas sacramentales; *virificas,* ut transeat in
carnem et sanguinem; et *benedicis,* ut conferant
unitatem et charitatem; *per ipsum,* tanquam per
mediatorem; *cum ipso,* tanquam coæquali; *in ipso,*
tanquam consistentiali; in Patre quippe notatur
auctoritas, in Filio æqualitas, in Spiritu sancto co-
ævitas. Auctoritas in Patre propter principium;
æqualitas in Filio propter medium; coævitas in
Spiritu sancto propter consortium. Sexta feria cruci-
fixus est Dominus hora tertia iugis Judæorum,
quod narrat Marcus; sexta, manibus gentilium,
quod narrat Joannes; et circa horam nonam *inclina-*
to capite, emisit spiritum. Ad recolendam ergo
crucifixionem, quæ hora tertia facta est iugis
Judæorum ter clamantium; *Crucifige,* et rursus:
Tolle, tolle, crucifige, sacerdos facit tres cruces
super oblatam et calicem, cum dicit *sanctificas,*
virificas, benedicis. Ad recolendam vero crucifixio-
nem, quæ post intervallum trium horarum facta est
manibus gentilium, facit item tres cruces cum ho-
stia, dicendo super calicem: *per ipsum, et cum ipso,*
et *in ipso.* Postmodum vero ad designandam divisio-
nem carnis et animæ Domini morientis, facit duas
cruces in ore calicis, cum dicit: *Tibi Deo Patri omni-*
potenti in unitate Spiritus sancti, Deus. Dum enim
in Christo tres sint unitæ substantiæ, divinitatis ad
corpus, divinitatis ad animam, et animæ ad corpus
divisum ab anima, propterea non tribus crucibus,
sed duabus mors Domini designatur.

15. Sacerdos etiam super mensam altaris manus
extendit, quia Christus super aram crucis manus
expandit. Subtilius tamen ac profundius hæc pos-
sumus figurare; tres quippe cruces significant tres
cruciatas quos Christus in cruce sustinuit, videli-
cet passionem, pro passionem et compassionem;
passionem in corpore, pro passionem in mente,
compassionem in corde. De passione dicit propheta.
O vos, qui transitis per rivum, attendite et videte
si est, etc. Etiam: *Foderunt manus meas et pedes*
meos. De passione mentis Dominus inquit: *Tri-*

vis est anima mea; et item: Cœpit Jesus parere et **A** *tardere.* De compassione cordis pro crucifixoribus oravit: Pater, ignosce illis. Ideo vero sacerdos facit has cruces cum hostia super calicem, quia Christus hujusmodi cruciatus in corpore super patibulum [pertulit]; per calicem enim passio designatur: secundum (50) illud: *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste.* Duæ vero cruces, quas facit in latere calicis, designant duo sacramenta, quæ de latere Domini proflexerunt, videlicet aqua regenerationis et sanguis redemptionis. Corporale desuper calicem removetur, quia velum templi scissum est, secundum quod de eo scriptum erat, hactenus erat clausum, et lignum missum est in aquis Marath, et dulcoratæ sunt. Tunc exaltatum parumper sacramentum de altari sacerdos deponit ipse et diaconus, quia venit Joseph ab Arimathia, venit et Nicodemus, et impetratum a Pilato corpus Jesu sepelierunt. Et quia advolvit saxum magnum ad ostium monumenti, diaconus super os calicis corporale reponit. Quia nunc factus est in pace locus ejus, diaconus mensam altaris osculatur. Quia factus est principatus super humerum ejus, diaconus manum pontificis osculatur.

16. Sacrificium igitur septem vicibus signatur in canone; prima vice ter, ubi dicitur, *hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia illibata* propter ternum Christi traditionem, quæ facta est de eo a Juda et a Judæis. Secunda vice quinquies, ubi dicitur: *quam oblationem tu, Deus, digneris facere benedictam, ascriptam et ratam, ut fiat corpus et sanguis;* propter quinque partes venditoris, sed et venditi et emptorum, videlicet sacerdotum, Scribarum et Pharisæorum. Tertia vice bis, ubi dicitur, *accipiens panem, benedixit et fregit. Similiter et hunc præclarum calicem, gratias agens, benedixit,* propter beneficentiam panis qui transsubstantiatur in carnem, et vini quod transsubstantiatur in sanguinem. Quarta vice quinquies, ubi dicitur: *hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctum vitæ æternæ et calicem salutis perpetuæ,* propter quinque Domini plagas. Quinta vice bis, ubi dicitur, *sacrosanctum corpus et sanguinem,* propter vincula in quibus ligatum est corpus, et flagella quibus elisus est sanguis. Sexta vice ter, ubi dicitur, *sanctificas, riscificas, benedicis,* propter crucifixionem quæ facta est hora tertia linguis Judæorum clamantium ter: *Crucifige.* Septima vice quinquies, ubi dicitur, *per ipsum, et cum ipso, et in ipso, tibi Deo patri omnipotenti in unitate Spiritus sancti, ter super calicem propter tres cruciatus quos Christus sustinuit, passionis, propassionis et compassionis; et bis in latere calicis propter aquam et sanguinem qui de latere Christi proflexerunt.* Inter has septem veces sacrificium signatur duabus vicibus bis, et tribus vicibus quinquies, et duabus vicibus ter; simul omnibus quin-

quies quinque, quæ sunt simul 25. Qui numerus per se ductus semper in se ipsum reducitur; nam quinquies quinque sunt 25; quinquies 25 sunt 125; 125 quinquies sunt 625; et ita semper abundat quibarius numerus et in se ipsum reducitur, si auctur in infinitum, quantumlibet cum multiplicis. Eucharistiæ sacramentum semper idem est sacrificium.

17. Non solum autem crucis impressio, verum etiam vocis expressio quæ gesta sunt juxta erarem insinuant. Sacerdos enim voce paululum expressa, percusso pectore, silentium interrumpit, representans contritionem et confessionem latronis; vel etiam exultatione vocis, et unione pectoris exprimitur illud, quod *centurio et qui cum eo erant, visis iis quæ fiebant, tinnerunt talde dicentes: Vere Filius Dei erat iste; et percutientes pectora revertebantur.*

Quia vero *Jesus clamans voce magna emisit spiritum,* levat sacerdos vocem dicendo, *per omnia sæcula sæculorum.* Videlicet quia *mulieres lamentabantur fletus Dominum,* chorus quasi lamentando respondet, *amen.* Jesus voce magna clamabat: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum;* et ideo sacerdos elevata voce pronuntiat: *Pater noster, qui es in caelis.* Hanc orationem post canonem beatus Gregorius censuit recitari super hostiam; hæc enim oratio cæteris omnibus multis rationibus antecellit, scilicet auctoritate doctoris, bonitate sermōnis, sufficientia petitionis, fecunditate mysteriorum. Sunt hic septem petitiones quæ adaptantur septem donis, septem virtutibus, septem beatitudinibus, contra septem vitia capitalia. Homo enim est ægrotus, Dominus est medicus; vitia sunt languores, petitiones sunt planetus, dona sunt antidota, virtutes sunt sanitates, beatitudines sunt gaudia felicitatis. Quod sequitur secreta silentium, quietem significat Dominicæ sepulturæ. In Sabbato Christus secundum carnem quiescit in sepulcro; secundum animam descendit ad inferos, ut fortior superveniens fortem spoliaret armatum. *Libera nos, quæsumus, Domine.*

Hæc oratio dicitur embolismus (51), et est expositio novissime petitionis orationis Dominicæ. Post passionis tristitiam ad resurrectionis gaudium pervenit, secundum illud: *Ad vesperum demorabitur fletus; ad matutinum lætitia.*

18. Diaconus et subdiaconus portant patenam, quanti sacerdos accipiens osculatur, et cum ea signum crucis sibi facit in faciem. Hi tam numero quam obsequio stantes illas mulieres significant, scilicet Mariam Magdalenam et Mariam Jacobi et Salome, quæ portant patenam, id est cor patens latitudine charitatis, in obsequium sepulturæ emerunt aromata. Hanc ergo patenam, id est cor amplum latitudine charitatis, sacerdos accipit, id est Christus acceptat. Quia vero crucifixus ardenti desiderio quærebatur, juxta quod inquit angelus mulieribus: *Scio quod Jesum quæritis crucifixum;*

præcedenti Dominica oratione petitem non sit; nec tamen superflui, quia est exposito et repetito septimum petitionis.

(50) Cod., super.

(51) Sic et anonymus palatinus, qui addit: *id est superexcessantia, eo quod nihil in ea petitur quod in*

præcedenti Dominica oratione petitem non sit; nec tamen superflui, quia est exposito et repetito septimum petitionis.

Ideo crux cum patena imprimitur in facie; statimque sacerdos osculatur patenam, ostendens quod Christus confestim implevit desiderium mulierum; mox enim occurrit eis dicens: *Axete*. Tunc sacerdos frangit hostiam in tres partes; et duabus extra calicem reservatis, cum alia signum crucis facit super calicem, et alta voce dicendo: *Pax Domini sit semper vobiscum*, particulam hostiæ in calicem dimittit. Sacerdos igitur hostiam frangit, ut in fractione panis Deum cognoscamus, sicut illi discipuli in Emmaus. Coniunctio panis et vini significat unionem carnis et animæ in resurrectione Christi denuo supervenientem. Ideo ter signum producit cum hostia super calice, quia virtus Trinitatis animam crucifixi rediit ad carnem. Ideo etiam sunt tres cruces super os calicis, quia tres mulieres querebant crucifixum ad ostium monumenti; de quo diaconus removet corporale, designans quod *angelus Domini revolvit lapidem ab ostio monumenti*. Quid autem illæ partes

significent, Sergius papa determinat, dicens: « triforme est corpus Christi; pars oblatae in calicem missa corpus Christi, quod jam surrexit, demonstrat; pars comesta, corpus ambulans adhuc super terram; pars in altari usque ad finem missæ remanens, corpus jacens in sepulero, quia usque in finem sæculi corpora sanctorum in sepulcris erunt. » *Pax Domini sit semper vobiscum*. Hoc significat quod stetit Jesus in medio discipulorum, et dixit eis: *Pax vobis*. Quia vero statim dedit eis potestatem remittendi peccata; quorum, inquit, *remiseritis peccata*, etc., idcirco chorus clamat ad ipsum: *Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis*. Et ne loquamur pacem, et non habeamus in corde, Innocentius pacis osculum dari decrevit et omnibus datur, ut constet populum ad omnia, quæ mysterio aguntur et in Ecclesia celebrantur, suum præbuisse consensum.

Explicit Expositio Canonis missæ secundum beatum Petrum Damiani.

TESTIMONIA NOVI TESTAMENTI

QUE

De opusculis beati Petri Damiani quidam ejus discipulus excerpere curavit (52).

TESTIMONIA EX EVANGELIIS.

EX MATTHÆO.

CAPITULA SECUNDUM MATTHÆUM.

4. Quod in genealogia Domini reprehensibiles solum mulieres interponuntur, et quod Matthæus descendendo XI generationes enumerat, cum Lucas LXXVII ascendendo describat. — 2. Vos estis sal terre; si sal evanuerit, in quo condietur? — 5. Non potest arbor mala fructus bonos facere. — 4. Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista. — 5. Colligite primum sizzania, et alligate fasciculos ad comburendum.

II. IN EXPOSITIONE EJUSDEM EVANGELII SEU IN SERMONE DE SANCTO LUCA (53).

Illud vero quosdam movere non irrationabiliter potest cur sanctus evangelista reprehensibiles solummodo mulieres in Christi genealogia interponere studuit, sanctas vero et absque ulla contradictione laudabiles silentio præterivit. Sed hoc idcirco fa-

ctum est ut, dum Redemptor noster de peccatoribus natus esse describitur, pro peccatoribus de colo ad pœnam descendisse credatur; descendit quippe, ut peccata nostra ipse portaret; ascendit vero, ut divinitatis eum nos participes faceret, sicut per Apostolum dicitur, quia mortuus est propter peccata nostra, et surrexit propter justificationem nostram. Hinc est enim quod Matthæus descendendo per Salomonem, cuius matrem concipiscendo David peccavit, XI generationes enumerat; cum Lucas ascendendo per Mathan, per cuius nominis prophetam peccatum David expiavit, LXXI et VII generationes describat. Per Matthæum quippe signatur, quia idcirco Dei Filius ad nos peccatores descendit, ut mortalitatis nostræ particeps fieret; per Lucam vero innuitur quia idcirco post resurrectionem ad

(52) In editione Operum S. doctoris Petri Damiani per Const. Cajetanum curata, exstant quidem collectanea testimoniorum ex Veteri Testamento, quanquam sine exacta; sed collectanea ex Novo discederant, qua super re sic loquitur predictus editor tom. IV, pag. 138: *Admonendum te putamus, lector optime, hujusmodi collectanea ex Operibus S. Petri Damiani excerpta, magna cum diligentia a nobis fuisse conquisita; sed tamen in Veteri duntaxat Testamento, etque imperfecta, ut apparet, que nunc in lucem datus, fuisse inventa. Nam expositioes Novi Testamenti, quas etiam, ut vetus inscriptio indicat, idem auctor, S. doctoris discipulus, compila-*

vit, reperiri minime potuerunt. Sed certe Cajetanus diligentiam suam in hoc opere vestigando extra Vaticanam bibliothecam exprompsit; nam hujus vetus codex 4950, cuius est recens apographum Ottobon. 952, utraque collectanea tam ex Veteri quam ex Novo Testamento continet. Placeat igitur Operum tanti doctoris editionem hoc etiam scripto cumulare.

(53) Sermo de S. Luca, in quo partim leguntur sequentia, exstat in ed. tom. II, p. 279. Sed expositio sive in Matthæum sive in Lucam S. Petri Damiani, si forte exstitit, nulla edita habetur.

Patrem ascendit, ut nos divinitatis suæ consortes efficeret; sicut per egregium prædicatorem dicitur: *Quod autem ascendit, quid est, nisi quia descendit primum in inferiores partes terræ? Qui descendit, ipse est et qui ascendit super omnes caelos, ut adimpleret omnia.* Per numerum autem quem Matthæus ordinat, susceptio laboriosæ mortalitatis; per illum vero quem Lucas posuit, humanæ exprimitur abolitio pravitatis. Per quadragenarium quippe numerum labor exprimitur, quo videlicet Christus in corpore suo, quod est Ecclesia, per diversa vitæ hujus tempora fatigatur. Hinc est quod Moyses et Elias 40 diem continuaverunt jejunium; sed et ipse Dominus sub eodem numero abstinet perceptione ciborum.

Per Moysen itaque lex, per Eliam prophetia, per Christum vero Novi Testamenti patenter intelligitur gratia. Per afflictionem ergo legis, prophetiæ simul et gratiæ labor inuitur universalis Ecclesiæ per universa mortalis hujus vitæ sæcula fatigatæ. Hinc est quod filii Israel, ærumnis atque laboribus diutiniæ peregrinationis atriti post 40 annos terram sunt promissionis ingressi; quia videlicet omnes electi post mensum hujus peregrinationis excursus, *in* hæreditario jure terram viventium possidebunt. Per septuagenarium vero numerum, quem Lucas posuit, remissio peccatorum exprimitur, sicut ipse Dominus in Evangelio testatur. Cum enim Petrus interrogaret dicens: *Domine, quoties peccaverit in me frater meus, dimittam ei usque septies?* respondit: *Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies.* Congrue autem per septuagenarium numerum peccatorum remissio designatur, quia ab undenario et septenario nascitur; undecim namque si septies multiplicentur, 77 numerum faciunt. Denarius autem numerus perfectus esse dignoscitur, per quem et Decalogus designatur. Sed si denarius est perfectus, restat necessarium ut sit undenarius imperfectus. Quid est autem peccatum, nisi transgressio legis? Si ergo per denarium lex intelligitur, recte per undenarium legis transgressio figuratur; septenario vero numero tota sæculi hujus universitas continetur, quia septem diebus omnis decursus vitæ præsentis evolvitur. Per undenarium ergo septies multiplicatum cuncta nostra peccata ad septuagesimum septimum deducuntur numerum, in quo vera omnium fit remissio peccatorum. Unde eleganter a Christo et baptismo hæc secundum Lucam series inchoatur, et in Dei Patris persona finitur. In baptismo enim Christi omnium nobis peccatorum remissio provenit per Spiritum sanctum qui super baptizatum Dominum in specie columbæ descendit. Sic per Christum redempti, et per Spiritum sancti gratiam alluti, reconciliamur Deo Patri. Quos utriusque evangeliste sensus beatus Paulus una sententia comprehendit dicens: *Misit Deus Filium suum in similitudinem carnis peccati, et de peccato*

A damnavit peccatum in carne. Cum enim dicit misit Deus Filium suum in similitudinem carnis peccati, peccatorum nostrorum susceptionem manifeste declarat, quam ostendit Matthæus cum descendendo *xl* generationes enumerat. Cum vero sequitur, et de peccato damnavit peccatum in carne, expiationem omnium nostrorum criminum indicat, quam Lucas exprimit, cum ascendendo *lxxvii* generationes describit.

II. IN SERMONE SYNODALI TERTIO (54).

Vos estis sal terræ. Plurimus plane cibus sub una mole congeritur qui tamen exiguo sale conditur; et multus est populus Christianus, ad cujus comparationem perexiguus est numerus sacerdotum; sed dum populi multitudo sacerdotalis eloquii sale conspergitur, cælestis sapientiæ sapor in eorum cordibus gignitur, et gustus mentis humanæ in delectatione cælestium suaviter obdulcatur. In quo cavendum est valde quod dicitur: *Si sal evanuerit, in quo condietur?* Nam cum sacerdotis cor ab amore supernæ dulcedinis evanescit, amarescit illico per sanguinem terrenæ concupiscentiæ, ideoque jam non poterit aliena corda salire.

III. IN EPISTOLA AD GERIZONEN.

(*Ed. tom. I, pag. 192.*)

Non potest arbor mala fructus bonos facere. Arbor sane voluntas intelligenda est, non persona; nam eadem persona hominis et bona operari valet et mala, sicut ex eadem terra et feus profertur et spina. Sed sicut mala arbor nunquam bona germinat poma, ita de superba voluntate, quæ procul dubio mala est, nunquam mera vel incontaminata procedit humilitas; et sicut radice læsa, totius arboris rami consequenter arescunt, sic ex mente superba, si quid boni operis ad tempus virescens cernitur, velut lumore convallis exhausto, in præripi saxi ariditate siccatur.

IV. IN SERMONE DE SANCTO JOANNE BAPTISTA.

(*Ed. tom. II, pag. 416 seqq.*)

Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista. Excludit itaque majorem, non negavit æqualem. Hinc est quod ad Zachariam angelus dicit: *Ipse præcedet ante illum in sapientia et virtute Eliæ.* Par ergo Eliæ Joannes videtur, in cuius sapientia et virtute venturus assertur, præsertim cum et alibi ipsa Veritas dicat: *Eliæ jam venit, et non cognoverunt eum, sed fecerunt in eum quodcumque voluerunt; et si vultis scire, Joannes ipse est Eliæ.* Sed ecce diverso illo occurrit, quod Eliseus duplicem Eliæ spiritum, juxta modum suæ petitionis, accepit. *Obsecro, inquit, ut fiat spiritus tuus duplex in me.* Quod si Eliam Eliseus dupliciter ante oculis, æqualem Eliæ Joannem quomodo superat, quo inter natos mulierum major nemo surrexit? Veritatem ut solvatur questio, ponderandus est sensus, ut quod durum in verbis exterioribus sonat, de pia intentione procedere discretio sobrie sentientis intelligat.

(54) In editione tom. II, pag. 398, nihil exstat præter fragmentum sermonis primi synodalis.

Dum quippe sonnit quod Elisens duplicem magistri spiritum petiit, cum non sit discipulus super magistrum; sed ex pura mente petiit ista processit, quia non terrenum aliquid, sed spirituales gratiam postulavit; unde et Elias quasi subindignatus, incanta discipuli verba redarguit, cum ait: *Rem difficilem postulasti*; simplicitatem vero pie intentionis aspiciens præsto subjungit: *Attamen si videris me, quando tollar a te, erit quod petisti*; non videlicet dupliciter, quam incautus sermo profudit, sed donum spiritus, quod humili ac sincera mens intentione quaesivit. Hoc itaque modo nequaquam Joannem superat Elisens, sicut nec major est quam Elias. Veruntamen si sacrae historiae tenorem inspicimus diligenter, uberiori sive clariore Elisæum quam Eliam in miraculorum fuisse virtutibus invenimus. Ille nimirum vivens defunctum puerum vitæ restituit, iste jam mortuus mortuum suscitavit. Illo prophetante hydra farinæ et lecythus olei non deficit, iste obsessæ et afflictæ civitati protinus in diem alterum incredibiles hostilium castrorum cupias obtulit, atque, ut in brevi cuncta concludam, Elias 12, Elisens, et Scripturæ veritas tradit, 23 miraculorum signis euitit, quæ, videlicet quia fastidium devitamus, hic enumerare postponimus.

Quoniam ergo hujus me nolo questionis expectam, ut prolata de magnitudine Joannis non vacillet sententia veritatis, qua dicitur in natis mulierum non esse majorem Joanne Baptista? Nam si major est Elisens quam Elias, ergo major est et Joanne, quod fieri impossibile est. Sed notandum quod aliud est magnum quid agere in signis miraculorum, aliud magnum esse in excellentia meritorum; nam si de miraculis agitur, nullum fecisse miraculum Joannes in Scripturarum paginis invenitur. Sed unquid propter hoc infirma erit omnium sanctorum, quia nulla traditur signa fecisse virtutum? Elisens ergo major est quam Elias in exhibitione signorum, quem tamen nequaquam superat in cumulo meritorum. Ita et Joannes par quidem est Elias, quia sicut ille præco futurus est Judicis, ita et hic præcursor factus est Redemptoris; sed major est, quia quem demonstravit, etiam baptizavit. Joannes itaque humanorum limes est meritorum; quantumcumque enim apostolice senatus excellit auctoritas, quantumcumque vel patriarcharum fides in divina agnitione proficit, vel prophetarum miracula ad reseranda arcana mysteria convalescent, quantumlibet certe cumuletur triumphantium gloria martyrum, quantumvis effloreat vernans pudicitia virginum, vel in verbo vitæ se exerceat lingua doctorum, citra metam Joannis omnia colubentur, nihilque virtutis humane, nihil religionis, nihil perfectionis ultra progreditur.

V. IN SERMONE DE SANCTO STEPHANO PAPA.

(Ed. tom. II, pag. 184.)

Colligite primum zizania, et alligate fasciculos ad comburendum. Pensanda sunt diligenter verba Veritatis ac cum timore quibus dicitur: Alligate fasci-

culos ad comburendum zizania; quippe fasciculi alligantur, quia in illo perpetuæ damnationis incendio, homicide cum homicidis, adulteri cum adulteris, perjuri cum perjuris, incestuos cum incestuos, non diverso penali tormentorum genere constringuntur; illic eos infinitæ pœnæ patens gehennæ barathrum devorat, qui his se arroganter in superbiæ cornibus extollebant; illic eorum carnes atque medullas saginus irriguas crepitans flamma depascet, qui hic arsere deliciis set æstantibus expleverunt illecebras voluptatis. Bene itaque dicitur fasciculi alligari, quia nequaquam eos tunc separat diversitas ultionis, quos hic similitudo sociaverat pravitatis; et qui nunc eisdem criminibus sunt obnoxii ejusdem supplicii postmodum tenentur auid adversione constructi. De quibus omnibus alibi sub unius personæ specie dicitur: *Ligatis manibus et pedibus, mittite illum in tenebras exteriores.* Illic membra ligantur ad pœnam, quæ hic soluta ac libera ferebantur ad culpam; vel tunc digne constringenda sunt in suppliciis, quæ nunc male ligata sunt a pietatis operibus peragendis; illic animæ reproborum cum corporibus simul inextinguibili cruciantur incendio, sicut hic in executione pravi operis jungentur. Unde et per prophetam dicitur: *Descendent ad infernum cum armis suis*; arma quippe peccantium membra sunt corporis, quibus reprobi homines diabolo militant et ejus imperio perverse viveudo ministrant. Mort ergo cum animabus et corpora in æterna morte damnantur, quæ simul in pravi operis perpetratione vixerunt; de quibus propheta dicit: *Ibi Assur et sepulcra ejus.*

EX MARCO.

I. IN SERMONE DE SANCTO MARCO.

(Ed. tom. II, pag. 61.)

Quisquis Evangelium beati Marci subtili meditatione pertractat, et alta, ut dignum est, imaginatione pertractat, rudibus quidem et non accuratis descriptum verbis, sed uberrimis inveniet cælestis intelligentiæ redundare mysteriis. Est plane stili brevitate succinctorum, sed profunda mysterii spiritualis ubertate diffusum. Perscrutantes namque omnes fere paginas Scripturarum, invenire vix possantes Spiritum veritatis cantus vel circumspectors per alium quemlibet quam per os beati Marci fuisse locutum, adeo ut ipsa descriptionis series et ordo verborum magnum continet sacramentum. Quod ut facilius eluceat, in ipso libri ejus exordio nos breviter intimare non pigeat. Primum namque miraculum ponit, quo Dominus demonem per os hominis clamantem tacere præcepit, eumque protinus expulsi. *Obmutescit*, inquit, *et exi ab homine.* Secundum miraculum est, quo felicitantem socrum Petri de pulso typi calore sanavit. Tertium est, quo leprosum tetigit et purgavit. Quartum quoque est, quo paralyticum grabatum tollere et abire præcepit. Qui videlicet ordo, si diligenti cura perpenditur, manifeste docet quanta magisterii arte Spiritus sanctus scribitus calaminum tenuit, et ad declarandum redem-

pionis humanæ mysterium, quasi per quamdam lineam, omnia dispensavit. In dejectione namque primi hominis principio diabolus locutus est ac polum vitium comedi persuasit. Deinde mulier, quia in delectationis concupiscentiam corruit, velut testantur ardorem febris incurrit. Adam vero postquam de fructu ligni male consentiendo gustavit, omnium mox vitiorum lepra perfusus, postremo et tanquam paralyticus a cunctis bonis operibus est interioris hominis languore constrictus. Quia ergo Filius Dei, sicut Joannes dicit apostolus, destruxit opera diaboli, per eandem viam persecutus est mortem qua illa ingressa fuerat in orbem terrarum; et ubi lusus est perditionis nostræ venenum, animarum medicus salutis objecit antidotum; atque unde mortem hostis callidus introduxit, per eundem transitum B Redemptor noster redeuntis vitæ primordia reformavit: quatenus et diabolus, qui in ruinam nostram locutus fuerat, jamjam tacere compelleret, et Evam a febrilibus æstuantis concupiscentiæ liberaret; a viro non modo lepram vitiorum scelerumque detergeret, sed eundem quoque eatenus paralyticum ad exercenda pietatis opera validum liberumque laxaret. Sicut ergo in illis hominibus totum perit genus humanum, sic in istis a Salvatore curatis est superioris figuræ mysterio saluti pristina restitutum. In capitulo igitur Evangelii hujus libri studiosus lector adisceat, sequentis styli series quam profunda, quam mystica charismatum sacramenta contineat. Nec mirum, cum liber ille non plus Marci quam Petri perhibeatur apostoli; quidquid enim iste scripsit, ex ore beati magistri callidus, ut ita dixerim, explorator audivit.

II. IN EODEM SERMONE.

(Ed. tom. II, pag. 65.)

De eo quod Marcus in quibusdam verbis ab aliis dissonat, sed intellectu spiritali consonat.

Porro autem nonnulla reperiuntur, quæ sic sunt a beato Marco digesta, ut reliquis evangelistis videantur esse contraria. Quæ tamen si sagacius perscrutentur, et cæteris consona, et sincerissimæ fidei reperiuntur veritate fundata. Sicut est, quod cæteri hora sexta, hic asserit hora tertia Dominum crucifixum; quæ profecto diversitas ita dirimitur, ut quoniam hora tertia tumultuati sunt: *crucifige, crucifige*, eadem hora Dominum lingua crucifixit *Judeorum*, quem hora sexta corporaliter clavi confixere gentium. Illi itaque juxta corporalem, ut ita loquar, rei gestæ loquuntur historiam, iste spiritualem protulit de furioso Judeorum crudelitate sententiam. Illi præterea referunt ante galli cantum ter a Petro Dominum fuisse negatum; iste qui hoc ex ore scilicet ipsius negantis audivit, non antequam gallus cantaret, sed antequam bis cantaret, negationem hanc factam esse perscripsit. Quod profecto juxta fidem rei veraciter contigisse, sicut Marcus asserit, indubitanter agnoscitur. Quod autem

(55) Ad Honestum monachum epistola seu opusculum existat in ed. tom. III, p. 377, sed ibi hic Ye-

alii evangelistæ dicunt, ita debet intelligi, ut tria illa negatio ante galli quidem cantum fuerit cæpta, sed postquam semel cecinit, sic expleta, ut, quoniam in Scripturis pars solet poni pro toto, id quod per Matthæum dicitur: *Antequam gallus cantet, ter me negabis*, sic intelligatur tanquam diceret, *ter me negaturus, antequam gallus cantet incipies, sed eandem negationem, postquam semel cantaverit, antequam cantare bis adiciat, consummabis*. Sic itaque et quod Marcus ait: *Primum gallus cantet bis*, et quod alii dicunt: *Antequam gallus cantet, ter me negabis*, licet verbis videantur exterioribus dissonare, congruentissima reperiuntur intentione congruere.

EX LUCA.

CAPITULA SECUNDUM LUCAM.

1. *Quod Lucas solus inter cæteros evangelistas tria cantica describat. — 2. Ecce enim, ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exsultavit in gaudio infans in utero meo. — 3. Revera sunt autem LXXII cum gaudio dicentes: Domine, etiam demonia subjiciuntur vobis in nomine tuo. — 4. De eo quod, docente Domino, nuntiatur quæ Pilatus Galilæorum sanguinem cum sacrificiis immiscuerit.*

I. IN EPISTOLA AD HONESTUM MONACHUM (55).

Beatus Lucas, qui vituli speciem repræsentat, quia videlicet vitulus in sacrificio inactari consuescat, solus inter cæteros evangelistas tria describere cantica reperitur; primum Zachariæ, secundum Mariæ, tertium Simeonis; et cum nullus evangelistarum alius proprio stylo canticum inseruerit, iste duntaxat, qui formam in se legalis hostiæ solus exprimit, cantica diversa describit; primo quidem sacerdotis, deinde Virginis, postremo justis; ut per hoc ostendatur quoniam illi præ cæteris in excellentia canendi debetur officium qui semetipsum jam Deo veraciter obtulit holocaustum. Canat ergo sicus et aridus, non qui deliciis fluit huncectus et avidus. Ovis plane vivens balat, mortua cantat; arida chorda clarum, humida sonum reddit obtusum. Cavendum est ergo de sæculo venientibus, et terribiliter formidandum, ne dum mundanæ conversationis laqueos fugiunt, mollis et fluxæ vitæ nexibus deterius invecantur, qui etsi Deo boni aliquid offerant, sacrificiis oblatione non suscipitur, nisi et is qui offert, quibusdam, ut ita loquar, devotionis suæ manibus offeratur. Hinc est quod Cain inaniter offerebat, quia semetipsum prius offerre neglexerat.

II. IN SERMONE DE NATIVITATE SANCTI JOANNIS BAPTISTÆ.

(Ed. tom. II, pag. 354.)

Ecce, inquit Elisabeth, ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exsultavit in gaudio infans in utero meo. Spiritus enim sanctus, qui eum antequam vitales auras carperet animavit, ipsum quoque materni pudoris hospitium, in quo degebat implevit, unde cum nondum posset hominibus verba depromere, potuit exsultante latente in tri tractus non legitur, quamquam hujus argumentum ab illius opusculi proposito non abhorret.

utero virginis regem cœli maternis visceribus nuntiare. Ubi quærendum est quomodo fieri potuit ut in eum Spiritus sanctus sua dona diffunderet, cum iuxta ritum conditionis humanæ adhuc in iniquitatibus conceptus existeret, et necdum originalis peccati vinculum percepta legalis observantia circumcissione solvisset; cum per Moysen divina vox dicat: *Masculus, cujus præputii caro circumcisio non fuerit, peribit anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.* Sed notandum est quia Spiritus sancti gratia lege non stringitur, necessitatis vinculo non tenetur; sed sicut ubi vult spirat, sic et quibus vult gratis sua dona dispensat. Nam et Cornelium centurionem, antequam baptisimi susciperet lavacrum, inspiravit, et in quosdam adhuc gentiles, loquente Petro, non solum, ut Scriptura testatur, cecidit, sed etiam ut linguis loqueretur, instruxit. Quid ergo mirum, si beatum Joannem ante legalis mandati quodcumque remedium spiritus sanctus implevit, quem ipsius legis et prophetarum ac totius veteris testimonii linitem quemdam atque, ut ita loquar, intransmeabilem terminum providentiæ divina constituit? *Lex enim et prophetæ, ut Veritas ait, usque ad Joannem.* Joannes enim iste cum Domino circumcissione non eguit, sed eum supra legem, supra humanæ conditionis ordinem electio divina provexit. Cui etiam tanti honoris collata est gloria ut natiuitati ejus ipsa Dei Genitrix interesset, ejusque præcipuum latens in utero mundi Conditor sua præsentia dedicaret. Testatur hoc Lucas evangelista cum dicit: *Mansit autem Maria cum illa, videlicet Elisabeth, quasi mensibus tribus, et reversa est in Communionem suam.* A conceptione quippe Domini usque ad natiuitatem beati Joannis tres menses sunt. Nolebat itaque Maria discedere, donec grandævæ puerperæ ministerium sedulitatis impenderet, et quæ gestabat in aula sui corporis regem, cerneret antea præconium.

III. IN EPISTOLA AD GEBIZONEM.

(*Ed. tom. II, pag. 192.*)

Reversi sunt autem LXXII cum gaudio dicentes: Domine, et dæmonia subjuncti nobis in nomine tuo. Quid ad hæc ille qui cordis attendit arcana respondit? Videbam, inquit, Satanam sicut fulgur de cælo cadentem; ac si dicat: videte ne dum nequitie spiritus vestris subduntur imperiis, mentes vestræ jugo premantur elationis, quia si Satanæ per superbiam cœlum perdidit quod tenebat, homo superbiens nequaquam valet invenire quod sperat.

IV. IN EPISTOLA AD DESIDERIUM ABBATEM QUÆ TITULATUR

De quibusdam miraculis

(*Ed. tom. III, pag. 587.*)

Quid prodest hostiam Deo laudis offerre, et per torporum negligentie sædis eam cogitationibus inquinare? Hanc porro boni naliqæ misturam locus ille significat evangelicè ubi dicitur quia, docente Domino, aderant quidam ipso in tempore nuntiantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum. Nam quia Pilatus *os malleatoris interpretatur, quid per hunc nisi diabolum de-*

A bemus intelligere, qui paratus est semper homines offensionum ictibus verberare? Unde et virgam super humeros hominum tenere dicitur per prophetam, *Virgam, inquit, humeri ejus superasti, sicut in die Madian.* Quid vero sanguis, nisi peccata? quid sacrificia, nisi rectas et acceptabiles Deo significant actiones? Pilatus ergo Galilæorum sanguinem cum sacrificiis miscuit, quia malignus spiritus vel orationes nostras pravæ cogitationibus polluit, vel opera bona peccati cujuslibet attenuatione corrumpit, ut sanguis sacrificium polluat, dum reatus offensio oblatam Deo rectè operis victimam sædat. Unde scriptum est, quia cum Abraham Deo sacrificio de pecoribus ac volucris devotus offerret, *descendit volucres super cadavera, et abiebat eas Abraham.* Quid enim exprimit volucres, nisi malignus spiritus per aera volitantes? Volucres ergo a sacrificio nostro repellimus, cum operum nostrorum victimas a malignis spiritibus eas sædare tentantibus provide custodimus.

EX JOANNE.

1. IN SERMONE DE EXALTATIONE SANCTÆ CRUCIS.

(*Ed. tom. I, pag. 245.*)

Quadragesima et sex annis edificatum est templum hoc, et tu triduo illud reedificas? Sex nempe diebus omnipotens Deus omnia sua opera condidit, et sexto die hominem ad suam imaginem similitudinemque formavit. Sexta quoque ætate sæculi, Filius Dei factus est filius hominis, ut nos reformaret ad imaginem Dei. Sexta insuper feria ipse Dominus passus est, ut ea nimirum die homo fieret ejus morte redemptus, quo dudum fuerat ipsius operatione plasmatus. Eodem porro die de costa viri formata est Eva, quo de latere Christi per equam et sanguinem exivit Ecclesia. Videamus itaque quomodo per eundem senarium numerum Dominici corporis templum divinæ providentiæ sit arte constructum. Templum sane illud Hierusalem per 46 annorum curricula fabricatum; unde et a Judæis Domino dicitur: *Quadragesima et sex annis, etc.* Qui videlicet numerus, si per senarium ducitur, omne tempus quo Dominus in matris utero mansit impletur. Nam quadragies sexies seni 275 dies sunt, qui diurni numerus complet novem menses et sex dies, qui videlicet tanquam decem menses parientibus feminis imputantur, non quia omnes mulieres ad sextam diem post nonum mensem parituræ perveniant, sed quia tot diebus ad partum perlicita ipsa perfectio Dominici corporis comperitur, sicut a majoribus traditur et firma auctoritate Ecclesiæ custoditur. Octavo namque Kalendas Aprilis conceptus creditur, quo et passus; eo videlicet die sepultus est in monumento novo, ubi nec ante nec post quisquam est positus mortuorum, quo conceptus est in utero Virginis, ubi constat nullum seminatam fuisse mortalium; natus autem traditur octavo Kalendas Januarii. Ab ipso ergo conceptionis die usque ad diem natiuitatis 276 reperiuntur dies, qui senarium numerum quadragies sexies continent.

Quo igitur numero lapideum illud templum antiquius est edificatum, eodem quoque numero et templum Domini corporis per senarium est perfectum, hac tantummodo discretionem servata, quod in constitutione templi annorum numerus ponitur, in edificatione vero corporis Domini dierum calculus supputatur. Annorum igitur numerus templi illius antiqui, si per senarium ducitur, omnes dies, quibus mansit Dominus in virgineo ventre, complentur. Coniuncto itaque numero quo Deus opera sua fecit cum illo quo templum est conditum, Domini corpus efficitur, ut nobis detur intelligi quia per illud divinitatis templum, quod in Virginis utero constructum est, universa sunt Dei opera restaurata, sicut dicit Apostolus, quia *proposuit Deus in dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo, quæ in cælis et in terris sunt in ipso*. Sed hoc corporis templum, quod per senarium numerum fieri divina providentia voluit, tribus horis Judaica impietate resolutum, triduo reedificavit, sicut ipse dicit: *Solve te templum hoc, et post triduum reedificabo illud*. Hoc autem, inquit evangelista, dicebat de templo corporis sui. Nec mirum, si quod per senarium factum est, per ternarium sit solum, per ternarium quoque rursus reedificatum, cum et ipse senarius sicut ex ternario crescit, ita nihilominus et in ternarium resolvatur; unus enim, duo et tres, sex fiant, e reciprocè dimidium senarii, tres sunt, tertia pars duo, sexta unum; qui videlicet numerus idcirco perfectus dicitur, quia sic ex suis partibus constat. Uno plaue die integro et duabus noctibus in sepulcro Dominus jacuit, quia uno sui corporis morte a duabus nos, animæ videlicet et corporis, mortibus liberavit. Et recte per diem mors Domini designatur, qua nos ad lucem reducitur; nostra autem mors utraque per noctem, quæ nimirum nobis ex peccato debetur. Totum autem triduum in humanæ salutis expenditur evidentissime sacramentum; nam sexta feria passus, Sabbato in sepulcro quævit, die Dominico resurrexit. Tota autem hæc vita nobis sexta feria est, quia videlicet crucem post Dominum bajulare jubemur. A die autem exitus nostri usque ad iudicium, quasi sabbatum ducitur, quia interim beata requie animæ perfruuntur; in resurrectione autem corporum, paschalis nobis oritur dies, qui nulla fine concluditur, sed perpetuæ iucunditate

laetitiae feratur. Ut ergo ad hanc Dominicam per sabbatum valeamus congruenter attingere, necesse est nos nunc crucem post Jesum bajulantes sextam jugiter feriam celebrare. Alioquin si præpostero ordine nunc sub carnis lege viventes, quasi Dominicam ducimus, procul dubio postmodum non gaudium gaudio, sed tribulatione mutamus. Hinc est enim quod Dominus sicut 40 diebus in eremo vixit, totidemque post resurrectionem cum discipulis fuit, ita etiam ab ipso suæ mortis articulo usque ad diluculum resurrectionis 40 horas habuit. Sicut igitur illorum dierum numero, ita nihilominus et horarum, quas diximus totius vite nostræ exprimitur; ut sicut ille quadragesimario horarum numero mortuus mansit, ita et nos illi commortui, quandiu hic vivimus, in carnis semper mortificatione vivamus.

II. IN SERMONE DE VIRGINIBUS.

(*Ed. tom. II, pag. 364.*)

Non ad mensuram dat Deus spiritum. Movere potest, cur Joannes Baptista perhibeat, quia non ad mensuram dat Deus spiritum, cum Paulus e contrario dicat: Unicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. Quomodo ergo non ad mensuram, et quomodo secundum mensuram? Sed quod Joannes asserit non ad mensuram spiritum dari, de Redemptore nostro procul dubio debet intelligi, in quo videlicet habitat omnia plenitudo divinitatis corporalis; quod patenter agnoscitur, si ipsa textus evangelici series attentetur. Nam cum præmississet non ad mensuram dat Deus spiritum, protinus intulit: Pater diligit Filium, et omnia dedit in manu ejus. Unde et alibi dicit: Nos de plenitudine ejus accepimus. Concordat ergo cum Psalmista Joannes, quia huic iste mensuram tollit, quem ille unctum præ consortibus asserit. Quod autem Apostolus mensuram ponit, hoc de quibusque fidelibus vult intelligi; juxta mensuram namque spiritus uest cuique mensura virtutis atque constantiæ, ut vel vitii attentantibus in pace resistat, vel in certamine constitutus insuperabilia tormenta percurrat. Samson quippe, donec vires habuit, insuperabilis fuit, et qui septiformis habet gratiæ Spiritum, invictus se præbet, ingruente quorumlibet tempestate bellorum.

EX ACTIBUS APOSTOLORUM.

IN EPISTOLA AD ALEXANDRUM PAPAM DE AUFERENDA CANONICORUM PECUNIA.

(*Ed. tom. III, pag. 483.*)

Qui captus est amore pecuniæ, nequaquam idoneus est ad ministranda verba doctrinæ: quod bene in eo quod superius proposuimus apostolico declaratur exemplo. Nam cum Scriptura præmittat: *Multitudinis credentium erat cor unum et anima una;*

moque subjungat: *Nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia, protinus addidit: Et virtute magna reddebant apostoli testimonium resurrectionis Jesu Christi Domini nostri, et gratia magna erat in omnibus illis. Deinde subiungit: Nec enim quisquam egenus erat inter illos. Quid ergo sibi vult, quod hujus sacra scriptor historiæ, dum de continentia loquitur apo-*

stolica et communi vita, repente quasi materiam interruptit, et ad enarrandam prædicationis constantiam, tanquam mutato stylo prosilit dicens: *Et virtute magna reddebant apostoli testimonium resurrectionis?* Cur uni materia: aliam interpolat, qui ceptam persequi et continuare debebat, nisi ut patienter ostendat quia illi duntaxat idonei sunt ad prædicationis officium, qui nullum terrenæ facultatis prædicationis lucrum, et, dum aliquid singulare non habeat, committere omnia possident, *nihil scilicet habentes et omnia possidentes?* Hi nimirum, dum nullis terrenarum rerum præpediuntur obstaculis, expediti stant pro Dominicis castris in campo certa-

minis; et quia rebus exuti solis virtutum armis accincti, gladio spiritus adversus vitiorum dimicant acies, idonei bellatores sunt oblectantium hostium obtruncare cervices: cui nimirum bello impares sunt, et enerviter cedunt, qui communibus non contenti, peculii singularis ambiunt proprietate gravari. Hinc est quod in Deuteronomio gradientibus ad prælium dicitur: *Quisquis est homo qui plantavit vineam, et necdum fecit eam esse communem et de qua vesci omnibus liceat, vadat et revertatur ad domum suam, ne forte moriatur in bello, et alius homo ejus fungatur officio.*

EX EPISTOLIS JOANNIS.

IN EPISTOLA AD ALEXANDRUM PAPAM, UBI CONQUERITUR DE INSOLENTIA MALORUM HOMINUM.

(*Ed. tom. I, pag. 55.*)

Omne quod est in mundo concupiscentia carnis, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ. Concupiscentia scilicet carnis ad corporis voluptatem, concupiscentia oculorum ad visibilibus rerum pertinet pulchritudinem; superbia vero vitæ terreni honoris atque fastigii exprimit sublimitatem. Per hæc

enim primus homo tentatus agnoscitur, sicut Scriptura testatur: *Vidit, inquit, mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, ecce concupiscentia carnis; deinde sequitur: et pulchrum oculis aspectuque delectabile, ecce superbia oculorum; per oculos enim superbire convincitur quisquis in his quæ Deus prohibet delectatur; superbia vero vitæ fuit, cum mulier eadem ex ore serpentis libenter audivit: *Eritis sicut dii scientes bonum et malum.**

EX APOCALYPSI.

I. IN SERMONE DE NATIVITATE SANCTÆ MARIE.

(*Ed. tom. II, pag. 219.*)

Non cuiquam sufficit ad capessenda præmia solus pudor virginæ, nisi et aliis fuerit ditatus virtutibus. Joanni quippe in Apocalypsi per angelum dicitur: *Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coquinati, virgines enim sunt et sequuntur Agnum quocunque ierit. Agnus enim noster, ille videlicet qui tollit peccata mundi, charitatem habuit, quia pro salute hominum proprium sanguinem fudit; gratia humilitatis eminuit, quia humiliavit semetipsum usque ad mortem, mortem autem crucis; patientiam servavit, quia cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur non comminabatur; mundanæ diligitatis altitudinem sprevit, quia sicut per Joannem dicitur, cum vellent illum regem constituere, montis latibulum petiit; inimicos dilexit, pro quibus et in cruce positus exoravit dicens: *Pater, ignosce illis quia nesciunt quid faciunt.* Ille itaque Agnum quocunque ierit sequitur qui non sola virginitate ejus vestigia, sed per omnes quoque virtutum semitas in quantum valet imitatur. Ille Agnum sequitur in perventione requie qui illum imitari studuit in itineris adversitate. Illa namque virginitas perfecta est quæ reliquis virtutibus cingitur, quæ vera mentis humilitate conditur, quæ non solum illibatam se servat in carne, sed etiam pudicam custodit in ore. Unde et beata virgo Maria, audito angelicæ legationis mysterio, solito modesti silentii rigorem tenuit, et si ipsa intra se discutere posset *qualis esset illa saluatio, verbum inquirere**

C superfluum deputavit. Sed mox tacendo audire meruit quod interrogando inquirere non præsumpsit: ait enim angelus ei: *Ne timeas, Maria, invenisti enim gratiam apud Dominum; ecce concipies in utero, et paries filium, et vocabitur nomen ejus Jesus.*

II. IN EODEM SERMONE.

(*Ibid.*)

Habebat in vestimento et in femore suo scriptum: Rex regum et Dominus dominantium. Vestimentum quippe Christi nihil est aliud nisi corpus quod sumpsit ex virgine. Per femur vero propagatio carnis fit. Qui ergo pro propagatione generis humani in mundum hunc venit ex Virgine, et per incarnationis suæ mysterium quia Rex esset et Dominus cunctis gentibus indicavit, in vestimento et in femore scriptum habuit: *Rex regum et Dominus dominantium;* unde enim mundo innotuit, ibi scientiam suæ majestatis inscripsit.

III. IN SERMONE DE SANCTO BARTHOLOMÆO.

(*Ed. tom. II, page 206.*)

Singule portæ erant ex singulis margaritis. Margaritæ illæ pretiosæ, quas beatus Joannes se conspexisse pronuntiat, ex quibus etiam cælestis Hierusalem portas perhibet esse constructas, sæcili apostoli sunt; ipsi nimirum portæ, ipsi sunt nihilominus margaritæ, quia, dum signis atque prodigiis quosdam divini splendoris radios mittunt, ad supernam Hierusalem gloriam conversis ad fidem gentibus aditum pandunt; et quicumque salvatur, per hos quasi portas ad vitam viator ingreditur. Quo-

rum mysticam tenere figuram et lapides illi qui, Deo jubente Moysi, rationali summi sacerdotis leguntur impressi. Hoc itaque rationale sacerdos ferebat in pectore, cum ingrederetur sanctum sanctorum. Præceptum est ergo ut in eo ponerentur duo-

A decim lapides, terni per quaternos angulos auro, quia nimirum sancti apostoli per quadrifidum orbem de Trinitate, quæ Deus est, prædicaverunt catholicæ fidei veritatem.

EX EPISTOLIS PAULI.

EX EPISTOLA AD CORINTHIOS.

I. IN SERMONE DE SANCTO BARBATHIANO.

(Ed. tom. 22, pag. 351.)

Linguae in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus. Sed dum ista dicimus, questionem nobis oriri non s'ue aliqua difficultate videmus; si enim signa propter infideles data esse dicuntur, quid est hoc quod Redemptor noster in patria sua propter incredulitatem hominum vix paucas virtutes facere potuisse perhibetur? Sicut enim Marcus evangelista testatur: *Multi audientes admirabantur in doctrina ejus dicentes: Unde huic hæc omnia? et quæ est sapientia quæ data est illi, et virtutes tales quæ per manus ejus efficiuntur? Nonne hic est fabri filius et Mariæ, frater Jacobi et Joseph et Judæ et Simonis? noxne et sorores ejus nobiscum sunt? et scandalizabantur in illo.* Unde et paulo post subditur: *Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curaret, et mirabatur propter incredulitatem illorum.* Quid est hoc, fratres, quia Paulus affirmat signa pro infidelibus data, Marcus asserit propter infideles fuisse subtracta? Nunquid contrarias inter se invicem proferre sententias possunt, qui uno spiritu pleni sunt? Sed notandum est quia in ipsis infidelibus erat quidam diversitatis modus; par quidem error fuerat omnium non creditium, sed magna diversitas meritum; aliud est enim si sola quis fallatur ignorantia, aliud si adjuucta quoque esset malitia. Ignorantia Paulus peccaverat qui dicebat: *Qui prius fui blasphemus et persecutor et injuriosus, sed ideo misericordiam consecutus sum quia ignorans feci; per malitiam Judas peccavit, et ideo nequaquam venire ad indulgentiam meruit.* Pro illis ergo infidelibus signa data sunt, quos divina providentia misericorditer salvare decreverat; propter illos vero subtracta sunt, quos ab electorum sorte, exigentibus eorum meritis, districtæ severitatis justitia repellat.

II. IN EPISTOLA AD ABB. DESIDERIUM, UBI DE REPARATIONE VIRGINIS DISPUTAT.

(Ed. tom. III, pag. 615.)

Cum tradiderit regnum Deo et Patri. Hoc juxta verbi sonum quodammodo significare videtur, tanquam regnum donec Filius tenuerat, Pater non habebat, et cum Patri tradiderit, ipse non teneat; cum tradere regnum Deo Patri, nihil aliud sit, juxta sobrium intellectum, nisi perducere credentes ad contemplandam speciem Dei Patris; tunc quippe Deo Patri regnum a Filio traditur, cum per Mediatorem Dei et hominum in contemplationem divinitatis æternæ fidelium multitudo transfertur, id est,

ut jam necessaria non sit dispensatio similitudinum per angelos, et principatus, et potestates, et virtutes. Ex quarum persona non inconvenienter intelligitur dici in Canticis canticorum ad sponsam: *Similitudines auri faciemus tibi cum distinctionibus argenti, quoad usque rex in recubito suo est, id est quoadusque Christus in secreto suo est, quia vita nostra abscondita est cum Christo in Deo; cum Christus, inquit, apparuerit, vita vestra, tunc et vos apparebitis cum illo in gloria.* Quod antequam fiat, videmus nunc per speculum in ænigmate, hoc est in similitudinibus, tunc autem facie ad faciem. Hæc nimirum nobis contemplatio promittitur, actionum omnium finis atque æterna perfectio gaudiorum; *fili enim sumus, et nondum apparuit quid erimus; scimus quia cum apparue-ri, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est.* Ita quippe ait: *Hæc est autem vita æterna ut cognoscant te unum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum.* Hoc fiet cum venerit Dominus et illuminaverit abscondita tenebrarum. Cum tenebræ mortalitatis hujus corruptionisque transierint, tunc erit mane nostrum, de quo in psalmo dicitur: *Mane astabo tibi et ridebo.* De hac contemplatione intelligitur dictum *cum tradiderit regnum Deo et Patri*, id est cum perluxerit justos, in quibus nunc ex fide viventibus regnat, mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus ad contemplationem Dei Patris.

III. IN EPISTOLA AD PETRUM MONACHUM.

(Ed. tom. I, pag. 215.)

Paulus gloriatur quia ter virgis cæsus est, et quia quinquies quadrageas una minus accepit. Præceperat enim Moyses ut quem iudices dignum viderent plagis, verberari facerent pro mensura peccati, ita dumtaxat ut quadragenarium numerum non excederent. Quadragenarius siquidem numerus humanæ vite significat cursum, qui videlicet numerus, dum quis vapulat excedi prohibetur, quia quisquis in hac vita perfectam egerit poenitentiam, nullam postmodum pro suis excessibus sentiet pœnam. Porro ternarius propter mysterium sanctæ Trinitatis ad fidem; quinarus autem propter quinque sensus nostros pertinet ad operationem; quia quisquis cum peccat, vel errat in fide, vel delinquit in opere, dignum fuit ut Paulus, qui utrobique peccaverat, ad perfectæ purgationis officium ter virgis et quinquies ureretur verberum quadragenis. Quod autem dicitur una minus, hæc est procul dubio quoniam Judæorum iudices unum decreverunt ictum de 40 minuere, ut dum ad legalem calculum non perlingerent, cum contra præceptum leg's excedere

nullatenus possent et, dum citra perseverarent, ulterius non transirent.

EX EPISTOLIS AD TIMOTHEUM.

I. IN EPISTOLA AD CARDINALES EPISCOPOS DE DIGNITATE ROMANÆ ECCLESIE.

(Ed. tom. I, pag. 51.)

Qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Hic evidenter ostenditur nihil aliud esse pontificem quam boni operis sectatorem. Non enim dixit bonam dignitatem, vel bonum honorem desiderat, sed qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat: ac si dicat, qui ad episcopatum aulicæ possidendum sine opere bono, inane vult nomen induere sine rei ipsius veritate. Non ergo constat episcopatus bractearum circumfluentium phaleris, non denique in glomeratis constipantium militum cuneis, sed in honestate morum et sanctorum exercitatione virtutum. Mox subiungit: *Oportet episcopum irreprehensibilem esse.* Hic tantæ vult esse perfectionis episcopum ut pene extra naturam loquatur Apostolus. Quis enim in carne constitutus, tam caute vivet, tam se sollicitè undique circumspiciat ut reprehendi aliquando nequeat? Væ his qui et reprehensibiliter vivunt, et locum irreprehensibiliter vivendi ad hinc reprehensibilibus concupiscunt! Ex his nimirum sunt qui, obliviscentes affectum cognationis et patriæ, sequuntur castra regum per ignota et barbara regna terrarum, et ad hoc eos impellit peremptum ambitio dignitatum, quod extorquere non potuit cælestium promissio premiorum.

II. IN EPISTOLA AD V. (56) EPISCOPUM, UBI DICITUR DE EPISTOLA TR. NSHUNDI, QUÆ EPISCOPI REJUS FUERET SIGILLO SIGNATA.

Sunt quidam insipientes qui dicunt quia Redemptor noster nequaquam sit pro salute ac redemptione omnium hominum crucifixus; quibus nos pro tempore breviter respondemus quoniam contra vulnus originalis peccati, quo in Adam necessariæ morti corrupta sanctorum hominum natura succubuit et omnium concupiscentiarum morbus insolenter erupit, verum, et potens ac singulare remedium mors nostri Salvatoris occurrit; qui nimirum liber a mortis debito, et solus absque peccato, pro peccatoribus mori voluit, et nequaquam debitor pro nobis mortis debitum solvit. Quantum ergo ad magnitudinem et potentiam pretii, et quantum ad humani generis pertinet causam, sanguis Christi redemptio totius est mundi. Verumtamen qui sæculum hoc sine fide Christi et regenerationis sacramento pertranscunt redemptionis huius participes esse non possunt. Cum itaque propter unam omnium naturam et unam omnium causam a Redemptore nostro in veritate susceptam omnes recte dicantur esse redempti, et tamen propter improbitatem suam non omnes a captivitate sint eruti, procul dubio redemptionis proprietates ad illos specialiter pertinet de quibus princeps huius mundi missus est foras, ut jam non vasa

diaboli, sed membra sint Christi. Nullus enim est ex omnibus hominibus, cuius natura in Domino nostro suscepta non fuerit; quamvis ille natus sit in similitudine carnis peccati, omnis autem homo nascitur in carne peccati. Deus ergo, Dei Filius, mortalitatis humane particeps absque peccato hoc peccatoribus mortalibus contulit, ut qui natiuitatis ejus participes existissent, vinculum peccati simul ac mortis evaderent.

Sicut itaque non sufficit hominum renovationi natum fuisse hominem Christum, nisi in ipso de eodem de quo ortus est, spiritu renascantur; ita non sufficit hominum redemptioni crucifixum esse Dominum Jesum Christum, nisi commoriantur ei et consequantur baptismo. Poculum quippe immortalitatis, quod confectum est de infirmitate nostra et virtute divina, habet quidem in se ut omnibus prosit, sed si non bibitur, non nectetur. Qui dicit ergo quod non pro totius mundi redemptione Salvator sit crucifixus, non ad sacram virtutem, sed ad insanabilem respicit infidelium ac perditorum hominum vanitatem. Quantum ergo ad hoc spectat, quod Dei Filius communem nostram et naturam suscepit et causam, quantum etiam pertinet ad ejusdem pretii virtutem atque potentiam, Salvator noster jure pro totius mundi redemptione dicitur crucifixus. Sed, quia plurimis in impietate manentibus mors Christi nullatenus profuit, ab istis mundi redemptioni merito dicitur aliena, quæ sanctorum atque electorum Dei specialis perhibetur et propria, nec humani meriti prærogativa, sed sola Salvatoris est gratia. Apostolus enim præcepit ut pro omnibus hominibus supplicetur, quod scilicet in cunctis Ecclesiis regulariter custoditur; ex quibus utique, quod multi pereunt, peremptum proculdubio meritum; quod multi salvantur, salvantis est donum. Ut cum reus damnetur, inculpabilis Dei iustitia est; ut autem reus justificetur, incomprehensibilis divine clementiæ gratia est. Nam et quamplures existisse noscuntur qui dicerent quod ideo quibusdam Evangelii prædicatio subtrahatur, ne precepta Dei prædicatione salventur. Sed si probari potest quod, ex quo Evangelium coruscare per mundum cepit, nemo prorsus extiterit, cui Christi gratia unquam non fuerit, non recte dicitur quibusdam tacitum quod ostenditur omnibus prædicatum; alioquin si reperiri possunt homines, quibus Evangelium nuntiatum non fuerit, non potest dici sine iudicio Dei factum. Quod tamen nefas est ideo ab homine reprehendi, quia non valde humana scientia comprehendendi. Quamobrem rectum iudicii tenemus examen, si nec adversus Dei statuta conqueri mur, quod deserit meritis deserit; ejusque misericordiæ gratias agimus, qua liberat immeritos liberari, qui nimirum et ipsi in impietatis suæ obstinatione persistere: nisi per propitiorem dispensationis intimæ gratiam eis Mediator Dei et hominum subveniret, cujus profecto sacratissimus sanguis sic in humanæ salutis

(56) Nonnullæ exstant S. Petri D. epistolæ, tum prolixius hic tractus, nisi fallor, non legitur.

etiam opusculo ad V. episcopum; in quibus tamen

sacramenta proficit, ut omnes ad gratiam festinan- A verteret, et antiqui piaculi peste corruptum per re-
 tibus aliberet, fermentum vobis in sinceritatis azyma generationis gratiam sæculum innovaret.

DE FRAGMENTO ET EPISTOLA SEQUENTI MAHI MONITUM.

Fragmentum sequens non existit in epistola B. Petri Damiani edita ad Henricum archiepiscopum Ravennatem, neque in opusculo ad eundem, nisi forte meus aberravit oculus. Sumi ergo videtur ex alia quæ non existit epistola ad eundem. Quanquam vero hic locus ad collectanea ex Novo Testamento pertinere non videtur, nihilominus a me libenter editur, tum quia in codice continenter scribitur, tum quia doctrinam de azymis continet idoneam explicandæ S. doctoris sententiæ, quam in Canonis expositione num. 2. dixit. Ibi enim Petrus Latine Ecclesiæ sententiæ de azymis tuetur contra Græcos, qui non dogmatibus, sed historici facti, ut controversiæ demonstrant, errore fermentatum azymo præferunt. Hic autem Petrus utriusque speciei valorem recte asserit. — Nec quidem S. Petri Damiani ad Bucconem epistola, quam subjicimus, in ejus operibus editis apparere videtur.

DE FERMENTATO AN POSSIT OFFERRI.

In epistola ad Henricum Ravennatem archiepiscopum.

Sicut enim nihil interest in sacrificio vinum offeramus an mustum, ita prout mihi videtur idem est vel fermentatum offerre vel azymum; panis enim ille vivus qui de cælo descendit, sicut se per frumenti speciem, ita nihilominus vult etiam significare per viem. Nisi, inquit, granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Et rursus: *Ego sum ritus vera.* Sufficiat ergo mihi dumtaxat offerre vel quod ex frumento conficitur, vel quod ex vite producitur, nec incuriosus inquiri utrum panis in massa crudus servatus sit usque dnm potuerit fermentari, vel etiam mustum eo usque sit in tinnu reconditum, donec in vini potuerit transire vocabulum. Sed quia nobis hic non est de his disputare propositum, hæc aliis tractanda relinquimus.

BUCCONI FILIO KARISSIMO PETRUS.

Consulendum me duxit dilectio tua utrum boni an mali angeli sint per nos omnipotens Deus peccata delinquentium feriat, et sive repentinæ mortis, sive cujuslibet infortunii sulent irrogare vindictam. Ad quod profecto facilis patet et aperta responsio; nam si sacra Scriptura diligenter attenditur, per utrumque diversorum spirituum genus ultio fieri, prout summus decreverit Arbitrator, invenitur. Ut autem in re perspicua succinctus sermo non hæreat, Sodoma per bonos angelos est sulversa; nam si fuissent contrariæ fortitudines, eos beatus Loth nec adorasset, nec reverenter, ut legitur, hospitio suscepisset. *Obsecro, ait, domini, declinate in domum pueri vestri, et manete ibi.* Ille quoque angelus, qui septuaginta millia virorum, David populum numerante, perensit, procul dubio bonus fuit. De quo Scriptura sic refert: *Angelus, inquit, Domini præcepit Gai ut diceret David, et ascenderet, exstrueret altare Domino Deo in area Ornan Jebusi.* Neque enim altare fieri reprobatus spiritus Prophætæ præciperet, et ille devotus humiliter obediret. Porro autem et illi angeli sancti erant, qui sicut in secundo Machabæorum libro dicitur: *Heliodorum sacri templi violentem auferre pecunias percusserunt, eumque terribilibus plagis affectum ac cæcitate multatum tanquam mortuum reddiderunt.* De quibus nimirum, sicut Scriptura prosequitur, *apparuit illis, inquit, quidam*

B equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatum; isque cum impetu Heliodoro priores calces elisit, qui autem ei insidebat videbatur arma habere aurea. Alii etiam apparuerunt duo juvenes, virtute decori, optimi gloria, speciosique amictu; qui circumsteterunt eum, et ex utraque parte flagellabant sine intermissione, inultis plagis verberantes. Subito autem Heliodorus concidit in terram eumque multa caligine circumfusum rapuerunt, atque in sella gestatoria impositum ejecerunt.

Quod autem per reprobos etiam spiritus flagella sua Deus hominibus inferat, Scriptura sæpius manifestat; nam et spiritus malus regem Saul invaserat, qui verò eum furore vexabat; et Satan beatum Job non solum in corpore, sed et in filiorum percussit orbitate. Dæmon etiam Asmodens, sicut sacre historię series astruit, septem Saræ Ragnolis filię viros occidit. Unde scriptum est quia *immisit in eos indignationem, et iram et immissiones per angelos malos.* Constat ergo quia per utrosque, honos scilicet ac malos, angelos de nobis divinæ justitiæ motus ulciscitur, sicut his et pluribus aliis sacri eloquii testimoniis approbatur. Sed quia omnes hujusmodi vindictæ et animadversiones divinæ sententiæ angelicis administrantur obsequiis, in solius est Dei omnipotentis arbitrio, quando per bonos, quandoque per malos angelos fiant. Nam ut non per longinqua divagemur exempla: beata Cæcilia boni angeli est comminata firorem, et beata martyr Agnes mali angeli factam perhibet ultionem. Illa quippe Valeriano sponso denuntiat: *Angelum Dei habeo amatorem, qui nimio zelo custodit corpus meum; hic, si vel leviter senserit quod tu me polluto amore contingas, statim circa te firorem suam exagitat et amittes florem gratissimæ tuæ juventutis.* Ista vero dicit præfecto de filio ejus ab iniquo spiritu præfæcato: ille inquit, cuius voluntatem volebat perficere, ipse in eum potestatem accepit. Manifesta igitur Novi ac Veteris Instrumenti auctoritate colligitur quod vindicta divinæ animadversionis non modo per malos, sed per bonos etiam angelos exhibetur. Nam et paterfamilias quispiam et feras capit et fures expellit, aliquando per catulos, aliquando per domesti-

OPERUM S. PETRI DAMIANI

IN EDITIONE CAJETANI

TOMUS QUARTUS

COMPLECTENS

CARMINA SACRA ET PRECES.

PRIVILEGIUM PAULI PAPÆ V.

PAULUS papa V dilecto filio **CONSTANTINO CAJETANO**, Syracusano, monacho sancti Nicolai de Arena Catanensis, congregationis Casinensis, ordinis sancti Benedicti.

Dilecte filii, salutem et apostolicam benedictionem. Cum tu, sicut accepimus, Opera B. Petri Damiani S. R. E. cardinalis, episcopi Ostiensis, editurus sis, quæ non sine ecclesiasticarum litterarum detrimento in tenebris varie disjecta jacebant, tuaque laudabili opera, labore et diligentia, una cum aliis compluribus ecclesiasticorum scriptorum monumentis ex multis bibliothecis conquisita et collecta fuerunt, et ideo fel. record. Clemens VIII prædecessor noster, studio bene merendi de republica Christiana et apostolica sede, cujus nobilis pars egregius hic doctor exstiterat, Romam te vocaverat; nunc vero, aspirante divina gratia, primus tomus absolutus sit, ac tres reliquos te editurum propediem speres; nos, qui doctas piorum et eruditorum hominum lucubrationes complecti pastoralis charitate tenemur et studia hujusmodi promoveri in Domino exoptamus, ut tam primus horum Operum tomus jam typis excusus, quam cæteri cum excudentur, sinceri et emendati prodeant, neque cujusquam incuria aut fraude adulterari vel labefactari possint, **MOTU PROPRIO, ET EX CERTA NOSTRA SCIENTIA**, omnibus et singulis Christi fidelibus, præsertim librorum impressoribus, ac bibliopolis quovis nomine nuncupatis, tam in Urbe et in universa ditione et locis S. R. E. mediate vel immediate subjectis: sub quingentorum ducatorum auri, cameræ apostolicæ applicandorum, nec non amissionis librorum atque typorum, quam etiam in tota Italia, et extra eam ubivis gentium et locorum constitutis, sub excommunicationis majoris lætæ sententiæ pœnis ipso facto absque alia declara-

tione incurrendis, auctoritate apostolica, tenore præsentium interdiximus et iulibemus: ne per quindecim annos a data præsentium computandos, primum tomum Operum B. Petri Damiani a te editum, et alios singulos a te edendos, dummodo omnes a magistro sacri palatii approbati sint, per totidem annorum spatium ab uniuscujusque eorum elitione numerandum, absque tua licentia imprimere, aliove titulo vel forma, quovis prætextu mutatos, vel alio quocunque idiomate versos edere, vel sic editos vendere, seu venales habere audeant vel præsumant. Mandantes universis et singulis venerabilibus fratribus nostris patriarchis, archiepiscopis, episcopis et aliis locorum ordinariis, legatis, vicelegatis, gubernatoribus, potestatibus, et aliis officialibus, ut quando et quoties per te vel tuo nomine fuerint requisiti, præmissa contra inobedientes exsequantur et observari faciant, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, ac statutis et consuetudinibus, juramento, confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis; privilegiis quoque, indultis et litteris apostolicis, quibusvis personis quomodolibet concessis et confirmatis. Quibus omnibus illorum tenores, ac si ad verbum insererentur, præsentibus pro expressis habentes, pro hac vice duntaxat derogamus, cæterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem ut præsentium litterarum exemplis, etiam in ipsis voluminibus impressis, eadem ubique fides habeatur, quæ ipsis præsentibus haberetur, si forent exhibite vel ostensæ. Datum Romæ apud S. Marcom, sub annulo Piscatoris, die xviii Augusti 1606, pontificatus nostri anno secundo.

Scipio COBELLUTIUS.

ELOGIUM DE S. PETRO DAMIANO.

Bernardus, sive potius Bertoldus, presbyter Constantiensis, in libro De vitanda excommunicatorum communione.

Petrus Damiani, piæ memoriæ, cardinalis episcopus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ALTER HIERONYMUS IN NOSTRO TEMPORE. Hæc Bernardus, qui idem affert

A testimonium cap. x sui alterius libri Decretorum, apud nos ms. Eminentissimus quoque cardinalis Baronius eadem veterum scriptorum auctoritate ductus, egregium eundem nostrum doctorem convellere solebat Hieronymum Juniorem.

DE FESTO DIE S. PETRI DAMIANI.

DOMINI CONSTANTINI CAJETANI PRÆMONITIO.

Festus dies sancti Petri Damiani ab inmemorabili tempore solemnè ritu quotannis celebratur tum Ravennæ, tum per omnes alias Flaminæ regionis civitates et loca quorum ecclesiæ eidem Ravennati subsunt metropolitano. Unde quotannis etiam ab eorumdem civitatum præsulibus in Ordine divini officii typis impresso, inter sanctos alios cælestium spirituum albo ascriptos, doctor idem egregius recensetur. Et quidem ibi sic habetur: *Kalendarium sanctæ metropolitane archiepiscopalis ecclesiæ Ravennæ, ejusque diocesis, eminentissimi et reverendissimi domini, D. Aloysii S. R. E. cardinalis Capponi, ejusdem sanctæ Ravennatis Ecclesiæ archiepiscopi jussu editum.* Atque in eodem Calendario sub vicesima tertia die mensis Februarii ita decernitur: *Petri Damiani episcopi et confessoris Ravennatis, duplex, fuit heri. In primo nocturno, Laudemus, In secundo nocturno, Beati Patris, ut in Communi confessorum pontificum. In tertio nocturno, Vigilate, ut in eodem Communi, nona lectio, et commemoratio serm. Oratio pro sancto: Exaudi: Vesperæ de præcedenti, commemoratio sequentis.* His accedit *Kalendarium Faventinæ Ecclesiæ, sub hisce verbis: Ordo divini officii recitandi, missasque celebrandi juxta ritum Breviarii et Missalis Romani, in Ecclesia et diocesi Faventina, eminentissimi domini D. Francisci. S. R. E. presbyteri cardinalis, tituli sancti Marcelli, ejusdem civitatis episcopi jussu editus. At-*

que in eodem, sub eadem qua supra die vicesima tertia mensis Februarii, hoc etiam modo decernitur: Petri Damiani episcopi et confessoris, ac Faventiæ protectoris, Duplex majus. Lectiones primi nocturni: Fidelis sermo. Secundi: Beati Patris. Tertii: Vigilate, cum cæteris de communi confessorum pontificum. Nona lectio homilia et commemoratio serm. In officio nihil fit de vigilia sancti Matthiæ. Color albus. Missa: Sacerdotes. Secunda oratio serm. cujus evangelium legitur in fine. Tertia, de vigilia Sancti Matthiæ præfatio Quadragesimal. In secundis vespers commemoratio serm. Fit processio in civitate ex voto. Hæc ex Ravennate et Faventina Ecclesiis, ut et in cæteris ejusdem provincie ecclesiarum Calendariis, quæ nos brevitatibus causa nunc præterimus, de divinis honoribus tam in officio ecclesiastico quam sacrosancto missæ sacrificio Petro Damiani ultro exhibitis, a tempore cujus memoria non exstat. Quod non sine auctoritate Romani pontificis factum fuisse nullo pacto dubitari potest. Qua de re eundem Petrum Damiani ab eodem Romano pontifice sanctorum numero ascriptum exstitisse tum ex his quæ modo diximus, tum ex aliis quæ toto tertio egregii ejusdem doctoris Operum prælibavimus, tum denique ex multis aliis argumentis quæ in eandem rem adducere possumus, jure optimo, ut concludamus, operæ pretium est.

TESTIMONIA INDIGNA

De laudabili S. Petri Damiani Operum defatigatione a domno Constantino Cajetano abbate præstata.

Cæsar Baronius presbyter cardinalis tit. SS. martyrum Nerei et Achillei, sedis apostolicæ bibliothecarius, tomo XI Annal. ecclesiast. ad an. Chr. 1072.

Sic Deus in hoc deploratissimo sæculo, cum excrevisset ad Ecclesiam obruendam diluvium carnis, dedit mundo tantum virum, qui austerissimæ vitæ

exemplo verbiq; prædicatione et scriptis, excicaret tantam putrelinam, pariterque pugnet adversus simoniacam hæresim, quæ ubique locorum grassabatur impune. Quod autem pertinet ad scripta, hic ea cuncta recensere non immeritum, cum modo (1604) apud nos, mandato beatissimi

domini Petri Clementis, papæ octavi, laboret dominus Constantinus Cajetanus, Sicolus, monachus Casinensis congregationis, ut viri sanctissimi scriptorum monumenta tandemque collecta, prelo subjiciat; quod propediem spero fore. In his enim pervestigandis et exemplaribus pluribus, hinc inde perlatis, magno studio corrigendis, studio indefesso laborat; a que eisdem Petri Vitam accipies uberius scriptam.

Robertus Bellarminus presbyter cardinalis sit, S. Mariae in Via, in libro De scriptoribus ecclesiasticis, sub an. Ch. 1660.

Petrus Damianus (sic a fratris sui Damiani nomine

vocalus) Ravennas, monachus fuit ordinis S. Benedicti, ac deinde S. R. E. cardinalis, episcopus Ostiensis. Vixit temporibus Gregorii VI et successorum ejus usque ad Gregorium VII, ad quos omnes epistolas dedit. Vir fuit valde sanctus et devotus, et præcipue penitentiae et austeræ vite amator ardentissimus. *Pauloque post*: Obiit in apostolica legatione, anno Domini 1072. Scripsit epistolas plurimas et sermones permultos: quæ duo opera typis nuper (anno 1606 et 1608) mandavit Romæ domus Constantinus Cajetanus, ordinis S. Benedicti monachus.

CONSTANTINI CAJETANI

EPISTOLA AD D. FRANCISCUM ET D. ANTONIUM BARBERINOS PRINCIPES.

Petit ut eorum auspiciis liber suus summo pontifici offeratur.

Sanctissimi Domini nostri Urbani VIII fratris filius, S. R. E. cardinalibus, D. FRANCISCO, sedis apostolicæ vicecancellario ac Romani apostolice collegii Gregoriani protectori; nec non D. ANTONIO S. R. E. camerario, et utriusque signaturæ ac sacræ congregationis de Propaganda Fide præfecto, Barberinis principibus, dominus Constantinus CAJETANUS abbas, salutem et felicitatem.

Sancti Petri Damiani cardinalis, episcopi Ostiensis, quartum librorum volumen, quod in lucem editur, vobis sese exhibet, cardinales eminentissimi: ut per vos sanctissimo D. Urbano VIII patrio vestro offeratur. Neque enim supræmæ inter homines po-

B testatis fastigium et magnitudinem satis intelligit, qui ante illum sine duce pudet importunus irrompere. Licet enim liber ipse auctoris sui nomine, viri nempe doctrina et sanctitate clarissimi, ac rerum quæ in eo continentur pondere et utilitate satis per se gratiosus futurus sit apud eum qui fautor est litterarum et sanctitatis assertor, aliquid tamen commendationis et gratiæ ex utriusque splendore nominis atque auctoritatis amplitudine sperat sibi accessurum: ita ut, vobis præcuratoribus, alacrior magisque fidens ante maximi pontificis conspectum appareat. Deus optimus maximus vos ad Ecclesiæ suæ utilitatem diutissime servet incolumes.

CAJETANI EPISTOLA NUNCUPATORIA

AD URBANUM PAPAM VIII.

Sancto Domino nostro URBANO VIII, pontifici maximo, CONSTANTINUS CAJETANUS abbas sempiternam felicitatem.

Quartus jam et ultimus, beatissime Pater, S. Petri Damiani cardinalis, episcopi Ostiensis, tomus publici juris efficitur: sed tamen consuetam tantæ majestati præstat reverentiam: neque ante in populi conspectum prodire sustinuit, quam Urbanum in Petri cathedra sedentem supplex veneretur. Quod certe factum nemo, ut arbitror, non magno pere laudabit. Ubi enim nobilium ingeniorum partus lucis incunabula felicius quam in sedis apostolicæ penetralibus sortiantur? In illis nimirum penetralibus, unde gentes a criminibus expiata vox mittitur, ubi cælestis oraculi arcana patefunt, ubi perennis thesauri dona dispensantur, ubi denique mortis antidotus et vitæ pharmacum propinantur. Quod nomen chartis, ut ita dicam, victoris

C illustrius præponatur, quam quod resonat in ore populorum, publica decorat monumenta, privata honestat ornamenta, et inter sacrosancta mysteria sacerdotum voce depromitur? Quis non speret sibi tam augusti sideris luce præunte, tempestates omnes atque omnia monstra navigantibus infesta facile cessura, quousque ad illum beatæ vitæ portum, quem pie viventibus Conditoris nostri immensa bonitas et omnipotens sapientia præparavit, victrix laborum pietas, et triumphatrix periculorum animi fortitudo perducatur? Sed hæc in aliorum libris justius esse præfanda, qui in sedis apostolicæ clientelam novi recetesque venerunt. Petri enim Damiani, egregii doctoris Benedictini erga Romanam Ecclesiam fides eximia, ac pietas pene singularis, mea commendatione non indiget: siquidem tam ex ejus scriptis (quorum maxima jam parte, summis duobus Pontificibus, Clemente VIII et Paulo V mandanti-

bus, homines per nos fruuntur) quam ex vitæ ac rerum gestarum præclaris facinoribus, nota satis ac testata posteris remanserunt; adeo ut ab illustribus ejus temporis **ALTERN** **HIERONYMUS** merito dictus fuerit. Nimirum vir sanctissimus non degeneravit a majoribus suis (de ordinis Benedicti Patribus loquor) quorum studia, labores, vigiliae et excellens in omni laudum genere virtus, quantos omni tempore fructus Christianæ republicæ attulerit, aliquantisper fortasse hoc loco commemorarem, nisi publicis essent consignata monumentis, ita ut eorum memoria in benedictione futura sit penes omnem posteritatem. Pulcherrimorum namque operum, quæ magnus patriarcha Benedictus ejusque alumni pro Christi gloria et communi hominum utilitate perfecerunt, non solum exemplis, sed etiam vestigiis, plena est omnis Ecclesia sanctorum. Quo magis æquum esse et rationi consentaneum puto, me, cui eandem religionem profiteor, totis viribus eniti ut non dissimilem exhibeam erga Romanam Ecclesiam, cæterarum Ecclesiarum principem ac parentem, obsequii ac pietatis ardorem. Cum enim omnibus a majorum suorum virtute degenerare turpe sit, tum illis potissimum id omni ignominia deformius esse debet, qui in sanctæ religionis studio gloriosi certaminis eursum conficere statuerunt: quibus illa proposita est expeditissima ratio vincendi, retro oculos nunquam flectere, nec in medio deficientium lassitudinem imitari, sed strenue præventium fortiter hæere vestigiis. Quamvis mihi etiam domestica exempla majorum, a quibus in seculo originem

A duco, possint addere faeces, ut ita dicam, et stimulos ad bene errandum. Sed enim quid attinet vetera, et quæ mihi cum aliis communia sunt, enarrare; cum singularis affectus et observantiæ in Romanum pontificem proprias ac peculiarias causas habeam? Tua enim beneficentia, beatissime Pater, quod in me contulit, ut post maximos illos optimosque pontifices, antecessores tuos, Clementem VIII, Leonem XI, Paulum V et Gregorium XV, quibus a sacri litterarum monumentis inservivi, tibi inservirem, jure suo postulat exigique, ut totum me pro tua amplitudine, honore ac dignitate devoteam, atque ad hujus sacrosanctæ sedis decus existimationemque omnia mea studia, curas, cogitationes convertam. Illud dumtaxat addere non verebor. **B** Quæmodum potuit antehac sanctitas tua antiquæ, cum ordinis mei, tum majorum meorum erga sedem apostolicam, devotionis et observantiæ specimen in me uno haud obscure recognoscere; ita si vita mihi suppetet, afflabitur, ut facit, incredibilis tuæ istius benignitatis aura, magis magisque posthac recognituram.

Interim ultimum hunc illius clarissimi olim et sanctissimi cardinalis episcopi, et Petri Damiani tantum, qui jam, Deo auspice, a me cum tribus aliis a tenebris atque oblivione vindicatus est, at tuo munere publica luce fruatur, hilari fronte accipe; et qua soles humanitate, complectere. Deus omnipotens salvam diu florentemque Christianæ republicæ sanetitatem tuam conservet, ejusdemque vota ceptaque omnia fecundet. **C**

B. PETRI DAMIANI

S. R. E. CARDINALIS

CARMINA SACRA ET PRECES.

1-2.—1. Oratio ad Deum Patrem.

Rogo te, immensa pietas, Deus Pater omnipotens, ne perdas me creaturam tuam ad tui similitudinem conditam ac pio Filii tui Domini mei Jesu Christi cruore redemptam. Porrige mihi manum tuam, Domine Deus meus, et eripe me de profundissimo lacu iniquitatum mearum. Erige lapsum, solve empeditum, illumina cæcum, sana me mille malignorum spirituum vulneribus sauciatum. Heu me miserum, heu me perditum, heu me indeficienti lacrymarum fonte lugendum! qui dum spurcissimæ carnis meæ legibus vixi, nunquam te de me gaudere permisi, sed semper de reprobræ vitæ meæ flagitiis ad amaritudinem provocavi. Sed scio, Domine, quia in voluntate tua cuncta sunt posita, et non est qui possit tuæ resistere voluntati (*Esther. xiii*). Si enim veneris salvare nos, continuo liberabimur

D Prode, Domine, de saxæ cordis tui duritia lacrymarum abundantiam, qui de rupe deserti largissimam fluentis aquæ copiam prodire jussisti (*Exod. xvii; Num. xx; Psal. lxxvii*). Domine Jesu Christe, si tu es lux vera, et ego colo te, cur pateris in tenebris esse me? Væ mihi, lumen adoro, et tenebras perfero; veritati deservio, et per inanum cogitationum filamenta delinor. Domine, qui cavernas tartari divinitatis tuæ radiis illustrasti; qui densas Ægypti tenebras Moysis famuli tui precibus effugasti (*Exod. x*); respice chaos istud, et tenebrarum mei cordis infernum visitationis tuæ luce perfunde, ut animam, quam tu dignatus es, lux aeterna, redimere, tenebrarum auctor nequeat in obscuritatis sæ caligine possidere. Qui illuminasti cæcum a nativitate, illumina me (*Joan. ix*). Qui leprosum mundasti, purifica me. Qui Lazarum de sepulcro suscitasti, resuscita

me vitii fetidum, et perversæ consuetudinis mole de-
 pressum (*Joan. xi*). Qui Daniele in lacu a leonum
 morsibus custodisti, eripe me (*Dan. vi*). Qui tres
 pueros de camini æstantis incendio liberasti, libera
 me (*Dan. iii*). Qui liberasti Israel de opprobrio
 Pharaonis, libera me (*Exod. xii et xiii*). Qui libera-
 sti David de manibus Goliæ et Saulis, libera me
 (*I Reg. xvi*). Qui eduxisti Petrum de carcere He-
 rodis, libera me (*Act. xii*). Domine benedicte, glo-
 riosè, piissimè vides, et ipse conscientie mee testis
 es, quia volo mala mea cuncta respicere sanctisque
 tuis iussionibus, ut dignum est, obedire; sed quia
 nequeo ex me, spero in te. Non enim invento in carne
 mea bonum. Et revera, Domine, quis unquam san-
 ctorum ex se virtutem vel sanctitatem habere potuit?
 quis per se, sine auxilio, perfectionis culmen ascen-
 dit? Certe, Domine, non Petrus, non Paulus, non
 martyr, non apostolus, non denique ipsi angeli, non
 cherubim aut seraphim, nisi a te percepissent, donum
 aliquod habere potuissent.

Si ergo ipse virtutes cælorum nihil habent a 3 se,
 sed omnia percepunt a te, quid ergo boni a me,
 qui sum stercus et vermis, pulvis et cinis, poteris
 expectare, nisi quod ipse digneris infundere? Tu
 enim es Pater luminum, a quo omne datum opti-
 mum omneque donum perfectum (*Jac. i*). Tu es, a
 quo bona cuncta procedunt. Tu fons vite. Tu auctor
 salutis æterne. Sicut enim terræ non a se ipsa, sed
 de cælo semper lumen infunditur; sic anima mea
 sicut terra sine aqua tibi (*Psal. cxlii*), tenebrosa
 squalet semper et arida, nisi tuæ gratiæ rore perfusa
 tui splendoris radio fuerit illustrata. Et quidem
 inquiri apud me, Domine, ut tibi de meis aliquid
 offeram, sed, cum omnia mei pectoris arcana re-
 volvo, nihil tibi nisi tenebras video, nihil omnino
 nisi vitiorum tribulos et spinas invenio. Vide ergo,
 Domine, miseriam meam, vide tantæ paupertatis
 inopiam, mihi que compunctionis gratiam tribue,
 quæ animæ meæ rubiginem tergere tamque cruenta
 meorum criminum valeat inquinamenta lavare. Ex-
 pelle, Domine, frigus hoc atque torporem de meo
 pectore, et flammam in me dulcissimæ tuæ claritatis
 accende. Nunquid enim, Domine, immensam tuæ
 pietatis abundantiam mea valebit iniquitas vincere,
 quam totius mundi non poterant crimina superare?
 Nam cum totus pene mundus esset idololatriæ de-
 ditus, quis te rogare præsumeret, ut quem cæli non
 capiunt uteri virginalis angustias habitaturus in-
 viseres, mortalitatis nostræ membra susciperes,
 mortis atrocissimæ tormenta perferres, ut inimicos
 tuos a mortis debitiæ supplicio liberares?

Si ergo, clementissimè et piissimè Domine, mi-
 sericordiæ tuæ magnitudinem totius mundi flagitia
 non vicerunt, unius causi mortui peccata quantum-
 libet gravia superabunt? Absit hoc a te, Domine.
 Absit a te, qui dixisti: Nolo mortem peccatoris (*Ezech.
 xviii, xxxiii*). Quid est ergo quod dicis: Gaudium

(57) Intellig. opera nostra ex naturæ viribus sa-
 tisfacere non posse: nam supposita Dei gratia et

A esse angelis Dei super uno peccatore penitentiam
 agente? (*Luc. xv*) Quid est quod de te Propheta
 dicit: Quia miserationes tuæ sunt super omnia
 opera tua? (*Psal. cxlii*). Nonne tu, Domine, per-
 misisti te ab illa spurcissima et fœdissima mu-
 liere contingi, quæ fluxu erat sanguinis cruentata?
 (*Math. ix; Luc. viii*). Cujus presumptionis auda-
 ciam non modo nullatenus condemnasti, sed ut salu-
 tatem quoque cum ipsa vestimenti fimbria raperet,
 indulsisti. Nonne tu, mitissime Domine, cum mul-
 tira illa Samaritana loqui dignatus es? (*Joan. iv*)
 sive, quod majus est, nunquid non cum Chananæa,
 quæ adorabat idola, colloquium miscuisti? (*Math.
 xv*). Ejus insuper filiam a demonio materni precibus
 liberasti? Hanc circa me, quæso, Domine, mirandæ
 pietatis tuæ regulam exhibe; extinctum animæ meæ
 infelicis igniculum his olei tui fomitibus reaccende.
 Non Pauli, non Petri misericordiam quæro, quia
 dum alter ignorantia, alter timore peccavit, facile
 uterque veniam obtinuit. Illud mihi, piissime Do-
 mine, misericordiæ tuæ genus indulge, illud animæ
 meæ languenti, vel jamjam potius morienti, suavis-
 simæ medicinæ tuæ poculum porrige, quod latroni in
 cruce pendenti misericors obtulisti, eumque absor-
 ptum ex deglutientis mortis faucibus eduxisti (*Luc.
 xxiii*). Illud tuæ misericordiæ genus quæro, quod
 deprehensæ in adulterio præbuiti (*Joan. viii*); quod
 peccatrici in domo Simonis contulisti (*Luc. vii*);
 quæ dum pedes tuos 4 crinibus tersit, animam
 suam a peccatorum sorde purgavit. Hoc modo trahè
 me ad te, Salvator meus, accende me, purifica me.
 Implentur amore tuo omnia viscera mea, ut bene-
 dicat tibi anima mea, et descendat super me mise-
 ricordia tua. Ad hoc enim te Pater omnipotens misit
 in terras, ut salvos facias peccatores, qui tecum et
 cum Spiritu sancto vivit et regnat Deus in sæcula
 sæculorum. Amen.

II. Oratio ad Deum Filium.

Recordare, Domine Jesu Christe, qui non auro,
 vel argento, sed proprii sanguinis tui me pretio
 redemisti (*I Petr. i*); et cum tu sis fons patens do-
 mus David in ablutione peccatoris et menstruatæ,
 ego solus, Domine, tantæ pietatis expertus ero, et
 extra redemptionis tuæ lineam remanebo? Heu me,
 piissime Domine, permittes me cum regenerationis
 tuæ tunica, quam mihi dedisti, cum vexillo sanctæ
 crucis, quam mihi in fronte pinxisti, in manus
 venire diaboli, et cum ipsis tuis insignibus æternis
 incendiis cruciari? Scio, Domine, quia tantæ piete-
 tis es, si ego perfecte convertor ad te, quod tu statim
 recipies me. Sed quia tantæ fragilitatis et igno-
 rantia sum ut ipsa conversio per me sine te digne
 fieri non possit, tu me converte, Deus salutatis
 meus, tu illumina animam meam, tu dirige, tu in
 me flammam tuæ dilectionis accende. Et forsitan,
 justissime et piissime Domine, tanta sunt peccata
 mea, (57) ut nulla mea penitentia ad hæc plangenda
 ejus acceptatione, satisficiant, ut theologi pluribus
 docent.

sufficiat; ecce corpus meum, per quod te miser offendi, tu, qui es animarum medicus, verbera, flagella; sive lepra, sive quibuscumque doloribus tibi visum fuerit, durissime percutere. Tua plane creatura sum, conditor meus; tu me tuis cinge flagellis, nec tradas me in manus inimici mei; aut si eoque mea processit iniquitas ut in hac non possit vita deleri, præcipe usque ad diem iudicii tui ut rebus me pœnis affligi, ut tunc saltem extremis omnium electorum tuorum merear inveniri. Absit enim a me ut postulem gloriam. Sufficit mihi, ut tantummodo pœnas evadam.

Sed quoniam preces meæ, tam sordido ore prolatae, ad te non merentur ascendere, te rogo, beata virgo Maria, templum Dei vivi, aula Regis æterni, sacrarium Spiritus sancti, benedicta inter mulieres; redolet ager sacratissimi uteri tui naribus cordis mei; ex quo, videlicet agro, dum unicum illum te singulare lilium produit, omne eum eo virtutum spiritualium germen eripit. Tu enim es cœlestis illa terra, quæ dedit fructum suum. Te materiam Sapientia cœlestis habuit, unde templum sui corporis fabricavit. Te Spiritus sanctus implevit. Te virtus Altissimi ineffabiliter obumbravit. Tu defer preces nris ad Filium Creatorem tuum. Imo in ora pro me, tu obsecra, cujus nimirum vota non possunt despici, cujus preces in ejus conspectu nequeunt parvipendi. Ecce, Domina mea, infelix ego deprehensus in crimine duor ad furcas, raptor a gligilium, pertrahor ad supplicium. Exsurge ergo Regina mundi, opponat se, ingrediat ad Filium et liberet reum. Accurre et tu,

5 Michael, cœlestis militiæ princeps et qui in fine mundi precepturus es Antichristum contra Deum se contumaciter extollentem, jam illum deice in corde meo regnare tentantem. Libera a tentatione animam meam dum vivit in corpore, ut eam post obitum Creatori suo digne valeas præsentare. Adjuva me et tu, o **B.** Gabriel, fœderator cœlestium nuptiarum; salva me precibus tuis miserum peccatorem, qui illum missus es nuntiare qui venturus erat in mundum peccatores et m'seros liberare (*Luc. 1*). Medere et tu languide animæ meæ, **S.** Raphael, qui quæ Saræ demonium abstulisti, et Tobiaæ oculos, quos perdidit restitidisti (*Tob. 11, 11*); malignum ab anima mea spiritum, qui virum ejus Christum ab ea dividere conatur, excludere et cæco cordi meo luminis jubar infunde. **Ora pro me, omnes sancti angeli, omnes sancti archangeli, omnes sanctæ virtutes, omnes sanctæ potestates, omnes sanctæ dominationes, omnes sancti principatus. Ora pro me, sancte chorus throni, ora pro me, sancte chorus cherubim, ora pro me, sancte chorus seraphim. Ora pro me, omnes sancti patriarchæ, omnes sancti prophete. Oret pro me iudex apostolorum senatus. Oret pro me candidatus martyrum chorus. Orent pro me sancti confessores omnesque sanctæ virgines.**

(58) Id est, vita spirituali privetur;

A Ora pro me misero et funditus perlitto, domini mei, omnes sancti Dei.

B Et quæ est tam crudelis multitudo peccati, quæ tot senatorum cœlestium nequeant intercessione deleri? Nec enim potestis esse misericordia vacui qui cum ipso fonte misericordiæ inseparabiliter estis unii. Scio, Domine, quia non mereor ecclesiæ tuæ limina sacra contingere, nec infelices oculos ad cœlum levare. Indignus sum benedictum et gloriosum nomen tuum per polluta et spurcida labia mea proferre; sed veniat, oro, Spiritus tuus in animam meam, et omnia hæc inquinamenta detergat. Si enim sol iste, qui non de sublimioribus tuis est creaturis, tantas habet vires ut sordes deleat, terras illustret, arva fecundet; quanto magis, si coæternus et consubstantialis tibi Spiritus tuus infelicem hæc arbusculam arescentem jam comisque nudatam dignetur invisere, faciet eam protinus revirescere! nec impotens erit eam virtutum floribus ac vernantium fructuum decore vestire. Veni, Domine Jesu, veni, dulcis habitator in me. Odor tuus omnia vincit aromata, suavitas tua favos et omnia mella transcendit. Veni, obsecro, totumque me tuo juri sic vendica, ut nullam in partem de cætero se tyrannus habere cognoscat, sed dedica me undique templum tuum, quia tu es Deus et Dominus meus, qui cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas in sæcula sæculorum. Amen.

III. Oratio ad Deum Spiritum sanctum.

C Spiritus sancte Deus, omnipotens, coessentialis et coæternus summo Patri ac Filio, ineffabiliter ab utroque procedens, cordi meo dignanter illabere, et nequitia meæ terebras mirificus illustrator expelle; ut sicut Dei Verbum virginalis potuit æternis te superveniente concipere; ita et ego per auxilium gratiæ tuæ, **S** eundem meæ salutis Auctorem valeam semper in mente portare. Tu enim, Domine, lux es mentium, tu virtus cordium, tu vita es animarum. Tu largitus es sanctis apostolis ut ad plenum redemptionis humanæ sacramenta cognoscerent et fidei regulam inoffenso veritatis limite prædicarent. Tu dedisti beatis martyribus sanctæ libertatis audaciam, ut et mundi principes non metuerent et exquisita pœnarum genera constantissima longanimitate transirent. Tu locutus es in prophetis, tu in patriarclis fidei fundamenta constituisti. Tu sanctis omnibus et velle et posse, omniumque virtutum flores, quibus cœlestia scanderent, præbisti. Et ego, peccator infelix, quomodo sine te salvus fieri valeo, qui scilicet absque te, quid saltem orare debeam, non agnosco? Profecto, Domine, si tu recedis, anima mea non vivit. Sicut enim subtracta anima, corpus emoritur; sic te recedente, ipsa protinus anima, necesse est exstinguatur (58). Sentio, sentio, Domine, quia cum per occultam gratiam tuam aliquantulo vigor accedit, meus illico spiritus convalescit. Cum vero te peccatis meis exigentibus subtrahis infelix anima mea

protinus arelecta contabescit et corruit; nec ut in studio puræ orationis exerceatur assurgit. Descende ergo in me, vivificator æternæ, meique pectoris glaciæ flamma tuæ caritatis accende. Præbe capiti meo aquam, et saxeam cordis mei resolve duritiâ; saper hoc scilicet elementum, Domine, et ante mundi originem ferelbaris (*Gen. 1*); et tunc ad purificationem animarum in vivificæ fontis fluentia descendis. Veni ergo in me cum aqua compunctionis, et potum mihi da in lacrymis in mensura. Væ mihi misero peccatori, qui et innumerabilia quotidie flenda committit, et tamen flere non valeo! Iuber ergo gratiæ tuæ, Domine, diu tibi in me, ut anima mea, quæ a vite fonte recedens aruerat, per tuæ visitationis afflatum noviter revivescat. Paratum cor meum, paratum cor meum. Ecce, Domine, omnes sensus tibi mei cordis aperio, arcana pectoris laxo, tuæque dignationis accessum inlianter exspecto.

Habet certe oculus carnis lumen suum, visibilem scilicet solem; sed te interior homo meus expectat, qui lumen est animarum. Qui illuminasti cæcæm a nativitate (*Joan. 1x*), illumina me. Qui resuscitasti Lazarum (*Joan. xi*), vivifica me. Heu, heu, infelix anima, cum tu sis vita corporis, ipsa mortua jacens, vivificatore tuum habere Spiritum non mereris. Mortua tibi, vivis alii; ipsaque in tenebris constituta, exteriori substantiæ lumen attriluis; sed videre non vales, quia non proprium lumen habes. Veni tu, obsecro, Spiritus veritatis, et omnes errorum tenebras a me potenter expelle. Judica, Domine, nocentes me, et expugna impugnantes me; apprehende arma et scutum, et exsurge in adiutorium mihi (*Psal. xxxiv*). Tu purificator et vivificator Spiritus, omnipotens æternæ Deus, ignis consumens es. Tu Spiritus iudicii, tu Spiritus ardoris. Corripitaque cor meum, et omnium culpârum vitiolorumque rubiginem virtute tui ardoris exterge, et inimicum tibi nequitie spiritum a cunctis meis sensibus prorsus exclude. Exsurgat Deus, et dissipentur inimici ejus, et fugiant a facie ejus, qui oderunt eum. Sicut deficit fumus, deficiant; sicut fluit æera a facie ignis, sic pereant peccatores a facie Dei (*Psal. lxxvii*). Veni, queso, veni, benedicte Spiritus veritatis, et omnes meorum viscerum venas intus scrutator ingredi. Tolle quidquid fermentatum, quidquid visiosum, quidquid reperis noxiæ vetustatis peste corruptum; meque fac azyzum ac tuæ munditiæ puritate sincerum. Redde me mortuum mihi, viventem tibi. Mortifica in me omnes fomites carnalium voluptatum, excoque me ad purum, et non solum vitis, sed et mundo me redde prorsus extinctum. Veni, obsecro, Spiritus benedictionis æternæ, omnesque mei pectoris latebras inenarrabili tuæ dulcedinis suavitate perfunde. Anima mea ad teum liquescat adventum, corlestem virtutem per te renovata concipiat. Ad sui vigoris originem redeat atque in amorem tuum succensis visceribus inardescat. Benedicte, anima mea, Dominum, et omnia interiora tua nomen sanctum ejus (*Psal. cii*). Uberem gratiæ tuæ benedictionem, Domine, anima mea suscipiat; et, ut tibi medullatas

hostias offerat, ineffabili tuæ dulcedinis adipè saginata pinguescat. Illumina me, lux veritatis, accende me, purifica me. Tu enim es largitor charismatum, tu auctor sanctificationum, et omnium remissio peccatorum. Tu virtutes angelicæ ad amorem tuum inlesinenter inflammas; tuæ charitatis incendio cherubim et seraphim incomparabiliter aestuant. Tu me, Domine, tibi totum vindica, totum posside, nullamque in me partem a te vacare permitte: sed solas in me vivas, meque tibi soli vivere facias, qui vivis et gloriaris in Trinitate perfecta unus et verus Deus per omnia sæcula sæculorum Amen.

IV. Ad sanctam Trinitatem orationes.

Te adoro, te colo, te glorifico, te magnifico, benedicte, omnipotens, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, trinus et unus Deus. Adjuva me, Domine, absolve me, purifica me, munda me, Rex meus et Deus meus. Da mihi iustitiam, fortitudinem, temperantiam et prudentiam. Da mihi perfectam fidem, spem et charitatem. Concede mihi Spiritum sapientiæ, et intellectus, consilii, et fortitudinis, scientiæ, et pietatis, et timoris tui. Da mihi irriguum inferius et irriguum superius. Da mihi benedictionem de rore cæli et de pingue line terre. Mollifica, Domine, lapideum cor meum. Da mihi compunctionem et contritionem cordis, ut defleam innumerabilia peccata mea. Domine, non sum dignus ut intrem in ecclesiam tuam. Indignus sum levare infelices oculos meos ad cælum, vel exprimere nomen tuum benedictum per labia mea; sed tu, qui creasti me sicut vis et sicut scis, miserere mei, Domine, Deus meus.

V. Secunda oratio.

Miserere, Domine, omnibus amicis meis, et propinquis, et omnibus benefactoribus meis, et omnibus qui orant te pro me, et omnibus qui rogant me orare pro se. Da eis penitentiam, fructuosam, mortifica in eis omnia vitia, et fac eos florere virtutibus tuis. Fac eos, Domine, sic per omnia vivere, ut majestati tuæ valeant de bona sua conversatione placere. Miserere, Deus, pontificibus, regibus, potestatibus et omni populo Christiano. Sancta Maria, ora pro eis omnibus. Omnes sancti et sanctæ Dei, orate pro eis. Miserere, Domine, omnibus benefactoribus meis defunctis, et pro quibuscumque orare debitor sum; et omnes fideles tuos absolve, et da eis partem et societatem cum sanctis tuis. Sancta virgo Maria, ora pro omnibus; omnes sancti et sanctæ Dei, orate pro eis omnibus.

VI. Tertia oratio.

Te adoro unum in trinitate, et trinum in unitate, benedicte, omnipotens, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus. Miserere mihi miserrimo peccatori, clementissime, Deus meus, et miserere omnibus fidelibus tuis vivis et defunctis. Sancta virgo Maria, mater Dei et hominis, templum Dei vivi, virgo ante partum et virgo post partum, exaltata super choros

angelorum, ora pro nobis omnibus. Sancte Michael, A princeps militiæ cœlestis, sancte Gabriel, fœderator cœlestium nuptiarum, sancte Raphael, medicina Dei, orate pro nobis. S. Joannes Baptista, ora pro nobis. S. Petre, qui habes claves regni cœlorum, S. Paule, S. Andrea, S. Joannes evangelista, orate pro nobis omnibus. S. Stephane, S. Apollinaris, S. Laurenti, orate pro nobis omnibus. S. Silvester, S. Martine, S. Benedicte, venerabilis pater noster, orate pro nobis omnibus. Sancta Agatha, S. Agnes, S. Cecilia, orate pro nobis omnibus. Omnes sancti angeli et archangeli, throni et dominationes, principatus, potestates, virtutes, cherubim, et seraphim, omnes sancti patriarchæ et prophete, apostoli, martyres, confessores, virgines, anachoretæ, viduæ, omnes sancti et sanctæ Dei, orate pro nobis omnibus fide- B libus Christi vivis et defunctis. *Pater noster.*

VII. *Item, orationes de sancta Trinitate.*

Deus, cujus numere et trinitatem in personis, et unitatem in divina substantia confitemur, concede propitius ut, hac fidei lorica muniti, a cunctis increamur adversitatibus liberari. Per Dominum.

VIII. *Alia.*

Concede, quæsumus, omnipotens Deus, ut qui sanctæ Trinitatis unam confitemur essentiam; sicut nunc ambulamus, te ducente, per fidem; sic aliquando, te suscipiente, perducamur ad speciem. Per.

IX. *Alia.*

Deus, qui nos et sine confusione trinitatem, et C sine divisione substantiam tuæ majestatis credere docuisti, largire supplicibus, ut super hoc catholici fidei fundamentum surgat **S** in nobis sanctarum structura virtutum. Per Dominum.

X. *Alia.*

Deus, qui nobis sanctæ Trinitatis mysterium revelasti, tribue, quæsumus, ut qui jam ex fide vivimus, per boni operis augmenta crescamus. Per Dominum nostrum.

XI. *De annuntiatione Domini.*

Ecce parat clausam Regis prænuntius aulam.

XII. *De nativitate Domini.*

Natus ab æterno prodit de Virginis alvo.

XIII. *De oblatione Domini.*

Non capitnr cœlis, Simeon quem stringit in ulnis. D

XIV. *De baptismo Domini.*

En fluxus fontem mundum lavat, unda, Lavantem Al-lue, Jordanis, a quo magis ipse lavaris.

XV. *De transfugatione Domini.*

Hinc Deus ostendit quod carnis tegmine clausit.

XVI. *Ubi pueri dicunt Hosanna.*

Astra, polus, terra, metuunt quem portat asella. Voce Deo magna cœtus deponit hosanna.

XVII. *De cœna Domini.*

Quæ caput est justis vestigia tergit alumnis. Quod vetuit parti, Petrus vult solvere toti.

XVIII. *De patena.*

Esum perpetuæ parint hæc fereula vitæ.

XIX. *Ubi Judas Dominum tradit.*

Falsa ferox blando lupus oscula porrigit Agno.

XX. *Ubi Christus rogat Patrem.*

Patrem, Christe, rogas, cum quo simul omnia donæ,

XXI. *Dominus dicit discipulis suis: Vigilate.*

Quos sopor oppressit, vigilum Rex surgere jussit.

XXII et XXIII. *Orationes die Veneris sancto in crucis adoratione dicendæ.*

(59)... inflicto ad eum respiceret, et venenosa exitiale exaderet, optatæ salutis vitam adipisceretur, significans te ipsum futura longe post curricula pro tui salute plasmatis crucis patibulo extollendum, ut quos diabolus armis invidiæ captivaverat, tua desiderabilis passio ad patriam revocaret. Concede tam mihi misero **IO** et peccatori quam omnibus tuo cruce mercatis, qui hodie sanctam passionem tuam supplices venerantur lignumque vitæ adorant, ut diabolicas insidias te adjuvante vitæamus, et æternæ vitæ participes effici mereamur, qui cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

XXIV. *In tertia genuflexione.*

Domine Jesu Christe, qui nos per passionem sanctæ crucis hodierna die de diabolica servitute liberasti, ut quo die hominem condideras, eodem et reformares, exaudi me miserum et peccatorem coram hoc signaculo sanctæ crucis tuæ confitementem et deprecantem, ut hujus venerabilis et vitalis signi tuitione munitus, et hostis nequissimi ignita tela repellere et ab inflicto evacuari vulneribus, et ad vitam æternam valeam pervenire, per te, Domine Jesu Christe, qui cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas Deus in sæcula sæculorum. Amen.

XXV. *De S. cruce orationes alia.*

Dum crucem dilectissimi Filii tui, omnipotens Pater, adoro, pateat mihi cœlum, obsecro ut et oratio mea pervenire possit ad te, et tua descendat misericordia super me. Hæc enim hostia singularis, piissime Domine, in odorem tibi suavitatis oblata, et tuam circa nos justitiam mitigat, et, tanquam piis thuris incensum de thuribulo sacratissimæ passionis evaporans, humanarum mentium nares obdulcat. **O** inenarrabilis victima, quæ et cautionem maledicti veteris abolevit, et signaculum nobis æternæ benedictionis impressit. **O** sacrificium veræ placationis et laudis, quod et antiquæ transgressionis inimicitias abstulit, et inter cœlum et terram fœdus æternæ concordie reformavit. Per hoc, Domine, tuæ virtutis insigne vexillum miseram me tuæ gregis oviculam de cruenti leonis faucibus eripe, ut victus atque contritus a te super me nequeat triumphare. Redde me ad pascuæ tuæ semper auctora virtutis, nec abijcias servum, pro quo tradere dignatus es Filium, qui tecum et cum Spiritu sancto vivit et regnat Deus in sæcula sæculorum. Amen.

(59) Oratio primæ genuflexionis, sicut et secunde pars desid. in ms.

XXVI. *Oratio.*

Mediator Dei et hominum, Domine Jesu Christe, qui veram carnem ex intemeratis beatæ Mariæ viscibus suscepisti, quique pro salute nostra ipsum Agnum immaculati tui corporis obtulisti Deo Patri super aram crucis in odorem suavitatis, atque, ut antiquæ prævaricationis virus evomeret, temetipsum fecisti humano generi mellicinam; absolve me nimis infelicem et miserum, innumeris peccatorum vinculis obligatum. Ecce ante ipsum, Domine, vivificæ crucis tuæ me prosterno vexillum, novumque et inauditum victoriæ tuæ supplex adoro triumphum. Tu enim sacerdes et hostia; tu redemptor et pretium. Libet, piissime Domine, tanquam sub recenti tuæ passionis **II** articulo te in crucis supplicio videre penitentem. Libet pretiosissimum sanguinem in ore meo suscipere distilla: teni. O leata scilicet hostia, quæ et tartarea septia dirumpit, et coelestis regni januam fidelibus aperit. O pretii nostri pondus in crucis statera libratum, quo debiti nostri chirographum antiquus exactor deplorat excisum. Video te interioribus oculis, Redemptor meus, crucis clavibus affixum. Video te novis vulneribus sauciatum. Audio te latroni clara voce dicentem: Hodie mecum eris in paradiso (*Luc. xxiii*). Per istud itaque salutiferæ tuæ passionis ac mortis implo ro mysterium; per hoc, inquam, redemptionis nostræ lacrymabiliter obsecro sacramentum. Noll me, sicut mereor, ab electorum tuorum societate dividere, sed in paradisi gloria cum ipsoniet beato latronæ constituere. Tu, Domine, animam meam hujus sanctæ crucis impressione insigni, tu me hujus virtute purifica. Per hanc me totam undique juri tuo sic vindica, ut nulla prorsus adversarii valeat in me portio reperiri, quatenus te ad judicium veniente, cum hoc in cælo divinæ virtutis insigne claruerit, ego hoc stigmate signatus inveniar, ut crucifixo configuratus in pœna, consors fieri merear resurgens in gloria, qui vivis et, regnas cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti per omnia sæcula sæculorum. Amen.

XXVII. *Oratio.*

Si pietatem tuam, mitissime Deus, humanam mensuram habere cognoscerem, ego tam immanissima scelerum mole depressus funditus desperarem. Sed dum immolari pro me tam potentem hostiam video, quomodo me desperare debeam, non attendo. Nam si agnus ille paschalis, brutum scilicet animal, populum Israel a plaga mortis potuit liberare (*Exod. xii*); quanto magis illius sacratissimus sanguis, qui Conditor est angelorum, quantasilbet animæ meæ sordes valet abluere? Tu, piissime Domine Jesu Christe, velut species aromatica redoles in mortario passionis attrita, ut nobis miseris et peccatorum morbo languentibus fieres medicina. Tu tanquam Lotus ille terræ lactis et mellis (*Num. xiii*) irriguæ calcatus es in prelo crucis, ut nobis æternæ salutis poculum propinares et arentia corda nostra sancti Spiritus inundatione perfunderes. Tu, Domine, per quinque plagas sacratissimi corporis tui sanasti omnia vulnera, quæ nobis inflictæ sunt per

A quinque sensus corporis nostri. Tu Patri victima suavitatis et nobis factus es pretium redemptionis. Adoro, Domine, cruce tuam; adoro vivificam mortem tuam. Abluat, obsecro, sanguis tuus sordes animæ meæ, nec ulterius teneat exactor obnoxio pro quo tam sublime pretium est solum. Sit iste victoriæ tuæ titulus, Domine, in anima mea, semper erectus, ut nullum in possessione tua jus sibi vindicet invasor antiquus, sed hoc prospecto, præsto defugiat et velut fumus ad accessum tui Spiritus evanescat; ut hæreditatem tuam, quam proprio mercatus es sanguine, per continuam digneris gratiam possidere; cui sis per misericordiam tuam et protector invictus et inhabitator assiduus, qui **12** cum Deo Patre et Spiritu sancto vivis et regnas per omnia sæcula sæculorum. Amen.

XXVIII. *Oratio.*

Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi, gratias agimus immensæ tuæ pietati, qui cum in forma Dei esses, pro nobis temetipsum humiliasti, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Deprecamur te, Domine, ut quibus tantam contulisti gratiam, veram peccatorum tribuas indulgentiam. Custodi in nobis opera misericordie tuæ, ne pereant quos redemit dextera tua. Sana languores populi tui et da gloriam nomini tuo. Rogo etiam te, Domine piissime, ut me miserum ac fragile m a tua non repellas gratia, et qui hucusque longe a tua voluntate vitiosus discessi, deinceps per ineffabilem misericordiam tuam emendatus tuæ placeam feliciter majestati. Depelle a me, Domine, quidquid noxium, quidquid ineptum, quidquid vitiosum, quidquid tuæ voluntati est contrarium. Concede mihi, Domine, ut mala mea hic, dum vivo, digne desineam, et acceptabilis sit penitentia mea in conspectu tuo. Tribue mihi veram fidem, spem firmam, charitatem non fictam. Sit in me fixa humilitas, sobria vita, vera scientia, fortitudo, prudentia, justitia, temperantia, cursus rectus, finis perfectus, te præstante, Deus noster, qui cum Patre, etc.

XXIX. *Oratio.*

Domine Jesu Christe Nazarene, rex angelorum et sanctorum omnium, qui eras ante sæcula in divinitatis essentia cum Deo Patre unigenitus Filius; in plenitudine autem temporis exiuvantius formam servilis corporis ex Maria virgine accipiens, in similitudine hominis factus et habitu inventus ut homo. Verum utique hominem in Deo vero assumens, mortem autem crucis, redemisti nos tuo sancto sanguine pretioso. Agnus immaculatus surgens a mortuis, ascendens in cœlum, sedes ad dexteram Dei Patris omnipotentis. Quem adorant angeli, et ego infelix peccator te suppliciter adoro, confitens peccata mea, et deprecans ut, sicut me participem sacramentorum mortis et redemptionis tuæ per crucem fecisti, ita per virtutem hujus sacrosanctæ crucis, omnia in me vitia et peccata extinguas et perimas, et contra omnes spirituales nequitas et antiqui hostis insidias, ejusdem sacrosanctæ crucis vir-

tute invocata, victricia tela efficias; et consurgentem me tecum in novitate spiritus et gloriæ, ad ea, quæ sursum sunt, cum sanctis et electis tuis ad dexteram tuam positis, pertingere concedas ipse idemque Jesu Christe, Deus immortalis, qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivis et regnas per infinita sæcula sæculorum. Amen.

XXX. *Oratio.*

Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi, gloriosissime Conditor mundi, qui cum sis splendor **13** gloriæ, coætærnus et æqualis Patri sanctoque Spiritui, ideo dignatus es carnem immaculatam ex Virgine sumere, et innocentes ac gloriosas tuas palmas in crucis patibulo permisisse configi ut claustra dissipares inferni et humanum genus liberares de morte. Miserere mihi misero, Domine, oppresso gravi facinoroso **B** pondere multarumque nequitiarum sordibus inquinato. Noli me relinquere, piissime Domine, sed indulge misericorditer, quod impie gessi, et quæ negligenter feci. Exaudi me, quæso, clementissime ac misericordissime Jesu, Deus bone et benigne, prostratum ante adorandam gloriosissimam tuam crucem, ut in his sanctis diebus et semper tibi mœrare assistere mundus, et tuis jugiter placere conspectibus, quatenus liberatus a malis omnibus, tuo sinu semper adiutorio consolatus, Christe Domine, Salvator mundi, qui vivis et regnas in sæcula sæculorum. Amen.

XXXI. *Oratio.*

Christe, qui pro nobis patibulum crucis et mortem subiisti, ut a nobis expelleres mortis potestatem, et sanguinis tui nos pretio liberares, miserere mihi humillimo servo tuo, et omnium mœrorum mihi veniam tribue peccatorum, et me coram adoranda tua cruce prostratum in his sanctis diebus, et jugiter ab omnibus malis eripe, bonisque tuis misericorditer refice, qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivis et regnas per immensa sæcula sæculorum. Amen.

XXXII. *Oratio.*

Deus, qui ligno pereuntem hominem per lignum reparasti in melius, quæsumus, ut virtus hujus triumphalis ligni morte et sanguine tuo ditati, cui tota devotio colla submittimus, et vitia in nobis universa mortificet, et contra omnia adversa nos muniat, qui vivis et regnas cum Patre et Spiritu sancto Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

XXXIII. *Oratio.*

Domine Jesu Christe, qui es et qui eras Deus cum Patre ante sæcula genitus, Deus ex Deo vero, conceptus de Spiritu sancto, et natus homo in fine sæculorum de virgine semper Maria, qui obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis, redemisti nos tuo sancto et pretioso sanguine, et destruc o mortis imperio, omnibus in te credentibus cælestis gloriæ aditum reserasti, te Deum verum, et Dominum meum suppliciter adoro, sedentem ad dexteram Dei Patris omnipotentis, deprecando infinitam et ineffabilem misericordiam tuam, ut per virtutem

A hujus salutaris signi redemptionis nostræ redimas me miserum et dignum morte peccatorem, ab omnibus criminibus et facinoribus meis, et libera me ab omnibus malis præteritis, presentibus et futuris, et mortifica in me omnia vitia spiritualium et carnalium nequitiarum, et fac me resurgere in **14** virtute gratiæ et gloriæ tuæ; et quæ sursum sunt, cælestia desiderare et querere, et ad æternæ beatitudinis gloriam feliciter pervenire, præstante tua immensa clementia, Domine Jesu Christe, Deus et Dominus noster, qui cum Deo Patre et Spiritu sancto in unitate deitatis omnia creando regis, vivificas et gubernas per immortalia sæcula sæculorum. Amen.

XXXIV. *Litanie.*

Christe, audi nos, III. Pater de cælis, Deus, miserere nobis. Fili Redemptor mundi, Deus, miserere nobis. Spiritus sancte, Deus, miserere nobis. Sancta Trinitas, unus Deus, miserere nobis. Sancta Dei Genitrix, semper intemcrata, virgo Maria, et omnia sancta seraphim et cherubim, intercedite pro nobis et pro omnibus vivis et defunctis fidelibus....

XXXV. *Hymnus de S. cruce.**Ad nocturnum.*

Cruz orbis salus perditæ,
Perempti vita sæculi,
Quam victa tremunt tartara
Cœli verentur agmina.

In te dum vita moritur,
Mortis catena solvitur,
Ægypti jugo liberi
Veræ sunt lucis filii.

Te ponit Judex omnium,
Cum judicatur, solium;
Jam tum hædos ab ovis
Segregat in latronibus.

Tu mundi ludis principem,
Dum punis impassibilem,
Reos offerre solita

Quem nunc das, aufert spolia.

In te mactatur victima,
Quæ mundi purgat crimina,
Tibi talentum creditur,
Adæ quod solvit debitum.

Nos vitæ signum protege
Quos Rex triumphat gloriæ:
Per te ad regnum provehat,
Quos servitute liberat.

Sit Patri laus ingenito,
Sit decus Unigenito
Sit utriusque parili
Majestas summa Flaminii.

XXXVI. *Ad laudem.*

Cruz mundi benedictio,
Spes et certa redemptio,
Olim gehennæ bajula,
Nunc clara cæli janua

In te levatur hostia,

Ad se qui traxit omnia,
Quam mundi princeps impetit
Snamque nihil invenit.

Tuæ legis articulus
Vetus cassat chirographum,
Antiqua perit servitus,
Vera libertas redditur.

Oloris tui copia
Cuncta vincit aromata,
15 Tui dulcedo nectaris
Replet arcana pectoris.

Per crucem, Christe, quæsumus,
Ad vitæ transfer præmiun,
Quos ligni fixus stipite,
Dignatus es redimere.

Sit Patri laus ingenito,
Sit decus Unigenito,
Sit utriusque parili
Majestas summa Flamini.

XXXVII. Paractericum carmen de S. cruce.

Unica spes hominum, crux o venerabile signum,
Omnibus esto salus, unica spes hominum.

Bajula tu pretii, quod mundi debita solvit,
Quo meruit redimi, bajula tu pretii.

Unica spes hominum, crux o venerabile signum,
Omnibus esto salus, unica spes hominum.

Tartara victa tuis spoliis cessere triumphis;
Lugent vexillis tartara victa tuis.

Paulis et astra piis, proprio quos stigmatè signas;
Das requiem fessis, pandis et astra piis.

Unica spes hominum, crux o venerabile signum, (

Omnibus esto salus, unica spes hominum,
Chirographum vetiti pepigit quod cautio ligni,
Diluis et pomi chirographum vetiti.

Lux, honor, imperium, laus, gloria, doxa per ævum
Sit tibi, triæ Deus, lux, honor, imperium.

Unica spes hominum, crux o venerabile signum,
Omnibus esto salus, unica spes hominum.

XXXVIII. De S. cruce.

Omnibus est una spes hæc metuenda figura,
Cernite librata pretium pendere statera,
Quod mundum rediit protoplasti debita solvit.

Crux est vita mihi, mors inimice tibi.
XXXIX. Item, de S. cruce, duobus invicem inimicis.

Eecce rubet Christi crux sanguine tincta recenti,
Hæc cœlum terris confederat, infima summis :

Hæc jubet in vobis, ut lux oriatur amoris,
Lætibz sedatis succedant oscula pacis.

XL. Rhythmus paschalis.

Paschalis festi gaudium
Mundi replet amulum,
Cœlum, tellus, ac maria
Læta promant carmina,
Et alleluia consonis
Modulentur organis.

Solus ululet tartarus
Bapta præda vacuus,
Fractus vretes, et ferrea
Strata plorant mœnia,

A Quæ subruit Rex gloriæ
Cum laude victoriæ.

Stupenda lex mysterii,
Novum genus prælii,
Ligatus nexos liberat,
Mortuus vivificat;
16 Dumque vita perimitur,
Mortis mors efficitur.

Statera crucis pendulum
Mundi librat pretium,
Quod dum exactor petit
Ius antiquum perdidit,
Escam glutire nititur,
Sed hano transfigitur.

Composuit chirographum
Protoplastus hominum,
Quod Christus post in alia
Solvit ligni tabula;
Quæ prius Adam scripserat,
Secundus obliterat.

Cum Anctor vitæ moritur,
Orbis et commoritur;
Sol radios operuit;
Lugens terra tremuit;
Templi velum dividitur,
Vis saxorum scinditur.

Brevi sepulcro clauditur,
Qui cœlo non capitur.
Præda vallatus divite,
Victo mortis principe
Triumphalis potentia
Surgit die tertia.

Reddite Christum vigiles
Quem servastis milites,
Vel mortuum ostendite,
Vel in vivum credite,
Cur gratis vera dicitis,
Empti falsa fugitis?

Mox intonat angelicus
Sermo mulieribus,
Apostolis ut dulcia
Hæc deferrent nuntia :
In Galileam pergite,
Ibi Christum cernite.

Jam regis Ægyptiaci,
Servitute liberi,
Post maris Rubri transitum,
Novam domus canticum,
Mortis soluti legibus,
Christo consurreximus.

Colite, novi populi,
Rite Pascha Domini,
Paschali Agni sanguine
Postes domus tingite;
Fermentum vetus pellite,
Aryna comedite.

Totis Christe visceribus
Tibi laudes reddimus :
Qui resurgens a mortuis,

B

D

Ultra jam non moreris.
Sis Patri laus et parili
Decus omne Flamini. Amen.

XI.A. De ascensione Domini.

Ima Deus petiit, sed non excelsa reliquit;
Est tibi quo tendit, permanet unde venit.

XI.B. Hymnus in ascensione Domini. Ad laudes.

Clara polorum culmina
Læta mirentur lumina,
17 Quæ penetrat Rex gloriæ
Cum triumpho victoriæ.

Qui moriturus venerat,
Perempta morte remeat
Victor ad astra nobilis,
Raptis gehennæ spoliis.
Acclivis ut erigeret,
Venditus ut redimeret,
Spretis errantem pascuis
Ovem reportat pascuis.

Jam, caro, lutum despice,
Cælum, tellus, ingredi :
Nam membris via sternitur
Ire caput ire cernitur.

Jesu, deus angelicum,
Dulcedo, desiderium,
Et nos totis visceribus
Te fac ambire, quæsumus.

Da nobis in te vivere,
Ad te cor nostrum dirige,
Accendat nostra pectora
Tuus amor in sæcula.

XI.III. Ubi Spiritus sanctus descendit super apostolos.

Ignit apostolicum linguarum flamma senatum,
Germinal et varias quasi vox secunda loquelas.

*XI.IV. In annuntiatione beatissimæ virginis Mariæ.
Hymnus. Ad nocturnum.*

Terrena cuncta jubilent,
Astra laudibus intonent,
Virginis ante thalamum
Laudes alteruent dragnetum.

Hæc Virgo Verbo gravida
Fit paradisi janna,
Quæ Deum mundo reddidit
Cælum nobis spernit.

Felix ista puerpera,
Evæ lege liberrima,
Concepti sine masculo,
Peperit absque gemitu.

Dives Mariæ gremium
Mundi gestavit pretium,
Quo gloriamur rediui,
Soluti iugo debiti.

Quam Patris implet Filius
Sanctus obumbrat Spiritus;
Cælum sunt castissimæ
Sacræ puellæ viscera.

Sit tibi laus, Altissime,
Qui natus es ex Virgine,
Sit honor ineffabili
Patri sanctoque Flamini. Amen.

A

XI.V. Ad laudes.

Anrora velut fulgura,
Ad cæli meat culmina,
Ut sol Maria splendida,
Tanquam luna pulcherrima.

Regina mundi hodie
Thronum conscendit gloriæ,
Illum cuius filium,
Qui est ante Luciferum.

18 Assumpta super angelos
Excedit et archangelos;
Cuncta sanctorum merita
Transcendit una femina.

Quem fovemat in gremio,
Locarat in præsepio,
Nunc regem super omnia
Patris videt in gloria.

Pro nobis, Virgo virginum
Tuum deposce Filium;
Per quam nostra suscepit
Ut sua nobis præleat.

Sit tibi laus, Altissime,
Qui natus es ex Virgine,
Sit honor ineffabili
Patri, sanctoque Flamini. Amen.

B

*XI.VI. In eadem annuntiatione beatissimæ virginis
Mariæ. Ad missam, Præfatio.*

Per Christum Dominum nostrum, qui intemeratæ
Genitrici, gratia plenæ, per archangeli Gabrielis
oraculum, hodierna die salutaris adventus sui pate-
fecit arcanum; quique vernantis vultus flore con-
ceptus, fermentum vetus in azymam vertit, quia
hominem isduens, humanæ naturæ originaliter vi-
tiate contagia non contraxit. Loricam nempe sibi
de nostra fragilitate composuit, in qua exultans ut
gigas, et potens ac fortis in prælio, potestates aereas
debelleavit. Infirmæ se carnis obtexit velamine, qui
erat omnipotens in perennis essentia maiestate;
dumque se humanæ naturæ Verbum Patris univit,
in virginalis alvi thalamo celestis Sponsus sanctam
sibiinet Ecclesiam fœderavit, pro cuius amore au-
gustias materni non dedignatus est uteri, qui in-
finita latitudine non capitur cæli. Quem laudant an-
geli.

*XI.VII. In assumptione ipsius sanctissimæ Virginis,
Hymnus ad vesperas.*

D

Gaudium mundi, nova stella cœni,
Procreans Solem, pariens Parentem
Da manus lapsis, fer opem caducis,
Virgo Maria.

Te Deo factam liquet esse scalam,
Qua tenens summum, petit altus imum,
Nos ad excelsi remeare cœli
Culmina dona.

Te beatorum chorus angelorum,
Te sacri vates et apostolorum
Ordo prælatam sibi cernit unam
Post Beataem.

Anla cælestis speciosa Regis,
Fulta septenis sophiæ columnis :

Quem nequit totus colibere mundus
Claudis in alvo.

Quem tremunt cæli, metuunt abyssi,
Fluminum guttæ, maris et procellæ,
Laudat occasus, veneratur ortus,
Stringis in uluis.

Lacte nutritur cibus angelorum,
Fertur innuptæ gremio puellæ
Qui sua late ditione terræ

Pondera librat.

19 Sic decus summo sine fine Christo,
Sancta quem virgo genuit Maria :
Qui Patri compar, Flaminique sancto,

Regnat in ævum. Amen.

XI.VIII. *Ad honorem sanctæ Mariæ virginis. Officium
quotidianis diebus. Ad vespers. Hymnus.* **B**

Sidus, Maria, splendidum,
Te laudat omne sæculum,
Ex qua sub mundi vespere,
Sol ortus est iustitiæ.

Da cor tenebris eripi,
Da vera luce perfrui,
Quæ noctem vitæ veteris
Novis illustret meritis.

Per te purgemur vitiiis,
Solvamur culpæ vinculis;
Mens vulsis spinis eruta
Virtutum ferat germina.

Sit tibi laus, Altissime
Qui natus es ex Virgine;
Sit honor ineffabili
Patri sanctoque Flamini. Amen.

XLIX. *Lectiones ad matutinum. Lectio prima.*

Beata Dei genitrix, virgo Maria, templum Dei
vivi, aula Regis æterni, sacrarium Spiritus sancti.
Tu virgo de radice Jesse. Tu cedrus in Libano. Tu
rosa purpurea in Jericho. Tu cypressus in monte
Sion, quæ singulari privilegio meritum, sicut
nescis in hominibus comparem, ita nihilominus et
angelicam superas dignitatem. Cui novo et inaudito
miraculo datum est ut Verbum, quod ante sæcula
Dens genuit, fieret filius tuus, et homo, quem tu in
fine sæculi genuisti, verus atque perfectus esset
Filius Dei.

L. *Lectio secunda.*

O gloriosa puerpera, in qua sola reperitur fe-
cunda virginitas, quæ sic ex intemeratis visceribus
Filium protulisti ut illibate pudicitie integritas cre-
seceret, non libido virginalis clausulæ signaculum
violaret. Tibi Spiritus sanctus, dum conciperes,
obnubavit, non ut ipse, quod absit, in sacratis-
simo utero tuo fieret pro semine sobolis, sed usus
est potius virtute ac potentia Creatoris. De te sum-
mus pontifex noster sui corporis hostiam sumpsit,
quam in ara crucis pro totius mundi salutis sacrifici-
um obtulit. Tu lux oriens Nazareth, tu gloria Hieru-
salem, tu lætitia Israel, tu decus mundi, tu nobili-
tatis populi Christiani.

LI. *Lectio tertia.*

O Regina mundi, scala cæli, thronus Dei, janua

A paradisi, audi preces pauperum, ne despicias geni-
tus miserorum. Inferantur a te vota nostra atque
suspiria conspectui Redemptoris, ut quæ nostris
excluduntur meritis, per te locum apud aures di-
vinæ obtineant pietatis. Dele peccata, relaxa faci-
noræ, erige lapsos, **20** solve compeditos. Per te
succidantur vepres et germina vitiorum, præbeantur
flores et ornamenta virtutum. Placa precibus Ju-
licem, quem genuisti singulari puerperio Salvatorem,
ut qui per te factus est particeps humanitatis
nostræ, per te quoque nos consortes efficiat di-
vinitatis suæ. Qui cum Deo Patre, et Spiritu
sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

LI. *Hymnus ad primam.*

Beata Dei genitrix,
Nitor humani generis :
Per quam de servis liberi
Lucisque sumus filii.
Fac tuum nobis Filium
Pia prece propitium;
Quem graviter offendimus,
Tu mitem redde, quaesumus.
Sit tibi laus, Altissime,
Qui natus es ex Virgine :
Sit honor ineffabili
Patri, sanctoque Flamini. Amen.

LI. *Hymnus ad tertiam.*

Maria, decus hominum,
Regis æterni solium,
Septem columnis edita
Domus a sapientia.
Tu nos venturo Judici
Commenda prece supplicii :
Tuis intentos laudibus
Mitis cernat ac placidus.
Sit tibi laus, Altissime,
Qui natus es ex Virgine :
Sit honor ineffabili
Patri, sanctoque Flamini. Amen.

LIV. *Hymnus ad sextam.*

Maria templum Domini,
Dei mater et hominum,
Tunc vere Virgo virginum,
Cum peperisti Filium.
Da nobis hunc in fervido
Mentis gestare gremio;
Ex tua carne genitus,
Nostris regnet in sensibus.
Sit tibi laus, Altissime,
Qui natus es ex Virgine :
Sit honor ineffabili
Patri, sanctoque Flamini. Amen.

LV. *Hymnus ad nonam.*

O singularis femina,
Sola Virgo puerpera,
Præclara vite janua,
Qua cæli patent atria.
Tu nos culpularum nexibus,
Sacris absolve precibus :

Tua promentes merita
Ad cœli transfer præmia.

Sit tibi laus, Altissime,
Qui natus es ex Virgine;
Sit honor ineffabili
Patri, sanctoque Flamini. Amen.

¶ LVI. *Hymnus ad completorium.*

Maria, Virgo regia,
David stirpe progenita,
Non tam paterna nobilis
Quam dignitate sobolis.

Tu, nos avulsos veteri,
Complanta novo germine;
Per te sit genus hominum
Regale sacerdotium.

Sit tibi laus, Altissime,
Qui natus es ex Virgine;
Sit honor ineffabili

Patri, sanctoque Flamini. Amen.

LVII. *Istæ orationes dicantur per horas diei.*

Deus, qui Filium tuum ad nos per Virginem dignatus es mittere, da nobis ad te, suffragantibus ejusdem B. Mariæ precibus, jugiter festinare. Per eundem Dominum.

LVIII. *Alia.*

Deus, qui humanæ substantiæ veritatem de virginalis uteri materia suscepisti, da nobis beatæ Genitricis tuæ precibus ita degenerem exuere vetustatem, ut te novæ generationis induamus Auctorem. Qui cum Patre.

LIX. *Alia.*

Concede nos, quæsumus, omnipotens Deus, B. Mariæ semper Virginis precibus sublevari, per cujus ineffabilem partum procurasti salutis humanæ remedium. Per Dominum.

LX. *Alia.*

Deus, qui vitiatæ stirpis originem per virginalis uteri reparas dignitatem, concede propitius, ut quos proprii reatus moles gravat, intercessio beatæ Dei Genitricis attollat. Per Dominum.

LXI. *Rhythmus de S. Maria virgine.*

O genitrix æterni,
Virgo Maria, Verbi,
Quæ vox, quæ lingua carnis
Par erit tuæ laudis?

Tu nova maris stella,
Celsa poli fenestra,
Scala quæ cœlum terris,
Jungis ima superis.

Immensum concepisti
Parentem peperisti,
Fit Factor et factura,
Creans et creatura.

Quem mundus ferre nequit
Totum vulva concepit;
Quo circuitur æther,
Puellæ clausit venter.

Servi forma induus,
Divina non exutus,

PATROL. CXLV.

A

Suscepit quidem tua,
Sed non amisit sua.

¶ Oritur ortus rerum,
Fit antiquus dierum;
Orbis origo cœpit,
Factus ex his quæ fecit.

Conceptus fecundavit,
Natus non violavit,
Intravit et exivit,
Sed clausam dereliquit.

Tu Aaron es virga,
Fecunda, licet sicca,
Quæ germen protulisti,
Sed Virgo permansisti

Te rubus prælucebat,
Qui ardens non ardebat:
Quæ sine restu mentis
Fructum dedisti ventris.

Et ante partum Virgo,
Sed post virginum Virgo;
Crevit in ortu prolis
Integritas pudoris.

Est angelorum cibus
Tuo lacte nutritus;
Qui mari præbet undas
Papillæ sugit guttas.

Geris in sinu prolem
Qui terræ librat molem;
Foves a quo foveris,
Servas a quo tueris.

Blandire, Mater, chiaro,
Qui te creavit, Nato;
Oscula grata fige,
Fasciis membra cinge.

Amplere cœlestem,
Quem genuisti Regem,
Cui servit sol et luna,
Et omnis creatura.

Chori virtutum tremunt
Quem viles panni tegunt:
Pavet cœlum et terra
Quem bajulat puella.

Vagit in sinu matris,
Regnat in throno Patris:
Legem matris observat,
Mundi jura gubernat.

Tu fontis fons viventis
Oriens orientis;
Liber illic signatus
Victori viro datus.

Tu porta templi clausa,
Superni Regis aula;
Ærarium talenti,
Per quod sumus redempti.

Horus deliciarum
Odor suavitatum;
Tu ager ille plenus,
Cui benedixit Deus.

Ex te botrus egressus,

B

C

D

Qui, crucis prælo pressus,
Vino rigat arentes
Sancti Spiritus mentes.
Es et terra celestis
Ferax lactis et mellis :
Ex qua Veritas oria
Tollit errorum dogma.
Arcem nobilitatis
De prolis stirpe trahis.
Filia quidem regum,
Sed Mater Regis regum.

23 Salve, jam Virgo feta,
Ave, gratia plena :
Nostrum ave digneris,
Ut illud Gabrielis.

Ille, dum te salutat,
Evæ nomen commutat;
Reduc nos, Virgo sancta,
Unde est nequam lapsa.

Tu solve quod debemus
Averte quod timemus,
Impetra quod optamus,
Perfice quod speramus.
Sit laus Trinitati,
Sit deus Unitati,
Cui lex et ordo rerum
Per omne patet ævum. Amen.

LXX. *Rhythmus de eadem sanctissima Virgine.*

Quis est hic qui pulsat ad ostium,
Noctis rumpens somnum?
Me vocat, o virginum pulcherrima,
Soror, conjux, gemma splendidissima!
Cito surgeus aperi, dulcissima.
Ego sum summi Regis Filius,
Primus, et novissimus;
Qui de cœlis in has veni tenebras,
Liberare captivorum animas;
Passus mortem et multas injurias.
Mox ego dereliqui lectulum,
Cucurri ad pessulum :
Ut dilecto tota domus pateat,
Et mens mea plenissime videat,
Quem videre maxime desiderat.

At ille jam inde transierat.
Ostium reliquerat.
Quid ergo, miserima, quid facerem?
Laerymando sum secuta juvenem,
Manus cujus plasmaverunt hominem.
Vigiles urbis invenerunt me,
Exspoliaverunt me,
Abstulerunt et dederunt pallium,
Cantaverunt mihi novam canticum,
Quo in Regis inducar palatium. Amen.

LXIII. *Rhythmus super salutatione angelica.*

Ave, David filia, sancta mundo nata,
Virgo prudens, sobria, Joseph desponsata,
Ad salutem omnium in exemplum data,
Superiorum civium consors jam probata.
Maria, miseria per te terminatur

A Et misericordia per te revocatur;
Per te navigantibus stella maris datur,
Lumen viæ panditur, portus demonstratur.
Gratia te reddidit cunctis gratiosam,
Te vestivit lilio, sparsit in te rosam.
Te virtutum floribus fecit speciosam.
Intus et exterius totam luminosam.

Plena medicamine, abundans unguentis,
Terge sordes criminum, plagam sana mentis
Hujus tui supplicis in te confitentis,
Et hos sacros rhythmos coram te psallentis.

Dominus Rex omnium ex te sibi fecit
Cellam pigmentariam, quam cunctis præfecit :
In qua miras species Salvator confecit,
Quibus omnes dulciter electos refecit.

B Tecum tota Trinitas facit mansionem,
24 Pater, Verbum, Spiritum fixit scissionem;
Propter quod nunc largius ad devotionem
Te ipsam fidelibus præbes lectionem.

Benedicta, benedic te benedicentes,
Fac in tuis laudibus sint proficientes;
Infunde dulcedinem in tuorum mentes,
Ut in bonis actibus semper sint ferventes.

Tu in mulieribus optima figura,
Quæ Regis es gloriæ Mater, Virgo pura,
Quo probaris dignior omni creatura
Hoc agente Domino singulari cura.

Et benedictus Deus, qui cuncta creavit
Qui matris in utero te sanctificavit;
Benedictus filius, quem tuus portavit
C Virginalis uterus, quem ipse formavit.

Fructus tuus, domina, fructus est cœlorum,
Quo pascuntur angeli, cœtusque sanctorum;
Christi meditatio cibus est eorum
Qui per viam ambulat ejus mandatorum.

Ventris habitaculum Rex regum intravit
Cujus tabernaculum sibi dedicavit
Condens ibi gladium, per quem hostem stravit,
Et manna dulcissimum, quo fideles pavit.

Tui sapor geminis nostrum est solamen :
Per te vitæ sumpsimus æternæ libamen,
Quam det nobis Dominus per tuum juvenem,
Qui vivit in sæcula sæculorum. Amen.

LXIV. *Ad eandem sanctissimam Virginem.*

Versus contra tempus nubilosum.

D O miseratrix, o dominatrix, præcipe dictu,
Ne devastemur, ne lapidemur grandinis ictu.
Est tibi latus pontificatus, mater ab avo;
Ergo precamur, ne moriamur turbine sævo.
Turbida leni, daque sereni temporis usum :
Redde serenum sidus amœnum, nube reclusum.
Virgo, rogamus, ne pereamus peste, vel ira;
Tetra disscant, atque quiescant fulgura dira.

LXV. *Paractericum carmen de eadem sanctissima Virgine.*

Scala, thronusque Dei, iutor orbis, janua cœli
Mater, ave Christi, scala thronusque Dei;
Tu nova stella maris, qua lux est reddita terris
Ortus et es solis, tu nova stella maris.

Concipis absque viro, tu sola puerpera Virgo, **A**
 Quæ Verbum verbo concipis absque viro.
 Tartara quod metuunt, tellus pavet, astra verentur,
 Pectoris antra ferunt, tartari quod metuunt.
 Virgine vita redit homini, quem virgo peremit;
 Mors nece victa perit, Virgine vita redit.
 Tu super astra leva, petimus, quod subruit Eva;
 Illa gravat culpa, tu super astra leva.
 Gloria summa Patri, genitæ sit gloria Proli,
 Flamine cum parili, gloria summa Patri. Amen.
 LXVI. *Missæ de S. Daniele propheta.*

Oratio.

Deus, qui antiquis patribus novæ gratiæ myste-
 rium revelasti, præsta, quæsumus, ut Ecclesia tuæ
 Danielis foveatur auxiliis, cujus propheticis est ædi-
 ficata doctrinis. Per Dominum. **B**

25 LXVII. *Alia oratio.*

Deus, qui per utriusque Testamenti patres unius
 Ecclesiæ tuæ fundamenta constituis, da nobis B.
 Danielis patrocinio protegi, cujus sumus mysticis re-
 velationibus salubriter instituti. Per Dominum.

LXVIII. *Secreta.*

Deus, qui Susannam per B. Danielis iudicium libe-
 ras ti, hæc munera propitius respice, atque ejus pre-
 cibus venerandis ab omni nos adversitate defende.
 Per Dominum.

LXIX. *Postcommunio.*

Deus, qui per Habacuc prophetam B. Danieli pran-
 dium destinasti, ipso interveniente, concede ut quæ
 de cœlesti mensa percepimus sinceris mentibus illi-
 bata servemus. Per Dominum. **C**

LXX. *De S. Joanne Baptista.*

Prævia materno Verbum vox sentit in alvo.

LXXI. *De S. Petro apostolo.*

Sperne maris navem, cœli, Petre, suscipe clavem;
 Fluctibus et spretis, portum mihi redde quietis

LXXII. *De S. Petro apostolo hymnus.*

Senatus apostolici
 Princeps et præco Domini,
 Pastor prime fidelium,
 Custodi gregem creditum.

Per pasca virentia,
 Nos verbi fruge recrea:
 Refectas oves prævius
 Caulis infer cœlestibus.

Supernæ claves januæ
 Tibi, Petre, sunt traditæ,
 Tuisque patent legibus
 Terrena cum cœlestibus.

Tu petram veræ fidei,
 Tu basim ædificii
 Fundas, in qua catholica
 Fixa surgit Ecclesia.

Umbra tua, dum graderis,
 Fit medicina languidis;
 Textrinis usa vestium
 Sprevit Tabithæ seretrum.

Catena vincit gemina
 Virtus solvit angelica,

Veste sumpta cum caligis
 Patescent fores carceris.
 Sit Patri laus ingenito,
 Sit decus Unigenito,
 Sit utriusque parili
 Majestas summa Flamini. Amen.

LXXIII. *De S. Paulo apostolo.*

Melliis omnem Paulus rigat imbribus orbem.

26 LXXIV. *De S. Paulo apostolo. Hymnus.*

Paule, doctor egregie,
 Tuba clangens Ecclesiæ,
 Nobes volans ac tonitruum
 Per amplum mundi circumalum.
 Nobis potenter intona
 Ruraque cordis irriga;
 Cœlestis imbre gratiæ
 Mentis virescant aride.

O magnum Pauli meritum,
 Cœlum conscendit tertium,
 Audit verba mysterii,
 Quæ nullis audet eloqui.

Dum Verbi spargit semina,
 Seges surgit uberrima;
 Sic cœli replent horreum
 Bonorum fruges operum.
 Micantis more lampadis,
 Perfundit orbem radiis,
 Fugat errorum tenebras,
 Ut sola regnet veritas.

Sit Patri laus ingenito,
 Sit decus Unigenito,
 Sit utriusque parili
 Majestas summa Flamini. Amen.

LXXV. *De S. Andrea apostolo. Hymnus.*

Captator olim piscium,
 Jam nunc piscator hominum,
 Tuis Andrea retibus
 Mundi nos rape fluctibus.

Germanus Petri corpore,
 Nec mortis dispar ordine:
 Quos una caro genuit,
 Crux cœlo fratres edidit.

O germen vere nobile!
 O par corona gloriæ!
 Ecclesiæ patres pii,
 Crucis sunt æque filii.

Ad Jesum fratri prævius,
 Indexque vitæ strenuus,
 Et nobis esto miseris
 Beati dux itineris.

Sit Patri laus ingenito,
 Sit decus Unigenito,
 Sit utriusque parili
 Majestas summa Flamini. Amen.

LXXVI. *Disquis.*

Andrææ festum colitur,
 Lux clara piis oritur,
 Per quem tenebras deserunt,
 Ad terum lumen redeunt.

Ægeas in apostolum
 Minaci fremdet spiritū :
 Per quem Achaïæ populū
 Cernit ire post Dominū.
 Nescit minas pavescere,
 Nequit tormentis cedere,
 Flammantis ardor fidei
 Non sentit vim supplicii.

Crucis vinctus patibulo,
 Lætus pendebat biduo :
 In ipsa morte positi
 Vitæ manat eloquium.

27 Luce delapsa cœlitus
 Repente circumfunditur,
 Qui sic obire meruit
 Lucis Auctorem petiit.
 Sit Patri laus ingenito,
 Sit decus Unigenito,
 Sit utriusque parili
 Majestas summa Flamini. Amen.

LXXVII. De S. Joanne apost. et evang. Hymnus. Ad vesperus.

Virginis virgo venerande custos,
 Magnus æterni logotheta Verbi,
 Dele servorum facinus tuorum,
 Sancte Joannes.

Tu patrem carnis subito relinquis,
 Sicque cœlestem sequeris Parentem,
 Piscibus spretis hominum juberis
 Claudere turbam.

Fonte prorumpens fluvius percenni
 Curris arenitis satiatur orbis,
 Hausit ex pleno modo quod propinat
 Pectore pectus.

Tu decus mundi, jubar atque cœli,
 Impetra nostris veniam ruinis :
 Da sacramentum penetrare summum,
 Quod docuisti.

Patris arcanum specularo Verbum,
 Tollis errorem fidei per orbem,
 Nos ad æternam speciem fruendam,
 Dux bone, transfer.

Laus honor Patri, parilique Proli,
 Una majestas, eadem potestas,
 Cum quibus sanctus simul implet omnem
 Spiritus orbem. Amen.

LXXVIII. Ad nocturnum

Fidelis plebs cum angelis
 Festivis plandat gaudiis,
 Nativitati Domini
 Occurrit laus apostoli.

Dilectus hic præ cæteris,
 Apud Magistrum tenuit
 Ob virginalè meritum
 Amoris privilegium.

Hausit ex Christi pectore
 Fluenta sapientiæ :
 Hinc arva cordis irrigat,
 Et Verbum Patris insonat.

A Huic in cruce positus
 Matrem commendat Dominus,
 Fit mater Virgo virginis,
 Quem fovet vice filii.
 Te pronis, alme, cordibus,
 Cœli senator, poscimus,
 Da Verbi vultum cernere,
 Quo verbum doces credere.
 Sit Patri laus ingenito,
 Sit decus Unigenito,
 Sit utriusque parili
 Majestas summa Flamini. Amen.

LXXXIX. Ad laudes.

Magna Joannis merita
 Sancta promat Ecclesia,
28 Quam tenebris evacuat,
 Vitæ verbis irradiat.

B Hujus cor in sublimibus
 Sanctis suspendit Spiritus,
 Ut profunde latentia
 Cernat alta mysteria.

Et illa felix aquila
 Ad escam volat avida .

Quæ cœli cives vegetat,
 Et nos in via recreat.

Hic in choro tot millium
 Primatum tenet virginum ;
 Fit Agno sic pedessequus,
 Ut matris individuus.

C Sit Patri laus ingenito,
 Sit decus Unigenito,
 Sit utriusque parili
 Majestas summa Flamini. Amen.

LXXX. Missa in festo S. Bartholomæi apostoli.
Oratio.

Deus, qui Ecclesiam tuam in apostolicis voluisti
 consistere fundamentis, da nobis, quæsumus, B. Bar-
 tholomæi precibus et in recta fide persistere, et piis
 semper operibus abundare. Per Dominum.

LXXXI.

Precibus B. Bartholomæi apostoli tui, Domine,
 quæsumus, hoc tibi munus oblatum vitale nobis
 perforce sacramentum. Per.

LXXXII.

D Quæsumus, omnipotens Deus, ut donum cœlestè,
 quod sumpsimus, intercedente B. Bartholomæo apo-
 stolo tuo, non nobis ad iudicium, sed ad salutis
 æternæ proveniat incrementum. Per.

LXXXIII.

Da, quæsumus, Ecclesiæ tuæ, misericors Deus, ut
 quæ B. Bartholomæi apostoli tui est ædificata do-
 ctrinis, ejus etiam continuis protegatur auxiliis. Per
 Dominum.

LXXXIV.

Concede, quæsumus, omnipotens Deus, ut Ecclesia
 tua B. Bartholomæi apostoli gaudeat suffulta præsi-
 diis, cujus etiam magnificè informatur exemplis. Per.

LXXXV.

Quæsumus, omnipotens Deus, ut B. Bartholomæi

apostoli tui nunquam nobis deat auxilium, cujus quodidie non cessamus venerabilem honorare triumphum. Per.

LXXXVI. *Missa in translatione S. Matthæi apostoli. Oratio.*

Deus, cujus nutu per diversa terrarum loca ipsa quoque sanctorum corpora disponuntur, tribue, quæsumus, ut qui B. Matthæi apostoli tui translationem colimus, ipsi etiam a pravitate nostra ad pie vivendi rectitudinem transferamur. Per.

29 LXXXVII.

Hæc hostia, quæsumus, Domine, vincula nostri reatus absolvat, et intercedente B. Matthæo apostolo tuo donum nobis gratiæ cælestis acquirat. Per.

LXXXVIII.

Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut qui cælestia dona percepimus, intercedente B. Matthæo apostolo tuo, per hæc ad æternæ refectiois esuriam provocemur. Per.

LXXXIX. *Missa de S. Barnaba apostolo. Oratio.*

Deus, qui B. Barnabæ apostolis tuis in prædicatione sociasti, ad ejus nos, quæsumus, tribue pervenire consortium, cujus gloriosum gaudemus celebrare triumphum. Per.

XC.

Oblata munera, quæsumus, Domine, tua benedictione sanctifica, quæ te, donante, illa nos flamma tuæ dilectionis accendat, per quam B. Barnabas omnia sui corporis tormenta devicit. Per.

XCi. *Postcommunio.*

Cælestis mensæ dapibus recreati, quæsumus, omnipotens Deus, ut, intercedente B. Barnaba apostolo tuo, quod ore percepimus sincera mente servemus. Per.

XCII. *Oratio ad vespæras.*

Deus, qui B. Barnabæ apostolo tuo post adustæ carnis incendia cælestis gloriæ refrigerium tribuisti, æstus in nobis, quæsumus, passionum carnalium reprime, et corda nostra gratiæ tuæ rore perfunde. Per.

XCIII. *Versus de gestis apostolorum.*

Continet hoc corpus Christus, quos lunina pandit
Sal mundi pariter esse sacrata Dei.

Omnia falsorum, per quos, signata deorum,
Ecclesia fulget, diruta valde jacent.

Elegit mundo Dominus, quos ante Creator
Sæcula prænoscentes esse Dei Soboles.

Pectora replevit quorum pia Spiritus almus
Dans variis linguis alta tonare Dei.

Transferri montes, solvendi jure ligandi
Terris, ac tributis his pietate polis.

Istorum imperio fugiunt dæmonia sæva,
Corpora functorum vel rediviva vigent.

Mentibus his sacræ dans intima cernere cordis
Cælitus et fieri mira patranæ Deo.

Hos vocitant cælos, vates, nubesque volantes,
Arida qui sancto dogmate corda rigant.

Languores varios depellunt fame solo
Corporis; ast animæ per pietatis opem.

A Lector apostolicas bene prudens perlege palmas,
Credere ne dubites quas tenet alma fides.

Istorum fines nescit, qui negligit istos,

Qualiter ætherea regna beata tenent.

Cætus apostolicus Domini præcepta sequendo,

Per fidei dogma clarus in orbe nitet.

30 Hic codex retinet Petrum, Paulumque beatos,
Et geminos Jacobos, Bartholomæumque Thomam,

Andream sanctum, Simonem, Thadæumque Philip-
[pum,

Evangelistas quatuor et proceres,

Matthiam, pariter Barnabam regia vasa.

Hi lapides nitidi fulgent in stemmate Christi,

Climata per mundi quos venerare licet.

B Una fides tenuit, quos nunc tenet alma corona,

Una quidem Christo gloria semper habet.

Martyriale decus, confessorumque beatum

Ex his incipiunt virgineusque pudor.

Christicolæ cuncti hos semper celebrate patronos

Tempore solemnî, voce canente Deo.

Cum quibus adveniens Judex in limine sæcll

Reddere læta bonis, tristia rite malis,

Omnipotens Dominus donet consortia nobis

Omnibus in sanctis luce perenne frui.

XCIV. *Unde supra.*

Spiritus alme, veni, perfato dindytina nostro,

Ad nostrum votum, Spiritus alme, veni.

C Templâ dicata tibi valeam quo extollere digne,

Laudibus exaltem templâ dicata tibi.

Quæ sine fine tenent cælorum gaudia celsa,

Gloria cum meritis quæ sine fine tenent.

Ore Dei sobolem prophetarum rite prophetæ,

Promit apostolicus ore Dei sobolem.

Virginis hic genitus purgavit crimina mundi,

Tartara contrivit Virginiis hic genitus.

Damna poli Dominus restaurat mire perempta,

Sanguine restituit damna poli Dominus.

Rex pius ipse pius præcepit mergere lymphis;

Vexit ad alta poli Rex pius ipse pius.

Semina parva Sator cunulavit fructibus amplis,

Centuplicare dedit semina parva Sator.

Efferat corda nitent istorum famiæ * sanctorum,

Per varios flores efferat corda nitent.

D Lilia mista rosis violæque per... flagrant,

Sancta renitent lilia mista rosis.

Aurea regna poli dispensat Christus ubique,

Discipulis tribuit aurea regna poli.

Primitus alma fides per Petrum clarior exstat,

Ejus odore nitet primitus alma fides.

Roma beata, nites, Petri de corpore sancti,

Dogmate quoque suo, Roma beata, nites.

Ampla tropæa crucis pro Christo pertulit ille,

Vertice versus abit ampla tropæa crucis.

Splendet ubique potens Paulus, mirabilis actor,

Abscissus capite splendet, ubique potens.

O veneranda nimis Petri Paulique decore,

Romula, quos retines, o venerande rimis

Facta salutis agens Jacobus per cuncta necatur, A
 Galliciæ recubans, facta salutis agens.
 Idola cæca colens,.... Armenia nec non
 Vertitur ad Christum idola cæca colens.
 Excoriate, nites in mundo, Bartholomæe,
 Vertice præcisus, excoriate, nites.
 Optima gesta canens Macedonia, rite Matthæus,
 In Persis passus, optima gesta canens.
 In cruce, Petre, tuus Germanus prædicat orbem,
 Aethiam salvans in cruce, Petre, tuus.
 Eripit ille Simon crucifixus fame Salens,
 Ægyptum simul eripit ille Simon.
 Millia multa virum Thaldæus contulit ardens,
 Pontus et Armenia millia multa virum.
 Dogmata multa tulit Thomas transfossus in orbe,
 Persis et Medis dogmata multa tulit.
31 Se super astra ferens purgavit schisma, Joannes,
 Quem tenet Ephesius se super astra ferens.
 Tactus amore Dei lapidatur nempe Philippus,
 Cum vertit Gallos, tactus amore Dei.
 Jacobe, ecce nites, Domini sanctissime frater,
 Præcipitatus abis, Jacobe, ecce nites,
 Inter apostolicos numeraris sorte, Matthia,
 Judæam salvans inter apostolicos.
 Uritur igne Dei Barnabas, dogmata damnat,
 Domque crematus obit, uritur igne Dei.
 Quam speciose micas, Alexandria, sanguine Marci,
 Constantina simul, quam speciose micas!
 Te renitendo nitet fulgens Bithinia, Luca,
 Urbs quoque regalis te renitendo nitet.
 Carmina parva dedit famulus pro munere supplex, C
 Parvus, iners, tenuis, carmina parva dedit.
 Numen, apostolicum dignanter suscipe munus,
 Vota precesque piis Numen, apostolicum.
 XCV. *Rhythmus de S. Vincentio martyre.*
 Cælum, terra, pontus, æthra,
 Pariter elementa
 Cuncta promant triumphalem
 Summi Regis gloriam.
 Qui leonis rugientis.
 Rabiem per robustum
 Bellatorem, mox victorem
 Conculcavit Vincentium.
 nempe Daciani
 Sprevit iram judicis,
 Truces minas et furorem,
 Ceu susurros culicis:
 Viucla, flagra, carcerales
 Tenebras, ipsæ plagæ vulnerantur:
 Mortes mortibus adduntur;
 Sed domus supra firmam fixa petram
 Nequit sterni vi ventorum, vel flaminum.
 Fano corpus maceratum
 Cernitur velut epulis
 Nutritum sumptuosus,
 Ac cibus regalibus
 Angelorum quippe cibus
 Reficit ventrem mentis
 Se querentis, quæ nil sitit

Præter Deum, vel esurit.
 Sæviti, fremit, efferatur
 Mox cruenta bestia;
 Fervet, frendet, movet cuncta
 Tormentorum genera:
 Ferrum, ignes, testulas, equuleum,
 Torquet, torret, et compages
 Dividit articularum,
 Imprimit igitur laminarum
 Sectis membris cæcus furor cauterium.

Christi miles premit vires
 Viribus cordis, et igne
 Carnis ignes exstinguebat,
 Sancto plenus Spiritu.
 Cæsus flagris, fossus plagis
 Jubilat, desides horret
 Tortores, solam timet
 Levitatem carnificum.

Bella fremunt, hostes cædunt,
 Hæc est lex victoriæ;
 Pugna surgit, palma crescit,
 Et coronæ gloria.

Clarus Christi triumphator,
32 Curiam summi cæli purpuratus
 Introivit, comitatus niveo
 Splendorum angelorum
 Dulce carmen modulante collegio.
 Mox in latos corpus agros
 Jacitur insepultum,
 Pavent canes, tremunt aves
 Propius accedere.

Cives, arum fert thesaurum nobilem:
 Non prædones, non latrones, ut occultent,
 Valent illud effodere.

Nam vesanus Dacianus
 Suit hunc herunculo,
 Velut in parricidalis
 Reum claudat culeo,
 Et marinis jubet mergi fluctibus:
 Nequit pontus sacrum pondus cohibere,
 Sed ad littus cœlestis gubernatum deportatur,
 Et festinos prævenit velox remiges

Nunc serenum victor cælum,
 O beate coronate,
 Post triumphum
 Martyr invictissime.

In æterni luce regni
 Radians lapis vivus,
 Clarum sidus cum ignitis
 Angelorum agminibus.

Post sudorem et laborem,
 Post peractum stadium,
 Tribuente justo Rege,
 Fert promissum bravium.

Trabeatus stola candidissima
 Solis ardor, luncæ candor
 Tuæ cedunt claritati;
 Omnia superantur,
 Quæ mirandum sui prævent

D

In hoc orbe spectaculum.

Rector cœli, Nate Dei, petimus,

Leva mersos, solve nexos,

Magni sancti meritis Vincentii.

Tu quos multe præmunt culpæ suscita,

Figè nostra sursum corda,

Quo nil ament præter cœlestia.

Da terrenis in extremis

Cœli celsa scandere,

Quos misertus redemisti

Pretioso sanguine,

Qui per ævum jura rerum ordinas.

Rex immensus et æternus,

Cujus nutum cuncta tremunt condita,

Qui cum Patre, Spirituque sancto

Regnas infinita per sæcula. Amen.

XCVI. De S. Vitale martyre.

Hymnus ad laudes.

Insigne decus martyrum,

Astrum Vitalis aurum

Per gloriam certaminis

Urbem perfundit radiis.

Ense præinctus fidei,

Christi succurrit militi :

Dum lapsò manum porrigit,

Hostem calcare docuit.

Equuleo suspenditur,

Sed pœna parvipenditur,

Amoris ardor intimi

Non sentit vim supplicii.

33 Terræ mersus infoditur,

Sed super astra tollitur :

Obruitur ruderibus,

Radiat in cœlestibus.

Nos, martyr invictissime,

Da post ruinam vincere,

Digneque post victoriam

Ad cœli transfer gloriam.

Sit Patri laus ingenito,

Sit decus Unigenito,

Sit utriusque parili

Majestas summa Flamini. Amen.

XCVII. In festivitate S. Anthimi. *Hymnus.*

Insigne decus martyrum

Laus nostra prouat Anthimum,

Cujus testantur omnia

Elementa victoriam.

Furores calcat principum,

Manus ridet carnificum,

Fundatæ robur fidei

Non quassat vis supplicii.

Post carcerum custodias,

Post verberum victorias,

Saxo vincitus suspenditur

Et sic in fluctus mergitur.

Sed o felicem naufragum!

Mox clarum cernit angelum,

Deposuit præsto vinculum,

Liber redit hospitium.

A

Caput cæsus interiit,

Sed victor astra petiit;

Dum mortis fert atrociam,

Vitæ mercatur gloriam.

Magnis votorum laudibus

Dignus est martyr Anthimus,

Qui signis et mirificis

Tot claruit prodigiis.

Hic Piniani languidam

Carnem, simul et animam,

Cunctis morborum nexibus

Sacris absoluit precibus.

Vesana dæmon furia

Quendam vexat in vulnera ;

Pacis hostis expellitur,

Sic mens peccata redditur.

B

Te, martyr alme, poscimus

Cordis orisque vocibus,

Ut nos tremendo Judici

Commendes prece supplici.

Sit Patri laus ingenito,

Sit decus Unigenito,

Sit utriusque parili

Majestas summa Flamini. Amen.

XCVIII. In solemnitate S. Ursicini. *Пустыня.*

Dulce martyr eximius

Festum præbet Ursicinus,

Quo victus victor exstitit,

Et clarus astra petiit.

Nam pœnas post horrificas

C

Carnis pavet infirmitas,

Sed nox ad cor revertitur,

Et lætus in se cæditur :

Dignæ raptor erubuit

Rapinæ cum succubuit,

34 Et hoste lapsò perdidit,

Qui stanti vulnus intulit.

Et nos inter certamina,

Martyr insignis, adjuva ;

Da dissidentes fidere

Victosque rursum vincere.

Sic, animarum medicus,

Affer opem languentibus ;

Hanstu cœlestis gratiæ

Ægræ curantur animæ.

D

Sit Patri laus ingenito,

Sit decus Unigenito,

Sit utriusque parili

Majestas summa Flamini. Amen.

XCIX. *Missa sanctorum septem Dormientium.*

Oratio.

Deus, qui in beatis martyribus tuis Maximiano, Malcho, Martiniano, Dionysio, Joanne, Serapione et Constantino, futuræ resurrectionis primitias suscitasti, da nobis sic a mundi perturbatione quiescere, ut ad cœlestem vitam mereamur de terræ pulvere vigilare. Per.

C.

Munera populi tui, quæsumus, Domine, beatorum

martyrum tuorum Intercessione sanctifica, ac nos A etiam per hæc a peccatorum maculis clementer emunda. Per.

CI.

Cœlestis mensæ dapibus recreati, quæsumus, omnipotens Deus, ut nullis nos permittas erroribus decipi, quos per gloriosos septem martyres de beata resurrectionis gloria confirmasti. Per.

CII. De S. Apollinare episcopo et martyre. Ad vesp. responsorium.

Ait B. Petrus apostolus Apollinari discipulo suo : Eia. Vers. Surge. Vers. Ecce enim eruditus es de omnibus, quæ fecit Jesus. Et perge. Vers. Multitudo enim populi illic moratur. Prælica. Vers. Constat enim apud te, quod vere sit Dei Filius. Et ne for. Vers. Hodie splendidus martyr Apollinaris victor penetravit cœlum; gaudentes socii, canite: Eia.

CIII. Hymnus ad vespertas.

Consul æterni trabeate regni,
Mente devota petimus, labora
Curiam cœli reserare plebi,
Apollinaris.

Janitor summi pius hoc olympi
Annuat tanti famulis alumni,
Qui tuas gaudent resonare laudes
Dulcibus hymnis.

Intimis pressam tenebris Ravennam
Dæmonumque vanis inhiando sacris,
Clarus Eois veniens ab oris
Lucifer intrans.

Cæcus orbatu puer Irenæi
Te probat dextrum rutulare sidus,
Qui patri cordis, sobolique frontis
Lamina pandis.

35 Nil potest ægræ medicina Thecke,
Nil profanorum numerus deorum;
Tu cor ad cœlum facis, atque lætum
Tollere vultum.

Læta Classensis monet ora civis
Viribus sacræ reserata linguæ,
Patris æternum reserata Verbum
Verba fatentur.

Morte defunctam duplici puellam
Reddis utrique miserao vitæ;
Flatus hinc carnem, Deus inde mentem
Protinus implet.

Gloriam Patri referamus illi,
Tanta qui dignis tribuit ministris,
Sit decus Nato, Flaminique sancto
Omne per ævum. Amen.

CIV. Ad nocturnum.

Chorus exsultat cœlitum,
Turba plaudat fidelium,
Apollinaris passio
Mundi sit exsultatio :
Cum morte carnis interit.
Sancto exutus corpore,
Stola vestitur gloriæ,
Carnis exiit ergastulum,
Cœli scandit palatium.

Exsulta jam, metropolis
Ravenna vere nobilis :
Quod Roma in clavigero,
Tu habes in discipulo.

Te, summe præsul, poscimus
Cordis orisque vocibus,
Ut nos venturo Judici
Commendes prece supplicii.
Gloria sit ingenito
Patri, et Unigenito,
Sancto simul Spiritui,
Deo indivisibili. Amen.

CV. In natali S. Apollinaris. Missa. Introitus.

Surge, accipe Spiritum sanctum, simulque pontificatum, et perge ad urbem, quæ vocatur Ravenna; prædica ejusdem nomen Jesu, et ne formidaveris. Psal. Mittat Dominus Jesus Christus angelum suum qui præparet iter tuum, et quæ postulaveris annuat tibi.

CVI-CVII. Oratio.

Deus, qui nos per B. Apollinarem martyrem tuum atque pontificem apostolicis voluisti documentis imbueri, da nobis, quæsumus, et illa servare quæ docuit, et ad hoc pertingere quod promisit. Per.

CVIII.

Deus, qui B. Apollinarem, pro confessione tui nominis prunis impositum, suavitatis hostiam suscepisti, da nobis, quæsumus, et pio devotionis incensum tibi semper offerre, et contriti cordis hostias immolare. Per.

C.

CIX.

Mittat Dominus noster angelum suum, qui præparet iter tuum, et quæ postulaveris annuat. **36** Vers. Poneis Petrus manum super caput B. Apollinaris, dixit illi : Alleluia.

CX.

Obsecram suppliciter, Christe, Patris gloria, lux mundi vera, porrigere lapsis famulis dexteram, stare qua valeant contra callidi hostis certamina, favente nobis tua clementia. Vers. Deus, qui operaris cum Petro magistro meo, operare et mecum, ut clarificetur nomen tuum.

CXI.

Clara nobilis præconia Apollinaris cœlica martyris D letis promant vocibus agmina.

Omnis et orbis quadra dramatum dulce melos resonent clinata.

Exsultat merito nivis alumna tam egregii civis Antiochia.

Plaudat præcipue felix Ravenna, sacro ejus cruore purpurata.

O virtus nova, vinci nescia; o turris David invictissima, cuncta pro nihilo reputans tormentorum genera!

Alta viscerum ridens vulnera, dura verberum spernens stigmata, aqua refrigerat fervida membra flammis torrida.

Carcerales hinc tenebras, longa ferens exsilia, famis quoque pertulit inopiam, sustinuit equulei suspendia.

Catenarum mox vincula sacra vinciunt brachia, **A**
contendere non timet os rabida cum lapide carnificis insania.

Eviscerans claustra tartarea, exanimem patritii suscitavit filium.

Quis referat quot cæcorum lumina, quot languida divinitus reparavit corpora?

Petimus, Ecclesiæ radians sidus, et lucerna pontificum nitida martyrumque gemma,

Pectora nostra prece sedula vitii emunda, virtutibus robora, cor in astra leva,

Et Christum nos cernere fac in sæcula. Amen.

CXII.

Dicebat B. Apollinaris vicario : Securus esto, quia manibus meis thura non ponam dæmonis, sed in Domino meo Jesu Christo incensum offeram laudis **B** et suavitatis. *Vers.* Sacrificium me ipsum offero pro salute filiorum meorum, quos...

CXIII.

Sanctifica, Domine, nos venerando hoc mysterio cunctis celeberrimo, sanguine quos redemisti pius proprio; eripe, protege nos ab hoste callido, tuo forti brachio, omnia condita qui regis altissimo cum Patre rerum Domino. Acquisivi. Quapropter securus. *Vers.* Dirupisti, Domine, vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Et sua...

CXIV.

Æterne Deus, qui apostolis tuis in assertione veritatis per omnem mundi latitudinem vicarios subrogasti; ex quibus B. Apollinari clavicularii tui discipulo tantam gratiam contulisti, ut Ecclesiam tuam **C** supra novæ fidei construeret fundamentum, et bruta corda gentilium ad tuæ legis dirigeret institutum; cui etiam te **37** donante concessum est, ut patientia ditatus simul et gloria, et horrenda pœnarum tormenta contemneret, et stupendis signorum virtutibus coruscaret: decoratus itaque jure sacerdotii una cum triumpho martyrii et semetipsum tibi hostiam suavitatis obtulit, et uberes de semine suæ prædicationis exortas horreis tuis animarum fruges inexit. Per Christum Dominum.

CXV.

Ego dispono volis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum, ut edatis et bibatis super mensam in regno meo.

CXVI.

Deus, qui nobis salutis æternæ dignatus es pignus impendere, da nobis, quæsumus, intercedente B. Apollinare martyre tuo, ad ejusdem veritatis plenitudinem pervenire. Per.

CXVII. *De S. Ruffino martyre. Hymnus.*

Magnum Ruffini meritum,

Turba canat fidelium,

Quo mundi victor exstitit,

Et liber astra petiit.

Bellator invictissimus

Præbet ora lapidibus;

Sed verbis grando lapidum

Non indidit silentium.

Plumbatis inde cæditur,

Jamjam obisse creditur;

Sed qui putatur mortuus

Surgit in arma promptius.

Detruditur in clibanum

Furentem flammis ignium;

Caminus sed incendii

Fit nemo refrigerii.

Nam flammis crepitantibus

Clarus immersit angelus,

Ad cuius mox imperium

Perdit vires incendium.

CXVIII.

Certat martyr egregius,

Ut leo vinci nescius;

Cuncta pœnarum genera

Mente calcat intrepida.

Saxum collo suspenditur,

Sic fluctibus immergitur;

Quem aqua Christo genuit,

Per hanc ad ipsum pervenit.

Nunc carnis liber onere

Rubro vestitur pondere,

Corona plexus capite

De pretioso lapide.

Te, martyr alme, petimus

Mentis præne visceribus,

Nos tua solvant merita,

Quos nostra gravant debita.

Sit Patri laus ingenito,

Sit decus Unigenito,

Sit utriusque parili

Maiestas summa Flamini. Amen.

CXIX. *De SS. Donato et Hilariano. Hymnus.*

Gloriam clari canimus triumphi,

Quo polim victor petiit Donatus,

38 Compar et pœnæ simul et coronæ,

Hilarianus.

Hi velut binæ radiant lucernæ,

Orbis et terras renovent tenebras,

Dum tonant verbis, rutilantque signis

Prodigiorum.

Dæmones captis spoliant rapinis,

Quos precum duris cruciant flagellis,

Robur ægrotis, reparantque cæcis

Lumen utrumque.

Mensibus clauso trilus e sepulcro

Prodit in fossum mulier talentum,

Functa sic vivo tribuit marito,

Ne morectur.

Fragmen obtriti calicis priorem

Surgit in formam, pereunte parva

Parte, sed nullus liquor inde stillat,

Res nova mundo.

Quæsumus, celsi proceres Olympi,

Nos simul vestris precibus paternis

Erigat lapsos, solidetque fractos

Dextera Christi

Laus, honor Patri, parilique Proli,
Una majestas, eadem potestas,
Cum quibus sanctus simul implet omnem
Spiritus orbem. Amen.

CXX.

Donate, sidus aureum,
Martyr et proles martyrurum,
Sed quos ad fidem prævenis,
Martyrio præcederis.

Nobis, præsul egregie,
Decus et lux Ecclesie,
Tibi festa colentibus
Sacris succurre precibus.

Qui das trimestri mortuæ
Viva verba depromere,
Resuscita per Spiritum
Sepultos mole criminum.

Vita, luce, et moribus
Hilarianus monachus,
Jure functus hospitii
Fit censor et martyrii.

Vos, claræ mundi lampades,
Cœlique vivi lapides,
Nos infelices meritis
Vestris ascite præmiis.

Sit Patri laus ingenito,
Sit decus Unigenito,
Sit utriusque parili
Majestas summa Flami. Amen.

CXXI. De S. Donato episcopo et martyre. *Sequentia.*

Auratis Domini citharis
Laudet, et in cymbalis
Cum Tuscia Italia,
Nobilis monarchia,
Sanctorum domicilium
Quam sacrat Aritium.

In qua lucerna præsulum,
Via, forina, speculum,
Donatus martyr inclytam
Obtinet basilicam,
Servat et Januarium
Cœli sidus aureum.

39 Quem non humana studia

Non lingæ facundia,
Digne valet extollere
Pro merito gloriæ.
Nam quæ perferre potuit,
Quis referre poterit?

Caminum per continuum
Vaporatur triduam,
Ut quo crematur longius,
Cremet post velocius ;
Hunc martyr dum ingreditur
Nec capillus læditur.

Solante mox angelico
Gaudet contubernio ;
Dum globi strident ignei
Crescit ardor fidei :
Sic flamma desiderii

A

Perit vis incendii.

Victor ab igne trahitur,
Ad tribunal rapitur,
Consultitur, impetitur,
Eadem vox redditur ;
Nam fixa super stabilem
Domus viget lapidem.

Cum caro pœnis cingitur,
Mens in astra figitur,
Tormenta reddunt levia
Visa illic præmia.
Sic pœnas mille mortium
Dulce credit otium.

Sævæ manus carnificum
Nervos vellunt viscerum,
Compages laxa solvitur,
Postquam nexus tollitur
Fit diversus exitus,
Multiplex interitus.

Ilinc traditur ferocibus
Belluarum moribus ;
Feræ sed indomabilem
Reponentes rabiem,
Dimissa colla cœlitus
Sacris flectunt precibus.

O Lucifer Hesperie,
O decus Ecclesie,
Quis tua possit omnia
Promere præconia ?
Non hoc implere nitimur,
Sed gaudento vincimur.

Te pronis ergo mentibus
Supplicantes petimus,
Nos culpæ nostræ debitis
Tuis solve meritis,
Et electorum cœlitus
Sacris junge precibus.

Sit laus Patri ingenito,
Sit decus Unigenito,
Sit utriusque parili
Decus omne Flami :
Cujus una potentia
Cuncta regit sæcula. Amen.

CXXII. De S. Fidele martyre. *Hymnus.*

Magna Fidelis merita
Sancta pronit Ecclesie,
Qui morte mortem perdidit,
Et victor astra petiit.

40 Abjecto carnis onere
Stola vestitur gloriæ,
Tersis ab ore iacrymis,
Veris potitur gaudiis.
Ut ense casus moritur,
Sæva tempestas oritur,
Sic intentatur impiis
Vindicta justî Judicis.

Quendam ex carnificibus
Malus invadit spiritus,
Mox sacræ glæbæ jungitur,

D

Dira pestis excluditur.

Cordis, orisque precibus
Te, martyr alme, petimus,
Nos tua per vestigia
Ad vitæ ducas præmia.

Sit Patri laus ingenito,
Sit decus Unigenito,
Sit utriusque parili
Majestas summa Flamini. Amen.

CXXIII. De S. Gregorio papa. Hymnus.

Anglorum jam apostolus,
Nunc angelorum socius,
Ut tunc, Gregori, gentibus,
Succurre jam credentibus.

Tu largas opum copias,
Omniemque mundi gloriam
Spernis, ut inops inopem
Jesum sequaris principem.

Videtur egens naufragus,
Dum stipem petit angelus,
Tu munus jam post geminum
Præbes et vas argenteum.

Ex hoc te Christus tempore
Sum præfert Ecclesiæ,
Sic Petri gradum percipis,
Cujus et normam sequeris.

O pontifex egregie,
Lux et decus Ecclesiæ,
Non sinas in periculis,
Quos tot mandatis instruis.

Mella cor obdulcantia
Tua distillant labia,
Flagrantum vim aromatum
Tuum vincit eloquium.

Scripturæ sacræ mystica
Mire solvis ænigmata,
Theorica mysteria
Te docet ipsa Veritas.

Tu nactus apostolicam
Vicem, simul et gloriam,
Nos solve culpæ nexibus,
Reddeolorum sedibus.

Sit Patri laus ingenito,
Sit decus Unigenito,
Sit utriusque parili
Majestas summa Flamini. Amen.

**CXXIV. De S. Benedicto abbate. Hymnus,
ad vespas.**

Gemma cælestis pretiosa Regis,
Norma justorum, via monachorum,
Nos ab immundi, Benedicte, mundi
Subtrahere cæno.

Tu solum spernens, cor in astra figens
Cogis hæredes fieri parentes,

¶ Vas Deo plenum reparare fractum
Promerulisti.

Magnus in parvis eremita membris,
Vincis ætatem, superas laborem,
Arcta districtæ rudimenta vitæ

A Fervidus implex.

Strage saxorum puerum sepultum,
Mox ut orasti, prece suscitasti,
Sensus hinc carni, caro sanitati
Redditur æque.

Jure sub blandæ specie columbæ
Nesciam fellis animam sororis
Summa stellati penetrare cœli
Culmina cernis.

Ipsè post, clarum referens triumphum
Celsa devicto petis astra mundo;
Luce flammantem radiante cellam
Pallia sternunt.

Laus, honor Patri, parilique Proli
Una majestas, eadem potestas,

B Cum quibus sanctus simul implet omnem
Spiritus orbem. Amen.

CXXV. Ad nocturnum.

Signifer invictissime,
Sacraque dux militiæ,
Nos, Benedicte, valido
Precum defende brachio.

His armis execrabilem
Leonis vince rabiem,
Quibus olim teterrimam
Pellis ab ore merulam.

Urticæ junctæ vepribus,
Vulnus curant vulneribus,
Flammata mens divinitus
Ignes exstinguit ignibus.

C Crucem mittens ut laudem,
Veneni frangis calicem,
Von valet mortis vasculum
Vitæ ferre signaculum.

Frater, quem tunc nequissimus
Vagum raptabat spiritus,
Dum tua virga cæditur,
Stabilitati redditur.

Sit Patri laus ingenito,
Sit decus Unigenito,
Sit utriusque parili
Majestas summa Flamini. Amen.

CXXVI. Ad laudes.

Aurora surgit aurea
Festa restaurans annua,
Cum Benedictus arduum
Cœli scandit palatium.

Quanta in summis accipit,
Qui sic in imis clariit,
Cujus micant prodigia
Per ampla mundi climata.

Ejus carentum gratia
Tellus vomit cadavera,
Devotis unda liquida
Sicca lambit vestigia.

Totius orbis ambitum
Per Solis videt radium,
Mens in Auctore posita;
Subjecta cernit omnia.

D

42 Te, Pater alme, petimus

Pronæ mentis visceribus,
Ut cælum des ascendere,
Quos terram doces spernere.

Sit Patri laus ingenito,
Sit decus Unigenito,
Sit utriusque parili
Majestas summa Flamini. Amen.

CXXVII. Epitaphium Lodoici sancti presbyteri.

Vir Domini clauso jacet hoc Lodoicus in antro,
Cui sine carnificum sit nece martyrium.

Vinum respuerat, panem non prorsus edebat,
Heldomas binum, sic dabat una cibum.

Ordine diverso pictor fuit atque sacerdos ;
Obtulit ex æquo munus utrumque Deo.

Lux oriens urbi, lux omni claruit orbi
Arsit et incendit, ivit et ire dedit.

Ecclesie speculum, vivus lapis, hostia, templum,
Nos precibus releva quos mala nostra gravant.

CXXVIII. In natali confessorum pontificum. Hymnus.

Sacri pontificis annus emicat natalis,
Celebrans plebs pia gaudeat, et lato
Resonet pectore carmina Christo,
Qui regit omnia.

Hic spernens proprii gaudia corporis
Longum sustinuit martyrium crucis,
Tormentum gravius vulnere pertulit,
Qui tortor suus exsiliit.

Sacræ militiæ signifer inelytus
Virtutum fuerat forma sequentibus,
Accendens validis pectora vocibus,
Præclaris quoque moribus.

Bis senos lapides pectore detulit,
Bis tinctæ tunicæ tegmine splenduit :
Cui tintinnabula dulciter obstrepunt
Mala punica defluunt.

Ipsius precibus, Conditor omnium,
Demersos releva pondere criminum .
Cui laus, imperium, summaque gloria
Sit per omnia sæcula. Amen.

CXXIX. Ad laudes.

Christe sanctorum gloria,
Certantium victoria,
Nos confessoris precibus
Culparum solve nexibus.

Fac nos imitabilia
Ejus sequi vestigia,
Tu sis commune præmium,
Qui factus es et pretium.

Nam hic in imo positus
Celsis præstabit moribus,
Humilis erat ordine,
Claro sublimis opere.

Intenta mens cælestibus
Mundanos horret strepitus,
Nil jam delectat anxiam,
Quod non ducit ad patriam.

A Accensus illac spiritus
Totis anhelat nisibus,
Jam cernit in ænigmate
Lumen inaccessible.

43 Sit Patri laus ingenito,
Sit decus Unigenito,
Sit utriusque parili
Majestas summa Flamini. Amen.

CXXX. De omnibus sanctis. Versus (60).

Edidit nomina eorum in mundo sortitos,
Quorum imbuat per singula bimos trimosque,
Ilos pariter sæcli doctrina medelam,
Nec non divina præstaverat gratia gratis ;
Utque possint febris putres explodere pestes
Atque saluiferam morbis impendere curam,

B Artubus horrendas pellentes corpora des.
Et mutos, claudos, surdosque repertos,
Luscous, ac strambos, qui sævis verba loquelis
Fantes corrumpunt, et quidquid debile fertur,
Cœlitus instaurant Christo donante salutem ;
Sicque lucem carnis trudent medicamine spurcæ.
Nec tamen eximio virtutum munere diles ;
Auri fallentis gestant marsupia farsas,
Et loculos nummi caleant, ut tetra venena,
Omnia donante gratis pro stirpe superna.
Princeps interea mundi, qui sceptra gerebat,
Martyres elictis multabat trucibus atrox.

C Tum sanctos pelagi gurgite merserat fratres
In pontum, fretos virtute Tonantis,
Algidas et vitreis mitescunt æquora frustis,
Dum dicto citius sanctos ad litora vectant.
Sic compressa salis sacra virtute potestas,
Turgida fluctivagis sopivit æerula campis,
Dextera dum Patris portum patefecit immundus,
Impius id quod ceruens vexilla tropæi,
Altera Gorgoneis molitur damna venenis ;
Nam truculenta ferox flammaram pabula teret,
Et sacramentorum fornacem fomite farci,
n quam fragrantem sacros detrudere jussit,
Ut rogos insontes pranarum torre cremaret
Artus, quos dudum turgescens gurgite pontus
Mergere nequibat limpharum fluctibus atris.
Sic facula flammæ fornacis fonite friget
Ut miles Christi neglecto turbine flammæ
Redderet ingentes pro vita sospite grates ;

D Ceu Salamandra rogis solit insultare focorum,
Quamvis congerie glomerentur forte rogorum,
Tunc crucis in patulum coguntur scandere robur,
Atque pharetrarum densas sufferre sagittas.
Mox Sator æternus, qui sancio juro triumphat,
Spicula tortorum confregit dira reorum.
Exin martyrii sumpserunt sarta cruenta
Ad convexa poli migrantes culmina celsi.

CXXXI. De annuntiatione Virginis.

Ecce parat clausam Regi prænuntius atlam.

CXXXII. De nativitate Domini.

Natus ab æterno prodit de Virginis alvo.

(60) Corruptione laborant omnino insanabili. Hos tamen sic exhibent editio princeps, Parisiensis et ejus recusio Bassani data.

CXXXIII. *De cœna Domini.*

Qui caput est justis vestigia tergit alumnis.
Quod vetuit [f. voluit] parti, Petrus vult solvere toti.

CXXXIV. *De baptismo Domini.*

En fluvius fontem; mundum lavat unda lavantem:
Ablue, Jordanis, a quo magis ipse lavaris.

CXXXV. *De S. Joanne Baptista.*

Prævia materna Verbum vox sentit in alvo.

44 CXXXVI. *De oblatione Domini.*

Nunc capitur cœlis Simeon quem stringit in ulnis.

CXXXVII. *Ubi pueri dicunt: Hosanna.*

Astra, polus, terra metunt, quem portat asella:
Voce Deo magna cœtus depromit Hosanna.

CXXXVIII. *Transfiguratio Domini.*

Hic Deus ostendit quod carnis tegmine clausit.

CXXXIX. *Dominus dicit discipulis suis: Vigilate.* B

Quos sopor oppressit vigilum Rex surgere jussit.

CXL. *Ubi Judas Dominum tradit.*

Falsa ferox blando lupus oscula porrigit Agno.

CXLI. *De patena.*

Esum perpetuæ pariunt hæc fercula vitæ.

CXLII. *Ubi Christus rogat Patrem.*

Patrem, Christe, rogas, cum quo simul omnia douas.

CXLIII. *De ascensione Domini.*

Ima Deus petiit, sed non excelsa reliquit:

Est ibi quo tendit; periuane unde venit.

CXLIV. *Ubi Spiritus sanctus descendit super apostolos.*

Ignit apostolicum linguarum flamma senatum,
Germinat et varias quasi vox secunda loquelas.

CXLV. *De S. Petro.*

Sperne maris naveni, cœli, Petre, suscipe clavem;
Fluctibus et spretis portum mihi redde quietis.

CXLVI. *De S. Paulo.*

Mellifluis omnem Paulus rigat imbribus orbem.

CXLVII. *De illo qui moratur in odio.*

Qui manet in tenebris, uescit vestigia pacis;
Collyrium releuet, cum te glaucoma perurget.
Aere suave creat, tegmen male tecta reuelat;
Nox reparat lucem, dolor aufert sepe dolorem.

CXLVIII. *De illo qui placet duobus inimicis.*

Dum placet utrique, perdit Metecus utrumque.

CXLIX. *De Hildebrando.*

Vivere vis Romæ, clara depromit voce:
Plus Domino papæ quam domno pareo papæ.
CL. *De eodem Hildebrando.*

Qui rabiez tygidum domat ora cruenta leonum
Te nunc usque lupum mihi mitem vertat in agnum.

CLI. *De illo qui omnia timet, vel nihil timet.*

Nil metuens, et cuncta timens, ridendus uterque:
Hic tumet, ille jacet, medius discrimine pollet.

CLII. *De virga Moysi.*

Virga vorat magicos in se reparanda chelydros.

CLIII. *De arca Noe.*

Area dat Ecclesiam; baptismatis unda figuram.
Quod melius est ut scribaris rex in ferro, quam servus
in auro.

Elige Rex ferro quam scribi servus in auro;
Clarior in casula rex est quam servus in aula.

A 45 CLIV. *De illo qui prius donat, et postea reposcit.*

Fœdus amicitiz violat sua dona repositens,
Quæ manus retrahit quod prius ampla dedit.
Qui repetit donum merito mox perdit amicum,
Munere de vestro gaudia digna fero.

Quam vana hujus mundi sunt bona.

Cum cineres regum vileantur et ossa parentum

Acida pulvisculis congesta jacere sepulcris,

Quo libeat carni vigor aut possessio menti?

CLV. *Dominus papa sine me rem incipiebat, et mecum complere volebat; sicque mecum dicebat: Sicut erat in principio; cum mecum non dixisset: Gloria Patri.*

Sicut erat damno, quia nunquam Gloria canto,
Qui caput abrasit caudam quoque jure vorabat:
Ossibus ora terat qui sorbuit ante medullas.

CLVI. *Illis hoc dicitur qui falsam pacem faciunt.*

Ut valeat, oris jungantur et oscula cordis;

Pax dirimit litem, capiunt cum jurgia finem

CLVII. *Quod sæpe amicus videtur irasci, et inimicus fraudulenter blandiri.*

Sævit amor justis, livor blanditur iniqui,

Est amor immitis, dulcis furor, ira fidelis:

Sunt etiam blandi sub oviua pelle tyranni.

Sic et amica patres reddit censura feroces.

CLVIII. *Ad papam Alexandrum admonitio.*

Sedis apostolicæ qui vult retinere vigorem

Æqua libret rigidæ pondera justitiæ:

Juris enim paries nescit suspendere lances

Quem favor inflectit, spes vel avara trahit.

Muneribus plene cui laxant ora crumenæ,

Justitia vacuum perdit inops animam.

Cæli Roma seras tenet, et regit orbis habenas;

His qui plura petit, ditior esse nequit.

CLIX. *Hoc servus Dei facere debet.*

multa quidem tollo, sed fratribus omnia trado:
Aufero divitibus, præbeo pauperibus.

CLX. *Pransum dicimus: Edent pauperes. Silentium solventes dicimus: Pretiosus in conspectu Domini.*

Sicut Edent, mensas; reddit Pretiosus, loquelas.

Insipienti in cordo suo: Non est Deus, inquit.

CLXI. *De odio.*

Ut lita pestifero perimit catapultæ veneno,

Sic animas hominum perdit edax odium.

CLXII. *Qui castratus est non debet episcopari.*

Qui nequit abscondi non debet honore potiri.

D CLXIII. *De Romanis febribus.*

Roma vorax hominum, domat ardua colla virorum,
Roma ferax febrium necis est uberrima frugum,
Romanæ febres stabili sunt jure fideles.

CLXIV. *Quod qui ignorat legem vitiorum nequit evitare perniciem.*

Qui jus ignorat vitiorum peste laborat,

Virtutem vitium, fas putat illicium.

46 Non sit securus qui iudicis ore solutus,

Sunt a lege poli, dissona jura fori.

Arbiter internus ligat hunc quem solvit apertus,
Nec fugit esse, nec videt acta Deus.

CLXV. *De triduo jejunio.*

Quam triduanam gravem solet illidere calcem

Hic rudis ignorat, stomachum qui sedulus inflat, **A**
 Crebris efflantem reprimat qui fistula ventrem,
 Etque fabri follem vacuat spiramen utrunque.

CLXVI. *Cadaloo non pastori, sed antiquo draconi.*
 Desinit esse reus qui punit flendo reatum,
 Sacrelegat coeptam genuinata superbia culpam,
 Cæde necans Urbem, nunc auro destruis orbem.
 Heu! gladio ferri gladius truculentior auri;
 Is animam penetrat, carnem fons (cod. Vat., foris,
 {Mat.}) ille cruentat,

Vimque tenet jaculi radiantis vena metalli.
 Nil differt ferro, perimatur quisque vel auro.
 Quid iuvat an fulvis furvisque quis occidat armis?
 Hos homicida vibras miseros et utrosque trucidas.
 E cælo rueras, sed adhuc draco lubricæ sufflas,
 Ore vomens rabiem tetrum diffusis odorem :
 Fractus adhuc reptas, et flammam variibus efflas ;
 Squamea colla tumes, strages et prælia frendes.
 Desinat horrenda squamis attollere colla,
 Ut populus vivat, vitam mala bestia perdat ;
 Torva draconteas reprimat jam vipera cristas (cod.
 {Vat., chelas, Mat.}),

Te superaggestus lapidum tumuletur acervus,
 Ruder erit lapidum concurs sententia Patrum,
 Hæc scrobis atra (cod. Vat., antra, Mat.) lues tu-
 (nido ne gutture suffles,
 Mille vorax hominum crepet insatiabile monstrum.
 Te super inferni sua claudant ora cavernæ,
 Ne reditus pateat, sed mundi bella quiescant.
 Fumea vita volat, mors improvisa propinquat (61).
 Imminet expleti præpes tibi terminus ævi
 Non ego te fallo, coepto morieris in anno

CLXVII. *Cuidam fratri, cui jejunium et vigilia
 in nauseam venerant.*

Agrigentinum Siculis sal gignitur oris ;
 Quod fluit in flammis, crepitat si mergitur undis.
 Qui naturales trahit in contraria leges,
 Congruit Auctori quantum sibi dissidet uni.

CLXVIII. *Quod quidam benefactis offundunt,
 offensione placantur*

Officium stimulat quosdam, percussio pœeat,
 Os in corde suo, cor ponit in ore nabaldus.

CLXIX. *De dente et lente.*

Littera mutetur, quod ebat rursus edetur.
 CLXX. *Quod caro sine predicatione prorum, it
 in silvam vitiorum.*

Silvescit vitii caro verbi libera, cultris
 Virescant steriles, sarriente ligone, novales.
 Novimus Annibalem, luscumque fuisse Neronem,
 Quem ramex etiam pressit, cum sceptrâ levarent.

CLXXI. *De baculo rectoris.*

Suscipe diversum moderaminis arte bacillum :
 Quos feretrum pupugit cornu pietate reducit.

47 CLXXII. *De Ecclesia Romana ab antipapa
 intrusa luctus.*

Heu! sedes apostolica
 Orbis olim gloria :

(61) Codex Vaticanus caret tribus postremis ver-
 sibus, quos consulto fortasse noster auctor omisit

Nunc, prob dolor! efficeris
 Officina Simonis.

Teruat incudem mallei,
 Nummi sunt tartarei :
 Justo Dei iudicio,
 Fit ista conditio.

Ut quisquis apostolicare
 Sedem semel comparat,
 Redimere non desinat,
 Donec male pereat.

Cathedram pestilentiae
 Pressus anathemate,
 Tenes cum sacerdotibus
 Christi peremptoribus.
 Fit tibi terra ferrea,

B Cæli sedes ænea ;
 Diligenter igitur intende, quod dico.
 CLXXIII. *De miseria humanæ conditionis.*

Prob dolor! infelix humanæ stirpis origo
 Per traducem carnis fit adhuc obnoxia mortis ;
 Et miseros gignit, quos vitæ limite claudit.
 Qui non uxorem nisi prolis taugit amore,
 Etsi mirandus, non omnibus est imitandus ;
 Non siue membellis valet esse refectio membris.
 Sæpe novercalis fit meus materna pupillis
 Legeque perversa gravis est de matre noverca.

CLXXIV. *De eo qui prædicat justum et dimittit
 impletum.*

Fundit aquam fluvii vecors sitiendentibus hortis.

CLXXV. *Laus eleemosynæ.*
C Fenerat ille Deo qui sumptum præbet egeno,
 Reddere promisit, qui non mendacia novit ;
 Solvitur expletum graviori fenore lucrum ;
 Pro medico magnum, pro cæno redditur aurum ;
 Sic hemina cadum, lucratur dragina talentum,
 Sic obolus regum, cyathus mercatur olympum,
 Cælica terrenis redhibentur, fixa caducis.
 Ignes unda necat, lapsus eleemosyna purgat,
 Est aqua mors flammæ, mors est eleemosyna culpæ,
 Nec replet irriguis lacrymarum corda fluentis.
 Hæc vitii vacuat, virtutum floribus ornat.
 Hæc redimunt ipsum pietatis viscera Christum.

CLXXVI. *Araro diviti.*
 Qui cedros solidis scit contingere cypressis,
 Fundamenta struit nullis obnoxia flabris :
D Ditiior es cæno quam sis, Pactole, fluente :
 Unda levat cæculum, flavescit arena metallum,
 Lama tulit fruges, rupes prærupta cacumen.
 His vitam regimur, procul hoc astare videmus,
 In vidua dives Deus est, in divite pauper.

CLXXVII. *Viro superbo.*
 Mens scætet in veras causa perhilitente loquelas,
 Vere licet rubeat, nunquam rosa pulchra perannat.
 Qui stat præsto cadit, ceu flos caro lapsa putrescit.
 Vita volans hominis decurrit more fluenti.

48 Te patulæ vento foliua pendere nemento,

ob vaticinium litteraliter non impletum, de quo
 disserit ipse Petrus tom. III, pag. 206. Mat.

Turgida colla suis subigit mors improba plantis.
 Vitæ qui patitur felicitate morte fruatur,
 Qui fruitur vita mortem patietur amaram.
 Vita brevis prohibet ne longum vivere speres.
 Vitæ memor mortis, quo semper vivere possis.
 Totus vive Deo, totus tibi mortuus esto.
 Vita parit mortem, mors vitam parva perennem.
 Qui sibi nunc vivit semper moriendo peribit.
 In se qui moritur, hunc vita beata sequetur.
 Sic requies fesso reddibetur vita precepto.

CLXXVIII. *Livido obtreclatori.*

Esse foret panem melius quam rodere fratrem,
 Corporis una cibus, animæ hæc altera virus.
 Rosus non moritur, rodens homicida tenetur.
 Non alios capræ, te cernas lumine talpæ.
 Non mihi des vultum, promptus tibi vertere tergum,
 Me faciens speculum, cum sis tibi mantica factus,
 Polypus hærenti de se non fetet olenti.
 Lyncea lux radios in viscera figit acutos,
 Cum se non videat, penetrat procul omne quod astat;
 Obtusæ cotes acunni, non cedere possunt,
 Nec sibi, sed vario parent sua jura metallo,
 Scaltra polire lima novit, non ipsa poliri,
 Prava manet sentum scorium, dum lavigat aurum.
 Nam scabiosa carnis titulo fit digna fidelis,
 Si rictu rabido verum cum jure lacessit.
 Qui quod vult dicit, quod non vult scæpius audit.
 Non habet os lingua, frangi facit ossa sed ipsa
 Unaque diversis parit infornia membris.
 Pone malum linguar, quam vibras more sagittæ,
 Ne gladii conto referantur saxa lapillo.

CLXXIX. *Duobus inimicis, ut ad pacem redeant.*

Hæmat amor varios, scindit discordia junctos;
 Non ibi lux pacis ubi fit divisio cordis;
 Pax docet ignaros, discordia cæcat acutos.
 Non status est rebus, fortuna vertitur ordo,
 Cervici rigide mors improvisa minatur.
 Turgida colla suis subigit febris ignea plantis,
 Ac domat indomitos divino jure solutos;
 Qui tumere Deo coguntur cedere morbo;
 Quod dant languori veræ vetuere saluti.
 Vultu sæpe truce, flammis velut ore vomentem,
 Oraque terribilem frendentia verba tonantem
 Funda perexiguo stravit contorta lapillo.

CLXXX. *Cum idem scriptum bis mittitur.*

Jure notatur idem, qui sæpe rescribit eidem;
 Non tamen absurdum, cum res habet ipsa recursum,
 Indiga verborum dum sit geminatio rerum.
 Insimulat vicem carminibus non reddentem.
 Disticha tot misit quot flumina sunt paradisi,
 Fonte sed ex vestro nec mihi stilla fluit.
 Nunc igitur scriptis totidem nisi scripta remittis,
 Implebit vaeam penna retusa thecan.

CLXXXI. *De quibusdam antidotis.*

Mors aloen æquat, copulat sapor unus utramque,
 His quoque tu parilem pigra sortiris acreorem
 Serapi; non cunctis fatear præstare venenis.

A CLXXXII. *Quod qui sumit munus debet vicem reddere.*

Aterutrum charos componit munus amicos,
 Si gerulus referat, si dator accipiat.

49 CLXXXIII. *Quibus benedictio de coclearibus mittitur.*

Dent alii fulvum trutina librante metallum;
 Sed mundus vivit, quia ligno Vita pendit:
 Sic modicum magno lignum pretiosius auro.

CLXXXIV. *Pontificali dextera coctearia mittuntur.*
 Magna perexiguum munus aurea suscipe liguum.
 Nolo datum trutines, sed dantis viscera libres:
 Andeo quod parti non est, præsumere toti;
 Carmina quot scripsi, totidem tibi ligna polivi,
 Chartula venalis, donantur cætera gratis.

B CLXXXV. *Quibus benedictio de coclearibus mittitur.*

Marinoribus latomi fabri dant signa metalli,
 Sandapilas inopes compingunt vespitiones,
 Nec nos signa ducum ferimus, sed signa colonum.

CLXXXVI. *Amicum terret.*

Quod digitis scribo, totidem tibi carmina mitto,
 Aspera vox: Ite; nimium jucunda: Venite:
 Congregat hæc agnos, vox altera dissipat hædos;
 Perpensæ voces poterunt componere mores.

CLXXXVII. *Ad inimicum.*

Si regni requiem cupimus, metuamus et ignem;
 Inter bella silent leges, in pace loquuntur.
 Tempus adest belli, venient sua tempora legi;
 Sic lis obtineat, ne pax post bellica perdat;
 Ne vincare foro, qui tentas vincere campo.

C CLXXXVIII. *Discretio inter levem et gravem.*

Horrens præcipitem noli te ferre limacem,
 Cum gravitate levis, sis levitate gravis.
 Si gravis incessus, nec jam quasi compede nexus.
 Nil vitio vitium cedere proficuum.

CLXXXIX. *Quod melius sit agricolæ laboranti quam domino præstanti.*

Bella ciet dominus, proscindit rura colonus;
 Ille patet jaculis, hic frugum gaudet æcervis.

CXC. *De his qui non se, sed alios carpunt.*

Polyypus hærenti de se non fetet olenti;
 Sunt sua qui palpant, aliena piacula damnant.
 CXCI. *Quod esuriens et sitiens vile quodlibet libenter sumit.*

D Faucibus atra fames herbas commendat agrestes,
 Hausibilem densam reddit situs ignea vappam
 Esuriens comedit, vacuo satius ore ligurit.

CXCII. *De illo, qui gloriatur in altitudine vocis.*

Voce satis celsa vocalis rudis asella,
 Dulce melius placidius format vox ignea bombis.
 CXCIII. *De monachis, qui loricas induunt ad carnem.*
 Hæmatæ vestes præbent inamabile tegmen:
 Vestes hæmatæ gemina sunt peste perosæ;
 Ossa premit pondus, constringit viscera frigus.

50 CXCIV. *De Hildebrando, qui parvæ quidam staturæ, sed magnæ videtur esse prudentiæ.*

Parva Tigris missas æquat properando sagittas,
 Vile quidem ferrum, tamen edonat omne metallum;
 Sed trahit hoc validus sua post vestigia magnes;

Hunc qui cuncta domat Sisiphi mensura coaretat, A
 Quemque tremunt multi, nolens mihi subditur uni.

CXCIV. *De papa et Hildebrando.*

Papam rite colo, sed te prostratus adoro :

Tu facis hunc dominum; te facit iste deum.

CXCVI. *De Romano archidiacono, qui mihi medium piscem misit.*

Non mirum Petrus si sit mihi semper egenus,

Cum generent medios fulmina pisciculos.

CXCVII. *Urbano gratulatur, qui Romæ factus est pauper episcopus.*

Quod sibi Bethsaide, nunc est mihi Petrus in Urbe :

Hoc cum scepra tenet, quod erat cum retia neret :

Semper lina lavat, pelagi mihi cæcula sulcat,

Me premit in terris, qui prorsus egebat in undis

Me siliquis recreat, modicus quem piscis alebat.

CXCVIII. *De illo qui filium habet.*

Cum superest soboles, vivunt de morte parentes,

Et velut una caro viret in radice propago.

CXCIX. *Ut hi qui prædicant invicem non discordent.*

Non sapiens stulto, non hos societur asello,

Qui divina docent a se non prorsus aberrant.

CC. *De stercore turdi fit viscus unde turdus ipse capitur.*

Podice digeritur pede quo turdela tenetur.

CCI. *Illi, cui ego prolixam misi epistolam, et iussu mihi parvam.*

Non obolus solidum, non æquat libra talentum,

Plane minor modio cedit et iste choro.

Non licet exiguum compenset epistola librum

Contrinetur lances pendula libra pares.

CCII. *De Florentia, in qua papa Stephanus obiit, et C
 Nicolaus papa ex eadem processit.*

Parva virum magnæ debet Florentia Romæ;

Quæ tenet extinctum, cogatur reddere vivum :

Sic quæ Bethleis lux mundo fulsit ab oris.

CCIII. *De illo qui semetipsum subjugat, ut reum recipiat.*

Nil sibi prorsus erit qui se sub fenore vendit.

CCIV. *Quod Roma mundo præfuit, donec legibus obedivit.*

Præfuit Urbs orbi, fnerat dum subdita legi;

Justitæ spretis regnum contraxit habenis.

CCV. *Quod plerique casti sint tenaces.*

Vix opibus largum videas et corpore castum.

CCVI. *De illoqui, nutritus Aretii, Pomposia abbas fuit.*

Qui solet insipidis ventrem satiare lupinis,

Guttare nunc epulas ruclat turgente marinas.

51 CCVII. *De domno Umberto archiepiscopo, qui sedebat ad dexteram papæ, et ego ad sinistram.*

Fortior hædinam, tu sedem tollis ovinam.

Lævus habet dextram, dexter quandoque sinistram.

CCVIII. *Super sæcularibus elegidia.*

Lugeo vos, miseri, quibus est inens dedita carni;

Cælum despicitis, quæstus bona summa putatis.

Quid vos hortor ego, quid vos optare monebo?

Nunc male jucundas mundi sorbete medullas,

Extâ replete cibus, artus onerate saganis,

Ne pereant vermes macie vos semper edentes,

Fontibus irriguas gelidus extendite villas.

Non numerus nummis, non sit mensura metallis.

A Post erit angustum possessio vestra sepulcrum.

At quos spes fulvo ditat pretiosior auro,

Quorum divitiæ veræ sunt præmia vitæ

Quas fur non temerat, nec edax male tremula sulcat,

Vana repentinis obnoxia lucra rutilis

Spernite, lapsuro cedant sua munera mundo :

Sufficiant Christi famulis patrimonia cæli,

Pectoris exitium fidei legat arca talentum,

Sit studium rutilas virtutum condere gemmas,

Et male nascentes vitiorum vellere sentes :

Turbida fluctivagi vitate negotia mundi,

Incubet eloquiis jugiter mens libera sacris,

Jam modice gustet mel, quo post plena rundunt,

Ad sua sic nostra redeat primordia forma.

Hæ tumultuor opes, isti querantur honores,

B His homo jure potens, his sit per sæcula dives.

CCIX. *Contra Cluniacensem abbatem, qui eum in Galliam duxit.*

Mors mea grandævam primis, Cluniace, senectam,

Ellicis ut non sim, dum petis ut bene sim,

Ut tibi mella fluant, epulæ pigmenta rubescant,

Amplaque conditos præbebat olla cibos.

Scabra fit ut nostris desint vel cantabra mensis,

Dum tibi servo dapes, me manet atra fames.

CCX. *Versus pauperis.*

Ulceribus vacuus, sed paupertate repletus,

Lazarus ecce venit, qui micis vivere querit.

Absunt ora canum, non desunt rostra pedonum :

Illâ cutem lambunt, hæc membra scatentia rodunt.

CCXI. *De triduo jejunio.*

Quam triduoana gravem soleas illidere calcem,

Sæpius expertis scit mens exercita bellis.

CCXII. *Qui dicit quod vult, audit quod non vult.*

Qui quod vult dicit, quod non vult serpens audit;

Qui quod amat loquitur, quod odit perferre meretur.

CCXIII. *Epitaphium Petri Damiani.*

Quod nunc es, fuimus; es, quod sumus, ipse futurus.

His sit nulla fides, quæ peritura vides.

Frivola sinceris præcurrunt somnia veris,

Succedunt brevibus sæcula temporibus.

Vive memor mortis, quo semper vivere possis.

Quidquid adest, transit; quod manet ecce venit.

Quam bene providit qui te, male munde, reliquit,

Mente prius carni quam tibi carne mori.

Cælica terrenis præfer, mansura caducis.

D Mens repetat proprium libera principium.

52 Spiritus alta petat, quo prodit fonte recurrat,

Sub se despiciat, quidquid in ima gravat.

Sis memor, oro, mei; cineres pius aspice Petri.

Cum prece, cum gemitu dic : Sibi parce, Deus.

CCXIV. *Bennoisii epitaphium.*

Ariminum, luge, lacrymarum flumina funde,

Laus tua Benno fuit, prob dolor ! ecce ruit;

Benno decus regni, Romanæ gloria gentis,

Ipse pater patriæ, lux erat Italiæ.

Hunc socium miseri durum sensere superbi :

Lapsos restituit, turgida corda premit ;

Fit leo pugnanti frendens, tener agnus inermi,

Hinc semper justus perstitit, inde pius.

Hic fidei dum jura colit, dum cedere nescit,

Firma tenens rigidæ pondera justitiæ.

Recticolæ jugulus pravorum pertulit ictus :

Per quem pax viguit, bellica sors perit.

Obsecro, tam diram, sapientes, flete ruinam,

Et pia pro socio fundite vota Deo.

CCXV. Quod vermis eris, et a verme voraberis.

Ejus, homo, quod-eris, datus es ut ore voreris;

Cur, cinis et vermis, tumida cervice superbis?

CCXVI. Ad pœnitentiam provocat.

Cum cruor excrescit nemitorem vena requirit ;

Vulnus et incolumem facit, affert plaga salutem,

Mens fluidum generat, pia quod confessio purgat;

Sic animæ sanguis per venam profluit oris.

Egere letifero violat quod viscera tabo :

Esto vomax proprii salubri conamine morbi,

Ut mentis stomachus releveatur mote reatus.

CCXVII. Versus de Simoniacis.

Lucide Simonis fabrilis, et antra monetæ

Damnat pestiferas Deus evertendo cathedras :

Nam postica latro per diverticula reptit,

Pervia gratuito pastor petit ostia gressu.

Ast ubi mangonum scelerata negotia desunt,

Nec grave carbonam turget venale talentum,

Non distractor obest, quia non commercia sordent ;

Nam quid nummati, nequeunt tibi lædere nummi?

Imo quid arloreis manus obsit squalida plantis?

Sæpe saluiferam medicus dedit æger oryzam,

Maucipites pugilem, cæci genuera videntem,

Clinica procerum peperit male fœda venustum

Nec soboles noxis est addicenda paternis.

Quisque sua premitur, socii nec labe tenetur.

CCXVIII. Adversus Simoniacos rhythmus.

Mundi turba turbulenta,

Error, et divisio,

Hæresis Simoniana,

Zelum, et ambitio,

In lamentum nos compellant

Styli sub officio.

Extarentur ergo cuncta

Strictim a principio,

Ex quo summæ sedis præsul,

Sancto doctus Spiritu,

Scelestorum probra cœpit

Emendare liquido.

Cujus vox erat, ut patris

Corrigentis filios;

Ut Apostoli vox erat

Mitis ad Corinthios :

53 Sic se mitem exhibebat

Erga coepiscopos.

Scitis, fratres, vos pastorum

Suscepisse regimen ;

Hinc vos decept, ut doctores,

Primum recte vivere,

Obsecrare, increpare,

Postmodum arguere.

Non elatos, non inflatos

Non ex vino turgidos.

PATROL. CXLV.

A

Non in veste pretiosa,

Sed virtute fulgidos,

Sine causa non lædentes

Castos atque sobrios.

Sint in promptu gesta Patrum,

Sintque sancti canones ;

Cibus vestris recreentur

Debiles ac pauperes ;

Orphanorum mater plorans

Ante vos non clamitet.

Cedant equi phalerati,

Cedant cæci rabulæ,

Cedant canes vedatores

Ac minorum fabulæ,

Et accipitres rapaces

Nec non aves garrulæ.

B

Ad hæc, Simonis leprosaræ

Exsecrate hæresim,

Sacerdotum simul atque

Scelus adulterii,

Laicorum dominatus

Cedat ab Ecclesiis.

Ecce papæ gloriosi

Monita Gregorii,

Ecce verba summæ seclis

Præsulis catholici,

Quibus irruunt in eum

Cives Babylonici.

Hincque Cæsaris exarsit

Ira in Ecclesia,

Inde tumuit in eum

Præsulum superbia,

Sacerdotem populorum

Furit ab Ecclesia.

C

Ex quo Simon contra Petrum

Turrim struxit magiæ,

Inde cecidit percussus

Angulari lapide,

Contra cujus ictum plane

Nihil est durable.

Quorum rex est alter Christus,

Alter est Leviathan ;

Ille vitæ, iste mortis

Regnat super agmina :

Ergo quorum quis sit victor

Nemo sanus ambigit.

D

Respiscant inde cuncti,

Et ad corda redeant,

Qui non pure, non sincere,

Sed mente malevola,

Sacerdotem populorum

Rodunt atque lacerant.

Illi vero, quos cibavit

Fides apostolica,

Solidentur, et fundentur

Petri petra solida,

Ut post pugnam consequantur

Pleniter victoriam. Amen.

54 CCXIX. *Damiano exhortatio, ut monachus fiat.* A
 Omnipotens, agamus, doce, ut quod fecit agamus.
 Desunt jura tori, teritor si semita Christi.
 Jam pater es, soboli spatium largire sequenti,
 Ut tua contiguus pateant vestigia plantis,
 Et seges erumpat, dum non quod protulit obstat,
 Sublita maternis torpens vitulamina ramis.
 Fræsto fluunt veteres ad florum germinia frondes,
 Herbaque sæctricem vocat orto semine falcem.
 Incipiens igitur terreno cespite velli
 Transplantare polo, spes hinc animata virescat:
 Sic radix cordis cœli se transferat arvis,
 Et non lapsurus prorumpat in arbore fructus.

CCXX. *Rhythmus pœnitentis monachi.*

Quis infelici fontem aquam capiti,
 Quis lacrymarum fletum dabit oculis?
 Flendo, pupillæ tenebras obducite
 Væ mihi lapsus!

Non guttae maris, non arenæ littoris,
 Æquantur meis seclerum flagitiis,
 Excedunt stellas pluviasque numero,
 Pondere montes.

Nam quibus non sum vitii obnoxius,
 Qui pravis semper deservivi meritis?
 Deo solutus, carnis vixi legibus,
 Fluxus in ima.

Sprevi præcepta, ausus sum prohibita,
 Plures everi prava per judicia:
 Noxius mihi, aliis inutilis,
 Arctor utrinque.

Non cœlum dignus oculis aspicere,
 Non Dei nomen labiis exprimere;
 Prohibet ædis sacræ limen terere
 Culpa remordens.

Nunc quoque sacris deditus obsequiis
 Veteris vitæ simulor illecebris:
 Ut fugitivum repetunt in famulum
 Jura tyranni.

Conor in fletu, riget cor lapideum,
 Precibus insto, vagus abit spiritus,
 Lumen inquiri, tenebræ phantasmatum
 Protinus adsunt.

Efferum ira, tumidum superbia,
 Edacem gula, vanum œuodoxia,
 Omnium frendens criminum barbaras
 Subdere tentat.

Sæpe resisto, armaque corripio,
 Mihi congressus, mecum ipse dimico,
 Sed legi carnis lex dum cedit spiritus,
 Præda fit hosti.

Sæpe divino igne cor accenditur,
 Sequæ transcendens meus in alta rapitur,
 Sed genuinæ corruptelæ labitur
 Pondere pressa.

Lux inaccessa micat, ut per rimulas,
 Cui meus intenta sitienter inhians,
 Cujus obtutus ecce carnis obvians
 Umbra retardit.

Hostis antiqui telis mille sauciata

Ploro percipientiam in peccatis animam:
 Qui vacuasti mortis jura mortuus,
 Per te resurgat.
 Palma justorum, spesque pœnitentium,
 Da, Christe, manum, et profundis eritum
 Solve peccatis, hinc ab imminentibus
 Eripe noxis.

55 Tu peccatricis lacrymas non respuis:
 Tu publicanum pœnitentem recipis:
 Vitam latroni jam in morte posito
 Te dare spondes.

Per hæc, te quæso, pietatis viscera,
 Et me de vinculis tot culparum libera:
 Mereor iram, effunde clementiam,
 Fons pietatis.

Da tuis semper obsequar imperiis,
 Sicque supernis digium redde præmiis,
 Qui Patri compar, sanctoque Spiriti,
 Cuncta gubernas. Amen.

CCXXI. *De abbatum miseria rhythmus.*

Luget, plorat, lamentatur
 Sancta nunc Ecclesia,
 Cum suorum tantam videt
 Abbatum miseriam,
 Et eorum contemplatur
 Diversa pericula.

Nullus pene abbas modo
 Valet esse monachus,
 Dum diversum et nocivum
 Sustinet negotium:
 Et, quod velit sustinere,
 Velut iniquus patitur.

Monachorum, tanquam servus,
 Intus fert superbiam,
 Et multarum foris rerum
 Sustinet molestiam;
 Haec abbatis collum portat
 Servitutem geminam.

Spiritualiter abbatem
 Volunt fratres vivere,
 Et per causas sæculares
 Cogunt illum pergere:
 Per tam itaque diversa
 Quis valet incedere?

Nam dum equitat, mox esse
 Dicitur vagatio;
 Ejus namque hebetudo
 Est claustralis statio;
 Quidquid miser facit,
 Semper est detractio.

Delinquentes dum emendat,
 Omnes clamant impium:
 Si quandoque illis pareit,
 Dicunt esse tepidum.
 Quis portare, rogo, valet
 Vulgus tam ambiguum?

Phinees si imitator,
 Fugit, vel expellitur:
 Si Eli, tunc irridetur

B

C

D

Atque parvipenditur;
 Odiosus est, si fervens;
 Et vilis, si tepidus.

Valet forsam emendare

Facta, si sint levia;
 Et quæ duas tantum poseant
 Vel unam veniam;
 Graviora quæ sunt abbas
 Supprimat, ne pereat.

Nam si velit de immundo

Quidquam loqui vitio,
 Monachorum intestina

Oritur scditio,
 Et occulte statim ejus
 Tractatur perditio.

56 Si quandoque vel jejumat,

Vel tenet silentium:

Vanz laudi nox abbatem

Dicunt esse deditum;

Et si loquitur, vel mandat,

Velut fur reprehenditur.

Si sermoem facit abbas,

Denotatur garrulus;

Et si tacens nil exponit,

Denotatur fatuus;

Huc se vertat illuc pergat,

Semper erit anxius.

Intus, foris, si contingat

Quælibet adversitas,

Hoc incuriæ abbas

Fratres omnes deputant;

Illum rodunt, et perrodunt

Et appellant bestiam.

Domus sancta si non crescat,

In abbatem involunt;

Si crescat, mox abbatem

Velut hostes expectant;

Ut incudem, sic abbatem

Simul omnes feriunt.

O beatum tale caput,

Quod a membris roditur!

Bonus pastor, quem depascunt

Sævi dentes ovium!

Felix pater, filiorum

Morsus timet omnium!

Istud malum monachorum

Intus abbas tolerat,

Sæcularium et foris

Simul portat onera,

Anxiatur et tristatur;

Quod sic preuant omnia.

Noctem namque, curis pressus,

Verbosus dimidiat,

Et auroram, ut loquatur

Sæpius anticipat;

Totum diem in loquendo

Postmodum continuat.

Hæc et alia prælatus

Sustinet quamplurima;

A

Sæculares foris pungunt,

Intus fratres vulnerant;

Illi corpus prosequantur,

Illi corrodunt viscera.

Dic, prælate, rogo, clare,

Quæ est ista dignitas?

Intus dolor, foris labor;

Hinc inde calamitas

Corpus, fateor, iis malis

Perditur et anima.

Quis abbatum, rogo, valet

Ferreo nunc tempore,

Inter tot calamitates

Virgas ferre fertiles?

Prælatorum certe modo

Sunt honores steriles.

Iis honoribus, abbates

Venerandi, cedite;

Grave pondus et inane

Ultro jam abjicite;

Et de cætero quieti

Ac securi vivite.

B

57 CCXXII. *De omnibus ordinibus omnium hominum in hoc sæculo vitærum rubrica.*

Episcopi, attendite,

Dei verba discernite:

Vobis præcepit Dominus

Pro vestris mori ovibus.

Si bona, quæ loquimini,

Operibus feceritis,

Exempla bona dabitis

Vestris commissis filiis.

Presbyteri, diaconi,

Qui fertis vasa Domini

Estote semper nitidi

In conspectu Altissimi.

Qui vult esse canonicus,

Sit bonus et idoneus,

Obediat episcopo,

Ut seniori inclyto.

Ad matutinum veniat,

Cum signum horæ resonat;

Postposita pigritia

Festinet ad officia.

Plebani recte audiant

Quod sancti patres clamitant

Ut acquisita prædia

Relinquant in Ecclesia.

Magister doctus litteris

Flagella det discipulis:

Ut, docti ab infantia,

Doctrinam bene sapiant.

Scriptores recta linea

Veraces scribant literas,

Distinctiones proprias

Usque in finem compleant.

Illiteratus clericus

Elationis delitit,

Despicens mysteria,

C

D

Ut stulta jacet bestia.
 Discurrit per basilicam
 Pro vanitate nimia;
 In loco si permanscrit,
 Cervicæ torta respicit;
 Verba Dei non nuntiat,
 Privatim semper mussitat;
 Et recitat parabolas
 Inanes atque vacuas.

Abbatès semper vigilant,
 Ab omni namque crimine,
 Non pro mundi astutia
 Sancta relinquunt studia.

Non potest esse monachus
 Qui vagus est, improvidus:
 Si vivit sine regula,
 Peribit morte pessima.

Deo devoti monachi,
 Servate legem optime,
 Viventes casto corpore,
 Terrena cuncta spernite.

Potestas est in populo
 A summo data Domino
 Et cum fide.....

Qui sacramenta fecerant.
 Pro nullo malo merito,
 Vel placitatio pretio,
 Aut aliqua amicitia,
 Veritas vera iudicia.

Judex sedens in placito
58 Non speret de lucratio,
 Sed Deum recte timeat,
 Et legem cito finiat.

Testes, pro nullo munera
 Falsa loqui præsumite,
 Sed vera verba dicite
 Præsentè vero Principe.

Veraces sint notarii,
 Tenendo fidem animi:
 Nec unquam pro denariis
 Falsa scribant in chartulis.

Castaldiones populi,
 Et omnes vicedomini,
 Ne torqueant justitiam,
 Nec manducent servitia.

Tenentes ministeria,
 Cum malis non conveniant,
 Recte tamen deserviant,
 Ne bona perdant merita.

Advocatores placita
 Ne fraudent arte aliqua;
 Relaxent cordis vitia,
 Et exquirant iudicia.

Nullus consiliarius,
 Aut auricularius,
 Propter mundana prospera,
 Se confidat in gloria.

Missus prudenter sapiat
 Enarrare missatica,

A Ne stupefactus publice
 Verbum dicat inutile.
 Nutritus atque sapiens,
 Timens Deum veraciter,
 Amandus est a Domino,
 Laudandus est a populo.
 Receptor celans vitia,
 Ut falsa canit fistula,
 Ridendo verba dudum
 In corde male seminat.
 Hypocrita se simulans
 Multa abscondit vitia,
 Vultum demonstrat placidum,
 In corde portat gladium.

B Ebriosi miserissimi
 Infremunt ut phrenetici,
 Mentis perdunt memoriam,
 Nihil boni excogitant.

Audite etiam, laici,
 Qui Christo famulamini:
 Pro ullo unquam crimine,
 Pastores non despiciate;
 Operibus perficite,
 In cordibus describite.

Antequam mors adveniat,
 Deo donate decimas:
 Securi hinc exhibitis,
 Et cælum possidebitis.

C Uxores vero diligite,
 Natos vestros corripite;
 Sed vos ancillas regite,
 Opus eis impendite.

Qui timet Deum omnium
 Non juret per negotium:
 Nec pro concupiscentiis
 Ullius fraudet pretia.

Duces cum beneficiis
 Ad invicem conveniant,
 Deo cum fide serviant.

59 Miles ad pugnam peragrans
 Deum in mente teneat:
 Fillones semper caveant
 Ne dicant plus quam audiant:

Placentes per menlacium/
 Peccatum agunt maximum;
 Viles apparent sæculo,
 Et sunt in vituperio.

D Potestas mundet vitia,
 Furta et latrocinia;
 Ut cæteri, perterriti
 Timeant poenam consequi.

Conjugatæ femine,
 Tenete fidem provide;
 Domos vestras disponite,
 Ad templum Dei currite.

Mutate vestem, viduæ,
 In castitate vivite:
 Luxuriantes fugite,
 Ne possint vos decipere.

Puellæ se custodiant
Ab omni vana gloria,
Ne juventute fervida
Cadant in adulteria.

Meretrices, convertite,
Veniam vobis quærite :
Qui semper solet parcere
Expectat vos quotidie.
Servi, cum recto animo
Vestro servite domino :
Ancillæ et utiliter
Deserviant similiter.

In prosperis lætitiâ,
In adversis tristitiâ
Supra modum non habeat
Ulla fidelis anima.

Qui vivitis in sæculo,
Omnes, servite Domino,
Ut juti sua dextera
Regnetis super æthera.

CCXXIII. *De die mortis rhythmus.*

Gravi me terrore pulsas,
Vitæ dies ultima,
Mæret cor, solvuntur renes,
Læsa tremunt viscera,
Tui speciem dum sibi
Mens depingit anxia.

Quis enim pavendum illud
Explicet spectaculum,
Cum, dimenso vitæ cursu,
Carnis ægræ nexibus
Anima luctatur solvi,
Propinquans ad exitum?

Perit sensus, lingua riget,
Resolvuntur oculi,
Pectus palpitat, anhelat
Raucum guttur hominis,
Stupent membra, pallent ora,
Decor abit corporis.

Ecce diversorum partes
Confluunt spirituum;
Hinc angelicæ virtutes,
Illinc turba dæmonum;
Illi propius accedunt,
Quo invitat meritum.

Præsto sunt et cogitatus,
Verba, cursus, opera;

60 Et præ oculis nolentis
Glomerantur omnia :
Illuc tendat, huc se vertat,
Coram videt posita.

Torquet ipsa reum suum
Mordax conscientia,
Plorat acta corrigendi
Defluxisse tempora ;
Plena luctu, caret fructu
Sera pœnitentia.

Falsa tunc dulcedo carnis
In amarum vertitur,

A

Quando brevem voluptatem,
Perpes pœna sequitur :
Jam quod magnum credebatur,
Nil fuisse cernitur.

Atque mens in summæ lucis
Gloriam sustollitur,
Aspernatur lutum carnis,
Quo mersa provolvitur,
Et ut carcerali nexu
Lætabunda solvitur.

Sed egressa durum iter
Experitur anima,
Qua incursant furiosa
Diræ pestis agmina,
Et diversa suis locis
Instruunt certamina.

B

Nam hic inceptores gulæ,
Illic avaritiæ,
Alibi fautores iræ,
Alibi superbiæ ;
Vitii cujusque globus
Suas parat acies.

Jam si cedat una turba,
Mox insurgit altera :
Omnis ars tentatur belli,
Omnis pugnæ machina,
Ne ab hostium pudore
Sic evadat anima.

O quam torva bellatorum
Monstra sunt feralium ;
Tetri, truces, truculentis
Flammæ efflant naribus,
Dracontea tument colla,
Virus stillant faucibus.

C

Serpentinis armant spiras
Manus doctas præliis,
His oppugnant adventantes
Telis velut ferreis :
His, quos attrahunt, æternis
Mancipant incendiis.

Quæso, Christe, Rex invicte,
Tu succurre misero,
Sub extremæ mortis hora,
Cum jussus abiero :
Nullum in me jus tyranno
Præbeatur impio.

D

Cadat princeps tenebrarum,
Cadat pars tartarea :
Pastor ovem jam redemptam
Tunc reduc ad patriam,
Ubi te videndi causa
Perfruar in sæcula. Amen.

61 CCXXIV. *In eos qui de regis ultione securi sunt,
sed Christum evadere nequeunt. Rhythmus.*

Jucundantur, et lætantur
Simul omnes reprobi,
Qui regis adventum prius
Expectabant terribi,
Fremunt, cedunt, intumescunt,

Et insultant miseris.
 Quique sunt lugendi totis
 Lacrymarum fontibus,
 In superbiæ sublimes
 Extolluntur cornibus,
 Phrenesin robur putantes,
 Sanis rident stentibus.

Sed quid juvat, o perversi,
 O gehennæ filii!
 Non vitare, sed mutare
 Tribunal iudicii?
 Sub mortali rege tuti
 Christum non evaditis.

Eecce veniet ut fulgur,
 Minax ac terribilis,
 Solis ardor, lunæ candor
 Involventur tenebris,
 Ina terræ petent stellas,
 Cæli vulsæ cardine.

Terra funditus ardebit,
 Cæli tremunt climata,
 Elementa turbabuntur,
 Rugient tonitrua,
 Ignei micant cornisci,
 Crebra cadunt fulmina.

In furore ventilentis
 Fit tempestas valida,
 Tota mundi tremefacta
 Conquassatur machina,
 Estuantis flammæ globus
 Vastum perflat aera.

Tunc qui eum pupigerunt
 Cernunt omnes impii,
 Throno igneo subnixum
 Specie terribili,
 Rugant montes, orant colles,
 Postulantes obrui.

Mox occulti singulorum
 Cunetis patent cordium,
 Verba, facta, mens videtur,
 Velut corpus solidum,
 Et amarum in auctores
 Reddunt testimonium.

Ipsi spiritus iniqui
 Probra, quæ suggererant,
 Longis exarata tomis
 Relegentes explicant,
 Loca, tempora gestorum,
 Et modos enumerant.

Irascentur cuncta pravis
 Angelorum agmina,
 Adversantur elementa,
 Cælum, terra, inanima,
 Omnis rerum creatura
 lumen contraria.

Eecce caput iniquorum,
 Ferox illa bestia,
 Sub cunctorum denudata

62 Trahitur presentia :

A Patent artes, furta, doli,
 Fraudes et ingenia.

CCXXV. *Hucusque de adentis; hinc de parvis m. c. c. c. c.*

O quam dira, quam horrenda
 Voce Judex intonat,
 Cum paratis mergi flammis
 Maledictos imperat;
 Mox deglutiens viventes
 Stygis olla devorat.
 Vaporantur infelices
 Intus, et extrinsecus;
 Crepitantes strident flammæ,
 Velut ardens elibauius :
 Ore, naribus, et ipsis
 Profluunt luminibus.

B Immortalis mors occidit,
 Nec omnino perimit :
 Ignis urit, non consumit,
 Nec defectum recipit :
 Vita moritur, mors vivit;
 Finis semper incipit.

Rediviva septem plagæ
 Renovant supplicia,
 Fumus, fetor, algor, ardor,
 Fames, sitis ignea,
 Vermes nunquam satiantur.
 Qui corrodunt viscera.

Illic dolor, cruciatus,
 Fletus, stridor dentium,
 Adsunt fremitus leonum,
 Sibili serpentium :
 Quibus mixti confunduntur
 Ululatus stentium.

C Molis trabæ dracones
 Laxa pandunt guttura,
 Quorum oculi sagittas
 Jaculantur igneas;
 Caudæ chelas scorpionum
 Plantæ produnt viperas.

Tendunt quidem ad non esse,
 Sed non esse desinunt :
 Vivunt morti, volunt mori,
 Sed omnino nequeunt :
 Qui male vixere, vitam
 Pro tormento perferunt.

D Hæc præ oculis, vesani,
 Formidantes ponite,
 Hæc subtili pertractantes
 Studio revolvite,
 Et pravorum vicis morum
 Colla mentis solvite.

Nam paratus est conversis
 Indulgero veniam,
 Qui perversis adhuc premit
 Vindictæ sententiam.
 S. Ius, honor pio Regi
 Per æterna sæcula. Amen.
 CCXXVI. *De gloria paradisi. Rhythmus.*
 Ad pereunis vitæ fontem

Mens sitiuit arida,
 Claustra carnis præsto trangi
 Clausa querit anima :
 Gliscit, ambit, eluctatur
 Exsul frui patria.

63 Dum pressuris ac ærumnis
 Se gemit obnoxiam,
 Quam amisit, cum deliquit,
 Contemplatur gloriam.
 Præsens malum auget boni
 Perditi memoriam.

Nam quis promat summæ pacis
 Quanta sit lætitia,
 Ubi vivis margaritis
 Surgunt ædificia,
 Auro celsa micant tecta,
 Radiant triclinia!

Solis gemmis pretiosis
 Hæc structura nectitur,
 Auro mundo tanquam vitro
 Urbis via sternitur :
 Abest linus, deest linus,
 Lues nulla cernitur.

Hiems horrens, æstas torrens
 Illic nunquam sæviunt :
 Flos purpureus rosarum
 Ver agit perpetuum :
 Candent lilia, rubescit
 Crocus, sudat balsamum.

Virent prata, vernant sata,
 Rivi mellis influunt,
 Pigmentorum spirat odor,
 Liquor et aromatum,
 Pendent poma floridorum
 Non lapsura memorum.

Non alternat luna vices,
 Sol, vel cursus siderum :
 Agnus est felicitis Urbis
 Lumen innociduum ;
 Nox et tempus desunt ei,
 Diem fert continuum.

Nam et sancti quique, velut
 Sol præclaris, rutilant.
 Post triumphum coronati
 Mutuo conjubitant,
 Et prostrati pugnas hostis
 Jam securi numerant.

Omni labe defæcati
 Carnis bella nesciunt,
 Caro facta spiritalis
 Et mens, unum sentiunt :
 Pace multa perfruentes
 Scandala non perferunt.

Mutabilibus exiti
 Repetunt originem,
 Et præsentem veritatis
 Contemplantur speciem,
 Hinc vitalem vivi fontis

A

Hauriunt dulcedinem.
 Inde statim semper lidem
 Existendi capiunt,
 Clari, vividi, jucundi,

64 Nullis patent casibus :
 Absunt morbi, semper sanis
 Senectus juvenibus.

Hinc perenne tenent esse,
 Nam transire transit :
 Inde virent vigent, florent,
 Corruptela corrui,
 Immortalitatis vigor
 Mortis jus absorbit.

Qui scientem cuncta sciunt,
 Qui nescire nequeunt ;
 Nam et pectoris arcana
 Penetrant alterutrum :
 Unum volunt, unum nolunt,
 Unitas est mentium.

Licet cuique sit diversum
 Pro labore meritum,
 Charitas hæc suum facit
 Quod amat in altero :
 Proprium sic singulorum
 Commune fit omnium.

Ubi corpus, illic jure
 Congregantur aquilæ,
 Quo cum angelis et sanctis
 Recreantur animæ :
 Uno pane vivunt cives
 Utriusque patriæ.

C

Avidi, et semper pleni,
 Quod habent desiderant :
 Non satietas fastidit,
 Neque fames cruciat :
 Iuliantes semper edunt,
 Et edentes inhiant.

Novas semper harmonias
 Vox meloda concrepat,
 Et, in jubulum prolata,
 Mulcent aures organa ;
 Digna, per quem sunt victores,
 Regi dant præconia.

D

Felix cæli quæ præsentem
 Regem cernit anima,
 Et sub sede spectat alta
 Orbis volvi machinam,
 Solem, lunam, et globosa
 Cum planetis sidera.

Christe, palma bellatorum,
 Hoc in municipium
 Introduce me post solutum
 Militare cingulum :
 Fac consortem donativi
 Beatorum civium.
 Præbe vires inexhausta
 Laboranti prælio ;

Ut quietem post præcinctum
Debas emerito :
Teque merear potiri
Sine sine præmio. Amen.

CCXXVII. *Rhythmus in mortem Widonis* (62).

Audistis quiddam noviter
Accidisse perniciter,
Widonem illustrissimum
Mortis solvisse debitum.
Proprii sui militis
Circumdatus insidiis,
Dum hostis captum tenuit,
Capit' plexus corruit.
Dum equo cœpit rucere
Secundo fossus vulnere,
Ut duo purgent vulnera
Mentis et carnis vitia.
Ne daretur demonibus
Cruciandus diutius,
Datur suorum manibus,
Ut moriatur citius.

Christe, qui jam non iudicas,
Nec damnas in perpetuum,
Sed Widoni remedium,
Quod hic tulit supplicium.

Prosit ei, piissime,
Quod studuit invisere
Loca persacratissima
Digna tui præsentia.

Præsepe tuum cernere
Quid est, nisi te credere
Natum ibi de Virgine
Verum lumen de lumine ?
Gloriosum inspicere
Tuum sepulcrum, Domine,
Quid est, nisi vere credere
Te surrexisse ex inde ?

Dum mons Olivæ scanditur,
Cælos redisse credis :
Parce Widoni, Domine,

A Tunc cum iudex redieris.
Hic semel atque iterum
Tuum petiit tumulum,
Deliberabat tertio
Indulto sibi termino.

Hoc in affectu habuit,
Si in effectu non potuit,
Pari repende munere,
Gratis largitor gratie.

Locum beatæ Virginis
Toto orbe clarissimum
Supplex frequenter adiit,
Excoluit ut potuit.

Apostolorum grandia
Sæpe querens suffragia,
Ut spero, plus quam vicies
Roman venit et quinquies.

Quos adiutores petiit,
Advocatos constituit,
Eisque dum superfuisset
Suaque se vi contulit.

Dicit de eo aliquis :
Nimum fuit fragilis ;
Et ego dico plurimum
Deum esse propitium.

Sinistrum quid de aliquo
Ego dicere nequeo,
Huius scripsi itinera,
Quæ sunt in parte dextera.

C Si cui placet legere,
Et vult iuste discernere,
Non respiciat tartara,
Sed ad sanctorum gaudia.

Qui vult ad plenum discere
Tanti mali notitiam,
Primum debet cognoscere
Aubertinam nequitiam.

Hic pertractavit perdere
Duos sub uno tempore
Seniores quos habuit,

(62) Edidit Amaduzzi *Anekdota litteraria*, tom. IV, pag. 451, de eo sic præfatus pag. 424 : « Ad sæculum XI spectare censeo rhythmum quemdam, quem ego jam 12 abhinc annis exscripsi ex cod. ms. membranaceo in-4°, qui in sacrario S. Fortunati Tuderis asservatur. Quanquam hic codex S. Petri Chrysologi sermones exhibeat, rhythmus tamen ab ipso abjudicandus omnino videtur, tum quia haud ab eo inquam concinnatos versus novem, tum quia ab ingenio sæculi V, citra cuius diividium Chrysologus vixit, prorsus abesse patet. Quare non admodum ambigimus huic rhythmum Petro Damiano tribuere, atque id sane tribus potissimum causis suffragantibus. Harum prima est, forte amannensem in ea fuisse sententia ut Petri Damiani, civis Ravennatis, rhythmum eundem habere auctorem censuerit ac habuerant sermones Petri Ravennatis (sic enim in codice inscribuntur), id est S. Petri Chrysologi episcopi Ravennatis Ecclesie, ut illum proinde hisce adungere non dubitaverit. Altera in eo est quod huiusmodi rhythmus genis Damiano familiare comparari, ejusque retati omnino conveniens. Tertia demum ea est quod in

rhythmum memoratum videam Widonem quemdam sive Guidonem, virum illustrem, cujus culpas Deum propitium exorat, quemque haud diversum arbitror ab eo qui fuit comes Forocorneliensis, ejusque in binis ejusdem epistolis mentio fit; siquidem in prima (*epist. 7, lib. IV*) narratur visio Raineri presbyteri, qua, ut illorum temporum ferbat simplicitas, sibi expectari visus sit Guido comes, post feriam quartam, in eo suppliciorum loco in quo Hildebrandus comes Tusciæ et Lotharius comes alter detinebantur; in altera (*epist. 19, lib. VI*) vero pisces designentur sibi ab eo donati, et ex Faventina urbe delati, ut eorum sibi per plurimos dies edulium non deesset. An vero Guido hic Corcoranicus comes idem sit cum Guidone huic synchroto, qui in charta Faventinæ concordie (*hanc vide ad calcem tom. I vel partis I Opp. S. Petri Damiani*) vocatur clarissimus comes, ubi et Ermellina eius serenissima conjux insuper habetur, quique alibi etiam memoratur, ego quidem in tanta rerum obscuritate quilibet definire non ausim, licet hoc tamen mihi admodum verosimile videatur.

Falso, ut vere patuit.

Unus, qui non superfuit,

Cum audivit, indoluit

Occubuisse socium

Natura sibi proximum.

Patrator tanti sceleris

Sub umbra falsi militis

Promisit his aliquando

Manibus et perjurio.

A

Ut fidem eis congruam,

Si et pacem continuam

Servaret omni tempore,

Dum viveret in corpore.

Si firma stent hæc fœdera,

Deus, qui novit omnia,

Ipse scit, ipse judicet,

Ut sibi placet, vindicet.

Et exultabit lingua mea justitiam tuam, Deus.

Finis tomii quarti et ultimi Operum B. Petri Damiani, S. R. E. cardinalis, episcopi Ostiensis, ex ordine S. P. Benedicti, doctoris disertissimi ac sanctissimi.

COLLECTANEA IN VETUS TESTAMENTUM

EX OPUSCULIS

B. PETRI DAMIANI

AB ANONYMO ILLIUS DISCIPULO EXCERPTA

CURA ET STUDIO

DOMNI CONSTANTINI CAJETANI

EX MS. CODICE SUE BIBLIOTHECÆ ANCIANÆ PRIMUM EVULGATA.

65-70 CAJETANI PRÆFATIO.

Habent hoc, lector optime, catholicorum Patrum scripta præcipuum, quod in iis, tanquam in amantissimis hortis, sacrarum flores passim redolent Scripturarum: in quibus postea colligendis, et in ordinem redigendis, posteriorum non sine laude exercentur ingenia. Sic ex Augustino doctore gravissimo ac sanctissimo, Beda noster, vir etiam non minus religione quam doctrina insignis ac sanctitate clarus, Epistolas Pauli interpretatus, quæ ille sparsim multis in locis dixerat, miro ordine in unum volumen concessit. Non aliter S. Paterius, episcopus Briziensis, et Alulphus etiam monachus, ambo Benedictini, quæ ex Magni Gregorii scriptis quæ ad sacrarum litterarum explicationem pertinebant, seligerant, in posteriorum gratiam prouulgant. Taceo reliquos, qui pari cura et non dissimili industria idem ex aliorum operibus præstiterunt. Horum igitur exemplum secutus quidem S. Petri Damiani discipulus, et in ejus scriptis multum, ut apparet, versatus, ex iis quemdam quasi centonem locorum sacræ Scripturæ contexit et elaboravit. Hoc autem opus, ut ex inscriptione liquet, Damiano abbati, ipsius sanctissimi cardinalis episcopi Damiani ex sorore nepoti, ad quem duæ exstant ejus-

dem beatissimi avunculi epistolæ, direxit. Hic est ille Damianus abbas cujus, ut opinor, S. Brunus, ex abbate cænobii Casinensis episcopus Signinus (initio suorum in Apocalypsim Commentariorum, quæ ante aliquot annos in vetustissimo codice Langobardis litteris scripto, apud Horatium de Valle J. C. ac de me deque Romana antiquitate optime meritum, vidisse me scio) honorifice meminit, ejusque rogatu se Commentaria scripsisse in Isaiam prophetam commemorat; alteri tamen monasterio, quam Fontis Avelani, ipsum præfuisse necesse est, quandoquidem qui illius copus erat, et, ut ita dicam, cænobiarcha, non abbas sed prioris nomine vocabatur: eumque morem non solum vivente S. Petro Damiano servatum fuisse ex ejus scriptis apparet, sed etiam apud posteros perdurasse, auctor Vitæ S. Ubaldi episcopi Eugubini, Theobaldus ejus successor, ejusdem monasterii prior, patenter ostendit. Præterquam quod ex scriptis monumentis cænobii Nonantulani, in agro Mutinensi extracti, Damianum huc nostrum ejusdem monasterii fuisse abbatem, animadvertimus, atque etiam S. R. E. cardinalem: 71-72 ut Rungerus, scriptor Vitæ S. Anselmi episcopi Lucensis, ejusque in spiri-

tualibus filius, dum ejusdem obitus parentalia describit, testatur: « Aderat, inquit, Magalonenſis episcopus, nomine Godefredus, et Benedictus Mutinensis episcopus, atque Aribertus Regensis episcopus, et ejusdem civitatis episcopus, scilicet Mantuanus, Ubalduſ vocatus: sed et Damianus cardinalis Romanæ Ecclesie, qui et abbas Nonantulanensis cœnobii. Hi omnes ad audiendam ejus sapientiam, ad capiendum ipsius consilium, sicut sæpe ipsi ac cœteri catholici consueverant, advenerunt. » Hæc Rangerius: qui cum id accidisse testetur auno Christi millesimo octogesimo, ac mensibus novem post felicissimum Gregorii papæ VII transitum, haud quidem dubium erit Damianum abbatem istum S. R. E. cardinalem creatum fuisse ab eodem Gregorio summo pontifice: atque et in primis ob eximiam, qua sanctissimum illius avunculum proſequabatur, benevolentiam, gratissimum memoriam, apostolicas virtutes atque in-

gentia in Romanam Ecclesiam merita. Hæc breviter dixisse volui, ut quis iste Damianus abbas fuerit, aliquo modo innotesceret.

Sed enim scriptoris hujus, qui opus istud ex S. Petri Damiani libris deprompsit, nomen etsi codices non exprimant, nihilominus maximum habere hunc illius laboris utilitatem, ex eo præsertim patet quod dum ex singulis quibusque sanctissimi cardinalis opusculis testimonia in mediam offert, ejusdem utpote discipulus, tanquam testis oculatus, ea ipsa opuscula de quibus forsitan dubitare posset, tantum doctorem conscripsisse, constanti fide nobis aperiret. Verum et hoc quod in præsentia damus in lucem, et alia quæ, Deo auspice, edenda paramus, tuis, lector, studiis non inutilia nec ingrata fore speramus. Vale, et me Christo Domino tuis precibus commenda.

IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDUÆ TRINITATIS.

INCIPIT LIBER

TESTIMONIORUM VETERIS AC NOVI TESTAMENTI.

quæ de Speculis reverendi Petri Damiani quidam suus discipulus excerpte studiosè curavit.

70 74 INCIPIT PROLOGUS.

Domino suo et Patri, domno DAMIANO, reverendo abbati, ultimo monachorum servus, sinceræ devotionis obsequium.

Dum vestra nuper industria beatæ recordationis Patris nostri, Petri episcopi, avunculi vestri acta, velut quibusdam nectareis epulis oblectata, crebra meditatione percurrerem, insigne in eis reperi, quod utilitate quam maxima redundare pensavi. Dum itaque vir illustris arrogantem illorum eloquentiam tenendam duceret, qui singulis ingenii famam captantes, quidquid fingunt multiplici gestiunt opacitate densare, modo videlicet sententiarum perplexione, modo dictionibus inusitatis summpere nitentes obstruere, ne quilibet, quæ dicunt, intellectus capere, vel atque improbi laboris conatu illorum sufficientia intima penetrare queat: ipse vero contra, cunctis viam legentibus paudere ac enucleare cupiens, altiora quæque complanare, seu obscuriora non modo rationibus, verum etiam Scripturarum exemplis dilucidare instantissime satagebat. Porro autem si quid tulisset, quod minus forte peritis natalandum foret, earundem testimoniis Scripturarum velut jactis anchoris fortiter ambiens, ne cuilibet ultra fluctuare valeret, immobili stabilitate figebat, atque adversus omnes impugnantium impetus insuperabiliter mu-

niens, omnem insidiansi aditum obturabat, ut nulli prorsus jacoalo pervius patere posset accessus. Quam denique Scripturarum fulturam adeo in suis tenere consueverat actis, ut verbis etiam, quæ prelati jam rationibus clausa undique et inconcussa consisterent, eam nonnunquam adhibendam decerneret. Ut sicuti urbs quælibet post vallorum ambitum, post impenetrabile fortium murorum munimentum, sublimium distinguitur adhuc constructionibus mœnium, non tam videlicet ob necessaria munitionis fortitudinem quam ob inhiandæ pulchritudinis decorem: ita quoque is peragere Scripturarum solius ornatus gratia suis sæpe gestis insensuisse vileatur; sed forte, quod non absurde æstimari potest, ut, occasione super eis disserendi taliter admissa, ejus sermocinatione claresceret, quia existerent introversa fecunda quæ forissecus patebant inania. Nemo sane qui Scripturarum limina terit, ambigere permittit, quod hæc, tam frequenter illius actis adhibita, plurimum sæpe mystici sacrique intellectus occultarent, quæ, nisi reserata fuissent, ea magis obstruere quam illustrare valeret. Quorum itaque interiora lucifluæ dissertio manu penetrando dissentiens, atque abdita quæque suis e penetrabilibus fluidius eruens, clariora luce patefacta reddebat. Quibus dum sola plerumque rationis verba

non videntur satisfacere, alia rursus testimonia de lucebantur in medium, quæ cum sui quoque intellectum sive sub allegoriarum typo, sive sub ejuslibet mysterii sæpe tegeant arcano, in suam iterum declarationem eundem laborare cogebant; sicque divina provisione gestum est ut plura sacræ paginæ abstrusa, illius opera evidentiissime reserata, perspicue nobis intelligentiæ nitore resplendant. Dum solers itaque vir diligentia memorata Scripturæ sacræ testimonia tam eleganti considerasset enodatione disserta, dignum fore valdeque perutile censi, quantum ex codicibus illis excerpta in singulare proprii voluminis corpus redigerentur, ne inter tot scilicet voluminosi condensa laterent detrimenta incognita. Quæ plaus consideratione quamquam non parum universis in quorum manus olim hæc ventura erant præstitit, illis tamen præcipue consuluisse cernitur quibus plura legere non conceditur; ut, dum ad capessendam operis totius plenitudinem hi tales nequeunt consurgere, his saltem medicis intenti nequaquam valeant illustri tanti viri doctrina prorsus esurire jejuni; et qui minus sufficienter de vasti gurgitis alveo fertili capaci sagena prædam eluere, non eos pigeat vel tenuis hami seta ex parvo isto sive seorsum, tanquam in suo alveo reducto, facilem capturam suspendere, qua suæ refectionis mensuram sufficientibus possint dapibus infarcire. Hujus ergo rei negotium vestra mihi sanctitas injungere dignata est; non sane quod mei sensus eam lateret inopia, sed ilico forte magis quoniam ipsimum, quod juxta propriam me capacitatem valere putavi, fideliter prosecutum fore speravi; quippe nec immerito, quæ dudum me functum agnoverat quadam dilectionis ejusdem Patris prerogativa sola ipsis pietate gratuita. Unde et egomet, licet ariditatis meæ **75** non immerito idoneum me fore nequaquam ad istud adverterem, quæri tamen huic obedientiæ numerum nulla subducere excusatione tentavi; non equidem quia temerarie de propria facultatis præsumerem viribus, sed quando et obedientiæ, qua gestiebam vestræ parere jussioni, ac sepe dicitur Patris meritis, cujus nimirum præconio deesse non poterat quidquid in hoc mihi opere proveniret, omnino me suffragandum sperabam. Huic accedat quod idem ipsum epus, cujus esset difficultatis, nondum clarebat, dum eo solum videlicet ordine præfata suaderet excipere testimonia, quo ita suis reperiretur in schedulis. At vero postquam, jam parte sic decursa, consulto advertissem quod cepto tenore magis operis ordo confunderetur quam claresceret, quique lectorem magis ad soporem quam ad meditantium excipere posset, ratus sum longe satius fructuosum me quantumlibet difficultatis laborem arripere, quam infructuosam illam amplectendo facilitatem sectari. Relicta igitur cepti tenoris prosecutione, qua vetera novis, agiographa, seu regum acta commiscebantur prophetis, ea sic demum ordinare aggressus sum, ut unaquæque testimonia per suos libros componenda distinguerem, quantum quisquis ea studiosius requi-

A **re**ro velit, eo lem valeat ordine singula reperire, quo suis sunt sita collocibus; istiusque diligentie nec ipsis quoque prælibatis incidentibus abnegans, simplicem modo eorum textum cæteris interserui, ne si ea cum suis ibi expositionibus ponerem, mihimet laborem geminarem, et lectori fastidium inuiterem, cum eadem repeteret quæ jam se superius legisse cognosceret. Præterea sic eadem prætitulare studui, ut quæ singula schedarum suarum loca teneant, nominatim expresserim. Ast tamen caveat lector ne, dum in ejuspiam titulo legerit in epistola ad personam illam, sive in sermone illius sancti, et in una epistola, innove sermone minime forsitan requisita repererit, prope me mendacii rearguendum censeat, cum et ad unam personam illius plures sint epistolæ, et in unius sancti præconio plures nihilominus elimati sermones. Quocirca quæ inveniuntur in his, reperienda non dubitetur in aliis; quamquam et super hoc plerumque valeat in ipsis prætitulationibus edocere. Hoc quoque attendendum quia, dum nonnulla diversis **76** locis sita repererim, atque alibi latius, alibi compendiosius exposita, vel etiam styli permutatione, seu ordinis, licet sub eodem intellectu, tamen aliquatenus disparata; aliquoties, quæ competere videantur, altrinsecus elegi, et in unius sententiæ formam deducta composui. Alii quosque vero utramque expositionem, cum res videlicet exposceret, sicut ibi comperi, ita nihilominus hic integrum sigillatim apposui. Porro nec istud præterendum quoniam quibusdam sententiis tam congruentia illic proposita reperi, quæ suis in præfationibus hic minime deberent mutari; quibusdam vero non modo ex aliquanto longius præfatis, verum etiam ex subsequentibus, quæ forent aptanda, sumere necesse habui; aliis denique noviter solum edita coaptare cogelar. Nec tamen quis super hoc mirandum ducat, dum istarum præcedentia sententiarum nequaquam passim ad ipsas tanquam necessario subsequendas spectaverint, licet rationem eas introducendi præstitierint. Unde non necessario fuisse perpenditur ut quælibet his aliique sententiis hærerent, quæ suis hic aptari prælocutionibus possent. Sed jam cum extremis propinquo, mea ad te, Pater, verba convertio, ut, cui militat prima, jure quoque famulatur ultima. In primis itaque veniam super erratis, quibus in hoc forsitan videor deliquisse negotio, submitte coram vestræ sanctitatis magnitudine imploro; quam simul quoque mihi cum hoc favore largiri depono, quantum quæ corrigenda sunt nullatenus incorrecta reliquat; ne quid extra de cætero manus inveniatur quod mei cum insultatione decerpatur. Nequaquam enim reor sic me cucurrisset ut per omnia irreprehensibilis usquequaque reperiar. In quibus ergo quandoque relaxandus appareo, propriæ, ipsemet confitens, imperitiæ deputare quam prociacior defendere malo. Si quid vero, quod forte placeat, gesserim, obedientiæ vestræ sanctitati exhibite, ejusdemque sæpe recollendi patris meritis, post Deum, cui principaliter cuncta, quæ ipse distribuit, dona reddenda sunt, de-

votus attribuo. Apud cuius, quæso, majestatis cœli A cœlis quoque quibus hoc meum forte studium cœli mentiam, vestra me pietas suis dignis orationibus profuerit, humiliter supplicatione depono. commendare dignetur. Quod sane mercedis a cun-

Explicit Prologus.

77^h-78 INCIPIUNT CAPITULA LIBRI GENESIS.

1. Dixit Deus : Fiat lux, die prima.
2. Quod secunda die fecit firmamentum et divisiones aquarum.
3. Congregentur aquæ quæ sub cælo sunt in locum unum, et appareat arida.
4. Quod quarto die facta sunt luminaria in firmamento cœli.
5. Quod quinto die pisces et volucres sint creati
6. Quod sexto die creatus est homo.
7. Quod Sabbato Dominus, consummatis omnibus, requirit et hominem requiescere præcepit.
8. Immisit Dominus soporem in Adam; cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, etc.
9. Quod deambulante Domino in paradiso, Adam, quia nudus esset, se abscondit.
10. Quod de Cain septuplum ultio dabitur; de Lamech autem septuages septies.
11. Fac tibi arcam de lignis lavignis, et bitumine linies intrinsecus et extrinsecus.
12. De mensura arcæ diluuii.
13. Quindecim cubitis altior fuit aqua super omnes montes, quos operuerat.
14. Quod diluuium post centum quinquaginta dies cœpi: immunui.
15. Requirit arca mense septimo, xxvii die mensis, super montes Armenia.
16. De corvo et columba ex arca dimissis.
17. Expectatis autem septem diebus aliis, rursus dimisit Noe columbam ex arca.
18. Venite, faciamus nobis civitatem, et turrim cuius culmen pertingat ad cælum.
19. De quinque regibus, Sodomæ scilicet et Gomorrhæ et cæterarum subversarum urbium, qui a quatuor sunt regibus superati.
20. Quod Abraham, cum Domino sacrificium offerret, pecora per medium divisit, aves vero non divisit.
21. Quod Abraham volucres super sacrificium descendentes abiebat.
22. Cumque sol occumberet, sopor irrupit super Abraham, et horror magnus et tenebrosus invasit eum.
23. Descendam, et videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint, an non est ita, ut sciam.
24. Quod Sodomitæ, dum conarentur ad angelos violenter irrupere, cæcitate percussus sunt.
25. Quod Abraham unicuique sibi filium sacrificandum Deo obtulit
26. De Liu et Rachel, uxoribus Jacob.
27. De Balæ et Zelphæ ancillis.
28. Quod Rachel nomen filii sui Benoni vocavit; pater vero appellavit eum Benjamin.
29. Iste est Ana, qui invenit aquas calidas in solitudine, dum pasceret asinos Sebeon patris sui.
30. Descendit Judo in Thamna ad tendendas oves, cum Hira opitione grevis sui Odolamitæ.
31. Jussit Joseph ministris ut implerent saccos fratrum tritico, et reponerent pecuniam singulorum in saccis suis; in Benjamin vero sacco scyphum quoque cum pecunia includerent.

Finiunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI GENESIS.

CAPUT PRIMUM.

In epistola ad Hildebrandum et Stephanum cardinales in qua docet qualiter rationalis anima ad perfectionem veniat.

Qualiter homo valeat consummari, quomodo debeat perfici, libet succincte perstringere, prout in ipso mundanæ creationis datur ordine reperiri. Nam quia homo microcosmus, hoc est, minor mundus assertur, necesse est ut, ad suæ plenitudinis incrementa contendens, ipsam mundanæ conditionis speciem imitetur, ut, sicut visibilis atque corporeus hic mundus per suarum molem ac multitudinem consummatus est partim, sic et homo noster interior paulatim ad sui plenitudinem veniat per augmenta virtutum. De qua nimirum plenitudine speciali dicit Apostolus : « Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi (Ephes. iv). » Age igitur, dixit Deus : « Fiat Lux (Gen. i). » Tunc autem in homine dicitur ut lux fiat, cum datur ut illi innotatio sibi credulitatis in-

B fulgeat. Prima quippe mentis lux, fides est. Unde jam fidelibus dicit Apostolus : « Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino (Ephes. v). » Et hoc est primum in lege præceptum : « Audi, Israel: Dominus Deus tuus Deus unus est (Deut. vi). » Tunc itaque in homine prima dies fit, cum novus ad fidem venit.

CAPUT II.

In eadem epistola.

Secundo die fecit Deus firmamentum, quod est cælum, fecitque divisiones aquarum, ut aliæ per inferiora defluerent, aliæ in superioribus remanerent. Quid autem firmamentum, nisi robur est Scripturarum? Unde legitur : « Quia castam in die iudicii plebabitur sicut liber (Isa. xxxiv). » Quid autem aquæ inferiores, nisi multitudines hominum? quid superiores, nisi chori sunt angelorum? Angeli enim Scripturarum 79 cælum non habent super se, sed sub se; quia non egent ut verbum Dei legentes audiant, quia ipsum Dominum præsentem manifestò

conspiciunt, et in ejus semper amore flammescunt. Cum igitur homo per firmamentum, hoc est, per cœlestis eloquii documentum, jam incipit inferiores aquas superioresque videre, id est, carnalia a spiritualibus, terrena a cœlestibus separare, tum in eo secundus fit dies : quia non modo fidei lucem, sed et rerum incipit habere discretionem.

CAPUT III.

In eadem epistola.

Deinde dixit Deus : « Congregentur aquæ quæ sub cœlo sunt, in unum locum, et appareat arida (Gen. 1.) » Facta igitur divisione inter terrena , sicut dictum est, atque cœlestia, necesse est ut humana mens hæc eadem terrena adhuc inter se minutim dividat, et sic reprobos homines, hujus terrenæ sapientiæ salsugine prurientes, a justis, fontem fidei sitientibus, tanquam ab arida mare, discernat. Infideles enim, sive carnales, quilibet amaris tentationum fluctibus quatiantur, et tanquam procellosis cupilitatum vel arrogantiae tempestatibus intumescunt. Sancti vero quique ac justi, velut arida, Dominum sitiunt, et tanquam ferax terra virentes bonorum operum fructus germinare contendunt. Ideoque præcepit Deus ut eodem die germinaret terra herbam virentem, facientem semen, et lignum pomiferum, faciens fructum (Gen. 1.). Quisquis ergo hoc solemiter exsequitur, quisquis hoc subtiliter meditatur, huic procul dubio tertius jam dies exoritur. Unusquisque ergo se ab amara carnaliter sapientium salsugine dividat; fontem vitæ Dominum, factus arida, medullitus sitiât; bonorum fructuum germina proferat, ut sibi dies tertius illucescat.

CAPUT IV.

In eadem epistola.

His enim ita compositis et salubriter ordinatis, anima hominis, quasi dimotis atque sopitis tenebris vitiorum, incipit radiare nitore virtutum. Atque ideo dicitur quia quarto die facta sunt luminaria in firmamento cœli (Gen. 1.). Quid est enim quia prius germinat terra et protinus luminaria sunt creata, nisi quod, prodeunte germine boni operis, lux in anima copiosior oritur, ut imitari valeat sui vestigia Redemptoris? Acceleret ergo terra mentis humanæ spiritualium segetum germinare proventum, ut rutilantibus intimæ lucis radiis illustretur, quatenus, dum quarti diei luce perficitur, etiam ad contemplantandam cœlestia more spiritualium volucrum rapiatur.

80 CAPUT V.

In eadem epistola.

Unde est quod in quinta die creati sunt pisces, per quos designantur hi qui baptismatis sacramenta suscipiunt; volucres etiam, quæ significant eos qui virtutum pennis ad cœlestia se contemplantia suspendunt. Quintum ergo diem enim volucres habet quisquis, sæculi hujus amore contempto, quasi delinquitur cœnum calcare terrenum, ac per contemplationis gratiam ad cœlestis gloriæ se provehit appetitum. Hic itaque jam non in terra graditur, sed

A per aerem volat, quia, terrena quæque despiciens, ad cœlestia sitibundus anhelat : « Sitiit, inquit, anima mea ad Deum vivum; quando veniam, et apparebo ante faciem Dei (Psal. xli.)? » Hic ergo quasi vir perfectus ad Conditoris merito formatur imaginem; nimirum qui tantam spiritualium charismatum possidet dignitatem, ut non jam solummodo quorumlibet normam præcipitur tenere sanctorum, sed et ipsum, in quantum fas est, imitari conetur exemplum; sicut dicit Apostolus : « Estote imitatores Dei, sicut filii charissimi, et ambulante in dilectione, sicut et Christus dilexit nos (Ephes. v.) » Differentia quippe erat inter Paulum, qui imitabatur Christum, et eos quos vocabat ad imitandum seipsum : « Imitatores, inquit, mei estote, sicut et ego Christi (I Cor. xi.) »

CAPUT VI.

In eadem epistola.

Unde sexta die creatus est homo ad sui similitudinem Creatoris. Quod utique sicut tunc factum est per humanæ conditionis exordium, ita nunc agitur per restaurationis intimæ sacramentum. Hic præterea inter omnia terræ, aquæ, similiter et aeris animalia quasi monarelliam accipit, et quendam sublimioris excellentiæ principatum; quia vir quisque perfectus, ac virtutibus consummatus, novit de singulis rectum proferre judicium, sicut Apostolus ait : « Spiritualis autem judicat omnia, ipse autem a nemine judicatur (I Cor. ii.) » Hunc itaque Deus omnipotens perfectum virum, mundo scilicet mortuum sibi que viventem, summum constituit thronum, ac per eum sæpe justitiæ suæ promulgat edictum. Hinc est et quod ordo ille angelicus, per quem frequentius judicia sua decernit omnipotens Deus, Thronus vocatur; quia in eis summus arbiter præsidet, cum judicia per eos aequitatis exercet. Perfectum itaque virum Deus suum constituit solum, ut in eo suaviter requiescat. Unde per Prophetam : « Super quem, inquit, requiescit Spiritus meus, nisi super humilem, et mansuetum, et timentem servos meos? » (Isa lxxvi.) Et notandum quod per unumquemque diem dicitur : « Factum est vespere, et mane. » Vespere scilicet, ipsa boni operis est perfectio; mane vero lux mentis. Nam cum bonum opus pervenit ad perfectionem, tunc in **81** operantis mente lux gratiæ spiritualis exoritur; ut, dum lucidum opus foris exsequitur, intrinsecus ipsa gratia Spiritus illustretur.

CAPUT VII.

In eadem epistola.

Sic itaque pervenitur ad Sabbatum, in quo Deus et ipse consummatus omnibus requiescit, et hominem requiescere præcipit. Hoc itaque modo et homo fit Sabbatum Dei, et Deus Sabbatum hominis, cum et ipse in Deo, et Deus requiescit in eo. « Ma:ete, inquit, in me, et ego in vobis (Joan. xiv.) » Ipse quippe nobis et intempore tempus, et illocalis est locus. Illocalis scilicet quia non circumscribitur; intemporalis, quia nunquam finitur. Tempus itaque

nobis est, dum dicit : « Nonne duodecim horæ sunt diei ? » (*Joan. xi*) Se scilicet diem; duodecim autem horas, totidem dicit apostolos. Locus vero illic indubitanter exprimitur, ubi Propheta, cum præmisisset : « Tu autem idem ipse es, et amici tui non deficient, » protinus addidit : « Filii servorum tuorum habitabunt (*Psal. ci*) ; » ibi haud dubium, quando in te. Fecit itaque Deus cælum et terram, et requiescisse non dicitur. Fecit omnia quæ passuntur in terris, et quæ moventur in aquis; et in omnibus his nunquam legitur requiescisse : sed, plasmato ad imaginem suam homine, Sabbatum protinus quietis illuxit, et sic universitatis Conditor requievit. Et cum ipse per prophetam dicat : « Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum (*Isa. xlix*), » quod in illorum conditione non dicitur, in sola hominis conditione quiescisse pertinetur. Et ut magis ac magis insignem hujus diei stupens dignitatem, dicit Scriptura : « Quia benedixit Deus diei septimo, et sanctificavit illum, quia ipse cessaverat ab universo opere suo (*Gen. ii*) ; » quod in cæteris diebus fecisse nullo modo reperitur. Quid est enim Deo Sabbatum sanctificare, nisi templum sibi in sancti atque perfecti viri mente construere? Sicut et Apostolus : « Templum, ait, Dei sanctum est, quod estis vos, et Spiritus sanctus habitat in vobis (*I Cor. iii*). » Porro autem, sicut de Sabbato diximus, ita quoque ratio exigit ut de templo dicamus quia et Deus templum hominis, et homo est templum Dei; sicut in Apocalypsi Joannes ait : « Templum non vidi in ea : Deus enim omnipotens templum illius est et Agnus (*Apoc. xxi*). » Templum itaque hominis Deus; templum Dei sit homo. Hoc hominis templum, spiritalis est paradisus : mens scilicet sancta, mens perfecta, mens munda, atque ad sui Conditoris imaginem signanter expressa. Hæc, inquam, mens, sive rationalis anima, jure dicitur paradisus, quæ et cælestium charismatum est fluentis irrigua, et tanquam fertilium arborum vel herbarum, sic virentibus sanctarum virtutum vernat geminibus adornata. Fons enim ille sive fluvius, qui illic dicitur egredi de loco voluptatis ad irrigandum paradisum, quoque dividitur in quatuor capita, ratio mentis est, ex qua velut originali fonte quatuor virtutes, justitia videlicet, fortitudo prudentia, similiter **82** et veritas, quasi totidem salutariter gurgites proficiunt, qui terram nostri cordis fertilem reddunt. Lignum vero vite, ipsa honorum mater est sapientia; de qua et Salomon ait : « Lignum vite est his qui apprehenderint eam, et qui tenuerint eam, beatus (*Prov. i*). » Lignum vero scientiæ boni et mali, transgressio est legis indicatæ experimentumque miserice. Sed quia nobis propositum non est exponere cuncta per ordinem, sufficiat hic succinate quæ hinc negotia conpeti prælibasse.

CAPUT VIII.

In sermone de S. Columba.

Ad hanc Dei virtus eximiam est, ut infirmitas nostra

A firmaret; ad hoc sublimitas inclinata est, ut iectos erigeret; ad hoc vita mori dignata est, ut mortis imperium destruens ad vitam mortuus revocaret. Quod mirum etiam in ipso generis humani declaratur exordio. Scriptum est enim : « Quia misit Dominus soporem in Adam; cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, et replevit carnem pro ea; et ædificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in muliere (*Gen. ii*). » Super quo enim loqueretur Apostolus, dicens : « Relinquet homo patrem, et matrem suam, et adheret uxori suæ, et erunt duo in carne una, » præsto subjunxit : « Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo et in Ecclesia (*Ephes. v*). » Et vere magne virtutis indicium, mirandæ profunditatis est sacramentum. Per Adam siquidem Christus, per Evam designatur Ecclesia. Quid est autem quod prius Adam Dominus operavit, deinde costam ex ejus latere, unde mulier formaretur, eduxit, nisi quia prius Redemptor noster in morte dormivit, sicque de latere ejus in Ecclesia sacramentum sanguis et aqua profluxit? Translata est Eva de viri latere dormientis, exivit Ecclesia de latere Christi in cruce pendens. Sed quid est quod omnipotens Conditor, cum mulierem de viro, id est, fragilem sexum de fortiore propagare disponderet, non viri carnem, sed os potius ad faciendam feminam sibi voluit materiam exhibere? Potuit enim Deus homini carnem detrahere, ante formam formaretur, et hoc certe congruentius videretur; fiebat enim sexus debilis, qui nimirum consequentis de carnis infirmitate quam ex ossis procederet fortitudine; et, ut magis stupens divini operis sacramentum, non pro osse os redditur, sed carne potius, quod in viri corpore vacabat, implevit. Unde Scriptura, cum dicit : « Tulit unam de costis ejus, » mox addit : « et replevit carnem pro ea (*Gen. ii*). » Poterat nempe ad mulierem plasmandam carnem viro detrahere, poterat osse ossis dispendium immutato corpore restaurare; sed os tulit, et carnem reddidit, sicque fragilem de vitute formavit. Debilis itaque factus est Adam, ut fortis fieret Eva; infirmitas est Christus, ut roboraretur Ecclesia; illius enim infirmitas, nostra est fortitudo, et ad hoc ille nostram per ulit infirmitatem, ut ad suam nos statueret fortitudinem. « Quod **83** infirmitas est Dei, ait Apostolus, fortius est hominibus (*I Cor. i*). » Et alibi : « Nam si crucifixus est Christus ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei. » Nam et si nos infirmi sumus in illo, sed vivimus in eo ex virtute Dei (*II Cor. xiii*). » Enimvero sacrosancti hujus homines, qui bellorum animum virtute clarescere, qui per ora vulgi suas optant victorias celebrari, cum ingressuri sunt prælium, in corpore suo quod infirmitas est et molle, subjiciunt; quod durum est atque ad penetrandum difficile, superponunt; lorice quippe se ferreis induunt, et carnes, quæ facile cedit ictui, custodire contendunt; ut illud durum ac forte, quod foris est, defendat molle, quod

intus est. Redemptor autem noster cum hujusmodi A
campum pugnaturus ingreditur, cum ad debellandas
aeris hujus nequitas fortis præliator armatur, quia
navum debebat institere prælium, novum induit
genus armorum: videlicet ut quod infirmum est
superponeret, et quod robustum est occultaret. Lo-
ricam siquidem imbecillæ carnis induit, et insupe-
rabilem divinitatis fortitudinem occultavit. Sic, sic
per carnem diabolus a secundo homine perdidit, qui
per carnem dudum primum hominem superavit; e-
ademque sibi nunc ruinæ facta est causa, quæ vic-
torie fuerat de primo parente materia.

CAPUT IX.

In epistola ad Aripandum, in qua hortatur ut, Dei
servus, secularibus non studeat literis.

Frigus conceptum pretore vocem intercipere con-
suevit. Hoc denique frigus jam tunc ille conceperat,
qui deambulanti Domino ad auram paradisi post
meridiem raucis quodammodo vocibus respondebat:
«Audi, inquit, vocem tuam, et timi, eo quod nulus
essem, et abscondi me (Gen. iii).» Porro, quia meri-
dians ab illo jam fervor abierat, aura, quæ frigi-
oris est alumna, huc accedebat; quia et illum jam in-
nocentia sublata nudaverat. Hæc omnia quid aliud
innunt quam quod illius viscera extincti amoris
algor obstrinxerat, atque ideoque vox illius in auri-
bus Domini raucum sonabat? Ah hoc plane frigore
Abraham alienus exstiterat, de quo Scriptura pro-
nuntiat: «Quoniam apparuit ei Dominus in ipso
fervore diei (Gen. xviii);» et Sponsus ille celestis,
sicut in Canticis legitur: «Pascit et cubat in meri-
dia (Cant. i).»

CAPUT X.

In sermone S. Lucæ.

Et beatus Lucæ, ut expiari nos a nostris scele-
ribus per adventum nostri Salvatoris ostendat, non
ab evangelicæ narrationis exordio, sed a baptismo
duntaxat Christi cognationis ordinem inchoat;
quem per lxxvii cognationum gradus ascendendo
describit. Quod etiam in libro Geneseos evidenter
ostenditur, ubi Lamech uxoris suis dixisse nar-
ratur: «Septuplum ultio dabitur de Cain (Gen. iv);»
de Lamech 84 vero septuagies septies danda dicitur,
quia lxxvii hominis de femoribus ejus perhibentur
egressi, ac postmodum diluvio vorante referuntur
absorpti. Sed quia Lamech *percutiens* sive *percussus*
exprimitur, quid per hoc, nisi primus parens hu-
mani generis figuratur? qui nimirum peccati telum,
quo primus ipse percussus interit, universo quoque
generi successuræ posteritatis infixit. De hoc ergo
Lamech septuagies septies ultio data est, quia pec-
catum, quod primus homo contraxit, per lxxvii ge-
nerationes in humanum genere viguit usque ad Chri-
stum, siquidem peccatum originale permansit, quod
ipse per baptismi sui, unde Lucæ incipit, sacra-
menta delevit: ubi videlicet de illo dicitur: «Ecce
Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi (Joan. i).»

CAPUT XI.

In libro de perfectione monachorum.

Arcam, quæ octo animas inter cataclysmi fluenta
continuit, intrinsecus et extrinsecus limri bitumine
vox divina præcepit. Sancta scilicet Ecclesia, quæ
ad resurrectionis gloriam tendit, sic intra et extra
bitumine linitur, ut et foris blanditur in fraterna dul-
cedine, et intus cohæreat in dilectionis matute ver-
itate. Quisquis enim intus amat, sed foris a fratri-
bus morum inconsona asperitate discordat, intrin-
secus quidem bitumen habet, sed extrinsecus non
habet. Quisquis vero se specie tenus affabilem præ-
bet, amicitiam simulat, sed in cordis occulto verita-
tem amicitie non conservat, damnabiliter intus
hiat, cum forinsecus superfucti bituminis simula-
tione cohæreat. Quorum videlicet a diluviali nau-
fragio neuter eripitur, quia duplici charitatis bitu-
mine, ut divinitus præceptum est, non munitor.
Qui autem et se foris præbet amabilem et intus
conservat amorem, foris cum ramis verbi fructus
exhibet beneficii, intus altam radicem figit, quia
medullis diligit; hic profecto et intus et extra bi-
tumine linitur, quia duplici charitatis glutino cum
proximis fœderatur. Porro autem quia de lignis læ-
vigatis prius fieri arca præcipitur, et sic deinceps
ut bitumine linatur, per hoc aperte nobis innuitur
ut ligna nostra, duri videlicet mores et inculti, prius
debeant poliri per spiritualis exercitii disciplinam,
ut compactæ dehinc fabricæ bitumen accedat. Enim-
vero quantum mores hominum asperi sunt et inculi,
inamiter eis charitatis gluten apponitur, quoniam
ab invicem cito dissiliunt, dum in eis politæ morta-
litate aquata confœderatio non tenetur.

CAPUT XII.

In sermone de exaltatione sanctæ crucis.

Crucis mysterium illa in æ diluvii arca continuit,
cujus longitudinem trecentorum fuisse cubitorum
Scriptura definit. Qui videlicet numerus in *Thau*
littera, quæ crucis exprimit speciem, continetur.
Porro sicut Noe cum suis per aquam lignumque
salvator, 85 sic et Christi familia aqua salvator
et ligno, dum et baptismo salutis abluatur, et vivi-
ficæ crucis impressione signatur. Quæ videlicet
arca, ut in sacramento Christi humani corporis
videtur æquiparare mensuram, trecentos habuisse
cubitos in longitudine, quinquaginta in latitudine,
triginta vero in altitudine perhibetur. Trecenti
namque quinquagenarium numerum sexies, et tri-
cenarium in se decies includunt; et humani corpo-
ris longitudo, a vertice videlicet usque ad pedes,
sexies tantum habet, quam latitudo quæ est ad
dexteram usque ad sinistram, et decies tantum
quam altitudo quæ est ante et retro. Sic nimirum
arca et in trecentenario longitudinis suæ numero
speciem crucis, et in totius suæ dimensionis habi-
tudine figuram tenet Domini corporis; et, sicut
septem animæ donantur Noe, ut per lignum salven-
tur in undis, sic septem Ecclesiæ sptiformi Spiritu

repletæ salvantur in Christo per lignum crucis et A
aquam baptismatis. Per lignum nempe nos servituti
princeps superbiæ subdidit; per lignum hoc humi-
litalis Auctor in libertatis titulus revocavit.

CAPUT XIII.

In sermone de sancto P.

« Quindecim cubitis altior fuit aqua super omnes
montes, quos operuerat (Gen. vii). » Quindenarius
plane numerus, quia ex septem constat et octo,
mysterium in se continet beatæ quietis et futuræ
resurrectionis, quoniam omnipotens Deus et octavo
die cum mundum conderet, requievit, et octavo cum
redimeret, resurrexit; virtusque hujus numeri sacra-
mentum continet specialiter in baptismo, ubi scilicet
et novi de vetustate resurgimus, et deinceps
quiescere a mundani strepitus perturbatione ju-
bemur. Hoc denique septimæ quietis et octavæ
resurrectionis mysterium non intelligunt qui vel
gloriæ mundanæ jalectantia, vel terrenæ sapientiæ
vanitatibus intumescunt. Unde aperte hic dicitur
quia « quindecim cubitis altior fuit aqua super
omnes montes, quos operuerat; » montes scilicet,
superbos significant et elatos. Altum ergo atque
profundum resurrectionis et quietis intimæ sacra-
mentum omnem transcendit intellectum sapientium
superborum.

CAPUT XIV

**In eodem sermone.*

« Reversæ sunt aquæ super terram euntes et
redeuntes, et cœperunt minui post centum quin-
quaginta dies (Gen. viii). » Quoniam in generationis
nostræ mysterio septima requies cum octava resur-
rectionis conjungitur, bene in Genesis libro dicitur
quia reversæ fuerunt aquæ de terra, et cœpe-
runt minui post centum quinquaginta dies. Septua-
ginta namque, qui a septem, et octoginta, qui ab octo
diminuantur, simul juncti, centum quinquaginta
faciunt.

86 CAPUT XV.

In eodem sermone.

« Requievit arca, mense septimo, vicesima se-
ptima die mensis, super montes Armeniæ (Gen. viii),
» quia nimirum septennarii requies bene in baptismo
commendatur. Quod videlicet per diluvium illud
figuratum esse dignoscitur, in quo, novi de vetustate
resurgentes, deinceps quiescere a mundani strepitus
perturbatione jubemur.

CAPUT XVI.

In libro de perfectione monachorum.

In hujus quippe mundi salo justî laborant, ubi
suam reprobi possident requiem. Quam videlicet
diversitatem bene corvus ex arca dimissus, et co-
lumba significant. « Corvus » quippe « cadaveribus in-
sidiens ad arcæ clausura non rediit; columba autem
reversa est, quia ubi pes ejus requiesceret non
invenit (Gen. viii). » Hic enim ubi pravi quique
carnalibus se voluptatibus satiant, sancti viri repe-
rire nequeunt ubi ad quiescendum desiderii sui
pedem ponant.

CAPUT XVII

In sermone in cœna Domini.

Dum mundi crimina diluvio quondam expiani-
tur effuso, futuri muneris columba similitudinem
prætulit, cum per olivæ ramum pacem terris red-
ditam nuntiavit. Ait enim Scriptura: « Expectatis
autem septem diebus alii, rursus dimisit Noe
columbam ex arca: at illa venit ad eum ad vespe-
ram, portans ramum olivæ virentibus foliis in ore suo
(Gen. viii). » In emissionem ac reversionem columbæ
septennarius numerus ponitur, quia septem esse proci-
lubio Spiritus sancti dona noscuntur. Vespertina
vero hora ad arcam columba revertitur, quia Spiritus
sanctus, qui in mundi principio ferebatur super
aquas. Jam vesperascente sæculo sanctam replevit
Ecclesiam.

CAPUT XVIII.

*In epistola ad Hirmisindin sancti montalem; in qua
dicitur quod ædificium humanæ superbiæ cito
destruitur.*

« Cum proficerentur de Oriente, invenerunt
campum in terra Sennaar, et habitaverunt in eo,
dixitque alter ad proximum suum: Venite, facia-
mus lateres, et coquamus eos igni: habueruntque la-
teres pro saxis, et bitumen pro cœmento (Gen. xi). »
Porro autem cum Christus vere sit Oriens, propheta
testante, qui ait: « Ecce vir, Oriens nomen ejus
(Zach. vi), » de Oriente veniunt qui a Christi
consortio, male vivendo, vel proximis lacerando, rece-
dunt. Sennaar interpretatur *excussio dentium*, sive
fetor eorum. In campo igitur Sennaar habitant qui,
non constituti in arce virtutum sed potius in con-
valle vitiorum, et dentes excutiunt, ut proximis
snoos **87** detractionibus quasi mordicis rodant, et
fœtiores emittunt, dum in cœnosæ conversati-
onibus squaloribus computrescunt. Sed eorum dentes
Deus omnipotens excutit, dum perversorum quorumlibet
facta similiter et verba confundit. Unde et illic dicitur:
« Idecirco vocatum est nomen ejus Babel (Gen.
xi); » quia ibi confusum est labium universæ terræ,
et ideo dispersit eos Dominus super facie cœterarum
regionum. Recte ergo dicitur, quia superbi illi ho-
mines ac vanæ gloriæ captatores, nimirum dicentes
ad alterutrum: Venite, faciamus nobis civitatem,
et turrim, cujus culmen pertingat ad cœlum, et cele-
bremus nomen nostrum, antequam dividamur in
universas terras; et habitaverunt in campo Sennaar:
quod apud nos, sicut dictum est, sonat *excussio
dentium*, vel *fetor eorum*. Quoniam perversi qui-
que, dum contra divinæ legis mandata superbiunt,
dum adversus Dominum cervicem cordis arroganter
attollunt, et proximis nonnunquam damnabiliter
detrahunt, et ipsi proclivius in obscenæ vitæ sterqui-
linio voluntant. Et de excussione quidem dentium
per David dicitur: « Tu percussisti omnes adversan-
tes mihi sine causa; dentes peccatorum contrivisti
(Psal. iii). » Et alibi: « Deus conteret dentes eorum
in ore ipsorum, molas leonum confringet Dominus
(Psal. lvi). » De fetore quoque eorum alius

propheta dicit : « Computruere iumenta in stercore suo (Joel. 1). » Et Isaias : « Erit, inquit, pro suavi odore fetor (Isa. 3). » Enimvero quisquis vult ædificium condere quod facile ruinæ non sit obnoxium, necesse est eum non lateres et bitumen habere, quæ repente dissiliant; sed lapides potius ac saxa, quæ parietes erigant, et calcis ac sabuli cæmentum, quod ipsos parietes inuoluita lapidum compage constringat. Quod ergo jam dicti Babylonii lateres pro saxis et bitumen habuerant pro cæmento, carnalis vitæ significat ædificium, ad vim ventorum vel impetum fluminum quantocius obruendum.

CAPUT XIX.

In epistola ad Bonifacium Causidicum; ubi dicitur ut exteriori prudentiæ spiritualis sapientiæ præferatur.

« Prudentia hujus mundi inimica est Deo : legi enim Dei non subicitur nec enim potest (Rom. viii). » Hinc est quod, sicut in libro Genesis dicitur quod quinque reges, qui subesse noluerunt Chodorlahomor, a quatuor regibus superati sunt, et ubi? in valle Silvestri, quæ nunc est mare salis (Gen. xiv). Qui sunt enim quatuor reges, nisi quatuor virtutes, quas Scriptura sacra nominat principales? Quid vero per quinque reges, nisi totidem sensus corporis, ac per egs exterior scientia designatur? Sicut autem illæ quatuor virtutes velut ex originali matris suæ, rationis scilicet fonte procedunt; sic istæ in terrenæ sapientiæ vanitate, velut in convalle sanguinis immorantur, ibique a suis hostibus sunt prostrati, quia dignum est ut in anima hominis spiritualis sapientia vincat et carnalis prudentiæ calliditas pereat. Hinc et de David legitur quia fecit sibi nomen 88 cum reverteretur, capta Syria, in valle Salinarum cæsis duodecim millibus (II Reg. 1).

CAPUT XX.

In epistola ad Alexandrum papam

« Qui tollens, » inquit Scriptura, « universa hæc, divisit ea per medium, et utriusque partes contra se altrinsecus posuit; aves autem non divisit (Gen. xv). » Terrena quidem animalia contra se et altrinsecus opponuntur; quia terreni quique contra proximos jurgii et contentionibus sæviunt, vel certe occultis adversus eos odiorum fomibus inardescunt. Ad contra, qui sese in altum cælestis desiderii pluma sustollunt, dum sacrificium Deo semetipsos offerunt, a mutæ dilectionis glutino non recedunt.

CAPUT XXI.

In epistola ad Desiderium abbatem Casinensem.

Maligni spiritus, vel orationes nostras pravis cogitationibus polluere, vel opera bona peccati cuiuslibet attaminatione corrumpere nituntur. Unde scriptum est quia, « cum Abraham Deo sacrificium de pecoribus et vulneribus devotus offerret, descenderunt volucres super cadavera, et abigebat eas Abraham (Gen. xv). » Quid enim exprimiunt volucres, nisi reprobos spiritus per aera volitantes? Volucres ergo a sacrificio nostro repellimus, cum ora-

tionem, seu operum nostrorum victimas, a malignis spiritibus eos fœdare tentantibus, provide custodimus.

CAPUT XXII

Ad Alexandrum papam; ubi conqueritur de insolentia pravorum hominum.

« Cum sol occuberet, sopor irruit super Abraham, et horror magnus et tenebrosus invasit eum (Gen. xv). » Solis occubitus mundi designat casum : horror vero magnus et tenebrosus vitiorum figurat criminumque caliginem : quæ quotidie pestilenter inhorrescunt per æstivatem reproborum hominum pravitatem. Unde et illic paulo post additur : « Cum ergo occubisset sol, facta est caligo tenebrosa, et apparuit clibanis fumans. » Sicut enim fumus ex igne clibani vaporantis egreditur, ita vitiorum omnium flagitiorumque caligo de camino æstivantis avaritiæ generatur. Sicut dixit Apostolus : « Quia radix omnium malorum avaritia est (I Tim. vi). » Et hoc circa finem diei, hoc est, circa terminum mundi. Fumans ergo clibanus tenebrosam caliginem generat, quia cavinus avaritiæ, qui in pravorum hominum pectoribus æstuat, multis perversitatum tenebris mundum pestilenter obscurat. An non mentes infelicium cæcat? deest luxuria, cupiditas aut quid simile, aut avaritia, quæ scilicet et fidem tollit, et omnium virtutum in eorum cordibus lumen exstinguit? Unde, cum illud prævidisset Apostolus, præsto subintulit : « Quam videlicet avaritiam quidam appetentes erraverunt 89 a fide, et inseruerunt se

doloribus multis (I Tim. vi). » Multo quippe se doloribus inserunt, dum pro temporalibus lucra infatigabili a se invicem simulate dissiliunt; et plerumque, dum pro corporalibus in arma concurrunt, corporibus animas exunt. Qui vero solis cælestibus inardescunt, pro doloribus, oblectationibus potiuntur, quia in fraternæ charitatis dulcedine unanimiter vivunt. Hinc est quod in illo sacrificio vespertino, quod tunc Abraham obtulit, pecora quidem terrena ab invicem sequestrata posuit, sed volatilia non adiunxit. Unde Scriptura : « Qui tollens, inquit, universa hæc, divisit ea per medium, et utriusque partes altrinsecus contra se posuit; aves autem non divisit (Gen. xv). »

CAPUT XXIII.

In epistola ad Leonem papam, ubi accusatum se esse conqueritur.

Si Creatoris nostri facta vigilanter attendamus, ad credenda cuiuslibet mala fidem adhibere facile non debemus; ipse enim, cuius oculis nuda et aperta sunt omnia, non designatus est, cum loqueretur ad Abraham super Sodomorum clamorē, qui ad eum venerat dicere : « Descendam, et videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint; annon est ita, ut sciam? » (Gen. xi). Quod profecto ad nil aliud dictum videtur, nisi ut humana doceatur ignorantia, sine experimentis audita, non credere, incognita non leviter iudicare, nec ante sententiam promere quam rem dubiam testimoniis approbare.

CAPUT XXIV.

In libro Comorrhiano.

«Etece, inquit Scriptura, miserunt manum viri, et introduxerunt ad se Loth, clausuruntque ostium; et eos, qui foris erant, percusserunt cæcitate a minimo usque ad maximum, ita ut ostium invenire non possent (Gen. xix).» Sodomite namque ad angelos conantur violenter irruere, cum immundi homines ad Dominum tentant per sacri ordinis officia propinquare. Sed ii profecto cæcitate percussantur; quia justo Dei iudicio in tenebras interiores cadunt, ita ut nec ostium invenire prævaleant, quia a Deo peccando divisi, unde ad eum revertantur, ignorant. Qui enim non per humilitatis iter, sed per arrogantiam et tumoris aufractus ad Dominum accedere gestiunt, patet profecto, quia unde ingressus aditus pateat, non agnoscent. Vel quia ostium Christus est, sicut ipse dicit: «Ego sum ostium (Joan. x).» Qui Christum exigentibus peccatis amittunt, quasi intrare cælestium civium habitaculum possunt, ostium non inveniunt. In reprobum ergo sensum traditi sunt, quia, dum reatus sui pondus in propriæ mentis statera subtili consideratione non trutinant, gravissimam plumbi massam penarum inanimam levitatem putant. Quod ergo illic dicitur: «Percusserunt eos, qui foris erant, cæcitate;» hoc 90 Apostolus manifeste declarat, cum dicit: «Tradidit eos Deus in reprobum sensum.» Et quod illic subiungitur: «Ut ostium invenire non possent;» hoc isto patenter exponit, cum ait: «Ut faciant quæ non conveniunt (Rom. i);» ac si diceret, ut intrare tentent, unde non debent.

CAPUT XXV.

In sermone de intentione sanctæ crucis.

Abraham dum immolare Deo filium voluit, cuncta pene per ordinem passionis Christi sacramenta signavit. Sicut enim Abraham, qui pater excelsus dicitur, unicum et dilectum filium offerre Deo non dubitavit; ita et summus Pater unigenitum Filium pro nobis omnibus tradidit. Et sicut Isaac ipse sibi ligna portavit, quibus erat imponendus (Gen. xxii); ita quoque Christus crucis suæ gestavit in humeris lignum, in quo erat pro nostra salute passurus. Duo autem servi illi procul dimissi Judæos significant; qui cum serviliter viverent et carnaliter saperent, non intellexerunt altissimam humilitatem Christi, atque ideo ascenderunt in montem, locum videlicet sacrificii. Cur autem duo servi, nisi quia, peccante Salomone, ex una Israelitica plebe duo facti sunt populi? (III Reg. xi.) Quibus utique sepe per Prophetam dicitur: «Adversatrix Israel et prævaricatrix Juda (Jer. iii).» Asinus autem ille, quo tunc utebatur Abraham, insensata erat stultitia Judæorum; illa plane bruta stultitia omnia sacramenta portabat; quæ tamen quid ferret, velut irrationale animal ignorabat. Jam vero quid est quod dictum eis est: «Expectate hic cum asino; postquam autem adoraverimus, revertetur ad vos? (Gen. xxii).» Ac si Apostolum: «Cæcitas, inquit, ex parte in

A Israel facta est, ut plenitudo gentium intraret et sic omnis Israel salvus fieret (Rom. xi).» Quil est enim quod dicitur: «Cæcitas ex parte in Israel facta est?» hoc est videlicet, «expectate hic cum asino, ut plenitudo gentium intraret;» hoc est, postquam adoraverimus, ubi videlicet sacrificium Dominicæ crucis impletum, per omnes gentes fuerit prædicatum. Quod autem, sequitur: «Et sic omnis Israel salvus fiet;» hoc est, revertetur ad vos. Quid est autem quod aries inter vespes hærens cornibus invenitur, qui pro Isaac immolatus offertur? Crux nempè cornua habet; duo siquidem ligna invicem compinguntur, et sic crucis speciem reddunt: hinc est enim quod de Christo scriptum est: «Cornua sunt in manibus ejus (Habac. iii).» Hærens ergo cornibus aries, Christus est crucifixus inter aculeas et vulnificas Judæorum iniquitates. Sicut ipse per Jeremiam conqueritur, dicens: «Spiritus peccatorum suorum circumdedit me populus meus hic.» Peracto sacrificio dicitur Abraham: «In semine tuo benedicentur omnes gentes (Gen. xxii).» Et postquam Dominus dicit: «Foderunt manus meas et pedes meos;» paulo post in eodem psalmo subjicit: «Revertentur et convertentur ad Dominum universæ fines terræ, et adorabunt in conspectu ejus omnes patie gentium: Quoniam Domini est regnum, et ipse dominabitur gentium (Psal. xxi).» Oblato itaque Abraham filio, et 91 pro eo arie immolato, appellavit nomen loci illius: «Dominus videt.» Quia Redemptor noster, postquam in ara crucis olitus, mortis nostre debitum solvit, videndum se deinceps fidei suorum obtinibus præbit, ut mirram redempti omnes illum jam per fidem videant, qui eatenus fidei oculos non habebant.

CAPUT XXVI.

De Lia et Rachel, in libro De perfectione monachorum.

Porro non est obscurum quod Laban duas filias habuit, quarum juncturam Jacob in conjugium concupivit; ad cujus tamen amplexu pervenire non potuit, donec majorem ignarus atque adeo invitus accepit (Gen. xxix). Sed quia rem scientibus liquor, non mihi multis elaborandum est verbis. Laban quippe dealbatio interpretatur; quis autem ad Dominum convertitur, nisi in deposita peccatorum nigredine per remissionis gratiam dealbatur? Sicut ipse pollicetur, dicens: «Si fuerint peccata vestra quasi vermiculus, tanquam nix dealbabitur (Isa. i).» Quod felix ille peccator postulabat, cum diceret: «Mundabor, lavabis me, et super nivem dealbabor (Psal. l).» Lia interpretatur laborans; Rachel, verbum, sive risum principium. Sed si Scripturam diligenter attendimus, nec uno quidem die servisse Jacob propter Lie desiderium reperimus; sed per totas illas annorum hebdomadas pro sola Rachel servituti subjacuit; in super et ipsam Liam ad illius intritum toleravit. Quis enim ad Dominum hinc convertitur, ut labores, et arduas, ac tentationum certamina patiatur? Omnis enim Dominum querentis intentio hoc sperat, ad hoc spectat,

ut ad requiem quandoque perveniat; et in summæ contemplationis gaudio, velut in pulchræ Rachel amplexibus requiescat, videlicet ut per verbum quod audit, ascendat ad videndum principium quod acquisivit. Sed necesse est ut hunc diversorum certanum labor exerceat, antequam ad quietis intimæ suavitatem, quam concupiscit, attingat. Prius servitute deprimitur, ut jure postmodum ad perfectæ libertatis titulum provehatur. Septem vero annis sub dealbationis gratia servit, cum septem ea, quæ ad proximi dilectionem pertinent, Decalogi mandata custodit; videlicet ut primo timore constrictus, atque ideo servitutis iugo depressus, saltem a vetustæ legis incipiat institutis; ut nimirum parentes honoret, ut non mœchetur, non occidat, non furetur, non falsam testimonium proferat, non uxorem alterius, non rem proximi concupiscat (*Exod. xx*).

Quibus rite servatis, non mox, ut sperabat, ad contemplationis oblectamenta perducitur, ut velut expectata diu Rachel pulchritudine perfruatur, sed Lia sibi per noctem inopinate supponitur; quia inter humane hujus ignorantia tenebras tolerantia sibi laboris injungitur, ex qua tamen jam numerosam sobolem suscipit; quia uberes spiritualis lux per hunc laborem fructus acquirit. Hanc itaque tolerando, ad illam quandoque **92** perveniet, quam perseveranter amat. Snadetur ergo, ut alios septem annos servire desinet; quia profecto necesse est, ut adhuc alia septem præcepta conservet, sed jam aliquando liberior, non legalia tanquam servus, sed evangelicæ sicut gener, videlicet ut sit pauper spiritu, sit mitis, iugeat, esuriat, sitiaturque iustitiam, sit misericors, mundum cor habeat, sit postreno pacificus (*Matth. v*). Eumvero, vellet homo, si fieri posset, nullas laboris molestias agendo, vel patiendo perferre, sed protinus in ipsis sui tirocinii rudimentis ad pulchræ contemplationis delicias pervenire; verumtamen hoc non in terra morientium fit, sed in terra viventium. Quod significare videtur illud, quod ad Jacob dicitur: « Non est, inquit Laban, in loco nostro consuetudinis, ut minores ante tradamus ad nuptias (*Gen. xxxix*); » nec absurde major appellatur, quæ prior est tempore. Prior est enim in hominis eruditione labor boni operis quam requies contemplationis. Expletis itaque duabus hebdomadibus, altera videlicet legis antiquæ, altera evangelicæ gratiæ, mox ad diu desiderate Rachelis ervenitur amplexus; quia quisquis pertingere ad divinæ contemplationis oblectamenta desiderat, prius necesse est utriusque Testamenti peragere mandata contendat.

CAPUT XXVIII.

De Bala et Zelpha, in eodem libro.

Sed quia electus quisque perfectionis suæ limite non contentus, filios etiam Deo gignere spirituali fecunditate desiderat, postquam conjugale foedus Jacob cum duabus sororibus iniit, ad propagandum uberius germen sobolis ancillas quoque ad generandi unum suscipere non refugit (*Gen. xxx*);

atque ut omnia spiritualibus intelligantur redundare mysteriis, ipsarum quoque ancillarum nomina sub mysticis sunt pronuntiata figuris. Nam Bala interpretatur *inveterata*. Sane quia intellectum spiritualis substantiæ nudis verbis humana lingua nequit exprimere, quandoque doctrina sapientiæ per quasdam corporeas similitudines audientem nititur informare. De veteri autem vita et carnalibus sensibus dedita, corporeæ cogitantur imagines; quarum videlicet ad docendum usus assumitur, cum aliquid ex incomprehensibili et incommutabili essentia civinitatis auditur. Rachel itaque nabit utenque filios ex ancilla suscipere, quam omnino sterilis permanere. Quia doctrina sapientiæ sive gratia contemplationis per exteriorum scientiam vel visibilium rerum formas auditoribus intimat quiddam de visibilibus intra arcana mentis occultat; et sic quodammodo per ancillam filios accipit, dum per eam, quæ sub se est scientiam, spirituales Deo filios parit. Zelpha vero interpretatur *os hians*. Hæc igitur ancilla filios figurat, quorum in prædicatione evangelicæ fidei os quidem hiat, sed cor non hiat; de quibus videlicet scriptum est: « Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me (*Matth. xv*); » **93** et de quibus Apostolus: « Qui prædicam, inquit, non furandum, furaris (*Rom. ii*). » Verumtamen ex hac ancilla hæredes futuros alios Lia filios accipit; quia sæpe etiam per tales predicatores activa vita multos regni filios adoptavit; de quibus Veritas: « Quæ dicunt, inquit, facite: quæ autem faciunt, facere nolite (*Matth. xxiii*). » Et Apostolus: « Sive, inquit, occasione, sive Christus veritate annuntietur, et in hoc gaudeo, sed et gaudebo (*Philip. i*). » Hoc autem in his considerandum esse perpendimus: Quia sicut Jacob solius Rachelis intuitu omnes illas mulieres accepit, ex quibus filios genuit; sic quisquis sub dealbationis gratia constitutus, fructificare Deo spirituali fecunditate desiderat, necesse est ut per omnia quæ agit ad contemplationis semper gratiam tendat.

CAPUT XXVIII.

In epistola ad Desiderium abbatem, ubi dicitur: Cur Paulus ad dexteram, Petrus ad sinistram in vitura ponatur.

Egrediente anima Rachel præ dolore, et imminente jam morte, vocavit nomen filii sui Benoni, id est filius doloris mei; pater vero appellavit eum Benjamin, id est filius dexteræ (*Gen. xxxv*). Per Rachel namque, quæ *ovis* vel *visum principium* dicitur, Ecclesia non immerito designatur. Quæ nimirum et ad instar ovis innocenter vivit, et per studium contemplationis ad videndam Redemptoris sui speciem inedullitus inardescit. Qui de se requirentibus Judæis ait: « Ego principium, qui et loquor vobis (*Joan. viii*). » Per Benjamin vero, quæ nascens, Rachel mater emoritur, designatur Paulus, quem de ejus stirpe existisse nemo dubitat. Ethene Benjamin nascens, mater emori dicitur, quia appropinquante ad lucem novæ regenerationis Saulo, persecutio-

nibus Ecclesia per eum graviter impugnatur; sicut Lucas in Actibus apostolorum ait: « Saulus, inquit, devastabat Ecclesiam, per domos intrans, et trahens viros, et mulieres trahebat in custodiam (Act. viii). » Congruè itaque Rachel Benoni, id est filium doloris mei, vocat, quem Jacob Benjamin, id est filius dexteræ nuncupat. Quia Paulus, qui Matris Ecclesiæ dolor exstiterat, qui eam quodammodo dum nasceretur, impugnando peremit, a Deo Patre filius dexteræ est vocatus; dum per eum divina potentia adversæ gentes, quasi per fortem suam dexteram, dimicavit, verborum jaena valenter intorsit, salubres cordium plagas intulit, et per eum devictis atque prostratis hostilibus, cum gloria triumphavit. Hinc est quod idem Paulus ad Galatas ait: « Cum autem complacuit ei, qui me segregavit ex utero matris meæ, et vocavit per gratiam suam, ut revelaret Filium suum in me, et evangelizarem eum in gentibus, continuo non acquievi carni et sanguini (Gal. i). » Non ergo immerito filius dexteræ Paulus vocatur, per quem omnis gentium multitudo, quæ ad dexteram Dei ponenda est, ad fidei sacramenta colligitur.

94 CAPUT XXIX.

Ad Desiderium abbati, ut vacet studio contemplandi.

« Iste est Ana, qui invenit aquas calidas in solitudine, dum pasceret asinos Sebeon patris sui (Gen. xxxvi). » Hoc plane, quantum ad litteram, vanum videtur et frivolum. Quid enim ad sacram Scripturam pertinet, ut referat, quia custos asinorum aquas reperit in deserto? Sed ubi in litteris nulla videtur utilitas, ad spiritualem intelligentiam necesse est mens recurrat. Quid est enim per figuram, Ana in solitudine patris sui asinos pascere, nisi spiritualem quempiam virtum, cui Deus pater est, simplices fratres sub disciplina remotioris studio custodire? et quid est, aquas calidas invenire, nisi in compunctionis lacrymas, quæ de fervore sancti Spiritus eliciuntur, erumpere? Nam et ipsa interpretatio nominum hujus figure non refugit intellectum. *Onan* siquidem *dolor*, vel *tristitia eorum*, sive etiam *missatio*, vel *murmuratio* interpretatur. Quisquis enim vere compunctionis dolore tristatur, quasi sub quadam querula missitatione adversum pravitatem vite suæ murmurare compellitur. Sebeon autem interpretatur *stans in æquitate*; quod Deo congruere nemo prorsus ignorat. Ipse quippe in æquitate principaliter stat, qui a justitiæ rectitudine nulla necessitate coactus exorbitat. Onan ergo dum patris sui Sebeon asinos in solitudine pascit, aquas calidas reperit; quia quisquis se per vite rectitudinem Deo filium exhibet, ac de peccatis suis medullius dolet, dum se reddit in pervigili fratrum cura sollicitum, divino munere percipit gratiam lacrymarum. Nam et beata illa peccatrix prius pedes Domini unguento perunxit, postmodum etiam alabastrum unguenti pretiosi super caput recumbentis effudit (Math. xxvi; Marc. xiv; Joan. xii). Caput Christi Deus: pedes Christi, servi Dei. Sicut enim

illa dum humanitati Christi dependit obsequium, ad divinitatis attingere meruit intellectum. Sic nimirum, sic doctor Ecclesiæ, dum Christi membra custodit, contemplandæ divinitatis gratiam percipit.

CAPUT XXX.

In sermone de S. Joanne Baptista.

« Descendit Judas in Thannas ad tendendas oves cum Hira opulione gregis sui Odollamite (Gen. xxxviii). » Thannas autem *deficiens* interpretatur; per quam videlicet Synagoga, in qua reges et prophetæ defecerant; simul et unctio, donec veniret, cui repositum erat, ostenderetur. Unde et per prophetam dicitur: « Cum venerit Sanctus sanctorum, cessabit unctio (Dan. ix). » Quid itaque per Julam, qui ad tendendas oves in Thannas venit, nisi Redemptor roster intelligitur, qui ut oves quæ perierant domus Israel exoneraret peccatis, ad Synagogam venisse cognoscitur? Unde et sponsus ad sponsam in Canticis: « Dentes tui sicut grex tonsarum, quæ ascenderunt de lavacro (Cant. iv). » 95 Venit itaque Judas ad tendendas oves, non quidem solus, sed cum pastore suo Odollamite, cui nomen erat Hiras. Quem per Odollamitem intelligimus nisi Joannem? Interpretatur autem Odollamites *testimonium in aqua*; cum hoc plane testimonio venit Dominus ad aquam baptismatis, habens quidem testimonium majus Joanne, sed propter infirmas oves hoc testimonio uti dignatus est in aqua. Unde cum videret eum ad Jordanis fluentem propinquantem, protinus exclamans, ait: « Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi (Joan. i). » Et evangelista dicit: « Testimonium perhibuit Joannes dicens: Quia vidi Spiritum descendentem tanquam columbam de cælo, et manentem super eum; et ego nesciebam eum; sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem et manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto (Ibid.). » Cui scilicet visioni etiam nomen pastoris illius aptissime congruit; interpretatur enim *Hiras fratris mei visio*. Erat quippe Dominus frater Joannis, non modo secundum semen Abraham, sed etiam juxta cognitionem Mariæ et Elisabeth. Vidit itaque Joannes fratrem suum adhuc clausus in utero; vidit in baptismo; vidit oculis carnis hominem; vidit in spiritu majestatem. Unde et utriusque hujus nominis interpretationem, Hiras videlicet, quod est fratris mei visio; et Odollamitis, quod sonat *testimonium in aqua*, idem Joannes sub unius sententiæ versiculo comprehendit, dicens: « Et ego vidi, et testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei (Ibid.). »

Veniente igitur Juda ad oves tendendas, Thamar mutat habitum, quia mutat spirituale vocabulum. Thamar quippe *commutans* interpretatur, nam de Synagoga fit Ecclesia. Sed juxta litteram, idem nomen amaritudinis manet, non illius in qua Dominus fel ad bibendum miles obtulit (Math. xxvii), sed ejus potius in qua Petrus post lapsum amare flevit. (Ibid.). Judas autem *confessio* dicitur. Thamar ergo

cum Juda dormiens, protinus concipit, quia cum confessioni amaritudo miscetur ad proferendos poenitentiae fructus, sancta mox Ecclesia fecundatur. Unde et Joannes: « Facite, inquit, fructus dignos poenitentiae (Joan. iii). » Qui nimirum poenitentiae fructus in Hierusalem primus erupit, sicut postmodum per omnem mundi latitudinem pullulavit. Hinc Veritas dicit: « Oportebat Christum pati et resurgere a mortuis die tertia, et predicari in nomine ejus poenitentiam et remissionem peccatorum in omnes gentes, incipiendo ab Hierusalem (Luc. xxiv). » Nam et ipse meretricialis habitus confessionem significat peccatorum, sive quia Thamar ex duobus corruptis componitur verbis, thamma scilicet, quod deficiens dicitur, et mara, quod est amaritudo. Bene in ea amaritudo deficit, cum fecunda facta de sterili, dulcem novi germinis sobolem procreavit. Thamar igitur a non cognoscente fetatur, quia sancta Ecclesia quantum ad gentilitatem in primordio, dum novae fidei semen accipit, non agnoscutur. Unde et canitur: « Populus, quem non cognovi, servivit mihi (Psal. xvii). » Et Isaias: « Ecce, ait, gentem quam nescialis vocabis, et gentes quae te non cognoverunt, ad te current (Isa. lv). » Purro autem, quod illi haedus per eundem Orlolanitem mittitur, quid nisi per Joannem facta peccatorum exprobratio designatur? Quasi enim haedum meretricis portitor afferebat, cum properanti ad baptismi lavacrum turbae per increpationem dicebat: « Gemina viperarum, quis ostendit vobis fugere ab ira ventura? » (Math. iii.) Requiebat autem illas Orlolanites a Thamar anulum, armillam et baculum. Per anulum, signaculum fidei; per armillam, labor operis; per baculum vero designatur requies spei. Quasi enim fidei anulum requirebat, cum diceret: « Qui credit in Filium Dei, habet vitam aeternam; qui autem incredulus est Christo Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super ipsum (Joan. iii). » An non etiam ad anulum pertinebat, cum diceret: « Qui habet sponsam, sponsus est? (Ibid.) » Armillam vero laboris exigebat, cum diceret: « Poenitentiam agite (Math. iii). » Baculi quoque requiem, cum praesto subjungeret: « Appropinquavit enim regnum colorum (Ibid.). » Ac si perspicue loqueretur: Nolite sub inijunctae vobis poenitentiae labore lassessere, sed potius firma spe de regni caelestis appropinquatione animum roborate.

Quasi vero etiam Judas in horto, sed invenire non potuit; quia quae in publico, juxta Prophetam, et sub omni ligno frondoso fuerat prolata (Jer. iii), jam se in domo paterna, sub Christi videlicet et constrinxerat disciplina; nec eam peccati reperit exprobratio, quam confessionis mutaverat amaritudo. Viduitatis se vestibus induit, quia praeter caelestem Sponsam, qui pro ea mortuus est, alterum non admittit. Quod autem gemini apparuerunt in utero, duo sunt populi in Ecclesiae gremio per sancti Spiritus gratiam generati. In ipsa vero effusione natecentium, unus manu protulit, et ligato coccino,

mox retraxit, sicut ante se nascendi alteri aditum patefecit. Quia nimirum Judaicus populus, qui ad lucem Spiritus nasci primitus cepit, ostendit opera sua prophetarum praecedentium, et ipsis Domini errore polluta. Unde et Zara oriens interretatur; quia Hebraicus ille populus prior ortus est ad litteram legis, sed posterior factus est ad suscipiendam gratiam Evangelii. Hoc itaque modo retraxit manum, qui nasci jani per Spiritum coeperat populus Judaeorum; et mox prorupit ac factus est primogenitus populus gentium, scilicet ut, juxta sententiam Veritatis, futuri essent novissimi qui erant primi, et primi fierent qui erant novissimi. Bene igitur Phares *divisionis* nomen accepit. Unde et obstetric eo nascente clamavit: « Quare divisa est propter te maceria? » (Gen. xxxviii.) Omne quippe genus humanum, quasi distorta silvarum virgulta, adversus venientem in carne Dominum maceriam fecerat, et ne ad peragendum mysterium redemptionis ingrederetur, unanimiter obstiebat. Unde et Paulus: « Nos, inquit, praedicamus Christum crucifixum, Judaeis quidem scandalum, gentilibus autem stultitiam (I Cor. i). » Sed gentilis populus hanc divisit quasi nascenti maceriam, cum per Cornelium centurionem aliosque (Act. x), primitias fidei, baptismi suscipiens lavacrum, sub Christi titulum convolvavit. Hanc aeternitatem nascenti 97 considerabat beatus Joannes, cum Judaeorum turbis undique confluentibus diceret: « Ne coepertis dicere: Patrem habemus Abraham; dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahae (Marc. iii). » Ac si patenter dicat: Gentiles populi, qui lapides sunt quia lapides colunt, primiti genti vobis sicut ad regenerationis et novae gratiae sacramentum; quorum vos per legales caeremonias videbamini tenuisse primatum.

CAPUT XXXI.

In sermone de S. Luca evangelista.

Jussit Joseph ministris, ut implerent saccos tritico, et reponerent pecunias singulorum in saccis suis (Gen. xli.). Quae namque sunt fruges quas Joseph fratribus contulit, nisi evangelica apostolicae doctrina, unde videlicet esuriens populus vivat, unde grex Christi viventia salutis alimenta decerpit? Haec illa plane est pecunia, quam in ore sacci praecipit imponi; haec pecunia nunc in Ecclesiae mensa proponitur, ut usura postmodum a negotiatoribus requiratur. Sed et Benjamin hoc etiam praeter cetera addidit, ut sacco ejus etiam scyphus cum pecunia reponatur (Ibid.). Quem enim Joseph per mysterium indicat, nisi Redemptorem nostrum, quem suo jante ille mysterio praefigurabat? Ait enim Scriptura: « Quia veritas nomen illius Pharae, et vocavit eum lingua Aegyptiaca, Salvatorem mundi (Gen. xli). » Quid per fratres, nisi sancti designantur apostoli? Quid per Benjamin, nisi Paulus, qui de tribu Benjamin originem duxit? Omnes ergo fratres fruges praedicationis accipiunt, quas serere per mundum debeant, et pecuniam, quam ad usurae lucrum in fidei mensa proponant. Soli vero Benjamin etiam scy-

plus adjicitur, ut per Paulum, quem ille signabat, A non tabernaculi cyathus gentibus, sed amplum et patulum verbi poculum propinetur. Hinc est enim quod ait: Os nostrum patet ad vos, o Corinthii, cor nostrum dilatatum est, non angustiamini in nobis (II Cor. vi). » Ac si dicat: Quia me vobis verbi potum per uberem scyphum large videtis influere, et vos sitibundi cor'is ad hauriendum ora, laxate, ut decurrens unda non inaniter fluat, sed capacia vasa, in quæ transfundantur, inveniat. De quo videlicet potu per Isaiam Dominus dicit: « Glorificabit me bestia agri, dracones et strutiones, quia deli in deserto aquas, flumina in invio, ut darem potum populo meo, electo meo (Isa. xliii). » Scyphum itaque evangelicæ prædicationis, in Benjamin datus est Paulo, ut ipse desertum gentilitatis specialiter excolat B et ariditatem ejus largo sanctæ prædicationis imbri perfundat. De quo scilicet imbre scriptum est: « Qui operit cælum nubibus et parat terræ pluviam (Psal. cxlvi.) »

CAPUT XXXIII.

In Sermone de S. Vitale.

Si inveni, » inquit Jacob, « gratiam in conspectu tuo, pone manum sub femore meo, et facies mihi misericordiam et veritatem, ut non 98 sepelias me in Ægypto, sed dormiam cum patribus meis, etc. (Gen. xlii). » Quid est hoc, fratres mei, quid sibi vult a tanto viro tam anxia sepeliendi corporis sollicitudo? Si enim hoc ex humana consuetudine metiamur, profecto nihil dignum tanta prophetica mentis excellentia reperimus. Ulicunque enim corpus humanum sepeliatur, non ideo vel minus perfecta, vel minus gloriosa ejus resurrectio futura procul dubio creditur; sed si mystici sacramenti profunditas in hujus dubietatis caligine requiratur, perspicuum lamen intelligentie ipsi qui inveniit orietur. Calaveræ quippe mortuorum peccata significant injuste viventium. Sicut enim post contactum corporum mortuorum lex præcipit homines purificari (Num. xix), ita etiam post perpetratorem delictorum jubentur per penitentiam abluï. Hinc nimirum illa sententia dicta est: « Qui baptizatur a mortuo et iterum tangit illam, qual proficit lavatio ejus? » (Eccii. xxxiv.) Baptizatur quippe a mortuo, qui mundatur fluitibus a peccato, sed post baptismum mortuum tangit, qui culpam post lacrymas repetit. Sed sepultura mortuorum remissionem significat peccatorum. Unde per Prophetam dicitur: « Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata (Psal. cxxi). » Ubi ergo sepelienda erant calaveræ patriarcharum, nisi in illa terra ubi erat crucifigendus cujus sanguine facta est remissio peccatorum?

Finunt testimonia libri Genesis.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI EXODI.

1. De urribus tabernaculorum Phithon et Ramesse, quas Pharaó Iulo et palæa construxit.
2. De virga Moysi in serpentem conversa.
3. Unde supra.
4. De manu Moysi, quæeducta de sinu apparuit leprosa.

CAPUT XXXIII.

In sermone de inventione sanctæ crucis.

« Lavabit in vino stolam suam, et in sanguine uvæ pallium suum (Gen. xlix). » Stola Christi et pallium multitudo est gentium, quas tunc Dominus induit, quando sibi eas per gratiam redemptionis adjuvit, sicut per Prophetam pollicetur, dicens: « Vivo ego, dicit Dominus, nisi hinc omnes indnam sicut vestimentum (Isa. xlix). » Stolam ergo suam Dominus in vino, et pallium in sanguine uvæ lavit quando, sicut lotrus, in crucis ligno nependit? tunc enim ex latere ejus sanguis et aqua profudit; sed aqua nos abluï, sanguis redemit, nimirum ut exhiberet sibi sponsam non habentem maculam neque rugam (Ephes. vi).

CAPUT XXXIV.

In sermone de S. Eleucadio.

« Pulchrioris sunt oculi ejus vino, » inquit Jacob ad filium de Christo, « et dentes ejus lacte candidiores (Gen. xlix). » Oculi nempe Christi Apostoli et Evangeliste sunt, qui universo corpori sanctæ Ecclesiæ lumen sapientiæ præstiterunt, quorum doctrina, dum rigorem atque austeritatem vini veteris eorum pulchritudo præcellit. Evangelicæ quippe præcepta mandatis Veteris Testamenti longe sunt clariora. Dentes vero sancti prædicatores sunt, qui conversos homines a pravorum societate præcidunt eosque in Christi corpus, tanquam in sua membra suscipiendo, quasi mandendo trahunt. Porro, nomine lactis, doctrina legis innuitur, quæ carnalem 99 populum lactis poculo tanquam parvulos alere videbatur. Quorum nimirum lacte candidiores sunt doctores Ecclesiæ, quia fortiem et solidum verbi cilium et ipsi comedunt, et aliis tradunt; de quibus ad Hebræos dicit Apostolus: « Perfectorum est solidus cibus (Hebr. ii). » Et bene candidi esse dicuntur doctores Ecclesiæ, quia et a pravitate macula liberi et conspiciens conversationis videntur operibus clari. Quapropter cavendum est, fratres mei, ne qua nos vitiorum nigredo delecoret, qui candidos in Christi militia duces habemus. Periculose nimirum 100 rerum species fluctuant, ubi cum ducibus subsequens exercitum insignia non concordant. Beati siquidem patres nostri promptos se exhibebant ad perferenda supplicia; nos autem, dum a proximo ledimur, compescamus saltem animos vindictæ. Moyses nempe ad ultionis iudicium descendens de monte, cornutus apparuit (Gen. xxxiv); super Dominum autem in mansuetudinis Spiritu columba descendit (Math. iii). Illi decreverunt pro Christo propria cuncta contemnere; nos autem discamus saltem quæ aliena sunt non ambire.

5. Cum esset Moyses in itinere, occurrit ei Dominus, et volebat eum interficere.
 6. Proiecerunt malefici Pharaonis in terram virgas suas, quæ veræ sunt in dracones, sed devoravit eas virga Aaron.
 7. De decem plagis Ægypti: 1, de aquis in sanguinem versis; 2, de plaga ranarum; 3, de ciniphe; 4, de muscis; 5, de nece animalium; 6, de ulceribus et vesicis; 7, de grandine et tonitruis et igne; 8, de plaga locustarum; 9, de tenebris; 10, de primogenitorum interfectionibus.
 8. Postulet vir ab amico suo, et mulier a vicina sua, vasa argentea et aurea et vestes.
 9. Sument de sanguine agni, et ponent super utrumque postem.
 10. Cum emisisset Pharaon populum, non eos deiecit Dominus per viam terræ Philistiim, quæ vicina erat, ne si bella in via consurgerent, pariter et eum et reverteretur in Ægyptum.
 11. Sumpsit Maria prophetissa soror Aaron tympanum in manu.
 12. De aquis amaris, quæ ligni quod ascendit Dominus Moysi, admistione, sunt in dulcedinem versæ.
 13. De XII aquarum fontibus et LXX palmis in Ierlm.
 14. Quod sexta die duplex mensura jebatur de manna colligi.
 15. Quod filii Israel, cum vidissent manna, dicebant: Manhu, id est, Quid est hoc?
 16. Quod manna in crasinum reservatum putrescebat.
 17. Quod pugante Israel contra Amalech, Moyses habens virgam in manu brachia erexit.
 18. Quod Dominus in monte Sinai populo suo per Moysen legem dedit.
 19. Altare de terra facietis mihi.
 20. Non ædificabitis mihi altare de sectis lapidibus.
 21. Facies bases argenteas, et tabulas deauratas desuper eriges.
 22. Facies columnas quatuor et bases earum vestias argento.
 23. Ut in rationali, quod sacerdos ferebat in pectore, XII pretiosi lapides ponerentur, terni per quaternos angulos inclusi ouro.
 24. Arripens Moyses vitulum aureum igne combussit et usque ad pulverem contrivit; et in aquam spargens potum populo dedit.
 25. Quod Moyses XIII millia hominum ob culpam constati rituli perimere fecit.
 26. Ecce locus apud me, stabis super petram, cumque transierit gloria mea, videbis posteriora mea.
 27. Fecit Moyses in tabernaculo VII lucernas cum emunctoriis suis et vasa.

Finiunt capitula.

101-102 INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI EXODI

CAPUT PRIMUM.

In epistola ad Hermisindem sanctimoniam, ubi dicitur quod ædificium humanæ superbiam cito destruitur.

Urbes illic tabernaculorum, quas Pharaon luto paleaque construxit, nimirum luto, quod inquinat, pala, quæ desinat ad flammam, Phiton et Ramesses sunt non sine mysterio nuncupati; Phiton siquidem interpretatur os abyssi, vel subito. Quisquis enim, juxta Pauli sententiam, supra fundamentum, quod est Christus Jesus, ligna, fenum, stipulam nunc ædificat, quale cujusque opus sit, ignis probabit (I Cor. III); et quo magis in altum hæc carnalis vite structura subrigitur, tanto proclivius, veluti in abyssi voraginem mersa, subito dissipatur. Unde scriptum est: « Durant in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendent (Job XXI). » Bene ergo dicitur et os abyssi et subito, quia de carnalis vite, quæ per eum innuitur, cunctine non segniter, sed cito corruiat; et illud est os abyssi quod ascensus videbatur esse fastigii, Propheta testante qui ait: *Dejecisti eos, dum alleverentur (Psal. LXXII)*. Ramesses vero pabulum dicitur, vel linea. Pabulum namque diaboli sunt omnes reprobi, quibus ille tanquam lepus ovibus vescitur, eorumque perniciem velut epulis saginatur. De quibus etiam per David dicitur: « Sicut oves in inferno positi sunt, et mors depascet eos (Psal. XLVIII). »

CAPUT II.

In epistola ad Hermisindem, ubi dicitur quod ædificium humanæ superbiam cito labatur.

« Dixit Dominus ad Moysen: Projice virgam, quam

A in manu gestas, in terram; et projecit, et factus est serpens. Expavit illico Moyses et fugit. Et ait illi Dominus: Apprehende caudam illius, et apprehendit, factaque est iterum virga (Exod. IV). » Cuncti liquido ovium quia serpens suasit homini mortem; ergo mors a serpente. Qui autem virga, nisi Christus? de quo propheta dicit: Quia « egredietur virga de radice Jesse (Isa. II). » Virga itaque in serpentem, Christus in mortem. Moyses autem expavit et fugit, quia suspensus in cruce, sive moriente Domino, omnis ille apostolorum numerus tremefactus expavit, et a certæ spei ac firmæ fidei soliditate recessit. Quia vero cauda extrema pars est corporis, quid, nisi finem Dominicæ significat passionis? Moyses igitur caudam apprehendit et nihil in virga ultra serpentis apparuit, quia, completo Dominicæ passionis crucisque mysterio, et fidelis quisque tuæ ad fidem rediit, et Christus, consumpta morte, idipsum in se quod fuerat per resurrectionis gloriam reparavit.

CAPUT III.

In sermone de S. Columba.

« Dixit Dominus ad Moysen: Quid est quod tenes in manu tua? Respondit: Virgam. Ait: Projice eam in terram etc. (Exod. IV). » Quis per Moysen, nisi Judæus populus: et quid per virgam, nisi potestas divinitatis? et quid per serpentem, nisi mortalitas nostri Redemptoris exprimitur? Quia enim per serpentem mors, recte mortalitas in serpente; vel certe, cum scriptum sit: « Estote prudentes sicut serpentes (Math. X). » quia ipsa summa prudentia, id est Dei Sapientia, incarnari dignata est, recte ejus mortalitas in serpente figuratur. Unde et in Evangelio

de passione sua loquitur, dicens: « Sicut exaltavit Moyses serpentem in eremo, ita exaltari oportet filium hominis (Joan. iii). » Moyses ergo virgam tenuit, quia Judaicus populus ante Redemptoris adventum in divina potestate confusus est; sed virgam in terram projecit, quia illem populus per patriarchas ac prophetas Dominum incarnandum esse nuntiavit. Virga ergo in colubrum vertitur, quia Redemptor noster Deus in se permanens mortalis inter homines factus est: sed Moyses colubrum conspiciens pertimuit et fugit, quia Judaicus populus, dum Redemptorem humani generis talem vidit Dominum; credere quasi formidolosus expavit. Cui jubetur ut colubrum cauda teneat, quia perdidit ille populus, qui modo credere recusat, in extrema parte Domini corporis, id est, posteriori tempore sanctæ Ecclesiæ, videlicet in fine mundi, sese ad fidem recolligit. Et colubrum cauda tenet, quia eum, quem mortalem ante despexerat, Redemptorem suum in ultima jam parte Ecclesiæ confidetur. Sed mox serpens in virgam redit, quia statim Judaicus populus in Redemptorem nostrum crediderit, idem Redemptor ad judicium in potestate suæ divinitatis apparebit, ut ei jam serpens virga sit, quia is qui in terra homo despectus est, de cælo veniens super angelos videbitur Deus. Sicut ergo Dominus et sine lepra leprosus, et sine veneno serpens per mysterium dicitur, ita nihilominus et sine fatuitate stultus, et sine imbecillitate perhibetur infirmus, quia nimirum sic se nostræ infirmitati componit atque contemperat, ut et cum dimicantibus certet et cum patientibus similiter supplicia toleret.

CAPUT IV.

In eodem sermone.

« Mitte, inquit Dominus, manum in sinum tuum. Qui, cum misisset in sinum, protulit leprosam instar nivis. Retrahe, ait, manum in sinum tuum; retraxit et protulit iterum, et erat similis carni reliquæ (Exod. iv). » Quid hoc loco per manum Moysi designatur, nisi Filius Dei? Unde dicitur in psalmo: « Fiat manus tua, ut salvet me (Psal. cxviii); » ac si diceret: Fiat ille, per **103** quem facta sunt omnia, ut, dum ille creatus, creatura a reatu suo contagio liberetur. Hæc manus in sinu Patris est, sicut Joannes Baptista dicit: « Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit (Joan. i). » Sed manus hæc cum de sinu prolata est, hoc est, cum per mysterium incarnationis apparuit, peccatorem eum et tanquam sceleris lepra percussus is, unde processerat, populus æstimavit. Unde dicit Isaias: « Et nos putavimus eum quasi leprosum, et percussimus a Deo, et humilitatum (Isa. lxi). » Sed manus hæc cum in sinum rediit, lepram prorsus amisit, quia Redemptor noster, postquam ad Patrem, calcato mortis imperio, rediit, jam in fine sæculi non peccator homo, sed vere Deus et homo Judæis omnibus apparebit.

CAPUT V.

In epistola ad canonicos Faenses.

« Cumque esset in itinere in diversorio Moyses,

occurrit ei Dominus et volebat occidere eum (Exod. iv). » Mirum valde, cur enim repente Dominus occidere voluisse describitur, quem assecrētum sibi jam et synonymum familiariter fecerat, cui consilii sui ac voluntatis arcana panderat, et nunc in executione suæ obedientie dirigebat. Sed procul debio datur intelligi quia quantamlibet contagii maculam ex diuturna Madianitarum cohobatione contraxerat, atque idcirco terrore ac negligentia correctione purgandus erat, qui corrigendis aliis cælestium manulorum bajulus accedebat. Quod scilicet uxor ejus Sephora prudenter intellexit de qua Scriptura protinus addidit: « Tulit illico Sephora acutissimam petram, et circumcidit præputium filii sui (Ibid.). » Absurdum quippe fuerat, si videretur gentilis in filio qui Israelita erat in semetipso. Qui erga alios ad rectitudinis viam debet instruere, valde evadendum est ne ipse, quod absit, in aliquo videatur errare. Hinc est enim quod Israeliticus populus ad ultimum seculi Benjamin zelo rectitudinis inflammatur, et tamen idem populus Benjamin gladiis ante prosterneretur (Jud. xx).

CAPUT VI.

In epistola ad Bonifacium, ubi dicitur ut exteriori prudentia spiritualis sapientia præferatur.

« Proiecerunt malefici Pharaonis in terram virgas suas, quæ versæ sunt in dracones: sed devoravit virga Aaron virgas eorum (Exod. vii). » Virga quippe Aaron maleficorum absorbitur virgas, quia sapientia Christi, quam illa signabat, omnes hujus mundi sapientias annullavit mundique sapientes sui corporis quod est Ecclesia, visceribus commivit. Terrena itaque sapientiam nostram sapientia spiritualis absorbeat eamque velut in sui corporis arcana convertat. Absurdum namque est et satis inobustum ut eadem prudentia eademque subtilitas rebus adhibeatur humanis quæ spiritualibus impenditur et divinis.

104 CAPUT VII.

De decem plagis Ægypti, in epistola ad discipulum Joannem.

Plage autem factæ in Ægypto, quia humane anime in mundo indiguntur vulnera. Unde quot plage fuerant tot præcepta sunt divinitus promulgata ut, quot sunt vulnera cordis agruti, totidem sint medicamenta quæ illi valeant adhiberi.

Age igitur; prima plaga est cum aquæ vertuntur in sanguinem (Exod. vii). Porro autem istæ plage non fiunt nisi in Ægypto, id est, in corde tenebroso et caligine cæcitatibus oppresso. Cui scilicet aquæ convertuntur in sanguinem, cum cæca mens, quantum ad se, confundit ac violat recte fidei puritatem; sicut enim per aquam omnes de visceribus terræ scgetes prodeunt, sic ex fide spiritualia profertur alimenta virtutum. Tunc igitur aqua in sanguinem vertitur, cum cæcitate perfidiæ cor insipiens obscuratur. Sicut de quibusdam dicit Apostolus: « Quia cum cognovissent Dominum, non sicut Dominum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt

in cogitationibus suis; et obscuratum est insipiens A cor eorum (*Rom. 1*). » Cui primæ plagæ, hoc est, pestilentissimo vulnere, mox adhibetur primi medicina præcepti: « Audi, Israel, Dominus Deus tuus Deus meus est (*Deut. vi*). » Hoc est enim medicinale viaculum, quo perfidie vulnus debeat alligari, ut hoc audiens unum solummodo Deum colas et in plures Deos marcescens pe fidie putredinem non effundas. Et iusto Dei iudicio, iuxta litteram factum est ut illius fluvii sanguine potarentur Ægyptii, in quo primitus pueri necabantur Hebræi.

Secunda vero plaga, ranarum est abundantia (*Exod. viii*). Rana clamosus est animal, et in limosis vociferatur ex more paludibus; cui similes iudicantis hæretici ac philosophi, qui velut super paludes limosas, hoc est inter turbas squalore perfidie sordidas, vanis adversus Christum vociferantur obloquitis, et, dum per argumenta fallacie non desunt importunis garrere clamoribus, inane quidem in auribus tædium, sed nullum mentibus vivendi afferunt cibum. Cui morbo, qui videlicet in anima lethaliter sævit, secundum præceptum tanquam polum salutis occurrit. Secundum autem præceptum est: « Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum (*Exod. xx*). » In vanum namque Christi nomen assumit qui eum non Creatorem, sed tantummodo creaturam credit: « Vanitati enim creatura subiecta est (*Rom. viii*). » Et ideo tales homines sunt procul dubio vani, quia veritatem Dei commutantes in mendacium, fidem adhibent vanitati.

Tertia vero plaga ciniplies sunt (*Exod. viii*). Hoc C autem animal tam minutum est ac perexiguum ut dum se per aerem librat et huc illicque vagabundis anfractibus instabiliter volat, visum cernere volentes effugiat; in corpore tamen nostro dum sederit, pingit, adeo ut, cum eas nequeas videre dum volant, compellaris sentire dum stimulant; et dum circumvolantes seseque importunius ingerentes vultus nostros infestare non desunt, volentes quiescere non permittunt.

105 Quamobrem hæc plaga vagationis et inquietudinis vitium manifeste designat. Quo videlicet morbo quidam laborantes inutiliter huc illicque discurrunt, et velut malis vertumnis obnoxii per impatientiam non quiescunt. Sed quoniam ciniplies iste perixigæ sunt et noxiæ, ut non tam pondus videantur habere quam morsus, qui vitio vagationis inserviunt, quod per ciniplies designatur, leve quidem arbitrantur esse peccatum, sed non levitate fodiuntur aculeo. Non aggravat pondus, sed penetrat morsus, quia, quanto vitium hoc levius deputant, tanto major necesse est ut peccati stimulus animæ languentis interiora transfigat. Huic itaque languori tertii præcepti obviat medicina, cum dicitur: « Memento ut diem Sabbati sanctifices (*Exod. xx et xxxi, Deuter. 1*); » sabbatum, id est requies. Ubi est sanctificatio sabbati, ibi procul dubio Spiritus Dei. Unde scriptum est: « Super quem requiescet Spiritus meus, ibi super humilem et quietum et trementem sermones meos? » (*Isai. lxxvi*). Pensanda sunt verba

quæ si Spiritus sanctus requiescit tantummodo super quem, ergo deserit inquietum. Enimvero, sicut secundum præceptum refertur ad Filium, ita hoc tertium pertinet ad Spiritum sanctum, qui nihilominus tertia est in sancta Trinitate persona. Nam et illam tertiam plagam Spiritui sancto incantatores ascribunt, cum et ipsi ciniplies excitare non possunt, dicentes ad Pharaonem: « Digitus Dei est hic (*Exod. viii*). » Ad colendum hoc sabbatum discipulum suum provocabat Apostolus, cum dicebat: « Attende lectioni et doctrinæ (*I Tim. 1*). » Et alibi: « Orate sine intermissione (*I Thess. v*). » Ad hujus sabbati cultum Dominus nos provocat per prophetam, cum dicit: « Vacate et videte, quoniam ego sum Dominus (*Psal. xlv*). » Ac si dicat: Spirituale sabbatum colite, vagationis inquietudinem deviate; ut per Spiritus sancti gratiam fixos, non vos ciniplies inquietent, sed spirituali sabbati cultura sanctificent. Notandum præterea quoniam tria dantur ista præcepta in una descripta sunt tabula; alia vero septem continebantur in altera. Ista siquidem ad charitatem Dei, illa vero ad amorem pertinent proximi. Et dicere non amplius quam duas sunt tabule, quia geminæ sunt charitatis impressione distincte. Tria plane præcepta in una tabula, septem vero descripta fuisse in alia, ex hoc maxime colligitur quod B. Apostolus ad Ephesios ait: « Filii, obedite parentibus vestris in Domino, hoc enim iustum est. Honora patrem et matrem; quod est mandatum primum in promissione, ut bene sit tibi et sis longævus super terram (*Ephes. vi*). » Cur autem primum hoc mandatum dicitur, nisi quod in principio secunda tabulæ positum est? Quod etiam in promissione dicitur, quia quod in aliis præceptis non invenitur, hoc præceptum longævitas promissio sequitur, præmisso namque hoc quod dicitur: Honora patrem et matrem, ut bene sit tibi et sis longævus super terram. Hoc ergo præceptum, quod quartum est in generali numero mandatorum, in secunda tabula ponitur primum.

Cui contraria est quarta plaga, hoc est, cynon y'a quæ dicitur musca canina (*Exod. viii*). Nihil enim tam caninum est quam ignorare parentes et illis qui nos genuerunt, reverentiam non deferre. **106** Eos etiam tanquam muscæ circumvolitantes canini mores exagitant, qui, dum deferre parentibus nesciunt, per levitatis inconstantiam a naturali gravitate recedunt, eosque tanquam caninæ muscæ dilacerant, dum se contra genitores suos, quasi tingentes et oblatrantes, per impatientiam vexant. Ut hæc ergo plaga curetur, digna parentibus reverentia deferatur.

Quinta plaga mors peccatorum est (*Exod. ix*). Omnes enim qui spreto conjugali toro alienarum se mulierum fœditatibus polluant et per obscenæ libidinis passim fluxa resolvunt, quid aliud quam bruta dicendi sunt pecora atque a ratione spiritualis intelligentiæ penitus aliena? « Facti sunt enim sicut equus, et mulus, quibus non est intellectus (*Psal. xxxi*). » Et

per Jeremiam dicitur : « Saturavi eos et mœchati sunt, et in domo meretricis luxuriabantur; equi amatores in feminas emissarii facti sunt, unusquisque ad uxorem proximi sui hincibat (*Jer. v.*) » Hæc ergo pecora necesse est ut funditus extincta deperant, nisi divinæ legis medicamen occurrat. Dicitur ergo : « Non mœchaberis (*Exod. xx.*) » Hoc utique quintum præceptum quintæ plagæ tanquam medicinalis nexus opponitur, ut dum proprio toro quisque contentus esse compellitur, nequaquam in extraneæ carnis amplexus intemperantia diffrenatæ libidinis extendatur.

Sexta plaga sunt vulnera et vesicæ turgentes atque ferventes (*Exod. ix.*) In vulneribus scilicet arguitur dolosa odientium ac purulenta malitia; in vesicis tumens et inflata superbia; in fervore æstuans et inflammata furoris insaniam. Sunt enim animæ quædam homicidales, in quibus hæc pestes oriuntur et acerrime sæviunt, easque, nisi humanum sanguinem fundant, quiescere non permittunt. Huic itaque furenti morbo et immaniter sævient, sextum præceptum tanquam medicina cælestis occurrit, quo dicitur : « Non occides (*Exod. xx.*) » ut hoc quilibet audiens exortam malæ voluntatis in semetipso perniciem reprimat, nec extrinsecus ad effundendi cruoris effectum conceptum malitiosæ conscientiæ virus erumpat.

Post hæc plaga grandinis ponitur, ubi scilicet grandis et ignis pariter ferelantur (*Exod. ix.*) Porro autem duo hæc contraria sunt, frigus in grandine, calor in igne. Sic qui aliena furantur, et a fraterna claritate sunt frigidi, et ardore cupiditatis accensi. Ubi etiam fulgura atque tonitrua mista fuisse cum grandine perhibentur. Quid autem per tonitrua et fulgura, nisi pavor intolerabilis designatur? Et hoc furibus familiare est ut, primo capi, deinde puniri, tremefactis visceribus paveant; nec tamen a semel conceptæ nequitiæ perpetratione quiescant. Istæ nimirum pestes, hoc est, grandis, ignis, fulgura, simul atque tonitrua, eorum corda qui clam aliena diripiunt, tanquam quædam arva devastant, et si qua sunt, omnia bonæ voluntatis fruges et germina dissipant. Huic itaque pessimo vulnere septimi succurrit medicina mandati, cum dicitur : « Non furaberis (*Exod. xx.*) » ut hoc quisque cognoscens, cordis sui segetes hæc multiplici peste non perdat, sed honorum operum frugibus animæ suæ cellariunt repleat, implens illud apostolicum : « Qui furabatur, jam non **107** furetur, sed laboret manibus suis, ut habeat unde irbuat necessitatem patientibus (*Ephes. iv.*) »

Octava autem plaga locustæ sunt (*Exod. x.*) Per hæc animalia, quæ segetum germina destruunt et pestifero fruges ure corrodunt, qui post-ut melius designari quam hi qui fratribus detrahunt et falsum illis crimen opponunt? Nam quasi alienæ segetis germen devorant, dum fratrum suorum non minus bona suppressunt quæ prædicare debuerant, sed ultimo etiam nota eos falsi reatus inflammant.

A Rodunt itaque, quia non modo eorum verba bona per invidentiam contegunt, sed eis etiam stigma fictæ pravitatis incurrunt. An isti tanquam locustæ non rodunt, quibus per Apostolum dicitur : « Si mordetis et comeditis invicem, videte ne ab invicem consumamini? » (*Gal. v.*) Huic itaque plagæ mandatum illic competenter opponitur, quo dicitur : « Non falsum testimonium dices (*Exod. xx.*) » Ut videlicet falsus quisque testis, qui non erit impunitus, ab alienæ vitæ morsu se reprimat, locustinus dentes abjiciat et virentia segetis alienæ germina non abrodant.

Jam novita plaga est densitas tenebrarum (*Exod. x.*) Nemo magis in interiores tenebras labitur quam is qui conjugialis thalami violat fidem et alienam invadere quærit uxorem. Sed has tenebras quas utique cor luxuriæ deditum tolerat, divinæ legis splendor illustrat, cum dicitur : « Non concupisces uxorem proximi tui (*Exod. xx.*) » Ubi notandum quia non dicitur, non tolles; sive, non pollues, sed quod plus est, « non concupisces uxorem proximi tui. » Superius dictum est : « Non mœchaberis; » hic dicitur : « Non concupisces uxorem proximi tui; » ergo de re una duo videntur esse mandata: illic enim mœchiæ alienum torum violantis effectus; hic etiam violare volentis prohibetur affectus. Illic spurcus et illicitus condemnatur adulterii coitus; hic etiam adulterinæ concupiscentiæ compescitur appetitus. Et revera ipsa concupiscentia violandi alieni matrimonii adulterium est, sicut Dominus ait : « Qui viderit uxorem alterius ad concupiscendum eam, jam mœchatus est in corde suo (*Math. v.*) » Non ergo quispiam alienam concupiscat uxorem, ne palpabili tenebrarum patiat in corde caliginem, quam etsi forte jam patitur, coruscantem radium mandati legalis admittat et sic tenebras conscientie excipientis abjiciat.

Postremo decima plaga est mors primogenitorum (*Exod. xii.*) Daos filios habet homo, nimirum cum facit opus quod ad hanc pertinet vitæ, et cum spirituale quid operatur quod ad vitam tendit æternam. Sed spiritualis fructus, quasi primogenitus noster, in nostris operibus debet obtinere primatum. Unde et Dominus : « Primum, inquit, quærite regnum Dei, et hæc omnia adjicientur vobis (*Math. vi.*) » Ac si dicat : Gignite spirituales fructus, qui vester sit utique primogenitus; qui vero ad hujus vitæ pertinet necessaria, sit in hereditate secundus, hic enim primogenito cum Jacob debetur benedictio (*Gen. xxvii.*) ; de Esau vero ejusque similibus Scriptura dicit : « Hæreditas, ad quam in principio festinatur, in novissimo benedictione carebit (*Prov. x.*) » De his duobus liberis in Deuteronomio per figuram dicitur : « Si habuerit homo uxores duas, nam dilectam **108** et alteram odiosam, generique et eis liberos, et fuerit filius odiosæ primogenitus, volueritque substantiam inter filios suos dividere, non poterit filium dilectæ facere primogenitum, et præferre filio odiosæ, sed filium odiosæ agnoscat primogeni-

tmn dabitque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia; **A** iste est enim principium liberorum ejus, et huic debentur primogenita (*Deut. xxi*). » De quibus omnibus verbum illud hic duntaxat ducimus exponendum, quod uxor dilecta sit vita mollis, deliciosa, carnalis; odiosa autem uxor est vita spiritualis, ut pote rigida, districta et omnium carnalium delectationum illecebris inimica. Hujus ergo filio primogenita debentur, quia spiritualis vitæ fructus illum habere meretur in præmii qui est, juxta Joannem, « primogenitus mortuorum, et princeps regum terre, qui dilexit nos et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo (*Apoc. i*). » Sed hic primogenitus, id est, spiritualis fructus illi procul dobio moritur, qui suis non contentus, alienis rebus intendit; quo I fratrum juris est appetit, et bona proximi succensus avaritiæ facibus concupiscit. Sed decimum Legis præceptum est: « Non concipies rem proximi tui (*Exod. xx*). » Hoc igitur ille mandatum diligenter audiat, ne primogenitum perdat, ut de primogenito suo gaudeat, nequaquam quod alienum est concupiscat.

CAPUT VIII.

In sermone S. Eleuchadii.

« Postulat vir ab amicis suo, ait Dominus, et mulier a vicina sua, vasa argentea, et aurea, et vestes; dabit autem Dominus gratiam populo suo coram Ægyptiis (*Exod. xii*). » In quo videlicet, ne diutius immorer, mystice aurum et argenteum cum vestibus petimus, unde Domino tabernaculum fabricemus, cum mundanos poetas ac philosophos legimus, ut in divinis eloquiis lucentius proficere valeamus; sive etiam, quod perspicacius est, aurum et argentum, animæ sunt pretiosæ, quæ cum vestibus simul, id est, suis corporibus populo Dei se copulant, ut tenebrosum hoc sæculum, velut Ægyptum, deserant et terram promissam perpetuæ felicitatis acquirant.

CAPUT IX.

In sermone de inventione sanctæ crucis.

« Sument de sanguine agni et ponent super utrumque postem (*Exod. xii*). » Quid est, quod Israelitica plebs postibus domorum de sanguine agni jubetur imponere, nisi ut nos præfigeret crucem Christi, qui verus est agnus, in fronte portare? Ad vesperam siquidem immolabatur agnus; et in vespera mundi passus est Christus. Liniuntur utique postes, ne vastator angelus audeat inferre pernicem; et nos crucis vexillum in corde gestamus et fronte, ne repentinus hostis veniens valeat auferre salutem, unde et securi canimus: « Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine (*Psal. iv*). »

109 CAPUT X.

In Epistola ad Blancam comitissam.

« Cum emisisset Pharao populum, non eos deduxit Dominus per viam terræ Philistiini, quæ vicina est, reputans ne forte peniteret eum, si vidisset adversum se bella consurgere, et reverteretur in Ægyptum (*Exod. xiii*). » Ex Ægypto itaque recedentibus, e vicino pugna subtrahitur, quia derelinquentibus sæculum quædam pacis tranquillitas datur; ne in ipsa

sua teneritudinis novitate turbati atque conterriti ad ea quæ contemperant revertantur. Prius ergo securitatis suavitate muleantur, prius pacis quiete nutriuntur. Post cognitum vero dulcedinem tanto jam tolerabilis tentationum certamina sustinent quanto in Deo altius agnovere quod ament.

CAPUT XI.

In sermone de inventione sanctæ crucis.

« Sumpsit autem Maria propheta, soror Aaron, tympanum in manu (*Exod. xv*). » Nos quoque rubro jam mari transmisso et hoste demerso tympanum cum Maria ferre debemus. Quid est autem tympanum portare? Audi Dominum dicentem: « Qui vult, inquit, venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam et sequatur me (*Luc. viii*). » Qui enim carnem suam cum vitis et concupiscentiis crucifigit, qui membra sua, quæ sunt super terram, abstinendo mortificat (*Galat. v*), ille vere cum Maria tympanum portat, quia semetipsum a noxiis terrenæ voluptatis humoribus aridum servat.

CAPUT XII.

In eodem sermone.

Præterea et illud non inconvenienter occurrit. Quod videlicet Israeliticus populus in Mara adversus Moysen murmurat, vociferans scilicet non se posse perire quod bibit (*Exod. xv*). Tunc ostendit Moysi Dominus lignum, quod cum ille misisset in amarissimas aquas, in dulcedinem protinus sunt conversæ. Quid enim amara illæ aquæ, nisi occidentis litteræ, et dura atque insipida legis speciem tenent? Scriptum est enim: « Constituit populo suo Dominus legem et judicia, et tentavit eum (*Ibid.*). » Et alibi: « Ego dedi eis præcepta non bona et judicia, in quibus non vivit (*Exech. xx*). » Cui tamen legi si confessio crucis et Dominiæ passionis mysterium copulatur, protinus quod amarum fuerat in spiritualis intelligentiæ dulcedinem vertitur.

CAPUT XIII.

In eodem sermone.

Notandum autem, juxta veritatem historie, quod aqua in dulcedinem versa, subinde populus venit in Helin, ubi erant duodecim fontes aquarum et septuaginta palmæ. Quid **110** enim duodecim fontes, nisi duodecim sunt apostoli (*Matth. x*), quos Dominus ad hoc constituit ut arida et squalentia humani generis pectora suæ prædicationis inundationibus irrigarent? Quid vero septuaginta palmarum arbores, nisi totidem sunt discipuli, quæ ante faciem suam Idecro misit (*Luc. x*), ut per eos victoriæ suæ palmas mundus agnosceret? Et certe satis congrue videtur consequentium rerum ordo dispositus ut primo populus duceretur ad litteram legis, a qua minime, dum amara fuit, transire non potuit. At postquam per lignum vitæ dulcis effecta et intelligi spiritualiter cepit, illico Dei populus de Veteri Testamento ad Apostolicos fontes et palmarum arbores, id est, ad Evangelii gratiam transit. Et bene post acceptum Decalogum septuaginta prædicatorum numerus constituitur, quia per septuaginta sanctos

Spiritus gratiam omne mandatum divinæ legis impletur. Nec immerito plane prædicatores crucis palmarum videntur non iue designari, dum et ipsa erux jure dicenda sit palma; quia in ea scilicet facta est de prostrato mundi hoste victoria; sicut de ipsa cruce sponsus ad sponsam: « Dixi, inquit, ascendam in palmam, et apprehendam fructus ejus, etc. (Cant. vii) »

CAPUT XIV.

In sermone de S. Eleuchadio.

« Die sexta parent, ait Dominus, quod interant, et sit duplum quam colligere solebant per singulos dies (Exod. xvi). » Sexto die duplex mensura colligi jubebatur, ut ex eo in Sabbatum medietas servaretur. Porro autem sexta dies sexta mundi ætas intelligitur, in qua nunc sumus. In hac ergo die duplum pro venturo Sabbatho colligit, qui pro glorie cælestis intuitu, ubi perpes Sabbathum et vera est requies, verbum Dei et audit et facit. In hac duplum recondit qui et breve vivit, et aliis exemplum salutis ostendit; sive, quod expeditius est, duplicem mensuram colligit qui tantum in bona operatione desudat, unde et hic Conditori suo ejus anima placeat, et cum eo postmodum perpetuo vivat. Quod igitur reponebatur pro Sabbatho corrumpi non poterat; quia bona opera, quæ pro desiderio superæ quietis fiunt, perpetuo manebunt.

CAPUT XV.

In epistola ad fratres Chluniacenses.

« Cum viderent filii Israel manna datum, dixerunt ad invicem: Manhu? quod significat, quid est hoc? Quibus ait Moyses: Iste est panis, quem dedit vobis Dominus ad vescendum (Exod. xvi). » Illi ergo manna, id est, quid est hoc, veraciter comedunt qui, dum legunt, vel audiunt, divini verbi mysterium solerter inquirunt. Qui nimirum intra literalis paleæ thecam, dulcem intelligentiæ spiritualis ambunt emulcare medullam. Hic certe quid est hoc veraciter vescitur, qui in assidua Scripturæ sacræ solerter inquisitione versatur. Quasi enim questionem **III** quendam, et quid est hoc avido cordis ore comedimus, cum ad penetranda mysteria Scripturarum vigilanter insistimus, cum epulas cælestis eloquii subtiliter ruminamus.

CAPUT XVI.

In sermone de S. Fleuchadio.

(Serm. 6.)

Præsenti necessitati hodierna cura sufficiat, nec diem crastinum sollicitudinis rancor anticipet. Israeliticæ sane populis, sicut sacra testatur historia, cum manna colligeret, scaturiebat vermibus atque computrescebat, si quis infideliter agens, ex eo in crastinum reservaret (Exod. xvi). Sic nimirum quisquis ardore cupiditatis accensus, ut tanquam corpori suo alimenta provideat, terrenam sibi substantiam thesaurizat, huic ille vermis ebullit, qui conscientiam foliat et arcana pectoris rodit. Eum vero si sollicitudinum vermes, quos avaritia generat, illos denno vermes parant, de quibus scriptum est:

« Ignis eorum non exstinguetur et vermis non morietur (Jsa. xvi), » ut ignem igne cupiditatis accendat, et vermis ex verme procedat. Quanquam et sic valeat non inconvenienter intelligi, quia sicut ipse Christus, qui dicit: « Ego sum vermis, et non homo (Psal. xxi), » proventit aliis in ruam, aliis in resurrectionem; ita nihilominus verbum ejus fit manna mellisque dulcedo fidelibus; infidelibus autem et prave viventibus vermis fit, non videlicet qui animam reficiens alat, non qui conscientiam terendo ac mimando remordeat.

CAPUT XVII.

In sermone de exaltatione sanctæ crucis.

Habens Moyses virgam in manu, brachia in modum crucis erexit (Exod. xvii): sicque factum est, ut catervarum adversantium acies ligno et signo, hoc est, pleno crucis mysterio superaret. Hoc enim sacra testatur historia cum dicit: « Dum levaret manus Moyses, vincebat Israel: siu autem paululum remisisset, superabat Amalech (Ibid.). » Hoc plane factum non solum spiritualis intelligentiæ sacramentum, sed et virtutis nobis saluberrimum convectat exemplum. Nam dum crucem post Dominum tollimus; dum corda nostra cum manibus ad Dominum levamus, rectores tenebrarum protinus corruunt et in ima prostrati fractis viribus eliduntur. Si vero manus remittimus et oblitæ cælestium terrena sectamur, protinus hostis victor insequitur et nos amissa victoria persecutorum gladiis obruturamur. In omni sane spirituali certamine crucis debemus præferre vexillum, quod nimirum si visibiliter agentes attollimus, præcul dubio victores existimus; alioquin si segniter vivendo deponimus, ad primos persecutorum impetus necesse est enerviter concidamus. Unde et insignis ille militiæ spiritualis instructor Paulus ait: « Remissas manus et dissoluta genua erigite, et gressus rectos facite pedibus vestris, ne claudicans quis erret (Hebr. xii). »

III CAPUT XVIII.

In sermone synodali primo.

Sicut in monte Sinai Dominus Israeliticæ plebi per Moysen legis edicta proposuit; ita in sancta Ecclesia per ministerium sacerdotum idem legislator et iudex Christiano populo vivendi mandata deponit: Sinai quippe interpretatur *rubus* sive *tentatio*. De rubo siquidem Dominus, ut Scriptura testatur, apparuit, et Moysi ad filios Israel deferre mandata præcepit (Exod. iii). Et in Ecclesia Deus procul dubio cernitur, sicut eidem Moysi roganti quatenus sibi semetipsum ostenderet, pollicetur, dicens: « Ecce locus apud me, stasis supra petram; cumque transierit gloria mea, tunc videbis posteriora mea (Exod. xxxiii). » Quod autem Sinai, etiam tentatio dicitur, qui per hoc aliud debet intelligi, nisi quia in Ecclesia, ibi lex datur, ibi tentatio maligni spiritus aliquando pestilenter oboritur, ut ad violandam recti iudicii regulam, modo spes questus obrepit, modo rigorem justitiæ laus vel humanæ gratiæ favor emolliat; modo ad nocendum, iræ vel odii livor

impellat; modo metus a libertate recte iudicandi a cor reprimat, modo crudelitas mensuram dignæ ultionis excedat?

CAPUT XIX.

G. G.

« Ait Dominus filiis Israel: Altare de terra facietis mihi (Exod. xx). » Altare scilicet de terra Domino fieri est in nostri Redemptoris incarnatione sperare. Tunc quippe a Deo nostro munus accipitur, quando in hoc altari nostra humilitas, id est, super Dominicæ incarnationis fidem posuerit quicquid operatur. Altari ergo de terra oblatum munus imponimus, si actus nostros Dominicæ incarnationis fide solidamus. De quo altari per Isaiam dicitur: « In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti, et titulus iuxta terminum eius domini, et erit in signum et in testimonium Domino exercituum in terra Ægypti (Isa. xix). »

CAPUT XX.

In epistola ad canonicos Fanenses.

« Si autem lapideum altare mihi facies, non ædificabis illud de sectis lapidibus, si enim levaveris cultrum tuum super eum, polluetur (Exod. xx). » Secti quippe lapides sunt, qui fraternæ societatis consortium respuunt; quod vivere cum fratribus et conversari concorditer nolunt. Tales autem Christus in suo non recipit corpore, quia a membrorum suorum sectos iudicat unitate. De illis porro lapidibus altare est potius fabricandum, quibus Petrus dicit apostolus: « Et ipsi tanquam lapides vivi superædificamini in domos spirituales (I Petr. ii). » Cui videlicet domi ille fundamentum est, præter quod non potest aliud poni; ille summus qui factus est in caput anguli.

113 CAPUT XXI.

In sermone de S. Andrea apostolo.

« Facies, ait Dominus, bases argenteas, et tabulas deauratas desuper eriges (Exod. xxvi). » Quid autem per bases argenteas, nisi prophetarum videretur ordo signari? Qui dum primi de sacramento Ecclesiæ sancti locuti, quasi quasdam bases eos aspicimus a fundamento consurgere et superposita fabricæ pondera sustinere. Quid vero per tabulas, nisi sancti figurantur apostoli, qui extensa per mundum predicatione sunt amplissime dilatati? Apostolorum namque doctrina, quasi quibusdam basibus prophetiæ predicationis innititur eorumque auctoritate ad status sui robur firmiter solidatur. Unde et conjunctæ hinc bases in singulis tabulis supponuntur, quia dum prophete sancti in verbis suis invicem de futuræ tunc Ecclesiæ sacramento concordant, subsequentes apostolos ædificantes ædificant, et cum a semetipsis in nullo dissentiant, illos in se robustius figunt. Nec immerito bases, quibus prophete signantur, ut ex argento debeant fundi, præcipitur. Argenti quæ claritas ex usu servatur, sine usu autem in negredinem vertitur. Prophetarum quoque dicta, antequam apostolica prædicatione clarescerent, quia in usu spiritualis intelligentiæ non erant, dum con-

spici præ obscuritate non poterant, quasi nigra remanebant; at postquam apostolicæ prædicationis manus vaticinia obscura deterisit, quicquid lucis in eis latebat inclaruit sensusque eorum mysticos in usum dedit, quia verba jam rebus esse exposita perspicue nuntiavit. Jure igitur præcipiuntur fieri et bases argentiæ et tabulæ deauratæ; quia videlicet apostolica præcepta prophetarum oraculis longe sunt clariora.

CAPUT XXII.

In sermone de S. Mattheo evangelista.

« Facies columnas quatuor et bases earum vestitas argento (Exod. xxxvi). » In argento enim quid aliud quam claritas divini sermonis accipitur? sicut scriptum est: « Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ (Psal. xi). » Bases ergo argento vestitæ quatuor columnas tabernaculi sustinent, quia prædicatorum Ecclesiæ divino eloquio decorati, ut in cunctis se exemplum præbeant, quatuor evangelistarum dicta et ore et operibus portant. Mattheus itaque primum obtinet locum, Joannes ultimum. Qui nimirum et in apostolico sunt culmine constituti, et ex his quæ scripserunt, non auditu duntaxat, sed visu potius atque contactu, sunt præsentialiter informati, sicut unus eorum dicit: « Quod audivimus, quod vidimus, quod oculis nostris perspeximus, quod manus nostræ tractaverunt de Verbo vitæ (I Joan. i). » Marcus autem et Lucas, qui evangelicæ catalogi meditullium sortitur, non eadem sunt apostoli; verumtamen præcipuorum apostolorum alter Petri, alter Pauli relationibus sunt edocti. Omnes tamen sancti evangelicæ minus auctoritatis, 114 unius sunt fidei, nec in aliquo dispares in tendendis successivissimæ lineis veritatis, ac per omnem suæ descriptionis articulum, inexpugnabile similiter erigunt propugnaculum adversus omnia quarumlibet hæreseon specieula præmunitum.

CAPUT XXIII.

In sermone de S. Bartholomæo.

Præceptum est ut in rationali, quod sacerdos ferebat in pectore, dum ingrederetur Sancta sanctorum, ponerentur duodecim lapides, terni per quaterenos angulos inclusi auro, quia nimirum sancti apostoli per quadrifidum orbem de Trinitate, quæ Deus est, prædicarunt catholicæ fidei veritatem. Qui etiam lapides auro deferuntur inclusi, quia et beati apostoli in sapientiæ celestis arcano perseverant inviolabiliter confirmati. Legitimum ergo est ut sacerdos, cum ingreditur sanctuarium, duodecim preciosos lapides in rationali pectoris deferat, quatenus quisquis sacris altaribus appropinquat, apostolicæ sibi rectitudinis exempla proponat; ut quorum ministerio fungimur, eorum vitam, in quantum prævaleat, imitemur; et quorum gerit officium, in eis sanctæ æmulationis studia deflagat obtutum.

CAPUT XXIV.

In sermone de S. Eleuchadio.

« Arripiens Moyses vitulum aureum, quem fecer-

rant, igne combussit, ad pulverem usque contrivit, fluctibusque conspergens, Israeliticum ex eo populum propinavit (*Exod. xxxii*). » Quid est enim per figuram vitulus ille conflatus, nisi corpus diaboli, homines scilicet in omnibus perfidiae simul et idololatriae errore decepti ac sub ipso suo pestifero capite, tanquam diversa membra sacrae conspiratione conjuncti; super quos nimirum ille nequitiae spiritus velut auctor praesidens insolenter erigitur, et tanquam caput per tyrannidem suo corpori domatur? Aureus autem vitulus fuisse describitur, quia videtur idololatriae ritus velut a sapientibus institutus. Auro quippe sapientia designatur, sicut per Salomonem dicitur: « Thesaurus desiderabilis in ore sapientis (*Prov. ii*). » Aureus itaque fuit vitulus, quia mundi sapientes ante novae gratiam fidei daemoniacae culturae fuisse probantur auctores. De quibus nimirum Apostolus: « Quia, cum cognovissent Deum, sicut Deum glorificaverunt aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis et obscuratum est insipiens cor eorum, dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt, et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volucrum, et quadrupedum et serpentium (*Rom. i*). » Per hanc itaque vesanae sapientiae vanitatem, poete, philosophi, magi, siderum rimatores omniumque disciplinarum liberalium instructi peritia, prodigiosa daemionorum solebant adorare figmenta. In vitulo igitur significatum est totum corpus, id est, omnis societas gentium idololatriae deditorum. **115** Moyses itaque vitulum igne combussit, quia Redemptor noster, quem ille signaverat, male conspirata corda gentium flamma suae charitatis accendit. Unde et ipse dicit: « Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendantur? (*Luc. xii*). » Et Propheta: « Non est, inquit, qui se abscondat a calore ejus (*Psal. xviii*). » In mente ergo gentium repente divinus ignis accenditur, ut in eis irrationabilis idololatriae forma solvatur. Totum deinde corpus vituli hujus in pulverem comminuitur, quia gentilis illa societas diabolicae conspirationis in unum arte conflata, ad adventum Christi quodam velut malleo salutiferae correctionis extensa atque a rigoris sui dicitur divini verbi est virtute contrita; ad verbum siquidem veritatis salubriter comminuitur, quae male integra in superbiae suae forma insensibiliter stare videbatur. Deinde in aquam spargitur, ut Israeliticum ex eo populus bibat. Comminutus denique vitulus in aquam mittitur, quia humiliatus gentilis populus, lavacro salutiferi fontis necesse est alidatur. Quem profinus Israelitae bibunt, quia sancti praedicatores Evangelii, qui vere Israelitae sunt, quos Dominicum corpus, quod est Ecclesia, transferunt in sua membra suscipiunt, quasi bibendo convertunt; quorum videlicet Israelitarum primo dictum est: « Macta et manduca (*Act. x*); » quod tantumdem est ac si diceretur: Tere et bibe. Sic sic ille vitulus per ignem zeli, et aciem verbi, aquaque baptismatis ab eis potius absorptus est quos conatus est

absorbere; in eos ipse transfusus est quos in sua, hoc est, diabolica tentaverat membra transferre.

CAPUT XXV.

In eodem sermone.

Verumtamen, quia Moyses non in hoc metam ultionis fixit ut idolum duntaxat infringeret, sed insuper addidit ut et viginti tria millia hominum trucidaret, mystice docuit nequaquam sufficere, si ab idololatriae cultu vel pravitate vitae quisquis convertitur, nisi et propria vitia gladio spiritus mortificare conetur. Unde et praedicator egregius: « Mortificate, inquit, membra vestra quae sunt super terram, fornicationem, immunditiam, luxuriam, concupiscentiam malam et avaritiam, quae est idololorum servitus (*Coloss. ii*; *Galat. v*). » Et notandum quia sicut hic vitia membra nostra esse dicuntur, ita et illic qui preempti sunt cum interfectoribus suis propinquitatis necessitudine junguntur; sicut per Moysen dictum est: « Haec dicit Dominus Deus Israel: Ponat vir gladium super femur suum, ite et relicte de porta usque in portam per medium castrorum, et occidat unusquisque fratrem et amicum et proximum suum (*Exod. xxxii*). » Si quem ergo delectat in arma consurgere, quisquis anhelat adversus hostium cuneos dimicare, vertat manus in se et illic plures inveniat adversarios obrucandos. Unde videlicet post victoriam non homicidae solum nomen incurrat, sed gloriosus potius triumphator appareat; unde certe non sanctuarium meretur excludi liminibus, sed consecratis semetipsum Domino divinae gratiae benedictionibus augeatur; **116** sicut et illis dictum est: « Consecratis, inquit, manus vestras Domino, unusquisque in filio et fratre suo, ut detur vobis benedictio (*Ibid.*). » Quod autem ii qui caesi sunt viginti tria millia fuisse referuntur, numerus trium millium peremptorum triplicem formam indicat peccatorum. Omne quippe peccatum, aut factum, aut verbum, aut cogitatione committimus. Sed quoniam illic et denarius numerus geminatur, datur intelligi quia sicut Decalogum praecceptorum culpa carnis simul et animae servare contempsimus, sic etiam utriusque vitia virtutum armis atterere et mortificare debemus.

CAPUT XXVI.

In sermone synodali I.

« Ecce locus apud me est, et stabis supra petram, et tunc videbis posteriora mea (*Exod. xxxiii*). » Quis autem iste locus, ubi statim super petram Dominus cernitur, nisi sancta intelligatur Ecclesia, ubi, dum petrae fidei constanter innisimur, simul cum Apostolo gloriam Domini spectamus? Haec est enim de qua dicitur: « Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam (*Matth. xvi*). »

CAPUT XXVII.

In epistola ad Damianum de scurrilitate vitanda.

« Fecit Moyses in tabernaculo septem lucernas cum emunctoriis suis et vas-a, ubi quae emuncta sunt exstinguuntur, de auro purissimo (*Exod. xxxvii*). » Septem lucernas in tabernaculo facinus, si in mente

nostra sancti Spiritus charismata ex divino munere componamus. Sed quia ipsis sanctis operibus, qui-
bus per affectionem sancti Spiritus ardentis insisti-
mus, quædam superflua se terrenæ corruptionis
interserunt, cum lucernis etiam emunctoria
necessario sunt. Quid enim per emunctoria nisi
districtio pœnitentiæ designatur? emunctoria nam-
que quod supervacuum est in lucerna decerpitur
et districtione pœnitentiæ humanæ pravitas culpa de-
letur. Unde et Petrus quibusdam superflua peper-
trantibus ait : « Pœnitentini igitur, ut deleantur
peccata vestra (Act. ii), » ac si aperte dicat :
Emunctorium stringite, et excessus pravi operis
amputate. Recte ergo cum lucernis et emunctoria
sunt, quia etsi per sancti Spiritus gratiam honorum
operum lumine resplendere contendimus, tam
humana corruptio superflua generat, pœnitentiæ re-
mediis indigemus. Sed quoniam hæc ipsa superflua,

quæ disciplina pœnitentiæ resecat, necessarium est
ut contriti cordis fletus extinguat, non immerito
Moyses præter lucernas et emunctoria, etiam vasa
fecisse memoratur, ubi quæ enunrata sunt extin-
guantur. Vasa autem nostra sunt corda, quæ lacry-
marum semper et fletus debent esse inundatione re-
pleta; in quibus nimirum vasis et oleum illud re-con-
ditur, de quo in Evangelio perhibetur quia : « Pra-
dentes virgines acceperunt oleum in vasis suis cum
lampadibus (Math. xxv). » Si ergo et hi qui claris
operibus splendent adhuc tamen fletibus indigent,
quid de me misero meisque similibus **117** sentiendum,
qui tenebrosa multa commisimus, et bona
quæ luceant non habemus? Quam uberrimis lacry-
marum rivis debemus **118** semper affluere,
quam continuo mœroris necesse fuerat jugiter insu-
dare?

Explicunt testimonia libri Exodi.

INCIPUNT CAPITULA LIBRI LEVITICI.

1. Vitulum de armento masculinum, immaculatum offeret ante ostium tabernaculi testimonii.
2. Ut in omni sacrificio sal miscetur; fermentum vero, sive m.l. nunquam.
3. Tolle sacerdos pugillum simile, quæ conspersa est oleo, et totum ihus, quod super s'milam positum est, adolebitque illud.
4. In altari Moyses tabernaculum fœderis frequenter intrabat et exibat.
5. Quod Nadab et Abiu, filii Aaron, obtulerunt ignem alienum coram Domino et divino sunt igne consumpti.
6. Quibus debeat Aaron vestibus indui quando ingreditur tabernaculum.
7. Pontifex offerat hircum viventem, et postea utraque manu super caput ejus, confiteatur omnes iniquitates florum Israel.
8. Omne animal, quod vel contritis, vel lusiis, vel sectis testiculis est, non offeretis Domino.
9. Ut septem lucernæ jugiter ardeant in tabernaculo fœderis coram Domino.
10. Comeditis vetustissima veterum et vetera, novis supervenientibus, projicetis.

Explicunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI LEVITICI.

CAPUT PRIMUM.

In sermone de inventione sanctæ crucis.

« Vitulum de armento masculinum immaculatum offeret ante ostium tabernaculi testimonii (Levit. i). »
Per vitulum namque, qui de armento offerri præcipitur, Redemptor noster, qui de patriarcharum descendit progenie, figuratur. Ille nimirum aratro crucis suæ terram carnis nostræ perdomuit et ex Spiritus sancti semine virtutum nos fruge diavit (Isa. lxi). Ille vitulus sine macula, non in tabernaculo, sed ante ostium ejus a filiis Aaron offerabatur, quia et Dominus, qui sine peccato est, sub Anna et Caipha extra portam est crucifixus. Ipse agnus, qui mundi peccata delersit (Joan. i). Ipse hædus, qui antorem peccati diabolum crucis gladio jugulavit (Psal. iii). Ipse columba, in cujus nimirum specie Spiritus sanctus super eum ad Jordanis fluentem descendit. Ipse etiam turtur, quia perpetuæ castitatis auctor existit, sicut sibi a sponsa dicitur : « Speciosæ genæ tuæ sicut turturis (Cant. i). »

CAPUT II.

In sermone virginum.

« Omnis oblatio, quæ offertur Domino, absque fermento fiet, nec quidquam fermenti et mellis ad-

debitur in sacrificio Domini (Levit. ii). » Quisquis enim vel rapinam in opus pietatis impendere, vel vanæ gloriæ causa bonum videtur aliquid exercere, hic non azyriam sinceritatis et veritatis, sed fermentum malitiæ atque nequitie conatur offerre. Mellis quoque sacrificium Dominus non approbat, quia luxuriæ voluptatem omnemque carnalis illecebræ dulcedinem damnat. Sal autem omnibus præcipitur oblationibus adhiberi, ut quidquid Domino super aram devoti cordis offerimus, rationis semper atque intelligentiæ sapore condire studeamus. Ait enim : « Quidquid obtuleris sacrificii sale condies, nec auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo (Lev. ii). » Et ut quod dicebat arctius inculcasset, et ne mens nostra fortassis aliquando insulsa desiperet, adhuc ingeminans dicit : « In omni oblatione tua offeres sal (Ibid.). » Hoc plane illud est sal de quo Apostolus ait : « In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt, tempus redimentes; sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciat'is quomodo oporteat vos unicuique respondere (Col. iv). » De hoc sale et Dominus ait : « Si sal infatatum fuerit, in quo condietur? » (Math. v.) Et de quo loquens ad discipulos : « Vos estis, inquit, sal terræ (Ibid.). »

CAPUT VIII.

Ad Cunibertzium Taurinensem episcopum, de incontinentia clericorum.

« Omne animal quod vel contritis, vel tunsis, vel secis ablaisque testiculis est, **121** non offerretis Domino (*Lev. xxi.*). » Porro si tanto Deus odio habet sterilitatem in animalibus brutis, quæ sibi per sacerdotale ministerium offeruntur, quanto magis hanc aspernatur in sacerdotibus, qui sibi sacrificium offerunt, nimirum ut, sicut in illis fetus exigitur carnis, ita sacerdotes in alios propagines germinant castitatis.

CAPUT IX.

In sermone in cæna Domini.

« Præcipe filiis Israel, ait Dominus ad Moysen, ut offerant tibi oleum de olivis purissimum ac lucidum ad concinnandas lucernas jugiter extra velum testimonii in tabernaculo fœderis; ponetque eas Aaron a vespere usque in mane coram Domino cultu ritumque perpetuo in generationibus vestris; super candelabrum mundissimum ponentur semper in conspectu Domini (*Lev. xxiv.*). » Quid autem per septem lucernas in tabernaculo, nisi septem significantur Ecclesie in uno populo Christiano, in quibus nimirum oleum jubetur indesinenter ardere, quia in his sineera charitas, quæ per Spiritum sanctum datur, gemini debet amoris igne fervere, et claris atque conspicuis semper operibus coruscare? Sed cum una sit procul dubio catholica et universalis Ecclesia, sicut per Salomonem dicitur: « Una est columba

A mea, una genitricis suæ (*Cant. vi.*), » quid est quod in sacris eloquiis septem esse referuntur Ecclesie, nisi quia, quæ **122** una est per unitatem fidei, æquiformis est per totidem dona Spiritus sancti? Hæ sunt enim septem illæ mulieres quæ, juxta prophetæ vaticinium, accipere virum unum (*Isai. lv.*). Vir autem Ecclesie, Christus. Hoc plane sancti Spiritus oleo cuncta sacrarum Scripturarum pabula condiuntur, ut animalium nostrarum viscera saginentur. Hoc oleum vitæ quibus epulis eloquii cœlestis infusum sapit in faucibus animæ, cujus et stomachum recreat, et gustum percipientis obducit. Nam scriptum est: « Littera occidit, spiritus autem vivificat (*I Cor. iii.*). » Unde sciendum est quia omnes sacrorum voluminum pagine sancti Spiritus oleo sunt conditæ.

CAPUT X.

In epistola ad Hildebrandum et Stephanum.

« Comeditis vetustissima veterum, et vetera novis supervenientibus projicietis (*Levit. xxvi.*). » Vetustissimum quippe nobis est primos homines Domini in paradiso conspiciere; vetus autem, Israeliticum populum circumcisionis ac sacrificiorum ritum diversarumque caeremoniarum mandata servare. Tunc itaque vetustissima veterum mentis ore comeditus, cum, ad instar primi parentis, Dei speciem contemplamur. Vetera vero novis supervenientibus procul abjicimus, dum Evangelii gratia coruscante Moisaicæ legis observantiam non curamus.

Expliciuat testimonia libri Levitici.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI NUMERI.

1. Applica tribum Levi, et fac stare in conspectu Aaron, dabisque dono Levitas Aaron et filiis ejus.
2. Quod populus colligens manna frangebat mola, sive terebat in mortario, et faciebat ex eo tortulus.
3. Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quod senes sint populi.
4. Pergentes exploratores usque ad torrentem Botri, absiderunt palmitem cum una sua, quem portaverunt in recte duo viri.
5. Item, unde supra.
6. Tollens Aaron thuribulum, cucurrit per mediam multitudinem, quam vastabat incendium.
7. Præcipe filiis Israel ut adducant ad te vaccam ruffam, vicatæ integram, sine macula, quæ non pertulerit jugum.
8. Aperi thesaurum tuum fontem aquæ vivæ, ut saturati, cesset murmuratio eorum.
9. Audite, rebelles et increduli. Num de petra hac vobis aquam poterimus ejicere?
10. Quod Dominus misit in populum serpentes propter murmur eorum.
11. Quod Israel misit nuntios ad Seon dicens: Obsecro, transire mihi liceat per terram tuam.
12. Quod præcipua urbs regni Seon dicitur Esobon.
13. Tolle cunctos principes populi, et suspende eos in patibulo contra solem, ut avertatur furor meus ab Israel.
14. Quod tribus Levi ad reprobationis terram pervenerit, ceteris tribubus in deserto prostratis.
15. Quod Salphaat non filios, sed quinque tantum filias moriens dereliquit.
16. De octo festivitibus, quas per unumquemque anni circulum Dominus observari præcepit.
17. Armate ex vobis viros ad pugnam, qui possint ultionem Domini expetere de Madianitis.
18. Quod filii Israel venientes ad fontem Judicii, qui est Cades, interfecerunt omnes principes Amalech et Amorrhæos.
19. Quod Israel in quadraginta duabus mansionibus ad hereditatis principium pervenerit.

Expliciuat capitula.

123-124 INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI NUMERI.

CAPUT PRIMUM.

In epistola ad Alexandrum papam, ut canonica proprietatem tollit.

« Applica, inquit Dominus Moysi, tribum Levi,

C et fac stare in conspectu Aaron sacerdotis, ut ministrant ei. » Et infra: « Dabisque dono Levitas Aaron et filiis ejus, quibus traditi sunt a filiis Israel (*Nm. iii.*). » Aaron quippe et filios ejus quia

ambigat lus habuisse pontificum? Tribum vero Levi quis nesciat prætulisse ordinem clericorum? Levitæ ergo Aaron et filii ejus a filiis Israel dono traduntur, cum ex omni Christiano populo clericalis ordo in excubias ecclesiasticæ cultus assumitur et, ut assistant atque ministrent, suis pontificibus offeruntur. Sed quisquis servus est mammonæ, ritus abhorret ecclesiasticæ disciplinæ. Nec prætereundum est quod illic præsto subjungitur: « Ego, ait Dominus, tui Levitas a filiis Israel pro omni primogenito quod aperit vulvam in filiis Israel, eruntque Levitæ mei (Num. iii), ut liquido pateat clericorum ordinem Dei omnipotentis esse peculium, sicut et ipse Deus specialis est hæreditas clericorum. Sed cui Deus in hæreditate non sufficit, quid eum satiare possit ignorat, quia mentis ejus oculum furiosa cupiditas cæcat.

CAPUT II.

In sermone de cæna Domini.

« Circumibat populus, et colligens manna frangebatur mola, sive terebat in mortario, coquens in olla et faciens ex eo tortulas saporis quasi panis oleati (Num. xi). » Porro autem quasi per multa in cellario Domini dolia transitum habuimus, ut ad solum oleatum, velut olei vasculum, pervenire possemus. Manna denique, quo plebs vivebat Israelitica, sacrum designabat eloquium, quo nutritur et vegetatur religio Christiana. Quod utique veraciter oleatum est, quia mystica sancti Spiritus est mictione conspersum. Notandum vero quia idem manna, quod in libro Numeri dicitur oleatum, in Exodo legitur non olei, sed mellis potius habuisse saporem: « Gustus, inquit, ejus erat quasi similitudo cum melle (Exod. xvi). » Quidnam est, quod angelicus ille cibum prius dicitur mellis exhibuisse dulcedinem, et postmodum non mellis sed olei præbuisse suavitatem, nisi quod Redemptor noster, sacramentum omnium auctor et conditor Scripturarum, quem videlicet illud manna principaliter figurabat, et ante passionem velut mel dulcedinem exhibuit miraculorum, et post ascensionem suam tanquam oleum in discipulos suos effudit Spiritum sanctum? (Act. ii.) Nam quasi mellis videtur propinasse dulcedinem, dum signis atque virtutibus consercavit; olei vero tunc suavitatem dedisse, cum in apostolos suos sancti Spiritus paracleti dona diffudit. Quem videlicet ordinem Moyses congrue tenuit, cum in Deuteronomio de petra, quæ et nihilominus manna erat, typice decantavit: « Suxerunt, inquit, mel de petra, et oleum de firma petra (Deut. xxxii). » De hoc mysticæ unctionis oleo sponsa et sponsus dicit in Canticis: « Unguentum effusum nomen tuum (Cant. i). » Unguentum quidem effusum sponsi nomen asserit, quia sicut a chrismate Christus, ita consequenter a Christo dicitur Christianus.

CAPUT III

In Libro Gratissimo.

« Congrega mihi, ait Dominus, septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quod senes po-

puli sint ac magistri, et duces eos ad ostium tabernaculi fœderis, faciesque tibi stare tecum, ut descendam et loquar tibi, et auferam de spiritu tuo, tradamque eis (Num. xi). » Ubi notandum quod non ait, auferens de spiritu tuo, tradesque eis; sed potius, auferam et tradam, ut profecto ostenderet quia non homo homini Spiritum sanctum tradit, sed solus ipse est qui, prout vult, gratiæ suæ dona distribuit. Unde et paulo post subditur: « Descenditque Dominus per nubem, et locutus est ad eum, auferens de spiritu qui erat in Moysæ, et dans septuaginta viris (Ibid.). » De spiritu autem Moysi viris dedisse Dominus dicitur, ut et ordinatores et ordinatos unum debere spiritum habere perspiciam doceatur, quatenus rectores Ecclesiæ nequaquam inter se diversa sentiant, unde schismata, quod absit! aut hæreses pestilenter emergant, sed unum omnes concorditer doceant atque in unitate spiritus unanimiter vivant. Porro autem, sicut septuaginta illi, quos Dominus post apostolos ordinavit (Luc. x), totidemque fere isti, quos cum Moysi sustentare populi onus voluit, typum prætedebant presbyterorum; ita nihilominus Moyses primum, et, post, apostoli dignitatem videntur obtinuisse pontificum; et, sicut neque illi ab apostolis neque isti a Moysæ Spiritum sanctum accipere potuerunt, sic etiam de episcopis cæterisque ecclesiasticæ dignitatis ordinibus procul dubio sentiendum est: nimirum quia unus omnipotens Deus, qui eos per diversos ordinum gradus moderaminis sui dispensatione distinguit, solus etiam, prout ipse novit, Spiritus sui gratiam in unumquemque diffudit. Neque enim in illa Spiritus datione aliud sibi Moyses arrogare privilegium potuit quam quod illi vox divina præcepit, nimirum ut viros eligeret, eosque ducens ad ostium tabernaculi, cum eis staret; hæc est summa operis Moysi. Quid ergo suæ virtutis in hoc Dei munere Moyses recognoscere potuit, cum insuper et duo ex his qui descripti fuerant, Scriptura teste, in castris positi et ad tabernaculum non venerunt, et tamen, eo nesciente, æque ut cæteri spiritum perceperunt? In eo sane quod de spiritu Moysi tolli dicitur atque 125 aliis dari, nullum Moyses dispendium sui spiritus pertulisse credendus est: velut ab ardente lucerna lumen qualibet materia mutuetur, nullo propter hoc lucerna proprii splendoris detrimento minuitur.

CAPUT IV.

In sermone secundo de S. Matthæo.

« Pergentes exploratores Israel usque ad torrentem botri abscliderunt palmitem cum botro suo, quem portaverunt in vecte duo viri (Num. xiii). » Duo scilicet viri, duo sunt populi, Judæus et gentilis. Ii botrum posuerunt in vecte, quia Salvatorem suspenderunt in cruce. Sed præcessor quod portabat non aspiciebat; qui sequebatur intuebatur. Et Judæorum populus, qui nos temporibus antecessit, Dominum, quem in prophetis et lege portaverat, dum obedientiæ vultum semper avertit, videre non potuit; gentilis autem, qui sequitur, tanquam præ oculis positum assidue contempletur.

CAPUT V.

In sermone de nativitate S. Mariæ.

Hunc plane mediatorem Dei et hominum, hominem Christum Jesum, qui per semetipsum in Evangelio testatur: « Ego sum, inquit, vitis vera (Joan. xv), » botrus ille signaverat quem de terra promissionis exploratores in phalanga ad filios Israel deferabant (Num. xiii). Duobus autem portitoribus hinc inde suppositis, altero videlicet præcedente, altero subsequente, botrus in medio ferebatur, quia Redemptor noster, dum a Patribus Veteris Testamenti venturus esse prædicatur, a Novi vero prædicatoribus jam venisse nuntiatur, quasi botrus in phalanga defertur, ut ad capessendam æternæ re-promissionis terram mens fidelium accendatur. Phalanga quippe delata humeris portitorum, divina lex est imposita cervicibus hominum, cuius partes botrus ille medius continuavit; quia Salvator noster, « qui fecit utraque unum (Ephes. ii), » cum evangelica doctrina legis et prophetarum mandata conjunxit. Sed qui præcedebat, quod humeris portabat, oculis non videbat; qui autem sequebatur, onus suum semper intuebatur. Per illum ergo qui præcedebat, populus Judeorum: per illum vero qui sequebatur, non incongrue designatur multitudo gentium. Ille enim per sacræ Scripturæ paginas quasi in humeris Christum portavit, sed quia præsentem in carne, impediente infidelitatis sæe caligine, non cognovit, dorsum ei quodammodo in faciem misit; iste vero qui sequitur aspicit, quia gentilis populus Redemptorem suum, in quem fideliter credit, manifeste cognoscit. Potest etiam per re-promissionis terram non incongrue ipsum beatissimæ Dei Genitricis corpus intelligi, ex quo Redemptor noster velut singularis botrus voluit humanitas germinari, juxta illud quod scriptum est: « Veritas de terra orta est (Psal. lxxxiv). » Et bene caro beatissimæ Virginis terra re-promissionis est dicta, quæ longe ante parturæ Salvatorem mundi a prophetis multifariam est promissa. **126** Quæ vere læc et mel manavit, dum Deum et hominem intemerata virginitate profudit. Unde et per Isaïam prophetam dicitur: « Ecce virgo in utero concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel; butyrum et mel comedit, nisi sciat reprobare malum et eligere bonum (Isai. vii). »

CAPUT VI.

In epistola ad Hermiasimum sanctimoniale.

« Tollens Aaron thuribulum, cucurrit per mediam multitudinem quam vastabat incendium, et, stans inter mortuos ac viventes, thymiana obtulit, sicut deserviens plaga cessavit (Num. xvi). » Quem sane Aaron, nisi Redemptorem nostrum significabat? Ipse namque quoniam ad currentiam viam quasi gigas exsultavit (Psal. cxviii), arrepto passionis sæe thuribulo, inter mortuos et viventes occurrit, et obiectu crucis sæe, in qua thymiana sacri corporis concrematur est, et Agnus ille celestis assatus est, vivos ac mortuos separavit, ignisque perniciem ab

A eis, quasi quidam interveniens murus, exclusit, ut vorax flamma deglutiat infideles quosque, de quibus scriptum est: « Nunc ignis adversarios consumit, et justi, qui fide vivunt, incendium damnationis evadunt (Hebr. x). » Quorum mortuorum atque viventium jam et ipsi latrones noscuntur fuisse primitiæ, inter quos Dominus crucifixus est, quorum alter electus, alter est merito perfidiæ reprobatus. Hoc itaque thymiana sacrificii salutaris atque singularis, quod in ara crucis oblatum est Deo Patri, mons ille fortitudinis inter mortuos viventesque portavit, cum odorem sæe notitiæ per fideles et infideles effudit. Unde est illud in Cantico: « Uguentium effusum nomen tuum (Cant. i). » Et Apostolus: « Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu, et odorem notitiæ sæe semper manifestat per nos in omni loco, quia Christi bonus odor sumus Deo in iis qui salvi fiunt et in eis qui pereunt; aliis quidem odor mortis in mortem, aliis odor vitæ in vitam (II Cor. ii). »

CAPUT VII.

In sermone de inventione sanctæ crucis.

« Præcipe filiis Israel ut adducant vaccam rufam, ætate integra, sine macula, quæ nunquam pertulit jugum (Num. xix). » Rufa nimirum vitula caro est Salvatoris, rosea scilicet sanguine passionis. Perfectæ quidem ætatis Dominus ad passionem venit; sed ejus collum jugum peccati cujuslibet non attrivit. Qui vitulum offerunt, immundi sunt; et qui Christum crucifigunt, unde mundus abluatur, ipsi damnabiliter inquinantur. Qui vero, cinereis colligens, extra castra projicit, mundus est; quia quicumque crucis Dominicæ passionisque mysterium per mundi latitudinem prædicant, a peccatorum se contagio per ædificationis fraternæ ministerium purgant.

127 CAPUT VIII.

Idem sermone de exaltatione sanctæ crucis.

« Aperi, Domine, thesaurum tuum, fontem aquæ vivæ, ut satiati, cesset murmuratio eorum (Num. xi). » Neque enim tam magnificis atque divinis verbis elementum describeret, ex cavernis videlicet terræ profundum ac deinceps in recessuum cuniculos egerendum. Nunquid enim dignum fuit viles aquas appellare Dei thesaurum? Sed Dei thesaurum illum procul ducto nominat, de quo Apostolus dicit: « Quia in pectore Jesu sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi (Coloss. ii). » Fontem etiam aquæ vivæ illum perhibet, de quo dicitur: « Qui biberit aquam quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam (Joan. iv). » Alioquin qua rationis consequentia diceret: « Ut satiati, cesset murmuratio eorum, » cum postmodum idem populus murmurans dicit: « Cur eduxisti nos de Ægypto, ut moreremur in solitudine? Deest panis, non sunt aquæ (Exod. xv); » et alia multa, quæ prodigiosa dementia tumultuosa evomuit. Sed affectus lædio Moyse tam duræ ac seditiosæ multitudinis, adventum anxie flagitat Salvatoris: sicut

et tunc petierat, cum dicebat: « Obsecro, Domine, mitte quem missurus es (Exod. iv). »

CAPUT IX.

In eodem sermone.

« Congregata multitudine ante petram, Moyses ait: Audite, rebelles et increduli, nam de petra hac vobis aquam poterimus eijcere? » (Num. xx.) Tanquam diceret: Nos non valemus quod supra humanitatis vires est facere, quia vos non acquiescitis quod humanum est adimplere. Nec signum possunus ex virtute divinitatis ostendere, quia vos nunquam desinitis Deo per rebellionis contumaciam contraire. Propter peccata namque populi, quod et ipse jam fecerat, quando videlicet in Cades largissimas aquas silicem percutiendo produxit, rursus se facere posse diffidit: atque ideo in repositionis terram eundem populum, Domino prohibente, nullatenus introduxit. « Sed petra illa, juxta Apostolum, Christus erat (II Cor. x). » Accedit igitur virga ad silicem, et haurienda populis aqua producitur. Adhibetur crux Christo, et omnia corda credentium gratia sancti Spiritus rigantur. Hic est enim lapis, de quo per Zachariam dicitur: « Super lapidem unum septem oculi sunt (Zach. xi). » Quod autem petram non credendo percussit, atque ideo ad promissam terram cum populo non pervenit, populum significat Judaeorum, qui, profecto Christum Dei virtutem esse non credens, in Regno suspendit, atque ideo in terram viventium intrare non meruit.

CAPUT X.

In eodem sermone.

« Murrante aliquantu populo adversus Moysen, ac dicente: Deest panis, **128** non sunt aquae, anima nostra jam nauseat super cibo isto levissimo; tunc inmisit in eos Dominus ignitos serpentes. Cumque poenitentia ducti indulgentiam peterent, ex praecepto Domini fecit Moyses serpentem aeneum, et pro signo posuit; ad quem quicumque percussi fuerant aspicientes protinus sanabantur (Num. xxi). » Enimvero per consilium serpentis est homo delapsus in mortem; aënis vero ceteris metallis durabilis invenitur. Aënis itaque serpens Dominum figuravit, qui infusum nobis venenum diabolice suggestionis abegit. Et apte aënis serpens, ut per serpentem mortuus, et per aënis Dominus significaretur aëternus. Qui enim ex humanitate crucis supplicium pertulit, ex divinitate perpetuus et impassibilis vivit. Porro autem serpens aënis similitudinem quidem serpentis habet, sed venenum serpentis non habet. Et Redemptor noster in similitudine quidem carnis peccati apparuit, sed peccati tenenum in eo locum habere non potuit, quippe, « qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus (I Petr. ii). » Nec pretereundum est quod congrue satis mansio illa, ubi haec facta sunt, Salmo dicitur, quae videlicet *agnacula* interpretatur; quia illic vinum, in hujus aënis serpentis forma, imago est nostri Salvatoris expressa. Unde et idem Salmo ait: « Sicut exaltavi Moysen serpentem in de-

serto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnia qui credit in illum non pereat, sed habeat vitam aeternam (Joan. iii). » Recte ergo serpens aënis pro signo ponitur, et populus aspiciens a morsu serpentium liberatur, quia quicumque in Salvatore, qui in cruce suspensus est, ex desiderio imitationis intendunt, omne mori virus et lethiferos morsus veteris serpentis evadunt. Et notandum quod serpens ille pro signo dicitur positus. Nam et Simeon ille justus, delato ad templum Domino, vaticinans ait: « Ecce positus est hic in ruinam et in resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicetur (Luc. ii). » In signum namque contradictionis Redemptor noster est positus, quia in cruce erat pro humani generis salute passurus. Cui nimirum cruci omnis mundi sapientia contradixit, sed Regi per eam glorie triumphanti tandem devicta succubuit, sicut in Actibus apostolorum dicitur: « De secta autem haec scimus quia ubique ei contradicetur (Act. xviii). »

CAPUT XI.

In sermone S. Christophori.

« Misit Israel nuntios ad Seon, dicens: Obsecro ut transire mihi liceat per terram tuam; non declinabimus in agros et vineas; non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur donec transeamus terminos tuos (Num. xxi). » Qui concedere noluit ut transiret Israel per fines suos; quin potius, ut eadem sacra testatur historia, exercitu congregato, Seon egressus est obviam in desertum, et venit in Isaar [7 sa] pugnavitque contra Israel, a quo percussus est in ore gladii, et possessa est terra ejus ab Israel. Sed quod tunc sub Moysse fuit historialiter factum, sub Christo quotidie fit per **129** spiritualis militiae sacramentum. Haec enim pugnam ille tum populus adumbrat, quia nunc sancta Ecclesia jugiter contra diabolum dimicat. Seon quippe duplicem habet interpretationem. Dicitur enim *arbor infructuosa*, dicitur et *elatus*. Quis enim est iste elatus, quis est iste superbus, nisi reprobis ille Spiritus, qui dicit: « In caelum conscendam, super astra caeli exaltabo solium meum; ascendam super altitudinem nubium, et similis ero Altissimo? » (Isai. xiv.) Quis, inquam, iste elatus est, nisi ille, de quo Scriptura dicit: « Quia ipse est rex super omnes filios superbiae? » (Job xxi). Adeo ut, juxta Apostolum, « in templo Dei aliquando sedeat, ostendens se tanquam sit Deus (II Thess. ii). » Quod autem idem sit arbor infructuosa, expositione non indiget, dum ipse tanquam lignum aridum aëternis sit ignibus deputatus. Hic itaque Seon rex est Amorrhæorum, qui et ipsi interpretantur *vel in amaritudinem adducetes*. Nam quicumque maligno spiritui per reprobam vitam subjacent ejusque ditionis legibus parent, loquentes quidem sunt, sed non sapientes. Plerique sciunt amator mundi, dum in terrena sunt sapientia vacui, per leporem exterioris eloquentiae sunt disertii. De quibus per Salomonem dicitur: « Omnis labor in ore hominis, sed anima ejus non implebitur.

tur (*Eccle. vi.*) » Sanctorum autem regnum non est in sermone, sed in virtute. Sed qui sunt eloquentes, lidem sunt et in amaritudinem adducentes, quia, sicut sancti quique celestis eloquii mella distillant, sic reprobi quilibet suis auditoribus virus terrenæ veritatis amaritudinemque propinant. Litis enim in persona sanctæ Ecclesiæ dicitur : « Favus distillant labia tua, sponsa (*Cant. iv.*) » Qui etiam in figura ejusdem Ecclesiæ concinunt : « Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel et favum ori meo ! » (*Psal. cxviii.*) De quorum etiam doctore sponsa dicit in Cantico : « Guttur ejus dulcedines, et totus concupiscentiæ (*Cant. v.*) » De illis autem contrario dicitur : « Quia linguis suis dolose agebant; venenum aspidum sub labiis eorum (*Psal. xiii.*) » Ubi mox sequitur : « Quorum os maledictione et amaritudine plenum est (*Ibid.*) »

Unde et vineam illam Dominus per prophetam conuerterit in amaritudinem esse conuerterit (*Isai. v;* *Jer. ii.*) ; quæ nimirum illi, a quo dudum perceperat terram lactis et mellis, postmodum obtulit amaritudinem aceti simul et fellis (*Deut. xi.*) Horum itaque loquentium, vel in amaritudinem adhibentium, Seon rex est, qui elatus assensit, quia vaniloquis et amaris hujus mundi amatoribus dabolus auctor superbiæ principatur. Unde et ipse princeps mundi dicitur (*Joan. xii. xiv.*) illius videret de quo dicit Joannes : « Mundus in maligno positus est (*I Joan. v.*) » Et Dominus promittit illum discipulis Spiritum mittendum, quem hic mundus non potest accipere (*Joan. xiv.*) Dicit ergo Israel ad Seon : « Transire nobis licet per terram tuam; non declinabimus in agros et vineas (*Num. xxi.*) » Nos, plane nos sumus, qui per hunc mundum ad terram cepimus transire videntium. Nos, inquam, per terminos superbi regis humiliter incedere volumus ad patriam divinæ promissionis. Et quoniam Hebræus interpretatur *transiens*, nos qui discipuli sumus illius qui non habitavit, sed pertransiuit benefacendo et sanando omnes oppressos a diabolo, quoniam **130** Deus erat cum illo (*Act. x.*) » nunquam nos habituros cum Seon rege promittimus, sed via tantummodo regia processuros nos esse spondemus. Sed quando nos regi Seon ita promissimus? quando cohabitationi ejus repudium dedimus? quando divisionis æternæ fœdus cum eo pacti sumus?

Recolamus itaque diem sacri baptismatis; ipsum novæ regenerationis exordium ad memoriam reducamus, et ibi nos procul dubio renuntiassse diabolo ac cunctis ejus pompis et operibus invenimus. Commemoret unusquisque fidelium, cum primum ad fontem lavacri salutaris accessit, cum signacula fidei prima suscepit. Nomen, per catechismum sacerdotalis officii, his usus est verbis quibus se significaret lethiferas mundi hujus cupiditates abjicere, ac diaboli societatis contubernium profiteretur a se funditus abdicare? Et hoc est quod in historiarum sermonibus adumbratur, quia non declinabit Israel,

neque in agrum regis Seon, neque in vineam, neque de lacu ejus se pollicetur aliquo modo potaturum. Per agrum scilicet, operis exercitium; per vineam et lacum, vanarum artium intelligitur poculum, astrologia scilicet, magica, necromantica et quilibet est quod vanum aliquid vel sacrilegum degustat contra catholicæ fidei pietatem. De quibus utique pestilentibus poculis contra peruersum populum per Jeremiam Dominus conqueritur, dicens : « Duo mala fecit populus meus; me dereliquerunt, fontem aquæ vivæ, et foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas (*Jer. ii.*) » De quibus et per Salomonem dicitur : « Aquæ furtivæ dulciores sunt (*Prov. ix.*) » Habet autem Israel fontes suos : « In ecclesiis, inquit, benedite Deo Domino de fontibus Israel (*Psal. lxxvii.*) » Superbi ergo Seon aquas respuit, hæreticorum dogmatum fluentia contemnat, et « hauriat aquas in gaudio de fontibus Salvatoris (*Isai. xli.*) » Qui enim dirupit fontes et torrentes (*Psal. lxxviii.*) hic in Evangelio dicit : « Qui biberit aquam quam ego do, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ (*Joan. viii.*) » Sed et via regia, sicut est politicus, gradiatur : « Via, inquit, regia gradiemur. » Quæ est autem via regia, nisi illa quæ dicit : « Ego sum via? » (*Joan. xiv.*) Qui etiam in ipso passionis suæ articulo se regem perhibet, dum ait : « Tu dicis, quia rex sum ego (*Joan. xviii.*) »

Promissimus ergo superbo regi Seon ejus fluentia non bibere, non in agros vel vineas declinare, regia via nos incedere, hoc est, ad Christum per ipsum proferantes, ab omnibus diaboli pompis et operibus abstinere. Sed elatus ille Seon exercitum colligit, et Israel per suos fines habere transitum non permittit. Quis est autem populus ille quem Seon congregat adversus Israel, nisi reprobi quique qui persequuntur Ecclesiam? Ex his sunt tyranni, duces et principes mundi, qui vel catholicis viris per hæreticam pravitatem opponunt contradictionis obstacula, vel sanctis martyribus moluntur inferro tormenta. Sed quid ad hæc facit Israel? Interrogemus historiam : « Venit, inquit, in Issar [*Jasa*], et pugnavit contra eum (*Num. xxi.*) » A quo percussus est Seon in ore gladii, et possessa est terra ejus ab Arnon usque Laboch [*Jeboc*]. Ecce superbus, ecce elatus congressus est, sed contritus commisit et perdidit, in arma prosiliit et succubuit. Qui noluit **131** dare viam, perdidit vitam, et dum contempsit annuere publicæ viæ transitum, amisit proprium regalis gloriæ principatum. Israel autem, qui transitum non obtinuit, ad hæreditaria possessionis jura pervenit; et, cui transire non licuit, de via patriam fecit.

Sed ubi, queso, fratres mei, ubi hæc est peracta victoria? Felix scilicet locus, qui tantæ gloriæ meruit videre triumphum! Ubi, inquam, superbum regem obtinuit Israel? In Issar. Issar autem interpretatur *mandati adimpletio*. Et nos, si ad hanc locum Deo duce pertingimus, diabolum procul subici-

qui caput et origo est superbiæ, superamus. Tunc enim diabolus vicinus, cum Redemptoris nostri mandata complemus, quanquam quod est diabolus vincere, hoc ipsum sit divina mandata complere. Nam, dum carnis illecebras frangimus, dum pravis vicemur passionibus reluctamur, dum divinæ jurisdictionis imperio subdimur, et non nostra vota sed illius jussa servamus, tunc absque dubio mundi principem et totius nequitie debellamus auctorem. Tunc apostolica illa oratio completur in nobis, quando dicitur: « Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris (Rom. xvi). » Et illud nobis Domianus quod promisit impertit: « Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem inimici, et nihil vobis nocebit (Luc. x). » Sed cum Seon exprimat antiquum hostem, populus autem ejus quosque reprobos, vel Ecclesie persecutores, qui armis ab Israel, hoc est, a sanctis prædicatoribus sunt prostrati, quod mucrone perfolli, quo denique gladio sunt perempti? Sed audi Apostolum, spiritualis utique militiæ ducem, et strennum intestini prælii bellatorem: « Vivus est, inquit, sermo Dei, et efficax et penetrabilior omni gladio accipit, pertingens usque ad divisionem anime ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, et discretor cogitationum et intentionum cordis (Hebr. iv). » Hunc divisionis gladium evaginabat dux et auctor ille certaminum ac Dominus bellatorum, cum dicebat: « Nolite putare quia veni mittere pacem in terram; non enim veni pacem mittere, sed gladium (Matth. x). » Audisti gladium dividemem; audi consequenter et ipsam divisionem: « Veni, inquit, separare hominem adversus patrem suum, et filiam adversus matrem suam, et fratrem adversus sororem suam; et inimici hominis domestici ejus (Ibid.). » Hoc itaque gladio et Seon est peremptus, et omnis ejus exercitus communi cæde prostratus, quia nimirum gladio spiritus, quod est verbum Dei (Ephes. vi), et diabolus corrui, et subjectus sibi populus ab infidelitatis suæ vita defecit.

Cum itaque Scriptura perhibeat quod illi in ore gladii sunt perempti, de istis non incongrue dici potest quoniam interfecti sunt gladio oris. Et cum Dominus dicat « quia princeps mundi eiecitur foras (Joan. xii), » mox ut Seon eiecitur, illico per omnem mundi latitudinem Israel, id est sancta Ecclesia, propagatur; nox enim ut cum principe suo infidelitas extincta collabitur, fides triumphantis Ecclesie dilatatur: et qui fuerant ætenuis duxes, sunt post victoriam possessores. Unde et eidem Ecclesie per Isalam dicitur: « Populus autem tuus, omnes justi, in perpetuum **132** hæreditabunt terram (Isai. xlvi). » De quo populo et postmodum dicit: « Et habitabunt, et plantabunt vineas, et comedent fructus earum (Isai. lxxv). » Adhuc etiam idem propheta quod sancta debet Ecclesia per fines gentium dilatari manifeste denuntiat: « Dilata, inquit, locum tentorii tui, et pelles tabernaculorum tuorum extende;

ne parcas, longos fac funiculos tuos, et clavos tuos consolida (Isai. liv). » Cur autem hæc agere debeat, aperit, cum subiunxit: « Ad dexteram enim et ad levam penetrabis, et semen tuam gentes hæreditabit (Ibid.). » Omnis ergo terra Seon cecidit in hæreditatem Israel, qui dum princeps mundi hujus gladio divini verbi confusus egreditur, sancta universalis Ecclesia per ejusdem mundi terminos dilatatur. Nec prætereundum arbitror esse quod dicitur quia possessa est terra ejus ab Arnon usque Laboch [Jaboc]. Arnon itaque, quæ est initium regni Seon, interpretatur *maledictionis eorum*. Omnis enim mundus, qui ante Salvatoris adventum sub diaboli preinchatur imperio, maledictionis habebat originem, quia benedictionis ignorabat auctorem; de quo nimirum per Prophetam dicitur: « Benedictionem dabit qui legem dedit (Psal. lxxxiii). » Unde et Apostolus ait: « Quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt (Gal. iii). » An non maledictionis habebamus initium, de quibus dicitur: « Erasmus, inquit, natura filii iræ, sicut et cæteri (Ephes. ii). » Finis autem regni illius est Laboch, quod interpretatur *luctamen*. Necesse est enim omnes qui volunt exire de regno diaboli et ejus fines evadere, tentationum ingruentium certamina tolerare. Quod si quisquam legitime certaverit, et viriliter oblectatus eviderit, jam non erit Laboch civitas Seon, sed civitas Israel; non scilicet qui in carne sit Israel, nec in manifesto Judæus, sed qui in Christo sit Israel, circumcisus corde, non carne.

CAPUT XII.

In epistola ad V. episcopum et ejus canonicos, de quinque sensibus corporis cohibendis

Præcipua quidem urbs regni Seon vocatur Eschon, quæ nimirum *cogitationes* interpretatur; per quod datur intelligi quia maxima pars diabolice potestatis in cogitationibus regnat. Per Seon quippe nequitie spiritus figuratur; sed Eschon ex ditione Seon in Israelitarum jura transfertur, cum cogitatio nostra, quæ superbiæ peste tumuerat, ad reprehensionis suæ judicium per gratiam severæ humilitatis inclinat, ut, quæ se dudum arrogantem extulerat, jam sua didicimus ac diligenter examinans, humiliter reprehendit. In Cades ergo, qui est *fontis judicii*, Amalecitas et Amorhæos gladio vorante dejicimus; quia tunc victorum omnium barbaricem sternimus, tunc potestates æreas invictissime debellamus, si et innocenter vivimus, et tamen reos nos ac peccatis obnoxios judicamus, dicentes cum Apostolo: « Si dixerimus quia peccatam non habemus, nosmetipsos seducimus, et veritas in nobis non est (I Joan. i). » Et tunc Eschon, quam *cogitationes* interpretari diximus, in Israelitarum cogitur transire **133** dominam; cum mens nostra de superbia vel omni terrena concupiscentia transfertur in amorem regni cælorum. Cogitationum quippe certamen nunquam Christi potest deesse militibus, quoniam operis nostri nos rectitudo non liberat, si pravis suis

cogitationibus meis armata virtutibus non resultat. A Sufficiebat quidem legis antiquæ cultoribus ut recia duntaxat extrinsecus agerent; nobis autem Evangelio terribiliter intonante præcipitur ut, dum operibus pravis eximur, etiam cogitationibus pervigiles oblectemur. « Audistis, inquit, quia dictum est antiquis: Non mœchaberis. Ego autem dico vobis quia quicumque viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo (Matth. v.) » Hinc est quod Joannes Baptista, per quem lex vetus exprimitur, zonam pelliceam in lumbis habuisse perhibetur (Matth. iii). Salvator noster, qui auctor est Evangelii, inter septem candelabra aurea visus est a Janne vestitus podere et præcinctus ad mamillam zona aurea (Apoc. i). Quid est ergo zona pellicea circa lumbos, nisi quod antiquis dictum est: « Non mœchaberis? » (Exod. xx.) Et quid est zona aurea ad mamillam, nisi quod Christianæ fidei cultoribus dicitur: « Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo? » (Matth. v.) Hinc etiam per prophetam divina voce præcipitur: « Leva, Hierusalem, a malitia cor tuum. Usquequo morabuntur in te cogitationes noxiæ? » (Jer. iv.) Et alibi: « Attendi, inquit, et auscultavi, nemo quod bonum est loquitur (Jer. viii.) » Et Salomon ait: « Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu (Sap. i.) » Arripiamus ergo gladium spiritus, et contra cogitationum nos infestantium cuneos infoderabiliter dimicemus.

CAPUT XIII.

In eadem epistola.

Cum Israeliticus ille populus initiatus esset Belphégor in deserto, et in scorta Moab turpiter curruisset, iratus furore Dominus adversus Israel dixit ad Moysen: « Tolle ementos principes populi et suspende eos in patibulis contra solem, ut avertatur furor meus ab Israel (Num. xxv.) » Quid est quod populus in luxuria voragine labitur, et in eorum præpositos vindicatur? Subditi delinquant, et principes in patibulis suspenduntur? Scilicet alius est qui peccat, alius ille qui vapulat. Cur hoc, nisi quia culpa subditorum in præpositorum redundat opprobrium, et quod ab ovis erratur, negligentia pastoris ascribitur? Et vide quam formidolosa sit conditio præsidium, ut non modo pro suis, sed et pro subditorum puniantur offensis. Arguit eos Moyses, quia lex Dei negligentia illos ac torporis accusat. Qui suspendit eos ad solem, quoniam ad exanimandum producantur, et arguuntur a luce: « Omnis enim, ut Dominus ait, qui mala agit, odit lucem, et non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus; qui autem facit veritatem, venit ad lucem (Joan. iii.) » Ad lucem quippe venit qui occulta sua per puræ confessionis aditum p. adit.

134 CAPUT XIV.

In epistola ad Albertum, in qua de mansionibus Israelitarum scribit.

« Hic est numerus filiorum, qui descriptus est a Moysse et Eleazaro sacerdote, inter quos nullus fuit eorum qui antea numerati sunt a Moysse et Aaron in monte Sinai. Prædixerat enim Dominus quod omnes morerentur in solitudine (Num. xxvi.) » Quibus videlicet historia verbis pateater ostenditur quia, ceteris in deserto prostratis, ad repositionis terram Levi tribus incolomis et illibata pervenit. Quisquis ergo se potuerit in sacerdotum vel levitarum ordine constituere, quisquis noherit cum reliquis hominibus in terra sortem hæreditariæ portionis acquirere, sed solum cum tribu Levi contentus sit Dominum possidere, iste profecto in hujus mundi deserto non moritur; sed terram repositionis ingredi vivus et incolomis promeretur. Qui ad promissiones ergo Patrum pervenire desiderat, hæreditatis in terra funiculum cum tribu Levi possidere contemnat. Nam qui se pro terrenis in terram dejicit, qui sese, ubi cum amaritudine Pascha celebrandum est ac velociter transeundum, diutius gaudere confidit, « Anima, inquis, habes multa bona reposita in annos multos, requiesce, comele, bibe, epulare (Luc. xii); » non sine causa meretur audire: « Stulte, hac nocte repentem animam tuam a te; quæ autem parasti, cujus erunt? » (Ibid.) Hic itaque non die, sed nocte perimitur, sicut primogenita Ægyptiorum. Nimirum non sperit Ægyptum, sed obsequium præbuit rectoribus tenebrarum, qui et ipsi nocte animam ejus repertum, quoniam odovit lucem, nec justitiæ consecutus est veritatem.

CAPUT XV.

In epistola ad V. episcopum et ejus canonicos, quæ est de quinque sensibus corporis cohibendis.

Quisquis per injunctæ prædicationis officium ad pugnandum alios incitat, sed ipse non pugnat, illi similis est qui buccinæ clangoribus obstrepit, sed congregari cominus non præsumit. Hic itaque non virilem generat sexum, dum sit pater ignavus. Quem profecto Salphaath ille signavit, qui non filium, sed quinque filias moriens dereliquit (Num. xxvii). Salphaath siquidem interpretatur umbra in ore ejus. Quisquis enim fortia prædicat, et cuerviter vivit, ne turpis appareat, quasi sub follis se honesti sermonis occultat; sub umbra se proprii sermonis absconlit, dum in campum certaminis per sui torporis ignaviam non procedit. Hic itaque, quantum ad se, non virilem, sed muliebrem sobolem, et hanc sub quinario numero generat, dum sequaces suos non ad robur spiritualis audaciæ, sed ad otium educat ignobilis vitæ. Quos utique dum non curat industria spiritualis pugne inhære, cogit exterioribus negotiis quasi quinque corporis sensibus deservire

135 CAPUT XVI.

In epistola ad V. episcopum et suos canonicos; quæ est de octo festiuitatibus Veteris Testamenti.

Octo præcipuas solemnitates per unumquemque anni circulum in lege veteri Dominus instituisse legitur. Quæ profecto festiuitates et nobis sunt et illis pro temporum diuersitate communes. Illorum quippe sunt per carnalis obseruantie ritum; nostræ quoque nihilominus sunt per spiritualis intelligentiæ sacramentum.

Prima siquidem eorum festiuitas est iuge sacrificium, quod utique per continuos dies matutinis ac vespertinis horis iubetur offerri (Num. xxviii). Ille nimirum iugis sacrificii solemnitate Domino celebrat, qui in cælestis eloquii meditationibus assidue perseverat. Et quia mane lucis nostræ lex est et prophætæ; vesperum autem lucis huius, quantum ad ordinem temporum, Evangelium est; sicut dicit Apostolus: « Nos, in quos fines sæculorum deveniunt (I Cor. x); » et ipse David: « Elevatio manuum nostrarum, sacrificium vespertinum (Psal. cxi). » Matutinum semper et vespertinum offert Domino sacrificium qui, semetipsum a secularibus negotiis mactans, versatur assidue in novarum ac veterum meditationibus Scripturarum. Sive matutinum ac vespertinum Domino sacrificium jugiter immolamus, cum et dignas ei gratiarum actiones de nostra redemptione referimus, ejusque terribile iudicium formidantes, jam quasi tribunalibus præsidenti tremens astamus.

Post iuge vero sacrificium, Sabbatum ponitur, videlicet ut ab omni operis servilis executione vacet. Christiano vero spirituale sabbatum agere est a laboriosa rerum temporalium cupiditate quiescere, solis orationum ac lectionum studiis insuare, secularium negotiorum pondus de mentis cervicis proicere, ad contemplanda cælestia tota cordis intentione vacare, carnis oblectamenta contemnere, de sola spe cælestium spiritualium iuconditate gaudere. De hoc enim dicit Apostolus: « Relinquitur ergo sabbatismus populo Dei (Hebr. iv). » Ille porro sabbatum Domini veraciter celebrat, qui sic aliis his que nulli sunt operibus vacat, ut a spiritualibus tamen actibus non quiescat. Unde Veritas ait: « Aut non legis quia sacerdotes in templo sabbatum violant et sine crimine sunt? » (Math. xii.) Qui ergo ab actionum secularium laboribus cessat, et divinæ servitutis operibus vacat, ille Christianæ religionis sabbatum celebrat, iste non servile opus facit, quia se a peccati perpetratione custodit. « Qui enim facit peccatum, servus est peccati (Joan. viii). » Iste non in domo sua ignem accendit, quia omnes vitiorum fomes, et iræ et similitatis igniculos ex domicilio suæ mentis extinguit, ab illo cavens igne de quo scriptum est: « Ite in lumine ignis vestri et in flamma quam accendistis (Isa. l). » Ille denique pondus in via non portat, quoniam incurvantium se iniquitatum ruderibus cor per penitentiam levigat. De quibus per Prophetam dicitur: « Quo-

nam iniquitates meæ superposuerunt caput meum, et sicut 136 onus grave gravatæ sunt super me (Psal. xxxvii). » Et paulo post: « Incurvat sum et humiliatus sum usquequaque (Ibid.). » Iste præterea, in loco suo residens, longius non procedit, quia Christum sibi fundamentum ponit, in quo scilicet firmissimum suæ quietis habitaculum construit. Ipse quippe locus est, de quo scriptum est: « Filii servorum tuorum habitabunt ibi (Psal. ci). » Ipse fundamentum, de quo dicitur quia fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, Christum Jesum (I Cor. iii). »

Tertia vero festiuitas est Neomeniæ, id est novæ lunæ. Tunc autem innovati luna dicitur cum soli conjungitur, ut ab eo ad concipiendum splendorem velut amissi luminis repararetur. « Sol iustitiæ Christus. » Luna autem primo sancta universalis Ecclesia, deinde quæque fidelis est anima, ejus, qui splendor est gloriæ et figura substantiæ (Hebr. i), radiis illustrata. Cum ergo sancta qualibet anima Redemptori suo veraciter in amore conjungitur, cum ei denique velut in sponsali thalamo per oblectationis intimæ glutinum copulatur, tunc procul dubio solemnitate Neomeniæ celebrat, dum reformatam se a superno lumine fratrum suorum aspectibus representat, sicut dicit Apostolus: « Qui adhæret Domino, unus spiritus est (I Cor. vi). » Nam si in his omnibus solum exterior ille solemnitas ritus accipitur, non jam ex his utilitatis aliquid nobis videtur posse conferri, sed superstitiosa potius exigent ac frivola iudicari. Hinc est quod Apostolus ait: « Nemo diiudicat vos in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut Neomenia, aut in Sabbato, quæ sunt umbra futurorum (Col. ii). » Quod ergo tunc erat umbra futurorum Judææ, nunc est exhibitio præsentium Christiano; et quod illis datum est sub exterioribus caeremoniis, nobis factum est instrumentum intelligentiæ spiritualis. Tunc enim Neomeniam, hoc est novæ lunæ colimus ortum, cum veterem deponimus hominem, et sanctæ conversationis induimus novitatem.

Quarto loco paschalis apud illos festiuitas ponitur, in qua nunc apud nos « Agnus ille qui tollit peccata mundi (Joan. i), » pro totius sæculi salute mactatur. Nam « pascha nostrum immolatus est Christus (I Cor. v). » Huic continuatur festiuitas, quæ dicitur Azymorum, in qua præcipitur ut a cunctis domibus abjiciatur omne fermentum; quam utique festiuitatem, quæ videlicet una cum Pascha dicenda est, nos veraciter celebramus, si fermentum malitiæ et nequitiae de tabernaculo nostri cordis abjicimus, et sinceritatis ac veritatis azyma custodimus (Ibid.). Cavendum est ergo ne sit in mentibus nostris adumbratio fuci, corruptelæ fermenti, cavernæ mendacii, sed potius in domo nostri pectoris vigeat et puritatis integritas et soliditas veritatis.

Post hanc, illa festiuitas sequitur quæ dicitur Novorum, cum primitiæ scilicet de novis frugibus offeruntur. Dum enim ad maturitatem segetum per-

venitur, tunc, in perfectione bonorum fructuum, A auctori bonorum Deo festivitas agitur. Nos quoque Novorum solennia gerimus, si, prius agrum nostri cordis disciplinae vomere proscindentes, virtutum germina spargimus, ut boni postmodum operis frumenta metamus. Unde per prophetam dicitur: « Novate **137** vobis novale, et nolite serere spicas (Jer. iv.) De bono scilicet agricolæ Salomon ait: « Qui operatur terram suam, inabitabit æverum frugum, et qui operatur justitiam, ipse exaltabitur (Ecclesi. xx.) » De negligenti quoque operario idem dicit: « Per agrum hominis pigri transivi, et per vineam viri stulti, et ecce totum repleverunt urticae; operuerunt superficiem ejus spinæ, et maceria lapidum destructa erat (Prov. xxiv.) » Et iterum: « Præpara, inquit, foris opus tuum, et diligenter exerce ærum tuum, ut postea ædifices domum tuam (Ibid.) » Sed quisquis interiorum hominem suum de die in diem, scenandum Apostoli sententiam, renovat, quisquis cor suum divini terroris lignibus sulcat, iste non super spinas, sed super novalia seminat, ut centesimi proventus segetem metat. Unde dicit Apostolus: « Quia qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam (Gal. vi.) » Qui vero fructus et in hac vita de spiritu colliguntur, idem alibi diligenter enumerat, dicens: « Fructus autem Spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas (Gal. v.) » Quisquis igitur hos fructus intra suæ mentis horreum colligit, hic procul dubio solennitatem Novorum salubriter colit.

Deinde sequitur festivitas mensis septimi, quæ dicitur Clangoris, sive Tubarum. Sic enim inter dies septimus quisque dicitur Sabbatum; ita nihilominus et inter menses, qui septimus est, dicitur Sabbatum mensium, ut etiam Sabbatum sabbatorum. Quis est autem clangor ille tubarum, cui debeamus annua festa persolvere, nisi evangelica simul et apostolica doctrina, quæ, tanquam celeste tonitruum ac terribilis buccina, nos ad prociuctum spiritualis militiæ provocat, atque ut pro castris Imperatoris æterni contra nequitia spiritus infœderaliter dimicemus instigat? Quis est ergo qui tubarum sive clangoris festum legitime celebrat, nisi qui Scripturas Veteris ac Novi Testamenti studet in armario suæ mentis includere, ac præcepta cælestia tenaci semper memoriæ commendare? Hæc itaque festa celebrantibus rite per prophetam dicitur: « Canite initio mensis tuba, in die insigni solemnitatis vestræ (Psal. lxxx.) »

Post hæc est et illa festivitas quæ celebratur decima die mensis septimi, in qua videlicet animas suas Judæi præcipiuntur colligere. Nos etiam hæc rite solennitatem colimus, cum carnem nostram maceratione castigamus inedia, cum nosmetipsos reprimimus sub arctæ custodia disciplinae, cum denique petulantes carnalium passionum illecebras crucifigimus, cum corpus nostrum pro Domino labe libens et ærumnis atterimus, cum interiorum hominem per compunctionis affectuum lamenta marta-

mus. Hanc igitur nobis hoc modo festivitatem celebrantibus repropitiatur ille quem proposuit Deus propitiatorem per filium in sanguine suo.

Octava vero, quæ et ultima solennitas est, dicitur *Scenopegia*, hoc est *tabernaculorum*, quæ videlicet quinto decimo die ejusdem septimi mensis incipit celebrari. Lætatur enim Deus in te, cum te quasi peregrinum cernit et exsulet, et non in patria domibus, sed in exsiliis tabernaculis conspiciat habitantem. « Non enim hic habemus **138** manentem civitatem, sed futuram inquirimus (Hebr. xii.) » Cum enim hic cernimur per molem corporis, habitamus in cælo pro studium intentionis; cum, tanquam viatores quidam et advenæ, per despectum roentis presentia cuncta transcendimus, ad supernam vero patriam anxius desideriorum gradibus festinamus, tunc a nobis spiritualiter *Scenopegia* colitur, quæ dudum apud illos per legitimi ritus cæremonias carnaliter agebatur. Hæc porro festivitas quintodecimo die septimi mensis incipit, et, quia per octo dies colitur, decimo Calendarum Octobris procul dubio terminatur. Dicitur enim in libro Numeri: « Quinta decima die mensis septimi, quæ vobis erit sancta et venerabilis, omne opus servile non facietis in ea, sed celebrabitis solennitatem Domino septem diebus (Num. xxix.) » Et aliquanto post subjicit: « Die octavo, qui est celebrerimus, omne opus servile non facietis in eo (Ibid.) »

CAPUT XVII.

In epistola ad V. episcopum et ejus canonicos, de quinque sensibus corporis.

« Arnate, inquit Moyses, ex vobis viros ad pugnam, qui possint ultionem Domini expetere de Madianitis. Cumque pugnasset contra Madianitas, ut sacra narrat historia, atque vicissent, omnes mares occiderunt et reges eorum, Evi, et Recem, et Sur, et Bur, et Rebe, quinque principes gentis (Num. xxxi.) » Evi, plane *belluinus* sive *ferinus* interpretatur. Hunc itaque regem in nobis spirituali mucrone transfigimus, cum ferinos a nobis mores abscondimus, cum bestialis iracundiæ rabiem a nostro pectore detruccamus. Nam cum Dominus dicat: « Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram (Math. v.) » quomodo poteris mansuetorum obtinere beatitudinem, nisi belluini spiritus in te cohibeas feritatem? Recem vero, sive, sicut in veteri translatione dicitur, Rocon, interpretatur *inanitas*. Et quid est aliud quiddid in mundo pro mundi concupiscentia geritur, nisi quod Scriptura loquitur: « Vanitas vanitatum, et omnia vanitas? » (Eccle. i.) Vanitas siquidem efficit vanitates et ipsæ vanitates faciunt vanitatem, dum et mundus, qui transitorius est, homines, quos decipit, vanos efficit, et homines mundum, quem insane diligunt, in vanitatem vertant. Hunc ergo regem Dei miles perimit, verus Israelita cœcidit, si nil superflue, nil inaniter, vel quod ad rem non pertinet, gerat, sed graviter et rationabiliter divinæ legis implere mandata contendant. Tertius autem Madianitarum rex, Sur dicitur: quod profecto murus

sive *robustus*, vel etiam *angustia* interpretatur. Quid
vere per murum sive robustum, nisi duræ mentis
obstinatio vel perveracia debet intelligi? Quod vero
et angustia interpretari dicitur, neque hoc longius
a vitio duritiæ separatur, quoniam quisquis ad dimit-
tenda proximo debita durus et obstinatus est, angu-
stia constringitur mentis, dum nulla dilatatur
amplitude charitatis. De qua nimirum charitate
per Prophetam dicitur: « Latum mandatum tuum
nimis (*Psal.* xi.) » Sive etiam hoc valeat intelligi,
quia duritiam mentis sequitur angustia damnationis.
Unde per **139** Salomonem dicitur: « Beatus vir
qui semper est pavidus; qui autem mentis est duræ,
cornu in malum (*Prov.* xxviii.) »

Quartus præterea Madianitarum rex Bar dicitur,
quod *irritatio* interpretatur. Viles ergo quia noxia
regnum umbrae sunt et imagines vitiorum. Qui exim
opera gravia per portas suas inferunt, profecto forin-
seens obstrepentia, per sensuum suorum aditus, in
pectorum suorum arcana transfundunt, Deum in-
dubitanter irritant, quem videlicet his ad inferendam
ultionis sententiam provocant. Unde scriptum
est: « Simulatores et callidi provocant iram Dei
(*Job* xxxvi.) » Et de quibus sæpe ad Ezechielem
dicitur: « Quia domus exasperans est (*Ezech.* ii.) »
et Psalmista: « Ut quid, Deus, impropertavit inimicus,
irritat adversarius nomen tuum in linum? » (*Psal.*
lxxiii.) Rebe vero, qui *ordinatus* dicitur, non
aliter hic procedit, nisi ut per ironiam vel antiphrasim
dictum intelligatur quatenus, qui ordinatus dicitur,
et contrario inordinatus sit et confusus.

Vitiosus enim quisque, etsi superficie tenus quasi recte
vivendi præsentat ordinem, confusa tamen et inordi-
nate cogitationis versat in corde caligine. Per
quinque ergo reges Madianitarum, quinque signantur
corporis sensus; quia omne vitium quod regnat
in corpore, ab istis quinque sensibus corporis pende-
t. Et ergo tunica nobis extinguendi sunt et gladiis
obtruncandi, cum adversum nos in bellum consurgunt,
cum nos scandalizare non desistant. An non
istos reges exsurgunt et spiritus meretricie occidi præcipit
Dominus, cum scandalizantem oculum erui,
cum manum vel pedem jubet abscindi? « Melius est,
inquit, cum uno oculo, vel dabilem ad vitam ingredi,
quam duos oculos, pedes ac manus habentem in
inferna demergi (*Matth.* v.) » Il plane sunt reges
Madianitarum; Madian autem interpretatur *de iudicio*.
Quicumque enim reges spiritus non reguntur, sed
sensibus carnis obediunt, non ad misericordiam
sed ad iudicium se pertinere testantur, sicut de quolibet
incredulo dicitur: « Qui autem non credit, iam
iudicatus est (*Joan.* iii.) » At contra de eo qui verbum
Salvatoris audit, dicitur: « Quia in iudicium
non venit, sed transit de morte in vitam (*Joan.* v.) »
Illi potius unicuique studendum est ut se in operibus
sanctis exerceat, ut sese in omnibus purificare
ac sanctificare contendat. Hoc tantum modo semet-
ipsum insuggillare et dijudicare non desinat. Nam
qui semetipsum perfecte dijudicat, iudicium non

expectat. Perfecte autem semetipsum dijudicare
est et reprehendenda non agere, et que irreprehensibiliter
acta sunt, timide retractare. Porro autem
quisquis hoc agit, ille vere Madianitarum reges
perimit, ille Amalecitarum principes sternit, et omnes
a se vitiorum pestes excludit.

CAPUT XVIII.

In eadem epistola.

Hinc est quod eadem sacra testatur historia:
« Quoniam egressi filii Israel venerunt ad Fontem
iudicii, hoc est, Cades; et interfecerunt omnes
principes Amalec et Amorrhæos, qui habitabant in
Tharansen. » Cades autem *sanctificatio* interpretatur.
In Cades **140** ergo, qui Fons est iudicii, Amalecitas
simul et Amorrhæos spiritualiter interficimus,
cum et vitam nostram piis operibus sanctificare
satagimus, et tamen ipsi nos tanquam nocentes
ac reprehensibiles iudicamus. Cum elaboramus semper
irreprehensibiliter vivere, per sollicitudinem
tamen districti examinis opera nostra non desistimus
accusare. Et notandum quoniam et Fons iudicii
et Cades, qui sanctificatio dicitur, unus illeque
locus est, quia nimirum justus quisque semetipsum,
dum sancte vivit, accusat, et se dijudicando vel
accusando magis magisque sanctificat. Hoc itaque
modo vita sanctorum et in propriis cogitationibus
reprehenditur, et tamen in operibus irreprehensibilis
invenitur.

CAPUT XIX.

In epistola ad Hildebrandum.

« In quadraginta duabus mansionibus per-
verunt filii Israel, usque ad principium capiendæ hæ-
reditatis (*Num.* xxxiii.) » Principium vero capiendæ
hæreditatis fuit ubi Ruben et Gad, et dimidia tribus
Manasse, accipiunt terram Galaad in possessionem.
Porro autem, sicut illi ascenderunt per quadraginta
duas mansiones, ita Salvator noster in Ægyptum
mundi huius descendit per totidem patres. Quod si
jam intelligimus quantum sacramenti numerus istius
contineat, humane scilicet ascensionis et divine
descensionis, incipiamus jam per ea quæ descendit
Christus ascendere, et primam eam nobis mansionem,
quam ipse novissimum habuit, redificare. Si quis
enim ad nos per loca quælibet veniat, ut mox rediens
per loca nos eadem ducat ubi desinit ille, nos iter
incipimus; et ubi ille cæperat, nos finimus. Prima
scilicet generatio Christi cæpit ab Abraham; ultima
vero velut postrema mansio terminavit in Virginem.
Et quoniam Abraham interpretatur *pater excelsus*,
nos hoc iter incipimus a Virginis partu, ut, per-
agrantes sequentia deinceps mansionum loca, postremo
ad Deum, Patrem videlicet perveniamus excelsum.
Partus ergo Virginis nobis ex Ægypto exire
volentibus in primis occurrit, cum, Verbum Dei car-
nem factum in huac mundum venisse credentes, re-
lictis omnibus caducis et transitoriis, in illo loco
requiescimus, in illo nostræ quietis et spei habitaculum
collocamus. Post hæc jam si perficere, et ad
singulos quosque filios et virtutum gradus ascendere

nitur, taudiu debemus inmorari, donec valeant virtutes in consuetudineu verti. Et tunc non quasi transcurrere spiritualis vitæ deserta conspiciuntur, sed mansiones facere, vel etiam habitare in ipsis virtutum profectibus julicamur. Nam qui bonum opus non perseveraturus incipit, quasi viam properando transeunt; qui vero in ea quam semel arripuit permanet sanctitate, ibi quolammodo ædificat mansionem. Et notandum quia, cum ire et manere, ac, per hoc, iter et mansio a se sint penitus dissona, nec sibiinvicem congruant, utrumque tamen in illo Israelitico prociutu convenisse Scriptura confirmat, ut illi per desertum et iter habuisse dicantur, **141** et mansiones; quia nimirum nos, qui terram viventium intrare contendimus, et manere debemus per fixum professionis nostræ propositum, et ire semper per meliorandæ conversationis et emulandi profectus augmentum.

In primis ergo proficiscuntur filii Israel de Ramese. Ramese, sicut nonnullis videtur, in nostra lingua *commotio turbida* vel *commotio lineæ* dicitur. In quo datur intelligi quod omnia que mundi sunt, in commotionibus et perturbationibus constituta et corruptela, quam linea designat, probantur obnoxia. In quibus utique non oportet animam residere, sed inconstanter exire. Qui tam vero Ramese interpretari *commotionem* vel *tonitruum* putaverunt. Quod utique nobis aptari non incongrue poterit, quia, dum ad prædicationem evangelicæ tubæ commoti fuerimus, velut ad tonitruum celestium nubium excitati, ex Ægypto mundi hujus eximus. Exierunt autem illi mense primo, quinta decima luna, in ipso scilicet plenilunio ac veris exordio. Et nos, cum summæ lucis radiis illustramur, cum in nobis bonæ voluntatis flores erumpunt, cum omnia renovantur, cum præter denique nostrorum cordium superius solis fomite recalescunt, tunc ex Ægypti tenebris egredi festinales.

Secunda mansio fit in Sochet. Sochet autem interpretatur *tabernacula*. Primus igitur animæ profectus est ut a terrenis se commotionibus dividat, sibi que tanquam peregrinæ et incolæ non habitaculum figat, sed exsiliu tabernaculum struat, lugens cum propheta: « Heu me! quia incolatus meus prolongatus est (Psal. xi). »

Deinde veniunt in Ethan, sive ut septuaginta interpretes dicunt, Buthan, quæ est in extremis finibus solitudinis. Ethan, *fortitudinem* sonat. Qui ergo jam pro Deo peregrinantur in mundo, qui se incolas et exsules recognoscunt, necesse est ut quanto magis se præbent in terrenis actibus debiles, tanto sint in humilitate ac patientiæ fortiores. Buthan autem *vallis* interpretatur, quod ab eodem sensu nequaquam discrepat. Oportet enim ut quisquis ad terram viventium properat, ad perferenda tentationum jacula in humilitatis et patientiæ convalle persistat.

Inde profecti sunt in Phairoth, quæ respicit Beelphegor, et castrametati sunt ante Magdalah.

A Phairoth interpretari dicitur *os nobilium*, per quod exprimitur lingua doctorem. In convalle quippe patientiæ constitutus, quo gravior vel persecutionum vel carnalium tentationum flagellis atteritur, eo magis necesse est ut ei ab ore nobilium, id est a sanctorum doctorum exhortationibus, succurratur. Si vero non Phairoth, sed Osirath, profereundum est, ut alia testatur editio, sciendum est quod Irath *vicius* interpretatur. Ad os ergo, hoc est, ad primum vici hujus venit ingressum; quod significat novæ conversatiõnis initium. Unde non ad urbem, sed ad vicum veniunt; quia necesse est ut novitii quicunque interim se intra suburbanæ vitæ colibeant modum, nec præcipitanter adhuc audent senatoriæ perfectionis attentare fastigium. Unde bene dicitur quoniam

B Airoth respicit Beelsephon. Beelsephon siquidem interpretatur *accensio speculæ* **142** sive *tarris*. A parvis enim ad magna conscenditur. Non enim hæc mansio fuit in ipsa specula, sed respiciebat speculam. Quia novitius quisque, etsi ad speculativam vitam jam per desiderium tendat, necdum tamen ad speculativæ perfectionis culmen aspirat. Quamobrem illic apte suljungitur: « Et castrametati sunt ante Magdalah (Num. xxxiii). » Magdalah, *magnificentia* dicitur. Noviter enim quis ad Dei servitium veniens ascensionem speculæ et magnificentiam jam quidem in conspectu suo per intentionem tenet, sed per effectum virtutis nondum possidet; quia, licet spe contemplationis et perfectionis jam pascat et nutriatur, necdum tamen consummata munditiæ vel supernæ gratiæ nitore perfruitur. Ut, si Beelsephon interpretatur *dominus aquilonis*, sicut a quibusdam dicitur; quid per hunc aquilonis dominum, nisi antiquus hostis exprimitur, qui frigidis et ab amore Dei alienis cordibus principatur? Antè hunc ergo, id est contra hunc, castrametamur, cum adversus eum infederabili dimicatione configimus.

Inde profecti per mare Rubrum venerunt in Mara, quæ interpretatur *amaritudo*. Rectus scilicet ordo est ut qui ad terram properant nulle manant, in deserto vitæ hujus laboris et tentationis amaritudinem hauriant, et per disciplinæ presentis asperitatem perveniant ad remunerationis internæ dulcedinem. Unde dicit Apostolus: « Omnis, inquit, disciplina in presentu quidem non videtur esse gaudii, sed mœroris; post autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddit justitiæ (Hebr. xii). » In prociutu siquidem spiritualis militiæ constitutis, modo amara dulcibus, modo dulcia miscentur amarum, ut per hæc experiantur humana conditio, et quid a se patiatur infirmitatis, et quid a Deo debeat sperare virtutis. Sicut eidem populo dicitur: « Afflixit te et cibavit te manna in deserto, quod nesciebant patres tui, donec dignosceretur quod esset in corde tuo (Dent. viii). »

Unde sequitur quia, profecti de Mara, venerunt in Elim, ubi duodecim erant fontes æquarum et septuaginta palmarum. Vides, post tentationis amaritudinem, ad quantum deveniunt et dulcium pomorum

et aquarum profluentium amœnitatem. Per tentationis itaque pugnam perducuntur ad palmas, et per sitis intolerandam penuriam ad irriguam veniunt a quarum viventium affluentiam. Animarum quippe medicus omnipotens Deus sic omnia ordinate dispensat, ut, tanquam melle pigmentis infuso, et tristibus læta et lætis tristia misceat, quatenus mens infirma et aliquando percussa nunquam de prosperitate superbiat, et aliquando refota in adversitatibus non succubiat. Elim præterea interpretatur *arietes*, qui nimirum sunt gregum sequentium duces. Qui vero sunt duces rationalis gregis, hoc est populi Christiani, nisi sancti apostoli? Hi nimirum sunt duodecim fontes, ariditatem mentium doctrinæ celestis fluoribus irrigantes. Verum quia non illòs duodecim duntaxat apostolos Salvator noster elegit, sed et alius septuaginta constituit, idcirco non solum duodecim fontes, sed et septuaginta describuntur illie arbores fuisse palmarum. Nam et ipsi apostoli nominantur **143**, sicut et in B. Pauli verbis agnoscitur. Cum enim de resurrectione Salvatoris ageret: « Visus est, inquit, Cephæ, et post hæc illis undecim; deinde apparuit apostolis omnibus (I Cor. xv). » Ex quibus verbis manifeste colligitur quod, præter illos duodecim, et alii discipuli non inconvenienter apostoli nominentur.

Sed egressi de Elim, juxta mare Rubrum fixere tentoria. Nota quia non mare rursus ingrediuntur, sed juxta mare tabernaculum figunt, ut mare tantum et procellarum cumulos procul aspiciant, nequaquam tamen motus ejus aut impetus pertimescant. Nos etiam post tentationum fluctus, post undisoni maris formidolosa naufragia, eadem saepe mala quæ pertulimus ante oculos ponimus, ut jam, velut in littore constituti, dignas creptori nostro Deo gratias referamus.

Profecti quoque de mari Rubro, applicerunt in desertum Sin. Sin interpretatur *rubus* sive *tentatio*. Incipit ergo Christiano militi jam prosperitatis spes arridere, colloctionis divinæ verba promittere. De rubo siquidem Dominus apparuit, et Moysi ad filios Israel perferre mandata præcepit (Exod. iii). Illic ergo tibi datur sperandæ clementiæ signum, ubi factum est Israeliticæ visitationis initium. Sed non otiose Sin etiam tentatio dicitur. Solet enim sæpius et in visionibus intervenire tentatio, dum nonnunquam spiritus iniquitatis transfiguratus se in angelum lucis (II Cor. xi). Et ideo subtiliter est agendum, ut discernantur genera visionum. Sicut et Jesu Nave, enim angelum cerneret, et tentationes aliquando hujusmodi visionibus inesse nullatenus dubitaret, protinus ab eo qui apparebat requisivit, dicens: « Nator es, an adversariorum? » (Jos. v.) Nam et per Apostolum discretio spirituum inter dona sancti Spiritus enumeratur (I Cor. xii). Quod autem Sin etiam *odium* interpretari dicitur, neque hoc quidem a spiritali exorbitat intellectus. Quisquis enim pervenit ad visionem vel alloctionem Dei, confestim concipit odium mundi.

Sed et inde progressi venerunt in Deptheca, sive, ut alia translatio perhibet, Raphaca. Deptheca dicitur *psalatio* dicitur. Et nos, postquam pertingimus ad Ecclesiam, quam videlicet rubus ille significat, ubi Dei meretur homo colloquium, ubi visio conspicitur angelorum, tunc incipimus petere, quærere, ac regni celestis arcana pulsare; Domino præcipiente et pollicente, qui ait: « Palstate, et aperietur vobis (Math. vii; Luc. xi). » Si vero Raphaca quis malè admittit, quæ *sanitas* dicitur, hoc nonne animæ jam dudum languidæ, sed jam per donum sanctæ Ecclesiæ languoris nexibus absolutè convenienter aptatur. Hæc est enim anima cui dicitur: « Benedic, anima mea, Dominum, et omnia interiora mea, nomini sancto ejus (Psal. cii). » Quem, quæso, Dominum? « Qui sanat, inquit, omnes languores tuos, qui rediit de interitu vitam tuam (Ibid.). » Languor scilicet animæ, vitia sunt; mors animæ, peccata criminalia sunt. « Peccatum enim, cum consummatum fuerit, generat mortem (Jac. i). »

Deinde veniunt in Halus. Halus interpretatur *labores* sive *fermentum*. Et certe sanitate labores sequuntur; quoniam ad nil aliud sanitatem sancta anima debet concupiscere, nisi ut **144** labores pro Deo valeat pressurasque perferre. Ideo nempe socius Petri de febre convaluit, ut Domino per sedulitatis obsequium ministraret (Math. viii). Ideo per Ananiam sanatus est Paulus, ut continuis postmodum laboribus insudaret. Illic est quod eidem Ananie de illo dictum: « Ego enim ostendam illi quænta oporteat cum pro nomine meo pati (Act. ix). » Quod autem Halus etiam *fermentum* interpretari dicitur, et hinc nobis congruè significationis intellectus offertur. Hoc est enim fermentum illud quod tollens mulier commisit in farine satius tribus, donec fermentaretur totum (Math. xiii). Id est sanctum Evangelium. In hac siquidem solitudine populus murmuravit, et manna simul et coturnices accepit. Et cum non modo fermentum, sed et manna sacrum significet Evangelium, miro modo hæc simul in decima mansione conveniunt, ut post legis præmissæ Decalogum panis Evangelii succedere videatur.

Post hæc veniunt in Raphidin. Interpretatur itaque Raphidin *laus judicii*. Et certe satis congruit ut et labor antecedit laudem, et laus proveniat post laborem. Verum non cujuscumque rei, sed laus judicii, videlicet de rationis judicio prodeat; non laus quæ de superbiæ vanitate procedat: « Spiritualis enim homo judicat omnia, et a nemine judicatur (I Cor. ii). » Reperiuntur et alie horum nominum interpretationes. Sed si cuncta, quæ nobis in hæc materia suggeruntur, amplectimur, jam non servabitur epistolaris ordo compendii, sed onerosi conserget eorumitas libri. Israelitarum ergo mansionum succincte transeurimus, non ut earum scrutentur arcana cubacula, sed ut in earum nominibus tanquam exteriora parietum simpliciter ostendamus.

Deinde veniunt in desertum Sinai. Sin, quam su-

perius diximus, et Sinai unum non ambigitur esse desertum; sed Sin dicitur ipsa planities, Sinai vero mons est in eadem supereminens solitudine: in quo nimirum Dominus legis edicta promulgat, et Moyses tabernaculum fabricat (*Exod. xx, xxv et xxvi*). Et hoc aptissime congruit, ut, postquam rationalis anima rectum ac per hoc laudabile cœperit habere iudicium, tunc in se Deo suo construat tabernaculum, et, digna jam Creatoris alloquio, cœlestium percipiat mysteria mandatorum.

Post hæc profecti sunt ad sepulera concupiscentiæ, ubi scilicet pulcher ordo conexitur. Nam cum felix anima suo sit tabernaculum Creatori, cum, mandatis divinæ legis intenta, jam cœperit cœlestia contemplari, mox æstantium vitiorum ardor extinguatur, et omnis carnalis, illicebæ concupiscentia sepelitur; ut non jam caro se adversus spiritum moveat, non adversus carnem spiritus concupiscat.

Inde transitur in Aseroth, quod interpretatur *atria perfecta*, vel *beatitudo*. Et, o quam pulcher ordo mysterii, quam decora series spiritualis incrementi, ut, postquam sepelieris concupiscentias carnis, præsto pervenias ad atrium perfectionis et præmium beatitudinis! Felix anima que nullis jam vitis carnis urgetur, quia nunc ad beatitudinem percipiendæ remunerationis ingreditur!

Post hæc venerunt in Rethma, sive Pharam. **145** Rethma, ut opinamur, interpretatur *visio consummata*; Pharam vero, *visibile os*. In quibus quid aliud intelligitur, nisi ut sancta quelibet anima, post sepultas jam carnis concupiscentias, perducta jam ad atrium perfectionis, secunda de præmio beatitudinis, ad consummatam mox Dei visionem veniat, ejusque visibile os, hoc est præsentem Dei speciem, cernat? « Nunc enim videntur eum, sicut dicit Apostolus, in speculo et in ænigmate, tunc autem facie ad faciem; et nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum (*I Cor. xiii*). » Quæ tamen omnia quia sancti quilibet, in carne constituti, habere nequeunt plenus in re, jam habent in spe; quam scilicet spem jam firmissimam tenent, quia Spiritum sanctum, qui eos in vitæ hujus laboribus roborat, pignus habent. Unde et illa interpretatio, qua Rethma *sonitus* sive *juniperus* dicitur, non incongrua judicatur. Ferunt enim lignum hoc ignem in se longo tempore conservare, adeo ut si præx ejus fuerint cœcridus adoptæ, usque ad annum ignite perveniant. Quia ergo Spiritus sanctus, sicut legitur, scientiam habet vocis (*Sap. i*), et in apostolos missus est in specie ignis (*Act. ii*), hæc interpretatio, qua Rethma sonitus vel juniperus dicitur, aptissime Spiritui sancto convenire videtur.

Hinc itaque digressi, castrametati sunt in Rhemon Phares; quod apud nos *exrelas* dicitur. Nam cum animæ redeuntis ad Deum intellectus augetur, mox ei datur perfecta notitia, qua scilicet excelsæ atque sublimiter novit et terrena a cœlestibus intercideret, et caduca quelibet ac transitoria a

perpetuis separare. Si vero Rhemon Phares, ut alibi reperitur, *mali punice divisio* dicitur, per hoc procul dubio sancta designatur Ecclesia, quæ tanquam multa grana uno cortice contegit, dum omnem credentium turbam inseparabili catholice fidei unitate concludit.

Deinde transeunt in Lebna, quod interpretatur *dealbatio*. Non autem ignoramus dealbationem aliquando pro crimine poni, sicut dicuntur monumenta dealbata et paries dealbatus; sed hic illa dealbatio debet intelligi, de qua per Isaiam dicitur: « Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur, et si fuerint rubra quasi verniculus, ut lana alba erunt: (*Isai i*); et in Psalmo: « Nive dealbabitur in Selmon (*Psal. lxxvii*). » Et in Apocalypsi: « Capilli Jesu tanquam lana albi referuntur (*Apoc. i*). » Quapropter hic dealbatio convenienter intelligitur de veræ lucis splendore prodire et de summiæ visionis claritate descendere. Quod si Lebna, ut quidam dicunt, in laterem vertitur, in quo videlicet opere Israeliticus in Ægypto populus coactus est laborare, hoc datur intelligi quia, sicut illi post tam sublimia loca rursus in lætrem veniunt, ita nos, quandiu in hujus mundi deserto peregrinamur, necessitate compellimur aliquando a summis ad ima descendere, et a spiritualibus ad terrene actionis opera transagere.

Post hæc veniunt in Ressa, quod *infrenos* vertitur, et non incongrue. Si enim post perfectionis culmen ad opera luctuosa descendimus, disciplinam nexibus et penitentis loris infrenandi sumus, ne vagetur per abrupta præcipites, sed cito redeamus ad consuetæ munditiæ **146** puritatem. Interpretatur etiam Ressa *visibilis* sive *laudabilis tentatio*. Quamvis enim mens cujuslibet justi viri jam ad alta proficiat, tentatione tamen adhuc in ima deprimitur, ne per tumorem superbiæ de virtutibus extollatur. Stimulus enim tentationis ad custodiam adhibetur humilitatis. Unde dicit Apostolus: « Ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis mee, angelus Satanæ, ut me colaphizet (*II Cor. xii*). » Hæc ergo tentatio visibilis est, quia manifesta; laudabilis, quia salutifera.

Inde progressi veniunt in Ceelatha, quod interpretatur *Ecclesia*; ut videlicet instabiles quique, qui se per vitiorum abrupta præcipitant impellunt, sacre Scripturæ fœnis in Ecclesiis retrahantur; sive, quod alia tenet editio, Machebat, quod est *principatus virga*. Quod utrumque potestatem videtur exprimere. Cazui quippe, qui tentatur, necesse est ut præsidens spiritus principetur, ut, cum illa abiciat pugnam, iste quasi desuper intenet innaciter virgam, dum rigidi terroris adhibet disciplinam.

Exiit venit in montem Sepher sive Sephar, quod *tubicinatio* appellatur. Tuba, signum est belli. Equus enim Dei « odoratur bellum, et cum audierit buccinam, dicit tubi; » et nolles Christi, cum se persenserit vitiorum ingruentium tentatione vallatum, virtutum protinus arma corripens, procedit ad bellum, et co-

minus in bella congregitur, ne, degeneri torpore solutus, ab adversariis facile perimatur, et tunc poterit gloriosius tuba canere, hoc est ad spirituale certamen et alios provocare.

Unde illic dicitur quia, inde profecti, venerunt in Harada, sive, quod alibi dicitur, in Charadath, quod in nostra lingua sonat *idoneus effectus*, ut ipse nimirum jam prædicator factus, merito valeat cum Apostolo dicere: « Quod idoneos nos fecit ministris: ros Novi Testamenti (II Cor. iii). »

Sed et inde proficiscentes, veniunt in Macelot; quod interpretatur *ab initio*. Quisquis enim ad perfectionis summam contendit, omnium rerum contemplantur initium, dum cuncta viscerum suorum vota convertit ad Deum. Et dum cor ad Auctorem suum jugiter dirigit, a rerum omnium initio non recedit. Vel, si Maceloth, ut quidam sentiunt, dicatur esse *conventus*, per hoc Ecclesia intelligitur, in qua videlicet a cunctis fidelibus convenitur. Unde canitur: « Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum! » (Psal. cxxxii.)

Deinde venit in Thaaht, vel sicut alibi legitur, in Caath, quod est *patientia* vel *confirmatio*. Quisquis enim desiderat terram viventium per præsentis vite labores ingredi, necesse est eum ad toleranda mundi pericula per patientiam confirmari. Vel si Thaaht, ut a quibusdam dicitur, vertitur in *paorem*, dicatur unicuique certanti, vel jam forte per divinam gratiam triumphanti: « Noli altum sapere, sed time (Rom. xi). »

Sed, inde profecti, veniunt in Thare, quod Græce quidem *extasis* interpretatur, in nostra vero lingua dicitur *contemplatio*. Consequens est enim ut quisquis antea probatur per patientiam, prout ad contemplationis perveniat gratiam; et qui prius in tribulatione deprimatur, **147** postmodum ad visionis intimæ letitiæ sustollatur. Sin autem Thare, sicut quidam putant, *astutia* vel *malitia* debet intelligi, hoc ad Ecclesiarum præpositos non immerito videtur posse referri; ut ipsi suis auditoribus timeant, qui in tentationum tribulatione laborant. Astutia enim et malitia illius cavenda est de quo dicitur: « Quoniam adversarius noster tanquam leo rugiens circuit, querens quem devoret (I Petr. v). »

Deinde procedunt in Methca, vel, sicut alibi legitur, Maathica, quod interpretatur *mors nova*. Nunquam tam perfecte diabolica cavetur astutia, quam si Christo commoimur, ut tanquam insensibiles ad hostis callidi tentamenta redeamus. Quam novam mortem contemplatio parit, quæ scilicet et mundum nobis et nos mundo mortuos efficit. Quod si Methca, ut quibusdam placet, in *dulcedinem* vertitur; quid mirum si de contemplatione ad dulcedinem veniatur, cum ipsa contemplatio nihil aliud sit quam ineffabilis et inmensa dulcedo?

Post hæc venit in Hesmona, quæ *festinatio* dicitur. Nam, postquam pertingimus ad dulcedinem contemplationis, moram non ferimus tarditatis. O quam moleste moram patiebatur ille qui dicebat:

A « Utinam dirumperes cælos et descenderes, et liquefierent mortes a facie tua! » (Isai. liv.) Quam graviter hæc moram ferebat ille qui dicebat: « Cupio dissolvi et esse cum Christo (Philip. i), » multo magis melius! Sin autem a Senna dicitur quod *assa* significat, hoc ad robur constantiæ pertinet, quod necesse est ut Christi amator habeat, ne per amorem nimium impatiens fiat.

Hinc jam transitur in Moseroth, quod significare putatur *excludens*. Anima quippe, quæ ad perfectum Sponsi sui amorem pervenit, tentationes a se callidi corruptoris excludit. Unde et Apostolus: « Nolite, inquit, locum dare diabolo (Ephes. iv). » Quod si Moseroth, juxta quosdam, interpretatur *trincula*, sanus per omnia et congruus intellectus elæct: nimirum sancta quælibet anima, quæ cælesti Sponso in amore conjungitur, necesse est ut ei assiduè Scripturarum meditationibus, quasi quibusdam vinculis insolubiliter connectatur. De quibus vinculis Christo per Isaiam dicitur: « Viri sublimes ad te transibunt, et tui erunt, et post te ambulabunt colligati vinculis (Isai. xlv). »

Unde non immerito jam venit in Banacim, quod significat *fontes vel excolationes*, id est, ubi divinarum Scripturarum fontes anima bibit et excolat, hoc est subtiliter tractat ac ruminat. Excolat, inquam, cum illud evangelicum servat: « Ut ne unus quidem apex aut unum iota de lege prætereat, quin omnia fiant (Matth. v). » Si vero bene Jaacan, sicut quidam dicunt, transfertur in *fontes necessitatis* sive *stridoris*, hoc significat, quia quisquis divinis eloquiis eruditus est et affluenter instructus, necesse est ut post se et alios trahat ac filios gignat, quibus nimirum dum stetus et stridorum dentium minaciter objicit, quodammodo necessitatem eis ut ad Deum convertantur imponit. Si sunt ergo filii necessitatis vel stridoris, de quibus prophete canitur: « Afferte Domino, filii Dei, afferte Domino filios arietum (Psal. xxviii). »

Post hæc ascendunt in montem Gadgad, quod **148** interpretatur *numius*, vel *accinctio*, vel *certe concisio*. Quibus enim verba Dei annuntiamus, eos procul dubio comonere debemus ut et se virtutum armis accingant, et invisibilium hostium spiritualibus gladiis terga coincidunt. Quod cum eos agere non sequitur edocemur, cum eis simul ad montana conscendimus. Quod si Gadgad, ut quidam putant, *tentamenta* significat, datur intelligi quoniam his qui ad cælestem patriam tendunt, tentationes deesse non possunt. Et sæpe tentatio virtutibus admiscetur, ut laborioso Christi militi merces uberior accquiratur.

Et quia per mala tentationum ad præriorum bona transitur, congrue sequitur quoniam, inde profecti, venerunt in Jetebatha, sive, ut alibi legitur, Jatbatha, quod interpretatur *bonitas* sive *bonum*. Ergo per experimenta tentationum ad bonitatem, quæ procul dubio Christus est, accquiratur.

Inde profecti sunt in Elbrona, quo *transitus* appellatur. Animo quippe transeunda sunt omnia, et in eum solum debes obtutum mentis infigere, cum quo sine transitu valeas permanere.

Post hæc veniunt in Asiongaber, quod interpretatur *consilia viri*. Postquam enim nos in Christum omnino proficimus, postquam in eum omnem cordis nostri fiduciam collocaimus, esse pueri sensibus ulterius non debemus, imitantes Apostolum, qui dicit: « Cum autem factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli (II Cor. xiii); » et iterum: « Nolite pueri effici sensibus (I Cor. xiv). »

Sed quoniam qui apponit scientiam, apponit dolorem, iterum veniunt in desertum Sin, quæ est Cades. Sin autem *tentationem* interpretari jam jam superius diximus. Sicut enim vas aureum vel argentum sepe malleus percutit, sepe luna hinc inde poliando circumdat, ut clarus fiat; sic iterata tentatio constantis et non cedentis animæ rubiginem purgat. « Vas enim figuli probat fornax, et homines justos tentatio tribulationis (Ecclesi. xxviii). » Et quia Cades *fructificatio sancta* dicitur, vides quoniam tentationum sulcos sancta fructificatio sublequat.

Sed et hinc applicuerunt in montem Hor, in ex remis fluvibus Edom. Hor *montanus* interpretatur. Quisquis enim tentatus non labitur, sed de tentatione fructificat, consequens est ut ad montem, qui Christus est, victor ascendat. Hic est enim mons ille coagulatus, mons pinguis (Psalm. lxxvii), de quo per Prophetam dicitur: « Erit in novissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et fluent ad eum omnes gentes (Isai. ii). » Hic mons dicitur montanus, quia ubi Christus, ibi et procul dubio Christianus: « Ubi sum, inquit, ego, illic et minister meus erit (Joan. xii). »

Deinde veniunt in Salmona, quod interpretatur *umbra portionis*. Et merito, postquam in montem, qui est Christus, ascendimus, vitiorem fugientes ardorem, sub defensionis ejus umbraculo residemus. De qua videlicet umbra per Jeremiam dicitur: « Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus: In umbra tua vivemus in gentibus (Thren. iv). » Et Angelus ad Mariam: « Virtus, inquit, Altissimi obumbrabit tibi (Luc. i). » Salmona etiam, ut alicubi reperitur, *imaguncula* dicitur; quod utique 149 loco illi non absurde congruit, dum ibi zeus ille serpens appensus sit, qui crucifixi representat imaginem Salvatoris.

Fit præterea transitus in Plinon, quod interpretatur *os*, vel *oris parcimonia*. Et os quidem, quia, mox ut passionis Christi sacramenta cognoscimus, quod corde credimus, ore pronuntiamus, sicut scriptum est: « Credi-li, propter quod locutus sum (Psalm. cxv). » Et Apostolus: « Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem (Rom. x). » Oris vero parcimonia dicitur; quia, dum tam profunda relem-

ptionis humanæ mysteria penetrare non possumus, quasi ori nostro digitum superponimus, ut, divinitatis Christi celsitudinem majoribus reliquimus, de sola tantum ejus cruce tractemus, sicut dicit Apostolus: « Nihil judicavi me scire inter vos, nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum (I Cor. ii). »

Post hæc profecti sunt in Oboti, quod utique vertitur in *magos* sive *pythones*. Propter quod datur intelligi quia post imaginem Dei, quæ in cordis ratione concipitur, post acceptam fidem, quæ oris confessione profertur, insurgunt adversum nos hæretici errorum venenatæ perfidie dogmatizantes, tanquam pythones et magi malefica incantationum carmina conspergentes.

Hinc transitur in Gebarim, quæ est in fluvibus Moabitum. Gebarim significat *acerros lapidum transcurrentium*. Isti parvo sunt lapides vivi, sancti scilicet, ex quibus non modo Hierusalem superna constructur, sed et præsens Ecclesia tanquam margaritis coruscantibus adornatur. Qui merito transeuntes dicuntur, quia terrena qualibet ac transitoria mente calcant, atque ad cælestia transire festinant. Si vero non Gebarim, sed Gai dicitur, quod alia testatur editio, et hoc ab intellectu transeuntium non aberrat. Gai siquidem interpretatur *chaos*. Dicit autem Abraham diviti: « Quia inter vos et vos chaos magnum firmatum est (Luc. xvi). » Ad illum ergo sancti semper transire desiderant, ut in ejus sinu, sicut et beatus ille Lazarus, feliciter requiescant.

Unde satis apte consequitur ut post chaos pythones atque magorum, quos est tenebrosa calliditas hæreticorum, præsto veniant in Dibongad, quod significare dicitur *apiarium tentationum*. Apes enim ore mella ferunt, sed aculeis pungunt; sic et hæretici verbis quidem manifeste blandimenta prætendunt, sed quasi post se erroris aculeos contegunt. Primo distillant ore dulcedinem, sed postmodum spargunt aculeatæ falsitatis errorem. Unde Propheta conqueritur, dicens: « Circumdederunt me sicut apes, et exarserunt sicut ignis in spinis (Psalm. cxvii). »

150 Inde profecti sunt in Helmondelathaim, quod vertitur in *contemptum palatarum*, hoc est ficum, sive *contemptus opprobrii*. Ficus autem deliciosus est fructus; per quod intelligitur necessarium esse ut qui jam donis cælestibus appropinquant, cuncta carnalis illecebræ blandimenta contemnant. Quod si contemptus opprobrii magis admittitur, per hoc jam dubitanter instruiunt ut, si quando hæreticorum vel reproborum quorumlibet dehonestantur injuriis, non turbentur. Per quod scilicet utrumque salubriter edocemur, ut nos nec inhonesti contemptus irrisio moveat, nec ulla terrene dulcedinis oblectamenta resolvant; quatenus de hoc mundo valeamus dicere cum Propheta: « Sicut tenebræ ejus, ita et lumen ejus (Psalm. cxxxviii). »

Inde commigrant ad montes Abarim contra Nabo. Abarim, *transitus*, Nabo *abscissio* interpretatur; ubi scilicet anima quasi per omnes itineris mansiones, ita per cunctas fuerit progressa virtutes, quia

jam ad culmen perfectionis ascendit, mente mox transit ex hoc seculo, et abseedit. Quæ nimirum et si adhuc manere videatur in mundo, in carnetamen, non secundum carnem ambulans, jam recessit e mundo. Sicut de Enoch dicitur: « Et non inveniebatur, quia transtulit illum Deus (Gen. v.) » Ita quisquis sanctitate perfectus, et mundo jam mortuus, pertransit mundum, et habitat in regione virtutum.

Postrema vero mansio est in campestribus Moab, super Jordanem contra Jericho. Ad hoc enim tam longi itineris transitus agitur, ad hoc totus ærumnis ac laboribus per vastam hujus mundi solitudinem suspiratur, ut applicemus ad Jordanem, hoc est, accedamus ad inextinguam celestis sapientiæ plenitudinem. Juxta quam peregrinationis nostræ taber-

na culum construentes, ejus fluentis a cunctis nos Ægypti squaloribus properemus abluere, ut purificati terram re promissionis valeamus intrare, ut simus, sicut de sponsa in Canticis dicitur: « Oculi ejus sicut columbæ super rivos aquarum, quæ lacte sunt lotiæ et resident juxta fluentia plenissima (Cant. v.) » Et notandum quod profectio ista non in montibus, sed in campestribus desinit, quoniam sancti quique quanto celsiori perfectione sunt præditi, tanto majori sunt humilitate fundati. Qui etiam contra Jericho mansiones ædificant, quoniam adversus mundum, qui per eam designatur, infœderabiliter pugnant. Quibus dicitur: « Si de mundo fuissetis, mundus, quod suum erat, diligeret; sed quia de mundo non estis, propterea odit vos mundus (Joan. xv.) »

Explicunt testimonia libri Numeri.

151-152 INCIPIUNT CAPITULA LIBRI DEUTERONOMII.

1. Quod lex in monte Horeb data sit.
2. Ait Dominus Moysi: *Vade, et dic populo: Revertimini in tentoria vestra; tu vero hic sta mecum.*
3. Ait Moyses populo: *Dedit tibi Dominus cibum, manna, quod ignorabas tu et patres tui.*
4. *Non est, inquit Moyses, terra, quam ingredimini possidendam, similis terræ Ægypti, de qua ezistis, sed de caelo pluviam expectans.*
5. *Quod præcipit Dominus ut, appropinquante jam prælio, sacerdos ante aciem staret, et exhortaretur populum.*
6. *Ut homo formidolosus et corde pavido non egrederetur ad bellum; sed revertatur in terram suam, ne alius parere faciat.*
7. *Ut mulieri in bello captæ et in conjugium victoris electæ corporis superfluitas abscondatur.*
8. *Quod si filius odiosæ conjugis primogenitus fuerit, non possit dicitur filius ei præferri, nisi primogeniti locum teneat.*
9. *Ut si acceperit homo uxorem, et illa non invenerit gratiam ante oculos ejus, scribat ei libellum repudiij, et dimittat eam de domo sua.*
10. *Ut si enim qui peccavit iudices dignum viderint plagis, prosternant, et coram se faciant terberari.*
11. *De justo pondere et aequali modio habendis.*
12. *Moses de Aser: ferrum, inquit, et as calceamentum ejus.*

Explicunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI DEUTERONOMII.

CAPUT PRIMUM.

In epistola ad Alexandrum papam, ubi de insolentia malorum.

Mens humana, terrenis obtenebrata negotiis, frustra se in contemplationis culmen attollere nititur, dum actionum secularium merito quasi congestis lapidum ruleribus aggravatur. Sicut enim alata, postquam per limosa luti fluentia transierit, non admittit arvinam, sic mens humana, nisi ab humore fuerit curæ sæcularis exsucca, non percipit supernæ pinguedinis gratiam. Pellis enim sicca pinguedinem combibit, humefacta repellit. Et humanum cor, donec curarum sæcularium madore turgescit, saginas internæ gratiæ non admittit. Unde et lex in monte Horeb data legitur (Exod. xx), quod videlicet *siccitas* interpretatur. Illa denique mens quæ per amorem spiritus in alta sus tollitur, mons est in quo lex Domini irreprehensibilis, quæ procul dubio charitas est, divinitus promulgatur. Et hic mons veraciter est Horeb, qui *siccitas* dicitur, in quo videlicet omnium vitiorum humor excoquitur, et ad radios solis justitiæ cunctum libidinis atque carnalis illecebæ rheuma siccatur. Hinc est quod vasa templi in ar-

gillosa terra, quæ videlicet aquam sitienter imbibit, Hiram ad Salomonis imperium fabricavit (III Reg. vii); ex quibus nimirum vasis et illud est quod imbre celesti concupiscit impleri, dicens: « Anima mea sicut terra sine aqua tibi (Psal. cxlii); » ad quod ideo æstuans clamat: « Sitivit anima mea ad Deum vivum: quando veniam et apparebo ante faciem Dei? » (Psal. xlii).

CAPUT II.

In epistola ad fratres Cluniacenses.

Caveat hi qui prodiere fortassis adhuc in pœllicum concupiscunt ne, dum inania cernere liberis obtutibus inhiant, dextrum oculum, hoc est vim intimæ contemplationis, extinguant. Nec prius eorum gula cum illo carnali Israel porros, cepas et allia (Num. xi), quarum videlicet herbarum vebemens acrimonia oculos turbat et ad lacrymas prodeat, quæ nimirum sæcularis actio, dum multis presurarum angustiis ciugitur, dum laborum ingruentium crebra perturbatione vexatur, quibus gaudere promisit, sæpe flere compellit. Plane si laboris delectat exercitium, habet sancta quies laborem suum. Unde Dominus ad Moysen: « Vade, inquit, et dic

eis : Revertimini in tentoria vestra ; tu vero hic sta **A**
mecum, et loquar tibi omnia mandata, caerimonias
atque judicia (Deut. v.) » Cæteris quippe in carnis
sue tentorio delectabiliter quiescentibus, servus Dei
non residere jubetur, sed stare cum Domino, ut quo
remotius a mundi laboribus cessat, eo vigilantius
in divinis obsequiis ipse se sanctæ quietis fervore
exerceat.

CAPUT III.

In eadem epistola.

« Dedit tibi Dominus cibum manna, quod ignora-
bas tu et patres tui, ut ostenderet tibi quod non in
solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod egreditur
ex ore Domini (Deut. viii; Matth. iv; Luc. iv.) »
tibi et præsto subjungit : « Vestimentum **153** tuum,
quo operiebaris, nequaquam vetustate defecit, et pes **B**
tuus non est sublitus, en quadragesimus annus
est : ut recogites in corde tuo, quia sicut erudit ho-
mo filium suum, sic Dominus Deus tuus erudit te,
ut custodias mandata Domini Dei tui, et ambules in
viis ejus, et timeas eum (Deut. viii.) » In quibus
verbis illud est solertius attendendum quod ait :
« Dedit tibi manna, ut ostenderet quod non in solo
pane vivit homo, sed in omni verbo, quod egreditur
ex ore Dei. » Ubi leve clarius constat quia illud
manna, quo illi carnaliter alebantur, hoc divini
verbi significabat pabulum, quo nunc in anima re-
creamur. Et notandum quod de hoc manna in libro
Exodi legitur : « Quod cum vidissent, inquit, filii
Israel, dixerunt ad invicem : Manhu? quod signifi-
cat : Quid est hoc? » (Exod. xvi.) Illi ergo manna, **C**
id est quod est hoc, veraciter comedunt qui, dum
loquunt, vel audiunt, divini verbi mysterium solerter
inquirunt, qui nimirum intra literalis palæe thecam
dulcem intelligentiæ spiritualis ambiunt enucleare
medullam. Ille certe quid est hoc veraciter vescit-
tur, qui assidue in Scriptura sacra solerti meditatio-
ne versatur.

CAPUT IV.

In sermone de S. Bartholomæo.

Moyses mystice de sancta dicit Ecclesia : « Non
est, inquit, terra, ad quam ingredimini possiden-
dam, similis terræ Ægypti, de qua existis, ubi jacto
semine in hortorum morem aquæ deducuntur irri-
gux, sed de cælo pluvias expectantes, quam De-
us invisit omni tempore (Deut. xi.) » Sæcularis **D**
enim prudentia quasi coluber per humum serpit et
huc illucque lubrica varietate declinat, divina vero
sapientia de cælestibus insonat. Hortus etiam hic
sinistram habet significationem. Nam carnalis scien-
tiæ videtur designare lasciviam; sicut et illic, ubi
Achab petiit vineam Naboth : « Da mihi vineam tuam,
ut faciam mihi hortum olerum (III Reg. xxi.) »
Ille quippe in hortum conatur vineam vertere, qui
rigorem virtutis jucunda carnalis illecebræ vult
amenitate mutare. Et Psalmista reprobos oleri-
bus comparat, dicens : « Tanquam fenum veloci-
ter aresecit, et sicut olera herbarum cito cadent
(Psal. xxxvi.) »

PATROL. CXLV.

CAPUT V.

In sermone de S. Anastasio.

« Appropinquante, ait Dominus, jam prælio, sta-
bit sacerdos ante aciem, et sic loquetur ad popu-
lum : Audi, Israel : vos hodie contra inimicos ves-
tros pugnam committitis, non pertimescat cor ves-
strum, nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis
eos, quia Dominus Deus vester in medio vestri est,
et pro vobis contra adversarios dimicabit, ut eruat
vos de periculo (Deut. xx.) » Et notandum quod sacer-
dos qui, imminente jam bello, concionatur, non alibi,
sed ante aciem stare præcipitur, ut videlicet eos
ad pugnam, quos adhortationibus provocat, ipse
quoque prævius antecedit, ne dum alios **154** ad
bellum impellere nititur, ipse degeneri torporis otio
per negligentiam resolvatur, sicut de quibusdam
magna quidem predicantibus, sed desidiose viven-
tibus, per Prophetam dicitur : « Filii Ephrem in-
tendentes arcum et mittentes sagittas suis conversi
sunt in die belli (Psal. lxxvii.) »

CAPUT VI.

In sermone de S. Georgio.

« Homo formidolosus et corde pavido non egre-
diatur ad bellum, sed vadat et revertatur ad terram
suam, ne pavere faciat corda fratrum suorum, sicut
et ipse perterritus est (Deut. xx.) » Quibus nimirum
verbis liquido perdoceamur quia pro defensione fidei
dimicæ fortiter et idonee nequeunt qui adhuc nu-
dari terrenis opibus pertimescunt; tolerabilis enim
est ut domum quodammodo redentes ignobili-
ter et imbelles vivant quam secum et alios **A**
triumphandi gloria per degeneris exempla timoris
averiant.

CAPUT VII.

In libro de perfectione monachorum.

Per Moysen lege decernitur ut mulieri in bello
capte et in conjugium victoris electæ corporis cir-
cumfluitas abscondatur : « Quæ radet, inquit, cesari-
em et circumcidet unguis et deponet vestem in
qua capta est; sedensque in domo sua flebit patrem
et matrem uno mense, et postea intrabis ad illum dor-
miesque cum illa, et erit uxor tua (Deut. xx.) » Mulieri
quippe cesariem radimus, cum rationali disciplinæ
sensus superfluo amputamus. Unguis etiam circum-
cidimus, cum ab ea mortua queque superstitionum
opera decæcamus. Quæ etiam vestem deponere, in
qua est capta, præcipitur, ut superductam fabula-
rum et quorumlibet figmentorum exuat superficiem,
ac solidam veræ rationis exhibeat veritatem. Patrem
vero et matrem delet, quia liberalium auctores ar-
tium mens nostra mortuos deputat et eos in errore
perisse compatiendo deplorat. Consuetudo autem
feminarum est per unumquemque mensem sui san-
guinis effusione purgari : post mensem itaque ad hanc
mulierem intrare præcipitur, ut artem cujuslibet
disciplinæ omni superstitionum contagio defæctam
velut in conjugium sortiamur, quatenus jam Israe-
litica facta consequenter in Israelite conjugium
transeat et bene secundam spiritualium operum so-
lolem reddat.

CAPUT VIII.

In epistola ad Bonifacium, quæ est de eo quod exteriori prudentiæ spiritualis sapientiæ acbeat præferri.

« Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam et alteram odiosam, generitque ex eis liberos, et fuerit filius odiosæ primogenitus, volueritque substantiam inter filios dividere, non **155** poterit filium dilectæ facere primogenitum et præferre filio odiosæ, sed filium odiosæ agnoscat primogenitum, dabitque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia; isæ est enim principium liberorum ejus et huic debentur primogenita (*Deut. xxi.*) » Duæ scilicet hominis uxores sunt, virtus et voluptas, livoris et odii inter se invicem velut quadam zelotypia dissidentes; et voluptas quidem ad hanc vitam, virtus ad æternam pertinet gloriam. Illa plane dilecta est, quia virum suum, hoc est fragilem cujusque spiritum, maleuada jumentitate demulcet; ista vero dicitur odiosa, quia per aretam et angustam viam homines ire consiliat et aspera semper ac dura proponit: sed filius odiosæ nobis primogenitus est, quia virtutem Conditor noster nobis originaliter indidit; voluptas autem et quælibet carnalis illecebrosa ex vitio nostræ pravitatis emersit. Sed quia non est istius temporis per singula verba hujus præcepti figuram emblematice exponere, sufficiat hoc ad compendium dicere ut, si non possumus dilectam uxorem, quæ nobis procul dubio noxia est, a thalami nostri societate repellere, studeamus saltem quæ sobria est et honesta in primogeniti dignitate præferre, quantum si nobis difficile est quantitate; quæ saltem hujus vitæ dulcedinem non sentire, præterget tamen domini palma virtuti, relinquatur servitius voluptati; illius filius in primogeniti dignitate præcellat, istius autem filius in subsequela ordinis et sub disciplina semper refrenatione supersistat. Vis fortassis addicere qui uxoris dilectæ sunt filii? Paulus inquiratur Apostolus: « Manifesta sunt, inquit, opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, invidia, homicidia, ebrietates, comestiones et his similia, quæ prædicæ vobis, sicut prædixi: quoniam qui talia agunt regnum Dei non consequentur (*Gal. v.*) » Vis enim consequenter audire quæ sit sololes odiosæ? asculta quod subdidit: « Fructus autem Spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas (*1. ad. c.*) » Hic ergo filius tanquam primogenitus duplicia debet habere substantiæ, videlicet ut fructus Spiritus corpus simul et animam regat atque utriusque substantiæ, interioris scilicet, et exterioris hominis jura possideat.

CAPUT IX.

In epistola ad Cincium præfectum.

« Si receperit homo uxorem, et habuerit eam, et non invenierit gratiam ante oculos ejus, propter

A aliquam facilitatem, scribat libellum repudii, et dabit in manu ejus et dimittet eam de domo sua (*Deut. xxiv.*) » Hæc igitur uxor nostra, carnalis scilicet vita, utinam in oculis nostris gratiam nunquam prorsus inveniat, sed ejus abominabilis fœditas mentium nostrorum nares, ut dignum est, semper offendat. Quæ, libello repudii per legem penitentia semel accepto, sic a conubii nostri luminibus excludatur ut in **156** nostros denuo non revertatur amplexus. Unde et vir sapiens ait: « Averte faciem tuam a muliere compta, et non circumspicias speciem alienam (*Eccli. ix.*) » quæ ipsorum aliena dicitur, merito cum Agar, non uxor, sed concubina intelligitur. Agar enim *petriana*, vel *accola* interpretatur. Et quia per Salomonem hæc eadem impudica mulier dicit: « Aspersi cubile meum myrrha, et aloë et cinnamomo (*Prov. vi.*) » merito cum altera concubina Abraham poterit comparari. Cethura siquidem dicitur *odorifera*. Vita quippe carnalis spirat odorem mendacii. Unde et in Proverbiis dicitur: « Custodi te a muliere mala et a blanda lingua extraneæ; non concupiscat pulchritudinem ejus cor tuum (*Prov. vi.*) » Hæc enim blanda lingua, videlicet carnalis vitæ, miseris homines dæcere persuadet: « Venite, perfruemur bonis quæ sunt, et manur creatura tanquam in juventute celeriter; vino pretioso et unguento nos impleamus, et non prætereat nos flos temporis, » etc. (*Sap. ii.*) At contra de muliere, quæ religionem signat vitam, scriptum est: « Mulieris bonæ beatus vir, numerus enim annorum illius duplex; mulier fortis oblectat virum suum, et annos vitæ illius in pace implebit (*Eccli. xxvi.*) » Quomodo est numerus annorum hominis duplex, nisi quia et hic vivit in conversatione sancta et illic est victurus in gloria? Hæc plane duæ vitæ, spiritualis scilicet atque carnalis, quadam inter se invicem quasi zelotypia dissident et ad diversum vivendi finem corda hominum trahunt. Ista siquidem colibet glæ pruriginem, ne modum sobriæ refectiois excedat; illa ventres ingurgitat et per immoderata ciborum oblectamenta relaxat. Ista suspiris ac gemitibus pascitur; illa cachinnis et ineptis lusibus delectatur. Ista sursum spiritum erigit et in celestis desiderii arce suspendit; illa curis secularibus et opibus congerendis incumbit. Ista quidquid injuriam, quidquid adversitatis ingeritur æquanimiter tolerat; illa graviores potius violentias accipit, judicia quæ tolerentur importat.

CAPUT X

In epistola ad Petrum monachum.

« Si enim qui peccavit iudices dignum viderit plagis, prosternerit et coram se facient verberari; » ubi et mox additur: « Pro mensura peccati erit et plagarum modus, ita ut quadragenarium numerum duntaxat non excedant, ne fœle laceratus ante oculos tuos obeat frater tuus (*Deut. xxv.*) » Quod videlicet illi populo legale præceptum nobis est allegorice mysterium. Quadragenarius siquidem numerus humane vitæ significat cursum. Hinc est quod

Israel annis quadraginta graditur per desertum (Num. xiv, xxxii). Hinc Moyses (Exod. xxiv) et Elias (III Reg. xix), insuper et ipse Dominus (Matth. iv), tot diebus protraxere jejuniū. Qui etiam sicut horis quadraginta in sepulcro mortuus jacuit, ita nihilominus post resurrectionem suam diebus totidem cum discipulis fuit, quatenus nos sua membra pius Magister doceat, ut per capitis nostri vestigia gradientes et mortui mundo et velut peregrini hospitemur in sæculo. Mystice 157 quoque peccator in lege dum vapulare præcipitur, excedi quadragenarius plagarum numerus prohibetur, quia quisquis in hac vita perfectam egerit pœnitentiam, nullam postmodum pro suis excessibus sentiet pœnam.

CAPUT XI.

In sermone de S. Anastasio.

« Non habebis in sacculo diversa pondera, majus et minus, nec erit in domo tua modius major et minor. Pondus habebis justum et verum, et modius æqualis et verus erit tibi (Deut. xxv). » Eninvero tunc in sacculo diversa pondera non habemus, si intra secretum conscientie nostræ, non aliter nobis atque aliter aliis judicantes, easdem legalium præceptorum mensuras districtæ severitatis indicare, nosmetipsos vero studeamus remissioris indulgentiæ lege tractare. De qua videlicet fraude et Salomon dicit : « Abominatio est Domino pondus duplex et statera dolosa (Prov. xi). » Necessè est ergo fruges verbi C nequaquam diversis, sed eisdem metiri ponderibus,

ut quæ aliis agenda præcipimus, ipsi etiam vivis operibus efficaciter impleamus.

158 CAPUT XII.

In sermone de S. Bartholomæo.

Æs aliquando sanctis congruere reperitur apostolis, de quibus sub Aser specie per Moysen in Deuteronomio dicitur : « Ferrum et æs calceamentum ejus (Deut. xxxiii). » Calceamentum quippe in Scriptura sacra munimentum prædicationis accipitur, sicut scriptum est : « Calceati pedes in prædicatione Evangelii pacis (Ephes. vi). » Quia ergo per ferrum virtus, per æs autem perseverantia longanimitatis exprimitur, ferrum et æs apostolorum dicitur esse calceamentum, nec non et prædicatorum quorumlibet sanctorum. Per ferrum scilicet adversantia mala patienter tolerant; per æs vero bona præposita longanimitè servant. De quibus apostolis, sive apostolicis viris, prædicatoribus scilicet sanctis, ad eundem Aser cum præmisissent : « Ascensor cœli auxiliator tuus ; » illico subdidit : « Magnificentiæ ejus discurrunt nubes (Deut. xxxiii). » Quis enim est ascensor cœli, nisi Salvator noster, qui, postquam mortis imperium moriens perdidit, cœlum, angelis comitantibus et discipulis suspicientibus penetravit? Hujus magnificentiæ nubes discurrunt, quia ejus auctoritate doctores sancti per mundum salutiferæ prædicationis imbrem pluviant. De quibus et propheta : « Qui sunt, inquit, isti qui ut nubes volant? » (Isa. lx.) Istæ nubes revoluntur in aquam, cum terram cordis nostræ doctrinæ suæ fluentis inebriant, ut eam ad proferenda pii operis gemina fertilem reddant.

Explicunt testimonia libri Deuteronomii.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI JOSUE.

1. Quod aqua Jordaniis divisa sunt dum Israel, Josue ducente, transiret.
2. Quod præcepit Dominus ut tollerent duodecim lapidea de medio Jordanis, ubi sacerdotes steterant, et ponerent in medio castrorum.
3. Quod Josue Dominus præcepit ut transiret in Gathala cum populo et illic eos cultris lapideis circumcideret.
4. Quod præcepit Dominus ut arcam fœderis viri bellatores armati præcederent, et sacerdotes septem buccina clangerent et sic Jericho septem diebus circumirent.
5. Quod in Arca tria continebantur, urna aurea cum manna, et tabula testamenti, et virga Aaron.
6. Ait Josue ad populum : Vos autem cavete ne de facultatibus Jericho quidpiam contingatis.
7. Quod subversa Jericho domus Rahab meretricis, de qua funiculus coccineus dependebat, evasit.
8. Subversa Jericho Josue imprecatus est, dicens : Maledictus vir coram Domino, qui suscitaverit et ædificaverit Jericho in primogenio suo.
9. Quod Gabaonitæ pacis fœdus ab Israelitis fraudulenter extorserunt in terra Pheræzi et Raphaim.
10. Dixit Josue filius Joseph : Si populus multus es, ascende in Sileam et succide tibi spatia ad habitandum.

Explicunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI JOSUE.

159 CAPUT PRIMUM.

In secundo sermone de S. Joanne evangelista.

« Cum populus ingrederetur Jordanem, jubente Josue, aquæ superiores ad instar montis intumescabant, inferiores vero in mare Mortuum delabebantur (Jos. iii). » Quia profecto ex eis, qui baptizantur, alii in accepta cœlestis gratiæ dulcedine perseverant, alii in peccatorum amaritudinem defluere reprobe vivendo non cessant, et velut in maris mortui salsuginem corruunt, dum sapiendo terrena per pravæ vitæ declivia ad mortem tendunt. Nos autem

D non sic, dilectissimi, non sic, sed ad veram sapientiam animam transferentes sic per Dei misericordiam in virtutum studeamus alta proficere, ut in vitiorum pudeat voragine declinare. Sic perseveremus semper ad superna preparare quo tendimus, ut divini amoris dulcedinem in nostris jugiter mentibus conservemus.

CAPUT II.

In eodem sermone.

« Elige, » inquit Dominus ad Josue, « duodecim viros, singulos per singulos tribus, et præcipe eis ut tol-

Jant de medio alvei Jordanis, ubi fixerunt sacerdotes pedes, duodecim lapides durissimos quos ponetis in loco castrorum, ubi fixeritis hac nocte tentoria (Jos. iv). » Ut autem non omnia, licet plena mysteriis, verba discutiam, quid per hoc factum nobis innuitur, nisi ut postquam mystici Jordanis fluenta transimus, postquam de laværi salutaris fonte conurgimus, durissimos duodecim lapides, id est firmissima apostolorum exempla, ad imitationem nobis proponere studeamus? Lapidès quippe ubi sacerdotes pedes fixerant, in loco castrorum ponimus, si in procinctu spiritualis militiæ positi, apostolorum vestigia constanter et firmiter teneamus. Nam juxta Salomonis sententiam : « Qui mollis et dissolutus est in opere suo, frater est sua opere dissipantis (Prov. xviii). » Nimirum qui in moribus suis molles ac fluidi sunt, more aquæ præcipientes ad ima defluunt; qui vero constantes ac firmi, in arcem quotidie virtutis excrescunt.

CAPUT III.

In sermone primo de S. Bartholomæo.

« Post hæc autem protinus Josue jubetur ut in Galgala cum populo transeat atque illic eos cultris lapideis circumcidat (Jos. v). Petra, » ut ait Apostolus, « erat Christus (I Cor. x). » Per cultellos ergo lapideos circumcidimur, dum per Christum a nobis omnes carnis et spiritus illecebras amputamus. Et hæc circumcissione, sicut illic dicitur, Ægyptiorum propulsumus opprobrium, quoniam deludentium nos elidimus petulantiam vitiorum. « Hodie, » inquit Dominus ad Josue, « abstuli opprobrium Ægypti a vobis (Jos. v). » Nec prætereundum 160 quod Galgala *revelatio* interpretatur. Vita quippe carnalis oculos mentis excæcat, spiritualis illuminat : « Revela, inquit, oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua (Psal. cxvii). » Cum enim a suis homo vitis circumciditur, ad divinæ legis consideranda mysteria mentis acies revelatur. In quo scilicet loco ab Israelitico populo Pascha celebratur et typice Agnus ille comeditur, qui tollit peccata mundi (Joan. i). Et nota ordinem rerum ac salutis humanæ perpende mysterium. Postquam de baptismo quasi de gurgite Jordanis eximus, apostolicæ virtutis et constantiæ lapides nobis in exempli testimonium constituimus, quos emulationis studio contemplantes a pravitate nostræ præputio circumcidimur, sicut dimota procul atque detersa caligine vitiorum, revelata facie spiritali, letitice Pascha celebramus in luce virtutum. Illic primum populus de frugibus terræ comedit azymos panes; et manna, quo catenus sibi consueverant, ulterius non apparuit. Quia postquam panis ille vivus, qui de cælo descendit (Joan. vi), ex agro virginis uteri prodit, postquam granum tritici cadens in terram, mortuum est, ac plurimos fructus attulit (Joan. xii), mox typicæ legis manna deficit. Terra quippe reipromissionis venter est Virginis; de qua terra per Isaiam dicitur : « Rorate, cæli, desuper, et nubes pluant Justum; aperiat terra et germinet, Salvatorem (Isa. xlvi). » Cum ergo ad

hunc panem pervenitur, legis veteris ulterius manna non quaeritur

CAPUT IV.

In sermone de sancto Andrea.

« Præcepit Dominus Josue ut arcam fœderis iuri bellatores armati præcederent, sacerdotes autem septem lucernis clangerent, sicut per septem nihilominus dies Jericho mœnia circumirent. Septimo itaque die dum vociferatio populi clangentibus tubis abhiscebat, Jericho protinus a fundamento collapsa subvertitur (Jos. vi). » Quid est autem quod ad capiendam urbem non gladius educitur, non tela vibrantur, non jaculum mittitur, non acies militaris cunei ad irruptionis impetum constipatur, sed tubis duntaxat sacerdotilibus clangitur, et sic victoria non jam jure belli, sed virtute potius sacramenti de superatis hostibus obtinetur? Deliramentum sive vileretur ineptia, si evidens non fuisset victoria successuta. Sed per Jericho, quæ dicitur *mana*, non incongrue mundus innuitur, qui sic per labentium momenta temporum tanquam per menstrua detrimenta fluitat. Arca autem sancta erat Ecclesia; tubæ vero apostoli sunt, vel quique sancti doctores Ecclesie, quorum videlicet admonitionibus, dum pugnare semper contra carnis illecebras et antiqui hostis insidias nitimur, velut ad conflictus aciem et conserenda bella tubarum clangoribus incitatur. Quæ nimirum tubæ septem fuisse referuntur, quia prædicatores sancti septiformis Spiritus gratia sunt repleti. Septem quoque dierum vicissitudine omne 161 tempus nostræ mortalitatis evolvitur. Urbem ergo Jericho sacerdotes arcam ferentes et clangentes septem diebus circumvent, et muri ejus per arcæ presentiam et tubarum sonitum ceciderunt; quia in hujus mortalitatis vitæ decursu, dum circumquaque per orbem terrarum sancta movetur et dilatatur Ecclesia, per sanctæ prædicationis instantiam omnis elati mundi superbia fraugitur et cuncta infidelitatis obstacula subruunt. Et notandum quod armati milites cum sacerdotibus ire jubentur, nimirum ut ii quibus non est injunctum promendi clangoris officium nequam se remotos intelligant a congressione bellorum, quatenus et ii qui non prædicant contra occulti hostis insidias, armati nihilominus et circumspecti semper incedant. Hujus itaque belli duces ac principes sancti apostoli sunt, qui arcam fœderis Jerichontis mœnibus cum tubarum clangore circumferunt, quia per totius mundi circumferentiam, sanctæ prædicationis officio, Ecclesie sacramenta diffundunt. « In omnem enim terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (Psal. xviii). » Evolutis autem sex diebus, septimo tandem die rex Jericho cum omni populo gladio devorante consumitur, quia in die novissimo diabolus, qui est rex superbiæ, cum omnibus suis sequacibus quasi quodam divinæ sententiæ gladio morti percutitur condemnatur. Tunc nempe fiet quod per Apostolum dicitur : « Quia, cum evacuaverit omnem principa-

tum, et omniū potestatem et virtutem, novissime A inimica destruetur mors (1 Cor. xv.) »

CAPUT V.

In sermone de S. Bartholomæo.

Area vero illa ex impurissimis lignis Scliam mystica fuerat arte composita; auro quoque purissimo resplendebat, intus et extrinsecus inaurata. In ea quoque erat urna aurea, in qua manna servabatur, tabulæ nihilominus Testamenti, et virga Aaron que frondierat. Quid est autem urna aurea, nisi caro Christi munda, nitida, sincera, absque omni reatu contagione purissima, que reconditum habet manna, angelicum videlicet panem, hoc est, divinitatis eternæ dulcedinem? Dæ vero lapideæ tabulæ inviolabiles utriusque Testamenti signant firmitatem. Quid autem Aaron virga, nisi summi veri Pontificis nostri salutare vexillum et vivificæ crucis exprimit sacramentum? Quæ etiam in eo quod germinasse perhibetur, præfiguravit sanctam crucem immortalis memoriæ viriditate vernantem. Hæc sunt sacramenta universalis Ecclesiæ, hæc etiam salutaris instructio cuiuscunque fidelis animæ Christianæ. Quod enim area per adumbratam prætenlebat imaginem, hoc nunc Ecclesia, vel quæque mens iusti per efficacissimam et apertam possidet veritatem. Hæc beati apostoli mysticæ refectionis alimenta portabant, hæc tanquam panem parvulis exponendo frangebant. Nam postquam evangelicus ille sermo prorupit: Quoniam « aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas (Luc. xxiv.); prophetica querela cessavit, quæ dicitur: « Parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis (Thren. iv.) » Ille est panis ille quotidianus, 162 fratres mei, quem nos Veritas docuit inhiantes expectare; hoc cælestis sapientiæ pabulum, quod debemus jugiter esurire.

CAPUT VI.

In sermone de S. Andrea.

« Ait Josue ad populum: Vos autem cavete, ne de facultatibus Jericho quidpiam contingatis (Jos. vi.) » Vetat et noster Jesus, verus utique Salvator, ut nemo ea quæ mundi sunt diligeret: « Nolite, inquit, thesaurizare vobis thesauros in terra (Matth. vi.); » et per apostolum suum: « Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt (1 Joan. ii.) » Non ergo ad exemplum infelicis Achæ (Jos. vi) de anathemate Jericho aliquid defraudemus, ut videlicet nihil ex dissolutis mundanæ conversationis moribus disciplinis ecclesiasticis inferamus. Non auferamus pallium, ut post indumentum fidei cultum conversationum secularium nullatenus in luamus; non argenti sicles, ut qui æternum thesaurum in cælo recondimus, nullam temporalem pecuniam per ambitionem in sudario reponamus; non denique regulam auream, ut in Ecclesiam Christi non accurata introducamus hæreticorum dogmata, non trutinata philosophorum acute disputantium studia, vel poetarum elaborata signimenta. Hæc est enim aurea illa regula, limato videlicet atque polito sermone directæ, et velut aureo luculentæ facultatis nitore vestita. Hanc autem regulam furati

sunt Arius, Marcion, et Apelles atque perversorum hominum pestes; qui, dum philosophorum sectas in Ecclesiam conati sunt introducere, iram Dei quodammodo super castra Israel visi sunt provocare. Sed ii obruti sunt cum Achæ sub æervo lapidum, quia oppressi sunt immanissimo poudere peccatorum. Nos autem, fratres charissimi, quia philosophia nostra Christus est et hic crucifixus, atque ideo magistros habemus non oratores, sed piscatores, non versutos et eloquentes, sed mites ac simplices, despiciamus sapientiam quæ cæcæ, appetamus stultitiam quæ discens illuminat. « Quia enim, » ut Apostolus ait, « non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit per stultitiam prædicationis salvos facere credentes (1 Cor. i.) »

CAPUT VII.

In eodem sermone.

« Cuncti autem habitantes Jericho gladio truci-lante consumuntur; sola autem domus Raab meretricis evasit, quem videlicet funiculus coccineus in fenestra discrevit (Jos. vi.) » Domus autem illa unicam præfigurât Ecclesiam, quæ purificata est a turpitudine fornicationis per fenestram confessionis in sanguinis remissione. Hæc plane a communi percutis mundi liberatur excidio, quia in fenestra domus suæ coccineum ligat funiculum, dum in ore corporis sui portare non desinit passionis Dominicæ sacramentum: « Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem (Rom. x.) » Porro autem funiculus ille ad domum erat ligatus, sed exterius videbatur, quia Dominicæ crucis fides in corde retinetur; 163 quæ oris confessione deponitur. Reliquis quidem percutis, omnes qui in domo illa reperiti sunt mortis evasere periculum; quia sicut intra Ecclesiam omnes salvantur electi, ita extra Ecclesiam nemo poterit salvus inveniri. Sed fortasse queritur quomodo et area, quæ urbem circinniens obsidebat, et domus Raab, quæ ipsius mœnibus inhaerebat, utraque nimirum res unam designet Ecclesiam, cum area videlicet obsideat et expugnet, domus autem videatur obsessa? Sed hæc questio facile solvitur, si in membris Ecclesiæ, quæ sit diversitas, subtiliter attendatur. Ecclesia namque expugnat Ecclesiam, cum prædicatores, magistri et discipuli presidentes et obtemperantes ex uno divinitus regenerationis fonte procedere, unum denique corpus Ecclesiæ tanquam diversa videantur membra complere. Cui nimirum Ecclesiæ per Psalmistam dicitur: « Pro patribus tuis nati sunt tibi filii (Psal. xlv); » ipsi sane apostoli, qui ad capiendam humanæ superbiæ Jericho tam valida, tam robusta fulminea prædicationum suarum jacula contorsere, unius ejusdemque Ecclesiæ et patres quodammodo videntur et filii, filii videlicet patriarcharum et prophetarum, patres vero subsequenter omnium deinceps electorum.

Hinc est enim quod Moysi divina voce præcipitur: « Ut et bases argenteas fundat, et tabulas inauratas desuper erigat (Exod. xxvi.) » Quid autem per bases argenteas, nisi prophetarum videtur ordo signari,

qui dum primi de sacramento Ecclesiae sunt locuti, quasi quasdam bases eos aspicimus a fundamento consurgere et superposita fabricae pondera sustinere? Quid vero per tabulas, nisi sancti figurantur apostoli, qui extensa per mundum praedicatione sunt amplissime dilatati? Apostolorum namque doctrina, quasi quibusdam basilibus propheticae praedicationis innititur, eorumque auctoritate ad status sui robur firmiter solidatur. Unde et conjunctae binae bases in singulis tabulis supponuntur, quia, dum prophetae sancti in verbis suis invicem de futurae tunc Ecclesiae sacramento concordant, subsequentes apostolos aedificantes aedificant; et cum a semetipsis in nullo dissentiant, illos in se robustius figunt. Nec immerito bases, quibus prophetae signantur, ut ex argento debeant fundi praecipitur. Argenti quippe claritas ex usu servatur; sine usu autem in nigredinem vertitur. Prophetarum quoque dicta antequam apostolica praedicatione clarescerent, quia in usu spiritualis intelligentiae non erant, dum conspici praesens obscuritate non poterant, quasi nigra remanebant; at postquam apostolicae praedicationis manus vaticinia obscura detersit, quidquid lucis in eis latebat inclaudit sensusque eorum mysticos in usum dedit, quia verba jam rebus esse exposita perspicue nuntiavit. Jure igitur praecipitur fieri et bases argenteae et tabulae deauratae, quia videlicet apostolica praepcepta prophetarum oraculis longe sunt clariora.

Ut ergo ad superiora redeamus, non incongruum est si et arca, et domus meretricis, quae obsidetur, unam eandemque exprimere videantur Ecclesiam, cum ejusdem Ecclesiae, sicut dictum est, diversa sint membra: alia videlicet per sanctae praedicationis ambitum obsidentia; alia a suae infidelitatis vel pravitatis munimine salutaris doctrinae jaculis **164** obruenda; alia jam domestica, alia adhuc per aversionem pravi operis aliena. Hunc in testimonium spiritualis pugnae conflictum Isaias jam odoraverat, cum postquam Salvatoris adventum perspicue descripsisset, protinus addidit: « Et cor Aegypti tabescet in medio ejus, et concurrere faciam Aegyptios adversus Aegyptios; et pugnabit vir contra fratrem suum, et vir contra amicum suum, et civitas adversus civitatem, regnum adversus regnum; et dirumpet spiritus Aegypti in visceribus ejus (Isa. xix). » Cum igitur per apostolicae praedicationis obsidionem, fratres charissimi, de parentis Jericho simul interuentionibus eruti, imo de subversa gentilitatis excidio divinitus liberati, non gravemur duces nostros subsequi quo praecedunt, non videantur onerosum quiddam nobis pro nostra salute praecipiant.

CAPUT VIII.

In epistola ad B. Cassidicum, ut exteriori prudentiae spiritualis sapientiae praefatur.

« Subversa vero Jericho, Josue imprecatus est, dicens: Maledictus vir coram Domino, qui suscitaverit et aedificaverit civitatem Jericho; in primogenito suo fundamenta illius jaciati et in novissimo liberorum ponat portas ejus (Jos. vi). » Nam quia per

A Jericho, quae in lunam vertitur, haec vita signatur, ille civitatem Jericho in primogenito suo suscitavit qui bona praesentis vitae principaliter amat. Et quia Veritas in Evangelio praecipit: « Primum quaerite regnum Dei, et haec omnia adjicientur vobis (Math. vi); » merito maledictione damnatur quisquis ab hoc praepcepto declinare convincitur, Propheta attestante, qui ait: « Maledicti, qui declinant a mandatis tuis (Psal. cxviii). » At contra ille portas Jericho ponit in novissimo liberorum, qui sic utitur temporalibus bonis ut haec non cum amore possideat, sed ad caelestis gloriae praemium medullitus inardescat. Qui caelestibus in amore suo terrena supponit, transitoria floccipendit. Hoc itaque faciens et odiosae uxoris filium, juxta mandata legis, efficit primogenitum, et secundum Josue sententiam, portas Jericho in novissimo suscitavit liberorum. Quo contra Cain in primogenito suo Henoch condidit civitatem (Gen. iv), quia futuram non sperabat haereditatem; et quia se quasi in Jericho hujus saeculi praepropere dedicavit, elogium perpetuae maledictionis incurrit. Unde scriptum est: « Haereditas, ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit (Prov. xxvi). »

CAPUT IX.

In libro de perfectione Monachorum

Nonnulli namque, quod sine gemitu dicere nequeo, sic ad novae religionis transeunt ordinem ut tamen praeterite vitae nunquam deserant vestustatem. Illi nimirum Gabaonitae sunt, non Israelitae. Notum quippe est quod Gabaonitae, mortis timore perterriti, ad Israeliticum populum cum fraude et calliditate venerunt, ita ut se veteribus vestimentis induerent, **165** panes etiam siccos, utres, saccos, calcamenta atque omnia simul inveterata portarent. Quibus scilicet postquam impetrato federe vita donatur, consequenter etiam fraus patefacta cognoscitur. Quos Josue, comperto dolo, sub maledictione damnavit, et aquae gestatores lignorumque caesores perpetuo jure constituit (Jos. ix). Qui sunt autem Gabaonitae, qui ad Israelitas mortis formidine transeunt, nisi ii qui ad servitutis divinae militiam non perfectionis amore, sed trefactae seculorum suorum immanitate confugiunt? Sed eorum nonnulli veste, non mente mutati, siccos panes ad esum portant, quia azyma adhuc sinceritatis et veritatis (I Cor. v) ignorant. Vetusis vestibus contentur, quia in veteri adhuc homine constituti novum induere nesciunt, qui secundum Deum creatus est in iustitia et sanctitate veritatis (Ephes. iv). Postremo omnia videntur inveterata quae gestant, quia in praeterite vitae vitis perseverant, non obtemperantes praecipienti Apostolo: « Renovamini, inquit, spiritu mentis vestrae (Ibid.). » Nec illa eis sententia congruit, qua dicitur: « Vetera transierunt, et ecce facta sunt omnia nova (II Cor. v). » Ad novitatem quippe superficietenus venientes reipsa in vetustate persistunt, quia emendationem et novam conversationem in suis moribus non ostendunt. Tales itaque maledictione plectuntur, nec ad

sordentiam cum Israelitis hereditatem aliquatenus adiutaunt. Non enim ex illorum numero sunt, quibus dicitur: « In hoc vocati estis, ut benedictionem hereditate possideatis (*I Petr. iii.*) » Aqua autem insipida est et ligna dura. Ligna ergo cadere et aquas vectare iubentur, quia gustus intelligentiæ spiritualis ignari, duris atque insensibilibus exterioris exercitii negotii occupantur. Sic igitur aliquam quidem in exterioribus videntur utilitatem Ecclesiae: serviendo conferre; sed quia serviliter vivunt, hereditatem inter Israelitas nequeunt possidere.

CAPUT X.

In epistola ad fratres Camugni.

« Dixit Josue filius Joseph: Si populus multus es, ascende in silvam et succide tibi spatia in terra Pherезei et Raphaim, quia angusta est tibi possessio montis Ephraim. Cumque ibi conquirerentur et dicerent: Non poterimus ad montana conscendere, cum ferreis curribus utantur Chananæi qui habitant in terra campestri. Respondit Josue: Populus multus es et magnæ fortitudinis, non habetis sortem unam, sed transibis ad montem, et succides tibi atque purgabis ad habitandum spatia; et poteris ultra procedere cum subverteris Chananæum, quem dicis ferreos habere currus, et esse fortissimum (*Jos. xvii.*) » Quæ nimirum multis indigentia verbis exponerem fortassis, si non **166** mihi meta compendii epistolæ obstat: hoc tantum quasi summotenus perstringendo sufficiat quia, cum Josue præcipit populo silvarum coudensa succidere, hoc fannit quod noster Jesus, ejusdem scilicet nominis, sequentibus se jubet malo pullulantes sivescentium vitiorum frutices extirpare. Hortatur ut non fœdera, sed bellum contra Chananæos gerant, ut montana descendant, quatenus et vitiorum elaborent delibellare barbariem, et arduum virtutum fœsinent obtinere cacumen. Porro autem, quod illi pusillanimitè conquerunt adversus eos qui ferreis utebantur curribus se non posse consurgere. hoc est, quod nos imbecilles et fragiles sæpe diffidimus tanquam ferreos currus, sic adversantes malignorum spiri-

tuum impetus sustinere. Nam cum petulantia gula, vorago luxuriæ, omniumque vitiorum pestes, tanquam frementium Chananæorum acies, constipatis adversum nos cuneis conglobantur, quid aliud quam Chananæi nos ferreis curribus impetunt, et ne de carnalis vitæ campestribus ad virtutum valeamus excelsa conscendere, salutis nobis aditus intercludunt? Sed bonus militiæ nostræ dux imbecillitatem nostram ad fortiter agendi constantiam erigit et contra hostium impetus, ut in altiora progrediamur, impellit.

Sed quomodo de inimicis nostris triumphare possumus, qui semper in epulis, semper in poculorum affluentium volumus ingurgitatione jacere? De quibus utique Salomou ait: « Qui diligit epulas, in egestate erit; qui amat vinum et pinguis, non diabitur (*Prov. xxi.*) » Et iterum: « Luxuriosa res vinum et tumultuosa ebrietas; qui his delectatur non erit sapiens (*Prov. xx.*) » Ventrem namque vino et escis assuescere, quid est aliud quam hostibus animæ, ut ingrediantur, aditus aperire? Unde et idem Salomou: « Qui delicate, inquit, a pueritia nutrit servum, postea illum sentiet contumacem (*Prov. xxxi.*) » Bene huic servum foris colibebat inedia, qui dicebat: « Castigo corpus meum, et servituti subijcio (*I Cor. ix.*) » Adversum hunc servum disputabat cum diceret: « Escæ ventri et venter escis, Deus autem et hunc et illas destruet (*I Cor. vi.*) » Hunc servum sub calcibus esse frenandum significabat, cum diceret: « Multi enim ambulat quos sæpe dicebam vobis, nunc autem et fletus dico, inimicos crucis Christi; quorum finis interitus, et quorum Deus venter est, et gloria in confusione eorum (*Philip. iii.*) » Notandum autem et hic duo terribilia dici, et in inimicis crucis Christi tremendam deprimi idem Apostolus sententiam, dicens: « Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum, sit anathema Maran Atha (*I Cor. xvi.*) » Qui vero ventrem pro Deo veneratur, Deum quodammodo negare convincitur, ac per hoc duo hæc terrore plenissima unum videntur, videlicet, quod absit, et Christi inimicum esse et unum Deum alium colere.

Explicunt testimonia libri Josue.

167-168 INCIPUNT CAPITULA LIBRI JUDICUM.

1. Quod Adonibezech manus ac pedum summitates, dum capitur, amputantur.
2. Erat Debora propheta, uxor Lapidoth, quæ judicabat populum illo tempore.
3. Quod Gedeon præcipitur ut cum trecentis tantum, qui aquam manibus lambuerant, ad bellum contra Medianitas pergat.
4. De eo qui in castris Median socio referebat se per somnium vidisse subcineritium panem hordei.
5. Quod melior est racemus Ephraim vendemis Abiezer.
6. Abimelech, filius Jerobaal, occidit fratres suos septuaginta viros super lapidem unum.
7. Scit Jothan in vertice montis Garizim, elevataque voce clamavit: Audite me, viri Sichem, ita ut audiat vos Deus.
8. Abimelech, audiens viros turris Sichimorum pariter conglobatos, ascendit in montem Setuon cum omni populo.
9. Quod dum Abimelech turrim, quæ erat in medio Thebes, amoto igne januis succendere coneretur, mulier molæ fragmentum desuper jaciens ejus capiti illisit.
10. Quod quidam de populo Ephraim olim venientes ad vada Jordanis, dum nescirent exprimere Sebolech, Galaaditarum gladiis cæsi sunt.
11. Cepit Samson trecentas vulpes caudasque earum virxit, adjunxit ad caudas faces et in medio ligatas succendit.
12. Quod Samson mandibulam asini arripens mille viros in ea Philistinorum interfecit.
13. Quod Dominus interrogatus bis ad iriendum contra Benjamin prælium, dedit assensum, et tandem Israel Benjamin gladiis sternitur.

Explicunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI JUDICUM.

CAPUT PRIMUM.

In epistola ad V. abbatem.

« Fugiente Adonibezech coram filiis Israel, persequentes comprehenderunt eum, cæcis summitatibus manuum ejus ac pedum (*Jud. 7*). » Adonibezech nempe manuum ac pedum summitate præceditur, dum malignus inter sanctos viros spiritus et incendendi et operandi virtute privatur. Qui nimirum dum sua vulnera patitur, hæc eadem sese aliis intulisse gloriatur : « Septuaginta, inquit, reges, amputatis manuum ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias; sicut feci, ita reddidit mihi Dominus (*Ibid.*). » Septuaginta scilicet reges, septuaginta sunt linguarum discrepantium nationes, quibus usque ad Salvatoris adventum antiquus hostis et recte gradicudi et bona faciendi prorsus abstulerat facultatem. Cui nimirum utriusque gemino vulnere medetur animarum medicus Paulus, cum dicit : « Remissas manus et dissoluta genua erigite, et gressus rectos latic pedibus vestris, ne claudicans quis erret, magis autem sanetur (*Hebr. 12*). » Adonibezech quippe *dominus fulminis*, vel *dominus contentus vani* interpretatur. Fulmen mox ut micare incipit, subito deficit. Per quod Judæicus potest intelligi populus, qui nimirum quodam quasi fulgore percipit, subito deficit. Per quod Judæicus potest intelligi populus, qui nimirum quodam quasi fulgore percipit, subito dicent : « Omnia quæ præcepit nobis Dominus et audiemus et faciemus (*Exod. 32*); » sed mox deficiens lux ista cadebat, cum cervicibus suas tenebras demonibus inclinabant. Per id vero quod dicitur, contentus vani, gentilitas designatur, quæ contenta visibilibus idolis non curabat reverti ad misericordiam Creatoris, et dum veritatis ignorabat cultum, vanis insistebat ceremoniis idolorum. De quibus dicit Apostolus : « Quia Deum non glorificaverunt aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis (*Rom. 1*). » Hocum igitur duorum populorum ex maxima parte dominatus est Adonibezech, id est reprobis nequitie spiritus; quia et iste quasi fulmen micare cepit et desuit, et ille dum vanitate contentus exstitit, proprii Creatoris auxilium non quaesivit.

CAPUT II.

In sermone de S. Cassiano

« Erat antea Debora propheta, uxor Lapidoth, quæ judicabat populum illo tempore, et sedebat sub palma, quæ nomine illius vocabatur, inter Rama et Bethel in monte Ephraim, ascendebantque ad eam filii Israel in omne iudicium (*Jud. 4*). » Sed sic ad exitum celerius pervenitur, si, dum historia texitur, per partes interim exponatur. Per Deoram sane, quæ *loquela*, sive *apis* interpretatur, prophetia non inconvenienter accipitur. Apis quippe intelligitur; et de prophetia per Psalmistam dicitur : « Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, Domine, super mel et favum ori meo! » (*Psal. 119*). Interim nolo vos lateat, dilectissimi, quia historia hæc, quam tractandam ex occasione suscepimus,

A ploribus indiget verbis, quia multis est repleta mysteriis; sed eam idcirco sub brevitate contrahimus; ut dilectionem vestram prolixitatis tædio 169 non gravemus. Consideremus itaque ubi sedem habere prophetia describitur, videlicet sub palma, quæ quos prophetica doctrina suis institutionibus erudit, ad palmam supernæ vocationis adducit, dumque per eam homines vivendi ordinem discunt, vitiorum rebellantium victores fiunt. Nec prætereundum quod inter Rama et Bethel sedisse perhibetur : Rama siquidem, *excelsa*; Bethel, *domus Dei*, sicut jam diximus, interpretatur. Recte igitur prophetia inter Rama et Bethel habitare describitur, quia quisquis prophetici studet invigilare doctrinis, quisquis sacram Scripturarum sincera vacat eloquiis, sic in domo Dei per desiderum mentis inhabitat ut non infima et momentanea, sed excelsa potius atque cælestia semper inquirat. Hæc vocavit ad se Barac. Porro Barac interpretatur *coruscatio*. Coruscatio autem habet quidem lucem, sed non diutius permanentem; mox enim ut lucere incipit, illico deficit. Barac igitur iste Israelitici populi figuram tenet : qui primus omnium prophetici instructus oraculis aliquantulum quidem in accepta lege refulsit, sed brevi tempore coruscavit. In lege quippe, de qua dictum est : « Lucerna pedibus meis verbum tuum, Domine, et lumen semitis meis (*Psal. 119*), » antiquus ille populus lucere cepit, sed desuit. Coruscum quasi claræ vite protulit, sed in lucidis operibus non permansit. Nam dum dicent : « Omnia quæ præcepit nobis Dominus et audiemus et faciemus, » ecce quasi lux coruscationis exorta; sed dum repente curvarent genua ante Baal, ecce coruscatio videlicet extincta. Dixit ergo Debora ad Barac : « Præcepit tibi Dominus Israel : Tolle tecum decem millia pugnatorum et vade in montem Thabor; ego autem adducam ad te in locum torrentis Cison Sisaram principem exercitus Jabin, et currus ejus omneque multitudinem, tradamque eos in manu tua (*Jud. 5*). » Tanquam si per propheticam doctrinam priori populo Deus omnipotens dicat : Decem præcepta legis assume et virtutum culmen ascende, sicque reproborum principum ac totius iniquitatis auctorem, me tibi vires administrante, prosterne.

D Nec prætereundum quod princeps ille militia Sisara, qui perditioni proximus erat obnoxius, ad torrentem Cison promittebatur antea deducendus. Quid enim per torrentem Cison, nisi baptismus debet intelligi? Nam cum catechumenus lavacro sacri fontis immergitur, tanquam Sisaram cum suo exercitu, sic nequissimus spiritus cum his quæ sibi militant vitis omnibus necesse est perimatur. Respondit autem Barac ad Deoram : « Si veneris mecum, vadam; si nolueris venire, non pergam (*Ibid.*). » Ac si carnalis ille Israel prophetiæ respondet : Nisi, juxta litteras et quasi secundum muliebrem intel-

lectum, te mecum semper habuero, spirituale certamen aggredi non praesumo. Cui Delora: « Ibo quidem tecum, sed tibi victoria non reputabitur, quia in manum mulieris tradetur Sisara (*Ibid.*). » Velut si vetustus ille populus andiatur: Tecum quidem erit exterior, ut postulas, propheta, sed spiritualem ex antiquo hoste triumphum, non tu, sed sancta potius obtinebit Ecclesia. Illi certe, illi proveniet jure victoria, quae in Scripturae **170** mysteriis, dum spiritualis intelligentiae medullam quaerit, occidentis litterae paleas magnopere non attendit. Commisso itaque bello, tandem fugit Sisara in domum Jahel, alienigenae videlicet mulieris. Quae profecto sitienti utrem lactis aperuit et potum dedit; deinde clavum in cerebrum ejus per tempus utrumque defixit, sicut in hominis specie perversorum hominum caput diabolum interfecit. Quid enim Jahel, quae *ascensio* interpretatur, nisi sanctam designat Ecclesiam, per quam videlicet solam beatitudo caelestis ascenditur? Unde et Synagoga de eadem Ecclesia dicit in Canticis: « Quae est ista, quae ascendit de deserto, deliciis affluens, iunxerit super dilectum suum? » (*Cant. viii.*) Haec mulier alienigena fuit, quia sancta Ecclesia de gentilitate processit. Haec Israelitarum hostem prius lacte potavit, postea pilum capiti ejus infixit, quia humani generis inimicum, quem sancta prius Ecclesia carnaliter vivendo lactavit, postmodum spiritualiter conversando quodam acuminis ac virtute crucis exstinxit. Nisi enim insatiabilis homicida perditionem humani generis inexpleribili prorsus aviditate sitiret, de illo certe Scriptura non diceret: « Absorbebit fluvium, et non mirabitur; et habet fiduciam quod influat Jordanis in os ejus (*Job xl.*). » Lac vero fructus est carnis, et blandimenta carnis significat voluptatis. Quamdiu ergo gentilis populus juxta legem carnis voluptuose vixit, tanquam lac, ita vitae suae molliem sitienti mortem nostram diabolo propinavit. At postquam sub spiritu disciplina constrinxit, iuvicte mox crucis arma corripuit, hostemque salutis humanae, quem dudum voluptatis lacte potaverat, nunc poenitentiae munia praesidio, ligno transfixit. Sic itaque quem Israelitica plebs superare non potuit, peregrina mulier, hoc est gentilis Ecclesia, solo crucis signo prostravit.

CAPUT III.

In sermone de exaltatione S. crucis.

Hoc crucis neippe vexillum et Gedeon sibi suisque commilitonibus typice protulit, qui contra arma arma deseruit, inermis armatus invasit et ad debellandum Madianitarum multitudinem, dimissa multitudine, cum paucis venit. Divina siquidem sibi admonitione praecipuum est (*Jud. vii*) ut ad fluvium veniens omnes, quos flexis genibus aquas haurire conspiceret, a bellorum congressionibus amoveret. Factumque est et trecenti viri tantummodo, qui stantes manibus aquas hauerunt, remanserunt. Quid est autem quod Gedeon, trecentis contentus militibus, ad bella progreditur, nisi quia hic numerus in Tau

A littera, quae videlicet crucis exprimit speciem, continetur? Cui profecto littere si super transversam lineam id adderetur quod in cruce superius eminet, non jam crucis species, sed potius ipsa crux esset. Quia igitur trecentenarium numerum Tau littera continet, quae figuram crucis exhibet, non immerito in his trecentis Gedeonem sequentibus, illi omnes designati sunt quibus dicitur: « Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam quotidie et sequatur **171** me (*Luc. ix.*). » Qui nimirum sequentes Dominum tanto verius crucem tollunt quanto et ipsi acris affliguntur, et erga delinquentes proximos vel egentes pie compassionis incendio concremantur. Unde per Ezechielem dicitur: « Signa Tau super frontes vivorum gentium et dolentium super cunctis abominationibus, quae sunt in medio Hierusalem (*Ezech. ix.*). » Vel certe in his trecentis, qui Tau littera continentur, hoc exprimitur, quod ferrum hostium crucis ligno superetur.

CAPUT IV.

In sermone de sanctis virginibus.

« Cum Gedeon auscultandi gratia ad castra Madian, Domino praecipiente, dirigitur, Madianita quispiam, alter ad alterum vidisse se somnium confitetur. Videbatur, inquit, mihi quasi subincinericus panis ex hordeo volvi et in castra Madian descendere; cumque pervenisset ad tabernaculum, percussit illud atque subvertit, et terra fumilis coarquivit. Respondit auditor: Non est hoc aliud nisi gladius Gedeonis filii Joas viri Israelite: tradidit enim Dominus in manus ejus Madian et omnia castra ejus (*Jud. vii.*). » Per Gedeon, qui, non circumitus, sed *circumiens* in utro dicitur, ille merito designatur qui, dum virginali clauderetur in alvo, totam mundi machinam suo circumdabat ac disponebat imperio. Per Madian autem, qui de *judicio* interpretatur, populus infidelis accipitur, de quo Dominus ait: « Quinon credit, jam judicatus est (*Joan. iii.*). » Porro autem usque ad Salvatoris adventum, more hordei, sub paleis litterarum, et legis praecipua et prophetarum tegebantur oracula; sed postquam ille veniens panes hordeaceos fregit, deditque discipulis ut turbis apponerent. Cujus etiam operis expositio est quod evangelista dicit: quoniam « aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas (*Luc. xxiv.*). » Jam ex hordeo, quod brutis videbatur animalibus congruere, panem facere dignatus est animarum. Sicut enim hordeum inter molam utranque conteritur, ut a farinae farragine cantabrum seceratur; ita velut inter duos, legis scilicet et Evangelii, lapides sanctae Ecclesiae doctrina commolitur, ut litterae superficies a medullibus spiritus discernatur. Sed ut in his verbis non diutius immoremur, haec hordei farina sacri baptismatis aqua conspersa, sive conflata, et sancti Spiritus igne percocta fit panis; qui videlicet Madian castra subvertit, quia cunctas infidelium machinas destruit. Hic panis, juxta veri illius interpretis conjecturam, Gedeonis est gladius, quia sicut Apostolus ait: « Gladius spiritus est verbum Dei (*Ephes. vi.*). »

Hoc sancti Spiritus gladio rex exercituum Christus armatus armat milites; hoc etiam suas præcingit ac roborat bellatrices. Ex utroque siquidem sexu militiae suæ cuneos instruit aciesque componit, quia viros ac feminas ad præmium beati certaminis indifferenter admittit.

172 CAPUT V.

In sermone de S. Mathæo.

« Nonne, » inquit Gedeon, « melius est racemus Ephraim vindemiis Abiezer? » (*Jud. viii.*) Nam quia Ephraim, quod *fecunditatem* sonat, Ecclesiam exprimit, quid per racemum Ephraim, nisi Christum? quid per vindemias Abiezer, nisi Judaicorum multitudinem sacerdotum; sive etiam per racemum, parvus fidelium numerus primitivæ Ecclesiæ, per vindemiam vero multitudo intelligenda est Synagogæ? Melior est ergo racemus Ephraim vindemiis Abiezer; quia beatorum primitiva Ecclesia, quæ usque in finem sæculi renescentium sobole fecundatur; quam Synagoga, quæ paulatim quotidie defectura minuitur. Unde et per Isaiam dicitur: « Lauda, sterilis, quæ non parit; decanta laudem et hymnos, quæ non peribit, quoniam multi filii desertæ magis quam (Jus quæ habet virum; dilata locum tentorii tui et pelles tabernaculorum tuorum extendere; ne parcas, longos fac funiculos tuos et clavos tuos consolida; ad dexteram enim et ad levam penetrabis, et semen tuum gentes hæreditabit (*Isa. liv.*) » Hæc sane, cujus semen gentes hæreditat, Ecclesia est, quæ quotidie genus humanum per suos filios ad hædei unitatem vocat. Hæc est, de qua dicitur in psalms: « Pro ea, quæ consequitur hæreditatem (*In tit. Psal. v.*) » Hæc est vinea quæ laudem decantare præcipitur; sicut et apud eundem prophetam alibi reperitur: « In illa die vinea meri cantabit ei: Ego Dominus, qui servo eam (*Isa. xxvii.*) » De hac vinea beatus quoque Mathæus Dominum dixisse commemorat: Quia « homo erat paterfamilias qui plantavit vineam, et sepe circumdedit ei, et fodit in ea turrulam, et ædificavit turrin, et locavit eam agricolis et peregre profectus est (*Matth. xxi.*) » Hæc vinea ex illo prodiit lotro, qui pedibus Judæorum atque gentilium in crucis calcatus est prælo, ex quo preciosi sanguinis unda profluxit, quæ mentes hominum male sobrias vino spiritualis gratiæ salubriter debriavit. De quo scilicet vino cum diversis linguis per Spiritum sanctum loquerentur apostoli, dictum est: « Musto pleni sunt isti (*Act. ii.*) »

CAPUT VI.

In epistola ad Petrum archiepiscopatibus de incontinentia clericorum.

« Abimelech filius Jeroboam, » quem Scriptura genitum refert de concubina, quam habuerat in Sichem, « occidit fratres suos filios Jeroboam, septuaginta viros super lapidem unum (*Jud. viii, ix.*) » Quid enim per septuaginta viros, nisi prædicatorum Ecclesiæ libra signatur, de quibus ait Lucas evangelista: Quia designavit Dominus septuaginta et misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem et locum

quo erat ipse venturus? » (*Luc. x.*) Ille etiam prædicantium ordo jam figurabatur in illis, de quibus ad Moysen Dominus ait: « Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint et magistri, et duces eos ad ostium **173** tabernaculi fœderis (*Num. xi.*) » Quid vero per Abimelech, qui eorum frater erat, sed spurius, nisi luxuriosi atque carnales intelligendi sunt clerici, qui catholicorum sanctorumque pontificum et fratres quidem sunt per acceptum ecclesiasticum ordinem, et tamen spurii judicantur per degeneris vitæ et ignobilium operum pravitatem? Hi fratres suos occidunt, cum sanctorum Patrum judicia destruant, cum sanctiones eorum atque decreta perverse vivendo confundant. Et hæc interfectio fit super lapidem unum. Lapis iste Salvatoris est Ecclesia, de qua per Zachariam dicitur: « Ecce ego adducam servum meum Orientem, quia ecce lapis, quem dedi coram Jesu; super lapidem unum septem oculi sunt (*Zach. iii.*) » Lapis iste utrobique unius aptissime dicitur, ut unitas Ecclesiæ commendetur; de qua sponsus ait in Canticis: « Una est columba mea, una est genitricis suæ (*Cant. vi.*) » Quid sunt autem septem oculi super lapidem unum, salvo tamen, si est, aliorum mysterio, nisi illi septuaginta viri, hoc est, doctores sancti in ecclesiasticæ pacis unitate conjuncti et septiformis sancti Spiritus charismatibus illustrati? Per hos enim oculos sancta videlicet Ecclesia per hoc conspicit ubi recti operis pedem ponat ac per viam mandatorum Dei gradiens normam rectitudinis non offendat. Abimelech ergo manzer et epurius septuaginta legitimos fratres super unum lapidem perit, quando pars clericorum ab ecclesiasticæ castitatis nobilitate degenerans, obscenæ se luxuriæ legitibus subjicit, et dum sacros canones reprobandos judicat, eorum conditores, sanctos videlicet viros ac per hoc nobiles Gedeonis, id est, Salvatoris et Ecclesiæ filios impia quodammodo crudelitate trucidat. Quamquam non ignoramus non absurde significari posse per Jeroboam Christum, per Abimelech, Antichristum: qui nimirum sicut ille concubina, sic et iste est rejectæ filius Synagogæ; per septuaginta vero fratres, quos Abimelech occidisse narratur, septuaginta linguarum gentes, quas Antichristus in sæculi fine persequetur.

CAPUT VII.

In epistola ad Bonifacium episcopum de curialibus episcopis.

« Stetit Joathan in vertice montis Garizim, elevataque voce clamavit: Audite me, viri Sichem, ita audiat vos Deus: Ierunt ligna, ut ungerent super se regem, dixeruntque olivæ: Impera nobis. Quæ respondit: Nunquid possum deserere pinguedinem meam, qua et dii untur et homines, et venire; ut inter ligna promovear? Dixeruntque ligna ad arborem ficum: Veni et super nos regnum accipe. Quæ respondit eis: Nunquid possum dulcedinem meam deserere fructusque suavissimos, et ire, ut inter cætera ligna promovear? Locuta sunt quoque

ligna et ad vitem : Veni et impera nobis. Quæ respondit : Num possum deserere vinum meum, quod hæcificat Deum et homines, et inter cætera ligna promoveri ? Deinde Scriptura subiungit : « Dixeruntque omnia ligna ad rhamnum : **174** Veni et impera nobis. Qui respondit eis : Si vere regem me vobis constituitis, venite et sub umbra mea requiescite (*Jud. ix.*) » Longum est, si dicamus Gedeonem typum tenere Salvatoris; per plurimas ejus uxores, diversas debere nationes intelligi, quæ sibi cohasere per fidem; per septuaginta filios, totidem linguarum populos; per concubinam, Synagogam; per Abimelech, Antichristum, qui Synagogæ filius erit. Unde et in Apocalypsi his qui credituri sunt dicitur : « Qui dicunt se Judæos esse et non sunt, sed sunt synagoga Satanae (*Apoc. ii.*) » Et sicut ille peremit septuaginta fratres; sic iste persecutus est omnes, quæ sibi non consentient, nationes. His, inquam, omissis quæ longioris styli videntur egere tractatu, in quantum patitur epistolare compendium ita duntaxat cæptæ disputationi congruere videantur, prolixæ historiæ figuram succincte perstringimus. Quil ergo per Joabhan, qui interpretatur *consummatus*, sive *perfectus*, nisi sanctum et doctum quempiam prædicatorem debemus accipere ? Ille in montem Garizim ascendit et voce magna clamavit. Prius ascendit et postmodum clamavit. Ante consurgit in montem et sic elevat vocem. Quia nisi doctor virtutum prius culmen ascendat, inaniter clamat; sicut per Isaiam dicitur : « Super montem excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion; exalta in fortitudine vocem tuam, qui evangelizas Jerusalem (*Isa. xl.*) »

Per Garizim autem sancta designatur Ecclesia, quæ virtutum omnium est schola et cælestium segentum ubertate fecunda. Ille est enim mons, qui dandis per Moysen benedictionibus deputatus est. Et Ecclesia mons benedictionis est, ejus filius per Apostolum dicitur : « In hoc vocati estis, ut benedictionem hæreditate possideatis (*I Petr. iii.*) » Ilanc hæreditatem a vidua matre suscepimus, pro qua vir ejus mori dignatus est, de qua et per Psalmistam illiciter : « Viduam ejus benedicens benedicam (*Psal. cxxxii.*) » Et congrue Garizim, qui interpretatur *divisio*, vel *advena*, sanctam figurat Ecclesiam, quoniam Ecclesia gentium, quæ prius existit funditis a lege Dei divisa, in prima vocatione facta est advena jamque per incrementum gratiæ facta est omnino domestica. Unde jam firmiter radicatis et velut in urbe compositis Paulus ait : « Jam non estis hospites et advenæ, sed estis cives sanctorum et domestici Dei (*Ephes. ii.*) » Sed ut omnites plurima quod propositum est transiliendo celeriter percurramus : Ligna silvæ sunt homines vani, et infructuosi ac flammis ultricibus merito suæ sterilitatis obnoxii. « Omnis enim arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur (*Math. iii.*) » Quid per olivam vero, quæ et signum pacis ostendit oleique pinguedinem fundit, nisi illi designantur, qui Spiritus sancti pinguedine delibati evangelizando pacem re-

conciliant homines Creatori ? « Quam, inquit, speciosi pedes evangelizantium pacem (*Rom. x.*) » Ficus autem sacræ legis imaginem tenet. Unde et in Evangelio dicitur quia « quidam paterfamilias plantavit vineam, in qua scilicet plantavit et ficum (*Math. xxi.*) » Vineam quippe Domini Sabaoth domus est Israel (*Isa. v.*) ; in qua nimirum plantavit divina manus Decalogum legis. Sed hæc ficus priorem populum quasi **175** grossos suos, aridos scilicet et inutiles protulit et abjecit; novum vero Christianæ fidei germen ad maturitatem internæ pinguedinis suavitateque perduxit. De quibus Jeremias ait : « Video ficus bonas, bonas valde; et malas, malas valde, quæ comedi non possunt, eo quod sint malæ (*Jer. xxiv.*) » Per ficus ergo illi possunt non inconvenienter intelligi qui sacræ Legis eruditione sunt sufficienter instructi. Vitis etiam idipsam penè videtur significare quod ficus. Dicit enim Dominus : « Ego sum vitis vera, et vos palmites (*Joan. xv.*) » Et quia de palmittibus sunt vites, quid mirum si et sancti doctores asserantur vites, ut quod Salvator mundi per naturam, hoc illi gloriantur habere per gratiam ? Qui nimirum dum triumphum Dominicæ passionis prædicare non cessant, quasi per doctrinæ suæ botros arenita corda nostra vino beati cruoris inebriant.

De hoc vino per Jacob super Salvatore nostro allegorice dicitur : « Lavabit in vino stolam suam et in sanguine pallium suum (*Gen. xliix.*) » Stola Christiani fuit in apostolis, et cæteris creditibus Synagoga; ejus etiam pallium gentilis est populus. De quibus sibi per prophetam dicitur : « Vivo ego, dicit Dominus, quia his omnibus velut ornameto vesticris (*Isa. xliix.*) » Hos itaque Christus in sanguine uvæ lavit, quem de semetipso contritus in prælo crucis expressit. Unde et Joannes ait : « Qui dilexit nos et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo (*Apoc. i.*) » Cum igitur oliva, ficus ac vitis, hoc est, spirituales viri lignis præesse silvestribus, id est, terrenis hominibus atque carnalibus nullatenus acquiescant, offert se rhamnum, et ab eis consumendus et eadem, vel prævæ conversationis exemplo, vel erronei dogmatis incendio consumpturus. Rhamnus enim spinis crebrescentibus horret; per quem scilicet quilibet perversus innuitur qui sic peccatorum tanquam verprimum asperitate densatur. Unde et primo homini dictum est : « Terra tua spinas et tribulos germinabit tibi (*Gen. iii.*) » id est, corpus tuum alecatis vitiorum punctationibus subjacet. Et per prophetam Dominus : « Spinis, inquit, peccatorum suorum circumderunt me (*Thren. iii.*) » Lignis itaque petentibus regem, id est, pravis quibusque carnaliter eligentibus præselem, rhamnus accedit in medium, quilibet videlicet reprobus, qui et ignem damnationis in se ex eorum pravitatis angeat; et eos perverso vivendo, vel docendo reciproca combustionem consumat. Unde et illic dicitur : « Egrediar ignis ex eo, ut consumat habitatores Sichem et oppidum Mello, egrediarque ignis de viris Sichem et de oppido Mello et devoret Abimelech (*Jud. ix.*) » Hæc

antem Joathas constitutus in vertice montis eloquitur; quia per sanctos in Ecclesia prædicatores addiscimus quomodo quibusque perversis ac reprobis vana petentibus resistamus.

CAPUT VIII.

In epistola ad Petrum archiepiscopatum de incontinenti clericorum.

« Abimelech audiens viros turris Sichimorum pariter conglobatos, ascendit in montem Selmon cum omni suo populo et arrepta **176** securi præcidit arboris ramum, impositumque fereus humero dicit ad socios: Quod me videtis facere, cito facite. » Deinde sequitur: « Igitur certatim ramos de arboribus præcidentes, sequebantur ducem; quibus circumdantes præsidium succederunt, atque ita factum est ut fumo et igne mille hominum necarentur, viri pariter et mulieres habitatores turris Sichem (Jud. ix.). » Non est hujus loci sacrae figuræ historiae solerter exponere; sufficit vobis, quantum ad propositum atinet, rem summo tenus prælibare. Rami arborum sunt sententiæ Scripturarum, quas dum impudici quæque ad allegationis suæ robur violenter inflectunt, fumo simul et igne numerosas hominum catervas extinguunt: fumo scilicet erroris et igne libidinis; ut deceptas male discitentium mentes et luxuriæ flamma succendat et pravi dogmatis caligo confundat. Hæc sunt enim merces, quæ de Sodoma et Gomorrhæa proflere visæ sunt post excidium. « Abraham, inquit Scriptura, consurgens mane, ubi steterat prius cum Domino, intuitus est Sodomam et Gomorrhæam et universam terram regionis illius; viditque ascendenti favillam de terra, quasi fornacis fumum (Gen. xix.). »

CAPUT IX.

In eadem epistola.

Porro autem dum et Thebes cum suis agminibus obsideret oppidum, euntem contra castitatem Abimelech videtur figurasse conflictum. « Erat autem turris excelsa, » ut Scriptura testatur, « in medio civitatis, ad quam confugerant viri simul ac mulieres, et omnes principes civitatis, clausa firmissime janua, et super turris tertium stantes per propugnacula (Jud. ix.). » Civitas, universalis Ecclesia; turris, castitatis est eminentia; ad quam confugerant viri simul ac mulieres, fortes scilicet et infirmi; principes etiam civitatis, ordo videlicet clericorum, qui tenet Ecclesiæ principatum. « Accedens itaque Abimelech juxta turrim cepit instantius dimicare, et appropinquans ostio ignem conabatur apponere (Ibid.). » Hoc itaque modo clerici petulantes et infructu, turri castitatis moluntur incendium, dum multos ad suæ libidinis et astantis insanie cohortantur exemplum. Ignibus armati turrim castitatis impetunt, dum incesti castos flamma pestiferæ persuasionis accendunt. Sed huic certamini qui finis imponitur? quos victoriae titulus hæc pugna sortitur? « Ecce, inquit, mulier fraguentium molæ desuper jaciens illis capiti Abimelech et confregit cerebrum ejus. Qui vocavit cito armigerum suum, et ait ad eum: Evagina gladium tuum et

percutite me, ne forte dicatur quod a feminis interfectus sum. Qui jussa perficiens, interfecit eum. (Jud. lxx.). » Ut autem in his verbis non diutius immoremur, fragmen hoc molæ, quod Abimelech cerebrum fregit, nihil est aliud quam saxum illud quod Daniel sine manibus abscissum de monte conspexit (Dan. ii): Ipse videlicet Dominus, qui de se in Evangelio dicit: « Qui ceciderit super lapidem istum, confringetur; super quem vero ceciderit, conteret eum (Matth. xxi.). » Mulier vero, de enjux manibus mittitur, sacra lex est, **177** quæ flagitiosis pudicitie contemptoribus repentinum Christi judicium comminatur. De quo per Jeremiam dicitur: « Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, et quasi malleus conterens petram? » (Jer. xxiii.). Arminiger vero Abimelech, diabolus est, qui videlicet omnibus qui turrim castitatis oppugnant arma libidinis et acuta luxuriæ jacula subministrat. De quibus jaculis dicit Apostolus: « In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere (Ephes. vi.). » Et propheta: « Ibi, inquit, Assur cum armis suis (Ezech. xxxi.). » Quem ergo uniliter fragmine molæ percussit, aruiger ense peremit, quia castitatis adversarius, quibus Scriptura sacra judicium divinæ animadversionis intentat, diabolus aeternæ mortis internecone trucidat; ut quibus fuerat minister in pugna eorumdem sit postmodum tortor in pœna, quæque illis contra pudicitiam arma suggesserat, eadem exigentibus meritis in cornu tunc jugulum vertat.

CAPUT X.

In sermone de sancto Antimo.

Quorundam plane fides est vana, flaccida, prætereundum quidem in superficie similitudinem, non autem habens intrinsecus veritatem. Horum porro tenere figuram qui olim de populo Ephraim venientes ad vada Jordanis, dum nescirent exprimere sebboloth [schilboleth], sed jebboleth [silboleth] potius, tanquam peregrina lingua proferrent, Galaaditarum gladiis cæsi sunt (Jud. xii). Quid enim per Jordanem, in quo Salvator noster baptizari dignatus est, nisi baptisimus? Quid vero per sebboloth, quod interpretatur spica, nisi fides est intelligenda? sicut enim spica victum præbet hominibus, ita et de fide dicitur quia « Justus ex fide vivit (Habac. ii; Rom. i.). » Et sicut spica multa in suis aristis grana recondit, ita et symbolum moxæ confessionis plurima in se fidei semina colligit. Venientes itaque ad Jordanem Ephratrati consuluntur a Galaaditis quomodo spicam expriment: venientes etiam ad baptismi lavacrum catechumeni inquiruntur a sacerdotibus qualiter credant. Et quoniam Galaaditis interpretatur aceruus testimonii, recte per Galaaditis sacerdotes Ecclesiæ intelliguntur qui prædicationibus suis opera divina testantur. Per Ephraim vero, quod secunditatem sonat, illi designantur qui icireo ad fidei perveniunt spicam ut proventum fecunditatis per boni operis segetem proferant. Sicut ergo ii qui ad Jordanem veniunt

spicam quidem intelligunt, sed, quia exprimere nesciunt, morluntur: ita et qui fontem baptismatis expetunt, a vita funditus decidunt, nisi fidem ipsam, quam edocti sunt credere, studuerint etiam bonorum operum enuntiatione proferre. Ita niuirum alterum pendet ex altero ut semen fidei exurgere debeat in spicam operationis. Quod et Salvator noster evidenter ostendit. Nam cum præcipere discipulis, dicens: «*He, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti; et protinus addidit: «*Docentes eos servare omnia quæcumque mandavi 178 vobis (Matth. xxviii).* » Ac si aperte dicat: Semen fidei in cordibus hominum serite, et mox mandatorum germinantium spicam qualiter operationis lingua exprimere debeant, edocete, ne solæcisimum faciant in spica operis, qui se de monte Ephraim, hoc est de celsitudine esse testantur ecclesiasticæ fecunditatis. Quapropter, dilectissimi, caveamus ne fides nostra superducto nos solius professionis colore decipiat, et tanquam inanis spica, vacantibus culmis, absque dilectionis medulla follescat. Imitemur fidem martyrum, per quam vincentes regna terrarum adepti sunt præmia promissa cælorum (*Hebr. xi*). Sit ergo fides nostra solida, sit vera, sit robusta, ut nunc emmo per fidem perveniamus ad speciem, videlicet per ænigmatum speculum, quandoque perducatur ad ipsius summæ veritatis obtinuit (*I Cor. xii*).*

CAPUT XI.

In epistola ad Adelaidem comitissam, qua eam confederat episcopo propter incontinentiam clericorum.

Sicut vetus narrat historia: «*Cepit Samson trecentas vulpes, caudasque earum adijunxit ad caudas, et faces ligavit in medio; quas igne succendens dimisit ut huc illicque discurrerent: quas statim perrexerunt in segetes Philistinorum. Quibus succensis et comportatæ jam fruges, et adhuc stantes in stipula, concremata sunt in tantum ut vincas quoque et olivæ flamma consumeret (Jud. xv).* » Hæc plane historia licet principaliter designet hæreticos, qui quasi trecentenario numero continentur, quia sanctæ Trinitatis fidem verbotenus confitentur, sed dum sub velamento orthodoxæ fidei in prima sermonis sui fronte se palliant, ignem pravæ doctrinæ in posterioribus, quo fruges omnium bonorum operum exauratur, orientant; quamvis, inquam, per has vulpes designentur hæretici, his tamen incontinentes clerici cum suis pellicibus possunt non inconvenienter aptari, qui quasi solitis pedibus graduntur, dum honestatis aliquando speciem simulare prætendunt; sed cum accensis facibus combinantur in caudas, quia quasi postpositi, et, in quantum valent, occulti igne impudicæ conglutinantur amoris. Hæc itaque vulpeculæ, igne interveniente conjunctæ, et libidinis facibus combinatæ, omnia Philistinorum sata consumunt: quia spirituales fructus Ecclesiæ destrunt, et quantum ad se, bona opera fidelis populi divinæ indignationis igne succedant. De quo

A igne mystico per Psalmistam dicitur: «*Tradidit grandini iumenta eorum, et possessiones eorum igni (Psal. lxxvii).* » Quoniam sicut boni sacerdotes Deo quorumlibet fidelium oblationes et vota commendant, ita plerumque qui sacris altaribus indigni sunt, horribiliter gravant. Quod autem mali sacerdotes vulpibus comparentur, Ezechiel quoque propheta testatur, dicens: «*Quasi vulpes in desertis prophetæ tui erant, Israël (Ezech. xiii).* »

179 CAPUT XII.

In sermone de sanctis virginibus.

Salvator noster, in hujus mundi campum potestates aereas delataturus adveniens, non elegit rhetores et philosophos, sed simplices ac litteralis industrie prorsus ignaros; quoniam, sicut ait Apostolus: «*Quæ stulta sunt hujus mundi elegit Deus, ut confundat sapientes; et infirma, ut confundat fortia (I Cor. i).* » Hoc namque illa Samson victoria bene figuravit, qua mandibulam asini fervefactam arripiens, mille Philistinorum viros occidit. Quid enim per mandibulam asini, quod utique simplex est animal, nisi imperita simpliciū hominum ora signantur? Samson itaque non cum armis, non cum diversis telorum generibus, sed cum mandibula asini mille viros occidit, quia Redemptor noster, quem ille signabat, cum imperitis et rudibus perfectam infidelium numerum a vita veteris erroris extinxit. Quid autem mirum, si sanctos prædicatores per asini maxillam sacrum designet eloquium, cum et ipsum prædicationis verbum per hordeum quandoque denantur, quod est utique pabulum junentorum? Quod certe non modo per Evangelicos quinque panes agnoscitur (*Joan. vi*), sed per illud quoque quod ille, qui in castris Madian se somniasse perhibebat, socio referebat: «*Videbatur, inquit, mihi quasi subincineris panis ex hordeo vulvi, et in Madian castra descendere: cumque 180 pervenisset ad tabernaculum, percussit illud atque subvertit (Jud. vi).* »

CAPUT XIII.

In epistola ad canonicos Fanenses.

Qui alios ad rectitudinis viam debet instruere, valde cavendum est ne ipse, quod absit, in aliquo videatur errare. Hinc est quod Israeliticus populus ad inciscendum scelus Benjamin [Belamin] zelo rectitudinis inflammatur, et tamen idem populus gladii Benjamin ante prosternitur (*Jud. xx*). Quem enim non moveat quod Dominus bis interrogatus, bis ad incendum contra Benjamin prælium dedit assensum, et tamen in primo certamine viginti duo milia de Israelitis, in secundo vero decem et octo milia ceciderunt. Quid igitur in his intelligendum est, quid sentiendum, nisi quia prius coramdi sunt a tumore proprii vulneris qui ferire moribus alienæ gestunt pravitatis, ut ipsi jam mundi per ultionem suimet veniant qui aliorum percuteræ prava festinant, sicut in Evangelio dicitur: «*Qui sine peccato est vestrum prius in illam lapidem mittat?*» (*Joan. viii*). Unde recte cum illi Dominum

consulentes dicunt: « Quis erit in exercitu nostro princeps certaminis contra Benjamin filios? Respondit: Judas sit dux vester (*Jud. xx*). » Quia enim Judas confessio interpretatur, recte dux illius belli

Expliciant testimonia libri Judicum.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI PRIMI REGUM.

1. De Heli, qui filiorum peccata non digne corripuit.
2. Quod, dum cives Jabes Galaad fœdus ab Naa Ammonite, qui eam obsidebat, expeterent, Naas respondit in hoc se cum eis ferre fœdus, ut erueret omnium oculos dextros.
3. Filius unius anni erat Saul, cum regnare cepisset: quibus autem annis regnavit super Israel.
4. Quod cum Saul regnare cepit, faber ferrarius non inveniebatur in omni terra Israel.
5. De Merob et Michol, filiabus Saul, quas ille fœderavit David in uxores; sed una subtracta, alteram sibi David uxorem conjunxit.
6. Quod David, a facie regis Saul fugiens, coram Achis rege Geth se furere simulavit.
7. De Pythonissa quæ regi Saul bona pro malis reddens vitulum coxit et edulium præparavit.

Expliciant capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI PRIMI REGUM.

181 182 CAPUT PRIMUM.

In epistola ad Nicolaum papam, de incontinentia episcoporum.

Heli, qui filiorum peccata cognovit, sed eos invectione qua digni erant acerrima non corripuit, eisdem filiis a Philistiim in bello preempts, ipse quoque de sella retrorsum cecidit fractisque cervicibus expiravit. Quin et arca Domini ab hostibus capta est, et prius quidem quatuor milia, deinde triginta milia virorum sunt Philistiæ trucidante prostrata. Et quidem redarguit, et quidem corripuit; sed lenitate et mansuetudine patris, non severitate vel auctoritate pontificis: « Quare, inquit, facitis res hujusmodi, quas ego audio, res pessimas ab omni populo? Nolite, filii mei; non est enim bona fama quam audio (*I Reg. 11*). » Audierat enim, Scriptura testante, quia dormiebant cum mulieribus, quas observabant ad ostium tabernaculi. Porro quos inimicos Dei vidit in perniciem suam filios recognovit, et quos hostili ferre gladio debuit paternæ blanditiæ lenitate palpavit. Non sic ille fidelis in domo Domini famulus Moyses, magister videlicet ingeni Phinees. Stans enim in porta castrorum ait: « Si quis est Domini jungatur mihi; congregati sunt ad eum omnes filii Levi, quibus ait: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ponat gladium vir super femur suum; ite et redite de porta usque ad portam castrorum, et occidat unusquisque fratrem, et proximum et amicum suum. Cæsis itaque viginti tribus milibus hominum, ait Moyses: Consecrasti manus vestras hodie Domino, unusquisque in filio et fratre suo, ut dicit vobis benedictio (*Exod. xxxii*). » Plane sicut benedictione digni sunt qui culpas corrigunt, ita nihilominus maledictioni obnoxii sunt qui peccantibus blandiuntur. Sicut per prophetam dicitur: « Maledictus, qui prohibet gladium suum a sanguine (*Jer. xlviii*). » A sanguine quippe gladium suum prohibet qui se ab inferenda reprobis digna sententiæ animadversione coercet. Facti siquidem culpam habet, qui quod potest negligit emendare (*S. Gregor.*) Unde et præfatus Heli, vir Dei, qui et Phinees fuisse putatur, ait: « Hæc

B dicit Dominus: Quare calce abjecisti victimam meam et munera mea, quæ præcepi, ut offerrentur in templo, et magis honorasti filios tuos quam me? » (*I Reg. 11*). Si ergo Heli propter duos duntaxat filios, quos non ea qua digni erant invectione corripuit, cum eis simul et cum tot hominum multitudine perit, quæ arbitratur dignos esse sententia qui in aula ecclesiastica et solis judicantium præsidet et super non ignotis pravorum hominum criminibus tæcet; qui dum dehonestare homines in publico metuunt, ad contumeliam superni Judicis divinæ legis mandata confundunt, et dum perditis hominibus amittendi honoris officium servant, ipsam ecclesiasticæ dignitatis Auctorem crudeliter inhonorant? Unde et eidem Heli, qui Deum, suos filios honorando, contempserat, divina vox ait: « Quicumque glorificaverit me, glorificabo eum; qui autem contempserit me erunt ignobiles. » Ubi mox subditur: « Ecce dies veniunt, et præcidam brachium tuum, et brachium domus patris tui (*I Reg. 11*); » ac si aperte dicat: Quia ego per pastoralis officii dignitatem contra inimicos meos brachium tibi fortitudinis contuli, sed tu ad eorum ultionem illud exercere noluisti, jam brachium a te præcidam, id est, vigorem tibi sacerdotalis culmine auferam, ut qui manceps fueras ad pugnandum pro me, jam nec manum habebas ad tuendum te.

CAPUT II

In epistola ad fratres Cluniacenses.

Fugiendus est mundus, qui tenebras parturit; petenda remotio, ubi tanquam in deserto verum lumen erumpit. Prorsus a nostra repellendus est amicitia, qui nimirum dum tenebrarum, in quibus semper est, caligines inserit, consentientibus sibi atque obedientibus lumen exstinguit; imo delens ei semper inferendabile bellum, qui suorum oculos obruit amicorum. Hinc est quod sacra Regum historia narrante didicimus: Quia « cum Naas Ammonites ascenderet, ut Jabes Galaad cum suis agminibus expugnaret, omnes viri Jabes ad Naas una voce dixerunt: Habeto nos fœderatos et serviemus tibi. Quibus ille respondit: In hoc feriam vobiscum fœdus,

ut etiam omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium uniuersum Israeli. Dixeruntque ad eum seniores Jabes : Concede nobis septem dies, ut mittamus nuntios in uniuersos terminos Israel; si non fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te. Audiens hæc Saul exercitus multitudinem congregavit, arma corripuit et ex Ammonitis gravi admodum cæde percussis cum gloria triumphauit (*I Reg. xi*). » Quid itaque per Naas Ammonitem, superbum uide licet regem, nisi vel mundum Creatori suo rebellem, vel diabolum eius intelligimus principem? De quo nimirum dicitur : Quia « ipse est rex super omnes filios superbiæ (*Job xli*). » Et quia Naas *serpens* interpretatur, recte per hunc uenenosus ille et lubricus anguis exprimitur. Quid uero per Jabes, quæ ciuitas erat Israelitica, nisi anima inuitur Christiana, ad uidentem Deum per studium contemplationis intenta? Et quia Jabes interpretatur *exsiccata*, vel *siccata*, congrue per Jabes illa intelligitur anima, quæ supernæ gratiæ pinguedinem deserit, et in æstu concupiscentiæ carnalis arescit. Recedens quippe ab inhiando diuini numeris rore fit sicca, quem antea dum perciperet, uigebat salubriter irrigata, Domino per Isaiam dicente : « Effundam aquam super sitientem et fluentia super aridam (*Isa. xlii*). » Sed Naas cum Jabes fœdus aliter dedignatur inire, nisi oculum dextrum paciscatur erueri. Quia quisquis uel antiquo hosti in perversa suggestionem subternitur, uel mundi huius inquietis actionibus implicatur, dum se tanquam superbo regi turpiter fœderat, necesse **183** est ut dextrum oculum, hoc est, lumen contemplationis amittat, et sic opprobrium in Israel ponitur, quia dum a contemplationis arce ad terrena uel immunda quælibet exsequenda deuoluitur, consequens est ut in Ecclesia probrosæ derisionis obrectationibus mordeatur. Petunt autem illi septem dies inducias, et quia Deus septimo die requiescere a cunctis operibus legitur (*Gen. ii*), quid per septenarium numerum, nisi requies designatur? Istum numerum Saul inobediens ignorauit, cum per eum se Samuel præstolandum esse præcepit. « Septem, inquit, diebus expectabis, donec ueniam ad te, et ostendam tibi quæ facias (*I Reg. x*). » Sed quia spiritualem requiem uir reprobis spreuit, exagitandum eum Spiritus malus arripuit (*I Reg. xvi*). Per septenarium ergo dierum numerum ab iniquo rege Jabes ciuitas liberatur, quia quælibet anima, quam suadente diabolo mundus ad se conatur atrahere ac negotiorum sæcularium tenebris excæcare, illasum contemplationis oculum seruat, si omnino resistens in suæ quietis proposito perseverat, eamque Redemptor noster de tentatione, quam patitur, eripit, cum eam in remotionis suæ censura quiescere deprehendit. Unde illic scriptum est : « Cum uenisset, inquit, dies crastinus, constituit Saul populum in tres partes, et ingressus est media castra in uigilia matutina et percussit Ammon usque dum incalesceret dies (*I Reg. xi*). » Quid enim per Saul, qui *Christus Domini* dicebatur, nisi is, qui uerus Rex est Israel, Dei homi-

numque mediator inuitur? Quid est quod populum in tres constituit partes, nisi quia tres sunt principales animæ uirtutes, fides scilicet, spes et claritas? In trifariis itaque bellatorum partibus uictoria certaminis obtinetur, quia tribus his uirtutibus, ducē Christo, omnis diabolica tentatio vincitur. Porro nec ipse a mysterio uacat puguatorum numerus, quem Scriptura pronuntiat. « Fuerunt, ait, filiorum Israel trecenta millia, uirorum autem Juda triginta millia (*Ibid.*). » Millenarius autem atque denarius, quia perfecti sunt numeri, sanctorum perfectionem; trecenti uero, uel triginta, quia a tribus oriuntur, diuinitatem significant Trinitatem. Quid itaque per trecenta millia, uel triginta millia bellatorum, nisi sancti doctores intelliguntur Ecclesiæ, qui et fide sunt orthodoxi et religiosi operibus consummati? Cum his ergo Saul hostiles regis Naas acies superat, quia cum doctoribus Ecclesiæ suæ Christus de ueternosi serpentis uersuta uacillatione triumphat. Nam cum eorum præcepta uel exempla subtiliter attenduntur, mox corda torpentia, quæ iam noxius temporis inuaserat, recalescunt et alii obtruncandas impugnantium uictorum acies uelut elato mucrone spiritus inflammatur. Unde et ipsi bellatores Israel et Juda nuntii, qui ad se uenerant, dicunt : « Sic dicetis uiris, qui sunt in Jabes Galaad : Cras erit uobis salus, cum incalescit sol. » Nam cum mens per desidiam priuinitus tabefacta iam in se reuersa ad Conditoris sui desiderium recalescit, cum torporem negligentiae deserit et frigus insensibilitatis pristinæ flamma sancti amoris accendit, tunc uelut incalescente sole uictoria de hostibus sumitur, et obsessa ciuitas de superbi regis manibus liberatur. Hinc est quod de Abraham scriptum est **184** quia « apparuit ei Dominus in conualle Mambre in ipso fervore diei (*Gen. xviii*). » Hinc est quod Loth, « Sol, inquit, ortus est super terram, et Loth ingressus est Segor (*Gen. xix*). » Recte igitur siue mundi, siue principis eius amicitias dedignatur, et cum eis simul societatis fœdus habere contemnit, ne, dum tenet ris iungimur, luce priuimur. Et notandum quod iniquus rex non duos inimicis erueri, sed unum duotaxat oculum flagitat, ut eos in Israel opprobrium ponat, quia sepe malignus hostis consentienti sibi cuilibet reprobo homini potiore partem sanctitatis ac lucidi operis admittit : minorem uero artificiosa quadam suæ calliditatis industria derelinquit, ut in eo quod tollitur sit occasio damnationis, ut pereat; in eo uero quod remanet, de spe fiducia præsumatur, ut peccator ad penitentiam non recurrat, sed ex ipsis sanctitatis amissæ reliquiis, quibus tanquam haclu transgressor inuitur; ad his, qui cum cecidisse uoverunt, infamia laceratur; sicque pii operis detrimentum dignæ fit irrisionis opprobrium.

CAPUT III.

In epistola ad Albericum, in qua ei super decem questionibus respondet.

« Filius unius anni erat Saul, cum reguare cœpisset; duobus autem annis regnauit super Israel

(*1 Reg. xii*). » Hoc nonnulli intelligi sic arbitrantur, quia regi Saul in exordio regni sui filius erat annu-
 culus, qui teneram adhuc regni anni vagiebat infan-
 tiam, scilicet Isboeth, et hic duobus annis post
 mortem patris regnavit super Israel. Sed quoniam
 hic a doctioribus viris sensus exploditur, a nobis
 etiam alius inquiratur. Quod ita B. Hieronymus
 docet intelligi: Quoniam « sic erat innocens, tan-
 quam puer minus anni cum regnare cepit, et duobus
 annis in ejusdem innocentie simplicitate perman-
 sit. Sed qui tunc erat ex humilitate filius, postmodum
 per superbiam factus est servus. »

CAPUT IV.

*In epistola ad Aliprandum; quæ est de correptione,
 quam sit utilis in sancti ordinis disciplina.*

Spiritualis plane quisque conventus, si fraterni
 zeli frequentè correptione non utitur, Israeliticæ
 plebis mystica laborat inopia; quæ videlicet inci-
 piente Saul regis imperio fabrum ferrarium non ha-
 bebant. Dicit enim Scriptura: Quia « faber ferrarius
 non inveniebatur in omni terra Israel (*1 Reg. xiii*). »
 Porro sicut ferrum reliqua metalla fortiter edomat,
 ita correptionis malleus vitia delinquentium reprimi-
 it et quasi endendo rigide mentis duritiam frangit.
 Hinc est quod de ipso fabrorum spiritualium prin-
 cipe per Isaiam dicitur: « Ecce ego creavi fabrum
 sufflantem in igne prunam et proferentem vas in
 opus suum (*Isa. lvi*). » De ferro quoque Eccle-
 siastes dicit: « Si retusum fuerit ferrum et hoc
 non ut prius, sed hebetatum erit, multo labore
 exacuatur, et post industriam sequitur sapientia
 (*Eccle. x*). » Sed Philistæi de terra Israel fabros
 185 ferrarios tollant, cum maligni spiritus falsæ
 pietatis obtentu zelum correptionis de fratrum labiis
 auferant. Unde et illic subiun-
 ditur: « Caveant enim
 Philistæi, ne forte facerent
 Hebræi gladium aut
 lanceam (*1 Reg. xiii*). »
 Unde paulo post: « Retusa
 itaque erant acies vomerum,
 et ligonum, et tridentium
 et securium usque ad
 stimulum corrigendum
 (*Ibid.*). » Dum Philistæi
 timent gladios, tollunt
 fabros, ut dum armorum
 fabricatam conspiciunt,
 non sit etiam qui cætera
 exercentis laboris utensilia
 fabricentur. Apostolo quippe
 testante: « Gladius spiritus
 est verbum Dei (*Ephes. vi*). »
 Hunc gladium quia perversi
 timent spiritus, fabros de
 terra Israel auferunt, dum
 eos, qui redarguere delin-
 quentium errata debuerant,
 a tenenda censura disci-
 plina conspiciunt; et hæc
 negligentie dissolutio contigit
 ut in servorum Dei
 quibusque conventibus, non
 modo sacræ prædicationis
 sermo cesset audiri, sed et
 honestarum artium exercitia
 desinant frequentari. Nam
 quia districta magisterii eos
 disciplina non reprimi-
 t, propriis voluntatibus
 dediti scribere nesciunt;
 artis honestæ exercitia
 nulla discunt, cum
 Apostolus dicat: « Qui non
 laborat, non manducet
 (*11 Thess. iii*). » Quæ
 nimirum cum sibi sint
 necessaria, sæculares viros,
 vel etiam reprobos ad-
 dent, quoniam hæc apud se
 reperire non possunt. Unde
 illic dicitur: « Descendebat
 ergo omnis Israel ad

Philistiam, ut exacuere-
 t unusquisque vomerem
 suum, et ligonem, et sarculum. »
 Israel ergo ad Philistæos non
 ascendit, sed descendit, ut
 utensilia suæ necessitatis
 exacuatur, cum sancti ordi-
 nis viri ad sæcularium vita
 declinant, ut ab eis sibi
 commodum cujuslibet utilitatis
 acquirant. Vides ergo quia
 si de sacro conventu correptionum
 censura subtrahitur, disciplinæ
 vigor funditus enervatur
 et religio tota destruitur,
 quia dum unusquisque
 propriæ sequitur voluntatis
 arbitrium, ad sæcularia
 rediens, spiritualis observantia
 violat institutum. Unde
 quisquis est, cui regularis
 vitæ fervor inæstuat,
 correptiones libenter amplectitur,
 et tunc etiam, cum innocens
 est, suis reprehensionibus
 delectatur, non ut eum
 conscientia peccasse remordeat,
 sed quoniam hoc prodesse
 cæteris audientibus sperat,
 ut inde ipse innocens et
 mundus arguitur, alii, qui
 vel lapsi, vel lapsuri forte
 sunt, corrigantur.

CAPUT V.

*In epistola ad Hermisindum, de eo quod adificium
 humanæ superbiæ cito destruitur.*

« Pactus quidem est Saul
 majorem filiam suam Merob
 David dare uxorem; sed cum
 tempus advenisset quod dari
 sibi debuisset, non ei data est,
 sed alii conjuncta est viro. Dilexit
 autem Michol filiam Saul
 alteram David eamque sibi
 uxorem conjunxit (*1 Reg. xviii*). »
 Merob quippe interpretatur
 multitudinis; Michol autem,
 a qua, vel ex omnibus. Et
 quid per Merob, nisi illa
 duntaxat infidelium turba
 signatur, quæ est de multitudine,
 quæ repellitur? « Multi enim
 sunt vocati, pauci vero electi
 (*Matth. xz*). » Quid autem
 per Michol, nisi sancta figuratur
 Ecclesia, 186 a qua videlicet
 omnes oriuntur electi, vel
 quæ ex omnibus constat
 electis, quæ licet filium non
 genuerit, huic tamen
 intelligentiæ ejus sterilitas
 non obsistit? Aliud quippe
 mysterium est, quia regi
 David est in conjugalitate
 conjuncta; aliud, quia
 perstitit infecunda; aliud,
 quia Christi Domini est
 sortita conjugium; aliud,
 quia fecunditatis non
 meruit donum, sed per-
 tulit in Israel sterilitatis
 opprobrium. Haec sane
 David superbi regis Saul
 sibi filiam junxit, dum
 fortis manu Jesus ac merito
 desiderabilis eam de
 superbi hujus mundi
 principis obsequio sustulit
 sibi quæ confederationis
 intimæ glutino cœnivit.
 Quam videlicet Michol,
 quæ sancta electorum
 est Ecclesia, superbus ille
 Saul, hoc est, malignus
 spiritus, ei Merob auferre
 minime valet, quia
 fidelis custos irrevocabili-
 ter eam suæ dilectionis
 obstrinxit amplectibus;
 qui in Evangelio clamat:
 « Oves meæ vocem
 meam audiunt, et non
 peribunt in æternum,
 et non rapiet eas
 quisquam de manu
 mea (*Joan. x*). »

CAPUT VI.

In sermone de S. Columba.

Cum Redemptor noster
 hujus mundi campum
 pugaturus ingreditur, ad
 debellandas aeris hujus
 nequitias fortis præliator
 armatur; quia novum
 debet instruere prælium,
 novum induit genus
 armorum,

videlicet ut quod infirmum est superponeret, et quod robustum est occultaret. Loricam siquidem imbecille carnis induit et insuperabilem divinitatis fortitudinem occultavit. Sic sic per carnem diabolus a secundo homine perditur, qui per carnem dudum primum hominem superavit, eademque sibi nunc ruinae facta est causa quae victoriæ fuerat de primo parente materia. Hoc per allegoriæ mysterium res illa præmonuit quod David a facie regis Saul fugiens in præsentia Achis regis Gethi se furere simulavit. Dicit enim Scriptura: « Quia defluebant salivæ ejus in barbam (I Reg. xi). » Sane quia barba viri est proprium, quid est per mysticum intellectum, nisi virtutis indicium? Quid ergo per salivas, quæ nimirum fluidæ sunt et fluxæ, nisi carnis infirmitas? Quid vero per barbam nisi divinitatis inimitabilem fortitudo? Barba ergo salivis defluentibus operitur quia fragili carnis velamine divinitatis virtus induitur. Sed quod David dispensationis agebat industria, hoc a nescientibus putatur insanitæ. Unde Achis servus suis ait: « Vidistis hominem insanum, quare abduxistis eum ad me? an desunt nobis furiosi quod introduxistis istum, ut faceret me præsentem? (Ibid.) »

Nonne etiam vero David Redemptori nostro simile quid accidit, ut insanus ab insanientibus putaretur et miracula per demones agere a demoniacis diceretur? Hinc est quod Marcus evangelista dicit: « Et cum vidisset sui, exierunt tenere eum; dicebant enim quoniam in furorem versus est (Marc. iii). » Quibus verbis protinus addidit: « Et Scriba, qui ab Hierosolymis descenderant, dicebant: « Quoniam Beelzebub habet, et quia in principe demoniorum eiecit demonia (Ibid.). » Porro autem, quia salivæ frequenter **187** ex infantium ore decurrunt, nonne velut infantilia videbantur verba, cum diceret: « Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis? (Joan. vi.) » Quod audientes discipuli dicebant: « Duras est hic sermo, et quis potest eum audire? » Et sicut evangelista refert, « Jam non cum illo ambulabant (Ibid.). » Sed istæ salivæ barbam David tegebant quia sub his infantilibus verbis divina latebat. Factus est ergo Redemptor noster infirmus, ut nos fortes efficeret; visus est stultus, ut ad veram nos sapientiam revocaret. Unde dicit Apostolus: « Quia quod stultum est Dei sapientia est hominibus. » Et paulo superius: « Quia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes (I Cor. i). » Nec indignum super Domino Salvatore nostro infirmitatem, vel stultitiam dici, cum etiam per leprosum, cum etiam per serpentem non designatus sit mystice figurari.

CAPUT VII.

In epistola ad Desiderium abbatem, qua dicitur quod majori sit dignus honore qui dignitatem projecit quam qui in ea persistit.

Quem non edificet atque ad perfectionem charitatis excitet, quem, inquam, non solum ad officio-

PATROL. CXLV.

sum piæ humanitatis studium exercendum, verum etiam ad bona pro malis reddendum, non provocet hoc quod de Pythonissa illa magna profecto laudis digna præconio legitur, quæ videlicet, ad imitationem Dei, Saul tam bene tractavit, non modo regio jam culmine desperatum, sed et in crastino Philistinorum gladiis perimendum (I Reg. xxvii); et tanquam prudens, juxta Evangelium, serpens (Math. x), illi præstitit beneficium, a quo nullum se consequi posse sperabat emolumentum. Ille præterea, sicut ipsa conqueritur, omnes hariolos de terra Israel et magos erasit, ac per hoc eidem mulierculæ omnem questum solitæ divinationis ademit. Illa vitulum paschalem, qui sibi de consumpta vix paupertate supererat, coxit et azynos panes de perexigua farina commiscens illi, ut vesceretur, apposuit. Quod cum ille lugubris et contigua morte

188 perterritus sperneret ac cilium capere funditus recusaret, e contrario illa precibus obnixis et quibusdam velut argumentationibus incessabiliter insistebat, ut roganti rationem redderet. Et sicut illa jubenti paruerat, sic iste supplicantis precibus annueret: « Ecce, inquit, obediit ancilla tua voci tuæ, et posui animam meam in manu tuâ, et audivi sermones tuos, quos locutus es ad me; nunc ergo audi et tu vocem ancillæ tuæ, et ponam coram te buccellam panis, ut comelens convalescas et possis iter facere (I Reg. xxviii). » Quis enim hoc coruscantem faceret Evangelio, quod hæc mulier sub umbra legis egisse describitur, præsertim cum Vetus offerat instrumentum: « Dilige amicum tuum, et odio habebis inimicum tuum, » evangelica vero tuba terribiliter intonet: Quia « nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris (Math. vi; Marc. xi). » Saul enim ita divinantibus et hariolis inimicus existit ut passim omnes interficeret, et vix eorum quispiam, nisi hæc duntaxat pauperula mulier, remansisset; hæc etiam, quæ supererat, tanta regis persecutionis erat immanitate constricta ut, dum nullatenus uti divinatione presumeret, consuetum propriæ artis quæstum funditus amisisset. Hæc tamen ipsam quod remanserat reddens bona pro malis alacriter obtulit, et inimicum suum, velut Apostolo jam hæc præcipiente, cilavit (Rom. i). Et hæc eo tempore laudabilis mulier fecit, cum illum nosset illico inorturum, atque ideo nec speraret jam placidum, nec paveret iratum. Argumentis utitur homines, ut a propriis domibus hospitali volentes ejiciant, ut ad tabernas, vel emporia vicina transmittant. Siquidem heus iste depreciatur, ille profertur; hic per inclementiam annotinæ tempestatis ægra seges negare fertur agricolis victum; ille feracium frugum dicitur exuberasse proventus. Modo brevis commendatur itineris, modo sol altiora celi tenere spatia prohibetur. Hæc igitur accurateque verborum, nil aliud agitur quam ut supervenientes alibi providere compellantur hospitium. Hæc autem prudens et ingenua mulier rhetoricatur, ut ita loquar et

oratorum orationibus utitur, ut inimicus ejus, dum respicit ac resultat, ad edulium provocetur.

Expliciunt testimonia primi libri Regum.

189-190 INCIPIUNT CAPITULA LIBRI SECUNDI REGUM.

1. De eo quod David imprecatus est, ut non deficiat de domo Joab fluxum seminis sustinens et leprosus tenens fustum.
2. *Ista est lex Adam, ait David, Domine Deus.*
3. Fecit autem David sibi nomen, cum reverteretur, capta Syria, in valle Salinarum cassis duodecim millibus.
4. Qui erant Gelethai, et Phelethai.
5. De eo quod filii David sacerdotes fuisse dicuntur.
6. Quod Ammon filius Naas, uaniis David ad consolandum eum super mortem patris directis, vestes scidit et barbos medius rasis.
7. De jumentis David, quae suscepta est; Saul vero, reprobata.
8. De eo quod David Rabath civitatem, quam Joab oppugnabat, victor obtinuit.
9. De eo quod David Absalon fugiens decem concubinas ad custodiendam domum reliquit.
10. Quod Absalon patrem persequens, concubinas quas pater domi reliquerat, consilio Achitophelis sedavit.
11. De eo quod Sobi, et Machir et Berzellai Galaadites obtulerunt David in casuris Madion stratoria, et tape-
tia, et vasa et quaeque ad cibos necessaria.
12. De eo quod dicitur plures fuisse quos consumperat saltus de populo quam illi quos voraverat gladius.
13. Quod Berzellai Galaadites usque Jordanem cum rege David veniens et Hierusalem secum pergere recu-
savit.
14. Quod David decem concubinas, quas domi reliquerat, rediens in custodiam tradidit, nec est ultra
ingressus ad eas.
15. Unde supra.
16. De eo quod dicitur tertium bellum in Gob contra Philisthaos fuisse, in quo percussit Aleodatus filius sal-
tus polimiaris Bethlehemites Goliath Gethaem.
17. David sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres; ipse quasi tenerimus ligni vermiculus, qui
octingentos interfecit impetu uno.
18. Quod David aream Ornan Jebusae et boves in holocaustum offerendo tazato pretio comparavit.

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI SECUNDI REGUM.

† CAPUT PRIMUM.

In libro Gomorrhiano.

« Nec deficiat, ait David, de domo Joab Gomor-
rhan sustinens (II Reg. iii). » Pro quo secunda trans-
latio habet fluxum seminis sustineas et leprosus
tenens fustum, et caedis gladio et indigens pane.
Lepra quippe perfunditur qui gravis peccati labe
sedatur, fustum vero tenere est virilis vitae fortia
facta relinquere et femineae conversationis illece-
brosam mollicitem exhibere. Gladio cadit qui furo-
rem divinae indignationis incurrit. Pane indiget,
quem a perceptione Christi corporis proprii reatus
panis coerces. « Ille est enim panis vivus, qui de caelo
descendit (Joan. vi). » Si ergo post fluxum seminis
leprosus factus praeepto legis extra castra manere
compelleris, cur adhuc in eisdem castris etiam hono-
ris priuatum obtinere contendis? Nunquid non
Ozias rex cum superbe adolere incensum super al-
tare thymianatis voluisset, postquam se plaga lepra
caelitus percussum agnovit, non modo a sacerdotibus
de templo expellente tulit, sed et ipse celeriter
egredi festinavit? Scriptum quippe est: « Cumque
respexisset eum Azarias pontifex et omnes reliqui
sacerdotes, viderunt lepram in fronte ejus, et festi-
nato expulerunt eum. » Moxque subiungitur: « Sed
et ipse perterritus, acceleravit egredi, eo quod sen-
sisset illico plagam Domini (II Par. xxvi). » Si rex
corporali lepra percussus a sacerdotibus ejici de
templo non contempsit, tu leprosus in anima cur
tot sanctorum Patrum iudicio a sacris altaribus re-
moveri non pateris? Si ipse, demisso regis digni-
tatis imperio, habitare in domo privata usque ad

A obitum non erubuit, tu cur a sacerdotalis officii con-
sul-leris arce descendere, ut in poenitentiae sepultura
conclusus te inter vivos studeas quasi mortuum de-
putare? Et ut ad illam Joab mysticam recurramus
historiam si ipse gladio corruisti, quomodo alium
per sacerdotalem gratiam suscitabis? Si ipse, exi-
gentibus meritis, indiges pane, id est, a Christi se-
paratus es corpore, quo facto alium poteris caelestis
mensae dapibus satiare? Si tu Oziae lepra es percus-
sus in fronte, hoc est, infamiae nota dehonestaris in
facie, quomodo alium poteris obducta perpetrati
criminis oblivione purgare? Ernescat ergo tume-
facta superbia, nec super se extolli inaniter appetat,
quam infra se proprii reatus sarcina non mediocri-
ter gravat.

191 CAPUT II.

In sermone de S. Matthaeo.

Cum David per Nathan prophetam clementia di-
vina promitteret ex ejus semine nasciturum qui suo
sancto nomini construeret templum et Christum
manifeste denuntians adiecisset: « Ego ero illi in
patrem, et ipse erit mihi in filium (II Reg. vii); » mox-
que Ecclesiam, quae corpus est Christi, qualis esset
futura, depromeret, dicens: « Et fidelis erit domus
tua, et regnum tuum usque in aeternum ante faciem
meam, et thronus tuus erit firmus jugiter. » Ille
gratias agens, inter caetera orationis suae verba sic
ait: « Sed et parum visum est in conspectu tuo,
Domine Deus meus, quia dilexisti me, nisi loquereris
etiam de domo servi tui in longinquum; » moxque
subiunxit: « Ista est enim lex Adam, Domine Deus
(Ibid.). » Ac si perspicue dicat: Sicut in terreni mundi

hujus exordio Adam constituit posteritatis securitatem A
parentem, atque ex hac radice totius humani generis
decrevit pullulare propaginem; ita nunc, cum mun-
dum renovare disponis, me quasi novum Adam facis,
dum Christum ex meo semine nascurum, qui est
auctor et caput Ecclesie, polleris. « Ista est, in-
quit, lex Adam; » qui sicut ille erat in filiis suis
hunc mundum visibilem possessurus, ita et ego po-
puli spiritualis in Christo pater edificor, cum illo,
qui in cœlis est, perpetuo regnaturus. Sicut enim
de costa illius formata est viventium mater Eva
(Gen. ii), ita de latere Christi, qui ex me nasciturus
est, victura perenniter egreditur Ecclesia. De hoc
novo et spirituali mundo scriptum est: « Domini
sunt cardines terræ, et posuit super eos orbem (I
Reg. ii). » Orbis enim super terræ cardines ponit-
ur, cum sancta Ecclesia tanquam super bases Jo-
hannis evangelicis solidatur.

CAPUT III.

*In epistola ad B., quæ est ut exteriori prudentie
spiritualis prudentia præferatur.*

« Fecit autem David sibi nomen, cum reverteretur,
capta Syria, in valle Salinarum cæsis duodecim mil-
libus (II Reg. viii). » Verum enim David Christus,
fortis scilicet viribus et pulchro aspectu, in valle
Salinarum duodecim millia hominum stravit, quia
per apostolos suos de salsa, ino falsa hujus mundi
sapientia triumphavit. Qui enim duodecim spiritualis
prælii bellatores habuit, quasi totidem per eos
hominum millia trucidavit, dum stulte sapientes a
frivola sapientie vanitate convertit. Quorum vide-
licet bellatorum unus ad Corinthios dicit: « In carne
enim ambulantes, non secundum carnem militamus;
nam arma militie nostre non carnalia sunt, sed
potentia Deo, ad destructionem munitionum consilia
corporis destruentes, et omnem altitudinem extol-
lentem se adversus scientiam Dei, et in captivatem
redigentes omnem intellectum in obsequium Christi
(II Cor. x). »

192 CAPUT IV.

*In epistola ad Albericum, qua super decem questio-
nibus respondet.*

Quæris qui erant Cerethæi et Phlethæi, qui bel-
latores dicunt fuisse David? (II Reg. viii, 20.) Legitur
in libro Numeri dixisse Dominum Moysi: « Congrega
mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu
nostri quod senes populi sint ac magistri, et duces eos
ad ostium tabernaculi fœderis faciesque ibi stare
tecum; et auferam de spiritu tuo tradamque eis, ut
sustinent tecum onus populi et non tu solus gra-
veris (Num. xi). » Ex istorum itaque stirpe duce
processerunt cognationes, quarum una Cerethæi, altera
dicebatur Phlethæi. Et Cerethæi quidem dans judi-
cium, Phlethæi puniens interpretatur; ut quos illi
adjudicarent morti promulgando sententiam isti pu-
nient irrogando vindictam.

CAPUT V.

In eadem epistola.

« Filii autem David sacerdotes erant (II Reg.

xviii). » Cur filii David sacerdotes fuisse dicuntur;
quia nullam cum filiis Aaron consanguinitatem, nisi
sicut cætera tribus habuisse noscuntur? Sed sciendum
quia dum sacerdotes venerabiles ac magistri
constituuntur in populo, aliquando nomine sacerdotum
designantur principes, vel doctores, sicut alibi
reperitur: « Ira Jarites (Ira Jairites) erat sacerdos
David (II Reg. xx), » id est, magister. Ita quoque cum
dicitur: « Filii autem David erant sacerdotes, » sic
intelligendum est ac si dicat: Quia magistri erant
fratrum suorum, vel certe principes inter externos,
sicut habet antiqua translatio. Nam ubi nova dicit
editio: Filii David erant sacerdotes; in veteri
legitur: Filii autem David principes erant aulae
regiæ.

CAPUT VI.

In epistola ad Clunienenses fratres.

« Faciam, inquit David, misericordiam cum Ha-
non filio Naas, sicut fecit pater ejus mecum miseri-
cordiam. Misit ergo David consolans eum per servos
super patris interitu, » utque historiam compen-
diosa relatione succingam « inlit Haanon servos
David, rasique mediam partem barbæ eorum, et
præcidit vestes eorum medias usque ad nates et di-
misit eos (II Reg. x). » Quid enim per Haanon,
nisi nequitie spiritus? quid per barbam, quæ virorum
est propria, nisi sanctarum fortitudinis virtutum? quid
etiam per vestes, nisi sanctitatis intelligitur indu-
mentum? Psalmista perhibente, qui ait: « Sacerdo-
tes tui induantur justitiam (Psalm. cxxxii). » Haanon
ergo fœdus amicitie reposecentibus, mediam barbæ
partem radit, quia hostis antiquus aliquando fortiter
operantis robur imminuit, sed postquam barbam
rasit, etiam vestimenta præcidit, quia mox ut ma-
lignus spiritus interiore adimit fortitudinem, conse-
quenter etiam exteriorem conspicuæ conversationis
exit honestatem. Quod 193: et enim vestes hominum
ad nates usque præcidere, nisi eos a superduncto ve-
lamento justitiæ usque ad obsceni et inverecundi
operis turpitudinem denudare?

CAPUT VII.

In epistola ad Marinum.

Cum David perpetrati reatus arguitur, mox ut
in vocem confessionis erupit, dicens: « Peccavi
Domino, » ex ore prophetæ protinus audivit: « Do-
minus transtulit peccatum tuum, non morieris (II
Reg. xii). » Et quia se occasio præluit, hoc etiam
te fraudari non patiar, quia nonnulli a pueris in re-
ligionis ordine constituti sola inobedientia superbiæ
mista deperunt, cum in sæculo plurimi post imma-
nium criminum perpetrata flagitia per humilitatis
studium indulgentiam promerentur. Ecce enim Da-
vid adulterium, homicidiumque commisit (II Reg.
x); Saul vero Samueli inobediens exstitit (I Reg.
xiii, xv). Sed quid, quod ille nullo interveniente,
vel in puncto veniam meruit; alterum vero nec
propria confessio, nec prophetæ tam ingultris et
amara atque proluxa supplicatio reconciliavit. Plura
si Scripturæ series utrobique discutatur, copiosior

Saul quam David in verbis penitentiae reperitur. A iste siquidem duntaxat id quod praemisum est : « Peccavi Domino (II Reg. xii) ; » ille autem ait : « Peccavi, inquit, quia praevaticatus sum sermones Domini, et verba tua, timeus populum, et obediens voci eorum (I Reg. xv) ; » atque ipsum postmodum repetens, ait : « Peccavi. » Accessit autem et longanimis valde Samuelis oratio, de quo videlicet dicitur : « Contristatusque est Samuel et clamavit ad Dominum tota nocte illa (Ibid.). » Sed divina voce responsum est : « Esqueque, ait, tu liges Saul, cum ego proiecero eum, ne regnet super Israel ? » (I Reg. xvi.) Quid est ergo quod alterius penitentia pie suscepta, alterius autem sub districtae se veritatis est examine reprobata, nisi quod ille scelus inobedientiae spiritu superbiter parvipendens nequaquam pleno corde poenituit ; hic autem pauca quidem protulit, sed ejus viscera divini timoris gladio transfixa veri luctus amaritudo replevit ? Haec, quae so, considerare non negligant, qui cum inobedientiae obediunt, de graviorum se immanitate criminum procaeter jaectant. Quum profecto nonnullis sepe videmus ad agenda confessionis iudicium frequentare, solo se devote prosternere, timulis se et accuratis verbis magis facite quam humiliter accusate, atque ideo nunquam eorum mores ad idoneae correctionis emolumenta procedere, quia videlicet cum Saul ore poenitent, corde timent.

CAPUT VII.

In epistola ad cardinales episcopos.

Sicut olim Romanorum consules ex diversis mundi partibus reportabant, perfecta hostium caede, victorias, sic isti nunc animas hominum de manu diaboli debent liberare captivas. Ad hos quippe victoriarum titulos, ad hos debent semper inhilare triumphos, videlicet **194** ut antiquo praedoni animarum pereuntium mandandas rapere, et Regi suo Christo signa gaudeant victicia reportare. Hunc porro conflictum David signavit, cum Rabbath civitatem victor obtinuit (II Reg. xii). Rabbath quippe multitudo, vel grandis interpretatur, quod non inconuenienter universitatem hujus mundi significare cognoscitur. David itaque Rabbath obtinuit civitatem, cum suis legibus Christus grandem et copiosam hujus mundi solididit multitudinem. Coronam vero de capite Regis illius David abstulit sibi, sicut Scriptura testatur, imposuit ; quod tunc verus David Christus implevit, cum mundi sapientes, quibus quodammodo diabolus ornabatur, eripuit et in sui decoris et gloriae diadema convertit. Multitudo quippe fidelium non modo Christi, sed et doctoris cujusque corona perhibetur, cujus praedicatione convertitur, sicut Paulus Philippensis ait : « Itaque, fratres mei charissimi, gaudium meum et corona mea, sic state in Domino (Philip. iv). » Sed et praedam, juxta Scripturam, asportavit multam valde. Praeda quippe de Rabbath tollitur, cum ex hoc mundo quique fideles atque devoti ad Dei omnipotentis obsequium convertuntur. Vos,

inquam, o sancti pontifices, vos potissimum hujusmodi debetis esse praedones, qui quotidie ihesu letitia animas hominum de manibus diaboli possessoris eripere et triumphales Regi vestro David manibus reportare. Nec tamen sufficit, cum diabolo raptus, ad Deum quisque pia devotione convertitur, nisi mox etiam a status sui duritia quasi crebro sanctae praedicationis malleo conteratur. Unde per Jeremiam : « Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, et quasi malleus contrensus petram ? » (Jer. xxiii.) Verba quippe Domini quasi ignis sunt, quia frigus expellunt, calorem mentibus ingerunt ; malleus autem sunt, quoniam obstinationis et perveritatis duritiam molliunt.

Congruae ergo sacra subnectit historia : « Populum quoque ejus adducens serravit, et circumegit super eos ferrata carpenta, divisitque cultris et transdixit in tyrum laterum (III Reg. xi). » Quid enim per ferrata carpenta, inquit utique genus est carruum, nisi sortem atque inopugnabilem quadrigam sanctorum evangelistarum, ac per hoc omnium divinarum Scripturarum intelligere debemus eloquium ? Nam, prout alibi jam diximus : Vile quidem ferrum, tamen edomat omne metallum. Sicut ferum metalli omnibus dominatur, sic evangelicae doctrina duras mentes emollire cognoscitur. Quid est ergo super captos homines ferrata carpenta circumagere, nisi sacrae Scripturae roris humanarum mentium aream triturare, ut in eis sermo divinus et vitiorum reluctantium glebas obterat, et eas ad suscipiendas mandatorum caelestium segetes complanare et exaequare contentat ? Et quid est eos cultris dividere, nisi peccatorum hominum conscientiam ad confessionem divini verbi praedicationibus aperire ? De quo verbo dicit Apostolus : « Gladium spiritus, quod est verbum Dei (Ephes. vi) ; » tunc enim tanquam spiritualibus cultris homo dividitur, cum ad detegendas anime suae plagas divini verbi gladio desecatur. Cur autem eos in tyrum laterum **195** transduxisse narratur, nisi quia lateres et terreni sunt et decocti ? Tunc enim peccator in tyrum lateris vertitur, cum ad praedicationis vocem sancti Spiritus ardorem concipit et veraciter humilias terram se ac lutum esse perpendit. Sic itaque quisque conversus ac poenitens in lateris formatur imagine, cum et humiliatur ex suae fragilitatis luto, et quasi rubescit, sive flammescit in amore divino, ut dum se terrenum pulverem pensat, cor suum ad referendas Deo gratias, qui se revocavit, accendat. Unde et Adam interpretatur terra rubra, ut ex primi parentis nomine quisque condiscat, vel quid originaliter sit, vel quid enim actualiter esse conveniat. Ad hos itaque sacerdotes Ecclesiarum, ad istas sancti pontifices debuerant ambulare victorias non sumptuosas epularum ferulis, non resoluti Lenocionis petulencia voluptatis. Post mundi quippe nascentis aeternorum, per mille ferme atque sexcentos annos humanum genus sine vini poculo et usu carnum vixit ; nec tamen quisquam, quem Scri-

plura commemoret, usque ad obitum languore con-

tulbat.

CAPUT IX.

*In epistola ad Albericum, qua ex super decem
questionibus respondet.*

« Egressus est autem rex David Hierusalem, fugiens Absalon, et dereliquit decem mulieres concubinas ad custodiendam domum (II Reg. xv et xvi). » David a facie Absalon fugiens decem concubinas in domo relinquit, quas Absalon per incestum turpiter fœdat. Quia Redemptor noster, dum ejectus de civitate Judaica in desertum gentium properat, relinquit in domo legis Judæos non viriliter incedentes, sed muliebri conversatione viventes; qui nimirum per decem concubinas non incongrue figurantur, quia, dum enerviter legis præcepta custodiunt, non castum matrimonii merentur ascendere thalamum, sed absque fidei colæcentes annulo sortiuntur pro conjugio pellicatum. Quam Absalon lascivius poluit, quia malignus spiritus reprobas impiorum animas quasi prostituendo corrumpit, quia per excessum diversorum scelerum cum talibus fornicatur, et tanquam substrata sibi prostribula incestus violator amplectitur, dum adulterinis eorum operibus delectatur.

CAPUT X.

*In epistola ad Desiderium abbatem quod majori sit
dignus honore qui dignitatem projicit quam qui in
ea persisit.*

Absalon siquidem interpretatur patris pax (II R. g. xiii), per quem designatur populus Judæorum, qui usque ad mortem persecutus est Christum. De quo populo per Isaiam dicitur: « Filios genni et exaltavi, ipsi autem spreverunt me (Isa. i); » qui patris pax jure dicitur, quoniam in illo specialiter populo per legem datam, per victimarum sacrificia, per tabernaculum denique, sive templum Deus quivisse videtur. Sicut 196 David: « Notus, inquit, in Judea Deus, in Israel magnum nomen ejus (Psal. lxxv). » Atque ut iste populus patris pax esse videatur, au li quod sequitur: « Et factus est in pace locus ejus (Ibid.). » Sive per Absalon Judas traditor designatur, qui et ipse patris pax non immerito dicitur, sicut ipse de illo Christus in psalmo conqueritur, dicens: « Etenim homo pacis mee, in quo sperabam, qui edebat panes meos, magnificavit adversum me supplantationem (Psal. xl). » Nam et Christus non incongrue pater asseritur, sicut propheta testatur: « Vocahitur, inquit, Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis (Isa. ix). » Iste ergo dicitur princeps pacis et ille pax patris. Cui etiam, Judæ videlicet, in ipso persecutionis articulo pacis osculum non negavit (Math. xxvi). Nec mirum si Judæ traditoris speciem Absalon tenuit, quem non solum in persecutione David, sed ipso quoque genere suæ mortis expressit (II Reg. xviii). Ille siquidem querens, dum transire vellet, inhaesit; iste se laqueo, Scriptura testante, suspendit. Ut quoniam uterque redundantis vipereæ felle nequitiæ et terra indigens erat et cælo,

A inter utrumque libratus et terram perderet et ad cælum nullatenus aspiraret. Nam et Achioophel, qui David persequi non dissimiliter voluit, exigentibus meritis, idipsum genus mortis elegit (II Reg. xvii); hic enim Absalon persequenti David consilium dedit ut concubinas patris, quas dimiserat ad custodiendam domum, sacrilega permistione pollueret, ad sedandum patrem noceras suas turpiter incestaret (I Reg. xvi). Quid autem per decem concubinas David, nisi pars illa Judaica plebis exprimitur quæ Christum verum utique David fugientem in gentilitatis deserta non sequitur, quia legis se habere Decalogum gloriatur? Per numerum neque concubinarum, numerus exprimitur mandatorum; concubinæ ergo, que non sequentes David, domum servant, hi sunt qui in veteris legis custodia perseverant. Absalon ergo ad has David concubinas ingreditur quia diabobus, qui in Absalon erat, per excessum diversorum scelorum cum talibus fornicatur. Et hinc dicitur: Quia David eas dimiserat ad custodiendam domum; provida quippe Redemptoris nostri dispensatione divinitus agitur ut quasi ad servandam domum legis Judæorum reliquias reserventur; ut ipsi qui modo nostri sunt scribari, et libros cælestis eloquii in eadem in qua conditi sunt lingua ubique terrarum ferant, quatenus ipsi qui bona inter inimicos meos, ac occidas eos, ne quando obliviscatur legis tuæ (Psal. lvm). » Hebraica quippe lingua, quæ toto orbe dispergitur, multum Christianæ fidei auctoritas adjuvatur. Unde et illic aperte subiungitur: « Disperge illos in virtute tua, et depones eos, protector noster, Domine (Ibid.). »

CAPUT XI.

In eadem epistola.

« Cuiusque venisset David in castra Madian, Sobi filius Naas, et Machir filius Amichel, 197 et Berzellai Galaadites obtulerunt ei stratoria, et tapetia, ac vasa fictilia, etc. » (II Reg. xvii). Madianite vero, qui præbneret regi David stratoria et tapetia, quid aliud significant quam gentes conversos ad fidem? qui dum piis actibus incessanter insistent, quasi texitri operis linteamina preparant, in quibus utique Dominus suaviter requiescat. Hæc enim sunt evangelica illa vestimenta, quæ apostoli super asinum ponunt et Jesus sedere desuper faciunt (Math. xxi). Quod autem sequitur « quia dederunt David etiam vasa fictilia, frumentum et hordeum, farinam, et faham, et lentem, et fruxum cicer, et mel, et butyrum, oves etiam et pingues vitulos (II Reg. xvii); » plurimæ ciborum species diversi sunt sanctorum hominum mores, quibus nimirum David cum suis commilitonibus pascitur; quia Redemptor noster cum sanctis suis rectis justorum operibus velut esuriens opatur.

CAPUT XII.

*In epistola a l' Albericum, in qua super decem
quæstionibus respondet.*

« Fuit autem ibi prælium dispersum super faciem terræ, et multo plures erant, quos consumperat saltus de populo, quam hi quos voraverat gladius (II Reg. xviii). » De qua sententia in libro Hebraicarum quæstionum hæc B. Hieronymi verba sunt : Saltum hæc, inquit, qui plures consumpsisse quam gladius vorasse legitur, bestias ferocissimas, quæ in saltu erant, Hebræi autant, a quibus plures consumpti quam a gladio vorati fuerint. Verum hæc, ut dicitur, Hebræorum fuit intellectus. Nobis autem videtur quia vesani quique, et infirmi, qui cum Absalon perditionem exstiterant, Deo deserente cæcati, arbusus occurrentibus impingebant, atque ideo dicatur quia plures ceciderint saltu consumente perempti quam hi qui fuerint gladio trucidante vorati. Quod ita debere intelligi non ambigitur, si ipsa styli consequentia vel superficiliens attendatur. Nam postquam præmittit : « Multo plures erant quos saltus consumperat de populo quam hi quos voraverat gladius in die illa; » presto subjungit : « Accidit autem ut occurreret Absalon servis David sedens in mulo; cumque ingressus fuisset mulus subter condensam querecum et magnam, adhasit caput ejus querecui, et, illo suspensus inter cælum et terram, mulus cui insederat pertransiit (Ibid.). »

CAPUT XIII.

In epistola ad D. abbatem, quæ paulo supra.

« Berzellai Galaadites senex valle, id est, octogenerarius, ut sacra testatur historia, descendens de Rogelim, transduxit regem David Jordanem; cui rex : Veni, inquit, ut requiescas necum in Hierusalem. Ille autem reuensus, excusationem senectutis obtendit, et, relicto rege, mox ad propria repe-lavit (II Reg. xix). » Sunt namque nonnulli qui regem David, hoc est Salvatorem nostrum sequentes, Jordanis fluenta transmittunt; hoc est, vel baptismi suscipiunt **198** sacramentum, vel, quod secundum est lavacrum, arripunt spirituale propositum. Nam quia in Jordane auctor baptisimi Christus est baptizatus (Matth. iii), recte per eum intelligitur baptismus. Sed hi veste variata, non mente, habitum mutando, non animum, ad pristinos redemunt mores et secularis repetunt actiones; et quia nequeunt a negotiorum sæcularium perturbatione quiescere, indunt in Hierusalem, hoc est in visione pacis habitare cum rege; senes enim sunt, et inveterati, atque ideo nequeunt in novam de vetusta conversatione mutari. Nam et Jordane transeunt et octogenerii sunt, quia et baptizati sunt et resurrectionem futuram, quæ per octonarium designatur numerum, credunt. Sed hi quantum Regi humiliter et blande loquantur, Regem tamen deserunt et ad solita conversationis consuetudinem revertuntur. Quod est enim Regi blanda verba proferre, nisi sicut in Evangelio dicitur, se callide potius quam humiliter excusare? « Rogo, inquit, te, habe me excusatum (Luc. xiv). »

A Dicitur enim Berzellai regi : Cur servus tuus sit operi domino meo regi? paululum procedam famulus tuus ab Jordane tecum, nec indigeo hac vicissitudine.

Cujus figuram tenent qui spirituali cuiquam viro seseque ad altiora provocanti, quasi humiliter decantant : Peccatores quidem sumus tibi que, pater, obtemperamus, sed districtioris instituti regulam servare non possumus; infirmi sumus et fragiles, atque ideo melius judicamus sub levi nos fasce inglorios utcumque vivere quam sub gravi sarcinæ pondere quasi fortes laterire. Nam et quod idem Berzellai superius dixerat, ab istorum interioris hominis senio non discordat : « Quot sunt, inquit, dies annorum vitæ meæ, ut ascendam cum rege in Hierusalem? » et adjecit : « Nunquid vigent sensus mei ad discernendum suave et amarum? aut delectare potest servum tuum cibus, et potus? vel audire possum vocem cantorum et cantatricum? » (II Reg. xix.) Veraciter enim talium hominum sensus intrinsecus obtusi sunt, quia spiritualia mentis edu-fa, vel intime jubilationis organa non discernunt; non enim eis sapit cibus ille cælestis, ad quem Prophetæ spirituales evayivas invitat : « Gustate, inquit, et videte quoniam suavis est Dominus (Psal. xxxiii). » Nec illa fauces eorum mella discernunt, de quibus aiebat : « Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, Domine, super mel et favum ori meo! » (Psal. cxviii.) Necdum ad illud Sapientie discurrere convivium, de quo in libro Proverbiorum dicitur : « Quia sapientia immolavit victimas suas, miscuit vinum et proposuit mensam suam. » Uli et sequitur : « Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem, et ad mœnia civitatis : Venite, comedite panem meum, et bibite vinum, quod miscui vobis (Prov. ix). » Hi voces etiam cantorum et cantatricum non audiunt, quia que sanctorum martyrum, que sanctorum virginum ante Deum jubilet modulatio nullatenus comprehendunt. Nam quia carnaliter conversantes ad Dominum contemplationis corda non elevant, cælestis harmonie modulos et mellifluis angelici concentus suavitates ignorant.

Unde non immerito senex ille Berzellai fuisse dicitur de Rogelim, quod interpretari dicitur *pedes*. Pedestres enim tales amulant, et quoniam a ter-
D **199** rene conversationis itinere se suspendere nesciunt, ad comprehendenda cælestis melodiæ cantica non assurgunt, nolunt enim nisi pedes semper incedere atque ideo nequeunt alta jubilationis intime gaudia penetrare. Et quoniam terreni actus, in quibus sparsi sunt, duos eos atque insensibiles reddunt, spiritualis lætitiæ contemplari subtília nequeunt. Hinc est etiam quod ille Berzellai Galaadites asseritur, quod *accervus testimonii* interpretatur, et quoniam accervus ille testimonii, qui Galaad dicitur, a Laban et Jacob de lapidibus factus agnoscerit (Gen. iii), bene per hunc Galaaditem duri ac lapidei homines designantur, qui, dum ad amorem spiritualis vitæ cor non emolliunt, tanquam lapides facti in

per. hanc secularium negotiorum vigore durescunt. A
Ad quam duritiam pertinet quod idem quoque Berze-
lai *ferum meum* interpretari dicitur. Quid est
durius ferro? et quid obstinatus corde perverso?
« In malevolam enim animam nunquam introibit sa-
pientia (*Sap. 1*). » Et contra ferrum meum, quasi
de se quilibet homo durus et obstinatus dicit, quia
dum statuit in propria perseverare duritia, in con-
silia se nunquam projicit aliena, et quia rigidus et
inflexibilis ad caelestem Hierusalem cum David rege
non graditur, de via quam coeperat cum Berzellai,
ad terram Madian, hoc est, ad vitæ veteris primor-
dia revocatur.

CAPUT XIV.

In eadem epistola.

« Cumque venisset rex David in Hierusalem, tulit B
decem concubinas suas, quas reliquerat ad custo-
diendam domum et tradidit eas in custodiam; nec
est ingressus ad eas, sed erant clausæ usque ad
diem mortis suæ in viduitate viventes (*II Reg. xx*). »
Concubinæ quæ non sequentes David domum ser-
vant, hi sunt qui in veteris Legis custodia perseve-
rant. De quibus profecto concubinis dicitur: « Quia
de cætero non est David ingressus ad eas: Sed erant
clausæ usque in diem mortis suæ in viduitate viven-
tes. » Judei plane nunc clausi sunt et in viduitate
vivunt quoniam ad virum sanctæ Ecclesiæ non accedunt,
nec ad eos caelestis ille Sponsus ingreditur,
quia tanquam mulierculis a diabolo prostitutis suum
præbet contubernium designatur eisque, quia pol-
luti sunt per adulterium, repudiati dat libellum. Et
hæc quæ non sequuntur virum merito concubinæ,
nec vocantur uxores, quia, dotali fœdere ac nuptiali
copula prorsus indigunt, non illam pariunt sobolem
quæ paternæ benedictionis possideat hereditatem.
Nobis autem e contrario dicitur: « In hoc vocati
estis, ut benedictionem hereditate possideatis (*I
Petr. III*). » Nam et idem dicit Apostolus: « Igitur
qui ex fide sunt, benedicentur cum fidei Abraham.
Quicumque autem ex operibus legis sunt, sub maledi-
cto sunt (*Gal. III*). »

200 CAPUT XV.

In epistola ad Albericum, in qua ei super de em
questionibus respondet.

« David postmodum non est ingressus ad eas, sed
erant clausæ usque in diem mortis suæ in viduitate
viventis (*II Reg. xx*). » Perdiderunt enim virum,
de quo per Isaiam dicitur: « Quoniam acceperunt
septem mulieres virum unum (*Isa. IV*). » De
quibus et per Salomonem dicitur: « Quia septin-
gentæ sunt reginæ (*III Reg. XI*). » Acceperunt ita-
que septem, quæ anserunt decem. Caelestem quippe
Sponsam sancta sibi confœderavit Ecclesia septi-
formi scilicet et Spiritus dono repleta. Quem Sponsam
Synagoga, quæ Decalogi mandata perceperat, perdi-
dit viduæ permansit, quia dum in domo consueti-
ritus et legalium cæremoniarum immobiliter per-
sistit, cum rege David in deserto gentilium exire con-
temptit.

CAPUT XVI.

In eadem epistola.

« Tertium quoque fuit bellum in Gob contra Phi-
listæos, in quo percussit Adeodatus filius saltus po-
limitarius Bethleemites Goliath Gethem (*II Reg.
xxi*). » Quod nimirum facile valet intelligi. Nam Gob
interpretatur lacus. Et sicut periclitatur qui in la-
cum leonum mittitur, sic David quasi leonis se den-
tibus tradidit, cum in rabiem Goliath se preliaturus
immersit. Idem David Adeodatus iure dicitur; quon-
iam a Deo est electus in regnum. Qui etiam filius
saltus vocatur, quia de pascuis saltuum, ubi oves
alebant, ductos agnoscitur. Nec sine causa idem
David polimitarius dicitur; quia mater ejus de ge-
nere Beselehel exstitit, qui tabernaculum fœderis in
deserto construxit, in quo etiam nonnulla polimitaria
operatione contextuit. Bethleemites quoque non
incongrue dicitur, quia a Noemi duxit originem, et
de Bethleem fuerant tempore famis egressæ atque
ad eandem Bethleem sunt, reforescente postmo-
dum libertate, reductæ. Quod autem Adeodatus cum
omnibus suis his adjectivis, ipse procul dubio sit Da-
vid, sequentia declarant, ubi dicitur: « Li quatuor
nati sunt de Arapha in Geth, et ceciderunt in ma-
num David et servorum ejus (*Ibid.*). » Sane quid
etiam per hæc mystice significetur exponerem, nisi
quod perspicuum est epistolæ mihi brevitatis prohi-
beret. Juxta mysticam scilicet intellectum, hæc
omnia referuntur ad Christum. Ipse enim Adeoda-
tus est, de quo per Isaiam dicitur: « Puer natus
est nobis, et filius datus est nobis (*Isa. IX*). » Qui
filius saltus non incongrue dicitur, quoniam ex Ju-
dæis secundum carnem nasci dignatus est, qui dum
nullum fructum spiritualis germinis attulerunt, velut
agrestes arbores non in horto plantatæ, sed in
salu natæ steriles exstiterunt. Unde legitur: « Vox
clamantis in deserto (*Isa. XL*); » hoc est, infru-
ctuoso Judæorum populo. Polimitarius quoque Redem-
ptor noster merito dicitur, quia velut textri-
ni operis studio vacat, dum et se suis fidelibus induit
et ex illis justitiæ vestimenta contextit. De suis
201 quippe vestibus per Apostolum dicitur: « Ut
exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem
maculam neque rugam (*Ephes. V*). » Et per prophe-
tam: « Omnibus his velut ornamento vestieris
(*Isa. XLIX*). » De Christi vero fidelibus Psalmista
canit: « Sacerdotes tui induantur justitiam (*Psal.
CXXXI*). » Et per Ezechielem Dominus impropere
animæ, quam spiritualibus indumentis decenter or-
navit, sed eam ipsa mæchie sordibus polluta dese-
ruit: « Vestivi te, inquit, discoloribus et calcavi te
hyacintho, et cinxi te bysso, et indui te subtilibus et
ornavi te ornamento. » Et paulo post: « Et vestia-
es bysso, et polimito et multis coloribus (*Ezech.
XVI*). » Quid ergo mirum, si Redemptor noster poli-
mitarius dicitur, qui virtutis decore polimito induit
animam quam sponsali iure sortitur? Ipse est enim
Dei sapientia, de qua per Salomonem dicitur:
« Quia quæsitit lanam et linum, et operata est

consilio manuum suarum (*Prov. xxxi.*) Cujus A
 digiti apprehenderunt fenum, cuius omnes domestici
 vestiti sunt duplicibus, cuius etiam caro stragula ve-
 stis facta est in passione. Sed eadem byssus et
 regalis purpura indumentum illius est in resurre-
 ctione; qui etiam Bethleemites jure vocatur, quia
 in Bethleem de Virgine natus agnoscitur. Quod
 autem dicitur: « Quia tertium bellum fuit in Gob, »
 hoc intelligitur quia versus David Saluator Israel,
 ante legem et sub lege, ac postmodum in evangelica
 gratia fideles semper bellatores habuit, per quos
 contra Philisteos, id est, adversus malignos spiritus
 dimicavit. Ad hoc itaque tertium bellum David venit
 in Gob, qui interpretatur *lacus*, quia Redemptor
 noster dum velut forti armato forior supervenit
 (*Luc. xi.*) ipse per se etiam usque ad inferna descen-
 dit. Unde per Psalmistam dicit: « Posuerunt me in
 lacu inferiori, in tenebris et umbra mortis (*Psal.*
lxxxvi.) Illic percussit Goliath Gethem, quia
 dum electorum animas de gehennæ claustris eripit,
 antiquum hostem, qui super eos tyrannidem exerce-
 bat, lethali vulnere sancivit.

CAPUT XVII.

In sermone de virginibus.

« David sedens in cathedra, sapientissimus prin-
 ceptus inter tres. Ipse quasi terrimissus ligni verniculus,
 qui octingentos interfecit impetu uno (*II Reg.*
xxii.) Quid est quod David tam novæ, tam inaudita
 præconio laudis attollitur? Quis est iste tam humilis
 tanque sublimis? Quis, inquam, est iste David ita
 debilis atque despectus ut verniculi speciem gerat?
 ita fortis et validus, ut uno impetu octingentos ho-
 mines interficiat? In palca nempe litteræ videtur
 esse ridiculum, si non in medulla spiritus lateat
 sacramentum. Quis ergo verniculus iste, nisi ille
 qui per eundem David canit in psalmo: « Ego autem
 sum vernis, et non homo? » (*Psal. cxi.*) Sicut enim
 vernis ex sola ligni materia gignitur, ita Christum
 absque virilis semine de solo virginali utero geni-
 tum fides catholica confitetur. Sed quamvis sit
 vernis tener et debilis, ligni vero duritia fortis ac
 solida, vernis tamen lignum vertit in cariem et ca-
 vernosum reddit et cavum. Ita Redemptor noster
 vernis **202** utique manu fortis atque desiderabilis,
 qui semetipsum exinanivit, qui non habens speciem,
 neque decorem, invalidus ac despectus apparuit,
 humanum genus, nude ortus est, paulatim a suo
 rigore molliovit, magnamque sibi in electis suis
 habitationis spatium procuravit. Illic itaque David
 sedet in cathedra, quia in paternæ majestatis gloria
 constitutus omnia judicat. Cui Pater ait: « Sede a
 dextris mei » (*Psal. cix.*) Sapientissimus est, quia
 ipsa Patris sapientia est. Sed quomodo David dicitur
 princeps inter tres, cum ille non inter alios queadibet
 principatum, sed super omnes potius regalis sceptri te-
 neres imperium? Lans enim ista deprecatur, non exaltat;
 deprimit, non attollit, cum ille non tam tribus inter-
 esset, quam omnibus superesset. Sed cum ab illo David
 videatur sententia ista dissidere, est cui valet a dis-

sime convenire. Beatus enim ac singularis illa
 homo, qui mystice dicitur est vernis, mox ut a
 Verbo in unitate personæ suscipitur, in sancta Tri-
 nitate non inaequaliter principatur. Princeps est ergo
 inter tres, quia unitus est Verbo, quæ est in sancta
 Trinitate persona. Illic octingentos interfecit impetu
 uno. Octonarius numerus ad resurrectionem, cente-
 narius pertinet ad perfectionem. David ergo uno
 impetu octingentos interfecit, quia Saluator noster
 omnes, qui vel perfectionem fidei appetunt, vel resur-
 rectionis gloriam concupiscunt, gladio sui spi-
 ritus interfecit, dum eos per incarnationis ac crucis
 suæ mysterium ab amore mundi hujus mortuos red-
 didit, et hoc uno operatus est impetu, id est, uno
 suo incarnationis adventu. « Semel enim pro peccatis
 nostris mortuus est, jam ultra non moritur »
 (*Rom. vi.*) Annon ejus adventus jure vocatur im-
 petus, de quo Salomon ait: « Ecce iste venit saliens
 in montibus, transiens colles? » (*Cant. ii.*) Et
 David: « Exsultavit, inquit, ut gigas ad currendam
 vitam? » (*Psal. xviii.*) Qui enim currit, procul dubio
 impetum facit. Nam et Verbum Dei tanquam rivus
 aquarum viventium cum impetu venit, et sicut torrens
 cuncta doctrinarum ardentium inquinamenta
 solvertit. Unde et in Canticis canticorum dicitur:
 « Fons hortorum, puteus aquarum viventium, quæ
 flunt impetu de Libano (*Cant. iv.*) Huic ergo
 Regi tam humili tanque sublimi, tam infirmo,
 sed ita fortissimo, gratias referamus, qui idcirco
 fieri dignatus est vernis in ligno, ut nos constitueret
 cives in celo. Ideo vetustum humani generis ini-
 micum in se permisit insurgere, ut ex eo postmo-
 dum non modo per viros, sed etiam per feminas
 triumpharet.

CAPUT XVIII.

In epistola ad Albericum in qua ei super decem
 questionibus respondet.

Queris cur in Scripturis sacris sit ista diversitas, ut
 in libro Regum (*II Reg. xxiv.*) legatur David redemisse
 aream Ornan Jebusæ, simul et boves qui offerendi
 erant in holocaustum, siclis argenti tantummodo
 quinquaginta; cum in Paralipomenon pro sola area
 dedisse narretur auri sexcentos siclos? (*I Paral. iii.*)
 Sed sciendum est procul dubio quia in libro Regum
 boves tantummodo quinquaginta siclis argenti com-
 parasse **203** David legitur, quanti vero aream com-
 paraverit, illic omnino siletur. Paralipomenon vero
 liber de bobus et contrario tacet, sed emptam
 sexcentis auri siclis aream perhibet. Quod facile
 pervidetur, si in utroque libro ipsa verborum series
 diligenter attenditur. Nam in libro Regum hic est
 ordo verborum: « Emit ergo David aream, et boves
 argenti siclis quinquaginta. » Ubi sic distinguendum
 est, ut prius Scriptura dicat: « Emit David aream, »
 nec exprimat quanti; **204** deinde sequatur: « Et
 boves argenti siclos quinquaginta. » In libro vero
 Paralipomenon ita legitur: « Dedit ergo David
 ornan pro loco siclos auri justissimi ponderis sex-
 centos, et edificavit ibi altare Domino. » Sic igitur

utraque sibi met Scriptura divisit, ut illa bonum, ista A tii mensura præfigitur discrepant, sed Scriptura sola s arca numeret pretium. Res igitur quibus præsancte sibi met invicem non repugnant.

Expliciant testimonia libri secundi Regum.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI TERTII REGUM.

1. De Abisag; Sunamite quæ regi David ministrabat, et cum eo dormiens senilia eius membra forebat, et tamen integra mansit.
2. Quod David, dum vivit, et Joab et Semei peperit; moriens vero peritendos eos mandavit.
3. Quod dicitur Salomon quinquaginta millia præcepta quorum curritum habuisse, duodecim millia eques riuam.
4. Quod de eodem dicitur: quia locutus est tria millia parabolas, et fuerunt curmina ejus quinque milia; et disputasse etiam de lignis, et de juventis, et volucris, et reptilibus, et piscibus.
5. Quod Salomon duxit a dextra Ierbaque eorum unnam in tempore vestibus statut, quarum unam Jachin, alteram Bsoz vocavit.
6. Quod vasa templi Domini in canestri regione Jorannus in argillosa terra fusa sunt inter Sochoi et Sarthan.
7. De eo quod cum sacerdotes exissent de sancuario, nebula domus Dei repleta est, ita ut sacerdotes non possent prope astare propter nebulam.
8. Quod non esse dicitur argentum nec ullius pretii putari in tempore Salomonis.
9. Quod Salomoni fuerant uxores quasi reginæ septingentæ et concubinae trecentæ.
10. De muliere Sareptana, ad quam Elias transmissus, invenit eam duo ligna colligentem, ut coqueret et tibi panem ac filio suo.
11. De eo quod, orante Elia, nebula parva quasi vestigium hominis de mari descendens apparuit.

Expliciant capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI TERTII REGUM.

CAPUT PRIMUM.

Ad. C. præfectum, ubi enna ad certamen provocat.

Quæsierunt David regi servi sui adolescentulam speciosam in cunctis filiis Israel, et invenerunt Abisag Sunamitem, et adduxerunt ad regem; quæ dormiebat cum rege, et ministrabat ei, et non cognovit eam rex (III Reg. i.) Quæ est autem hæc puella, quæ de cunctis filiis Israel tanquam singularis eligitur, et David regi, ut cum eo dormiat, et frigescentes artus calefaciat copulatur? Interroga Salomonem et ipse tibi puella hujus aperiet sacramentum: « Posside, inquit, sapientiam, posside intelligentiam (Prov. iv.) Vis etiam audire virginis hujus amplexus? ait: « Ne derelinquas eam et apprehendet te; amplexum illam, exaltabit te; circumdabit te (Ibid.) Sapientiam ergo, hoc est, sanctam vitam amplectamini, uxorem, ut ingenuam, et hæretitate cendignam sollem procreemus. Non enim ex hac uxore moritura nobis est successora posteritas, sed quæ perpetuo sit victura. Nam quod de corruptione nascitur, necesse est corrumpatur; at quod virginitasignit interire non novit: nec est vitio corruptionis obnoxium quod ex incorruptione fuerit procreatum. Sed vileamus interpretationem istorum nominum, ut valeamus comprehendere sacramentum. Abisag namque interpretatur pater meus superfluum, vel, patris mei rugitus. Hic superfluum, non superfluitatem, quasi non necessariam, sed abundantiorum Dei Patris significat gratiam; rugitus autem, vehementem sanctæ prædicationis indurat fremitum, ut leonem de tribu Juda, quasi per intonantem sanctæ prædicationis fremitum insonet, quisquis in Abisag. Hæc est, religiose vite complexibus jacet. Sunamitis autem in nostra lin-

gua, coccinea dicitur. Anima quippe sancta sicut 205 Dominici sanguinis mysterio rubet, ita nihilominus et igne sancti Spiritus lervet. Unde et in manu Phares coccinum alligatur, qui maceriam seb mystica duorum populorum sequestratione divisit. Et Raab meretrix, in typo Ecclesie, coccinum funiculum, ut domus sua, perente Jericho, salvaretur, appendit. Hinc etiam, et alibi de sanctis viris Scriptura commemorat: Hi sunt, qui venerunt de calore domus Raab. Et ipsa in Evangelio Veritas: « Iguem, inquit, veni mittere in terram (Luc. xii.) qui vi-lletet ignis in discipulorum cordibus æstuans, eos dicere compellebat: « Numne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, et aperiret nobis Scripturas? » (Luc. xxiv.) Hoc itaque mysticium et spiritale conjungim, et in Sunamite fervorem gratie concipit, et in Abisag sanctæ prædicationis sobolem parit; ut quem in cordis quisque visceribus portat, per oris officium parere non omitat; et quod concipit in corde per coccinum, pariat in ore per prædicationis sanctæ rugitum. Fervorem ergo divinæ charitatis in Sunamite concipimus, ut prædicationis rugitum Abisag quasi sobolem pariamus.

CAPUT II.

In epistola ad Athericum, ubi super decem questionibus tractat.

Ego sæpius, fateor, dubitavi cur David Joab et Semei, quibus iratus erat, dum adhuc viveret, elementer indulset; moriens autem Salomoni sibi met in sceptræ regia succedenti peritendos esse mandavit. D « Tu, inquit, nosti quæ fecerit mihi Joab filius Sarvia, quæ fecerit duobus principibus exercitus Israel, Abner filio Ner et Amase filio Jether, quos occidit et effudit sanguinem belii in pace. » Atque paulo post addidit: « Facies ergo juxta sapientiam tuam, et non deduces cantilem ejus pacifice ad inferos. »

De Semei quoque sic ait: « Habes et Semei apud te, A
filium Gera, filii Gemini de Baurim, qui maledixit
mihi maledictione pessima, quando ibam ad castra. »
Denique, quibusdam interpositis, addidit: « Ducesque
canos ejus cum sanguine in infernum (III Reg. II). »
Quid est enim quod eos David maledixit, quibus
vivendo pepercit, cum profecto rationis ordo
deposcat ut in perduelliones, vel quoslibet inimicos
vivens sententiam ultionis exeret, moriens autem
eis misericorditer in iudgeret? Sed sciendum est: quia
per regnum David, qui tot persecutionibus et æmuni-
nis attritus, tot adversitatibus et inopiis cum suis
commilitonibus est afflictus, hoc præsens sæculum
designatur, in quo cum suis membris Christus affligi-
tur multisque tribulationibus Ecclesia laceratur.
Regnum vero Salomonis, qui divitiis et gloria cuncta
regalium dignitatum jura transcendit, omnia
principalis imperii fastigia superavit, futuræ vitæ
desuntiat gloriam, in qua Christus vere pacificus
æterna cum suis quiete perfruitur ac cælestis con-
vivii dapibus solemniter epulatur.

Unus igitur idemque Redemptor noster et nunc
David est, et tunc Salomon erit; quia et modo tan-
quam manu foris per membra sua contra diabolum
pugnare non desinit, et tunc sopita 206 prorsus
omni carnis et spiritus controversia, cum corpore
suo, quod est Ecclesia, ut revera pacificus æterna
tranquillitate regnabit. Nunc in electis suis quasi
David calamitatum fascibus premitur, persecutionum
ac diversis adversitatum pressuris argetur, tribula-
tionibus et ærumnis atteritur, postmodum tanquam
Salomon exuberanti divitiarum immortalium copia
potietur. David ergo vivens tolerat, quos in fine con-
demnat, quia iudex humani generis Christus, quem
ille signabat, illis nunc misericorditer parcit quibus
in fine sæculi sententiam justæ damnationis indigit.
David itaque misericordiam prorogat, Salomon ju-
sticiam judicat, quia unus idemque Redemptor no-
ster et nunc quasi David reproborum iniquitates
æquantiter tolerat, et postmodum tanquam Salomon,
in gloria sua veniens, eos quasi vitæ rato iudicii
sui merone trucidat. Hæc æternitas divini examinis
frequenter in eisdem sermonibus invenitur, sicut
illuc: « Misericordiam, inquit, et iudicium cantabo
tibi, Domine (Psal. c): » Et: « Misericordiam et
veritatem diligit Deus (Psal. LXXVIII): Misericordia
et veritas obviaverunt sibi (Psal. LXXXIV). » Sic ita-
que dum misericordia veritati, quasi David præpu-
nitor Salomoni; ut quos pie David per misericordiam
sustinet, Salomon per iudicium juste condemnet.
Et notandum quod per Joab, qui suis homicidium
manibus perpetravit, illi designantur qui mala faci-
unt; per Semei vero, qui regi tantummodo maledi-
xerat, illi figurati sunt qui prava loquuntur. Nam
et hi qui nequiter agunt, et illi qui sermionibus re-
probis ac falsis insistent, in extremæ discussionis
examine procul dubio damnabuntur; sicut idem Da-
vid ait: « Olisti omnes qui operantur iniquitatem;
perdes eos qui loquuntur mendacium (Psal. v). »

CAPUT III.

In epistola ad Agnetem reginam.

« Et habebat Salomon quadraginta millia præsepia
equestrum currum et duodecim equestrum (III
Reg. IV). » Quid per quaternarium numerum, nisi
quadriga præstruitur evangelistarum? Et quid per
duodenarium, nisi senatus exprimitur apostolorum?
Per doctrinam quippe evangelicam et apostolicam vec-
tatur Dominus per omnem latitudinem orbis terra-
rum. « Carrus enim Dei decem millibus multiplex,
millia letantium; Dominus in illis, in Sina in sancto
(Psal. LXXVII). » Nam quia Sina mandatum interpre-
tatur, constat in eis tantummodo vectari Dominum,
ubi fit cælestium observatio mandatorum. Notandum
autem quia sicut David regnum, qui tot est pressuris
attritus, Dominum designat in mortali adhuc
vitæ stadio laborantem, sic Salomonis istius incom-
parabilis gloria præfiguratur, eundem Dominum post
mundi finem in paterni culminis majestate regnan-
tem. Et præcedebat sapientia Salomonis sapientiam
omnium Orientalium et Ægyptiorum, quia nimirum
Redemptor noster superat intellectum et angelorum
et hominum.

207 CAPUT IV.

In eadem epistola.

De illo quoque dicitur: « Quia locutus est tria
millia parabolas, et fuerunt carmina ejus quinque
millia; » ubi præsto subjungitur: « Quia disputavit
etiam super lignis a cædro quæ est in Libano usque
ad hyssopum quæ egreditur de pariete, et disseruit
de jumentis, et volucribus, et reptilibus, et piscibus
(III Reg. IV). » Quæ videlicet Redemptori nostro
non ambigitur cuncta cognoscere, cui vacat hæc di-
ligenti consideratione tractare. Ipse nimirum tria
millia parabolas est locutus, qui et per mystica præ-
cælestium facta et per allegorica prophetarum ora-
cula, vel etiam per coruscantis Evangelii documenta,
dum sub figurarum velamine penè cuncta disseruit,
quasi tria millia in verbis suis parabolas numeravit.
Unde et in Evangelio Matthæus ait: « Hæc omnia
locutus est Jesus in parabolis ad turbas, et sine pa-
rabolis non loquebatur eis (Math. XIII). » Cujus
etiam carmina quinque millia sunt, quia chorus
virginum, quæ sub quinario numero describuntur
ante thronum ejus, sicut Joannes in Apocalypsi di-
cit: « Canticum novum jugiter modulatur (Apo-
c. XIV). » Vel quia quinque sunt vulnera Domini
corporis, quibus per universum orbem triumphalis
ejus gloria prædicatur, sub eodem numero carmina
supputantur, sub quo tenentur et vulnera, per quæ
victoria singularis laudis æternæ gloriæ promeretur.
Unde cum in Canticis dicitur: « Surge, amica mea,
sponsa mea, et veni, columba mea, in foraminibus
petræ et in caverna mæverie; » protinus additur:
« Ostende mihi faciem tuam; sonet vox tua in auribus
meis, quia vox tua dulcis (Cant. II). »

Sane quia non hæc exacte tractamus, sed succin-
cte, celeriterque transcendimus, sufficiat dicere: Quia
cum petrâ sit Christus, foramina petræ procul dubio

sunt Domini corporis cicatrices. Sed cum post hujus petre foramina, dulcis vox sponsæ in sponsi auribus sonare præcipitur, quid aliud quam quinque vulneribus sub eodem quinario numero carmina laudem reddere pia quilibet anima, vel sancta universalis Ecclesia, commonetur, ut ejus lem quodammodo numeri carmina referat quot per se suscepta vulnera non ignorat, illicque cunctos sui corporis sensus deficiet, quem totidem pro se sauciatur vulneribus videt? Quinque nimirum nostrorum sensuum vulnera, illis quinque Domini corporis cicatricibus sunt sanata. Quod autem Salomon super lignis a cedro, quæ est in Libano, usque ad hyssopum, quæ egreditur de pariete, disputasse dicitur; hic necessario ad spirituales remittitur intellectum, cum nullatenus stare valeat superficies literarum. Hyssopus enim nequaquam de parietibus egredi, sed de saxosis cernitur montibus germinari. Paries itaque noster ipsa mortalitatis nostræ conditio est, quæ nos a contemplatione Conditoris velut abditæ domus ostaculum dividit, et in ima proclivius, declinare compellit. Corpus enim quod corrumpitur, aggravat animam; et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem (Sap. ix). Ex hoc ergo pariete 208 hyssopus egreditur, quia de fragilitate nostræ mortalitatis erumpit, quod semper necesse est ferro penitentis rescari. Hyssopus nimirum purificatur intima viscera, per quæ non incongrue designatur confessio peccatorum. Disputavit igitur noster Salomon super lignis, hominibus videlicet intra germinantis Ecclesiæ membra radicatis, a cedro quæ est in Libano, usque ad hyssopum, quæ egreditur de pariete, id est, ab ipsis eminentibus sanctis nitore justitiæ candidatis usque ad peccatores et lapsos atque ad penitentis demum lamenta conversos. Hinc est quod sequitur: « Disseruit et de jumentis, » sanctorum scilicet adjutoribus, catholicis viris; « et de volucris, » hominibus nimirum, per sancta desideria ad superna suspensis; « et de reptilibus et piscibus, » hoc est, de his qui pectus concupiscentiæ per terram trahunt et qui per sæcularium negotiorum fluentia vagantur.

CAPUT V.

In epistola ad Albericum, ubi dicitur de mansionibus Israelitarum.

« Statuit Salomon duas in vestibulo templi Domini columnas, unam a dextris, et alteram a sinistris: eam, quæ a dextris erat, vocavit Jaehim, hoc est firmitas: et quæ ad levam, Booz, hoc est, in robore (III Reg. vi; II Par. iii). » Quid enim per columnam, quæ a dextris est et vocatur firmitas, nisi dilectio Dei; et quæ a sinistris est, et vocatur in robore, nisi dilectio proximi? Aliud est enim firmitas, hoc est, ipsum robur, aliud in robore, quoniam aliud est diligere ipsum Dominum, aliud diligere proximum in Deo. In dilectione quippe proximi mensura ponitur; Dominum vero diligere sine ulla prorsus mensura jubemur. In vestibulo ergo templi columnam, quæ firmitas vocatur, erigimus, cum in hæc

presenti Ecclesia, quæ cælestis illius Ecclesiæ vestibulum est, Dominum totis viribus firmiter et constanter amamus. Ipsa quippe dilectio, sicut Joannes evangelista perhibet, Deus est (I Joan. iv). Et de Deo Propheta psallit: « Deus mens, et fortitudo mea (Psal. xlii) » Columnam vero, quæ vocatur in robore in sinistra ejusdem vestibuli parte statuimus, cum proximum nostrum in Deo sicut nosmetipsos amamus. Ubi notandum quod Sicutura prosequitur: « Nec non et quasi catenulas in oraculo, et superposuit eas capitibus columnarum (II Par. iii). » In nostræ quippe mentis oraculo capitibus columnarum catenulas superponimus, quibus scilicet utramque columnam sibiinet invicem connectamus, quia nec Deum sine proximo, nec proximum vere diligimus sine Deo.

CAPUT VI.

In epistola ad A. P. P. ubi conqueritur de insolentia pravorum hominum.

De vasis, quæ Hiran jussu Salomonis regis fecit in domo Domini scriptum est: « Quia in campestri regione Jordanis fudit ea rex in argillosa terra inter Sohot et Sartan (III Reg. vii). » 209 Sohot in tabernacula vertitur, Sartan vero interpretatur tribulatio eorum, sive demolitorum aut coangustantium. Quid igitur per Sohot, quod interpretari tabernacula diximus, nisi sanctos viros accipimus, qui videlicet dicunt: « Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus? (Hebr. xiii.) » Et Petrus: « Certus sum, inquit, quod velox est depositio tabernaculi mei (II Petr. i). » Quid vero per Sartan, quæ tribulatio eorum dicitur, nisi reproborum tribulatio nos persecutio designatur? Ili nimirum et demolitores et coangustantes sunt, quia dum demoliri atque destruere fidei nostræ vel boni operis ædificium tentant, dum injurarum ac pressurarum nos calamitatibus coangustant. Vasa ergo templi, id est omnes electi funduntur in campestri regione Jordanis, id est in humilitate baptismi; inter Sohot et Sartan, id est inter justos atque perversos, ut et honorum forma proponatur illis ad imitandum rectæ conversationis exemplum, et pravorum persecutio ad cumulum illis proficiat meritorem. « Vasa quidem figuli probat fornax, et homines justos tentatio tribulationis (Ecclesi. xxvi). »

In arida ergo terra templi vasa funduntur, quia mens hominis ad suscipiendum superæ gratiæ munus non est congrua, nisi prius ab omni carnalis illecebæ fuerit humore siccata. Sicca quippe corda clarum harmoniæ sonitum, humida reddunt obtusum. Tympanum quoque surdum sonat, si quilibet eum liquor huncet. Sic necesse est ut mens hominis a carnis voluptate sit arida, quatenus in Dei omnipotentis auribus ejus oratio sit arguta. Eum vero sicut oculus, dum solis se radiis objicit, videre frustra contendit, et cavus quidem orbes ac vacans pupillis palpebras pandere nititur, sed splendorem quo perfunditur nullatenus intuetur, sic ad concupiscentiam contemplationis lucem sese inaniter eri-

git, qui per secularis vite meritum aciem cordis amisit. Nam si quilibet ignotus cubiculum regis irumpat eique presens tanquam familiaris assistat, regis tamen alloquio non perfruitur, quia charus ei per anterioris notitie gratiam non habetur, ita nos infelices et miseri, quod quidem de meis similibus loquor, saepe soli in angusta cellule remotione consistimus, solis divinae majestatis obtutibus trememes astamus, peccatis tamen obstantibus, vel intimi splendoris igniculum, vel compunctionis gratiam non meremur. Sic itaque velut ante regis videmur astare praesentiam, sed quia per vite rectitudinem sibi noti non sumus, colloctionis internae dulcedinem non gustamus. Sed, o dulcedo melliflua, cum Dominus in servo, et servus delectatur in Domino! Unde Psalmista: « Snavis sit, inquit, ei laudatio mea; ego vero delectabor in Domino (*Psal. ciii*). »

CAPUT VII.

In sermone de nativitate S. Marie

« Factum est, cum exissent sacerdotes de sanctuario, nebula implebit domum Domini, et non poterant sacerdotes stare prope propter nebulam; impleverat enim gloria Domini domum Domini (*III Reg. viii*). » « Quae omnia, » sicut egregius praedicator **210** dicit, « in figura contingebant illis (*I Cor. x*). » Gloria quippe Domini intelligitur Christus, cujus fide repletus est mundus; de qua gloria cum pro adorato vitulo deprecaretur Dominum Moyses ut parceret populo peccatori, respondit Dominus: « Propitius ero illi; verumtamen vivo ego, et vivit nomen meum, quia implebitur gloria mea omnis terra (*Nam. xxiv*). » Quod autem nebula implevit domum Dei, et non poterant sacerdotes ministrare propter nebulam, haec sententia superbos Judaeorum pontifices ac doctores insinuat, qui dum incarnationis Christi sacramenta investigare despicunt, debitum fidei suae ministerium per erroris nebulam perdunt: ita enim eorum mentes infidelitatis caligo replevit, ut propriis exigentibus meritis non agnoscant cultum credulitatis. Ad illud ergo templum Dominus in nebula descendit, ut caecam Judaicam infidelitatis caliginem designaret. In hoc sic scriptum est: « In sole posuit tabernaculum suum (*Psal. xvi*), ut sedentem in tenebris et umbra mortis illuminaret (*Luc. i*). » Illi denique templo Deus omnipotens gloriam sui adventus contulit, sed nihil ex eo in sua natura suscepit. In beatissima autem Virgine uterum, non solum est dignatus descendere, sed ex eo etiam perfectam sibi substantiam nostrae mortalitatis unire. Quanto igitur nostri templi major est dignitas, tanto gloriosior ejus debet esse solemnitas. Illud sicuti tem corpus Christi, quod beatissima Virgo genuit, quod in gremio fovit, quod fove in cinxit, quod materna cura nutrit, illud, inquam, absque ulla dubitate, non aliud nunc de sacro altari percipimus, et ejus sanguinem in sacramentum nostrae redemptionis haurimus. Hoc catholica fides habet, hoc sancta Ecclesia fideliter docet.

CAPUT VIII.

In epistola ad Agnetem reginam.

« Non erat argentum, nec ullius pretii putabatur in diebus Salomonis (*III Reg. x*). » Quod mirum quomodo juxta litteram statit, ut credi valeat tempore Salomonis argentum vel penitus non fuisse, vel exilis saltem pretii constitisse. Nam si nullius erat pretii, sicut dicitur, ergo mille talenta argenti, ne unius quidem ovi poterant appendio supputari; quod sane credi, quam frivolum, quam videatur ineptum ipse revinxit textus et ordo verborum, qui postquam praemittit: « Non erat argentum, nec ullius pretii putabatur in diebus Salomonis, » praesto subjungit: « Quia classis regis per mare cum classe Hiram seniel per tres annos ibat Tharsis, deferens inde aurum et argentum. » Cur enim per tot marina discrimina metallum hoc classis illa deferret, quod pretium penitus non haberet? Et paulo post dicitur: « Quia offerebantur ei vasa aurea et argentea; » deinde subinfertur: « Egrediebatur quadriga ex Aegypto sexcentis seltis argenti et equis centum quinquaginta (*Ibid.*). » Non ergo pretio carebat argentum, quo vehicula redimelantur equorum, sed argento designatur claritas ecclesiae praedicationis, de qua dicitur: « Eloquia Domini eloquia casta, argentum (*Psal. xi*). » Nullius, ut ita loquar, pretii **211** reputabimus, nec aliquatenus eriuus ejus indigi, postquam ad veri Salomonis regnum « haec fuerimus calamitate translati; non enim tunc praedicationis indigenus eloquia, ubi datur in decore suo regem gloriosae facie ad faciem cernere, quem ubique consuevimus ex ore praedicatoris audire. Sic per prophetam pollicetur Dominus, dicens: « Neque dicit: Agnosco Dominum; omnes enim cognoscent me a maximo usque ad minimum, dicit Dominus (*Jer. iii, xxxi*). » Sed forte quis asserat Scripturae verba nos ad nostrum intellectum violenter inflectere, et quod Salomon de se videtur asserere ad Salvatorem perhibeat specialiter per omnia pertinere. Dicit itaque objectionis assertur qua Salomon valeat ratione competere quod quasi de se dicit: « Dominus enim dedit mihi horum quae sunt scientiam veram, ut sciam dispositionem orbis terrarum et virtutes elementorum, initium et consummationem et medietatem temporum, vicissitudinem, permutationem hominum, et quaecumque sunt absconsa et improvisa didicit (*Prov. vi*). » Nam, ut de caeteris interim si leamus, quomodo nosse potuit Salomon hominum cogitationes, cum ipse Deo alibi dicat: « Tu solus nosti corda omnium filiorum hominum? (*II Par. vi*). » Sed et quis absconsa omnia et improvisa didicit, nisi Redemptor noster, in cujus pectore sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconsculti (*Col. ii*), qui profecto per humanitatem didicit quod per divinitatem naturaliter novit.

CAPUT IX.

In sermone de S. Antonio.

Legitur quia « Salomon fuerunt usures quasi

reginæ septingentæ et concubinæ trecentæ (*III Reg. A* xi). » Quid autem mihi cum gynæceo Salomonis? Sed, excussa palea verborum, invenitur in medulla mysterium. Quid enim per septingentas, quæ uxores simul et reginæ memorantur, nisi illæ intelliguntur animæ, quæ et septiformis habent gratiæ Spiritum et super resultantium vitiorum motus quasi regalem obtinent principatum? Quid autem per trecentas easlenque concubinas, nisi illæ anime figurantur, quæ per solam S. Trinitatis fidem thalamum quidem regis ingressæ sunt, sed castæ conversationis et quodammodo matronalis pudicitie nunditiam non habentes, dotales uxorum tabulas non merentur? Hæ nimirum et Salomoni per commercium junctæ sunt, quia Salvatoris nostri veri pacifici sacramenta percipiunt, et tamen per degenerem lenocinantis vitæ torporem, nec habentes uni viro pudoris affectum, ad nuptialis fœderis dotalitium non assurgunt. Enimvero illæ animæ uxorio ac regali nomine dignæ sunt, quæ in solo cælestis sponsi desiderio requiescunt, quæ infœderabiliter contra malignorum **212** spirituum tentamenta confligunt. Sic de eodem Salomone Scriptura testatur, quia « alienigenas quoque tributarios fecit; de filiis autem Israël non constituit rex servare quemquam; sed erant viri bellatores, et ministri ejus, et principes, et duces, et præfecti curruum et equorum (*III Reg. ix*), » ubi patenter ostenditur quæ inter concubinas distantia sit et reginas; quid differat inter eos qui servi peccati dure exactiois tributa persolvunt, et eos qui per sedata bella certaminum principatum **C** tabulas sortiuntur.

CAPUT X.

In sermone de inventione S. crucis.

« Ait Sareptana mulier ad Eliam, ad quam ille pascendus fuerat missus a Domino: En colligo duo ligna, ut ingrediar et faciam mihi et filio meo pau-

lulum farinæ atque olei quod habeo, ut comedamus et moriamur (*III Reg. xvii*). » Hæc mulier duo ligna colligebat, quibus posset inopem sibi cibum et filio providere; sed hujus viduæ farina et oleum ad proventus abundantiam benedicitur, ut charitatis fructus et hilaritatis jam tunc in sacramento Ecclesiæ commenderetur: « Hilarum enim datorem diligit Deus (*II Cor. iiii*). » Vidua hæc sancta erat Ecclesia, de qua dicitur: « Viduam ejus benedicens benedicam (*Psal. cxxxvi*). » Cui licebat cuicumque vellet mortuo viro conjungi, quia, desistente lege, nox Christo, qui finis legis est, ad justitiam omni credenti (*Rom. x*), meruit Ecclesia copulari. Illa cibum anhelabat, qui duobus esset lignis excoctus, et sancta Ecclesia panem de celo viventem esurit, qui in ara crucis est torridus.

CAPUT XI.

In sermone de inventione S. crucis.

« Ecce nubecula parva quasi vestigium hominis ascendebat de mari (*III Reg. xviii*). » Quia enim non quasi homo, sed quasi vestigium hominis dicitur, recte per hoc crux, quæ membris est apta Dominicis, designatur. Et bene crux vestigium hominis dicitur, quia per eam Deus homo transitum fecit, cum ad Patrem rediit. Sicut per Joannem dicitur: « Sciens Jesus quia venit ejus hora ut transeat ex hoc mundo ad Patrem (*Joan. xiii*). » Pascha quidem transitus dicitur. Et hic transitus per crucem factus est, sicut dicit Apostolus: « Pascha nostrum immolatus est Christus (*I Cor. v*). » Sicut ergo per Virginem descendit ad nostra, sic per crucem est reversus ad propria. Quid congruenter expressit illud factum sub Eliseo miraculum. Nam cum juxta Jordanem ligna cæderentur, repente securis ejusdem materiam succidentis in aquam cecidit (*IV Reg. vi*).

Explicunt testimonia libri tertii Regum.

213 214 INCIPUNT CAPITELA LIBRI QUARTI REGUM.

1. Quod Eliseus aquas Jericho salis admistione sanavit.
2. De eo quod Eliseo ascendenti ad Bethel pueri illudabant dicentes: Ascende, calve, ascende, calve.
3. Obsecro, inquit Naaman Eliseo, concede mihi serro tuo, ut tollam onus duorum bardonum de terra.
4. De eo quod dum Eliseus lignum in aquam misisset, securis, quæ ceciderat, ad manubrium rediit.
5. De eo quod Ezechias decem lineis per gradus horologii umbram reverti postulavit, ut caset sibi signum recuperandæ salutis.

Explicunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI QUARTI REGUM.

CAPUT PRIMUM.

In sermone de exaltatione S. Crucis.

Cum viri Jericho Eliseo conquererentur quod aquæ essent pessimæ, et terra sterilis: Afferte, inquit, mihi vas novum, et mitte in illud sal; deinde aquarum fonti sal illud immisit sicque aquas ab omni morte et sterilitate sanavit (*IV Reg. ii*). » Quod nimirum, ut totum brevi sermone cocludam, nihil aliud insinuat, nisi quod Verbum caro fieret et habitaret in nobis (*Joan. i*). Quid enim aquæ nisi

D mundani sunt populi? quid vas novum nisi corpus Dominicum, nulla scilicet prævaricationis iniquæ labe nigratum, nulla veteris hominis abusione detritum? Quid porro sal, nisi cælestis est sapientia? Sapientia igitur Patris in corpus descendit humanum, et sic ad fertilitatem et vitalis intelligentiæ dulcedinem omnium convertit fidelium mentes. Quæ nimirum dulcedo tandem latius usque dum sal mergeretur in aquam, id est, usque dum ille penderet in cruce, qui dicit: « Salvum me fac, Deus, quo-

niam intraverunt aquæ usque ad animam meam (Psal. LXXIII). » Ex tunc enim homo didicit quid deberet appetere, quid vitare.

CAPUT II.

In sermone de S. Cassiano.

Cum Eliseus ascenderet viam quæ ducit Bethel, pueri parvuli egressi de civitate illudabant ei, dicentes : « Ascende, calve, ascende, calve. Qui cum respexisset, vidit eos, et maledixit eis in nomine Domini. » Moxque Scriptura subjungit : « Quia egressi sunt duo ursi de saltu et laceraverunt ex eis quadraginta duos pueros (IV Reg. II). » Sane quid per Eliseum, nisi Mediator Dei et hominum debet intelligi? Quid vero per Bethel, quæ domus Dei interpretatur, nisi beatitudo cælestis exprimitur? Per viam ergo quæ ducit Bethel, Redemptor noster ascendebat, quando passioni appropinquabat; sicut jam in ipsa sacrosancta et mystica cœna dicit discipulis : « Vado ad eum qui misit me (Joan. XVI). » Sed dum ascendit Bethel, id est, dum per sanctissimæ passionis suæ mysterium redire contendit ad Patrem, pueri parvi egressi de civitate illudant ei, dicentes : « Ascende, calve, ascende, calve, » quia Judæi omni gravitatis et sapientiæ pondere vacui, illique pueritia parvuli, de qua dicitur : « Maledictus puer centum annorum (Isa. LXV). » eum ad locum, qui dicitur Calvaria, pertrahunt, atque adversus eum viperinis irrisuionum et opprobriorum fariis inardescunt. Calvaria autem locus ille dicebatur a calvitibus amputatis, quia illic damnatissimi decolari consueverant. Et notandum quia pueri egressi de civitate dicuntur, quoniam, sicut Apostolus ait : « Ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est Dominus (Hebr. XII). » Porro quod sequitur : « Quoniam egressi sunt duo ursi de saltu et dilaceraverunt ex eis quadraginta duos pueros, » per numerum puerosum, numerus signatur annorum; quadragesimo secundo quippe anno post Domini passionem, sicut historia tradunt, Titus et Vespasianus, duo reges, de silvis gentium tanquam duo feroces ursi de saltu ferarum, dilaceraverunt pueros, quia venientes ad excidium Hierusalem debellaverunt in furore Judæos.

CAPUT III.

In epistola ad Hildebrandum et Stephanum, ubi dicitur quomodo rationalis anima ad perfectionem veniat.

« Obsecro, inquit Naaman, concede mihi servo tuo, ut tollam omnes duorum burdonum de terra (IV Reg. V). » Quid autem per allegoriam Naaman Syrus, nisi genus designat heptem? Sicut enim Naaman ante leprosus, mox ut septies aqua Jordanis abluitur, ab omni lepræ squalore purgatur; ita mundanus populus septem clarismata illius columbæ percipiens, quæ super Dominum in Jordane descendit (Math. III; Marc. I; Luc. III; Joan. I), per sacri baptismatis lavacrum contagia deposuit peccatorum. Quid vero terra, quam Naaman postulat, nisi incarnationem significat Redemptoris? Hæc est per

mysterium illa reprobationis terra, quæ lac et mel fluere dicitur. Lac enim 215 de carne fluit, mel de superioribus venit. Quia igitur in uno Mediatore Dei et hominum et humanitatis lac et mel divinitatis inesse cognoscitur, recte per terram lac et mel emanantem incarnationis ejus mysterium figuratur. Quod autem ex hac terra onus duorum burdonum petit, quid aliud quam duorum Apostolorum, Petri scilicet et Pauli, documenta deposcit? Unde et unus eorum dicit : « Qui operatus est Petro in apostolatuum circumcissionis, operatus est et mihi inter gentes (Gal. II). » Et quia non modo apostolos, sed omnes predicatores scientiam et operationem habere necesse est, duos in castellum, quod contra se erat, Dominus discipulos misit; atque, sicut Lucas testatur, in omnem civitatem et locum quo erat ipse venturus, geminos destinavit (Luc. X). Quod ergo Naaman in terra sancta duorum burdonum expetit sarcinam super incarnationem Dominicam genus humanum apostolicam videtur efflagitare doctrinam, ut hi sagmarum mundo terram invehant, ex qua ad offerenda sacrificia altare in conspectu Conditoris fiat. Unde filius Israel præcipit, dicens : « Altare de terra facietis mihi (Exod. XX). » Quod autem Naaman non ob aliud terram prophetae poposcisset, nisi et ex ea Dominus altare construeret, in suis ipse verbis ostendit, cum illic præsto subjungit : « Non enim ultra faciet servus tuus holocaustum, et victimam diis alienis, nisi Domino (IV Reg. V). »

CAPUT IV.

In sermone de inventione S. Crucis.

« Cum filii prophetarum juxta Jordanem ligna cæderent, repente securis eujusdam materiam succidentis in aquam cecidit; tunc propheta lignum in aquam misit, et mox ferrum natavit atque ad manubrium rediit (IV Reg. VI). » Quid est autem securis, nisi sapientia Dei operata per corpus? quid ferrum, nisi divinitas? quid lignum, nisi humanitas? Et recte corpus Christi lignum dicitur, quod in ligno pendit. Securis igitur juxta Jordanem arbores succidebat, quia Dei sapientia juxta fluidum mortalitatis nostræ decursum, dignata est impios Judæos suæ prædicationis austeritate corrumpere et velut infructuosas arbores a statu rigidæ superbiæ desecare. Unde et Joannes dicit : « Jam securis ad radicem arborum posita est. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur et in ignem mittetur (Math. III; Luc. III). » Itaque dum ligna cæstantur, ferrum in aquas de manubrio cecidit, quia dum silvestres Judæorum mentes Veritas corripit, divinitas carnem tamen non descrens ad inferni profunda eum spiritum comitante descendit. Sed lignum in aquam mittitur et ferrum redit, quia corpus Domini, quod in ligno pependit, in sepulcro ponitur deinde ex profundis inferni spiritu redeunte surrexit. Unde notandum est et diligentissime perpendendum quia ipse Redemptor noster ante per crucem transiit, et sic humanitatem suam in paternæ dextere gloriæ sustulavit. Exemplum quippe nobis exhibuit,

ut unde caput præcessisse cognoscitur, per eandem A viam et membra subsequencia gradiantur.

216 CAPUT V.

In sermone de S. Bonifario.

« Petivit rex Ezechias ut umbra decem linearum gradibus reverteretur, quibus jam in horologio descenderat (IV Reg. xx). » Quid isti gradus illius horologii, in quo rex Ezechias umbram reverti decem lineis petiit, mystice innuunt, nisi quia totidem Salvator noster gradibus ad nostræ mortalitatis inia descendit, cum ad redimendum genus humanum venit? Quasi quosdam enim gradus exhibuit, cum de cælo venit in uterum Virginis, de utero venit in præsepe, de præsepe transit ad circumcisionem, de circumcisione ad templum, de templo ad baptismum, de baptismo ad crucem, de cruce ad mortem, de morte ad sepulcrum; postremo descendit ad infernum, ut inde sanctos erueret, quos ad cælestem gloriam calcato mortis imperio revocaret. Plane ut nos post se currere faceret, istos pro nobis gradus manifestata per carnem Veritas ad nos descendendo disposuit; et quodammodo eujusdam mystici horologii sol justitiæ, Christus hæc ad nos se inclinando momenta distinxit. « Qui nimirum exsultavit ut gigas ad currendam viam (Psal. xviii); » ut nos ei ex corde diceremus: « Trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum (Cant. i). » Descenderat itaque sol emensis jam decem gradibus horologii, sed per eosdem gradus iterum rediit; quod videlicet signum esset, per quod se rex Ezechias salutis pristinæ restituendum esse confideret. Enimvero nec genus humanum ad incolumitatem, quam amisit, de sui languoris erogatione convalescit, cum diei lux vera Christus decem eos, quos enumeravimus, mystici horologii gradus ad occasum nostrum se humiliando percurrit, quantum per umbram decem graduum; et aliter supernæ dispensationis possumus intelligere sacramentum. Diversitates quippe temporum quasi quasdam distinctiones sunt in ho-

rologio linearum. Soli namque justitiæ, Christo, primus ad nos descensionis gradus fuit de Deo in Angelum. Unde est quod per Isaiam dicitur: « Magni consilii Angelus (Isa. ix). » Et qui cum Jacob loquebatur Deus angelus nuncupatur. Hinc est quod per eundem Jacob dicitur: « Dixit angelus Domini ad me in somnis: Ego sum Dominus Bethel, ubi unxisti lapidem et votum novisti mihi (Gen. iii); » nimirum ut idem ipse qui loquitur et Deus simul et angelus ostendatur. Secundus descensionis gradus fuit in patriarchis, per quos scilicet ipse Dominus novus Dei cultum ac veræ fidei fundamenta constituit. Tertius in promulgatione legis, quam et ipse prius audiente populo protulit, et postmodum in lapideis tabulis proprio digito exarante descripsit. Quartus in Jesu Nave, in quo, sicut nomine, sic et opere degens, in terram repromissionis populum introduxit. Quintus fuit gradus in iudicibus, per quos nimirum Israëlitanam plebem et ipse regebat. Sextus in regibus Judæorum, quia in eis principaliter ipse regnabat. Septimus in prophetis, quia per eos ipse et annuntiatu est et locutus. Octavus in pontificibus, **217** in quibus ipse, qui summus est Pontifex, veri et æterni sui sacerdotii mysterium figuravit. Nonus autem gradus designatus est in homine. Decimus in passione. Per hos itaque decem gradus, quasi per umbram veteris testamenti, Sol justitiæ, Christus, in nostræ mortalitatis descendit occasum; et per eos iter post resurrectionem suam in cælum viciorum ascendit omnemque illam vetustæ legis umbram veritatis suæ ac novæ gratiæ radiis illustravit, obscura revelans, clausa referans et omnia sub vel mine literæ recta denudans. Et sicut tunc sol lineatum quidem ac morose processerat, repente autem ad ortus sui est reversus originem; sic nimirum, sic signaverat Redemptor noster ea quæ de incarnationis suæ mysterio per longa temporum intervalla in sola resurrectionis atque ascensionis suæ gloria subito patefecit.

Explicunt testimonia de libro IV Regum.

DE LIBRO ESDRÆ.

In epistola ad Cunibertum, episcopum Taurinensem.

« Quod quidam sacerdotes quesierunt scripturam genealogiæ suæ. Unde, cum non invenirent, ejecti sunt de sacerdotio. »

Pium enim est credere quia quisquis, nunc peccata propria recognoscens ac desereus, a suo se ministerio humiliter reprimit, in die iudicii eundem, quo se sponte privaverat, ordinem obtinebit. Quod in libro Esdræ significari videtur, ubi sacerdotum genealogia describitur. Ibi quippe sacra narrat historia quia « quidam sacerdotum quesierunt scripturam genealogiæ suæ, et quoniam reperire non potuerunt, ejecti sunt de sacerdotio (II Esdr. ii). » Illi plane veraciter sacerdotes sunt qui sacerdotaliter vivunt. Hi sacerdotalis generis licentiam servant qui vitam suam Domino sacrificium offerunt ac de sa-

cerdotali se prodire prosapia religiose vivendo testantur, dum sanctorum sacerdotum imitantur exempla, quæ legunt, tunc in sacris eloquiis sacerdotum se filios recognoscunt. At hi qui carnaliter vivunt, et pravorum sequendo vestigia quasi de sæcularium generatione descendunt, merito de sacerdotum projiciuntur ordine, quorum se per vitam reprobum nequeunt filios invenire. Et notandum quod illic sequitur: « Dixit Athersatha eis ut non conederent de sanctis sanctorum, donec surgeret sacerdos Dei doctus atque perfectus (Ibid.). » In qua nimirum prohibitione quid aliud per allegoriæ mysterium debet intelligi, nisi ut is qui dignus est sacerdotio, percipiendis se sacramentis et sacerdotalis ordinis administratione comescat, donec Christus in iudicio, qui vere Sacerdos est doctus atque per-

lectus exurgat? Sicut per Psalmistam dicitur: « Terra tremuit et quievit, dum exurgeret in iudicio Deus (*Psal. lxxv.*), » ut is, cujus terroris instinctu quilibet lapsus hic sua se dignitate sponte privaverat, eum in **218** iudicio grata vice restituens ad amissi ordinis culmen attollat, dicens: « Amice, ascende superius, et tunc sit tibi gloria coram simul discumbentibus (*Luc. xiv.*) » Sed sunt nonnulli, quod prætereuntem non est, qui, iuxta Apostolum, « desperantes semetipsos immunditiæ tradiderunt (*Ephes. iv.*); » nam continentiam funditus desperantes a suscepti ordinis administratione se reprimunt; sicque se delinquere velut iniquos confidunt, ac si servus domino suo dicat: « Quia quod præcipis implere non valeo, ad hostium tuorum castra transfigo illisque me ad fugiendum contra te deditum trado; tanquam possit dominum suum placare, quo: fugit, et non possit irritare, quod adversus eum in arua consurgit. Quibus ego constanter et sine ulla prorsus ambiguitate denuntio quoniam cassa se ac frivola pollicitatione decipiunt, si non exsequentes officium officio se exutos esse confidunt. Licet enim a frequentatione, vel executione cesset ordo conjugii, vel officium in ordinato tamen nihilominus permanet ordinis sacramentum. Et sicut vir quispiam etsi cesset ab opere conjugali, nullo modo tamen absolvit copulatione conjugii; ita clericus, etsi sui ordinis non fungatur officio, ejusdem tamen ordinis non exiit sacramento. Cavendum est ergo illis ne super eos veniat formidolosa illa sententia, qua per Apostolum dicitur: « Impossibile est, inquit, eos, qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cælestes, et participes sunt facti Spiritus sancti,

gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum virtutesque sæculi venturi et lapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes in sibi-ipsis Filium Dei et ostentui habentes (*Hebr. vi.*) » Ita plane videntur agere ac si Israelitarum quodam, volens fornicari cum idolis, deat: quia neque observare duram ac rigidam Dei legem, ad ritum transibo gentilem tanquam recedens a lege, non sit debitor legi et hoc modo nunquam de servata lege non sit præmio dignus, uti tamen de contumpra non teneatur obnoxius. Sed audiamus quid talibus divina veritas in Deuteronomio dicat: « Cumque audierit quisquam verba juramenti hujus, benedicat sibi in corde suo dicens: Pax erit mihi et ambulabo in pravitate cordis mei, et assumat ebrius sitientem et Dominus ignoscat ei; sed tunc quam maxime fumus ejus fumet et zelus contra hominem illum, et seletant supra eum omnia maledicta, quæ scripta sunt in hoc volumine, et delet nomen ejus sub cælo, et consumat eum in perditionem ex omnibus tribus Israel juxta maledictiones, quæ in libro legis hujus ac fœderis continentur (*Deut. xxix.*) » Sed et Psalmista dicit, « Maledicti, qui declinant a mandatis tuis (*Psal. cxviii.*) » Et per Ezechielem Dominus ait: « Neque cogitatio mentis vestræ fiet dicentium: Erius sicut gentes et sicut cognationes terræ, ut colamus ligna et lapides. Vivo ego, dicit Dominus Deus, quoniam in manu forti et brachio extento et in furore effuso regnabo super vos et educam vos de populis, et congregabo vos de terris in quibus dispersi estis, et subjiciam vos in sceptro meo (*Ezech. xi.*) »

219 DE LIBRO TOBIÆ.

Illud ad memoriam revoca, quod de Tobia viro justo Scriptura testatur: « Contigit, inquit, cum una die fatigatus a sepultura, veniens domum, jactasset se juxta parietem et obdormisset, atque ex nido hircinorum dormienti illi calida stercora insiderent super oculos ejus fieretque cæcus (*Tob. ii.*) » Fatigatus a sepultura, dum se velut effractus viribus projicit, lumen amittit. Illæsum quippe cordis oculum servat, quisquis in bonis operibus infatigabilis perseverat, cum vero pusillanimitate frangitur, non immerito luce privatur. Hinc enim scriptum est: « Væ his qui perdidit sustinentiam (*Ecclesi. ii.*) » Hinc Paulus ait: « Vigilate, state in fide, viriliter agite (*I Cor. xvi.*) » Quid vero leviter volantes hircinæ, nisi leves adulantium et idanda loquentium significant mores? qui dum blandiloqui sua suavitate demulcent, dum adulationis oleo caput audiens impinguant, interiores oculos, ne solita luce fruantur, excæcant. « Corripiet me, inquit, justus in misericordia et increpabit me; oleum autem peccatoris non impinguet caput meum (*Psal. cxl.*) » Et tanquam stercus oculis ingeritur, dum lenocinantis eloquia quœlibet blanda verbositate

perungunt a quibus scilicet hæc sæpe dicuntur: Vive, dum visis, recrea corpus edulis, ne si se districtus atterat, tot oppressa laboribus caro fragilis mox succumbat; persona tua excellentioribus excolatur induviis, ut ejus, quam tenes, servetur genium dignitatis; agglomeretur lateribus tuis turbacientium, ut dum te commendantum multitudo condecorat, honoris officio tunc vilescat. Sed si nobis hæc diabolice malignitatis amaritudo detegitur, tentationis ingestæ caligines funditus evanescent. Unde et illic dicitur: « Tunc sumens Tobias de felle piscis finivit oculos patri suo, moxque cepit allugo ex oculis ejus quasi membrana ovi egredi, statimque visum recepit (*Tob. xi.*) » Fel etenim piscis est malitia Behemot, qui caput est et initium totius iniquitatis. Cæcus itaque felle piscis oblituitur et protinus cæcitas effugatur, quia cum amaritudo diabolice versatæ nostris oculis ostensa proponitur, tenebrarum mox caligo **220** propellitur, et lux interior, que velut eclipsim passa fuerat, reformatur. Et notandum quod dicitur quia prius allugo de oculis est illius egressa et sic lux illico reparata. Ille quippe in oculis gerit albuginem qui de se sanctitatis habet opinio-

nem. Quisquis ergo recuperare vult lucem amputet **A** Deum videbunt (*Matth. v.*) Isti sunt oculi, de quibus in Canticis dicitur: « Oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet (*Cant. iv.*)

DE LIBRO JOB.

Ex sermone de S. Georgio.

« Quis conclusit ostiis mare, quando erumpebat quasi de vulva procedens? » Et paulo post: « Circumdedi illud terminis meis, et posui vectem et ostia, et dixi: Usque huc venies et non procedes amplius, et hic confringes tumentes fluctus tuos (*Job xxxviii.*) » Enimvero recte per mare cor pravi hominis designatur, quod videlicet furore est turbidum, rixis amarum, elatione superbiæ tumidum, caligine malitiæ fraudis obscurum. Separavit ergo tunc Deus mare et minaces fluctus ab inundatione terræ compescuit, ut terra virentes herbas et ligna pomifera germinaret ac deinde segetum fructus afferret. Separat etiam nunc ab electis

suis reproborum turbines persequentium et quasi furentes coercent impetus tempestatum; quod etsi furere usque ad infingenda corporibus tormenta concedit, ne tamen animas, hædant invicta eos atque pervigili brachii sui protectione custodit quodammodo dicens mari: « Hucusque venies, et non procedes amplius, et hic confringes tumentes fluctus tuos. » Ac si patenter dicat: Usque ad inferenda corporibus te tormenta relaxo; ne autem usque ad animam cumulis intumescens profluas, legis meæ tibi litus oppono, ut dum furori fluctuum tuorum litus objicitur, terra cordis ad proferenda fructuum germina libera reliquatur.

INCIPIUNT CAPITULA DE LIBRO PSALMORUM.

1. De impio exaltato et depresso.
2. De impiis positus sicut oves in inferno.
3. Deus meus, ostende mihi bona super inimicos meos; ne occidas eos, ne obliviscantur legis tue.
4. De holocaustis medullatis.
5. Non me demergat tempestas aquæ, etc.
6. De reproborum exaltatione.
7. Filii Ephrem intendentes arcum.
8. Montes excelsi cerevis, petra refugium herinacis.
9. De eo quod dicitur: Ego dixi in excessu mentis meæ: Omnis homo mendax.
10. De eo quod dicitur: Fiat manus tua, ut salvum me faciat.
11. Sicut unguentum in capite quod descendit, etc.
12. Non declines cor meum in verbum malum.

Expliciunt capitula.

221 222 INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI PSALMORUM.

CAPUT PRIMUM.

In epistola ad Desiderium abbatem, ubi super Dei omnipotentiam disputatur.

« Vidi impium superexaltatum, et elevatum super cedros Libani; transivi, et ecce non erat (*Psal. xxvii.*) » Adhuc fortassis epulabatur ille splendide, sulciabatur cuneis obsequentium, ambiebatur agminibus bellatorum, quem Propheta superexaltatum et elevatum vidit; moxque ad contemplandum summa pertransiens, quem magnum aliquid forte crediderat, nihil esse cognovit tunc gestum. Tunc enim et cum divitiis intumescunt, cum se super alios arroganter extollunt, cum denique inferiores per tyrannidis violentiam opprimunt, tunc, inquam, eo verius nihil sunt, quo ab eo qui vere et summe est procul sunt.

CAPUT II.

In epistola ad Hermisindium.

« Sicut oves in inferno positi sunt, et mors depascet eos (*Psal. xlviii.*) » Oves habet Christus, quas ad amœna virentia caulis cælestibus i:roducat; oves habet et ille leo rugiens, quas insatiabili cruentus ore deglutiat. Qui bene mors dicitur, quia, cum sit auctor mortis, ad inferendum nobis

PATROL. CXLV.

C interitum crudeliter effertur: unde Joannes: « Et ecce equus pallidus, et qui sedebat super eum, nomen illi Mors (*Apoc. vi.*) »

CAPUT III.

In epistola ad Desiderium abbatem, ubi dicit quod majori sit dignus honore qui dignitatem percipit quam qui in ea manet.

« Deus, Deus meus, ostende mihi bona super inimicos meos; ne occidas eos, ne obliviscantur legis tue (*Psal. lxxvii.*) » Provida quippe Redemptoris nostri dispensatione divinitus agitur, ut quasi ad servandam legis domum Judæorum reliquæ reserverentur; ut ipsi quodammodo nostri sint: riniarii et libros cælestis eloquii in eadem, in qua conditi sunt ligna, ubique terrarum ferant, quatenus ipsi, qui nobis inimici sunt, si quando scrupulis dubitatis emerent, omne nobis ambiguum tollant. Unde per Psalmistam dicitur: « Deus meus, ostende mihi bona inter inimicos meos, ne obliviscantur legis tue. » Hebraica quippe lingua, quæ toto orbe dispergitur, multum Christianæ fidei auctoritas adjuvatur. Nam nisi illi accederet testimonium quod apud nos scribitur, quodammodo putari posset esse figmentum. Sed cum illud testimonium adhibetur, il-

licio dubietas tollitur. Unde et illic apte subjungitur: **A** Disperge illos (*Psal. LVIII*); dissemina per totum mundum eos qui superfluerint de populo Judæorum, ut ipsi de veteribus libris testimonium perhibeant novæ fidei veritati.

CAPUT IV.

In libro de contemptu sæculi.

« Holocaustra medullata offeram tibi cum incenso et arietibus (*Psal. LXV*). » David autem pro magno munere medullata se Deo sacrificia oblatorum esse pollicetur, dicens: « Holocaustra medullata offeram tibi cum incenso et arietibus. » Imprimis itaque sciendum quia nequaquam Deus hostiarum pelles, sed interiora potius viscerum cum ipsis quoque medullis in sacrificio sibi mandatum offerri. Unde in ostendendo ipso sacrificiorum ritu, Moyses præcipit, dicens: « Subtracta pelle hostiæ artus in frusta concidat (*Levit. 1*). » Quisquis sane semper negotiorum sæcularium exercitia delectabiliter fundit, holocausti sui medullas cum visceribus subtrahit et solam victimæ pellem Deo, cui offerri prohibetur, adolere contendit. Qui vero suavè Deo sacrificium offerre desiderat, recessus petat, interiora sectetur, animam suam integram libalitatque in propria virginitate custodiat, ne discurrendo per lupanaria sæculi immundis corruptoribus, prostibuli more, substernat. Ut ergo interni Sponsi conspectui placeat, non se facis pompæ sæcularis obducat, sed omnes mentis suæ sensus immortalis inguine castitatis oblinat, ne in mortem per incontinentiam currrens in fetore luxuriæ computrescat. **C** In conclavi igitur sanctæ Ecclesiæ anima se pudica concludat sicut in æterni Regis thalamo jugiter requiescat.

CAPUT V.

Ad Alexandrum papam, de canonicis.

« Non me demergat tempestas aqua, neque absorbeat me puteus, neque urgeat super me puteus os suum (*Psal. LXVIII*). » Cum peccat homo, quasi in puteum labitur, cum vero peccata defendit, os putei super eum, ne pateat egressus, urgetur. Corruit ergo in puteum homo, cum peccat; claudit vero sibi os putei, dum excusat. Ex hac porro defensione, vel excusatione crimen hære is nascitur. Hæresis enim interpretatur *electio*, et dum quod elegit quis defendere nititur relicto veritatis tramite, **D** quia per abrupta perversi dogmatis rapitur, in hæresim necesse est prolabatur. Hoc autem inter peccatorem et hæreticum distat, quia peccator est qui delinquit, hæreticus autem qui peccatum per prævium dogma defendit.

CAPUT VI.

Ad Desiderium abbatem, ubi de Dei omnipotentia disputatur.

« Dejecisti eos, dum allevarentur (*Psal. LXXII*). » Dominus de reproborum sese extollentium dejectione Propheta narraret, non ait: Postquam allevati sunt, dejecisti eos, Domine; sed, « dum allevarentur, » quia per hoc inanescent, per **223** quod intumescunt; inde corruunt, unde sublimis fiunt.

CAPUT VII.

In sermone de S. Anastasio.

De quibusdam magna prædicantibus, sed desidiose viventibus per Prophetam dicitur: « Filii Ephrem, intendentes arcum et mittentes sagittas suas, conversi sunt in die belli (*Psal. LXXVII*). » Qui enim adversus vitiorum tentationes ad conflictum alios provocant, sed confligere ipsi sub ignobili desidia languore detrectant, hi nimirum sagittas quidem dirigunt, sed post terga conversi conanimatæ victoriæ titulos non merentur, nec eis prodest quod bene coperant, quia non usque ad finem magnanimiter perseverant. Unde et de illis protinus sequitur: « Non custodierunt testamentum Dei, et in lege ejus noluerunt ambulare (*Ibid.*). » Ac si diceret: Susceperunt quidem testamentum, sed non custodierunt; posuerunt in lege pedem per initium sed non tenuerunt perseverantiæ egressum. Quisquis ergo ad spirituale certamen alios provocat, quisquis ad fortiter agendum proximorum mores instigat, debet utique vita concordare cum lingua, ne, dum aliis proponit excelsa, ipse contentus imis premarum inertia. Hinc est quod in lege præcipitur: « Non habebis in sacculo diversa pondera, majus et minus; nec erit in domo tua modius major et minor; pondus habebis justum, et modius æqualis et verus erit tibi (*Deut. XXV*). »

CAPUT VIII.

In epistola ad Blancam comitissam.

« Montes excelsi cervis, petra refugium heriacis (*Psal. CIII*). » Quid enim hoc loco per montes, nisi altæ Scripturarum intelligentiæ sunt profunditates? Hi nimirum qui jam dare contemplationis saltus noverunt, altos sententiarum divinarum vertices quasi cacumina montana descendunt, ad que profecto cacumina quia infirmi pertingere nequeunt, recte illic subditur: « Petra refugium heriacis; » quia videlicet invalidos quosque non intelligentia sublimis exercet, sed sola in Christo fides humiliter continet.

CAPUT IX.

Ad Desiderium abbatem, ubi excessum suum excusat.

« Ego dixi in excessu mentis meæ: Omnis homo mendax (*Psal. CXV*). » Cui nimirum responderi potest: Si omnis, et tu; falsaque jam erit sententia, quam mendax ipse protulisti. Si vero ipse non mendax, vera jam sententia non erit, quia, dum tu **224** verax, non omnis homo cognoscitur esse mendax. Verum ne ad instar gentiliū scripturarum, sacra quoque Scriptura calumnia pateat, sed ipsa se propria potius auctoritate defendat, notandum est quod præmittitur: « Ego dixi in excessu mentis meæ. » Per excessum igitur mentis et semetipsum transit, cum de qualitate hominis definit, ac si per spem **224** dicat: De falsitate omnium hominum inde veram sententiam protuli, unde ego ipse super hominem fui. In tantum vero et ipse mendax, in quantum homo; in tantum autem omnino non mendax,

in quantum excessum mentis super hominem ad A
summa contemplanda conscendi.

CAPUT X.

In sermo de S. Columba.

« Fiat manus tua, ut salvei me (Psal. cxviii), » ac
si diceret: Fiat ille, per quem facta sunt omnia,
ut dum ille creatur, creatura a reatu sui contagio
liberetur.

CAPUT XI.

In sermone de S. Christophoro.

« Sicut unguentum in capite, quod descendit in
barbam, barbam Aaron; quod descendit in oram
vestimenti ejus (Psal. cxxxii). » Unguentum scilicet
in capite, Spiritus sanctus est in Salvatore, qui
nimirum per Aaron mystice designatur, qui *mons
fortitudinis* dicitur. Cum igitur Aaron mons sit for-
titudinis, barba quoque signum est virilitatis. Hujus
ergo Aaron barba sancti apostoli sunt, qui virilitatis
sue robore, quod de sancti Spiritus unctione
conceperant, omnia furentium persecutorum bella
vicerunt et mundi principem tanquam leonem ad-
versus oves Christi immaniter rugientem cum gloria
triumpharunt. Unde Petrus: « Cui resistite, in-
quit, fortes in fide (I Petr. v). » Paulus etiam dicit:
« Arma militie nostrae non carnalia, sed potentia
Deo sunt, ad destructionem munitionum consilia
corporis destruentes et omnem altitudinem extol-
dentem se adversum scientiam Dei, et in captiva-
tatem redigentes omnem intellectum in obsequium
Christi (II Cor. x). » Ab hac ergo barba summi pon-

lileis Aaron unguentum in ora vestimenti ejus in-
stillat, quia per beatos apostolos, consequenter et
sanctos martyres ac deinceps totam simul Ecclesiam
fluentum sancti Spiritus irrigat.

CAPUT XII.

In epistola ad Alexandrum papam, de auferenda pro-
prietate canonicis.

Quantum ad nostrae intelligentiae modulum, nul-
lum in humano genere malum perniciosior est
criminis quam defensio pravitatis. Unde David ait:
« Non declines cor meum in verbum malum, ad
excusandas excusationes in peccatis (Psal. cxl). »
« Offensio quippe Dei meretur iram; excusatio pro-
vocat ad vindictam. Hoc plane vitium, sicut ex ra-
dice humani generis prodit, quotidie pullulat et
tanquam erumpentes arboris ramos germinare non
cessat. Consultus enim Adam cur ex interdicto
pomo comederit: « Mulier, inquit, quam dedisti
mibi sociam, dedit mihi de ligno, et comedi (Gen.
iii); » mulier etiam cur hoc fecerit, inquisita:
« Serpens, ait, decepit me, et comedi (Ibid). » Ac
si **225** uterque in Conditore oblique crimen in-
torqueat eumque, a quo redarguantur, incessant,
dicentes: Non nobis, sed tibi procul dubio debet
hic reatus ascribi, qui et conjugem viro junxisti
et serpentem in paradiso inter homines **226** vi-
vere decrexisti. Quorum utriusque tanquam pri-
mischolus ille discipulus erat, qui de Abel Domino
requiriti respondit: « Nunquid custos fratris mei
sum ego? » (Gen. iv.)

Expliciunt testimonia de Psalterio.

INCIPIUNT CAPITULA DE LIBRO PROVERBIORUM.

1. De muliere, quae dicitur aliena.
2. De muliere bona.
3. Sapientia immolavit victimas suas, miscuit vinum et proposuit mensam.
4. De utriusque mulieris differentia.
5. Diligenter exerce agrum tuum, ut postea aedifices domum tuam.
6. De malis praedicatoribus.
7. Sicut qui mittit lapidem in acervum Merenrii, ita qui tribuit insipienti honorem.
8. Sanguisuae duae sunt filiae, dicentes: Affer, affer.

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA PROVERBIORUM.

CAPUT PRIMUM.

In epistola ad Cincium praefectum.

« Prudentia servabit te, ut eruaris a muliere
aliena, et ab extranea quae mollit sermones suos. »
Et post pauca: « Omnes qui ingrediuntur ad eam
non revertentur, nec apprehendent semitas vitae
(Prov. ii). » Quae est autem meretrix, vel mulier
aliena, cujus nobis prohibetur accessus, nisi vita
secularis, vita carnalis atque terrena, in cujus miseri
homines se oblectamenta projiciunt, in cujus se
captiosa juvenilitate resolvunt ac adulterinis in eam,
ut ita fatear, amplexibus immergunt?

CAPUT II.

In eadem epistola.

De bona vero muliere audi quid idem Salomon

dicit: « Sit vena tua benedicta, et letare cum mu-
liere adolescentiae tuae (Prov. v). » Mulier enim ado-
lescentiae nostrae, sancta procul dubio est vita, cui
scilicet ex tunc jam quasi per artham et sponsio-
nem conjuncti sumus, cum abrenuntiaturos nos dia-
bolo et omnibus pompis ejus in baptismo promisi-
mus. Ubi mox additur: « Cervae charissima et gra-
tissimus hinnulus, ubera ejus inebrient te omni
tempore et in amore illius delectare jugiter (Ibid.). »
Quid per cervam, quae monium celsa conscendit,
nisi sancta designatur Ecclesia, quae sese in amore
caelestis patriae attollit? Quid cervae istius ubera,
nisi duo significant Testamenta? His uberibus in-
ebriamur, cum de sacrae Scripturae fluentis infundi-
mur et spiritualis sapientiae potum sitientes hauri-

mus. In hac igitur muliere delectari præcipitur, ut eloquiorum cælestium pinguedine saginemur. Sequitur : « Quare seduceris, fili mi, ab aliena et foreris in sinu alterius? » (*Proverb. v.*) Ab aliena quippe muliere seducitur, qui carnalis vitæ illecebris delectatur. Nec immerito dicitur aliena, quia nobis ex divine legis est sanctione prohibita. Rursus super utraque muliere loquitur, dicens : « Dic sapientiæ : Soror mea es, et prudentiam voca amicum tuam, et custodi te a muliere extranea et ab aliena, quæ verba sua dulcia fecit. » Moxque subjungit : « De fenestra domus meæ per cancellos prospexi, et video parvulos; considero recordem juvenem, qui transit per plateas juxta angulum, et prope viam domus illius graditur (*Prov. vii.*) » Ubi notandum quia vita carnalis, quæ meretrix dicitur, non alios nisi parvulos et recordes decipere posse prohibetur. Unde et alibi idem Salomon ait : « Mulier stulta et clamosa, plenaque illecebris et nihil omnino sciens, sedit in foribus domus suæ super sellam in excubo urbis loco, et vocat transeuntes viam et pergentes in itinere suo : Quis est parvulus, declinet ad me, et recordi locuta est (*Prov. ix.*) » Nam qui perfectus est vir et mentis sanæ nequaquam poterit carnalis illecebræ lenocinio decipi, vel quantumlibet ingruenti scaturientium passionum certamine superari. Illos enim duntaxat hæc mulier superat, de illis vita carnalis et terrena triumphat quos pravæ voluntatis intentio et terrenæ concupiscentiæ teter funis obcaecat. Unde illic apte subjungitur : « In obscuro, advesperascente die, in noctis tenebris et caligine ecce mulier occurrit illi in ornato meretricio, præparata ad capiendas animas (*Prov. vii.*) » Inebriat enim carnalis vita cor luxuriæ deditum et tanquam nocturna caligine reddit obscuro, dum interioris oculus non in cælum erigit, sed in terra deâgit. Deinde subjicit : « Garrula, vaga et quietis 227 impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis; nunc foris, nunc in plateis, nunc juxta angulos insidians (*Ibid.*) » Hic porro carnalium hominum exprimit inconstantiam levitatis vitio subditam, gravitatis turpiter alienam. Quod autem subjungitur : « Intexui funibus, lectum meum stravi tapetibus pictis ex Ægypto (*Ibid.*) » Quid per hoc aliud innuitur, nisi quia delectatio carnis, in quam luxuriosus quisque altero tanquam in cubile prosternitur, perplexis peccatorum vinculis obligatur? Quod autem lectus ille ex pictis ex Ægypto tapetibus sternitur, quid est aliud, nisi quia vita luxuriantium nequaquam fundamento solidæ veritatis innititur, sed mendacii fucis et adumbratis imaginibus coloratur? Quod autem meretrix ista dicit : « Veni, inebriemur uberibus, et inuicis fruamur amplexibus, donec illucescat dies; non est enim vir meus in domo sua, abiit via longissima (*Ibid.*) » tale est : Vir animæ ejusque fidelis Christus est, qui non est in domo sua, sed abiit via longissima, quando pollutam conjugis conscientiam cernit, atque ideo mox ab eo procul abscedit; deinde subdit : « Sacculum pecuniæ secum trahit, in die

A plenæ lunæ reversurus est (*Ibid.*). » Relemptor enim noster pecuniæ secum sacculum tulit, cum ascendens in cælum, fidei nostræ secum lucra portavit. Qui reversurus est in die plenæ lunæ, id est in consummatione universalis Ecclesiæ; veniet enim Dominus ad iudicium, cum expletus fuerit numerus electorum. Sed cum multa dicat de pestilentissima hujus mulieris astutia, quibus venatur animas hominum perditorum, quæ nos ob prolixitatem inserenda non ducimus, hoc in fine subjecti : « Multos, inquit, vulneratos dejecit et forissimi quique interfecti sunt ab ea via inferi domus ejus penetrantes inferiora mortis (*Ibid.*). »

CAPUT III.

In sermone de S. Bartholomæo.

B Audiamus itaque per os Salomonis Sapientiam nos ad mensam spiritualis alimonie claris vocibus invitantem : « Sapientia, inquit, immolavit victimas suas, miscuit vinum et proposuit mensam suam; misit ancillas suas, ut vocarent ad arcem et ad mœnia civitatis : Si quis est parvulus, veniat ad me. Venite, comedite panem meum et bibite vinum quod miscui vobis (*Prov. ix.*) » Christus enim, qui Sapientia Patris est, victimas immolavit, cum ad nostræ imitationis exemplum beatos maritres permisit occidi; miscuit vinum, quia propinavit credentibus Spiritum sanctum; proposuit mensam, quia cælestem paravit hominibus gloriam; misit ancillas suas, id est sanctos verbi ministros, qui se infirmos et fragiles asseverant. Quid ergo jam restat, nisi ut relicta lamine sæculi proferamus ad mensam Dei? Sed ad hanc ingrediendi aditum reperire non possumus, nisi per sanctos apostolos, quibus claves commissæ sunt regni cælorum (*Matth. xvi.*) Unde scriptum est : « Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem suam, in capite turbarum, clamitat in foribus portarum (*Prov. i.*) » Ipsi quoque 228 sunt caput turbarum foresque portarum, quia ipsi sunt populorum principes ac supremæ Hierusalem per sublimioris excellentiæ privilegium ianitores.

CAPUT IV.

In epistola ad Cincium præfectum, super cohortatione ad castitatem.

Audi rursus sub mulierum specie, quid inter spiritualem vitam distet atque carnalem : « Mulier, inquit, diligens corona est viro suo, et putredo in ossibus ejus quæ confusione res dignas gerit (*Prov. xii.*) » In hujus itaque mulieris ossibus est putredo, quia dum quilibet carnali vitæ conjunctus superare alios nititur, dum forte quid, quod ossa significant, agere gloriatur, fœda per populum fœnia diffunditur et quasi fetor olidæ putredinis exhalatur. De quibus utique mulieribus et aliis Sapientis dicit : « Mulier si est tibi secundum animam tuam, non proicias illam, et odibili non credas te in toto corde (*Ecclesi. vii.*) » Mulier quippe secundum animam, est vita virtutum, conversatio sancta; mulier vero odibilis, carnalis est vita, quæ certe odio est habenda, cui profecto si in toto corde nos credimus, necesse jam erit ut

sicut Samson per Dahilam (*Jud. xvi.*) ita et nos per istam in manus hostium incidamus. De qua videlicet o libili muliere in Deuteronomio scriptum est: « Si acceperit homo uxorem, et habuerit eam et non inveniit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fedtatem, scribat libellum repudiij, et dabit in manu ejus et dimittat eam de domo sua (*Deut. xxiv.*) »

CAPUT V.

In epistola ad fratres *Ganyguil*, ubi de transgressionibus suorum mandatorum agit.

Qui virtutum lapidibus festinat atrium sublime construere, prius cum necesse est inhorrescentia carnalium delectationum dumeta purgare. Unde recte per Salomonem dicitur: « Diligenter exerce agrum tuum, ut postea ædifices domum tuam (*Prov. xxiv.*) » Ille quippe bene domum mentis ædificat, qui prius agrum corporis spinis vitiorum purgat; alioquin si desideriorum passionumque carnalium sentes in carnis agro proliferare sinuntur, fame boni crescente tota intus virtutum structura collabitur. Hinc rursus ait: « Per agrum hominis pigri transivi et per vineam viri stulti, et ecce totum repleverant urticae, operuerunt superficiem ejus spinæ et mæcceria lapidum destructa erat (*Ibid.*) » Quid enim ager, vel vinea pigri hominis, nisi caro cujuslibet otiosi in spiritualis agriculturæ laboribus desudare nolentis? Quid autem urticae, nisi gula; pruriginis; et carnales illecebriæ? Quid denique spinæ sunt, nisi passionum carnalium punctiones? Quid postremo mæcceria lapidum, nisi caritate media cum permixta coherentium structura virtutum? Ager ergo pigri et stulti hominis urticis spinisque repletur, cum caro cujusvis otiose viventis non per disciplinam **229** continui laboris excolitur sed in voluptatis atque lascivie mollior desiderio et enutritur. Lapidum quoque materia labefacta diruitur, quia tota virtutum fabrica, velut impactis incontinentiæ arictibus dissipatur. « Princeps enim coquorum destruxit muros Hierusalem (*IV Reg. xxv.*) » Coquorum autem princeps jure asseritur venter, cui nimirum a coquis laborioso opere servitur. Quisquis ergo desiderat spiritualium segetum ubertate ditescere, desinat nunc agrum sui corporis disciplinæ ac continentie vomere continuo labore sulcare, et, tanquam novallium suorum glebas, sarculo sapiente confringat, dum quidquid durum, dum quidquid infecundum in se reprehenderit, jugis penitentiae contusionibus terat; nec desinat gula prurientis urticas atque inhorrescentes carnalium desideriorum vepres radicitus extirpare, quo uberes proventus spiritualium segetum valeant sui cordis rura proferre. Unde et idem Salomon ait: « Qui operatur terram suam saturabitur panibus; qui sectatur otium replebitur egestate (*Prov. xii.*) »

CAPUT VI.

In epistola ad *Alexandrum papam* de canonicis.

« Claudus pedibus et iniquitatem hibernis qui mittit verba per nuntium stultum (*Prov. xxvi.*) » Quibus

nimirum verbis quid aliud videtur expressum, nisi ut carnaliter sapienti ac per hoc stulto cuilibet non committatur prædicationis officium? De sanctis enim prædicatoribus dicitur: « Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona! » (*Isa. lii; Rom. x.*) Itaque quilibet ordinator Ecclesiæ, si dignos et idoneos in dignitate constituit, quasi pedibus rectis incedit. Per eos enim verbum spargendo circumquaque discurrit, et quod per semetipsum non valet agere, per illos satagit efficaciter adimplere. Sin autem caruales quoque ac reprobos ordinare præsumat, hic claudus pedibus ambulat. Qui etiam iniquitatem bibere dicitur, quia, dum verba sanctæ prædicationis per stultum nuntium mittit et, contra Apostolum, cito manus imponit (*I Tim. v.*) peccatis communicat alienis. Nam etsi prudenter quisque loquatur, si tamen non agit ipse quod loquitur, in spirituali claudus itinere non immerito judicatur. Unde et illic apte subiungitur: « Quomodo pulchras frustra habet claudus tibus, sic indecens est in ore stultorum parabola (*Prov. xx.*) » Pulchris plane inmittit tibus qui lulentis nitet claritate sermonis. Sed, dum sine bonis operibus accuratum depromit eloquium, velut sine gressu promovet recta crura verborum. Quasi pulchras ergo habet tibus ad videndum, sed non utiles ad gradiendum, qui, podagricis vitiorum laqueis innodatus, ipse quidem turpiter claudicat, dum alios ut agilliter gradiantur invitat. In istorum ergo stultorum ore indecens est parabola, quia, dum spiritualiter sonant et carnaliter vitiant, eorum vita cum labiis non concordat; quos nimirum honesta loquentes, sed inhoneste viventis, prædicator recta non liberat sed mordax conscientia vehementer accusat. Unde illic non incongrue subdit: « Quomodo si spina nascatur in manu temulentis, **230** sic parabola in ore stultorum (*Ibid.*) » Spina quippe in manu temulentis nascitur, cum illi qui luxus vitæ amore est ebrins reprehensionis in mente aculeus generatur. In ore itaque stultorum parabola quasi spina est, quia dum aliud loquuntur, aliud agunt, mens eorum in semetipsa aliquando redarguitur et quodam quasi spinæ pungentis aculeo perforatur; velut spina certe male viventis et bene dicentis conscientia pungit, dum in eo quod extrinsecus loquitur quodam pudoris atque formidinis stimulo intrinsecus sauciatur.

CAPUT VII.

In eadem epistola.

« Sicut qui mittit lapidem in æcerum Mercurij, ita qui tribuit insipienti bonam (*Prov. xxvi.*) » Nam qui apud gentiles Mercurius deus Sacelli [*f.*, Lucelli], sive pecunie dicebatur, æcerus Mercurij, cumulus atque congeries est nummorum. Et quia nummo regula monetalis imprimitur, quid per nummorum designatur æcerum, nisi regularium ac veræ sanctitatis imaginem preferentium concio clericorum? Quid vero per lapidem, nisi duram, stolidam

et insensibilem illius mentem accepimus, qui dum A
Deum esse indubitata fide non credit, spem suam
in terrena qualibet possessione constituit. De quo
per Prophetam dicitur: « Dixit insipiens in corde
suo: Non est Deus (Psal. xiii). » Huic autem insi-
pienti tunc honor tribuitur, cum ad ecclesiastici
gradus apicem quispiam non Deo, sed pecunie
deditus promovetur. Sed sicut numerorum dissipator
acervus, si desuper lapis inmittitur, ita per in-
dignum, sive lapidem pastoris accessum quasi constipatus
or. Io destruitur regulariter gradientium et in
charitatis obedientium clericorum; gravatur enim
mali pastoris umbraculo et, tanquam numerorum
eclestium cumulus, tartarei lapidis mole diruitur.
Stulto igitur et insipienti denegandum est honor
ecclesiasticus, ne sanctorum clericorum tanquam
numerorum spiritualium mergatur acervus. De quo
videlicet stulto paulo superius idem Salomon ait:
« Claudus pedibus et iniquitatem bibens, qui mittit
verba per nuntium stultum (Prov. xxvi). »

Expliciant testimonia de libro Proverbiorum.

INCIPIUNT CAPITULA DE ECCLESIASTE.

1. Quod omnia flumina intrant in mare et mare non redundat.
2. Muscæ morientes perdunt suavitatem unguenti.
3. De Spiritu potestatem habente.
4. De eo quod dicitur: Da partem septem, nec non et octo.
5. Finem loquendi omnes pariter audiamus.

Expliciant capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA DE ECCLESIASTE.

CAPUT PRIMUM.

[In libro GRATISSIMO.]

« Omnia flumina intrant in mare et mare non re-
dundat; ad locum unde exeunt flumina revertuntur,
ut iterum fluant (Eccle. i). » Hunc excursum atque
recursum spiritualium fluminum mystice Lucas
evangelista describit, cum ait: « Quia convocatus
Jesus duodecim apostolis, dedit illis virtutem et po-
testatem super omnia thæmonia, et ut languores
curarent; et misit illos prædicare regnum Dei (Luc.
ix). » Ecce egressus fluminum; ac postmodum sub-
dit: « Et reversi apostoli narraverunt illi quæcumque
fecerunt (Ibid.). » Ecce reditum fluminum. Ad lo-
cum ergo unde exeunt flumina revertuntur, quia
electi quique illi se debitores esse non ambigunt; a
quo videlicet hauserant omne quod spiritualiter
fluit. Unde et Paulus ait: « Divisiones gratiarum
sunt, idem autem Dominus; et divisiones ministra-
tionum sunt, idem autem Dominus; et divisiones
operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur om-
nia in omnibus (I Cor. xii). » Nempe cum primum
ponat Spiritum, deinde subjungat Dominum, pos-
tremo Deum, ostendit sanctam Trinitatem, unum
scilicet Deum omnium gratiarum esse indubitanter
auctorem. Ipse enim sua dona distribuit, qui sin-
gulorum merita et operum diversitates occulta pro-
visione discernit.

CAPUT VIII.

*In epistola ad Alexandrum papam, super insolentia
malorum hominum.*

« Sanguisugæ dux sunt filiae, dicentes: Affer, af-
fer (Prov. xxi). » Nam quo quisque immoderatus
vescitur, eo necesse est ut ad potum æstnans
accendatur. Et dum congesta sibi moles fervescente
stomachi lebeti decoquitur, crebris necesse est
haustibus irrigetur. Sed cum bibis venter ac poti-
bus intumescat, consequens est ut, alterius utrin-
que meatibus, et feces per podicem in cuniculos
egerit et humorem de genitali conceptaculo per
pudenda profundat. Sicut enim in torcularibus vi-
narium a vino, sic in illibus sterens separatur a
viru. Sanguisuga ergo, quæ edacitas est, dux sunt
B filia, ebrietas et libido, quia dum una pestis delecta-
biliter 231 concipit, geminam necessario sololem
parit; quæ nimirum dicitur: « Affer, affer, » quia,
232 cum sint insatiabiles, violentæ quoque sunt
exctrices.

C

CAPUT II.

G. G.

« Muscæ morientes perdunt suavitatem unguenti
(Eccle. x); » quia cogitationes superflue, quæ assi-
due in animo carnalia cogitante nascuntur atque
deficiunt, eam suavitatem, qua unusquisque intrin-
secus per Spiritum unctus est, perdunt. Unde cum
miro pietatis opere ad cor Veritus venit, prius ab eo
cogitationum carnalium æstus eiecit, et post in eo
virtutum dona disponit. Quod bene nobis innuitur,
ubi de Domino ad filiam principis resuscitandam
deducto in Evangelio dicitur: « Et cum ejecta esset
turba, intravit, et tenuit manum ejus et surrexit
puella (Matth. ix). » Foras ergo turba eiecitur, ut
puella suscitetur, quia nisi prius a secretioribus
D cordis expellatur importuna secularium multitudo
curarum, anima, quæ intrinsicè jacet mortua, non
resurgit. Nam dum se per innumerās terrenorum
desideriorum cogitationes spargit, ad considerationem
sui sese nullatenus colligit. Nullus quippe sapien-
tiam, quæ Deus est, plene percipit, nisi qui ab
omni se abstrahere actionum carnalium fluctuatione
contendit. Unde alias dicitur: « Sapientiam scriba
in tempore otii, et qui minoratur actu, ipse percipit
eam (Eccle. xxxviii). »

CAPUT III.

Ad Mainardum abbatem.

« Si spiritus potestatem habentis ascendit super
te, locum tuum ne dimiseris (Eccle. x). » Ac si

aperte dicat: Si tentatoris spiritum in aliquo prævalere consideras, humilitatem penitentiae non relinquant. Et alibi scriptum est: « Noli alium sapere, sed time et ultimum in spiritualibus nuptiis accubitum pete (Rom. xi.) »

CAPUT IV.

In epistola ad Bonifacium Causidicum, ut exteriori prudentiæ spiritualis sapientia præferatur.

« Da partem septem, nec non et octo (Eccle. xi.) » Sic præsentem vitam, quæ per septenarium numerum designatur, excurrere, ut jam in amore futuram, quæ per octonarium resurrectionis exprimit gloriam, totis studeas visceribus habitare. Illi perfunctoriam atque volaticam exhibe curam; in hæc perseverantem atque perpetuam, sicut æterna est, indeficacæ illectionis fige sententiã.

233 CAPUT V.

In epistola ad Alexandrum papam, contra papam ne dijudicet.

« Finem loquendi pariter omnes audiamus: Deum time et mandata ejus observa, hoc est enim omnis homo (Eccle. xii.) » Quis est autem finis loquendi, nisi ille, de quo dicit Apostolus: « Finis enim legis ad justitiam, Christus, omni credenti? » (Rom. x.) Finis quippe legis ad justitiam, Christus est, quia quidquid sive vetus, sive nova lex loquitur, ad illum sine dubitatione refertur. Ad justitiam vero non otiose dicitur quia divinæ legis sermo justificat et animam a sordibus mundat. Sicut discipulis Veritas ait: « Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis (Joan. xv.) » Deum vero timere, est cupeta quæ Deus prohibet exorando et abominando contemnere. Mandata illius observare, est omnia quæ præcipit operibus exercere. Ille ergo Deum timet qui satagit cavere quod prohibet; ille mandata ejus observat qui studet implere quod imperat. « Deum ergo time et mandata illius observa; hoc est enim omnis homo. » Ac si perspicue dicat: Qui non studuerit cavere prohibita, qui neglexerit implere præcepta, quia ratione caret, vocabulum quidem hominis habet, sed hominis esse non habet, quia non veraciter utitur virtute nominis quo censetur. Ille nimirum se credat veraciter ho-

minem qui hominum recognoscit Auctorem; alioqui, « qui ignorat, ignorabitur (2 Cor. xiv.) » Quid autem scire his sit homo, perspicue definit Scriptura, cum dicit: « Stellæ non sunt mundæ in conspectu ejus, quanto magis homo putredo et filius hominis vermis? » (Job xxxv.)

Unde et Abraham cum ad summæ colloctionis culmen attollitur, cum divinæ 234 familiaritatis gratiam peculiariter promeretur, hujus humilitatis recollectione deprimitur, cum dicit: « Loquar ad Dominum meum cum sim pulvis et cinis (Gen. xviii.) » Nam et apud Græcos hæc teneri consuetudo perhibetur, ut cum imperator quis in dignitate creatur, mox ut imperialibus fuerit infulus redimitus, coronæ simul ac sceptri gloria decoratur, cum denique procerum vallatur obsequiis, cum excipitur modulantibus psallentium choris; quidam sibi præsto sit obivus, qui videlicet una manu vasculum plenum mortuorum ossibus ac pulveribus offerat, in alia vero stupam lini subtiliter pexam ac pills pensilibus molliter demolitam, cui protinus ignis adhibetur et repente in ictu oculi flamma subito vorante consumitur: ut in altero debeat considerare quod est, in altero valeat videre quod habet. In cineribus siquidem se cinerem recognoscit, in stupa jam colligit in die judicii quam subito mundus ardebit, quatenus dum se simul ac sua tam vana, tam floccipienda considerat, de imperialis culminis ascenso fastigio nullatenus insolenscat; et dum possessor atque

possessio subjacere communi omnium casui non ambigitur, jam quasi de singulari dignitatis apice, qui ad summa provectus est, non infletur. Pulchrum ergo mundanæ conditionis ordinem homo consideret, et dum suis usibus omnia cernit attribui, non sibi, sed suo referat gratias Conditori; lenocinantem mundi gloriam sub judicii sui calcibus deprimat; virorem carnis aridum jam pulverem credat, diem suæ vocationis tanquam speculum suis semper obtulibus anteponat, districtum ultimæ discussionis iudicium contremisecat, quatenus dum nunc Creatoris sui legibus subditur qui inter creaturas, quæ terrenæ sunt, videtur insignis, in cœlesti quoque gloria veraciter sit sublimis.

Expliciantur testimonia de Ecclesiaste.

INCIPIUNT CAPITULA DE CANTICIS CANTICORUM.

1. De oleo effuso.
2. De nigredine sponse.
3. De fasciculo myrrhur.
4. De lilio convallian.
5. De ordinata charitate.
6. De utraque vita.
7. De foraminibus petrar.
8. De leculo Salomonis.
9. De oculis columbarum.
10. De dentibus Ecclesiæ.
11. De duobus uberibus.
12. De pulchritudine amicæ.
13. De coronâ animæ, vel sanc:æ Ecclesiæ.
14. De aquilone et austro.
15. De eo quod dicit Ecclesiæ: Ego dormio, et cor meum vigilat.
16. Quod dilectus dicitur candidus et rubicundus.
17. De sanctis doctoribus.
18. De ventre Christi eburneo.

19. *De gutture Christi.*
 20. *De malo punice.*
 235 236 21. *De quadriga Aminadab.*
 22. *De umbilico Christi.*
 23. *De comis capitis Christi.*
 24. *De pulchritudine sponsæ.*
 25. *De fructu crucis.*
 26. *De arbore malo.*
 27. *De signaculo cordis et brachii.*

Expliciunt capitula de Canticis canticorum.

INCIPIUNT TESTIMONIA DE CANTICIS CANTICORUM.

CAPUT PRIMUM.

Ex sermone in natali virginum.

« Oleum effusum nomen tuum (*Cant. 1.*) » Chrisma Græce, Latine dicitur *unctio*. A chrismate ergo Christus, et a Christo dicitur Christianus. Per oleum autem Spiritus sanctus debet intelligi, sicut per Psalmistam Salvatori nostro dicitur: « Unxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis (*Psal. xlv.*) » Oleum ergo effusum est nomen Christi, quia in tot Spiritus sancti gratia propagatur quot sunt qui Christi vocabulum veraciter sortiuntur.

CAPUT II.

« Nigra sum, sed formosa, filix Hierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pellis Salomonis (*Cant. 1.*) » Cedar interpretatur *tenebra*; hi sunt infideles hæcem fidei non habentes. Nigra sum, inquit, propter persecutionis æstum propter adversa, quæ patior a filiis tenebrarum; sed intrinsicus formosa sum, quia concepivit rex speciem meam, et omnis gloria mea ab intus. Formosa sum, inquit, sicut pellis, hoc est, tabernaculum Salomonis. Sicut enim tabernaculum ex mortuorum fit pellibus animalium, ita dumtaxat illi sunt habitaculum Dei (*Ephes. 11.*), qui Christo commortui, vitis quoque carnisque concupiscentiis sunt extincti (*Ephes. 11.*) Sequitur: « Nolite, inquit, me considerare quod fusca sim, quia decoloravit me sol, o filix Hierusalem (*Cant. 1.*) » Item et fideles animæ, in illa jam cælesti gloria per desiderium constitute: Nolite me considerare, quod fusca sim, id est, nolite desperare, vel nimis expavescere, quod me tribulationes opprimunt, quod persecutiones afficiunt, quod in hoc temporis procellarumque naufragio intumescentes me fluctus illidunt; quia decoloravit me sol, quoniam super me persecutionis æstus incanduit decoremque meæ venustatis ac pulchritudinis offuscavit. Ac si dicat: Nolite tam ea, quibus intrinsicus affligor, attendere, quam veruanciam interioris venustatis speciem cogitare. Tale est quod Apostolus dicit: « Nolite deficere in tribulationibus meis pro vobis, quæ est gloria vestra. Non enim condignæ sunt passionis hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis (*Rom. vii.*) » Hanc autem interiorem pulchritudinem exterioremque nigredinem breviter Jeremias comprehendit, dicens: « Candidiores Nazarei ejus nive, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores (*Thren. iv.*) » Ecce pulchritudo; sed quæ nigredinem, nam illico sequitur: « Deni-

A grata est super carbones facies eorum, et non sunt cogniti in plateis; adhesit cutis eorum ossibus: aruit et facta est quasi lignum (*Ibid.*) » Sed aspiciamus exteriorem nigredinem, aperiat ipsa, unde sit interior pulchritudo: « Indica mihi, inquit, quem diligis anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie (*Cant. 1.*) » Ac si dicat: O sponse cælestis, quem anima mea inenarrabiliter diligit, in quo per desiderium jugiter requiescit, quem ulnis intimæ dilectionis amplectitur, in quo totis visceribus delectatur; die mihi ubi pascas; hoc est: Tu qui pastor bonus es, ubi oves tuas pascere facias; ipse etiam ubi cubes, id est ubi requiescas in æstu persecutionis et fervore tentationis nostræ, ubi scilicet, nisi in his, qui furenti vesaniæ cedere nesciunt, et grassantis maliæ conatibus enerviter non succumbunt? Non ergo immerito formosam se sponsa ista dicebat, quia ille in ipso persecutionis articulo in ea delectabiliter quiescebat, qui serenitate vultus sui cuncta clarificat.

CAPUT III.

In sermone de SS. Flora et Lucilla.

« Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi: Inter ubera mea commorabitur (*Cant. 1.*) » Myrrha plauis species est aromatica, nimis amaritudinis, qua mortuorum cadavera conduntur, ne facile concuprescant. Hinc est quod et ipsius Sponsi corpus a Nicodemo et Joseph de cruce depositum myrrha et aloë conditur, et linteis involutum sepultura committitur (*Joan. xix.*) Quid ergo pro myrrhæ fasciculum, nisi multiplex mortificatione designatur? Non enim dicit: Surculus myrrhæ, sed, fasciculus, inquit, myrrhæ dilectus meus mihi. Ac si dicat: Quia in omni mea conversatione me mortifico et nullis jam propriæ voluntatis operibus vivo, dilectus meus non mihi simplex factus est ramus, sed myrrhæ fasciculus. Unde et prædicator eximius: « Ego, inquit, stigmata Jesu in corpore meo porto (*Gal. vi.*) » Ad quam videlicet multiplicem mortificationem et nos secum hortatur, dicens: « Semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes, ut vita Jesu manifestetur in carne nostra mortali (*11 Cor. iv.*) » Ab eo namque quod corpore nostro circumferimus, nullam corporis partem vacuam reservamus. Ille ergo mortificationem Jesu in corpore suo circumfert qui de se sibi nihil relinquit, 237 qui non sibi, sed Christo in omnibus vivit. cui certe se a voluntatibus propriis undique crucifi-

git. Hic itaque dilectus myrrhæ fasciculus fit, quia in cunctis suis actionibus se velut extinctum præbens, multiplicem quoddammodo mortificationis Christi manipulum colligit. Ubi et apte subiungitur: « Inter ubera mea commorabitur. » Nemo dubitat inter ubera pectoris esse locum cordis. Dilectus ergo inter sponsæ ubera commorabitur, quia indeficiens ejus amor ac desiderium ex ejus memoria non detur. Inter ubera mea commorabitur, tanquam diceret: Qui mihi fasciculus myrrhæ factus est per amaritudinem passionis, inter ubera mea jugiter commorabitur per dulcedinem cordis: et qui extrinsecus per exemplum susceptæ mortis exasperat, per infusam gratiam me intimæ suavitatis obdulcat.

CAPUT IV.

Ex sermone in natali virginum.

« Ego sum lillium convallium (*Cant. II*). » Lillium plane se sponsus nominat propter niveum candorem mundissimæ castitatis. Lillium non montium, sed convallium, quia pius eligit mentes humilium, non scopulos inhabitat superborum.

CAPUT V.

« Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem (*Cant. II*). » Non ait: Dedit quam non reperit, sed « ordinavit, » quam inordinata invenit. Nonnulli namque in principali cordis sui loco habent uxores, filios, prædia, vel honores: in secundo autem quoddammodo Deum ponunt, dum eam minus diligunt. Hi nimirum videntur quidem habere charitatem, sed inordinatam; nec illum servant ordinem charitatis quem Veritas ipsa disposuit, cum dicit: « Diliges Deum ex toto corde, hoc est maximum primumque mandatum, secundum autem simile est huic, ut diligas proximum (*Matth. xxii*). » Non ergo se jactet quis habere charitatem, si ordinata non est; sicut nec etiam fidem, si sine operibus, ac per hoc otiosa est.

CAPUT VI.

« Leva ejus sub capite meo et dextera illius amplexabitur me (*Cant. II*). » Leva quippe subesse capiti dicitur, cum præsens vita a niente, quæ cogitationum caput est, despecta calcatur. Dextræ vero amplexibus stringitur, quia solius æternæ vitæ desideris undique delectatur.

CAPUT VII.

« Surge, amica mea, sponsa mea, et veni, columba mea, in foraminibus petræ, et in caverna maceræ; ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, et facies tua decora (*Cant. II*). » Anima quippe sancta jure Christi amica et sponsa vocatur; quia illi per fidem directionemque conjungitur. Sed hæc sponsa quasi adhuc jacet, dum in mundanis actionibus implicatur; tunc surgit, cum **238** ad prociectum divinæ servitutis erigitur. Ac si dicat: Quæ in secularis vitæ mollietate jaces, jam surge, atque ad familiare contubernium meæ contemplationis erige. « Columba mea, in foraminibus petræ. » Si, juxta Apostolum, « petra Christus est (*I Cor. x*), » foramina petræ vulnera sunt Redemptoris;

quæ profecto non casu quinque sunt, lancearum scilicet et clavorum; sed quia nos fueramus quinque sensuum vulneribus sauciati, per has quinque plagas salutis sumus perpetuè restituti. Istæ siquidem portæ erant, per quas ille Sabbati propheta ne inferrentur onera gravia prohibebat. In his ergo foraminibus Dei columba consistit, quia sancta quælibet anima totam propriæ salutis spem in sui Redemptoris passione constituit. Ibi velut ab accipitris incursu defenditur, quia a cunctis malignorum spirituum insidiis custoditur. Ibi plane nidificat, quia illic fetus bonorum operum coærvat. De hac petra per Psalmistam dicitur: « Montes excelsi cervis, petra refugium herinacii (*Psal. cxi*). » Quod autem additur: « In caverna maceræ, » solent ex lapidibus maceræ fieri ad custodiam vinearum; sicut per Isaiam dicitur: « Vineæ facta est dilecto in cornu in loco uberi, et maceræ circumdedit et circumfodit eam (*Isa. v*). » Quid ergo per maceriam lapidum, nisi præsidium et excubias intelligimus angelorum, quibus videlicet anima in certamine posita, dum vallatur atque circumdatur, a cunctis adversantium spirituum tentationibus custoditur? Porro quod sequitur: « Ostende mihi faciem tuam, » tunc anima cælesti sponso faciem suam ostendere dicitur, cum ejus speciem internis obtutibus quasi revelata facie contemplatur: « Sonet, inquit, vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis et facies tua decora. » O quam suave commercium! imo quam inenarrabilis dulcedo in humanis visceribus oritur, cum Creator et creatura alternis in se invicem affectibus delectantur, sicut per Prophetam dicitur: « Suavis sit ei laudatio mea, Ego vero delectabor in Domino! » (*Psal. cxi*.)

CAPUT VIII.

« En lectulum Salomonis, sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel (*Cant. III*). » Fortes enim lectulum Salomonis ambiunt, dum intimam pacificæ Redemptoris nostri requiem sancti quique indefessa desiderii sedulitate custodiunt.

CAPUT IX.

« Oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet (*Cant. IV*). » Isti sunt oculi de quibus Dominus in Evangelio: « Beati, inquit, mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (*Matth. v*). » Absque eo quod intrinsecus latet. Quia licet sancti doctores nunc Creatorem suum per contemplationis gratiam aspiciunt, latet tamen adhuc magnum aliquid, ad quod in hac corruptibilis carnis humanæ mentis acies non aspirat. Ubi mox sequitur: « Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascenderunt de Galaad (*Cant. IV*). » Sicut enim per oculos, Ecclesie doctores intelliguntur, qui ad videnda in inferioribus membris summa, ac specialia sunt prælati, sic etiam per capillos gregesque caprarum designantur simplices et subjecti; **239** qui nimirum, etsi præ simplicitate mystica quæque ac summa non penetrant, multitudine tamen et comparatione sua sanctam Ecclesiam velut capilli caput exornant, quia plerumque pro peccato auferitur figura peccati. Galaad, *aceruus* est

testimonii. Per Galaad ergo Christum, cui sanctorum A vite convertit, et pro correctis eorum moribus omnium multitudo perhibet testimonium. Per capillos vero, vel caprarum greges, multitudinem intelligentium subjectorum. Greges ergo caprarum ascendunt de monte Galaad, quia sanctorum omnium multitudo de Christo, quem sibi met faciunt fundamentum, descendere satagunt excelsa virtutum. Unde colligere possumus quia quantum distat inter oculos et capillos, tantum fere in contemplationis studio inter prælatos distare debeat et subjectos, quatenus eorum qui sibi commissa, spiritualibus studiis sint intenti, et videant non modo sibi, sed et illis.

CAPUT X.

« Dentes tui sicut gres tonsarum, quæ ascende- B runt de lavacro (Cant. iv). » Petro dentes Ecclesiæ sancti noscuntur esse doctores; quorum primo dictum est: « Maeta et manduca (Act. n). » Ac si diceret: Ab ea quod sunt, gladio Spiritus, hoc est, verbo prædicationis occide et in corpus transfer Ecclesiæ. Dentes igitur sponsæ, sunt doctores sancti, qui quoniam simplices pro innocentiam sunt, et omnia relinquentes facultatum suarum velle sunt exuti, ac sacri baptismatis unda purificati, sicut gres tonsarum sunt, quæ ascenderunt de lavacro.

CAPUT XI.

« Duo ubera tua sicut duo hinnuli capræ gemelli (Cant. iv). » Sicut enim duo ubera duo sunt Testa- menta; ita duo hinnuli, duo populi sunt, Ecclesiæ filii Judaicus scilicet et gentilis.

CAPUT XII.

Ex sermone in natali virginum.

« Tota pulchra es, amica mea; tota pulchra (Cant. iv), » interior scilicet et exterior. Fortis in perfectione clari operis, intrinsecus in munditia purissimæ cogitationis.

CAPUT XIII.

In sermone de SS. Flora et Lucilla.

« Coronaberis de vertice Sanir, de capite Amanæ et Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum (Cant. iv). » Amanæ siquidem mons est Ciliciæ, qui et Taurus a compluribus appellatur. Sanir vero et Hermon, Judaicæ terræ montes sunt, in quibus leones et pardi habitare creduntur. Per hos ergo montes, reges et principes diversæque mundi hujus intelligendæ sunt potestates; quæ velut montes in superbiæ se cacumen attollunt et malignis spiritibus tanquam pardi atque leonibus habitaculum ferunt. Perversi quippe spiritus, leones vocantur propter crudelitatem; 240 pardi autem, quia hoc animal vari coloris est, propter deceptionis ac fraudis multimodam varietatem. De his ergo montibus vel quæque fidelis anima, vel sancta coronatur Ecclesia, quando sæculi principes convertit ad fidem, vel ad sanctæ conversationis dirigit rectitudinem. Coronatur autem, vel quia pro apportato eorum lucro remuneratur a Christo, vel ab eisdem, quibus antea premebatur, honoratur in sæculo. Coronatur, inquam, de cubilibus leonum et montibus pardorum, quando superbos quosque atque dolosos a sua pra-

CAPUT XIV.

Ex sermone in natali virginum.

« Surge, Aquilo, et veni, auster, perfla hortum meum, et fluent aromata illius (Cant. iv). » Quid per Aquilonem, qui nimirum ventus est frigidus, nisi persecutionis asperitas? Quid per austrum tempora, nisi male blandientium remissio designatur? Sed inter utriusque persecutionis genera, inter utraque maligni spiritus arguementa ecclesiastici horti fluere jubetur aromata, quia fortis animus inter hæc certamina deprehensus aperit quiquid virtutum, quidquid fidei, quidquid invictæ fortitudinis ætatem occultavit, et velut aromata foras profluunt, dum ad humanam notitiam virtutes procedunt ac piæ opinionis odores longe lateque diffundunt.

CAPUT XV.

« Ego dormio, et cor meum vigilat. Vox dilecti mei pulsantis: Aperi, soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meum plenum est rore et cincinnati mei guttis noctium (Cant. v). » Dicit Ecclesia: « Ego dormio, et cor meum vigilat; » quia videlicet sancta mens quo se a strepitu temporalis concupiscentiæ comprimit, eo verius interna cognoscit; et tanto ad intima vigilat, quanto se ab exteriori inquietudine solerter occultat. Dormit itaque sponsa a neutris et concupiscentiæ sæculi, sed apertos atque pervigilis tenet oculos in actu amoris Dei. Sed qui non est hoc tempus plenæ quietis, sed laboris potius atque certaminis, repente dilectus ostium pulsat, eamque ad prociuum conserendi belli suis exhortationibus excitat: « Vux inquit, dilecti mei pulsantis. » Pulsat dilectus, cum fideles suos provocat Christus aut ad suorum incrementa virtutum, aut certe ad lucrandas animas proximorum. « Aperi mihi, soror mea, » Soror atque, quæ regni mei mihi coheres effecta, et in necessitudine mihi fraternæ adoptionis ascita.

« Amica mea, » quia de jugo servitutis erepta, cognovisti meæ veritatis arcana. « Columba mea, » quia fellis amaritudine vacua, et Spiritus mei, qui in columba descendit, dono ditata. « Immaculata mea, » effusione mei sanguinis ab omni peccatorum tuorum labe purgata es. Aperi itaque mihi, hoc est, D de quiete et otio dilectæ tibi contemplationis egredere, et ad perhibendum veritatis meæ testimonium ferventissime te, et constanter impendo

241 « Quia caput meum plenum est rore, et cincinnati mei guttis noctium. » Caput Christi Deus est, ut dicit Apostolus (I Cor. xi); cincinnati vero intus sanctorum cogitationes sunt; quæ non laxæ flunt et dissolutæ, sed timoris et amoris Dei sunt vinculo colligatæ. Enimvero quid per rorem et guttas noctium, nisi tenebrosas et frigidâ quorundam reproborum mentes accipimus? Caput ergo sponsi in reprobis plenum est rore, cum sæculares quæ a Dei charitate torpescunt et per voluptatum suarum lasciviam defluunt, juxta id quod Dominus dicit:

« Abundabit iniquitas, et refrigeret charitas multo-
rum (Math. x:iv). » Hujusmodi plane cum sanctos
Dei persequitur et odium in illorum cordibus
quasi ciccini sponsi guttis noctium pleni sunt;
cumque tales multiplicantes et Ecclesiam persecu-
tionibus aggravant, tunc Sponsus sponsam exhorta-
tur ut surgat et studio prævaricationis valenter in-
sistat. Et sponsa ad eum: « Exspoliavi me, inquit
tunica mea, quomodo induam illam? » (Cant. v.) Ac
si dicat: Exui me curis et occupationibus sæculi et
in solo me tunc contemplationis amore constrinxi
quomodo nunc discursionis iter arripiam? quomodo
strepitus et lætamen obloquendum feram? Quod
autem tunica curas sollicitudinesque significet,
ostendit Dominus cum dicit: « Qui in tecto est, non
descendat tollere tunicam suam (Math. xxv), »
quod est aperte dicere: Qui sublimi contemplationis
arce submittit nequaquam descendat, ut iterum
sæcularis negotii occupationibus implicetur. « Lavi
pedes meos, quomodo inquinabo illos? » (Cant. v.)
Id est, gressus mei operis ab aspersione terreni pul-
veris dignis poenitentiae fletibus ablui, quo pacto jam
potero, nisi quibus assueta sum, cœlestia meditari?
Verumtamen postponit contemplationis requiem et
ad ferream obedientiam intrinsecus accensa mox
perhibet, dicens: « Dilectus meus misit manum
suam per foramen et venter meus intremuit ad ta-
ctum ejus (Ibid.). » Dilectus plane manum per
foramen mittit et ventrem tangit, cum occulta Con-
ditor inspiratione cor visitat atque ad agonem
certaminis et sancti laboris inflammat. Nam quod
venter cor significet, ostendit propheta cum dicit:
« Ventrem meum doleo (Jer. iv); » quod profecto quid
esset aperit, cum subjungit: « Sensus cordis mei
dissipati sunt. Surrexi, ut aperirem dilecto meo
(Cant. v). » Surgit, ut aperiat, quia promptissimo
animo humiliter obediens calcet propriam, ut totis
viribus voluntatem impleat mens sancta divinam.

CAPUT XVI.

In epistola ad Blancam et in sermone de SS. Flora
et Lucilla.

« Dilectus meus candidus et rubicundus, electus
ex millibus; caput ejus aurum optimum (Cant. v). »
Dilectus siquidem candidus virginitate, rubicundus
est passione. Candidus, quia dicit: « Ego lilium con-
vallium (Cant. ii); » rubicundus, de quo Joannes
dicit: « Quia lavit nos a peccatis nostris in sanguine
suo (Apoc. i). » Electus ex millibus, quia ex omnium
sanctorum multitudine solus est, qui dignus fuit
audire: « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi
bene complacui (Math. iii, xii, xvii). » De quo et
Salomon 242: « Virum inquit, de mille numm
reperi (Ecl. vii). » Milenarius quippe numerus totius
humani generis est intelligenda perfectio, in quo
Salvator tanquam passer est unicus in ædificio:
« Caput ejus aurum optimum; » quia « caput Chri-
sti Deus (I Cor. xi); » qui nimirum sicut aurum met-
allis, ita, licet incomparabiliter omnibus superemi-
nere creatus.

CAPUT XVII.

« Oculi ejus sicut columbæ super rivus aquarum,
quæ lacte sunt lotæ, et resident juxta fluentia plu-
vissima (Cant. v). » Sancti quippe doctores Ecclesiam
juxta fluentia plenissima resident Scripturarum, ex
quibus nimirum exuberantem ipsi veræ sapientiæ
gurgitem hauriunt, et auditoribus suis mysterii cœ-
lestis avana transfundunt.

CAPUT XVIII.

In sermone de S. Joanne apostolo et evangelista.

« Venter ejus oburneus, distinctus sapphiris (Cant.
v). » In membris nempe humani corporis, vix ali-
quid ventre fragilis sive tenerius invenitur; ideo-
que per ventrem, recte fragilitas in Christo assump-
tæ humanitatis accipitur. Ebur autem est ele-
phantis, quod videlicet animal fertur esse castissim-
um frigidissimæque naturæ. Venter ergo sponsi
eburneus est, quia suscepta Redemptoris humanitas
ab omni peccatorum contagio casta prorsus et in-
violata permansit. Siquidem « peccatum non fecit,
nec dolus inventus est in ore ejus (I Petr. ii). »
Sapphirus autem lapis est sereni cœli colorem ha-
bens. Unde et in visione Domini dicitur: « Erat
sub pedibus ejus quasi opus lapidis sapphiri, et
quasi cœlum cum serenum est (Exod. xxiv). » Per
sapphiros ergo opera divinitatis intelliguntur, quæ
in carne Dominus ostendebat. Venter ergo sponsi
distinctus erat sapphiris, quia Christi humanitas
divinis virtutibus refulgebat. Nec plenus esse sap-
phiris dicitur, sed distinctus; ita videlicet ut inter
sapphiros candor eboris appareret, quia sic Dominus
ex parte assumpti hominis operabatur humana, et
aliquando nihilominus ex parte divinitatis ostenderet
et divina. Nam esurire, flere, postremo crucifigi et
mori, humanitatis erant opera; miracula vero fa-
cere, et non solum alios, sed semetipsum etiam
a mortuis suscitare evidentissima erant divinitatis
indicia.

CAPUT XIX.

« Guttur illius suavissimum (Cant. v), » qui-
asorum melliflua suavitate verborum mentes au-
dientium obduleantur. « Quam dulcia, inquit, fau-
cibus meis eloquia tua; super mel et favum ori
meo! » (Psal. cxviii.) Totus etiam desiderabilis; quia
in eo, testante Petro, desiderant angeli prospicere
(I Petr. i); » vel quia humanitatis ejus omne my-
sterium, desiderium accendit in mentibus electo-
rum; ut eos videlicet non modo resurrectionis gla-
ria provocet, sed ad imitationis exemplum ipsa
quoque ignominia passionis invitet. Desiderabilis
est, quia præclarus atque conspicuus est in singu-
lari nativitate, in vivifica morte, in gloriosa 243
resurrectione, in triumphali ascensione; deside-
rabilis est dum loquitur, dum mirabilia operatur.

CAPUT XX.

In homilia de nativitate B. virginis Mariæ.

« Descendi in hortum nucum, ut viderem pom-
æ convallium, et inspicerem si florisset vinea et ger-
minasse; mala punicæ (Cant. vi). » Malum quippe

punicum amaro quidem cortice tegitur, sed dulcis in ejus granulis suavitas occultatur. Sunt autem nonnulli, qui dum per afflictionis amaritudinem crucem Christi assidue patiuntur in corpore, dulcedine contemplationis intinæ reficiuntur in mente. Mala ergo sponsi vinea germinat, quia tales parere sancta Ecclesia nunquam cessat. De hac eadem vinea in eisdem Canticis sponsa ad sponsum loquitur, dicens: « Mane surgamus ad vineam, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si florerunt mala punica (*Cant. vii*). » Hujus vineæ ille vindemiator exstitit, qui in torculari passionis sue pressus, mysticos nobis divini eloquii sensus aperuit, et vino nos evangelicæ gratiæ propinavit. De quo videlicet vino sponsæ voce ad sponsum iterum dicitur: « Guttur tuum sicut vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum (*Ibid.*). »

CAPUT XXI.

In sermone de S. Marco evangelista.

« Nescivi; anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab (*Cant. vi*). » Vox est Synagogæ quæ, videns tantam sanctæ Ecclesiæ gratiam esse collatam, dolet se tardius recepisse fidem, eo quod Evangelii non agnoverit veritatem. Aminadab autem abnepos Judæ fuisse cognoscitur; qui in genealogia Domini cum patribus numeratur. Interpretatur autem Aminadab *populi mei spontaneus*; ideoque non incongrue significat Christum, qui populi sui spontaneus fuit, quia, cum Deus esset, sponte factus est homo; qui enim non necessitate, sed sola bonitate nos condidit propria nihilominus voluntate redemit. Unde et Jacobus ait: « Voluntarie genuit nos verbo veritatis (*Jac. i*). » Spontaneus ergo factus est populi sui, quia quem a se humana pravitas repulit, sola voluntas divinæ gratiæ redonavit. Quadriga vero Aminadab, Christi est Evangelium, concordissima quatuor evangelistarum diversitate compactum. Quam sane quadrigam Christus anruga disponit et quadrifiliam mundi machinam agilissima prædicationis celeritate percurrit, sicut per Psalmistam dicitur: « Qui emittit eloquium suum terræ, velociter currit sermo ejus (*Psal. cxlvii*). » Videns ergo Synagoga repente gratiam Evangelicæ prædicationis erumpere cunctasque mundi provincias agilitate pervolare, subito turbata conqueritur quod sola in sua perfidia, conversis ad fidem gentibus, deseratur: « Nescivi, inquam, turbavit me anima mea propter quadrigas Aminadab. »

244 CAPUT XXII.

« Umbilicus tuus crater tornatilis nunquam indiget poculis (*Cant. vii*). » Umbilicus autem fragilissima pars corporis est. Quid ergo per Ecclesiæ designatur umbilicum, nisi cætes infirmorum atque debilium? Quid vero per craterem, nisi prædicatorum intelligimus ordinem? Qui nimirum mentibus auditorum cælestis doctrinæ vina propinant easque poculis sanctæ prædicationis inebriant. Umbilicus ergo Ecclesiæ crateri merito comparatur, quia plerumque debilis et infirmus quilibet vas doctrinæ cæle-

stis efficitur, qui non indiget poculis, quia cælestis eloquii non desinit irriguus esse fluentis. Unde bene crater hic tornatilis dicitur; terno siquidem quis facilius operatur. Expediunt enim sæpe atque in offensa in sancta prædicatione discurrunt, qui prædicationis gratiam non suo studio, sed divinitus acceperunt. Hanc prædicationis gratiam viris simplicibus, sive sanctis mulieribus tribuendam illa Samson victoria figuravit, qua videlicet mandibulam asini fervefactus arripiens, mille Philistinorum viros occidit.

CAPUT XXIII.

« Comæ capitis tui, ut purpura regis juncta canalibus (*Cant. vii*). » Sicut per caput intelligimus mentem, ita per comas capitis non inconvenienter accipimus cogitationes. Sicut enim capilli de vertice prodeunt, ita cogitationes ex mente procedunt. Purpureus vero color, quia sanguinis habet speciem, quid per mysterium, nisi Dominicam innuit passionem. Quid vero canales, nisi sanctorum significant mentes? Sicut enim in canalibus conchiliorum sanguis effunditur, ut in purpureum colorem lana vertatur, sic in sanctorum mentibus Dominicæ passionis error assidua meditatione recolitur, et ita quodammodo pia quælibet anima sanguine tingitur, ut æterni Regis purpuram imitetur. Hoc nimirum modo efficitur Salvatori nostro conformes, ut simul etiam merito postmodum color redes.

CAPUT XXIV.

« Quam pulchra es et decora, charissima, in deliciis; statura tua assimilata est palmæ (*Cant. vii*). » Mens quippe sancta charissima in deliciis dicitur, quia, dum persecutionibus atrita foris affigitur, piis æstuans desideriis suavitatis intinæ dulcedine recreatur. Cujus statura palmæ similis dicitur, quia sicut non vitiorum titillantium fluitibus, ita nec persecutionum quarumlibet terroribus inclinatur; dumque eam persequentium rabies, velut impactis minarum arietibus pulsata, illa fundamento invictæ fidei constanter innixa, revera stans et supereminens, insuperabilis perseverat. Nequaquam illi similis, cui per prophetam de malignis spiritibus dicitur: Quia, « humiliaverunt te et dixerunt animæ tuæ: Incurvare ut transeam (*Isa. li*); » sed illud potius servans, quod filiis Israel Dominus ait: « Ego sum Dominus Deus, 245 qui eripui vos de ergastulo Ægyptiorum, ut incederetis recti. » Et quoniam palma solet manum ornare victricem, recte sancta et insuperabilis anima palmæ esse similis perhibetur, quia per omnem sui certaminis cursum peractæ victoriæ præmium meditat, atque idcirco floccipendit omne quod in infirmis tolerat, quia erecta velut palma, id quod in cælestibus aspicit, firmiter sperat.

CAPUT XXV.

In sermone de inventionem S. crucis.

« Dixi, inquit ad sponsum sponsus: Ascendam in palmas et apprehendam fructus ejus, et erunt ubera

tua, sicut botri vineæ; odores tui, sicut inolorum; Aguttur tuum, sicut vinum optimum (Cant. vii). » Fructus nempe crucis omnes electi sunt. Ascendit igitur Dominus in palmam et apprehendit fructus ejus, quia mox ut in cruce pro nostra salute pependit, omnes electos ad semetipsum per amoris desiderium traxit. Et tunc sancta Ecclesia per duorum Testamentorum ubera spiritualis cepit lætitiæ vina diffundere, atque odorem cælestis concupiscentiæ humanarum mentium naribus inspirare; ut incitata ad sequendum, mens nostra sibi gratulans dicat: « Trahe me post te, carrenus in odorem unguentorum tuorum (Cant. i). »

CAPUT XXVI.

« Sub arbore malo suscitavi te (Cant. viii). » Cum dilectæ suæ sponsus præmisisset: « Sub arbore malo suscitavi te: » consequenter adjuvit: « Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum (Ibid.); » ac si dicat: Quia ego te in tantum dilexi, ut per mortem crucis te mortuam suscitarem, tu etiam me alteritrum dilige, meque interius non modo cogitationibus sed et operibus, velut integri atque perfecti amoris signaculum pone. Nam arborem maium debemus Dominicam crucem accipere; cui videlicet arbori ipsam alibi Christum comparat, dicens: « Sicut malus inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios (Cant. ii). » Arbor ergo mali crux est Christi, per quam suscitata est anima, a mortis scilicet æternæ vinculis absoluta. « Pone me, inquit, ut signaculum super cor tuum, et signaculum super brachium tuum (Cant. viii). » **246** Quid per cor, nisi cogitationem? Quid per brachium, nisi operis debemus intelligere fortitudinem? Christum ergo tanquam signaculum cordi nostro debemus imprimere, ut nulla hæc valeat hostilis irruptio violare. Christum etiam operibus nostris debemus inculpere, ut, per omne quod agimus, « crucifixi nos præceptoris discipulos demonstremus.

Explicunt testimonia de Canticis canticorum.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI SAPIENTIÆ.

1. Quod benignus est spiritus sapientiæ.

2. Dum medium silentium tenerent omnia.

Explicunt capitula.

247 INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI SAPIENTIÆ.

CAPUT PRIMUM.

In libro GRATISSIMO.

« Benignus est enim Spiritus sapientiæ, et non liberabit maledictum a labiis suis (Sap. i). » Benignus namque Spiritus sanctus congrue dicitur, quia mala merentibus bona retribuit, et dignis supplicio gratiæ suæ munus impertit. Quis autem hoc loco maledicti nomine, nisi Redemptor noster debet intelligi, qui ut nos a maledictionis vinculo solveret, ipse non respuit maledictionibus subiacere? Unde et Paulus dicit: « Christus, inquit, nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum quia

CAPUT XXVII.

In epistola ad Blancam, et in sermone de sancto Cusiano.

« Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum (Cant. viii). » Sæpe nos ob rei memoriam, quam oblivioni tradere nolumus, digito nostro, vel brachio signum aliquod innotamus, ut, dum signum frequenter attenditur, res, quam intercidere potuisset oblivio, jugiter in memoria teneatur. Quisquis autem Christum quasi amat, sed operari bona dissimulat, jam quodammodo sponsum super cor signaculum ponit. Quisquis vero bonis operibus videtur intentus, sed a divini amoris torpet incendio frigidus, jam iste sanctitatis imaginem super brachium ponit, sed adhuc in corde Christi signaculum non expressit. Ut ergo sancta anima Christi characterem utrobique signetur, eum in corde suo signaculum ponat, ut amoris ejus facibus medullis inardescat. Ponat etiam consequenter in brachio, ut piis operibus valenter insistat. Signaculum Paulus in corpore suo velut in brachio Jesum posuerat, cum dicebat: « Ego signata Jesu in corpore meo porto (Gal. vi). » Signaculum super cor posuerat, cum alibi gratulabundus aiebat: « Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est et ego mundo (Ibid.). » Cujus hæc stigmata expressa gerebat in corpore, ejus se signaculum habere gloriabatur in mente. Porro autem et ipse cælestis Sponsus electum quemque suum sibi signaculum ponit eaque grata vice tanquam ne de memoria deleatur, attendit: Juxta quod Zorobabel duci Judææ pollicetur, dicens: « In illa die suscipiam te, Zorobabel serve meus, et ponam te sicut signaculum in conspectu meo (Agg. ii). » Et contra de quodam reprobo rege Dominus dicit: « Si fuerit Jechonias annulus dexter in manu mea, inde evellam eum (Jer. xxi). »

Descriptum est: Maledictus omnis qui pendet in ligno (Gal. iii), ut in gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Jesu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem (Dent. xxi). » Benignus ergo Spiritus sanctus non liberavit maledictum a labiis suis, quia cuncta Dominicæ passionis mortisque supplicia, quæ de Christo per ora prophetarum ante prædixerat, congruo tempore per exhibitionem operum efficaciter adimplevit. Tunc enim quodammodo a suis cum labiis liberaret, si quod de illo propheticis cunctaret oraculis, per rerum ordinem non implevisset. Ubi notandum quam profunde, quam mystice simul

congruat doctoris utriusque sententia. Quod enim A unus dixit quia Spiritus non liberabit maledictum a labiis suis, hoc est, quod alter asseruit, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem; atque ut ostendat vir Sapiens, de quo maledicto loqueretur, præmissa sententia protinus addidit: « Quoniam renum illius testis est Deus, et cordis illius scrutator est verus et lingue illius auditor (Sap. 1). » Quia enim Patris et Filii inseparabilis et coessentialis est unitas, renum Filii testis et cordis ejus scrutator jure Pater asseritur, cujus nimirum virtus et sapientia ipse Filius nulla ab eo creditur inæqualitate diversus, nulla probatur adjunctione semotus. Lingue etiam illius auditor est, sicut ipse testatur: « Pater, inquit, gratias ago tibi, quoniam audisti me, ego autem sciebam, quia semper me audis (Joan. xi). » Idecirco igitur spiritus non liberavit maledictum a labiis suis, quia Deus testis atque scrutator est cordis illius et lingue auditor. Ac si patenter diceret: Ideo Dei Filius passionis supplicia pertulit, quia ipse Filius, cui cum Patre et eodem 248 Spiritu sancto una voluntas, una est providentia, id fieri pro humani generis salute decrevit. De quo nimirum Apostolus: « Qui dilexit me, inquit, tradidit semetipsum pro me (Gal. ii). »

CAPUT II.

In sermone secundo de S. Bartholomæo apostolo.

« Dum medium silentium tenerent omnia et nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus, Domine, de cælo a regalibus sedibus venit (Sap. xviii). » In adventu quippe Domini medium silentium omnia continebant, quia jam prophetæ cessaverant, et nondum apostoli ad prædicandum

Expliciunt testimonia de libro Sapientie.

INCIPIT CAPITULUM DE LIBRO ECCLESIASTICI.

CAPUT UNICUM.

In sermone secundo de S. Matthæo apostolo et evangelista.

« Legem mandavit Moyses in præceptis justitiam, et hæreditatem domui Jacob et Israel promissiones (Eccli. xxv). » Ut autem in his verbis non diutius inmoremur, lex ista, quæ hæreditas promissionis dicitur sanctum est Evangelium, quod quidem antiquis Patribus est promissum, nobis autem hæreditario jure, Christo veniente, collatum; ubi præsto subjungitur: « Posuit David puero suo excitare regem ex ipso 249 fortissimum in throno honoris sedentem in sempiternum. Qui implet quasi Phison sapientiam, et sicut Tigris in diebus novorum; qui adimplet quasi Euphrates sensum; qui multiplicat quasi Jordanis in tempore messis; qui mittit disciplinam sicut lucem, et assistens quasi Geon in die vindemie (Ibid.). » Hæc itaque, fratres mei, tam lucide, tam aperte de Christo et sanctis evangelistis dicta sunt ut ad hoc insinuandum exponi non egeant, sed

Expliciunt testimonia de libro Ecclesiastici.

novæ fidei gratiam veniebant. In quodam plane mundus medullis consistebat, dum et prophetarum nequaquam oracula superesset et apostolica nondum prædicatio conuerecet. Quo autem hic per nox intelligitur, nisi diabolus, qui auctor est tenebrarum? Qui nimirum quodemmodo tunc ambulat, cum non facile valet implere quod optat; tunc vero currit, cum malitiæ suæ vota absque ullo contradictionis obstaculo perficit, et non jam viæ marginem, sed medium iter tenet, dum nihil sibi viset occurrere quod sui cursus impetum valeat retardare. Cum igitur sub tam noxio mundo silentio conticesceret, et hæc ad perdendos homines occasio diabolum vocaret, ille non modo medium iter habebat, sed et currebat, quia quidquid nequitie suæ mente conceperat efficaciter adimplebat. Nam et cuncta jam Romanum occupabat imperium, et necesse erat eos, qui legem Dei catenus saltem utcuque tenebant, jam subesse legibus paganorum. Sub hoc igitur percunctis mundi silentio sermo Domini a regalibus sedibus venit, quia de pectoribus apostolicis, quæ Regis æterni veraciter sedes sunt, verbum evangelicæ prædicationis erupit. Ipsi quippe regales sunt sedes quas Deus inhabitat, ipsi reges et Patres Ecclesie, sicut dicitur: « Omnis gloria ejus filie regum ab intus (Psal. xlv). » Isti sane reges armati gladio spiritus, quod est verbum Dei (Ephes. vi), debellarunt principem mundi. De quo nimirum apostolorum gladio legitur: « Durus debellator in medium exterminii terram prostravit, gladius acutus insinulatum imperium tuum portans, et stans replevit omnia morte, et usque ad cælum attingebat stans in terra (Sap. xviii). »

dum in sanctis ac mysticis verbis vindemie nomen auditis, qui ex temporis occasione terrenas vindemias præ manibus habetis, debet a circumstantibus ad interiora recurrere, et spiritualem vindemiam sanctam vestra prudentia cogitare. Ait enim in fine sententiæ: « Qui mittit disciplinam sicut 250 lucem, et assistens quasi Geon in die vindemie (Ibid.). » Quis est ille, qui mittit disciplinam sicut lucem, nisi is qui, post velatam faciem Moysi, possessio tenebris mundo, radiantem Evangelii sui ingerit claritatem? Assistit itaque quasi Geon, de quo et per Prophetam dicitur: « Dominus Deus noster fluvius gloriosus exsiliens in terram sitientem (Ibid.). » Quæ est autem vinea, cui quasi Geon assistit, et prædicationis suæ madoribus irrigare non desinit, nisi illa de qua per Prophetam dicitur: « Vineam autem Domini Sabaoth dominus Israel est? (Isa. v.) Hanc vineam de Ægypto vetuste legis Dominus transtulit, et ad terram Evangelii, quæ mel et lac monet, induxit.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI ISAIÆ PROPHETÆ.

1. De eo quod dicitur : *Et conflabunt gladios suos in vomeres et lanceas suas in falces.*
2. *Quod dies Domini sit super omne superbum.*
3. *Quod Seraphim, senas alas habentes, volabant ante faciem Dei.*
4. *Lanætes ceciderunt, sed quadris lapidibus edificabimur.*
5. *Ponam super lit, qui fuerunt de Moab, Leonem. Emitte Agnum, Domine, Dominatorem terræ, de p̄ira deserti ad montem s̄ia Sion.*
6. *Quod visio omnium agri, sicut verba libri signati.*
7. *Glorificabit me bestia agri, dracones et struthiones, quia dedi in deserto aquas.*
8. *Propter scelus populi mei percussit eum, et dabit impium pro sepultura et dititem pro morte sua.*
9. *Quis est iste qui venit de Edom nictis vestibus de Bosra?*
10. *Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse non parium, dicit Dominus?*

Explicunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA.

CAPUT PRIMUM.

« Et conflabunt gladios suos in vomeres et lanceas suas in falces (*Isa. II*). » Impatientibus sane correptiones quasi gladii sunt, sed si volunt ut hi gladii vertantur in falces, lirsuta vitiorum suorum dumeta, quibus horrent, permutantur in messes. Unde propheta cum præmississet de Salvatore nostro « quia iudicabit gentes et arguet populos multos : » promissum addidit : « Et conflabunt gladios suos in vomeres et lanceas suas in falces (*Ibid.*). » Nimirum congruus ordo, dum primo quidem peccator arguitur, deinde et gladii in vomeres et lanceæ conflantur in falces. Nam dum impatiens quispiam per disciplinam mitior factus tanquam planus ager inerepationis cultro proseeditur, deinde suavi semine sanctæ prædicationis aspergitur, et sic demum secunda honorum operum fruge vestitur, huic scilicet et gladii facti sunt vomeres et lanceæ convertuntur in falces; quia qui reprehendi prius tanquam gladio perculti deputabat, nunc et vomerem sacræ doctrinæ libenter susinet, ut fruges ferat et falcem supernæ missionis exspectat, ut horrei cœlestis promptuarium repleat.

CAPUT II.

In epistola ad Blancam.

« Dies Domini super omnem superbum et excelsum, super omnem arrogantem et humiliabitur, et super omnes cedros Libani sublimes et erectas, et super omnes quercus Bosan, et super omnes montes excelsos, et super omnes colles elevatos, et super omnem turrem excelsam, et super omnem murum munitum, et super omnes naves Tharsis et super omne quod pulchrum visu est (*Isa. II*). » Ex rebus insensibilibus dies divini iudicii dicitur innuere, sed per figuras rerum ratione carentium, soliditas intelligitur hominum reproborum. Cedri quippe Libani sublimes et erectæ, potentes sunt huius sæculi, per excellentiam quidem terrenæ sublimitatis elati, sed honorum operum fructibus infecundati. Quercus autem fructus quidem proferunt, sed non quibus homo reficitur, sed unde sues aluntur. Sues autem immundi intelligenti sunt spiritus, qui porcis sortentium hominum saginantur. Porro montes excelsi

A et colles elevati, superbi quique sunt, quasi per aggestum tumida cogitationis in alta **251** porrecti, sed frumento, quo valles abundant (*Paul. LXIV*), cunctisque spiritualium studiorum frugibus alieni. Jam vero turris excelsa et murus munitus illos insinuat qui, cum peccatores sint, in quodam se velut innocentie arce constituunt seseque defensionis clypeo contentes reprehensorum suorum jacula ad se perlingere non permittunt. Tharsis autem exploratio gaudii dicitur; quisquis enim in hoc sæculo, nude gaudere possit, explorat, huic superveniens dies Domini, quibus perpetuo amarescat, mœroris atque tristitiæ molestias irrogat. Venit etiam dies Domini, non super omne quod pulchrum est, sed super omne quod visu pulchrum est, quia in die divini iudicii pondere premitur qui intrinsecus quidem vitiorum lateenter ingruentium deformitate confunditur; foris autem quadam adumbratæ virtutis, vel potius honestatis pulchritudine palliatur.

CAPUT III.

Ad Olericum, episcopum Firminum.

Quæcumque humana mens sano viget fulta consilio, si se subtiliter et solerter inquiri, vix in se suis facultatibus invenit, unde merito sperare præconium possit. Mortalis quippe conditio undique coarctata atque constricta, quid novit unde possit extolli? Quis enim sciat quid in aternitate fuerit, antequam Deus hunc conderet mundum? Sed cum ignoret quid fuerit ante mundi principium, novit forsitan quid post ejus terminum sit futurum; utrum scilicet in ministerio sui cursus ulterius astra deserviant, et utrumne, post ea quæ nunc sunt alia rursus elementa succedant. Unde et Seraphim illa, quæ Isaias propheta in conspectu Domini stare conspexit, senas alas habuisse describit : « Duabus, inquit, velabant faciem, et duabus velabant pedes, et duabus volabant (*Isa. VI*). » Velabant porro faciem, sive pedes, non suos, sed utique Dei. Et quid per faciem Dei, nisi mundi principium? quid per pedes, nisi ejusdem mundi finis debet intelligi? Alarum ergo seraphim et plures sunt quæ velant et pauca quæ volant, quia ex divinorum operum celsitudine cum perpauca ad nostram permittantur advolare notitia, plurima in thesauris secretorum cœlestium servantur occulta. Nam quod

funditus ignoremus quid ante mundi principium fuerit et quid jam post consummationem jam sit futurum, idem perhibet Isaias : « Priora, inquit, annuntiate mihi et novissima quæ futura sunt, et dicam quia dii estis (Isa. xli). » De mediis autem pauca utentique cognoscimus, quæ ex Scripturarum attestante nobis panduntur. Porro autem et in his ipsis quantam notitiæ patiamur inopiam, qui sapientissimus inter homines existit, non erubuit confiteri. Ait enim Salomon : « Sunt justi et sapientes, quorum opera in manu Domini; et tamen nescit homo utrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta (Eccli. ix). » Ubi notandum quia cum justos illic et sapientes, qui nihilum debuerant subtilius nosse, ipsos etiam perhibet quæ futura sunt ignorare.

252 CAPUT IV.

In epistola ad Hermiandim, quod ædificium humanae superbiæ cito destruitur.

Qui, contempta terrene conversationis concupiscentiæque structura spiritualis ædificii fabricam construunt, hi quasi lateres in lapidem vertunt; et non in arena mundanæ spei, sed in petra fidei, quæ Christus est, atria nunquam lapsura constituunt. Unde per Isaiam dicitur : « Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus; sycomoros succiderunt, sed cedros immutabimus (Isa. ix). » Lateribus quippe candentibus et lapidibus quadria ædificat quisquis vitiorum voluptatumque lasciviam districtioris vitæ rigore castigat, qui legem carnis lege spiritus superat, qui fortitudinem corporis animi virtute demutat. Unde rursus per Isaiam dicitur : « Qui confidunt in Domino mutabunt fortitudinem (Isai. xl). » Nam dum non assument, sed mutabunt, dixit, patenter innouit, aliam esse fortitudinem, quæ deponitur, aliam, quæ noviter inclinatur. Hinc electis per Psalmistam dicitur : « Viriliter agite et confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino (Psal. xxx). » Hinc Salomon ait : « In lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel (Cant. iii). »

CAPUT V.

In libro contra Judæos.

Isaias perlucens testimonium de Christo : « Ponam, inquit, super his qui fuerunt de Moab leonem, et reliquis terræ. Emitte Agnam, Domine, dominatorem terræ de petra deserti ad montem filie Sion (Isa. xv, xvi). » De hac enim gente Moabitarum egressus est Agnus immaculatus, qui tollit peccata mundi, qui dominatur in orbe terrarum. Nam qui leo propter fortitudinem dicitur, ipse agnus propter mansuetudinem perhibetur. Petra autem deserti Ruth intelligitur, quæ deserta prioris mortis conjugis, Obed de Booz genuit (Matth. i); de quorum Christus stirpe descendit.

CAPUT VI.

In sermone de Sap. Luca evangelista.

« Et erit vobis visio omnium sicut vbera libri signati, quem eum dederunt scienti litteras, dicent :

« Lege istum; et respondeat : Non possum; signatus est enim (Isa. xxx). » Quis enim est liber ille signatus, nisi sanctum Evangelium mysticis figuram sententiis obvolutum et ab humanæ mentis intelligentia procul arcana quadam profunditate remotum? Ille profecto liber ille est, de quo Joannes ait : « Vili in dextra sedentis super thronum librum scriptum intus et foris, signatum sigillis septem (Apoc. v). » Quæ sunt autem sigilla, quibus liber evangelicus obsignatus dicitur, nisi septem illa sacramenta, quibus utique totus ordo Dominicæ dispensationis impletur, videlicet incarnatio Domini, 253 nativitas, passio, resurrectio, ad cælos ascensio, deinde judicium, postremo regnum? His itaque sigillis liber evangelicus ita signatus est, ut nisi cum Christus aperuisset cuilibet omnino patere non posset. Unde subiungitur : « Ecce vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librum, et solvere septem signacula ejus (Ibid.). »

CAPUT VII.

In eadem epistola.

« Glorificabit me bestia agri, dracones et struthiones, quia dedi in deserto aquas, flumina in invio; ut darem potum populo meo, electo meo (Isa. xliii). » Quid enim bestia designat agri, nisi gentilitatem utique rationis expertem? Quid per dracones, nisi malignos? Quid vero per struthiones, qui pennæ sunt, sed volare nequeunt, nisi hypocritæ figurantur? Hæ ergo bestie Deum glorificant, dum Christus gentili populo, qui desertus erat et invius, exuberantis Evangelii verba propinat. Scyphus itaque evangelicæ prædicationis in Benjamin datus est Paulo, ut ipse desertum gentilitatis specialiter excolat et ariditatem ejus largo sanctæ prædicationis imbri perfundat. De quo scilicet imbre scriptum est : « Qui operit cælum nubibus et parat terræ pluviam (Psal. cxlvi). »

CAPUT VIII.

In epistola ad A'bericum card., de decem questionibus.

Illud etiam Isaiæ, quod tibi petis exponi : « Propter scelus populi mei percussit eum, et dabit impium pro sepultura et divitem pro morte sua (Isa. lii); » ut nobis videatur tale est : Pater omnipotens Filium propter populi sui peccata percussit, quia illum, ut nostra peccata deleteret, crucis patibulum subire constituit. Ad hoc enim est Filius a Patre traditus, ut servus fieret absolutus, sicut et Apostolus : « Qui proprio, inquit, Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum (Rom. viii). » Ad hoc innocens vulneribus est percussus, ut peccator exsultet a suorum vulnerum livore sanatus. Sicut per eundem Isaiam dicitur : « Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, atritus est propter scelera nostra, cujus livore sanati sumus (Isa. liii). » Sed Redemptor noster pro duobus populis, gentili videlicet et Judæico pati dignatus est, quorum alter impius, alter dives merito dicebatur. Et gentilis quidem populus impius erat; quia idolia

serviens, pietatem divini cultus ignorabat. Hæc autem pietas Græce dicitur, *θεοσεβειαν*. Judaicus vero populus dives exstiterat, quia dum Sabbata, circumcisionem, neomenias omnesque cæremonias divinae legis accepit, tanquam copiosus thesauri cælestis divitiis abundavit. Quibus exuberare divitiis Corinthios jam conversus Paulus exultabat, cum diceret: « Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Jesu, quia in omnibus divites facti estis in illo, **254** in omni verbo et in omni scientia, ita ut nihil vobis desit in ulla gratia (I Cor. 1). » Salvator ergo noster pro morte, quam in se suscepit, duos de morte resuscitatos Patri populos reddidit: Gentilem scilicet, qui dæmonibus olim impie serviebat, et Judaicum, qui, quamvis occidentem litteram tenens et vivificantem spiritum nesciens, divinæ tamen legis divitias possidebat.

CAPUT IX.

In homilia de nativitate S. Mariæ virginis.

« Quis est iste, qui venit de Eilom, tinctis vestibus de Bosra? » Et paulo post: « Quare ergo rubrum est indumentum tuum, et vestimentum tuum sicut calcantium in torculari? » (Isai. LXIII.) Indumentum quippe Christi nihil est aliud, nisi corpus quod sumpsit ex domina et virgine Maria. Nec tamen aliud est vestimentum ejus atque aliud ipse. Nam nostrum quoque vestimentum caro dicitur, sed tamen ipsi nos sumus caro, qua vestimur. De quo vestimento per Joannem dicitur: « Habebat in vestimento et in femore suo scriptum: Rex regum et Dominus dominantium (Apoc. XIX). » Per femur quippe propagatio carnis fit. Qui ergo pro propa-

A nem generis humani in mundum nunc venit ex Virgine, et per incarnationis suæ mysterium, qui Rex esset et Dominus cunctis gentibus indicavit, in vestimento et femore scriptum habuit: « Rex regum et Dominus dominantium. » Unde enim mundo innotuit, ibi scientiam suæ majestatis inscripsit. Hoc autem indumentum rubrum propheta apparuit, quia Redemptor noster proprium pro redemptione nostra sanguinem fudit. Cui ipse respondit: « Torcular calcavi solus et de gentibus non est vir mecum (Isai. LXIII). » Solus enim torcular, in quo calcatus est, calcavit, quia sua potentia eam quam sustinuit passionem vicit. Nam qui usque ad mortem crucis patibulum pertulit, de morte ipsa cum gloria resurrexit. Bene autem dicitur: « Et de gentibus non est vir mecum (Ibid.); » quia ii, pro quibus pati venerat, passionis ejus esse participes debebant; qui pro eo, quod necdum crederant, de ipsis in resurrectione conqueritur quorum vita in ejus morte quærebatur.

CAPUT X.

In epistola ad Cunibertum episcopum Taurinensem, de incontinentia clericorum.

In pastoribus quidem inutilis esse castitas jure decessit, quæ se sic exhibet sterilem, ut aliam non pariat castitatem, præsertim cum ipse Deus omnipotens per Isaiam: « Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus? » (Isai. LXVI.) Ubi notandum quia dum, non alias, sed alios parere facio, dicat, virorum potius ac pastorum Ecclesiæ fetus expectat. Malus autem pastor cum eodem propheta potest lugendo cantare: « Non parturivi, et non peperivi, et non enutrivivi juvenes, nec ad incrementum perduxivi virgines (Isai. XLVII). »

Explicunt testimonia Isaiæ.

255-256 INCIPIUNT CAPITULA JEREMIÆ.

1. De occisione, quam Dominus minatur Hierusalem, quia dereliquerunt eum.
2. Præcepit Dominus Jeremiam, ut vadat ad Euphratem, et abscondat ibi in foramine petrae: lumbate quo erant præcinctus.
3. De eo quod dicitur: Quod perdidit sedit, quæ non peperit: fecit divitias, et non in judicio, in dimidio dierum suorum reliquit eas.
4. Quod Dominus ait per Jeremiam: Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, et quasi malleus conterens petram?
5. Quod intentat Dominus habitatoribus Hierusalem gladium, et famem, et pestem: eo quod non audierint prophetas quos miserat ad eos.
6. Quod dum Jeremias de puteo in quem projectus fuerat, levatur, funes et veteres pannos ad eum deponunt.
7. Maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine.
8. Inebriaris me absinthio.
9. Ex ore Altissimi non exierunt nec bona, nec mala.
10. Filii Agar, qui exquisierunt prudentiam, quæ de terra est, tiam sapientia.

Explicunt capitula Jeremiæ.

INCIPIUNT TESTIMONIA.

CAPUT PRIMUM.

In epistola ad P. archipresbyterum, ubi loquitur de animæ egressione a corpore.

« Ecce ego convocabo omnes cognationes regnorum aquilonis, ait Dominus; et venient, et ponent utrusque solum suum in introitu portarum Hierusalem, et super omnes muros ejus in circuitu, et super universas urbes Juda; et loquar judicia mea

D cum eis super omni malitia eorum qui dereliquerunt me (Jer. 1). » Quæ profecto verba, si præter illos terrenæ Hierusalem cives ad alios non respicerent, nequaquam hodie in sancta Ecclesia resonarent. Quæ sunt igitur illæ cognationes regnorum aquilonis, nisi malignorum spirituum multitudines, in frigidis adeo mentibus superbe regnantes? Hi solum suum unusquisque in introitu portarum Hierusalem

ponunt, cum egredientem de corpore infelicem animam, circumposita, ne libera prodeat, obsidione custodiunt, ut eam secum nunc ad ignis supplicium pertrahant, in cujus antea frigida mente regnabant. O quam luctuosa, quam lugubris est sera et infructuosa illa poenitentia, cum peccatrix anima jam incipiens carnis carcere, quo inclusa tenebatur, absolvi, respicit post se, dirigit oculos ante se! Videt post se velut angustissimum atque brevissimum stadium vitæ mortalitatis emensum, videt ante se interminabilem longitudinem sæculorum. Perpendit quasi momentum temporis celeriter advolasse, quod vixit; contemplantur infinitam prolixitatem temporum instare quam incipit. Id enim brevissimum quod est, velut in puncto, transcurrit: huic autem vitæ quam nunc ingreditur nullus omnino finis occurrit.

CAPUT II.

In epistola ad P. archipresbyterum, de incontinentia clericorum.

« Vade, inquit Dominus ad Jeremiam, et posside tibi lumbare lineum, et pones illud super lumbos tuos (*Jer. xiii*). » De quo et paulo post: « Surgens, inquit, vade ad Euphratem, et absconde illud ibi in foramine petrae. » Quod cum fecisset, et in Euphrate, sicut jussus fuerat, abscondisset, post plurimos dies ait Dominus ad eum: « Surge, et vade ad Euphratem, et tolle inde lumbare. Et abii, inquit, ad Euphratem, et tulli lumbare de loco ubi absconderam illud; et ecce computruerat, ita ut nulli usui aptum esset. Et ait Dominus: Sic putrescere faciam superbiam Juda, et superbiam Hierusalem multam, populum istum pessimum, qui nolunt audire verba mea, et ambulat in pravitate cordis sui, et erunt sicut lumbare istud, quod nulli usui aptum est (*Ibid.*). » Quid hic Jeremiae persona, nisi Dominum? Quid lumbare, nisi ordinem significat clericorum? Omnis Ecclesia vestis est Christi, de ejus sibi membris per prophetam dicitur: « Omnibus his velut ornameto vestieris (*Isai. xlix*). » Sed sicut lumbare intimum est humano corpori et arcibus adhæret quam reliquæ vestes, ita clericalis ordo familiaris divinis agglutinatur obsequiis, quam cæteri homines; sicut illic de Israelitico populo divina vox ait: « Sicut enim adhæret lumbare ad lumbos viri, sic agglutinavi mihi omnem domum Israel, et omnem domum Juda, ut esset mihi in populum, et in nomen, et in laudem, et in gloriam; et non audierunt (*Jer. xiii*). » Quibus, quæso, tam apte, tam expresse, sicut clericis possunt ista congruere, qui nomen Dei, laudem et gloriam specialiter constituti sunt prædicare? Sicut enim Israel, et Juda peculiaris erat populus Deo inter omnes gentes terræ, ita nunc clerici specialiter adhærent **257** Christo præ cunctis membris Ecclesiæ. Isti nempe sunt lumbare lineum arciori divino corpori familiaritate connexum. Linum siquidem laboriose pervenit ad candorem; et clerici modo litterarum studiis insudando, modo per intervalla tem-

porum quibusdam gradibus ascendendo, difficile promoventur ad sacri ordinis dignitatem; alioquin si quis contentiosus astruat hoc juxta Scripturæ seriem historialiter factum, nec spiritualiter intelligendum; quomodo Jeremias potuit inter innumerabiles Assyriorum Chaldæorumque nationes urbem Hierusalem constipatis agminibus obsidentes, lumbari præcinctus exire, idque in Euphrate qui tam longe decurrit abscondere? Postmodum quoque profugato diuturni temporis cursu, quo pacto quasi securus rediit illudque putrefactum; sicut Scriptura testatur, invenit, cum Hierusalem videlicet fossa, vallo, castris et tam crebra undique esset munitione circumdata? Nam cum aliquando idem propheta ad Anathoth viculum suum in tertio milliario ab urbe situm conaretur exire, in porta protinus capitur, ad principes trahitur, graviter verberatur et tanquam transfuga, sive patriæ proditor in carcerem traditur (*Jer. xxxii*). Quia ergo non consequitur ut intelligatur historialiter factum, constat procul dubio typicæ figuræ non deesse mysterium. Bene ergo per lumbare lineum, juxta hæc quæ superius dicta sunt, chorus exprimitur clericorum. Quod autem hoc lumbare in Euphrate, hoc est in aquoso loco, et in foramine petrae, id est in obscuritate atque umbra poni jubetur, quid per hoc exprimitur nisi illa clericorum pars quæ sub voluptatis umbra et in fluxu luxuriæ commoratur? De quorum duce in libro Job Dominus dicit: *Sub umbra dormit, in secreto calami, et locis humentibus. Protegunt umbræ umbram ejus, circumdant eum salices torrentis* (*Job xl*); atque ut ostendat quantum cum suis familiaribus in habitatione fluminis delectetur, protinus addidit: *Eccce absorbebit fluxum, et non mirabitur: habet enim fiduciam, quod influat Jordanis in os ejus.* Quod autem dicitur fuisse positum in foramine petrae, potest non inconvenienter intelligi intra septa Ecclesiæ. Quasi enim in foramine petrae clerici recluduntur, dum intra Ecclesiæ limina suis excubare ministeriis sedula frequentatione jumentur. Lumbare ergo in humenti loco positum putruit; quia de his qui in luxuriæ fluxibus immorantur, propheta testatur: *Computruerunt jumenta in stercore suo* (*Joel. i*). Jumenta quippe in stercore suo computrescunt, dum quique carnales ac sordidi vitam suam in luxuriæ fetore concludunt. Nulli enim usui aptum reperitur est; quia et Dominus ait: *Nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei* (*Luc. ix*). Ac si aperte dicat: Quisquis dicante sui ordinis regula pudicitie semel arripit stivam, si postmodum per arlorem libidinis oculos reflectit ad Sodomam; quia jam montana desperat, regno Dei se prorsus inutilem factum esse demonstrat. Ad instar ergo lumbaris in humecto loco positi clerici computrescunt, dum humidus loci positi clerici ventres iurgitant, dum illivice se liuidinis et cænosæ luxuriæ fluentis inundant; sique emctis usibus redduntur inutiliter; **258** quia quo magis videntur in carne virescere, eo deterius marcescentes

obsolescunt in squalentis animæ foeditate. De quibus A
in psalmo : « Corrupti sunt, inquit, et abominabiles
facti sunt in voluptatibus suis (Psal. xlii). »

CAPUT III.

In epistola ad P. abbatem.

« Perdix fovit quæ non peperit; fecit divitias, et
non in judicio, in dimidio dietum suorum relinquit
eas, et in novissimo suo erit insipiens (Jer. xvii). »
Nempe salvo eo, ut de his qui alienos furantur
alumnos hoc possit intelligi, videtur tamen de totius
auctore nequitiae intellegi dici. Diabolus enim
tanquam doctor in cathedra pestilentia super homi-
nes sibi magisterium usurpavit quos ipse non con-
didit, et errorem eos docendo quasi fovit quos
creando non peperit. Fecit itaque divitias, et non in
judicio; quia dum rebus alieni juris discescere voluit,
æquitatis judicium temeravit; sed in dimidio dierum
suorum relinquet eos. Diabolus enim quasi adhuc
vivit, dum eum ultimi iudicii gladius necedum trans-
fudit. Nondum itaque mortuus suas divitias jam re-
linquit; quoniam ad Creatorem suum genus huma-
num ex maxima parte jam reddit. In novissimo au-
tem suo erit insipiens, quem, sicut Apostolus ait :
« Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, et de-
struet illustratione adventus sui (II Thes. i). » Et
propheta : « Spiritu, inquit, labiorum suorum inter-
ficiet impium (Isai. xi). » Homo igitur magistrum
deserit abusivum et redit ad proprium, cum novum
damnat errorem et ad suæ revertitur conditionis
originem. Unde illic apte subjungitur : « Solum
gloriæ altitudinis a principio, locus sanctificationis
nostræ, expectatio Israel (Jer. xvii). » Deus itaque,
qui est principium gloriæ, ipse est expectatio Israel;
quoniam a quo genus humanum prodit per condi-
tionem revertitur sacramentum. Qui ergo sedebat in
solio gloriæ altitudinis a principio et hominem edo-
cebat, ipse est expectatio Israel, ut in loco sancti-
ficationis nostræ, id est, in sancta Ecclesia eundem
hominem iterum doceat. Unde per Psalmistam di-
citur : « Reminiscetur et convertentur ad Domi-
num universi fines terræ, et adorabunt in conspectu
ejus omnes patriæ gentium (Psal. xxi). » Quisquis
ergo alienum tollit violata fide discipulum, Antichristi
procul dubio imitatur exemplum. Et sicut ille, quod
alienum est, more perditionis amittit; sic iste, quod
usurpatum est, æquitatis interveniente judicio non
tenebit. D

CAPUT IV.

In epistola ad cardinales episcopos.

Non sufficit, cum a diabolo raptus, ad Deum
quisque pia devotione convertitur, nisi mox etiam
a status sui duritia, quasi crebro sanctæ prædica-
tionis malleo conteratur. Unde per Jeremiam :
« Nonquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit
Dominus, et quasi malleus conterens petram? »
(Jer. xxiii.) Verba quippe Domini quasi ignis sunt,
quia frigus expellunt, 259 calorem mentibus inge-
runt; malleus autem sunt, quoniam obstinationis et
pervicaciæ duritiam molliunt.

CAPUT V.

In epistola ad P. archiepiscopum, super egressionem
animæ de corpore.

« Ecce, ait Dominus, mittam in eos (in cives vi-
delicet Hierusalem) gladium, et famem, et pestem, et
erunt in maledictionem, et stuporem, et in sibi-
lum, et in opprobrium. » Cur sit hoc factum, aperit, cum
subjungit : « Eo quod non audierint, inquit, verba
mea, quæ misi ad eos per servos meos prophetas, de
nocte consurgens et mittens (Jer. xxix). » Quod au-
tem dicit, de nocte consurgens, mittendi sollicitu-
dinem indicat et velocitatem ut non in verbi prædi-
catoribus, sed in auditoribus potius torpor desidiam
valeat inveniri. Cum itaque Deus omnipotens huma-
no more hominibus loquens, de nocte consur-
B
rexisset se ac per hoc quasi somnum se interrup-
tissimum conqueritur; quod nobis opprobrium valet objicere,
si nobis in ultimo necessitatis periculo constitutis
velut hæc peremerit responderet : Ego propter vos,
cum essem Creator, factus sum creatura; ego propter
vos irrationes et opprobria pertuli, crucem
subii et cuncta quæ vobis debebantur tormenta per-
curri; vos tamen me non audistis et legis meæ cæ-
remonias et mandata spreveristis. Porro si illis im-
properat servos a se missos, quanto terribillius
nobis improperabit senectipsum? Si illis somnum
improperabat interruptum, quanto magis nobis va-
let objicere, se pro nobis mortuum ac sepultum?
Non liberat Deus Judæos vallantium hostium obsi-
dione conclusos, quia destinatos ad se famulos con-
tempserunt : et quomodo Christianos audiet qui
missa per Filium evangelica præcepta spreverunt?
Nam qui non audit Deum, non audit a Deo. Unum
est quod mens cujusque fidelis debet assidue et so-
lenter attendere, et intra semetipsum sollicita semper
inquisitione versare : scilicet utrum placeat Deo
quod egit et an in ejus vita Deus vel operibus de-
lectetur. Quid enim prodest quidquid faciat homo si
hoc non placeat Deo? Sic de David dicitur : « Quo-
ævisit sibi Deus virum iuxta cor suum (II Reg. iii;
Act. xiii). » Nam si nunc Conditor non delectatur in
homine, homo postmodum delectari non poterit in
Conditor. Unde legitur in vita Patrum : Quia cum
falsus quidam famosus et magni nominis solitarius
propinquaret ad exitum, tartareus ad eum spiritus
venit qui tridentem ignem in manibus attulit; et
ecce vox ad eum facta est : Sicut, inquit, anima ista
vel una hora me in se requiescere non permisit,
sic neque tu miserearis evellens eam. Tunc nequam
spiritus tridentem ignem cordi morientis infixit, et
animam ejus, sicut erat jussus, evulsit.

260 CAPUT VI.

In epistola ad fratres Sannicini, ubi ad patientiam
provocat.

Duo sunt, quæ si vigilanter attendimus, facile
violentorum quorumlibet insolentias injuriarumque
molestias superamus; præcepta videlicet et exem-
pla. Quia et Scripturæ sanctæ nos ad penitentiam
cohortantur; et electi quique quidquid a furiosis

diaboli membris inferri potuit æquanimitè pertulerunt. Nam quod divinis admonitionibus et præcedentium exemplis adjuti, de profundo nobis illatæ tribulationis eripiuntur, recte Jeremia propheta de puteo prodeunte, signatur: « Projecerant quippe funes ad eum, et panni veteres deponuntur (*Jer. xxxviii*). » Quid enim funibus, nisi præcepta Dominica figurantur? Quæ quia nos in mala operatione positos et convincunt et eripiunt, quasi ligant et trahunt, coercant et levant; sed ne ligatus his funibus dum trahitur, incidatur, simul etiam veteres panni deponuntur: quia ne divina præcepta nos terreat, antiquorum Patrum nos exempla confortant, ut ex eorum nos comparatione facere præsumamus quod ex nostra imbecillitate formidamus. Si ergo nos de hoc profundo tribulantis vitæ levati festinamus, ligemur funibus, id est, præceptis Dominicis astringamur. Intersint etiam panni veteres cum quibus melius teneantur funes, id est, præcedentium confortemur exemplis, ne infirmos nos ac timidus præcepta subtilia vulnerent, dum levant. Quasi quosdam pannos veteres Paulus apostolus subjungebat, cum ad sublevandos discipulos præceptis suis spiritualibus exempla veterum commendaret, dicens: « Justi ludibria, et verbera experti, insuper et vincula, et carceres; lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt (*Hebr. xi*). » Et paulo post: « Habentes itaque tantam impositam nubem testimonii, deponentes omne pondus, et circumstant nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen (*Hebr. xii*). » Et iterum: « Mementote prætoriorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuens exitum conversationis, imitamini fidem (*Hebr. xiii*). » Superius videlicet dum spiritualia præcepta loqueretur, quasi funes miserat; postmodum vero memorans exempla majorum, quasi veteres pannos adhibebat. Enimvero servus Dei tunc debet timere cum temporale quid percipit; tunc gaudere cum perdit: quia cui propositum est cælestis scandere, expeditus procul dubio vacuus, quam gladiator onustus.

CAPUT VII.

In epistola ad N. papam, super incontinentia clericorum.

Sicut benedictione digni sunt qui culpas corrigunt; ita nihilominus maledictioni obnoxii sunt qui peccantibus blandiuntur, sicut per **261** prophetam dicitur: *Maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine (*Jer. xlviii*)*. A sanguine quippe gladium suum prohibet qui se ab inferenda reprobis dignæ sententiæ animadversione coercet. Facti siquidem culpam habet qui, quod potest, negligit emendare. Unde et præfato Eli vir Dei, qui et Phinees fuisse putatur, ait: *Hæc dicit Dominus: Quare calce abjecistis victimam meam; e munera mea, quæ præcepi, ut offerren-*

*tur in templo, et magis honorasti filios tuos quam me? (*I Reg. ii*)*. Si ergo Eli propter duos duntaxat filios, quos non ea qua digni erant invectione corripuit, cum eis simul et cum tot hominum multitudine perit; qua arbitramur dignos esse sententiâ qui in aula ecclesiastica et solius judicantis præsident, et super non ignovis pravorum hominum criminibus tacent? Qui dum dishonestare homines in publico temunt, ad contumeliam superni judicis divinæ legis mandata confundunt.

CAPUT VIII.

In epistola ad Hermisidem.

*Inebriavit me absinthio (*Thren. iii*)*. Ebrius quippe, quod tolerat, velut arripitibus pene vel mente captus Bignorat. Quilibet ergo perversus dum mundi Inbra phreneticæ concensipit, qui tot laboribus premitur, ea quæ patitur mala non sentit, quoniam ad cuncta delectabiliter ducitur in quibus pœnaliter fatigatur.

CAPUT IX.

In epistola ad Albericum cata. super decem questionibus.

Postremo, quod quæris, illud Jeremiæ propheta quid sit: « Ex ore Altissimi non egredientur nec bona, nec mala (*Thren. viii*); » famosa questio est pene totius Ecclesiæ. A plurimis enim quæritur et celebris currit per ora multorum. Sed eo largiente: « Qui aperit librum, et solvit signacula ejus (*Apoc. v*), » hæc facile questio solvitur, si non ex nobis, sed ex illo confidentia præsumatur. Omnipotens Pater et innocentem filium impiorum manibus tradidit; et tamen a recto justitiæ tramite non recessit; quoniam inde justitiæ reflorescere constituit, unde illum ad tempus Injustitiæ subjacere permisit. Sicut in libro Sapientiæ legitur: « Cum sis, inquit, justus, omnia disponis: ipsum quoque, qui non debet puniri, condemnas (*Sap. xi*). » Pater itaque filium mortem subire permisit, verumtamen ut eum perirent peremptoribus non præcepit; alioquin inculpabiles exsistissent, dum ministerium impietatis ascriberent pietatis auctori. Potestatem ergo Deus Christi persecutoribus præbuit, sed **262** ut eum persequentes occiderent non mandavit. Unde illic præmittit propheta dicens: « Ut perverteret hominem in judicio suo, Dominus ignoravit. » Perverteret quippe Dominus in judicio hominem, si condemnari præcepisset innocentem. Sed aliud est condemnare, aliud a condemnationis supplicio non eripere; aliud in conatus sacrilegos furentes impellere, aliud nequaquam accepti furoris insaniam refrenare. Unde illic non ignorando, sed reprobando subjungitur: « Quis est iste qui dixit, ut fieret Domino non jubente? Domino dicit non jubente, non tamen prohibente. Non ergo persecutoribus Deus ut Salvatore nostram crucifigerent jussit; quia nihil in eo, quod puniendum esset, invenit: non tamen ne crucifigeretur inhibuit, quia pro mundi salute passurum,

nullatenus eum ex impiorum manibus liberavit. Unde bene mox additur: « Ex ore Altissimi non egredientur nec bona, nec mala. » Bona quippe procederent, si eum de supplicio quod irrogabatur eriperet; mala vero, si crimen in eo quo supplicii adjudicandus fuerit reperiret. In passione ergo Christi, ex ore Altissimi nec bona egrediuntur, nec mala; quia Pater eum nec ex potestate liberat, nec ex legis equitate condemnat; quia licet non reperiat peccatorem, pro salute tamen mundi in passione positum non eripit innocentem; nullis videt peccatis obnoxium, nec tamen reddit impiorum manibus absolutum: ut dum subit innocens penam, qui peccator est, revertatur ad veniam; et dum unus, qui non debet, solvit omnium debita, omnes qui sub originali vetuste cautionis fenore tenebantur astricti, re-scissi chirographi reddantur legibus absoluti.

Explicunt testimonia ex Jeremia.

263—264 INCIPIUNT CAPITULA DE LIBRIS PROPHETARUM.

1. Quod domus Israel versa est mihi in scoriam.
2. Ibi Assur, et sepulcra ejus.
3. Quod terra usque ad fenestras, et fenestræ clausæ.
4. Quod iudicium sedit, et libri aperti sunt.
5. Quod odio habuerunt in porta corripientem.
6. Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur.
7. Quod Domini sunt cardines terræ.
8. Quod Jesus indutus erat sordidus vestibus.
9. De laide qui habet septem oculos.
10. De: quadrigis evangelistarum.

Explicunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA DE LIBRIS PROPHETARUM.

CAPUT PRIMUM.

In epistola ad V. episcopum.

« Omnis domus Israel mihi versa est in scoriam (Ezech. xxi). » Tunc enim domus Israel in scoriam vertitur, cum divina peccator animadversione percussus, vel in desperationis voraginem habitur vel contra juste savientis imperium per impatientiam effertur. At contra, quasi manente metallo scoria sub divinis percussionibus avolat, cum quilibet penitens superno verberis vapulans, et inhorrescentium a se vitiorum rubiginem projicit, et reforescentium candore virtutum ac resplendentis vitæ nitore clarescit.

CAPUT II.

In sermone de S. Stephano papa et martyre.

« Ibi Assur et sepulcra ejus (Ezech. xxxii). » Quid enim per Assur, superbum videlicet regem, nisi diabolus intelligitur: « Qui, juxta quod scriptum est, ipse est rex super omnes filios superbiæ? » (Job xii.) Quid sepulcra nisi mortuorum sunt habitacula? Tunc autem glabulus in mortem corruit cum ab auctore vitæ superbiendo recedit: Quisquis ergo nequitie spiritum, qui vere mortuus est, in sui cordis hospicio per pravam voluntatem habitare permittit, procul dubio de semetipso sepulcrum facit. Et necesse est ut cum ipso simul illic tormentorum supplicia perferat, cui semetipsa hic habitaculum per nequitiam perversi operis exhibeat.

CAPUT X.

In epistola ad Bonifacium ad exteriori prudentiæ spiritualia sapientia præferatur.

Sicut cœlestis sapientia cœlestes facit et legitimos Ecclesiæ filios, Ita terrena prudentia terrenos reddit et spurios. De quibus per Baruch dicitur: « Filii quoque Agar, qui exquisierunt prudentiam, quæ de terrâ est; negotiatores terræ, et Themam, et fabulatores, et exquisitores prudentiæ, viam sapientiæ nescierunt, neque meminerunt semitarum ejus (Baruch iii). » Secularem ergo prudentiam assequi cupientes et spirituales sapientiam contemnentes filii sunt Agar, non Saræ: et maneres facti Israëlitiæ, jure censendi sunt non Israëlitiæ. Et quoniam Agar, advena interpretatur, si non sunt sapientiæ filii, sed advenæ et peregrini. Nec ex illis sunt quibus aiebat Apostolus: « Jam non estis hospites et advenæ, sed estis cives sanctorum, et domestici Dei (Ephes. ii). »

C

CAPUT III.

In sermone primo synodali.

« Terra usque ad fenestras, et fenestræ clausæ (Ezech. xxi). » Ait Apostolus: « Templum Dei sanctum est, quod estis vos (I Cor. iii). » Hujus autem templi fenestræ sacerdotes sunt qui fidelium populo lumen sanctæ prædicationis infundunt. Sed cum terra usque ad fenestras aggeritur, clausis fenestris templum continuo tenebratur; et cum terrena negotia sacerdotes implicant, quasi fenestræ clausæ, templum quod amittit lumen obscuratur. Nos ergo necesse est, inquantum possumus, ab acibus vacare terrenis ut sacris jugiter invigilemus eloquiis. Sicut sponsa dicit in Canticis: « Oculi tui sicut columbæ super rivos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, et resistent juxta fluentia plenissima (Cant. v). »

CAPUT IV.

In epistola ad Blancam.

« Iudicium sedit, et libri aperti sunt (Dan. vii). » Qui nimirum libri ipsi intelligendi sunt sancti, quorum nunc meritum ab eis per custodiam humilitatis absconditur et tanquam volumen codicis ne legatur involvitur. Tunc autem ad eorum gloriam universorum oculis aperitur, ut in eis prævaricatores tanquam per digestæ scriptionis articulum legant divinæ legis mandata, quæ dum adviverent, servare contempserant. Illic jam compelluntur et legere qui hic per arrogantiae fastum verba Dei dedignabantur audire.

Illic jugum Domini leve, et onus ejus suave (*Matth. A* 23) mitibus et pot'entibus fuisse considerant, quod hic superbiae suae cervicibus intolerabile judicabant. Illic superbum omne confunditur, et quidquid elevatum fuerat sub tantae majestatis indignatione curvatur. Unde per Isaiam dicitur: « Oculi sublimis hominis humiliati sunt, et incurvabitur altitudo virorum: exaltabitur **265** autem Dominus solus in die illa, quia dies Domini super omnem superbum et excelsam; super omnem arrogantem, et humiliabitur; et super omnes cedros Libani sublimes, et erectas, et super omnes quercus Basan, et super omnes colles elevatos, et super omnem turrim excelsam, et super omnem murum munitum, et super omnes naves Tharsis, et super omne, quod visu pulchrum est; et incurvabitur sublimitas hominum, et humiliabitur altitudo virorum, et elevabitur Dominus solus in die illa, et idola penitus conterentur; et introibunt in speluncas petrarum, et in voragines terrae a facie formidinis Domini et a gloria majestatis ejus, cum surrexerit percutere terram (*Isai. 11*). »

CAPUT V.

In epistola ad Honestum.

« Odio habuerunt in porta corripientem, et loquentem perfecte abominati sunt. » Quibus et paulo post ait: « Domos quadro lapide aedificabitis, et non habitabitis in eis (*Amos 5*). » In porta quippe corripit qui ad hoc reprehensibilem quemque castigat, ut eum ad reditum patriae caelestis impellat. Sed is qui corripientem odit in domo a se aedificata non habitat; quia licet aedificium posuerit boni operis, in eo tamen non merebitur habitare, quia per corruptionis portam dedignatus est introire; et qui noluit per angusti aditus asperitatem ingredi, interioris atrii non poterit amoenitate potiri.

CAPUT VI.

In homilia de nativitate B. Mariae virginis.

« Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur (*Jon. 3*). » Quod quia tunc non legitur historialiter factum, expectatur adhuc spiritualiter adimplendum. Per Niniven quippe mundus iste designatur; per quadraginta vero dies, omnis status vitae praesentis innuitur. Post quadraginta ergo dies Ninive subvertetur; quia post hujus mortalis vitae decursum, completo videlicet electorum numero, mundus iste destruetur.

CAPUT VII.

In sermone I de S. Mattheo apostolo et evang.

« Domini sunt cardines terrae, et posuit super eos orbem (*I Reg. 11*). » Orbis enim super terrae cardines ponitur, eum sancta Ecclesia, tanquam super bases doctrinis evangelicis solidatur. De qua et alibi dicitur: « Fundamenta ejus in montibus sanctis (*Psal. lxxxvi*). » Qui enim illic cardines, hic appellati sunt montes. Evangelistarum plane numero congruit, et mundi situs, et temporum cursus; quia et quatuor mundi partes, et totidem sunt temporum diversitates. Non ergo mirum, si spiritualis mundus visibili huic conferatur; **266** dum

nonnullas invicem habere similitudines uterque dignoscitur.

CAPUT VIII.

In epistola ad Mainardum abbatem.

Jesus erat indutus vestibus sordidis, et stabat ante faciem angeli: Qui respondit et ait ad eos qui stabant coram se, dicens: Auferite vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum: Ecce abstuli a te iniquitatem tuam, et indui te mutatoris. Et dixit: Ponite cidarim mundam super caput ejus (*Zach. 111*). » Quid enim per Jesum, sacerdotem videlicet magnum, nisi mediator Dei et hominum debet intelligi? Plane sicut per Zorobabel filium Salathiel, qui de regali Judae stirpe processerat, et Jesum filium Josedech, qui jus sacerdotalis administrabat officii, Israeliticus populus per septuaginta annos jugum Babylonicae captivitatis erasit, templumque Hierusalem quod dirutum fuerat reditiva novitate construxit; ita numerus electorum post hujus vitae tempora quae septenaria dierum repetitione decurrunt, per Jesum Christum, qui vero rex est et sacerdos, de servitute hujus mortalitatis eripitur, et in caelesti Hierusalem templum Dei, quod est sancta Ecclesia, renovatur. De qua nimirum servitute dicit Apostolus: Nam et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei (*Rom. viii*). » Tunc itaque Jesus in corpore suo, quod est Ecclesia, sordida vestimenta deponit; tunc honoris ac gloriae regimen assumit, quia omnis electorum chorus a lugubri squalore temporalis tristitiae liberatur, et immortalitatis gloria in illo splendore sempiternae felicitatis induitur. Quod etiam in psalmo dedicandae domus apertissime canit Ecclesia: « Convertisti, inquit, planctum meum in gaudium mihi, consilisti saccum meum et praecinxisti me lictitia; et cantem tibi gloria mea et non compungar (*Psal. xxix*). » Cidarim etiam munda in ejus capite ponitur, quia felicitatis aeternae gloria coronatur.

CAPUT IX.

In epistola ad cardinales episcopos; de dignitate Romanae Ecclesiae.

« Ecce lapis, quem dedi coram Jesu: super lapidem unum septem oculis sunt (*Zach. 111*). » Lapis autem iste, illa procul dubio petra est de qua verus Jesus Petro pollicetur, dicens: « Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam (*Matth. xvi*). » Septem igitur oculos habet haec petra; quia totidem sancti Spiritus donis sancta praefulget Ecclesia: quibus nimirum velut candelabrum aureum inextinguibiliter rutilans ignorantiae tenebras effugat, et ad contemplandum justitiae Solem hominum mentes illustrat. De quo idem propheta: « Vidi, ait, et ecce candelabrum aureum totum, et lampas ejus super caput ipsius, et septem lucernae ejus super illud (*Zach. 111*). » Quod utique sacramentum et B. Joannes in Apocalypsi se didicisse non tacuit, cui dictum **267** est: « Mysterium septem stellarum, quas

vidisti in dextera mea, et septem candelabra aurea (Apoc. 1.) » Septem stellæ angeli sunt septem Ecclesiarum, et candelabra septem septem Ecclesiæ sunt.

CAPUT X

In sermone 11 de S. Matthæo apost. et evang.

Porro quadrigæ illæ quas Zacharias propheta designat, cum dicit : « Et conversus sum, et vidi, et ecce quatuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium, et erant montes ærei. » De quibus et paulo post dicit : « Isti sunt quatuor venti cæli, qui egrediuntur, ut stent coram dominatore omnis terræ (Zach. vi.) » Et notandum quia non una quatuor evangelistarum quadriga dicitur; sed unusquisque eorum quadriga vocatur, quia et unus in quatuor, et quatuor sunt in uno; dum per eisdem fidei intentionem quod scribitur a singulis re-

peritur in cunctis; et quod dicitur ab universis invenitur in singulis. Duo vero montes ærei, de quorum medio dicuntur egressi, duo sunt Testamenta, quæ ad instar æris durabilia sunt et sonora, quia usque ad finem sæculi non inveniunt terminum. « In omnem enim terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (Paal. xviii.) » Qui et venti esse referuntur, quia de his scriptum est : « Ubi erat impetus spiritus, illuc gradiabantur (Ezech. 1.) » Qui etiam egrediuntur ut stent coram Dominatore omnis terræ; quia quod sancti prædicatores ex fidelium fructificatione proficiunt, non sibi tribuunt, sed auctori a quo eorum omnia lucra procedunt. De quibus et B. Job dicitur : « Nunquid inimitus fulgura, et ibunt, et revertentia dicent tibi : Adsumus? » (Job xxxviii.)

Explicunt testimonia de libris prophetarum.

INCIPIUNT

TESTIMONIA DE LIBRO MACHABÆORUM.

CAPUT PRIMUM.

« Cum in Persideu (inquit Scriptura) duceretur pater nostri, sacerdotes qui tunc Dei cultores erant, acceptum ignem de altari occulte absconderunt in valle, ubi erat putens altus et siccus, et in eo contatati sunt eum; ita ut omnibus ignotus esset locus. Cum præterissent autem multi anni, placuit Domino ut mitteretur Nehemias a rege Persidis. Illic misit nepotes sacerdotum illorum, qui absconderant, ad requirendum ignem; et, sicut narraverunt nobis, non invenerunt ignem, sed aquam crassam (11 Machab. 1.) » In quibus omnibus verbis illud unum specialiter attendendum est quod in alto et sicco vallis puteo prius ignis absconditur, et postmodum 268 non ignis, sed aqua crassa a requirementibus invenitur. Mens quippe sincera atque perfecta Domini intentione quaerentis, non incongrue per puteum vallis altum designatur et siccum; que nimirum et a fluidis illecebrarum carnalium voluptatibus arida, et terrenæ concupiscentiæ ruderibus alte defossa, et in veræ humilitatis est convalle fundata. Huic itaque puteo sacrificii ignis immittitur, cum in electi cuiuslibet mente divini amoris flamma concipitur atque ad cœlestis desiderium prius animus inflammatur. Sed hic ignis in aquam vertitur, quia ex igne divini amoris lacrymarum compunctio generatur. Et notandum quod non pura duntaxat aqua, sed crassa aqua narratur illic fuisse reperta. Quia enim crassa est aqua nisi lacrymarum compunctio divinæ gratiæ pinguedine saginata? Quia videlicet saginari pinguedine aequalat Propheta, cum diceret : « Sicut adipe et pinguedine repletur anima mea (Psal. lxxi.) » Et per alium prophetam hæc eadem promittitur crassitudo, cum ait : « Delectabitur in crassitudine anime vestra (Isai. lv.) » Nec prætereundum quod absconderent hunc ignem, con-

tutati quidem fuisse, non autem funditus existuisse referuntur. Quia nimirum ignis divini amoris, quem in anima nostri cordis accendimus, ut ex aromatibus bonorum operum suave Deo sacrificium offeramus, in ipso nostræ conversationis initio intus quidem debet occulte semper ardere, non autem foras se per vanæ gloriæ flammam expandere. Contutatur ergo sopitis flammis, non autem vi privata ardoris; ut non prorsus intereat, sed sese postmodum mirabiliter ignis in aquam vertat. Hæc porro aqua, compunctio videlicet lacrymarum, non solum a peccatorum non contagione purificat, sed etiam ut placeant ipsa Deo bona nostra commendat. Omnia namque operum sacrificium in conspectu superni Iudicii suavius redditur, si contrita mentis lacrymis aspergatur. Unde illic apte subiungitur : « Et sacrificia, inquit, quæ imposita erant, fuisse sacerdos Nehemias aspergi aqua ipsa, et ligna quæ erant superposita. » Protinus historie series addidit : « Hoc ut factum est, tempus adfuit, quo sol refluxit, qui prius erat in nubilo; et accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur. » Audivimus antea, quia aqua pro igne reperta est; nunc e contrario dicitur, quia per aspersionem aquæ ignis magnus accensus est. Ergo et ex igne aqua nascitur, et ex aqua ignis invicem procreatur. Quia videlicet et ex igne divini amoris gratia compunctionis oritur, et rursus ex compunctione lacrymarum desiderii cœlestis ardor augetur. Alterum siquidem pendet ex altero, et sibimet utrumque invicem præstat, dum et ex amore Dei lacrymarum compunctio profluit, et rursus per lacrymas ad amorem Dei mens nostra ferventius inardescit. In qua autem mente hujus alternitatis reciproca varietas agitur, ab omni procul cubio reatus sui squolore purgatur. Unde illic non incongrue postremo subiungitur : « Appellavit autem Nehemias

hunc locum, Nephtar, quod interpretatur purificatio. » Locus itaque noster ubi sacrificium offertur, ubi aquæ, nec non et ignis, ut dictum est, varietas alternatur, fidelis est anima; quæ profecto non incommode purificatio dicitur; quia dum nunc superni amoris **269** igne decoquitur, nunc contriti cordis flibus inundatur et velut secundi baptismi fluentis abluatur. Has autem successuum alternantium vicissitudines et mutationum spiritualium varietates Isaias profunde perspexerat, cum dicebat: « Orietur, inquit, in tenebris lux tua, et tenebræ tuæ erunt sicut meridies, et requiem dabit tibi Dominus semper, et implebit splendoribus ossa tua, et animam tuam liberabit (Isai. LVIII). » Ecce ignis in puteo absconditus. Sed audi, ignis hic quomodo vertatur in aquam, protinus subdit: « Et eris quasi hortus irriguus, et sicut fons aquarum, cujus non deficient aquæ. » Postremo ut noveris, quia hæc versus aqua in ignem convertitur, et per lacrymarum gratiam divini amoris ardor ferventius excitatur, paulo inferius addidit: « Tunc delectaberis super Domino, et sustollam te super altitudinem terræ. »

CAPUT II.

In epistola ad Albericum card.

Illud præterea, quod quæris quid factum sit de arca Domini et tabernaculo fœderis quæ fabrefacta sunt in deserto; sicut hujus rei pene nil officit ignorantia, ita vix aliquid utilitatis probatur conferre notitia. Veruntamen, sicut Scripturæ tradit auctoritas, in monte Abarim, ubi Moyses sepultus agnoscitur, tabernaculum simul cum arca nec non et altare incensi reconditum Jeremiæ prophete manibus invenitur. Quod evidenti declaratur indicio, si secundi libri Machabeorum diligenter attendatur exordium: « Erat, inquit, in ipsa Scriptura, quomodo tabernaculum et arcam jussit propheta, divina responso ad se facto, comitari secum, usquequo exiit in montem, in quem Moyses ascendit, et vixit Dei claritatem. Et veniens ibi Jeremias, invenit locum spelæ, et tabernaculum,

et arcam, et altare incensi intulit illuc, et ostium obstruxit (II Mach. II; Dent. xxxiv). » Illic igitur tria sacramenta, sicut dictum est, Jeremias in præfato Abarim monte recondidit. Si quid autem ex his aliud postmodum factum fuerit aut certe sic intacta permanserint, quia nusquam Scriptura commemorat, nostra quoque disquirere curiositas non præsumat.

Delicatus siquidem miles est qui ante vult triumphare quam arma conserere, prius triturare quam rura proscindere. Considerato nempe ordinæ Scripturarum, rite perpenditur nostrarum series actionum: prius enim lex, deinde iudicium, postremo subsequitur historia regum. Nunc sane nos expedit in dicta nobis divinæ legis mandata servare; postea compellimur ante tribunal tremendi Judicis rationem de nostris operibus reddere; postremo dabitur in illa superne claritatis gloria sine fine regnare. Teneat ergo ordinem qui vitare vult Babylonem. Ille nimirum vitæ suæ ordinem vivendo confundit qui ante vult ridere quam flere. Cum Salomon dicat: « Tempus flendi et tempus ridendi (Eccle. III). » Ille etiam recti ordinis lineam deserit qui creatis rebus Creatorem omnium in amore postponit. Sicut reverso homini divina voce dicitur: « Posuisti me post corpus tuum. » Dominum quippe **270** post corpus suum ponit qui magis studet utilitati, vel voluptati carnis suæ consulere quam Dei præcepta servare. Hinc est quod sponsa dicit in Canticis: « Ordinavit in me charitatem (Cant. II). » Nusquam certe præceptum in Veteris Testamenti cæremoniis invenitur ut mel sacrificiis miscetur. Per quod intelligitur, quia his, qui vitæ suæ Deo sacrificio cederunt, nullam Deum carnalem vult inesse dulcedinem, nihil in eis vivere quod ad carnalem pertineat voluptatem. Otium autem frequenter immittitur, ut omnis nostræ operationis oblatio biliter offeratur. « Hilarem enim datorem diligit Deus (II Cor. IX). » In omnibus etiam sal præcipitur adhiberi ut omne boni operis sacrificium, rationis, discretionis ac celestis sapientiæ sit sale conditum.

DE PETITIONIBUS LINCIDARII ET RESPONSIONIBUS EJUSDEM.

(Opp. tom. III, opusc. 3.)

Quæst. 1. Si Christus non venit solvere legem, sed implere, cur carne non circumciditur Christianus?

Respons. Imo jam se ideo Christianus minime circumcidit; quia quod circumcissione prophetabatur Christus implevit. Exspoliatio quippe vitæ ævialis, quæ in veteri lege fuerat figurata, in Christi jam cernitur resurrectione completa; et quod expectamus in nostra resurrectione futurum, jam in sacri baptismatis mysterio commendatur. Carnalis itaque circumcissio tanquam superflua jure contemnitur, cum jam spiritualis, propter quam significandam illa præcesserat, figuratur.

Quæst. 2. Cur omittit Christianus Sabbatum co-

dere, si Christus non venit legem solvere, sed implere?

Respons. A nobis Sabbatum ideo non servatur: quia quod tunc erat in figura premissum, per exhibitionem rei jam vicemus impletum. In Christo quippe verum spiritualis otii Sabbatum colimus, cum in eo solo spem ponimus, et sic in illo toto cordis amore ac devotione quiescimus, ut ab omni vitiorum servili opere ac terrenarum rerum ambitione cessemus. Ad quod Sabbatum celebrandum ipse nos provocat, dum clamat: « Venite, inquit, ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, et discite

a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis A requiem animabus vestris (*Matth. xiii*). » Carnalis ergo Sabbati cultum supervacuum dicimus, cum jam illud verum et saluterferum, propter quod institutum est, celebramus.

Quaest. 3. Si Christus non venit legem solvere, sed implere, cur Christianus negligit ciborum differentiam quae in lege praecipitur observari?

Respons. Imo idcirco haec a Christianis ciborum differentia non admittitur; quoniam a Christo quod per hanc figurabatur impletur. Immunditia quippe, quae tunc cavebatur in cibis, nunc in moribus reprobat humanis. Sicut enim sancti quique ac justi transferuntur in **271** corpus Christi; sic ab eo reprobi et iniqui tanquam cibi repelluntur inmundi. Postquam ergo ipsa Veritas quae significabat adveniit, merito significationis umbra cessavit.

Quaest. 4. Si Christus non venit legem solvere, sed implere, cur et animalium carnibus sacrificium Deo Christianus non curat offerre?

Respons. Imo idcirco a Christianis hujusmodi sacrificium non offertur; quia quidquid in illis hostiis typice gerebatur, totum in immolatione Agni, et qui tollit peccata mundi (*Joan. iii*), veraciter adimpletur: et quia omnia illa nil aliud salutis habebant, nisi ut ad hoc nostrum sacrificium unanimiter tenderent, hoc unum omnis carentiam diversitas designaret, postquam hostia singularis illuxit, multiplex umbra quae precedebat evanuit. Quis enim nesciat eadem sacrificia potius ad hoc C inobediendi populo, ne cum idolis fornicaretur, imposita, quam Deo tanquam ipse desideraret oblata?

Quaest. 5. Si Christus non venit legem solvere, sed implere, cur Christianus azymam quam lex praecipit non observat?

Respons. Idcirco a Christianis visibilis illa et corporalis azyma floccipenditur; quoniam expurgato veteris vitae fermento, nova conspersio spiritualiter adimpletur. Tunc enim erat legis scriptura praecipitum, nunc est testimonium, et postquam id quod significabatur advenit, hoc quod significabat interiii.

Quaest. 6. Si Christus legem venit implere, cur Christianus paschalis agni sanguine Pascha non celebrat, cum hoc tantopere lex ipsa deernat?

Respons. Ille idipsum respondendum quod jam superius dictum est; quia postquam verus ille Agnus qui significabatur advenisse cognoscitur, ille qui significabat superfluum judicatur. Cujus utique sanguine non jam lignea sive lapidea fores inungimus, sed interioris potius hominis viscera consingimus.

Quaest. 7. Si non solvit legem Christus, cur lege mandata non celebrat neomeniam Christianus?

Respons. Propter hoc etiam Christianus celebrare contemnit; quoniam id totum, propter quod olim celebratum est, Christus implevit, novae quippe

lunae solemnitas novam designat in homine fieri creaturam, de qua dicit Apostolus: « Si qua igitur in Christo nova creatura, vetera transierunt, et ecce facta sunt omnia nova (*II Cor. v*). »

Quaest. 8. Si Christus non venit legem solvere, cur Christianus illa ablutionum baptismata quae lex praecipit non observat?

Respons. Ideo haec Christianae non merentur observantiae cultum, quia tunc umbrae fuerunt futurorum quorum nunc perspicuum possidemus effectum. « Consepulti enim sumus Christo per baptismum in morte; ut quomodo surrexit Christus a mortuis pro gloriae Patris, sic et nos in novitate vitae ambulemus (*Rom. vi*). »

Quaest. 9. Si lex a Christo impleta est, non soluta, quid rationis objicitur ut a Christianis scenopogiae solemnitas non colatur?

Respons. Tabernaculum Dei societas est populi Christiani, et quoniam illud tabernaculum sanctam praefigurabat Ecclesiam, contemnitur signum postquam venit quod fuerat praesignatum. Nec enim diceretur tabernaculum testimonii; nisi **272** attestaretur alicui quae declaranda erant suo tempore veritatis. Quod itaque tunc agebatur praecipio figuratum, nunc praesentialiter cernitur testimonio revelatum: et eum jam id quod figurabatur aspiciatur, quod figurabat superfluum per omnia judicatur.

Quaest. 10. Si Christus legem solvere noluit, sed implere, quare Christianus septimum remissionis annum, vel etiam jubileum negligit observare?

Respons. Quoniam Veritas ac Sapientia Dei, quae cum deceat angelos in caelo, homines etiam docere venit in terra. Quod prius jusserat carnaliter sub aenigmatibus umbrae servari, postmodum discipulis suis spiritualiter mandavit intelligi. Sic enim dies septimus criatus esse praecipitur ut aeterna per eum requies designetur. Sic et in anno septimo, sic et in Jubileo, qui per annorum circulum septenario numero septies replicato et monade superaddita, in quinquagenarium ducitur, secura quae perpetua beatitudinis intimatur. Incipiente quippe Jubileo tubis canitur, omnesque ad possessiones proprias revertuntur. Quia, sicut dicit Apostolus: « Ipse Dominus in jussu, et in voce archangeli, et in tuba Dei descendit de caelo, canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti (*I Thess. iv*). » Ad possessiones autem suas unumquemque redire, est corpora sua protinus incorrupta recipere. Tunc revertetur Adam ad antiquam carnis suae terram in qua primitus habitaverat; tunc Noe, Abraham, Moyses cunctisque propria possessio redditur, dum corpus illis incorruptibile reformatur. Redemptor itaque noster, qui et discipulis aperuit sensum, ut intelligerent mysteria Scripturarum (*Luc. xxiv*), noluit Jubileum, noluit septimum remissionis annum vel ceteras legalis ritus caeremonias carnaliter observari, postquam haec omnia spiritualiter fecit intelligi: tunc enim mandata legalia veraciter adimplentur,

cum, juxta spiritualem intelligentiam ad quam A scilicet, et imago rei, non ipsa res, cum carnaliter instituta sunt, fiunt. Nam tunc erant vacua, nostra servabantur.

DE MINITATIONIBUS ET PROMISSIONIBUS DEI.

(Opp. tom. III, opusc. 4.)

Nullatenus debuit immutari quod Papa concessit, quod decreto constituit (PET. DAM. tom. III, opusc. 4.) Quid miram si homines statuta mutant, quando omnipotens Deus ea quoque, quæ a semetipso constituuntur, immutat? Nam ex eo, quod promittit aliquando minuit, vel etiam totum subtrahit; aliquando mala minatur, et non infligit. Quil est quod Deus nunquam promisit, et minuit? Si non excidit, reminisci potes, quia dixit Dominus ad Noe: « Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est, eruntque dies illius centum viginti annorum (Gen. vi). » Sed cum Scriptura commemoret quingentorum tunc annorum existisse Noe, quando hæc sibi Dominus loquebatur; sexcentorum vero tunc jam esse cum cataclismus erupit, liquido patet viginti annos de præscripti 273 numeri spatio fuisse subtractos. Vitæ itaque spatium quod humano generi Deus promisit immiuit, quia perversitatis eorum reatus excrevit. Judæ quoque per os patriarchæ promisit Spiritus sanctus, dicens: « Non auferetur sceptrum de Juda, et dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est (Gen. xlix); » et tamen nec temporibus Judicum legitur viros de tribu Juda semper super Israel tenuisse ducatum; nec reges ex eadem tribu principatum tenuisse usque ad Christi reperiuntur adventum. Constant ergo quia sæpe Deus omnipotens quod homini promisit inminuit, quoniam homo quod Deo deberat non implevit.

Ubi Deus promisit bonum aliquod, et non implevit? Recordare, quia dixit Dominus ad Josiam regem Juda: « Pro eo, inquit, quod vidisti verba voluminis, et perterritum est cor tuum, et humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum et habitatores ejus; et scidisti vestimenta tua, et flevistis curam me, idcirco colligam te ad patres tuos, et colligeris ad sepulcrum tuum in pace; » et tamen paulo post Scriptura dicit: « In diebus ejus ascendit Pharo Nechao rex Ægypti contra regem Assyriorum ad flumen Euphratem, et abiit Josias in occursum ejus, et occisus est in Magello, cum vidisset eum (IV Reg. xxiii). » Ad Sedechiam quoque regem Juda per Jeremiam dicitur: Audi verbum Domini, Sedechia rex Juda: Hæc dicit Dominus ad te: « Non morieris in gladio, sed in pace morieris, sed secundum combustiones patrum tuorum, regum priorum, qui fuerunt ante te, sic comburent te; quia verbum hoc ego locutus sum, dicit Dominus (Jer. xxxiv). » Quod ulmirum quomodo poterit fieri, qui seriem scrutatur historia: nunquam poterit invenire. Nam postquam a rege Babylonis semel est captus, Babyloniamque translatus, ulterius nunquam

legitur ab ejus vinculis absolutus. Justo ergo judicio subtraxit Deus homini nonnunquam bona quæ promisit, cum rebellis homo illius servare mandata contempsit.

Prosequere etiam, quomodo Deus quod minatus est non infligit?

Nemo qui limen Ecclesiæ terit ignorat quia Jonas ad Niniven a Domino missus exclamavit, dicens: « Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur (Jon. iii). » Sed quia civitas illa ad Dominum toto est corde conversa, nequaquam juxta minacem Domini sententiam excidit est eversione deleta. Cum ergo Deus omnipotens non modo verax, sed et ipsa sit veritas, inviolato consilii sui manente proposito, exterioris judicii sui sæpe variat ordinem juxta humani, sive probi, sive improbi meriti qualitate; quatenus et a pravitate correctus, quod Deus justè minatur, evadat: et prolapsus in culpam, nullatenus quæ pollicetur bona percipiat. Hinc est quod per Jeremiam dicit: « Bonas facite vias vestras et studia vestra, et audite vocem Domini Dei vestri, et pœnitēbit Dominum mali, quod locutus est adversum vos (Jer. xvii). » Hinc est quod ad Heli quoque per virum Dei Dominus ait: « Loquens locutus sum, et domus tua, et domus patris tui ministraret in conspectu meo usque in sempiternum: nunc autem dicit Dominus: Absit hoc a me, sed quicunque 274 glorificaverit me, glorificabo eum: qui autem contemunt me, erunt ignobiles (I Reg. ii). »

Recte plane cuncta quæ proposueras perspicuis roborasti testimoniis Scripturarum, nunc autem de Domini mei regis injuria rationem redde.

Glorioso regi, nobis eligendo pontificem, absit ut nos intulisse injuriam; cum ad hoc nos necessitas impulerit, non rapina. Ad hoc, inquam, nos invitos attraxit imminens periculum civilis belli, non lædendi livor imperii.

Quid mihi omnia hæc? dum constet quia quidquid accideret, nullo pacto sancti papæ sententiam debuisti infringere; nulla ratione synodalis decreti mysterium licuit violare? Sicut enim Scriptura perhibet: « Melius est ut oriatur scandalum quam ut veritas relinquatur. » Nam si hoc bellum tenuissent beati martyres, fierent procul dubio sanctæ utilitæ desertores.

Non ignoras quod inter omnes sanctos martyres, Petrus et Paulus in apostolici senatus culmine possideant principatum. Eorum sunt nobis tenenda vestigia, eorum forma nostris est acubus imprimenda; sub eorum magistra debemus vivere disciplina.

Hoc utique clarum est.

Audi ergo Paulum de coepistolo suo Petro vera-

citer perhibentem : « Priusquam, ait, venirent qui- dam a Jacobo, cum gentibus edebat; cum autem venissent, subtrahabat se et segregabat, timens eos qui ex circumcissione erant (*Galat. II*). » Cernimus ergo Petrum non rigidum, sed discretum : timebat enim Judæos ne per occasionem gentium a fide recederent Christianorum; et ne perderet gregem perditum, boni pastoris est imitatus exemplum : « Factus est enim Judæis tanquam Judæus, ut Judæos lucrifaceret; » sicut Christus apparuit in forma carnis peccati, ut a peccatis hominem liberaret; et cum legem Moysi non ambigeret abolendam, consulens tamen adhuc rutilibus et infirmis fratribus, tenuit ad tempus umbram legis ut eos quandoque proveleret ad perfecte noscendam plenitudinem veritatis. In hoc ergo B. Petrus discretionis nobis regulam dedit, quatenus aliquando, ubi tamen non plurimum noceat, deservemus aliquantulum a tramite rectitudinis ut consilere valeamus infirmis.

Qui dieis, quod Petrus aliquando legem Judaicam tenuit; cur non etiam dieis quod in eadem Epistola legitur : Nimirum, quia « Paulus cum in faciem reprehendi? In faciem, inquit, ei restitit, quia reprehensibilis erat, eique dixi : Si tu cum sis Judæus, gentiliter, et non Judaice vivis, quomodo cogis gentes judaizare? »

Quod Petrus egit compassione misericordiae, hoc Paulus arguit pro magisterio disciplinae. Ille hoc fecit dispensative ut infirmis tolleretur scandalum; hoc iste corripuit ne indiscretis quilibet passim adduceret in exemplum. In Petro discamus, ut periculo sinus imminente discreti. In Pauli sermonibus instruemur, ut sauis rebus vita nostra mere deserviat rectitudini. Audi etiam consequenter et Paulum, discretionis aureæ lineam nostris oculis opponentem, ejusdemque dispensativæ compassionis auctorem.

275 Sicut enim apostolicorum Actuum testatur historia : « Perambulabat Paulus Syriam et Ciliciam, confirmans Ecclesias, pervenitque in Derben et Lystram, et ecce discipulus quidam erat, nomine Timotheus, filius mulieris viduæ fidelis, patre autem gentili (*Act. xvi*). » Hunc ergo, ut ad compendium veniamus, Apostolus circumcidit; quoniam Judæus, imo Judæis, qui in illis erant regionibus timuit. Cur itaque circumcidit fidelem hominem non Judæum, qui videlicet incircumcisus erat, sed natione gentilem? nisi ut discretionis studio deserviret, ne Judæi fideles in scandalum conruentes a fide recederent. Hoc etiam nunc ad memoriam redit; quoniam aliquando juxta morem Nazæeorum comam ex voto nutritiv; et postquam navigasset in Syriam, in Genchris positus, caput juxta legis mandata totondit (*Act. xviii*). Refer: adhuc Lucas sacrae scriptor historie : « Cum venissemus, inquit, Hierosolymam, libenter susceperunt nos fratres; et sequenti die Jacobus et omnes seniores qui cum eo erant, Evangelio illius comprobato, dixerunt ei : Vides, frater, quot nullia sunt in Judea, qui credere in Christo, et in omnes æmulatores legis. Audierunt autem de

te, quod disensionem doceas a Moysse eorum, qui per gentes sunt Judæorum, dicens : Non debere eos circumcidere filios suos, neque secundum consuetudinem ingredi. Quid ergo est? utique oportet convenire multitudinem; audierunt enim te supervenisse. Hoc ergo fac quod tibi dicimus : sunt nobis viri quatuor votum habentes super se; his assumptis, sanctifica te cum ipsis; et impende in eos, ut radant capita et sciant omnes, quia quæ de te audierunt, falsa sunt; sed ambulas et ipse custodiens legem. Tunc Paulus assumptis viris, posteriori die purificatus cum illis intravit in templum (*Act. xxi*). »

Nulli liceat ignorare : Omne quod Domino consecratur, sive fuerit homo, sive animal, sive ager, vel quidquid semel fuerit consecratum. Sanctum sanctorum erit Domino, et ad jus pertinet sacerdotum; propter quod inexcusabilis erit omnis qui a Domino et Ecclesia civem petit, auferit, vastat, invadit, vel eripit ut sacrilegus diducitur, et si emendare non fuerit excommunicetur. Qui abstulerit aliquid patri, homicidæ particeps est. Pater noster sine dubio Deus est qui nos creavit; mater vero nostra sancta Ecclesia quæ nos in baptismo regeneravit. Ergo qui Christi pecuniam et Ecclesiam auferit, rapit aut fraudat, homicidæ est atque ante Dominum homicidæ deputatur. Qui enim res Ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit et ut sacrilegus judicandus est. Ut nos ergo contra malignos spiritus spiritualis certaminis aciem ponimus, summopere necesse **276** est ut per charitatem semper uniti atque constricti, et nunquam interrupti per discordiam inveniamur; quia quælibet bona in nobis opera fuerint, si charitas desit, per malum discordiæ locus aperitur in acie, unde ad feriendos nos valeat hostis intrare. Antiquus vero inimicus castitatem in nobis, si sine charitate fuerit, non timet; quia ipse nec premitur carne ut ejus luxuria dissolvatur. Abstinentiam non timet, quia ipse cibo non utitur, quia necessitate corporis non urgetur. Distributionem terrenarum rerum non timet, si eadem operi charitatis desit; quia divitiarum subsidii nec ipse eget. Vale autem in nobis charitatem veram, item amorem humilem, quem nobis vicissim impendimus, timet, et nimis concordia nostræ invidet; quia hanc nos tenemus in terra, quam ipse tenere nolens amisit in cælo. Bene ergo dicitur : **D** « Terribilis est castrorum acies ordinata; » quia electorum multitudinem eo maligni spiritus pertimescunt, quo eos per charitatis concordiam unitos contra se et conglobatos aspiciunt. Quanta autem sit concordia virtus, ostenditur, cum sine illa reliquæ virtutes, virtutes non esse monstrantur. Magna enim est virtus abstinentiæ; sed si quis ita ab alimentis absteinat, ut cæteros in cibo diducit, et alimenta eadem, quæ Deus creavit ad percipiendum, cum gratiarum actione fidelibus damnet; quid huic virtus abstinentiæ facta est, nisi laqueus culpæ? Unde Psalmista quoque nullam esse abstinentiam sine concordia designans, ait : « Laudate eum in tympano et choro. » In tympano enim corium siccum

resonat, in choro autem voces concorditer cantant. Quid ergo per tympanum nisi abstinentia? quid per chorum nisi charitatis concordia designatur? Qui itaque sic abstinentiam tenet ut concordiam deserat, laudat quidem in tympano, sed non in choro. Quisquis vero vitæ suæ custodiam negligit, discitneque agit qua loquitur, quæ cogitat, aut despicit, aut nescit, coram se ipse non ambulat; quia qualis sit in suis moribus vel actibus ignorat; nec sibi metipsi præsens est, quia semetipsum quotidie exquirere atque cognoscere sollicitus non est. Illi autem veraciter se anteponit, sibi quæ præsens est qui se in suis

actibus tanquam alium attendit. Nam sunt multa peccata quæ committimus, sed idcirco nobis gravia non videntur, quia privato nos amore diligentes clausis nobis oculis in nostra deceptione blandimur. Unde fit plerumque ut et nostra gravia leviter, et proximorum mala levia graviter judicemus. Erunt homines semetipsos amantes; et scimus quia vehementer claudit oculum cordis amor privatus. Ex quo fit ut hoc quod nos agimus grave esse non aestimemus, et plerumque quod agitur a proximo, nimis nobis detestabile esse videatur.

Cætera desiderantur.

Lectori suo dominus CONSTANTINUS abbas Cajetanus.

Admonendum te putamus, lector optime, huiusmodi collectanea ex Operibus S. Petri Damiani excerpta, magna cum diligentia a nobis fuisse conquisita. Sed tamen in Venis duntaxat Testamentum, eaque imperfecta, ut apparet, quæ nunc in lucem damus, fuisse inventa. Nam expositiones Novi Testamenti, quas etiam (ut vetus inscriptio indicat) idem auctor, sancti doctoris discipulus, compilavit, reperiri minime poterant (63). Vale.

(63) Hæc nuper ab eminentissimo cardine Maio edita retulimus supra, ad calcem tomii seu partis III Operum S. Petri Damiani cum duobus aliis opuscu-

lis quibus carebat editio Cajetani. EDITOR PATROLOGIÆ.

INDEX RERUM NOTABILIUM

QUÆ

IN DUOBUS ULTIMIS S. PETRI DAMIANI OPERUM TOMIS SEU PARTIBUS CONTINENTUR.

Numeri arabici lectorem ad cifras crassiores textui intermixtas revocant; numeri romani tomum seu partem demonstrant.

A

Abam interpretatio et allegoria, 309, t. III.
Abbas qua ratione subditos castigare debeat, 305, t. III. Humilitatem debet ostendere, *ibid.* Bona monasterii custodire, *ibid.* Adulationibus non nutrir, *ibid.* Et virtus patientiæ maxime necessaria, 354, t. III. Abbatum in præsidendo summa difficultas, 459, t. III. Abbatum miserie, 55, t. IV.
Abimelech cur clericos luxuriosos mystice adumbret, 385, t. III. Quid intelligatur per 70 viros, quos occidit Abimelech, *ibid.* **Abimelech** allegoria interpretatio alia, 384, t. III. In Abimelech Antichristus mystice qua ratione expressus, *ibid.*
Abraham ab accipiendis monachi aversus, 545, t. III. Abrenuntia repetentes monachi in gis peccant, *ibid.*
Abssalon designat populum Judæorum. *Collect. V. T.*, 195, t. IV.
Abstinentia Casaria Augusti quanta, 578, t. III. Abstinentia quoniamdam fratrum eremitarum commendatur, 555, t. III. Abstinentia in rebus despiciabilibus est gravissima, 556, t. III. Cujusdam abstinentia, 557, t. III.
Abundantia rerum necessariorum liberiores facit religiosis in virtutum comparatione, 528, t. III.
Adam idem quod terra rubra, 532, t. III. Adam cur terra rubra, *ibid.*
Adamantis natura, 651, t. III.
Adelbertus martyr episcopus Bohemiensis, 111, t. III.
Adraldus abbas monasterii Bremensis, 593, t. III.
Adulatio in clericis simonia est, 465, t. III.
Adversa prævisa fortis exsuperant, 552, t. III.
Ætas requisita in consecrandis virginibus, 567, t. III.
Æternitas Dei, 634, t. III.
Affinitas qua ratione computanda, 188, t. III. In numerandis gradibus una debet abstrahere persona, 189, t. III.
Agricola laborantis melior status quam nobilis prælati, 49, t. IV.
Alanzo et B. Petrus Damianus quantas difficultates simul passi, 798, t. III.

Albino Parisiensis episcopi intemperantia divinitus puniatur, 601, t. III.
Aliquando aliud est gradus, aliud generatio, 190, t. III. In generationibus supplantandis quæ régula servanda, 125, t. III. Quomodo a transmigratione Babilonis ad Christum fuerint generationes quatuordecim, 194, t. III. S. Hieronymi mens super hac re, *ibid.* Item et S. Augustini, *ibid.* Ab eorum sententia quam modeste discedat B. doctor, *ibid.*
Allegoria ad 42 Hebræorum mansiones, 557, t. III.
Altare adificatum a filiis Ruben et Gad in signum militatis, 250, t. III. Altaris sacrificium a multis offertur, 227, t. III.
Ambrosii (S.) ordinatio, 70, t. III.
Amicitia fedius quomodo violetur, 65, t. III.
Amore Dei ferventes secularibus negotiis se implicare non debent, 808, t. III. Ex amore Dei lacrymæ et ex lacrymis amor Dei nascitur, 501, t. III.
Anachoretarum origo, 551, t. III.
Ananias et Saphyra sola corporum morte mulctati, 245, t. III.
Anathema juste timendum, 589, t. III.
Anatolius CP. post scelera primordia se dignum suis ordinibus ostendit, 109, t. III. Disciplina anachoretæ et eremitæ, *ibid.*
Andabatarum mos in pugando, 62, t. III.
Angeli per totum mundum discurrunt in auxilium hominum, 478, t. III. Angeli custodia officium, *ibid.* et seq. Quantum abhorreat sui clientis sordes et peccata, 479, t. III. Comparatio pulchra, *ibid.* Angeli et demones mortuis adsunt, 74 et seq., t. III. Angelorum præsidium tentatis præsens, 771, t. III.
Anima egrediens, quibus dolorum anxietatibus coarctetur, 774, t. III. Anima ideo debet plangi, quia non plangi, 167, t. III. Anima deposita vitis radicit virtutibus. *Collect. V. T.*, 79, t. IV. Anima sicut et corpora nostra debent esse Spiritus sancti templum, 401, t. III. Animæ ratio rebus adversis purgatur, 640, t. III. Animæ mors quæ sit, 565, t. III. Animæ languores qui sunt

ibid. Anularum vivaria quae dicuntur, 803, t. III. Anima-
rum lora sunt thesauri sacerdotum, 552, t. III. Anularum
rectores, quam vigilantes esse debeant, 815 et seq.,
t. III. Anularum rectorum cur misera conditio, 456, t. III.
Iudicium quod de illis futurum est quodam sit, 457,
t. III.

Anselmus Lucensis episcopus, prudentia ac sanctitate
clarus, 76 et seq., t. III.

Antichristi via quae sit, 279, t. III. Antichristus in Abi-
elech mystice adumbratus, 388, t. III. Antichristus sy-
nagoga filius erit, 470, t. III.

Apollinariae heresis improbatum, 6, t. III.

Apostatarum gesta defleuda potius sunt quam scri-
benda, 254 et seq., t. III.

Apostoli ut monachi vivere, non ut canonici, 531, t. III.

Apostoli in die Pentecostes quid acceperint, 90, t. III.

Apostoli simul baptizati et consecrati, *ibid.* Apostoli per

fortes duodecim in Elim mystice relati, 585, t. III. Apis-
toli et discipuli Christi quid ligent, 516, t. III. Eorum-
dem signatura, *ibid.* Apostoli sunt duces populi Chri-
stiani, 562, t. III.

Apostolorum penitentia, 291, t. III. Apostolorum cura

in pauperes, 205, t. III. Apostolorum laudes, 29, t. IV.

Apostolica doctrina assimilatur frugibus, *Collect. F. T.*,
97, t. IV. Apostolicus senatus, 17, t. IV.

Aquilino ungue palpare quid, 445, t. III.

Arborum insulae Thilon rami nunquam foliis nudantur,
631, t. III.

Arca Domini et tabernaculum faderis fabrefacta in de-
serto quo primum transportata, 615, t. III. Arca reposita

fuit in monte Abaron a Jeremia, *Collect. F. T.*, 209,
t. IV.

Archiepiscopi Mediolanensis sponsio de alienda si co-
nia, 80, t. III. Eius iugurandum et penitentia, 82, t. III.

Archiepiscopi dignitas et sollicitudo, 495, t. III.

Archigena medicina antiquissimum, 527, t. III.

Ardua tentanda et alta, et cur, 515, t. III.

Arctini mora repentina, 589, t. III.

Argumentum a simili egregium, 280, t. III.

Ariaklus martyrio affectus, 85, t. III.

Ariani non denuo baptizandi, 118, t. III. Eorum here-
sis, *ibid.* et seq.

Arsaldi episcopi terribile exemplum, 589, t. III.

Arsanipha Metensis episcopus, 452, t. III. Idem fuit

Pippini pater, et Caroli Magni avia, 453, t. III.

Asbeston Arcadiae lapis semel accensus non potest ex-
stingui, 630, t. III.

Aschoti interpretatio et allegoria, 561, t. III.

Asiongabur interpretatio et allegoria, 567, t. III.

Assensuorum vitia execranda, 465, t. III.

Assur comotat diabolum, *Collect. F. T.*, 265, t. IV.

Athanasius (S.) episcopus Alexandrinus, 458, t. III.

Athanasius (S.) auctor Symboli, 215, t. III.

Auctoritas Romani pontificis, 453, t. III.

Auditus supplet videndi defectum, 585, t. III.

Augustinus (S.) scriptorum auctoritas quanta, 485, t. III.

Augustinus (S.) oratione, 70, t. III.

Aurea (S.) virgo et maritus, 444, t. III.

Australopi natura, 807, t. III.

Avari difficultas in elemosina, 201, t. III. Avaritia non 202,

t. III. Avarorum triplex genus, *ibid.* Avarus quidquid boni

fecerit, donec erit avarus, amittit, 544, t. III. Avarus aut

sua nimia amat, aut aliena desiderat, 545, t. III. Avarus

nomenclata potius appellandus quam Christicola, 248,

t. III.

Avaritia omnium malorum caput, *ibid.* Avaritia omnia

scelera operatur, 544, t. III. Quam sit Deo exorsa, *ibid.*

Avaritia quid sit, *ibid.* Avaritiae effectus, 515 et seq., t. III.

Avaritiae visus et intentio, 541, t. III. Exhortatio contra

avaritiam, *ibid.*

B

Bala interpretatio et allegoria, 296, t. III.

Balsam, etsi lupinus, praedit mundum redemptionem,

95, t. III. Simoniacus fuit, et tamen non amittit spiritum

prophetiae, *ibid.*

Banarim interpretatio et allegoria, 567, t. III.

Baptismus origo sacramentorum, 88, t. III. In bap-
tismo et ordine Spiritus sanctus operatur, 89, t. III. Praecipuum

Eccliesiae sacramentum, 96, t. III. Quod in baptizatis et

consecratis Dei gratia operetur, 89, t. III. Christus cum

baptismo sacerdotium suscepit, 90, t. III. Cur rebaptiza-
tio prohibetur, *ibid.* Apostoli simul baptizati, *ibid.* In

testamento Christi manifestatum est mysterium sanctissimae

Trinitatis, 16, t. III. In baptismo infans alius per eis

respondet, 251, t. III. Unus pro alio supere potest,

ibid.

Baptizatorum exufflatio, 117, t. III.

Barthomeo eremita sanctitas, 600, t. III.

Basilia Parmensis SS. Gervasii et Protasii ubi sita,

651, t. III.

Basso Anacitius stupendum exemplum, 575, t. III.

Licet peccator sit, B. Virginis intercessionem salvetur, *ibid.*

Beatitudinem in spe quinam habeant in hac vita, 564,

t. III.

Beda copulavit in ordinem Opera sancti Augustini, *Col-
lect. F. T.*, in praefat., t. IV.

Benedicti (S.) regula ac Patrum Colobitensium eremitis

apprime necessaria, 315, t. III.

Benedicti (S.) discretio, 295. Idem Spiritus sancto plenu-

s, 370, t. III. Scopus regulae ipsius, 292, t. III. S. Be-
nedicti miracula, 40 et 41, t. IV.

Benedictinorum eremitarum regula ante S. Romualdum

usui erat, 750, t. III.

Benedictio in sacra Scriptura quomodo accipiatur, 527,

t. III. Benedictioe digni sunt qui culpas corrigant *Col-
lect. F. T.*, 260, t. IV. Benedictiois sacerdotalis effectus

a quo procedat, 536 et seq., t. III.

Benedictus IX papa, 453, t. III.

Benedicta Israeliti o populo concessa, 251, t. III.

Benedictus epithaphium, 52, t. IV.

Berardus marchio, 207, t. III.

Bigamus desest typus Christi et cur, *ibid.* Bigamus a sacer-
dotio omnino repellitur, et cur, 251, t. III. Traditio

Eccliesiae hic bigamus et fornicarius, *ibid.*

Bona quae ex quiete ac dulcedine nascuntur, 387 et seq.,

t. III. Bona quibus in hac vita pauperes fruuntur, 200,

t. III. Bona nostra in Dei dominium transferuntur, et quomodo,

245, t. III. Bona pauperum in hac vita quae sint.

Vide *Pauper*.

Boni malorum societate pervertuntur, 517, t. III.

Bonitus Episcopus Arvernonum, 444, t. III.

Bonorum omnium thesaurus Christus, 251, t. III. Bonorum

temporalium origo quae sit, 207, t. III. Bonorum

caelestium dulcedo quanta, 251, t. III.

Botrus delatus ex terra promissionis Christum Domi-
num significat, *Collect. F. T.*, 125, t. IV.

C

Cadalot lassana ambitio, 410, t. III. Cadalous speculator

Anachristi, 69, t. III.

Cades idem quod *Sin*, 568, t. III.

Caesaris abstinentia, 578, t. III.

Caiphae cur simoniacus, 98, t. III.

Cailepi spes ingens et expectatio, 515, t. III.

Caicula ante lectum B. Gregorii perempta, 456, t. III.

Canones apocryphi an benedicantur, 157, t. III.

Canonicorum defensio frivo a, 487, t. III. (Canonicus is

dici nequit qui non est regularis, et cur, 514, t. III.)

Canticum B. Virginis cur vespere canatur, 215, t. III.

Canticum quod sola virgines canunt, quodam sit, 175 et

seq., t. III.

Carbonum natura, 650, t. III.

Carnis prudentia superbia capis, 225, t. III. Carnis

macerati per scopos cur salutifera, 795, t. III. Caro deli-
catus vititria, mortis magis fetet, 780, t. III.

Carpena ferrata quid adumbrat, 551, t. III.

Casti pterique sunt tenaces, 51, t. IV.

Castilian praemium quodam sit, 174, t. III.

Castoria natura, 608, t. III.

Causa Dei quae sint, 515, t. III.

Causa Romana in Ecclesia qualis, 52, t. III. Cause epi-
scoporum ad quem spectent, 525, t. III.

Cecelaha interpretatio et allegoria, 565, t. III.

Cerinthi haeresis, 61, t. III.

Chaldaeorum ezymos, 267, t. III.

Charabri figura cui similis, 811, t. III.

Charitas S. Pauli in suos perfecta, 65, t. III. Charitas

erga defunctos laudatur, 526, t. III. Charitatis studium

commendatur, 509, t. III.

Cherubim figuram habent monachorum indumenta, 526,

t. III.

Chorus marmorum est pulchra militum species, 507,

t. III.

Christus passus est, ut ejus exemplum acquereretur, 711,

t. III. Solus Christus crucifixus adhaerens, *ibid.* Christi ad

non descensio per quos gradus adumbrata, 559, t. III.

Christi vulnera sensuum nostrorum iudicamenta, 509,

t. III. Christi manus non ad agitur, 61, t. IV. Eius adventus,

ut fulgur, 62, t. IV. Idem assimilatur manui Moysi,

Collect. F. T., 102, t. IV. Idem significatur in Aaron,

Collect. F. T., 125, t. IV. Idem figuris Douai, *Col. lect. F. T.*, 210, t. IV. In eius adventu plerumque omnia conti-
nebat, *Collect. F. T.*, 251, t. IV. Idem cur tuncular ex-
caverit sola, *Collect. F. T.*, 251, t. IV. Idem cecit

peccatum, 47, t. III. Ejus peccata imitatio, 65, t. III. Ejus preceptum de mixtura offerenda percussit, 67, t. III. Suscepit sacerdotium cum baptismo, 90, t. III. Ejusdem corpus in altari vivificatur virtute Spiritus sancti, 97, t. III.

Christus versus Dei Filius, 6, t. III. Versus Filius virginis, *ibid.* Mediator Dei et hominum, *ibid.* Quomodo solus Filius carnem suscepit et mortem subivit, 7, t. III. Declaratur exemplo annae, *ibid.* Solus, *ibid.* Cithara, *ibid.* Christus natus est, salva matris virginitate, *ibid.* In ipso est non persona et divinus, et in duobus naturis, 8, t. III. Divina, et humana natura in Christo inconfusa permixta sunt, 9, t. III. Est versus Filius Dei, non nomenclaturus, sed adoptivus, 11, t. III. In eo divina et humana natura se manifestavit, *ibid.* In ipso duplex nativitas, 12, t. III. In baptismo Christi monstratum est mysterium sanctissimum Trinitatis, 16, t. III. Christus ipse mediator, 14, t. III. Summa eorum, quae credende sunt, 16, t. III. Christus naturam suscepit humanam, non personam, 15, t. III. In Christi resurrectione omnes divinae personae concurrunt, xvii, t. III. Christus est lapis angularis, 31, t. III. Christi mysteria a prophetis predicta, 43, t. III. Incarnatio, *ibid.* Delatio ad Templum, 46, t. III. Deductio in Aegyptum, *ibid.* Rudogium, *ibid.* Ingressus in Hierosolimam, *ibid.* Vis in arguendo, et justitia in iudicando, *ibid.* Baptismus in Jordane, *ibid.* Traditio Judae, *ibid.* Venditio, *ibid.* Pretium, *ibid.* Pro ecto argenti, *ibid.* Judaeorum damnatio, *ibid.* et seq. Vultura, 47, t. I. Crucis patibulum, *ibid.* Vestimentum divinum, *ibid.* Spina ac lancia, *ibid.* Descensus ad inferos, et Patrum liberatio, *ibid.* Potus fellis, *ibid.* Resurrectio, *ibid.* Lex evangelica, *ibid.* Ascensus in caelum, *ibid.*

Christum occidisse peccatum fuit omnium maximum, 49, t. III. Christus princeps pacis, 267, t. III. Christum quid reddat divitem, et pauperem, 251 et seq., t. III. Christum habere, ut signaculum super brachium, et super cor quid sit, 772, t. III. Christus Davidi assimilatus, 645, t. III et Collect. F. T., 201, t. IV. Christus est nobis David in via, in patria Salomon, 617, t. III. Christus petra est, 810, t. III. Christus miraculo scandalo tollit, 61, t. III. Christus Locus pro nobis maledictus, 100, t. III. Christi quomodo vulnerum mysteria, 771, t. III. Christus in charadrio cruci expressus, 811, t. III. Christus est thesaurus bonorum omnium, 251, t. III. In eum nostra sollicitudo projicienda, 447. Christi patientis potentia, 92, t. III. In Christo sunt omnes thesauri gratiae, 87, t. III.

Cilicium fumo sanguisuga faucibus adhaerens egerit, 650, t. III.

Clausuram cur catalulum coelestem pecorum, 803 et seq., t. III.

Clerici luxuriosi cur cum Abimelech comparantur, 388, t. III. Clerici maneres ac sparii qui dicuntur, 5-7, t. III. Clerici qui sibi licentiam affirmant uxorem ducere, et haeresi Novellorum sunt, 410, t. III. Clerici pugnares, insolentes et blasphemii caedes, 592, t. III. Clerici non habent proprietatem rerum quas possident, 512, t. III. Illosum habitatio cur sit juxta ecclesiam, 513, t. III. Clericis in temperantibus melius a sacris ordinibus esset cessare, 405, t. III. Clericorum etymon, 486, t. III.

Coelae hostia terra contumetur, 314, t. III.

Cosil cum homine pulchra comparatio, 177 et seq., t. III.

Colloquium in cella quam perniciosum, 358, t. III. Pietas erga delinquentes libere exerceri solita, 579, t. III.

Columnarum durarum templi a Salomone constructi sensus, 570, t. III.

Communes non sunt decedende uxores, 595, t. III.

Communita hominum differunt a sententia per Spiritum sanctum prolata, 598 et seq., t. III.

Communio vitae uniuersum spiritus et rectitudinem parit, 418, t. III.

Compternitatis necessitudo, 653, t. III.

Complectorium in lecto nec salus est nec profectus, 594, t. III.

Compunctio nascitur de amore Dei, 502, t. III. Conciator. Quid in conciliatore requiritur, 726, t. III.

Confessio ad horam primam, sine completorium, 350, t. III. Confessio sine contentione, toros mouetur, 596, t. III.

Conterti sua crimina eisdem, cum quibus lapsi sunt, perat omni, 157, t. III.

Consanguinitas non sunt decedende uxores, 594, t. III.

Consanguinitas sex gradibus terminatur, 181, t. III. An inter quos r. lex hereditariae successione, nulla sint iura coniugii, 180, t. III. Legisperitum super hac re confusio, 183, t. III. An quibus est uxor hereditaria, sit et affini ad genera, 182, t. III. An generationes quae utriusque ab uno profectum, debeat simpliciter nunciari, 181, t. III. Consanguinitatis gradus varie a variis usurpat, 179, t. III. Quot gradibus terminatur, 181, t. III. Error

quorundam de gradibus consanguinitatis, 179, t. III.

Consecrari debent nefas est, 129, t. III.

Consecrationis effectus fidei nititur fundamento, 120, t. III.

Constantia in virtutum proposito, 310 et seq., t. III.

Constantini imperatoris pietas, 54, t. III. Eiusdem imperatoris edictum erga Rom. pontificem, 55, t. III.

Consequendae antiquae necessitas aliquando excusat, et quando, 444 et seq., t. III.

Contemptum saeculi quid prestandum, 771, t. III.

Contentum mundanae gloriae, 222, t. III.

Contentum quomodo experiendum, 315, t. III.

Conuersationis religiosae finis, 295, t. III.

Conuersio. Cur conuersionis iusto Deus tentationes non permittit in suis, 773, t. III.

Conuersus a SS. Andrea et Gregorio verberatus est, 435, t. III.

Cordis custodia et cogitationum ponderatio utilis, 315, t. III.

Corporis nostri villitas ac fetor, 711, t. III. Corpus Christi sacrosanctum pollutis manibus tractans particeps cruciugentium Christum est, 507, t. III.

Corruptionem amare sapientis est, statui vero odiosae, 755, t. III. Corruptioles impotentibus sunt gladii, *ibid.* et seq. Viri feruents est corruptionem suae culpa ad aliorum profectum amplexi, 731, t. III.

Corrigere prius decet se, quam alios, 518, t. III. In correptione moderatio seruanda, 787, t. III.

Corruptum quod nascitur de corruptione, *Collect. F. T.*, 204, t. IV.

Credenda quae, 5 et 16, t. III.

Crocodilus cur mortem et tartarum referat, 811, t. III.

Cruis instructum nostram salutem, 14, t. IV. In eius laudem praenatum carmen, 15, t. IV. Considerat coelum terribis, *ibid.*

Culpa subditorum in praepositos redundat, *Collect. F. T.*, 153, t. IV.

Cultris diuidi homines mystice quid sit, 552, t. III.

D

Daemones Vertumali qui dicuntur, 268, t. III. Daemones cur in volucris expressi, 594, t. III.

Daemones hominem necans liberator, 691, t. III.

Daemones impostitum Eremitae cauidi, 593, t. III.

Daemones iustitiosus, 639 et seq., t. III.

Damiani (S.) viritium de morte Danieli admirabili et impletum, 410, t. III. B. Damiani humilitas profusa, 552, t. III. Eiusdem urbana et modesta expositio, 11, t. III.

B. Damiani in scribendo lites ac religio, 22, t. III.

Damianus (B.) in latere montis Saueruici Fremum construxit, 335, t. III. Damianus monachus, frater S. steo oris, 579, t. III. Damianus legatus res suas subicit iudicio sedis apostolicae, 84, t. III.

Dama quae a malignis spiritibus proveniunt, *Collect. F. T.*, 88, t. IV.

Dannatorum supplicia, 782, t. III. Mors, *ibid.*

Daniel vir desideriorum, 456, t. III. S. Danielis missa, 24 et seq., t. IV.

David cur dicatur Adeodatus, filius saltus, Polymitaris, et Bethlehemites, 613, t. III. et *Collect. F. T.*, 2 et 201, t. IV. David obtinuisse civitatem Babbath quid sit, 551, t. III. Per David regnum praesens solum cur designatur, 647, t. III. David humilitas, 202, t. III. David cur peccatum remissionem, non Saul, *Collect. F. T.*, 193, t. IV. Idem figura Christi, *Collect. F. T.*, 201 et seq., t. IV.

Decollatio S. Joannis Baptistae quando fuerit, 253, t. III.

Delinquentium alimenta quae sint, 580, t. III.

Deodatus Treverensis archiepiscopus, 454, t. III.

Depthca sive Rabbani interpretatio et allegoria, 568 et seq., t. III.

Derelinquentibus saeculum quoniam pacis tranquillitas datur, *Collect. F. T.*, 109, t. IV.

Desperatio eiusdem terribile exemplum, 597, t. III.

Desperatio unde inducitur, 172, t. III.

Deus quem decrevit salvare continuo liberat, t. t. IV. Deus ac Julius quo discrimine Christum mortui transierunt, 67, t. III. Dei familiaris qualis esse debet, 351, t. III. Dei pietas et providentia rerum omnium simplex et distincta, 623, t. III. Deo non est heri, vel cras, ne hoc semper, 624, t. III. Deus potest virginitatis cordae et nemet et meritum reparare, 618, t. III. Quomodo fieri potest ut quod factum est non sit factum, 819, t. III. Nulium bonum nisi ab eo, 625 et seq., t. III. Quid sterilitatem in brutis, *Clect. F. T.*, 2, 0 et seq., t. IV. Ex eius ore non egreduntur nec bona nec mala, *Collect. F. T.*, 261, t. IV.

De bono mundo non accipit sacrificium, 169, t. III. In eius honorem transferuntur bona nostra per votum, 345, t. III. Per ingressum religionis si portio monachi, et mo-

nachus illius, 246, t. III. Per divitias amittitur, 246 et seq., t. III. Vital consortium, 247, t. III. In eam nostra sollicitudo projicienda, 251, t. III. In eundem feror, et mortificatio, 286, t. III. Et servandum amore, non timore poenae, 289, t. III. Ex ejus amore nascitur concupiscentia, 301, t. III. Eadem opera nostra lacrymis sunt gratiora, 302, t. III. Ejus familiaris qualis esse debet, 351, t. III. Et odibilis suavor transfige, 363, t. III. Idem praesidet in sanctis doctoribus, 364, t. III.

Sane non posse vel nascere aliquod malum, quomodo intelligendum sit, 615, t. III. Deus etiam ulciscitur verba, 591, t. III. Cur Deus sibi divites, alios pauperes esse velit, 199, t. III. Cur Deus quod promittit, interdum immutat, 57, t. III. Cur Deus quoque promittit nonnullis, non tribuit, *ibid.* Quomodo, et cur Deus poenas, quas minatur non i. d. g. sit, 58, t. III. Deus omnia potest, sive faciat, sive non faciat, 627 et seq., t. III. Deum posse facta infecta reddere statuitur, 636, t. III. Deum localitas illocales, 622, t. III. Cur Deus non restituet virginitatem post lapsum, 617, t. III. Cur Deus alios juvenes, alios senes ad se vocat, 724, t. III. Cur per viros idiotas ac simpliciter mundum instituit, 725, t. III. Ad Deum accedentes, humanis disciplinis non indigent, 730, t. III.

Deus cujus vult miseretur, et quem vult indurat, 597, t. III. Deum timere, et ejus mandata servare quid sit, 480, t. III. Deus multa potest, quae non vult, 613, t. III. Deus fit portus hominum, et quomodo, 246, t. III. Deus examinat omnium actiones, 285, t. III. Deum dicere non omnipotentem, scandalosum est, 615, t. III. Deus reprobandam animam saecularibus implicari actibus cur permittit, etiam vero a laboribus conservet liberam, 267, t. III.

Deus existit in omnibus rebus, et quo pacto, 622, t. III. Cur Deus non pellem, sed interiora sibi viscera dixerit offerri, 267, t. III. Deus una notione omnia comprehendit, distincte tamen, 623, t. III. Non; omne vel nascere Dei quomodo intelligendum, 616, t. III.

Diaboli technae ad prosternendum Christi militem, 270, t. III. Devotio celeris in elemosyna requiritur, 200 et seq., t. III.

Diaboli interpretatio, 70, t. III. Diabolus incantato bonorum operum fructu privatur, 209, t. III. Vultus est species, et cur, 510, t. III. Cur diabolus novitius luscietur, 533, t. III.

Diaconus et monachus eadem patientia incantantur a ca. omnia, 403, t. III.

Dialecticae usus in rebus divinis, 621, t. III. Dialecticam artis ignorantis perturbatur disciplina ecclesiastica, *ibid.*

Dialectica interpretatio et allegoria, 560 et seqq., t. III. Item quae 4. et 7. 561, t. III.

Dilectio Dei cur firmitas dicta, 570, t. III.

Diligentium patrum est filios corrigere, 753, t. III.

Dine essus omnibus monachis sit exemplum ne vagentur, 267, t. III.

Diogenis Cynici absurda opinio, 683 et seq., t. III.

Discorpi lacresis nuptiarum, 9, t. III.

Discendum est ab inferioribus non modo a majoribus, 583, t. III.

Disciplinae humanae quomodo Deo consecrandae, 298, t. III.

Discretio cur necessaria, 554, t. III.

Dissidentia Christum ex peritur pauperem, fides vero dilectem, 251 et seq., t. III.

Diversa naturae bona, 197, t. III.

Diversitas peccantium contra naturam, 149, t. III. Ejusdem peccati gradus, *ibid.*

Divites dispensatores sunt, non possessores divitiarum, 199, t. III. Cur alii divites, alii pauperes, *ibid.* Divitum injustae querelae in pauperes, 203, t. III. Divitum condemnatio, 200, t. III.

Divitiae appetuntur ad luxum, non ad indigentiam, 548, t. III. Nullum usum saepe afferunt, praeter solum aspectum, *ibid.* Ex divitiis quomodo fructus capitur, 543, t. III. Divitias reticere repentes a caelo arcetur, 248, t. III. Nemo potest Deum et divitias colere, *ibid.* Divitias appetere quam periculosum, 546, t. III.

Domino die non jejunandum, 323, t. III.

Dominius duodecim simul psalteria cum disciplina cantandi, et tertium decimum capit, 781, t. III. Ejus iudicium de corporis flagellatione, 785 et seq., t. III.

Dominius patriarcha G adensis, 655, t. III.

Dominius vobis: unum ab utroque Testamento descendit, 225 et seq., t. III. Dominus vobiscum unde ortum sit, 125, t. III. Idem non minatur, *ibid.* Item si pro singularitate non dicitur, nulla alia necesse est ostendatur, 125 et seq., t. III. Si idem recte inter duos profertur, a solo etiam jure dicitur, 251 et seq., t. III. Ad unicum recte dicitur, 352, t. III.

Donus Israel quomodo vertitur in accoriam, *Collect. V. T.*, 102 et seq., t. IV.

Donatus et Hilarianus (SS), 37, t. IV. S. Donati miracula, 38, t. IV. Ejus laudes, *ibid.* Utriusque dissimilitudo, *ibid.*

E

Ebrietas spiritualis quid in anima faciat, 709, t. III. Ebroniam idem quod transitus, 367, t. III. Ejus allegoria, *ibid.*

Ecclesia a monachis non a canonicis fundata est, 521, t. III. Ecclesia Romana cur dicitur officina fabricis, 84, t. III. Ecclesia non construitur temporum lege, nec servit sibi elementis, 254, t. III. In Ecclesia recte alios supplet verba alterius, *ibid.* Ecclesia Christi castra Dei sunt, 513, t. III. Ecclesia Romana Christi auctoritate fundatur et infletur, 52, t. III. Spiritus noster est regum, 56, t. III. S. Ecclesia Spiritus S. donis repleta, 618, t. III. Cur Ecclesia Hierosolymitana cum vis alius non praecelatur, cum illi potius sit Christus, 610, t. III. Ecclesia est tabernaculum Dei, 513, t. III. Ecclesia Dei in tabernaculo Moysi demonstratur, 41, t. III. Item in urbe Hierusa lem, *ibid.*

Ecclesia multiplex, et una, 223, t. III. Una in multis, et tota videtur in singulis, *ibid.* In omnibus una et in singulis tota, *ibid.* Tota est unum corpus, 229, t. III. Respicit ad unitatis sacramentum, 232, t. III. Assimilatur Racheli. *Collect. V. T.*, 83, t. IV. Ejus assimilatur qualis. *Collect. V. T.*, 314, t. IV. S. Ecclesia quibus vestitus delectatur, 528, t. III.

Ecclesia unitas per Christum in Eucharistia, 228, t. III. Ecclesia Romanae praesentia, 73, t. III. Item et dignitas, 77, t. III. Ejus jura frangere quam periculosum, *ibid.* Ecclesiae sibi majorem inter se habent unitatem, quam habuerunt illi Israel, 233, t. III.

Ecclesiasticae locutiones non subjacent grammaticae regulis, 232, t. III. Ecclesiasticorum bonorum injusti possessores culpantur, 431, et seq., t. III.

Echinii natura, 388, t. III.

Ectos suos quantum Deus amet, 779, t. III. Eleemosyna plerimum de functis prodest, 209, t. III. Maxime de moribus invida, *ibid.* Eleemosyna app. hatur iustitia, 199, t. III. Eleemosyna mutat animas, 202, t. III. Eleemosyna pauperibus data fructuosior est quam oblatio in sacerdote casuali celebrata, 582, t. III. Eleemosyna Waldemarii miraculo commendata, 2 6, t. III. In eleemosyna devotio celeris requiritur, 200, et seq., t. III. Avari difficultas in eleemosyna, 201, t. III. Eleemosyna praemium, *ibid.* Item et lucrum, *ibid.* Eleemosyna regula, 204, t. III. Eadem bonorum temporarium affluentia, 207, t. III. Reputatur a Deo nisi misericordia, 193, t. III. Eleemosynam acceptam per manus pauperis Deus conservat in celo, 199, t. III. Eleemosynarius morem orationem totius Ecclesiae, 203, t. III. Eleemosyna quae maxima, *ibid.* Modica largiendae eleemosyna, 201, t. III. Eleemosyna paratum res illorum crescit, *ibid.* Exemplum mulieris quae defuncti viri animam eleemosynis redimere conatur, 581, t. III.

Elementum aquae vires suas utrales reprimat. *Vide Aqua.*

Elisae prophetae evangelicae paupertas, 273, t. III. Libertas ejusdem et discretio, 272, t. III. Episcopatus ordo an sit alius a sacerdotio, 104, t. III. Episcopatus aliquando deponi potest, 422, t. III.

Episcopi officium, 57, t. IV. Eiusdem opera respondeant verbis, *ibid.* Item sit acer in reprehendendis vitiis. *Collect. V. T.*, 181, t. IV. Episcopi operi docentis monachum ob immitatum redire posse ad secularia, 561, t. III. Episcopi male ordinati consecrationis gratiam alii habent, sed sibi non habent, 121, t. III. Quid episcopi de sacerdotibus indignis consistere debeant, 509, t. III. In concordiis clericorum flagitios vigilantes esse decet, 505, et seq., t. III. Episcopo unum nequi sinorum rifianio cur rata, et valida, 406, t. III. Episcoporum maiorum delectatio, 444, t. III. Episcoporum causa ad quam spectat, 535, t. III. Episcopus qui indignum promovet, ejus se peccatis involvit, 505, t. III. Episcopus impudus et simulacrus miraculorum effector, 111, t. III.

Equarum Cappadociae natura, 631, t. III.

Eremita origo, 351, t. III. Ejus auctores et professores, *ibid.*

Eremitae in uribus conversantes, amantes cur iudicandi, 791, t. III.

Eremiticae vitae laus, 256, t. III.

Eremitis praecipue necessaria quies, silentium et jejunium, 333, t. III. Eorum psalmodia, 337, t. 3. Jejunium, 342, t. III. Exercitium, 344, t. III. Est necessaria collatio- nes Patrum, 343, t. III. Discrimen inter Eremitam et Anachoretam, 352, t. III.

Eremus mors est vitiorum, 258, t. III. Vita virtutum, *ibid.* Balneum anamorum, *ibid.* Scia Jacob, *ibid.* Conclavianum Dei, *ibid.* Habitaculum hominum et angelorum, *ibid.* Testis divini amoris, *ibid.* Dominice sepulchre æmula, *ibid.* Spirituale habitaculum mira efficiens, 159, t. III. Speculum anamorum, *ibid.* Thalamos nuptialis, *ibid.* Effugium mundi persecuentis, 240, t. III. Castra demonibus terribilia, *ibid.* Viridarum anamorum, *ibid.* Deus est inhabitator habitans in eremo, *ibid.* Eremus est schola celestis doctrine, 236, t. III. Paradisus deliciarum et virtutum, *ibid.* Caminus trium pœnerum, 257, t. III. Fornax superæ Regis, *ibid.* Apotheca mercium celestium, *ibid.* Officina ubi anima restatur, *ibid.* Militiæ locus, et triumphus, *ibid.*

Esu nuda dejectus a jure suo, 261, t. III.
Esculapi episcopi fastus et depositio, 519, t. III.
Esther humilitas quanta, 262, t. III.
Evan sive *Buthan* interpretatio et allegoria, 580, t. III.
Evangelistæ conciliantur in crucifixe Christi, 214, t. III.

Eucharistia præcipuum Ecclesie sacramentum, 96, t. III. A multis offertur, 227, t. III. Eucharistiam frequenter suscipiens, demonibus est terribilis, 774, t. III.
Eucherius Lugdunensis episcopus, 524, t. III.
Eutychetis hæresis improbat, 9, t. III.
Evangelium per manna significatum, 565, t. III.

Ex ore Altissimi non egrediantur nec bona nec mala, expositio, 616, t. III.
Excommunicati non habent jus ad electionem Pontificis, 69, t. III.

Excommunicatio canonum et pontificum eadem, 257, t. III. Excommunicatio Pontificum Romanorum cur formidanda, 595, t. III. Cum excommunicatis nulla habenda est conversatio, 275, t. III.

Excusatio in peccatis quantum malum, 483, t. III.
Exempla admiranda penitentium, 540, t. III. Exemplum viri pii et canonicorum horarum studiosi, 218, t. III.
Exercitio spiritualis studium, 557, t. III.

Expositio: *Læra ejus sub capite meo*, 607, t. III.
Expositio: *Ego dixi in excessu mentis mea: Omnis homo mendax*, 574, t. III.

F

Farnulphus Cisterciensis episcopus, 153, t. III.
Festi dies solemnes cum a jejunio immunes, 524, t. III.
Festivitates quedam cur suo tempore non celebrantur, 255, t. III.

Festum S. Jacobi, et S. Petri ad Vincula, 255, t. III.
Ficus imagoque legis quomodo tenet, 470 et seq., t. III.

Fili necessitas, et præstantia, 2, t. III. Eadem origo virtutum, 3, t. III. Fides cur petra, 714, t. III. Fides expellitur Christum divitem, et quomodo, 251, et seq., t. III.
Fideles omnes quomodo unum sunt, 226, t. III.

Fili autem David erant sacerdotes quomodo exponatur, 615, t. III.
Filius unicus anni erat Saul cum regnare cepisset, etc.; expositio, 641, et seq., t. III.

Flagitatio purgationis genus, 781, t. III.
Forsor, saxorum ruderibus per annum obrutus, vivit propter missæ sacrificium, 551, t. III.
Fructus laboris spiritualis, 296, t. III.
Futura pro præteritis sæpe ponit Scriptura, 625, t. III

G

Gabonitarum exemplum quinam imitari dicantur, 268, t. III.
Gadgad interpretatio et allegoria, 567, t. III.

Gebarum interpretatio, et allegoria, 569, t. III.
Genaldus Laudunensis episcopus, 444, t. III.
Geatilis regis evangelicum dictum, 209, t. III.

Gerardi eleemosynarii exemplum, 206, t. III.
Gerardus episc. Florentinæ ecclesie, 110, t. III.
Gezonis eremitæ vita exercitatio, 668, t. III.

Giezi a fide cur erraverit, 546, t. III.
Gloria celestis perfecta descriptio, 781, t. III.
Gondebertus Senonæ archiepisc., 454, t. III.
Gothifredus dux, 209, t. III.

Græcorum consuetudo in Imperatore creando, 480, t. III. Exhortatio ad hominem, 481, t. III.
Grammaticam regulari discipline præferri a monacho vnum, 298, t. III.
Gregorii (S.) sententia de penitentia, 291, t. III.
Guido (S.) abbas Postomianus, 512, t. III.

H

Hæresis Eutychetis improbat, 9, t. I. Hæresis origo, 484, t. III. Hæresis Nestori improbat, 9, t. III.

Hæretici ut reconciandi, 79, t. III.
Hælus interpretatio et allegoria, 565, t. III.
Hernacina natura, 809, t. III.

Hierusalem cur figura Ecclesie Dei, 44, t. III.
Hidariani (S.) miracula, 57, et seq., t. IV.
Hildebrandi cardinalis abstinentia, 556, t. III.
Horarum significationis laudes, 507, t. III.

Humana mens implicata terrestri rebus non est apta contemplationi. *Collect. F. T.*, 131, t. IV.
Humane miserie conditiones, 47, t. IV.
Humiliter episc. card., 602, t. III.

Humilitas discipulis quis dicens, 225, t. III.
Hydras cur Salvatoris species, 811, t. III.
Hypocritas abominabile vitium, 254, t. III.
Hypocritæ ad quid vilioribus vestibus utantur, 261, t. III.

I

Ignis natura, 650, t. III.
Illustratorum oratio quanam esse debeat, 217, t. III.
Immodi hominis etiam bona opera Deo dispendunt, 470, t. III. Confirmatur exemplo eremite, *ibid.* Immodorum manus cur plene sanguine, 169, t. III.

Imperatores Romani, qui violenta morte periere, 475, t. III. Imperatorum assensus i electione Rom pont. non est necessarius, 55, et seq., t. III. Romani imperatores, eorumque mors, 51, t. III. Cur B. Gregorio electo assensum præbuit Mauricus imperator. *ibid.* Privilegium concessum Henrico imperatori in pontifice eligendo, 55, t. III.

Incepta non consummata perditur, 285, t. III.
Incredulus dicitur, qui misericordiam non amat, 201, t. III.

Indumenta mollia perfectiores cur fastidiant, 262, t. III.
Inferni pene atrocissima, 62, t. IV. Inferni, mortisque meditatio extinguit incentiva libidinum, 175, t. III.

Infirmum causa sufficit interdum a rectitudine non nihil de-lineare, 84, t. III.
Ingratitudo hominis in Deum, 479, t. III.

Insidie hominum vitari possunt, non item demonum, 469, t. III.
Intentio potius scribens, quam litteræ cortex attendendus, 572, t. III.

Israelitarum mansiones spiritualiter intelligende, 578, t. III. Israelitæ quam vim litteræ contra carnem et sanguinem dimicaverint, 275, t. III. Israelitico populo que beneficia concessa, 251, t. III.

Ivo B. Damiani magister, 738, t. III.

J

Jabatha interpretatio, 567, t. III.
Jejunii monastici forma, 522, et seq., t. III. Ab eodem excipiuntur dies festi, 525, t. III. Eius regula, *ibid.* Jejunii ac refectiois regula, 554, t. III. Jejunium laudabile, 511, t. III. Jejunium perfectum quale appellandum, 525, t. III. Jejunium famulorum, *ibid.*

Jerachiel etymon, 498, t. III.
Joab quid referat, quid *Semei*, 648, t. III.

Joannes (S.) evangelista a nuptis vocatus, 686, t. III. Joannes cur vitam contemplativam designat, 609, t. III. Cur Joannes evang. quiete obdormivit, 291, t. III. S. Joannes evangelista logaritheta Verbi, 27, t. IV. Dilectus pro cæteris a Domino, *ibid.*

Joannes prior monasterii Fontis Avellani, 595, t. III.
Joanni de Anso a demone impositum, 595, t. III.
Joseph. Inter Joseph et B. Virginem verum matrimonium intercessit, 685, t. III.

Jube Domne benedicere, cur dicitur, 225, t. III.
Jubilæi mysterium, 45, t. III.

Judæi qui in Christum male affecti, 559, t. III. Judæi quod graviter peccatum perpetrarint, 48, t. III. Christum occidisse peccatum fuit omnium maximum, 49, t. III. Cum Judæis qua ratione disputandum, 25, t. III.

Judex timens Deum, 57, et seq., t. IV. Judices ne gratis quidem dona accipere possunt, 511, t. III.
Judicia Dei vere abyssus multa, 601, t. III. Judicii dis occultis singularum patebit, 61, t. IV. Judicii extremæ memoria utilis contra tentationes, 775, t. III. Sententia Scrijarum et die Judicii, *ibid.* et seq. Judicium muneribus pervertitur, 542, t. III.

Juniperi virtus in fervendo diutissime igne, 561, t. III.
Juvens in actu carus quibus armis se deient defendere, 511, t. III.

Juvenis ætas carnis pugnam patitur, *ibid.*
Juvenus eremita, vir sanctus, 600, t. III.
Juvenus maxime carnis pugnam patitur, *ibid.*

L

Lanum finis videtur, et cur, 486, t. III. *Laban* i terditatio, 295, t. III.
 Laboris spiritualis fructus qui sicut, 296, t. III.
 Lacrymæ animam purificant et fecundant, 299, t. III. Impetrant gratiam et docent, 310, t. III. Vitam produciunt, et cur, *ibid.* Steriles fecundant. *ibid.* Spem erigunt, *ibid.* Gratia sunt Dei auribus, *ibid.* et seq. *Eram* dulcedo, 301, t. III. Demoneum terrent ac fugant, *ibid.* Lacrynarum gratia ut acciri queat, 332, t. III. Lacrymarum et contemplationis studium, 331, t. III. Lacrymarum verarum ac falsarum di crimine, 352, et seq., t. III. Lacrymis veritatis operum nostrorum Deo fit gratius, 302, t. III. Ex illis amor Dei nascitur, *ibid.*
 Lambertus Florentinus episcopus, 434, t. III.
 Lamech significat primum parentem, *Collect. V. T.*, 83, et seq., t. III.
 Laementatio flebilis super animam immunditæ sordibus delitans, 168, t. III.
 Landolphus clericus Mediolanensis, 695, t. III.
 Lapides secti sunt, qui respuunt consortium aliorum, *Collect. V. T.*, 112, t. IV. Lapis cur ecclesia, 386, t. III. Cur lapis unus dicatur, *ibid.*
 Laudes Dei non sunt cogitationibus fedis inquibundæ, 574, t. III. Lauds nocturnæ officium, 631, t. III.
 Laurentius Sablnensis episcopus, 444, t. III.
 Lebetes quomodo varios homines referant, 301, t. III. Lebetes interpretatio et allegoria, 364, t. III. In *laterem* vertitur, 365, t. III.
 Legis civitatis hinc, 62, t. III.
 Leo (B.) abbas Nonaninus, 439, t. III. Miraculum ad eum sepulcrum, 440, t. III.
 Leo et Fredericus archiepiscopus Ravennas, *ibid.*
 Leo ex Putoiano episcopo eremita, 601, t. III.
 Leo Sirtia monachus, 702, t. III.
 Leo eremita Præzeus, 795, t. III. Ejus vita longæva, 794, t. III.
 Leonis IX epistola ad B. autorem, 147, t. III. Ad eandem responso, 149, t. III.
 Leonis Præzeus admirabile exemplum, 316, t. III. Ejus admiranda in psallendo attentio, *ibid.*
 Leonis inclui celestis sapientia, et sanctitas, 729 t. III.
 Leonis natura, 897, t. III.
 Leprosus osculo sanatus, et a quo, 581, t. III.
 Letania. Error aliquorum in recitandis letaniis, 4, t. III.
 Levitator et sacerdotum ministrantium in veteri lege continentia quanta, 40, t. III. A quo instituit, *ibid.*
 Lex corporis humani legi divinæ contraria est, 399, t. III. Lex peccati opponitur legi Domini, *ibid.* Lex divina cur medicamentum plagarum, 716, t. III.
 Lia quomodo vitam activam referat, 245 et seq., t. III.
 Liberalis castitas viri in Deum exemplum, 307 t. III.
 Liberalitate liberalitas perit, 303 et seq. t. III.
 Libidinis dormitor quis sit, 682, t. III.
 Librorum Scripturæ sacræ ordinis mysterium, 782, t. III.
 Lintolphus Gallensis episcopus, 435, t. III.
 Litterarum studia siue virtute sunt infecunda, 729, t. III.
 Localitas Dei illocalis, 622, t. III.
 Loco sacro honorem non dantis exemplum stupendum, 290, t. III.
 Locutiones ecclesiasticæ non subjacent grammaticæ reguli, 252, t. III. Ad unitatis sacramentum respicit Ecclesia, *ibid.*
 Lucidus Ficolensis episcopus, 445, t. III.
 Luciferianorum hæreses, 540, t. III.
 Luiiprandus Yen. eremita cuiuslibet auxilio roborator, ne ieiunium possit violare, 600, t. III.
 Luxuria divitiis fovetur, 548, t. III. Luxuriæ efficac remedium, 780, t. III.
 Lyncium natura, 441, t. III.

M

Magneta natura, 639, t. III.
 Magnardi monachi boni sensus exemplum, 316, t. II.
 Mainfredi marchionis humilitas, et pietas erga pauperes, 291, t. III.
 Majoli abbatris Cluniacensis admiranda obedientia, 585, t. III.
 Majora tentanda, ut minorâ facili reddantur, 313, t. III.
 Mala dicenda sunt potius non esse quam existere, 626,

t. III. Mala exigua largissima dona corrumpunt, 219, t. III.
 Malactio in sacra Scripturâ quomodo accipitur, 537, t. III.
 Mali valide conferunt sacramenta, 531, t. III. Malorum societates quantum bonos laedat, 257, t. III.
 Mansa Evangelium cur ligatur, 363, t. III.
 Mansiones Israelitarum quomodo intelligendæ, 538, t. III.
 Manus immundorum cur plene sanguine dicantur, 169, t. III.
 Mara interpretatio et allegoria, 361, t. III.
 Marchionis: ruissulm in pauperes liberitatis, Dei liberalitate in filios multiplicatur, 206 et seq. t. III.
 Maria præbendam clericis sibi devoto ablatam restitui jubet, 577, t. III. Maria in sue festivitate Assumptionis innumeros liberat a penis purgatorii, 602, t. III. Ejus apud Deum autoritas, et misericordia, *ibid.* Maria: Virg. laudes, 17, 18 et seq. t. IV. Ad eandem oratio carminica pro tempore nubuloso, 21, t. IV. Mariam laudanti gaudium nuntiatur, 604, t. III.
 Marlii sacerdotis incontinentis miracula, 111, t. III.
 Martinus frater Damiani, ejus agrorum et f. l. v. obitus, 579, t. III. B. Virgo illum in extremis laborantem invenit, *ibid.*
 Martinus (S.) episcopus Turonensis, 458, t. III.
 Martinus Storax monachus, 791, t. III. Serpentes duo cum eo familiariter commorantur, *ibid.*
 Martirum vulnera quam gloriosa, 709, t. III. Martirum opera cur imitanda, *ibid.*
 Matutinum cur nocte canatur, *Req. Pet. Lion* 556, IV.
 Mediolanensis Ecclesiæ primordia, 77, t. III.
 Meditatio moris et inferni extinguit carnis motus, 171 et 349, t. III.
 Mens vertitur in illud quod cogitat, 350, t. III. Mens humana ita occupatur circa minima, ut sit indigenus, sicut ergo multa, et dives, 249, t. III. Mens evagationes, tenebræ et ariditas, quæ monacho secularibus implicato nascuntur, 255, t. III.
 Menses apud antiquos triginta dierum numerum continebant, 649, t. III.
 Mentiri quod sit, 51, t. III.
 Metcha interpretatio, et allegoria, 566, t. III.
 Milesius episcopus et martyr, 452, t. III.
 Militia religiosa quales milites requirit, 247, t. III.
 Militis transfugæ poena, 562, t. III.
 Minister Dei non potest dominis Dei obistere, 102, t. III.
 Misericordias divinæ exempla, 475, t. III. Misericordiam non amans incredulus cur vicissim, 201, t. III.
 Missa do sancto B. tholomæo, 28, t. IV. Triginta Missarum solemnitas pro defunctis, 539, t. III.
 Moab interpretatio et allegoria, 569, et seq. t. III.
 Modestia in incensu, 312 et seq. t. III.
 Modus docendi in scholis, 638, t. III. Modus reconciliandi hereticos, 79, t. III.
 Moia cur mandum referat, 268, t. III.
 Mollibus vestiti mundo servant, non Deo, *ibid.* Sicut pretiosa vestis ad iram, ita humilis Deum ad indulgentiam provocat, 269, t. III.
 Monachi ad Vesperas dicunt tantum quatuor psalmos, 213, t. III. In Completorio lausant tres, *ibid.* Iidem pecunias possidentes plus peccant quam Ananias et Saphira, 245, t. III. Eorum animam etiã parva pecunia immunitate ledit, 249, t. III. Qualiter possint pervenire ad veras divitias, 250, t. III. Eos iniquitates dominum arguet ad sui et aliorum ruinam, 252, t. III. Eorum servagatio multis præbet occasioem periculi, *ibid.* Eorummodum discusso virtutes expellit, et vitiorum multitudinem introducit, 253, t. III. Monachi anima multa patitur cum ad inferiora revertitur, 255, t. III. Iidem vagi et instabiles non valent filios spirituales Deo gignere, 269, t. III. Unde deripiunt, 270, t. III. Eadem valde periculosum est sanctum deserere citium, 276, t. III. Monachus non debet se ingerere negotiis sæcularibus, 277, t. III. Debet mundo vale dicere et sacre lectioni vacare, 282, t. III.
 Monachi et canonici significatio, 514, t. III. Monachi discurrentes non monachi dicendi sunt, sed gyrovagi, 515, t. III. Monachi dum flagellis atterunt, stois sibi ornati videntur, 600, t. III. Monachi in urbe morantibus arrogantiæ tumor obrepit, 790, t. III. Monachorum promissio, 556, t. III. Monachorum vestimenta ad imitationem seraphim coelestium instituta sunt, 524, t. III. Monachorum quorundam temeritas, 553, t. III. Inter Monachos vagos et stabiles quid distet, 265, t. III. Monachos pretiosus vestibus Indai insanis est, 259, t. III. Item rapine species, *ibid.* In quo differat ab hypocritis, *ibid.*

Monachus Cluniacensis ex inobediens obediens factus, leprosum osculo sanat, 581, t. III. Monachus mediocriter perfectus melior est viro seculari, etiam po, 785, t. III. Monachus nequit Christum simul et pecunias possidere, 246, t. III. Perfecte renuntiantibus potestas iudicialia promittitur, *ibid.* Per divitas Deus amittitur, 247, t. III. Colentis hospes ingit coram, *ibid.* Monachus in quibus reliqui exercitum virtutum, exponiturque omnibus visus, 257, t. III. Monachus unde bonus fiat, et unde malus, 269, t. III. Monachus sepe falsa carnalium promissionum decipitur, 270, t. III. Monachus ligidus, vilis alga, 782, t. III. Ferridus vitis est fructuosa, *ibid.* Monachus ut dives fieri queat, 250, t. III. Monasteria sunt admiranda vitaria, 805, t. III. Monasterii ordinis defluxus, 242, t. III. Monasterii foetui regula, *ibid.* et *seq.* Mons Seraph, sive Saphar, idem quod tubicatio, 555, t. III. Montes excelsi sunt alia Scripturarum intelligentia, *Collect. F. T.*, 225, t. IV. Montis Casini peregrinatio quanti facienda, 575, t. III. Montis Casini conculium sacris unum, 658, t. III. Montis Hor interpretatio, et allegoria, 568, t. III. Mors et tactus per crocodillum cur expresso, 811, t. III. Mors horrenda culosdam comitis, 451, t. III. Mors damnatorum omnium teterrima, 782, t. III. Mors cur nunc citius solito homines adoratur, 280, t. III. Mortis dies terribilis, 53, t. IV. Eodem die adsunt demones in agone, *ibid.* Mortuorum officium quotidie persolvens in caeleste regnum introducit, 604, t. III. Moseroth interpretatio et allegoria, 567, t. III. Moyes cur videatur fuisse pontifex, 104, t. III. Quod de spiritu suo non per se Moyes, sed Deus dedit septuaginta viros, 103, t. III. Moyes iuriscoconsultus, et cur, 192, t. IV. Moyes monachicam normam tenuit, 512 et *seq.*, t. III. Moyes munera non accepit, 545, t. III. Moyseis erga suos amor perfectus, 67, t. III. Mundi huius supplicia que sint, 379, t. III. Mundi mala, et peccata, 256, t. III. Cum mundanis quomodo, et cur conversamur, 257, t. III. Mundus lupus bona vici, 45, t. IV. Fugiens, *Collect. F. T.*, 182, t. IV. Mundi actioes cur una comparatur, 268, t. III. Mundi blandimenta quomodo extinguenda, 778, t. III. Contra mundum clypeus fortis mortis imago, 774, t. III. Munera Moysi exorta, 515, t. III. Munerum genera quot sint, 264 et *seq.*, t. III. Mysterium sanctiss. Trinitatis explicatur, 3, t. III. In cet in hominis creatioe, 25, t. III. Manu estatur Abrahamo, *ibid.*

N

Nabo interpretatio et allegoria, 569, t. III. Natura bona diversa sunt, 197, t. III. Naturam conditor, naturae etiam est imitator, 623, t. III. Nazarius et Celsus (SS.) Mediolani martyrio affecti, 77, t. III. Nestorii haeresis, 9, t. III. Nicæno (in) Symbolo quomodo dicitur Spiritus sanctus proprie a Patre procedere, 601, t. III. Nicolaitae ex Nicolitarum haeresi qui dicebantur, 410, t. III. Nicolaus II. PP. pauperum pedes quotidie lavat, 210, t. III. Nobiles qui in Religiosis, 289, t. III. Nominis perpetuitas praemium castitatis, 174, t. III. Nomus episcopus et martyr, 451, t. III. Novati haeresis, 118 et *seq.*, t. III. Novatiani non sunt deponendi, 118, t. III. Novatianorum haeresis, 540, t. III. Novitiorum modestia in incensu que requisita, 512 et *seq.*, t. III. Numeri quadragenarii mysteria, *Collect. F. T.*, 156, t. IV. Nummola quis dicendus, 248, t. III. Nuptiae ad quid institutae, 686, t. III. Panna celebratio nuptiarum quadragesimali tempore, 687, t. III. Nuptiae secundae cur non improbantur, 251, t. III. Unus sponsus Ecclesiae virginis, *ibid.* Nuptiae caelibes que sint, 686, t. III. Nuptiarum celebrandum tempus ex sacris canonibus, 687, t. III.

O

Obedientia cur antependa bonis operibus, 511, t. III. Obedientia mala quae, 65 et *seq.*, t. III. Obedientia admiranda Majoh Cluniacensis abbas, 583, t. III. Obedientiae

vis quanta, 584, t. III. Non obedire Deo an possit non esse inanim, 66, t. III. Otho interpretatio et allegoria, 568, t. III. Otretactio, virus animae, 48, t. IV. Octaviani Augusti laus et elogium. Vide Aug. *et.* Ouli septem quod exprimitur, 556, t. III. Otlum perdit animas, 44, t. IV. Otlum cuiuslibet membri speciale est toti corpori commune, 228, t. III. Otlum nocturnum, 246, t. III. Otlum horum quomodo quotidie persolvens in caeleste regnum introducit, 604, t. III. Otlva symbolum, 470, t. III. Oratio fervens quam efficac, 726, t. III. Oratio pro venia peccatorum, 550, t. III. Oraciones et suffragia sunt alimenta defunctorum, 580, t. III. In orationibus non corporalis sed spiritus attendenda praesentia, 256, t. III. Oraciones efficacia quanta, 218, t. III. Ordinato episcopo non licet nequissimum, tamen rata est, 109, t. III. Ordinis filiorum Scripturae sacrae mysterium, 785, t. III. Ordinis sacramentum ex quo pendat, ut ratum sit. Vide Sacramentum. Oris parsimonia transitus mystice est in Phison, 568, t. III. Osculi iniudici ponititia quam gravis, 163, t. III. Otlum sanctus deserere quam periculosum, 276, t. III. Otio II Imperator, 456, t. III. Ottonis imperatoris lamentabilis interitus, 596, t. III. Otias cur dicitur genitus a Joran, 195, t. III.

P

Pactum inter Deam et monachos violari non debet, 246, t. III. Palatium Romuli corruens quid referat, 651, t. III. Palea calida et frigida, 650, t. III. Pandolphus et Joannes viri principes in inferno damnati, 456, t. III. Panni mensura in eremo duri solita, 337, t. III. Exercitii spiritualis studium, *ibid.* Papa jesus iudex, 45, t. IV. Parentes legibus Dei resistentes, extraneae reputandi sunt, 596, t. III. Parentum elemosyna filiorum res credit, 206, t. III. Partes servant toti et opera partium attribuntur toti, 228, t. III. Pascalis computi auctores quinam fuerint, 651, t. III. Patres (SS.) negant posse monachum ad saeculum redire, 564, t. III. Pauli (S.) discipuli qui fuerint, *ibid.* B. Pauli basilica a Theodosio et Honorio adificata, 55, t. III. S. Paulus propriam non habet cathedram, et cur, 600, t. III. Paulus praeter ceteris omnibus privilegio admirabili esse insignitus, 698, t. III. S. Paulus aliorum scandalum quontempore viare studuerit, 60, t. III. Paulus evangelica mysteria didicit, sed non ab hominibus, 600, t. III. Paulus cur B. Petrum reprehenderit, 758, t. III. Paulus quam in re similis Christo, 610, t. III. Paulianista cur rebaritandi, 121, t. III. Pauperis in vestibus, quibus commendata, 547, t. III. Paupertatis evangelice fructus, 250, t. III. Bonus quibus in hac via fruuntur egeni, *ibid.* Pauperum pedes lavare saluberrimum est, 207, t. III. Absus quorumdam in pauperibus excipiens, *ibid.* Peccare in fide, et recedere a fide differunt, 119, t. III. Peccare gravius nemo potest quam sacerdos, 566, t. III. Peccata levia in qua etiam justos quotidie labitur, *ibid.* His iustitia non amittitur, 212, t. III. Peccata episcopi non recte ordinari in promeritis caput re undant, 408, t. III. Peccata desperaticum non inducunt, sed impletas, 172, t. III. Peccati gravitas ex penitentia rite statuta cogitur, 165, t. III. Peccatorum contumacia minus permissum suscipiatur, 515, t. III. Peccatorum effectus, 211, t. III. Peccatum nullum impunitum manet, 595, t. III. Peccator resurgit ad maiorem gratiam, 618, t. IV. Peccatorum arma que sint, 784, t. III. Pecculi inter canonis os quanta mala, 430, t. III. Pelvis colubri decocta dolorem aurium mitigat, 650, t. III. Penae hominum quam sint, 815, t. III. Perrigrinatio Casini motus quantifacienda, 575, t. III. Perfecte renuntiantibus potestas iudicialia promittitur, 246, t. III. Personarum comqualitas, 5, t. III. Earum coaeternitas, 4, t. III. Earum proprietates, 5, t. III. Pertinacia effectus, 481, t. III. Oppugnator pertinacia verba D. August., *ibid.* et *seq.*

Petri (S.) apertio discretio in Jugosorum salute curanda, 59, t. III. S. Petrum iterum etiam claves manu tenentem fuisse designatum vetustissima irlis monumenta docent, 74, t. III. Petrus cur a Paulo reprehensus, 60, t. III. Petrus cur vitam activam designat, 609, t. III. S. Petrus Apostolus cuiusdam apparatus eun a demonibus liberat, 598, t. III. S. Petrus princeps senatus apostolici, 25, t. IV. Quare se subtraheret a commercio gentium, *Collect. V. T.* 274, t. IV. Cur Pet us ad sinistram et Paulus ad dexteram in picturis collocetur, 603, t. III.

Pe rna eremitia in pavimento nudo semper pernoctans, 795, t. III.

Petrus sacerdos ex monacho Nonantulano eremita, 580, t. III.

Petrus Damiani olim dimissus episcopatus quanta poenitentia iniuncta, 445, t. III.

Petrus (S.) Damiani compellat Caladon antipapam, 51 et 69, t. III. Ejus zelus pro Ecclesia Romana, 76, t. III.

Ejus sermo ad Mediolanenses, 77, t. III. Subjecti res suas iudicio sedis apostolicæ, 81, t. III. Ejus allocutio ad episcopos, 153, t. III. Invenitur in Simoniacis, 158, t. III. Laudat suam patriam, 140, t. III. Impugnat apocryphos canones de penitentia, 157 et seq., t. III. Invenitur in legisperitis, 185, t. III. Eiusdem in scribendo lites et religio, 229, t. III. Construxit eremum, 555, t. III. Modestia, 575, t. III. Alter Hieronymus, t. IV, vi, in princ. Ejus Festus dies celebratur Ravenna, 4, t. IV. Ejus Rhythmus Paschalis, 45, t. IV. Ejus epitaphium, 51, t. IV. Ejus stylus, *Collect. V. T.* 75, t. IV. Quare sæpe testimonia sacre Scripturæ adhibu, 71, *Collect. V. T.*, t. IV.

Phalaris tyranni crudelitas, 575, t. III.

Pharisæi a quomodo mutem sancti sacerdotis adumbrat, 302, t. III.

Philo disertissimus Juliorum, 521, t. III.

Philosophorum nullus tam insanus, ut Del negaverit omnipotentiam, 621, t. III. Philosophorum lectio ad intelligentiam Scripturæ conducens, 572, t. III.

Phoenix nostri Salvatoris typus, 812, t. III.

Pice marchionisse in pupere liberalitas, 207, t. III.

Pictas simulata molestia, 778, t. III. Pietatis ejus mundi, *Collect. V. T.*, 117 et seq., t. IV.

Pilati nominis etymon, 594, t. III.

Plague cur Egypto inflictæ, 714 et seq., t. II.

Plague clericorum incontinentium, 402, t. III. Eorumdem gravæ objectiones, et earum refutationes, 389, t. III.

Poenitentia reciter conersis que injungi debet, 299, t. III. Poenitentia centum annorum quomodo expleatur, 794, t. III. Poenitentia unius anni quomodo expleatur, 521, t. III. Poenitentia immundis statuta a canonicis qualis, 160, t. III.

Polychronus post mala principia optimum finem in sacerdotio habuit, 109, t. III.

Polypi natura, 810, t. III.

Pontifex Romanus est princeps Ecclesiæ, 85, t. III. Romani Pontificis anathema imundum, 589, t. III. Pontificis Romani et regum unio Ecclesiæ universæ salutaria, 71 et seq., t. III. In pontificis Romani electione non esse necessarium imperatoris assensum, exemplis demonstratur, 55 et seq., t. III. Pontificum R manorum eorum tres unde derivat, 74, t. III. Pontificum Romanorum vita cur tam brevis, 474, t. III.

Populus Israel cur ahare exerevit, 250, t. III. Similitudinis declaratio de Iioahari, *ibid.*

Porta Ezechiehis clausa quid significet, 45, t. III.

Præceptum Christi de præbenda maxilla percipienti quomodo intelligendum, 67, t. III.

Prædestinationis liris unde acquiritur, 204, t. III.

Prædicatio fervens quam efficax, 736, t. III. Prædicatio juvat ad carnis vitia detergenda, 46, t. IV. Prædicatio nunc inefficax quam olim, 274, t. III. Apud Christianos verbi Del prædicatio vilit, 275, t. III. Ad prædicationis officium qui sicut idonei, 492, t. III.

Prædicatores ad invicem concordos, 50, t. IV. Prædicatores mali qui, *Colli. et. V. T.*, 229, t. IV. Mali prædicatores qui censeantur, 492, t. III.

Prædicator effracus operibus quam verbis, 794, t. III.

Præditi doctrinæ exemplo confirmanda, 304, t. III. Qua ratione subditos castigare debeat, 503, t. III.

Prædicationis munus obtinenti quem fugienda, quæve appetenda, 450, t. III.

Prævidendi ars facile discitur, sed difficile impletur, 428, t. III.

Præterita pro futuris sæpe ponit Scriptura, 625, t. III. Præces et sacrificia pro iis qui in Purgatorio cruciantur, 595 et seq., t. III. Præces uniformiter decenda, sæpe a multis, sive a solitaria peragantur, 227, t. III.

Presbyter quanto major monacho in dignitate, tanto deterior est in peccato, 410, t. III. Presbyteri debent

esse mundi, 55 et 57, t. IV. De presbytero qui in Vesuvio monte perit, 457, t. III. De alio presbytero qui in ejusdem montis flamma matris vocem lugentis recogovit, *ibid.*

Principia sinistra sæpe ad felices proveniunt exitus, 114, t. III.

Prior debet esse abbas fidelis, 506, t. III. In disciplina regulari sit potius rigidus quam abbas et cur, *ibid.*

Privilegium concessum Henrico imperatori in pontifice eligendo, 53, t. III.

Probatu ad religionem venientium cur exigitur, 371, t. III.

Professio, sive promissio servorum qualis, 536, t. III.

Professio religionis cur dicitur secundum Iustinum, 292, t. III. Professio a sacre habitus, 778, t. III.

Promissa B. Petri Damiani, quæ, 525 et 545, t. III.

Propositiu monasticum, s. cuiusdam basilicæ, 570, t. III.

Prudentia carnis superfluum sapit, 225, t. III.

Prudentia hujus mundi iniuncta Deo, *Collect. V. T.*, 87, t. IV.

Puer clausis foribus intronissus, *ibid.* Puerorum schola in Monasterio Benedictum olim habebatur, 458, t. III.

Pugna cum demone et tentationibus laudanda, 346, t. III.

Pulmenti in diebus jejuniis quæ præbeantur in eremo, 521, t. III.

Pyris natura, 651, t. III. A quo dicitur, *ibid.*

Pyroboli natura, 808, t. III.

Q

Quadragesimarius numerus significat humanam vitam cursum, *Collect. V. T.*, 156, t. IV.

Quadragesima duplex, 325, t. III.

Quadragesima duæ mansiones populi Israeliticæ, *Collect. V. T.*, 140 et seq., t. IV.

Quæstio de zelotypa muliere, 587, t. III. Eiusdem quæstionis egregia solutio, *ibid.* Quæstiones ex sacris literis doctioribus sunt enodanda, 611, t. III.

Quercus frugiferæ impijs quomodo significent, 777, t. III.

Quærela monachorum de canonicis, 523, t. III.

Quæres animi laboribus acquiritur, 205, t. III.

R

Rabboth civitatem obtentam a David, mystice quid signet, 551, t. III.

Rachel Ecclesiam designat, 606, t. III. Rachel quomodo vitam contemplativam adumbrat, 295, t. III.

Raimbalus Fesulanus episcopus, 140, t. III.

Ranæse interpretatio et allegoria, 560, t. III.

Raphaël interpretatio et allegoria, 563, t. III.

Reaptatio est cur prohibetur, 99, t. III. Eadem et reconsecratio est per crimen, 129, t. III.

Rectorem animarum judicium, 457, t. III.

Re-deuntes ad seculariæ vitam in profundum malorum perveniunt, 362, t. III.

Reges et sacerdotes a Deo præ alijs illuminantur, 99, t. III. Regum negotijs monacha nequaquam se ingerere debet, 277, t. III. Regum et summi pontificis unio Ecclesiæ universæ salutaria, 71, t. III. Regum peccata sæpe consiliariis ascribenda, 68, t. III. Rex clarior quam servus, 44, t. IV.

Regis Scotiae religio et charitas in Deum, 28, t. III.

Regnum Deo Patri tradi a Christo quid ait, 615, t. III.

Regnum et sacerdo hinc a Deo institutum, 98, t. III.

Regula S. Benedicti, 287, t. III. Eius scopus, 292, t. III.

Regule religiose communis et discretio, 295, t. III.

Religio quos milites requirit, 247, t. III. In religione melius est segneri vivere quam in sæculi conversatione perire, 294, t. III. In religione qui nobiles dicuntur, 289, t. III. Religiosem accedentes, nisi veterem vitam rejiciant, similes sunt Gabaonitis, *Collect. V. T.*, 164, t. IV. Religiosem fundatores sunt organum Spiritus sancti, 232, t. III.

Religiosi curis secularibus oppressi difficile valent sacris mysterijs dignè assis ere, 217, t. III. Religiosi debent obivisci mores secularæ, 299, t. III. Religiosorum resuscitatio et delatium, 286, t. III. Ferror in Deum et mortificatio, *ibid.* Religiosum habitum induentem docet veteres mores abjicere, 288, t. III. Ut religiosus debeat mundo valedicere et sacre lectiois vacare, 282, t. III.

Remora Phœæx interpretatio et allegoria, 564, t. III.

Res adversæ pravisæ æquo animo feruntur, 357, t. III. Res ex intentione attendende, 68, t. III.

Resna interpretatio et allegoria, 595, t. III.

Rethma alicui Phœæx interpretatio et allegoria, 564, t. III.

Roma besta corpore S. Petri, 25, t. IV. Eadem obnoxia

ebrius, 41, t. IV. Eadem mundo profuit donec legibus obediunt, 50, t. IV.

Romana Ecclesia sedes apostolorum, 350, t. III. Romana Ecclesia spiritualis mater Regum, 36, t. III. Eius prestantia et dignitas, *ibid.*

Romani pontificis et regis unio Ecclesie salutari, 71 et seq., t. III. Idem est princeps Ecclesie, 83, t. III.

Romualdi discipulus discretus, 512, t. III.

Rubus Moysis Ecclesiam exprimit, 714, t. III.

Ruffini (S.) martyrus huius, 57, t. IV.

S

Sabbatum cur b. virginis dicitur, 579, t. III. Pia devotio B. Virginis officium recitandi, et missarum solemnitas ad eius honorem singulis Sabbatis celebrandi, 577, t. III. Illo die jejunare laudabile est, 578, t. III. Car non colitur a Christianis, 11, t. III et 270, *Collect. F. T.*, t. IV.

Sabellii hæresis confutatur, 5, t. III.

Sacerdos per unitatem libel est tota Ecclesia, et ejus vicem gerit, 229, t. III. Sacerdos sacris altaribus appropiandus, ab omni peccato mundus esse debet, *ibid.* Majoribus cavendum ne ad eos reducant vitia inferiorum, 506, t. III. Nullus gravior peccat quam presbyter malus vel imperitus, *ibid.* Ad quod dantur illis facultates ecclesie, 507, t. III. Quis et vere sacerdos, *ibid.* Qui de indignis constituitur, 509, t. III. Quoniam perniciose peccent, 510, t. III. Sacerdos immundus dum pio alius intercedit, iram Dei in se provocat, 168, t. III.

Sacerdos non committat stirpem generis sui rugo gentis sue, expulso, 408, t. III. Nobilitas sacerdotum que sit, 498, t. III. Quid sit sanguine arietis immolati tangi vitium curicula, manus et pedis sacerdotis, 499, t. III. Mens sancti sacerdotis phiala est aurea, 502, t. III. Fili David qui ratione dicantur sacerdotes, 201, t. IV. Sacerdos exterius ministrat, Deus invisibiliter consecrat, 88, t. III. Sacerdos cur totius Ecclesie dicitur veritas, 229, t. III. Sacerdotum de sanctis egredi, quid sit, 496, t. III.

Sacerdotes mali s miles canibibus lapides, 101, t. III. Idem faciunt etiam miracula, 110, t. III. Indigni sacerdotis officium est rana populi, 198, t. III. Sacerdotes ligari qua ratione leonum dentibus exponantur, 505 et seq., t. III. Sacerdotes cur vocantur angeli, 525, t. III. Sacerdotes ac reges dii sunt et Christi, 99, t. III. Sacerdotes Christi qui sint, 507, t. III. Sacerdotes lacrimantes sacramenta blasphemant, 558, t. III. Sacerdoti vel nimia criminis s sapio est fugienda, 500, t. III. Sacerdoti dignitas, 97, t. III. Idem et regnum a Deo institutum, 98, t. III.

Sacerdotis uxor qua sit, 497, t. III.

Sacerdotatus salutatio propter pacem, 250, t. III.

Sacerdotium quando a Christo susceptum, 90, t. III. Sacerdotium ignorantia uultum nociva, 501, t. III. Sacerdotium incuria circa res sacras, 506, t. III. Sacerdotium aliud vitium, 515, t. III. Sacerdotium thesauri lucra sunt animalium, 552, t. III. Sacerdotium depositio, 125, t. III.

Sacramenta l ecclesie visibile a mala administrantur, 551, t. III. An a Simoni sine merito liceat, 555, t. III. Sacramenta vana species, 129, t. III. In sacramentis ministrandi officium attendendum, non meritum, *ibid.* In sacramento vera Domini presentia manifestata, 598, t. III. Sacramentorum effectus ministrorum peccatis non impeditur, 89, t. III. Sacramentorum Ecclesie tria præcepta, 96, t. III.

Sacramentorum administratio monachis per omnes clericis licita fuit, 525, t. III. Prohibet sacerdotum monachorum exemplis, *ibid.* Confirmatur eorumdem auctoritate, *ibid.* Item ex sacris conciliis, 521, t. III. Est modo consecrandi, *ibid.* Est ex modo vestimentorum, *ibid.* Sacramentum ecclesiasticum a quomodo versatur in perniciem, 92, t. III. Sacramentum ecclesiasticum nonnullis vertitur in perniciem, et quomodo, 92, t. III.

Sacrificiorum au iquitus rursi cur perire, 42, t. III.

Sacculares non sincere amant monachos, et cur, 615, t. III.

Sæculum futurum per regnum Salomonis cur designatum, 647, t. III. Sæculum præsens per regnum David designatum, 640, t. III.

Sæpina pro navicula sæpius usurjata a S. doctore, 71, t. III.

Salamandra natura, 650, t. III.

Salernitani principis miserandus exitus, 457, t. III.

Salis et chrismatis usus in baptismo, 116, t. III. Salis Agrippiniani natura, 651, t. III.

Salmona idem cum uulva, 568, t. III.

Salomn statuit duas columnas in templo, unam a dextris, alteram a sinistris, *Collect. F. T.*, 208, t. IV. Salomonis regnum cur regnum futurum signet, 847, t. III. Et fuisse reginas 709 et concubinas 300 quid sit, 618, t. III.

Sallius cur dicatur plures consumpsisse quam gladius, 645, t. III.

Salus æterna solis obtemperantibus debita, 257, t. III.

Salutatio lit et pluraliter et singulariter, 224, t. III.

Salvator per hydrum cur expressus, 811, t. III. Antè Salvatoris adventum genus humanum equus erat infernus, 499, t. III.

Sancti figura Salvatoris, *Collect. F. T.*, 179, t. IV.

Samuelis integritas, 512, t. III.

Sancti plurimi sine litibus illustres, 727, t. III. Sancti viri in singularum virtutum perfectione luseque, 197 et seq., t. III. Eorum gesta veneranda plus quam limitanda sæpius sunt, 275, t. III. Sancti quomodo perfectiores, tanto humiliores, 570, t. III. Sacerdotum exempla cur proponuntur, 275, t. III. Sacerdotum apparitio in ecclesia S. Cæciliæ Romæ, 602, t. III. Sacerdotum beatitudinum omnia servium, 786, t. III. Sacerdotum vitæ libenter audienda, 781, t. III.

Sancritia sine indoceretæ periculis, 541, t. III.

Sanguisuga faucibus hærecis qua ratione evanatur, 630, t. III.

Sapientia humana quot periculis subiacet, 738, t. III. Sapientia celestis cur estes facit, *Collect. F. T.*, 262, t. IV.

Sati Deus parum est, nihil illi salis est, 511, t. III. Sapientia nimis pericula, 510, t. III. Sapientia monachæ contempta, 222, t. III.

Sapientia est amaro correptionem, stulti odisse, 755, t. III. Sapientum peccata graviora et perniciosiora, 152, t. III.

Saul reprobus, et tamen propheta, 94, t. III. Saul tam innocens in principio sui regni, ut dicitur a Scriptura filius unius anni, *Collect. F. T.*, 184, t. IV. Saul superbi jama, 710, t. III.

Scaecorum ludus, 452, t. III.

Scemala via sunt Antichristi, 279, t. III.

Schismatici sunt qui se a fraterna claritate divellunt, 515, t. III.

Scientia cupiditas quam perniciosa, 725, t. III.

Scripta sanctorum Patrum similia viridario, *Collect. F. T.*, in *Præfat.*

Scriptores debent esse veraces, 57, t. IV.

Scriptura non subiecta mutabilitati, 224, t. III. Scriptura verba interdum non sunt iuxta solem accipienda, 66, t. III. Rex ex intentione attendenda sunt, *ibid.* Scripturae cur in corporibus ferri figurata, 551, t. III. Scripturae sententia per ramos arborum mystice expressæ, et quomodo, 587, t. III. Scripturarum intelligentiæ studia philosophorum inservit, 572, t. III. Scripturas litterariter tantum intelligere quid sit, 557, t. III.

Sedis apostolicæ calamitas et ærummæ, 415, t. III.

Seditiosis Mediolanensis causa, 75 et seq., t. III.

Selenitis candor interior cum luna crescit, 651, t. III.

Selenibus mors est certo propinqua, 575, t. III. Senum vitium in loquendo, 515, t. III.

Sententiam in melius mutare non est dederis, 69 t. III.

Seon significat dæmonem, *Collect. F. T.*, 129, t. IV. Eius erbus præcurva vocatur Eselon, hoc est cogitationes, *Collect. F. T.*, 152, t. IV.

Septem Dormientes (SS.) orationes pro missa, 54, t. IV.

Septem lucernæ candelabri significant septem dona Spiritus sancti, *Collect. F. T.*, 116, t. IV.

Septima generatio in prophetiis non habetur, 187, t. III.

Seraphim cur velabant pedes Domini, *Collect. F. T.*, 251, t. IV.

Sergius (S.) Damascenus episcopus, 454, t. III.

Serre natura, 815, t. III.

Servandum Deo amore, non timore ponæ, 289, t. III.

Servorum professio, 527, t. III.

Severini (S.) Coloniensis archiepiscopi purgatorium eo intemptive coactata horarum canonicarum officia, 595, t. III.

Silentio et mansuetudine contumeliæ excipiendæ, 315, t. III.

Sine nomine interpretatio, 595, t. III.

Simon Magus simonæ auctor, 546, t. III. Simon simonæ magister, 91, t. III.

Simoniacus bona ipsa donat, 158 et seq., t. III. Contra Simoniacos sancti omnes inscrantur, 159, t. III. Simoniaca hæresis viguit usque ad tempus S. Petri Damiani, 125, t. III. Simoniacæ hæresis principes, 553, t. III.

Per Simoniacos sanctus Spiritus datus, 556, t. III. Simoniaci primum non evadunt, 91, t. III. Per eosdem Spiritus sanctus accipitur, *ibid.* Simoniaci sunt non solum qui percipiunt, sed etiam qui pecuniam non pactam possunt, 546, t. III. Simoniacorum divina maledictio, et ultio, *ibid.*

Simonas gravitas, *ibid.* Simonias magistri qui fuerint, 91, t. III.
 Simplicitas sancta mundi philosophiæ præfertur, 152, t. III.
 Sin interpretatio et allegoria, 502, t. III.
 Sin et Sinai distinctio, *ibid.*
 Sinai interpretatio, et allegoria, 505, t. III.
 Sircius pontifex Romanus, 165, t. III.
 Sochol interpretatio et allegoria, 590, t. III.
 Sodoma peccantes in reprobum sensum labuntur, si post hoc vitium sacros ordines concupiscunt, 152, t. III.
 Vituperantur, 165, t. III.
 Solemnitates octo Dominus in lege veteri præcipit, *Collect. F. T.*, 153, t. IV.
 Solis conspectu cum Romano pontifice, 175, t. III.
 Solitarii adversus cogitationes tantum habent dimittere, 370, t. III. Solitarii possunt loqui et orare pluraliter, 226, t. III. Unus pro multis, et multi pro uno, 227 et seq., t. III. In hymnis lectionibus, etc. *ibid.* et seq.
 Solutio linc habet fecunditatem et Rachelis pulchritudinem, 530, t. III. Designatur in muliere forti, 531, t. III. In Magdalena et Marthe, *ibid.*
 Souni victoria, 721, t. III.
 Sophia marchionisse sepultura et ejus feor intolerabilis, 729, t. III.
 Spectaculum Deo jucundum quod sit, 712, t. III.
 Spirituali sapientia exteriori prudentiæ præfertur, *Collect. F. T.*, 105, t. IV.
 Spiritus sanctus per improbi ministerium dare potest sua charismata, 156, t. III. Spiritus sanctus super alios venit, in aliis hospitatur, 95, t. III. Spiritus propheticus in Sautem, licet reprobum, descendit, 94, t. III. Spiritus sanctus cur benignus, 101, t. III. Spiritus sanctus, et unus, et multiplex est, 225, t. III. Solutio pluralis et multitudo singularis per Spiritum sanctum, 226, t. III. Spiritus sancti processio, 3, t. III. Ejus massa, 48, t. III. Idem in baptismo et ordine opera or, 87, t. III. Spiritus sancti et solis comparatio, 6, t. IV. Spiritus sanctus ad animam se habet, ut eadem anima ad corpus, *ibid.* Spiritus sanctus recte oleum dicitur, *Collect. F. T.*, 224, t. IV. Spiritus sanctus indubitanter a Filio sicut et Patre procedit, 18, t. III. Spiritus sanctus a Patre simul et Filio procedere ut asseritur, 656 et seq., t. III. Quomodo nos doceat, 727, t. III.
 Sponsus quare filium convallium et non montium, *Collect. F. T.*, 257, t. IV.
 Stephanus cardinalis laudes, 64, t. III.
 Stephanus cardinalis presbyter, 575, t. III.
 Subditorum diverse voluntates, 453, t. III.
 Sues mystice qui sint vel intelligantur, 777, t. III.
 Superbia sibi non aliis injuriam facit, 124, t. III. Superbiae pena, 592, t. III.
 Sylligisiorum robor virtus divina sepe dissolvit, 628, t. III.
 Sylvester lacrymarum inundatione delusus, 505, t. III. Symbolum cur recitetur in prima hora, 315, t. III.
 Synagoga Judæorum cur stola Christi, 471, t. III.
 Synochi negotia a Monachis cur non tractanda, 278, t. III. Synochus iniqua contra Romanam Ecclesiam, 64, t. III.

T

Tabernaculi divini ac spiritualis fabricandi ratio, 107, t. III.
 Tau littera significat numerum trecentisimum *Collect. F. T.*, 170, t. IV.
 Tebaldi episcopi terribile exemplum, 590, t. III.
 Templum et sacrificium antiquum cur perierit, 44, t. III.
 Tempora pervertentium absurditas, 685, t. III. Res varia exigunt tempora, *ibid.*
 Tentatio virtuti admixta, et cur, 567, t. III. Tentationes inter psallentium facile irascuntur, 548, t. III. In tentationibus vigilantia efficax ratio ad illas vincendas, 775, t. III.
 Tentatis singulorum præsidium præsens, 771, t. III.
 Terra rubra cur Adam expressus, 552, t. III.
 Terra lacte et melle manans mystice qui, 771, t. III.
 Terram cordis nostri excolere quid sit, 296 et seq., t. III.
 Tertia sexta et nona ex Daniele accepta, 214, t. III.
 Testimonium ecclesiasticæ unitatis, 250, t. III.
 Theath interpretatio et allegoria, 566, t. III.
 Thaletis casus ridiculus, 652, t. III.
 Thare interpretatio, et allegoria, 596, t. III.
 Theaurus bonarum omnium qui dicitur, 251, t. III.
 Theauri sacerdotum qui sint, 552, t. III.

Tigris. Per tigridem quid mystice intelligendum, 811, t. III.
 Trinitas. In trinitate veneranda personarum quid intelligendum, 4, t. III. Mysterium sanctissimum Trinitatis explicatur, 5, t. III. Personarum coequalitas, *ibid.* Proprietates, 5, t. III. Coæternitas personarum, 4, t. III. Quomodo distinguuntur persone, 8, t. III. Trinitatis mysterium in bonis creaturis finet, 25, t. III. Declaratur in eversione turris Babel, *ibid.* Manifestatur Abrahamo, *ibid.* Item, et Loth, *ibid.*
 Tarris Thebes mystice quid, 588, t. III.
 Tympanum Mariæ prophetissæ assimilatur cruci, *Collect. F. T.*, 109, t. IV.

U

Ugo (S.) abbas Cluniacensis, 208, t. III.
 Uguzonis soror, 780, t. III.
 Una persona debet abundare in numerosis gradibus, 189, t. III.
 Uno animorum per quid tollatur, 511, t. III.
 Unitatis ecclesiasticæ testimonium, 250, t. III.
 Urban VIII laus, t. IV in princip.
 Ursicinus (S.) annuarum medicus, 55, t. IV.
 Uxorum contactu pollutus Ecclesiam ingredi religio, 651, t. III.

V

Vagatio multis fuit occasio pereundi, 268, t. III. Vagatio multis monachis ruina extitit, 265, t. III. Esau deiecit, 264, t. III. Jacob stabilitas exaltatur, *ibid.*
 Valerius episcopus Hispanensis, 145, t. III.
 Vanorum hominum corda lebetibus comparata, 501, t. III.
 Vaticanum Domiani de morte Cadali admirabiliter impletum. Vide *Daniam*.
 Velitrensis Ecclesiæ canonicorum emendatio et profectus, 599, t. III.
 Veneti ducis viru nimiam delecta, denum toto corpore comperit, 780, t. III.
 Venter scilicet cur reprimenda, 555, t. III.
 Verba consecrationis sacerdotalis, 321, t. III. Verba etiam ulciscitur Deus, 591, t. III.
 Verborare se unde natum, 599, t. III.
 Verbi incarnationis Pater et Spiritus sanctus operati sunt, 17, t. III. Verbum quomodo generatur a Patre, 10, t. III.
 Veritas de terra orta est, et quomodo, 225, t. III.
 Vertumli demones qui dicantur, 268, t. III. Vide *Dæmon*.
 Vestes quibus S. Ecclesia delectatur que sint, 528 t. III. Quas vestes in sponsis sus Deus requirit, 548, et seq., t. III. Vestes monachorum ad quorum imitationem instituta, 526, t. III. Vestibus splendidis inditi quam permissam, et Deo odibile, 549, t. III. Vestium vitiositate vulgaris in mercari aptissimum, hypocrisis est, 261, t. III. Vestium sacro ritualium significatio, 255, t. III. Allegorica theoria in sacris vestibus, *ibid.* Quodquid pene in divinis officis agitur, sac illigurs mystice disponitur, *ibid.*
 Vestium molibus mundo servituti non Deo, 259, t. III.
 Vidue an relari possint, 508, t. III.
 Vigilantia et fortitudo quibus necessaris, 31, t. III. Vigilantia in tentationibus, 512, t. III.
 Vincendi (S.) laudes, 51, t. IV.
 Vnginem post lapsum Deum reparare potest, 618, t. III.
 Virgines prudentes cur in quinque psalmis expressa, 215, t. III. Virgo voti prævaricatoria, 565, t. III.
 Virtus et voluptas sunt duo hominis nexores *Collect. F. T.*, 155, t. IV. Virtutes inter unum est eligenda, 198, t. III. Virtutes sunt bonum pennæ, et cur, 815, t. III. Ex perfecta virtutis unius acquisitione omnes acquiruntur, 198, t. III. Excusationes tepidorum in virtutibus comparandis.
 Visio horribilis ejusdem fratris, 590, t. III.
 Vita hominis labilis, 47, t. IV. Vita contentiva laiva Joanne expressa, et cur, 699, t. III. Vita activa et contemplativa in cantico designata, 215, t. III. Vita activa et contemplativa mystice adumbrata, 295, t. III. Vita activa in Petro expressa, et cur, 609, t. III. Vita solitarie hudes, 550, t. III. Vita sanctorum liberetur audienda, 781, t. III. Vita beatæ status, 785, t. III. Vitalis (S.) laudes, 52, t. IV.
 Vita ut penitus extirpetur, amputanda sunt etiam occasione, 808, et seq., t. III. Vita omnia mortis meditatione debellantur, 549, t. III. Vita contra naturam gravitas, 150, t. III. Vitium hoc tenebras interiores inducit, 153, t. III. Post hoc vitium sacrum ordinem concupiscentes in reprobum sensum lapsi sunt, 152, t. III. Vitium quando in hæresim vertitur, 76, t. III.
 Vitis symbolum, 170, t. III.

Vitulus ille contractus a Moysse est corpus diaboli. *Collect. V. T.*, 114, l. IV.
 Vivaria animalium sunt monasteria, 605, l. III.
 Volucres mystice quid exprimat, 594, l. III. Volucres ex ariore nascentes, et ibi, 631, l. III.
 Voluntas Dei omnibus rebus causa est, ut existant, 616, l. III.
 Voluptates quo modo facile conemni possunt, 314, l. III.
 Voltfragus indimitea comperit ut respiciat, 597, l. III. Reclusus votum persolvit, 599, l. III.

W

WaldERICI martyris elemosyna miraculo commendata, 205, l. III.
 Vulnere Christi sunt sensuum nostrorum medicamenta, 709, l. III. Vulnere martyrum quid sint, *ibid.* Valuerunt Christi mysteria, 771, l. III.
 Vulpes Samsonis significant haereticos. *Collect. V. T.*, 178, l. IV.

Z

Zelpha interpretatio et allegoria, 396, l. III.
 Zonis pelliceis et aureis quid signetur, 300, l. III.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

SANCTUS PETRUS DAMIANUS S. E. R. CARDINALIS.

OPERUM TOMUS SEU PARS III.

OPUSCULA.

Cajetani epistola nuncupatoria.	11
Cajetani prelatio.	13
Corollaria quadam de vite laude ac sanctitate B. Petri <i>Emisiani</i> .	16
Cajetanus Scipioni S. H. E. cardinali Burghesio.	19
<i>Opuscula enigmata. — De fide catholica ad Ambrosium.</i>	21
<i>Capitulum primum. — Quo credenda s. n.</i>	21
Cap. II. — Haeresis Arii et Sabellii confutatur.	23
Cap. III. — De sacramento dominicae Incarnationis.	24
Cap. IV. — Quomodo solus Filius carnem suscepit et mortem subivit.	25
Cap. V. — In Trinitate quomodo distinguantur personae.	27
Cap. VI. — Quomodo Verbum a Patre generetur.	29
Cap. VII. — In Christo divina et humana natura sero manifestavit.	30
Cap. VIII. — Quare Spiritus sanctus natus non dicitur ex columba, in cuius specie apparuit.	31
Cap. IX. — Christus naturam suscepit humanam, non personam.	31
Cap. X. — Quod Spiritus sanctus indubitanter a Filio, sicut et a Patre procedit.	37
Opusc. II. — Antiquos contra Iudeos, ad Honestum virum clarissimum.	42
Cap. primum. — De Christo, qui est Filius Dei.	44
Cap. II. — De Christo, qui est Iesus singularis.	49
Cap. III. — Reluctantur Iudaeorum errores.	51
Cap. IV. — Confirmatur Christum verum esse Filium Dei.	53
Opusc. III. — Dialogus inter Iudeum requirentem et Christianum e contrario respondentem ad eundem Honestum.	57
Opusc. IV. — Disceptatio synodalis inter regis advocatum et Romanæ ecclesiae defensorem.	67
Opusc. V. — Actus Mediolani, de privilegio Romanæ Ecclesie, ad Hildebrandum S. H. E. cardinalem archidiaconum.	89
Opusc. VI. — Liber cui appellatur gratissimus ad Henricum archiepiscopum Bavenensem.	93
Cap. primum. — Quod Christus, et si per plures sua dona discernat, in ipso tamen omnis gratia plenitudo germaneat.	101
Cap. II. — Quod sacerdos exterius ministrat, sed Deo invisibiliter consecrat.	101
Cap. III. — Quod sicut unus est, qui baptizat; ita unus idem est, qui principaliter consecrat.	102
Cap. IV. — Quod Dominus cum baptismo simul et sacerdotii iura suscepit.	104
Cap. V. — Quod nulla sit causa, cum rebaptizari quisque non audeat, cur debuerit iterum consecrari.	104
Cap. VI. — Quod ordinatio, si sit catholica, sit etiam rata.	105
Cap. VII. — Quod Dalmat simoniacus fuit, et tamen probe spiritum non sensit.	109
Cap. VIII. — Quod reprobum Sardan cur satellitus suis propheticus spiritus occupavit.	109

Cap. IX. — Quid doctores de baptismo et dominici corporis Eucharistia sentiant.	109
Cap. X. — Quod Spiritus sanctus non ex merito sacerdotum, sed ex ministerio datur.	112
Cap. XI. — Non mirum si Spiritus sanctus ab indignis accipitur, cum et Dei Filius sit ab indignis comprehensus.	113
Cap. XII. — Quod donum Dei nulla ministrorum conatione polluitur.	115
Cap. XIII. — Quod sive verba, sive sacramenta ministris, Dei donis non possit obstruere.	116
Cap. XIV. — Quod de spiritu suo non per se Moyses, sed Deus debuit septuaginta viris.	117
Cap. XV. — Quod si qui consecrandi accedunt, iam habeant Spiritum sanctum.	118
Cap. XVI. — De nequissimis episcopis, quorum tamen ordinatio rata fuerit.	120
Cap. XVII. — De Anatolio et Polychronio, qui post accelerata primordia bene conversi dignos se suis ordinibus ostenderunt.	123
Cap. XVIII. — Quod per indignos etiam sacerdotes sæpe exhibentur miracula.	125
Cap. XIX. — Quod sæpe sinistra principia ad felices procedunt exitus.	125
Cap. XX. — Quod per simoniacum, ut Spiritus sanctus dari baptizando possit, consecrandi non possit, ratio non adhiberi.	129
Cap. XXI. — Quod attendendum sit quid sumatur, non unde sumatur.	131
Cap. XXII. — Quod nec novitiani sicut deponendi, nec ariani denuo baptizandi.	133
Cap. XXIII. — Quod consecrationis effectus hodie nititur fundamentum.	134
Cap. XXIV. — Quod male ordinati episcopi consecrationis gratiam alius habeant, sed sibi non habeant.	135
Cap. XXV. — Quod ab impis sæpe haereticæ ordinantur, a suis non removeantur officis.	137
Cap. XXVI. — Quod si etiam quos post damnationem suam ordinavit Avacis, honoribus non priventur.	138
Cap. XXVII. — Quod usque ad hoc tempus simoniaci haereticis vigint.	139
Cap. XXVIII. — Hic manifeste probatur, quia per simoniacos Spiritus sanctus accipitur.	140
Cap. XXIX. — Quod qui promoti fuerant a simoniacis, miraculis carent.	141
Cap. XXX. — Quod rebaptizatio et reconsecratio per crimen est.	143
Cap. XXXI. — Quod sicut rebaptizari, ita et deo consecrari quisque non potest.	143
Cap. XXXII. — Quod falsum sit, ut quilibet a simoniaco consecratus, a laico nihil differat.	146
Cap. XXXIII. — Quod Innocentius de reconsecratione censet.	148
Cap. XXXIV. — Episcopus aliquitur, ut per eos summas seculi discretio suggeratur.	149
Cap. XXXV. — Quis de his qui gratis a simoniacis suis promoti tandem Leo papa statuerit.	150
Cap. XXXVI. — Ubi imperator Henricus gloria dignos laudis extulit.	151
Cap. XXXVII. — Invehitur scriptor in simoniacos.	154
Cap. XXXVIII. — Ubi in Bavenensem pontificem pe-	

raeli, operis summa continetur.	151
Cap. XXXIX. — Superiori opusculo superadditum.	153
Scholia.	152
Opusculum VII. — Liber Gomorinanus, ad Leonem IX Rom. Pontificem.	152
Jeonis IX epistola.	159
Præfatio.	161
Cap. I. — De diversitate peccantium contra naturam.	161
Cap. II. — Quod inordinata rectorum pietas lapsos ab ordine non servat.	161
Cap. III. — Quod usibus immunditie debiti, nec ad ordinem proveli, nec persistere debeant jam promoti.	162
Cap. IV. — Si ecclesiastica necessitas poscat, utrum talibus hoc officium peragere liceat.	163
Cap. V. — Quod in reprobam sensum lapsi sunt, qui post hoc vitium habere iurum ordinem concipiunt.	164
Cap. VI. — De spiritualibus patribus qui cum filiis suis colloquantur.	166
Cap. VII. — De illis qui eisdem, cum quibus lapsi sunt, sua crimina committunt.	167
Cap. VIII. — Quod sicut sacrilegus virginis violator, ita quoque illi spiritualis orostitutor jure sit dependens.	168
Cap. IX. — Quod ejusdem criminis reus sit, et qui cum carnali vel baptismatis filii labitur.	168
Cap. X. — De apocryphis canonicis, in quibus quatuor continentur, omnino decipiuntur.	169
Cap. XI. — Probabilis reprobatio supradictorum canonicorum.	173
Cap. XII. — Quod hæc in libris jure a numero canonicorum excluduntur, quod certum habere non videntur antiquorum.	173
Cap. XIII. — De his qui fornicatorum irrorationaliter, id est, qui miscuntur pecoribus, aut cum masculis polluntur.	173
Cap. XIV. — De his qui in perdes, vel in masculos aut olim polluti sunt, aut hæcenus hoc vitio labescunt.	174
Cap. XV. — De clericis, vel monachis, si fuerint masculorum insectatores.	174
Cap. XVI. — Nefanda turpitudinis digna vituperatio.	175
Cap. XVII. — Flebilis lamentatio super antiam immunditie sordibus ditata.	177
Cap. XVIII. — Quod ideo anima debet plangi, quia non plangit.	179
Cap. XIX. — Quod ruina est populi officium sacerdotis indigni.	180
Cap. XX. — Quod de manibus immundorum nolit Deus accipere sacrificium.	181
Cap. XXI. — Quod nulla sanctitatis oblatio a Deo suscipitur quæ immunditie sordibus inquinatur.	182
Cap. XXII. — Quod omnes quatuor illi modi superius enumerati contra naturam sunt.	182
Cap. XXIII. — Exhortatio lapsi in peccato hominis, ut resurgat.	184
Cap. XXIV. — Quod ad odiosam libidinem satis proli castitate præmia contempleri.	186
Cap. XXV. — Ubi scriptor probabiliter se excusat.	187
Cap. XXVI. — Ubi ad dominum papam sermo reflectitur.	189
Scholia.	190
Opusculum VIII. — De parentela gradibus ad Joannem episcopum Casertensem et D. D. Archidiaconum Ravennatem.	192
Cap. I. — Quod inter quos est lex hereditaria successione, nulla sunt jura conjugii.	191
Cap. II. — Quod instar humani corporis sex gradibus consanguinitatis terminatur.	193
Cap. III. — Cur Deus in principio unum solummodo creaverit hominem.	193
Cap. IV. — Quod quibus est us hereditatis est et affinitas generis.	194
Cap. V. — In legisperitis invehitur quos et de propriis legibus convenit.	195
Cap. VI. — Quod generationes, quæ utrinque ab uno procedunt, debent simpliciter numerari.	196
Cap. VII. — Ubi adversarios inevitabili argumentatione vincit.	197
Cap. VIII. — Quod septima generatio in pronepotibus non habetur.	199
Cap. IX. — Quod juxta præcedenti personæ gradum, communis debet affinitas computari.	203
Cap. X. — Quod in numerandis gradibus una debeat abutari persona.	200
Cap. XI. — Quod aliud sit aliquando gradus aliud generatio.	202
Cap. XII. — Excusatio longioris opusculi.	203

Dissertatio de gradibus cognationis.	201
Cap. I. — In generationibus supputandis quæ reguntur servanda.	203
Cap. II. — Quomodo a transmigratione Babylonis ad Christum fuerint generationes quatuordecim.	206
Cap. III. — Quomodo Ozias venius a Joram dicitur.	207
Opusculum IX. — De elemosina ad Mainardum episcopum Constantinensem.	207
Cap. PRIMUM. — Quod ex virtutibus una eligenda cui magis servandus.	209
Cap. II. — Elemosina præmium quoddam sit.	212
Cap. III. — Quomodo elemosina major sit.	214
Cap. IV. — Quod qui elemosinam vel effectum, vel affectum non præstat, charus Deo esse non potest.	216
Cap. V. — Quod parentum elemosinis liberum res creantur.	217
Cap. VI. — Quod honorum temporalium affluentia ex elemosina oratur.	218
Cap. VII. — Elemosina defunctis prodest, dum vivit in terra.	220
Cap. VIII. — Laus elemosinæ.	222
Opusculum X. — De iuris canonicis, ad T. virum clarissimum.	221
Cap. PRIMUM. — Peccatorum effectus.	225
Cap. II. — Hæc canonice, quæ sunt?	225
Cap. III. — Cur in prima hora recitur symbolum.	224
Cap. IV. — Cur a clericis quoque, a monachis quoque psalmi dicantur.	226
Cap. V. — Cur tres psalmi a monachis dicantur.	226
Cap. VI. — Quod continua ecclesie oratio esse debeat.	227
Cap. VII. — Mensuram refectiois excedentium peccata.	228
Cap. VIII. — De viro quodam pio, et canonicarum horarum studioso.	229
Cap. IX. — Orationis efficacitas quanta.	230
Cap. X. — Horarum B. Virginius edificata quanta.	230
Scholia.	231
Opusculum XI. — Liber qui appellatur, Dominus vobiscum, ad Leonem eremitam.	231
Cap. PRIMUM. — Quod sancta simplicitas mundi philosophis jure præferatur.	232
Cap. II. — Quare dicitur, Jube, Domine, benedicere.	235
Cap. III. — Unde ortum sit Dominus vobiscum.	234
Cap. IV. — Quod sicut alia scriptura non subjacet mutabilitati, ita et Dominus vobiscum.	234
Cap. V. — Quod sancta Ecclesia et una in multis, et tota videntur in singulis.	235
Cap. VI. — Item de unitate universalis ecclesie.	233
Cap. VII. — Quod si Dominus vobiscum pro singularitate non dicitur, multa alia necesse est admittantur.	236
Cap. VIII. — Quod sacrificium quod aliarum superponitur, a viris simul et mulieribus offeratur.	237
Cap. IX. — Quod officium membris cujuslibet speciale, tamen corpori commune.	238
Cap. X. — Quod sacerdos, pars ecclesiastici corporis, totius Ecclesie convenienter utilis verbis.	238
Cap. XI. — Quod populus Israel ad ostendendam societatem aliorum construxerit congeriem.	240
Cap. XII. — Cur bigamus a sacerdotio omnino repellitur, cum in fornicationem lapsus sæpe in ordinem revertatur.	240
Cap. XIII. — Quod si Dominus vobiscum inter duos recte profertur, a solo etiam jure dicitur.	241
Cap. XIV. — Quod populus Israel ecclesiasticæ inter se unitatis regulam tenent.	242
Cap. XV. — Quod quedam festivitatis non suo tempore celebrantur.	243
Cap. XVI. — Quod in Ecclesia recte alius supplet verba aliorum.	244
Cap. XVII. — Quod quicquid pene in divinis officiis agitur, sub figuris mysticis disponatur.	245
Cap. XVIII. — Peracti opusculi brevis epilodus.	245
Cap. XIX. — Laus eremiticæ vite.	246
Cap. XX. — Clausula disputationis per apostropham ad Leonem eremitam.	251
Opusculum XII. — Apologeticum de contemptu sæculi ad Albizonem eremitam et Petrum monachum.	251
Cap. PRIMUM. — Quæritur de monasticæ discipline apud apostolum.	251
Cap. II. — De monachis, qui ad ea, quæ reliquerant, revertuntur.	253
Cap. III. — Quod minus peccaverunt Ananias et Sapphira quam monachi, qui pecunias habent.	253
Cap. IV. — Quod monachus nequeat Christum simul et pecunias possidere.	254
Cap. V. — Quod melius est retinere habitum quam ab-	254

- jecta repetere 255
 CAP. VI. — Quod avarus Nummicola verius quam Christicola nuncupetur. 256
 CAP. VII. — Quod etiam parva pecunia monachi animam immoior laedat. 257
 CAP. VIII. — Qualiter ad veras possit manachus divitias pervenire. 258
 CAP. IX. — De monachis assidue discurrantibus. 260
 CAP. X. — Quibus Laici de monachis secularibus dicant. 260
 CAP. XI. — Quod discursio monachi et virtutes expellat, et vitiorum multitudinem introducat. 261
 CAP. XII. — Quae mala infelix anima monachi patitur, cum ad inferiora revertitur. 265
 CAP. XIII. — Quod is qui foras egreditur, cum excommunicatis communicare cogatur. 265
 CAP. XIV. — Quod sicut ab excommunicatis, ita etiam ab excommunicandis oportet declinare. 265
 CAP. XV. — De monachis qui pretiosis vestibus delectantur. 267
 CAP. XVI. — Quod sicut pretiosa vestis ad iram, ita humilis Deum ad indulgentiam provocat. 268
 CAP. XVII. — De his qui vilitate vestium vulgare mercedum applausum. 269
 CAP. XVIII. — De vera humilitate David. 270
 CAP. XIX. — Quod mollis indumentis minus perfecti fastidiant, perfectiones aliquando indifferenter admittant. 271
 CAP. XX. — Vagatio multis fuit occasio pereundi. 271
 CAP. XXI. — Quod Esau vagatio deiecit, Jacob stabilitas exaltavit. 272
 CAP. XXII. — In duobus his fratribus patet quid inter vagos monachos et stables distet. 274
 CAP. XXIII. — Quod si dis in a dispositio sicut bonis spiritalibus otium tribuit, sic et pravos diluendi in exteriora permittit. 275
 CAP. XXIV. — De eremitis, qui in vagatione sunt positi. 277
 CAP. XXV. — Quod cellam consuetudo dilectum, vagatio reddit horribilem. 278
 CAP. XXVI. — Quod saepe monachus falsa carnalium promissione decipitur. 279
 CAP. XXVII. — Ut monachus se a mundi implicatione custodiat. 280
 CAP. XXVIII. — De libertate et discretione Elisei. 281
 CAP. XXIX. — Quod hoc tempore predicatio non sicut olim sit admodum fructuosa. 285
 CAP. XXX. — Quod nunc omnium vitiorum monstrum feraleus viceant. 285
 CAP. XXXI. — Quod in synodo monachus ad episcoporum invidiam libere loqui non audeat. 286
 CAP. XXXII. — Quod monachus se a mundo colubeat, et Dei iudicium suis semper oculis anteponat. 287
 CAP. XXXIII. — His scriptor aliquot venerabiles monachos Petrum et Albionem. 289
 Scholia. 291
 OPUSCULUM XIII. — De perfectione monachorum ad Oribasium Ppositianum ejusque conventum. 291
 CAP. PRIMUM. — De remissione fervoris sanctae religionis. 291
 CAP. II. — Quod nisi quisque studeat cepta perficere, ad honorem Dei nequeat pervenire. 293
 CAP. III. — Quod necesse sit terram nostri cordis excolere si de ampla voluntis possessione gaudeat. 294
 CAP. IV. — De his qui Galatiarum imitantur exemplum. 295
 CAP. V. — De his qui eorum tenent figuram, qui ad maledicendum constituti sunt in Sibal. 296
 CAP. VI. — De his qui dum perfectionem in sola conversatione constituunt, conversis penitentiam non imponunt. 298
 CAP. VII. — Quod melius est agere quod ex auctoritate recipitur, quam quod misericorditer indulgetur. 301
 CAP. VIII. — De vita activa et contemplativa, sub figura Ise et Rachelis. 305
 CAP. IX. — De Zelpha et Bala. 304
 CAP. X. — De his qui vagationibus delicti, ignorant spirituale conjugium. 305
 CAP. XI. — De monachis qui grammaticam discere gestulant. 306
 CAP. XII. — De laude lacrymarum. 307
 CAP. XIII. — Quod ex amore Dei compunctio nascitur, et rursus ex compunctione divinus amor augetur. 309
 CAP. XIV. — De Sylvestro lacrymarum inundatione decepto. 311
 CAP. XV. — De directis officiis monasterii; primo de abbate. 313
 CAP. XVI. — De priore monasterii. 314
 CAP. XVII. — De significatione horarum. 315
 CAP. XVIII. — De mensae lectore. 316
 CAP. XIX. — Quanta cellarium oportet discretione polere. 317
 CAP. XX. — Admonitio puerorum. 318
 CAP. XXI. — Exhortatio juvenum vel adolescentium. 319
 CAP. XXII. — De novitia. 321
 CAP. XXIII. — 323
 CAP. XXIV. — Ubi omnes in communi ad charitatis studium provocat. 328
 Scholia. 328
 OPUSCULUM XIV. — De ordine eremitarum et facultatibus eremi foris Avellani. 328
 OPUSCULUM XV. — De saae coogregationis institutis. Ad Stephanum monachum. 335
 CAPUT PRIMUM. — De solitarie vitae laudibus. 336
 CAP. II. — De origine vitae eremiticae. 337
 CAP. III. — De duplici eremitarum genere. 338
 CAP. IV. — Quae diligenter resistendum carnis ac diaboli tentationibus. 338
 C. P. V. — De quiete, silentio et jejunio, eremitis praecipue necessarios. 339
 CAP. VI. — Regula jejunii ac refectionis. 340
 CAP. VII. — De servorum disciplina. 342
 CAP. VIII. — De panis mensura, et spiritualibus exercitiis. 343
 CAP. IX. — De psalmodia. 345
 CAP. X. — De silentii rigore. 344
 CAP. XI. — De monasticis institutionis observatione. 344
 CAP. XII. — De pietate erga defunctos. 345
 CAP. XIII. — Adhortatio. 345
 CAP. XIV. — De his qui arctiori vivendi genere se distinguunt. 345
 CAP. XV. — De eremitarum jejunio. 347
 CAP. XVI. — Discretio praebati in moderandis subditis. 348
 CAP. XVII. — De somni ratione. 349
 CAP. XVIII. — De psalmodia privata ac publica, nec non aliis eremitarum exercitiis. 350
 CAP. XIX. — De cogitationibus vanis et nocuis non accipiendis vel expellendis. 352
 CAP. XX. — De gula illecebris fugienda. 352
 CAP. XXI. — De vestium paupertate, et vilitate amanda. 353
 CAP. XXII. — De nihil pro certo definiendo, et de cogitationibus discernendis. 353
 CAP. XXIII. — Contra omnes tentationes, mortis seculi, et memoriae multum professe. 353
 CAP. XXIV. — Quomodo contemti debeas. 356
 CAP. XXV. — De his qui ad levandum pondus eremiticam austeritatis valent. 357
 CAP. XXVI. — Quomodo lacrymarum gratia possit acquiri. 358
 CAP. XXVII. — De perseverando in eo vitae modo, quem semel quis arripuerit. 359
 CAP. XXVIII. — Qualis eligi et qualis esse debeat eremitarum prior. 360
 CAP. XXIX. — De venientibus ex saeculo ad eremum. 361
 CAP. XXX. — De his qui ex conversitico conversatione ad eremum accedunt. 362
 CAP. XXXI. — De patientiae virtute, illi qui praest maxime necessaria. 363
 CAP. XXXII. — Non perfecta et consummata eremitice vitae instituta, sed leviora quamquam hujus conversationis principia in hac regula contineri. 364
 OPUSCULUM XVI. — Rhetorice declamationis inventio in episcopum, monachos ad saeculum revocantem, ad Gisleherium episcopum Auximam. 366
 CAPUT PRIMUM. — Quod monacho aegrotanti non licet ad saeculum reverti. 366
 CAP. II. — An aegrotus habitum religiosum induere possit. 367
 CAP. III. — Praebati perniciosis deplorandi. 369
 CAP. IV. — Quod sponte suscipitur, sine peccato non deservit. 370
 CAP. V. — An illi a parentibus Deo dicati, habitum induiti, in religione manere teneantur. 371
 CAP. VI. — Quae aetas requiritur in consecrandis virginibus. 373
 CAP. VII. — An viduae velari possint. 374
 CAP. VIII. — Confirmantur supra allata. 375
 CAP. IX. — Probato ad religionem ventientium cur exiguatur. 377
 Scholia. 380

OPUSCULUM XVII. — De ornatu sacerdotum. — Ad
 Nicolaum secundum Romanum Pontificem. 580
 CAPUT PRIMUM. — Quod Plinius idcirco foras aeterni
 meruit sacerdotii, quia in zelum se exultit ultionis. 581
 CAP. II. — Quod Heli ideo perit, quia filiiis peccantibus,
 matris ovis indidit. 583
 CAP. III. — Contra sacerdotem luxuriam deditum. 584
 CAP. IV. — Exhortatio ad summum Pontificem, ut in
 episcoporum fornicariorum canonicam eret vigor. 585
 OPUSCULUM XVIII. — Contra intemperantes clericos. 587
 Dissertatio prima. 587
 CAPUT PRIMUM. — Cur clerici debeant esse casti. 587
 CAP. II. — Liberos clericum cum Abime echi comparatur. 589
 CAP. III. — Quam perniciosa sit clericorum intemperantia. 591
 CAP. IV. — Clericorum pravæ objectiones, et earum
 refutatio. 592
 CAP. V. — Ciantur exempla sacre scripturæ. 594
 CAP. VI. — Adhortatio ad Petrum cardinalem. 596
 Dissertatio secunda. — Contra clericorum intemperantiam. 598
 CAPUT PRIMUM. — Hortatur labentem disciplinam ecclesiasticam et castitatem sublevaré. 598
 CAP. II. — Clerici cur a populo segregantur. 599
 CAP. III. — Clericorum inopia delensio. 602
 CAP. IV. — Continentia sacerdotum et levitarum ministrantium in veteri lege, quanta. 604
 CAP. V. — Quod clericis intemperantibus melius esset a sacerdotio omnino cessare. 606
 CAP. VI. — De duobus presbyteris incontinentibus. 608
 CAP. VII. — Contra pellices clericorum scriptor invehitur. 610
 CAP. VIII. — Quod is culpandus sit, qui negligit emendare quod potest. 615
 Dissertatio tertia. — Contra clericos incontinentes. 616
 CAPUT PRIMUM. — Hortatur Adelaidem clericorum incontinentium libidinem coercere. 616
 CAP. II. — Quod concubine a templis sint arcende. 618
 CAP. III. — Quod heretici ac mali sacerdotes vulpibus sint similes. 619
 CAP. IV. — Quod zelus ac pietas in judicio moderate esse debeant. 622
 OPUSCULUM XIX. — De abdicatione episcopatus. — Ad Nicolaum II Rom. pont. 625
 CAPUT PRIMUM. — Probat exemplis posse dimitti episcopatum. 624
 CAP. II. — Quid de dimittit nolo episcopatu B. Gregorius sentiat. 625
 CAP. III. — Quod animæ gehennæ supplicis traditur, nominis diebus refrigerio potiuntur. 627
 CAP. IV. — De monacho, qui damnatus in inferno, postea liberatus est. 629
 CAP. V. — Quon episcopatus arduum sit munus. 630
 CAP. VI. — De simoniac episcopo qui non poterat nominare Spiritum sanctum. 635
 CAP. VII. — De Arnulpho Metensi episcopo. 635
 CAP. VIII. — De converso qui a SS. Andrea et Gregorio verberatus est. 637
 CAP. IX. — De Paulolpho et Joanne principibus in inferno damnatis. 638
 CAP. X. — De presbytero qui in Vesuvio monte perit. 639
 CAP. XI. — De tribus anis episcopis ecclesias suas itidem deservientes. 641
 OPUSCULUM XX. — Apologeticus ob dimissum episcopatum. 642
 CAPUT PRIMUM. — Quod Petrus Damianus duorum episcopatum curam habuerit. 643
 CAP. II. — Quod episcopatus deponi possit aliquando. 644
 CAP. III. — Contra ecclesiastici pecu in dissipatores. 645
 CAP. IV. — Episcopi ejusmodi misericordiam in pauperum miraculo Deus remuneratur. 647
 CAP. V. — Damianus ob atatis gravitatem episcopatus labores refugit. 649
 CAP. VI. — Quod servus Dei civitatem conflagranda predicat, sibi ipsi vero non consult. 651
 CAP. VII. — Quod res sit maxime ardua aliis præesse. 653
 Scholia. 656
 OPUSCULUM XXI. — De fide dignitatibus ecclesiasticarum. 657
 CAPUT PRIMUM. — Quædam in rectorum imperia sit conditio. 657

CAP. II. — Quod prædicandi ars facile discitur, sed difficile impletur. 658
 CAP. III. — Quibus artibus clæmon impugnet eos qui se a prælatis abdicant. 661
 OPUSCULUM XXII. — Contra clericos, vulicos, ut ad dignitates provehantur. 663
 CAPUT PRIMUM. — De clericis otiosis secularium principum deditis. 664
 CAP. II. — Quod adulatio in clericis sit Simonia. 665
 CAP. III. — De episcopo quodam Bononiensi. 667
 CAP. IV. — Quod peccata episcopi non recte ordinati in promissoris caput referuntur. 668
 OPUSCULUM XXIII. — De brevitate vitæ pontificum Romanorum et divisa providentia. 671
 CAPUT PRIMUM. — Cur Romanorum Pontificum vita brevis sit. 673
 CAP. II. — Prædicantur divina bonitatis et beneficentiam munera. 675
 CAP. III. — Temporum varietates describuntur. 676
 CAP. IV. — Quod angel per totum mundum discurrunt in auxilium hominum. 677
 CAP. V. — Quod omnia homini servant, etiam in inferis. 678
 Scholia. 680
 OPUSCULUM XXIV. — Contra clericos regulares proprietarios. 680
 CAPUT PRIMUM. — Oppugnat verbis sancti Augustini peritiam clericorum. 681
 CAP. II. — Idem facit verbis D. Hieronymi. 685
 CAP. III. — Canoniorum delensio o quam frivola. 687
 CAP. IV. — Contra talia delensio. 687
 CAP. V. — Quædam ex vulgo oriuntur inter canonicos. 688
 CAP. VI. — Ad prædicationis officium qui sint idonei. 689
 OPUSCULUM XXV. — De dignitate sacerdotii. 691
 CAPUT PRIMUM. — Quid sit sacerdotium de sanctis egredi. 692
 CAP. II. — Quod nobilitas sacerdotum sit vita sancta. 694
 CAP. III. — Quod sacerdoti vel minima criminis suspensio sit letificans. 695
 OPUSCULUM XXVI. — Contra incontinentiam et incuriam clericorum. 697
 CAPUT PRIMUM. — Quod imperiti non sunt ad sacerdotium promovendi. 699
 CAP. II. — Quod nullus gravius peccat quam presbyter malus vel imperitus. 700
 CAP. III. — Quis sit vere sacerdos. 701
 CAP. IV. — Quod episcopi vigilantes esse debent in coercendis clericorum vitis. 702
 OPUSCULUM XXVII. — De communis vita canonicorum et clericis Fanensium ecclesie. 705
 CAPUT PRIMUM. — Quod clerici non habent proprietatem rerum, quæ possident. 705
 CAP. II. — Quod is nequeat dici canonicus, qui non sit regularis. 706
 CAP. III. — Quod monachi discurrerent, non monachi conditi sint, sed per vagi. 707
 CAP. IV. — Quod boni maiorum societate pervertuntur. 710
 CAP. V. — Quod communio vitæ unionem spiritus et rectitudinem parit. 711
 OPUSCULUM XXVIII. — Apologeticus monachorum adversus canonicos. 712
 CAPUT PRIMUM. — Conquestio monachorum de canonicis. 715
 CAP. II. — Quod sacramentorum administratio monachis præ omnibus clericis licita fuerit. 714
 OPUSCULUM XXIX. — De villi vestitu ecclesiasticorum. 718
 CAPUT PRIMUM. — Quibus vestibus sancta ecclesia delectetur. 715
 CAP. II. — Indui vestibus splendidis quam animæ purgationem et Deo collibe. 720
 CAP. III. — Dissuadet pretiosarum vestium appetitum. 721
 OPUSCULUM XXX. — De sacramentis per improbos administratis. 725
 CAPUT PRIMUM. — An ecclesie sacramenta per malos conferri possint. 725
 CAP. II. — Quod Spiritus sanctus per improbi ministrum dare potest sua charismata. 726
 CAP. III. — Quod qui sacerdotis lacerant, sacramenta blasphemant. 727
 CAP. IV. — Cur Judæi in Christum male affecti. 727
 OPUSCULUM XXXI. — Contra Phylargyriani et moquentium cupiditatem. 729

Capitulum primum. — Quod iudices ne ratis quidem accipere possint dona.	531
Cap. II. — Quod fructus ex divitiis capitur, ac dispensentur pauperibus.	532
Cap. III. — Quid sit avaritia.	533
Cap. IV. — Quam sit periculosum divitias appetere.	534
Cap. V. — Quod Simoniaci sunt non solum qui ranciscunt, sed etiam qui pecuniam non pactam postulant.	535
Cap. VI. — Quod divitiae non appetantur ad indigentiam, sed ad luxum.	537
Cap. VII. — Quod Romana ecclesia sedes sit apostolorum.	540
Cap. VIII. — Epilogus et opusculi conclusio.	541
Scholium.	542
Opusculum XXXII. — De quadragesima et quadragesimalibus hebdomadae intercessionibus.	544
Capitulum primum. — Quod in rebus disceptationibus gravior est abstinentia.	545
Cap. II. — Contra eos qui literaliter tantum sacramentum scripturam intelligunt.	546
Cap. III. — Quod descensus Christi ad nos fuerit per quadragesima duo gradus.	547
Cap. IV. — Quod apostoli sint duces populi Christiani.	550
Cap. V. — Quod languoris animae sint vitia, mors vero peccata criminalia.	551
Cap. VI. — Quod euro in tentatione subiicienda spiritui.	554
Cap. VII. — Quare tentatio virtuti admisceatur.	556
Cap. VIII. — Quod oris parcimonia transitus sit in Phisone.	557
Cap. IX. — Epilogi et opusculi conclusio.	559
Opusculum XXXIII. — De bono suffragiorum et variis miraculis, praesertim B. Virginis.	559
Capitulum primum. — Quod somnus non sit cruetum.	561
Cap. II. — Exemplum stupendum de Basso Augustensi.	562
Cap. III. — Virgo praebendum clericis sui devoto ablatum restitit iubeat.	56
Cap. IV. — Sabbatum cur B. Virginis sit dicatum.	56
Cap. V. — Quod orationes et suffragia sint alimentum defunctorum.	567
Cap. VI. — Exemplum mulieris, quae defuncti viri animam elemosina redimeret conabatur.	568
Cap. VII. — Quod fructuosior est elemosina pauperibus data, quam aluitio a sacerdote carnali celebrata.	569
Cap. VIII. — Quod magna vis sit obedientiae.	570
Opusculum XXXIV. — De variis miraculis, narrationibus, addita simili disputatione de variis apparitionibus et miraculis.	572
Capitulum primum. — Terribile exemplum Arnaldi episcopi Aretini calcem Dominicum alienantis et ab Ecclesia subtrahentis.	573
Cap. II. — Aliud terribile exemplum Tetaldi episcopi.	574
Cap. III. — Aliud exemplum ejusdem non dantis tunc.orem loco sacro.	575
Cap. IV. — Clerici pugnacia, insolentia et blasphemia clericis.	576
Cap. V. — Quod Deus nunquam peccatum impunitum relinquit.	578
Cap. VI. — Quod Dei laudes foedis cogitationibus non sint inquinandas.	579
Cap. VII. — Quod non sunt committenda ducenda uxores.	580
Cap. VIII. — Terribile exemplum ejusdem hominis desperati ac interfecit se ipsum.	582
Cap. IX. — Votivagus infirmitate corripitur, ut resipiscat.	582
Disputatio de variis apparitionibus et miraculis.	583
Capitulum primum. — Miracula geminae sanctissimae.	583
Cap. II. — Parisiensis episcopi intemperantia divinitus punitur.	586
Cap. III. — B. Virgo Maria in sume festivitatis assumptione innumeris liberat a poenis purgatorum.	586
Cap. IV. — Sanctiorum apparitio pulcherrima Romae in ecclesia sanctae Caeciliae.	587
Opusculum XXXV. — De picturis principum apostolorum.	589
Capitulum primum. — Cur Petrus ad sinistram et Paulus ad dextram in picturis collocentur.	589
Cap. II. — Pauli prerogative enarrantur.	591
Cap. III. — Paulus praeter ceteris omnibus privilegio admirabili est insignitus.	592
Cap. IV. — Cur B. Paulus propriam non habeat cathedraliam.	594

Scholium.	595
Opusculum XXXVI. — De divina omnipotentia in reparatione corruptae, et factis infectis reddendis.	595
Capitulum primum. — Quod Deus multa potestque non vult.	595
Cap. II. — Quod voluntas Dei omnibus rebus causa est ut existant.	599
Cap. III. — Quod absque dubio Deus potest lapsum reparare virginem possit.	600
Cap. IV. — Quomodo possit fieri, ut quod factum est, non sit factum.	601
Cap. V. — De futuris contingentibus et philosophiae usu in sacris disputacionibus.	602
Cap. VI. — Quod Deus in praesenti suae simini, omnibus simul et tempora, et loca concludat.	604
Cap. VII. — De Dei simplici et una, distinctis tamen omnium rerum scientia et providentia.	605
Cap. VIII. — De Dei eternitate.	607
Cap. IX. — Quod mala dicenda sunt potius non esse quam existere.	609
Cap. X. — Quod omnia Deus potest, sive faciat sive non faciat.	610
Cap. XI. — Quod naturae conditor naturae sit etiam immutator.	611
Cap. XII. — De palatio Romae et philosopho corinthiis.	614
Cap. XIII. — De his qui Dominum blasphemantes lepra perfuni sunt.	615
Cap. XIV. — De illo quem adulterio commisso, malignus spiritus interfecit.	616
Cap. XV. — Concludit asserendum esse Deum posse facta infecta facere.	618
Cap. XVI. — Testatur charitatem suam erga fratres monasterii Casinensis, et viridem eorum virtutem commendat.	620
Cap. XVII. — De puero clausi foribus intrinseco.	621
Opusculum XXXVII. — De variis sacris questionibus, juncta alia ejusdem argumenti tractatione priorum consequente.	622
Quaestio I.	622
Dubitatio II.	622
Dubitatio III.	621
Dubitatio IV.	624
Dubitatio V.	625
Dubitatio VI.	626
Dubitatio VII.	626
Dubitatio VIII.	627
Dubitatio IX.	627
Dubitatio X.	628
Argumentatio alia de variis sacris questionibus.	630
Dubitatio I.	630
Dubitatio II. De die passionis et resurrectionis Christi.	632
Opusculum XXXVIII. — Contra errorem Graecorum de processione Spiritus sancti.	635
Capitulum primum. — De auctoritate Romani Pontificis.	635
Cap. II. — Quae sit origo Graecorum erroris.	635
Cap. III. — Quod Spiritus sanctus a Patre simul et Filio procedat.	635
Cap. IV. — Anovet dubitationem quae nasci poterat.	635
Cap. V. — Anovet aliam dubitationem.	634
Cap. VI. — Anovet item anovet dubitationem.	640
Cap. VII. — Quomodo dicatur Spiritus sanctus a Patre proprie procedere, in Niceno symbolo.	641
Opusculum XXXIX. — Contra sedentes tempore divini officii.	642
Capitulum primum. — De archiepiscopi Bisuntini magnificentia, et clericorum avaritia.	641
Cap. II. — Quod clericus, dum divina celebrant officia, sedere, prava consuetudo est.	644
Cap. III. — Quod angeli contra homines in ecclesia sedentes indignantur.	645
Cap. IV. — Quod laici quoque in ecclesia inter divina officia sedere non debent.	647
Opusculum XL. — De frenanda ira et simultaneousi xiprandis.	649
Capitulum primum. — Inimicitiae a Deo cur mittantur.	649
Cap. II. — Quod per iram sapientia deperditur.	650
Cap. III. — Quod in Spiritum sanctum excedunt.	654
Cap. IV. — Exemplum presbyteri propter tractandum diabolo mancipati.	655
Cap. V. — Quod ira hominem reddit amentem.	654
Cap. VI. — Prodigium quod contigit presbytero Salernitano missam celebranti.	656
Cap. VII. — Votum solvere continens infeliciter perit.	656
Cap. VIII. — Vitri romendit egregius artifex quod a Tiberio imp. praemium reportaverit.	658

Cap. I. — Beatus Petrus Damianus ad iracundiam pro-	678
Opusculum XLII. — De tempore celebrandi nuptias.	639
Cap. PRIMUM. — Tempus celebrandi nuptias ex sacris	659
canonibus.	659
Cap. II. — Contra pervertentes tempora.	661
Cap. III. — Nuptias ad quid institutæ.	662
Cap. IV. — Pœna celebrantium nuptias quadragesi-	664
mali tempore.	664
Scholæ.	665
Opusculum XLIII. — De fide Deo obstricta non fal-	667
lenda.	667
Cap. PRIMUM. — Quod nulla excusatione licet non implere	667
votum.	667
Cap. II. — Arduinus damnatus, quod monasticum habi-	668
tum, ut voverat, non suscepisset.	668
Cap. III. — Episcopus percussus in gutture, quod pau-	669
perculæ porcum abstulisset, religioni se dedit.	669
Cap. IV. — Adamus semipromissus Episcopus inobstante	670
moritur, quod religionis ingressum distulisset.	670
Cap. V. — Christi providentia erga elemosinarum fru-	671
entem.	671
Cap. VI. — Panbonis Romani furum furto divinitus	672
penitum.	672
Cap. VII. — Clericus luxuriosus cum pellice iucundo	672
peccat.	672
Disertario de servanda fide Deo præstita.	673
Cap. I. — Quod Dei vota ac promissa violare nefas sit.	673
Cap. II. — Quod qui vota non perdidit, Deum videtur	673
servare.	673
Cap. III. — Bonus opera fidem frangentium Deo minus	676
placet.	676
Cap. IV. — Conciliorum decretis religiosæ vitæ propo-	678
sitionum relinquentes damnantur.	678
Opusculum XLIII. — De laude flagellorum et, ut lo-	679
quuntur, disciplina.	679
Cap. PRIMUM. — Demoniis satuta quanta.	679
Cap. II. — Qui dicantur celari a læce Dei.	680
Cap. III. — Fabri dignum supplicium divino iudicio	681
constitutum.	681
Cap. IV. — Terribilis iudicii comminatio.	682
Cap. V. — Quod Christi vulnera sunt sensuum nostro-	683
rum medicamenta.	683
Cap. VI. — Corporis nostri vitæ ac fetor.	684
Opusculum XLIV. — De decem Ægypti plagis atque	686
Dei iugo.	686
Cap. PRIMUM. — Quod divina lex sit medicamentum pla-	687
garum.	687
Cap. II. — De divine legis promulgatione.	688
Cap. III. — De prima plaga.	689
Cap. IV. — De secunda plaga.	689
Cap. V. — De tertia plaga.	689
Cap. VI. — De quarta plaga.	691
Cap. VII. — De quinta plaga.	691
Cap. VIII. — De sexta plaga.	691
Cap. IX. — De septima plaga.	692
Cap. X. — De octava plaga.	692
Cap. XI. — De nona plaga.	692
Cap. XII. — De decima plaga.	693
Cap. XIII. — Divinorum præceptorum emolumenta et	694
pœnæ.	694
Opusculum XLV. — De sancta simplicitate sciendi et in-	695
stanti atque opem.	695
Cap. I. — Scientiæ cupiditas quam perniciosa.	695
Cap. II. — Cur Deus alios juvenes, alios senes ad se	696
vocat.	696
Cap. III. — Cur Deus per viros idiotas ac simplices	697
mundum instituit.	697
Cap. IV. — Quid in concione requiratur.	697
Cap. V. — Quomodo Spiritus sanctus nos doceat.	698
Cap. VI. — Quod humana sapientia multis periculis	699
subiaceat.	699
Cap. VII. — De mundanæ sapientiæ effectibus.	700
Cap. VIII. — Quod ad Deum accedentes humanis disci-	701
plinis non indigent.	701
Opusculum XLVI. — De ferenda æquanimiter correc-	703
tione.	703
Cap. PRIMUM. — Correctiones æquo animo ferendum	704
emolumenta.	704
Cap. II. — Quod salientis est amare correctionem,	706
stulti odire.	706
Cap. III. — Quod impatientibus correctiones sunt quasi	706
gladii.	706
Cap. IV. — Quod in religiosis conventibus ad regula-	707
rem disciplinam necessaria sit correctio.	707
Cap. V. — Cur beatus Paulus beatum Petrum repre-	708
henderit.	708
Cap. VI. — An beatus Paulus peccaverit Petrum obur-	

gans.	710
Opusculum XLVII. — De castitate et medijs eam tuendi.	710
Cap. PRIMUM. — Quod castitatis virtus junioribus dif-	711
ficilior sit.	711
Cap. II. — Quod frequens Eucharistiæ susceptio est	712
præsidium castitatis.	712
Cap. III. — Diabolus transfiguratur se in Angelum rucis	715
ut monachum decipiat.	715
Cap. IV. — Quod diabolus signo crucis cognoscitur.	715
Cap. V. — Christianæ charitatis exemplum.	714
Cap. VI. — Per unum opus bonum Dei pietas pecca-	715
tores salvat.	715
Opusculum XLVIII. — De spiritualibus delicijs.	715
Cap. PRIMUM. — De Jubiileo, ejusque mysterijs.	715
Cap. II. — Quod fuerit inania et quid significet.	717
Cap. III. — In solo Deo est sanctorum spes et	718
requies.	718
Cap. IV. — Quomodo Deus in nobis quiescat.	719
Opusculum XLIX. — De perfecta monachi informi-	721
tione.	721
Cap. PRIMUM. — Quis cura tuende castitatis habenda sit.	721
Cap. II. — Quod sobrietas est castitatis præsidium.	722
Cap. III. — Quod mortis cogitatio rarijs abigit motus.	723
Cap. IV. — Quod æternam æst locumque misterior.	724
Cap. V. — Quod peccati remedium est confessio.	725
Cap. VI. — Cur Davidis confessio veniam meruit, non	726
Saulis.	726
Cap. VII. — Exemplum Zenobii in pingenda Veneræ.	727
Cap. VIII. — Quod cordis duplicitas fugienda sit.	727
Cap. IX. — S. Romualdi consilium ut sollicitatem ser-	728
ventis, et hypocrisis fugiamus.	728
Cap. X. — Quod sermo de rebus secularibus monachos	729
deducat.	729
Cap. XI. — Quod Christiana nobilitas ex Christo, non	730
ex avis petenda est.	730
Opusculum L. — Institutio monialis ad Blancam ex	731
commissa sanctionem.	731
Cap. PRIMUM. — Blancam angustias et pauperatem for-	731
liter excutere hortatur.	731
Cap. II. — Quod aliquando justis in iustis iudicio per-	732
mittuntur affligi, ut stultum ad Deum vel ex necessitate	732
converit.	732
Cap. III. — Quod quisque contempit sæculi ad hoc	733
debet semper emitti, ut perveniat ad amorem Dei.	733
Cap. IV. — Exhortatio, ut in celestis sponsi semper	734
plexibus requiescat.	734
Cap. V. — Ad caritatem provocat, ut contra tentationis	735
insidias sit semper actucta.	735
Cap. VI. — De animo, cum egreditur, quibus dolorum	737
anxietatibus coarctetur.	737
Cap. VII. — Sententiæ Scripturarum de die iudicii.	739
Cap. VIII. — Hic adiunctor ne sub pietatis specie ad	742
sæculum revertatur.	742
Cap. IX. — De monacho, qui de eremo ad conubium	742
rediens, per immum vitam lapsus interit.	742
Cap. X. — De sepultura Sophiæ marcionissa, et eius	743
fetore intolerabili.	743
Cap. XI. — De Veneti ductis uxore, quæ prius nimium	744
delicata, deum toto corpore contempnit.	744
Cap. XII. — De supplicis damnatione.	745
Cap. XIII. — Quod monachus frigidus vitæ a ga; mona-	746
chus autem fervidus, vitæ est fructuosus.	746
Cap. XIV. — Quod Dominicus duodecim simul psalteria	747
cum disciplina cantavit, et tertium decimum cepit.	747
Cap. XV. — De Calistis Hierusalem beatitudine sem-	748
plternæ.	748
Opusculum LI. — De vita eremitica, et probatis ere-	748
mitis.	748
Cap. PRIMUM. — Albizo et B. Petrus Damianus cum quanta	751
sunt difficultate intra limen admisi.	751
Cap. II. — Bursus uterque quam inhoneste fuerint eli-	753
ginali.	753
Cap. III. — Quod monachis in urbe morantibus arro-	753
gantur tumor obrepit.	753
Cap. IV. — De abstinentia quorundam fratrum.	755
Cap. V. — De Martino Storaci.	755
Cap. VI. — De Leone Sitæ, et alij tribus monachis.	756
Cap. VII. — De Leone eremita Præzeusi.	756
Cap. VIII. — De Dominico Loricate.	756
Cap. IX. — De ratione disciplina.	757
Cap. X. — Tenendæ discretione admonitio necessaria.	759
Cap. XI. — De monacho fœmine enervato.	761
Cap. XII. — Demonicæ quidiaboli patrociniis quæsitæ.	761
Cap. XIII. — De patientia monachi excecati.	762
Cap. XIV. — Ubi scriptor ea quæ dicta sunt, humilij	763
satisfactione concludit.	763
Opusculum LII. — De bono religioso etatui et variorum	

- animantium trologis. 763
 Cap. I. — Quod religiosi quasi oves sunt de lupi faucibus erepta. 763
 Cap. II. — Quod monasteria vivaria sunt animarum. 766
 Cap. III. — De natura Leonis. 767
 Cap. IV. — De Antilop. 768
 Cap. V. — Quod feminarum aspectus est fugiendus. 769
 Cap. VI. — De heriuoco. 770
 Cap. VII. — De vulpeca. 770
 Cap. VIII. — De polygo. 771
 Cap. IX. — De hydro et crocotilo. 771
 Cap. X. — De charadrio. 772
 Cap. XI. — De phanice. 772
 Cap. XII. — De sarra sive sarra. 774
 Cap. XIII. — De echino. 774
 Cap. XIV. — De tigride, et quid mystice per eum intelligitur. 774
 Cap. XV. — De pellicano et quid figuret. 774
 Cap. XVI. — De upupa, aquila et fulica. 776
 Cap. XVII. — De vulturibus et mustella. 777
 Cap. XVIII. — De ascida et alcyone. 778
 Cap. XIX. — De columbis, ibide et hyana. 779
 Cap. XX. — De janthra. 780
 Cap. XXI. — De salamandra, dorcade et lynce. 781
 Cap. XXII. — De natura serpentum. 781
 Cap. XXIII. — De onagro, elephante, unicorni, aquila et formice. 783
 Cap. XXIV. — De vipera, accipitre, serpente et ursa. 784
 Cap. XXV. — De testudine et variis animalium medicinis. 784
 Cap. XXVI. — De lupo et ove. 785
 Cap. XXVII. — De vaniloqui temeritate. 786
 Cap. XXVIII. — De canero et ostreo. 788
 Cap. XXIX. — De simia et quo pacto simia capt possit. 789
 Cap. XXX. — De ceto. 790
 Cap. XXXI. — Brevis opusculi conclusio. 791
 Opusculum LIII. — De patientia in Insectatione improborum. 791
 Cap. primum. — Quod patientia sit regina virtutum. 791
 Cap. II. — Quod ex tribulationibus aosis medicina praeparetur. 792
 Cap. III. — Quod gaudendum sit in adversis, timendum in prosperis. 793
 Cap. IV. — Quod inter religiosos viros amicitia sine muneribus comparanda est. 793
 Opusculum LIV. — De jejunio sabbati. 795
 Cap. primum. — Quod omnia versant in hoc mundo ad usum hominis. 795
 Cap. II. — Cur tres dies in hebdomada apud monachos jejunare institutum sit. 797
 Cap. III. — Miraculum quo jejunium sabbati approbatum est. 798
 Cap. IV. — Majorum negligentia exemplo etiam posteris nocet. 799
 Cap. V. — Quod vita nostra sabbatum est ultima resurrectionis. 800
 Opusculum LV. — De celebrandis vigiliis. 800
 Cap. primum. — Cur in vigiliis assumptionis beate virginis et B. Joannis Baptiste natali jejunamus. 800
 Cap. II. — Aliquorum abusus in maleduca voce, ut melius canant. 802
 Cap. III. — Cur in sabbato ex beati Silvestri sententia jejunandum. 803
 Cap. IV. — Cur in vigilia resurrectionis Domini gloria in excelsis Deo canatur. 804
 Cap. V. — Quod sabbati jejunium celesti visione celebratum est. 804
 Cap. VI. — Quomodo H. Jacobus Apostolus mortuus sit. 806
 Cap. VII. — Cur B. Joannis Baptiste decollatio vigilanti non habeat. 807
 Opusculum LVI. — De fluxu mundi gloria et saeculi despectione. 807
 Cap. primum. — Agnetis Imperatricis cum regina Saba comparatio. 807
 Cap. II. — Christi et Sarononis sapientia comparatur. 810
 Cap. III. — Amoret objectionem. 811
 Cap. IV. — Quod per bona exempla corona gloriae nobis cumulat. 812
 Cap. V. — Bona magorum virorum et mulierum exempla quantum valeant. 815
 Cap. VI. — Qua animi puritate sanctorum reliquiae veneranda. 815
 Cap. VII. — Exempla regum ac ducum, qui mundi felicitatem infelicissimo exitu perdidit. 815
 Cap. VIII. — Exempla mulierum, quarum gaudia mors occupavit. 817
 Cap. IX. — Quod idem sit omnium mortalium initium ac finis. 818
 Cap. X. — Ad perseverantiam exhortando perorat. 819
 Opusculum LVII. — De principis officio in correctione improborum, addita alia ejusdem argumenti dissertatione. 819
 Cap. primum. — Quod justitiae rigor regna conservet. 819
 Cap. II. — Quod iudex qui male agens non punit, diaboli minister est. 821
 Cap. III. — Quod iniquos castigare est Deo sacrificium. 821
 Cap. IV. — Quod regum consilium non solum pium, sed etiam prudentes esse debent. 823
 Cap. V. — Principis officium quomodo sit. 824
 Alia dissertatio. — De eodem p. incipit officio in impis coercedendis. 825
 Cap. primum. — Quod justitiae rigor bonis ac malis utilis est. 826
 Cap. II. — Sacrae scripturae, ac SS. Patrum de plectendis iniquis concors sententia. 827
 Cap. III. — Hugonis ducis Tusciae prudentia in renuntiando ducatu. 827
 Cap. IV. — Guillelmi matris Hugonis innocentia jucundo miraculo declaratur. 828
 Cap. V. — Hugonis ducis mors. 829
 Opusculum LVIII. — De vera felicitate ac sapientia. 831
 Cap. primum. — Humana eloquentia quam parvi sit a viris sanctis. 831
 Cap. II. — Discrimen inter sapientiam spiritualem et terrenam. 832
 Cap. III. — Sapientiae celestis et terrena prudentiae effectus. 833
 Cap. IV. — Nostra studia sint ut soli Deo placeamus. 834
 Cap. V. — Saeculares viri quomodo se habere debent in amore rerum terrenarum et spiritualium. 835
 Cap. VI. — Quod virtutis amor principatum tenere debet in corde. 836
 Opusculum LIX. — De novissimis et Antichristo. 837
 Cap. primum. — De rebus novissimis loqui difficile est. 837
 Cap. II. — Novissima meditari quam utile sit. 838
 Cap. III. — A morte Antichristi, ad Christum Domini adventum, quot dies intererunt. 839
 Cap. IV. — Signa praecedentia iudicii diem ex S. Hieronymi sententia. 840
 Opusculum LX. — Expositio mystica historiarum libri Genesios. 841
 Cap. primum. — Dixit Deus: Fiat lux, prima die. 841
 Cap. II. — De firmamento et divisione aquarum. 841
 Cap. III. — De aquarum congregatione in locum unum sub solo. 842
 Cap. IV. — De luminaribus quarta die factis in firmamento caeli. 842
 Cap. V. — Quod quinta die pisces et aves creati sunt. 843
 Cap. VI. — De sexto die. 843
 Cap. VII. — Quod sabbato, consummatis omnibus, requievit Deus. 845
 Cap. VIII. — Immisit Dominus soporem in Adam. 845
 Cap. IX. — Quod, deambulante Domino in paradiso, Adam, qui nudus esset, se abscondit. 846
 Cap. X. — De Cain septuaginta ultio dabitur, de Lamech septuaginta septies. 846
 Cap. XI. — Fac tibi arcam de lignis lavigatis, et bitumine limes intrinsecus et extrinsecus. 847
 Cap. XII. — De mensura arcae etc. 847
 Cap. XIII. — Quod cubitis quinquedecim altior fuit aqua diluvii super omnes montes. 848
 Cap. XIV. — Quod diluvium cepit minor post centum et quinquaginta dies. 848
 Cap. XV. — Quod arca requievit mense septimo. 848
 Cap. XVI. — De corvo et columba et arca dimissis. 848
 Cap. XVII. — Quod dimisit iterum Noe columbam et arca. 848
 Cap. XVIII. — Venite, faciamus civitatem. 849
 Cap. XIX. — De quinque regibus Sodomae et Gomorrhae, qui a quatuor regibus interfecti sunt. 850
 Cap. XX. — Quod Abraham cum Deo sacrificavit, pecora divisit, aves non. 850
 Cap. XXI. — Abraham volucres descendentes super sacrificia abiegit. 852
 Cap. XXII. — Cum sol occurreret, sopor irruit super Abraham, et error magnus invasit eum. 852
 Cap. XXIII. — Descendat, et videlo an clamorem qui venit ad me opere compleverint. 851
 Cap. XXIV. — Quod Solutima, dum conasserat ad angelos volenter irrumperet, caecitate percussus sunt. 851
 Cap. XXV. — Quod Abraham unicum sibi filium sacrificandum Deo obtulit. 852
 Cap. XXVI. — De Lia et Rachel uxoris Jacob. 855
 Cap. XXVII. — De Bala et Zelpha. 854
 Cap. XXVIII. — Quod Rachel uxorem filii sui Benjamin vocavit. 855
 Cap. XXIX. — Quod Onan invenit aquas calidas in soli-

tudine, dum pasceret asines patris sui.	876
Cap. XXX. — Desceudit Judas in Thamna ad tendendas oves.	876
ALEXANDRI H. DIPLOMA DE LEGATIONE S. PETRI DAMIANI IN GALLIAS.	877
DE ADVENTU PETRI DAMIANI AD CLUNIACENSIS ECCLESIAM.	878
ACTA SYNODI IN GALLIIS CELEBRATE A B. PETRO DAMIANO.	879
HYMNUS DE GLORIA PARADISI.	881
ADDITIO AD TOMUM III OPERUM S. PETRI DAMIANI.	
De sequentibus opusculis Mai monitum.	865
DE GALLICA PROFECTIONE DOMNI PETRI DAMIANI ET EJUS ULTRAMONTANO ITINERE.	866
Cluniaci descripio.	866
EXPOSITIO CANONIS MISSÆ SECUNDUM PETRUM DAMIANI.	880
TESTIMONIA NOVI TESTAMENTI ex operibus B. Petri Damiani excerpta.	892
Testimonia ex Evangeliiis.	892
Ex Actibus apostolorum.	901
Ex Epistolis Joannis.	905
Ex Apocalypsi.	905
Ex Epistolis Pauli.	905
De fermentato an possit offerri.	909
OPERUM TOMUS SEU PARS IV. — GARMINA ET PRECES.	
Privilegium Pauli pape V.	912
De festo die S. Petri Damiani domini Constantini Caleniani præmonitio.	913
Testimonia insignia de laudabilis S. Petri Damiani operum defatigatione a domno Constantino Cajetano abbate præstita.	915
Constantini Cajetani epistola ad D. Franciscum et D. Antonium Ba berinos principes.	916
Cajetani epist nuncupatoria ad Urbicum Papan VIII.	916
B. PETRI DAMIANI CARMINA SACRA ET PRÆCES.	917
I. — Oratio ad Deum Patrem.	917
II. — Oratio ad Deum Filium.	920
III. — Oratio ad Deum Spiritum sanctum.	922
IV. — Ad sanctam Trinitatem orationes.	924
V. — Secunda oratio.	924
VI. — Tertia oratio.	924
VII. — Idem orationes de sancta Trinitate.	925
VIII. — Alia.	925
IX. — Alia.	925
X. — Alia.	925
XI. — De annuntiatione Domini.	925
XII. — De nativitate Domini.	925
XIII. — De oblatione Domini.	925
XIV. — De baptismo Domini.	925
XV. — De transfiguratione Domini.	925
XVI. — Ubi pauci dicunt Hosanna.	925
XVII. — De cona Domini.	925
XVIII. — De patena.	926
XIX. — Ubi Judas Dominum tradit.	926
XX. — Ubi Christus rogat Patrem.	926
XXI. — Dominus dicit discipulis suis : Vigilate.	926
XXII. — XXIII. — Orationes die Veneris sancto in ecclesiis adoratione de eundo.	926
XXIV. — In tertia genuflexione.	926
XXV. — De sancta cruce orationes alie.	926
XXVI. — Oratio.	927
XXVII. — Oratio.	927
XXVIII. — Oratio.	928
XXIX. — Oratio.	928
XXX. — Oratio.	929
XXXI. — Oratio.	929
XXXII. — Oratio.	929
XXXIII. — Oratio.	929
XXXIV. — Litanie.	930
XXXV. — Hymnus de sancta cruce. — Ad nocturnum.	930
XXXVI. — Ad Laudes.	930
XXXVII. — Paracleticum carmen de sancta cruce.	931
XXXVIII. — De sancta cruce.	931
XXXIX. — Item, de sancta cruce, duobus invitæ in-	

itibus.	931
XL. — Rhythmus pschalis.	931
XLI. — De A consone Domini.	933
XLII. — Hymnus in ascensione Domini. — Ad Laudes.	935
XLIII. — Ubi Spiritus sanctus descendit super apostolos.	935
XLIV. — In annuntiatione beatissimæ virginis Mariæ.	
— Hymnus. — Ad nocturnum.	935
XLV. — Ad Laudes.	931

XLVI. — In eadem annuntiatione beatissimæ virginis Mariæ. — Ad missam, prælatio.	934
XLVII. — In assumptione ipsius sanctissimæ Virginis. — Hymnus ad Vesperas.	934
XLVIII. — Ad honorem sanctæ Mariæ virginis. — Officium quatuordecim diebus. — Ad Vesperas. — Hymnus.	935
XLIX. — Lectiones ad Matutinum. — Lectio prima.	935
—	—
LI. — Lectio secunda.	935
LII. — Hymnus ad Primam.	936
LIII. — Hymnus ad Tertiam.	936
LIV. — Hymnus ad Sextam.	936
LV. — Hymnus ad Nonam.	936
LVI. — Hymnus ad Completorium.	937
LVII. — Istæ orationes dicantur per horas diei.	937
LVIII. — Alia.	937
LIX. — Alia.	937
LX. — Alia.	937
LXI. — Rhythmus de S. Mariæ virgine.	937
LXII. — Rhythmus de eadem sanctissima Virgine.	939
LXIII. — Rhythmus super Salutationem angelicam.	939
LXIV. — Ad eandem sanctissimam Virginem. — Versus contra tempus nubulosum.	940
LXV. — Paracleticum carmen de eadem sanctissima Virgine.	940
LXVI. — Missa de S. Daniele propheta. — Oratio.	941
LXVII. — Alia oratio.	941
LXVIII. — Secreta.	941
LXIX. — Postcommunio.	941
LXX. — De S. Joanne Baptista.	941
LXXI. — De S. Petro apostolo.	941
LXXII. — De S. Petro apostolo Hymnus.	941
LXXIII. — De S. Paulo apostolo.	942
LXXIV. — De S. Paulo apostolo Hymnus.	942
LXXV. — De S. Andrea apostolo. — Hymnus.	942
LXXVI. — Divisio.	942
LXXVII. — De S. Joanne apostolo et evangelista. — Hymnus ad Vesperas.	942
LXXVIII. — Ad Nocturnum.	945
LXXIX. — Ad Laudes.	944
LXXX. — Missa in festo S. Bartholomæi. — Oratio.	944
LXXXI. — Alia oratio.	944
LXXXII. — Alia oratio.	944
LXXXIII. — Alia oratio.	944
LXXXIV. — Alia oratio.	944
LXXXV. — Alia oratio.	944
LXXXVI. — Missa in translatione S. Matthæi apostoli. — Oratio.	944
LXXXVII. — Alia oratio.	945
LXXXVIII. — Alia oratio.	945
LXXXIX. — Missa de S. Barnaba apostolo. — Oratio.	945
XC. — Secreta.	945
XCI. — Postcommunio.	945
XCII. — Oratio ad Vesperas.	945
XCIII. — Versus de gestis apostolorum.	945
XCIV. — Unde supra.	946
XCV. — Rhythmus de S. Vincentio martyre.	947
XCVI. — De S. Vite martyre. — Hymnus ad Laudes.	949
XCVII. — In festivitate S. Anthonii. — Hymnus.	949
XCVIII. — In solemnitate S. Ursuli. — Hymnus.	950
XCIX. — Missa sanctorum septem dormientium. — Oratio.	950
C. — Secreta.	950
CI. — Postcommunio.	951
CII. — De S. Apollinario episcopo et martyre. — Ad Vesperas Responsorium.	951
CIII. — Hymnus ad Vesperas.	951
CIV. — Ad Nocturnum.	951
CV. — In natali S. Apollinaris. — Missa. Introitus.	952
CVI. — CVII. — Oratio.	952
CVIII. — Alia oratio.	952
CIX. — Alia oratio.	952
CX. — Alia oratio.	952
CXI. — Hymnus in honorem S. Apollinaris.	952
CXII. — Verba Agostini ad vicarium deprecatoria.	952
CXIII. — Alia eisdem verba deprecatoria.	952
CXIV. — Alia eisdem verba deprecatoria.	952
CXV. — Verba Christi ad apostolos.	952
CXVI. — Oratio.	952
CXVII. — De S. Rufino martyre. — Hymnus.	952
CXVIII. — Alia Hymnus in honorem S. Apollinaris.	953
CXIX. — De SS. Donato et Bifariano. — Hymnus.	953
CXX. — Hymnus antus de eisdem.	953
CXXI. — De S. Donato episcopo et martyre sequentia.	953
CXXII. — De S. Fidele martyre. — Hymnus.	954
CXXIII. — De S. Gregorio papa. — Hymnus.	957
CXXIV. — De S. Benedicto abbate. — Hymnus ad Vesperas.	957

- CXXV. — Ad Nocturnum. 958
 CXXVI. — Ad Landes. 958
 CXXVII. — Epistaphium Ludouic tonelli presbyteri. 959
 CXXVIII. — In natali confessorum Pontificum. — Hymnus. 959
 CXXIX. — Ad Landes. 959
 CXXX. — De omnibus sanctis. — Versus. 960
 CXXXI. — De annuntiatione Virgini. 960
 CXXXII. — De nativitate Domini. 960
 CXXXIII. — De cena Domini. 961
 CXXXIV. — De baptismo Domini. 961
 CXXXV. — De S. Joanne Baptista. 961
 CXXXVI. — De edificatione Domini. 961
 CXXXVII. — Ubi pueri dicunt: Hosanna. 961
 CXXXVIII. — Transfiguratio Domini. 961
 CXXXIX. — Dominus deus deus suis. — Vigilate. 961
 CXL. — Ubi Judas Dominum trahit. 961
 CXLI. — De petra. 961
 CXLII. — Ubi Christus in rogat Patrem. 961
 CXLIII. — De resurrectione Domini. 961
 CXLIV. — Ubi Spiritus sanctus descendit super apostolos. 961
 CXLV. — De S. Petro. 961
 CXLVI. — De S. Paulo. 961
 CXLVII. — De illo qui moratur in odio. 961
 CXLVIII. — De illo qui placet duobus inimicis. 961
 CXLIX. — De Hildebrando. 961
 CL. — De eodem Hildebrando. 961
 CLI. — De illo qui omnia timet vel nihil timet. 961
 CLII. — De virga Moysi. 961
 CLIII. — De arce Noe. 961
 CLIV. — De illo qui prius comat et postea reposit. 962
 CLV. — Dominus papa sine merem iudicabit, et mecum complere voluit; sicut mecum dicebat; sicut erat in principio; cum mecum non dixisset. — Gloria Patri. 962
 CLVI. — Illis hoc dicitur qui fallam pacem fa iunt. 962
 CLVII. — Quod saepe amicus videtur irasci, et inimicus fraudulentius blandiri. 962
 CLVIII. — Ad papam Alexandrum a monio. 962
 CLIX. — Hinc servus Dei lacere debet. 962
 CLX. — Pransum dicimus. — Etenim pauperes — Silentium solventes dicimus: Pretiosa in conspectu Domini. 962
 CLXI. — De odio. 962
 CLXII. — Qui castratus non debet episcopari. 962
 CLXIII. — De Romanis leprosis. 962
 CLXIV. — Quod qui ignorat legem vitiorum nequit evitare perniciem. 962
 CLXV. — De triidano jejunio. 962
 CLXVI. — Candelam non pastoris sed antiqui Draconis. 962
 CLXVII. — Quidam fratri, cui jejunium et vigiliae in nascentem venerant. 962
 CLXVIII. — Quod quidam benefactis offenduntur, offensione placeant. 962
 CLXIX. — De dentis et lentis. 962
 CLXX. — Quod caris aile predicatione prorumpit in suam vitiorum. 962
 CLXXI. — De baculo rectoris. 962
 CLXXII. — De Ecclesia Romana ab antipapa invasa in suis. 962
 CLXXIII. — De miseria humane conditionis. 962
 CLXXIV. — De eo qui predicat iustum et dimittit impium. 962
 CLXXV. — Laus elemosae. 962
 CLXXVI. — Avaro diviti. 962
 CLXXVII. — Viro superbo. 962
 CLXXVIII. — Divido interfectores. 962
 CLXXIX. — Deobus inimicis, ut ad pacem redeant. 962
 CLXXX. — Cum idem scriptum bis mittitur. 962
 CLXXXI. — De quibusdam antidotis. 962
 CLXXXII. — Quod qui sumit minus debet vicem reddere. 962
 CLXXXIII. — Quibus benedictio de coclearibus mittitur. 962
 CLXXXIV. — Pontifici dextera coclearia mittuntur. 962
 CLXXXV. — Quibus benedictio de coclearibus mittitur. 962
 CLXXXVI. — Amicum terret. 962
 CLXXXVII. — Ad inimicum. 962
 CLXXXVIII. — Discretio inter levem et gravem. 962
 CLXXXIX. — Quod melius sit agricolae laboranti quam domino praesenti. 962
 CXC. — De his qui non se, sed alios capiunt. 962
 CXCI. — Quod esuriens et sitiens vile quodlibet libenter sumit. 962
 CXCII. — De illo qui gloriatur in altitudine vocis. 962
 CXCIII. — De monachis, qui loricam indunt ad carnem. 962
 CXCIV. — De Hildebrando, qui parva quidem statum, sed magna videtur esse prudentiae. 962
 CXCIV. — De papa et Hildebrando. 967
 CXCVI. — De Romano archidiacono, qui mihi medium piscem misit. 967
 CXCVII. — Urbano gratulator, qui Romae factus est super episcopos. 967
 CXCVIII. — De illo qui filiam habet. 967
 CXCIX. — Ubi qui praedicant invicem non discordent. 967
 CC. — De stercore turdi et viscus unde turdis ipse capitur. 967
 CCI. — Illi, cui ego prolixam misi epistolam, et ipse mihi parvam. 967
 CCII. — De Florentia, in qua papa Stephanus obiit, et Nicolaus papa ex eadem processit. 967
 CCIII. — De illo qui semetipsum subjugat, ut reum recipiat. 967
 CCIV. — Quod Roma mundo praefuit, donec legibus obesset. 967
 CCV. — Quod plerique casti sint tenaces. 967
 CCVI. — De illo qui, nutritus Aretii Pomoisae abbas fuit. 967
 CCVII. — De domno Umberto archiepiscopo, qui sedebat ad dexteram papae, et ego ad sinistram. 967
 CCVIII. — Super secularibus elegidia. 967
 CCIX. — Contra Cluniacensem abbatem qui eum in Galliam duxit. 968
 CCX. — Versus pauperis. 968
 CCXI. — De triidano jejunio. 968
 CCXII. — Qui dicit quod vult, audit quod non vult. 968
 CCXIII. — Epistaphium Petri Damiani. 968
 CCXIV. — De monachis epistaphium. 968
 CCXV. — Quod vermis eris, et a verme voraberis. 969
 CCXVI. — Ad penitentiam provocat. 969
 CCXVII. — Victoris Simoniaci. 969
 CCXVIII. — Adversus Simoniacos Rhythmus. 969
 CCXIX. — Damiano exhortatio ut monachus fiat. 971
 CCXX. — Rhythmus penitentis monachi. 971
 CCXXI. — De abbatum miseria rhythmus. 972
 CCXXII. — De omnibus ordinibus omnium hominum in hoc saeculo viventium rubrica. 974
 CCXXIII. — In eos qui de regis ultione securi sunt, sed Christum evadere nequeunt — Rhythmus. 977
 COLLECTANEA IN VETUS TESTAMENTUM EX OPUSCULIS B. PETRI DAMIANI. 985
 Capita praeparata. 985
 Incipit liber Testim. Veteris ac Novi Testamenti. 987
 Incipit prologus. 987
 Incipit testimonia Libri Genesis. 991
 Caput primum. — In epistola ad Hildebrandum et Stephanum cardines in qua docet qualiter rationalis animus ad perfectionem perveniat. 991
 Cap. II. — In eadem epistola. 992
 Cap. III. — In eadem epistola. 992
 Cap. IV. — In eadem epistola. 992
 Cap. V. — In eadem epistola. 992
 Cap. VI. — In eadem epistola. 992
 Cap. VII. — In eadem epistola. 992
 Cap. VIII. — In sermone de S. Columba. 992
 Cap. IX. — In epistola ad Arigerandum, in qua hortatur ut huius saecularibus non student litteris. 997
 Cap. X. — In sermone S. Lucae. 997
 Cap. XI. — In libro de perfectione monachorum. 998
 Cap. XII. — In sermone de exaltatione sanctae crucis. 998
 Cap. XIII. — In sermone de S. P. 999
 Cap. XIV. — In eodem sermone. 999
 Cap. XV. — In eodem sermone. 999
 Cap. XVI. — In libro de perfectione monachorum. 999
 Cap. XVII. — In epistola ad Leonem Dominum. 1000
 Cap. XVIII. — In epistola ad Harnicidm sanctimoniam, in qua dicitur quod edificium humane superbiae cito decurrit. 1000
 Cap. XIX. — In epistola ad Bonifacium Causidicum: ubi dicitur ut exteriori prudentiae spiritualis sapientia praefereatur. 1001
 Cap. XX. — In epistola ad Alexandrum Papam. 1001
 Cap. XXI. — In epistola ad Desiderium abbatem Cassinensem. 1001
 Cap. XXII. — Ad Alexandrum papam: ubi conqueritur de insolentia praevorum hominum. 1002
 Cap. XXIII. — In epistola ad Leonem papam, ubi accusatum esse conqueritur. 1002
 Cap. XXIV. — In libro Gomorrhiano. 1002
 Cap. XXV. — In sermone de inventione sanctae crucis. 1002
 Cap. XXVI. — De Lia et Rachel in libro De perfectione monachorum. 1004
 Cap. XXVII. — De Ita et Zelpha, in eodem libro. 1005
 Cap. XXVIII. — In epistola ad Desiderium abbatem, ubi dicitur: cur Paulus ad dexteram, Petrus ad sinistram in pictura ponatur. 1006

Cap. XXIV. — Ad Desiderium abbatem, ut vacet sinodo contemplandi.	1007
Cap. XXV. — In sermone de S. Joanne Baptistâ.	1008
Cap. XXVI. — In sermone de S. Luca evangelista.	1010
Cap. XXVII. — In sermone de S. Vitale.	1011
Cap. XXXIII. — In sermone de inventione sancte crucis.	1012
Cap. XXXIV. — In sermone de S. Eleuchadio.	1012
Incipiunt capitula libri Exodi.	1012
Incipiunt testimonia libri Exodi.	1013
Cap. PRIMUM. — In epistola ad Hermisindem sanctimo- niale, ubi dicitur quod edificium humane superbie cito destruitur.	1013
Cap. II. — In epistola ad Hermisindem, ubi dicitur quod edificium humane sapientie cito labatur.	1013
Cap. III. — In sermone de S. Columba.	1014
Cap. IV. — In eodem sermone.	1013
Cap. V. — In epistola ad Canonicos Fanenses.	1015
Cap. VI. — In epistola ad Bonifacium, ubi dicitur ut exteriori prudentie spiritualis sapientia præferatur.	1016
Cap. VII. — De decem plagis Ægypti, in epistola ad discipulum Joannem.	1016
Cap. VIII. — In sermone S. Eucherii.	1021
Cap. IX. — In sermone de inventione sancte crucis.	1021
Cap. X. — In epistola ad Blancam comitissam.	1021
Cap. XI. — In sermone de inventione sancte crucis.	1022
Cap. XII. — In eodem sermone.	1022
Cap. XIII. — In eodem sermone.	1022
Cap. XIV. — In sermone de S. Eleuchadio.	1023
Cap. XV. — In epistola ad fratres Cluniacenses.	1023
Cap. XVI. — In sermone de S. Eleuchadio.	1023
Cap. XVII. — In sermone de exaltatione sancte crucis.	1024
Cap. XVIII. — In sermone synodali primo.	1024
Cap. XIX. — In eodem sermone.	1023
Cap. XX. — In epistola ad canonicos Fanenses.	1025
Cap. XXI. — In sermone de S. Andrea apostolo.	1025
Cap. XXII. — In sermone de S. Mattheo evangelista.	1026
Cap. XXIII. — In sermone de S. Bartholomæo.	1026
Cap. XXIV. — In sermone de S. Eleuchadio.	1026
Cap. XXV. — In eodem sermone.	1028
Cap. XXVI. — In sermone synodali primo.	1028
Cap. XXVII. — In epistola ad Damianum de scurrilitate vitauda.	1028
Incipiunt capitula libri Levitici.	1029
Incipiunt testimonia libri Levitici.	1027
Cap. PRIMUM. — In sermone de inventione S. crucis.	1029
Cap. II. — In sermone virginum.	1023
Cap. III. — In sermone sancti Donati.	1051
Cap. IV. — Ad Desiderium abbatem.	1051
Cap. V. — In epistola ad Cunibertum Taurinensem episcopum, de incontinentia clericorum.	1051
Cap. VI. — In sermone S. Georgii.	1052
Cap. VII. — In sermone S. Bonifacii.	1052
Cap. VIII. — Ad Cunibertum Taurinensem episcopum de incontinentia clericorum.	1053
Cap. IX. — In sermone in cena Domini.	1053
Cap. X. — In epistola ad Hildebrandum et Stephanum.	1054
Incipiunt capitula libri Numeri.	1054
Incipiunt testimonia libri Numeri.	1054
Cap. I. — In epistola ad Alexandrum papam, ut cano- nica præteritis tollat.	1054
Cap. II. — In sermone de cena Domini.	1055
Cap. III. — In libro gratis inno.	1055
Cap. IV. — In sermone secundo de S. Mattheo.	1056
Cap. V. — In sermone de natiuitate S. Marie.	1057
Cap. VI. — In epistola ad Hermisindem sancti onianem.	1057
Cap. VII. — In sermone de inventione S. crucis.	1058
Cap. VIII. — In sermone de exaltatione S. crucis.	1058
Cap. IX. — In eodem sermone.	1059
Cap. X. — In eodem sermone.	1059
Cap. XI. — In sermone S. Christophori.	1040
Cap. XII. — In epistola ad V. Episcopum et ejus cano- nicos, de quique sensibus corporis cohibendis.	1044
Cap. XIII. — In eadem epistola.	1048
Cap. XIV. — In epistola ad Albertum, in qua de man- suetudine Israelitarum scribitur.	1045
Cap. XV. — In epistola ad V. Episcopum et ejus cano- nicos, quæ est de quique sensibus corporis cohibendis.	1046
Cap. XVI. — In epistola ad V. Episcopum et suos cano- nicos, quæ est de octo facultatibus Veris Testamenti.	1047
Cap. XVII. — In epistola ad V. Episcopum et ejus cano- nicos, de quique sensibus corporis.	1050
Cap. XVIII. — In eadem epistola.	1052
Cap. XIX. — In epistola ad Hildebrandum.	1052
Incipiunt capitula libri Deuteronomii.	1053
Incipiunt testimonia libri Deuteronomii.	1053
Cap. PRIMUM. — In epistola ad Alexandrum papam, ubi de mansuetudine Israelitarum.	1045
Cap. II. — In epistola ad fratres Cluniacenses.	1061

Cap. III. — In eadem epistola.	1065
Cap. IV. — In sermone de S. Bartholomæo.	1065
Cap. V. — De S. Anastasio.	1066
Cap. VI. — In sermone de S. Georgio.	1066
Cap. VII. — In libro De perfectione monachorum.	1065
Cap. VIII. — In epistola ad Bonifacium quæ est de eo quod exteriori prudentie spiritualis sapientia cæbet præferri.	1067
Cap. IX. — In epistola ad Cincium præfectum.	1067
Cap. X. — In epistola ad Petrum monachum.	1068
Cap. XI. — In sermone de S. Anastasio.	1069
Cap. XII. — In sermone de S. Bartholomæo.	1070
Incipiunt capitula libri Josue.	1070
Incipiunt testimonia libri Josue.	1070
Cap. PRIMUM. — In secundo sermone de S. Joanne Evan- gelista.	1070
Cap. II. — In eodem sermone.	1070
Cap. III. — In sermone primo de S. Bartholomæo.	1071
Cap. IV. — In sermone de sancto Andrea.	1072
Cap. V. — In sermone de S. Bartholomæo.	1073
Cap. VI. — In sermone de S. Andrea.	1073
Cap. VII. — In eodem sermone.	1074
Cap. VIII. — In epistola ad B. Casidicum, ut exte- riori prudentie spiritualis sapientia præferatur.	1075
Cap. IX. — In libro de perfectione monachorum.	1076
Cap. X. — In epistola ad fratres Bamagni.	1077
Incipiunt capitula libri Judith.	1078
Incipiunt testimonia libri Judith.	1078
Cap. PRIMUM. — In epistola ad V. abbatem.	1079
Cap. II. — In sermone de S. Cassiano.	1079
Cap. III. — In sermone de exaltatione S. crucis.	1081
Cap. IV. — In sermone de sanctis virginibus.	1082
Cap. V. — In sermone de S. Mattheo.	1082
Cap. VI. — In epistola ad Petrum archiepiscopum de incontinentia clericorum.	1082
Cap. VII. — In epistola ad Bonifacium episcopum de curiis episcopis.	1083
Cap. VIII. — In epistola ad Petrum archiepiscopum de incontinentia clericorum.	1083
Cap. IX. — In eadem epistola.	1087
Cap. X. — In sermone de sancto Antimo.	1088
Cap. XI. — In epistola ad Adelaidem comitissam, quæ eam confederat episcopo propter incontinentiam clero- ticorum.	1089
Cap. XII. — In sermone de sanctis virginibus.	1090
Cap. XIII. — In epistola ad canonicos Fanenses.	1090
Incipiunt capitula libri primi Regum.	1090
Incipiunt testimonia libri primi Regum.	1091
Cap. PRIMUM. — In epistola ad Nicolaum papam, de in- continentia episcoporum.	1091
Cap. II. — In epistola ad fratres Cluniacenses.	1092
Cap. III. — In epistola ad Albericum, in qua ei super decem questionibus respondet.	1094
Cap. IV. — In epistola ad Allbrandum, quæ est de cor- reptione, quam sit utilis in sacri ordinis disciplina.	1095
Cap. V. — In epistola ad Hermisindem, de eo quod edificium humane superbie cito destruitur.	1095
Cap. VI. — In sermone de S. Columba.	1096
Cap. VII. — In epistola ad Desiderium abbatem, quæ dicitur quod inferiori sui digno honore qui dignitatem præ- cipit quam qui in ea persuit.	1099
Incipiunt capitula libri secundi Regum.	1099
Incipiunt testimonia libri secundi Regum.	1099
Cap. PRIMUM. — In libro tomophilano.	1099
Cap. II. — In sermone de S. Mattheo.	1100
Cap. III. — In epistola ad B. quæ est ut exteriori pru- dentie spiritualis prudentia præferatur.	1101
Cap. IV. — In epistola ad Albericum, quæ super decem questionibus respondet.	1101
Cap. V. — In eadem epistola.	1101
Cap. VI. — In epistola ad Cluniacenses fratres.	1102
Cap. VII. — In epistola ad Marinum.	1102
Cap. VIII. — In epistola ad cardinales episcopos.	1103
Cap. IX. — In epistola ad Albericum, in qua ei super decem questionibus respondet.	1105
Cap. X. — In epistola ad Desiderium abbatem quod in jori sui digno honore qui dignitatem præcipit quam qui in ea persuit.	1105
Cap. XI. — In eadem epistola.	1106
Cap. XII. — In epistola ad Albericum, in qua super decem questionibus respondet.	1107
Cap. XIII. — In epistola ad D. abbatem, quæ paulo supra.	1107
Cap. XIV. — In eadem epistola.	1109
Cap. XV. — In epistola ad Albericum, in qua ei super decem questionibus respondet.	1109
Cap. XVI. — In eadem epistola.	1110
Cap. XVII. — In sermone de virginibus.	1111
Cap. XVIII. — In epistola ad Albericum, in qua ei su- per decem questionibus respondet.	1112

Incipiunt capitula libri tertii Regum.	1113	CAP. XI. —	1147
Incipiunt testimonia libri tertii Regum.	1113	CAP. XII. — Ex sermone in nat. l. virginum.	1147
CAP. PRIMUM. — Ad C. prefectum, ubi eam ad certamen provocat.	1113	CAP. XIII. — In sermone de SS. Flora et Lucilla.	1147
CAP. II. — In epistola ad Albericum, ubi super decem questionibus tractat.	1114	CAP. XIV. — Ex sermone in natali virginum.	1148
CAP. III. — In epistola ad Agnotem reginam.	1116	CAP. XV. —	1148
CAP. IV. — In eadem epistola.	1116	CAP. XVI. — In epistola ad Blancam et in sermone de SS. Flora et Lucilla.	1149
CAP. V. — In epistola ad Albericum, ubi dicitur de missionibus Israelitarum.	1117	CAP. XVII. —	1150
CAP. VI. — In epistola ad A. P. P. ubi conqueritur de insolentia pravorum hominum.	1118	CAP. XVIII. — In sermone de S. Joanne apostolo et evangelista.	1150
CAP. VII. — In sermone de nativitate S. Marie.	1119	CAP. XIX. —	1150
CAP. VIII. — In epistola ad Agnetem reginam.	1120	CAP. XX. — In homilia de nativitate B. Virginis Marie.	1150
CAP. IX. — In sermone de S. Amimo.	1120	CAP. XXI. — In sermone de S. Marco evangelista.	1151
CAP. X. — In sermone de inventione S. crucis.	1122	CAP. XXII. —	1151
CAP. XI. — In sermone de inventione S. crucis.	1122	CAP. XXIII. —	1152
Incipiunt capitula libri quarti Regum.	1122	CAP. XXIV. —	1152
Incipiunt testimonia libri quarti Regum.	1122	CAP. XXV. — In sermone de inventione S. Crucis.	1153
CAP. PRIMUM. — In sermone de exaltatione S. crucis.	1122	CAP. XXVI. —	1153
CAP. II. — In sermone de S. Cassiano.	1125	CAP. XXVII. — In Epistola ad Blancam et in sermone de sancto Cassiano.	1154
CAP. III. — In epistola ad Hildebrandum et Stephanum, ubi dicitur quo modo rationalissimum ad effectum veniat.	1125	Incipiunt capitula libri Sapientie.	1157
CAP. IV. — In sermone de inventione S. crucis.	1124	Incipiunt testimonia libri Sapientie.	1157
CAP. V. — In sermone de S. Bonifacio.	1125	CAP. PRIMUM. — In libro gratissimo.	1153
De libro Esdrae.	1125	CAP. II. — In sermone secundo de S. Bartholomaeo apostolo.	1153
De libro Tobie.	1127	Incipit capitulum de libro Ecclesiastici.	1153
De libro Job.	1129	CAPIT. UNUM. — In sermone secundo de S. Mattheo apostolo et evangelista.	1153
Incipiunt capitula de libro Psalmorum.	1129	Incipiunt capitula libri Isaie prophete.	1157
Incipiunt testimonia de libro Psalmorum.	1129	Incipiunt testimonia.	1157
Incipiunt testimonia libri Psalmorum.	1129	CAP. I. —	1157
CAP. PRIMUM. — In epistola ad Desiderium abbatem, ubi super Dei omnipotentiam disputatur.	1129	CAP. II. — In epistola ad Blancam.	1157
CAP. II. — In epistola ad Hermsindum.	1129	CAP. III. — Ad Ouldericum, episcopum Firmicum.	1158
CAP. III. — In epistola ad Desiderium abbatem, ubi dicitur quod majori sit dignus honore qui dignitatem projicit quam qui in ea manet.	1130	CAP. IV. — In epistola ad Hermsindum, quod ædificium humane superbie cito destruitur.	1159
CAP. IV. — In libro de contemptu seculi.	1131	CAP. V. — In libro contra Judæos.	1159
CAP. V. — Ad Alexandrum papam, de canonicis.	1131	CAP. VI. — In sermone de S. Luca evangelista.	1159
CAP. VI. — Ad Desiderium abbatem, ubi de Dei omnipotentia disputatur.	1131	CAP. VII. — In eadem epistola.	1160
CAP. VII. — In sermone de S. Anastasio.	1132	CAP. VIII. — In epistola ad Albericum card., de decem questionibus.	1160
CAP. VIII. — In epistola ad Blancam commissam.	1132	CAP. IX. — In homilia de nativitate S. Marie virginis.	1161
CAP. IX. — Ad Desiderium abbatem, ubi excessum animi excusat.	1132	CAP. X. — In epistola ad Ouldericum episcopum Firmicum de inconscientia clericorum.	1162
CAP. X. — In sermone de S. Columba.	1135	Incipiunt capitula Jeremie.	1161
CAP. XI. — In sermone de S. Christophoro.	1135	Incipiunt testimonia.	1161
CAP. XII. — In epistola ad Alexandrum papam, de aufferenda proprietate canonicis.	1134	CAP. PRIMUM. — In epistola ad P. archiepiscyterum, ubi loquitur de anime egressione a corpore.	1161
Incipiunt capitula de libro Proverborum.	1134	CAP. II. — In epistola ad P. archiepiscyterum, de incontinentia clericorum.	1165
Incipiunt testimonia Proverborum.	1134	CAP. III. — In epistola ad P. abbatem.	1165
CAP. PRIMUM. — In epistola ad Cincium prefectum.	1133	CAP. IV. — In epistola ad cardinales episcopos.	1165
CAP. II. — In eadem epistola.	1133	CAP. V. — In epistola ad P. archiepiscyterum, super egressione anime de corpore.	1164
CAP. III. — In sermone de S. Bartholomaeo.	1136	CAP. VI. — In epistola ad fratres Saveliani ubi ad patientiam provocat.	1166
CAP. IV. — In epistola ad Cincium prefectum, super cohortatione ad castitatem.	1136	CAP. VII. — In epistola ad N. papam, super incontinentia clericorum.	1167
CAP. V. — In epistola ad fratres Gaugmii, ubi de transgressione suorum mandatorum agit.	1137	CAP. VIII. — In epistola ad Hermsindum.	1168
CAP. VI. — In epistola ad Alexandrum papam de canonicis.	1137	CAP. IX. — In epistola ad Albericum card. super decem questionibus.	1168
CAP. VII. — In eadem epistola.	1138	CAP. X. — In epistola ad Bonifacium ut exteriori prudentie spiritalis sapientia preferatur.	1169
CAP. VIII. — In epistola ad Alexandrum papam, super insolentia malorum hominum.	1140	Incipiunt capitula de libris prophetarum.	1169
Incipiunt capitula de Ecclesiaste.	1140	Incipiunt testimonia de libris prophetarum.	1169
Incipiunt testimonia de Ecclesiaste.	1140	CAP. PRIMUM. — In epistola ad V. episcopum.	1169
CAP. PRIMUM. — In libro gratissimo.	1139	CAP. II. — In sermone de S. Stephano papa et martyre.	1169
CAP. II. — G. G.	1140	CAP. III. — In sermone primo synodali.	1170
CAP. III. — Ad Mainardum abbatem.	1140	CAP. IV. — In epistola ad Blancam.	1170
CAP. IV. — In epistola ad Bonilicium Causilicium, ut exteriori prudentie spiritalis sapientia preferat.	1141	CAP. V. — In epistola ad Honestum.	1171
CAP. V. — In epistola ad Alexandrum papam, contra papam ne dividat.	1141	CAP. VI. — In homilia de nativitate B. Marie Virginis.	1171
Incipiunt capitula de Canticis canticorum.	1142	CAP. VII. — In sermone I. de S. Mattheo apostolo et evang.	1171
Incipiunt testimonia de Canticis canticorum.	1143	CAP. VIII. — In epistola ad Mainardum abbatem.	1172
CAP. PRIMUM. — Ex sermone in natali virginum.	1143	CAP. IX. — In epistola ad cardinales episcopos, de dignitate Romane Ecclesie.	1172
CAP. II. —	1143	CAP. X. — In sermone II de S. Mattheo apost. et evang.	1173
CAP. III. — In sermone de SS. Flora et Lucilla.	1144	Incipiunt testimonia de libro Machabeorum.	1173
CAP. IV. — Ex sermone in natali virginum.	1145	CAP. I. —	1173
CAP. V. —	1145	CAP. II. — In epistola ad Albericum card.	1173
CAP. VI. —	1145	De petitionibus Linciarum et responsionibus ejusdem.	1177 et 1178
CAP. VII. —	1145	De imitationibus et promissionibus Dei.	1179 et 1180
CAP. VIII. —	1146		
CAP. IX. —	1146		
CAP. X. —	1147		

FINIS TOMI CENTESIMI QUADRAGESIMI QUINTI.

Ex typis MIGNE, 30 Petit-Montrouge.

